ABBATIS PANORMITANI CONSILIA, IVRISQ. RESPONSA, AC QVAESTIONES,

OMNIBVS CVM IVDICANTIBVS, TVM consulentibus apprimè conducentia.

Hac postera vero editione recognita, atque ab innumeris erroribus, quibus ob temporis vetustatem, & librariorum recentem iniuriam vbiq; deprauata, mutila passim, & plerisque in locis decurtata vsque adeo deprehendebantur, vt nullus plane sensus esset, tam in textu, quàm in allegationibus, summo studio vindicata, & integritati suæ restituta.

Quibus præter eiusdem Panormitani QVAESTIONEM quandam in Parmensi Gymnasio disputatam,
REPETITIONEM in c. Per tuas. De arbitris, In Alma Bononiensi Academia editam,
Et INTERPRETATIONEM ad Clementinas epistolas, quæ tamen omnes in veteribus codicibus reperiebantur.

Profecto his nostris typis accessit Practica eiusdem Panormitani, vt Pontificij & Cæsarei iuris studiosi Theoricam haberent coniunctam cum praxi in omnibus ferè curijs obseruari consueta.

VENETIIS, Apud Iuntas. MDLXXX

CONSILIORVM SEV ALLEGATIONVM EXCELL.^MI DECRETORVM DOCTORIS

DOMINI NICOLAI DE TVDESCHIS, Siculi; Abbatis Monacen. Archiepiſcopi Panormitani, ac ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalis.

PARS PRIMA.

CONSILIVM PRIMVM.

1. *Sponſus qui contraxit ſponſalia per verba de præſenti cum Titia, & accepit ab ea nomine dotis centum, ſi decedat ante matrimonii conſummationem, an lucretur dotis dimidiam.*
2. *Matrimonium ex ſolo conſenſu de præſenti, an ſit verum.*
3. *Pactum de lucranda certa parte dotis in caſu mortis, an ſortiatur effectum ſuum altero coniugum religionem intrante.*
4. *Nuptiæ dictio, multipliciter in iure ſumitur.*
5. *Sponſalia vulgariter dicuntur per verba de præſenti.*
6. *Statuta ad ius commune reduci debent quantum fieri poteſt.*
7. *Lex conſtat ex mente & verbis.*

FActi contingẽtia talis eſt. 1 † Quidam A. contraxit ſponſalia per verba de præſenti cum quadam B. & ab ea recepit dotis nomine mille. Contigit quod antequam ſic deſpõſata duceretur ad domũ, vel aliter conſummaretur matrimoniũ, vita functa extitit. Nunc quæritur, an dictus ſponſus lucretur dimidiam dotis viſo ſtatuto infraſcripto, videlicet ſi qua deceſſerit ſine filiis ex viro cui nupta eſt, tempore ſui obitus remaneat dimidia pars ſuarum dotium apud maritum, non computando in dicta dimidia lucro donationis propter nuptias, qua parte maritus priuari non poſsit &c. Poſtmodũ factæ fuerũt aliquæ additiones ad dictum ſtatutum, in quib. ſemper facta fuit mentio de filiis exiſtentib. vel non. Et Chriſti & eiuſdem matris nominib. inuocatis arguitur primo, vt veritas magis eluceſcat ad partem affirmatiuam ſic. Statutum in deferendo hoc lucrum marito ſolũ requirit duo. ſ. vt nupta mulier ſit, & vt decedat ſine filiis ex marito. Sed hæc duo contigerunt in facto propoſito, vt ſtatim probabo, ergo debet habere medietatem dotium: conſequentia de ſe ſatis eſt nota, & maior etiam probatur. Nam verũ eſt dicere, quod iſta deceſsit ſine filiis ex marito: cum nemo appareat, & facta non præſumuntur, vt c. in præſentia. de proba. & c. Rainutius. & c. Rainaldus. extra de teſt. & in c. cum iure. de offi. dele. cum ſi. quod fuerit nupta apertiſsime probo per tex. valde no. iudicio meo. in l. cum fuerit. ff. de cond. & dem. vbi apertiſsime probatur nuptam dici, licet non fuerit cognita. Et quod plus eſt etiam ſi non fuerit ducta, & ſatis eſt, quod interuenerit ad matrimonium cõſenſus de præſenti, qui ſolus facit matrimoniũ, & nõ carnalis cõmixtio, vt probatur ibi in fine illius l. & latius hoc tenent gl. & Bar. ibi. Secundo probatur per l. iii. ff. de dona. inter vir. & vxor. iuncta gl. in ver. concubinę. vbi notatur, quod matrimoniũ dicitur, & maritus & vxor dicuntur. contractus duntaxat de ſponſalibus per verba de præſenti; licet non interuenerit carnalis copula, & ſic concludit ibi gl. quòd ſicut donatio etiam conſtante matrimonio prohibetur inter virũ & vxorem conſummato matrimonio, ita & matrimonio non conſummato, ex quo interuenit conſenſus de præſenti, & q̃q̃ gl. ibi dicat hoc de iure canonico tenere, dico idem de iure ciuili, vt probatur in Auth. de nup. §. nuptias. & ibi bona gl. & opti. facit ille tex. ad iſtam partẽ, vbi probatur maxime iuncta gl. nuptias contrahi ex ſolo cõſenſu vtriuſq; ſ. 2 viri & mulieris, licet aliud non interuenerit. † Tertio probo per multa iura canonica, quę cõiter dicunt matrimoniũ eſſe verum ex ſolo conſenſu de præſenti, licet aliud non interuenerit, adeo q per ſecundum, etiam cum copula nõ tollitur primum: quia habuit iam ex ſuo conſenſu ſuam eſſentiam, vt probatur in c. fi. de ſpõ. duo. & xxvii. q. ii. c. ſufficit. & c. cum nuntiatur. cum multis ſeq. ad idem. c. vnicum. de voto. li. 6. & no. per Hoſt. in c. ex publico. de conu. coniug. facit. n. diffinitio matrimonii, quæ ponitur, & declarat̃ 27. q. ii. in prin. & Inſti. de nup. in princ. vbi eſt bonus tex. cum glo. Quarto videtur de hac q. prima fronte caſus, maxime iunctis dictis. Bal. ibi. in l. Deo nobis. C. de epiſ. & cle. vbi dr̃ 3 probari, q † pactũ de lucranda certa parte dotis in caſu mortis, ſortitur effectum ſuum altero coniugum intrante religionem, & tamen certum eſt, q poſt conſummationem matrimonii non liceat alteri coniugum intrare religionem. de cõuer. coniu. c. cum ſit. & c. ex publico. cum multis ſi. Sic vr̃ intelligendus ille tex. quando alter intrat religionem contracto matrimonio, & nondum conſummato: quia ſic, licet etiam altero inuito, vt in c. ex publico. & c. ii. eo. ti. Et ſecũdum hoc videtur probare ille tex. q dictum pactum de lucrãda certa parte dotis in caſu mortis, vendicet ſibi locum etiam in interueniente morte, poſt contracta ſponſalia per verba de præſenti, matrimonio nondum cõſummato, ſicut contingit in caſu noſtro, & pro hoc faciunt ea quæ legũtur in l. non ſine. C. de bo. quæ lib. Sed his non obſtantib. contrarium de iure puto verum. ſ. q dictus vir nil lucretur prætextu dicti ſtatuti. Et primo, facio pro fundamento duo ſup4 poſita. Primum, † q verbum nuptiæ, multipliciter in iure capitur. Quandoque capitur pro ipſa mera eſſentia coniugii, quæ ſolo cõſenſu de præſenti interueniente cauſatur, vt pbatur in d. l. cum fuerit. in d. §. nuptias. c. omne nuptiarũ bonum. xxvii. q. ii. cum ſi. Quandoque ſumitur pro ipſa commixtione carnali, quæ interuenit contracto prius matrimonio, vt pbat̃ in c. cãm. & luce clarius pbat̃ in c. genuit. maxime iũcta gl. quę hoc tenet apertiſſime, eadẽ cã & q. & vbi aliquid per Archi. Quandoq; ſumitur pro apparatu feſtiuitatibus, quæ fiunt tempore quo vxor ducitur ad domum viri, vt probatur in c. noſtrates. & c. fœminæ. 30. q. 5. & ſic capit̃ in euangelio vbi dr̃, factæ ſunt nuptiæ in Canan. Galilcæ,

quando Iesus ibi fecit de aqua vinum, & hæc vltima expo-
sitio vr̃ magis propria, & consentanea vulgo, vnde est vul-
gare quorũdã locorũ, vbi dr̃ le nozze, & sic sẽtit Gas. de cal.
super rubr. de spon. Scđm præsuppositum est quod verbũ
matrimonium, seu coniugiũ quãdoq; verificatur in matri-
monio contracto per verba de p̃senti, & carnali copula nõ
5 dũ interueniẽte.† Et vulganter dicunt spõsalia p verba de
p̃senti, & sic solent nuncupari a multis nondũ ad domũ viri
vxore traducta, vt clarissime apparet. in c. sicut ex literis,
extra de spon. & clarius in tertio loco. de p̃sump. cũ si. quan
doq; solum verificatur verbum matrimonii, seu verbũ vxo
ris, & mariti in coniugio carnali copula consummato, vt
probatur in c. debitum. de biga. in prin. & in c. ex publico,
de conue. coniug. & elegantius probatur. in c. si quis despõ
sata. 27. q. 2. vbi dr̃, si quis desponsata & tradita vtatur, vere
cõiugium appellatur, ad idem c. qua propter ead. cau. & q.
vnde surgit hic diuersitas, quæ satis colligi potest ex allega.
& no. in d. c. quapropter. per d. c. debitum. & per glo. in d. c.
ex publico. sæpè alle. His præsuppositis, infero ad decisio-
nem qõnis nostræ hoc modo, cum uerbum uxor, & uerbũ
maritus uerificentur, & uerificata reperiunt post matrimo
nium cõsummatũ, & nõ antea, & maxime uerbũ nupta, qđ
proprie adaptatur saltẽ ad illã quæ solẽniter ducitur. Ergo
hæc interpretatio scripta fienda est in casu nostro. Antece-
dens sup. plene probatum fuit, consequens aũt apertissime
sic probo, iusta cã restringẽdi statutũ est, quãdo simpliciter
& late intellecto quis indebite lucrum caperet, uel alter dã
num pateretur. Primũ notabiliter probat. in l. ut gradatim.
§. sed si lege. ff. de mune. & hon. & c. abbate. de uerbo. signi.
Scđm probatur. in l. ii. & l. adigere. §. quamuis. de iure patr.
& qđ ibi no. & l. fi. §. in cõputatione. C. de iu. delib. & utrun
que longe melius q̃ alibi probatur. in c. cum dilectus. de cõ
sue. ibi consuetudo probata, quę iure communi non præiu
dicet. vbi non solum restringuntur verba statuti ad intelle-
ctum, quodammodo extraneum, sed & mulum a lõge ver
bis adaptabile, vnde verbum electio relatum ad quosdam
capitur pro confirmatione, & hãc theoricam firmauit etiã
Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. Ad idem vbicunq;
statuta sunt pęnalia, quæ satis dicuntur pęnalia, ex quo di-
minuunt patrimonium alicuius, vt no. Io. And. in d. c. 1. de
elec. lib. 6. verba debent restringi, vt non capiant illum in-
tellectum, quem caperẽt scđm latã significationẽ verborũ.
hoc probatur. in c. cũ in cunctis. de elec. iuncto c. si compro-
missarius. e. ti. lib. 6. & p Io. An. in reg. odia. de reg. iur. lib. 6.
in mercu. facit quod ipse no. in c. statuta. de elec. lib. 6. Sed
cum in casu nostro nõ solum distributiue, sed collectiue oĩa
hæc supradicta interueniant, ergo debet fieri prędicta resti
tutio, qđ patet. Nam iste vir illicite, & nulla iusta cã exigen
te caperet hic medietatẽ dotiũ, licet matrimoniũ nõ cõsum
mauerit, nec solenniter sponsam ad domum duxerit. Itẽ hæ
redes puellę paterent graue damnum ex illa larga interpre
tatione. Item præiudicaretur iuri cõi, cũ debeat soluto ma-
trimonio dos redire ad mulierem, vt in c. 1. de do. post di-
uor. restitu. cum multis si. & præfato statuto debeat accom
modari ille intellectus, cum omnis recessus a iure commu-
ni sit odiosus, & ideo restringendum, vt in cap. 1. & 2. de fil.
presby. lib. 6. & d. c. cum dilectus. ad idem notabile dictum
Inn. in c. cum dilectu. de don. vbi dicit qđ priuilegia, inquã
tum tangunt iura concedentium, late interpretamur, vt in
c. olim. de verb. sig. & l. fi. de consti. prin. sed inquantum tan
gunt iura aliorum stricte, vt in c. ex tuarum. de auth. & vsu
pal. & idem Io. An. in d. c. olim. & adduco tex. in l. 2. §. si q̃s
a principe. ff. ne quid in loco public. Ergo hoc statutum cũ
sit tale, etiam si sit priuilegiatum, debet stricte intelligi in
præiudicium hæredum puellę, & maxime si considerabi-
mus causam, statutum hoc odiosum iudicabitur sine causa,
scđm illum vagum intellectum, quo ad disparitatem inter
sponsum & sponsam, seu virum & mulierem. cum viro præ
mortuo, maxime ante traductionem & consummationem
m̃rimonii nullũ lucrũ cõsequit mulier, nec sustinuit vir ali-
qua onera m̃rimonii, cõtra profecto mẽtẽ l. fi. C. de don. an
te nup. & c. fi. de don. inter virũ & vxo. Secundo principa-
liter in hanc sñiam me mouet etiã mens statuti, quæ multi-
farię colligitur. Primo ex principio ipsius, dum dicit, deces
serit sine filiis &c. quę referuntur ad illa verba, tempore sui
obitus decesserit sine filiis, quod patet ex se, & theorica
Bar. in l. ex facto. ff. de vul. & pup. vbi dicit q̃ qualitas adie-
cta in aliqua oratione intelligitur secundum tẽpus verbi,
cui adiicitur. pro hoc glo. no. in c. statutum. in princ. in ver.
canonicus. in fi. quæ sic debet intelligi. de rescr. lib. 6. Ex q-
bus profecto verbis videntur statuentes de muliere intelle
xisse, quæ erat in statu & potentia sui obitus faciendi filios,
hæc enim verba, sine filiis &c. includunt in se priuationem
filiorum, & includunt in se habilitatem, & potentiam actus
seu habitudinis filiorum, & notabiliter probatur in simili.
in l. 1. ff. de suis & legi. vbi per Bar. in versi. intestatus. sed in
casu nostro hæc mulier tempore obitus, non erat in tali sta
tu & potentia, cum non fuisset adhuc ducta in domum vi-
ri. Ergo clarissime patet q̃ illa verba statuti non verifican-
tur in ea, maxime cum per eam quominus duceretur non
steterit, arg. c. sicut ex literis. de sponsa. Est etiam aduerten
dum, q̃ in omnib. additionibus factis ad illud statutum su-
per filiorum commemoratione, ex coniecturis prę sumitur
euidenter mens statuentis. l. licet. ff. de leg. 1. Tertio ponde-
ro principaliter illa verba, ex viro cui nupta est &c. Nam
proprie secundum communem vsum loquendi, qui cõtra
xit sponsalia per verba de præsenti, antequam ducat mulie
rem ad domum suam, non dicitur vir illius mulieris, nisi ex
consuetudine quorundam locorum, vt probatur. in c. ge-
nuit. 27. q. 2. vbi dicit Hiero. cum audies Ioseph virum Ma
riæ, suspicio tibi non subeat nuptiarum. i. coniũctionis car-
nalis, sed recordare consuetudinis scripturarum, q̃ sponsi
viri, sponsæ vocantur vxores, & infra aperte sentit, vbi etiã
Hiero. q̃ contrahens per verba de præsenti, sicut contraxit
beata Virgo cum Ioseph, proprie dicitur potius sponsus q̃
vir, ex quo adhuc non est ducta, sed vocatus fuit Ioseph vir
propter consuetudinem scripturarum. pro hoc illud c. sicut
ex literis. & c. vlt. de spon. vbi appellantur sponsalia de præ
senti, & per hoc q̃ ante traductionem alter potest altero in
uito intrare religionem, & dissoluere matrimonium, vt su-
pra dixi. Ergo nõ potest dici stricte vir suus, scilicet de pro-
prio significato. Illud tamen in circunstantiis est verum, &
hoc verbum, vir, & mulier, sæpe ponuntur pro eo, qui con
summauit matrimonium, & maxime ex communi nostri
temporis consuetudine, ergo iste intellectus debet in ani-
mo nostro restringibiliter capi, per ea quæ superius dixi, &
per reg. odia restringi. de reg. iu. lib. 6. Et quia statuta debẽt
reduci ad ius commune quantum fieri potest, vt probatur.
in c. cum dilectus. de consue. l. 2. C. de noxali. no. Inno. in c.
causam quæ, de rescrip. & Bar. in l. omnes populi. ff. de iust.
& iure. Item statutũ dicit nupta, & plenissime de hoc ver-
bo dixi sup. in prin. Item dixit apud maritũ &c. Sed in mul-
tis locis, & scriptis appellatur sponsus, antequam traducat,
& non maritus, vt sup. plene alle. & d. c. genuit. & maxime
attenta consuetudine huius ciuitatis, & ferè omnium loco
rum in quibus fui, secundum quam appellatur sponsus,
etiam illa die qua solẽniter duxit in domum, donec con-
summaret matrimonium, & communis vsus loquendi at-
tendendus est etiam in statutis: quia in qualibet dispositio
ne, communis vsus loquendi prę fertur proprie significatio
ni vocabuli, etiam in materia restringibili, vt no. Io. An. in
c. fundamenta. de elect. lib. 6. & Barto. in l. omnes populi. ff.
de iustit. & iur. Inno. in c. olim. de verbo. significa. & glo. in
c. nonnulli. de rescrip. iura hoc probantia non allego: quia
copiose allegantur in dictis locis. Vlti. adduco pulchrum
motiuum quod alicui ex dictis Petr. & Cyn. principaliter.
in l. non dubium. C. de legi. & facit quod ibi no. Bald. & in
l. scire. ff. de excu. tut. & in l. si quis seruo. C. de fur. & seru.
corru. & per Dy. in reg. fi. de regul. iur. lib. 6. Quod motiuũ
tale est, non solum debemus recedere a verbis legis, & ser-
uare mentem, vbi mens expressa est, sed etiam vbi mens,
seu ratio non est in lege expressa, dummodo illa ratio præ-
finita sit naturalis, & naturaliter, & communiter possit pro
bari per simile, per quam rationem etiam si lex esset contra
ria, contrarium imaginari potest, & notabiliter probari po
test per l. scire oportet. §. sufficit. de excu. tuto. dum dicit ibi
text. ex ipsa naturali iustitia. Ad idem l. mulier. iuncta glo.
ff. solu. matri. vbi coniecturatur mens contra ipsius verba.
Ad idem de verborum significatio. cap. intelligentia. & t.
6 quæstio. 1. marchioni. & l. scire leges. ff. de legi. † Nam &
notabiliter dicit Bald. sicut homo constat non solum ex
anima, sed & corpore, ita lex ex mente seu ratione, &
verbis, & verba se habent, vt corpus & superficies. Ra-
tio autem se habet, ut spiritus & anima, & hæc magis
debet

debet restringi quam superficies uerborum, ut d. l. scire. cum si. ad coniecturandum autem rationem legis, ubi non est exp̄ssa, debemus coniecturare ꝑꝑ quid fecisset, seu qua rõne fuisset motus uir sapiens, cum talis p̄sumatur legislator, lex enĩ dēt esse rationabilis. 4. di. erit aũt. & Doctori & Iudici data est ptās legẽ interpretandi. l. unica. C. de profes. qui in ciuita. Constan. li. xii. no. Inno. in c. cũ speciali. de ap. sed certe in casu nostro non potest præsumi ꝙ cã lucri fuit affectus coniugii, seu reliquię sponsaliorũ de pręsenti, quia eadem rõne porrexisset cõsimile lucrum ad mulierẽ, quia uir & uxor non debent in istis ad imparia iudicari. c. gaudemus. de diuor. & melius quo ad propositum in ca. fi. de do. post diuor. resti. & l. ulti. §. pe. C. de dona. ante nup. nec possumus cõiecturare ꝙ rõ fuerit, ꝙ uir est caput mulieris, hęc enim rõ nõ sufficit, ut patet in d. c. fi. & quod no. gl. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. nullã ergo alia bonã & efficacẽ rõnem possumus coniecturare in hac diuersitate, inter uirum & uxorem, nisi quia uir in traducendo ad domum, & in sustinẽdo onera matrimonii, facit multas expensas, nam fere expendit totã dotẽ in ornamentis, & conuiuio. ita ꝙ si uellet illa ornamenta uendere, nõ reperiret dimidium eius ꝙ expendit. Itẽ expensas factas in conuiuio inusitabili, sicut a muliere nullo mõ recuperat maritus: merito ne uir remaneat in sumptibus uoluit statutum sibi prouidere in lucro medietatis dotium, sicut in simili sibi prouidit lex in restitutione dotis, in l. alia. ff. sol. mat. in uxore aũt cessant istę rationes, merito statutum sibi lucrum non attulit, cũ ergo hæc & non alia sit statuti rationabilis, & sufficiens rõ, non dēt habere locum in casu nostro, ubi cessat ratio legis, & licet forte fecerat aliquos sumptus, nõ tamẽ fecit illos excessiuos qui solẽ fieri in solenni traductione, nõ enĩ de modicis est curãdũ. l. Scio. ff. de in integ. rest. c. i. extra eo. ti. Nam & sponsa aliquos sumptus facit inter consanguineos, & saltẽ ad honorãdum se prima uice, in quo tamen statutũ non uidetur habuisse consideratione. Ex his clarissime infertur ad decisionẽ huius casus, ut dictus uir nil lucretur uirtute dicti statuti. Restat nũc respondere ad primũ & ultimũ motiuum, quia ad alia satis patet responsio ex p̄dictis. Et prĩo ad l. cũ fuerit. dico enĩ, ut sup. dixi, ꝙ uerbũ, nuptiarũ, quandoq; uerificatur in cõiugio contracto ex solo consensu, sed quandoq; nõ, ut sup. plene ꝓbaui. Nã in d. l. cũ fuerit. ideo sufficit contrahere ꝑ solũ cõnsensum, quia sumus in testamẽtis, in q̄bus fit larga interp̄tatio, ut ĩ c. cũ dilecti. de don. merito capitur ille largus sensus, sed in casu nostro sumus ĩ materia stricta: merito dēt capi alius intellectus strictior, nec hoc inusitatũ est, ut idẽ uerbum aliter sumatur in materia larga, aliter ĩ materia stricta: imo exp̄sse ꝓbatur hoc posse & debere fieri in c. cum dilectus. de cõsue. & in c. statutũ iũctis ibi no. per Io. de ele. lib. 6. facit quod no. Bar. in l. 4. §. ait prętor. ff. de dã. infec. & hoc quotidie usitamus. Idem in d. l. cum fuerit. fuit satisfactum menti statuẽtium, ut sup. dixi. Restat respondere ad l. Deo nobis. C. de epis. & cle. ad quã respõdeo dupliciter. Primo, ꝙ ibi nullo modo colligitur, ꝙ matrimoniũ non esset consummatum, nec ualeat illud qđ post cõsũmationẽ pōt cũ consensu alterius, ut c. cũ sis. & c. uxoratus. & c. ad apostolicã. de conuer. cõiu. & tali casu pt intelligi illa lex. Scđo respondeo & subtilius ibi, pactum lucri erat cõe & uiro & mulieri, ut ibi in tex. & glo. adeo ꝙ si fuerit aliqua disparitas, reducitur ex dispõne iuris ad paritatẽ, ut ibi secundũ intellectum gl. quo casu non pōt dici, ꝙ lucrũ ibi deferatur ꝑꝑ expensas, uel onera matrimonii, q̄a non uendicaret sibi locum in muliere per prędicta, si necessario operi intelligitur ꝑꝑ illã paritatẽ, qđ ꝑꝑ affectionem matrimonialẽ cedit illud lucrum: quę affectio accidit ex sola essentia matrimonii. de conuer. coniu. ex publico. de uoto. c. i. eo. ti. li. 6. ideo uendicabat sibi locũ ante ẽt traductionẽ & consummationẽ matrimonii: maxime cũ uterq; possit ibi esse ĩ lucro & dãno; & sic eadẽ iuris dispõ. ita est in casu nostro, quia si cessat rõ statuti, cessare dēt statuti dispõ in iuribus uulgatis, uide bo. gl. in simili in replicatione doli, quę quandoq; conceditur, quandoq; negatur eadẽ rõne remanẽte semper. ut no. in c. dilectę. de exce. ad l. nõ sine. C. de bo. quę lib. dico ꝙ non obstat, quia loquitur in dispõne fauorabili: secus in odiosa, ut ibi cõiter no. & maxime Bal. qui uidetur contrariari his quæ sensit in d. l. Deo nobis. Et profecto omni affectione cessante hanc partem puto uerissimã: nec mouere debet iudicem in contrarium aliquorum forte singulorum opinio, quia aut in terminis eorum non concurrunt omnia prædicta, aut tanquàm euidenter probata, per prædicta non est sequenda, quandoque est euidenter falsa, uel probabilibus rationibus potest cõuinci, ut bonus iudex acutissimi ingenii ęstimabit secundum eum. de sęriis capellanus. alleg. ad hoc no. in l. i. §. sed neque ex multitudine. C. de uete. iur. enucl.

Casus consilij sequentis.

Dum esset materia qõnis inter quendã dñ Ioannem ex una parte, & quendam Gulielmũ ex alia parte de Castellionis occasione mutui. Tandem instante potestate dicti loci compromiserunt in quẽdam Gasparem tanq̃ arbitratorẽ, & amicabilem compositorem, q̄ illico in palatio potestatis, ubi factum fuit compromissum auditis petitionibus dicti domini Ioannis actoris, & respõsione dicti Gulielmi & quibusdam eorum iuribus, promulgauit arbitramentum & laudum, condemnans dictum Gulielmum ad soluendum dicto domino Ioanni florenos 15. in aliis uero absoluit eum ab impetitione dicti do. Ioãnis. qui dominus Ioãnes statim anteq̃ exiret de palatio approbauit dictum laudũ, post determinatum offĩũ dicti domini ptātis dominus Ioãnes proclamauit, petẽdo illud arbitriũ reduci ad ęquitatem boni uiri, dicens se enormiter lęsum, cum deberet habere a dicto Gulielmo longe maiorẽ quantitatem, dicebat ẽt non sibi obstare illam approbationẽ, & homologationem arbitramenti, quia ipsam fecerat per impressionem domini ptātis, qui iniunxit ei ut nullo mõ exiret palatiũ, nisi approbaret dictum arbitramẽtũ, quia ptās erat terribilis cõtra sibi resistentes. dictus uero Gulielmus sic prouocatus respondit, ꝙ totum laudum erat iniquũ & iniustũ, cũ in nullo teneretur dicto domino Io. unde petebat totum laudũ annullari & cancellari &c. Venerunt tandẽ ad probationẽ, pro parte domini Ioãnis fuerunt producti duo testes suꝑ mutuo, & duo post terminũ, q̄ tamẽ iurauerunt intra terminũ datũ ad ꝓbandũ. primi duo deposuerũt suꝑ cõfessione facta de dicto mutuo a dicto Gulielmo, fuerunt tamen singulares in depositionibus suis, quas deponebant super diuersis cõfessionibus, alii uero duo testes satis uidebantur probare præceptum ptātis, dicto domino Ioanni factũ modo prædicto. Pro parte uero Gulielmi fuerunt producti aliqui testes, qui etiam fuerunt singulares in dictis suis deponentes super confessione dicti Ioannis, qui multas & certas quantitates pecuniarum receperat pro restitutione a dicto Gulielmo &c. quęrebatur quæ essent partes iudicis in hoc casu.

CONSILIVM II.

1 *Petitio reductionis ad arbitrium boni uiri, est quasi quædam appellatio.*
4 *Reductionem ex iniquitate petens: ipsam iniquitatem probare habet.*
3 *Iudex ad quem si inspectis actis antiquis, uel nouis iam iudicis sententiam iustificat, debet illam retractare.*

COnsului qđ iudex deberet retractare & annullare totũ laudũ, & arbitramẽtum, declara & dictũ Gulielmũ in nullo teneri dicto domino Ioanni, ac imponere sibi silentiũ, & absoluere dictum Gulielmum ab impetitione illius, & condẽnare illum, in expensis factis in hac cã. Et q̄q̃ hoc nudum consilium debuisset sufficere, cum peteretur a iudice, & sic esset decisiuum, & non a partibus, sicut obseruatur in sententia ferenda. iuxta cõsilium Doc. in c. sicut. de re iu. per Io. An. in addi. ad Spe. in tit. de senten. §. qualiter. uer. cęterum. ne tamen fortasse ex consilii nuditate, aliquorum animus in scandalum aggrauaretur, aliqua breuiter animum meum ad hoc iudicium mouentia inserui. Et pro fundamẽto euidentiali præmitto plura. 1 † Primo ꝙ petitio reductionis ad arbitrium boni uiri est quasi quædam appellatio. l. i. C. de arbitris. cum ibi nota. tamen tollit præsumptionem laudi, ut in simili nota. in appellatione ab excommunicatione, quæ licet non suspendat excommunicationem, ut cã. pastoralis. de appellat. suspendit tamen præsumptionem iustitię & processus, & deuoluit cãm ad superiorẽ, ut no.

no. Inn. in c. bonę. el. i. de ele. & in c. qm̄ cōtra. de prob. facit qđ no. glo. in c. ad reprimendā. de off. ord. Itē et p̄mitto, 2 †q̄ petēs reductionē ex iniqtate, habet probare ipsam iniquitatē, & grauamē: q̄ iniquitatē seu grauamē probare pt, aut ex antiquis actis, aut ex nnuis, iuxta tamē distinctionē Bar. in l. societatē. §. arbitrorū. ff. pro socio. & pfectius in cō si. 275. & in Spe. de arbi. §. ult. uersi. sed nunquid. & uide Io. An. in addi. Spec. eo. ti. §. prę̄all. uer. itē quid si cōpromissū, & per Ant. But. in c. Quintauallis. de iureiu. non tamen est, quia ex eo prę̄sumatur multum pro dicto arbitratoris. iuxta no. in c. post cessionem. de proba. sed quia hæc est intentio actoris petentis laudū rescindi. Tertio præmitto, q̄ licet appellatus qui sn̄iam approbauit, non possit ex sua p̄sona petere confirmationē sn̄ię. de re iudica. c. q̄ ad consultationē. Tamē si appellās instat contra sn̄iam, pōt appellatus petere ut illi sn̄ię addatur uel detrahatur, & sic uel aliter informetur, quia appellatio licet ab una parte interposita suspendit totam sn̄iam. l. i. ff. ad Turpil. & c. uenientes. de iure iur. cū si. unde ex persona alterius consequitur appellatus, qđ ex p̄sona sua consequi non posset, & simile habetur in c. authoritate Martini. de conces. præb. li. vi. & in l. petēdę. C. de tēp. in integ. rest. ad prædictum facit c. Raynutius, & c. Raynaldus. de test. & l. oēm honorē. C. quando prouo. nō est neces. & hāc cōclusionē notabilē tenēt Do. de Rot. deci. 358. & sic dicunt in curia fuisse obtentū: sequitur Anto. de But. in c. cū Ioannes. in fi. de fide instru. Et pro hoc facit, q̄a iudex appellationis succedit loco iudicis a quo, & sic dēt facere totum id q̄ facere poterat, & debebat iudex a quo, bonus tex. in c. cum causa. de sen. & re iu. Quarto præmitto, 3 †q̄ si iudex ad quē inspectis actis antiquis uel nouis non uidet sn̄iam iustificari, debet illā retractare in c. cum ad sedē. de rest. spo. no. Doc. in c. in præsentia. de renun. & no. in l. p̄ hanc. C. de tēp. app. His præmissis infero ad decisionē p̄sentis materię. Cū enim ex deductis nunc in isto iudicio reclamationis clare constitit dictum dominum Ioannē non habere plenam probationem sup̄ mutuo, cū testes fuissent singulares, quibus fides nō adhibetur, vt in c. cum dilectus. de ele. & c. licet. de prob. maxime inspectis probationibus alterius partis, infertur dictum arbitrum seu arbitratorem iniuste & inique condemnasse dictum Gulielmum in florenos xv. Iudex ergo prouocationis qui succedit loco arbitri seu arbitratoris, debet dictum Gulielmum in totū absoluere ī petitione illius actoris, sicut a principio debuisset fecisse ille arbiter seu arbitrator ad hoc quod no. in d. §. arbitrorum. & d. c. cum ad sedē. facit qđ no. Bar. in l. i. ff. de leg. ii. & Inn. in c. statutū. de rescr. li. vi. & olim incipiebat, præsenti, vbi singulariter dicūt, q̄ ab isto iudice reclamationis nō p̄t appellari, sicut nec a bono viro, cū succedit loco illius. Nec obstat si dicatur istum Gulielmum approbasse laudū latū: quia uidetur approbasse inquantū alia pars uoluerit approbari, & admitti suam approbationē, sicut in simili no. gl. in c. iii. de eo qui mit. in poss. & sicut sup. dixi in appellato, qui consequitur ex persona alterius, quod ex propria persona consequi non pōt. Itē facit, quia partes assumpserunt disputationē de iniustitia, & de iniquitate totius laudi, & cōstitit eo ipso qđ claruit Ioanni prędicto ius non cōpetere, ergo iudex debet totū laudum retractare: sicut in simili no. dicit Inn. in c. cum dilectus. de ele. & ca. cū Bertoldus. de re iudi. vbi uult idem in sn̄ia, quæ transiuit in rem iudicatam: potest etiam dici, q̄ illa dispositio testium facta extra terminum datum ad probandum non valuerit, ex quo infra terminum non adhibuerit aliquam solicitudinē, ut testes examinarentur. Et notabiliter dicit Bar. reprobando Butr. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. inf. & facit quod no. Domini de Ro. deci. vii. & ita tenui scribendo in c. licet. de probat. ubi plenius hoc prosequor. Et hæc sufficiant, ut prius dixi, & hoc sit consilium decisiuum, & sic quasi sententia &c.

CONSILIVM III.

1 *Vtilitas communis clericorum & laicorum vbicunque versatur, onus debet esse vtriusque commune.*

2 *Bona ecclesiarum sunt deputata publico vsui spirituali.*

CAsus super quo consiliū petitur, talis est. Quidā potens dominus ad petitionē quorundā subditorum suorum decreuit ędificare, seu construi & ędificari facere muros in quadam uilla posita ī suo territorio pro tuitione hominum ibidem habitantium, seu habitare uolentium, ut tutius possint ibidem degere p̄p̄ hostiles incursus. Veruntamen cū quoddā solenne monasterium habeat ibidem certas possessiones, & domos quæ coluntur, & habitantur per hoīes dictæ villę, instat dominus maxime ad postulationē habitantiū in dicta uilla, quatenus monasterium debeat pro rata contribuere ad sumptus fiendos in ędificationem dictorum murorum, resistit monasterium allegans immunitatem ecclesiasticam diuino iure, & humano concessam, quæritur 1 quid iuris. †Postulato prius diuino suffragio de cuius honore agitur. uidetur primo dictum monasterium pro rata teneri, ubicunque enim communis utilitas clericorum & laicorū uersatur, onus debet esse utriusque commune, ad hoc tex. optimus in c. peruenit. de immu. eccle. ubi uiri ecclesiastici subeunt custodias murorum contra inimicos, sicut illi laici quatenus cunctis uigilantibus melius ualeat euitans custodia procurari, ut dicit tex. in d. c. peruenit. Si ergo tenentur ad onera personalia instante cōi utilitate, fortius ad realia, cū facilius excusentur clerici à p̄sonalibus, q̄ a realibus, cum in primis retrahantur a diuinis officiis. ar. 33. q. 8. repræhensibile. in l. placet. C. de sac. sanct. eccle.

Secundo notāter inducitur. l. ad instructiones. C. eo. tit. ubi dicit tex. q̄ ad instructionē itinerum, uel pontium ēt venerabiles domus, seu ecclesię tenentur, pari ratione debēt teneri ad ędificationem murorum, cum utrinq; uersatur utilitas publica, & pietas. Ergo pauperes ibidem degētes, q̄ tenuerunt quidam, ut refert ibi Cyn. Tertio facit. l. ad portus. C. de ope. publi. ubi expresse cauetur de murorum ędificatione, & reparatione. & subiicitur neminē excusandum fore dignitatis priuilegio. Quarto redditur ratio. certum est bona ecclesiarum exposita fore pietati pauperū cōis, unde pro alendis pauperibus eiusdem, ac oppressionibus defendendis, & captiuis redimendis ēt ipsarum rerum ecclesiasticarum dominia exponi, & alienari possunt, ut in c. aurum. & in c. sacrorum. xii. q. ii. & ibi de hoc in summa. Sed in casu nostro agitur, ut pauperes ibidem degentes eripiantur & subleuentur, ut non captiuentur. Ergo ecclesiæ non debent esse immunes ab oppressionibus tyrānorum, & inimicorū, & tunc ut nō captiuētur. Ergo ecclesię nō debent esse immunes ab aliis collationibus. Et hanc opinio. senserunt quidam Moder. in c. non minus. de immunita. ecclesia. post glo. & ibi Hosti. qui uidetur ibi gl. sequi, quæ tamen non loquitur expresse in ędificatione murorum, ipse tamen Hosti. contrarium aperte tenuit in summa, ut subiiciam in his quæ primo adduco. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror ueriorem, quam probabo pluribus rationibus, & summorum Doctorum authoritatibus. Et primo adduco. c. non minus, prælle. vbi tractatur de fossatis faciendis, quæ profecto concernunt custodiam ciuitatis, & tā utilitatem publicā clericorum q̄ laicorum: & tamen deciditur q̄ a clericis non debet exigi aliqua contributio, imo prohibetur sub anathematis districtione, nisi episcopus tam necessitatem, quam utilitatem inspexerit, & sine aliqua coactione ad releuandas communes utilitates, uel necessitates, ubi laicorum nō suppetunt facultates, subsidia per ecclesias ęstimet offerenda, & pondera illud uerbum communes utilitates &c. iuncto ca. aduersus. eod. titu. Ex quo patet, q̄ etiam imminente communi utilitate clericorum, & laicorum, non tenentur clerici aliquid conferre, nisi sponte uelint approbāte episcopo & clero, & ubi laicorum non suppetunt facultates, & hodie per ca. aduersus. prællega. non possunt clerici in casu prædicto sponte soluere Romano Pontifice inconsulto, ut fuit illud sancitum, propter quorundam imprudentiam sępe allegantium talem necessitatem uel utilitatem. Secundo ad idem adducitur tex. nota. in authen. item nulla communitas. C. de episcō. & cleri. ubi generaliter prohibetur ne quis audeat ab ecclesiis exigere collectas, exactiones, angarias, uel perangarias, quæ omnia propter publicam utilitatem, in defensionem reipublicę, in qua includitur utilitas laicorum, & clericorum exiguntur. Ad idem etiam capitulo, primo. de immunita. ecclesia. lib. 6. & ca. quàmquàm pęna. eod. titu. & cle. præsenti. eo. tit. & c. si. de uita & hone. cle. & l. placet. C. de sacrosan. eccl. l. ii. C. de episc. & cle. 16. q. i. generaliter cum infinitis similibus, quæ eximunt ecclesias, & ipsarum

ipsarum bona ab oib. collectis, gabellis, exactionib. & similibus. Probatur quarto hac ratione, †bona ecclesiarũ sunt deputata publico vsui spũali. xii. q. i. videntes. xvi. q. i. qm̃. de præben. ratio. & d. l. placet. hic dicit tex. in c. nulli liceat. xii. q. ii. q̃ omne id quod ecclesiæ consecratur, siue fuit animal, siue ager sanctum sanctorũ efficitur, ad ius pertinet sacerdotum: non ergo debent mundano vsui, & publico deseruire: quia semel Deo dicatum ad humanos vsus amplius transferri non debet, vt regula, semel Deo dicatum. de reg. iur. lib. 6. ius enim publicum etiam consistit in sacerdotib. i. dist. ius publicum. Laici ergo cum sint mundani, & principaliter habeant vtilitatem ex republica mundana, debent subire onera reipublicę mundanę, bona vero ecclesiarum quæ sunt Dei, debent deseruire reipublicæ spirituali. Simile videmus in personis. nam milites seculares militant mũdo, milites vero cęlestes, militant Deo. Et sic illi in temporalibus, isti in spiritualib. vt in c. reprę hensibile, & c. quo casu. 23. q. vlt. Recte ergo dixit tex. in d. c. non minus. q̃ q̃diu laicorum facultates suppetunt, etiam sponte non debet ecclesia aliquid elargiri, nisi subtrahantur bona vsui spũali, hinc no. tex. in cle. quia contingit. de relig. do. dicit, q̃ deputata certo vsui largitione fidelium, non debẽt deputari ad alium vsum, authoritate Romani Pontificis dũtaxat excepta, hinc tex. in d. c. non minus. hæc onera publica dicit esse laicorum, vt patet ibi: isti vero onera publica sua &c. licet in sequentib. tractent de communi necessitate, vel vtilitate. Sed dixit illa laicorum: quia eis incumbunt rationib. prædictis, licet quidam & male intelligunt illum tex. per illud verbum, sua &c. q̃ loquatur de necessitate laicorum dũtaxat, quod profecto non est verum, & cum non replicauit postmodum de laicis, sed dicit de communib. & idem dicit in d. c. aduersus, & maxime de propria, vbi dicit, q̃ sua interest prouidere communibus vtilitatibus, intelligit ergo de vtilitate clericorum, & laicorum, hanc etiam sñiam probat cõis theorica Doctorum vtriusq; iuris de qua per Canonistas in c. fi. de vi. & bo. cl. & in c. t. de immu. eccl. li. 6. in cle. præsenti. de censi. per Io. de Lig. per Bar. in l. rescripto. ff. de mun. & hon. & in l. placet. C. de sacros. eccl. & in consimilibus locis, dicunt. n. q̃ bona ecclesiarum nõ tenentur ad aliqua onera mundana, nisi prius fuissent facta tributaria, seu cẽsualia, antequam venissent ad ecclesiam, ita q̃ soluissent certum tributum, vel censum, aliter autem non tenentur, q̃q̃ priores possessores prius soluissent tempore necessitatis, vel vtilitatis aliquas collectas, vel actiones: ad hoc mul [illegible] ura superius alleg. hanc sñiam præcise quo ad casum no [illegible]rũ, scilicet i refectione murorũ. tenet glossator subtilis in decre. xvi. q. i. c. generaliter. §. nouarũ. vbi expresse dicit gl. per d. l. ad instructiones. Idẽ apertissime voluit ille iuris canonici speculũ Io. An. in d. c. nõ minus. super gl. vbi dicit q̃ clerici nõ tenentur: quia nulla lege Digestorũ, nec C. cautũ est, nec vlla legis authoritate potuit restringi ecclesiarum immunitas. hanc eandem sententiam secutus est glossator iuris ciuilis clarissimus in d. l. ad instructiones. vbi firmauit ecclesias non teneri ad refectionem, vel constructionem murorum. Idẽ ibi Bar. iuris ciuilis illuminator, dicẽs quòd d. l. ad instructiones. in parte corrigitur per auth. item nulla communitas. præalleg. distinguit omnia realia, & ea quæ imponũtur personis pro reb. p p bona, vt ad prima teneantur ecclesiæ, ad secunda non, vnde pro refectione pontium & murorum, onera imponuntur personis pro rebus, nullo enim iure cauetur possessiones ad hæc onera obligatas fore, quid plura? ipsemet Host. correxisse videtur opinionẽ suam, quam tenebat in c. non minus. nouissime in summa sua titu. de immu. eccle. §. a quibus. ver. ad extraordinaria. vbi dicit, q̃ hodie ecclesiæ sint immunes ab omnibus istis onerib. concernentibus, siue publicam vtilitatem, siue priuatam, per dictam auth. item nulla communitas. cum simi. & sic q̃ hodie non procedit ex toto dispositio. d. l. ad instructiones, & sic incidit cum opinione Bart. multi etiam alii Doctores antiqui hanc opinionem secuti sunt, de quib. nõ curo, cum in hanc sententiam habeamus iuris illuminatores, vt glossator vtriusq; iuris, & Io. An. Hos. & Bar. Quis ergo auderet oppositum consulere, maxime contra religionem, cum non modica sit ratio, quæ pro religione facit. l. sunt personæ. de relig. & sum. fu. Et profecto si quis ponderat gl. in d. c. non minus. non sentit opin. in principio adductam: imo contra sentire vr̃. Nam illa gl. est posita ibi super casu excepto, quando ep̃s & clerus inspexerint necessitatem, vel vtilitatem cõem, & laicorum facultates non suppetunt, & tunc absque vlla coactione possunt elargiri, vnde gl. voluit ibi potius exemplificare de vtilitate, vel necessitate communi, quàm ponere casum exceptum a dispositione illius c. & satis patet dũ dicit, conferre. n. debent &c. Et sic per verbum enim, continuat se ad tex. Si. n. voluisset ponere casum exceptum, dixisset conferre tamen dẽt, vel per verba similia fuisset locutus. Et quicquid senserit, satis hæc opinio supra recitata fulcita est iurib. rationibus, & authoritatibus. Quare concludo dictum monasterium ad hęc onera subeundã teneri non debere, nisi seruaretur dispositio illius c. non minus. s. Romano Pontifice prius consulto, vt dicitur in d. c. aduersus. Et sic seruatum fuit alias facta cõmissione excellenti vtriusque iuris Doctori domino Ant. de Rosellis, & mihi per potentes dominos priores communis Senarũ, propriè in q̃one facti, quæ versabatur cum magnifico & deuotissimo monasterio Sanctæ Mariæ montis Oliueti de clausura, licet nudo verbo & succincte tunc fecerimus relationem. Non obstant huic cõclusioni contraria superius formata. Et primo respondeo ad c. peruenit. hẽt. n. varios intellectus. Primo. n. intelligitur in terris in tẽporalib. ecclesiæ subiectis. Secundo intelligit̃ secundum illa tempora in quibus illa ciuitas Terrecena opprimebatur ab infidelibus, & imminebat timor subitaneus & improuisus, vt ibi no. Inno. Item ẽt intelligitur de clericis, qui nõ sunt a diuinis subtrahendi. xxiii. q. viii. reprę hensibile, sed de hominibus ecclesiæ, qui aliàs gaudẽt dicta immunitate. l. ii. C. de epi. & cle. xii. q. ii. ecclesiarum seruos, nisi esset necessitas vrgentissima, vt no. Host. in summa eo. titu. in d. §. a quib. ver. mere etiam personalia. Item quarto non loquitur de fructibus, & bonis distrahendis, sed de quadam custodia ad necessariam tuitionem ciuitatis, quæ imminet in casu nostro. Item præsumptio, q̃ si esset magna necessitas dẽt obseruari tenor c. nõ minus. & c. aduersus. cum nullum subsit periculum in consulendo Romanum Pontificẽ.

Ad l. ad instructiones, allegatam, satis supra est respõsũ. ad l. portus. non ob. quia non loquitur de ecclesia, vt satis voluit gl. in d. l. ad instructiones. Item illa l. secundũ vnã solutionem ibi datam in gl. potest induci pro hac opinione nostra, cum dicit q̃ graduati propter bonum publicum, qđ fouent, sunt ab illis onerib. priuilegiati, fortius debent esse exemptæ ecclesiæ propter bonum publicum spirituale, & per alias rationes superius allegatas. Ad quartum motiuum respondeo q̃ procedunt pro redimendis captiuis, vel pauperibus alendis. in quibus casibus ecclesia sua bona distribuit. secus hoc casu vbi ecclesiæ nulla peruenit vtilitas, & dominus castri recipit totum commodum. Qui enim sentit commodum, sentire debet & onus, vt in regula qui sentit. de reg. iur. lib. vi. Item non debent subtrahi cultui diuino & pauperibus, ac aliis religiosis sumptus necessarii, vt expendantur in causam non sic necessariam, & vbi non ita directe fauetur pietati, & si necessitas maxime prętẽditur, seruetur quod habetur. in c. non minus, & c. aduersus. video enim q̃ ecclesiæ non tenẽtur subuenire dominis temporalibus, nisi inquantum velint, & sic cultus diuinus in nullo alteretur, vt in d. l. placet. & authen. item nulla communitas. fortius non tenetur contribuere ad ædificationẽ murorum. Vlterius me non extendo, cum religionis fauor, tantorum virorum clarissimorum authoritate fulcitus, satis abunde in hac re suppetere videtur.

CONSILIVM IIII.

1. *Volũtas coacta in malefactis a peccato non excusat.*
2. *Communitas excommunicata per metum, an incidat in pœnam excommunicationis.*
3. *Papa Marcellinus fuit depositus, quia idolis sacrificauit, quamuis coactus metu gentilium.*
4. *Metus magis excusat mulierem quam virum.*

FActi contingentia talis est. Quædam mulier accusata de adulterio a viro suo, ad lucrandam dotem, & diuortium quo ad thorum faciendum, mulier tanquam prægnans ab alio conuicta, allegat violentiam sibi a quodam viro in magistra-

gistratu in loco abstinentiæ illatam & eam ex coniecturis
sufficiētibus probat. Quæritur an ex hoc debeat euitare pe-
1 nam legis? Et videtur primo ꝙ non: † quia coacta voluntas
in malefactis non excusat a peccato, nec rursus a pœna pec
cati. ii. q. i. in primis. xxxiii. q. v. ita ne. vbi dicitur ꝙ quis de
bet potius oīa mala pati, quam malo consentire. Ratio hu-
ius dicti est ꝙ ius conditionale non tollit consensum. c. ma-
iores. de bapt. & c. merito. xv. q. i. & l. si mulier. ff. ꝙ me. cau.
Secundo hoc probatur a simili, in c. sacris. quod me. cau.
2 † vbi cōitas excommunicata per metum, incidit in pœnam
excommunicationis, sicut ille qui cōicat sponte, redditur
ratio ibi: quia licet metus culpam attenuet eam tamē pror
sus non excludit. Tertio inducitur c. nunc autem. xxi. di.
3 † vbi patet Papam Marcellinum fuisse depositum: quia ido
lis sacrificauit, licet gentilium metu inductus fecisset. cum
ergo hæc mulier de qua quæritur, alterius libidini prostra-
uerit, & sic mariti thorum violauerit, nō debet propter me
tum vindictam euadere, per iura superius allegata, & mul-
ta alia quæ breuitatis cā omittuntur. Sed his non obstan
tibus cōtrariam sniam arbitror de iure veriorem, infrascri
ptis rationibus motus, & multorum authoritatibus, aut. n.
hæc mulier vi precisa passa fuit, & in dubio dicendum ꝙ pe
nam pati non debet, quinimo nec vllam peccati maculam
cōtraxit, imo ex cordis castitate meretur, nisi probetur cō
trarium. xxii. q. v. c. i. & ii. & d. c. sacris. violentia seu metus
fuit conditionalis. Et dico ꝙ licet aliquod peccatum cōtra-
xit, & penitentia dignum sit: quia ad minus affuit aliqualis
consensus, tamē pœnam adulterii pati non debet, & sic nō
debet priuari dote, & consortio mariti, cum sit adulterii pe
na. hoc probatur expresse. in l. vim passam. & in l. vxor. §. si
quis plane. ff. de adul. & l. si dissimam. C. eo. tit. & l. i. §. remo
ueri. ff. de postul. & ratio est, quia adulterium respectu legis
non admittitur sine dolo, licet fuerit seu interuenerit ali-
qualis culpa, vt no. probatur. in l. pen. ff. de adul. tex. iuncta
gl. fi. xxxiiii. q. ii. in lectum. & xv. q. i. inebriarūt. Et iura pro
cedunt etiam in metu conditionali, vt apertissime voluit
gl. seu sentit, vt duobus locis. xxxii. q. v. proposito. §. Lucre
tiam. pro hoc, quia dolus est calliditas, vel machinatio ad
circunueniendum &c. l. i. ff. de dolo. quæ etiam cessant in-
teruenienre metu, licet conditionali. Et aduertendum
4 † ꝙ timor seu metus magis excusat mulierem, quam virū,
propter ipsius imbecilitatem, vt dicit glos. no. in c. cum lo-
cum. de sponsa. nam arbitratur ꝙ non solum metus illatus
per illum virum, habeat excusare mulierem a pœna adulte
rii, sed etiam pudor & verecundia quædam, in quam inci-
dere timuit mulier in clamando, cum videretur, sed maxi-
me noctis tempore a viro præsertim poterit occidi. Ratio:
quia ibi cessat dolus, qui requiritur ad incurrendam pœnā
adulterii, vt sup. dixi hoc valde no. probatur in c. proposi-
to. §. Lucretiam, etiam præalleg. iuncta gl. cum veritas facti
cōtingat. Nam illa Lucretia nobilis & pudica Romana, pro
pter hanc ignominiam & confusionem vitandam, expo-
suit se libidini filii Tarquinii regis, nec adultera fuit iudica-
ta ab Augustino viro sanctissimo, & doctissimo, imo de ca-
stitate mentis commendata, vt ibi intelligit glos. & bene,
quod licet quo ad Deum non fuerit immaculata ab adulte
rio, per iura superius in prin. allegata, tamē quo ad penam
legis fuit ab adulterio excusata, cum non committatur sine
dolo, vt superius dixi. Concludo ergo etiam istam mate
riam, non debere mulierem pati subscriptam penam adul-
terii. Ad iura in contrarium allegata posset multipliciter re
sponderi. Sed vnica responsio generalis ad omnia sufficit,
dicendo ꝙ vbi ad incurrendam pœnam requiritur dolus,
non sufficit culpa. l. i. C. ad l. Corn. de sica. no. in l. in actioni
bus. ff. de in li. iu. & Inst. de suspec. tut. §. suspectus. & l. quod
Nerua. ff. depos. ad incurrendam autem penam adulterii re
quiritur dolus, qui excluditur per metum, vt supra plenissi
me probatum est, & ita videtur firmare Bar. in l. quod Ner
ua. præallega. & etiam quo ad penam pecuniariam, lata cul
pa non æquiparatur dolo, vbi lex expresse requirit dolum,
& idem gl. no. in l. magna negligentia. ff. de verbo. sig. Et li-
cet hic non agatur criminaliter ad penam adulterii, ex quo
tamen agitur ad penam, non sufficit illa culpa sine dolo, præ
sertim cum hic agatur ad grauem penam, vt s. perdat patri-
monium suum, dos enim mulierum censetur patrimoniū.
l. iiii. ff. de mino. & vt separetur a viro, & sic priuetur iure
petendi debitum coniugale, & vires alimentales passiue,
quod quam graue sit, quilibet discernere potest.

Casus consilij sequentis.

Sempronius quandam domum
suam locauit Titio, tempore annorum octo, constituta pē
sione sex flor. in anno. immediate post dictam locationem
vendidit dictam domum Titio conductori, pro pretio cen
tum flor. auri. quod quidem pretium a dicto Titio emptore
habuisse cōfessus fuit, non sub spe futuræ numerationis, &
renunciauit exceptioni non numeratæ pecuniæ, post hæc
dictus Titius emptor non obstāte confessione prædicta, su
per receptione pretii facta per Sempronium venditorem,
fecit & constituit se principalem debitorem, & pagatorem
dicto Sempronio venditori in dictis centum floren. au-
ri. pro pretio dictæ domus, quos centum florenos auri di-
ctus Titius promittit dare & soluere, ad terminum octo an
norum, & interim promisit anno quolibet sex florenos au-
ri noīe pensionis, secundū pactum locationis prædictæ, cū
pacto, ꝙ si dictus Titius aliquam partem dictorum cētum
florenorum offerret dicto Sempronio, ipse Sempronius de
beret illam partem recipere, & pro parte minuere pensio-
nē dictorū sex florenorum. Accidit ꝙ intra tp̄s octo anno-
rum, nulla pars dictorum cētum florenorum fuit soluta di
cto Sempronio, per dictum Titium, sed soluit sibi sex flore
nos quolibet anno: dicto termino octo annorum elapso,
Sempronius agit contra Titium ad solutionem & exactio-
nem dictorum centum flore. Titius ipse allegat, & dicit iā
soluisse xlviii. florenos, & offert se paratum soluere flore-
nos lii. pro residuo dictæ quantitatis, scilicet dicēs se domū
emisse, vt patet per instrumentum emptionis, & ideo non
tenebatur soluere pensionem, & quod soluit, illud fuit pro
vsura centum florenorum prædictorum, & quod in fraudē
vsurarum fuit dictum, vt solueret nomine pensionis, & sic
debet computari solutum in veram sortem dictorum cen-
tum florenorum. Sempronius replicat, ꝙ quamuis vēdide
rit domum, & confessus fuerit recepisse, tamen in veritate
nullum pretium habuit, quod debeat colligi ex cōfessione
& obligatiōe immediate facta per Titiū emptorē, & sic pre
tio nō soluto, dominiū dictæ domus nō fuit translatū in em
ptorē, ideo debetur sibi pēsio donec totū solueret pretium
dictæ domus, & sic dicti xlviii. flore. noīe pensionis soluti,
non haberent æstimare dictum pretium centum flore. & sic
pretium domus est integre soluendum. Quæritur quid iu-
ris &c.

CONSILIVM V.

1 *Pensionem soluere de re propria nemo potest.*
2 *Contractus licet ex forma sui non appareat vsurarius, iudicatur tamen vsurarius propter mentem contrahentium.*
3 *Vendens rem plus quam valet, censetur vsurarius.*

OMissis Argumentis quæ satis friuole in fa-
uorem dicti vēditoris possent fieri,
ipsam rem substantiatim sic attingam. Dico. n.
meliori iudicio semper saluo, dictum Titiū em-
ptorem non teneri ad soluendum vltra lii. flor. & sic xlviii.
soluti nomine pensionis debent computari in vero pretio
dictæ domus, quod probo multipliciter. Primo sic, vide-
licet, eo ipso enim ꝙ dictus locator emptori vēdidit domū
recepto pretio, vel saltem habita fide de pretio, & hic fuit
contractus perfectus, & dominium domus transiuit in em-
ptorem, & recessum fuit a contractu locationis, hoc aper-
tissime probatur. in l. si quis. ff. de acquir. pos. & Insti. de re-
rum diuisio. §. interdum. & §. venditæ. & quod huic fuit sal-
tem habita fides de pretio, clarissime patet ex confessione
ipsius venditoris, quæ si esset fictitia tamen ex ea satis colli
gitur ꝙ intendebat de præsenti tradere rem ratione vendi-
tionis, habita fide de pretio habendo in futurum, vt satis
etiam colligitur ex obligatione, & confessione postea facta
per dictum Titium emptorem, cum ergo dominium fuit
translatum in dictum emptorem, & recessum a contractu
locationis, vt sup. luce clarius probatū est, nō potuit de no-
uo illā cōfessionē subsequētē cōficere, & suscitare cōtractū
locationis, & recedere a cōtractu vēdōnis & emptiōis pfe-
cto, & re non integra. C. quando lic. ab emp. disced. l. i. & ii.

Tertio,

Tertio, quia isti hoc nõ agebant, imo volebãt contractũ emptionis & venditionis existere in sua firmitate, vt patet ex verbis emptionis seu cõfessionis patet ergo ex prędictis 1 † ꝙ noie pensionis nõ valebat illa solutio, cũ de re propria quis pensionẽ soluere non põt, vt d.l. qui rem propriam. C. loca. vnde ẽt præsupponẽdo ꝙ nulla fraus vsurarũ interuenerit, tamen qui soluit indebitum, potest illud cõpensare in vero debito soluendo. l. ẽt. ff. de compensa. de fi. instr. c. cum Ioannes. facit. l. cuius per errorẽ. ff. de reg. iur. & c. fi. de sol. cum ibi no. Puto tamen ꝙ ẽt ex alio capite poterit ipse venditor, illos xlviii. florenos in veru pretiũ computare, qm̃ si diligenter oĩa gesta ponderentur, hæc pensio fuit constituta in fraudem, & sic esset vsura pro dilata solutione illorum centum florenorum de quibus sup. seu contiguitatis cõtractus. Si eñ incontinenti intendebat vendere, & vendidit, & confitetur pretium recepisse, ad quid oportebat præmittere contractum locationis, cum non sit præsumptio, quod quis velit incontinenti a priori proposito recedere. l. nõ ad ea. ff. de cõd. & demon. & de baptis. maiores. Et ex his quæ incontinenti fiunt, oritur pręsumptio fraudis. in ca. officii. cum ibi no. de ele. & quę incontinenti fiunt, vidẽtur inesse. l. lecta. ff. si cer. pe. Secundo pręsumetur fraus ex eo, quia prius fuit venditor confessus recepisse pretium, nõ spe futurę numerationis: imo renuntiauerat exceptioni non numeratę pecunię, & tamen postea emptor confessus est se debitorem in cẽtum florenos, occasione pretii illius domus, & ex his contrarietatibus resultat præsumptio fraudis. in ca. vt nostrũ. vt eccle. benefi. Tertio oritur pręsumptio, ratione præsumptionis solutionis fiendę pro pensione, cõtra naturã illius contractus venditionis, qui præcesserat, ad hoc quod legitur, & no. i casu ex illo pacto apposito, vt si in tp̃s octo annorũ solueret aliquã partem dictorum centum flore. deberet fieri diminutio pensionis pro rata. Si eñ dominium domus non est trãsmissum in emptore, vt allegat venditor, ad quid fieret illa diminutio pro rata: cũ adhuc dominium esset penes venditorem. Nõ eñ potest dici ꝙ pro parte transeat dominium sicut pro parte soluitur pretium. l. traditionibus. C. de pact. Ergo ex eo clare concluditur ꝙ pro mercede solutionis dictorũ centum florenorum, licite fuit constituta dicta pensio, vt sic exonerata parte debiti exonerari debeat onus pensionis seu mercedis. Ex his eñ oĩbus & tam vberrimis coniecturis, & pręsumptionibus, debet talis contractus iudicari in frandẽ vsurarũ cõfectus, iuxta ea quę ponuntur & habentur in c. ad nostrã. de emp. & vend. & c. illo vos, de pig. Et si diceres, qũo hic deberet præsumi & iudicari, cũ nõ interuenit mutuum, sine quo vsura nõ cõmittitur, vt patet ex diffinitione vsurę. Est enim lucrum ex mutuo &c. vt plene no. per Io. An. in reg. peccatum. de reg. 2 iur. lib. vi. in mercu. facit c. consuluit. de vsu. † respondeo ꝙ licet ex forma sui non appareat contractus vsurarius, tamẽ propter mentem contrahentium, debet iudicari vsurarius. Ex quo enim ex dilata solutione pretii, debebat iste venditor recipere illud lucrum, fingit ius ꝙ emptor soluit pecuniã venditori. Et quod vẽditor illam sibi mutuauerit, & pro mercede voluerit illud lucrum. Nec videatur extraneum: quia est casus expressus in iure i similibus terminis, 3 in c. in ciuitate. & in c. nauiganti. de vsur. † vbi dicitur secũdum cõem intellectum illum venditorem iudicandum vsurarium qui vendit rem plus q̃ valet: ex eo quia solutionem pretii differt, & sic nõ est cõtractus vsurarius ex forma sui: quia ibi non sit verũ mutuum, sed fingitur modo prædicto propter mentes contrahentium. Committitur ergo vsura siue sit mutuum verum, siue fictum modo prædicto, & ita cõiter notatur in iuribus præallc. Ex quibus oĩbus concludo, ꝙ ex duplici capite põt iste emptor obtinere itentionẽ suã: vel quia soluet, vel q̃a vsura qualitercũq; capiatur, põt deduci in cõpẽsationẽ pretii cẽtũ florenorũ, & d. c. illo vos. cũ ibi no. & c. cũ cõtra. de pig. de iureiur. debitores. cum si.

CONSILIVM VI.

1 *Onera communitatis incumbunt laicis, & non clericis.*

2 *Gabellę & datia soluuntur de rebus propriis.*

CAsus super quo Petitę fuerunt allegationes. Quidam Dominus Franciscus canonicus Massitanen. ex patrimonialibus vendidit vinum, bladum, frumentũ, porcos & similia, & in eis dicitur negotiari: habetq; aliqua animalia, quæ mittere vult ad loca pasturę cõis Massitan. sine aliqua solutione, quã cõiter faciunt ciues ibi, pro releuandis oneribus cõitatis: nec ẽt in rebus patrimonialibus, in quibus negotiari dicitur, vult subiici statutis ciuitatis soluendo gabellas, datia, pedagia, & similia, excusando se dupliciter. Primo rõne clericatus. Secundo ex quodam pacto inito inter ipsam cõitatem maxime, & ep̃m, & capitulu Massitan. ecclesię, vt liceat ep̃o & capitulo sine aliqua solutione, mittere animalia sua ad pascẽdum in pascuis cõitatis. Contingit nunc dubitari de duobus. Primo nunquid Dominus Franciscus debeat soluere pascua, in quibus frequenter mittit animalia sua propria ad dicta loca cõitatis, secundum quod soluunt alii ciues, iuxta formã statuti cõitatis. Ad primũ dicendum ꝙ si loca pasturę esse consueuerunt, & sunt vniuersitatis, seu cõitatis laicorum, tũc puto dictu Dominũ Franciscum posse cogi ad soluendũ, secũdum formã statuti, & leges cõitatis, si velit animalia sua mittere ad illa loca cõitatis. Ratio huius est, quia nõ dicitur hoc casu cõitas legẽ imponere clericis, nec dicũtur collectare clericos, vel datia, seu gabellas ab eis exigere, sed dicuntur vsum vendere, seu vsumfructũ rerũ cõitatis, quod possunt sine iniuria cuiusq;. Nã in sua re quisque est legitimus moderaror & arbiter, vt l. in re mandata. C. manda. & c. de his. de sepul. q̃q̃ eñ clerici reperiantur priuilegiati, vt de rebus eorũ non soluant gabellas, vel datia, vt in c. q̃q̃. de consue. li. vi. in cle. præsenti. eo. ti. & dicã latius in argumento subsequenti: non reperiuntur priuilegiati, vt possint vti pro se & aĩalibus eorum, & rebus cõitatis laicorum: imo potius cõtra de iure diuino in lege habuerunt de terra promissionis, sed illa solum ex dispõne diuina fuit tradita laicis: clericis aũt fuerunt solũ reseruatę decimę, & quędã alię pertinẽtię: vt habetur Numeri xviii. & no. in c. i. de deci. lib. vi. Si ergo volũt vti rebus cõitatis laicorum, debent soluere, sicut vel lẽt pascere animalia in locis priuatis: agit enim cõitas pro rebus suis, sicut priuatus pro suis, ar. in c. licet. de proba. & c. conquęstus, de fo. cõpet. & clerus est diuisus a populo. Nã alius est clerus, alius populus. d. c. si sñiam. de sen. exc. lib. v. 1 & xii. q. i. duo sunt genera. Item video † ꝙ onera cõitatis incumbunt laicis, & non clericis, vt no. in ca. nõn minus. & c. aduersus. de immu. eccl. Cum ergo nolunt sentire onera rerũ cõitatis laicorũ: ergo nec cõmoda sentire debent: nõ enim ferendi sunt illi qui lucra & cõmoda capere volũt, & onera subire nolunt. C. de cadu. tol. l. i. §. pro secũdo. in reg. qui sentit onus. de reg. iur. li. vi. Et si diceres, quia clerici tenẽtur ad ista, & non ad solutionẽ gabellę: seu datiorum, re- 3 spondeo, † ꝙ gabellę, & datia soluuntur de rebus propriis. vnde cum personę sint exemptę, sic & res eorũ: quia sequũtur conditionem personarum, vt no. in d. c. præsenti. de deci. & c. q̃q̃. eo. tit. li. vi. Non ergo possunt laici a personis nõ subiectis, & exemptis hoc exigere, sed in casu nostro non soluunt pro rebus ipsorum clericorũ, sed quia conducunt rem cõitatis, seu emunt vsum, vel vsumfructum personę priuatę, seu cõitatis, merito tenentur soluere, sicut si conducerẽt vel emerent vsum, seu vsumfructum personę priuatę. facit c. i. de in integ. rest. Si vero ista loca pasturę fuissent ad vsum cõitatis clericorum, & laicorum, & sic forent cõia clericis & laicis, tunc non teneretur Dominus Federicus, quod per statuta laicorũ nõ tenentur clerici soluere: tũ q̃a statuta laicorũ nõ afficiunt clericos. in c. bonę quidẽ. xcvi. di. & c. ecclesia Sanctę Marię. de consti. tũ quia in rebus cõibus, non possent soli laici cõstituere in præiudiciũ aliorum ius in rebus habentiũ: quia qđ oẽs tãgit, debet ab oĩbus approbari. c. qđ oẽs. de reg. iur. li. vi. & c. ad hęc. de off. Archid. tum quia in re cõi potior est conditio prohibentis. reg. in re cõi. de reg. iur. li. vi. & l. Sabinus. ff. cõi diui. & par in parẽ non habet imperium. c. innotuit. de elec. Non obstat prędictus pactũ factum cũ ep̃o & capitulo Massanen. ecclesiæ, vt licitum sit eis pascendi facere animalia eorũ in pascuis territorii Massanen. quia illud fuit concessum capitulo, nõ singulis personis de capitulo, habebit locũ in aĩalibus: non aũt in animalibus singulorum canonicorum, quia aliud est capitulum, aliud singuli: indultum ergo capitulo, non extẽditur ad singulos de capitulo. in c. qui manumittitur. xii. q. iii. & in c. fi. de præb. li. vi. & in l. sed si. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. quinimo illud pactum potius facit cõtra dictum Dominum Franciscum: quia innuit tacite illa loca non fuisse cõia clericis & laicis, sed laicorum: & hoc ad primum

mum dubium. Ad secundum dubium huius, dico de prędictis non tenentur soluere gabellas seu datia: quia ab his clerici ecclesiæ sunt exempti cum oĩbus rebus eorum. Non enim tenentur soluere laicis, qui non subiiciuntur nec statutis ipsorum subsunt, vt probatur clarissimę in d. c. q̃q̃. & d. cle. præsenti. per Specu. de immuni. eccl. in fi. & Fede. de Se. consi. 200. Nec est verum, ꝙ vendendo vinum, bladum oleum, & simi. ex rebus suis dicatur negotiari, vt sic sit locus. c. fi. de vita & hone. cle. cum si. ll. allegandis. ille enim proprie dr̃ negotiari, qui emit rem, vt eam integram lucri causa vendat, non ille qui emit rem, vt eam reducat ad aliquam formam, vel si vendat vinum, seu bladum de rebus suis recollectũ, vt probatur in c. eiiciens. 88. di. no. Doc. in materia nr̃a in d. cle. præsenti. & d. c. q̃q̃. Feder. dicto cons. 200. Fateor tamen ꝙ si emeret rem, vt integram lucri causa eam venderet, quod teneretur soluere secundum statuta patrię: si tertio per epm monitus non desistit, vt probatur in d. c. fin. de vita, & honest. cleric. Sed ante monitionem non tenetur ad pedagium, vt in d. c. q̃q̃. & d. cle. præsenti. a contrario sensu. not. Fede. in loco præalle. & Spe. vbi sup. & hoc casu iura non videntur facere mentionem de monitione: quia forte laici possunt non pati illa introduci absq; solutione debita gabellę, seu pedagii. Et hæc sufficiant pro allegationibus. Ad plenum videatur materia in d. clementina præsenti. & c. quanquam, & c. fi. de vi. & hone. cle.

CONSILIVM VII.

1 *Iudex in sententia an teneatur exprimere causam, si possent ex generali sententia plures causę elici.*

QVęsitum fuit a me in quęstione facti: 1 vtrum in sñia teneatur iudex exprimere causam, si possent ex generali sñia plures causæ elici? Respondi consulendo, ꝙ si ex varietate posset parti præiudicium generari, dẽt tũc iudex exprimere causam, vt puta si possit dubitari an reus fuerit absolutus ab impetitione libellantis, quod actor non probauit: an ꝑꝑ defectum instantię, an quia reus nõ possidebat, vel quid simile: hoc vr̃ probari in l. properandum. C. de iud. & ibi expressa glo. ver. ideo etiam est de mente Doc. in c. sicut. de re iud. & Spe. in ti. de sen. prola. §. qualiter. versi. verum si rationes. & Io. An. in c. finem. de dolo & contu. & But. in c. examinata. de iudi. & Specu. in tit. sup. alle. vbi ponunt aliquos casus in quibus causa exprimenda est, vbi non potest alia ratio illorum casuum elici, nisi vt euitentur ęquiuoca. non tamen in præiudicium, quod posset imponere parti, vel aliter quo quo modo. idem Bart. & quidam alii in l. 2. §. ignominię. ff. ex qui. cau. in fa. irro. hoc etiam probaui alia ratione, vbicũq; ex narratis in libello possint elici plures, & diuersę actiones, debet iudex cõpellere libellantẽ ad exprimendũ nomẽ actionis, vel tali negãti denegare audiẽtiã, vt euitetur incertitudo, vt not. in l. edita. C. de eden. & l. 1. ff. eo. per Canoni. in c. dilecti. de iud. & dicit Inn. in c. 2. de ord. cog. quod stultus est iudex, qui aliter libellum recipit. Ecce ergo quod licet aliàs in libello non sit exprimẽda ipsa actio, vt no. 9. di. quo iure. & d. c. dilecti. & d. l. edita. tamen ex p̃dicta cã compellit iudex exprimere causam: fortius ergo debet iudex ipsemet cãm, vt euitetur incertitudo ista, in sñia exprimere: cũ sñia debeat esse clarior libello. Insti. de act. §. curare. not. Inno. in c. tanta. de exces. præla. puto tamen ꝙ ex omissione causę non corruat sñia, sed interpretamur oĩno rationẽ causæ congruentis, & si multiplex est, interpretamur illam quæ est minoris præiudicii. ad hoc quod no. Inno. in c. 2. de ord. cog. & Spe. in ti. de offi. iud. §. deseruisse. ver. in fi. & se. vbi dicit ꝙ reo simpliciter absoluto, nõ obstat actori iterũ agere volenti exceptio rei, & ineptam petitionem poterit probare secundum eum, & admitti debet per iudices & cõsiliarios causæ. arg. in l. 3. ff. de suspec. tut. Ego puto ꝙ etiam deficientibus probationibus interpretabuntur causam minoris præiudicii. arg. in prædicta l. 3. & eorum quæ no. Inn. in c. 2. de ordi. cog.

Casus consilij sequentis.

Quęritur an religio instituta per beatam Brigidam, quæ fuit per papam confirmata, & demum per successores in papatu in dubium reuocata, dicatur esse contra sanctorum patrum decreta, seu canonicas sanctiones: præsertim ꝙ in tali religione instituendi sunt ẽt sacerdotes, seu fratres, qui debent deseruire eiusdem monialibus in diuinis.

CONSILIVM VIII.

1 *Religio instituta per beatam Brigidam, an dicatur contra canonicas sanctiones.*

PRimo videtur arguendo ad partem affirmatiuam, vt moris est, dictã religionem esse contra sanctorũ Patrum decreta. Et primo probari videtur per ca. monasteria. xviii. q. ii. vbi expresse dicitur monasteria puellarum, longe a monasteriis monachorum esse constituenda, ꝑꝑ insidias diaboli, aut oblocutionẽ hominum. Sed in dicta religione sanctę Brigidę sacerdotes, seu fratres cõstituuntur in monasterio puellarum, saltẽ sub clausura generali, ergo expresse est cõtra prohibitionẽ iuris ex honestissima cã factam. Secundo ad idem inducitur ca. in nullo. eadem cã, monachi, & moniales nõ debent in vno monasterio cohabitare: quinimo ẽt monasteria duplicia prohibẽtur a iure: vel vbi sunt duo collegia monachorum & monialium, vt d. c. in illo. & c. diffinimus. Si ergo dicamus esse vnicum monasteriũ, in quo fratres & sorores, siue sint diuersa collegia, & diuersa monasteria, a iure vidẽtur prohibita: saltẽ ꝑꝑ propinquitatẽ, & familiaritatẽ, & maxime hoc videtur probari. in c. in decima. xlviii. q. ii. vbi prohibetur familiaritas illorum monachorũ, qui habebant corrigere illas moniales. Item si bene ponderentur illa iura superius alle. ratio prohibitionis, est duplex. Prima ꝑꝑ crimẽ incestus, qđ ex propinquitate & familiaritate cohabitantium prouenire posset, &c. Secũda ratio ꝑꝑ malã opinionẽ, & ꝑꝑ oblocutiones hominũ, sed istę duę rationes vrgent, & militant aduersus dictã religionem sanctę Brigidę, ergo eadem prohibitio esse debet, & vbi est eadem ratio, idem ius sit statuendum, vt in c. trãslato. de const. & c. cũ dilecta. de confir. vti. vel inuti. Item inter cętera, quę continentur in dicta regula, cauetur. in c. vii. ꝙ abbatissa monasterii debet esse caput & domina monasterii, confessor generalis, propter iudicia fratrum & cõseruationẽ ordinis, absq; cõsilio abbatissę nihil oĩno faciat: sed ipsa abbatissa tanq̃ caput monasterii, est de negotiis, & bonis monasterii ordinandis consulẽda, & sic abbatissa secundum eandem regulam, videtur caput omnium tã virorum q̃ mulierum: quod sonat in absurdum, cum secundum apostolum vir debeat esse caput mulieris, & non econtra, & idẽ habetur in c. hæc imago. & c. cũ caput. & c. est ordo. xxxiii. q. v. Idem facit id quod per nonnullos obiicitur, videlicet ꝙ cum fratres teneantur obedire confessori, & non abbatissę & sorores ipsi abbatisse, vt ĩ c. xii. eiusdem regulę erunt duo capita, & cõiter duo monasteria & duo conuentus. Vltimo videtur amplius non insistendum, cum ipse dominus Papa Martinus quintus hodiernus, expresse ĩ suis literis reuocatoriis asserat per illã reg. duplicia monasteria constitui contra ius prohibitionis, & verbis papę standum est oĩno, ex quo super eis fundat intentionem suã, vt in cle. literis. de proba. Sed his non obstantibus oppositũ puto de iure verũ. Et primò moueor per id, quod habetur in dicta regula. c. x. vbi dicitur, sorores instituendę in monasterio habebunt clericos, qui canonice missam & officium eis decantabunt, & ꝙ ipsi clerici a monasterio sororũ oĩno sint separati, habentes per se curiam in qua habitabũt, & de curia introitum in ecclesiam, & chorum inferiorẽ, habebunt chorum superius eleuatum, ita quod sacra videre, & offiñ audire valeant &c. Ex quibus verbis primo pondero ꝙ intentio beatę Brigidę, non fuerit cõcollocare seu instituere duo monasteria, scilicet virorum & mulierũ, neq; in vno monasterio instituere masculos & fęminas, sed dũtaxat instituere moniales, seu collegium monialium. Et ꝙ isti clerici, seu fratres non essent ibi tanq̃ facientes collegiũ, sed tanq̃ singulares & seruitores in diuinis. quod patet clare ex illis verbis cũ dicit, clericos habebunt. Itẽ ex aliis verbis dũ dicit in eodẽ capitulo, ꝙ isti clerici habebunt, vnam curiã per se, ita ꝙ sint oĩno separati a monasterio sororum, quæ verba sonãt, ꝙ isti clerici, seu fratres non faciunt per se monasterium, nec est nisi vnum monasterium sororũ, cũ dicatur ꝙ a monasterio sororũ sint oĩno separati. Sed curia significat ẽt locum habitationis, sicut fieri videmus hodie in os

bus

bus monasteriis monialium, quę non valent per se ꝑ ꝑ defectum sexus celebrare missas & prædicare, vt c. noua. de pęni. & remis. habent sacerdotes & seculares prope monasteriũ eis celebrantes, pro qua obseruan ia facit ca. dilecta. de exce. præ. & c. ñ. de statu reg. & fratres, seu clerici substituũtur loco illorũ, & cũ præsumantur sancti oẽs, ꝑ ꝑ multas austeritates quas promittunt obseruare, pręsumendi sunt honestiores, seu sanctiores. xvi. q. i. c. nulli. & c. doctos. Cũ enĩ non possunt sorores sine sacerdotibus esse eis diuina ministrantibus. melius est ꝙ habeãt istos homines aptiores, seu sanctiores electos institutos per tam deuotissimã sanctã, q̃ quod habeant alios, ex quibus forte ad mala facilius peruenirent. Nec obstat si opponatur contra istos de familiaritate & cohabitatione, quia respondeo quod si bene ponderẽtur verba regulę superius recitata, isti clerici, seu fratres debent stare oĩno separati a monasterio sororum, & pondero verbum, oĩno, positum quod denotat separationem continuam & remotionem non modicam. Item in c. xxii. regulę, dicitur ꝙ nũq̃ confessor, vel aliquis presbyterorum vel fratrum, monasterium monialium ingrediatur, nisi quãdo infirmis donanda sunt sacramenta, vel soror mortua sepelienda: quibus casibus ẽt secularibus clericis licerẽt, nec vitatur omnis familiaritas, & cohabitatio, adeo ꝙ ẽt i d. c. regulæ continetur, in dicto monasterio fore etiam ferias ordinatas, sed quando sorores confitentur, audiri quidem possunt, minime uideri. Secundo principaliter in hanc sententiam me mouet, quod habetur post principium eiusdẽ regulæ in fine prooemii. in c. quod incipit, hãc igitur, &c. vbi dr̃, ꝙ ad honorem beatæ Virginis hanc religionẽ fundare voluit per mulieres primo & principaliter, nulla mentio fit de fratribus, quinimò plus dr̃ i c. 13. quod isti sacerdotes diuino tantummodo officio, studioq; & orationi vacare debent, nullisq; aliis se implicare negotiis, vel aliis officiis. quę verba satis indicant monasteriũ non esse cõe, nec ibi esse vt collegium, sed vt seruitores in diuinis. Et ita intendunt verba præcedentis c. vbi dr̃, ꝙ in negotiis & bonis monasterii semper est abbatissa consulenda. hoc etiam intelligitur dum in d. c. dr̃, ꝙ confessor generalis monasterii dẽt ab ẽpo loci recipere potestatẽ ligandi, atq; soluẽdi, corrigẽdi, atq; reformãdi oẽs sacerdotes fratres, &c. per quæ verba ẽt arguitur fratres non esse ibi vt collegium persistens. Nam si essent vt collegium, eligerent sibi prælatum, qui ex sola electione & confirmatione epi subsequuta, consequeretur dictam potestatem ligandi, soluendi, & corrigendi alios fratres, vt in c. i. de elec. 18. q. 2. c. 1. & c. abbas. & c. nullam. de off. or. c. cum ab ecclesiarũ. Tertio principaliter induco d. c. monasteria. 19. q. 2. quod supra induxi in contrariũ. alio modo inducendo optime facit ad materiam, ibi enim consilio generali cõi cõsensu oĩum decretum fuit, vt monasteria virginũ in prouincia Bethica monachorum administratione, atq; pręsidio gubernentur. Et subditur ibi, tunc tñ salubria. In Christo dicatis virginibus probamus. i. damus, quando eos patres spirituales eligimus, quorum non solũ gubernatione tueri, sed ẽt doctrinis ædificari possunt, &c. Ex quibus verbis optimè arguere possumus, dictam regulã non esse contra dicta sanctorũ Patrum, cum ibi per totũ consilium generale deputari fuerunt monachi ad regẽdum, gubernandũ, & reformandum monasteria monialium, ita in casu nostro sine aliqua violẽtia iuris deputati poterunt dicti sacerdotes, seu fratres administrare diuina dictis sororibus. Nec obstat si dicitur quod in d. c. in decima. omnino prohibeatur familiaritas monachorum & monialium, ita vt nec ad vestibulum. i. ad parlatorium accedere familiariter sit permissum, quia in dicta regula sanctæ Brigidę si bene ponderentur verba superius inducta, nõ dicitur oppositum, imo fere idem, cum vt sup. dixi, illi sacerdotes seu fratres debent stare omnino separati a monasterio monialium, & nunq̃ possunt procedere ad parlatorium, nisi raro ex causis honestissimis. quinimo nec audiendo confessiones possunt eas videre. Si ergo ponderentur verba regulę, & omnia prædicta, non potest dici eos habere monasteria duplicia. Nec quod habitent in vno monasterio, cum debeant stare fratres separati omnino a monasterio sororum, nec ad eas est familiaris accessus. vnde saltem negare non possumus istum modum viuẽdi non fuisse hactenus iure prohibitum, nec debemus extẽdere materiam in hoc actu odioso cũ retentione tantorum monasteriorum, maxime eo attento ꝙ sancta Brigida fuit nobilissima sancta, adeo quod suis operibus exposcẽtibus, fuit per summum Pontificem canonizata, & ipsa cum tanta solennitate asseruit reuelationem ipsius religionis, ęlitus a Christo domino sibi factam. Accedunt no. per Inno. in c. ne innitaris. de constitu. vbi dicit dicta sanctorum oĩno sequenda, ex quo aperte reprobata non reperiuntur.

Item ex reprobatione multa monasteria tunc reprobarentur, cum dicti sacerdotes, seu fratres non habent, nec habere possunt, secũdum illam regulam per se monasterium, seu collegium, sed sunt ibi deputati tanq̃ seruitores in diuinis. vnde oporter eis dare nouam regulam, & bona vnde viuere possint, cum sorores in hoc non teneantur, cum oĩa bona sint monasterii ipsarũ monialium. & nullã in eis cõionẽ habeant dicti fratres, vt patet satis in c. 10. & c. 14. eiusdem regulę. Et si non haber locũ diuisio bonorum, de qua in ea, & dominus Papa in dictis literis retractatoriis facit mentionem. Et vt sup. dixi, cum nunc tractemus de retractabili facto, & reuocatione eius ꝙ pluries approbatũ fuit per Romanos Põtifices, debemus facere in dictis iuribus, quæ obuiare videntur strictissimam interpretationem. ar. in regula, odia. & regula, in pęnis. de regu. iur. lib. 6. & l. penul. ff. de pęnis. & quod no. glo. in c. decer. de immu. eccl. li. 6. Concludo ergo meliori iudicio, & maxime domini nostri semper saluo, dictam religionem sanctæ Brigidę non esse aliquatenus violandam, ex eo quod monasteria dicantur duplicia, vel quod in eodem monasterio habitant masculi & fœminæ. Nunc respondeo ad argumenta pro parte contraria superius formata. Et primo non obstat c. monasteria. quia loquitur quando duo monasteria ęque principalia sunt fundanda, tunc enim cum nulla necessitas cogat. seu vtilitas suadeat, dicunt vt euitetur malũ re ipsa, & opinione, distantia inter se collocari. sed si bene consideretur dicta regula, casus vr̃ esse prorsus diuersus, cũ vnicum sit monasterium monialium tñ. Sed sacerdotes, seu fratres tanq̃ deputati ad seruiendum tñ in diuinis, habeant quandam habitationem duntaxat, oĩno separatam a monialiũ monasterio, vt sup. in dicta regula continetur. Non obstat in c. nullo. quia vt sup. dixi, fratres & sorores non habitant simul in vno monasterio, vt sup. dictum est. nec habent per se monasterium, sed quandam curiam, seu habitationem, vt facilius possint seruire sororibus in diuinis. & sic nõ possunt dici monasteria duplicia, vt sup. etiam plene dixi. ad c. in decima. satis supra respondi. Nõ obstat duplex ratio prohibitionis dictorum iurium. fateor tamen quod vbi monachi faciunt per se collegium & regulam, debẽt longius institui a monasterio monialium, quia tunc nulla subest necessitas, vel vtilitas, sed in malum re ipsa, vel opinione incidere possent. Et ideo non mirum si iura prohibuerunt, cũ in vna parte sit periculum, & in altera malum. arg. in c. cum ab omni specie. de vita & hone. cler. sed in casu nr̃o subest ratio vtilitatis & necessitatis, cum habeant eis deseruire in dictis officiis. ita quod de facili non possent quotidie, si longius starẽt, venire in dicto monasterio. maxime cũ non decet dictos fratres & tanq̃ Deo deditos deuotissimos fratres quotidie exire cunctis horis ꝑ vicos & plateas ciuitatis. ar. 16. q. 1. si cupis. Nec curandũ quid os loquẽtium loquatur inique, dummodo non recedamus a tramite veritatis. Sed dicendum est sicut Christus dixit de Pharisęis de se scandalizantibus. Sinite, cęci sunt & duces cęcorum, vt habetur in c. magnę. de voto. Nec ob aliud motiuum ꝙ fit secundum vnum de c. regulę. de abbatissa cum sit mulier vr̃ caput, cũ contrarium potius debet esse. Nam hęc procedunt data paritate inter virum & mulierem. Sed in casu nr̃o abbatissa ratione dignitatis suę habet iurisdõnem supra dictum monasteriũ, & posset habere iurisdictionẽ in clericos seculares, licet in casu nostro nullam iurisdictionem habeat in fratres, vt dicto c. dilecta. de maio. & obed. & de excess. præla. c. dilecta. imo mulier ratione successionis in regno, posset haberẽ iurisdictionem plenissimam in oẽs subiectos, vt in c. deuotissimam. 12. q. 2. & in c. dilecti. de arbit. Non obstat penult. motiuum, quia in casu nr̃o non sunt duo capita ęque principalia eiusdem corporis, imo abbatissa est supra monasterium suum, & moniales suas, sicut de iure esse debet, confessor vero generalis est supra fratres loco ẽpi cum recipiat potestatẽ & authoritatem ab ẽpo, vt regula dicit. Et sic non sunt diuersa capita eiusdem corporis, sed diuersa-

rum

rum personarum, & diuerso respectu, & in quibus casibus vnum subordinatur alteri subest, sicut videmus in epo, & in pluribus prælatis, & inferioribus. Non obstat vltimum argu. de cle. literis. de probat. & quod standum sit verbis papæ, quia contrarium procedit quando papa fundat intentionem suam super facto proprio, secus si super facto alieno, tunc enim saltem admittitur probatio in contrarium, cum papa in facto alieno de facili posset errare, vt no. dicit glossa in dicta clemen. literis. Sed in casu nostro papa dicit in dictis literis reuocatoriis, quod in dicta regula sanctæ Brigidæ, inter alia cauetur expresse vt monasterium huius ordinis fundandum & construendum, pro habitatione fratrum & sororum, debeat esse duplex, quod re ipsa falsum est, quia si bene inspiciuntur verba regulæ, ista monasteria nõ possunt dici duplicia sed monialium, vt sup. dixi, sed dominus papa si ex falsa relatione potuit verisimiliter esse deceptus, cum dicta regula consistat in facto & non in iure. argumen. in c. 1. de consti. li. 6. Et hæc dicta sufficiãt. vidi post hoc consilium literas bullatas domini Martini confirmantes prædictam religionem secundum decisionem huius consilii.

Casus consilij sequentis.

Conuentus fratrũ minorũ terræ sancti Genesii habebat quendam hortum pro necessariis, quare acquisiuerunt quandam terram contiguam eorum horto, quam redegerunt in hortum, & sic fecerunt ex illa terra nouiter acq̃sita & eorũ horto, vnũ hortũ, ac obtinuerunt a cõitate terræ sancti Genesii, vt nõ tenerentur aliquid soluere ꝑ libra, seu æstimo, ab olim imposita dictæ petiæ terræ. Contingit quãdoq; ꝙ dictum hortũ faciũt laborare per colonũ partiariũ, seu mediarium, quandoque per colonũ pretio cõductum, seu famulum monasterii, qui sustentatur ex bonis monasterii, petitur decima tã a fratribus q̃ a colono. Itẽ a colono vt soluat de prædicta terra secundum librã ab olim impositã, fratres in contrarium allegant priuilegiũ super decimis non soluendis, de eorum hortis & virgultis eis concessum. Item respectu libræ, seu semissis allegant immunitatem eis cõcessam a dicto communi. Quæritur quid iuris. &c.

CONSILIVM IX.

1 *Fratres minores, an teneantur soluere decimam de eorum hortis.*
2 *Res non priuilegiata, si peruenit ad priuilegiatos assumit eorum priuilegium.*

HIc cadunt Quatuor dubia. Primum nunquid fratres teneantur soluere decimam presbytero parochiali ꝑ illa petia terræ nouiter acquisita. Secũdo quid de colono. Tertio nunquid fratres teneantur soluere æstimum, olim impositum dictæ petiæ terræ anteq̃ perueniret ad manus eorum. Quartum quid de colono. Et breuissime hæc attingendo, & potius decidendo q̃ ad partes instando. Circa 1 primum puto, ꝙ si priuilegium fuit eis simpliciter† concessum, vt allegatur, quod de hortis eorum nõ teneãtur soluere decimam, quod non potuerunt cogi ad soluendum de illa petia terræ, quæ est redacta ad hortum, ergo etiam super illa priuilegiati super hortis eorum. argu. optimum in c. qa circa. de priuileg. Nec debet vna & eadem res diuerso iure censeri. de ser. leg. cum qui. Nec apparet ratio quare magis deberent soluere pro dicta petia terræ nouiter acquisita, q̃ pro primo horto, cum quælibet terra non est supposita oneri decimarum. vnde ea ratione qua non soluunt de prima petia, ita nec de redacta. facit quod habetur in simili in l. generaliter. ff. de fideiusso. & per Ioannem Andream in c. cum olim. de re iudi. & in regula, is qui in ius. de reg. iur. 2 lib. 6. Et si res † non priuilegiata peruenit ad priuilegiatos, assumit priuilegium eorum, vt in capitulo vnico. de iu. patro. libro 6. quod ibi no. in nouel. & ca. dilectus. de præben. facit quod no. in aut. quas actiones, C. de sacrosan. eccl. & ex contrario sequeretur absurdum, finge enim quod a principio nullum, vel valde modicum hortum habuissent, dicemusne ꝙ nõ potuerunt de nouo acquirere sine onere decimarum? certe absit: cum nihil prodesset eis eorum priuilegium contra c. in his. de priuil. Prædicta tamen intelligo vera, nisi hortus eorum esset ita magnus, vt illũ facerent coli, & hortolitia pretio distrahi. hoc enim nõ licet, vt in cle. exiui de Paradiso. de ver. sig. hoc enim repugnat eorum regulæ, vt in d. cle. exiui. & tunc putarem soluendam decimam: quia ad hunc casum se non extendit priuilegium, vt d. cle. exiui. §. licet. & hoc de primo dubio. Ad secũdum de colono sic, ꝙ aut colit nummis, seu expensis quas habet a monasterio, & non tenetur soluere decimam prædialem: quia illud lucrum prouenit a terra, quæ si producit, vel ne, semꝑ habet mercedem suam, vt no. in c. tua. de deci. aut est mediarius aut partiarius, & tunc debent inspici verba priuilegii ipsorũ fratrum. Si enim eximitur hortus ab onere decimarum, tunc non tenetur colonus soluere decimam pdialem, quia terra est priuilegiata & exempta ab onere decimarum, aut sunt exempti fratres, vt quia dr̃ in priuilegio, ꝙ fratres non tenentur soluere, seu non possunt cogi, vel similia, & tunc talis colonus tenetur soluere de parte sua, quia illa pars prouenit a terra quæ non est priuilegiata. Sed personæ fratrum sunt priuilegiatæ, & alia est obligatio domini & alia coloni, vt in c. a nobis. & c. tua. de deci. Et idem ibi Paulus & communiter Doc. & hoc de secundo. Venio ad tertium, in quo dico ꝙ fratres non tenentur soluere aliquid pro æstimo, seu libra olim imposita, tum propter immunitatem, quam habuerũt ab hominibus dictæ terræ, quam etiã reuocare non possunt. iuxta no. per Inn. & alios in c. nouit. de iud. & in regula, quod semel placuit. de reg. iur. li. 6. in fi. de decr. ab ord. fac. tum quia puto eos exemptos a iure cõi, cum onus certum non esset annexum dictæ terræ, iuxta no. per Doc. in c. fi. de vita & hone. cle. c. peruenit. de censi. non obstante theorica Bart. in l. rescripto. ff. de mune. & hono.

Ad quartum puto colonum non teneri ad soluendum de parte sua, quia illam partem recipit vt lucrum ꝑ opere suo, non autem sicut dominus, & possessor horti, ar. in l. male agitur. C. de præscr. 30. ann. maxime hoc procedit in casu nostro. vbi colonus nullam possessionem habet dicti horti, sed onera quæ soluuntur pro possessionibus sunt tantum onera patrimonialia, vt l. munerum. §. patrimonium. ff. de muner. & hono. & ideo imponi debent dominis seu possessoribus rerum, qualis non est iste hortulanus domini, aut priuilegiati, vt sup. dixi.

CONSILIVM X.

1 *Liberatio contingens in vno, non debet referri ad reliquum.*
2 *Seruitutes vbi sunt dua respectu eiusdem rei, remissio vnius non excludit remissionem alterius.*
3 *Sententia lata prætextu falsorum instrumentorum, vel a iudice non suo, est annullanda.*

IN causa & quæstione vertente inter clerum Pisanũ ex vna parte, & Mattheum Hospitalarium hospitalis noui dictæ ciuitatis Pisanæ: noie ipsius hospitalis ex alia parte, vt ꝓlixitati parcam, dimittam argumenta, quæ ad partes fieri a plerisq; solent, & descendam conclusiue ad decisionem dubiorũ. Quatuor enim allegantur contra clerum. Primo instrm̃ deliberationis, & liberationis factæ per præsidentes, seu capitaneos dicti cleri. Secundo instrm̃ liberationis factæ per dominum Calapum syndicum, & camerarium dicti cleri. Tertio aliud instrumẽtum quasi eiusdem effectus, ad mandatũ dicti syndici confectum. Quarto sententia lata per honorabilem potestatem Pisanum in hac parte delegatum magnificorum priorum ciuitatis Florentiæ, quæ omnia profecto non obuiant intentioni dicti cleri, si omnia per se bene discutiantur. Et iuxta ordinem venio ad primum, quod est fundamentum in tota materia nostra, scilicet ad liberationem factam per dictos capitaneos, dico enim illam non obstare clero Pisano, & per consequens releuare dictum hospitalariũ, respectu onerum nouiter impositorum occasione interesse, & prouisionum fiendarum pro sorte iam dudũ confessa, ad duo enim æque principaliter erant clerus, & dictus hospitalarius obligati, s. ad soluendum ipsum capitale iam impositum ad distribuendum, & ad soluendũ interesse, seu prouisionem de sorte eis iam mutuata, ergo facta per dictos capitaneos respectu quantitatis iam impositæ, & distributæ non debent extendi ad aliquam quantitatem, quæ adhuc non erat imposita, neq; distributa, licet hæc quantitas descenderet occasione primæ quantitatis, respectu cuius dictum hospitale fuit liberatum pro trecentis libris, per dictos capitaneos. hoc probatur. §. non solum. coniuncta glo. in l. eleganter. ff. de dolo. & l. 3. §. idem Iulianus. ff. de eo

quod

quod cer.lo.& per no.in l.3.C.deposi.& per Bar. in l. centũ
Capuę.ff.de eo quod cer. lo.pro hoc, quia ex separatis non
fit illatio, de transla.episc.c.2.facit c.dilecti.de fo.compe.&
c.peruenit.de fideiuss.vbi ergo principaliter quis compelli
1 tur soluere interesse sicut ipsum debitum principale: †libe-
ratio ergo contingens in vno, non debet referri ad reliquũ.
maxime hoc dicẽdum est in casu nr̃o, in quo capitanei cle-
ri aĩo donandi fecerunt illam remissionem principalis pro
centum lib. vnde cum hæc donatio redundet in præiudi-
cium alterius.s.ton us cleri, debet restringi.iuxta no.per In
no.in c.dilecti.de dona.& per Io.Andr.in c. olim de verb.
2 sign. †Secundo principaliter patet in simili, vbi sunt duæ
seruitutes respectu eiusdem rei, remissio vnius nõ includit
remissionem alterius, vt l.si domus.ff.de ser.vr.præ.& c.ex
tuarum. de auth. & vsu pal. Ergo idem dicendum in casu
vbi remissio facta hospitali respectu partis hospitale con-
tingentis, de tota sorte tñ ab olim imposita. Et q hæc libe-
ratio fuit facta respectu principalis tñi, apertissime collig.ẽ
ex verbo, dictę collationis, & liberationis, liberarunt enim
hospitale ab oĩ debito contento in libris ratione impositio
num, seu dispositionum iam factarũ. sed hęc impositio no-
uem millium florenorum quæ fit nunc, nondum erat tunc
imposita, nec erat descripta in libris cleri, & per consequẽs
illa verba generalis liberationis non extenduntur ad hunc
casum, quia verba non possunt ad hunc casum adaptari, &
a verbis non est recedendum, nisi appareat expresse de mẽ
te disponentis.l.non aliter.ff.de leg.3.in c.fi.de verb. sig. tũ
quia verba generalia restringuntur ad ea tãtum, de quibus
fuit expresse actum, vt l.qui cum tutoribus. & l.cum Aqui-
liana.ff.de transact.& not.in c.1.extra eod.tit.l. qui Romę.
§.duo fratres.ff.de verbo.ob.no.Bar.ibi maxime, in 5. & 6.
q.de his quantum tamen sit actum ex verbis ipsius libera-
tionis, & aliorum instrumẽtorum, in quibus semper fit mẽ
tio de oĩbus iam impositis ab olim & distributis, non autẽ
de imponendis & distribuendis vltra sortem, licet ipsius oc
casione. Non obstant verba postmodum alterius manu
in margine apposita, quæ videntur se extendere etiam ad
imponenda, occasione quantitatis principalis, quia dico q
si bene volumus aduertere, potius faciunt contra hospitale
quam pro, quia cum sint alterius manu descripta, & cõcer-
nunt substantiam negotii de quo agitur, instrumẽtum red-
ditur vitiosum, & suspectum, & sic non probant, vt clare p
batur in c.cum venerabilis.de reli.domi.& in c. inter dile-
ctos.de fide instru.& si de consensu partium notarius appo
suisset, seu fecisset apponi, debuisset saltẽ in fine dicere qua
liter ipse apposuit, seu apponi fecit per alium, & causam si
tunc saltem probasset, alias secus, vt colligitur ex cap. cum
inter.de sen.& re iudi. & ex his quæ leguntur & notantur
in d.c.inter dilectos.& clarius in l. 2. & l. cancellauerat. ff.
de his quæ in test.delen.& per Bar.in d.l.& Arch.in c.cleri.
30.q. 9. vnde cum hospitale, seu ad eius petitionem videat
dicta falsitas facta, vt dubitasse de iure suo, & sic quo ad ve
rum instrumentum se non extendit ad hunc casum. arg.c.
cum olim.de offi.deleg.& c.olim.de rescrip.& per Bar.in d.
l.1.nisi fauore religionis aliud dicamus, iuxta ea quæ legũ-
tur & notantur in c.venerabilis. de excep. Et hæc sufficiãt
quo ad tollendum obstantiam dictæ liberationis factæ per
dictos capitaneos cleri. Venio nunc ad secundum & ter-
tium, & expediam simul, quia eiusdem sunt effectus, & ab
eadem persona, scilicet syndico, & dicuntur ab eo emanas-
se, seu ipso disponente confecta, & dico, q multis ex causis
possunt rescindi & euacuari. Ex illa ratione prædicta, quia
verba concernentia effectum huius præsentis negotii fue-
runt apposita alterius manu. & sic non faciunt fidem, sed
potius concludunt rationem falsitatis contra hospitale, vt
prædixi in præcedentibus. Secundo quia ille syndicus
non egebat de nouo liberare, sed omnia facere secundum
liberationem, seu deliberationem illorum capitaneorum
cleri, quod patet expresse vbi dicebat, secundum delibera-
tionem, &c. Et sic nil vltra inducunt quam contineatur in
illa deliberatione capitaneorum, ex quo est facta ad instar
illius, licet plura contineantur in istis, iuxta no.per Inno.&
per Io.And.in c.inter dilectos.de fide instr. Item fuit de-
ceptus ex verbis falsis appositis in dicta deliberatione, ex
quo arguo primo, quod vbi principale non tenet, per cõse
quens, nec accessorium, nec omne id quod ex eo ob id pro
cessit, vt est tex.no.in simili, in c.inter dilectos. §. cęterum.
præalleg. Tertio & fortius facit, quia dicta interlineatu-
ra, seu scriptura facta in margine, etiam si non fecisset men
tionem de dicta liberatione, adhuc & alia causa dicta in in-
strumento liberationis, syndicus non potuit hospitale libe
rare, quia ex quo hospitale erat obligatum ad contribuen-
dum vna cum reliquo clero, in impositione fienda respectu
interesse & prouisionis, liberatio facta fuerat p capitaneos
cleri duntaxat respectu sortis, non valuit liberatio facta p
syndicum cleri, vt ab hospitali non possit peti aliquid, etiã
occasione illius sortis, quia illa est quædam donatio, quam
administrator facere non potest, cum nũ habeat liberã ad-
ministrationem, nec potest donare, nisi habeat speciale mã
datum ad donandum.in c.fi.de offi. vic.li. 6.l. contra iuris.
ff.de pac.l.filiusfa.ff.de dona. & l.præses. C. de transact. &
dictus syndicus non habebat mandatum ad donãdum, q̃a
illa instrumenta non prosunt in aliquo, respectu eius quod
nunc petitur ab hospitali, ergo non debẽt prodesse. Et pri-
mo, quia fuit lata sententia. & vt nunc attingant an senten-
tia absoluere videatur, scilicet ab omni quod peruenire po
test occasione sortis. dico tamen sñiam multis ex causis ho
3 spitali non prodesse. † Et primo q fuit lata prætextu falsorũ
instrumentorum, & ideo annullari potest, iuxta ea quæ le.
& no.in c.licet.de proba.& C.si ex fal.instru.per totum. &
l.diuus.ff.de re iu.& l.si prætor.§. Marcellus. ff. de iu. Se-
cundo, quia fuit lata a iudice non suo.de iudi. c. at si clerici.
C.si a non compe.iudi.per totum. Tertio, quia tempore
impetratę delegationis nulla erat contentio inter clerum
& hospitale, & sic non valuit rescriptum ad futura, cum nõ
inesset qualitas cui applicaretur, iuxta ea quæ le.& no.in c.
fin.de rescri. Ex his concluditur q iura allegata pro parte
ipsius hospitalis non valent ad concludendum intentionẽ
cleri, & sic tenetur hospitale contribuere portionem noui-
ter factam pro solutione interesse seu prouisionis fiẽdę oc-
casione illius sortis, &c.

CONSILIVM XI.

1 *Solemnitas iuris humani in dispositione ad pias causas cessat.*
2 *Acta sub spiritu Dei non sunt sub lege.*

IN causa quæ vertitur inter
hospitale sanctę Marię de misericordia ciuitatis
Aretinę ex una parte, & Franciscũ & Accursium
filios quondam Gregorii ex alia parte, sup hęreditate quõ
dam Lazari mercatoris Aretini, procedam potius dicẽdo
secundum iudicium animi mei, q̃ more solito ad partes ar-
guendo, quia satis per alios ad utranq; partem argumenta-
tum est. Et pro clariori decisione quæstionis discutiã duo
membra. Primum, nunquid primum testñ in quo fuit in
stituta hæres dicta fraternitas, ualeat etiam cessante secun-
do asserto testõ, sine scripto condito, in quo dicuntur insti
tuti hæredes dictus Franciscus & Accursius nepotes dicti
Lazari testatoris, scilicet filii fratris dicti Lazari. Secun-
dum membrum posita ualiditate ipsius testamenti, pri-
mo quęritur de ualiditate ipsorum instrumentorum, quod
scilicet illorum sit præferendum. Et quia materia satis di-
scussa est per alios, ideo procedam succincte. Circa pri-
mum dico testamentum in se ualidum fore, quia habet om
nes suas solennitates requisitas, maxime quia in dispositio
1 ne ad pias causas cessat solennitas †iuris humani, & sufficit
sula iuris naturalis & diuini solennitas, ut in c. relatum. de
testa.& quæ ibi no.& in l.1.& ibi per omnes. C.de sacrosa.
2 eccl. †Quæ enim spirtu Dei aguntur, non sunt sub lege.
de regularib.c.licet.& 19.q. 2. duo sunt. Nec obstant illa
uerba testatoris post cursum decem annorũ prolata, quod
nolebat illud testamentum ualere. & sic uidetur testamen-
tum annihilatum per l.sancimus.C.de testam.quia si bene
ponderentur illa uerba testatoris, cum uerbis & factis per
eum prolatis & gestis, sumus euidentissime extra casum il-
lius legis. Nam illa lex loquitur nisi quando testator simpli-
citer dicit, q nolebat testamentum suum ualere, & sic re-
cessit ex toto a priori uoluntate cum cursu 10. annorũ, sed
in casu nostro non dixit simpliciter quod nolebat illud te-
stamentum ualere, sed limitatiue.s.eo modo & forma, quo,
seu qua conditum erat, & sic uidetur habuisse uoluntatem
in aliquo addendi uel detrahendi, q clare patuit ex sequen
tibus. Nam post illa uerba ademit legatum factum ecclesiæ
sancti Francisci.& hoc scripsit in copia, seu in margine co-
pię illius testamenti.& sic deduxit ad effectum priora uer-

ba

ba per eum in genere prolata. nec uidetur aliter uoluisse a priori testamento recedere.arg.etiam l. pręcipimus. in fin. C.de app.Nam per pręcedentia & sequentia declarantur uerba obscura.l.si seruus plurium.& l.qui filiabus. ff. de lega.1.si enim uoluisset plura renouare,plura scripsisset,sicut fecit adimendo legatum factum fratribus.nugatoria enim fuisset illa ademptio legati specialiter facta, si uoluisset ex toto testm̃ irritare, sic ergo in esse suo recipit tantum limitationem in expressis,ut in cle.exiui. de uerb. sig. & maxime,quia in ęgritudine constitutus dixit se fecisse testm̃, & non poterat intelligi nisi de isto, cum nullum aliud appareat tunc fecisse.arg.in l.2.C.de autho.pręstan.& quod ibi no.& maxime hęc uera sunt in testō condito ad pias causas.Sicut enim conditum inter liberos probatur quibuscū que indiciis,ut est tex.no.in l.fi.C.fami.ercis.ita dicendum in testō condito ad pias causas,maxime non obstantibus liberis testatoris.Non enim est hęc dispositio minus priuilegiata,q̃ illa quę fit inter liberos,ut no.Bar.in d.l.1. C.de sa. san.eccl.facit 19.q.ult.si qua mulier.aīa enim pręcunctis est diligenda.12.q.1.pręcipimus.& maxime in extremo uitę, cum non sit amplius locus pęnitentię, quia qualis hinc quisque egreditur talis in iudicio apparebit,uel repręsentabitur.25. di.qualis.Item pręsupposito sine ueritatis pręiudicio,ꝙ ꝑ illa uerba prius prolata, uoluisset testator totaliter recedere a priori testamento, tamē ex quo in extremis positus dixit, quod faceret testamentum, uidetur quasi de nouo illam uoluntatem,ueluti ultimam amplexatus fuisse, cum nullum aliud testamentum reperiatur prius fecisse, ut sup.dixi. Nec obstat si dicatur,ꝙ illa fuerunt uerba enunciatiua ob aliud prolata.s.per modum causę,quę plene non probant ultimam uoluntatem.licet aliud sit in uerbis enuntiatiuis,principaliter prolatis propter se.iuxta ea quę legūt not.in l.ex hac scriptura.ff.de dona. Dico enim illud procedere in ultimis uolūtatibus, non ad pias causas. Nā ad pias causas,probatur ultima uolūtas per uerba enuntiatiue prolata,etiam per modum causę,ut est tex.in terminis in ca.fi. de succes.ab intesta.& tenet ibi Host.& Ioan.An.& Bar. in d.l.1.& facit d.l.fin. C. famil. ercis.cum possit probari quibuscunque indiciis,ut sup.dixi.& maxime in hoc casu ubi apparet testamentum prius conditum,super quo uerificantur illa uerba supra posita.& sic operabuntur renouationē illius uolūtatis pręsupposito,ꝙ ab illa recessisset.ar.Insti.de mil.test.§.sed & si quis. Et pręsupposito ꝙ illa uerba enuntiatiua plene non probarent,sed semiplene,ut in d.ca.fi. secundum alium intellectum,qui non est ita communis sicut pręcedens,nihilominus hoc sufficeret ad inferēdum quod sup. dixi, quod non habeat animum ex toto recedendi a prima uoluntate, quod colligitur ex multis postea subsequentibus,ut patet in pręmissis, & in casus positione. Per quod cōcludo ad primum membrum,ꝙ dictum testamentū in quo fuit instituta fraternitas ualidū,& firmum existit.

Nunc uenio ad secundum,quod est magis difficile,ꝙ illorum alteri pręualeat, & puto, ꝙ illud in quo fuit instituta fraternitas,& omissis multis q̃ possunt adduci, fundamētū est hoc.Vbicunq; quis habet pręsumptionē, & uerisimilitudinē cōtra se, grauatur fortiori onere probādi aliter, q̃ a iure requiratur in tali actu,unde ꝓbationes debēt esse apertissimę. & tales testes,de quibus non sit aliqua uerisimilis dubitatio,ꝙ debeant deiectare.hoc probatur in tex.& gl. in l.non est uerisimile.ff.ꝙ met.cau.& in c.quia uerisimile. de ꝑsumpt.& in c. super hoc. de renun. Sed in casu nr̃o multę sunt ꝑsumptiones,quę inducunt aperte scd̃m testm̃ nō fuisse uerisimile cōditū,saltē per ea uerba quę asserūtur a parte.ergo grauatur pars aduersa ad ipsum testamentū probādum. Prima ꝑsumptio est,ꝙ testator ur̃ habuisse animum mutandi primū testamentum solum aduenientibus filiis naturalibus,& tamen dicitur postmodum mutasse,& nullam mentionem fecisse de priori testamēto.l.si quis in principio testamenti.ff.de leg.3.Et maxime in casu nostro erat fienda mentio cum primum fuisset testatus ad pias causas pro anima sua, postmodum dicitur testatus inter agnatos transuersales, & nil reliquisse ad pias causas,ad quas prius effuderat fere totum patrimonium,quod certe non est verisimile,quia saltem aliquam mentionem fecisset de priori testō,& aliqd reliquisset ad pias causas,maxime, quia erat mercator,qui facile grauari debebat ęre alieno,& non licita causa quæsitis.de pęni.dist.5.qualitas.& 88.dist. eiiciēs.

& c.qm̄.facit optime,quod legit̃ & notatur ꝑ Cyn.in auth. hoc inter liberos.C.de test.arguendo de dispositione inter liberos ad pias causas,vt sup.dixi.& maxime debet ualere illa dissimilitudo in casu nostro,in quo pia causa non cōcurrit cum liberis testatoris,sed cum transuersalibus.facit etiā c.cum olim.de re iudic.ubi patet ꝙ si princeps dicit se prouisurum alicui negotio certo,ꝙ si postmodum ꝓuidit, alia non facta mentione,pręsumitur non de liberalitate fecisse, sed potius circonuentus,facit quod no. Bar. in l. quod iussit.ff.de re iud.Sed in casu nostro testator in priori testō solum reseruauit sibi uoluntatem mutandi testm̃,superuenientibus liberis,ergo non videtur postmodum per verba simplicia voluisse recedere a priori testō de illo mentione non facta. Secunda pręsumptio est,quod testes non fuerunt in secundo asserto testamento rogati, sicut realiter in quolibet testamento rogati debent ad hoc adhiberi, vt l. hæredes palam.§.in testamento.ff.de test.in l.hac consultissima. C.eo.etiam si sit testamentum militis,vt in l.diuus. ff. de testa.mili.licet in eo sit speciale,quādo morte astringitur.iuxta,no.in d.l.diuus.& l.milites. C. eod. nam plerunque hæc verba,te hæredem relinquo,proferuntur ad complacentiā alicuius,ideo fidem non faciunt, nisi testes fuerint rogati, vt d.l.diuus. Non obstat l.hac consultissima.§. si quis, vbi sufficeret præsentia quinque testium,quando instituuntur venientes ab intestato,adeo vt veniant ex testamento imperfecto reuocato, vbi erant extranei instituti, & saltem veniant ex causa intestati.dico enim illam legem non procedere in casu nostro, vbi fuerat, vt ita dixerim, instituta anima ipsius testatoris,seu ipse Deus,qui honoratur in personis pauperum, quem debemus super omnia diligere ex viribus,& tota mente.hæc enim pia causa magis est fauorabilis,quam venientium ab intestato,maxime cum non sint de liberis, vt notatur dicta l. 1. maxime per Bart. Et cessat ratio illius legis.nam voluntas ad pias causas minus solennis facit cessare priorem solennem. iuxta id quod habetur in simili in d.l.hac consultissima.§.ex imperfecto.no.in d. l. 1.fortius non debet vinci si fuit solennis,per secundam voluntatem minus solennem, vt in auth. multo magis. C. de episc.& cle.& cap.cum in cunctis. de ele. Et per hoc dico quòd in secundo testamento pręfato non debent sufficere quinque testes,quia sumus extra casum illius legis, & istę duę præsumptiones videntur ex toto validare secundum testamentum assertū. Tertia præsumptio est quia plures interpellatus semper respondit se velle stare in priori testamento,in quo vt dixi, effuderat quasi totum patrimonium in pias causas. Vnde non est uerisimile,quod testator voluerit ex toto a bono proposito recedere & a priori uoluntate toties confirmata resilire,saltem nil relinquēdo in pias causas:præsertim cum aduenientе notario post assertum testamentum sine scriptura, nūquam voluit respōdere, imo vertit se in latus, & idem facit venientibus postmodum aliis duobus notariis, quasi in extremo vitę suę. Ex his enim extremis debemus præsumere de mediis. s. ꝙ non habuit animum recedendi a priori testō,iuxta gl.notabilem in ca. accedens.de conuer.coniu. Quarta ꝑsumptio oritur ex dicta vxore,quæ dicit se semper astitisse lateri mariti,& nunq̃ audiuisse ꝙ voluit mutare priorem voluntatē,& testm̃ de nouo condere. Nec obstat priori testō quod sit legataria, quia saltem facit pręsumptionem,iuxta plene no. in c. insuper.de testi.per Io.An.& alios,quia forte in oī euentu esset consequutura suū legatum, quia in priori testamento erat clausula codicillaris,quod de ꝑsenti non examino. Quinta præsumptio patet, quia oēs ferè testes sunt attinentes istorū nepotū,de quorū cōmodo maxime agitur, & q̃q̃ de iure videantur tales posse adhiberi testes testō, cum solum excipiatur pater hæredis, & fratres qui sunt in eadem potestate cum hęrede,quia tunc videtur, cōe negotium agi, vt probatur Insti.de test.ord.§.in testibus, cum seq. facit l. qui testamento.ff. eo.tamen cum hic non fuerit adhibitus notarius,non videtur eis tanta fides adhibenda, cum totū testimonium hoc casu oriatur ex eis, maxime vbi sunt tot præsumptiones contra dictum testamentum.facit glo. notabilis in c.in literis.de testi.Nec est hēda ęstimatio de illis mulieribus,cum non possunt esse testes in testamento.l.hęredes palam.præalleg. Concludo ergo quod cum in casu nr̃o sunt tot ꝑsumptiones,contra secundum,vt credi possit illud verisimiliter emanesse a voluntate saltem deliberata

te-

testatoris, deberēt nepotes illud probare per probationes apertissimas longe maiores a lege requisitas, ut supra dixi. Sed ipsi hoc probare non possunt, quinimo non hac etiam probationes alias requisitas saltem cum debitis solennitatibus, vt supra plene dixi, ergo debent succumbere. Item præsupposito facto dubio debet iudicari pro causa pia, & salutifera animæ defuncti, Dei religionem concernente, & pauperum recreantiua, vt omnia iura clamant, & naturalis ratio vrget. Item data contrarietate, & conflictu probationum, semper standum est magis verosimili, vt no. Innocen. in cap. i. eodem titu. lib. 6. & quod magis naturæ negocii, de quo agitur, cōuenit. l. 3. ff. de testi. & 4. q. 3. c. si testes. Et hęc sufficiant.

Casus Consilij sequentis.

Casus talis est, magnificus do.

Io. Dux. Arra. duxit in vxorem magnificam do. Timborē de Capraria filiam D. Bern. de Capraria, d. D. Ber. consentire nolente, sed reluctante, quantum in eo fuit, consensu tamen omnium cōsanguineorum, & affinium nullę dotes fuerant sibi constitutę præter promissionem per eandē D. Timborem de omnibus actionibus contra suum genitorē, seu alium competentibus nomine dotium, seu legitimę in bonis paternis, & maternis dicto do. Io. loco dotis factam. Denique D. Ber. Io. de Capraria filius legitimus, & naturalis d. do. Ber. vigesimum suæ ætatis annum excedens dicto suo genitore adhuc viuente, promisit d. D. Io. dare, & consignare nomine dotis sororis suæ 18. mil. flore. Arragon. & ante, quam pater eius obiret, & ipsius hæreditatem adeptus fuerit, & de hac promissione fecit scripturam manu sua scriptam trium testium subscriptione iuramento, & sigillo ipsius do. Ber. Ioānis roboratam. Moritur postmodum d. D. Ber. genitor: adipiscitur filius hæreditatem, & interpellatur, vt iuxta promissionem suam debeat dotem sorori promissam soluere, & cōsignare. qui refugit soluere duas, aut tres cās allegans. Primo, quia dicta D. Timbor, ipsius soror perdidit oē ius sibi de dote competens, cum nupserit patre ipsius inuito. Secundo, quia cum dicta do. Timbor, cū olim viuente patre tenuerit, & administrauerit certo tpe comitatum regni Siciliæ recipiēdo redditus, & prouentus dicti comitatus, debet ante omnia administrationē de receptis reddere. Tertio respectu obligationis propriæ se respondit fuisse minorem, & deceptum. Negantur oīa per partē aduersam, & petitur, quale ius competat dictæ do. Timbori aduersus dictum fratrem suum. Quæritur insuper, nūquid habeat aliquod ius in dotibus maternis, cum mater decesserit ab intestato, relictis sibi tribus filiis, videlicet d. do. Io. Bern. & dicta do. Timbore, & quadam alia do. Sabena.

SVMMARIVM.

1 *Pater compellitur dotare filiam ex iudicis officio.*
2 *Statum an valeat, quo imponitur pęna contrahenti matrimonium cum filiafam. sine consensu patris.*
3 *Matrimonium pertinet ad forum ecclesiæ.*
4 *Statutum, per quod impediretur matrimonium ad tempus, non valet.*
5 *Administrator quilibet, negociorum gestorum actione tenetur reddere rationem administrationis.*

CONSILIVM XII.

IEsu Christi Saluatoris, & matris piæ patrocinio humiliter inuocato, vt clare materia thematis liqueat, octo dubia elicio. Primum nunquid dicta do. Timbor nubendo contra voluntatem patris perdiderit facultatem dotis petendę. Secundum dubiū præsupposito, q̄ non, nunquid illa petitio, seu iudicis imploratio quæ competebat ɔ patrem, competat hodie ɔ fratrem, qui successit patri in comitatu. Tertium, an dicta do. Timbor possit petere legitimā in bonis patris sibi debitam iure naturæ, & in quib. bonis, intelligendo, q̄ velit desistere a petitione dotis constituendę ex bonis paternis. Quartum dubium, quid de dotibus maternis. Quintum dubium, nunquid possit petere legitimam iurę naturæ una cum dote sibi pmissa a fratre, & sic frater teneatur de bonis suis ratione suę obligationis dotem præfatam soluere. Sextum, an dicta do. Timbor teneatur reddere administrationē de redditib. comitatus, ex quo pater non petiit administrationem in uita, & ipsam oportuit gentes armigeras ad defensionem dicti comitatus alere. Septimum dubium, si legitima non sufficit ad dotis constitutionem s̄m dignitatem mulierum, præsupposito q̄ frater non teneatur ex sua obligatione, quia minor, nunquid possit compelli ad dotandā s̄m dignitatem ipsius dominæ, quia frater successit in comitatu. Octauum & vlt. an dictus D. Io. valeat in effectu se a sua obligatione iurata liberare vigore minoris ætatis, petendo saltem ab solutionē a iuro. His discussis lucide patebit, & videbitur, quale ius competit ipsi do. Timbori aduersus fratrem. Venio ad primum, & vr̄ primo, q̄ non possit petere dotem, cum nubendo sine cōsensu patris efficiebatur adeo ipsi patri ingrata, vt ab eo exhęreditari possit. C. de inof. test. in auth. & si post, in corpore, vnde sumitur, ut cum de ap. cog. §. aliud quoq; capitulum, ver. si vero. Et hoc ius ciuile vr̄ in effectu approbatū per ius canon. ut in c. honorant. 32. q. 2. vbi dr̄, q̄ non est virginalis pudoris q̄rere maritum, sed curę p̄rn̄ę hoc relinquendum est, maxime cum per hoc consulatur ipsis mulieribus, sępe ꝫ propria commoda laborantibus, pp̄ sexus infirmitatem. Nec p̄t de patre conqueri, q̄ eam nuptui nō tradiderat, ex quo tunc ętatis ann. 25. non excesserat, vt in d. auth. & maxime vr̄, q̄ dotem petere non possit, q̄a cū pr̄ non teneat dotare filiam ex prouisione iuris ciuilis, ut l. q liberos. ff. de ritu nup. & l. fin. C. de dot. promis. potuit illud ius, lucrum, seu puisionem ab eo inductam certis ex causis maxime honestis subtrahere, ēt in accessoriis ad matrimonium. Ad hoc gl. no. in c. cum s̄m leges, de hær. lib. 6. † Item 1 pr̄ compellitur dotare filiam ex iudicis offō, ut reperiat cui nubere possit, ut ī dictis iurib. no. Bar. in l. obligamur. ff. de act. & oblig. Ergo, ex quo nupta est, deficit sibi remediū dotis petendæ, cū cesset iuris ratio, ut no. Bar. ponit post alios in d. l. obligamur. ff. de actio. & obligatio. Ad idem & rō, & iura ad dotem constituendam filiæ compellunt patrē, quia nullum remedium competit hlię patre viuēte in bonis patris, q̄ rō cessat patre defuncto, cum hēat seu hēre possit legitimam iure naturę, qua sine cā a patre priuari nō posset. l. scimus, & l. qm̄ in priorib. C. de inoffic. testam. & de testa. c. Raynu. & c. Raynald. & in Auth. ut cum de appel. cog. §. aliud quoq; capitulum. præal. Sed p̄dictis nō obstantibus, puto sic dicendum, q̄ aut dicta do. Timbor nupsit post 25. an. ętatis suę, & nulla ingratitudine de iure ciuili notari p̄t, in auth. p̄alle. Aut ante illam ętatem, & pr̄ per hoc expresse non exhæredauit eam, sed eam sustinuit ēt prętereundo eā in testō, & adhuc non p̄t per hęredē filiæ ingratitudo obiici, imo testm̄ euacuare p̄t ex præteritione, de quo tm̄ dicendū, ut l. & no. in l. omnimodo. C. de inoff. testa. & in d. auth. vt cum dę app. cog. §. si aūt hęc obseruata non fueruut. Sed dubium imminet, quid si pr̄ eam expresse ob hāc cām exhæredauit? & hoc casu arbitror illam cām non esse sufficiētem, cum de iure canonico matrimonium debeat esse liberum ab omni coactione, & pœna. c. cum locum, & c. requisiuit, de spon. in c. Gemma, cum ibi no. de spon. & in c. pe. & ult. & quod in eis not. de sec. nup. Ex prouisione iuris ciuilis nedum impeditur libertas matrimonii in expectādo consensum paternum, quod immo p̄statur cā mulierib. ad fornicationem committendam, cum nō possint matrimonialiter coniugi, saltem usq; ad 25. ann. sine ingratitudinis iudicio. Et pro hoc optime faciunt no. Io. An. in d. c. statu- 2 tum, de hęr. lib. 6. ubi format q̄ōnem. † Nunquid ualeat statutum, quo imponitur pœna contrahenti matrimoniū cū filiafamilias sine consensu patris. & post multa cōcludit, q̄ non, quia per hoc statutum intimidatur matrimonium, & 3 impeditur libera facultas illud ɔhendi. † Itē quia matrimonium, & eius cā, ac ipsius dependentia pertinet ad forum ecclesiasticum, cum sit sacr̄m maxime in ecclesia. c. debitū, de Biga. c. tuam, de ord. cog. & c. lator, qui fil. sint legi. ergo nō potuit ius ciuile, seu statutum laicorum super eo disponere. argum. in l. fi. ff. de iuris. omn. iud. ca. ut animarum. de const. lib. 6. Videmus. n. ob hanc cām multas ciuiles leges esse correctas. 30. q. 2. c. vno. & quod in eis no. & per Doct. in d. c. pen. & ult. de secun. nup. Et per Fed. de Sen. cōs. 35. vbi dicit, q̄ cum matrimonium sit unum de septem sacris, dēt cum accessoriis, & dependentib. regi, & disponi a iure diuino, & canoni. & non ciuili. Nec tenet leges, quę requirunt consensum patris, vel q̄ rector prouincię non possit

contra-

contrahere cum prouinciali, vel tutor cum pupilla, & simi
les. Ad idem gl. no. in c. de puellis. §. quibus verbis. 36. q. 2.
quæ dicit non esse standum legibus, quæ prohibebant ma
trimonia c̄hi inter raptam, & raptorem. Nec parendum ēt
legi, quia cum de iure cano. licite inter tales c̄hatur matri-
monium, de rap. c. cum cām, cessare dēt interdictio legalis,
& omnis pœna apposita. Et si quis recte inspexerit, dicet
hoc non esse c̄ legem ciuilem. Nam in his hmōi spiritualib.
& accessoriis intelligenda sunt iura, q̄ dicunt, ꝙ leges non
dedignantur sacros canones imitari, in c. clerici. de iud. &
in Auth. vt clerici apud pro. Eṗs. §. pe. col. 6. vt ergo legis
dispositio suam reuocare sententiam, si canon dicat cōtra-
rium, ad hoc quod no. in regula, possesso. de reg. iur. li. 6. &
Io. An. in reg. sine culpa. eo. tit. & in Mercu. Quid plura? de
hoc est gl. ord. super c. fi. 30. q. 2. & in c. de raptorib. 26. q. t.
& in vtroque loco volunt, ꝙ licet filia nupserit sine consen
su patris, nihilominus tenetur pater eam dotare, per d. l. &
per aliquas rationes prædictas, saltem vbi filia non elegit
se indignum. hoc etiam voluerunt ibi Arch. & alii, & Bart.
in d. l. obligamur. Limita tñ hoc, qñ filia promisit dotē, non
valēs aliter nubere, quia si inuenit aliquem, cui nupsit sine
dote, cessat legis prouisio. & tenendo hanc limi. Bar. adhuc
habemus intentum in casu nostro, cum do. Io. dux Arrag.
noluit eam recipere sine dote, imo recepit promissionem,
seu cessionem eidem dñæ in hoc competentem, vt sup. præ
mittitur in narratione facti. ergo in hoc dubio, ꝙ d. domi.
Timbor ex c̄ctu matrimonii, maxime interueniente con-
sensu necessario, licet patre resistente, non perdiderit ius
sibi competens ad legitimam post mortem patris, vt inf. di
cam. nec dotem a patre petendam, seu ab alio secundum
iuris permissionem, cum nupserit personę dignitate ac mo
ribus dignissimæ, videlicet dicto do. Io. Non obst. l. contra
ria. sup. alle. Ad iura. n. ciuilia satis supra responsum est. Ad
c. honorantur, respondetur, ꝙ loquitur de honestate, & nō
de necessitate, vt ibi no. in c. 2. eadem causa, & q. per glo. &
Doc. in c. i. de spon. in prin. In istis. n. spiritualibus consen-
sus patris de necessitate nō est requirendus, in c. si annum.
4 de iud. lib. 6. & in d. c. sufficit. † Nec valet statutum, per qđ
ēt ad tp̄s impediretur libertas matrimonii in d. l. pe. & vlt.
de sec. nup. Nā & ibi patet, ꝙ non potuit lex impedire ma-
trimonium, ēt intra annum luctus, licet subesset cā hone-
stissima, ut ibi, nec tenet pœna apposita, ut ibi. fortius nec
debet tenere in casu nostro, ubi impedit apponendo pęnā
seu in tardendo matrimonium per pœnam ingratitudinis
a tp̄e pubertatis. i. a 12. an. usq; ad 25. ut d. §. aliud. ver. si ve
ro. Non obst. glo. in d. c. cum secundum, quia aut non bene
dixit, & contrarium tenet gl. decreti. in d. §. quibus verbis.
Aut procedit solum, quando tollit solum lucrum per legē
delatum, & ita proprie loquitur, sed in casu nostro imponi
tur pœna, cum dos in muliere censeatur patrimonium, ut
l. 3. ff. de minor. & succedit sibi loco alimentorū. iuxta not.
in c. cum haberet. de eo, qui duxe. in matrim. Item legitima
debetur iure naturæ, seu quantitas, seu quota sit determi-
nata per legem ciuilem. iuxta nota. in c. Raynaldus. de te-
stam. & per Dyn. in regula, in dubio. de regulis iuris, lib. 6.
Ideo si liceret patri ex eo, ꝙ filia nupsit sine licentia, exhæ-
redare filiam, & denegare dotem, iam maximam pœnam
imponeret, & sic timore huius pœnæ tolleretur saltem ad
tempus libertas matrimonii. Pœnæ autem appositio non
valet in hoc, ut illam et gl. voluit. Ad ultimum contrarium
satis posset dici, ꝙ si licentia sibi data est sufficiens ad dotē
constituendam sibi iuxta dignitatem suam, non potest age
re contra fratrem quasi hęredem patris ad constituendam
sibi dotem, quia cessat hoc casu legis ratio. Cōpellit enim
patrem ad dotandam filiam, ut inueniat, cui nubere possit
iuxta not. per Bart. in d. l. obligamur. quæ ratio cessat mor-
tuo patre, cum competebat sibi ius legitimæ, & potest do-
tem sibi constituere. Cessat. n. remedium extraordinariū,
ex quo competit sibi ordinarium. Nec debet habere ex bo
nis paternis dotem, & legitimam, ut in auth. ex testamēto,
& l. filiæ. C. de coll. Et hoc quo ad primum dubium, ex cu-
ius excussione remanet declaratum secundum. Venio ad
tertium, nunquid dicta domina Timbor possit petere legi-
timam, & in quibus bonis. Et breuiter dico, ꝙ legitimam
detere poterit, si aliud non obstet, ut patet ex his quæ dixi
in primo dubio. Sed est dubium, ex quibus bonis debetur,
cum ipsius genitor haberet comitatus, & alia castra, & bo-
na mobilia. Hæc quæstio satis deciditur ex tio. per Io. An.

& alios in c. licet, de uoto. Sciendum est enim ꝙ Regnum,
Ducatus, Marchionatus, & Comitatus non diuiduntur in-
ter filios præmortui, sed deferuntur ordine geniture pro-
pter bonum publicum, ut unus sit princeps. Nam multitu-
do principum noxia est, attestante philosopho, & ordine
naturæ unus debet esse princeps. 7. q. i. c. in apibus. Nec di-
uiduntur dignitates, cum sint indiuisibiles. Restat ergo, ꝙ
debeant deferri recto ordine primogenitis, exclusis aliis
filiis, ut probatur in c. licet, & hoc approbatur consuetudi
ne, & iure diuino, & humano, & ibi plene no. per Old. con-
sil. 97. Ad idem, quod habetur in lib. feu. de feu. proh. alien.
in c. imperialem. §. præterea. ubi dicit, ꝙ prædictæ dignita-
tes non debent diuidi de comitatibus, ergo non debet do-
tari dicta do. Timbor, vel habere legitimam, sed debet re-
linquere primogenito loco suę legitimæ. Nam defertur re
gnum, siue comitatus iure hæreditario, ut plene disputat,
& concludit Old. in præd. cons. De reliquis uero bonis mo
bilibus, & immobilibus habere debet legitimam suā vna
cum alia sorore. & de hac legitima erit secundū ius distin-
guendum, vtrum fecit testamentum, vel ne, in auth. nouis-
sima. C. de inoffic. testamen. & l. quoniam in prioribus, &
l. scimus, eodem titul. Nec est fienda distinctio in istis bo-
nis inter filios masculos, & fœminas, ut l. maximum vitiū.
C. de lit. præt, in authen. de hære. ab intest. Ex his infertur
ad quartum dubium quid de dotibus maternis. Respon-
dendum est de dotibus maternis. debent enim de iure cō-
muni omnes tres alii æqualiter succedere communi mat.
nec dictus Ber. Ioan. debet esse potior, quia ut dixi, sublata
est hodie in hoc differentia sexus, & æqualiter omnes suc-
cedunt in prędictis iuribus, vt in authen. in successione. C.
ad Tertul. Ad quintum dubium, nunquid dicta domina
Timbor possit petere legitimā iure naturę debitam, & do-
tem sibi a fratre liberaliter promissam, non instando mul-
tum in allegationibus, credo, ꝙ sic. Moueor per tex. not. in
l. una. §. accedit, cum sequen. C. de rei vxo. act. ubi dicitur,
quod si extraneus promisit, vel tradidit dotem pro mulie
re, videtur eam sibi dotare de suo patrimonio. Et dicitur
extraneus, quantum ad hoc quilibet, qui non habet dotan
dam in potestate, ut ibi singulariter habetur. Quod proce-
deret, etiam si sit alias debitor mulieris dummodo mulier
negocia eius non gerat, ut no. dicit Bartol. post glo. in l. fin.
C. de do. promis. Cum igitur dictus dominus Ioan. Bern.
frater dictæ dominæ Timboris sororis suæ tempore pro-
missę dotis negocia non ge[illegible]ret, nec esset dicta dom. Tim-
bor in eius potestate, videtur dotem promisisse de suo pa-
trimonio futuro animo donandi, & maxime in eo fienda
est hæc interpretatio, qui debebat solus succedere in comi
tatibus paternis, sororib. expulsis. facit quod in simili not.
in l. cum quid. ff. si certum petatur, quia proprium nobi-
lium, & comitum est donare, ut not. in capitul. secundo, de
supplen. negl. pręla. libro sexto, & in capitul. primo, de do-
na. maxime suis necessariis, & consanguineis. 86. distin. ca.
non satis. & cap. & si quæstiones, de simo. Potest igitur pe-
tere dotem a fratre tanquam sibi donatam, & legitimam
in bonis paternis, & maternis iure proprio. Nec obstat, si
dicatur dictum dominum Ioan. Bern. promisisse dotem, cū
fuerit adeptus hęreditatem paternam, & sic effectus pro-
missionis fuit destinatus ad tempus, quo gesturus erat ne-
gocia sororis. Igitur perinde debet esse, ac si tunc promisis-
set, ut l. quod sponsę, & quod ibi no. C. de dona. ante nupt.
& cap. de uxore, de sepult. Dico enim quod necessario in-
fertur, quod post mortem patris deberet gerere, & admi-
nistrare bona spectantiam ad dictam suam sororem, cum
non possit frater inuita sorore capere omnia bona cōmu-
nia patris, & sic non probat hoc esse, quod ab hoc contin-
git abesse l. neque natales. C. de proba. & in capitul. secun-
do, de transla. pręlator. Non igitur uidetur sensisse, cum
haberet possessionem comitatus, quia tempore promis-
sionis nil habebat, cum esset filiusfam. Et si diceretur non
poterat iste se obligare, cum esset minor filiusfam. uel sal-
tem potest petere restitutionem in integrum, responde,
prout infra dicam in ultimo dubio. Sed huic conclusio-
ni obstare uidetur. l. filiusfamil. ff. ad Macedon. ubi dicitur,
quod ubi filiusfamil. recipit pecuniam mutuam pro soro-
re maritanda, agitur contra patrem actione de in rem ver
so, quia patri acquiritur actio dotis, soluto matrimonio,
& sic vult, quod non videatur filius dedisse de suo. Sed
respondeo, ꝙ illa lex loquitur, quando filius dedit dotem

gerendo

gerendo negotium patris. Sed hic illa rõ cessat, cum promiserit dare dotem post mortẽ patris, & sic vr̃ promisisse post mortem patris, quia ad idem tempus cõferebatur effectus obligationis, vt d.l.quod sponsę. Capio nunc sextum dubium, nunquid dicta domina Timbor teneatur reddere rõnem administrationis, &c. Et vr̃ primo, q̃ sic, quia quilibet administrator, seu negotiorum gestor tenetur reddere rõnem administrationis suæ, vt l.i.§.offõ.& qđ ibi no.ff.de tute.& ra.distr. In contrarium facit, quia filia est quasi domina viuẽte patre.§.sui.Inst.de hær.qua.& diffe.& in l.in suis.ff.de lib. & posth. non igitur dẽt teneri ad rõnem reddẽdã, sicut extraneus administrator.ar.in l.ii.ff.re.amot.quid dicemus. Ego quidem considero in hoc dubio tres casus. Primum, cũ certum sit aliquid ex redditib.comitatus apud eam fuisse tempore mortis patris, & profecto illud, qđ veniet in diuisione patris, illud veniet in diuisione hæreditatis diuidendæ, ex quo non probat sibi relictum fuisse a patre. Nec sufficit, quod pater nihil dixerit ĩ vita, qoia ex quo prouenit ex substantia paterna, venit ad diuisionem, nisi ꝓbetur relictum. hoc probatur, in l. filiæ.licet in sacris.C.de coll.& l.cum oportet.post prin.& maximè iuncta glo.C.de bo.quæ lib.l.certum.C.fam.ercis. Et optime probatur ꝑ locum a speciali.in d.l.cum oportet.§.sinautem res.vbi in bonis aduentitiis, quorum vsusfructus acquiritur pr̃i, vt si pr̃ noluerit possidere, sed volnit penes filium cuius est proprietas esse, & nihil dixerit in vita, non possunt hæredes patris qõnem de illarum rerum vsufructu filio facere, cum pr̃ ex illa diuturna patientia, vr̃ vsumfructum filio donasse, vt ibi, ergo in aliis bonis nõ aduentitiis, sed paternis secus est.ad hoc, q̃ ibi gl.no.post prin.& in dictis iuribus superius alleg.

Secundus casus est, quando probatur aliquid peruenisse ad dictam Timborem, sed constat illud consumptum viuẽte patre, & tunc non tenetur deducere in diuisione, q̃a desiit esse peculium.pro hoc dicta l.filiæ licet in sacris. iuncta gl.vlt. Tertius casus, quando probatur certum quid ad eã peruenisse viuente patre, nunquid præsumatur affuisse tp̃e mortis patris, vt sic computetur sibi in legitimam, & potest satis dubitari: satis.n.puto, q̃ si allegat consumptionem, teneatur ostendere in quam causam consumpsit. arg.optimũ in d.l.cum oportet.ver.sed in hac specie. vbi speciale statuitur in patre, qui administrat bona aduentitia filii, quorum vsusfructus sibi quæritur, vt non teneatur reddere ratioõẽ. secus ergo in filio qui non facit suum vsumfructum, vt debeat reddere administrationem in bonis paternis. Si ergo speciale est ibi in patre, & ꝑ ꝑ liberam administrationẽ q̃ habebat in bonis aduẽtitiis, secus ergo in filio respectu bonorum paternorum. Ad idem dictus §. sinautem res.arguẽdo ẽt per locum a speciali, vt supra facit l.tres fratres.ff. de pac.& l.si soror.C.de colla.puto tamen, q̃ non est ab ea exigenda ista stricta rõ, sicut ab extraneo rõne consanguinitatis: sed satis est, q̃ generaliter ostendat quantum potuit verisimiliter expendere in stipendiariis. Item pro caria sua, & similibus, nec tenetur ostendere specifice quantũ expendebat in die in carnibus, vel similibus rõne prædicta. Nec oportet producere testes, sed sufficit, q̃ verisimiliter sumptus fecit, vt in simili no.Inn.in c.cum & plantare.de priui.

Septimum dubium fuit si legitima non sufficit ad dotandam dictam dominam Timborem secũdum dignitatẽ suã, nunquid teneatur dictus dominus Bernardus Ioannes ad dotandam eam, quia frater, & quia successit in comitatu.& ꝓsumptio est, q̃a ipse ex obligatione sua non teneaẽ. In hoc dubio br̃ concludo ad partem affirmatiuam.s.q̃ teneaẽ duplici vinculo. Primo, q̃ hæres patris.capit.n.comitatus iure hęreditario, vt supra dixi, quemadmodũ ergo ipse pater ad hoc tenebatur, vt dixi in primo dubio, & ipsius hæres, ad hoc l.postulante.& qđ no.ff.ad Treb.& l.q̃dã sunt ꝑsone.§.nihil interest.de eden.& l.veteres.C.de contrah.& cõ.stip. Ad idem, q̃ no.Io.An.& Host.in c.licet. de voto.vbi dicit, q̃ licet primogenitus solus succedat in comitatu, nõ tamen per hoc debent alii filii mendicare, sed est eis ꝑ primogenitum tñ tribuendum.vnde viuere possint. Ang.in l. 1.ff.de tute.& ra.distra.post princ.si ergo teneatur alere, ergo & sororem dotare.cũ par sit dotis cã & alimentorũ, vt no. Cy. in l.non omni.C.de adm.tut.& no.in l.si quis a liberis.ff.de lib.agno.tenetur ergo dictus Bernar. Ioannes dotare dictã dominam Timborẽ tanq̃ hæres patris si non sufficit sua legitima, & si non hẽt aliunde bona. Secundo capite teneẽ tanq̃ frater, & hoc in quantum dicta domina Timbor non habebat vnde se dotaret, vt leg. & no.in l.cum plures. ff.de adm.tu.& per gl.& Cy.in d.l.non omni. vtilius est ergo dictæ dominę Timbori inquantum sua legitima non sufficit, & in casu quo dictus dominus Bernardus Ioannes non sit idoneus, vt tam, tanq̃ contra hr̃dem pr̃is, q̃ tanquã contra fratrem rõne prædicta agat. Vltimum dubium fuit vtrum dictus dominus Bernardus Ioannes valeat se aliquatenus ab illa obligatione dotis soluendæ liberare, petendo saltem absolutionem a iurõ. Et certe in isto articulo posset multũ dubitari ꝑ ꝑea, quæ habentur, & no.in c.cum contingat.de iureiu.& in auth.sacramenta puberum.C.si aduer.vẽ. & in l. si quis pro eo.ff.de fideiuss. & plenissimè dixi in quadam mea disputatione, quæ incipit, stante statuto, &c. Sed hic transibo leuiter attingendo solum decisiuè hunc articulũ. Et primo dico dictum dominum Bernardum Io. obligatũ ex illa sua promissione. Primo, per l.filiumfamilias.ff.de ac.& ob.& ad Maced.l.filiusfamilias.§.1.vbi patet filiumfamilias obligari regulariter ex contractu, vel quasi, ex quo nõ recipit pecuniam mutuo, & maximè hoc casu vbi effectus contractus relatus existit ad tp̃s quo futurus erat sui iuris. l.in tp̃s.ff.de hær.insti.nec obstitit minoritas, quod iurm̃ repręsentauit eum maiorem, vt d.auth.sacramẽta puberũ. & c.1.de delic.puer. Nec põt petere restitutionem in integrũ ratione minoris ætatis: quia non censetur, ex quo interuenit iuramentum, vt in d.auth. sacramenta puberum. cũ ibi no.tamen, quia aduersus iuramentum propria non competit restitutio, licet ex cã quandoque fiat absolutio, vt notabiliter dicit Inn.in c.2.de iureiur. Sed aduersus iurm̃ alteri⁹ bene datur minori restitutio in integrum, vt l. nã & postea. ff.de iureiu. Nunquid aũt debeat petendo absolui ab illo iuramento, possent multa allegari pro & contra. Sed in hoc casu credo eum non audiendum, cum hoc iurm̃ nullã contineat turpitudinem ex parte iurantis, vel ex parte recipiẽtis. Non.n.est turpe, vt qui successurus erat in duob.comitatibus promitteret dotem 18.mil.flor. Aragonensium pro sorore sua. Nec recipit soror turpiter obligationem, cum excludatur a successione illarum dignitatum, vt supra dixi. Et quia proprium est nobilium donare, maxime suis, & domesticis, vt in iurib.præallegatis. Ergo hoc iuramẽtum necessario est seruandum ꝑ eũ, & Papa non posset absoluere a iurõ licite ꝓstito cã nõ existente: cũ iurm̃ sit de iure diuino, vt no.Inn.c.cũ in cõtẽplatione.de reg.iu.& gl. & Doc.in c. authoritatẽ.15.q.6.facit gl.in c.non est.in ver.authoritate. de voto.& tex.in c.& si Christus.de iureiur. Nec est hic aliqua deceptio maximè re ipsa, vel ex proposito. ita q̃ cõcludat dolum etiam præsumptum.ar.l.oẽs.§.Lucius.ff.de his, quæ in frau.cre.& l.creditor.§.Lucius.ff.man. & l. q̃ testiũ. de ꝓba.& l.si q̃s cũ aliter.ff.de ver.ob. quo casu rõne minoris ętatis, & enormis lęsionis posset forte peti absolutio a iuramento, vt no.per aliquos in d.c.cũ contingat.& in c.2.de pac.li.6.& facit c.1.de iureiu. Dico tamen, q̃ hic non est talis exceptio, sed nulla si consideret̃ qualitas ꝓmittẽtis, & illius cui facta fuit ꝓmissio, & tp̃s ꝓmissionis, & cõiũctio strictissima inter eos: quæ cõsideranda sunt in qualibet donatione, vt in c.& si q̃ones.de simo.c.magnæ.de voto.facit l.si seruus cõis.ff.de do.inter ui.& vxo.& qđ no.in d.l.cũ q. ff. si cer.pe. Nũquid aũt huic petitioni dotis habet obstare illa exceptio, vt prius reddat rõnem de administratione bonorum paternorũ, credo quod noo, cũ hoc casu non agitur iudicio fam.erc.quo casu haberet locum l.filiæ.licet in sacris. C.de colla. sed ex propria ꝓmissione ipsius domini Bernardi Ioannis. & de non liquido ad liquidum non fit compensatio.l.fi. C.de cõpen. cum ibi no. maximè cũ hæc quæstio de administratione non posset infra tantum tempus expediri, quo dicta promissio erat mandanda executioni, iuxta no.per Bar.in l.aufertur.§.qui compensationem. ff.de iure fis. Nec ob.q̃ obligatio fuit redacta in scriptura priuata: secus.n.quod possit fieri fides, quod fuerit dicti domini Bernardi Ioãnis, iuxta materiam l.cõparationes.C. de fi.instr. & l.scripturas. C. qui pot.in pig. hab. maxime cum hoc sit sigillum ipsius, ut per Inno.in c.ii.de fi.instru. casus in c.tertio loco. de proba. & maxime in caso nostro vbi agitur de re fauorabili.ar.l.1.§.accedit.C.de rei vxo.act.cum ibi no.

Ex omnibus ergo prędictis concludo dictam dominam Timborem posse petere tertiam partem in bonis paternis. vel tertiam partem habita diffinitione prędicta, siue valeat

testamentum conditum per patrem, vel non. Item dotem sibi promissam a fratre. Item, quod in casu quo dictus frater suus non reperiatur obligatus nomine proprio, legitima sibi competens in bonis paternis, nõ sufficeret ad eam dotandam, secundum cõditionem personæ suę, potest agere contra fratrem, tanquam contra hæredem patris ad dotem cõplendam, sicut tenebatur ipse pater: potest etiam compelli, tanquam frater, vbi omnia remedia sibi deficerent, vt plene patet ex prædictis.

CONSILIVM XIII.

1 *Aequitas in dubiis semper est obseruanda.*

CAsus est, quædam mulier simul habens masculum & fœminam ex viro p̃mortuo, nupsit secundo viro ex quo suscepit duas filias, quo superstite diem suum clausit extremũ prius cõdito testõ, in quo ĩ oĩb. bonis suis, tam in prælegando, q̃ instituendo omnes filios, tam primi, q̃ secundi matrimonii æquales fecit, præterquam in quarta parte bonorum suorum: nam inter viuos per prius contulerat filiabus secundi matrimonii, post mortem dictæ dominæ omnes filiæ, & filius masculus immiscuerunt se pariter cum bona concordia hæreditati, exigendo multa debita hæreditaria, & vendendo aliqua bona, recipiendo quisq; portionem pro rata institutionis, & prælegati. Nunc filius primi matrimonii vult excludere a successione sororem suam prælegatariã, & consanguineam vigore statutorum. De quib. oritur pugna iuris. Et primo vr̃, dũtaxat filium debere succedere in totũ dictæ matri exclusa sorore, quod vr̃ probari iunctis duob. statutis, illo videlicet, sub rubrica, quod mulier res haben. &c. q̃ incipit, si qua mulier dotata a patre qualis fuit dicta soror contra quam agitur, nõ potest succedere matri ab intestato, quamuis supersit filius masculus ex ea, sed hæc mater defuncta vr̃ in effectu decessisse ab intestato, respectu trium partium bonorum suorum, vt colligitur ex secundo statuto superius alleg. vbi dr̃, q̃ mulier habens filios, vel filias non possit relinquere, vel donare vltra quartam partẽ bonorum suorum, sed de quarta parte possit disponere in præiudicium filii masculi. pro hoc facit rubrum illius statuti, & licitum est a rubro arguere, ex quo aperte non contradicit nigro, vt no. plene per Io. An. in addi. Spe. in tit. de disp. & alle. in fi. & p gl. de pęn. di. 1. §. hęc aũt verba. & C. ẽt ob chiro. pe. pi. ret. po. super rub. & C. ne fideiuss. dot. dẽ. & l. vna. C. de prose. qui in vrbe Constan. li. 12. cum multis simi. Item rõ statuti excludentis filias dotatas a successione fuit, vt conseruaretur dignitas agnationis ad hoc l. 1. §. sed si seruus. ff. de ven. inspi. & per Bar. in l. 2. C. quæ sit lon. consue. Sed certe hic eadem rõ non vr̃ fuisse in secundo statuto, vt mulier non possit disponere vltra quartam partem, & q̃ reliquę tres partes diuidantur inter filios pro rata, ergo satis est, q̃ mulier disposuerit inter viuos de quarta parte, de tribus ergo partib. non poterit disponere aliquid, vt in rubrica statuti, & per consequens vr̃ decessisse in illis ab intestato. ar. in l. 1. ff. de hær. inst. †Sed his non obstãtib. quæ si bene ponderentur non obstant, contrarium puto de iure verius. Et Primo, hæc soror habet intentionem fundatam pro se ex testõ, cum fundamento iuris cõis. in Auth. vt cum de ap. cog. §. aliud quoque capitulum. & C. ad Orfi. l. si qua illustris. Videamus ergo nũc, an statuta prædicta eã excludere velint. Et pro parte negatiua, primo induco oĩa statuta ferè, quæ loquuntur super hæreditate decedentis ab intestato, & reseruant dispositionem voluntariam patris, vel matris, ergo ipsa muliere disponente poterunt filiæ succedere cum masculis. ar. in l. cum prætor. ff. de iud. 25. di. qualis. de præsump. c. nonne. & l. commodissime. ff. de lib. & posthu. & maxime, quia iura antiqua non debent corrigi inquantum reperiuntur posse. C. de ap. l. pręcipimus. nec per subauditiones dẽt induci legis correctio, vt no. gl. in ca. cupientes. §. cæterum. de ele. lib. vi. vnde statuta ne corrigatur ius cõmune deberent strictissime intelligi, & restringi quãtũ fieri potest. de iureiu. in nostra facit c. 1. & 2. de fil. præsb. lib. 6. nec per similitudinem rationis debent extendi. l. qđ vero contra rationem. ff. de legi. per Bar. in auth. quas actiones. C. de sacros. eccle. Nec ob. illud statutum superius allegatum, q̃ vellet tollere mulieri disponẽdi facultatẽ de trib. partibus, quia si bene põderatur, non ob. Dicit. n. q̃ mulier habens filios, vel filias, &c. sic non tantum filiis masculis voluit prouidere, sed etiam fœminis. Item non tollit simpliciter potestatem disponendi de tribus partibus, sed cum limitatione si de sua dispositione filii priuarentur. Itaq; tunc nõ põt disponere nisi de sua parte, quando filii priuarentur a successione, ita q̃ ad eos illę tres partes non venirent. statutum ergo voluit prohibere duntaxat inofficiosam, seu indiscretam voluntatem, seu dispositionem maternam, non autem voluit tollere iustam, & legibus consentaneam dispositionem, quando disponit æqualiter inter liberos. Non ob. si dicatur statutum facere mentionem de masculis tantum, dum dixit, ita q̃ filii priuarentur, &c. quia in illis verbis fœminæ comprehenduntur, tum quia masculinum comprehendit fęmininũ in hac conclusione fauorabili plenè, iuxta no. in l. 1. ff. de ver. sig. & per Arch. in c. si quis suadente. 17. q. 4. & per Cy. in l. quicunque. C. de seru. fugi. tum quia ex quo in principio fecit mentionem de filiab. verbum filii cõprehendit etiam filiam. arg. optimum. in l. qui filiabus. ff. de lega. 1. Non ob. q̃ rubrum simpliciter dicit, q̃ mulieres habentes filios non relinquãt vltra quartam partem, quia cũ his verbis disponens loquatur generalius, & magis specifice, etiam assignando causam, debet rubrum suppleri, & intelligi secundum nigrum, vt est gl. no. in l. 1. C. ẽt ob chiro. pe. pi. reti. po. & ibi no. & notatur in auth. ad hæc. C. de vsu. in gl. & Doc. in proœmio decret. & huic intellectui fauent quinque considerationes. Primo. n. per hunc intellectum fauetur testõ, cui valde fauendum est, vt in c. cum dilecti. de dona. & l. 1. C. de sacros. eccle. & de re iud. c. fi. vbi tex. optimus. Secundo, minus receditur a iure communi, & semper in tit. debemus restringere verba statuti, vt minus lædant ius commune, quam possint, maximè vbi ẽt versatur præiudicium, ut est tex. no. in c. cum dilectus. de consuetu. & d. c. in nostra. & facit d. l. quod vero. ff. de legi. Tertio, nõ fit tãta differentia inter masculum, & fœminam. & sic minus cõmittimus contra l. maximum vitium. C. de libe. præt. Quarto, filiæ non intantum excludentur a bonis maternis, & sic ex parte earum est fauor, ex parte filię est odium, cum ipsę filiæ tractent de nõ perdendo isto iure quasi naturali. & filius tractat de iure quęrendo, & non est par eademq; rõ lucra capere, & quęsita perdere. l. si sponsus. §. si maritus. ff. de don. inter uir. & uxo. Quinto, & ultimo, quia in dubiis semper debemus sequi ęquitatem. l. placuit. C. de ind. & de trãsac. c. fi. ff. de eo quod cer. lo. l. quod si ephesi. in fi. uoluit ergo statutum prouidere filiis ab intestato: secus ergo quando ipsa mater uult disponere de bonis suis æqualiter inter omnes filios, &c. ut patet ex pręd ictis non obstante, quod supra dixi de conseruando iure agnationis, &c. quia in ueritate non est eadem ratio, quando decessit ab intestato, & quando uult condere testamentum, quia fieret maximum præiudicium mulieri in auferendo sibi potestatem testandi, ut l. 1. C. de sacrosanc. eccle. Item obstant rationes superius allegatę.

CONSILIVM XIIII.

1 *Exceptio si fiat contra appellantem, quòd in casibus a iure non concessis appellauit, iudex debet ante omnia de hoc cognoscere.*
2 *Iurisdictio vbicunque negatur per obiectum exceptionis declinatorię, iudex ante omnia debet super ea pronuntiare tacite, vel expresse.*
3 *Exceptiones declinatorię si sunt vera, non tenetur processus super principali, & quare.*
4 *Sententia vbi in vna causa parit exceptionem, non debet in alia simul accumulari.*

IN causa, seu quæstione vertente inter Andręã Antonii Aretini ex una parte, Lazarum Thomasii Consammen. ex alia parte, super petitione reductionis cuiusdam laudi inter eos lati ad arbitrium boni uiri, uisis omnibus coram me productis, hunc articulum concludo breuiter, illud duntaxat, quod quæsitum extitit, an si dictus Lazarus grauatus extitit posit habere per iudicem recursum in eo, quod ipsi Lazaro excipienti, locum reductioni ad arbitrium boni uiri non fuisse, & dictum iudicem audire potuisse per dictum Andræam multis causis, & maxime lege municipali obstãte, dictus iudex p̃fixit terminum dictis partib. ad iustificandum p̃dicta, & sic p̃nuntiauit ad ulteriora merita cãæ procedendum,

cedendum, saluis tamen & reseruatis vtriq; parti oib. & singulis suis, & cuilibet earũ exceptionib. & oppositionibus, quæ cuilibet veniunt reseruandę, & reseruari debẽt, & possunt ipsis partib. & cuilibet earum, prout latius colligit ex dictis actis, quæ habentur hic pro expressis, quatenus contingant hunc articulum. Et vr̃ Primo, ꝙ nullum grauamẽ ex ista sola interlocutoria, seu præfixione termini eidẽ Lazaro iniũctum fuerit, ꝙ ꝓbatur sic, super qualibet exceptione incidenti oportet iudicem pronuntiare tacite .s. procedendo ad actum vlteriorẽ exceptioni contrariũ, vel expresse per suã interlocutoriã: iuxta ea quæ leg. & no. in c.i. de ordi. cog. & l.i. C. de ord. iud. Nec refert vtrum iudex expresse super ea pronuntiet, aut tacite transeundo ad vlteriora, vt probatur in c. ex parte M. de appel. & ibi per Doc. & Io. An. in c. dilecti. eo. ti. & Bar. in l. a procedente. C. de dilatio. & ideo opus est appellare, si pars sentit se grauatam ex præteritione, vel actus transit in rem iudicatam, vt plene no. in locis præalle. Sed in casu nostro iudex statuendo terminũ super meritis causę, vr̃ exceptionem aduersæ partis repulisse. Et sic super eam interlocutum fuisse, ergo satisfactũ est iuri, nec potest dici grauare ex eo solo, ꝙ exceptionẽ repulit, cum iudici sit tributa potestas repellendi, vel admittendi exceptionem, quæ sibi repellenda, vr̃ hoc ex eo solo grauat, quod exceptionẽ probabilem repulit, quia potuit moueri ex iusta cã ad eam non admittendam. expresse no. Inno. in c. post electionem. de conces. pręb. prope fi. & Io. An. in c. super eo. el 1. de appel. hoc ꝓbatur in c. interposita. eo. tit. vbi patet, ꝙ appellatio interposita a reiectione probabilis exceptionis nõ iustificatur eo solo probato, ꝙ exceptio legitima fuit opposita, & non admissa. Sed oportet, vt ꝓbetẽ veritas ipsius exceptionis. & ibi dicitur expresse, ꝙ non cõtingit ex alio, nisi ex rõne p̃dicta, ita dicam in proposito, nisi ꝓbetur veritas. i. ꝙ reductioni ad arbitrium boni viri locus non erat, non est probatum grauamen ex illa sola ꝓnũtiatione. Secundo clarius vr̃ probari sic, iudex istę reseruauit partib. & cuilibet eorum conceptiones propositas, igitr̃ nulli præiudicauit, cum remaneat cuilibet ius suum saluũ, & quod hoc potuerit facere est tex. in c. ad dissoluẽdum. de despon. impu. facit c. Cumana. de elec. cum ibi no. igit, &c.

Sed his non obstantib. quæ verę non obstanr contrariũ puto. Et Primo induco tex. in c. Romana. §. si vero. cũ duobus. §. p̃cedentib. de app. li. 6. vbi dr̃, † ꝙ si contra appellantẽ excipitur, ꝙ in casib. a iure non concessis appellauit, dẽt iudex ante omnia de hoc cognoscere, an sic appellatione interposita sit ad eum deuoluta iurisdictio. Ad idem, quod hr̃ in §. præcedẽtib. Sed in casu denegabatur iurisdictio. Sed exceptio .s. qnod recursus fuerat factus ad iudicem in casu vetito a statuto ciuitatis, & sic denegatur iurisdictio, ergo prius fuit de hoc cognoscendum, q̃ faceret transitus ad merita causæ. hæc. n. petitio reductionis est appellationis species, vt l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbi. no. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & in c. quintauallis. de iureiũ. Secundo probatur sic. † vbicunq; negatur iurisdictio per obiectum exceptionis declinatoriè, deber iudex ante omnia super ea pronuntiare tacitę, vel expressę, vt no. per Io. An. & alios in c.i. de ordi. cog. Nec debet ante fieri transitus ad merita causæ, etiam reseruatis exceptionibus: ꝓbat̃ in c. si clericus laicum. de foro compe. facit l. fi. C. de exce. no. in c. inter monasterium. de re iud. & per Bar. in l. quidam consulebant. ff. eo. ti. & ꝓbat̃ in l. si quis ex aliena. ff. de iud. in l. 2. si quis in ius voc. vtrobiq; no. & per Inno. in c. super literis. de rescr. & gl. in c. 1. de of. dele. li. 6. & in c. Romana. de pęnis. eo. li. Sed in casu nostro opponebatur talis exceptio, quia declinabatur iurisdictio iudicis, ergo iudex grauabit non ꝓnũtiando prius super illa. Nec obstat si dicatur, ꝙ pronuntiauit tacitę transeundo ad vlteriora, qa nec etiam tacitę hic pronũtiauit, cum reseruauerit partib. exceptiones, & sic illa reseruatio potius nocuit, q̃ profuit. si. n. ꝓnuntiasset expresse repellendo exceptiones Lazari, vel tacite transeundo ad actum cognoscendi sine illa p̃seruatione exceptionis, ad videndum vtrum intulerit grauamen, oportet considerare statuta, & omnia allegata per ea, quæ supra dixi. Sed in casu nr̃o non oportet hoc examinare, ꝙ eo ipso grauanit, quod voluerit cognoscere de meritis laudi prius ꝓnũtiato, an sibi competeret iurisdictio. & hoc declaro sic, ante. n. volebat simul cognoscere de illis exceptionib. declinatoriis, & de meritis causæ simul & semel, & resultat quædam contradictio. nam ad exceptionẽ declinatoriam dicunt ꝓcedendum, & ꝓcedendo ad vlteriora dicit contrarium. & hoc de directo est contra casum c. exhibita. de iud. & c. tuam. de ord. cog. & c. lator. qui filii sint legi. no. tangit Fede. consi. 22 t. aut voluit prius procedere super meritis laudi, & postmodũ super exceptionib. declinatoriis, & ordo est peruersus, & præposterus, ex cuiꝰ prouisione, vel redditur ꝓcessus nullus, quia est peruersio ordinis eiusdem causæ, iuxta plenè no. in l. prolatam. C. de sen. vel saltem tribuit facultatem appellandi, iuxta l.i. C. de ap. & no. in c. ii. de ordi. cog. Nam grauamen infert partib. 3 non modicum. † si .n. exceptiones declinatorię sunt veræ, non tenebit processus super principali, ex quo iudex prius non pronuntiauit super sua iurisdictione, vt plene no. Inn. in c. præterea. de dilatio. & per Io. An. in regula. sine possessione. de reg. iur. lib. 6. in mercu. reperirentur igitur partes frustra litigasse, ꝙ quantum sit graue quisque sensit. Item, & Tertio obstat materia accumulationis. de qua in l. edita. C. de eden. & l. fundi. & l. fundum. & l. sed etsi. ff. de excep. 4 † Vbicunq;. n. sententia super vna cã parit exceptionem in alia, nõ debẽt simul accumulari, vt in iurib. præalle. Sed sic erat in casu nostro. nã si pronũtiat̃ exceptioni reductionis, ad arbitriũ boni viri stare, statutum, vel conuentionem, locum non habere, obstat exceptio super cognitione, seu in purgatione laudi, igitur &c. Et per hoc remanent soluta prima cõtraria. Dico. n. ꝙ super illis exceptionib. iudex ꝓnuntiauit ẽt tacite p̃p præseruationem exceptionis. idẽ licet non grauauerit non repellendo exceptiones, grauauit tamẽ in eo, qđ voluit facere transitũ ad merita causæ, prius non discussis, & examinatis exceptionibus declinatoriis. hoc expresse voluit Ant. de But. in c. exhibita. vbi dicit, qđ non dẽt fieri talis transitus reseruatis exceptionib. Et hoc omnes tenent, licet fuerit varietas inter Doc. nunquid processus teneat, appellatione, & exceptione non interpositis, ꝙ ibi plenius prosequor, sed hic non tango: quia non facit ad propositum. Concludo ergo istum Lazarum fuisse grauatum ex illa pronuntiatione, & per cõsequens in omnib. aliis actib. postea secutis concernentibus merita laudi. & p hoc tamen non concludo dictum Andręam fouere iniustitiam super principali, non. n. fuit mihi commissum, vt consulerem, vtrum potuerit peti reductio illius laudi ad bonã æquitatem, sed solum vtrum dictus Lazarus fuerit grauatꝰ ex pronuntiatione iudicis, & dixi, ꝙ sic per prædicta &c.

CONSILIVM XV.

1 *Contractus iudicandus est a principali intentione contrahentium, quando ex vno, & eodem contractu interueniunt duæ species contractus, seu duo proportionabilia diuersis contractibus.*

2 *Vsura non oritur ex vero contractu locationis, sed tantum ex puro contractu mutui.*

3 *Vsura est lucrum ex mutuo pacto debitum, vel exactum.*

QVæritur, an prædictus contractus sit fęneratitius, cum vltra locationem locator obligauerit se ad mutuandum florenos decem, pro tempore sex annorum quibus locatio est duratura, & sic exequendo obligationem realiter mutuauit, & videtur primo, ꝙ sic. quicquid. n. mutuo iungit pacto præcedente, vel actione subsequente, quicquid sit, illa vsura est. 14. q. 3. c. 2. & 3. quinimo sola spes aliquid ex mutuo consequendi, secuta datione, facit hominem vsurarium, vt Euangelio Lucę, mutuũ dantes nihil inde sperantes. Et transsumptiue in c. consuluit. de vsu. Sed in casu nostro commodum reale ęstimabile venit ex illo mutuo, cum alias iste conductor non obligasset se ad tantam pensionem constituendã: ergo est contractus vsurarius. cum quicquid accedat sorti ex parte accipientis, vsura est vt iuribus præalle. Item cõuentũ fuit, cum mutuũ fuerit gratuitum, sed animo habẽdi maiorem pensionẽ: igitur &c. Ad idem facit c. si quis obiecerit. 1. q. 3. vbi dicit, quod si vendo vnum ex duobus, sine quo alterum non contingit, alterum censetur venditum. Sed in casu nostro non fuisset constituta tanta pensio respectu locationis, nisi intercessisset mutuum: igitur totus contractus potest dici vsurarius. Sed his non obstantibus, quæ videntur obstare, contrarium puto de iure verum. Et Primo, est subtiliter considerandum, † quòd vbi- 1 cunque ex vno, & eodem contractu interueniunt duæ

species contractus, seu duo proportionabilia diuersis
contractibus, iudicandus est contractus a principali inten-
tione contrahentium, vbi aũt non apparet de intẽtione, re
currendum est ad coniecturas, & hoc expresse voluit Ioan.
An. in c. ad quæstiones. de rer. permu. & Bar. in l. Aristo. de
dona. sensit Cy. in l. cum te. C. de pac. inter emp. & vend. &
probatur in l. tenetur. C. de act. emp. & in l. si nbi. ff. si cert.
pe. & l. quicquid. de acq. re. do. & in c. ad quæstiones. vbi pa
tet, quod pro alia specie non indicatur contractus permuta
tionis habito respectu ad speciem, quę interuenit, sed poti⁹
venditio, habito respectu ad pecuniam, & principalem in-
tentionem contrahentium. Inst. de emp. & ven. §. pretium.
ita econtra, si permutaui rem meam cum tua, & quia mea
plus valebat, adiecisti tertiam quantitatem pecuniæ, nõ iu-
dicatur emptio propter pretiũ, quod venit accessorie, sed
permutatio ꝓꝑ species permutatas, & principalem inten-
tionem permutare volẽtium, vt probatur in d. c. ad q̃ones.
& no. Bar. in d. l. Aristo. ita dico ad propositum, ĩ quo in isto
contractu interuenerunt duo habentia naturam diuersam,
videlicet locatio, & conductio, coniecturari multum ex cõ
uentione, debemus ergo indicare hunc contractum secun-
dum intentionem contrahentium locationem, & cõductio
nem, & clare patet ex verbis contractus, licet mutuum ve-
niat accessoriè ad seruãdum ipsi cõductori, vt melius possit
habitare in re locata. Igitur lucrum inde proueniens nõ de
bet attribui mutuo, sed locationi. Sed præsupposito & nõ
concesso, quod hic non apparet de mente contrahentium,
tamen coniecturis hoc colligitur euidenter. Primo, quia an
tequam submitteretur obligatio mutui iam ex contractu
locationis vineæ, cõductor se obligauerat ad affictum, siue
pensionem illam pro vinea duntaxat. Nec aliquid dicitur,
ꝙ ratione mutui. Item ipsa res locata est longe pretiosior, q̃
ipsa quantitas mutui. Item, quod fuit actum, vt pecuniam
mutuatam possit restituere quandoq;: nec per hoc aliquid
diminuitur de pensione statuta ratione locationis. Et hæc
est maxima coniectura: quia respectu mutui pensio nõ fuit
statuta, alias fuisset actum, vt soluto mutuo pensio diminue
retur saltem prq parte. Item non poterat istę locator repete
re mutuum quandocunq;, durante tpe locationis, ergo rõ-
ne locationis fuit factum, alias potuisset repetere quando-
cunque, vt est de natura mutui, ita quod potest dici, ꝙ non
sit ex toto verum mutuum. seu nõ habet omnia sua accidẽ-
talia, seu naturalia contractus. Ad hoc, quod no. per gl. in l.
si pœnam. ff. de ver. ob. in d. l. si tibi. ff. si cer. pe. Quid vltra?
inspiciatur cõsuetudo regionis in qua mediariis, quasi sem
per aliquid præstetur, vt possint se melius regere, ad hoc de
pign. c. illo vos. & l. qui semisses. ff. de vsur. & ff. de ædil. edi.
quod si nolit. §. quia assidua. & qđ no. Bar. in l. nemo est, qui
2 nesciatur. ff. de duo. reis. †Ex contractu vero locationis nõ
oritur vsura, sed tñ ex puro cõtractu mutui, vt in c. eiiciẽs.
78. di. no. plenè per Io. And. in regula, peccatum. de reg. iur.
lib. 6. in mercu. Non ob. quod interuenit mutuum. Nam ex
stipulatione põt quis se obligare ad mutuandũ, vt d. l. si pœ
nam. ff. de ver. ob. vnde obligauit istę se, vt ille facilius pos-
sit se regere in re locata. hoc idem probatur in præalle. c. ad
q̃ones. iunctis ibi no. per Innoc. vbi patet, ꝙ vna ecclesia cũ
suis possessionib. põt cõmutari cum alia ecclesia, & suis pos
sessionib. & si altera abundat in possessionibus, potest licite
per aliam partem refundi pecunia. Nec per hoc dr̃ dari pro
iure spirituali, sed potius pro fundis, dummodo contractus
sint separati, saltem quo ad naturam, vt ibi dicit Inn. cũ nõ
agant pecuniam immiscere cum spiritualibus, sed pro tpa-
lib. ita dico ad propositum, ex quo pensio non est cõstituta
pro ipso mutuo, sed pro re locata, vt clare colligitur ex con
tractu, & prædictis verbis contractus. Non ob. interuentio
mutui cum possum tibi donare pecuniam cum hoc, vt tu il
lam mihi mutues. d. l. si tibi. ita possum tibi constituere cer-
tam pensionem ex re tua mihi locata, cum hoc, vt mihi cer
tam quantitatem mutues. Nec ago ex mutuo constituere
pensionem, sed volo a tę hanc prorogatiuam, & commodi-
tatem, nam cum illa pecunia possum multa bona agere etiã
cũ re locata, & ꝑcipere lõge plures vberiores fructus. Itẽ,
vltimo in casu nr̃o deest diffinitio vsuræ, ergo & ipsum diffi
3 nitũ, vt no. super rub. de sum. Tri. & Inst. de ob. in prin. †Est
enim vsura lucrũ ex mutuo pacto debitũ, vel actũ, vt no. in
dicta regula, peccatũ. Sed hic lucrũ non ꝓuenit ex mutuo,
sed ex ipsa locatione, vt patet in contractu, & ex prędictis
ergo nõ est vsura, ad iudicãdũ aũt contractũ vsurariũ, vt in
foro cõtẽtioso, dẽt inspici forma contractus, vt in c. in ciui-
tate. de vsu. Sed iste ex forma sui est locationis, & cõductio
nis. Nõ obstãt cõtraria superius allegata, q̃a nego qđ pẽsio
cõstituat̃ hic rõne mutui, sed rõne rei locatę, nec aliq̃d hic
principaliter dat̃ occasione mutui, sed totũ attribuit̃ loca-
tioni: licet cõductor voluerit hoc cõmodũ a locatore, vt fa-
cere ibi aliquam pręstantiam duraturam tempore locatio-
nis, vt forte posset emere boues, instrumenta, vel similia.
Concludo ergo contractum non iudicandum ex sui forma
vsurarium, sed locationis, & conductionis &c.

CONSILIVM XVI.

1 Testes duo in qualibet reprobanda sufficiunt.
2 Notarius deponẽs super aliquo casu non facit maiorem fidem, quam vnus testis.

AD claram decisionem præ-
sentis dubii tria sunt examinãda. Primò, an di-
ctus Donatus teneat̃ cõi castillionis, tanq̃ insti-
tor ipsius cõis, seu dicti Andreæ. Secundò, an saltẽ sit obli
gatus rõne ꝓmissionis suæ, q̃ dr̃ fecisse dicto cõi secđm affe
ctionẽ ꝑfatorũ sic deponẽtiũ, qđ est quęrere, vtrũ dicta illo
rũ testiũ plenè ꝓbent dictũ factũ. Tertiò, an saltẽ oĩb. defi-
cientib. teneat̃ Donatus rõne sequestri, ꝙ dr̃ sibi factũ ꝑ cã
cellariũ cõis castillionis. Posset addi & quartum, an prędi
ctis non sufficientib. distributiuè ad ꝓbandũ intentionẽ di
cti cõis, ꝓbẽt saltẽ ĩ vnũ collecta. Et Primo, respectu primi
vr̃ dictũ Donatũ obligatũ fore, vt institorẽ. Nã institor obli
gat̃ ex contractib. ꝑ eũ gestis ẽt functo offõ: cũ illud offĩm sit
voluntariũ, sicut dicimus in ꝓcuratore, & similib. vt no. gl.
& Bar. in l. ꝓcurator quod. C. de ꝓcu. vr̃ ibi tex. & in l. seruũ
Titii. ff. mã. licet quidã tenuerũt cõtrariũ, sed primũ vr̃ cõis
opinio. & hoc sentire vr̃ gl. in c. sicut. xlviii. di. Sed prædict⁹
Donatus fuit institor cõis, seu dicti Andreę, qđ ꝓbat̃. Nam
institor est, q̃ ꝑficit̃ alienæ negotiationi quæstuarię, vt in l.
institor. & l. quicunque. ff. de instit. plenè per Inn. in c. quod
quibusdam. de fideius. Sed dictus Donatus fuit præpositus
negotiationi salis per dictum Andręam, & sic fuit eius insti
tor, & per consequens obligatus existit cõitatis Castillio-
nis, & cuicunque alteri rõne contractus. l. i. ff. de exerci. po
test dici, ꝙ fuit institor cõitatis Castillionis inquantũ gessit
negotium suum, & eius noĩe sal vendebat. Sed his nõ ob-
stantibus, quæ vere non obstant, contrarium puto de iure
verum. Nam institor non tenetur, nec oritur illa actio insti
toria contra eum, vel contra præponentẽ, nisi respectu con
tractus gesti per eum in officio sibi deputato: vnde cessan-
te altero, cessat dicta actio: & ita in casu nostro cessat. Nam
dictus Donatus solum fuit præpositus ad vendendum sal
ad minutum, non aũt ad emendum, nec ad recipiendũ sal a
cõi Floren. vel ab aliqua persona, igitur nõ põt teneri tanq̃
institor ex contractu facto ꝑ Andręam magistrum suum,
hoc expresse in l. quicunque. præallegata. ff. de instito. in §.
non tamen. vbi dr̃, ꝙ si aliquis fuit præpositus, ad venden-
dum, solum tenetur quatenus vendidit, non aũt si emit. &
idem econtra. Item non obligatur institor, nisi quatenus
ipse contraxit in officio sibi destinato, vt in l. i. de exerc. §.
nõ aũt ex omni casu. Sed in casu nostro dictus Donatus nõ
cõtraxit cum cõi Castillionis, nec cum eo vigore sui officii
contrahere poterat, cum solum esset præpositus ad venden
dum sal ad minutum, & dicto cõi non vendidit sal, nec ab
eo emit, nec tanq̃ institor emere potuisset, cum excessisset
finem sui officii. Solum ergo obligabitur dictus Andræas,
quatenus ipse contraxit tanq̃ institor vẽdendo sal. & sic ex
officio cui erat præpositus. Nec põt dici fuisse institorẽ di-
cti cõis, cũ ꝑ ipsũ cõe nõ fuit præpositus alicui negotiatio-
ni. Ergo nõ fuit eius institor. d. l. institor. & l. q̃cũq;. Nec ges
sit negotiũ cõis. sed solũ ipsius Andreę, nec põt dici obliga-
tus cõi ex eo, q̃a sal erat ipsius cõis, q̃a ex venditione & tra
ditione facta in ipsum Andręam, sibi Andreę fuit acquisitũ
dominiũ ipsius salis. l. traditionib. C. de pac. Sed præsup-
posito, non tamen concesso, ꝙ sal ipsum remansisset in do-
minio dicti cõis, tamẽ pecunia inde proueniẽs nõ est cõis,
sed illius q̃ vendidit, vel cuius noĩe vẽdidit. l. si pecunia. C.
si q̃s alteri, vel sibi. Vnde recti⁹ dictus Donatus soluit pecu
niã dicto Andreę, nec in aliquo tenet̃ dicto cõi, obligat̃. n.
Andreę rõne cõtractus ẽt ex traditione rei alienæ. l. si Vrba
na. ff. de cõd. ind. Inn. ĩ c. ĩ literis. đ testi. ubi no. dicit ꝑ d. l. ꝙ

soluens

soluens locatori rei alienæ liberatur, cum dicto locatori te neatur ratione contractus. Nec potest conueniri per domi num rei, quia cum eo nullum contractum gessit. Secũdo, principaliter faciũt no. per Doc. & gl. in c. Michael. de usur.

Concluditur communi opinione, q nudus minister ad usuram exercendam, non obligatur ad restitutionem, cum solus fuerit præpositus ad mutuandum, & lucrum recipien dum, ideo vltra id quod gerit, non nascitur obligatio, licet gl. in d. c. sicut, aliud senserit fundando se, quia rem a iure re probatã gessit. Sed non in casu nostro uidetur, quo ad men tem iuris cõuenire, ut istę Donatus teneatur, cum rem lici tam gessit, & nudus minister fuit ad uendendum sal ad mi nutum, quia nec tacite, nec expressè, sed ad hoc tãtum, nec aliquid cum communi gessit. Non ergo debet obligari cõ muni ad pretium salis, uel ad solutionem gabellæ. ex cõtra rio sequeretur ad secundum, q nudus minister obligaretur in his, quę gessit cum magistro extra officium supra depu tatum. contra l. in omnibus negotiis. ff. de act. & obl. Et hoc quo ad primum, & secundum, an obligetur ratione assertę promissionis. Sed nunquid per dicta illorum testium pro betur asserta promissio, uidetur qđ sic. nam realiter in qua libet re probanda sufficiunt duo testes, ẽt ex lege diuina, ut in Euangelio, in orę duorum, uel trium, &c. Et hr̃ in iure in multis locis, in ca. licet. il primo. de testib. & 2. q. 4. per totũ, & iura satis in hoc uulgaria sunt, sed in casu nostro nedum sunt duo testes, sed longe plures. Nam sunt quatuor, q erãt tunc de prioribus dicti castri, qui testificari possunt in cau sa cõmmunitatis, ut probatur in c. insuper. & c. cum nuntius. de testi. & c. & si Christus. ĩ fi. de iureiu. & 14. q. 2. super pru dentia. & maxime in negotiis, quæ geruntur in ipsa cõita te. ar. in l. consensu. C. de repu. pro quo l. parentes. C. de te sti. & c. ueniens. el 2. de testi. c. tertio loco. de prob. Item ad sunt hic alii duo testes, qui audiuerũt dictum Donatum di centem se obligatum fore dicto cõi, & prædicto Andreę, plenè non probãt de per se, quia deponũt super uerbis enũ ciatiuis ꝓlatis ꝑ ꝑ aliud. in c. si Papa. de priuil. lib. 6. not. in l. ex hac scriptura. ff. de don. & in c. fi. de suc. ab intesta. tamẽ inducunt præsumptionem, quæ multum adiuuat dictũ alio rum testium. pro hoc bonus tex. cũ gl. in c. illud. de præsum. & in c. cum olim. de censi. & ꝓbatur in d. c. fi. Itẽ adest, seu concurrit dictum cãncellarii, qui dicit audiuisse sępe dictũ Andręam ꝓponentem in Arengaria, q dictus Donatus sol ueret cõi. Sed his non obstantibus puto, quod ex dictis illo rum testium plenè nõ probetur, qđ dictus Donatus se obli gauerit cõi. Nam dicti homines, qui fuerunt ex priorib. illo tẽpore, multipliciter possunt repelli a testimonio. Primo, quoniam ubicunque singuli de uniuersitate deponũt in fa uorem uniuersitatis, in actu qui succedit postmodum in fa uorem commodi, seu incommodi singulorum de uniuersi tate, non sunt tales idonei testes, quia in effectu deponerẽt super facto proprio, & consequuntur cõmodum. hoc ꝓba tur ratione naturali. Debemus. n. attendere effectũ rei, vt apertissime tenent Doctores, & maxime Io. An. in c. cũ nũ tios. præalleg. & in d. l. parentes. vbi dicunt, q si cõmunitas contendit de pascuis ipsius cõitatis, vbi sunt pascua singu lorum, illi de vniuersitate nõ sunt idonei testes. Et maximè hoc procedit in vniuersitate seculari. Nam singuli non sunt affecti ad ipsam uniuersitatem, vnde non probant, ita ple ne sicut alii, nec etiam tractatur solum commodum vniuer sitatis, vt no. Arch. in prin. sed in casu nostro nedum tracta tur de commodo & fauore vniuersitatis secularis, sed in cõ sequentia de præiudicio singulorum, quia deficiente dicta probatione, collecta venit imponẽda singulis ad satisfaciẽ dum oneribus cõitatis. & pro hoc facit quod no. Bar. in l. de ferre. ff. de iure fis. & in l. omnib. C. de test. vbi dicit, quod ꝓ curator ad negotia, non est idoneus testis, quando perdita ipsa remaneret obligatus. Item & Secundo, dicti qui fue runt priores repelluntur a testimonio, ratione suspicionis damni eis imminentis, qm̃ non reperiendo idoneos fideius sores, ipsi tenentur in subsidium. ff. de mag. conue. per totũ. Nec ob. si dicatur, quod ex superabundanti, non ex necessi tate receperunt dictã fideiussionẽ. Nã licet non reperiatur expresse in statuto cõitatis statutũ, tamẽ ex quo cõsuetudo antiquissima est in dicta cõitate, vt priores recipiãt fideius sores ab emptorib. gabellæ ꝑdictę, eo ipo, q assumpti fuerit isti ad offm̃ prioratus, vr̃ obligari ad satisfaciendũ, quod ꝑ alios solitum est fieri. Pro hoc vr̃ tex. in c. ecclesiasticarũ. & in c. in his. xi. di. bene facit tex. in l. q si nolit. ĩ §. qa assidua. ff. de ędil. edi. pro hoc quod no. Bar. i l. nemo est qui nesciat. ff. de duo. reis. & ibi dicit, q in contractu tacitè venit id qđ solitum est fieri, & ideo dicti quondam priores non sunt in hac re idonei testes, cum euitent damnum, de facili depone rent super dicta promissione. Item & Tertio non sunt ido nei testes, quoniam vbicũque officiales, etiam deposito of ficio, volunt deponere de actu gesto coram se, vel per se ex cuius gestione, vel omissione la⁹, vel vituperium posset eis adscribi, non sunt idonei testes. & est no. Doc. in c. cum no bis. de testi. & Inn. c. 3. de arbi. Sed in casu nostro vituperiũ, vel ignorantia posset eis adscribi sicuti non ꝓuidissent, nec fecerunt, vt alii prædecessores, igitur &c. tres istę considera tiones, etiam singulę consideratę videntur sufficere, & mul to fortius vbi omnes conuenerũt, vt in casu nostro. nec ob. dictum illorum duorum testium. Nam primo, vt prædixi, solum deponunt de verbis enuntiatiuis prolatis ꝑ ꝑ aliud, nec faciunt præsumptionem, quia sunt singulares. nam de ponunt super diuersis confessionib. & non super eadem re, vnde licet verus testis faciat præsumptionem, quãdo depo nit super ipso facto, de quo quæritur, secus tamen est quan do deponit in iudicio, oportet. n. q duo testes ad minus ꝓ bent indicium, nec vnus testis releuat. ita notabiliter sentit gl. & apertius Bar. in l. fi. ff. de quæstioni. Sed in casu nostro illa verba enunciatiua solum faciũt indicium, cum fuissent prolata propter aliud, nec probantur per duos testes, & iõ non releuant, nec coadiuuant. Et pro hoc ca. cum dilectus. de elec. tam literis. de test. maximè in absentia partis. l. cer tum. §. si quis absente. ff. de confes. & quod no. in c. fi. eo. tit. Nec ob. dictum cancellarii, quia non ast iuratus, nec depo suit in forma testimonii, vt in sequenti membro latius dice tur. Item necessario non concludit obligationem subsecu tam, sed solum dicit, q Andręas dicit se facturũ, q Donatus solueret cõmuni. vnde nõ sequitur, quod fecerit, maximè cum ipsemet Andręas postea deposuerit, dictũ Donatum nunquam se obligasse. Et per hoc patet quid dicendum in secundo. & satis patet responsio in contrarium ad tertium: nunquid obligaretur ratione sequestri, & nón stãdo in ver dis, dico primum, quod cum sequestrum non appareat nisi per literas cancellarii, confectas postmodum ad requisitio nem dominorum, nullo modo probatur sequestrum, etiam si cancellarius nunc attestaretur sequestrum fuisse factum in plenissima forma, & hoc probatur apertissime, primo, quia viuæ voci notarii non est credẽdum, vt nn. Host. in c. post cessionem. de probat. quinimo scriptura sua non facit fidem etiam cõcepta super actu, nisi habeat inscriptionem testium, vt in Auth. de hær. & Fal. §. si vero absunt. & in Au then. de tabel. & in Auth. de fide instr. sed hoc casu etiã scri ptura notarii non apparet, quia istæ literæ cancellarii sunt mere testimoniales attestãtes factum de præterito, nec fue runt scriptæ tempore quo dicitur rogatus, nec est in proto collo suo, ergo nullam fidem faciunt, vt in dictis iuribus le gitur, & notatur. 2 †Item notarius deponens super aliquo actu, non facit maiorem fidem, quam vnus testis, sed com putatur in numero testium. vt l. Domitius labeo. de testã. & clarius in c. cum Ioannes. de fi. instru. & in casu nostro non habent uim unius testis, quia non deponunt in forma iura menti, nec citata parte, nec præstito iuramẽto, & ideo nihil valet dictũ suũ, ut ꝓbat̃ aperte in c. tua. de coha. cle. & mul. & in c. insuper. in c. tuis. de testib. Itẽ ꝑsupposito, q nũc ve niret, & iuraret in forma testimonii, nõ faceret plenã fidẽ, qa vnus testis non sufficit ẽt si epali ꝑfulgeat dignitate, vt dicit tex. in c. licet ex quadã. de testi. Et ꝑ hoc infero ad id, qđ dixi de quarto dubio, nunquid debeant oẽs istæ proba tiones, seu ꝑsumptiones simul coniũgi ad faciẽdũ plenã fi dem. iuxta regulã, q̃ non ꝓsunt singula, multa iuuãt. in c. cũ eãm. de testi. & in l. 3. ff. e. & breuissime dico, q cõiũgi non debeãt, qa ubicũq; cõueniũt ꝑsumptiones diuersæ spẽi, nõ coniungunt ad faciẽdã plenã ꝓbationẽ, qa cũ nõ cõmittan tur ĩ vnũ, nõ sunt cõmiscibiles. hæc est theorica Bar. in l. ad monendi. ff. de iureiu. & Io. Cal. & aliorũ in d. c. cũ cãm. Sed ita est in casu nr̃o, nã sequestrum est unũ factum de per se se paratum a promissione asserta, ergo non potest coniugi, nec coadiuuat dictum illorum testium, qui qm̃ fuerũt prio res, & dictũ duorũ in nullo releuat, ut supra dixi. Quare cõ cludo prædictis attentis, dictum Donatum nõ esse commu nitati Castillionis aliqualiter obligatum. igitur. &c.

dum per dictam auiam de sua substantia, cum potuerit ad hoc se obligare. argumen. in rem alienam. ff. de contrahen. empt. & l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignor. act. & l. ex empto. de actio. emptio. & bene facit in simili c. inter caetera. de praebend. Haec procedunt inspecta dispositione iuris communis. Sed nunc examinandum est quid dicendum est inspectis verbis censurae municipalis. 1 † Et videtur primo, nam dictum statutum debet quantum fieri potest reduci ad terminos iuris communis, etiam per impropriationẽ verborum, si expedit, vt in c. cum dilectus. de consue, & l. 2. C. de noxa. per Doc. in c. causam quae. de rescri. intelligatur ergo dictum statutum, quod voluerit tollere pactum appositum in dote profecta ab ipsa filia, vel ipsius patre: secus si ab extraneo, vt est mater in hoc casu, quae cum non teneat dotare filiam, dicta mater debet prohiberi pacisci dotẽ sibi reddi, contra multa iura superius alleg. & similia. Nam causa iusta est restringi statutum, cum quis sine culpa pateretur damnum, vt no. Bar. in l. omnes. ff. de iust. & iu. verum cum verba statuti satis in hoc videãtur clara & generalia, excludunt enim quodcunque pactum in instrumento dotis appositum, vndecunque mater habuerit dotem, vel processerit ipsa dos: ergo includit statutum dotem profectam a matre, cum dicat vndecunque processerit &c. generalia enim verba generaliter sunt intelligenda. xix. di. si Romanorum. xxi. q. 1. quod si dormierit. & pro hoc, quod in simili no. Bar. in l. 4. §. praetor ait. ff. de dam. inf. vbi dicit, quod si statuto cauetur de reo citando in faciem, vel ad domum sufficit, quod fiat citatio personalis, vel ad domum. Nec debet ad terminos iuris cõis reduci, vt intelligatur quando prius ad faciem si reperiri potest, inde ad domum: quia secundum hunc intellectũ nihil adderet statutũ ad ius cõe. Cum ergo in casu nostro verba sint clara disponẽtia super dotem maternam, vndecunq; processerit, generaliter sunt intelligenda. facit cũ his. de priui. & quod fuerit mens statuentium colligit clare ex additione, vbi in praeiudicium stipulatur dotem sibi reddi, disponitur, vt certo casu dos remaneat ibi penes dotatam, & suos haeredes, & maxime hoc procedit cũ filia dotata a matre excludat a successione matris &c. prout ibi latius continetur. Sic videntur statuentes hoc casu voluisse praeiudicare dotanti, vt non obstante quocunque pacto apposito in instrumento dotali, debeãt venire ad successionem matris filii primi, & secũdi mrimonii. Cõcludo ergo in casu nro, quod siue dicta dos processerit ex substantia mris dotãtis, siue ex bonis ipsius filii, oẽs filii tam primi, quam secundi mrimonii veniunt ad successionẽ maternã aequaliter, & in viriles portiones, vt in dicto statuto continet, & facit d. l. cũ aliis. Sed ipsa mr quam noĩe pprio se obligauit secundo marito, tenebat tm de suo supplere, quantũ fuit sibi subtractũ a filiis primi 2 matrimonii, vt in iurib. praealleg. † Quando aũt maritus tenebatur dare partẽ eorũ, quae habuit filius primi matrimonii, dico, quod realiter maritus non cõpellitur ante lapsum anni restituere dotẽ, quae consistit in reb. immobilib. sicut in casu nostro, vt l. vna. §. exactione. C. de rei vxo. ac. Auia aũt respectu partis suae non reperitur in hoc priuilegiata, vnde tenet tradere infra tps boni viri arbitrio cõputãdum. iuxta no. in l. 2. & l. 4. ff. de re iud. & l. 2. C. de vsu rei iud. cum simi.

Casus consilij sequentis.

Super quaestione vertente inter commune, seu hoĩes Planistangarii ex vna parte, & notariũ artis lanae ex alia parte, super eo, videlicet, an statutũ cõis Senarum prohibens pãnos deferri in territorio Senen. &c. prout plene & late continetur in dicto statuto, quod incipit, Veduto che grande quantità &c. habeat locum in dicta cõstit. Planistangarii, & maxime respectu forensium: cleri nõ soluta gabella, de quo in dicto statuto cõtinetur, introduxerunt certã quantitatẽ pannorum ad dictum castrum &c.

CONSILIVM XX.

1. *Territorium vnde dicatur.*
2. *Districtus vnde dicatur.*

Videtur primo quòd sic, siue inspiciamus dispositionem iuris cõis, siue cõtinentiam capitulorum iãdudũ initorum inter magnificum commune Senarum ex vna parte, & commune & homines dicti castri ex alia, de iure enim communi licuit dictae communitati Senarum, in toto territorio, seu districtu, gabellas rerum vehendarum inducere, & certarum specierum delationem prohibere, cum vtatur in toto suo territorio iuribus principis, & tanto tempore his iuribus dicta ciuitas Senarum est vsa, quòd non est memoria in contrarium, vt in cap. super quibusdam. de verbor. sig. per Bar. in l. infamẽ, in fi. ff. de pub. iudi. facit quod no. In. no. in c. cum te. de re iudi. & in c. cum P. tabellio. de fide instru. Et sic non ob. l. vectigalia. ff. de publ. quae prohibet gabellas induci per inferiorem ab Imperatore. Certum est, quod dictum castrum Planistãgarii est de territorio seu districtu 1 Senen. † Nam dicitur territorium a terrendo, † & districtus 2 a distringendo, ideo vbicunq; quis habeat potestatem terrẽdi, seu distringendi, totum illud dicitur de territorio, seu districtu suo, vt in l. pupillus. §. territorium. ff. de ver. sig. per Bar. in l. non dubito. ff. de cap. & postli. & quod leg. & no. in cle. ne Romani. de ele. vnde licet posset disceptari vtrum dictum castrum sit de comitatu Senen. maxime per id, quod habetur in xx. c. dictorum pactorum. tamen negari non potest quin sit de territorio, de iurisdictione & districtu, vt clare colligitur ex praedictis, iũcta submissione facta per hoĩes dicti castri, vt patet clarissimè ex tenore submissionis, dictũ igitur statutum concernens totum territorium, & districtũ Senen. extendit vinculum & vires suas ad dictum castrum: quapropter ex nõ solutione gabellae dicti panni, inciderũt in commissum, vt in c. cum secundum leges. de haer. lib. 6. & in l. fi. ff. de pub. cum sim. nec capitula, seu pacta inita per ciuitatem Senen. & dictum castrum, habẽt in aliquo impedire vires dicti statuti, sub poena commissionis insurgentis ex eo, nam si ponderetur non auferunt potestatem communi Senen. statuendi & puniendi in dicto castro. Tria. n. videnẽ capitula ad materiam facientia, videlicet, secundum nonũ & vigesimum, videntur. n. illa capitula solum eximere homines, & cõe dicti castri a gabellis, & aliis grauaminibus. Non enim dant potestatem portandi de aliis locis species vetitas, maxime respectu forensium, qui non reperiuntur priuilegiati, nec priuilegium vni concessum ad alium extẽdendum est, nec lex personalis ad alias personas est extendenda. xxix. dis. per totum, dicta vero pacta tanquam inita habent vim legis, vt in l. Caesar. ff. de pub. non possunt ergo homines castri aquae pendentis, qui detulerunt pannos ad dictum castrum Planistãgarii, contra tenorem dicti statuti vigore dictorum pactorum se defendere. Sed his non obstantibus, quae iudicio meo non obstant, puto quod vigore dictorum pactorum dictum statutum non vendicet sibi locum in dicto nostro Planistangarii, etiã nec in alienigenis deferentibus pannos ad dictum castrũ. Et primo per dictũ capitulum secundum dictorum pactorum, in quo inter caetera continetur, quod non solum homines, sed commune dicti castri debent esse exempti & liberi, tam in genere, quam in specie ab omnibus taxiis, datiis, gabellis, & aliis quibuscunq; grauaminibus realib. & personalibus, pro tempore xx. annorum, tunc proximè futurorum. Sed certum est, quod si ex delatione pannorum etiam per forenses delatorum gabella in d. c. 2. contenta solueretur pro ingressu castri praedicti, nõ esset dictum castrum immune a gabellis, seu liberum & exemptum, cum indirecte collectarentur, & gabellarentur homines, & commune dicti castri, cum oporteret, cut carere dictis pannis aliquibus alienigenis deferentibus, aut pro maiori solito emerent, cum delatores vẽderent carius propter onera gabellae. ad hoc l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. facit c. quanto. de priuileg. & c. fina. de immunit. eccles. li. 6. Item tenendo contrarium, de directo committeretur contra dictum capitulum nonum dictorum pactorũ, quo capitulo disponitur, quod omnes intretae, reditus ordinarii & extraordinarii dictae terrae Planistangarii cuiuscunque conditionis existant bancorum ciuilium, & poenarum condemnationem &c. sint & esse debent communitatis hominum Planistãgarii, pro dicto tempore xx. annorum. nec negari potest quin gabella & poena posita in dicto loco, nõ sit cõtra immunitatem ac bonum dicti castri, saltem in quãdam consequentiam. ergo &c. Et per consequens cõcludo, quod dictum statutum nõ vendicat sibi locum in dicto castro, nec etiam in alienigenis deferentibus pannos ad dictum castrum &c.

CONSILIVM XXI.

1 *Vicarius episcopi an sit præferendus archidiacono.*
2 *Vicarius episcopi associatur ei in iurisdictione.*
3 *Vicarius episcopi habet dignitatem quandiu est in officio.*
4 *Consuetudo contra honestatem non valet.*
5 *Humilitatis primus gradus quis sit.*

VIso dubio de quo quærit̃ an vicarius domini ep̃i preferendus sit domino archidiacono Bonon.& ecõtra.† Et primo vr̃ dicẽdũ dominũ archidiaconũ p̃ferẽdum, cũ eius offiñ sit ppetuũ & offiũ vicarii tpale, vnde digniora sunt ppetuo pmanẽtia q̃ tpalia, p̃terea archidiaconus dr̃ esse vicarius ep̃i, vt no. p Io.an.in c.1.de offi. archi. Tamẽ his nõ obstãtibus, q̃ vere nõ obstãt, cõtrariũ puto verius. Et primo adduco, q̃ ille q̃ est in maiori iurisdictione io dubio p̃ferẽdus est ibi minori in cessionibus, vt in c.statuimus.17.dist.§.fi.& c.seq. archidiaconus aũt nullam potestatem habet in vicariũ ep̃i. Nec ẽt habet in aliquem iurisdõnem contentiosam de iure cõi. Sed duntaxat intentionẽ suã fundat de iure cõi super duobus expressis.in c.ad hæc.in §.in quadã.de offi. archi. pcedunt potius scd̃m varias cõsuetudines locorum, q̃ de iure cõi, vt no. Io.an.in d.§.in quadã. Ad idem bona glo. est in c. ad hæc.de exces.prælã. † Itẽ scd̃o vicarius ep̃i dr̃ associari ep̃o in iurisdõne, vt dixit tex. in c.in noua actione. 16.q.7. Ergo præferendus est post ep̃m oĩbus diœcesanis, arg.in c. recolentes.de sta.reg.& in ca. cum in tua diœcesi. de spon.

Item & tertio, quanto quisq; præest melioribus, tãto maior est, & honestior, vt dicit tex. in Auth.de defen.ciui.in §. nos igitur. Sed vicarius ep̃i præest melioribus, quia archidiacono & oĩbus de diœcesi, vt sup. dictũ est, & habet iurisdõnem ordinariam, & archidiaconus nullã hẽt iurisdõnẽ contentiosam de iure cõi, vt sup. dixi. Est ergo longe maior ipso archidiacono, ergo illi præferendus. Itẽ & quarto generalis officialis ep̃i facit idẽ consistorium cum ipso ep̃o, & participat de iurisdõne ipsius ep̃i, vt in c.2.de consue.lib.6. & in c.Romana.de app. eo.tit. Ergo honorãdus est præ oĩbus præter ep̃m, sicut dicimus in Papa qui facit idẽ cõsistorium cum Deo.& no.Inno.& Host.in c.quanto.de transla. epi. ideo post Deũ prę oĩbus debet honorari. Ad idẽ bonus tex.c.fi.93.dist. † Non obstant cõtraria superius formata. Et primo ad primũ respõdetur, q̃ vicarius ep̃i habet dignitatem quandiu est in officio, licet scd̃m quosdã extinguat̃ eo mortuo, vel remoto, vel si non remoueatur aliquo instituto, vt no.in cle.& si principalis.de resc.& in d.c.qm̃ Abb. & satis est q̃ possit esse perpetuus.i. ad vitã suam tenere, si non remoueat̃ alio instituto.iuxta notata in d.cle.& si principalis. Item satis est qd̃ dum vicariam obtinet, habeat iurisdõnem ordinariam supra ipsum archidiaconum, ergo p̃ferendus, & dignitas vicariatus propria est, vnde iuste tractant separatim de officio vicarii. Et licet iurisdõ procedat ex iurisdõne sui ep̃i, tamen hr̃ a legato, & nõ immediate ab ipso ep̃o, alias non esset ordinaria.iuxta no.per Inn.in c.cũ ab ecclesiarum.de offi.or.& l.quia.ff.de iuris. om. iud. Ad scd̃m argm̃ respondetur, qd̃ archidiaconus dr̃ vicari⁹ ep̃i, quia illa duo quæ sibi competunt.de quibus in d.§. in quadam pertinebant olim ad iurisdõnem ep̃i, vt no. Io.And. in c.de offi.archi. Sed generalis officialis ep̃i est vicarius in tota iurisdõne.iuxta tamen ea quæ habentur.in c.licet.de of. vic.lib.6. Et facit idem consistorium cum ep̃o, qd̃ nõ facit archidiaconus. Non obstat tertium argm̃ qd̃ dicit tenere locum ep̃i, qm̃ ex eo q̃ dicit locũ tenere ep̃i, iurisdictio esse eadẽ cum iurisdictione ep̃i dr̃, non autem dr̃ ex eo vt hẽat potestatem in præsentia ep̃i duntaxat, imo habet etiam in absentia, vt sup. dixi. vnde dr̃ sibi adiunctus in administratione, vt in d.c.in noua actione. Nõ obstat vltimum argm̃ qd̃ archidiaconus dr̃ maior post officiales ep̃i: quia ipse debet honorari, vt ep̃s, vt sup. dixi. cum habeat iurisdictionẽ ep̃i in archidiaconum. Sed dr̃ maior respectu aliorum clericorum diœcesis. Nam, vt sup. dixi, vicarius facit idem consistorium cum episcopo, vnde posito episcopo per consequentiam ponitur vicarius. Et prædicta sufficiant.

Fuit a me quæsitum postea, Nunquid valeat suprascripto casu consuetudo q̃ est contraria oĩ iuri. Primo Diuino, vt satis colligit̃ ex c.ad hæc. 88. dist. Scd̃o ordini naturali, vt colligit̃ ex c.est ordo. 33.q.v. † Item iuri Canonico cum maior in administratione præferendus sit, vt sup. plene fuit allegatum. Item ciuili, vt colligitur ex l.ut gradatim.ff.de munc.& hone.& l.1.ff. de albo scriben. ergo impræscriptibilis, & potius dr̃ pestis q̃ consuetudo. iuxta ea quæ habentur in simili.c.ad nostram. in tex. & gl.de proba. † Item consuetudo contra honestatem nõ valet, vt in c.cum decorem.de vi.& ho. cle. Et nimirum cũ principale, qd̃ requiritur in lege sit ipsa honestas, vt 4. dist. c.erit aũt lex honesta &c. Si ergo ista quæ procedunt ex cõsensu expresso non valent sine rõne, vt ibi, quãto minus cõsuetudo non valet quæ inducitur ex consensu tacito, & regulariter minus operatur consensus tacitus, q̃ expressus. iuxta no.in c.dilecti.de consue.& in l.2.C.quæ sit lon. cõsue. & 8.dist. mala autẽ consuetudo.& c. consuetudo. Sed hæc consuetudo est contra omnem rõnẽ, vt patet ex prædictis, solum.n. vr̃ processisse ex quadam vecordia, & ambitione seu stultitia, vt innuit tex. in c.legimus.in prin.93.dist. ergo non valet, & qd̃ rõne caret, extirpare necesse est.68.di. cor ep̃i, in fi.& maxime hæc consuetudo, quæ potius est corruptela, oĩno extirpanda est, quia est contra primum gradum humilitatis necessariũ. † Primus.n. gradus humilitatis est deferre maiori, & nõ præferre se æquali, vt oo.gl.no. in cle. 1.de reli.dom. super verbo humilitatis, quę prosequit̃ alios gradus.& facit c.de Constantinopolitanis.22.dis. hinc est, q̃ ius prouidet contra istos, qui volunt se pertinaciter præferre dignioribus, vt in pęnam teneant vltimum locum, vt in c.fi.93.di. expresse, q̃ talis cõsuetudo non valet. vult tex. in d.c.legimus. vbi reprobatur mos quorundam locorum, in quibus diaconi volebant se præferre pluribus, quibus tamen non erant subditi respectu iurisdictionis. fortius non valet hoc casu vbi vicarius habet iurisdictionem in archidiaconum, vt prædictũ est. facit 93.dist. illud.& q̃q̃ in fauorẽ archidiaconi alleget̃ quoddã priuilegium, quo inter cætera cauet̃, ipsum archidiaconũ dẽre post ep̃m primam sedẽ obtinere, tamen priuilegiũ sic generaliter loquens, iudicio meo intelligi dẽt respectu aliorum clericorum, iurisdõnem non habentium in dictum archidiaconum, nam priuilegiũ generaliter loquens, debet intelligi & restringi, vt absurditas euitetur, vt est tex.no. in simili materia. in c. ex ore. de priuile. absurdum.n. foret archidiaconum debere præcedere vicarium ep̃i, vt patet ex prædictis. Item priuilegiũ dat primam sedem post ep̃m. Sed inter ep̃m & vicarium suum in sua diœcesi, non est dare gradum, cum repræsentant idẽ tribunal, & consistorium, vt in c.2.de consue.lib.6. & in ca. Romana.de app.eo.lib. dr̃ ergo habere primam sedem post ep̃m, & immediate sequitur episcopum. Nam vicarius coruscat ex radiis episcopi, & iurisdictio sua est, sicut in simili dicimus de vxore quæ nobilitatur ex genere mariti.l.fi. C. de incol.lib.10.

CONSILIVM XXII.

1 *Vsurarius manifestus probatur per famam, & argumenta.*
2 *Ius canonicum irritando testamentum manifesti vsurarii, ad quid habuit respectum.*

QVãquam consultum sit ad maiorem, vt arbitror claritatem quatuor ex themate elici possunt dubia, tamẽ in effectu in vnũ redigi possunt, videlicet an testm̃ minoris annis 25.& maioris 14. non præstita prius cautione scd̃m formam c. q̃q̃. de vsur.lib.6. valuerit, cum non probetur aperte & formaliter vsuram exercuisse, seu palam & publice vendidisse res, seu merces cariori pretio propter dilatam solutionem pretii, quam quando pretium illico soluebatur. Et videtur primo, q̃ dictum testm̃ valuerit. Nam c.q̃q̃. preallegatum irritat duntaxat ex defectu cautionis non præstitæ testm̃ manifesti vsurarii, vnde nõ sufficit quod testator fuit vsurarius, nisi etiam fuerit manifestus. ergo testm̃ ex eo capite impugnari non potest, consequentia est not. maior probatur in d.c.q̃q̃. minor vero probatur hac ratione, vsura non committitur nisi in contractu mutui, qd̃ patet ex diffinitione ipsius, est.n. vsura lucrum ex mutuo &c. vt plene not. per Ioã. And. in regula, pactum.de reg.iu.lib.6.in mercu.& 14.q.3. quasi per totum. de vsur. consuluit. in contractu emptionis & venditionis non committitur vsura, etiam si altera pars enormiter lędatur, vt patet in c.cum dilecti. extra, de emp. & ven. Sed prædictus solum vendebat merces cariori pretio, ergo non commisit vsuram. Item & secundo de hoc vr̃ tex.in c.in ciuitate.de usur. vbi expresse dr̃, q̃ hmõi contra-

ctus

ctus ex tali forma non potest censeri vsurarius, q̄q̄ vẽditores peccatũ incurrãt, nisi dubium sit an illa merces plus minusue t̄pe solutionis sit valitura, potest ergo dictus minor excusari etiam a pacto, propter probabile dubium, an solutionis tempore dictę merces forent plus valiturę. Item p̄suppositio, q̄ peccauerit cessante dubio variationis pretii, non tamen incurrit peccatum vsurarium, cum non interuenerit mutuum, vt innuit tex. in d. c. in ciuitate. Item tertio præsupposito, q̄ in effectu commiserit vsuram taliter contrahendo, non tamẽ potest dici manifestus vsurarius, cum talis contractus ex forma non appareat vsurarius, vt dicit tex. in d. c. in ciuitate. manifestum aũt est id qđ clare patet, nec tergiuersatione celari potest, vt in c. manifesta. & d. c. de manifesta. 2. q. 1. & c. euidentia. de accu. Quarto p̄sup posito, q̄ ex dictis contractibus publice habitis resultet vsura manifesta, in p̄sona dicti minoris, iste tamẽ effectus causari non potest, cum municipali censura caueatur minorem in certa forma, quæ in dictis contractibus non fuit seruata, contrahere non posse. fuerunt. n. dicti contractus contra legem, vt in l. non dubium. C. de legi. & in regula, quę contra ius. de reg. iu. lib. 6. Non. n. vr̃ contraxisse quoad iuris effectum. Sed his non obstantibus quæ uero iudicio non obstant, contrariam sententiam arbitror sequendam. Et primo est tex. apertissimus in c. nauiganti. de usur. ubi dr̃ aliter contrahentem tunc demum excusari a crimine usurarum, cum uerisimiliter dubitatur plus, uel minus solutionis t̄pe merces uenditę ualiturę forent. Nec etiam sufficit hæc dubitatio, nisi t̄pe contractus dans merces fuisset uenditurus pro minori pretio tunc oblato, quinimo quicunque offerebat pretium incontinenti, uendebat pro minori pretio, q̄ uenderet illis qui in t̄ps differebant solutionem, ut clarissime p̄batur per libros suos, qui fidem faciunt in cle. unica. de usur. hoc ẽt uoluit gl. in d. c. in ciuitate. in uerb. uenditores. quæ declarat tex. illum dum dicit, qđ huiusmodi contrahentes incurrunt peccatum. exponit dictum usurarium per d. c. nauiganti. nec dicit intelligendum dictum c. in ciuitate. sc̃dm dispositionem illius c. nauiganti. Et in hoc gl. optime loquit̃: quia unum ius est interpretãdum sc̃dm dispositionẽ alterius, cũ iuribus sint concordanda iura. in c. cum expediat. de ele. lib. 6. in l. unica. C. de inos. do. Et cum istos cõtractus faceret palã, & publice, & ad hoc hr̃et stationem paratam, satis dr̃ usura manifesta. ad hoc qđ no. gl. in c. 1. & 2. de usur. lib. 6. Bar. in l. fur. ff. de fur. & qđ no. in c. 2. de usu.

Item & secundo qualitas manifesta quæ requiritur in d. c. q̄q̄. non debet sumi pro notorio; sed prout manifestum est species distincta a notorio. nam hæc propria huius uocabuli significatio est, nam manifestum est id, q̄ probari potest, ut no. gl. in c. uestra. de cohab. cler. & mu. & tenet quid medium inter occultum & notorium, uel saltem manifestũ dr̃, & famosa insinuatio, & cõis & certa scientia, & ex certis p̄ueniens, sed in casu nostro dictus cõtractus probari posset, ac erat publica fama, & cõis opinio de iniquitate illorũ cõtractuum t̄pe uitæ dicti minoris. ergo satis pot̃ dici dictum minorem fuisse usurarium manifestum. Tertio hæc probãtur per tex. no. in c. cum in diœcesi. de usur. ubi 1 † hr̃ qđ per famam, & argumenta probatur quis usurarius manifestus, ac in casu nostro non solum concurrunt argumenta, sed uera probatio contractuum vsurariorum. Quinimo, qđ plus est, reperio fuisse consultum per Bar. Gas. de cal. & do. Cardi. Florentinũ, qđ licet in uita nõ exercet quis publice usuram, si tamẽ pot̃ probari, qđ erat t̄pe uitę usurarius, satis p̄baẽ eũ fuisse manifestũ usurariũ, ẽt ad effectũ mutãdi testũ, qđ manifestum erat delictum, qđ probari poterat, q̄q̄ Federicus in consiliis suis ab hoc ultimo deuiare uideat̃. Non obstant contraria superius formata. Et primo ad primũ fatendum est, qđ dicti cõtractus ex formalitate non apparẽt usurarii dum sint emptionis, & uẽditionis, & sic quoad formam, & apparentiam loquitur dictum c. in ciuitate. Sed in specie & aliis circunstantiis maxime illa, quia aliis uendebat consimiles merces pro minori pretio solutione incontinenti facta, satis probantur cõtractus usurarii, ut aperte innuit tex. in d. c. nauiganti. Nec ob. quod hic non interuenit mutuum: quia dico, qđ imo interuenit mutuum factum. nã vr̃ emptori fuisse illico pretium iustum, & statim fuisse sibi a venditore instituendum in tempus cum incremẽto illius pluris, qđ soluit pro dilata solutione, vt no. Doc. in d. c. in ciuitate. & in c. nauiganti. iura. n. nõ sunt imposita uerbis, sed rerum effectui. in c. commissa. de elec. li. 6. & si diceremus oppositum parata esset via eludendi iura, & materia p̄mulgata contra usurarios, q̄ non est dicendum, ut patet in c. ad nostram. de empt. & uendi. & c. illo uos. de pigno. facit. & c. quanto. de priui. & c. gaudemus. de diuor. non obstante c. manifesta. & c. de manifesta. ibi, enim capitur manifestum pro notorio, & non in proprio significato. nam a proprio uerborum non est recedendum significato, ex quo non cõstat de mente contraria, vt l. nõ aliter. de leg. 3. in eũ. de verbo. sig. Item posset dici istum notorium vsurarium, ex quo notorie tenebat banchum paratum ad merces tali mõ vendẽdas. Ad hoc no. gl. in d. c. 1. & 2. de usur. lib. 6. iuncto c. nauiganti. nam si dicti contractus faciunt istum usurarium, ut sup. probatum est, & publice per eum exercebantur, ut p̄ęsupponitur in casu, ergo negari non potest quin fuit usurarius publicus & manifestus. Non obstat ultimum motiuũ, quod non obstante statuto non poterat contrahere. Respõdeo. n. dupliciter. Primo qđ cõtractus censetur prohibitus minori, quatenus alteri obligatur, non autem quatenus alter sibi obligatur, ut probatur in l. Iulianus. §. pen. ff. de act. emp. facit l. non eo minus. C. de procu. qđ in simili habetur de ecclesia. 12. q. si qua de rebus. & per gl. in c. 1. ne sede vacan. per Doc. in c. 1. & c. tua. de his quæ fi. a præl. Non ergo obstabit statutum quominus illo modo augmentaret patrimonium suum. 2 † Secundo respondeo, qđ ius canonicum irritando testũ manifesti usurarii, habuit respectũ ad odiũ criminis non aũt ad ualiditatem contractuũ, qđ patet manifestę ex eo, quia contractus super usura soluenda sunt ipso iure nulli, unde nulla obligatio acquiritur usurario, ut in c. debitores. de iureiu. & solutę possunt repeti, ut d. c. debitores. & de usur. cum tu. unde præsuppono, qđ minor non potuerit contrahere, nec ualuerit contractus, nihilominus quantum in eo fuit crimen usurarium contraxit, ut in obligatione quæ contrahitur ex pacto consideratur ipsum factum, ut in d. c. debitores. iuncto c. q̄q̄. facit c. nuper. de big. & l. obligamur. ff. de act. & obli. Nec obstat minoritas: quia ubi pœna ipso iure, a iure imponitur, committens delictũ prohibitum incidit in illam penã, licet aliquo respectu ueniat mitius puniendus, ut no. Bar. in l. 2. ff. de recepta. Sed d. c. q̄q̄. irritat testũ ipso iure, ergo minor legatur statuti pœna. ad hoc c. 1. de delic. pue. & c. 2. eo. ti. qđ vr̃ obstare. sed est restringendũ sc̃dm illã lectu, & sc̃dm illã theoricã Bar. in loco p̄alle. Nõ obstat generalis consuetudo mercatorum ciuitatis: quia q̄ in se peccatũ est, non excusat per generalẽ cõsuetudinẽ, seu uerius corruptelã totius orbis, ut in c. adulterii malum &c. & c. flagitia. 32. q. 7. quemadmodũ nõ excusarent̃ hoĩes si directe palã, & publice exercerẽt improbum ſęnus usurarium: Nã non refert quid ex ęquipollentibus fiat. in c. licet ex quadam. de testibus. & in delicto contrahendo non inspicitur forma, sed effectus, ut in c. ea quę desimo. Bona. n. denominatio malũ nõ excusat, nec ualet cõsuetudo ĩ cõtrarium, ut ibi, & est ad hoc ille bonus tex. cum gl. Et hęc sufficiant quo ad tria prima quæsita. Venio ad ultimũ quęsitum, qđ quia facile cui breuiter respondeo. Dico. n. q̄ ius irritandi testũ competit sororibus, quæ tanq̄ ab intestato succedunt de iure cõi fratri ęqualiter cũ matre, ut in Auth. de hære. quæ ab intest. defer. Nã c. q̄q̄. solũ mutat testũ, nõ aũt excludit uenientes ab intestato. facit qđ hr̃, in auth. bona damnatorum. C. de bo. proscrip. Coram quo autem iudice hæc quæstio nullitatis sit agitanda, dico q̄ coram iudice ecclasiastico. per no. in cle. dispendiosam. de iudi. & in c. cum sit generale. de fo. comp. & in eo qđ quæritur de sequestratione fructus, quæ fienda est quæstione pendente, dico q̄ satis pot̃ fieri sequestrum, si timet̃ verisimiliter de dilapidatione, si possessor bonorũ nõ est potẽs ad satisfaciendum de fructibus, interim percipiendis in casu emptionis. iuxta no. in c. 3. & ii. de sequest. pos. & fruc. & secus puto si possessor est potens ad satisfaciendum: quia tunc solus dilapidationis fructuum timor, non sufficit ad sequestrationem fructuum per d. c. si. l. Imperatores. ff. de app. ubi ponit specialem casum post appellationem. In omni tamen casu potuerunt bona & fructus describi. iuxta theoricam Bar. in l. vnica. C. de sequestratio.

Casus consilij sequentis.

Ad petitionem Petri Bartholo-

mei

mei factum fuit sequestrum certæ quantitatis pecuniarum die 21. anno domini 1333. Apud Franciscum Ioannis, contra Hieronymum Antonii, per officiales mercantię ciuitatis Seuarum. deinde 30. die mensis eiusdem, comparuit qui[dam] Antonius suo proprio nomine, & priuato, & vt pro[cura]tor Hieronymi, ꝑut apparere dixit manu Ioãnis Mat[thæi] de Aiano notarii, & obtulit stare iuri, & iuri responde re, & soluere iudicatum, & fecit citare dictum Petrum Bartholomei, per Dominicũ del dota nuntium curię, qui nuntius retulit se citasse ad domum solitę habitationis dicti Petri, & dicto Petro non comparente, officiales fecerunt restitui pecuniam sequestratam dicto domino promittente, fideiubente, obligante, renuntiante, iurante: hæc verba ita generaliter reperiuntur scripta per notarium, apud acta dictæ curię. deniq; pluribus, & pluribus mẽsibus elapsis, mortuo dicto Hieronymo, agitur pro parte dicti Petri Bartholomei anno domini 1336. cõtra dictum Antonium, excipitur per dictum Antonium, ꝙ nõ est obligatus, eo maxime, quia non sunt illi officiales coram quibus promisit, cum functi sint eorum officio. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM XXIII.

1 *Cautio de iudicato soluendo, an habeat vires coram aliis iudicibus.*
2 *Obligatio fideiussoris realiter, finita obligatione contra principalem cessat.*

Videtur dictus Petrus non esse obligatus in aliquo, non enim tenetur tanq̃ procurator, cum ipsius officium expirauerit ꝑ mortem dicti Hieronymi re integra. l. mandatum. C. manda. & cle. fi. de procur. & per consequens, non debet teneri de antea gestis procuratorio nomine, sicut dicimus in tutore functo officio, vt in l. post mortem. ff. qnando ex facto tuto. ad idem. l. fi. ff. de insti. non tenetur functo officio, nec debet teneri proprio nomine tanquam fideiussor: quia cum esset fideiussor, non contractus, sed de iudicio sisti, nec de hoc fecit ipse aliquam scripturam propria manu; liberatus extitit, ex quo infra duos menses dictus Petrus Bartholomei, non fuit prosecutus negotium in iudicio, vt est tex. no. in l. fideiussor. C. de fideiuss. Quinto non solum infra duos menses non egit, imo plures mẽses sunt elapsi, ergo in illo vr̃ dictus Antonius teneri ad respondendum pro dicto Hieronymo. 1 † Tertio obstat, ꝙ cautio etiam de iudicato soluendo nõ habeat vires coram aliis iudicibus, seu in alia instantia. l. cum apud. & l. cum lite mortua. ff. iud. sol. Sed in casu nostro non sunt illi officiales coram quibus facta fuit ꝑmissio, ergo extincta est cautio. Sed his non obstantibus, q̃ iudicio meo nihil obuiant, contrariam sententiam puto veram. Et primo, dico hunc teneri procuratoris noĩe, per tex. expressum in l. procurator qui pro euictione. ff. de procur. vbi probatur sc̃d̃m lect. Bar. & fere oĩm, qđ procurator qui obligauit se, tenetur respondere ẽt finito officio. ad idem l. seruum Titii. ff. man. Sed istæ Antonius expresse obligauit se ẽt priuato noĩe, vt patet ex narratione facti, igitur remansit obligatus, ẽt post mortẽ dicti Hieronymi. nec obstat lapsus plurium mensium, vel anni: quia cũ sit actio ex sua ꝑmissione orta contra eum, maxime personalis, illa non tollitur nisi spatio 30. annorum. l. sicut. C. de pręscr. 30. ann. imo non vr̃, ꝙ currat præscriptio obstante mala fide, ex dispositione iuris canonici sc̃d̃m no. cõiter per Modernos in c. fi. de præscr. licet illud senserit Bar. in l. sequitur. §. si vnam. ff. de vsucap. Sed circa hunc casum non insisto: quia non est necessarium quoad casum nostrum, cum nõ sit fluxum tñ tp̃s, vt dicatur completa præscriptio contra hanc personã. Sed vr̃ hic Antonius obligatus fideiussorio noĩe. potuerunt enim officiales in absentia dicti Petri in reuocatione sequestri, capere fideiussorem in fauorem dicti Petri, vt in c. pen. de eo qui mit. in pos. & est gl. ordi. in c. 1. eo. tit. in ver. parati. & tenet Spe. in tit. de primo decre. §. iam de effectu. versi. antep. q̃ quidem obligatio non expirauit per lapsum anni, vel biennii, durante obligatione principali cõtra Hieronymum. hoc probo sic. obligatio fideiussoris nõ soluitur realiter durante obligatione principali, nisi in casibus quibus possit instare cõtra principalem, vt eum liberet a fideiussione, vt legi. & no. in c. fi. de fideius. & in l. si ꝑ eo contra quẽ. C. eo. tit. nec põt cõpellere aduersariũ ad agendum, ad finẽ liberationis consequendę, vt in l. si fideiussor. ff. eo. no. in c. 2 constitutus. eo. tit. † Sed cessat obligatio fideiussoris realiter, finita obligatione contra principalem, vt in l. grecæ. in fi. ff. de fideiu. ab hac autem reperimus casum exceptum in d. l. si fideiussor. vbi liberatur per lapsum duorum mẽsium: qui quidem casus cum sit diuersus a regulis iuris, debet ibi stricte intelligi, & non extendi ad casum non expressum. arg. in l. præcipimus. in fi. C. de appel. sed in casu nostro sumus extra illum casum. l. si fideiussor. ergo debemus de eo iudicare secundum regulam prædictam. Quod aũt sumus extra casum illius l. ꝓbatur, illa. n. lex loquitur in eo, qui fideiussit duntaxat de sistẽdo quem in iudicio, sed in casu nostro fuit processum ad vlteriora, quia promisit stare iuri, & respondere, ac soluere iudicatum, & in fine simpliciter obligauit se, & fideiussit pro Hieronymo, hoc patet in scriptura contenta in actis curię. vnde aduertendum, qđ d. l. si fideius. proprie loquit̃, quando iudicio inchoato q̃s dat fideiussorem de sistendo in iudicio. vnde cũ actor teneat̃ litẽ cõtestari infra duos menses, & sic p̃stat cautionẽ. 3. c. inducię. libellum. & in auth. generaliter. C. de epi. & cle. si infra duos menses non prosequitur actor, vr̃ retrocessisse ab intentione sua, merito lex introduxit, vt fideiussor liberet̃, cũ ille videat̃ actũ infra duos menses litẽ conte. & vr̃ vera ratio decidendi, & multũ notabilis, ad illam l. quã sentit Host. in summa. eo. tit. §. qualiter sit fideiussor. ob hanc igitur rõnẽ, & tacitã partium conuentionẽ illa l. in casu illo recessit, & deuiauit a communibus regulis. s. liberando fideiussorẽ ex lapsu illius modici tp̃is. hinc est, ꝙ fideiussor de iudicio sisti liberat̃ ꝑ casum superuenientem in ꝑsonã rei, vt in l. sancimus. C. e. Sed in casu nostro oĩa prædicta cessant. hic. n. cum vno erat lis inchoata. Nec spes inchoandi de proximo, sed factũ fuit sequestrũ, q̃a dictus Hieronymus erat suspectus. Item fuit pręstita fideiussio de stando iuri, priuato noĩe, & in fine in renũtiatione sequestri, obligauit se simpliciter fideiubẽdo. Vnde aduertendum, ꝙ illa scriptura, quæ est abbreuiatura, confecta moræ notariorum, quę dẽt extendi sc̃d̃m eorum consuetudinẽ. iuxta no. in c. cũ p. tabellio. de fi. instr. & in l. Gallus. ff. de lib. & posth. Et si diligẽter ponderetur hẽt duas partes, nam in prima parte in principio comparationis, obligauit se suo ꝓprio, & priuato nomine, & vt procurator dicti Hieronymi stare iuri, & respõdere iudicato, nec adhuc obtinuerat sequestrum reuocari, sed fecit citare dictum Petrum, illo vero non comparẽte obtinuit sequestrũ reuocari, & de nouo ꝓmisit pro dicto Hieronymo, ac obligauit se, ac fideiussit simpliciter, nec fuit dictũ de iudicio sisti. Qđ si fuerit illa obligatio noua, ex interuallo facta patet post primã obligationem, de qua in principio illius scripturæ dicit, ꝙ fecit citare dictum Petrum, & qđ nũtius retulit citasse illũ ad domum, & sic oportuit interuallũ intercedere, & postea illo non comparente obtinuit reuocationẽ sequestri, fideiubẽdo pro dicto Hieronymo simpliciter, sicut fieri dẽt in reuocatione sequestri, iuxta no. per Cy. in l. vna. C. de prohi. sequest. & per canonistas in c. 2. e. tit. ergo dicta obligatio durat in pręsenti. & potest cõueniri effectualiter, ex quo dictus Hieronymus, vel eius hæres est impotens ad soluẽdum. iuxta materiã auth. p̃sente. C. de fideius. Vltimo alia rõne fideiussio fuit hic p̃stita, vt vitaret̃ sequestratio, iuxta theoricam Doctorũ in dictis iuribus. & per Bar. in l. litibus. C. de agri. & censi. li. 11. & l. fideiussor. ff. qui satis. cog. & in l. senatus de offi. præsi. debuit ergo sapere naturam sequestrationis, vt in c. ecclesia quæ, vt li. pen. & in l. si rem, & pretium. ff. de pen. hæ. Inn. in c. ex rõne. de app. Sed natura sequestrationis est, vt duret donec lis finem accipiat, iuxta no. in c. examinata. de iudi. & in l. si oleum. ff. de dolo. ergo fideiussio, per quam euitatur sequestratio debet durare vsque ad illud tp̃s, & hoc vr̃ apertissime de mẽte tex. in d. l. litibus. & l. si fideiussor. & l. senatus. Et sic diceremus ad propositum illud remedium fideiussinnis non esse sufficiens ad fideiussionem euitandam. Non ergo hic fideiussio sapit simplicẽ naturam fideiussionis de iudicio sisti. Nec liberaretur hic fideiussor per mortem principalis, sicut liberatur cum obligauit se ad sistendum reum in iudicio, cum non esset actori sufficienter satisfactum. Non obstant superius in contrarium allegata, soluitur. n. mandatum re integra. Sed hic non erat res integra, cum obligauit se pro domino. Itẽ hic obligauit se proprio, & priuato noĩe, & fuit offĩm volũtariũ, & sic cessat cõtrarium. l. post mortem. Nam ibi non obligauit se institor, vt dr̃ in text. Sed in casu nr̃o sic. ad l. si fideiussor. satis fuit supra responsum ad l. cum apud. & l. cum lite. dico, ꝙ procedunt in fideiussore de iudicio sisti seu iudi-

cato soluendo. Sed hic fuit simplex fideiussor facta reuocatione sequestri, vt sup. dixi. Item illa iura procedunt quando quis promisit simpliciter de iudicato soluendo, non expresso noie proprio iudicis. Nã tũc teneẽ ex promissione coram iudice successore eiusdem tribunalis: qa vr̃ idẽ iudex l. proponebatur. ff. de iudi. & hoc aperte tenet Spe. in tit. de li. §. excipi. ver. sed quid si plures. apertius Bar. in l. cũ apud. & ita fuit in casu nostro. Quare ex omnibus prædictis concludo, dictum Antonium obligatum ad respondendum, & soluendum iudicatum secundum prædicta.

CONSILIVM XXIIII

1 *Remissio secundum consuetudinem Italiæ non fit.*
2 *Iudex delicti debet purgare prouinciam a malis hominibus*

RODULPHUS ciuis Corneti habens domiciliũ in Viterbio, dum esset in Corneto mandauit, seu persuasit Martinũ ciuẽ Corneti interfici. qđ ibidẽ factũ est ipso Rodulpho Viterbii resi dẽte. post dies aliquot gubernator vtriusq; ciuitatis habẽs a domino nostro Papa oĩmodã legati de latere ptãtem, veniens Cornetũ audita infamia dictĩ homicidii, in reditu ad ciuitatẽ Viterbien. dictũ Rodulphũ, in ciuitate Viterbii capi mandauit, & fecit ipsum in manibus potestatis poni, agitur nunc in Corneto de inqsitione facienda, & de processu formãdo contra dictũ Rodulphũ de homicidio, petit remitti p ptãtẽ Corneti ad locũ delicti Viterbiũ, cũ Viterbiũ, & Cornetũ sint sub eodẽ p̃side. & supplicaẽ gubernatori siue præsidi, vt mandet ptãti Viterbii, Rodulphũ remitti ad locũ maleficii perpetrati. Dubitaẽ nunc de quatuor. Et primo, vtrum ad requisitionẽ ptãtis ciuitatis Corneti gubernator seu preses teneaẽ mandare ptãti Viterbii, vt illum remitteret, & sic ad mandatum gubernatoris, ptãs Viterbii teneatur illũ remittere. Secundo quæriẽ an Rodulphus p̃dictus de homicidio in Corneto ppetrato, rõne domicilii qđ habet Viterbii, possit puniri in Viterbio, vbi detinetur captus, maxime cum dictæ ciuitates sint sub eodẽ gubernatore. Tertio quæriẽ, an remissio dẽat fieri ante inchoationem processus, contra dictum Rodulphum, vel post. Quarto, an gubernator prædictus hñs plenã ptãtẽ legati de latere, potuerit dictũ Rodulphũ ĩ dicta ciuitate Viterbii facere detineri, rõne delicti in Corneto ppetrati, ad hoc vt ibi puniaẽ an ad locũ delicti remittatur. Venio ad primũ, & vr̃, q gubernator, seu p̃ses non teneaẽ remissionẽ facere, vel fieri mandare, sed potius illum relaxare, vel relaxari facere: qa delictum fuit consummatum extra territoriũ Viterbii, vnde ẽt præsupposito, qđ mãdatum fuisset de homicidio perpetrando in ipsa ciuitate Viterbii, & qđ tñ non ibi, sed in Corneto delictum secutum esset, nõ põt ex eo in Viterbio conueniri. iuxta nn. p Bar. in l. si vt proponiẽ. ff. de fideiu. & in l. nõ solum. §. mandato. ff. de iniur. vr̃ tex. iuncta gl. in cle. pastoralis. de re iud. in ver. non procedendo. Et no. per aliquos in c. fi. de fo. comp. ergo remissio fieri debet ad locum delicti, quia ante capturam non fuit contumax in loco delicti, ergo capi in dicta ciuitate Viterbi, ad finem remissionis fiendę non potuit. iuxta no. in l. i. C. vbi de cri. agi opor. & vr̃ tex. in Auth. vt nulli. §. si vero qs comprehẽsorũ. Itẽ p̃supposito, qđ capi in Viterbio potuisset, vr̃ qđ gubernator nõ teneatur mandare ptãti Viterbii, vt illum remittat: quia remissio ad locum delicti vr̃ potius de Vrbanitate, q̃ de necessitate, ar. de cle. pastoralis. in ver. de more. no. Bar. in l. si cui. ff. de accu. 1 † Item fortius consuetudo habet per totã Italiã, vt nõ fiat remissio, vt no. Bar. in l. sepulchri. ff. de sep. viola. Igiẽ venit relaxãdus. Non. n. põt puniri Viterbii: qa ibi non deliquit, nec remitti Cornetum, quia consuetudo remissioni contradicit. Item non fuerat cõtumax in loco delicti, igiẽ &c. Itẽ p hoc facit qa dictus Rodulphus habet domicilium in Viterbio, vt præsupponitur in casu narrationis. vnde præsupposito, q delictũ nõ fuisset cõmissum in territorio Viterbii, tamen rõne domicilii potuit accusari, & inquiri de delicto alibi commisso. & ex hoc debita poena comprimi. de quo vr̃ casus in c. cũ cõtingat. de fo. comp. tenet Io. An. in c. vt animarum. de consti. li. 6. & Io. Cald. in c. i. de rapt. & Bar. post Cy. in l. cunctos populos. C. de sum. Tri. & Io. de Lig. in cle. pastoralis. pręalle. vr̃ tex. cum gl. in l. i. & 2. & in auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi. opor. expresse, idem Io. An. in addi. Spe. post Odof. in tit. de compe. iudi. adi. §. 1. ver. sexto rõne criminis. vr̃ tamen ibi velle, q de iure ciuili hoc dictum procedat, quando proceditur per viam accusationis, secus per viam inquisitionis tñ: quia iudex agit ad vindictam, & sua non interest ex quo deliquit extra territorium suum. nam in loco domicilii potest conueniri, non ex eo quia deliquit, sed quia sortitur forum, & sic audire debet accusantem ex hoc capite, & potest illum punire si delictum pbetur. Sed inquisitio delicti præsentis concernit delictum, q non contingit iudici esse, si extra territorium suum fuit commissum, & ad iura canonic, aquę lãte permittunt inquisitionem dicit, q pcedunt in suo foro, sed dominus Archi. dicit in c. fi. de fo. comp. q ẽt de iure ciuili potest procedere iure domicilii, per viam inquisitionis de delicto alibi commisso, nam cã quare in loco domicilii potest accusari, licet alibi deliquerit est: quia vbicunq; delinquiẽ subditus est iudici domicilii, & hæc cã locum habet siue procedatur per viam accusationis, siue inquisitionis.

a 2 † Item sicut interest iudicis delicti purgare prouinciam suam malis hoĩbus, vt l. congruit. ff. de offi. presi. ita interest iudicis domicilii castigare subditos, & prouinciam suã purgare talibus hoĩbus, licet alibi deliquerint, d. l. congruit. & l. preses. eo. tit. & hoc reperio tenuisse Bar. in l. cunctos populos. de sum. Tri. q vr̃ verius, & in casu nostro multum refert: quia in terris ecclesiæ seruamus ius canonicum, vt in c. si duobus. de ap. & no. in c. qđ clericis. de fo. comp. Item si bene ponderentur casus non expedit ex alio capite hoc multum discutere, qm̃ gubernator seu preses habet iurisdõnem, nedũ in loco domicilii, sed in loco delicti, sic põt per totam suam prouinciam illum facere capi, vt in d. §. si vero quis comprehensorum. & in c. nouit. de offi. delega. vbi bo. tex. in simili. Nã tota prouincia est sibi vnum territorium & sic delictum fuit cõmissum in suo territorio, & in suo territorio captura facta, potuit ergo, & debuit gubernator seu preses in qualibet parte sui territorii illum capi facere, ex quo in suo territorio deliquit, etiam si fuisset extraneus, vt d. l. preses. & de offi. dele. c. ii. nam preses, seu legatus pprie habet in prouincia sibi decreta iurisdõnem, quam potest in loco exercere quilibet ordinarius, quicũq; sit ille. & est maior omnium post principem, vt l. ex oĩbus. cum seq. ff. de of. præsi. no. Spe. in tit. de lega. §. nunc ostendendum. ver. legatus. & sequenti. & in §. superest. ver. 1. eo. ti. legitur, & no. in d. c. 2. & c. 1. eo. tit. in antiquis. potuit ergo illum capi facere, & alteri tradere, vt iustitiam faciat, iuxta c. fi. ne cler. vel mona. lib. 6. Ex prædictis infero ad decisionem vltimi dubii, & concludo affirmatiue, q dominus gubernator nedũ potuit, sed debuit etiam ex officii sui debito, dictum Rodulphum capi facere in dicta ciuitate Viterbii. Restat nunc examinare tria prima dubia simul, an possit Rodulphus puniri Viterbii, & an possit remitti Cornetum, vel de necessitate sit illuc remitẽtdus. Et omissis, cã breuitatis argumentis, quę ad partes fieri possunt, dico conclusiue, q vbi nõ petitur remissio per iudicem Corneti in dubiis, puniri possit in loco domicilii, vt in l. 1. C. vbi de crimi. agi opor. & ibi hoc tenuit Bar. Bal. & Io. Cald. in c. 1. de rapt. probari vr̃ in d. c. cum contingat. & d. l. 1. & si contrarium diceremus frustra tractaremus de domicilii foro, cum semper quis conueniatur, aut rõne delicti, aut contractus, aut rei. Est. n. forus rõne domicilii generalior aliis. vnde potest ibi cõueniri de re existente alibi, vt no. in l. fi. C. vbi in rem ac. & in c. fi. de fo. comp. Item de cõtractu alibi gesto, vt legitur, & de delicto alibi commisso, vt in legibus pręalle. & maxime in casu nostro, in quo præsupponimus gubernatorem hr̃e iurisdõnem, etiam in loco delicti. Si vero remissio petitur p iudicem Corneti, arbitror, q de necessitate non sit fiẽda, sed poterit puniri in Viterbio. Moueor Primo, q §. si vero quis comprehensorum. loquitur quando delinquens exiuit prouinciam delicti, & in territorio alterius præsidis se cõtulit, q non accidit in casu nostro, cum sit sub eodẽ p̃side. Item preses est maior iudice Corneti, & potest cognoscere, & punire oĩa, quę fiunt in prouincia, vt d. l. p̃ses. & l. ex oĩbus. Nã & in loco delicti p̃ses, vt dixi est maior ptãte Corneti. Non ergo potest per eum requiri, vt remittat ad eum, vt dictis legibus. Item, & Secundo, non est de necessitate fienda remissio: quia consuetudo cõis Italiæ non necessitat ad remittendum. iuxta ea, quæ Bar. no. vt sup. sed Cald. apertius, & latius hæc tractat in d. c. 1. de rap. & cõcludit, q si delinquẽs nõ esset in loco domicilii, vel valeret cõsuetudo, qa p hoc publica utilitas lederet, quæ requirit, ut delicta non remaneant

neant impunita, esset talis consuetudo grauosa, ideo non valet de cõsuetudine.c.i.& c.fi.Sed cõsuetudo, per q̃ iudex domicilii non remittit ad iudicem delicti, vel econtra, bene valeret, dummodo alter ꝑdictorũ in cuius territorio degit, vellet delinquentes punire: quia tũc cessaret rõ ꝑdicta. & scd̃m hanc distinctionẽ arbitror restringendum dictum Bar. Ad propositum ergo cum delinquens sit captus in loco domicilii, & agitur, vt ibi puniat̃, satis pòt obseruari illa consuetudo de non remittendo, & hæc ratio concludit, ꝙ ẽt si iudex Viterbii sine authoritate gubernatoris illum cepisset, non tenetur remittere ad locum Corneti, sed potest ex tertio capite, vt remissio non fiat defendi, tenendo opi. Io.Cal.in d.c.1.de rapto.Nã Doctores diuiserunt se in materia remissionis, quidam asserentes de necessitate eam fiẽdam, nisi esset consuetudo, quidam de Vrbanitate, vt plene no.per gl.in cle.pastoralis.in ver.de more.Io.Cald.capiens mediam viã distinxit, ꝙ aut criminosus degit sub iudice domicilii, qui intẽdit eum punire, & procedit opinio, ꝙ ex sola Vrbanitate fiat remissio, aut degit sub alio iudice domicilii, vel iudex domicilii nõ curat punire, & procedit illa opi. ꝙ sit de necessitate fienda, ergo ex multiplici capite potest defendi, vt remissio ex necessitate non fiat, vt patet per prędicta. Sed nunquid voluntarię potest remitti ad locum delicti, dicerem, ꝙ aut gubernatoris, & potestatis Viterbii voluntas interuenit, & tunc indubio fieri potuit: q̃a congruẽtius exercetur iustitia, in loco delicti ad terrorem aliorum, vt ibi cesset scandalum.in c.1.de rapto.2.q.6.c.1.& l.capitalium.§.famosos.ff.de pœnis.cum si. Nam licet consuetudo habeat, vt non cogatur iudex domicilii remittere, non tamen hẽt, vt remittere nõ possit, cũ istud sit mere facultatis. Si vero gubernator vult remittere potestati Viterbii, cõstituendo eũ suũ, delegatũ, non potuit illũ eo inuito remittere quia potestas hodie tenet in ciuitate locũ ꝑsidis. iuxta no. per gl.in l.1.C.de præscr.lon.temp.& per Bar.in l.4.§.ꝑtor. ff.de dam.inse. Vnde licet gubernator sit eo maior, sicut est maior ep̃o, vt in iuribus superius alleg.non tamen, potest sine alia rõnabili cã extrahere captũ de manibus ordinarii, cum locus sit inter eos præuentioni respectu cognitionis. ibi.n.cã est finienda vbi incepta l.vbi cęptũ.ff.de iudi.facit, qđ legi.& no.in c.ex tenore.de rescri. Et cum hoc casu remissio sit voluntaria, non est discutiendum tertiũ dubium: quia oportet fieri remissionem ante, & post inchoationem ꝓcessus, sed eo casu quo veniret remissio necessario fiẽda, debet ꝑcedere aliqua summaria cognitio, vbi delictum nõ esset notorium, sed famosum, de quo ꝑ gl.in cle. pastoralis. & per Bar.in d.l.1.C.vbi de cri.agi opor. Concludo ergo dictum Rodulphum, potuisse capi in Viterbio, & posse ibi iudicari, & puniri, nec necessario est remittendus ad ciuitatem Corneti, licet voluntariæ remitti posset, iuxta distinctionem prædictam, & contraria superius formata satis remanent soluta, nam procederet primum, vbi non conueniretur in loco domicilii. Item gubernator habet iurisdõnem in loco vtroq;, vt prædixi, declarantur.n. omnia, & limitãtur secundum prædicta, ideo aliter specifice causa breuitatis non respondeo.

Casus consilij sequentis.

Canonic⁹ regularis expresse professus regulam beati Augustini, in cathedrali ecclesia Perusina, in claustro dictæ ecclesię in nocte quartę ferię maioris hebdomadę, cum canonici essent in matutinis, furatus est centum florenos cuidam canonico, qui deputatus fuerat, collector per clerum Perusinum ad exigendum certam pecunię quantitatem, pro faciẽdo quoddam munus domino nostro Papę. Furtũ istud probatur tam per confessionem, q̃ ẽt per vnum suum clericũ, qui eũ sociauit, dum ꝑ dictum ꝑdictę pecunię subtraherent, vicarius absente archipresbitero Perusino habente ad hoc mandatũ ab ep̃o, processit contra dictum vsq; ad sñiam diffinitiuam exclusiue. Contingit de tribus dubitari. Primo, an processus istę valuerit, cũ a nonnullis prætendat̃, ꝙ non, quia processus non per vicarium ep̃i, sed per archipresbyterum eius locum tenẽtem debuit explicari. Secundo, præsupposito sine veritatis ꝑiudicio, qđ ad archipresbyterum seu eius locum tenentem iurisdõ pertinuisset, an defectus istæ suppleri possit, per gubernatorẽ Perusinum habentem plenam potestatem legati de latere. Tertio, qua pœna veniat iste canonicus puniendus, & si priuari potest portione, quam procurationem vocant, ecclesiæ cathedralis Perusinę, cum non sint distinctæ prębẽdę, sed capitulum assignauerit vnicuiq; canonico certam portionem, q̃ procurationem vocant, & sic q̃libet canonicus sit diligentior in faciendo procurationem suam laborare, anno singulo aduocato capitulo q̃libet canonicus reddit administrationem procurationis, & propter assignationem ipsius portionis, non viuunt in cõi, sed in codẽ claustro per se in cameris suis, ex quo sequitur, qđ de facto quilibet eorum habet proprium, ita ẽt pręsupponitur, ꝙ canonicus iste, de quo quęritur, habet quãdã ecclesiã parochialem consuetam tamen conferri canonicis regularibus &c.

CONSILIVM XXXV.

1 *Archipresbyter, an habeat iurisdictionem in canonicos fori contentiosi.*
2 *Furtum an dicatur magnum scelus.*

ATtingam ista dubia cõclusiue omittendo argumenta ad partes prolixitatis vitandæ cã. Et iuxta ordinem, circa Primũ dico, † ꝙ archipresbyter iurisdõnem nõ habet maxime in canonicos fori contentiosi, sed pertinet ad ep̃m 11.q.1.de persona.de offi.ord.in c.1.de fo.comp. si quis cõtra clericum.de iudi.at si clerici.iura in hoc sunt quasi infinita, q̃ quidem iurisdõnem circa actum inquirendi, potuit demandare vicario suo.in c.licet.de off. vica.lib. 6. de iure ergo cõi valuit ꝓcessus formatus per vicarium. Si vero de consuetudine pertinet ad archipresbyterum, ꝙ esse potest. iuxta c.irrefragabili.§.excessus.de offi.ord. Tunc aduertendum, ꝙ cum ista præscriptio sit contra ius commune, oportet, ꝙ concurrat titulus coloratus, & tp̃s 40.annorũ, vel cessante titulo requiritur tp̃s, de cuius initio memoria nõ exi stat, vt in c.1.& c.non est.de consue.lib.6.& qđ pertinet ad iurisdõnem ep̃i, probatur in c.cum ab ecclesiarum.& c.pastoralis.de offi.ord.& pręsupposito, ꝙ ista probentur, tunc est videndum an processus iste formatus per vicarium valuerit. Nam vr̃ prima fronte, ꝙ non: quia a iudice non suo, vt in d.c.at si clerici. & C.si a non compe. quasi per totum. Sed hoc non obstante dico, ꝙ istę canonicus inquisitus, vel conuentus coram vicario ep̃i non excipit de incompetentia, nec dixit iurisdictionem pertinere ad archipresbyterũ, vnde iurisdictionẽ vicarii seu ep̃i prorogasse vr̃, & sic valebit processus. de hoc est tex.cum gl.in l. 1. C. vbi de cri. agi opor.& scd̃m Bar. & Bal. Nam in criminalibus habet locũ prorogatio coram iudice habente iure proprio consimilẽ iurisdictionem, vt ibi no. ꝑ gl.& Bar.& per Inn.in c. de causis.de offi.deleg.& per gl.in l.1.C.de iurisdi.om.iudi. Sed dubium est nunquid hoc procedat in clerico sine licẽtia sui iudicis, quæ hic non interuenit, & vr̃, ꝙ non per c.significasti.de fo.comp. Sed hoc non obstante contrarium potest dici hoc casu, cum ꝓrogatur iurisdõ ep̃i quæ est naturalis, & ordinaria. Nam res de facili redit ad naturã suam 35. dis. ab exordio.& l.si vnus.ff.de pac.secus vbi prorogaretur iurisdõ alterius per subditum ep̃i sine licentia ep̃i, tunc.n. nõ valeret prorogatio, & sic loquitur d.c. significasti. & placet in dubio in casu nr̃o, in quo istę canonicus non habebat ab archipresbytero nec ordinem, neq; beneficium. vnde est sibi subditus respectu nudi exercitii iurisdictionis. vnde eadem ratio quę est in eo clerico, qui prorogat sine licẽtia sui iudicis, est in isto clero quoad casum nostrum. iuxta no. in d.c.significasti.& per Bar.in l.1.ff.de iudi. Et hoc quoad primum dubium. Venio ad secundum dubium pręsupposito, ꝙ dictus processus non valuerit, vt pote, quia iurisdictio pertinebat ad archipresbyterum, nec interuenit prorogatio modo pręedicto. Nunquid per gubernatorem possit defectus suppleri, & breuiter dico, ꝙ non: quia cum actus iudiciales hoc casu essent nulli, nõ potest legatus etiam de latere talem defectum supplere: quia esset facere circa solennitatem iudiciorum multis vigiliis, & laboribus excogitatam. contra cle. ne Roma. de elect. c. inferiori. 16. dist. Et hoc aperte voluit Spe.in tit.de leg.§.nunc ostendendũ.ver. 18.vbi dicit, ꝙ hęc suppletio pertinet solum ad Papam, & maxime procedit hoc in casu nostro, vbi non solum est supplere defectum circa solennitatem iudiciorum, sed dare iurisdictionem non habenti in pręiudicium proprii iudicis. & sic priuare alium iure suo, qđ legatus facere non potest. nam solius principis est ius vnius dare alteri. iuxta no. in c.

constitutus.de relig.domi.Quinimo gl.dubitat in Papa, nū qd possit ius vnius ecclesiæ sine causa alteri donare, vt no. in c.1.dist.22.super ver.in instantiam.de quo per Spe.in ti. de lega.§.præalle.ver.57.Ad prędicta facit gl.no.in c.pe.de hær.lib.6.quæ disputatio concludit,legatum non posse cōmittere causam sua natura plenariam sine strepitu, & figura iudicii tractandam : quia esset tollere solennitates iudiciorum.& ita Spe.in ti.de leg.§. superest. ver. nunquid pōt cognoscere.facit,qd in simili no. Inn. in c. prudentiam. de offi.deleg.vbi vult,q gesta coram iudice non suo,ratificari non possunt per iudicem ꝓprium , etiam si suo noīe fuerūt gesta:quia corruunt ex defectu solēnitatis iudiciorum,cuius libera dispositio non pēdet a potestate proprii iudicis, sed principis.& illud dictum cōiter sequūtur ibi Doctores. facit qd no.in gl.9.q.2. in summa. Nūc venio ad Tertium dubium,qua pęna iste canonicus veniat puniēdus. In quo aduertendum , q ius canonicum facit drīam in quantitate poenę secundum modum procedendi,regulariter cōtra crimen graue induxit depositionem,si de eo constat per viam inquisitionis poena est minor,ita qd circa depositionē poena vr arbitraria.potest tamen priuari beneficiis, vel alia pęna affici,nisi sint talia delicta quę impediunt ordinis executionem , etiam post factam poenitentiam,vt simonia,& homicidium.& de hoc est tex.in c.inquisitionis.& in c. qualiter.el 2.de accu.& c.dilectus.2.de simo. licet ius ciuile non videatur differentiam facere.l.3.C.de sepul.viol.in l.ordo. ff.de publi.iudi.in l.ea quidem.C.de accu.sensit Bar. in l.2. §.2.de adul.& l.3.§.præterea.de suspec.tut.sed de suspensione canonica reperiuntur aliquæ gl. iuris ciuilis.quæ volūt, q damnatus per viam inquisitionis de crimine famoso,cui tet infamiam propter modum procedendi.ita no.gl.in d.§. præterea.de suspect.tut.& l.3.& l.fi.C.eo.& ibi per Cy.& l. 1.C.de modo mul.Bar. tamen aliter sentit in l.infamem. ff. de pub.iudi.& plene per Bal.in l.etiam.de fur.per Spe.in ti. de sen.§.species.ver.quid de istis. & faciūt hæc ad sciendū, an si iste damnatus ꝑ viam inquisitionis efficiatur infamis, circa qd amplius non insisto: quia de hoc nō quæritur, sed solum de poena imponenda.dico ergo respondendo ad primum,q iste fuit accusatus de hoc furto,poena ordinaria debet puniri,quæ est poena depositionis ab officio,& beneficio.tex.est in c.cum non ab hoīe.de iudi. no. Host. in summa.de fur. sub rubrica. & plus dicit ibi , q dēr detrudi post depositionem in monasterium ad agendum poenitentiam. per c.tuæ.de poenis. Sed aduertendum,q illud c.tuæ.non loquitur in furto simplici,sed in latrocinus , qd se habet in plus q̃ furtum, vt in auth.sed nouo iure.C.de ser.fugi.& in corpore vnde sumitur.in Auth.vt nulli iudi.in fi.& l.capitalium.§.famosos latrones. ff. de poenis. Sed quia tex. in d.c. subiicit,q pro magnis sceleribus imponitur poena detrusionis,& depositionis,esset examinandum,an istud furtum dicatur magnum scęlus.de quo per gl.no.in l.ad ea.ff. de reg. iu.per Bar.in l.non solum.§.si mandatum.ff.de iniu.aliquid no.in l.1.C.de requiren.reis.& cōis conclusio est, q si fit in magna re,dr graue delictum.vnde in casu nostro habito respectu ad circunstantias,† satis potest dici magnum scęlus, tum quia in loco religioso, tum quia in pecuniis deputatis ad honorem principis , tum etiam ratione temporis : quia in septimana sancta dum cantarentur matutinę,& quod deterius est: quia religiosus,qui peccauit contra votū,& substantialia regulæ,volendo habere proprium maxime furtiue,quæ omnia aggrauant delictum.xl.dist.homo Christianus.& c.cum quidam. de iureiu. & qd in eis nota. Ita concludo poenam dicti c. tuæ. satis posse infligi in casu nostro. Sed dubium est in casu nostro, quia iste est regularis. nunquid debeat expelli ab ecclesia,& priuari de illa ꝓcuratione , quam habet in ecclesia Perusina. & de hoc specialiter quæritur in casu præsupposito, dico , q de hoc est specialis Doc.Inn.Host.& aliorum scribentium in d.c.dilectus.1.de simo.vbi dicit,q per depositionem non liberatur a iugo regulari.sed non habebit vocem in capitulo , nec vocabit ad cōes actus,nec ad recipiendum prębendam cōem,sed in ergastulo ei prouidebitur.ita dicit ad literam Io.An. post Inno.& Host.priuatur ergo iste per depositionem nedum prębenda,seu portione singulari, sed etiam cōi , vt non comedat cum aliis,nec more solito tractetur, sed in loco arcto secundum quod visum fuerit superiori , sibi prouidebitur in necessariis vitę.facit c.fi.de regu.& quod ibi no. Et sic poterit priuari etiam ecclesia parochiali nō obstante, q eam habuerit a sede apostolica,per id quod no.gl.in c.1.de confir. vti.poterit etiam superior secum dispensando minus eum punire,probatur in c.at si clerici.§.de adulteriis.de iudi.facit qd leg.& no.in l.quid ergo.§.pęna grauior.ff. de his qui no.infa. & hæc procedunt cum fuerit processum per viam accusationis.Si vero per viam inquisitionis,tunc est maius dubium per superius dicta,sed dico,q illa procuratione poterit priuari,& etiam ecclesia parochiali, per d.c. qualiter, & quando.el 2.de accu.vbi dicit tex.q si excessus grauis ꝓbatur per viam inquisitionis, licet delinquens nō degradetur ab ordine,ab administratione tamen amouetur,licet q dam dixerunt,q illud c.non loquitur in pręlato. sed in inferioribus clericis poena est arbitraria.& sic intelligunt c. inquisitionis.1.responso.eo. tit. vt in eis no. sed nihilominus dicendum,q superior arbitrando potest priuare delinquētem omni administratione ecclesiastica, maxime regulari. vt in c.inquisitionis.in gl.in verbo,aliquando. Aut hoc casu potest deponi aduerbialiter ab officio ordinum, vr q nō per supradicta, sed in contrarium est notabile, & singulare dictum Inno.in c.qualiter,& quando.vbi dicit,quod quando de crimine constat per cōfessionem,non inspicitur modus agendi,sed potest imponi poena ordinaria quantumcūque grauis,quod tunc non sit dubitandum, q fuerit conuictus per falsas probationes.dictum Inn.sequitur do. Anto. de Bu.in c.dilectus.præalle.& c.fi.de cele.missa. & vr ibi casus in c.2.de pę.& facit quod no.Bar. in l. si confessus. ff. de custod.reorum.cum igitur in casu nostro constitit de crimine per cōfessionem illius,poterit puniri, ac si fuisset actum, per viam accusationis , siue inquisitionis fuerit processum contra istum canonicum regularem poterit deponi ab officio,& omni beneficio , & administratione , & in nihilo remaner canonicus,& in aliquo arcto prouidebitur sibi prout visum fuerit superiori,attenta maxime dispositione.c.fi. de reg.iu. Attendendum est tamen, q vbi processus ex dictis causis reperiretur nullus, posset de nouo inchoari processus nedum per archipresbyterum,si sua esset iurisdictio, sed etiam per gubernatorem,ex quo potestatem habet legati: quia legatus cum quolibet ordinario quisq; sit ille,est maior quolibet post principem,vt legitur, & no in c. 1. de offi.lega.& in c.2.eo.tit.lib.6.& per Spe.in ti.de leg.§.nunc ostendendum.ver.legatus.& seq.& ibi plene.& in §. super. Et compellitur dictus canonicus persistere in confessione sua.iuxta no.in c.at si clerici.de iudi.& per Inno.in c.per inquisitionem.de elec.per gl.& Bart.in l.capite. ff. de adulte. dicendum, vt plenius no.in dictis iuribus.

Casus consilij sequentis.

Quidam officiales terræ sancti Geminiani,asserentes se habere potestatem ad prouisionē faciendam a toto populo dictę terrę,statuerunt, & ordinauerunt in effectu de omnibus bonis mobilibus, & immobilibus relinquendis,seu transferendis quocunque titulo lucratiuo, siue in vltima voluntate,siue inter viuos,in quocūque loco etiam si sint hospitalia,siue sint dictæ communitati supposita,siue non teneantur dicta loca seu eorum rectores assignare,& soluere pro eorum reditu, & prouētu dictę terrę sancti Geminiani,& ad vtilitatem sacristię sancti Geminiani duos denarios pro libra secundum valorem dictorum bonorum.Et voluerunt hanc prouisionem extendi ēt ad pręterita relicta , seu donata in quibus adhuc executio non intercesserat,hoc in summa quoad materiam consulēdam habet illa prouisio,licet multa alia verba ibidem contineantur,& ad alias extendantur personas. Nunc cōtingit dubitari,vtrum hospitale quoddam fundatum in dicta terra sancti Geminiani suppositum ornatissimo , & famosissimo hospitali sanctę Marię de la Scala, ciuitatis Senarum teneatur ad obseruantiam dicti statuti &c.

CONSILIVM XXVI.

1 *Laici super rebus propriis nondum in ecclesiam translatis statuere possunt.*

2 *Statuta laicorum an valeant,quod bona mobilia non possint alienari in non subiectos iurisdictioni statuentium.*

Videtur

Videtur quòd sic, quanquã enim laici non valeant statuere super rebus ecclesiæ, vt in c. bene quidem. 96. dist. & ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. 1 † tamen super rebus propriis nondum in ecclesiam trãslatis eos statuere posse, ne quis recta frõte negare habeat, cum omnes populi a iure potestatem statuendi habeant, vt in l. omnes populi. ff. de iustit. & iu. & l. cunctos populos. C. de sum. Tri. & in re propria quisq; est legitimus moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. manda. & c. de his. de sepul. hinc Bart. in l. rescripto. ff. de munc. & hono. dat theoricam qualiter bona transferenda in ecclesiam possunt per statuta laicorum affici, & obligari, & postmodum cum illo onere soluendi datia, & præstantia transeant in ecclesiam. ita dicendum videtur in ꝓposito. Statuerunt enim isti officiales super bonis eorum in quancunque personam transferendis, & non super bonis ecclesiæ, cum adhuc non essent ecclesiæ, sed propria. Nam quemadmodum potuisset quisq; priuatus relinquere hospitali, cũ onere illo soluendi duos denarios pro libra, ar. in c. cum dilecti. de dona. & c. verum. de condi. appo. Ita, & tota cõitas hoc statuere poterit: quare quod fieri potest ꝑ peccatum, debet posse fieri per legem, seu statuta, vt dicit gl. no. C. de decre. decuri. super rub. lib. 10. per Bart. in l. omnes populi. præalle. ver. iuxta prædicta. Sed his non obstantibus, quæ vere si ponderantur, non militant in casu nostro, contrariũ puto de iure dicendum, Et Primo, adduco ad hanc qõnem quasi pro casu c. fi. de reb. eccle. non alie. vbi dr̃, ꝙ laici statuere non possunt super mortuariis, nec generaliter super aliis, quæ iuri spirituali annexa sunt, & ponderandum est illud verbum, annexa. ergo non solum prohibentur statuere super meris spiritualibus, sed etiam super annexis, & super mortuariis, qđ ibi procedit aperte propter no. ibi per Doc. in expositione illius verbi, satis determinatur ista quæstio. vt dicamus relicta facta ad piũ vsum, dici spiritualibus annexa, eo quia deputantur ad spirituale vsum, sicut dicimus de mortuariis, id est, de his quæ deferuntur cum funere, seu legantur occasione funerum, & per consequens tale statutum quatenus comprehendit hospitale cõditum, & alia loca pia, non valet tanquam conditum a non habentibus potestatem statuendi. Secundo, allego casum apertum in c. requisiti. el 1. de testam. vbi tex. ponit regulam generalem, licet quæstio fuit specialis de numero testium, ꝙ relicta facta ad pias causas non debent secũdum leges ciuiles, sed scđm decretorum statuta terminari, & tractari: quasi talia cũ sint in pium vsum disposita, non subiiciantur dispositionibus laicorum, etiam Imperatorum, sed soli ecclesiæ. & ita no. dicit intelligi illum tex. Bar. in l. 1. C. de sacrosan. eccl. in repetitione sua. Et canonistę in d. c. relatum. in istis. n. debet populus doceri, & non docere, & recurrere ad ecclesiam, quæ mater est omnium, & non debet ponere falcem in messem alienam, vt in c. docendus. 62. dist. & in c. si Imperator. eadẽ dist. Et ita debet intelligi dictum Imperatoris, ꝙ lex ciuilis nõ dedignatur sacros canones imitari, vt in Auth. vt deter. sit nu. cle. & in Auth. de eccl. titu. & transsumptiue. in §. clerici. de iud. Tertio, hoc aptissime vr̃ velle Bar. in d. l. 1. vbi ꝙ super pertinentibus ad piam causam non valet statutum laicorum etiam Imperatoris, cum hæc non sint de eorũ iurisdictione sed ecclesiæ, vt probatur per dictum apostoli, & multa alia multum eleganter, & prolixe. Quarto, adduco no. per Io. An. in cle. si. de immu. eccl. lib. 6. in nouel. vbi ponit quæstionem, an valeat statutum laicorum, vt bona immobilia non possint alienari, & transferri in non subiectos iurisdictioni statuentium. Et concludit nõ valere respectu ecclesiarum, & priorum locorum, mouetur eleganter inter cætera: quia loca pia sunt a principibus priuilegiata, vt libere eis donetur, vel vendat̃. l. 1. & l. illud. C. de sacrosan. eccl. statutum ergo contrarium non valet duplici, seu triplici rõne. Prima, quia laici inferiores non possunt tollere leges, & priuilegia tributa per superiorem maxime ecclesię. vt in c. cum inferior. de electio. & per Barto. in d. l. omnes populi. & 25. q. 2. quasi per totum. Secundo, quia hoc esset contra libertatem ecclesiæ vniuersalis, & per consequens statutarii sunt ipso facto excõicari, & aliis poenis iuris ciuilis subiecti. de quibus in auth. cassa. C. de sacrosan. eccl. & Bar. et in dicta auth. cassa. Tertio, quia potestas condendi leges tributa inferioribus l. omnes populi, præalleg. vr̃ tributa sine præiudicio priuilegii tributi per ipsum Imperatorẽ: q̃a generi per speciem derogatur, vt in c. veniens. de præscr. & regula generi. de reg. iu. lib. 6. per Bar. in d. l. omnes populi. in dicto ver. 2 † Quarto, iuxta prædicta no. ita dico ad propositum, cum ecclesiis, & locis sit relictum priuilegium, vt quilibet libere possit eis relinquere. dicta l. 1. & l. illud. nõ valet dictum statutum cum impediatur libertas in donando, & acquirendo, cum oporteat soluere de donatis. & maxime cum dicatur in prouisione prædicta, ꝙ pro redditu dictæ terræ sancti Geminiani, licite ad vtilitatem sacaristiæ soluantur duo denarii pro libra, & sic volunt facere eleemosynam de alieno, quibus seu contra quos potest dici, ꝙ eleemosyna vnius est peccatum alterius, nec debet vnum altare discooperiri, vt cooperiatur aliud, maxime per non habentem potestatem, vt in c. cum causam. de pręb. & species furti est seruire, vel eleemosynam facere de aliena re. l. si pignore. ff. de fur. & 1. q. 1. non est putanda eleemosyna. 14. q. v. forte. & c. multa. Quinto, ad idem adduco l. sancimus. C. de sacrosan. ecc. canonizata. 23. q. 8. c. in qualibet. §. sancimus. vbi satis colligitur, ꝙ ab ecclesiis nil potest exigi, ẽt ex his quæ acquiruntur titulo lucratiuo, vel oneroso. ad ꝙ facit, qđ no. Cõ. in l. Deo nobis. C. de epi. & cle. & facit ibi tex. in prin. & maxime prædicta indubitanter sunt vera in relictis, seu in donatis de præterito, licet adhuc non sit facta executio. in quibus statuentes, vt ita loquar, non videntur etiam habuisse iuris colorem. Nam ex solo titulo relicti, vel donati dominium, & ius fuit acquisitum hospitali, vt in l. fi. C. de sa. san. ecc. licet adhuc executio non sit facta, quo casu illud quod statuere præsumpserint in præiudiciũ hospitalis, vr̃ nulla rõne concipi posse, de directo. n. est contra c. ecclesia sanctæ Marię. de consti. & c. quę in ecclesiarũ. co. tit. & c. fi. de reb. eccle. non alienan. & d. c. bene quidem. imo, ꝙ plus est, tales causæ etiam in foro seculari debent decidi scđm canones, & non scđm leges, vt no. in c. 1. & c. ecclesia. de consti. Non obstãt motiua, in prin. allegata. fateor enim, ꝙ laici possunt statuere suꝑ bonis suis, illa bona obligando, seu onus in perpetuum imponendo. Sed in casu nostro non obligantur illa bona ad onera illa, sed disposuerũt contra loca, ad quæ illa bona transferri contingeret, & hoc facere non possunt, vt prædixi. Ad hoc qđ no. Doct. in c. fi. de vi. & ho. cle. in præsenti. de censib. Item aliud est obligare simpliciter bona, vt transferantur. & maxime in piã cãm contra oĩa iura superius allegata. Item in hoc statuto non oẽs consentiunt, cum non fœminæ, nec pupilli, &c. & tamẽ illi non potuerunt libere relinquere hospitali. Item aliud est cũ q̃s donat, vel reliq̃t, & vult onus imponere, cũ ꝑ hoc nõ restringitur libertas donandi ecclesiæ, nec violat̃ priuilegiũ ecclesię cõcessum, & sic loquunt̃ iura in cõtrarium allegata, aliud facere statutũ seu legẽ tollentẽ liberã facultatẽ legandi, & donandi prout quisq; vult. Item, vt dixi, non potest populus, etiam super rebus statuere in præiudicium eorum, quæ specialiter statuta sunt, & reseruata principibus, & maxime contra priuilegium ecclesiæ concessum, vt sup. dixi. & no. Bar. in d. l. omnes populi. Concludo ergo, ꝙ dicta prouisio, seu statuta dictæ terræ sancti Geminiani, non habent in aliquo præiudicare dicto hospitali maxime cum specificam mentionem fecerit de hospitali, iuxta theoricã Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. Trini.

Casus consilij sequentis.

Caius, quædam domina Gẽma suum condidit testm̃, & inter cętera sic disposuit, &c. lego, iure legati dimitto infra scriptis meis hęredibus, hanc meã domum, in qua habito, positam &c. cum his conditionibus & pacto videlicet, qđ ipsi infrascripti mei hęredes teneant̃, & debeant ipsam vendere, & tradere Michaeli, & Gabrieli germanis, & filiis olim Nicolai, pro florenis centum boni, & puri auri, &c. Qui floreni centum, quo casu sic vendatur expediantur, & conuertantur per infrascriptos meos hæredes, in refectione ecclesię sancti Augustini de massa, quę dr̃ de nouo fieri seu reparari. Et hoc inquantum de nouo fiat, seu reparetur pręlibata ecclesia. Et in casu quo non fiat, & reparetur de nouo dicta ecclesia domum lego, & iure legati dimitto, & esse volo dictæ ecclesię, & vendi per infrascriptos meos hęredes, & pretium in laborario, seu reparatione dictę ecclesię. Elapsis plurimis annis operarii domus sancti

cti Petri de Massa, petunt dictos hęredes compelli ad tradẽdum domum, prædictam conuertendam in fabricam dictę ecclesiæ, & si id fieri non possit in alium pium vsum pro satisfaciendo volnntati dictę testantis. ex parte hęredis multa obiiciũtur, & maxime inter alia, qđ dicta ecclesia sancti Augustini, non fit de nouo, nec reparaĩ, nec est in statu quo de nouo possit fieri, seu reparari, nec debet in alium pium vsum couuerti, quia hoc non fuit de testatricis voluntate tacita, vel expressa. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM XXVII.

1 *Legato facto ecclesiæ acquiritur dominiũ a die mortis testatoris ipso facto.*
2 *Fauor ecclesiis intantum non est præstandus, vt aliis iniuriam faciamus.*

Videtur primo, quòd si possit cõuerti in reparatione dictę ecclesiæ, qđ res non habet dubium, vt fiat prout postulant operarii, s. qđ vendaĩ, & pretium cõuertatur in reparatione ecclesię, prout testatrix disposuit, vt in c. nos. de testa. 13. q. 2. vltima voluntas, & in Auth. de testa. quasi per totum. iura nd hoc sunt vulgaria. Si vero non sufficit ad reparationem, seu non teparatur tunc vr̃, qđ debeat conuerti in aliũ pium vsum: qa legatũ ad pias causas non efficiĩ caducũ. sed si nõ põt, vel nõ sufficit ad vsum destinatũ dẽt p superiorẽ vocatis hęredibus ad alium pium vsum conuerti, vt in c. nos. ꝑallega. & ibi no. melius in l. legatũ. ff. de vsu. le. & ibi plene p Bart. in l. pater. §. Tusculanus. ff. de leg. 3. & in l. legatũ. ff. de udmi. re. ad ci. per. Io. de Lig. in cle. quia contingit. de relig. do. & in cle. exiui de Paradiso. de ver. sig. habet. n. locum in istis locis illa regula, si non valet, qđ ago, vt ago, valeat, vt potest valere. de despon. impu. c. 1. lib. 6. 1 † Item legato facto ecclesiæ acquiritur ipso facto dominium a die mortis testatoris. l. fi. C. de sacrosa. ecc. potest ergo ecclesia de re legata disponere, vel ad vsum destinatum si fieri potest, vt in cle. quia contingit. præallegata, vel in alium vsum conuerti si fieri non potest, vt in locis præalle. Sed his non obstantibus, quę verę non obstãt, contrarium puto de iure verum. Et Primo, pro fundamento præmitto, ꝙ prædictum legatũ ecclesię factum non pute, sed sub conditione suspensiua vàlet inquãtum dicta ecclesia de nouo fiat, seu reparetur, quæ conditio bis in testamento repetitur, & de natura huius cõditionis est, vt effectum dispositionis suspendat in euentũ. ita, vt inàntea non competat actio, vt in l. cohęredi. ff. de condi. & demon. no. in c. verum. de condi. appo. & in l. 1. C. de condi. quæ sub modo. Ex quo infero, qđ ante euentum dictę conditionis. s. qđ ecclesia fiat de nouo cum effectu, & nõ in fraudem, legatum prędictum non habet effectũ. Nec obstat d. l. fi. quia loquitur in legato pure facto. Sed vt vr̃ dicta ecclesia non fit nec fieri potest de nouo, ergo legatũ ad vuum vsum destinatum peti nõ potest, nec etiam debet in alium pium vsum conuerti: quia contraria procedunt quãdo legatum fuit pure factum contemplatione piæ causę dũtaxat, & quãdo testator aliter non prouidet in casu quo ad vsum destinatum conuerti non posset, vt Bar. no. in d. l. legatum. ff. de vsufru. leg. & sic loquitur c. nos. de testam. Sed cũ sit quod in casu nostro legatum fuit sub conditione relictũ: quia noluit hęredem teneri nisi dicta ecclesia de nouo fieret, seu tepararetur, & si nullum est legatum ante conditionem extantem, & per consequens frustra tractamus de cõmutatione, cum commutatio præsupponit legatum purũ, arg. c. ad dissoluendum. de despon. impub. & in l. decem. de verb. obli. Item, & Secundo, vr̃ de hoc casus in l. pater. §. Tusculanus. ff. de lega. 3. vbi testator legauit centum Sempronio, & voluit dare collegio cuiusdam templi, dr̃ ibi, qđ collegio dissoluto interim remanet legatum apud legatariũ nec fit commutatio ad alium vsum: quia testator de illo collegio duntaxat videtur sensisse, ita, & fortius in proposito. sub conditione repetendo non voluit hæredem aliter teneri. Item, & Tertio, commutatio legati ad alium vsum fit ꝑpter tacitam voluntatem testatoris, vt d. l. legatum. hinc est ꝙ si testator disposuit aliter in casn nostro, qđ nõ potest cõuerti ad vsum ꝑ eum destinatum cessat commutatio, vt est casus pulcher in l. liberto. §. Lucius. ff. de annu. lega. tio. Bar. in d. l. legatum. Sed testator clarissime volnit dictam domũ debere remanere apnd hæredes, si dicta ecclesia non fieret de nouo, qđ patet ex conditione bis repetita. hoc satis videtur sentire in simili qõne eximius Doctor dominus Fede. de Senis. consi. 170. nec est tecedendam a verbis testatoris, nisi aliter appareat de mente. l. non aliter. ff. de lega. 3. Ad prædicta etiam facit c. cum dilecti. cum ibi no. de dona. 2 & licet † fauor ecclesiis debeatur, non tamen tantum, vt aliis iniuriam facere debeamus. arg. in c. tenore. de fo. compe. & 17. q. 4. in fi. vbi patet, ꝙ donatio facta ecclesię etiam pure reuocatur ex tacita conditione, vt no. in c. fi. de dona. fortius ergo impeditur effectus, & non ex consequentia cõditionis. Et quia iste casus mihi videtut clarissimus, ideo decreui non insistere verborum multitudini. Nam quis forte ex hoc arbitraretur esse dubium.

Casus consilij sequentis.

Emanauit solenniter edictũ, seu facta fuit prouisio solenniter per habentem potestatem, vt notarii ciuitatis Senarum deberent denuntiare omnes cõtractus, testamenta, & similia, quę a principio eorum officii fecerant vsque ad eorum diem, denuntiatione fienda in termino in prouisione contentis, alias contrafaciens incideret ipso facto in certam pœnam in statuto contentam. demum quidam notarii multos contractus specialiter denuntiauerunt, & non valentes de facili omnes actus summare, & summatim denuntiare attulerunt omnia eorum scripta, & præsentauerunt officiali super his deputato, faciẽtes vnã denuntiationem generalem vltra illam specialem, dicentes qđ etiam denuntiabant omnia eorum in codicibus seu mẽbranis contenta. & per spatium mensis cum dimidio dimiserunt omnes eorum scripta apud officialem. contractu tẽporis accusatut vnus de dictis notariis, ꝙ quandam donationem de qua fuit rogatus per duos annos, ante decretũ non denũtiauerat. notarius se excusat, qđ illa donatio erat contenta in scriptis, per eum prolatis, & sic satis fuit denuntiatum. Replicatur, quod talis deuuntiatio generalis non sufficit. Quæritur quid iuris, &c.

CONSILIVM XXVIII.

1 *Officialis publicus obligatus ad edendam rationem satisfacit edicto, si suũ codicem, vel membranas tradit legendas, vel scribendas.*
2 *Appellatio redacta in scriptis valet, licet appellans eam non legat, dummodo eam iudici porrigat.*
3 *Certum dicitur non solum quod in se est certum, sed etiam per relationem ad aliud certum.*
4 *Denuntiatio operis potest fieri nedum verbo, sed etiam facto.*

Omissis allegationibus, quę ad partes fieri per nonnullos solent, ipsam rem attingere puto. dico namq; dictum notarium satisfecisse edicto, & per consequens in nullam pœnam incidisse. Et Primo, allego quasi pro casu. l. argẽtarius. §. edicto. 1 ff. de eden. vbi probatur, † qđ officialis publicus obligatus ad edẽdam rationem satisfacit edicto si suum codicem, vel membranas tradit legendas, vel scribendas: identitate ergo rationis idem dicendum in casu nostro est. Satis enim dictus ser Marianus denuntiauit cõtractus de quibus fuerat alias rogatus, si omnes suas mẽbranas modo prędicto officiali loco denuntiationis tradidit, denuntiauit enim facto, & si non verbo, & non minus, imo magis valet denuntiatio quę fit in facto indubitato modo prędicto, scilicet per traditionem scripturarum, quam illa quę fit verbo, vt in c. dilecti. de appel. & c. ad audientiam. eo. tit. Secundo, hoc vide- 2 tur probari in c. appellatio. de appella. lib. 6. vbi dicitur † valere appellationem si eam in scriptis redactam appellans porrigit iudici, licet etiam non legat, satis eam videtur legere appellans si refert se ad scripturam iudici porrectam. Si ergo in appellatione quę est de minori iudice ad maiorem prouocatio hoc sufficit, fortius deberet sufficere in casu nostro, cum talis denuntiatio requiritur ad certificandum officialem super cõtractibus, testamentis, & similibus gestis.

Quæ quidem certificatio fortius, & certius colligitur, & aperitur ex traditiõe originalium quam ex nuda, & verbali denuntiatione, vt in capit. quoniam contra. de probatio.

Tertio, adduco capitu. qui ad agendum. de procurato. lib. 6. vbi habetur, quod casus speciales mandatum requirentes veniunt expressis quibusdam, & secuta clausula generali. ad idem l. sed, & si quis. §. quęsitum. ff. si quis cautio. & quod ibi nota. per glos. & Barto. sed in proposito fuit facta specialis denuntiatio multorum contractuum,

& adie-

& adiecta fuit clausula generalis, scilicet, qđ consequenter denũtiabat oẽs alios cõtractus. ergo vr̃ omnes denũtiasse.

3 Quarto, adduco talẽ rationẽ, † certũ dr̃, non solũ qđ in se est certũ, sed ẽt per relationem ad aliud certũ. in c. cum venerabilis, de religi. domi. & de excep. cũ venerabilis, & qđ vtrobique no. facit l. certum. ff. si certum pet. sed in casu nostro notarius retulit se ad scripturas certas, quas habuit in quibus nulla dubitatio poterat cadere, ergo nõ põt dici denuntiasse non clare, & certitudinarie, & maxime, quia officiales acceptauerunt illas scripturas, & penes se tenuerunt per mensem cũ dimidio, & facit ad idẽ dictum Bar. in l. eos. ff. de fal. vbi dat cõsiliũ testi, qui reperitur super eo sup̃ quo alias deposuit, vt specifice non deponat, ne forte per obliuionẽ incidat in crimẽ falsi. sed referat se ad primum dictũ dicendo, ego omnia alias inductus dixi, vnde refero me p̃ omnia, & in omnibus ad ea, quæ in prioribus actibus cõtinẽtur, & perinde ex hoc habebitur, ac si specifice deposuisset. ad propositũ igitur redeundo omnes contractus, & alia de quibus rogatus fuit, prout in his membranis hr̃, perinde haberi debent ac si specifice oẽs, & singulos contractus denũtiasset, maxime in materia pœnali prout est nostra, ĩ qua debet fieri stricta interp̃tatio, vt euitetur pœna regulę odia, & regulę in pœnis, de reg. iur. li. vi. & verba non capiunt illã latã significationẽ, q̃ ex p̃prio, & lato significato verborũ habere possunt, qđ est valde attendendũ, & notandum in proposito, ista sunt verba Io. An. in regula odia. præal. in merc. & probatur in c. cum in cũctis. de elc. in c. si compromissarius. eo. ti. li. vi. Vltimo adduci põt l. de pupillo, §. meminisse. iũcta glo. ff. de no. ope. nun. vbi probatur † quod de-

4 nũtiatio operis potest fieri nedum in verbo, sed etiã facto, puta per iactũ lapilli, dũmodo appareat de intẽtione denũtiare volentis. faciunt ad prędicta xi. q. iii. existimant, & c. cũ solũ, cum concordantiis ibi signatis in gl. Ad idẽ. l. iii. C. de sen. quæ sine cer. quantita. & q̃ ibi no. Bar. & Io. And. in addi. Spe. in ti. de sen. prola. §. qualiter, ver. sed pone iudex, & Inn. in c. ii. de lib. ob. licet enim sñia incerta non valeat. l. i. C. de sen. quæ sine cer. quanti. & ii. q. vi. c. ei qui. §. diffinitiua. tamen satis est, quod possit certificari per acta, maxime quando iudex se retulit ad acta. ea. l. iii. & quod not. in locis præalle. Ita dicendum in casu nostro, vt satis denuntiatio debeat dici certa, ex quo fuit facta per relationes ad mẽbranas, in quibus continebantur denuntianda.

Casus consilij sequentis.

Casus super quo cõsiliũ petitur

in terminis infrascriptis subiicitur. Castrũ montis Spoleti territorii Senen. exẽptũ existit, vt p̃supponitur ab omni iurisdictione ep̃i Aretini, & ĩmediate subiectũ ad iurisdictionẽ ecclesiasticã domini abbatis monasterii Sãcti Antonii, accidit, q̃ hoĩes dictę terræ volentes eorũ hospitalibus cõsulere, supplicari fecerunt domino nr̃o Papæ Martino V. quatenus eis liceat ponere ibi rectorem, nõ expectata confirmatione alicuius superioris. Itẽ de relictis dictis hospitalibus, non teneantur dictorũ hospitaliũ rectores abbati, vel alteri cuicunq; soluere canonicã portionẽ, dominus noster papa cõcessit eis literas plũbatas, more Romanę curię, in quibus inter cętera narrat, qđ pro parte hoĩum dictę terrę fuit sibi petitio exhibita. in qua inter cętera cõtinebatur, hoĩes dicti castri t̃poribus p̃teritis deputasse rectores ad illa hospitalia, domino ep̃o Aretino ibi minime cõtradicẽte. Itẽ mãdauit cõmissarius quatenus vocatis ep̃o, & abbate ac aliis q̃ fuerant vocãdi de cõtentis ĩ petitione diligẽter se informet, & si cõtẽta hoĩum vera esse reperit, & p̃lati ep̃i ad hoc accedat assensus, debeat authoritate apostolica eis elargiri qđ petitur, prout latius in dictis literis continetur. Nũc dubitatur, an per p̃ędicta uerba mentionẽ facientia de ep̃o Aretini, in aliquo p̃tãs, seu iurisdictio acquirat̃ dicto ep̃o, vel saltem p̃bbetur habere, ita, q̃ saltem in futurum aliqđ præiudicium generari possit dicto domino abbati, circa iurisdictionem episcopalem, quam debet in dicto castro, seu hominibus dicti castri, cum pretendant se exẽptos a dicto domino ep̃o, & ĩmediate subiectos dicto dñ̃o abbati &c.

CONSILIVM XXIX.

1 *Princeps in re sua dicitur esse arbiter.*

2 *Effectus denominatus, an probetur per nominationem incidẽter in aliqua scriptura factam.*

SI firmiter puto nullum debere p̃ dicta verba dicto domino abbati, seu hominibus dictæ terræ præiudiciũ generari, circa exẽptionẽ seu iurisdictionẽ ep̃alẽ dicto domino abbati debitã. Moueor primo p̃ illud arg. generale. Nõ probat hoc esse, qđ ob hoc cõtingit abesse. de transla. epi. c. ii. & in l. nec, natales, C. de prob. & qđ ibi no. Sed submota omni iurisdictione ex p̃sona ep̃i, instare possunt homines dictę terrę, q̃ deputauerunt rectores dicto hospitali ipso domino ep̃o minime cõtradicente, qa in ueritate nunq̃ cõtradixit, nec de facto, nec allegãdo aliqđ iuris debitũ. Itẽ qđ dominus papa voluit hãc gratiã cõcedere dicto domino ep̃o cõsentiente, voluit eñ in hoc forte honorare p̃sonã, & dignitatẽ suã, sicut. n. potuit in concessione gratiæ apponere aliquã aliã conditionem, ita potuit velle, sine alterius p̃iudicio cõsen-

1 sum dicti domini ep̃i præstari. ar. in l. i. ff. de leg. ii. † Est. n. q̃s que in re sua legitimus moderator, & arbiter. & maxime princeps. l. in re mandata. C. man. c. de his, de sepul. & c. bonę. el ii. in fi. de postu. præla. ergo p̃dicta uerba nõ probant aliquã iurisdictionẽ cõpetere dicto domino ep̃o ĩ dicto castro. Scđo probatur sic, hoĩes dicti castri nõ possidẽt, seu aliquã iurisdictionẽ habẽt, imo ipsi possidentur quasi a domino abbate, eorũ ergo possessio nõ potuit p̃iudicare domino abbati. l. fi. C. de acq. pos. l. iii. §. qđ Seruius. ff. e. ti. no. In. in c. olim. de resti. spo. ubi plus dicit, qđ præsupposito, q̃ subiecti alicui, obediant realiter alteri prelato tanq̃ superiori si tamẽ proprius prælatus cõtradicit, & eos pro huius trãsgressione excõicat, nullũ præiudiciũ circa possessionẽ sibi generatur in hoc, qa iura incorporalia nõ amittuntur sine sciẽtia, vel patiẽtia possessoris. l. ii. C. de serui. & aqua. no. Inno. idẽ in c. bonę. de postu. præla. & in c. cõquerente. de off. ord. & c. cũ dilectus, de relig. domi. & in multis locis, & maxime hoc procedit ĩ casu nostro, in quo ex parte hoĩum solũ interuenerũt nuda, verba enũtiatiue prolata p̃ p̃ aliud, & sic nullã dispositionẽ inducũt. l. ex his uerbis. C. de testa. & in c. si papa, de priuil. li. vi. & in cle. si Romanus. de sen. exc. no. Bar. in l. ex hac, ff. de do. no. in c. fi. de suc. ab intesta. Et vr̃ casus noster probari ĩ multis iuribus. primo in d. c. olim. secundum vnũ intellectũ, vt patet, q̃ si hoĩes alteri subiecti

2 patiuntur, & obseruent excõicationẽ ab alio in eos fulminatã, nõ p̃ hoc videntur illi tanq̃ superiori obtẽperare velle, nec iurisdictionis aliqua possessio excõicatori acquiritur; qa potuerũt excõicationẽ obseruare aĩo deliberandi, vel, qa bonarũ mẽtiũ est timere culpã, vbi culpa minime reperitur, vt in c. ii. de obserua. ieiu. sic, & fortius dicendũ in casu nostro, ubi p̃supponitur qđ ipsi in petitione asserũt, qđ dominus ep̃s Aretinus nõ cõtradicit, p̃ hoc fatẽtur eundẽ dominũ ep̃m in eos habere aliquã iurisdictionem: imo dico quod potius videntur fateri oppositum, cum ex tacitur nitate vr̃ contra eũ tanq̃ diœcesani scriptum. Cũ eñ uerba ueniant ad exclusionem iuris episcopi, nõ debent operari contrarium effectum contra intentionem proferentiũ. pro hoc in similibus bonus tex. iuncta gl. in c. si a iudice, de ap. li. vi. Secundo uidetur probari in l. non epistolis, & l. seq.

2 C. de proba. † vbi patet, q̃ per nominationem incidenter in aliqua scriptura factam, non probatur effectus denominationis. Ad idem l. epistola, ff. de pactis, & l. neque professio, C. de testamen. & optime, l. interrogata. C. de libe. cau. iuncta glo. ibi in l. iubemus. C. eod. ubi patet quod confessio expresse facta contra libertatem non in iudicio liberalis causæ, non præiudicat confitenti. ergo idem in casu nostro, & tanto fortius, quanto dicta uerba recognitionem aliquam contra libertatem non important. Ad prædicta facit quod legitur, & notatur in capitu. cum olim. de testibus. Item respectu aliorum verborum in quibus dominus papa exigit, vt ad gratiam faciendam interueniat consensus domini episcopi, potest responderi multipliciter. Primo, vt supra dixi, quòd forte dominus papa voluit honorare personam dicti domini episcopi, vel forte confidens de solertia, uoluit requiri eum, & maxime hoc procedit ponderatis duobus. Primo, quia non exigitur, vt consentiat tanquàm diœcesanus. Secundo, quod in eisdem literis dicitur dictam terram quo ad forum ecclesia-

 clesia-

clesiasticũ pertinere ad dictum dominum abbatem, quæ verba satis ostendunt papam per hæc verba nullam iurisdictionem voluisse tribuere dicto domino episcopo in dicto castro, quoniam imo, & plus dico, quod etiam si dominus papa appellasset dictum dominum episcopum diœcesanũ illius castri, non per hoc præsumitur aliquid voluisse de nouo cõferre dicto domino episcopo, vt probatur i dicta cle. si Romanus, & in fi. papa, quia hæc verba sunt enuntiatiue prolata propter aliud, vt supra dixi, vnde dominus papa in dubio non præsumitur velle præiudicare iuri tertii, vt c. super eo. de officio delega. & in l. ii. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publico.

Casus consilij sequentis.

Visis actis agitatis tam in instantia causæ principalis quã appellationis inter Ant. Dominici, ex vna parte, & Nicolaum Ioannis Martini ex alia parte super quodam argumento dotis dominę Angulę matris dicti Antonii consistentis in centum quinquaginta florenos, ac super exactione præcepti facti dicto Nicolao de soluendo, & nouissime, super validitate appellationis interpositæ a domino potestate terræ Clauciani ad honorabiles syndicos dictę terrę per dictum Nicolaum super residuo solutionis dicti argenti.

CONSILIVM XXX.

1 *Appellari licite potest quando in executione sententiæ, vel præcepti infertur grauamen.*

2 *Statuta dubia sumere debent interpretationem secundum ius, ita quam minus possunt lędant ius commune.*

PRocedam multum succincte. Nam multitudo actorum, & allegatorũ confusionem generat, ita vt ipsis dominis syndicis, quibus in præsentia incumbit onus compatiendum sit. Et pro luculenter decisione huius materię aduertendum, qđ per dominos syndicos appellationum iudices quæritur dũtaxat, quæ sunt ipsorum partes in pronuntiãdo, & sic oportet distinguere dumtaxat, de validitate appellationis interpositę ad eos per dictum Nicolaũ, qui libello appellatorio producto coram eis conquęritur, de executione pręcepti contra eum facti per dominũ potestatem dictę terræ, & in effectu petiit per dictos dominos syndicos, & eorum offim̃ sentẽtialiter pronuntiari, decerni, & declarari dictam executionẽ contra eũ factã iniuste, & inique, & perperam factã in personã dicti Nicolai annullari ac nullius fore efficacię, & momenti, eo quia facta præter, & contra formã iuris statutorũ dictę terrę, & pronũtiari, & decerni sibi Nicolao dari copiam petitionis, & pręcepti super dicta executione cum fęmina ad opponendum contra dictum pręceptũ quẽ quidem terminũ sibi recusauit dictus potestas tradere &c. Ex parte vero dicti Antonii in hoc articulo appellati excipitur quod dicta appellatio non est admittenda, quia cõtra formã iuris, & statutorum dictę terræ loquẽtium super executione fienda, vt spãliter colligi põt ex forma exceptionũ productarum per dictum Antonium videndarum solũmodo incumbit uidere, an ab executione facta personaliter p dictum dominum potestatem potuerit appellari per dictũ Nicolaum. Et omissis breuitatis cã argumẽtis quæ satis friuolę pro parte appellati fieri possent, concludo dictam appellationem iustam, & per consequens admittendã, & ad hãc sñiam moueor ex pluribus tã ex dispositione iuris cõis quã statutorum dictę terrę. †Vbicũq; enim in executione sñię diffinitiuę vel p̃cepti infertur grauamen licite appellatur & de iure ciuili, cũ non expectetur alia sñia diffinitiua, in cuius appellatione posset grauatus a grauamine releuari, vt leg. & no. in l. ab executione. C. quorum ap. non reci. & in c. qđ ad consultationẽ, de re iud. facit, ꝙ no. in l. ii. ff. de ap. reci. vel non, & in auth. habita. C. ne fil. pro patr. & in q. vi. sunt quorũ ab executore. Sed in casu nostro ptãs grauauit dictum Nicolaum exequendo illã sñiam seu præceptũ, ergo potuit appellare. Quod aũt eam grauauit patet, quia denegauit sibi dare copiam petitionis productę per dictũ Antonium. Nec voluit sibi dare terminum ad opponendũ cum de iure cõtra executionem sñiæ multa obiici possent, vt legitur, & no. in l. iii. §. condemnatum, & in l. a diuo Pio, ff. de re iu. & vtrobique per Bar. & in c. de cętero. eo. ti. & de offi. dele. pastoralis. §. quod uero, & quod ibi plene nota. & maxime per Inn. in d. c. de cętero, & maxime prædicta procedũt in casu nostro, ubi non petebatur executio in rebus a iudicatis, sed in actione personali contra personam, & bona iuxta formam statuti, quo casu nostro fienda est citatio, & debet dari facultas parti se defendendi, ut in l. a diuo Pio. prealle. ver. in venditione, & ibi aperte Bart. hoc vult quod sentit Inn. in c. cũ super. prope fi. de re iud. Nec huic sñiæ obstat statutũ ciuitatis dictę terrę, super quo se fundat appellatus positum sub rubr. de executione instr̃i guarentigię. in uer. fi. vbi inter cętera disponitur quod sñię, & p̃cepta non querelata seu suspensa p remediũ appellationis debent mandari incontinenti executioni, nec possit opponi nisi id qđ opponi põt contra instr̃m guarentigiatũ &c. prout in dicto statuto latius continetur, quia dico, ꝙ si diligenter ponderabitur finis illius statuti, illud statutum luce clarius probat oppositum, & fundat intẽtionem appellatoris.

Nã ibi in fi. ponitur clausula hæc quæ sequitur, videlicet obseruando per omnia formã, & supra data, secondo la forma del presente capitolo, è come ne li instromenti guarentigiati. Et sic aperte finis illius statuti in executione talis sententiæ, vel præcepti obseruare modum, & formã præcedentis c. & sic obseruatur in instrumento guarẽtigiato, sed in præcedenti c. disponitur, quod potestas, & eius vicarius teneantur, & debeant assignare terminum trium dierũ cõuento ad recipiendum copiã petitionis, & instrumẽti guarentigiati, & opponendum contra illam, ergo aperte colligitur, ꝙ etiam in casu nostro debeat dari dictus terminus trium dierum ad recipiendum copiam petitionis, & ad opponendum, licet non posset opponere nisi id quod opponi põt contra instrumentum guarẽtigiatum, ꝙ cum potestas humiliter requisitus non fecerit satis appellare potuit dictus Nicolaus per ea quæ sup. dixi. Nam illa clausula in fi. statuti posita obseruanda qualificat pręcedentia, vt in c. inquisitioni, & c. secundo requiris, de ap. & ꝙ legitur, & not. maxime per Barto. in l. talis scriptura. ff. de lega. i. Ad idem quod legitur, & no. ĩ l. Titia. ff. de ver. obl. & in c. apostolus. 34. q. 7. in gl. fi. & hoc etiam probatur alia consideratione.

2 †Statuta dubia sumere debent interpretationem secundum ius ita, vt quàm minus possint, lędant ipsum ius commune, vt probatur in c. dilectus, de consue. in l. ii. C. de noxa. no. Inno. in ca. i. de rescri. Barto. in l. omnes popul. ff. de iusti. & iur. & l. i. ff. ad le. Fal. Sed de iure communi debet in executione sententiæ præcepti saltem in personali fieri citatio quæ fit, vt pars opponere, & se defendere possit, vt in d. §. in venditione, & ibi Bartol. & per Inno. in d. c. cum super, & probatur in simili in ca. a multis, de æta. & quali. Et quia dictum statutum præsupposito, ꝙ esset dubium in fi. sui, quod tamen in veritate non est, debet intelligi secundum ius commune, vt scilicet requiratur citatio, & detur facultas parti se defendendi, & maxime quia iura naturalia hoc suadent, vt licitum sit cuique se defendere, imo etiã excommunicato non denegatur defensio. ca. cum inter. de excep. & iura clamant, ꝙ contra inauditam partem nil est attentandum. c. i. de cau. pos. & propric. & in clem. pastoralis. de re iudica. iii. quæstio. xi. caueant, & in ca. omnia. facit l. de vnoquoque, de re iud. Item negari non potest quin data dubitatione super intellectu statuti debuisset Dominus potestas recurrere ad consilium sapientis, secundum quod disponitur in statuto dictę terrę ad hoc l. post rem iudicatam, ff. de transactio. vnde saltem ex hoc capite iusta fuit appellatio dicti Nicolai. Non ob. si dicatur dictum Nicolaum non fuisse audiendum, quia non seruauit formam alterius statuti super solutione fienda secundum quantitatem petitorum, quia si bene aduertatur illud non facit ad casum nostrum, quoniam statutum loquitur, de his qui petunt aliquid a conuento, nec dicit quod non facta solutione in nullo audiatur, quia processus ille non valeat. Sed in casu nostro dictus Nicolaus nil petebat pro nunc, sed solum excipiebat petendo terminum ad opponendum copiam petitionis, & sic sumus extra casum illius statuti, nam uideo qđ excõicatus ꝙ nil põt i iudicio petere tũc si cõuenitur

nitur potest se defendere, vt in d. c. cum iter. sic in ꝓposito, licet dictus Nicolaus nõ fuisset audiẽdus, qđ petebat solõnẽ non factã, tamen a defensione contra petitionẽ dicti, nõ debuit excludi, nã aliter sæpe damnaret innocens, qđ est absurdũ. in d. c. cum inter. Ex quibus oĩbus concludo, qđ domini syndici debẽt pronuntiare appellationẽ dicti Nicolai fuisse, & eẽ iustã, & legitimã, & declarare dictã executionẽ factam in eius personã, per dictum ptãtem fuisse, & esse nullam, & inquãtum esset aliqua, ipsam tanq̃ iniquam retractare, ac decernere copiam dicto Nicolao dictæ petitionis factæ coram dicto domino potestate, supet executione fiẽda, assignando sibi terminum trium dierum ad opponendum contra dictam executionem petitã. & condẽnare dictũ Antoniũ dicto Nicolao in expensis factis in hac causa appellationis: quia temere litigauit, & demum debent dicti syndici in causa ꝓcedere sicut fuisset ꝓcessurus dictus potestas, cũ succedat ipsius loco. de app. vt debitus. cum simi.

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia est talis. In ciuitate Massana est quędã laicorum fraternitas, q̃ appellatur fraternitas sanctæ Crucis. Et conueniunt in loco ordinis sancti Francisci, in quadã capella sub vocabulo sanctæ Crucis, quæ quidem fraternitas multa pietatis opera, tum ex ipsorum fratrum substantia, tum ex relictis dictæ fraternitati accipit. Cui quidẽ fraternitati, q̃dã Deo deuotus multa bona reliquit distribuẽda ad pias causas, & specifice fuit adiectum, vt daretur domino epo Massanen. sup quãtitẽ tamen nõ grauauit relinquẽs cõscientiã illorũ de fraternitate, quæ q̃dẽ fraternitas donauit domino epo florenos 12. & ab co ẽt habuit, & recepit fidẽ, & liberã, & integrã absolutionem de dicto relicto. Demum epo mortuo, dr̃ nomine successoris, qđ dicta liberatio non valuit pro tam modica quãtitate & petitur integra quantitas, tã illius relicti q̃ aliorũ. Ex parte cõfraternitatis allegant dictã liberationẽ valuisse, qđ dicta fraternitas non tenetur ad canonicam portionẽ, eo qđ maxime non est memoria, qđ aliquãdo ipsam exoluisset, licet multa relicta ei facta fuissent. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM XXXI.

1 *Prælatus solus sine alia solemnitate potest repudiare hæreditatem longam, etiam rei immobilis ecclesiæ factam.*

2 *Hospitalia sine authoritate diœcesani constructa, non possunt dici loca religiosa, nec stricte pia.*

3 *Leprosi stantes in aliquo loco authoritate episcopi non fundato, non tenentur ad iura episcopalia.*

AD claram decisionem omnium prædictorum, examinanda incumbunt tria. Primo, an dicta liberatio reuocari possit per successorem. Secundo, an dicta fraternitas teneatur ad canonicam portionem, epo loci sibi exoluendam de relictis sibi factis. Tertio præsupposito, ꝙ de iure teneatur, an vigore consuetudinis, seu præscriptionis possit dicta cõfraternitas se excusare. Circa primum, multum non insistam, quoniam non videtur mihi magnam dubitationem continere, cum certo certius sit dictum dominum epm illã liberationem facere potuisse, aut enim de relicto non debebatur quarta, quæ in veritate non debebatur, vt patebit ex infra dicendis, & casus est indubitabilis, tum quia ille idẽ episcopus non poterat plus petere, cum quantitas fuerit relicta in conscientia illorum, iuxta ea quę habentur & no. in in c. statutum. §. assessorem. de rescrip. lib. 6. glo. in cle. 1. de iure patrona. tum quia pręsupposito, quod aliquid plus deberetur episcopo, Episcopus tamen habebat liberam administrationem reddituum. iuxta no. per glo. 12. q. 1. duo sunt genera, & probatur in c. cum nobis. in fi. de elect. potuit remissionem residui facere, maxime cum in piam causam venirent omnia conuertenda. Nam episcopus tenetur superflua conuertere in piam causam. 83. dist. c. 1. & 12. q. 1. vidẽtes. & quicquid clerici habent, pauperum est. 16. q. 1. c. quoniam. ergo potuit nedum partem, sed totum relinquere fraternitati distribuendum in pias causas. nam prçlatus nedũ acquirendo, imo de acquisito non potest facere congruam eleemosinam, vt in c. ad hęc. & c. relatum. 2. de testam. quin imo modica cuicunque donare, vt in capitu. cæterum. de donatio. Item dico, quod prædictis rationibus si quarta fuisset debita, & maxime, quia hic agebatur de acquirẽdo, non de acquisito perdendo, & potest episcopus facere conditionem deteriorem ecclesiæ, vt not. xvi. q. vi. §. fi. vbi bona gl. & per Inn. in c. fraternitatem. de dona. optime faciũt no. per Doc. in c. quoniam. de deci. hinc no. dixit Feder. de Sen. consil. ix. & sequitur Bal. in l. pupillorum. C. de repud. hær. 1 quod solus prælatus sine alia solennitate potest repudiare hęreditatem longam, etiam rei immobilis ecclesiæ factam, quod aliud est non acquirere, aliud acquisita alienare. Sed in casu nostro non est tanta dubitatio, quia reliquit relicta conuertẽda in pium opus, & quia vt infra dicam, in rei veritate quarta non debebatur. Concludo ergo successorem non posse rescindere dictam liberationem factã per prædecessorem. Venio ad secundum, quod est magis dubitabile, an scilicet fraternitas teneatur episcopo ad canonicam portionem. Et videtur primo, ꝙ sic: quia nõ solum de ecclesiis, sed etiam de monasteriis, & aliis piis locis iura volunt episcopum posse suam canonicam portionem exigere, vt ꝓbatur. vt in c. requisisti. & c. fi. de testa. Sed dicta fraternitas est collegium pium, vt in c. ii. quis. xlii. di. & ibi per Arch. facit l. 1. & quod ibi no. Bar. ff. de coll. illi. & patet hoc ratione exercitii. Exercet enim pietatis opera, ergo pia. dr̃ enim locus pius, ex quo ibi exercentur opera pietatis, vt no. Io. An. in c. Ioannes. de testa. & Spe. in tit. de instru. edi. §. nunc vero aliqua. ver. & scias. prope medium. Quid plura? hoc expresse tenuit do. Pet. de Peru. in trac. suo de quarta. Sed his non obstantib. contrarium puto de iure procedere, maxime in casu nostro, moueor Primo, quia hæc verba debentur de relictis factis piis locis episcopo subiectis, non autem de relicto personali, etiam si fuerit factum clerico. hoc probatur in c. requisisti. & c. fi. & x. q. i. de his. & ca. antiquis. el ii. & no. Io. An. post Hos. in c. i. de sepu. Sed in casu nostro non relinquitur dictę fraternitati, sed legatum nõ fit loco: quia fraternitas non est ascripta loco, sed est collegium personale, & quoddam corpus fictum, & repręsentatum, vt l. mortuo. ff. de fideiuss. no. Bar. in l. fi. ff. de colle. illi. potest enim congregari vbicunque vult. arg. in c. si quis. ergo non debebatur quarta, cum enim tali fraternitati relinquitur, non habetur respectus ad locum, vbi congregatur, sed ipsum corpus fictum, & repræsentatum, & si quis vult pertinaciter ibi stare, dicendo quod fiat loco· dico quod tãro est magis clarum, quod quarta non debeatur: quia dicta fraternitas est in loco exempto, qui nõ tenetur episcopo ad canonicam portionem, vt communiter no. Doc. in c. offiñ. de testa. Fed. consi. xcvi. Secundo, principaliter moueor a ratione cessante, quare hæc quarta debeatur episcopo. Nã rõ fundamentalis est ipsa communio, quæ est inter episcopum, & clericos sibi subiectos, ratione cuius cõmunionis omnia bona erunt communia inter episcopum, & loca inferiora. Sed quia communio solet scandalum generare. l. cũ pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ii. & quod legi. & no. in c. si q̃s. de vita & hon. cle. & in c. ex tenore. de senten. excom. editi sunt canones decernentes, quod quarta debeatur episcopis. hęc clare colliguntur ex d. c. requisisti. & ex dictis Ioan. And. ibi, hæc communis ratio cessat inter episcopum, & dictam fraternitatem. Non est. n. communio ratione loci: tũ quia locus non est fraternitatis, tum quia locus illę est exẽptus non ratione personarum, cum sint puri laici: & sic sunt alterius generis, quam episcopus: & duo sunt genera christianorum. vnum clericorum, aliud laicorum, vt habetur in c. duo sunt genera. xii. q. 1. & sic non est communio inter eos: imo esse non debet, cum vita clericorum debeat esse separata a vita laicorum. c. laicos. & c. sequen. 2. q. 7. Nec per istam fraternitatem desinunt isti esse de iurisdictione iudicis secularis, cum hoc nullo iure probetur, sed potius not. oppositum. in clemen. 1. de religiosis domi. Et si quis vellet dicere aliam esse huius quartæ rationem, videlicet, propter onus episcopale, quod subit episcopus in collatione ordinum, & consecratione, & administratione sacramentorum, vt sentit dictus Petrus in dicto tractatu. Hostien. in summa. de sepul. §. licitum. alias §. vetus. ver. naturalibus. dico hanc rationem prorsus cessare in hac confraternitate, cum ista non subeat episcopus in ista confraternitate, nec ratione loci, nec personarum: cessare ergo debet dispositio, vt in capitulo cum cessante. de appellationibus. xvi. q. prima. generaliter. Tertio iudico hac ratione, re-

lictum confraternitati, non sit ratione loci, nec ratione personarum de confraternitate, sed ratione pauperum, vnde hæc confraternitas videtur electa, tanquam distributrix, & dispensatrix ad pias causas, vt patet ex mentibus relinquentium, & colligitur ex mente dicti c. si quis, sed ex relicto facto pauperibus non debetur quarta episcopo, vt in ca. ii. de sepul. etiam si veniat distribuendum per alium, vel per ipsum episcopum, vt in l. nulli, & in l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cle. ergo nec de relicto facto dictæ fraternitati. Nec obstat vnum dictum Io. An. positum in c. dudū, de conuer. coniu. vbi dicit, q̄ si relictū fuit pauperibus certi loci debetur quarta. arg. in d. c. requisisti, quia licet illud dictum sit verum, non tamen nostrę cōclusioni obuiat, nā quando relictum fuit pauperibus certi loci, relictum videtur, non solum cōtemplatione personarum, sed etiam loci, quia relictum acquiritur ipso loco pio, de quo potest disponere ad libitum, vnde cum locus pius subsit ep̄o merito rōne cōis, & oneris episcopalis, debet tale relictū communicari ep̄o. Sed in casu nostro relictū nullo modo acquiritur loco, & præsupposito quod acquireretur, q̄ tamen est falsum, cessaret ratio, cum locus ille sit exemptus, sed relictū est personale, & factum principaliter propter indigētes, vnde nulla ratio apparet quare debeatur hæc quarta ep̄o, & si bene iura antiqua ponderentur, hæc quarta fuit inducta, ꝑ indigentiam ep̄i. vnde honestum fuit visum, quod loca pia subiecta ep̄o subuenirent de omnibus subuentionibus, cum episcopus sit rector, & caput taliū locorū piorū, & administrator in multis, & multa onera subeat eorum contēplatione, vt habetur x. q. iii. c. i. & ii. Quæ quidem ratio cessat in istis laicis, qui nō sunt de iurisdictione ep̄i, sed solum conueniunt vt pietatis opera exerceant, vt supra dixi, iura de hac quarta loquentia, communiter loquūtur in relictis factis ecclesiis, & piis locis, non autem factis collegiis iure approbatis, & sic cessat fundamentum tenentium oppositum, quinimo Bal. Doctor excellētissimus, & duo alii Doc. cum eo consuluerunt contra episcopum in latioribus terminis, uidelicet, quod de relicto facto hospitali authoritate episcopi nō cōstructo, quarta non debetur, quia iura loquūtur, de locis piis, & sic religiosis, quę subsunt episcopo.
2 Sed talia hospitalia sine authoritate diœcesani non possunt dici religiosa, nec stricte pia, cum possint ad libitum cōstructoris dissolui, vt in c. inter dilectos, & q̄ ibi per Inn. de dona. & c. de Xenodochiis, de re. domi. talis enim locus cum sit priuatus. non videtur capax relicti, & sic videtur relictū factum potius pauperibus, q̄ loco, fortius hoc est dicendū in casu nostro, & præcise in terminis nostris pro fraternitate, & contra ep̄m, post verba longa determinabat Bar. in l. si quis ad declinandam. x. q. C. de epi. & cler. Item negari saltem non potest, casum esse dubium, sed in dubio standū consuetudini, quæ est optima legum interpres, vt in c. dilecto, de consue. & l. fin. de interpretatione. ff. de legi. Sed cōsuetudo est in dicta ciuitate Massana, & cōmuniter in aliis locis, quod a dictis fraternitatibus quarta non exigatur, & ergo debet omnino cessare. Et huic rationi modo nullum video responsum, hoc etiam videtur sentire Fede. consilio
3 ccxxv. ubi dicit† quod leprosi stantes in aliquo loco authoritate episcopi non fundato, nō tenentur ad iura episcopalia, cum eorum locus sit priuatus & non religiosus. Concludo ad secundum articulum, dictam fraternitatē ad quartam de relictis non obligatam. Venio ad tertium præsuppositum q̄ de iure teneatur, an vigore præscriptionis seu consuetudinis possit se tueri. Et hæc quæstio reperitur formata per Doc. in ecclesiis, an possit hoc ius præscribere cōtra episcopum. Et reperio tres opiniones. Prima, quia potest præscribi in quantitate sed nō in totum. Secūda, quod non obstante consuetudine saltem debetur quarta. Tertia, quod in totum potest præscribi, hæc no. in ca. requisisti. & ca. officii, de testa. & in ca. certificari. de sepultu. quod in totum non potest præscribi, vt voluit Ioan. & Vincen. & Hostien. in d. ca. requisisti, & idem ibi Inno. licet Hostien. referat Inno. postea mutasse sentētiam, in quæstione facti, & dixi quartam deberi non obstante consuetudine, de hoc tamen non apparet in lec. Inno. Item ipsemet Hostien. latissime hanc materiam discurriens, in summa sua. ti. de sepul. in §. an litium. alias sub §. metus. in fi. illius. §. conclusit, q̄ non obstante, quod ipse esset ep̄s valet consuetudo, portionem diminuens, sed non in totum tollens, cum videatur irrationabilis, sed præscriptio valet secūdum eum si titulus sit cōtra ius, vt in c. de quarta, de præscrip. Idem apertissime voluit gl. in c. de sta. reg. & aperte sentit ibi Ioan. And. allegando corroborationem illius gl. c. de quarta, & multi moderni in hoc sequūtur in d. c. requisisti. Itaque hæc videtur cōmunis opinio, vt possit in totum præscribi, & hæc opi. semper mihi placuit. Et casus noster rotundus in d. c. de quarta, vbi dicit, presbyterum posse se defendere aduersus episcopum, super quarta decimarum, & oblatione defunctorum, ex præscriptione, sed in casu nostro est præscriptio tā ti temporis, de cuius initio non est memoria. Quæ quidem præscriptio supplet defectum tituli, & ualet contra ius cōmune, vt in c. i. de præscriptio. lib. vi. ergo huic præscriptioni est standum, & plene tollit hanc quartam, vt in c. officii. de test. ergo, & præscriptio. Nam præscriptio valet contra ista immobilia ecclesiæ, vt in c. auditis, & in ca. cum olim. de rescri. fortius contra acquirenda, & maxime in casu nostro, vbi de iure non est clarum hanc quartam deberi. Concludo istam fraternitatem posse se tueri præscriptione, etiā præsupposito, q̄ de iure teneretur. Ex his remanet primus articulus magis clarus. Recepit enim episcopus istos xii. florenos ratione relicti, & non ratione quartę, & sic nō potest dicere successor quartam non fuisse integre solutam.

Casus consilij sequentis.

Casus contingentia. Quidā iam defunctus dum ageret in humanis, inter cętera in testamēto suo sic disposuit. In primis quidem iudico corpus meū sepeliri apud locum fratrum minorum sancti Francisci de Senis. apud quem mihi eligo sepulturam, in quo loco iudico, volo, & mando, q̄ mei fideicommissarii infrascripti faciant, seu fieri faciant vnam capellam, sub vocabulo beati Bertholomei Apostoli in eo loco, quo dictis meis fideicōmissariis videbitur. In qua capella cum ornamentis ecclesiæ, & paramento, & aliis necessariis ad eadem, expendantur de bonis meis ducenti floreni aurei, vt in ea perpetuo pro anima mea, meorumque parentum diuinum officium celebretur, & dictum testamentum seu legatum fuit factū anno Domini M. cclv. & sic sunt elapsi iam lxxx. anni, quod nunquām fuit aliquid executum per dictos fideicōmissarios, nec per alium. Nunc quæritur, an circa petitionem dicti legati obstat præscriprio, & præsupposito, quod obstat, nunquid aduersus eam possit implorari beneficiū restitutionis in integrum, &c.

CONSILIVM XXXII.

1 *Præscriptio centenaria solum currit in relictis factis locis religiosis.*
2 *Scientia in facto alieno non præsumitur.*
3 *Ecclesia restituitur aduersus actus iudiciales.*

VIdetur primo dicendum quod præscriptio nō habet hoc casu locū, quoniam non valenti de iure agere, non currit prę scriptio, ut in l. i. C. de anna. exceptio. ubi filio uiuente patre, qui habet rerum suarum usumfru. non currit præscriptio, quia viuente parente, ꝓ illis rebus agere nō pōt. l. nō solū. C. de bo. quæ lib. Ad idē. l. in rebus. C. de iu. do. ubi dr̄, q̄ vxori cōstāte m̄rimonio nō currat p̄scriptio, in rebus dotalibus, q̄a cōstante m̄rimonio nō p̄t ꝓ illis agere, vt ī l. doce ancillā. C. de rei uen. Ad idē c. q̄a diuersitatē, de cōcess. p̄ben. Sed ita est q̄d fratres minores non possunt esse in iudicio, ꝓ rebus t̄palibus, & sic nō possunt agere, vt ī cle. exiui
1 de paradiso. de ver. sig. ergo nō currit p̄scriptio. † Pręterea, & scd̄o, ī relictis factis locis religiosis currit sola p̄scriptio cētenaria, vt ī l. vt in diuinū. C. de sa. san. ec. Sed in casu nostro tātū t̄pis lapsū non est, ergo ius ecclesiæ est integrū, & maxime, si cōsideretur, q̄ sit totū illud t̄ps. 80. ann. a t̄pe testamēti inchoādū, nō dēt in p̄scriptione cōputari, q̄a cum præscriptio nō currat sine bona fide. de præscr. c. uigilanti, & c. fi. & in regula, possessor malę fidei, de reg. iur. lib. vi. Et hęres extraneus p̄sumatur scire contenta in testamēto, dēt saltem reduci illud t̄ps, a quo bona remanserunt apud ipsum hęredem, a quo pręscriptio non potest inchoari, obstāte mala fide. Fuit enim in mala fide, ex quo habuit scientiam huius legati. xxxiiii. quæst. ii. si virgo, quàm habuisse præsu-

præsumitur ratione prædicta. Item & tertio fratres igno
rauerunt relictum, quinimo communiter ignorabãt, † nec
præsumenda est scientia in facto alieno, vt in regula præsu
mitur ignorantia, de reg. iur. lib. vi. ergo non currit præscri
ptio quæ principaliter causata fuit in odium negligẽtium,
vt in c. vigilanti, de præscriptio. Sed his non obstantibus
quæ in veritate in casu nostro non concludunt. vt infra pa-
tebit, dico quod prius duo examinanda sunt. Primo quale
ius ex illo relicto acquisitum fuit fratribus. Scd̃o considerã
dum cõtra quẽ agitur pro executione dicti relicti. Ad pri-
mum conclusiue dico, quod nullum ius fuit acquisitum fra
tribus prædictis, cũ nõ possunt sibi aliquid appropriare, vt
in d. cle. exiui de paradiso. Sed ius fuit acquisitum ipsi eccle
siç fratrum. vnde licet in aliis religionibus, & collegiis hoc
sit, ꝙ ipsi habent ius in ecclesia, & illud quod conceditur ec
clesię, videatur concessum collegio, tamen in fratribus mi-
noribus, hęc dici non possunt, quia nullum ius babẽt in ec-
clesia, sed solũ simplicem vsum facti, vnde ecclesia, & locus
plus videntur vti precario, hæc sunt verba Bart. in tractatu
minoricarũ, qui incipit. Si aliquis in suo testamento, vbi ip
se refert quod licet fratres sint incapaces hæreditaris, vt in
d. cle. exiui. hoc tamen non est referendum ad ipsorum ec-
clesiã, quia non possunt institui hæredes, sicut alii collegiũ
ecclesiasticum. l. i. C. de sac. san. eccle. quia per tale relictum
nihil acquiritur fratribus. Idẽ, & fortius dicendum est in re
licto facto ecclesię, ergo ad diuinum cultũ ius acquisitũ ec-
clesię exercebitur, vel res relicta petetur, vt concludit Bar.
ĩn loco præal. in ca. seq. per syndicum ecclesiæ Romanę. cũ
summus Pontifex est rector ecclesiarũ ipsorum fratrum mi
norũ, ipsi vero fratres habent vsum simplicem, vt sup. dictũ
est, possunt tamen ipsi fratres syndicum nominare ex priui
legio indulto per Papam Martinum IIII. quod quantum ad
relicta facta ab ecclesia non extitit reuocatũ, vt plenius no.
Bar. in d. tractatu. Si aũt dictus syndicus haberi non põtest,
quia fratres nolunt norare, vel fuerit eis interdictus, dicit
ꝙ eps poterit tale prosequi ratione pię causę. arg. in l. nulli,
& l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cle. non obstante,
quod ecclesia sit extenta, sicut si relictũ concerneret aliquã
piã cãm extra diœcesim. põt eñ se eps impedire ratione ip-
sius delinquẽtis, si esset sub cura sua, vt d. l. nulli, & ꝙ ibi no.
Si aũt eps non faceret, vel esset negligens, põt se impedi-
re ciuitas, in qua ecclesia est constituta, quia ecclesia, ibi p
tinet ad honorẽ, & vtilitatẽ oĩum ciuiũ, facit l. i. ff. de publ.
iud. & optime facit l. ciuitatibus. ff. de le. i. & loquitur Bart.
quando ecclesia fratrum est instituta hẽs, sicut in casu no-
stro, quando testator mandauit construi capellã. Ego addu
co tex. apertũ in Auth. de eccl. ti. vbi dr̃ quod facere exeq.
spectat non solũ ad epm, sed ẽt ad ciuilem iudicẽ, ita quod
locus est ꝑuẽtioni. ita dico, ꝙ ciues hic deputati Senis p cõ-
ciliũ generale poterunt banc cãm cognoscere. Concludo
ergo circa hoc primũ, quod ex tali relicto nullũ ius fuit acq
situm, nec est penes ipsos fratres, sed penes ecclesiam, ꝓmo
uendũ tamen per personas antedictas. Nunc, ꝓ solutione
qõnis principalis est examinandum secundum quæsitum,
qđ nunc agitur, p quod apparebit quale ius cõpetat eccle-
siç, & an sit præscriptum, & per quantũ tp̃s. In quo animad
uertendum, qđ aut agitur contra hæredẽ, & non põt se de-
fendere ꝑscriptione, quia præsumitur ĩ mala fide, vt sup. di-
xi. Idẽ videtur dicendũ de hærede hæredis, licet ipse fue-
rit bonę fidei, quia cũ censeatur eadẽ persona, mala fides de
functi nocet hæredi, & hoc est clarissimum de iure ciuili, vt
probatur in l. cum hæres. ff. de diuer. & temp. præscrip. licet
de æquitate canonica aliud videatur, vt hæres q̃ habet bo-
nã fidẽ, possit ex ęquitate incipere præscriptionẽ, vt sentit
Dy. in regula, possessor, de re. iu. li. vi. facit qđ legi. & no. in
c. sed de quarta, de pręscr. & c. cura, de iure patro. cũ agatur
nunc contra laicũ, obseruandũ est ius ciuile. arg. corũ q̃ no.
in c. ii. de arb. li. vi. & c. de clericis. de fo. cõpe. aut agitur cõ
tra extraneũ bonorũ dicti testatoris possessorem. quod esse
põt intentãdo hypothecariã, iuxta l. i. C. cõia de leg. & tũc
si quidẽ ille possidet ex titulo pro hærede, & allegat nunc ꝑ
scriptionẽ hypothecarię actionis, & in dubio vt cõpleatur
ꝑscriptio, requiritur quod cum bona fide possederit xl. an-
nis, q. a minori tpe non præscribitur contra ecclesiã, de præ
scri. c. de quarta, & c. cum olim, & quasi per totũ, & in auth.
quas actiones. C. de sa. san. eccle. & in corpore, de eccle. tit.
§. pro tpalibus, & idẽ vr̃ hoc casu esse contra priuatũ, quia
hypothecaria nõ præscribit̃ minore tpe, vt l. cũ notissimi.
C. de ꝑscr. xxx. vel xl. anno. aut iste tertius possidet sine titu
lo hæredis, imo allegat præscriptionem cõtra hæredem, &
per consequens contra ecclesiã, & tũc vr̃ sufficere tp̃s x. an-
norũ. cũ ti. per tex. in l. i. & ii. C. si aduer. credit. præscri. op.
nã principaliter agit hypothecaria contra ecclesiã. Sed ip-
sum dominiũ hæredis, ꝙ ꝑscriptũ dico ex tpe, vt in iuribus
præalle. nisi dicamus speciale esse in iuribus ecclesiæ, vt nul
lo modo ꝑscribantur minori tpe. xl. anno. vt in d. §. pro tpa
libus, vbi tex. etiã loquitur de relictis ad pias cãs, & apte di
sponit, vt exactio nõ præscribatur minori tpe xl. ann. Ex
his põt capi solutiõ principalis quæsiri, an ꝑscriptio sit vali
da, an cõpleta. nec obstãt argumenta superius in contrariũ
formata. Et primo ad primum fateor, qđ fratres ipsi mino-
res nõ poterant nec possunt agere, sed alii poterant agere,
vt syndicus ecclesiæ Romanæ, vel eps loci, & ciuitas, ubi
est ipsa ecclesia, vnde per negligẽtiã administratorũ, currit
præscriptio contra eũ qui agere nõ põt, vt aperte est uidere
in relicto facto pro redẽptione captiuorum, & pauperibus
alendis, qui agere nõ possunt cãm, qñ incerti sunt captiui,
sed propter negligentiã epi currit præscriptio, vt est tex. cũ
gl. in d. l. vt inter diuinũ. no. Fede. de Senis, de consti. c. i. Nõ
obstat quod dr̃ de filiosa. & uxore, quia maritus non possi-
det vt uxoris administrator, sed iure ꝓprio ꝙ bẽt in illis re-
bus, & idem in patre. Item nulla ecclesia põt agere, cum sit
corpus inanimatũ, sed ꝑp negligentiã possidentiũ, & admi
nistratorũ currit præscriptio contra eã, vt de præscript. per
totum. Non obstat secũdum arg. de l. vt inter diuinum, vbi
in talibus relictis admittitur duntaxat ꝑscriptio cẽtum an-
norum, quia dico illã legem in hoc correctã, per auth. quas
actiones, q̃ ibi immediate sequitur, & hr̃ clarius in corpore
vnde sumitur, scilicet de eccl. ti. §. ꝑ tpalibus. sentit gl. in c.
si. 16. q. 4. vnde hodie solũ Romana ecclesia gaudet priuile-
gio centũ annorum, vt in c. ii. de præscrip. li. vi. & in c. cum
nobis. eo. ti. & d. auth. quas actiones. Tertium argumẽtum
principale super ignorantia fundatum non obstat, quia ꝑ-
scriptio currit ẽt contra ignorantes, vt probatur in l. fin. C.
de præscriptio. lon. tẽpo. & d. c. ii. & c. uigilanti. de præscri.
videntur eñ quodãmodo negligentes in eo, ꝙ nõ quærũt,
quæ eis incumbunt, & ad eos pertinent, arg. in ca. quis, de
regu. iu. Venio nunc ad secundum principale quæsitũ, an
ꝑsupposito, qđ præscriptio cõpleta sit, ecclesiæ in integrũ
restitutio aduersus illam præscriptionem indulgenda sit, &
est elegans, & subtile dubium in quo antiqui glossatores, &
scribentes se admiscent in uarias sñias, & Ber. primus glos-
sator multũ in hoc uariauit. in c. auditis, de præscript. nunc
in vnã nunc in contrariam sñiam declinando, sed tamẽ ad
hæsit opi. Io. & Vincen. qui conuenerunt restitutionẽ dene
gandã, moti, quia iura uoluerint ecclesiis in præscriptioni-
bus præiudicari. in c. placuit. xvi. q. iii. & eadẽ cã. q. iiii. vo-
lumus. Itẽ, quia si consideretur restitutio frustra emanas-
sent iura præscriptionis, loquentia aduersus ecclesiã. Itẽ te
nuit Gostre. in summa de in integ. resti. dicens, ꝙ nunq̃ in-
uenit ecclesiã restitui in usuca. ꝙ tempora subducantur de
medio, vt in c. i. de præscriptio. sed in præscriptionibus iu-
dicialibus ecclesia ęquiparatur minori. Hanc opin. sensit
glo. in cle. i. de in integ. resti. dicens illam cle. loqui de resti-
tutione aduersus præscriptionem, contra quã datur restitu
tio remittens ad no. in d. c. auditis. nihil de nouo inducens,
sed in contrariam sñiam conueniunt numero plures, & in-
genio elegantiores. primo Accur. gl. iuris ciuilis in d. auth.
quas actiones. & apertius in Auth. de eccl. titu. §. per tem-
poralibus. vbi dixit hoc communiter teneri. Secundo hoc
tenuit Ioan. glossator decreti. in capitu. placuit. el ii. xvi. q.
iii. Innoc. Papa Doctor subtilissimus in ca. l. de in integrum
restitutio. hanc opinionem secuti sunt Pau. de Leaza. & Io.
de Lig. in clementi. i. de in integrum restitutio. præallega.
capi. auditis. Et ibi fere omnes moderni. in cap. contingit,
de transactio. & Hostien. in summa. de in integ. restit. §. iii.
prope finem. senserunt Bal. & Bart. in d. authen. quas actio-
nes, vbi male, & non fideliter recitant opiniones canonista
rum, probatur hæc opinio ratione, minori currit præscri-
ptio, tamen restituitur. C. si aduer. usuca. & in l. fina. in qui-
bus causis in integ. restitutio. non est nece. nota glo. in l. si-
cut. C. de præscriptio. xxx. annor. ergo idem dicendum in
ecclesia, quæ fungitur iure minoris in restitu. ut in c. i. & c.
auditis. de in inte. rest. & in c. i. & ii. eo. ti. li. vi. & in cle. vni-

ca.eo.ti.nec valet si dicatur, illa iura loqui de contractib. & præscriptionib. iudicialib. quia nõ apparet ratio sic restringendi. si enim aduersus contractum per quem secuta traditione transfertur dominium, datur restitutio, ergo fortius est concedenda aduersus præscriptionem, cum contractus sint de iure gen. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iu. & interuenit vtriusque partium consensus. l. sicut. C. de actio. & obl. præscriptio antem est de iure ciuili inu[illegible]ta, & causata circa partium consensus. Si ergo fortius vinculum dissoluitur, multo fortius minus forte. ar. in auth. multo magis. C. de epi. & cle. & c. cum in cunctis. de ele. Item actus iudiciales, vt teneant, sunt multum fauorabiles, & sic sunt litium finis, in c. finem litibus. de dolo & contu. & l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. pet. hinc alibi dixit glo. no. delictum prælati nocere ecclesiæ in iudicialib. sed non in contractib. vt no. in regula, delictum prælati. de reg. iu. lib. 6. 3 † Sed aduersus actus iudiciales restituitur ecclesia, etiam aduersus sententiam, vt c. i. de in integ. resti. lib. 6. & in c. auditis. prçalle. ergo multo fortius aduersus præscriptionẽ extraiudicialem. præterea d. cle. indistincte loquitur, vt aduersus lapsum temporis restituatur ecclesia: ergo aduersus præscriptionem, quæ causatur ex temporis cursu. Et hanc partem arbitror veriorẽ, maxime attenta ignorantia huius legat, nam in legatis, vt singulariter voluit Bar. in l. i. §. si quis autem. ff. de iti. actuq; pri. causa maior est restituenda ignoranti aduersus præscriptionem. ar. illius l. ego adduco ad idem gl. no. quæ hoc sensit in l. Pantonius. ff. de acq. hær. Non obs. quod iura voluerunt ecclesiæ præiudicare per præscriptionem, quia idem reperitur in minore, & tamen conceditur restitutio, nec sequitur quod per hoc iura sint frustratoria: quia hoc falsum, cum restitutio debeat peti infra quadriennium, quo lapso alia iusta causa non apparente, firma manet præscriptio, vt in c. 1. & 2. de in integ. rest. lib. 6. Non obstat hoc expresse iure non caueri: quia satis est, quod includatur sub verbis generalib. iura enim generaliter volunt ecclesię lęsę succurri per beneficium restitutionis, vt in iurib. prçalle. Sed restat nunc aliud nõ minus forte. nam pręsupposito, quod restitutio sit concedenda, tamẽ illa debet impetrari infra quadriennium, a tempore lęsionis, & nõ vltra, vt in d. c. 1. & 2. de in integ. rest. lib. 6. & in cle. 1. e. ti. & l. fi. C. de temp. in integ. rest. Sed in casu nostro est impossibile, secũdum ea, quæ supra dixi: quia nedum tps pręscriptionis complete, & sic lęsionis, & sit quadriennium, sed maius tps est lapsum: ergo tali casu contingente, non est hoc beneficium indulgendum. Ad hoc respondeo dupliciter. Primo, quod illud tẽpus quadriennii a principio est vtile, vnde non currit ignoranti. tex est in c. 1. eo. tit. lib. 6. vbi dicit. si quis negligenter omiserit &c. Sed ignorans non negligit, vt probatur in c. 2. iuncto c. quia diuersitatem. de concess. præb. Ad idem gl. in c. q̃ sit. de ele. lib. 6. in ver. distulerit. & hanc opinionem singulariter teuuit Zen. & Io. de Lign. post eum in dicta cle. vnica. in ver. continuum. pro hoc facit, quia quadriennium istud succedit loco anni vtilis, qui olim competebat, vt dicit tex. in d. l. fi. C. de temp. in inte. rest. dẽt esse ergo a prin. vtile, vt sic sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur. ar. c. vt ecclesia. vt li. pen. Secundo respondeo, non minus efficaciter tex. in d. ca. i. dicit, non audiendam ecclesiam post quadriẽnium, nisi aliqua rationabilis cã subsit, quę mouere dẽt superiorem ad hoc beneficium concedẽdũ, sed si bene oẽs circũferentiæ in casu nostro ponderentur, facillimè repcrit cã rõnabilis. hic primo fuit ignorãtia legati, quę est iusta cã restituendi ẽt maiorem, vt supra dixi. Secũdo, & melius hic agitur de iure illius ecclesiæ, quę ad hanc rem promouẽdã nõ hẽt specialem, & proprium administratorem, cum quo res ecclesię nõ possunt agi, & Papa est valde remotus, & in istis curã impartiri nõ põt eps, & non curat, cũ p p exẽptionẽ epi minus soliti sunt curare. Ad hoc qđ singulariter not. Inn. in d. c. olim. el 1. de rest. spo. vbi dicit, ꝙ si ecclesia inferior caret ltimo & immediato administratore, nõ currat cõtra eã pscriptio. licet eps posset p ea agere, & hoc ea rõne: q a nõ est q spãlẽ eius curã gerat. idẽ ergo & fortius esset dicendum, vt hic saltem illud tempus quadriennii nõ currat, data probabili ignorantia, quę hic satis pręsumẽda est &c.

Casus consilij sequentis.

Casus in effectu talis est. Iudex a sede apostolica deputatus, quẽdam absentẽ citauit p edictũ, nõ valẽs forte citare psonaliter, & tãdẽ illo nõ cõparente interdixit, & excõicationis snias in illũ fulminauit, & sic deniq; mãdauit p ecclesias illũ publicari, & uitari demũ ille sic excõicatus comparuit in ecclesiis illis in quibus fuit publicatus, & fecit fidẽ de quadam appellatione sua priusquam sniæ illæ ferrentur, interpositis iustis causis apparentibus in ea. & illa præsertim, quia fuerat citatus ad locũ sibi notorie suspectum, & minus tutũ, dicens amplius eũ uitari nõ debere, maxime, quia iudex ad quẽ appellationẽ admisit, & inhibuit ne appellatione pendente procedereẽ ad ulteriora. Itẽ q a reperiuntur quædam statuta in ecclesia cathedrali illius loci, quę vident concedere cõionẽ in casu p dicto. Iudex uero a quo, q excõicationẽ ptulit, instat, ut uitet, dicẽs appellationẽ nullã, maxime, q a sententię illę & cẽsuræ fuerunt latę pro excessu notorio. hoc tamen reus omnino diffitetur. Quæritur nunquid rebus sic stantibus debeat interim uitari in officiis diuinis, & aliis.

CONSILIVM XXXIII.

1. *Ordinarius debet in actu executionis sententia obtemperare delegato*
2. *Sententia excommunicationis iusta. vel iniusta est timenda.*
3. *Appellatio manifesti raptoris non est admittenda.*
4. *Notoria multa dicuntur, quæ non sunt.*

Videtur primo, quòd vitari debeat. p id qđ no. gl. in c. dilectus. de app. in fi. q̃ dicit, ꝙ si dubitaẽ an teneat appellatio, potius est uitadus, q̃ in dubio ei cõicandũ, arg. de ele. extra in c. fi. & melius facit c. illud. eo. ti. ubi in materia nostra dicit tex. ꝙ in dubiis via tutior est eligenda, scilicet quod potius seruetur excommunicatio. Ad idem facit in arg. c. iuuenis. de spou. cle. exiui. de nerb. signi. ubi dicit, qđ in dubiis eligenda est uia, quæ est sine periculo, sed in casu uitationis nullũ subest periculum, in alio sic, data ualiditate excommunicationis, ergo &c. pro hoc etiam facit c. 1. & quod ibi no. glo. de seruti. Secundo principaliter hoc vr̃ tenere Inno. in c. ad præsentiam. de app. ubi dicit, ꝙ quanquam excommunicatus post appellationem, non teneatur se gerere pro excõmunicato, si de sua appellatione confidit, ab aliis tamen uitandus est. c. per tuas. de sen. excom. ubi tex. vr̃ hoc innuere in uer. nos igitur. 1 † Tertio facit c. pastoralis. §. quia uero. de offi. deleg. ubi dr̃, qđ etiam ordinarius debet in actu executionis sentẽtię obtemperare delegato, etsi sciat illius sententiam iniustam, ergo cum delegatus in casu nostro instet 2 non vr̃ ipsius pręcepto refragandum esse. † Quarto, quia sententia excommunicationis iusta, nel iniusta est timenda. 11. q. 3. sententia pastoris. & subditus in dubio tenetur superiori obsequi, & parere. 33. q. 1. quid culpatur. & 11. q. 3 3. quid ergo. † Quinto de hoc est casus in c. cum sit Romana. in fi. de app. ubi dr̃ appellationem manifesti raptoris nõ esse admittendam, & quod pro delicto notorio apostolus excommunicauit Corinthum absentem, & irrequisitum. & ad idem facit. 2. q. 1. c. de manifesta. Sed his non obstantibus, quæ iudicio meo nõ obstant. dico in hoc articulo, saluo iudicio meliori, casum esse in c. solet. in fi. de sen. excom. lib. 6. ubi dr̃, ꝙ si quis ostendens se excommunicatum post appellationem probabilem, postulat se admitti ad probandum, debet solum uitari in iudicialibus, & in aliis uegotiis extraiudicialibus non. unde in electionibus & aliis spiritualibus, seu diuinis officiis admittendus est durante appellatione, & hoc clare uolunt ibi Inn. & Io. an. qui dicunt, quod etiam antequam admittantur probationes, an causæ appellationis sint uerę, uel non debet admitti ad prędicta saltem cum protestatione. unde satis est scđm eos qđ excommunicatus compareat, & dicat se appellasse ante sententiam, & pro hac snia ego adduco tex. iudicio meo hoc aperte pbantẽ in c. licet. eo. ti. lib. 6. ubi dr̃, ꝙ si quis asserit se fuisse excõicatum post appellationẽ, & non fuit prosecutus appellationem infra tempus a iure statutum, debet pronuntiari, & denuntiari excõicatus, ut uitetur, & nedũ in iudicialibus, sed ẽt in extraiudicialibus, & aliis actibus legitimis, donec probauerit excõicationẽ nõ fuisse legitimam, uel aliter docuerit de illius nullitate. Ecce ergo apertissime, ꝙ ante oẽm psecutionem appellationis nõ debet euitari, dummõ asserat se appellasse, & sic infra tps psecutionis a iure statutum. Et sic in illis duobus c. vr̃ casus huius q. Aliud induco ad idem

c. satis

c.satis notabile.in materia,c.dilect.in fi.de ap.præalle. vbi
canonici cõicantes excõicatis post appellationem, & post
denuũtiationẽ archiepiscopi,iudicãtur inculpabiles, quia
magis noluerunt deferre appellationi interpositę ad papã,
q̃ denunriationi Archiepiscopi,& rõ omiũ prædictorũ põt
esse,cũ appellatio legitima habeat suspẽdere iurisdictionẽ
iudicis,& sic ĩpedire validitatẽ excõicationis postea latę,
vt c.per tuas.de sen.exc.& c.cũ contingat.de off.delega. &
d.c.licet.non debet præsumi iniustitia appellationis, cum
tanto præiudicio appellatoris, & quia ẽt contra iudicẽ oĩo
non est præsumendum,capitur quasi media via, & in iudi-
cialibus,quæ sunt magis odiosa excõicatus debeat euitari
appellatione pendente.secus vero in extraiudicialibus, ne
in tantum iuri suo præiudicetur,licet fateatur In.in d.c.so-
let.quod in priuata familiaritate poterit ĩ occulto euitari,
si sine scandalo hoc fieri poterit,sed non in publico,nisi no
torie constaret appellationem fuisse iniustam,quia talis ap
pellatio non defendit.d.c.cum sit Romana,& c. cum appel
latio.de appel.li. vi. sed in casu nostro hoc non potest dici.
Primo,q̃a iudex ad quẽ recepit appellationẽ,& fecit,q̄ fa-
cere non poterat,nisi prius recepisset appellationem velut
omissam ex causa probabili,& non contra notoriũ,vt pro-
batur in c.Romana.§.si vero,cum §.seq.& c.non solum,de
ap.li.vi.Itẽ cum citatio fuit facta ad locum notorie non tu-
tum, potuit incõtinenti appellare ẽt in absentia iudicis,vt
in cle.pastoralis.§.& pristina,& ibi gl.de re iudi. & quod le
gitur,& no.in c.ex parte,de app.facit c.si iustus.eod.tit. &
quod no.Inn.d.ca. dilectis. Nec valet,si dicatur,q̄ notorie
occupabat iniuste bona ecclesię, quia hoc negatur per par
tẽ aduersam,& allegabatur probabilis titulus possidẽdi, &
sic redditur res dubia,vt est gl.no.in c.i.de off.deleg.li.6. fa
4 cit li.ii.C.quibus ad liber.procla.nõ licet. †Præterea mul-
ta dicuntur notoria, quæ non sunt in c.cõsuluit.de ap.& sa
tis est quod poterat habere aliquã iustã cãm possidendi, iõ
non debet excõicari antequã audirẽtur suę defensiones,ar
gu.bonũ in c.licet ep̃s.de præben.li.vi.Item tex.in c.sacro.
prohibet indistincte aliquem excõicari, non præcedẽte ca
nonica monitione, quantumcũque factũ dicatur notoriũ,
quia excõicatio fertur ab homine non propter delictũ,sed
ꝑ ꝓ contumaciã, vt no.glo.in ca.episcopi.xi.q.iii.sed paria
sunt aliquẽ non citare,vel ad locum notorie non tutum.ar
gu.in dictis iuribus,& c.si duobus.de ap.Non obstant con-
traria.Et primo glo.in d.c.dilectis.debet enim intelligi, &
determinari secundum iura noua superius allegata,vel põt
saluari in priuata,& secreta familiaritate,vt sup.dixi.vel in
iudicialibus. Ad secũdum,de dicto Inn.in c.ad pręsentiã,
de . pp.dicendum,quod debet intelligi,& limitari, vt ipse-
met no.in d.c.solet. Nam mouetur ipse, ibi per c.per tuas,
de app.quod recipit hodie limitationem per c.solet,& c.li-
cet.præal. Ad ternim,de c.pastoralis,dico procedit quan-
do snia,est aliqua,licet iniusta.Sed in casu nostro præceptũ
iudicis super vitatione,est ipso iure nullũ cum sit contra iu
ra superius allegata.Ideo tale præceptum potest cõtemni,
ad hoc quod no.Inn.in c.si quando,de off.deleg. magis enĩ
est obediendum iuri,q̃ mãdato delegati.xi.q.iii. Iulianus,
& c.dominus,& c.qui resistit.Non obstat quintum argum.
procedit enim quando excõicatio tenet, vt quia est iusta.
Sed in casu nostro præsupponitur nulla. Ad c.cum sit Ro-
mana.satis responsum est, nam negatur factum esse noto-
rium, & allegatur insta causa possidendi. Item Apostolus
sępe Corinthium admonuerat,& factũ erat notoriũ,quod
nulla tergiuersatione,&c. quod nõ cõtingit ĩ facto nostro.

Casus consilij sequentis.

Factum ex quo dubia infra scri-

pta oriuntur sic proponitur.Quidam laicus mercator fecit
suum hæredẽ vniuersalem quoddã monasteriũ monacho-
rum,eoq; vita functo monasterium adiuit hæreditatẽ,& in
oĩbus pro hærede se gessit, tam in iudicio,q̃ extra,capiẽdo
bona hæreditaria,& eorum aliqua distrahendo,&c.Tandẽ
repertum est in libris debitorum testatoris quod idem ipse
testator,& suus prædecessor in eadem hæreditate t̃pe vitę
eorum a diuersis personis ad rationẽ octo uel decẽ pro cen
tenario receperunt certam summam uiginti millium flore
norum,multaque debita similis cõditionis dicto monaste-
rio per dictum testatorem relicta fuerunt recuperata, & in
cõibus usibus monasterii expensa ortũ est conscientię scru
pulum pro eo quod monasterium multas fecit expensas ra
tione ipsius hæreditatis,soluẽdo legata,& alia debita,mul-
ta litigando tam in curia Roma.quam extra,ae ędificando
in monasterio,& alios sumptus ratione hæreditatis facien
do.intãtum quod ad satisfaciendum, de vsura, iuxta librũ
testatoris,vix sufficerẽt ea quæ,de prædicta hæreditate su-
persunt una cum reliquis bonis monasterii,& propter ser-
uitutem christianorum,& pro informatione simpliciũ fuit
de quatuor dubiis circa præmissa petitum. Primũ dubiũ,
an dictus testator sit indubitanter ex dictis cõtractibus cẽ
sendus vsurarius. Secundum utrũ dictum monasterium
plenarie teneatur ad satisfaciẽdum,de vsura testatoris iux
ta summas contentas in libro debitorum. Tertium vtrum
alia bona monasterii non sufficientibus bonis quæ super-
sunt de dicta hęreditate, debeant pro satisfactione hmõdi
debitorum exponi,& alienari. Quartum,utrum papa, de
iure,aut alias canonice seu licite possit dicto monasterio,si
ne periculo destructionis succurrere dispensando, & insu-
per in promissis,&c.Nicolaus abbas.

CONSILIVM XXXIIII.

1 *Mobilia triennio vsucapiuntur, immobilia decennio, actiones, xxx. annis*
2 *Vsurarius manifestus quo ad annullationem testamenti quis dicatur.*
3 *Libri vsurarum,an reddant quem manifestum usurarium.*
4 *Testes singulares non sufficiunt ad probandum ueritatem delicti.*

ATtingã iuxta ordinem prę-
libatum primum dubium,qđ de iure clarissimũ
est,quicq̃d enĩ accedit sorti ex pacto, vsura est,
quantũcunq; id sit modicũ siue consistat in pecunia nume-
rata siue in alia specie,vt probatur xiiii.q.iii.per totã quæ-
stionem,quinimo solus animus mutuantis constituit eum
vsurarium, secuta traditione muneris vltra sortem, si alias
non fuisset mutuaturus deficiente spe lucri, vt probatur in
euangelio Lucę.Mutuũ dantes nihil inde sperantes, & trãs
sumptiue in c.consuluit, de usur. decipiuntur enim qui sa-
piunt licere recipere x.vel aliam minorem quantitatẽ pro
centenario,& cum munuscula ex pacto recipere usura sit,
in c.ii.xiiii.q.iii.facit tex.ĩ c.per vestras, de do. post dnior.
re.& Bar.in l.diuus.ff.ad le.Fal.& Io.An.in reg.peccatũ. de
reg.iur.li.vi.in mercu. hæc breuiter quo ad primũ. Venio
ad secundum,an monasterium teneatur plenarie satisface-
re,in quo dico animaduertẽdũ an testator fuerit usurarius
manifestus,an vero occultus.Nã si fuerit manifestus, nõ te
nuit testũ neglecta cautionę,de qua in ca.ii.de usur.lib.vi.
Ille enĩ tex.annullat testũ vsurarii manifesti indifferenter
cautione de restituendis vsuris per eũ non p̃stita, nec reser
uata dispositione ad pias cãs,ad hoc q̄ no.Bart.& Bal.in l.i.
C.de sac.san.eccl.& per consequens monasterium obliga-
retur ad restituendũ oĩa bona hæreditaria, q̃ peruenerunt
ad illud,posset tamen se defendere per p̃scriptionẽ cũ bona
fide possederit,& habuerit titulum pro hærede,tanq̃ t̃ps sit
1 lapsum,qđ sufficit ad p̃scriptionẽ.†Nã mobilia usucapiun-
tur triennio,immobilia decẽnio,& actiones xxx.annis, vt
leg.& no.in l.pro hærede.ff.de petitio.hæredi.& in l.i. ff. ꝓ
hęrede. Sed in casu nostro,cum agatur de excludẽdo suc-
cedentes ab intestato requireretur t̃ps xxx.an. quia nõ mi
nori t̃pe p̃scribitur iuri adeundi, vt no.per gl.& Bar.in l. li-
cet,& l.cũ antiquioribus.C.de iure delibe. Prædicta puto
vera,nisi notoriũ fuisset testatorẽ fuisse usurarium, nã tunc
monasteriũ p̃sumitur uerisimiliter sciuisse.arg.in c.ii.de po
stulatio.prælato.& in cap.q̄ dictis.xvi.distin.& non potuis
set præscribere,quia aut sciebat testamentũ non ualere, &
erat in mala fide, xii.q.ii.ca.quæ & humanis,si uero crede-
bat ualere, & errabat in iure,error iuris impedit præscri-
ptionem, vt l.nunquam. ff. de vsuca.& l. quemadmodum,
C.de agrico.& censi.lib.xi.legitur, & notatur in c. aposto-
licæ.de donatio.& cap.dudum.de deci. in causa tamen re-
stitutionis habenda esset ratio expensarum cum monaste-
rium fuerit in bona fide licet in iure errauerit.Item non te-
netur ad restitutionem fructuum consumptorum, quia il-
los fecit suos propter bonam fidem, vt est textus notab. in
l.sed si.§.scire. ff. de petitione hæredita. per Bartol. in d.§.
scire.& in l.ex diuerso.ff.de rei vendicatio.per Dyn. in re-

gula possessor. de regu. iu. li. vi. per Doc. in c. grauis. de resti. spo. Et de hac materia fructuum dicendum est vt ple. no. in d. c. grauis. & d. l. ex diuerso. 2 †Quis aũt dicatur manifestus vsurarius quo ad annullationem testamenti cautione non præstita, vario modo dicitur. Nam si tenebat banchum publice paratum ad mutuandum ad vsuram in dubio dicitur manifestus, & notorius, vt no. gl. ii. q. ii. manifesta. & est melior gl. in c. ii. de vsur. li. vi. quæ posuit multos alios modos publicationis, puta si fuit in iudicio confessus, vel cõuictus, & condemnatus, &c. vt ibi alium modum ponit gl. in d. ca. ii. quando fuit hoc crimen confessus, coram sacerdote, testibus reddens libros vsurarios. Item secundum Bar. & mutuauit in camera omnibus venientibus ad eũ. in l. fur est. ff. de fur. notabilis modus colligitur ex gl. & tex. in c. cũ in diœcesi. de vsur. Itẽ si tempore vitę suę erat, de hoc publica fama satis cum aliquibus argumentis, & ita consuluerũt multi valentes viri, q. q. Fede. consi. 62. videatur velle illud non sufficere, quo ad hoc vt testñ factũ sit nullum, licet episcopus potuisset ex tali probatione illum publicare, & demũ post publicationem testñ fuisset nullum, & hoc dictum habet ęquitatem, ne solum fama cũ indiciis non data ipsi contrarius facultatẽ illã purgandi puniatur quis, & ne testñ ipso facto irritetur. Item potest dici publicus si potest probari faciliter, puta per libros suos, vt no. Arc. in d. c. ii. in prin. gl. in no. bene sentit contrarium in ca. sane. 24. q. 2. quæ est in ver. librorum. quæ dicit, ꝙ si inueniantur rationes, vel instrumenta, per quæ patet eum usurarium, fuisse nõ põt cõicari nisi satisfecerit, si hoc occultum fuit, quasi dicere velit, ꝙ per hoc solũ non probatur vsurarius, dicit ibi Arc. quod multi magni uiri, hoc dictum sunt secuti nisi appareãt, alia indicia, & hoc dictum videtur cõtrariari ei, quod dicit Archi. in c. ii. dicit aliquis, de hoc uidetur casus, in cle. pen. de vsu. vbi libri, seu rationes probant contra vsurariũ. Sed põt certe responderi, quod hic sumus extra casum illius cle. cũ ibi constaret illos esse vsurarios: hic aũt loquimur quando non constabat, nisi per ostensionem librorum. Quidã moderni. in c. cum in tua, de vsur. dicunt sufficere codices vsurarũ, quinimo plus dicunt, quod ẽt si post mortẽ, potest per testes probari defunctum fuisse vsurarium, non valebit testamentum, quia satis apparet illum fuisse manifestum, ex quo probari poterat vsurarius, & sic recitant per aliquos fuisse consultũ. Sed ego reperio Bal. Lau. de puni. & Bar. de Sali. consuluisse oppositum. vt refert d. Pe. de Anc. in repe. c. canonum. de consti. concludentes quod ad annullationẽ testamenti, requiritur quod usurarius fuerit manifestus. i. notorius. unde capitur uerbũ manifestum. in d. c. ii. pro notorio. quare non sufficit fama, vel ꝙ per duos uel tres testes probetur usurarius, quinimo dicunt, ꝙ non valet constitutio ep̃s, disponens famam sufficere vel duos testes, de veritate ad probandum quem manifestum, quia non potuerit ep̃s alterare dispositionem iuris in præiudiciũ vsurariorũ, & impropriare vocabula rei, cum nomina appellatiua sint immutabilia. l. si quis in fundi uocabulo. ff. de lega. i. & ita consuluerunt Bononiæ, vbi erat talis constõ, hoc idẽ videtur sentire ipse Bal. in l. i. C. de sac. san. eccl. vbi dicit nõ sufficere ꝙ tres probent quẽ fuisse vsurarium, ẽt apparentibus codicibus vsurarii, nisi probẽtur actus publici seu cõis opi. quia tex. in d. c. ii. fundat se sup manifesto in irritatione testamenti. Ego credo secure posse dici, ꝙ cũ illud c. ii. imponat nouam pęnam & satis attribuit, cũ priuet in effectu facultate testandi, quæ partim est de iure gentium & partim de iure ciuili iuxta no. in l. qui testamento. ff. de test. & hoc faciunt ex iustissima cã: tamẽ fauore reipublicę p p animarum periculũ ipsorũ vsurariorũ. vt in c. vsurarũ voraginẽ, de vsur. li. vi. & c. quanto. e. ti. debẽt intelligi, & verba capi in proprio significato, ita ꝙ nec nimis laxari, nec nimis restringi debeant, arg. eo. quæ no. in l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. xi. manifestum vero in suo proprio significato importat minus q̃ notoriũ, & plus q̃ fama, vnde oẽ notorium est manifestum, vt in c. cum olim. de verbo. signi. & c. fi. de coha. cle. sed non conuertitur, quia non omne manifestum est notorium. vt cõiter no. Doc. in d. c. vestra. & no. in c. quia suspecti, 3. q. 6. manifestum vero cõiter diffinitur maxime per Io. An. in d. c. vestra. ꝙ est publica, seu famosa insinuatio vel proclamatio cõis, & certa sciẽtia a certis authoribus proueniens, & in hoc vltimo habet in se plus q̃ fama, quæ sola suspicione & incerto authore prouenit, vt ibi no. Io. An. sed Io. Cal. in d. c. vestra. addit ad dictam diffinitionem ꝙ probari potest, quod placet ibi domino An. vult dicere quod manifestum est id quod probari potest, ultra illã publicã, seu famosam insinuationem, & satis credo hoc fuisse, de mente Io. And. Nam si nõ posset ueritas probari, non differret a fama, & pro hoc c. de hoc. de simo. & c. porro. de diuor. Ille ergo dicitur manifestus vsurarius quo ad irritationẽ testamenti, qui uere probari potest usurarius, & vltra hoc, probat cõis fama loci. 3 †Ex quo infero ꝙ libri soli usurarum non faciunt eum manifestum, sed cũ fama sufficiunt, uel si iudex eum publicauit per sentẽtiam, nam transit in notorium, quod est plus, & sic capio mediũ, vnde non requiro necessario notorium, nec puto sufficere solã probationem delicti. 4 †Itẽ dico quod ad probandum veritatẽ delicti, non sufficiunt testes singulares. vt plene no. Fede. consi. 72. etiã si hoc haberet constitutio episcopi, facit quod ad prædicta no. idẽ Fede. consi. 16. ubi tenet confessionẽ factã extra iudiciũ per usurariũ non sufficere, ut per hoc dicatur manifestus. Non obstat prædictis, c. cum in diœcesi. præallег. ubi uidetur sufficere fama cũ aliquibus argumentis, potest enim responderi, quod nõ loquitur quo ad irritationẽ testamenti, sed quo ad exequendũ pęnã. c. quia in oibus. de usur. quæ cũ sit modici præiudicii, non capiuntur verba ita stricte. ut no. Fede. consi. 72. præalle. Vel dico quod intelligitur, de argumentis, quæ sufficiunt cũ fama ad probandũ quẽ vsurariũ, cum de facili conuinci non possunt. arg. c. illo vos. de pigno. ca. ad nostrã. de emptio. & uenditio. & quod legitur, & not. in cle. i. de usur. Nam argumenta seu indicia quandoque plene probant. l. indicia. C. de rei vendica. & l. sciant cuncti. C. de proba. & no. in c. tertio loco, de probat. & sic concordat cũ prædictis, & per hoc habetur, an testñ fuerit nullum, & an dicta hęreditas sit in casu restitutionis, vel non, præsupposito, ꝙ non sit in casu restitutionis, vt puta quia non erat manifestus usurarius modo prædicto.

Quæritur redeundo ad principale dubiũ, an monasteriũ teneatur satisfacere de omnibus vsuris, in libris prædictis contentis. Et breuiter dico, quod aut monasteriũ adiuit hęreditatẽ cum beneficio inuentarii, & in dubio non tenetur vltra uires hæreditarias, vt l. fina. C. de iure delibe. quatenus aũt suppetit hæreditas detractis probabilibus expẽsis, puto monasteriũ teneri ad restitutionẽ, prout ex libris testatoris vsurę eliciuntur. Nã faciunt in hoc fidem, quia regulariter libri faciunt fidem contra scribentem, vt in l. quidã. §. nummularios. & quod ibi, no. ff. de eden. & in l. exemplo, & l. rationes. & l. instrumenta. C. de proba. & in c. ii. de fide instru. cũ, quia in casu nostro, agitur ad exonerandum animã defuncti, non debet exquiri probatio multũ exacta, vt in cle. i. de usur. & quod ibi no. & debet fieri, hæc restitutio his, a quibus fuerunt extortę, uel eorũ hæredibus, si supersunt, vt in c. cum tu, de vsur. uel tanq̃ incerta distribuenda sunt pauperibus, vt in d. c. cum tu. & de practica, est bona gl. in c. ii. de usur. lib. vi. in c. satisfieri, & latius per Feder. consi. 101. Et hæc procedunt ẽt si defunctus, nihil mandauit, de usuris restituendis, ut in c. tua nos. de usur. iuncto. d. c. ii. in gl. in uerbo, mandauerunt. Aut monasteriũ non confecit inuentarium, & nũc licet prima facie uideatur obligari, etiam vltra uires hęreditarias. per l. fi. C. de iure deliber. & per id quod in ecclesia sentit, gl. in c. i. de testa. tamen dico, quod ex duplici capite non tenetur id quod ad illud peruenit, quia ecclesia hæres non tenetur ex omissione inuentarii ultra uires hæreditarias, vt no. Bar. in l. i. C. de sac. san. eccle. argu. auth. sicut. eo. ti. quia hæreditas non debet sibi deferri, nisi quatenus est lucrosa. vt ĩ d. auth. sicut. Et idem Bal. in l. fi. C. de iure delibe. mouetur per l. i. ff. de iure fis. & quia ecclesia non debet gaudere minori priuilegio quàm fiscus, ut no. in c. i. de in inte. restitutio. Secundo quia non tenetur, quia vsurę petũtur ex delicto defuncti, & sic de iure ciuili non obligaretur hęres, nisi quatenus de delicto ad eum peruenit, ex quo lis non fuit cõtestata cum defuncto, ut l. debitum. C. ne ex delic. defun. lex autem finalis. C. de iu. deliber. solum obligat ex omissione inuentarii illius qui nõ poterat soluere insolidũ, sed de iure ciuili non erat hęc petitio. Nam, de iure canonico, non tenetur hæres ex delicto defuncti ultra uires hæreditarias, ut in ca. in literis, de rapto. & in similibus, ita in terminis nostris consuluit Fed. consil. 16. & tenet do. Anto. in cap. debitores, de iureiuran. per Ioan. And. in ca. ii. de usur. lib. 6. in nouel. sentit gl. in c.

fi. in

ff.in uer.mandauerint. Concludo ergo sic ad istud secundum dubium monasterium teneri quatenus patiuntur vires hæreditatis.ita quod de bonis propriis monasterii non tenentur aliquid exponere,nisi prout statim dicam in tertio dubio. Venio nunc ad tertium dubium,an nō sufficiētibus bonis hæreditatis teneatur monasterium exponere bona monasterii,in quo dico,q̃ si omnia bona hæreditaria extarent,nō teneretur monasterium aliquid exponere de suo.vt sup.satis plane dictum fuit. Sed qm̃ ut patet ex casus narratione,monasterium multa consumpsit in utilitatem ipsius,arbitror monasterium obligari ad satisfaciendū de suo,quatenus ad ipsum peruenit de bonis hæreditatis,quia in illis potest dici monasteriū factum locupletius, cum de suo habuisset facere expensas illas,quas fecit de bonis hæreditatis,ut in l.pupillo.ff.de sol.tenetur ergo ad satisfaciēdum iuxta uires hæreditarias,& pro debito satisfaciendo, ecclesia cogitur ēt uendere bona imobilia, ut in auth. hoc ius porrectum. x.q.ii.& hoc de tertio. Ad quartum vtrū papa possit licite super his dispensare,ne ad alienationē bonorum sequatur desolatio monasterii. Credo quod super certis,id est,his quæ debentur illis,a quibus fuerunt extortę,uel eorum hæredibus,si supersunt,papa licite non dispēsat,quia nō potest tollere pecuniā certis personis laicis, & dare monasterio.arg.eorum quæ no.Inn.in c. quæ in ecclesiarum.de consti.& c.inquisitioni.de senten.excom. facit, quod habetur in cle.pastoralis.de re iudi.& quod no.per legistas.in l.fi.C.si contra ius uel utili.pub.maxime cum usurę peti possunt ex cōdictione indebiti,ut no. in c. Michael. de usuris.& c.debitores.de iureiuran.& 16. q. 6. si eps.sup incertis aūt in dubio potest papa dispensare,cum sint in dispositione ecclesię, quinimo dico quod ēt episcopus loci posset hanc concessionē facere,vt expresse no.Io. An. in c. ii.de testa.li.6.& sic fuit alias disputatum,& conclusum, vt ibi no.per eum.& idem tenet Bal.in cōsimilibus terminis, l.si quis ad decimandum.C.de epis.& cle. Puto etiam attētari posse,q̃ si monasterium istud indigebat tempore testamenti,potuit ille testator omnia incerta dare monasterio, tanq̃ pauperibus,vt in d.c.cum tu.& quod no.Io.An. in d. c.ii.& sic non tenebatur requirere cōcessionem papalem, uel episcopalem,quia licite recipitur ab eo qui habet potestatem dandi pauperibus,& monasterium indigēs satis est pauper,vt no.in locis præall.& facit l.priuilegia.C. de sac. san.eccl.& c.diaconi.99.dist.& 16.q.i.c.fi. Posset etiam dici,q̃ si tempore testamenti monasterium non indigebat saltem in tanta quantitate,si tamen hodie indigens fieret ex distributione in certorum, q̃ ipsum monasterū collegium posset hæc inter certa distribuere eorum ecclesię, & monasterio,cum in hoc nulla notetur ambitio. Simile uidemus in episcopo,qui est dispensator bonorum ecclesię.12.q. 2. uidentes.tamen potest capere pro suis necessariis.xii.q. ii. episcopus.cautius tamen est habere episcopi,vel papę authoritatem maxime,propter tenentes opinionem,quod in certorum distributio spectat ad episcopum loci, & non ad hæredem.de quo nota.in d.ca.ii.de testa.lib.vi.& c.cum sit nimis absurdum.de iudi.

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia talis est. In ciuitate Senarum statuto cauebatur,quod uendētes panem venalem tenerentur, & deberent soluere nomine gabellę quadrenos octo pro flama,demum tractu temporis quadā frumenti penuria,& caritudine imminente,facta extitit nomine communis,seu officialium ad huiusmodi deputatorū publica proclamatio in effectu continens,quod cuique esset licitum facere panem uenalem,sine alicuius gabellę solutione. Cuius proclamationis intuitu multi inducti sunt panifices ad uenalem panem faciendum, & hoc continuauerunt per biennium sine postulatione,& sine solutione alicuius gabellę,demum, fuit eis intimata panis simpliciter remissio,sed suspensa duntaxat per tempus. 18. mensium, & sic incęperunt dictam gabellam pro futuro soluere. Elapso uero quatuor annorum tempore,insurgit notarius gabellę contra dictos panifices dicens eos obnoxios solutioni gabellę pro tempore sex mēsium, in quibus fecerunt panem post elapsum xviii. mensium prædictorum. At etiam dicitur per dictum officialem quod tenentur soluere pęnam fraudatę gabellę,in statutis Senarum cōtextam, ex eo quia per illud tempus sex mensium soluerunt minime dictam gabellam. Ex parte panificum allegatur ignorātia dictę prouisionis,cum proclamatio fuisset facta pure sup remissione gabellę. Queritur quid iuris &c.

CONSILIVM XXXV.

1 *Constitutio solenniter edita,ligat indifferenter omnes post lapsum duorum mensium.*
2 *Leges instituuntur cum promulgantur.*
3 *Ignorantia priuatorum non debet obesse communi.*

Videtur primo dictos panifices teneri ad solutionem gabellæ illorum sex mēsium,ac ad pęnam fraudatæ gabellę per tex. no.in l.interdum.§.licet.& §.diui.ff. de publi. ubi patet qđ error nō excusat,quominus res incidat in commissum pro 1 pter vectigal non solutum. †Secundo probatur aliter. Cōstitutio solenniter edita, ligat indifferenter omnes post lapsum duorum mensium,ita quod post illud tempus non pręsumitur ignorantia,ut in Authen.vt factę nouę constitu.in rubro & nigro.& nota.in c.ii.de constitu.& hoc cum constitutio editur a principe.Si autem est inferioris non datur tantum tempus, sed minus arbitrandum per bonum iudicem,considerata quantitate territorii, quod distinguitur per dictum statutum,cum non sit ęquum ut tantum tēpus assignetur in constitutione inferiori, quæ quandoque portigit effectum ad modicam distinctionem quātum assignatur in lege principis,quæ distinguit totum orbem,ut nota. Hostien.in summa,de constitu.quando,& Ioan. An. super data lib.6.sequuntur communiter in c.ii.de constitu.præal leg.at in casu nostro a tempore reformationis factę in concilio generali,nedum emanauerant duo menses sed xviii. ergo non possunt allegare ignorantiam maxime cum nou fuerit nouum statutum, sed quædam suspensio antiqui, & sicut antiquum statutum ligabat post xviii. menses, & non sicut nouum,ut l. cum precario. ff.de precar. Tertio facit ad idem c.1.de postu.præla.vbi dicit q̃ postq̃ constitutio est solenniter edita & publice promulgata,præsumitur quis illius habere scientiam nec facile auditur prætendēs ignorantiam.imo dixit Inno.in c.2.præalle.q̃ non auditur allegans ignorantiam,nisi dilucide eam probaret, vt in ca. quod dictis.xvi.dist.& c.proposuisti. 82. dist. Sed his non obstantibus contrarium puto de iure verum. Moueor primo tex.huius quæstionis decisiuum.in d.c.1. de post. pręl. vbi ad hoc,vt quis astringatur ad constitutionis obseruantiam,exiguntur duo,vt constitutio sit solēniter edita & pu 2 blice promulgetur. †Ad idem tex.in d. Auth. vt factę no. constitu.& 4.dist.c.in istis.§.leges,vbi dicit, q̃ leges instituuntur cum promulgātur,& non in data, vt inf. Sed in casu nostro illa reformatio gabellę suspensę non fuit promulgata,sed fuit solenniter edita: ergo non ligauit contra facientes,quinimo publicatio fuit facta pure, sine præfinitione alicuius temporis,& sic debuit pręsumi, & perpetua, & pura.ar.in l.seruus.C.de pœnis.& c.eos.1.q.1. & quod no. Inno.in c.ex literis.de constitu. Nec tenebantur Panifices aliud inuestigare,cum non debeat statutum aliter præsumi factum quam fuerit proclamatum,vt in l.labeo.ff.de supel. leg.imo pars,quæ non publicatur non potest dici statutum ad effectum alium stringēdum.ar.in d.§.leges, & quia, vna & eadem res nnn debet duplici iure censeri, & sic vna pars publicetur,& alia non,vt in c.cum in tua dięcęsi. de deci.& 12.q.2.cognouimus.Ad idem.l.quidam hęredem damnauerat.ff.de tri.vi. & oleo lega. vbi legando simpliciter vinū videtur testator legasse,omne vinum,q̃ habebat:cum indefinita ęquipollet vniuersali,vt in c.vt circa.de ele.li. 6. Sed in casu nostro proclamatio fuit simpliciter & pure facta, ergo pure obseruanda est,& non aliter. Secundo facio principaliter tale motiuum,per illam proclamationem videtur inter commune, & Panifices processisse quasi contractus: sicut in simili not.Bart.in l.penul.ff.de decr.ab ordi. fa. vbi dicit,q̃ si commune facit statutum, quod quicūq; iuerit ad habitandum in ciuitate clusiua,sit exemptus a solutione gabellæ,videntur quasi contrahere commune, & euntes ad habitandum,ita,vt immunitas semel concessa reuocari nō potest,cum transiuerit in contractum,vel quasi. Si ergo cū

istis

istis panificibus seu fornariis fuerit generaliter quasi contractum, non valuit reformatio saltem, vt fornarii possint cogi ad solutionem gabellę, & multo fortius ad pęnam fraudatę gabellę, cum nulla hic fuit per eos commissa fraus, vt clare probatur per simile, in l. sed si pupillus. §. proscribere. cum duobus §. ibi, pręcedentibus. ff. de instito. vbi patet, ꝙ si quis pręfecit publice institorem alicui negotiationi, non sufficit eum simpliciter reuocare ad impediendos contractus cum eo gerendos, sed necesse est, ꝙ publice proclametur, vt sic alii sint cauti ad desistendũ a cõtractibus cum tali institore gerendis, ne sub illo pretextu, & indifferenter facile decipi possint. Nã omnis res per causas per quas nascitur per easdem debet dissolui in regula secundum naturã. de reg. iu. lib. 6. Tertio principaliter probatur ex alio capite præsupposito. quod illa reformatio suspensiua in concilio generali edita ligasset sine aliqua publicatione, tamen probabiliter ignorantes non affecit, vt l. pen. ff. de decr. ab ord. fa. & l. iuliemus. C. de testa. & in c. vt animarum. de cõsti. li. 6. & le. & not. in d. c. proposuisti. 82. dist. Sed nulli põt venire in dubium, quin isti pistores seu panifices habuerũt probabilem causam ignorantię, cum nõ debeat in casu nostro pręsumi scĩa constitutionis, sicut in aliis casibus, cũ hic facta reformatione facta est proclamatio sine temporis præfinitione. Et sic aliter quam proponatur actus, in concilio generali. Et sic poterant stare secure absque alia indagine, cum, vt supra dixi, non erat præsumẽdũ, ꝙ aliter fuisset publicata quam edita: & maxime, quia elapso illo tẽpore 18. mensium ab eis fuit extortũ nomine gabellę, nec potest in casu nostro fieri fides de ignorantia, nisi per iuramentum istorum, cum agatur de ipsorum consciẽtia, hoc dicit gl. singularis in d. c. proposuisti. standum est iuramento allegantis ignorantiam statuti, & maxime in casu nostro, ubi concurrit illa vrgens pręsumptio ignorantię propter publicationẽ factam. Et maxime hęc procedunt respectu pœnę fraudatę gabellæ, quæ imponitur respectu fraudis, & doli, quæ ratio hic cessat propter ignorãtiam, vt in d. c. vt animarũ. & Cy. in l. si quis non dicam rapere. C. de epi. & cle. 3 †Item posset insurgere aliquis dicens, non videtur, ꝙ ignorantia priuatorum debet obesse communi, nec agitur hic de pœna, sed de soluendo debitum superiori. dico, ꝙ in casu nro, aliud est, ꝑ ꝑ, procedentem quasi contractum in cõmuni, & istos pistores: si enim fuissent certificati de solutione, forte non fecissent amplius panẽ venalẽ, vel non tãtum, vel tali materia, vel modo, debent ergo gaudere beneficio proclamationis, donec legitimo modo eis fuerit denuntiatum ne beneficio principis decipiantur: cum beneficio non decipi, sed iuuari oportet, vt in c. 1. de priui. & facit d. l. si pupillus. Non obstant contraria superius alleg. ad primum ad l. interdum, dico, ꝙ ibi loquitur de ignorãtia crassa, & supina, ut ibi no. Bar. secus si est probabilis, vt ĩ casu nostro, ut ibi no. & in iurib. superius alleg. Alia duo contraria satis per supra uisa sunt soluta: procedunt enim quando constitutio fuit publice promulgata, & quando ex aduerso non allegata probabilis ignorantia. Sed in casu nostro illa reformatio suspensiua non fuit publicata: quia in publicatione nihil fuit dictũ de præfinitione temporis. Item hic allegatur probabilis ignorantia, quæ causatur ex prędictis. Concludo ergo dictos pistores non posse constringi ad soluendum gabellam prodictis sex mensibus, & fortius nec ad pœnam fraudatę gabellæ maxime iurantibus de ignorantia suspensionis.

Casus consilij sequentis.

Quidam Andreas ciuis Senẽsis testũ condidit, in quo inter cętera reperitur hoc capitulũ. Item si contigerit filios suos mori quandocunq; sine filiis legitimis, & naturalibus, vel quod remaneat ex eis vnius filius dicti testatoris tantum, non habens filios, eo casu quo vnus masculus tñ remaneret, legauit, & iudicauit, & reliquit, quod de bonis suis quolibet anno in perpetuum darẽt monasterio fratrum minorum de Senis duas salmas vini ꝑ sacrificio celebrando in dicta eorum ecclesia. Contingit post mortem omnes filios masculos & fœminas decedere præter vnam fœminam, a qua petunt nunc dictum legatũ. Quæritur nunquid debeatur.

CONSILIVM XXXVI.

1 *Filiorum appellatione in fauorabilibus ueniunt fœmina.*
2 *Masculus & fœmina dicuntur correlatiua.*
3 *Dictio filius, ex propria significatione filiam non comprehendit.*
4 *Vsus communis loquendi in ultimis uoluntatibus attendi debet.*

Videtur Primo ꝙ sic hac ratione legatũ a principio conditionale potest in euentũ conditionis peti, vt in c. Raynutius, & in c. Raynaldus. de test. & l. cedere diem. ff. de verb. sig. cũ multis similibus. Sed in casu nr̃o euenit conditio cum remanserit tantum vnica filia sine filiis legitimis cęteris mortuis etiã sine liberis, ergo &c. Nec obstat si dicatur testatorem fecisse duntaxat mentionem de fillo, & nõ de filia: nũc aũt superest filia, & non filius, & sic non videtur impleta cõditio: quia appellatione filii comprehenditur etiam filia, vt in l. filii appellatione. & l. quisquis. ff. de verb. sig. & legitur, & no. in l. 1. e. ti. habetur in l. ita. de li. & post. probatur aperte in l. legati. in l. qui duos, & l. seruus, & l. Lucius. §. quæsitũ. ff. de le. 3. ubi patet, quod legando mulos vr̃ legasse etiã mulas: & legatis seruis veniunt etiã ancillæ, & legatis pueris veniunt etiam puellæ. Item appellatione fratrum veniũt ẽt sorores, ẽt in materia legati, vt d. §. quæsitum. legitur, & no. in l. tres fratres. ff. de pac. quod non est ex alio, nisi quia masculinum concipit fœmininum, vt in dictis iuribus. & l. si in scriptum. ff. de leg. 2. in c. si quis suadente. 17. q. 4. iuncto ca. mulieres. de sen. exc. 1 †Item, & tertio cõis vtriusq; Doctorum opinio est ꝙ in legatis aliis fauorabilibus appellatione filiorum veniunt fœminę, & quod masculinum cõcipit fœmininum, vt no. Bar. post Doc. in d. l. 1. ff. de verb. sign. & l. si quis in tãtã. C. vnde vi. & l. quicunq;. ff. de ser. fugit. per Cy. & Archi. satis plene in d. c. si quis suaden. & Ioan. de Lig. in cle. 1. de elec. per gl. in c. generali. de ele. li. 6. per Host. in ca. Raynaldus. de test. & Spe. in ti. de dispu. & alle. §. post hoc autem. ver. vlt. ibi masculinum. Sed his non obstantibus quæ vere non obstant in casu nostro contrarium dico de iure verum. Moueor primo, quia si bene ponderentur verba testamenti in conditione fit mentio non solum de filio, sed in sequentibus additur de filio masculo: q̃q̃ autem in iure reperiatur, vt appellatione filii comprehendatur filia, vt in iuribus præalle. nullibi tamen reperitur, ꝙ appellatione filii masculi comprehendatur fœmina. imo contrarium in materia nostra aperte uoluit Hos. Goff. Io. An. in d. c. Raynaldus. vbi testator sic filium substituit si absque filiis masculis moreretur &c. Et pręfati Doc. dicunt, ꝙ si illud verbum masculus non fuisset appositum sufficiebat filias fœminas habuisse quia masculinum, &c. Et sic apertissime uolunt ꝙ masculinum comprehendat fœminum, quando non est additum, uerbum masculis: alias secus, vt fuit in casu nostro. Et idem Bar. in l. cum auus. ff. de cond. & demon. Et potest esse ratio differentię vltra eos. Nam uerbum masculus, proprie cõuenit uiris & non fœminis: est enim diminutiuum: & dicitur a mas maris addita culus, ut dicit papias: noĩa enim appellatiua sunt immutabilia ab hoĩe, hic est, ꝙ error in eis uitiat legatum, vt legi. & nota. in l. si qui in fundi vocabulo. ff. de le. 1. Et sic appellatione masculi non venit fœmina: cum hoc appellatiuum masculus denotet diuersum quid a fœmina. l. quæritur. ff. de sta. ho. 4. q. 3. c. si testes. §. hermaphroditus. 2 †Item masculus, & fœmina sunt correlatiua: quod dicitur masculus respectu fœminę sicut maritus, & vxor, pater, & filius. vnde cum sint oĩno diuersa vnum non comprehẽdit aliud, sicut si legarem marito nõ comprehenderetur vxor, vel si lego patri non venit filius: secus aũt vbi fit solum mentio de filio. Nam filius & filia non sunt correlatiua: & filius dicitur a philos, ꝙ est amor. l. liberorum. in fi. ff. de verb. sig. ꝙ quidem verbum propter etymologiam vtriq; conuenit masculo & fœminę. Secundo probo principaliter alia rõne, verba in qualibet dispositione debent sic intelligi, ut aliquid operentur, vt in c. si papa. de priui. in 6. & l. si quando. ff. de lega. 1. Sed in casu nostro si uoluisset testator comprehendere filiam fœminam frustra fecisset mentionem de masculis, & sic illa additio masculis, nil operaretur, quod nõ est dicendum per prædicta, & aliud sensisset in c. nam ubi dixit masculus dixisset filius uel filia. in c. ad audientiam. extra de deci. & ille text. bene facit. non enim debemus recedere a proprio significato, ex quo aliter de mente nõ constat, ut ibi, & c. fi. de uer. sig. & l. non aliter. ff. de le. 3. 3 †Tertio facit quod uerbum filius, nõ ex propria significatione, sed per in-

ter-

terpretationem & extensionem comprehendit filiam, ut l.
pronunciatio. in prin. ff. de uer. si. & no. gl. in d. l. 1. ff. de uer.
sig. & d. l. qui duos. de le. 3. Sed si uerbum masculus compre
henderet etiam fęminam, concurrerent in eodem casu duæ
extensiones & impropriationes, quod non est dicendum. l.
a. C. de dotis promiss. Quarto adduco l. si ita. ff. de libe. &
po. in dicta gl. quam ibi sequitur Bar. dicit enim ibi Bar. ꝙ ap
pellatione filii ueniunt omnes filii, & filię. dicit enim gl. hoc
uerum nisi fuisset adiectum nomen proprium: quia per illã
adiectionem uř strinxisse se ad unicum filium, ita in propo-
sito adiiciendo ultra uerbum filios, istam qualitatem mascu
lus, uidetur restrinxisse ad filium masculum, & non ad fęmi
nam. Quinto probatur aperta ratione, id quod de sui natu
ra operatur exclusionem, nõ debet inducere inclusionem.
ar. in c. si necesse. de do. post diuor. & c. fi. de uer. sig. Sed uer
bum masculi, adiecto uerbo filius, apponitur ad excludẽdũ
fœminam, cũ sit qualitas sexus fœmini exclusiua: ergo non
debet operari ipsius inclusionem. Nec obstat, si dicatur te-
statorem in principio fecisse mentionem de filio simplici-
ter: quia ex quo in eadẽ oratione, & dispositione fecit men
tionẽ de filio masculo, videtur semper intellexisse de mascu
lo. Nam uerba præcedentia dubia capiunt intellectum a se-
quentibus. Et hoc aperte uidetur probari in simili in l. qui
filiabus. ff. de le. 1. & l. fi. §. cui dulcia. ff. de uino, triti. & oleo.
leg. & l. si seruus. in fi. de leg. 1. Sexto, & ultimo probatur ĩ-
conuincibiliter, in qualibet dispositione, & maxime in ulti
mis uoluntatibus attendi debet communis usus loquendi,
etiam contra propriam significationem uerborum. l. libro-
rum. §. quod tamẽ cassius. ff. de le. 3. & l. cum de Lanionis. §.
asinam. ff. de fun. inst. & l. Labeo. ff. de supel. le. & ibi plene p
Bar. per glo. in c. nonnulli. de rescri. & per Inn. in c. olim. de
uerb. sig. Sed certo certior casus est, quod appellatione filii
masculi nemo intelligit fœminam, imo esset quid supinum
sufficere oppositum: ergo, &c. Et hoc ultimum deberet suf
ficere ad uictoriam huius causæ, & per hæc sunt sublata ar-
gumenta formata pro parte contraria. Nec obstat si dice-
retur, ꝙ pater uoluit grauare filium masculum: nam potius
uidetur uoluisse grauare fœminam, cum per masculum cõ-
seruetur agnatio. l. 1. ff. de uen. inspi. & quod no. in l. 2. C. q̃
sit lon. consue. quia dico aliam rationem esse in fęmina quã
tum ad istum casum. Nam fœmina nescit lucrari, & opor-
tet, ꝙ maritetur, nec de facili reperiret sibi maritũ cum hoc
perpetuo onere, sed masculus est dominus domus, & sic po
test negotiari, nec ita grauatur ex hoc onere. Et quicquid
sit satis est testatorem dixisse de masculo, & non de fœmi-
na, unde sufficit ita scriptum esse. l. prospexit. ff. qui, & a qui.
6. q. 3. scriptura.

Casus consilij sequentis.

Quidam dięcesanus vulteranæ
reliquit monasterio montis Oliueti centum. Episcopus lo-
ci petit ex tali relicto canonicam portionẽ. monasterium p̃
dictum contradicit allegans exemptionem, & etiam præ-
scriptionem tanti temporis, de cuius initio memoria non
est. Quæritur quid iuris, &c.

CONSILIVM XXXVII.

1 *Monasteria dicuntur exempta, respectu legis dięcesanę.*
2 *Officium in quo remouetur, remouetur & officii præmium.*

TRia ad claram decisionem
uidenda sunt. Primo, an monasteria religiosorũ,
cessante speciali exemptione, ad hanc portionẽ
canonicam teneantur. Secundo, posito ꝙ sic, utrum specia
lis exemptio defendat hoc monasterium, & alia eiusdẽ or-
dinis: cum totus ordo mõtis Oliueti dicatur specialiter exẽ
ptus, a iurisdõne epi. Tertio, p̃supposito ꝙ emptio non ꝓsit,
an saltẽ rõne præscriptionis, de cuius initio non est memo-
ria, possit dominus eps ab impetitione huius monasterii ex
1 cludi. †Et primum dubium uidetur, ꝙ omnia monasteria
sunt libera a solutione huius portionis canonicę: quia om-
nia monasteria sunt exempta respectu legis dięcesanę, ut
16. q. 1. cum pro utilitate, & c. dilectus. de offic. ordina. cum
simili. Sed solutio huius portionis spectat ad legem diœce-
sanam: ergo, &c. Minor probatur ex theorica glo. in d. cap.
dilectus. 10. q. 1. in summa. ubi not. ꝙ oĩa quæ consistunt in
recipiendo, ut est cathedraticum, quarta decimarum frater
nalium, & similium, sunt de lege dięcesana. Sed hoc non
obstante, contrarium dico de iure procedere, vt probatur
aperte ĩ c. requisisti, & c. officii. de test. vbi clare patet mo-
nasteria, & alia pia loca teneri ad huiusmodi quartam. te-
net Inno. in c. i. de sta. mona. & Hosti. in summa, de sepul. in
§. & a quibus. Et communiter omnes scribentes sequũtur,
nec est vera illa theorica gl. in d. ca. dilectus. & clare proba-
tur in dictis iuribus, & de his duabus legibus dięcesana, &
iurisdictione, remitto ad plene no. in d. c. dilectus, & per In.
in d. c. i. de sta. mona. Ita ꝙ concludo, illam exemptionem
generalem tributam omnibus monasteriis, quoad leg. dię
cesanam, non sufficere respectu huius solutionis canonicę
portionis. Venio igitur ad secundum, an saltẽ prosit huic
monasterio exemptio spãlis. Et sciẽdum, ꝙ Host. fuit in sin
gulari opinione quod non. ita tenuit in §. & a quibus, nisi
specialiter ecclesia eximeretur ab hac quarta, & idem dici
tur tenuisse quidam Cardinalis de Tuderto. in quodã suo
tractatu, motiuum istorũ est, quia hæc quarta debetur epo
ab omnibus ecclesiis suæ diœcesis, vt in c. conquerente, de
off. ord. Sed certe, quicquid isti dicant, omnes alii Doct. tã
antiqui q̃ moderni tenent contrarium, videlicet, ꝙ si eccle
sia sit exempta a iurisdictione epi, non tenetur, sibi ad hanc
quartam, & ipsemet Hosti. hoc videtur tenere in c. officii,
de testa. vbi hoc tenet Inno. & clarius in ca. in nostra, de se-
pul. latius Io. An. in d. c. officii, & super rubri. Et idem ibi d.
Ant. de Bu. do. Card. Florentinus. Pe. & Pau. & omnes scri-
bentes. Et ita consuluit Fed. de Se. excellentissimus decre-
torum Doctor, vt patet in suis consiliis, consil. 96. Sequitur
dominus Bal. in l. si quis ad declinandum. C. de episc. & cle.
& hanc opinionem legendo, & consulendo semper tenui.
fundamentum huius opinionis est, quia hæc portio debe-
tur, episcopo ab ecclesiis suę dięcesis. Item ratione suę iu-
risdictionis episcopalis, & curę, q̃ subit in dictis ecclesiis,
vt probatur in d. c. requisisti. no. Doc. in dictis locis præall.
& maxime in c. officii, & super rubri. Sed inter episcopum,
& ecclesias exemptas cessat illa ratio, nec subit laborem in
eis circa iura epalia, cum immediate subiiciãtur Romano
Põtifici, vt patet xvi. q. i. frater noster, vnde dicimus, ꝙ pa-
pa est episcopus exemptorum, vt no. glo. in d. c. nulla. xciii.
dist. & in c. authoritate, de priuil. li. vi. & forte ob hoc dixit
Pet. ut recitat Ioan. An. in c. requisisti, ꝙ ecclesiæ exemptę
debent hanc canonicam portionem soluere papę. Item, &
secundo hoc videtur probari in cle. dudum, de sepultu. vbi
fratres prædicatores, & minores soluunt dumtaxat vnam
quartam. s. ecclesiæ parochiali, si defunctus fuit apud eos se
pultus, & super aliis portionibus, seu deductionibus fiẽdis,
imponitur silentium omnibus, quorum appellatione ve-
niunt episcopi, de iudi. c. i. pro hoc quod no. ibi gl. in versi.
2 quartam. †Præterea in quo remouetur officium, remoue-
tur, & officii præmium. ff. de excu. tu. l. tria onera, cum simi
libus, & l. Sę10. in prin. ff. de an. le. & a quo remouetur cura,
remouetur & pręmium curæ, l. alumnæ. ff. de adimen. lega.
sed ab episcopo remouetur per exemptionem cura, & of
ficium iurisdictionis episcopalis, ergo & hoc pręmium ca-
nonicę portionis. Nec ob. c. in nostra, de sepultu. ubi exẽpti
soluunt quartam, quia vt dicit Ioan. And. & bene in d. c. of-
ficii. illud c. loquitur de alia quarta, quę soluitur ecclesię pa
rochiali, derelicto acto ecclesię ratione sepulturæ per pro
prium parochianum, debetur ab omni ecclesia quantuncũ
que sit exempta, ex quo parochianus fuit apud illam sepul-
tus, ratio, quia illa soluitur propter sacra, & diuina officia, q̃
exhibuit in vita suo parochiano, unde in recompensatione
iura voluerunt, vt testator dimitteret quartam partem ec-
clesię, & si non dimisit, dant in subsidium actionem contra
ecclesiam legatariam, ita, ꝙ in hoc non prodest exemptis,
vt in ca. ii. de sepul. & dicta cle. dudũ. Sed quarta quæ dẽtur
episcopo, soluitur ab ipsis legatariis propter onera episco-
palia, & communionem, quam habet in eis, quæ omnia ces
sant in exemptis, vnde concludo, quod ecclesia, non tene-
tur soluere episcopo canonicam portionem funeraliũ, sed
ecclesiæ parochiali, sic & hic, si ipsius parochianus fuit
apud illam ecclesiam exemptam sepultus. Per quod conclu
ditur, monasteria montis oliueti cũ sint exempta a iurisdi
ctione episcopi, ad huiusmodi quartam non teneri, si habe
rent populum non exemptum. Nam tunc ratione populi
non exempti habent communionem cum episcopo, & epi
scopus grauatur circa eius episcopale. ar. c. ex ore. de priui.

Ita ſingulariter limitauit hanc opinionem Inn.in d.c.in noſtra,quod ſatis placet, & hoc de ſecundo dubio. Deſcendo ad tertium,præſuppoſito ſine veritatis p̄iudicio, ꝙ hęc exemptio non prodeſſet,quæ in veritate prodeſt,nunquid ratione pręſcriptionis poſſit dictum monaſterium tueri.Et breuiter concludo ꝙ ſic,tex.eſt apertus in c.de quarta.de p̄ſcrip.tenet gl.ordi.in c.1.de ſtat.mona.Et idem ibi Io. An. per dictum.c.de quarta.incidenter poſt Fed.de Sen.Inn. in c.requiſiſti.de teſt.licet Hoſt. ibi dicat eiuſdem aliter fuiſſe poſtmodum interlocutum.Sed hoc non apparet in lectura ipſius Inno.ipſe tamen Hoſti.ſentit primam opinionem in c.certificari. de ſepul.& latius hanc materiam diſputandā aſſumpſit in ſumma e.ti.in §.an licitum.alias ſub.§.vetus.& ibi in fine concludit non ualere conſuetudinem in totū abſorbentem hanc quartam,ſed pro parte ſic: præſcriptio tamen poteſt abſorbere:ſed requiritur titulus,cum ſit contra ius. Sed in caſu noſtro non fuit titulus exemptionis. Nā cū opi.ſit cōis,eccleſiam exemptam non teneri, vt patet ex diſcuſſis in præcedenti articulo,præſuppoſito,ꝙ eſſet falſa,ſaltem præſtitiſſet legitimam cām præſcribendi.arg.optimo, & quaſi expreſſo,in c.cum dilectus.de conſue. Item eſt, ꝙ ceſſaret omnis titulus,tamen hic eſt,lapſus tanti temporis, de cuius initio memoria non exiſtit,qui habet vim tituli,vt patet in c.1.de præſcrib. lib. 6. Et quod valeat præſcriptio renuerunt Io.& Vince.in d.c.requiſiſti, & communiter moderniores ſcribentes,nec oportet in hoc multum inſtare cū aperte probetur in d.c.de quarta. Ad idem facit c.officii. de teſta.vbi patet valere in hoc priuilegium. ergo & præſcriptionem:cum iſta communiter pari paſſu incedāt. Nec mirum,cum per præſcriptionem tollantur iura iam epiſcopo quæſita,vt in ca.cum olim.& c.auditis.de præſcrip.fortius acquirenda.ar.16.q.1.c.fi. Concludo ergo dictū monaſterium poſſe tueri contra dominum epiſcopum,ſup exactione huius canonicę portionis,ratione.ſ.exemptionis,& præſcriptionis.

Caſus conſilij ſequentis.

Caſus in effectu talis eſt. Duo ciues Vulterani occaſione cuiuſdam debiti inter eos contracti elegerunt quoſdam æſtimatores, quorundam bonorum dandorum in ſolutum pro dicto debito,dantes eiſdem poteſtatem æſtimandi, & promiſerunt ſtare eorum æſtimationi ſub certa poena: denique dicti arbitratores, ſeu æſtimatores æſtimauerunt, & laudauerunt ſecundum eorum iudicium: quorum laudum vna partium approbante reliqua improbauit:& ad dominum poteſtatem loci recurſum habuit,petendo certis ex cauſis laudum dictum pronuntiari nullum,ſeu iniquū.Qui dominus poteſtas partibus citatis, præfixit terminum ad probandum incumbentia cauſę,infra quem actor probauit intentionem,reo infra eundem terminum nihil probante,nec impedimentum allegante. Lapſo dicto termino,actor petit atteſtationes ſuorum teſtium publicari reo contradicente,& petente terminum ſibi ſtatui ad probandum intentionem ſuam. Poteſtas autem,non obſtante contradictione rei,publicauit dicta teſtium,a qua publicatione per dictum reum extitit appellatum,allegantem potiſſime duas cauſas dictæ appellationis. Prima,ꝙ terminus ad probandum debeat ſimul vtriq; parti ſtatui.ſ.primo actori, ſecundo reo.Secundo,quia citatus fuerit dictus reus, ad videndum ſtatui terminum actori, & ſic non poteſt ad illam actionē præfigi terminus ipſi reo. ſed hac appellatione tanquam friuola reiecta,poteſtas debito tempore.pronuntiauit dictum laudum nullum,a cuius p̄nuntiatione fuit per dictum reum iterum appellatum:& coram iudice appellationis produxit ad probationem iuris ſui quædam capitula directo contraria capitulis productis coram domino poteſtate.Altera pars.ſ.appellati allegat appellationi locum non eſſe,nec dicta capitula contraria poſſe produci.Quæritur quid iuris.

CONSILIVM XXXVIII.

1 *Appellari non poteſt ante ſententiam diffinitiuam.*
2 *Arbiter quando cognoſcit loco iudicis ab eo appellatur.*
3 *Iudex reductionis ſecundum bonam ęquitatem arbitrari debet.*

TRia ſunt ad claram dilucidationem indaganda. Primo, nunquid prima appellatio interpoſita ab interlocutoria ualuerit. Secundo,an a diffinitiua lata per eundem dominū poteſtatem potuerit appellari. Tertio,præſuppoſito ſine veritatis præiudicio,ꝙ dicta appellatio ſit admittenda, nūquid capitula directo contraria debeant admitti in cauſa appellationis. Ad primum iuxta ordinem veniēdo, omiſſis breuitatis cauſa argumentis,quę ad partem affirmatiuam fieri poſſunt,dico dictam appellationem ab interlocutoria non valuiſſe.†Primo,quia regula iuris ciuilis habet, ꝙ ante ſen- 1 tentiam diffinitiuam appellari non poteſt, quando grauamen eſt reparabile per appellationem a diffinitiua, vt in l. ante ſententiæ tempus.C.quorum appel.non reci.& in l.2. ff.de ap.reci.vel non,& ibi plane per Bar.& in l.intra vtile. ff.de mino.vbi reſtringit,quod ipſe notauerat in d.l.ante ſētentiæ,& facit l.generaliter.§.2.C.de iureiurand.& c.ſuper eo.el 2.de app.Sed hoc prætenſum grauamen erat huiuſmodi,cum potuiſſet probari in appellatione a diffinitiua: ergo dicta appellatio non erat admittenda.Item ſecundo,& melius,ex quo dominus poteſtas præfixerat terminum vtriq; parti ad probandum,non tenebatur,nec debebat terminū de nouo ſtatuere,non allegato, nec probato impedimento per aduerſam partem:quia omnis probatio dilatoria intelligitur peremptoria.tex.eſt apertus in c.licet.de probat.& ibi per Doct. & in l.fi.& l.oratione.ff.de feriis, tenet Arch. in c.iudicante.30.q.6.& Bar.in l.1. C.de dila.§.videndum. ver.quid ſi data. Nec obſtant motiua partis aduerſę: nam iſta cauſa eſt ſummaria,vt patet in ſtatutis ciuitatis Vulteranę,& potuit poteſtas ſimiliter,& ſemel vtriq; parti terminū ſtatuere.tex.eſt in cle.ſæpe.de ver.ſig.& ibi hoc tenetur cōiter per Doc. Non obſtat aliud motiuum,quod citatio fuit facta ad præfigendum terminum actori,& non ipſi reo.hoc enim habebat vitiare,ſi ipſe reus citatus non fuiſſet poenitus in pręfixione ſibi facta.Sic intelligo tex. & Bar. in l. aut qui aliter.ff.quod vi aut clā.Sed cum in caſu noſtro, dictus reus fuerit p̄ſens in præfixione termini,non erat neceſſaria alia citatio.Fit enim citatio,vt pars ſit præſens:ſed data p̄ſentia,non eſt neceſſaria citatio,vt no.Io.An.in c.fi.de ele. li.6.facit l.fi,vt proponis.la 2.C.quomodo & quando iud. vbi colligitur a contrario ſenſu, ꝙ ſi iudex citauit ad vnum locum poſtea proceſſit in alia, parte pręſente, actus tenet:licet ſec⁹ eſſet ſi pars fuiſſet abſens,vt ibi,& per Bar.in l.fi.ff. ꝙ vi aut clam. Tertio,facit contra iſtam appellationem id, ꝙ ſtatim ſubiicitur in ſecundo articulo.Ex quibus concludo dictam appellationem ab interlocutoria non valuiſſe,& per conſequens non ſuſpendiſſe iuriſdictionem domini poteſtatis, vt in c.non ſolum.de appella.lib.6. Condeſcendo ad ſecundum articulum,quid de appellatione a diffinitiua. Et iſte eſt articulus pulcher,& ſubtilis.& in effectu eſt quærendum,nunquid a iudice prædicto,ſuper reductione arbitramēti ad ęquitatem,poſſit appellari.in quo principaliter, duas reperio opiniones.Prima Bu.in l.ſocietatē.§.arbitrorum.ff.pro ſo.10.qui tenuit appellari poſſe, cum tanquàm iudex pronuntiet.Et hanc opi.ſecutus eſt Anto.de But.in c.Quintaualllis.de iureiu.Contrariam opi.tenet Io.And.in add.Specu.in tit.de appel.§.in quibus. ver.quid ſi conuenit.ubi recitat Ruſticanum antiquum Doc.hāc q. diſputaſſe,& terminaſſe,ꝙ appellari non poſſit:principale motiuū eſt,quod ab arbitramento non appellatur,ergo nec a ſentētia quæ ſuper confertur. Item iudex non cognoſcit in hac cauſa,vt iudex,ſed,vt bonus vir,vt in d.l.ſocietatem. in fin. & habetur perinde ac ſi nō,vt iudex ad id fuiſſet aſſumpt⁹, vnde cum iudex hoc caſu ſubrogetur in locum boni viri, ſicut a bono viro arbitratore non appellatur, ita nec ab iſto iudice,qui ſubrogatus in alterius locum illius naturam ſortitur.ff.ſi quis cau.l.ſi eum.§.qui iniuriarum, & in c.eccleſia,vt lite pen.Sic videmus in caſu conuerſo. Nam quando arbiter cognoſcit loco iudicis,ab eo appellatur, vt iudice, vt in l.cum ſpecialis,& l.apertiſſimi.C.de iudi.& de off.del. 2 c.ab arbitris.lib.6.& l.arbitrio.ff.qui ſatiſ.co. †Item facit, quia ſi diceremus contrarium partes inciderent in anfract⁹ litigiorum,per primam & ſecundam appellationem, & pp hoc abhorruerunt Doc.hanc opinionem, quæ mihi placet & eam reperio teneri a Bar.in l.2.in fi.ff.de lc. 2.ubi refert idem tenuiſſe Inn.in c.præſenti.de reſcrip.li.6.Quod hodie

incipit ſtatutum, vbi vr̄ dare notabilem regulam quod vbicunque iudex aliquid, vt bonus vir arbitratur, nūquam ab eo appellatur. dicit enim Bar. q̄ nec etiam pōt peti reductio ad arbitrium boni viri: allegat Iaco. Bu. in d. §. arbitrorum. hanc etiam opinionem ſecutus fuit dominus Zab. Card. in in c. expoſita. de arb. vbi refert idem conſuluiſſe Doc. Bar. de Sali. & idem ſentit Bar. in ſi. C. de contrahen. em. †Pro hac opinione etiam facit, quia iudex reductionis non hēt ſententiare, ſecundum quod primus arbitrator, ſed ſecundum bonam ęquitatem habet arbitrari, ut no. Bar. in d. §. arbitrorum, ſic non poteſt dici, q̄ cognoſcat, ut merus iudex. Et hæc faciunt contra appellationem ab interlocutoria, de qua præmiſi, & illa non debuerat admitti, ſicut nec fuiſſet admiſſa coram arbitratore. Ex his concludo, dictam appellationem non eſſe admittendā, allego & aliam cauſam principalem, ex alio capite dictam appellationem infringentē: vbicunque enim appellatio ab interlocutoria eſt manifeſte friuola, non valet appellatio: nec a diffinitiua, tanquam interpoſita a manifeſto contumacē. tex. eſt no. in cle. vnica. de dolo, & con. ſed prima appellatio fuit manifeſte friuola, quod patet per ſupradicta. ergo non poterat appellari a diffinitiua. & per hoc remanet tertius articulus tanquam ſuperfluus. Sed præſuppoſito ſine veritatis præiudicio, q̄ dicta appellatio eſſet admittenda, nunquid capitula directe contraria fuerint admittenda. Et hæc quæſtio depēdet a primo articulo, vtrum publicatio atteſtationum noceat. & dic, quod ſi non fuit legitime facta, non debet obeſſe parti, ut no. Io. An. in c. fraternitatis. & c. conſtitutus. el 2. de teſti. Si autem fuit legitime facta, non debet admitti, propter periculum ſubornationis teſtium, vt no. in d. c. fraternitatis. Et eſt hodie tex. in cle. 2. de teſti. tenet Bar. in l. per hanc. C. de temp. app. & in l. peremptorias. C. ſen. reſcin. non poſ. In caſu noſtro publicatio fuit legitime facta, cū pars aduerſa non legitime allegauerat contrarium, vt patet per prædicta, ergo, &c.

Caſus conſilij ſequentis.

Caſus ſuper quo conſilium petitur in terminis infraſcriptis eſt. Quidam Bonauentura hębreus mutuo recepit a quodam Deodato, florenos M.cc. vt conſtare dicitur ſcriptura a priuata manu ipſius debitoris. Lapſu tp̄is, quidā noīe Genitus filius dicti debitoris nō emancipatus, p̄re inconſulto, in eodem chyrographo ſubſcripſit ſe hac forma. Ego Genitus confiteor habuiſſe, & recepiſſe ex ſupraſcriptis 1200. florenos, quos polliceor traſficare, & bonam rationem reddere ipſi Deodato. Poſt p̄dicta moritur ipſe creditor, ſuperſtite ſibi quadam nepte impubere, pubertati tamē proxima, quā ſibi hæredem vniuerſalē inſtituit, & legatarios fecit ſibi quinq;, & quemlibet ipſorum inſtituit in quinta parte bonorum ſuorum, tūcq; ſupraſcriptę impuberi iudex loci, timore dedit ad negotia, lites, & cauſas vnum ex ſupraſcriptis legatariis, qui tutor diligenter viſis rationibus dicti defuncti, & liberatione facta per eum de dicto Bonauentura, dictum Bonauenturam, & eius hæredes a dicto debito 1200. florenorum liberauit, & abſoluit iuſo interpoſito, tam per dictum tutorem, quā per præfatam pupillam hæredem. Nunc quæritur, ſi præfatus Genitus, q̄ ſcripſit ſe eo modo & forma de quibus ſupra, ſit vigore dictæ liberatinnis abſolutus, & ille tutor potuerit eum, & eius patrem liberare: & hoc aliis legatariis inconſultis, &c.

CONSILIVM XXXIX.

1 *Tutor licet non poſſit remittere debitum liquidum pupilli, non liquidum tamen poteſt.*

2 *Iuramentum obligat iudæos, ſicut & chriſtianos.*

DVo ſunt examini ſubiicienda. Primum vtrum filius dicti Bonauenturę ſit liberatus. Secundum quid de patre. Circa primum, omiſſis breuitatis cauſa argumentis, quæ ad partes fieri ſolent: dico dictum Genitum duabus ex cauſis impeti non poſſe, per hæredes dicti Deodati olim creditoris. Primo nunquam ipſe fuit obligatus dicto Deodato: quoniam aut in veritate habuit dictos 1200. florenos, aut non. Si habuit talis pecunia fuit patri mutuata, & ſic tranſiuit in dominium patris, cum ex mutuo facto pecunia tranſiuit in dominium ipſius. l. 2. ff. ſi cer. pe. & lucrum inde proueniēs eſt commune ipſi patri & Genito filio: iuxta nota. per Bar. in l. cum oportet. C. de bo. quæ lib. & in l. 1. ff. pro ſocio. Nec potuit filius patre inconſulto nouare obligationem paternā, vt reſpectu illorum 1200. florenorum, ipſe eſſet obligatus loco patris, vt ſic pecunia eſſet ipſius, & p̄prio nomine traficaret, & negotiaretur ad vtilitatem ſuam, & primi creditoris: quinimo nonegit aliquam nouationem, ſed ſimpliciter fuit profeſſus ſe recepiſſe ex pecunia mutuata patri. ad hoc l. 1. & l. 2. C. de noua. vnde indebite promiſit, & per errorē traficare, & reddere rationem dicto Deodato: cum nihil recepiſſet ab eo, nec de ipſi⁹ pecunia. Et ſic talis ſcriptura, ſeu cautio indebite facta, non debet ſibi præiudicare, vt in c. ſi cautio. de fide inſtr. & l. cum de indebito. in fin. ff. de proba. Si vero nullam pecuniam dictus Genitus recepit, q̄ vr̄ verius, vt ſatis videt̄ colligi ex tenore liberationis factæ: tunc clarum eſſet, dictum Genitum non eſſe obligatum, cum obligatio realis non poſſit contrahi re nō interueniēte, vt l. ſi tibi x. de pactis. & l. rogaſti. ſi cer. pe. & l. hactenus. de conſt. pecu. Secundo, ex illo capite dictus Genitus impeti nō poteſt, vigore abſolutionis, & liberationis factæ per dictum Bonauenturam, & eius filios, tam reſpectu ſortis dictorum 1200. florenorum, q̄ reſpectu lucri, vt patet ex tenore dicti inſtrumēti liberatorii: quod, an ex toto valuerit, examinabo ſtatim in ſequenti articulo. Venio igitur ad ſecundū articulum, an. ſ. tutor potuerit liberare dictum Bonauenturam, & ipſius filium. ſ. Genitum p̄ſuppoſito, q̄ ipſe Genitus ſit obligatus. Et videtur primo quod non per l. pactum curatoris. C. de pac. & l. Lucius Titius. §. fi. ff. de admi. tuto. vbi patet, q̄ pactum curatoris ſeu tutoris poteſt prodeſſe minori in exigendo: non autem nocere in remittendo. habetur enim tutor loco domini: cum bene adminiſtrat, & non cū illegitime, vt in l. qui fundum. §. ſi tutor. ff. pro emp. Sed hoc non obſtante, contrarium videtur dicendum ex duplici iure. Primo ex communi theorica Doct. in l. ſi præſes. C. de tranſ. & in d. l. pactum Authoris. vbi gl. Bar. & communiter alii Doc. †volūt, q̄ licet debitum liquidum pupilli tutor remittere non poſſit, ſecus tamen eſt quando debitum nō eſt liquidum: nam videmus, q̄ ſolus tutor pōt tranſigere, vt l. ſi pignore. in fi. & l. interdum. ff. de pac. quæ vult, q̄ licet filius habens adminiſtrationem peculii, non poſſet remittere ſeu paciſci de non petendo aīo donandi: ſecus tamen ſi fiat aīo non donandi, vt puta, quia diffidebat de p̄bationibus. tūc enim valet remiſſio per habentem adminiſtrationem, licet pro eo ea fienda nihil conſequitur. Sed in caſu noſtro illud debitum 1200. florenorū, non ſolum erat nō liquidū: imo expreſſe apparebat ex libris defuncti, q̄ illi fuerat ſatisfactum, vel dicitur per ipſum tutorem in dicto inſtrumento liberationis: potuit ergo licite dictus tutor, agnoſcendo bonam fidem, dictum Bonauenturam, & filium liberare: maxime cum in hoc ſequeretur iudicium defuncti, vt patebat ex libris ſuis, quo caſu etiam in alienatione rei immobilis, non requiritur præſidis decretum. C. quando dec. opus nō eſt, per totum. facit ad prædicta in ar. l. peto. in prin. ff. de le. 3. & l. pater. de le. 2. Secundo principaliter pro prædicta liberatione facit, quia pupilla iurauit maxime authoritate tutoris, & promiſit non contrauenire, vnde cum non eſſet maior infante, & ſic doli capax, habuit iuramentum validare contractum, ſeu liberationem etiam ſi alias fuiſſet inualida: ita, quod inuiolabiter tenetur ad obſeruantiam iuramenti, vt in auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduc. ven. quę licet loquatur in pubere, communiter tamen vtriuſque iuris Doc. tenent, etiam procedere in impubere doli capace: quia ſicut peccando, & periurando poteſt ſe obligare diabolo, ita Deo, vt in c. 1. de delic. pue. Et hoc communiter tenet Bar. & alii in d. auth. ſacra. & communiter canoniſtę. & ſpecialiter Hoſt. in c. cum contingat. de iureiu. †Nec obſtat, q̄ iſti ſunt iudæi, quia iuramentum eſt de iure Diuino, & obligat etiam, ex diſpoſitione veteris teſtamenti, iuxta illud, redde domino iuramenta tua, vt tranſſumptiue habetur in ca. ſi Chriſtus. de iureiuran. Lex autem Moſayca bene ſtringit iudęos, vt in c. gaudemus. de diuor. adeo, q̄ ad eam ſeruandam in naturalibus poſſint compelli per Romanum Pontificem, vt no. Inn. in c. q̄ ſuper his. de voto. facit ad prędicta c. monet. 24. q. 1. Quare concludo, q̄ etiam ſi filius fuiſſet obligatus, q̄ tamen nec credo per ea quæ dixi in prin.

princ. cum illa pecunia fuisset effecta patris interueniente mutuo, vnde non potuit eam promittere alii, vel traficare pro altero, iuxta, l. contra iuris, ff. de pac. & l. filiusfam. ff. de dona. tamen liberatio subsequens facta per tutorem, & pupillam, maxime interueniente iuramento, habuit illos absoluere, cum iuramentum tollat defectum ętatis, vt dicta auth. sacramenta puberum. Nec obstat, q alii legatarii non consenserunt, cum ipsi non habebant administrationē bonorum pupillę, fateor tamen, q hæc liberatio non præiudicat eis pro parte hęreditatis eis delatę, cum vnius hæredis transactio alteri non præiudicat, cum alteri per alium iniqua conditio afferri non debet. l. i. C. de trāsac. Nam actiones hæreditarię actiuę, & passiuę ipso iure diuidūtur inter hæredes proportionibus hæreditariis. l. ea quæ. C. fa. ercis.

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia talis est. Nobilis, & egregius Henricus quondā Federici, de Crisino de Vicētia filiū, vel filios masculos legitimos, & naturales, tūc non abens, testm̄ solenniter fecit, in quo dotē quibusdā filiabus suis reliquit, & in ea dote eas hæredes instituit, iubens eas fore tacitas, & contentas. Qui quidem testator, cū haberet vxorem prægnantem, in dicto testamento si filiū, vel filios, si quos in futurum ex vxore prægnante haberet, vnum, vel plures legitimos, & naturales hæredes uniuersaliter instituit, atque ęqualiter. Sinautem dictus testator filium, vel filios legitimos, & naturales, vel descendētes masculos, ex dictis filiis legitimos, & naturales tempore mortis suę non haberet, vel haberet, & dicti filii sui masculi, & naturales descendētes ex eis legitimi, & naturales decederent, sine filiis masculis legitimis, & naturalibus, & descendentibus ex eis masculis legitimis, & naturalibus, vulgariter, breuiloque, compendiose, & per fideicommissum substituit, & hæredem successorem in bonis, & hæreditate sua esse voluit, & ordinauit, notabilem virum Federicum quōdam passu, de Crisino dicti testatoris nepotem, si dicto tpe dictus Federicus extabit ei superuiuus. Et in casu quo dictus Fed. nō extaret, & non superuiueret, substituit in bonis, & hæreditate, sua descedentes masculos ex dicto Federico legitimos, & naturales. Et si dictus Federicus, vel eius descendentes masculi legitimi, & naturales in rerum natura non forēt, pupillariter, & vulgariter, & per fideicōmissū substituit hęredē, & successorem in bonis & hęreditate sua voluit esse Leonellum quondam Bartholomei del veno de vicentia. Et si dictus Leonellus non extaret, substituit vulgariter, & pupillariter, & per fideicommissum descendentes masculos dicti Leonelli legitimos, & naturales. Et si descendentes masculi dicti Leonelli legitimi, & naturales nō extarent, mādauit dictus testator, q hæreditas, & bona sua deueniant ad proximiores dicti testatoris. Post factū huius solenne testamentum, per aliquot annos dictus testator super uiuens, tandem non mutata voluntate decessit. Federicus autem eius nepos substitutus, vt supra, filiis masculis legitimis, & naturalibus, ex dicto testatore non extātibus, vigore præfatę substitutionis seu institutionis prædictæ, hæreditatem dicti Henrici testatoris, & patrui sui solēniter adiuit contradicente nemine, demum elapsis quibusdam temporibus, ad petitionem dicti Leonelli fuit dictus Federicus citatus per Vicarium potestatis loci, & ad illius instantiam fuit, per dictum Vicarium præfixus terminus dicto Federico, ad executionem quorundam legatorum factorum ad pias causas. Qui Federicus videns se ex dicta hęreditate, seu eius occasione ęre alieno grauatum, adiuit episcopum Vicentium, & obtinuit prorogationem termini ad biennium, & infra terminum prorogatum, nō habens pecuniam pro satisfactione dictorum legatorum, assignauit pro ipsorum executione quædam bona dictæ hæreditatis, dicto domino episcopo acceptanti, & recipienti, nūc contingit dubitari de tribus principaliter. Primo vtrum si dictum Federicum sine liberis masculis mori contingat, Leonellus substitutus, vel etiam eo deficiente eius liberi masculi legitimi, & naturales, admittantur ad dictam hęreditatē, virtute substitutionis prædictæ, an omnis substitutio in dictum Federicum testatoris nepotem hæreditatis aditione finita sit. Secundo vtrum dictus Leonellus posito, quod ipse, vel eius filii admittantur, possit petere a Federico, q satisdet d̄ cōseruādo, & nō minuēdo res hęreditatis, & restituendo, cum veniret casus substitutionis p̄dictæ, cum allegetur dictum Federicum male vti substantia sua: licet ipse Federicus alleget se alienasse ea, quæ alienata fuerint causa satisfaciendi ęri alieno, & creditoribus hæreditariis. Item posito quod debeat teneri, cum non reperiatur qui velit fideiubere, & realiter obligari, an sufficiat simplex cautio sua. Tertio dubitatur, an dictus Federicus sit priuatus dicta hæreditate, qui non satisfecit legaliter ad pias causas infra annum præfixum a iudice, & non conseruetur illęsus ex dicta prorogatione, & consignatione bonorum factis modo prædicto. Et posito, quod sit priuatus vtrum dicta hæreditas seu ipsius bona peruenire debeant ad dictum Leonellum, seu eius filios substitutos, & ad dominum episcopum Vicentium vti pauperum, & pię causæ patrem, &c.

CONSILIVM XI.

1. *Substitutio facta sub conditione, in euentum conditionis euanescit.*
2. *A uerbis testatoris non est recedendum.*
3. *Argumentum per locum a speciali in iure est ualidum.*
4. *Iudex terminum a lege statutum, causa cognita alterare potest.*
5. *Interpretatio strictissima est fienda in pœnis, quæ ipso iure imponuntur.*

VEnio ad primum dubium. Et videtur primo, quod decedente dicto Federico sine filiis masculis legitimis, & naturalibus, dictus Leonellus, vt substitutus, vel eo decedente, eius filii debeant admitti ad dictam hæreditatem, q si ostenditur in testamentis, recurrendum est potius ad uoluntatem testatoris, q̄ ad verba ipsius testamenti. l. si mihi, & Titio. de cond. & demon. Etiam contra proprium verborum significatū. in l. Labeo. ff. de supel. lega. Sed coniectura testatoris voluntate, videtur substitutus dictus Leonell9, seu eius filii eo nō existente sine filii masculis legitimis, & naturalibus, ergo ī euentū conditionis sunt isti admittendi, vt in c. Raynaldus. de testa. Minor probatur ex tacita mente testatoris, nō eñ præsumitur testator magis dilixisse nepotem ex fratre, qui proprie non dicitur nepos, vt l. iurisconsultus. §. nepos. ff. de gra. affi. quam proprios filios legitimos, & naturales, cū amor paternus vincat omnem affectum. l. fi. C. de cur. fur. Sed dictus testator volnit simpliciter instituere filios seu nepotes ex filiis, qui sunt vere nepotes. d. §. nepos, & qui diliguntur, vt filii, vt l. liberorū. in fi. ff. de ver. sig. Sed substituit eis Federicum in casu quo decederent sine posteritate legitima, & naturali, vt patet in casus narratione. Ergo forti9 præsumendū est, voluisse dictum Federicū substituere simpliciter, sed tacite grauasse eum de restituendo dicto Leonello, vel filiis, si ipse decederet sine legitima, & naturali sobole, licet expresse non caueat, ad hoc tex. nota. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. & in l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. & subst. vbi patet, quod licet pater, in substitutione filii naturalis expressit de nepotibus, tamen tacite præsumitur de eis cogitasse, ad exclusionem substituti: quia nō est præsumendum testatorem voluisse alienum præferre p̄prię soboli, vt ibi dicit tex. Ad idem tex. no. in l. cum auus. ff. de condi. & demon. vbi tacite videntur vocati filii ex nepote, ēt ad exclusionem patrui substituti, ne videatur magis dilexisse, filium superstitem, q̄ sobolem ex filio pręmortuo, vt est ille no. casus. Ita in proposito cum voluerit testator proprię soboli tribuere facultatem de rebus hæreditariis disponendi ad libitum, in casu quo decederet sine posteritate legitima, sed sibi substituit dictum Federicum nepotem, multo fortius idem præsumendum est, voluisse in persona Federici: quem minus præsumiť dilexisse, tum ex naturali ratione, vt in d. l. liberorum. in fi. tum ex institutione, cū primo loco vocauerit filios, & descendentes ex eis. Secundo principaliter facit alia diuersa rō, q dicta onera apposita instituto, vidētur repetita in substituto, vt l. illud. ff. de le. 1. & l. non iustam. C. ad Tre. facit l. vnica. C. de cad. to. Sed filiis propriis substituit in euentum carentię liberorū. Ergo idē videtur repetiisse in nepote substituto, & tacite, fortius hoc coniecturandum, quanto plus videtur dilexisse filios, quam nepotem ex fratre. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror veriorem: mouet me prin

cipa-

cipaliter l.Lucius.ff.de hære.insti.vbi testator instituit fratrem si prius moreretur, antequam haberet filium vel filiā, substituit duos ex seruis suis: institutus adiuit hæreditatem sed non habebat filios. Quærebatur an dicti serui substituti deberent admitti, tanq̃ substituti saltem in aliqua parte tanquam adiecti: & vr̃ ibi per Iuriscōsultum, ꝙ nec, vt adiecti debent admitti, nec, vt substituti, cum testator voluerit eis præferre nedum fratrem institutum, sed etiam filios. Et sic ex sola adiectione hæreditatis excludūtur substituti: sed fuerit in substitutione facta commemoratio filiorum. cum simpliciter fuerit frater institutus, & non sub conditione si sine liberis, ita principaliter, videtur dicendum in casu nostro, ex quo Federicus fuit in secundo gradu institutus simpliciter: licet fuerit facta filiorum commemoratio in casu quo ipse Federicus non extaret: ex quo tamen ipse extat, & hæreditatem agnouit, euanuit prorsus substitutio quantūcūq; filios nō ꝓcrearet, & eis nō extātibus decederet, vt d.l.Luci⁹. †Ad idē facit, substitutio facta sub cōditione q̃ euanescit in euentū cōditionis.l.1.C.de con.inser.cū si. Sed Leonellus, & filii fuerūt substituti sub cōditione, in casu de quo dictus Federicus, seu eius descendentes in rerū natura nō forēt: quod dẽt ītelligi de existētia tpe mortis testatoris, vt patet per dicta in primo gradu institutionis, verba enim sequentia clarificant, & determinantur a præcedētibus. l.si seruus plurium.in fi.ff.de le.1.& l.qui filiabus.eo.ti. vbi bonus tex. sed Federicus extitit tempore mortis testatoris, & hæreditatē agnouit: ergo euanuit substitutio facta de Leonello, & filiis, præsupposito, quod Federicus sine liberis decedat: quia cum alternatiue de eo, & filiis fuerit facta mentio nō sufficit ad ipsius purificationem alteram partem existere, vt in regula, in alternatiuis. de reg.iur.li.6. & ca. inter cætera. de rescri. & quo ad materiam nostram vr̃ tex. in l. si is qui ducenta.§.vtrum.ff.de reb.dub. †Tertio principaliter facit ꝙ a verbis testatoris non est recedendum, nisi clare pateat de intentione contraria. l.non aliter.ff.de le.3. Sed in casu nostro testator simpliciter substituit Federicum, & eo non extante filios neutris extātibus Leonellum, sed hic alter scilicet Federicus existit: ergo euanuit substitutio. clarissime ex verbis nunc in responsione ad contraria superi⁹ formata videbitur an illud ex verbis senserit. Vnde ad primum contrarium respondeo, ꝙ nullis iuribus filii subintelliguntur, vt testator videatur contra officium pietatis plus dilexisse extraneum, q̃ posteritatem filiorū, vel magis superstitem quam sobolem filii præmortui contra illud, quod hr̃ Insti. de hære. quæ ab intesta. defe. §. cum filius. Sed in casu nostro si bene consideretur prorsus cessat hæc ratio, & milicaret oīs absurditas: quin nō militat rō sic disponēdi, vt testor disposuit. Nā in substōne filiorū rō fuit, quia patru⁹ est loco patris. vnde si filii decederent sine sobole, noluit testator nepotem suum, qui est loco filii, maxime ad cōseruationem agnationis excludi, Sed voluit vocari Federicum nepotem ex fratre, ne filii haberent materiam alienandi illa bona extra familiam, maxime Federico excluso. vnde vocauit illum quem merito debebat prædiligere post filios: sed in secunda institutionis parte quam fecit de Leonello non militabat hęc ratio cum ipse Leonellus nō esset de agnatione, & familia: nec attinebat sibi eo gradu quo deberet eum diligere loco filii: vnde merito voluit eum excludi simpliciter per existentiam Federici, vel filiorum suorum, & satis est, ꝙ sumus extra casum dictarum legum. Nam negari nō potest quin d.l.acutissimi. & l.generaliter, præalle. fundentur super maxima ęquitate, vt patet in eis. Sed ius fundatū super maxima æquitate contra regulas iuris, non debet extendi. ar. in l.ꝙ vero.ff.de legi. imo voluit Io.An. in c.1.& 2. vt li.pen.li.6. tale ius non extendendum etiam ex identitate rationis. hic tamen non est rationis paritas, imo omnino dissimilitudo, vt patet ex præcedentibus. Item in illis iuribus verba non impropriantur ex toto, sed fit superlocutio, si decederet sine liberis in fauorem instituti ad exclusionē substituti. Sed in casu nostro fieret verborum maxima impropriatio, vt patet ex prædictis medio instituti, qui ita fuit prædilectus a testatore, & in fauorem substituti, qui nō fuit a testatore ita dilectus. Ad secundum contrarium dico, ꝙ non procedit in relictis factis ab intestato, vel oneribus instituto iniunctis, quæ videntur repetita a substitutis, ad hoc vt voluntati testatoris satisfaciat. Sed in casu nostro nō agitur de relictis, vel oneribus iniunctis institutis, sed de quadam qualitate apposita institutis in primo gradu, quę non fuit repetita circa institutos in secundo gradu. facit l. Iulius Paulus.ff.de condi.& demon. Item, & melius apposita, & dicta in institutione videntur replicata in substitutione, nisi contraria ex coniectura eliciatur volūtas testatoris, vt no. dicit tex. in l.illud.de leg.1. Sed in casu nostro clarissime patet contraria voluntas testatoris, cum in primo gradu aliā legem dixerit, quam in secundo. Nemo enim præsumitur dixisse, ꝙ mente prius non agitauit. l.Labeo. præal. Nec est verisimile, ꝙ incontinenti fuerit oblitus, vel sibi contrarius argu. l.non ad ea.ff.de condi.& demon. Et idem si voluisset deponere in Federico, quod in filiis bene sciuisset exprimere, & non alternatiue substituere, vt in simili dicit tex. in ca. ad audientiam. de deci. Et hoc quo ad primum dubium, ꝑ cuius decisione videtur sublatum secundum. Non enim est præstanda cautio, si euanuit substitutio. Sed præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ substitueretur, quid dicendum. certe casus vr̃ indubitabilis, vt cautio sufficiens præstetur, vt est casus iuncta gl. in l.1.ff.vt leg. no. Nam speciale est in patre qui rogatur restituere hereditatem filio, vt cauere nō teneatur. l.iubemus. C.ad Trebellianū. Ergo secus videtur inter alios coniunctos. valet† enim argumentum per locū a speciali, vt legi. & no. in c.præsenti. de præben.li.6. Sed in hoc casu rogatus de restitutione allegat impotentiam pręstandi sufficientem cautionem. quædam iura in aliis terminis videntur velle, vt eo casu quo cautio non potest præstari sufficiens, præstetur illa quæ ꝑstari potest, saltem iuratoria, vt in auth. generaliter. C.de epi.& cle.& in Auth. vt nulli iudicum.§.si vero.& in c.per vestras. qui fil. sint leg. & in Authen. de litigiosis.§.ad excludendas. hæc quæstio potest multum adaptari ad similem quæstionem, quæ fit in vsufructuario, qui tenetur cauere sufficiēter proprietario, de vtēda re ad arbitrium boni viri, & ea restituenda finita causa vsusfructus, vt ī c.fi.de pig.& in aliis causis. l.vsufructu. inf. de vsuf.& vtrobique per glo.& Doc. vtriusque iuris. Et in hoc mulę sunt opiniones, sed duę sunt principaliores, quæ satis videntur in effectu conuenire, vna Host. Io. And. & sequacium, in d.c.fi. vt sufficiat iuratoria: Sed si aliquo modo venisset contra iuramentum, vel bona sua inciperet dissipare, perderet hoc priuilegiū. ar. de deci. c.suggestum. Alia est Ber. in d.l.vsufr. c. vt si persona est suspecta, fiat sequestratio, alias stetur iuratoriæ cautioni. Et sic cedunt ad discordiam opiniones contrarię, Ego ad materiam præcise nostram allego tex. iuncta gl. notabili in l. postquam. §. in præsenti. ff. vt leg. no. ca. vbi vr̃ innui, ꝙ de hoc fiet sequestratio apud ꝓbū virum, qui respondeat de fructibus ipsi hæredi: vel saltē debet remanere apud hęredem si non esset suspectus, intelligo præstita cautione iuratoria. Et sic videtur ibi probari opi. Bar. de inopia satis potest stari iuramento Federici. ar. in dicta auth. generaliter. vbi hoc videtur probari. facit ca. nulli. de ele.li.6. Et hoc quo ad secundum. Aggredior postremo tertium quæsitum, an dictus Federicus sit priuatus hæreditate prædicta. videtur primo ꝙ sic, iudex etiam secularis potest officium suum impartiri, vt legata ad pias causas executioni mandentur, vt notabiliter probatur in auth. de eccl. ti.§.si quis ædificationem. ergo cum monitio fuerit facta a iudice suo, & infra annum a die monitionis nō fuerit paritum: fuit Federicus hęres ipso facto priuatus, & illicito ex iuris dispositione. Leonellus tanq̃ substitutus extitit ipso iure hæres, vt probari vr̃ in auth. hoc amplius. in ver. excluditur eo, ꝙ præter &c. C.de fideicom. & melius in corpore, vnde sumitur in §.omnibus. de hęre.& fal.& gl. apertissime vr̃ tenere in eadē Auth. de hære.& fal.§.si quis autē non implens. in verbo auferre. quinimo plus vr̃ velle, gl. no. iuncto tex. in c.si hęres. de testa. ꝙ hæres non adimplens voluntatē defuncti in relictis ad pias causas ipso iure priuatur & debito bonorū subsidio. & idē Host. facit tex. iuncta gl. in c. Syluester.11.q.1. Sed his non obstantibus contrarium puto de iure verius quo ad casum nostrum. moueor principaliter per tex. not. & singularem in materia ista in c. nos quidem. de test. in verbo neglexerit, vbi patet tunc heredē priuari cum neglexerit per annum adimplere: secus ergo si iusta causa fuit impeditus: & hoc innuit ibi Host. & apertius Federi. de Sen. consi. 224. vt autem hoc amplius procedat quando ex contumacia, vel negligentia hæres differat vltra annum exequi, sentit Bar. ibi, & videtur tex. iuncta gl. in verbo distulerit. Insti. de acti.§.item mixta, & illa gl. est satis

no.

no. ad materiam nostram, & facit qd no. gl. in c. quam sit. in verbo distulerit. de elec. li. 6. Sed iste Federicus de quo quæritur, non neglexit, nec sine causa vltra annum distulit, licet episcopum loci adiit, & satisfecit, oneribus debitorum incũbentibus hæreditati, quæ primo expedientia sunt. l. si vniuersę. C. de leg. & l. 1. ff. ad l. Fal. & sic habuit terminum prorogationis. Quod autem eps potuerit terminum prorogare causa cognita satis probatur ex dicto c. nos quidem. de test. ex dicto consi. Fed. Ipse enim est principaliter iudex, & pars in his legatis ad pias causas: & maiorem potestatem haber iudex secularis, vt satis colligitur ex l. nulli, & l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cle. & melius in Auth. de eccl. ti. §. si autem qui hoc facere, & in c. sua. & c. si hæredes, & c. Ioannes. de test. †Iudex autem potest regulariter terminum a lege statutum, causa cognita alterare. vt plene no. per Bar. in l. 2. ff. de re iu. per canonistas in c. ꝙ ad consultationem. eo. ti. in c. cum sit Romana. de app. & maxime in casu nostro: vbi iura ponderant negligentiam, vt supra dixi. Et præsumendum est, epm iusta causa fuisse motum ad prorogationem termini. ar. in l. 1. quod no. ibi Bar. C. de prædijs min. sine decre. lib. 10. & quicquid sit satis est ad euitationem pœnę, ꝙ iste non neglexerit, nec sine causa distulerit, vt in iuribus pall. †Nam in pęnis quæ ipso iure imponũtur, debemus strictissimã interpretationẽ facere, vt in regu. in pœnis, & reg. odia. de re. iur. li. 6. & quod ibi no. per Io. An. facit l. pe. ff. de pę. Et an nunc sit liberatus ab executione illorum legatorũ, ex cognatione illorum legatorum, & bonorum facta domino epo satis põt argui, ꝙ sic, per vnum singulare dictum Spe. in ti. de instr. edi. §. nunc aliqua. ver. quid si executor in potestate iuris, vbi dicit, ꝙ habenti exequi piam volutatẽ, currit tps anni ẽt impedito. non dico quo ad pœnã, sed quo ad deuolutionẽ executionis fiendam domino epo, & potest adiuuari dictum suum per gl. no. in c. statutum. de præben. li. 6. in ver. numerandum. quæ vult, ꝙ vbi tps statuitur non in odium, sed in fauorem alicuius tunc currit etiam ignorãti, & non negligenti. Et ꝓ illa gl. facit l. genero. ff. de his qui no. infa. Cum ergo potestas exequendo illa legata videatur satis, quantum in se est, satisfecisse: cum assignauit bona hæreditaria epo acceptanti, & recipienti. pro hoc bonus tex. in l. fi. §. & si præfatam. C. de iur. deli. & l. si necessariis. §. omnis. ff. de pig. act. & per hoc remanet solutum id, de quo vltimo quæritur, an deuolutio hęreditatis fiat ad dominũ epm, an ad Leonellum substitutum. Nõ. n. est locus deuolutioni, vt patet per p̃dicta. Sed, vt oĩb. dubiis satisfiat p̃supposito, sine veritatis p̃iudicio, ꝙ dictus Fede. sit priuatus, vł primo, ꝙ dictus Leonellus tanquam substitutus sit effectus hęres, vt in Auth. de hære. & fal. §. in omnibus, & §. si quis autem non implens. in glo. in verbo auferri, & in d. auth. hoc amplius. In contrarium pro domino epo vł tex. no. in Auth. de eccl. ti. §. si autem qui hoc facere. vbi dr, ꝙ hęrede non adimplente legata pia, eps potest vendicare oĩa etiam cum lucro medii temporis, & est ille tex. prima fronte multum aduersus. d. Auth. de hęr. & fal. & d. aut. hoc amplius. reperio quẽdã Doc. qui fuit ingenio præstantissimus reduxisse ad concordiam, vt in legatis ad non pias causas veniant substituti, in piis vero succedat eps, quod satis placet, & sic secundum intellectum potest intelligi c. si hęredes. prææalleg. Et secundum hoc deuolutio in casu nostro fieret ad dominum epm, & non ad dictum Leonellum. Nec obstat quod hic non interuenit bina monitio, quæ videtur requiri in d. §. si autem qui hoc facere, quia ille §. procedit quando non expectatur annus, sed incontinenti dimittitur pœna sibi: sed si expectatur lapsus anni, sufficit vnica monitio: vt in §. si quis autem non implens, & in auth. hoc amplius preall. Et sic intellexit Bar. in d. auth. hoc amplius. & gl. & in d. §. si quis autem non implens.

CONSILIVM XLI.

1. *Alienatio facta de rebus monasterii in casu non concesso, est nulla, quantumcunque forma fuerit seruata.*
2. *Officium suum quisque præsumitur diligenter exercere.*
3. *Solennitas omnis videtur remissa per commissionem, & indulgentiam papę.*
4. *Papa potest bona ecclesię alicui licite donare, & presumitur motus iusta causa.*
5. *Priuilegium concessum non subdito, non potest reuocari.*

VIdendum est in effectu, an dicti fratres consanguinei de quibus in facti narratione, fuerint tuti super emptione rerum monasterii aduersus Abbatem, & conuentum sancti Mauritii. In quorum quidem examinatione declarare, & discutere oportet quinque mihi exhibita, videlicet venditionem primo factam. Secundo confirmationem Bonifacii papę. Tertio ipsius reuocationem generalem. Quarto confirmationẽ papę Innocen. Quinto reuocationem Ioan. Et primo dicta venditio videtur in se plurimos errores cõtinere. Nõ enim interuenit causæ cognitio, quæ debet iure communi in alienatione rei ecclesiasticæ interuenire. 12. quęstio. 2. sine exceptione: & maxime precedente tractatu, vt not. Inno. in c. 1. de reb. eccl. non alie. lib. 6. in verbo tractatus. in fi. & per Fed. de Sen. cons. 230. nec per mandatum papę causę cognitio fuit adempta, imo potius aucta. cum mandauerit, diligẽter inquiri de causis pretensis ad alienationem faciendam: vnde tum ex iuris solennitate omissa, tum ex preteritione, formę mandari dicta venditio corruit, vt in dictis iurib. & in c. cũ dilecta. de rescr. & c. Pisanis. de rest. spo. facit notabile dictum Bar. in l. diem proferre. §. stari. ff. de arb. vbi dicit, ꝙ si fuit compromissum, in arbitro hoc expresso, vt pronunciet, secundum ius, si pronuntiat contra, non valet sententia: quia contra formam compromissi, licet alias illa forma, non expresserit dictum ipsius: licet contra ius potuisset reduci ad arbitriũ boni viri, vt l. societatẽ. §. arbitrorum. ff. ꝓ soc. & c. ꝑ tuas. & c. dilecti. de arbi. Ita in proposito pręsupposito sine veritatis pręiudicio: quia de iure cõi dicta venditio valuisset. tamen, quia eps Veron. commissarius papę dedit licentiam non verificatis prius causis contentis in rescripto, non valuit datio licentię. Ad prędicta optime facit c. 1. de reb. eccl. non alie. vbi patet, †ꝙ alienatio facta de rebus monasterii in casu non concesso, est nulla, q̃tũcunque forma fuerit seruata, quod etiam gl. & Io. Cal. in c. 1. de in integ. resti. & Arch. & Io. An. in c. 2. de reb. eccl. non alie. li. 6. & Bald. in auth. qui res iam dictas. C. de sacrosan. eccl. & oportet causam inesse notam, & euidentem. nec sufficit, ꝙ nascatur necessitas alienationis, vt no. probatur in c. 1. de reb. eccl. non alię. li. 6. Facit quod no. Bar. in l. si forte. ff. de castren. pec. & l. sciendum. ff. de verb. obl. & in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. de qua hic non constat: licet etiam mandaretur in commissione. Secundo defectus est, quia alienatio non potest fieri consanguineis prelati: est enim pręsumptio iuris, quod propter eos indebite grauaret ecclesia, hoc probari videtur in aut. quibuscunque modis. C. de sac. san. ecc. & hnc ibi tenere videntur Bar. & Bal. facit 10. q. 2. hoc ius porrectum. facit optime tex. cum gl. in c. peruenit. 12. q. 3. vbi glo. dicit, ꝙ episcopi sunt cęci circa nepotes, & alios consanguineos. Tertio defectus est, quia hic non probatur pretium fuisse enumeratum, & per cõsequẽs non vł translatum dominium rerum vẽditarum. Nam vbicunq; venditio permittitur propter causam, nõ potest fides haberi de pretio, nec sufficit cõfessio super pretio recepto, nisi appareat solutum, vel commissum in causam, ꝑpter quã venditio sint permissa, vt no. probatur in l. a diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iu. & ibi expresse hoc tenet Bar. at idẽ l. si ꝓcurator. ff. de iure fisc. & quod ibi no. per eundem. Sed in casu nostro papa permisit alienationem rerum monasterii, vsq; ad valorem mille florenorũ ꝑ ꝑ certas, & expressas causas in commissione. Ergo non potuit abbas vendendo confiteri p̃tium recepisse, ex quo aliter non cõstat de causis in cõmissione exp̃ssis, rõne quarum cõcessa vẽditio fuit. Aliud est enim cõfiteri pretiũ recepisse, & aliud ueraciter recepisse, ut in l. si ex cautione, & quod ibi no. C. de non num. pec. Et per hoc tollitur obiectio quę formari potest de notabili dicto Inno. in c. 1. depo. ubi dicit speciale in mutuo, ut sit necesse probare vsum, secus in contractu emptionis, & facit, ꝙ no. in l. ciuitas. ff. si cer. pet. debet enim intelligi quoniam constat prelatum pretium recepisse. Et sic etiam potest tolli argumentum. C. de quadri. prescrip. l. 2. §. si. vbi patet, qđ licet procurator fisci non possit habere fidem de pretio, vt d. l. si procurator. tamen si confiteatur pretium recepisse tutus est emptor, quod ẽt no. Bart. in d. l. si procurator. debet enim intelligi quãdo alienatio fuerat simpliciter permissa, secus si, vt pretium cõuerteretur in certam causam, sicut in casu nostro, vt supra dixi. Non obstat prędictis confirmatio

tio Bonifacii ex certa ſcientia facta: quia ipſemet illam re-
uocauit, ꝙ potuit cũ ſine legitima cã proceſſit in grauamen
eccleſiæ, vt in d. c. ſi quis presbyterorũ. de reb. eccl. nõ alie.
& magnę ſapientię eſt reuocare male geſta. 22. q. 3. magna.
& in c. non liceat papę. 12. q. 2. quod no. Arch. vbi dicit pa-
pã peccare mortaliter ſi alienat bona eccleſię, vt daret cõſã
guineis vel amicis. Ad idẽ, qđ ipſe no. in c. non dẽt. 12. di.
vbi poſt beatũ Thomã dicit bona eccleſiæ eſſe in poteſtate
papæ, vt adminiſtratoris: non hẽt verũ dominiũ, vel veram
poſſeſſionẽ illorũ: hęc eñ ſunt Dei, vt in c. cũ ex eo de ele. li.
6. & per Inn. in c. cũ ſup. de cauſa poſſe. & prop. Nec ob. con
firmatio Inn. quia Io. ſucceſſor illius reuocauit. poteſt. n. pa-
pa reuocare geſta ꝑdeceſſoris, vbi reperit iuſtã cãm reuocã
di, vt cap. ſniam. 35. q. 9. & c. tum ex literis. de in integ. reſti.
qđ procedit ẽt in alienatione bonorum eccl. ar. eorum q́ le
guntur, & no. per Inn. in c. cum ſit generale. de fo. cump. fa-
cit tex. optime in c. quia ſancta. §. vtrum. 63. diſt. Et quam
ita Bar. fuit coloratus, vt cõcludere in hac parte videaẽ, con
trariã tamẽ ſniam puto verã, & ſi bene diligẽter velim⁹ oĩa
cõſiderare, dicta venditio legitime facta reperiẽ. Nã Bonifa
cius primo cõmiſit epõ Veron. vt ſe informaret de cõtẽtis,
ĩ ſupplicatione, & ſi ea reperiret vera, daret illi abbati lĩam
vendẽdi, &c. Ex quibus verbis clare patet, ꝙ hoc non fuit,
mãdatũ epo, vt iudici, ſeu vt iudicialiter ꝓcederet: cũ nul-
la contentio eſſet cũ parte cõtraria: ſed tanq̃ bono viro, vt
ſe extraiudicialiter informaret: vnde non tenebatur eps cõ
parare ſup hoc teſtes, & proceſſum publicare: licet fuiſſet
vtile ſi ſe extraiudicialiter informaret. hoc aperte vẽ in ſimi
li de mente Inn. in c. dudum. de præſumptionibus. licet in
veritate cauſis veris non exiſtentibus factũ eſſet multũ ſi de
fect⁹ cauſarũ ꝓbareẽ in futurũ. c. cũ cõtigat. de reſc. Probaẽ
ẽt rõne, in alienatione rei eccleſiaſticę neceſſario non req-
ritur, ꝙ teſtes recipiantur ꝑ ordinariũ, vel ꝙ interponaẽ de-
cretũ, ſed ſatis eſt, quod interueniat cauſæ cognitio cũ ſolẽ-
nitate requiſitarum interpoſitione, vt no. Inno. & gl. in c. 1.
de reb. eccl. non alie. li. 6. Item vẽ mandata, vt commiſſa-
rio: ex quo. n. ipſe papa poſſet extraiudicialiter procedere,
& ſe informare, ita, & ipſius commiſſarius, ar. c. ſuper lite-
ris. de reſcrip. Nam eã ratio, quæ mouerat delegantem, dẽt
mouere delegatum, vt ibi per Inno. in d. c. dudum. Sed in ca
ſu nr̃o pręſumendũ eſt, ꝙ eps commiſſarius diligentem inq
ſitionem fecerit, & cauſas veras repererit, qđ patet ex eo, ꝙ
dedit poſt modũ licentiã alienandi factis ſubhaſtationibus.
Nã ex conſequenti p̃ſumitur de antecedenti. l. illud. ff. de ac
2 qui. hære. & c. p̃ſentiam, & c. præterea. de offi. dele. † Præſu-
mitur. n. quiſque diligenter exercere officium ſuum. in c. ad
audientiam. de præſcr. & c. deputati. de appel. per Cy. in l. ſi
qs decurio. C. de fal. maxime tamen ſi hoc aſſereretẽ, & p̃ſup
poniẽ in narratione epm commiſſarium adhibuiſſe cauſę
cognitionem. facit gl. no. in l. 1. C. de ſi. inſtr. & iure haſtę fiſ.
lib. 10. & qđ no. Inn. in c. quoniã. de proba. Quicunq; ergo
vult dicere cauſas expreſſas non fuiſſe veras, habet hoc pro
bare: cum p̃ſumatur ꝓ authoritate iudicis poſtea interue-
niente. arg. l. 1. & quod ibi no. Bar. C. de p̃diis decu. ſine de-
cre. non alie. li. 10. qđ ſatis ſenſit Inn. ſi bene põderetẽ in d. c.
dudũ. nec erat neceſſe, qđ alius tractatus p̃mitteretẽ: q a di-
3 ſcuſſio quę mãdatur cõmiſſario, habeẽ loco tractatus. † Itẽ
omnis ſolẽnitas videtur remiſſa per cõmiſſionem & indul-
gentiam papę, & ſatis eſt ſeruare verba reſcripti. vnde pure
ſine alia authoritate, & ſolẽnitate potuerunt iuridice abbas
& cũuentus habita licẽtia epi alienare bona vſq; ad valore
1000. florenorũ. hoc vẽ ſingulariter ꝓbari ꝑ tex. in c. ad au-
dientiam. el 2. de eccl. ędi. iuncta gl. & dictis Doc. ibi. Et ſen
tit Arch. in c. antepenul. 12. q. 2. Per hoc ẽt tollitur obiectio
quæ fit, ꝙ iſti emptores conſanguinei erant abbatis. Nam
alienatio prohibetur fieri conſanguineis, propter præſum-
ptionem fraudis, quæ fraus oĩno hic ceſſat, cum de authori
tate epiſcopi eis fuerit alienatio facta. Cum aũt ceſſat fraus
ẽt cõſanguineis alienatio fieri poteſt, vt notanter dicit Fe-
de. cõſi. 273. Et ſentit Barto. in d. auth. quibuſcunq; modis.
in fi. Ego etiam vltra alios dico, ꝙ illa auth. loquitur in con
ſanguineo œconomi, & non p̃lati. Nam œconomus non ha
bet ita pingue ius ſicut prælatus, vt no. 5. q. 3. c. 1. in gl. Itẽ
facilius præſumitur contra œconomum, quam contra præ
latum, & totum conuentum. Quinimo allego tex. no. ꝙ præ
latus poteſt alienare, & dare ſuis bona eccleſiæ, ſi tantum-
dem confert eccleſiæ de ſuo patrimonio: ita ꝙ non eſt ne-
ceſſe, qđ eccleſia melioreẽ, ſed ſatis eſt, qđ non deterioreẽ,
vt valde notabi probatur in c. ſi quis qualibet. cum §. præ-
cedenti. 12. q. 2. Et expreſſius eadem cã. q. 5. ſi eps. ꝑ Inn. &
Io. An. in c. cũ in officiis. de teſta. fortius ergo poterat ven-
dere ſuis ꝓ iuſto pretio, & ex neceſſitate eccleſiæ, cũ & ipſe
tutor poſſit palã emere rẽ pupilli. l. pupillus. §. itẽ ipſe tutor.
ff. de auth. tu. Itẽ ius ciuile non potuit hoc ꝓhibere: vnde
ſatis eſt, ꝙ ꝑ canones nõ reperiẽ ꝓhibitũ: cum. n. ius cano-
nicum certam formam tradit in alienatione rei eccleſiaſti-
cæ: non eſt curãdum qđ ſtatuat ius ciuile, vt no. dicit Inn. &
gl. in d. c. 1. de reb. eccl. non alie. li. 6. Solum ergo reſtat dubi
tatio, an valuerit cõfeſſio ſup receptione p̃tii: qđ ſatis eſt,
dubitabile ꝑꝑ ſupra dicta. Nã d. l. 2. in fi. C. de quadri. p̃ſcri.
facit ſatis, vt valeat, & ꝓbat, cum fiſcus, & eccleſia ꝓcedant
a pari, vt no. in c. 1. de in inte. reſti. Itẽ hic interuenit cõfeſ-
ſio prælati, & totius conuentus, qui multum poſſunt ſuper
pecunia numerata. Ad hoc bonus tex. in c. quod quibuſdã.
de fid. inſtru. & facit, qđ no. gl. in c. 2. de ordi. cog. & gl. in c.
delictum. de reg. iur. li. 6. Et quod no. Io. An. in c. quia cleri-
ci. de iur. patr. vbi cõiter notaẽ factum p̃lati cõmunicato cõ
ſilio p̃lati p̃iudicare eccleſiæ. Præterea p̃ſuppoſito, ꝙ aliqua
dubitatio ſuper hoc oriatur, tamen confirmatio Bonifacii
& Inn. ita ſolẽniter facta, facit, vt præſumamus oẽ pretium
fuiſſe numeratum, ſeu conuerſum in vtilitatẽ eccleſiæ. Pro
hoc bonus tex. iuncta glo. & dictis Doc. in c. conſtitutus. de
religio. do. & in c. ad hæc. de reſcrip. & cle. 2. e. ti. in fi. Et in
ſtar ſacrilegii eſt dubitare, an iſtud ſit licitũ, & dignum qđ
princeps cum eam inſtituit, & confirmauit. 17. q. 4. c. ſi quis
ſuadente diabolo. §. qui autem, & C. de crimine ſacrileg. l.
diſputari. facit 19. diſt. c. 1. & l. quidam conſulebant. ff. de re
4 iud. maxime † cum papa poſſit aliqua bona eccleſiæ alicui
libere donare, & præſumitur motus ex iuſta cã. 12. q. 2. cum
redẽptor. in c. a nobis. de deci. & ibi per Hoſt. facit, ꝙ de co-
gnitione cauſæ legitimæ notant legiſtæ in l. 1. de præſcrip.
C. ſi cõtra ius vel vtil. pub. & in l. reſcri. C. de p̃. imp. offe. &
p̃ſuppoſito, ꝙ cã nõ ſubeſſet legitima, tamẽ ſatis eſt, tutus
quo ad eccleſiam militantẽ qui accepit, cum nemo poſſit in
hoc papã redarguere. Ad hoc gl. no. in c. nõ eſt. de voto. nec
de ipſius facto iudicare. 9. q. 3. nemo, & c. aliorum. Non ob.
ꝙ ipſemet papa Bonifacius reuocauerit: quia ſi bene aduer
tatur, reuocatio nõ porrigitur ad caſum nr̃m, cum ſolum re
uocauerit conceſſiones per ſe factas de rebus eccle. nõ alie.
ſed in caſu noſtro non ſolum donauit, imo ẽt confirmauit,
ex certa ſcia venditionẽ, quæ ſatis poterat ſuſtentari, ſaltem
ex iuris ſubtilitate citra omnẽ confirmationem, vt patet ꝑ
ſupradicta: & aliud eſt cõfirmare, aliud de nouo cõcedere,
ſeu donare, vt ſatis aperte colligitur in c. inter dilectos. de fi
de inſtrumen. quare ſæpius non eſt fienda illius inueſtiga-
tio. c. 2. de tranſlatio. epiſcop. & l. neq; natales. C. de proba.
Itẽ poſſet non immerito attentari, ꝙ ex quo donauit ſpõ
te, & ex certa ſciẽtia, & motu proprio, & priuilegium perue
nit ad notitiam priuilegiati, ꝙ nõ potuerit amplius ipſe, vel
alius reuocare non apparente, fraude ſi incontinenti poſtq̃
peruenit ad notitia illorum fratrum habuerit effectum ſuũ,
vt legitur, & notatur in glo. in cap. 1. de conceſ. præben. lib.
6. facit, quod notabiliter vult Inno. in c. nouit. de iudi. & Io.
And. in c. conſtitutis. de relig. do. & Archi. in c. quicunque.
5 11. q. 1. vbi volunt † ꝙ priuilegium conceſſum non ſubdito,
reuocari non poſſit, & quod no. Bar. in l. penult. ff. de decre.
ab ordi. fa. & maxime hoc caſu ubi acquiſitum fuit domi-
nium illico. Et ſic habuit effectum conſummatum, & tranſi
uit in iuſgentium. hinc dẽ, ꝙ perfecta donatio reuocari non
poteſt. l. perfecta. C. de dona. quæ ſub mo. ita, ꝙ ipſe Deus
alio non apparente non reuocaret. 22. q. 2. non tantum. nec
laicus in patrimonialibus ſubiicitur papę, ut no. Inno. in c.
inquiſitioni. de ſen. exc. facit c. ſi duobus. de appella. in fin.
Sed illa bona poſt uenditionem, & confirmationem in do-
natione ſecuta fuerunt effecta patrimonia ipſorum laico-
rum. Et ridiculum eſſet dicere, ꝙ papa poſſit donare, & po-
ſtea ad libitum alio nõ apparente reuocare: & forte in eo p̃-
ſumetur cauſa reſpectu laicorum nõ ſubiectorum, & qđ cũ d
ſit alio ẽt capite ſuſtentatur. ſ. ex confirmatione Inn. ſubſe-
quẽti ſolẽniter facta, nec obſtat reuocatio Ioannis, tum qa
non videtur poſſe reuocare in præiudicium laicorum alia
cauſa legitima non apparente: maxime cum duo ſummi Põ
tifices confirmaſſent, & donaſſent. nam factum erat con-
ſummatum, vt patet ex ſupradictis, tum quia illa reuo-

catio fuit aperte surreptitia, cum non fuerit facta mẽtio de ratificatione laudi. Nam laudum est quædã transactio, seu compromissum. in Auth. vt dif. iu. in auth. si vero cõtigerit. C. de iudi. Sed cõcessio nõ valet non facta mẽtione de cõpositione pcedẽti, vt est tex. apertus in c. ex multiplici. de dec. Et expssius in terminis nr̃is pbari vr̃ in c. cum olim. de pscr. Itẽ oẽ tacitum, qđ expressum habuisse propositum inducere ad negandũ, vel ẽt ad difficilius cõcedẽdũ, hẽt vitiare, vt in c. postulasti, & ibi expresse per Host. de rescrip. Sed certo certius est, qđ si abbas dixisset, q̃ si laudũ fuisset ab vtraq; parte ratificatũ, literas reuocatorias nõ habuisset, vel saltẽ, nõ ita de facili: ergo, &c. Et hoc solum sufficit ad annullationẽ literarum. Et per hæc oĩa cõcludo dictos fratres posse legitime se defendere aduersus abbatẽ, & conuentum sancti Mauritii: & contraria superius formata satis patẽt distincta, & soluta per præmissa, &c.

CONSILIVM XLII.

1 *Hæreticus qualiter quis probetur.*
2 *Statutum episcopi, an valeat, quo cauetur, vt per quatuor testes singulares quis probetur vsurarius.*
3 *Testes sunt semper singulares respectu sensus per quem actus percipitur.*

EX multis agitatis in iudicio illud in effectu quærit̃, vtrum hæres sit per censuram ecclesiasticã ad exhibitionẽ libri paterni cõpellendus, cũ asseratur a parte aduersa in illo cõtineri vsurã receptam a defuncto, & pbat̃ mutuũ, ac defunctũ fuisse vsurarium. Sed hoc vltimum solum probat̃ per testes singulares, qui deponunt se mutuũ recepisse a defuncto, sub vsuris, & quilibet dicit de facto suo: hr̃s vero dicit se non teneri ad exhibitionem libri allegans insuper illum firmiter nõ habere. Et primo vr̃ hæredẽ mõ pdicto debere cõpelli, p tex. no. in cle. vnica, de vsu. §. cęterũ, vbi dr̃, vsurariũ ad hoc cõpellẽdũ, cũ de vsuris agit̃, & gl. ibi in verbo, ipsos, idẽ dicit, de ipsius hæredibus suis, vel extraneis. arg. in c. tua nos. de vsur. & c. Michael. & ff. de eden. si quis ex argentariis. §. 1. nec sufficit vsurarium vel hęredẽ dicere se librũ perdidisse etiam cum iuramento, nisi probat casum amissionis, ar. c. cũ olim. de priuil. quia cũ agitur de præiudicio alterius, non est standum soli iuramento maxime in casu nr̃o, vbi cõstat illũ librum defunctum habuisse, cũ se ad illum remittat alio libro suo in iudicio in hac causa producto, & hoc per plura argumenta tenet gl. in dicta cle. vnica. in verbo compellendi, & sentiunt, ibi cõmuniter scribentes, nec prodest si dicat̃ non cõstare defunctum fuisse vsurarium, cum testes singulares, non probent, vt in iuribus inf. allegandis, quia vbi agitur de probatione alicuius vniuersalis, qđ habet partes successiuas, diuersitatis in tpe, & in partibus totius non vitiat: tũc habet vitiare cum est probandum id, quod vnico contextu explicatur, quia tunc diuersitas in tempore importat diuersitatem factorũ, & tunc testes sunt vere singulares. Exemplum, si agit̃ de probatione testamẽti, & vnus testis dicit, q̃ fuit conditum die lunæ, ali⁹ qđ die martis. Nã aut isti testes sunt falsi, aut deponunt super diuersis testamentis, & sic nõ debent pbare, cum quilibet deponat de vno testamento.

Sed vbi deponunt de aliquo successiuo habente partes distinctas, & diuersas in tẽpore, diuersitas non vitiat, nõ importat diuersitatem facti respectu totius, quod probandum imminet exẽplis in probanda possessione. Nã si vnus deponit quod possedit Titius quinq; annis, & alius dicit de qnq; annis, probata vr̃ possessio decẽ annorũ: quia super eadem possessione deponunt. hoc videtur de mente glossæ in l. ob carmen. §. fi. ff. de testibus, & allegant quidam l. qm̃. C. de hęre. Ad idẽ quod no. Iaco. de But. in l. ecclesia. C. eo. vbi dicit 1 † q̃ si volo probare vnum hęreticum, sufficit vnum testẽ dicere, q̃ audiuit illũ dicere, q̃ non credebat resurrectionem mortuorũ: & aliũ, q̃ dixit se non credere Christũ filiũ Dei. Sic vr̃ dicendũ in pposito cũ nõ agatur de pbatione certi fctus. Sed in isto vniuersali, q̃ defunctus fuit vsurarius, diuersitas in tpe, & in contractibus vsurariis nõ hẽt testiũ vitiare. Ad hãc sñiam possunt adduci tria exempla, q̃ ponit Inno. in c. qualiter, & quando. 2. de accusa. cũ agit̃ de pbatione famę, vel iurisdõnis, vel pceptionis decimarũ, non est necesse testes concordare in tẽpore, sed satis est, q̃ concordẽt in vniuerso. s. quod sit infamis, vel q̃ iurisdictionem exercuit, vel decimas percepit, quia concordant satis in eo, qđ probandum incũbit. Sed his non obstantibus contrariam sententiam quo ad casum nostrum arbitror pręualere. Et primo moueor, quia dicta cle. vnica, non vendicat sibi in casu nostro locũ: fundat enim se super qualitate vsuraria, dicit eñ vsurarios compellendos, &c. Oportet ergo prius constare defunctum fuisse vsurarium, quia vbi iuris dispositio fundat se super aliena qualitate, necesse est illã prius probari tãquam fundamentum dispositionis. hoc satis pbatur ex his q̃ leguntur, & no. in c. 1. de offi. del. li. 6. & c. accusat⁹. §. sane. de hę. e. eo. li. 6. & qđ no. in cle. vnica. de sequestratio. glo. fi. & plenius, & eleganter per Bart. iuncta glo. & tex. in l. 1. ff. quod vi aut clam. maxime cũ illa cle. inducat quid nouum, deuians a cõmunibus regulis iuris. Nõ enim debet quis cõpelli ad exhibendum libros suos, quos priuatim in domo sua tenebat p cõseruatione familię, vt no. in d. c. cle. vnica. in glo. in verbo, rationum. secus si in publico teneret libros vt tenuunt isti vsurarii manifesti, quibus vr̃ tacite mandatũ, vt scribant. & sic debet intelligi tex. & quod ibi notat Bart. in l. quędam. in princ. ff. de eden. vnde in odium vsurariorũ, tantũ emanauit illa cle. vnica. in §. cęterum, vt sic vsurarii occulti, seu qui priuatos libros tenẽt compellantur ex noua prouisione libros edere. oportet ergo, q̃ constet defunctum fuisse vsurarium. Quod certe in casu nr̃o probatũ nõ est per illos testes singulares. Et primo adducã authoritates quas in materia reperio. Scđo iura generalia. Tertio rationes satis vrgentes. Fede. de Sen. qui in cõsiliis subtilissime se gessit hoc aperte tenet in terminis nostris consi. 62. vbi dicit, q̃ p testes singulares nõ probatur quẽ fuisse usurariũ, maxime cum deponunt de proprio facto, sicut in casu nostro, cum similitudo repellat a testimonio, ut in cap. personas. de test. 2 † Item, & fortius ipse confirmat consil. 17. ubi plus dicit, nõ ualere statutum epi, quo cauetur, ut per quatuor testes singulares quis pbetur usurarius cum hoc sit cõtra ius, qđ eps statuere non potest, iuxta no. in c. super his. de maio. & obe. & 25. q. 2. c. institutionis, & c. igitur. plene per Io. An. in c. fi. de offi. arch. hanc opinionẽ in terminis nostris post multa tenet dominus Ant. de Bu. reprobata opinione Iacob. Butr. in c. cum oporteat. de acc. ubi inter cętera ad ppositũ, dicit q̃ quandoq; dat̃ diuersitas in causis dictorũ, q̃ habent se ad pbandũ, ut totius partes diuiduę, & testes non probãt, unde si unus testis dicit, scio qđ pscripsit, quia uidi eũ possidere, non pbat, quãdoq; se habent partes indiuiduę eiusdẽ totius, & probant, ut si uolo probare missam, induco duos testes, quorũ unus dicit se audiuisse epistolã, alter euãgelium, & de hoc est glo. no. in c. nihilominus. 3. q. 9. idem scđm eũ si partes sunt diuiduę quilibet tamen infert ad totũ, ut si uolo pbare decimam unus dicit, qđ uidit me pcipere decimã frumẽti, alius decimã hordei, uel uolo probare iurisdõnẽ p unum testẽ exercuisse certũ actum iurisdictionalem, per alium probo exercitium alterius actus, & sic saluat exempla Innocen. in d. c. qualiter, & quando. Si autem causæ se non habent, vt partes inferentes totum, sed ut causę multiplicantes idẽ totum in specie, nõ phãt scđm eũ exemplũ: Si uolo probare aliquẽ sanctũ, non eñ sufficit, qđ aliqui deponant de uno miraculo, & alii, de alio, ut no. dicit Arch. in c. nouit. 25. q. 5. qđ est contra illud dictũ Iaco. But. per qđ infertur in terminis nostris, qđ si unus deponit Titium, usurarium, alter quod mutuauit Caio, testes non probant illum usurarium. Et aduertendum, q̃a per exemplũ sentit hoc pcedere ẽt si testes non deponerent de proprio facto, secus si dicit uolo probare aliquem famosum usurarium, & unus dicit se audiuisse ab aliis, q̃ alter, quia ad famã pbãdã non obstat hęc diuersitas. iuxta notata per Inn. in d. c. qualiter. & c. cũ oporteat, & per Barto. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quęstio. hãc eandẽ sñiam quando in casu nostro testes singulares nõ probãt, uidetur uelle gl. singularis in d. c. nihilominus. 3. q. 9. quę uidetur dare regulã, qđ nunquam testes singulares probant, etiam si inducuntur ad probandum qđ uniuersale, seu totũ, nisi quando factum esset successiuum, & indiuiduum, & testes deponãt super rebus indiuiduis totius. exemplum in probatione missę, si unus deponit de epistola, & reliqui de euangelio. secus si deponunt super diuiduis, ut si unus dicit de euangelio, & alter de uesperis, uel si probare uolo solutionem decimę, unus dicit frumentum solutum, alius fabam, & sic illa glo. quę dicit de probatione,

iuris-

iurisdictionis, vel decimę, aperte sentit, qđ non probãt quẽ vsurarium: cũ deponunt super actibus diuiduis nec factum est ĩdiuiduũ, nec successiuum. hoc idẽ vr̃ aperte sentire Pe. & Cy. post eũ in l. 2. C. quæ sit lon. consue. vbi dicũt, qđ ad probandum consuetudinẽ, & sic quid vniuersale seu totũ, non sufficit testes deponere super diuersis actibus, ex quibus inducitur consuetudo, nisi sint cõtestes, qui simul viderunt illos actus, qđ satis in simili vr̃ approbare Archi. in d. c. nihilominus. Hanc eandẽ sñiam vr̃ probare Inn. in c. licet ex quadam. de test. Nam licet ibi primo colligat argu. qđ si volo ꝓbare me vsum iurisdictione, vel seruitute aliqua, & vnus dicit de vno actu, alius de alio, qđ probant: tamen postea immediate dicit tutius se credere dicendum, ꝙ quilibet testis ab eisdem duobus, & eodẽ tpe audiuit, alias in suis dictis erunt singulares. falsum enim allegãt sup. de ele. cum dilectus, & dicit de hoc notari in d. c. qualiter, & qñ. Et sic Inn. stat in vltima opinione, ꝙ in probando aliquo toto, & successiue habente partes diuiduas, testes singulares non probant. licet quidam, & male allegant Inn. pro cõtraria sententia. Et aduertendum, quia per illud dictum declaratur dictum suum in d. c. qualiter & quando. Et sic Inn. stat in vltima opi. Nam Inn. ibi non dicit simpliciter prout quidam male allegant, ꝙ in probanda iurisdictione, vel solutione decimę sufficiant testes singulariter deponentes de diuersis actib⁹: imo primo posuit illud dictum, & immediate posuit contrariam opinionẽ dicendo, ꝙ alii contra eum, dicunt asserentes ꝙ vbicunque aliquid tenereĩ probare, nisi testes de loco, tpe, personis, & aliis oĩbus concordẽt non habentur pro pluribus testibus, allegat dictum c. nihilominus, & qđ oĩno sint in suis testimoniis singulares, allegat dictum c. cũ dilectus. vnde tenent illi, vt ipse refert, ꝙ etiã in probando famam, testes debent concordare, vt dicant tali die audiuimus talem rumorẽ, vel infamiã, & tali loco, & a talibus personis. Inn. aliter impugnat illam vltimam opi. & Io. An. ibi simpliciter transit recitando quasi ad contextũ, supradicta. in d. c. licet, vbi vr̃ Inn. approbare hãc vltimam opinionẽ tãq̃ tutiorẽ, & pro eo facit vrgens ratio quã inf. subiiciam. Spec. etiam in duobus locis. no. in gl. Inn. in d. ca. qualiter. referendo singulariter opiniones cõtrarias, vt sup. dixi, & nullã approbat, vt patet in ti. de testi. §. iã de interrogatoriis. ver. itẽ de tpe, & in ti. de inquisi. §. nunc verũ, ꝙ si negauerit. quinimo recitat ibi opi. Vinc. in c. illud. de presc. qui dicit, ꝙ si vnus testis deponit de fama in vna parte ciuitatis, & alius de alia parte, nõ est fama sufficienter probata: q̃a testes sunt singulares. Hanc opinionẽ vr̃ ꝓbare gl. ordi. in d. c. licet ex quadã, quæ dicit, ꝙ in probanda consanguinitate non sufficit, ꝙ aliq̃ deponunt de vno latere, & alii de alio. Et sic longe fortius nõ vult sufficere, si q̃sq; testis esset singularis in dicto suo. Et hæc sufficiãt respectu authoritatum. Nunc pbo inducendo iura. Et primo faciunt multa iura generaliter loquendo non distinguendo inter actum, successiuum, & inter momentaneũ, dicunt testes singulares non probare, vt d. c. nihilominus. & c. tam literis. de test. & c. cum dilectus. de elec. & c. bonę. el 1. de ele. ver. licet. cum simi. nec reperiĩ aliq̃s tex. qui probet contrariã opinion. sed fuit nuda interpretatio quorundam, qui sæpe destruũt tex. per suas opiniones capitaneas. & contra eos facit singulariter illud c. cum dilectus. Nam ibi canonici volebant probare, qđ non consenserant in illũ electum a compromissariis, vt quisq; deponebat, qđ non consenserat, nec per hoc inferebãĩ multiplices actus. & tamẽ papa ibi dicit, qđ non ꝓbant: q̃a sunt singulares, cũ quilibet deponat de suo consensu, qđ aperte est cõtra mentẽ glo. in d. l. ob carmen. §. t. Ad idẽ dictũ c. bonæ. vbi canonici volebãt probare, ꝙ non fuerunt citati, nec valet si quisq; dicat se nõ fuisse citatũ, & tamẽ veniunt ad probãdum illã vniuersalẽ positionẽ, qđ capitulũ nõ fuerat citatũ, nec capitulũ cõstituiĩ, nisi ex singulis hominib⁹ ignorãtibus. ar. eorũ quæ no. gl. in c. si capitulo. de conces. præb. li. 6. †[3] Probo postremo per rationem efficacẽ ĩ omni re sup qua testes deponũt, semp testes sunt singulares respectu sensus, per quẽ actus percipiĩ. Nam si tu & ego vidimus Titiũ percutere Semproniũ, tu pcepisti per sensum tuũ, & ego p meũ, nec tuus sensus est meus: nec ecõtra. Ad hoc, qđ no. Bar. in l. 2. ff. quẽadmodũ test. aperi. vnde hoc respectu cũ exigiĩ, qđ sint cõtestes. s. respectu obiecti sup quo deponũt, oportet, qđ sint cõtestes, si eodẽ tpe, se p̃sentauerunt sensibus ipsorũ testiũ. vnde appropinquatio ad sensum eodẽ tpe facta, facit eos esse contestes, & hoc patet cuilibet subtiliter hanc rem cõsideranti. Quare autẽ, exigiĩ, qđ in hoc sint cõtestes, & sic, qđ in eodẽ tpe simul pceperint, certe non alia rõne, quam quia vni testi non creditur in p̃iudicium alterius, vt in iuribus vulgaribus. Sed quãdo simul in oĩbus concordãt, hẽt locũ illa regula iuris diuini, & humani. In ore duorũ vel triũ testium, stat oẽ verbum in d. c. licet vniuersis, & 2. q. 4. in prin. hæc aũt ratio locũ habet ẽt quando agitur de probando aliquid in genere, si testes deponunt sup diuersos actus. Quomodo enim põt cõcludi in casu nr̃o Titiũ fuisse vsurarium nisi credaĩ cuilibet testi de per se deponenti super vno contractu. Et sic oportet necessario dicere tenẽdo [illegible]riã opinionẽ, qđ vni testi credatur, qđ est cõtra iura superius allegata. Et si diceres, si articulus est generalis, qđ fuit vsurari⁹, & testes deponunt super ista vniuersali positione, in qua videntur oẽs concordare, & ego respondeo, qđ non sunt concordes in redditione cãę. vnde debẽt ẽt esse cõtestes in actu particulari, p quem moueñĩ ad deponẽdum super vniuersali. Nã ipsi non percipiunt per sensum illum vsurarium, sed uñ illos actus particulares sup quibus deponunt: de his vero q̃ in p̃sentia gesta sunt testibus deponere permissum est, vt in c. testes. 3. q. 9. & l. testiũ. C. eo. & in actu p̃scriptionis p sensum, req̃ritur qđ testes simul fuerint, vt in d. c. nihilominus. quare teneo cum gl. singulari illius c. nihilominus, vt dicamus, qđ regulariter testes non ꝓbãt, nisi simul in eodẽ tpe, id viderint sup quo deponunt: nisi factum sit successiuum, & deponãt sup partibus indiuiduis totius, exẽplum in probatione missę: vel quando per foramen immediate vnus post alium viderunt testes aliquos adulterantes, vt ibi no. per Cyn. in d. l. testium. nec est aliquis textus qui dicat contrarium. non obstat. l. quoniam. C. de hære. quam quidam allegant quia nihil ꝓbat, nec ẽt gl. in d. l. ob carmen. iure probatur, nec eã simpliciter approbant Doc. in d. l. & ipsemet Bart. refert in d. l. ob carmen. & in terminis nostris sunt plures authoritates contrarię, ut patet ex præcedentibus.

Casus consilij sequentis.

Quidã dominus Antonius frater cuiusdam mulieris. s. dominę Petrę uiduę sponte, & ex certa scientia certam dotẽ cõstituit dictę sorori suę ad secũdas nuptias transeunti ad cautelam, & securitatẽ secũdi mariti recipiẽtis dotem a dicto domino Antonio. pater dictæ mulieris ꝓmisit dicto marito per solennem stipulationem, sub certa poena eum & suos hæredes cõseruare indemnem ab omni petitione, lite, & cõtrouersia q̃ moueri posset seu moueretur quãdocunq; p filios primi matrimonii seu eorũ noĩe, tã occasione dotis q̃ generaliter omniũ bonorum, q̃ pertinere possent ad filios primi matrimonii seu eorũ nominę, tã occasione dotis, q̃ occasione dictę dominę Petrę matris. Contingit dictã mulierẽ decedere relictis filiis primi, & secundi matrimonii, demum decessit fili⁹ scđi matrimonii occasione matris eorum, dicentes se debere succedere pariter vna cum filio scđi matrimonii. Quæriĩ an secũdus maritus teneaĩ dictis filiis primi matrimonii reddere partem dotiũ, scđm ꝙ ciuitatis statutum disponit. Nũquid dictus maritus hẽat regressum, seu habere possit contra patrẽ dictæ mulieris occasione stipulationis p̃missę: maxime cum ipse pater spõte iurauerit oĩa p̃dicta, & singula firma, & rata ꝑpetuo habere, & tenere, & ĩ nullo cõtra facere: uel uenire p se, uel aliũ de iure uel de facto, in iudicio uel extra aliqua ratione, ingenio, iure, modo, uel causa.

CONSILIVM XLIII.

1 *Nomen litis comprehendit omnem actionem tam in rem, quam in personam.*
2 *Fieri dicitur posse quod fit de iure.*
3 *Verbum bonorum comprehendit in se actiones.*
4 *Mens contrahentium in contractibus magis spectatur, quam verba.*

Videtur primo dicto secundo uiro nullum ius in præscripto casu cõpetere cõtra patrẽ dictæ dominę Petrę, promisit enim dictum uirum, & hæredes conseruare indemnes ab omni petitione, &c. & sic, ut esset sine dãno, sed dãnũ ꝓprie est diminutio patrimonii, ut l. 3. ff. de dã. infe. Sed ĩ casu nr̃o nõ diminuiĩ patrimoniũ dicti scđi uiri, cum iure competat filiis,

primi matrimonii successio.l.in bonis maternis ꝑ rata,vel.l. cum aliis.C.de secund. nupt. Ergo non committitur dicta stipulatio,qđ enim iure fit,pœnā non meretur.l. Gracch°. C.de adul.& 22.q.4.qui peccat,& nemini iniuriā facit, qui vtitur iure suo.l.1.§.deniq;. ff.de aqua plu. arce. Præterea dicta stipulatio ex alio capite infringitur:q̃a scilicet nõ potuit ꝓmittere factum alienū,vt l.stipulatio ista. in princ. ff. de verb.ob.& Insti.de inuti.stip.§.si quis alium. Sed dictus pater promisit factum filiorum primi matrimonii , ergo nõ valuit stipulatio. Sed his non ob.contrariā sniam arbitror præualere.moueor primo per tex. quasi expresse hunc casum decidētem iūcta gl.in d.l.stipulatio ista. §.sed quaten°. & §.hi qui.& ibi hr̃,ꝙ si stipulor mihi hr̃e licere certam rem sub certa pœna committitur stipulatio siue de iure , siue de facto mihi illa res euincatur:quia,vt dicit ibi tex. hr̃e nō licet,si aliquid ei diminueret ex iure,qđ habuit:ita in proposito non pōt iste secundus maritus,dici indemnis si pars dotis auferat̃ sibi,aut filio suo quantumcunq; per filios primi matrimonii,de iure auferatur.& per hoc facit , ꝙ habet̃ d.l. stipulatio ista.§.quæsitum.vbi expresse dr̃,ꝙ ēt circa rē alienā valet ista stipulatio, hr̃e licere,dūmodo subiiciatur pœna, sicut in casu nr̃o . Fingamus.n.ꝙ Titius donat mihi rem alienam,& promittit me conseruare indemnē ex omni lite & controuersia &c.quis dubitat,quantumcunq; mihi iure euincatur,quin obligetur mihi Titius ad īteresse.iuxta ea q̃ habent̃,& notant̃ in l.1.C.de eui.& l.Aristo.ff. de do. vnde licet hoc pactum nō valeat in præiudiciū filii primi mr̃imonii.l.si vnus.ff.de pact.q̃a res inter alios acta.l.1.C. de tran. & c.inter dilectos.de fide instr.tamē p̄iudicat ipsi patri promittenti de indēnitate,vt saltem cōmittat̃ pœna in stipulatione apposita,vt d.§.quæsitum.& §.1. Scđo principaliter faciūt verba p̄dictæ stipulationis multum generalia , eo qđ fuit ꝓmissa indemnitas ab oī petitione,lite,& controuersia quæ moueri possit,seu mouet , &c. vnde pōdera primo illa generalia verba,ab omni petitione, & cōtrouersia , tam de iure q̃ de facto. Nā qui omne dicit,nihil excludit, vt in c. solitę.de ma.&obe.& 19.di.c.Romanorū,& bene facit c.Raynaldus.de testa.vbi pœna apposita ex conuentione cōmittitur,licet iure conueniatur . Item facit illud verbum lite,

1 &c.†Nam nomen litis comprehendit oēm actionē, tam in rē,q̃ in personam,vt l.litis nomē.ff.de ver.sign.actio aūt est ius.Insti.de act.in princi.Promisit ergo per hoc verbū , istū virū seruari indēnem ab omni actione iuris mouēda cōtra eū per filios primi mr̃imonii,siue in rē,siue in personā. Itē pondera illa verba quæ moueri possent,seu mouerent̃, &c. Nam illa verba mouerentur,sonāt in factum, illa vero quæ moueri possunt,sonant in ius, qđ patet , per verbū possent.

2 †Illud eñ dr̃ fieri posse,qđ iure fit.c.facit.22.q.2. & l. filius, ff.de condi.insti.p p ergo illa verba voluit eā seruare indēnē siue de iure siue de facto filii primi matrimonii agerent contra eum. Tertio principaliter hęc snia probari vr̃ per illam clausulam generalē adiectā in stipulatione, videlicet,& generaliter occasione omniū bonorum quæ pertinere possent ad filios primi matrimonii occasione dictę dominę Petrę,&c.Vnde primo pondero verba omniū bonorū. †Nam

3 verbum bonorū , est valde generale comprehēdens in se ēt actiones, vt l.bonorū.ff.de ver.sign.Item pondero illa verba quæ pertinere possent,&c.Non enim dicitur posse pertinere nisi de iure ptinerēt,qđ denotat illud verbū possent, per supradicta. Et sic clarissime infertur,ꝙ ēt respectu petitionis iuridicę voluit illum indemnem conseruare. Præterea faciunt illa verba generalia quæ sequūtur, videlicet occasione dictæ dominæ Petrę, &c. negari enim non potest , quin occasione matris eorum petant partē dotiū. d. l. cum aliis.C.de secūd.nup.ergo locus est stipulationi . Quarto magnum argumentum præstat p̄dictis forma iuramenti dicti promissoris in eo,qđ iurauit non venire contra dictam, promissionē de iure, vel de facto,aliqua rōne,ingenio,iure, mō,vel cā,&c.Per quę verba satis possumus arguere ad p̄cedentia, ꝙ voluit se obligare de indemnitate respectu petitionis filiorum primi matrimonii siue de iure petatur siue de facto.Nam verba generalia prædicta declarantur per sequentia.l.si seruus plurium.ff.de leg.1.& l.qui filiabus. & l. fin.§.notat.cui dulcia.ff.de vi.tri.& oleo le.& in c.sedes. cū

4 ibi no.de rescr. Quinto principaliter induco talē rōnē.†In contractibus magis spectatur mens contrahentium , quam verba, vt l.in conditionibus. ff. de cōdi. & demon. q̃ quidē mens elicitur ex coniecturis, ita vt eadē dicatur mens, de qua p coniecturas cōstat, vt notabiliter innuit tex. in l.licet. ff.de le. 1.Sed si diligenter contrahētium mentes coniecturare velimus,ob nullam aliam causam fuit dicta cautio seu ꝓmissio facta,nisi, vt dos assignata scđo marito integre remaneret apud filios secundi matrimonii.Nam p p filios primi matrimonii q̃ succedunt pariter cū filiis secundi in dote, vt d.l.cum aliis.raro viduę reperirent maritū cum eadē dote,cū dotem integram non valeant transmittere in filios scđi matrimonii.hinc est,ꝙ promissio ista facta solū respectu filiorū primi matrimonii circa dotem assignatā a fratre, qui vr̃ donare eo ipso,ꝙ non stipulatur dotem sibi reddi. l. vnica.§.in extraneis.C.de rei vxo.act. nullam enim actionē poterant filii mouere in vita matris,sed tantum in morte,cum in vita parentū nullā legitimā petitionē habeāt filii. l.1.§.si.ff.de col.bo.Bar.in auth.ingressi.C.de sacros.eccl.& l.1.§.nec castren.ff.de coll. bo.Cautū ergo fuit respectu petitionis quam iure facere poterant post mortē matris , tam de iure cōi,q̃ de rigore statuti.Et ꝙ hoc sit verum, vltra p̄dicta patet.Nā si tm̄ voluisset maritus prospicere,& non de iure recepisset promissionē generaliter respectu cuiuscūq; , q̃ moueret sibi quæstionē,sed hic restringit se,ad filios primi matrimonii,qđ non potest dici ob aliud, nisi quia de iure poterant succedere vnā cum filiis secundi matrimonii. Et ad p̄dicta multum facit:quia non solum ꝓmisit seruare maritum indemnē sed ēt suos hæredes. Ex quo infertur, ꝙ etiā finita causa dotis durabat dicta promissio de indemnitate seruanda, vnde tacite vr̃ fuisse actum, vt dos integra remaneret apud filios secundi matrimonii,& ꝙ tacite agitur habetur pro expresso.l.cum quid.ff.si cert.pe.Etiam hunc intellectum multum adiuuat illud verbum quādocunq; positum in illa ꝓmissione,per qđ verbum infertur qđ ēt a petitione fienda post mortē dictæ dominæ Petrę debebat Antonius seruari indemnis maxime coniunctis illis verbis occasione dictæ dominæ Petrę.Facit ad p̄dicta in ar. l.quę dotis causa.cum materia sua.ff.sol.mat.Ex his oībus cōcludo, stātibus prædictis terminis dictum secundum maritum habere regressum contra dictum patrem promissorem pro ea parte,quam habebat restituere filiis primi matrimonii, ita ꝙ in hoc,& in aliis locus est dictæ stipulationi.Et per prędicta satis patet responsum ad contraria superi° formata . Nā satis diminueretur patrimonium istius viri , cum ex pacto tota dos deberet remanere apud eum , si euincatur ab eo pars.Nec obstat,quod promisit factum alienum, quia apposita fuit pœna,quo casu valet stipulatio, vt in dictis iuribus, tum quia potius promisit proprium factum quam alienum scilicet de assumendo in se litem,& seruare istum indēnem.

CONSILIVM XLIIII

1 *Mulier est ita subdita marito, vt præsumatur accersita ab ipso.*
2 *Renuntiatio simplex extraiudicialis an præiudicet.*
3 *Arbiter debet diligenter litem discutere.*
4 *Statutum deuians a iure communi debet restringi quantum fieri potest.*

IN præsenti quæstione duo sunt dubia principalia. Primum, nunqd dictum laudum fuerit nullum. Secundum præsupposita nullitate, vtrum debeat cōtra executionis petitionē hui° nullitatis exceptio admitti: non obstāte dicto statuto quo omnino nullitatis exceptio,& defensio vr̃ inhibita . Et circa vtrunq; multum conclusiue ꝓcedā,cum materia per primū consulentem satis sit liberata: vr̃ eñ mihi,qđ dictū laudum sit ipso iure nullum duplici ex capite , ex parte mulieris,& inita via ex parte mariti. In fauorē mulieris primo facit auth.si qua mulier. C. ad Velle. Nā scđm intellectū quē ibi ponit Odo. qualitercunq; maritus,& vxor in eodē instrumento cōtrahāt, vxor non obligat̃ ipso iure nisi pecunia ꝓbetur versa in vtilitatē ipsius mulieris, vt ibi dr̃ in fin. Ratio quia semper in dubio vr̃ mulier adhibita, vt intercederet ꝓ

1 marito.†Est eñ mulier ita subdita marito, vt p̄sumat̃ accersita ab ipso marito. Nec obst. quod ipsa mulier diceretur,

2 renuntiasse† quia renuntiatio simplex extraiudicialis non prę iudicat ipsi mulieri, vt no.Bar.in l.generaliter.C.e.ti. cū quia in casu illius auth.non valet renuntiatio.etiam si sententia fieret, vt ibi le.& no.& est sp̄ale in casu illius aut.qñ vere vel p̄sumptiue intercedit in eodē instrumento pro marito. Et facit in fauorem vtriusque,scilicet vxoris, & mariti : q̃a dicti

dicti arbitratores non diffinierunt totam q̃stionẽ, & sic nõ videntur sniam dixisse, vt est tex. in l.dicere.& l.non distinguemus.§.quæsitũ.ff.de arb.dẽt enĩ arbiter ita pronuntiare, vt a tota lite discedatur, aliter nõ valet snia.vt in iuribus ꝑall. Et est bona gl.in d.l.dicere.Nec ob.si dicat compromissum fuisse in consules artis lanę tam præsentes, q̃ futuros: quia debet intelligi,ꝙ si præsentes non diffinirent in termino possent successores arbitrari, non autem debuit intelligi, vt pro parte diffinirẽt,cõtra l.in hoc iudicio.cum ibi no. ff.fa.er.& per Inn.in c.cũ inter, de re iu. vel vt sniam icertã ꝓferrẽt cõtra tex.2.q.6.§.diffinitiua,& per Inn. i c. cũ venerabilis.de exce.i ver.aũt.Nõ.n.valet snia,q̃ nõ est certa ꝑ se, vel ꝑ relationẽ acta, vbi no.In.& plenius per Io.An. in add. Spec.in ti.de sen.pla.§.qualiter.ver.sed pone iudex.Et vr̃ ꝓbari in l.4.C.de sen.quę sine cer.quan. †Debet enĩ arbiter diligenter litem discutere,& totalem finẽ controuersię imponere,vt l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbi.Ex quibus omnibus satis patet quid dicendũ in primo dubio. Circa secũdum,ꝙ vr̃ magis dubitabile, vtrũ non obstante statuto debeat admitti hæc nullitatis exceptio. multũ facit theorica, Barto. in l.1.ff.quod vi aut clam. vbi inter cętera dicit,qđ si statutum remouet oẽm exceptionẽ, & defensionẽ non est aliquod remediũ,nisi vt pars soluat, & postea repetat si habeat iustam causam excipiendi,& vetante statuto non sunt admissa nisi velit excipere remouendo illã qualitatẽ, super qua statutũ se fundat,vt puta si dicit contra instrumentum, publicum nulla admittat exceptio,seu defensio possum excipere,ꝙ instrumentum nõ est publicũ:vel si dicit cõtra laudũ arbitrorũ nulla admittat exceptio,possum excipere, qđ illi nõ fuerunt arbitri,vt in hoc casu proprie loq̃ glo.in cle. vnica.de seque.quæ dicit qđ si aduersus sniam non põt opponi exceptio,possum opponere de defectu iurisdictionis. ratio est, quia si non habebat iurisdictionẽ,non potest appellari a snia.de re iud.cle.pastora.& no.l.2.C,cõia vtriusq; iud.& sic per hanc exceptionẽ detrahitur qualitas, su ꝑ qua fundatur iuris dispositio. Sed in casu nr̃o hoc non põt dici cum illi fuerit arbitratores:nec per hãc nullitatis exceptionẽ desinit esse laudum arbitrorũ,& optime vr̃ facere ca. ex parte.2.de offi.dele.iuncta gl.vbi habet, ꝙ si in dispõne tolluntur exceptiones ꝑ expressum non possunt opponi, ẽt si sint rõnabiles. Sed his nõ obstantibus cõtrarium arbitror, dicendũ in casu nr̃o duplici ex capite,primo,q̃a remotis generaliter exceptionibus,nõ vr̃ remota exceptio notorie legitima, ex quo de notoria qualitate in statuto nulla fit mentio.ꝓbat optime in simili in d.cle.pastoralis.de app. iuncto c.ex conquestione.in gl.sua de rest.spo.dr̃ enĩ in c. pastoralis,ꝙ per clausulam appellatione remota, remouetur oĩs appellatio,q̃ a iure expresse non indulgetur,& tamen si notorie grauatur,licet exꝑsse ille casus a iure non sit determinatus admittet appellatio,vt in d.c.ex conquestione. cũ gl.Et hoc cõiter tenẽt ibi Doc.Ad idẽ facit c. iter cętera.de re iu. & qđ no. in cle.pastoralis.pal.in gl.in ver.nõ habebat. Hoc secundo probo per ipsius theoricã in l.oẽs populi.ff.de iust. & iure,& l.nõ dubiũ. C. de legi. vbi dicit, ꝙ legitima cã est restringendi statutũ generaliter loquẽs quãdo aliq̃s indebite dãnũ pateret.l.adigere.§.quãuis.ff.de iure pat. vel quãdo aliq̃s iniuste ad lucrũ admittit, vt in l.vt gradatim.ff.de mu. & ho.facit c.abbate.de ver.sig.vel in casu restrictionis cessat,rõ q̃ mouit statuẽtẽ,vt in d.§.quãuis.facit ad ꝑdicta c.cũ dilectus.de consue.& l.2.C.de noxa. Sed in casu nr̃o nedũ, altera istarũ rõnum, sed etiam militãt oẽs.Nã si nõ admittit hæc nullitatis exceptio,isti maritus,& vxor idebite sentirẽt dãnũ,& isti creditores iniustũ cõsequerẽtur lucrũ, vt patet, ex se. Item in dicta notorietate exceptionis cessat rõ generalis statuti. nulla enim rõ potuit mouere statuẽtẽ ad remouendas exceptiones,nisi q̃a timetur de malitiã, & fraude opponẽtiũ quærentiũ dilatare iudiciũ,ar.optimũ in d. c. ex parte.2.Sed hæc rõ cessat quãdo exceptio est notoria,ar. 8.di.veritate manifestata.Nec ob. si dicat, ꝙ nulla rõ est in statuto exꝑssa,q̃a licitũ est cõiecturare rõnẽ, q̃ potuit mouere legislatorẽ,&c.& secundũ illam coniecturã licet restrĩgere vel ampliare statutũ, vt no. Cy. & alii in d.l.nõ dubiũ. facit qđ no.gl. 1.di.consuetudo. Itẽ statutũ deuiãs a iure cõi debet restringi quantum fieri põt,vt minus q̃ possit lędat ius cõmune,vt no.ꝓbatur in d.c.cum dilectus.& d.l. 2. C.de nox.Et ꝙ hæc exceptio sit notoria,patet:q̃a clare colligitur exactis:id autẽ,qđ ex actis patet, põt dici notoriũ.

vt est tex.in c.cum olim.de ver.sig.Et notant domini de Rota deci.439.& no.Inno.in c.ex insinuatione.de app.Secundo capite ẽt debẽt admitti:quia statutũ remouet exceptiones contra laudum arbitrorum,sed non potest dici laudum ex quo controuersia non deciditur:sed fit remissio ad alios. vt probatur in d.l.non distinguemus.§.quæsitũ. dico ergo, qđ hæc exceptio remouet qualitatẽ su ꝑ qua statuti se fundat,& pet cõsequens debet admitti,vt d.l.1.& quod ibi nota.qđ vi aut clam.& per glo.in d.cle.vnica.de sequestra.

Casus consilii se.quentis.

Casus. Quidam dominus Bartholomeus olim ep̃s Massanus quoddam fortilitium iuris ep̃alis sui cum domibus, & aliis ꝑtinẽtiis ad dictum fortilitium titulo locationis ad 9.annos,tunc proxime futuros, sub annua pensione 125.florenorum quibusdã solẽniter cõcessit: hoc specifice inter cætera solenniter acto inter dictas partes,videlicet,vt cõductores ipsi teneantur durãte dicto locationis tp̃e dictum fortilitiũ, & domus ipsi⁹ eorum propriis sumptib⁹ in eo in quo erãt statu, vel meliore cõseruare,& finito dicto tp̃e locationis ꝑfato episcopatui restituere. Contigit,ꝙ ipsorum conductorum incuria,vel negligentia, vel inaduertentia, domus dicti fortilitii in parte passę sunt ruinã,intantũ,ꝙ ep̃atus dãnificatus extitit fere in 200. florenis:deniq; finito tp̃e dictæ locationis ep̃s Massanus antedictus ad conductorũ nimiam instantiam libere ab oĩ obligatione absoluit gratis, & liberauit: quo ep̃o vita functo successor in episcopatu petit damnum restitui, allegando dictam liberationẽ esse nullam. Quæritur quid iuris? & q̃a casus non videtur magnam cõtinere dubietatem, breuiter procedam.

CONSILIVM XLV.

1 *Prælatus potest donare modica de rebus ecclesiæ.*
2 *Episcopus habet nudam rerum episcopatus dispensationem.*

Satis videtur mihi clarissime dictam liberationẽ non valuisse in ꝑiudiciũ ep̃atus. Nã remittere gratis idẽ est, ꝙ donare.l. quinetiã.ff.de cal.& c.veniens.el.1.iũcta gl.de test. Sed ep̃s non põt donare iura, & reditus ecclesiæ suæ sine cã legitima,ꝙ si fieret talis donatio reuocat,vt ꝓbatur in c. si quos. & in c.de seruis. 12.q.2.& in c.fraternitatẽ.de do. vbi dicit qđ ep̃s rerum ecclesiasticarum est procurator, & nõ dominus:ideo conditionem ecclesię meliorare põt,deteriorẽ autem facere non debet,vt ibi dicit tex. Secundo ad idem fa-
1 cit c.cęterum.de doña.vbi habetur †ꝙ ꝑlatus potest modica de rebus ecclesiæ donare,si hoc habet consuetudo, quasi magnam donationem facere non possit: ẽt si consuetudo hoc hẽat,quia cõsuetudo multũ damnosa ecclesiis non valet,vt in c. t.de consuetu.Sed in casu nostro ponderato dãno,& redditibus ipsius episcopatus,satis vr̃ donatio imensa,maxime cum ex ea remaneat res ecclesiæ ruinosa, & sine spe refectionis, igitur dicta liberatio nnn valuit. Ter-
2 tin probari videtur per c. ep̃s. in quo patet, †ꝙ ep̃s habet nudam rerum episcopatus dispensationem, nec potest de rebus mobilibus aut imobilibus seu redditibus disponere ad libitum,sed secundum Deum si aliter facit, incurrit dãnationẽ.ad idem.1.q. 3. c. peruenit. Quarto,probatur per locum a speciali.in c.ep̃s.& c.bonę.12.q.1.& in c. Apostolicæ.de dona.in quibus iuribus ex speciali priuilegio conceditur ep̃o,vt ędificando monasterium de nouo, vel ecclesiã magnificando pro sepulturis suis, possit dare centesimam, vel quinquagesimam reddituum ecclesię suę:cũ hac tamen limitatione,vt ecclesiæ suę ex hoc graue damnum non infligat: vnde si ex hoc graue damnũ infligat,nõ valet de iure ẽt in istis casib⁹ priuilegiatis,vt ibi.Sed in casu nr̃o non solum sumus extra dictos casus spãles,sed ẽt dãnum ex illa gratuita liberatione illatũ est ecclesię,habita cõsideratione ad tenuitatẽ reddituum dicti episcopatus,& ad damnũ illatum, dicto fortilitio,seu ipsius domibus. Quinto facit, ꝙ quandocunq; quis habeat liberam administrationẽ, nõ tñ consequitur potestatem donandi, vel pactum gratuitum faciendi,vt in l.contra iuris.ff.de pact.& l.filius.ff.de dona.& l.pręses.C.de transact.& c.fraternitatem. de donatio.licet ergo ep̃s dicatur in rebus episcopatus habere liberã administrationẽ,vt in c.cum nobis,in ti.de ele.nõ tamen potuit in pręiudicium

iudicium ecclesiæ liberationē gratis facere, vt in iurib⁹ ṗal. Et ad hoc optime facit, q̄ſ no. Hoſt. & Io. An. in c. 1. de poſt. vbi dicunt, ꝙ de mero iure non licet prælato renuntiare gratis exceptioni vtili ecclesiæ cōpetenti, vt ff. de pact. l. contra iuris. C. de tranſa. l. pſes. Ad idē C. de pac. l. pactū curatoris, ff. ꝓ emp. qui fundum. §. ſi tutor. cum ſi. in q̄bus patet, ꝙ tutor, vel curator, vel administrator ciuitatis, & ſimiles: quantumcunq; habētes liberam administrationem, nō poſſunt remittere gratis ius pupilli ſeu minoris, vel ciuitatis clarum & indubitatū. Nec ob. ſi tu diceres ṗlatum, maxime epm habere maiorem administrationem, quam ṗdicti habeant, vt patet ex gl. no. 5. q. 3. c. ſi. & per Inn. in c. veniens. de reſcrip. Nā fateor hoc verum non tamen ita maiorem, vt poſſit ad libitum donare, vel iura ecclesiæ remittere, cum graui damno ſui epiſcopatus, vt probatur in iuribus ſuperius allegat. & per Inn. in d. c. veniens. & c. accedentibus.

CONSILIVM XLVI.

1 *Maritus, & vxor poſſunt facere noua pacta ab his, quæ geſta ſunt ſuper primaria dote pro augmento dotis.*

2 *Mulier non poteſt augere dotem, niſi maritus pari incremento augeat donationem propter nuptias.*

3 *Mulier habens bona ſi nubit, videtur tacite omnia bona ſua dare in dotē.*

Ria mihi oſtenſa dubia elicio. Primum, an ſtante ſtatuto, ꝙ maritus lucretur dimidiam dotium, debeat Nicolaus Ioannis Martini de terra Anglarii ſuperuiuens quondā dominę Angelę vxori ſuæ, lucrari dimidiā centū quinquaginta florenorum, quos in augmentum dotis dictæ dominæ Angelę, confeſſus fuit ſe recepiſſe a ſer Leonardo Petri genitore dictæ dominæ Angelę: Scd̄m dubiū, nūq̄d dict⁹ Nicolaus lucret̄ medietatē quarundā poſſeſſionum dictæ dominæ Angelę, quas dicit ſibi fuiſſe in dotē aſſignatas, quarum administrationē habuit dictus Nicolaus in vita dictæ dominæ Angelæ, cum tamen nō poſſit expreſſe ꝓbari per instrumentum, vel teſtes dictas poſſeſſiones fuiſſe datas in dotem. imo fili⁹ dictæ dominæ Angelæ ex alio matrimonio ſuccedens dictæ ſuæ matri ab inteſtato, aſſerit illa fuiſſe bona paraphernalia eius matris. Tertium dubiū cū dict⁹ Nicola⁹ emerit a dicto Leonardo quædā bona ꝓ ſe, & dicta domina Angela eius vxore, & eorū heredib⁹, an debeat Antonius Dominici laudi de Anglario filius dictæ dominæ Angelæ ex alio viro ſuccedere dictæ mr̄i ſuæ in medietate illorū bonorum ṗdicto mō. Et ꝓcedet̄ in his dubiis cōcluſiue, ex quo ꝑ arbitros cōiter a partib⁹ aſſumptos petit̄ cōſiliū ſuꝑ partibus ꝑ eos aſſumendis. Circa primū dico, † ꝙ in augmento dotis

1 poſſunt maritus, & vxor facere noua pacta ab his quæ geſta fuerunt ſuꝑ primaria dote, vt eſt tex. in l. ſi cōſtāte. C. de do. ante nup. & ſi nihil de nouo actum fuit ſtatur prioribus pactis, & conuentionibus, ita, ꝙ ſtatuta, & conuenta ſuꝑ dote habēt locū ſuꝑ augmēto dotis, cū augmētū ſit pars dotis, & vna, & eadē res nō dēt diuerſo iure cēſeri. ꝓ hoc bo. text. in c. cognouimus. 12. q. 2. & c. cū in tua. de dec. & hāc ſnīam in terminis nr̄is tenet gl. & Cy. in d. l. ſi cōſtante, & vr̄ tex. expſſus in l. inter ſocerū. §. cū inter. in fi. ff. de pac. dot. Itaq; cōcludo, ꝙ ſi valuiſſet illa augmētatio dotis lucraret̄ dictus Nicolaus dimidiū illius augmenti, ex quo noua pacta nō interceſſerunt. Sed dicas, ꝙ non valet illa augmētatio dotis: quia licet de iure potuiſſet vtrobiq;, vel alteri eorū augmentare, dotē, vel donationē ꝓꝑ nuptias, vt in d. l. ſi conſtante. tamē

2 hodie de iure authentico, † non pōt mulier augere dotē niſi maritus pari incremento augeat donationem ꝓꝑ nuptias. ne mulier decipiatur, vt eſt tex. in auth. ſed iam neceſſe. C. de do. ante nup. & in corpore vnde ſumitur latius cōtinet̄ ī Auth. de qua. dot. §. 2. Concludo ergo circa hoc primū ꝙ ſi dictus Nicolaus pariter augmentauit donationem ꝓꝑ nuptias lucratur dimidiam augmenti, ſicut dimidiā dotis. Sed ſi ipſe non dedit incrementum, nil lucrabitur, de augmento: quia non valuit in præiudicium mulieris. Venio ad ſecūdum dubium in quo breuiter dico dictū, Nicolaum debere lucrari dimidiam partem illarū poſſeſſionum: quia alia aſſignatione dotis non apparente præſumendum eſt, alias poſſeſſiones fuiſſe ſibi in dotem aſſignatas. probo multipliciter. Primo, † quia ſi mulier habens bona nubat, videtur ta-

3 cite omnia ſua bona dare in dotem, vt no. gl. in l. mulier bona. ff. de iure dotium. Sequitur Bar. & clarius, & latius in l. ſi conſtante. ff. ſol. matri. Item cum pater dictæ dominæ Angelę ex poſt facto confitetur dotem, vt ſup. dictum eſt, ergo prius conſtituit ſibi dotem: quia non potuit eſſe augmentū dotis ſine dote. ar. in c. cum Marthę. de cel. miſſa. & c. ad diſſoluendum. de deſpon. impu. & l. decem. ff. de ver. obl. debemus ergo in dubio ṗſumere illa bona fuiſſe data in dotem, tum q̄a maritus habuit illorum administrationem: tum q̄a fuerunt data primo marito, vt colligitur ex teſtamēto illi⁹, & pater nō debet diminuere dotem filię tranſeuntis ad ſecundas nuptias, vt in auth. ſed quis. C. de rei vxo. act. vnde præſumi debet, quod illa bona ſibi dederit in dotem: quia ex quo quis de iure tenetur ad factum, & illud reperitur factum, præſumitur geſtum ab eo qui ad hoc de iure tenebatur, vt in l. 2. C. de ali. pupil. præſta. & in l. cum ſeruum. ff. de ver. ob. & quod no. Bar. & hoc de ſecundo. Circa tertium, & vltimum dico dictum Antonium ſi vult ſuccedere in medietate illorum bonorum emptorum ꝑ dictum Nicolaum modo prædicto, debere conferre dicto Nicolao medietatē pretii: quia ī dubio ex quo ſolus Nicolaus tunc ꝓ ſe, & vxore, & eorum hr̄dibus emit, ṗſumitur emiſſe de ſuis pecuniis propriis, & geſſiſſe in hoc negotium vxoris, & hæredum. Si ergo vxor, vel hæredes volunt ratificare dictam emptionē, debent ſoluere medietatem. hoc vr̄ probari in l. 3. C. pro ſocio, & expreſſe hoc ibi tenet Bar. & idem ſentit in l. ſi patruus. C. cōia vtriuſq; iudi. & in l. quæ dotis. ff. ſolu. ma. facit l. ſi ego. l. pen. ff. de neg. ge. Non enim debet præſumi donatio, vt in iuribus ṗdictis. nec etiam valuiſſet inter maritum, & vxorem conſtante matrimonio. ff. de dona. inter vi. & vxo. per totum. & in c. fi. e. ti. Ex inſtrumētis autem nō apparet, ꝙ vxor de ſuo ſoluerit partem pretii, & hoc de tertio. Ex oībus ṗdictis dico, ꝙ partes arbitrorum ſunt in hoc caſu, vt pronuntient dictum Nicolaum non debere lucrari aliquid de augmento dotis: niſi (vt dixi) probaretur ꝙ ipſe pariter augmentauerit donationem ꝓꝑ nuptias. Item ꝙ debeat lucrari partem illarum poſſeſſionum tanquam dotalium. Inſuper, ꝙ dictus Antonius debeat ſoluere medietatem pretii eorum bonorum emptorū ſi vult habere medietatem eorum, ratificādo emptionem factam per dictum Nicolaum.

Caſus conſilij ſequentis.

Nicolaus domini Spinelli de Picolominibus ex oī ſui parte ſenſatus, noīatus, electus, & imbuxulatus extitit ad officium priorum, ꝓcedente vero tp̄e caſu vtroq; lumine priuatus eſt, & hoc ſenſu carens tp̄e extractionis ad certam poteſtariā receptus extitit, quem quidem magiſtratum acceptauit. Sed a nonnullis obiectum extitit, eum ad hunc magiſtratum inhabilem ratione defect⁹. Quæritur quid iuris?

CONSILIVM XLVII.

1 *Cęcus prohibetur aſpirare ad nouum magiſtratum: ceptū t̄. retinere pōt.*

2 *Cęcus poteſt ſuccedere patri barono, vel habēti aliam iuriſdictionem, licet de nouo talis dignitas ei conferri non poſſit.*

3 *Electio ſi fit per ciues ad munera, quæ quis neceſſario ſubit, ex ea ſola acquiritur ius abſenti, & ignoranti etiam inuito.*

4 *Nominatus ad aliquod offi. debet ſtatim appellare, alias recuſare nō pōt.*

Idetur primo, dictum Nicolaum fore inhabilem, & ſic nō admittendum, ad dictam poteſtariā: per tex. expreſſum in l. 1. §.

1 caſum. ff. de poſtu. vbi poſt multa concludit̄ † ꝙ ad nouum magiſtratum cęcus aſpirare ꝓhibetur: retinere autē iam ceptum pōt: ſed ṗdictus Nicolaus nō ceperat dictā poteſtariā ante cęcitatē adminiſtrare, ergo ad illā reputād⁹ eſt inhabilis. Ad idē ſcd̄o facit gl. in l. cęcus. ff. de iud. q̄ dicit illā l. intelligēdā quando ante erat iudex q̄ cęc⁹, tūc nō ꝓhibet̄ iudicis officio fungi: ſecus ſi ante erat, vt ī caſu nr̄o. Nā ꝑ ſolā electionē nō cōſequit̄ q̄s dignitatē, ſed req̄rit̄ acceptatio, & ingeſtio: vt ꝓbari vr̄ in l. pupillus. ff. de cō. & dem. & l. ex eo. ff. de mili. teſta. vtrobiq; per Bar. maxime in d. l. ex eo. vr̄ gl. in l. priuatorum. C. de iuriſ. oīum iu. quæ dicit ꝑ ſolā electionē cōſeq̄ i⁹ dignitatis, licet nō adminiſtrationē. Tertio, facit c. nulli. de ele. li. 6. vbi patet ꝙ poſt electionē poſſunt electo-

electores opponere defectum nouiter emergente, & sic nõ sufficit habilitas tpe electionis, nisi ẽt adsit tpe cõfirmationis, seu acceptationis. Sed his non obstantibus contrariũ, puto de iure procedere. Moueor principaliter p tex. in d.l. 1.§. casum. de postul. vbi tex. dicit ad nouũ magistratum aspirare prohiberi, q̃ verba si bene ponderentur a pte pbant dictũ Nicolaũ eẽ habilẽ. primo .n. dicit ad nouũ, &c. Sed nõ põt dici nou⁹ magistratus, cũ iamdudũ ante cæcitatẽ fuerit electus, & imbuxulatus. ar. in c. consuluit. de iudi. Itẽ ponderandũ est verbũ aspirare, qđ aperte innuit hunc defectũ repellere, cũ inqnit initio deputationis, sed in casu nr̃o non põt dici, q̧ cęcus aspirauerit ad hunc magistratum, cũ iã fuerat denunciatus, tpe quo erat vndiq; sẽsatus. Scđo ad idẽ

a facit qđ no. Bar. in l. cęcus. ff. de pall. vbi dicit, † q̧ cęcus põt succedere patri Barono, vel habenti aliã iurisdõnẽ, licet de nouo talis dignitas ei conferri nõ possit. quasi satis est, q̧ fuerit habilis tpe quo habuit spem succedendi: vnde superueniẽs cęcitas non priuat eum illa spe. arg. tamen est, q̧ filius viuẽte patre nõ hẽt administrationẽ in bonis patris. nec aliqđ ĩpetẽdi legitimã, sed solũ spem, vt ĩ l. 1. §. si ĩpuberũ. ff. de colbo. No. Bar. in d.l. 1. §. nec castre. & auth. ingressi. C. de sa. san. eccl. facit, qđ leg. & no. in §. sed sui. Insti. de hære. quali. & differ. Vnde superueniẽs cæcitas nõ solũ nõ priuat administratione iã habita, sed nec spe acqsita ante cęcitatẽ. Sed in casu nr̃o per electionẽ, & imbuxulationẽ fuit dicto Nicolao acqsitum fortius ius, quã nuda spes: q a p electionẽ acquiritur ius dignitatis, licet nõ exercitium, vt dicit gl. no. in d.l. priuatorum. licet male reprehendatur per Bar. in d. l. ex eo. nam opi. illius gl. tenet gl. no. in decr. 64. di. q̃to, & Doc. in c. transmissam. de ele. & maxime hoc est indubitatum, in casu quo post electionẽ non reqrit alia cõfirmatio, sicut in casu nr̃o. quo casu cessat obiectio Bar. vt ipsemet voluit in l. absenti. ff. de don. vbi saluat glo. quam male reprehẽdit in

3 d.l. ex eo. Nam in ipso electo dicit in l. absenti. q̧ vbi, † electio fit per ciues ad munera, q̃ q̧s necessario subit, ex ea sola acquiritur ius absenti, & ignoranti, & ẽt inuito, vt l. illud. cum l. seq. ff. de tu. & cur. da. ab his. licet non acquiritur administrandi ius, nisi postq̃ sibi decernat ad illud officium. ar. in l. fi. C. arbi. tu. nec eo inuito potest alius ad illud officium deputari. C. quando hab. tu. p totum. secundum eum in d.l. absenti. Cum ergo hoc officium sit hmõdi, nec requiratur alia confirmatio, statim fuit dicto Nicolao ius acquisitum. s. tempore electionis, & deputationis: ergo cęcitas non hẽt priuare iure iam quæsito, cum non possit dici nou⁹ magistratus, vt in d.§. casum. & d.l. cęcus. ad idem ẽt c. cum percussio. 6. q. 1. de cle. ęgro. c. 1. vbi dr̃, q̧ superueniẽs inhabilitas non debet priuare iure iam q̃sito ẽt de dignitatibus ecclesiasticis, ne addat afflictis afflictio, & sine culpa sua q̧s priuet iure suo, cõtra. c. satis peruersum. 6. di. cũ sit poti⁹ cæcis inserendum, & eis de nouo subueniendum, vt in c. licet, de censi. Præterea facit tex. in l. qui ad scribatum, & l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. vbi dr̃, q̧ nominatus ad aliquod officium debet statim appellare, alias illud recusare non potest quasi illico acquiritur sibi ius, vt amplius prouocare nõ possit: ergo nec p superueniẽtẽ cęcitatẽ priuari, & de hoc est tex. in d.l. cęcus. vbi simpliciter dr̃, q̧ cęcus iudicãdi offi. fungitur. Nec ob. ẽt si dicatur, q̧ cum iudex habeat p se ferre sñiam in scriptis, vt l. 1. & fin. C. de sen. ex breui. reci. & c. fi. de re iud. li. 6. Cęcus autẽ legere nõ põt, ergo, &c. q̧ a licet per se ferre nõ potest, poterit tamẽ p suum vicarium ferre. nam potestas est, de maioribus magistratib⁹ q̧ possunt p alium sñiam ferre, vt no. glo. & Bar. in d.l. fi. Et dicit Bart. in cęco, in d.l. cæcus, nam & illiterati assumuntur ad hæc officia, qui per alios ferunt sñiam, vt l. certi. C. de iudi. Item hoc operatur necessitas superueniens rõne cuius multa pmittuntur alias phibita, vt de cleric. ęgro. per totum. & l. si longius. ff. de iudi. Non obstant alia contraria superius formata. satis eñ patet responsum per prædicta: procedunt. n. quãdo ius adhuc nõ erat acquisitum tpe cęcitatis superueniẽtis: sed hic plenum ius erat acquisitum. Sed solũ defuit, exercitium, cum in casu nostro requiratur cõfirmatio: nec acceptatio nec ingressio, sed etiam nolenti ius est acquisitum. cum hoc sit munus publicum quod necessario tenetur electus subire, vt sup. dixi. Et hæc sufficiant. Concludo ergo dictũ Nicolaum a dicto officio potestarię, licet reperiatur, cęcus non esse priuandum, ex quo tempore electionis, & imbuxulationis hunc defectum non patiebatur.

Casus consilij sequentis.

Casus talis est. Quidam Franciscus Lucii habens sororem carnalem nomine Lenam, pmisit per scripturam priuatã dare in sponsam cuidam Ioanni. Et ad hoc cõuenerunt die 5. Aprilis 1425. deĩde die v. Maii sequentis ad maiorem validitatẽ rei promisit Leonardus, & Ioannes auunculi dictæ Lenę per instrumentum publicum promiserunt dicto Ioanni, sub quadam obligatione se facturos & curaturos, & quod dicta Lena contraheret matrimonium per verba de psenti cum dicto Ioanne, eandem obligationem de contrahendo matrimonio cum dicta Lena recipientes ab eo: quibus peractis Franciscus frater dictę Lenę volẽs incipere promissionẽ de contrahendo matrimonio cum dicta Lena per eã factã dicto Ioanni, in duobus banchis dari fecit dicto Ioanni, pro parte dotium futurarũ, certã quantitatẽ pecuniæ: post q̃ dictus Ioannes quędã iocalia secundum regionis consuetudinem misit dictæ Lenæ, tanq̃ sponsę suæ, quæ oĩa illa recepit, vt sponsa, & rumor erat publice illam esse sponsam dicti Ioannis, ad quã sępissimẽ dictus Ioãnes, tãq̃ ad sponsam accessit tã ĩ domo patris dictæ Lenæ, quam in quibusdã aliis locis, ĩ quibus dicta Lena tanq̃ sponsa inuitabatur: demum per partes pdictas sępissime dies ad contrahendum matrimonium, de præsenti statuta fuit, sed per dictum Ioannem semper defuit, qui fictas, & simulatas occasiones allegans semper contrahere distulit, turpiter adamando quandam mulierculam, quam loco concubinę non modico tpe tenuit, & adhuc hodie detinere dr̃. Ex quibus oĩbus dicta Lena prouocata videns se lta a dño Ioãne sperni, eũ in sponsum hr̃e recusat, & cũ alio vult mr̃imo. ɔ̃here, & discedere a dicto Ioãne ipso nunc reluctãte, & dicẽte se paratũ ad ɔ̃hẽdum mr̃im. cũ dicta Lena. Nunc contingit in iure de pluribus dubitari, Et primo, nunquid inter dictã Lenã, & dictum Ioannẽ fuerunt sponsalia, de futuro contracta: cum dicta Lena in dictum Ioannẽ nunq̃ expsse consenserit. Secundo, psupposito sponsaliorum vinculo, an dicta Lena valeat licite a dicto sponsaliorum contractu recedere, & alii mr̃imonialiter coniungi. Tertio, nunquid dictæ pecuniæ quantitas soluta pro parte dotium per dictum Franciscum possit repeti a dicto Ioãne, ex quo dicta Lena cum eo mr̃imonium cõtrahere recusat. Quarto, an dicti Leonardus, & Ioãnes auunculi dictæ Lenę, & Frãciscus frater carnalis eiusdem remaneant in aliquo rigore dictarũ promissionũ dicto Ioanni obligati, cũ nõ remaneat per eos quo minus matrim. sequatur iter eũ, & dictã Lenã: sed per ipsam Lenam duntaxat, &c. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM XLVIII.

1 Spes matrimonii violari non debet.

Attinguam quodlibet dubiorum ordine ante scripto. Et primum super primo dicendum superfluitate contempta hic, inter dictos Ioannẽ, & dictã Lenã sponsalia de futuro fuisse cõtracta, quãq̃. n. nec frater vel auũculus, quinimo nec parẽtes valeant mulierẽ obligare inuitam, seu insciã ad matrimoniũ contrahendũ, sed reqrit necessario ipsius mulieris consensus libere. vt probatur in c. vnico. in fi. de despõ. impu. li. 6. & 31. q. 2. c. vbi non esset consensus, & no. in c. 1. de despon. impu. facit c. si annum. de iud. li. 6. tamen si consanguinei promittunt noĩe mulieris absentis, & ea postmodũ certificata expsse vel tacite consensit, puta recipiendo iocalia, vt sponsa, vel sponsus tanq̃ sponsus diuertit ad domum ipsius mulieris, satis conualescunt dicta sponsalia, vt ex nunc, & aperte probari vr̃ in c. literas. iuncta gl. de desp. impu. & expressius. in c. 1. de matri. contrac. contra interdi. eccl. in gl. in ver. tanq̃ proprium virum. in fi. & clarissime tenet Io. And. in d. c. vnico. de despon. impu. li. 6. super glo. in nouel. sua. dicens, q̧ inter parentes, & alios consanguineos, hæc est differentia: q̧a ex cõtractu parentum obligãt filii si sunt psentes, & nõ cõtradicentes: vnde sola psentia habet p consensu, & si pprie loqtur tex. in d. c. vnico, sed in aliorum cõsanguineorum cõtractu non sufficit sola psentia, sed reqritur, q̧ mulier certificata de spõsalibus per eos contractis tacite per modos ante dictos, vel similes consentiat, vt iuribus præall. Et facit, quod no. in cap. sicut. de sponsa. solum eñ consensus sufficit ad sponsalia, vel matrimonium,

contrahendũ. 27. q. 2. sufficiat, & de sponsa. cum locum. nec refert qualitercũq; habeat, dũmodo de eo cõstet: iuxta no. in c. tuę. & c. cum apud. de spon. cũ enim satis ꝑ ea q̃ in narratione sunt dicta, sicut apparet de cõsensu dictæ domi. Lenę volẽtis ratificare sponsalia per fratrem carnalem, & auũculos facta, dicerẽ spõsalia de futuro inter dictos Ioannem & Lenã fuisse contracta. Venio igitur ad secundum, an salté possit dicta domina Lena impune recedere a dictis spõsalibus, Ioãne sponso inuito, & reluctante? Et vĩ primo, ꝙ nõ per tex. apertũ in c. ꝑterea, & c. requisiuit. & c. ex literis. cũ multis simi. de sponsa. in quibus iuribus patet, dictã Lenam posse per iudicẽ ecclesiasticũ compelli ad matrimoniũ de ꝑsenti cõtrahẽdũ. Nec ob. si dicatur dictũ Ioannẽ multo tpe ex culpa sua distulisse perfectionẽ dicti matrimonii: ꝑ hoc eñ nõ est dicta Lena liberata a contractu spõsaliorũ: debuit eñ ad minus expectare dictum Ioannem per bienniũ, quo elapso libere potuisset alteri se copulare, ante sine fraude hoc facere non põt, vt exꝑsse probatur in l. 2. C. de sponsa. & ibi, plene per Cyn. quinimo non dicit ibi, ꝙ per lapsum biennii culpa spõsi ex toto dissoluãtur spõsalia, sed ꝙ si mulier alteri nupsit vĩ sine fraude, q̃a voto suo tanto tẽpore a viro eludi nõ est passa. sed in casu nostro ante lapsum biẽnii voluit dictus Ioãnes cũ dicta Lena contrahere, nec ꝑ eũ remãsit, sed ꝑ dictã Lenam: imo, vt dicit, posset attentari, qđ etiã elapso biẽnio tenet cũ illa cõtrahere, si re integra vult spõsus ꝑficere matrimoniũ: cũ cesset tũc modus. d. l. 2. nec ex lapsu dicti tpis põt iustã excusationẽ assumere, cum alio cõtrahẽdi. facit in ar. l. mãcipiorũ. ff. de opt. leg. Nec ob. si dicat sæpe diẽ fuisse statutũ ad matrimoniũ cõtrahendum, & per dictũ Ioannẽ defuisse: vnde videret dictam Lenã a promissione liberatã, vt in d. c. sicut. de spõ. no. Io. An. in c. de illis. eo. ti. Nam certe tex. ille, & Io. An. loquunt quãdo a ptincipio obligatus fuit respectu habito ad certã diẽ. Sed in casu nro spõsalia a principio fuerũt pure cõtracta: licet postea de die simpliciter cõtrahẽdi mrimonium cõuenerunt, per hãc. n. cõuentionẽ nõ restrinxerunt obligationẽ prius pure cõtractã, vt satis colligit ex tex. d. l. 2. in fi. dum põderat vota mulieris sępe ꝑ spõsum elusa fuisse: & hoc aperte innuit, tex. in d. c. sicut. dum requirit ꝓlixmitẽ termini tpe cõtract9 spõsaliorum. facit ad ꝑdicta. l. Celsus. ff. de ar. & c. cum dile. de do. & cõtu. Sed his nõ obstãtibus ex alio capite dico, dictã dominã Lenã nullo mõ obligatã ad cõtrahẽdũ matrimonium cum dicto Ioãne: sed libere eã posse a dictis spõsalib9 recedere, & cum quo viro maluerit mrimoniũ contrahere. ꝑ tex. apertum cui responderi non põt in c. quẽadmodum. de iureiu. vbi dr̃, ꝙ ẽt si sponsalia fuerunt iurata, tamen si alter ex spõsis postmodum non continuit, & contra legem desponsationis cõtinuauit, nõ tenetur alter ad matrimonium ꝑficiendum: quia ex hac causa põt dimitti iam ductus, ideo fortius ducendus: quia, vt ibi dicit tex. turpius eiicitur, quã nõ admittit, &c. Nec ob. iuramẽtũ, q̃a intelligit conditio, si alter contra legem desponsationis non peccauerit, vel nisi q̃d aliud peius acciderit: puta alter cõiugum efficeretur leprosus, vel nasum ꝑderet, vel aliq̃d simile vt ibi dr̃. † Sicut enim nõ licet violare libidinose matrimonium, ita nec spẽ matrimõnii, vt l. si vxor. §. diuus. ff. de adul. & de iniu. apud Labeonẽ. §. sponsum. Et no. in d. c. quẽadmodum. in glo. in ver. non admittere. Sed in casu nro ꝑsupponit dictum Ioannẽ post cõtractum spõnsaliorũ adamasse turpiter quandam mulierculã, & eã tpe non modico, vt cõcubinã tenuisse, & dictã sponsam suã elusisse variis vicibus differendo contractum: ergo legitime, & impune põt ab illis sponsalibus ẽt si fuissent iurata dicta, domina Lena resilire, & cum quo viro maluerit cõtrahere. Nec ob. si dicat d. c. quẽadmodũ. loq in sponsa fornicante, non aũt in masculo: quia dico eandẽ esse in hoc rõnẽ in sponso fornicãte, vt aperte probat in c. Apostolus. 32. q. 7. facit quod leg. & no. in c. 1. vt li. non contesta. Quantum eñ ad ista non iudicant ad imparia. de diuor. ca. gaudemus. & 32. q. 6. facit, quod leg. & no. in c. 1. 2. 3. 4. & fi. & hoc, quo ad scd̃m dubium. Circa tertium, nunq̃d pecunia tradita causa dotis possit repeti a dicto Ioãne, dicta Lena repudiante cũ eo matrimoniũ dicta causa contrahere, dico certũ esse, ꝙ sic: quia fuit tradita ob causam: scilicet matrimonii contrahendi, qua non sequuta repeti potest, vt in l. si mulier, & l. si extraneus. cum l. sequ. & l. qđ Seruius. ff. de condi. cau. da. & l. si ego. & l. licet. §. quoties. cum simi. de iure do. in quibus iuribus cõmuniter dr̃, ꝙ si mulier siue alius pro muliere aliquid dedit futuro marito causa dotis, potest illud nuptiis non sequutis repeti. & apertissime in casu nro tenet Barto. in d. l. quod seruus. vbi dicit non esse necesse, ꝙ mulier prorsus alteri nubat: sed satis est, ꝙ renũtiauerit spõsalibus ad hoc, vt possit fieri repetitio, & hoc satis innuit finis illius l. quod seruus. Sed refero nunc ad dubium, ꝑ quẽ dẽt fieri hæc repetitio: an per dictum Franciscum fratrẽ dictæ Lenę, qui pecuniam exoluit, an ꝑ dictam Lenam cuius intuitu solutum fuit. Et in hoc dico considerandum, ꝙ aut dictus Franciscus exoluit de suo, & tunc habet ipse actionẽ nomine proprio: quia licet frater vel alius quilibet qui non habet mulierem in potestate dãdo dotẽ, vĩ illã donare mulieri, nisi stipulatus fuerit illam dotẽ sibi reddi, vt in l. vnica, §. accedit. & §. extraneum. C. de rei vxo. act. tamen hoc verum sequutis nuptiis: sed eis non sequutis habet ipse solues repetitionem, tanquam causa nõ subsequuta, vt in l. si ego. & l. licet. §. quoties. ff. de iure dotium. & in l. si extraneus. ꝑ all. secundum vnicam lec. quam expresse ibi approbat Bar. aut dictus Franciscus soluit de bonis mulieris, & tunc ipsa domina Lena si hoc approbauerit, saltem tacite poterit repetere, arg. in l. qui se debere. ff. de condi. cau. data, & l. pen. ff. de nego. gest. vbi bonus tex. & videtur probare, ꝙ etiam si mulier ignorauit, tamen poterat nunc habendo ratum factum fratris pecuniam repetere. Sed dubium est nunquid Franciscus, videtur exoluisse de suo animo donãdi, an vero de bonis mulieris: in quo dico, ꝙ in dubio ꝑsumendũ est de bonis mulieris: secus aũt si nõ administrasset, vt no. gl. & Bar. in l. si. C. de dot. promiss. facit quod legitur, & notatur. in l. Nesennius. ff. de neg. gest. & l. alimenta. C. eo. ti. vbi in simili per Bar. & maxime hoc procedit habito respectu ad statutum huius ciuitatis Senensis, quo cauetur, vĩ mulier dotata per fratrẽ non habeat regressum contra bona paterna. vnde vĩ dictus Franciscus voluisse se exoluere ab hoc onere, non aũt de suo tradere, ar. eorum quæ leg. & no. in l. 2. C. de ali. pu. ꝑsta. & melius in l. si. cum dotẽ. §. si pater. ff. sol. matr. Ex quibus omnibus concludo, ꝙ & ipsa domina poterit repetere, approbando solutionem factam per fratrem, uel ipse Franciscus repetere ea non approbante, cum non cogat in hoc habere ratum factum fratris. ad hoc bene facit, qđ le. & no. in d. l. qui se. de hære. iuxta gl. in versi. manente. de condi. cau. data. & hæc de tertio. Descendo ad quartum, & vltimum, an. s. dictus Leonardus, & Franciscus, & Ioannes, in aliquo remaneant dicto Ioanni ex dicta promissione obligati. & breuiter dico, ꝙ non: tamen quia ipse contractus sponsaliorum inter ipsos contrahentes habebat conditionem tacitam, valet si alter non peccaret contra legem sponsaliorum, vt d. c. quemadmodum. de iureiu. & quæ ibi dixi latius, ita ꝙ altero peccãte alter sit ab oĩ obligatione absolutus, & ibi fortius hoc idẽ dicẽdum in his qui ꝓmiserũt accessorie de inducẽdo illam dominã Lenã ꝑ contractũ, cũ stipulatio accessoria assumat sibi naturã illius cui accedit, vt in l. si eum. §. quæ iniuriarum, & qđ ibi no. ff. si qs cau. sicut in simili dicit lex, ꝙ relicta ab instituto, videntur repetita a substituto. l. licet. ff. de le. 1. & l. non iustam. C. ad Treb. ꝑterea non vĩ venire contra ꝓmissionẽ ẽt iuratã qui ex iusta cã deserit, vt l. qui iuraro. ff. qui sati. cog. & 22. q. 2. ne q. s. & c. beatus. Sed ꝑdicta causa libidinis cum aliena muliere, præstat facultatẽ resiliendi ab obligatione contrahẽdi matrimonium, vt d. c. quemadmodum, & c. Apostolus. 32. q. 7. ergo non videt ꝑdicti venisse contra obligationẽ, maxime q̃a dictus Ioannes sua culpa dedit causam huic repudio: videtur tamẽ ꝓmissores adimpleuisse eorum promissionẽ, ex quo ꝑ dictum Ioannẽ defecit, quominus matrimonium effectũ habuisset, ar. in l. iure ciuili. & l. Iulianus, ff. de cond. & demon. & in reg. imputari ei non dẽt. de re. iur. li. 6. Præterea alia consideratione non obligantũr ꝑdicti ad aliquã pœnã promissam: quia cum matrimoniũ debet esse liberũ, non valet obligatio pęnalis inter ipsos sponsos, aut eorum parẽtes, vt c. gẽma. de spon. & l. Titia. ff. de ver. ob. Et idẽ in coniunctis personis, quãdo verisimiliter non incurreret pœnã, puella, vel masculus induceret ad contrahendum, q̃a videt eadẽ ratio quæ est in parentibus, ar. in l. hæres meus. in fi. ff. de cõd. ind. idem tenet Io. And. in d. capitulo, gemma. in fi. & Barto. in l. Titia. in princi. Et quicquid sit tamen in casu nostro certissimum est dictum Ioannem nil posse petere, cum ipse culpa sua præbuerit causam huic repudio. ar. c. fi. de iniu. & dam. dato.

Casus

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia talis est. Quidam massitarius, domũculam quandã per publicũ instrũm a quodam compatre suo xxv. florenorum pretio emit, pure, & absolute, ac dictus venditor dedit emptori potestatẽ ingrediendi possessionẽ ad libitum: interim constituit se precario a dicto emptore possidere, deniq; venditione perfecta eadem die, & hora dictus venditor dictã domum ab eodem emptore duorum florenorũ ꝑtio conduxit locationis titulo, pacto adiecto, vt dictã domũ conductor locationis tẽpe durãte suis expensis reficeret, moritur postea emptor, & ĩ testamẽto ĩter cętera titulo legati disposuit, ꝙ si dictus vẽditor per totũ mensem tũc currẽtẽ, daret suis hęredibus florenos 25. quos pro ꝑtio dictę domus exposuit, ꝙ daretur sibi dicta domus, & ꝙ nihil dare, & soluere teneat pro tẽporibus retentis occasione pẽsionis domus, intra quem mensem distulit venditor conditionẽ adimplere, quinimo ipse, vel sui hæredes soluerunt octo florenos nomine pensionis hæredibus dicti emptoris: nouissime mouetur cõtrouersia, per hæredes dicti venditoris cõtra hæredes emptoris, dicentes illũ contractum fuisse pignoratitium, & in fraudem usurarum sub nomine emptionis cõfectum, & in effectu opponũt quatuor, ad huius fraudis, & simulationis probationes. Primo, ꝙ statĩ post venditionẽ vẽditor conduxit domũ, & remansit in possessione illius. Secundo, ꝙ fuit vendita pro modico ꝑtio. Tertio, dicunt hoc præsumẽdum ex pacti illius adiectione, vt refectio domus pertineret ad cõductorem. Quarto, ꝙ a domus ꝑdicta nunq̃ fuit allibrata, in bonis emptoris, iuxta statuta, & cõsuetudines illius ciuitatis, sed remansit in libro ipsius vẽditoris, & ꝓ illa sẽp onera subiit. Postremo adducitur voluntas dicti testatoris, qui videtur sibi conscientiam voluisse de prædictis facere, legãdo modo ꝑdicto, Quæritur oĩbus discussis quid iuris &c.

CONSILIVM XLIX.

1 *Modicitas pretii dat magnum argumentum simulationis contractus.*
2 *Refectio licet de iure ciuili immineat locatori tamen ex speciali pacto potest pertinere ad conductorem.*

Videtur primo ex prædictis simulatio satis probari, ex quo. n. vẽditor possidebat, ꝓsumitur simulatio, vt in l. sicut. §. si ꝓ pu tuũ, & qđ ibi no. ff. q. b. mo. pig. vel hyp. sol. & dicit ibi Bar. qđ non excluditur simulationis ꝓsumptio, licet vẽditor cõstituat se emptoris noĩe possidere. Requiritur. n. actualis, & corporalis possessio secundum eum. Item, & † secundo modicitas pretii dat magnum argumentum simulationis, vt in c. ad nostram, de empt. & venditio. facit quod no. glo. in c. conquęstus, de usuris. Tertio facit adiectio illius pacti, vt refectio pertineat ad locatorem, hoc enim est, de natura locationis, vt refectio pertineat, ad ipsum locatorem. l. si merces. ff. locati, ideo talia pacta inducunt præsumptionem fraudis, vt dicto capitulo, ad nostram, & quod ibi nota. Quarto facit præsumptio illius oblationis, & dispositionis testatoris. Sed his non obstantibus puto, ꝙ ex prędictis dumtaxat non debeat iudicari prædictus contractus esse simulatus. Moueor primo ex forma ipsius vẽditionis, quæ in nulla sui parte apparet vitiosa. stãdum enim est formæ contractus, donec contrarium probetur, vt in ca. in ciuitate, de vsur. & c. cum Ioannes, de fide instru. de pręscr. c. ad audientiam, & l. cum precibus. de proba. Examinemus autem, an prædictę coniecturę sufficiant, primo enim non obstat, ꝙ venditor in eodem instrumento domum cõduxerit, hoc enim non est a iure improbatum, imo expresse permissum, vt in l. quædam mulier, ff. de rei vendica. vbi tex. & Bar. imo vult ibi tex. ꝙ per huiusmodi actũ locationis transferatur possessio in locatorem, & sic talis actus nõ solum non improbatur, imo intantum approbatur, vt trãsferatur per eum possessio in aliũ, non ergo inducit præsumptionis simulationem, quia quod lege permittẽte fit, vitio caret, l. Gracchus. C. de adul. & 23. q. 4. c. qui peccat. Ad secundum circa modicitatem pretii, responde quod illa allegatio non est vera, vt mihi oretenus fuit expositum. Hinc est, ꝙ dicta domus postmodum fuit vendita pro eodẽ pretio, & si qua fuit reipsa deceptio in pretio, fuit valde modica, de qua non est curãdum, l. in causæ, §. in pretio. ff. de mino. & l. ii. C. de rescin. ven. & c. cum dilecti, & c. pe. de emp. & ven. † Non ob. tertiũ, quia licet, de iure cõi refectio immineat ipsi locatori, tamen ex speciali pacto potest pertinere ad conductorem, hoc enim non est contra naturã ipsius contractus, sed præter, vnde tale pactum non est a iure improbatum, imo approbatum, l. qui insulam. §. fi. ff. loc. valẽt enim pacta præter naturam contractus apposita, vt c. vnico. commo. & c. bona fides. de posi. & l. i. ff. co. ti. Hinc dicit regula iuris, quod contractus ex conuentione legem accipere dignoscuntur, vt in reg. cõtractus, de reg. iu. li. vi. Pręterea onus iniũctũ in cõtractu vr̃ pars pretii, vt l. fundi partem. ff. de contrahen. emp. potuit ergo illud onus cõuerti, vt succederet pro parte pensionis, maxime cũ in facto proponatur dictam domũ fuisse locatã pro modica pensione. Ad quartum dico, ꝙ illa liberatio non releuat hæredes ipsius venditoris: quia contingit hoc facto ipsius dumtaxat, hoc enim nõ venit in pactum, & hic actus fuit secutus post venditionem perfectam. Non obstat quintum, de testamẽto emptoris, quia ex illo nõ potest colligi coniectura simulationis contractus, cum in nulla sui parte dixerit contractum fuisse pignoratitium: imo appellat, & dicit se exportasse pretium pro illa re. vnde potius colligitur contrariũ, cum in fine vitę nõ præsumatur immemor suæ salutis. i. q. vii. sancimus. Nã vidẽmus, ꝙ debitori suo quandoq; quis legat liberationẽ. ff. de lib. leg. per totum. ita iste potuit legare illi venditori, qui erat compater suus pensiones pro tempore præterito debitas. Item, vt haberet facultatem recuperandi illam domum, quam forte vendiderat propter necessitatem. Si enim fuisset contractus vsurarius, non legasset ad tempus vnius mensis, & saltem pure remisisset pensiones, quod non fecit. sed conditionaliter si xxv. florenos soluisset infra mensem, nec est nouum, vt legatum fiat aliquo onere solutionis faciendę annexo, vt l. Lucius, & l. iure ciuili, cum infinitis similibus, ff. de condi. & demonstra.

Ex quibus omnibus concludo, ꝙ præmissorum consideratione non potest dici dictum contractum fuisse usurariũ. Non obstant contraria superius allegata, nam §. superuacuum, loquitur quando non constabat venditionem intercessisse, ideo ex quo is qui dicit se vendidisse reperitur possidere, præsumitur non vendidisse, vt ibi notatur. Item ille tex. loquitur quando agitur de præiudicio tertii, sed hic solum agitur de præiudicio contrahentium. Præterea, vt ibi dicit Barto. quando fuit soluta pensio cessat omnis pręsumptio simulationis: maxime cum hic fuerit soluta pro decẽ annis. ad alia satis est sup. responsum.

CONSILIVM L.

1 *Acta facta in summario, non faciunt fidem in plenario.*
2 *Modus agendi vbi variatur de summario ad plenarium, non prohibetur cumulatio, seu refutatio eiusdem negotii.*
3 *Sententia lata super toto non impedit iudicium agendi super parte*

Circa quæstionem vertentem ĩter dominam Luciam filiam olim ex vna parte, & Angelum seruum eiusdem terreũ ex alia parte, nihil attingam ex meritis causæ principalis, super qua sententia iam lata fuit, quoniam illa mihi commissa non extitit, sed examinabo dumtaxat, an nouum iudicium possit intentari, iuxta formam libelli per dictam dominam Luciam producti, sententia contra eam lata, & appellatione ab ea interpositã non obstantibus Et tota vis q̃stionis dependet ab eo, nunquid primum, & secundum iudicium sic se habeãt, quod absolutoria sententia in primo, pariat exceptionem rei iud. in secundo. Nam si appellatio fuit admissa per iudicem ad quem, vt allegatur per dictam dominam Luciã, siue tacite renuntiauit appellationi, adeũdo iudicem a quo, firma remansit prima sententia. de app. c. personas, & c. cum sit Romana. cum si. Si autem dicatur pendere dicta appellatio, adhuc eadem est quęstio quę est, an pendente primo iudicio possit accumulari. Secundo est examinandum, an tale sit primum iudicium, quod absolutoria lata in eo pariat exceptionem rei iudicatę in secũdo. Nam talem effectum producente primo iudicio, nõ admittitur accumulatio secundi obstante exceptione, vt probatur

delictat, item considerans ipse testator, quod ipse habuerit, & habet facere certas rationes, & cõputos cũ Esau, &c. & cõfidens in totũ, de ipso Esau voluit, dixit, & mandauit de dictis contractibus cõputis rationũ stetur, & credatur, & stari, & credi debeat libro, seu libris propriis ipsius Esau, &c. Demũ mortuo testatore dictus Esau i redditione rationis exhibet libros suos; quos habebat i statione, seu domo sua, in quibus licet contineatur totũ capitale dicti magistri M. & plures aliæ partitæ datorũ, & solutorũ adinuicẽ, tamẽ de partitis seu lucris capitalibus non continentur nisi duo, vel tres, cum tamen in libello quem ipsemet scripserat, & seruabatur penes dictũ magistrũ M. continentur lõge plures. Nũc vertitur in dubiũ, an debeat stari, & credi dictis libris, quos dictus Esau producit ad præsens, in quibus non sunt scriptæ omnes dictæ partitæ dictarũ prouisionum, & lucrorum, an vere debeat stari, & credi dicto libello scripto manu ipsius Esau, quem dictus testator tenuit penes se. In quo quidem libello, seu scriptura priuata apparent, vt sup. dixi, & calculatæ, & factæ rõnes vsq; ad annũ domini M. ccccii. & M. cccciiii. ita, vt vsq; ad dicta tpa dẽat stari dicto libello seu scripturæ priuatæ, & post dictos annos vsq; ad mortem testatoris, quo tempore non apparet rationem fuisse calculatam. debeat stari libris quos dictus Esau de nouo producit, ostendit. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM. LI.

1. *Partes possint remittere iuramentum testibus.*
2. *Librorũ appellatione non veniunt paruæ scripturæ priuatæ, vel libelli, quos faciunt mercatores pro securitate creditoris.*
3. *Tantum, dictio est taxatiua, & implicat in se negatiuam respectu aliarũ probationum.*
4. *Testes si addunt ad instrumentum non per hoc dicitur instrumentum reprobari.*

Videtur primo standum libris circa totalẽ rationẽ quos dictus Esau producet, & nõ illi libello quem penes se retinebat dictus testator, quã quod enim standũ sit scripturæ priuatæ in præiudicium scribentis, ex quo constat manu illius fuisse confectã. l. rationes, & l. exẽplo, & qđ in eis no. C. de probat. & l. scripturas. C. qui po. in pig. habe. per Bar. in l. nuda. ff. de do n. i. ar. l. quædã. §. numularios. ff. de eden. & l. admonendi. ff. de iureiu. & in auth. si contractus. C. de fi. instr. per gl. & Docto. in c. ii. de fi. instru. tamen ex quo testator voluit credi libris propriis ipsius Esau, standũ dispositioni testatoris, nã potuisset testator disponere, vt staret simplici verbo ipsius Esau, vt l. Theopõpus, & ibi no. ff. de do. præl. quia in re sua quilibet est legitimus moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. mand. & in c. de his, de sepul. † Hinc est, pares possunt testibus iurm remittere, vt in c. tuis, de testi. facit, qđ i simili no. Bar. in l. fi. ff. de acce. Vltima. n. volũtas pro lege seruãda est. xiii. q. ii. vltima voluntas, & in Auth. de nup. §. disponatur. Scđo multipliciter probatur per uerba dicti testatoris. primo. n. dixit confidens in totũ &c. Et sic non solũ in parte, sed ẽt in totũ standum libris suis, quod non seruaretur, si pro parte staretur, libello seu scripturæ priuatæ. secundo dixit, quod staretur libris propriis dicti Esau, vnde pondero verbum libris, & verbum propriis: † appellatione. n. librorum saltẽ ex cõi vsu loquendi non veniunt istæ paruæ scripturæ priuatæ, vel libelli quos faciunt plerũq; mercatores pro securitate creditoris, & ipsi quos habent mercatores in bancho, ad hoc quod le. & no. in l. librorũ, in prin. & in §. quod tamen Cassius, ff. de le. 3. & l. Labeo. ff. de supel. le. Præterea illi dicuntur proprii libri, quorũ quis proprietatem habet, & de eis ad libitũ disponit. l. quintus. ff. de aur. & arg. leg. & l. i. ff. de pecu. facit quod no. in c. ii. & c. cum ad monasteriũ, de statu mona. Sed dicta scriptura priuata seu libellus consistens apud dictum testatorẽ, non erat huiusmodi, cũ ipsius magistri esset. Ergo, de hoc libello non intellexit testator, & sic standum videtur libris dumtaxat ipsius Esau. Tertio multum stringere videntur verba illa, ex quo enim dixit, quod standũ sit libris Esau tantũ, videtur exclusisse alias species probandi in contrarium. † Nam dictio tantũ, est taxatiua, & implicat in se negatiuam respectu aliarum probationũ, vt in c. cũ ecclesia Sutrina, de cau. poss. & proprie. & ibi per Io. An. post Goffre. in vers. tantum. Quarto principaliter facit theorica Iac. de Are. in l. i. C. si aduer. lib. vbi dicit, quod si ex statuto standum est verbo alicuius denuntiantis, nunquã ab illius dicto est recedendũ per alias probationes, sed uerbum testatoris habet vim legis in dependentibus a volũtate sua, vt sup. dixi. Ergo ex quo testator voluit fore standũ libris propriis dicti Esau, non est ab illis recedendum per dictã scripturã maxime priuatã quæ offertur ab hæredibus.

Sed his non obstantibus, quæ si recte ponderentur, non obstant, contrariã sniam, de iure arbitror veriorem. Et primo moueor ex verbis præfatæ dispositionis, dum dixit testator, quod cũ ipse habeat facere certas rationes, & cõputos cum Esau, & confidens, &c. Ex quibus verbis clare colligitur, quod fidẽ dicti Esau, & librorũ suorum eligit respectu rationum, & computorum non factorũ, in quibus proprie cadit confidentia, & fides, non autem respectu eorũ quæ sunt iam liberatæ, & finitæ, de quibus clare constabat per propriam scripturam ipsius Esau. Vnde ẽt transactio in istis impeditur, ad quod optime facit l. eleganter. §. si quis post trãsactionem. ff. de condi. inde. l. post rem iudicatam, de transac. & c. exposita, de arb. cum ibi no. Iudicamus enim dispositionem, & ipsius effectum ad limites perfectionis. adeo quod ẽt verba restringuntur, vt cõueniant perfectioni, vt l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ii. & l. fi. ff. de hære. institu. Stetur ergo libris dicti Esau, respectu illius tẽporis in quo nulla apparet ratio gesta, & librata. Secundo, & principaliter induco hanc rationem, testator voluit, vt credatur libris dicti Esau. Sed in casu nostro nõ minus creditur libris ipsius, & si deest in eis, suppleatur per aliã scripturã maxime propriam illius Esau. Non enim, de hoc directe uenitur contra fidem dictorum librorum, licet quandoque aliqua per obliuionem dimittantur. 23. di. præterea, & pro hoc est glo. no. in c. cum Ioannes. de fi. instru. in ver. quodlibet instrumentum. in fi. quæ dicit, † quod si testes addunt ad instrumentum, non per hoc dicitur instrumentũ reprobari. hinc videmus, quod non minus de gestis Christi creditur Euangelistis, licet vnus suppleatur per reliquum, vt legi. & no. i c. periculosæ, de ver. sig. Tertio pondero illa verba testatoris, confidens de ipso Esau, &c. per quæ verba satis apparet, quod testator noluit per illa verba legatum sibi facere, sed dumtaxat eligere fidẽ, & fidelitatẽ ipsius. Sed per hoc, & similia verba quantumcunque generalia, nunquã videtur dolus remissus, vt l. creditor. §. Lucius, ff. manda. & l. Lucius, de his quæ in frau. cred. Sed in casu nostro uidetur dictus Esau esse in dolo, si non vult stare scripturæ propriæ ipsius, cum nemo debeat præsumi ita supinus, simplex, & stultus, vt scribat rationẽ gestam, vel pecuniã pro lucro assignatam, quæ non fuerit gesta, vel assignata, vt notanter i simili dicit tex. nimis iniquum est, quod quisque ignoret, quod dilucida voce protestatus est &c. vt in c. per tuas, de proba. & l. generaliter. C. de non nume. pecu. maiorem autem fidem facit scriptura, quã cõfessio, quia facilius quis errat in confitendo exabrupto, quã in scribendo, vt no. Inn. in c. cum olim, de cẽsi. & c. cum venerabilis, de excep. Quarto põdero illa verba, libris suis propriis, per quæ quidem verba testator videtur magis elegisse fidem scripturæ ipsius Esau, quã volumina librorum, sed liber paruus consistens penes ipsum testatorem potest dici Esau ratione scripturæ suæ, cum instrumenta sæpe dicantur nostra non ratione materiæ, sed contentorum in eis, vt no. in c. i. de proba. & ca. i. de fide instrumen. ergo &c. Quinto adduco no. in ca. continebatur, de despon. impu. iuncto ca. per tuas. de proba. licet enim iure disponatur, vt viro asserenti suam vxorem contrario non obstante credatur, vt d. c. continebatur, & c. si quis vxorem. 32. q. ii. tamen auditur uxor volens probare contrarium per aspectum corporis, vt d. c. per tuas. ita in proposito, licet testator dixerit, vt credatur libris Esau, quia confidebat, de eo, tamen non sequitur quin possit probari contrarium, maxime per propriam scripturam ipsius Esau, quod præsertim in casu nostro est tenendum vbi scriptura illa non reprobat librum Esau, sed potius supplet, vt sup. dixi. huic sententiæ videntur concordare Iacob. But. & Bald. in d. l. i. C. si aduer. rem iud. vbi circa illud dictum Iaco. de But. præalle. dicunt, quod licet statutum dicat credendum esse verbis denuntiatoris, tamen si per alias probationes apparet denuntiationem esse falsam, non debet iudex illi credere, ar. l. diuus. ff. de fal. Sexto adduco theoricam Bar. in extraua. qui sint rebelles, in ver. transit, ubi notanter dicit, quod si post legem generalem emanauit

nauit specialis, exemplum in l. sciendum. ff. qui satisda. cogan. iuncta auth. offeratur, C. de lit. cont. lex specialis non tollit generalem, nisi quatenus in ea exprimitur, & nisi in lege noua dicatur, non obstante quacũq; lege, quæ in totũ vel in partem huic obuiaret. at. l. sed & posteriores, de legi. & l. præcipimus, in fi. C. de appella. Ita videtur in proposito dicendum, quanquam enim dixerit testator standum libris dicti Esau, non tamen per hoc voluit excludere fidem scripturę ipsius Esau: maxime, cum per illum suppleatur ad libros Esau, & possunt ad concordiam adduci, vt super diffinitis calculis factis stetur libris, sed super aliis iam libratis alia possit probatio adduci, & pro hac interpretatione facit theorica Bar. in l. non dubium, C. de legi. & l. omnes populi. ff. de iust. & iu. vbi no. dicit, ꝙ causa sufficiens, & iusta restringendi dispositionem est, quãdo verbis sic intellectis alter sine causa legitimã caperet lucrum, & reliquus sentiret damnum, vt l. gradatim, ff. de mune. & honor. & l. ii. C. de noxa. facit optime c. cum dilectus, & quod ibi no. de cõsue. & c. Abbate, de ver. sig. Ex quibus omnibus concludo standum fore dicto libro paruo, seu scripturę priuatę ipsius Esau super illis paritis, & lucris assignatis dicto magistro M. de quibus nihil dicitur ĩ libris dicti Esau super illis. Et generaliter in omnibus per quę suppletur ad libros dicti Esau, non obstant contraria superius alleg. Ad primum enim satis patet esse responsum, cum, vt sup. dixi, non minus seruatur uoluntas testatoris, si fiat suppletio, per aliam scripturam ipsius Esau. Ad secundum dico, ꝙ satis statur illius libris in totum quatenus in eis continetur. Item non tollit probationem per contraria, vt sup. dixi. Non obstat verbum propriis, & verbum libris, satis enim patet responsum per prędicta. Ad tertium principale, quod videtur magis astringere de illa dictione tãtum, dico, ꝙ illa dictio operatur hoc, vt ibi, aliàs, non crederetur libris illius Esau, quatenus concernerent fauorem ipsius, sed opus esset alio adminiculo, vt l. exemplo, & l. rationes. C. de proba. & per gl. & Bar. in d. §. nummularios, & d. auth. si cõtractus, propter hæc verba, fides adhibetur etiam in fauorem ipsius. Voluit ergo testator per illa verba, quod illis libris tantum crederetur, & ꝙ alia probatio ab eo, non sit exigenda. Et pro hac interpretatione facit lecturę æquitas, ne capiant lucrum sine causa, & ne admittatur volens venire contra propriam scripturam, quod omnia iura abhorrent. C. de non numc. pec. auth. contra qui, & de fide instrumen. ca. si cautio, & l. cum de indebito. ff. de probat. & faciunt alia, quæ superius inducta sunt, satis enim est, ꝙ illa verba operentur aliquid etiam contra ius, vnde non debent ita latissime interpretari, vt multa iura lędantur. arg. opti. in l. si quando, C. de inoffic. testa. & l. ii. C. de noxa. & d. c. cum dilectus, vel saltem intelligãtur, ꝙ velint excludere scripturam priuatam, non autem scripturam ipsius Esau, per quam suppleatur ipsius libris. vel possunt intelligi quando non offertur probatio, in oppositum per supradicta. Ad vltimum satis est sup. responsum in quinta ratione ad partem affirmatiuam.

Casus consilij sequentis.

Quidam in egritudine detentus testamentum condidit, & filiis institutis hæredibus inter cętera sic disposuit. Itẽ voluit, & mãdauit, ꝙ dicti hæredes, & eorum tutores teneantur, & debeant distribuere, & erogare amore Dei, & pro anima ipsius testatoris, illud quod eis declarabitur per dominam Marianam eius vxorem, cuius conscientiam onerauit, cum eidem aliqua secreta animi sui narrauerit, &c. Denique mortuo testatore dicta domina Mariana eius vxor petendo consilium in foro animę a duobus viris probatissimis, dixit dictum testatorem sibi imposuisse, vt quandam filiam suam illegitimam, quæ iacebat apud hospitale Sãctę Marię, educi faceret a dicto hospitali, & in domo ipsius testatoris nutriri, ac cum dote centũ florenorum maritari, adiiciens dicta domina Mariana, ꝙ nil aliud fuit sibi a dicto testatore iniunctum: hoc idem in substantia dixit alia vice in præsentia duarum dominarũ, quarum vna est vxor, & alia est soror vnius ex tutoribus dictorum filiorum, fratris carnalis dicti testatoris. Postmodum elapsis fere tribus annis a morte dicti testatoris dicta domina Mariana turbata, & irata ex certis causis cum dicto tutore, iuit sponte ad vicarium domini Episcopi Senensis. & asseruit iuramento sibi prius delato, dictum testatorẽ voluisse, ꝙ lxx. floreni, quos olim pater dicti testatoris a quibusdam indebite extorserat, restituerentur per suos hæredes illis personis, de quibus constat in libris patris dicti testatoris. Item dictus testator dum viuebat, vouerat visitare ecclesiam sancti Antonii, de Vienna, & nõ potuit adimplere, voluit, ꝙ mitteretur vnus propriis sumptibus hæredum dicti testatoris. Et hanc dicit voluntatem dicti testatoris fuisse eidem dominę Marianę declaratam: demum calore iracũdię quiescente, accesserunt quidam ad dominam Marianam dicentes, se mirari, de his quæ dixerat, quod si posset, illa reuocaret. Nunc quæritur, an ex illa confessione sic facta in præsentia domini vicarii, possent hæredes cõpelli ad exequendum ea sic declarata, non obstante confessione contraria prius, & postea facta.

CONSILIVM LII.

1 *Testis si primo dixit unum extra iudicium, & contrarium dicit in iudicio, etiam cum iuramento, non creditur secundo dicto, sed debet puniri de falso.*

2 *Vxor & soror tutoris, an in causa testamenti testes esse possint.*

Videtur primo standum declarationi factæ in præsentiã domini vicarii, de quo videtur casus apertus, & no. in l. Theopompus. ff. de dote prel. vbi patet standum esse dicto vnius, quẽ testator eligit in fidem, & hoc approbauit, & maxime, quia ista iurauit secundum theoricam Bartol. in d. l. Theopompus. Item primum, & vltimum dictum fuit sine iuramento, declaratio vero facta in præsentia domini vicarii fuit iuramento præstito. Sed dictum iuratum debet præferri dicto, non iurato, vt in c. i. de consan. & affi. facit l. iurisiurandi. C. de test. canonizat. xxiiii. q. iii. cap. si testes, §. iurisiurandi. Tertio cum ista hoc casu habeatur loco testis, cũ deponat, de voluntate testantis, nõ valuit dictum suum sine iuramẽto, iuxta sententiam Barto. in d. l. Theopompus. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror præualere. Primo moueor per notabilem theoricam Bartol. in l. eos, ff. de fal. vbi dicit, † quod si testis primo dixit vnum extra iudicium, si contrarium dicit postea in iudicio etiam cũ iuramento, non creditur secundo dicto: quinimo potest puniri de falso. ideo dat ipse consilium timenti vacillationem testium, vt prius extra iudicium faciat eos interrogari, qui si postmodum dixerint contrarium in iudicio, fides eis nõ adhibetur, & hanc sententiam Bartol. sequitur Anto. de Butri. in capitu. cum in tua dięcesi, de testi. sequendo illud dictum, casus iste esset decisus, & licet illud dictum possit moderari aliquatenus, tamen propter multa alia hic concurrentia puto indistincte dictę dominę Marianæ non credendum. Primo, quia dum peteret consilium in secreto, vbi cessabat omnis timor, & placentia partis, asseruit contrarium dicens fuisse dumtaxat sibi iniunctum, vt illa puella eriperetur ab hospitali. Et sic factum extitit. Non enim est præsumendum quem dicere falsum, vbi petit cõsilium animę: quia non præsumitur immemor proprię salutis. i. q. vii. sancimus, & c. literas. de præsumpt. & ca. significasti. ii. de homicid. Et in talibus statur dicto sacerdotis saltem ad confundendum contrariam confessionem, ad hoc quod nota. glo. & Docto. in ca. testimonium, de test. maxime, quia secundum dictum emanauit ex iracundia, & sic non deberet præiudicare, vt est tex. cum glo. nota. in capi literis, de diuor. Et primo tempore quo videbatur zelo Dei accensa, vt d. capitu. literas, de præsumptio. vbi tex. valde no. innuit, ꝙ per dictas qualitates magis sit standum primo dicto, nõ iurato, vel saltem per primum dictum tollitur præsumptio secundi dicti, vt ei simpliciter stetur. Non ob. si dicatur, ꝙ illi qui deponunt, de consilio animæ sunt singulares, quia nõ fuerunt simul præsentes, dico enim, quod propter subiectã materiam debet ei credi, cum consilium non ponitur in publico, iuxta nota. in d. capitulo, testimonium. Item illud idem asseruit, in præsentia duarum mulierum, quæ optime testificari possunt in causa ciuili, vt legi. & nota. in c. forus, de verborum significa. & xv. q. iii. ex eo. 2 † Nec ob. quod vna sit vxor, & alia soror tutoris, quia causa nõ est tutoris, cum commodum, vel incommodum ad eum non spectet.

ii. q. vi,

ii.q.vi.biduum.versic. palam. Item soror, & vxor possunt esse testes in ciuili, etiam si esset propria, licet forte eis minus credatur quàm aliis, iuxta no. per gl. & no. per Inno. in c. in literis, de test. & per Spe. eo. tit. §.i. per gl. iii. q. v. c. i. facit tex. cum gl. in d. c. literas, vbi patet, ꝙ frater pōt esse testis pro fratre. Sed in casu nostro, non est dubium, cum causa non pertineat ad maritum, sed ad filios dicti testatoris, & ipsius dominę Marianę. Præterea hic est alia coniectura multum probabilis in eo quod post depositionem factā coram domino vicario dixit oppositum extra iudicium concordando dicto priori, ex quo debilitatur dictum corā domino vicario, vt sibi soli non sit credendum. quod aperte voluit Anto. de Bu. in d. c. cum in tua, vbi dicit, ꝙ si testis dicit postea contrarium extra iudicium eius, ꝙ dixit in iudicio, & sententia adhuc non est lata, ꝙ non sit standum dicto illius. hoc idem notanter videtur sentire Inno. in c. prętcrea, de testi. cog. Et in casu nostro hic plura concurrunt, quia non solum post, sed prius variis vicibus dixit oppositum, & turbata accessit ad dictum vicarium. Item, ꝙ fœmina, cuius testimonium varium, & mutabile est, vt ī c. forus, de ver. sig. Item hoc idem videtur præsumendum ex qualitate dictorum: ad quid enim in secreto dixisset, vt mitteretur vnus ad visitandum ecclesiam sancti Antonii? Item cum ipse nō fuisset solus hæres patris, ad quid aggrauasset se insolidum ad restituēdum male ablata paterna, cum nō tenetur nisi pro sua portione hæreditaria. l. ii. C. de actionibus hære. Sed primum dictum habet verisimilitudinem, cum verecundum esset dicto testatori, qui erat nobilis, dimisisse filiam, licet illegitimā, iacere incognitam apud hospitale, merito hoc dixit secrete vxori suæ, de qua voluit confidere: & indubitate dictorum amplectendum est dictum magis verisimile, vt 4. q. 3. si testes omnes, no. Inn. in c. auditis. de præscri. facit tex. in c. licet, de probatio. & hæc sufficiant. Concludo ergo standum priori dicto, ꝙ habuit executionem, & non asserto coram domino vicario, maxime cum illusio, & variatio reprobatur a iure in cle. cū illusio. de renun. non obstant contraria, procedunt. n. quando alia, non cōcurrunt in oppositum, vt patet ex prędictis.

Casus consilij sequentis.

Quidam Andreas petri, & Ioanna eius vxor ciuitatis Massanę, obtulerunt, dederunt, & dedicauerunt seipsos, & omnia bona eorum, & cuiuslibet eorum mobilia, & se mouentia, iura, actiones, & nomina eis, & cuilibet eorum qualitercunque pertinentia omni potenti Deo, & ordini, & conuentui fratrum Eremitarum sancti Augustini de Massa. in manibus prioris conuentus eiusdē loci, recipientis nomine totius cōuentus, & prædictorum fratrum, dicti Andreas, & Ioanna detinent quædam ex bonis prædictis, vel forte omnia recipientis exinde debitum naturæ subsidium. Quæritur nūc de prædictis bonis, an debeant soluere collectas, & alia onera, quemadmodum soluunt cęteri laici eiusdem ciuitatis, & nunquid personę eorū possunt grauari ad munera seu onera ciuitatis sicut alii ciues, & incolæ illius ciuitatis, &c.

CONSILIVM LIII.

1 *Bona ecclesiarum, non tenentur ad onera, & factiones laicorum, tam de iure canonico, quam de ciuili.*
2 *Oblati religionum qui se, & sua dedicauerunt, gaudent etiam in bonis, quæ tenent nomine monasterii, omnibus priuilegiis illius religionis.*
3 *Serui ecclesiarum non tenentur ad onera laicorum.*

SVccincte, & cōclusiue procedam, quia prædicta, non videntur mihi habere magnam dubitationem. Et primo circa bona, quod sint omnino exempta ab oneribus, & factionibus laicorum. 1 † Certum est enim, quod bonæ ecclesiarum ad hæc onera non tenentur, tam de iure canonico quam ciuili, vt probatur in c. non minus, & c. aduersus, de immunita. eccl. & in l. placet, C. de sacrosan. eccl. canonizata. xvi. q. i. placet. Sed prædicta bona dictorum Petri, & Ioanni fuerunt pure donata, & oblata ecclesię sancti Augustini, ergo immediate etiam sine traditione transiuit eorum dominiū in ecclesiam prædictam ex duplici capite. Primo ex priuilegio. l. fina. C. de sacrosanctis ecclesiis. Secundo ex persona istorum, qui obtulerunt seipsos, nam per oblationem pure factam transiuerunt in potestatem ecclesię, ita vt quasi sint ecclesię, vt no. dicit gl. in c. vt lex continentię. 27. q. ii. ergo per quandam consequentiam, & dominium, & possessio illorum bonorum transiuerunt in ecclesiam, per l. si adoptauero, ff. de priuile. & l. si arrogator. ff. de adopt. tenet Ioan. And. in ca. in præsentia, de probatio. & no. xix. q. iii. si qua mulier, & expresse tenet Barto. in terminis nostris in auth. ingressi, de sacrosan. eccle. & sic ecclesia dicitur hæc bona possidere, licet per istos sicut Dominus dicitur possidere ꝑ seruum, vt l. i. si per vim vel alio modo, & l. fina. C. de acq. possessio. & in ca. cum dilecta, de rescrip. Et videtur ad prędicta tex. in ca. fina. qui cle. vel vouen. secundum lectu. glo. & Innocen. quæ communiter per alios scribentes tenetur. Certum est, quod bona laicorum ecclesiis collata eximuntur ab oneribus laicorum, vt collectis, & similibus, nisi essent onera certa perpetuo ipsis rebus annexa, tunc enim transeunt in ecclesiam cum onere suo. Hæc est communis conclusio dictorum vtriusque iuris, & no. Cano. in c. fina. de vi. & honesta. clerico. & in c. i. de immu. eccl. & in clem. præsenti. de censi. & Barto. in l. rescripto, ff. de mune. & hono. Secundo principaliter pro conclusione prædicta vi-2 detur tex. cum glo. in ca. i. de deci. in fi. vbi patet, † ꝙ oblati religionum qui dedicauerunt se, & sua gaudent etiam in bonis, quæ tenent nomine monasterii omnibus priuilegiis illius religionis, & facit optime ille tex. cum glos. Ad secundum dubium nunquid dicti oblati gaudeat priuilegio ecclesiastico in eorum personis. Et dico, quod sic, ex quo sunt plene oblati: dicuntur autem plene oblati, ex quo dedicauerunt se, & sua, vt in d. clement. i. in fi. iuncta glos. Ad idem glo. d. c. vt lex continentię, quæ dicit istos oblatos es-3 se quasi seruos ecclesiæ. † Clarumque est seruos ecclesiarū non teneri ad onera laicorum, vt in c. ecclesiarum seruos. xii. q. ii. & loquitur ibi text. de seruis omnino laicis. Multo fortius hoc idem dicendum est, de istis qui vltra seruitutē ecclesiasticam sunt religiosę personę, arg. in c. nō dubium, de senten. excommu. & 12. q. i. duo sunt genera. facit quod nota. Innocen. in cap. cum monasterium, de electio. & Archi. in ca. vnico, de excess. prælato. lib. vi. & Ioan. de Ligna. in clemen. per literas, de præben. Quinimo fuit opin. quorundam, ꝙ etiam seruientes clericis, ex quo sunt in familia ecclesiæ, vel clericorum gaudeant immunitate hac in personis, vt nota. glo. in ca. eos. 32. di. & per Archidia. in ca. clericum. 11. q. i. Quidam tamen in hoc vltimo contra, quod tamen de præsenti disputare non intendo, cum non faciat ad propositum nostrum, sed adduco in argumentum maxime, quia si in prædictis seruitoribus, & conductoriis sunt opiniones, quid dicendum in istis, de quibus quæritur, qui se, & sua obtulerunt religioni: certe nullam in istis dubitationem habeo, quin sint personę ecclesiasticæ, & gaudeant priuilegio ecclesię, etiam in personis. in bonis autem non est disceptandum, cum nulla bona habeāt, vt pote per eos ecclesię collata. Quare concludo, quod tam personæ dictorum oblatorum, quàm bona per eos monasterio collata, sunt libera, & exempta ab omnibus oneribus secularīū sicut sunt reliqua bona ecclesiastica, & ꝑsonę ecclesiasticę.

Postea tamen fuit mihi relatum, ꝙ est facta quædam reformatio per ciues Massanos, qua inter cętera continetur, ꝙ nemo suppositus possit se, vel sua bona obligare alicui ecclesię, etiam in præiudicium ordinis, irritando omnes suppositiones, & alienationes factas a decem annis citra. Ista vero obligatio seu donatio facta fuit ante istā reformationem intra decennium præfinitum. Ego vero dico, ꝙ hęc reformatio non valet in præiudicium iuris ecclesiæ iam quæsiti, vt in cap. quæ in ecclesiarum, & c. ecclesia. de consti. & ca. fina. de rebus eccle. non alienan. & ix. dis. bene quidem, quinimo nec impedire potest dispositionem in futurum faciendam, quia esset contra priuilegium concessum ecclesiæ vniuersali, de quo in l. i. C. de sacrosan. eccles. & plenius per Ioan. Andr. in c. fina. de immunita. eccl. nisi seruaretur cautela Barto. de qua in d. l. rescripto, quæ hic seruata non fuit. Item hic agitur de rebus iam prius quæsitis ecclesiæ, in quibus non valet prouisio laicorum in contrarium, vt ipsemet Bartol. expresse fatetur in d. l. rescripto, de muneribus, & honoribus.

Casus consilij sequentis.

Casus contingentię, talis est quidam Iacobus campsor olim Ghini pucii grassi ciuis Aretinus in testamento suo inter cętera sic disposuit. Item. disposuit, iussit, & mandauit, quod capella sancti Matthei facta in ecclesia plebis sanctę Marię de Aretio per ipsum testatorem, & Simonem eius fratrem dotetur de bonis communibus ipsius Iacobi, & Simonis dicti eorum nepotum, hęredibus videlicet: de quibuspam bonis ac possessionibus communibus cum prædicto Simone, & nepotibus suis, videlicet filiis olim Cecilii, & Petri fratrum quondam dicti testatoris, & dicti Simonis, & possessiones assignandas pro dote singulariter in testamento expressit suis confinibus, quod dictæ possessiones debeant esse pro dote dictæ capellæ, & earum fructus perpetuo deueniant ad manus capellani pręsentis, & futuri pro suo victu, & necessariis etiam. post hoc decessit dictus testator, ex quo reman sit filius, & hæres quidam Ductius, qui postmodum decessit relictis duabus filiabus legitimis, & naturalibus dūtaxat, scilicet dominis Frāciscina, & Christophora, quæ quidem dominę tanq̄ hæredes patris vna cum quadam domina Matthę a filia quondam dicti Simonis præsentauerunt quendam dominū Bartholomęum canonicum, & rectorem dictę capellę tunc vacantis: in termino ędictorū fuit exceptum eas non esse patronas, quinimo iuspatronatus plene spectasse ad quendā Franciscum Ghini, qui quidem Franciscus instituit hæredes quosdam extraneos &c. Quæritur nunquid ex dicto testamento illę dominę probentur patronæ alio in contrariū non probato: maximę cum in quadam permutatione alias facta de dicta capella, dicatur in instrumento dictæ permutationis, dictam capellam fuisse dotatam per dictum Simonem Ghini fratrem dicti Iacobi testatoris. viso dicto instrumento, & aliis actis, & agitatis in causa coram domino vicario Aretino, &c.

CONSILIVM LIIII.

1 *Iuspatronatus competit, aut ex constructione, aut ex fundatione, aut ex dotatione.*

2 *Possessio patronatus probatur per præsentationem secuta institutione.*

3 *Basilica aliqua si sit constructa, & non apparet in cuius diœcesi, ad quem episcopum pertineat.*

4 *Iuspatronatus ecclesiæ transit etiam ad hæredes extraneos.*

Videtur primo, quod per dictum testamentum, vel alia acta in hac causa non probetur patronatum pertinere ad dictas mulieres: 1 † quia iuspatronatus competit altero de tribus modis, scilicet ex cōstructione, fundatione, vel dotatione. xvi. q. vii. filis vel nepotibus. c. decet, de immu. eccle. & ca. quicunque, & c. Fulgentius, & ca. pię mentis, & ibi optime glo. de hac materia per Ioan. And. in rub. de iurepatron. facit c. nobis, & quod ibi nota. eod. tit. & an possit quæri præscriptio no. in cap. querelam. de electin. & plene per Ioan. And. in reg. quod alicui gratiose, de re. iur. lib. vi. Sed in casu nostro non probatur necessario per dictum testamentū, vel alio actu, dictum dominum dictam capellam construxisse, fundasse, vel dotasse, ergo &c. Consequentia patet, in dicto testamento solum continentur verba testatoris, sed dicto eius non statur in fauorem suum, & pręiudicium alterius, vt in l. rationes defuncti, & l. exemplo, & l. instrumēta. C. de probatio. facit 12. q. 2. in princ. nec instrumentum dictæ permutationis probat dictum Simonem illam capellam dotasse, quia illa verba sunt prolata ob aliud, & incidēter, & sic non faciunt fidem. vt in ca. si papa. de priuileg. lib. vi. & in ca. fina. de succes. ab intest. & C. de probatio. l. non epistolis, & l. non nudis, & plene per Barto. in l. ex hac scriptura. ff. de dona. & per Cano. in d. ca. fina. & cle. vnica, de probatio. maxime, cum illa narratio non esset de substantia permutationis, quæ agebatur: quinimo si illa narratio fuisset de substantia permutationis, ex quo tamen nūc agitur de validitate ipsius permutationis iuspatronatus non probatur, nec illa asserta dotatio per instrumētum permutationis: ex quo denuntiato instrumento nunc principaliter vertitur quæstio. vt probatur in c. ad, de præsump. & no. voluit glo. in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipula. Item tertio, & fortius per instrumentum permutationis apparet Franciscum olim Simonis Ghini fuisse solum in possessione patronatus dictæ capellæ: quod patet non ex illa nuda narratione dotationis factæ per Simonē patrem dicti Franciici, sed ex eo, quia Franciscus solus tanquam patronus consensit dictæ permutationi. Nam in permutatione interuenit renuntiatio, & expressa, vel tacita præsentatio, & sequens per superiorem institutio: iuxta nota. per gl. in cle. vnica. de re. permutatio. & per Fed. in tract. de permuta. a † Sed per pręsentationem secuta institutione probatur possessio patronatus, in c. consultationibus, de iure patro. & c. querelam, de electio. c. cum olim. de cau. pos. & proprie. plene per Inno. in c. ii. de in integ. restitu. c. in literis, de restitutio. spolia. ergo debet admitti tunc pręsentatio per hęredes dicti Simonis, etiam si proprietas patronatus pertineat ad alium: quia p̄sentatio est quidam fructus iuris pręstandi, ideo pertinet ad possessorem bonę fidei, & nō ad proprietarium: vt legitur, & nota. in c. querelam, & c. consultationibus, pręalleg. quinimo plus vult Inn. no. in d. c. in literis, quod factis duabus pręsentationibus vna a proprietario, alia a possessore, confirmanda seu admittenda est potius illa, quę fit a possessore, vt d. c. querelam, & c. consultationibus facit quod ipse nota. in d. ca. ii. de in inte. restitu. & c. querelam. de electio. Sed dictę dominę nō probantur esse in possessione pręsentādi, sed solum dictus Frāciscus, nec etiam probatur proprietas pertinere ad eas, ergo omnino sunt repellendę a petitione ipsarum. Sed his non obstantibus dico in hoc casu subtiliter aduertendum, quod dictus quondam Iacobus Ghini frater dicti Simonis pręsens, asseruit in suo testamento illā capellam sancti Matthæi fuisse constructam per eum, & dictum Simonem fratrem suum: & etiam mandauit illam capellam dotari de bonis communibus ipsius Iacobi, & Simonis, & nepotū suorum ex fratribus pręmortuis, vt patet in testamento dicti Iacobi, & executorem testamenti fecit, & deputauit dictū Simonem fratrem suum. Nunc autem reperitur dicta capella constructa, & dotata per dominum Simonem executorem dicti testamenti de bonis assertis in testamento: qđ probatur sic, vbicunque aliquis tenetur ad aliquid faciendum in quo requiritur sumptus, si illud appareat postea factum pręsumitur gestum ab illo cui necessario hoc incumbebat: hoc no. probatur in l. ii. C. de alimen. pu. pręstan. & ibi apertissime hoc tenet Hug. in l. cum seruus. ff. de verbo. obl. sed dicto Simoni tanquam executori testamenti hoc incumbebat, ergo alio patrono non apparente, pręsumendum est, quod dictus Simon dotauerit dictam capellam de bonis communibus de quibus in testamento. pro hoc etiā facit, quia capellę non nascuntur, sed necessario requirunt constructorem, & dotatorem: vnde prima fronte pręsumitur habere patronum, vt nota. Ioan. And. super regu. quod alicui, de reg. iur. lib. vi. in mercu. prope fi. Alio autem non apparente patrono debet præsumi quod hæredes Iacobi, & Simonis, & suorum nepotum (ex quorum bonis præsumendum est dictam capellam fuisse dotatam) sint patroni.

Secundo, ad idem optime facit cap. de relig. domib. vbi probatur maxime iunctis notatis per Docto. † quod non 3 apparente in cuius diœcesi sit Basilica constructa pręsumitur in illo loco aliquid pertinere ad illum episcopum, qui probat se exercuisse in illo loco aliquod ius episcopale, licet non probet de exercitio omnium iurium episcopaliū: quasi sufficiat tenuis pręsumptio ex quo non constat de iure alterius. ita in proposito, ex quo non constat alium dicta capellam dotasse, in testamento Iacobi cum illam mandasset dotari de bonis communibus, pręsumendū est, ex quo nunc apparet dota, dotem recepisse ex illis bonis communibus, vt in testamento disponitur. Et quia apparet de dotatione modo prædicto, præsumendum est idem de constructione, ex quo non apparet per alium fuisse constructam. arg. d. ca. i. Tertio, probatur ex illis narratiuis contentis in dicta permutatione, in quibus continetur illam fuisse capellam dotatam per dictum Simonem Ghini, quæ quidem vbi non agitur, de magno præiudicio faciunt plenam probationem maxime in factis antiquis vbi, non potest haberi de facili probatio. vt est glo. singu. in capit. cum olim. de censi. quę dicit per illum tex. quod si in aliqua scriptura publica cōtinentur de finibus alicuius episcopatus, stan-

standum est illis aliis finibus non apparentibus, licet scriptura illa sit simpliciter ob aliud confecta, vt ibi. imo saltē negari non potest quin illa verba faciant præsumptionem non modicam, vt probatur hic tex. & bonus tex. cum glos. in c.series, de testi & cap. illud. de præsump. & capi. fina. de suc. ab intesta. & glo. in d.l. optimam. C. de contrahen. & cō mitten. stipula. quæ tamen dicto testamento debent facere plenam fidem, ar. in cap. ii. qui matri. accu. pos. & capi. cum causam, de proba. Nec ob. si dicatur, quod in dicta scriptura fit mentio solum de Simone, & non Iacobo, vel aliis nepotibus, quia dico Simonem hoc fecisse nomine omnium tanquam executorem testamenti, cum ipse executor tenebatur facere, ergo ita præsumendum est iuxta not. in d.l. 2. C. de alimen. pupil. præstan. non enim dicitur, quod nomine proprio fecerit, & scripturę sunt adinuicem concordandę, ex quo fieri potest, de fide instru. ca. inter dilectos. §. cęterum, & de verbo. signifi. nihil est, facit cap. cum expediat. de electio. lib. 6. & l. vnica, C. de inofficio. dona. Pro hoc ēt facit, quod Franciscus filius dicti Simonis consensit in illo actu permutationis tanquam patronus. Nec ob. si dicatur, quod ipse solus esset patronus, & in possessione præsentandi, vt sup. dixi in viii. arg. primę partis. hoc enim, non ob. si diligenter, & subtiliter pōderetur. Nam vbicunque ius pręsentandi pertinet ad plures patronos simul, licet appareat aliquem ex eis tantum præsentasse, & ad eorum præsentationem superiorem instituisse præsentatum, ex quo nō apparet expresse illos patronos præsentasse animo spoliandi alios sua possessione, non fit præiudicium aliis patronis in sequentibus actibus, nec circa proprietatem, nec circa possessionem, quia negligens in vno actu, non facit sibi præiudicium in sequēti, hoc aperte colligitur ex subtiliter tactis per Inno. & Composte. in c. querelam, de electio. & clarius in terminis nostris ponit Federi. de Senis consil. 97. in vlti. artic. quinimo dico, ꝙ per præsentationem Francisci, qui erat vnus ex patronis ex parte patris, cōseruatur possessio omnium patronorum. vt colligitur ex locis præalleg. Cum ergo dicta capella sit dotata de bonis communibus dicti Iacobi & Simonis, & nepotum ex fratribus pręmortuis, dico vt dixi. sup. quod omnes hæredes ipsorum sunt patroni, & succedunt in hoc iurepatronatus hæredes per stirpes, & nō per capita, vnde omnes hæredes Iacobi tenēt locum vnius circa heredes illorum nepotum, qui præsentabant duos fratres dictorum Simonis, & Iacobi loco duorum, vnde quatuor hi cōcurrūt a principio patroni, sicut ex bonis oīum quatuor fratrum dos capellę emanauit, & sic omnes descēdentes ab istis, seu hæredes istorum tenent locum quatuor patronorum. hoc probatur hodie in clementi. ii. de iurepa

4 tro. Et aduertendum † quod iuspatronatus ecclesię transit etiam ad hæredes extraneos, & non ad filios tantum, vt nota. Inno. super rubr. de iurepatrona. in fi. & Ioan. And. in ca. cum seculum. eod. titu. tangit glo. in ca. considerandum. & ca. cum filiis. 16. q. 7. Et hæc est communis opin. Inno. licet quidam dicant contra, sed primum verius, si enim transit cum vniuersitate villę in emptorem extraneum, cap. ex literis, & cap. cum seculum. eodem titu. fortius cum hæreditate ad hæredem extraneum. Quid autem si sint aliqui hæredes pro inęqualibus portionibus, vide per glo. & Docto. in c. i. eo. tit. vbi plene no. de hoc. Et ex his concludo ad casum nostrum, quod cum illę duæ filię dicti nepotis ex filio dicti Iacobi, scilicet Franciscina, & Christophora fuerunt hæredes vniuersales dicti Iacobi alio hærede extraneo nō apparente. arg. in l. in suis. ff. de libe. & posthum. & l. i. C. de his qui ante aper. tab. cum asserant se hæredes. argu. in l. gerit, & l. pro hærede, ff. de acquiren. hæredita. debent ipsę tenere locum vnius patroni. s. Iacobi hæredis paterni, & si non apparent alii qui possunt legitime docere se esse compatronos, debēt admitti pręsentationes per istas dominas, quia imputandum est legitime non comparentibus, arg. c. dilecti, & c. cum nobis, & ca. scriptum, de electio. & per Io. And. in d. ca. querelam, & sic si non comparent, & doceant de iure suo, & pręsentant alium, instituēdus est qui habeat plures voces patronorum, computando patronos per stirpes, & non per capita modo prędicto, qui maioribus iuuatur meritis, de quo dicendum, vt d. cap. iii. & c. cum autem, de iurepatro. de dumina Matthea filia dicti Simonis non fecisse serio specialem mentionem, quia habuit fratrem masculum, vnde ignoro si pariter fuit hęres patris sui cum dicto Francisco, vnde si fuerunt hęredes patris saltem in parte bonorum debet admitti tanquam patrona, quia omnes filii Simonis tenent locum vnius patroni, vt patet per prędicta, nec est distinguendum inter masculum, & fęminam, & si fęmina est hæres, succedit in iurepatronatus sicut masculus, idem si construat, vel dotet, vt no. Ioan. Andr. in ca. nobis, de iurepatrona. & Ioan. de Ligna. in clement. ii. eod. titu. per Fede. consi. 16. facit capitu. fina. de conces. prębend. Secus dicendum si dicta dumina Matthea non fuit hęres patris, vel fratris. Ex his clare patet quid dicendum in tota ista quęstione &c.

CONSILIVM LV.

1 *Collegium quod a iure approbatum non est, non potest acquirere.*
2 *Mendicitatem publicam sine euidenti causa necessitatis reprobant iura ciuilia, & canonica.*
3 *Donatio perfecta, non reuocatur, nec conditiones ex postfacto recipit.*
4 *Collegia misericordię disciplinatorum, & iuuantium oppressos, sunt a iure approbata.*
5 *Princeps si concedit alicui licentiam transferendi domicilium, sciens illū esse tutorem in loco, videtur a tutela absoluisse.*
6 *Procurator quicquid facit vltra contenta in mandato, non tenet.*

IN quęstione, quæ vertitur inter fratres sancti Francisci ex vna parte, & illos pauperes, qui vulgariter appellātur inhumati, ex alia, super quodā fundo, seu quibusdam terris verisq; insolidum donatis pro oratorio, & officiis in eis sustinendis, vt latius constat ex instrumentis super dictis donationibus confectis. Videtur primo, quod dicti inhumati nullum ius in illis habeant, quod probatur primo sic, donatio illarum terrarum fuit facta societati eorum, vt patet ex instrumento super hoc confecto, sed eorum societas non est a iure approbata, imo improbata, igitur nullum ius potuit eis acquiri, consequentia clare probatur in l. collegium. C. de hęre. instituen. & l. i. §. deinde, & in cap. i. de relig. do. lib. vi. iunctis etiam maxime not. per Ioan. And. ibi, in quibus

1 omnibus dicitur in effectu, † quod collegium, quod a iure approbatum, non est, nil potest acquirere. Minor autem. s. quod isti inhumati, non faciunt societatem seu collegium approbatum, multipliciter probatur. Primo per dictum c. i. de religio. domi. lib. vi. ubi tex. expresse reprobat istos inuenientes nouum ordinem, seu religionem a iure, vel a Romanis pontificibus, non approbatam, ergo &c. Et saltem negari non potest, quod ferunt religionis habitum, ferunt enim certum in cōtemptum seculi, & ille dicitur certus habitus, qui est distinctus ab aliis regula, seu constitutione, in colore, & forma, no. dicit glo. in clemen. i. de electio. Sed habitus istorum inhumatorum est distinctus ab aliis in vtroque. s. in colore, & in forma, ergo habent certum, & determinatum religionis habitum cōtra dispositionem illius c. & pro hoc facit glo. singularis in d. capi. i. quę est super verbo, habitum, quę dicit per illum tex. nō prohiberi, quin singularis persona sectas non inueniens, & seorsum habitans nouum habitum induere sibi possit, ad hoc xli. distin. parsimonia, & sic expresse voluit, ꝙ plures habitātes in hoc collegio, nō possunt certum habitum inuenire, & portare, vt videantur in statu religionis, vnde tex. in d. c. 1. loquitur in prohibitione alternatiue, vt nec nouam religionem inuenire, nec certum, nec nouum habitum deferre, &c. vnde ꝓsupposito quod nun inuenerint religionem cum collegio ipsorum saltem ex eo, quia certum & nouum habitum adinuenerunt sine licentia Romani pontificis, & simul habitando. ad idem optime facit clemen. iii. de relig. do. vbi papa reprobans statum quarundam mulierum in simili quodam velamine habitantium protestatus est, quod per illam probibitionem non intendebat inhibere mulieribus fidelibus quin promissa continentia, vel non promissa honeste possint in suis hospitiis conseruantes pęnitentiam agere, & virtute domino in humilitatis spiritu deseruire, &c. vnde pondero illa verba, in suis hospitiis, quia in hospitio seu collegio non licet habitare sub quadam vmbra religionis, etiam causa pęnitentię. Tertio facit ca. idēnitatibus. prope finem, de electio. lib. vi. vbi papa expresse protestatur, ꝙ per illam constitutionem non intendit approbare statum, ordinem, seu regulam quarundam mulierum, quę nec pro

prius

priis renuntiant, nec professionem faciunt regularem, sicut in secularibus ecclesiis canonici seculares, &c. Ecce ergo, q non liceat conuenire simul causa religionis, licet conuenientes non renuntient propriis, nec professionem faciant regularem sub quadam vmbra, & velamine religionis, qđ videtur cōtra intellectum Bar. in l.i.ff. de colle. illici. qui dicit c. fi. de relig. do. procedere quando plures cōueniunt in vnum causa religionis, ita quod efficiantur personę ecclesiasticę, secus dicit si remaneant laici. hoc enim videtur cōtra illum tex. vbi mulieres illę remanebant laicę, & tamen noluit illarum statum approbare, licet conuenirent causa religionis. Nec ob. l.i.ff. de colleg. illici. super qua se fundat Bar. quæ potest procedere quando conueniunt simul, non tamen habitant assidue sub eodem tecto, nec assumunt sibi nouum habitum, vnde canones superuenientes multipliciter illud limitauerunt propter confusionem, & scādala quæ oriebantur ob hoc in ecclesia Dei, vt in d.c.fi. & in c.i. præalleg. Quarto videtur contra eos casus in d.c.fi. de relig. do. vbi papa expresse prohibuit nedum nouam religionem inuenire, sed etiam domum religiosam de nouo fundari, nisi regula, & īstitutio accipiatur de approbatis. Sed inhumati isti quotidie ędificant domos religiosas de nouo pro seipsis, quinimo in istamet terra, de qua est contentio, volūr ędificare domum religiosam pro seipsis, ergo non licet, & sic donatio illa fuit nulla. Quinimo videtur casus ī extrauagāti Ioan. 22. quæ incipit sancta Roma. quæ expresse, si nō cauilletur, videtur eorū statum reprobare, maxime in eo, qđ expresse innuit istos collegiatos de facto non debere publice mendicare, ne eorum status videatur approbatus.

2 † Et circa hoc aduertendum q ciuilia iura, & canonica expresse reprobant mendicitatem publicam sine euidenti causa necessitatis, vt l. vnica. C. de mendi. vali. lib. i. & 93. dist. c. diaconi. §. nunc autem, iuncta gl. & c. seq. sed si nulla necessitas est, cum possent victū manibus quęrere, & non tollere pauperum indigentium subsidia, ergo eorum status est ab vtroque iure improbatus. Ex quibus omnibus concluditur, q si donatio eorum societati facta non tenuit, valuit donatio secundo loco facta fratribus sancti Francisci, quorum ordo est approbatus ab ecclesia, vt in d.c.i. de relig. do. & habuerūt in hoc loco acquirendi specialem licentiā a domino Papa Martino, & sic eis non obstat c.i. de exces. præla. li. vi. per hæc tollitur, quod obiicitur illum fratrē Antoniū Ioannis non habuisse plene mandatū ad illa loca resignanda, & donanda, quia non fuit opus resignatione ipsorum inhumatorū, quia si eis pp incapacitatē ipsorū nō fuit dominiū acquisitū, ergo remansit dominiū penes donatorem, & sic libere potuit aliis donare, vt l. nec vtile. ff. de acq. re. do. no. glo. & Bar. in l. qđ meo. §. si a furioso. ff. de acq. pos. Secūdo principaliter contra iura inhumatorū facit, quia Blācus Saboti, & Antonius Ioannis ambo inhumati recipientes donationē illarū terrarū, non potuerunt societati acquirere dominiū, cū ad hoc non haberent ab eorū societate mandatū, & p liberā personā nobis nō acquiritur. Insti. de inuti. stip. §. qđ si quis sibi, & per quas personas nobis acquiritur. §. ex his itaq;. Tertio facit, quia psupposito, q dominiū illis fuisset acquisitū, tamē ex renūtiatione libera procuratoris eorū illud pdiderunt, vt cle. i. de renū, & c. sup hoc. e. tit. & l. si quis vi. §. differentia, ff. de acq. pos. Quarto, oībus deficientibus sufficere debet fratribus sancti Francisci cōcessio domini papę Martini, quæ in istis spiritualibus, & ecclesiis, & piis dispositionibus liberā haber facultatē. in cle. quia contingit, de reli. do. & c. innotuit, de ele. & c. proposuit, & c. cū nostris, de cōces. præb. pro quo facit gl. no. in c. principalē. 9. q. 3. & Spe. in ti. de le. §. nunc ostendendum. ver. 57. & melius in ver. 89. §. nunc breuiter, ante fi. & Io. An. super dicto ver. 57. facit gl. in c. constitutus de reli. do. & 25. q. 2. in summa. Sed his non obstantibus dictos inhumatos in dictis rebus donatis arbitror potiores. huius conclusionis satis exploratum est argumentum, ipsi. n. fuerunt priores in donationis, & in possessionis traditione, & sic fuit in eos translatū dominiū. l. traditionibus. C. de pac. Inst. de re. diui. §. per traditionem. l. quoties. C. de rei ven.

3 † Cōstat aūt, q pfecta donatio, nō reuocatur, nec cōditiones ex postfacto recipit, vt l. 3. C. de reuo. do. & l. pfecta. C. de dona. quæ sub modo. nec subest. nec allegatur aliqua cā ingratitudinis, & sic sumus extra casum c. fi. de don. & l. i. C. de reuo. don. nō ergo valuit donatio secundo loco fratribus sancti Frācisci facta, cū dominium iā fuisset trāslatū in inhumatos, & nemo dat qđ non hēt, c. quod aūt, de iurepat. & ii. q. vii. Daybertū. in c. nuper. de do. post diuor. rest. & l. traditio. ff. de acq. re. do. & probatur apertissime in casu nostro in d. l. quoties. quare ad fortificandū ius istorum inhumatorum nō restat, nisi respōdere ad contraria superius formata. Et primo ad iura, quę videntur multum stringere cōtra statum istorum inhumatorum potest dici, quod loquuntur in aliis casibus. Nam isti inhumati, vt dicunt, non habent certū habitū ex lege, vel constitutione, vel aliter, sed ad libitum illo vtuntur, & possunt alia vestimēta tā in forma q̄ in colore assumere, & ex diuersis habitibus eodē tpe vti, cum illa lex, vel constitutio non eos cogat in contrarium, & sic non potest dici eos habere certum habitum. Item dicunt se esse puros laicos, & nullum habere superiorem, & simul conuenire cā deuotionis, sicut faciebant apostoli, & alii beati Christiani in primitiua ecclesia, quorum erat cor vnum, & aīa vna, & oīa erant illis cōia, iuxta dictum Psal. Ecce q bonum, & q̄ iocundum habitare fratres in vnum. Et pro prædictis vr bonus tex. in c. dilectissimi. xii. q. i. negant et domum eorum esse religiosam, sed prophanā, vt puta dedicatā sine authoritate epi, & sine ecclesia, habent. n. tantum oratorium, quod cuique in domo propria licitum est cā orandi habere, vt in c. vnicuique, cum duobus sequentibus, de conse. dist. i. per Inn. in c. inter dilectos, de dona. vbi est bonus tex. secundū lec. suā. Ad idem faciunt no. per Barto. in l. i. ff. de colle. illi. vbi dicit,

4 † q ista collegia misericordię, & disciplinatorum, & iuuantium oppressos, sunt a iure approbata, per l. i. ff. eo. tit. & proprie statum istorum inhumatorum vr approbare Ant. de But. in c. ii. de foro comp. vbi dicit istos inhumatos, cum regulariter viuāt, esse personas ecclesiasticas, licet professionem, non faciant, & quod gaudere debent priuilegio ecclesiastico, allegat tex. cū gl. in c. indemnitatibus, de elec. li. vi. in fi. & quod no. xi. q. vlti. ca. fi. de maio. & obe. dilecto.

Item secundum eum cum tales se astringant multis disciplinis, & ambulent discalciati, possunt dici in statu pęnitentium, qui sunt sub ecclesia. xi. q. i. aliud qui status ab ecclesia approbatur, & tales subsunt ecclesię. licet non sit regula approbata, quia nec regulares dici possunt, cum non habeant vota perpetua, non tamen est reprobatus status viuendi secundum eum, ad hoc inducit extrauagantem Io. xxii. quæ incipit. Ratio recta, quæ tollit pęnas. clem. i. de religi. dom. etiam quo ad illas quæ beguinę vocantur, dummodo honeste viuant, & se non implicent in prędicationibus, & sic ex authoritate tanti viri debet sufficere responsioni ad contraria, & ad id quod dicitur de mendicitate, potest dici, q ipsi laborant, quatenus de eis mendicant, quod non est de iure improbatum. 82. dist. c. i. & 42. dis. qui istam, & quicquid sit in iuris subtilitate, in qua nunc insistere non intendo, illud præsertim me mouet in hanc sententiam, q dominus noster Martinus papa domibus istorum inhumatorum concessit ex certa scientia aliquas indulgentias, ex quibus videtur statum eorum tolerare, argum. eorum quæ no. In. in c. veniens. de fi. presbyter. vt saltem illud dictum procedat in principe, argu. l. Barbarius. ff. de offi. præto. Ad idem bonus

5 tex. in l. sed in hoc. §. fina. ff. de excu. tuto. vbi dicitur, † quod si princeps concedit alicui licentiā transferendi domicilium, sciens illum esse tutorem in loco, videtur illum a tutela absoluisse, ita & dominus papa dando istis indulgentias, videtur statum illorum approbare, nam si essent in statu peccati, non prodest indulgentia quę conceditur vere pęnitentibus, & confessis, de quo de pę. & remissio. capi. quod autem, & c. quod quidam, & licentia seu indulgentia, vel dispensatio extenditur ad ea, quæ necessario ex actu dispensati sequuntur, vt dicit gl. no. in c. quia in tantum, de præben. & c. quia non potest, eod. titu. lib. vi. & capi. si quis in clero. 7. q. i. plene per Anto. de Butri. in cap. at si cleri. §. de adulteriis, de iudi. Et ad prædicta facit tex. opti. cum materia sua. in c. quia circa. de consan. & affinita. vbi patet, q tolerauit, seu dissimulauit papa in casu specificato, vbi dicit se velle dissimulare inducit dispensationem, vt ibi fortius, ergo vbi dat indulgentias, cum fortius operatur actus passiuus, quā neglectus, vt in capitu. ex ore. de his quæ fiunt a maio. par. capitu. iuncto cap. ad decimas, de restitutio. spoliato. lib. vi.

Item in casu dubio recurrimus ad consuetudinem capit. cum dilectus, de consue. & l. si de interpretatione, ff. de legi. fortius recurrendum ad iudicium papæ tantū. Non. n. nega

ri po-

sti potest, quin istorum inhumatorum status sit dubius. Papa ergo dando indulgentiam videtur declarare statutũ eorum non improbatum a lege. possunt ergo isti defendi, vel mero iure, vel & tacito iudicio Papę, vel per ipsius dispensationem, vt colligitur satis ex prædictis. Et per hæc tolluntur prolixe allegata contra istorum societatem. Ad secundum principale motiuum respõdetur multipliciter. Primo, ꝙ illi Biancus, & Anto. recipientes illam donationem non erant extranei ab illa societate, imo de ipso corpore societatis, qđ aut donatur vni de corpore contemplatione istius corporis, donatum acquiritur corpori, vt in c. requisisti. in fi. de testa. facit, quod no. gl. de mona. Insti. de in uti. stipu. §. quod si quis alii. Item & secundo præsupposito, ꝙ omnino fuisset extranei, ex quo nomine societatis inhumatorũ receperunt, & illi inhumati postmodum habuerunt ratum ibidem ædificando, & habitando acquisiuerunt illud dominium. ff. de neg. gest. l. si ego. & l. pen. no. Barto. in l. qui mihi donatum. ff. de dona. quinimo licet quis non possit alteri stipulari, tamen si stipulatur nomine alterius, valet stipulatio illo postmodum ratum habente. d. l. pen. no. Bar. in l. stipulatio ista. §. alteri. de ver. ob. Non obstat tertium motiuum de renũtiatione procuratoris istorum inhumatorum, quia vt apparet in forma procurationis, non habebat ad hoc mandatum. Requiritur enim in hoc speciale mãdatum, alias. n. non valet donatio quantumcunque habebat plenam administrationem, & in l. filiusfamilias. & ibi per Bar. ff. de dona. & l. contra iuris ciuilis regulas. ff. de pact. Non enim præsumitur quis procurator constituendo generaliter, velle iactare suum. l. cum de indebito. ff. de prob. facit c. qui ad agẽdum. de procu. lib. 6. 6 † Quicquid autem facit procurator vltra contenta in mandato, non tenet, vt in c. cum olim. el 1. de offi. deleg. & l. diligenter. ff. manda. maxime cum agitur de alienatione rei publicæ, quæ non debet alienari sine discussione maxima. imo posset dubitari an necessario deberet interuenire authoritas episcopi, de quo per Hosti. in c. nulli. de reb. eccl. non alie. & l. iubemus. C. de sacrosan. eccl. iuncta l. omnia priuilegia. C. de epi. & cle. vbi omnino priuilegia tributa ecclesiis extendantur ad pia loca. dr̃. n. pius locus vbi actus pii exercentur. de quo per Spe. in tit. de instru. edit. §. nunc vero aliqua. versi. & scias quod inter legata ad pias causas. Ad quartum, & vltimum est respondendum, ꝙ illa concessio domini Papæ nullius est momenti tãquam surreptitia, cum falsum fuerit narratum, ꝙ illa bona spectarent ad alium, & quod libere volebat conferre ipsis fratribus, quod erat falsum, cum iam dominium irreuocabiliter fuerit translatũ in istos inhumatos, vt sup. dixi. Princeps autem nunquam per suas literas intendit præiudiciũ afferre tertio, de illo non habita mentione. in c. super eo. de offi. deleg. & l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publ.

Item priuilegium per surreptionem obtẽtum est ipso iure nullum, vt no. in c. ad audientiam. de rescri. & in c. 1. & 2. de filiis presby. lib. 6. & in c. inter dilectos. de fide instrum.

Ex quibus omnibus concludo istos fratres, seu pauperes qui dicuntur inhumati fore potiores in dominio illarum terrarum, de quibus ad præsens contentio est.

Casus consilij sequentis.

Casus cõtingentia talis est. Quidam Sandor ciuis Lucanus, syndicus, & procurator monasterii monialium sancti Carbonis de Luca, ordinis Cistercien. dicto syndicario nomine, & de voluntate, & consensu dominarum Abbatissæ, & monialium dicti monasterii ex vna parte. & quidam Lambertus quondam Coluirni Lucanus ciuis pro se, & suis hæredibus ex alia parte, compromiserunt in quendam archipresbyterum Lucanum, tanquam dictarum partium arbitrum, & arbitratorem, & amicabilẽ compositorem super omnibus, & singulis causis, litibus, & quæstionibus, controuersiis, dissensionibus inter ipsas partes vertentibus, vt illę etiam intelligerẽtur, lites, & quæstiones super quibus fuit lata sententia, &c. vt plene de hoc cõstat ex instrumento super hoc confecto, vigore cuius compromissi, dictus archipresbyter inter cætera pronuntiauit, ꝙ domina Abbatissa, capitulum, & conuentus dicti monasterii teneantur, & debeant hinc ad 13. menses proxime futuros quandocunque ad requisitionem dicti Lamberti vẽdere, dare, tradere, & venditionem facere, de iure validam præfato Lamberto, quædam bona immobilia dicti monasterii in laudo expressa, pro pretio centum, & quinquaginta florenorum. Quod quidem laudum dictus Sandor syndicus dicti monasterii approbauit, & dictus Lambertus nomine proprio postmodum infra terminum 18. mensium sſ scriptorum dictus Lambertus fecit coram domino Vicario Lucani episcopi citari, & requiri dictas abbatissam, & moniales, offerens se paratum ad emendum, & requirẽs, ꝙ abbatissa, & conuentus deberent sibi vendere bona in laudo comprehensa, & ad hoc petiit illas compelli. illis autem. s. abbatissa, & monialibus allegantibus nullitatem laudi in illa arte, ac declinantibus forum episcopi tãquam exemptis, dictus Lambertus deposuit dictum pretium centum quinquaginta florenorum de mandato vicarii apud quendam dominum. Nec aliter super prædictis exceptionibus apparet lata sententia, sed a tempore depositi facti emanauit tantum tempus, ꝙ recuperatio dicti depositi videtur impossibilis, vel difficilis, maxime vigente quodam statuto in ciuitate Lucana, inducente præscriptionem decem annorum inter præsentes, 20. inter absentes contra omne debitum, vt in eo latius apparet. Quæritur nunc cui incumbat illius depositi periculum, vel prosecutio, &c.

CONSILIVM LVI.

1 *Monasterium sine consensu diœcesani non potest bona immobilia alienare, nec per compromissum potest se ligare.*

2 *Prælatus per compromissum factum sine consensu superioris, non potest perpetuum præiudicium ecclesiæ generare.*

Videtur primo, quòd spectet ad monasterium per tex. apertum in l. si a te. C. de pac. inter empto. & vendi. iuncta l. acceptam. C. de vsu. & quod ibi no. Bar. vbi patet, ꝙ etiam ad actionem parandam, satis est emptori offerre, & consignare, seu deponere pretium de mandato iudicis. ita quòd talis consignatio habet vim solutionis, & periculum pecuniæ spectat ad venditorem. Sed in casu nostro prædictus Lambertus obtulit, & de mandato vicarii consignauit, ergo periculum, seu pecuniæ prosecutio pertinet ad monasterium, vt dictis ll. nec possunt abbatissa, & moniales prætendere nullitatem laudi, cum eorum syndicus expresse homologauit laudum, & sic poterunt compelli ad obseruandum, vt in cap. per tuas. de arbit. & l. penulti. C. eod. titu. Nec defuit potestas compromittendi cum non ageretur hic de libertate monasterii, quo casu non valuisset compromissum sine licentia Papæ, si monasterium esset exemptum. Sed agebatur de aliis articulis, vt patuit ex diffinitione, vt probatur in c. cum tempore. de arbi. Nec legitimitatem consignationis, seu depositi habuerunt impedire allegata per ipsas moniales exemptas, quoniam consignatio fuit facta ante probationem exemplationis. quinimo non apparet, ꝙ aliquando fuit ipsa exemptio plene probata. quare alio modo non probato vicarius episcopi censendus erat competens iudex. 18. q. 2. monasteria. & c. abbates. & de relig. domi. cum venerabilis. & de offi. vicar. licet. si sumus in terminis l. acceptam, præallega. Sed his non obstantibus contrarium arbitror de iure, & ad hanc contrariam sententiam mouet me principaliter nullitas ipsius laudi, qua data certissimum est, illam consignationem non produxisse iuris effectum. Quod illud laudum fuit nullum, quatenus semper agebat monasterium ad alienationem bonorum immobilium probatur. 1 † Sicut enim monasterium sine consensu diœcesani non potest bona immobilia alienare. 12. q. 3. in venditionibus. ita nec per compromissum potuit se ligare ad hoc: quia non debet licere indirecte, quòd directe prohibetur, cap. tuæ. de procura. & capit. cum quis vna via. de regu. iur. lib. 6. Ita notabiliter voluit Hostien. in c. 3. de arbi. & Ioan. And. post eum, 2 † quòd per compromissum factum sine consensu superioris, non potest prælatus perpetuum præiudicium ecclesiæ generare. ideo potest ex cõpromisso sequi alienatio, alias facta esset via ad alienationem faciendam, & ita voluit Lap. in allegatione sua 2. Idem aperte voluit Federic. consil. lxxxix. vbi dicit non valere transactionem per prælatum ecclesiæ factam, etiam cum consensu sui capituli, nisi interuenerit consensus, & authoritas diœcesani, ex quo sequitur alienatio rei immobilis

mobilis ipsius ecclesiæ, vel aliud præiudicium perpetuum. pro hoc tex. in l. cum hi. §. si cum is. & §. si vni. ff. de transa. & ibi respondet ad c. contingit. de transac. dicens, q ibi solum quæritur de iure capituli, & responderetur, saluo iure diœcesani. sicut in simili no. gl. in cle. 1. de reb. eccl. non alie. & bene res redit ad naturam suam, ideo valent pacta, & transactiones sine authoritate superioris. Ad idem quod no. Bar. in l. nulli. ff. de transac. vbi idem vult in prælato c. promissũ enim est quædam transactio. in Auth. vt dif. iudi. §. si vero.

Item illud laudum erat contra formam iuris, inquantum arctabat ad vendendum bona ecclesiastica citra casus permissos a iure, & formam traditam, prout tradit c. exceptione. 12. q. 2. & in summa eiusdẽ quæstionis. ergo hic fuit nullum, vt in c. examinata de confir. vti. Si ergo nõ valebat laudum minime valuit per consequens illa consignatio, & depositio tanquam facta ex causa nulla, & a iure improbata. & sic sumus extra superius allegata, cum monasterium nõ esset obligatum ex illo laudo ad vendendum, & per consequens nec ad pecuniam recipiẽdam, & sic periculum illud non fuit translatum in monasterium, nec habuit operari talis consignatio aliquem effectum, ex quo non fuit iuridice facta. Ad hoc tex. iuncta gl. in l. 2. C. de vsu. quod no. Bar. in d. l. acceptam. Et si dicerent illud monasterium est exẽptũ, & sic non debet obesse diœcesani consensus defectus: quia dico, q Papa est in exemptis loco diœcesani, & sic ipsius authoritate debet fieri directa, vel indirecta alienatio, vt no. in c. authoritate. de priui. lib. 6. & 93. dist. nulla. & c. cum dilecta. de confi. vti. & est gl. aperta in terminis nostris in cle. 1. de reb. eccle. non alie. in verbo, proprii. prętera esto sine veritatis præiudicio, q prædicta non obstarent, quę in veritate concludunt, ex alio tamen capite periculum pecuniæ non spectabat ad monasterium: quia ad hoc, vt cõsignatio habuerit suum effectum, oportet, q fiat authoritate iudicis competentis, vt d. l. acceptam. & l. 2. C. de vsur. & quod in eis no. Sed notoriè constat vicarium episcopi non esse iudicem competentem religiosorum ordinis Cittercien. cum ille ordo sit exemptus, & immediate Papæ subiectus, vt no. in c. cum ordinem. de rescrip. & iamdudum fuit, & est in pacifica possessione exemptionis, & sic tollitur ignorantia facti allegata. Item cum de hoc contenderetur debebat antequam cõstaret illum esse iudicem, facere depositum ad eius mandatum, arg. l. nimis propere. C. de execu. rei iud. & in c. super literis. de rescrip. cum si. & melius de iud. c. exhibita, & per hoc patet responsio ad omnia motiua superius allegata. Concludo ergo, q periculum, vel prosecutio illius pecunię depositę pertinet ad dictum Lambertum, non autem ad monasterium.

Casus consilij sequentis.

Ex Infrascriptis literis apostolicis, quarum quidem literarum tenor fuit mihi transmissus, videlicet, Ioannes episcopus, &c. Ad futuram rei memoriã &c. & post multa per ipsum dominum Papam disposita, & ordinata, sequitur in dictis literis, lege siue apostolica constitutiõe, & ad hoc, vt eo amplietur diuinus cultus quo maiori canonicorum, & capellanorum numero dicta ecclesia fuit decorata, statuimus, q eps, & capitulum dictæ ecclesiæ pro tempore existentes vna cum dictis consulibus, toties quoties videbitur eis expedire, de nouo creare, nec non cõstituere possint vltra solitum numerum nouos canonicos, & canonicales præbendas, ac etiam capellanos, & capellanias in ecclesia memorata, & portiones pro illis capellanis in illo numero, & quantitate de tempore in tempus decernere prout honori, & vtilitati dictæ ecclesiæ cognouerint conuenire. Ita tamen quod ex præbendis in præsentiarum existentibus, vel de eo, quod distribuitur de mensa dicti capituli in propositum, & canonicos, seu capellanos, qui nũc sunt, vel in futurum erunt instituti in beneficiis quæ nunc sunt in ecclesia memorata, nihil possit, aut debeat detrahi, aut diminui quouis modo, ac etiam quia futuræ præbendæ ac portiones huiusmodi, in eadem ecclesia instituendę, seu decernẽdę non sint, nec esse debeant inferioris fructus redditus, & prouẽtus, quam principaliter existens: si autem ipsum capitulum creationi, & institutioni prædictis; aut eorum alicui noluerint interesse, aut contradicere, vel noluerint consentire sine causa episcopo, & consulibus ipsis concordare, tunc eo casu episcopus cum ipsis consulibus possint, & valeant omni iure creare canonicos, & capellanos, & prębẽdas canonicales instituere, ac etiam portiones huiusmodi, &c. facere in præmissis quę cum dicto capitulo potuissent aliquo non obstante habeant, & habere censeantur authoritate præsentium, &c. Et iuxta finem dictæ constitutionis domini Ioãnis dictarum literarum ponuntur etiam ista verba, videlicet per prædicta quoque aut aliquod prædictorum nullum intelligatur, aut possit præiudicium fieri aliquibus priuilegiis, vel indultis per sedem apostolicã concessis, hactenus circa præmissa, vel aliquod eorundem consulibus antedictis, vel operariis fabricæ memoratæ. Nunc ergo infrascripta dubia eliciuntur. Primo, an circa ordinationem, & creationem præbendarum, & demum electionẽ canonicorum attentis verbis dictarum literarum apostolicarum debemus dicere, q sint tres voces, videlicet vna epi seu archiepiscopi, alia canonicorum, alia consulum, vel debeamus dicere, q sint duæ, videlicet vna episcopi, & capituli, alia sit consulum. Et quid si episcopus cum capitulo siue consulibus concordarent, & conuenirent, sed non maior pars consulum, & quid si consules cum capitulo, vel maiori parte capituli dissentiẽte episcopo concordarent, vtrum canonici, & capitulum sint vocandi, ita quod si nõ vocarẽt, possent agere de contemptu. Et nunquid canonici interessentes, vel maior pars ipsorum poterit contradicere, vel nõ consentire ordinationibus, & institutioni prædictis factis per archiepiscopum, & consules, ita q ex eorum contradictione, vel non consensus præstatione impediatur, aut annulletur creatio, ac etiam institutio facta p archiepiscopi, & consules. Secundo principaliter dubitatur, cum in constitutione prædicta domini Ioannis dicatur, q futuræ creãdæ præbendæ non sint, nec esse debẽt inferioris fructus, redditus, & prouentus, quam principaliter existentes, quãt cum in dicta ecclesia sint præbendę maioris fructus, mediocris, & minoris, quæritur in qua quantitate istæ nouæ præbendæ creari debeant. Tertio principaliter quæritur, an per dominos cõsules, vel saltem vna cum episcopo in creatione talium præbendarum ordinatione præbendarum ipsarũ apponi possint onera certa, seu obseruationes, seu qualitates in assumendis, & promouendis ad dictos canonicatus, & præbendas, & quæ, vt puta, q assumendi sint sacerdotes, vel q infra terminum promoueri teneantur, vel q residere, & continuam residentiam facere, vel talem missam tali tempore celebrare teneantur, & similia. Et nunquid illis facientibus possit ordinari per dominum episcopum cum capitulo, & consulibus, vel saltem cum consulibus capitulo recusante, q talia non seruantes moueantur, & q non facientes incurrant pœnam amissionis fructuum, præbendarum, & aliorum emolumentorum, vel q saltem eis possint subtrahi dicti redditus, vel pars dictarum præbendarum per dictos consules. Quarto principaliter quæritur, cum ita sit, q tales prębendæ fuerint ordinatę, erectę, & creatę de redditibus, & bonis operariæ, & per consequens deputatori ad regimen dictæ operariæ, & sic consulum artis lanę, & sic videantur ex dotatione acquirere iuspatronatus, an dictũ ius sic dicatur acquiri, & sic in creatione pręfata possit ordinari per episcopum, & per præfatos consules, quod attenta donatione præfata deinceps in futurum cõsules artis lanę, qui pro tempore fuerint, sint patroni pręd ictarum, pręben darum, ita q illis præbendis vacantibus spectet præsentatio ad ipsos consules, & ad dictum archiepiscopum confirmatio, & ita quod in confirmatione non habeat interuenire capitulum, &c.

CONSILIVM LVII.

1 *Prælatus si in aliqua electione habeat tertiam partem, capitulum aliam tertiam, & aliqua vniuersitas aliam tertiam, tunc voces non iudicantur per capita.*

2 *Consensus capituli, & episcopi vbi requiritur, non coniunguntur, vt sufficiat habere maiorem partem.*

3 *Corpora plura quando simul coniunguntur, non vt faciendo vnum corpus, sed vt diuersa ad hoc, vt actus dicatur factus ab omnibus, seu maiori parte, oportet quod interueniat consensus cuiuslibet corporis.*

4 *Promittens artificem intelligitur promittere de mediocri.*

5 *Rescriptum Papæ, in dubio trahitur ad ius commune.*

ATtingam pro clariori consultationis informatione quodlibet dubium de per se. Et Primo, iuxta interrogationis ordinē primū aggrediar, in quo incidenter multa annectuntur dubia. & primo arguitur, ꝙ archiepiscopus, & capitulum sunt loco vnius, sic, vt habeant in hoc tantum vnam vocem. Cōsules vero loco alterius, & sic habeant aliam vocem, ita qđ omnes simul constituāt duas voces. hoc videtur prima frōte probari in l. fi. C. de impu. & aliis substi. vbi habetur, ꝙ si testator ita instituit, vna cum filiis suis, & Sempronius mihi hæredes sunto. ex tali institutiōe patris cum filiis, qui simul coniunguntur, & pœnæ secundum naturam sunt eadē persona, debere habere dimidiam, & sic tantum haberet Sempronius solus quantum pater, & filii, qui simul fuerunt coniuncti. ita videtur dicendum in ꝓposito, cum enim episcopus, & capitulum simul coniungantur, videtur, ꝙ sint loco vnius tm̄. Consules vero qui per se vocantur, debent esse loco alterius. ad idem l. Titius fundi. ff. de hęre. insti. Secūdo principaliter facit, qđ no. Io. An. post Host. in c. scriptū. de elect. † vbi dicit, ꝙ si in electione pręlatus aliquis habeat tertiam partem, capitulū aliam tertiam, aliqua alia vniuersitas aliam tertiam, tantum habet solus prælatus, quantum habet totum c. vel alia vniuersitas, nec iudicantur voces ꝑ capita, ita in ꝓposito, ex quo episcopus, & capitulum simul coniunguntur, & etiam de iure faciunt vnum corpus, vt in c. nouit. & c. quanto. de his quæ fi. a præla. licet plures sint numero q̄ ipsi consules. tantam vocem habent simul, quantam ipsi consules. Sed his non obstantibus, quæ vere non obstant, contrariam sententiam arbitror præualere. s. ꝙ oēs prędicti sint loco trium personarum, nō obstante, ꝙ episcopus, & capitulum iungātur per dictionem copulatiuam. & de hoc videtur casus apertus in simili in l. si quis Titio. ff. de vsufru. accre. vbi patet, ꝙ si testator ita dicit, Titio cum hæredibus meis, & Mæuio eādem rem relinquo, ex relicto fiūt tres partes, quarum vna debetur Titio, alia hæredibus testatoris, tertia Mæuio. & subiicit ibi tex. non referre, an dicat relinquo illi, & illi, & Mæuio, an illi, & illi cum Mæuio. semper enim fiunt tres partes. Ecce ergo, ꝙ dum coniunguntur duo per dictionem cum, vocantur omnes æqualiter. facit l. Titiæ textores. & qđ ibi no. ff. de leg. 1. fortius idem dicendum cum coniungantur per dictionem &, nam hæc dictio &, per quam coniunguntur hic episcopus, & capitulum, facit vtrunq; copulatum venire principaliter, ita qđ vnū nō potest dici accessorium ad reliquum, vt est gl. in c. querelā. de simo. Idem sentit gl. ff. de iu. & fac. igno. super rub. Secundo ad idem videtur tex. in l. si quis ita stipulatus. ff. de verb. ob. vbi probatur, ꝙ si duo in dispositione coniungūtur per dictionem &, oportet vtrunque interuenire. Sed si episcopus, & capitulum simul cōiungantur in vnam vocem, non verificaretur dispositio Papæ. finge enim canonicos esse viginti, si episcopus coniungitur cum eis, essent 21. ꝑpone etiā, ꝙ decem canonici, & episcopus consentiūt pro vna parte, alii decem pro alia parte, nam secundum cōtrariam sñiam illi vndecim repręsentabant omnes, an constituant maiorē partem omnium. & sic non erit verum dicere, ꝙ capitulum hic consenserit, prout requiritur ex forma mandati, quia non est hic in aliqua parte capitulum, cum non reperiatur maior pars capituli in aliqua parte, nam decem faciunt dimidium totius. Ad hoc c. 1. de his quæ fi. a præl. & l. qđ maior. ff. ad muni. & bonus tex. in c. ecclesia. de elec. vbi patet ꝙ non est dare capitulum, nisi saltem detur maior pars totius, & non maior pars comparatione minoris. Item pone alium casum, retentis dictis terminis, quod ex viginti canonicis consentiunt 15. pro vna parte, archiepiscopus cum reliquis quinque pro alia parte, secundum opinionem cōtrariam illi 15. constituerunt, seu præsentauerunt totam illam vocem eis competentem, & sic venerunt contra formā mādati, cum nō interuenerit hic consensus archiepi, qui tamē debet esse principalis in authorizando, vt patet ex forma mādati, vt ergo istę absurditates cessent, dicimus, ꝙ eps hēt consentire per se, capitulum per se, & consules per se, iuxta illud dictum Io. An. Host. in c. scriptum. quod bene conuenit in casu nostro. Tertio, principaliter facit episcopus, & capitulum vocantur hic per nomina appellatiua, & collectiua vnico respectu, non autem tanquam singuli, ergo vt satisfiat rescripto Papę, oportet, ꝙ eps consentiat, & capitulū per se, nam capitulū est corpus per se distinctum ab epo, & adeo, ꝙ appellatione capituli non venit eps, vt patet ex diuersitate titulorum. Nam alius est titulus, de his quæ fi. a p̄la. & maior. parte ca. & licet ficte constituant vnum corpus vt dictis c. nouit. & c. quāto. tamen eps est caput, canonici membra, caput vero differt a membris. hāc sñiam firmauit gl. no. in cle. vt hi. de æta. & qua. Quarto, videmus, † ꝙ vbi epi, & capituli requiritur consensus adinuicem non coniūguntur, vt sufficiat habere maiorē partē numero, sed oportet, ꝙ eps per se consentiat, & capitulum per se, ita vt saltē habeatur consensus maioris partis capituli, vt le. & no. in c. vnico, ne sede vac. Et ibi bona gl. plene, & fideliter per Io. An. in c. a collatione. de ap. lib. 6. Consuluit etiam Fed. consulto prius Io. An. vt ipse refert in consiliis suis, consi. 1. plene per Cal. in c. postulari. de cōce. præb. licet Host. aliter ibi senserit. Sed omnes moderniores ibi sequuntur primum dictum, quod procedit etiam cum epi, & capituli consensus requiratur ex forma mādati, vt in casu nostro, de quo est gl. no. in c. si pro te. de rescr. lib. 1. Quinto, probatur ex tenore rescripti prædicti. Nam si eps, & capitulum constituerēt vnam vocem, non distinguerentur in fine rescripti, vbi dicitur notanter, ꝙ non consentiente capitulo posset eps ordinare cū consulibus, &c. vnicus, & conformis debet esse sensus cuiuslibet dispositionis, nec debet separari cauda a capite, vt alius sit sensus in prima parte, alius in secunda. Si. n. coniugerentur, semper remanerent coniūcti. ad hoc bonus tex. cum gl. in c. maiores. de baptis. in ver. cæterum. iuncta gl. in ver. authoritas. & præcedentia capiunt intellectum a sequentibus. in l. si seruus pluriū. & l. qui filiabus. ff. de le. 1.

Sexto & vltimo, dico ꝙ in effectu non multū refert hoc dubium discutere, quia ex forma mandati clare colligitur, ꝙ archiepi, & consulum consensus semper requiritur, capituli autem contradictio non nocet. hoc probatur sic. exclusio vnius alterius operatur ingressum, vt in c. cum renuntiatur. 32. q. 1. & l. cum prætor. in prin. ff. de iud. & 25. dist. qualis. de præsum. c. nonne. sicut in rescriptis dicitur, ꝙ si capitulum voluerit consentire, aut interesse, aut contradixerit, tunc eps cū ipsis cōsulibus possint, & valeāt in fine capituli, &c. Ergo cū solū excluserit capitulū, vr̄ a p̄te voluisse, ꝙ sine archiepi, & consulū consensu non possit illa creatio fieri. ad quid. n. exclusisset solū capitulum in casu cōtradōnis, si idē esset contradicēte archiepo, vel consulibus. voluit ergo, vt in oī casu archieps, & consules consentiant, & hoc vr̄ cōforme iuri cōi. Nā archieps sine consulibus non posset, cū consules habeant dare dotē, & spūalia sine tp̄alibus esse nō possunt. 1. q. 3. si quis obiecerit. nec consules sine archiepo, q2 laici non possunt constituere beneficia, sed hoc spectat ad ep̄m. 18. q. 1. quidā. de con. di. 1. nemo. & c. postulasti. de iu. pa. capitulum aūt in casu cōtradictionis recte excludit: q2 sine iusta cā nō pōt impedire, ea quæ iuste statuunt ꝑ ep̄m, vt no. Io. An. & Archi. in c. 1. de const. facit qđ leg. & no. in c. 1. 65. di. Ex prædictis concludo, ꝙ archieps, capitulū, & consules faciunt tres voces. verū tamen contradictio capituli nō habet impedire actū siue noluerint interesse, siue cōtradixerint, siue noluerint consentire, cū hęc materia sit approbata ꝑ Papā, secus aūt si contradicerent cōsules, seu maior pars ipsorum, vel archieps. & loquor quantū ad ea quæ continent in literis Ioannis, & ꝑ hæc remanēt decisę multę aliæ consultationes in primo dubio contente. Et Primo illa nunq̄d eps cū capitulo sine cōsulibus circa illā ordinationē & electionē, de q̄bus in literis Ioannis possunt ꝓcedere. Et dicendū, ꝙ non, vt patuit ex p̄dictis. Itē scđo, ꝙ si duo, vel tres ex cōsulibus couenirēt, dico. n. nō sufficere, q2 cōsules vocant hic per noīa appellatiua, & collectiua. i. vt vniuersitas, & collegiū, nō vt singuli. Nō ergo possunt dici consules cōsentire, nisi maior pars ipsorū cōsentiat. d. l. qđ maior. & c. ecclesia. & c. 1. de his q̄ fi. a p̄l. & l. aliud. §. referri. ff. de re. iu. ꝓ hoc bo. gl. in c. cū inter canonicos. de elc. & tex. in c. apostolica. 16. di. Patet ēt decisio tertiæ cōsultationis, videlicet q̄d si cōsules cū capitulo, vel maiori parte capituli dissentiēte epo concordarent, dico. n. hoc non sufficere, vt patet ex p̄dictis: q2 archiepi, & cōsulū cōsensus tā ex forma mādati, q̄ d iure cōi necessario reqrit. Ad quartā cōsultationē vtrū canonici, & capitulū sint vocādi, ita ꝙ si nō vocant, possint agere de cōtēptu, dico qđ si nō vocent, actus nō teneret vigore literarū Papę: q2 hęc p̄tās est data simul epo, capitulo, & cōsulib9. Si ergo capitulū nō vocat act9 corruit ex d̄fectu

ptãtis,& ex conuentione formæ mandati, vt in c. venerabilis. de of. dele. & c. cũ dilectus. de rescr. & l. diligenter. ff. mãda. vbicunque. n. potestas datur tribus, qđ duo faciunt alio irrequisito non tenet: quia exercitium cõpetit eis pro parte. de offi. deleg. c. vno delegatorum. & c. causam matrimonii. & no. in c. prudentiam. eo. tit. vbi per gl. & Bar. in l. 1. §. si plures. ff. de exer. facit c. si duo. de procu. lib. 6. & qđ legi. & no. in l. si in tres. ff. de arbi. & c. 2. eo. tit. lib. 6. Nec ob. c. sicut. de elec. vbi actus videtur tenere non obstante cõtemptu aliquorum, licet possit agi de contemptu: quia dico, ꝙ ibi non peccatur in forma, nec potẽtia, quoniam de iure potestas vniuersitatis est penes duas partes vniuersitatis l. nulli. & l. plane. ff. qđ cuiusq; vniuer. nom. & l. nominationum. de decre. ab ordi. fa. Sed in casu nostro deficit potestas, quæ datur his omnibus simul. Item committitur contra formã rescripti, dico tamen, ꝙ ipsorum contradictio non vitiat, vt patet ex rescripto. vocaĩ enim capitulum, quia forte bene consulendo poterit alios retrahere ab ipsorum opinione, sicut legitur, & no. in c. cum in veteri. de elect. in c. cum olim. de arbi. in d. c. 2. eo. tit. lib. 6. Patet insuper decisio vltimę consultationis. s. primi dubii prędicti; dico enim, quod contradictio capituli non habet obstare ordinationi archiepiscopi, & consulum in his quæ continentur in literis, per prædicta. Et ad prædicta addo tex. no. in c. pastoralis. de rescri. & quod ibi no. 3 † vbi patet, quod quando iungũtur plura corpora simul, non vt facientia vnum corpus, sed vt diuersa, ad hoc, vt actus dicatur factus ab omnibus, seu a maiori parte, oportet quod interueniat consensus cuiuslibet corporis: per quę dico non sufficere, ꝙ episcopus cum aliq bus cõsulibus faciat maiorem partem, vt dicatur factum a consulibus, & ab episcopo, seu archiepiscopo, sed oportet, ꝙ episcopus consentiat per se, & maior pars omnium consulum per se, & idem dicendum in capitulo eo casu: quia eorum consensus distribueretur, & per hoc solutum remanet primum dubium cum omnibus suis accessoriis. Nũc respõdeo ad contraria supra in principio formata, & primo ad l. fi. C. de impu. patet responsio per no. ibi per gl. 1. Bar. in d. l. si quis Titio. Ad dictum Host. & Io. An. in c. rescriptum. dico, ꝙ procedit quando certum est, quod aliqui simul iuncti habent certam partem in electione. Sed in casu nostro ex quo omnes vocantur æqualiter per nomina appellatiua, quodlibet corpus habet per se tertiam partem dispositione actus, & sic in casu nostro potest obseruari. quod ibi notaĩ, saluo quando dicitur de capitulo: quia illius contradictio non obstat, sed aliorum sic ex speciali forma rescripti, vt patet ex prædictis. Nec obstat si diceretur, ꝙ dicti consules nõ vocantur ad creationem, & institutionem præhendarum, vt principales, sed potius tanquam potestatem habẽtes ad cõsensum, vt colligi videtur ex principio rescripti, vbi dicitur, ꝙ episcopus, & capitulum vna cum consulibus, &c. Ista enim sunt diuersa in se, ꝙ tres habeant insimul actum explicare, vel duo de cõsensu tertii: nam primo casu omnes sunt authores in facto, secundo casu sunt tantum duo, & tertius præstat consensum, vt legi. & no. in c. 1. ne sede vac. lib. 6. dico enim hoc esse falsum, scilicet, ꝙ consules non vocentur vt principales. Nam si bene ponderentur verba rescripti, actus iurationis, & institutionis refertur ad omnes pariter, vt patet ibi. quoties eis videbitur de nouo creare. Item & clarius in fine rescripti vbi dicitur, quod capitulo nolente consentire, seu interesse, episcopus cum ipsis consulibus potest, & valet omni iure creare canonicos &c. Et si in creatione, & institutiõe sunt principales in hoc casu, ex quo actus dispositionis pariter refertur ad omnes, tantum est dicere ille, & ille, quantum ille cum illo. & iste est proprius casus d. l. si quis Titio. Nam relictum referebatur ad omnes æqualiter, ideo dictio, cum, coniungit principaliter, & hoc est, qđ voluit Fede. dicto consi. 1. Venio nunc ad secundum dubium principale, videlicet cum antiquæ præbendę reperiũtur disparis valoris, & prouentus, & nouæ iuxta formam rescripti non debeant esse minoris valoris, quam antiquæ, & qualiter conformabuntur antiquis, videtur primo, ꝙ nouę debeant fieri ad instar mediocrium, media enim in dubio videtur author considerasse, arg. in l. legato generaliter. ff. de leg. 1. quia sub hac specie reperitur varietas, vt non summa, aut vilis, sed mediocris. 4 † Item sic dicitur, si promisi tibi artificem, non intelligitur de summo, nec prorsus indocto, sed mediocri, vt lege sciendum. §. item sciendum. ff. de æ dil. edi. Item multa sunt in iure quæ in dubio eligunt mediam viam in c. quęrenti. de offi. dele. & 45. dist. disciplina de rest. spo. literas. iuxta illud. Maior. n. medius gratia rebus inest. de hoc medio expectando multa allegantur in c. scientes. de censi. Sed his non obstãtibus aliud puto in casu nostro. per tex. notabilem in c. cum olim. de consue. vbi notanter probatur, qđ vbi aliquid est fiendum ad instar alterius, si illud est diuersum, eligitur id quod est magis rationabile, & iuri communi consonans, & alteri minus præiudicans. & hoc no. ibi clarius Anto. de But. vnde in casu nostro dico quod debent fieri nouæ ad instar illarum antiquarum, quæ magis sunt rationabiles, & iuri communi conformes, siue sint pinguiores, siue mediocres, siue infimę: quia in dubio videtur Papa cogitasse de præbendis rationalibus, arbitrãs ꝙ in tam famoso, & florenti capitulo, & in vrbe deberent esse prębendę secundum iuris communis dispositionem. 5 † Nam rescriptum Papæ debet retrahi in dubio ad ius commune, etiam si oporteret clausulas rescripti transportare, ne aliquid absurdũ sequatur, vt probatur in c. cum causam. de rescript. Et pro hoc rescriptum Gregorii, qui mandauit præbendas creare in eo valore, ꝙ canonici instituendi possent decenter viuere, & iura episcopalia persoluere. & pro hoc facit, quod no. gl. in c. 1. 21. q. 1. Et melius in præbendis facit tex. 12. q. 1. §. ñ. alias enim sequi posset absurdum, pone enim quod mediocres propter guerras, vel negligentiã canonicorum sint adeo diminutę, quod non sufficiant ad procurandum singulos canonicos, dicemusne Papã de illis intellexisse? certe minime, ar. c. i. de conce. pręb. in c. nemo. de consecra. dist. 1. & c. ad audientiam. el 1. de eccle. ędifici. & hæc de secũdo principali dubio. Venio ad tertium quæsitum, videlicet an dicti consules per se, vel saltem vna cum episcopo possint statuere circa nouas prębendas nouiter in eis instituẽdas &c. videĩ quod sic. primo ex rescripto Gregorii, qui videtur eis indulgere saltem, vt episcopus faciat cum consulum consensu. Item per quandam consequentiam videtur hoc idem licere ex rescripto Ioãnis: quia cui conceditur aliquid, videtur concessum omne id, sine quo primum commode exerceri non potest. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procu. & c. prudentiam. & c. præterea. de offi. deleg. & cui conceditur principale, accessorium concessum esse videtur, arg. c. ex parte. el 2. de deci. facit regula accessorium. de reg. lib. 6. Sed institutio, & creatio canonicorum, & præbendarum non potest commode fieri sine ordinatione, & institutione eorum, quæ debent facere instituendi, argum. in c. significantibus. de præben. Ergo data consulibus, & episcopo potestate creandi, videtur data potestas ordinandi, quinimo videtur, ꝙ ex iurepatronatus possunt consules per se statuere: quia in traditione rei proprię, possunt apponere onus, in cap. de monachis. de præben. no. glo. in c. generale. de elect. lib. 6. & in cap. cum Bertoldus. de re iudica. Sed ego arbitror, quòd consules, nec per se, nec cum episcopo simul possunt hoc constituere, ita vt ipsi dicantur authores in illis ordinationibus, & statutis. moueor principaliter quia iure communi non licet laicis etiam in traditione rerum suarum, quas faciunt ecclesiis apponere conditiones, seu modos spirituales. ita eleganter ponit Inno. in c. quoniam. ne præla. vices suas. quia non licet laicis de spiritualibus statuere etiam circa dotem, quã dant ecclesiæ. 10. q. 1. c. decreuimus. de constit. ecclesia sanctæ Mariæ. & 96. distin. bene quidem. Sed circa temporalia bene possunt a principio aliquod pactum apponere, sic debent intelligi superius allegata in prima parte. Sed remedium est, vt archiepiscopus ista statuta confirmet ad petitionem consulum, quod facere potest etiam recedendo a dispositione iuris communis. hoc probat text. not. in capitu. cum dilectus. de consuetu. ibi. ad petitionem patronorum. &c. Ad idem, quod no. Docto. in capitu. ad audientiam. de cleri. non residen. vbi dicunt Hostien. & Ioan. Andr. quod potest fieri constitutio contra non residentes, etiam si in ecclesia sit consuetudo in contrarium, dummodo fiat principaliter ad vtilitatem ecclesiæ, quod est notandum. & faciat quod nota. in capitu. cum omnes. de constitu. ibi enim fuit reprobata illa constitutio contra antiquam consuetudinem, quia ex radice vitium processerit, & non erat omnibus communis, vt ibi no. Nam episcopus potest statuere adiuuando ius commune per appositionem poenæ, vt no. gl. in cle. ne Romani. de elect. plene per Io. An. in c. si de

offi.

offi.archi.& debet hoc facere episcopus ad petitionem patronorum, ex quo statuta sunt honesta, vt probatur in d.c. cum dilectus.facit c.præterea 2.de iure pa.& dēt in hoc eps requirere consilium sui capituli.de his quæ fi.a præla.c.nouit.& c.quãto.illorũ tamẽ cõtradictio nõ obstat. ex quo statuta sunt alias rationabilia. Sed haberi debent pro consentientibus, vt no.Ioan.And.& Archi.in c.1.de constitu.lib.6. non obstant allegata pro parte consulum in principio dubii. Nam rescriptum Gregorii, non permittebat hoc consulibus, sed operariis. dispositio autem non extenditur de persona ad personam.de priui.c.sanc.& 7.q.1.petiisti.sicut nec de casu ad casum.in c.tua.de pręb.lib.6. Et licet pariter concessisset consulibus, satis tamen est, ꝙ eis concessit, vt no.in simili, in d.c.tua. Consules enim non procedunt virtute rescripti Gregorii, sed Ioannis. Non ob. qđ dixi de rescripto Ioannis, vt veniat illa potestas per quandam consequẽtiam: quia nego, ꝙ sine nouis statutis nequeat fieri creatio prębẽdarum, & nouorum canonicorum: possunt enim relinqui dispositioni iuris. vt no.in c. susceptum. de rescri. lib.6. Item cum simus in materia dispensabili, & restringibili.s.vt laici disponãt de spiritualibus, debemus facere strictissimam interpretationem: non solum, vt non veniãt specifice non concessa, sed etiam, vt non veniant ea, quæ ex ꝓprio verborum significatu possint comprehendi. vt notanter legitur, & no.in c.quod dilecto.de consan.& affi.& in c.1.& 2.de fil.ptesby.lib.6.per Io.An.in regula. odia. de reg. iur.lib.6.in mercu.& c.olim.de ver.sig.per Bar.in l. beneficium. ff.de const.prin.& hoc de tertio. Postremo, condescendo ad quartum dubium, in effectu continens, an præsentatio canonicorum instituendorum ad nouas præbendas pertineat ad consules, ex quo præbendæ fuerunt dotatæ de bonis operarię, quibus dicti consules præsunt. Videtur primo, ꝙ sic: quia iuspatronatus competit ex dotatione. 16.q.7.pię mentis.& quod ibi no.in c.filiis.& c. decernimus.ea.cau.& q. cum multis similibus. qđ procedit etiam in dotatione præbendarum creatarum in ecclesia collegiata. vt no. Inno.& clarius Io.And.in c.nobis. præalleg. licet glo.aliud dixerit, & minus bene, in c.1.eo.tit. Nec placet dictum Host.in d.c. postulasti. vbi dicit, ꝙ deputatio ad præbẽdas competit patrono in ecclesia collegiata, si patronus illam specialiter sibi reseruauerit, aliàs secus. Et sic voluit limitare gl.in d.c.postulasti. Sed illud dictum nullo iure probatur. nam iura generaliter in creatione quoruncunq; beneficiorum reseruant ius patronis præsentandi: dummodo patronus specifice ius non mutet. vt in c.significauit.de test.& 16.q.7.& c.filiis.& c.pię mentis.c.decernimus. cum multis simili.facit, qđ no.gl.in c.si quis basilicam.de conse.dist.1.tunc dicit Io.An.in regula, quod alicui gratiose. de regu.iu.lib.6.in mercu.quod episcopus non fundat hodie intentionem de iure communi super libera collatione beneficiorum, sed tñ super institutione: quia ecclesiæ non nascunt, sed pręsumuntur habere patronum, ad quem pertineat pręsentatio per iura generalia superius allegata. Ab ista tamen generali iurium dispositione solum reperitur excepta electio prælati in collegiata ecclesia, & de canonicis nihil dicitur, vt d.c.nobis. Ergo præbendę remanent sub dispositione generali, ar.in l.præcipimus.in fi.C.de ap.& in l.commodissime.ff.de lib.& posth.& in c.susceptum, de rescri.lib.6. l.cum prætor.ff.de iud.& c.qualis.25.dist. Et sic placet simpliciter mihi dictum Inn.& Io.An.in d.c. nobis. Sed in contrarium, ꝙ ad dictos consules non possit pertinere præsentatio, ꝓbo sic. Operaria, seu fabrica ecclesiæ non est corpus verum, sed fictum: nec habet in se collegium, sed sunt quidã redditus deputati ad fabricam ecclesiæ, & per consequens sunt ipsius ecclesiæ. Nam si dono, vel relinquo fabricæ, seu operariæ alicuius ecclesiæ, dono, vel relinquo ipsi ecclesiæ: vnde dominium acquiritur ecclesiæ, cuius commodum relictum, seu donatum concernit. non enim refert cum quo testator loquatur, sed inspici debet in quem dispositionis commodum transfertur, vt l.cum pater.§.donationis.ff.de lega.2.& l.2.§.biduum.ff.quando appel.sit.& 2.q.1. biduũ. Nõ enim potest fabrica, cum sint quidam redditus eius, habere dominium aliorum redditum, nec enim concernit vtilitas, sed ipsius ecclesiæ.facit l.collegium.C.de hære. instit.& ꝙ deputata ad vsum fabricæ, sint in dominio ecclesię satis colligitur per rationem prædictam.& 10.q.3.imo.& 12.q.2.quatuor.& c.cõcessis.cum si. ius autem patronatus acquiritur ei, ex cuius bonis res processit, non autem illi q fuit author dotationis. vnde si ex bonis alicuius ecclesię cõstituitur, vel dotatur alia ecclesia, iuspatronatus acquiritur ecclesiæ principali, vt probatur in c.apostolicos.in fi.coniũcta glo.12.q.2.& c.ad audientiam.el 2.de eccle. ædifi. Ideo in præsenti articulo hanc ipsam veritatem esse arbitror, vt distinguamus sic, ꝙ aut dominium operarię remanet penes commune, donec expendatur in ipsam fabricam, forte ex ordinatione sic facta in principio, cum bona donentur operariæ, ita, ꝙ libera bonorum dispositio pertinet ad commune Florentiæ: & tunc procedunt primę allegationes, vt inde patronatus acquiratur communitati, ex cuius bonis processit dos dictarum præbendarum, & per consequens pręsentatio pertinebit ad cõsules, ex quo libera administratio iurium operariæ concessa est, a communitate ipsis consulibus. aut dominium illorum bonorum pertinet ad ecclesiam, vt quia pure bona fuerunt data episcopo, tunc ipsa ecclesia habebit ius patronatus illarum præbendarum. vt in d.c.apostolicos.in fi.iuncta gl.facit, quod notatur in c. vnico.de iure patrona.lib.6.& c.quia clerici.eodem tit. Nomine autem ecclesię hoc casu veniet episcopus cum capitulo: quia episcopus est in ecclesia.de testa.requisisti, arg.7.q.1.c.scire debemus. Et hoc casu procedunt allegata in secunda parte, & per hoc sit satisfactum omnibus dubiis. Et qui aliter scripsit, considerauit subtilitates prædictas, &c.

CONSILIVM LVIII.

1 *Decimæ prædiales cui debeantur ecclesiæ, baptismali, aut parochiali, & per totum consilium.*

2 *Obuentionum, & prouentuum appellatione veniunt omnes decimæ, & quicquid prouenire potest.*

IN quæstione, quæ vertitur inter plebanum sancti Iusti, Vulteranæ dioecesis ex vna parte, & homines communis Antipani, & communis personatus eiusdem dioecesis ex alia parte, super decimis prædialibus prouenientibus, ex prędiis sitis infra parochiam ecclesię sancti Bartholomei, existẽtem infra limites plebanię sancti Iusti, ad quam quidem plebẽ parochiani ecclesię sancti Bartholomei, duntaxat habent recursum propter baptismatis sacramentum: reliqua vero sacramenta recipiunt in ecclesia sancti Bartholomei. illud 1 de iure quæritur, † an decimę prædiales debeantur ecclesię baptismali, quę videtur mater aliarum capellarum, an ecclesię parochiali, vbi prędia sita sunt, & vbi homines percipiunt alia sacramenta. & hoc profecto dubiũ non est in iure paruum, cum iura varie in hoc casu loquantur: nam Doctores in varias, & diuersas inclinauerunt sententias, & vt liqueat quęstionis difficultas, allegabo Primo ad partes. Secundo, ponam opiniones quas in nostro casu reperio. Tertio, concludam quid mihi in iure consonum videtur. quod debeantur plebanię sancti Iusti, quæ est baptismalis, videtur Primo tex. apertus in c.de decim.16.q.1.vbi dicitur, quod omnibus maioribus visum fuit, decimas dandas plebibus tantum, vbi sacrosancta baptismata dantur. Ad idem c.statuimus.& c.in sacris.eadem causa, & quæstio. vbi habetur, quod excommunicandus est, qui præter episcopi conscientiam extra baptismalem ecclesiam decimas soluere voluerit. Idem videtur velle tex.13.q.1.c.ecclesiis.§.in dioecesi.

Secundo, principaliter facit tex.in cap. ex transmissa. de præscrip.iuncta glo.pen.vbi patet, ꝙ matrix ecclesia, scilicet baptismalis vendicat sibi omnes decimas ab hominibus capellarum exclusis clericis capellarum ipsarum. Tertio, facit secundum vnum intellectum, quem ponit ibi glo. c.ad audientiam.de eccle.ędifica.el 1.vbi patet, quòd licet capella propter hominum necessitatem construatur infra limites alicuius parochiæ, tamen antiqua ecclesia remanet mater, & debetur sibi aliquis honor a capellis, ne prædiales decimæ eidem subtrahantur. Idem ergo dicendum in casu nostro, nam istæ capellæ fuerunt ex postfacto ædificatæ intra plebanatum sancti Iusti, quarum illa plebs remansit parochialis in multis iuribus.& pro hoc vltimo faciunt c. ecclesiæ.& c.quicunque.16.q.1.vbi dicitur, ꝙ propter ecclesias nouiter ædificatas non debẽt antiquæ suis iuribus, maxime decimis priuari. Quarto, negari nõ põt, q̃n ecclesia baptismalis sit ecclesia parochialis hominum capellarum, cum aliter eis suo iure administrare non posset hoc sacramen-

cramentum baptismatis. quod est principale, & fundamentum aliorum sacramentorum. in c. fi. de pres. non bapti. quare absurdum videtur non preseruare ius parochiale. Satis. n. est, q capellę habeant decimas personales, & alia iura parochialia, nam solę plebes habebant antiquitus omnia iura parochialia: sed propter hominum excrescentiam fuerunt postmodum cōstructę capellę, & parochię eis assignatę, plebes tamen remanserunt parochiales saltem in sacramento baptismatis. vnde tum ratione huius sacramenti, tū quia propter nouas non debent prorsus priuari iure eorū; tum, vt euitetur enormitas præiudicii, debemus dicere, vt saltem decimæ prædiales eis remanserint, vt innuere videntur illi canones. 16. q. 1. & c. quicunq;. Ad contrariam partem, q debeantur ecclesiæ sancti Bartholomei, quæ est parochialis illorum de Antipano, adducuntur multa iura, quæ dicunt ad ecclesiam parochialem, vbi prędia sita sunt, decimas prædiales pertinere. vt in c. quoniam. c. cum contingat. & in c. cum in tua dioecesi. de deci. & videtur textus satis aptus in c. ad decimas. de rest. spo. lib. 6. Secūdo, principaliter adduco bonum tex. in c. pastoralis. de his quæ fi. a præla. vbi dicitur, quod authoritate dioecesani fuerunt parochię limitatę, quatenus singulorum parochialium prouētus in vsus ecclesiæ cederent, & stipendia ministrorum &c. Ecce ergo, q omnes redditus ex spiritualibus proueniētes intra parochiam alicuius ecclesię, cedunt illi ecclesię, ergo & decimę prędiales de prędiis sitis in parochia, cū sint redditus spirituales. de pręscr. c. causam quę. Tertio, videtur probari non cauillando literam. in c. ad audientiam. el t. de eccle. ædifi. aliter inducendo, quam supra, ibi enim propter nimiam distantiam ecclesiæ parochialis fuit ædificata capella infra limites parochiæ, fuitq; ibi certa villa parochiæ assignata, & decreuit Papa, q omnes obuentiones, & prouentus illius villę cederent ad sustentationem rectoris ibi-

2 dem instituendi. dictum est autem, † quod appellatione obuentionum, & prouentuum veniūt omnes decimę, & quicquid ecclesię legitimę prouenire possit. vt in c. transmissę. & c. cum inter. de ver. sig. & c. dilecto. c. cum inter. iūcta gl. in d. c. ad audientiam. & c. non solum. Si ergo Papa ibi solenniter decreuit, ita dicendum est iuris esse in consimili casu. & in dubio ita factum fuisse ab initio, vt in c. consanguinei. de re iudi. Quarto, adduco bonum tex. in c. fi. de iure pat. vbi probatur decimas prędiales deberi illi ecclesię in cuius parochia sita sunt prædia, etiam si prędiorum domini alibi habitant, & nullum sacramentum percipiant ab ecclesia parochiali. fortius ergo ibi debentur cum domini prædiorū, vt est in casu nostro, habitant, seu coloni sunt parochiani ecclesiæ pdialis. veluti est ecclesia sancti Bartholomei in casu nostro. Quinto, arguitur sic, ex quo ecclesia sancti Bartholomei est parochialis, habens parochiam limitatam, & distinctam ab ecclesia plebaniæ sancti Iusti, ergo debet habere omnia iura parochialia, vt de paroch. quasi per totū. & 3. q. t. c. 1. Sed decimę sunt de iure parochiali: qa ex quo prædia sunt in terra parochiali, de iure communi decimæ pertinent ad ecclesiam parochialem. vt in c. fi. de paroch. & d. c. ad decimas. de resti. spo. lib. 6. His argumentis præuisis interseram opiniones quas in materia reperio. quarum prima opinio habet, quod standum est in hoc consuetudini, vtrum debeantur ecclesiæ baptismali, aut capellę, per c. ad apostolicæ. de deci. & hoc voluit ibi Inno. in gl. in c. cum cōtingat. eo. tit. & Ray. in summa eo. tit. & ab hac opinione nemo discrepat. Nam ex consuetudine, seu pręscriptione possunt deberi illi ecclesię, quę nullum ius habet in illis, vt in c. cum contingat. & in c. cum in tua. de deci. Secunda opinio, quod cessante consuetudine debeantur ecclesiæ baptismali, hanc opinionem tenet gl. in d. c. cum contingat. & in c. statuimus. 16. q. 1. Inno. in d. c. ad apostolicæ. Tan. in c. nūtius. & Io. An. sequitur in Spec. eo. tit. §. 2. post princ. dicitur tamen, qđ in tribus casibus possunt deberi capellę. Primus, cum habeat id consuetudo, vt sup. dixi. Secundus, quàndo in limitatione nouę capellę, cum aliter animabus prouideri non posset, episcopus de sui capituli consensu, assignauit ipsi nouę capellę decimas prędiales, seu limitationes suę parochię. facit d. c. statuimus. & quod no. in d. c. ad audientiá. & c. constitutus. de reli. domi. alias nisi expresse assignasset, non venirent prædiales secundum eum, per dictum c. quicunque. & c. ecclesiæ. Tertius est, quando in aliquo magno territorio erant, quamplures ecclesię, & nullę baptismales, & de nouo vna illarum in plebaniam, & baptismalem erigitur, vel de nouo vna plebania constituitur illic cum baptismo: tunc enim cessant rationes superius inductę in plebania, imo resoluuntur pro capellis secundum eum, & ponderanda sunt bene hæc iura dicta: quia videntur limitare opinionem suam, vt procedat quādo certum est capellam fuisse ædificatam infra limites plebis, quasi tunc non debeat ecclesia antiqua ita enormiter lędi ex constructione nouę ecclesię. Tertia opinio, quod prędiales debeantur ecclesiæ prędiali, & in cuius parochia sita sunt prędia, licet non sit baptismalis. Hanc opinionem tenet Archi. in c. 1. 13. q. t. dicens hoc probari in d. c. ad decimas, per quod dicit hanc cōcertationem sopitam, & refert hoc ipsum tenere Lauren. Vincen. Goff. Ber. & Phi. in c. fi. de paroch. & gl. in d. c. 1. 13. q. 1. & c. ad apostolicę. de deci. & Ros. & Io: de Deo, qui ita no. in summa sua. de deci. §. sed quibus. dicens quod canones contrarium innuentes loquuntur secundum antiqua tempora, sed hodie secundum Ros. dandę sunt ecclesię parochiali de iure communi, etiam si non sit baptismalis, ad hoc 13. q. 1. in fi. & facit ff. de mune. & hono. leg. 1. & 2. Hāc etiam sentētiam approbant Hug. & Lau. & dicit Archi. vbi supra eam etiam approbare Ray. prout no. in summa sua, de deci. in prin. & tenet etiam Host. in c. cum homines. de deci. & in summa eiusdem tituli, §. cui dandum. & nouissime contra Ioan. And. late prosequitur, & tenet Calde. eius filius adoptiuus, fundans se multum super d. c. ad audientiam. inducendo, vt supra, nec obstat grauitas præiudicii super quo multum se fundat Ioan. An. alias intelligendum est hanc capellam per episcopum de consensu capituli sui requisiti, cui potest præiudicari, fuisse constructam, nec aliter fieri potest, & debet. ad hoc faciunt notata in c. constitutus. de relig. domi. Item secundum eum salua reuerentia Ioan. And. qui nititur respondere ad dictum c. ad decimas. super quo se fundat Archi. non est per eum sufficienter responsum: quia licet illa ecclesia sancti Nicolai quę agebat, non esset plebs, vt dicit Ioan. And. tamen tex. principaliter ibi se fundat, quod decimę prouenicbant ex prędiis quę fuerunt ibi petita, & infra alienam parochiam constituta. Et per hoc ibi infertur, quod ad illam ecclesiam illę decimę pertinebant. Et sic aperte innuit, quod prędiales debentur ecclesię, intra cuius parochiam prędia sita sunt. si prędia de quibus nunc queritur sunt intra parochiam sancti Bartholomei, ergo illi debentur. Hanc insuper opinionem communiter secuti sunt moderniores, & pręcipue Anto. de Bu. in d. c. cum contingat. concordando opiniones, dicit, quod anthen. noua parochia non habet speciales limites, & tunc omnes sunt in concordia, quod prędiales debentur ecclesię baptismali: quia proueniunt intra parochiam suam. Et hoc tenet specifice Ioan. Calde. & hoc casu procedunt canones antiqui pręferentes baptismalem capellę. aut sunt capellę assignati speciales, & distincti limites, & tunc aut necessitas impellit, quod baptismalis non sufficit propter amplitudinem parochię, & omnes obuentiones debent assignari ipsi capellę ex mandato iuris, vt in d. ca. ad audientiam. Nec tunc dicitur inferri pręiudicium antiquę ecclesię, ex quo ius non præcipit, & in dubio præsumendum est, ipsum hoc mandatum iuris fuisse secutum. Et ad iura contraria respondet, quod intelligi debent, quod aut sine magna necessitate capella constructa est, aut est dubium quæ fuerit antiquior parochialis, vel baptismalis. & in dubio dicit eas dandas ecclesiæ parochiali per d. c. cum cōtingat. & c. ad decimas. Cessat enim tunc ratio c. quicunque. & c. ecclesiæ. 16. q. 1. Et hanc opinionem puto verissimam, & infertur ad claram decisionem quęstionis nostrę, dico enim, quod ex duplici capite debet ista ecclesia sancti Bartholomei obtinere. Primo, quod habet parochiam certam, & limitatam, & pręsumendum est, quod fuerit ex necessitate secundum iuris dispositionem ędificata, cum multum distet ab ecclesia plebania sancti Iusti, & sic quod episcopus a principio adiudicauerit omnes obuentiones illius parochię, sequendo dispositionem iuris de qua in d. c. ad audientiam. Item ex alio capite leuior: quia non apparet in plebania sancti Iusti, qđ sit antiquior quam ecclesia sancti Bartholomei, ergo habet fundatam intentionem de iure communi, ex quo prędia reperiuntur in sua parochia. & hoc casu cessant omnes rationes Ioannis Andreæ, nec ipse tenet hoc casu contrarium, cum non posset

dici

dici, ꝙ cum graui præiudicio plebis non debuit capella ædificari, cum non appareat postmodum fuisse ædificatã. Esto tamen, qđ appareat, nihilominus sibi deberentur, ex quo parochia sibi fuit decreta, nec appareat de contradictione alicuius. hæc omnia satis clare videntur probari per ea quę allegaui in secunda parte. Nunc restat respondere ad contraria in prima parte fundata. Et Primo, ad c. de decimis. & c. statuimus. & in c. in sacris. 16. q. 1. respondeo dupliciter. Primo, quod loquuntur de decimis sitis intra parochiam plebis: quia in multis partibus non sunt alię ecclesię parochiales præter plebes. quod hoc sit verum, aperte probo ꝑ dictum c. in sacris. vbi dr̃, ꝙ populi percipiebant in ecclesia baptismali oĩa sacramenta, & sic innuit secus esse si fuerint prædia extra parochiam plebis. Secundo, possunt intelligi quando sola plebs habet parochiam, capellæ vero sine limitibus habent curam certarum personarum, & sic etiam potest intelligi c. ex transmissa. de præscri. vt clare innuitur ex illo tex. Ad tertium argumentum de c. ad audientiam. dico satis supra responsum. nam potius facit pro opinione contraria, quia Papa mandauit sibi assignari obuentionem & prouentus parochię ipsi capellę, vt sup. dixi. In secunda parte, argumentorum ad c. ecclesiæ. & c. quicunque. patet ex prædictis duplex responsio. Primo, possunt intelligi quãdo constat, quod capellę fuerint postmodum ædificatę intra limites plebaniæ, nec ipsis capellis fuerint certę parochiæ assignatę. Secundo, quod procedunt quando ędificantur nouę capellę non ex necessitate populi, sed ex sola volũtate. tunc enim non debent antiquæ ecclesiæ priuari iustitiis suis propter nouiter ædificata, secus autem quando ex necessitate populi. vt probatur in d. c. ad audientiam. Ad quartum, & vltimum argumentum, dico, ꝙ præsupposito, quod plebania sit in aliqua parochiali hominum habitantium in capellis saltem ratione baptismatis, tamẽ redditus prouenientes intra parochiam saltem capellę, deputantur a iure ipsi capellę, vt d. c. ad audientiam. nec prædiales debentur ratione sacramentorum. reseruatur tamen ecclesiæ baptismali quidam honor secundum impositionem in principio factam, vel loci consuetudinem. iuxta ea quæ notantur in d. c. ad audientiam. Non autem debẽt subtrahi redditus decimales, vt ibi, & maxime procedunt prædicta in casu nostro, in quo non apparet, vt prędixi, quę ecclesia sit antiquior. Concludo ergo, ꝙ de iure cummuni, decimæ prędiales de quibus quęritur, debentur de iure, salua consuetudine in contrarium, ecclesię sancti Bartholomei, & non plebanię sancti Iusti. &c.

CONSILIVM LIX.

1 *Testator si dicat extraneo, voluntatem meam committo dispositioni tuæ, videtur illum instituisse hæredem, vt distribuat hæreditatem ad pias causas.*

2 *Substitutio in dubio potius debet interpretari, vt sit directa, quam fideicommissaria.*

3 *Trebellianica cessat in legatis ad pias causas.*

4 *Executor proprie est, qui exercet officium executionis.*

Viso testamento quondam Colini mei amici de campagnatico comitatus Senarum, in quo inter cętera erat posthumus institutus sic disposuit. Item voluit, iussit, & mandauit, ꝙ si dicti posthumus, posthuma, vel posthumi vnus, vna, vel plures, filius, filia, vel filii, hæres, seu hæredes supra instituti non nascuntur, vel nascerentur, & ad lucem non peruenerint, seu in pupillari ętate morerentur, ꝙ tunc, & eo casu aduueniente tali conditione omnia sua bona, & res, mobilia, & immobilia, & actiones dentur, & concedantur, & distribuantur per infrascriptos eius commissarios pauperibus Christi amore Dei, & locis piis, etiam pro remedio peccatorum suorum in fabricatione piorum locorum, faciendo capellas, adaptando ostia, tecta, & muros ecclesiarum prout, & sicut infrascriptis eius fideicõmissariis videbitur, & placebit &c. demum mortuo testatore vxor ipsius peperit filiã quæ in pupillari ætate decessit. Quæritur nunc de tribus.

Primo, nunquid mater dictæ pupillæ possit petere legitimam iure naturæ competentem matri ex bonis filiorum, & quid de Trebellianica. Secundo, nunquid ep̃s loci possit infra annum se impedire de executione illius testamenti. Tertio, an post annum deuoluatur executio ad dominũ ep̃m in non executis per fideicommissarios. Circa primũ videtur, ꝙ mater posset detrahere legitimam suam: quia mater succedit filię ab intestato. C. ad Tertu. per totum. nec ẽt expresse potest per filios priuari, sicut nec ipsa filios. in Auth. vt cum de ap. cog. §. aliud quoq; capitulum. Idem dicendum vr̃ de Trebellianica, nam dicta substitutio ad pias causas vr̃ fuisse fideicommissaria, cum non fuerit verbis directis facta, sed obliquis, vt patet ibi, dentur, & distribuantur, &c. iuxta notata in l. verbis ciuilibus, & in l. cẽturio. ff. de vulg. & pup. c. si pater. de testa. lib. 6. Ergo filia in restitutione potest detrahere Trebellianicam: quia licet in legatis factis piis locis, seu ad pias causas cesset Falcidia, vt in auth. similiter. C. ad l. Fal. nõ tamen Trebellianica. vt no. gl. in d. c. si pater. & cum filia nõ esset pure rogata restituere, sed in euentum conditionis. s. si moreretur in pupillari ætate, potuit legitime detrahere duas quartas, vnam debitam iure naturæ, aliam ex Trebelliano. iuxta ea quę habentur, & no. in c. Ray. & c. Raynaldus. de testa. no. gl. in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoffi. testa. facit quod leg. & no. in l. quamquam. C. ad l. Fal. Sed his non obstantibus, dico, ꝙ in casu nostro mater nihil potest de iure sibi vẽdicare, qm̃ substitutio facta impuberi fuit directa pupillaris. hoc patet ex eo, quia a nemine isti fideicommissarii capiunt hæreditatem, sed a seipso. & ad illa verba dentur, & distribuãtur, &c. subintelliguntur ista verba, scilicet fideicommissarii accipiant vendant, &c. vt in Auth. de eccle. tit. §. si quis autem. facit quod legi. & no. in l. alio. de ali. & cib. lega. late disputat in terminis nostris, & sequitur Bar. in l. centurio. in repetitione. ff. de vulg. & pupil. & in l. fundi Trebatiani. ff. de vsu fr. lega. & ibi refert quatuor vicibus sic consuluisse. pro hoc facit c. cum tibi. de test. vbi videtur casus, quasi secundum cõ-

1 munem lecturam, ibi enim patet, † ꝙ si testator dixit ad extraneum, voluntatem meam committo dispositioni tuæ, videtur illum instituisse hæredem, vt distribuat hæreditatem, ad pias causas, ita dicendum in casu nostro, ꝙ isti fideicommissarii sunt hæredes, & directo substituti pupillo ad pias causas, & maxime indicant illa verba, omnia bona sua, &c. & sic vocauit istos fideicommissarios ad omnia sua bona. facit, quod leg. & no. in l. quidam testamento. ff. de vulg. &

2 pupil. † Item in dubio semper debemus interpretari, vt substitutio sit potius directa, quam fideicommissaria. maxime quando ad pias causas est facta substitutio, vt in c. 1. de test. lib. 6. Hoc præsupposito tanquam verissimo infertur, ꝙ mater nil petere potest. Nam licet filius ex persona sua nõ possit excludere matrem, vt sup. dixi, pater tamen testando ꝑ filio potest. nam illud testamentum est paternum, vel potius pars paterni, & hoc clarissime decisum est in dicto c. si pater. & videtur etiam fuisse de iure digestorum, vt in l. Papinianus. §. meminisse. de inoffic. testa. per hoc etiam cessat Trebellianica, quæ nõ habet locũ in directa substitutione. d. c. si pater. Item ex alio capite non hẽt hic locum Trebel-

3 lianica, † quia ad pias causas Trebellianica cessat, sicut Falcidia, vt est hodie communis Do. sententia, vt habetur per Moderniores in c. Raynaldus. de testa. per Bar. in l. Marcellus. ff. ad Trebel. vbi respondi ad glo. dicti c. 1. quam sup. allegaui in contrarium per Bal. in l. id quod pauperibus. C. de episco. & cleri. Videtur expressum in Auth. de eccle. titu. §. si autem hæres. & l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cle. & sic pluries per viros pręstantissimos vidi consultum. & ꝑ hoc patet responsio ad omnia contraria superius formata.

Venio ad secundũ dubium, nunquid loci episcopus possit se intra annum de executione impedire, vel aliquid de dicta hæreditate petere. Et Primo dico, ꝙ in præsenti nihil potest petere: quia episcopus non capit quartam, nisi de relictis factis pauperibus, vel ad alias pias causas, vt in c. requisisti. de testa. iuncta gl. in c. 2. de sepu. in l. nulli. & l. si quis ad declinandã. C. de epi. & cle. ratio patet ex his quæ no. in c. officii. de test. si isti fideicõmissarii aliqua triliuerint ecclesiis, vel piis locis poterit ep̃s ab illis locis piis petere quartã si hoc hẽt consuetudo: qa videnť hæc bona capere ab ipso testatore, cũ ipse dicať hoc facere ꝑ suos fideicõmissarios, ar. c. sane. de of. dele. & c. si apostolicę. de p̃b. lib. 6. nisi det in aliquã cãm priuilegiatã ꝑ fabrica, vel aliis concernentibus ꝑpetuũ cultũ diuinũ, vt puta, qđ in ecclesia cõstruať vna capella, vel altare, vel p̃béda, vel q̃d simile. Ex his. n. nõ detrahiť quarta. vt le. & no. in c. si. de test. dico ẽt, ꝙ intra annũ nõ põt ep̃s se impedire circa executionem illorum bonorum:

quia illa nō sunt male ablata, & incerta. & sic cessant no. in c. 2. de test. li. 6. & c. cū sit nimis. de iudę. si sint bona illius testatoris qui voluit ꝑ anima sua, & remedio suorū peccatorū illa distribui in pias causas prout videbit, & placebit suis fideicōmissariis, & sic ꝑ eos non per ep̄os debet fieri executio, vt in c. tua. & in c. Ioannes. de test. & d. l. si quis ad declinandam. & l. nulli. verū tamē potest episcopus interponere partes suas, vt vniuersa secundum defuncti vtilitatem procedant, vt d. c. tua. & c. Ioannes. in Auth. de eccle. tit. §. si q̄s autem ędificationem. & hoc de secundo. Venio ad tertiū, nunquid post lapsum anni supplere possit in nō executis ꝑ fideicōmissarios. dico, sic conclusiue: q̄a de iure cōi post lapsum anni potestas exequendi deuoluitur ad ep̄m, vt in c. nos quidem. & c. si hæredes. de test. & in Auth. de eccl. tit. §. si quis autem ædificationem. verum tamen iste annus non currit nisi a die monitiōis, vt expresse colligitur in d. c. nos. & tenent ibi cōiter Doc. & clarius colligit̃ in auth. hoc amplius. C. de fideic. & in corpore vnde sumitur. tenet Fed. cō si. 124. Dico ēt istum annum nō currere nisi negligentibus, vt expresse colligitur ex d. c. nos quidem. in verbo, neglexerit. Et sentit ibi Host. & clarius Fed. in loco præalleg. Sentit ēt Bar. in d. auth. hoc amplius, & v̄r tex. iuncta gl. no. Inst. de auth. tu. §. item. in verbo, distulerit. facit etiam, q̄d no. in c. quam sit. de elec. lib. 6. in verbo, distulerit. Si. n. impediūtur exequi intra annum ex causa legitima, certe ptās nō deuoluitur ad ep̄m, quia non valenti agere, nō currit t̄ps. in c. q̄a diuersitatem. de conce. præb. & in l. contra maiores. C. de inoffi. test. Idem dicerent si commode non possent: quia id dicimur posse, ꝙ commode possumus, vt in l. nepos Proculo. ff. de verb. signi. 22. q. 2. faciat homo. Veruntamen ep̄i solent habere statuta, quibus cauetur, vt annus iste currat habentibus exequi a die mortis testatoris, & sic expectata aliqua monitione, quæ valeat, vt sentit Fed. in loco pręalle. Nam possunt ep̄i facere statuta adiuuante iure cōi, vt in c. 2. de const. lib. 6. vbi no. gl. in cle. ne Romani. de ele. plenius per Io. An. in c. fi. de offi. archi. Sed dico illud statutum vendicare sibi locum in meris executoribus, non autem in istis commissariis, de quibus hic: quia isti non dicunt̃ meri executores, cum habeant eligere, & discernere in quam causam, & qualiter illa bona sunt distribuenda. † Executor est enim proprie qui exercet nudum officium executionis, vt si testator mandasset, ꝙ darent centum tali ecclesię, arg. in l. executorem. C. de execu. rei iud. notanter dicit Bart. in l. cum quidam. ff. de leg. 2. oportet ergo, ꝙ prius admoneantur, nisi statutum etiam de istis habentibus eligere disponeret, vnde inspicienda sunt verba statuti.

CONSILIVM LX.

1 *Mandatarius seu fideiussor potest agere contra mandatorem, nedum pro sorte principali, quando pro eo soluit, sed etiam ad damna, & interesse.*

2 *Fideiussor pro vsuris soluendis ex simplici pacto potest soluere.*

3 *Fideiussor tenetur proponere exceptiones sibi, vel principali competentes, quando potest.*

4 *Debitores ciuitatis si soluunt tyranno etiam simplici eius mandato liberātur a ciuitate.*

5 *Vocans aliquem ad bellum iniustum tenetur illi actione mandati, ad omnium damnorum reformationem.*

QVoniam satis abunde, per excellentem Doctorem dominum Antonium, primo consulentem materia discussa est, quorūdam additione vltra prædicta, quæ visa sunt mihi clarissime in hac materia concludere, contentus existam. Et Primo, pro faciliori conclusione præmitto, quod dictus Ioannes vere, & ciuiliter, & naturaliter fuit obligatus dicto comiti Rolando, ex fideiussione per eum facta, cum in carceribus positus ei scripsit, vt pro eo fideiuberet, ac etiam post relaxationem approbauerit, & de nouo promiserit ipsum comitem Rolandum, ab ipsa promissione conseruare indēnem. Nam in carceribus positus dummodo non efficiatur seruus, sicut iste Ioannes non erat, iuxta no. in l. hostes. ff. de capti. & postli. reuer. maxime per Barto. & Inno. in c. olim. 1. de resti. spolia. potest procuratorem constituere, alteri se obligare, quam detinenti, maxime pro ipsius liberatione, vt nota. probatur in l. metum. §. sed licet. ff. quod met. cau. & l. Papinianus exuli. ff. de mino. not. Inn. in c. cum locum. de sponsa. & Barto. in l. qui in carcerem. ff. quod metus cau.

1 Secundo præmitto. † quod mandatarius, seu fideiussor potest agere contra mandatorem, nedum pro sorte principali, quando pro eo soluit, sed etiam ad damna, & interesse, vt probatur in c. peruenit. & ca. constitutus. de fideiussoribus. & in l. inter causas. §. impendia. & l. qui mutuam. in fi. ff. manda. quinimo vult Innocen. in c. sicut. & infra, de iureiur. quod etiam ad damna quæ passus fuit casu fortuito, si verisimiliter credebantur accidere, potest agere contra mandatorem, & sequitur Io. An. in regula, accessorium. de reg. iu. lib. 6. in mercu. Tertio præmitto, quod regulariter, omnes exceptiones competentes principali, competunt fideiussori, & tenet̄ illas opponere quas si prætermittat, sciēs illas debitori competere si soluat, non habet mandati actionem tanquam soluat odio ipsius debitoris, nam licet excusetur ignorantia facti non tamen ignorantia iuris. hæc probantur in l. omnes exceptiones. ff. de exce. in l. si fideiussor. ff. man. Quarto præsupposito, quod fideiussor fecit quicquid potuit, nec pro eo deficit, quin exceptiones reo, vel sibi competentes admittantur, sed fuit compulsus ad soluendum, sine culpa sua etiam si per iniuriam superiorum hoc acciderit, potest nihilominus agere contra mandatorem. hoc probatur secundum literam a contrario sensu in d. l. exceptiones, & sequitur ibi Bar. Io. An. in dicta regula, damnum. ergo induco tex. apertissimum iuncta gl. in verbo, iudicium. in l. nam, & seruus. ff. de neg. gest. His autem præsuppositis dico, ꝙ multiplici ex causa dictus comes Rolandus, habet regressum contra dictum Ioannem, tam pro sorte soluta, quam etiam pro damni interesse. Et Primo, quia pro eo soluit, mandato præcedente, & occasione moræ dicti Ioannis passus fuit illa damna, vt in iuribus superius allegatis. Non obstat si dicatur, ꝙ debuit proponere exceptiones competentes principali, maxime cum principalis eum certiorauerit, & si non poterat prætendere ignorantiam. d. l. si fideiussor. Ad hoc enim respondeo multipliciter etiā præsupposito, ꝙ illi qui fecerunt protestationem fuissent veri procuratores, etiam præsupposita illarum exceptionum iustitia, & veritate, dico enim, ꝙ fideiussor non tenetur cū suo aliquali pudore exceptiones proponere, licet de rigore & subtilitate iuris posset proponere. de hoc est tex. valde

2 notabilis in l. quintus. ff. man. vbi dicitur, † ꝙ fideiussor pro vsuris soluendis ex simplici pacto potest soluere, nec tenetur excipere, ꝙ nō interuenit stipulatio ex factione nudi pacti notetur apud homines de facto, quia non tenetur consulere alteri. s. principali cum suo pudore, vt ibi notanter dicit. Ita ad propositum cum iste comes promisisset soluere illi Sempronio etiam eo tempore quo erat rebellis ecclesiæ inhonestum videbatur tanto viro allegare religionem, vel aliam exceptionem, quæ apertissime non concludebat iniustitiam petentis, cum ex hoc soleat diminui fides, & opinio dominorum apud suos, & alienos, maxime quia inhonestū videtur reprobare mores, quos ante approbauerat. 32. q. 5. horrendus. & in l. creditores. ff. de priuil. credi. no. Bar. in l. fi. C. de spon. & in c. quemadmodum. de iureiu. Secundo, quemadmodum non tenetur fideiussor exceptiones proponere cum aliquali pudore facti, d. l. quintus. ita & fortius nec cum magno rerum suarum periculo. Erat. n. ille Sempronius longe eo potentior, vt exitus edocuit, vnde ex denegatione sortis, & ꝑpositione illarum turpium exceptionū non immerito, poterat iuste timere sui status interitum, vel bonorum suorum seu maioris partis iacturam. Excusatur ergo si isto timore ductus illas non proposuit, vt optime probatur in l. nouissime. ff. quod cum fal. tu. auth. metus enī omnium bonorum, vel maioris partis excusat, vt in c. abbas. ꝙ metus cau. & c. frequens. de resti. spol. lib. 6. Tertio,

3 probatur apertissime alia ratione. † fideiussor tenetur proponere exceptiones sibi, vel principali competentes quando potest, vt quia est coram iudice competenti, sed vbi nō potest per potentiam aduersarii, cui non valet commode resistere, non tenetur quinimo si soluit, habet regressum cōtra principalem, hoc probatur apertissime in d. l. nam & seruius. iūcta gl. in verbo, iudicium. ff. de neg. gest. Nam illi de quibus ibi promiserunt in carceribus suo detentori, & sic competebat eis exceptio per l. pen. ff. quod me. cau. q̄m illi erāt serui, & sic non poterant obligari ciuiliter, & tamē q̄a de facto non profuisset eis illa exceptio, si eam proposuissent, habent regressum contra tertium, pro quo soluerunt. q̄a eis non fuit imputandum, vt ibi dr̄, & licet ꝑ iniuriā eis factā illud cōtigerit, tamen, vt ibi dicit gl. quam singul. no. ibi

ibi Bar. quia illa iniuria contingit facto illius principalis, q̃
noo fuit reuersus, non imputabitur eis. vnde agunt ad dá-
num contra principalem, ita punctualiter accidit in casu
nostro. Nam iste Comes Rolandus non habebat iudicē cõ-
petentē, saltem de facili contra illum Sempronium, nec pro
fuissent sibi illę exceptiones quinimo Sempronium prouo
cassent ad deteriora contra eum. & sic merito tacuit, etiam
si fuissent verę. d. l. nam & Seruius. & xi. q. iii. c. quando. nec
dictus Rolandus sponte soluit: imo expectauit inuasionem
& desolationem aliquorum bonorum suorum. & sępe req-
siuit dictum Ioannem dictus Comes Rolandus de iure, &
de facto releuare ab illo periculo, & non dimittere diu illũ
obligatum ibi illa fideiussione, vt in c. fi. de fideiuss. & l. si pro
eo. C. man. vnde saltem ex hac mora, quia diu cessauit illũ
liberare a sua fideiussione, tenetur illum releuare ab omni
damno, & interesse: quia quicquid prouenit ex mora sua, si
bi debet imputari. l. necessario. ff. de peri. & cõ. rei ven. & d.
c. peruenit. & c. dilecta. de fo. compe. maximè, cum dãnum
fuerit inflictum odio ipsius Ioánis, & sic debet retorqueri,
vt notanter dicitur in l. si merces. §. culpæ. ff. loc. Quarto
optime faciunt no. per Bar. in tract. de tyran. vbi inter cęte-
4 ra dicit, † q̃ si debitores ciuitatis soluunt tyráno, & simplici
eius pręconio liberãtur a ciuitate, quia iusto timore ducti
soluerunt tyráno, nec probabiliter poterant excipere sine
magno periculo, & maximè cum illud præceptum fieret
odio ciuitatis. & ad hoc alleg. d. l. nouissimè. l. Paulo Calli-
macho. ff. de leg. 3. cum multis si. Ita in proposito excusatur
dominus Comes Rolandus fideiussor si exceptionibus etiã
veris non propositis soluit. potius. n. voluit sine periculo cõ
sulere, & relinquere onus repetendi Ioanni principali. facit
quod no. in simili Io. An. in d. regula. dãnũ. in mercu. in fide
iussore qui soluit vsuras indebitas. Si ergo tyranno, qui nul
lum ius habet, iustè soluitur instante timore, ita etiam ille
Sempronius, etiam si fuisset rebellis ecclesiæ. Nam vt de hę
reticis dicit Augustinus nonnullos sustinemus, quos inuiti
toleramus. 23. q. 1. quisquis. & 23. q. 7. quicunque. Item re-
spectu dãnorum apertissimè facit dictum Inno. in d. c. sicut.
& infra vbi dicit, q̃ vocans aliquem ad bellum iustum tene
tur illi actione mandati, ad omnium damnorum reforma-
tionem, licet iniusta dãna fuerit passus. quia hoc est de na-
tura mandati, etiam si per casum fortuitum dãna illa cõtin-
gunt: dummodo verisimiliter ille casus fortuit⁹ poterat ac-
cidere. Ita dicendum est hic cum occasione mandati fuerit
iste passus damnum etiam si iniuste, debet tamen habere re
gressum contra mandatorē. Nec ob. si dicatur, q̃ erat excõ-
municatus: quia insequutus fuit Cardinalem hostiliter.

Potest enim ad hoc multipliciter responderi. Et primo,
q̃ pro vtilitate nostra maximè vt euitemus damnũ, & stra-
ges hominum possumus excommunicatos non vitare, sal-
tem in simplici canone, vt erat in casu nostro respectu mo-
mentaneæ solutionis, vt videtur probari singulariter. in c.
si vere. de sent. excom. Et sentit ibi Inn. iii. prin. vnde ne ille
Sempronius inuaderet totã terram dicti Comitis Rolandi,
sicut incęperat, iustè potuit illi solutionem facere. Item so-
lutio non fit hominibus suis, sed suo familiari, qui licite cõ-
municat domino suo excommunicato. in c. qui multos. xi.
q. iii. Item, vt videor percipere ille Cardinalis non erat de
obedientia Ioannis, sicut erat ipse Sempronius, & sic ad eũ
non gaudebat priuilegio cardinalatus. ar. c. licet. de elec. &
23. di. in nomine domini. Insuper excommunicato secun-
dum multos licite soluitur debitum, vt voluit Inn. in c. veri
tatis. de dolo & contu. & gl. Io. xv. q. vi. nos sanctorũ. & Ar-
chi. ibi, vnde licet aliqui contra. tamen habito respectu, q̃
punctus est dubius, & periculum erat in mora, licite soluit.
d. c. si vere. Nam excommunicatio debet nocere ipsi excõ-
municato, & non tertio, in sui odium subtrahitur commu-
nio, & non tertii. vnde ne ex hoc sequeretur deuastatio ter
ritorii ipsius Comitis Rolãdi iuste soluit, etiam præsupposi
to, q̃ vere fuisset excommunicatus, & etiam hæreticus. Si
enim permittitur communio excommunicati ad ipsius ali
moniam ne pereat. d. c. qui multos. in fi. fortius in fauorem
subditorum dicti Comitis Rolandi, ne ex inuasione Sem-
pronii potentissimè perirent.

CONSILIVM LXI.

1 *Sententia si sit lata inter præsentes præsumitur, quòd iudex habuerit iurisdictionem ex quo transiuit in rem iudicatam.*

2 *Legatus etiam de latere, non potest tollere ius alteri quæsitum.*

3 *Princeps solus, potest tollere ius alteri quæsitum.*

4 *Possessio iurisdictionis acquiritur per vnicum actum, qui non solet de gratia concedi.*

5 *Marchia Anchonitana spectat in spiritualibus, & temporalibus ad ecclesiam.*

6 *Factum antiquum non dicitur ante lapsum xx. annorum, quo ad impugnandam sententiam de nullitate.*

7 *Scientia possessoris acquiritur in acquisitione iurium incorporalium.*

IN causa, & quæstione, quæ
ad præsens vertitur inter communitatem, seu
vniuersitatem montis Sanctæ Mariæ in Caxia-
no ex vna parte, & communitatem, seu vniuersitatem Mõ-
tisfani ex alia parte, prouinciæ Marchię Anchonitanæ, sup
nullitate sententiæ latè per dominos Bartholomeũ de Cre
mona, & Antonium de Ciuolis de Tridento, legum Docto
res, tunc commissarios magnifici, & potentis viri domini
Pandolphi de Malatestis, cum etiam super quibusdam fini-
bus ipsarum communitatum, vt clarissimè constat ex actis
coram variis iudicibus in hac cã habitis: attingam succin-
ctè quędam principaliter in materia: quoniam non habui
tempus omnia acta transcurrendi propter festinantiam cõ
silium petentis. præsupponitur mihi in facto omnia vera es
se, quæ narrantur in consilio excellentissimi Doctoris do-
mini Matthæi de Felicianis. Et primo videtur, q̃ dicta cõi-
tas Mõtisfani foueat iustissimam cãm, cum pro eo lata fuit
sententia per dictos commissarios, iam sunt anni xv. a qua
licet fuerit per alteram partem appellatum, non tamen fuit
tempore debito prosequutum, & sic sententia remansit va
lida, & transiuit in rem iudi. vt in c. personas. & c. si Roma-
na. & c. oblatę. cum multis si. de app. quæ facit ius inter par
tes, etiam si in se contineret iniustitiam, vt l. res iudicata. ff.
de reg. iu. & l. ingenuum. ff. de sta. ho. & c. cum inter. de re iu
di. & c. quod ad consultationem. eo. tit. & in auth. ei qui ap-
pellat. C. de temp. ap. & in cle. sicut appellationem. de ap.
Non obstat defectus iurisdictionis allegatus in delegante,
quod ad cõitatem montis sanctæ Mariæ, ad hoc enim mul-
tipliciter respondetur. Primo, per no. & singulare dictũ In-
no. in c. cũ in iure. de offi. deleg. & sentit Io. Cal. in c. quoniã
1 contra. de prob. dicit. n. Inn. † q̃ vbi sententia lata fuit inter
præsentes, præsumitur, q̃ iudex habuerit iurisdictionē, ex
quo transiuit in rem iudicatam, vnde opponenti defectum
iurisdictionis incumbit onus probandi. & idem dixerunt
multi, si fuit lata in absentem contumaciter, maximè quia
factum est antiquũ, vt no. in dictis iuribus. maxime p Mo-
derniores. & iure hoc facit l. Pomponius. §. rõuem. ff. de p-
cu. & quod no. gl. in c. i. de ele. lib. vi. Patet. n. q̃ post litē cõ-
test. non apponitur defectus mandati, quo ad hoc, vt pcu-
rator habeat docere de mandato, cum altera pars visa sit in
eum consentire. Item & fortius dicendum in eo, qui nõ ap-
appellauit a iudice, vel appellauit, & non fuit psecutus, &
maximè cum factum sit hic satis antiquum: poterat enim
habere magnificus dominus Pandolphus iurisdictionē de-
legatam, vel forte sua fuit prorogata, & sic in dubio præsu-
mendum ex taciturnitate tanti temporis. Ad idem, qđ no.
in c. cum in iure. & c. bonæ. el 1. de elec. dicit enim pro sñia
p̃sumendũ, postquã transiuit in rem iudicatam, vt in rebus
præallegatis. Secundo, arguitur a sufficienti partium enu
meratione, aut dictus dominus de Malatestis habebat iuris
dictionem in dicto castro montis Sanctæ Mariæ, aut nullã:
primo casu, valet in dubio illa sententia, quia delegatus
fungitur vice delegantis, vt in c. sanè quia nos. de of. & pot.
iud. deleg. contra quã non potuit gubernator Marchię cau
2 sam de nouo committere: quia † legatus ẽt de latere non po
test tollere ius alterius quæsitum. c. si. de cõfir. vti. & immu
tare iuris ordinē, vt dicit gl. post Spec. in c. si. de hære. lib. 6.
3 † Solius. n. principis est tollere ius alteri quęsitum iuxta no.
in c. constitutus. de relig. domi. & in regula, indultũ aurę. de
reg. iur. in 6. & 25. quęstio. a. in summa. Si vero dictus domi
nus non habebat iurisdictionem, dicendum videtur, quod
aut litigando coram suis delegatis deputatis in hac cã pro
gauerunt isti de monte Sanctæ Marię, iurisdictionem istius
domini de Malatestis, non dico delegatorum suorum, sicut
quidã inconsiderate in hac cã allegauerunt. Non. n. hic ca-
dit illa indagatio, an delegati iurisdictio possit prorogari,
tunc. n. habet locũ illa indagatio, quando delegatus vult co
gnoscere vltra comprehensa in rescripto. iuxta no. in c. cũ
olim.

olim. el 1. & c. P. & G. & c. de causis. de offi. dele. Sed ex quo in casu nostro isti delegati cognouerunt tantum de causa, & inter personas, de quib. in commissione eis facta, frustra indagatur, an iurisdictio delegata possit ꝓrogari: quia isti commissarii gerebant per omnia vices illius domini de Malatestis. vt in iurib. superius allegatis, & sic potius vr̃ ꝓrogata iurisdictio illius domini, qui cum alias ordinarius esset, iure potuit sua iurisdictio prorogari, & ipse virtute prorogationis causam committere, vt in l. i. ff. de iudi. & l. 2. C. de iur. om. iud. & l. ex consensu. C. de epi. aud. & c. significasti. cum ibi no. de fo. com. Nam prorogata iurisdictio est illius naturæ, cuius est ipsa principalis. vt no. in c. P. & G. & patet in d. l. 2. vnde sicut poterat committere suam iurisdictionẽ. l. vnica. C. qui pro sua iuris. ita & prorogatã. in prorogatione vero iurisdictionis, saltem ordinariæ, sufficit tacitus consensus partium. ar. in l. i. C. de iur. om. iu. & l. ii. ff. de iud. no. Bar. in l. i. ff. e. ti. & Inn. in c. ad petitionem. de accu. in prin. sed notorium erat ipsis cõmunitatib. ꝙ eorum syndici litigabant coram delegatis ipsius domini, ergo sufficere debebat ipsarum cõitatũ tacitus consensus, & sic tolli videntur multa per aliquos allegata, ponderantes syndicum montis sanctæ Mariæ non habuisse mandatum ad prorogandũ iurisdictionem: quia non syndici, sed ipsę cõitates videntur prorogasse, patientes illos syndicos litigare coram illis. de hoc tex. notabilis iuncta gl. in d. c. cum olim. aut cessante ꝓrogatione oportet dicere, ꝙ iste dominus de Malatestis acquisiuit iurisdictionem iure proprio, exercendo in istã cõmunitatẽ istum actum iurisdictionalẽ. Nam delegare causam est iurisdictionis. l. imperium. ff. de iur. om. iu. in fi. no. gl. in c. si a subdelegato. de offi. deleg. lib. 6. †Per vnicum aũt actum, qui non solet de gratia concedi, acquiritur iurisdictionis possessio. vt no. Inn. in c. cũ ecclesia Sutrina. de cau. poss. & prop. & in c. bonæ. el ii. de postu. præla. & in ca. dilectus. de cap. mona. & Bar. in l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itin. actuq; pri. ratione cuius valent ea, quæ possessor exercet, vt no. Doc. post Inn. in c. cum dilectus. de reli. do. & c. olim. ii. de rest. spo. facit c. consultationib. de iurepa. & c. querelã. de elec. Tertio, facit principaliter, quod no. gl. in c. significasti. de fo. comp. quæ dicit, ꝙ litigans scienter corã iudice non suo, licet non potuisset prorogare iurisdictionem illi⁹, vt in clerico respectu laici, non tamen potest contra sñiam venire, saltem vt pactũ sicut acceptilatio inutilis. ff. de pac. si vnus. §. pen. & ff. de accep. l. si acceptolatum. facit l. ii. C. communia vtriusque iudi. vbi bonus tex. Quarto facit, quod audio notorium esse, ꝙ magnificus & potens dominus Carolus de Malatestis tempore illius sententiæ exercebat omnimodam iurisdictionem in dicto castro montis Sãctæ Mariæ, qui etiam commisit causam in genere domino Bartholomeo vni ex dictis commissariis. Et sic saltẽ ex isto capite debet valere sñia, etiam præsupposito, quod dictus Carolus non habuisset ibidem de iure iurisdictionem. Nã ratione publicę vtilitatis ex quo reputatur tanq̃ dominus, probantur valere per eum gesta. l. Barbarius. ff. de offi. prętor. & 2. q. 6. c. anteriorum. §. ita tamen. Quinto, dominus Pãdolphus erat, & est dominus Montisfani. Sed in iudicio finium regundorũ vterq; est actor & reus. vt in ca. ex literis. de proba. & ff. fam. erc. l. inter cohæredes. §. qui familię erciscũdæ. ergo potuit dictus dominus causam committere, quatenus lis mouebatur contra subditum suum: q̃a actor sequitur forum rei. de fo. comp. c. cum sit generale. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror præualere, & dico illam sententiam multiplici ratione esse nullam.

Primo, quia fuit lata ab eo, seu authoritate illius, de quo notorię constat, non habuisse iurisdictionem in hac causa. †Tota enim prouincia Marchię Anchonitanæ, spectat ĩ spiritualib. & temporalib. ad iurisdictionem ecclesiæ, vt ꝓbat in extrauaganti Ioannis 22. quæ incipit. dierum crescente malitia, vbi dicit̃ Romana ecclesia hodie de præsenti exercet omnimodam iurisdictionem. Non potuit ergo domin⁹ Pandolphus hanc causam illius Doctoribus delegare. Nemo. n. dat, quod non habet. l. traditio. ff. de acq. rer. do. & c. Daybertum. 1. q. 7. & c. quod autem. de iurepat. quare sententia ab istis tanquam iurisdictione carentibus lata, virib. non subsistit. C. si a non compe. iud. per totum. & c. at si clerici. de iud. & c. vnico. de offi. dele. quare desertione appellationis non obstante potest dicta communitas sanctæ Mariæ agere de nullitate, vt est tex. in l. si expressum. ff. de app. & tex. iuncta gl. in c. licet. de sen. excom. lib. 6. per Doct. in cle. sępe. de app. Ad prædicta facit gl. multum notabilis. in c. cum iure. de offi. dele. quæ dicit quem debere conseruare instrumentum potestati iudicis: quia alias pro sententia non præsumitur, & ibidem hoc latius. Secundo, dicta sententia est nulla, quia alter ex compromissariis cõmisit cãæ cognitionem suo condelegato, quod facere non poterat, cum esset delegatus non a principe, vt in c. cum causam. de appel. & l. a iudice. C. de iudi. licet. n. delegatus a principe inferiori, possit subdelegare articulum non iurisdictionalẽ, iuxta notabile dictum Inn. in c. cum Bertoldus. de re iud. ꝓ quo facit tex. secundum vnum intellectum. Et idem sentit gl. no. iuris ciuilis in Auth. de defen. ciui. prope finem. articulum tamen iurisdictionalem committere non potest, vt in præallegatis iurib. Nec ob. si dicatur, ꝙ commisit vices suas collegę, eadem rõ prohibitionis est in collega, quæ in extraneo, & iura loquuntur in hac materia indistincte. pro hoc facit gl. in c. is cui. de of. dele. lib. 6. & d. c. cũ cãm. perinde ergo est ac si dominus Bartholomeus solus processisset: quo casu indubitatum est, nõ valere processum coram vno ex duobus delegatis agitatum, vt in causam matrimonii. & in c. vno delegatorum. de offi. dele. Tertio corruit dicta sẽtentia ex defectu ordinis iudiciarii: quia dicitur litem non fuisse contestatam. Item dominus de Malatestis cum recognoscat superiorem, non potuit causam cõmittere simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicii, & sic tollere iuris solẽnitates, quia hoc sñlius principis est, vel habentis iura principis. iuxta no. per glo. in c. si. de hær. li. 6. Et sequit̃ Spe. in ti. de leg. §. superest. ver. sed nunquid. Quarto facit, ꝙ vbicunque pars pro qua lata fuit sententia assumit disputationem coram iudice competente super iustitia, vel iniustitia sententiæ, si iudex reperit sentẽtiam iniustam, debet illam retractare; non obstante, quod transiuit in rem iudicatam, vt no. ponit Inn. in c. cum dilecti. de rescrip. & c. cũ Bertoldus. de re iud. Sed in casu nostro, vt mihi dicitur, illa cõitas castri Montisfani assumpsit hanc disputationem: ergo si iudex reperit illam iniustam, debuit eam retractare, vt fecit. Quinto, hoc probo subtili ratione: iurisdictio in cõitatẽ montis Sanctæ Mariæ, nunquam pertinuit, nec de iure, nec de facto ad dominum Pandolphum, sed tempore illius cõmissionis, & litigii dominus Carolus de facto exercebat iurisdictionem in dicta terra: vnde dominus Pandolphus simpliciter non cõmisit illam causam illis Doctoribus, sed quantum in eo erat, quasi pro parte cõitatis Montisfani, quę cõmunitas ad eum pertinebat, & pertinet, vnde illam communitatem dixit esse suam, non sic dixit de communitate montis Sanctæ Mariæ, quasi ponens spẽ, ꝙ dominus Carolus cõmitteret pro parte illius cõitatis, & fuerit, patet: quia postmodum dominus Carolus, licet in genere, commisit cãm domino Bartholomeo vni ex illis duob. commissariis: sed dicti commissarij solius domini Pandolphi, qui non habebat aliquam iurisdictionem in dicta communitate montis sanctæ Mariæ: ergo ipso iure sententia fuit nulla maxime, quia vt dixi, dictus dominus Pandolphus solus committere non intẽdebat. pro hoc c. cum super abbatia. & quod ibi no. de of. dele. & c. ex parte Astensis. de conces. præb. & qđ no. Bar. in l. si is ad quem. ff. de acq. hær. Nunc venio ad responsionem contrariorum, quæ videntur prima frõte multum vrgere. Et primo, ad primũ dico, ꝙ non apparet partes hic fuisse præsentes in sñia: præsupposito, ꝙ partes fuissent præsentes, dico ꝙ satis hic pro parte communitatis montis sanctæ Mariæ, probatur iurisdictionis defectus. Est. n. pro his ius commune, & notorietas facti, ex quibus patet, ꝙ plenaria iurisdictio in dicta communitate pertinet ad ecclesiã Romanam: alias ergo exercens pręsumitur vsurpasse, nisi ostendat titulum, vel coloratam possessionem, vt in simili habetur in c. ad decimas. de rest. spo. lib. 6. facit c. dist. cõtra morem. Item, vt proxime dicit dominus Pandolphus non intendebat committere respectu Montisfani. Nec ob. factũ eẽ antiquũ. †Primo, quia est notabilis opinio, vt ante lapsũ xx. annorum non dicatur factum antiquum, quo ad impugnandum sententiam de nullitate, etiam respectu ordinis, vt voluit Io. Cald. in d. c. quoniam. de proba. Item secus de falso, quia potest obiici intra xx. annos. vt in c. cum venerabilis. de excep. & l. querelam. C. de fal. fortius est ergo idẽ dicendum in nullitate sententię ex iurisdictionis defectu. facit c. super eo. & qđ ibi no. de fal. Itẽ antiquitas facti releuat,

uat, nisi aperte probarentur defectus: cessat enim præsumptio vbi aperte apparet de veritate. Etiam patet, q dominus Carolus dictam communitatem restituit ecclesiæ Romanæ, tanquam dominę, vt in facto mihi præsupponitur. nec vnquã aliquid habuit ibi agere dominus Pandolphus: quia non habebat ibi iurisdictionem, nec intendebat iste prorogare ipsius iurisdictionem, quod patet ex eo, q dominus Carolus, qui de facto exercebat ibi iurisdictionẽ, hanc commisit causam, vnde litigabat illa communitas montis sanctæ Marię, vigore commissionis factę per dominum Carolum: prorogatio enim non debet præsumi, ex quo cõstat ex coniecturis de contrario: quia facta de facili non præsumuntur. vt in cap. cum in iure. de of. deleg. & l. vnica. C. de man. prin. Nec est verisimile, quem velle prorogare iurisdictionem in non dominum, ex quo is qui gerit se pro domino, illam causam commisit eidem. Ex hoc etiam dico, q dominus Pandolphus non intendebat per illam commissionem acquirere iurisdictionis possessionem, quam non intẽdebat. hoc patet ex verbis commissionis. ar. l. fi. ff. quemad. ser. amit. Et 7 † quod no. Inn. in c. bonę. præallegato. nec ẽt potuisset acquirere: quia in acquisitione istorum iurium incorporalium requiritur scientia possessoria: quæ hic nõ ꝓbatur vere, nec pręsumptiuẽ. l. 2. C. de seru. & aqua. no. Inn. in d. c. bonæ. præall. & in c. conquerente. de offi. ordi. & per Bar. in l. 1. ff. de aqua plu. ar. in l. si publicanus. §. in vectigalibus. ff. de publ. Ad tertium contrarium respondeo, quod gl. illa non est vera simpliciter, nec communiter approbatᷓ ibi a Doctoribus. sentẽtia enim nulla habet vim pacti, quãdo postquam est lata, approbatur ex certa scientia a partibus, & sic intelligitur l. ii. C. cõia vtriusque. vt ibi no. & in l. vnica. C. qui pro sua. iu. & l. licet. C. de iu. per An. de Bu. in d. c. significasti, quod hic non cõtingit. Ad quartum argumentum respondetur primo vbi dixi: quia licet dictus dominus commisit, tamen commissarii processerunt tanquã delegati solius domini Pandolphi, vt patet ex eorum sñia.

Item cum dominus Carolus nullum habuit, vel habuisset ibi titulum, nihil valuit quicquid ipse fecit. iuxta plenè no. per Inn. in c. nihil est. de elec. per Bar. in tract. de tyranni. facit c. alienationes. xii. q. ii. & c. 1. de chrisma. & l. decernimus. C. de sacros. eccl. Nec obstat l. Barbarius. satis. n. respondetur per Inn. in c. nihil est. Ad vltimum argumentũ dico, q si bene inspiciantur verba sententiæ dictorum delegatorum communitatis Mõtisfani prouocauit corã dictis delegatis vnᵘˢ, licet quilibet sit actor, & reus in istis iudiciis cõibus, tamen ille tenet actoris locum, qui primo prouocauit ad iudicium. vt in l. tribus. de iudic. Concludo igitur partes iudicis apostolici in hac causa fore, prout in suo consilio concludit dominus Matthęus Fęliciani: si ea quæ ipse in facto narrat vera sunt, &c.

CONSILIVM LXII.

1. *Prælatus sine authoritate superioris, & maxime sine consensu sui capituli, non potest compromittere super iuribus ecclesiæ.*
2. *Prælatus solus transigendo non obligat successorem.*
3. *Iudicium, & contractus in personam prælati nomine ecclesiæ transeunt efficaciter in ecclesiam, si non infertur alienatio iurium ecclesiæ.*
4. *Fraudis præsumptio cessat ex qualitate iudicis, & personarum.*

ILlud de iure quæritur, an visis compromisso, & laudo inde sequuto gestis inter reuerendum patrem quondam dominum Bartholomeum quondam episcopum Massanum, ex vna parte, ac etiam ponderata cõfirmatione dicti laudi, ius sententię, postmodũ facta ꝑ dñm Ioãnẽ, tunc Papã XXII. cõpetãt aliqua remedia, & q̃ ipsi Bartholomeo Stephani, seu eiᵘˢ successori contra, & aduersus successorem domini Bartholomei episcopi, & episcopatum, seu aduersus episcopum Massanum. Et Primo, videtur nullum remedium competere. Non enim valet pronuntiatio, vt sententia delegati apostolici: quia cum esset laicus delegatio sibi facta per summũ Pontificem, maximè oraculo viuę vocis ipso iure corruit. per c. statutum. de rescrip. lib. vi. Neque valuit tanquam ar-1 bitramentum vigore compromissi. † Prælatus. n. sine authoritate superioris, & maximè sine consensu sui capituli, non potest compromittere super rebus immobilib. vel super iuribus ecclesiæ: saltem quo ad hoc, vt obligatio transeat in ecclesiam saltem per mortem compromittentis. Sicut tamen directe non valet solus alienare bona ecclesiæ, vel ecclesiam suam perpetuo obligare. 12. q. 2. sine exceptione. & c. 1. de his, quæ fi. a præla. ita nec indirecte. s. compromittẽdo. vt in c. peruenit. de arb. & ibi expresse hoc tenet Hos. & Spe. eod. ti. §. restat. ver. sed nunquid clericus. §. finitur. ver. sed nunquid prælatus. & Fed. consi. xx. & Lap. allegatione. 2 Probatur alia ratione, certum est, † q solus prælatus transigendo non obligat successores, sed transactio censetur dũtaxat personalis, vt probatur in c. veniens. & c. decętero. de transac. ergo idem dicendum in compromisso facto, tanq̃ in arbitratorem laudo inde sequuto. Est. n. quędam transactio, vt legitur, & nota. in auth. si vero contigerit. C. de iud. & in corpore vnde sumitur. in tit. vt diffe. iud. & no. Inn. in c. Quintauallis. de iureiu. & Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Secundo, principaliter non valet dictũ laudum, quia continet in se vsurariam prauitatẽ in eo, qđ condemnat episcopum ad soluendum sex florenos ꝓ quolibet centenario, donec soluerit capitale contentum in dicta condẽnatione. q̃ q̃ enim vsura non censeatur, nisi ex cõtractu mutui. vt in c. consuluit. de vsu. plene per Io. And. in regula peccatum. de regu. iur. lib. 6. in mercu. tamen sufficit mutuum verum vel fictum, vt le. & no. in c. in ciuitate, & c. nauiganti. de vsur. patet in eo qui vendit merces plus, quã valeant, quia differret solutionem pretii. Nam ibi non est mutuum verum, sed fictum, quia fingitur emptor soluere verum pretium emptionis, & recipere illud mutuo ab emptore, & pro vsura dare illud plus debito. vt no. in dictis iuribus. Sic pari ratione videtur dicendum in proposito, vt episcopus fingatur soluere illos ducentos florenos, & postmodum mutuum recipere, & soluere sex pro cẽtum: quod est illicitum, vt per totum tit. de vsu. maximè in d. c. in ciuitate. & c. nauiganti. Tertio, non obstat prædictis confirmatio facta per Ioannem, tunc Papam: quia illa non fuit facta in forma communi, sed cõditionaliter, seu sub conditione. confirmat. n. omnia prout rationabiliter processerunt &c. Quæ quidem confirmatio nihil noui iuris tribuit, sed antiquum si quod ius erat, confirmauit, vnde parum, aut nihil operatur. vt in c. examinata. de confirma. vti. & in c. quia diuersitatem. iuncta gl. de conces. præb. vnde non facit transactionem personalem esse realem, vt est glo. no. quam oẽs sequuntur. in d. c. veniens. Sed his non obstantib. quę vere si subtiliter ponderentur, non obstant, cõtrariam sñiam præualere arbitror. Et primo dico, q Bartholomeo, seu eiᵘˢ successori competit remedium petendi dictos cc. florenos: quia sunt in obligatione vigore dictæ sentẽtiæ, & laudi. q̃ q̃ successor seu eṗs Massanus possit soluere sex pro centenario, & euitare solutionem ducentorum florenorum, prout in laudo continetur. Moueor, quia licet pręlatus non possit per contractum, seu compromissum alienare bona immobilia ecclesiæ sine solennitate, vt in iuribus allegatis, potest tamen compromittere, & contrahere nomine ecclesiæ, ita q obligatio efficaciter transit in ecclesiam, si cessat alienatio iurium ecclesiæ, vt probatur in c. dilecti. de fo. comp. & c. ii. de pręla. & c. 1. de sol. & cle. 1. de reb. eccle. non alien. no. Host. in c. contingit. de transac. probatur in simili tutor transigit super reb. pupilli. l. interdum. §. qui tutelam. ff. de fur. ergo & pręlatus qui censetur tutor ecclesię. xvi. q. i. in canonibus. gl. in c. audientis. de in integ. rest. Item administrator ciuitatis. vt l. pręses. C. de trans. ergo & prælatus, q. habet largiorem potestatem in c. cum nobis. in fi. de ele. facit quod le. & no. in c. fi. 5. q. 3. Item procurator habens generalem & liberam potestatem transigit. vt in c. qui ad agẽdum. de procu. lib. 6. ergo & episcopus, qui habet generalẽ & liberam, sicut & quilibet alius prælatus. d. c. cum nobis. & d. c. fi. 5. q. est bo. tex. iuncta gl. in l. nihil. ff. de transac. vbi dicitur pręlatum posse trãsigere super rebus ecclesiæ, si bona, de quibus est contentio, occasione transactionis remaneant penes ecclesiam, & ecclesia obligatur ad aliquid dandum, vel faciendum: nam tunc non sequitur alienatio imo conditio ecclesiæ melioratur, quo casu non exigitur superioris, vel alterius consensus, vt l. cum hi. §. quid ergo. & qđ no. gl. in §. si vni. ff. de trans. quod principaliter contingit in facto nostro: valuit ergo compromissum saltem vigore approbationis postea subsequentis, cum fuerit quædam transactio facta circa alienationem rerum ecclesiæ, & ecclesia fuit meliorata. Et præsupposito, q fuisset lęsa, imputandum est ecclesię si nõ petiit restitutionem in integrum. saltem a tutore dicti domini Bartholomei, iuxta ea, quę habentur,

& notan.

& notan.in d.c.1.de in integ.resti.lib.6.Nec ob. si dicatur, quod imo sequitur alienatio iurium ecclesiæ, quia ecclesia obligatur ad dandum annuatim sex pro centenario in obligatione, q solus prælatus facere non potest d. c. decętero. quia dico, q illa solutio annalis non est obligatio, sed in facultate soluendi. Solum.n.solutio ducentorum florenorum est in obligatione soluēdi, & sic ecclesia potest se si vult vnica solutione liberare, vt patet ex forma laudi & sententiæ. ad hoc quod leg. & no.in l.miles.§.decem. ff.de re iudic. Et maxime prædicta procedunt, quia dictus Chetius non fuit purus arbitrator, sed etiam delegatus apostolicus, & processit tanquam delegatus, & arbitrator, vt patet ex tenore sententiæ, quod facere potuit.probaē in c.nisi.de præben.facit quod no. Inn. in c.cum ex officii.de præscr. Et sic cum non fuerit ab eius sententia appellatum, transiuit in rem iudicatam.de re iud.c.quod ad consultationem.& sententia delegati transiuit in ecclesiam, & successorem, licet solus prælatus fuerit in iudicio, vt no.in c.edoceri.de rescr.facit d. c.dilecti.de fo. comp. Nam dictus dominus Bartholomeus delegationem apostolicam, & compromissum, ac laudum inde sequutum approbauit, & fecit nomine episcopatus sui. 3 ecclesia autem nunquam moritur.xii.q.ii.liberti.† & sic iudicium & contractus in personam prælati nominæ ecclesię transeunt efficaciter in ecclesiam, ex quo non infertur alienatio iurium ecclesię.& ita dictum laudum, maxime sequuta approbatione, cum sit quidam contractus, vt supra dixi. fuit.n.ista quasi quędam emptio iuriū dicti Bartholomei, q̃ quidem emptionem nomine ecclesiæ satis potest prælatus facere, cum acquirat ecclesiæ.facit c.ii.de don.& c.aurum. xii.q.ii.& c.quicunque suffragio.ea.causa & qō. Ex quib. potest inferri, q ēt cessante confirmatione apostolica obligatio orta ex dicto laudo, & sententia transiuit efficaciter in ecclesiam: maximè cum nulla sit præsumenda ambitio, nec fraus ex qualitate personæ delegati, & arbitratoris, qui 4 fuit in hac ciuitate Senarum vir probatissimus.† Ex qualitate enim iudicis & arbitratorum cessat præsumptio fraudis, vt est bonus tex. in d. c. nisi. de præb. Et sic dicenda est illa transactio realis.d.l.præses.Nec ob.dictum c.veniens. & c. decętero. de transac. vbi dicitur transactionem esse personalem, & non realem ad cōfirmationem superioris. Potest enim dupliciter responderi. Primo, q illa iura procedunt, quando occasione illius causatur perpetuum pręiudicium ecclesiæ, vt quia alienantur bona, vel iura ipsius, & sic propriè loquuntur ista iura. Sed in casu nostro nulla sequiē alienatio: imo acquisitio iurium dictæ curiæ, de quib.erat contentio. & illa solutio annua sex florenorum pro centenario est in facultate ipsius ecclesię, & non in obligatione. vnde potest ecclesia Massana vnica solutione ducentorum florenorum se liberare, vt supra dixi. vnde sicut cæteri contractus & iudicia transeunt in ecclesiam & successorem, vt in iuribus superius allegatis: ita & ista de quibus hic. Secundo principaliter, q præsupposito sine veritatis præiudicio, q prædicta non obstarent, attamen ex confirmatione apostolica efficiuntur prædicta valida & transeunt in ecclesiā, & successorem. Ex confirmatione.n.apostolica, & ex certa scientia facta actus cōfirmatus validatur, si erat inualidus, & efficitur realis si primo erat personalis. vt probatur in c.1.de trans.cum ibi no.in c.1.& 2.de confir.vti. adeo q nullus de ipsius actus validitate, vel inualiditate citra Romanū Pontificem cognoscere potest, vt ibi. Ad secundū, q actus efficiatur realis, & transeat in successorem per confirmationem apostolicam, allego casum expressum in d. c. veniens. q aūt ista confirmatio facta fuerit ex certa scientia ꝓbatur ex tenore gestorum in positione. quoties.n.ea, quæ confirmantur specialiter ex confirmatione exprimuntur, dicitur superior cōfirmare ex certa scientia: adeo q illa verba, quæ solent in confirmatione inseri, videlicet, sicut, & prout processerunt &c. stant non conditionaliter, sed causaliter. vnde exponuntur illa verba, sicut rationabiliter.i.q a rōnabiliter: vt probatur in c.pe.de confir.vti.& ibi tex. & Doc. In casu nostro exponuntur oīa in litera confirmatoria, quę sunt in materia principali. Nec ob. si dicatur solutionem annuam illorum sex florenorum pro centenario ibidem specialiter non contineri: quia dico illud minus confirmatū, si dicatur facta ex certa scientia: quia vt supra sepenumero pręlibatum existit illa solutio non est in obligatione, sed tātum in facultate, vnde non fuit opus illam specialiter enarrare: Narratur.n.quod est principale in materia, & in obligatione versatur.s.condēnatio in ducentis florenis, & adiudicatio iurium ecclesiæ. Nec aliud vltra ducentos florenos petere vult, vel intendit dictus Bartholomeus, vel eius successor. satis colligitur vltra prędicta ex clausula, ibidem in fine defectus, si qui forsan in omnibus prę missis interuenissent, de cuius clausulæ virtute & potentia satis habetur per Spe.in ti.de leg.§.nunc ostendendum.ver.18.& per Arch. in c.Cenomanense.61.di.per tex.& Doc.in cle.pastoralis. de re iud.quæ quidem clausula apponitur nunquam, quando confirmatio fit in forma communi, cum illa nil iuris tribuat, sed antiquum simpliciter confirmet, vt supra dixi. Cōcludo ergo præmissa valere ex triplici capite. Primo, virtute delegationis. Secundo, ex potestate arbitraria, & approbatione sequuta. Tertio, ex cōfirmatione apostolica. ex q. bus probatur primum, de quo supra facta est mētio. potest ergo dictus Bartholomeus, seu eius successor agere contra episcopatum Massanum, seu successorem dicti domini Bartholomei in episcopatu ad dictos ducentos florenos: habet tamen episcopatus seu successor facultatem soluendi sex ꝓ centenario. Et patet responsio ad contraria superius allegata, pręterquam ad duo ad quę respondeo. Dico, q delegatio certa valuit, licet esset pur⁹ laicus: quia fuit facta ex certa scientia papæ, cum sciret illum laicum, & oraculo viuæ vocis pręsenti commiserit causam illam, vt patet ex verbis Papæ in dicta confirmatione contentis. Et sic non vitiatur commissio, vt no. vult Inno.in d.c.statutum.de rescri.lib.6. vbi in prin.facit quod no. Io.An.in c.nōnulli. de rescr. Nec est necesse, vt exprimatur ex certa scientia, vt quidam voluerunt: & videtur prima fronte sentire Io. An.in d.c. & sic dicit gl.in cle. 2.de re iud.Satis.n.est, qđ ex ibidem expressis colligatur certa scientia Papæ. Et sic voluit Io. And.in d. c.nonnulli.& sic dēt intelligi sua gl.in d.cle.ii. Et sic contingit in facto nostro. Nam Papa Io.habebat notitiam Chetii, & appellat eum in sua litera confirmatoria simpliciter Chetium, nec dicit eum clericum, nec magistrum, vel in aliqua dignitate constitutum, vt fit communiter de stilo. Itē præsupposito & non concesso, q dicta commissio nō valuisset, nihilominus virtute compromissi staret conclusio prædicta, cum dictus Chetius potius elegerit viam boni viri, q̃ iudicis. vt patet ex tenore dictæ sententiæ, & laudi. Et uoluit ualere pronuntiationem meliori modo, quo posset ualere, & sic etiam Papa confirmauit. Item Papa in fine confirmationis suppleuit omnem defectū, per q̃ quidem clausulam purgantur omnes defectus circa solēnia iuris commissi: vt in Spe.& Arch.in locis præallegatis. q est multum ponderandum in casu nostro, tam circa consensum capituli, quam superioris: si de iure interuenire debuisset, licet nō credam necessarium, per ea quæ supra dixi. Venio ad illud contrarium, & dico, q si omnia bene ponderentur nulla ī dicto laudo resultat vsura, nisi ex mutuo vero vel ficto, & ex pactione partium, vt no.in dicta regula, peccatum. ꝑ Io. And. Sed in casu nostro nullum est mutuū verū vel fictū, nec pactio partium.s.illa prouisio ex toto processit ex arbitrio iudicis, & arbitrorum. non enim dictus Bartholomeus aliquid mutuauit episcopo vere, vel ficte, nec potest exigere principale debitum. Et sic est contra naturam mutui, & sic per consequens cessat illud euangelicum: mutuum dantes nihil inde sperantes. de vsur. consuluit. & quod iudex potuerit hoc facere ex potestate arbitraria probatur in c.nisi. de præben. facit quod no. Inn. in c.in ciuitate. de vsur. Itē hoc factum fuit in compositione fructuum percipiendorū a dicta curia ante solutionem ducentorum florenorum, q cum pertinerent ad dictum Bartholomeum, ante solutionem illorum ducentorum florenorum, voluit arbitrator in compositionem sibi tradi sex pro centenario. facit ad hoc, q no. Bar. in l.fistulas.in fi.ff.de contrah. empt. l. Iulianus.§. offerri.ff.de act.emp.& l.fi.ff.de iure do. Et loco interesse licet aliquid percipiatur ex debito si vere interest, vt not. i c. conquestus.de vsur.& in l.curabit.C.de act.emp. ꝑ Inn. in c.sacrosanctæ.de sen.exc.facit l.ii.in fi.& quod ibi no. ff.de eo quod cer.lo. Postremo dico, q & si omnia prædicta deficerent, quæ in veritate iuris subsistunt, non potest cauillari, quoniam si ecclesia Massana, seu episcopus nolint recognoscere illam sententiam, seu transactionem, tanquā personalem, tenētur restituere omnia quæ vigore illius sententiæ, seu laudi consequuti sunt isti: quia non debet laudum

valere

valere pro parte ecclesiæ, & contra canones. Ad hoc. c. 1. & quod ibi no. de in integ. rest. & c. cum olim. de censi. & l. qđ si minor. §. restitutio. & l. intra vtile. ff. de mino. facit quod no. gl. in c. 1. de in integ. rest. lib. 6. Et hoc est aliud, & indeficiens remedium competens dicto Bartholomeo, seu ipsius successori. facit vltra prædicta l. cum precib. C. de re. perm. & præscrip. ver.

Casus consilij sequentis.

Stante quadã constitutione quõdam Federici Imperatoris, quam ipse dedit hominibus, & populo Mastanensi, Regni Siciliæ, tenoris infrascripti: videlicet, viri & vxoris bona omnia a quacunque parte proueniant natis filiis confundãtur, & vnum corpus efficiantur, & volentib. viro & vxore diuidere cum filiis, tertia pars bonorum cedat patri, & altera matri, & reliqua tertia filio, vel filiis. Præmortuo vero patre vel matre ab intestato, & filio vel filiis viuentibus patre superstite, vel matre tertia pars præmortui cedat filiis vel filio. Et sic iidem filii habẽt duas partes, vnam debitam sibi iure naturæ, alterã parentis præmortui. Si vero pater eius præmoriatur testatus, eius stabilis testamento, dummodo in eodem testamẽto de tertia filios suos recognoscat. Si vero pręmoriatur mater, potest de mobilibus tertiæ suæ portionis pro velle testari: stabilia vero ea mortua cedunt filiis. Si autem non sunt mobilia, põt de stabilibus vsque ad medietatem valoris eorundem stabiliũ iusta ęstimatione taxari. Quædam domina habens filios, & bona mobilia & immobilia existens in matrimonio in ęgritudine constituta condidit testamentum, & pluribus legatis de mobilib. factis, legauit ad pias causas quandam rem immobilem. Quæritur, an ex verbis dictæ cõstitutionis, fauore pię causæ dictum legatum valeat.

CONSILIVM LXIII.

1 *Statuta, & consuetudines contra libertatem ecclesiasticam, sunt ipso iure cassa, & irrita.*
2 *Dispositio generalis, non debet extendi ad illicita.*
3 *Statutum ciuitatis vel domini disponens, ne quis donet, vel vendat rem immobilem, alicui non existente de iurisdictionem statuentium, non includit donationem, vel venditionem in ecclesiam.*
4 *Lex quando simpliciter defert aliqua bona, vel certam quotam bonorum, alicui ex bonis alterius, ille sic prægrauatus non potest etiam ad pias causas de bonis alteri delatis testari.*
5 *Bona alicuius quando publicantur propter delictum, non potest ille sic priuatus testari etiam ad pias causas.*
6 *Filiusfamilias etiam ad pias causas non potest testari de bonis aduentitiis.*
7 *Lex, vel statutum potest prohibere aliquem testari, saltem de certis rebus fauore alterius.*

Videtur primo, dictum legatum non valere, † nam omnia statuta & consuetudines contra libertatem ecclesiasticam sunt ipso iure irrita & cassa, vt in c. nouerit. & c. grauẽ. de sen. excom. & in authen. cassa. C. de sacros. eccles. illa vero statuta sunt contra libertatem ecclesiasticam, quæ tendunt contra ea, quæ sunt concessa a principe, vel a Papa ecclesiæ vniuersali, vt no. Inn. in d. c. nouerit. Bar. in d. auth. cassa. Sed constitutio de qua supra, si extendatur ad pias cãs, est huiusmodi: ergo aut non debet extendi, aut tanq̃ contra libertatem ecclesiasticam est ipso iure nulla, quod probatur sic. Imperator concessit priuilegium ecclesiæ vniuersali, cuilibet mẽbro ipsius ecclesiæ super donationib. legatis, & hęreditatibus, vt quilibet haberet liberam facultatem donandi, & relinquendi collegio ecclesiastico. vt in l. illud. & l. 1. & l. fi. C. de sacros. eccl. Insuper priuilegiauit ecclesiam, vt citra traditionem ex solo titulo acquireretur dominium. d. l. fi. Sed per hanc constitutionem tolleretur mulieribus habẽtibus filios, libera facultas relinquendi ecclesiis bona propria: ergo est contra priuilegium ecclesię vniuersali concessum, & per consequens contra libertatem ecclesiasticam. Nec obst. si dicatur, q̀ auth. cassa. & c. nouerit. & c. grauẽ. loquũtur de statutis particularibus: hæc autem constitutio de qua in casu nostro, fuit edita ab Imperatore, qui potuit suam constitutionem limitare. l. princeps. ff. de leg. quia ex quo Imperator concessit priuilegium ecclesię, non potuit amplius illud reuocare. quia ex quo concessit non subdito, transiuit in cõtractum, vt notanter voluit Inn. in c. nouit. de iu. & Io. An. in c. constitutus. de re. diu. & Arch. in c. quicunque. 11. q. 1. Item Papa priuilegiauit ecclesiam huiusmodi relictis adeo, q̀ in eis remisit omnem solennitatem legalem. vt in c. relatum. de testa. quapropter melius & tutius est dicere, vt dictum statum generaliter loquens non extendatur ad pias causas: † quia dispositio generalis non debet extendi ad illicita, vt in c. 1. de iureiu. lib. 6. Ad prædicta facit q̀, õ, q̃ ponit Ioan. And. in c. fi. de immun. eccles. lib. 6. vbi quæritur, † an statutũ ciuitatis vel domini, disponens ne quis donet, vel vendat rem immobilem alicui non existenti de iurisdictione statuentium, vel non sub protectione communi, vel domini, includat vẽditionem vel donationem in ecclesiã: & finaliter concludit, q̀ non: vel si aliud diceretur propter intentionem statuentium contra libertatem ecclesiasticã, & sic nullum mouetur prædictis, & aliis rationibus. Secũdo principaliter sic, constitutio irrationabilis non ligat: nõ enim habet legis substantialia, de quibus iiii. di. erit autem lex. & di. consuetudo. no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. sed hęc constitutio de cuius virtute quæritur, est irrationabilis, si extenderetur ad pias causas: ergo aut non debet extendi, aut tanquam irrationabilis non valet. minor probatur. lex vult, q̀ ecclesiam, seu monasterium debeat quis cõputare, saltem in numero filiorum, vt in auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. sed hæc constitutio hoc non interdicit, sed vires suas porrigit ad pias causas: ergo irrationabilis. Nam si contrarium est rationabile, ergo istud irrationabile. de natura enim contrariorum est, vt si vnum est bonũ & reliquum sit malum. 32. q. 2. hospitiolum. & c. intellecto. de iureiu. Item quis debet magis diligere animam suam, q̃ filios, vt patet in Euangelio, & c. Iacobus. de simo. facit 12. q. 1. pręcipimus. hinc dicit Bar. in d. l. qđ dispositio ad pias causas est magis fauorabilis, q̃ inter liberos. Sed hæc constitutio cõtrarium afferret si porrigeret vires suas ad pias causas: ergo irrationabilis. Tertia irrationabilitas: quia in portione deferenda filiis, facit differẽtiam inter patrem & matrem contra l. maximum vitiũ. C. de lib. præt. Tertio principaliter facit, quia dicta constitutio non dicit mulierẽ, nõ posse de immobilibus pro velle testari: ex affirmatiua vero in aliquibus non sequitur negatio aliorum, quæ alias a iure conceduntur. hoc probatur in c. vt commissi. de hær. li. 6. iuncta gl. & in cle. ii. eo. ti. & ibi bona gl. in ver. ipsorum cõmissariorum. de iure autem communi conceditur parentibus libera facultas testandi, tam in immobilibus, quam in mobilibus. & satis est instituere liberos in aliquo quantũcunq; modico: licet ipsi possint postmodum agere ad complemẽtum legitimę. l. omnimodo. & l. scimus. C. de inof. testa. Et maximè procedũt prędicta si testari volunt ad pias causas: dicamus ergo mentem constitutionis fuisse, vt de mobilib. possit mulier testari pro velle, etiam nihil relinquendo liberis, sed de immobilibus non ita libere. Sed his non obstantibus, quæ recto iudicio non obstant, contrariam sententiã arbitror pręualere: quam multipliciter sic ostendo. Et primo sic. † vbicunque lex simpliciter defert aliqua bona, vel certam quotam bonorũ alicui ex bonis alterius, ille sic prægrauatus nequit etiam ad pias causas de bonis alteri delatis testari: nec ecclesia debet talia bona recipere, vt aperte probatur in c. fi. 17. q. 4. vbi Aug. dicit. Quicunque vult exhæredato filio hæredem facere ecclesiam, quęrat alium, q̀ suscipiat, non Augustinum. Deo propitio neminem inueniet &c. vt ibi. certum autem est, quod portio debetur filio non iure naturæ, sed ex dispositione legali: cum iure naturali alimenta duntaxat filio debeantur, vt in c. ius naturale. 1. di. Non enim potest certa portio deberi filio iure naturali, cum illo iure omnia essent communia, 8. di. quo iure. 12. q. 1. dilectissimus. Et sic lex deferens filio portionem certã in bonis patris, priuat patrem testandi potestate de illa portione, etiam ad pias causas. ita dicendum in proposito, cum dicta constitutio deferat bona stabilia matris pręmoriẽtis, etiam cum testamento ipsis liberis, ergo de illis non potest mater testari etiam ad pias causas. Quod autem dicta constitutio poterit hoc facere patet, portio. n. debita liberis ex bonis parentum, non potest per legem, seu statutum auferri, vel minui, vt est sententia Dy. in regula, indultum. de regu. iu. lib. 6. in c. Raynutius. de testa. & dicit ibi alibi, nõ ita sicut ibi bene probari: attenditur enim consuetudo in deductione legitimę. tenet Cyn. in l. sancimus. C. de nup. & Bar. in l. Titio. §. Titio genero. ff. de cond. & dem. & Bald. in

l. cum

l.cum Leonina.C.de epi.& cle.probatur ratione iuris naturalis, vt supra dixi, filiis debentur solum alimenta: sed iure positiuo fuit eis certa portio, & primo fuit quarta postmodum aucta in tertiam, & dimidiam secundum filiorum numerum, vt probatur in l.cum quæritur. iuncta auth.nouissima.C.de inof.testa. vnde sicut potuit augere tertiam,& dimidiam, ita potuit statui, vt stabilia cedant filiis reseruatis mobilibus in libera facultate materna,& immobilibus deficientibus cedat medietas ipsorum mobilium: vt in d.cōstitutione.ar.optimum.in l.cum ratio.ff.de bo.dam.& eorum quæ leg.& no.in l.nam & si.ff.de inof.testa. & quia pater & filius censentur eadem persona.vt in Auth.de iureiu.a mo.præ.§.1.& in l.fi.C.de impu.& aliis sub.& 35.q.3.c.contradicimus.§.hac authoritate.hinc dominium continuatur io filium l.in suis.ff.de lib.& posth. Cum ergo ista portio statutaria succedat in locum portionis debitę iure communi, eodem iure debet illa censeri: quia subrogatum debet sapere naturam eius in cuios locum subrogatur. de bap. maiores. & c.ecclesia.vt li.pen.facit quod no.Inn.in c.ex ratione. de ap.sicut ergo in illa portione debita de iure communi non potest pater, vel mater testari etiam ad pias causas, vt in d.c.fi.ita nec io ista statutaria, quia eadem ratione mouetur, maximè quia dicta constitutio fuit edita ab Imperatore: & sic est ius commune, quo ad eos. Et idem dicerē, vbi ipsa ciuitas hoc statuisset: quia in hoc habet potestatem a iure cōmuni, vt d.l.omnes populi.ff.de iust. & iu. Secundo principaliter facit, quod no.Io.An.in c.ii.de vsur.lib.6.& Ikil.in 5 l.i.C.de sacros.eccl.vbi volunt,† q in casu quo bona alicuius publicantur propter delictum, nō potest ille sic priuat⁹ testari etiam ad pias causas: quia testaretur de alieno, contra c.filius.de test.Et idem vult ibi Io.An. in bonis damnatorum, quę hodie non publicantur, sed deferuntur agnatis, vt in auth.bona damnatorum.C.de bon.proscr. Et ex quo casu lex defert agnatis,& priuat dominum potestate testandi, non potest testari etiam ad pias causas: quia ex quo lex simpliciter prouider, & non reperitur contrarium iure nostro, standum est dispositioni legali.in c.i.de no.ope.nun.& cum generaliter lex loquitur, generaliter debet seruari.19.di.si Romanorum. & c.solitæ.de maio. & obe. Item ex quo bona deferuntur aliis per legem, pro non dato habetur, qđ ab illo datur, qui de iure donare non potest.1.q.7.Daybertum.l.traditio.ff.de acq.re.do.& c.quod autem.de iurepat. Nec ob.fauor piæ causæ: quia procedit cum testator, quod suum est legat: secus si legat nō suum, vt in casu nostro: nec propter fauorem talium legatorum debet alteri fieri iniustitia.de fo.comp.ex tenore.de don.inter vi.& vxo.nuper.de pœnis.c.suam.facit 1.q.1.non est putanda.si ergo prædicta procedant, vbi lex defert bona ad alium propter delictum, fortius idem dicendum, vbi defert ex ęquitate naturali, & fauore filiationis: cum fauores debeant ampliari,& odia restringi, vt in regula, odia restringi.de reg. iur. lib.6. Tertio adduco bonum tex.in c.quæsitum.17.q.4.in fi.vbi notanter colligitur ecclesiam debere dimittere bona sibi delata, quæ æquitate naturali suadente retinere non potest: licet de stricto iure retinere possit: sed casu nostro omnis æquitas resistit. satis est enim matrem testari posse de mobilib. vel eis deficientibus de immobilibus vsque ad medietatē, vt in dicta constitutione cauetur, q videtur in effectu concordare, vel parum differre in sententia a dicta auth.nouissima.ergo ecclesia non debet hæc bona sibi delata agnoscere: quinimo si de stricto iure posset retinere: iure tamen poli debent filiæ restitui. Quarto adduco no.per Bar.& Bal. 6 in l.a.C.de sacros.eccl.†vbi volunt filiumfamilias oon posse etiam ad pias causas testari de bonis aduentitiis ex generali legis dispositione, quæ prohibet filiumfamilias testari fauore patris, vt l.pen.& fi.C.qui test.face.pos.& hoc videt apertissimè probari in c.licet pater.§.fi. in fi. de sepul.lib.6. vode firmat Bar.pro regula.in l.1.quod vbicunque lex prohibet aliquem testari fauore alterius, nunquam fauore piæ causæ talis prohibitio censetur remissa. quod aperte probatur in d.c.licet. sic est punctualiter in calu nostro, vt patet 7 ex prædictis. † Potest ergo lex vel statutū prohibere aliquē testari, saltem de certis reb. fauore alterius cum hæc sit cōsuetudo.ar.l.venditor.ff.commu.prædio.& l.dudum. C.de cootrah.emp.& l.mercatores.C.de merca.& mer.& quod ibi notatur,& maxime hæc procedunt tenendo gl.singularem in l.illa institutio.ff.de hær.inst.quæ dicit ex gratia cōcedi facultatem testādi: cum de iure stricto quis noo possit testari: cum effectus testamenti conferatur ad illud tempus quo quis est futurus dominus: & sic perinde est, ac si esset constitutum tempore inhabili.l.quod sponsę.C.de don.ante nup.facit c.de vxore.de sepul.& l.in tempus.de hær.inst. de facili enim tollitur, vt no.gl.in cle.2.de offi.or. facit c.ab exordio.35.di.maximè causa suggerente.vt in casu nostro.

Concludo ergo dictum legatum de re immobili licet ad pias causas factum non valuisse. non obstant contraria superius formata. Et primo ad primum dico statutum nō esse contra libertatem ecclesiasticā, nec directè, nec indirectè. Non enim fit prohibitio in odium ecclesiæ, nec prohibent homines generaliter donare ecclesiæ, sed constitutio auget debitam portionem filio,& de portione sic aucta prohibet testari, quod potest, quemadmodum patet in portione debita de iure communi, imo si subtiliter consideretur est cōforme iuri diuino: potest.n. ecclesiā honorare in bonis mobilibus, vel immobilibus, si mobilia non extant, iuxta tenorem cōstitutionis: & in certis bonis prouidere filiis ne paupertate laborēt, cum ipse Deus mandet pauperibus subueniendum,& ecclesia tenetur de bonis suis prouidere pauperi.16.q.1.c.fi.& 12.q.2.aurum. fortius non debet eis bona delata per legem auferre: alias si diceremus contrarium, sequeretur, q lex non posset aliquem priuare bonis suis ex causa contra l.item si verberatum.ff. de rei vend. & no.per Bar.in l.fi.C.si contra ius, vel vti. publ.& Cyn.in l.præscriptione. C.eo.& per Inn.in c.quæ in ecclesiarum. de consti. & contra tex.in c.2.de vsuris. lib.6. & c.cum secundum leges.de hær.e.lib.cum infinitis similibus. Facit ad prædicta, quod in simili notat Bar.in l.rescripto.ff.de muneri.& hon. secus autem vbi quis simpliciter prohiberetur alienare in ecclesia directo, vel indirecto alteri, eo quod bona deferantur aliis. & sic procedit qō q̄ ponit Io.And.de qua supra in contrario. Ad secundum contrarium respondeo, qđ hęc constitutio non est irrationabilis, propter identitatem, & vnitatem, quę est inter patrem & filium, vt supra dixi.& cōtrarium loquitur, cum quis intrat monasterium non condito testamento: tunc enim propter onera computanda monasteria in numero filiorum.secus vbi ante staretur, vt not. in auth.si qua mulier.C.de sacros.eccl.& c.in præsentia. de proba.vel si nullo modo intret monasterium: quia tunc nō tenetur aliquid relinquere ecclesię, salua portione ltīma, de qua in c.2.& c.1.cum sim.de sepul. Item fateor, q quis debet magis diligere animam suam q̄ filios, sed non debet p̄ hoc priuare filios portione eis delata a lege propter ecclesiam. Nam & aliis modis potest animę suę prouidere: maximè quia potest eam honorare secundum tenorem dictæ cōstitutionis. Non obstat quod dicitur de differentia inter patrem & matrem: quia in multis est differentia, maxime de iure duodecim tabularum, secundum quod mater excludebatur a successione filiorum per agnatos ipsorum filiorum. 1

Item istud fuit compescere iudicium maternū: quia mulieres laborant contra propria commoda, & faciliter decipiuntur.l.si pater.C.de sponsalibus. Ad vltimum contrarium respondeo, q dicta constitutio loquitur non simpliciter affirman uė dando facultatem testādi de mobilibus, sed procedit ad vlteriora, deferendo ipsa bona stabilia filiis, & sic per consequens prohibet testari de eis, vt supra dixi.

Probatur secūdo modo in ver.si aūt. vbi permittit de stabilibus testari vsq; ad medietatem, si bona mobilia desūt: ergo a contrario si mobilia extant, prohibet testari de immobilib.ar.in l.inter socerum.§.cum inter. ff. de pactis dotalib.per Bal.in l.conuenticula.C.de epis.& cle.alias si posset ad libitum de mobilibus testari: illa verba constitutiotis essent superflua, contra c.si Papa.de priui.li.6.in l.si quādo.ff.de inof.test. Tertio probatur ex eo, quod versiculus si vero pręmoriatur, venit aduersatiuè ad ver.si vero pater, vbi patri indistinctè permittitur testari dummodo filios de sua portione recognoscat: ergo in ver. si vero præmoriat. voluit diuersum ius statuere ln matre. ad hoc quod notatur in c.at si clerici. de iud.

Casus consilij sequentis.

Visis compromisso, & laudo sequuto,& obiectionibus contra ea,& petitione super nullitate,& responsionib.inde factis, & aliis agitatis inter E. ciuem

uem Vincentium ex parte vna, & A. eiusdem ciuitatis. ponderatis statutis super hac materia disponentibus de duob. contingit compromissum impugnari: attētis maximè quæ obiciūtur de scriptura priuata, & quod fuerit compromissum, & laudatum super vsuris, & quod laudauerunt duo ex tribus alio subsistente irrequisito. Secundo, an obiecta sint talia, & tantę efficacię, q pēdente dicta cā nullitatis, iudex possit, vel debeat de iure inhibere dicto E. q pēdente dicta causa nullam faciat nouitatem dicto A. vel non debeat inhibere attentatis responsionibus, & statutis prædictis &c.

CONSILIVM LXIIII.

1. *Compromissum quando factum est in tres, non valet pronunciatio duorum tertio irrequisito.*
2. *Dictum arbitrorum si est contra Deum, non est illi parendum.*
3. *Laudum est quędam transactio, quæ prima fronte præsumitur iusta & æqua.*
4. *Arbitratores non tenentur scripturas facere, sed satis est extraiudicialiter se informare.*
5. *Iudex ordinarius licet non debeat pronuntiare vltima die suæ iurisdictionis, si tamen pronuntiat valet.*
6. *Causa nullitatis non impedit exequutionem sententiæ, casu quo illa sententia fuit bis per competentes iudices confirmata.*
7. *Instrumentum capitur pro omni charta continente gesta inter partes.*

VEnio ad primum, & assumam ex obiectis ea quæ videntur aliquatenus prima fronte pungere. Videtur enim primo dictum laudum nullum, quia prolatum vltima die termini: fuit. n. compromissum de mense Augusti, & data facultas pronuntiandi per totum illum mensem: arbitratores vero pronuntiauerunt vltima die Augusti. & sic eo die quo nō erāt futuri arbitratores contra l. eum qui. ff. de iuris. omn. iudic. 1 †Secundo, vbicunque compromissum factum est in tres non valet pronuntiatio duorū, tertio irrequisito l. si in tres. cum l. seq. ff. de arbi. & quod le. & no. in c. 2. eo. ti. lib. 6. & in c. vno delegatorum. de offi. deleg. Sed in casu nostro duo iudicauerunt, seu laudauerunt tertio irrequisito, ergo laudū est nullum ex defectu potestatis. & maxime hoc procedit in casu nostro in quo tertius non fuit tempore examinationis. Et sic sumus ex opinione Inn. de quo in c. Raynaldus. de testa. q̄ q̄ Bar. & melius dicat in l. duo ex trib. ff. de re iud. q siue fuerint præsentes tempore examinationis, siue nō, sententia duorum non valet, nisi omnes pronuntiauerint, & hoc ex defectu potestatis: quia omnes simul habēt facultatem pronuntiandi. d. l. duo. facit d. c. vnicum. & c. causam matrimonii. eod. ti. Tertio facit ad inducendum nullitatē laudi & compromissi qualitas causæ, super qua fuit pronuntiatum, quia super vsuris de quibus secularis etiam iudex ordinarius cognoscere non potest, fortius nec arbiter maxime secularis, potest habere potestatem a partibus. Probatur primum ex his, quæ leg. & no. in cle. dispendiosam. de iud. & in c. cum sit generale. de fo. comp. in c. illo vos. de pigno. & c. ad nostram. de emp. & ven. per Bar. in l. Titia. solu. ma. & l. 2. de iur. om. iud. Item fuit pronuntiatum super iuribus ecclesiæ, & de istis spiritualib. non potest in laicum cōpromitti, maximè per laicos, vt i o c. contingit. & c. p tuas. de arbi. iuncto c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. & c. bene quidem. xcvi. di. & c. fi. de reb. eccl. non alien. Quarto, euidenter colligitur nullitas laudi: quia fuit expresse prolatum contra ius maxime diuinum, quo casu arbitramētum, seu laudum ipso iure corruit, vt est tex. apertus in c. examinata. de arb. Quod autem hoc laudum fuerit huiusmodi, patet ex eo, quia mandauerunt arbitri soluere nedum vsuras, sed etiam vsurarum vsuras, quod non solum est contra ius diuinum & canonicum, vt per totum tit. de vsuris. sed etiā contra ius ciuile, vt in Auth. de eccl. ō. & in l. sancimus. C. de vsu. rei iud. & maxime respectu ecclesię: quia voluerunt facere ecclesiam quodammodo vsurariam, nullum enim p̄ceptum arbitratorum ligat ad peccatum, vt no. Host. in c. Quintauallis. de iureiur. vbi dicit, 2 †q vbi dictū arbitratorū est contra Deum nullo modo est illi parendum, quantūcunque interuenerit pœna, vel iuramentum. alle. no. de temp. ord. ad aures. Ego dico hoc procedere nedum in dicto arbitratorum, sed quorūcunque iudicum, vt in c. si dominus, & c. Iulianus. & c. qui resistit. 11. q. 3. Quinto videtur laudū nullum ex eo, quia ex generali compromisso pronuntiauerunt isti arbitratores super rebus liquidis vigore statuti Vicentini. s. super deposito. de quo apparebat scriptura priuata habens ex illo iure municipali exequutionem paratam, sicut instrumentum guarentigiatum, etiam super rebus decisis & liquidatis per compositionem & diuisionem prius inter partes factas contra c. exposita. de arbi. & quod leg. & no. in l. eleganter. §. si quis post transactionem. ff. de condi. inde. & l. post rem iudicatam. ff. de trans. Sicut. n. super reb. liquidis non potest transigi, vt in dictis iuribus, ita nec compromitti, cum cōpromissum sit quædam transactio, vt no. ī Auth. vt diffe. iud. in prin. & in auth. si quādo. C. de iud. no. Inno. in c. Quintauallis. de iureiur. & Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Nec iuuat illa clausula generalis posita in compromisso, vt super omnibus super quibus fuerit laudatum, intelligatur lis & quæstio. &c. quia per verba generalia non videtur data potestas pronuntiandi super iā liquidis, de quibus nulla erat contentio ex regula in generali. de reg. iu. lib. 6. & c. fi. de offi. iud. eo. li. & c. 1. de iureiu. eo. lib. & c. cum venissent. de insti. hinc tamen notanter dixit Ang. de Peru. in quodam consilio, quod incipit viso cōpromisso prorogato. q per illam clausulam non datur potestas pronuntiandi super his super quibus prohibetur transactio de iure. ar. in l. cum hi. §. sed cum lis. ff. de trans. & qd̄ no. Bar. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. & in l. si forte. ff. de cast. pec. Sexto videtur nullum dictū laudum, seu saltem iniquissimum & dolosum, quia attētis oīb. narratis in laudo A. erat creditor. de E. tamen ex hoc laudo remanet debitor in mille noningētis florenis. vnde saltē rōne iniquitatis non meretur exequutionem, sed debet reduci ad arbitrium boni viri, etiam si fuisset iuratum & promissum de non petendo reductionem ad arbitrium boni viri, vt no. Dy. & Io. An. in regula scienti. de reg. iu. lib. 6. & Hostien. in c. Quintauallis. de iureiu. & ibi maxime per Ant. de But. Bar. in d. §. arbitrorum. debet enim illud pactum intelligi si ęquè fuerint arbitrati, & tanquam boni viri amicabiles compositores. ar. l. quęro. §. in locatorem. & ibi per Bar. ff. loca. & d. c. Quintauallis. & plenè per Cy. vbi supra. Sed his non obstantibus puto, q alio non probato dictum laudum non posset dici nullum, nec iniquum, sed præsumendum validum & ęquum. Fundamentum huius cōclusionis est, quia laudum prima fronte, ita est præsumendum & asserenti illud esse iniquum vel nullum incumbit onus proban- 3 di. †Ratio, quia laudum est quædam transactio, quæ prima fronte præsumitur iusta & ęqua, & asserenti contrarium incumbit onus probandi, & non sufficit probare partē fuisse deceptam inspecto vero debito vltra dimidium totius, vt notabiliter probatur in l. Lucius. §. fin. ff. ad Treb. Ita & laudum præsumitur iustum adeo, vt non sufficiat probare partem fuisse deceptam inspecto vero debito, nec quod de iure aliter fuisset pronūtiandum, vt no. Bar. in d. §. arbitrorū. ratio, quia arbitratores non tenentur iudicare secundum ius, sed possunt pro bono concordiæ a iure deuiare & dare id, quod est vnius partis alteri, vt l. si de meis. ff. de arbit. & bonus tex. in c. nisi. de præb. vnde ad deprehendendū iniquitatem laudi, oportet considerare statum litis & qualitatem personarum & compromittentium, & quare venerūt ad compromittendum, & quantitatem deceptionis. Et si omnibus his consideratis reperitur arbitros non pronuntiasse sicut bonus vir egisset, tunc colligitur iniquitas, non dico nullitas, vt no. per Bar. in d. §. arbitrorum. patet ex his quæ leguntur et no. in d. l. Lucius. in fi. & in l. 2. C. de rescin. ven. & c. pen. de emp. & ven. & quod onus probandi iniquitatem incumbit alleganti, tenet Io. An. post antiquos in add. Spe. in ti. de arb. §. sequitur. ver. item quid si compromissum. & Bar. apertè sentit in d. §. arbitrorum. & Fede. consil. 274. Ant. de Bu. in d. c. Quintauallis. facit l. ab ea parte. & l. 4 verius. & l. ei incumbit. ff. de proba. †Item, quia arbitratores non tenentur scripturas facere, sed satis est eos extraiudicialiter se informare. vt not. Innoc. in d. c. Quintauallis. & Bar. in d. §. arbitrorum. vnde absurdum esset dicere, quod pro laudi iustitia non sit præsumendum, cum secundū hoc nullum fere laudum constaret, cum non posset probari exactio. ideo semper dicens se lęsum ex contractu habet pbare, vt in l. 1. C. de fi. instr. & in. hast. fis. lib. x. c. 2. eo. ti. in antiquis. non autem stās pro contractu habet iustificare contractum, ita est dicendum in laudo cum sit quidam contract9, vt supra dixi. facit etiam, quia pro solennitatibus intrinsecis præsumitur. d. l. ab ea parte. in fi. & Insti. de fideiuss. in fi.

& in c.

& in c.præsentia.de proba.no.Inn.in c. innotuit . de eo qui
fur.or.& Bar.in l.sciendum.ff.de ver. obl.& per hoc fundaẽ
intentio stantis pro laudo , & vltra præmissa facit solennis
promisso ipsorum compromittentium , qui promiserunt a
laudo ferẽdo non appellare , vel de nullitate dicere , seu de
iniquitate opponere , nec petere ipsum , vel aliquod in eo
contentum in totum , vel in partem corrigi, emendari,vel
ad arbitrium boni viri reduci . sed illud compromissum, &
laudum inde sequutum, & omnia contenta in eo perpetuo
firma & rata tenere & obseruare,& in nullo contrafacere ,
vel venire &c. Et sic qua fronte allegat nullitatem non vi-
deo , nihil enim continetur in ipso laudo , quod per partes
expresse approbari possit , ergo valuit pactum a principio
factum de non allegando nullitatem, & valere debent acta
saltem vi pacti vbi alia remedia deficerent : ar.eorum,quæ
no.per gl.in c.significasti.de fo.compe.l.vnica.C.q pro sua
iurisdictione.& l.2. C.communia vtriusque iudi. Et q̃q̃ ali
qui casus excipiantur cum dictio nullitatis prohibetur a le
ge,iuxta no.in cle. 1.de re iud.l. 1.ff.de tabu.exhib. tamẽ re
spectu partis renuntiantis,seu solenniter promittentis non
videtur illa locum habere.ar.c.q̃ periculosum. 7.q.1.Et q2
qui totum dicit, nihil excludit.c.solitæ.de maio.& obe.19.
di.si Romanorum.Et ratio diuersitatis potest esse, nã quan
do lex prohibet dictionem nullitatis, hoc facit,non ꝙ velit
actum nullum confirmare,sed propter fraudis præsumptio
nem : quæ quidem præsumptio cessat si probatio offertur
incontinenti.sic procedunt notata in d.l. 1.vel quando alle
gatur nullitas ex respectu defectus iurisdictionis . tũc enim
admittitur exceptio , quia detrahitur illa qualitas,sup qua
lex se fundat in tollendo facultatem dicendi sententiã nul-
lam:quia non est sententia si iudex non habeat iurisdictio-
nem.ad hoc quod not.Bartol. in l. 1.in ff.quod vi aut clam.
& sic procedunt no.in cle.vnica.de seq.poss.sed quando ps
solẽniter promittit nõ opponere de nullitate , hoc facit,q2
vult actum omnino valere in vim pacti,& sic indistincte ꝑ-
cludit sibi viam allegandi nullitatem,cuius validitas depen
det a cõsensu suo,ad hoc,quod no.in c.cum inter P. & c. ex
transmissa.de renun.& in l.nemo potest.ff.de leg. 1.& d.c.q̃
periculosum.& d.l.vnica.C.qui pro sua iuris. Nunc restat
examinare an obiecta sint tantæ efficaciæ , vt prædictis nõ
obstantib.possit dictum laudum dici nullum , vel iniquissi-
mum,& dico ꝙ non . Et primo ad primum iuxta ordinem
dico,ꝙ si bene inspiciatur tp̃s assignatum in compromisso ,
& dies lati laudi , non potest dici laudum non fore laudum
in termino,ꝓut altera pars non bene allegat . Fuit.n.latum
die vltima termini,qđ in dubio fieri potuit, vt expresse ꝓ-
batur in c.consuluit.de offi.dele. vbi dr̃ delegatum posse ꝓ
nuntiare vltima die termini , ergo fortius idem dicendũ in
arbitratore,cuius laudum est potius q̃dã trãsactio,seu con-
tractus,q̃ snia,vt no.in iurib.supra alle.Nõ ob.cõtrariũ, lo-
quitur.n.ĩ ordinario,cuius successor venit . Erubescit.n. in
abdicatione iurisdictionis: secus aũt ĩ delegato vel arbitro,
5 in q̃b.hæc rõ cessat,vt no. Io.An. in d. c.consuluit. ¶Itẽ in
ordinario licet non debeat pronuntiare vltima die sne iu-
risdictionis, si tamẽ ꝓnũtiet,valet,vt no.gl.in c.& si Chri-
stus.de iureiu.in ver.seruãdo.& no.in l.meminisse.ff.de of.
procon.Ex hoc ergo capite non põt dici laudũ nullũ . Ve-
nio ad secundam obiectionem, ad q̃ respondeo illam ꝓce-
dere in dubio, si aliud non fuisset expressum in compromis
so,sed simpliciter fuisset tribus data potestas duob.et tertio
absente & irrequisito,ꝙ fieri potest.nam & iudicib.delega-
tis põt dari ptãs,vt oẽs, vel duo,vel solus,pronuntiare pos-
sit,vt in c.cum plures.de offi.dele. li.6. ergo idem & fortius
in arbitratorib.qui assumũt sibi potestatem ab ipsis cõpro-
mittentib.possunt .n. partes remittere arbitris et solẽnita-
tes substantiales iudiciorum,vt l.diem proferre.§.si quis li-
tigatorum.ff.de arb.no.Bar.in d. §. arbitratorum. & ꝙ hæc
clausula,vt vnus,vel duo pronuntient,possit apponi,nec sit
insolidum.expresse probatur in l.nõ distinguemus. §.cum ĩ
plures.ff.de arbi.& in c.vno delegatorum.de offi.dele. li.6.
Et sic est penitus sublata secunda obiectio. Ad tertiã obie
ctionem , quæ videtur magis dubitabilis , respondeo, ꝙ cã
vsurarum tunc est spiritualis, seu ecclesiastici fori,cum du-
bitatur,an contractus sit vsurarius , quo casu cognitio spe-
ctat ad iudicem ecclesiasticum duntaxat,& hoc casu ꝓpriẽ
procedunt contraria,vt no.Bar.in d.l.& l. Titia. allegata in
contrariis.& c.cum sit generale.de fo. comp.in cle. dispen-
diosam.de iudi. Sed in casu nostro nõ fuit compromissum ,
an contractus esset vsurarius , nec arbitratores pronuntia-
uerunt cõtractum vsurarium, vel non vsurarium, quinimo
nihil fuit dictum de vsuris, sed duntaxat fuit condẽnatio fa
cta ad octo pro centenario,reducẽdo illa octo ad caput an-
ni ratione damnorum interesse.quę quidem prouisio vires
sumit ex duplici capite . Primo ratione conuentionis par-
tium,& potestatis tributę ipsis arbitratorib.ab eisdem par-
tibus,vt patet in laudo in c.quod incipit item soluo.licet.n.
a principio nõ valeat cõuentio dando certum quid pro cẽ-
tenario,vt in c.debitores.de iureiu.tamen post factum quã
do cessat anxietas quærendi,vel inueniendi mutuum bene
valet conuentio: q2 videtur quædam liberalitas & recogni
tio seruitiorum,& resartio damnorum : potest .n. creditor
post factum aliquid sibi liberaliter oblatũ recipere, vt no. ĩ
c.consuluit.de vsur.& 14.q.3.c. 1. facit c. q̃ pio. in fi.el 2.&
c.tua.de simo.Simile videmus in pacto legis commissorię ,
quod in pignorib. reprobatur si tempore contractus inter-
uenit: secus si ex postfacto cum cessat illa anxietas reperiẽ-
di mutuum, vt le.& no.in l. 1.C.de pac.pig.& ibi refert Cy.
& Bar.per Canonistas in c.significauit.de pig.Nec ob.si di-
catur nõ credendum ipsis arbitratoribus, licet hoc asserãt ,
vt in c.quoniam contra.de prob.vbi patet , ꝙ non creditur
iudici,nisi quatenus cõstat per acta.Nec etiam ob. arg. in l.
penul.C.de arbi.potest enim dici aliud esse in arbitratorib.
ꝙ non tenentur facere scripturas, vt supra dixi.vnde eis vi-
detur credendum in his , quæ concernunt factum cũ plene
informati sint & partes elegerunt eos,vt idoneos, saltem si
hæc eadem deponunt coram iudice , vt singulariter voluit
Bart.in d.§. arbitrorum . Item videtur in hoc credendum
ipsis arbitris cum agatur de modico præiudicio, cũ ipsi per
se sine hac cõuentione partium facere potuissent, vt statim
dicam. In his vero quæ sunt modici præiudicii statur ver-
bis enuntiatiuis etiam notarii, vt est gl.no.in c. olim.de cẽ-
si.& idem ibi Inn.facit quod no.gl.in l.optimam. C.de con
trah.& commit.stip. Valuit insuper dicta prouisio ex secun
do capite.s.ex potestate ipsorum arbitrorum,& iuris dispo
sitione . Nam etiam vbi pecunia tradita est in obligatione
potest respectus haberi ad interesse ratione damni contin-
gentis,& lucri cessantis a tempore morę.no.Inn.in c.sacro.
de sen.exc.& gl.in c.conquestus.de vsu.& l.cum allegas.C.
de vsur.& in l.curabit.C.de act.empt. facit l.2.in fi. ff.de eo
quod cer.lo.& quod no.Bar.in l.vnica.C.de sen.quæ ꝓ eo,
quod interest. Item ipsimet arbitri debent se plene infor-
mare de maiori interesse ipsius creditoris, q̃ fuerit facta cõ
demnatio. Et verisimiliter credẽdum est in mercatoribus.
Nec ex hoc debet altera pars conqueri cum ex illa pecunia
soluta nomine suo receperit, vel recipere potuerit quoli-
bet anno certum lucrum ex monte. Item ratione sui depo
siti condemnatus fuit sibi eius aduersarius ad eandem rõ-
nem, vnde vt supra dixi , credẽdum est omnia fuisse ꝑ istos
arbitratores legitimẽ in casu nostro librata & agitata , nisi
per aduersam partem contrarium probetur. Item isti fue-
runt arbitratores , qui pro bono pacis possunt aliquatenus
excedere metas iuris, & condemnare alteram partiũ ad dã
dum aliquid alteri pro pecunia iam retenta, vt probatur in
simili in c.nisi. de præben. Et sic cessat totaliter obiectio de
vsuris & vsurarum vsuris : cum totum factum sit loco inte-
resse , nisi contrarium probetur , & enormis lęsio inde se-
queretur,iuxta no.in d.c.Quintauallis. & d.§.arbitrorum.
Nec obstat,quod dicitur de ecclesia:quia compromissum ,
vel laudum non fuit hic super ius spirituale , quo casu pro-
cedunt contraria , sed super illis pecuniis deputatis ꝑ ipsas
partes ad refectionem ecclesię ,quarum pars est penes ipsas
partes,quibus vt hæredibus incumbit onus ecclesiam infi-
ciendi,& in necessariis fulciendi . vnde laudum in hac par-
te potius concernit præiudicium priuatum ipsarum par-
tium & hęredum,q̃ ecclesiæ,vnde non debemus respicere,
ꝙ ecclesia nominetur in laudo, sed in quem verborum effe
ctus dirigitur, vt in l.cum pater.§.donationis.ff.de leg.2.Et
ex prædictis remanet solutum etiam tertium argumentũ.

Venio ad quintam oppositionem, ad quam dico,ꝙ arbi
tratores non pronuntiauerũt super deposito in præiudiciũ
ipsius,seu contra scripturam priuatam super illo confectã,
quo casu militaret contrarium in fauorem ipsius deposita-
rii,& super discordiis nouiter ortis.s.super damnis & inte-
resse contingẽtib.ex nõ restitutione depositi.Item, vt illius
occasio-

occasione recepta per depositarium deberent restitui, quę omnia nulli dubium est, quin in cōpromissum venire possint, vt est casus in d. c. exposita, de arb. Item plus dico, q̃ etsi pronuntiassent expresse contra depositum, non propter hoc sequeretur nullitas ipsius laudi, quia cum sit illud capitulum per se separatum nō habet inficere alia capitula laudi, quia quot sunt capitula tot sunt sententię, vt in l. virum. §. i. ff. de min. facit quod no. Inn. in c. fraternitatis, de hære. & regula vtile, p inuti. & qđ ibi no. de re. iur. li. vi. Nō ob. sexta, & vltima obiectio. Est enim multum generalis, & superficialis. A. enim erat creditor istius E. certo respectu scilicet depositi. Item iste E. erat debitor vltra depositum rōne hæreditatis, nunc autem ex causa diuersa efficitur creditor. s. quod soluit integram quantitatem pecunię pro isto A. ita q̃ et cōpensato deposito remanet creditor, maxime habito respectu ad damnum, & lucrum, non ad solutionē debiti prouenientis. nec hoc est absurdum cum posset esse debitor certo respectu in parua quantitate, & creditor alio respectu in magna quantitate, ex diuersis enim & separatis non fit illatio, vt in c. ii. de translatio. episc. & in l. neque natales. C. de proba. vnde ex hoc solo non probatur iniquitas, neque enormis lęsio, maxime cum de isto nouo debito constat aperte per libros montis. Ex his ergo cōcludo ad primum dubium, q̃ ratione obiectorum non probatur nullitas, neque iniquitas laudi, & q̃ standum est laudo nisi contrarium probetur. Venio ad secūdum principale dubiū. Et videtur primo, q̃ dicta inhibitio debeat fieri pendente causa nullitatis per tex. in clem. i. de re iud. arguendo per locum a speciali. 6 † Nam, vt ibi patet, causa nullitatis non impedit executionem sententię eo casu quo illa sententia bis fuit successiue per competentes iudices confirmata, secus ergo vbi vnica dumtaxat sententia lata reperitur, vt ibi nota. in glos. & maxime in casu nostro, vbi agitur de exequutione laudi seu arbitramenti, quod non est tanti roboris sicut ipsa sententia. l. i. & quod ibi nota. C. de arbitris. Secundo ad idem facit l. quarta. §. condemnatum, de re iud. vbi dicitur, quod non videtur condemnatus quis vbi sententia est ipso iure nulla, nec sententia nulla potest dici sententia, vt ibi, opponens ergo de nullitate detrahit qualitati actus, super quo ius se undat in exequutione sententiæ, merito debet ipsius exequutionem retardare, iuxta not. per Barto. in l. i. ff. quod vi aut clam. ad idem. l. iudicati. C. si ex fal. instrumen. & l. si pretor. §. Marcellus. ff. de iudic. & capitu. decętero, de re iudic. In contrarium facit l. fina. C. de ordin. cognitio. vbi patet exceptionem nullitatis non impedire exequutionem sentētię. expresse voluit Inn. in c. cū in iure, de offi. dele. vbi dicit nullibi reperiri tactū, q̃ exceptio nullitatis īpediat exequutionem sententię, allegat c. suscitata, de in inte. resti. Et idē gl. ibi in verbo effectum sententię, nisi probatio afferretur in continenti, arg. c. literas, de resti. spo. Nec tunc admitteretur secundam illam gl. si præsumptio calumnię foret cōtra excipientem, quo casu debet mandari prius sententia exequutioni, demum audiri debet per viam agendi. Item & tertio, quo ad casum nostrum expresse videtur cantare statutum Vincentinum sub rubrica de generali exequutione laudorum, vbi in effectu cauetur laudum seu arbitramentū exequutioni mandandum sicut instrm guarētigiatū omni appellatione nullitatis iniquitatis reductione ad arbitrium boni viri oppositione, contradictione, exceptione vel dissensione remotis ac reiectis &c. vbi latius continetur, cum ergo statutum expresse remoueat dictionem nullitatis ad impediendam laudi exequutionem, frustra fit indagatio, an debeat remitti, quid dicemus? certe circunscripto statuto, de iure cōmuni distinguendum cēseo, vt distinguit Bar. post Spec. & Inno. in l. 4. §. condemnatum, pręalle. quem per omnia sequitur Io. de Lig. in cle. i. de re iud. & l. i. ff. de tribu. Et conclusio est, q̃ si allegatur defectus potestatis insinuate, impeditur exequutio, & intelligo quādo probabilis est negatio, alias videtur calumniosa, & non admittenda, vt no. Inn. in c. tua, de cohabita. cle. & mulie. facit, q̃ no. in l. post rem iudicatam, ff. de transac. & certe in casu nostro non videtur probabilis, cum expresse constet de potestate istorum arbitrorum, vt patet ex forma compromissi, & ex his quæ sup. dixi, aut allegatur nullitas aliunde proueniens, & tūc si de ea constat vel constare potest, incontinēti, vel intra tempus quod datur ad exequutionem sentētiæ debet admitti, & impeditur exequutio, alias secus, & sic reduci debent ad concordiam iura superius pro, & contra allegata. Sed in casu nostro casus videtur prima fronte magis clarus, cum statutum expresse tollat facultatem dicendi nullum, & statutum videtur intelligendum, & interpretandum, vt aliquid addat ad ius commune, iuxta nota. per Barto. in l. iii. §. prætor ait, ff. de dam. infect. tamen puto, q̃ vbi nullitas esset clara, vel illico probari posset, & cessaret præsumptio fraudis, quod esset admittenda, & impediretur exequutio sententiæ statuto non obstante, quia mens statuti non fuit velle exequutioni mandare laudum nullum, cum tāto præiudicio partis, sed potius tollere malitiosas oppositiones nullitatis, seu dilationem nimiam euitare, quæ omnia cessant data nullitate manifesta, vel illico cessante fraude manifesta. argu. optimum ad hoc in capitu. literas, de restitutio. spoliato. & per gl. nota. in l. i. §. si autem, de tabu. exhiben. & per Bartol. in l. data opera, C. qui accusa. non pos. & per Oldra. consil. xlv. Nam & statutum generale est interpretandum secundum ius commune, vt nota. Innocen. in capit. causam quæ, de rescript. & satis est, quod producat nouum ius agendi, vel excipiendi, iuxta not. per Bartol. in l. i. ff. ad l. Falci. facit quod legi. & nota. in capit. ex parte, de verborum significa. quàmquam statutum non exprimat causam præallegatam, sed generaliter loquatur, tamen possumus, & debemus coniecturare rationem naturalem statuti, & secundum illam sic coniecturatam extendere, & restringere dispositionem statuti, vt eleganter nota. Cyn. in l. non dubium, C. de legi. in statuto vero præallegato nulla alia bona ratio statuti præter prædicta allegari potest, nec præsumendum est, q̃ lex sit absque ratione, dico tamen, quod per ea quæ obiecta contra laudum ante dicta sunt, non video nullitatem de præsenti, nec illico probādā, per ea quę latius sup. dixi. Iudex ergo discretus consideret obiecta, & obiicienda, & secundum prædicta informabit motum animi sui ad faciendam inhibitionem, vel denegādam. Et in casu quo iuxta prædicta admitteret causam nullitatis ante exequutionem, faciat seruari statutum situatum sub rubrica quomodo procedatur quando instrumentum &c. Nam illud statutum emanauit ad fraudes euitandas, argumen. bonum ex his quæ leg. & nota. in cap. lator, qui fil. sint legi. & optime in capitulo, statutum, de rescrip. libro vi. §. præferendo, & capitu. constitutus, de fideiussor. loquitur enim dictum statutum generaliter, de omni instrumento, & quocunque alio. ad hoc quod nota. Bartol. in lege si quis legatum, ff. de fal. vbi declarat significatum huius verbi instrumentum. 7 † Capitur enim pro omni charta continente gesta inter partes, & vt ibi latius per eū. Item faciunt verba illius statuti loquentia, quæ sunt magis lata, & arbitraria. Et hæc sufficiunt respectu iuris communis, & statuti, quoniam vtraque pars expresse promisit non opponere contra laudum de nullitate, non videtur admittendū, vt supra in principio. dixi, nisi saltem in nullitate concurreret enormis lęsio, vt sic de tali nullitate, non videatur cogitasse, argumen. eorum quæ legunt, & nota. in capitu. veniens, & capitulo Quintauallis, de iureiuran. & per Dyn. in dicta regula scienti, & per Barto. in d. §. arbitrorum, vel aliquid aliud, de quo verisimiliter, non fuerit cogitatum, argumen. cap. fina. de officio vic. lib. vi. & regula in generali, de regu. iur. lib. vi.

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia talis est. Petrus da Mazolinis ciuitatis Bononiæ decessit relictis duobus filiis Mattheo. s. & Petronio, & vxore nomine Agnesina. qui Petronius, & Mattheus post mortem patris eorum steterunt simul, & habitauerunt nulla facta diuisione, nec alia societate facta de nouo. His sic habitantibus Agnesina mater prædictorum donauit Petronio vnam eius domū, his insuper sic habitantibus moritur Mattheus, relictis duobus filiis, Petro, & Bartholomeo, qui veniētes ad diuisionem cum Petronio eorum patruo, volunt dimidiam dictæ domus donatæ Petronio per eorum auiam. Petronius ex aduerso dicit eam totam suam ex donatione sibi facta a matre, neque venire in diuisione. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM LXV.

1 *Fratres remanendo in cõmuni si contraxerint tacite societatem communicando sibi lucra, earum negotiationum quas exercebant, tamen talis societas non extenditur ad alia lucra prorsus separata.*

2 *Mater donando domum alteri ex fratribus, priuat indirecte filium & nepotes debito bonorum subsidio.*

ATtingam breuissime decisionem huius dubii ex propositis omissis argumentis ad vtranque partem ne videat hoc dubium difficile reputasse, cum mihi videatur casus clarus, dico enim dictum Petrum, & Bartholomeum nõ posse ex personis propriis, aut ex personis patris eorum petere partem illius domus a dicto Petronio communi matre sibi donante, sed illam domum præcipuam, & solidam esse dicti Petronii nec venire in diuisionem dictę hæreditatis. Ad hoc primo allego tex. apertum in l. cum duobus. §. Papinianus, vel incipit l. si fratres. ff. pro soc. vbi dicit, ꝙ fratres parentum hæreditates indiuisas retinuerunt vel emolumẽtum ac damnum in hoc commune sentirent, ꝙ tamen aliũde qnę fierunt in commune nõ redigeretur. Et sic quicquid acquirit alter vndecunque ex quo non contraxerunt societatem, vt præsupponitur in facto, non tenetur alteri communicare. Idem est si alter senserit damnum extra res communes, puta, quia fuit damnatus ex maleficio, debet enim id quod soluit ad partem snam imputare, nec tenetur alter alterius sentire damnũ in aliis debitis, quæ ex persona sua contraxit, vt si maritauit filiam vel quid simile fecit, vt l. ex parte. §. filius. ff. fam. erc. plene per Specu. in tit. de iudi. §. sequitur, ver. quid si duo fratres, & ver. quid si isti. per Bart. in l. Titium, & Meuium. ff. de admi. tut. & l. si patruus. C. communia vtriusque iudi. & l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itine. actuque priua. & d. l. si fratres. in quibus locis plus dicit

1 †ꝙ etiamsi fratres remanendo in communi cõtraxerint tacite societatem communicando sibi lucra earum negotiationum, quas exercebant. tamen talis societas non extenditur ad alia lucra prorsus separata, seu bona aliter acquisita, vt ex emptione, & donatione legatis, & similibus, quia tacita societas non extenditur vltra vsum per quem fuit cõtracta, argu. d. l. i. §. si quis hoc interdicto. facit, quod in simili no. Inn. in c. dilectus, de ca. mo. ad idem facit c. auditis, & c. cum olim de præscrip. & ii. q. i. manifesta, & ea causa. q. 4. c. i. & apertius videř probari in l. coiri. cum duabus seq. ff. pro socio, vbi patet, ꝙ etiam si societas sit expresse contracta si non fuit distincta, sed simpliciter contracta extenditur solũ ad vniuersa quæ ex cnntractu veniunt. Quęstus antem intelligitur qui ex opera cuiusque descendit, vt in l. quęstus. non autem veniunt hæreditates, legata, donationes causa mortis, siue inter viuos, quia hæc nõ veniunt ex quęstu, sed plerunque, accidunt ex merito personę, vt ibi dicitur. Fortius ergo in casu nostro non veniunt vbi nec societas fuit cõtracta, non est enim ęquum, vt id quod accidit ex prosperitate fortunę debeat frater alteri fratri, vel nepotibus communicare. arg. instit. per quas personas. §. iii. & §. pręterea,

2 facit l. filię, & quod ibi no. ff. fami. ercis. dico tamen † quod si mater donando illam domum alter ex fratribus priuauit indirecte filium vel nepotem debito bonorum subsidio, vt puta quod non habebat aliud in bonis, vel aliud mon temãsit sibi tãtum, quod lufficeret alii filio seu nepotibus ex eo ad legitimam debitam iure naturę, quod tunc poterunt isti nepotes illam donationẽ reuocare tanquam inofficiosam vsque ad portionem eis debitam iure naturæ, vt legitur, & nota. in c. Raynaldus, de testa. & l. si liqueat. C. de inofficio. donatio. non antem tenetur Petronius simpliciter communicare nepotibus. Concludo ergo, ꝙ si mater adhuc viuit nihil possunt isti nepotes petere, quia viuentibus parentibus nullum ius in legitima competit filiis aut nepotibus, vt l. i. §. si impuberi. ff. de colla. bono. quinimo secundũ Bar. in auth. si qua muller, C. de sacrosan. eccle. solum debetur filiis aut nepotibus per mortem naturalem, & non ciuilem, si nautem mater seu auia est mortua, & tunc aut donatio illa non fuit officiosa modo prædicto, & in nullo reuocatur, sed simpliciter temanet ipsi Petronio aut fuit inofficiosa, & reuocatur vsque ad legitimam portionẽ debitam alteri filio seu nepotibus iure naturę, debet etiã alter filius seu nepotes succedẽtes in locum filii in bonis matris seu auię tertiam habere, quia ambobus filiis est debita tertia, vt in authen. nouissima, C. de inoffi. testam. no. in d. c. Raynaldus.

Casus consilij sequentis.

Viso quodã instrumento in quo cõtinentur in summa qualiter Galeatius olim Techi domini Tegli de Pisis habitans in castro consultorum solenniter vendidit syndicis cõis montis Guidi comitatus Senarum, ementibus pro dicto communi terras, domos, & possessiones quas dictus Galeatius habebat in dicto castro montis Guidi pro pretio, & nomine pretii quadringentorum florenorum auri, quod quidem pretium ex communi consensu promiserunt dicti syndici soluere dicto Galeatio intra quatuor annos hoc expresse acto inter eos, ꝙ donec dicti emptores nominibns quibus supra non soluerint, & soluere distulerint dicto Galeatio dictum pretium quadringentorum florenorum dominium, ac ptoprietas dictarum possessionum, & domorum sit, & esse intelligatur apud dictum Galeatium, & hærędes suos. Et pro pensione, & affictu reseruationis dicti dominii, & proprietaris dicti syndici nomine quo sup. promiserunt, & conuenerunt dare, & soluere dicto Galeatio recipienti pro se & suis hæredibus florenos nonaginta in fine tempore dictę solutionis debẽdę ad vnum annum. His sic inter dictos emptores, & venditores solenniter actis pro parte dicti communis fuit facta solutio dictorum quadringentorum florenorum, videtur enim dictis emptoribus, quod non teneantur ad illorum solutionem, tum quia videtur vsuraria, cũ ex dilatione pretii fuerit facta promissio illorum nonaginta florenorum, tũ quia videtur contra omnem ęquitatem, vt dictus venditor habeat pensionem de re sibi vendita. Quæritur quid iuris &c.

CONSILIVM LXVI.

1 *Vsura an possit erui ex supradicto contractu posito in casu superiori.*

2 *Dominium ex sola venditione non traditur.*

3 *Onus vbicunque apponitur in contractu venditionis, illud videtur pars pretii.*

4 *Contractus ex conuentione legem sumunt.*

DVo ad claram decisionem prædicti thematis sunt videnda. Primum est, nũquid dictus contractus vsuraria prauitate notari possit. Secundo præsupposita contractus iustitia, an saltem dicti emptores possint aliquo remedio adiuuari ne videantur soluisse paitem pretii, & integram pensionẽ illarũ

1 rerum sicut quilibet extraneus conductor. †Circa primũ breuiter puto nullam vsurariã prauitatem posse ex forma dicti contractus notari, nam si ponderentur verba contrahentium iuridice apud dictum venditorem remansit dominium rerum vẽditarum donec debitum integre solueretur cum non teneatur venditor rem tradere ante integram solutionem sibi factam, vt l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empri. Quinimo nec si traditur transfertur dominium nisi sit habita fides de pretio. Institu. de rerum diuisio. §. venditę.

2 † Nec ex sola venditione transfertur dominium, vt in l. traditionibus. C. de pactis. at in casu non fuit habita fides de pretio, quinimo expresse fuit actum contrarium inter contrahentes, vt scilicet dominium remaneret apud venditorem, donec pretium integre solueret, nec fuit res tradita nisi titulo locationis. iuste ergo potuit dictus venditor dictas venditas res dictis emptoribus, vel cuicunque alteri locare donec pretium integre foret sibi solutum. Sicut enim ante solntionem integram pretii recte percipit vẽditor fructus, dicto §. offerri, ita & ipsam rem cuicunque interim locare potest, nec enim interest siue ipse venditor in ipsa remaneat, siue alii tradat, vt mercedem accipiat, vt est text. in l. cum antiquitas, C. de vsu, & habitatione. Quinimo si ipse emptor pretio non soluto fructus sine alio titulo percepisset, teneretur ipsi venditori ad interesse, quia si volebat fructus percipere, non debebat differre solutionem pretii, ut in lege curabit, C. de actionibus empti. Ex quibus clare concluditur ad ptimum, quod nullatenus vsura in dicto contractu notari potest, quæ solum prouenit

ex mutuo vero, vel ficto, vt in ca. consuluit, & in ca. ciuitate, & in c. nauiganti, de vsur. & plene per Ioannem And. in regula peccatum, de reg. iur. li. vi. in mercu. Quod quidem nullatenus intercessit, sed interuenit verus, & purus contractus locationis, & conductionis infra tempus soluẽdi ꝑtii. Et maxime hoc procedit eo attento quod hæc vẽditio non poterat dici vsquequaq; perfecta, cum nec ꝑtium veniret pure de præsenti, nec venditor tenebatur tunc ad traditionem rei, iuxta ea quæ leguntur, & no. in l. necessario, ff. de pe. & commo. rei vendi. Venio nunc ad secundum magis dubitabile, & videtur nullum remedium dictis emptoribus competere antequam integram solutionem constitutam soluant, certum est vt ex prædictis liquet, ꝙ dictarum rerum venditarum dominium legitime donec ꝑtium integrum solueretur, remansit apud dictum venditorẽ. Item ꝙ licite potuit illa res cuicunq; interim locari, vt supra conclusum est, ergo licite potest exigere pensionem. d. l. cũ antiquitas, alias viderẽtur dicti emptores vim inferre, & possessionem interuertere, & vt prædones possidere. l. si ex stipulatione. ff. de acq. pos. l. nec ex vera, & l. cum nemo. C. e.

3 †Secundo probatur sic, vbicunque onus aliquod apponitur in contractu venditionis, illud videtur pars pretii, vt l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. ergo etiam hac consideratione potest exigi illa pensio, licet pars pretii quolibet anno solueretur, cum forte ideo minus vendidit, vt vltra dictum pretium cõsequeretur dictos florenos nonaginta. 4 †Tertio debetur pacto solenniter inter dictas partes habito, nam contractus ex conuentione legem accipiunt, vt in regula, contractus, de reg. iur. lib. vi. & l. i. §. si conueniat. ff. depositi. sic & graue est fidem fallere. l. i. ff. de pactis.

Sed his non obstantibus arbitror dictis emptoribus cõpetere remediũ, vt pro rata soluti pretii fiat defalcatio, seu detractio pensionis, hoc probatur in l. fin. ff. de fun. do. vbi probatur, ꝙ si venditor soluit partem pretii, non acquirit dominium pro parte, vt l. fistulas. §. qui fundum. ff. de contrahen. emptio. & d. §. offerri. tamen integre soluto pretio potest petere fructus pro rata pretii quod soluit. Et hoc tenet ibi Bar. in l. fistulas, præall. & d. §. offerri, quod vr̃ omni iustitia naturali subnixum, de qua argui potest ẽt si lex deficeret, vt l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excus. tutorũ. & extra, de ap. c. secũdo requiris. in fi. no. gl. i. dist. cõsuetudo, nõ enim vr̃ ęquũ, imo iniquũ, vt venditor percipiat integram pensionem, & partẽ pretii, quod cõtingeret maxime in tertio anno, in quo habuit venditor tres partes pretii, si tamẽ hic haberet integram pensionem, ad quod optime facit d. l. Iulianus. §. offerri, vbi tex. dicit, venditorem aut integrã pretii solutionẽ habere debere, aut tenere rem venditam, quasi pignus pro pretio, ergo ęquissimum est vt ad limites soluti pretii restituat fructus, vel relaxet partem pensionis, quod pretium fructuum est, iuxta no. per Bar. I l. si merces. §. vis maior. ff. loca. & in l. cotẽ ferro. §. qui maximos. ff. de public. debet. n. sibi fructus retinere quantum sua interest, & no aliter, sicut obseruatur in persona ipsius emptoris, ꝙ si habuit possessionem vigore venditionis, & solum pretii partem soluit, obligatur ad interesse respectu partis non solutę dũtaxat, & non respectu totius pretii. Sic & emptoribus in casu nostro debet fieri relaxatio pensionis pro parte pretii soluti, & solummodo quatenus ipsius venditoris interest, scilicet respectu partis non solutę, nec debet cũ iactura aliena locupletari. facit optime, ꝙ in simili legitur, & notatur in c. suam. de pęnis. Item facit l. fructus, cum l. pen. C. de act. emp. vbi patet, quod fructus rei venditę post perfectam venditionem, ẽt ante rei traditionem, pertinet ad emptorem, sicut & ipsius rei periculum, & incommodum. l. necessario. ff. de pericu. & commod. rei ven. vẽditor aũt solum potest petere pretium cum vsuris, seu interesse, ꝑtio non soluto, hodie autem cessante vsurarum exactione põt peti interesse ẽt de iure canonico, vt no. glo. in d. l. curabit, C. de actio. empti, & in c. conquęstus, de vsu. Et sic videtur quod solum debet habere dictus Galeatius pensionem respectu partis pretii nõ soluti, reliquam vero partẽ, & interesse non, causa respectu illius, non possit ꝑtẽdere interesse, & quamquam possit instari, vt illud habeat locum in vẽditione perfecta, quæ non videtur fuisse hic, cum pretium nõ esset pure de præsenti soluendum, nec res foret tũc tradenda, iuxta ea, quæ habẽtur, & notantur in d. l. necessario, tamẽ considero mẽtem, & rationem iuris, quæ fuit prouidere vẽditori respectu interesse, non autẽ vt haberet fructus, & partem ꝑtii maxime maiorem, vt contingit in casu nostro. Non obstant allegata pro cõtraria parte. Et primo ad primum dico fatendum, quod ante solutum integrum pretium licuit dicto venditori fructus percipere, & cuicunq; locare, tamen post integram solutionem tenetur restituere, vel defalcare pro rata soluti pretii, voluit Barto. vt patet ex prędictis. Ad secundum contrarium dico, quod contrarium procederet, vbi onus simpliciter apponeretur respectu venditionis. Sed in casu nostro exp̃sse fuit actum, & dictum quod ratione reseruati dominii solueretur illa pensio, possibile enim erat, quod isti emptores non soluissent partem pretii per illos quatuor annos, & tamen integre sine alia deductione, & remissione debuissent dictam pẽsionem, sed facta solutione pro parte debetur pensio, sed debet fieri remissio pro rata soluti pretii, vt patet ex prædictis. Et hoc modo etiam soluitur tertium, dico enim quod pactum debet intelligi modo prædicto, ne iste locupletetur cum iactura alterius, &c.

Casus consilij sequentis.

Episcop⁹ Lucan⁹ priuauit duos canonicos iam pluribus annis absentes, & in ecclesia Lucana non residentes propter absentiam eorum, redditibus. ꝓmisso tamen prius edicto generali apud ecclesiam cathedralem duntaxat cum certo termino, elapsis quinque mẽsibus vel circa dictam priuationem fecit oretenus denuntiari capitulo, ad quod pertinet dictorum receptio de antiqua consuetudine, vt infra terminum huius deberẽt duos canonicos eligere loco illorum iam priuatorum, & sibi repręsentare per eum confirmandos, asserens ad eum pertinete illud ius confirmandi. Quæritur circa prædicta per capitulum dictę ecclesię de pluribus. Et primo, nunquid episcopus potuerit dictos canonicos priuare, saltẽ eo modo quo priuauit, maxime attento statuto dictæ ecclesię confirmato iam ab olim per capitulum, & per multa tempora obseruato in termino qui sequitur, videlicet. Itẽ statuerũt, & ordinauerunt, quod redditus, & prouẽtus qui pro tempore fuerunt in Lucano capitulo, nisi inter residentes per totum annum continuum minime diuidãtur. Si vero taliter residentes per tres tantum menses contigerit absentare, propter hoc de præbenda annua nihil penitus minuatur, sed pro residentibus computẽtur. Quod si vltra remanserit sola eis pro rata temporis portio assignetur, dũmodo quolibet anno ad minus iam fuerint per sex menses continuos, vel interim aliter nihil percipiant de præbenda, &c. Secundo quęritur, nunquid tempus semestre pręfixum capitulo a iure ad eligendum canonicos inceperit currere a tẽpore priuationis dictorum canonicorum, præsupposita priuationis validitate, an a tempore notificationis, & an valuerit dicta notificatio, cum fuit simplici verbo sine scriptura facta. Tertium dubium, nunquid ius confirmandi pertineat ad episcopum, non obstante consuetudine in contrarium secundum quam neminem electum per capitulum episcopus pro tempore existens confirmat, sed libera electio seu receptio canonicorum ad ipsum capitulum pertinuit. Quarto incidenter quæritur, an statuta capituli per episcopum confirmata, & per successores obseruata possint tolli per episcopum nouiter creatum, seu violari contradicente capitulo &c.

CONSILIVM LXVII.

1 *Consuetudo, vt quis non resideat in canonicatu suo, etiam non tenendo vicarium, valet.*

2 *Clericus quando scitur quod est absens, & congrue citari non potest, non debet citari per edictum generale, sed personaliter præfixo sibi termino comparendi.*

3 *Consuetudo, vt solum ad capitulum pertineat, exceptio canonicorum valet.*

COndescendendo iuxta ordinem, primo videtur dicta priuatio ex multis posse impugnari, & primo ex defectu causę, secundo ex defectu ordinis nõ seruati respectu cāę, quia

cũ de cõsuetudine canonici Lucani non reqrãt residẽtiã, q̃ quidem consuetudo videtur approbata tacite adiecta constitutione, & a iure, vt est casus in c. cum omnes, & ibi glo. & Doct. de consti. & melius per Io. And. in c. extirpandę. §. qui vero, de præbend. † vbi vult valere consuetudinem, vt vt quis non resideat in canonicatu suo, etiam non tenẽdo vicarium, si tamen ecclesia indiget potest compelli vt per vicarium deseruiat, ar. c. penul. de cle. non resi. quia potuit dominus episcopus simpliciter stantibus consuetudine, & statuto in contrarium illos priuare, cum nõ possit solus tollere consuetudinem, & statuta ecclesiæ antiqua, & iam per episcopum confirmata, vt in c. cum consuetudinis, de consue. & quod ibi no. Ioan. Andr. & ita episcopus iste si videbat consuetudinem ecclesię onerosam, debuit prius vocare capitulum, & canonicis statuere tempus super residentia fiẽda, quod potest, iuxta no. in c. cum omnes, & per Io. An. in c. ad audientiã, de cleri. non resi. & facto statuto contra antiquam consuetudinem, statutum intimare absentibus, & eos reuocare ad residentiam, quod cum nõ fecerit, sed simpliciter, non habito respectu, vel saltem sine cõsilio capituli ad priuationem processerit, merito dicta priuatio potest dici nulla, vt in c. nouit, de his quæ fiunt a præla. sine consensu, vel saltem consilio dicti capituli. d. c. nouit, & ca. quanto. eo. ti. no. Io. An. in c. i. de consti. li. vi. fortius hoc facere non potest veniendo contra antiquam cõsuetudinẽ, & statutum ecclesię, cum tunc sint duo impedimenta. d. c. cũ consuetudinis. Item præsupposito quod dominus eps potuisset procedere solus contra absentes, attamen ex quo isti defendebantur cõsuetudine, nõ debebat eps illico post terminum procedere ad priuationem, sed mitius procedẽdo facere prius deseruiri ecclesię per vicarium, subtractis redditibus ipsis absentib. Et si tractu temporum perseuerauerint in contumacia procedere ad priuationem, vt no. in simili in c. pe. iuncta gl. de cleri. non residẽ. Item corruit dicta priuatio ex defectu ordinis nõ seruati. † Nam vbi scitur quod clericus absens est, & congrue citari põt, non debet citari per edictum generale, sed personaliter præfixo sibi termino comparendi, vt in c. ex parte, & c. qualiter, & c. inter quatuor, cum si. de cler. non resi. est glos. no. ad quam quotidie fit recursus. in ca. quoniam frequenter. §. si vero, de cle. non resi. est glo. quæ est in terminis in sacris canonibus, quæ dicit sententiam priuationis aliter factam non tenere, & illam sequuntur cõiter Doctores. Item si nescitur vbi est debẽt fieri tres citationes successiue in ecclesia, post quarum lapsum debet absens expectari per sex menses, ut probatur in c. ex tua, de cler. non resid. & adeo requirũtur tres successiue, quod nõ sufficit vnica etiam peremptoria, vt plene prosequitur, & firmat proprie Io. An. in terminis nostris super rubrica, de cle. non resid. in additio. Specu. in vltima quæstione, & hoc sic ius statuit, quia ista citatio nõ fit in personam, nec ad domum, sed ĩ ecclesia, vnde talis canonicus qui nuntiabit absenti, certiorabitur in secũda, vel tertia citatione qui ignorauit in prima. Ad idem facit, qđ in simili no. gl. in cle. i. de vita, & hone. cle. in verbo, tertio. Sed in casu nostro non fuerunt hæc seruata contra istos canonicos, cum mihi verbo fuerit intimatũ, quod aliter sciebatur, vbi erat, nec est ita longe absens, q̀ non posset commode citari, nec fuit citatus personaliter, fortius si non sciebatur vbi erat, tamen non fuit successiue tribus citationibus factis requisitus, nec post illarum lapsum per sex menses expectatus. Ex quibus concludo dictam priuationem non valere, tũ ex defectu causę, tum ex defectu ordinis nõ seruati. Ex his vt superfluum, posset relinqui secundum dubium, sed vt satisfiat quærentibus quid dicendum præsupposita validitate priuationis, dico sic, q̀ aut ad canonicos verisimiliter peruenit notitia priuationis per c. quia diuersitatem. in fi. de conces. præben. & c. licet. de supplco. negli. prælator. nec est necessaria intimatio priuationis, quia certus certiorari non debet, vt in regula, eum qui certus, de reg. iur. lib. vi. & in l. i. ff. de act. emp. & plcoe per Do. de Rota decis. xxv. & Mccccxci. Et hoc breuiter de secundo.

Quo ad tertium dico † valere consuetudinem, vt solũ ad capitulum pertineat receptio canonicorum. Ita eps nõ potest obstante consuetudine vendicare sibi ius cõfirmandi. tex. est in c. cum ecclesia Vulterana, de elec. & c. postulasti. de conces. præben. & c. vnico, ne sede vacan. li. vi. facit tex. iuncta gl. in c. fi. de regu. iur. co. lib. Et hoc communiter tenetur ab omnibus Doctoribus, quinimo ẽt per singulares canonicos posset de consuetudine seruanda fieri promissio, vt in c. fi. de præb. li. vi. facit ad primum c. cum in ecclesia, eo. ti. & lib. Ad quartum dico, q̀ consuetudines & statuta rationabilia, & antiqua non potest eps sine capitulo tollere, nec econtra capitulum sine episcopo, vt d. c. cum cõsuetudinis, quinimo si sint honorabilia ecclesię, non debent tolli ẽt per episcopum, & capitulum simul, vt no. Inn. in ca. accedentibus, de priuil. Si vero tendant in graue præiudicium, seu dedecus ecclesiæ debet eps ea tollere cum consilio capituli, sed si capitulum non vult consentire, potest solus eps conuenire ẽt si interuenisset iuramentum, vt in c. i. de his quæ fi. a maio. par. ca. facit quod no. gl. in c. in fine xi. dist. si aũt factum esset indifferens, tunc puto requiri cõsensum capituli, p dictũ c. cum consuetudinis, & quod ibi no. Io. An. post Abb. Et ex his patet quid dicendum in terminis quæstionis nostrę, vt supra fuit specialius dictum.

Casus consilij sequentis.

In quodam statuto Senẽsi inter cetera sic cauetur. Anchora ordinamo che nessimo contra alcuno presuma nõ pagare gabella per alcuno modo diretto, & obliquo, per le quali douesse pagare gabella, o vero per altro modo, & chi contrafarà sia condennato per ciascunõ che douesse pagare in denari cento &c. Hoc statuto vigente quidam magister cyatorum qui ex quadam reformatione ciuitatis tenebatur soluere nomine gabellæ omni anno quo laboraret seu laborari faceret cyatos libras centũ Senẽsium soluit pro quodam tẽpore gabellam, demum, vno anno omisso, in quo modico tempore laborari fecerat, soluit pro anno sequẽti nullam mẽtionem faciẽdo, quod præcedẽti anno laborauerat, non tamẽ dicit oppositum, sed simpliciter soluit pro illo anno, contra istũ magistrum proceditur postmodum per officialem gabellę proponẽtẽ ipsum fraudasse gabellam, & incidisse in pęnam dicti statuti, dicitur pro parte dicti magistri, q̀ ex eo quod non soluit nullam fraudem commisit, quia non distulit soluere animo fraudandi. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM LXVIII.

1. *Pęna gabella non soluta non transit ad hæredes.*
2. *Fraudem committere dicitur qui ad deceptionem alterius, & ad sui commodum, aut verum tacet, aut falsum exprimit.*
3. *Statuta debent intelligi secundum proprium sensum vocabulorum.*
4. *Frater professus si exiuit ordinem, & accepit vxorem, an inquisitor possit contra illum procedere.*
5. *Publicanus qui conduxit vectigalia a fisco si differat soluere tempore statuto, potest cogi ad satisfaciendum, non tamen incidit in pęnam.*

Videtur primo dictus magister incidisse in pęnam ex eo, quia non soluit, nec se teneri ad solutionem professus est, quod sic ostenditur, ea enim quæ principi soluuntur, aut appellantur vectigal, aut tributum, seu publica functio, vel pensitatio, vt no gl. & Barto. in l. i. ff. de pub. Sed ex non solutione cuiuslibet tempore debito ipso facto committitur pęna ratione tributi non soluti, nec ipso facto confiscatur, vt l. Imperatores, & quod ibi nota. ff. eod. & ratione vectigalis confiscatur tota res, ex qua erat soluendum vectigal, † ita quod hæc pęna transit etiam in hæredes, vt l. fraudati, & l. commissa. ff. eo. quod maxime contingit ex eo quod tales nõ soluẽdo videtur velle fraudare principem, seu gabellã. d. l. fraudati, ergo dictus magister non soluendo pro illo anno, nec aliter debitorem se profitendo, tanquam gabellæ fraudator debet in statuti pœnam ipso facto incidisse. Et pro hoc ad idem facit glo. in l. i. C. de vectig. & commis. & in d. l. commissa, quæ dicit, q̀ si quis profitetur se teneri ad solutionẽ gabellæ, non tamẽ soluit, non incidit in pęnã, sed solũ obligatur ad solutionẽ debitam, vt in d. l. i. secundum vnum intellectum. Si autẽ nec soluit, nec profitetur tanquã fraudator incidit in pęnam ipso facto. Secundo principaliter probatur, & aliter statutum præallega. punit fraudantẽ gabellam directe vel indirecte, sed dictus magister fraudem erga gabellam commisit, ergo &c. minor probatur. is † dicitur

2 †dicitur fraudem committere, qui ad deceptionē alterius, & ad sui commodū, aut verum tacet, aut falsum exprimit, hoc probatur ex his quæ leguntur, & no. in l. iurisgentium, §. dolo malo, §. sed si fraudandi, ff. de pactis, & lege prima, §. dolum malum, ff. de dolo. Sed dictus magister tacuit verum, scilicet se obligatum pro præcedenti anno, & soluit pro sequenti, ac si nulla pcessisset obligatio, ergo ex hac coniectura videtur voluisse decipere commune, & fraudarē gabellam, cum fraus sine dolo esse non possit, qui non nisi ex coniecturis possit probari. l. dolum. C. de dolo. c. pręsumitur, de reg. iur. lib. vi. Et in maleficiis præsumitur dolus, de præsum. c. i. hinc dicit ibi Inno. in c. i. quod vbi infertur malum, vel damnum, semper præsumitur malus animus, nisi contraria præsumptio pręualeat, alleg. l. si obstetrix. §. fin. & l. ita vulneratus, ff. ad leg. Aquil. Sed iste magister damnum, & culpam commisit non soluendo debito tēpore, nec aliter debitum profitendo, sed transiuit ad solutionem alterius anni, ac si in nullo esset obligatus de præsenti, ergo debet præsumi malo animo fecisse, & culposus præsumitur facere fraudulenter, vt in l. magna negligentia. ff. de verb. sig.

Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror veriorem, fundamentum huius meę sententię est illud, vbicunque lex imponendo pœnam corporalem, seu pecuniariam exigit expresse, vel tacite dolum, seu fraudem, vel loquitur per verba dolum seu fraudem importantia, ad incurrendam illam pęnam requiritur quem fuisse vere in dolo, vel in fraude, ita quod non sufficit eum esse in culpa ēt lata, vnde lata culpa his casibus non ęquiparatur dolo, vt probatur in c. si quis suadente. 17. q. 4. iuncto ca. si vero. el ii. de sen. exc. & l. ii. §. hæc actio. ff. vi bo. rap. & l. ii. §. si quis ideo. ff. ne quis fiat ei. & no. in d. l. magna negligentia, & est notabilis theorica Bar. in l. i. ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. & facit, quod ipse no. in l. quod Nerua. ff. deposi. & l. i. ff. de leg. & in l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam, sed statutum de quo supra fit mentio, loquitur per verba importantia fraudem, ergo nō est locus illi, nisi dictus magister fuerit in fraude, nec sufficit, q fuerit in culpa ēt lata, pro quo ēt facit l. i. §. lege, & l. 3. ff. ad legem Iul. de sicar. & l. i. C. eo. tit. posito hoc fundamento verissimo examinare restat vtrum dictus magister fuerit in fraude tacendo solutionem vnius anni, & soluendo pro subsequenti, & profecto in nulla fraude istum reperio. Primo enim iuris regula est pro eo, quæ non præsumit quem dolosum, sed asserenti dolum datur onus probationis, vt in l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. Secundo proba-3 tur ex proprietate verborum. †Statuta enim debent intelligi secūdum proprium sensum vocabulorum, vt notat Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. fraus enim est idem secundum intellectum quem ibi ponit Bar. vel inest dolo, vt species secundum intellectum principaliorem, qui videtur ibi magis placere glo. ita quod fraus non est sine dolo, sed dolus secundum illum intellectum potest esse sine fraude, fraus. n. fit cum aliquem volo decipere, & fallere sine meo commodo, & quis istorū intellectuū teneatur, nō multū curandum, quo ad propositum illud cōiter tenetur, vt sine dolo non committatur fraus, quod probatur in l. fraudis interpretatio. ff. de reg. iur. In dolo autem est communis calliditas, & fallacię machinatio ad circumueniendum, fallendū, & decipiēdum alterum adhibita, vt d. l. i. §. dolum malum, & d. l. iurisgentium. §. dolo malo, sed certe si iste magister erat obnoxius communi pro duobus continuatis annis, & soluit dumtaxat pro postremo nullam adhibuit fallaciam, vel calliditatem ad decipiendum cōitatem, seu gabellam fraudandam, facit enim illud quod a iure cōi sibi permittitur. Nam vbicunque quis est obnoxius creditori ex diuersis debitis, potest soluendo commemorare in q̄ cām vult soluere, vt l. Paulus. §. Paulus. ff. de sol. Nec dicitur committere fraudem in eligendo debitum recens, & non soluendo pro vetustiori cā, vt ibi, cessat enim fraus in eo quod fit lege permittente. l. Gracchus. C. de adult. & c. qui peccat. 23. q. 4. nec aliqua lege cauetur, quod eligendo causam magis recentem teneatur debitor commemorare omnia debita præcedentia, gabella vero vnius anni est prorsus separata a gabella alterius anni, ita quod tot sunt debita, quot sunt præstationes, vt l. cum notissimi, & quod ibi no. C. de præscript. xxx. vel xl. annorum. Tertio probo sic, vbicunque ad aliquod factum potest quis moueri ex causa dolosa, & fraudulenta, & ex causa licita, & honesta, vel saltem nō dolosa, nunquam debemus in dubio præsumere causam fraudulentam, vt est tex. in l. merito. ff. pro socio, facit ca. estote misericordes, de reg. iur. sed dictus magister potuit omittere solutionē ex impotentia soluendi, vel ex obliuione, quia illo anno modico tempore laborare fecerat propter pestē superuenientem, ob quam causam absentauit se longo tēpore a ciuitate, vt mihi præsupponitur in facto, & stetit per biennium antequam aliquid solueret, ergo potius in hoc facto dubio debemus pręsumere aliquam ex istis causis honestis, quam præsumere fraudem, & dolum: cum de quolibet debeamus præsumere bonum, vt in capitu. fina. de præsumptio. & experientia docemur debitores vltra tempus debitum differre solutionem potius ex impotentia soluendi, quam animo creditores defraudandi, & valet in dubio argu. a communiter accidentibus, vt no. in c. i. de cleri. non resid. Item ex alio excluditur præsumptio fraudis, & quod notorie exercebat artem suam, & de omnibus solutionibus fiebat scriptura, vnde non verisimile, quod notorie voluisset suam communitatem fallere, cessat enim præsumptio fraudis, & doli in facto notorio. iuxta nota. per Iacob. Butr. in l. ii. C. de summa Trinita. ad hoc tex. in l. non existimo. ff. de administra. tuto. & l. qui sine. de nego. gest. & l. fin. 4 de ritu nuptia. & hinc concludit Butrig. †vbi supra ad quęstionem quæ fuit de facto, quidam frater professus exiuit ordinē, & accepit vxorem. Quærebatur, an inquisitor posset contra illum procedere, & conclusit sic, quod aut duxit clam vxorem, & præsumitur in dolo, & non errare, & ideo inquisitor debet cognoscere, aut accepit palam, & non pręsumitur in dolo, sed errare. ita dico ad propositum, si iste habuisset animum fraudandi, non laborasset publice, vt fecit, sed in occulto, quia qui male agit, odit lucem, de officio deleg. consuluit, prætera ex omissione vnius anni, & solutione sequentis non infertur pręsumptio quod pro alio soluerit, vnde nec expresse nec tacite mentitur, ideo cessat omnis calliditas, & fallacia, quæ requiritur ad fraudē committendam, ad hoc bonus tex. & quod ibi nota. in l. quicū-5 que. C. de apost. lib. xi. †Vlterius vide, quod si publicanus qui conducit vectigalia a fisco differat debito tempore soluere statutum pretium fisco, non incidit in pœnam aliquam, sed potest compelli, vel cogi ad satisfaciendum cum vsuris modici temporis. l. vectigalia. §. fina. ff. de publ. ergo idem dicendum in isto magistro, qui videtur teneri fisco, ex quodam quasi contractu inito cum communitate, non enim iste magister celauit rem, ex qua erat soluenda gabella, ex quo præsumeretur fraus. l. fraudati. ff. de public. nec tenebatur soluere tributum de re sua, quo casu res incideret in commissum, & sic loquuntur iura superius allegata, sed tenebatur soluere ex quasi cōtractu inito cum communi, iuxta notata in simili, per Bartol. in l. finali, de decre. ab ordi. facien. nec tenebatur ostendere aliquam rem, cum non esset fienda solutio pro rebus vehendis, quo casu procedunt iura quæ loquuntur de professione, & solutione, sed tenebatur soluere ex causa, quia laborabat, vnde si non soluit, est in culpa, non tamen in dolo. Nec isto casu debemus præsumere dolum, per ea quæ supra latius dixi. Et per hoc sit responsum ad contraria in principio formata. Cōcludo ergo dictum magistrum non incidisse in pœnam dicti statuti maxime quia in dubio debemus interpretari in partem meliorem, l. hę causę. ff. de suspe. tuto. & l. interpretatione, ff. de pœnis, & regula in pęnis, de regulis iuris, lib. vi. facit quod no. per Bar. in l. i. ff. de effrac.

Casus consilij sequentis.

In effectu casus talis est, cauetur inter cętera in quodam statuto Senensi, si quis receperit in solutum, & pagamentum authoritate curię aut alicuius iudicis aliquam rem immobilem pro primo, & secundo decreto, vel aliter pro executione sententiæ laudi, vel alterius instrumenti publici, in casibus in quibus ex secundo decreto, vel quocunque modo sibi adiudicata tradita fuerit authoritate curię, vel iudicis, &c. ita quod dominium, proprietas seu possessio talis rei transfertur, tunc in dictis casibus solus recipiens teneatur soluere integram gabellam talis rei, scilicet denarios octo pro libra, & post aliqua subiicitur, ita quod parte semel alienata suffi-

ciat semel gabellam talis rei solui, hoc stante statuto quidã Nãnes domini Angeli habuit ex primo decreto occasione cuiusdã debiti, quędã bona immobilia sui debitoris, & tractu tẽporis obtinuit super eisdem secundũ decretũ, p qđ illa bona fuerunt eidem tradita in solutum, & pagamẽtum, a qua quidem sententia seu decreti interpositione fuit appellatum per partem aduersam, & pendente appellatione factum fuit compromissum in amicos communes, qui inter cętera irritauerunt, & annullauerunt prędictum secundum decretum, ita quod dictus Nannes restituit dicta bona immobilia vigore pronuntiationis arbitrorum. Nunc quæritur nunquid vigore dicti statuti teneatur soluere dictam gabellam, &c.

CONSILIVM LXIX.

1 *Emptor mota sibi quæstione super re empta, si voluntarie compromisit, & succubuit, non habet regressum de euictione contra venditorem.*
2 *Possessionem pacificam non dicitur quis habere, si illico super ea mouetur sibi quæstio.*
3 *Passus secundum decretum potest beneficio legis intra annum offerre debitum creditori, & recuperare sua bona data in solutum illi creditori.*

VIdetur primo dicendũ qđ sic. nam a verbis statuti non est recedendum, nisi aliter constet de mente l. nõ aliter. §. ille aut ille. ff. de le. iii. & c. si. de ver. signi. Sed statutum arctat recipiẽtem rem immobilem ex primo, & secundo decreto ad solutionem gabellę, & iste Nannes habuit illa bona ex primo, & secũdo decreto, ergo tenetur ad solutionem gabellę, statim. n. cum recepit bona ex primo, & secundo decreto, acquisitum fuit ius gabellę l. cedere diem. ff. de ver. signifi. & tenetur ad solutionem ẽt si bona postmodum periissent penes eum, satis. n. est semel fuisse locum dispositioni legis, sicut in simili dicit lex satis esse cõditionem semel extitisse, licet non durauerit. l. si quis hæredem. C. de institu. & substi. Et maxime hoc procedit ex verbis sequentibus in statuto, in eo quod ad solutionem gabellæ solum requirunt, quod dominium seu possessio sit translata in recipiẽtem, at in casu nostro nedum dominium seu possessio, quinimo & possessio fuerit per dictum Nannem per interpositionẽ secundi decreti translata, cum. n. per primum decretum illorum bonorum detentatio esset penes dictum Nannẽ, vř quod per secundum decretum, per quod illa bona fuerunt sibi donata in solutum, & pagamentum, statim acquisiuit dominium, & veram possessionem, cum non esset opus inductione in possessionem, cum ipse idem illa bona detineret, ita quod illa sententia statim traxit secum executionẽ. ad hoc bonus tex. in l. fi. C. de iure do. impe. & insti. de rerũ diui. §. interdum. cum §. seq. & quod no. Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. Nec obst. si dicatur illa bona non durasse penes eum, quin per hoc dictus Nannes non valeat excusari, quia cum ex facto suo voluntario perdiderit sibi imputandum est; non enim debebat compromittere, sed appellationem prosequi. Ad hoc bonus tex. in l. si dictum. §. i. ff. de eui. vbi dicitur, quod si emptor mota sibi quæstione super re empta voluntarie † compromisit, & succubuit, non habet regressum de euictione contra venditorem, debuit enim expectare sententiã iudicis, & sic procedere per actum necessarium. l. vtique. ff. de iud. Quemadmodum. n. non euitasset gabellam, si per transactionem, vel alium cõtractum illa bona transtulisset in alium, quia satis est semel ius fuisse acquisitum gabellę. ar. l. commissa, & l. fraudati. ff. de publ. & l. continuus. ff. de verbo. ob. ita euitare non dẽt, si illa bona perdidit per compromissum, quia compromissum voluntarium est quædam transactio, vt legi. & nota. in auth. si vero contigerit. C. de iu. no, Inn. in cap. Quintauallis, de iureiur. & per Bar. in l. societatem, §. arbitrorũ. ff. pro socio. Et hæc videtur fortior ratio, & videtur de rigore prima fronte concludere, maxime attẽto tex. in l. cum hi. §. si cum lit. ff. de transact. Sed his non obstantibus contrariam sñiam arbitror veriorem, ad q̃ pluribus rationibus ęquissimis & naturalibus moueor. Et primo, quia non potest dici factum maxime in re odiosa, cum non duret factum, vt in c. nam & ego, de verb. sign. concor. ibi positis, sicut in danda actione contra patrem nõ dř versum, cum nõ duret versum. ff. de in rem verso l. si pro patre. §. versum, & verbum recipere, sicut verbum habere, intelligi debet cũ effectu, & non ad corticem, vt in c. relatum, de præb. ita quod dispositio statuti habeat effectum permanentem, de pę. di. i. §. hęc aũt verba, & l. i. §. i. ff. quod quisq; iur. & l. q. i. Marchio. statutum ergo prędictum arctans recipiẽtem bona ex primo, & secundo decreto ad solutionem gabellę debet intelligi, de recipiente cum effectu, ita quod translatio dominii siue possessionis tenuerit, & durauerit. Non. n. potest dici facta translatio, si illico suus effectus extinguitur seu impeditur. ar. optimum. in c. cõmissa. de ele. li. vi. & quod ibi no. vbi patet, † quod nõ dř quis habuisse possessionẽ pacificã, si illico super ea mouetur sibi quæstio, non. n. fuit de mente statuẽtium alligare, & vinculare quem sine commodo, & reali receptione ad solutionem gabellę, cum hoc repugnet rationi naturali, secundum quam nemo debet locupletari, cum iactura alterius, vt in regula, locupletari, de reg. iur. li. vi. & l. nam hoc natura. ff. de condi. indebi. & maxime cum fiscus tunc censeatur abundare cum habeat subditos locupletes. in Auth. vt iud. sine quoquo suffragio. §. cogitatio. Et maxime, quia gabellę sunt odiosę. l. ii. C. noua vectig. instit. non po. & l. vectigalia, & quod ibi nota. Barto. ff. de public. Sed in casu nostro non durauit effectus secundi decreti cum illico per appellationem fuit extinctus, & sic per actum legalẽ sine omni culpa istius Nannis, vt probatur in l. ii. ff. de pę. & l. i. ad fi. ff. ad Turpill. Et licet fuerint opiniones vtrum per appellationem extinguatur sententia, vel suspẽdatur cum tex. iuris cano. communiter dicunt, q suspendatur, vt in c. venientes, de iureiuran. & ca. pastoralis. §. præterea, de offi. delega. & leges ciuiles dicant, q extinguatur in dicta l. i. in fi. attamen satis est quo ad propositum nostrum quod effectus illius sententię ex toto fuerit de præsenti sublatus per appellationem, quod procedit etiam in sententia quæ trahit secum executionem, vt probatur in l. furti. ff. de his qui no. infa. per quas leges probatur quod secuta appellatione, non potest dici istum Nannem habere dominium, vel possessionem illorum bonorum, ergo non tenetur ad solutionem gabellę. Nec obstat, quod iste compromiserit, quia per hoc compromissum solum non perdidit dominium, & possessionem illorum bonorum, cum propter appellationem iste non habuit vigore primi, & secundi decreti dominium, & possessionem. Nec per actum compromissi debet incurrere illam pœnam cum compromittendo vsus sit iuris via legitima, vt in clementi. quandiu, de appellat. & in auth. si tamen. C. de tempor. appella. Et sicut succubuit coram arbitris, ita potuisset succumbere coram iudice appellationis. Item iste Nannes nihil petit ab alio ex eo, quia succubuit, quo casu procederet dispositio l. si dictum, prælle. sed ab eo petitur gabella, ad quã non tenetur, ex quo non habuit effectum secundi decreti, nec per eum defecit quin 3 haberet. Secundo principaliter facit eleganter, † quia passus secũdum decretum potest beneficio legis intra annum offerre debitum creditori, & recuperare sua bona illi creditori data in solutum, argum. optimum in l. fina. C. de iure dot. impe. notanter dicit Bartol. in d. §. Iulianus. si ergo debitor appellatione pendente conuenit cum isto suo creditore interuentu arbitrorum, & recuperauit bona sua, non debet imputari isti, nam sine quolibet compromisso hoc potuisset per supra dicta. Et huic rationi non video responsionem saltem sufficientem, non enim debet iste arctari ad soluendum clero, quod in effectu non habuit. Tertio principaliter facit pro isto Nanne, quia in re dubia est ferenda sententia contra fiscum, vt est tex. nota. in l. non puto, ff. de iure fis. præsertim in casu nostro in quo fiscus contendit de lucro captando, & dictus Nannes de damno vitando, cum ex illo secundo decreto nullum commodum fuerit consecutus, & fiscus nullum damnum passus, & hoc habet maximam ęquitatem, ne fiscus locupletetur contra omnem naturalem iustitiam, & bonam ęquitatem, & cum subditorum dispendio, potest enim in eorum dispositionibus allegari naturalis iustitia. leg. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tuto. & capitulo, secundo requiris. in fi. de appel. & ęquitas præferenda est rigori. l. placuit. C. de iudic. & summam æquitatem iudex ante oculos habere debet, lege quod Ephesi. in fine. ff. de eo quod cert. loco, capitu. finali, de transactionib. Et per hæc patet responsio ad superius allegata, procedunt enim in casibus diuersis a nostro. Concludo ergo dictũ Nannem non teneri ad solutionẽ gabellę.

Casus

Casus consilij sequentis.

Quidã canonicus Massanus iam dudum tenuit canonice quasdam capellas in eadem ecclesia Massana, quibus nunc senectute seu morbo ingrauescẽte, vt illa beneficia, requirunt deseruire non potest, dominus episcopus Massanus eũ impellit, vt capellanũ suis sumptibus ibi retineat, vel saltem cõtribuat ad sumptus vnius capellani ibi positi, dictus canonicus respondet, quod istorum beneficiorũ redditus summam 25. florenorũ vix ascẽdunt, ita quod nõ posset ex eis sustentari, & portionem capellano instituendo tribuere. Quæritur quid iuris, &c.

CONSILIVM LXX.

1 *Beneficium habens si sit infirmus, & teneatur ponere vicarium, si beneficium non sufficiat ad amborum vitæ alimentum quis prouidere debebit.*
2 *Causæ duæ quando concurrunt, quarum vna est naturalis, alia accidentalis, naturalis tunc præualet.*
3 *Beneficium, an quis obligare possit.*

Videtur primo dictũ canonicũ teneri ad dãdũ capellano cõpetẽtẽ portionẽ, licet ex residuo ipse absq; penuria viuere nõ possit, per c. de rectoribus, de cle. ęgr. vbi dicit tex. quod si rector ecclesię nõ valet ex lepræ morbo ecclesię deseruire, dãdus est coadiutor, qui de facultatibus ecclesię cõgruã recipiat portionem, & gl. ibi videtur decidere casum nostrũ. † Quęrit enim quid si ecclesia non põt sufficere vtriq;, & respondet, quod deseruiens ecclesiæ habebit redditus, & illi infirmo prouidebit episcopus, allegat 82. dist. c. i. & ii. Item & secundo non vr̃ licitum, vt quis habeat plures capellanias in eadem ecclesia, maxime si est canonicus, vt in casu nostro, sicut in eadem ecclesia non licet habere plures præbẽdas, imo per adeptionem secundę vacat prima ipso facto, vt in c. literas, & quod ibi no. de conces. præben. & in cle. si. de præben. ita consentaneum non est, vt quis habeat plura cõsimilia officia, vel beneficia in eadem ecclesia, quia decoloratur status ecclesię, & debito officio defraudatur, cũ quis non posset nisi pro vno deseruire, facit quod no. Ioa. An. in c. literas. Sed his non obstantibus contrariam sniam arbitror, de iure præualere. Moueor primo per dictum ca. de rectoribus, vbi coadiutori datur certa portio, ergo omnes redditus remanẽt ibi penes platum. Et sic pinguius prouidetur rectori quam coadiutori. Ergo si redditus vtrique nõ sufficiunt, debet prius prouideri rectori infirmo, tanquam digniori, & pinguius ius habenti, argu. c. dilectus, & c. volẽtes, de off. delega. maxime, quia infirmus cẽsetur seruire, vnde dicit lex, quod famuli ęgroti quos curamus nobis seruire intelliguntur, vt l. 4. §. stichus. ff. de statulibe. & l. in rebus. ff. commoda. per quas leges, & c. i. de cle. ęgro. cũ ibi no. probatur, quod ecclesia tenetur alere rectorem ęgrotum, & si infirmitatis tempore denegarentur clericis alimenta, deterrerentur alii a clericatu, & non reperirentur, qui vellẽt in Dei ecclesia militare, vt dicit tex. in c. i. præalle. Hinc est quod infirmis dantur quotidianę distributiones, quæ non dantur nisi deseruientibus, & diuinis interessentibus, vt in c. i. de cle. non resi. li. vi. per quod patet quod habendi sunt infirmi pro deseruientibus, quod intelligo quando infirmitas fuit immediata cã non deseruiendi, secus siante infirmitatem non deseruiebat, quia tunc non gaudet beneficio infirmi, vt no. in d. c. i. & voluit Inn. in c. ad audientiã. de cler. non resi. † Prǽterea quando concurrunt duę cãæ, quarum vna est naturalis, alia accidentalis, naturalis præualet. l. qui habet. ff. de tutel. facit, quod no. gl. in cle. ii. de off. ord. ergo prius diuidendum est rectori infirmo, qui habet titulũ, & censetur deseruire, quam capellano seu coadiutori, extraordinario nõ instituto, & si ecclesia patitur defectũ in ministris, debet epũs parochię de capellano prouidere, ar. opti. in simili in his quæ legũtur, & no. in c. i. & de his, de eccl. ędifi. vbi patet, quod beneficiatus non tenetur reficere ecclesiã, nisi de his quę sibi supersunt, vnde primo debet prouidere sibi, & postmodum fabricę. Et si non sufficit sibi fabrica, populus vel epũs debet subuenire, vt ibi plenius no. † Ad idem nã tẽpore infirmitatis posset bene aliter non habens vnde viuere, contrahendo debite obligare beneficium, vt no. Io. An. in c. ex præsentium. de pig. & no. in c. i. de sol. Non obstant contraria superius inducta, nam gl. in d. ca. de rectoribus, de iure non probat, quia iura quæ allegat solum dicũt, quod tenetur prouidere illis, qui victum manibus sibi quærere nequeunt, nec loquuntur magis de clericis, quã de laicis. Sed in casu nostro iste canonicus habet beneficia, quibus tẽpore infirmitatis censetur deseruire, & sic debet ex illorũ redditibus sustentari. Et contra illã glossam aperte ibi tenet Vincen. cuius opinionem referunt Docto. & cum eo transeunt, nec illum reprobãt, quinimo Doctor præcipuus secundũ illam opi. Vinc. consuluit in quæstione facti, scilicet do. Francis. Car. Flo. vt ab eo audiui viua voce, & ponit in d. c. de rectoribus. Ad secundum contrarium respõdeo, quod c. literas, & cle. supra alleg. loquuntur in duabus præbendis, non autem in aliis inferioribus beneficiis eiusdem ecclesię. Quinimo consuluit Fed. de Senis consil. cxv. canonicum posse ex dispensatione epĩ habere capellam in eadem ecclesia, cum ex dispensatione eiusdem posset quis habere canonicatum, præbendam, & dignitatem seu personatum, & officium in eadem ecclesia. vt in ca. i. iuncta gl. de consue. li. vi. & hodie ex cõi consuetudine retinere plura simplicia presertim quando non exigunt residentiã seu alterum non sufficit ad sustentationem beneficiati. vt plene no. per gl. in c. gratia, de rescri. li. vi. & cle. gratię. eo. ti. & in c. dudum. el ii. de ele. & per In. ibi. & in c. cum iam dudũ. Et quicquid sit de iure vel consuetudine tantum in facto isto præsupponitur dictum canonicum legitime dictas capellas possidere, nec de tituli legitimitate disputatur, ideo in hoc vlterius non insisto. Concluditur ergo dictum canonicum non compellendũ ad prouidendũ capellano, vel ad contribuẽdũ si detractis sibi necessariis nihil sibi superest.

Casus consilij sequentis.

In hac causa quę ad præsens vertitur inter Iacobum quondam Mattheoli de Fabriano ex vna parte, & Nicolaum ex alia parte super validitate quorundam contractuum. & iuramentorum, ac ipsorum relaxatione pro luculenta decisione habenda. &c.

CONSILIVM LXXI.

1 *Statutum præsumens dolum, & simulationem in certis contractibus, maxime minorum, valet.*
2 *Mulier si renunciat Velleiano in eodem contractu extra iudiciũ nõ valet.*
3 *Statutum disponens in contractu non habet locũ in quasi contractu.*
4 *Statutum laicorum, non valet super spectantibus ad iurisdictionem ecclesiasticam.*
5 *Iuramentum habet vim clausulę, si non valet quod ago, vt ago, valeat, vt valere potest.*
6 *Minor in spiritualibus potest esse in iudicio sine curatore.*
7 *Minor iurans corporaliter se maiorem, cessante dolo aduersarii, excluditur a beneficio ætatis inducto a iure communi.*
8 *Fictio cadit super certo, præsumptio super incerto.*
9 *Iuramentum sine causa legitima remitti non potest etiam a papa in præiudicium alterius.*

Qvinque dubia examinanda informabo. Primum nunquid iuramẽto pręstito in minori ętate per dictũ Iacobũ in eo quod primo iurauit se maiorẽ, & postmodũ iurauit sup obseruatione contractus, inciderit in aliquod vinculũ obstante statuto prouincię, in quo certa solennitas pręfigitur contractibus minorũ qua, posthabita decernitur vt dicti cõtractus psumantur, & fingãtur dolose facti, & nullã obtineãt firmitatẽ, & nihilominus contrahentes cũ minoribus cõtra formã statuti iudicis arbitrio puniãtur. Scdm dubiũ psupposita inualiditate illorũ iuramentorũ, & contractus ex defectu solẽnitatis statutarię, an dictus contractus initus cũ dicto Iacobo minore, possit sustentari ex ratificatione ipsius Iacobi iurõ firmata tpe maioris ętatis, innuendo se in illo contractu fuisse deceptũ vltra dimidiã iusti ptii. Tertium dubiũ psupposita validitate, & vinculo illorũ iuramentorum, vel alicuius illorũ debuerit audiri dictus Iacobus petens absolutionem a domino epõ. Quartum dubiũ, vtrũ dominus episcopus, & eius vicarius iuridice se gesserunt tã in pronuntiando quam in relaxando, dicta iuramenta. Quintũ, & vltimũ quod sint, & esse debeãt partes iudicis appella-

pellationis.in hoc respondeo ad primum. Et primo ad par
tē negatiuam, quod dico iuramento nullum vinculū insit.
1 Valet † enim secūdum oēs statutum pręsumēs dolum, & si-
mulationē in certis cōtractibus, maxime minorum, adeo
quod iuramenta in eis pręstita nullius efficiūtur momēti,
tanq̄ dolo extorta, & simulata, ad hoc l. si mulier, & auth. si
qua mulier. C. ad Velleia. l. principalibus. ff. si cer. peta. & l.
vnica. C. de contra. iud. no. in terminis nostris Bar. in l. oēs
populi. ff. de iusti. & iur. vbi dicit, quod aut statutum simpli
citer annullat iurm̄ non seruata solennitate, & non valet,
aut disponit, vt cōtractus aliter celebratus præsumatur do
losus, seu quod minores dolo præsumantur inducti, & va-
let ēt ad annullandum iuramentum, mouetur quia statutū
potest præsumere dolum, & iurm̄ dolo extortū non valet,
vt in c. cum contingat, de iureiur. & c. ii. de pac. li. vi. & au-
then. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. plus sentit Bal.
in dicta auth. sacramenta puberum, dicit. n. quod ēt si statu
ta non fingant dolum, & simulationem, & ęquitatē, vt pu-
ta, quia malitia hominum illius loci erat prompta ad deci-
piendum minores, valent statuta annullātia iuramenta, &
cum habeāt ęquitatem, & rationem naturalem, nō possunt
dici iuri contraria. fatetur tamen bonā esse cautelā, quæ in
multis locis seruatur, vt contractus contra statuta p̄suman
tur dolo seu metu initi, plenius tamen idem Bal. hanc ma-
teriā attingit in l. non dubium. C. de legi. attamē quoad ca-
sum nostrum vr̄ velle, vt iurm̄ non seruata solennitate sta-
tuti non valeat. dicit. n. in effectu quo ad propositum nr̄m,
quod aut ratio prohibitionis statuti fundatur super ęquita
te naturali, & non valet iurm̄: vt puta quādo statutum fun-
datur super dolo, & simulatione, vt in casu nostro, aut fun-
datur super quadam ęquitate posita, & valet. Et hoc casu
possunt intelligi ea quæ habentur in c. ii. & c. cum contin-
gat, & auth. sacramenta puberum. præal. Et si quis diceret,
hoc procedit respectu iuri interpositi super obseruantia cō
tractus, & non quando iurauit per prius se maiorem. respō
deo, q̄ si illud iuramentum fuit præstitum in eodē contra-
ctu, debet præsumi extortū sicut ipse cōtractus, quia iurm̄
non pręsumitur propria voluntate præstitum, q̄ fere semp
a malo est, vt dicit tex. in c. super hoc. de renun. quia eadē
facilitate qua inducuntur minores ad contrahendū, indu-
ci possunt ad iurandum se maiores. Et si diceremus contra
rium tale statutū nullius foret effectus, cum facile minores
inducti ad contrahendū iurarēt se maiores. Ad hoc bonus
2 tex. in d. l. si mulier. hinc Bar. ī l. ii. C. ad Vell. dicit, q̄ † si mu
lier extra iudiciū renuntiet Velleiano in eodē cōtractu, nō
valet, q̄a eadē facilitate qua inducitur ad se obligādum, in
duci pōt ad renuntiandum, & sic lex esset ludibrio. Idē in si
mili no. io l. si ex cautione. C. de non nu. pec. vbi dr̄, non va
lere denuntiationē in eodē contractu habitā cum quis con
fitetur se recepisse pecuniā mutuā. Ad idem, quod ipse no.
in l. nemo pōt. ff. de le. i. vbi dicit, non valere renuntiationē
exceptionis simulationis in eodem contractu, qui dr̄ simu
latus, quia oīa quæ sunt in eodē instrumento, præsumi de-
bent simulata, si contractus simulatus probetur. Ita dicen-
dum vr̄ in proposito, ex quo p̄ statutum non seruata solen
nitate p̄sumitur cōtractus dolo extortus, oīa tunc gesta tā-
q̄ accessoria, & p̄ambula p̄sumi debent dolo extorta. Facit
regula accessoriū, de reg. iu. li. vi. & l. oratio. ff. de spon. & c.
prudentiā, & c. p̄terea, de off. dele. Sed his nō obstantibus
contrariā sniām arbitror veriorē. Moueor primo, q̄a dictū
statutū non dēt extendi ad iurm̄ prius p̄stitū, cū iurauit se
ante oēm cōtractū maiorē, qm̄ cū statutū deuiet à regulis,
non dēt aliquatenus extēdi ad casum similē fictioni, vt l. 4.
§. hæc aūt verba. ff. de neg. gest. no. Bart. in l. non dubiū, p̄al.
facit qd̄ leg. & no. in c. in nostra. de iniuriis, & p̄ Io. And. in
regula, pro possessore, de reg. iur. li. vi. in merc. & c. statutū,
de ele. li. vi. & l. qd̄ vero contra rōnē. ff. de le. Quinimo qd̄
3 plus est † statutū disponēs sup̄ contractu, nō hēt locū in qua
si contractu, vt no. dicit Bar. in l. apud Iulianū. ff. ex qui. ca.
in pos. ea. & in l. si minor. ff. de acq. hæ. Sicut nec cōtra statu
tū sup̄ quasi contractu, non hēt locū in vero contractu, vt
no. voluit gl. in c. decet, de imu. eccl. li. vi. vbi dicit, q̄ dispo-
sitio illius c. annullās habitū iudicū in ecclesia, non extēdi-
tur ad contractus. ita dicendū vr̄ in proposito, qd̄ statutum
istud disponēs sup̄ contractu nō dēt extendi ad iurm̄ prius
sup̄ maioritate, cū illud nō sit contractus, nec quasi contra
ctus, vt probatur ex his q̄ habētur in l. labeo. la. ii. ff. de ver.
sig. & l. oēm obligationē. ff. de iu. cū ibi no. Quinimo plus,
qd̄ ēt si exp̄sse statutū voluisset cōprehēdere illud iurm̄, nō
valuisset, quia non spectat ad laicos decernere super iuro,
sicut nec super alio iure spirituali, vt no. Host. in c. quēad-
modum de iureiur. probatur in c. venerabilem, de elect. &
no. per Fed. de Senis consi. xci. & consil. xcv. vbi generali-
4 ter dicit † nullum statutum laicorum valere super spectan-
tibus ad iurisdictionem ecclesiasticam. Ad hoc c. si impera
tor. xc. dist. vbi dicitur, quod pro spiritualibus debet ēt im
perator recurrere ad ecclesiam, facit c. nouit, de iu. Proba-
tur ratione inconuincibili, si. n. non valet laicus cognosce-
re de validitate iuri, vel alterius actus spiritualis, vt ī c. tuā,
de ord. cog. & c. lator qui fil. sint leg. & c. si iudex laicus, de
sen. exc. li. vi. & no. Bar. in l. Titia. ff. so. mat. & l. i. de iurisdi.
om. iud. ergo fortius nec super illo statuere, cum statutum
sumat vires a potestate statuentis, de sent. exc. c. a nobis, &
l. fi. de iuris. om. iu. & c. vt animarum, de constit. lib. vi. Nec
obstat si dicatur, quod fuerit pręstitum super contractu, q̄a
statutum præsumitur dolosum, quia hoc iurm̄, vt dixi, præ
cessit contractum, nec pōt dici pars contractus, vnde esto,
quod contractus in totum corruerit, valeret nihilominus
iurm̄, & sic nō debet iudicari secūdum naturā cōtractus. ad
hoc l. ēt. ff. de mi. & l. scire debem⁹, ff. de ver. ob. facit quod
in simili no. In. in cōfessione. in c. fi. de restit. spol. dicēs eam
sustineri, licet corruit iudicium, & probatur in cle. cōstitu-
tionē, de cle. habet. n. iuramentum subsistere per se, nec ēt
accidit cōtractui, vnde potest p̄stari ēt super cōtractu nul-
lo, vt in c. debitores, & quod ibi no. de iureiu. Præterea ma
gis deliberate præsumitur quis venire ad iurm̄, tanquā ad
actum spiritualem, & animę periculosum, quā ad cōtractū
super t p̄alibus, ideo facilius debet præsumi quis dolo indu
ctus super cōtractu, quā super iuramēto, ad hoc quod legi.
& no. in l. cum quis, §. codicillis, ff. de le. iii. & in auth. de iu-
reiu. a mori. pręst. & per Bar. in l. sciendum. ff. de ver. obl. &
l. ii. C. de rescin. ven. facit optime tex. cum ibi no. in l. cū pa
5 ter. §. filius matrem. ff. de leg. ii. Hinc dicimus † quod iurm̄
habet vim clausulę, si nō valet quod ago, vt ago, valeat, vt
valere pōt, vt ibi & probatur in c. ad nostrā. el. ii. de iureiu.
6 Hinc ēt iure disponitur, † vt minor possit in spiritualibus
esse in iudicio sine curatore, & non si super temporalibus,
vt in ca. si annum, de iudi. lib. vi. iuncta glo. l. clarum, C. de
autho. præstan. Ex his concluditur valere primum iura-
mentum quo iurauit se maiorem, cum non probetur ip-
sum Iacobum dolo inductum ad iurandum, nec statutum
ad hunc casum extenditur per supradicta, & cessat per hoc
argumentum supra in contrarium formatum, imo plus di-
co præsumendum quod ipse Iacobus dolo suo iurauerit se
maiorem, cum ipse tunc sciret se minorem, vt ipsemet nar
rat in libello suo, cui contra eum credendum est, l. cum pre
cum. C. de lib. cau. no. Barto. in l. certum. §. si quis absente,
ff. de cōfes. vnde saltem hoc casu debet pręsumi dolus, cum
sciret se minorem, & procedere in dubio debet gl. in l. si al-
terius. C. si mi. se ma. dix. & Ioan. And. post Nico. de Mata.
in add. Spe. in tit. de sent. §. vt autem, post principium, licet
Bar. aliter dicat in d. l. si alterius, sed concordari possunt, vt
si non probatur maiorem sciuisse se minorem, non præsu-
mitur dolus, sed simplicitas, vt voluit Bar. si autē probetur
eum sciuisse, præsumatur dolus, vt in gl. & per Io. An. Nam
iurādo sciēter contra veritatē, non potest nisi dolus præsu-
mi. Ad hoc l. quid enim, ff. de dolo. facit c. illud, & quod ibi
no. de præsum. & hoc de primo iuro. Venio nunc ad ip-
sum contractum, & iurm̄ super eo appositum, si probetur
contractum valere, & tenere, statutum debet iudicari, &
censeri sicut ius commune, & ab eo debet interpretationē
sumere, vt in c. cum dilectus, de consuetu. & l. ii. C. de nox.
no. In. in ca. causam, de rescrip. & Barto. in l. omnes populi.
7 ff. de iust. & iur. † Sed minor iurans corporaliter se maiorē
cessante dolo aduersarii, excluditur a beneficio minoris
ętatis inducto a iure communi, vt in dicta l. si alterius, C. si
mi. se ma. di. Ergo debet etiam excludi a beneficio statuti,
quod etiam voluit Ioan. Andr. & Nico. de Mat. in additio.
prædicta. Pro hoc facit, quia ex quo minor dolose versa-
tur, non debet vti minoris beneficio ętatis. lege prima. §.
in pupillum, ff. depositi. & lege auxilium, ff. de minoribus.

Iste autem iurauit se maiorem, vt supra probatum est,
ergo non debet tanquam minor vti beneficio statuti.
præterea dico, quod etiam cessante primo iuramento vale

re ta-

re tam̃ debet venditio p p iuramentum de ea seruanda ap
positum, q̃a licet valeat statutum quoad infringendũ con-
tractum non iuratum, secus tamen vbi interuenit iuramen
tum, quia non potest statutum laicorum in præiudicium iu
ramenti p̃sumere dolum, alias parata esset laicis via inualli-
dandi omnia instrumenta minorum, & mulierum, præsu
mere. s. vel dolum, vel simulationem, & p̃hibitum vna via,
alia via admitti non debet. ca. tuę. de procu. & regula. cum
quid vna via. de reg. iur. lib. 6. & ideo eleganter in hoc passu
dixit do. Ant. de But. in c. cum contingat. pręal. quod aut ap
paret legitima causa præsumendi dolum seu simulationem
in contractibus minorum, & impeditur virtus iuramenti,
aut non apparet legitima causa præsumendi, & valet iura-
mentum, ẽt si statutum specifice annullaret iurm̃. Ego vero
latius hunc articulum examinaui in quadam disputatione
mea, & nouissime in lectura illius c. cum cõtingat, & ibi tũc
conclusi, nũc etiam de nouo concludo, q̃d ex quo nulla ap
paret specifica, & verisimilis coniectura præsumendi dolũ,
vel aliam illicitam causam, non sufficit statutum ad euacuã
dum iurm̃, quia non apparente causa vrgente, nõ debet nec
potest impediri obligatio quærenda. ar. 15. q. 1. sunt quidã.
& q̃d no. Inn. in c. quæ in ecclesiarum. de const. & melius in
c. quia plerique. in fi. de im. eccl. & p legistas in l. fi. C. si ɔ ius,
vel vtil. pu. esset. n. tale statutũ cã p̃fidiæ, & periurii, ɔ l. 1. C.
si adu. ven. & contra iura canonica, nec debet credi verbis,
enuntiatiuis statuti, cum talibus verbis non sit credẽdum,
ex quo materia non pendet a mera dispositione statuentiũ.
iuxta no. per Bar. in auth. si quis aliquo documento. C. de
eden. & in l. si forte. ff. de castr. pec. & l. sciendum. ff. de ver.
ob. Sed oportet, q̃d extrinsecus probetur cã, puta quia in
loco statuti minores consueuerant dolo induci, extrinsec⁹
cã probata. Et pro hoc facit c. 2. de pac. li. 6. vbi tex. dicit ta
lia iuramenta omnino esse seruanda, & tex. in authẽ. sacra-
menta. dicit inuiolabiliter, &c. nisi dolo, vel metu probent̃
extorta, q̃d hic non probatur. Quinimo si bene ponderent̃
verba illius statuti, statuentes videntur dubitasse de vero
dolo, in eo, q̃d in statuto dr̃, quod contractus præsumatur,
& fingatur dolo extortus, vnde pondero verbum fingatur,

8 † Fictio enim cadit super certo, & præsumptio super incer-
to, & quod potest esse verum, vt no. ĩ l. vnica. C. de rei vxo.
act. §. accedit. in verbo præsumatur, & per canonistas in c.
is qui. de spon. Et sic voluerunt statuentes fingere dolũ, vbi
non erat, quod non potuerunt facere in præiudicium iurĩ.
Ex hoc verbo clare arguo, quod non habuerunt sufficien-
tem causam pręsumendi dolum, alias non fuissent vsi ver-
bo fingatur. Præterea si laici non possunt cognoscere etiam
incidenter, & accessorie de validitate iurĩ vel alterius actus
spiritualis. d. c. tuam. de ord. cog. & c. lator. qui fi. sint leg. ita
& fortius in re dubia statuere etiam incidenter, & necessa-
rio. Concludo ergo dictum contractum valuisse, & valere
& firmatum esse iuro, iuxta no. per Bar. in l. si quis p eo. ff.
de fideiuss. & per canonistas in c. cum contingat. pręal. & di
ctum Bar. in d. l. omnes populi. & Bald. procedat quando a
principio se non iurauit maiorem. Et quando probatur sta
tuentes habuisse probabilem causam præsumendi dolum,
& per hoc sunt sublata argumenta in contrarium formata.
Et hęc conclusio maxime est tenenda per ea quę infrà in se
quenti dubio subiiciam. Condescẽdo ad scd̃m, in quo, vt
prolixitatem euitem, conclusiue procedam. Et dico illam
ratificationem si facta fuit in maiori ętate sine oĩ scrupulo,
imponere oẽm finem, & silentiũ huic concertationi, ita, vt
absque aliquo dubio nulla posset nunc allegari deceptio, ẽt si
probaretur vltra dimidiã iusti pretii, ẽt quando interuenit
iurm̃, q̃d hẽt excludere remediũ. l. 2. C. de resc. ven. & ibi no.
p gl. & Bar. & per gl. & Doc. in l. pe. de emp. & ven. Tum q̃a
iste Iacobus dixit, q̃d certificatus de vero p̃tio rei venditę,
quod plus valebat, donabat quod sufficit secundum Bar. in
d. l. 2. facit l. si quis donationis. ff. de contrahen. empt. Et li-
cet hęc verba protulerit dictus Iacobus in primo cõtractu
cum esset minor, tamen ex quo illum postmodum ratifica-
uit, & approbauit, videtur de nouo protulisse, & contraxis
se. l. 1. C. si ma. factus. Facit q̃d in simili no. Bar. in l. Theopõ
pus. ff. de dot. præl. & l. eos. ff. de fals. & q̃d no. in c. cũ in tua.
de test. Item facit vna consideratio inconuincibilis, ex quo
eñ is qui idem cõfitetur, vr̃ exclusus ab omni beneficio, ut
consideretur non per errorẽ donasse, quod plus valet, & p̃-
sumi debet, maxime ex spatio medii temporis veraciter de
vero valore rei. ad hoc tex. optimus, in l. si mulier, & in l. vni
ca. prope fi. C. de plus peti. no. Bar. in l. cum scimus. de agri.
& censi. li. 11. Et hoc est pręcipuum in hac materia, licet pri
ma confessio seu donatio fuerit facta tp̃e inhabili, vt proba
tur in d. l. si mulier. Venio ad tertium, & procedam tam in
hoc quam in sequentibus conclusiue, vt nimiam prolixita-
tem euitem. Et dico, q̃d non debuit dictus Iacobus audiri
absolutionem petens, vt patet ex prędictis cum nulla inter
uenit deceptio: etiam si probaretur valor rei vltra dimidiã
pretii soluti. sponte enim donauit, q̃d potuit, cum esset ma-
ior ętate, tp̃e ratificationis. d. l. si quis donationis, & sic etiã
si de facto absolueretur a iuro, contractus tamen remaneret
firmus, & irreuocabilis, cum sit de iure gentium. l. ex hoc iu
re. ff. de iusti. & iu. adeo quod etiam papa non posset illum
reuocare. ad quod no. Inn. in c. 2. de consti. vti. & in c. inqui
sitioni. de sen. excom. nam ea quę sunt de iure gentium per
principem tolli non possunt, in cle. pastoralis. de re iudi. In
sti. de legi. agna. tute. in fi. & de iure naturali gentium, & ci-
ui. §. sed naturalia. per legistas in d. l. fi. C. si contra ius, uel
vti. pub. & pręsupposito etiam quod dicta ratificatio non in
teruenisset, non debuisset ad hoc audiri, quia non probatur
lęsio enormis, imo nec aliqua si bene ponderentur dicta te
stium, vt patet ex eorum dispositionibus. & ex no. per Bart.
in l. pretia rerum. ff. ad le. Fal. & d. l. 2. de rescin. uẽ. & per gl.
in c. cum causa. de testi. & ideo non subsistẽte lęsione enor-
mi, non debet minor audiri. pro hoc dicta auth. sacramen-
ta. quę mandat iuramenta inuiolabiliter obseruari, & d. ca.
2. de pact. li. 6. vbi dr̃ oĩno seruentur &c. per illũ tex. tenuit
ibi Archid. contra Nico. in ca. cum contingat. de iureiu. vbi
dixit mulierem posse in illo c. 2. instare, ut absoluatur, nam
hoc falsum est per dicta iura, & tenet do. Anto. in d. c. cum
contingat. & ego semper tenui, & latissime fui prosecutus ĩ
dicta disputatione, nam si indifferenter contra illa iura pos
set peti absolutio, seruirent quasi de uento. q̃d non est dicẽ
dum, cum emanauerit cum tanta solennitate. Non est aliqs
tex. in mũdo, qui hanc absolutionem hoc casu indulgeat.
Nec obst. c. 1. de iureiu. & no. in c. debitores. eo. ti. quia ibi
creditor usurarius non restituendo ideo compellitur rela-
xare iuramentum, uel auditor petens absolutionem: quod
non contingit in casu nostro, ex quo deceptio non probat̃,
& hoc in dubio ita est tenẽdum, quicquid alii senserint. Ex
his infero ad quartum dubium, in quo dico dictum ep̃m, &
eius uicarium in hoc facto salua eorum reuerentia non be-
ne p̃cessisse: primo q̃a absoluerunt dictum Iacobum nulla
lęsione legitime probata contra iuramentum. Item quia
ratificauerunt illum contractum, & si aliquid plus ualebant
dicta bona, hoc donauerat emptori, & donatio p̃fecta fuit,

9 ut c. fi. de dona. † & iuramentum sine causa legitima remitti
non potest, etiam a papa in præiudicium alterius, maxime
in lata sñia, ut no. Inn. in c. cum inter. de renun. glo. & cõiter
Doc. in c. quanto. de iureiu. ex quo potest dici, q̃ illa absolu
tio non ualuit, quia facta a non habente potestatem. Item
quia dictus Iacobus in primo contractu scienter, & appen-
sate declarauerat iurando se maiorem. Et sic non debebat
consequi beneficium absolutionis aduersus scd̃m iuramen
tum: quia frustra legis auxilium inuocat, qui committit ĩ le
gem. de usur. quia frustra. Itẽ pronuntiauerunt, & absolue-
runt super non petitis, contra oĩa iura uulgaria, & p̃sertim,
in eo, q̃ fuit pronuntiatum super ipso contractu, cum tantũ
fuerint editi super accessorio, s. super iuramẽto. nam super
contractu debuerunt causam cõseruare proprio iudici, ut ĩ
c. lator, & c. causam. pręall. & quod not. in c. de prudẽtia. de
do. post diuor. resti. & c. causam. qui fil. sint legi. & c. nouit.
de iudi. Ex his omnibus infero ad ultimum, uidelicet q̃d
iudicis appellationis officium est in pronuntiando bene
fuisse appellatum, et male sententiatum, et absoluendo di-
cere dictum contractum ualere, &c.

CONSILIVM LXXII.

1 *Transactio facta cum aliquibus ex pluribus habentibus idem ius non extenditur ad alios.*

2 *Pactum, vt emphyteuta non possit expelli ex cessatione solutionis canonis, valet.*

3 *Consuetudo qualibet contra ecclesiam non est semper nulla.*

IN negotio Guidonis Pauli de Vrbino sup iure emphyteutico duo ad claritatem totius materię excutienda incumbunt.

Primo

Primo, an capitula inita inter cōe Vrbini,& capitulum ecclesiæ eiusdem ciuitatis super iure emphyteutico extendātur ad bona cuiusdā abbatię,sita in territorio alieno. Secūdum dubium,p̄supposito qđ dicta capitula non sint ad hūc casum extendenda,an saltem possit dictus Guido Pauli defendi ex consuetudine ibidem obseruata, secundum quam bona cuiusq; ecclesię in territorio Vrbini consistentia ex defectu canonis non soluti,non possint eripi ab emphyteuta,sed agi debent duntaxat ad solutionem ipsius pensionis, &c. Circa primum breuiter dico dicta capitula nullo iure extendi debere ad bona dictæ abbatię. Primo ex defectu potestatis statuentium:non enim potuerunt laici statuta facere in præiudicium ecclesiarum etiam respectu bonorum consistentium in eorum territorio,vt expressum est in c.q̄ in ecclesiarum,& c.ecclesia sanctę Marię.de const.& 96. di. bene quidem.& c.si.de reb.eccl.non alie. facit auth. Cassa. C.de sacrosan.eccl. Secūdo,ꝗ etiam data potestate statuētium,non debet fieri extensio ad bona illius abbatiæ:quia, vt clare patet ex verbis vltimi capituli,per quæ fit extensio illa dirigi debet ad personas,vt ibi per omnes syndicos,& procuratores, seu alio quouis nomine,& omnes factores, quarumcunq; ecclesiarū,abbates,monachos,&c. Ideo nō comprehendit bona eorum qui sunt de illo territorio etiā si alias essent bona supposita iurisdictioni statuentium, vt clare patet ex no.per Inn.in c.postulasti.de foro compe.& Bar.in l.cunctos populos.C.de sum.tri. facit quod no. Ioa. And.in c.cum secundum leges.de hæreti.li.6.licet enim capitula cum canonicis videantur scripta in rem,tamen extēsio quæ facit ad propositum nostrum,est concepta in personas,non enim fuit dictum,vt illa capitula haberent locū in bonis omnibus sitis in territorio Vrbini, quo casu diceremus legē esse datam verbis,& nō rebus:sed fuit dictum, vt personę deberent illa capitula seruare,& seruari facere. Et sic non possunt comprehendere abbates de alieno territorio,arg.in l.1.ff.de tut.& cur.da.ab his. Nec eo capite, quia canonici cōsenserunt,tenentur abbates ad illorum obseruātiam:quia pactum nō extēditur ad alienas p̄sonas,vel res. 1 l.si vnus.§.ante omnia.ff.de pac. †Quinimo transactio facta cum aliquibus ex pluribus hābentibus idem ius,non extenditur ad alios.l.1.C.de transact. Dico etiam, qđ si eps & capitulum consensissent,adhuc non fieret extensio ad illum abbatem.per c.vestra.& quod ibi not.Inno. de locato. Ex quibus clare concluditur ad primum dubiū,quod virtute illorum capitulorū seu extensionis nō potest dictus Guido Pauli se defendere. Venio ad scd̄m, vtrū saltem vigore cōis obseruantię, & consuetudinis possit defendere se. Et primo vr̄ quod non: quia talis consuetudo esset damnosa ecclesiis, ergo non valet,vt in c.1.de consue. Secundo videtur, ꝗ sit contra substantiam contractus emphyteutici,cū de natura ipsius sit, quod pensione non soluta intra biennium possit emphyteuta per dominum expelli, vt in ca. potuit.de loca.& in l.2.C.de iure emphy.& insti.loca.§.adeo. loquor de emphyteuta ecclesię. Nam in iure priuato requiritur statutum tempus,vt in d.l.2.consuetudo autem cōtra substantialia actus non valet,vt in c.2.iuncta gl.de consue. li.6.facit l.p seruum.ff.de vsu & habita. Item video quod si fiat pactum in quo dicatur,vt non possit expelli,tamen intelligitur si soluerit pensionem, vnde si cesset soluere p biēnium, pōt nihilominus expelli etiam pacto non obstāte,vt est textus no.in l.quęro.§.inter locatorem.ff.locat.quod ergo non pōt facere pactū,non debet posse inducere consuetudo,iuxta no.per glo.C.de decr.decu.super ru.li. 10. Sed his non obstantibus contrariam sententiam puto de iure 2 veriorē. Moueor primo,quia valet† pactum, vt emphyteuta non possit expelli ex cessatione solutionis canonis,vt notanter determinat gl.quā sequitur Bar.in l.2.C.de iure emphy.pręall. Ergo dēt valere consuetudo cum sit fortior quā pactum priuatorū,vt probatur in c. fi. de consue. facit, qđ no.gl.super rubrica præall.& quod not.Bar.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur. Nec istud pactum est contra substantialia contractus, sed potius contra substantialia esset si fieret pactum vel consuetudo, vt nulla soluta pensione teneret contractus,quia non consistit locatio vel emphyteusis sine mercede seu pensione.l.si merces.ff. loca. & d.§. adeo. sed quod agatur ad pensionem & non fiat expulsio,non est contra substantialia,sed contra accidētalia,cum illa sint de substantia sine quibus actus consistere non potest. Insti.de emp.& ven.§.pretiū.no.Bar.in l.prolatā.C.de sen.& interlo.om.iudi.constat aūt contractum emphyteuticum consistere sine expulsione.d.c.potuit.nam cessante pacto,& consuetudine potest proprietarius non expellere emphyteutam, sed agere ad pensionem,vt in d.c.potuit.& quod ibi not. & in d.l.2.ergo valet pactum.l.2.§.si conueniat.ff.deposi. & c. vnico.de commoda.& regula cōtractus ex cōuentione. de reg.iur.li.6. Pręterea papa mandat decidi causas ecclesiasticarum personarum,& clericorū scd̄m cōsuetudinē patrię, vt in c.3.de eo qui mit.in pos.facit c.constitutus.de in integ. resti.& tex.a contrario sensu in c. cum causa. de re iudi. & quod no.Bar.in d.l.cunctos populos. Et intelligo, vt omnis cesset obiectio quando est consuetudo cōmunis tam laicorum q̄ clericorum, sicut contingit in casu nostro. Non enī potuisset hic induci cōsuetudo,sine tacito consensu clericorum,& ex nō vsu inducitur cōsuetudo qā vsus licēt in se tacitum actum cōtra dispositionem iuris cōmunis.iuxta plene no.p Io.An.in c.Ioannes.de emp.& vend.& Cy. in l. 2. C. q̄ sit longa consue.& probatur in dicto c. Ioannes. intelligēdo tamen iuxta no.per Cy.in loco præal. Consuetudo non potest dare legē omnibus rebus existentibus in territorio, cuiuscunq; sint, vt in l.ętatem.§.rebus.ff.de censi.& l.munerum.§.patrimoniorum autē.ff.de mune.& ho.facit 8. di. q̄ contra.& 12.di.illa.& c.illud.& quod not.Inn. in c. postulasti,& Bar.in d.l.cūctos populos. Et in proposito facit quod ponit Feder.in consi.96.& Io.An.post Archid.in cap.1.de immu.eccl.li.6.vbi quærūt de bonis abbatię existentibus ī alio territorio q̄ sit ipsa abbatia. Nō obstāt cōtraria superiꝰ allegata. Ad primum dico hanc cōsuetudinem nō esse multum damnosam ecclesiis,satis cū est iam posse cōsequi pensionem statutam,& hoc ęquitatem habet quam ecclesia de 3 bet prę aliis obseruare,vt in capi.suam.de pœnis.†Non. n. quęlibet consuetudo cōtra ecclesiam est nulla, sed illa quę magnum pręiudiciū affert,& nulla ratione fulcitur.ad hoc c.cum dilectus.de cōsue. & c. cū ecclesia Sutrina.de ca.pos. & proprie.c.2.de cōsue.li.6.& c.abbate.de ver.sig.cum multis similibꝰ. Ad primum supra satis respōsum est. Ad quartum,& vltimum dico quod procedit quādo simpliciter fuit conuentum ne inuentus colonus seu inquilinus expelleretᷣ. intelligitur enim tacita cōditio si pensionē soluerit, ut ibi, sed nos loquimur quando expresse habet consuetudo, vt emphyteuta non possit expelli, & canone vltra biennium non soluto,sed agi possit, vt soluatur, quo casu puto valere cōsuetudinem contra ecclesiam ēt alibi sitam,ex quo bona sunt in territorio, pro hoc quod contractus super re videtᷣ initus secundum consuetudinem loci licet expresse dictum non sit,vt in l.quod si nolit.§.quia assidua,ff.de ędil.edicto. no.Bar.in l.nemo est qui nesciat.de duobus reis.facit l.fi. in fi.C.de fid.instr.

Casus consilij sequentis.

In disputatione quę vertitur inter Laurentium dictum Pallo,& socios ex vna parte,& Baltazarem Gentilis ex altera parte super captura, & detentione ipsius Baltazaris occasione debiti paterni, viso quodā quinternulo mihi oblato, in quo duntaxat continētur quędam statuta,& reformationes ciuitatis inclitę Florentię,ac etiam sententia lata per officiales mercantiæ contra dictū Baltazarem in fauorem dicti Laurentii,& sociorū, & qbusdam simplicibus excusationibus allegatis p parte dicti Baltazaris.

CONSILIVM LXXIII.

1 *Confiteri contra se quis potest,pro se autem minime.*
2 *Præsumendum est pro sententia postquam transiuit in rem iudicatam.*
3 *Iudex non potest ferre sententiam sub conditione resolutiua.*

Videtur primo dictum Baltazarem iniuste puniri, & minus debite teneri, & per consequens debere relaxari tam iure cōmuni inspecto,quam municipalibus censuris. de iure enī communi hoc videtur clarissimū cum liceat filio tam puberi,quam impuberi abstinere ab hæreditate paterna, & euitare creditores hæreditarios,vt in l.necessariis.ff. de acqui. hęre.& Insti.de hæredum quali.& diffe.§.sin autem.cum si.

tiee

ner filius conueniri potest nomine patris. C. ne filius ꝑ patre. in rubro, & nigro. maxime in l. patris noīe. sed dict⁹ Baltazar se abstinuit ab hrēditate Gētilis patris sui, ergo conueniri non pōt, vel detineri ob debita paterna. Idem dicendū vr statutorum inspecta dispositione, quoniam filii per illam obligantur, cum eorum parentes cessauerunt, vel fraudem seu dolum commiserunt, vt patet ex statuto, sub rubrica de filiis, & aliis descendentibus, & de patribus, & aliis ascendētibus, & de fratribus qui cessant, & fugitiuorum, &c. statuto sub rubrica de factoribus, & discipulis alicuius societatis, &c. Sed ex prædictis coram me non constat dictum Gētilē patrem dicti Baltazaris cessasse, fugisse fraudem vel dolum commisisse in factoria, vel trafico suo, ergo virtute illorum statutorum non tenetur, & per consequens cum casus iste non sit in statutis prouisus, debet relinqui dispositioni iuris communis. de rescrip. c. susceptum. li. 6. & le. commodissime. ff. de lib. & posthu. Non obst. si dicatur in libello Laurētii hoc cōtineri, vbi narratur dictum Gentilē cessasse fugisse, fraudem, & dolum commisisse, quia narrata in libello bene probant contra libellantem, vt est tex. no. in l. cū precū. C. de lib. cau. no. Bart. in l. certum. §. si quis absente. ff. de cōfess. cano. in c. 1. e. ti. sed pro libellante non, 1 †quia licet quis posset confiteri contra se, pro se autem minime. 14. q. 2. in princ. imo clare debet probare ea quæ proponit in libello, alias dubia probatio non releuat, vt in c. pręsentia. de prob. Non obstat sententia pro dicto Laurentio lata, quia illa potest dici nulla, cum fuerit prolata sub conditione resolutiua, fuit enim in fine ibi reseruatum, quod si dictus Baltazar probaret de iure suo per totum mensem, tunc statutum, ꝙ dicta sententia esset nulla, & nullius momenti. hoc autē officiales facere non potuerunt, quia nullus iudex potest suā, vel sui prædecessoris sententiam rescindere, etiam si postea appareat de innocentia rei, vt C. sen. rescin. nō pos. l. 1. & 2. & l. diui. ff. de poenis. & l. 1. §. fi. ff. de qō. & c. in literis. de offi. dele. no. in terminis nostris Bart. in l. iudex. ff. de re iud. per ꝑdicta iura concludunt iudicem non posse ferre sententiā sub conditione resolutiua, ergo snia non debet teneri tanq̄ lata contra solitū, & debitū iuris ordinem. l. prolatam. C. de sen. & interlo. om. iu. & 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. sed profecto nisi aliud mihi ostendatur minime, prout arbitror apparet dictū Baltazarē debere per ꝑdicta relaxari. Primo cōtra eum aperte facit snia per officiales mercātię cōtra eū prolata, a qua minime apparet appellatū, imo ex lapsu tēporis cōfirmata, quæ facit ius inter partes, et si a principio fuisset iniusta, vt in c. cōiter. de re iudi. & l. ingenuū. ff. de statu homi. & l. res iudicata. ff. de re. iur. pro qua quidem snia ꝓsumitur tam respectu iustitię, quam ordinis, vt in c. in præsentia. de renun. & c. bonę. de elect. & c. cām quæ. de re iudi. no. Inno. in c. cum in iure. de offi. de. & c. qm̄ contra. de proba. & 2 d. c. bonę. vbi dicit †præsumendū ꝓ snia, postq̄ transiuit in rem iudicatā, quia durū est semper acta recensere, & plene no. per Ioan. Cal. in d. c. qm̄ contra. vnde cum in libello dicatur dictū Gētilem cessasse, fugisse fraudē, & dolū cōmisisse, & super his fuerint probationes hic inde factæ, vt narraē in snia, & officiales sniam tulerint, approbando & confirmando captionē dicti Baltazaris, & pronuntiando eū, vt filium in potestate teneri, & obligatū fore ꝓ facto paterno dicto Laurētio, & sociis, q̄ quidē sententia nec aliquo iure, aut remedio rescissa, vel suspensa, certe fecit ius inter partes, vt amplius non possit dictus Baltazar de iniusta sententia cōqueri. Nā non appellando vr illi sniæ acquieuisse, vt in c. qđ ad consultationē. de re iudi. quod procedit tā in ciuili quā in criminali, et vbi venit imponenda poena vltimi supplicii, vt l. non tn̄. ff. de appe. & l. 1. §. fi. ff. de qō. & d. l. diui. facit qđ no. Bar. in l. qui vltimo supplicio. de poenis. Quinimo si post sentētiam nō suspēsam cōstaret de innocētia rei, forte ex ꝓbationibus de nouo repertis, solus princeps posset eū restituere, vt no. probatur in d. l. diui. & l. 1. §. fi. præal. & vtrobiq; per Bar. facit c. suborta. & c. inter monasterium. de re iud. & l. sub prætextu. C. de transactio. Nec debet credi puris verbis dicti Baltazaris, nunc allegantis patrem suum dolum non commisisse, quia potius debet credi sententię, quam sibi, & sibi imputet quare coram officialibus hoc nō ostēdit, vel quare non appellauit. ꝓterea hæc allegatio Baltazaris, ꝙ pater suus non cōmisit dolum, vel fraudē, & si vera esset, concludit iniquitatē sniæ, vel capturā suā iniustam, quia si bene ponderentur statuta superius per me allegata, prouident nō solum cōtra factores fraudē, vel dolum adhibētes, sed etiam, cōtra fugitiuos, cessantes, aut reddere rōnē suis magistris, & sociis nolētes, aut cessantes resignare eisdē ea, quæ dāt, quæ omnia allegata fuerunt ꝑ dictū Laurentiū, & super his probationes fuerunt inductæ per varios Doctores. consultum est demū contra dictum Baltazarē, & pronūtiatum. contra quā sniam nullitas ꝑ eū allegatur, vnde alio nō viso cōcludo dictum Baltazarē iustitiam contra capturā & detentionem nō fouere. Non obstat qđ narratis in libello dicti Laurentii non sit credendum in sui fauorē, fatendū est enim, ꝙ super illa narratione iudex non debuit fundare sentētiam, sed ex quo apparet sententia lata, ꝓsumitur ꝙ ex veris, & iustis probationibus fuerit promulgata, vt in iuribus superius allegatis, maxime cū in ea narretur officiales, testium depositiones, & alias chartas, seu literas prius per- 3 cunctatos fuisse. Nō ob. contrarium, †fateor enim iudicem non posse ferre sub cōditione resolutiua sentētiam, sed non per hoc corruit tota snia, sed illa pars resolutionis habetur ꝓ non adiecta, & remanet snia pura, vt no. voluit Bart. in d. l. iudex. facit qđ no. in l. dicere. cum l. seq. ff. de arb. & ꝓ hoc facit, quia vtile per inutile nō debet vitiari. quādo vtile pōt ab inutili separari, vt in regula, vtile per inutile, & quod ibi no. de reg. iur. li. 6. & in le. 1. §. Trebatius. cū seq. de aqua quoti. & ęsti. facit l. 1. §. biduum. ff. quando appel. sit.

Casus consilij sequentis.

Ciues quidam Senenses per triginta annos, & vltra, rectori cuiusdā ecclesiæ soluerunt annuatim certā pecunię quātitatē occasione quarūdā platearū, seu domorū, quas dicebant se habere in emphyteusim ab eadē ecclesia. Cōtigit postmodum ꝙ ciues quidā per plurimos annos nō soluerūt solitū canonē. Nōnulli vero dictas plateas seu domos in extraneos per viam legati seu hęredis institutionis vel donationis transtulerunt, dicto rectore penitus irrequisito. Quæritur circa prædicta, quid iuris, &c.

CONSILIVM LXXIIII.

1 *Dominus potest petere ab emphyteuta, vt exhibeat instrumentum emphyteuticarium,*
2 *Emphyteusis ecclesiæ non transit ad hæredes extraneos.*
3 *Emphyteuta non potest rem donare, vel legare, seu aliter transferre in extraneum.*
4 *Emphyteuta non potest permutare domino irrequisito.*

DVo principalia circa prædicta sunt examinanda. Primo, nūquid per solutiones prædictas probetur dominium directū ecclesiæ, cum nulla scriptura authentica de dominio, vel concessione emphyteuticaria appareat. Secūdo præsupposito quod ꝓbetur dominium ecclesiæ, & emphyteuticaria concessio, nūquid ꝑ dictas cōcessiones seu alienationes factas irrequisito rectore ecclesiæ, ceciderint dicti ciues a iure ecclesiæ corū, ita qđ libere illa bona sint ad ius ecclesiæ reuersa, & q̄q̄ hęc sint plura pulchra dubia, & diffuse argui posset pro, & cōtra, attamē breuitatis causa procedam conclusiue subiiciendo in summa quid in eis sentio. Et primo circa primum arbitror, ꝙ per dictas solutiones satis probetur dominium directum ecclesiæ, ita ꝙ nō possunt vlteri⁹ dicti ciues subtrahere se a dicta solutione, nec negare ecclesiā fore dominam, & patronā illarū platearum, seu domorū. hoc aperte videtur probari in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. & ibi hoc satis voluit Bar. imo sufficeret solutio decē annorū, ex quo facta fuit contemplatione illarū platearū, quod firmat ibi Bar. & maxime per modernos in c. peruenit. de censi. facit l. fi. & l. ius emphyteutici. C. de fun. pa. li. 11. apertissime tenet Spec. in terminis in ti. de emphyt. §. nunc aliqua. ver. 64. Et facit singulariter ad prædicta vnū dictū Bald. in l. prę- 1 tor ait. §. 1. ff. de ędem. vbi concludit, †qđ dominus pōt petere ab emphyteuta, vt exhibeat īstrumētū emphyteuticariū, & hoc ēt tenet Spe. in d. §. nūc aliqua. ver. 142. Et si nō exhibet, dicit Bal. qđ ꝓsumitur emphyteusis extincta, & finita. Et sic poterit emphyteuta expelli. ar. ibi, cum dominus habeat intentionem fundatam super materia ciuili, & emphy-

teutica,

teutica, cum ipse emphyteuta nihil probet de iure suo, unde cum ecclesia habeat intentionem fundatam, per prędicta videntur posse expelli, tameo ego uon credo illud dictũ esse sic verum, saltem eo casu quo probatur illos soluisse per 40. annos per tex. notabilem in l. iubemus. C. de fund. pa. li. 11. Tenet aperte Spec ul. in casu nostro, cũ non appareat instrumentum in dicto ver. 142. & maxime in casu nostro procedit dicta cõclusio, cũ non appareant super prędictis libri antiqui ecclesię, qui & si non fuiit authentici, faciunt tamẽ fidem non modicã. iuxta no. in c. cum causam. de probatio.

Circa sc͞dm dico, q illi qui non soluerunt per biennium, nec purgauerunt moram, ceciderunt a iure eorũ, per c. potuit. de loca. & perdunt quicquid impenderũt nomine meliorationis, vt in auth. qui rem huiusmodi. C. de sacrosan. eccle. 10. q. 2. hoc ius porrectũ. ver. qui rem. dubiũ est circa illos qui donauerunt inter viuos, & in vltima voluntate. Speculator enim voluit in dicto §. nunc aliqua. ver. 115. q͞d nõ incidũt in aliquam pœnam. Et idem vult in ver. 107. & seq. Idem Ioa. And. post Inn. & gl. in ver. multos alios. in d. c. potuit, & Accur. post Cy. in l. 3. C. de iure emphyt. loquunt tamen Accur. & Cy. in emphyteuta priuato. sed Speculator, & alii loquuntur proprie in emphyteuta ecclesiæ, dicunt. n. quod capitulum potuit. loquitur in alienatione quę fit mediante pretio, quia tunc habetur affectio ad pretiũ, & ideo non differt, an illud consequatur ab extraneo, an a domino. ideo voluerũt iura, vt requiratur prius dñs si ipse velit emere: sed in donatione, vel legato cessat ista ratio, cũ illa fiant pp affectionẽ, quæ habetur ad persooam donatarii, vel legatarii, seu hæredis, quæ non cadit in p̃sonã domini: sic cessat ratio illius c. potuit. sed Bart. apertissime tenet oppositũ tam in priuato q̃ in ecclesia. in l. fi. C. de iure emphy. & lati9 in l. si domus. §. fi. de leg. 1. vbi dicit, q͞d sine licentia domini nõ põt donari, nec in vltima volũtate relinqui. Primo, quia tex. in d. l. fi. p̃hibet alienationẽ. Itẽ q͞a non esset sufficienter domino cautum: q͞a per illam translationem ius suum efficeretur deterius, q͞n non haberet aliquam actionẽ ad p̃sionẽ contra successorẽ, sed oporteret agere rei vendicatione, q͞d est periculosum, & in emphyteuta ecclesiæ dicit expressum esse in l. 2. C. ne rei do. vel temp. & c. potuit. Tandẽ vř teoere q͞d sine requisitione ecclesiæ non d͞et fieri, sed ea requisita sic, tamẽ ex hoc interueniente suo consensu nullũ præiudiciũ põt sibi interuenire. Gul. tamẽ, vt refert Io. An. simpliciter tenet id, q͞d tenet Bar. & facit q͞d ipsemet Ioan. And. no. in c. in p̃sentia. de p̃ba. & in addi. Spe. in d. §. nunc

2 aliqua. versi. 113. vbi dicit, q͞d † emphyteusis ecclesiæ nõ trãsit ad hæredes extraneos, per id, q͞d habetur in Auth. de nõ alie. aut p̃mu. §. emphyteusim. per quẽ multi dixerũt illũ §. correctum: q͞d tenuit Bar. in auth. perpetua. C. de sacrosan. eccl. plene per dictũ Spe. in d. ver. 113. quia sc͞dm Io. Andr. licet sit correctus quo ad titulũ successoriũ, non tamen quo ad qualitates eorũ, quasi velit, q͞d licet possit cõcedi in perpetuũ, vt in §. licentiam. nõ tamẽ respectu hęredis extranei, vt d. §. emphyteusim. Et p cõsequens videretur dicendum

3 † q͞d non possit emphyteuta rem donare, vel legare, seu aliter transferre in extraneum, vnde in hoc si bene concipio Io. An. fuit aliquantulũ sibi contrarius. Bar. tamen in d. aut. perpetua. C. de sacrosan. eccl. indistincte tenuit illum §. emphyteusim. esse correctum: licet aliter incidẽter senserit. in l. si tibi. ff. de pact. & l. Gallus. ff. de lib. & posthu. Bal. io auth. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccl. tenet primo inspiciendã esse loci cõsuetudinẽ, an scilicet res ecclesiasticæ soleant tãtum cõcedi vsq; ad tertiã generationẽ, vel in perpetuũ, sed nõ respectu extraneorum, & tũc illa seruanda est. Si vero nõ appareat de cõsuetudine, tũc inspecto mero iure, põt fieri cõcessio simpliciter ĩ p̃petuũ, ex quo ecclesiæ vtilitas hoc exposcit, vt in d. auth. si quas ruinas. Ego simpliciter tenui ĩ c. in pręsentia. de proba. q͞d ex causa necessitatis, vel vtilitatis, vel alterius permittitur alienatio directi, & vtilis dominii, fortius poterit res concedi in emphyteusim p̃petuam, vbi solum transfertur vtile dominiũ. facit c. 1. de reb. eccles. non alie. li. 6. & c. nulli. eo. ti. in antiquis. cum ibi notatis. Et facit, q͞d no. Specu. d. §. nũc aliqua. ver. 7. & q͞d no. Archi. & Io. And. in d. c. 1. in sum. & 10. q. 2. perpetua. Quid ergo dicẽdum in hac materia tam varia, ego cõcluderẽ, q͞d aut appareat instr͞m emphyteuticum, & illi stãdum est, si ex legitima causa appareat facta concessio. 12. q. 2. in summa. cum aliis superius allegatis, durãte emphyteusi nisi consuetudo patrię repugnet, valet donatio ĩter viuos, uel in vltima voluntate facta, q̃ q̃ extraneo, etiam domini cõsensu non requisito, per regulã generalem: q͞a quis potest ius suum in alium trãsferre, si nulla lege p̃hibetur. pro hoc c. nuper. de do. post di. resti. & Insti. de re. diui. §. per traditionem, & l. nihil tam naturale. ff. de reg. iu. Itẽ patet in c. potuit. per locum a speciali. Nam si emphyteuta ecclesiæ prohibetur vẽdere domino nõ requisito pp rationẽ supradictam, ergo alios contractus alienationis facere nõ prohibetur. arg. ca. nõne. de præsump. & l. prætor. ff. de iudi. saltem titulo lucratiuo, & in cõtractu non lucratiuo potest intelligi l. fi. C. de iure emphyt. vbi prohibetur vendere, vel in alium trãsferre, quod intelligo quando potest illud idem, quod ab alio consecuturus á domino obtinere. Ideo eleganter Spe. in d. §. nũnc aliqua.

4 ver. 121. & clarius ibi Io. And. in addi. voluerunt, † q͞d emphyteuta non põt permutare domino non requisito, sed debet cum domino permutare, q͞d potest illud cõsequi ab eo, quod ab extraneo: quia permutatio est quædam emptio. l. 1. in fi. ff. de rerum permu. secus si non potest illud a domino consequi quod ab extraneo. Prętereà cõclusionem meã videtur p̃bare tex. in l. fi. C. de fun. pa. li. 11. vbi emphyteuta fisci potest donare rem emphyteuticariam saluo iure fisci, & valet donatio, igitur idem in ecclesia, cum ecclesia, & fiscus ęquiparentur. l. 2. C. ne res do. vel tem. no. in c. 1. de in inte. resti. quia per hoc non alienatur dominium ecclesiæ sine solẽnitate: quia, vt dicit Io. And. in d. c. potuit. per hãc donationem non alienatur directum dominium, q͞d erat penes ecclesiam, sed vtile, q͞d erat penes emphyteutã. Et q͞d hoc fuerit de mente Bar. probo, quia ipse fuit motus ad tenẽdum contrarium, per rationẽ falsam. Nã ipse dicit aliud in fisco q̃ in priuato, vel in ecclesia: quia res fisci transit ad quemlibet alium cum suo onere, ita quod non habet necesse agere contra nouum possessorem, sed secus est in priuato sc͞dm eum, q͞a habet necesse agere rei vẽdicationẽ, sed hoc est falsum. licet Spe. hoc vltimum tenuerit in d. §. nunc aliqua. vẽr. 108. quia res trãsit cum obligatione sua ad quemlibet alium, vt probatur in Auth. de non alie. §. scire, & singulariter notauit illum tex. Bal. in d. auth. si quis ruinas. ergo dictum Bar. corruit corruente ratione. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. Item est & aliud remedium contra successorem non soluẽtem: cadit enim illico a iure suo, quicunq; sit ille, cum sit res ita conditionata. ad hoc. si de feu. fue. controuer. c. vasallus. facit quod no. idem Bar. in l. cum ratio. ff. de interdi. & re. & expresse tenet Bal. in d. auth. si quas ruinas. Sed propter diuersitatem opinionum nõ esset malum dicere, q si concessio sit alicui, & suis hęredibus simpliciter, intelligi debeat. de filiis, & non extraneis. Et sic posset saluari Speculator qui hoc tenuit in d. §. nunc aliqua. ver. 108. sed in casu nostro est dubium, cum nõ appareat aliquod instrumentum, & putarem in hoc attẽdendam consuetudinẽ patrię, ar. l. quod si nolit. §. quia assidua. de ędil. edic. & l. an ĩ totum. C. de ędi. priua. & in l. circa locationes. C. locati. facit quod no. Bar. in l. nemo est qui nesciat. de duo. reis. vnde si in loco solet fieri cooc essio recipienti, & hæredibus suis & extraneis, valebit dispositio in alium facta, alias secus; non obstat p̃dictis d. l. 2. C. ne rei do. vel tem. quam allegat Bart. nam illa l. nõ magis loquitur in ecclesia quam in principe, sed res principis potest donari saluo iure suo. d. l. 1. ergo & res emphyteuticaria ecclesiæ. Ad illam l. 2. potest dici, q͞d loquitur quando quis alienauit illam rem, vt suã, ita quod intendebat transferre vtile, & directum dominium; secus autem quando emphyteuta solum intendit donare meliorationes suas. Item si non potest emphyteuta indifferenter alii donare pp rationem Bart. modo non posset vẽdere domino volente emere, nam si dominus nõ vult emere, nõ debet sibi inferri præiudicium, vt per hoc possit alteri venditionem facere, quod tamen est falsum, vt in dicta l. 2. & c. potuit. voluit ius ergo præferre dominum in alienatione, eo casu duntaxat quo nullum fit præiudicium, & ex illa prælatione emphyteuta consecuturus est.

Casus consilij sequentis.

Quidam decessit in ętate infantili relictis matre & auo paterno & patruis. Quærit de modo succedendi in bonis illius, vigente hic Senis municipali censu-

censura in terminis, qui sequuntur, videlicet rubrica statuti, in quantum succedant ascendentes ex linea paterna. Nigrum sic disponit. Item si qua persona decesserit ab intestato sine filiis legitimis, & ascendẽtibus ex linea paterna, nec non superstite fratre, vel sorore, siue filio, vel filia fratris, vel sororis ipsius defuncti ex eodẽ patre tpe suæ mortis, nõ admittit mater, auus, vel auia talis personæ defunctę, vel ex parte matris ad plus venire quam ad quartam partem legitimę successionis ab intestato omnium rerum mobilium, & se mouentium, & immobilium, præter domos, & Castella olim talis defunctæ personæ. Alia vero bona talis defunctæ personæ habeant parentes masculi ex parte patris, & aui paterni, vsq; ad quartum gradum proximioris ordinis, & si supersint tali personæ defunctæ frater, vel soror, siue filiis, vel filia fratris vel sororis, tunc mater, auus, vel auia ex parte matris in nullo succedant, &c.

CONSILIVM LXXV.

1 *Mater tanquam proximior excludit auum proximum.*
2 *Casus omissus a statuto vel ab homine relinquitur in dispositione iuris cõmunis.*
3 *Statutum prohibens subauditum intellectum in statutis, videtur prohibere argumentum a contrario sensu.*
4 *Statutum excludens matrem a successione filii intestati in fauorem agnatorum, non vendicat sibi locum in infante qui testari non potuit.*
5 *Statutum in fauorem agnatorum vsque ad quartum gradum excludit matrem a successione totali sibi iure communi debita.*
6 *Statutum si excludit a successione filiam fœminam in fauorem masculi, excludit etiam neptem.*
7 *Ratio, & mens legis sic se habent ad legem, sicut anima ad corpus.*
8 *Argumentum a contrario sensu colligitur ex lege seu ipsius mente.*
9 *Communis vsus loquendi præfertur propriç significationi vocis.*

PRimo est vidẽdum de modo succedendi inspecto iure communi ac municipali secundum primum modum. Casus videť clare decisus per tex. & gl. in auth. defuncto. C. ad Ter. & in corpore vnde sumitur. de succ. quæ ab inte. defe. 1 †Nam mater tanq̃ proximior excludit auum proximum, sicut pater excluderet auiam maternã, vt expresse no. gl. in d. auth. defuncto. sed difficultas, & non parua, versatur circa intellectum legis municipalis in quo prosequar duo membra pricipaliter. Primo nunquid mater ex capite ipsius statuti excludatur ab auo paterno. Scđo præsupposito qđ vincatur ab ipso auo, nunquid saltem mater dẽat consequi legitimã sibi debitam iure naturę. Circa primum videtur dicendũ matrem præferendam totaliter ipsi auo inspecto solo iure 2 cõmuni. Et arguitur primo sic. †Casus omissis a statuto vel ab homine relinquitur in dispositione iuris cõis, vt l. si cum dotem. in prin. ff. so. ma. & in c. susceptum. de rescri. li. 6. sed statutum solum prouidet ad exclusionem matris in totum, vel in certa parte in duobus casibus dũtaxat. primus casus, cũ q̃s decesserit ab ĩtestato sine filiis legitimis, & ascẽdẽtib. ex linea paterna, & nõ superstite fratre, vel sorore, siue filio & filia fratris, & sororis ipsius defuncti, quo casu non patiť patrẽ admitti, nisi ad quartam partem legitimę successionis ab intestato omniũ bonorum, & in hoc sumus extra terminos statuti, quia dictus infans non decessit sine ascendentibus, sed auo paterno relicto. Scđs est casus statuti cum quis decesserit ab intestato superstite sibi fratre, vel sorore, filio vel filia, fratris vel sororis, & in hoc casu prouidet, & ĩ totũ mater excluditur, & in hoc ẽt sumus extra statutũ, quia ille decessit nullo prædictorum superstite, ergo recurrẽdum est ad ius commune scđm quod mater excludit auum. Nec obstat si dicatur, quod a contrario sensu p̃sumitur auus tanq̃ ascendens debere excludere matrẽ, cum argumentum a cõtrario sensu fortissimum sit in iure, vt in c. cum apostolica. de his quæ fi. a prel. & 25. di. qualis. & l. cum prętor. ff. de iu. & l. 1. ff. de offi. eius cui man. est iuris. quia hoc casu non vť habere locum dictum arg. cum in casu contrario reperiať decisio iuris communis, & regula communis vť, q̃ argumẽtum a contrario sensu non habeat locum, vbi ius commune est in contrarium, vt probatur in c. a nobis. el 2. de sen. exc. no. gl. in c. significasti. de elec. vel si surgat absurditas l. 2. C. de condi. infer. no. Doc. in c. publicato. de elec. in terminis nostris expresse tenet Bar. post Iac. But. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. vbi dicunt non procedere argumentum a contrario sensu in statutis, vbi reperitur ius commune in contrarium sicut est in casu nostro. Secundo ad idem facit quod no. Bal. in d. l. 2. 3 C. de condi. infer. vbi dicit † qđ si statuto cauetur, q̃ statuta non recipiant extraneum vel subauditum intellectum cessat argumentum a contrario sensu, quod dicitur subauditũ. Nõ eñ venit ex verbis, sed ab interpretatione, vt plene no. Bar. in d. l. omnes populi. ad quod ego allego tex. no. in d. c. cum apostolicę. in fi. vbi indirecte dať intelligi, ex quo colligitur aperte quod id, quod venit per contrariũ sensum colligitur indirecte. Sed certum est, qđ per subauditiones non debet induci legum correctio, vt no. gl. in c. cupientes. §. q̃ si per viginti. de elec. li. 6. in ver. petere. ergo per argumẽtũ a contrario sensu non debet induci legum correctio. Nec obstat si dicatur ex identitate, vel maioritate rationis auũ debere excludere matrẽ, saltẽ in tribus successionibus legitimis ab intestato, & in domibus, & Castellis, quia si remotiores excludunt matrẽ vsq; ad quartum gradũ, vt statuto canetur, ergo & fortius auus qui est proximior, vt probari vť in l. 3. C. de bo. ma. Ad hoc enim in fauorẽ matris respondetur, quod per identitatẽ rationis, vel maioritatem nõ debet induci legis correctio, vt no. Bar. in auth. quas actiones. C. de sac. san. eccl. Idem firmauit ibi Bal. saltem eo casu, quo ratio non est in constitutione expressa, & pro hoc optime facit c. constitutionem iuncta gl. in ver. prorogamus. de regularibus, li. 6. & qđ no. Io. An. in regula in pœnis. de re. iu. li. 6. in mercu. Quarto ꝓ matre optime facit quãdo ex alio capite sumus extra terminos statuti. Nam statutum loquiť de decedẽte ab intestato, intestatus aũt dť qui decessit sine testamento, habuit tamen facultatem, & potentiam testandi, vnde infans non dť proprie decedere intestatus, vt l. 1. § princi. ff. de suis, & legi. & hoc in terminis nostris aperte fir4 mat Bar. in tit. de succes. feu. c. 1. vbi dicit † q̃ statutum excludens matrem a successione filii intestati in fauorem agnatorum non vendicat sibi locum in infante, qui testari non potuit, quia sumus in casu odioso, & contra ęquitatẽ naturalem, & mater excluditur a successione filii, contra l. nam & si parentibus. ff. de inoff. test. dñt verba intelligi proprie, & stricte. nec scđm eum curandum de cõi vsu vulgarium, super quo se fundat Bar. in d. l. 1. quia scđm eum statuta fiũt a peritis, & sic videntur fuisse vsi verbis ꝓprie. Secus dicit vbi non tractaretur de odio, & exclusione matris, sed qualiter agnati admitti debeant ad bona defuncti intestati. Nã tunc bene venirent nõ valentes testari, & per hoc, & supradicta videntur ẽt patrui dicti defuncti excludi, cum sumus extra terminos statuti per supradicta, certumq; est de iure communi excludere patruos, cum solum fratres defuncti concurrant ad successionem cum parentibus dicta auth. defuncto. Sed quanq̃ prędicta videantur primo aspectu multum vrgere, ego tamen contrariam sñiam arbitror veriorẽ. s. vt auus patern⁹ excludat matrẽ, & patruos. Et primo hoc probatur ꝑ principium statuti, a contrario sensu, & tacita 5 mente ipsius statuti. Nam †statutum in fauorem agnatorũ vsq; ad quartum gradum excludit matrem a successione totali sibi iure cõi debita, & admittit eam duntaxat ĩ quartã, & reliquas tres partes, ac domos, & Castella defert ipsis agnatis, nec pure admittit matrem ad illam quartã, & alios agnatos ad illas tres partes. Sed ita demum si filius decessit sine filiis legitimis, & ascendentibus ex linea paterna, & non superstite fratre, vel sorore, vel filio, vel filia fratris, vel sororis ipsius defuncti, ergo istis, vel aliquo eorũ superstite mater debet excludi, non in totum. per arg. a contrario sensu, & per tacitam mentem statuentium, id enim quod veniret ex tacita mente, vť in statuto, vt probatur in l. his solis. C. de reuo. dona. Bal. in l. non dubiũ. C. de leg. Et quod hoc sit de mente statuti probatur ex eo, quia vocat agnatos vlteriores vsq; ad quartum gradum in tribus partibus, & in domibus, & Castellis exclusa matre. unde fortius uidetur uoluisse excludere matrem, quando supersunt ascendẽtes, de quibus tacite, & per contrarium sensum facit mentionẽ in principio. vocat eñ agnatos ulteriores in defectum ascẽdentiũ, & descendẽtium, & fratrum, & filiorum. Si enim eorum cõtemplatione admisit agnatos ulteriores, & remotiores in gradu ad exclusionẽ matris, fortius erit tacite excludendo matrem in totum ascendẽtibus superstitib⁹, ad hoc tex. optimus in simili in l. 3. in ver. nam licet. C. de bon. ma. ubi tex. etiam in materia correctiua facit talem argumentationem,

tionem, vt dispositum in præiudicium filiorum habeat locũ in nepotibus, ne filii deteriores nepotibus reperiantur, ad hunc effectum adduxit notanter Bal. illum tex. in l. pe. alias 6 fi. C. de in ius voc. vbi per illum tex. dicit, † quod si statutũ excludit a successione filiam in fauorem masculi, vr̃ ẽt tacite excludere neptem, scilicet filiam filiæ, quia nõ debet pri⁹ concedi nepti quam filiæ, nam ratio statuti hoc nõ patitur. d. l. 3. Et idem in simili voluit Bar. in l. 2. ver. sed si forte. ff. ad Tert. vbi dicit, qđ si in fauorem agnatorum excluditur mater a successione filii, videtur statutum excludere auum maternum, & alios remotiores ascendentes p lineã maternã, ita dico in proposito. Non est verisimile, qđ statutum voluerit facere ascendentes deterioris cõditionis, quam transuersales vsq; ad quartum gradum. ergo debemus dicere, qđ in principio vocantur tacite ascendentes, & descendentes ad omnimodam successionẽ iuris, & si diceremꝰ cõtrarium, sequeretur absurdum, qđ cum filii, & parentes defuncti non vocentur directe in aliqua parte statuti ad successionẽ, qđ melioris conditionis essent filii fratris, & sororis, quam filii & parentes proprii, qđ probatur ex eo, nam statutũ in præmissa parte expresse, & directe vocat istos, in vet. & si super sint. expresse vocat fratrem, & sororem vel filios ex eis, sequeretur ergo, quod isti excluderent ascendentes, & descẽdentes. Præterea statutum in principio æquiparauit ascendentes, descendentes, fratrem, sororem, & filios eorum ad istum scilicet effectũ, vt alii cognati transuersales admittãtur in tribus partibus, cum postea ad exclusionẽ totalẽ matris, & aliorũ agnatorũ fecerit mẽtionẽ de fratre, sorore, & filiis eorum, vr̃ fortius vocasse filios, & ascendentes ipsius defuncti, de quibus tacite in principio fecerat mentionem. Non enĩ est credendũ statutarios ita supinos, quod istos trãsuersales voluerint præferri ascendentibus, & descendentibus, quoties enĩ aliqui in certa parte dispositionis æquiparãtur, dispositum in vno videtur dispositũ in reliquo ẽt in materia pœnali, & correctiua, vt est tex. iuncta gl. in ca. q̃uis. in fi. de elec. li. 6. no. gl. in auth. quas actiones pal. facit l. fin. C. de indi. vid. & gl. in c. 1. in fi. C. de postu. præla. ad idem l. q̃ filiabus. ff. de leg. 1. quare aũt statutũ de illis expressam non fecit mẽtionẽ, sicut de fratribus, & sororibus, & eorũ filiis, credo qđ habuit illud pro indubitato. Nam si isti excludũt in totũ matrem, fortius illi qui sunt pximiores: quia si vinco vincentẽ te, ergo vinco te, vt in c. q a cunctis, & quod ibi no. de cõces. præb. li. 6. Et ex his coniecturis cõcluditur, qđ mens statuti est euidens ad inclusionem aui, & exclusionẽ matris. Nã de quo constat p coniecturas, dicitur euidẽs, vt notanter pbatur in l. licet. ff. de leg. 1. Et p consequens concluditur, qđ hẽt locũ argumentum a cõtrario sensu in casu nostro, qđ casus omissus p p verba expressa nõ dẽt relinqui dispositioni iuris cõis, sed debet dici tacite cautus, & expssus. d. l. his solis. vbi nõtabiliter probatur. Nã mens legis est ipsa lex, ita qđ vbi habet locũ mens, & ratio legis, debet habere locũ ipsa lex, siue sit pœnalis, siue correctiua. Nã is committit in legẽ, qui verba legis amplectens contra legis virtutẽ venit. l. non dubiũ. C. de leg. & c. fi. de reg. iur. li. 6. & ibi p Dyn. regulatur enĩ ipsa lex a ratione, & mente legis, quæ idem est, qđ ratio legis, vt no. Dy. in dicta regula fi. & Bald. in d. l. non dubiũ, & regulatur sicut corpꝰ ab ipsa anima. Nã vt notanter dicit Bal. in l. scire. ff. de excu. tut. sicut homo cõsistit ex anima, & corpore, ita lex ex verbis, & mente seu ra-7 tione. † Ratio. n. & mens sic se habẽt ad legẽ, sicut anima ad corpus, dr̃ enĩ corpus ex dispositione animæ, ita lex ex dispositione rationis. Et sic in quacũq; materia sumus, vbi hẽt locũ mẽs legis, debet habere locũ ipsa lex, vt aperte voluit Bal. in d. auth. quas actiones. & q̃q̃ in materia correctiua requiratur, vt ratio sit expressa, tamen alibi hoc notãter limitauit, dicens qđ licet lex non exprimat rationem, tamen si nõ potest nisi vnica, & naturalis, seu indubitata ratio elici, & præsumi ex statuto, dẽt fieri extensio p p limites rationis ac si ipsa ratio esset expressa, secꝰ vbi ratio dubitabilis, quo casu posset pcedere opi. Bar. in d. auth. quas actiones. hoc notabiliter voluit Bal. in l. maximum vitium. C. de li. pte. al leg. l. milites agrum. in prin. ff. de re mili. & l. nominati. e. ti. Et hoc idem in simili q. determinauit Ia. But. vt ipse refert. Nã in statuto excludente filiã a successione patris in fauorẽ filii, dixit in quadam disputatione, quod appellatione filii veniret nepos, licet materia esset correctiua, quia dicit, q est eadẽ rõ in nepote ex filio, q̃ est in ipso filio. l. liberorũ. in fi. ff. de ver. sig. nã non potuit esse alia ratio statuti, nisi vt cõi seruetur dignitas agnationis, & familiæ. l. 1. ff. de vent. insp. not. Cy. in l. publico. C. de adul. Sed in casu nostro mater excluditur a tribus partibus, a domibus, & Castellis fauore agnationis, vt patet ex verbis statuti dũ vocat parẽtes masculos ex linea patris, & aui vsque ad quartum gradũ. Item excluditur in totum fauore fratris, & sororis, & filiorũ eorũ dẽ, qđ nõ potest esse, nisi fauore agnationis, & q a succedũt in locũ agnatorũ, vt sunt filii sororũ, ergo fortius hoc debet habere locũ in auo paterno, qui est agnatus, & proximior cæteris, & in cuius defectum vocabantur alii transuersales vltra fratres, & filios eorũ, vt patet ex forma statuti, in quo concurrit illa, & maior ratio, nec alia ratio naturalis statuti potest allegari ad exclusionem matris. Idem quod Bald. voluit originaliter Cy. post Pe. in l. non dubium. C. de legi. & in l. 1. C. quæ sit long. consue. facit optime quod no. glo. in l. tale pactũ. in fi. ff. de pac. ubi no. qđ licet in l. non exprimatr̃. ratio tamen illa est cõiecturanda, quæ potuit mouere iustũ, & sapientẽ principẽ. Et idẽ uoluit no. Bal. ĩ d. l. scire. Postremo in terminis nostris nõ ita clare uoluit Bal. in l. conuenticulam. C. de epi. & cle. ubi dicit hãc q. fuisse de facto Florentiæ, statuto cauebatur, qđ quælibet mulier succedat matri suæ ab intestato, si non existunt filii masculi. quærebatr̃ utrũ a contrario sensu statuti existentibus masculis filia excluderetur. Et concludit ipse qđ filiæ dñt excludi per fratres uolentes successionem maternam, quia statutum hoc uidetur uelle a contrario sensu, ut l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. & quod ibi no. per Dy. in regula factum. de re. iur. li. 6. Item scd̃m eum in pactis sumitur arg. a contrario sensu, ut no. probatur in l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pac. dota. ergo idem in statuto, qđ est quædam tacita cõuentio, ut no. super rub. C. de decre. decu. li. 10. hoc insuper uidetur uelle statutũ ponderata rõne causæ finalis, quæ semper inhæret dispositioni, ut no. ff. de cõdi. & demon. l. cũ tale. §. falsam. Nec ob. secundum eum. l. commodissime. præalle. ubi casus omissus relinquitr̃ dispositioni iuris cõis q a illud pcedit, cũ casus omissus nõ pt haberi pro expsso ex aliqua cõiectura, sed ubi potest haberi pro expresso, secus est, ut co. ti. l. si ita. nam uoluntas est euidẽs q̃ expresse, uel p coniecturam colligitur. d. l. licet. Sed in casu pdicto uoluntas statuẽtium est hmõi: ergo, &c. Et refert idem tenere Cy. in consiliis suis, adiiciens idẽ Bal. qđ no. pro pdicta q. est casus in d. §. cum inter, qui melius facit ad hoc q̃ q̃libet alia lex. Et hãc opi. Bal. secutus fuit do. Pe. de Ancha. in solẽ. cõmento. c. canonum statuta. de consti. Si ergo Bal. hoc uoluit cum legum correctione in quæstione prædicta, ubi non concurrebant multæ coniecturæ, longe fortius hoc dicendum est hic, ubi concurrunt tot coniecturæ ad exclusionem matris p auum paternum: ubi aũt non concurrunt coniecturæ, cessãbit ar. a contrario sensu cum legum correctione, & hoc casu procedit opi. Bar. & Iac. But. & aliorum, & ipsius Bal. qui solet allegari in hoc arti. contrarius, p notata per eum in d. l. apud antiquos. C. de fur. & in d. l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. Sed in ueritate sibi non contradicit, sed potius limitat oĩa dicta contraria, ut patet ex responsione quam facit ad l. cõmodissime. Nec est uerũ dicere, q hic fiat interpretatio extensiua: quia ex quo constat de mẽte per tot cõiecturas, nõ dr̃ extensiua habito respectu ad mẽtẽ, sed potius intẽsiua, & intrinseca, seu declaratiua: quia proprios terminos qui penes mentẽ sunt, non extẽdit: pro hoc l. fi. C. de ind. uidu. ubi tex. opt. & in l. liberum. §. senatus. ff. de ri. nup. ubi tex. tamẽ ex idẽtitate rõnis extẽditur dispositio legis in præiudicium liberæ facultatis cõtrahendi matrimonii, & sic derogatione iuris cõis. hoc uoluit idẽ Bar. post Cy. in d. l. non dubium.

8 † Item argumentum a contrario sensu colligitur ex lege seu ipsius mente, ut prubatur 15. q. 3. ex eo. & in cap. qualis. 25. dist. ergo non curandum de legũ correctione si ex mente p coniecturas elicita apparet de uoluntate legis, quæ hẽt eundẽ uigorẽ. Insti. de iure natu. gen. & ciui. §. sed quod principi. Et p hoc patet responsum ad omnia contraria supra formata in fauorẽ matris, præter quã ad ultimũ: ad qđ respondeo quod licet pprie, & stricte loquendo non dicatr̃ intestatus, sed intestabilis, qui ex defectu sensus non potest facere testũ. d. l. 1. ff. de suis, & legi. tamen ex communi usu loquendi talis dicitur intestatus, & hunc sensum approbat Iurisconsultus in d. l. i. in prin. & expresse tenet Bar. in d. l. in terminis nostris. cum statutũ excludit matrẽ a successione

filii

9 filii intestati: †nam communis usus loquendi præfertur proprię significationi vocis. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. l. Labeo, ff. de sup. leg. l. cum de Lanionis. §. asinā. ff. de fun. instr. Nec ob. qđ dicit Bal. quod cum statuta fiant a peritis, præsumendum est, qđ fuerunt vsi propriis verbis: qa dico, qđ statuta hic Senis cōiter non fiunt a peritis, sed ab ignorantibus iura. Ideo notanter dicit Barto. in l. stipulatio ista. §. hoc quoq;. ff. de verb. obl. quod si statutum continet aliquod verbum habens duas significationes, vnam propriam, aliam scđm communē vsum loquendi, debemus capere illā quam habet cōis vsus loquendi, scđm qualitatem statuentiū personarū, ex quo ipsi nō sunt iurisperiti: ad hoc ille tex. cum gl. sua. Item quod ēt leges conditę a peritis debent intelligi scđm communē vsum: quia lex dēt conuenire loco, ita notauit gl. in c. nonnulli. de rescri. etiam dicit Inno. in c. olim. de ver. sig. qđ in interpretatione dispositionis siue sit lex siue priuilegium, siue aliquid aliud, recurrendum est ad cōmunem vsum loquendi, ut l. si de interpretatione. ff. de legi. & quo ad statuta expresse voluit Bar. in l. oēs populi. præalleg. Ex his omnibus concludo ad primū, quod auus matern⁹ excludit matrem, & patruos ipsius defuncti.

Nunc condescendo ad secundum: nūquid mater debeat excludi ēt a legitima debita iure naturæ, & vř, quod nō, qa quemadmodū filius non potest priuari in totum, quia hæc portio est sibi debita iure naturali, vt l. cum ratio naturalis. ff. de bonis dam. ita vř, quod nec parentes possint priuari, cum pari modo eis sit debita filiorum hæreditas, vt in l. nā & si parentibus. ff. de inoffi. testa. ideo onus alimentorū pariter incumbit parentibus, & filiis, vt ff. de libe. agnos. l. 1. & l. si quis a liberis. Sed his nō obstantibus dico, quod licet opiniones sint, nūquid filii possint p statutū priuari legitima, tamen communior opinio est, qđ sic, existente saltem causa legitima, & causa legitima est fauor masculorū, & agnationis: vnde communiter in Tuscia filiæ fœminæ, & mater excluduntur fauore agnatorum. hoc expresse tenet Bal. in l. cū lex Leonina. C. de epi. & cle. & Bar. in l. Titio. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. & Cy. in l. sancimus. C. de nup. & Dy. in regula indultum. de reg. iur. li. 6. scđm Ioan. An. in c. Raynutius. de test. nam non est verum, quod hæc portio sit de iure naturali: cum illo iure oīno esset cōmunis. 8. disti. in princ. 22. q. 1. dilectissimi. sed alimentorum præstatio est bene de iure naturali. i. di. ius naturale, sed hæc portio quarta, tertia cum dimidia, de qua in auth. nouissima. C. de inoff. testa. & in corpore vnde sumitur. de trien. & semis. §. 1. est de iure positiuo: ideo pōt per ius positiuum diminui, & mutari, & in totum tolli: quia nihil tam naturale, &c. l. nihil. ff. de reg. iur. & in c. 1. e. ti. & Insti. de legi. agna. tu. in fi. sed ipsum ius alimentandi data necessitate tolli non potest, cum sit de iure naturali, & hoc casu intelligatur opinio cōtraria, & sic saluari potest dictum Do. de Rot. deci. 18. & eorum qui tenuerunt, 9 in totū diminui non potest, sed ī casu nostro nō cadit talis necessitas in matre, quare concludo valere statutum matris in totū exclusiuum in fauorē agnatorum: qđ ēt videtur velle Bar. in l. 1. ff. de suis, & legi. hoc supposito dico, 9 in casu nostro mater excluditur in totum: quia hoc voluit statutum, si bene ponderetur. Nā si filius decesserit sine ascendentibus, & descendentibus, &c. admittit solū matrē ī quartam partē, & sic diminuit sibi legitimā, cum illa de iure cōi est tertia nō extātibus aliis proximioribus, sicut hic nō extabant, vt no. gl. in Auth. de triē. & semis. §. 1. & Bart. in d. auth. nouissima. Extantibus vero ascendentibus, & descendentibus per lineā masculinam, seu fratre, & sorore dicit statutum, vt mater in nullo succedat, & sic voluit priuare legitima in totū: alias nihil adderet ad casum præcedentem, & q totum dicit, nihil excludit, de maio. & obe. c. solitę. arg. 19. di. si Romanorum. cum si. Concludo ergo ex omnibus prędictis quod dictus auus paternus attenta mēte dicti statuti excludit matrem in totum. Et ad pdicta facit theorica Bar. in l. 2. §. sed forte. ff. ad Tert. vbi dicit, qđ vbi mater, vel filia excluditur fauore aliorū, videntur illi tacite vocati: quia eis illud lucrum venit applicandum: facit etiam a;. prædictam conclusionem notabile dictum Bar. in auth. itaq; C. cōmunia de succes. vbi per illum tex. & in l. 2. C. de bo. quæ lib. dicit, 9 vbi parentes vocantur ad successionē, parētes ex parte patris præferuntur in bonis quæsitis ex latere patris, parentes vero ex parte matris præferuntur in bonis quæsitis ex linea materna, 9 est notabile, & singulare dictum, & q̃q̃ posset dici illud dictum Bar. restringendum fore quando cō currunt parentes in pari gradu, vt videntur velle iura pręallegata: quod hic non contingit, cum mater sit proximior: dico tamen attenta ratione, & ęquitate illius dicti, 9 videt idem dicendum in casu nostro attenta mente statuti: nam bona de quibus quæritur, fuerunt quæsita ex latere patris.

CONSILIVM LXXVI.

1 *Qualitas contractus pręsumitur ex qualitate pretii.*
2 *Pactum de non retrouendendo non liberum quando fit, est pręsumptio quod fiat causa lucrandi fructus illius medii temporis.*
3 *Statutum loquens in materia iuris, debet intelligi secundum ius cōmune.*
4 *Malęfidei dicitur esse, qui habet conscientiam rei alienę.*
5 *Hæres tenetur satisfacere pro anima defuncti.*

IN præsenti consultatione Christi eiusq; matris præsidio humiliter inuocato, Tria succincte videnda sunt. Primo, an venditio quæ primo apparet facta de tota domo sit præsumenda simulata, & in fraudem vsurarum confecta. quo præsupposito et ir consequentet videndum, quæ debent esse in hoc facto partes iudicis in sententiando. Secundo pręsupposito, 9 prima venditio nō possit probari simulata loco pignoris, vtrum teneantur hęredes emptoris soluere pensionē de medietate domus, quam postea retro vendidit ipsi vēditori receptis ab eo nomine pretii florenis quinquaginta pacto inter eos apposito non obstante. Tertio, an hęredes creditorum seu venditorum possint se aduersus agentem pscriptione tueri vigore statuti Senensis dictantis, quod quicunque aliquam rem immobilem possederit spatio decem annorū cum titulo, illam præscribat. Redeo ad primum, in quo nō insistam argumentando ad partes more solito, ne videar hanc rem dubiam pter propositum ęstimasse: nam & iudicio meo, & vt verius dicam, in omni iure nostro scribendo casus de hac qęstione rotundus, qui nullo modo cauillari potest, videtur in c. ad nostram. de emptio. & venditio. vbi enim contractus initur sub forma emptionis, & venditionis, iudicatur pignoratitius ex duabus coniecturis dūtaxat. Primo, quia fuit venditori factum pactum de retrouendendo: non tamen quandocunque, sed a septennio vsque ad nouennium: id est infra septennium, & nouennium: ita quod volebat libere lucrari fructus septem annorum. Secundo, quia interuenerat modicitas pretii habito respectu ad verum valorem rei. Nam ex qualitate pretii pręsumitur quali-
1 tas contractus. l. per diuersas. †C. man. in c. si quęstiones. de simo. no. glo. in l. 1. ff. de superficie. & Barto. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de public. Item quando fit pactum de retrouendendo non liberum, vt quia non vult recipiens teneri vsque ad certum tempus, est pręsumptio †quod hoc
2 faciat causa lucrandi fructus illius medii temporis loco vsuræ, & fortificatur hęc pręsumptio ex modicitate pretii. Nam sępe pręsumptio nec mens quę non sufficit ex se ad sētentiam transit in violentiam ex alia pręsumptione interueniente: ita quod sufficit ad sententiam, vt est glo. no. in cap. insinuatum. de simon. & videtur tex. in capitu. cum contumacia. iuncta glo. de hęre. lib. 6. sed in quęstione nostra non solum interuenerunt prędicta duo, sed etiam multa alia adminicula sunt: itaque longe fortius debet in casu nostro cōtractus iudicari vsurarius: hic enim, vt incipiam ab illis duobus, primo fuit habitum pactum de retrouendendo non pure, sed post festum sancti Angeli tunc proxime futurum ab vno anno futuro ad tres annos tunc futuros: ita quod volebat posse libere lucrari vsumfructum illius domus per annum, & septem menses occasione illorum centum florenorum. Secundo interuenit modicitas pretii, quod apparet ex eo euidenter: quia ipsemet Antonius ante dictum contractum soluebat nomine pensionis pro dicta domo quandoque decem, quandoque 8. flore. unde non est verisimile quòd domus sit in ciuitate Senarum reditus 10. vel 8. flore. uel non ualeat ultra centum florenos, cum communiter in ciuitate res reditus quatuor uel quinque florenorum soleat uendi pro centū. facit, quod no. per Bart. in l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcidi. & in l. 2. C. de rescinden. uendi. Prętere a colligitur modicitas pretii ex scriptura illius creditoris. Nam promisit quod in casu quo uenditor seu debitor non redimeret domum intra triennium quod daret sibi 25. florenos ultra pretium centum florenorum primo taxatum.

Et

Et sic non est verisimile, quod a principio interuenerit verum pretium rei. Item & tertio ex hac promissione 25. florenorũ euidenter præsumitur hunc contractum a principio non fuisse verę emptionis, & venditionis, sed potius pignoratitium, quia videtur contra naturam contractus venditionis, vt post factum illo volente retroemere debeat dari maius pretium, vnde non videtur a principio, ꝙ fuerit perfecta venditio. l. necessario. ff. de pericu. & commo. rei ven. & ex talibus pactis contra naturam contractus interueniẽtibus, magis præsumitur contractus pignoratitius, vt in capitulo, illo vos, & quod ibi no. de pigno. facit quod no. Bar. in d. §. qui maximos. Quarta coniectura sumitur ex eo, quia voluit in pactis, quod sibi fieret retrouẽditio, & quod deberet debitor soluere omnem gabellam, & reliquos sumptus fiendos circa notarios pro parte contingente vtrunq; contrahentem, ita quod ille fictus venditor nolebat sentire aliquem sumptum, sed simpliciter, & absolute lucrari vsum fructum dictæ domus, saltem pro tempore illorum mensiũ.

Quinta coniectura colligitur de sequenti contractu in eo, quod voluit, quod facta venditione medietatis illius domus pro indiuiso non teneretur ad pensionem aliquam vltra duos annos propter dilationem in retroemendo illam medietatem domus. Et sic aperte facit contractum vsurarium. vnde ex hoc potest facilius pręsumi de qualitate pretii, vt in l. qui semissem. ff. de vsur. & in c. illo vos. in fi. de pignor. & in capitu. ex studiis, & in capitu. mandata. de præsump. Quod autem secundus contractus contineat in se vsurariam prauitatem, patebit ex infra dicendis in secundo dubio principali. Et ex prædictis omnibus concluditur ad primum dubium, vt clare dicamus illum contractum factum sub forma emptionis, & venditionis fore simulatum, & confectum in fraudem vsurarium, & esse in veritate pignoratitium, cum concurrant adminicula vltra necessario requisita, in d. capitu. ad nostram. Et nimirũ, quod etiam in casu magis dubitabili communiter concluditur contractũ fore pręsumendum vsurarium, scilicet cum simpliciter sit pactum de retrouendendo, & interuenerit exiguum pretium. hoc clare voluit glo. ordinaria in capitu. conquestus. de vsur. & Archid. in capitu. plerique. 14. q. 4. & Ioa. And. in capitu. illo vos. de pign. & ita per plurimas rationes alias consului, & legendo tenui. Nec prędictis obstant nota. per Iacob. de Aren. vt refert Cyn. in l. 3. C. plus valere, quod agi. vbi dixit, quod hęc tria simul iuncta non probant contractum vsurarium, scilicet pactum de retrouendendo, modicitas pretii, & quod emptor consueuit vsuras excercere. Nam dictum suum est falsum, & iure non probatur, & nitiẽ respondere ad capitu. ad nostram, præalleg. & minime respondet: imo errauit in intellectu illius, & responsione sua, vt expresse attestatur Ioan. Andr. in d. capitu. illo vos. Ex his concluditur quales debeant esse partes iudicis in sententiando. Nam dico, quod debet pronuntiare, quod pensiones domus quas ille creditor percepit, vel percipere potuit, computentur in sortem debitam, & residuum debeat vna cum domo tradi, & assignari debitori, vt probatur in c. 1. & 2. de vsur. & in l. cum contra. C. de pigno. ac. Non obstant conuentiones secundo loco factę: quia omnia fuerunt in fraudem vsurarum, & accessorium sequitur principale. regula accessorium. lib. 6. Venio ad secundum, videlicet pręsupposito sine veritatis pręiudicio, quod per prædicta non probetur dictus contractus vsurarius, nunquid saltem vigore secundæ conuentionis teneatur soluere pensiones pro dimidia parte domus a tempore quo fuerunt soluti dicti quinquaginta floreni: & quamquam nõ sit necessarium hunc articulum examinare, cum ex superius dictis appareat dictum contractum fuisse fęneratitium, attamẽ, vt mos geratur consulenti, breuissime dico hæredem teneri ad solutionem illarum pensionum. Certum est enim, quod ex secunda conuentione fuit facta vendirio medietatis domus pro indiuiso, & translatum est dominium, & possessio in illum primum venditorem, per secũdum emptorem, ꝙ aperte colligitur ex eo, quia soluta medietate totius pretii, ille promisit sibi soluere tres florenos nomine pensionis pro dicta medietate vsque ad certum tempus tunc proxime futurum, & promisit eisdem facere instrumentum venditionis, per quæ satis fuit in illum translatum dominium, & possessio medietatis pro indiuiso, vt probatur in l. quædam mulier. ff. de rei vend. facit l. quod meo. ff. de acqui. pos. Nec obstat si dicatur, quod licet promiserit facere instrumentum venditionis, non tamẽ apparet factum, quia dico, quod nõ promisit vendere, sed facere instrumentum venditionis ad probationem fiendam. vnde dico, quod non vendidit de pꝛęsenti, quod patet ex eo, quia tunc promisit soluere pensionem, facit in simili l. sicut datam. C. de li. caus. & ca. ecclesia sanctę Mariæ, vt lit. pend. instrumentum enim non est de substantia contractus, sed fit ad probationem contractus. l. consensu. ff. de act. & obli. & l. pactum. C. de pac. His præmissis clare patet illum obligatum ad solutionem pẽsionis constitutę pro medietate domus. Nec obstat si dicatur conuentionem inter eos fuisse habitam post duos annos tunc proxime futuros, intra quos non obligaretur ad solutionẽ alicuius pensionis si non restitueretur sibi residuum pecuniarum debitarum: quia dico tale pactum, vt puta continẽs vsurariam prauitatem non valere, vt in capitu. debitores. de iurein. nam voluit illas pensiones retinere, quia differebatur solutio debiti contra c. consuluit. de vsur. & no. in ca. dilecti. de arbitris. Et aduertendum subtiliter, quia ex his verbis habitis in hac secunda conuentione clare liquet primum, & secundum contractum fuisse vsurarios. Nam dicit se vendidisse sibi medietatem domus pro idiuiso: & postea dicit, quod nisi restituat sibi residuum pecunię quam debet habere, quod non teneatur soluere. Vnde non dicit, quod volebat sibi retrouendere aliam medietatem, sed quod debebat habere pecuniã: & sic in veritate nulla interuenit vera venditio, sed totus contractus fuit pignoratitius, & confectus in forma venditionis in fraudem vsurarum. Postremo condescendo ad tertium & vltimum, in quo dico, quod nulla potest hic allegari præscriptio: †[3] quia statutum loquens in materia iuris debet intelligi secundum ius commune, scilicet vbi interuenit bona fides, ut in cap. cum dilectus. de cle. non resi. facit l. 2. C. de noxa. & in cap. cum dilectus. de consuetu. & si aliter intelligeretur, non ualeret statutum, quia induceret peccatum, ut in cap. fina. de rescrip. no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in l. fi. C. si cõtra ius uel utili. pub. ut in casu nostro creditor fuit in mala fide, ex quo in fraudem usurarum contraxit. 34. q. 2. si uirgo. Is enim dicitur in mala fide, qui habet conscientiam rei alienæ, ut ibi, †[4] & sic ex parte creditoris ficte ementis, uel illicite paciscentis, non potest allegari aliqua pręscriptio. Idem dico in persona sui hęredis duplici consideratione, primo quia mala fides defuncti nocet hęredi uniuersali, ut l. cum hęres. ff. de diuers. & tempo. pręscript. †[5] Secundo & melius quod hęres tenetur satisfacere pro anima defuncti, ut in c. a nobis. in fi. de sen. excom. & in cap. in literis. de rapto. c. fina. de sepul. & ex his patet præscriptionem non prodesse hæredi.

Casus consilij sequentis.

Quidam Franciscus dicitur cõsignasse quibusdam lanificibus florenos auri centum, pacto & conuentione firmatis inter dictas partes, uidelicet quod deberent dicti lanifices habere, tenere, & trafficare dictos cẽtum florenos in eorũ trafico, & arte lanæ, & ita quod starent dicti floreni in dicto traffico ad damnum, & ad lucrũ, hoc expresso quod dictus Franciscus non teneatur subire damnum in dicto capitali ultra decem florenos in anno. Nec etiam admitteretur ad lucrum ultra decem florenos: ita quod uoluit dictus Franciscus non sentire damnum, nec lucrum ultra decem in anno. Quæritur nunquid pactum sit licitum.

CONSILIVM LXXVII.

1. *Socii possunt inter seipsos conuenire, ut alter habeat duas partes lucri?*
2. *Societatis ad hoc, ut sit licita, oportet quod damna, & lucra sint communia.*

VIdetur primo quod sic, licet enim uno ponente pecuniam, & altero operam, alio non expresso, damna, & lucra, debeãt esse communia iuxta no. per glo. quã sequitur Bar. & cõmuniter Docto. in l. 1. C. pro socio, & uidetur probari in leg. si non fuerint. ff. eod. possunt ex conuentione hanc legis dispositionem

-positionem tollere, & conuenire, vt maiorem partem lucri sentiat vnus socius, quam alter, vt dic. l. si non fuerint. §. primo. cum l. sequenti. & est bonus tex. in §. de illa institutione. eod. titu. 1 † vbi dicitur socios posse inter eos conuenire, vt alter habeat duas partes lucri. Et nimirum, nam contractus ex conuentione legem capiunt, vt in regula, contractus. de reg. iur. libro 6. Et pactum contra accidentalia, seu naturalia contractus bene valet, vt ff. de pos. l. 1. §. si conuenerit. & in l. pacta conuenta. C. de contrahen. emp. & l. paci sci. & l. iurisgenti. §. si paciscar. de pac. & cap. vnico. de commo. cum multis simil. Item debuit teneri conuentio inter dictos habita maxime ratione, cum videatur satis honesta: cum quilibet posset se habere pariter ad lucrum, & ad damnum. Nam sicut lanifices possunt perdere nonaginta pro dicto capitali, ita potuissent lucrari nonaginta, si fuissent lucrati centum in anno: vnde saltem in ratione dubii contractus debet sustineri, argumen. in c. in ciuitate. & cap. nauiganti. de vsu. Secundo principaliter de hoc videtur quasi casus. Institu. pro socio. §. & adeo. vbi dicitur posse conueniri, vt alter sentiat lucrum, sed non damnum. Et sic videtur, quòd periculum capitalis potest ex pacto ad alterum duntaxat pertinere: quod videtur velle Hosti. in sum. de vsur. §. an aliquod. ver. quid si periculum. & Ioan. And. in ca. per tuas. de do. post diuor. resti. vbi dicit, quod dos exacta a marito vergẽte ad inopiam deponitur apud mercatorem, qui cauebit, vt capitali saluo respondeat mulieri de parte honesti lucri. Si ergo pacisci potest, vt periculum totius capitalis spectet ad recipientem, fortius valet pactum in casu nostro, in quo iste Franciscus volebat vsque ad decem quolibet anno sentire de damno, & pari modo se parabat in lucro. Tertio ad idem facit: certum est, quod inter prędictos fuit contracta societas: & non mutuum, cum dictus Franciscus vellet stare & ad lucrum, & ad damnum, saltem vsq; ad decem: ergo cessat vsura, cum illa non versetur nisi in contractu mutui, vt in c. consuluit. de vsu. & c. eiiciens. 88. distinc. Et plene per Ioan. And. in regu. peccatum. de regu. iur. lib. 6. in mercu. Sed prædictis non obstantibus arbitror dictum contractum nullo modo fuisse licitum. Primo probabo per authoritates, vt facilius adhibeatur fides. Secundo per iura & rationes: hoc enim videtur primo tenere gl. ordin. in decretis. xiiii. quæstio. iii. c. plerique. vbi quærit, nunquid licitè possit quis dare pecuniam suam mercatori, vt inde emat merces, & det sibi partem lucri, & dicit quod non, si periculum spectet ad recipientem: quia videtur quidam contractus mutui. Sed si societatem contrahunt, ꝙ periculum spectet ad vtrunque, dicit licitum esse, ꝙ vnus socius det pecuniam, & alter suppleat cũ labore, quòd deest in pecunia. d. l. si non fuerint, cum supra allega. Idem voluit Gof. in summa. de vsu. & in cap. nauiganti. eod. titu. dicens, 2 † ꝙ ad hoc, vt sit licita societas, & cesset omne peccatum, oportet, ꝙ damna & lucra sint communia. hanc eandem opin. tandem voluit Hostien. in d. §. an aliquod. ver. est tamen veritas. in hac opin. concurrunt Azo, & gl. or. Accur. in d. l. si non fuerint. vbi dicunt, ꝙ si vnus socius non confert magis in societate, q̃ alter, non valet pactum inducens inter eos disparitatem: ꝙ est valde notandum. Idem videtur velle Ioan. Cald. in d. cap. nauiganti. Sed in casu nostro erat disparitas inter istos sine aliqua iusta ratione: ergo nõ fuit inter illos contracta societas, quod vltra prædictas copiosas & solennes authoritates probatur hoc modo: Societas ius quoddam fraternitatis in se habet, vt notanter dicit tex. in l. verum. in prin. ff. pro socio. ergo pactum inducens istam disparitatem inter istos sine causa rationabili, est contra substantiam contractus: cum rumpat ipsum ius fraternitatis, quia de natura fraternitatis est, vt omnia sint communia: hanc rationem allegauit Hostien. vt supra, & per eam recessit a priore opinione, dicens inter socios non valere, vt alter sustineat periculum sortis tantum. Nec obstat, quòd in aliis contractibus valeat pactum, vt quis sustineat periculum, vbi alias non obligatur a iure, vt in deposito, commodato, & similibus: quia secundum eum in aliis pactum est contra accidentalia contractus. Sed in casu nostro est contra substantialia propter ius fraternitatis, ꝙ est inter socios. d. l. verum. Secundo hoc probo per d. l. si non fuerint. & d. §. de illo. cum sequenti. vbi expresse dicitur, quòd inter socios damna, & lucra esse debent æqualia, & potest ex pacto induci inęqualitas, quando alter posuit plus industrię, vel pecuniæ, & sic ex causa, aliter autem videtur pactum infringi, tanquam contra substantiam societatis: at in casu nostro nulla subest legitima causa quare dictus Frãciscus non deberet sustinere æqualiter periculum in sorte, sicut dicti lanifices, sed volebat stare securus, vt non perderet vltra decem, quòd repugnat iuri societatis & fraternitatis. Nec obstat si dicas, ꝙ æquè de lucro nolebat participare vltra decem: quia per hoc non cessat disparitas, imo magis crescit. Item & melius non est verisimile, quod in anno potuissent isti lanifices lucrari vltra viginti, vel parum plus, & sic habuisset dictus Franciscus verisimiliter partem suam integram, & lucrum, sed bene est facilius contingens, vt totum capitale, vel alio modo perdatur, & dicti lanifices habuissent duplicatum damnum: nam perdidissent operas suas, & sustinuissent totum periculum societatis vltra decem, dictus autem Franciscus solus pati poterat vnicum, & modicum damnum. Et sic nemo inficiari rationabiliter potest quin magna inter eos sine causa rationabili foret disparitas. Nam de iure dictus Franciscus deberet solus sentire damnum in capitali, etiam in toto, lanifices vero solum in operis, vt est glo. singularis, quam sequuntur Pet. & Cy. in d. l. 1. C. pro socio. quæ dicit, quod perdita pecunia quam alter contulit, soluitur societas, nec tenetur is qui præstabat operam, & per hanc notabilem considerationem clare patet turpitudo, & disparitas prædicti contractus. nam lanifices poterant perdere operas, & sustinere periculum capitale decem florenis exceptis. Item & tertio nullibi iura admittunt disparitatem sine causa rationabili concurrente in toto damno capitali: vt in dic. leg. si non fuerint, & in dicto §. de illo. nec obstat §. & adeo. Institu. pro socio. quia multipliciter ad illum respondetur per Hostien. & Ioan. Calde. in locis præallega. Sed ego solitus sum respõdere clarius, & vt credo veracius: dico enim quod ille tex. debet intelligi in pacto iuri communi conformi: scilicet quando fuit conuentum, vt is qui operas ponit, non sentiat damnum capitalis, sed lucrum sic. Et hoc ideo, quia satis ipse sentit damnum in operis. Nam opera sua valet tantum quantum alterius pecunia, vt ibi merito satis est, vt ipse perdat operas, & alter solus sentiat damnum in capitali, & ita videtur velle textus si finis illius §. referatur ad præcedentia, quod fiendum est, argumen. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verborum obligatio. Non autem admitterem, vt valeret pactum, vt dans pecuniam non sentiret damnum, sed lucrum. Nam hęc societas esset quasi leonina, & quasi contra ius fraternitatis, contra d. l. si non fuerint. & d. l. verum: quia iste haberet damnum operarum, & pecuniæ, & alter nullum damnum sentiret. Item esset in effectu contractus mutui, quia sentiret lucra, & non damnum, vt dicit glos. in d. cap. plerunque. Et per hoc potest responderi ad tertium contrarium supra formatum. Nam licet videatur contracta societas: tamen ex quo pericula nõ erant communia, imo tanta disparitas, videtur potius quidam pręsumptus, & fictus, seu simulatus contractus mutui, & sic contineret vsurariam prauitatem. argu. in d. cap. in ciuitate, & c. nauiganti. Item præsupposito, quòd non esset vsurarius contractus, saltem non licita societas, per prædicta: ergo non potest peti ratio societatis, nec lucrum, cum de facto petitur: quia ex pecunia non prouenit lucrum cessante societate. dicto cap. eiiciens. Ad authoritatem Ioannis Andreę in capit. per tuas, dico, quod de iure non probatur, vt etiam dicit Ioan. Calderi. in dicto capitu. nauiganti. Quidam tamen volentes illud dictum saluare, dixerunt quod procedit fauore dotis: quod tamen mihi non placet: quia fauore dotis non debet committi pactum, vt in c. super eo. de vsur. Ex his remanent soluta omnia contraria superius formata. Et potest inferri ad solutionem alterius dubii, de quo quæritur, an præscriptio statutaria habeat locũ in hoc casu: videtur enim quod sic: quia illa pecunia remansit purè in debito, & nõ in societate: ergo idem dicẽdum de eo, quod in alio debito ex identitate rationis. de cõfir. vtili. cum dilecta, & c. translato. de cõst. & l. illud. ff. ad leg. Aqui.

CONSILIVM LXXVIII.

1 *Accusatio, vel inquisitio si facta fuerit de insultu facto cum armis, vel de percussione cum sanguinis effusione, & postea probatur simplex insultus sine armis, vel percussio sine sanguinis effusione, debet fieri absolutio.*

2 *Temeritas sola sufficit ad hoc, vt quis condemnetur in expensis.*

1 VIso toto processu habito in accusatione contra Venturellum Manuelis Sabbatini hebræum, habitatorem terrę Montis Spoletani instituta per quẽdam Nicolaum, olim Bartholomei de Cortona, habitatorem dictæ terrę: tria breuissime examinanda incumbunt ad luculentam facti decisionem. Primo, an dictus Venturellus, seu ipsius pater eius nomine cõparens, sit absoluendus, vel condemnandus. Secundo præsupposito, ꝙ sit absoluendus, an dictus Nicolaus sit de calũnia ad pœnam talionis condemnandus. Tertio præsupposito, ꝙ debeat calumnię pœnam euitare, an saltem debeat cõdemnari in expensis factis in dicta accusatione. Quo ad primum omissa ad vtranque partem argumentatione, breuitatis causa: cum sit istud consilium decisiuum, dico dictum Venturellum, seu Manuelem eius genitorem nomine dicti Venturelli filii sui comparẽtem, debere a dicta accusatione absolui. Moueor, quoniam si suprascriptæ reformationis, cuius dispositione dictus Venturellus impetitur verba ponderentur, duas partes principales continẽt. Prima est, quod omnes & singuli retaliatores panni lanæ, lini &c. omnino teneantur, & debeant venire, stare, & exercere eorum artes in loco mercantię dictæ &c. Secũda pars est, ꝙ alibi apothecaliter non possunt retaliari panni, lanæ, lini &c. ad pœnam, & sub pęna florenorum centum cuilibet contrafacicoti &c. Si autem diligenter ponderenẽ dicta testium inductorum contra dictum Venturellum, in nullam partem dictæ reformationis probatur incidisse. In primis luce clarius constat non incidisse, quia per neminẽ testium probatur dictum Venturellum esse retaliatorem, & artem retaliariæ exercere extra locum mercantiæ, sicut reformatio exigit: quinimo potius testes secundo loco inducti probant oppositum in eo, ꝙ vnanimiter dicunt dictũ Venturellum retaliatorem fuisse, seu apothecam retaliariæ habuisse, donec fuit facta dicta reformatio, prohibens modo prædicto, & sic limitando se ad tempus, videntur tacite insinuare, & attestari, ꝙ post dictam reformationem non exercuit dictam artem. argumen. in l. cum prætor. ff. de iudi. & in l. ex eo. ff. de testi. & in c. nonne. de præsump. & 25. di. qualis. Et satis est ad pœnam euitandam, ꝙ non probetur contrarium: quia facta maxime delicta non pręsumuntur. l. vnica. C. de mand. prin. & c. cum in iure. de offic. delega. cum quilibet pręsumatur bonus, nisi probetur oppositum. c. fi. de præsump. & c. vnico. de scrutin. Retaliaria enim potest dici, quam vulgus sic appellat: cum non habeamus hoc iure diffinitum. ad hoc bonus tex. in l. sciendũ. §. illud sciendum. ff. de ędil. edic. & quod no. Bar. in proęm. ff. minimè autem probatum fuit, ꝙ iste post legem fuerit retaliarius, vel quod artem retaliarię extra locum mercantiæ exercuerit, cum non probetur sic habitus in dicta terra, vel quòd dictam artem exerceret, saltem admittendo omnes sine delicto volentes ab eo pannum emere per viã retaliariæ, ꝙ videtur necessarium ad hoc, vt quis dicatur aliquam artem exercere. ad hoc quod legitur & notatur in l. palam. ff. de ritu nup. Et quod no. Cy. in l. 1. C. de epi. aud. facit etiam quod no. Bar. in l. semper. ff. de iure immu. & in dicto proœ. ff. vbi dicit illum proprie appellari mercatorẽ: qui maiorem partem fortunarum suarum habet in mercimoniis, cui est in hoc standum, sicut communi appellationi vulgarium. ar. in d. §. item sciendum, & in l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fun. instru. & instr. leg. l. Labeo. de supel. leg. Contra vero dictum Venturellum nihil ex prædictis est probatum. Ex quo clare cõcluditur, quod ex capite primæ partis dictæ reformationis venit absoluendus. Idem videtur mihi dicendum respectu secundę partis: illa enim si bene ponderetur, requirit vnum cum certa qualitate, scilicet, quòd extra locum mercantiæ non possint apothecaliter panni retaliari &c. Vnde considerandum est illud aduerbium apothecaliter, quòd determinat, & qualificat verbum retaliari: iuxta no. per Bart. in l. ex facto. ff. de vulga. & pup. quare non sufficit probare, quo ad incurrendam pœnam, ꝙ quis retaliauerit pannos, nisi probetur, ꝙ hoc fecerit apothecaliter: quia cum aliquid est probandum cũ certa limitatione, seu qualitate, non sufficit illud probare sine qualitate, seu determinatione requisita, vt in l. Fulcinius. & ibi per Bar. ff. ex quib. cau. in possess. ea. & per eundem. in l. diuus. ff. de re iud. & hic non probatur, ꝙ apothecaliter pannum vendiderit: Nam nullus testium deponit se vidisse dictum Venturellum illum pannum retaliasse, saltem apothecaliter, prout requirit statutum: imo potius probant oppositum: cum vnus dicat se audiuisse a dicto Vẽturello, quod pannum illum retaliauerit in mercantia. Item alii testes simpliciter dicunt se vidisse dictum Venturellum tradidisse dicto Nicolao tria brachia panni lanæ: ex hoc non potest concludi, etiam si verum sit, quod dictum pannum tradiderit dictus Venturellus apothecaliter, & retaliauerit pannum importet idem, quod vt retaliarius, vt clare innuunt verba statuti præcedentia, quæ sunt animaduertenda ad declarationem sequentium. vt in l. si seruus plurium. in fi. de leg. 1. & in l. nũmis. de lega. 3. minime autem probatur, quod vt retaliarius vendiderit dictum pannum. Et ideo non sufficit ad condemnationem Venturelli maximè habito respectu ad qualitatem suæ personæ, cum ex pactis initis cum excelsa communitate Florentiæ, sibi liceat vendere pignora transcursa. Et habet etiam in pactis, quòd nullum statutum possit fieri in præiudicium pactorum suorum: vnde potuit esse, ꝙ dictum pannum vendiderit non apothecaliter, vt retaliarius, sed vt fœnerator habens pignora transcursa, accusatio enim debet ex toto probari: ita vt probatio ipsam accessoriè concludat, vt in c. in præsentia. de probat. facit, quod no. Bart. in l. non solum. §. sed & reprobari. ff. de noui oper. nunciat. hinc no. dixit in l. a. C. de probationib. quòd si fuit facta accusatio, 1 † vel inquisitio de insultu facto cum armis, vel de percussione cum sanguinis effusione, & postea probatur simplex insultus sine armis, vel percussio sine sanguinis effusione, debet fieri absolutio: quia non probatur qualitas actus deducti in accusationem, ad hoc. l. denũtiasse. §. quid tamen. ff. de adul. & l. 3. ff. vi bo. rap. cum similib. Ita dico in proposito. Ex his concludo, quòd dictus Venturellus non probatur incidisse, nec in primam, nec in secundam partem dicti statuti, & sic venit absoluendus, quia accusatore non probante reus absoluendus est, vt in iuribus vulgaribus. Venio nunc ad secundum, an dictus Nicolaus accusator veniat de calumnia puniendus, & in hoc posset examinari longa quæstio, quæ in iure sit, nunquid accusator dicatur calumniari, eoipso quod non probat, de qua quæstione plene no. in l. 1. ff. ad Turpil. & ibi per Bar. in l. Athletas. ff. de his, qui not. infam. & in capito. 2. de calumn. & 2. quæstio. 3. capit. qui non probauerit. & cap. euphemom. §. notãdum. cum multis similib. Sed non instando in verbis, communis conclusio est, quod accusator deficiens in probatione, excusatur a pœna calumniæ, si habeat pro se aliqua euidentia indicia, vt pura famam, vel auditum a fide dignis, vel quid simile, vt notatur in iuribus præallega. maxime in d. §. calumniator. & optimè facit in capit. 1. in fine. de electionib. Sed ex dictis testium in hac causa productorum, satis potest euidenter coniecturari dictum Nicolaum non fuisse in calumnia, vt verisimiliter potuerit credere dictum Venturellum ex illo facto venisse contra reformationem prædictam. Calumnia autem consistit in animo, & requirit dolum, qui non est sine caliditate & fraude. l. prima. ff. de dolo. & l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pactis. in qua dictus Nicolaus non videtur fuisse. Ex quibus breuiter concludo ad secundum, videlicet, quod dictus Nicolaus non sit de calumnia ad pœnam talionis condemnandus. Ad tertium, scilicet, quid de expensis, arbitror dictum Nicolaum in illis condemnandum, quia licet non fuerit in calumnia, tamen quia temere perseuerauerit in accusatione, cum debuerit prius discurrere, & peritiores consulere, an per illud factum probaretur accusatio instituenda contra dictum Venturellum, quòd cum 2 non fecerit, deprehenditur in temeritate, † quæ sola sufficit, vt quis condemnetur in expensis, vt in capitu. calumnia. de pœni. & ibi per Doctores. & plenius notatur in capitu. finem, de dolo & contumacia. & in l. eum quem temere. & ibi per Bartol. ff. de iudic. & in l. prima. ff. ad Turpill. per eundem. vnde iuris ignorantia non excusat a condemnatione expensarum, tenet glos. & Doctor. in dicto capitulo finem. & Bartol. in dicta l. prima. ad Turpillian. & Speculat. in titu. de expens. §. fin. versi. ex præmissis. Partes ergo iudicis erunt in hac accusatione absoluere dictum Venturellum, seu Manuelem nomine filii sui comparentem a dicta accusatione, & condemnare dictum

Nicolaum

Nicolaum in expensis, quas probabiliter dictus Venturellus, seu pater pro eo fecit in hac causa: de expensis vero prę sentis consilii, cum potestas ex suo officio ipsum petierit cui incumbit, dico standum consuetudini, iuxta notata per Speculatorem in ti. de sala. §. t. versicu. consuetudo. & per gl. in clemen. statutum. de ele. lib. 6. qua cessante ordinarius pro salario nihil petere potest, vnde si egit suis sumptibus, illud obtinere potest, cum propter hæc onera incumbentia instituatur sibi salarium: iuxta no. per Ioan. And. in cap. cum ab omni. de vita & honest. cler. sportulas tamen de iure ciuili, & aliqua munera petere potest, quæ tamen non sunt de iure determinate: sed standum est iuris consuetudini, vt in authentica, offeratur, de hoc per se glos. & Bart. in authent. offeratur.

CONSILIVM LXXIX.

1 *Obligatus ad restitutionem fideicommissi vniuersalis, vel particularis tenetur regulariter cauere cum fideiussoribus.*
2 *Filius fratris improprie dicitur nepos.*
3 *Pater rogatus restituere filio, tenetur regulariter restituere.*

ILlud de iure quæritur, an filius cogatur restituere hæreditatem patruo. s. germano testatoris, si decederet sine liberis, & teneatur cauere cum fideiussoribus de restitutione fienda in euentum conditionis, seu restitutionis. Et breuiter dico hoc dubium pendere ex intellectu l. iubemus. C. ad Treb. 1 Illud enim indubitati iuris est, †quod obligatus ad restitutionem fideicommissi vniuersalis, vel particularis tenetur regulariter cauere cum fideiussoribus, vt est tex. iuncta gl. in l. semper. ff. vt le. no. caue. probatur expressius in l. si quādo. co. ti. Item per locum a speciali in l. filius. co. ti. Nam si ibi est speciale in filio nouiter emancipato, vel seruo manu misso, vt releuetur pater, vel dominus præstando cautionē sub hypotheca bonorum suorum, in aliis ergo fortius non sufficit cautio, etiam sub hypotheca bonorum, quinimo & si esset impotens ad idoneè cauendum, non sufficeret nuda promissio, etiam cum hypotheca bonorum, sed procedendum esset iuxta ea, quæ notabiliter habentur in l. postquā. §. Imperator. co. ti. difficultas ergo, vt prædixi, oritur quando filius rogatus est restituere. nam ipse videtur priuilegiatus, vt non teneatur ad hanc satisfactionem, vt in d. l. iubemus. & quanquam ille tex. loquatur, quando quis est rogatus restituere hæreditatem filio suo nepoti testatoris, vel ꝓ nepoti, & deinceps, tamen quidam qui reputabantur moderni tempore Cy. dixerunt idem, quādo filius rogatus est restituere extraneo ex identitate, seu maioritate rationis, ne extraneus sit magis ingratus, quam filius, seu nepos, vel coniunctus. Nā si vinco proximiorem in gradu, fortius vinco remotiorem, vt in l. 3. ver. sed licet. C. de bo. mater. Ex hoc argumentum fecit Cyn. vacillare in l. iubemus. in fi. tamen videtur residere ipse tādem in contraria sententia, vt ille tex. non extendatur vltra personas ibi expressas, quia hoc vetuit expresse tex. in d. l. iubemus. in fi. vbi apertissime probatur hæc contraria conclusio, & ibi aperte tenuit Odof. dicens illud speciale inductum fuisse inter descendētes, ne discordia oriretur inter eos: nam videtur oriri quædam diffidentia ex petitione, & præstatione huius satisdationis, simile adduco in prętatione fideiussoris de dote restituenda prohibita inter maritum, & vxorem ratione prædicta, secus in extraneo recipiente dotem pro alio, vt legitur, & notatur in rubro & nigro. C. ne fide. do. den. & maximè in l. & in dotibus. C. de do. cau. non nu. Item tex. in d. l. iubemus. loquitur in nepote & pronepote, propriè autem secundum canones, & leges talis dicitur filius filii, vel filiæ & filius nepons. ff. de gradibus. l. iurisconsultus. §. secundo 2 gradu, in fi. 35. quæstio. 6. c. 1. 2. & 3. †filius autem fratris impropriè dicitur nepos, ex communi vsu loquendi, vt no. Io. And. in c. fundamenta. de elec. lib. 6. plenius Fede. de Senis consi. 28. Iura autem maximè antiqua debent intelligi propriè, & non secundum improprium vsum loquendi, præsertim hodiernum, quia legislatores peritissimi non vtuntur verbis vulgarium, vt notabiliter dixit Bal. in c. t. de succes. feu. facit, quod notat Bart. in l. stipulatio ista. §. hi qui. ff. de verborum obligat. Quid plura ad hunc nostrum intellectum adduco vltra illas duas glossas notabiles iuris ciuilis, vna est in l. 1. ff. vt lega. no. caue. in ver. semper. vbi primo dixit, quod liberi testatoris non satisdant, per dictam l. iubemus. Et immediate post subdit, ꝙ illud est speciale quando rogatus filius restituere suo filio. Secundo, glo. magis notabilis est in l. filio. eod. titu. quæ adhuc magis restringit d. l. iubemus. dicens eam procedere si rogatur erat filius, & fideicommissarius erat in potestate rogati, quod non contin 3 git in casu nostro: & idem voluit ibi Bar. † Præterea pater rogatus restituere filio, tenetur regulariter satisdare, vt probatur per locum a speciali in d. l. filio. fortius ergo quis tenetur restituere patruo. Et sic concludo in casu nostro, quod patruo sit danda fideiussio. Nec est correcta d. l. filio. per d. l. iubemus, vt no. gl. in d. l. filio. &c.

Casus consilij sequentis.

Inter magnificum commune Senarum ex vna parte, & Raynerium Toscanum Mediolanēsem ex alia, intercessit certa solennis conuentio occasione vsurarum restituendarum, quas Zeno in vltimo suæ vitæ restitui mandauit, & ad eas restituendas dictus Raynerius per infrascriptum modum se obligauit. verba autem conuentionis sunt hæc. Che le vsure si debbiano intieramente restituire per tempo di sei anni, ogni anno vn tanto, laquale restitutione cominciare, & fare si debbia con effetto per lo primo anno in Calende di Gēnaro, & cosi dipoi si sęgua di Gēnaro in Gēnaro, massime di detti sei anni rendendo primo a cittadini, poi a cōtadini, & sottoposti, secondo che per ordine furono scritti, e poi a quelli, che si trouassero, o fossero forestieri, similmente si faccia la restitutione di tutti li danari in questo modo, che di presente si elegga vn depositario a tenere, & rendere li detti danari de le vsure, cioè a quelli, che si troueranno le proprie persone, o loro heredi per gli altri: che vēghino a dismettere alla casa della sapientia. Quæritur si &c. Modo præsupponitur, quod quidam in primo termino tam ciues, quam forenses non petierunt eorum sextam partem, administratores domus sapientiæ illam petunt, tanquam incertum. Quæritur nunquid possint &c.

CONSILIVM LXXX.

1 *Vsuræ si debentur absentibus, debent ad illos mitti.*
2 *Restitutio quamdiu potest fieri illi, qui soluit nunquam illa pecunia debet dari pauperibus, vel in aliam piam causam conuerti.*

BReuiter concludo, quòd si apparere potest, quibus dictæ pecunię debentur, non possunt administratores domorum sapientiæ petere, nec de iure communi, nec vigore dictę conuentionis. De iure enim communi clarum est, quod quandiu supersunt illi, a quibus fuerunt extortę, vel eorum hæredes, non debent distribui in piam causam, tanquam incertę, vt est tex. apertus cum gloss. in c. cum tu. de vsu. & in c. sicut dignum. §. eod. de homi. quinimo vnum dicit gloss. 1 in ca. cum tu. †quòd si hi, quibus debetur, sunt absentes, debent ad illos mitti. Nulla ergo actio ad illas pecunias petendas competit domui sapientię: præsupposito, quòd de iure sibi debetur incerta, quia, vt dixi non potest dici incerta, per hoc quod notat gloss. in capi. 2. de vsu. lib. 6. in verbo, satisfactione, & per Federicum de Senis, consil. 150. Nam dictus Raynerius, tenetur restituere illis, quibus clarum est deberi, a quorum obligatione non releuaretur si pauperibus restitueret, vel aliis quibuscunque, vt d. §. cos. quia debitum non remittitur, sed augetur cum cuiquam improuide soluitur, quod alii ex debito est præstādum. vt dicit tex. in c. ea te. de iureiur. ff. de sol. l. vero procuratori. nec tenetur soluere etiam si domus sapiētiæ vellet sibi præstare cautionem de conseruando eum indemnem: illa enim sola nō facit, vt quis teneatur soluere ei, cui non dēt, an sit consanguineus debentis recipere, vt no. gl. & Bar. in l. vero procuratori. prꝗalle. & l. qui hominem. eo. ti. Nec etiam vigore su prædictæ conuentionis tenetur dictus Raynerius soluere: quia ad soluendum domui sapientiæ obligatus est sub conditio-

ditione.s.in casu, in quo pecuniæ essent inuentę, & quia nescirentur, vel non possunt illi quibus debentur, vel eorum 2 hæredes inueniri. Nã vt dicit gl. in d.c. cum tu. †quãdiu põt fieri restitutio illi qui soluit, nũquam illa pecunia debet dari pauperibus, seu in aliam piã causam conuerti, & si improuide solueretur ad pium vsum, teneretur nihilomin⁹ dict⁹ Raynerius iterum soluere debentibus recipere per iura superius alleg. & no. Fed. vbi supra eo. Ant. de But. in d. c. cũ tu. Antequam ergo existat conditio incertitudinis, non potest peti: quia non dicitur cessisse dies solutioni fiendæ, vt l. cedere diem. ff. de ver. sig. & c. prudentiam. per Inn. de offi. deleg. pendente enim conditione sola spes in obligatione est: Insti. de ver. obl. §. ex conditionali. & quod in diem debetur, licet ante solui possit, peti tamen non potest. l. continuus. §. eo quidem tempore. ff. de ver. obl. & c. vnico. de pl⁹ peti. Concludo ergo, quod extantibus illis, vel eorum hęredib. quibus pecunia debetur, non potest per administratores domus sapientię, tanquam incerta peti &c.

CONSILIVM LXXXI.

1 *Dos dicitur proprium fœminæ patrimonium.*
2 *Coniecturæ probabiles sufficiunt ad probandam scientiam alicuius facti.*
3 *Pater potest instituere filiam in dote.*

VIdetur primo dictam Catherinam nullo modo impediri, quominus dictam dotem octingentorum florenorum ab hærede mariti sui petere possit. nam siue dicamus illam dotẽ fuisse patris, & filiæ communem, siue solius filię, non liberatur soli patri soluens, vt in l. 2. ff. sol. mat. & l. qui hominẽ. §. si gener. ff. de solu. Et in casu nostro dico fortius soluentẽ patri non liberari: quia illa dos erat solius filiæ, cum tempore, quo pater eam maritauit, esset emancipata. Nã si dos consolidetur in personam solius filię, si ex postfacto emancipetur in l. vnica. §. videamus. C. de rei vxo. ac. fortius hoc contingit si ab initio erat emancipata, vt no. Bart. in d. l. 2. 1 †Est enim dos proprium fœminæ patrimonium, vt l. 3. §. si igitur. ff. de mino. habet ergo filia fundatam intentionem contra hæredem mariti: nec alia quæ postmodum intercesserunt habent ipsi filiæ præiudicare. Non enim obstat secũda constitutio maioris dotis, cum secũdo nuptui traderetur, quoniam non habuit pecuniam primæ dotis a patre exactam, sed dotem maternam, quod colligitur ex quantitate vtriusq; dotis maternæ, scilicet & ipsius filiæ, & clarius hoc elicitur ex fine, & liberationem, quam vt hæres matris, fecit dicta Catherina patri suo: ibi dũ dicit, & hoc ideo fecit: quia fuit confessa habuisse a dicto Bernardo dictam dotem dominæ meæ &c. licet enim a principio dos mille & quadraginta florenorum fuisset simpliciter a patre constituta, tamen ex sequentib. patet quod intendebat dare, & illam recipere dotem maternam. Nam ex sequentibus declarantur præcedentia. vt l. si seruus plurium, in fi. & l. qui filiabus. de leg. 1. & l. nummis. de leg. 3. Non habet præterea obstare dictæ Catherinæ finis, & liberatio generalis, quam fecit patri suo: quia illa non refertur ad ignorata per dictam Catherinam, vt in l. tres fratres. C. de pac. & l. si soror. C. de col. & l. nec ignorans. C. de dona. facit quod legitur & notatur in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. oblig. Item, quia liberatio fuit facta respectu eorum, quę a patre petere poterat, sed dicta Catherina nil tamẽ a patre exigit, nec ab eius hærede, seu a suo creditore: ergo &c. & eadem consideratione tollitur aliud motiuum, quod formari potest ex testamentaria dispositione paterna, & liberatione hæredis postmodum subsecuta. Sed his non obstantibus contrariam arbitror sententiam veriorem, & dico hæredem mariti omnino liberatum ab obligatione, qua tenebatur dicta Catherina. Moueor primo, quia ex solutione, facta patri contingit liberatio, siue ab initio petierit pater filia sciẽte, & non contradicente, vt l. 2. §. voluntatem. ff. solu. matrimo. siue ex postfacto sciuerit, & non contradixerit, saltem aliquo actu positiuo interueniente, vt l. Paulus. ff. rem rat. habe. & clemen. 1. de procurat. & bonus tex. in l. filiusfami. absente patre. ff. ad Mace. facit quod no. Bar. in l. cum tabernam. §. idem quæsiit. ff. de pigno. & in l. quo enim. ff. rem ra. habe. & maximè hoc contingit in l. si seruus communis. ff. de dona. inter virum & vxo. vbi ratione coniũctionis, quæ est inter fratres, tacens habetur pro consentiente etiam vbi agitur de iactura rei familiaris: pro hoc, quod no. Cy. in l. inuitus. C. de procu. & Bar. in l. quæ dotis. ff. solu. matrimo. per Canonistas, in c. nonne. de præsump. Quod autem filia sciuerit, vel aliquem actum positiuum approbatorium solutionis factæ patri ex postfacto fecerit: satis videtur elici, & probatur ex scripturis mercatorum, in quibus fecit dictam Catherinam dictæ quantitatis creditricem, & asseruit se pro ea soluisse variis vicibus varias quantitates diuersis personis: quanquam enim de iure libri mercatorum non faciant plenam fidem in eorum fauorem, vt l. exemplo, & l. rationes. C. de probat. & in c. 2. & quod ibi plene nota. de fide instrumen. tamen in præiudicium tertii, & fauorem alterius ab ipso mercatore, saltem vbi agitur de pręsumenda scientia tertii faciunt plenam fidem, iuxta no. in l. quædam. §. numularios. ff. de eden. & in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipu. & in c. illud. de præsump. facit, q no. glo. & Innoc. in c. cum olim. de censi. Ad idem, q no. Bar. in l. Celsus. ff. de vsucap. vbi dicit malam fidem, & sic cõscientiam 2 rei alienæ probari per famam loci, & alias coniecturas. †vnde ad probandam scientiam alicuius facti sufficiunt probabiles coniecturę: cum alias de facili probari non possit. Præterea actus nominatus hic interuenit faciendo ex dicta pecunia aliis solui, vt satis colligit ex libro mercatorum, cui pręsertim ex censura ciuitatis datur plena fides. Secundo hoc idem probatur ex generali liberatione, quam dicta Catherina fecit patri: cum enim sciret, vt patet ex prędictis dotem suam peruenisse ad patrem, & eum ex certa scientia vniuersaliter liberauit: ergo ratione dictę dotis nihil amplius petere potest, iuxta plene no. per Bart. in d. §. duo fratres. & facit d. l. tres fratres, in fi. a cõtrario sensu. ff. de pa. c. nec obst. si dicatur dictam Catherinam fidem, & liberationem fecisse duntaxat de pecuniis, quas dicta Catherina a suo patre petere potuisset, sed cum non habuisset in petendo mandatum ab eo. neque etiam nunc ab eo petit, sed ab hærede mariti: quia dico, q ex quo petiit dotem filiæ, & in ipso gesto & facto gessit negotium filiæ, poterit dicta filia etiam a principio ignorasse, habendo ratum factum patris, & petendo dotem ab ipso patre, vt legitur & notatur in l. si absentis. C. si cer. pe. & in l. si mater. C. de rei vend. & l. 2. C. pro socio. videtur ergo eum liberasse ab illa quantitate primæ dotis, ex quo eam ab eo petere poterat. Illa enim verba liberationis petere poterat &c. sunt multum generalia, & solum denotant potentiam petendi, ad hoc, quod no. in ca. fi. de resti. spolia. vnde ita liberando patrem, ab eo videtur ipsa habere ratam solutionem factam patri, & ipsum patrem liberare. arg. op. in l. 3. ff. rem ra. habe. vbi dominus appellando a sententia procuratoris falsi, eum approbat. Ad idem, q in simili no. Bar. in l. 1. C. de arbi. Tertio & vltimo principaliter & fortius pro ista parte facit, quod no. gl. in d. l. 2. ff. solu. matrimo. in verbo, adempta, & tex. in l. si cum dotem. §. pater. eo. ti. vbi dicitur, q licet solus pater exegerit dotem sine voluntate filiæ: ex quo tamen pater tantum sibi in testamento reliquit quanta erat dos, & filia acceptauit relictum, immediate pręcludit sibi viam petendi dotem ab hærede patris, vel ab extraneo creditore. Et aduertendum quod tex. & gl. præalleg. in nullo ponderant scientiam filiæ, sed solum coniecturatam intentionem patris, qd ex quo solus recepit dotem, videtur relictum fecisse filiæ animo compensandi cum dote per eum recepta. Nec profecto refert, an ab eo petatur, an ab extraneo: quia satis a patre petitur, seu ab ipsius hęrede, cum si effectualiter competeret actio cõtra hęredem mariti in effectu peteretur ab ipso patre, seu eius hærede propter regressum quem habet contra hęredem patris. ad hoc optimus tex. in simili in l. fi. in fi. C. de vsu. rei iud. Quinimo tex. in d. §. si pater. expresse, si bene ponderetur, denegat filiæ actionem contra extraneum, & apertius voluit glos. pręalleg. in d. l. 2. in verbo, adempta. Et maximè hoc dicẽdum in casu nostro, vbi habemus quasi expressam in hoc voluntatem testatoris. Reliquit enim dictæ Catherinę iure institutionis octingentos florenos, & si quantitatẽ primę dotis p eum receptã p oi ltima, q̃ dicta Catherina petere posset in hęreditate dicti testatoris, & p omni, & toto eo, quod ex alio capite dicta Catherina petere posset, quacunque alia de causa &c. Et mandauit, vt finẽ faceret hęredi suo, vt supra latius &c. Ex quibus verbis satis clare colligitur patrem, qui sciebat se dotem recepisse,

habuisse

3 habuisse animum compensandi. †Nam & in dote potest pater instituere filiam, vt no. gl. & Bar. in l. 3. ff. de min. facit c. Raynutius. de testa. & q ibi no. Ex isto capite non est curandum de scientia, vel ignorantia dictæ Catherinæ. Sed satis est ad hunc effectum concipiendum, quod tantum receperit ex testamento patris, quantum fuit quod pater occasione dotis receperit ex persona filiæ. Ex quibus omnibus cõcludo dictæ Catherinę denegandam actionem super dictis octingentis florenis, tam contra hæredem patris, vel hæredem mariti, vel alterius cuiuscunque occasione prædicta, & patet responsio ad omnia superius allegata in contrariũ.

CONSILIVM LXXXII.

1 *Præscribi potest contra Imperatorem, vt non cognoscatur in principem.*
2 *Argumentum ad etymologia vocabuli negatiue sumptum valet.*
3 *Imperium hodie dependet ab ecclesia.*
4 *Imperator non recognoscit imperium a populo Romano, sed ab ecclesia.*
5 *Titulus præsumitur ex coniectura.*
6 *Vasalli proprie appellantur fideles.*
7 *Diœcesis tota est territorium episcopi.*
8 *Ascendentes non succedunt in feudo.*
9 *Frater succedit fratri in feudo antiquo.*
10 *Vasallus potest meliorem conditionem feudi facere, deteriorem vero sine domini voluntate non.*
11 *Fideiussor non habet actionem contra principalem si soluit, non oppositis exceptionibus competentibus principali.*

QVanquam in his dubiis copiosè & disertè sit allegatum, & consultum, attamen, vt iudicium meum per verba specialia petenti motem geram, attingam specialiter quodlibet præfatorum dubiorum aliqua in medium deducendo per alios minimè tacta, & quando ex vnius decisione ad aliorum solutionem potest perueniri, ab illo tanq̃ a principaliori inchoandum est. iuxta ea, quæ habentur & notantur in c. pastoralis. §. i. de rescr. c. prudentiam. de of. dele. cum sim. ideo incipiã prius examinare an ciuitates & castra de quibus est contentio sint bona feudalia: an vero ꝓpria, & patrimonialia ipsorum concedentium. Et vr̃ primo, q sint propria, & a nemine recognoscente debetur, saltem respectu vtilis, & directi dominii: possessio temporis, de cuius initio non est memoria, habet vim tituli, ẽt in pręscribendo contra ius cõe, vt est casus in c. 1. de præscr. li. 6. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æsti. Sed isti nobiles progenitores istorum contendentium Titi & Anselini possederunt ciuitatem istam, & contra tanq̃ domini per tñ tps ergo pręscripserunt in illis liberum & iosolidum dominium, & iurisdictionem. siue .n. dicamus hæc bona pertinuisse ad ecclesiã Romanam, siue ad imperium, semper põt allegari præscriptio: quia licet contra ecclesiam Romanam non currat pręscriptio respectu supremę potestatis, nec contra Deum, cuius vices gerit, tamen in spiritualib. iuribus, vt in possessione alicuꝰ ciuitatis castri, vel villæ bene currit pręscriptio, vt in c. ad audientiam. & quod ibi no. de pręscr. ita eleganter dixit Inn. in c. bonæ. el 2. de postu. præl. ita & fortius dicendum est in competentibus Imperatori. Nam contra Imperatori competentia competit præscriptio, ẽt si sint talia, quę in signum specialis priuilegii forẽt reseruata, vt est tex. no. in c. super quibusdam. de verb. sign. & in l. si publicanꝰ.

1 §. in vectigalib. & ibi per Bart. ff. de publi. † Quinimo multi voluerunt, quod etiam contra Imperatorem põt ꝑscribi, vt non recognoscatur in principem: de quo plene no. in c. per venerabilem. qui fil. sint leg. vbi hoc voluit Inn. & per alios in cle. Roma. de iureiu. in prin. per Io. de Lig. & per Bar. in l. 1. ff. de aqua plu. arc. & in l. hostes. de cap. & postl. re. & in l. infamem. in n. ff. de pub. iud. & vr̃ verissimum saltẽ quando præscribitur passiue. s. vt subsit Papæ, vt voluit Host. in d. c.

2 per venerabilem. Secundo principaliter probatur sic, †argumẽtum ab etymologia vocabuli negatiuè sumptum est validum in iure, vt probatur in l. 2. §. appellata. ff. si cet. pet. Item valet infirmatiuè sumptum si non contradicat diffinitioni, vt no. Bar. in l. 1. ff. de testa. Sed feudum dicitur a fide, & fidelitate, quam debet vasallus præstare domino per iuramentum, vt dicit tex. in ca. 2. per quos fiat inuest. sed isti Titus & Anselinus, & progenitores eorum nunquam præstiterunt, aut promiserunt tanquam vasalli: ergo non potest dici, q habuerunt in feudum: quinimo si a principio fuisset feudum ex cursu tanti temporis fuisset pręscriptum: iuxta no. per Ioan. And. in titu. de præscrip. in addi. Spe. per gl. in c. 1. de capi. qui cu. vend. & ibi per Bald. & videtur probari in c. si diligenti. & c. ad audientiam. de præscrip. Tertio ad idem ostenditur sic, si intra annum vasallus non petit inuestituram ab hęrede, vel successore domini, cadit a iure feudi, vt in c. 1. de capi. qui cu. vend. vt legitur & notatur in c. veritatis. de iureiur. sed in casu nostro non est memoria, quod vnquam fuerit petita inuestitura: nec per hæredes, qui primo habuerunt illam ciuitatem, & castra, nec ab aliquo successore in papatu, vel imperio: ergo non est verisimile, quod sit feudum: facit quod legitur & notatur in capit. longinquitate. 12. q. 2. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror præualere: ad quam in primis adduco certo certius Romanum Pontificem habere intentionem fundatam in iurisdictionalibus super vrbe Romana, & toto suo territorio, non solum ex donatione Constãtini facta in personam beati Siluestri, sed etiam ex approbatione & dispositione Ludouici Imperatoris: vt in c. ego Ludouicus. 63. dist. & c. Constantinus. 96. di. & in clemen. Romani. de iureiu. Nec parum ab errore distat reuocare in dubium validitatem illius donationis cum tex. in c. fundamenta. de elec. lib. 6. dicat eam fuisse ex causis iustissimis diuinitus factam. hæc ipse dicit Bal. super proę. libri feu. vltimo tenet Bal. in prooe. ff. vete. plene per Io. de Lig. in d. cle.

3 Romani. †Et hoc videtur hodie probari exquisita ratione, videlicet, q imperium dependet hodie ab ecclesia apud q̃ vtraque est potestas. 22. di. c. 1. & 2. & c. nouit. de iud. & in c. causam. qui fil. sint leg. & per gl. no. in cle. aduersus. de hęre. voluit Bar. in l. 1. ff. de requir. reis. Et sic credere est de necessitate salutis, vt est decisum in extrauaganti Bonifacii,

4 quę incipit, vnam sanctam. & no. gl. in d. cle. aduersus. †vnde hodie Imperator non recognoscit imperium a populo Romano, qui illud acquisiuit per impressionẽ, sine aliquo colore iustitiæ, sed ab ecclesia, a qua confirmatur, & coronatur, & deponitur quando opus est, vt in c. venerabilem. de elec. & c. ad apostolicę. de re iudi. lib. 6. & ecclesiæ iurat fidelitatem & obedientiam, vt in d. cle. Romani. & per Papam transfertur imperium de gente in gentem. d. c. venerabilem. vnde Cõstantinus nil de nouo contulit ecclesiæ, sed potius remisit, q suum erat, vt dicit not. Io. de Lig. in d. cle. Romani. Et sic non valet ratio ad impugnandum illam donationem, quæ habet Imperatorem non posse diminuere iura imperii, de qua per gl. i Auth. quomodo opor. epi. §. 1.

Ex quibus omnibus satis concluditur primum præsuppositum, q Romanus Pontifex habet fundatam intentionẽ super vrbe, & toto suo territorio in temporalibus & spiritualibus, vt in d. c. fundamenta. ergo inferre necesse est, qđ quicunque habet iurisdictionem in illo territorio, ius solũ prætendere potest de iure speciali, cum Papa successerit in illo loco Imperatori, qui solus habebat ibidem iurisdictionem. Nam apud Imperatorem duntaxat erat fons iurisdictionis, & ab eo tanquam a fonte emanarunt potestates in alios: processerunt enim potestates inferiores ex magnificentia ipsius principis, vt in Auth. de exhiben. reis. §. ęquissimum. in titu. quis dicatur dux. in feu. & hoc not. ibi Bald. & melius in c. 1. de natura feu. & in c. vnico. de pac. iura. fir. vbi dicit, q omnis iurisdictio & districtus est Imperatoris de iure communi, vnde facit. 7. q. 1. in apibus. & quod not. per Ioan. de Ligna. & per alios in cle. pastoralis. de re iud. & in d. clement. Romani. Et cum non constet in casu nostro, quo iure speciali progenitores istorum habuerint in dicta loca, & titulus ex tacita diuturnitate præsumendus est, vt in d. c. 1. de pręscrip. lib. 6. & per Bar. in l. cum de in rem verso. ff. de vsu. & per Ioan. And. in c. peruenit. de censi. †Oportet

5 ex coniectura præsumere titulum, iuxta not. in d. l. cum de in rem verso. & in c. constitutus. de relig. domi. & l. si tibi pecuniam. ff. si cert. peta. Et per Bart. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. & glo. not. in l. 1. ff. de superf. quæ dicit, quod pretium, & mercedis quantitas facit discerni emptorem a conductore. Ad idem bonus tex. & quod nota. in l. si filiusfamilias. C. de peti. hęredit. & in c. peruenit. de emp. & ven. Certum est, quod si ex coniecturis velimus in casu nostro iudicare titulum, necessario oportet dicere, q subest titulus feudalis: quia vt placet ex ratione facti, nihil aliud legitime pręter vsurpationem, quę non est pręsumenda

sumēda potest elici & iudicari: hic.n. præsupponitur, quod
progenitores istorum, seu fideles & seruitores Sanctæ Ro-
manæ ecclesiæ, & Romanorum Pontificum pro tempore
appellauerunt. Insuper præsupponitur, ꝙ quidam ex proge
nitorib. istorum veniens ad mortem, qui habebat tres par-
tes in illis bonis, mandauit in vltima voluntate dictas ter-
ras teneri ad obedientiam & reuerentiam Romanæ eccle-
siæ, a qua asseruit se, ac suos multa bona habuisse, quæ ver-
ba clarissime innuunt, & inferunt illa bona esse feudalia.
6 †Nam vasalli propriè appellātur fideles, vt in capite. de for
ma. 22. q. 5. & in c. vnico. de forma fide. in feu. Et licet quili-
bet sit fidelis, quia fides, seu fidelitas magis versatur in isto
contractu, quam in alio. vt inquit Bal. in proę. feu. dominus
quodammodo taliter suam committit vasallo personam. s.
honorem, & bona: ideo feudum a fide, seu fidelitate dictū
est. Et maximè hæc procedunt cum ille in vltima volunta-
te mandauit, vt illa bona tenerentur ad obedientiam & re-
uerentiā sanctæ Romanæ ecclesiæ, a qua asseruit se, & suos
multa bona suscepisse: nec apparet, ꝙ alia bona præter ista
habuerint a Romana ecclesia: tenere autem bona ad obe-
dientiam alicuius magis congruit naturæ feudi, q̄ alteri ti-
tulo speciali. Ad hoc bonus tex. in d. cle. Romani. Nec ob. si
dicatur, quod illa verba, quod essent fideles &c. quod tene-
rentur ad obedientiam Romanæ ecclesiæ &c. fuerunt dicta
ex quadam deuotione quam solent habere boni christiani
ad ecclesiam: quia dico hoc non esse verisimile, q̄a ea quæ
solent ex deuotione & humanitate dici, & possunt redun-
dare in maius præiudicium, non præsumuntur dicta ex af-
fectione, sed potius ex iure alteri competenti iuxta elegan-
ter no. per Inn. in d. c. bonæ. de postu. præl. & per Bar. in l. 1.
ff. de itine. actuq; priua. Ad prædicta facit auth. item si q̄s
liberos. C. de natu. li. vbi dr̄, ꝙ habens liberos naturales, vr̄
eos legitimare. Item confessio sępius iterata facit fidem, li-
cet non habeat omnia sua substantialia, iuxta tex. no. & ibi
per Bar. in l. cum satis. C. de agri. & censi. li. xi. facit tex. in l.
vnica. C. de plus peti. & c. per tuas. de proba. cum ibi no. nō
enim debemus hic præsumere præscriptionem: quia nullū
adminiculum est de præscriptione, nec de facili debet præ-
sumi: q̄a præsumeremus negligentiam Romanæ ecclesię,
vbi est tanta vigilantia in c. 1. de offi. dele. lib. 6. Nec priuile
gium meram continet donationem: quia non est pręsumē-
dum ecclesiam donasse bona sua contra c. non liceat papę.
12. q. 2. & l. cum de indebito. ff. de proba. nec etiam dicēdū,
quod ipsi ędificari fecerint ciuitatem, & illa castra: quia in
puncto præsupponitur contrarium: sed & pręsupposito q̄d
sic esset, nihilominus, quod licet proprietas ędificii pertine
re possit ad ędificantem, non tamen iurisdictio: quia illa re
sidet in territorio, sicut seruitus in fundo: vnde pertinet ad
illum, cuius est territorium, vt in c. 1. ver. ad hęc. & ibi per
Bal. de pace iur. fir. facit, quod habetur in l. pupillus. §. terri-
7 torium. ff. de ver. sig. & ꝙ ibi notatur. † Hinc dicimus, ꝙ to-
ta diœcesis est territorium episcopi. 16. q. 7. omnes basilicę
& q̄q̄ alius eps ibi ædificet ecclesiam, nihilominus iurisdi-
ctio pertinet ad illum episcopum in cuius territorio est. 16.
q. 5. c. 1. pręsumamus ergo feudum, ꝙ est magis verisimile,
& plerunque ab ecclesia Romana constituitur, & nō est ma
ximi præiudicii. valet. n. argumentum a communiter acci-
dentib. c. 1. & quod ibi no. Io. Cal. de cle. non resi. Et inspici
mus in obscuris. de reg. iur. lib. 6. Et in dubiis minimum est
sequendum. vt in regula, in dubiis. eod. lib. Et maximè hoc
dicendum fauore ecclesiæ, ne perdat dominium directum
sibi de iure cōpetens, ar. in l. sunt personæ. ff. de rel. & sump.
fune. ex his concludo pręsumendum fore hęc bona esse bo
na feudalia Romanę ecclesiæ, vel ex concessione antiquit˚
facta, vel ex pręscriptione tanti t̄pis. Nam ex quo isti tenue
runt illa bona, vt fideles eccl. videntur, si titulus non proces
sit, illud ius feudale ex præscriptione acquisiuisse, quod fie-
ri potest iuxta ea quæ leguntur & notantur in c. ad audien-
tiam. de præscr. & per Bar. in l. cum de in rem verso. in fi. ff.
de vsur. & in l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 11. fa
cit l. fi. & l. iuris emphyteutici. C. de fun. patri. & in simili ꝑ
gl. notabilem in l. 2. C. de iure emph. in ver. repellere. in fi.
Non obstant huic conclusioni superius alleg. in contrariū:
nam procedunt quando concurrit sola possessio longissimi
temporis sine aliis prosequentibus, denotantibus alium cō
tractum, vt patet ex prædictis. Ad secundum respondeo,
quod licet iuramentum fidelitatis sit a vasallo præstandum
hoc verum, nisi a principio fuerit remissum, quod fieri pōt,
vt est tex. not. in d. c. 2. in ti. per quos fiat inuest. Ergo q̄ hoc
non pręsumatur quinimo, nisi de pactis specialib. probetur
præsumendum est feudum fuisse commissum, secundum cō-
munem consuetudinem, & cōes regulas feudorum, vt est
tex. no. in c. 1. in fi. in ti. quid sit inuest. in feud. & ibi hoc no.
Bal. tantum ex lapsu tanti temporis præsumendum est iura
mentum fuisse remissum. d. l. filius. & c. peruenit. præallega.
Item potuit tale remanere feudum francum & liberum, vt
solum tenerentur isti iuro ad ea quæ habentur in ca. de for-
ma. de forma fideli. pręall. vt sentit Io. An. in addi. Specu. in
ti. de præscr. contra quę non apparet, quod isti aliquādo cō
trauenerint. & per hoc patet responsio ad tertium: nam vi-
detur præscriptum, vt non teneantur petere inuestituram,
sed ex sola concessione obligentur ad fidelitatem: sicut. n.
ex priuilegio potest hęc inuestiturę petitio remitti, vt notā
ter probatur ex his, quę leguntur, & notātur in c. veritatis.
de iureiu. ita & ex præscriptione maxime tāti temporis de
cuius initio memoria non existit, cum illa hēt vim constitu
tionis. d. c. 1. de præscrip. lib. 6. & l. hoc iure. §. ductus aquę.
ff. de aqua quot. & ęsti. Item posset dici, quod pręsupposito
ꝙ isti fuissent priuati, tamen Papa vr̄ eis velle indulgere, cū
istud sit inductum in fauorem dominii: vnde per hoc non
excluditur quin sit feudum, & quod statutum est in vasallo
rum odium, non dēt in eorum commodum & fauorem re-
torqueri, vt in c. ii. de transl. epi. satis. n. est, ꝙ aliquādo hæc
bona tenuerint vt fideles & seruitores Romanæ ecclesię, &
ad ipsius obedientiam, & reuerentiam, vt supra dixi. Ad
prædicta adde notabilem tex. cum ibi notatis, maximè per
Inn. in c. 1. de reli. dom. vbi dicitur, ꝙ si non cōstet in cuius
diœcesi est ecclesia, vel saltem dubitetur per exercitiū vni˚
actus a certo ep̄o facti, pręsumitur illam ecclesiam in totū
ad eum pertinere, ex quo nō constat, q̄d pertineat ad aliū.
Et sic ꝑ vnum actum fit extensio ad alios ex quo non con-
stat, ꝙ hæc bona sunt in territorio papę, & quod progenito
res istorū tenuerint, vt fideles ecclesiæ, debet dici, ꝙ ex to-
to iure feudi pertineant ad ecclesiam Romanā, & sic quod
sint obligati Papæ ad ea, quæ habentur in d. c. de forma. &
est ille tex. satis notabilis in materia nostra. Ex his potest
clarissimè inferri ad solutionem aliorum dubiorum. Et pri-
mo nunquid sententia lata per senatorem vrbis in fauorē
matris venientis ex persona filiorum præmortuorum con
tra Anselinum filium superstitem: dico ꝙ si mater deduxe-
rit in iudicium illam cām, vt feudalem dicens se debere suc
cedere ex persona filiorum præmortuorum pro partib. eā
tangentib. sn̄ia non tenet: quia cum causa est inter vasallos
de feudo domini feudi est iurisdictio, & nō loci ordinarii:
dat. n. lex hāc iurisdictionem ordinario priuatiuè, & extra
ctiuè ad iurisdictionem ordinarii, vt est bonus tex. in c. cæ-
terū. de iud. Et ibi aperte hoc tenet Inn. Hos. & cęteri Doc.
sequentes saltem quando dominus feudi vocat vasallos co
ram ordinario ad idem l. imperialem. §. pręterea. de prohi.
feu. alie. per Fede. vbi per glo. & Bal. Quinimo non possunt
vasalli etiam per expressum consensum prorogare iurisdi-
ctionem alterius omisso domino feudi sine suo consensu.
vt no. glo. & Bald. in d. §. pręterea. Barto. in l. 1. §. & post ope
ris. ff. de no. oper. nun. & in l. 1. ff. de iudi. & Canonistę in d.
c. cęterum. & videtur de hoc tex. in c. ex transmissa. de foro
competen. Reperitur ergo sententia ista lata a non haben-
te iurisdictionem, & sic nullius debet esse momenti, vt in c.
at si clerici. de iudi. & c. si a non compet. iudi. per totum. aut
hanc causam deduxit mater, non tanquam feudalem, sed
propriam & priuatam, & dico ꝙ tenuit sententia in præiu-
dicium Anselini: quia non datur hoc casu iurisdictionis de
fectus: nam lex dat iurisdictionem domino feudi, quando
constat contendentes esse vasallos, & de feudo contende-
re, vt in d. c. cæterum, & in d. §. præterea præallega. Præte-
rea sicut currit præscriptio contra vasallum, licet non no-
ceat domino ignoranti, vt in c. 1. de cap. contra. vbi per gl.
& Bald. & per Ioan. And. in tit. de præscri. in addit. pręalle-
ga. & per Bald. in d. §. præterea. in ver. quæro pono. ita di-
cendum, quòd sententia debet nocere vasallo, qui neglexit
opponere peremptoriam ex conuentione feudi, sed non
domino saltem ignoranti, facit c. suborta. de re iudi. & c. cū
dilecta. de confirma. vtil. & quod notatur in d. c. ad audien-
tiam. Ex his patet, quid dicendum de viribus primæ sen-
tentiæ. Nunc intro ad aliud dubium, videlicet, nun-
quid

quid dictæ dominæ matri illorum præmortuorum petenti
executionem illius sententiæ latę contra Anselinum filiū,
possit Titus frater dicti Anselini, & ipsius cōuasallus se op-
ponere, & ipsam executionem impedire quanquam prima
fronte videatur dicendum, ꝙ non, per theoricam Inn. in c.
veniens. el 2. de test. quam refert & approbat Bart. in l. a di-
uo Pio. ff. de re iu. in eo quod dicit, ꝙ si petatur executio in
bonis ab alio possessis, non potest tertius pro suo interesse
impedire executionem, cum possit postmodum agere con
tra istum nouum possessorem, sicut potuisset agere contra
tertium, ad quod facit l. is a quo. ff. de rei ven. Ita in proposi
to cum dictus Anselinus possederit contra quē mater egit,
non videtur quod Titius tanquā tertius se opponendo iuf-
sit impedire executionem. Ad idem aliud notabile dictum
Innocen. in c. cum in iure. de offi. dele. vbi dicit, nulli fore tā
tam exceptionem nullitatis, vt impediat executionem sen
tentiæ, pro quo facit c. suscitata. de in integrum restitutio-
ne. His tamen non obstantibus mihi videtur aliter cōclu-
dendum, & primo ad intellectum dicendorum præmitto,
quod dicta domina nullum ius potest habere, seu habet in
dictis bonis, quoniā cum sint feudalia, & feudum sit pater
num, seu antiquum istorum progenitorum Anselini & Ti-
ti, mater nullo modo potuit succedere filiis: tum quia fœ-
mina taliter nisi de speciali concessione doceatur, non suc-
cedit in feudis, etiam si sit filia vasalli quod plus est, vt pro-
batur in cap. 1. de success. feu. & in c. 1. de alie. feu. paterni. si
ergo excluditur filia, ergo excluditur mater. vt in authen.
in successione. C. ad Tertul. quia si vinco vincentem te &c.
vt in c. authoritate. de conces. præben. lib. 6. Item ex alio
8 capite excluditur mater: † quia ascendentes nō succedunt
in feudo: secus in descendentibus, vt probatur in c. 1. de na
tura succes. feu. vbi ex no. excluditur ex tertio capite, quod
est de agnatis: vnde cum feudum sit paternum, non potest
deuenire ad agnatos: quinimo deficientibus agnatis reuer
titur ad dominum, vt in c. 2. de feu. mar. & in c. 1. de succes.
feud. His præmissis ad principale quæsitum dico, ꝙ dictus
Titus haber multa remedia cōtra petitionem dictæ dom⁹.

Primo enim potest opponere in vim peremptorii dicen
do nullum ius ipsi domino compertere per prædicta. ipsius
enim interest opponere, ne alteretur natura feudi in ipsius
præiudicium. Nam si dictus Anselinus decederet sine libe-
ris ad eum perueniret feudum, etiam contra voluntatem
ipsius Anselini: quia vasallus non potest de feudo dispone-
re in testamento in præiudicium liberorum & agnatorum,
9 qui habent succedere in feudo. † Nam frater succedit fratri
in feudo antiquo, vt in d. c. 2. de feud. mar. & in c. 1. de suc-
ces. feud. præallega. & ibi per Bald. Item potest opponere
impediendo executionem sententiæ, quia vt dixi: sua inte
rest, vt executio non fiat: quoniam cum ista domina non
veniat, nec venire possit vt vasalla, sed vt extranea, & ten-
dat alterare naturam feudi, interest cuiuslibet agnatorum,
q. posset succedere dicto Anselino ab intestato, ne fiat exe-
cutio: arg. opti. in l. 1. 2. & 3. ff. de liber. cau. & melius in l. a
sententia. ff. de appel. pro hoc facit tex. no. in c. 1. de inuesti.
10 rei ali. qui dicit, † ꝙ vasallus potest meliorem conditionem
feudi facere, deteriorem vero non sine domini voluntate,
vel eorum agnatorum, ad quos per successionem perueni-
re potest: cui concordare videtur textus in c. 1. de alie. feu.
pater. & sic dictus Titus satis prætendit interesse, ne fiat al-
teratio feudi. Cessat ergo theorica Innoc. item cum mater
possideat pro indiuiso, si admitteretur petitio dictæ domi-
næ possideret tantum pro parte. Nam in diuisione rei com-
munis contingit alienatio: hinc est, quod minor potest pro
uocari, sed non prouocare ad diuisionem. l. penulti. C. de
prædiis mino. Nec obstat alia theorica Innoc. in c. cum in
iure: quia procedit nisi excipiens velit probare nullitatem
intra tempus non prolixum, vt plene notatur per Ioan. de
Lig. in clement. 1. de re iudic. & videtur ibi tex. Nam si est
ibi specialis casus, in quo exceptio nullitatis non impedit
executionem sententię, ergo alias habet impedire. argu. in
c. pręsenti. de præben. lib. 6. & maxime hæc procedūt si op-
poneretur nullitas ex iurisdictionis defectu proueniens,
iuxta glo. notabilem & vulgatam in clementi. 1. de seque.
poss. & fruc. & quod no. Bar. in l. 1. ff. quod vi aut clam. Insu
per dici potest, quod nisi Titus opponat pro suo interesse,
satis est incontinenti superficialiter docere de suo interesse
ad hoc, vt admittatur & suspendatur executio. Postea vero
potest plenariè, & in debitis dilationibus docere, vt est tex.
singularis in d. c. veniens. el 2. de test. & ibi per Innocen. An
autem possit opponi exceptio declinatoria contra senato-
rem ex priuilegio contradicendo, quod causa est feudalis.
Bal. in d. §. pręterea. tenet quod sic, sed tamen non bene fir-
mat, sed mihi placet vna theorica quę colligi potest ex di-
ctis Inn. in d. c. cæterum. vbi notanter dicit, ꝙ aut actor agit
generaliter, ita quod potest comprehendi causa feudalis in
libello, & tunc potest excipi quod causa illa spectat ad do-
minum feudi, cum sit feudalis, aut expresse apparet, ꝙ non
deducatur cā, vt feudalis, & tunc non potest opponi in vim
declinatorię: quia ex quo nō agitur de feudo, vt feudo, nec
agens dicit se vasallum excluditur iurisdictio domini, cum
iura faciant eum iudicem duntaxat: cum quęstio est inter
vasallos de feudo. ita dicunt iura præallegata. Secus si inter
vasallum & tertium, vt no. glo. in d. c. cęterum, & ibi apertè
tener Anto. de But. & gl. in d. §. præterea. debet ergo oppo-
ni modis prędictis. Potest ēt contra dictum opponi defect⁹
iuris sui in vim declinatorię ad impediendum litis contesta
tionem: quia vbi concluditur per excipientem actori nul-
lum ius competere, vt contingit in casu nostro, potest sic
declinare: quia nemo sine actione experitur. l. si pupilli. §.
videamus. ff. de neg. gest. & c. examinata. de iudi. notanter
tenuit Bar. in l. cum quærebatur. ff. iud. sol. Et per hoc vide-
tur expeditum aliud dubium, nunquid posset opponi de
ineptitudine libelli. Item petitur diuisio ciuitatis & castro-
rum: frustra enim quęrimus de ineptitudine, cum nullum
ius sibi competebat per prædicta. Si autem hęc bona non
essent feudalia, vel hęc domina esset admittenda aliquo iu-
re speciali, tunc non putarem ex hoc libellum ineptum. Nā
si sint feudalia, possunt diuidi: cum ius solum prohibeat di-
uidi feudum, quod sonat in nomen dignitatis, vt est Duca-
tus, Marchionatus, & similes. Secus de aliis feudis, vt proba
tur in §. præterea ducatus. in c. imperialem. de prohi. feud.
ali. per Fede. & ibi aperte hoc tenet Bal. & ad illā distinctio
nē dēt reduci dictū Bar. in l. si inter. ff. de adm. tut. & l. si vni.
alias incipit Pomponius. ff. de re iud. Facit ꝙ leg. & no. in c.
licet, de voto. Ego tamen notanter dico vnum, quod nō re
perio per alios ponderatum, quod licet in aliorum bonorū
diuisione sufficit vnum ex sociis prouocare: quia nemo cō
pellitur in communione esse, vt C. commu. diuid. per totū.
attamen in diuisione bonorum feudalium, debent omnes
conuasalli conuenire, & concordare: alias non potest fieri
diuisio. hoc voluit tex. singularis si bene ponderet̄ in d. §. p̄-
terea ducatus. in ver. si consortes voluerunt & capitulū. re-
quiritur ergo consensus aliquorum, ad hoc tex. iūcta gl. in
c. sæpè. de ver. sig. in fi. cū n. ille tex p̄mittat diuisionē con-
tra naturam feudi, dēt intelligi in propriis terminis, nec est
a verbis tex. recedēdum. vt in l. non aliter. ff. de le. 3. & in c.
fi. de ver. sig. Si vero bona nō sint feudalia, tūc nō video q̄d
impediat diuisionē castrorū, cū possint separatim vendi, ex
quo nō cōsistūt in certa dignitate: ergo & diuidi: sed respe-
ctu ciuitatis, q̄ ē vnicus locus, pōt magis dubitari: cū hęc di
uisio cōtingat in p̄iudiciū reipublicę, cuius interest nō hīe
plures dominos, & territoriū nō diuidi. facit l. fi. C. si cōtra
tus, vel vti. pub. & interest ciuiū nō mutare dominū, vt not.
In. ī c. auditis. de p̄sc. & c. inter quatuor. de ma. & obe. vnde
posset attētari ēt, ꝙ ciuitas veniat in iudicio cōi diuidūdo,
sicut veniūt alia bona, q̄ cōmodè diuidi nō possūt, & est tūc
p̄cedēdū, vt hr̄ ī l. ad offiū. C. cōi diu. & Inst. de of. iu. & Bal.
in d. §. p̄terea ducat⁹. sētit q̄d possit diuidi, ꝙ vnus hēat vsq;
ad certū locū: ali⁹ reliquū &c. q̄d tamē prius dixi est ęqui⁹.

Venio ad aliud dubiū nūquid, iste Anselinus ceciderit a
iure suo: q̄a frauduléter alienauit nō excipiēdo contra ma
trē. Et ī hoc dicto aduertēdū, q̄d si teneam⁹ illa bona eē feu
dalia, dispositio testōris p̄hibentis alienationē sub pęna nil
in hoc operat̄: q̄a non pōt vasallus in testō disponere circa
feudū, vt ī d. c. 1. de succ. feu. Itē subest iuris p̄hibitio, quo
ad feudalia, in c. 2. de vasal. q. cōtra cōsti. Lotha. & ī d. §. p̄te-
rea. cū si. vnde debemus hūc casū decidere, secūdū iura feu-
dorū. & ꝙ iste dēat p̄dere feudū, vel q̄d ipso facto ceciderit
a iure suo saltem respectu partis alienatę fraudulenter, alle
go pulchrum tex. in ca. 1. §. calidis insuper machinationib.
de prohibi. feu. alie. per Feder. quinimo plus debet puniri,
cum alienat in fraudem legis, quam contra factum in frau-
dem hominis, & ibi no. Bald. & pro hoc notabilis, & bonus
textus in simili in l. si libertus minorem. ff. de iurepatro.

Ex coniecturis .n. apparet, quod malitiosè Anselinus non opposuit cum haberet exceptiones ita paratas contra matrē, vt patet ex prædictis. facit l. 1. ff. ad Turpil. vnde sicut alienatis, qui patitur præscriptionem contra se, vt in l. alienationis verbum. ff. de verb. sign. adeo quod dicit gl. no. in c. placuit. el ii. xvi. qō. 3. quod contra episcopum, qui passus est currere præscriptionem contra ecclesiā, potest ecclesia agere, vt conseruet eam indēnem de suo, ita & is qui exceptiones debitas non opposuit, & tanto fortius cum in casu nostro iste videatur fecisse in fraudem. nam quod ex coniecturis elicitur est euidens, vt in l. licet. ff. de leg. 1. Et idem est remittere quod dare. l. quin ēt. ff. de cal. ī c. veniēs. el 1. de test.

11 Hinc est, † quod fideiussor non habet actionem contra principalem si soluit non oppositis exceptionib. competentib. principali. l. si fideiussor. ff. man. Idem vr̄ dicendum si bona non sunt feudalia, tunc incidit in pęnam testatoris, cum vt supra dixi, alienās in fraudem debet puniri, ac si de recta via alienasset. d. §. calidis. & in l. nō dubium. cū ibi no. C. de legi. Et p hæc remanēt expedita dubia omnia ī effectu &c.

CONSILIVM LXXXIII.

1 *Statutum dicitur contra libertatem ecclesiasticam, si propter illud clerici efficiuntur timidiores.*

2 *Statutum laicorum, etiam in fauorem ecclesiarum non tenet.*

PRæsens dubium in effectu consistit, an valeat statutum laicorum, quo inter cætera continetur, vt nemo audeat sub certa poena apprehēdere, vel capere possessionem alicuius beneficii, vel hospitalis, sine expressa licentia dominorum secularium, & quod nullus notarius, seu testis intersit cōtra libertatem ecclesiasticam, quo viso facillime inferri potest ad decisionem aliorum dubiorum, & dico non valere dictum statutum. Id .n. statutum dici potest contra libertatem ecclesiasticam, quod tendit contra ea, quæ cōcessa sunt ecclesiæ vniuersali generaliter, vel singulariter a Deo, a Papa, vel aliis principibus secularib. hæc est .n. cōis theorica omnium Doctorum. c. nouerit. de sen. exc. approbat Bar. & Bal. in auth.

2 cassa & irrita. C. de sacros. eccl. † Addentes, quod ēt dr̄ contra libertatem ecclesiasticam, si per statutum laicorum clerici efficerētur timidiores, & laici audaciores per l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum ac. non da. & de priuilegiis tributis ecclesiæ per ipsum Deum, ponūt exemplum de eo in dicto capitulo nouerit in priuilegio, vt sola ecclesia administret res ecclesiasticas, vt in c. si Imperator. xcvi. dis. de reb. eccl. non alie. c. si. Item, vt ad ecclesiam dūtaxat pertineat ius statuendi de rebus & iuribus spiritualib. vt in c. deniq;. & in c. cum ad verum. 96. di. facit 12. q. 1. duo sunt genera, & c. ecclesia. de consti. & c. bene quidem. 96. dist. & 33. q. 1. quodcunque ligaueris. Hinc est, quod statutum laicorum super huiusmodi potius dr̄ destitutio, q̄ constitutio, vt in d. c. si. ergo restat manifestè concludere, quod præsens statutū cum disponit de rebus spiritualib. & ecclesiasticis, quarum administratio, & de eis iurisdictio pertinent ex priuilegio Dei ipsi ecclesię vniuersali, & suis administratorib. vt supra probatum est. Item est contra priuilegium tributum ecclesiæ vniuersali per Romanos Pontifices in ipsorum canonibus, vt super huiusmodi nullo modo sit recurrendum ad seculares, vt patet in c. 2. de iud. & de of. arch. c. vt nostrum.

2 & c. ad hoc. & d. c. bene quidem. adeo, † quod etiam in fauorem ecclesiarum non tenet statutum laicorum, quod prouidet disponendo, mandando, seu pœnam addendo. iuxta ea quę no. plene in d. c. ecclesia. de const. & per Io. An. & Host. in c. fi. de solu. & Ioan. de Lig. & Anto. de Butr. in cap. quod clericis. de foro compet. Præterea violat hoc statutum summum & principale tributum ab ipso Christo Romanis Pōtificibus: illud videlicet, quodcunque ligaueris super terrā &c. d. c. quodcunque quod exponit Innoc. in c. quanto. de consuet. dicens, quodcunque ligaueris, scilicet per statuta, vel præcepta, etiam in concernentibus animam, nisi sint cōtra fidem &c. Sed hoc statutum est contra mandatum Papæ in spiritualibus & concernentibus animæ factum: cum Papa mandet executori gratiæ suæ, vt mittat impetrantem in possessionem, quam timore pœnæ tradere non potest: ergo ex hoc etiam inferr̄, quod clerici efficiuntur ex hoc statuto timidiores, & laici in statuēdo audaciores. Et sic ex multiplici capite hoc statutum dici potest contra libertatem ecclesiasticam. Et optime ad prædicta facit c. quoniam. de immu. eccl. lib. 6. Ex his infero ad casum nostrum, quod ex duplici capite, nec possessionem alias legitimè apprehendētes, nec testes interessentes, vel tabelliones de apprehensione possessionis rogati incidunt in pœnam statuti. Primo ex dispositione iuris communis. Nam si statutum non valet, nec pœna apposita, maxime cum talia statuta sint cassa, & irrita, vt in d. auth. cassa. & d. c. nouerit. & c. grauem. cod. ti. Facit, quod notatur in c. significantibus. de of. deleg. & in l. pacta quæ contra. C. de pactis. Quinimo statuentes, & ipsa statuta seruare facientes, sunt ipso facto excommunicati, vt in dictis iuribus vltra pęnam, de qua in d. auth. cassa. nec excusantur prætextu statuti in fine statutorum positi, quo cauetur, quod statuta contra libertatem ecclesiasticam habeātur pro irritis: quia iura volunt, vt ea deleri faciant de volumine staturorum, ne aliquando de facto seruentur, vt in dictis iuribus, & ita expresse firmauit Bar. & Bal. in d. auth. cassa. Secundo capite cassantur in prædictis pœnæ statutariæ ex forma alterius statuti, quo cauetur, si quod statutum reperiretur contra libertatem ecclesiasticam, illud sit irritū & inane &c. ergo præmissum statutum nullas vires habet, etiam considerata mente statuentium in d. auth. cassa. Et maximè habito respectu ad reformationem statutorum postea factam, in qua fere idem continetur &c.

Casus consilij sequentis.

Illud in summa de iure quęritur, An donatio inter viuos insinuatione legitimè non accedēte excedens summam quingentorum florenorum, interueniente confirmatione Imperatorum ex certa scientia facta post mortem donatoris valeat, ita vt per eam præiudicet, debentibus succedere ab intestato &c.

CONSILIVM LXXXIIII.

1 *Princeps licet ex certa scientia possit mihi tollere ea, quæ sunt iuris ciuilis, non tamen potest quæ sunt de iure gentium tollere.*

2 *Libertus debet per Imperatorem restitui natalibus patrono consentiente.*

3 *Bannitus publicus si restituatur per Imperatorem in integrum, non debet illa restitutio trahi ad bona alienata in alium medio tempore per principem.*

4 *Princeps habet plenissimam potestatem super ius positiuum*

5 *Princeps si ex certa scientia, aliquid approbat, vel suo priuilegio infirmat, quod de iure communi non valet, firmum erit.*

6 *Imperator potest restituere liberum, etiam patrono non consentiente, vel vocato.*

7 *Princeps licet non possit sine causa rescribere contra ius diuinum, si tamen rescribit, præsumitur in eo iusta causa.*

VIdetur primo, dictā donationem quatenus excedit summam quingentorum aureorum nullius esse momenti: & pro nō scripta eam fore habendam, vt probatur in l. sancimus. iuncta l. si quis pro redemptione. C. de dona. per quam l. vr̄ correcta. l. si. tamē in donatione inter viuos, qualis fuit ista, nemo dubitat quin talis ad sui validitatem expostulet insinuationem, quatenus excedit quingentos aureos. vt in iuribus pręallega. nec prodesse potest confirmatio facta etiam per gl. no. iuncto tex. in l. quoties. C. de preci. impe. offe. vbi no.

1 † quod licet prīceps ex certa scientia possit mihi tollere ea, quæ sunt iuris ciuilis, vt actiones: illa tamen quæ sunt de iure gētium, vt dominia rerum auferre non potest, etiam ex certa scientia: quoniam illa sunt immutabilia. Insti. de iure nat. §. pe. & de legi. agna. tu. in fi. & v. di. in prin. Idem voluit Inn. in c. quæ in ecclesiarū. de consti. sed certū est, quod p mortē donatoris ante cōfirmationē Imperatoris ius fuit acquisitum istis nepotib. tanq̄ pximiorib. in hr̄ditate domini Anselini patrui saltē adeūdi ipsius hr̄ditatē, vt in Auth. de succ. ab inte. & facit gl. ī l. oīum. C. de testa. q̄ dicit, quod p testm̄ dat̄ plenū ius quantū ad acquisitionē dominii pleni⁹ p mortē, plenissimè p aditionem: sed cā intestati ęquiparatur in hoc testō, cum deferat hæreditatem proximiorib. vt in auth. post fratres. C. de leg. hær. ergo istud ius iam acquisitum & inherēs ossib. istorum proximiorum. s. nepotum, non potuit tolli sine cā post cōfirmationē Imperatorū, ēt ex certa scīa factā: id .n. quod nostrum est, nō pōt sine facto nr̄o a nobis euelli. l. id quod nr̄m. ff. de regu. iu. c. ab eo. de ele. lib. 6. & quod legi. & no. in l. Iulianus. ff. de cond. inde. & in l. 3. ff. pro socio. & in c. 1.

22. di.

2. dist. in gl. in verbo, iniustitiam. hoc idem videtur voluisse Bar. in l. fi. C. si contra ius, vel vti. publi. vbi dicit, qđ princeps non potest mihi tollere rem meam sine causa: quia cũ habeat potestatem a Deo, vt in auth. quomõ oportet epõs. Deus non dedit potestatem sibi peccandi, vel auferendi rẽ alteri. ad hoc. 40. dist. c. 1. & cle. pastoralis. de re iud. Secundo, principaliter contra hanc confirmationem adduco tex. optimum in l. fi. ff. de nat. resti. vbi dicitur, † qđ libertus debet per Imperatorem restitui natalibus patrono consentiẽte: quia ius patroni per hanc restitutionem amittitur, & p illum tex. dixerunt communiter Doctores, qđ princeps in legitimatione fienda debet requirere agnatos, qui successuri erant ab intestato, & cum eorum consensu legitimationem facere, saltem eo casu quo filius petit se legitimari post mortem patris, qđ tenuerunt canonistæ in c. per venerabilem. qui fi. sint legi. & Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. & Bal. in procemio C. vbi per hanc rationẽ dixit, qđ Imperator nõ potest legitimare in terris ecclesię, quia habet citare agnatos in quos cum nullam habeat iurisdictionem in illis terris, non potest citationem decernere, vel illis aliquatenus præiudicare tanquam non subditis.

Sed in casu nostro isti nepotes non fuerunt in confirmatione vocati, nec consenserunt, &c. Et per hoc infero ad tertiam impugnationem contra dictam confirmationem. Nã hæc bona dicuntur esse in ciuitate, comitatu, & districtu Bononiensi, in quibus Imperator nullam habet iurisdictionẽ, sed plenius ius in temporalibus, & spiritualibus extinctiue pertinet ad Papam, vt in c. fundamenta. de elect. lib. 6. Et in c. ego Ludouicus. 62. di. in cle. Romani. de iureiu. in d. c. per venerabilem. Nec oportet disputare de donatione ecclesiæ facta per Constantinum, cum illa fuerit confirmata, & approbata per multos Imperatores, & per ecclesiam, vt in d. cle. Romani. & aliis iuribus superius allegatis, maxime in c. fundamenta. præalle. vbi dicit, qđ diuinitus fuit facta. Vnde non procul esset ab hæresi tenere contrarium, inspecto præsertim, qđ habetur in extrauaganti Bonifacii, quæ incipit, vnam sanctam. Et pro illius validitate stat Bal. in procemio Digestorum, in fi. nõ potuit ergo Imperator super illis bonis disponere, vt in d. cle. pastoralis. facit tex. in l. fi. ff. de iurisdi. om. iudi. Quarto, principaliter facit tex. in c. quamuis. & c. si pro te. de rescrip. lib. 6. vbi habetur, qđ restitutio, vel noua collatio, non trahitur retro cum præiudicio illius, cui ius medio tempore fuit acquisitum. per qđ dicit Io. An. in regula, sine culpa. de reg. iu. lib. 6. in mercuria. quod stãte iure speciali, vt primogenitus succedat in totum, primogenitus naturalis qui fuit legitimatus per sequens matrimonium, non debet præferri secundo genito legitimo, & naturali: quia illa legitimatio facta per sequens matrimonium, non debet retrotrahi cum præiudicio secundogeniti, cum ius primo genituræ iam quæsitum erat per prius. Ad idem qđ no. gl. & Bar. in d. §. & quid si tantum. & melius in l. fi. C. de sen. pas. vbi dicit, † qđ si bannitus publicatus restituatur in integrum per Imperatorem, non debet illa restitutio trahi ad bona alienata in alium medio tempore per principẽ, ar. in l. bene a Zenone. C. de quadrien. præscri. Sed his nõ obstantibus contrariam sententiam arbitror de iure veriorem. Et Primo, pro fundamento dico, qđ Imperator cõcurrit in iurisdictionis exercitio cum quolibet domino inferiore habente iurisdictionem, sicut Papa concurrit cum quolibet prælato. Dicitur enim Imperator dominus mundi. l. deprecatio. ff. ad legem Rho. de iac. & d. l. bene a Zenone. C. de quadri. præscri. & 7. q. 1. in apibus. fecit enim Deus duo magna luminaria in mundo, vnum, vt pręesset diei; alterum, vt pręesset nocti. Imperatorem. s. in temporalibus, & Papã in spiritualibus, vt dicit tex. in c. solitę. de mai. & obe. & 96. dist. si Imperator. & c. cum ad verum. vnde sicut per vniuersum mundum potest ad Papam recurri in spiritualibus, ita ad Imperatorem in tẽporalibus, vt in dictis iuribus. Et hoc idem voluit Bal. in c. 1. qui feu. da. pos. & alibi dixit, qđ omnis iurisdictio, & districtio de iure cõi est penes Imperatorem. ita no. in c. 1. de na. succe. feu. & in c. vnico. ver. ad hoc, de pa. iura. fir. facit, qđ no. Doc. in cle. pastoralis. & cle. Romani. præalleg. His præmissis probo, qđ dicta confirmatio debeat valere, & tenere in præiudicium istarum neptum. Et Primo, allego tex. iuncta gl. singulari in cle. 1. de immu. eccle. vbi dicitur, qđ tãta est potestas Principis circa ius positiuum, vt facta possint haberi pro infectis quo ad omnem iuris effectum, ita vt faciat retroire, ac si nunquã illud emanasset. † Hinc ibi cõcluditur, qđ si aliquis incidit in excõicationem vigore alicuius constitutionis, si Papa illam constitutionem vult habere pro insecta, non indiget ille aliqua absolutione, sed perinde est, ac si nunquam fuisset excõicatus, habet enim princeps plenissimam potestatem super ius positiuũ, vt in c. proposuit. de conce. præb. & in l. princeps. ff. de legi. & l. digna vox. C. eo. tit. Ad prædicta optime facit totus titulus de capti. & postli. reuer. vbi princeps contra veritatem fingit, & retrotrahit multa, ac si nunquã fuissent facta, adeo, vt quis receperit ius perditũ, & multa alia, vt ibi plenissime habetur, & maxime in l. postliminium est ius. e. tit. Cum ergo in casu nostro istis nepotibus, & proximioribus fuerit ius adeundi quæsitum ex iuris ciuilis dispositione, & ex eodẽ iure corruerit dicta donatio ex insinuationis defectu, vt d. l. sancimus. cum de iure naturali, aut gẽtium non requiratur hęc insinuatio, sed sufficit ad ipsius donationis validitatem voluntas donatoris, vt in §. per traditionem. Insti. de rer. diui. sed fuit inducta de iure ciuili, saltẽ vt homines non fraudẽtur. iuxta plene no. per Bar. in l. Modestinus. ff. de dona. potuit Imperator tanquam dominus super hoc ius positiuũ habere illam legem pro infecta, quo ad omnem iuris effectum, & sic perinde valeret donatio, ac si nunquam illud ius emanasset, sic etiam potuit dictã donationem retrotrahere, & supplere defectum iuris circa illam solennitatem insinuationis, ac si in principio insinuatio interuenisset. ad hoc optime, qđ legi. & no. in l. omnium. C. de testa. Hic enim expresse Imperator voluit illam donationẽ retrotrahi, ac si a principio fuisset insinuata. Et fecit hoc ex certa scientia, & sic ex plenitudine potestatis, hoc enim importat dicta clausula, vt innuit glo. notabilis in c. ad hæc sumus. de rescrip. Ad idem gl. fi. in c. ex multiplici. de deci. quæ ad materiam nostram iuncto tex. multum facit. Item expresse Imperator hic suppleuit omnem defectum, si quis in dicta donatione interecessisset, quæ suppletio saltem operatur quoad solennitatem iuris. iuxta no. per Spec. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. ver. 18. & per Archi. in c. Cenomanen. 56. dist. facit tex. quod ibi no. in cle. pastoralis. de re iud. & in c. 1. de transac. & quod ibi no. Host. vbi etiam dicit Inno. † quod si princeps ex certa scientia aliquid approbet, nec dum confirmet, sed solummodo suo priuilegio inserat, quod de iure valet, firmum erit, sicut statutum laicorum super ecclesiis valet, & pro confirmato habetur, si Papa illud in suis literis approbet, arg. ff. de pign. l. fideiussor. §. fi. & de constitu. c. ecclesia sanctæ Mariæ. 96. dist. bene quidem. cũ similibus. Cum ergo dicta donatio corruebat ex defectu solennitatis a iure ciuili introductę, satis potuit Imperator illum defectum supplere, & decernere, ac si a principio interuenisset, per pręd icta, non obstante, qđ medio tempore ius adeundi fuerit illis nepotibus acquisitum: quia hoc ius illis peruenit mediante iuris ciuilis dispositione, circa qđ, vt p̃dixi, potuit Imperator disponere habẽdo illud pro infecto quo ad omnem iuris effectum, nec Imperator hic principaliter disposuit circa ius priuatum illorum nepotum, sed per quandam consequentiam. principaliter enim disposuit circa ius ciuile supplendo solennitatem ab eo requisitam, multa enim permittuntur per consequentiam quæ non admittuntur principaliter. vt l. prima. ff. de auth. tut. Et pręsertim cum hoc ius fuisset nepotibus quęsitum, nõ ex eorum contractu, seu facto, sed ex iuris ciuilis dispositione, vnde videmus in simili quod princeps mittit supplicationem contra sentẽtiam a qua non poterat appellari, ex quo iam fecerat ius inter partes, vt in l. res iudicata. ff. de re. iu. & l. ingenuũ. de sta. homi. & c. cum inter. de re iudi. vt patet in auth. quæ supplicatiu. C. de preci. impe. offe. & contra eam restituit in integrum. vt in c. cum ex literis. & c. auditis. & c. ex literis. de in integ. resti. C. vbi & apud quos. l. appellationem. l. prima. ff. a quib. appel. non licet. & c. super quæstionum. de off. deleg. & restituendo minorem in integrum aduersus cõtractum præiudicat etiam ei ad quem medio tempore peruenit per contractum factum cum emptore minoris. vt l. in causæ. la prima. §. fi. de min. Item restituit in integrum aduersus præscriptionem, per quam iuris authoritate fuerat acquisitum ius plenissimum. iuxta no. in l. fi. ff. rem rat. hab. & in c. ad aures. de præscrip. Ad prædicta facit, quod no. in c. auditis. præalleg. & cle. vnica. de in integ. resti. Secundo principaliter adduco tex. notabilem in l. a. ff. de na. resi. in fi.

vbi

vbi dicit tex.ꝙ Imperatores non facile solent libertum natalibus restituere, nisi consentiente patrono, cum non posset postmodum ad liberti successionem venire. Et tamen,
6 vt innuit ibi tex.† posset Imperator restituere libertum patrono non consentiente, & non vocato, licet de facili non soleat, potest ergo ex certa sciẽtia facere si vult: quia ꝙ vix fit, tamen fit. vt in c. 2. de cogn. spir. lib. 6. & quod no. Inn. in c. nisi cum pridem. de renun. vbi dicit, quod superior penes quem est potestas dispensandi, potest etiam non vocatis illis quibus præiudicatur, dispensationem impedire, & per tex. illius l. 2. dixit notanter Bar. in d. l. Gallus. §. & quid si tãtum. quod si Imperator vult legitimare aliquem non vocatis agnatis, quibus delata est hæreditas, potest, dummodo hoc faciat ex certa scientia. & sic per ista videtur casus noster aperte decisus. Nam fortius poterit in casu nostro supplere hunc iuris defectum in præiudicium istorum nepotũ, quibus ius succedendi erat ab intestato delatum ex modico solennitatis defectu, iuxta no. in d. l. Modestinus. de do. grauius enim est legitimare, & fingere quem legitimè natũ, seu restituere antiquis natalibus, quam supplere solennitatis defectum respectu insinuationis. & vtroq; casu præiudicatur his quibus ab intestato hæreditas erat delata. Tertio principaliter adduco dicta no. per Cy. in l. rescripta. C. de preci. imp. offe. quæ cõiter approbãtur per alios legistas, & canonistas modernos in c. quę in ecclesiarum. de consti.
7 vbi dicit,† ꝙ licet princeps non possit sine causa rescribere contra ius diuinum, tamen si de facto rescribat, præsumenda est in eo causa, vnde si princeps mandat aliquem interimi, vel rebus suis priuari, sibi parendum est: quia iudicaret secundum conscientiam, nec præsumitur corruptibilis, & semper præsumenda est in eo causa. facit. c. in memoriam. 19. di. & c. quid culpatur. 23. q. 1. & c. quid ergo. 11. q. 3. Cũ ergo Imperator hic dicat se confirmasse ex certa scientia, debet pro eo præsumi causa legitima, maxime quia in fauorem publicum potest princeps quem priuare re sua. vt l. itẽ, & si verberatum. de rei vendi. no. Bar. in d. l. fi. C. si contra ius. & in l. Antiochensium. ff. de priui. credi. & in d. l. rescripta. & princeps hoc videtur asserere in procemio illius confirmationis, cum in ipsius persona versetur ius publicum, consistit enim in sacris, sacerdotibus, & magistratibus, & clericis ius publicum, vt apparet ex verbis suis enũtiatiuis, super quibus illum se fundasse credendum est, vt in cle. i. de proba. facit quod no. Bar. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ord. facien. multo ergo fortius dicere necessario habemus dictã confirmationem valuisse, cum per eam non præiudicetur iuri quæsito ex facto partis, sed ex mera iuris ciuilis dispositione. Et per hoc concludo dictam confirmationem valuisse, & præiudicare illis nepotibus. Et per hoc subtiliter intuenti soluta remanent contraria superius inducta contra confirmationem, procedunt enim quando Imperator principaliter vult disponere contra ius gẽtium tollendo ius quęsitum facto hominis vere, vel pręsumptiue cessante, sed nos loquimur in iure quæsito authoritate iuris ciuilis. Et cum princeps principaliter disponit supplendo defectum iuris positiui, vel restituendo id, quod deest, causa pręsumenda est, vt dixi. Ad secundum contrarium satis etiam patet supra responsum ex pr̨edictis. Nã l. loquitur de potestate ordinaria, sed non de absoluta, prout loquitur l. fi. eo. ti. quæ hic interuenit per illam regulam, ex certa scientia, &c. Ad tertium dico, quod hic non præsupponitur, quod donator, seu isti nepotes sint de territorio, vnde præsumo, quod sint de iurisdictione imperii, & sic præsuposito, quod bona sint Bononiæ, tamen ex quo præsumitur de imperio, illa donatio sic corroborata extenditur ad bona vndecunq; sita, sicut in simili no. Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. Tri. maxime in illa quæstione, vtrum testamentum factum in certo loco secundum illius loci statuta specialia debeat extendi ad bona existentia in loco non supposito statuenti, & concludit, quod sic, vt ibi plenissime per eum, & facit. l. 1. C. de test. cũ similibus. Ad vltimum contrarium dico, quod in illis iuribus non interuenit vera in integrum restitutio, vt ibi no. gl. Item non apparebat de voluntate Papæ, quod voluisset actum retrotrahi cum pręiudicio alterius, alias secus, vt ibi aperte dicit tex. hic autem expresse apparet de voluntate Imperatoris. Et eodem modo potest responderi ad authoritatem Io. And. in dicta regula, sine culpa. licet etiam multi Doctores amplissimi tenuerint contra opinionem suam, vt ipsemet ibi refert, sed hic constat, vt dixi, de aperta voluntate principis, qui potuit in hoc disponere, vt ex prædictis colligitur.

CONSILIVM LXXXV.

1 *Communis opinio tenenda nisi notoriè malè dicat, vel rationabiliter conuincatur.*
2 *Legatum conditionale non transmittitur in heredem.*
3 *Nemo potest in testamento sibi eam legem dicere, vt a priore ei recedere non liceat.*
4 *Relatiuum quis, vel qui, coniunctum verbo futuri temporis, denotat conditionem.*
5 *Filius appellatur qui ex viro atque vxore nascitur, & vnde dicatur.*
6 *Filius primogeniti potest dici primogenitus.*
7 *Clericus illico priuatur, & denudatur omni priuilegio clericali, & applicatur foro iudicis secularis bigamia superueniente.*
8 *Laicus si fuit preuentus per iudicem sæcularem, & causa pendente efficiatur clericus, non per hanc causam eximitur a foro pœnitentiæ sæcularis.*

IN præsenti quæstione omnipotentis Dei, postulato suffragio. Duo, vt morem petenti geram, illorum opinionibus & motiuis reseruatis ad vtranq; partẽ, cum satis vtrinq; sit argutum, omissis, breuiter attingam, quoniam, vt bellissime habetur apud l. 1. C. de vete. iure enucle. ex multitudine authorum iudicandum non est, cum possit forsan, & deteriorum sententia, & multos, & maiores in aliqua parte supera-
1 re, hinc fortasse motus Io. And. in c. 1. de const. dixit,† communem opinionẽ sequẽdam esse, nisi notoriè male dicat, vel rationabiliter conuincatur, quod bonus iudex acutissimi ingenii existimabit. Primum dubium erit, vtrum filius primogenitus præferri debeat patruo in maioritate concessa cuidam viro nobili Petro Affa Hispano, habito præsertim respectu ad verba concessionis eidem factæ per illustrẽ Principem Regem Castellę, in qua inter cætera ad propositum continentur hęc verba, videlicet, & quod post obitum habeat succedere, & hæreditare dictam medietatem dictarum apotecharum primo nominatarum, alter eorum, vt dictum est, videlicet filius maior, quem habuerat de legitimo matrimonio, & alii filii, & filiæ, & hæredes qui ab ipso, vel a nobis descenderunt ex nostra linea de legitimo matrimonio, vel qui sit legitimatus secundum, quod ius requirit, videlicet post obitum alterius, gradatim, & semper conferat maiori, &c. Secundum dubium est cum patruus tanquam constitutus in minoribus ordinibus, fuerit per nepotem cõuictus in curia Romana, & ꝓcessus ibi fuerit a domino nullus factus, nunquid per superuenientiam bigamiæ in quam dictus patruus dicitur incidisse, sit dicta causa exempta, vel eximenda a curia Romana, remittenda ad iudicem secularem. Venio igitur ad primũ. circa quod dico animaduertendum quod cum filii, & nepotes vocentur ad hanc successionem ex dispositione, & priuilegio Regio magis sunt ponderanda verba priuilegii, quam iuris communis censura, disponẽs super successione patrui, & nepotum in bonis aui vel patris, nam principaliter ibi tractatur de efficacia, & cõprehensiua priuilegii, & attendenda, & ponderanda sunt ipsius priuilegii verba, vt in c. porro. & in c. recepimus. de priuileg. & in Auth. de mand. prin. §. si quis autem. & profecto si prædicta verba, priuilegii, seu concessionis, in quibus huius quæstionis plenaria vis consistit, ex corde animaduertũtur, clarissime patebit dictum nepotem præferendũ. Moueor primo, ad hoc dicendum, quia immediate post patris obitum cui facta fuit principaliter concessio, vocatur primogenitus ex Regia dispositione. Et sic hoc ius succedendi consequitur primogenitus non a patre, vel a lege communi, sed ex speciali dispositione Regia. iuxta no. per Bart. in l. vt iurisiurandi. ff. de oper. liber. & per Bal. in authen. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccle. facit tex. cum ibi notatis, maxime per Bal. in c. vnico. de succes. feu. Ergo hoc ius succedendi illico cum primogenitus venit ad lucem in habitu, & in spe cõsequitur, & est spes firma, & inuariabilis, cum per patrem, aut alium filium inferiorem tolli non possit, cum transiuerit in contractum. vt in c. 1. de prob. & per Io. An. in c. significasti. de so. compe. facit tex. in c. 1. de feu. sine cul. non amit. & no. Bal. in c. 1. de succes. feu. & per Bar. in l. fi. alias penul. ff. de decre. ab ord. fa. Et præsupposito, quod princeps potuisset reuocare, id quod dependet a solius principis potestate, dicitur fieri non posse, vt in l. apud Iulianum. in fi. ff.

de

de leg. 1. & no. Dy. in regula semel Deo. de reg. iu. lib. 6. Igit hanc spem firmauit, & irreuocabilem transmisit primogenitus in filium. hoc probatur ex idẽtitate rationis, sicut spẽ competentem patri ex contractu conditionali transmittit ipse pater in filium, vt in §. ex conditionali. Insti. de verbo. oblig. quod non contingit ex alio. nisi quia illa spes firma, & irreuocabilis cum potentia de facili reducibilis ad actũ habeatur ꝓ actu. vt in c. Pisanis. & quod ibi no. de resti. spo. ita & hæc spes firma, & inuariabilis tãquam competens ex priuilegio Regis debet posse trãsmitti in filium. Nec obstat huic motiuo tex. in l. vnica. §. si autem. C. de cadu. tollen. 2 vbi dicitur, † quod legatum conditionale: quia ex eo competit sola spes ante conditionis euentum non transmittitur in hæredem: quia duplex potest esse diuersitatis ratio, vna quam allegat gl. in d. §. ex conditionali. dicens quod in contractu conditionali interuenit factum ipsius contrahentis volentis prospicere sibi, & suis hæredibus, sed in legato nullum factum legatarii interuenit, & principaliter intendit ꝓspicere personę legatarii, vnde cum non radicauerit in personam ipsius legatarii non transmittitur in hæredem, vnde teneo potius rationem illius gl. quam verba. Cum enim in casu nostro intercesserit concessio Regia prospiciens nedũ personę ipsius primogeniti, sed etiam filiorum suorum, vt patet ex verbis præallegatis, ergo hæc spes est transmissibilis in filium. Si enim contrahentes possint, fortius lex priuata, hoc est princeps, arg. in l. non impossibile, ff. de pact. pręsertim hoc casu vbi specialis dispositio principis hic voluit aperte prouidere nedum personę primogeniti. sed etiam ipsius filiis, vt patet ex verbis concessionis ibi, & alii filii, & filiæ, & hæredes qui ab ipso, vel a vobis descenderint, &c. & hæc consideratio iudicio meo est optima. facit, qđ in simili legitur & notatur in l. Lucius. la 2. ff. de hæredi. insti. & not. per Bal. in l. 1. C. de his qui ante apertas tabu. Secunda diuersitatis ratio inter §. ex conditionali. & §. si autem. præallega. est, quod in contractibus voluntas, seu spes est firma & tecta: quia contractus ab initio sunt voluntarii, ex postfacto sunt necessitatis. l. sicut. C. de actio. & obli. secus in vltimis voluntatibus: quia relictum non est ita firmum cum dependeat a voluntate testatoris, vt in c. cum Marthæ. de 3 celebra. mis. † Nemo enim potest in testamento sibi eam legem dicere, vt a priore ei recedere non liceat, vt inquit tex. in l. si quis. in principio. ff. de lega. 3. sed cum in proposito nostro debeatur hoc ius primogenito beneficio legis specialis, quod tolli iudicatur impossibile, vt prædixi, ergo accedit ad naturam potius contractus quam vltimę voluntatis, vt fiat transmissio in filium, nec curandum, quod hic nõ interuenit factum filii: quia illa non est ratio necessario cõcludens, sed potius illa quam præmisi, scilicet quod spes est certa, & firma, hanc rationem notanter sentit Io. And. in c. licet. de voto. & in addi. Spec. in tit. de feu. Negari enim nõ potest quin fortius ius acquiratur primogenito hic ex concessione Regia pure facta, habita maxime commemoratione filiorum, quam ex contractu conditionali, cum deficiente conditione corruat totus contractus. d. §. ex conditionali. Sed dicta concessio semper durat, & est pura, & firma, nisi in casu quo nullus reperiretur de agnatione istius Petri Affa, vt patet ex priuilegio, ergo fortius dẽt transmitti hæc spes, cum competat ius saltem in habitu de præsenti, quam illa fragilis, ex futuro euentu dependens quæ competit ex contractu conditionali, valet enim argumentum ex identitate rationis, vel maioritate, vt in iuribus vulgaribus, quod autem hic vocetur principaliter primogenitus post obitũ Petri, probatur aperte ꝑ illa verba, quod quia post obitũ uestrum, &c. Si enim non intelligerẽtur de primogenito, profecto illa verba superflua erunt, cum in sequentibus verbis fiat mentio de aliis filiis descendentibus ab isto Petro, & disponatur, vt collatio semper fiat maiori, debet enim dispositio intelligi, vt verba non sint superflua, sed aliquid operẽtur. vt in c. si Papa. de priui. lib. 6. & l. si quando. C. de inoffi. testa. Et semper verba debent reduci ad casum dubium, vt in l. 1. in fi. ff. de administra. tut. & l. Labeo. ad Carbo. Secũdo probatur ex allusione vocabuli, nam cum vocet maiorem filium istius Petri, ergo primogenitum, cum primogenitus sit maior natura, dicitur enim frater, vel minor ratione natiuitatis, vt in c. licet. de voto. facit, quod no. gl. in c. cõsuetudo est. 1. dist. Secundo principaliter moueor in hanc sententiam alia consideratione, quia si bene ponderentur verba, primogenitus videtur vocatus sub conditione, videlicet si extabit tempore mortis patris, hæc colligitur ex illis 4 verbis ibi, vester filius maior quem habui, &c. † Nam relatiuum quis, vel qui, seu quem, coniunctum verbo, futuri temporis, denotat conditionem, vt probatur in l. Stichus q. meus erit. ff. de leg. 1. & per Bar. ibi. vnde illa verba, vester filius maior quem habuistis, &c. hoc important. i. si quẽ habuistis, & in defectum primogeniti animaduerto, quod vocat filios istius Petri, per prius vocat filios primogeniti, ergo maior illorum est preponendus, quod probatur sic, vbicunque enim agitur de honore, vel onere applicãdo certis personis, & non potest applicari nisi vni personę, saltem eodem tempore, & non apparet de qua persona disponens cẽsuerit, statur semper ordini literæ, vt prius nominatus censeatur primo vocatus, vt probatur in l. generaliter. §. quid ergo. cum sequenti. ff. de fideicom. li. & l. quoties. de vsufru. l. hæredes mei. §. peto. ff. ad Trebel. & in c. pen. de elec. lib. 6. & c. mandato. de præb. eo. lib. cum similibus. notat Bar. in l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pupil. hic autem in defectum primogeniti vocantur omnes descendẽtes ab eo, addito, vt vnus habeat post obitum alterius, ergo filius maior primogeniti est præferendus patruo, cum sit prius nominatus. Nec obstat si dicatur hanc theoricam non habere locum, cum ordinata affectio contradicat. iuxta no. in d. l. hæredes mei. cum pater pręsumatur magis diligere filium proprium quam nepotẽ. Et Primo, cum nepos adeo sit remotior quam filius.

5 † Hinc proprie scilicet a philos, q̃ est amor apellamus illum qui ex viro, & vxore nascitur, nepos autem improprie dicitur filius, vt notanter probatur in l. filium. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. Et per Bar. in l. liberorum, ff. de ver. sig. dico enim, quod illa verba nõ fuerunt prolata a patre, & sic cessat præsumptio ordinatę affectionis, sed prolata fuerunt a Rege, qui magis intendebat prouidere generi istius Petri quam personis. Item dubia debent intelligi secundum cõsuetudinem loquentis, vt l. si quis seruum. de lega. 1. & l. nummis. de leg. 3. & l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fun. instr. & l. Labeo. de supel. leg. cum similibus. Sed Reges Castellę consueuerunt honorare, & præferre filium primogeniti aliis filiis, quia repręsentat personam primogeniti, vt clare patet ex verbis quarundam constitutionum ipsius Regni, ergo debemus pręsumere, quod seriose Rex Castellæ, in illa concessione fecit prius mentionem de filiis primogeniti, quam de aliis filiis ipsius Petri. Ad idem facit, quia vbi non cadit affectio inter personas, prior denominatio est potentior. Ad hoc text. optimus cum materia sua in l. si communis seruus ita stipuletur. ff. de stipu. seruo. per quam legẽ dixit ibi Bar. & no. per Modernos in c. quoniam abbas. de of. dele. quod si causa alicui derogetur expresso nomine proprio, & appellatiuo, cessantibus aliis coniecturis dicemus dispositionem esse personalem, vel realem ex ordine verborum. Nam si procedit appellatiuum censetur realis, si proprium personalis. Et per eam cessat contrarium quod formari potest de l. si viua. C. de bonis ma. Procedit enim hoc ex speciali dispositione principis, qui nõ afficitur magis ad patruum quam ad nepotem, sed habuit respectũ ad ius primogenituræ, quod per plurimum apud principes maxime Hispaniæ frequentatur, vt prædixi, & patet ex constitutionibus Regni Castellæ. Nec propterea obstat si dicatur, q̃ inter filios primogeniti, & patruos vocetur maior, vt patet ex illa clausula suprapo sita ibi semper conferatur maiori, &c. quæ videtur determinare omnia præcedentia, vt in c. inquisitioni. & in c. secundo requiris. de appella. plene per Bar. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. & l. prætor ait. ff. vi bono. rapto. Quia dico, quod illa clausula refertur ad pręcedentia ordine successiuo, vt sit sensus, quod inter filios primogeniti præferatur semper maior, & ita eis deficientibus, inter alios filios dicti Petri, nam quemadmodum filii primogeniti vocantur per se, ita & alii filii dicti Petri, secundario vocantur per se, & prædicti illis debent præferri. ita clausula subiecta recipit intellectum a pręcedentibus, vt sicut in personis omnes videntũ vocati ordine successiuo, ita & illa clausula qualificat filios primogeniti & Petri, etiam ordine successiuo, arg. bonum ex his quæ leguntur in l. hæredes mei. §. peto. ad Trebellianum. & in c. olim. & c. abbatẽ. de rescri. & per Bar. in l. Gallus. ff. de lib. & posthu. Hunc intellectum sequendum suadent omnes considerationes prædictæ, & ne princeps per illa verba, generalia videaẽ illico recessisse

a iure

a iure iam delato primogenituræ, contra l. non ad ea. ff. de condi. & demon. hoc etiam suadente, & aliæ considerationes, quia persona patris dicitur per filium repręsentari, & ibi etiam esse, & stare dicitur. l. cum antea. C. de agri. & cen. lib. 11. & filii vox dicitur patris. Insti. de inu. stip. §. ei vero. Et dicuntur eadem fere persona. C. de impub. & aliis subst. l. fi. & vna caro. 35. q. 3. hac authoritate. Itē pars remanet in filio, hinc dicitur, quod pater magis diligit filium, quam 6 econtra, vt no. in d. l. liberorum. in fi. † vnde filius primogeniti potest dici primogenitus, & nō ex toto ficte, sed in parte vere, cum in eo sit substantia, & caro, & pars ipsius primogeniti. Et sic cessat, quod opponitur de l. 3. §. hæc autem verba. ff. de neg. gest. & eo amplius in casu nostro, quia Rex in concessione non solum fecit mentionem de primogenito, sed etiam de filiis ab eo descendentibus, quos sic anteponendo videtur præferre voluisse suis patruis, vt in d. l. Lucius. Optime videtur probari secundum vnum intellectum quem sequitur Bal. in d. l. 1. de his qui ante apertas tab. suadent insuper multæ aliæ considerationes quas facit Io. An. in addi. Spec. præallega. vbi hanc opi. souet etiam vbi non fuisset facta mentio de filiis primogeniti. Et idem Oldra. in consiliis suis, consilio 200. Sed in casu nostro, videtur irrita dubitatio per prædicta. Præterea optime facit c. licet. de voto. vbi nepos præfertur patruo in Regno. Et licet ibi Regnum fuerit radicatum in personam primogeniti, cum de illo non possit pater disponere ad libitum, iuxta ea quæ leguntur, & notantur maxime per Bal. in c. primo. de success. feud. & in procemio illius libri feudo. Sed potius illud disponitur, quod filius primogenitus repręsentat ipsum primogenitum, & est iudicio meo hæc bona, & noua cōsideratio. Et per hęc videntur multum cessare motiua Cy. & Bal. in l. 2. C. de bonis mater. & l. cum antiquioribus. C. de iure deli be. & Bar. in auth. post fratres. C. de legi. hæred. vbi dicit, ꝙ vbi tractatur de successione feudi nepos non succedit in locum patris, quia illa successio non habetur a iure, sed a concessione dominica. quod profecto videtur contra tex. in c. 1. de succes. feud. & in c. 1. de natura succe. feu. & in c. 1. & 3. de feudo mar. vbi nepos succedit cum patruo in feudo tenendo locum sui patris, & ibi per Bal. in l. 3. ff. de interdi. & relega. Nec obstat si dicatur, ꝙ ibi non excluditur patruus sed pariter succedit cum nepote: quia eadem ratio quæ est de parte quo ad partem, militat in toto quo ad totum. l. quę de tota. ff. de rei vendi. & c. pastoralis. §. item cum totum. de offi. deleg. pro hoc d. c. licet. de voto. Nec nepos ex persona sua excludit patruum, sed ex persona sui patris, vnde constituit ex persona propria. simile in c. Martinus. de concess. præb. lib. 6. Et optime ad propositum in l. 1. §. fi. & l. si nepotes. ff. de colla. bono. & de coniungen. cum emanci. libe. l. 1. §. si filius. ad finem. per quæ patet, quod licet emancipatus emancipato de iure communi non conferat, tamen filius emancipatus confert nepoti emancipato ex fratre constituto in potestate tempore mortis, quod non est propter aliud nisi quia personam sui patris repręsentat, vt d. l. si nepotes. vbi dicitur, quod nepotibus confertur, vt fratri, & censentur omnes vnus esse, sicut erat pater, ideo nepotes succedūt per stirpes in locum patris, vt in l. 2. C. de suis, & legi. hære. Nec obstat si opponatur de l. 1. alias 2. §. si impuberi. ff. de colla. vbi habetur, quod spes succedendi patri adoptiuo, non venit in collatione bonorum, & sic non censetur esse firma in persona filii: quia dico illud procedere: quia illud solum venit in collatione, quia filius acquisiuisset patri, si non fuisset emancipatus, sed illam spem nō acquisiuisset patri, ideo in collatione nō venit. Nec etiam obstat si dicatur, quod quarta debita filio arrogato non transmittitur per filium in descendentes, si moritur filius viuente arrogatore: quia hoc non probat ille tex. imo potius innuit contrarium, cum in principio simpliciter dixerit, quod illa transmittatur in hęredem, quod videtur tenere Io. An. in addi. præallega. Item tenendo alium intellectum, quod non transmittat, posset responderi illud ideo esse: quia per mortem ex toto dissoluit illa filiatio, & omnis illius sequela. Sed non sic est in casu nostro, cum propter concessionem Regum quę non solum vocauit filium maiorem, sed etiam descendentes ab eo, tum quia hic concurrunt iura naturalia, quæ sunt potentiora ciuilibus. l. qui habet. ff. de tut. & in §. sed naturalia. Insti. de iure natu. Pręterea ius primogenituræ est alienabile in specialem successorem, vt in c. quā periculosum, & quod ibi not. 7. q. 1. ergo fortius transmissibile in filium, & vniuersalē successorem, & hæc de primo dubio. Venio nunc ad secundū in quo videtur primo, istum patruum fore exemptum a iurisdictione iudicis ecclesiastici per superuenientiam bigamiæ vere, vel ficte, vt quia contraxit cum vidua, vel corrupta dum existeret in minoribus, vt in c. vnico. de bigamis. 7 lib. 6. vbi dicitur, † quod bigamia superueniente illo priuatur, & denudatē clericus ab omni priuilegio clericali, & applicatur foro secularis iudicis. Sed hoc non obstante cōtrarium puto de iure verius. Nam priuilegium superueniens non habet eximere causam a prioris iudicis potestate: qa cum præuenit per citationis actum, dum de sua iurisdictione existeret, vt in l. si quis postea. ff. de iudi. & l. cum quædā puella. ff. de iurisdi. om. iudi. facit l. si quis decurio. C. de sal. & c. proposuisti. de fo. comp. fortius in casu nostro tenetur reus iam præuentus respondere coram iudice ecclesiastico cum mutauerit forum non in priuilegium, sed in pœnam, quod enim statutum est in odium ipsius non debet in eius commodum retorqueri, vt in c. 2. de transla. epi. & in auth. 8 si necesse. de dona. inter virum, & vxorem. † Præterea communis habet opinio, quod si laicus præuentus per iudicem secularem efficiatur causa pendente clericus, non per hoc causa eximitur a foro pœnitentię secularis, vt notat Io. An. & communiter Doctores in c. vnico. de ob. ad rati. & Spec. in tit. de Reo. post prin. sequitur Bar. in l. 1. ff. de pęnis. ergo fortius causa clerici non debet eximi a manibus ecclesiastici, qui iam præuenit propter denudationem, & priuationē priuilegii ecclesiastici. Nam si clericatus superueniens non sit potens hanc exceptionem facere, cum non solum mutet forum de iure diuino, sed etiam mutat conditionem personę, & ratione ordinis efficitur maior quolibet seculari, cū nulla dignitas secularis similis sit sacerdotio. 96. distin. duo sunt. & c. denique. fortius non habebit hoc inducere mutano fori propter delictum, vel inhabilitatem. Non obstat c. 1. de bigamis. præallegatum. quia debet intelligi de causis mouendis post contractam bigamiam, secus de iam motis per prædicta.

CONSILIVM LXXXVI.

1 *Legitimatus ad patris instantiam debet per omnia tractari sicut legitime natus.*

2 *Pater si testamento prius facto fecerit filium legitimari, rumpitur testamentum.*

IN quæstione quæ vertitur inter Iulianum ser Matthei ex vna parte, & Antoniam mulierem filiam legitimam, & naturalem Stephani fratris carnalis dicti ser Matthei, ex alia parte super hæreditate olim Mariæ amitę dicti Iuliani, & Antoniam, ac sororem carnalem dicti ser Matthei, genitoris antedicti Iuliani, & dicti Stephani. Quæ quidem hæreditas, vt asseritur, consistit duntaxat in dotibus dictę Mariæ, quis sit præferendus in dicta hæreditate, cum ser Mattheus viueret tempore mortis Mariæ, & in vita sua legitimare fecerit dictum Iulianum, consentientem per comitem Palatinum, licet in extremo vitæ fecerit dictum testamentum, & præterierit dictum Iulianum, & instituerit Io. sibi nepotem ex d. Iuliano. Dico, ꝙ inspecto iure communi casus est clarus, & satis apertus. Nam cum dicta Maria, decesserit ab intestato sine ascendentibus, & descendentibus, & bona sua fuerint delata dicto ser Mattheo, fratri carnali pro dimidia, & dictę Antoniæ pro alia dimidia, cum successerit in locum Stephani fratris sui, qui etiam erat frater carnalis illius Mariæ defunctę. Nā vbi agitur de successione aui, vel patrui, seu amitæ, filii succedunt in locum patris, & succedunt per stirpes, vna cum fratre superstite eorum patruo, vt est casus in authen. post fratres, & ibi per Bar. C. de legi. hæredi. & Inst. de hæred. quę ab intestato defe. §. cum filiis, & in corpore, quā quidem dimidiam dictus ser Stephanus, transmisit in hæredem suum cum in vita gesserit se pro hærede dictæ Mariæ, petendo ipsius bona, vt in l. pro hærede. & in l. gerit. ff. de acqui. hære. & quanquam dictus ser Mattheus, instituerit nepotem ex filio, tamē illa institutio fuit nulla, ex eo, quod præteriit filium proprium ad eius instantiam legitimatum. s. Iulianum, merito Iulianus potest dicere testamentum nullum, & capere bona patris sui ab intestato, vt in Auth. vt cū de app. cogno. §. aliud quoq; capitulum. & quod legi. & no

in l. filio præterito. ff. de iniust. rup. & irri. testa. † Legitimatus enim ad patris instãtiam deber per omnia tractari sicut legitime natus, vt in Auth. quib. mo. na. efficiuntur sui. §. illud. Nec debet obstare, quod aperte obiiciatur contra illã legitimationem. s. mater dicti Iuliani non petiit, seu consensit in dicta legitimatione: quia nullibi probatur matrem debere consentire, sufficit enim quod solus pater, in cuius potestatem transit, consentiat, & ipse legitimandus qui in patris naturalis transit potestatem, vnde etiam mortua matre potest pater filium legitimari facere. hæc probantur in d. §. illud. Et no. Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. & Bal. in proœmio C. & in l. rescripta. in fi. C. de preci. impera. offeren. & Io. And. & communiter Doctores sequentes in c. per venerabilem. qui filii sint legitimi, & dato consensu patris succedit legitimatus etiam agnatis, & cognatis, saltem eo casu quo legitimans exprimit, sicut fecit comes de dicto Iuliano, vt disputando tenuit Iaco. de Bel. in Auth. quib. mo. na. efficiun. legi. & latius per Io. And. in addi. Spec. in tit. de successio. ab intesta. §. 1. ver. ex facto. Et facit ad materiam nostram alia disputatio dicti Iac. de Bel. 2 in Auth. quib. mod. na. effici. sui. vbi dicit, † q̃ si pater testamento prius facto fecerit filium legitimari, rumpitur testamentum, sicut per natiuitatem posthumi: quia si natus filius superueniens rumpit testamẽtum, vt monasterium, in quo pater intrauit iuxta no. in auth. si qua muliet. C. de sacrosan. eccle. & 19. q. vlt. si qua mulier. fortius iste legitimatus qui habet causam naturalitatis concurrentem, arg. in l. filio. ff. de lib. & posthu. Item filius postea rogatus tumpit testamentum, dicta l. filio. fortius iste legitimatus, qui est naturalis. Et pro hoc ego adduco tex. notabilem in d. §. illud. vbi dicitur, quod post legitimationem nihil differt ab aliis filiis, per quem text. clare concluditur, quod testamentum prius factum rumpitur, sicut rumperetur, si fuisset tunc natus. Item quod testamentum conditum postea in quo iste legitimatus fuit præteritus, est ipso iure nullum, sicut contingeret, si prætetiisset filium legitime natum. Ex his concluditur quod inspecto iure communi Iulianus tãquam hæres ser Matthei patris sui, debet habere medietatem, & sic dicta Antonia est mentecapta, tunc curator eius legitime datus poterit, & debebit petere bonorum possessionem. Et si postea moreretur in ea tempestate, debet illud peruenire ad dictum Iulianum: quia ad patrem suum peruenisset, si mentecaptus non fuisset in medio tempore mortis Mariæ, hoc probatur per tex. notabilem in l. fi. ver. tale. C. de cura. furio. Sed nunc videndum est, an inspecto aliquo iure speciali debeat Iulianus in totum præferri ex persona patris sui, & dico, quod sic in castro abbatiæ, vbi est aliquod statutum quo cauetur, quod extantibus masculis vsq; ad certũ gradum fœminæ non succedant, vel aliquod simile, tunc in dubio dicta Antonia fuit exclusa a dicto ser Mattheo. Si autem cessat statutum super hæreditate, videndum nunquid possit adiuuari respectu qualitatis dotis, cum mihi præsupponatur viua voce dictam olim Mariam, fuisse maritatam per dictum ser Mattheum. In quo dicendum, quod dictus ser Mattheus fecit pactum in traditione dotis, vt ad ipsum dos reuerteretur soluto matrimonio, & tunc in dubio pertinet tota ad dictum Iulianum, per tex. in l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. act. facit l. inter socerum. §. cũ inter. ff. de pact. dot. Idem est cessante pacto, si in castro abbatiæ est statutum, vt mihi præsupponitur, quod mortua muliere dos debeat redire ad dotantem, nam succedit prouisio statuti loco prouisionis hominis. d. l. vnica. §. accedit. Et per hoc infero ad secundum q̃situm, an aliæ sorores dicti ser Matthei, potuerunt suas dotes quas habuerunt a dicto ser Mattheo, in alios transferre. Nam dicendũ, quod non, si ser Mattheus fecit pactum, vel subest statutum, vt dos reuertatur ad dotantem soluto matrimonio. d. §. accedit. alias secus, nisi præterito ser Mattheo, fratre carnali instituisset turpem personam, vt l. fratres. C. de inof. testa. &c.

Casus consilij sequentis.

Dominus Abbas monasterii sancti Michaelis de Pastigno, ordinis Vallis vmbrosę, recognouit, & confessus fuit extra iudicium cuidam ciui Florentino, qui gesserat negotia monasterii per longum tempus, se obligatum esse dicto ciui nomine monasterii in florenis quingentis, & triginta, cui prædictus ciuis dixit illam pecuniam expendisse, & conuertisse in vtilitatem monasterii, quam quidem confessionem syndicus generalis monasterii ratificauit, & approbauit. Denique dictus ciuis impetrauit contra dictum dominum Abbatem rescriptum apostolicum, & coram iudice delegato petiit dominum Abbatem condemnati, qui illico coram delegato confessus fuit se teneri in dicta quantitate. Et idem fecit syndicus generalis monasterii. Ex cuius cõfessionis vigore dictus delegatus tulit sententiam contra dictum dominum Abbatẽ super dicta quãtitate, a qua minime fuit appellatum, quinimo soluit partẽ debiti. postremo infra annum a tempore condemnationis dictus delegatus ad instantiam illius præcepit stricte abbati, vt sententiæ condemnatoriæ parere deberet. Quæritur an inspectis prædictis competat aliquod remedium dicto domino Abbati aduersus illam sententiam, & confessionẽ suam, atque syndici, &c.

CONSILIVM LXXXVII.

1 *Prælati possunt petere in integrum restitutionem etiam sine mandato ecclesiæ.*

2 *Officium iudicis delegati non extinguitur per solam sententiam, nisi sit executioni mandatum.*

DIco vnum subesse remedium promptissimum, & indubitatũ, videlicet petere restitutionem in integrum nomine monasterii contra dictam sententiam, ac etiam confessionem, quam sine scrupulo obtinere debet, ex quo est infra quadriennium a tempore sententiæ, & confessionis. per quam quidem restitutionem debet in pristinum statum reduci, in quo erat ante sententiam, & confessionem. tex. tam in sententia, quam in confessione. in l. 1. & 2. C. de tempo. in inte-1 grum resti. † Certumq; est abbatem, & alios prælatos posse petere, vt legitimos administratores in integrum restitutionem, etiam sine mandato ecclesiæ, vt no. Inno. & alii post eum in c. suscitata. de in integ. resti. Tenentur enim prælati procurare ex eorum officio negotia ecclesiarum suarum, vt in c. edoceri. de rescri. & quod ibi no. Sed circa hoc vertitur dubium, apud quem, seu a quo debeat huiusmodi restitutio postulari, & profecto ab ipso Romano Põtifice, vel alio ipsius delegato super hoc specialiter impetrando restitutionem obtineri posse non est dubium, d. c. suscitata. & c. cum ex literis. & quasi per totum titulum. de in integ. resti. & maxime in l. pe. & l. fi. C. vbi, & apud quos. ab ordinariis autem locorum, vt episcopo, seu ab archiepiscopo obtineri non potest, nec etiam a generali legato Papę, per tex. in c. 2. de offi. deleg. & expressus per tex. notabilem in l. aduersus sententiam. C. si aduer. rem iudi. dubium ergo remanet, an a dicto delegato qui præfatam sententiam tulit, posset hæc restitutio obtineri, & videtur primo, quod non, per tex. notabilem in d. l. aduersus. vbi dicitur, quod aduersus eum, q voce principis iudicauit, solus princeps restituere potest, & per illum tex. hoc tenuit ibi Bar. & Bal. & idem Bart. in l. fi. C. vbi, & apud quos, sed contrarium ipse Bar. videtur sentire in l. iudex. ff. de re iudi. vbi dicit, quod si sententia nondum est executioni mandata, cum remaneat apud iudicem officium nobile, poterit ex eo officio restituere in integrũ, sicut potest sententiam exequi, & mulctare, vt patet in c. ex 2 literis. & c. significasti. & c. quęrenti. de offi. deleg. † Non. n. extinguit iudicis delegati officium per solam sententiam, nisi sit executioni mandata, vel saltem lapsus sit annus a tẽpore sententiæ, vt in c. proxi. alle. Et sic potest intelligi tex. & dictum Bar. & Bal. in d. l. aduersus. quando ex toto iudex delegatus functus est officio suo, vt quia non restat executio: quia sententia esset absolutoria, & sic traxit executionem secum, vel si erat condemnatoria, extitit executioni mandata, secus autem vbi imminet executio fienda, nec lapsum est tempus anni a die sententiæ, sicut accidit in casu nostro. Et pro hoc allego gl. notabilem valde, & Inno. in c. suscitata. de in integ. rest. vbi dicunt per illum tex. quod procurator potest sine speciali mandato petere in integrum restitutionem contra sententiam aduersus se latam: quia dicitur petere incidenter, & non principaliter, ex quo adhuc sententia non est executioni mandata. in c. pen. eo. tit. Nam secundum Inno. mandatum iurisdictionis simile est mandato procuratorio, vt in l. & quia. ff. de iurisdi. om. iudi. & sic

aperte

aperte sentit per hanc rationem, ꝙ in integrum restitutio petitur aduersus sententiam nõdum executioni mandarã, qno casu scilicet cum incidenter contingit, potest iudex de legatus super causa generaliter datus, restitutionem in integrum concedere, vt in d.c.pen.de in integ.rest.& l.fi.C.vbi & apud quos, & sic intelligẽdo potest saluari opinio quam tecitat gl.in dicta l.aduersus: quia habet pro odio, ideo lex est immutata per d.l.fi.habetur, quod delegatus possit, intelligamus saluando modo prædicto, vt si adhuc pendeat executio, & per consequens iurisdictio non possit, alias secus, hanc opinionem fouet æquitas, vt parcatur laboribus partium, & expensis, vt in c.cum re.de offi.dele. Præterea videmus, quod cum delegatus reseruer sibi executionem, & causam aliis cognoscendam, & diffiniendam cõmittit, semper ad eum recurritur, si cõtingat a subdelegato appellari, vt in c.si delegatus.de offi.deleg.lib.6.non enim negari potest, quin hæc restitutio dicatur incidere in causa sibi commissa, ex quo adhuc durat suum officium nobile, ergo põt eã sibi indulgere, & de nouo causam audire, ita quod onus probandi debitum iure incumbit illi cui hoc portat in integrum restitutio.l.diuus.& quod ibi no.ff.de in integ.rest.& 2.q.3.§.notandum. & restitutio in integrum postulari potest etiam per viam exceptionis contra petitionem restitutionis in integrum.l.nã postea.§.si minor.ff.de iureiur. Nec obstat dominum Abbatem soluisse partem condemnationis, quia ex hoc non præcluditur via, quin posset dici totã esse indebitam, nec solutio partis indebitæ obligat ad soluẽdum indebitum, vt in l.fi. C. ne vxor pro marito. quinimo per istam restitutionem debet reduci ad primum statum, & sic ille ciuis compellatur restituere cum effectu, quicquid recepit vigore sententiæ, nisi probet de nouo debitum, ad hoc l.in causæ.ff.de min.& l.videamus. §. in Fauiana. ff. de vsu.& l.nam prætor.ff.de ver.signi. Nam verbum institutionis, omnem vtilitatem actoris continet, vt ibi. Nec debet interim dum tractatur hæc restitutionis causa, sententia executioni mandari, vt in l.vnica.C.de in inte.resti.pos.nec est aliqua suspicio malitiæ contra dictum dominum Abbatẽ ipsam postulantem, cum aperte vna sua petitio foueatur, vt in d.c.1.& 2.de in integ.resti.lib.6. Et sic cessat specialis dispositio, de qua in c.suscitata.de in integ.rest. Puto etiam, ꝙ præsupposito, quod dictus delegatus non habeat potestatem restituendi in integrum contra sententiam, tamen videtur dicendum, vt possit pronuntiare illam concedẽdam, & supersederi executioni, & remittere causam ad Romanum Pontificem, arg.eius quod legi.& no.in c.decętero.de re iud.& in c.biduum.2.q.6.ver.si quidem. vbi gl.dicit, qđ archiepiscopus licet non possit deponere episcopum, tamẽ potest pronuntiare illum deponendum. Et idem in legato dicunt Docto.in c.1.de offic.lega. sic videtur dicendum in proposito.

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia sic proponitur. In ecclesia Castanicusi, quædam monachorum regularium inualuit cõsuetudo a tempore, de cuius initio memoria non existit, quod cuilibet monachorum pro sibi necessariis dẽtur per episcopum loci, qui ecclesiæ omnes redditus percipit, quinquaginta aurei, omnes tamẽ monachi viuũt in communi victu, & quod superest ex dicta prouisione, vt assignetur pro rata cuilibet pro indumentis, & aliis necessitiis. Nam episcopus ad alia monachorum onera non tenet, contingit, quod episcopo in remotis agente quidam ex monachis, qui tunc est Doctor, dominus P. Ioannes de Massaro, a vicario episcopi licentiatus cum facultate percipiendi dictam prouisionem omnium, ad studia generalia se contulit non determinato a vicario moram trahendi tempore. Nec expresse actum extitit, quibus studiis, seu scientiis vacare debeat, demum per plures annos sciente, & consentiẽte episcopo postmodum reuerso fuit dicto domino Io. seu alteri eius nomine de dicta prouisione omnino responsum. Nunc autem ab aliquibus annis elapsis episcopus loci, seu ipsius vicarius eo absente, sibi desistit respondere, præsertim occasione sumpta. quoniam dictus dominus Ioannes vltra quinquennium in studio moram protraxit, nunc de præsenti Doctor existit, & sic studii causa prorsus cessauit. Quæritur nunc, an dictus dominus Ioannes possit dictam pensionem a tempore cessationis vsque in pręsentem diem petere, maxime cum absens existat, &c.

CONSILIVM LXXXVIII.

1. *Iura loquentia de seruis respectu acquisitionis, habent locum in monachis.*
2. *Abbas potest vendicare monachum suum.*
3. *Monachus proprium possidere non potest.*
4. *Monachus habere portiones priuilegiatas non est licitum.*
5. *Monachus ad quęuis studia proficisci non debet, nisi prius licentia a prælato petita.*
6. *Studium religioni conuenit.*

Videtur dictum dominum Ioannem in sua petitione minime audiendum fore. Et Primo, hoc ostenditur ex personæ agentis defectu, nam quemadmodum seruo aduersus dominum agere taliter non permittitur, vt in l. vix certis ex causis. ff. de iudi. ita nec monacho aduersus pręlatum suum. censetur enim monasterii seruus, & quanquam hæc sit spiritualis seruitus, strictior tamen censetur quam secularis, vt probatur in c.multos.54. di. & mũdo mortuus censet̃, & Deo viuere 16.q.1.placuit. hinc dicitur, qđ monachus non habeat velle, nec nolle, sed totus dependet a superioris arbitrio, quod vice Dei, supra caput suum posuit. 12.q.1.nolo.& c. non dicatis.& in c.si religiosus.de elec.lib.6.& c.3.de test.eod.lib. facit, quod habetur in Auth.de mona. col.i. Secundo, hoc probatur ex defectu obligationis, quæ est actionis mater.l.licet.in fi.ff.de procura.& sine actione nemo recte experit. l.si pupilli.§.videamus.ff.de neg.gest.& l.tutor.C.e. Et quãquam de iure canonico non sit necesse proponere actionis nomen.de iudi.dilecti.debet tamen subesse ius agẽdi, quod causatur ex obligatione ciuili, vt plene no.in d. c. dilecti.& est gl.notabilis.19.dist.quo iure.no.Barto.in l.1.ff.de eden. hinc est, quod si vnum est in obligatione, & aliud in facultate, & quis agit, ac si vtrunque esset alternatiue in obligatione, succumbit etiam inspecta simplicitate iuris canonici, vt est tex.no.in c.cum dilecti.de emptio.& vend.sed inter dominum, & seruum etiam paciscentes nulla oritur obligatio saltem potens ad agendum, vt in l.interpositas.C. de trans. ergo nec inter prælatum, & monachum, vt no. Fede.consi. 252. Et Arch.in c.cum pastoris.2.q.7.maxime quia in personam monachi non cadit actu aliqua obligatio, sed quicquid acquirit transit immediate sine aliqua mora in monasterium.ad hoc quod no. Inn.& alii in c.in præsentia. de ꝓba.& in c.cum olim.de priui.per Bar.in l.si cõmunis seruus. ff.de stipu.seruo. Et in his duabus vltimis allegationibus voluit & bene Inno. & Bar. [1] † ꝙ iura loquentia de seruis respectu acquisitionis habent locum in monachis. Ad pręd icta bene facit l.placet.ff.de acqui.hære. vbi dicitur, ꝙ quoties hæreditas, vel quid aliud acquiritur ei, qui in potestate est, confestim acquiritur ei in cuius potestate est, vt neque momento aliquo consistere potest in persona eius per quẽ acquiritur. Ad idem l.si adoptauero.ff.de procn.& l.arrogator.ff.de adop. Certumq; est monachum esse sub potestate superioris.18.q.2.abbates.& d. c. nolo. & c.non dicatis. [2] † & potest abbas vendicare monachum suum, vt no. in l.1. ff.de rei ven. Si ergo obligatio non consistat in persona monachi, ergo nec agere potest, vt iuribus præallegatis. Tertio probatur ex defectu capacitatis, [3] † non enim potest monachus proprium possidere. Nam ꝓprietatis addicatio est vnum de tribus substantialibus monachatus, vt in ca. cum ad monasterium.& in c.1.de statu regu. Et dicitur propriũ, eo quod vult aliquid possidere inuito, vel clam superiore suo.d.c.cum ad monasterium.& ibi per Io.An. ergo petitio dicti domini Io. notoriè videtur inepta, & per consequens dentibus laceranda, vt no.Inno.in c.1.de offi.vica.& probatur in c.sacerdotibus.11.q.1.quinimo nõ potest monachus etiam ante monachatum conuenire, vt liceat sibi habere vsumfructum rerum quondam suarum, ita vt in futuris posset tenere inuito abbate: quia hoc ipsum detinere ex pacto esset proprietas, & denotaret eum habere velle, & nolle, vt no.per legistas in auth.ingressi. & in auth. si qua mulier. C. de sacrosan.eccle. [4] † Item nec licet monachis habere portiones priuilegiatas, seu distinctas, vt no.Inn. in c. dilectus. el 2. de præb. nec cellas priuatas, nisi vitam solitariam ducant.20.q.4.monachum. Quarto, ostenditur alia via. [5] † nã non licet monachis proficisci ad quęuis studia literarũ, nisi

prius

prius sit eis a suo prælato cum consilio capituli, vel maioris partis licentia eundi concessa, vt probatur in c. 2. ne cleric. vel mona. lib. 6. Sed dictus dominus Ioannes minime licentiam habuit ab episcopo, qui in dicta ecclesia Cathaniensi, est loco abbatis, quo ad ipsos monachos, iuxta ea quæ legũtur, & notantur in c. causam quæ. de iudi. nec fuit capituli consilium requisitum, ergo talis accessus illicitus, & per cõsequens non remunerandus, sed puniendus extitit. Nec cũ licentia vicarii potest: quia vicarii potestas ad talia minime se extendit, vt satis colligitur ex c. licet. de offi. vica. lib. 6. Facit optime, quod legitur, & no. in c. fraternitatem. 71. dist. Quinto facit, quod non studuit in theologica facultate, ratione cuius priuilegii possunt percipere fructus beneficiorum in absentia, vt in c. 1. de magi. & quod ibi no. Host. & per eum in summa eodem §. fi. vbi dicit, quod studentes in aliis facultatibus non gaudent eodem priuilegio. Si ergo clerici sęculares in propriis beneficiis, in quibus post collationem eis factam acquirunt ius, & possunt dicere illa beneficia esse sua, vt in c. si tibi absenti. de præb. lib. 6. & c. pe. eo. tit. & c. fi. de conce. præb. eo. lib. tali priuilegio in aliis scientiis studentes non gaudẽt, ergo fortius nec monachi in bonis monasterii, in quibus non habent tantum ius, imo possidentur a monasterio, & dicuntur filii monasterii, vt in c. sicut. de simonia. Sexto facit, quia ꝓsupposito, quod in aliis scientiis studentes illo priuilegio gaudere debeant, tamen non debent gaudere ampliori priuilegio, arg. a minori, & satis probatur, arg. c. super specula. de priuile. sed illud capi. præstat solum facultatem percipiendi fructus per quinquẽnium, per quod tempus dictus dominus Ioannes dicitur ꝑcepisse, ergo vltra illud nullum ius sibi competit, maxime cum nunc sit Doctor, & cessat causa studii, vnde etiam si habuisset licentiam ad maius tempus ex quo cessat indulgentiæ causa, debet cessare temporis dilatio. ad hoc bonus tex. in simili in l. a filia. §. 1. ff. ad Trebel. & in c. cum cessante. de app. & l. generaliter. C. de epi. & cle. canonizata. 16. q. 1. generaliter. optime faciunt notata in c. cum ex eo. de elec. lib. 6. & ꝑ Bar. in l. Lucius. ff. de leg. 2. Sed his non obstantibus quæ, vt ex infra dicendis clare liquebit, minime de iure in casu nostro militant, contrariam sententiam arbitror veriorem. Et Primo, facio mihi fundamentum, quod monachis a sanctis Patribus, & a iure permittitur studio literarum vacare. Hieronymus vir Christianissimus, ac deuotissimus ex quatuor ecclesiæ Doctoribus vnus, inuitat monachos ad studium, scribens ad Rusticum monachum dicens, inter cętera. Longo tempore disce, quæ postmodum doceas. 16. q. 1. sic viue. Et alibi ad eundem. Si clericatus titillat desiderium, discas, ꝗ possis docere, & rationabilem hostiam offeras Deo, ne sis miles, antequam tyro ne prius magister, q̃ discipulus. Et post pauca, mihi placet, vt habeas sanctorum contubernium, nec ipse doceas te habere, & absque Doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es. eadem causa, & quæstione. c. si clericatus. Item contemptor scientiæ potius est diaboli, quam Christi membrum, vt in ca. si. 38. dist. & 6 † quod studium religioni conueniat, probat, & ꝓsequitur Io. And. plene in c. sane. de reg. hinc iura canonica disponunt, vt in monasterio habeatur vnus magister, qui in primitiuis scientiis instruat monachos, vt eis non desit oportunitas in scientiis proficiendi. Et sic expensis monasterii debent monachi instrui nedum in primitiuis, vt grammaticalibus, sed etiam in aliis scientiis principalibus, hoc probatur in cle. ne in agro, in fi. de statu regu. & prælatus ad hoc negligens debet per inferiorem compelli, vt ibi no. Ad idem d. c. 2. ne cle. vel mona. lib. 6. vbi probatur quod cum licentia pręlati possunt exire monasteria, & proficisci ad generalia studia, & concordat c. non magno. eo. tit. in antiq. s. vbi prohibetur monachis ire ad studia, vt discant leges mũdanas, vel physicas, ergo vt intendant theologiæ, vel decretis, hoc eis licet, maxime vbi habent populum, vel sunt in ecclesia cathedrali, vt in casu nostro, & not. in d. c. non magno. & c. super specula. eo. tit. & per Io. An. in c. 2. ne cle. vel mona. lib. 6. Quinimo dubitatur an inuito abbate possit episcopus dare licentiam monacho eundi ad studium expensis monasterii. Et fuerunt opiniones variæ inter scribẽtes, vt no. in d. c. 2. per Io. And. & Archid. Et est cõis Doctorum conclusio. quod monachus existens in studio de licentia superioris, nisi aliud in datione licẽtiæ actũ fuerit, poterit monasterium pro necessitatibus studii obligare: quia data licẽtia monacho studendi, omnia videntur concessa, sine q̃bus in studio commode esse non potest, vt no. in c. ex parte. de accu. & per Archi. in d. c. 2. ne cle. vel mona. li. 6. in d. c. cum pastoris. Ex quo quidem fundamento apparet prima fronte intentionem dicti domini Ioannis fundatam, cum sit monachus ecclesiæ, & habuerit legitime licentiam, vt infra patebit, nec fuit actum, vt alias faceret sibi expensas, sed viueret ex dicta prouisione annua, vt patet ex tenore literarum confectarum mandato vicarii super solutione sibi fienda. Restat ergo respondere solum ad contraria supra formata, ex qua responsione dilucidabitur intentio dicti domini Ioannis, & hæc regula affirmatiua. Nec obstat primum contrarium, licet enim seruus regulariter non agat contra dominũ, tamen monachus agere põt saltẽ implorãdo offiñ superiorũ, vt a monasterio recipiat sibi necessaria, ad q̃ monasteriũ sui sup̃ioris noĩe ecclesiæ obligat̃, vt in c. olim. & in c. ex parte. & ꝗ in eis notatur, de accu. & in c. cũ ad monasterium. de statu regu. & c. fi. de regu. Facit quod no. Io. An. in c. cum singula. de præb. lib. 6. Sicut & filius agit contra patrem ad alimenta. vt in l. si quis a liberis. ff. de libe. agnos. & seruus contra dominum, vt l. 1. §. quod autem. ff. de offi. pręfe. vrbis. & Insti. de his qui sunt sui, vel alie. iur. §. sed hoc tẽpore. & necare videtur qui alimenta denegat. l. necare. ff. de lib. agno. Nec obstat si dicatur hoc procedere ratione alimentorum futurorum, secus in præteritis, in quibus cessat ratio necessitatis. Similiter quod habetur in l. de alimentis. C. de transac. & quod no. in l. cum hi. ff. eo. admittitur transactio sine superiorum authoritate in alimentis præteritis, & non futuris: quia dico hoc procedere in monacho, qui perciperet omnia necessaria a monasterio. Sed cum in casu nostro episcopus non subueniat monachis, nisi ex dicta annua pensione ex longissima consuetudine, vt prædixi, hæc prouisio annua succedit loco necessariorũ, vnde ex ea prouisione siue sit de præterito, vel de futuro, debet sibi emere libros, vestimenta, & alia necessaria. Si enim habuisset aliã prouisionem tempore debito, ꝓuidisset sibi de necessariis, quę nunc ex prouisione futura prouidere non potest, & maxime hoc admittendum est in persona dicti domini Ioannis, qui casu inopinato libros, & cætera vtensilia sua incendio perdidit. Præterea hoc medio tempore quo prouisionẽ suam annuam non habuit, multa debita me teste cõtraxit, ad quæ satisfacienda in dubio petere potest prouisionem illam ab episcopo, & ad hoc habet implorare superioris officium, potuit enim causa studii obligare monasterium vsq; ad summam sibi causa studii concessam, vt no. Archi. in c. cum pastoris. 2. q. 7. & Spec. in tit. de solutio. §. fi. ver. monachum. Et per hęc infertur ad solutionem secundi contrarii. fieri enim potest, quod formalis actio non competat monacho contra prælatum suum. Sed potest ob prouisionem annuam sibi denegatam, quæ succedit loco necessariorum, vt prædixi, recurrere ad superiorem episcopi, officium suum implorando, sicut facit seruus contra sęuitiam Domini in denegando impie sibi necessaria, vt in iuribus pręallegatis. Optime ad prædicta facit, quod ponit Io. An. in regula, non est obligatorium. de regu. iu. lib. 6. in mercur. vbi concludit valere statutum abbatis, & conuentus, causa vitandæ murmurationis, & scandali factum, vt pro indumentis, & aliis necessariis liceat cuilibet monachorum habere proprium, cum illa decenter succedant loco necessariorum, & sic eodem iure cum illis censentur, arg. c. ecclesia. vt lite penden. & in l. si rem, & pretium. ff. de peti. hæred. Et tunc solum dicitur monachus habere proprietatem, cum aliquid detinet clã superiore inscio, disponendo de illo ad libitũ suũ, vt no. Io. An. in c. cum ad monasterium. præallē. Secus autẽ si detineat ob iustam cãm sciente, & patiente, & maxime expresse disponẽte superiore, vt ibi per eum. Et probatur optime in c. insinuante. qui cle. vel mona. vbi tex. notabilis. vbi hoc idem aperte senserunt gl. Inno. & cõiter Doctores ibi, nam & seruus dicitur habere, si dominus patitur, nec per hoc dicitur habere proprium, sed peculii administrationem, vt in l. quã Tuberonis. ff. de pec. facit c. 2. de sta. reg. & q̃d ibi no. vnde dum ẽps patitur illam antiquæ ecclesiæ ordinationẽ, vt cuilibet ꝓ necessariis debeant quinquaginta, recte, & sine peccato, quilibet bene administrando illã prouisionem capit, & eã petere põt, ex quo ẽps non sustinet monachorũ necessaria, vt de iure debet cũ sit abbatis loco, vt prædixi.

Et per hoc remanet solutum tertium contrarium supra forma-

formatum. Venio ad quartum contrarium,ad qđ soluen-
dum dico, qđ de plano fatendum est vicarium ex generali
officii commissione non hře ptātem dandi hanc licentiam
monacho ad studia proficiscendi per iura in cōtrario indu-
cta.Sed in casu nostro ex triplici capite potest dominus Io-
annes se tueri. Primo, propter absentiam in remotis ipsius
domini epi,quo casu latior patet tūc ipsius vicarii potestas.
Ad hoc tex.notabilis in c.cum nullus.de temp.ord.li.6. vbi
habetur quod epo in remotis agente,possunt ipsius vicarii
dare licentiam clerico assumendi ordines,quam in epi præ
sentia indulgere non poterant, vt ibi, vnde ne impediatur
vtilitas,& necessitas ecclesiæ,iura in absentia epi dilatāt vi
carii potestatem.Ita in proposito,cum in casu nostro agere
tur de præiudicio ecclesiæ, vel epi, & potius de honore, &
re concupiscibili, ad quam eps debet iugiter intendere, vt
scilicet habeat penes se viros doctos, maxime quia cum
capituli consilio debet cuncta ecclesiæ suæ peragere, vt in
c.nouit.& c.quanto.de his quæ fiūt a præla.& 12.q.7.c.eps
nullus.satis potest admitti vicarii licentiam suffecisse, nec
agitur hic de donatione, vel alienatione fiendis, imo de re,
& honore ecclesiæ augendo. nam in studio obtinet solum
prouisionem quam habebat in ecclesia. Nec obstat si dica-
tur,quod interim subtrahitur ecclesiæ,vel minuitur cultus
diuinus: quia vacans studio dicitur promouere vtilitatem
ecclesiæ,nedum particularem, sed vniuersalem. Indiget.n.
ecclesiæ ad sui regimen viris literatis, vt in c. cum ex eo.de
elec.lib.6.Ob quam causam datur facultas epo dispensandi
cum promotis ad ecclesiarum parochialium regimina, vt
minime infra septennium promoueri ad sacerdotiū teneā-
tur,vt in d.c.cum ex eo.Si ergo causa studii subtrahatur suf
fragium principalis rectoris in ecclesia curata, fortius hoc
admittendum est in casu nostro,vbi remanserunt alii mona
chi.Ad idem tex.notabilis in c.super specula.de magist.vbi
expresse respectu docentium,& ad discentium minuitur in
ecclesia suffragium. Secundo,potest se tueri ex latiori po-
testate, quā coniecturo dictū vicarium habuisse, cum do-
minus episcopus in curia existens ipsum miserit ad capien
dam possessionem epatus, vnde verisimile est quod dede-
rit sibi latissimam potestatem. hoc tamē ex inspectione mā
dati comprehendi poterit.Si enim dedit sibi potestatem fa
ciendi quicquid ipse eps in propria persona facere posset,
sicut cōiter solet in mandatis apponi, satis habuit vicarius
potestatem dandi illam licentiam: quia per illa verba datur
libera potestas,vnde potest vicarius omnia facere,& etiam
alienare,dummodo non contineat meram donationē. hoc
legi.& no.maxime per Bar. in l. procurator cui libera.ff.de
procu.& in l.creditor.§.Lucius.ff.mand.Item secundū Bar.
in d.l.procurator.si eps promisit se ratum habiturum quic-
quid ipse vicarius faceret, idem dicendum si in mandato
fuerunt expressi aliqui casus exposcentes speciale manda-
tum subiecta clausula generali, vt in c. qui ad agendum. de
procura.lib.6.facit qđ legi.& no.per gl.& Bar. in l. sed & si.
§.quæsitum.ff.si quis caut. Tertio, potest se fundare domi
nus Ioannes inexpugnabiliter, quia dominus eps veniens
ad ecclesiam,consensit,vt prouisio annua daretur dicto do
mino Ioanni tunc absenti,vnde præsupposito,quod dictus
vicarius non habuisset potestatem,ex quo tamen illam de-
dit tanquam vicarius epi,& sic nomine episcopi,& episco-
pus postea certificatus non solum tacuit, sed voluit vt sibi
fieret solutio annua, satis dicitur approbasse factū vicarii.
hoc aperte intelligit ex theorica Bar. in l.quo enim. ff. rem
ra.hab. vbi late tractat,an si me absente geratur actus ad me
spectans,videar postmodum sciendo,& tacendo approba-
re,vel improbare.Et distinguit,quod aut casus ille concer-
nit commodum, & fauorem meum, & tunc eo ipso, quod
scio,& non improbo,videor approbare, vt in l. si absentis.
C.si cer.pe.facit quod leg.& no.in regula,qui tacet. de reg.
iu.lib.6.aut concernit meum præiudicium,& tunc si super-
uenit scientia, non videor approbare l. procurator. ff. rem
rat.habe.Si autem interuenit scientia cum aliquo casu po-
sitiuo, vt quia recepi literas, seu instrumētū super illo actu,
& non cōtradixi,tunc videor approbare eum, ad hoc text.
notabilis in cle.1.de procura.& l.si filius.C.ad Mace.Et idē
in hoc vltimo no.idem Bart.in l.cum tabernā.§.idē quęsiit.
ff.de pigno.& in l.Titius Seio.ff. de consti. pecu. facit opti-
me c.ex ore.cum ibi no.de his quæ fiunt a maio.parte capi.
Ad propositum ergo cum in casu nostro ageretur de re con
cupiscibili,& honorabili, vt ecclesia haberet valentes mo-
nachos,sola scientia ipsius domini episcopi habetur pro ra
tihabitione. Item pręsupposito,& non concesso,qđ actus
iste redundasset in præiudicium ipsius domini epi,tamē cū
vltra simplicem scientiam interuenit actus positiuus.s.exhi
bitio illius prouisionis,nullo modo inficiari potest, quin ta
lis actus debeat haberi ꝑ ratihabitione, maxime cum alias
vocaretur ipse dominus eps negligens, & piger: quia per-
misisset monachū vagari sine licētia.Sed indubie debemus
præsumere,vt excludatur peccatum, vt in c. estote. de reg.
iu.Non.n.recte potuisset sibi soluere, nisi approbasset cām
studii,& sic cessant no.per Bar.in l. Paulus respondit.ff. rem
ratam habe.Nec obstat,quod dixi in contrario,quod capi-
tuli consilium nō fuit habitum,nisi præsupponatur viua vo
ce,ꝙ capitulum consensit, sed non fuit inde scriptura con-
scripta.Item capitulum cōsensit,sibi in absentia parte mor-
tuariorum,& sic nedum cōcessit est,sed fecit sibi gratiā. Ex
hoc etiam satis arguitur consensus,ad hoc,quod no. Io.an.
in regula,qui tacet.in mer cu.li.6.& per Bar.in l.cum pater.
§.libertus.ff.de leg.2.& Bal.in l.si filius.C. de peti. hære. Et
in istis sufficit tacitus consensus,vt in c.2.& 3.de his ꝗ fiunt
a præla.& no.in c.1.de re.eccle.non alie.lib.6. Non obstat
quintum contrarium multiplici ratione. Primo,quia licet
secundum vnam opinionem ius solum ipso iure priuilegiat
studentes in theologia,vt in d.c.fi.de magi.non tamen tolli
tur quin ex speciali licentia epi possit quis studendo in aliis
scientiis percipere redditus in absentia,vt probatur aperte
in c.1. cum ex eo. de elect. lib. 6. & not. Hostien.in summa.
de magist.§.1. in medio. Sed dominus Ioannes habuit spe-
cialem licentiam, vt prædixi. Secundo, facit consuetudo
ecclesiæ, nam communiter monachi illius ecclesiæ solent
studere in iure canonico, & percipere illam annuam pen-
sionem,quo casu deberentur redditus, vt no. idem Hostiē.
in loco pręallegato. Et quanquam in datione licentiæ non
fuerit specificatum in qua scientia studere deberet, tamen
propter ecclesiæ consuetudinem satis videtur indultum, vt
possit in iure canonico studere,argu. optimum in l. quod si
nolit.§.quia assidua.ff.de ædil.edic.& in l.fi.C.de fideius. &
quod no.Batto.in l. nemo est qui nesciat.ff.de duo. reis. fa-
cit c. ex literis. de consti. & c. causam. de rescrip. Tertio,
quia etiam his cessantibus,satis puto,ꝙ etiam de iure com-
muni studentes in aliis scientiis dummodo non prohibitis,
possunt percipere fructus beneficiorum in absentia: quia
promouent studendo vtilitatem ecclesiarum,& ideo debēt
haberi pro præsentibus,vt in d.c.cum ex eo.Nam si existē-
tes in seruitio episcopi percipiunt fructus in absentia, qui
non debent dici absentes,vt in c.ad audientiam.de cle.non
resi.fortius idem dicendum est in studentibus. Item pon-
deranda est ratio c.cum dilectus.eo.tit.vbi dicitur, ꝙ famil-
liares Papæ gaudent fructibus in absentia,quia ibi reddunt
se obsequiales vniuersis, & promouent nonnunquam ne-
gotia ecclesiæ.Idem ergo dicendum est in studentibus,arg.
illius c.cum ex eo.Et hanc opinionem tenuit Archid. in c.
a.de priuile.lib.6.& in c.de quibusdam.xxxvii.distin.& ad
cap.fi.de magist.supple.maxime,& idem fauore studiorum
tenuerunt nonnulli moderni in c. tua. de cle. non residen.
Ego vero sequens illam opinionem respondeo aliter ad il-
lud cap.fin.scilicet,quod respectu studentium in theologia
voluit tollere consuetudines, & statuta ecclesiæ contraria,
vt patet ibi in fine. & sic voluit illos duntaxat priuilegiare
in perceptione fructuum, quia ex tacita mente iuris om-
nes priuilegiati sunt,vnde si ponderetur c.cum ex eo.quod
loquitur generaliter in omni scientia, dispensatio solum
fit,vt assumpti ad ecclesias parochiales non teneantur pro-
moueri ad sacerdotium, quasi respectu perceptionis fru-
ctuum nulla requiratur indulgentia. quicquid sit sani iu-
ris subtilitate satis ex pędictis potest dictus dominus Ioan
nes se defendere. Venio ad sextum & vltimum contra-
rium,in quo dico, quod licentia simpliciter data, vt fuit in
casu nostro,intelligitur durare secundum qualitatem scien
tiæ, in qua licentiatus debet insistere, sed tantum in studio
iuris canonici requiritur septennium,vt est tex.iuncta glo.
in d.c. cum ex eo. ergo ad tempus tantum videtur licentia
data, quanquam non fuerit in datione licentiæ expressum
ius canonicum,tamen,vt prædixi,propter ecclesiæ consue
tudinem intelligitur,licet enim ex acumine ingenii istud tē
pus possit peruentri, quia ingenium supplet tps, & bene,&

fortiter

fortiter studentibus, vt no. gl. in c. tum ex literis. de in integrum resti. tamen commmuniter istud nõ contingit. maxime propter multitudinem lecturarum hodie, & vtinam in septennio essent bene periti. Hoc enim satis probat experientia, q̃ est efficax magistra rerum. de ele. c. quam sit. li. 6. Quinimo plus puto qđ si propter defectum pecuniç cõtingentem, quia episcopus debito tempore sibi non prouidit, non valuit dominus Ioannes finito septennio remeare ad patriam, & sic oportuit eum cõtrahere multa debita, sicut in veritate sibi accidit me teste, quod poterit petere prouisionem vltra septennium, saltem vt suis creditoribus satisfaciat: debet enim monachus viuere ea bonis monasterii, nec est sibi imputandum, cur non redit, ex quo commode sine culpa sua redire non valuit. Et per hanc rationem tollitur obiectio quæ fit de Doctoratu superueniente. Nam & debita cõtrahere potuit vsque ad summam sibi pro suis necessariis deputatam, vt not. per Archi. in d. capi. pastoralis. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LXXXIX.

1 *Libellus debet attendi circa vim conclusionis, & non narrationis.*
2 *Probationes si admittuntur de facto contra sententiam, per quas probationes apparet illa sententia minus legitima, debet iudex magis inhçrere probationibus, quàm sententia prius latæ.*
3 *Probatio in contrarium per confessionẽ illius in cuius fauorem ius præsumit, admittitur contra præsumptionẽ iuris & de iure.*
4 *Notorium surgens ex sententia est notorium præsumptionis.*
5 *Præscriptio maioris virtutis est quam nuda sententia.*
6 *Defensio principalis magis pertinet domino, quàm subiectis. Et cum de subiectione agitur ambobus.S.*
7 *Episcopus si agit contra aliquod monasterium petendo, ibi episcopalia, & ille qui primo ibi exercebat episcopalia, non defendit monasterium, præiudicat sibi quo ad possessionem.*

IN quæstione quæ ad præsens vertitur inter ciuitatem Exii ex vna parte & castrũ Beluederis ea alia parte, seu inter vtriusque loci vniuersitates, videtur primo sñiam ferendam in fauorem dictæ ciuitatis. Nam cum alias sententia fuerit lata contra homines dicti castri in fauorem dictæ ciuitatis, in effectu continens dictum castrum Beluederis olim Castellare fuisse, & esse cũ suo territorio, & districtu, & cum suis pertinentiis de comitatu dictæ ciuitatis Exii: & nobiles de Bustareto illud retinuisse, & possedisse indebite, & cõdẽnatos fuisse ad restituẽdũ, & relaxandũ cõmunitati dictæ ciuitatis Exii: & dictam vniuersitatẽ dicti castri cõdemnauit ad faciendũ se recuperari per dictã ciuitatẽ: & pronũtiauit dictam vniuersitatem esse cogendam ad se retrahendum a potestate, & iurisdictione dictorum nobilium, &c. Nec ista sententia aliquo remedio apparet fuisse, & esse rescissa. ergo scđm eam est nunc iudicandum ẽt si nunc appareant testes vel instrumenta in contrarium, q̧a sñia ex quo nõ est lata expresse cõtra ius cõe, licet sit lata cõtra ius litigatorum, non debet rescindi etiam prætextu ꝓbationis nouiter repertç: facit enim sententia ius inter partes: hçc aperte probantur in c. cum inter. de re iu. vbi tex. multũ notabilis videtur velle hoc ꝓcedere ẽt si nunc appareat, qđ ꝓbationes q̧bus fuit lata sñia, necessario nõ concludebãt intentum illius ꝓ quo fuit lata. Ad idem ca. suborta, & c. inter monasteriũ. eo. ti. & l. imperatores. ff. de re iudi. & l. sub prætextu. C. de transa. & l. ingeniũ. ff. de statu ho. & l. res iudicata. ff. de reg. iur. Nec obst. si dicaẽ, qđ nũc nõ petiẽ id, qđ in sñia dicta cõtineẽ, cũ solum nũc fuerit petitũ ꝓnunciari, & declarari vniuersitatẽ, & hoĩes dicti castri teneri, & obligatos esse ad soluendũ in futurũ onera realia, & mista, & ꝑsonalia pro rata eorũ q̃ ꝓ regimine dictç ciuitatis imponũtur ꝑ tꝑe, sicut subeunt aliç vniuersitates, & hoĩes castrorũ, & villarũ comitatus dictç ciuitatis, &c. †Libellus aũt debet attendi circa vim cõclusionis, & nõ narrationis. Nõ enim ampliaẽ cõclusio libelli ex varietate, & multiplicitate narrationis, vt le. & no. in c. ex parte B. de foro comp. c. literç. de dila. & c. fi. de iudi. no. Fede. de Se. consi. 23. q̧a dico, ꝙ id qđ nunc petiẽ, satis in effectu cõtineẽ in illa sñia iam lata. Si enim ꝓnũtieẽ illud castrũ Beluederis esse de districtu, & comitatu dictæ ciuitatis, & nobiles de Bustareto illud retinere, ac retinuisse indebite, & iniuste, ac cõdemnati fuerũt ad illud restituẽdũ, & relaxandũ dictæ ciuitati Exii, ergo cõcludiẽ, ꝙ hoĩes dicti castri debent soluere onera imposita, vel imponenda per dictos nobiles, nec possunt amplius illorũ dominũ nominare, seu ꝑtextu illius se defendere: imputent enim sibi quare tunc nõ appellauerũt: debent ergo nũc respondere dictç ciuitati, sicut & alia castra, quæ sunt de districtu, & comitatu dictæ ciuitatis, cũ in effectu talis effectus resultet ex illa sententia. vbicũq; enim castrũ nullam iurisdõnẽ habet, sed tota iurisdictio est penes ciuitatẽ, & sic teneẽ parere mãdatis ciuitatis, & illius onera subire, & dicunẽ ciues illius ciuitatis, hæc oĩa probanẽ ex no. ꝑ Bar. in l. 1. ff. de dam. infe. & l. 1. ff. ad muni. & l. non dubito. ff. de cap. & postli. reuer. facit l. qui ad iura. ad muni. & l. incola. cum l. seq. de mune. & hono. & quod no. Io. And. in c. 1. de immu. eccl. li. 6. Probationes ergo nunc factç ꝑ vniuersitatẽ dicti castri, ꝙ a quinquaginta sex annis, & citra, dicti nobiles possederunt omnimodã iurisdictionẽ in dicto castro, & ad eorum impositiones soluerunt onera, & collectas, non habent releuare dictam vniuersitatẽ, quia iam pronunciatum contra dictã vniuersitatẽ fuit qđ ĩdebite, & iniuste dicti nobiles possederũt istud castrũ, & sic iniuste isto casu imposuerunt onera. vt in c. licet. de proba. & qđ no. Inn. in c. in literis. de resti. spo. & c. 2. de in integ. resti. a qua sñia non fuit appellatum, vt prçdixi. Et sic hçc ꝓbatio nunc facta nõ releuat, sed dẽt iuata petitionẽ illa sñia nunc mandari executioni, vt in ca. cum super. de re iu. & in aliis iuribus superi⁹ allegatis. Nec ob. si dicatur, qđ poterat dictum castrum vnire per beneficium restitutionis in integ. per l. respublica. C. ex qui. cau. maio. quia scđm gl. ibi illa l. non habet locũ in villis, & castris. Et ꝑsupposito, ꝙ debeat obseruari in castris populosis vt q̧dã dixerũt, & seq̧ẽ ibi Bar. tñ cessat nũc istud beneficiũ, cũ lapsum sit quadrieniũ a tꝑe sñiç. l. fi. C. de tẽp. in inte. res. pet. no. Bar. in d. l. respublica. Nec obiici põt si dicaẽ, ꝙ conueniri debeãt dicti nobiles, qui possidebant subiectionẽ in castro, & non hoĩes illius castri, q̧ possidebaẽ, vt in ca. inter quatuor. iuncta gl. de maio. & obe. & c. auditis. de ꝑscri. q̧a dico, qđ ẽt subditi pro eorum interesse, & q̧a ipsi faciunt, ꝙ actor nõ possidet, cõueniri possunt saltẽ vt sñia ferẽda ꝑiudicet, vt ꝓbaẽ in c. cum inter, & c. cum suꝑ. de re iudi. no. Inn. in d. c. auditis, & c. inter quatuor. Sed his nõ obstantibus cõtrariã sñiam arbitror veriorẽ, & puto duplex posse adhiberi remedium ĩpediẽdi intẽtionẽ dictç ciuitatis Exii, & subueniẽdi dictis nobilibus. Primo, quia licet illa sñia reperiaẽ transiuisse in rem iudicatam, tamen ex quo fuit de ea oppositum contra legẽ, & ꝓbationes factas in cõtrariũ, & apparet nunc ꝑ probationes legitimas, ꝙ dicti nobiles ꝑscripserũt legitime omnimodã iurisdictionẽ ĩ dicto castro: cum de qua re cognouerit iudex: de ea ꝓnũtiare dẽt, vt in l. de qua re. ff. de iudi. & c. cum suꝑ. de cã poss. & proprie. debet pronuntiare contra dictam ciuitatem, & absoluere dictum castrum ab impetitione ipsius suꝑ causa nouiter impetrata, & sic pronuntiare legitime fuisse appellatũ ab vniuersitate dicti castri. Ad hoc est notabilissimum dictum Innoc. in c. cum dilecta. de rescri. & c. cum Bertoldus. de re iu. Et idẽ sentit in c. fraternitatis. de frigi. & c. ex ratione. de appel. dicit enim Inno. in prçallegatis locis, † quod si probationes de facto admittuntur contra sñiam, per quas probanes appareat illa sententia minus legitima, debet iudex magis inhçrere probationibus, q̃ sententiç prius latç. Et hãc opinionẽ expresse firmat do. Anto. de But. in d. c. cum dilecta. dicens, ꝙ ex quo probatio est facta, transit in notoriũ: ideo tollitur effectus præsumptionis surgentis ex sententia, sicut tollitur per confessionem partis, quç similiter inducit notorium, vt notanter dicit idem Innocen. in dicto cap. cum dilecta, quod si is pro quo fuit sententia lata confiteatur eam iniustam, debet iudex illam retractare, ad hoc quod no. Cyn. & alii Docto. in authen. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. ubi dicunt, † quod contra prçsumptionem iuris, & de iure admittitur probatio in contrarium per confessionem illius, in cuius fauorem ius præsumit, quod non procedit ea alio, nisi quia confessio transit in notorium. Idem est in probatione iam facta post conclusionem in causa, vt capitulo, cum olim. de verbo. significa. Et nota. domini de Rota decisio. 403. Facit quod nota. Innocen. in capitu. constitutus. de filiis presbyte. vbi dicit, ꝙ licet contra agentem possessorio nõ debeãt admitti ꝓbationes suꝑ defectu ꝓprietatis, vt ĩ c. in literis. de resti. spol. & c.

tur prorsus alia persona quod ad hoc, vt nullum sibi fiat pręiudicium saltem graue ex gestis cum sibi subiectis, & quod illa regula, res inter alios acta, habet locum in eo, & per consequens infertur quod l. sæpe. & capitu. penulti. habent locum in domino quo ad regulam ibi positam, & non quo ad casus exceptos. hoc ergo probo. Primo per rationem ipsius 2 Inn. in d. c. auditis. nam ibi dixit, † q defensio cum de subiectione agitur, pertinet principaliter, & ęqualiter ad dominum, & ad subiectos: quia sicut domini interest non perdere subiectos, ita interest subiectorum non mutare dominũ: facit d. l. principaliter. ergo sententia vnius non debet alteri etiam scienti nocere: quod probo per dictam l. sępe. & d. c. penul. Tunc enim snia vnius nocet alteri, cum is cui primo loco competebat actio, permisit sequẽtem experiri, cũ illum poterat a iudicio repellere, vt ibi dicitur. Sed si ęqualiter ad vtrunque pertineat, non potuisset dominus subditos remouere a iudicio. Item quare est imputandum hoc domino, cum subditi litigent pro interesse suo, & sic sententia habebit effectum contra subditos, vt nõ possint ratione eorũ interesse amplius contradicere, sed non contra dominum: cum quælibet res non debeat excedere effectum suum, & transire ad alias personas. de his quę fiunt a maio. par. cap. l. quæsiuit, & l. sancimus. C. de pœnis. dicet aliquis, hoc non videtur contra tex. in d. l. sæpe. in §. nam & si libertus. ubi dicitur, quod libertus litigans de statu suo, cum reportat cõtrariam sententiam, præiudicat ipsi domino super suo iurepatronatus. Ad illum enim tex. potest responderi dupliciter. Primo, quod tex. ille habet duos intellectus. Primus, vt intelligatur quando dominus interuenit in iudicio, & hoc videtur sonare tex. dum dicit me interueniente, &c. Et hũc intellectũ tenuit Ioan. Andr. & approbat Innocen. in d. ca. cum super. dixit enim Ioan. Andr. & bene secundum Inno. quod siquis iura petit, me sciente, quę ego possideo in re aliqua, & obtineat: non tamen mihi præiudicat, nisi ea defendam, & exponit verba d. l. sæpe. scilicet interueniente, & defendente, & sic apparet secũdum eum, quod si offerat se defensioni, debet probare de iure suo, aliter fieret sibi præiudicium, hæc sunt formaliter verba Innocen. in d. c. cum super. Secundus intellectus fuit Rodulphi, vt sufficiat sola sciẽtia. & licet Barto. hunc intellectum teneat in d. l. sæpe. Innocen. tamen, & Ioan. Andr. dicunt, q papa videtur illum intellectum reprobare in d. c. cum super. Sed si volumus saluare intellectum Ioan. Andr. & Barto. dicamus aliter, & sic, quod aut loquimur in liberto litigante, & sic fit domino scienti p̃iudiciũ, vt in d. §. nam & si libertus. aut loquitur in subiecto litigante, & non fit domino præiudicium, licet scienti nisi ipse interuenerit in iudicio, & obtulerit se defensioni, & ita loquitur d. capitu. cum super, & hunc intellectũ ponit dominus Antonius de But. in d. capi. cum super. Et videtur iudicio meo de mente Bar. in d. §. nam & si libertus. & si ratio sua bene põderetur, ratio diuersitatis est, quia libertus fuit cõsecutus libertatẽ a domino, & sic videtur habuisse licentiam experiendi super dominio, & consequenter super iurepatronatus ex licentia ipsius domini, merito fit domino scienti præiudicium, sicut eadem ratione dicitur in creditore litigante super dominio pignorum agendo hypothecaria, vt faciat pręiudicium, debitori scienti. habuit enim illã obligationem facto domini, & videtur sibi dedisse licẽtiam super dominio litigandi, vt nota. Barto. in d. l. sępe. In subiecto autem cessat hęc ratio, cum nihil habeat facto domini, sed mere ipse possidetur. Si ergo litiget de subiectione, venit mere pro interesse, & facto suo, ideo non debet pręiudicare domino, imo dominus quo ad ius suum censetur prorsus alia persona, vt aperte voluit text. in d. c. cum super, & cum hac expositione potest intelligi cap. suborta, & dictum Innocẽ. ibi nam loquitur de exempto litigante super iure exceptionis.

CONSILIVM XC.

1 *Promittens sub certa pęna se facturum, & curaturum, quod Titius contrahet matrimonium cum Sempronia, si fecit quicquid potuit, non tenetur ad pœnam.*

2 *Legatum si factum fuerit mulieri si Titio nupserit, videtur prohibita ne alteri nubat, sed cum illo Titio tantum.*

3 *Iussus si est aliquis morari cum aliquo vel contrahere, si ille recuset vel non possit commode, vel honeste cum illo morari, vel contrahere debetur legatum, & tollitur obligatio.*

CIrca primum dubium Saluatoris per prius postulato suffragio, videt̃ qđ fideiussores qui promiserunt se facturos, & curaturos, quod magistri Petrus, & Antonius iuxta promissionem construent, & facient magazinum in oppido Liminii sub certa pęna teneantur, & obligati sint ad factũ principaliter. i. ad constructionẽ ipsius magazini, & ẽt ad pœnam ꝓmissam, cum opus intra tp̃s promissum, scilicet 18. mensiũ factum non esset, non obstante casu mortis in ꝑsonam magistri Petri ante ꝑfectionem operis cõtingente, & qđ teneãtur ad ipsius factum principale, ꝓbari videtur per l. nemo est qui nesciat. ff. de duo. reis, & l. si quis pro te. coniũcta gl. ff. de fideiuss. in quibus iuribus probatur, q ẽt in obligationibus facti possunt interuenire fideiussores, & obligari ad ipsum factum principale, ad quod erat obligatus principalis promissor, videtur enim interuẽtu fideiussoris tacite agi vt industria principaliter promissoris non videatur electa, sed quod opus possit fieri per fideiussores, vel alios qui sunt eiusdem peritię cum promissione qđ obligentur ad pœnã, patet, quia ante mortem dicti magistri Petri pœna fuit cõmissa, cum intra tempus 18. mensium iuxta promissionem opus factum non fuit, mors ergo superueniẽs post pœnam commissam non liberat fideiussores, tex. est in l. si decesserit. ff. qui satisd. cog. nec releuantur si dicãt, qđ post lapsum tp̃s operi fiendo p̃fixũ, officiales Florentini sup illo opere deputati, vna cum domino, & prioribus eiusdem vrbis, destinauerunt pecuniam dictis magistris pro opere perficiendo, & acceptando ipsum factum videntur recessisse tacite a pœna, vt sic saltẽ ope exceptionis possint liberari, vt in l. 2. ff. si quis cau. quia illud procedit quando fuit simpliciter apposita pœna, sed quando fuit adiecta clausula rato manẽte pacto, tunc dilatio data post pœnam commissam ad opus perficiendum non liberat a pœna iam commissa. tex. est no. in l. cum stipulatus sim mihi a Proculo. ff. de verb. oblig. & ibi per glo. & Bar. pro hoc bona gl. in c. dilecti. de arbi. in fi. facit l. penult. & qđ ibi no. de transac. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror pręualere, si recte alia in hoc negotio contingentia ponderẽtur. Et primo discutiam vtrum dicti fideiussores remanserint obligati ad factum principale, secundo nunquid ad pęnã. Circa primũ dico, q non, q a isti fideiussores non promiserunt factũ principale, quo casu loquitur d. l. nemo est qui nesciat. sed obligauerunt se facturos, & curaturos, qđ magistri faciẽt iuxta eorũ promissionẽ, quo casu nõ obligantur ipsi ad factũ principale cum illud non promiserint, sed se facturos, & curaturos, q illi facient, vt not. Barto. in d. l. si quis pro eo. Et facit quod ibi nota. gl. ad hoc tex. in l. stipulatio ista. §. si quis dolum. ff. de verbo. obliga. & Insti. de inuti. stipu. §. si quis aliũ. obligatio enim sumit effectum a mente contrahentum. l. in conuentionibus. ff. de verbo. signi. Et maxime hoc tenẽdũ in casu nostro, cum non sint eiusdem peritiæ cum principalibus promissoribus, vt no. in d. l. si quis pro eo. & d. l. nemo est qui nesciat, & hoc clarissimum est. Venio ad secundum, scilicet, an sint obligati ad pœnã, & concludo, q non: quia pœna non fuit commissa ante mortem dicti magistri Petri, & sic cum non defecerit per eos quin curauerint, & fecerint, quod illi magistri opus perficerent, non committitur stipulatio pęnę, quia difficultas seu impossibilitas superueniens impedit pęnę cõmissionẽ. tex. est no. in l. si vehẽda. ff. ad le. Rho. de ia. no. Bar. ibi latius, & clarius in l. cõtinuus. §. illud. de ver. ob. Et idẽ in difficilioribus terminis q̃ nostris consuluit Fede. de Senis habito cõsilio cũ Ioanne Pagiaren. sicut 1 ipse refert cõsilio 17. vbi dicit, † q si quis promisit sub certa pœna se facturũ, & curaturum, q Titius contrahet matrimonium cum Sempronia, si fecit quicquid potuit, nõ tenet̃ ad pœnã, q a satisfecit obligationi quantum ĩ eo fuit, & difficultas impedit pœnę cõmissionem, vt in d. l. si vehẽda. Sed in casu nostro non solum superuenit difficultas, sed ẽt impossibilitas, quia impossibile erat curare post mortem, vt ille magister Petrus opus perficeret, ergo ex persona dicti magistri Petri decedentis anteq̃ pœna cõmitteret̃ fideiussores non tenentur, nec illa obligatio transiuit in hæredes dicti magistri Petri, quia factum inhęrens personæ defuncti non transit in hæredem. dicta. l. si decesserit, & ibi per Bartol. per quod dicit quod si quis promisit, vt possit pro debito capi personaliter, illa obligatio non transit in

hæredes. Ad idem l. vna. §. sin autē. in fi. C. de cadu. tol. q̄d aūt pęna non esset commissa ante mortē dicti magistri Petri nō obstante lapsu 18. mensium operi pficiendo pfixorū, probatur ex eo, q̄a vt psupponit in facto, isti conduxerunt opus faciendum intra illud tps, cū hoc quod super quodam muro antiquo ędificarent, sed tandem cum fuisset postea p officiales cōpertum, q̄d illud opus sic ædificandum non esset mansurum, de nouo locauerūt dicto magistro Petro, vt illū murū ædificaret de nouo, & cōstituerūt sibi pro illo nouā mercedem, apposito tpe triū mensiū ad ipsius muri ædificationē. Et sic cū secūdæ stipulationi fuisset additum op⁹, q̄d non venit in prima promissione, vr tacite recessum a tēpore primo præfixo, vt saltem vi exceptionis cōseruet, nec infra tps prius cōuentū cōmittatur pęna. ad hoc q̄d no. glo. in l. fi. C. de noua. & p Bar. in l. pen. ff. de pto. stipu. & per eūdē, & gl. in l. a. ff. de noua. optime an pdicta facit l. & iō hęsitatur, & q̄d ibi no. Bar. ff. de ver. ob. vbi dr, q si quis pmisit infra certū tps insulā ędificare, demū aliqua pars insulæ factæ incendio corruit, dr ibi, q dēt pmissor habere integrū tps ędificandi pp impedimentū superueniens, ita videtur dicendum in casu nr̄o, cum mutato opere impediatur diligentia, & per consequens debet augeri tps, ex quo aliud nō fuit expressum, arg. l. Seio. 1. rn̄so, in fi. ff. de an. leg. & prima stipulatio interdum capit dilationē, quasi tacite tps inest, vt in l. interdū. ff. de verb. ob. & si promitto simpliciter dare cētum, tamē intelligit tacite tps intra, q̄d per me solui pōt. Et q̄d hoc fuerit de mente cōtrahentiū satis facit, q̄a elapso tēpore 18. mensium primo præfixo, nihil officiales prædicti pposuerunt de pęna, ex his eñ q̄ sequuntur, psumit ad pcedentia, vt in l. si seruus pluriū. in fi. & l. qui filiabus. ff. de le. 1. Et psertim hoc pcedit si illa clausula, rato manente pacto, apposita non fuit, vt no. in d. l. cū stipulatus sim mihi a Proculo, & in d. l. a. si quis cau. Idem tn̄ est si fuit apposita per pdicta, maxime quia hoc præsupponitur. s. quod dictum op⁹ cum constructione muri de nouo non poterat cōmode fieri intra tps prius præfixum. facit l. nepos Proculo. ff. de ver. si. Præterea si non fuisset recessum a tpe prius pfixo, ad quid fuisset appositum tps trium mensium nouū murū construēdi, cum ille murus ædificandus erat solum pp constructionē magazini, vnde satis erat tps appositum super toto, cum ratione totius tractabatur de parte, argu. eorum quæ no. in c. auditis. de procu. & in c. cum dilecti. de dolo, & contuma.

Et ex his infero ad scd̄m dubium, nunquid fideiussores sint saltem obligati ex persona magistri Antonii superstitis, & dico, q̄d non, tum per prædicta, tum quia magister Antonius non obligauit se cum dicto magistro Petro, vt essent duo correi, & sic cessat l. 1. C. de duobus reis. & l. reos. ff. co. cum simi. vbi patet, q duo correi videntur obligati insolidum, licet hodie secus sit per auth. hoc ita. C. e. ti. Sed magister Petrus fuit principalis promissor, ille aūt magister Antonius obligauit se ad faciendum partē suam, vna cum dicto magistro Petro, & sic elegit peritiam, & industriam dicti magistri Petri, qui erat magister præstantior, & forte sine eo non obligasset se ad tam grande opus, vnde cum propter causam mortis dicti magistri Petri non possit construere, vna cum illo magistro Petro solutus est ab obligatione illa, & tenetur cū alio construere, arg. bonū in §. cū aūt, & in c. is cui. de offic. deleg. li. 6. & quod notanter dicit Innocen. in c. fi. de offi. deleg. facit l. cum ita legatum. ff. de condi. & & demonstr. †vbi dicitur, q si ita legatū est factū alicui mulieri, si Titio nupserit, videtur prohibita ne alteri nubat, sed cū illo Titio tantū. ita in proposito, si magister Antonius se obligauit, vt ędificaret vna cū magistro Petro, si non potest cum illo laborare, non tenetur sine eo, vel cū alio, hoc eñ important verba obligationis, a quibus recedendū nō est, cū non constet de contraria voluntate. l. nō aliter. ff. de le. 1. & maxime in casu nr̄o, quia in dubio verba sunt interpretāda cōtra stipulatorē. debuerunt eñ illi officiales verba lati⁹ concipere cū fuit in eorū potestate, vt notanter dicit tex. in l. quicquid astringendę. de ver. obli. Ad idem facit l. 1. C. de institu. & substi. & l. Caio. ff. de ali. & ciba. lega. & l. meuia. ff. de annu. legat. & quod in eis nota. Bart. vbi patet, †quod si quis iussus est morari cum aliquo, vel contrahere, si ille recuset, vel non possit cōmode, vel honeste cum illo morari, vel contrahere, debetur legatū, & tollitur obligatio. Ex his infertur quod si dictus magister Antonius non remāsit obligatus post mortē dicti magistri Petri, nec fideiussores ipsius tenentur ad pœnā, quia promiserunt se facturos, & curaturos, q illi facerent iuxta promissionem per eos factā, & promissio fuit cū illa qualitate facta, vt vna cū magistro Petro, dictū magazinū deberet ędificari, tū quia defensio cōpetēs ei ratione coherētię cōpetit ēt fideiussori, vt in l. exceptiones. la 2. ff. de exce. imo imputaretur sibi si scienter eā omitteret. l. si fideiussor. ff. manda. Ex quibus oībus cōcluditur, q nec ex persona magistri Petri, nec ex psona magistri Antonii dicti fideiussores sunt in aliquo obligati.

CONSILIVM XCI.

1. *Pœnę quando imponuntur diuersę alternatiue a lege, & verba legis diriguntur ad iudicem, optio non datur parti, sed soli iudici.*
2. *Bona multa præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati, non voluntati.*
3. *Potentia de facili reducibilis ad actum habetur pro actu.*
4. *Infirmus diues si prohibeat ne sibi dentur aliqua medicina, nihilominus si medicus curat eum, & dat sibi medicinas, poterit postea repetere.*
5. *Prouisio legis est magis fauorabilis, quam statutum.*
6. *Iudex ex officio suo potest curatorem iam datum remouere, & alium deputare.*
7. *Actiones duę quando competunt, vna de iure communi, alia beneficio prætoris, vna electa remanet, altera exclusa.*
8. *Facultas datur iudici temperandi a principio pœnam legis.*
9. *Minor non potest pro libito se a potestate tutoris sola voluntate eripere.*

QVo ad primum dubium, nunquid stante statuto prædicto curator sit dandus minori inuito, alias nō habenti curatorem, videtur primo q nō. Nā lege cauet, vt curator non det minori inuito, nisi ad litē, vt Insti. de cura. §. itē inuiti, & alibi dr, q non debet dari nisi psenti, & stipulanti, vt in l. qui litē. ff. de tute. Alia insu p lege cauet, vt alius petere minori curatorē non possit: sed ipse sibi petere dēt, vt l. 1. diuus. §. curatores. ff. qui pet. tu. vel cura. Cum ergo præsens statutū quo cauet, q cōsanguinei possunt petere curatorē minori, deuiet a dispōne iuris cōis, dēt stricte intelligi, vt minus q̄ possit se ri obuiet iuri cōi. l. 3. §. hęc aūt verba. ff. de ne. ge. c. in nr̄a. de iniur. c. 1. & 2. de fi. presby. li. 6. facit q̄d no. Inn. in c. cām. de rescri. & Bar. in l. oēs populi. ff. de iusti. & iur. & l. 1. ff. ad le. Fal. & Io. An. in regula, pro possessore. de reg. iur. li. 6. in mercu. puidet ergo illud statutū, vt consanguinei admittantur ad petendū curatorē, vbi alias nō admittebantur, vt pdixi, & nō intelligat, vt detur minori inuito, ne i alio corrigatur ius cōe: psertim cū hoc nō exprimat in statuto, & sine isto pōt statutū habere suū effectū. facit l. si vero. §. de viro. ff. solu. ma. & c. statutū. de ele. li. 6. Sed his nō obstātibus cōtrariā sniam arbitror pstantiorē. Primo p verba dicti statuti i eo, q̄d dicit, q̄d superuenerint, & noīauerint curatorē, vel curatores, vel iurauerint, q dictā petitionē faciunt bona fide, & pro vtilitate minoris, & nominabūt meliores, dētur curator, vel curatores pdicti eidē minori infra 15. dies post petitionē, & iuramētū pdictū, vnde pondero primo verbū, detur: q̄d verbū iudici pceptiuū est inducēs necessitatē, sicut in simili habet in c. si diligēti. de foro cōp. & c. 1. de iniu. li. 6. & c. de multa. §. is quoq;. de pben. q̄ verba cū sint impersonalia, dirigūtur ad iudicē solū, & sic nō requirit volūtatē minoris, vel alteri⁹, sed solū denotāt factū, & officiū iudicis. Ad hoc q̄d in simili habet in cle. 1. de re iu. iuncta gl. in verbo, admittat. q̄ est no. Ad idē alia gl. no. i l. si soror. C. de colla. facit q̄d no. Cy. in l. quicūq;. C. de ser. fug. vbi dicit, †q si diuersę pęnę imponūtur alternatiue a lege, & verba legis dirigūt ad iudicē, optio nō dat parti, sed soli iudici, ita q sufficit solius iudicis ministeriū. Idē quando verba proferunt impersonaliter, q̄a i dubio dirigūtur ad iudicem, vt est tex. iuncta gl. in c. a crapula. de uita, & hone. cle. & in c. fraternitatis. 34. di. & c. sicut. de iudi. Secundo facit, quia a verbis non est recedendū, nisi aperte aliud constet ex mente, ut in c. fi. de uerb. significa. & l. non aliter. ff. de lega. 3. Sed uerba statuti in casu nostro clarissima, & certa sunt cum dicār debere nominari per consanguineos, nec requirunt, ut minor uocetur, uel ut consentiat: ergo indistincte debent intelligi, ut siue uelit minor, siue non, debent illi nominari, seruata tamen forma statuti deputari, cum enim uerba clara sint, cessat extranea interpretatio. l. ille aut ille. ff. de le. 3. & in c. ęstote. de re. iur. bene n. sciuissent statuētes dicere, si uoluissent, ut minor uocaret, & cōsentiret. Cū ergo n̄ dixerint, nō est curādū an minor reluctetur. ad hoc bonus tex. in simili in c. ad audientiā, de deci. & 19. dis. si Romanorū. & c. solitę,

de

de maio.& obe.& l.de pretio.ff.de pub. Tertio facit, qđ si non dareť minori inuito, sed cōsentiente dūtaxat, statutum nō requireret illā solennitatē, vt cōsanguinei iurarent, ꝙ dictā petitionē faciant bona fide, & ꝑ vtilitate minoris, cū sine ista deberet dari, si minor cōsentiret postulationi, arg. l. si filiꝰ, & qđ ibi no. Bal. in l. cū pater. §. libertus. ff. de le. 2. Praeterea & quarto, si hoc esset verū, illud statutū de nihilo, vel de modico ꝓuideret, quia nō haberet minor nisi cōtradicere, & sic impediret petitionē cōsanguineorū, & euacuaret noiationē, & iuramentum cōsanguineorū, & prouisionē statuti fundatam suꝑ sua vtilitate, ꝙ non est dicendum, ar. optimū in c. in his. de priuile. c. si papa. de priuile. li. 6. & l. si quādo. C. de inoffi. test. Nec est curādū hoc casu de cōtradictione minoris, ex quo suę vtilitati, & non voluntati intendat ꝓuidere statutum, vt patet in illis verbis pro vtilitate minoris, &c. Ad hoc c. qui emendat. 45. dis. vbi dicit tex. ꝙ multa bona praestantur inuitis, quando eorū cōsulitur vtilitati, nō voluntati, quia ipsi inueniuntur sibi inimici esse. Ad idem 33. q. 4. displicet, & c. ipsa pietas, & ꝙ no. ponit Bar. in l. 4. §. prętor. ait. ff. de damno infec. vbi dicit, quod si statuto caueatur, qđ fiat citatio ad faciem, vel ad domū, non dēt intelligi, vt sit alternatiua ordinis, & sic primo ad faciem, & in defectum ad domum, licet verba legis sic intelligantur, & exponantur, vt l. scire oportet. ff. de excus. tuto. sed debent intelligi imponi verba alternatiuę, vt sic sufficiat citatio ad faciē vel ad domum, vt statutū aliquid operetur. Nec obstat arg. supra formatum, qđ poterit operari, vt cōsanguinei admittantur ad postulandum, qa iste effectus esset modicus, & quasi inutilis, cum per solā cōtradictionem minoris forte discoli prorsus illa ꝓuisio annihilaretur, & sic verba essent imposita potius verbis q̄ rebus, cuius cōtrariū esse debet, vt in c. commissa. de elec. lib. 6. & l. 2. in fi. C. cōia de lega. & verba legis debent intelligi cum effectu. in c. relatum. de cle. nō resi. & l. 1. §. haec aūt verba. ff. qđ quisq; iur. Nec dēt ita amare fieri interpretatio cuiusq; dispositionis, vt ab alieno iudicio dependeat ipsius effectus, vt notanter vř tex. in ca. Pisanis. de resti. spo. †Potentia enī de facili reducibilis ad actum habetur pro actu, vt ibi, vnde sicut videmus, ꝙ lex prouidet prodigo inuito per dationē curatoris. l. 1. ff. de cura. fur. & l. is cui bonis. ff. de verb. obl. donec sanos mores receperit, vt dicta l. 1. & mulieri quae luxuriose viuit. in l. & mulieri. ff. eo. Ita statutum hoc casu voluit prouidere minori, p̄sumpsit. n. curatorem sibi necessarium, ex quo consanguinei admittūtur ad postulationē, & iurant, quod bona fide, & pro vtilitate minoris curatorem dari petunt. ad hoc l. 1. 2. & 3. ff. de libera. causa. Et iudex ex officio dēt prouidere minori, vt no. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infe. Praeterea ex quo cōsanguinei pręsumūtur mouere se bono zelo, vt in iuribus proxime allegatis, postulant, & iurant, ꝙ faciūt bona fide, & pro vtilitate minoris, si minor ipse contradicens est, videtur insanus moribus, & dissensus suus non debet impedimentum praestare. ad hoc no. gl. c. 1. 84. dist. quae notanter dicit, †ꝙ si infirmus diues ꝓhibeat, ne sibi dētur aliquę medicinę, qđ nihilominus si medicus curat eū, & dat sibi medicinas, pōt postea repetere non obstante l. fi. C. de neg. ge. quia praesumitur non sanę mentis sic resistendo, vnde inuitum pōt medicus curare. ita concludo in p̄senti dubio, qđ seruata solennitate statuti potest inuito per iudicē dari curator. Venio ad secundum, quod iudicio meo est difficilius, an iudicio cępto per consanguineos super postulatione curatoris, seruata statuti solennitate facta, valuerit datio curatoris postulati postmodum per ipsum minorem facta ꝑ iudicē coram quo vertebatur qō. Et videtur primo, ꝙ sic. nā certum est, quod ipsi minori postulanti dandus est curator ꝑ magistratum ex legis communis prouisione, vt in d. l. diuus. §. curatores. quae qdem legis prouisio non censetur in dubio sublata per prouisionem statuti, sed concurrunt ambo remedia, vt ad postulationem consanguineorum dari possit, & etiam ad postulationem propriam ipsius minoris. Nam antiqua legis prouisio non censetur sublata per iuniorem, sed ambę concurrunt nisi expresse contrarium caueatur in lege noua, vt l. quoties. & l. nunquam. ff. de actio. & obli. facit l. fi. C. de dona. & quod notanter ponit Barto. in l. 1. ff. vi bono. rapto. & glo. in capitu. quod olim. de Iudę. †prouisio autem legis est magis fauorabilis, q̄ statutum, qa in eo, quod recedit a iure communi, est odiosum, vt in iuribus supra alleg. in prima parte. Ex quo ergo illo tp̄e cōcurrebat prouisio legis communis cum voluntate minoris, vř ꝙ valeat datio praedicta, ar. in regula, odia restringi. de reg. iu. li. 6. & l. quod vero. ff. de legi. & c. cum dilectus. de consuet. facit l. 2. C. de nox. & optime in l. pręsens. in fi. ff. de poenis. & alibi dicit tex. ꝙ vbi concurrunt causa naturalis, & accidentalis, praeferenda est naturalis. l. qui habet. ff. de tute. sed prouisio legis, vt curator detur minori postulanti est naturalis, & magis fauorabilis, q̄ prouisio statuti, vt detur inuito ad postulationem consanguineorum, ergo illa praeferēda. Secundo facit l. quoties. C. de rei vendic. ubi patet, qđ si vēndo rem duobus, ille potior est cui res fuit primo tradita. Et sic in pari causa ille praefertur qui prius peruenit ad consummationē actus, facit c. tibi qui. de rescrip. li. 6. Sed in casu nostro instante postulatione consanguineorum, & minoris, primo fuit cura decreta ad postulationē minoris, ergo ille potior, maxime cum nunc cesset ratio statuti, fuit enim mens prouidere minori curatore indigenti, vt patet ex verbis statuti, ibi pro vtilitate minoris, &c. Sed nunc minor habet curatores, contra quos nihil male obiicitur, ergo cessare debet statuti extraordinaria prouisio. ar. in ca. cum cessante. de appel. & optime facit l. ex facto. ff. de vulga. & pu. & quod no. Bar. in l. generaliter. C. de epi. & cle. canonizata. 16. q. 1. & habenti curatorem non est dandus alius curator, vt in l. curatorem habenti. C. qui da. tuto. vel curato. †Pręterea iudex ipse ex suo officio potest ex causa curatorem iam datum remouere, & alium deputare. l. 3. §. pręterea. ff. de suspectis tutor. fortius ergo potuit non admittere curatorem per consanguineos postulatum, & alium deputare ad petitionem minoris, cum facilius quis non admittať, q̄ remoueatur, vt in c. quemadmodum. de iureiu. ibi turpiꝰ eiicitur, q̄ non admittitur, &c. Item fortissime facit in simili c. pastoralis. de iurepatro. ubi habetur, ꝙ si patronus p̄sentet primo vnum ad ecclesiam uacantem, & episcopus sine causa legitima distulit illum instituere si patronus pręsentet alium, & illum instituit episcopus, valet institutio facta de secundo, licet episcopus puniatur, qui sine causa legitima distulit instituere primum, multo ergo fortius in casu nostro debet valere datio secundi, non obstante pręcedente prima consanguineorum petitione, cum alias superuenit secunda petitio ipsius minoris per iudicem admissa, nam in tali casu potest episcopus instituere primum aut secundum sine aliquali poenę metu, vt in c. cum autem. eo. tit. Ad idē bene facit in simili l. relegatorum. §. ad tempus. ff. de interdic. & releg. vbi dicitur iudicem non debere ei quem relegat bona in totum, vel in partem adimere. subiungit tamen ꝙ si ademit nō infirmabitur sententia, facit quod leg. & no. in l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de his qui no. inf. vbi habetur, ꝙ a prouisione legis potest iudex recedere mitigando a principio poenam, & dicit ibi etiam si poena apponatur per statutum, & dicit Bal. in l. non dubium. C. de leg. ꝙ in dubio videtur recessisse a poena legis seu statuti ex cā. Et hęc multū videnť stringere ꝓ parte ipsius minoris, maxime, qa suspicio vř cōtra consanguineos ita se ingerentes, ar. in l. quę oīa. ff. de procu. Sed his nō obstantibus meliori iudicio sꝑ saluo, oppositū pręualere arbitror, & primo moueor, quia statutum communis Florentię a quo iudex recepit potestatem, mandat ipsi iudici, ut sub certa forma de qua in dicto statuto det curatorem. Quam quidem formam cum dictus iudex non obseruauerit, non tenuit cura secundo loco per eum decreta, uel saltem est irritanda sicut irritatur electio facta contra formam statuti, ut in cap. cum dilectus. de cōsue. Facit c. abbate. de uer. sig. maxime cum in casu nřo statutū fuerit factum a populo Florentino, & sic pōt dici ius ciuile. no. Bar. in l. fi. ff. de poenis. & l. 4. ff. de uer. obl. maxime cū ciuitas Florentina Imperatorē non recognoscēs tantam potestatē habeat in territorio suo, quantam Imperator in suo, ut no. Bart. in l. hostes. ff. de capti. & postli. reuer. & facit c. per uenerabilem. q fil. sint legi. Ad pręcdicta induco glo. multum notabilem in clemen. 1. de iurepa. q̄ dicit qđ si mādetur alias potestatē nō habenti, vt aliqd faciat sub certa forma, licet ille sit ordinarius si illud fecerit forma non seruata non ualet actus. facit c. cum dilecta. de referi. & cap. fi. de resti. spol. & c. uenerabili. de offi. deleg. & l. diligenter. ff. mandati. secus si mandaretur alias potestatem nō habēti, quia tunc actus non seruata forma postea data tenet, sed cōtra faciens sit puniendus, & sic loquitur c. dilectus. el 2. de p̄ben. & c. si soli. in prin. de concess. praeben. li. 6. cum simi. Ad

propositum ergo cum per potestatem a statutis Florentinis hoc inter cætera statuta caueatur, ut postulatis, & nominatis curatoribus per consanguineos dentur ipsi nominati infra quindecim dies, & quia collateralis transgrediendo formam statuti illos nominatos nō dedit intra quīdecim dies, nec postea, sed alios, non debet tenere ipsa datio curatoris. l. non dubium, & ꝙ ibi no. maxime per Bal. C. de le. sed quoties datur certa, & specialis forma statuti, non solum annullatur id, quod fit contra formam, sed etiam id, quod fit præter formam, vt no. probatur in c. prudentiam, ibi ille quippe. de offi. dele. & c. si cui. de elec. li. 6. Nec debet iudex moueri per æquitatem non scriptam contra ius scriptum, vt in l. 1. & per glo. & not. Bar. C. de leg. & no. in l. placuit. C. de iudi. & in l. fi. C. de transa. Nec dēt iudex velle videri clementior lege, vt dicit tex. in Auth. de iud. Item & secundo, vbi concurrunt duæ partes in dispositione, prima attentata, & præsentata præualet, ex quo non possunt ambę habere effectum, vt in c. fi. de rescrip. lib. 6. vbi dr̄, qd̄ si duo impetrauerint consimilem gratiam sub eadem data, primo præsentatis est potior. Insuper facit l. quod in hęrede. §. eligere. ff. de tribu. & c. vt quis duas. de elect. li. 6. & l. prætor edixit. §. 1. ff. de iureiur. ita ad propositum præsupposito, ꝙ ēt minor possit petere, ex quo consanguinei præuenerunt, & intentauerūt prouisionem statuti, & nominatio iam vigore statuti facta extitit, non licuit minori intentare postmodum prouisionē legis, legitime opponendo contra nominatos per consanguineos, præclusa est enim sibi dicta via. d. l. prætor edixit. & d. c. vt quis duas. de electio. lib. 6. Item facit optime l. 1. & quod ibi not. ff. vi bonorū rapto. & auth. qui semel. C. quomo. & quando iudex. præsumptio enim est, quod minor nō moueatur bono zelo, cum per prius non petierit, sed demū facta postulatione per consanguineos. Posset ēt si contrarium diceremus contingi fraus, quia ad exclusionem nominatorum per consanguineos de facili minor ipse nominaret suis moribus consentaneos, & sic euacuaret prouisionē statuti, quod non est dicendum, obuiandum enim est figmētis, & fraudibus. in c. quanto. in fi. de diuor. p̄sumendum est enim ꝙ meliorē electionē faciant consanguinei ætate & discretione p̄uecti, maxime cū in hoc præstiterint iuram̄ q̄ ipse minor, qui adhuc rectum non habet iudicium, & posset illectus, & seductus petere curatores, ex quorum cura posset sentire tristem exitum, & sæpe minores, vt mulieres laborant contra propria cōmoda, vt dicit tex. in l. si pater. C. de spon. facit l. si vero non remunerandi. §. si adolescens. ff. mandati. cum similib. Sciuisset enim statutum dicere, si voluisset, ꝙ debent dari nominati per consanguineos, nisi ipse minor petat, sed simpliciter, & indistincte disponit, vt dentū nominati per consanguineos, hunc videmus, ꝙ in multis locis vigent statuta, vt sine consensu eorum nō possint obligari. Aduertunt enim, ꝙ ista ętas multis captionibus exposita est, & multorū insidiis supposita, vt dicit tex. in l. 1. de minо. Sed per interuentum consanguineorū maxime cū iuro tollitur suspicio fraudis. ar. in l. transactione. C. de trāsactionibus. Item p̄sumptio est contra minorē, qui non valet acquiescere consilio consanguineorum. ar. in c. ex studiis suis, de præsump. Præterea interdictum papę per ordinarium præueniri per citationis actum pōt, vt in c. vt debitus. de appel. & delegato per delegatum, vt ibi plene no. in c. 1. & c. si autem, & c. plerumq;. de rescri. & per citationē quis præuenitur, vt non prosit postmodū mutatio domicilii. l. si quis postea. ff. de iudi. & l. cum quid. ff. de iurisdi. om. iudic. & ca. proposuisti. de fo. compe. & sic contraria collatio papæ, & ordinarii de eodem beneficio primo facta præfertur. in c. si a sede. de præb. li. 6. & in iurisdictione ep̄i & p̄lati inferioris locus est p̄uentioni, vt no. Io. An. in c. pastoralis. de offi. ord. sentit Inn. in c. quanto. eo. ti. facit l. fi. C. de iuri. om. iu. Ita dicendum in proposito, ꝙ concurrentibus prouisione legali & statutaria præferenda est primo prouisio intentata. facit 32. q. 1. cum renuntiatur, & quod no. Inno. in c. 1. de colludet. vbi dr̄, 7 †ꝙ ubi duæ actiones competunt, vna de iure cōi alia beneficio prętoris, vna electa altera remanet exclusa, facit dicta l. quod in hæredē. §. eligere. & l. ita. in fi. & l. licet. ff. naut. cau. stab. Ex his satis patet responsio ad allegata superius pro parte minoris, fateor enim, quod re integra competunt ambę prouisiones, tamen ex quo consanguinei pręoccupauerunt statutum mandari, vt illi per consanguineos nominati dentur, tandem minor intentat prouisionem legalē, quasi iam præuentus, vt in iuribus præallegatis. non obstat secundum argumentum de l. quoties. quia illud est, quod p̄ venditionem solum obligatur personaliter vendens, ad perfectionem contractus. Sed per traditionem secundo factam acquiritur dominium, & possessio. l. traditionib. C. de pact. ideo res efficitur secundi, & primo tenetur ad interesse, sicut prius tenebatur ex natura contractus, vt not. in l. 1. & l. ex empto. ff. de actio. emp. & potest conueniri de falso, vt est tex. no. in l. qui duobus. ff. de fal. Secus autē si primo fuisset acquisitum ius in re, quia tunc ille est potior, non obstante traditione secundo facta. vnde si venditor constituisset, & tradidisset, primus tamen esset potior, per tex. no. in l. certe. ff. de preca. de qua per Io. Andr. in addi. Specula. de empt. & venditio. §. 1. versicu. & hoc scias. per Cyn. in d. l. quoties. p̄ Barto. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. ita dicēdum in proposito, nam per nominationem, & postulationem cōsanguineorum, iudex astringitur ad nominatos præsentandum, & prouisio legis videtur exclusa, & ius quod est, modo videtur acquisitum nominatis. facit quod habetur in secundo statuto præallegato. facit l. seueriter. C. de excusa. tuto. & videtur ius afficiens ad rem ex sola intētione, cum iudex teneatur illos dare, facit quod not. Innocen. in capitu. dilectus. de of. dele. vnde non debuit valere prouisio de alio acta, tum quia contra formam statuti, tum quia prouisio legis cessauit attenta prouisione statutaria per supradicta. Non obstat argumen. de l. tutor. ff. de suspec. tuto. quia dico iudicem non posse ex officio remouere tutorem, nisi sibi ex apertissimis argumentis liqueat illum esse suspectum, vt dicit tex. in dicto casu, quod non contingit in casu nostro, iudex enim non debet procedere secundum quod sibi videt̄, licet illud videatur æquum, ex quo per legem, vel statutum est prodita certa, & determinata via p̄cedendi, vt not. dicit Innocen. in capitu. 1. de consti. & Barto. in l. 1. C. de legi. Nō obstat quartum dec. pastoralis. & c. cum autem. de iure patro. quia c. cum autem. procedit ratione potestatis tributæ patrono, vt possit variare accumulando ante instōnē, vnde data paritate inter p̄sentatos episcopi est electio, vt ibi not. Ad capitu. pastoralis. dico idem eadem ratione, nā ex quo datur patrono laico facultas variandi, acquisitum est ius secundo præsentato, sicut & primo, ideo valet instō de secundo facta. Sed si ep̄s ante pręsentationem secundi spreuit primum instituere sine causa, tenetur in eo, quod illum sine causa instituere noluit ante pręsentationem secundi, sed in casu nostro hoc non occurrit, quia statutum pręcise mandat confidens de legalitate, & iuramēto cōsanguineorum, vt per consanguineos nominati deputentur, & sic sublatū est minori ius petendi curatorem, cum res sit non integra, imo pręuentus fuit prouisione statutaria. Non obstat quintum de l. relegatorum. §. ad tempus. quia lex ibi vltra p̄cedit sustinendo sententiam, vt patet in e. ita, quod non stetit in meris finibus p̄cepti, & ita ad illam legem respondet Bal. in d. l. non dubium. Ad l. quid ergo, dico, ꝙ loqoitur in sn̄ia, 8 †datur enim facultas iudici temperandi a principio pœnā legis, vt ibi, & in l. 1. ff. ad Turpillia. vbi de hoc per Bart. & l. 2. & 3. §. notādum. cum animus iudicis ex variis argumētis pōt informari. Nec est necesse in sententia exprimere causam, vt in cap. causam, & capitu. sicut. de re iudi. si tamen iudex sine causa recedit in sententia a pœna prouisa per legē punitur, vt nota. Barto. in d. l. 1. facit l. si filius. ff. de iudi. & C. de pœna iudicis. per totum. Sed extra iudicium non datur sic facultas iudici recedendi a prouisione legis, vel statuti causa non apparente, imo puniendus est tanquam transgressor legis, vt no. Bald. in d. l. non dubium, & videtur probari in c. dilectus. de temp. ordi. facit quod no. Inno. in c. innotuit. de eo qui fut. ordi. rece. Nec obstat l. quę omnia. ff. de procura. quia dico, ꝙ non debet pręsumi contra consanguineos, cum ipsi non appareant p̄ seipsis curā sumere, sed instant, ut boni curatores alias nominati dentur minori, & vt seruetur ciuitatis solennis prouisio, redundat enim in cōsanguineorom ignominiam si minor consanguineus per malam curam reduceretur ad inopiam, arg. in l. 1. in fi. de li. cā. Ex quibus oībus concludo, quod datio secundi curatoris facta per iudicē ad postulationē minoris, facta legitime postulatione, & nominatione cōsanguineorum non valet alia causa legitima extrinseca nō apparente, sed dandi sunt nominati p̄ consanguineos, nisi aliq̄d cōtra ius legitime opponatur. Venio nūc ad tertiū, & vltimum dubium,

uidelicet

videlicet si curator, vel curatores dati ad petitionẽ consanguineorũ vigore supra allegati statuti, possint quãcunq; ad voluntatẽ minoris reuocari, vel perdurare vsq; ad integrã ętatẽ minoris, & in hoc concludendo bñ, & ꝑꝑ ꝓlixitatem euitandã arbitror, ꝙ durent vsq; ad ętatem legitimam. Nec ad voluntatem minoris sunt reuocandi. primo moueor, q̃a minor curatorẽ habens ęquiparatur pupillo seu ꝓdigo cui bonis interdictũ est, vt leg. & no. in l. si curatorẽ habens. C. de in inte. resti. sed † minor non põt ꝓ libito se a potestate tu- [9] toris sola voluntate eripere, vt est expressum in l. fi. C. quando tut. vel cura. esse desi. Sic ergo nec minor a nexibus curatoris, arg. in l. illud. ff. ad l. Aqui. & c. cum dilecta. de consti. vti. & c. translato. de cõsti. Scd̃o moueor, ꝙ datio curatoris durat ad limites causæ, rõne cuius datur. tex. est in l. 1. ff. de cur. fur. vbi dicit, ꝙ si detur curator furioso, vel prodigo, durat cura q̃diu furiosus sanitatẽ, & ꝓdigus sanos mores receperit, sed cum in proposito det curator propter defectum ętatis, & statutũ simpliciter mandet curatores dari minori, debet cura durare q̃diu minor ꝑuenerit ad ętatẽ integrã. s. 25. annorũ. Nam intra illã ętatẽ minor semꝑ est expositus insidiis, & captionibus aliorũ, vt dicat tex. in d. l. 1. ff. de mi. Ad idem facit & tertio rõ. l. ex facto. ff. de vul. & pup. Quarto facit, quia si diceremus oppositum frustratoria esset prouisio: q̃a nõ hr̃et minor nisi peteret curatores remoueri, & sic lex esset sine effectu, & potius verbalis q̃ realis cõtra oĩa iura, & rõnem naturalẽ, & oẽm ęquitatẽ. Quinto facit l. 1. C. quando tuto. vel cura. Nã speciale est ibi, vt curatores desinant adueniẽte pubertate: q̃a fuerunt adiũcti tutoribus, & sic cẽsentur eodẽ iure cũ illis, vnde finitur officiũ eius cui adiungitur, vt notanter probat ille tex. secundum Bar. ibi, secus ergo vbi curatores nõ adiungunt tutoribus, nec dant pupillis, sed adolescentibus, q̃a tunc durãt vsq; ad ꝑfectam ętatem, ar. ibi per locũ a speciali. Præterea sicut officium tutelę durat vsq; ad perfectã ętatẽ, hoc est pubertatẽ: q̃a dat pupillis, vt d. l. 1. C. quando tut. vel cura. ita & officiũ curę, dẽt durare vsq; ad integrã ętatẽ: q̃a datur minori ꝑꝑ defectum ętatis, qui defectus durat vsq; ad 25. annos, vt ff. de mino. per totum, &c.

CONSILIVM XCII.

1. *Sententia absq; citatione, & peremptoria lata, præsertim in criminali, nullius est momenti.*
2. *Consensus priuatorum non potest facere, vt sententia nulla ex iuris dispositione teneat.*
3. *Sententiam suam in totum retractare nemo potest citra principem.*

CONtra sentẽtiam latam aduersus Dominicum consti. municipẽ terræ Malgani per dominum Capitaneum tũc temporis ꝓdictę terrę præsidentẽ ex officio inquisitionis, quærit, an subsit aliquod remediũ? Et bñ dico visis actis mihi exhibitis super dicta iquisitione, ꝙ dicta sñia sit ipso iure nulla, & nullũ effectũ producere dẽt. rõ principalis quæ me mouet est, ꝙ dicta sñia fuit lata dicto Dominico absente, & nõ citato, licet tũc tꝑis existeret in carceribus, illud eñ certissimũ est, [1] † ꝙ absq; citatione & perẽptoria, sñia lata præsertim in criminali, vt in casu nostro, nullius momenti existit, vt probat in cle. pastoralis. de re iudi. ẽt si foret lata ꝑ principẽ, vt ibi habet. quia cum defensio sit de iure naturali, nõ põt illa citatio quæ fit, vt reus veniat ad se defendẽdũ, tolli, vt dicit ibi tex. facit Insti. de iure nat. gẽ. & ciui. §. sed naturalia, & quod no. Bar. in l. cũ mulier. ff. sol. ma. Ad idẽ l. 1. §. itẽ cum ex edicto. ff. quæ sent. sine app. rescin. & in c. cũ ecclesiæ. de consti. & 3. q. 9. oĩa. de maio. & obe. inter quatuor. & in c. 2. de cau. pos. & proprie. cũ infinitis simi. nec potuit conualidari per omissionẽ appellationis, vt in l. si expressim. ff. de app. nec etiam expresse potuit illam sententiã nullam approbare, licet posset ratificare ex post facto, vt l. 2. C. cõia vtriusq; iu. Illud tamẽ procedit, vt valeat tanq̃ quidam contractus initus pari consensu inter partes, non aũt vt sñia, vt no. Bar. in [2] d. l. 2. & in l. vnica. C. qui pro sua iurisdi. & est rõ, † q̃a cõsensus priuatorũ nõ põt facere, vt sñia nulla ex iuris dispõne teneat, cum nõ possit super ius disponere fundatũ suꝑ vtilitate publica. ff. de leg. 1. l. nemo põt. & l. priuatorũ. C. de iurisd. om. iu. in casu vero nr̃o non potuit dicta sñia nulla ratificari, vt contractus duplici respectu: primo quia nihil actum fuit per modũ contractus, vt no. in l. 1. C. de pac. Item quia cum sñia lata fuisset ad membri mutilationẽ, nisi solueret cõdemnationẽ pecuniariã infra certũ tꝑs in sñia contentũ, non poterit dictus Dominicus ẽt per pactũ dictam sñiam nullã approbare, q̃a nemo dominus est membrorũ suorũ. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. & expresse probatur in l. non tm̃. ff. de app. vbi patet, ꝙ in pœna corporali non potest q̃s approbare sñiam contra remediũ iuris. facit c. contingit. el 1. de sen. exc. & c. si diligẽti, de foro cõpe. Nec obst. si dicatur, ꝙ Capitaneus terræ fecit postmodũ cancellari illã partẽ, quæ continebat manus amputationem, quia dico, ꝙ non potuit [3] post latã sñiam illud facere, † q̃a non potest aliq̃s citra principem suam sñiam in totũ, vel ĩ parte retractare, ẽt si videat eã iniustam, & hoc tã in ciuili q̃ ĩ criminali, vt l. iudex. ff. de re iud. & C. senten. rescin. non pos. l. 1. & l. moris est. §. si forte. ff. de pęn. vbi tex. apertissimus in casu nostro, & hæc conclusio verissima, & indubitata si clare ꝓbari põt ex actorũ inspectione sñiam fuisse latã parte nõ citata nec ꝑ̃sente. hęc enim ꝓbatio qđ nõ reperitur in actis sufficit, vt in c. qm̃ cõtra. de proba. Et ibi hoc aperte tenet Ioa. Cal. saltẽ in facto non multũ antiquo, vt in casu nr̃o, & Io. An. in addi. Spe. in ti. de sen. §. iuxta. ver. & no. Sed dubiũ est q̃d si nõ apparet nisi sñia in qua nil dr̃ de ꝑ̃sentia, vel citatione partis, vt in casu nr̃o euenit. Nunquid sit sufficiens impugnatio ex parte Dominici, vt sic releuetur dicẽdo, Ego non fui citatus, nec sñia hoc continet, dubiũ est pulchrũ cum lapsum sit tꝑs appellandi. Nam si appellasset, non foret dubiũ, q̃a iudici incũberet onus probandi citationẽ, vt ꝓbatur in c. quoniam cõtra, & ibi cõiter per Doct. de proba. & tenet Specu. in loco ꝑ̃al. ĩ quo q̃dẽ dubio sũt diuersę opiniones, vt recitat Spe. in loco præal. & vr̃ ibi tenere, qđ postq̃ sñia transiuit in rẽ iudicatã, pro ea ꝑ̃sumit, nisi ꝓbetur cõtrariũ. Inno. vero latius hunc articulũ examinat in c. cũ in iure. de off. dele. & videt magis inclinare, vt nõ ꝑ̃sumat partẽ ꝑ̃sentẽ fuisse, nisi saltẽ ĩ sñia hoc exprimat, & hãc partẽ vr̃ tenere Io. An. ĩ addi. ꝑ̃dicta. q̃nimo refert Gui. disputasse, qđ ẽt si iudex dicat ĩ sñia, ꝙ partẽ citauit peremptorie, & qđ illa non cõparente pronuntiauit, &c. per hoc tamẽ non ꝓbat ꝑemptoriũ ꝑ̃cessisse, q̃a iudici non est credẽdum, vt in d. c. qm̃ cõtra. nec tabellioni scribenti, maxime cũ sit attestatio de ꝑ̃terito, ut no. Inno. in c. qm̃ cõtra, & ꝑ Bar. in auth. si quis in aliquo documẽto. C. de eden. Secus dicit ibi Io. An. si in sñia diceretur partẽ fuisse ꝑ̃sentẽ, q̃a tũc credit notario referẽti, cum attestatio sit de ꝑ̃senti. hanc eandẽ opi. seq̃tur Fede. de Sen. consil. 155. ubi dicit, ꝙ pars põt excipere cõtra primũ, & scd̃m decretũ, qđ non ꝑ̃cessit ꝑemptoriũ, & onus ꝓbandi contrariũ incumbit aduersario, q̃a non põt hic ꝑ̃sumi ꝓ sñia, ex quo non cõstat partẽ fuisse ꝑ̃sentẽ, imo negat pars, & sic cessant no. ꝑ Inn. in c. innotuit. de eo qui fur. ord. rece. & d. c. qm̃ cõtra, & c. cũ in iure. quę dicũt ꝑ̃sumẽdũ ꝓ sñia, & ꝓcessu, quãdo sñia fuit lata cõtra ꝑ̃sentẽ, & nõ fuit appellatũ, ꝑ̃sumit. n. omnia recte, & rite fuisse gesta, ex quo pars fuit præsens, & nõ appellauit quæ ratio cessat quando non apparet partem fuisse præsentem, & hæc opinio. mihi placet, tãq̃ iuri, & ęquitati cõsentanea. Nã si dicerem⁹ oppositũ, nõ haberet iniquus iudex nisi cõdemnare partẽ absentẽ incitatã, & indefensam, & post lapsum decẽ dierũ nũ haberet pars aliquã defensionẽ, cũ nõ apparentibus aliis actis ꝑ̃sumeret ꝓ sñia, ex quo lapsum esset tꝑs ꝑ̃fixũ ad appellãdũ. Itẽ si sñia fuit lata cõtra nõ citatũ, nõ põt dici, ꝙ trãsiuit ĩ rem iudicatã post lapsum decẽ dierum, q̃a cum sit nulla, non põt illum effectum habere, ut in d. l. si expressum. & l. 1. & 2. C. quando ꝓuo. nõ est neces. & 2. q. 6. c. ei qui, §. diffinitiua. & ca. 1. de re iud. Et sic cessat opi. Spe. q̃ fundat se suꝑ trãsitu in rẽ iudicatã, vt ꝓ sñia ꝑ̃sumeret. Et maxime hoc ꝓcedit in casu nr̃o, ĩ quo dictus Dominicus erat ĩ carceribus tꝑe sñiæ, & sic fuit lata sñia ĩ absentẽ. Nec apparet de citatione legitima. Ex q̃bus oĩbus cõcludo qđ cũ non apparet dictum Dominicum fuisse ꝑ̃sentem in sñia, nec ad eã fuisse legitime, & ꝑemptorie citatum, ꝑ̃sertim cum de citatione nihil dicat in sñia, nõ debet dicta sñia mãdari executioni cõtra dictum Dñicum, nec ad aliquẽ effectum produci, nisi prius constet ꝑemptoriã citationẽ ꝑ̃cessisse, vel eũ fuisse præsentem, &c.

Casus consilij sequentis.

Statuto ciuitatis Grossetanæ cauetur de medico eligendo in hoc modo, quia præcipue ad conseruationẽ sanitatis corporis attendendum est ęgrotis,

(nam nihil melius fieri potest, q̄ ipsos reducere ad sanitatē) hac singulari lege ꝓuidemus, qđ singulis annis de mense Ianuarii priores ciuitatis Grosseti teneāť eligere quendam bonū, & sufficientē medicū Physicū cū salario, & pactis quibus eis uidebitur cōuenire, q̄ assidue morari debeat in ciuitate Grosseti ad medicādū ꝑsonas, a qua se absentare non possit sine licentia priorū, & si quidē se absentauerit sine licentia priorū, tūc salariū perdat. Et si forte in ꝑdictis fuerint negligentes priores ꝑdicti in summa 40. Senensium puniantur. Et contingit, ꝙ priores existentes de mense Ianuarii non elegerunt medicū prout tenebantur ex forma dicti statuti, propter quod priores existentes de mense Maii videntes electionem medici fuisse omissam per dictos priores de mense Ianuarii vellent eligere quendam bonum, & sufficientem medicum cum salario, & pactis, quibus eis videretur iuxta formā statuti pro tpe finiendi in Kalendis Ianuarii proxime futuri. Quæritur nunquid possint, &c.

CONSILIVM XCIIII.

1 *Dispositio quando concipitur nomine dignitatis, semper successor cognoscit.*

2 *Potestas si eligatur pro sex mensibus proxime futuris, si hoc tempore non possit officium exercere, non potest officium suum petere pro alius sex mensibus.*

3 *Deputatus ad eligendum potest post tempus purgare moram antiquam.*

4 *Successores tenentur facere ea ad qua tenebantur prædecessores.*

DVo sunt principaliter examinãda. Primo ad quos spectet dicti medici electio, an ad priores nunc existentes, an vero ad priores qui fuerunt de mense Ianuarii, vel ad consilium populi, a quo fuit editum præfatum statutum, vel ad neminē, ita ꝙ sit illa potestas extincta, ex quo nō fuit statuti forma obseruata tpe suo. Secundo præsupposito, ꝙ potestas ista duret apud istorum aliquos, vtrū possit fieri conductio pro integro anno, an solum pro residuo temporis vsque ad mensem Ianuarii. Circa primum videtur ꝙ ad neminem, illa potestas pro hoc residuo temporis pertineat vigore antedicti statuti, quia cum statutum quo ad omnem sui formam seruari non possit, cessat eius dispositio. Nam vbicunq; multa concurrunt ad dispositionem legis, cessante aliquo requisitorum concomitantium, cessat legis dispositio, vt probať in c. quoniam frequenter. §. porro electis, & §. si vero. extra, vt lit. non cōte. & l. liberorū. ff. de his q̄ notā. infa. & l. adigere. §. quāuis. ff. de iure patr. dr̄ eñ in dicto c. ꝙ in cā matrimoniali potest procedi li. non conte. contra coniugem absentem, & contumacem. Si autem cesset cōtumacia, vt quia abest sine culpa sua procedi non potest, non enim concurrunt ea ex quibus fundatur legis dispositio. Ita videtur in proposito dicendū, ꝙ cū statutū requirat duo, vt electio fiat ꝑ priores, & de mense Ianuarii quæ in hoc temporis residuo concurrere non possunt, debet cessare statuti dispositio, per cōsilium enim vigore illius statuti fieri non pōt, quia vtrumq; est requisitum in ꝑsona consilii, & cessat. Non enim potest fieri electio de mense Ianuarii, nec fieret ꝑ priores, quod requirit statutū, hęc enim potestas non fuit data consilio, sed prioribus, & a verbis non est recedendum, cum nec aliter de mente constet. l. ille aut ille. & l. non aliter. ff. de leg. 3. & cap. fin. de verb. sig. & olim priores de mensē Ianuarii non possunt, q̄a non fieret in tempore a statuto requisito, tamen quia hæc potestas nō fuit collata ꝑsonis, sed officio, & dignitati prioratus, fuit eñ cōmissio facta expresso nomine officii, & dignitatis, & non sub expressione ꝑsonarū, sed remanet in dignitate, vt in c. qm̄ abbas. de of. del. & c. si gratiose. de rescrip. li. 6. & l. annua. §. 1. ff. de annuis leg. ad propositū

2 dixit Inno. in d. c. qm̄ abbas. † quod quando dispositio concipitur nomine dignitatis, vt quia cōmissa fuit epō Senensi, semper successor cognoscit, & si ille qui tunc erat eps̄, trāsit ad aliā dignitatem, dimittit delegationē successori. pro hoc c. pastoralis. §. pręterea. de offi. ordi. & ff. de iud. l. mortuo. Nam regula est successorem teneri ad id, quod prędecessor. de solu. c. 1. 1 1. q. 3. si eps̄. 12. q. 2. hæc huius placiti. 18. q. 2. dubium. C. de ser. corru. l. furti. per priore vero, nūc existētes fieri non pōt, quia non potest fieri in tpe a statuto requisito, & vbicunq; aliquid mandatur sub certa forma, seu qualitate, non valet actus nisi adimpleatur mādatum in forma, seu qualitate, vt in ca. fin. de resti. spo. & l. diligenter. ff. manda. & c. cum dilecta. de rescri. facit gl. no. in cle. 1. de iur. pa. variať. n. dispositio ex tpe. ideo dixit lex, ꝙ si legatur mihi vsusfructus in biennīū cōtinuū a morte testatoris, & per hæredem steterit quominus daret nō possum petere vsumfructū sequentis biēnii, quia alius est vsusfructus futurus, alius præteritus. sed petam æstimationem, vt in l. si vsusfructus. ff. de vsufruc. lega. Ad idem l. si non sortem. §. libertus. ff. de cōdict. indebi. hinc dr̄, ꝙ si eligatur potestas pro sex mensibus proxime futuris, & hoc tpe nō possit officiū exercere; non potest petere officium pro aliis sex mensibus, quia id quod est in obligatione, variatur tēpore ex dictis iuribus proxime allegatis, & quod legi. & no. in c. fi. de iudi. Et per Barto. in l. & ideo. ff. de verb. obli. & d. §. libertus. Sed his non obstantibus quę vere, vt ex infra dicendis apparebit. in casu nostro minime obstant, puto, ꝙ priores pro tempore existētes possunt hanc electionem facere. Et primo pro casu alle-

3 go bonum tex. in l. cum quidam. ff. de lega. 2. vbi patet, † ꝙ deputatus ad eligendum potest post tempus purgare morā antiquam, vt fiat executio ab homine, vel a iure, nam ibi legatarius tenebatur itra tp̄s bene eligere, vt legitur, & no. in fi. illius legis. Et q̄q̄ ex mora competat petitio fideicommissariis, tamen ante petitionem, & litis contest. &c. potest eligendo post tempus purgare moram, & per illam l. dicit ibi Bar. ꝙ si testator reliquit aliqua distribuēda inter pauperes, quos tales elegerint, poterunt illo anno elapso eligere, & purgare moram, & sic nō deuoluetur per lapsum anni ptās eligendi pauperes ad ep̄m; quia datus ad eligendū ab hoīe, vel a iure, potest secundum eum moram purgare anteq̄ ab homine, vel a iure sit facta executio, secus si sit facta executio, vt l. si is cui. ff. commo. & quod ibi no. Secundo videtur etiam tex. in l. mancipiorum. ff. de optio. lega. vbi tex. multum no. dicit, quod si alicui est data optio, iudex potest sibi præfigere terminum ad optandum, & licet velit si intra terminum nō eligit, actionē legatorum non cōpetere ei, & tamen dr̄ ibi, ꝙ si intra terminū non elegerit, pōt post terminum eligere si ex hoc damnum hæres nō est habiturus, ꝑꝑ quod iudex decretum fecit. Ita in ꝓposito licet ad eligēdū medicum tempus eligendi in statuto sit præfinitum, tñ ex quo per temporis lapsum non cessat ratio, & cā statuti, imo fortius militat, non debet esse exclusa potestas eligendi. pōdero enim multū præfationē, & procemium statuti, ex quo arguere licet, cum ex eo colligitur mens disponentis, vt l. si. ff. de hæredi. instituen. & l. cum pater. §. dulcissimis. de le. 2. & in c. vbi periculum, & ibi per Io. And. ne cle. vel mona. li. 6. per Bar. in l. eum qui certarum. ff. de verb. ob. & l. ambitiosa. ff. de decre. ab or. fa. Ratio enim statuti fuit conseruare sanitatem, & prouidere ægrotis, quæ quidem rationes non cessant post mensem Ianuarii, imo magis augent, quia quāto plus differtur, tanto magis mora est periculum allatura, & ideo non debet cessare statuti dispositio. Nam ad rationem legis debet limitari, restringi, & extendi ipsa lex, ēt cōtra verba ipsius legis, vt dicto §. dulcissimis. & l. 2. ff. ad Ter. per Bart. in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. loca. Dy. in regula fin. de reg. iur. li. 6. Possunt igitur priores redargui, & puniri de negligentia, quia non elegerunt, sed potestas nihilominus durat, cum illud, ꝙ est principaliter in obligatione non varietur tempore, nam medicus non minus prodest, si fuit electus de mense Ianuarii, q̄ si eligatur nūc. ad hoc bonus tex. & quod ibi no. Barto. in d. l. & ideo. ff. de verb. obl. vbi patet, quod si ad ędificandum insulam fuit statutū certū tp̄s, & pars insulę corruit, daľ aliud tp̄s ad ędificādū: q̄a, vt ibi notanter dicit Bar. quardā sunt, qđ licet tp̄s labaľ, ipsum tñ principale remanet ēt post tp̄s, ex quo eñ in obligatione versaľ principaliter insulę ędificatio, non refert quo ad executionē obligationis, an fiat nūc, an postea. d. l. & id. & bo. tex. in l. seruus qui testō. §. 1. de sta. li. & ad ꝑdicta optime facit, q̄a statutū prope finē mandas puniri negligentiā priorum in prædictis si non elegerint tpe debito, vel si permiserint medicum absentari &c. Illa eñ duo duntaxat fuerunt in statuto præmissa. Et sic illa clausula negligentię punitiua non potest nisi ad illa referri, cum loquatur in plurali, ex quo sequitur quod solum mandat negligentiam puniri, & non adimat potestatem, uidetur eis relinquere potestatem post tempus, sicut dicimus in simili cū statutū aliquid prohibeat, & post no. sūc cōtrafaciēti penā apponit. Nā per appositionem specialis pœnę uideľ uelle seruare a[...], ut

no.

no.Bal.post Cy.& Io.in l.non dubium C.de legi. Tertio principaliter facit, vbicunque mandatur alicui, vt certum quid faciat aliquo tempore, duo videntur mandata, vnum vt illud faciat, aliud vt faciat aliquo tempore, & si non potest adimplere in tempore ex impedimento, vel negligentia, tenetur illud exequi post tempus, tex.est in ca. cum dilecti, de dolo, & contum.& l.Cellus.ff.de arbit. sed prioribus mandatur, vt eligant medicum singulis annis, de mense Ianuarii, ergo si non elegerint in tempore, & sic non possunt adimplere mandatum in tempore, tenentur illud exequi post tempus, vt sup.dixi. Si enim considerentur verba statuti, non datur hoc prioribus in priuilegium, sed necessitantur ad hoc faciendũ, vt patet ex illis verbis statuti, teneãtur eligere, &c.) debent legi parere meliori modo quo possunt. Nam hæc dispositio refertur ad priores in genere, & sic mandatum non fit personis, sed officio, sequitur ergo priores quandocunque existentes. 4 † Nam successures tenẽtur facere ea q̃ tenebãtur p̃decessores, vt in c. aduersus. in fi.de immu.eccle.facit de sen.excom.c.grauem, & c. nouerit, & d.ca.i.de solutio.cum aliis iuribus superius allegatis.

Quarto facit c.si tibi absenti.in fi.maxime iuncta glo.de præben. lib. vi. vbi post terminum ad acceptandum pręfixum potest quis acceptare. item quando iura præfigũt terminum ad eligendum, vel conferendum, si volunt post pręfinitum tempus deuolui ad alius potestatẽ, hoc exprimũt, alias autem non fit deuolutio post tempus, vt in c.quia propter, de ele.& ca.i.de conces.pręb.& auth.hoc amplius. C. de fideicom.& ca. ii. de testamen. cum ergo in casu nostro statutum non disponat, quod post mensem Ianuarii fiat ad alios deuolutio, sed solum mandat negligentiam puniri, remanet ergo potestas, & punitur negligentia. Concludo ergo quod priores pro tempore existentes hanc electionem medici possunt facere, & puto, q per unnum integrum poterunt illum conducere, quod per statutum principaliter disponitur, vt singulis annis fiat electio, & sic quęlibet electio debet durare per annum. Et licet annus esset inchoandus de mense Ianuarii, tamen ex quo inchoari illo tempore non p̃it, põt in subsequenti tẽpore annus finiri, quia nõ debet differri id quod principaliter est in obligatione propter varietatem temporis, cum tempus non consideretur principaliter sed incidenter ad bene esse, & forte, quia tũc est principium anni. Ad prædicta bene facit tex. in l.seruus qui testamento.§.i.ff.de statulibe.& in d.l.& ideo, & in l.domum.ff.de contrahen.empt.de omissione enim modicę solennitatis non est curandum, vt in l.i.in fi.ff.de ven.inspic.sic pro minimo non datur restitutio in integ.l. si ex cã. ff.de mino.& l.Seio.ff.de in integ.restitu.& c.pen.de rebus eccles. non alienan. Et per hoc patet responsio ad secundũ dubium. Non obstant contraria supra allegata, loquuntur enim quando aliquid studiose mãdatur seruari pro forma substantiali, ita q actus non possit sine forma consistere, illud enim est de substantia actus, quo posito ponitur actus, & quo remoto remouetur actus, vt no.Bart. in l.prolatam. C.de sen. facit quod no gl.in c.ii.de consue.lib.vi.& ii.q. i. manifesta, & quod no.in l.vniuersa, C.de preci.impe. offe. Sed in casu nostro non fuit appositum tempus, vt esset de substantia electionis, sed bene ad bene esse, vt patet ex rationibus appositis in statuto, & ex his quæ sup. dixi. Item in electione potest mora purgari post tempus, nisi aliud disponeretur a iure vel ab homine, vt supra dictũ est. Sed in casu nostro nil disponitur in contrarium, nec electio medici variatur ex tempore, vt supra dixi.

Casus consilij sequentis.

Quędam ecclesia nõ curata per tempus de cuius initio non est memoria minime cum aliis ecclesiis ciuitatis ad onera communiter incumbentia contribuit, sed aliis soluentibus pro rata secundum impositionem, & distributionem factam, & super his deputatis ipsi ecclesię minime soluit, excepto q a duodecim annis citra semel probatur soluisse, & contribuisse vna cum aliis communi Senarum imponenti, & ex permissione summi Pontificis quandam collectam pro cuiusdam castri acquisitione. Nunc vero syndicus totius cleri agit contra rectorem dictæ ecclesię, petens, vt dicta ecclesia vna cum aliis cõtribuat ad onera communis, & de præteritis satisfaciat. Quęritur quid iuris, &c.

CONSILIVM XCIIII.

1 *Consuetudo contra ius non valet nisi sit rationabilis.*
2 *Ecclesia vna potest præscribere decimas in parochia alterius ecclesię.*

Videtur primo quod nec a præteritis, nec a futuris oneribus dicta ecclesia se per præscriptionem liberare possit. Nam de iurę communi certum est, q cum onera omnibus incumbant, debent ab omnibus superioribus subiri, ad quæ tenentur etiam religiosi pro capellis, & ecclesiis eorum, vt in clemen.ii.§.sunt nonnulli, de censi.facit regula, quod omnes tangit, de reg. iur.li.vi. Et dicit Inno.in c.i.de statu regu.quod a lege diœcesana est, vt singulę ecclesię contribuãt pro negotiis communibus totius diœcesis. xii.q.ii.nobis.x.q.iii.vnio, nec videtur, q cõsuetudo possit ecclesiam antedictam releuare, 1 † quia consuetudo contra ius nõ valet, nisi sit rationabilis, vt in c.fi.de consue. Hæc autem nõ potest esse rationabilis, quia turpis est pars, quæ non congruit vniuerso, vt in c. fi. de spon.duorum, & naturæ consonum est, vt hi non recusent onera, qui rerum commoda amplectuntur, vt in cle.i. de consti.& sic talis consuetudo videtur contra ęquitatem naturalem, ergo imprescriptibilis, nec præscriptio prodesse potest, quia licet nomine alterius possit allegare pręscriptionem, vt scilicet alteri sit subiecta, & ad illius mandatũ teneatur onera subire, vt in c.auditis, & c.cum olim, de pręscrip.& no.Io.And.in c.cum venerabilis, de censi.nomine tamen proprio non potest hanc præscriptionem allegare, quia non potuit præscribere contra obedientiam, nec se a corpore, & capite separare, vt in c.cum non liceat a capite. de præscriptio.lib.vi. Et videtur prima fronte in hac materia casus in c.accedentes, de pręscrip. vbi canonici ecclesię cathedralis ad petitionem totius cleri compulsi sunt præscriptione non obstante ad contribuendum, vna cum reliquo clero, & ad præstãdum procurationem legatis, & nũtiis sedis apostolicę, & ponderanda est ratio decisiua illius tex. dicit enim volentibus, & quod omnibus imminet, ab omnibus comportetur &c.& tollit præscriptionem etiam lõgissimi temporis, & sic videtur ex generali ratione illius literę, quod contra onera communia non potest a particularibus ecclesiis præscribi etiam tempore lõgissimo. Sed his non obstantibus cõtrarium puto in casu nostro verius, & primo allego pro hoc casum iuncta glo.in verbo, legitima.in cle.i.de censi. vbi probatur, q præscriptio prodest in his oneribus vitãdis, in his tamen quæ p̃scriptibilia sunt secundum glos.ibi, & forte ideo adiecit illam limitationem, quia dubitatur nunquid aduersus cathedraticum currat p̃scriptio. Nam glo.in c.quicunque.xvi.q.vii.voluit, q licet currat præscriptio in quantitate, non tamen in totum, vt nihil debeatur, aliud tamen sentit Archi.in c.i. de præben. lib.vi. Et plenius de hoc per Io And.in c. cum venerabilis, q non possit ecclesia suo nomine allegare pręscriptionem. Et idem in procuratione ratione visitationis, vt in ca.cum ex officii.de præscrip. Idem in procuratione legatorum, & nuntiorum sedis apostolicę.d.c.accedentes, sunt ergo quędã imprescriptibilia, in aliis vero oneribus regulariter currit præscriptio, vt sentit Io. And.in d.c.cum venerabilis, videmus enim quod in quarta decimarum, & mortuorũ currit præscriptio etiam contra episcopum, vt in c.de quarta, de præscrip.no.glo.in c.i. de statu regu. 2 † Item vna ecclesia præscribit decimas in parochia alterius ecclesię, vt in c. i.de præscri.li.vi. & ca. ad apostolicę.de decimis. Præterea certum est, quod per priuilegium possunt aliquę ecclesiæ ab oneribus communibus eximi, vt d.cle.i. & in c. cum venerabilis, præall. ergo & præscriptione, priuilegium enim & præscriptio æquiparantur, vt in c.duo simul, de offi.iud. ordi. præsertim quando est tanti temporis, de cuius initio memoria non existit, habetur enim in memoria illa pro titulo seu concessione, vt in d.c.i.de præscrip.li.vi.& clarius in l.hoc iure, §.ductus aquę.ff.de aqua quoti.& æsti.& l.i.in fi.de aqua plu.arcen. præsumendum est enim ex aliqua legitima causa fuisse exemptum, ex quo tanto tempore non soluit, videmus enim hoc procedere in præscriptione seruitiorum, & census, vt sufficiat alllegare tantum tẽpus, p̃ eã

præ-

prę́ſcriptionis, vt no. gl. in c. nullus epiſcopus. i. q. i. & Ioan. And. in c. peruenit, de cenſi. & Bar. in l. cum de in rem verſo, ff. de vſur. fortius hoc eſt admittendum in præſcriptione libertatis, quæ eſt fauorabilior, vt ſingulariter dixit Ioa. de Lig. in c. accedentes, præalleg. quia licet in procuratione legatorum, & nuntiorum ſedis apoſtolicæ non currat pſcriptio contra ipſos legatos, & nuntios, quo caſu intellexit illum tex. tamen contra reſiduum bene currit præſcriptio, vt reliqui clerici ſeu eccleſię teneantur ad integram procurationem legatorum, & nuntiorum. Nam hoc caſu nil detrahitur legatis, & nuntiis, quia ſolum præſcribitur contra reliquas eccleſias, & fuit ſubtilis conſideratio, licet tex. iudicio meo huic intellectui aliquantulum reſiſtat. Nõ obſt. ſi dicatur, quod tex. in d. c. accedentes, admittit, vt legatos ſedis apoſtolicę, ſed præſcriptionem reiicit, & ſic pręſcriptio non operatur id quod priuilegium, poteſt enim tripliciter reſponderi, primo quod loquitur quando præſcriptio non inducitur cum conſcientia illius qui poteſt priuilegium concedere, alias ſecus, vt ſentit ibi Ant. de Bu. Secundo poteſt dici, ꝙ non loquitur in præſcriptione tanti temporis, de cuius initio non eſt memoria, nam illa habet vim conceſſionis, vt in iuribus ſuperius alleg. Tertio poteſt reſponderi, ꝙ loquitur in caſu ſpeciali fauore procurationis legatorum, & nuntiorum ſedis apoſtolicę, ſicut ſpeciale eſt in procuratione debita ratione viſitationis, vt cõtra illam non currat præſcriptio. d. ca. cum ex officii. vnde poteſt adduci ille tex. pro hac opinione per locum a ſpeciali in eo, ꝙ tex. ibi dicit, cum in talibus nequeat præſcriptio locum ſibi vendicare, ergo ſecus in aliis oneribus, non priuilegiatis. Vltimo facit, ꝙ ſicut vna eccleſia præſcribit contra aliam eccleſiam in iuribus propriis, vt per totum titulum, de præſcriptionibus, fortius debet admitti pręſcriptio libertatis contra omnes eccleſias quam ſpecialiter cõtra eccleſiam particularem, vt notanter dicit Inno. in c. cũ dilectus, de conſuet. Concludo ergo ex prędictis, & notatis per Io. An. in d. c. cum venerabilis, de cenſib. quod excepta procuratione ratione viſitationis, & legatorum, & nuntiorum ſedis apoſtolicę, & charitatiuo ſubſidio, vel cathedratico, ſecundum aliquos poteſt eccleſia antedicta ſuo nomine ſe tueri ab aliis oneribus, & etiam a prædictis, allegando præſcriptionem contra reliquas eccleſias ſecundũ iſtam notabilem opinio. Ioan. de Ligna. Non obſtat ſi dicatur, ꝙ iam ſunt duodecim anni, ꝙ cum aliis cõtribuit, quia reſpõdetur dupliciter. Primo illa collecta fuit impoſita ſpeciali iure authoritate ſummi Pontificis tam exemptis quã non exemptis. Item & ſecundo præſuppoſito, ꝙ fuiſſet ſimpliciter impoſita per clerum, tamen cum præſcriptio iam fuiſſet tunc completa, non potuit vnicus actus illam tollere. Nam requiritur tempus ſufficiens ad præſcriptionem, & ſic quadraginta anni cum minoris temporis non currat præſcriptio. d. c. de quarta, & in auth. quas actiones. C. de ſacroſ. ecc. Ad hoc facit gl. no. in l. tpalis pmutatio, alias eſt l. nemo alienę. ff. de ver. ſi. quæ dicit, ꝙ licet per vnicũ actũ interrumpatur præſcriptio dum eſt in fieri, poſtquam tamen eſt inducta, non ſufficit vnicus actus in contrarium, quin debito tempore præſcribatur, & de hoc eſt ibi tex. ſecundum vnum intellectum, & no. Io. An. in c. fi. de conſue. in tractatu conſuetudinis, ſuper quinto c. Nec obſtant alia ſuperius allegata, quia ex curſu tanti temporis pręſumitur cauſa rationabilis, vt ſup. dixi. item eccleſia iſta iuuabit ſe ex præſcriptione, & non ex cõſuetudine, nam proprie iſta eſt præſcriptio cum ius libertatis, non acquiratur in communi, ſed præciſe iſti eccleſię. Ad hoc quod no. in c. fin. de conſuet. vbi no. in quo differat pręſcriptio a cõſuetudine.

Caſus conſilij ſequentis.

Quidam canonicus regularis ordinis Sancti Auguſtini illum ordinem expreſſe profeſſus in monaſterio, in quo viuebat ſub obſeruãtia regulari monaſterium non petita nec obtenta a ſuo ſuperiore licentia ex quadam animi leuitate exiuit. Et cum per aliquod tempus vagaſſet, ea animi leuitate qua exiuit monaſteriũ ſancti Dñici, in quo nõ ſub obſeruãtia regulari, ſed clauſtrali, ſecundũ morẽ loquendi viuebatur, iterum ibidẽ profeſſionem emiſit. Nunc quæritur, an religionis ingreſſus ſecundus, non petita nec obtenta licentia a ſuo ſuperiore, imo omnibus prætermiſſis, nec de eis certiore effecto pręlato, qui eum ad ordinem ſancti Dominici recepit, tenuerit: itẽ an huic liceat propria authoritate primum habitum reaſſumere, & in primo ordine ſancti Auguſtini permanere.

CONSILIVM XCV.

1 *Inſtitutio tranſitus tempore non eſt attendenda, ſed obſeruantia.*
2 *Regula canonicorum regularium, an ſit ſtrictior ſiue laxior regula monachali.*

IN præſenti conſultatione breuibus agendo verbis tangendo tãtum veras concluſiones Doctorum ſine argumentorũ vlla concertatione, veritatem tamen breuiter conabor ponere. Pro cuius elucidatione præmitto, quod ſi quis profeſſus eſt in aliqua de religionibus approbaris, & velit ipſa religione dimiſſa tranſire ad ſtrictiorem, ſiue arctiorem religionem ſeu ordinem, debet primo licentiam petere a ſuo ſuperiore, vt eſt tex. & gl. in c. licet, de regu. & ibi Io. An. & alii Doct. Et eſt gl. in c. cum ſingula, in verbo canonice, de præben. lib. vi. Et licet de iſta materia, videlicet qualiter, & quid requiratur ad hoc, quod religioſus poſſit tranſire, de ſua religione ad aliam, ſiue de ſuo monaſterio ad aliud monaſterium, Doctores in diuerſis locis varia loquuntur, & Specul. in eo. ti. §. nunc quoque. verſi. xxiiii. aliquid tãgat, & per Io. in c. fin. de renun. & Io. An. poſt alios in c. non eſt, ſuper prima gl. de reg. & ſuper gl. in verbo, prælatum. per Docto. in clemen. i. de elec. & per Innoc. de iureiuran. ſicut noſtris, & per gl. Inno. & alios Docto. in c. ſignificatum, de reg. & per gl. in c. cum ſingula, de pręben. lib. vi. & ibi Ioan. mona. & per Archid. in c. ſi religioſus, de teſtam. in vi. & p eundem Archid. xix. q. ii. c. alienum. §. ſed ſubaudiendum, & 20. q. i. monachum, & plene per Butri. in gl. & Docto. in d. c. licet, de reg. in quibus locis plene tractatur, quid ſi religioſus tranſeat ad parem religionem, quid ſi ad laxiorem, quid ſi ad diuerſum locum eiuſdẽ religionis, quid ſi ad ſtrictiorem religionem, tamen vera, & indubitata omnium cõcluſio eſt, ꝙ ſi vult tranſire ad ſtrictiorem religionem, dẽt petere licentiam a ſuo ſuperiore, & tunc petita licentia, licet non obtenta, licite poteſt tranſire, per iura ſuperius allegata, & per Docto. in locis ſuperius pręnominatis. Secundo pręmitto quid ſi vna regula ſit ſtrictior alterã, ad hoc ne quis poſſit, de vna ad ſtrictiorem tranſire, non attenditur tempus inſtitutionis regulę, ſed tempus quo tranſit, an illa ad quam tranſit ſit ſtrictior, quo ad actualem obſeruantiã illa a qua trãſit, licet illa ex ĩſtitutiõe regulę fuerit ſtrictior; hoc tenet Inn. in ca. ſane. de regu. † quia non eſt attendẽda inſtitutio, ſed obſeruantia temporis tranſitus, pro quo facit optime ille tex. & textus de regular. capitu. cum monaſterium, & c. cum cauſam. eodem titu. quod intelligitur limitata, prout no. Io. And. in d. c. ſane. de reg. recitans opinionem theologorum, de qua ibi, & aliquid tangit glo. fin. in ca. ſuper eo. de regul. & ibi aliquid, & quis ordo ſeu quę religio ſiue regula dicatur ſtrictior altera, plene per Inn. & Io. And. in d. c. ſane. de regul. & plene per Paul. in Clem. vt profeſſores, de reg. & aliquid per Doct. in d. ca. ſuper eo. & aliquid per Archidia. in c. presbyteros. xx. q. iii. & ibi per eum, an canonicus regularis poſſit tranſire ad monachatũ, de quo per eundem Archi. in c. mandamus. xix. q. iii. & per Ioan. And. in d. c. ſane. in quibus etiam locis habetur, an dicta † regula canonicorũ regularium ſit ſtrictior ſiue laxior regula monachali, vt ĩ c. quod Dei timore, de ſtatu regula. & vtrum ſit ſtrictior ſeu laxior aliis regulis. His præmiſſis deſcendo ad caſum propoſitum, dicendum arbitror, ꝙ cum dictus canonicus regularis, non petita licentia ſuo ſuperiore exiuerit monaſterium ſuum ex quadã animi leuitate non inſpiratione diuina, & intrauerit aliud monaſterium ſancti Dominici, ibidemq; profeſſionẽ fecerit quod non valuerit aliquo modo tranſitus ad dictum monaſteriũ ſancti Dominici, etiam pręſupponendo quod fuerit arctioris religionis cum requiratur de neceſſitate ad hoc, vt poſſit tranſire, ꝙ licẽtiam petat a ſuo ſuperiore. inficitur enim ſecundus tranſitus ex non petita licentia, ne bonũ obediẽtię contemnatur, per tex. gl. & Doct. in d. c. licet, de regula. & ibi concor. & hoc voluit gl. in c. cum ſingula, §. prohibemus

mus.in ver.canonicè.de preb.lib.6.& Doct.in locis io principio allegatis. Et licet glo. in d.c.licet. de reg.disputet an si aliquis transeat ad strictiorem religionem non petita licentia teneatur redire ad primam religionem: tamen concludit, ꝙ si leuitatis causa transiuit, vt in casu nostro, tenet omnino redire secundum omnes Doctores.idem gl.& ibi tex. in c.mandamus. 19.q.4.& ibi gl. & ibi Io. And. post Butriū in d.c.intelleximus.& hoc indubitatum est per Doctores ꝑ supradicta, licet etiam gl. in d. c. licet, de regula. videatur tenere opinio.qđ si non leuitatis causa transiuit ad strictiorem religionem non petita licentia, non tenetur redire ad primam religionem.& idem ibi Goff.tamen Io.And. ibi & communiter omnes Doctores,& late Butr. tenent, ꝙ indistinctè quicunque transeat ad strictiorem religionem non petita licentia etiam non ex animi leuitate, teneatur redire ad primum,cum non valuerit aliquo modo transitus, sic dicit Io.And.se vidisse pronuntiari. Idem tenet gl.in c.intelleximus.de ęta.& quali. Et ibi Inno.& idem gl.& ibi Arch. in c.mādamus.19.q.3. Et si dicatur,quid operatur hoc, qđ redeat ad primum,quia statim poterit licentiam petere, & redire ad secundum? respondet Io.An.in d.c.licet.quod satis est, quia satisfacit iuri requirenti, quod petat licentiam. allegat de accu.c.ad petitionē.de sop.ne.pl.c.q̃a regulares. inducit simile sicut in ordinata electione,vel petitiōe repulsa,admittiť alia ordinata de eodē,& super eodē.de ele.c.super eo.& c.innotuit.in fi.de iudi.examinata. Item posset reuersus ad primum manere ibi,mutato proposito.allegat ad hoc de spon.c.tua.quod ibi no. super gl. prima. Idem tenet Pau.in cle.eos,de regu. ne bonum obedientiæ contemnatť, & quia forte rediens in sua vocatione remanebit. Et respōdit ibi ad c.sane.de regu. Idem But.in d.c.licet.& ibi Io. An. respondet etiam ad dictum c. sane. Ex quibus omnibus clare concluditur, ꝙ cum prædictus canonicus regularis ex quadam animi leuitate transiuerit ad monasterium sancti Dominici,non petita sui superioris licentia, ꝙ non valuerit transitus, quod etiam vendicat sibi locum,si non ex animi leuitate transisset,per supradicta. Concludo forte, ꝙ licitè posset etiam cum secūdo, q̃a cum in monasterio suo primo viuatur sub obseruantia regulari,& in secundo monasterio ad quod transiuit, non viuatur sub obseruātia regulari, sed claustrali,tenendo opi.Inn.in c. sane.de reg. vt dixi sup. in prin.quod tamen pro nunc non firmo,videlicet, ꝙ attendatur actualis obseruantia tempore transitus, non institutio regulæ,an dicatur strictior an laxior,de quo me remitto ad no.ibi per Io. And.& alios,tamen secundum Inno. non valuit prędictus transitus,cum non transiuerit ad strictiorē religionem per supradicta. Ex quibus omnibus infertur ad secundum quæsitum, quod cum non valuerit transitus,licite poterit propria authoritate dictus canonicus regularis redire ad suum primum monasterium, & in primo suo habitu,& ordine permanere,& hoc voluit Io. And.& Butr.in d. c.licet.de reg.cum dicunt, quod tenentur redire. etiam ad hoc est tex.in c.intelleximus.de æta.& quali.ibi dum dicit, ad primam domum redire curasti &c.ergo propria authoritate, qui reditus approbatur ibi per tex. & idem ibi glo. idem no.tex.in c.mandamus. 19.q.3. dum dicit tex. præcipimus, vt redeat, & idem ibi gl.hoc expresse voluit ibi Archidia. Idem aperte voluit Pau.in cle. 1. de reg. qui dicit, ꝙ si non vult redire, compellatur redire. Reuertatur ergo, & si non vult ibi stare,licentiam petat,& transeat ad secundum monasterium. Ex quibus omnibus clare de iure concludo transitum dicti canonici regularis non valuisse, nec tenuisse,& quod dictus canonicus regularis licite potest ꝓpria authoritate recedere,& ad primum suum monasteriū redire, & ibi deniq; in suo priori habito, & ordine permanere, vt clare,& aperte supra ostensum,& probatū est. Præterea si dicamus, ꝙ iste monachus siue canonicus regularis transeundo ad aliud monasterium alterius religionis nō petita licētia,sit fugitiuus,nihilominus debet reddi, & etiam restitui monasterio primo, vt in c. Ioannes.de reg.quin etiā competit sibi actio contra primum monasterium, vt ibidē recipiatur, vt no.Io.And.super dicta gl.fi.& in c.fi.eo.tit. & leg.& no.in gl.fi.in c.cum dilecta.de rescr. & in c.cum in ecclesiis.circa fi.de maio.& obedien. per Host. in c.1. de insa. Cy.Lau.exponit nisi ter aufugerit a monasterio, vt dicit Io. And. in d.c.fi.de regu.siue dicamus, quod temere transiuerit ad dictum secundum monasterium,non petita licentia nedum habita,etenim dicitur tunc temere transire,vt dicit gl.ibi,& super ea Io.And.in d.c. Ioannes. procedit dicta cōclusio,tamen melioris conditionis existere videtur transeūdo ad secundum monasterium non petita licentia, quoniā non dicitur apostata,maiori apostasia, quæ inducit excommunicationem,vt dicit Io.And.in d.§.Ioannes.allegat c.2. ne cler. vel monachi. lib.6. Præterea dictus transitus non petita licentia est nullus ipso iure,idcirco non pręstat impedimentum,per ea quæ leguntur,& notantur in regula, non præstat.de reg.iu.lib.6.& in c.cum accessissent.& c.cum M. & c.penul. de constitutio. nec locus ad quem transitus factus est,plenus videtur,quin etiam potest dici vacare, imo vt vacans potest impetrari,vt dicunt Doctor.

CONSILIVM XCVI.

1. *Multitudo sine iustitia gubernari non potest.*
2. *Licentiatus in religione proprie quis dicatur.*
3. *Papa solus dispensat, quod quis transeat de maiori ad minorem.*
4. *Fratres prædicatores transeuntes ad monachos nigros, si non obseruant regulam sancti Benedicti sunt veri apostatæ.*

CVm ad aures reuerendi, & circunspecti viri domini Pontii Stephani præcentoris ecclesiæ Antisiodorensis, & canonici Biterensis apostolicæ sedis nuntii, & delegati, ac monasteriorum ordinum quorumcunque non mendicantium visitatoris, correctoris, & reformatoris in prouincia Tusciç, & Ianuæ per sedem eandem inter cętera specialiter deputati, visitando monasterium sanctæ Mariç de Florentia, ordinis sancti Benedicti nigri habitus, & abbate carentis fama publica referente peruenit, ꝙ in dicto monasterio erant nonnulli pro monachis ipsius monasterii se gerentes, & habitū ipsius publicè deferentes, & loca monachorum dicti monasterii occupata tenentes, & bona ipsius monasterii recipientes indebite, & iniuste in damnum ipsius monasterii, cum ipsius monasterii non sint vere monachi, sed apostatę de aliis ordinibus fugientes, vel abiecti de ipso monasterio contra Deum, & iustitiam per ambitionem, & surreptionē intrusi in animarum suarum periculum, & monasterii prælibati grauamen, & damnum, dictus præfatus Pontius considerans, ꝙ iuxta authoritatem Hieronymi, non est bonum panem filiorū dare canibus, hoc est peccatoribus, & intrusis. 16.q.1.si cupis. monuit omnes, & singulos gerentes se ꝓ monachis ipsius monasterii, & cuilibet eorum præcipiēdo mādauit infra certum terminum, & peremptorium, vt quilibet eorum deberet facere fidem de sua institutione, vel titulo quem habet in dicto monasterio. Coram quo infra dictum terminum quidam gerens se pro monacho dicti monasterii, qui primo professus fuit ordinem fratrum prædicatorum, & ab ordine ipso pręcisus, & abiectus sub forma inferius annotata, ad probandum titulum sui monachatus, & institutionis, producit literas reuerendi patris domini Ioannis sancti Theodori, diaconi, cardinalis apostolicæ sedis legati, & administratoris dicti monasterii, quarum authoritate receptus fuit in monachum dicti monasterii, & processum factum per venerabilem patrem episcopum Fellusien. executorem deputatum ad hoc per dictum legatum, quarum literarum processus, & licentiæ præcisionis tenor talis est, sub hac verborum forma, &c.

In Christi nomine Amen. anno incarnationis eiusdē millesimo tricētesimo trigesimoquarto, indictione tertia, die decimanona mēsis Octobris. Nouerit vniuersi præsens instrūm publicum inspecturi, ꝙ religiosus vir Cenobius quōdam Richi infrascriptus, constitutus in præsentia reuerendi in Christo patris, & domini, domini Thedectii Dei gratia episcopi Fellusien. executoris infrascriptarum literarum domini Cardinalis legati in capitulo Monacen. sanctæ Mariæ de Florentia, præsentibus religiosis viris dominis Andrea priore claustrali, & Gulielmo Bonauentura Dosso, Henrico Salui, Francisco Bartolo, Andrea de Pelestris, & Benedicto monachis dicti monasterii, & capitulum, tanquam capitulum dicti monasterii, de mandato dicti prioris moræ solito congregatis, præsentauit, & exhibuit dicto domino episcopo quasdam literas infrascripti domini Ioannis cardinalis legati, eius vero & solito sigillo cum chordula alba pendente munitas, quarum

tenor

tenor talis est. Ioannes miseratione diuina sancti Theodori diaconus cardinalis apostolicæ sedis legatus venerabili in Christo patri domino Episcopo Fellusien. salutem in domino. dilecti in Christo Cenobii quondam Richi ordinis prædicatorum fratrum monita promerentur, vt animæ suæ saluti quantum rationabiliter possumus prouidere curemus. Cum itaq; sicut oblata nobis sua petitio continebat ab ordine ipso nuper licentiatus existat, & cupiat sicut asserit, in monasterio sanctæ Mariæ abbatię Florentiæ, vulgariter nũcupatę ordinis sancti Benedicti sub ipsius ordinis regula domino famulari, & ibi vitæ suæ reliquias consummare. Nos suis supplicationibus inclinati, volentes eum in huiusmodi suo laudabili proposito cõfouere, paternitati vestrę authoritate qua fungimur præsentium tenore committimus, & mandamus, quatenus, si est ita, eundem Cenobium faciatis authoritate nostra in monasterio prædicto in monachũ recipi, atq; fratrem, & synceera in domino charitate tractari, sibiq; habitum eiusdem monasterii, ac de communibus fructibus, & prouentibus illius sicut vni ex aliis monachis portionem integram exhiberi constitutionibus, & statutis prædicti monasterii de non recipiendis apostatis, & quibuslibet aliis in contrarium editis, dum tamen per sedem apostolicam non fuerint confirmatę, non obstantibus quibuscunque. Datum senis Idibus Octobris pontificatus sanctissimi Patris, & domini nostri domini Ioannis Papę. xxii. anno decimonono. Item præsentauit, & exhibuit dicto domino Episcopo, quasdam literas infrascripti fratris Ioannis, & prioris, vero & solito sigillo prioris prouincialis fratrum prædicatorũ Romanę prouinciæ, cerę rubeæ impresso munitas. Quarum literarum tenor talis est.

Vniuersis præsentes literas inspecturis frater Ioannes de Pontatiis ordinis fratrum prædicatorum in Romana prouincia prior prouincialis indignus salutem, & synceram in domino charitatem. Iustitia sine qua multitudo gubernari non potest secundum grauitatem culparum, & acerbitatem adhibet pœnam, cum ius suum vnicuiq; tribuens, crimina distringens, malis afflictionem imponens secundum exigentiam transgressionum: Frater igitur Cenobius de Albietis de Florentia, qui grauissimã culpam commisit in parasceue apostatando acerbissima pęna plecti, & amaris doloribus castigari debebat, quam pœnã in pœnitentiam impositam, & imponendam, ferre contumaciter recusauit. Ego igitur considerata beati Augustini, & patris nostri regula, quæ iubet reum emendatoriam subire vindictam, quam si non tulerit de nostro ordine, nostraque societate mandat proiici. Viso etiam & diligentissime inspecto nostrarũ constitutionum tenore, qui grauissimam appellat culpam incorrigibilitatem illius, qui nec culpas timet admittere, & pœnas recusat ferre, quem dicit de nostro ordine præcidendum, de diffinitorum consilio, & assensu ipsum fratrem Cenobium, qui iam professionẽ a corde abiecit habitu nostræ professionis mando exui, & a corpore nostri ordinis tanquam inutile membrum non crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera alios inficiat, præcido. Hanc autem suam seucritatem secundum Samaritani exemplum vulneribus saucii vinum, & oleum infundentis pietate volens compati a sententia excommunicationis quam propter apostasiam incurrit, absolui. In cuius sententiæ, & expulsionis, & absolutionis testimonium, sigillum nostrum prouincialatus duxi præsentibus apponẽdum. Datum in Vrbe veteri in nostro prouinciali capitulo. Anno domini. 1332. die 22. mensis Septembris. Eidemque domino Episcopo humiliter supplicauit, quatenus ad executionem eorum, quæ in dictis literis domini Legati continentur, procedere dignaretur. Qui dominus Episcopus debita cum reuerẽtia receptis, lectis, & consideratis literis suprascriptis volens contenta in dicti domini Legati literis, iuxta commissionem sibi factam exequi, reuerenter quæsito primo per dictum dominum Episcopum a priore, & monachis supradictis si constitutiones dicti monasterii de non recipiendis apostatis sint per sedem apostolicam confirmatę, & ipsis respondentibus, & asserentibus, quod per ipsam sedem non fuerunt confirmatę authoritate commissionis, & mandati sibi facti per literas supradictas, monuit dictos Andream priorem, Gulielmum Bonauenturam Doffani, Henricum Salui, Franciscum Barto. Andream, & Benedictum, vt iuxta dictarum literarum continentiam eundem Cenobium in dictum monasterium, & in monachum reciperent, atque fratrem, atque syncera in domino charitate tractarent, & sibi habitum dicti monasterii, ac de cõmunibus fructibus, & prouentibus illius sicut vni ex aliis monachis portionem integram ministrarẽt. Qui dominus Andreas prior, & omnes alii monachi supradicti volentes monitionem prædictam exequi, reuerenter eundem Cenobiũ pacis osculo in dicto monasterio receperunt in monachũ, atque fratrem, sibi dicti monasterii habitum exhibentes. Qui dominus Cenobius prædicta omnia acceptans, humiliter, & deuote genibus flexis, & manibus iunctis fecit, & ꝓmisit dicto epo vicario dicti domini Cardinalis recipiẽti pro dicto domino Cardinali tanquam suo domino, & prælato obedientiam, & reuerentiam consuetam, & mandans dictus dominus Episcopus mihi Soldo notario, & scribę, quod de prædictis publicum conficerem instrumentum. Actum Florentiæ in capitulo dicti monasterii præsentibus ꝑsbytero Meliore capellano dicti domini Episcopi, ser Sancto, ser Cautis notariis, & Francisco, domini Sanauẽnis de Florentia testibus ad hoc rogatis. Ego dictus Soldus Palesim de Pistorio Imperiali authoritate notarius, & iudex ordinarius, & nunc scriba domini Episcopi prædictis omnibus interfui, eaque de mandato dicti patris, & rogatu dicti domini Cenobii scripsi, & fideliter publicaui. Quæritur, an dictus Cenobius sit censendus verus monachus abbatię prædictæ? Et quia ex distinctione negotium magis clarum sit, facit de rescriptis. c. super literis. & etiam quia per quæstiões distinctas, & particulares magis liquet natura totius, ideo in pręsenti quæstione vtor distinctione. Et Primo quęro, an iste Cenobius sic abiectus, intelligatur habere licentiam transeundi ad aliam religionem? Secundo, an litera legati sibi concessa super dicto monachatu valeat? Tertio, an processus habitus per Episcopum Fesulan. teneat? Quarto, an receptio monachorum teneat, cum eum tractauerint, vt monachum, necne? Et dico, quod non censetur licentiatus, imo abiectus cum ignominia. Nam licentiatus proprie dicitur, qui de licentia superioris ad alium ordinem transit, vt extra de regula. licet. cum simi. Et quod talis abiectus censeatur cum ignominia. facit de statu mona. ea quæ. Nã aliud est esse abiectum, aliud fugitiuum siue apostatam, vt de regula. c. vlt. & in extrauaganti Benedicti. pastor bonus. quia ibi ponuntur vt diuersa. Nec etiam fit ibi mentio de licentiatis, & quare? quia licentiati transiuerunt cum licentia, & debito modo, vt sic non sint reuocandi, facit optime de renuntia. quidam. vbi obtenta licentia renuntiandi compellitur renũtiare, & ita obtẽta licẽtia trãseundi cõpellit trãsire. Sed alii, vt fugitiui, & abiecti sunt reuocandi, vt in iuribus præallegatis, ergo non sunt licentiati, postquam compellitur tales eos reuocare annuatim; facit optime, vt videtur casus legis. ff. de his qui no. infa. l. quod ait prætor. §. ignominiæ causa. vbi patet, ꝙ simpliciter missus non intelligatur missus ignominiæ causa. Sed quando ignominiæ causa mittitur, tũc semper hoc exprimitur. Sed hic in casu nostro exprimitur, quod ignominiæ causa abiicitur, ergo non est simpliciter licentiatus, cũ causa ignominiæ est missus, siue abiectus. Item ex alia causa patet, ꝙ ignominię causa fuit missus siue abiectus. Nam fuit exautoratus insigniis militaribus, id est insigniis religionis, vt patet in d. §. ignominiæ. ergo tã ratione expressionis facta in missione, siue abiectione, q̃ ratione exaurorationis censetur ignominiæ causa missus, siue abiectus, ergo non potest dici talis licentiatus, cum ista sint valde diuersa, vt supra dictum est. Item vt patet in litera abiectionis, non datur ei licentia, vt transeat ad aliquem ordinem, vel monasterium, imo dicũt Doctores, ꝙ nunquã abbas debeat monacho suo dare licentiam transeundi ad alium ordinem, nisi primo habeat monasterium paratum, alioquin est apostata, si aliter recedit, vt no. Innoc. & Host. de renuntia. c. vlt. ergo patet, qđ etiam si esset in litera abiectionis dictum, quod transiret ad aliquam religionem, non expresso certo monasterio, ꝙ non possit dici licentia: quia contra ius esset data, ergo quatenus magister in litera abiectionis nihil ibi de hoc dicit, imo si bene consideretur litera abiectionis, quod est valde notabile, euidenter cõcluditur, quod licentia dici non potest, quæ non est. Item ad secundũ dico, ꝙ literæ legati nullæ sunt ipso iure. Nã sunt impetratę tacita veritatę, & expressa falsitate, & sic tales lræ nõ valẽt,

vt

vt patet de rescrip. super literis. imo de iure cauetur, quod in talibus literis non debet aliquid subticeri, quod deberet animum concedentis ad denegandum, vel ad dandum mouere, vt no. in d. c. super literis. in gl. in verb. ex hoc. & Ioan. An. de rescrip. in c. gratia. lib. 6. in gl. quia & hoc. de rescrip. postulasti. & Archidia. de præb. non potest. lib. 6. & 1. q. 7. hi qui. cum similibus. Sed quis hebes diceret, quod legatus cócessisset, cum fuisset deiectus propter sua demerita tam turpia, & quod die Veneris sancti apostatauerit? certe nullus dubitat, quod talem literam ei nó dedisset. imo expressit, quod erat licentiatus, vt patet in litera legati, quod erat falsum, vt supra patet, & per formam suæ abiectionis. Et sic legatus debuit intelligere de licentia debita, & ex causa probabili, & non ignominiosa. facit. C. de his qui veni. ætatis impetra. l. si. ergo, vt dictum est, literæ per quas fuit receptio facta de eo, sunt nullæ, vt de rescriptis. c. ad audientiam. 2. Item ad hoc etiam facit, quia quando aliquid prædicatur per prius, & per posterius simpliciter prolatum, intelligitur datum per prius, vt no. ff. si ager vectig. vel emphy. l. 1. vbi nomine Domini intelligitur directum, non vtile, ergo idem de licétia. Item si bene cósideres, in litera legati dicitur, si ita est, & tamen ita non erat, neq; episcopus super hoc fecit inuestigationem, vt patet in processu episcopi Fesulani, & sic excessit formam mandati, & sic non valet, quod factum est per episcopum, etiam si literæ legati valerét, facit de rescriptis. c. cum dilecta. nam talia mandata sunt seruanda diligenter, vt de præbendis. cui de non sacerdotali. lib. 6. ff. manda. l. diligenter. cum similibus. cum ergo istæ literę sint nullę, & processus nullus rationibus supradictis, patet quod receptio, & monachatus nullus est, quia vigore istarum literarum, & processus est receptus. Item ad tertium dico, quod talis processus est nullus, & hoc per iura supra allegata. Non obstat si dicatur, quod si mandetur alicui, quod prouideat de tali beneficio personę, quod teneat prouisio etiam si prouideatur personæ non idoneæ, vt no. Inno. de præsump. c. vlt. Et tangit Io. And. de offi. dele. quia iudices, in cle. quia si bene consideretur conditio istius qui impetrauit literas sonat in cédimonem, & non in monitionem, vt per no. ibi per dictos Docto. Et sic, quod fit stante conditione nullum est, aliter quando alicui mandatur prouideas tali si est idoneus, tunc cum prima facie quilibet præsumatur idoneus, vt in dicta decreta. vlt. nisi appareat contrarium, non est necessaria aliqua probatio siue examinatio, vt ille habeat se probare idoneum. Sed quando dicitur, si habuit licétiam, vel id simile, certe licentiam non præsumitur habere, nisi eam ostendat, sicut dicimus, præsumitur idoneus, nisi probetur contrarium. Sed hęc licentia non ostendit se propter demerita sua deiectum. Et sic eum non habuerit licentiam, & mandatur sub conditione si habuit licentiam, patet expresse, quod illud, quod factum est per episcopum Fesulanum, nullum est vt in iuribus supra allegatis. Item ad quartum dico, quod receptio monachorú, & quod tractauerint eum vt monachú, non facit eum monachum, planum enim est, quod isti monachi semper nitebantur consensui, & literis dicti legati, & processui episcopi. Nam hoc patet, quia est mandatum eis, vt recipiant eum iuxta literarum dictarum continentiam domini Legati, & sic receperunt, & sic semper intendebant & tractauerunt iuxta continentiam dictarum literarum. Sed continentia literarum, & processus erant nulli, & sic receptio nulla. Nam præsumuntur manere in ea voluntate in qua erant tempore receptionis, nisi probetur mutata, vt de bap. maiores. & quod metus causa, c. perlatum. & ff. de proba. eum qui. & ff. de le. 2. l. Lucius. cum similib. imò etiam si consenserint expresè, & recepissent eum non obstantibus literis, processus Legati, & episcopi non valeret. Ratio est, quia receptio monachorum ad Abbatem, & monachos dicti monasterii spectat tam de iure, quam de consuetudine, vt de electio. c. cum ecclesia Vulterana, in glo. 2. ergo eorum receptio non faceret aliquem monachum, imò erat necessarius consensus Legati; quia tunc litera abbatis erat in illo monasterio ex eo, quod erat commendatarius illius monasterii, & legatus nó mandat eum recipi vt abbas, imo vt legatus, vt patet ex forma literę legati. imò etiam Legatus, vt commédatarius, & ipse non posset eum recipere, quia si bene consideretur, ipse fuit abiectus de ordine Prædic. vbi ex maxima obseruantia regularis, & in monasterio prædicto non est tanta obseruantia, vt in ordine prædicto, vt est notorium; facit de reg. c. sané. imò forté etiam non potuisset transire de licentia vera & expressa domini Legati, quamuis sibi fuisset veritas expressa. Facit optimè ad prædicta decr. sané. 3 † Nam quod quis transeat de maiori ad minorem, solus Papa dispensat, no. Io. An. & Io. Monac. de præb. c. cum singul. lib. 6. Et sic cùm iste non transiuerit legitimè, est in casu reuocationis; iuxta formam prædictæ decret. pastor bonus, patet quod etiam ius monachatus non teneret, nec transitus. Non obstat, si dicatur, amice, licet non facerent eum monachum, eo quod tractauerint eum vt monachú, quando viuebat legatus, eo quod ad legatum vt commendatarium, & conuentum spectet creatio monachorum, tamen postquam Legatus mortuus est, cum tractauerunt vt monachum, & tunc ipsi possunt facere monachos monasterio carente abbate, vt de reg. c. si ad solum. lib. 6. Certè vt satis dictum est, non consenserunt de nouo; sed intelliguntur durare in illo primo consensu, vel etiam tunc possent facere, vel recipere expresè, nedum tacitè, vt supra probatum est.

Item quia per speciale priuilegium Apostolicum est indultum ordini Prædica. quod dicti ordinis professi non possunt assumi vel transire ad monachatum nigri habitus. Et aduerte, quia si bene consideres nó inuenies, quod iste dominus Cœnobius fecerit obedientiam consuetam episcopo recipiéti vice & nomine Legati, quia ista talis promissio obedientiæ non inducit professionem regularem. Nam talem promissionem promittunt clerici, vt de maio. & obe. in c. his qui. Sed quando quis transit de vna religione ad aliam, licet in prima fecerit professionem, tamen in secunda debet facere promissionem, maximè vbi regulæ sunt diuersæ, sicut est regula S. Augustini, quam habent predicatores, & regula S. Benedicti, quam habent monachi abbatiæ Florentiæ prænominatę. Et sic patet per supra alle. quod iste dominus Cœnobius, qui non est neque fuit vnquá monachus in dicto monasterio abbatię, sic est inde reiiciendus tanquam intrusus.

Et ad maiorem firmitatem ego Franciscus Archipresb. & canonicus Floren. & Doctor decretorum pręsens consilium mei proprii sigilli appensione duxi muniendú. Ego Franciscus Petri de Magistris archipresb. & canonicus Floren. Doctor decretorum, sicut suprascriptum est, & allegatum sentio, atque consulo, & ad maiorem roboris firmitaté huic præsenti consilio me propria manu subscripsi, & mei sigilli appensione duxi muniendú. Ego Recuperus Gulielmi de S. Miniate decretorum Doctor supradictis omnibus assentior, & ita consulo, vt superius continetur. in cuius rei testimoniú prædicto consilio me propria manu subscripsi, & sigillum meum apponi mandaui. Ego Simon quondá Bern. iudex de Baginolo, vna cum prędictis dominis Francisco, & Recupero, eorúq; authoritate fieri consului, prout suprascriptum est a dicto domino Pontio consultus. ideo sigillum meum apposui &c. Ego Io. An. ponderatis omnibus quæ scripta sunt, diligenterque libratis motiuis dominorum Fran. Recuperi montis consulentium & subscribentium, vt supra patet &c.

Christi, eiusque matris ac B. Hieronymi nominibus & suffragiis inuocatis. Idem consulo, s. fratrem Cœnobium, de quo quæritur, non esse nec fuisse per supra descripta monachum ipsius monasterii, quod dicitur Abbatiæ. & motiuis dictorum dominorum addendo, notádum est, quod in litera domini Legati ille se dixit nuper licentiatum, probauit autem coram executore se vltra trienniú prius eiectum. qua eiectione, etsi licentiatus dici posset, quod negatur, non tamen nuper, sed vltra triennium fuerat prius data. Non est ergo illa, quam videre debuit executor. Nam vt Doctores dicunt, nuper, est aduerbium cópositú ex nouum, & tempus; quasi nouum pro nouiter. cùm auté vltra sex menses dicitur diu, de conces. pręb. c. 2. de hoc scripsi de fide instru. c. si. ergo vltra triennium non est nuper, maximè in hac materia, quia & vnica die monachus sine monasterio esse non debet. 16. q. 1. c. placuit, il 2. hoc autem expresso merito mouisset legatum ad denegandú, vt supra; cú diuturnitas temporis aggrauet culpam, iura sunt nota. Secundò aduertendum, nisi fallentia in computo fuit falsa, aut instrm super executione confectum. intuenti. n. quod annus primus Pontificatus Papę Ioannis inchoauit anno natiuitatis Domini 1316. die 5. Septemb. qui tunc erat annus incarnationis 1317. facilè constare poterit, quod 19. die Octobris currente

rente anno 1334. præcedit idus, id est 13. diem Octobris anni Domini, Pontificatus Papæ Ioannis fortè integro anno, scilicet 6. diebus minus. Et sic concluditur executionem literæ factam quasi per annum ante datam literæ. Tertio, assero me pertinaciter tenere, quod etiam si noua institutio Domini nostri non emanasset, nec tunc viguisset prædictorum

4 priuilegium, de quo supra dixi; † veri apostatæ sunt fratres Prædicatores transeuntes ad nigros monachos non seruantes regulam Benedicti, vt plenè scripsi in prædicta decre. sanè, de reg. & iuxta prædictæ assertionis testimonium huic scripturæ manu mea propria feci certum sigillum appendi &c.

CONSILIVM XCVII.

1 *Sententia potest confirmari in causa appellationis, quo ad merita causæ.*
2 *Allegans in appellatione sua vnam causam, potest ab illa recedere, & aliam probare.*
3 *Accusatus post denunciationem, non potest accusationem contra alium inchoare: tamen ante damnationem prosequi, & implere potest, post damnationem non.*
4 *Causa nullitatis interposita ante prolationem trium sententiarum non debet impediri propter sententias superuenientes.*

SAluatoris N. Iesu Christi inuocato præsidio. Attingam iuxta ordinem quatuor dubia, quæ ex facto eliciuntur. Primũ est, nunquid vltimus auditor, qui dictam triam sententiã tulit, potuerit post dictam sentẽtiam decernere remissionẽ prædictam, cum per ipsam sententiam fuerit quoad casum nullitatis officio suo functus. Et abiectis argumentis, quæ ad partem contrariam fieri possent, arbitror dictam remissionem fieri potuisse, non obstante sententia lata super appellationis instantia. Mouet me ad hanc sentent. am principaliter, quoniã causa nullitatis, & appellationis possent deduci simul, & in eodem libello, seu iudicio, secundum omnium Doctorum sententiam, quam communiter approbat communis stylus iudiciorum, licet aliqui Doct. antiqui declinauerint in contrariam sententiam. Prima tamen potior & communior, vt no. per Bar. & alios in l. si expressim. ff. de appella. & l. 1. C. quæ sen. sine app. rescin. Notatur per Canonistas in c. dilecto de appel. possunt etiã istæ duę causæ nullitatis, & appellationis deduci separatim, etiam diuerso tempore, vt in cle. 1. de re iud. iuncta gl. in ver. donec. Et quod plus est, de nullitate agi potest, etiam post appellationem desertam, vt in c. licet. de sen. excom. lib. 6. & no. in c. sæpe. eo. ti. in antiquis actis, etiam post tres sententias latas super eodem art. vt in d. cle. 1. iuncta præalle. gl. Cùm ergo istæ duæ causæ nullitatis, & appellationis sint diuersæ, & diuersi effectus, per sententiam quam iudex profert super instantia appellationis, non potest dici, quod sit functus officio suo super causa nullitatis, quia vbicunq; plures causę committuntur iudici, nisi expressè sit dictum in commissione, vt simul ille decidat, per sententiam latam in vna causa, nõ dicitur functus officio suo quo ad reliquas nondum diffinitas. vnde potest ad decisionem aliarum causarum procedere, vt probatur in l. quid tamen. ff. de arbi. quod procedit, et si tales sint causæ suæ, quæ secundum earum naturam habent aliquam in se connexitatem, vt petitorium & possessorium super eadem re, quæ propter identitatem debẽt coram eodem iudice tractari, vt in c. 1. de cau. poss. & prop. & in l. nulli. C. de iudi. & in c. fi. eo. tit. Et tamen iudex, qui tulit sententiam in possessorio, non dicitur suo officio functus quoad petitorium, licet ambæ causæ eidem iudicj fuerint simul commissæ, vt in c. ad vltimum, de cau. poss. & propric. & c. significauerunt. de testi. & c. cum ad sedem. de rest. spo. & facit cle. vnica, de cau. pos. & pprie. Vnde in casu nostro fuerunt vltimo auditori commissę causę nullitatis, & appellationis, licet ipse iudex sententiam tulerit super instantia appellationis, nõ per hoc potest dici functus officio, quoad causam nullitatis, & per consequens, cùm in causa nullitatis emanserit iudex, potuit decernere super illa remissione ad partes, cum per illam sententiam latam super appellationis instantia non sit sopita quæstio nullitatis, quia vt supra

1 dixi, istę causę diuersę sunt. † Nam potest sententia confirmari in causa appellationis, quoad merita causę. Et tamen prima sententia potuit esse nulla ex defectu ordinis iudiciarii, quia fuit lata in die feriata, seu alio respectu. hinc est, quod iura voluerũt, quod etiam post desertam appellationem super causa possit agi de nullitate, vt pręalle. cle. 1. Hoc etiã apertè probatur in simili in d. cle. 1. in §. similiter. iũcta gl. in ver. impediri, vbi patet, quod si ante appellationem tertiæ sententiæ confirmantis duas sententias præcedentes, non impeditur prosecutio appellationis præcedentis a grauamine. fortius ergo dicendum in causa nostra, cum causa nullitatis sit necessarior, quam causa appellationis a grauamine, non ergo debet ipsius cognitio impediri per prolationem tertiæ sententiæ. Et præsertim cum nec fuerit de mente iudicis proferentis tertiam sententiam, qui immediatè post illam tertiam sententiam dedit remissionem ad partes ad probãdos articulos datos in ipsa causa nullitatis. ex his. n. quę incontinenti secuta sunt, colligitur satis iudicis animus, quod priores sententias confirmauerit quoad merita causæ, non autem quoad causam nullitatis coram eo pendentem, alias fuisset sibi contrarius, quod non est præsumendum, ex quo incontinenti processit super causa nullitatis, arg. in l. non ad ea. ff. de condi. & demon. & in l. lecta. ff. si cer. pe. & in c. officii. de ele. Pręterea, si de nullitare potest agi post tres sententias, vt in d. cle. 1. iuncta gl. præalleg. in ver. donec. fortius debet posse procedi super causa nullitatis iam attentata per lationem trium sententiarum; cũ minor suspicio calumniæ oriatur hoc casu, quam in præcedenti, argu. in l. is qui reus. ff. de publ. iud. Et hoc quoad primum dubium. Nunc secundum attingam dubium, quo quęritur, an decretum dictæ remissionis fuerit superfluum, & consequẽter indebitè, & frustra concessum ex eo, quod de aliis nullitatibus vltra illam, quæ surgebat ex falsitate dicti instrumenti, constare videbatur ex articulis per dictum Bar. datis, licet iudex ipsos non acceptasset, nec in causa nullitatis conclusum fuisset. Ad quod quidem dubium mihi omnimodo videtur respondendum negatiuè, videlicet quod illud decretum remissionis non fuerit superfluum, licet ex aliis articulis plenius potuisset constare de nullitate. moueor principaliter, quia nemo prohibet pluribus exceptionibus, seu defensionibus vti; licet quælibet exceptio, seu defensio per se sufficiat, cum non debeat quis se arctare ad vnam speciem exceptionis, seu defensionis, cum posset in illa defectu pbationum deficere, & aliis non propositis iniuste succumbere, vt probatur in regula, nullus pluribus, de reg. iudi. 6. & l. nemo. ff. de reg. iu. & quæ leguntur, & no. in c. 2. de testi. & in c. exhibita. de iud. & in c. cum iandudum. de appe. & in c. audita. de rest. spo. & in c. conquerente, de cleri. non residen. & in c. auditis. & in c. cũ olim, de præben. plenè per glo. in dicta reg. nullus pluribus. clarè patet, quod variis defensionibus quis vti potest in eadem causa, licet omnes non sint necessariæ ad victoriam obtinẽdã. Sed ad cautelam potest quis vti huiusmodi diuersitate, vt si probationes deficiant in vna, possit obtinere ex aliis. Non. n. est angustanda copia probationum. l. curent. ff. de testi. Et optime facit ad prædicta c. si forte, de electio. lib. 6. & in c. vt circa, eo. ti. & pręsertim hoc dicendũ in casu nostro, in quo iste allegans nullitatem sententię principaliter fundauit se super defectu citationis. Nam talis defectus indubitanter reddit sententiam nullam; cum citatio sit fundamentum iudicii, vt Insti. de pœna teme. liti. prope fi. 3. q. 9. c. caueant. & per totam q. & in l. de vnoquoque. ff. de re iudi. & in c. ecclesia S. Mariæ. de const. Vnde non debet ista exceptio nullitatis tanquam principalis, & indubitata excludi ob alias exceptiones nullitatis, de quibus posset fortè in iure, vel in facto dubitari, & fortassis promptiores erunt probationes ad defectum probationis probandũ, quam respectu aliarum defensionum nullitatis. Ex quibus concluditur ad secundum dubium, quod decretum dictę remissionis nõ fuit frustratorium, nec fuit iniustum, licet alię nullitates fuerint allegatæ. & ad prędicta bene facit tex. in l. Scio quęsitũ,

a in fi. ff. de app. vbi patet, † quod allegãs in appellatione sua vnã causam, potest ab illa recedere, & aliam probare: quia potest prouocationem suam quibuscunque modis iustificare, vt ibi dicit tex. in fi. Ad quod optime facit, quod no. Bar. in d. l. si expressim, in ver. quæro si prosecutus est. ff. de app. vbi plus dicit, quod si quis vnam causam nullitatis tantum expressit in libello, & succobuit, potest postmodum aliam causam nullitatis prosequi, sicut in reali dicimus, vt in l. si mater. §. i. & in l. & an eandem. §. actione. ff. de execu. rei iud. & in c. abbate sanè, de sen. & re iu. lib. 6. Fortius ergo a principio potest plures nullitatis causas prosequi, vt in iuribus

prox.

prox. supra alle. Ad tertium dubium, videlicet vtrum ante executionem dictarum trium sententiarum poterit de causa nullitatis ante dictam tertiam sentẽtiam introductã cognosci, & super ea pronũciari, & videtur primò, ꝙ non, per tex. in d. cle. 1. de re iu. in 1. respon. vbi dicitur ꝙ is, qui contra se tres sententias reportauit, non debet admitti ad agendum, vel excipiendum de nullitate ipsarum, vel alicuius ex eis, donec huiusmodi sententiæ plenariè fuerint executioni demandatæ. Cum ergo iste, de quo quæritur, reportauerit tres sententias contra se, non debet admitti ad agendum, vel excipiendum de nullitate ante executionẽ dictarum sententiarum. Nec dictus tex. distinguit, vtrum prius fuerit intentata causa nullitatis, vel postea intentetur, sed simpliciter excludit a facultate agendi, vel excipiendi ante executionem ipsarum sententiam. licet ergo iste, de quo quæritur, fuerit admissus ante prolationem trium sententiarũ in causa nullitatis, tamen post ipsarum trium sententiarum prolationem non debet amplius admitti; cum ex prolatione ipsarum sentẽtiarum illico surgat calumnia præsumpta contra agentem. Sed his tamen non obstantibus contrariam sententiam arbitror de iure veriorem, videlicet ꝙ ẽt ante trium sententiarum executionem possit in dicta causa nullitatis fieri prosecutio, dummodo per ipsum succumbentem in principali nullum præstetur circa trium sententiarum executionem impedimentũ. Et primò ad hanc sententiam suadet plurimum tex. in d. cle. 1. & primò hoc modo inducendo; dispositio. n. illius cle. 1. quæ vetat, quẽ posse agere, vel excipere de nullitate ante executionem trium sententiarum, est iuris noui inductoria, vt patet ex princ. ibi: vt calumniis litigantium obuietur, &c. meritò debet in terminis suis duntaxat habere locum, cum veniat in præiudicium agentis, vel excipientis de nullitate, arg. in reg. odia restringi, de reg. iur. lib. 6. & in l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in loc. pub. sed tex. ibidem loquitur, cum tres sententiæ sint latæ, vt eo casu non admittatur quis ad agendũ, vel excipiendum de nullitate ante ipsarum executionem. in casu autem nostro non fuit actum, vel exceptum de nullitate post trium sententiarum prolationem, vel ante; meritò nõ vendicat sibi locum ille tex. in casu nostro. Nec obstat, si dicatur, ꝙ post sententiam tertiã prosequendo causam nullitatis dicatur agere de nullitate, quia dico, ꝙ non propriè dicitur nunc agere, sed potius prosequi actionem prius intentatam ante prolationem tertiæ sententiæ. Aliud est. n. agere de nullitate post prolationem trium sententiarũ, & aliud prosequi actionem intentatam ante prolationem ipsarum, quoniam tex. in d. cle. præsumit calumniam in agente, vel in excipiente de nullitate post tertiam sententiam promulgatam, tum propter præsumptionem, quæ oritur ex tribus sententiis latis super eodem, tum quia ex quo non licet tertio appellare, præsumitur calumniosè agere, vel excipere de nullitate, ad hoc vt possit impedire executionem sententiarum. quæ rationes cessant in casu nostro. Nam, cum iste egerit de nullitate ante prolationem trium sententiarũ, cũ illicò post primam sententiam proposuerit de nullitate, & sic eo tempore, quo sibi competebat facultas appellandi, cessant dictæ præsumptiones calumniæ, & impediendi executionem sententię; meritò debet admitti ad prosecutionẽ nullitatis, vt in proposito. Et pro hoc optimè facit in simili 3 tex. in d. l. is qui reus. ff. de publ. iud. vbi patet, † ꝙ accusatus post denunciationem nõ potest accusationem contra aliũ inchoare, tamen ante damnationẽ prosequi & implere potest; post damnationẽ non, vt plenius habetur in d. l. is qui reus. ita in proposito dicendum videtur. Et pro hoc intellectu videtur tex. in d. cle. 1. in 2. responso, iuncta glo. in ver. impediri, vbi habetur, ꝙ si is, contra quẽ latæ sunt tres sententię, appellauit a grauamine ante prolationem ipsarum, non impeditur post ipsarum prolationem, appellationem ab interlocutoria prius propositã prosequi. Id solum prouidetur ibidem, ꝙ prętextu appellationis non impeditur executio ipsarum trium sententiarum. Vnde aduertendum, ꝙ tex. ibidem in secundo responso non loquitur, sicut in prima parte illius cle. Nam in 1. parte expressè dicitur, ꝙ post prolationem trium sententiarum non admittitur quis ad agendum, vel excipiendum de nullitate ante executionem ipsarum sententiarum. Sed in secundo responso solum dicitur, ꝙ prætextu appellationis prius interpositę non debet impediri executio. vnde nec prohibet prosecutionem appellationis prius a grauamine interpositę; & hoc apertissimè voluit gl. in d. cle. 1. in verb. impediti, in fi. Et aduertẽdum, ꝙ ille, qui dicit se prius appellasse a grauamine, dicit in effectu prosequi nullitatem sententiæ diffinitiuę sequentis: quia, si appellatio pronuncietur legitima, sententia sequens diffinitiua est nulla, tanquam lata ab eo, cuius iurisdictio est suspensa per legitimam appellationẽ, vt in c. non solum, & in c. si a iudice. de appel. lib. 6. & in c. super quæstionem. in fi. de offi. deleg. Et nihilominus non impeditur appellans ipsam prosequi, post promulgationem tertię sentẽtię, dummodo non impediatur executio ipsarum sententiarum. Ita dicendum punctualiter in casu nostro, † Quod causa nullitatis interposita ante prolationem trium sententiarũ non debet impediri propter sententias superuenientes. Satis est. n. ꝙ virtus non impediat executionem sententiæ. & pro hac opi. facit maximè æquitas: ex quo. n. causa nullitatis intentata est tẽpore legitimo, non debet impediri propter casum superuenientem, arg. in reg. factum legitime. cũ no. ibidem in gl. de reg. iu. lib. 6. & ne iudicialis instantia frustra euanescat, contra l. properandum. C. de iud. Pręterea & vltimo nullibi hoc prohibetur expresse; ergo prosecutio impediri non debet: quia quod non est expresse sancitum, superstitiosis, nõ est adinuentionibus pręsumendum, vt in c. cõsuluisti. 2. q. 5. & hoc de tertio dubio. Ad quartum & vltimum, in quo quęritur, an supposita nullitate primę sententiæ, reliquæ duæ sententiæ confirmantes primam, quæ nulla fuit, nullę & inualidę censeri, & iudicari debeant eo ipso, ꝙ confirment sententiam nullam, de cuius nullitate nõ erat tempore aliarum sententiarum duarum plenè cognitum, nec discussum. Ad hoc dubium faciliter respondetur per tex. in d. cle. 1. iuncta gl. in ver. donec. & in ver. impediri. dico. n. ꝙ in causa nullitatis sententia reddit inefficaces alias sententias; & si facta fuit executio, debet illa retractari. Nam sententia nulla non meretur dici sententia, vt l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. & alię sententię sequentes redduntur inefficaces, tanquã nitentes primę sentẽtię, quę fuit nulla, arg. in c. inter dilectos. §. cęterum, de fi. instr. Pręterea secunda sententia, seu eius effectus fuit suspensus per sequẽtem appellationem. Tertia autem sententia non simpliciter confirmauit pręcedentem, sed solum quoad merita causę. Vnde respectu nullitatis iudex illico dedit remissionem ad partes. vnde quemadmodum prolatio trium sententiarum antea latarum non impedit, quominus de nouo possit agi de nullitate ad effectum retractandi executionem illarum sententiarum, vt in d. cle. 1. iuncta glo. in ver. donec. & in ver. impediri: ita & fortius tres sententię non debent impedire effectum causę nullitatis ante prolationem triũ sententiarum intentatam. Et hęc de quarto & vltimo dubio dicta sufficiant, &c. Et ita vt supra per me conclusum est, arbitror iuris esse, ego Nicolaus Abbas Monacen. Domini nostri Papę referendarius, & eius cameræ auditor; & in testimonium me propria manu subscripsi, & sigillum meum solitum apponi feci, saniori iudicio semper saluo, &c.

CONSILIVM XCVIII.

1. *Priuilegium lite pendente concessum, de litis pendentia mentione non habita, non valet.*
2. *Innouatio fit si impetretur priuilegium tacita litis pendentia.*
3. *Superior non præsumitur in dubio iuri aliorum præiudicare.*
4. *Priuilegium, quatenus tendit in aliorum præiudicium, debet strictè interpretari.*
5. *Secundum rescriptum non inualidatur ex eo, quod non faciat mentionem de primo, si primum erat nullum.*
6. *Duo impuberes, si intendant contrahere matrimonium de præsenti & exprimant uerba apta ad matrimonium contrahendum, contrahunt sponsalia de futuro.*

IEsu Christi Saluatoris nostri pręsidio ex corde inuocato. In causa & quæstione, quę in pręsentia vertitur inter canonicos ecclesię in Celeracolsi actores ex vna parte, & dominum Ioãnem Messer plebanum & canonicum prędictę ecclesię collegiatę ex parte alia, super redditibus, & prouentibus prębẽdę, & canonicatus dictę ecclesię ad dictum Ioannem pertinentibus, illud de iure quæritur, an indulgentia, seu gratia dicto domino Ioanni per sanctissimum Dominum nostrũ Eugenium Papam super percipiẽdis fructibus, & redditibus

dicti

dicti canonicatus in absentia ad quinquennium concessa, iure subsistat; ita q sine dictorum canonicorum contradictione possit liberè redditus,& fructus dicti canonicatus percipere. Et primò ad materiam dilucidandam videtur dictam gratiam nullius fore momenti,maxime in præiudiciũ 1 pendentiæ litis; quod sic probatur. † Priuilegium lite pendente concessum,de litis pendentia mentione non habita, iure non subsistit,vt in c.si.vt li.pen.& cle.2. eod. tit.iuncta gl.in ver.innouaui.& c.causam,il 1.de testi. Sed prędictum priuilegium lite pendente emanauit, nec de illa mentionẽ egit;ergo dictum priuilegium nullum.& q emanauit lite pẽdente,apertissime probari videtur per tex.d.cle.2.;vt li. pẽ. vbi habetur,q lis pendere dicitur quoad hoc, vt nihil innouetur, postquam a iudice competenti citatio emanauit, & ad partem peruenit; dumtamẽ in illa citatione illa talia sint expressa, per quæ plenè possit pars instrui, super quibus in iudicio cõuenitur. Et clarius ad propositum hoc innuit ibi 2 gl.in ver. innouatum : † quæ dixit innouationẽ fieri, si impetretur priuilegium tacita litis pendentia. In casu autẽ nostro talis præcessit citatio,vel, quod verius est, licet citatio fuerit generalis, tamen comparente dicto domino Ioanne ex parte dictorum canonicorum, fuit in iudicio petitum, vt deberet dictus dominus Ioannes per iudicem compelli ad dimittẽdum canonicis prędictis fructus,redditus,& prouẽtus canonicatus,& præbendæ,quos in dicta ecclesia collegiata tenebat,propter eius non residentiam in præfata ecclesia. Et sic in iudicio fuit instructus, q super fructibus, & redditibus dicti canonicatus conueniebatur;ergo non potuit super illis priuilegium impetrare,de litis pendentia mẽtione non habita. Si.n.litis pendentia inducitur per nudam citationem,cum expressione eorum, super quibus est conueniendus.d.cle.2.fortius induci debet per citationem generalem, facta postmodum expressione in iudicio per viã petitionis; cum plus debeat operari expressio iudicialis, q̃ extraiudicialis.facit quod legi.& no.in c.venerabilibus. §. similiter. de sen. excom. lib. 6. Præterea & secundo ex alio capite dictum priuilegium corruit,scilicet ex defectu intentionis concedentis. Concessit.n.illam gratiã dominus Apostolicus cum certa limitatione.voluit.n.illam non valere,si alias eidem domino Ioanni,authoritate apostolica, vel ordinaria in perpetuum, vel ad certum tempus super eisdem fructibus in absentia percipiendis gratia concessa fuisset. Sed dicto domino Ioanni fuerunt gratiæ in perpetuum cõmissæ per dominum Abbatem, ad quem dicta ecclesia pleno iure pertinet,ergo gratia apostolica nullius fuit momenti. Hic.n.fuit gratia domini Abbatis in perpetuum concessa per c.licet canon.in fi.de elect.lib.6.vbi patet, q ordinarius citra Papam non potest in perpetuum dispensare,idest ad vitam beneficiati super non residentia in ecclesia cathedrali. Tertio impugnatur dicta gratia: quia non est adimpleta conditio,super qua dominus noster eam concessit, videlicet si dominus Abbas,& parochiani dictæ ecclesiæ consentirent : qui tamen non consẽserunt. Nec etiam dominus Abbas consentire vult,licet dicat se non velle infringere id, q per suum prædecessorem gestum est,si iure subsistat sed illa gratia in perpetuũ facta nõ valuit, præsertim quoad canonicatum, super cuius fructibus in absentia percipiendis nulla facta fuit in gratiã domini Abbatis mentio, merito tanquam odiosa non debet ad iura dictorum canonicorum prærogatiua extendi,arg.in c.2.de filiis presby. lib. 6. 3 & regu.odia restringi de reg.iu.lib.6. † Nec p̃sumit superior in dubio velle iuri aliorum præiudicare, vt in c.super eo,de offi.deleg.& in l.2.§.si quis a principe,ne quid in loco publ. & dixit Inn.in c.cum dilecti.de don.& Io.An.in c.olim. de 4 ver.sig.& Bar.in l.fi.ff.de consti.princi. † q quatenus priuilegium tendit in aliorum præiudicium, debet strictè interpretari.ergo super illa gratia domini Abbatis nõ potest dictus dominus Ioannes se fundare, vt dicatur vigore illius, consensum domini Abbatis habuisse. Sed his non obstantibus,contrariam sententiam arbitror de iure veriorem, videlicet dictam indulgentiam de iure, prædictis non obstantibus, valere; qm̃ Papa potest,quibuscunq; statutis ecclesiæ non obstantibus,gratiam facere; quia in talibus statutis intelligitur excepta authoritas Papę,etiam si essent iuramento firmata,vt leg.& no.in c.constitutus.de rescr. Et nedum expresse, sed etiam tacite potest Papa super non residentia indulgentiam concedere; vt si concedat alicui duas ecclesias curatas,videtur tacite super non residẽtia in altera propter impossibilitatem dispensare,vt no.glo.in c.non potest. de præben.lib.6.& priuilegium,a principe concessum, debet esse mansurum,vt in reg.decet.de reg.iur.lib.6. Dominus autem apostolicus dictam gratiam concessit, quibuscũque dictæ ecclesiæ statutis non obstantibus : ergo voluit dicta statuta,quoad illam gratiam, tollere: sufficit. n. mentio ita generalis,vt in cle.dudum,prope fi.de sepul. Nullum autem vitium dictæ gratiæ imputari potest,quod saltem appareat. Non obst.motiua superius facta. Et primo ad id, qđ opponitur de litis pendentia,potest multipliciter responderi.in primis q impetrationis tempore nõdum lis pendebat. præcessit.n.gratia citationem illam per multos menses. Nã gratia fuit facta anno incarnationis Domini 1425. vt in fine literarum apostolicarum continetur.sed citatio illa emanauit in 32.vt patet in actis eiusdem causæ. Et sic illa obiectio omnino cessat. Secundo prẹsupposito, sine veritatis præiudicio, q lis prẹcessisset gratiam,non tamen habuit impedire ipsius gratiæ validitatem.quia si bene citatio seu petitio ponderetur; gratia non venit in præiudicium litis. super alio autem litigabatur,& super alio gratia fuit obtenta. lis.n.super fructibus & redditibus prẹteritis,seu tũc præsentibus erat, vt patet in prima & secunda petitionibus factis nomine canonicorum,super percipiendis in futurũ nõ erat intentata quẹstio,nec intentari poterat,cum nullum ius cõpeteret canonicis ad futuros redditus,an fructus deberẽtur canonicis propter non residentiam cum canonicis: ante ergo contumaciam in non residendo nõ competebat ius eis, contumacia autem de nõ residẽdo non poterat esse,nisi respectu prẹteriti temporis,vel tunc prẹsentis, cum in futurũ potuisset dictus dominus Io.residere,& capere fructus: tractus autem futuri temporis non spectat ad iudicem,vt in c. Romana.§.caueant,& quod ibi no.gl.de sen.excom.lib.6. & l.1.§.1.ff.de vsur.vnde vt dr̃ in tex.licet debitor sub vsuris sit in mora de præsenti,& sic prẹsentes vsurę debeantur, secundum ius ciuile,non tamen propter moram de præsenti possunt peti vsurę pro futuro tempore,cum debitor non possit dici in mora: & sic cessat omnis petitio, vt dicitur in tex.no. Ita punctualiter dicendum est in proposito. dictus n.dominus Ioannes non impetrauit gratiam super percipiendis fructibus preteritis vel prẹsentibus, sed super futuris,vt patet in cõcessione gratiæ. Concessit.n.dominus apostolicus, vt a data illius gratiæ in quinquennium futurum possit percipere fructus canonicatus, & ecclesię, licet non resideret ibidem,sed in ecclesia sancti Stephani, & sic gratia in nullo prẹiudicat liti motę.nec impeditur per illam litis pendentiam,cum ex diuersis non fiat illatio, vt in c.1.de transla. epis. & l. neque natales. C.de proba. Prẹterea virtus priuilegii propter litis pendentiam annullatur,ne aliqd in ipsius litis præiudicium innouetur, vt clare dicit tex.maxime circa gl.in d.cle.2.Sed dicta gratia non facit præiudicium liti, vt supra probatum est,cum non referat se ad alios fructus,super quibus erat contentio, nec ad impedimentũ illatum per dictum Ioãnem,super quibus in veritate habeñ contentio, vt clare colligitur in secunda petitione dictorũ canonicorum, cum solum fuerit gratia ad quinquennium facta a die datæ,super quo non poterant esse aliqua impedimenta præstita.ergo nullo modo gratia tangit illam litem, & per consequens non potest ipsius validitas per illam litis pendentiam impediri.& hęc est ipsa veritas indubitata. Nõ obst.secundum motiuum videlicet, q gratia illa fuit conditionata,si alia super eisdem fructibus nõ præcessisset, & hic præcesserat gratia domini Abbatis. Respondetur, q dominus noster Papa habuit respectum ad gratiam,quæ habuisset in se validitatem; quia verba sunt intelligenda cum effectu,non autem debent illa verba referri ad gratiam,quę nõ tenuit de iure,cum non posset dici gratia. ad hoc l. 3. ff. qđ quisque iu.& per Inn.in c.cum omnes.de const.facit l.4.§. condemnatum.ff.de re iudi. & c.relatum. de cler. non residenti. Posuit.n.dominus noster Papa illam clausulam, & est de stylo curię,ne quis super non residentia consequeretur duas gratias in præiudicium ecclesiarum.quę ratio cessat,si præcedens non potuit effectum de iure sortiri, & succedit iuris reg.non præstat, de reg.iu.lib.6. facit quod in simi.no.in c.ex tenore.de rescr.& in c.relatum. de iure patr. 5 vbi no. † q secundum rescriptum non inualidatur ex eo, q non facit mentionem de primo,si primũ erat nullum; vnde

non

nõ habẽt locũ iura inualidãtia scd̃m ex hoc capite, quia debẽt intelligi de rescripto primo.s.valido, vt in iuribus proxime allegatis notat̃. Ad tertium, & vltimum motiuum respondet̃, q in facto mihi p̃supponitur, q parochiani consenserint. Item dominus abbas iam t pe gratiæ consenserat, vt patet ex concessione suæ gratiæ, seu dispensationis. Nam licet non valuerit dispensatio respectu fructuum ꝑcipiendorum p.p superius dicta, colligit̃ tamen ex eo voluntas, & cõsensus domini abbatis. voluit. n. quantum in eo fuit, facere gratiam dicto domino Ioanni, vt possit in illa ecclesia nõ residere. vnde succedit illa iuris regula, si non valet qd̃ ago, vt ago, valeat vt valere põt. in c. vnico. de despon. impub. li. 6. iuncta gl. in ver. matrimonium, & in c. a nobis, eo. ti. in anni quis. hinc tex. iuris ciuilis dicit qd̃ sępe extra id, qd̃ agitur,
6 nascitur obligatio, vt in l. si is, qui. §. vlt. ff. commoda. † Et præsertim facit d. c. vnicum, vbi hr̃, q si duo impuberes intendant cõtrahere matrimonium de præsenti, & exprimãt verba apta ad matrimonium contrahendum: quia non possunt matrimoniũ cõtrahere ætate impediẽte, iuris interpretatione contrahunt spõsalia de futuro; q a videnẽ voluisse sibi cõsentire oĩ mõ quo poterãt. ita dicendum in proposito, q licet dominus abbas non potuerit illã gratiã dare in ꝑpetuum, attamẽ cõsentit tacite, vt dictus dominus Ioãnes ibidem nõ resideret. & dominus Papa nõ requirit aliud ad purificationẽ suæ gratiæ, nisi hr̃e inter cætera consensum domini Abbatis, quo interueniẽte vna cũ consensu parochianorũ, indulget priuilegiũ super fructibus in absentia percipiẽdis, q̃buscũq; statutis ecclesię in cõtrariũ nõ obstãtibus.

Concludo ergo ex oĩbus prædictis, dictam gratiam domini Papę in quinquennium factam de iure valere, statutis & consuetudinibus ecclesiæ, & contradictione canonicorũ minime obstantibus. Et ita, vt supra per me conclusum est, dico, & consulo iuris esse, ego Nicolaus de Sicilia Monacensis abbas, & cameræ apostolicæ generalis auditor. & ad fidem prædictorum me propria manu subscripsi, ac sigillum meum solitum imprimi feci.

CONSILIVM XCIX.

1 *Publicum ad hoc vt aliquid dicatur, quid requiratur.*
2 *Occultans seipsum malitiose, siue impediens, ne possit ad eum citatio peruenire, habetur pro citato.*
3 *Publicitas causatur ex qualitate loci, & multitudine astantium.*
4 *Notarius non debet sine iudicis authoritate aliquid addere post quam instrumentum est parti traditum, & maxime in iudicio exhibitum.*
5 *Instrumentum, si in aliquo reperiatur falsum, totum, quod in illo instrumento continetur, caret roboris firmitate.*

ILlud in præsentiarum de iure requiritur, an cõsideratis tribus in iudicio productis, videlicet instr̃o acceptationis, & prouisionis, & in possessionẽ corporalẽ inductionis in primis.

Item alio instr̃o petitionis inductionis in possessionem, & publicationis, & acceptationis in tertia instantia productis. Item an releuatione facta p dominũ nr̃m Papam dicatur esse satisfactum regulæ ipsius domini Papæ Eugenii, in qua voluit in effectu, q acceptãs beneficium vigore gratiæ expectatiuę, teneatur infra mẽsem a t pe acceptationis sibi prouideri facere, & intra alios tres menses immediate sequentes teneatur acceptationem, & prouisionem sic factas in loco beneficii publicare, alias gratia quoad hoc, & acceptatio, & prouisio sint nullæ. Et primo vr̃, q dictæ regulæ satisfactum sit tripliciter. primo per instr̃m in prima instantia productum. Nam ibidem in effectu continetur, q procurator habens gratiam expectatiuam acceptauit ecclesiam parochialem, de qua est cõtentio, & vigore acceptationis nõ obtinuit ꝑuisionem, ac ẽt fuit inductus in possessionem per circulum inhærentem ostio ecclesiæ, in qua ad certum t ps, vt possessor stetit, mansit, & dormiuit, & deinde ecclesiã cuidam capellano cõmisit noĩe sui principalis. quæ oĩa, fuerũt acceptata in cœmiterio ipsius ecclesiæ. & de oĩbus, & singulis fuit confectum instr̃m publicum per notarium in pręsentia quatuor testium. Per hæc. n. satis patet esse satisfactum illi regulæ domini Eugenii. Nã nedum intra mẽsem seu tres, de quibus in dicta regula, sed illico & eodem contextu acceptauit ecclesiam, & obtinuit prouisionem, & acceptationem, & ꝑuisionem in loco beneficii publicauit. Nam licet in instr̃o non dicatur de hac publicatione, satis fuit id facere, ex quo resultet publicatum, arg. eorum, quæ leguntur, & notantur in c. cum Ioannes. de fi. instr. & in c. licet ex quadã de testi. qd̃ interuenerit publicatio ex actibus contentis in dicto instr̃o, patet primo: q a in loco publico cunctis valentibus intelligere fuit acceptatio facta, & prouisio secuta, ad
1 hoc c. 1. de post. p̃le. vbi dr̃, q † ad hoc, vt aliq d dicatur esse publicum, nõ requirit̃, vt ipsius notitia singulorum auribus inculcetur, sed satis est, q publice sit actum. Præterea fuit palam inductus in possessionem p circulum, siue annulum affixum ostio ipsius ecclesiæ, & demũ introductus in domũ dotis ecclesiæ, ibidẽ vt possessor stetit, mansit, & dormiuit, ac ẽt ipsam ecclesiã demũ cuidam capellano cõmisit: q̃ ꝑfecto gesta non possunt esse non notoria, vt in c. quãto. & qd̃ ibi no. de trans. præl. vbi bo. tex. Item de oĩbus fuit confectum instr̃m publicum in p̃sentia quatuor testiũ ad hoc vocatorũ. Satis ergo publicauit acceptationẽ, & prouisionẽ tã respectu loci, q̃ publicę ꝑsonę, q̃ eorũ, quę publica, & quasi notorie gesta sunt; p̃sertim cũ publicũ, seu manifestũ soleat quãdoq; appellari, qd̃ ꝓbari p testes põt, vt no. gl. ĩ c. vestra de coha. cle. & mu. & no. Inn. in c. tua, e. ti. & p̃sertim hoc dicẽdũ ĩ casu nr̃o, cũ in dicta regula nõ dicat̃, q acceptatio, & ꝓuisio debeant solenniter publicari: sed simpliciter dr̃, q in loco beneficii publicetur. Aliud est. n. q aliq d mandet̃ publicari, & aliq d mandetur solẽniter publicari, vt de vtroq; est tex. notabilis in cle. cãm, de ele. Non obstat, si dicatur, q publicatio nõ fuit facta in ecclesia, sed extra ecclesiã: q a dico, q satis fit in ecclesia, cum fit ante ecclesiã, vt est tex. in d. cle. cãm, iuncta gl. no. in verbo, in domo. Præterea regula p̃fata non dicit, q fieri in ecclesia debeat, sed in loco beneficii. cœmiterium autẽ, & domus dotis ecclesiæ dicunt̃ loca ecclesię, vt p circulũ, seu annulũ ostii ipsorũ possit possessio apprehẽdi. nemo aũt negare poterit illũ non esse locũ beneficii. Ad p̃dicta bene facit tex. in c. sicut antiquitas. 10. q. 4. & melius facit tex. in c. si q s cõtumax. eadẽ cã, & q. iũcta gl. 1. & qd̃ no. Bar. in l. meminisse. ff. de of. ꝓcõ. Ex q̃bus oĩbus patet dictæ regulæ satisfactum fore p instr̃m in prima instãtia productum: & hoc per ea quæ supra dixi respectu primi instr̃i. Item, & fortius: quia in secundo instr̃o aperte dr̃, q procurator habẽs gratiam expectatiuam petiit dictas expectationem, & ꝓuisionem publicari, & q in actu huius petitionis accesserunt ad ecclesiã acceptatã intra missarũ solennia: illã tamẽ repererunt clausulã per parochianos ibidem inclusos, & sub executore fortiter pulsante, & portã aperiri petẽte nemo illorũ, qui se incluserãt, voluit aperire malitiose, ne inductio in possessionẽ, & publicatio ꝓuisionis in eadem ecclesia fierent. de quo impedimẽto fuit ibidẽ facta publica protestatio. Et subexecutor, quantum in se fuit, debitã acceptationẽ, & prouisionem in eodẽ loco publicauit, & illas esse factas publice dixit. Non est ergo imputãdum parti, si prouisio, seu publicatio non fuit facta aliter in ecclesia. Satis. n. potest dici facta, ex quo illi parochiani, apud quos debebat fieri, impediuerunt, & clauserũt ecclesiã, in qua publicationẽ facere volebant, ar. optimum in simili in capitu-
2 lo, qm̃ frequenter, in §. porrò, vt li. non contest. vbi hr̃ † pro citato, qui malitiose seipsum occultat, siue impedit, ne possit ad eum citatio peruenire. ad idem regula, imputari non debet ei, per quem non stat, de reg. iu. li. 6. Et hæc quo ad secũdum instr̃m dixi. Tertio, qd̃ ẽt respectu releuationis factæ per dominum nostrum Papam non obstat regula præallegata dicto prouiso. nam dominus Papa mandauit, vt constito de pręmissis cõtentis in dictis instr̃is, perinde in dicta cã procederetur, acsi dictæ regulæ de publicando fuisset, & esset plenarie, & sufficienter satisfactum. dominus autẽ Papa potest supplere omnem defectũ solennitatis. 3. q. 6. c. hęc quippe. in c. 1. de transac. & constitutionem factam potest hr̃e pro infecta, quoad iuris effectum; vt est tex. in c. 1. iuncta gl. notabili in verbo, pro infectis, de immu. ecc. Sed his non obstantibus cõtrariam sententiam arbitror de iure veriorem. Et primo, pro fundamento decisionis huius q̃õnis est videndũ, qualiter sit intelligenda dicta regula, quatenus pręcipit acceptationẽ, & prouisionẽ publicandas. in quo arbitror dicendũ, q publicatio potest accipi proprie, & principaliter duobus modis. Primo illud publicari dr̃, q in notorium deducitur. Secundo, quando per publicationem transit in famam publicam loci, vt est tex. notabilis in c. tua de cohab. cle. vnde publicum asseritur id, qd̃ est notorium per euidentiam, vel famam, vt ibi. & pro primo facit gl. no. 2. q. 1. ca. de manifesta, quæ dicit, quod publicum est, quod

omnibus patet. allegat bonū tex. Insti. de suspe. tuto. in §. cō sequens: nō tamē intelligo, vt omnibus de ciuitate debeat esse manifestū. Sed satis est, ꝙ transeat in notitiā viciniæ, seu maioris partis, in qua actus gerit̄, sicut de notorio dicimus, vt est bonus tex. in c. cum dilectus, de purg. cano. & no. per Doct. in c. vestra, de coha. cle. & mulie. & in c. de manifesta. 2. q. 4. oportet ergo, vt aliquid dicatur publicū, seu publicari, ꝙ ita publice, & palā fiat, vt transeat illico, vel successiue in notitiā populi viciniæ, vel maioris partis; sicut dicimus de manifesto, vt no. in præalle. c. vestra. Et ad ꝑdicta optimè facit gl. no. Et in proposito nostro est gl. singularis in cle. 1. de sepu. in verbo, publice, vbi tex. disponit sup̄ publice excommunicato. & gl. ibidē intrando materiam, quis dicatur publice excommunicatus, dicit, ꝙ † publicitas causatur ex quātitate loci, & multitudine astantiū. vnde nō sufficit secū dū illā gl. notabilē ad hoc, vt dicatur publicè excommunicatus, ꝙ iudex in bācho corā duobus vel tribus testibus illū excommunicauit; quasi velit dicere, ꝙ quādo ius requirit publicitatē alicuius actus, ad effectū vt illius actus præsumatur apud alios notitia, debet intelligi de publicitate, seu notorietate, quæ cōsistit in facto; nō autē de illa quæ causat̄ a iure. In casu autē nostro non pōt dici, ꝙ acceptationis, & prouisionis publicatio intercesserit assumendo publicitatē prout de iure assumi dēt, vt patet ex ꝑdictis, & ex respōsionibus ad motiua in contrariū addēda clarius patebit. Et primo, iuxta ordinē attingā ea, quæ resultāt ex cōtentis in primo instrumēto. licet. n. ꝓcurator illius Io. habētis gratiā expectatiuā, petierit in præsentia quatuor testiū prouisionē sibi fieri de ecclesia prius per eū acceptata, ac in illius se induci possessionē, & subexecutor illi prouiderit, & ꝑ circulum seu annulū ostii ecclesiæ in possessionē eū induxerit: non tamē per hoc pōt dici, ꝙ acceptationis, & ꝓuisionis intercesserit publicatio, q̄a oīa ista poterāt ita cōtingere in præsentia quatuor testiū. & qđ minimè trāsierit in aliorū notitiā. nec in instr̄o dr̄, ꝙ aliq̄ alii ab illis testibus essēt ꝑsentes. Nō resultat publicitas ex eo, ꝙ actus gerit̄ in cœmiteriis, vel in ecclesia, vel ēt platea in ꝑsentia quatuor dūtaxat testiū: sed oportet, vt supra dixi, ꝙ actus geratur corā tanta multitudine, vt actus trāseat in notitiam saltē maioris partis viciniæ. Nec etiā prodest, ꝙ in domo ecclesiæ dotis māserit, dormiuerit, tandē illā ecclesiā alteri capellano cōmendauerit. q̄a omnia ista possunt contingere absq; publicitate. Potuerūt. n. oīa hæc contingere in ꝑsentia istorū quatuor testiū dumtaxat. & nō probat hoc esse, qđ ab hoc cōtingit abesse, vt in c. 2. de transla. & in l. neque natales. C. de prob. Et ꝙ ꝑdicta vera sint, tali ratione fortificātur. Prædicta. n. domini Papæ regula requirit duo inter cætera. Primo, vt prouisio fiat infra mensem receptionis. Secūdo, vt publicatio acceptationis, & prouisionis sequatur intra alios tres menses. Certum est. n. ꝙ de ꝓuisione dēt fieri fides, ꝙ ipsa intercesserit infra mensem, vt in c. vnico. vt eccl. benefi. Ergo, qđ sequitur in dicta regula de publicatione fiēda, dēt intelligi de alia solennitate, q̄ de ꝑsentia triū, vel quatuor testiū. Nā si ex ꝑsentia triū, vel quatuor testiū induceretur publicitas, satis fuisset exigere probationē super prouisione: & tamen dicta regula vltra probationē acceptationis & prouisionis exegit, vt acceptatio, & prouisio debeant publicari in loco beneficii. Oportet ergo necessario intelligi, vt publicatio fiat aliter q̄ per ꝑsentiā trium vel quatuor testiū. Nec obstat. c. quanto, de transl. præla. q̄a loquitur, cum ep̄s trāsit de vno epatu ad aliū, qđ nō pōt esse nō notorium, cum publice se gesserit ꝓ epō in vtroq; loco. Ad cle. cām. de ele. respōdetur ꝙ licet tex. faciat ibi mētionē de publicatiōe simpliciter, & de qua fit solēniter, nō tamen tex. ibi dicit, ꝙ publicatio dicatur fieri in loco per populū frequētato, vt in ꝑdicationibus, & similibus. Publicatio aūt simplex dēt fieri saltē corā multitudine, vt sic notitia trāseat saltem in maiorem partē viciniæ. Et per hoc patet respōsio etiā ad ea, quæ cōtinentur in secū do instr̄o ad id, qđ procurator ꝑdictus petiit, s. dictā suā prouisionem in loco beneficii publicari, & ꝙ ex facto parochianorum ecclesiā claudentium nō potuerit seq̄ in ecclesia publicatio. Nā si non potuit hr̄e ꝑsentiam illorum, qui erāt in ecclesia, debuit aliter prouisionem suā publicare, puta adhibitis aliis parochianis vtriusq; sexus, qui nō erant in ecclesia cathedrali, vel in alio loco publico, vt in d. cle. causam, vbi bonus tex. maxime iuncta glo. in verb. publicari. Nec etiā obstat, ꝙ dictus subexecutor dixerit, illius acceptationem, & ꝓuisionem se publicare: quia publicatio nō dependebat a nuda voluntate ipsius subexecutoris, sed necesse erat vt de facto fieret publicatio, prout dispositum erat ex regula Eugenii domini nr̄i Papæ; & vbi opus est facto, verba nō sufficiūt, vt l. c. 1. cū ibi notatis. de eo, q̄ mit. in pos. ca. l. alimēta. C. de neg. gest. Pōt ēt ad dictū scd̄m instr̄m respōderi, & aliter, valet ꝙ non facit fidē, cū eodē t̄pe dicatur fuisse cōfectū cū primo, & tamen multa cōtinētur in ipso scd̄o, q̄ nō poterāt cōcurrere, saltē verisimiliter cū cōtētis ī primo. Nā vtrūq; instr̄m dr̄ cōfectū anno domini. 1432. die prima mēsis Iunii hora tertiarū, vel quasi. Et tamē in primo instr̄o dr̄, ꝙ ꝓcurator ꝑdictus acceptauit dictā ecclesiā; & de ea sibi ꝓuideri petiit, ac ipsum inuestiri de eadē, & ad corporalē, & actualē possessionē, iuriūq; & ꝑtinētiarū eiusdē ecclesiæ induci. Et subdit̄ postmodū, ꝙ dictus subexecutor de dicta ecclesia eidē prouidit, ac inuestiuit, & ad corporalem & actualē possessionē, iuriūq; & ꝑtinētiarū vniuersarū eiusdē ꝑ tactū circuli ianuæ ipsius ecclesiæ appositi, induxit. Et deinde idē subexecutor ꝑfatū ꝓcuratorē duxit ad domū dotis ipsius ecclesiæ, ac per sedis & libri, ac missalis traditionē ad corporalē & realem possessionem induxit: quia, vt dr̄ in dicto primo instr̄o, ad certum t̄ps idem procurator, vt possessor nomine procuratorio stetit, mansit, & dormiuit: & deinde eandem ecclesiam cuidam capellano gubernandam cōmittens ad propriā recessit. In secundo autem instr̄o eadem hora, vt dr̄ confecto, dr̄ ꝙ dictus procurator, qui paulò ante acceptauerat dictam ecclesiam, & de ea obtinuerat sibi prouideri, petiit & requisiuit dictum subexecutorem, vt eū in realem & actualem possessionem induceret, noīe procuratorio, ac acceptationē, & ꝓuisionem de ipsa ecclesia factas publicaret. & demum subditur in dicto instr̄o, ꝙ dictus subexecutor ad postulationem dicti ꝓcuratoris accessit ad dictam ecclesiā, t̄pe quo missæ ibidē cantabantur, & eam reperiens per parochianos clausam, circulum ianuæ recip & fortiter ante dictā ecclesiā pulsauit, & eā a piri petiit, & illis parochianis ibidē inclusis aperire nolētibus fuit publice ꝓtestatus, & dictū circulū ad manus dicti procuratoris tradidit, ꝓ hoc, vt asseruit, eū in possessionē eiusdē ecclesiæ, quātū potuit, inducendo, dictasq; acceptationē, & ꝓuisionem publicatas dixit, &c. Deinde modicū post ad domum dotis dictæ ecclesiæ trāseuntes, & in ea cōstituros, per introitum tamē dictæ domus dotis, & sedis & libri assignationē, & in possessionem dictæ ecclesiæ induxit. Quæ omnia si bene pensentur & considerentur, sunt vere impossibilia, seu non verisimilia. aut. n. notarius cōfecit secundum instr̄m supplēdo multa, quæ non in primo, vt de publicatione, & de ecclesiæ clausura, & similibus. Et hoc facere non potuit, tum q̄a hæc nouiter addita sunt confecta sub imagine noui instr̄i.

4 † Item quia non licet notario sine iudicis authoritate aliquid addere postquam instr̄m est parti traditum; & maximè in iudicio exhibitum, vt in casu nostro plene ꝑ Io. And. post Spe. super data sexti libri, & per Bar. in l. si librarius. ff. de reg. iu. Aut. n. confecit duo instrumenta tanquam super actibus geminatis: & hoc esse non potest propter contrarietatem, quæ ex illorum tenore resultat, seu non verisimilitudinē. Nam, cum fuisset inductus in possessionem vigore primi instr̄i, frustra petebat iterum induci, prout dr̄ in secūdo.

Item quia in vtroq; instr̄o dr̄, ꝙ fuit inductus eadem hora in domo dotis ecclesiæ, & sic non est verisimile, ꝙ eodem t̄pe actus fuisset geminatus. Præterea in primo instr̄o dr̄, ꝙ introductus in possessionem domus ecclesiæ ibidem stetit, mansit, & dormiuit aliquo t̄pe. in alio instr̄o eadem hora confecto dr̄, ꝙ post acceptationem, & prouisionem procurator requisiuit subexecutorem ipsius, vt ipsum induceret in possessionem, & acceptationem, & prouisionem publicaret; ita ꝙ multæ insurgunt contrarietates, & non verisimilitudines ex tenore vtriusq; instr̄i, vt patere poterit intuenti. Secundo ergo instr̄o non est danda fides ꝓꝑ contrarietatem, & non verisimilitudinem, vt in c. imputari, de fi. instr. & in l. scripturæ, ff. eo. tit. & in c. quia verisimile. de præsum. & per Inn. in c. fraternitatis, de hær. vbi inter cætera dicit, † ꝙ si instr̄m in aliquo reperiatur falsum, totum, qđ in illo instr̄o continetur, caret roboris firmitate. & ꝓꝑ falsitatem huius instr̄i minor fides est adhibenda primo, vt in simili no. Inn. in c. præterea, de test. cog. & per hoc patet responsum ad ea, quæ continētur in primo & secundo instr̄is. Respectu vero releuationis factæ per dominū nr̄m Papā potest dici, ꝙ illa nō teneāt tanquā per surreptionē obtēta, cū suggestū fuerit domino Papæ oīa fore vera, q̄ ī dictis instrumentis

mentis continent; nec de illis pôt fieri plena fides, vt patet per p̄dicta; ad hoc c.ſup literis.& c.poſtulaſti,de reſcr.quin imò dominus Papa expreſſe reuelationē facit cū conditione, ſi conſtiterit de premiſſis &c. quę quidē clauſula ſubintelligitur,etiam ſi nō fuiſſet expreſſa,vt in c.2. & qđ ibi no. de cenſi. Concludo ergo ex omnibus prædictis,dictæ regulæ domini noſtri Papæ Eugenii non eſſe per contenta in dictis inſtrumentis,& reuelatione præfata ſatisfactum. Et ita, vt ſupra per me concluſum eſt, arbitror eſſe iuris. Ego Nicolaus de Tudeſchis abbas Monacen.domini noſtri Papæ referendarius,& eius cameræ generalis auditor.& in teſtimonium me propria mea manu ſubſcripſi, & ſigillū meū ſolitum imprimi feci,meliori iudicio ſemper ſaluo.

CONSILIVM C.

1 *Poſſeſſio tranſit etiam ex inutili contractu.*
2 *Succedens in locum alterius debet vti eo iure, quo ille, in cuius locum ſuccedit.*
3 *Conſeruator non poteſt procedere niſi ſuper notorio.*
4 *Appellari bene poteſt a ſententia iudicis declarantis quem incidiſſe in pęnam legis.*
5 *Spoliatus licet in iudicio conſenſerit ſit poſſeſſionem, poteſt tamen per ſe agere ad pęnam l.ſi quis in tantam.*

AD claram & luculentam ſcriptionē & thematis deciſionem plura dubia elicienda ſunt,& compendioſe illa examinabo. Primum, nunquid poſſeſſio naturalis,& ciuilis fuit dicto comiti per illā inuaſionē caſtri,& officialium expulſionem acquiſita. Ex quo inferā ad ſecūdū dubium, nunquid dicto ep̄o fuerit p donationē cōitatis acquiſita cōſimilis illius caſtri poſſeſſio.ſ.tam naturalis, q̄ ciuilis. Tertiū, an licuit p̄fato militi,propria authoritate, præſertim poſt lapſum ſex menſiū inuadere illud caſtrum,nō per ſuū ex pulſorem, ſed per ep̄m donatariū poſſeſſum. Quartū, vtrū dictus comes iuſte fecerit,occupādo illud caſtrū ad requiſitionē conſeruatoris dicti epi,poſt exceptiones & appellationes per dictū militem interpoſitas. Quintū,& vltimū,an contradictum comitem iure potuerit dictus miles intentare condictionē legis,li q̇s in tantam.C.vnde vi,petendo,ſcilicet,eū priuari omni iure, ſi qđ ei cōpetebat in caſtro prædicto, & illud ad iudicarū eidem militi. Et ſi eidē comiti nullū ius competeret, ꝙ cōdemnaretur ad æſtimationē caſtri p̄dicti ſoluendā eidem militi. Circa primū breuiſſime dico, ꝙ dicto comiti per primā occupationē ab eo factam acquiſita fuit ciuilis,& naturalis poſſeſſio;& dictus miles fuit poſſeſſione & ciuili ſpoliatus: quia cum miles haberet in dicto caſtro officiales,& ſic per illos poſſidebat, per eiectionē illorū perdidit totaliter poſſeſſionē ſuā,vt eſt tex.in l.fi.C. de acq. poſſ. & ibi hoc cōiter firmant Doc.maxime Bar. ad idem bonus tex.in c.ex parte,ſupra de reſcr.& p gl.& Doct.in c.olim. il 1.de reſt.ſpo.& ex hoc infertur ad ſecundum dubium; nunquid per donationē factam præfato epo tranſiuit illa poſſeſſio.& profecto eum interceſſerit traditio poſſeſſionis, in eū tranſiuit,qđ erat apud dictū comitē,& non amplius,vt in l. traditio.ff.de acq.rer.do.& in c.nuper.de dote poſt di. reſt. 1 facit l.1.§.ſi vero vxori.ff.de acq.poſ. vbi patet ꝙ etiam ex inutili contractu tranſit poſſeſſio; tranſiuit ergo in dominū Ep̄m donatarium poſſeſſio, quæ erat apud comitem; non autem dominium,cum apud eum minime conſiſteret. Ad tertium dubium, vtrum ſcilicet licuerit præfato militi poſſeſſionem de facto,& propria authoritate recuperare, præſertim poſt lapſum ſex menſium,eo attento, ꝙ non inuaſor. ſ.comes,ſed epiſcopus tunc poſſidens,qui non ſpoliauerat, nec ſpoliari mādauerat,nec ſpoliationem ratam habuerat, cum non fuerit ſpoliatio facta ſuo nomine, & per cōſequēs ratam hr̄e non poterat,vt in c.cum quis.de ſen.excom. lib. 6.& in regula,cum quis.de reg.in.lib.6. Et videtur primo ꝙ licuerit,quia cum contra ep̄m non competeret interdictū, vnde vi,cum non ſpoliauerit,nec ſpoliari mandauerit, nec ſpoliationem ratam habuerit,vt probatur in c.cum ad ſedē de reſt.ſpo.fortius nō competit remedium facti, vt propria authoritate poſſit illum deiicere,nā ſi deficit iuris remediū, dēt deficere remediū facti magis odioſum, ar.in auth.multo magis.C.de epi.& cle.& in c.cū in cūctis.in prin.de ele.p̄ſertim cū iura facultatē tribuentia ſuper poſſeſſione incontinenti recuperanda, loquantur & prouideant contra inuaſorē,& fundet ſe ſuper violētia,videlicet ꝙ vim vi repellere licet,vt in d.c.olim.il 1.de reſt.ſpo.& no.in c.ſignificaſti,de homi.& l.3.§.cū igit.ff.de vi,& vi ar.& qđ ibi not. maxime p Bar. præterea iura requirunt ꝙ poſſeſſionis recuperatio authoritate propria debeat incōtinēti fieri, vt in iuribus ſuperius allegatis. hinc dicit Bart.in l.1.C.vnde vi, ꝙ dēt fieri infra triduū. Sed hic ſtetit iſte miles per ſex menſes, ergo potius fuit ſpoliatio,quam poſſeſſiōis ficta cōtinuatio, ſeu violētiæ repulſio. Sed his nō obſtantibus contrariā ſn̄iam arbitror veriorē. moueor primo per c.ſæpe,de reſt.ſpol. vbi patet, ꝙ recipiens rem ſciēter a ſpoliatore æquiparatur violēto. vnde contra talē cōpetit remedium poſſeſſorium, ſicut cōtra violentū,vt ibi,& no.in c.cum ad ſedē.eo. tit. & facit qđ legitur,& no.in c.quia vero.de iudi. merito talis poſſeſſio vitioſa & quaſi violenta non potuit,nec debuit impedire antiquū poſſeſſorē,quo minus ſuam poſſeſſionē incontinēti recuperaret,cum talis recipiēs dicatur ſuccedere in vitiū,d.c.ſæpe.& c. quia vero. at dictus ep̄s recepit caſtrum a comite ſciens illud inuaſum per dictum comitē; cum illa inuaſio eſſet notoria in loco: vnde non præſumitur illā ignoraſſe. 41.diſt.c.ꝙ dictis.& de præſum.c.quāto.† & qui in locū alterius ſuccedit,eo debet vti iure, quo ille in locum cuius ſuccedit,vt in c.eccleſia,vt li.pen.facit c. recolentes. de ſta.reg. Nec obſt.qđ ſupra dictū eſt, ꝙ talis recuperatio debeat fieri incōtinēti,quia dicendū eſt, ꝙ incontinenti dr̄ aliquid fieri,cum commode fieri poteſt,nō diuertendo ad extraneos actus,vt l.2.§.cōfeſtim.ff.ad Tertu. vnde in caſu noſtro apertiſſime dixit Bart. in d.l.3. §.cum igitur.ff.de vi, & vi ar. ꝙ tales poſſent eſſe circunſtantiæ, ꝙ etiam poſt ſex mēſes a tempore deiectionis diceretur facere incontinenti; & ponit quaſi exemplum in terminis. Et idem vr̄ de mente gl. & Doct.in c.ſignificaſti.de homi. Erat. n.iſte miles abſens, & infirmus,& habebat agere contra virum potentem, ita ꝙ his attentis,ſatis poteſt dici eum incontinenti recuperaſſe. ex quibus concluditur, ꝙ licuit etiam contra hunc ep̄m & in tempore præfinito, ſeu præmiſſo poſſeſſionem dicti caſtri recuperare propria authoritate, vt fecit. etiam dici poteſt, ꝙ vim vi repulerit, vt in iuribus p̄alle. Venio ad quartum, an dictus comes bene fecerit, occupando poſſeſſionē caſtri ad requiſitionem illius conſeruatoris. Et concluſiue procedendo, credo firmiter, ꝙ non ex multiplici capite. Et 3 primo † quia conſeruator non poteſt procedere niſi ſuper notorio,vt in c.1.vt ibi no.de offi.dele.lib.6. Sed in caſu noſtro, licet factum expulſionis fuiſſet notorium, maleficiū nō erat notorium; imò allegatum fuit pro parte militis, ꝙ iuſte & ſine omni delicto potuit illa expulſio,& poſſeſſionis recuperatio fieri, qđ patet ex prolixi.alleg.& ita factum extitit, & cōceſſerunt delictum,& notorietatem delicti: non tamē potuit conſeruator vlterius procedere tāquam ſuper notorio,vt clare firmat gl.quaſi in terminis noſtris in d.c.1.proxi.alleg. Et quanquam poſſit replicari ex aduerſo, ꝙ negato delicto,& confeſſo facto, vt puta, quia dicat ſe feciſſe ad ſuā defenſionem, vel animo recuperandi ſuā poſſeſſionem, licuit conſeruatori ad ſuā inſtructionem per teſtes, etiā parte abſente,inquirere ſuper notorietate maleficii,vt ibidem in d.c.1.no.per Ioan.An. ꝙ vr̄ iſte conſeruator effeciſſe. Ad hoc poteſt tamen reſponderi, ꝙ delictum hic non poſſit eſſe notorium,cum nullum ſubeſſet delictum: vnde non eſt qualitas ſine ſubiecto. 32.q.2.c.ꝙ vero non formatum.& c. ad diſſoluendum.de ſponſa.impube. Et ſic cum proceſſerit ad vlteriora, non pronunciando factum, & delictum eſſe notorium,non valuit ſententia,nec proceſſus ſuus, ex quo in veritate non erat iudex,cum deficiat qualitas,ſuper qua fundatur iuriſdictio, vt plene no.per Inno.in c.præterea,de dilat.& in c.tua.de cohabi.cle. facit l. in delictis. §. detract. ff.de noxa,& plene no.per Docto.in c.ſi clericus laicum. & c.cum ſit generale,de foro compe.& ſi etiam pronunciaſſet factum eſſe notorium; nihilominus non induceretur validitas proceſſus vigore appellationis ſubſequentis, quæ habet extinguere,ſeu ſuſpendere iudicatum. l. 1.ff.ad Turpil. & l. 2. ff. de pœnis, & capitulo venientes. de iureiuran. & quamquam in facto vere notorio non poſſit appellari, vt in c.cum ſit Romana,de appellatio.tamen a ſententia iudicis declarantis factum eſſe notorium debet poſſe appellari, cum poſſet iudex iniuſte declaraſſe; ſicut in ſimili dicit glo. no.in c.cupientes.§.quod ſi per viginti,de elect. lib. 6. ꝙ licet a ſententia iuris non appelletur, vt in c.quia vero, de ap4 pella.† tamen a ſententia iudicis declarantis, quem incidiſſe in pœnam legis bene poteſt appellari. vnde, cum in caſu

nostro fuerit appellatũ ad conseruatorem in facto, saltem ꝑ tali, non licuit comiti obtemperare iudici, cuius sententia, seu iurisdictio erat suspensa propter appellationis interpositionẽ; cum executor non debeat parere mãdato euidenter iniquo, vt no. in c. pastoralis. §. quia vero. de offi. dele. debet. n. iudex secularis impendere brachium suũ ad petitionẽ iudicis ecclesiastici, quãdo imploratur secũdum Deum, nõ autem iniustè, & in alterius iacturam, vt dicit tex. in c. 1. de off. ord. in fi. & ibi per Doct. Et ꝙ iniuste episcopus processerit, patet vltra prędicta ex sententiis in huiusmodi causa prolatis, vt supra dicitur in descriptione thematis. Ad prędicta facit vnum notabile dictum Bar. in l. iuste possidet. ff. de acq. poss. vbi dicit, quem nõ excusari a delicto ex præcepto iudicis, seu decreto, si iudex non rite processit. Non ergo excusatur comes ex præcepto cõseruatoris, pręsertim cum vidisset ciuitatẽ voluisse virtutem appellationis impedire per brachiũ suum. Quinimo præsumitur ex præterito eũ fuisse maligno animo, ar. in c. scribam, & quod ibi no. de præsump. Ex prædictis infertur ad decisionẽ vltimi principalis dubii, an contra dictum comitem potuerit miles intẽtare condictionẽ. l. si quis in tantam. C. vnde vi, modo ꝓdicto. Et omissis argumentis puto dicendum, ꝙ sic ex duplici capite. Primo ad primam inuasionẽ violenter factã. Nam licet quis putet rem esse suam, & sibi licere rem propria authoritate capere, nihilominus incidit in pęnã illius legis, vt in d. l. si qs in tãtam. & Inst. vi bon. rap. §. 1. Nec obstat, si dicatur, ꝙ cũ dictus miles prima authoritate dixisset sibi ius recipiendo possessionẽ prædictam, nõ debet amplius habere facultatẽ intentandi condictionẽ illius legis; cum videatur violentiæ vitium purgatũ, ar. in l. 2. C. quod met. cau. Ad hoc. n. respondetur, ꝙ dispositio illius l. si quis in tantã, prouidet circa duo, Primo, vt inuasor compellatur possessionẽ quam abstulit, restituere possessori; & in hoc illa lex non est pœnalis. Secundo, vt dominiũ illius rei amittat, si erat dominus, sin autẽ est, compellatur illarũ rerũ æstimationẽ reddere; & in hoc illa lex est pœnalis; vnde licet sit menti illius legis satisfactum per recuperationem possessionis, cum nõ possit, nec debeat amplius cõpelli ad possessionẽ restituẽdã, ex quo recuperata extitit, tamẽ remanet dispositio illius l. quoad secũdã partẽ pœnalem, vt in pœnã violentiæ perdat dominiũ illius, si erat dominus, alias delictũ violẽtię remaneret impunitũ. Nõ. n. fuit comes in aliquo punitus ex recuperatione possessionis ꝑ militẽ facta, cũ solum miles rẽ suã recuperauit q̃ iure recuperare potuit, vt supra probatũ est, & ꝑ hoc all. gl. mag. in d. l. si quis in tantã, parum ante sui finẽ, in ver. qđ si egi. quæ concludit, ꝙ si spoliatus egit primo tantũ ad rẽ, nihilominus superest actio ad pœnã, cum actione, nõ officio iudicis debeatur pœna illius legis. Et sic apertissimè vult, † ꝙ licet spoliatus sit ẽt in iudicio possessionem consecutus, nihilominus põt postea per se agere ad pœnã. l. si quis in tantã. fortius hoc dicendum in casu nostro, in quo non egit primo pro possessione dumtaxat recuperãda in iudicio, extra iudicium vtẽs iuris permissione, suam possessionem recuperauit. & hoc puto sine aliquo scrupulo de iure procedere; non. n. peccat, qui legis authoritate agit, vt in l. Graccus. C. de adult. & 24. q. 3. c. qui peccat. Ex secundo capite potest agi contra dominum comitem ratione violentiæ secunda vice allegatæ; quia, vt supra dixi, conseruator non rite, nec recte processit inuocando auxilium brachii secularis, pręsertim post appellationẽ interpositã, vt supra ꝓbatum est, & patuit etiam ex sentẽtiis postea latis: ergo comes incidit in pœnam illius l. si quis in tantam, etiam si fecit animo obediendi; quia tale præceptum non excusat a delicto, etiam si fecisset per imperitiam, vt no. dixit Bart. in d. l. iuste possidet, vt supra tetigi, & facit d. §. 1. Insti. vi bon. rap. Nam & ipse iudex procedendo non recte, tunc dicit de violentia, si eam intulit, vel inferi mandauit, vt in c. conquerente, de resti. spo. & in c. cum causa de offi. dele. & facit contra dictum comitem etiam quod supra tetigi. Et ita vt supra per me conclusum est, arbitror iuris esse, ego Nicolaus de Tudeschis abbas Monacensis, cameræ apostolicæ auditor, & domini nostri Papæ referendarius; meliori iudicio semper saluo.

CONSILIVM CI.

1. *Papa per suum priuilegium non intendit præiudicare institutioni beneficii, nisi hoc aperte exprimat.*
2. *Priuilegium non præiudicat compositioni prius factæ, de illa speciali mentione non facta.*
3. *Princeps si concessit alicui priuilegium cum aliquali reseruatione iuris alterius, valet.*
4. *Priuilegia omnia præiudicialia, sunt stricte interpretanda.*
5. *Præscriptio quadraginta annorum sufficit contra ecclesiam, citra Romanam, & nu. 9.*
6. *Præscriptio contra filium in rebus aduentitiis non currit, durante paterna potestate.*
7. *Præscriptio est stricti iuris, & tantum præscribitur, quantum possidetur, & non præscribitur tempore guerræ, & nu. 8.*
10. *Priuilegium Imperatoris valet quoad suos subditos.*
11. *Priuilegium recipit largissimam interpretationem contra priuilegiantem.*

IN quæstione, quę vertitur seu verti speratur inter monasteriũ sanctæ Crucis montis Analensis, Eugubinensis dięcesis ex vna parte, & fratres ordinis Cistercięsis ex alia super subiectione, seu statu monasterii sancti Bartholomæi de Campo regio eiusdem diœcesis; tria ad claritatem decisionis arbitror examinanda. Primo, nunquid per priuilegia exemptionis, & vnionis dicto monasterio sancti Bartholomæi concessa, sit præiudicatum iuri monasterii S. Crucis. Secundo præsupposito, ꝙ priuilegium nocumentum non attulerit ante tempus quadraginta annorum, an præscriptio habeat excludere ius, & actionem competentem dicto monasterio S. Crucis. Tertio, si talis præscriptio pręiudicet, an dictũ monasterium S. Crucis possit præscriptione centenaria se tueri vigore priuilegii Cęsarei, quod Papa postmodum ratum manere sanxit. Primũ ex ordine aggrediens, videtur primo, ꝙ per priuilegium Alexandri, per Gregorium postmodũ corroboratum sit iuri dictũ monasterii S. Crucis præiudicatum. sanxit. n. dictus Alexander, ꝙ dictum monasterium sancti Bartholomęi neque episcopo, neque abbati, neque denique cuique clericorum, seu secularium, sed sibi tãtũmodo, successoribusq; suis Romanis põtificibus de sua subiectione respondeat. Et adiecit post pauca, ꝙ si quispiã vel episcopus, vel abbas, vel quælibet persona contra huiusmodi nostræ constitutionis edictum per aliquam machinationem, subtilitatisque astutiam, præfatum sibi arrogauerit, vel subdiderit monasterio, & is qui dederit, & is qui male suscepit, vsque dum resipiscat, & quod male præsumptum est, reddat per authoritatem Dei omnipotentis, & beati Petri apostolorum principis, perpetuæ damnationis vinculo, & anathematis innodetur, &c. Cum ergo Papa, qui plenitudinem habet potestatis, vt in c. cuncta per mundum, & c. per principalem. 9. q. 3. exemerit dictum monasterium a subiectione episcopi, & abbatis, & cuiuscunque alterius personæ, quod cum potuisset facere, in dubium minime reuocandum est, vt in c. si Papa, de priui. lib. 6. facit c. dudum, & c. quamuis, de præb. eo. lib. ergo non potest monasterium S. Crucis aliquam subiectionem in dicto monasterio ꝓtendere. Si. n. pręiudicatur episcopo, cuius potestas est ordinaria supra monasteria, 18. q. 2. c. monasteria, & c. abbates. & c. si quis abbas, de relig. domi. c. cum dilectus, & c. venerabilis, cum similib. fortius debet pręiudicare abbati S. Crucis prætendenti aliqualem superioritatem, ex institutione dicti monasterii dumtaxat: dictus enim abbas solum prætendere poterat quatuor, scilicet confirmationem abbatis, item reuerentiam, & obedientiam, & certum annuum censum. Hęc enim quatuor dumtaxat reseruauit patronus tempore fundationis abbati monasterii sanctæ Crucis. facilius ergo debent tolli ista quæ sunt de iure speciali, & contra ius commune, quam potestas episcopi, quæ ordinaria est, & fauorabilis, & super plena subiectione fundata est. Sed nulli dubium, ꝙ episcopo præiudicetur, d. c. si Papa, & c. 1. de priuileg. lib. 6. & 16. q. 1. c. frater; multo magis debet præiudicare abbati, argu. in cap. dilectus, de offic. lega. Nec potest allegari surreptio, cum de abbate fuerit facta in priuilegio specialis mentio, quæ non poterat verificari nisi in iure speciali: cum de iure communi vnum monasterium non sit sub alio. d. c. monasteria. & no. in c. in præsentia. de probatio. Secundo adiuuat vnio nouiter facta per dominum Papam Martinum hodiernum in eo, quòd illud monasterium vniuit fratribus Cistercienfibus, subtrahendo dignitatem abbatialem; quod indubitanter facere potuit, vt in c. sicut vnire. de excess. præla. & in c. & temporis qualitas. 16. q. 1. præsertim cum vnio fuerit facta post dictum priuilegium, & post iura præscripta contra monasterium

sanctæ

sanctæ Crucis. præscriptio.n.omnem actionem præcludit, vt dicit tex.in c.ad aures.de præscr. Non ergo fuit npus mẽtionem facere de monasterio sanctæ Crucis, cum ipsius ius iam sublatũ erat per priuilegium Alexandri,& per præscriptionẽ quadragenariã. Sed his nõ obstantibus, contrariam sniam puto p̃ualere, vt s.per priuilegiũ Alexandri, vel vnio nis factæ p dominum Martinũ, nullum prçiudicium fuerit irrogatum iuri monasterii sanctæ Crucis. Moueor primo: q̃a de intentione principis est nunquam præiudicare iuri tertii, nisi de eo specialẽ faciat mẽtionẽ, vt in c. super eo, de offi. dele.& l.2.§.si q̃s a principe.ff.ne q̃d in loco publ.p̃sertim cum derogatur institutioni beneficii,& dispõni laicali, ne laici p hoc subtrahãtur a fundatione ecclesiarũ. Ad hoc q̃d no.gl.in cle. p literas, de p̃b.& q̃d no.per Doc.in c.cũ dilectus.de iu.patr. Sed in casu nostro, non facta fuit specialis mẽtio de iuribus competẽtibus monasterio sanctę Crucis; ergo talia priuilegia nõ obtinẽt firmitatẽ, in p̃iudiciũ illius monasterii. Nec obst.q̃ in priuilegio Alexãdri, seu Gregorii fuerit dictũ, vt nulli abbati subiaceat &c. q̃a ista nõ est sufficiens mẽtio, vt præiudicetur iuri monasterii: q̃a mẽtio dẽt esse specialis,& nõ ita generalis, vt in c.2.de do.& contu.& q̃d ibi no.p Doct.in c. cum dilecta. de rescr.& bonus tex.in c.bonę, de confir.vti.vel inuti.p̃sertim in casu nostro erat fiẽda specialis mentio, in quo illa iura erant debita monasterio sanctæ Crucis, ex primæua institutione monasterii,& dispositiõe laici patroni. † Nã Papa per suũ priuilegiũ non intendit p̃iudicare institutioni beneficii, nisi hoc apertè exprimat, vt in c.cum dilectus, de iure patro. facit opti.c. monasteria.15.q.7.& c.Eleutherius. 18. q̃. 2. potuit enim Papa in suo priuilegio intelligere de abbate, qui in certis religionibus vocatur pater Abbas, cui modicum præiudicium irrogatur: vnde non debemus præsumere, rationibus prædictis, Papã intellexisse per verba generalia de speciali dispositione patroni. Ad idẽ bonus text. in c.ex multiplici, de deci.vbi patet, † q̃ priuilegium non præiudicat cõpositioni prius factæ, de illa speciali mentione nõ facta, & in c. cum olim, de præscr.vbi priuilegium non præiudicat laudo lato ex cõpromisso; fortius non debet præiudicare institutioni beneficii, seu monasterii, de illa speciali mentione nõ habita. Secundo facit c. vniens. de præscrip. vbi tex. no. innuit, † q̃ si princeps concessit alicui priuilegium cum aliquali reseruatione iuris alterius, nõ valet priuilegium post modũ concessum super illis iuribus suis aliquali reseruatione prius facta, de illa non habita mẽtione: quia si Papa sciuisset illã reseruationem, non concessisset fortè sine illa, vt ibi notabiliter deciditur. ergo idẽ & fortius dicendũ in casu nostro, q̃ si Papa sciuisset, q̃ illa quatuor iura fuissent reseruata per patronum monasterii sanctæ Crucis, nunquam cõcessisset illam plenam exemptionẽ sine illorum iurium reseruatione: quoniã saltem de illis fecisset mentionẽ; pręsertim cum potuisset concedi exemptio cum illorum iurium reseruatione. quia illa iura non inducunt plenã subiectionẽ vt clare innuitur ex c.his quæ, de maio.& obed.& c.cum inter. de re iudi. vbi enumerantur multa iura inferentia pœnam subiectionis: & inter illa enumerantur obedientia, & reuerentia tanquam species. Tertio adducitur c.1.de constitu.lib.6.vbi dicitur, q̃ Papa per suam constitutionem nõ censetur velle tollere statuta, & consuetudines, cum in facto consistunt, nisi de eis fecerit mentionem. Ergo fortius idem dicendum in priuilegio, quod non emanat cum tanta moderatione, sicut ius commune, vt ibi no. Non ergo debet tolli statutum & ordinamentum factum in institutione monasterii per priuilegium Papæ, ex quo de illa non fuit facta specialis mentio. Quarto facit, quia Gregorius, seu Alexander voluit simpliciter derogare iuri monasterii sanctæ Crucis: quia dixit, q̃ hoc priuilegiũ exemptionis non deberet recedere a charitate S.Crucis, p̃ut in alio priuilegio dixerat. vnde credendum est, q̃ per illa verba voluit reseruare omnia iura competentia monasterio S.Crucis. non ergo reseruaret illi charitatem, si vellet sibi subtrahere cẽsum ab antiquo impositum, vel alia iura sibi reseruata, vt in dicto c.Eleutherius. facit c.quanto. de censib. Charitas est enim recta voluntas ab omnibus terrenis prorsus auersa, &c. vt in c.charitas, de pœni.dist.2.& in istis est fienda larga interpretatio, vt non præiudicetur iuri alterius sine causa, iuxta no.per Bar.in l.omnes populi.ff.de iustit.& iu. & l. non dubium.ff.de legib. facit.c.cum dilectus.de consue.& l.2.C.de noxa. & hoc idem & clarius in proposito nostro voluit Inno.in c.dudum. de priui. vbi dicit, † q̃ oĩa priuilegia præiudicialia stricte interpretanda sunt,& quantum potest, ad iuris consonantiam reducenda. ff.de vul.& pup.l. ex facto, & de deci.c.suggestum.& idem dicit in priuilegio exemptionis. quare ibi post multa concludit, q̃ nõ valet priuilegium exemptionis, non facta mentione de possessione alterius bona fide habita: licet in veritate non habeat proprietatem & idem firmauit gl.in c.2.de deci.lib.6. Fortius ergo dicẽdum in casu nostro, q̃ non valet priuilegium non facta mẽtione de possessione, seu proprietate monasterii S. Crucis. Et idem dicendum est per omnia quoad vnionẽ nouiter factã per dominũ Martinum. nam cum de prędictis non fecerit specialẽ mentionem non tenuit, cum per illam præiudicaretur monasterio S.Crucis, respectu confirmationis Abbatis; cũ per illã vnionẽ sit exempta, & suppressa dignitas abbatialis. Non ob. q̃d supra dictum fuit de præscriptione: q̃a statim respõdebitur in secũdo,& tertio dubio. Hęc quo ad primũ dubiũ, q̃ puto esse verissima,& indubitata,& satis patet responsio ad cõtraria superius formata. Ad secũdũ dubium; an saltẽ quadraginta annorum præscriptio præiudicet dicto monasterio S. Crucis; quia, cũ intra illud tempus nullam electionis de abbate factæ confirmationẽ fecerit, nec censurã receperit, nec reuerentiã, nec obedientiam habuit. Et videtur primo, q̃ sic. † Nã regulariter cõtra ecclesiã citra Romanã sufficit p̃scriptio quadraginta annorũ cũ bona fide, vt in c.de quarta,& c.illud, de pręscr. vbi ius cõe, vel p̃sumptio non est contra p̃scribentẽ, vt in c.1.eo.tit.lib.6.& pręscriptio quadraginta annorũ omnem prorsus actionẽ excludit, vt dixit tex.in d.c.ad aures, de p̃scri. Sed his nõ obstantibus puto in casu nostro sic dicẽdum, q̃ respectu iuris confirmandi abbatẽ in monasterio S.Bartholomæi, currat contra monasteriũ S.Crucis pręscriptio. ratio est inconuincibilis: quia p p reseruationẽ factã de ecclesiis collegiatis, præsertim de cathedralibus, & monasteriis per multos Romanos pontifices successiue non potuit Abbas S. Crucis pro tempore existẽs, ius sibi in hoc competens exercere. vnde, cũ fuerit impeditus impedimento iuris, nulla currit contra eũ præscriptio, vt in l.1.C.de anna.excep. & in l. in rebus. C.de iure dotium. vbi patet, † q̃ durante paterna potestate non currit contra filium præscriptio in rebus aduentitiis: quia non poterat illo tempore agere cum plena illarum rerum administratio pertineat ad patrem, vt in d.l.1. nec constante matrimonio currit præscriptio in iuribus dotalibus contra vxorem, quia non potest tunc agere, cum plena administratio pertineat ad maritum. d. l. in reb. & l. doce ancillam. C.de rei vend. Ad idem c.1.& c.4. de præscrip.& c.ex transmissa.e.ti.& c.quia diuersitatem. de conces.præb. in quib. iuribus patet, q̃ ecclesiæ vacanti, vel habenti prælatum inutilem ad agendum non currit præscriptio. Sed in casu nostro abbas sanctæ crucis pro tẽpore existens fuit impeditus quoad actum confirmationis, ideo nõ currit contra eum præscriptio. Remansit ergo hoc ius in habitu apud eum, licet interdictũ sit exercitium ad beneplacitum Papæ per reseruationis actum. nec Papa exercendo hoc ius cõfirmationis dr̃ præscribere, etiam si per mille annos hoc faceret, cum hoc faciat ex potestatis plenitudine. & hoc casu poterit intelligi dictum Spec. in ti. de præscrip. ver. illud. dum dicit, Papam non præscribere contra ecclesias inferiores, cum ipse iam sine pręscriptione sit vniuersalis dominus. Præterea in pręscriptione requiritur bona fides, vt s. credat illud ius ad eũ pertinere, ita quod exerceat credens iure suo vti, vt in c.si virgo.34.q.2. facit l. fi. ff. quẽadmodum seru. amit. no. Inno.d.in c.bonę.il 2.de postu. pręla. Sed dominus Papa actũ cõfirmationis exercuit,& exercet non de potestate ordinaria, sed absoluta per reseruationis actum,& scit q̃ de iure communi, & potestate ordinaria hoc ius pertinet ad inferiorem, licet possit concurrere in confirmationis actu cum ordinario, vt in c.2. & c.si a sede. de pręben.lib.6. ergo non potest in hoc allegari præscriptio ex p̃sona Papæ, nec cõtra abbatẽ S.Crucis qui non deprehẽdit in negligentia, cũ habuerit manus ligatas p reseruationes summorũ Põtificũ, vt iurib. superius alleg. Pręscriptio.n. est inducta principaliter in hodiũ negligẽtiũ; vt in l.1.ff.de vsuc.& 16.q.3.c.dilecto.§.põt, & ĩ casu nr̃o nulla negligẽtia reperit̃ ex parte abbatis S.Crucis. Nec ob. si dicat̃, q̃ fuit negligẽs in aliis, quia per hoc p̃scriptio non dẽt extẽdi ad iura, in quib. non fuit cõmissa negligentia, † q̃a pręscriptio est stricti iuris,& tantum p̃scribitur, quantum posside

tur, vt probatur in c. auditis. & c. cũ olim. de presc. & c. cũ cõtingat, de decimis. no. Bar. in l. i. §. si quis. ff. de iti. actuq; pri. & Inn. in c. dilectus. de capel. mona. ergo necessario concluditur, q vnio facta per dominum nostrum Martinum, supprimendo dignitatem abbatis sanctę Crucis, fuit tanquam surreptitia, ipso iure nulla: quia si fuisset informatus, q talis vnio redundabat in prȩiudiciũ monasterii sanctæ Crucis, nullo mõ vnionẽ fecisset, vel saltẽ nõ ita de facili: ergo talia suppressio habuit inducere surreptionẽ, vt I c. postulasti, & qđ ibi no. Host. de resc. quod dico procedere, etiam si Papa vnionẽ motu proprio fecisset: quia motus proprius, licet excludat surreptionem; non tamen firmat gratiã contra intentionẽ scribentis, qui in dubio nõ videtur velle præiudicare tertio, vt no. Io. An. in c. si motu proprio. de prȩb. lib. 6. & Cald. in c. cum dilectus. de iure patro. & Dom. de Rot. decisio. 105. facit l. secũda. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publico. & quod no. Inn. in c. dudum. de priuile. & gl. in c. secundo. de deci. lib. 6. Quinimò posset arrectari, q & respectu obedientię nulla cucurrerit præscriptio. q a licet potuerit abbas sanctę Crucis aliqua honesta præcipere, præsertim mores reformãdo abbatiæ sancti Bartholomæi, nõ tamẽ per hoc cõcluditur, q si non præceperit, cucurrerit præscriptio contra eũ, cum iste sit actus mere facultatis, & nõ necessitatis. non. n. fuit in institutione dictũ, vt abbas sanctæ Crucis exerceat cõtra abbatem sancti Bartholomæi iurisdictionẽ; sed q teneretur abbas sancti Bartholomęi ad obedientiã, & reuerentiã abbati sanctæ Crucis. Si ergo iste non obediuit, quia ille nõ præcepit, nõ per hoc est cõtra eum præscriptum; quia ex nõ vsu non inducitur consuetudo, vel præscriptio, ex quo non habet tacitum actum contra dispositionem iuris. vt no. per Io. An. in c. Ioannes. de cle. cõiu. & per Cy. in l. 2. C. quæ sit lon. cõsue. probatur in l. hæc aũt iura. ff. de ser. vrba. prædi. veluti libertatẽ altius tollendi in solo meo vsq; ad cœlum, nõ præscribam si altius non extuli, ex quo nihil est factum in contrariũ: quia iste est actus mere facultatis. & in actibus facultatis nõ currit præscriptio per nõ vsum, vt no. in iuribus prealle. & in c. ex parte Asten̄sis de conce. præben. & forte non occurrit casus, in quo haberet necesse pręcipere, arg. eorum, quæ no. Bart. in l. cum scimus. C. de agric. & censi. li. 11. Respectu vero reuerentiæ esset animaduertendũ, an subtraxerit abbas sancti Bartholomęi reuerẽtiã abbati sanctæ Crucis, quod difficile esset probare. Nam illa cõsistit in salutationis actu, vel per aliũ modum, per quẽ fit reuerentia secũdum modum patriæ. iuxta no. in c. his q. de maio. & obe. tota difficultas stat circa censum non solutum: q an sit completa præscriptio quadraginta annorum, multa debent cõsiderari, & nõ solus transcursus annorum. multa enim impediunt præscriptionis cursum, vt vacatio monasterii sanctæ Crucis. Nã tempus vacationis debet subduci de medio, vt in c. 1. & 2. de quarta. & c. auditis. de præscr. quæ iura habent locum etiam in ecclesiis inferioribus, vt no. Inn. in c. olim. il 1. de rest. spo.

8 Item tẽpore † guerræ non currit præscriptio, quando tanta est in loco hostilitas, q quis nõ redditur tutus, vt in c. ex transmissa. de psc. & qđ ibi no. Inn. idẽ in tempore mortalitatis; quia illa est Dei hostilitas, vt no. Bar. in l. naturaliter. ff. de vsuc. Item tempore schismatis, vt no. in c. cum nobis. de præsc. Intelligo si erant diuersæ obedientiæ, & ius nõ reddatur vni contra alterum. iuxta no. in d. c. ex transmissa. omnia enim tempora debent de tempore præscriptionis subduci, & si non remanet illis subductis tempus quadraginta anno. habet monasterium sanctę Crucis fundatam intentionem suam, vt c. auditis. de pręsc. si vero pręscriptio remaneret completa, debet aduertere an monasteriũ sancti Bartholomæi fuerit in bona fide in nõ soluendo censum, nã mala fides probatur, si erat fama in loco, q debebat dare censum monasterio sanctę Crucis, vel apparebat per aliquã scripturam existentẽ, vel hoc audiuerunt ab aliqua persona, cui verisimiliter credere debuerunt. per hęc. n. & similia probatur mala fides, vt notat Bar. in l. Celsus. ff. de vsucap. & si potest de his constare, impeditur præscriptio, per c. fi. de præscr. & per reg. possessor malę fidei, de reg. iu. lib. 6. Si autem nõ potest probari, ita q remaneat inconcussa præscriptio 40. annorũ, tunc est recurrendũ ad factũ. & vltimũ dubiũ, nunquid possit monasterium S. Crucis se tueri pręscriptione cẽtenaria, vigore priuilegiorũ Federici, & Henrici Imperatorũ, postea approbatorum per Papam Honorium IIII. Et videtur primo, q non: quoniam Imperatores non potuerunt priuilegiare monasteria in præiudicium fori ecclesiastici, vt no. Inn. in c. Imperatores. de testi.

9 † Cum ergo de iure ecclesia vtatur præscriptione 40. annorũ cõtra aliam ecclesiã, vt in c. de quarta. & c. ad aures. de pręsc. ergo nõ debet prodesse priuilegiũ Imperatorũ. facit c. dudũ. de deci. & c. ecclesia sanctæ Marię. de cõstit. & 96. dist. c. bene quidem. Nec obstat approbatio Honorii Papæ multiplici ex ratione. Primo, quia cõfirmatio in forma cõi facta parũ prodest: vnde nõ validat actũ nullũ, leg. & no. in c. quia diuersitatẽ, de conce. pręb. & c. fi. de confir. vti. dicitur. n. facta in forma cõi, & nõ ex certa scientia, quãdo nõ inseritur totus tenor rei confirmatæ, vel cum nõ apponitur clausula, ex certa sciẽtia rei cõfirmatę. vt no. in c. 1. & c. antepen. & pen. de confir. vti. sed in casu nostro non apponitur tenor in cõfirmatione illorũ priuilegiorũ, nec clausula ex certa sciẽtia. ergo &c.

10 † Pręterea priuilegiũ Imperatoris valet quoad suos subditos, vt l. cunctos populos. C. de sum. Tri. facit qđ leg. & no. in l. fi. ff. de iurisd. om. iu. & in c. a nobis. de sen. excom. ergo confirmatio valet quoad subditos. Sed his non obstantibus cõtrariũ arbitror. de iure procedere. Moueor principaliter, q a dominus Papa in suo priuilegio non fuit vsus verbo, cõfirmamus, & sic nõ põt dici, q fuerit confirmatio in forma cõi; sed vsus verbo, sancimus, per quod verbum non inducitur confirmatio, sed potius legis nouę editio, arg. in c. generali. de elect. lib. 6. hinc sanctio est nomen constitutionis canonicæ, vt no. gl. in cle. 1. de conce. pręb. in ver. sancimus. vnde ponderanda sunt verba Imperatoris, & verba Papę. Imperator enim simpliciter decreuit, q nulla pscriptio minor centenaria curreret contra monasterium S. Crucis. Nec restrinxit se ad personas seculares vel ecclesiasticas. Honorius vero superueniens sic inquit: Pręterea omnes libertates, & immunitates bonę memorię a Federico, & Henri. Imperatoribus vobis, & ordini vestro concessas, ratas, & gratas habentes, & eas futuris temporibus illibatas manere sancimus, &c. Quæ verba clarius luce demonstrant, q Honorius non simpliciter, & in forma cõi voluit cõfirmare; Imo principaliter disposuit, legẽ prius edẽdo. Nam qđ principi placuit legis habet vigorem. Insti. de iu. nat. gen. & ciui. §. sed quod principi. & omnia nostra facimus, quibus authoritatem nostram impartimur, vt in l. 1. C. de vete. iu. enucl. & bonus, tex. in simili in c. si apostolica. de præb. lib. 6. Vnde potior est nunc lex Papæ, quã Imperatoris. Pręterea videmus, q si lex ciuilis canonizatur per Papam, habet canonis vigorem, vt in c. in primis, & ibi bona gl. 2. q. 1. no. Doct. in c. 2. de rescri. fortios ergo dẽt dicti priuilegium habere vim canonis, cum Papa expresse sanxerit, vt illa illibata permaneant: & licet non expresserit quæ sint illę immunitates, tamen satis habẽtur pro expressis, ex quo Papa ad illa priuilegia se retulerit, vt in cap. auditis. de pręscrip. vbi bonus tex. in simili. & in l. pen. C. de sen. quę sine cert. quanti. in c. cum Bertholdus, de re iudic. hoc idem probatur per optimum simile. Nam a principio Imperator fuit, qui dedit priuilegium ecclesiis circa materiam pręscriptionis, vt in l. ñ. cum auth. quas actiones. C. de sacros. eccle. Postea peruenit ius canonicum, & illas leges approbauit in genere, vt in c. cũ nouis. cum si. de pscr. & per hanc approbationẽ habuerunt vigorem, etiam quoad forum ecclesiasticum, & inter ecclesias; & per hoc tollitur vnum motiuum, qđ allegatur contra monasteriũ sanctę Crucis, videlicet, q approbatio Papę nõ debet habere locũ cõtra ipsum Papam pręscribentem. Nam primo potest de directo negari, q hic Papa pręscripserit. nam subtractus cẽsus pręscribitur per monasterium sancti Bartholomæi, & non per Papam. vnde pręsupposito, q ecclesia sancti Bartholomęi per Papam esset exempta, tamen in suis iuribus, maxime cum agitur de pręscriptione annua, nõ gaudet priuilegio Romanę ecclesię, vt no. gl. in c. dilectus. de capel. monach. & in c. ad audientiam. de pręscr. per Docto. in c. cum nobis, eo. tit. & 6. q. 4. c. volumus. Item pręsupposito, & non concesso, q hic Papa pscripsisset, priuilegium per eum cõcessum debet habere locum indistincte, ex quo generaliter cõcessit.

11 † Nã priuilegiũ largissimã interpretationem recipit cõtra priuilegiantem, vt no. Bar. in l. beneficium. ff. de consti. princip. & Inno. in c. cum dilecti. de dona. & in c. olim. de verb. sig. per Io. An. facit c. cum dilectus, de consuc. pro hoc illud sapientis est, Patere legem, quam tu ipse tuleris. Et quod quisq; iuris in alterum statuit, ipse debet vti eo, vt in c. cum omnes. de const. hoc aperte sensit do. Io. An. in c. cum nobis. de pręscr. vbi voluit, q Papa potest præscribere cõtra ecclesiã inferiorem;

ſeriorem; ſed ſpatio 40. annorum: & tamen illud tempus quadraginta annorum habet eccleſia ex priuilegio, & iure ſpeciali, per Papã approbato, ſeu inducto. Ergo idem dicendum in iſto priuilegio centum annorum: & hoc tenendum habito præſertim reſpectu, ꝙ præſcriptio eſt odioſa, & reſtringenda, vt in c. cum contingat. de decim. cum ſimi. Et hæc ſufficiant. Nec oportet aliter ad contraria reſpondere: quia ſatis remanent per prædicta ſoluta, & clara: & ita vt ſupra per me concluſum extitit, dico, & conſulo iuris eſſe. ego Nicolaus, de Sicilia Monacenſis Abbas, & Doctor, & in teſtimonium me propria mea manu ſubſcripſi, & ſigillum meum imprimi feci.

CONSILIVM CII.

1 *Præſtatio cenſus dicitur quædam ſeruitus.*
2 *Fama ſola ſufficit pro titulo, ad præſcriptionem complendam.*
3 *Confirmatio in forma communi facta, parum prodeſt.*
4 *Priuilegium imperatorum valet quoad ſuos ſubditos.*
5 *Sanctio eſt nomen conſtitutionis canonicæ.*
6 *Lex ciuilis ſi canonizatur per Papam, habet canonis vigorem.*

IN cauſa, quæ vertitur inter monaſterium ſanctæ Crucis montis Sauellanæ ex parte vna, & fratres Ciſtercien. ordinis ex alia, ſuper ſubiectione, ſeu validitate vnionis factæ cuidam monaſterio dictorum fratrum de monte ſancti Bartholomæi de Campo regio, ac etiam ſuper iuribus competentibus dicto monaſterio ſanctæ Crucis, in præfato monaſterio ſancti Bartholomæi: aliqua ſigilatim pro deciſione dictæ quæſtionis veniunt examinanda. Et primo, quæ iura poſſit prætendere monaſterium ſanctæ Crucis circa monaſteriũ ſancti Bartholomæi. Secundo præſuppoſito, ꝙ aliqua iura ſibi aliquo iure ſpeciali competant, an illis ſit derogatum per priuilegium Alexandri, per Gregorium Papam poſtmodum corroboratum. Tertio, ſi dictum priuilegium nõ obſtat, an ſaltem habet obſtare priuilegium vnionis per dominum Martinum hodiernum ſummum, & indubitatum Pontificem factæ. Quarto, & vltimo, an prædictis non obſtantibus, poſſit ſaltem allegari contra dictum monaſteriũ ſanctæ Crucis, ꝙ poſſit prætendere cenſum in aliquibus inſtrumentis ſuis contẽtum ſibi debitum a d. monaſterio ſancti Barth. Fuit etiam dictus cenſus ſolutus dicto monaſterio ſanctæ Crucis per tantum tp̃s, de cuius initii memoria non exiſtit. licet. n. per aliqua inſtrumenta producta per monaſterium ſanctæ Crucis, probentur plurimę pręſtationes dicti cenſus, tamen de initio præſtationis non apparet. Nam pagina illorum inſtrumentorum nullam fecit mentionẽ de initio præſtationis, ſed omnia videntur cõtinuata ſuper antiqua, & debita pręſtatione. Pręſcriptio aũt tanti tp̃is ſufficit ad pręſcribendũ cenſum, etiam nulla cauſa apparente: quia ex præſtatione tanti tẽporis pręſumitur cauſa, vt no. gl. 1. q. 1. c. nullus. & Hoſt. & Io. An. in c. peruenit. de cẽſi. & Bar. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſu. vel ſaltem negari nõ poteſt, quin per monaſterium ſanctæ Crucis probetur perceptio cenſus, ſaltem per 72. annos continuos: vt clare colligitur ex inſtrumentis productis per monaſteria, ac atteſtationibus quorundam teſtium ex parte monaſterii ſanctæ Crucis productorum. ex quo enim probatur principium, & finis, ac alia tẽpora ĩtermedia, reſultat iuris præſumptio, ꝙ in oĩbus annis intermediis monaſteriũ ſanctę Crucis fuerit in poſſeſſione percipiẽdi dictũ cẽſum, vt no. Bar. in l. Celſus. ff. de vſuc. & gl. in c. volumus. 17. q. 4. facit l. quicũq;. C. de apochis. li. x. pręſcriptio autẽ nedum 72. ann. ſed 40. currit contra eccleſiam. vt in c. de quarta. & in c. illud. & c. auditis. cum ſimi. de pręſc. Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ in pręſcriptione requiruntur bona fides, & titulus; cum pręſcriptio iſtius cenſus ſit contra ius commune; cum de iure communi vnũ monaſterium non teneatur pręſtare cenſum alteri monaſterio. ad hoc c. prim. de pręſcr. lib. 6. & quod ibi no. † Item pręſtatio cenſus eſt quaſi quędam ſeruitus. ergo bona fides non debet præſumi, cum quęlibet res pręſumatur libera; de quo per gl. & Bar. in l. 1. §. ſecundo. de itinere actuq; priua. per Cyn. & alios in l. prima. C. de ſeruitu. per canoniſtas in c. ſi diligenti. de foro compe. Ad hoc. n. reſponderi põt, & primo circa articulum bonę fidei. dico. n. ꝙ illa eſt præſumenda ex curſu longiſſimi temporis, licet poſſeſſio ſit contra ius; vt notanter voluit Inn. in c. 2. de in integrum reſti. facit quod no. Bar. in l. quæritur. C. vnde vi. & videtur probari in c. cum eccleſia Sutrina. de cauſa poſſeſſ. & proprietatis. Et in caſu noſtro non ſolum concurrit poſſeſſio longiſſimi temporis, ſed etiam adſunt multa alia argumenta, quæ per ſe ſufficerent ad præſumptionem bonæ fidei. iuxta notata per Bar. in dicta l. prima. C. de ſerui. dicunt. n. prædicti Doctores, ꝙ ſufficit probari aliquid, vt excludatur pręſumptio malæ fidei; vt puta q. a poſſeſſor audiuit dici a quibuſdam vicinis fide dignis, ꝙ ſibi competebat illud in ſeruitute: vel ſi erat fama de hoc in hoc loco, vel erant aliquę ſeruitutes. In caſu autem noſtro multa ſimilia argumenta concurrunt. Nam fama erat in loco, ꝙ monaſterium ſancti Bartholomæi erat ſubiectum, & cenſuale monaſterio ſanctæ Crucis, vt patet ex atteſtationibus quorundam teſtium.

Itẽ, quod eſt fortius, producitur modo quoddam priuilegium Innocẽtii ſecũdi, vbi narratur, ꝙ dictum monaſteriũ ſancti Bartholomæi ſpectat & ꝑtinet ad monaſteriũ ſanctæ Crucis. hoc. n. pręſtat pręſumptionẽ bonę fidei. Itẽ & q. a ex quo ſucceſſor in beneficio reperit eccleſiã in poſſeſſione percipiendi cenſum, probabiliter debet pręſumere, ꝙ ex iuſta cauſa eccleſia poſſidet. iuxta nota. per glo. & Doctores in c. de quarta. de pręſcriptio. & per Dyn. in regula, poſſeſſor. de regulis iuris. lib. 6. multaque alia ad pręſumptionem bonę fidei poſſent allegari, maximè no. per Doctores in c. ſi diligenti. & c. ſanctorum. & c. fin. de pręſcr. Sed prędicta luculenter ſufficiunt. Quoad articulum tituli dico, ꝙ ex parte monaſterii ſanctę Crucis ſatis potuerũt abbates, pro tempore ibi exiſtentes, pręſumere cenſum debitum vigore ſubiectionis. Solet enim cenſus pręſtari in ſignum ſubiectionis, vt in c. omnis anima. de cenſi. & in l. competit. C. de pręſcri. 30. vel 40. annorum. † Item ſola fama tituli ſufficit pro titulo ad pręſcriptionem complendam, vt notanter voluit Bar. in pręalleg. l. Celſus. ff. de vſucap. Et idem ibi dicit, quando de titulo habentur aliquę probabiles cõiecturę: vt puta, quia antiqui, & fide digni aſſerebant de titulo. vnde ẽt error probabilis circa titulum habetur pro titulo, vt eſt tex. no. in l. quod vulgo. ff. ꝓ emptore. Sed in caſu noſtro erat antiquitas: & adhuc viget fama, ꝙ illud monaſterium ſancti Bartholomęi erat immediate ſubiectum, & cenſuale monaſterio ſanctę Crucis. facit ad prędicta quod no. Hoſt. Abb. & Goffre. in c. dudum. de deciſ. vbi dicunt, ꝙ priuilegium confirmationis in forma communi pręſtat iuſtũ titulum pręſcribendi; & id ſentit Bald. de verbis narratiuis contentis in aliquo inſtrumento, in l. fi. C. ſi a non compe. iudi. Ad prędicta poteſt allegari ſingulare dictum Bal. in l. ſolent. ff. de offic. procon. vbi poſt multa concludit, ꝙ ſi longiſſimo tempore vna eccleſia ſolueret cenſum alteri, pręſumitur ſubiecta ei. ꝙd dictũ ſaltem procedit, quando cenſus pręſtatur in ſignum ſubiectionis, vel aperte; quia hoc ęſtimabitur, vel tacite: quia concurrunt in ſolutione aliquæ coniecturæ ſubiectionis. Nam indeterminata cenſus ſolutio arguitur, & certificatur ex circunſtantiis. ad hoc gl. no in l. cum quid. ff. ſi certum petat. facit quod legitur, & notatur in c. illud. de præſcrip. & in c. fin. de deſpon. impube. in quibus no. quod in ſimili no. in c. 1. de iudi. In caſu autem noſtro concurrunt coniecturæ ſubiectionis. Nam cum in illo priuilegio antiquiſſimo conceſſo eo tempore, quo monaſterium ſanctæ Crucis erat in maximo flore, diceretur ꝙ monaſterium ſancti Bartholomæi ſpectabat ad monaſterium ſanctę Crucis: & exprimitur inter alias eccleſias ſubiectas eidem monaſterio: ac etiam probantur inſtrumenta confirmationis multorum Abbatum monaſterii ſancti Bartholomæi facta per Abbates, ſeu pręlatos ſanctæ Crucis, non poteſt in ſolutione cenſus alia eſſe pręſumptio ſubiectionis; pręſertim cum fama loci haberet, ꝙ dictum monaſterium ſancti Bartholomęi erat ſubiectum, & cenſuale monaſterio S. Crucis. & ad prędicta videtur tex. ſecundum cõmunem lecturam Docto. in c. fi. de cauſa poſſeſ. & proprie. vbi patet, ꝙ per probationem perceptionis cẽſus probatur poſſeſſio ſubiectionis. quod intelligo modo prędicto, quando concurrunt aliquæ coniecturę, ꝙ ſolutio cenſus ſit poſſeſſio ſubiectionis, ſicut contigit in caſu noſtro, vt patet ex prędictis. Facit etiam ad hoc dictum Bart. in l. cum de in rẽ verſo, in fi. ff. de vſuc. vbi dicit, ꝙ ſi cõtemplatione alicuius rei quis fecit aliqua, quę ſolent fieri per vaſallũ, pręſumitur vaſallus. Sed in caſu noſtro monaſteriũ ſancti Bartholomęi ſoluebat cẽſum monaſterio ſanctę Crucis pro illo monaſterio ſancti Bartholomęi. Item petebat confirmationes Abbatum, ab illo monaſterio Sanctę Crucis. ergo pręſumitur

tur solutio facta ratione subiectionis. Et per prædicta potest nouiter inferri, ꝙ monasterium sancti Bartholomæi sit subiectũ monasterio sanctæ Crucis. Nam præscribendo cẽsum ratione subiectionis videtur præscripta ipsa subiectio, vt legitur, & notatur in d.c.fi.de cau.posses.& proprie. & facit qđ supra dixi post Bal. Ad idem facit optimè quod legitur & notatur in c.1.de reli.dom.vbi patet, ꝙ per exercitiũ vnius iuris episcopalis præsumitur debitum aliorum iuriũ, alio non existente in illorum possessione. Sed in casu nostro nõ probatur, ꝙ aliquis fuerit in possessione subiectionis dictis tẽpibus, præter abbatem sanctæ Crucis. Ergo per pręstationem census, & per exhibitionem cõfirmationis, iuncto priuilegio Inno.secundi pręal.satis probatur, ꝙ monast.sancti Bartholomæi sit subiectum monasterio sanctæ Crucis.

Ex his etiam infero ad ius & potestatem confirmandi electum in abbatem in monasterio sancti Bartho. Nam dico, ꝙ ius tale pertinet ad monast. sanctæ Crucis, seu ad abbatem ipsius monasterii pro tempore existentem. Primò probatur ex eo, ꝙ monast.sancti Barth.est immediate subiectum monaste. sanctæ Crucis, vt patet ex prædictis; ergo confirmatio abbatis debet ad abbatem sanctæ Crucis pertinere tanquam ad superiorem immediatum. Præterea probatur specificè possessio iuris confirmandi per tanta tẽpora, quæ sufficiunt ad præscriptionem complendam. probatur enim possessio 67.ann.vt patet ex instrumẽtis productis pro parte monasterii sanctæ Crucis. Et quanquam posset dici, ꝙ instrumẽtum confectum anno Domini 1240. nõ probet plene possessionem iuris confirmandi, quia illud instrumentum fuit confectum duntaxat ad petendam confirmationem ab abbate sanctæ Crucis, qui illam electionem confirmauit, & per consequens ꝙ ex tunc fuerit in possessione iuris confirmandi. Ad hoc enim potest respõderi, quòd obiectio illa procederet, nisi cõcurrerent aliæ pręsumptiones. Sed in casu nostro concurrunt aliæ probationes super subiectione, de quibus supra. Item non est verisimile, ꝙ capitulum S.Barthò.constituisset procuratorem ad petendum confirmationem electionis eorum ab abbate S. Crucis, nisi dictus abbas fuisset in possessione iuris confirmandi, cum non præsumatur quis abiicere suum ius, vt l. cum de indebito.ff.de proba.& in c. super hoc. de renun. Item hoc non solet contingere, ꝙ quis petat confirmationem ab eo, qui non est in possessione confirmandi. & valet argu. a communiter accidentibus, vt legitur & notatur in cap.1.de cle.non residen. Et ex prædictis concludo circa primum, ꝙ monast.S.Crucis potest de iure prætendere in monasterio Sancti Bartho.sibi competere plenam subiectionem, & specificè ius confirmandi electiones abbatis dicti monasterii, ex præstatione dicti census. Venio ad secundum dubium, scilicet, an per priuilegium Alexandri fuerit derogatum iuribus competentibus monasterio S.Crucis. & primo videtur ꝙ sic. disposuit enim dictus Alexander, ꝙ monasterium S.Bartholomęi, neque abbati, nec denique cuiquam clericorum, seu secularium, sed sibi tantummodo, successoribusq; suis Romanis Pontificibus de sua subiectione respondeat. Et adiecit post pauca, si quispiã vel episcopus, vel abbas, vel quælibet magna paruaque persona cõtra huiusmodi nostræ constitutionis edictum per aliquam machinationem, vel subtilitatis astutiã priuatam sibi derogauerit, vel subdiderit monasterio, & is qui male susceperit, vsque dum resipiscat, quod malè præsumptum est, reddat per authoritatem Dei omnipotentis, & Beati Petri Aposto. principis ꝑpetuæ damnationis vinculo anathematis innodetur &c.

Cùm ergo Papa, qui plenitudinem habet potestatis, vt in c.ad honorem.de autho.& vsu pal.& c. cuncta per mundum.& c.per principalem.9.q.3.exemerit dictum monasterium a iurisdictione Episcopi, Abbatis, & cuiuscunque alterius personæ, quod eum potuisse facere in dubium minime reuocandum est, vt in c.si Papa.de priuileg.lib. 6. facit c. 2. & c. dudum. & c.quamuis eodem lib. ergo non põt monasterium sanctæ Crucis aliquam subiectionem in dicto monasterio prætendere. Si enim præiudicatur episcopo, cuius potestas est ordinaria, etiam super monasterio; 18. q. 2. c. monasteria, & c.abbates.& c.si quis abbas.& c.cũ dilectus. & c.cum venerabilis.de relig.domi.fortius debet præiudicare abbati sanctæ Crucis prætendenti superioritatem in dicto monasterio de iure speciali, arg.c.dilectus.de offic.de lega.& in auth.multomagis. C. de episco. & cleri. Secundo aggrediendo pariter tertium dubium, adiuuat vnio nouiter facta per D.Martinum Papam hodiernum, eo ꝙ illud monasterium vniuit fratribus Cistercien. subtrahendo dignitatem abbatialem. quod indubitanter facere potuit, vt in c.sicut vnire, de exces.præla.& in c.& temporis qualitas. 16.q.1. Sed his non obstantibus sententiam puto præualere contrariam, ꝙ per priuilegium Alexandri, vel vnionẽ factam per D.Martinum nullum præiudicium fuit irrogatum iuri monasterii S.Crucis. Moueor primo, quia de intẽtione principis est nunquam præiudicium facere iuri tertii, nisi de eo specialem mentionem faciat, vt in c. super eo. de offic.delega.& in l.2.§.si quis a principe.ff. ne quid in lo. publ. Sed in casu nostro non fuit facta specialis mentio de iuribus competentibus monasterio S. Crucis; ergo talia priuilegia non obtinent firmitatem in præiudicium illius monasterii. Non obstat, quod in priuilegio Alexandri, seu Gregorii fuerit dictum, vt nulli abbati subiaceret &c. quia ista non est sufficiens mentio, vt pręiudicet iuri monasterii; quia mentio debet esse specialis, vt in c.2.de dolo & contu. quod ibi no.per Doct.in c.cum dilecta.de rescrip.& bonus tex.in c.bonæ.de confir.vti.potuit enim Papa in suo priuilegio intelligere de abbate, qui in certis religionibus vnitis vocatur pater Abbas, cui per illam exemptionem modicũ pręiudicium generabatur. secus autem dicendum respectu iurium prędictorum competentium monasterio S.Crucis, cum, si illa exemptio valeret, magnum præiudiciũ generaretur dicto monasterio S.Crucis. Secundo adducitur c.1. de constitu.lib.6.vbi dicitur, ꝙ Papa per suam constitutionem non censetur velle tollere statuta, & consuetudines, cum in facto consistant, nisi de eis fecerit mentionem, ergo fortius idem dicendum in priuilegio, qđ minimè emanat cum tanto cõsilio, sicut ius commune, vt ibi no. Tertio facit, quia Alexãder noluit simpliciter derogare iuri monasterii S. Crucis sed: dixit, ꝙ per hoc priuilegium exemptionis non deberet recedere a charitate monasterii S.Crucis, vt in alio priuilegio dixerat. vnde credẽdum est, ꝙ per illa verba, voluit reseruare omnia iura specialia competentia monasterio S.Crucis. non enim reseruaret illi charitatem, imò recederet a charitate, si vellet sibi subtrahere iura competentia. facit c.quanto.de censi.& c.charitas.de pęn.dist.2. & in hoc est fienda larga interpretatio, ne præiudicetur iuri alterius sine causa, iuxta no.per Bar.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iure.l.non dubium. C.de legi.ca.cum dilectus. de cõsue.& l.2.C.de noxa. facit quod no.Inn.in c.dudum. de priuileg.vbi dicit, ꝙ omnia priuilegia pręiudicialia strictè sunt interpretanda, & quantũ fieri põt, ad iuris consonãtiã reducenda. ff. de vulg.& pup.l.ex facto.& de deci.c.suggestũ. Et idem ibi dicit de priuilegio exemptiõis. Eademq; cõclusio fienda est per oĩa respectu tertii dubii, scilicet quoad vnionem nouiter factam per D.Martinum. Nam cum de prædictis iuribus competentibus monasterio S. Crucis non faciat specialem mentionem, non tenuit tanquam surreptitia, cum per illam vnionem præiudicaretur monasterio S. Crucis, tam respectu subiectionis, quam respectu confirmationis abbatis: cum ꝑ illam vnionem sit adempta, & sãspẽsa dignitas abbatialis, & ꝑsertim sine aliqua dubitatiõe corruit dicta vnio; q̃a negari nõ põt, q̃n monasteriũ S.Crucis saltem habeat possessionem iuris confirmãdi abbatem, licet exercitium fuerit sibi & aliis prælatis interdictum per reseruationes summorum Pontificum. cum ergo abbas S. Crucis esset in possessionẽ tẽpe illarũ reseruationũ, ergo & nunc est in possessione, cum nõ defecerit pro eo, quominus suam possessionem continuaret. Nam non valenti agere nõ currit præscriptio, vt in c.quia diuersitatem.de concess.pręben.& in l.1.C.de anna.excep. Et per consequens clare colligitur, qđ priuilegium vnionis non valuerit; quia non fecit mẽtionẽ de possessione S.Crucis bona fide habita, vt expressè voluit Inn.in c.dudum.de priuileg.& gl.in d. c. 2. de decim.lib.6. Circa vero vltimum dubium, nunquid saltẽ per præscriptionem sit derogatum iuribus competentibus monasterio S.Crucis, cum iam sint elapsi 40. anni & vltra, ꝙ nullum ius subiectionis exercuerit in monasterio S. Bartholomęi; & certè respectu iuris confirmandi dicẽdum est, ꝙ non potest monasterium S.Crucis notari aliqua negligẽtia propter vim reseruationum, vt supra dixi. Sed de aliis iuribus potest dubitari. Et nũquid monasterium S. Crucis possit se tueri pręscriptione centenaria vigore priuilegiorũ Federici & Henrici Imperatorum postea approbatorum per Papam Houorium IIII. & videtur primo, ꝙ nõ; quia

Impera-

Imperatores non potuerunt priuilegiare monaſterium in præiudicium fori eccleſiaſtici, vt no. Inn. i c. nuper. de teſti. cum ergo iure canonico cautum ſit, vt nulla eccleſia poſſit ſe rueri præſcriptione 40. anno. contra aliam eccleſiam, vt ĩn c. de quarta, & c. ad aures. de præſcr. ergo non debet prodeſſe priuilegium Imperatorum, facit c. dudum. de deci. & c. eccleſia S. Mariæ. de cõſti. & 96. diſt. c. bene quidem. Nec 3 obſtat approbatio Honorii Papæ multiplici ratione. †Primò, quia confirmatio in forma communi facta parum prodeſt. vnde non validat actum nullum, vt le. & no. in c. quia diuerſitatem. de conceſſ. præben. & c. fi. de confir. vti. dicitur autem facta in forma communi, & non ex certa ſciẽtia, quãdo non inſeritur totus tenor rei confirmatæ; vel cùm nõ apponitur clauſula, ex certa ſcientia, vel aliter non appareat de certa ſcientia rei confirmatæ, iuxta no. in c. 1. & c. antepen. de confirm. vti. Sed in caſu noſtro nõ apponitur tenor in confirmatione illorum priuilegiorum, nec clauſula, ex 4 certa ſcientia, ergo &c. †Præterea priuilegium Imperatorum valet quoad ſuos ſubditos, vt l. cunctos populos. C. de ſumma Tri. & facit quod le. & no. in l. fi. de iuriſdic. omn. iudi. & in c. à nobis, de ſenten. excom. ergo confirmatio valet ſolùm quoad ſubditos. Sed his non obſtãtibus contrariũ arbitror de iure procedere. moneor principaliter, quia dominus Papa in ſuo priuilegio non fuit vſus verbo, confirmamus; & ſic non poteſt dici, ꝙ confirmatio fuerit in forma communi, ſed vſus fuit verbo, ſancimus, per quod verbum non inducitur confirmatio, ſed potius legis nouę edi-5 tio, arg. in c. generali. de elect. li. 6. †Hinc ſanctio eſt nomẽ conſtitutionis canonicæ, vt no. gl. 1. diſt. in ſumma. ſic dicimus in verbo, cenſemus, quod eſt noui iuris inductorium, vt no. gl. in clemen. 1. de conceſ. pręben. in verbo. cenſem⁹. vnde ponderanda ſunt uerba Imperatorum. Et ipſe Imperator ſimpliciter decreuit, vt nulla præſcriptio minor centenaria curreret contra monaſterium ſanctæ Crucis, nec reſtrinxit ſe ad perſonas ſeculares, vel eccleſiaſticas. Honorius verò ſuperueniens inquit, & præterea oẽs libertates, & immunitates à diuæ memoriæ Fede. & Henrico Imperatoribus nobis, & ordini veſtro conceſſas, ratas, & gratas habemus, & eas futuris temporibus illibatas manere ſancimus, &c. Quæ verba clariùs luce demonſtrant, quòd Honorius non ſimpliciter & in forma communi voluit cõfirmare, imo principaliter diſpoſuit legem priuatã edendo. Nã quod principi placuit, legis habuit vigorem. Inſti. de iure natu. gen. & ciui. §. ſed quod principi, & oĩa noſtra facimus, quibus authoritatem noſtram impartimur, vt l. 1. C. de vete. iu. enucl. & bo. tex. in ſimili in c. ad apoſtolicæ. de ꝑben. li. 6. vnde potior eſt nunc lex Papę, quàm Imperatoris.

6 †Præterea videmus, ꝙ ſi lex ciuilis canonizatur per Papam, habet canonis vigorem, vt in c. in primis. & ibi bona gl. 2. q. 1. no. Doct. in c. 2. de reſcri. fortius ergo debet dictũ priuilegium Imperatorum habere iura canonis, cum Papa expreſſe ſanxerit, vt illa illabata permaneant. & licet nõ expreſſerit, quæ ſint illæ immunitates, ſatis habentur ꝓ expreſſis, ex quo Papa ad illa priuilegia ſe retulit, vt in c. audi tis. de pręſcri. vbi bonus text. in ſimili, & l. penul. C. de ſentent. quæ ſine certa quantita. & in c. cum Bertoldus. de re iudica. hoc idem probatur per optimum ſimile. Nam à principio Imperator fuit, qui dedit priuilegium eccleſiis circa materiam pręſcriptionis, vt ĩ l. fi. cum auth. quas actiones. C. de ſacroſan. eccle. Poſtea ſuperuenit ius canonicum, & illas leges approbauit in genere, vt in c. cum nobis. de præſcri. & per hanc approbationem habuerunt vigorem etiã quoad forum eccleſiaſticum, & inter eccleſias, & per hoc colligitur vnum motiuum, quod allegatur cõtra monaſteriũ S. Crucis, videlicet, ꝙ approbatio Papę nõ deberet habere locum contra ipſum Papam præſcribentem. nam primo poteſt de directo negari, ꝙ hoc Papa præſcripſerit. Nã ſubtractio cenſus preſcribitur per monaſterium Sancti Bartholomei, & nõ per Papam. vnde præſuppoſito, ꝙ eccleſia ſancti Bartholomæi eſſet exempta, tamen in ſuis iuribus, maximè cum agitur de præſcriptione annua, non gaudet priuilegio eccleſię Romanę, ut no. glo. in ca. dilectus. de capel. monach. & in c. ad audientiam. de pręſcri. Docto. in ca. cum nobis, eodem tit. & 16. q. 4. c. volumus. Item pręſuppoſito, & nõ cõceſſo, ꝙ hic Papa pręſcripſiſſet, attamen priuilegium per eum cõceſſum debet habere locum indiſtinctè, ex quo generaliter cõceſſit. Nã priuilegium largiſſimã interpretationem recipit contra priuilegiantẽ, vt no. Bart. in l. beneficium. ff. de cõſtitu. prin. & Inno. in c. cum dilecti. de do. & c. cum olim. de uerb. ſig. ut per Io. An. facit ca. cum dilectus, de cõſuetud. Pro hoc illud ſapientis eſt, patere legem, quam tu ipſe tuleris, & quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debet vti eo, ut in c. cum omnes. de cõſtitu. hoc aperte ſentit D. Ant. in c. cum nobis. de ꝑſcri. ubi voluit, ꝙ papa poteſt ꝑſcribere cõtra eccleſiam inferiorem, ſed ſpatio 40. anno. & tamen illud tempus quadraginta anno. habet eccleſia ex priuilegio, & iure ſpeciali ꝑ papam approbato, ſeu inducto. ergo idem dicẽdum in iſto priuilegio cẽtum annorum. & hoc tenendum habito pręſertim reſpectu, quòd ꝑſcriptio eſt odioſa, & reſtringenda, ut in c. cum cõtingat, de deci. cum ſimilibus. Et hęc ſufficiãt. nec oportet aliter ad contraria reſpondere, cum ſatis remaneãt per ꝑdicta ſoluta, & clara, & ita vt ſupra per me cõcluſum extitit, dico & conſulo iuris eſſe. Ego Nicolaus de Sicilia Monacen. abbas & decretorum Doctor. & in teſtimonium me propria manu ſubſcripſi, & ſigillum meum apponi feci, meliori iudicio ſemper ſaluo.

CONSILIVM CIIII.

1. *Statutum ciuitatis habentis imperium diſponens quoad ſubditos ſuos, vt rebelles patriæ ſuæ impune poſſint offendi, an valeat.*
2. *Delinquens in vna diœceſi, poteſt priuari omnibus beneficiis, etiam quæ habet in alia.*
3. *Ciuitas habens iura principis, poteſt ratione delicti publicare bona delinquentis ubicunque ſita.*

PLacet mihi ſecũda eximii Doctoris domini Benedicti cõcluſio, ꝓ qua vltra per eũ allegata, adduco authoritatem Bar. in l. infamem. in fi. de publ. iud. ubi dicit, ꝙ quælibet ciuitas nõ recognoſcens in ſe ſuperiorem, habet liberum populũ, & merum imperium in ſeipſa; & tantam poteſtatẽ habet in populo ſuo, quantam Imperator in vniuerſo. Ad hoc facit, quod legitur & notatur in l. hoſtes. ff. de capt. facit quod no. Bal. in l. decernimus. C. de ſacroſa. eccle. Et optimè facit quod leg. & no. in ca. per venerabilem, in verſi. inſuper, qui filii ſint legi. & per Inn. in c. cum P. Tab. de fide inſtru. & ca. cum te, de re iu. Sicut ergo rebellis Imperio perdit omnia iura ciuilia, quoad vniuerſum, vt uoluit Bar. in d. l. amiſſione. ff. de capi. dim. ita rebellis patriæ ſuæ habentis iura príncipis debet perdere omnia iura ciuilia, quoad totum, vt l. an pars. ff. pro de relic. facit quod notat idem Baldus in l. cunctos populos. C. de ſumma Tri. & Bar. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iure, & no. in d. c. per venerabilem. qui filii ſint legi. & in d. c. cum P. Secundò facit quod no. Io. And. 1 in addi. Spec. in tit. de cõſt. in 3. coll. vbi †dicit valere ſtatutum ciuitatis habẽtis imperium, diſponẽs quoad ſubditos ſuos, vt rebelles patriæ ſuæ poſſint impunè offendi, & occidi. quod videtur velle etiam Bar. in repetitione l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure. Si ergo poteſt talis ciuitas tollere vitam, & ſic nõ ſolùm quod ſibi ineſt à iure ciuili, ſed à natura, & hoc propter inobediẽtiam, ergo multo fortius poteſt tollere, q̃ ſibi inſunt à iure poſitiuo, vt eſt patria poteſtas, q̃ eſt de iure Romanorum, vt Inſti. de patria poteſtate, in prĩ. Nam in populo ſuo habet ciuitas plenam poteſtatẽ diſponendi citra, & contra ius poſitiuum, adeo quòd etiam principi reſeruata in ſignũ vniuerſalis dominii poteſt exercere, vt famæ reſtituere, illegitimum legitimare, tabellionẽ creare, & ſimilia, vt no. idem Bar. in d. l. infamẽ, & in l. 1. de aqua plu. arcen. & Inn. in præalleg. c. cum P. & c. cum te. & facit d. c. per venerabilem. Si enim exponit eum morti, & priuat eum omnibus bonis ſuis, non eſt veriſimile quòd velit relinquere filios ſibi ſubiectos in poteſtate ſua. arg. in l. nec in ea lege. ff. de adult. vbi dicit, quod qui occidere poteſt adulterum, multo magis poteſt, & fortiùs contumelia afficere, q̃d eſt minus. Tertio ad idẽ adduco l. minimè, & quod ibi no. Bart. ff. de relig. & ſump. fune. ubi patet, quod qui poteſt impunè offendi, & occidi ſecundùm formam ſtatuti, poteſt occidi etiam à filio. Si ergo filius poterat occidere iſtum patrem rebellem, non eſt præſumendum, quòd remãſit in patria poteſtate; cum ſecundum ius patriæ poteſtatis nõ poſſit eum, nedum occidere, ſed nec in ius vocare, vt in l. fi. C. de in ius voca. not. glo. Inſt. de pat. pote. quæ enumerat omnia iura patrię poteſtatis. Quartò probo per id, quod leg. 2 & nota. in c. poſtulaſti. de foro compe. †vbi patet, quòd delinquens in vna diœceſi poteſt priuari omnibus beneficiis quę habet etiam in alia diœceſi ab alio ſuperiore. Ratio, q2 titulus

titulus beneficii est in persona istius: unde cum persona ratione delicti efficiatur subiecta quo ad pœnam, seu sortiatur forũ loci illius, vbi deliquit, potest per illam personã puniri, & omnibus, quæ insunt personæ ipsius, priuari, vbicunque sint, licet executio fiat per aliũ. Ita dico ad propositũ, cum pater istius de quo quæritur, fuerit plenariè subiectus ciuitati suæ, potuit ciuitas disponere, & in personam suã, & in oĩa iura, quæ insunt suę personę. Patrię aũt potestatis ius inhæret suę personæ, cum sit quoddam priuilegium patribus a iure concessum. hinc est quod omnes gentes habent hoc ius patriæ potestatis, vt le. & no. Inst. de patria potesta. iuncta glo. in versi. Romanorum. nec moueat quẽ in contrariam sententiam, ꝙ hoc habeant parentes ab Imperatore; ergo nõ potest ab eis euelli sine ipsius authoritate. facit qđ nota. in simili de iure patr. dicit glo. no. in c. filiis. 16. q. 5. q̃ dicit laicum non posse illo iure priuari per Imperatorem, cũ illud habeat auctoritate canonis. Ad idem quod no. glo. in clemen. pastoralis. de re iud. in verbo, subiectę. Dico enĩ hoc non obstare, qnia ratione delicti, & domicilii, seu ciuitatis iste erat plene subiectus ciuitati suæ. Item quia hæc ciuitas, quo ad subditos suos, potest exercere iura Imperii, vt prædixi. Itẽ hic cessat ĩcapacitas à iudice. hinc dicit gl. no. in c. 1. de confir. vti. ꝙ ratione delicti potest quis priuari per episcopum beneficio, quod habuit à Papa. Quinto & vltimo adduco hanc considerationem: 3 † ciuitas habens iura principis, potest ratione delicti publicare bona delinquentis vbicũque sita, vt no. in l. 1. C. de bon. vac. li. 10. & ꝑ Bar. in l. cunctos populos, in fi. C. de sum. Tri. & in l. 2. ff. de iure fisci, & l. 1. de dam. infec. Ita pari ratione dicendum in patria potestate, & aliis, quæ in sunt personæ delinquentis de iure ciuili. nec Bar. opinio resistit huic conclusioni in ciuitate habente merum imperium. Et hæc sufficiant. Et ita dico, & consulo iuris esse, iudicio melius sentientis semper saluo. Ego Nico. de Sicilia Monacen. Abbas, & Doctor. & in testimonium me propria manu subscripsi, & sigillũ meũ imprimi feci, &c.

Casus consilij sequentis.

Consilium contra fratres de la Scala de contractibus eorum, & quales dicantur, &c.

Sed no. quòd hoc non est consilium domini Abbatis, sed fuit insertum, & ita reperi in alio libro ego Ludouicus Bologninus, qui nolui iam scripta tollere, aut aliorum sudoribus derogare, & eò maximè, cum iudicio meo, licet paruo, istud sit elegans consilium in materia sua.

CONSILIVM CIIII.

1. *Monachus debet deferre vestes monachales.*
2. *Monachus non habet velle, nec nolle.*
3. *Monachus an naturaliter obligari possit.*
4. *Monachi sunt mortui mundo.*
5. *Deportatus potest acquirere, & contrahere, post sententiam deportationis.*

PRo euidentia quęstionis ꝓpositæ sunt tria dubia discutienda, ex quorum determinatione apparebit decisio propositę q̃stionis. Primum, quales sint, & esse dicantur fratres dicti hospitalis, videlicet, an monachi, vel canonici regulares, an seculares, vel clerici, aut personæ ecclesiasticæ, liberi, an serui, & cuius vitę. Secundum pręsupposito in facto, ꝙ collegium fratrum dicti hospitalis fuerit & sit legitime approbatum, nunquid inter vnũ de dictis fratribus ex parte vna, & hospitale seu eius rectorẽ ipsius hospitalis, & collegii nomine ex altera obligatio aliqua cõntrahi possit, & quę sit illa. Tertium, nunquid per rectorem cum dicto collegio & c. possit ipsum hospitale obligari quoquo modo. Et si possit, quę & qualis sit illa obligatio contracta. Et capiẽdo primum, dico, ꝙ fratres dicti hospitalis non sunt monachi, nec canonici regulares: monachi nanque continere debẽt, circa ꝙ summus Pontifex dispensare non posset, vt in c. ad monasterium, in fi. de stat. mon. imò & omnes clerici ad castitatem astringuntur, vt in c. ut clericorum. de vita & hone. cleri. & de sen. excom. c. si concubinę. nec debent discurrere per mundũ vagabundi, nec per vicos & loca alia, & ciuitatem, vt in c. quanto. de of. or. quia sicut piscis sine aqua viuere non potest, sic nec monachus sine claustro, 16. q. 1. placuit il 2. semper quidem debet ducere solitariã vitam: dicitur enim monachus, à monos, quod est vnus, & acos, qđ est tristis; quia vnicus, & tristis debet in claustro manere. no. glo. in Auth. de monachis. §. hinc autem a nobis. in versicu. singulorum affectionem, & in l. decernimus. C. de epi. & c.e. 1 †Item monachus debet deferre vestes monachales, puta cucullam, & scapularium, no. in d. §. hinc autem in gl. in ver. vestem & est tex. hodie in clem. 1. de statu monach. nec debent in refectorio vllatenus carnibus vesci, etiam in natiuitate Domini, vt in c. fi. de obser. ieiunii. 2 †Item monachus non habet velle nec nolle, vt c. nolo. & c. non dicatis. 12. q. 1. & c. fi. de testam. li. 6. & c. fi. de sepul. e. li. 3 † Et monachis adeo deficit uoluntas, ꝙ fuerunt quidam in opinione monachum nec naturaliter obligari: ita firmauit Hosti. in summa de fideiusso. §. pro quo possit, & ver. & q. s. Hoc dictum nõ credo verum; cum putẽ monachum saltẽ naturaliter obligari, sicut dicimus de seruo. l. naturaliter. & l. si id quod. & ibi per Bar. ff. de con. indeb. cui seruo monachus ęquiparatur. ita dicit Inno. in c. cum olim. de priuile. quam æquiparationem Bar. allegat & affirmat in l. 1. & l. si seruus. & l. liber homo. & l. quod seruus. ff. de stipu. seruo. dicens illam materiã, & titulũ de stipu. seruo. hodie esse nullius, vel saltẽ modicę ytilitatis, nisi quia disposita in seruis habent locum in monachis, vt supra dixi. Et similiter non ipsi sunt regulares canonici, per iura & rationes pręallegatas. Regulares quippe cum monachis regulariter cõueniunt, maxime in talibus substanrialibus. Ideo dixit Nicolaus Papa, nõ putaui, ꝙ Abbas sit semotus à sanctorum consortio monachorum, vt de statu monac. c. quòd Dei timorẽ. & no. Host. in summa de regula. & ad quid teneãtur; & ꝙ supradicta de monachis, & regularibus nullo modo locũ habeant, nec reperiantur in dictis fratribus hospitalis, clare videmus singula ruminando. illi quidem continere debent, vt dixi; hi autẽ vxores retinere possunt secũ tñ deseruiendo ipsi hospitali. hoc supponitur in facto de fratre Structorio, qui suam tenebat, & tenuit vxorem, & post introitum hospitalis toto tp̃e suę vitę in certa domo simul cohabitãs cũ ea, quod est cõtra vnum de substantialibus regulę monachalis, & regularis, vt supra probaui. Item illi non discurrunt huc, & illuc etiam per ciuitatẽ; hi autem vadunt etiã per ciuitatẽ ꝓ libito voluntatis, vt in facto videmus. Itẽ illi deserunt vestes, de quibus supra; hi autẽ induuntur veste & vestibus illorum longè desormi, vt apparet ĩ facto. 4 †Itẽ illi sunt mortui mũdo, no. gl. in d. §. hic autẽ, & in Auth. de monach. §. 1. col. 1. & in d. c. non dicatis. ac etiam serui, vt 54. dist. c. multos. & no. in d. c. non dicatis. & supra probaui. hi autem nõ sic, vt liquido potest in facto apparere. Item dicti fratres hospitalis non sunt clerici. nullum. n. habent ordinẽ clericalem. Clericus quidẽ dr̃, quia sorte Dei, & qui de altari viuere debet. Nam cleros Grecè, Latine sors appellatur, & clerici ab institutione Romanę ecclesię in signum regni, quod in Christo expectatur, debẽt habere coronam. Hęc omnia probantur in duobus capitulis simul iunctis, videlicet in c. clericus. & in c. duo genera. 12. q. 2. Si bene respiciamꝰ, hęc non cõcurrunt in fratribus hospitalis. Nã de altari non viuũt, sed de redditibus hospitalis, nec altari inseruiunt, vt faciunt clerici. facit c. cùm secundum apostolum. de pręben. Nec habent coronã, vel abrasionẽ, vt apparet cuilibet intuenti. Et licet dederint sua hospitali, tamen possunt penes se multa habere in domibus hospitalis, etiam secundũ formã ordinamentorũ ipsius hospitalis. Dico autem hos fratres fore personas seculares, non religiosas, sed Deo deuotas, & ecclesiastiças dici posse; sicut dicimus de cõuerso nõ profitente, qui continere non tenetur, & est persona Deo deuota, non religiosa. Sic etiam dicimus de templariis, qui possunt arma portare, & exercitare; quod clericis est absonum. hoc habetur in d. c. duo sunt genera. 12. q. 1. in gl. 1. Et sunt personę deuotę, & ecclesiasticę dici possunt, non religiosę, vt eodem c. sic etiam dicimus de fratribus & sororibus tertii ordinis S. Francisci. Nam quamquam promittãt obedientiã, & habent regulam, & quendam viuendi modum a Roma. Ecclesia approbatum; non tamen sunt monachi, vel moniales, sed personę Deo deuotę, & seculares, nõ ecclesiasticę. vnde tales possunt contrahere matrimoniũ, & filii eorum postea nati possunt petere legitimam portionẽ ut plene habetur in c. ut lex cõtinentię. 27. q. 1. ubi oĩno vide gl. Et idẽ refert Bar. in l. semper. ff. de iure imm. & Ioan. An. in cle. 1. de religiosis domibus, vbi est bona glo. Et ꝙ re-

ctor dicti hospitalis, & alii fratres sint seculares, ostenditur inconuincibili ratione; quia constat, quod alicuius hospitalis non pōt esse rector religiosus, nisi illud hospitale curā habeat animarum, vt in cle. quia contingit, de relig. domibus, & hoc ibi firmat expresse Io. An. in gloss. in verbo, secularibus. vnde patet, q rector, & fratres dicti hospitalis sint seculares, cum ipsum hospitale non habeat populum, & curam animarum; nec sint fratres, vel saltem rector in ordinibus clericalibus constitutus. Et etiam hoc audio in facto verissimum, nec in contrarium est in facto proposito. Item dico, q sunt personæ liberę habentes velle & nolle, & quendam modum bonum honestum simul in eadem domo viuendi, quos Deo deuotos possumus appellare. Eorumq; collegiū quodam modo ecclesiasticum, si illud affirmamus à Romano Pontifi. expresse, vel tacite approbatum; quæ approbatio est necessaria; aliàs esset reprobatum. Casus est in ca. 1. de relig. domi. li. 6. & plene no. per Bar. in l. sodales, ff. de colle. illicitis. Nec obst. prædictis, q dicti, fratres, & præsertim frater Structotius dedicauerunt se, & sua promittendo obedientiam &c. vt apparet in themate præsupposito. Quia dico, quod cum dicti rector, & fratres non sint religiosi, sed seculares, vt dixi, dictus frater Structotius, vel alter profitē do in manibus dicti rectoris, vel alterius ex fratribus hospitalis solenne votum religionis contrahere non potuit; ita firmat Innocen. in c. porrectum. de reg. & Barto. & Bald. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccle. loquentes specifice etiā de hospitalariis. imò plus dicit Specu. in tit. de statu monac. ver. 19. Et etiam si fiat professio in manibus vnius monachi, vel alterius, quam abbatis, qui recipiens non recipiat nomine abbatis, q tunc fit dedicatio bonorum tantum, nō personæ. & pro hoc videtur casus in d. capitu. porrectum. dico autem, q licet non persona, tamen bona dicti talis fratris sic dedicantis se, & sua, sunt quo ad dominium in hospitale translata, etiam nulla eorum traditione secuta. l. fin. C. de sacrosan. eccle. & firmat Bar. in d. auth. ingressi. Item nō obst. quędam ordinamenta dicti hospitalis. Et primò id statutum, quo cauetur, & prohibentur fratres hospitalis quærere pro se; sed debent offerre rectori &c. Item aliud, quo cauetur, aliquem in fratrem dicti hospitalis recipi non debere, nisi hospitali offerat se, & sua; & si fiat secus, expelli debet, &c. quia supposita, vt dixi, approbatione dicti collegii de quo dubito, & mihi non apparet ex themate, vel productis; dico talia statuta non valere. Nam collegium approbatum statuit solum de spectantibus ad eorum iurisdictionem, & ad gubernationē rerum & bonorum ipsius collegii, non in præiudicium tertii, vel iurisdictionis superioris, vt est casus in l. 1. C. de mono. & no. per Barto. in l. sodales. de colleg. illici. & in sua repetitione l. omnes populi. Sed statuēdo super prohibitione contractus, vel subiectione personæ alicuius, vt seruus dicatur, non est de iurisdictione dicti collegii: imò vel spectat ad principem vel populum; aut alium à lege, vel à principe sic statuendi potestatem habentem. l. 1. C. non hec. habi. metro. li. 11. argu. dictæ authen. ingressi. & quod ibi no. Statuere enim talia, de quibus in dictis ordinamentis annotatur, nihil aliud est, quàm tollere illa, quæ sunt de manu principis, vt contractus, & inducere seruitutem, & tollere libertatem, quæ est de iure naturali, vt l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. debet enim tale collegiū, & quodlibet aliud, quando inuicem conueniunt, collegiatim cōuenire ad tractanda ea, quę spectāt ad collegium, non alia. ff. de iure immu. l. semper, §. quibusdam, aliàs punitur tale collegium. l. sub prætextu. ff. de extraordi. cri. Quis ergo dicet, per collegium hęc fieri posse? certè nullus. Pręterea seruitutem inuenio induci altero de quatuor modis, vel natiuitate, vt quia ex persona serua natus: vel captiuitate ab hostibus: vel quia quis vendidit se ad pretium participandum, vel per solenne votum religionis. hęc habentur in iuribus satis vulgaribus, quorum modorū hic non est ex illis. Quid plura? inuenimo deportatum posse contrahere, & acquirere, etiam post sententiam deportationis, postquam per sententiam omnia eius bona sunt publicata. ff. de testa. mil. l. neque. & l. deportati. & no. in l. 2. C. de bo. prof. Item cum hoc non posset fieri per pactum, & professionem alicuius de dictis fratribus; in manibus etiam rectoris, quem, vt dixi, reputo secularem: quamuis deuotum & ecclesiasticum; ergo nec per statutum hoc probatur, & no. in ru. C. de dec. decu. li. 11. Descendo ad secundum, & supposita approbatione dicti collegii, vt dixi, dico, q rector, & quilibet ex prędictis fratribus sit libera persona, & sic contrahere possit vt supra dixi, & probaui q inter dictum collegium, & hospitale ex vna, & quemlibet de fratribus dicti hospitalis, potest quęlibet & naturalis, & ciuilis contrahi obligatio, si inter eos fiat contractus alias de iure permissus. Ex cōtractu enim nascitur obligatio, & ex obligatione actio. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. Venio ad tertium & vlt. ad quod respondeo, cum rectores, & gubernatores hospitalis, tutoribus, & curatoribus æquiparentur, vt probatur in l. orphanotrophos. C. de epi. & cle. & ibi per Bal. & in d. cle. quia cōtingit, q sicut per tutores, & curatores contrahentes nomine pupillorum, vel adultorum, ipsi pupilli & adulti obligantur, l. si creditor. C. si tuto. vel curato. inter. ita per istos rectores hospitali obligatur; sicut dicimus in ecclesia, q obligatur ex contractu pręlati, si consensu capituli hoc fiat, vt in c. quod quibusdam, de fideiuss. & in c. 1. de depo. & quod ibi no. Ex quibus omnibus iudicio meo concludere possum, & concludo, tam de iure, quàm de ęquitate suadente: tamen submittens me correctioni cuiuslibet melius sentiē tis, dico, q dictum hospitale fuit tempore vitę ipsius fratris Structotii, ipsi fratri Structotio obligatum ad dictas res, & pecuniarum quantitates, eidem promissas per syndicum dicti hospitalis, ad hoc mandatum legitimum habentem: & q per dictum fratrem Structotium etiam omnia iura sibi competentia contra dictum hospitale, cedi potuerunt de iure dicto Ioan. de Mariscotis de Senis, de quo in themate fit mentio; quibus iuribus ipse Ioannes cessionarius potuit etiam postea uti contra hospitale prędictū. Et hęc sufficiāt. Deo gratias. Ego Vgolinus de Mariscalchis minimus inter iuris ciuilis Bono. Doct.

DE relicto ad pias causas qualiter probetur, & de competentia iudicis, & de legato pannorum. Sed nota, q hoc non est consilium domini Abbatis, sed fuit insertum, & ita reperi in alio libro ego Ludouicus Bolo. qui nolui iā scripta tollere, aut aliorum sudoribus derogare: & eo maxime, cum iudicio meo licet paruo, istud sit elegans consilium in materia sua.

CONSILIVM CV.

1 *Filius præsumitur ex quasi possessione filiationis.*
2 *Ratio dat esse testimonio in teste.*
3 *Pannorum appellatione quę contineantur.*

EX processu, & actitatis coram domino episcopo Cortonen. plura dubia oriuntur. Primū, circa competentiam iudicis, utrum fuit aditus competens iudex, necne. Secundum, an sit probatum legatum, attento numero testium, & inspecta forma, & causa legati, & qualitate personarum relinquentis, & legatarii. Tertium, an per relictum sic factum filię Pauli sit ꝓbata filiatio, uel quasi possessio filiationis. Quartum, an pręsupposito legato pannorum ualido, qui panni cedant legatario, & ueniant in legato. Et consideratis uerbis legati sit sufficienter facta probatio quo ad pannos peritos; & istud sit unum dubium. Circa primum, forma legati est causa iurisdictionis concedendi iudici ecclesiastico, qa dicit amore Dei, & sic ad pias causas, & pro anima, ut ff. de leg. 2. l. si quis Titio: facit Auth. ut cum de appel. co. §. si unū de prædictis. de sepul. c. 2. in glo. C. de sacrosan. eccl. l. illud hoc tamen casu causa intentata in libello operatur, ut iudicat negotium posse esse de iurisdictione ecclesiastica, & cognosci per iudicem ecclesiasticum, ut no. Innocen. de fo. cōpeten. in ca. cum sit. & ex modo agendi, & procedendi; qa proceditur secundum formam c. nouit. de iudic. in aliis causis iudex ecclesiasticus non esset competēs iudex, cum certę sint ad ecclesiasticum pertinentes, ut in c. nos inter alios, de purga. can. & in quęstione nostra. de hoc tamen temere disputatur, cum se iudicem competentem pronunciauerit, & non fuerit appellatum: & sic licet sit interlocutoria, ut in auth. habita. C. ne filius pro pa. de offi. dele. ca. significantibus, tamen transit in rem iudicatam, ut pars non possit contradicere. Circa secundum, licet iuris ciuilis norma solennitatem adhibuit ratione suspicionis, & fraudis euitandę, ut l. hac consultissima. C. qui test. fac. possunt, ut in omni ultima uoluntate, excepto testamento, quinque testes uoluerit adhiberi, ut C. de condi. indebi. l. fi. Iuris tamen canonici censura, quasi ius gentium imitans, aliter disponit, ut ca.

rela-

relatum. & c. cum omnes. de test. & ibi plene nota. similiter non insistendum circa numerum, & an illæ decretales habeant locum indistincte, an in terris ecclesię tantum, an vero cum relinquens sit in extremis constitutus; cuius iudicium circa solennitatem non ita arctatur, vt no. Bar. & alii. C. de sacrosan. ecc. l. i. Nam legatum ex hoc non arbitror esse inualidum; & dicitur esse factum relictum pro anima, siue ad pias causas, nisi esset color quæsitus, vt dixi, quod residet in arbitrio iudicantis; & coniecturæ verisimiles sunt adductę ex dictis testium, pauperem esse hunc legatarium ex qualitate artis, & pręsertim ex dicto vnius testis, dum dixit vidisse morari in hospitali, cuius degentis mora summa est paupertas. vt no. C. de mendi. valid. l. 1. & similiter filia eius, inspecta causa, maxime, vt pro dote. ff. de cond. inde. l. cum is. §. si mulier. ibi, pietatis causa, &c. Quo ad tertium, licet probatio filiationis sit satis difficilis, vt dicit glo. ff. de cond. & demon. l. Lucius, præsumptione tamen probatur, & est probatio sufficiens. ff. de his, qui sunt sui vel alien. iur. l. filium. C. de nup. l. si vicinis. de filiis presby. c. Michael. q̄a

1 † ex quasi possessione filiationis præsumitur filius. l. non nudis. & l. non epistolis. C. de probatio. nisi fieret probatio in contrarium; & ita dicit Barto. in l. 1. ff. de quæstionibus, vt tenet glo. in d. c. Michael. & no. in c. per tuas. de pro. facit ꝙ no. Iaco. But. in l. 1. ff. de prob. testimonium quidem Christophori est clarum, & probat. Item est dictum Hieronymi qui prima facie non videtur probare, cum per verbum, credo, asserat, & deponat. Sed certe imò probat attenta conscientia, quæ est in plus quam dictum. vnde dixit Doctor illustris dominus Bald. in l. conuenticula. C. de epis. & cler. ꝙ vbi testis in dicto minus probat, sed in ratione probat efficacius, ꝙ semper attenditur ratio.

2 † Quia in teste ratio est quæ dat esse rei, idest testimonio, vt no. de testi. c. solum. facit quod no. ff. de acqui. poss. l. si is, qui animo; & sic quasi possessio filiationis est probata. Et alii testes probant adminicula, & intentionem agentis, quę o nam plurimum habēt adiuuare. Sic dicit litera in simili, de success. ab intest. cap. si.

Sed restat videndum; & istud est quartum, qui panni veniant in legato. dicit. n. ꝙ legabat pannos suos lini & lanæ. Nec est discutiendum de reuocatione erroris, quia sufficiēter constat errorem probatum. Et similiter non insistendū an fuerit sanæ mentis tempore dicti relicti per no. in l. furiosum. C. qui testamenta facere possunt. 12. q. 3. c. in dictis hominum, de success. ab intest. c. fi. ff. de condi. inst. l. quidam, in fin, cum simili. Respondeamus igitur ad quartum. Et circa hoc dicit Bar. in l. diuus. ff. de bo. dam.

3 † ꝙ appellatione pannorum continentur ea, quibus quis induitur; non aūt veniunt pāni non apti ad vsum hominis, & qui sint venales: vnde de facto respondit, ꝙ cum quidam legasset alicui omnes pannos suos lanę & lini, & haberet illic aliquas petias panni lini causa faciendi pannos lineos ad vsum, & in legato veniunt; aut contrectantur venales, & non veniunt, vt l. pediculis. §. item cum queritur, de au. & argen. leg. in dubio debet videri, quantum sibi expediat pro vsu illius anni, & istud cedit legato. aliud videtur esse venale, vt l. cū queritur. §. lana, de leg. 3. loqnitur ergo Bar. quando ille petię panni non erant ad vsum hominis aptę, nec habebat testator illos pannos vendendi causa, sed ad vsum. Quo ad quintum, an probatio sit sufficiens circa pānos petitos, & videnda sunt ca. 27. & depositiones testium super ipsis, q. fuerunt quatuor. s. Siluester, Bar. ser Antonius Andruśū, & ser Anto. Angeli. Et iste vltimus nihil probat: alius autem testis refert se ad iuramentum confectum manu ipsi⁹ testis; alii duo probant de quibusdam, sed non de omnibus, vt ex ipsorum depositionibus dilucide potest apparere. Et ex supradictis cōcludo primò legatum factum de 25. li. filię Pauli, cum casus euenerit nuptiarum, vel etiam similiter, & legatum pannorum probatum esse. Et in probationibus supplementum potest deferre iudex iuramentum, cum fuerit petitum. Sed qui panni sint probati, diligens scrutator ex depositione testium super 27. articulo poterit indagare; & ita, vt suprascriptum est, dico, & consulo ego Dionysius, domini Nicolai de Barig. minimus vtriusque iuris Doctor: & ad fidem me subscripsi, & sigillari feci, sententia potiori semper salua, iuxta l. Claudius Fœlix. ff. qui po. in pig. habe.

Contra fraudem gabellę, & de data licētia &c. Nec istud est consilium domini Abbatis, sed quia ita incertum reperi ego Ludouicus Bologninus, statui non mutare iam scripta, & istorum patrum honori derogare; & eo magis, cum illud quod non mutatur, cur stare prohibet? l. sancimus. C. de testa. cum sim.

CONSILIUM CVI.

1 *Fur si furtum commisit, & dominus rei furtiuę dicit rem subtractam de sui voluntate, & sic furtum non fuisse commissum, nihilominus fur tenetur pœna §. recte*

2 *Respondens facile in dubiis quęstionibus contra fiscum, non delinquit.*

Visa quadam inquisitione formata per ser Bar. notarium damnorum datorum terrę Lucignani contra Ioan. Bondi, & Ciregiolam, & responsionibus factis per eosdem dictę inquisitioni, & toto processu, quibusdam allegationibus, & exceptionibus in fauorem dictorum inquisitorum, & statutis & reformationibus terrę Lucignani de materia loquentibus, & maxime quodam statuto, quod incipit, Bestie minute pagano de passagio &c. Et quodam alio capitu. quod incipit, In qualunque capitu. si facesse mentione, in versicu. & doue se trahè ò passa sempre in ogni tempo si intende, anderà con la poliza del Cauagliere, è se trahesse ò passasse senza la detta poliza, sia condennato per gabella fraudata. Ac etiam vlt. capitu. quod incipir. Chi franda la gabella, paga per ogni denaro &c. & aliis statutis coram me productis, maximè statuto posito sub rubrica. de electio. & officio officialis damnorum datorum. Et singulariter visa responsione, & confessione facta per inquisitos prædictos, dico de iure, & iuris rigore dictos inquisitos condemnandos esse; qa in confessos, & conuictos nullę sunt partes iudicis, nisi in condemnando, vt l. 1. de confes. Nam quando confitentur se extraxisse sine apodissa, tamen negant, quod animo fraudandi, & confitentur, quod sine apodissa, tamen allegant licentiam vnius exemptoribus gabellę, & sic incidunt in dictum statutum, quod iuerunt sine apodissa. Nam ibi clare dicitur, quod in quolibet casu siue transitus, siue contentionis semper debent ire cum apodissa, aliàs condemnentur pro gabella fraudata, vt clare patet in dicto. capitu. quod incipit. i qualunque capitu. ver. è doue si trahe, ò passa. & sic vbi est casus, ibi nulla dubitatio est, vt l. ancillæ. C. de fur. & lex licet dura, tamen seruanda est, vt l. prospexit. ff. qui & a quibus. Nec obstat. quod negant se animo fraudandi fecisse, quia lex fraudem pręsumit, vt clare patet in d. versi. ubi dicitur. Et vnde si trahe, quę pręsumptio est forte iuris, & de iure, vigore dicti capitu. & sic non admittitur probatio in contrarium. Sed posito, quod esset iuris tantū, & non de iure, & sic admitteretur probatio in contrarium, dico quod non extitit probatum de eorum innocentia; & ex qualitate facti contra eos pręsumitur, & sic eis incumbit onus probandi, vt est tex. in l. si non conuitii. C. de iniu. & & l. 1. C. ad leg. Cor. de sica. quod minimè extitit pro parte eorum, ut ex iure apparet. Nec obstat confessio seu testimonium Bramantis, quia vox vnius vox nullius, vt l. iurisiurādi. C. de testi. & maxime in criminalibus, in quibus probationes debent esse luce meridiana clariores, vt l. fina. C. de proba. Item quia sua confessio potest Bramanti pręiudicare, non autem communitati Lucignani, vel officiali eiusdem. pro hoc facit optime no. dictum Barto. in l. inter omnes. §. recte. ff. de furtis. ubi ipse dicit, quod

1 † si aliquis furtum commisit, & dominus rei furtiuę comparet, & dicit rem sibi subtractam de sui uoluntate, & sic furtum non fuisse commissum, quia furtum est contrectatio rei alienę inuito domino &c. Sed asseritur factum de voluntate domini, ergo &c. Nihilominus sua confessio non liberat furem a pęna, vt ipse determinat in d. §. recte. & sic etiam in proposito, confessio illius non liberat à pœna. pro hoc etiam facit l. licitatio. §. qnod illicitę. ff. de pub. vbi inspicitur vtilitas, priuatorum, & vigor publicę disciplinę. & hanc puto fuisse mentem illius capitu. quod requirit apodissam, ne furta fieri possint per confessionem, & similia, &c. Nec obstat, quod allegatur per partem aduersam, quod statutum requirit verum dolum, sed verus dolus negatur, ergo &c. & allegant capitu. statuti, quod incipit, Et qualūque persona, &c. quia veritas est in contrarium, vt clare patet in d. uer. & doue si trahe, ò passa. ubi ex qualitate facti, fraudem pręsumit. & sic non loquitur uer. in dolo solum, uerum etiam in præsumpto.

sumpto. & similiter etiam dictum statutum allegatur per partem aduersam, quod incipit, Et qualunque persona, quod loquitur per plura vocabula disiunctiue posita, non copulatiuè. Item non obstat, quod allegatur, quod ipsi nô iuerunt causa vendendi, sed causa pascuandi, quia in vtroque casu prouisum extitit, vt patet in statuto, quod incipit, Bestie minute paga di passagio, &c. Ex quibus secundum capitulum nô debuit vidisse ille valens, & subtilis Doctor, qui allegationes fecit pro parte aduersa. Item non obstat, quod allegatur per partem aduersam, quod dicti inquisiti ignorabant tale statutum, & talem apodissam esse necessariam; quæ ignorantia iuris municipalis videtur eos excusare, maximè ne damnum indebitè patiantur, vt subtiliter allegatur per partem aduersam: quia hoc est verum, nisi talis ignorantia sit crassa, & supina, vt no. gloss. & ibi per Bartol. in l. fina. de decr. ab ordi. faciend. & Dyn. in capitu. ignorantia, de regul. iur. lib. 6. in versicu. qui incipit, vltimò distingui potest, & in versicu. præcedenti. & est hodie determinatum, vt in capitu. vt animarum, extra de constitu. lib. 6. & de casu nostro videtur ibi expresse tex. licet quis ignorasse dicat, nihilominus in vectigalis pœnam eum incidere diuus Adrianus constituit. Et per prædicta videtur satis esse responsum ad iura, & rationes per partem aduersam inductas, & subtiliter allegatas, pterq̃ ad vltimã, non curãdo de prima. videlicet nunquid potuerit inquiri, vel non; quia quicquid sit de iure cõi, de iure municipali potuit inquiri, vt clare patet in dicto statuto sub rubri. de electio. & officio officialis damnorum datorum; & audio sic semper fuisse de consuetudine. Ad vltimã vero rationem, in qua allegatur contraria consuetudo, dico quod visis actis, & actitatis in dicta causa, non extitit probatum de dicta contraria consuetudine, ex quo non probauerunt de innocentia sua: q̃a præsumptio est contra ipsos, vt supra dixi. Dico, quod veniunt condemnandi iuris rigore, tamen consideret bonus iudex ante cõditionẽ personarũ, facti qualitatem, & terræ consuetudinem, & diligenter veritatẽ inquirat, non bonus stante, quod dicti inquisiti nesciuerunt se defensare, vt clarè nos docet sacratiss. Imperator in l. 1. in fin. ff. de quæstioni. & sit promptior ad absoluendum, quam ad condemnandum, in casu dubio, quia † non puto delinquere eum, qui in dubiis quæstionibus contra fiscum facilè responderit, vt in l. non puto. ff. de iu. fis. Tamen nisi alia ostendantur, ipse potest de iure inquisitos prædictos, & confessos condemnare, vt superius clarissime est ostensum. Dominus eum dirigat in viam veritatis, & iustitię.

Ego Ioan. de Blandinis de Senis legum Doctor.

DE EXPENSIS TESTAMENTI.

CONSILIVM CVII.

HAeres, qui colligit testamentum, vult quod legatarii contribuant in recollectionẽ testamenti; si quidem hæreditas esset soluendo, debet soluere totum ipse hæres, sicut æs alienum. sed si hæreditas non esset soluendo, tunc diminuent legata propter istam expensam, sicut propter aliud æs alienum: ita not. Bartol. in l. scimus. §. in computatione. C. de iure deliberan. vt Specula. tangit, ipse ibi refert & c. impediat. sibi tamen non dicitur nocere, nec iniuriam inferre. ff. quę in fraudem credi. l. qui autem. §. simili modo. Item est eadem ratio in nepote, cum omnibus descendentibus hæreditas ascendentium pariter debeatur, non attenta differentia sexus, nec disparitate graduum; quia nepos, vel pronepos, qui sunt in vlteriori gradu, pariter cum filio succedunt, tex. est in l. 1. C. de legi. hære. & authen. in successione. titu. co. ita statutum quantum ad hoc, quod dat nouam formam agendi, vt Bar. in. l. 2. ff. ad l. Fal. tamen dicitur ius cõmune quo ad alia. Sic intelligatur gloss. Ioa. And. in c. 1. de const. lib. 6. & sic debet interpretari, secundum quod interpretatur ius commune. C. de noxalibus. l. si serui. vbi est casus notabilis, & gl. in l. fi. §. donec, in fine. C. de iure deliberan. & c. Nicolaus Abbas. Quæda m subscriptio, an filius banniti possit testari &c. & est domini Abbatis, prout infra apparet.

Consi. Do. Ludo. Bolog.

Casus talis est; I, & A. fratribus, aliisque fratribus suis mercatoribus existentibus in ciuitate M. & bonom creditum habentibus, & eis existentibus absentibus a dicta ciuitate sub die 10. mensis Septembris. 1472. fuit inchoatus quidam processus contra dictos I, & A. fratres, & alios eorum fratres secundum formam iuris municipalis dictæ ciuitatis. & hoc ad instantiam quorundam suorum assertorum creditorum. Qui asserti creditores in dicto processu asseruerũt dictos I, & A, & eorum fratres cessasse, seu fefellisse in fraudem dictorum creditorum.

Pendente dicto processu, demum sub die vndecimo dicti mensis Septembris, & anni pręfati fuit inchoatus nouus processus, & diuersus a primo contra dictum I, tantummodo, & hoc pro facto status. Quibus processibus sic pendentibus fuit pronunciatum per iudicem ordinarium, secundum formam statutorum dictæ ciuitatis super primo processu fallentiæ, die 2. mensis Octobris dicti anni, videlicet dictos I, & A, fratres, aliosque eorum fratres fuisse, & esse cessantes, & contra eos, & eorum bona procedendum esse tanquam contra cessantes, fallentes, & omittentes soluere eorum creditoribus. Quo processu fallentiæ sic pendente, sub die prima Octob. dicti anni alios fuit formatus processus cõtra fratres dictorum I, & A. pro dicto facto status, & postea die 20. Octobris fuerunt banniti pro rebellibus, & in confiscatione bonorum demum eadem die 20. Octobris dicti anni dictus I, etiam fuit bannitus de dicta ciuitate pro statu, & pro rebelle, & in confiscatione bonorum suorum. His sic peractis die 20. Aprilis anni 1474. dict. I, & A, & fratres fuerunt declarati debitores dictorum creditorum vigore dicti processus fallentiæ secundum formam dictorum statutorum, propter quod dicti I, & A, & fratres p̃inde habiti fuerunt ex forma dictorum statutorum, ac si in dictis quantitatibus fuissent dicta die condemnati. Tandem an. 1474. dicta ciuitas statũ mutauit, adeo, quod dicti I, & A, & eorum fratres obtinuerunt cancellari a dictis bãnis cum restitutione bonorum sub modo, forma, & tenore infrascriptis, videlicet; P. & C. legatis &c. dilectis nobis I, & A, & eorum fratribus salutem &c. dum diligenter attẽdimus grata nobis per vos, & vestrum quęlibet exhibita obsequia, & quæ futuris temporibus exhiberi speramus, non immerito promouemur, vt vobis reddamur ad gratias liberales, & fauoribus, & gratiis prosequamur. Inde est, q̃ præmissorum occasione promoti, præsentium tenorem authoritate nobis indulta mandamus uobis superstitibus notariis, & officialibus cameræ actorum, nec non fisci, & officii bannitorum, & cuilibet vestrum, quatenus omnes & singulos infrascriptos quorum nomina singulariter inferius describuntur, ac eorum nomina & pronomina cancellare, & abolere debeatis de omnibus & singulis libris, seu quaternis in dictis locis vel alibi existentibus: & omnia, & singula, & quęcunq; banna condemnationis, inquisitionis, & processus in ipsis libris, seu ascriptos & conscriptos, exẽplatos seu factos quocunque tempore ante aduentum nostrum ad ciuitatem M. qui fuit anno domini 1473. die tertia Septembris. ex nunc etiam tenore præsentium prædicta authoritate decernentes nulla, irrita, & cassa ipsa banna, & delicta ante dictum tempus commissa, & condemnationes, inquisitiones, & processus, ita quod libere & impunè in ciuitate M. eiusque comitatu, & districtu morari, & stare possint absque grauamine, vel molestia aliquali inferendi prædictis infrascriptis, uel alicui prædictorum occasione prædicta, scilicet bannorum, vel condemnationum, aut alicuius eorum, restituentes etiam ipsos, & quemlibet eorum ad famam, honores, & ad alia, prout erant ante. In quorum testimonium præsentes fieri iussimus, & nostri sigilli impressione muniri. Quorum nomina sunt hęc, videlicet I, & A, & fratres eo. &c. Successiue in dicta ciuitate M. aliis nouitatibus superuenientibus, et mutato statu 1475. per certos ciues M, et A, à populo dictæ ciuitatis potestatẽ habentes inter alia fuit statutum et ordinatum, quod omnes, & singuli condemnati, & confinati, banniti, & qualiter

cunque

cunque infugati occasione status, ad res, et bona, et iura sua pristina, honores, dignitates, et priuilegia, quæ habebãt ante dictas vocationes, restituerentur, ac pro restitutis ipso iure haberentur. Quibus sic stantibus, quidam Antonius unus ex creditoribus dictorum I, et A, et fratrum petit executionem prædictæ sententiæ latæ contra dictos I, et A, et fratres super fallentia antedicta, nec non alterius sententiæ declarationis, ut supra factæ de quantitatibus, in quibus dicti fratres in dicto processu fallentiæ allegati, & declarati fuerunt debitores, & quæ sententiæ fuerunt latæ temporibus, modo, & forma prædictis. Contra quam petitam executionem opponitur per dictos I, & A, allegantes dictas sententias exequi non posse, nec debere, quia fuerunt restituti aduersus dictam sententiam, & totum processum vigore mandati, vt supra emanati a dicto legato, prout supra. Nec non successione ex restitutione per ciues M. facta, & prouisionibus, & ordinamentis, de quibus supra.

Pro parte verò dicti Antonii replicatur non obstare dictas prouisiones, & questiones; quia asserit habere locum in causa criminali, non autem in ciuili. Item dictæ aliæ restitutiones non extenduntur ad dictos I, & A, fratres, qui non erant banniti tempore dictarum prouisionum. Quæritur quid iuris.

Ludouicus Bolognimus.

CONSILIVM CVIII.

1 *Legatus de latere, ubi aliquid facit iure legationis, æquiparandus est principi.*
2 *Papa semper nititur saluare decreta, & institutiones suorum legatorum.*
3 *Prouisiones, statuta, & decreta facta per præsidentes authoritate consilii generalis electorum, postquam authoritate princ. pis fuit concessum, habent vim legis, & iuris ciuilis.*
4 *Decreta facta a populo sunt ius ciuile.*
5 *Dictio alia, includit criminales, ciuiles, mistas & spirituales.*
6 *Ciuitas potest facere legem generalem, ex qua ius auferatur tertio.*

INuocato diuino suffragio, quo mediante veritas elucescat (Nam dominus prope est inuocantibus eum) & viso puncto superius expresso, licet supra satis per alios Doctores, consulentes ad saturitatem dictum fuerit, adeo vt responsum iam appareat, vt in L. fundi Trebatiani, ff. de vsufruct. lega. nihilominus necessarium esse duxi de præsenti consultatione aliter elicere, quæ dubium afferre videntur. Et demum omnia illa soluere. Et primò, illud verbum in restitutione facta per dominum P. C. legatum; Restituentes etiam ipsos, & quemlibet eorum ad famam, & honores, & alia, prout erant ante ascripta eis, & cuilibet eorum. Supra tamen in restitutione expresse facta erat mentio, vt I, & A, & fratres in puncto nominati, restituti essent ad banni condemnationes, inquisitiones, & processus, & ita omnia aboleri mandatum fuit in restitutione memorata. Cuius legati de latere potestas non parua, immo magna, & amplissima, potestati principis, seu Papæ est æquiparata, & primò hoc assumo ex text. iuncta eleganti gloss. in capitu. nobilissimus. 97. distinctio. sic dicente, † quod vbi legatus de latere aliquid facit iure legationis suæ, certe principi æquiparandus est, io hoc amplissimam habens potestatem; & sic intelligo Specula. in titu. de lega. §. super est, versicul. quid si delegati iurisdictione, videlicet etiam eius legati oraculo viuæ vocis credatur; & in titul. de teste. §. primo, versiculo, quid si aduocatus. in l. 2. §. liquet, circa finem. C. de summa. Trinita. & fide catholica, firmat hoc Archid. in dicto capitu. nobilissimus, & Innocent. in capitu. cum dilectus. de accusa. & Ioannes Andr. in capitul. 1. de officio, delega. lib. 6. de sententia excommunica. capitu. ad audientiam, de appellatio. capitu. constitutus, & gloss. de sententia. excommunicatio. capitu. sicut, & in capitul. ad apostolicæ. de re iudica. in 6. & capitu. cum olim essemus, de priuilegiis, & Lap. alle. 12. 33. & Bartol. in l. 1. C. de superindict. libr. 10. huius sententiæ est etiam Baldus in l. exemplo. C. de probatio. & in l. si qua per calumniam. C. de episcopis, & clericis. & maxime pondero hanc restitutionem factam esse de pertinentibus ad legationem suam. & adde bonum text. in capitu. super his, de accusa. immo dicit Ioan. Andre. in d. capitu. super his de stylo curiæ, fore, vt sibi credatur etiam extra legationem suam solo verbo, idest viuæ vocis oraculo, pro quo est optima ratio text. & gloss. in l. 1. ff. de offic. præfe. præto. ibi, credidit enim princeps eos, qui ob singularem eorum industriam ad huius officii magnitudinem electi sunt, non aliter fore iudicaturos, quam ipse princeps iudicaturus esset, vt ibi inquit text. ex quo fit, vt maxima sit præsumptio pro legatis, & potestatibus, & solennitate, vt late explicat Speculato. in toto titulo de leg. & maxime in §. superest. & prædictis adde domin. Anton. de fide instrumento. capitu. quod super his. & in specie ad propositum nostrum potuit legatus antedictus restitutionem dictam concedere, quia statuta facit perpetuo duratura. in capitu. fina. de officio legat. in capitu. ex parte. de verbo. significa. & capitu. super quibusdam essent videnda, no. 4. distinct. capitu. porro. & 26. distinct. capitu. vtinam. imo † Papa semper nititur saluare decreta, & institutiones suorum legatorum, de rescrip. capitu. venieus. & successiue omnia potest facere legatus, quæ non sunt Papę reseruata specialiter. quæ omnia singulariter ponit gloss. in capitu. quod translationem, de officio lega. in capitu. sicut vnire. de exces. præla. & ponit etiam Specula. in titu. de iure. omn. iudi. interpretatur etiam legatus domini N. Papæ rescriptum, quod maximũ est, in capitu. 1. de postula. pręla. in ver. rescriptum nostrum interpretatus, & adde nota. de iud. capitu. nouit. Quid plura? imperiom habet in prouinciam per eum gubernatam, vt d. §. superest, per Speculato. quos casus potius laboriosum, quam subtile hic esset explicare. habet ergo restitutio memorata maximam potestatestatem, scilicet papę, vel similem propter prouinciam, quam gubernat legatus. est etiam fundata dicta restitutio potestate, imperio; arbitrio, & basilica reformatorum illorum status dictæ ciuitat. M. habẽtium dictæ ciuitatis vicariatum in plena forma a summo Pontifice, quia dicti domini reformatores fuerunt decti à consilio populi representante authoritatem domini Papæ, & æquiparantur principi, vt no. C. quæ sit longa cõsuetudi. super rubrica. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. vnde eleganter dicit Barto. in l. stipulationum aliæ. ff. de verbo. obliga. † quod prouisiones, statuta, & decreta, & alia facta per præsidentes authoritate consilii generalis electorum, postquam authoritate principis fuit concessum, habebunt vim legis, & iuris ciuilis, vt in proœmio Institutionum, in prima & secunda const. C. & l. 2. C. de vet. iur. enu. ad idem allego Barto. in l. fina. ff. de pœ. † vbi facta decreta a populo erunt ius ciuile, & orietur actio perpetua, quę ciuilis dicitur. Institu. de perpetu. & temp. actio. in princi. & in hoc non est differentia inter Doctor. licet sit in alio passu, an statuta facta ab episcopo, Marchione, & aliis sint ius prætorium, vel ciuile. sed in casu nostro tenet concilium, & populus locum principis, addo Bald. in l. receptitia. C. de constitu. pec. in l. 1. C. qui admit. ad bon. posse. & Bald. in l. sancimus. C. de don. & quę no. Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de instrumen. edit. in §. porro. in addi. quæ incipit, hęc subscriptio. Fundamento hoc facto considero verbum vnum in restitutione facta per dictos dominos, scilicet restituerunt omnes, & restitutos esse voluerunt in omni ipsorum iure pristino, etiam si prędictorum restitutorum aliquid hodie, scilicet tempore restitutionis, quomodocunque teneatur, & possideatur, cum generali clausula, non obstante, & aliis omnibus oportunis. & ista fuit facta uno tempore. demum vna alia restitutio facta fuit alio tempore, in qua omnes expresse restituti sunt ad criminales, & ciuiles causas, processus, pręscriptiones, & omnia. Vnde veniendo per ordinem in vna quaque restitutione, primo assumo illam domini P. legati de latere. C. in qua restituit in specie dictos fratres ab omnibus processibus criminalibus, & ad famam & honores, & alia; prout erant antea scripta eis: quę restitutio iuri communi conformis est. l. quod si minor. in §. restitutio. de mino. & postquam expressam mentionem facit de criminalibus, & postea dicit ad alia, hęc dictio, alia, non intelligitur amplius in criminalibus ratione vitandę superfluitatis, in §. quibus, in prima const. C. sed intelligitur in ciuilibus aliquam in multis similitudinem habentibus cum criminalibus, licet in multis differant, ut late per Barto. in l si. ff. de priu. deli. c. in l. 1. C. quando ciuilis actio pręiud. criminali. & l. 1. ff. ui bono. rapto. &

late

late per domi. Anto. in rubrica. de iudi. post Innocent. in capitu. qualiter & quando. de accu. no. in l. quid ergo. §. pœnam grauior. de infa. in l. gratia. de termino moto. vnde per similitu diem processus, libelli, lit. contesta. & sententiæ in eis requisitę, scilicet criminalibus, & ciuilibus, dum dicit, & ad alia, intelligit de ciuilibus. l. si fugitiui. C. de ser. fugiti. quasi dictio talis sit implicatiua similium. Præterea talis dictio, & ad alia, de necessitate debet intelligi de ciuilibus propter dictionem, & quæ coniunctio est, & cadit inter diuersa, in rubrica. ff. de iure. & fact. igno. vbi gloss. ergo cum supra dixerit de criminalibus, hæc dictio, & ad alia, intelligitur de sententiis ciuilibus, cum causarum, & iudiciorum temporalium, de quibus tractamus, quoddam est criminale, quoddam ciuile, & quoddam mixtum. Criminalia dicuntur, quorum finis est commodum partis, & interesse publicum, seu vindicta publica. Ciuilia, quorum finis. est commodum partis, & interesse priuatum. Mixta, quæ participant de interesse partis, & vindicta priuata, & publica, exemplum in capitu. tuæ, de procura. istæ distinctiones habentur in capitu. forus. de verborum significatio. & in iuribus supradictis. vnde manifeste apparet, quod de ciuilibus intelligitur. Et alio respectu, quod dicta restitutio extendatur ad processus & sententias ciuiles, adduco: quia si restitutio est facta ad maiora, ergo ad minora extenditur faciliter, & ad alia, vt in capitu. sedes. & lata materia in capitu. cum in multis. de rescrip. lib. 6. adde notata in clementi. non potest. de procura. & quod pulchre approbat Barto. in l. sed & si quis, in §. quęsitum. ff. si quis cau. immo in terminis ad propositum nostrum adduco gloss. significa. in clemen. 1. in verb. 5 quamuis alia, de re iudica. vbi dicit, † quod ista dictio, alia, includit criminales, ciuiles, mixtas, & spirituales, quam in proposito meo magnifacio, & pro hac decisione ipsam principalem noto. adduco etiam singulariter nota. Innocent. quod ciuilia includuntur a fortiori, in capitul. cum olim. de officio delegat. & quando expressit grauiora, dictio, alia, trahitur ad omnia; sed si leuiora in rescripto exprimantur, & postea mihi facit aliquas iniurias, non potero de homicidio accusare; sed econtra casus videtur, vbi grauiora expressa fuerunt; scilicet criminalia, & ad leuiora, scilicet ciuilia volumus facere extensionem per dictionem, alia, certe possumus, vt pulchre firmat Innocen. in capitu. dispendia. de rescrip. libr. 6. & approbat domi. Anton. in d. capitu. sedes, de rescript. & prædicta confirmantur, vt dicti verbi sit aliqua operatio, & effectus, de legat. 1. l. si quando. de priuilegiis, capitu. si Papa, libr. 6. Quibus omnibus visis, illud tritum, & vulgatum dubium tango, an dictus legatus de latere Cardinalis potuerit tollere ius acquisitum alteri, per sententiam, huiusmodi restitutionem concedendo. Item quid de restitutione præfatorum dominorum status reformatorum, vbi restituuntur prædicti fratres ad bona hodie per alios possessa, & dicta restitutio bene roborata est, cum clausulis opportunis, & maxime clausula, non obstante. Nam primò licet dubitatum fuerit, an princeps tollere possit ius gentium, scilicet dominia de iure gentium, inuenta, in l. ex hoc iure. ff. de iustitia, & iure. idest dominium rei meæ an mihi auferri possit; & licet in dubio gloss. videatur velle, quod non, in l. rescripta. C. de pręci. impera. offeren. pro qua satis implicita ratio. l. quoties. C. de pręci. imperato. offe. in l. fina. C. si contra ius vel vti. publi. & in l. fi. C. de errore aduocatorum, quibus cautum est ius alterius in totum auferri, seu euelli non posse; quia dico ex multiplici capite ius acquisitum, per sententiam alicui potuit auferri per principem, & alios, qui loco principis habentur. Ex primo pro hoc allego text. in l. item si verberatum §. penulti. de rei vendica. vbi cum causa dominium potest auferri, & alteri concedi. firmauit Bartol. hoc in procemio Digestorum, & idem in l. 1. in fin. de constitu. princi. quę maior causa potest esse. & quia latę fuerunt dictę sententię, dictis fratribus rebellibus ciuitatis existentibus propter factiones ciuitatis, aut partialitates, qui non potuerunt tempore pręfatæ rebellionis iura sua, nec causas defendere, & ideo restitutio emanauit, & ratio prohibitę defensionis; quia ad ciuitatē non erat tutus accessus, ergo iusta causa, in clemen. pastoralis, de re iudica. posuit Innocent. in capitu. pręterea, de dilatio. in extrauagan. pręsenti, de rescrip. & legistę omnes in l. 2. ff. si quis in ius. vocan. non ie. l. de ętate, vbi per Bartol. in fin. ad Trebellia. ff. Accedat pro hac sententia text. in l. si quis Sepulchrum, de religi. vbi de iusta causa fit mentio, & compelli debet iusto pretio, &c. Et accedat ratio tituli, de bo. dam. imo plus dicit Ang. in d. l. item si verberatum. §. penulti. quod sine causa potest princeps dominium auferre vni, & dare alteri, sine pręiudicio recipientis per l. 2. & l. bene a Zenone. C. de quadr. pręscrip. Idem ipse Anga. firmauit in l. constat. communia pręediorum. vbi non solum hęc potest facere princeps, sed per statutum, & consuetudinem potest auferri ius alterius singularis personę, arg. l. si pendentes. §. si quid. ff. de vsufru. & firmat hoc vltimum Innocen. in capitu. 1. de consue. Aliquid in simili in capitu. in nostra. de iniur. & dam. dato. & Ange. idem vnum verbum in l. conuentionum. ff. de pact. Quinimo dicit Bartol. 6 in l. Antiochen. de pri. credito. † ciuitatem posse facere legem generalem, ex qua auferatur tertio, vt fecit in casu nostro in beneficium omnium quorumcunque bannitorum, confinatorum, & rebellium. Et ita tenentur hęc; declarato hoc modo dicto Innocen. in capitu. quę in ecclesiarum. de constitu. vt intelligatur faciendo legem particularem. l. si priuatus. ff. qui & à quibus, vt illa non nocet. l. quoties. ff. de pollicita. quemadmodum potest facere ciuitas super rebus suis generale statutum. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam, & no. de publ. l. Cęsar. & ponit Bald. in l. ciuitatis. ff. si cer. peta. Ad confirmationem omnium prędictorum accedat tex. in l. Lucius. ff. de euict. & quę notauit Archid. 1. distinct. capitu. ius ciuile, & 9. q. 3. capitu. per principalem. Item ex alio capite, posito sine pręiudicio veritatis, quia ita veritas esset, quod id quod alio modo non posset tolli, semper tolli potest ex plenitudine potestatis. Nam clausula de plenitudine potestatis, est inter alias duas principales, scilicet clausulam, non obstante, & clausulam, ex certa scientia. Et in veritate in omnibus restitutionibus princeps, vel ciuitas, aut legatus tacite scientiam attestantur in narratione; sed expresse in vna clausula, non obstante, quę validat rescriptum, seu restitutionem ex plenitudine potestatis, si dicatur, non obstante aliquo in contrarium faciente, ita Barto. firmat in l. fin. C. si contra ius vel vtil. publi. Bald. expresse de pace Constan. in ver. huellarium, & Bald. in l. eos. C. de appel. adde no. in l. sed & si quis. §. quęsitum, ff. si quis cautio. in l. iubemus. C. ad Velle. in auth. de test. imperfectis. §. pe. & in auth. hoc inter liberos. C. de testi. & Bar. posuit in extrauagan. ad reprimendum, in versic. non obstantibus, imo venienti contra factum superioris debet imponi perpetuum silentium, quia ciuitas indultum fecit scienter, & notorie pro bono ciuitatis; ergo ex certa scientia. ergo non potest venire contra id quod factum fuit ex certa scientia, vt eleganter firmauit Bald. de pace Constan. in ver. si quis autem. facit. l. idem Vlpianus. ff. de excusa. tuto. Quibus ita dictis concludo, quod si etiam per superiorem non posset tolli dominium alteri quęsitum, quod non est verum, semper tolli potest dominium quęsitum per sententiam, vt eleganter reperio firmatum per Bald. in l. fin. C. senten. rescin. non posse. etenim in omni sententia intelligitur clausula, salua summa potestate principis, l. fin. C. de leg. vel eius qui loco principis habetur, vt supra dixi. quod dictum noto. & pondero pro hac decisione multum, nam cum ius acquisitum per sententiam sit acquisitum per medium iuris ciuilis, ideo facilius etiam, quam ius gentium tolli potest. & hoc indubitanter est verum, cum sit in ea clausula derogatoria. accedat. l. humanum, C. de legi. & quod nota. Ioan. Andr. in capitu. 1. de exces. pręla. capitul. 1. de consti. & quod nota. Cyn. in disputatio. sua, præcessit dispositio derogatiua, & eleganter in d. authen. hoc inter liberos, scilicet clausula non obstante. §. item cum sit in materia, &c. Certa scientia notoria, sed plus adhuc potest tolli, quod de iure ciuili est. l. 2. §. exactis. ff. de orig. iur. puta quod non transiuerit in contractum actio, vel concessio cum non subdito: ponit. Innocent. de iudi. capitulo nouit, quem intelligo ita in capitu. in nostra, de iniu. & damno dato, & adde Bartol. in l. priuilegia, C. de sacrosanct. eccles. & quę dixit do. Flor. in l. perpendimus. de sententia excommu. Sed cum subdito ea etiam, quę transiuerunt in cōtractum,

tractum, multi tenent, quod potest tollere nudo verbo, d. l. priuilegia, per arg. a speciali, vel ratione cessante. l. generalis vtilitas subditorum in restitutione versatur. nec transiuerat in contractum, immo subditi, quibus facilius pręiudicium nudo verbo principis potest afferri, in clemen. dudum, in §. verum, de sepultu. Ex quibus omnibus de iure firmiter concludo, dictam sententiam, aduersus quam restitutio concessa fuit, in puncto positam, executionem non mereri, nec de iure, nec de consuetudine, nec statutario iure. Et ita dico, & consulo Ego Ludouicus Bologninus, minimus vtriusque iuris Doctor, & eques, iura ciuilia Ferrariæ ordinarie de mane legens, & in fidem prædictorum me subscripsi, & solitum sigillum apposui.

Finis primæ partis Consiliorum Panormitani.

CONSILIORVM SEV ALLEGATIONVM EXCELL.MI DECRETORVM DOCTORIS

DOMINI NICOLAI DE TVDESCHIS,

Siculi; Abbatis Monacen. Archiepiſcopi Panormitani, ac ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalis.

PARS SECVNDA.

CASVS CONSILII PRIMI.

QVidam nomine Cola, ciuis & habitator Fani, manifeſtus vſurarius, vt probari dicitur, volens ſuo pudori parcere, & ſepultura eccleſiaſtica non carere, ac teſtandi facultate non priuari, accerſitis rectore parochiæ, notario, & teſtibus ſub infraſcripta forma cautionē præſtitit. Aſſeruit. n. ꝙ ad eius notitiā peruenit, ꝙ nonnulli ſuſurrantes, & zizaniā ſeminātes, conantē eū diffamare, ꝙ ipſe exercet, & exercuit vſurariā prauitatē, quodq; fore minime verū ipſe atteſtabatur: volēſq; oīmodo linguas incidere maleuolas, & oībus oſtendere ſe fore ab hmōi reatu innocentē, ſuumq; poſt infraſcriptā cautionem præſtitam teſtm̄, & vltimam voluntatem ſolenniter condere, promiſit venerabili viro dn̄o Nicolao Bartoli, rectori eccleſiæ ſancti Leonardi, &c. & Dominico Notario, &c. ꝙ ſi quo t͞pe apparebit legitime, vel apparere poterit, ꝙ ipſe aliquid ab aliquo, vel aliquibus ꝑ uſurariam extorſiſſet prauitatē, totū illud, & quicquid legitime monſtraretur, integre reſtituturū. volensq; in p̄dictis idoneè cauere, rogauit nobilē virum Ioannē, &c. vt pro eo ſolēniter pro prædictis fideiuberet, &c. & ita ſubſequenter dictus Ioannes generaliter fideiuſſit. Quæritur nunc, cum ſucceſſiue fecerit duo teſtamenta, in quorū primo dn̄m Hugolinū, & filiū adoptiuum dicti teſtatoris inſtituit hęredes: in ſecundo vero bona ſua diſtribui iuſſit in opus certi pontis publici, cuius refectio ſpectat ad certam eccleſiam, ſeu hoſpitale, nunquid vigore prædictæ cautionis aliquod dictorum teſtamentorum ſubſiſtere poſſit.

CONSILIVM PRIMVM.

1. *Vſurarius manifeſtus debet carere ſepultura eccleſiaſtica, donec de uſuris extortis idonee ſatisfecerit.*
2. *Vſurarii manifeſti non debent intereſſe teſtamentis.*
3. *Ius ubi exigit aliquid ſub certa forma, ſeu qualitate, tunc non ſufficit factum ſine forma, & qualitate adimpleri.*

OMnipotētis Dei, genitricisq; Mariæ humiliter poſtulato p̄ſidio. Quamq̄ multa ↄ dictā cautionē obiici poſſent: quia tn̄ in ſe clara non ſunt, ſed in Doctorū opinionibus poſita; ne videar rē mihi prorſus indubitabilē, dubitabilem oſtendere: ideo breuiter, & audacter concludo, nullū dictorū teſtamentorū vires aliquas habuiſſe, ſed nullius prorſus exiſtere firmitatis. Et pro hac mea cōcluſione dico eſſe caſum apertiſſimū, qui cauillari quoquo modo non pōt, in c. 2. de uſuris. li. 6. ibi. n. in principio diſponitur, 1 † vt manifeſtus vſurarius careat eccleſiaſtica ſepultura, donec de vſuris extortis, prout ipſius uſurarii patiuntur facultates idonee fuerit ſatisfactū, aut idonee illis ꝑſonis, de quibus ibi, de reſtitutione fiēda cautū fuerit. Et quia in principio fecerat mentionē de cautione in genere, ſubſequenti. §. certā dat formā huic cautioni, dicēs, ꝙ ſi reſtituēdarū vſurarū ſit quantitas manifeſta, illam ſemꝑ in cautione exprimi volumus, alioquin aliā. ſ. exprimi volumus, recipiētis cautionē arbitrio moderandā. Deinde in §. nullus. diſponit, 2 † ꝙ nullus manifeſtorū vſurariorū teſtis interſit, niſi de vſuris ſatisfecerit, vel de ſatisfaciendo ꝓ ſuarū viribus facultatū p̄ſtet, vt præmittitur idoneā cautionē. Vltimo ſubiicit ibi clauſula gn̄alis in hæc verba; Teſtamēta quoq; manifeſtorū vſurariorū aliter facta nō ualeāt, ſed irrita fore ipſo iure, tex. n. in d. §. nullus. nō eſt cōtentus ſimplici, & gn̄ali cautione, ſed dat formā, ut ſi quātitas extorta ſit manifeſta, illa ſemper debeat exprimi; alias dēat exprimi alia certa q̄titas, arbitrio recipiētis moderāda; q̄ qdē forma eſt neceſſitatis, ut patet ex uerbo, uolumus, ibi poſito, qđ inducit ius nouū neceſſitariuū, ut eſt tex. iuncta gl. in cle. unica. de oſh. ni. hoc qdē clare ꝓbatur in d. §. nullus, ubi diſponitur ꝙ nullus dēat intereſſe teſtīs manifeſtorū uſurariorū, niſi de vſuris ſatisfecerit, aut de ſatiſfaciēdo, vt præmittitur, idoneā p̄ſtiterit cautionē. uñ pōderandū eſt illud uerbū, ut p̄mittiſ, & ſic refert ſe ad cautionē qualificatam mō p̄dicto. Tertio hoc ꝓbat clauſula retractatiua in fine poſita, dū dr̄, ꝙ teſtā manifeſtorū uſurariorū aliter facta ſint irrita ipſo iure: ponderāda ſunt. n. illa uerba aliter facta: & ſic aperte innuit, ꝙ forma cautionis ibi tradita ſit de ſubſtā. clauſula. n. in fine appoſita ad oīa p̄cedentia refertur, ut in c. inquiſitioni. & c. ſcđo reqꝛis. de app. plene ꝑ Bar. ī l. talis ſcriptura. de leg. 1. & in l. p̄tor. §. 2. ff. ui bo. rap. ꝑ Spe. in ti. de inſtru. edi. §. nūc aūt uiuēdū. uer. itē excipere. Et ꝙ forma illius cautionis ultra p̄dicta ſi ueriſimiliter ſubſtātifica, probatur ex grādi ipſius utilitate, & graui diſpendio, qđ inde ea nō obſeruata, ſubſeqtur; Si. n. eſſet ſufficiens cautio gn̄alis ſupra poſita, impoſſibile eſſet, ꝙ uſurę reſtituerentur, tū q̄a de facili nō ꝓbaē quātitas extorta; tū q̄a pleriq; à q̄bus fuerūt extortę, ſe abſentarūt, uel mortui ſunt; uel nō ualentes ꝓbare, nō cōparēt; propterea nūq̄ exoluerētur merita pauperibus. iuxta c. cū tu, de uſuris, nā ꝓmiſit dictus Cola, ſe reſtituturū illis dūtaxat, qui legitime ꝓbauerint, ab eis aliqd fuiſſe ꝑ vſurariā prauitatē extortū; & ſic pro incertis nullā cautionē p̄ſtitit; ergo nō ſufficiēter cautū fuit. iura. n. cōſiderauerūt, ꝙ de facili quicquid fuit ab uſurario extortū, ꝓbari nō pōt, ut in cle. unica. de uſur. iō uoluerunt, ꝙ in cautione ꝓmittaē certa quantitas arbitrio recipientis moderāda, ut ſic nō cōparentibus oībus, a quibus pecuniæ fuerunt extortę, reſtitutio fiat pauperibus. d. c. cū tu, no. gl. in d. c. 2. e. ti. li. 6. q̄ eſt in uerbo, ſatisfieri. facit qđ no. Fed. de Se. conſ. 192. dicta ergo cautio oīno eſt inſufficiēs. 3 † Præterea, ubicunq; ius exigit aliquid ſub certa forma, ſeu qualitate, non ſufficit factū adimpleri ſine forma, ſeu qualitate requiſita, imo paria ſunt [illegible] ... ere cōtra, & p̄ter formā. hęc ꝓbātur in c. ſi eui. & c. ſicut cun. de elect. li. 6. & c. fi. de reſti. ſpo. & c. cum dilecta, de reſc. & c. prudentiā, ver. illa quippe. de of.

del.& l.cũ antiquitas, C.de test.& l.hęredes palã, in fi.ff.eo. & l.diligenter.ff.man. Et qđ no.Bar. in l. filio pterito. ff.de iniust.rup.& irr.test.& l.1.§.sed si filius.de leg.3. Et hãc cõclusionem in terminis reperio tenuisse do. Ange. de Perusio in quadam sua solenni disputatione, q̃ incipit, Astensis miles, in ver.3.dubitatur.vbi q̃rit, an cautionis forma tradita in c.q̃q̃, possit mutari & tolli: & dicit q̃ nec tolli põt, nec forma mutari, ita q̃ cauendi forma leuior esset, & non vtilis animæ vsurarii, & illis a quibus p̃sumunť vsuræ extortæ. nã si diceremus cõtrariũ, dareť vsurariis occasio non redeũdi ad pœnitentiam, nec ad cõtritionẽ satisfaciendi, & restituẽdi vsuras extortas: & ideo scđm eum illa constitutio, uelut turpe disponẽs, est nulla: sed si forma esset grauior, & vtilis animabus vsurariorũ, & illis a quibus essent vsuræ extortę, tunc valeret dicta constitutio. & licet valeat constitutio inducens grauiorẽ formã, tñ scđm eum sufficeret ad testamẽtorum valorem, q̃ p̃stita esset in forma tradita in d.c.q̃q̃. & hoc vltimũ est secundum Io.An.in nouella, in verbo absentibus, qđ est no.dignum, nam episcopus, vel alius citra Papam non potest statuere contra ius canonicum, remittẽdo formã p hoc introductã, vt in c.quod sup his, de maiori. & obe.& c.igiť.25.q.2.plene per Io.An.in c.fi.de offi.archi. & c.vl.de app.li.6.no.Fed.consi.17.quinimo nec solennitates iudiciorum tollere possent cõstitutiones ẽt legati Car. nec posset specifice mandare, vt in cã plenaria pcedať simpliciter, & de plano, & q̃a inferior nõ põt tollere legem superioris, vt dicit tex.in cle.ne Rom.de elec.ita concludit gl.no.in ca.fi.de hær.li.6.in ver.figura.& originaliter fuit dictũ Spe. in ti.de pba.§.superest.ver.sed nunquid potest cognoscere, hinc dixit idem Spe.eo.ti.§.nunc ostendendũ.ver.48. legatum non posse supplere defectum commissum in contractibus, vel iudiciis. Notandum est etiam ex opi.Ioan.Andr.& Ang.q̃ constitutio inferioris a Papa non posset validare testamentum, inducendo grauiorẽ formam, q̃ contenta sit in d.§.quamquã, & ita in effectu sub aliis terminis consuluerunt Bau.Pau.de Pinu.& do.Bar.de Saliceto Bononię, vt refert do.Pet.de Anch.in solenni cõmento c.canonum.de cõsti.motus principaliter, q̃ facultas testandi secundum cõem opi.est de iure gentium, licet solennitas sit de iure ciuili, iuxta oo.in l.qui testamento.§.seruus.ff.de testa. nec põt inferior tñ præiudicium tentare, qđ præsumere noluit ipse prĩceps cum tanto præiudicio tertii, nec ipse sine illorum consensu, quorum interest, statuere, vt no.in simili Inno. c. vestra, de loca. Ex his clare patet, q̃ forma cautionis, de qua in c.q̃q̃.est in tantũ de substantia, vt nedũ ipse usurarius cõtrauenire non possit, sed nec constitutio inferioris a Papa. Ad p̃dicta facit l.nemo potest, de leg.1. & quod ibi oo. Bar. & c.tua.de testa.& l.ius publicum.ff.de pact.& cap.si diligẽti.de fo.compe.hoc idẽ senserunt Archid.& Io.An.in d. ca. q̃q̃, in eo, quod ibi tex.requirit, ut in cautione illa adhibeãtur aliqui fide digni de illa parochia; & ipsi ibi dicunt, hoc non esse de substantia, vt de parochia sint, sed ad bene esse. satis.n.est, q̃ sint idonei.allegant ad hoc 4.q.3. c. si testes. §. ad fidem, & 3.q.9.c.testes.§.si debitum & quod no.3.q.5.c. canonica, in glo.1.quæ innuit, q̃ alia, q̃ ibi exiguntur, sint de substantia. facit quod in simili no.per Bar.in l.2. §.prius. ff.de vul.& pu.& p Doc.in c.cũ dilecta.de rescr. Et maxime corruit vtrumq; testm̃, si doceri põt, q̃ postcautionẽ continuauit vitium vsurarũ, ẽt si continuasset non manifeste, sicut prius; q̃a ex continuatione apparet, q̃ nõ erat correctus re cautionis, sed in fraudem legis eam præstitit, de pœni, dist.2.c.1.quod etiam præsumitur ex alio; quia iste in cautione sua negat se esse vsurarium, & peccati uenia non dať, nisi contrito, ut in regula peccati venia, lib.6.& in d.c.cum tu. & qualitas manifesta primò existens sufficit: quia non requiritur illa qualitas oĩ tempore.ff.qđ vi aut clam. l. 1. §. illud, cum sua gl.& omnis recidiua est peior sua radice, vt c. Arrianus, de hęr.lib.6.ubi bonus tex.ad hanc materiã in rõne sũ. Et per hãc conclusionem non tenet testamentum vsurarii manifesti, ẽt si idoneè cauisset, ex quo postea continuauit vitiũ, licet non manifestè. idẽ tenet, & cõsuluit Fed. de Sen.cõs.8. vbi ponit ad literã, & seqť Io.de Lig.licet non faciat mentionẽ de Fed.in cle.unica.eo.ti.& Pet. de Anch. in c.q̃a eo, Nec moueať quẽquã, q̃ ad pias causas in effectu iste videať testatus; q̃a manifestus vsurarius indistinctè inhabilitatur ad testãdũ, ita q̃ ẽt ad pias causas disponere nõ potest, ẽt in codicillis, q̃a tex. ille loquiť indistinctè, & hoc aperte tenuit Bal.& Bar.in l.1.C.de sacrosã.eccl.facit qđ in sim.no.Io.An.in d.c.q̃q̃.nam cum bona ista ueniãt ad succedentes ab intestato, ar.in auth.bona dãnatorũ. C.de bo.dã.nõ debẽt in p̃iudiciũ eorum talia relicta valere, & maximẽ, quia videntur respuenda talia relicta p hos peccatores, ar.d.c.q̃a in oĩb.& q̃ no.Bar.in l.1.C.de sacros.ec.pall.& aperte Bar.& Bal.in d.l.1.in ver.6.scđm cõclusionẽ p̃dictã, vt necessario sit seruanda forma d.c.q̃q̃.ad validitatẽ testi.

CONSILIVM II.

1 *Vsurarius manifestus quis dicatur.*
2 *Vsurarius manifestus quatuor modis probatur.*
3 *Mulier dicitur palam quæstum facere, etiam si faciat in domo cuilibet prostituenti.*

Illud in facto quæritur, an illud defuncti testamentum irritũ sit cẽsendũ, q̃ post mortem probatur sępenumero vsurariam prauitatẽ cum diuersis personis exercuisse, & eum hoc vitio irretitũ, & inuolutũ, solennẽ famã tpe suo extitisse. præsupposito, q̃ cautionẽ de vsuris restituẽdis, non p̃stiterit, saltẽ in forma debita, vt ius canonicũ exposcit. Saluatoris Iesu Christi, eiusq; deuotissimæ Genitricis p̃sidio sp inuocato, Huius dubii decisio depẽdet ab intellectu c.q̃q̃.de vsur. li.6.nã illud c.ipso facto irritat testm̃ manifesti vsurarii, cautione ĩ forma ibi tradita, p testatorẽ nõ p̃stita. Videndũ est ergo q̃s dicatur manifestus vsurarius, quo ad dispositionẽ illius c.& cõsequenter apparebit, an testm̃, de quo q̃riť, sit inualidũ. In hoc dubio varias canonistarũ, & legistarũ reperio sententias. Et primò Io.An.facit sup hoc duas glo.quarũ unã posuit in d.c.q̃q̃.aliã in c.1.eo.ti.& li. In d.c.1.† dixit illum esse vsurariũ manifestũ, contra quẽ militat notoriũ iuris, uel facti. Iuris, q̃a fuit cõfessus, vel condẽnatus, & intelligo cõfessus, s.in iudicio: q̃a (vt infra diceť) cõfessio extraiudicialis non reddit factũ notoriũ. Facti, q̃a habuit euidentiã, q̃ nulla recusatione celari posset, ut q̃a tenet altare paratũ. hęc videntur pbari in c.vestra, & c.fi.de coh.cle. & mu. & c.olim.de uer.sig.facit qđ legitur, & no. in l. ictus fustiũ. ff.de his qui no.infa. Et in his omnes cõueniunt, vt no.in c. q̃a, & c.cum in diœcesi.de vsur.& p Fed.consi.8.& Bar. in l.2.ff.de fur.& Ang.in disputatione sua, q̃ incipit, Astensis miles, in 2.col. Tertio dicit p̃dicta gl.q̃ ep̃s poterit publicare eos, si conuicti fuerint corã eo, vel cõtra eos fiat pbatio testiũ, uel sint certa argumẽta cum fama; allegat c. cũ tu.& c.cum in diœcesi.de usur.& ponderanda sunt hæc uerba: non enim dicit, q̃ dicantur manifesti per solã conuictionẽ, uel confessionẽ, seu argumenta cum fama, sed q̃ prędicta sufficiunt, ut manifestentur, & publicentur per Episcopũ, & sic a tempore publicationis, & nõ prius dicũtur manifesti vsurarii. non.n.dicit illa gl.q̃ episcopus p illas probationes declarabit eos manifestos, sed q̃ eos poterit publicare: & ita intelligit Fed. de Se. consi.72. prope fi. & dicit hæc aperte no.gl.in d.c.1.& 2.firmat ẽt Ang.de Peru.in d.disputatione, in 2.col. Et quatenus dicit illa gl.de confessione, intelligo extraiudiciali. nam si fuisset iudicialis, redderet eũ notoriũ, ut d.c.fi.de coha. cle. & mu. Ex p̃dictis habemus tres modos, probandi manifestũ vsurarium, gl. in d.c. q̃q̃. 2 † addit quartũ modũ, s.cum corã sacerdote, & testib. publice fatetur se vsurariũ, & vsuras restitui mãdat, forte libros rõnis tradẽs; & sic uť uelle illa gl. q̃ cõfessio extraiudicialis facta corã sacerdote, & testibus, facit crimen vsurariũ manifestum. Sed Fed.de Sen.in consi.17.dicit illã gl. posse negari: quia non pbat quod dicit, & nihil allegat: uel sit uera scđm eum, quando concurrunt illa, de quibus in gl.illa, ut q̃a fuit confessus corã sacerdote, & testibus, & restituit libros, seu mãdauit vsuras restitui, alias scđm eũ per cõfessionẽ extraiudicialem factã corã quocũq; presbytero, non cõuinciť q̃s de crimine vsurarũ, ita q̃ crimẽ dicať manifestũ. Nec ẽt sup hoc ualeret statutũ ep̃i scđm eũ, tanq̃ cõtra ius cõe. Et eodẽ modo videtur intellexisse illã gl. Ang.in d.disput. dicens per illã gl.multa requiri, cũ confessio emanat extra iudicium, ut illa sola absque publicatione reddat eũ manifestum. Ex his infert, q̃ cum sacerdos, & tabellio, quo ad recipiẽdã cõfessionẽ, seu cautionẽ usurarũ sint paris potestatis, ut d.c.q̃q̃, q̃ sola confessio facta coram notario, & testibus, quantumcunq; publice, non reddit cõfitentẽ usurariũ manifestũ, nisi post publicationẽ. Idẽ dicit Ang.si confessio emanasset coram iudice incõpetẽti. Illa.n. ęquiparať extraiudiciali, & multos producit effectus: de quo tamen dicendum, vt ple no.in c.at si clerici, de iud. & c. p inquisitionem,

tione,de elec.& facit l.capite quinto.ff.de adul.& d.l. ictus fustium,de his qui no.infa. Concurrente ergo fama poterit secundũ eum dici ꝑ argumenta conuictus.vnde poterit publicari, & ex tunc erit vsurarius manifestus ,ẽt ante publicationes,si vsuras mandauit restitui,& tabellioni tradidit librum suarũ rationũ,secundum iura præallega. Addit Bar.quintum modum in d.l.2.ff.de fur.& sequitur Ang. in loco præall.dicens,ꝙ eo ipso efficitur vsurarius manifestus qñ indifferenter quis in camera sua mutuat sub vsuris cuilibet postulanti,licet nullũ erexerit altare ad fœnerandum, 3 & hoc per l.palã.ff.de ritu nu. vbi patet, † ꝙ mulier palã dr̃ quæstũ facere,licet in publico se non prostituerit , sed in domo sua,vel alterius cuilibet indifferenter postulanti,& sufficit scd̃m eos hæc probatio ad reddendum testamẽtum nullum,absque alia confessione, & publicatione ꝑ episcopum facienda. Sextum ponit Bal.in l.1.C.de sacrosan. eccl. dicens;eum intelligendum manifestũ vsurarium , de quo est communis opi.ꝙ sit manifestus vsurarius,posito,ꝙ aut per duos,aut tres testes probetur vsurarius.Si autem non probetur opinio,vel actus publice factus,non dicitur manifestus,etiam si appareat per codicem suarum rõnum , secundum eum,& hoc dicit singulariter probari per l.scripturas. C.qui po.in pig.ha.Pro vltimo dicto, qñ apparent tantum codices rationũ,allego gl.no.in c.sane. 24.q. 2.in verbo librorum . Septimus modus vr̃ no. elici extra tex. iũcta gl. in c.cum in diœcesi.de vsur.vt per famam, & aliqua argumenta,seu adminicula probetur manifestus.& hunc intellectum secutus est ibi recolendæ memoriæ do. Franc. Zab. postea Card.Florentinus dicens , ibi sufficere ad irritanonem testamenti,ꝙ post mortẽ probetur hæc solennis fama; intelligo cum aliquibus argumentis, seu adminiculis. Hoc idem tenuit quidam Doct. in q. facti allegando, vt recitat Fede.consil.62.sed eidem Fede.hoc non placet dicenti , ꝙ illud capitulum loquitur ad imponendam pœnam concilii generalis,de quo in ca.qa in oĩbus, eo. ti. ut s. vsurarius arceatur a communione altaris,& ab ecclesiastica sepultura,& vt ab eo oblationes non recipiantur ; quia hoc expedit animabus vsurariorũ,& non agitur de magno p̃iudicio secus aũt si ageretur ad irritationem testamenti.nã cum testamentum sit res fauorabilis. de re iudi.c.fi.& l. in testamẽtis.ff.de reg.iu.debet requiri strictior probatio.Itẽ scd̃m eũ dispositio illius c.requirit ferendã sñiam: qa fama, & argumenta sufficiunt, vt ꝑ iudicẽ possit vsurarius publicari , & tunc per pœnas vrgeri.ante vero poblicationẽ non põt dici manifestus,& sic si decessit ante publicationẽ,non põt dici,ꝙ testamentum fuerit cõditum ab vsurario manifesto, qd̃ requirit dictum c.quamquam.& hunc intellectum ad illum tex.posuit & tenuit Host.in d.c.cũ in diœcesi,vnde exponit ibi tex.manifestos,idest manifestandos per sñiam iudicis,& in c.quia.ĩ verbo,manifesti, exponit,idest notorii, & sic vr̃ Host.velle,ꝙ verbũ manifestũ ponatur ibi pro notorio iuris,vel facti. Attamen(iudicio meo) iste intellectus extorquet literam illius c,cum in diœcesi.nam bene sciuisset Papa dicere,ꝙ deberent prius publicari;ar.c. ad audientiam.de deci.sed simpliciter dixit , ꝙ si constiterit eos esse vsurarios manifestos ꝑ famam ,vt principiũ c. intelligaẽ ꝑ alia argumenta , & ꝙ tũc ꝑ pœnã in Lateranensi concilio statutam coerceantur. Vnde pondero illud verbũ,si constiterit. Constet ergo iudici de publicatione per famã,& argumentũ,nõ aũt hoc est manifestãdum ꝑ sñiam,vt dixit Host. Nã de sñia nulla ibi fit mentio,& ideo teneo gl. & sequentes. Nam placet mihi restrictio,quã facit Fed.ut habeat locum illa probatio respectu pœnarũ,q̃ habẽt in d.c.qa.licet n.fatendũ sit,ꝙ de illis pœnis loquaẽ ille tex.tñ cum c.qa.loquatur simpliciter de vsurario manifesto , sicut facit c.q̃q̃. & habemus illud verbum , manifestũ, contra vsurarios, in d.c.cum diœcesi,ita debemus intelligere ẽt quoad dispositionem c.q̃.q̃. vbi loquiẽ ẽt de vsurario manifesto, arg.l. nõ possunt.ff.de leg. Ad hoc no.theoricam Bar.in l.oẽs populi.ff.de iust.& iu.in ver.iuxta præmissa. vbi dicit,ꝙ propria verbi significatio sumiẽ ex authoritate iuris , vt si in aliqua iuris parte reperiatur illud vocabulum declaratum, vt per totũ ti.de uer.sig.Itẽ non apparet sufficiẽs rõ inter pœnas c.quamquam,& c.cum in diœcesi.n.ĩ in c.cum in diœcesi, agitur de pœna spirituali,in c. quamquam.de temporali. magis autem est timenda pœna spiritualis,quam temporalis,ar.1 a.q.1.c.præcipimus. si ergo in pœnis spiritualibus sufficiunt fama,& argumenta,ergo & in temporalibus. Intelligo tñ,ꝙ argumenta,seu indicia sint vrgentia, vt saltem concludant defunctum vsurarium fuisse,ar.eorum,quæ leguntur,& no.in l.indicia.C.de proba.& hoc est admittendum in odium vsurariorum, qui cõtractus suos ita palliãt , vt vix possint apparenter conuinci,ut in cle.unica.de vsur. Nam ubi ꝓbationes de facili necessario concludentes nõ reperiunẽ,admittuntur ꝓbationes leuiores , & tenuiores, vt in c.præterea.de testi.& in c.cum dilecti.& quod ibi no. de electio.& c.veniens,il 2.de testi. Octauum modum ponit idẽ do.Car.in d.c.cum in diœcesi.dicẽs , ꝙ cum manifestum sit,quod ꝓbari potest,vt no.glo.in c.vestra , de coha. cle.& mu.si etiam post mortẽ probetur aliquem fuisse vsurarium,satis probatur,ꝙ erat manifestus vsurarius : & hoc solum sufficiet scd̃m eum ad irritationẽ testamenti . Hoc simpliciter mihi non placet , si.n. sufficeret sola existentia delicti vsuratii,ad quid iura exquirerent qualitatem manifesti,vt cõiter faciunt,vt d.c.quamquam.c. quia.& c.cum tu,& c.cum in diœcesi, præallega. iura enim magis detestantur,& prosequuntur delicta publica quam occulta , licet probari possint, vt probatur in c.vestra,& c. fi. de coha. cle.& mu.& 32.q.5.c.Christiana religio. Et cõtrarium huius dicti consuluerunt Bald.Lau.de Pinu.Bar.de Sali.vt recitat Pet.de Anch.in repe.c.canonum,de consti. Ego uero in hoc dubio,ut alias de facto cõsului,animaduerto , qd̃ iura in hac materia non requirunt necessitatem facti, nec tacite nec expresse: sed exigunt duntaxat qualitatẽ manifesti,vt patet in d.c.quamquam.debemus ergo capere uerba proprie,& non improprie: tũ qa sumus in materia odiosa, cũ agatur de irritatione testamenti: tum qa agaẽ, ut animabus vsurariorũ,& reipublicę consulatur,vt colligitur ex c. 1.& 2.eo.ti.tum quia non debemus in aliqua dispositione a ꝓpria verborũ significatio.recedere,nisi de mẽte constet aperte,uel saltẽ per indicia,ut in l.non aliter.ff.de leg. 3. & c.fi.de uer.sig.& l.licet imperator.ff.de leg.1. Notorium autem,& manifestum,& occultum,& pene occultũ differunt inter se,ut no.Io.An.& Cal.in c.uestra.ꝑalleg.& gl. 2.q. 1. manifesta.& Bar.aliquid in l.hæredes palã.ff.de tes. & Spe. in ti.de notoriis crimi.§. sequtur de manifesto . Notorium autem facti diffiniẽ,qd̃ est factum sic exhibitũ cõspectui hominũ,qd̃ nulla pt̃ tergiuersatione celari,ut in c. euidentia. de accu. & c.cum dilecti,de purg.ca. Occultum est,quod ꝓbari nõ põt,ut in c.unico,ut eccle. be. & c. erubescant. 32. di.& c.omnia. 6.q.1. Pene occultum dr̃ , qd̃ ꝑ paucos , uel difficulter probari põt.de pę.di. 1. §.hęc ergo secreta. Manifestum uero proprie,& in sua specie sumptum.cõiter diffinitur,qd̃ est publica,seu famosa insinuatio uel ꝓclamatio, & cõis ex certa scientia,& certis authoribus ꝓueniens , & ꝙ ꝓbari potest ita diffinitur cõiter per oẽs,ut no.gl.in d c. manifesta.Io.An.& Io.Cal.in d.c.uestra,& Spe.in d.§. sequtur de manifesto. Et in hoc differt a fama: qa illa procedit qñq; ex certo authore,sola suspiciõe. Manifestum uero ex certa scientia,& certis authoribus,ut sup.dictum est,& no. in d.c.est uera,& patet in quo differat ab occulto , & pene occulto,& notorio,& ideo no.dixit Spe.in loco ꝑall.quod manifestum poniẽ qñq; pro notorio improprie, & sic sumitur.2.q.1.manifesta.& c.cum olim.& c.ex parte.de uer. si. Proprie aũt differt a notorio,ut ꝓbaẽ in d.l. hæredes palã. ff.de testa.ubi testator dr̃ palã.i.manifeste hæredẽ nuncupare,qñ non in publicũ,sed corã testibus,q reqruntẽ in testõ, illũ nominat.ad idẽ 11.q.3.eorũ . & clarius i c. qa suspecti. 3.q.5.iuncto eo,qd̃ no. Arc. Vel dicamus qd̃ no. dicit Ioa. Cal.in d.c.uestra.qd̃ manifestum sumiẽ duobus modis,s.ut genus. & ĩcludit sub se manifestũ,ut est species,& notoriũ : unñ hæc est uera : oẽ notoriũ manifestũ , & sic sumiẽ ĩ dictis c.manifesta.& c.de manifeva,& c.ex tpe,& c.cũ olim,ut ꝓbaẽ ibi ex subiecta materia. Scd̃o sumiẽ ĩ sua specie distincta a notorio:& tunc diffinitur,ut sup.dixi. Ad ꝓpositum ergo cũ ꝓpria nocabuli significatio sumatur ex diffinitione,ut l.1.& qd̃ ibi no.ff.de testa.& l.1.de auth.tu.21.di.cleros,& 25.di.plectis.per Bar.in d.l.omnes populi.ff.de iust. & iu.& d.l.1. Et scd̃m differentiam manifesti differt a notorio,& occulto , seu pene occulto, debemus in d.c.quãquã. sumere illud uerbum manifestum in suo proprio significatu,ut saltem stet in suo gñe,& sic includat notoriũ,& manifestum. Vel stet in ꝓpria specie: & sic differat a notorio,nõ aũt debemus capere ꝑ notorio tñ,ut qdã,& male: qa iste esset intellectus impropri⁹ , & ex nulla iuris parte habem⁹ qd̃ debeam⁹ uerba impropriare. Dicam⁹ ergo qd̃ manife-

stus vsurarius est is cõtra quẽ de generat notoriũ iuris, uel facti, vel de quo est communis proclamatio, & insinuatio procedens ex certa scientia, & certis authoribus, & qui ꝓbari põt, quod est usurarius, & hoc vr̃ sensisse Bal. in d. l. 1. licet non ita probauerit, & hic modus probandi est iuri consentaneus, & probatur ex proprio significato verborũ, nec stat meris opinionibus Doct. sic præmissi modi probandi ꝑ alios traditi. Ad propositũ ergo nr̃m cum in casu p̃supponatur quod iste de cuius testamento quæritur, põt probari qđ fuit vsurarius, itẽ quod de hoc fuit in eius vita communis & clamosa insinuatio in populo, quæ quidẽ processit ex certa sciẽtia, & certis authoribus, cum processerat ex eo, quia mutuabat ad vsurã, & a personis quibus mutuabat, satis, & indubitanter potest dici, quod est usurarius manifestus, & per consequens quod eius testamentum nõ valuit cautione in forma debita non præstita.

CONSILIVM III.

1 *Dubitans de validitate primæ collationis potest secundam impetrare.*
2 *A regulis communibus recedere non debemus, nisi quatenus prouisum reperitur.*
3 *Ducatus, comitatus, & Marchionatus non diuiduntur.*
4 *Primogenitus in indiuisibilibus iure diuino secundogenitis præfertur.*
5 *Vasalli in alium dominum consentire non possunt sine domini voluntate.*
6 *Cognitio vel dilatio non est necessaria, ubi præcessit iudicium hominis in mera executione.*
7 *Hæres mariti an possit opponere de adulterio contra vxorem repetentem dotem, si maritus in vita vxorem accusauerit.*
8 *Imperator si alteri vendat rem alienam, ut propriam, prætendens illam rẽ esse suam, non potest contra detinentes actiones mouere.*
9 *Rem propriam quis violenter inuadere non potest.*
10 *Præscriptio per litis contestationem interrumpitur.*
11 *Lex quamuis prohibeat diuisionem ducatus, uel dignitatis inter plures, tamen consuetudo in oppositum est ualida.*
12 *Rusticus potest emere dignitates, & iurisdictiones, quæ sunt patrimonium venditoris.*

NItar in præsenti causa ob multitudinẽ dubiorum esse breuiloquus: ita qđ singula cuiusq; causæ dubia cõclusiue, vt sensero, attingã. Et primo iuxta ordinẽ ad primũ q̃situ, qđ fuit. Vtrũ suꝑ iure dicti comitatus Bigorrę, dñs comes Fuxi simul duobus titulis donationis, s. & testamenti dñę Petronillæ olim comitissę valeat se iuuare. Ego animaduerto, ꝙ in donatione quã olim dña Petronilla fecit quodã dño Galloni vicecomiti Bearnẽ. & Mattheę eius vxori filiæ ipsius dominæ Petronillę, & oĩbus hæredibus ex eis legitime natis, vel nascituris, & oĩ eorũ successioni legitimę, nulla specifice facta fuit mẽtio de comitatu Bigorrę, de quo pręsens est q̃o. sed fuit facta ĩo gñe, de oĩ iure, qđ habebat, vel habere debebat rõne successionis in oĩbus possessionibus, dñiis, rebus mobilibus, uel immobilibus, q̃ de iure in bonis patris sui ipsius dñæ Petronillæ, & ad eã spectabant, ita qđ haberẽt & tenerent totã terrã patris sui, vbicunq; esset, ad eorũ suorũ hęredũ voluntatẽ &c. Quaꝑꝑ si dictus comitatus Bigorrę nõ cõpetebat dictæ d. Petronillę ex ꝑsona patris sui, clarũ est qđ non cõprehendebat̃ sub illa donatione, q̃ fuit restricta ad bona olim patris sui, vt dr̃ in facti narratione, & ꝑ cõsequẽs nõ põt dictus comes Fuxi se tueri ex illa donatione, cũ nõ potuissent illi a q̃bus cãm, & ius in dicto comitatu habuit: donatio eñ nõ extẽdit̃ vltra mentẽ donãtis, vt in l. nec ignorãs. C. de do. & c. cũ dilectus, eo. ti. facit l. si vnq̃a, & qđ ibi no. C. de reuo. do. Et hoc casu dicẽdũ, qđ solo testõ dictæ dñę Petronillę, & ex dispositione materna, s. dñę Isabellis poterit comes Fuxi se iuuare, ar. in l. 3. §. ex pluribus. ff. de acq. pos. ubi dr̃, qđ si ei q̃ ꝓ emptore possidebat hęres sim, eãdem rẽ, & pro emptore, & ꝓ herede possideo. Si vero cõprehẽdebat̃ comitatus Bigorrę sub illa donatione generali, ut puta, q̃a peruenerat ex successione paterna, aut dicti comitatus fuit facta traditio in vita ipsius donatricis, ita qđ in donatarios trãsiuit ipsius dominiũ, & tũc inutilis vr̃ substitutio facta de Matthea, & eius successione legitima respectu dicti comitatus, q̃a cũ dictus comitatus desiisset esse ipsius dñæ Petronillę, & incepisset esse dictę dominę Mattheę, nõ potuit amplius de illo comitatu facere testamẽtũ, substituendo p̃sertim ipsam dñam Mattheã: nõ eñ, vt legatũ, cum legatario lego rẽ ipsius legatarii, ut in §. sed rẽ. Inst. de leg. Itẽ qđ meũ est ex vna cã, ex alia meũ fieri nõ potest, nisi desinat esse meũ, vt c. inter dilectos. de fi. instr. §. cęterũ, & l. 3. §. ex pluribus. ff. de acq. pos. & C. de cõtra. empt. l. cũ res. Fateor tamen qđ licet ex pluribus causis diuerso tẽpore cõtingẽtib. nõ possit q̃s eiusdẽ rei acquirere dominiũ, vt in dictis iuribus, & plene ꝑ Bar. in d. §. ex pluribus. tamẽ ex pluribus titulis põt se defendere, & tueri, & p̃sertim q̃ñ dubitari põt de ualiditate primi, vt no. Io. An. post Io. Mo. in c. cũ ꝑsonę. de priui. li. 6. suꝑ gl. fi. in nouella. Ad hoc bene facit c. post electionem. de conce. prę. & c. ex parte Astẽsis. eo. ti. facit c. cum olim. a. de priuile. Hinc cõsuluit Pau. de Lea. 1 † qđ dubitans de validitate primę collationis seu institutionis põt, & vtile est impetrare scđam, non ut possit agẽdo vtrũq; ꝓsequi, ꝑ c. ut q̃s duas. de ele. libr. 6. & d. §. ex pluribus. sed vt eis possit se defendere: & sic dico, qđ hoc casu poterit dict⁹ comes Fuxi se defendere ex vtroq; titu. Re⁹ eñ põt ex pluribus, & diuersis exceptionibus, & causis se defendere, vt in regula, nullus pluribus. de reg. iur. li. 6. & l. nemo. ff. de excep. Si uero dicti comitatus nõ fuit facta traditio per dictã dominã Petronillã, tũc cum ex sola donatione nõ trãsiuerit dominium, vt l. quoties. in fi. C. de rei uen. & l. traditionib. C. de pact. utilis fuit, & ualida dispositio testamentaria: ualuit eñ, q̃a illico fuit acquisitũ dñium sine traditione: ualet eñ legatũ rei mihi debitæ ꝑꝑ acquisitionẽ dominii, ut ex tex. in l. 3. §. si rẽ. ff. de le. 3. & hoc casu possunt cõcurrere plures cãæ, vt no. Bar. in d. §. ex pluribus. Et in dubio põt dictus comes se tueri hoc caso ex donatione, & ex testamento dictę dominæ Petronillæ, a qua authores dicti dñi comitis habuerunt cãm; Et hoc quo ad primũ dubiũ. Tamen ultra quæsitum ego animaduerto, quod aut comitatus iste non est feudũ, tunc cadit notabilis quęstio, utrum primogenitus uenit semper iure ꝓprio, ꝓpter ea q̃ statim dicam in seq. quęstione, an iure hęreditario, tãq̃ hæres patris uel matris. Et hãc quęstionẽ subtiliter tangit Old. consi. 97. tandẽ concludit quod capit tãq̃ hęres: sic debet se fundare ex testamento, ubi intercessit, uel ut successor ab intestato, ubi non intercessit, mouẽtur inter cętera: q̃a talis successio primogeniturę ur̃ inducta ꝑꝑ bonum publicum contra cões regulas q̃ nolũt unum filiũ admitti, & reliquos excludi, ut in Auth. de trien. & semis. §. hęc nos. & l. maximũ uitium. C. de lib. p̃te. licet ergo lex, & consuetudo deferat regnũ, seu comitatũ, debemus dicere, qđ sibi deferat, ut hęredi, quẽadmodũ aliis filiis lex defert legitimã sine grauamine. l. qm̃ nouella. C. de inoff. test. & l. omnimodo. eo. ti. & tamen non possunt ipsam legitimã consequi, si uolunt abstinere a legitima hr̃editate, ut no. Bar. in l. gerit. de acqui. hę. unde licet lex deferat, tñ in ea potest filius institui hęres, ut in c. Raynutius. & c. Raynaldus. de te. Ad p̃dicta facit bonus tex. in c. 1. an agna. uel fi. defun. tepu. hęre. po. feu. retin. ubi patet, qđ non potest filius repudiare hęreditatẽ, & retinere sibi feudum: & tñ feudum est debitum filio, ut in ca. 1. de suc. feu. Præterea non debemus recedere a † communib⁹ 2 regulis, nisi quatenus reperitur prouisum. l. pręcipimus. in fi. C. de ap. sed non reperimus recessum a communibus regulis, nisi ut dignitas debeat̃ primogenito, ut in c. licet. de uoto. ergo in aliis debemus stare communibus regulis, ut recipiatur iure hęreditario, & non ꝓprio. Si autem dictus comitatus est feudum, tunc est maius dubium quo iure filius hęres institutus succedat in feudo. nã non ur̃ ex testamento: q̃a circa feudũ nihil potest dispositio testatoris, ut in d. c. 1. de suc. feu. nec ut ab intestato: q̃a non dẽt q̃s decedere testatus, & intestatus. In contrarium facit tex. in d. ca. unico. an agna. uel filii. ubi patet, qđ non potest filius hęreditatẽ sine beneficio repudiare, ergo capit iure hæreditario. Bal. hanc q̃stionẽ format in d. c. 1. de suc. feu. Et primo dicit quod nec ex testamento, nec ab intestato capit, sed iure successoris feudorum. nec mirum, cum aliis hoc eueniat, ut Inst. de acq. per arrogationẽ, & C. de fidei. auth. hoc amplius, & hoc idẽ contingit pupillo, q̃ ꝓprie non dr̃ decedere intestatus, ut l. 1. in princ. ff. de suis & legi. licet benigno intellectu ꝓ intestato habeat̃, ut ibi. Vel scđo potest dici secudum eum qđ succedit in feudo non ex testamẽto, sed q̃a trãsit in uniuersitatẽ, & ꝓpterea uenit feudum in petitione hęreditatis, ut ff. de pet. hęre. l. item uidendum. §. fina. & in edicto diui Adriani. & sic cum uniuersitate potest filius institui in feudum: quia nec potest una res excipi ab institutione hęredis. iuxta ea quę habentur, & nota. in l. 1. ff. de hę. inst. põt ergo filius dicere feudũ ad se pertinere ex iure successorio feudorũ, uel q̃a fuit hęres patris, uel matris, & in hęreditate est feudũ: & ex his p̃t institui dictus comes

Fuxi

Fuxi super intẽtione sua. Venio ad secũdũ dubiũ. Vtrũ. s. ex verbis testi dñæ Petronillę, in qbus Squinato, & Iordano fratribus substituit dominã Mattheã primogenitã suam: & post eam suã legitimã successionẽ &c. debuit domina Constantia eiusdẽ Matheæ iã defunctę primogenita post decessum Iordani, & Squinati ad successionẽ dicti comitatus Bigorrę sine suis sororibus insolidũ peruenire. Et vr̃ primo qđ non, q̃a oẽs filii, & filiæ debent ęqualiter suis par ẽtibus succedere, vt in l. maximũ vitiũ. C. de li. p̃te. & in aut. in successione. C. ad Tert. & in corpore vnde sumit̃ ẽt si sit feudũ: quo casu si est paternũ nõ succedunt fœminę nisi sit dictũ in cõcessione feudi, sed oẽs masculi succedũt æqualiter, vt c. 1. de suc. fe. Si aũt est feudũ maternũ, p̃ferunt̃ masculi, sed in defectum masculorũ ueniũt fœminę oẽs æqualiter, vt in c. 1. de bene. feu. Sed his nõ obstantibus cõtrariũ verius arbitror in casu nr̃o, ut s. domina Cõstantia sola debuerit in comitatu p̃ferri aliis suis sororibus. Moueor, q̃a in istis dignitatibus cũ sint indiuisibiles, vt in c. imperialẽ. §. p̃terea. de prohi. feu. ali. per Fed. dẽt succedere primogenitus, deferũtur eñ ordine genituræ, vt est tex. ĩ c. licet. de voto. adeo qđ alii filii nequeũt in his dignitatibus petere legitimam, ne fiat diuisio regni, seu comitatus, vt est gl. no. in c. licet. & c. si hæredes. de testa. tenẽt Inn. Io. An. & Host. & cõiter canonistę in d. c. licet. vnde dicit ibi Io. An. qđ ex generali cõsuetudine istę dignitates, vt regnũ, comitatus, ducatus, marchionatus, & similes deferunt̃ ordine geniture, q̃ quidẽ generalis cõsuetudo fulcit̃ lege canonica, vt d. c. licet. Itẽ lege diuina, ut patet Gen. 27. vbi patẽt iura primogeniturę dum dixit, pr̃ benedicendo filiũ primogenitũ. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiã &c. Per hæc enim denotat̃ dominiũ hr̃ditatis. Deinde subdit̃. Seruiant tibi populi, id est rustici, & plebei. Et adorẽt te tribus. i. nobiles. Esto dominus fratrũ tuorum, & incuruẽtur ante te faciendo, s. fidelitatẽ, & obediẽtiã exhibendo. Fulcit̃ ẽt hæc 3 generalis cõsuetudo lege Fed. Imperatoris, † scđm quã ducatus, cõmitatus, & marchionatus nõ diuidũtur ĩ d. §. p̃terea. facit qđ no. Bar. in auth. post fratres. C. de leg. hære. Et per hoc cõcludit Io. An. in d. c. licet. qđ pr̃ non põt hoc ius primogenito auferre, vt alius, s. succedat in comitatu, seu regno, cũ sit firmatum lege canonica, diuina, & cõsuetudinaria, ar. in l. nemo põt. ff. de leg. 1. de testa. c. requisiti. & c. tua. de sp. cõpe. c. si diligẽti. Legitima eñ primogeniti est tota hæreditas huius principatus seu comitatus, ergo sine cã primogenitus illa priuari nõ potest scđm eum. ad hoc q legit̃, & no. in c. Raynaldus. de testa. Et hoc ius, vt dignitas deferatur primogenito fuit inductum p̃p bonum publicũ, & in fauorẽ, & honorem imperii, vt principatus q̃ sub ipso sunt integri perseuerent, ar. ff. de exer. l. ne in plures. & de pig. c. significante. facit de præb. c. maioribus, & c. dilecto. Et melius per vnum q̃ p plures consuli imperio visum est primo naturali Philosopho qui sic ait. Entia volunt male disponi pluralitas principatum nõ est bona: vnus ergo princeps. Præterea Philosopho Romano visum fuit, vt reipublicę p vnum utilius consuleret̃. l. 2. §. deinde. ff. de orig. iur. Ex quibus oĩbus infero ad casum nr̃m, qđ cum domina Petronilla non haberet filios masculos, sed tm̃ fœminas ex primo, & scđo matrimonio, q comitatus Bigorrę, vel alia dignitas eiusdẽ debuit de iure peruenire ad dominã Mattheã eius filiã primogenitã: nec potuit dña Petronilla comitatum deferre Squinato nepoti ex filia, vt patet ex p̃dictis, & p consequens post mortẽ do. Matthęę debuit comitatus p̃dictus euenire ad do. Cõstãtiã eius filiã primogenitam, q̃ de iure fuit p̃ferẽda aliis filiab. do. Petronillę: q̃a nepos p̃fertur patruo, ex quo dignitas ẽ radicata ĩ psonã primogeniti p̃mortui. pbat̃ ĩ d. c. licet. & plene per Io. An. in add. Spe. sup rub. de feu. vbi idẽ voluit, si dignitas nunq̃ fuisset radicata ĩ psonã primogeniti: dicens, q filius primogenitus p̃fertur scđo genito: q̃a filius representat primogenitũ, & idem subtilissime uoluit Old. consi. cclvii. vbi hoc pbat iure diuino, naturæ, & scripto. 4 † Iure nãq; diuino dicit certum esse, qđ primogenitus in indiuisibilibus, vt comitatu, & regno, scđogenitus p̃fert̃, vt sup. dictum fuit. Cõstat autẽ qđ istud ius primogenituræ potest primogenitus vẽdere, & donare, & in alium transferre. 7. q. 1. q̃ periculosum. Si ergo istud ius est cessibile, ergo transmissibile ad hæredes maxime ad filium, ar. ff. de acqui. re. do. l. quædã. Iure naturæ ẽt hoc pbatur: q̃a pr̃ in filio suã partem retinet, & in eo representatur, & vna persona reputatur, vt l. fi. C. de impu. & aliis sub. vnde licet pater eius decesserit, tamen quia eius filius partem eius representat, vr̃ p eum viuere, & censeri ac si totus uiueret, postq̃ uiuit pars. arg. ff. de contrah. emp. l. domum. Iure scripto probatur, q̃a idẽ iuris est de toto quoad totum, q est de parte quo ad partẽ. ff. de rei ven. l. q̃ de tota. sed patet qđ in successione hæreditatis plures nepotes ex vno filio defuncto p vno alio reputantur: & p hoc ueniunt cum patruis in stirpẽ, non in capita. in Aut. de hær. ab intes. ven. §. i. & Inst. de hær. q̃ ab inte. def. §. cũ filius. ergo eodẽ modo dẽt repr̃sentare ubi agitur de iure p̃lationis ordinis geniture. ad hoc facit ff. de coll. l. dedit dotem auus, & eo. ti. l. si nepotes, ubi dr̃ qđ auus p̃p filii psonã dẽt nepti dare dotẽ. tanta est eñi patris, & filii identitas, qđ a patre in filium uidetur esse quædam continuatio dominii, & ẽt uiuo patre filii quodãmodo domini ęstimantur. l. in suis. ff. de libe. & posth. & ueniet filius ad istud ius, qđ patri erat q̃situm in habitu, & sic non in actu. Et q̃q̃ Barto. senserit in d. auth. post fratres, q hoc non habebat locum in feudalibus, vt s. nepos succedat in locum sui patris, contrarium tamen est verum, ut pbat̃ in c. 1. de suc. feu. & c. 1. & 2. de feu. Mar. & c. 1. de na. suc. fe. vbi nepos succedit cum patruo in feudo diuisibili tenendo locum sui patris, ut ibi p Bar. Et de hoc alias plene cõsului, sed q̃a non facit ad materiã nostram, non multum insistã: cum domina Matthea supuiueret dominæ Petronillæ. Vnde concludo qđ domina Constãtia debuit aliis p̃ferri, & sola in dicto comitatu Bigorrę succedere: tum de iure cõi, rationibus p̃dictis, tum ex dispositione dictæ dominę Petronillę, inquantum substituit Mattheã in suã successionem legitimã. nã domina Constantia est successio legitima, cum sit primogenita dictæ dominæ Matthęę, vt d. c. licet. ego parum curo de illa substitutione: q̃a vt dixi de iure cõi debebatur dñæ Matthææ, tanq̃ primogenitę: maxime q̃a erat filia ex primo matrimonio, iuxta ea q̃ habentur, & no. in ca. mulieri. si de feu. fu. cõtro. & post mortẽ dñæ Matthęę debuit de iure peruenire ad dñam Constãtiã cũ esset primogenita dñæ Matthęę, & de p̃dictis p Oldr. consi. xcvii. & cõsi. cclviii. prædlle. & ualet satis dicta substitutio facta p dñam Petronillam, si dña Matthea nõ reclamauit debito tp̃e, nec dña Constãtia post mortẽ eius matris cõtra institutionẽ factã de Squinato, & Iordano. ad hoc qđ no. Bar. in l. filio p̃terito. ff. de iniu. rup. & irri. testa. & l. 2. C. de posth. p̃tęr. vel exhęre. & per Io. An. in d. c. licet. ubi dicit, quod si filius primogenitus postergat̃ in dignitate, dẽt agere proponẽdo q̃relã, vel ad supplementũ, si aliter ordinatũ esset, vt q̃a fuit institutus hæres in aliqua re, nisi minori parte contentus esset, vel suum ius uendat, ut d. c. q̃ periculosum, & ca. officii, de testa. & l. contra maiores. C. de inoff. test. Ex his infert̃ ad solutionẽ tertię q̃õis: q̃d scilicet intelligat̃ p illa verba, eius legitimam successionẽ &c. Nã dña Petronilla substitui in comitatu Bigorrę dñam Mattheã, & post ipsius mortem eius legitimã successionẽ. Dico eñ quo ad casum nr̃m, qđ venit dña Cõstantia primogenita ipsius dñæ Matthęę, ex quo nõ habuit masculos: nã in dignitatibus legitima successio est primogenita, ut in d. c. licet. de voto, & sup. plene dixi, & fœmina succedit in dignitatibus in defectũ masculorum. xii. q. 2. cũ deuotissimã. verba eñ debẽt intelligi scđm subiectã materiam, vt legitur, & no. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Tre. p Bar. in l. Gallus. §. ẽt. ff. de li. & posth. & l. si tibi decẽ. §. si pactus. ff. de pactis. vbi nota, qđ in re transmissibili ad solos filios, appellatione hæredum intelligitur de filiis, & idem no. in c. 1. de suc. feu. & per Bald. in c. 3. de natu. suc. feu. Talia eñ sunt subiecta, qualia prædicata p̃mittunt̃, ut in l. si defensor. ff. de interroga. act. & in c. inter dilectos. de fide instru. Sed in alia materia q̃d veniret appellatione successionis, vt puta, si non extarent filii masculi, vel fęminę: credo quod illi tantum quibus est prima spes succedendi ab intestato. s. ubi poneretur verbũ legitima. Nã uerbum successio, ĩ materia nr̃a cum substituo successionẽ alicuius, hi uenire vir, quibus est prima spes succedẽdi illi, ut l. sciãt cũcti. C. de legi. hære. & qđ ibi no. gl. & plenius p Bar. in l. 2. ff. qui petant tuto. & per gl. in l. nepotibus. C. eo. in quibus legit̃ & no. qđ hi dicunt̃ vocari ad successionẽ alicuius, quibus est prima spes succedendi in testamento, uel ab intestato. Sed ubi poneretur uerbũ legitima, ut in casu nr̃o credo, q debeat restringi ad eos, qui vocantur ab intestato. ar. in l. 1. cũ ibi no. C. de suis & legi. Hinc tutores legitimi uocant̃ illi, q̃ a lege uocãtur ab intestato: testamẽtarii vero, q̃ deputantur per testatores, vt patet in tit. de legit. tuto. & titulo,

de testa.tute.secus aūt si fuisset dictū, Cōcedo tibi hæc, & successoribus quibuscunq;. Nā tūc ēt in materia feudali nō solum includunt tria genera hæredum, vt Institu. de hære. quali.& dif.sed ēt legatarii: qa legatarius in re legata quodāmodo hæres est, vt in l.in cōuētionibus.ff.de ver. sig. Et hoc vltimū posuit Bal.in c.imperialē.primo responso.de ꝓhi.feu.alie.p Fed.Sed in casu nr̄o nō est instandū: qa necessario ꝑ ꝓ subiectā materiā debuit intelligi de dn̄a Cōstantia, ex quo erat primogenita dn̄æ Matheę, vt supra dixi.

Et ꝑ ea q̄ dixi in scd̄o dubio infero ad decisionē quartę qōnis q̄ est, Vtrū legitima iure naturæ debita, aut Trebellianica locū hēat in dicto comitatu Bigorrę, ꝑ mortē Squinati comitis. Et breuiter dico qd̄ non: qa ex istis dignitatibus non detrahit̄ aliqua Falcidia, ēt debita iure naturæ, ne cōtingat fieri successionē dignitatis ꝯ iuris dispositionē, vt in d. c.imperialē.§.ꝑterea.de ꝓhi.feu.alie.p Fed. bo.gl.Inno.& cōiter Doct.in d.c.licet.de voto. vbi vr̄ casus scd̄m intellectū cōem,& ꝑ gl.in c.si hæredes.de test. Dicūt tn̄ Io.& Hos. In d.c.licet.qd̄ vbi pr̄ ꝑter comitatū nihil aliud habuit, vnde possent alii filii viuere, qd̄ tūc primogenitus, qui succedit in comitatu, tenet̄ aliis filiis secūdogenitis aliqd assignare vnde viuāt, si cōsiderata nobilitate, & facultate principatus honestā sustentationē pōt habere.ar.C.de li.ꝑte.l.maximū vitium, & in c.Raynaldus.de testa. Venio ad quintā qōnē. Vtrū receptio facta ꝑ curiā Bigorrę generalē de dicta Cōstantia in dn̄am, & comitissam eius, aliqd̄ ipsi cōtulerint vltra ius suū, de quo sup.dictū est. Et in hoc sic puto distinguēdū, qd̄ aut dn̄a Constantia habebat ius in illo comitatu: tūc ꝑ receptionē curię, seu oīum de comitatu nullū ius de nouo fuit acquisitū dn̄æ Constantię: qa cum populus esset non liber, sed subiectus nō habebat potestatē transferēdi iurisdōnem, vel titulū cōferēdi. tum qa pro nō dato hr̄ q ab illo datur, q de iure dare non pōt, in c.q aūt, de iure pat. & c.Daybertū. 1.q.7.& nemo pōt plus iuris in alium transferre, q̄ ipse noscatur habere, vt in l.traditio.ff.de acqui. re. do.& c.nuꝑ.de don.inter vi.& vxo.& maxime si ꝑsupponatur, qd̄ ille comitatus sit feudalis. †5 Nā vasalli nō possunt in aliū dominū consentire sine dn̄i voluntate: ēt ꝓrogādo in certo casu alterius iurisdōnē, vt no.gl.& Bal.in d.l.imperialē.§.pe.de prohi.feu.al.per Fed.no.Doct. in c. cæterum. de iud. fuit ergo illa receptio facti, executio iuris iam habiti, q̄ nullū ius de nouo tribuit: sicut in simili dr̄ in canonicis recipientibus in canonicum illum, cui papa, vel alius superior iuste prouidit de canonicatu, non enim recipiēdo illum, ius de nouo cōferūt, vnde ēt excōicati possunt talē receptionē facere, vt legit̄, & notat̄ in c.ꝓ illorū.de ꝑben. & c. capitulū sanctæ Crucis.de rescrip.& c.eā te.eo.ti. Si aūt dicta domina Cōstantia nullū ius habebat, & tunc aut curia illius comitatus Bigorrę non habebat ex consuetudine, vel priuilegio speciali ius eligendi comitē, & nullū ius potuit in dictā dominā Cōstantiā transferre: quinimo incidisset dicta dn̄a Cōstantia ī crimen lęsę Maiestatis, vt l.3.ff. ad l. Iuli. maiesta.no.Bar.in tractatu de tyranno.in ver.6.& Bal.in l.decernimus.C.de sacros.eccl. Aut habebat curia ius, & potestatē eligendi comitē, & tūc si ex ignorātia dictā dn̄am Cōstātiā recepisset, credendo s. ipsam esse verā comitissam, & tūc nullū ius de nouo fuisset in illā translatū: qa error ēt iuris impedit translationē, & prorogationem iurisdōnis, vt ī l.si quis ꝑ errorē.ff.de iuris.om.iu. & ibi ꝑ Bar.& ꝑ Inn. in c.ad petitionē.de accu. In oī eīn dispositione requiritur potestas, & voluntas: & altero deficiente nō ualet, vt in c.cum sup.de offi.dele.& l.multū interest.C.si quis alteri vel sibi. Hinc eīn deficiebat voluntas, dato errore, ad hoc l. qui in aliena.& l.si is ad quē.ff.de acq.hær.& c. ex parte Astensis. de cōces.ꝑb.& quod ibi no.maxime per Io.An.post Bar. in d.l.si is ad quem.& d. l. si quis per errorem. sed si sciuissent nullū ius illi competere, & recepissent illam in dn̄am, & Comitissam, tūc ius, & titulus comitatus fuisset ī illā trāslatus, vt no.Bar.in d.tractatu de tyranno.Bal.in d.l. decernimus. nā & mulier pōt habere iurisdōnem, cū venit accessorie ad dignitatem, vt in c.significauit.de rescri.& d.c. cū deuotissimā. 12.q.2.& quod in eis no. Venio ad sextā quæstionē. Vtrū ꝑ ꝑ homagium, & fidelitatis iuramētum per Squinatum, & Cōstantiā regi Anglię, duci Aquitaniæ præstitum, eo mō quo positum est in casu, feudum comitatus Bigorre fuerit ecclesiæ Auic.apertum, ita q eadē ecclesia potuerit possessionē dicti comitatus inuadere absq; cāę cognitione. Et vr̄ primo qd̄ illico feudū fuit dn̄o apertū, ex quo iuramētū homagii fuit alii præstitū: qa præstāndo, vasallus nō domino iuramentū alienauit quantū in se fuit feudū: & ideo ipso facto cecidit a iure suo. hoc tenent Ioa. An. & Host.& cōiter sequuntur ibi Doct.in c.eam te. de iuretu. Alienans aūt feudum ipso facto cadit a iure suo: & feudū est apertum dn̄o. nec ꝓdest vasallo, si postea illud recuperet. Hæc probātur in c.imperialē primo respōso. maxime iuncta gl. in ver. reuertatur, de ꝓhi.feu.alie.p Fed.& in c.vnico.qd iuris sit si post aliena.feu.vasal.id recu.& in c. 2. de feu. facit quod in simili legit̄, & no.in c.fi.de loca. Itē alio respectu feudū videt̄ reuersum ad ecclesiā Aui.qa vasallus nouiter succedēs tenet̄ dn̄m uel hæredē adire infra annū, & diē inuestituram petēdo, & fidelitatē pollicendo: qd̄ si nō fecerit, cadit a iure suo, vt ꝓbat̄ in c.vnico.de ca.Corr.& no.in c. 2. de feu.ꝑ al. sed nec Squinatus, nec dn̄a Cōstantia hoc fecerunt, ergo ceciderunt a iure suo, & feudum fuit apertū domino. Sed his non obstantibus dico, qd̄ in casu nr̄o feudū, ꝑ ꝑ ꝑdicta minime fuit apertū ecclesiæ Auicie. uel alteri domino. Moueor, qa Squinatus & Cōstantia, & alii successores ignorabant qd̄ comitatus Bigorrę pertineret ad ecclesiā Auic. cū non essent in possessione illius, imo vr̄, qd̄ libere dictus comitatus pertineret ad dominā Petronillā, vt præsupponit̄ in principio narrationis: vbi dr̄ qd̄ erat domina & proprietaria illius comitatus Bigorrę.& quod toto tꝑe vitę suę, qd̄ fuit 40.anno.& vltra. fuit in vera & pacifica possessione dicti comitatus: nō eīn fuisset proprietaria, si fuisset feudū ad aliū pertinens: qa ꝓprietas feudi ꝑtinet ad dominum: ad vasallum uero solum pertinet vtile dominium, vt in c.si diligenti.& quod ibi no. Inn.de præsc.& c.vnico.in fi. quibus casibus feu. amit. facit l. 1.& 2. ff.si ager vec. vel emphyt.& no.in c.1.de ca.Corr. Itē ꝑsupposito sine veritatis ꝑiudicio, qd̄ dictus comitatus fuisset feudum ecclesiæ Auic. tamen ex quo hoc probabiliter ignorabāt possessores, nō incurrūt pęnā alteri iurando, uel ex toto directe alienando, qd̄ plus est, tex. est singularis cum gl.in c.unico.de controuer. inter dominum & emphy.feu. ubi aperte dr̄, qd̄ tunc ꝑ alienationē feudū domino aperitur, cum a sciente beneficium venditur: secus si ab ignorante, & idem dicit ibi tex.in fi.in aliis alienationibus, & hoc ultimum pōt adaptari in alienatione indirecta, cum alteri q̄ domino ignorāter ꝑstat̄ fidelitatis iuramentum, & de illo tex. facit ibi Bal. subtilissimus Doct. maximū festum dicens illum tex. ualde singularem in omnibus alienationibus in quibus alienans cadit a iure suo, vt intelligatur quando alienatio fit a sciente: secus si ab ignorante rei qualitatē. similis distinctio fit.ff.de le.2.§.fi. Quinimo si vasallus offendit dominum, probabiliter ignorans eum dominum, non perdit feudum, vt est tex. no.in c. vnico.quibus modis feu.amit.& ibi singulariter hoc no. Bart. Idē dicēdum in eo qd̄ isti non petierunt inuestiturā intra annum, & diem, nec obtulerunt ecclesiæ Auic. debito tempore fidelitatis iuramentum. Nam tunc committitur pęna, cum vasallus scit se ad hæc teneri: secus si probabiliter ignoret, & cum alteri quis successit, satis est probabilis ignorantia, ut notanter dicit Bald.in d.capi.1.de ca.Corra. Non. n. est ignoranti probabiliter imputandum, arg. in l. nec nos. C. de cap.& l. regula. ff.de iur.& fac.igno.& c.gratia.de rescript.libr.6.& in regula, is qui in ius succedit alterius. de regu.iur.lib.6. facit qd̄ in fi.no.de emphyteuta, quod si probabili errore ductus, puta quia alteri successit, non soluit canonem debito tempore, non incidit de ęquitate in pęnam, vt no.glo.in l.2.C.de iure emphy.& sequitur ibi Bartol. & Dy.ī dicta regula, is q in ius, & Doc.in c.fi.de loca. Vident̄ āt ꝑdicti Squinatus, & Cōstātia ēt si sciuissent de iure eccle. Auicien. excusati duci Aquitaniæ, regi Anglię præstando iuramentū, quia hoc fecerunt propter iustissimum metum, timentes illius potentiam, qui inceperat inuadere castrum de Lorda cū exercitu magno. per hoc ergo iuramentum fidelitatis metu præstitum nulla iurisdictio, seu potestas fuit in illū regē, seu Ducem translata: quia in iurisdictione conferenda metus vitiat ipso facto. l. 2. ff.de iudi.& no.Bar. quasi in terminis nostris in tractatu de tyranno, in vers.6.& se. Quinimo, & sola potentia alicuius, vel verba, seu minæ quādoq; inferunt iustū metum, habito respectu ad qualitatē ꝑsonarum, vt dicit gl.no.in c.pen.quod metus cau. facit l.pe. cū seq.C.eo.& quod no.Bar.in l.ad inuidiā, & c.metū, eo. ti. Et hoc de hac quæstione, in qua concludo, q nullā pœnam illi Squinatus, & Constantia incurrerunt, & per consequens nō licuit ecclesiæ Auic. possessionē dicti comitatus

inua-

inuadere, maxime sine causæ cognitione, ar. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Ex his & alijs, quæ dixi supra in ii. q. in fertur ad deci. septimæ q. quæ fuit, si Squinatus aut domi. Constantia potuerunt per factum suum præiudicare legitimæ successioni dominæ Matthęę, ad quam ex substitutione dictus comitatus venire debebat, vt enim patet ex prædictis in præcedenti quæstio. nullum detrimentum dicti Squinatus, & Constantia ex illo fidelitatis iuramento, pati debuerunt, & per consequens nec successores insontes debent aliqua pœna affici, & sic remanet decisa hęc q̃stio. Sed pręsupposito, q in aliquo deliquissent, propter q fuissent priuati, vel priuandi feudo comitatus, an habuissent præiudicare alijs agnatis seu filijs dominæ Matthęæ, quæstio magna est inter Doctores, & plenissime habet materia per Dy. in reg. non debet. de re. iur. li. 6. & per Cyn. in l. 2. C. de lib. & eorum lib. per Bar. in l. eum. ff. de interdic. & rele. per gl. in c. i. de succe. feu. col. x. & c. i. in fin. de pace iur. fir. ea. col. plene per Bal. in c. i. §. aut si liuellario. quibus modis feu. ami. col. x. & in c. i. si vasal. feu. pri. cui debe. eadem coll. Dy. in effectu voluit distinguere, aut feudum sit paternum, seu pprium, & præiudicet alijs, aut auitum, seu a genere vlteriori, & non præiudicet. Cy. distinxit aliter, q aut filiii, seu agnati venirent iure proprio, vt quia quis acquisiuit feudum pro se, & filijs, & non pręiudicatur alijs aut veniunt iure delinquentis, & pręiudicatur. h. d. Bar. esse contra tex. in d. c. i. si vasal. feu. priue. Ideo ipse aliter distinguit, dicens, q aut vasallus commisit delictum, pp q directo venit priuandus feudo, vt quia deliquit in personã domini, vel contra conuentionem feudi, & nocet alijs, & sic feudum aperitur domino, vt d. c. i. & i c. vno. qbns modis feu. ami. Aut commisit delictum, pp q non venit directo priuandus feudo, sed per consequẽtiam, vt quia venit priuandus omnibus bonis, & tunc nõ nocet filijs, & agnatis, cum non deliquerit in causa feu. Bal. in d. §. aut si liuellario, videtur multum dubitasse, & considerat ibi tres culpas. Vna culpa est, quando delinquitur in personam domini vere vel interpretatiue, & tunc ad dominum reuertitur vt habeat saltem hanc suæ iniuriæ vltionem, vt ca. i. §. denique. quæ sit prima cau. benefi. amit. col. x. & hoc si vasallus non fecit istud studiose, vt priuet agnatos, nam si dolose ita deliquisset, æquum esset dicere, q dominus ex tali delicto, seu dolo non debet lucrari, argu. in l. fi. ff. de eo, p quem fac. erit. & in c. ii. de renun. li. vi. Secunda culpa est, qñ delinquitur extra personã domini, & tũc agnati, & nõ dominus succedunt. Tertia culpa est in casu alienationis. Nam vasallus alienando feudum sine domini uoluntate, videtur dominum contemnere, & fidem non seruare, & ideo cadit a feudo, vt in prædicto titulo quæ sit pri. cau. benefi. admitten. §. illud. enim. & §. fina. & de vasal. qui contra consi. Lot. feu. alie. ca. vno. vbi vr̃, q ad dominũ reuertitur. Sed refert Iac. de Beln. dixisse hoc verum, si feudum est nouum, vel non extent agnati, secus si paternum. Quę opinio est satis ęqua secundum Bald. Et hanc etiam fuit secutus Dy. vt sup. dixi. Et facit hęc opinio, vt p factũ Squinati, & Constantię non fuerit p̃iudicium generatum alijs agnatis qui de iure debebant succedere in comitatu. vel secundum Bal. prima opinio sit vera, si non p collusionẽ, & fraudem agnatorum. secunda opinio, vt non præiudicet, procedat si in fraudem agnatorũ vasallus feudum alienauit, vel aliter deliquit. Tertio dicit posse dici, q feudum reddit ad dominum, tamen filij, vel agnati, imo etiã filia, non existentibus masculis dẽnt redimere a domino. & dñs cogitur eos inuestire, vt in titu. qualiter potu. olim feu. ali. c. i. §. fi. vel secundum eum coniungenda est hęc distinctio cum pręcedenti, & bene secundũ ipsum. Vltimo dicit, vel dic, vt extra de feu. c. 2. sed Doctor. ibi cõiter trãseũt cũ opinio. supradicta. quam etiam multi antiqui Doctores tenuerunt, vt recitat Ioan. An. in add. Spec. in ti. de feu. §. vi. post princip. & ibi satis per Specu. de hac materia sed idẽ Bal. multas alias opinio. refert in d. c. i. si vasal. feu. pri. Et inter cęteros refert quosdam tenuisse illam opinio. Dy. & vltimate dicit inter cętera considerandam formam inuestituræ. si. enim dominus dixit; Concedo castrum in feudũ Tirio, & suis hæredibus, de vno in alterũ reuertẽdo, Vel cõcedo oĩbus principaliter, Vel cũ extẽt filij, & nepotes, dicit, Concedo attentis meritis singulorũ, tũc dicit se nõ putare, q culpa vnius alteri noceat, qa vnusquisque p se censeẽ, & non tanq̃ dependẽs ab alio. Hinc dicit do. Ia. de Ra. in summa sua, ti. quibus modis feu. amit. q est aliqñ tale feudum, q nulla ex cã, vel ingratitudine est amissibile ũt puta, qa sit datum ex eo, q a morte dantẽ liberauit, vel ab hostibus, vel latrunculis eripuerit, vt ff. de dona. l. si pater. §. i. & sic magnitudo meritorum cum demeritis cõpensatur. allegat tñ in hoc vltimo Bal. ar. in ɔ̃trarium, q demerita vltima magis ponderẽtur, q̃ p̃cedentia merita, qa vltima culpa nocet. ff. de actio. emp. l. si peremptorẽ. Primum dictũ vr̃ verius, qa videtur remuneratio, & merces laboris eximij, & magni potius, q̃ beneficium, ar. xii. q. ii. c. quicunque suffragio. & est singulare dictum. dicit quędam alia quæ non faciunt ad ppositũ. Et hęc verba Bald. satis mihi placent. Et nisi non fuisset facta concessio per uerba p̃dicta, vel similia, certe opi. Dy. q̃ plures numero sequuntur, vr̃ multũ ęqua per l. 3. ff. de inter. & rele. licet opi. Bart. de subtilitate, & rigore videatur verior per dictum cap. i. si vasal. feud. pri. cum si. & videtur de mente Spe. in d. §. fi. & vr̃ tenere Bal. in c. imperialem. §. insuper. de prohi. feud. ali. per Fe. ubi dicit, q de iure cõi delictum partis non dẽt in hoc nocere filio quando non puenit feudũ a patre, sed a genere vlteriori, qa non habet hoc casu illud a patre, sed maiores sui videntur illud sibi dedisse. d. l. 3. ff. de inter. & rele. Item per delictum pater uidetur extinctus, & de medio sublatus, vt ff. de contra. l. i. §. filium. Sed secundum cõsuetudininem feudorum dicit, qđ nocet filio, & motiuum consuetudinis fuit, ut uasalli magis metuant nam naturale est, magis metuere in filio, q̃ in se, vt ff. quod met. cau. l. isti quidem, in fi. Sed in dubus debemus maxime in iudicando, seq opinionem benigniorem, vt in regula, in pœnis. li. 6. & l. si pręses. & l. pen. ff. de pœnis, cum sim. Ex quo videtur concludendum ad ppositũ, q cum iste comitatus Bigorrę sit a genere vlteriori, pręsupposito q sit feudalis, & q Squinatus, & Constantia deliquerint, tamen non debet p̃iudicari alijs agnatis, quin saltem debeant habere ex noua inuestitura, secundum limitationem Bal. p̃dictã. sed (vt dixi) non reperitur, q scienter aliqd commisserint cõtra dominum. propter quod deberent priuari. ponderandus est etiam tex. in d. c. i. si uasal. feu. pri. quia non indistincte priuat omnes agnatos, sed vsque ad tertium gradum. sed quia non multum facit ad propositum nostrum, aliter non insisto. Ad octaua m q̃stionem, q̃ est, Si non potuit ecclesia Auic. de facto, & sine causę cognitione iuadere, an i tali causę cognitione Squinatus, & Constantia debuerint uocari, & uocati conuinci. Indubie dico, q vbicunque absenti potest defensio competere, non debet aliquid agitari in illius præiudicium, eo non vocato, vt c. ecclesia S. Mariæ, de const. & in c. inter quatuor. de maio. & obe. & ca. i. de cã pos. & propri. & 3. q. 9. c. caueant, & c. omnia, & 2. q. 1. c. nos in quemquam, & l. de vnoquoque. & l. contumacia. ff. de re iu. & l. cessante, & l. tres denũciationes. C. qũo & qñ iudex, & l. i. §. item ex eo, ff. quæ sen. sine appe. resc. Hinc est, q etiam in notorio requiritur citatio, ex quo potest absenti aliqua defensio competere, ut no. in c. ad nr̃ã, de iureiu. & in c. porro, de diuor. & in c. uestra. de coh. cle. & mulie. & quo ad casum nostrum est glo. & expressus p Bal. in c. i. qbus modis feu. ami. §. uel cum filia, ubi no. Bal. post glo. q propter culpas non perditur feudum ipso iure, pręterquam in casu alienationis, sed requiritur iudicium, & causæ cognitio, & sententia & idem no. glo. in ca. imperialem. §. callidis, in uerbo, reuertatur, de phi. feud. ali. per Fed. col. x. Et hęc sine partis p̃sentia exerceri nõ possunt, qa causarũ merita. partiũ assertione pandunẽ. l. fi. C. si per uim uel alio mõ, & c. cũ ex lr̃is. de in inte. rest. alias nihil ualet qcqd agiẽ in partis absentia, vt in iuribus superius allegatis, maxime in cap. omnia, & c. caueant. & l. de unoquoque. adeo q neq; interlocutoria parti pręiudicialis ferri p̃t in absentia ipsius partis, ut no. in l. nec quicquam. §. ubi decretum, ff. de offi. procon. licet aliud senserit Inn. in ca. q̃relam. de procur. & capitu. auditis. eodem titulo. Sed primum dictum cõiter teneẽ. Et dictum Inn. procedit in iterlocutoria nullius, uel modici p̃iudicii. dicit tamen Bald. in d. §. uel cum filia, q in casu alienationis perdit vasallus feudum ipso facto, allegat Inno. in c. ii. de feu. Ego allego glo. q̃ hoc aperte tenet in d. §. callidis. p̃alle. reddit ipse rõnem specialitatis, qa ur̃ hoc casu uasallus habere feudum p derelicto, arg. ff. de dam. infe. l. p̃toris, cum sua gl. Non cõtingit hęc rõ in casu nostro, cum semp illi comitatum possederint. Itẽ ut ipse dicit, etiam hoc casu requiritur sentẽtia

super declaratione amissionis. nam vbicunque quis incidit in pœnam ipso facto, requiritur ante apprehēsionem, seu executionem sententia declaratoria, vt est tex. not. in c. cum secundum leges, de hæreti. lib. 6. & l. eius, qui delatorem, & ibi per Bar. ff. de iure fi. Et no. replicat idem Bal. 6 in c. vno. de feudo sine cul. non amit. colla. x. † vbi dicit ꝙ in mera executione, vbi præcessit iudicium hominis, non est necessaria cognitio, vel dilatio, allegat Inn. in cap. ex ratione. de appe. quod dicit menti tenendum. Sed ego dico in hoc distinguendum melius, vt ipse Inn. in c. cum super de caus. poss. & proprie. prope finem, in verbo. præiudicio & non insisto, quia non est materia nostra, & per Barto. in l. a diuo Pio. ff. de re iu. Sed venio ad secūdum membrum Bal. quod facit ad materiam nostram, aut agitur de executione sententiæ legis, & est necessarius libellus, cum non præcesserit aliquod iudicium, quod est no. facit ad prædicta tex. in c. vno. & in ca. primo. de feud. sine cul. non amit. vbi no. colligitur, ꝙ prius debet cognosci de culpa, anteq̄ vasallus denunciatur. Cognosci autem non potest, nisi parte præsente, vt c. cum ex literis. de in integrum resti. & l. si. C. si per vim vel alio modo. & maxime hoc procedit, vbi prętenditur iusta causa, & negatur delictum. quia non debet esse dominus iudex in facto proprio, ut probatur in c. imperialem. §. præterea. de prohib. feud. ali. per Fed. coll. x. & ibi gl. expressā in §. callidis. in verbo, reuertatur, & in c. cæterum de iud. & per ibi not. hæc quæstio satis terminatur. Nam vbicunque est quæstio inter dominum & vasalum, vt q̄a dominus feudi incidisset in commissum, & vasallus negat, debet per pares curiæ. i. alios vasallos eiusdem domini quæstio terminari, & si non habet alios vasallos, seu pares, debet adiri iudex ordinarius rei, vt not. gl. & Bal. in d. §. præterea. q̄ est. §. pen. & Doct. in gl. in d. c. cæterū, quinimo plus dico, ꝙ cum in casu nostro ecclesia Auicien. diceret dominam Constantiā suam esse vasallam, & illa negaret, non debent cognoscere pares curiæ, nec ipsa ecclesia, sed iudex ordinarius illius do. Constantiæ, seu alteri⁹ comitissæ, vel comitis, quicunque sit, cum negetur illud esse feudum ideo causa debet deduci ad iudicem naturalem ipsius conuenti, quia actor debet sequi forum rei. hoc expresse tenent Docto. in d. ca. cæterum. & Bald. in d. §. pen. probatur in c. i. de lege Corra. colla. x. & quinimo in terminis latioribus. s. in emphyteuta, qui non soluit canonem ꝑ biennium, seu triennium, licet iura dicant, ꝙ possit per dominum expelli, vt in c. potuit. de loc. & l. 2. de iure emphyteū, vt notanter dicit Spe. in ti. de lo. §. nunc aliqua uer. 48. si emphyteuta allegat aliq̄ iustam causam, nō debet dominus propria authoritate illū expellere, sed ad iudicem illi⁹ cā debet proferri ad idem quod no. Cyn. in d. l. 2. Concludo ergo, ꝙ debuerunt Squinatus, & Constantia ad iudiciū reuocari, & per ꝯñs quidquid actū fuerit in eorū absentia, eis legitime non citatis, non valuit. Et hoc de hac quæstione. In noua quæstione, qua quæritur, si dicti Squinatus & Constantia in vita sua non fuerint placitati, an eorum hæredes potuerint, vel possint placitari? dico ꝙ glo. in c. i. quibus modis feu. ami. format quæstionem per casum conuersum, videlicet si dominus non placitauit vasallum de culpis cōmissis in vita sua, nūq̄d hæres possit illum placitare. & concludit ꝙ non, ar. in l. omnimodo. C. de inoffi. test. & de reuocan. do. l. i. & ff. de ꝓb. l. Procula. & idē voluit gl. in d. l. omnimodo. Bal. dicit illud verum, si defunctus habuit spatiū querelandi. & nō est cōquestus, secus si non habuit, vel ignorauit. all. in ar. l. diuus, & l. excipiūtur. §. fi. qđ satis pōt hoc casu admitti, & fuit hęc opinio Io. An. in c. 2. de dona. sup ꝑ gl. fi. vbi ponit illā limitationē Bal. all. de elec. ca. cū in veteri, ff. de confir. tuto. l. in confirmando. & l. vtilitatē. Sed quid in dubio nr̄o, quando vasallus nō fuit placitatus in vita, nūq̄d ipsius hęres possit placitari? gl. ibi nō format, sed Bal. ibi ponit, & aperte non soluit, sed dicit, ꝙ est ar. ad hanc quæstionē in l. rei iudicatæ. ff. soln. ma. sed certe facit 7 ad pręcedentem casum, & non ad istum. † Nam ibi secundum verum intellectum ponit̄ casus, an hęres mariti possit opponere de adulterio contra vxorem repetentem dotem, si maritus in vita accusauit vxorem, & concludit, ꝙ non; sed in casu nostro melius facit l. fin. C. de adulter. vbi tractatur, an maritus possit opponere de adulterio contra hęredem vxoris, si opposuit in vita vxoris, sed glo. In dicto capitulo finali. de donatio. in fi. format expresse hanc quęstionem, & per argumentum illius text. dicit ꝙ non, ex quo enim vasallo non fuit mota quęstio in vita, non pōt inquietari eius successor, sicut ibi diximus in donatarii hęrede, qui non potest molestari, si ipse donatarius non fuit de magnitudine molestatus in vita. Idem no. glo. i. l. fin. C. de reuocan. dona. videtur enim iniuria per taciturnitatem erga defunctum remissa, secundum illam gloss. sed Io. And. in additio. Specula. in titu. de feud. §. fina. format hanc quęstionem antiquorum, & concludit, quod supra, cum limitatione tamen, dicit. enim hanc conclusionem procedere, vt hæres, seu successor vasalli non possit inquietari, seu placitari, si dominus fuit sciens de culpa defuncti, & habuit tempus ad quęrelandum, & tacuit, secus si ignorauit, vel non habuit tempus ad quęrelandum contra defunctum, argu in l. confirmando. & l. vtilitatem. ff. de confir. tutorū. Idem voluit Bald. in cap. imperialem. §. insuper. de prohi. feu. alie. per Fed. ubi bene erigit hanc quæstionem, & mouentur Ioan. And. & Bald. quia istę reuocationes sunt quasi prosecutiones iniuriarum, quę non dantur hęredibus, nec cōtra hęredes. l. iniuriarum. ff. de iniuriis. Item, ponit Bald. & aliam limitationem, dicens quod si esset talis fœlonia, seu culpa, propter quam vasallus feudum ipso facto perdidisset, tunc posset agi ab hęrede domini contra hæredem vasalli, quia iniuria, quę secum traxit executionem, etiam in hęredem transit, vt l. commissa. ff. de publi. no. in l. 3. §. quod ait pretor. ff. quod quisque iuris. Et ideo concludit, quod si esset felonia cummissa in alienando feudū vel alia, quę ex speciali pacto induceret priuationem feudi ipso facto, tale pręiudicium transiret in hęredem, etiam querela non pręparata, quod dicit esse notandum. Quod satis mihi placet per tex. iuncta glo. in d. cap. imperialem. §. callidis. in fi. ubi dicitur, ꝙ per alienationem feudum reuertitur ad dominum. & dicit ibi glo. ꝙ ipso iure, in alia tamen culpa, requiritur sententia priuatiua, & quod conuincatur vasallus de culpa. cap. i. de feud. sine cul. non amit. & no. glo. in d. §. callidis. & supra in pręcedēti quæstione aliquid dixi. Item limitarem ego hoc dictum Bald. nisi dominus sciēs vasallum priuatum, cum per aliquem actum positiuum tacite approbauerit. argu. optimum in capitu. ex ore. de priuile. & cap. dilecto. de pręhend. & l. si filius. ff. fami. ercifcun. & quod nota. Barto. in l. quo enim. ff. rem rat. hab. Venio ad decimam quęstionem, utrum iudicatū Auicien. in curia regis Francie habitum contra regē Anglię, ducem Aquitanię, sup ꝑ spoliatione possessionis, seu quasi feudagii, seu homagii super castro de Lardo in aliquo dictę Constantię non vocatę, nec auditæ, & iuri suo pręiudicauerit. Et profecto si verum est, quod supra in narratione facti pręsupponitur, scilicet quod hęc domina Constātia ignorauerit litem super his agitari īter ecclesiam Auiciē. & regem Anglię. non uideo quod in aliquo dictum indicium habuerit sibi præiudicare, quia regulariter ignoranti non pręiudicatur, etiam vbi agitur de eo, de quo actio ptimo loco competebat ignoranti, vt in l. sępe. ff. de re iu. & c. penult. e. ti. facit l. pręteriit. C. de capt. nec sententia illa esset mandanda executioni in pręiudicium dominę Cōstantię, licet valuerit in pręiudicium regis Anglię, vt in c. cum super. de re iudica. Et si dicatur quod pręiudiciū poterit pręte ndere dicta domina Constantia in executione sententię, saltem super possessione, cum rex Anglię prius possideret, seu quasi recipiēdo iuramentum fidelitatis tā ex ea, quam a Squinato. & sic solum ecclesia Auicien. veniebat ponenda in locum dicti regis. Et iuxta theoricam notabilem. Inno. in capit. veniens. de testi. quam sequitur Bal. in l. a diuo Pio. ff. de re iudica. non potest tertius impedire executionem sententię pro interesse suo, quando petitur fieri in rem non vacantem, sed ab alio possessam, cū possit iste tertius ita agere post modum pro iure suo cōtra istum secundum, sicut contra primum. facit l. si a quo. ff. de rei uendica. & quod no. Io. And. post Innoc. in capitu. i. 8 de concel. ꝑb. li. 6. † Respondeo quod imo poterat pręte ndere magnum pręiudicium, quia sicut interest domini nō perdere subiectum. d. cum super. ita interest subiecti non mutare dominum, vt no. dicit Inn. in c. auditis. de rescr. & d. c. cum sup ꝑ. facit l. principaliter. C. de lib. cau. & vr̄ aperte ꝓbari in casu nostro in cap. imperialem. §. pręterea ducatus. de prohi. feu. ali. per Fed. & cap. i. de lege Corra. vbi dicitur dominum nō posse sine vasalli voluntate in alium feudum transferre. ad idem quod legitur & no. in c. fin. de maio. & obe. ubi expresse hoc uolunt Io. And. & Host. nec

ob.

ob.theorica Inn.in c.veniens.præall.quia procedit quan-
do tertius reſpectu executionis nullum poteſt prætende-
re præiudiciũ,vt puta, quia ſit executio circa rem ab alio
tertio poſſeſſam, vnde ſecus ſi poſſet prætendere aliquod
præiudicium, vt in ca.Piſanis.& quod ibi no. de reſti.ſpo.
vbi bonus rex.Item habebat dicta domina Conſtantia &
aliam notabilem defenſionem. Nam ſi fuiſſet præſens,po-
tuiſſet negare. & ita etiam poſtmodum debuit poſſe in il-
lum Regem Angliæ, vel fuiſſe aliquam poſſeſſionem ſeu-
dagii,ſeu quaſi homagii translatam,quia, vt ſupra dixi,in
6.q.cum illi præſtiterint hoc iuramẽtum Regi Angliæ per
metum,actus fuit ipſo iure nullus,vt ibi plene dixi. & per
conſequens poteſt dici,ꝙ eccleſia Auicien. deberet repo-
ni in locum illius,cum de iure nihil acquiſiuiſſet Rex An-
gliæ,ſcilicet ſi dicta domina Cõſtantia ſciuiſſet litem ver-
ſari inter eccleſiam Auicien. & Regem Angliæ, & tacuiſ-
ſet nunquid ſibi præiudicium aliquod generatum fuiſſet
eſt magis dubium. Et primo ſuper proprietate nullum prę
iudicium ſibi fuit illatum,tum quia de proprietate,nõ age
batur, & ſententia lata in poſſeſſorio nõ præiudicat ſuper
proprietate,quia nihil commune habet proprietas cũ poſ
ſeſſione.l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acq.poſ & c.
paſtoralis.de cauſa poſſ. & proprie. tum quia tertio etiam
ſcienti,& tacenti non fit præiudiciũ ſuper proprietate, vt
c.cum ſuper.& quod ibi not.de cau. poſ.& proprie.& hoc
ſi ſumus extra caſum l.ſæpe.prout erat in caſu noſtro,quia
primo loco non cõpetebat de hoc iure actio dominæ Cõ-
ſtantiæ,imo nul la actio ſibi competebat,cum ageretur de
recipiendo iuramentum fidelitatis,& de poſſeſſione feudi
quantum ad dominos. Sed dubium eſt nunquid circa poſ
ſeſſionem ſibi tacendo præiudicabit. Et videtur primo, ꝙ
ſic,per tex.no.in d.c. cum ſuper, ſicut enim ſententia lata
contra ſubiectum,præiudicat circa poſſeſſionem domino
ſcienti,vt ibi.& ita ſententia lata contra dominum,debet
præiudicare ſubdito,ſeu vaſallo ſcienti, & tacenti, & hoc
videtur velle Inno.in c.auditis.de præſcr. vbi dicit,ꝙ ſen-
tentia lata contra dominum, non præiudicat ſubdito nec
e conuerſo,ſi fuit lata contra ſubditum, præiudicat domi-
no niſi ſciuerit,& defenderit. allegat pro hoc vltimo d.ca.
pen.de re iud.ſed in c.cum ſuper.& c.pen.eo.tit.reſtringit
illud dictum, vt præiudicet ſcienti reſpectu poſſeſſionis tã
tum.de quo videtur prima fronte ibi text. vt ſi fiat execu-
tio pro illo qui habuit ſententiam.& idem videntur tene-
re ibi communiter canoniſtæ.Sed ego alias cõſului, quod
etiam circa poſſeſſionem non fit præiudicium poſſidenti,
& tacenti,motus principaliter per rationem Inno. in d. c.
auditis. vbi dicit,ꝙ defenſio cũ de ſubiectione agitur, ſpe-
ctat principaliter, & æqualiter ad dominum,& ſubiectum
ratione prædicta ergo ſententia cõtra vnum nõ debet no-
cere alteri etiam ſcienti, & tacenti. quod probo per dictã
l.ſæpe.& cap.pen.de re iudi. tunc enim ſcientia vnius no-
cet alteri ſcienti, & tacenti cum is cui primo loco compe-
tebat actio,permiſit ſequentem experiri,& hoc quia pote
rat illum a iudicio repellere, vt ibi dicitur.Sed ſi ęqualiter
ad vtrunque pertineat defenſio, non potuiſſet dicta domi
na Conſtantia Regem Angliæ a iudicio remouere,cum li
tigaret de iure principaliter ſuo, ſeu quod prætendebat
ſuum,ergo non debuit præiudicari dominæ Conſtantiæ,
ſi tacuiſſet,& illos litigare permiſiſſet,cum illi litigarent ꝓ
intereſſe eorum,& ſentẽtia poterat habere effectum in il-
lorum litigantium præiudicium.hoc etiam videtur proba
re tex.in d.cap.cum ſuper.ponderãdo duo vltra Doc. vbi
Primo in eo quod dicit,ꝙ ſententia debet mandari execu
tioni, abſque præiudicio illius epiſcopi, qui prætendebat
ſubiectionem, licet ſciuerit cauſam agi,non enim poſſet
hæc ſententia mandari executioni abſque præiudicio do
minæ Conſtantiæ,vel ſucceſſoris,cum compelleretur obe
dire non domino,& ſibi iuraret, ſaltem donec cõſtaret de
proprietate.nam poſſeſſionis commodum maximum eſt,
vt Inſt.de interdictis.§.commodum.Secundo pondero ra
tionem illius tex.dum dicit,quia res inter alios acta ,non
debet aliis prẹiudicare.& ſic ſingulariter vult ibi tex. quẽ
neſcio alibi , ꝙ dominus dicit̃ alia perſona a ſubiecto quo
ad hoc, vt nullum præiudicium fiat ſibi ex ſententia lata
contra ſubiectum.ergo pari ratione idem dicendum eſt in
ſubdito, quando fuit actum contra dominum, per ratio-
nem prędictam. Et ad aliud c.cum ſuper.quatenus innuit,
quod ſententia mandatur executioni contra ſcientem, &
tacentem, poteſt reſponderi,ꝙ loquitur quando ſciens nõ
poſſidebat, & loquitur de quodam præiudicio facti, quia
non poterat impedire executionem fiendam etiam in re
vacante,ex quo ſciuit,& tacuit.ſecus autem vbi ipſe poſſe
diſſet,vel fieret ſibi præiudicium modo prædicto. Et hunc
intellectum ad c.illud, tenuit recolendæ memoriæ domi-
nus Franc.Zab. poſtea Card. Florentinus vulgariter nun-
cupatus,licet non fuerit prædictis motiuis motus. Sed prę
dictæ concluſioni multum obſtare videtur d.l. ſæpe.in §.
nam libertus. vbi dicitur,ꝙ ſi libertus litigans de ſtatu ſuo
cum tertio, reportauit ſententiam contrariam, præiudi-
cat domino ſuper ſuo iurepatronatus. Ad illum enim tex.
poteſt dupliciter reſponderi,ꝙ ille tex.habet duos intelle-
ctus. Primus quãdo dominus interuenit in iudicio,& hoc
videtur ſonare ille tex.dũ dicit interueniente &c. & hunc
intellectum tenuit Ioan.& approbat Innoc.in d.cap. cum
ſuper. dicit enim Ioan.bene,ſecundum Inno. quod ſi quis
iura petat quæ ego poſſideo in re aliqua, me ſciente, & ob
tineat,non tamen mihi præiudicatur niſi ea defendam,ex
ponit uerba d.l.ſæpe.ſcilicet me interueniente,& defendẽ
te,quia ex quo offero me defenſioni, facio mihi præiudi-
cium ſi nõ probo de iure meo, vt ibi facit l.qui ſe liti.ff.de
petit.hæredi. Secundus intellectus fuit Rog. vt ſufficiat ſo
la ſcientia. & licet Bart. hunc intellectum teneat in d.l.ſæ-
pe.Innoc.tamen & Ioan.Audr.dicunt,ꝙ Papa videtur il-
lum intellectum Rog. probare in d. cap. cum ſuper. Sed ſi
volumus ſaluare Rog. & Bart. dicamus aliter, & ſic ꝙ aut
loquimur in liberto litigante,& fit domino ſcienti præiu-
dicium, vt in d. §. nam & ſi libertus. Aut loquimur in alio
ſubiecto, vel domino litigante, & non fit alteri præiudi-
ciũ, licet ſcienti, niſi interuenerit in iudicio,& obtulerit
ſe defenſioni.& ita loquatur d.capi. cum ſuper.& uidetur
iudicio meo de mente Bar.ſi bene ponderetur in d.l.ſæpe.
Ratio diuerſitatis eſt,quia libertus fuit conſecutus liberta
tem a domino.& ſic uidetur habuiſſe licentiam experien
di ſuper domino, & conſequenter ſuper iurepatronatus
ex licentia ipſius domini, merito fit domino prẹiudicium
ſicut eadem ratione dicitur in creditore litigante ſuper
dominio pignoris agendo hypothecaria, ut fiat præiudi-
cium debitori ſcienti,habuit enim illam obligationem fa-
cto domini. & ſic uidetur ſibi dediſſe licentiam ſuper do-
minio litigandi, ut no. Bart. in d. l. ſæpe. in non ſubiecto
autem,ſeu domino feudi ceſſat hęc ratio,cum non habeat
feudum a ſubdito,licet litiget mere pro iure ſuo.ideo non
debet prẹiudicare uaſallo etiam ſcienti. Item ex alio taci-
turnitas non debuit obeſſe dominę Conſtantię,erat enim
ipſa certe informata de iure ſuo, ꝙ ipſa non eſſet uaſalla,
nec ius aliquod fuerat translatum in dictum Regem An-
glię, cum metu illi feciſſent iuramentum. ubi ſupra dixi.
Et ſic nõ eſt uerum dicere, ꝙ permiſerit dominum ſuum
agere,ſed prorſus extraneum in ueritate,& quoad ius ſuũ
ratione prędicta. Et hęc de iſto dubio. Vndecima quęſtio.
Vtrum proceſſus ab illo milite de lõgo pererio executore
prętẽſo habitus, fuerit nullus. ita ꝙ ab eodem neceſſe non
fuit appellare,ſed ſemper eidem Conſtantię,& ſuis hęredi
bus fuerit ſalua exceptio nullitatis. Ad quã uidetur mihi
ſecure dicendum, ꝙ quicquid egit, nullius fuit,& eſt mo-
menti,quia aliud prorſus egit quam ſibi fuerit iniunctum,
& commiſſum merito factum ſuum fuit nullum, cum ex-
ceſſerit, ſeu peruerterit formam mandati.ut in capit.cum
dilecta.de reſcr.& cap.venerabili.de offic.deleg.& cap. Pi
ſanis.de reſti.ſpol.& l.diligenter.ff.mandati.& expreſſe in
terminis noſtris, ſcilicet in executore peruertente manda
tum tenet glo.in cap.quod ad conſuetudinem.de offic.de
leg.& idem ibi Ioan. And. Communiter Doctores,& Bar.
in l.ab executore.ff.de appel.& per conſequens nõ fuit ne
ceſſe appellare,ut no.glo. Io. An.& Bar.in locis pręallega-
tis,ꝙ probatur iure,quia a facto nullo licet poſſit appella-
ri,ad finẽ deuolutionis negotii,ut euitetur interim graua-
mẽ facti,ut in c.dilecto.de appel.& ibi per Inn. & in l. Car
melia Pia. de iurepatr.non tamen eſt neceſſe,quia ſemper
auditur quis per viam nullitatis,ut in c.1. & quod ibi not.
de re iud.& in l. 1.& 2. C.quã prouca.non eſt neceſ.& l.ſi ex
preſſim.ff. de appel. quod autem ille executor peruerterit
ordinem,& mãdatum ſibi factum,clariſſime patet ex nar-
ratione facti. Nam ſententia fuit lata inter eccleſiam Aui-
cien. & regem Anglię ſuper poſſeſſione quaſi homagii, &
fidelitatis occaſione dicti comitatus,& fuit iniunctum di-

cto

cto de longo pererio, vt exequeretur iudicatum, ipse vero
induxit decanum nomine ecclesiæ Auicien. in possessionẽ
comitatus, & pręcepit illis de comitatu, vt nulli alii pręter
ecclesiæ Auicien. obedirent. Quæ verba sapiunt commo-
dam possessionem comitatus, & non possessionem homa-
gii recipiendi, vel fidelitatis. Nam si noluisset exequi iudi
catum, prout sibi de iure, & ex forma mandati incumbe-
bat, dẽbat adire dominam Constantiam, vt prætensam va
sallam, & sibi præcipere, vt loco Regis Angliæ, seu ducis
Aquitanię obediret, & faceret homagium, seu fidelita-
tem ecclesiæ Auicien. donec aliud pronunciaretur super
proprietate illius iuris, quod non fecit, sed prorsus aliud,
vnde dico, quod illa executio non valuit, nec respectu pos
sessionis recipiendi homagium, nec respectu ipsius comi
tatus, quia in primo defuit voluntas ipsius executoris, in
secũdo defuit potestas, & sic habuit locũ illa regula. Quod
noluit potuit, quod voluit adimplere nequiuit. de offi. de-
leg. cap. cum super abbatia. & l. multum interest. C. si quis
alte. vel si. Nec obstat si dicatur dictum executorem dixis-
se, vt nulli aliis obedirent præter ecclesiæ Auicien. in quan
tum iudicatum, & mandatum domini Regis se extende-
bat &c. quia verbo, vnum dicebat & contrarium faciebat
facto, & sic per facta contraria recedebat, vt in ca. cum M.
de consti. & c. solicitudinem. de appel. vnde erat in eo quę
dam repugnantia. merito neutrum valuit, vt in l. vbi re-
pugnantia. ff. de regulis iuris. Venio ad duodecimam
quæstionem istis vicinam in qua quęritur, an iudicatum se
cundum per curiam Regis prolatum, non tamẽ executio-
ni legitime mandatum, validauerit in aliquo processum il
lius executoris de lõgo pererio prius super executione iu-
dicati primi factum. Et breuiter dico, q̃ non, nam certum
est processum illius nullius momenti fuisse, vt in præcedẽ
ti quæstione probatum est, ergo nec per secundum iudi-
catum recepit vigorem, quia secundum iudicatum, vel de
cretum non interuenit super prima executione, confirmã
do illam, seu pronunciando eam bene fuisse gestam, quo
casu posset probabiliter dubitari, nunquid validetur per
secundam sententiam, per ea quæ leguntur, & no. in l. 1. ff.
quæ sen. sine appel. rescin. & in l. 1. C. quando prouo. non
est neces. & per Inno. in cap. super literis. de rescriptis. per
Bar. plene in l. si expressim. ff. de app. in quo sunt variæ sen
tentiæ, vt in præallega. iuribus not. Sed domina Constan-
tia instante super appellatione sua contra processum dicti
executoris nomine ecclesię Auiciẽ. fuit petitũ, vt ante om
nia primum iudicatum, de quo supra, mandaretur execu
tioni ad plenum, & per hanc postulationem per aliud iudi
cium curiæ Regis Franciæ pronunciatum fuit, q̃ executio
iudicati facti pro ecclesia Auicien. contra Regem Angliæ,
secundum tenorem dicti iudicati fieret. & in feudo totius
comitatus Bigorræ, & in omnib. quæ dictus Rex Angliæ
de dicto comitatu, vel ratione eiusdẽ tenebat tempore pri
mi iudicati, vt episcopus, & capitulum ponerentur in his
in eo statu, in quo erat dictus Rex Angliæ tempore eius-
dem iudicati &c. vt patet in narratione facti, vnde si be-
ne ponderentur verba prædicta, hęc sententia diffinitiua,
imo verius interlocutoria prolata pendente appellatione
dominæ Constantiæ non fuit super executione iam facta
eam aliquatenus approbando, sed solum fuit præceptum,
vt primum iudicatum mandaretur executioni, nec simpli
citer; sed in præiudicium solius Regis Anglię, & vt eccle-
sia Auiciẽ. poneretur in possessione eorum quæ in dicto co
mitatu Rex Anglię tempore iudicati possidebat, cum illo
tempore non possideret Rex Angliæ comitatum pleno iu
re. sed receperat solummodo iuramentum fidelitatis, non
extendebatur secunda pronunciatio, nisi ad ius tunc pos-
sessum per Regem Angliæ, & sic clarissime patet, q̃ execu-
tio iniuste, & peruerse facta per illum executorem de lon-
go pererio, in nullo fuit per hoc secundum iudicatum con
ualidata, maxime cum verba sententiæ sint stricte intelli-
genda, vt in l. vnica. C. si vna sen. plu. sue. cond. & cap. dile-
ctus. de offi. or. no. Bar. in d. l. si expressim. Quinimmo plus
no. dixit Bar. in d. l. si expressim. quod si fuisset appellatum
a sententia nulla, & iudex appellationis pronuntiasset ap-
pellationem iniustam, seu male appellatum, non per hoc
confirmatur prima sententia nulla, quia non sequitur fuit
male appellatum, ergo iudicatum tenuit, nam potuit esse
male appellatum propter defectum ordinis nõ seruati, vel
quia post decendium, vel quid simile, & verba sentẽtię, vt
pręd

pręd ixi, sunt stricte intelligenda. Ad propositum nostrum
veniendo tunc fuisset confirmatus processus nullus illius
executoris, si fuisset pronunciatum male appellatum, & be
ne per illum executorem processum, vt no. Inno. & alii in
iuribus præalleg. Et hoc casu posset dubitari, nunquid p
talia verba confirmaretur prima executio. Et primo tene
rem q̃ non, quia illa executio notorie erat nulla, cum con
staret, q̃ esset contraria sententiæ, quæ inducit notorium,
vt in c. vestra. & c. si. de coha. cle. ergo secunda sententia es
set notorie iniusta, si contineret processum notorie nullũ
esse validum, sententia vero notorie iniusta est ipso iure
nulla, nec est opus ab ea appellare, tex. est no. in c. inter cę
teras. de re iudi. no. Inno. in cap. fraternitatis. de fri. & mal.
Nam sententia transit in rem iudicatam propter pręsum-
ptionem iustitię; quia pręsumitur pro iudice, vt in c. in prę
sentia, de renũc. & c. causam quę. de iud. quę præsumptio
cessat data notorietate iniustitiæ, nam veritate manifesta-
ta cedit opinio veritati. 8. dist. c. veritate. Et hęc de ista q̃-
stione. Tertiadecima quęstio; Vtrum dom. Constantia de-
beat haberi excusata, quę postquam sciuit dicta iudicata
pro ecclesia Auic. prolata coram executore, & decano ob
tulerit homagium facere ecclesię, & alia, ad quæ teneba-
tur, vt supra. Et demum infirmitate languens, procurato-
rem cum speciali mandato constituit ad faciẽdum ipsum
homagium; & idem procurator illud facere obtulit; sed ec
clesia recipere non curauit. Ad q. hanc respondeo, q̃ non
solum est excusata, sed dic, q̃ fecit plusquã debuit. excusa-
ta. n. est, quia satis est, q̃ vasallus postquam cognoscit se va
sallum, adeat dominum, & polliceatur iuramentum, & pe
tat inuestituram, & alia offerat, ad quę tenetur de iure, vt
est tex. in c. 1. de capit. Corr. coll. 10. & si deficit pro domi-
no, perinde est, acsi omnia, ad quę tenebatur, fecisset; quia
iuris regula est, vt si deficit pro illo, cuius interest factum
fieri, perinde est, acsi factum fuisset gestum, vt in l. iure ciui
li. ff. de condit. & demonstr. & in regula, imputari, cum cõ
cordantiis ibi positis, de reg. iur. lib. 6. Satis est enim q̃ ho-
mo facit quicquid potest, & in eo consistit. 22. q. 2. c. faciat
homo. & cap. breui. de iureiu. Et tempus anni pręfixi ad iu
ramentum fiendum. & cap. currit vasallo a tempore sentẽ
tię, & non ante, vt no. Bal. in d. cap. 1. & hanc partem tenet
Bal. post Iac. de Bel. in cap. 2. per quos fi. inuest. coll. 10. vbi
dicit, q̃ si vasallus vult facere fidelitatem, dominus autem
recusat facere inuestituram, nõ nocet vasallo, & dominus
sibi tenetur ad interesse, vt in §. fin. de no. for. fid. ea. colla.
Vel potest secundum eum pręcise cogi tradere rem, & in-
uestituram facere, vt in cap. si facta. si de feud. sue. contro.
Vel tertio secundum eos priuabitur dominus proprietate
feudi, sicut vasallus priuaretur iure suo, si recuset fidelita-
tem pręstare, vt de nou. for. fide. §. dominus. in ti. qualiter
dominus feu. priue. cap. vnico. eadem col. Et hoc vltimum
est notandum. & dixi supra in 6. & facit cap. quia diuersita
tem. de conces. pręben. & cap. licet. de supplen. neg. pręla.
Dixi q̃ facit dom. Constantia plusquam debuit, quia non
tenebatur illico iurare, cum non fuisset ad illud iudicium
agitatum inter ecclesiam Auicien. & Regem Anglię voca
ta. vnde prius debebat audiri, volens dicere de iure suo;
quia forte non erat vasalla, sed vera proprietaria, sicut fue
rat domina Petronilla, vel forte intererat sua non mutare
dominũ, vt plene dixi in decima quęstione. Decimaquar-
ta quęstio. Vtrum dominus Rex Francię, qui partibus cõ-
tendentibus tenere debebat secundum tenorem iudicati
sui in manu sua tamquam superior res contentiosas, sic te
nendo longissimo tempore pręscripserit contra partes, ita
q̃ teneatur hęredibus dictę Constantię super proprietate
dicti comitatus iustitiam ministrare. Ad quam dico dupli
ci ratione, & efficaci, q̃ non potuerit pręscribere; sed q̃ te-
netur ius suum cuique ministrare. Et primo probatur, q̃a
pręscriptio cum mala fide non procedit, vt in cap. vigilan-
ti. & cap. fi. de pręscri. & in regula, possessor, de reg. iu. li. 6.
per Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosan. eccl. vbi dicit, quod
hoc ius canonicum, cum concernat animę salutem, debet
seruari, etiam in foro ciuili, & idem no. glo. in dicta regula
possessor. sed Rex Francię. sciebat illa bona ad alios perti-
nere, & non ad se, cum illa reduxit ad manus suas per par-
tium concordiam, ergo, pręscribere non potuit tanquã in
mala fide cõstitutus. Ille. n. dicitur malefidei possessor, qui
habet rerum alienarum cõscientiã, vt dicit tex. in c. si vir-
go. 32. q. 2. Nec obstat, si dicatur, q̃ alii reges successores po-
tuerunt

tuerunt hoc ignorare, arg. regulę, is qui in ius succedit alterius. de reg. iu. lib. 6. quod non est verisimile, nec est presumendum; cum pretextu iudicati hoc fecerit ille Rex, & iudicatum induxit notorium, quod quis nō presumitur ignorare, de purg. cano. c. cum dilecti. Item, & melius presupposito, q successores habuissent bonam fidem, cum mala fides defuncti noceat successori vniuersali in prescribēdo, vt est tex. no. cum gl. in l. cum heres. ff. de diuer. & tempo. prescri. Successores. n. in regno habuerunt regnum, & alia tanquā hæredes, vt plene dixi supra in 1. q. Et licet Dy. dixerit in regula possessor, præall. de æquitate canonica videri, q successor bonæ fidei possit a se prescriptionem inchoare, iuxta no. in c. de quarta. de præscr. & c. cura, de iure pa. tamen dico illud procedere in terris ecclesiæ, non autem in alijs: vbi principaliter debet seruari ius ciuile, ex quo seruari potest sine animę detrimento, vt no. in dicta regula possessor, & in c. 2. de arbi. lib. 6. & in d. l. priuilegia. Item iura canonica loquuntur in successore in prælatura, qui causat ius non a defuncto, sed a superiore, vnde censetur eadem persona cum defuncto. Ius autem ciuile loquitur in hærede, qui censetur eadem persona cum defuncto, cum ab ea sortiatur omne ius suum, vt in Auth. de iureiu. a moriente præstito. Secunda ratio principalis, quare non debet præiudicari dominæ Constantiæ; & suis successoribus, est; quia lis etiam apud consistorium principis consistens, debet esse absque damno moræ, donec princeps fecerit eam dirimi, vt in auth. sed cum lis, C. de temp. ap. & in c. ex insinuatione. de ap. Et per hæc liquet clare veritas eius quæstionis. Decimaquinta q. in quam pœnam incidat ecclesia Auic. transferendo dictum comitatum in dominam Reginam quocunque titulo inaudita domina Constantia, & sua pendente appellatione: Respondeo, q incidit in pœnam litigiosi cōtractus; quę quidem pœna locum habet etiam contra ecclesiam, cū alienauit prælatus communicato capitulo, vt probatur in c. ecclesia S. Mariæ, il 1. vt li. pen. nil innoua. & ibi expresse hoc tenent Host. & Io. An. facit 11. q. 1. c. quia res litigio. Pœna autem litigiosi ponitur in l. fi. C. de litigio. & per glo. in d. c. ecclesia. & respectu ipsius alienantis pœna est, quia si pretium interuenit, compellitur nedum pretiū restituere, sed aliam tantam quantitatem refundere: & applicatur fisco, & contractus alienationis non valet: & si recuperat rem, vt actoris non sit cōditio deterior, ex quo a principio incepit iudicium contra certam personam. Si autem non interuenit pretium, puta quia donauit, tunc mulctari debet in æstimatione vera, & insta; & hæc habētur in d. l. fi. Et quod hic habeat locum illa pœna, probatur sic: Res efficitur litigiosa, cum de ipsius dominio quæstio vertitur inter actorem, & reum iudiciaria conuentione, vel precibus principi oblatis, & iudici insinuatis, ac per eum futuro reo cognitis, vt dicit tex. in auth. litigiosa. C. de litigio. & in cle. 2. vt lit. pend. Sed in casu nostro agebatur de dominio illius feudi, seu comitatus; & causa fuerat placita, seu in iudicium deducta.

Nam appellatio prima cum fuit extraiudicialis, habet in star prouocationis, vt in c. cum sit Romana, de appel. Item, & melius postmodū causa fuit deducta in iudicium, & preces fuerunt insinuatæ Regi, & Rex mandauit, vt fieret iustitia, & hoc fuit sæpe insinuatum ecclesiæ Auic. vnde non solum hic interuenit citatio, & cognitio super re litiganda, quinimò multi alii actus interuenerunt ad inducendam rē litigiosam. & sufficit sola citatio, vel preces pricipi oblatæ, & iudici per eum insinuatæ &c. vt supra dixi; & vtrunque, quod plus est, hic interuenit; ergo habuit locum vitium litigiosi contractus. & hoc vitium remanet etiam in causa appellationis, vt no. dicit Inno. in c. dilectæ. in fi. de exceptio.

Decimasexta quęstio: Vtrum domina Regina, & eius hęredes, qui de facto per modum in casu narratum tenuerunt dictum comitatum per 130. annos, & vltra, præscripserint contra hæredes dictę Constantię nunc se defendentes. Ad hanc quęstionem dico, q præscribere non potuerunt. & de domina Regina non est dubium; quia ipsa est in mala fide, tum recipiendo rem litigiosam, vt patuit in precedenti quęstione, & postmodum de facto, & per violentiam illum comitatum occupando. 34. q. 2. c. si virgo. nec ipsius successores potuerunt præscribere; tum quia verisimile est in facto tam arduo habuisse notitiam originis illius comitatus; & sic erat in mala fide: tum quia mala fides defuncti nocet hęredibus in præscribendo, vt sicut defunctus non valebat pscribere propter malam fidem, ita nec ipsius hæres: quia cē-setur eadem persona cum defuncto, licet habuerit bonam fidem, vt l. cum hęres. ff. de diuer. & temp. & dixi plene supra in 14. q. & no. gl. in l. vitia. C. de acq. po. Et maxime hoc procedit, habito respectu q vitium erat reale; quia vi dicta domina Regina occupauit dictum comitatum per gentes suas; & lex dicit, q vitia possessionum a maioribus contracta perdurant, & successorem authoris sui culpa concomitatur. vt in l. vitia possessionum, præalle. & Inst. de vsuca. §. furtiuę, cum sequē. Decimaseptima quęstio: Vtrum Rex Frāciæ in pace facta apud Bricamacum cum Rege Angliæ, vt in casu dictum est, potuit dare comitatū Bigorræ in eius manibus taliter existente dicto Regi Angliæ. Et si potuit, Vtrum post priuationem in parlamento factam idem comitatus ad priorem statum, & causam redierit, aut sit in dominio Regis per confiscationē incorporatus. Et quæstio apud me non est leuis per tex. no. & sign. in materia sua in l. bene a Zenone. C. de quadrien. præscri. vbi in summa dicitur, † q si Imperator donet alteri, vel vendat, vel aliter alienet rem alienam vt propriam, non valet prætendens illam rem esse suam; sed dominus, vel creditor contra detinentes actionē mouere, seu aduersus fiscum agere potest intra quadriennium duntaxat. postea vero nullam actionem habet, etiam aduersus domum Cęsaream. Sed in casu nostro Rex Francię, qui vices Imperatoris gerit in Regno suo, & inter suos subditos, vt in c. per venerabilem. qui filij sint leg. illum comitatum, quem tenebat, vt proprium, cōtulit Regi Angliæ, nec fuit tunc actum contra eius fiscum intra quadrienniū: ergo nulla actio remansit dictis comitibus de Fuxo, nec successoribus. Nec obstat priuatio postmodum facta de Rege Anglię, quia obligatio seu actio semel sublata & extincta, non redit seu reuiuiscit, licet res perueniat ad priorem statum. l. qui res. §. aream. ff. de sol. & in c. quęris, de cons. di. 4.

8

Et quamquam hoc motiuum vrgere videatur; tamē eo non obstante contrarium puto de iure verius. Et ad l. bene a Zenone, respondeo multis modis. Primo, q illa lex loquitur, quando Imperator donauit rem alienam. credēs illam esse suam; secus si sciebat illam esse alienam, quia tunc alienatio non præiudicat domino; de hoc sunt duæ gl. multum notabiles, prima in l. 2. C. de ali. re. con. alia in l. vna, de alie. rerum fisca. cum priua. con. lib. 10. quæ ita, & bene restrinxerunt hanc legem; & sequitur Bar. in d. l. vna. Et est ratio: nam speciale priuilegium Imperatoris est, vt possit rem alienam alienare, quando habet in illa aliquam partem, vt in iuribus proxime allegatis; secus autem quando nullam partē habet, & sciat eam alienam. Non. n. potest Imperator regulariter aliena largiri, vt no. ī l. rescripta, C. de preci. impe. offe. per Cy. & Bar. in l. fi. C. si contra ius vel vti. publi. per Inno. in c. quæ in ecclesiarum, de const. sed Rex Franciæ verisimiliter sciebat illum comitatū Bigorrę ad illos pertinere; quoniam fuerat longa contentio in curia parlamenti super eo, inter Regem Anglię, & ecclesiam Auicien. & inter dominā Constantiam, & eandem ecclesiam. Item successores dominę Constantię vsque in hodiernum diem semper institerūt apud Reges Francię pro tempore existentes, pro recuperatione dicti comitatus, vt dicitur in narratione facti. Et fama debet esse verisimiliter in illis, q comitatus iste ad illos dominos de Fuxo pertinet. Per hæc. n. & denunciationes sępe factas, prędumit mala fides possidentis, vt no. dicit Bar. in l. Celsus. ff. de vsuc. maxime quia in graui, & notabili facto prout erat istud, prędumitur memoriā extare, licet multa sint tempora lapsa, vt in c. cum illorum. §. circa, de sen. ex com. & 16. dist. c. q dicitis. facit quod no. Inn. in c. ex literis, de iureiu. Secundo potest responderi, q illa l. bene a Zenone, ponit priuilegium specialissimum Imperatoris & Augusti, qui suis consiliis suisque laboribus pro toto orbe terrarum die noctuque laborant. vnde non immerito si habeant dignam sua prerogatiua fortunam, vt dicit ibi tex. prope finem. Hoc autem priuilegium non attribuit sibi Rex Francię, ergo non extendendum, vt in c. sanè, de priuil. & 7. q. 1. c. peritissimi. Et maxime quia in eo non est eadem ratio in hoc, quę in Imperatore; cum non laboret pro vniuerso orbe. Tertia responsio, certum est, q alienatio facta per ecclesiam Auicien. tempore litigii non valuit, vt in l. fi. C. de litig. & c. ecclesia, vt li. pend. & per consequens remansit de iure proprietas illius feudi apud ecclesiam illam. lex autem bene a Zenone, non habet locum in rebus ecclesię, quia nō potuit Imperator se priuilegiare in prędiudicium bonorum ecclesię, vt in c. quę in ecclesiarum, & c. ecclesia S. Marię. de consti.

conſti.& in l.fi.ff.de iuriſ.om.ind.& c.paſtoralis, de re iudi.
vbi bonus tex.ad materiam noſtrã. Quarto ſubtilius poſ-
ſet reſponderi,ꝙ l.bene a Zenone,præalleg.habet locum re
alienata exiſtente penes alium.& hoc ne inquietetur ille,ꝗ
habuit rem ab Imperatore.nec ipſe Imperator inquietetur
in æſtimatione,merito fuit præfixum tempus ad agendum,
vt ibi.Sed in caſu noſtro ceſſant hæ rationes, cum res reuer
ſa ſit ad ipſum Regem. Nec liceat ipſum dominum Regem
locupletari cum iactura aliorum, maxime ſubiectorum, vt
in c.locupletari.de re iu.lib.6.& in l. nam hoc natura. ff. de
condi.indeb.& cum illa lex ſit odioſa,debet reſtringi,quan
tum fieri poteſt.l.ſi præſes,& l.pen.ff.de pœn.& c.in pœnis,
de reg.iu.lib.6. Ex quibus concludo,ꝙ aut dicta alienatio
nullo modo valuit; aut ſi valuit, rediit ad priorem ſtatum,
cum ſit reuerſus ad ſucceſſorem vniuerſalem illius dominę
Reginæ,& ad malæ fidei poſſeſſorem. Decimaoctaua quę
ſtio. Vtrum diligentiæ factæ per hæredes dictæ Conſtãtiæ,
vt ſuppoſitum eſt in narratione facti,interruperint præſcri
ptionem dictę Reginę,& ſuorum hęredum, ſi qua fuit. hæc
quęſtio poteſt primo decidi per ea,quæ ſupra dixi in 14. &
15.q.Non enim potuit hic habere locum præſcriptio,ratio
nibus ibi dictis; ſed præſuppoſito ꝙ locum habuerit,vt quę
ſito ſatisfiat,an per illas diligentias fuerit facta interruptio.
In hoc animaduertendum, ꝙ domina Conſtantia fuit ſpo-
liata dicto comitatu Bigorrę per Reginam. Vnde pręſcri-
ptio ab illo tempore,& non ante debet conſiderari; quia ſi
ne poſſeſſione præſcriptio non procedit, vt in regula, ſine
poſſeſſione,lib.6. Ab illo vero tempore cum domina Regi-
na fuerit violẽta, non potuit indubie inchoari pręſcriptio.
Inſt.de vſuca.§.furtiuę.cum ſeq. Nam ſi legitimum habuiſ-
ſet titulum non debuiſſet propria authoritate poſſeſſionem
violenter inuadere, vt l.ſi.C.ſi per vim,vel alio modo,& l.ſi
9 ex ſtipulatione. ff.de acqui. poſ. † Nam rem propriam non
poteſt quis violenter inuadere. Quod ſi fecerit,incidit in pę
nam l.ſi quis in tantam.C.vnde vi. & 16. q. 6. c. placuit. vt
priuari debeat dominio illius rei,ſi erat ſua: ſin autem cogi
tur rem cum æſtimatione illius reſtituere, vt in dictis iuri-
bus. Pręterea cum dicta domina Regina fuit placitata in cu
ria Regis,& per litis conteſtationem, vel vbi non exigitur
ex priuilegio cauſæ per actum,qui ſolet fieri poſt litem con
teſtatam,inducitur interruptio præſcriptionis ciuiliter, vt
in §.poteſt.16.q.3.& l.pen.C.ne de ſtatu defun.no.gl.in c.il
lud.de præſcr.& Bar.in l.naturaliter.ff.de vſuc. Deniq; huic
Reginæ ſucceſſit dominus Ludouicus Rex filius ſuus in di-
cto comitatu Bigorræ,qui quidem dominus Ludouicus pᷣ-
ſcribere non potuit,tum quia erat ſucceſſor vniuerſalis ma
tris,quæ fuerat malæ fidei poſſeſſor, vt in l.cum hæres.ff.de
diuer.& temp.præſc.tum quia res iam fuerat in litigium de
ducta cum defuncta,tum quia ipſa poſſeſſio comitatus fue-
rat vitioſa,quia inuaſa violenter. Vnde nocuit etiam ſucceſ
ſori, vt d.l.vitia poſſeſſionum.C.de acquir.poſſeſ. & in d. §.
furtiuæ. Tertio dicti comitatus poſſeſſionẽ dominus Rex
Ludouicus poſt coronationem ſuam, tranſtulit in dominũ
Carolum comitem Marchiæ fratrem ſuum. Iſte etiam licet
eſſet,ſingularis poſſeſſor,præſcribere non potuit; tum quia
erat in mala fide,quæ præſumenda eſt ex fama loci,quæ ha
bebat, ꝙ dictus comitatus pertineret ad dominam Conſtã
tiam,iuxta no.per Bar.in l.Celſus. ff.de vſuc. tum quia etiã
de iure ciuili ſaltem intra triginta annos non potuit præſcri
bi per quemcũque,etiam ſingularem ſucceſſorem, propter
vitium reale,qđ cõcomitatur quemcunque ſucceſſorem d.
l.vitia.cum gl.in d.§.furtiuę.cum ſeq. Item non potuit trãſ-
ferre in iſtum Carolum, cum ſuper eo lis penderet,iam in-
choata cum domina Regina,quæ etiam tranſiuit in ſucceſ-
ſorem,ſcilicet, dominum Ludouicum. Nam iudicium non
extinguitur per mortem alterius litigantis,vt in auth.prin-
cipales.C.de iura.cal.& no.gl.in c.fi.de arbi. Alii vero poſt
modum ſuccedentes in Regno Franciæ, & in dicto comita
tu ſpecialiter non exprimuntur in caſus narratione.nec ſpe
cifice dicitur, qualem diligentiam adhibuit comes Fuxi,
Phœbus vulgariter nuncupatus,ſeu alii prædeceſſores, vel
ſucceſſores ſui; ſed in genere dicitur ꝙ multas diligẽtias ad
hibuerunt: vnde non potui comprehendere,an eſſent ſuffi
cientes ad interrumpendam præſcriptionem, ſi qua fuiſſet
inchoata;cum non omnis diligentia ſufficiat ad interrum-
pendam præſcriptionem, vt patet in l. vt perfectius, C. de
anna.exceptio.& 16.q.3.c.placuit.§.hæc de præſcriptioni-
bus, ver.is autem cuius. Et ideo non poſſumus in hoc dare
ſpeciale reſponſum,de ſpon.c.de muliere. Sed in genere di-
co animaduertendũ,ꝙ præſcriptio quandoque interrumpi
tur naturaliter; quandoque ciuiliter; quandoque vero dor
mit,ita ꝙ nõ currit,nec interrumpitur, ſed illud tempus de
medio ſubducitur; & de his plene videatur per gl.& Docto
res in c.illud,de præſcr.& per Bar.in d.l.naturaliter,qui illã
legem commentauit. Et inter cætera ad propoſitum noſtrũ
dormit pręſcriptio, quando tanta eſt hoſtilitas, ſeu guerra
in loco,ꝙ ius non redditur, vt in c.ex tranſmiſſa.de præſcri.
& ibi per Inno.& Bar.vbi ſupra. Idem ſecundum Barto. ibi
quando ita ſæuit mortalitas,ſeu peſtilentia ꝙ ius in loco nõ
redditur conſimili ratione,quia eſt hoſtilitas Dei;ita ꝙ tem
pora iſta debẽt ſubduci de pręſcriptione. Et arbitror, ꝙ iſta
fuerunt multa in Regno Franciæ, propter maxima guerra-
10 rum diſcrimina,quæ viguerũt,& vigent in illo Regno.† Itẽ
interrumpitur pręſcriptio per litis cõteſtationem, vt ſupra
dixi. Et dicit gl.no.in regula,ſine poſſeſſione,de reg. iu.lib.
6.ꝙ de iure canonico ſemel ſic interrupta,amplius non po-
teſt pręſcribi: quia videtur reus titubare de iure ſuo,& non
hr̃e bonam fidem. Sed de iure ciuili requiruntur de nouo
quadraginta anni. Sed in hac materia peccati ſtandum eſt
iuri canonico,vt no.gl.in regula,poſſeſſor, lib.6. & idem di
cit gl.no.in c.1.16.q.3.C.de ſacroſan.eccle.l.priuilegia. Itẽ
tempore pupillaris etatis non currit pręſcriptio. l. ſicut. C.
de pręſcr.triginta vel quadraginta annorum.facit l. fi. C.in
quibus cau.in integ.reſt.non eſt neceſ.& ideo ſi quis de ſuc
ceſſoribus dominæ Conſtantię primo ſpoliatus fuit pupil-
lus, ſunt tempora illa pupillaris ętatis de medio tollenda.
Pręterea de iure canonico interrumpitur pręſcriptio,quan
docunq; ſuperuenerit mala fides,ideſt conſcientia rei alie-
nę, vt in c.vigilanti,& c.fi. de pręſcriptio. & regula, poſſeſ-
ſor malę fidei,lib.6.no.Bar.in d.l. naturaliter. ff. de vſucap.
Item aduertendum,ꝙ ſi quis non valuit litem conteſtari
vel propter aduerſarii abſentiam,vel furoris laborem,cum
neminem tutorem habeat,vel curatorem, vel quia in ma-
gna poteſtate conſtitutus eſt: Et notandum eſt hoc vltimũ
in materia noſtra: nam tunc debet proteſtari apud iudicem
loci,& coram eo libellum querimoniæ deducere: & ſi non
poteſt habere præſidem,hoc faciat coram epiſcopo, & ſuã
manifeſtet voluntatem; & ſic faciendo interrumpit pręſcri
ptionem aduerſarii.& ſi non poteſt habere pręſidem,vel e-
piſcopum, tunc hoc faciat coram notario, & in defectum
notarii coram tribus teſtibus. Hęc omnia habentur in l. vt
perfectius.C.de anna.except. & 16.q.3.c.placuit.§.hęc de
pręſcriptionibus. Ex his poterit procurator domini comi-
tis de Fuxo multum inſtrui, ad eneruãdum prorſus pręſcri
ptionem alterius partis, vel in totum allegãdo malam fidẽ,
vt ſupra dixi,vel interruptionem,vel tollendo illa tempora
de medio,in quibus pᷣſcriptio dormiuit, vt ſup. Et hęc ſuffi-
ciant ad iſtam quęſtionem. Decimanona quęſtio; Vtrum
priuilegium per comites Arminiaci,& Perdiaci pręteñſum,
pręſtet aliquod impedimentum donationi domino comiti
Fuxi factę,aut det iuſtam oppoſitionis,& appellationis cau
ſam,quominus ſortiatur effectũ. & ſi tale priuilegium, aut
pactum,inter Regem, & ſuos ſubditos habitum, ſit de iure
validum,& tenendum,attentis vel non obſtantibus multis
in donatione oppoſitis,quæ de pactis huiuſmodi videntur
facere mentionem. Ad hanc quæſtionem breuiter reſpon-
deo,ꝙ tale priuilegium ſeu pactum nullius momenti eſt, ni
ſi appareat de intereſſe aliquo dicti comitis Arminiaci.tex.
eſt apertus,& ibi gl.& Doct.in l.nemo paciſcendo.ff.de pa-
ctis.vbi expreſſe patet, ꝙ nedum princeps,imo nec priua-
tus poteſt eo pacto ligari, vt rem ſuam nõ alienet. idem no.
per Bar.in l.filii.§.diuus.ff.de leg.1.& in l.ea lege.C. de con
di.ob cauſam.hinc tex.no.in l.quoties.ff.de ſeruitu.dicit ꝙ
non poteſt conſtitui ſeruitus,ſi nihil intereſt accipientis;ve
luti ſi ſtipulor ne per fundum tuum eas,aut ne ibi conſiſtas;
ideo ſi nihil concedas ius ibi non eſſe fundo tuo vti frui,ni-
hil agitur, vt ibi. ſi autem poteſt dominus comes Arminia-
ci aliquod intereſſe prætendere, vt dictus comitatus Bigor
ræ non ponatur extra manum Regiam,& tunc dico,ꝙ licet
poſſit valere pactum,aut priuilegium,ne alienetur,non ta-
men tale pactum poteſt impedire dominii tranſlationem,
ſi de facto alienetur. tex.eſt & gl.& clarius ibi per Bar.in d.l.
ea lege.& idem no.in d.§.diuus.& d.l.nemo.& in l. fi. C.de
pact.conuen.inter emp. Idem notanter dicit Inno.in c.Ray
naldus,de teſta. vbi plene hanc materiam proſequitur, vbi
in ſumma dicit,ꝙ pactum non poteſt facere, vt alienatio fa

cta non teneat, vel ꝙ dominium non transeat in accipientem, sed paciscens agere potest ad interesse, vel ad pœnam. allegat no. in d.l. ea lege. si ergo pactum etiam vestitum nõ impedit dominiũ translationem, fortius nec priuilegiũ alienantis, cum minus liget priuilegium quam pactum, ad hoc quod no. in c. suggestum. & c. dilecti. de deci. valet. n. priuilegium, si interest accipiẽtis, vt leg. & no. in l. 1. §. si quis hoc concesserit. ff. de aqua quoti. & æstiu. tamen non potest impedire dominiũ translationem, vt no. in d.l. fi. C. de pac. inter emp. Fallit hoc secundum Bar. in dictis iuribus, quando is, qui pactum apposuit, vt nõ alienetur, reseruauit sibi ius aliquod in illa re, & sic intelligit tex. no. in l. si creditor. §. fi. ff. de distra. pig. vbi patet, ꝙ si creditor recipiens hypothecam alicuius rei apponat pactum, ne illa res alienetur, impedit dominii trãslatio, vt ibi est casus singularis. Sed in casu nostro nullum ius competit comiti Arminiaci in illo comitatu. ideo pactum, vel concessio non fuit sufficiens ad dominii translationem in dominum comitem Fuxi impediendum. Præterea dico, ꝙ cum Rex Franciæ in concessione domino comiti Fuxi facta reuocauerit omnes literas, & omne priuilegium alteri cuicunque concessum, continens, vt non possit dictus comitatus alienari; vt patet in concessione facta domino comiti Fuxi, non potuit, nec potest dictus comes Arminiaci suum priuilegium allegare, vt pote reuocatum: ꝙ reuocatio valuerit, probatur ex his, quæ leguntur, & notantur, maxime per Inno. in c. in nostra. de iniur. vbi tex. in hoc notabilis. ex quo ex dictis per Inn. ibi colligitur, ꝙ statutum priuilegiatiuum ibi collatum in subditos, põt reuocari per ipsos statuentes. quod intelligo, quando priuilegium continet factum successiuum, sicut in casu nostro, eodem modo intelligendo dictum Inno. in c. nouit. de iud. quod sequitur Archi. 11. q. 1. c. quicunque. & lo. And. in c. constitutus, de relig. do. Dicunt. n. isti, ꝙ priuilegium concessum non subdito, puta ecclesiæ, per principem secularẽ, reuocari amplius non potest, arg. in l. perfecta donatio. C. de dona. quæ sub modo. secus si est cõcessum subdito; quia illud reuocari potest, vt patet in d. c. suggestum. & c. dilecti. & de concess. præben. c. detestanda, & c. veniens. de præscr. cum similibus. Si autem priuilegium transisset in contractũ vel quasi, tunc non posset amplius reuocari, vt puta si fuisset dictum; Quicunque iuerit ad habitandum ad talem ciuitatem gaudeat immunitate tot annis; tale priuilegium, seu statutum priuilegiatum non potest amplius reuocari respectu eorum, qui iuerunt, sed respectu aliorum sic, vt no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. & l. quod semel. de decre. ab ordi. faci. & l. semper, de iure immu. Idem dico, quando priuilegium contineret actum momentaneum, qui transiuisset in ius gentium; vt si princeps aliquid mihi donasset, vel infeudasset; illud enim sine causa amplius reuocari non potest, vt in c. 1. de feu. sine cul. non amit. & c. vno. de natu. feu. & sic intelligo quod vtrobique no. Bal. Et ex prædictis concludo, ꝙ nec priuilegium, nec appellatio potuit impedire dicti comitatus Bigorræ translationem; tum quia priuilegium non valuit, tum, quia præsupposita validitate fuit reuocatum; tum quia præsupposito ꝙ non potuisset reuocari, non potuit impedire dominus rei iegis trãslationem, vt patet ex prædictis. Et de appellatione, ꝙ non habuerit impedire, patet; quia appellatio extraiudicialis nil operatur, si est iniusta, sicut erat in casu nostro, vt patet ex prædictis, vt probatur in c. cum nobis. de ele. Item quantuncunq; sit iusta, non habet impedire, quominus interim possit vti iure suo, vt no. dicit Inno. in c. cum inter canonicos. & c. quia propter. de elect. & c. interposita. de appel. & c. ad dissoluendum, de despon. impu. Nec obstat iuramentum regis prædecessoris, si quod fecit; quia illud non extenditur ad successorem, in c. veritatis. de iureiu. quinimo, etiam si fuisset præstitum ab isto rege donatore, non habuisset impedire dominii translationem illius comitatus Bigorræ; quia actus gestus contra iuramentum tenet, licet contrauenieus sit periurus, vt in c. sicut. de spon. no. Inno. in c. dilecto. de appel. tenet lo. An. in regula, ꝙ semel, de reg. iu. lib. 6. in Merc. sentit gl. 3. 13. q. 2. c. vltima voluntas. nec obstat si opponatur de c. intellecto, de iureiu. vbi patet, ꝙ non tenet alienatio facta in præiudicium regis, etiam cum iuramento. Ad hoc. n. plene respondebo infra super quæstiune 26. vbi melius cadit.

Ex his infero ad solutionem vigesimæ quæstionis, quæ fuit verum post oppositionem, & appellationem comitis Arminiaci innouata veniant retractanda. dico. n. ꝙ nõ, q a oppositio, & appellatio fuerunt iniustæ. & præsupposito ꝙ fuissent iustæ, non tamen potuerunt impedire dominii trãslationem; & sic amplius non potest agi contra dictum comitem Fuxi, qui legit me obtinuit dictum comitatum; cũ pactum, seu priuilegium de non alienando rem propriam (esto quod intersit paciscentis) non tamen afficit ipsam rẽ, vt non possit alienari, vt patet ex iuribus supra in præcedẽti q. allegatis. Item soluitur q. 21. Vtrum, scilicet, dicti Fuxi possint ad causam suarum oppositionum, & appellationum prædictarũ petere, ꝙ dictus comitatus Bigorræ ad manum regis ante omnia reducatur, & postea cognoscatur de meritis earundem. Et vt patet ex prædictis in duabus proximis quæstionibus, dicendum est ꝙ non; tum quia notorie constat de iniustitia appellatinnum, & petentium illam reuocationem; tum quia priuilegia, quæ redarguuntur de nullitate, aut falsitate, aut alio vitio, non debent causa pendente vacillare, sed debent obseruari, donec contrariũ probetur. vt in c. accepimus. de fide instru. & in c. cum personæ de priuileg. lib. 6. & l. cum in precibus. C. de probatin. quinimò lite pendente non debet quis possessione sua, prætextu priuilegii habiti priuari, etiam si priuilegium sit contrariũ iuri, vt in c. 1. vt lite pend. Vigesimasecunda quæstio est, Vtrum oppositio, & appellatio comitis Perdiaci, quas facit pro baronia sua de Angulis, quia de maiori translata est in minorem, sit efficax, attento ꝙ reges Franciæ omni die consueuerint vasallos suos, quamuis inuitos transferre in pares, aut minores: & ita seruatur in Francia, vt præsupponitur. Pro solutione huius quæstionis induco tex. apertum in c. vno. §. ex eadem, de lege Corra. colla. 10. vbi expresse patet, ꝙ in requirendo consensu vasallorum non statur loci consuetudini. Ad idem quod no. in c. imperialem. §. præterea ducatus, de prohi. ali. feu. per Fede. vbi dicit, 11 † ꝙ licet Rex prohibeat diuisionem ducatus, vel dignitatis inter plures hæredes; tamen valet consuetudo in oppositum: adiiciens ꝙ nulla lex positiua est, quæ non possit tolli consuetudine contraria per l. de quibus, ff. de legi. Ego tamen hoc dictum limitarem per c. fi. de consuetudine. Adduco præterea bonum tex. in l. venditor fundi. §. 1. ff. communia prædi. vbi patet, ꝙ consuetudo potest præiudicare iuri proprio singulari. Secundo principaliter potest dici, ꝙ licet feudum nõ possit alienari inuito vasallo, saltem in minorem, vt videtur innuere tex. in c. a. §. ex eadem. de le. Corra. & in d. c. imperialem. §. preterea ducatus; hoc tamen verum, nisi alienetur cum vniuersitate, puta cum ciuitate, aut comitatu, vt in casu nostro contingit. Nam tunc etiam rustico potest alienari, vt notãter dicit Bal. post gl. in d. §. ex eadem. 12 † Et est notandum secundum eum, ꝙ rusticus potest emere dignitates & iurisdictiones, quæ sunt proprium patrimonium venditoris, quod dicit menti tenendum. quinimò plus dicit ibi Bal. ꝙ licet de iure communi iurisdictinnes non possint vendi, quia publici iuris sunt, & æstimationem non capiunt, & maxime merũ imperium, quod exercetur in persona, quarum nulla est æstimatio, vt ff. ad l. Aquil. l. liber homo; dicit tamen, ꝙ per consuetudinem vsurpatum est, & ita quotidie videntur castra, & villæ vendi, & emi cum mero & mixto imperio, & omnimoda iurisdictione. quæ consuetudo vincit legem, secundum eum ad hoc bonus tex. in c. 1. de feu. cog. colla. 10. vbi generaliter disponitur, ꝙ causæ feudales regulantur secundum locorum consuetudinem. Idem quo ad primum, ꝙ feudum possit cum vniuersitate alienari, inuito vasallo, etiam cessante consuetudine, tenent gl. & Bal. in d. §. præterea ducatus. Concludo ego, ꝙ duplici ex capite oppositio, & appellatiu comitis Perdiaci pro baronia sua de Angulis, sita in comitatu Bigorræ, non est iusta, nec admittenda. Primo, quia consuetudo est in contrarium. Secundo quia alienatiu fuit facta cum vniuersitate comitatus. facit pro hoc vltimo, quod leg. & no. in c. 1. de capitaneo, qui cu. vend. Ad vigesimamtertiam q. Vtrum dicta donatio ex sui forma sapiat naturam donationis, aut restitutionis, ad quam faciendam dicto comiti Fuxi Rex de iustitia tenebatur: dico ꝙ nullo modo sapit naturam restitutionis, sed potius donationis, seu cõcessionis in feudum. Hoc primo colligitur in versi. nos primo attendentes. post prin. vbi tex. dicit, ꝙ conuenienter non poterat per formam iustitiæ sine vocatione partis reddere, & deliberare suo consanguineo, scilicet dicto comiti Fuxi terras supradictas &c. & immediate transiuit ad formam gratiæ, ibi considerantes magnã legalitatem &c. vbi incipit narrare causas illius cõcessionis

inducti-

inductiuas, quæ omnes ſapiunt gratiam ſpecialem. ex cauſis colligitur diſpoſitionis qualitas, & diſponentis mens, vt in c. intelligentia, de verpo ſigni. quinimò dictum reſtringitur ex cauſis, vt in l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de le. 2. & in l. ita autem. ff. de admi. tut. & vtrobique per Bar. Item patet ex verbis diſpoſitiuis ipſius regis in eo, ꝙ in ver. ex iſtis cauſis &c. dicit. Ex iſtis cauſis & aliis, quæ ad hoc nos mouerunt & mouent, dedimus, tradimus, cedimus, derelinquimus, & tranſportamus, ex gratia ſpeciali &c. ex quibus verbis ſatis luculenter colligitur, ꝙ dominus Rex non proceſſit reſtituendo per viam iuſtitię, ſed transferendo per viam gratię. pręterea, ſi reſtituiſſet per viam iuſtitię, non conceſſiſſet in feudum, ſicut conceſſit. Item procedere non poterat per viam iuſtitię, non vocata parte, ſcilicet, eccleſia Auicien. vt in c. 1. de cauſa poſ. & propri. & in c. inter quatuor, de maio. & obe. & c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſt. & 3. q. 9. c. caueant. & ca. omnis. Quinimò ſententia eſt nulla, non ſolum cum fertur contra abſentem, ſed etiam pro abſente, ex quo non interuenit citatio, vt eſt gl. notabi. quam ſequitur ibi Bar. in l. ea quæ. C. quomodo & quando iudex. facit l. furioſo. ff. de re iudi. Et eſt ratio; quia de iure non poteſt alteri abſenti per alterum acquiri. l. abſenti. ff. de dona. & plenius per Bar. in d. l. ea quæ facit l. quæcunque gerimus. ff. de actio. & obliga. Vigeſimaquarta quæſtio dependet ex pręcedenti præſuppoſito, ꝙ ſapiat naturam donationis, an dominus comes Fuxi eam recipiendo cum adiectis per regē conditionibus, præiudicauit iuri matris ſuæ viuentis ſuper proprietate dicti comitatus Bigorræ. Ad hanc quæſtionem dicendum arbitror, ꝙ in nullo præiudicauit iuri matris, tūc viuentis, licet cōceſſio facta domini comiti Fuxi ſapiat gratiam. quia certi & indubitati iuris eſt, ex alterius contractu neminem obligari, nec iuri alterius præiudicari, etiam ſi ſit mater, cui ex facto filii minime præiudicatur; vt probatur in l. pen. & vlt. C. ne vxor pro marito. Plus etiam dico, ꝙ nec iuri matris, nec ipſius domini comitis, aut eius poteſtatis, ſeu habentium vel habiturorum ab eo cauſam per hanc cōceſſionem regiam præiudicatur, duplici ratione: Prima, quia ſi verus dominus conducit, vel emit, vel alio titulo capit rem ſuam ab alio vt alienam, non per hoc perdit dominium illius rei, quod prius habebat; tex. videtur apertus in l. ei a quo. ff. de vſuca. & in l. ſi rem aliquam. ff. de acquiren. poſ. & vtrobique Bar. & maxime per eum in d. l. ſi rem aliquam. vbi inter cætera dicit ſe conſuluiſſe in quadam cauſa in his terminis; Quidam nobilis habens quendam fundū proprium, accepit illum a quodam monaſterio in emphyteuſim, & dicebatur in inſtrumento, ꝙ monaſterium concedebat tali nobili talem fundum in emphyteuſim. demū nobilis ille fundum illum, monaſterio non requiſito, alteri vēdidit. monaſterium illum fundum tanquam ad monaſteriū deuolutum, occaſione alienationis volebat vendicare. conſuluit Bar. & alii Doctores ſecuti ſunt, vt ipſe refert, ꝙ non poterat; quia recipiendo rem ſuam in emphyteuſim a monaſterio, non perdidit dominium, ex quo recepit illum tanquam ꝓprium monaſterii. nam dominium ſolo animo nō perditur, ſicut poſſeſſio, vt in l. ſi quis vi. §. differentia. ff. de acqui. po. & l. qui propriam. C. locati. ſecus autem ſi quis rē ſuam donaret alteri, & poſtmodum, ſeu illico illam rem ab eo conduceret, vel donaret, & retineret ſibi vſumfructum. nam tunc transferret dominium, & poſſeſſionem in alterū, vt probatur in l. quædam mulier. ff. de rei ven. & in l. quiſq; C. de dona. tunc. n. interuenit ficta traditio, per quam transfertur dominium. l. quod mea. ff. de acqui. poſ. & l. certe. de precario. ſed quando capit rem propriam ab alio, vt alienā ſecus eſt; quia iſte non agit alteri tradere, ſed potius acquirere. Ad propoſitum ergo, cum dominus comes Fuxi comitatum Bigorræ recēperit a rege in feudum, vt alienum, & ꝓprium ipſius regis, vt clare patet ex verbis cōceſſionis, nullum præiudicium fuit ſibi, aut ſuis in dominio, & iuribus illius comitatus generatum. Secūda ratio, quare domino comiti Fuxi, aut ſuis præiudicium nullum ex conceſſione regia ſit illatum, colligitur ex tenore dictæ conceſſionis, vbi ipſemet dominus Rex reſeruauit omne ius prius competēs domino comiti, & ſuæ poſteritati, vt patet in ver. ſaluo, & reſeruato &c. vbi dicitur, ſaluo, & reſeruato poſteritati, & habentibus cauſam a dicto noſtro conſanguineo, & prædeceſſoribus ſuis, de requirēdo, & proſequendo per viā actionis, & addendo iura, quæ dicto noſtro conſanguineo poterant pertinere, iuribus ſupradictis, per modum, quem potuiſſet, vel potuit facere a die datæ præſentium literarum, &c. Proteſtatio. n. maxime principalis, præſeruat ius proteſtatum. 6. q. 1. c. pontifices. de præſcri. c. nihil cum ſcandalo. de elect. c. Cumana, & c. eccleſia. facit textus cum gl. notab. in l. ſi fideiuſſor, ff. qui ſatiſda. cog. plene per Bar. de materia proteſtationis in l. non ſolum. §. morte ff. de noui ope. nun. & per Ioan. And. poſt Io. Mona. in regula, in generali, lib. 6. in Merc. & per Inn. & alios in c. cum M. de conſt. Et hęc ſufficiant de hac quæſtione. Per proxime dicta ſatis arbitror deciſam relinqui quæſtionem 25. qua quæritur, an dato ꝙ non præiudicauerit domino comiti, matre viuente, nec ea defuncta, qualiter ſibi dominus comes, & eius hæredes pręcauere debeant, ne ipſam donationem, & eius conditiones videantur modo aliquo approbare. nam, vt prædixi, nullū pręiudicium filii fit ex tali conceſſione. & ea non obſtante, poteſt ius ſuum conſequenter proſequi rationibus prædictis, ſicut potuiſſet tempore datæ illius conceſſionis, ſeu donationis; quinimò prodeſt ſibi plurimum in alio dicta conceſſio. quia ſi verum eſt ipſum dictum comitem habere ius ex ſuis prædeceſſoribus in dicto comitatu, impeditur interim præſcriptio, ſi qua incepit currere ex perſona domini regis: quia transferendo comitatum in verum dominium, perdidit poſſeſſionem, quam prius habebat, ſine qua non ꝓcedit præſcriptio, vt no. probatur in l. ſi is, a quo fundum, ff. de vſuca. ſecundum lecturam, quam ibi ſequitur Bar. Vigeſimaſexta quęſtio: Vtrum dicta donatio, quæ ob cauſas rationabiles facta eſt, & pro qua idem dominus Fuxi ad homagium, & fidelitatem ſe aſtrinxit, ſit de ſui natura reuocabilis. Et primo videtur, ꝙ nedū ſit reuocabilis de facto, imò de iure nullius videtur eſſe momenti; quia Rex non poteſt in pręiudicium regni ſui donationes facere, etiam cum iuramento de non reuocando, vt c. intellecto, de iureiur. Nā, & quando coronatur, iurat nihil diminuere de bonis imperii. d. c. intellecto. Præterea tales gratiæ in præiudicium vniuerſitatis, vel regni pręſumuntur ſurreptitię. quia nō eſt veriſimile, ꝙ ex certa ſcientia fuiſſent conceſſæ, cum ſint contra ius, & vtilitatem publicam, arg. in c. pen. & vlt. de capel. mo. & l. reſcripta contra ius elicita. C. de preci. impe. offer. nec debent valere. l. fi. C. ſi contra ius vel vtili. publi. & l. iubemus. C. de ſacroſan. eccle. Et ſi diceretur oppoſitum, ſequeretur, ꝙ regnum poſſet ad nihilum deuenire, quod non eſt dicendum, maxime cum non poſſit quis merum imperium a ſe abdicare, niſi in manibus ſui ſuperioris, vt in l. legatus. ff. de of. præſi. Multa alia argumenta fieri poſſent, quę colligere poſſet ſtudioſus ex nota. per gl. in auth. quomodo oporteat epiſco. in prin. colla. 1. & per Bar. in procemio digeſtorum, & per Bal. in procemio ſuper libro feudorum, in illa quæſtione: An donatio facta eccleſię per Conſtantium Imperatorem valuerit. & per Io. de Ligna. in cle. Romani, de iureiurando. Secundo principaliter contra illam conceſſionem facit, quia Rex non fecit mentionem de iuramēto in contrarium præſtito, de quo videtur, ꝙ neceſſario facienda erat, vt in c. conſtitutus, de reſcrip. per glo. in l. cum non deceat, de elect. lib. 6. Pręterea, & tertio de literis & priuilegiis pręcedentibus debuit fieri mentio ſpecialis, non autē generalis, vt in c. 2. de dolo & contu. & quod ibi no. adeo, ꝙ de qualibet notabili clauſula poſita in prioribus literis debet fieri mentio in literis reuocatoriis, vt in c. cum dilecta, & quod ibi no. de reſcr. His argumentis pręmiſſis, pro ſolutione quęſtionis ſciendum, ꝙ Bar. in l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. format quęſtionem; nunquid Rex valeat in regni pręiudicium aliqua alienare. Et finaliter concludit ꝙ ſi tendat alienatio in graue detrimentum iuriſdictionis regalis, non valet, etiam ſi iuramento firmetur, vt in pręallega. c. intellecto. ſed ſi non tendat in tam graue pręiudiciū, valet, & tenet; de quo dicit eſſe caſum in c. abbate ſane. de re iud. lib. 6. Idem in effectu voluit Inno. in d. c. intellecto, & Io. And. in c. grande. de ſuppl. negli. pręla. lib. 6. non enim ſecūdum eum debet fieri ita amara interpretatio, vt nihil poſſit de iuribus regni donare, arg. c. 2. & 3. & c. ad apoſtolicæ. de dona. & c. cęterum. eo. tit. Bal. in loco præallegato formauit quęſtionem: Si Imperator donauit, vel aliter conceſſit ex cauſa donationis, vel alio titulo caſtrum imperii, nunqd valebit donatio, vel alienatio. & multis allegatis pro, & contra, tandem concludendo & ſoluendo dicit, poſt antiquos, ꝙ aut vult donare cum ꝓprietate territorii, ſeu dignitatis, vt ſic recognoſcat donatarius Imperatorem, vt ſuperiorē; & non eſt poſſibile ſecundum eum, quia non poteſt facere

etiam

etiam sibi parem, aut superiorem, vel aliquem, qui impune posset se rebellare contra imperium, quia lex regni contradicit. Et quia nullum inferius secundum Aristo. instãtibus terminis discretiuis, participat id, quod superius est: commoda tamen, & dominium concedere potest, salua tamen semper imperii recognitiõe, & fide. Et ꝙ Imperator seipsũ mutilet, idest membra imperii a se amputet dicere, est species furti secundum eũ. Infeudatio vero non potest minuere honorem regni, secundum And. de Iser. quod sequitur ibi Bal. & est satis notandũ. In proposito nostro facit, ꝙ leg. & no. in c. 2. de feu. Ad propositum ergo veniendo, dico, ꝙ donatio seu concessio facta domino comiti Fuxi, argumentis supra in contrarium factis non obstantibus, multiplici ex capite sustineri potest, & per consequens secundo loco probabo, ꝙ est irreuocabilis. Primo. n. dicta concessio iuribus consistit; quia comitatus Bigorræ non est de regno Frãciç, seu membrum proprium ipsius regni, sed erat aut domini comitis Fuxi, aut ecclesiæ Auicien. aut ex concessione ipsius ecclesiæ pertinebat ad regem Franciæ, non vt ad regẽ, sed ratione sui patrimonii, & successionis specialis. nam, vt patet ex narratione facti, iste comitatus habuit originem in persona dominæ Ioannæ Reginæ Franciæ, & Nauarræ ex donatione, seu permutatione facta cum ecclesia, seu per ecclesiam Auicien. quæ prætendebat tunc habere proprietatem dicti comitatus; & ex persona ipsius peruenit ad regem præsentem, vt hæredem hęredis dictæ dominç Ioannç, de patrimonio vero suo potest Rex disponere ad libitũ, cum non contingat alienatio Regni, vt d. l. bene a Zenone, C. de quadri. præscriptio. & in re sua quilibet, nedum princeps, est legitimus moderator, & arbiter. l. in re mãdata. C. man. & c. de his, de sepul. facit quod dixi supra 22. quæstio.

Pręterea, & secundo præsupposito, ꝙ pertinuisset ad regnum suum, nihilominus potest dicta alienatio sustentari, ex eo, quia dictus Rex pure non donauit, seu alienauit dictum comitatum, sed concessit in feudum, retinendo sibi ꝓ proprietatem, & honorem, & præeminentiam, & deuolutionem certis casibus ad eum, vel successores, vt patet in cõcessione. & est hoc de natura feudi. 22. q. 5. c. de forma. & in c. 1. in qui. ca. feu. ami. coll. 10. talis vero concessio non diminuit honorem regni, vt supra dixi; & sic cessat c. intellecto, de iureiurando. Pręterea, & tertio habito respectu ad amplissimum Regum Franciæ, & munificentiam solitam illius regni Regnum, & ad præclara seruitia regibus Frãciæ impẽsa per comites Fuxi, pręsertim hodiernos, vt ipsemet dominus Rex in suis literis attestatur, non debet dici, ꝙ dicta cõcessio cedat in graue præiudicium regni, cum donatio remuneratiua, non sit proprie donatio, sed potius meritorum remuneratio, vt no. dicit text. in l. Aquilius Regulus. ff. de donatio. no. Bar. in procemio. ff. veteris. hinc tex. singularis in l. si pater. §. 1. ff. de don. dicit, ꝙ donatio facta propter eximia, & magna merita pręcedentia, est irreuocabilis, etiam propter ingratitudinem; quia potius est merces laboris eximii, quam mera donatio. & præsertim hoc procedit in casu nostro, in quo ipsemet dominus Rex attestatur, ꝙ dictus comitatus ex iuribus productis per dominum comitem, videbatur ad eum pertinere, & sic quodãmodo restituit illi, qđ suum erat, quod est necessitatis, & non meræ liberalitatis. sed voluit Rex procedere per manus iustitiæ, propter partis absentiam, & vt videretur exercere maiorem magnificentiam, vt ipsemet in suis literis attestari videtur. Ex his remanent soluta contraria, quæ inferebant nullitatem ex defectu potestatis. Ad alia contraria, quæ videntur vrgere ex causa subiectionis, dico, ꝙ iuramentum pręstitum per ꝑdecessores istius regis de comitatu non alienando, fuit personale, vnde per mortem fuit sublatum, quia iuramentum non transit in successorem, vt leg. & no. in c. veritatis, de iureiur. satisfecit. n. ipse iurans, ex quo nõ alienauit. vnde successor ex tali iuramento non ligatur, vt no. Io. An. in c. fi. de sepul. & in c. cum C. laicus. de fo. comp. lib. 6. & sic non erat opus mentionem facere de eo quod non erat. Item præsupposito, ꝙ iste dominus Rex iurasset, nec mentionem de tali iuramento, aut priuilegio prius facto de non alienando fecisset, tunc dico, ꝙ nihilominus concessio in feudum, quam postea fecit, debet valere; quia hanc concessionem facit iure proprio, & de patrimonio suo, vt supra dixi. vnde nõ potuit se ita ligare, ꝙ haberet impedire dictam transactionẽ, sicut dicimus in priuato, qui allegauit se ad non alienandũ, & tamen tenet alienatio; licet nullam in alienatione mentionem de priori obligatione fecisset, vt l. nemo potest, ff. de lega. 1. & leg. & no. in l. ea lege, C. de condict. ob cau. & dixi plene supra in proxi. quæstio. In his. n. quæ infert publica persona vt priuatus, censetur iure priuati, vt leg. & no. in c. fi. de procu. Præterea concedendo comitatum, contraxit cum domino comite, cum vltro citroque oriatur obligatio d. c. de forma. fi. n. ex contractu obligatur etiam princeps, vt c. 1. de proba. & statim latius dicam, ergo non potest contractus infringi, eo, quia non fecit mẽtionem specialem de priori iuramento, aut concessione antecedenti. superuenit n. vinculum fortius. nam vt supra dixi, tenet contractus ẽt contra proprium iuramentum, licet contrahens sit periurus, vt in c. sicut. de spon. no. Inno. in c. dilecto, de pręben. & Io. An. in regula, semel. lib. 6. in Merc. Ex his infero ad secundum, an talis concessio facta domino comiti Fuxi per dominum regem sit reuocabilis. Et dico, ꝙ non. tex. est no. in c. vno. de natu. feu. colla. 10. vbi dicitur, ꝙ si princeps inuestiuit aliquem de aliquo feudo, non potest eum disuestire sine culpa. ad idem consimilis tex. in c. vno, de feu. sine culpa non amit. eadem coll. & vtrobique hoc no. Bal. & probatur hoc duplici ratione: Prima, quia princeps obligatur ex contractu, sicut quiliber priuatus, vt in c. 1. & quod ibi no. de proba. & in concessione feudi vtrinque nascitur obligatio. Secunda ratio, quia nõ potest princeps reuocare priuilegium, quod prius concessit, ex quo transiuit in contractum, vel quasi, seu in ius gentium, vt no. in l. quod semel. ff. decre. ab ord. fac. & dixi supra plene in 16. q. & generaliter non potest princeps, causa non existente, priuare aliquẽ dominio suo, vt plene no. per Cyn. in l. rescripta. C. de precib. impe. offe. & Bar. in l. fi. C. si contra ius, vel vtili. publi. & Inno. in c. quç in ecclesiarum, de constitu. Condescendo igitur ad 27. q. qua quæritur, pręsupposito ꝙ propter importunitatem, vel alias dominus Rex dictam concessionem vellet reuocare de facto, quod remedium habet dictus dominus comes Fuxi ad retinendum possessionem ipsius comitatus Bigorrę; ad minus donec fuerit de iure ipsius, quod ante donationem habebat in eo, per sententiam declaratũ. Et in hac quæstione dico certum esse, ꝙ sine culpa dicti domini comitis illam concessionem reuocare non potest, vt clare patuit ex deductis in supra proxi. quæstio. si autem de facto vellet reuocare, videtur dicere Cyn. in d. l. rescripta. C. de preci. impe. offe. & Bar. in l. fi. C. si contra ius, vel vti. publ. ꝙ quoad obseruantiam standum est dispositioni principis; quia pręsumenda est pro principe causa. nec admittitur in contrarium probatio, sed si sine iusta causa facit, peccat secundum eos. isti tamen Doctores non loquuntur in casu nostro, scilicet, cum princeps vult alicui rem suam auferre. Sed in casu nostro dico, ꝙ cum princeps obligetur ex contractu suo, non potest contrauenire, nisi appareat, & cõstet de causa; quia alias de facili princeps posset tollere, & infringere omnem contractum per eum gestum, quod non est dicẽdum. hoc ego probo per tex. apertum in c. 1. de feu. sine cul. non amit. & c. vno, de nat. feu. vbi dicitur, ꝙ nisi cõuictus fuerit de culpa, non debet vasallus priuari feudo, ẽt per principem. Adduco insuper hanc rationem, cum princeps non sit supra contractus, cum sit de iure gẽtium, vt no. Bal. in c. proxi. alleg. & Inno. in d. c. 2. de confir. vti. ideo debet in eo præsumi causa, cum materia non sit sibi subiecta. facit quod in simili no. Io. An. in c. 1. de offi. delega. lib. 6. ad idem tex. apertus in c. 1. de prob. vbi princeps compellitur obseruare suum contractum, nisi iustam causam ostẽdat in contrarium, & optime facit c. nouit. de iud. Si ergo sine causa apparente legitima, & rationabili dominus Rex vellet cõtrauenire, remedium honestum, & indubitabile esset vt dominus comes recurreret ad denunciationem euangelicam seu iudicialem ratione peccati. iuxta ea, quæ habentur, & no. in c. nouit. de iud. Secundum remedium, vt appellet ad Papam, per notabile dictum Inno. in c. licet ex suscepto. de fo. comp. vbi dicit ad Papam recurrendum esse, siue immineat necessitas iuris, quia alius non est iudex superior, siue facti, quia de facto minores iudices subuenire non possunt. ad quod no. Host. in c. nouit. de iud. & in Rege Franciç optime adduci potest, quod no. Inno. in c. per venerabilem. qui fi. sint legi. vbi dicit eum de iure subesse Papæ. Tertium remedium, vt arbitror, vt de facto resistat, quia vbi superior de facto, & iniuste procedit, potest sibi de facto resisti, vt notat gl. in c. ex literis. de offi. deleg. & Inno. & in c. si quando. eo. tit. & c. dilecto. de excess. præla. saltem in casu nostro, in

quo

quo grauamen reparari per iudicem appellationis non po
teſt, vt voluit Cy. in l. ab executore. C. quorum appel. non
reci. & in l. 1. C. vnde vi. Nam defenſio eſt de iure naturali;
quæ cuicunque, etiam contra principem, conceditur, vt in
c. paſtoralis. de re iudi. in clemen. hinc dixit gl. no. in 1. diſt.
c. ius gentium, ꝙ poteſt quis in defectum ſuperioris, dicere
ſibi ius propria authoritate: & idem voluit Inno. in c. olim.
il 1. de reſti. ſpo. Nunc poſtremo, altiſſimo gratias immen
ſas agendo, reſtat vltimam quæſtionem in ordine 28. expe-
dire, quæ eſt; vtrum procurator regius generalis, attentis
mandatis, & non obſtantibus in literis conceſſionis appoſi
tis, nec non expeditione cameræ computorum, ac lectione
& publicatione in curia regia parlamenti, iuſtam nunc poſ
ſit cauſam habere, vt dictis fratribus Arminiaci, & Perdia-
ci comitibus, pręſenti cauſa ſe adiungat. In qua profecto cō
ſideratione triplici dicendum cenſeo, ꝙ non. Et primo ad-
duco tex. in l. bene a Zenone. C. de quadrien. præſcr. vbi di-
cit tex. Nemo audeat reos, qui res accipiunt a principe, per
quemcunq; titulum alienationis, ſiue mobiles, ſiue immo
biles, ſeu ſe mouentes, vel iura incorporalia, pœnas ciuiles
iudiciis afficere, vel ſperare aliquam contra eos ſibi viam
eſſe apertam: ſed omnis aditus pręcludatur, omnis motus,
& ſpes eius petulantię, &c. & pondero illud verbum vniuer
ſale negatiuum; nemo audeat, &c. excludit enim quemli-
bet conuenire volentem. 19. diſt. c. ſi Romanorum. & c. ſoli
tæ. de maiori. & obed. & l. de pretio. ff. de publica. Secun-
do principaliter adduco theoricam Bar. in l. cum quæreba-
tur. ff. de iud. vbi dicit, ꝙ omnis exceptio, per quam conclu
ditur actori nullum ius ſibi cōpetere, poteſt opponi a prin-
cipio, ante litis conteſt. quia cum certum ſit neminem ſine
actione poſſe experiri. l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſ.
poteſt quis ab agēdo repelli vbi excipitur, ꝙ ſibi nulla actio
competit. ſed ita eſt in caſu noſtro, ꝙ nulla actio ad reuocan
dum poteſt competere procuratori regio, nec etiam dictis
comitibus Arminiaci, & Perdiaci, vt clare patet ex præce-
dentibus: ergo a principio omnes, nedum regius procura-
tor, poſſunt ab agendo repelli. nec tenetur dominus comes
Fuxi, cum illis, vel eorum aliquo iudicium ſuſcipere. Ter-
tio & vltimo contra regium procuratorem generalem alle
go tex. no. in l. honori. ff. mand. vbi probatur, ꝙ contra ſpe-
cialiter per dominum prouiſa, non admittitur procurator
generalis, niſi oriatur cauſa de nouo iuſta, & veriſimiliter
per dominum tunc non agitata. quod nō eſt in caſu noſtro.

CONSILIVM IIII.

1 *Legatum factum hoc modo, per quem ſcripſero, hæres ſibi dato id quod reperitur ſcriptum in epiſtola: perinde valet, ac ſi fuiſſet expreſſum in teſtamento.*
2 *Legatum quantitatis non tollitur per legatum ſpeciei.*
3 *Relicta in codicillis petuntur actione nata ex teſtamento.*
4 *Recipiens feudum pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis quibuſcunque, appellatione ſucceſſorum veniunt etiam legatarii.*
5 *Plura quando ſunt in obligatione alternatiua, altero ſublato, remanet reliquum.*
6 *Vſufructuarius omnium bonorum non tenetur ſatisfacere legatariis, ſed cum eis concurrit.*
7 *Teſtamentum recipit vires, & conſummationem per mortem teſtatoris, & non ante.*
8 *Legauit aliquis in teſtamento alicui quinquaginta, in codicillo poſtea ſcripto idem legatum eſt: vtrunque legatum debetur, niſi hęres probet contrarium.*
9 *Legata poſſunt conferri in arbitrium tertii, non autem in meram voluntatem.*

IN quæſtione, quæ vertitur
ſuper interpretatione voluntatis Angeli Fran-
ciſci de Eugubio, reſpectu teſtamenti, codicillo
rum, & memorialis dicti Angeli, prout in caſus narratione
ſerioſius continetur; Attingam ſingulariter principaliora
dubia, quam breuiſſime potero. Et primo contingit dubita
ri an memoriale dicti Angeli faciat fidem, cum non fue-
rit bene recitatum in teſtium pręſentia, ſed ſolummodo di-
xit Angelus in teſtamento, ꝙ volebat, ꝙ crederetur libro,
ſeu memoriali ipſius manu cōſcripto quoad legata relicta,
quæ in ipſo reperirētur fore alicui per ipſum teſtatorem fa-
cta, prout crederetur publicæ ſcripturæ, ſeu teſtamento va
lido publico, manu publici notarii. Et circa hoc dubium vi
detur iudicio meo caſus in l. ſi ita ſcripſero. ff. de cond. & de
1 monſt. vbi dicitur valere † legatum, ſi dixero, per quem epi
ſtolas ſcripſero, hæres ſibi dato id, quod reperitur ſcriptum
in epiſtola: perinde valet, ac ſi fuiſſet expreſſum in teſtamē-
to. & apertius hoc ſentit Bar. dicens per illum textum, vale
re ſi teſtator dixit; Volo ꝙ hęres meus det tale, quod ſcriptū
eſt in ſchedula, quam reliqui apud guardianum ſancti Fran
ciſci: quia per relationem ad aliam ſcripturam videtur ibi
ſcriptum expreſſum in teſtō. facit optime qđ legiꝛ, & no. in
l. Theopōpus, ff. de do. præle. & l. pen. C. de ſen. quæ ſine cer
ta quanti. c. cum venerabilis. in fi. de relig. do. & hoc dūmo-
do conſtet per comparationē literarum, vel aliis manifeſtis
coniecturis, qđ memoriale ſit ſcriptum manu ipſius teſtato
ris. Et hoc breuiſſime de primo dubio. Secundum princi
pale eſt; An legatum centum quinquaginta florenorum fa
ctum Vciæ ſorori teſtatoris ſit validum, non obſtantibus le
garis poſtea eidem Vciæ factis in codicillo, & memoriali.
2 Et primo vꝛ, † ꝙ legatum quantitatis non tollitur per lega-
tum ſpeciei, etiam in eodē teſtō factum, vt in l. plane. ff. de
lega. 1. ſed in memoriali reliquit hanc ſororem ſuam domi-
nam, & dominatricem ī vita ſua bonorum dicti teſtatoris,
in codicillis vero reliquit ſibi bona mobilia ipſius teſtato-
ris, quibuſdam exceptis, de quibus infra in quarto dubio.
cum ergo legata ſint diuerſa, non prohibetur illorum con-
curſus, maxime cum in diuerſis ſcripturis ſint facta, vt in l.
quinquaginta. ff. de probatio. Nec obſtat ſi dicatur teſtato-
rem prohibuiſſe tacite concurſum per determinationem,
quam fecit in dicto legato centum quinquaginta florenorū
in eo, ꝙ dixit, ꝙ relinquebat Vciæ ſorori ſuæ centum quin-
quaginta, dummodo promittat aliquid aliud non petere in
bonis dictæ hæreditatis, & c. quia dico, ꝙ non ſimpliciter
prohibuit ipſam aliud petere, ſed fecit exceptionem, dicēs,
quod non poſſet aliquid aliud petere, niſi tantum, & dunta
xat qđ petere poſſet vigore pręſentis teſtamenti. vnde pon
deranda eſt exceptio, quæ includit, vt poſt illud legatū poſ-
ſit petere qđ ſibi debetur, vigore ipſius teſtamenti. Sed cer-
tum eſt, ꝙ deſcriptū in codicillis, & memoriali, vꝛ ſcriptum
in teſtō, a quo aſſumit vigorem, & confirmationem, vt eſt
3 tex. in l. 2. & 3. ff. de iu. codi. adeo ꝙ dixit gl. in d. l. 3. † ꝙ reli-
cta in codicillis petunꝛ actione nata ex teſtō. & hæc videnꝛ
multū ſtringere ad cōſeruationē huius legati. Sed contrariū
dico, iudicio meo poſſe ſubtiliter attentari, videlicet ꝙ pri-
mū legatum ſit ademptū per relictū factū in memoriali, in
quo inter cætera voluit, ꝙ dicta ſoror deberet eſſe ī vita do
mina, & dominatrix bonorum dicti teſtatoris, quę reperiri
contingeret; ita tamen, ꝙ ipſa deberet renūciare omni ſuc-
ceſſioni, quę ſibi contingere poſſet, quocunq; modo ex per
ſona cōi parentum, vel ipſius teſtatoris & c. Vnde pondero,
ꝙ per hoc relictum voluit eam excludere ab omni alio, qđ
potuiſſet conſequi de bonis teſtatoris, & ex perſona ipſius
teſtatoris: & ſic vꝛ tacite ademiſſe primum legatum. Nā le-
gatarius poteſt appellari ſucceſſor teſtatoris, vt in l. in con-
uentionibus. ff. de ver. ſigni. no. Bal. in c. imperialem, primo
reſponſo, de prohi. feu. ali. per Fede. ver. quid ſi conceſſum,
4 vbi dicit, † ꝙ ſi quis recepit feudum pro ſe, & ſucceſſoribus
ſuis quibuſcunq;, appellatione ſucceſſorum veniunt etiam
legatarii. ita in propoſito cum teſtator in memoriali volue-
rit, vt dicta ſua ſoror deberet renunciare omni ſucceſſioni,
quæ etiam ex perſona teſtatoris poſſet ſibi contingere; Et
ex perſona ſua non poteſt ſucceſſionem ſperare niſi vigore
teſtamenti, ſeu alterius vltimæ voluntatis: quia frater non
tenetur aliquid relinquere ſorori, nec poteſt ſoror aliquid
petere in bonis fratris teſtati, niſi cum perſonam turpem in
ſtituiſſet, vt in l. fratres & ſorores. C. de inoffi. teſta. Præte-
rea teſtator dixit, vt renunciaret omni ſucceſſioni, vnde pō
dero verbum, omni, quod eſt vniuerſale affirmatiuū, nihil.
n. excluſit qui omnia dixit, vt in c. ſolitæ. de maio. & obed.
& 29. diſt. c. ſi Romanorum. Nec prædicta interpretatio cui
quam videatur extranea; nam ademptio legatorum poteſt
fieri tacite ex præſumpta, & coniecturata mente teſtatoris,
vt in l. 3. & 4. ff. de adim. leg. no. gl. eo. tit. in fi. Ex prædictis
infero ad tertium dubium: Quid ſcilicet debeat conſequi
dicta Vcia ſoror teſtatoris ex bonis defuncti. Et incidenter
diſcutietur quartum dubium, qualiter, & quando ſit lega-
tis ſatisfaciendum, & ex quibus bonis. & hæc ſunt, quæ dif-
ficultatem ingerunt magnam in hac materia, cum ex ver-
bis teſtatoris variis prolatis temporibus, videatur oriri cō-
trarietas; & repugnantia quædam. nam in teſtamento vo-
luit, iuſſit, & mandauit, vt hęres ſui non poſſint vendere,
nec

nec alienare aliquid de bonis immobilibus dicti teſtatoris,
niſi pro ſatisfactione legatorum, inquantum non haberent
aliunde, vnde poſſent ſatisfacere legatariis, & ſi ſecus face-
ret, voluit eos cadere ab hæreditate. Secundo loco fecit me
moriale manu propria, in quo ſimiliter, & abſolute manda-
uit, ꝙ nõ audeant ſui hæredes vendere, ſeu alienare aliquid
de bonis immobilibus. Et ſi neceſſitas vrgeret pro debitis,
aut legatis ſoluendis, voluit ꝙ extenderentur primo ma-
nus ad diſtractionem rerum mobilium, & eis deficientibus
haberetur recurſus ad fructus bonorum, ex quibus tractu
temporis, prout perciperentur, voluit pro rata legatariis ſa
tisfieri. Nec poſſent aliter hæredes vrgeri ad ſolutionem le
gatorum. Et per omnem modum voluit, ꝙ dicta Vcia ſoror
ſua haberet de patrimonio, & hæreditate ſua florenos tre-
centos, quos poſſet diſtribuere per omnem modum, qui ſi-
bi placebit. Item ſubiũxit immediate, ꝙ volebat dictã Vciã
ſororem ſuam eſſe donnam, & madonnam, vt verbis teſta-
toris vtar, eorum bonorum, quæ reperiri contigerit eſſe di-
cti teſtatoris, in vita ſua dũtaxat, hoc addito, ꝙ ipſa debeat
renunciare omni ſucceſſioni, quæ poſſet ſibi contingere ex
perſona communi parentum, vel ex perſona dicti defuncti
vel alterius cuiuſcunque de domo eorum. Tertio fecit codi
cillum, in quo inter alia reliquit dominæ Vciæ ſorori prædi
ctæ omnia & ſingula bona mobilia dicti teſtatoris, & nomi
na debitorum, exceptis duntaxat illis bonis, & rebus mobi
libus, quas, & quæ reperirentur dominum Angelum alteri
reliquiſſe in dicto ſuo teſtamento, ſeu in præſentibus codi-
cillis, aut in memoriali ipſius teſtatoris, & cætera. Oritur
ex his quædam repugnantia; quia in memoriali noluit bo-
na immobilia alienari aliquatenus, ſed mandauit, vt de bo-
nis mobilibus nõ ſufficientibus, & tamen immediate in eo-
dem memoriali vr̃ reliquiſſe vſumfructum bonorum dictæ
Vciæ in eo, ꝙ voluit eſſe in vita ſua donnam. & dominã bo-
norum ſuorum, & ſic vr̃ ademiſſe fructus a ſatisfactione le-
gatorũ. In codicillis ademiſſe vr̃ bona mobilia, nomina de-
bitorum, cũ ea legauerit ſupradictæ Vciæ: immobilia vero
non poſſunt vendi ex vltima, & poſtrema ipſius voluntate;
& ſic remanere videntur legata inutilia, ſaltem tempore vi-
tæ ipſius Vciæ; cuius contrarium vr̃ colligi ex verbis teſta-
toris in teſtõ, codicillis, & memoriali prolatis; cum ſemper
videatur voluntas ſua fuiſſe, vt dicta legata ſortirentur de
præſenti effectum, vt ibi latius dicetur. Quid ergo in tanta
varietate dicendum? mihi diu in hoc cogitanti viſum eſt, ꝙ
verba teſtatoris poſſunt habere multiplicem intellectum.
Primus eſt, vt dicta domina Vcia ſoror teſtatoris habere de
beat plenum dominium omnium bonorum mobilium, ac
nomina debitorũ, exceptis illis, quæ ſpecialiter legata ſunt
per teſtatorem, quæ multa ſunt, vt patet in teſtõ, codicillo,
& in memoriali. nam reliquit vxori ſuæ teſſutum fultum ar
gento, garlanda, annulos & alia deputata ad vſum ipſius v-
xoris, & vnum par cophinorum. Item omnes pannos lini,
& lanæ ad vſum, & dorſum ipſius vxoris. Item Leonello re
liquit lectum ſuum, & tot maſſaricias ſibi neceſſarias, quæ
valebãt decem florenos, & multa alia ſimilia fecit. & in his
legatis ſpecialiter factis poſſet ſaluari, & verificari illa exce
ptio, quam fecit teſtator in codicillis in eo, ꝙ reliquit ſorori
omnia bona mobilia, exceptis illis dũtaxat rebus, & bonis
mobilibus, quæ reperirentur dictum Angelum alteri reliꝗſ
ſe. Item vigore memorialis vr̃ dicta Vcia debere hr̃e vſum-
fructum bonorum immobilium in vita ſua. Ergo legatariis
nõ eſt ſatisfaciendum de fructibus bonorum immobilium,
niſi poſt mortem dictæ dominæ Vciæ: quia ex quo ſimpli-
citer facit eam dominam bonorum in vita ſua, non tenetur
ipſa in vita ſatisfacere legatariis, cum vſufructuarius in vſu
fructu concurrat cum aliis legatariis, reſpectu proprietatis;
vt ſic vſufructuarius habeat vſumfructũ in vita, legatarius
vero habeat plenum ius poſt mortem vſufructuarii, vt in l.
Sempronio. ff. de vſuf. leg. tenet Bar. in l. fi. eo. tit. nec de bo-
nis mobilibus debet aliquatenus ſatisfieri legatis: quia cũ
teſtator ad illorum ſatisfactionem deputauerit bona mobi
lia, & fructus immobilium, legando poſtea in codicillis di-
ctæ Vciæ bona mobilia, vr̃ ademiſſe ipſa bona mobilia ab
onere ſatisfactionis; & ſic ſoli fructus videntur remanſiſſe
5 in obligatione, non pure, ſed poſt mortem dictæ Vciæ. † Nã
quando plura ſunt in obligatione alternatiua, altero ſubla-
to remanet reliquum, vt in l. Stichum, aut Pamphilum, ff.
de ver. obl. Sed profecto, quamquam iſte intellectus demul
ceat aures, multipliciter tamen ſtare nõ poteſt. Primo, quia
teſtator in memoriali antequam feciſſet iſtam ſororem ſuã
donnam, & madonnam bonorum ſuorum, obligauerat ſpe
cialiter fructus pro ſatisfactione legatorum: vnde nõ eſt ve
riſimile, ꝙ immediate fuerit ſibi contrarius, relinquẽdo v-
ſumfructũ ſorori in ꝑiudiciũ legatorũ, vt in l. nõ ad ea. ff. de
cond. & dem. Præſertim cum legatũ factũ ſorori fuerit gene
rale: quia fecit eã dominã, & donnã oĩum bonorũ: deputa-
tio vero fructuũ pro ſatisfactione legatorũ fuit ſpecialis, q a
illos deputauit in ſupplementum bonorum mobilium. di-
ſpoſitio vero ſpecialis per teſtatorem facta derogat genera
li, vt in l. quæſitũ. in c. fi. ff. de fun. inſtruc. leg. & ibi plene ꝑ
Bar. Præterea, & ſecundo non eſt veriſimile, ꝙ in tantum ſo
rorem dilexerit, vt per eam vellet in tantum præiudicare le
gatariis: cum, vt apparet ex teſtamento, ei duntaxat relin-
quebat 150. florenos. Item & tertio per hunc intellectum
præiudicaretur, & derogaretur in multis voluntatibus ip-
ſius teſtatoris, cũ multa legata fecerit; maxime ad pias cau-
ſas, quæ voluit intra annum a die mortis ſuę executioni mã
dari, quæ prorſus per ſupradictum intellectum impediren-
tur; quod non eſt dicendum, maxime cum relictum factum
ad pias cauſas, contingens animam ipſius defuncti, & diui-
nam religionem, ſit magis fauorabile, quam relictum factũ
ſorori, arg. in authen. ſi qua mulier. C. de ſacroſan. eccle. no.
Barto. in l. 1. C. eod. facit c. Iacobus. de ſimon. Item, & quar
to contra hunc intellectum, quia de bonis mobilibus prius
diſpoſuerat in ſpecie, ſtatuendo, vt ex illorum pretio, vti
opus eſſet, ſatisfieret legatis. Demum in memoriali diſpo-
ſuit in genere, ea omnia legando ſorori. Diſpoſitio autem
ſpecialis derogat generali, vt d. l. quæſitum, in fine; maxi-
me cum in legato facto vxori præſeruauit expreſſe omnia
relicta, quæ reperirentur aliis facta. ſatis autem videtur bo
na mobilia reliquiſſe aliis relinquendo, vt vbi opus eſſet,
venderentur ad ſatisfactionem legatorum; argumentum
optimum in l. quod conclaue. ff. de dam. infect. & in l. quæſi
tum. 1. reſpon. & §. fi. de lega. 2. & l. generali. §. vxor. ff. de v-
ſufr. leg. Pręterea poſtquam bona mobilia, quatenus opus
eſſet, & fructus immobilium deputauerat pro ſatisfactione
legatorum, immediate antequam eam conſtitueret domi-
nam, & dominatricem bonorum ipſius teſtatoris, dixit ſe
velle, vt in omnem euentum dicta ſua ſoror deberet habe-
re de bonis ſuis 300. floren. vt diſpenſaret pro anima ipſius
teſtatoris, vt ſibi placeret; ergo noluit ſimpliciter excluſis
legatis illam facere vſufructuariam bonorum, cum eſſet
euidentiſſima conditio, cum non poſſet in vita habere, vn-
de huic legato ſatisfaceret. Alia etiam maxima repugnan-
tia ex hoc intellectu ſequeretur: quia dicta ſua ſoror ex di-
ſpoſitione teſtatoris habet vltra dictos 300. florenos alia le
gata, maxime intra annum a die mortis teſtatoris exequi:
mandauit. n. dictus teſtator expendi 75. florenos pro mari-
tandis puellis, eligendis & maritandis per dictam ſororem
ſuam, quod minime fieri poſſet ſecundum præmiſſum intel
lectum. Hoc ergo intellectu merito abiecto, pono ſecun-
dum intellectum, vt ſcilicet, dicta Vcia ſoror teſtatoris ſit
domina, & madonna, ideſt domina, & dominatrix, ſeu do-
mina, & maſſaria bonorum teſtatoris tempore vitæ ſuæ.
Item habeat bona mobilia, & nomina ipſius teſtatoris, ſa-
tis acto tamen prius legatariis iuxta ſpecificam diſpoſitio-
nem teſtatoris. & in reſiduis ſit domina, & dominatrix, ſeu
domina, & maſſaria. nam iudicio meo illud important prę-
miſſa verba teſtatoris, vt ſcilicet, ſit donna, madonna, vt
verbum, donna, exponatur, ideſt maſſaria: verbum, ma-
donna, exponatur, ideſt domina: quę verba quid importẽt,
ſtatim ſubiiciam. Et iſte intellectus videtur probari ſatis ꝑ
præmiſſa in impugnatione præcedentis intellectus, & ceſ-
ſat omnis repugnantia. Nec obſtant no. per Bar. in d. l. fi. ff.
6 de vſufru. vbi dicit, † ꝙ vſufructuarius omnium bonorum
non tenetur ſatisfacere legatariis, ſed cum eis concurrit, ar
gu. l. Sempronio, eo. tit. quia dico illud procedere ceſſanti-
bus aliis coniecturis. ſed in caſu noſtro vrgent multæ conie
cturæ, quæ ſuadent contrarium intellectum. Nam & id, qđ
colligitur ex coniecturata mente teſtatoris, dicitur eui-
dens, & per has coniecturas receditur a communibus re-
gulis iuris, vt l. licet Imperator. ff. de lega. 1. Et ſi quæratur,
quid importent illa verba, ꝙ ſit dicta Vcia donna, & madõ-
na, puto, vt prædixi, ꝙ idem important, ꝙ domina, & domi
natrix, ſeu domina, & maſſaria. & de ſignificatu horum ver
borum, per glo. & Bart. in l. vna. de ſecun. nup. & pleniſſime
per eundem in l. Titia cum teſtamento. §. fi. ff. de le. 2. & per

Spe. in tit. qui fil. sint leg. ver. quid si quis ita dixit in testo cõiungendo Spe. cum Bar. vr, q illa verba importent in casu nostro, vt mulier illa honorifice iuxta facultatem patrimonii habeat necessaria sua, arg. l. idemq;. §. idem Labeo. ff. mãda. & sic q non cessat sibi prorsus vsusfructus; sed q debeat hre præemioentiam quandam, & necessaria sua honorifice. iuxta vires patrimonii: & hoc importat verbũ, madonna. sed quidquid superest, debet cedere in augmentum hæreditatis; hoc importat verbũ, donna, seu massaria: alias ad qd dixisset, q esset donna, cum satis fuisset dicere, madõna? Et hic intellectus vr præsertim in casu nostro amplectendus, cum sit fauorabilis animæ defuncti, & directus religioni, iuxta no. in l. 1. C. de sacrosan. ecc. & in c. cum tibi de benignitate. de testã. Et iste secũdus intellectus satis bene potest sustineri. Potest dari & tertius intellectus, vt bona mobilia in nullo cedant dictæ sorori, nisi quatenus specifice reperiũtur sibi legata: sed solum sit domina, & massaria bonorum in vita, prius satisfactis legatis. Hic intellectus probatur ex eo: qa in memoriali, in quo fecit istam doonam & madonnam bonorum, apposuit determinationem, vt hæc renuociaret omni successioni, quę posset sibi contingere in bonis suis vndecunq;, ẽt ex psona ipsius testatoris. Et sic vr, vt primo dixi supra in primo dubio, q testator voluit hanc sororem suam esse dominam, & massariam, & nil aliud in bonis suis hre. Nec obstat huic intellectui, si dicatur, q est renunciatio iuris, seu successionis; & ideo refertur ad ius de futuro competens, qđ non competebat de præsenti in actu, vel in habitu iuxta plene no. maxime in l. qui Romæ. §. duo fratres, ff. de ver. obl. ergo illa verba testatoris de renunciatione fienda, non debent extendi ad legatum bonorum mobilium, postea eidem Vciæ factum in codicillo. Ad hoc. n. respondeo, † q testũ recipit vires, & consummationem per mortem testatoris, & nõ ante, vt in c. cum Marthæ. de cele. mis. Item renunciatio debebat fieri per dictam Vciam post mortẽ testatoris, & sic post factum legatum. si ergo vult esse domina, & massaria, oportet q acceptet illud legatum cum suo onere, & propria determinatione; iuxta ea, quæ habentur & no. in c. pastoralis. de dec. & in l. Aurelius. §. idem quęsiit, per Bal. de lib. leg. & in c. 1. de confes. lib. 6. per Archi. & Io. in c. cum olim. de censi. Ex quo infert, q cum dicta Vcia soror voluerit ipso facto esse domina, & massaria bonorum testatoris, q ipso iure renunciauit omni commoditati, quæ poterat sibi peruenire ex persona, & facto testatoris, ar. in l. illud. ff. de acq. hęr. & in c. cum renunciatur. 32. q. 1. & l. non tñ, alias incipit Paulus. ff. rem ra. hab. & 11. q. 3. c. æstimant. cum c. seq. Nec obstat si dicatur, q testator legando in codicillis, vr recessisse a priori voluntate, in memoriali posita, respectu illius renunciationis: quia dico hoc non constare: nec præsumitur quis recedere a sua, vt ita dixerim, protestatione, nisi specialiter appareat eum pęnituisse. vt l. si quis in prin. ff. de leg. 3. facit l. eum qui. ff. de prob. præterea cum legatum, vt sit domina & massaria, habeat suam determinationem in renunciatione fienda, debemus dicere, q aut testator recessit in totum, cum legauit bona mobilia in codicillo: aut q voluit determinationem manere, per notata in d. l. Aurelius. §. idem quæsiit. & d. c. cum olim. Potest dari & quartus intellectus, vt debeat hre mobilia tantum, detractis legatis alias specialiter factis: quia per legatum mobilium bonorum in codicillo, vr recessisse a legato facto in memoriali, per tex. optimum in l. liberis. ff. de ali. & cib. leg. Et pro hoc intellectu facit: quia cum prius obligasset bona mobilia, & fructus immobilium ad legata soluenda, & sororem fecit donnam, & madonnam bonorum omnium in vita sua, tollendo postea bona mobilia, quæ per prius, & specialiter erant deputata ad satisfactionem legatorum, pręsumendum est, q recesserit a priori legato sorori facto in memoriali, vt sic posset pure, sine alio onere satisfieri de fructibus: quia non est præsumendum, q tot legata voluerit multiplicare in personam sororis cum damno intolerabili aliorum legatorũ, maxime ad pias causas, vt sup. plene dixi. Et profecto quilibet istorum trium intellectuum vltimo positorum posset tolerari. Et quamquam secũdus in ordine, & primus respectu istorum trium sit satis æquus: iste tamen vltimus non est prauus: attento q in codicillis reliquit sorori mobilia, & nomina debitorum per multa verba tollentia omne obstaculum; & nullã, vt esset domina, & massaria, fecit mentionem. Per prædicta satisfactum puto tertio, & quarto dubiis. venio ad quintum; An debeatur dictæ Vciæ hæc quantitas 300. floren. per eam dispensandorum, vt sibi placebit, pro anima testatoris. Dubium facit, quia in testõ testator mandauit 300. flore. eidem tradi ob causam prædictam. Et idem de eadem quantitate mandauit in memoriali, nec vllam egit mentionem de relicto eiusdem quantitatis facto in testamento. Et primo videtur, q non debeat sibi, nisi semel; vt sic videatur in memoriali eandem quantitatem legasse animo repetẽdi primum legatum, & non animo geminandi., tex. videtur in l. plane. ff. de lega. 1. In contrarium videtur tex. no. in l. quinquaginta. ff. de probat. vbi

8 dicitur, † q si quis in testamento legauit alicui 50. in codicillo postea scripto idem legatum est eidem, q vtrunque legatum debetur, nisi hæres probet contrariam intentionem testatoris, & de illa l. opponit glo. in d. l. plane. Et soluit, q aut eadem quantitas legatur in eadem scriptura; & debetur semel, vt in d. l. plane. Aut in diuersis scripturis, & debetur vtrunq;, nisi probetur contrarium, vt d. l. quinquaginta. Ex hoc infertur, q cum in casu nostro hæc quantitas 300. flore. fuerit bis legata in diuersis scripturis, q vtrũq; legatum est præstandum. Sed ego contrarium arbitror, vt scilicet semel tantum debeatur. Moueor per tex. no. in l. libertis. ff. de ali. & cib. leg. iun. gl. in d. l. quinquaginta. vbi gl. posuit intellectum ad dictam l. libertis. dicens, q vbi in diuersis scripturis legatur eadem quantitas ob certam causam, non debet, nisi semel: & sic procedat d. l. libertis. secus si simpliciter, & ob diuersas causas: quia tunc procedit d. l. quinquaginta. Sed in casu nostro ob eandem causam fuit legatum geminatum. s. vt ista Vcia ad placitum suum expenderet pro anima testatoris. verbum. n. placet, importat arbitrium boni viri, vt l. Thais. §. sororem. ff. de fideicom. lib. no. Bar. In extrauaganti ad reprimendum, & l. alio. ff. de ali. & cib. leg. & debet facere, sicut bonus vir, scilicet expendere in piam causam pro anima testatoris, sicut faceret quilibet bonus vir. facit quod legitur, & no. in c. cum tibi. de testa. & per Bald. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. Præterea ex coniecturis satis patet, q non legauit in memoriali animo geminandi, sed potius animo repetendi. quod patet ex eo, quia incidenter fecit mentionem de dictis 300. floren. in memoriali: quia in precedentibus fecerat mentionem de difficultate soluendi legata; quoniam prohibuerat immobilia obligata debere distrahi, & permisit de mobilibus; & eis deficientibus, de fructibus immobilium; & si non sufficerent, mandauit solui pro rata: sed vt illud legatum 300. floren. includeretur sub communi dispositione aliorum legatorum, incidenter dixit se velle, quod omnino dicta Vcia deberet habere dictos 300. ob causam prædictam. incidenter enim dicta principaliter propter aliud non disponunt, argu. eorum quæ leguntur & no. in c. si Papa. de priuilegiis. lib. 6. & in c. fi. de succes. ab intesta. & per Bar. in l. ex hac scriptura. ff. de donatin. Et hæc sufficiant de hoc dubio. Formatur & sextum dubium circa prædicta, posito quòd dicta Vcia sit fructuaria bonorum, seu domina, & massaria; Nunquid impune potest ab ea exigi cautio, & vt faciat inuentarium: & maxime procedit hæc quæstio respectu bonorum mobilium, de quibus probabiliter potest dubitari, an sint ipsius Vciæ, vt patet ex prædictis. Ego dico, quòd respectu bonorum immobilium indistincte tenetur pręstare cautionem idoneam de vtendo, fruendo rebus immobilibus salua rerum substantia arbitrio boni viri, & de illis restituendis, finito vsufructu; & hoc respectu eorum, quæ vsu non consumuntur, sed respectu bonorum, quę vsu consumuntur, vt in mobilibus, præsupposito quòd in illis habeat duntaxat vsumfructum, tenetur præstare idoneam cautionem restituendi illarum æstimationẽ hæredibus in morte sua, vt in c. fi. de pignoribus, & aliis cautionibus. & l. 2. ff. de vsufr. earum rerũ, quæ vsu consu. & plenius in l. 1. ff. vsufr. quemad. caueat. Si aũt sint bona, q̃ vsu non consumunẽ, sed veterascunt, dicendum est, vt in rebus mobilibus, vt l. sed & si quid. ff. de vsuf. & dicendum plenius, vt colligiẽ ex tex. & gl. Inst. eo. §. cõstituitur. & hæc cautio non potest a testatore remitti, vt in l. 1. C. de vsufru. & l. scire. C. vt in pos. leg. no. gl. in d. l. 1. & c. fi. pręall. Item potest compelli dicta Vcia ad faciendum inuentarium de bonis immobilibus. nec committitur pęna p testatorẽ apposita, cum probabiliter dubiteẽ, an subiaceat restitutioni, vt l. 1. §. pen. & quod ibi no. Bar. de ventre in pos. mit. & quod ipse no. in l. vna. C. de prohi. seque. facit l. regula. ff. de iu. & fa. ign. Venio ad vltimam quæstionẽ, An possit dicta Vcia diminuere, vel augere legata intra annum,

tum, secundum dispositionẽ testõris. In qua dico, q dispõ captatoria reprobat tã in hẽditatibus, q̃ i legatis, vt l. captatoriæ. ff. de le. 1. secus aũt, vbi non est captatoria; tamẽ cõis 9 cõclusio est, † q legata possunt cõferri in arbitriũ tertii, nõ aũt in liberã voluntatẽ, vt l. nonnunq̃. ff. de cond. & dem. & l. si sic. de le. 1. & plene no. p Bar. in l. 1. de le. 2. vnde cum testator apposuit verbũ placebit, qđ importat arbitriũ boni viri, vt l. Thais. §. sororem. ff. de fideicom. lib. no. Bar. in d. l. si sic. & in extrauaganti ad reprimendum. satis potest dici, q dicta Vcia possit, dũmodo faciat sicut quilibet bonus vir faceret; alias autẽ non valet prædicta cõclusio, ẽt si in testõ, seu codicillo sit appositum verbũ, prout valuerit: dummodo sit coniunctum cum verbo, placebit, vel cum verbo, arbitratus fuerit. per ea quæ no. Bar. in dicta extrauaganti, ad reprimendũ, in verbo, videbitur, ꝓpe finẽ. & hæc sufficiãt.

CONSILIVM V.

1 *Iudex ecclesiasticus cognoscens de exceptione proposita coram iudice seculari, inhibet iudici seculari, ne interim in causa procedat.*

2 *Executio sententiæ non est differenda, propter exceptionem requirentem altiorem indaginem.*

3 *Tempus præfixum instantiæ currit etiam impeditis.*

4 *Statutum disponens, quod omnis causa terminetur intra duos menses a tẽpore citationis, debet seruari in suis puris terminis.*

5 *Impedimentum legitimum veniens post inchoatam præscriptionem, non impedit.*

IN quæstione, quę vertitur coram spectabili viro domino capitaneo Sen. super nullitate sñiæ occasione peremptionis instãtiæ, duo principaliter, scđm dilucidam causæ decisionem, examinanda incumbunt. Primum est, nunquid dominus ptãs fuerit legitime impeditus occasione inhibitiõis sibi factę p officiales mercãtię. Scđm erit, p̃supposita legitimitate impedimenti, an sñia lata post terminũ a statuto p̃fixũ, sit ipso iure nulla. Circa primũ, vr̃ dictũ dominũ ptãtẽ legitime impeditum fuisse; q a ex quo statutum ciuitatis dat iurisdõnem officialibus mercantię cognoscẽdi de solutione debiti, qđ alibi petitur occasione instri guarentigiati, vr̃ suspẽdere processum primi iudicis, coram quo petitur executio dicti instri guarentigiati: quia qui vult consequens, vr̃ velle & antecedẽs, vt l. illud. ff. de acq. hęr. & c. ex parte. de spõ. & c. cum M. & qđ ibi no. de const. Cum ergo statutũ admittat coram officialibus mercantiæ exceptionem debiti soluti, necessario vr̃, vt iudex primus executionis instri supersedeat, cum executio dependeat a decisione exceptionis pro 1 positæ: tex. vr̃ in c. tuã. de or. cog. † vbi iudex ecclesiasticus cognoscens de exceptione proposita coram iudice seculari inhibet iudici seculari, ne interim, in cã procedat: q a posset surgere intricatio processuum, & sequi sñiarũ contrarietas. & per illum tex. vr̃, q licite officiales mercãtię inhibere potuerũt domino ptãti, ne interim in cã procederet. Quinimo dixit Lap. all. 66. quem sequitur Ant. de But. in d. c. tuam. & sentit Fed. cons. 22 1. q ẽt sine qualibet inhibitione secundi iudicis, dẽt secundus iudex supersedere, donec discutiatur de peremptoria. nam coram eo posset illa exceptio discuti, vt non procederetur illa non discussa, vt in c. 1. de or. cog. & in l. 1. C. e. ti. ergo idem seruandum, cum exceptio ex dispositione statuti veniat discutienda corã alio iudice, vt sic subrogatus sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur, vt l. mortuo iudice. ff. de iud. & l. si eum. §. q iniuriarũ. ff. si quis cau. & c. ecclesia. vt li. pen. Sed his non obstantibus contrarium iudicio meo attentari potest. Moueor principaliter: quia in casu nostro petebatur executio instri guarẽtigiati, qđ habet, exceptiõibus reiectis, executionem paratam ex forma statuti. statutũ ergo dans officialibus mercãtiæ ptãtẽ cognoscendi de exceptione debiti soluti, qđ alibi vigore instri priuilegiati petit̃, non vr̃ velle in dubio suspendere executionem primi iudicis: cum ista duo simul stare possint. s. q officiales mercantiæ cognoscant, an debitum fuerit solutum, & q primus iudex instrm priuilegiatum exequatur, vt est text. in auth. quæ supplicatio. C. de preci. impe. offe. legi. & no. in c. suscitata. de in integ. rest. in quibus iuribus patet, q licet admittatur gratiosa supplicatio, mandatur nihilominus interim sententia executioni, quæ tamen retractabitur si postmodum apparebit supplicantem fouere iustitiam; & *hoc* probatur in d. auth. quæ supplicatio, & in c. suscitata, *pręalle.* probatur no. q si contra petentem restitutionem in *integrũ* iure speciali aduersus sñiam est præsumptio, q malitiose petat causa differendi executionem, conceditur restitutio, sed sñia interim mandatur executioni, præstita cautione per obtinentem executionem, q si aduersarius in cã præualuerit, vniuersa, quæ occasione sñiæ perceperit, restituat. ad idem bonus tex. in l. si. in si. C. de or. cog. vbi non differtur executio causæ summariæ ꝑꝑ exceptionem peremptoriam, requirentem altiorem indaginem, quam expostulat ipsa cã summaria. & generaliter hoc voluit Bar. in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud. & Io. de Lig. in cle. vnica, eo. tit. 2 vbi dicunt, † q executio sñię non est differẽda ꝑꝑ exceptionem requirentem altiorem indaginem; & hoc casu debet intelligi Inn. in c. cum in iure. de of. dele. vbi dicit nullibi reperiri, q lis mota impediat executionem sñiæ; imò nulla talis exceptio impedit executionem sñię secundum eum, allegat dictum c. suscitata. & C. de fal. l. 2. Cum ergo, vt ex prædictis clare patet, prædicta duo possint simul stare, non debemus dicere, q admissa exceptione corã officialibus mercantię vr̃ suspensa executio fienda per primum iudicem; cũ ex diuersis non debeat fieri illatio, vt l. neq; narales. C. de ꝓba. in c. 2. de transl. præla. maxime, quia tenendo contrariũ, corrigeretur statutum loquens de executione instri guarentigiati; & euitanda est statutorum correctio, quantum fieri potest, vt in c. cũ expediat. de ele. li. 6. & l. vnica. C. de inoffi. do. & honori primi iudicis derogaretur, qđ non est fiendũ, vt in c. debitus honor. de appel. & l. litigatores. in prin. ff. de arb. Pręterea hoc probatur optima consideratione. si. n. per hanc exceptionem statutum voluisset suspendere interim executionem primi iudicis, mandasset illam exceptionem admittendam coram primo iudice, quod erat honestius, & iuri consentaneum: quia vbi causa cœpta est, ibi debet finẽ accipere. l. vbi cœptum. ff. de iud. sed quia dominus ptãs nõ tenebatur admittere illam exceptionem, ideo statutum postea prouidit, vt coram officialibus mercantiæ admitteret. facit qđ in simili no. per Bart. in l. 2. §. parui. ff. qđ vi aut clã. & qđ hr̃ in c. debitores. de iureiu. Non obstant. sup. all. in cõtrarium. procedunt. n. quando primus iudex habet de causa cognoscere, & sñiam iuxta merita causæ proferre. quo casu iustissimum est, vt si exceptionis cognitio præiudicialis deferatur ad alium iudicẽ, q interim primus supersedeat, ne negotium diuersis processibus intricetur. & iste est proprius casus dicti c. tuam. Sed in casu nostro nuda executio erat facienda: quia instrm guarentigiatum habet executionem, sicut confessio facta coram iudice, vel pręceptum iudicis, iuxta no. per Cy. & Bar. in l. 1. C. de confess. & per Bal. in l. cunctos populos. C. de sum. Tri. Ex his infertur ad decisionem dubii nostri, q cum dominus potestas nõ debuisset supersedere executioni, perũt instãtia post duos, seu tres mẽses, prout statuto cauetur, & per consequẽs non valuit sñia postea lata, iuxta plene no. per gl. & Bar. & Bal. in l. properã dum. C. de iud. & per Io. An. in add. Spe. in tit. de offi. deleg. §. restat. ver. quid si statutum. Et hoc solum sufficeret ad victoriam huius causæ. Sed ad maiorem declarationem, descendam ad secundum dubium, pręsupposito, sine veritatis præiudicio, q illud impedimentum fuisset legitimum, nunquid sententia post terminum lata fuerit nulla. Et primo vr̃ q non: quia non valenti agere non currit tempus, vt in l. 1. in si. C. de anna. excep. & l. in rebus. C. de iure do. & c. quia diuersitatem. de conce. præb. Præterea statutum non disponit, vt sententia post terminum lata sit nulla; ergo debet valere, cum fuerit lata intra terminum, qui est terminus iuris. d. l. properandum, C. de iud. Ego vero contrariam sententiam in casu nostro arbitror veriorem: quia statutum disponit simpliciter, & indistincte, q vltra duos, vel tres menses non duret instantia: & nullum casum excipit, ergo indistincte debet intelligi, vt no. in c. solitæ, de maio. & obedien. & c. si Romanorum. 19. dist. maxime cum tractetur de modico præiudicio: quia perempta instantia, non perit causa, nec acta ipsius, sed acta litis dumtaxat. Innoc. in c. causam quæ. de testi. & Bar. in l. cum lite mortua. ff. de iud. sol. Hinc est, q propter modicitatem præiudicii currunt tempora ad præsentandum patronis etiam impeditis, vt in c. cum propter. de iu. pat. & ibi aperte hanc rationẽ tenuit Pe. de Anc. 3 † q tempus præfixum instantiæ currit ẽt impeditis: & videtur hoc probari in l. properandum pręal. in §. si aũt, & sequẽti, iuncta glo. Item & secunda instantia perit propter fauorem publicum, ne lites sint immortales, vt d. l. properandũ. & c. finem. de do. & cont. ergo statutum imponens finem instantiæ non est restringendum, sed generaliter vt loquitur intel-

intelligendũ, vt in c.odia.de reg.iu. Itẽ & tertio, hoc expreſ
ſe vr̃ ſentire Bal.in d.l.properandũ.1.reſponſo, ver.quid er-
4 go ſi ſtatutũ.† vbi dicit, ꝙ ſi ſtatutum diſponat, ꝙ oĩs cã ter-
minetur intra duos menſes a tp̃e citationis, cum hoc ſtatu-
tum corrigat ius ciuile, quia dat nouam formam, & nouum
tp̃s, debet ſeruari in ſuis puris terminis, vnde ſententia po-
ſtea lata non valet ſcd̃m eum. Quarto, ad idem adduco no.
per Bar.in auth.eum qui. C. de temp.app. vbi dicit, ꝙ ſi ap-
pellãs impediatur cãm proſequi intra biennium, currit tp̃s
inſtantiæ, ſed ex cauſa legitima datur reſtitutio. & hoc mul
ti ſequuntur in c.ex ratione, de app. Si ergo hoc procedit in
inſtantia cauſę appellationis, vbi tractatur de magno pręiu
dicio, cum perempta inſtantia cauſa ſit deſerta, fortius idẽ
dicendum in inſtantia cauſę principalis, vbi ſolum pereunt
acta litis, vt ſup.dixi, quid plura? nã de hoc vr̃ caſus in l. ſed
prætorem. §. ſi forte, ff. ex qui.cau.ma. vbi tp̃s currit tempo
ri, ex quo quis agere nõ poteſt, licet detur reſtitutio. Et ele-
ganter facit ad hoc dictum Bar.in l.ſenatus. ff. de offi.præſi.
5 vbi poſt Gui.de Cu.tenet, † ꝙ impedimentum ueniens poſt
inchoatam præſcriptionem, non impedit tempus currere
per illum tex. ſecus dicit, ſi impedimentum fuit a principio
& ſic intellexit d.l.1.C.de anna.excep.& Cy.in l.rebus. C.
de iu.do.alleg.in contrariis. Et quicquid ſit in aliis caſibus,
certum eſt, ꝙ ad perimendam inſtantiam tempora currunt
etiam impeditis: quia agitur de modico præiudicio, vt præ
dixi.in d.l.properandũ. Hęc tamen omnia limitarem ſecun
dum ea, quæ dixi in c.pen.de iudi.in quadam add. vbi om-
nino vide add.2. Nec obſtat, ꝙ ſtatutum non diſponat ſen-
tentiam poſtea latam non valere: quia ſatis eſt, ꝙ ſtatutum
dicat inſtantiam amplius non durare. Reperitur ergo ſen-
tentia lata ſine inſtãtia, ergo nulla, vt l.prolatam. C. de ſent.
& videtur gl. Bar. & Bal.in d.l.properandum. & Io. And. in
Spe.in loco præal.

CONSILIVM VI.

1 *Tranſactio facta ſpecialiter ſub certis rebus, & iuribus, ad alia non ex-preſſa, etiam ſimilia, non extenditur.*
2 *Imperator dicitur dominus orbis.*
3 *Præſcriptio x. annorum in incorporalibus currit ſine titulo.*
4 *Iudex ferens ſententiam iniuſtam, amplius illam mutare non poteſt, cum ſit functus ſuo officio.*

IN quæſtione, quę vertitur
inter reuerendum patrem dominum Gabrielem
abbatem monaſterii S. Saluatoris de monte An-
nato, noĩe ſui monaſterii ex parte vna, & hoĩes caſtri abba-
tiæ de monte Annato ex alia, viſis plene in puncto narratis
quinq; eliciuntur dubia, ſuper quibus petitur de iure conſi
lium. Primum eſt, ꝙ banchum perſonis dicti caſtri ſoluit
certã quantitatẽ pecuniæ pro gabella ipſius caſtri, vt nullus
poſſit in dicto caſtro præter eũ carnes vendere; de quã qui-
dem pecunia dictum cõe cõſueuit per multa tp̃a dare dicto
monaſterio tertiã partẽ, ſicut conſueuit dare de multis aliis
obuentionibus, & redditibus dicti caſtri, vigore cuiuſdã cõ
poſitionis ſuper illis certis redditibus, & obuẽtiõibus inter
monaſterium, & cõe dicti caſtri factæ. Nunc autem dictum
cõe reſiſtit, & nil de illa vult dare monaſterio, ea ratiõe prę-
tenſa: quia in compoſitione nulla fit mentio de macello, &
nunquam ſe cõe ad illius partem monaſterio obligauit ſol-
uẽdam. Pro parte vero monaſterii allegatur, & dr̃ ſibi debe
ri, vigore dominii, qđ habet in dicto caſtro, cum dictum ca
ſtrum cum tota ſua curte, & diſtrictu pertineat iure domi-
nii, & plenæ proprietatis, ex titulo donationum factarum a
regibus, & principibus Romanis ad dictum monaſteriũ; &
hodiernis temporibus ſub iuriſdictione abbatis cõſiſtat, vt
patet ex multis, quæ abbas exercet in tali loco, de qbus ple
ne in caſus narratione, & infra aliquid dicetur. Item allegat
monaſterium cõſuetudinem pro ſe. Et primo, diuini numi
nis poſtulato ſuffragio, attingam hoc dubium, & conſequẽ
ter alia ſuo ordine ſubiungã. Vr̃.n.primo, ꝙ cõitas dicti ca-
ſtri iuſte moueatur ad negandam pręſtationem partis dictę
1 gabellæ: † quia tranſactio facta ſpecialiter ſuper certis re-
bus, & iuribus, ad alia non expreſſa, etiam ſimilia, non extẽ
ditur, vt l.age cum Geminiano, & l.ſi de certa re. C. de tran-
ſac. no.in c.1.eo.nt. & l.licet. C. de iud. ſed tranſactio, ſeu cõ
poſitio de tertia parte monaſterio ſoluenda, fuit reſtricta
ad certos redditus, & certa bona; nec aliqđ fuit expreſſum
de macello, vel aliis quibuſcunq; redditibus; ergo cõitas ad
iſtius & aliorũ redditũ nõ expreſſorũ in compoſitione par

tem aliquam ſoluendam non tenetur, maxime quia nõ po-
teſt dominus a ſubditis extraordinaria, & nõ conſueta exi-
gere. 10.q.3.c.quia cognouimus. & de pace iu.fir.c. hac edi
ctali. §. illicitas etiam exactiones, & in Auth. vt nulli ind. §. ſi
vero. colla.9. Secundo, ad idem probatur ſic; Communitas
ad hanc partem ſoluendã ſe nunquam obligauit: ergo nul-
la actio ad hanc partem ſoluendam competit: quia vbi non
eſt obligatio, ceſſat actio. eſt.n. obligatio actionis mater. l. li
cet. §. ea obligatio. ff. de proc. & ſine actione nemo recte ex
perit ur. l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de nego.geſt. Tertio, non
obſtat conſuetudo pro monaſterio allegata. quia ex annua
præſtatione gratis facta, non naſcitur obligatio ſoluendi in
futurum, cum quælibet pactio habuerit effectum ſuum, ſci-
licet donationem, vt in l.ſi certis annis. C. de pact. & c. per-
uenit. cum ibi notatis de cenſi. Hinc dixit Bart. in c. cum in
rem vero. ff. de vſu. ꝙ ſi ruſticus præſtitit alicui per decen-
nium vnum par caponum, non propter hoc ſequitur, vt in
futurum obligetur ad ſoluendum. ex his.n. quæ gratis fiunt
non naſcitur in futurum aliqua obligatio. 16.q.1.c. poſſeſ-
ſiones. Hinc dicit Inn.in c.cum eccleſia Sutrina. de cau.poſ.
& prop. ꝙ ſi vnus epiſcopus in domo alterius epiſcopi, vel
vnus miles in domo alterius multis vicibus hoſpitaretur,
non præſumeretur quæſita ſeruitutis poſſeſſio, vt in futu-
rum teneretur illum hoſpitari. Contrariam partem, om-
ni affectione religionis ceſſante, in caſu noſtro arbitror ve-
riorem, & credo ꝙ monaſterio contra dictum caſtrum, ſeu
ipſius communitatem multa competãt in hoc remedia. Et
primo pro fundamento omnium dubiorum præmitto, ꝙ
omnis iuriſdictio, & diſtrictus per totũ orbẽ eſt apud prin-
cipem de iure communi. 7.q.1.c.in apibus. & vnus eſt prin
ceps. c. ſolitæ. de ma. & ob. & c. duo ſunt. 96. di. vbi dr̃, ꝙ duo
ſunt. qui regunt totum orbem a Deo proditi, Papa. ſ. in ſpi-
2 ritualibus, & Imperator in temporalibus. hinc † Imperator
dr̃ dominus, vt l.deprecatio. ff. ad l. Rhodiam de iac. & l. be-
ne a Zenone. C. de quadri.præſc. cum ſim. Domini autem ꝓ
diorum non habẽt iuriſdõnem, nec diſtrictum, vt c. hac edi
ctali. §. ad hęc qui allodium. de pace iura.fir. Alii vero infe-
riores iuriſdõnem exercentes, habent eã a principe, & non
iure ꝓprio. ipſe.n. princeps creauit dignitates, vt in c. 1. q.s
dicatur dux, marchio, comes &c. Et idem no. idẽ Bal. per il-
lũ tex. dicens oẽs dignitates a principe profluere tanquam
a fonte: vnde in eo ſunt oẽs dignitates; ſicut vr̃ in Papa, qui
creauit inferiores dignitates. 22. diſt. c.1. & 2. Ipſe etiam Im
perator iuriſdõnem magiſtratibus tribuit, ipſos creãdo, vel
confirmando, vel præſtando authoritatem creandi vel con
firmandi, vt in d.c. hac edictali. §. iudices vero. & ff. de offic.
præſc. vrb. l.1. §. cum vrbem. & in Auth. de defen. ciui. adeo
ꝙ ẽt minima iuriſdõ non põt conferri ſine authoritate prin
cipis, mediata, vel immediata, ſcd̃m Bald. & bene, in d. §. ad
hæc; alle. no. in l. & quia. ff. de iuriſ.om.iu. & in l. priuatorũ.
C. e. & per Inn. in c. cum ab eccleſiarum, de offi.or. hinc col-
ligit ibi Bal. ꝙ iuriſdõ non poteſt vẽdi, cum ſit Imperatoris.
oẽs.n. iuriſdões ſunt apud Cæſarem, tanquam apud fontẽ
a quo fluũt & refluũt, ſicut flumina a mari fluũt; ita ꝙ ab eo
fluunt per conceſſiones, commiſſiones, & confirmationes.
ad eũ aũt refluũt ꝑ appellationes, nullitates, & querelas, de
quibus cum princeps incipit cognoſcere, oĩbus aliis eſt im
poſitum ſilentium, vt no. Bal. in d. §. ad hæc. & Bal. & Inn. in
c. cum M. Ferra. de conſti. Ex his infero, ꝙ iuriſdõ, quantũ
cũq; minima, non eſt apud homines dicti caſtri, maxime at
tentis notatis per Inn. in c. cum ad ſedem. de reſt.ſpo. vbi di
cit, ꝙ de iure communi caſtrum non habet diſtrictum, ſeu
iuriſdictionem, vel pertinentias, ſed ex ſpeciali diſpoſitio-
ne conſueuit caſtro certum territorium aſſignari, quod ſibi
in iuriſdictione, & datiis debeat reſpondere, & Barto. in l.
1. ff. de dam.infec. dicit, quòd apud caſtrum ciuitati ſubie-
ctum, nulla eſt iuriſdictio, ſed tota eſt apud regimen ciuita-
tis; facit c. conqueſtus, de fo.comp. & l. qui eſt vico. ff. ad mu
nicipa. Eſt autem iuriſdictio penes abbatem, cui fuit plene
collata per principem Romanum, vt dicitur in facti narra-
tione, & etiam in poſſeſſione, vel quaſi multorum iurium,
per quæ cognoſcit, ꝙ apud eum ſunt regalia, & ea quæ ſunt
meri, & mixti imperii. bona.n. decedentium ab inteſtato ſi
ne propinquitate vſq; ad tertium gradum, de quo in com-
poſitione, deuoluuntur ad eum: quia de iure cõi adeo ſunt
regalia, & mixti imperii, ꝙ non pertinent ad ciuitatem, ſeu
caſtrum, ſed ad principem tantum. vt l. vnica. C. de bo.vac.
li.10. & c. vno. quæ ſunt regalia, colla.10. & no. Bar. in l. cun-

ctos populos, in fi. C. de sum. Tri. & l. 2. ff. de iure fisci. Idem
in bonis prouenientibus occasione delicti. hæc. n. sunt rega
lia, vt no. in iuribus proxime allegatis. nec de iure cõi perti
nẽt ad castrum, vel ad ciuitatem. vnde castrum, de quo agi-
tur, habuit duas partes condemnationum, non de iure cõi,
sed vigore illius compositionis inter monasterium, & com
munitatem initæ. Item ad abbatem appellatur tam in ciuili
bus, quàm in criminalibus. nec cõstituitur ibi magistratus,
seu officialis, nisi abbas sit principalis in electione, & in mul
tis aliis abbas est in possessione iurisdictionis. Sed quicquid
sit adductum in compositione, hoc certum est, q; ex conces
sione principis plenaria iurisdictio est apud abbatem, quã
etiam mortuo abbate castrum exercere non potest, vt no.
Inn. in c. cum accessissent, de consti. sed succedit conuentus
iuxta no. per Inno. in c. cum dilectus. de consue. facit cle. ne
in agro. de sta. reg. Ex quo infero in casu nostro, q; de his, q̃
sunt iurisdictionis maximæ, vel minimæ, non potest cõitas
illius castri se impedire, nisi quatenus est comprehẽsum in
dicta compositione, cum abbas habeat fundatam intentio
nem pro se in totum vigore priuilegiorum, & lõgissimę cõ-
suetudinis, vt in c. cum venerabilis, de relig. do. c. cum dile-
ctus. eo. tit. Quinimò non prodesset præscriptio legitima, ni
si in vno articulo, quia cum alius est in possessione, vel quasi
generalis iurisdictionis exercendæ, possessio in vno articu-
lo, non extenditur ad reliquos: sed tantum est prę scriptum,
quantum est possessum, vt in c. auditis. & c. cum olim. de p̃-
scr. no. Inn. clare in c. dilectus. de capel. mon. & Bar. in l. 1. §.
si quis. ff. de itine. actuque priu. Ex his clare patet, decisio
quæstionis nostræ, quoad vnum principale remediũ quod
abbati competere potest. dico enim, q; impositio gabellæ
carnium, & prohibere, ne alius vẽdere possit, sit iurisdictio-
nis, & merito computari possit inter regalia; & cum sit quæ
dam collatio extraordinaria, non pertinet ad castrum, sed
ad abbatem, q. habet regalia in loco illo, vt in d. c. vno, quæ
sint rega. facit l. 2. C. de vecti. & commis. vbi dicitur, q; ciui-
tas non potest exigere vectigalia, nisi habeat regalia, vt no.
Bar. in l. 2. ff. de iure fisci: nec etiam alias exactiones facere
potest. hæc enim præter illum, qui habet regalia, nulli sunt
cõcessa, vt l. vna. C. de superind. & ibi per Bar. licet ciuitas,
vel castrum pro necessitate propria, puta pro debito possit,
imò compellatur imponere singulis collectã, vt sic ipsa vni
uersitas sit soluendo: vt no. glo. in l. 1. ff. quod cuiusq; vni. &
in c. cum dilecta. de rescri. & Bar. plene in l. 4. §. actori. ff. de
re iudi. Non tamen potest imponere collectam pro re publi
ca, vt d. l. vnam. de superind. vbi no. expresse Bar. ergo com
moditas huius gabellæ non potest pro aliqua parte pertine
re ad castrum, sed ad abbatem, qui habet regalia, & merũ,
& mixtum imperium, nisi quatenus per dictam cõpositio-
nem sibi decretum est: commoditas enim sequitur habẽtes
iurisdictionem, vt in cle. statutum, de electione: nec potest
communitas allegare in hoc præscriptionem: quia contra
ecclesiã non currit præscriptio minor 40. an. vt in c. de quar
ta. & c. illud. de præscr. Item requiritur bona fides, vt in c. si.
& c. vigilãti. de præsc. Sed in casu nostro est præsumptio ma
læ fidei, cum notissima sint in loco priuilegia monasterii, cir
ca plenum dominium competẽtia: & fama vulgatissima est
in dicto castro, & locis vicinis. per hęc enim probatur mala
fides, vt no. Bar. in l. Celsus. ff. de vsuc. Secundum remediũ
principale est, vt abbas petat tertiam partem solutam ratio
ne longæ consuetudinis. Si enim per decennium aliquid an
nuatim soluerit ecclesiæ, videntur soluentes fauore pię cau
sæ inducere consuetudinem: nec possunt illam consuetudi
nem deinceps tollere, vt est tex. in l. pen. C. de sacrosan. ec-
cle. & ibi hoc no. Bar. ad idem bonns tex. in c. ad apostoli-
cam, de simo. & quod ibi no. Tertium remedium, vt ab-
bas intentet remedium, quod legitur & notatur in l. cum
de in rem verso. ff. de vsur. vbi per Bar. & per canonistas in
c. peruenit. de censib. vbi dicit, q; communitas soluit per de
cennium tertiam partem vigore compositionis: & per cur
sum decennii probatur compositio, licet non contineatur
in antiqua compositione. potuit enim de nouo interueni-
re, quæ præsumitur per cursum decennii, probata solutio-
ne annua. Quartum remedium, vt funder se super præscri
ptione. nam in istis incorporalibus currit præscriptio decẽ
[3] annorum † sine titulo. l. si quis diuturno. ff. si ser. ven. no. gl.
in c. cum ecclesia Sutrina. de cau. pos. & prop. sicut in seruit-
utibus, cum non hic agatur de maximo præiudicio; cum
non præscribatur ius in totum, iuxta no. per Bar. in d. l. cum
de in rem verso. Et hæc sufficiant, quoad primum dubium.

Ex prædictis infero ad decisionem secundi dubii, qđ est
tale. Ex forma statuti dicti castri prohibetur committi ho-
micidium sub pœna æris, & personæ: & si contingat homi
cidiũ committi, iubetur bona homicidę destrui. Demũ con
tingit, q; quidã habens domum cõmisit homicidium, cuius
domus ex forma statuti veniebat destruenda; quam com-
mune p̃ se accepit, & tenet bladum in ea. monasterium ve-
ro petit tertiam partem vigore compositionis inter eos ini
tæ: in qua, inter cætera, cauetur, q; de condemnationibus
maleficiorum, & damnorum datorum, quæ exiguntur ab
officialibus dicti castri, tertia pars est monasterio danda: re
liquæ vero duæ partes debent remanere apud commune,
quod debet subire omnia onera communitatis. commune
vero negat dare dictam tertiam partem domus, dicens, q;
debebat destrui, & si destructa fuisset, monasterium nihil
habuisset. Quęritur, quid iuris? Dico ego, q; commune prę
dictum non potuit dispositionem statuti relaxare, vt nõ de
strueretur domus; tum quia, vt prędixi in præce. dubio, ple
naria iurisdictio, prętérquam in exceptis in compositione,
est penes monasterium: relaxare vero statutum pęnale, vel
[4] pœnã immutare, est iurisdictionis. † Quinimò iudex, qui
tulit sentẽtiam etiam iniustam, cum suo sit functus officio,
non potest amplius illam corrigere, vel mutare, vt l. moris,
§. sed damnare, ver. & si forte, ff. de pœnis. l. iudex, & ibi per
Bar. ff. de re iudi. l. 1. ff. ad Turp. nec potest inferior etiam iu
dex sine causa dispositionem statuti in pœna imponenda
violare, vt no. Bar. in d. l. 1. ad Turpi. & l. quod ergo. §. pœna
grauior, ff. de his, qui no. infa. & est bonus tex. in c. licet, de
pęnis. facit quod no. 1. q. 7. c. requiris. §. nisi rigor, & per In-
no. in c. 1. de const. & c. cum ad monasterium, de sta. reg. Itẽ
quia in compositione expresse cauetur, vt sine licentia ab-
batis, certa solennitate interueniente, non possint statuta
dicti castri corrigi, vel mutari. vnde cum communitas non
habeat potestatem corrigendi, vel mutandi statuta, nec ha-
beat imperium in dicto castro, nõ video, quo iure, aut qua
fronte possit communitas alterare pœnam, maxime iam in
cursam, vt hic erat. solius enim habentis iura principis est
tollere seu impedire pœnam iam commissam, vt in d. l. mo-
ris, ver. & si forte. Ex quo concludo, q; communitas non po
tuit de iure facere, quin dicta domus destrueretur; sed si ab
bas vult consentire, qui habet regalia in loco, tunc potest
dubitari, nunquid commune debeat aliquid habere de di-
cta domo. nam videtur, q; tota debeat esse abbatis: quia in
compositione solum dicitur, vt de omnibus pœnis, quę per
uenirent ad commune dicti castri, vel ad manus camerarii
ipsius communis, vel ad aliud pro dicto cõmuni, tertia pars
sit; & esse intelligatur monasterii, &c. Hæc autem pœna nõ
peruenit ad commnne dicti castri; cum ex dispositione sta-
tuti veniret destruenda: sed ex alteratione pœnæ, quam fa
cit abbas, tãquam habens regalia in loco, cedit ipso iure in
dominium abbatis: quia bona delinquentium in casu pu-
blicationis non veniunt ad communitatem, vt prædixi in
præceden. dubio, sed ad abbatem, qui habet regalia, & me-
rum, & mixtum imperium, vt d. l. vna. C. de bo. vacan. lib.
10. & c. vno. quæ sint rega. colla. 10. no. Bar. in l. 2. de iu. fisc.
prealle. & d. l. cunctos populos. in fi. C. de summa Tri. com-
positio enim loquitur de condemnatione, quam facit offi-
cialis dicti castri. cum ergo sumus extra formam composi-
tionis, tota debet esse abbatis, domini & superioris dicti lo
ci, de præscript. c. auditis. & c. cum olim. & de religio. do. c.
cum venerabilis, & ca. cum dilectus. Dicerem tamen, q; de
æquitate debet monasterium relinquere duas partes com-
munitati; quia cum statuta loci non debeant corrigi, vel
mutari sine consensu vtriusque scilicet communitatis, &
abbatis, debet in hac alteratione pœnæ interuenire consen
sus vtriusque: & per consequens videtur, quòd dicta do-
mus diuidenda sit pro condemnatione, & pœna maleficii:
quia vbi esset pœna maleficii, non deberetur nec monaste-
rio, nec communitati; ergo est diuidenda, prout habetur in
compositiooe magna: quia duæ partes relinquentur com-
munitati pro officialibus communitatis, & aliis operibus,
ad quæ abbas non tenetur, sed communitas duntaxat. cum
enim alteretur pœna destructionis in publicatione, debet
censeri iure publicationis; facit quod in simili no. Barto.
in l. cum duobus. §. idem respondit ff. pro socio. & quod
not. in l. si enim. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. & l. sed &
si rem & pretium. ff. de pet. hær. & c. ecclesia sanctæ Mariæ,

vt li.pen. Concludo ergo ex omnibus prædictis, q pœnam destructionis domus non potuit remittere sine consensu abbatis, & si vult consentire, debet hre ad minus tertiam partem. Tertium dubium est: Cauetur statuto dicti castri, q vinum forense non possit mitti in dictum castrum, vel curiam ipsius sub certa pena: demum cõitas illius castri concessit quibusdam conductoribus cauponarum, vt soluta certa quantitate pecuniæ cõitati possint vinum in dictũ castrum mittere. Quæritur, an cõmunitas potuerit hoc concedere sine abbatis licentia; an de dicta pecunia valeat monasterium aliquid habere. Ego puto hoc dubium satis decidi ex præce. nam non spectat ad ciuitatem, vel castrum prohibere ne vinum mittatur in castrum, vel vendere gabellã vini mittendi in castrum, cum ista dependeant a iurisdictione. & regulariter omnes istæ exactiones sunt iure prohibitæ, vt dixi supra in primo dubio. facit vltra ibi allega. l. vnica. C. de mono. & melius in l. 1. §. cura carnis. ff. de offi. præfe. vrb. vbi patet, q cura victualium spectat ad officium præfecturæ, vt disponat de pretio, & vnde, & qualiter veniant, & de similibus. ad idem. l. 1. C. de epis. aud. & in l. imperatores. ff. ad leg. Iul. de anno. vbi bonus tex. Et si quid p his vẽdendis soluerit, debet cedere habenti regalia, & non ciuitati, vel castro subiecto; ad hoc q no. in per rub. de ann. & tri. lib. 10. & l. vna. C. de superind. eo. lib. & qđ ibi no. Item cõitas, vt sup. dixi in aliis dubiis, nõ potest vigore compositionis mutare statuta dicti castri sine licẽtia abbatis. Quare cõcludo, q communitas non potuit dare licentiam mittendi vinum in ciuitatem sine licentia abbatis, cuius authoritate statuta facta fuerunt; ad hoc quod no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. nec imponere illam gabellã abbate inscio, nec sibi lucrifacere, sed abbas in omnibus debet esse principalis. & credo, q quicquid inde perceptum hactenus fuit ptineat ad abbatem, qui habet regalia, & merum, & mixtum imperium in illo castro, preterquam in exceptis in dicta cõpositione, in qua non fuit facta de hoc casu, seu venditione mentio; & ideo remansit in plena potestate abbatis. l. age. & l. si de certa, C. de trãsa. & d. c. cum venerabilis. & c. cum dilectus. de rel. do. Sed pro futuro tempore satis honestũ, & iustum putarem, vt non fiat contra statuta antiqua, & cõtra compositionem, nisi de cõsensu cõitatis, & abbatis. & si cõueniunt, vt vinum mittant sub certa gabella, conueniant & de diuisione lucri. nã æquum est, vt cõitas aliquid habeat, ex quo subit omnia onera castri: sed mero iure inspecto deberet totum lucrum ad abbatem habentem regalia in loco pertinere: arg. in d. c. vno, quæ sint reg. coll. 10. vbi dicitur, q extraordinaria collecta, qualis est ista, est de regalibus; ad idem d. l. vna. C. de superind. Venio ad quartum dubium, quod sic proponitur: dictum cõe castri abbatiæ locauit certas cauponas existẽtes in strata, per quã itur Romam: ibiq; receptantur hospites, & venditur eis vinum, & alia victualia, si quæ habeantur. Monasterium petit illam pẽsionẽ, quã cõitas recipit, dicens pertinere ad illud: quia locus in quo sunt fundatæ cauponæ, pertinet ad dominium monasterii. Commune contradicit, dicens pertinere ad se vigore compositionis sæpedictæ, cum de rebus ibi specificatis duntaxat monasterium debeat habere tertiam partem, & nõ de aliis. Mihi breuiter videtur, q monasterium foueat iustitiã. nam de iure communi hoc clarissimum est, & quia cũ locus spectet ad dominiũ monasterii ergo ędificiũ cedit solo, & p consequens monasterio, præsertim cum communitas sciẽs locum pertinere ad dominiũ monasterii, facit ibi cauponas vt in §. cum in suo solo. Insti. de rer. diui. maxime in fi. §. ad idem quod legit, & no. in c. apostolicos. 12. q. 2. Nec obstat compositio, quam pro se allegat communitas: quia ibi non dicitur, q territorium castri debeat pertinere ad communitatem: sed compositio interuenit solum super quibusdam redditib. & bonis, vt de illis monasterium haberet tertiam partem: in aliis ergo ibi non expressis plenum ius remansit monasterio tanquam domino, & proprietario castri cum sua curte, & districtu, vt patet in priuilegiis, vt d. l. age, & l. si de certa. C. de transa. & in d. c. cum venerabilis, & in c. cum dilectus, de reli. do. Concludo ergo, q pensio cauponarum debet integre cedere monasterio, nisi alio iure speciali communitas iuuetur: sed si fecit expensas in cauponis bona fide, potest illas recuperare a monasterio per exceptionem doli mali, vt dicit tex. in d. §. cum in suo. Venio ad quintum, & vltimum dubium. Commune dicti castri, iam sunt plures anni, pro tolerãdis expensis communis statuit, & ordinauit, q quicunq; laboraret de terris communis, daret p terratico communi certas mensuras frumenti; de quibus terris ante dictum statutũ nihil soluebatur monasterio, vel communi; sed libere dabatur facultas hominibus dicti loci laborãdi in illis terris ad eorum vtilitatem, ne propter paupertatem homines caperent alium incolatum. monasteriũ petit nunc tale terraticum hactenus receptum sibi restitui tanquam domino, & proprietario illius territorii. communitas vero dicit, q imò pertinet illud terrenum ad communitatem, & ad hoc vtitur vigore cuiusdam statuti ipsius cõmunitatis; quo cauebatur, q quicunque vellet laborare de terris communis deberet certum modum tenere, ita q disponebat tanquam de re propria, & monasterium habebat volumen illorum statutorum, & nunquam contradixit.

Ego in hoc dubio sic puto dicendum, q cum monasteriũ habeat intentionem fundatam vigore priuilegiorum, quia totum territorium dicti castri iure proprietatis, & dominii fuit prorsus collatum monasterio, debet de iure habere terraticum dictarum terrarum, cum peruenerit ex re sua; vnde potest petere a communitate, ar. in l. mater. & qđ ibi no. C. de rei vẽ. & in l. si me, & Titium. ff. si cer. pet. & qđ ibi no. Sed videndum est nunc, nunquid communitas iuuetur aliquo iure speciali. Et pfecto vigore compositionis nõ iuuatur; quia de hoc nulla fit ibi mentio, ergo remansit in plena proprietate monasterii. vt supra in aliis dubiis clare patuit. Sed dubium est nunquid iuuetur vigore statuti præalle. Et certe ex solo tenore statuti non iuuatur; quia in statuto nõ exprimuntur terræ, sed generaliter dicitur: Quicunque voluerit laborare de terris communis. Vnde hæc incertitudo non constituit commune in aliqua possessione alicuius terræ, vt l. 3. §. incertam. ff. de acq. pos. facit tex. in l. si sic. ff. de leg. 1. 2. responso, & per illum tex. dicit ibi Bar. post Dy. q si quis dixit; quicquid habeo in tali loco de monasterio, per hoc monasterium nihil acquirit, nisi appareat, & probetur quid spectabat ibi ad donatorem; ad idem l. legaui. ff. de lib. leg. Idem dico si in statuto essent certæ terræ expressæ, & asseratur in eo, q sint communis. nam ex hac sola denominatione, & asseueratione nõ acquiritur aliqua possessio communitati: quia ad acquirendam possessionem non sufficit animus, sed requiritur etiam corpus, vt sic corporaliter inter possessionem, vt l. licet. C. de acq. pos. & l. 3. in prin. ff. eo. hinc dicitur, q possessio habet plurimum facti, vt c. cũ nostris, de conce. præb. Præterea alio existente in generali possessione totius districtus illius castri, nuda asseueratio facta in statuto communis non habet præiudicare vero domino, & possessori, vt in l. non nudis asseuerationibus. & l. non epistolis, C. de proba. Hinc in simili dixit notabiliter Inno. in c. dilectus. de capel. mo. q per generale bannum, factum ab aliquo, tanquam a domino prohibens delicta sub certa pœna, non acquiritur possessio iurisdictionis, alio generaliter possidente. Sed si homines prætextu illius statuti laborauerunt illas terras tanquam pertinentes ad commune, & communi respondebant, an tũc communitas fuit in possessione percipiendi pensionem monasterio sciente, & non contradicente, iuxta ea, quæ leguntur, & no. in c. cũ venissent. de resti. spo. & l. quamuis, & l. qui vniuersas. ff. de acq. pos. & dico, q acquisiuit possessionem illarum duntaxat terrarum, respectu quarum pcepit terraticum, vel aliũ actum exercuit, per quem quæritur possessio. ad alias. n. terras non extenditur possessio, ex quo monasterium possidebat generaliter, vt in c. cum contingat. de deci. & per Inno. in d. c. dilectus, & per Bart. in l. 1. §. si quid. ff. de iti. actuque pri. Sed videndum est, quid operetur talis possessio. Dico enim q si non possederunt per quadraginta annos certum est, q non currit præscriptio contra monasterium, vt in c. de quarta, & c. illud, de præscr. & si fuerit in mala fide, tenetur restituere quicquid inde percepit, vt in c. grauis. de rest. spo. & l. domum. C. de rei vendi. Mala fides autem præsumitur, si fama erat in loco, quod illæ terræ erant monasterii, vt no. Bar. in l. Celsus. ff. de vsucap. Si autem erat bonę fidei, & tunc si terraticum extet, tenetur illud restituere monasterio, vt l. certum. C. de rei ven. Si vero est consumptum, nec communitas est facta ex hoc locupletior, non tenetur secũdũ omnes, vt no. in l. ex diuerso. ff. de rei ven. & Inst. de offi. iud. §. 1. & d. c. grauis. sed si cõitas est effecta ex hoc locupletior, sunt opin. gl. communiter tenentes, q non tenetur, vt no. in iuribus proxi. allega. sed Barto. in d. l. ex diuerso, & Mod. in d. c. grauis. tenent contrarium: & hoc puto verius,

& hoc

&hoc ex æquitate.l.si me,& Titium.ff.si cer. pet. debes enim teneri, si ex re mea vel mihi debita effectus es locupletior, vt ibi. Si autem cōitas possidet per 40.an.bona fide, illas terras præscripsit. Sed videndum, vtrum sit præsumptio malæ fidei propter famam præmissam. nam hoc casu nō præscriberet, vt in d.c.si.de præscr.& no. Bar.in d.l. Celsus. Concludo ergo tam in prædictis, quam in oībus aliis, q omnia regalia, seu quæ sunt meri, vel mixti imperii, pertinent ad monasterium, nisi vigore compositionis, vel alio iure speciali pertineant ad cōmunitatem. Ex prędictis facile patet respōsio ad cōtraria superius formata, & similia, q formari possent; & reuidendo specifice, dico nō obstare primum cōtrarium, quia monasterium non petit prædicta vigore compositionis, quæ fuit specialis, & restricta ad certa iura, & bona, sed vigore generalis dominii, & proprietatis, quę habet vigorē priuilegiorum in dicto castro, & tota sua curte, & districtu. Simili modo tollitur secundum contrarium. oritur enim abbati ius agendi ad prædicta & similia, non ex obligatione quæsita facto hominum dicti castri, sed largitione principum Romanorum, quorum fuit dare abbati dicti monasterii regalia, & merum, & mixtum imperium in dicto castro. Ad tertium respōdeo multipliciter. Et primo, q monasterium fundat se, vt sæpe dictū est, ex priuilegio, & donatione Romanorum principum, seu Imperatorum vetustissima consuetudine confirmata. Et hoc respectu totius; respectu vero partis fundare se potest super præscriptione, vel consuetudine fauore ecclesiæ, vt supra plenissime dixi. Et hæc in Dei nomine sufficiant.

CONSILIVM VII.

1 *Ecclesia non obligatur ex mutuo, facto etiam prælato, nisi debitor probet pecuniam in vtilitatem ecclesiæ conuersam, nec etiam ciuitas, nu. 2.*

3 *Onus probandi incumbit mandatum asserenti.*

4 *Tacendo, & permittendo se gerere pro procuratore, videtur quis mandato consentire.*

TRia circa primum dubiū formatum sunt examinanda. Primum, nunquid dominus Archiepiscopus Florentinus sit, siue fuerit debitor in quantitate pecuniæ per clerum Florentinum sibi pro sorte, seu capitali postulata. Secūdum, pręsupposito q fuerit, an sit hodie liberatus vigore compositionis factæ inter eum, & syndicos, seu gerentes tunc se pro syodici dicti cleri. Tertium, præsupposito q liberatio, seu compositio non valuerit, an dictus Archiepiscopus teneatur ad interesse, seu vluras, quas clerus creditoribus, mutuātibus asserit se soluisse pro satisfactione totius cleri Florentini.

Venio ad primum, videtur enim dominum Archiepiscopum teneri, & obligatum fuisse, ac esse dicto clero in sorte petita. nam & si nullum pręcessit mandatum ex parte domini Archiepiscopi, attamen ex quo ex causa incūbente Archiepiscopatui clerus soluit, potest de iure repetere ab ecclesia seu prælato, quod impendit, ad hoc bo. tex. in c. quicunque. 12.q.4. vbi dicitur, q si clerus, & rector ecclesiæ aliquid de sua substantia impendit in vtilitatibus ecclesię, potest totum illud ab ecclesia repetere; & hoc est clarissimum etiam de iure ciuili, per totum tit. ff. de nego. gest. maxime in l. si quis negotia aliena, la 1. & 2. ff. de nego. gest. & quod leg. & no. in l. soluendo, eo. tit. Secundo ad idem facit c. 1. de depo. vbi probatur q si pecunia recepta per singularem de ecclesia sit conuersa in vtilitatem ecclesiæ, potest agi contra ecclesiam ad restitutionem. ad idem c. q quibusdam. de fideiuss. vbi dicitur, q si citra mandatum accepit clericus, & religiosus, pro ecclesia pecuniam mutuam, & eam in vtilitatem ecclesiæ conuertit, tenetur ecclesia. Sed in casu nostro negari non potest, qoin pecunia illa fuerit in vtilitatem Archiepatus conuersa: quia si clerus pro portione dominū Archiepm tangente nō soluisset, de suo dominus Archieps fuisset soluturus, vt in l. in pupillo. ff. de sol. ergo Archieps tenetur clero de sorte petita satisfacere, & quod dominum Archiepm oportuisset de suo soluere, pbatur; nā Archieps est de clero, & caput cleri, vt in c. si sñia. de sen. exc. lib. 6. Et clarius probatur per locū a speciali in c. q a periculosum. e. ti. & lib. facit 12. q. 1. c. sunt duo genera: ideo onera clero incumbentia tenetur Archieps pro rata eum contingente subire: quia qđ oēs tangit, ab oībus debet cōprobari, in c. ad hæc, de of. archi. & naturę consonū est illos nō recusare onera, q rerū cōmoda amplectunt, vt dicit tex. in cle. i. in prin. de censi. Et qđ prælati ecclesiarum teneantur vna cum aliis clericis ad procurationes legatorū, & nunciorū apostolicæ sedis, & alia extraordinaria onera, est tex. apertus in cle. 2. §. sunt & nonnulli. de censi. & c. cum instantia, eo. tit. iuncto c. ego N. de iureiu. Sed his non obstātibus, contrariā sñiam in casu nostro censeo præstantiorem; videlicet, q dominus Archieps minime teneatur ad sortem petitā. Moueor principaliter, † quia ecclesia non obligatur ex mutuo facto, etiā prælato, nisi debitor probet pecuniam fuisse in vtilitatē ecclesiæ conuersam, vt in auth. hoc ius porrectum. C. de sacro san. eccle. canonizata. 10. q. 2. c. hoc ius. facit quod le. & no. maxime per Inno. in c. 1. de postula. Nam & ciuitas † non obligatur mutui datione, nisi probetur pecuniam versam in eius vtilitatem. & ille qui contraxit duntaxat obligatur, vt in l. ciuitas, & ibi plene per Bar. ff. si cer. pet. vbi simpliciter concludit idem fortius in ecclesia, sed in casu nostro nō probatur illam pecuniam in vtilitatem Archiepiscopatus versam directe, vel indirecte; ergo dominus Archiepiscopus ad illam restituendam conueniri non potest. Si enim de facto clerus fuit soluere coactus, sibi imputet, maxime cum a domino archiepiscopo pro illa pecunia soluenda nullum acceperit mandatum. pro hoc no. gl. quam Bar. multum notauit in l. nam & Seruius. ff. de neg. gest. vbi concludit, q si quis de facto fuit compulsus pro alio soluere, nō propterea habet regressum contra illum, pro quo indebite soluit. Nō enim habet quis actionem neg. gest. pro eo, quod indebite est solutum, vt in d. l. si quis negotia. & iniuria vni facta, alteri etiam in re illa authori obesse non debet, vt in c. fi. de empt. & vend. & l. si per imprudentiam, in prin. ff. de euict. Quinimò & si extraordinaria onera incumbebant, non debuit clerus illa per se, absq; domino Archiepiscopo approbare, vel singulis de clero distribuere: quoniam ipse dominus Archiepiscopus debuit esse principalis in approbatione, & erogatione, vt est tex. apertus in c. non minus, de immu. ecc. & in d. cle. 2. de censi. quinimò super statu ecclesiarum suarum non licet inferioribus clericis facere statuta sine episcopi consensu, vt no. Inno. in c. cum accessissent. de const. & c. requisisti. de test. vbi dicit, q nullum statutum potest facere ecclesia cathedralis, vel alia sine consensu episcopi, nisi forte essent aliqua minima. facit gl. in c. 2. de ver. sig. lib. 6. non ergo potest dici hoc negotium vtiliter cœptum; cum forte si dominus Archiepiscopus fuisset tunc requisitus, vt portionem suam solueret, illa onera non approbasset saltem in totum, vel aliter limitasset, erogasset, & distribuisset, vel pecuniam aliunde conquisisset: ad hoc l. sed an vltro, maxime in fi. ff. de nego. gest. pręterea sicut vniuersitas ciuitatis non liberæ ardua explicat sine suo rectore, vt l. obseruare. C. de decu. lib. 10. & l. penul. & vlti. de leg. eo. lib. ita & fortius clerus non debuit hæc satis ardua attentare sine approbatione domini Archiepiscopi. d. c. non minus: & ipse debet esse ordinatus in cunctis, vt in c. perlectis. §. ad episcopum. 25. dist. Et hoc quo ad primum. Concludo ergo do. Archiepiscopum minime fuisse obligatum in quantitate sortis petitæ per clerum, nisi clerus probet, quòd pecunia sit versa in vtilitatem ecclesiæ directe vel indirecte, modo prædicto. Ad secundum dubium, primo præsupposito, scilicet, sine veritatis præiudicio, quòd dominus Archiepiscopus fuerit ab initio obligatus ad soluendum sortem pro rata eum contingente, an sit hodie liberatus vigore compositionis factæ cum dictis syndicis cleri, cum negetur a clero illos ad hoc fuisse mandatos. Et videtur primo, quòd non, quia † asserenti mandatum incumbit onus probandi, vt in capitu. 1. de procu. & l. 1. C. eod. titu. adeo, quòd si in sententia dicitur eam fuisse latam contra procuratorem certæ personæ, non per hoc probatur mandatum, nec prodest sententia eam habenti, nisi probet mandatum. vt dicit glo. no. in c. cum in iure. de offi. delega. facit auth. si quis in aliquo documento, & quod ibi no. Barto. C. de eden. & glos. in c. abbate. de verbor. significa. Nec cancellatura debiti facta in libro cleri, habet prodesse domino Archiepiscopo: quia potuit per debitorem, vel amicum suum cancellari, vt no. Barto. post Docto. in l. 2. ff. de pact. reprobando glo. quæ voluit simpliciter, quòd si instrumentum debiti reperitur cancellatum penes creditorem, præsumitur debito satisfactum, argumen. in l. si chirographum, ff. de prob. non enim hoc indistincte est verum: quia sicut non probatur debito satisfactum ex eo, quia instru-

mentum reperitur penes debitorem, quia potuit illud surri
pere, vt leg. & no. in l. 1. §. ille autem. C. de Lati. li. tol. ita ne-
cessario non probat satisfactionem cancellatio: quia sicut
potest surripi, & tradi creditori, ita potest clandestine per
non habentem ptãtem cãcellari. Sed ego contrariam sen-
tentiam arbitror in materia nostra prçualere. Moueor prin
cipaliter duplici capite, primo, quia vt narratur in positio-
ne casus, illi, ꝙ compositionem fecerunt, gerebant se publi-
ce, & palã ꝑ syndicis cleri, & ita communiter tenebantur,
& reputabantur, & exercebant officium plenissimum syn-
dicatus, recipiendo credita, & soluendo, & compensando,
seu componendo, & finiendo. vnde clerus hoc vidẽs, & nõ
contradicens, etiã si non habuissent mãdatum, vr tunc mã-
datum dedisse, vt no. dicit Inno. in c. ex parte decani, de re-
scrip. & sequuntur domini de Rota deci. 463. & sequenti. li-
cet Bar. aliud senserit. in l. sæpe. ff. de re iud & Cy. in l. si pe-
cuniam. C. de neg. gest. Sed profecto non mouentur bonis
rationibus. nam Bar. mouetur ex eo, quia cum vtiliter age-
ret gerens se pro procuratore, vt exitus declarat, non vide-
tur dominus tacens dare mandatum, arg. in l. filiusfa. §. in-
ter. ff. de proc. per illam l. mouetur Cy. in hac sententia. sed
certe hçc ratio non est bona: quia initium in his spectandũ
est, vt in l. sed an vltro. ff. de neg. gest. Si enim quisque agens
in iudicio pro alio præsumeretur inutiliter agere, iura non
admitterent coniunctam personam sine mandato: quia cõ
iuncta persona non debet admitti contra præsumptam vo-
luntatem domini, vt l. Pomponius. in fi. de proc. Et pro di-
cto Inn. egn allego tex. apertum. Inst. per quas personas age
re pos. vbi dicitur, ꝙ procurator neque certis verbis, neque
prçsente aduersario, imò plerunque eo ignorante constitui
tur. Cuicunque enim permiseris rem tuam agere, aut de-
fendere, is procurator tuus esse intelligitur. notanda enim
& ponderanda sunt hæc verba vltima: præterea vtile est ha
4 bere procuratorem, vt in l. 1. ff. de procu. † Tertio tacendo,
& permittendo se gerere pro procuratore: videtur quis cõ
sentire, & dare mandatum, vt in l. qui pantur. ff. mandati, &
quod no. Inno. in c. in gen esi. de elec. Item ex quo clerus po
terat impedire illorum officium, & non fecit, videtur con-
sensisse, vt leg. & no. in l. Caius. ff. de pig. ac. & l. fideiussor, §.
pater. ff. de pig. & c. nonne. de præsump. facit dictum Cy. in
l. inuitus. C. de procu. & l. exigendo. eo. ti. vbi dicit, ꝙ si ami
cus vel cõiuncta persona gerat se pro procuratore, videtur
dominus tacens consentire, arg. in l. si seruus cõis. ff. de do.
inter vir. & vxo. refert Bar. & sequitur in l. non solum. §. qui
alieno. ff. eo. sed clerici eiusdem vniuersitatis vidẽtur inter
se coniuncti, & amici, arg. in c. cum ꝗ. de offi. deleg. no. gl. fi.
in fi. in c. vl. de procu. & c. a. de postula. vel saltem debemus
tenere. ꝙ si gratis se pro procuratore gessit domino sciente,
& non contradicente, præsumatur habuisse mandatum: &
tamen onus probandi contrarium incumbat domino rogã
ti, vt tenet Ant. de But. in d. c. ex parte decani, & bene facit
tex. prçalle. Insti. de his, per quos agere pos. in fi. & quod no
tanter ponit Inno. in c. veniens. de verb. sign. lib. 6. vbi dicit
inter cætera, ꝙ si aliquis petat aliquid ex contractu prælati
mortui, vel viuentis, vel per instrumenta tabellionis, suffi-
çit agenti probare communem opi. ꝙ habebatur pro præ-
lato, vel notario, quousque probabitur contrarium, argu.
C. de testi. l. 1. & C. de sent. & interlo. omn. iudi. l. a. Item ex
quo libri cleri erant penes illos, præsumuntur habuisse mã-
datum; ad quod facit quod legitur & no. in c. coram, de off.
delega. & no. glo. in l. fi. C. de pac. dota. per Bald. in l. si quą
per calumniam. C. de epi. & cle. Ex secundo capite princi-
paliter moueor; quia ex quo liber cleri reperitur cancella-
tus, & allegatur ibidem cancellationis causa, scilicet, pro-
pter compositionem factam cum domino Archiepiscopo,
præsumendum est, ꝙ legitime illa compositio intercesserit,
& ꝙ fuerit facta per habentem potestatem, & de consensu
cleri; per id, quod legitur & no. in l. 1. ff. de his, quæ in test.
delen. & quia dominus Archiepiscopus non est talis perso-
na, quæ subtraxisse vel cancellasse præsumatur dictum li-
brum, vt no. in d. l. 1. C. de Lati. lib. tol. & per Bar. post Iaco.
de Are. in d. l. a. ff. de pac. præterea cum iandudum fuerit fa
cta cancellatio debiti, allegata causa compositionis, & nun
quam per clerum, aut officiales cleri fuit aliquando contra-
dictum, seu protestatum in contrarium, satis præsumẽdum
est, ꝙ de voluntate cleri processit, arg. optimum in cap. 1. dę
frigi. & ma. & l. fi. C. de his, qui a non domino ma. Imputan
dum est enim illi, qui in perniciem suam gesta taciturnitate
firmauit; & multum bene facit tex. iuncta gl. Inn. in c. olim,
de offi. deleg. arguendo de eo, qui excessit fines mandati, do
mino sciente, & non contradicente, ad eum qui nullum ha-
bebat mandatum. præterea sicut clerus adducit librum pro
se, cui non est standum in præiudicium domini Archiepi-
scopi, vt l. rationes, & l. exemplo. C. de prob. ita debet reci-
pere, quæ sunt contra se, quatenus ibi narratur compositio
facta cum dicto Archiepiscopo, vt est tex. in l. Publia. §. fi. ff.
depositi: maxime quia liber facit fidem contra dominum,
sed non pro eo, iuxta no. per Bar. in l. nuda. ff. de don. & l. ad
monendi. ff. de iureiu. & in auth. & si contractus. C. de fide
instru. & hæc de secundo dubio. Venio ad tertium primi
dubii, quod fuit, an præsupposita obligatione respectu for-
tis, teneatur dominus Archiepiscopus ad vsuras solutas ꝑ
clerum, pro illa portione contingente dominum Archiepi
scopum. Et videtur primo ꝙ sic, quia clerus non petiit vsu-
ras, sed interesse, ergo potest etiam illas petere de iure can.
vt probatur in c. constitutis, & c. peruenit, de fide instr. & c.
dilecti, de fo. compe. no. gl. in c. conquestus. de vsu. & in l. cu
rabit. C. de act. empt. per Inno. in c. sacro. de senten. excom.

Contrariam partem in terminis nostris puto veriorem,
vt, scilicet, dominus Archiepiscopus nullo modo teneatur
ad vsuras, quas clerus soluit, ꝑ ea, quę plenissime ponit Io.
And. super regula, damnum, de reg. iur. lib. 6. in Mercu. aut
enim clerus soluit illas vsuras ignorante domino Archiepi
scopo, & non repetit d. l. si quis negotia. ff. de neg. gest. non
enim vtiliter gessit; & ideo non repetit. l. sed an vltro. ff. eo.
Aut soluit domino Archiepiscopo sciente, & patiente, &
idem; quia imputandum est clero, qui se sponte in hoc ob-
tulit, argu. in l. 1. & l. bona fides. ff. depo. & c. bona fides, eo.
tit. sicut enim grauatur illius conditio, qui se deposito obtu
lit, vt ibi, ita & cleri conditio, qui sponte, sine domini Ar-
chiepiscopi mandato vsuras soluit, aut soluit domino Ar-
chiepiscopo sciente & mandante, vt se obligaret etiam ad
vsuras, & etiam non repetit, cum non interuenerit iuramẽ-
tum. debuit enim excipere, ꝙ vsuræ erant indebitæ. tamen
cum omiserit sponte exceptionem competentem domino
Archiepiscopo, qui quantumcunque promisisset soluere,
potuisset nihilominus excipere, vt c. debitores; de iureiur.
ergo sibi imputandum est, vt l. fideiussor ff. mand. & quod
leg. & no. in l. exceptiones, quæ personæ. ff. de exce. & l. ex-
ceptione. ff. de fideiuss. Quinimo, si clerus fuisset coactus sol
uere vsuras, adhuc non repetit, ex quo non obligauit se Ar
chiepiscopo mandante, argu. d. l. exceptione, & quod not.
Io. And. in d. regula, damnum. Nec obstat, si dicatur dictum
Archiepiscopum fuisse interpellatum, vt solueret, & vnica
interpellatio sufficit ad constituendum quem in mora, vt
leg. & no. in l. Titia Seia. §. vsuras, ff. de leg. 2. & l. si ex legati
causa. ff. de verbo. oblig. & l. mora, & l. sciendum. ff. de vsur.
& sufficit interpellatio extraiudicialis, vt no. Bar. in d. l. si ex
legati, & probatur in d. l. mora. quia clerus non potuit con-
stituere in mora dominum Archiepiscopum, cum non es-
set debitor cleri. Item non debuit clerus a principio capere
pecuniam sub vsuris, domino Archiepiscopo non mandan
te, vt supra dictum est. Quid plura? de iure canonico, cui hq
die standum est in hac materia, iuxta no. per gl. in regula, si-
ne possessione. lib. 6. & per Bar. in l. priuilegia, C. de sacros.
eccl. vsuræ ex mora nõ veniunt, licet veniat interesse, iuxta
no. in d. c. conquestus, & l. curabit. præalleg. & per Inno. in
c. sacro. de sen. excom. Sed in casu nostro nullum interesse
probatum fuit ex parte creditorum: & cum hoc interesse
veniat ex contractu, debuit probari per testes vocato do-
mino Archiepiscopo, de cuius interesse agebatur, vt est
tex. iuncta gl. in §. non solum. Insti. de verbo. oblig. no. glo.
in c. dilecti. de foro competen. præterea posito, & non con-
cesso, ꝙ vsuræ venirent, tamen pro ea quantitate, qua cle-
rus reperitur obligatus, domino Archiepiscopo, non cur-
runt vsuræ, sed fit compensatio debiti hincinde vsque ad
concurrentem quantitatem; tex. est no. in l. a. C. de com-
pen. & sic debet compensari debitum charitatiui subsidii.
Item debitum annuum, quod soluitur sub nomine procu-
rationis, si consuetudo est, vt ipse clerus collegialiter sol-
uat. & hæc de tertio dubio. Expedito primo dubio
principali venio ad secundum, in quo in effectu quæri-
tur, an clerus possit repetere a domino Archiepiscopo,
quòd soluit in pecunia nomine procurationis, maxime
pro eo tempore, quo dominus Archiepiscopus, non per se,
sed per alium visitauit; eo præsertim attento, ꝙ siue per se,

siue

ſue per alium viſitauerit, clerici vltra pecuniā impenderūt
procurationem in victualibus. pro parte vero Archiepiſco
pi reſpondetur, ꝙ in ciuitate, & diœceſi Florentina inua-
luit hæc conſuetudo per tm̄ tempus, de cuius initio memo-
ria non exiſtit. Et primo vr̄, ꝙ dominus Archiepiſcopus te-
neatur ad reſtitutionem, nedum eius, quod recipit, ſed ad
duplum, vt ꝓbatur in c. exigit. de cenſi. li. 6. & ſi intra men-
ſem non reſtituit, ſuit ſibi eccleſiæ ingreſſus ipſo iure inter
dictus, vt ibi. & per conſequens, ſi poſt menſem celebrauit,
reſtitutione non facta, incidit in irregularitatē, vt in cap. is
cui. de ſen. excom. li. 6. no. gl. in d. c. exigit. nec excuſat. c. fœ
licis, eo. ti. & li. vbi dr̄, ꝙ a uolente pōt prælatus recipere ꝓ-
curationem in pecunia, quia ꝑ illud c. moderatur c. præce
dens ſolum eo caſu, quo recipit pecuniam a volente pro
ſumptibus moderate faciendis, ita ꝙ pecunia ſuccedat loco
victualium, ſimile in c. relatum. 10. q. 1. In aliis vero nihil
mutatur de illo c. exigit. Sed cum in caſu noſtro dictus Ar-
chiepiſcopus receperit pecuniā vltra victualia; ergo incidit
in pœnam illius c. & tenetur reſtituere duplum eius quod
recepit, vt ibi, & facit c. procurationes. in ſi. de cenſi. & ma-
xime hic procedit habito reſpectu, ꝙ dictus Archiepiſco-
pus perſonaliter non viſitauit. quo caſu prohibetur aliquid
petere a viſitatis, vt in c. ſi epiſcopus. de offi. or. li. 6. nec vr̄
valere conſuetudn in contrarium, cum ſit irrationabilis, &
inimica canonibus, vt in c. fi. de conſuetu. ꝙ ſit irrationabi-
lis, ſatis colligitur ex his, quæ habentur in d. c. exigit. & c. ꝓ
curationes, præalle. Sed quamquam hæc vrgere videant,
tamen contraria ſententia plus placet; & arbitror dictum
Archiepiſcopum ex duplici capite poſſe defendi, & in ſua
conſuetudine conſeruari. Pro intellectu primi præmitto, ꝙ
epiſcopus diſcurrens per ſuam diœceſim poteſt exigere ca
thedraticum, qđ datur in honorem cathedre, vt dicit tex. ī
c. 1. 10. q. 3. & c. conquerente. de offi. ord. videlicet duos ſo-
lidos a qualibet eccleſia, ſcilicet, aureos, vt in d. c. 1. iuncta
gl. adeo, ꝙ ſcđm communem opinionem, licet in quantita-
te currat præſcriptio; non tñ in totum, vt no. gl. in c. quicun
que. 16. q. 7. & plene per Io. Andr. in c. cum venerabilis, de
cenſi. & hoc cathedraticum appellatur quandoq; ſynodati
cum, vt in c. olim. de cenſi. & hoc quia frequenter datur in
ſynodo, vt no. gl. 10. q. 1. in ſumma. Item præmitto, ꝙ quan
do aliquid fuit annuatim per tempus tantum præſtitum, de
cuius initio memoria hominum non exiſtit, poteſt illud in
futurum peti, etiam nulla cauſa expreſſa, ſed ſufficit dicere,
peto cenſum, ſeu annuam præſtationem ex iuſta cauſa ab
initio impoſitam per tantum tp̄s, de cuius cōtrario non eſt
memoria. hoc no. tenet Io. An. in c. peruenit, de cen. & Bar.
in l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. ſentit glo. 18. q. 2. c. ſer-
uinū. & eſt gl. no. quæ expreſſe hoc tenet, etiā reſpectu epi-
ſcopi, & clericorum relata ad tex. 1. q. 1. c. nullus epiſcopus
grauamen. His præmiſſis, dico, ꝙ cum omni anno tp̄e viſi-
tationis fuerit certa quantitas pecuniæ per quemlibet re-
ctorem eccleſiæ tradita Archiepiſcopo per tantum tp̄s, de
cuius initio non eſt memoria, debemus præſumere ꝙ ex iu
ſta cauſa hoc fuit ab initio impoſitum, & forte loco cathe-
dratici, quod præſumere eſt iuſtiſſimum, per ea, quæ ſupra
dixi. ſed dicitur procuratio, quia datur tp̄e viſitationis, &
procurationis, ſicut cōtingit, ꝙ appellatur ſynodaticum,
qa datur in ſynodo, vt ſupra dixi. nō enim poteſt dici pro-
prie procuratio, cum dominus Archiepiſcopus, uel alius ꝓ
eo viſitans recipiat procurationem in victualibus. procura
tio. n. non poteſt geminari. facit in ſimili, quod leg. & no. in
l. libertis, ff. de ali. & cib. le. & quod no. gl. in l. quinquagin-
ta. ff. de proba. Præſumenda eſt ergo alia cauſa legitima ex
curſu tāti temporis, ut no. in iuribus præalle. nam curſus tā-
ti temporis habet vim cōſtitutionis, & priuilegii, vt in c. 1.
de præſcr. li. 6. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot.
& æſt. l. 1. & 2. ff. de aqua plu. arcē. & hoc præſumēdum eſt,
maxime in caſu noſtro, ut euitetur delictum, & multa incō-
uenientia, q̄ ex cōtrario ſequerētur, de quibus ſupra, facit, qđ
in ſimili legitur & no. in l. ſi defunctus. ff. arbi. tut. Poteſt ex
ſecūdo capite dn̄s Archiepiſcopus iuuari, & in ſua cōſuetu-
dine defendi tenēdo, ꝙ directe ſoluta ſit pecunia pro expē-
ſis aliis, quas facit in viſitādo totam diœceſim vltra victua-
lia tp̄e uiſitationis. nā nullum ius expreſſe damnat hāc cō-
ſuetudinē, ſaltem qn̄ eſt tanti temporis, de cuius initio non
eſt memoria, vt in caſu noſtro, nā & ol. m ipſe habebat qn̄q;
medietatē, quandoq, tertiam partē omniū redditilum ec-
cleſiarū inferiorū, vt leg. & no. x. q. 1. c. antiquos. & c. de his.

facit qđ no. Io. An. in c. requiſiſti. de teſta. & ratione conſuo
tudinis antiquæ pōt recipere ſeruitia, & alia extraordina-
ria ab eccleſiis ſibi ſubiectis, ut d. c. ſeruitium. 18. q. 2. & d.
c. nullus epiſcopus grauamen. 1. q. 1. Non mirum ergo ſi va
leat cōſuetudo, maxime antiquiſſima, ut aliquid detur ipſo
tempore uiſitationis ultra uictualia. ad hoc facit c. ſi epiſco
pus. de offi. or. li. 6. ubi dr̄, ꝙ quādo per ſe nō uiſitat nihil de-
bet petere a uiſitatis ultra uictualia, quæ exhibentur uiſitā-
ti pro eo: qn̄ ergo uiſitat per ſe, ur̄ ſecus. Itē ſecus, quādo eſt
cōſuetudo ita antiquiſſima. nam & ius publicū, & auctori-
tate, & utilitate tollit ex conſuetudine, ſaltē qn̄ interuenit
tacitus cōſenſus papę, ut no. in quadā extrauagāti, & refert
Io. An. in c. fi. de cenſi. li. 6. alleg. 12. diſt. c. nos cōſuetudinē.
Et ego puto, ꝙ etiam papa ignorāte poteſt per conſuetudi-
nē tale ius tolli; qa ſatis habetur papę conſenſus per id, qđ
habetur in c. fi. de conſue. & hoc notanter tenuit gl. 4. diſt. c.
in iſtis. §. leges, & 8. di. c. fruſtra. nam debemus præſumere
ex curſu tanti temporis iuſtiſſimam cauſam, ut ſupra dixi.
Et notāter dixit Bal. in c. imperialem. §. ꝓterea ducatus, de
prohi. feu. ali. per Fed. coll. x. ꝙ nullum eſt ius poſitiuum, qđ
per cōſuetudinē nō poſſit tolli, ar. in l. de quibus. ff. de leg.
Quod tamen ego limito, niſi ſit irrationabile. c. fi. de cōſue.
ſed ex curſu tāti temporis ſemper ꝓſumitur rōnabile, ut in
iuribus ſuperius allegatis. Quinimo ſi ius reprobet conſue-
tudinem, nihilominus poteſt de nouo induci; ad hoc allego
tex. iuncta gl. ſing. in uerbo, cōſuetudinē, in cle. ſtatutū, de
ele. & in hoc poſſent multa dici, quæ pleniſſime examinaui
in c. 2. de ꝓba. in le. mea. ſed hic nō proſequor; quia nō ue-
nit neceſſario examinādum. potuit. n. eſſe, ꝙ ab initio ꝓꝑ
paupertatē Archiepiſcopatus hoc fuit inductū, uel aliam
iuſtam cauſam. nec debet nūc poſt curſum tāti temporis re
fricari in dubiū; cum agatur de cōmodo pecuniario, & non
animarū periculo. nec debet reprehenſibile reputari, ſi ſecū
dum uarietatem temporum ſtatuta mutentur humana, ut
in c. nō debet, in prin. de cōſang. & affi. & hęc ſufficiāt pro
ſecūdo principali dubio. Nūc deſcēdo ad tertium princi-
pale, in quo quęritur, An clerus poſſit repetere ab Archie-
piſcopo illam quantitatē pecuniæ, quā ſibi dedit, quādo
iuit ad concilium Senenſe. ad quod breuiſſime dico ꝙ non.
ad qđ allego expreſſe gl. no. in c. 1. de ſta. regu. ubi dicit, ꝙ
ſingulę eccleſiæ debēt conferre cum epiſcopo, quando ua-
dit ad papam, uel ad regem, uel ad ſynodum, uel quādo fa-
cit expenſas pro aliquibus negotiis cōibus totius diœceſis.
pro hoc 12. q. 2. c. uobis. facit quod no. gl. in c. quidam mo-
nachi. 16. q. 1. & quod legi. & no. in c. cum apoſtolus, de cē-
ſibus. Archiepiſcopus. n. uadit ad ſynodū, ſeu concilium ꝓ
cōi omnium utilitate, cum fiat pro reformatione eccleſiæ
uniuerſalis, & membrorum ſuorum. iō ab omnibus debet
comportari. facit quod legitur, & notatur in cle. 2. eo. ti. præ
terea clerici ſponte ſoluēdo, etiam ſi fuiſſet indebitum, ui-
dentur illud donaſſe, nec poſſunt amplius repetere, ut l. Cā
panus. ff. de ope. li. & l. cuius per errorē. ff. de reg. iu. item po
teſt epiſcopus inſtāte neceſſitate petere charitatiuum ſubſi
dium, ut d. c. cū apoſtolus. quod cum tunc epiſcopus petie-
rit, nec fuit ſibi denegatum, non poteſt clerus amplius repe
tere, quia ex ſola pœnitentia non poteſt donatio reuocari.
l. 3. C. de reuo. do. c. fi. de dona. nec obſt. ſi dicatur, ꝙ ſyndi-
ci cleri, qui donauerunt domino Archiepiſcopo illam pe-
cuniæ quantitatem non habebant ad hoc poteſtatem; quia
ſatis eſt, ꝙ clerici ſponte ſoluendo hoc approbarūt: ad hoc
l. ſi filius ff. ad Macedo. & quod no. Bar. in l. quo. n. ff. rem ra.
ha. ubi dicit, ꝙ ſi aliquid factum fuit noīe meo, quod tendit,
ſeu tendere pōt in mei præiudiciū, & ego ſciēs facio aliquē
actum poſitiuū, qui tendit ad approbationem actus, videor
ꝑ hoc geſtum noīe meo approbare. ad quod optime facit
cle. 1. de procu. & quod no. idem Bar. in l. cum tabernam. §.
idem quæſit. ff. de pig. item ſyndici ſoliti ērant palam, & pu
blice conſimiles donationes facere ex commiſſione officii;
& ſic videtur clerus dediſſe hanc poteſtatem, ad hoc quod
legitur & no. in l. quam Tuberonis. ff. de peculio. & in l. ſi fi-
liusfa. ff. de do. & quod no. Inn. in d. c. veniēs. de uerb. ſig. li.
6. & quod habetur in l. non tantum, alias incipit Paulus. ff.
rem ra. habe. & quod ibi no. Bart. ex multiplici ergo uia di-
co dictam pecuniam minime repeti poſſe. Poſtremo ad vl
timum dubium cōdeſcendens, quod eſt, an clerus a præfa-
to Archiepiſcopo poſſit petere, ut contribuat, & ſoluat par
tem ſuam de donationibus, quas fecit clerus ſummo Ponti
fici, & ſoluat certa datia in dicta per clerum. Cōcluſiue ꝓbre

uitatis

uitatis causa dico, ꝙ non: quia clerus non potuit donando etiam summo Pontifici obligare Archiepiscopum ad contribuendum; nec aliter imponere ista datia pro utilitate publica, sine licentia, & consensu domini Archiepiscopi, cum ipse sit caput totius cleri, & penes eum sit iurisdictio, & non penes clerũ. 12.q.2.c. sine exceptione, & c. placuit, & c. abbatibus. 10.q.1.c. nouerit. & in c. regenda. & 16.q.7.c. omnes basilicæ. facit cle. 2. de censib. & c. dilecta, de exces. prælа. sicut in simili dr̃ in vniuersitate ciuitatis, ut pro utilitate publica non possit sine principe imponere hæc onera extra ordinaria, imo oĩa sunt interdicta, ut in l. 1. C. de superindi. li. 10. maxime respectu ecclesiarum, vt in c. 1. §. illicitas. de pa. iur. fir. col. 10. & c. ad decus. §. item illa cõitas, de sta. contra li. ecc. ead. coll. plene Io. An. in c. peruenit. de immuni. eccl. vnde miror ꝙ dñs Archiepiscopus patiatur, ꝙ etiam ĩ inferioribus ecclesiis absq; suo consensu hæc onera imponantur, cum possent multum damnificare ecclesias, & earũ redditus, & diminuere diuinum cultũ, & subtrahere necessaria pauperibus: unde episcopus potest exigere rationem a cũctis clericis de redditibus ecclesiarum, & uidere, an bene expendant Christi substantiam. 10.q.1.c. episcopum, & c. cum & plantare. de priu. & ibi per Inn. hinc tex. in c. non minus, de immu. eccl. dicit, ꝙ episcopus, & clerus debuit cõsiderare hæc onera imponenda. & mirum uideretur, si clerus posset compellere Archiepiscopum suum ad donandũ, uel ad soluendum onera ordinaria, uel extraordinaria, ut sic Archiepiscopus subiiciatur potestati cleri, cum clerus nullam habeat iurisdictionem, licet pro suis necessitatibus possit facere uniuersitatem, quæ tamẽ erit sub episcopo, iuxta no. per Inn. in c. dilecta. de exces. præl. facit 11.q.1.c. de persona. & 17.q.4.c. in uenditionibus. & c. 1. & 2. de his quę fi. a præla. cum si. & facit quod ipse Inn. no. in c. cum accessissent, de constitu. & c. requisisti. de test. ubi dicit, ꝙ etiam statuta simplicia non possunt facere clerici sine consensu episcopi, nisi circa leuissima. Et hæc sufficiant. & per prædicta patet responsio ad omnia contraria superius formata.

Casus consilij sequentis.

Laurentia mulier dedit, & uendidit simul cum Ioanne Marito suo sibi consentiente, & nõ remanente soluẽdo, vnam domum ipsius Ioãnis pro dotibus dictæ Laurentiæ hypothecatam pro precio centum florenorum cõuertendorum in restitutionem dotium Catherinæ vxoris præmortuæ dicti Ioãnis, quas supradictus Ioãnes restituere tenebatur & iurauit non uenire contra contractum uenditionis prædictæ. Quæritur nunc, mortuo dicto Ioãne, utrum dicta Laurentia possit consequi iura hypothecarum in dicta domo, stante lege municipali, quæ in his terminis stat. Constante vero matrimonio si qua mulier de ciuitate vel comitatu Senarum refutationem, vel donationem, uel remissionem suorum iurium dotalium fecerit, uel solutionem aliquam receperit a uiro suo, uel alio ꝓ eo de dotibus suis, absq; consensu quatuor propinquorum sibi proximorum bonę famæ, quorum duo sint ex latere patris, & alii ex latere matris ipsius mulieris, ipso iure non teneat.

CONSILIVM VIII.

1. *Mulier potest renunciare iuri hypothecarum suarum.*
2. *Maritus quando remanet soluendo, renunciatio hypotheca non continet donationem.*
3. *Mulier pro viro nullo modo obligatur.*
4. *Iuramentum præstitum contra legem editam in fauorem principaliter priuatum, est inuiolabiliter obseruandum.*
5. *Iuramentum vbicunque est illicitum, & iniustum ex parte recipientis, licet ex parte præstantis possit sine animæ dispendio seruari, potest nihilominus peti absolutio ab episcopo.*
6. *Iuramentum, vt sit undique licitum, debet habere tres comites ueritatem, iudicium, & iustitiam.*
7. *Iurans petens absolutionem a iuramento non uenit contra iuramentum.*

Omnipotentis Dei postulato suffragio. Tria ad decisionẽ huius dubii uidenda sunt. Primò, nunquid cessante iuramento, præiudicauerit sibi mulier prædicta in iuribus hypothecarum suarum ex prædicta venditione, seu consensu illi ꝓstito. Scd̃o, præsupposito, ꝙ non, An saltem præiudicauerit sibi ex iuramenti interpositione. Tertio admisso, ꝙ sibi ex iuramento præiudicauerit, an supersit eidem mulieri, aduersus tale iuramentum, aliquod remedium legitimum.

Venio ad primum, in quo primo videtur, ꝙ sibi præiudicauit, †quia mulier potest renunciare iuri hypothecarũ suarum, in l. iubemus, & l. etiam. C. ad Velle. sed uendendo, vel consentiendo venditioni rei sibi obligatæ uidetur remittere illam obligationem, vt l. sicut. §. si uoluntate, cum seq. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. ergo hæc mulier fecit sibi præiudiciũ, ẽt sine iuramenti interpositione. Sed hoc non obstante, contrarium in dubio dico uerius, s. ꝙ ex tali uenditione, circumscripto iuramento nullum præiudicium fuit mulieri irrogatum. Primo hoc clarissime patet ex forma supraescripti statuti, quod annullat ipso facto omnem contractum initum per mulierem in præiudicium iurium dotalium; forma ibidem contenta non seruata, quæ in casu nostro minime interuenit: ergo illa venditio fuit nulla in præiudicium mulieris, cum vir non esset tempore illius contractus aliter soluendo in dotibus restituendis. mulier enim vendendo, & consentiendo venditioni rei sibi hypothecatæ pro dote, uidetur remissionem iurium dotalium fecisse, vt d. §. si voluntate, ꝙ facere non poterat obstante statuto. Prætetea dico, ꝙ etiam cessante statuto non præiudicauit mulieri dicta venditio, mero iure communi inspecto. nam communis est legistarum opi. & Bar. & aliorum in d. l. iubemus, ꝙ tunc procedit illa lex, vt valeat remissio iurium hypothecarum per mulierem facta, quando maritus in aliis rebus remanet soluendo. Si autem non remaneret soluendo, talis renunciatio mulieri non præiudicaret. Ratio quia †quando maritus remanet soluendo, renunciatio hypothecæ non continet donationem, vt in d. l. etiam. & l. si pignus, ff. de his quæ in frau. cred. Sed quando maritus non esset alias soluendo, donationem contineret, quæ non valet inter maritum, & vxorem, ut ff. de dona. inter vir. & uxo. quasi per totum. Præterea, quando maritus non esset alias soluendo, mulier per hanc renunciationem esset obligata nõ agere. nam ex pacto liberatorio quis obligatur ad non agẽdum, ut l. ubi pactum. C. de transa. l. si unus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. †Sed mulier pro viro nullo modo obligatur, vt in auth. si qua muliet. C. ad Velle. ergo talis renunciatio non valuit. & hoc tenuit Ia. de Are. in l. Męuia. §. si. ff. sol. matr. & Dy. in l. pignus. ff. de his, quæ in frau. cre. & Iaco. de Bel. in Auth. ut immobilia ante nu. do. colla. 6. & Bar. in d. l. iubemus; quod dixit perpetuo menti tenendum, sed cum maritus non remanebat hic soluendo, prædicta renunciatio hypothecę, quæ tacite resultabat ex dicta uenditione, seu consensu illi præstito, non habuit in aliquo præiudicare mulieri. Non ob. si dicatur, ꝙ ipsa mulier fuit illa, quę vendidit, non autem pure renunciauit; quia dico, ꝙ pretium non fuit per ipsam receptum; & sic cessat quod leg. & no. in l. si vir vxori, ff. ad Velle. & quod no. Bar. in d. l. iubemus. in fi. sed pretium debebat conuerti ad utilitatem mariti, vt liberaretur a restõne dotium vxoris prędefunctę, & sic in effectu obligatur mulier ad non petendum ad utilitatem mariti, contra auth. si qua muliet C. ad Velleia. Ex quibus omnibus clare patet conclusio pręmissa. & hęc de primo.

Venio ad secundum dubium, An muliet sibi prędiudicauerit, saltem ex iuramenti interpositione. Et breuiter puto ꝙ sic, per c. cum contingat. de iureiuran. & c. quamuis, de pact. li. 6. & auth. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. Statutum enim, & ius commune annullãt, hoc casu, talem remissionem, & contractum principalitet in fauorem mulieris, licet secundario in fauorem publicum, ut l. 1. ff. sol. mat. quo casu ualet iuramentum per illum, de cuius vtilitate principaliter tractatur, pręstitum, ut in dictis iuribus, nota. Bar. plene in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. & canonistę in d. c. cum contingat, & multi legistæ in d. auth. sacramenta. nõ enim venit hoc iuramentum in pręiudicium, aut dispẽdiũ salutis ęternę, ergo seruandum d. c. cum contingat. & c. si uero, eo. ti. Restat ergo examinare tertium, an circa tale iuramentum competat aliquod remedium. & uidetur primo ꝙ non, per textum in auth. sacramenta puberum præal legata, qui dicit, †ꝙ iuramentum pręstitum contra legem editam in fauorem principaliter priuatum est inuiolabiliter obseruandum, & no. uerbum, inuiolabiliter. si enim posset peti indifferenter absolutio, quasi de uento illa auth. seruiret: nec inuiolabiliter obseruaretur. ad idem dictum cap. cum contingat, quod mandat simpliciter tale iuramentum

obseruari damno rerũ temporaliũ non obstãte, cum anima sit cunctis rebus tanq̃ ꝓtiosior præferenda. 12.q.1.c. ꝓcipimus,& c. Matthęus, de simo. Sed in casu nostro prędicta minime militare credo; vnde dico, ꝙ a tali iuramento põt peti absolutio ab episcopo, seu petere ꝙ dictus emptor cõpellatur relaxare illud iuramentum. Moueor principaliter, 5 †quia vbicunq; iuramentũ est illicitum,& iniustum ex parte recipientis, licet ex parte præstantis possit sine animę dispẽdio seruari, potest nihilominus peti absolutio ab epõ, vel vt recipiens iniuste compellatur illud iuramẽtũ relaxare, hoc ꝓbatur in c.1.& c. si vero,& c. verũ, de iureiu in quibus iuribus relaxatur iuramentum pro vsuris soluẽdis, vel per metum præstitum ꝓꝑ turpitudinẽ recipientis; & idem est ex identitate rationis, vbicunq; aliqua alia turpitudo versatur ex parte recipientis, vt sentit Inn. in c. debitores, de iureiurã.& Doct. maxime Mod. in d.c. cum cõtingat. expresse tenet Fede. consi. 264. ne iste turpiter, & contra legẽ recipiens consequatur cõmodum ex sua improbitate contra l. itaque fullo. ff. de fur. cum potius deberet inde puniri, vt in c.& si necesse. de do. inter virum & vxor. & ff. de neg. 6 gest. l. siue. †Item & secundo iuramentum, vt sit vndiq; licitum, debet habere tres comites, veritatem, iudicium,& iustitiã. Si autem ista defuerint, nequaquam iuramentum est, sed periuriũ, idest illicitũ iuramentum: ita dicit tex. in c. animaduertendum. 22.q.2.& c.& si Christus. de iureiuran. sed iuramentũ præstitũ per istã Laurentiã non habuit comitẽ iudiciũ, quia non fuit discretũ, seu nõ habuit in se discretionẽ nec ex parte iurãtis, nec ex parte recipientis; cum ex illius obseruantia mulier sine iusta causa cõpellatur esse indotata, cum non possit habere regressum contra bona mariti, cum non supersint, contra l. 1. ff. solu. ma. reipublicæ. n. interest mulieribus dotes conseruari, vt dicit ibi tex. item dictus emptor hic cõtraxit cũ muliere; q̃ illico erat in malum vsum,& a iure damnatum sicut pretiũ cum vsura, contra l. si quis cum scir. ꝛc. ff. pro empt.& no. Bar. in l. si vero nõ remunerandi. §. si adolescens luxuriosus. ff. mand. & in l, & mulier. ff. de cur. fur.& aliis iuribus. hęc enim mulier uendebat, vt pretiũ cõuerteret in restõnẽ dotium illius vxoris prædefunctæ,& sic ad utilitatẽ solius mariti contra iura superius allegata. & sic iuramentũ illud non habuit discretionẽ, nec ex parte recipientis, nec iurantis; maxime cum dictus emptor cõtraxerit cũ illa muliere cõtra legem cõem, & municipalẽ, q̃ vetat remissionem iurium hypothecarũ mulieris, maxime marito aliter non existente soluendo, vt supra patuit. Præterea præfatũ iuramẽtum non habuit comitẽ iustitiã, quia non fuit iustũ contrahere cum muliere, quæ ex fragilitate sexus & reuerentia, q̃ habet ad maritum, de facili oĩa promitteret, arg. eorũ, quæ no. gl. in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarũ rerũ actio non datur,& l. si pater, in fi. C. de spons. & sæpe mutuo amore coniuges se spoliarẽt, nisi lex interdiceret. ff. de do. inter virũ & vxorem l. 1. 2.& 3. Itẽ fuit iniustũ dictũ iuramentũ rõne doli, q interuenit re ipsa,& sic non ex proposito; quia mulier, vt dixi, remanet sine iusta causa indotata, paria enim sunt, ꝙ dolus interueniat ex proposito, vel re ipsa, ut dicit tex. in l. si quis cũ aliter. ff. de verb. obli. ratione vero doli, & enormis læsionis faciliter remittitur iuramentũ, vt in c. cũ contingat,& c. Quintauallis, de iureiu. Et si diceremus contrariũ, sequeretur, ꝙ iuramẽtũ esset vinculũ iniustitiæ,& iniquitatis. contra c. quanto, de iureiur.& 22. q. 3. per totũ. Hanc opinionẽ, ꝙ iuramentũ debeat remitti, tenet etiam in faciliori bus terminis Fed. cõsi. præalleg. vbi formãs quæstionẽ, Quãdo statuto cauebatur, ꝙ certa concessio, siue promissio facta a filiofa. sine consensu patris nõ valeat ipso iure, etiam si iuratũ fuerit, & q dã filiusfa. hoc non obstante promisit & iurauit, concludit dictus Fede. ꝙ iuramentũ recipiẽs, fecit contra prohibitionem statuti ciuitatis, ex causa facti, cui obtẽperare debuerat,& nõ contrauenire. 8. di. c. quę cõtra,& 11.q.3.c. qui resistit. nec ex trãsgressione debet reportare cõmodũ, sed potius puniri, potest cõpelli ipse recipiens 7 ad relaxationẽ iuramẽti. †Nec in hoc uenit ipse iurãs contra iuramentũ, imo petendo relaxationẽ, seu absolutionem iuramenti fatetur se ligatũ iuramento. sic uoluit Fe. ꝙ ex sola contrauentione statuti quis teneatur relaxare iuramentum, nulla alia allegata deceptione, fortius ergo in casu nostro debet relaxari dictum iuramentũ, quod fuit prestitum obstante lege cõmuni,& municipali,& cum grauissimo dãno ipsius mulieris, q̃ ex hoc remanet indotata. Item apertissime uoluit Vinc.& Io. An. cum recitãdo in d. ca. cum contingat. ubi dicit, ꝙ mulier iurans in terminis illius c. cum cõtingat, potest instare, vt absoluatur a tali iuramẽto: quia cõtra prohibitionẽ legis cõsentit:& fortius in casu nostro concurrẽtibus aliis, de quibus supra. Idẽ consuluit Pet. de Anc. in muliere, quę re ipsa fuit iuramẽto decepta,& late ponit in repetitione c. canonũ. de consti.& do. An. de Bu. in d. ca. cũ cõtingat, vbi dicit, ꝙ siue iurãs fuerit enormiter læsus ĩ cõtractu, siue recipiẽs iuramentũ cõtraxerit cũ verisimiliter cõsumpturo,& hoc cõstaret per euidentiã facti, quia hic aliqualis est turpitudo ex parte contrahentis, qui materiam dat cõsumptioni ad proprium cõsumendũ,& lex fraudẽ præsumit contra talem, vt d. l. si quis cum sciret.& l. 2. ff. quarũ re. act. nõ da. talia iuramenta debẽt remitti per iura superius allegata. Cõcludo ergo, ꝙ suprascriptũ iuramentũ dñę Laurẽtię est remittendũ altero pręmissorũ modorũ; vel cõpellẽdo recipiẽtẽ ad relaxationẽ, uel obtinendo absolutionẽ ab episcopo, vtrunq; enim iuris remediũ est ęquè principale, ut finaliter tenet Ioã. Andr. in additio. Specu. in ti. de iureiura. super rub.& An. in c. 1.& c. debitores, eo. tit. licet aliud videatur ibi sentire Inn. Et plenissimè hãc materiã examino in quadã mea disputatione, quę incipit, Stante statuto:& uidetur probari in c. si uero. §. uerũ. de iureiu. Iuramẽto uero sublato poterit dicta mulier uti iure hypothecarũ suarũ d. c. si uero, in fi.& per Doc. in d. cap. cũ contingat. Ad contraria superius formata facile patet responsio. Primo enim potest dici, ꝙ ille qui petit absolutionẽ, nõ venit cõtra iuramẽtũ, imo illud obseruat, ut in c. 1.& ca. si uero. Itẽ secundo procedunt illa iura, quando ultra legis ꝓhibitionẽ non interuenit alia deceptio,& enormis lęsio, sicut in casu nostro contingit. Et hęc solutio plus placet,& saluatur omnium opini. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Statuto edito per Episcopũ Lucanum in synodo Episcopali, ita cauetur, Primo in rub. sic, de absentatione presbyterorum ab ecclesiis. deinde in nigro ita subiicitur; Item statuimus,& ordinamus, ac pręsentis authoritate constitutionis monemus, ꝙ ex nunc, prout ex tunc pro monitis, requisitis,& citatis habeãtur omnes,& singuli abbates, præpositi, archidiaconi, priores, plebani, archipresbyteri,& ecclesiarum parochialium rectores, ne quis ipsorũ possit ab ecclesia sua se absentare vltra duos menses. Habens vero beneficium simplex, cui cura non imminet animarũ, vltra quatuor sine nostra, seu nostri vicarii licentia speciali. alias autem contrafaciens sit ipso iure beneficio priuatus. Alia vero constitutione capitulari eiusdem episcopi authoritate edita ita cauetur; Itẽ statuerunt,& ordinauerunt, quod redditus,& prouẽtus, qui pro tempore fuerint in Lucano capitulo, non nisi inter residentes per totũ annũ continuum, statuto tempore, diuidantur. si vero taliter residentes per tres tantum menses cõtingat absentari, propter hoc de præbenda annua nihil penitus minuatur, sed pro residentibus computentur. Qui si vltra permanserint, sola sibi pro rata tẽporis portio assignetur, dummodo quolibet anno ad minus iã seruierint per sex menses continuos, vel interpolatos, alias nil percipiant de præbenda,&c. Contingit nunc, ꝙ episcopus Lucanus vigore pręcedentis statuti priuauit, seu priuatos declarauit duos ex suis canonicis, qui se absentauerunt vltra quatuor menses, licentia ab episcopo, vel vicario minime obtenta. Quæritur, nunquid potuerit hoc facere, attentis verbis vtriusque constitutionis. Itẽ attento, ꝙ de consuetudine longissimi tẽporis canonici Lucani non astringuntur ad residentiã, nisi secundũ quod disponitur in præcedenti statuto. nec statutũ primo positum fuerit aliquando in personis canonicorũ obseruatum, licet iamdudum fuerit editum.

CONSILIVM IX.

1 *Episcopus non debet sine capitulo mutare antiquas consuetudines ecclesia.*

2 *Clericorum appellatione in materia restringibili, non veniunt canonici.*

3 *Consuetudo est optima legum interpres.*

Omissa omni argumentatione, quia casus nõ vr̃ mihi multũ dubitabilis, breuiter ꝓmissis cõsideratis oĩbus, arbitror primũ statutum ad canonicos minime extendendum. Moueor primo

mo quia illud statutum loquitur de habentibus dignitates, siue ꝑsonatus, uel ecclesias duplices, seu simplices, vt patet ex tenore ipsius statuti, iuncta rubrica, vbi dicitur de absentatione presbyterorũ ab ecclesiis: ergo non debet extendi ad canonicos, q̃ non habent ecclesiam, sed beneficiũ in ecclesia. aliud est enim habere ecclesiam, aliud beneficium in ecclesia, vt leg. & no. in c. fi. de præb. & in cle. 1. de conces. ꝑ ben. Secundo moueor, & fortius, cum canonici habeant de consuetudine, vt non teneantur ad residentiam; quæ quidẽ consuetudo a iure approbatur, iuxta no. in c. cum omnes. de consti. & in c. dudum. il 2. de electio. non debet dictum statutum ad canonicos extendi, tum ne violetur antiqua consuetudo a iure approbata; tum † quia episcopus non dẽt
1 sine capitulo mutare antiquas consuetudines ecclesiæ; ut no. in c. cum consuetudinis. de consue. & in dubio non debet statutum referri ad casum, in quo violaretur antiqua consuetudo, arg. c. 1. de consti. li. 6. maxime attento, quod illud statutum est pœnale, ideo restringendum, ad hoc, q̃d
2 no. Inn. in c. sedes. de rescri. ubi dicit, ꝙ † in materia restringibili, appellatione clericorum non veniunt canonici. Præterea, & tertio cum de canonicis specialiter prouisum sit, ut habetur in secundo statuto, non debet primum statutũ generaliter loquens extendi ad speciem specialiter prouisam, vt in l. sancimus. ff. de pœn. Vnde considero, ꝙ aut secundum statutũ præcessit primũ, seu primo est descriptum, & tunc habet locum pręcedens argumentatio. Aut primũ primo fuit editum, & tunc per secundum, quia specialiter loquitur de canonicis, limitatur, & restringitur primum; q̃a species derogat generi, præsertim cum sequitur genus, vt in regula, generi, de reg. iur. li. 6. & in c. 1. de rescrip. & in l. q̃ situm. in fi. ff. de fide instru. & in dubio debemus ita interpretari dicta statuta, vt reducantur ad concordiam, ne vnũ per aliud corrigatur, vt in c. cum expediat. de ele. libr. 6. per Bart. in extrauag. ad reprimendum, super verbo, non obstãtibus priuilegiis, & per Io. An. in c. 1. de consti. li. 6. præalle. Item & quarto in primo statuto non interuenit consensus capituli, vel consilium, ex quo potest argui nullitas statuti,
3 iuxta no. per Io. And. & Archi. in c. 1. præalleg. † Quinto, & vltimo facit consuetudo optima legum interpres. nam, vt præmittitur, primum statutum fuit receptum in uim canonis, & sic saltem ex eo capite, quia moribus illud statutum non fuit receptum in canonicis, non debet ad eos extendi, iuxta id, quod leg. & no. in c. in istis. §. leges. 4. di. & ꝑ Bar. in extrauag. ad reprimendũ, super verbo, non obstantibus priuilegiis, per Ioann. Andre. in capitu. 1. de consti. li. 6.

Casus consilij sequentis.

Factum ita proponitur, Quidã

clerius de quodam plebanatu nouiter inuestitus reperit in dicta ecclesia aliqua bona mobilia modici ualoris ecclesiæ per plebanũ proxime defunctum dimissa, ac multa debita per eundem defunctum nomine ecclesiæ contracta. qui plebanus successor creditoribus vrgentibus, cum ecclesia pecuniã non haberet, & de dictis bonis mobilibus aliquib. ex creditoribus satisfecit, reliquis vero de sua propria pecunia soluit. demum tractu temporis, eo plebanatum dimittente, successor in dicta ecclesia eum vrgens; repetit ab eo illa bona mobilia per dictum defunctum ecclesiæ dimissa. nunc quæritur de duobus. Primo, nunq̃d iste quondam plebanus possit legitime vrgeri ad restitutionem dictorum bonorum. Secundo præsupposito, quod possit, nunquid possit repetere pecuniam, quam de proprio soluit pro satisfactione debitorum nomine ecclesiæ per illum defunctum contractorum.

CONSILIVM X.

1 *Successor tenetur ad debita contracta per defunctum.*
2 *Tutor sine iudicis authoritate potest vestes antiquas, & similia, quæ seruando seruari non possunt, dicitur habere pro suo arbitrio.*
3 *Prælatus, seu rector ecclesiæ potest nedum in sanitate, sed etiam in ægritudine de aliquibus mobilibus per ecclesiam acquisitis pro suo arbitrio disponere, etiam inter eos, qui sibi seruierunt.*
4 *Rector ecclesiæ si aliquid de suo impendit ad utilitatem ipsius ecclesiæ, est sibi ab ecclesia id totum restituendum.*

DEi omnipotentis inuocato suffragio. Breuiter quoad primum dico, dictum quondam plebanum ad dictorum bono-
1 rum restitutionem minime constringi posse. † Moueor, q̃a ad debita contracta per defunctum tenetur successor, maxime cum successerit in bonis illius, vt in c. 1. & quod ibi no. de sol. & in c. 1. de testib. ergo illa bona mobilia potuerũt dari in solutum, vel aliter distrahi pro satisfactione creditorum, cum ecclesia tũc non haberet pecuniã, vel aliũ faciliorẽ modũ satisfaciendi creditoribus, ut in c. ea enim. §. hoc ius porrectũ, 10. q. 2. nec fuit opus in distractione illorum bonorũ, cũ essent mobilia, & modici valeris, interuenire ẽpi authoritatẽ, ar. 12. q. 2. in c. terrulas. & melius in l.
3 lex quæ tutores. C. de admi. tut. ubi patet, ꝙ † tutor sine iudicis authoritate potest vestes antiquas, & similia, quæ seruando seruari non possunt, pro suo arbitrio, distrahere. rector autem ecclesiæ maiorem potestatẽ habet, q̃ tutor, vt no. gl. 5. q. 3. in c. fi. & Inn. in c. pe. de iur. cal. ad idem c. cæterũ. & c. ad hæc. & c. relatũ, il 2. de test. ubi dr̃, † ꝙ ꝓlatus seu
3 rector ecclesiæ potest nedũ in sanitate, sed etiã in ægritudine de aliquibus mobilibus per ecclesiã acquisitis pro suo arbitrio disponere, etiam inter eos, qui sibi seruierunt. forti⁹ ergo hoc facere potest pro satisfactione debitorum nomine ecclesiæ contractorũ præsertim per illum, qui dicta bona ecclesiæ dimisit. Et hoc quoad primum, per cuius decisionẽ remanet satis clarũ secundũ dubiũ alia examinatione non dignũ. Sed præsupposito, sine veritatis ꝓiudicio, ꝙ dictus quondam plebanus possit cõstringi ad dictorum bonorum restitutionẽ, nunquid possit repetere pecuniã a plebano præsenti, q̃ de proprio suo soluit creditoribus eccle-
4 siæ. & conclusiue dico, ꝙ sic, tex. n. est de hoc apertus in c. q̃cunq;. 12. q. 4. ubi dr̃, † ꝙ si rector ecclesiæ aliquid de suo impendat ad vtilitatẽ ipsius ecclesiæ, est sibi ab ecclesia idtotũ restituendũ; cũ nemo cõpellatur de suo facere beneficiũ. 10. q. 2. c. precarię. facit 12. q. 1. c. manifeste, & c. sicut manifeste. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Factum sic proponitur, Quidã

magister Armanus ciuis, & habitator Funden. ciuitatis, dũ esset in vltimis constitutus, suum ultimum condidit testamentum, in quo inter cætera legata sic disposuit; Volo, & mando, ꝙ uxor mea, dum vixerit, habitet domũ meam, q̃ est in parochia &c. post eius mortẽ volo, ꝙ prędicta domus vendatur, & pecunia ipsius domus detur pro anima mea ad prouisionẽ meorũ executorũ. vxor prędicta post mortem testatoris stetit in domo prædicta. demũ dicti executores venerunt ad concordiã cũ pręfata muliere, & ipsi mulieri vendiderunt domũ sic legatã pro certo pretio. executores prædicti recepto pretio incœperunt exequi voluntatẽ defuncti, uidelicet emendo vnam domũ paruã, & eã assignauerunt pro anima ipsius testatoris, cã puellę maritãdę. quo facto ipsi executores steterũt vltra annum, & nihil de residuo pecuniæ ꝑfatę domus venditę disponebãt. denique episcopus nouiter in ciuitate creatus, inquirẽs de execution e piarum volũtatũ, reperit ꝙ dicti executores nõ fuerãt prorsus defuncti uolũtatẽ executi: & eo admonẽte, ut perficerẽt testatoris uolũtatẽ, de ipsorũ, & episcopi consensu processit, vt ex residuo pecunię duo candelebra argentea ꝓ ecclesia cathedrali emerẽtur. & ob hãc causam exequẽdã tradiderunt dicti executores dictã pecuniã ipsi domino episcopo, qui dñs episcopus operã dedit, ut dicta candelabra haberẽtur; sed nõ potuit illa habere, ita quod dictus dominus episcopus dictã pecuniã apud se per annũ, & amplius retinuit. demũ decessit dicta mulier emptrix ẽpo retinẽte pecuniã, ẽt post mortẽ ipsius, ꝑ annũ, & amplius animo emendi candelabra suprascripta. Nunc uero executores pręfati repetunt a domino episcopo pecuniã prędictã, dicẽtes ꝙ uolũt illam expendere ad eorum voluntatem. Quęritur, nunquid possint.

CONSILIVM XI.

1 *Dispositio testatoris seruanda est, tanquam lex.*
2 *Statuto episcopi si caueatur, quod nullus clericus possit rem ecclesię locare sine suo consensu, si ipse episcopus conducit, videtur conducendo consentire.*
3 *Annus non currit executori, nisi a die monitionis fienda per episcopum.*
4 *Executor est qui habet nudum ministerium facti in exequendo dispositum per alium.*
5 *Stipulatus si aliquis fuerit Stichum, aut Pamphylum, quẽ ipse vellet, si*

semel

semel alterum elegit, potest mutare voluntatem suam donec in iudicio alium petierit.

6 *Electionem habens ex officio sibi commisso, si semel eligat etiam absentem, non potest amplius variare.*

TRia sunt ad claram decisionẽ prædictorũ examinanda. Primo, nunquid dicta domus potuerit vendi ante mortẽ dictæ mulieris legatariæ. Scdo, si cum annus esset lapsus a tempore habitæ pecuniæ distribuendæ ex dispositione testatoris, nunquid potuerint dicti executores illam pecuniam disponere, maxime pro candelabrorũ emptione. Tertio præsupposito, ꝙ potuerint, nunquid valeant mutare voluntatẽ & illã conuertere ad alium pium vsum. Venio ad primũ, in quo vr̃ primo dicendũ, ꝙ non; q̃a ex quo testator disposuit, vt post mortẽ vxoris legatariæ venderetur, non potuit vendi per prius. arg. in l. si ita relictũ. §. Pegasus. ff. de le. 2. & l. in fideicõmissa. §. cũ Pollidius. ff. de vsu. & l. qui Romæ. 1. 1 responso. ff. de ver. obl. † seruanda est. n. dispositio testatoris, tanquã lex. 13. q. 2. c. vltima voluntas, & in Auth. de nu. §. disponat. Sed hoc non obstante, contraria opinio ꝓstantior est, fuit. n. hoc tp̃s appositũ non fauore defuncti, sed ipsius legatariæ, quæ potuit in hoc suo iuri renunciare, non solũ ipsa emente, sed ẽt potuisset consentire, vt alteri in vita sua venderetur, vt l. quoties. C. de fidei. & l. 1. & optime ad casum nostrum facit tex. in l. 1. & l. cũ proponas, C. de pact. vbi probatur, ꝙ testator mandauit hæredi, vt si sine liberis decederet, restitueret hæreditatem Sempronio. & potuit hoc non obstante hæres conuenire cum Sempronio de dãda sibi certa parte hæreditatis in vita, vt remitteretur fidei cõmissum vniuersale. Itẽ potest pure fideicõmissarius renũciare huic fideicommisso, & remittere hæredi, vt d. l. cum proponas. potest. n. quis renunciare beneficio tp̃is appositi in suum fauorẽ, vt l. cũ qui. ff. de ver. obl. & l. stipulatio ista. §. inter incertã. ff. eo. & c. ad apostolicã. de regula. accedant iura generalia, quæ dicunt quem posse suo fauori renunciare, d. c. ad apostolicã. & l. si q̃s in cõscribendo. C. de pact. & hoc clarissimum. Ex quo cõcludo, ꝙ valuit vendĩ dictæ domus, consentiente dicta legataria, quę consensit eo ipso, qđ emit. ad hoc l. cum pater. §. libertis, & quod ibi no. Bar. ff. de leg. 2. & per Bald. in l. si. C. ad Maced. & melius in l. si filius. C. de pet. hære. & Io. An. in regula, qui tacet, de reg. iu. 2 li. 6. in Mercu. vbi dicit, ꝙ si † statuto episcopi caueatur, ꝙ nullus clericus possit rẽ ecclesiæ locare sine suo consensu, ꝙ si ep̃s conducit, videtur conducendo consentire; ita dicendũ in proposito. Ad secundum dubium breuiter dico, ꝙ lapsu anni non obstante potuerunt deputare pecuniã dicti executores pro anima testatoris. de iure cõi hoc videt̃ cla3 rissimum; q̃a † annus non currit executorib. nisi a die monitionis fiendæ per ep̃m, vt exequantur seu impleãt defuncti voluntatẽ, & non prius, vt clare probatur in c. nos quidẽ. de testi. & ibi cõiter per Doct. & per Fed. consil. 124. At in casu nostro ante anni lapsum nõ præcessit ep̃i monitio. Idẽ dico, si ĩ episcopatu Fundensi est cõsuetudo, vt cõiter viget in aliis episcopatibus, monens ipso facto, & arctans executores piarum voluntatum ad exequendum intra annum; alias potestas deuoluatur eo ipso ad episcopum. hac. n. constitutione non obstante, dico ꝙ dicti executores potuerunt post annum eligere causam, in quã illa pecunia expenderetur, ꝑ ea quæ eleganter notauit Bar. in l. cum quidã. ff. de leg. 2. vbi dicit, se cõsuluisse pro ista parte: q̃a de iure cõi ille, qui habet ius eligendi pauperes, vel aliã causam, si fuit in mora eligendi, & declarãdi voluntatẽ suã, potest morã illã purgare, quousq; legatum petatur, vt probatur in d. l. cum quidã; & dr̃ peti per litis contestationẽ, & non ante, ut l. amplius. ff. rem ra. hab. De iure ergo cõi isti non excluduntur post annum; tum, q̃a, vt dixi, non ꝓcessit monitio, tum q̃a isti habebant eligere personas, vel piã causam, nõ autẽ erãt simplices executores. itẽ nec vigore talis constitutionis excluderent̃; q̃a constitutio arctat executores. sed isti nõ sunt proprie executores, cum habeant declarare, in quam cãm 4 deberet pecunia conuerti † Executor. n. est ille qui habet nudum ministerium facti in exequẽdo dispositum ꝑ alium vt in l. executorẽ. C. de exec. rei iud. hinc est, ꝙ ille, qui declarat, & sententiat, dicitur iudex; executor vero, qui exequitur declaratum per iudicẽ. d. l. executorem. isti autem, de quibus quæritur, non solum habent soluere, sed etiam declarare, & eligere. unde uirtute talis constitutionis, non electio, sed mera executio deuolnitur ad ep̃m; quod est bene notandum; quia multi in hoc errant, credentes, ꝙ indifferenter potestas talis deferatur ad episcopum post annum: & ideo episcopus debet esse cautus in statuendo, ut cõprehendat etiam istos, qui habent eligere, & declarare, & exequi. Concludo ergo, ꝙ lapsu anni non obstante potuerunt illi executores nuncupati suam uoluntatẽ declarare, & deputare illã pecuniã in emptionẽ candelabrorum pro ecclesia cathedrali. est enim causa pia relinquere pro ornamentis ecclesiæ; quinimo tale relictum priuilegiatum est a iure, ut ex eo non soluatur quarta, vt in c. fi. de testa. Venio ad tertium & vlt. dubium; nũquid possint dicti executores, re existẽte integra, mutare voluntatẽ suam, & conuertere illã pecuniã in aliã causam. Et primo videtur ꝙ sic per l. si quis 5 stipulatus. ff. de verb. obli. ubi dicitur † ꝙ si quis fuit stipulatus Stichum, aut Pãphilum, quem ipse vellet, si semel alterum elegit, potest mutare uoluntatem suam, donec in iudicio alium petierit; ergo idẽ dicendum in proposito. Sed hoc nõ obstante contrarium in casu nostro est tenendum per l. huiusmodi. §. Stichum. ff. de leg. 1. & l. statuliberum. §. 1. de leg. 2. & l. apud Aufidium. ff. de ope. libe. in quibus iuribus clare probatur, ꝙ habens electionem ex vltima voluntate, si semel eligat, seu declarauerit voluntatẽ suã, amplius variare non potest. & hoc tenẽt ibi cõiter gl. & Docto. præsertim Bar. Non obstat contrarium, quia loquitur in electione data per stipulationẽ, & nõ ex vltima voluntate. Diuersitatis ratio redditur duplex. Prima cõiter per gl. quia ĩ vltima uoluntate, eo ipso ꝙ quis elegit, vel voluntatem suam declarauit statim acquiritur dominium electo, perinde ac si testator elegisset, ut d. l. cum apud. & sic non potest amplius esse locus pœnitentiæ. Nam electio, q̃ facit ipse commissarius, attribuitur ipsi testatori, ita ꝙ actio competit electo ad ius illud consequendum, non ex electione cõmissarii, sed ex ꝑsato testõ, ut est tex. no. in l. vnum ex familia, in princ. & ibi per Barto. ff. de legat. 2. quę ratio cessat in stipulatione. sed hæc ratio non videtur uniuersalis, quia non procedit eo casu, quo legatur res aliena, cum tunc ex electione non transeat dominium, ideo Bar. & alii assignant in dictis iuribus aliã rationẽ, hanc, scilicet, quia vltimæ uoluntates non possunt, sicut contractus stare in suspenso, ut notãter dicit tex. in l. fi. ff. cõmunia prędi. ideo statim facta electione actus est consumptus, & non est amplius variationi locus. Ex quo ergo dicti executores, seu commissarii declarauerunt uolũtatem suam, & uoluerunt, ut ex illa pecunia emerentur candelabra pro ecclesia cathedrali, & maxime cum ob hãc causam tradiderunt pecuniam domino episcopo, non possunt ampliꝰ mutare voluntatem, cum functi sint officio suo. ad hoc facit c. publicato. c. cum inter. de elect. & c. si compromissarius. eo. ti. li. 6. & in c. in literis, de offi. del. & l. iudex. ff. de re. iu. & regula, mutare. de reg. iur. li. 6. & cle. cum illusio, de renun. c. si nbi absenti. de præb. li. 6. & quod elegãter no6 tauit in simili Bar. in l. absenti. ff. de do. ubi dicit, † ꝙ habens electionẽ ex officio sibi cõmisso, si semel eligat, etiam absentem, non potest amplius variare; quod satis probãt iura canonica supra proxime alleg. petendo, vt dicta candelabra emantur, cum annus sit elapsus a tempore, quo ep̃s eos monuit, vt exequerentur. d. c. nos quidem; & sic plena potestas exeqnendi residet penes dominum episcopum. d. c. nos, in Authen. de eccle. re. §. si quis ædificationem.

CONSILIVM XII.

1 *Absolutio non debet fieri inuito iuramentum recipienti.*
2 *Contractus ab vsurario initus uidetur factus in fraudem vsurarum.*
3 *Notorium dicitur omne probatum in iudicio.*
4 *Sententia sine certa quantitate lata dicitur certa, si potest ex actis certificari.*
5 *Transigens non dicitur sponte donare, sed timor litis, & vexationis ipsum subesse compellit.*
6 *Obligatio ex iuramento acquiritur principaliter Deo, non parti turpiter recipienti.*

IN indiuiduæ Trinitatis nomine. amen. Etsi copiosior elegantissime in facto proposito per insignens, & famosos suprascriptos Doctores consultum sit adeo, vt eorum authoritate ductus sola subscriptione contentus esse deberem, attamen ad maiorem claritatem, & ut facilius consulenti prouideatur, duo succincte attingam per Doctores suprascri-

ptos

ptos aperte non tacta. Primum nãque videtur suprascriptam transactionẽ tenere, pœnamque a iuramento denegandam fore; quoniam etsi in veritate contractus fuerit pignoratitius, & fœneratitius in forma vẽditionis, & emptionis conceptus; attamen cum lis fuerit mota non aduersus sicte contrahentẽ, sed aduersus eius hæredem, qui probabiliter potuit ignorare factum defuncti, & præsumitur ignorare, vt in regula, cum quis in ius, de reg. iu. li. 6. & no. in c. cura. de iure pat. & in c. de quarta, de pręscrip. in l. 1. & 2. ff. de po. maxime cum instrumentum appareat conceptum sub forma emptionis, & venditionis, cui standum est, donec aperte probetur contrarium, in c. cum Ioannes, de fide instru. & l. precibus. C. de proba. licite iste hæres transactionem egit, & laudãdus, videtur fecisse causa redimendi vexationem suam, arg. c. dilectus, de simon. & l. 2. C. de transa. facit c. 2. & c. dilecti. de ar. & c. cum contingat. de iureiur. & c. licet, eo. ti. li. 6. & c. fi. de foro. comp. eo. li. vbi patet, ꝙ etiã ex alia causa licite recipitur iuramentum, vt per illud forũ foro accumuletur. Et per hæc patet, ꝙ cum nulla reperiatur iniquitas ex parte hæredis iuramentum recipiẽtis, nec peccatum continet ex parte iurantis, 1 † ꝙ inuito iuramentũ recipienti non debet fieri absolutio, vt C. de transact. l. si quis maior, & in c. 2. de spon. imo debet compelli ad obseruantiam, vt in c. cum contingat. & c. licet. de iureiur. quinimo ex contrauentione efficitur infamis, ex quo transactio erat iurata, & perdit omne emolumentum, quod consecutus est ex illa transactione, vt in præalleg. l. si quis maior. nec prætextu deceptionis vltra dimidiam iusti pretii rei petirę debet transactio irritari. uam etsi post transactionem inueniũtur publica instrumenta, per quæ appareat, ꝙ deceptus sit transigens in quadruplum, non tamen rescinditur transactio. ff. ad Treb. l. Lucius. §. ulti. Et est ratio in transactione, quia hoc ipso, ꝙ a lite receditur, magnum cõmodum est; vnde indebitum solutum ob transactionem non repetitur. C. de transact. l. 2. & ff. de condict. indebit. l. in summa: & hoc tenet etiam gl. in c. pen. de empt. & uendi. in præalleg. l. Lucius. §. vlti. ad Treb. facit quod no. Bar. in l. 2. C. de rescind. vendit. Nec obstant superius plene inducta per consulentes; quoniam fundamentum eorum videtur falsum. fundãt enim se super remissione vsurarum non libere facta. sed per prædicta patet, ꝙ in casu prædicto non fuit facta aperta remissio vsurarum, imo per transactionẽ fuit a lite recessum: in qua etiam salua cõscientia, poterant obtinere contrahentes; cum dubius sit euentus litis, vt c. fraternitatis, de frigi. & male. & c. fi. 11. q. 1. Sed his non obstãtibus oppositũ arbitror de iure verũ: quoniam hic hæres sciebat, vel scire debebat contractum esse fœneratitium. Primo, quia defunctꝰ tpe contractus erat fœnerator. vnde ex eo quod rẽ emptã locat venditori, & diu patitur venditorẽ possidere, vendõ videtur simulata, vt l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mo. pig. 2 vel hypo. sol. & per Bar. in l. post contractum. ff. de do. † vnde talis contractus ab vsurario initus, videtur factus in fraudẽ vsurarum, maxime qa contra vsurarios est de facili pręsumendum in fauorẽ, & salutẽ animarũ ipsorum, in c. iuuenis, de sponsa. & in cle. exiui. de verb. sig. facit ꝙ no. gl. in c. 1. de scruti. & hanc opi. tenet recolendæ memoriæ d. Petr. de Anch. in c. illo vos. de pig. vbi refert, hanc quæstionẽ vidisse de facto hic Senis. & hoc intelligo, vt supra dixi, quando talis contractus est initus ab vsurario, si autem est initus ab alio, ex eo solo, ꝙ remansit in possessione rei iudicatæ, bene præsumitur contractus simulatus, vt in præalle. l. sicut §. superuacuum. no. glo. C. de remis. pig. l. fi. sed hæc cõiectura sufficit quoad alium creditorẽ, vt sibi iste contractus nõ præiudicet. sed venditor, vel habẽtes ab eo causam, postea non possunt dicere contractum simulatum ex eo solo, quia non licet venire contra factum suum, nisi sint aliæ cõiecturæ; quod no. Bar. in d. §. superuacuum. Et quod supradictũ est, ꝙ quoad alium creditorẽ contractus præsumatur simulatus procedit, nisi ille, qui conduxit, soluisset pẽsionem; & tunc non præsumitur contractus simulatus, vt no. Bar. in loco prealle. vnde cum in themate præsupponatur istum defunctum tpe contractus fuisse vsurariũ, dẽt præsumi cõtractum fuisse fœneratitiũ, ex quo vẽditorẽ diu passus est possidere, vt supra dixi. Itẽ ex alio iste hæres sciebat, uel scire debebat istum contractum fuisse fœneratitium: qa, vt in themate dicitur, probatũ erat in iudicio contractum esse simulatum. 3 † omne. n. in iudicio probatum dicitur notoriũ, vt in c. cum olim. de verb. sig. quod dicũt verum dñi de Rota deci. 403. quando probatio est perfecta, & in causa conclusum, ita ꝙ non restat nisi ferre sententiam, vt hic erat. ad prædicta faciunt, quod no. gl. & Inno. in c. significauerũt de test. & facit c. super quibusdam, de uer. sig. & quod no. Inno. in c. constitutus, de fil. presby. & in c. significasti. de diuor. Imo plus dixit Inn. de app. c. ex insinuatione. & de consue. c. cum dilectus, & de testi. c. per tuas, & glo. in c. euidentia. de accu. ꝙ quicquid in iudicio agitur, dicitur notorium.

4 † Itẽ snĩa sine certa quantitate lata dicitur certa, si potest ex actis certificari, vt no. Inn. in c. 2. de libel. obl. & gl. in c. illa præpositorum, de accu. & Io. An. in addi. Spe. in ti. de sen. ꝑla. §. qualiter, uer. quod si iudex, & videtur probari in l. 3. C. de senten. quæ sine cert. quanti. vnde non poterat iste hæres ignorare simulationẽ contractus; cum probationes fuerint perfectæ, & sibi notæ. quapropter tenetur satisfacere animæ defuncti, vt in c. fi. de sepul. & in c. in literis, de rap. & in c. a nobis. 2. de senten. excom. & in c. tua. de vsur. cuius animæ non satisfit, nisi plene restituat ablatum, de vsuc. ca. cum tu; & regula, peccatum, de reg. iur. li. 6. & 13. q. 6. cap. si res. non debuit istum actorem quodammodo inuitum trahere per subterfugia, & cauillationes, & per suam potentiã 5 ad transactionis actum. † ille enim qui transigit, sponte nõ donat, sed timor litis, & vexationis ipsum subesse compellit, vt in l. 2. C. de transa. ubi bonus tex. iuncta gl. facit c. super eo, & maxime in casu nostro remissio, & liberatio fuit non libera, quia non valebat actor, ꝑꝑ rei potentiã obtinere sententiã, & sua laborabat inopia. ad hoc bonus tex. in c. 2. de arb. Et remissio vsurarum non sponte facta non valet, vt supra plene in aliis consiliis dictum extitit: & sic patet, ꝙ non tenuit transactio, quia plenaria satisfactione debebat consulere animæ defuncti, vt in iuribus superius alle. Item trãsactio debet fieri in re dubia, & lite incerta. l. 1. ff. de transa. vt quia transigens credebat habere bonã causam: alioquin si euidens esset calumnia, non valet transactio. ff. de condi. inde. l. in summa. 1. responso. facit c. exposita. de arb. no. gl. in c. super eo. de trãsact. unde cum hic certus erat hęres, cõtractũ esse fœneratitium, per superius inducta, deprehenditur in euidenti calumnia, transigendo, & non satisfaciẽdo plenarie animæ defuncti; & sic non valuit transactio, & per consequens nec pœnę appositio, vt in simili no. gl. in c. significantibus. de off. dele. & in c. 2. de preca. & in regula, accessorium, de reg. iur. li. 6. & l. pacta quæ contra, iuncta gl. ff. de pact. Et iuramentum debet relaxari, cum turpiter fuerit receptum ab hęrede, ut plene superius elicitur. ad hoc, c. 1. & quod ibi no. de iureiu. & per Doct. in c. debitores. eo. ti. imo plus, uidetur, ꝙ etiam si iste hęres probabiliter ignorauit simulationem contractus, ex quo tamen iste actor nõ habuit animũ libere donandi, & remittendi quod superaret restituendum, ut patet ex prędictis, debet hęres ex officio compelli ad satisfaciendum animę defuncti, ut in pręalleg. c. fi. de sepul. in c. literis, de cap. c. a nobis. 2. de senten. excom. & c. tua, de usur. Sed circa absolutionem a iuramento aduertẽdum, ꝙ etiam ultra practicas per dictos Doct. consulentes traditas, uidetur alia practica magis facilis, & per quam uitatur circuitus, ut a iudice petatur relaxatio iuramenti, ut illicite exacti, ut non obstante iuramẽto possit vsuras, quas soluit, & iurauit non repetere, postulare, ut absoluatur ab illo iuramento. & hæc practica fundatur super ca. si uero. de iureiu. & licet illud c. loquatur de petitione absolutionis a Papa; tamen & inferior absoluere potest, ubi aliqua turpitudo ex parte iurantis est, ut Inn. in c. debitores, eo. ti. facit qđ no. 15. q. 6. c. nos sanctorum, & c. iuratos. & hanc practicam tandẽ tenet Io. And. in addi. Spe. super rub. de iureiur. Et expressius recolendæ memorię d. Ant. de But. in c. 1. eo. ti. ubi refert se uidisse consultum, ꝙ ad hanc absolutionem iuramẽti non uenitur, nisi in subsidium, quia ante oĩa debet peti relaxatio a parte ꝑ pręalleg. c. 1. ubi si pars absoluere nõ uult, absoluat episcopus, & si aliter absolueret, non rite absolueret. Sed d. Ant. non putabat hoc necessarium: quia nullibi datur hic ordo; quia in c. superius allegato absoluitur hic iurans principaliter sine alio circuitu, & sic etiam auditur principaliter in c. ad aures, & c. abbas, qđ met. cau. Et hoc arbi-6 tror uerius esse: † quia ex iuramento principalis obligatio acquiritur Deo, non parti turpiter recipienti; unde sufficit petere relaxationem a iudice, qui in hoc tenet locum Dei, ut pręall. c. si uero. de iureiuran. An autem in hac absolutione fienda sit pars, quę iuramentum recipit, uocanda, breuiter, inquam, ut prolixitatem euitem, duas opiniones, quantum

tum ad propositum, reperio. Nam Pau. & Io. Cal. consuluerunt, q vel petitur absolutio a iuramento firmante contractum, & sic contingit ex hoc rescissio contractus, ut firmati iuramento; uel simul petitur absolutio a iuramento, & contractu, & tunc pars est vocanda, secus, si iuramentum non firmat contractum, & petitur sola absolutio iuramenti, in quantum non firmat contractum, sed separata est a contractu, vt aperiatur via ad rescindendum contractũ; quia tũc dicunt partẽ non vocandam: quia per hoc non præiudicatur parti: est enim hic actus quasi pœnitentialis, & extraiudicialis, qui potest exerceri parte nõ vocata, ex quo sibi nõ infertur præiudicium. Et sic ad propositum videtur, q pars non sit citanda, cum hoc iuramentum non firmet contractum, nec eo sublato rescindatur contractus; sed datur via ad rescindendum. Hanc partẽ, quod pars non sit vocanda, quantum ad casum nostrum, cum iuramentum præstetur super vsuris repetendis, tenet do. An. in d. c. debitores. Mouetur principaliter, quia tanta turpitudo versatur ex parte recipientis, ut nulla sibi obligatio acquiratur, nec ut possit agere, nec excipere, cum ex iniquitate sua non debeat cõsequi actionem, nec exceptionẽ. l. itaq; fullo. ff. de fur. & quod no. in c. in literis. de resti. spol. sed obligatio tantum acquiritur Deo; vnde sufficit q sit præsens Deus, & sic iudex, qui in loco tenet locum Dei. Fatetur tamen tutius esse, q uocetur pars; & ubi ẽt debet vocari si non vocetur, tenet q ualet absolutio, sicut absolutio ab excõicatione non debet fieri parte non vocata, & tamen si fit, tenet, ut no. in c. qua fronte. de ap. Aliam opi. contrariam. s. q pars sit vocanda, tenet Ioa. And. in add. Spe. in ti. de iureiu. super rub. in vl. add. & tenet Fed. de Sen. cons. 290. ubi concludit uocandum creditorẽ; & priusquam absoluatur, discutiendũ est, an instrumentũ sit vsurariũ, vel non, saltẽ semiplene, & summarie. nam absoluere non debet, nisi constet instrumentũ vsurarium esse. hoc aũt constare non potest, nisi præsentibus partibus, & citatis. l. in causæ. §. causa cognita. ff. de min. & c. cum ex literis. de in int. rest. & postea in discussione iudicii ordinarii, illud idem probari debet plene, secundum q causa requirit; quia probationes super illo præambulo non facerent fidẽ, cum agitur principaliter. c. ueniens. de testa. 2. & idem q supra sequitur fœlicis memoriæ d. Card. Flo. in præalle. c. debitores. & hanc opi. puto veriorẽ; quia non potest negari, q intersit creditoris, & aduersarii iuramentum non remitti, maxime in casu nostro, ar. in l. si quis maior. C. de transa. & c. si. de so. comp. li. 6. Item si non interesset, quare cõpelleretur ad relaxationẽ in c. 1. de iu. iu. ex quo ergo eius interest, vocari debet, ut in c. inter quatuor. de ma. & obe. & c. oĩt. & c. caueant. 3. q. 8. Et sic dico, & consulo.

Casus consilij sequentis.

Vniuersitas ciuitatis Fundorum dum anno quolibet teneretur soluere certas collectas dominę Reginæ de ipsorum hominum possessionibus, & aliis bonis, nolens soluere amplius dictas collectas tali modo, in recompensationem ipsarum collectarum fecit, & ordinauit q̃dam statuta, ut quilibet vendens vinum, granum, & alia bona, nec non & emens carnes, teneatur, & debeat soluere certum quid, prout in ipsorum statutis continetur. Ciues uero & officiales ipsius ciuitatis super hoc constituti, uolunt compellere clericos ad soluendum gabellam prædictam de bonis ecclesiæ, & de patrimonialibus ipsorum clericorum. Clerici ex aduerso recusant dicentes, se non teneri ad prædicta onera, seu gabellas. quæritur quid iuris.

CONSILIVM XIII.

1 *Ecclesia, & ecclesiastica persona, & earum bona ab exactionibus, sunt immunes.*

2 *Et 4. Clerici sunt exempti ab omnibus oneribus urbium, & castrorum, nec tenentur ad onera imposita per laicos. 3. Tenentur tamen quando ad communem usum conuerti debent.*

5 *Ciuitas non potest imponere collectas pro republica sine principis authoritate.*

6 *Fraudans gabellam iniustam non peccat.*

NE hunc casum videar dubitabilem existimasse, omissa omni pro contraria parte argumentatione, ipsam decisionem attingam. firmiter namq; teneo clericos ad hmõi gabellas nõ teneri. hanc conclusionem probabo iure diuino, canonico & ciuili. postremo eam Doctorum authoritatibus roborabo. Iure uero diuino probatur per id quod le. & no. in c. quãquam, de censi. li. 6. iuncta gl. in verbo. diuino tex. enim ibi dicit, 1 † quod iure diuino; & humano ecclesiæ, & ecclesiasticæ personæ, ac res ipsarũ singularium personarum ab exactionibus sunt immunes. gl. ibi in uerbo, diuino, adducit id, quod habetur Gen. 47. & Exo. 7. ultra medium; ubi videtur probari clericos ab huiusmodi collectis, gabellis, seu exactionibus esse immunes. Iure canonico probatur aperte i c. si. de vi. & ho. cle. vbi expresse probatur, q clerici non subiiciuntur, etiam in bonis propriis, statutis, & consuetudinibus patriæ circa solutionẽ gabellarum, seu collectarũ editis, etiam si exerceant negociationes, & mercimonia, ut laici, nisi tertio per Episcopum, moniti ab huiusmodi negociationibus secularibus desistere nolint. Secundo probatur 2 in c. non minus. & c. aduersus. de imm. ec. ubi dr. † q ab omnibus oneribus vrbium, & castrorum clerici sunt exempti, ita q non tenentur pro cõi vtilitate aliquid soluere, nisi epi & clerus tantam necessitatem inspexerint, vt absque nulla coactione velint in aliquo ipsorum laicorum necessitatib⁹ subuenire. Romano tamen Pontif. prius consulto, ut d. c. aduersus. ad idẽ prædictum ca. quanquam, de censi. li. 6. cle præsenti. eo. ti. c. 1. de immu. eccl. li. 6. & q. 1. ca. generaliter. Nec debet cuiquam hoc absurdum uideri. nam bona ecclesiarum sunt publico vsui speciali deputata. 12. q. 1. c. videntes. 16. q. 1. c. si. de præb. c. ratio hinc dicit canon, in c. nulli liceat. 1. q. 2. q id, q ecclesiæ consecratur, siue fuerit animal, siue ager, sanctum sanctorum domino efficitur, & ad ius ptinet sacerdotum, non debuit ergo usui publico mundano deseruire, q a semel Deo dedicatum ad humanos usus amplius transferri non debet: regula, semel Deo dedicatum. de re. iu. li. 6. & ius publicum consistit in sacris, sacerdotib⁹, & magistratibus. 1. dist. c. ius publicum. Laici autem cum fine mundani, & principaliter habeant vtilitatem ex republica mundana, debent hæc onera subire, vt sic temporalia temporalibus, & spiritualia spiritualibus vsibus deputent. facit c. ecclesia S. Marię. de consti. & c. quæ in ecclesiarum. e. ti. c. si. de reb. eccl. non alie. 96. di. c. bene quidem. Hinc dicit tex. in c. reprehensibile. 24. q. 8. q milites seculares militant mundo: milites uero cœlestes militant Deo. Iure aũt ciuili clarius adhuc probatur. nam cum negari non possit, q hæc onera sint extraordinaria, cum non sint certa, & a principe ab antiquo posita, iuxta ea quæ leg. & no. in l. una. C. de superind. li. 10. & l. omnis. C. de an. & trib. e. li. ergo clerici ab his sunt exempti, ut probatur in l. placet. C. de sacro. eccl. & l. 2. C. de epi. & cle. Et de iure nouissimo hoc est clarissimum, ut in auth. item nulla communitas. C. eo. ti. & in corpore, unde sumitur de stat. & consue. contra li. ecc. §. itẽ nulla col. 10. ubi generaliter fuit dispositum, q nulla communitas, uel persona publica, uel priuata collectas, seu exactiones, angarias, uel perangarias ecclesiis, uel aliis piis locis, aut ecclesiasticis personis imponant, aut inuadere ecclesiastica bona pręsumant. q si fecerint, & requisiti non emẽdauerint, grauissimis pœnis, de quibus ibi, subiiciũtur. Et per illum tex. uoluit gl. in l. de his. C. de epis. & cler. q ẽt a muneribus, seu tributis ordinariis, quæ olim soluebantur Imperatori, clerici sint immunes, licet Bar. in d. l. de his cõtrarium teneat, & intelligat d. aut. item, nulla, in oneribus extraordinariis. Bal. tamen in d. l. placet. C. de sacros. ec. soluit illam gl. quando onera etiam ordinaria imponerentur ab aliquo principe, q̃ Imperatore; quia nullus hoc facere potest, quanquam constituat quid ordinarie soluendum, p illum tex. q omnibus hoc inhibet, & optime loquitur. Præterea hæc onera imponuntur principaliter personis pro rebus; ergo clericis non possunt imponi, qui non subiiciunt statuentibus, ut l. rescripto. §. sciendum. ff. de mun. & ho. & ibi uoluit Bal. Quinimo si res esset allibrata in libro æstimi, & peruenit sine fraude ad ecclesiam, uel clericum non teneatur ecclesia, uel clericus pro illa re soluere, vt notat. Bal. in d. l. placet. sentit Bar. in l. incola. ff. ad municip. Spe. in tit. de cle. coniuga. in 2. col. Io. de Lig. in cle. præsenti. de censi. & Arch. in c. 1. de immu. eccl. li. 6. Præterea hęc onera in Fũdensi ciuitate imposita, succedunt loco illarum collectarũ, quas soluebant soli laici dominæ Reginę; ergo eodem iure debent cum illis collectis censeri; quia subrogatum debet censeri iure illius, in cuius locum est subrogatum, ut c. ecclesia

clesia ut ll.pen.& l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cau. sicut ergo soli laici illa soluebant, eodem modo soli laici debent has gabellas soluere. hoc apertissime voluit Iac. Butr. 3 in l.ad instructiones, C.de sacrosan.eccle.vbi dicit, † ꝙ tūc clerici tenentur soluere gabellas impositas per laicos, quando ad eum vsum conuerti debent, ad quem clerici contribuere tenebantur, ad refectionem viarum respectu possessionum.l. t.ff.de via pub.& iti.reti. 4 † Quid plura? hoc apertissime tenet Bal.in d.l.placet, dicens clericos non teneri ad gabellas impositas per laicos, quia hæc sunt munera extraordinaria, ad quæ clerici non tenentur, vt in iuribus præalleg.& refert idem consuluisse Bar.& sic fuisse in quæstione factu determinatum. Et hanc sentētiam maxime teneo; ꝗa hæc onera, vectigalia, gabellæ, seu similes exactiones, sunt a iure generaliter prohibita, nec imponi possunt, nisi per habentem regalia in loco, non autem ex statuto ciuitatis, ut probatur in l. 2.C.de vect. & commuſ.& l. vectigalia.ff. de pub.& l.una, C.de superind.li. 10.& ibi expresse per Barto. 5 qui dicit, † ꝙ ciuitas non potest imponere collectas pro republica sine principis authoritate per tex.illius.l.vnicæ. licet pro necessitate propria ciuitatis, ut cū debitum, vel necessitas vrget, possit collectas suis ciuibus imponere, imo cogitur hoc facere, ut no.gl.in l. 1.ff. quod cuiusque uni. & per Bar.in l.4.§.accusatori, ff.de re iud.& l.2.ff. de iure fisc. Clericis autem nullo modo imponere possunt, cum nō sint de eius iurisdictione, & generaliter sunt a iure exempti, vt in iuribus præalleg. hinc notanter dixit Bar.in d.l. vectigalia. 6 † ꝙ fraudans hodie gabellam non peccat, cum non sit iuste imposita, quia.s.non ab eo, qui habet regalia in loco, de quibus in c.vno, quæ sint reg.col. 10.nisi sint de illis personis, quæ gabellas cōi consensu imposuerunt, ut ipsimet ciues pro necessitate cōi. Concludo ergo ex omnibus prædictis, clericos Fundensis ciuitatis, vel alterius non teneri ad soluendum dictas gabellas, vel similes statutis laicorum indictas, & hæc conclusio satis videtur de mente Inn.in ca. non minus.præalleg.& optime facit l. sancimus. la 2. C. de sacrosan.eccl.ubi patet, ꝙ bona, quæ deferuntur ecclesiis, siue ex testō, vel inter viuos, sunt exempta a lucratiuorum inscriptionibus, vt si statuto loci caueatur ꝙ de re donata, vel locata soluatur certum quid cōi, seu domino loci, tale statutum generale non extenditur ad ecclesias, ut ibi, & 23.q. 8. c.sancimus.no. An.de But.in c. 1.de censibus. fortius clerici debent esse exempti in causa non lucratiua, vt in casu nostro, cum longa sit differentia inter lucra non capere, & acquisita perdere.l.si sponsus.ff.de do.inter vi.& vxō. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XIIII.

1 *Præscriptio currit contra mulierem in rebus, seu iuribus dotalibus ab eo tempore, quo potest actionem mouere.*

2 *Ecclesia si succedit priuato contra quem fuerat incohoata præscriptio vtitur iure priuati pro tempore præterito, pro futuro, iure, & priuilegio ecclesiæ.*

3 *Lex, uel statutum ubicunque tollit præscriptionem in genere, & uerificari non potest, nisi in præscriptione longissimi temporis, tunc ut uerba aliquid operentur, excludunt præscriptionem 30.uel 40.anni.*

4 *Præscriptio cum mala fide regulariter contra neminem currit.*

OMnipotentis Dei, postulato suffragio. Videtur primo, ꝙ hospitali S. Mariæ nullum ius de præsenti competat: & si ꝙ cōpetierit, legitime sit præscriptum, ꝙ autem nullum competat, probatur censura municipali Senensi, sub ti.de præscri. 20.vel 30.ann.in ver.si quis autem.vbi sic disponitur: Si qs autem rem aliquam pro sua possederit spatio 30.ann. illam dicto tpe præscribat, & nemini conquerenti de ea ius fiat. Et post quædam excipit ab illa præscriptione pupillos duntaxat de mulieribus, & suarum dotium nulla in d.c. fit mentio.non ob. ꝙ in fine totius statuti fiat exceptio respectu mulierum in dotibus suis; quia priuilegiantur ibi mulieres quoad præscriptionem 10.ann.de qua fit mentio in subsequenti ver. Cum.n.in dicto statuto, quoad propositum ponantur duæ orationes habentes materiā diuersam, & separatam; quia in prima disponitur super præscriptione 20.an. nullo requisito titulo, & ab ea excipiuntur pupilli dūtaxat. In secunda uero fit mentio de præscriptione 10. ann. cum titulo; & ab ea excipiuntur plures personæ, inter quas reputatur mulier, respectu suarum dotium; clare patet, ꝙ illa exceptio debeat referri solum ad præscriptionem 10. ann. de qua proxime præmiserat, quia determinationes, exceptiones, clausulæ, & huiusmodi qualitates debent referri ad proxima, & non ad omnia pręcedentia, quando pręmittūtur plura capitula separata; & maxime quando pręcedentia capitula habent suas determinationes, vt in casu nr̄o; ad hoc c.cum dilectus.de dona.le.& no.in c.inquisitioni. & c. secundo requiris.de appel.& in Spe.in ti.de inst. edi. §. nūc autem uidendum, ver.item excipe.per Bar.in l.ptor. 2.ff.ui bo.rap.& l.talis scriptura.ff.de leg.2. Cum aūt cōe, & homines castri Rochæ Albinæ comitatus Senarum possederint titulo pro donato dictum castrum Caligrani, circa ꝙ hospitale ex testō d. Antonię pretendit ius habere respectu dotium suarum, ut in themate dicitur, nedum per 30.ann. qui sufficere debent ex forma statuti, sed etiam per 50.ann. & vltra, cum illud castrum fuerit eis libere donatum per magnificum cōe Senarum anno Domini 1375. & illud libere & quiete possederint homines, seu eorum cōe iugiter, & cōtinue a tempore donationis vsque ad hodiernum diem, videtur dictum cōe pręscripsisse omne ius illi mulieri competens in dicto castro, quod autem a tempore illius dōnis debeat computari pręscriptio contra dictam d. Anto. et in dotibus suis, licet tunc superuiueret maritus, probatur in l. in 1 rebus. C.de iu.do.vbi † dicitur, ꝙ pręscriptio currit contra mulierem in rebus, seu iuribus dotalibus ab eo tēpore, quo potest actionem mouere, ut post dissolutum matrimoniū, vel postquam maritus vergere incepit ad inopiam, etiam ex infortunio. Sed a tempore dictę donationis maritus dictę d. Antonię incepit esse minus idone⁹, & vergere ad inopiam; quia cōe Senarum priuauit eum dicto castro, quo sustētabatur, & obnoxius erat pro dotibus dictę d. Antonię, ergo dicto tpe incepit currere pręscriptio. & q̄q̄ in vita sua non fuerit cōpleta præscriptio, cum ipsa decesserit in anno Domini 1400, & sic cōe possederit per 30.ann. duntaxat, tamen pręscriptio fuit finita contra hospitale, quod successit dictę d. Antonię in dotibus suis. tpa.n. pręcedentia computantur cum sequentibus, licet ecclesia successerit priuato, ut plene leg.& no.per Cy.Bar.& Bal.post glo.in auth. quas actiones. C.de sacrosan.eccl.per Io.An.in c. vnico. de iure 2 pa. li.6. Quinimo fm cōem opi. in locis pręall. † si ecclesia succedat priuato, contra quem fuerat inchoata pręscriptio vtitur iure priuati pro tempore pręterito: pro futuro vero vtitur iure, & priuilegio eccle.arg.l.fiscus.ff.de iure fis.ideo dixit Bal.in d.auth.& fuit etiam de mente aliorum, ꝙ si cōtra priuatum erat elapsum tp̄s quinq; annorū eo casu, quo sufficit pręscriptio 10.ann.cum titulo, & postea succedit ecclesia, completa est medietas pręscriptionis, unde sufficit contra ecclesiam complere aliam medietatem: & sic requiruntur viginti anni, quia quadragenaria sola currit contra ecclesiam. Ad propositum ergo, siue inspiciamus formam statuti, ꝙ tantum requirit 30.ann. siue formam iuris cōis, quod contra ecclesiā, vel hospitale requirit tp̄s 40. ann. ut in auth. quas actiones, pręall.& l.omnia priuilegia. C. eod. ubi patet, ꝙ bona hospitalium gaudent eodem priuilegio cum bonis ecclesię, quod egregie notauit ibi Bar. facit qđ no.Io.An.in c. 2.de in integ.resti.li.6. completa est pręscriptio ex parte cōis Rochę Albinę. Pręterea probatur ꝙ nullum ius unquam competierit hospitali, sed omnino fuit hypothecaria dictę d. Antonię competens in vita sua pręscripta, in l. 1.& 2.C.si aduer.credi.ubi patet, si quis spatio 10.ann.inter pręsentes, uel 20. inter absentes possedit rem titulo donationis, uel alio legitimo, pręscribit contra hypothecariam creditori competentē. Hinc dixit no.gl.2.in l.cū notissimi.C.de pręscri.30.uel 40. ann. ꝙ hypothecaria habet quatuor tempora; decem ann. vel 20. quando extrane⁹ possidet cum titulo, & bona fide, uel inter pręsentes uel absentes, ut in d.ll. 1.& 2. triginta, quando mala fide, uel sine titulo, vt d.l.cum notissimi. Si aūt possedit debitor, uel hęres eius, uel alter creditor 40.annis pręscribitur, ut d.l. cum notissimi, vbi plenius de hoc. Sed dictum cōe Rochę Albinę possedit dictum castrum Caligrani uiuente dicta d. Antonia creditrice, & habente hypothecariam in dicto castro spatio 25.ann. iusto titulo, & bona fide; ergo fuit contra eā pręscriptum: & sic inutile fuit relictum hospitali factum. Si uero ergo consideremus ius cōe, siue formā statuti, siue ius cōpetens dictę dominę Antoniæ, siue id, quod hospitali competere potuerit, in oēm casum uidetur pręscriptio completa, siue dictum castrum fuerit communis Senarum, siue nō:

nam

nam si non fuerit communis Senarum, potuit cõmune Rochæ Albinæ bona fide, & titulo donationis præscribere dominium, & hypothecariam aduersus creditores. ff. pro donato. l. 1. & d. ll. 1. & 2. si adue. cre. Si vero fuit per legitimũ bellũ dictum castrum occupatum & fuit communis Senarũ effectum, nunc per donationẽ, & traditionẽ illico fuit dominium quæsitum dicto cõi Rochæ Albinæ. l. traditionibus. C. de pact. & Inst. de re. diui. §. per traditionem. & sic non fuit locus præscriptioni dominii, sed duntaxat aduersus hypothecariam dictæ do. Antoniæ cõpetentẽ; cum res trãseat ẽt in fiscũ cum suo onere, vt in l. 2. C. ad le. Iul. de vi. pub. facit l. si maritus. ff. sol. mat. Nec ob. additio facta ad dictũ statutũ, vbi disponitur, vt nulla præscriptio currat, vel possit opponi, vel noceat contra instrumenta dotalia, vel instrumentis dotalibus contra mulieres vnam, vel plures, vel contra hæredes mulieris, siue steterint cum filiis, siue non; quia dico, q cum illa additio tollat simpliciter præscriptionem, debet intelligi de p̃scriptione longi temporis, quæ. s. currit spatio 10. vel 20. ann. non autem de præscriptione longissimi temporis, vt 30. vel 40. ann. arg. l. omnes. & l. sicut. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. Quia non est verisimile, q statuentes vnico verbo, & generali voluerint tollere omnem præscriptionis speciem, ut singulariter probatur in c. 1. de cap. Conra. iuncta gl. 10. col. tex. enim ibi in ver. præterea, dicit vt liceat dominis alienationes feudi factas, nulla obstante præscriptione reuocare, & gl. ibi reuocat in dubiũ, de qua p̃scriptione debeat intelligi, & tandẽ concludit, q de p̃scriptione longi temporis, non autem de longissima; cum per illã tollatur omnis actio d. l. sicut. & l. omnes. Istæ enim p̃scriptiones longissimæ introductæ sunt contra desides, & sui iuris cõtemptores. & differentia debet esse inter desides, & vigilantes. C. de anna. excep. l. vt perfectius, & l. vlt. & vigilantibus, non autem negligentibus iura subueniunt. l. non enim. ff. ex qui. cau. ma. Nec secundum illam glo. credendũ est, principẽ qui iura tuetur, hmõi verbo generali totã obseruationẽ de præscriptione longissimi temporis multis vigiliis excogitatam, & inuentam voluisse euertere, arg. in l. si quando. C. de inoffi. testa. & in c. ecclesia. de elect. & illam gl. sequitur ibi Bald. & Ioan. Andr. in addi. Speculato. in tit. de feud. in 2. col. & refert se ita consuluisse. Sed quamquã hæc vrgere videantur, contrariam tamen sententiam in casu nostro arbitror veriorem. Moueor principaliter per illã additionem ad dictum statutum factã, vbi disponit, vt nulla præscriptio currat contra instrumenta dotalia nec ipsis mulieribus, nec eorum hæredibus: quæ quidem verba non possunt verificari recte intelligentibus, nisi in præscriptione longa, & longissima, quoniam cum in ipso statuto fuisset facta mentio de præscriptione longi t̃pris, & longissimi, & in additione in fi. posita vniuersaliter dicatur, vt nulla p̃scriptio currat contra instrumenta dotalia, ergo oportet necessario intelligere in præscriptione longi temporis, quam longissimi. Verba enim sequentia intelliguntur secundum præcedentia, & ab eis determinationẽ recipiunt. l. si seruus plurium, & l. qui filiabus. ff. de leg. 1. & l. nummis. de le. 3. & no. in c. ex literis. de spon. Præterea cum illa verba posita in additione, veniant exceptiue ad præcedentia, oportet necessario, vt intelligantur in casibus præced. & descriptis in toto statuto: quia exceptio debet esse de regula, seu de contẽtis sub regula, vt no. sup rub. de reg. iu. li. 6. & gl. in l. 1. ff. eo. 3 † Præterea & secundo, vbicunq; lex, seu statutũ tollit p̃scriptionẽ in genere, & verificari non põt. nisi in p̃scriptione longissimi t̃pis; tunc vt verba aliquid operentur, excludit p̃scriptionẽ 30. vel 40. an. hoc notãter voluit Bal. in d. c. 1. de cap. Conra. col. 10. vbi dicit, q si statutum disponit, vt q instrumenta publica, nulla currat p̃scriptio, dẽt intelligi de p̃scriptione longissimi temporis, q2 regulariter q instrumenta publica non hẽt locum p̃scriptio longi t̃pis: & ideo vt verba aliquid operẽtur, dẽt statutũ intelligi mõ p̃dicto. Sed in casu nr̃o verba illius additionis nihil operarent, nisi intelligerent in p̃scriptione lõgissimi t̃pis; q2 in statuto cui facta extitit addõ, iam mulier erat specifice priuilegiata, respectu p̃scriptionis lõgissimi t̃pis, maxime cũ verba sint generalia, seu vniuersalia, q̃ ꝓprio significatu verificantur in qualibet specie sub genere contenta, ut i c. solitæ. de maio. & obe. 19. dist. c. si Romanorũ. & l. de p̃tio. ff. de pub. Et cũ simus in materia fauorabili. s. in cã dotis, & hospitalis, non debet fieri stricta interpretatio. arg. in c. fi. de re iud. & in l. fasit personæ. ff. de reli. & sumpt. fu. Et per hoc est responsum ad vlt. oppositionẽ supra formatã. Tertio principaliter facit, quia sine bona fide non currit præscriptio, maxime in realibus, vt in casu nostro, vt plene legitur & no. in c. fi. de præscri. & per Ang. de Peru. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. & probatur in Auth. vt ecclesia Romana centũ. ann. gau. pri. Sed cõe Rochæ Albinæ fuit in mala fide; ergo non potest allegare p̃scriptionem. fides autem mala probat ex coniecturis, vt puta, si communis fama est in loco, q illa res pertineat ad alium, vt no. Bar. in l. Celsus. ff. de vsucap. facit c. quosdam & c. quanto, de p̃sum. & l. 2. C. si seruus, vel li. ad decu. aspi. li. 10. Sed cõis fama est in uniuerso: quinimo ius hoc specifice dispõit, vt bona mariti sint tacite hypothecata pro dote vxoris, & cõiter solet maritus ẽt per expressum bona sua obligare vxori; & ex eis facere donationem p p nuptias, vt in l. assiduis. C. qui po. in pig. hab. & c. ex literis, de pig. & in Auth. de æqualitate dotis. col. 7. Notoriumque erat dictum castrum pertinere ad maritũ dictę do. Antoniæ: ergo non potuit cũ bona fide dictum cõe cõtra actionem de dote præscribere: præsertim cum maritus non haberet præter dictum castrum, vnde dictę d. Antonię de suis dotibus satisfaceret. Ad p̃dicta elegãter facit tex. in c. 1. de p̃sc. li. 6. ubi dicitur, q si iuris dispositione p̃sumptio sit contra p̃scribentẽ, non p̃scribitur, nisi p tñ t̃ps, de cuius indicio non sit memoria, nisi interuenerit titulus illius p̃scriptionis p̃sumptiue, in casu vero nostro licet interuenerit donatio per cõitatem Senensem, quæ habuit purgare malam fidẽ respectu dominii, non tamen prodesse habuit regula hypothecariæ competentis mulieri pro suis dotibus: q2 certi iuris est, q bona, ẽt legitimo mõ transeuntia, in fiscũ transeunt cum suis oneribus, maxime dotalibus, vt in d. c. ex literis. & l. 2. C. ad legem Iul. de ui pu. & in l. si constante. in fi. ff. sol. mat. cum si. Concludo ergo, q ex duplici capite potest hospitale se aduersus p̃scriptionẽ allegatam tueri. Primo uirtute additionis factæ ad dictum statutum, & q statutũ hoc facere poterat, s. priuilegiare mulierẽ, ut contra eã, uel eius hæredem nulla currat pręscriptio. no. Bald. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. facit l. ubi lex. ff. de vsuc. & l. si fundum. ff. de fun. do. cum si. Secundo ex defectu bonę fidei, ratione prędicta. Et hęc vltima consideratio cõcernit nedum personam ipsius mulieris. sed ẽt hospitalis, cui 4 iura dotalia fuerunt legata, † cũ contra neminem currat p̃scriptio regulariter cũ mala fide. Prima ergo pars defensionis concernit mulierẽ, & ipsius hęredẽ, vt patet in dicta additione. Hospitale uero non est hęres, sed iure legati habuit iura dotalia, ut patet in casus positione. ergo ex hoc capite restat concludere, q etiam data bona fide in pręscribente, nulla currit p̃scriptio in uita illius d. Antonię, sed post mortem incipit currere contra hospitale; sed ex defectu t̃poris non est completa: quia, ut supra dixi, contra hoc hospitale non currit. nisi quadragenaria pręscriptio. sed a morte dictę d. Antonię non emanarunt adhuc 28. ann. cum decesserit 1400. Et per hoc patet responsio ad cõtraria superius all. in fauorẽ Rochæ Albinę, potest. enim procedere habito respectu ad ius commune, uel ad primam partem statuti; secus autem respectu priuilegii, quod postea additum ad statutum, mulieribus commodum affert. hęc sufficiant.

CONSILIVM XV.

1 *Transactio debet reuocari prætextu læsionis, si reperiatur transigẽs deceptus in quadruplo.*
2 *Præscriptio 30. ann. currit contra relictum factum pauperibus incertis.*
3 *Papa solus potest destinata ad certum usum pium in alium conuertere, non solum remittere.*

DVo sunt, quæ principaliter p filio Hieronymi facere uidentur. Primo cõpositio seu trãsactio facta cũ operario operę pauperũ, qui pro ipsis pauperibus fuit hęres institutus in duabus partibus hereditatis Gerii patris olim Hieronymi, & cum aliis electis, & deputatis ad hunc actum cõpositionis p cõe Radicondoli, qd̃ fuit deputatũ executor testamẽti d. Gerii p eundem Geriũ; ita, q cõpositio, seu trãsactio fuit facta cũ hęrede, seu habente uim, & nomen hęredis, & cum executore testamentario: ergo debet ualere, cum hęredes, & executor habeant plenam potestatẽ agendi, uẽdendi, & aliter disponendi. iuxta no. p Bar. in l. alio. ff. de alim. & ciba. leg. & Bald. in l. id quod pauperibus. C. de episcop. & cler. facit l. nulli. C. eod. nam & bonorum administrator potest trãsigere. pbatur in l. iurisiurãdũ. §. tutor. cũ se. ff. de iureiu.

1 & l.interdū.§.qui tutelā.ff.de fur.†Nec p̄textu læſionis dēt trāſactio reuocari,ēt ſi reperiat trāſigēs deceptus in quadruplo,ut dicit tex.no.in l. Lucius.§. fi. ff.ad Treb. quia ſatis lucratur,qui a lite diſcedit,ut ibi no.& in c.pe.de emp.& ven. Scđo principaliter facit pro dicto filio Hiero.præſcr. Nam inter eum, & patrem tenuerunt bona do. Gerii vltra 40.ann.per quod tempus completur præſcriptio, tam contra eccleſiam quam contra relicta pauperibus,maxime expreſſo loco pauperum,vt hic accidit.hoc probatur in l.1. iūcta aut.quas actiones.C.de ſacroſan.eccl.16.q.4.c.neq; de-
2 cennii.& per Fe.conſi.101.vbi videtur velle,†q contra relictum ſactum pauperibus incertis currat præſcriptio 30.an. nec debet in caſu noſtro præſumi mala fides; quia filii non præſumuntur ſcire teſtamentum paternum, cum poſſent hæreditatem iure ſuitatis poſſidere,licet ſecus ſit in aliis hæredibus,vt notat Bar.in l.qui Romę.§.duo fratres.ff.de uer. oblig. Sed his non obſtantibus,quæ vere non obſtant,contrariam ſententiam arbitror veriorem. ſ. q compoſitione, & præſcriptione non obſtantibus,debētur pauperibus, ſeu operæ pauperum duæ partes hęreditatis dicti Gerii,in quibus inſtituit pauperes,& eorum operam, vna cum fructib⁹ a tempore mortis dicti Gerii perceptis & percipiendis. Moueor principaliter quia verba teſtamēti dicti Gerii ſunt clariſſima.in quibus nulla prorſus recte intuenti cadit dubitatio.reliquit enim filiis natis, & naſcituris ſuam legitimam portionem;& ſic tertiam partem, cum deceſſit relictis tribus duntaxat filiis,vt in auth.nouiſſima.C.de inoffi.teſt.in reliquis portionibus inſtituit pauperes, & operam ipſorū pauperum dictæ terræ Radicondoli,quod potuit. nam vltra legitimam filiorum poteſt pater diſponere de rebus ſuis,vt vult,maxime ad pias cauſas,vt in l.1.C. de ſacroſan. eccle.& in c.in præſentia.de prob.& l.omnimodo.& l.quoniam nouella.& l.qm̄ in prioribus.C.de inof.teſta.Cum ergo ſuper his duabus partibus hæreditatis nulla cadebat dubitatio,non potuit in præiudicium pauperum fieri tranſactio, quia tranſactio fit ſup̱ re dubia,& lite incerta,alias nō tenet,vt l.1.& l.poſt rem iudicatam.ff.de tranſa.& l.eleganter.§.ſi poſt rem iud.ff.de cōdi.ind.& præſertim quando fit per adminiſtratorem bonorum,qui non poteſt tranſigere, remittendo debitum ſine cauſa,vt probatur in l.præſes.C. de tranſa.& l.pactum curatoris.C.de pac.præſertim in relictis ad pias cauſas;quæ fideliter & ſine aliqua diminutione debent conuerti ad uſum deſtinatum per teſtatorem, vt in
3 l.nulli.C.de epiſ.& cle.adeo,†q ſolus papa poteſt deſtinata ad certum vſum pium in alium conuertere,nedum remittere,vt in cle.quia contingit.de relig.do.facit quod leg.& no. in d.l.legatum.ff.de admi.re.ad ciui.pert.& l.legatum.ff.de vſufr.leg.& vtrobiq; per Bar.deficit ergo poteſtas tranſigēdi,& componendi in præiudicium:quinimo poteſt dici, q etiam deficit voluntas,qa expreſſe fuit dictum in compoſitione,& poteſtate tributa per cōe Radicondoli electis, vt nullū præiudicium fieret pauperibus.& operæ ſuper hęreditate debita ex teſtamento.nec poteſt allegari contra pauperes præſcriptio,tum quia diſpō facta per Gerium erat notiſſima,& quaſi notoria ī dicto caſtro Radicondoli; ex quo arguitur mala fides dicti Hieronymi, & filiorum detinentium totam hæreditatem dicti Gerii,cum ſolum fuiſſent filii inſtituti in legitima tantum:ergo præſcribere non potuerunt, cum mala fides probetur ex fama loci, vt not.Bartol. in l.Celſus.C.de vſuca.Pręterea dictus Gerius deceſſit anno Domini 1384.vel circa,& dicta compoſitio; viſo prius teſtamento pluries & pluries per vtranque partem,fuit facta 1408.& ſic bona fuerant poſſeſſa vſque ad compoſitionē per 28.annos duntaxat,vel circa;& ſic non erat completa prę̄ſcriptio,etiam data bona fide.nunc vero tempore cōpoſitionis inceperunt eſſe indubie in mala fide,cum clariſſime potuerunt dicta bona pro duabus partibus pertinere ad pauperes,& ſuperueniens mala fides impedit curſum p̄ſcriptionis,vt in c.fi.de prę̄ſcrip.& regula,poſſeſ.de regulis iuris.li.6. Circa ergo bona prædicta nulla cadit dubitatio, quin poſſint per operarium dictę operę pro pauperibus vēdicari:ſed in fructibus poſſet cadere dubitatio; in quibus concludo,q ſi fuerit pater & filius in mala fide, vt quia ſciuerunt dicta bona ſpectare ad pauperes,ſaltem ex fama loci,non teneantur reſtituere fructus perceptos, & eos quos potuerunt percipere,vt l.2.C.de pig.act.& no.in l.ex diuerſo.ff.de rei vend.& in c.grauis.de re.ſpo. Circa vero legitimam relictā filiis dico,q pauperes,ſeu opera pauperū nihil deinceps pōt vendicare,ēt ſi dictus filius Hieronymi decederet ſine filiis.ratio promptiſſima eſt:quia Gerius reliquit filiis legitimam,& eos adinuicem in illa ſubſtituit pupillariter,& per fideicommiſſum,& eis omnibus ſine liberis decedentibus ſubſtituit dictam operam pupillariter, & p̱ fideicommiſſum.Certumque eſt,q pater filio inſtituto in legitima,ſolum poteſt ſubſtituere pupillariter, non autem p̱ fideicommiſſum;quia ſubſtitutio fideicommiſſaria eſt oneroſa.Pupillaris vero eſt ſalutifera ipſi pupillo, ne decedat ſine teſtamento:& in legitima pater nō poteſt apponere grauamen.hęc probantur in l.quoniam in prioribus. coniuncta l.ex tribus.C.de inof.teſt.ubi per glo.Bal.& Bart. quare dico,q partes fratrum morientium,ſi deceſſerint ſine teſtamento,deuenerunt ad Hieronymum tertium fratrem tūc ſuperſtitem:aut ex ſubſtitutione pupillari,ſi deceſſerint in pupillari ętate:aut ex iuris diſpōne,ſi deceſſerint ī pubertate:quia fratres ſuccedunt in totum,non extantibus deſcēdentibus,& aſcendentibus,vt in auth.poſt fratres C. de le. hęred.& in auth.itaque mortuo.C.communia de ſuc.ī corpore de hęre.q̄ ab inte.Hieronymus uero deceſſit poſt pubertatem,& ſic expirauit ſubſtō pupillaris,vt in l.centurio, & l.in pupillari.ff.de uul.& pup.Fideicommiſſaria vero nūquam valuit reſpectu legitimę,ut ſupra dixi.Reſtat ergo, q etiam ſi Hieronymus deceſſiſſet ſine liberis, ex quo deceſſit poſt pubertatem,nihil de legitima ſua, & fratrum ſuorum potuiſſet opera pauperum petere;cū adueniente pubertate expirauit illa ſubſtitutio facta de pauperibus per ſupradicta.& no.Bal.in d.l.ex tribus.Res ergo hic erat in iure clariſſima.habeat ergo iſte filius Hieronymi libere,& expedite tertiam partem dicti Gerii, & reliquas duas partes reſtituat pauperibus,& operę iuxta teſtamentū Gerii. Nec ob.quod teſtator dixerit,q omnia bona erāt obnoxia pauperibus,quia in prę̄iudicium filiorum ſibi credi nō debuit, iuxta no.per Barto.in l.cum quis.§.codicillis. ff. de lega. 2. & per Cyn.in l.generaliter.C.de non nume.pecu. hęc ſufficiant.

CONSILIUM XVI.

1 *Statutum ſimpliciter loquens,non debet intelligi,ut ius cōmune corrigat.*
2 *Terminus ubicunque ſtatuitur ad aliquid probandum,ſi pendente termino contingat impedimentum facto aduerſarii,admittitur quis ad probādum,etiam poſt terminum.*
3 *Cauſa præiudicialis noviter inchoata ſuſpendit cauſam iam pendentem in euentum ipſius cauſæ præiudicialis.*
4 *Accuſatio inſtituta eſt ad uindictam ,non autem ad effectum [illegible]*
5 *Finis accuſationis de falſo eſt,ut teſtes puniantur de falſo.*
6 *Inſtrumentum,ſi fuit inter alios falſum pronunciatum,non per hoc præiudicat alteri [illegible]*
7 *Sententia lata contra electores non præiudicat electo.*
8 *Peremptio inſtantiæ non dependet a facultate partium,& iudicis,imo et [illegible] tempus.*

IN præſenti quæſtione fratrum ordinis Camaldulen. illud duntaxat ad p̄ſens quæritur, an ſñia contra eos lata ſit nulla, vt pote perempta inſtantia a ſtatuto pręfixa lata. Trinitatis deinde per prius inuocato pręſidio, uidetur prima fronte dicendum dictā ſententiam tenuiſſe,ſaltē ex hoc capite quo impugnatur;q primo ſic oſtenditur. Primo namque ſtatutum mihi oſtenſum licet terminum ſtatuat non ſolum iudicii,ſed inſtantię,non decernit ſententiam poſt illum terminū 60.dierum latā non tenere; ergo cum ſententia reperiatur lata ſaltē in termino iuris,videlicet intra triennii,vt l.pro-
1 perandum.C.de iud.debet tenere. †quia ſtatutū ſimpliciter loquēs nō debet intelligi, vt ius cōe corrigat,ar.in l.quoties.ff.de actio.& ob.& hoc uidetur tenere Spe.in ti.de leg. §.reſtat,ver.quid ſi ſtatuto, Secundo, idem probatur ſic.
2 †Vbicunque ſtatuitur alicui terminus ad aliquid probandum,ſi pendente termino contingat impedimentum facto aduerſarii,admittitur quis ad probandum etiam poſt terminum,maxime quando aduerſarius iuridice impedimentum pręſtitit.ad hoc bonus tex.in l.fi.C.de adult. in fin. & notabiliſſimus tex.in l.fin.§.ſi cum ipſe.ff.de excuſa.& tēp. earum per quem text.dixit ibi Bald.quod ſi a ſtatuto præfigitur terminus duorum menſium ad cauſam decidendam , & altera pars petit terminum ad producendum teſtes ultra mare,ſeu extra prouinciā,ita q totus termin⁹ p̄fixus

fixus inſtantiæ uix ſufficit pro dilatione teſtiũ ꝓducẽdorũ, argu.in l. 1.C.de dilatio.& 3.q.3.induciæ.§.ſpacium,ꝙ poterit iudex,etiam poſt terminum inſtantiæ præfixum, ſententiam ferre.& cauſam ad finẽ perducere.& idem in effectu voluit ibi Bar. dicens,ꝙ moderni de illa lege nõ fuerãt recordati in materia l.properandum,præal.ſed in caſu noſtro monaſterium non potuit cauſam ciuilem per ſe inchoatam ad finem perducere intra terminum 60. dierum facto aduerſarii,qui teſtes de falſo criminaliter accuſauit; & ſic fuit opus expectare finem huius cauſæ, vt ſtatim in ſequenti motiuo dicam,ergo etiam poſt terminum licuit iudici sẽtentiam ferre.

3 Tertio principaliter probatur ſic.†Cauſa ꝓiudicialis nouiter inchoata ſuſpendit cauſam iam pendentem in euentum ipſius cauſæ præiudicialis, vt in ca. tuam, de ord.cog.& c.lator,qui fil.ſint legi.& quod in eis no.& in l.is qui reus,& ibi per Bar.ff.de pub.iud.& l.fin.C.de ordi. iudi.& l. 1.C.qui accu.non poſ.vbi per Cy.& 3.q.11.c.pri⁹ & interim non debet currere tempus,quia ſuſpenſio fit a iure, vt in iuribus præalleg.& non valenti agere non currit tempus, vt in l. 1.C.de anna.excep.& l. in rebus. C.de iure do.Sed in caſu noſtro accuſatio teſtiũ de falſo fuit præiudicialis ad cauſam ciuilem per monaſterium inchoatam, ergo non debuit tempus inſtantiæ ciuili præfixum currere. Quod autem fuerit præiudicialis probatur,quia ſi teſtes cõuincerentur de falſo,non debet iudex ſequi dicta falſorum teſtium, vt in c.cum I.& A.de re iud.l.diuus.ff.de re iud.maxime cum probata falſitate,& ſecuta ſñia appareat teſtes ipſos periuros,& infames, vt in c.ſicut.de teſt.no.in l.Lucius. ff.de his qui no.infa.c.cum tut.& c.teſtimonium,de teſt.Ex contrario potuiſſet ſequi abſurdum ſcilicet ꝙ monaſteriũ obtinuiſſet etiam in cauſa,vigore teſtium productorum.& tamen teſtes fuiſſent poſtmodum de falſo condemnati.vnde melius eſt ante tempus occurrerere,& præuidere,quam poſt cauſam vulneratam remedium quærere, vt l.fin. C. in quibus cau.in integ.reſt. non eſt neceſſa. Ad idem optime facit c.fi.de teſti.vbi dicitur,ꝙ pendente accuſatione de crimine contra aliquem non debet ille accuſatus ad teſtimonium interim admitti,quaſi ſtatus eius interim ſit in pendenti. Quarto hoc idem vr̃ probari ex forma ſtatuti Peruſini,ſub rubrica de reprobatione teſtium,ꝙ pendẽte reprobatione ipſorum non currat terminus, vbi in effectu cauetur, vt liceat cuilibet accuſare de falſo teſtes productos,& eorum productorem.& in fine ſtatuti generaliter diſponit̃, ꝙ pendente reprobatione tempora inſtantiæ ciuilis,vel criminalis non currant.Non obſtat,ſi dicatur ſtatutum diſponere,cum nõ ſolũ accuſantur teſtes, ſed etiam eorum ꝓductor.ideo non debet extẽdi ad caſum nr̃m,in quo teſtes dũtaxat fuerunt accuſati.Ad hoc enim poteſt reſponderi,ꝙ dictum ſtatutũ loquitur per verba permiſſiua,non aũt neceſſitatiua,dicit enim ꝙ liceat accuſare teſtes,& eorum productorem,&c.Id aũt quod permittit̃ non neceſſitat.l.non quicquid.ff.de iud.& c.conſuluit.de of.dele.alias ſequeretur abſurdum,ꝙ non liceat accuſare vnum ſine reliquo;quod videtur contra formam alterius ſtatuti poſiti ſub rubri.de pęna inducentis,vel induci facientis falſum teſtẽ.&c. Item eſſet contra ius commune,arg.in l. 2.ff.de falſ. & d. l. Lucius. ff.de his,qui no.Infa.& ideo hic intellectus fugiẽdus, vt minus q̃ fieri poſſit,recedatur a diſpõne iuris cõis, vt l. 1.C.de noxa.& c.cũ dilectus,de conſue. hoc reprobat rubrũ illius ſtatuti,in quo ſolũ dr̃ de reprobatione teſtium,& ꝙ pendẽte reprobatione non currant tempora inſtantiæ.ergo nigrũ debet verificari ẽt in eo caſu,quo ſolum accuſantur teſtes; cum nigrum debeat cõuenire rubro, vt no.gl.in c. tibi qui, de reſcript.li.6.& c.ſi ſup gratia,de of.dele.li.6.& ca.bonæ. de confir. vtili, vel inutili.maxime, quia finis ſtatuti non reſtringit ſe,cum ambo pariter accuſentur,ſed loquitur generaliter;& videtur magis ſe referre ad reprobationẽ teſtium q̃ ad accuſationẽ producentis,in eo ꝙ dicit,ꝙ pendente reprobatione, non currant tempora inſtantiæ ciuilis: teſtes aũt ſunt qui reprobantur,non autem producens. Sed q̃q̃ hæc vrgere videantur pro parte ſententiæ, contrariam tamen ſñiam arbitror indubie veriorẽ,ſi iuris, & ſtatutorum mentem ſubtiliter indagare velimus. Et pro clariori deciſione caſus primo pręmitto,ꝙ inſpecta mera iuris communis diſpoſitione ceſſante diſpoſitione ſtatutaria, non debet ſuſpendi cauſa ciuilis iam inchoata, in qua teſtes depoſuerunt ſuum teſtimonium in forma debita, propter accuſationem falſi criminaliter poſtea inſtitutam, & contra teſtes; quod probatur his rationibus.Non debet ſpectari euentus cuius nullus eſt effectus,ut cap.cum contingat.de offi.dele. & l.ad probationem.C.de proba.Sed euentus cauſæ criminalis inſtitutę contra teſtes duntaxat nullum effectum poteſt producere in cauſa ciuili iam inſtituta inter illos, ergo non debet fieri ſuſpenſio cauſæ ciuilis.maior ſupra probata eſt.conſequentia ex ſe patet.minor uero ꝓbatur ſic: Quilibet modus agẽdi habet ſuam naturam, & ſuum effectum, nec ſupernaturaliter debet aliquid operari, vt in c.2.de or. cog.& c.ſuper his,& c.qualiter,& quando,de accu.& ca.licet Hæli.de ſimo.facit 32.q.7.c.adulterii malum.& c. flagitia,& c.ſignificauit.de app.

4 † accuſatio nero fuit inſtituta ad vindictam,non autem ad effectum repulſiuum, vt in d. c.ſuper his.Hinc dixit tex.in d.c.2. de or. cog. ꝙ ſi conuentus interdicto vnde vi,vel alia actione petitoria,excipit de ſua ſpoliatione contra agentem,& probat, repellit agentẽ a ſua petitione; ſed per hoc non cõſequitur reſtitutionem; quia ad hoc non fuit actum. Si autem deduxit ſpoliationẽ per viam accuſationis, vterque proſequitur ſuam actionẽ, nec actor repellitur ab agendo,licet reus dicat ſe ſpoliatum quia finis actionis non eſt repellere, ſed conſequi. Ita dico ad propoſitum,

5 †finis accuſationis falſi inſtitutæ contra teſtes eſt,ut teſtes puniantur de falſo,non autem,ut iudex nõ ſequatur dicta eorum,ex quo iam depoſuerunt, vt l. 2. §.pęna falſi ff.de falſis.non ergo debet operari alium effectum; ciuilem,ſaltem inter alias perſonas. Hoc vltimum dico, vt euitem,quod legitur & no.in l.interdictum.§.qui furem.ff. de furtis.& per conſequens non debet ſuſpendere cauſam ciuilem,iam cum alio inchoatam.Secundo fortius probatur ſic.lis inter alios acta aliis præiudicare non debet, vt in c.inter dilectos.de fid.inſtr.& in c.cum ſuper & c.pen. de re iudi.& C.res inter alios acta,in rubro,& nigro, & in materia noſtra pręciſe probatur per caſum cõtrarium.in d.l.Lucius.& in c.cum ſuper.in fi.de ord.cog.ubi dicitur,ꝙ ſi contra producentem fuit exceptum,ꝙ teſtes ſui erant falſi, vt probatur,& iudex ob hoc illorum depoſitionem non ſeq̃tur,non per hoc teſtes afficiuntur infamia, qui non fuerũt in iudicio,nec aſſumpſerunt defenſionis copiam. Et reddit tex.in d.l.Lucius,rationem: quia non oportet ex ſententia iuſta,ſiue iniuſta pro alio habita alium prægrauari;tex.notabilis in d.c.cum ſuper, reddit rationem: q̃a accuſatio nõ fuit inſtituta contra teſtem, quod in idẽ recidit. ita dico in caſu contrario,cum,ſcilicet,accuſantur ſoli teſtes.conuertitur,ꝙ ex hoc non debet ꝑiudicium generari abſenti, qui non fuit in cauſa, vt ex hoc perdat commodum atteſtationum,ne puniatur ex facto alterius,forte enim teſtes fuerũt ex eorum iniuria,& contumacia cõdemnati. Item poſſent condemnari per iudicis imprudentiam, vel iniuriam, vt l.ſi per imprudentiam.ff.de euict.& l.exceptione.ff.de fideiuſ. Et ſi pars fuiſſet præſens, melius & accuratius defendiſſet cauſam ſuam.ſi ergo volebat accuſator iſtum effectum ciuilem proſequi,debuiſſet excipere de falſo contra teſtes, quæ exceptio in effectu dirigitur contra partem, ut in c.licet.de proba.& d.l.diuus.no.Inn.in c.uerum.de fo.compe. Ad hoc ſingulariter facit tex.in l.2.C.de fide inſtru.vbi di-

6 tur,†ꝙ ſi inſtrumentum fuit inter alios falſum pronunciatum,non per hoc præiudicat alteri vtenti,niſi de nouo contra iſtum probetur falſum:& no.Inn.in c.cauſam, q̃ fil. ſint legi.Item ergo pari ratione dicendum eſt in iudicio,& reꝓbatione agitata contra teſtes,ut non præiudicet parti litiganti,quæ non fuit in cauſa.& hoc aperte per illum tex.tenuit ibi Bar.vbi videtur approbare opin.Ricar.Malum.qui præciſe hoc tenuit,quaſi in terminis noſtris in quadam ſua diſputatione,ut refert,& ſequitur Dyn. & Bal. poſt multa ĩ l. 1.C.qui accuſ.no.poſ. dicentes per hanc rationem: quia non præiudicat parti,non debet cauſa ciuilis ſuſpendi per accuſationem criminalem inſtitutam contra teſtes duntaxat.excipiat ergo de falſo ciuiliter ſecundum eos,ſi uult, ꝙ parti ꝑiudicet, vel accuſet etiam producẽtem, vt dixit Bar. in dicta l.2.& idem ipſe tenuit in d.l.Lucius.hoc etiam ſeq̃tur Ioa.And.in addi.Specu.in d.§.reſtat.ver.quid ſi ſtatuto vbi refert deciſionem Ricar. & eã ſequitur;& ſic cõis opi. videtur pro hac parte;& loquuntur iſti Doctor. etiam cum ſtatutum arctat iudicem ad pronunciandum intra 60.dies; & concluditur,ꝙ per accuſationẽ criminaliter inſtitutam contra teſtes duntaxat,non debet iudex ſuperſedere in negocio principali;alias currerent tẽpora.Et pro hac ſententia optime facit gl.in c.hæc quippe.3.q.6.quæ poſt longam

disputationem concludit, quod licet sit maxima connexitas inter electum, & electores; quia electus causat ius suum 7 ab electoribus. † tamen sententia lata contra electores nō præiudicat electo, qui non fuit præsens, cum si fuisset præsens, potuisset causam suam melius pertractare. Ad idem, quod in simili no. Inn. in c. peruenit. de fideiuss. & in c. per inquisitionem, de electio. vbi plene loquitur ad propositū. Et generaliter disponitur, vt ea q̄ fiunt contra absentē, non debeant absenti nocere, vt l. de vnoquoque. ff. de re iudi. & 3. q. 9. c. caueant. & c. omnia: quinimo dicit Barto. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. quod nec interlocutoria multum præiudicialis præiudicat absenti. Ad propositum ergo, cum acta cum testibus non præiudicent parti producenti, non debet suspendi ob hanc accusationem iudicium ciuile iam inchoatum; cum ex huius suspensione nullius iuris effectus posset sequi. Nunc debemus videre, nunquid saltem ex forma, censuræ municipalis Perusinæ inducatur suspensio primi iudicii, vt sic tempora instantiæ, pendente accusatione, non cucurrerint. Et dico, q non debet impediri ob hoc cursus instantiæ, nec induci primi iudicii suspensio. Moueor principaliter, quia statutum illud deuians in multis a iure communi, debet restringi, quantum fieri potest, vt l. 3. §. hæc autem verba, & quod ibi no. ff. de nego. gest. & in c. nostra. de iniur. adeo, vt non solum non debeamus recedere a verbis, sed ipsa verba stricte & improprie si fieri potest, intelligenda sunt, vt minus q̄ fieri potest, iuri communi præiudicetur, vt notanter probatur in c. cum dilectus. de consue. & in l. 2. C. de noxa. Censura vero municipalis Perusina in multis deuiat a iure cōmuni. Primo in eo, quod decurtat tempus instātiæ præfixū a iure communi. nam cum de iure communi detur in causa ciuili triennium. d. l. properandum; ex forma dicti statuti dantur solum duo menses. Secundo ea iuris dispositione tempus currit a die lit. contesta. d. l. properandum. Statutum autem vult, quod a die citationis. Præterea de iure cōmuni, pendente accusatione criminali contra testes, non debet suspendi causa ciuilis, sed ex forma statuti casus vt dubius propter ea, quæ supra dixi, corroborando contraria. Cum ergo de iure communi hoc clarius per superius dicta, idem debemus dicere de iure municipali, vt sic uerba dubia statuti trahantur ad dispositionem iuris communis, quantum fieri potest, ut ius commune non corrigatur, vt in iuribus superius alleg. Et si verba dictorum statutorum recte ponderentur, huic interpretationi non repugnant. Primum. enim, & secundum statutum permittentia accusationem ad finem inducendi suspensionem in prima causa, loquuntur copulatiue, quando accusantur testes, & is q eos produxit. ad veritatem vero copulatiuæ requiritur, q vtrunque copulatum concurrat æque principaliter, vt no. in cap. querelam, de simo. & cap. inter cætera. de rescrip. super rubrica. de prob. Non sufficit ergo ad finem suspensionis obtinendæ accusare testes duntaxat, tum quia statutū ad hunc effectū exposcit duo, ad quod optime facit c. olim de rescrip. tum quia hoc est iuri communi consonum, ut p dixi. Non obstat. si dicatur, quod statutum loquatur p verbum, liceat: quia dico, quod facultas datur in accusando, non autem imponitur necessitas. quod si vult accusans habere effectum suspensiuum instantiæ ciuilis, oportet, quod seruet statutum, prout iacet; cum ad hunc effectum obtinēdum non sufficiat alterum de iure communi: & pro hoc est tex. no. in si. in c. cum olim. de rescrip. facit l. sæpe. & quod ibi nota. ff. de verb. significa. nam verba statuti sunt stricte sumenda, quando contingit alterum locupletari cum iactura alterius, vt no. Bar. in l. omnes popu. ff. de iusti. & iur. & l. non dubium. C. de leg. facit l. vt gradatim, ff. de mu. & hon. & d. l. 2. C. de nox. Non obstat. quod in rubro non fiat mentio nisi de reprobatione testium, quia hoc contingit, quando principaliter tractatur, & producens propter fallitatem testium accusatur. Præterea non est nouum, vt nigrum latius disponat, quam contineatur in rubro, ut probatur. C. etiam ob chirogr. pe. pi. te. po. iuncto rubro, & nigro, ad idē cap. fi. & c. si super gratia. de offic. dele. li. 6. nam & in rubro continetur solum de of. deleg. & tamen in nigro disponitur de consuetudine, & executione sententiæ, quæ in multis differunt a delegatione. Eodem modo tollitur alia obiectio supra facta, videlicet q in fine secundi statuti dicitur in genere, q pendente reprobatione non currant tempora instantiæ & capitu. quia dico, quod accusans producens testes principaliter agit ad reprobationem testium. nam ex illorum reprobatione conuincitur producens, ut patet in tertio statuto. ideo statutum simpliciter egit de reprobatione. Præterea verba sequentia determinantur, & declarantur a præcedentibus, vt in l. si seruus plurium, & l. qui filiabus. ff. de leg. 1. & l. nummis. ff. de lega. 3. præsertim quando talis determinatio, & interpretatio est iuri consona, vt in casu nostro. d. capitulo. cum dilectus. Et quod hoc fuerit de mente statuti, sic probatur. nam tertium statutum disponit, vt reprobatis testibus debeat is, qui eos produxit, perdere causam, siue probetur q falso eos induxit, siue non: & quod non potest verificari, nisi vocato & accusato ipso productore. l. fi. C. si per vim, vel alio modo. l. de vnoquoque. ff. de re iu. & 3. q. 9. c. caueant. & c. omnia. 8. di. quia debet in euentum victoriæ istius reprobationis pducens perdere causam, merito statutū secundum statuit, vt pendente hac reprobatione tēpora instantiæ nō currerēt. q a hæc causa reprobationis supradicto mō agitata erat piudicialis ad cām ciuilē. d. l. 1. C. qui accu. non pos. sed ubi pducens est psens, nō pōt seq effectus perditionis causæ, ne condemnetur absens, & indefensus; merito non potest seq effectus suspensiuus primæ causæ; q a sublato fundamento tollitur ædificium. 1. q. 1. c. cum Pau. l. 1. & quod ibi nota. ff. quod vi aut clam. Non ob. si dicatur, q monasterio fuit facta denunciatio, qualiter testes fuerant accusati: quia dico hoc nō sufficere. q a cū accusatio principaliter tēdat ad vindictā ipsorum testium non tenebatur monasterium cōparere; q a sua nō intererat. sciebat. n. ius suum per manere illæsum. potuisset tamen, si uoluisset, pro aliquali psumptione euitanda cōparere, ar. opti. in l. a sententia. in prin. de ap. Sola. n. notificatio, vel notitia pendentiæ accusationis non debet sibi nocere in iure suo iam separato a criminatione testium. ad hoc induco in simili tex. opt. in c. cū sup. de re iu. Non obstant alia motiua in prin. all. Et primo dum dr, q ipsi sententiæ saltē inerat tempus a iure instantiæ præfixum; respondetur dupliciter: Primo, quod cum statutū disponat, vt terminus lx. dierum currat a die citationis, aperte patet, q statutum uoluit corrigere ius commune, & sic discedere a dispositione iuris communis; ideo debet ferri sententia intra tempus a statuto præfixū; alias non valet, cum debeat statutum hoc casu seruari in puris terminis. hoc aperte tenuit Bal. in l. properandum. 1. rñso. ver. quid ergo si statutū. C. de iu. Item & secundo, vbicunq; terminus pfigitur instātiæ, succedit ille terminus loco termini iuris. Ad hoc, quod in simili no. Inn. in c. ex ratione. de app. ideo debet censeri eodem iure cum illo, ut sicut non valet sententia lata post terminum statuti, & hæc est communis opi. Cy. Bar. & Bal. in d. l. properandum. sequitur Io. An. in addi. Spe. in titu. de le. §. restat. ver. quid si statuto. facit optime in si. c. personas. & c. cum sit Romana. de app. Ad secundum motiuum dico, quod aperte aduersario nullum impedimentum legitimum contingit, q a accusatio criminalis est prorsus separata a causa ciuili, ideo per illius pendentiam non debuit suspendi causa ciuilis; quia ex separatis non fit illatio. l. neque natales. C. de prob. & supra plene probatum fuit poterat. n. vtraque lis suo Marte currere, & per hæc tollo tertium motiuum. dico enim q nullo modo accusatio contra testes duntaxat instituta, est præiudicialis ad causam ciuilem iam inchoatā, in qua cum testes iā deposuissent testimoniū, & tpe testimonii fides testium minime vacillabat, poterat pcedi ad sniam; q a cōdemnatio testiū postea sequēs nō dēt retrotrahi ad actum iā cōsummatū. satis. n. est, vt dixi, testes tolerari ipsorū testimonio, licet postea reprobentur, l. 1. C. de te. Itē cū pars non fuerit in iudicio, non dēt sibi illa reprobatio piudicare. satis. n. est, q habeat effectū cōtra ipsos testes ad quorū vindictā duntaxat agitur, ut supra plene dixi. & si decisio causæ ciuilis non pendet ab euentu istius causæ criminalis, merito non potest dici præiudicialis. Ad alia arg. satis supra est responsum. Ex his oībus concludo, q per accusationē falsi institutā contra testes duntaxat, nō debuit suspendi cā ciuilis iā inchoata; & p consequēs snīa lata post terminū pfixum instantiæ a statuto non valet, cum reperiatur lata, perempta instantia, & sic sine mediis, ut d. l. properandū. & quod ibi no. Nec obstat pronūciatio iudicis facta de consensu partium, ut tempora instantiæ interim non currerent; quia cum illa sit contra statutū, & cōtra ius, ut patet ex pdictis, non valuit. nā peremptio instantiæ nō depēdet a facultate partiū, & iudicis: imo eis etiam inuitis currit tēpus,

ut pa-

ut patet in d.l.properandum,& ex forma primi statuti, ubi aperte fit mentio de iudicis pronunciatione, ut in prorogatione instantiæ non habet opitulari, nisi in certis casibus de quibus in statuto, qui sunt penitus extra nostrum casum Et hæc suffi.

CONSILIVM XVII.

1 *Pœnitentiæ locus est in pœnis legalibus usque ad sententiam, etiam contra propria significata uerborum.*

Omnipotentis Dei postulato suffragio. In q̃stione Ottonelli paucis vtar verbis, tum propter mirã festinãtiam petentis, tum quia satis abunde per excell. Doct.do. Sallustium materia præsens trita extitit. Ex quo ad primum dubium dico, q̃ ex multiplici capite dictus Ottonel.non venit puniendus pęna l.fi.de rei vendic.primo, quia tex.illius l.expresse illã pœnam imponit, si ab aduersario cõuincatur. sed ante q̃ iste Otton.ab aduersario conuinceretur de mendacio, reuocauit suam cõfessionẽ; ergo non habẽt locum illa pœna. Ad hoc adduco apertũ,& no.tex.in auth.qui propriam, C. de non nu.pec. qui videtur decidere istam q̃stionẽ, maxime iuncta l.eum qui.ff.de iureiu.& facit auth. item possessor, C.qui po.in pi.ha.pro hoc, quia confessio potest reuocari impune, si nulla captio est aduersario, quemadmodũ in casu nostro nulla subest; cum aduersarius nihil probasset in contrarium ante reuocationẽ confessionis; tex. est quasi in terminis nostris in l.de ætate.§.fi.ff.de inter.a&.facit c.fi. de confess.& tex.iuncta gl.in c.cum in positionibus, de iureiu.li.6. & glos.in versi.iusta causa, in fi. quæ notanter dicit, q̃ sicut testis a periurio excusatur, vt in c.pręterea, de testi.cog.si incontinenti se corrigit, sic & ponens, vel respon-
2 dens eadem ratione. Sc̃do principaliter facit: † quia in pęnis legalibus locus est pœnitentiæ vsq; ad sñiam ẽt contra propria significata verborũ, vt in l.quæ maior. §. accusasse, & ẽt l.in seruitutẽ.§.petisse.ff.de bo.li.no.Bar.in l.in criminali, C.de iu.om.iu.& Dy.in l.amplius.ff.rẽ ra.hab.dicta ergo l.fi.debet intelligi, qñ negãs ꝑseuerauit in negatione, ne iustæ pœnitudinis humanitas amputetur, vt in fi. dicit tex. in l.si quis libellus. C.de app.2.q.6. c. si quis. Tertio ex diuerso capite potest Otton.aperte iuuari.nã cũ in exceptionibus suis dixerit se tenuisse,& possedisse bona petita a 10. ann.& citra, satis fuit confessus se incepisse possidere, iam sunt 10.ann.& postea hucusq; possedisse.hoc.n.denotat illa copulatiua,& quæ est tp̃is continuatiua, vt no.cõiter cano. in c.licet.de prob.& Bar.in l. Celsus, ff.de vsucap. vnde ex illis verbis satis fuit dictus Otton.confessus se possidere de p̃senti illa bona petita: præsertim cum dictus Otto.in seq.verbis diceret se non debere conueniri: quia do. Pandolphus illa bona sibi, tanq̃ sua donauerat, &c. & sic confitebatur se possidere: q̃a alias cessante possessione non potuisset cõueniri rei vendicatione.nã rei vendicatio requirit duo extrema, videlicet, dñium ex parte agentis, & possessionem, seu detentationẽ ex parte conuenti, vt in l.in rem actio, cõiuncta l.sin autem.& l.officiũ ff.de rei ven.ergo cum in iudicio constaret istum Otto. possidere, seu saltem se obtulisse possessorẽ, non debuit interrogari ex post facto an possideret: quia interrogatio iudicii præparatoria, non est fienda; nisi quatenus necessitas vrgeat: tex. est in l.2.ff.de inter.act. & ibi per Bar.in prin.vnde cum iudex mandasset rñderi interrogationibus, saluo iure impertinentiũ,& non admittẽdarũ, quibus si non responderetur, pronunciauit haberi ꝓ non responso; ergo cum dicta interrogano ex causa prædicta fuisset superflua, & sic non admittenda ex causa prædicta, perinde habendum est, ac si non fuisset illa responsio negatiue facta: quia facta possunt haberi pro infectis, quoad iuris effectũ, vt no.in l.in libello.in §.fact ę, ff.de capti. & facit ad hoc fere totus ille ti. Et nõn ob. si dicatur, excipiens non confitetur, vt in c.cum venerabilis.de exce.& in regula exceptionẽ.de re.iu.li.6.& in l.nõ vtiq;.ff.de excep. quia dico illa iura ꝓcedere, qñ aduersarius vult se fundare, quoad factum pure contentũ, in ipsa exceptione, vt puta si contra petentẽ debitũ opposui pactũ de non petendo, non est dubiũ, quin ego confitear pactũ interceffisse; non aũt qđ debitum ꝓcesserit; q̃a hoc vltimũ tacite cõprehenditur, & cõsistit in iure: primũ est expressum, & cõsistit in facto, ut no. gl. quæ hoc voluit recte intuenti in dicta regula exceptione, d.c.cum venerabilis.& apertius hoc tenuit ibi Anto.de But. Ego allego tex.apertũ in c.ex parte decani.de rescr. & hoc quoad primum dubium. Ad sc̃dm, an dictus Pandolphus potuerit ex statuto suo illam dominam Lagiã priuare bonis suis propter contumaciam, & inobedientiam ipsius in nolendo redire ad habitandum in ciuitate Fani, iuxta mãdatum domini sui, sub publicatione bonorum factum, arbitror indubie tenendum q̃ sic. ad quod indicio meo vr̃ tex.apertus in l.fi.ff.de decr. ab ordi.fa. ubi patet valere statutum sub grauissima pęna cõtra subditos, ut habitent in suo municipio. Adde tex.ĩ l.mercatores, C.de mer. & mer. ꝑ Bar.in l.relegatorũ.§.interdictæ.ff.de interdi. & releg. ad idem qđ no.Inn.in c.postulasti, de foro compe. ubi dicit dominũ loci posse statuere super publicatione bonorum, quæ sunt in loco, ẽt si bonorum dñs non sit ibi subiectus: unde multo fortius potuit hoc facere do.Pandolphus ex iusta cã super bonis in suo territorio sitis, & contra ꝑsonas sibi subiectas; ad hoc l.incola.& l.assumptio. ff. ad muni. nam do. Pandolphs tanq̃ vicarius ecclesiæ ad vtilitatẽ suam potuit exercere hanc iurisdictionẽ, & ẽt maiorem iuxta no. ꝑ Bar. in l.cunctos populos.prope fi.C.de sum.Tri. Datur. n. istis vicariis nedum merum, & mixtum imperium, sed ẽt regalia, vt no.in d.l.cunctos populos.nec potuerat dicta mulier allegare ignorantiam, cum ad locum venerit, & de statuto fuerit certiorata, & spretis mandatis dñi recessit, ut in facto modo præsupponit. Et ex hoc vltimo rñdetur ad tertium dubium. Ad quartum vero, & ultimum dico, q̃ licet a prĩcipio potuerit in dubium reuocari, an forte credendum sit potestati asserenti cõmissionẽ super bannis mittendis sibi factã a do.Pandolpho, per id quod habetur in l. vnica, ff. man.prin.& quod no.per Io.An.in c.1.de offi.le.li. 6. tamẽ habito respectu, q̃ potestas publice hoc asseruerit, & q̃ erat honorabilis persona, itẽ, & fortius, quia ipsemet do.Pãdolphus hęc bona, ut publicata volebat vigore dictorum bannorum; clarissime probatur cõmissionẽ fuisse factã per dictum Pandolphum, q̃a ex subsequenti actu p̃sumitur ꝓ p̃terito, arg.ad omnia p̃dicta in c.nobilissimus.97.di. & in c. scribam.de præsump.& quod ibi no.gl. Item facit, quia verba enunciatiua, quæ sunt necessaria ad utilitatem enunciati, plene probant, vt no.probatur in l.optimam, C.de cõtra. & committen.stipu.facit ad prædicta l.illud.ff.de acq. hær. & c.literas, de proba.& in l.licet. C.de iudi.

Casus consilij sequentis.

In causa & quæstione, quæ vertitur, seu uerti speratur inter cõmunitatẽ Rachanati ex una parte, & cõitatem Auximi ex alia, super libertate non soluẽdi vectigalia, seu gabellas in territorio Rachanati ꝑ homines ciuitatis Auximi, seu ipsius districtuales, iuxta laudum & arbitramentum, quod inter dictas partes dicitur fuisse semel, & secundo latum, primo per quondã reuerẽdissimum patrem Neapolionẽ Car.& tunc legatum in illis partibus: secundo per uenerabilẽ olim virum dominum Nicolaum ciuem Auxianen.tunc secretarium Romani Pontificis.

CONSILIVM XVIII.

1 *Sententia lata contra procuratorem non valet, si negetur illum fuisse procuratorem.*
2 *Cardinali non creditur in præiudicium alterius.*
3 *Procurator si a me constitutus fuit ad mutuam pecuniam recipiendam, non me obligat, si in instrumento confiteatur se pecuniam recepisse, nõ tamen apparet quod uere recepit.*
4 *Priuilegium collatum vniuersitati perditur per usum contrarium, etiam per singulos de vniuersitate.*
5 *Argumentum a communiter accidentibus ualet.*
6 *Sententia postquam transiuit in rem iudicatam, omnia præsumuntur rite & recte agitata.*
7 *Iudex, qui cognouit de matrimonio, potest accessorie cognoscere de dote, tanquam de dependente.*

PRimo, quod communitas Auximi nullam in hac parte iustitiam foueat. ex laudo enim quod per dictum do. Neapolionem primo dicitur promulgatum, non potest dicta cõitas Auximi se fundare; quoniã non cõstat de cõpromisso in eũ

facto, nec de ſyndicatu per ſyndicos tunc aſſerentes prætẽſo, ſed de dicto laudo duntaxat tantum; cum per ciuitatem Rachanati nunc negetur illos fuiſſe ſyndicos, nec aliter de eorum poteſtate doceri poteſt; non valet laudum, ſeu ſnĩa, ẽt ſi promulgata alias fuiſſet a iudice cõpetenti; quia ſnĩa lata contra falſum ſyndicũ, & ſeu procuratorẽ eſt nulla in ꝑiudiciũ ipſius dñi, vt in c. ex inſinuatione, & in ca. in noſtra. de procur. & l. licet. C. eo. ti. niſi dominus habuerit ratũ geſtũ per falſum procuratorẽ. l. licet. ff. de iud. & l. 3. §. falſus. ff. rem ra. ha. & l. ſi pecuniã, ff. de ne. ge. ſed in caſu nr̃o nõ ꝓbatur, qđ a principio illi aſſerti ſyndici habuerint mãdatũ, vel ꝙ cõitas Rachanati eorũ geſta rata habuerit: ergo perinde iudicandũ eſt, acſi nunquam habuiſſent mandatũ. paria. n. ſunt in effectu non eſſe ſeu fuiſſe, uel non apparere, ut in c. ſolennitates. de conſe. diſt. 1. & l. in lege. ff. de cõtrah. empt. is. n. qui ſyndicos fuiſſe aſſerit habet ꝓbare; quia facta non ꝑſumuntur, de of. dele. c. cũ in iure, de procu. c. 1. hæc. n. extrinſeca nõ ꝑſumunẗ, niſi expreſſe ꝓbentur. l. q̃cũque, ff. de publ. nec ſufficit, ꝙ ẽt iudex aſſerat in ſnĩa illos fuiſſe ſyndicos; quia ſibi non creditur, ut in c. qm̃ cõtra, de proba. & de hoc eſt gl. no. & magiſtra in d. c. cũ in iure, de of. dele. q expſſe dicit †non valere ſnĩam, ſi negetur illũ fuiſſe procuratorẽ, ꝯ quẽ lata fuit ſnĩa, niſi doceatur illũ habuiſſe mandatũ. ob hoc cõſuliẗ, ut inſtrum ꝓcuratoriũ ſeruatis debitis ſolẽnitatibus, inſinnetur in inſtrõ ſnĩæ, vel alias ipſum originale cõſeruet. idẽ expſſe voluit ibi Inn. & vidẽtur cõiter Doc. ibi in hãc ſnĩam inclinare. quinimo dixit Bar. in d. l. licet, C. de procu. ꝙ ſi iudex ꝓnunciet quẽ eſſe ꝓcuratorẽ, illa talis ꝓnunciatio nõ nocet dño abſenti, qui non fuit in iudicio, & negat illi dediſſe mandatũ, ar. in l. de vnoquoq;, ff. de re iud. & 3. q. 9. c. caueant, & c. omnia. nec hẽt ſuffragari dignitas Cardinalatus in ꝑſona dicti domini Neap. conſiſtens; †q a in præiudicium alterius non creditur ẽt Cardinali, gl. eſt notabilis, quæ hoc ſenſit, rñdendo ad c. nobiliſſimus. 97. diſt. in c. ſicut de ſen. ex com. ꝓbatur aperte in, c. a nobis, in c. ex quadã. & c. licet vniuerſis, de teſti. itẽ quia vt arbiter, ſeu vt arbitrator proceſſit, vt patet ex tenore laudi; & arbitro nõ creditur in ꝑiudiciũ alterius partis. l. ne in arbitris, C. de arb. Itẽ nec ſnĩa ſeu laudũ datũ ꝑ dictũ do. Nic. habebat dictæ cõitati Auximi opitulari; qm̃ cõpromiſſum non fuit plenũ, ſed ad diſcordias ſuꝑ finibus duntaxat ortas fuit reſcriptũ, vt patet ex ipſius tenore. exceſſit ergo dictus do. Nic. cõmiſſionẽ in multis, quatenus ꝑ oĩa approbauit ſnĩã do. Neapo. q̃ cõtinebat plurimos articulos vltra cõmiſſionẽ. ergo ĩ illis ſnĩa eſt nulla, cũ arbiter nõ hẽat poteſtatẽ, niſi quatenus in cõpromiſſo cõtinetur, ut in c. cũ dilectus. de arbi. & in l. nõ diſtinguems. §. ſi. ff. de arbi. & maxime nõ dẽt ẽt amicabilis Cõpoſitor ſe extẽdere ad ea, de quibus non fuit cogitatũ, ut l. cum Aquiliana. ff. de trãſ. & idẽ vr̃ dicendum, qm̃ cõpromiſſum fuiſſet plenũ. non. n. ꝑ hoc põt arbiter, ſeu arbitrator extendere manus ad ea, de quibus non erat controuerſia, vt eſt tex. notabilis ĩ l. ſi cũ dies. §. plenũ. ff. de arb. vbi dr̃, ꝙ licet fiat compromiſſum plenũ. puta de omnibus controuerſiis, & quæſtionibus, non tñ extenditur ad ea, de quibus inter partes non fuit diſputatũ. Hinc notanter dixit Bar. in l. cũ Aquiliana. ff. de trãſa. ꝙ ſi erat inter te, & me cõtrouerſia de quodã fundo, & cõpromiſimus in aliquẽ, & dedimus ei plenã poteſtatẽ arbitrandi, non poterit per hoc arbitrator fundum adiudicare uni, & condemnare illam partem, ut det alterĩ aliquã aliã rem, de qua non erat contentio, per d. §. plenũ, & per l. non diſtinguemus. §. de offi. ff. eo. ſed ipſius cõpromiſſi facti in dicto. do. Nic. erat contentio duntaxat ſuper finibus; nec ſuper aliis apparet diſputatio facta, ergo non potuit ſuper aliis iudicare. quod ſi fecit, in incaſſum laborauit. Nec ob. emologatio facta per ſyndicos; quia cum emologatio, & approbatio ſententiæ nullę habeant inſtar cuiuſdam noui pacti, ſeu contractus, iuxta ea, quæ leguntur, & no. in l. 2. C. cõia vtriuſ. iudi. & per Bar. in l. vna, C. qui pro ſua iuriſdi. non ualuit in hoc factũ ſyndicorum, quia non habuerunt poteſtatẽ ad cõtrahendum, vel paciſcendum, ſed ad compromittendum duntaxat. exceſſerunt ergo poteſtatem, & per conſequens factum fuit nullũ. l. diligenter. ff. man. & c. cum olim, de offi. dele. facit ad propoſitum quod no. Bar. in l. 2. §. creditũ. ff. ſi cer. pe. & l. ſi debitorẽ meum, de noua. ubi concludit, †ꝙ ſi conſtitui procuratorẽ ad mutuũ pecuniã recipiendam, nõ obeſt mihi, neque me obligat, ſi in inſtrumento cõfiteaẗ ſe pecuniã recepiſſe, non tamen apparet, ꝙ uere receperit. debuit. n. intelligi mãdatum de mutuo naturali. Tertio & vltimo facit cõtra cõitatem Auximi præſcriptio longiſſimi temporis, quæ poteſt allegari per cõitatem Rachanati, præſuppoſito ꝙ dicta lauda a principio ualuiſſent. †nam priuilegium collatum uniuerſitati perditur per vſum contrarium, ẽt per ſingulares de uniuerſitate, vt in c. ſi de terra. & c. accedentibus de priui. ex quo uniuerſitas ſic comitti contra priuilegium patiatur. Quinimo per actum contrarium ſine aliqua pręfinitione temporis perditur priuilegium priuatis perſonis conceſſum. idẽ ſi fuit conceſſum uniuerſitati, dummodo principaliter non concernat fauorem eccleſiæ, vt in c. cum acceſſiſſent. in fi. de conſt. & ibi plene per gl. & Doc. & priuilegium datum ad aliquid faciendum perditur per non uſum ſpatio 10. anno. tex. eſt no. in l. vna. ff. de nundi. & ibi per Bar. & itẽ præſuppoſito, ꝙ ex dictis laudis actio perſonalis competeret communitati Auximi, tamen regulariter actio perſonalis tollitur ſpacio 30. anno. ut l. ſicut. C. de præſcrip. 30. ann. At in caſu nr̃o a tpe primi laudi, vel ſecundi eſt lapſum tp̃s fere 60. ann. Bona fides autem ꝑſumitur, ut no. gl. in ca. ſanctorum, & c. ſi diligenti. & c. fi. de præſcri. & maxime in iſtis incorporalibꝰ, de quo plene per Bar. in l. 1. §. 1. ff. de iti. actuque priua. & l. Celſus. ff. de vſuca. per Cyn. in l. 1. & 2. C. de ſer. & aqua. vertat ergo ſe, quo velis, veritas, quia non fundata eſt intentio communitatis Rachanati. Et ꝓfecto q̃q̃ hæc & multa alia, quæ potuiſſent allegari in fauorem communitatis Rachanati, quæ breuitatis cauſa ſubticui, uideãtur multum vrgere, tñ ſi quis recte oĩa inſpexerit, & maxime in vnũ coniunxerit, clare apparebit cõitatem Auximi fouere iuſtitiã ex vtroq; capite, ſ. ex laudo do. Neap. & do. Ni. & clarius hoc elicietur, ſi ad utrũq; ſimul oculos dirigamus. primo. n. eſt conſiderandũ, ꝙ primũ laudum promulgatum extitit per Card. in illis partibus tunc legatũ. Card. eñ ẽt ſoli, extra cõſuetudinẽ ſaltẽ Romanæ eccleſiæ, plene creditur de actis corã ſe geſtis, vt in c. cõſtitutus. de app. & ibi hoc ſequuntur Io. An. & Hoſ. no. Spe. in ti. de teſte. §. 1. uer. quid ſi aduocatus. ubi dicit, ꝙ Clemens Papa pronunciauit hoc ex generali cõſuetudine magis, q̃ de iure mero ꝓcedere: & ꝙ credatur, optime ẽt facit c. ꝙ ſuꝑ his, de voto. ibi. n. ſigilla illorũ Car. erant ignota, ideo non fuit illis creditũ, ſecus, ſi fuiſſent nota, vt ibi le. & no. ad idẽ optime facit c. nobiliſſimus, 97. di. ubi ſcđm cõem intellectũ creditur Card. ſi aſſerit ſe legatũ. & ſic in attribuendo ſibi officium ordinarium, & honorabile, & concũpiſcibile, ergo fortius debet credi, ſi aſſerat in ſnĩa ſua, ꝙ ſyndici habentes ad hoc poteſtatẽ a cõitate Rachanati, cõpromiſerunt in eum; cum hoc officium arbitrandi ſit magis oneroſum, q̃ honorabile. nec in hoc vertitur magnum ꝑiudicium. q a, ut patet ex laudi forma, multa attribuit cõitati Rachanati in cõpenſationẽ eorũ, q̃ tribui, ſeu cõcedi mandauit cõitati Auximi. ergo attenta leuitate ꝑiudicii facilius debet credi aſſertioni Card. ꝑſertim cum eſſet legatus in illis partibus. nam ratione dignitatis legationis magis dẽt credi. l. liquet, in fi. C. de ſum. Tri. & fi. catho. 11. q. 1. c. quicquã. & l. epiſcopale, C. de epiſ. au. & quod no. Inn. in c. nuper, de teſti. Item, & ſcđ o cum illud eſſet arduum negotium, & ualde ꝓpalatum ꝑ ꝑ multa ſcandala inter illas duas cõitates orta, ut patet ex tenore ſcientię, non eſt uериſimile, quin agitatio illius negotii corã illo legato Cardinali per aſſertos ſyndicos cõitatis Rachanati perueniſſet ad aures hominum Rachanati; ar. in c. quodam. & c. quanto, de ꝑſumpt. ergo illos ſyndicos non reuocando in tanto negotio præſumendum eſt, ꝙ mãdatum dederant; iuxta notabile dictum Inn. in c. ex parte decani, de reſcri. facit tex. Inſt. de his, per quos agere poſ. Hoc corroboro fortiſſime. cum. n. negari non poſſit ſyndicos compromittentes in dictum do. Ni. habuiſſe mandatum, cum de illo clare conſtet, ac emologaſſe, & approbaſſe illius laudum in quo nil aliud continetur, niſi forma laudi illius domini Cardinalis, pręſumendum eſt, quod formam illius laudi adduxerunt, & ꝑſentarunt communitati. Hoc enim inter omnes communiter accidit; †& valet argumentum a communiter accidentibus, ut in c. 1. & quod ibi no. Cal. de cle. non reſi. recipiendo ergo formã illius laudi, in qua fiebat mentio de arbitrio, & laudo dato ꝑ dictum Cardinalẽ eorum ſyndicis interuenientibus, & non ꝯdicendo videntur approbaſſe illorum factum. ꝑ cle. 1. de ꝓc. & ꝑ l. ſi filius. ff. ad Mace. & per id, quod notanter ponit Bart. in l. quo. n. ff. rem ra. ha. & l. cum tabernã. §. idem quæſiit. ff. de pig. & l. Titius Seia. ff. de conſt. pe. in quibus iur. vult, ꝙ ſi quis recipiat

piat instrumentũ, seu literam continentẽ aliquid in sui præ
iudicium, & non protestetur in contrarium, vr̃ illi consen-
tire; & si aliquid fuit nomine suo gestum, & super hoc reci-
piat instrumentum, & nõ contradicat, uidetur approbare,
& hoc satis probatur per iura supra alleg. Tertio facit no-
tabile dictum Bar. in l. sciendum ff. de uerb. obli. & origina-
liter glossatores in l. 1. C. de fi. instru. & iure hastæ fis. lib. 10.
& Inn. in c. quoniam contra. de proba. vbi cõiter no. quod
verbis enunciatiuis instrumenti creditur, qñ ãdo illud enũ-
ciatum potuit interuenire tempore confecti instrumenti.
Ob hoc dixit Bar. in d. l. sciendum, ꝙ si instrumentum dicat
viso instrumento debiti, habita fide, ꝙ tale est iustũ pretiũ,
non facta rei subhastatione & c. illud instrumentum ꝓbat,
ꝙ constat de debito, & quod illud sit iustum precium, quia
hæc potuerunt interuenire tempore confecti instrumenti.
ita dico in proposito, cum do. Card. dixerit in pronuncia-
tione, ꝙ constabat de mandatis syndicorum, & hæc fides
potuit adhiberi tempore instrumenti sententiæ per visionẽ
instrumenti: ergo danda est fides huic instrumento senten-
tiæ, maxime in facto antiquissimo. difficile est. enim omnia
acta per longissima tempore recensere. Ob hoc dicit Inn.
in c. bonæ, de elect. & in c. cum in iure, de offic. dele. † ꝙ post (6)
quam sententia transiuit in rem iudicatã, præsumuntur ri-
te, & recte agitata. ad hoc bonus tex. in c. sicut, in fi. de re iu
di. no. Host. in capit. cum inter, co. ti. & Cald. plene in capit.
quoniam, de prob. & maxime, quando sententia fuit lata
partibus præsentibus. ex quo enim syndici erant præsen-
tes, & non contradixerunt, imo approbauerunt, præsumẽ-
dum est de compromisso, iuxta notata per Innocen. in. cap.
innotuit. de eo qui fur. or. rec. & per Specula. in titu. de sen-
ten. prola. §. iuxta, uersi. no. & in titu. de instru. edit. §. qua-
liter. ad fi. versi. in summa. & quemadmodũ ex transactu tẽ-
poris præsumitur pro sententia iudicis, ita pro dicto arbi-
trorũ, ut voluit Dyn. in quodam suo consil. 13. recitat. & se
quitur Io. An. in addi. Specula. in tit. de arbi. §. sequitur, ver
si. quod si actum fuit compromisso; & clari⁹ per An. de But.
in c. quoniam contra, prææalleg. col. 20. Ex sententia uero,
seu laudo domini Nic. potest communitas Auximi se iuua-
re indubie, iudicio meo, ex triplici capite. Primo, ex forma
compromissi. Secundo, ex approbatione noua syndicorum
Tertio, ex ratihabitione communitatis Rachanati, quę prę
sumenda est, ut infra dicetur. Dixi primo; ꝙ poterit se iuua-
re ex forma compromissi, scilicet, disponentis, quia habuit
ad hoc mandatum. Et primo in hoc cõsidero breuissime lo
quendo, quia sum breuitatis amator, ꝙ cõmunitas Racha-
nati dedit syndicis mandatum ad compromittendum sup
confinibus, & aliis discordiis. Item ad probandum, & con-
firmandum, & reuocandum sententias, & lauda alias inter
dictas partes promulgata. quæ quidem verba clare compr̃-
hendere possunt discordiam iamdudum ortam super uecti
galibus non soluendis: maxime cum super illis alias fuisset
laudum datum, & de approbatione, & reuocatione laudi
fuit expresse mentio habita in mandato. nec mandatum est
restringendum, sed potius ampliandum, ut no. Inn. in c. se-
des, de rescr. maxime in casu nostro, ubi dabatur ad cõpro-
mittẽdum, & componendũ pro bono pacis, & quietis; fauo
res. enim debent ampliari, vt in regula odia, de reg. iur. lib.
6. Syndici uero compromiserunt. & quamquam videantur
restringere ad causam discordię super finibus tantum, quia
dederunt mandatum, etiam super vectigalibus, quia discor
dia finium erat cõnexa cum solutione. Nam in compensa-
tionẽ solutionis non fiendę confinia fuerant posita, fortasse
in præiudicium ciuitatis Auximi per dictum d. Card. vnde
orta discordia super finibus, satis illa quæstio vectigalium
erat dependens, & connexa, cum de illis duabus pariter ꝓ
bono concordiæ fuisset laudatum. facit ad hoc c. si postquã,
de ele. li. 6. & in simili dicimus, † ꝙ iudex, qui cognouit de
matrimonio, potest accessorie cognoscere de dote, tanquã (7)
de dependente, ubi alias principaliter cognoscere non po-
tuisset, ut in c. de prudentia, de dot. post diuor. rest. & quod
arbiter possit, etiam si expresse in compromisso non sit di-
ctum, cognoscere de cohętentibus & connexis, est gl. quæ
ad hoc allegat iura, in c. cum dilectus, de ar. ubi duo sunt cõ
nexa; q recedit ab vno, vr̃ ẽt recedere ab alio. & petẽdo re-
stitutionẽ de vno, oportet iudicare ẽt de alio; ad hoc qđ le.
& no. in l. ẽt. ff. de mi. & optime facit ad casum nr̃m, qđ le. &
no. in l. cum actũ. §. 1. ff. de neg. gest. Secundo dixi, ꝙ præsup
posito, ꝙ a principio laudũ ultra articul [illegible] non ualuis

set, quia latũ a non habente potestatẽ, tamen ex quo syndi
ci scienter illud laudum approbauerunt, & emologauerunt
habet saltẽ uim pacti, & noui contractus, ut l. 2. C. commu-
nia vtriusque iud. & per Cy. & Bar. in l. una, C. qui pro sua
iurisd. facit quod no. gl. in c. significasti. de fo. com. Nec ob.
si dicatur, ꝙ syndici non habuerunt potestatẽ ad contrahẽ
dum, uel paciscendum de nouo: quia dico, ꝙ habuerunt po
testatẽ ad recipiendũ, & approbãdum quodcunque laudũ
ferendũ per dom. Nic. & expresse senserunt, ꝙ possunt etiã
super aliis discordiis, q̃ super finibus iudicare, vt supra dixi
Itẽ respectu confirmandi, & reuocandi sententias, & lauda
alias data, vt dicitur in syndicatu: ergo mandatum de dire-
cto exenditur, & extendi potest ad omnia contenta in sñia
domini Card. Nam quod generaliter dr̃, generaliter est in-
telligendũ. l. de pretio. ff. de pub. & c. si Romanorum. 19. di.
& c. solitæ. de maio. & obe. maxime quia data fuit eis pote-
stas, circa omnia prędicta, ad faciendum quicquid ipsa cõ-
munitas, & homines ipsius personaliter facere potuissent.
per quæ uerba datur potestas ẽt in his, quę requirunt spe-
ciale mandatum, ut no. Bar. in l. procurator cui libera. ff. de
procu. & l. creditor. §. Lucius, ff. manda. Tertio, dixi, ꝙ ex
ratihabitione ipsius communitatis Rachanati potest ipsa
communitas Auximi se fundare. nam, ut prędixi, prę sumẽ
dum est ex cõmuniter accidentibus, ꝙ illi syndici portaue-
runt communitati copiam, & instrumẽtũ illius laudi pro-
mulgati per do. Nic. in quo etiam continebatur, qualiter ip
si syndici nomine cõitatis illud approbauerunt. unde prę-
supposito, ꝙ syndici non habuissent ad hoc mandatum, tñ,
ex quo cõitas sciuit approbationem factã nomine suo, & su
per hoc recepit instrumentum, & non contradixit, ur̃ ratin
casse. d. l. filius. ff. fa. erci. & d. l. cum tabernã. §. idem quęsit.
ff. de pig. & d. c. 1. de procu. & quod no. Bar. in d. l. quo. n. ff.
rem ra. ha. Et hęc est optima consideratio. Et per hoc patet
ꝙ ex multiplici capite põt communitas Auximi se iuuare
contra cõitatem Rachanati super huiusmodi uectigalibus
non soluendis. Non ob. quod de pręscriptione dicitur. nã
hoc considerato ꝙ consuetudo non habet proprie locũ in
casu nostro quia consuetudo est quoddã ius cõe, non autẽ
appropriabile. 1. dist. c. consuetudo. pręscriptio uero uni au
fert; & alteri tribuit. Et hęc est una de substantialibus diffe-
rentiis inter consuetudinẽ, & pręscriptionẽ, ut no. per Ioa.
in c. fi. de consue. facit quod ipse no. in c. 3. de consue. li. 6. &
per Cy. in l. 1. & 2. C. quę sit lon. consue. cum ergo hic aga-
tur de tollendo iure consistente vigore laudorum, & cõces-
sionis syndicorũ penes cõitatẽ Auximi, nõ habet locũ pro-
prie consuetudo; & sic cessat cursus 10. annorũ, per quem
regulariter cõsuetudo introducitur, ut le. & no. in l. de qui-
bus. ff. de legi. oportet ergo, ut interueniat p̃scriptio, q̃ cau-
sata est in odiũ negligentis ius suum, & in consequentiam
in fauorẽ præscribentis, iuxta ea, quæ habentur. 16. q. 3. ca.
dilecto. §. potest. per Dyn. in regula possessor, li. 6. & Bar. in
l. 1. ff. de usucap. in casu vero nostro non datur negligentia
ex non usu sententiæ. cum ergo laudum, seu sententia con-
cedit in actu meræ facultatis immunitatem nõ soluendi ve
ctigalia, in tantum, ꝙ si homines Auximi ꝑ mille annos nõ
detulissent aliqua per territoriũ Rachanati, non fuisset in-
ducta aliqua pręscriptio; quia per non usum non inducitur
pręscriptio, seu consuetudo, ex quo non habet actum inclu
sum contrarium dispositioni iuris cõperẽtis, ut no. Cy. in l.
2. C. q̃ sit lon. consue. & Io. An. in c. Ioan. de cle. cõiu. ꝓbatẽ
ad sensum, qđ non possunt isti dici in hoc negligentes, cum
illi sint actus merę facultatis. Et facit quod in seruitute ur-
bana amittẽda habetur in l. hęc aũt iura. ff. de serui. ur. pręd.
nec potest ista dici seruitus rustica, quę pręscribit̃ solo cur-
su temporis ex non usu, ut d. l. hęc autem iura, & l. sequitur.
§. si viã & quod ibi not. ff. de usuc. quia non competebat in
casu nr̃o ius eundi ꝑ territorium; q̃a illud ius est liberum
cuique; nec datur facultas eundi uel uehendi, sed compete
bat ius non soluendi, quando homines uellent aliquid ad-
ducere per territoriũ Rachanati. non ergo ꝑditur istud ius,
nisi ꝑ actũ cõtrariũ, s. per solutiones factas de rebus ꝑ terri
toriũ delatis. nec iudicio meo sufficit ꝓbare, ꝙ aliqui hoies
Auximi soluerint, q̃a hoc ius cõpetebat communitati, &
est ius incorporale unde non pręscribitur, nisi detur certa
scientia communitatis, contra quam pręscribitur; quia so-
la patientia domini est possessio in istis incorporalibus; &
aliter possessio haberi non potest, ut ꝓbatur in l. 2. C. de ser.
& aqua. plene ꝑ Inn. in c. bonę. 2. de postu. pręla. & in c. con

querente, de offi. arch. & c. a. de in integ. re. & in multis aliis locis per Bar. in d. l. 1. ff. de itine. actuq; priua. & Cy. in d. l. 2. seu prima. C. de ser. & aqua. nisi ergo maior pars populi Auximi probetur soluisse, non potest dici, q fuerit inchoata pscriptio contra communitatē; uel nisi toties, & ita palā fuisset per maiorē partem facta solutio, q scientia verisimiliter peruenisset ad ipsam communitatem, apud quam consistebat illud ius, ut no. in iuribus præallega. alias autem non datur negligentia communitatis, nec possessio potest quæri ex parte alterius, ut no. maxime p Inn. in d. c. bonæ. Quātū aūt temporis in altero prędictorum casuum requiratur, credo q tempus 30. ann. quia tanto tempore regulariter pscribitur actio personalis, quæ in hoc casu competebat Auximis, vt l. sicut. C. de præscr. 30. ann. Debet tñ ab hoc tpe subduci tempus hostilitatis, quando erat tanta; q ius non reddebatur in loco, vt in c. ex transmissa, & ibi per Inn. de pscr. Item tempus mortalitatis; quia illa est Dei hostilitas, de quo per Barto. in l. naturaliter. ff. de vsuca. Item tempus verisimilis scientiæ illorum laudorum; quia cum mala fide nō currat prę̄scriptio, debet ēt cōsiderari, an ex cōiecturis possit probari mala fides, iuxta no. per Bar. in l. Celsus. ff. de vsuca. Item in facto nostro cum agatur de vectigalibus imponendis, etiam est considerandum, an communitas Rachanati habeat hoc ius imponendi, & exigendi vectigalia per tantū temporis, de cuius initio memoria non existit. alias aūt cessante priuilegio principis non potest hoc ius competere ciuitati, vel alteri, citra principem, vt probatur in l. vectigalia. ff. de publi. & l. si publicanus. §. in omnibus, eo. ti. & vtrobiq; per Bal. & in l. 2. C. noua vectig. facit tex. optim' in c. sup quibusdā. de verb. significa. hoc. n. casu proprie pscribitur contra iura principi reseruata in signum specialis priuilegii: ideo requiritur tantum tempus, vt in d. c. super quibusdam. Sed ubi istud ius cōpeteret ciuitati Rachanati, & ageretur de præscribendo iure competenti Auximis ex illis laudis, dico q non requiritur tempus requisitum ad præscribendum contra ecclesiam Romanam, quia illud priuilegium cētum annorum competit in iuribus immediate pertinentibus ad ecclesiā Romanā; ita q per præscriptionem pīudicatur ipsi ecclesiæ Romanæ. Secus aūt, cū pscribuntur iura spectantia ad subditos ecclesiæ Romanæ, vt in casu nostro; quia tunc sufficit tempus commune, ut aperte uoluit gl. & Doct. post illam in c. ad audientiam, de præscri. & c. dilectus, de capel. mona. & in c. volumus. 16. q. 4. & ibi per archi. Et hoc ideo, quia non agitur nunc de præiudicio ecclesiæ Romanæ, sed subiectorū, cum præscribantur iura, q̄ nō erant apud ecclesiam Romanā. facit ad hoc optime qđ not. Inn. in c. conquerente, de offi. or. Cōcludo ergo, q ad hoc, vt præscriptum sit contra communitatem Auximi, oportet, quod probetur per communitatem Rachanati, quod sciente, vel soluente maiori parte populi ciuitatis Auximi, fuerint in quieta possessione, uel quasi percipiendi vectigalia ab hominibus Auximi per 30. ann. ita quod de istis 30. annis deducatur tempus guerrarum, & mortalitatis, modo prædicto, & tempus scientiæ, quam verisimiliter potuerūt habere de dictis laudis, & iure competenti Auximis. nam regulariter per decennium inducitur obligatio, ut no. in l. si de eo. ff. de acqui. possessio. & in l. 1. C. de seru. fugiti. Item quādo istud ius inducēdi vectigalia in eorum territorium habuerit ex priuilegio principis, uel per tantum tempus, de cuius initio non est memoria. Et hæc dicta posui ita generaliter, quia casus præscriptionis generaliter fuit mihi ppositus. & sic non potui dare certum responsum, vt in ca. de muliere. de spon. cum simi. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia sic proponitur: Quidam habens duos filios naturales ex cōcubina, masculum, scilicet, & fęminā, volens illos legitimare, concubinam in vxorem duxit, & tādē vltimū cōdidit testm̄, in quo filium suum masculū hæredē vniuersalem instituit, filiæ vero suæ iam maritatę reliquit iure institutionis florenos quadrigentos, & hoc suum testamentum fecit in domo ppria iacens in lecto ægrotus, præsentibus septem testibus rogatis vltra notariū, qui testamentum scripsit. Testatore deniq; defuncto, filius masculus totam hæreditatem tenuit, sicut ī testamento continebatur, vixitq. per viginti annos post patris mortem. & tandem, pluribus relictis filiis, decessit. elapsis nouem annis a morte patris, filii coram potestate Senēsi fuerunt conuenti super dicto legato quadrigentorum florenorum iure institutionis relictorū dictę filię primi testatoris, & ipsorum, ut hæredum. comparuit procurator, & corā potestate litem contestatus est; demū periit instantia, elapsoq; multo alio tempore, & interim iam sunt anni 13. fuit conuentus vnus ex dictis filiis nepotibus primi testatoris super dicto legato, quatenus eum pro sua rata cōtingebat, super quo factum fuit inter partes cōpromissum, & coram arbitris fuit lis contestata. nunc nouissime orta est quædā conuentio inter eosdē, & coram arbitris nouissime electis, excipitur de præscriptione legati, cum a tempore dicti legati sint elapsi quinquaginta anni & vltra. nec habet obstare litis cōtestatio facta coram potestate, quia iste, qui nunc conuenitur, erat tunc pupillus, ætatis, scilicet, nouem annorum: & secundū statuta Senensia, pupillus non potest conueniri nisi corā iudice pupillorū, & aliter iudiciū non valet, & sic illa litis contestatio haberi debet p non facta. Nec ob. cōtestatio litis facta corā arbitris, iam sunt anni 13. quia tūc erat debitum præscriptum. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM XIX.

1 *Hæredes de iure canonico possunt à se incipere præscriptionem, si habeāt bonam fidem.*

2 *Præscriptio semel interrupta, etiam ciuiliter, per litis contestationem non potest amplius inchoari propter malam fidem præsumptam.*

AD huius casus claram decisionem tria breuiter sunt examinanda. Primū, nunquid filius primi testatoris potuerit ex psona sua præscribere. Scđm, quid de filiis ipsius hęredis, nepotibus ipsius testatoris. Tertium, psupposito q fuerit inchoata præscriptio, nunquid fuerit interrupta per litē contestatā habitam coram iudice non suo. & quid de contestatione litis postea habita coram arbitris. Quoad primū, uitur quod filius præscribere potuerit; quia ignorare præsumitur testamentum paternum, cum consistat in facto; iuxta plene nota. per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. ob. & bonæ fidei possessor præscribit contra legata, & hæreditates, etiam ad pias causas dispositas, vt l. fi. C. de sacrosa. eccle. & 16. q. 4. c. fina. facit quod no. glo. in l. licet. C. de iure deliberan. Et idem videtur dicendum quoad filios nepotis primi testatoris, cum ipsi pariter, & fortius præsumantur ignorare testamentum aui, cum succedant ex persona eorum patris. nec habet obstare nouiter conuento litis contestatio habita coram iudice incompetenti, quia talis contestatio non interrumpit prę̄scriptionem, ut est text. iunctus cum glo. in l. penul. C. ne de sta. defun. no. gloss. in capi. ut debitus. de appel. & cap. ex tuarum. de pur. cano. & 16. q. 3. ca. dilectio. §. potest. Nec obstat contestatio vltimo facta coram arbitris; quia tunc erat completa prę̄scriptio, computando tempus filii, & nepotum; & ideo non habet locum interruptio. ad hoc no. glo. capitu. vigilanti, de prę̄script. & Io. And. in regula possessor. de reg. iur. li. 6. in Mer. & ex his patet responsio ad secundum, & tertium dubium. Sed his non obstantibus contrariam sententiam in casu nostro arbitror veriorem, ex triplici capite. Primo, quia filius testatoris prę̄sumitur habuisse notitiam testamenti, cum in facto mihi prę̄supponatur, q testamentum fuit inuentum in domo ipsius filii, & sic erat in hęreditate iacente. l. si q̄ cautiones. ff. fam. ercis. & quis prę̄sumitur habere notitiam eorum, quę sua sunt. l. quisquis. C. de rescind. uend. facit ca. ab excōicato, de rescri. & c. cum illorum; de sen. exc. Præterea testamentum fuit conditum publice, in domo ipsius testatoris in præsentia septem testium, & notarii, filio existente in loco testatoris: ergo præsumitur illius habuisse notitiam, ar. optim. in ca. quosdam, & cap. quanto. de præsumpt. & l. consensu. C. de repu. & quod nota. Bar. in l. 1. ff. si cer. peta. & 16. distin. c. quod dicitis. & ca. 1. de transla. episc. Nec ab his discrepat Bar. in d. l. q Romæ. §. duo fratres. nā ibi expsse uult, q ex cōiecturis psumi dēt sciētia, ēt ī filio. Est & alia sciētiæ cōiectura, quia cum testator haberet duos filios masculū, s. & fęminā, & de iure ciuili æqualiter ab intestato succedere deberent, ut in Auth. defuncto, C. ad Tertu. & filius totam hæreditatem possedit iuxta dispositionē testamenti, ergo præsumitur illius habuisse notitiam, quia alias prę̄sumeremus in eo delictum, & vsurpationem; quod in dubio non est præsumendum, sicut dicimus in extraneo possidente

dente totam hæreditatem, vt in dubio pręsumamus habuis
se notitiam testamenti, ne præsumatur animus vsurpandi,
vt no. Bar. in d. §. duo fratres. Et eadẽ ratio est de parte quo
ad partem, sicut de toto quoad totum, vt in l. an pars. ff. pro
derelic. facit c. pastoralis, ver. item cum totum, de offi. dele.
& hoc profecto vltimum sufficeret ad scientiam præsumen
dam. Si ergo filius habuit scientiam huius legati, non valuit
præscribere, vt in c. fi. de præscrip. & quod no. Bar. in l. priui
legia. C. de sacrosſ. eccle. Et per consequens nec filii istius hę
redis, qui successerunt in hęreditate, præscribere potuerũt,
quia mala fides defuncti nocet hæredibus in pręscriptione;
ita ꝙ nec per se possunt præscriptionẽ inchoare, vt est text.
no. in l. cum hæres. ff. de diuer. & temp. præ. Et hoc indubi-
tatum de iure ciuili, quo iure decidenda est præsens quæ-
stio, cum sit inter laicos, iuxta no. in c. 2. de arbi. lib. 6. & re-
gula, possessor, de reg. iu. li. 6. & per Bar. in d. l. priuilegia, C.
1 de sacrosſ. eccle. † De iure vero canonico nunquid hæredes
possint a se incipere præscriptionem, si habeant bonam fi-
dẽ, no. Dy. in d. regula possessor. ꝙ posset dici ꝙ sic, ex qua-
dam benignitate canonica, arg. eorum quę no. in c. de quar
ta. de præscr. & c. cura. de iure pa. Sed ego semper tenui con
trarium, vt in hoc non differat ius canonicum a ciuili: quia
nõ reperitur iure cautũ, vt in c. 1. de ope. no. nun. Nec obst.
no. in iuribus allegatis per Dyn. quia illa non loquuntur in
hærede qui causat ius suum a defuncto, & censetur eadem
persona cum defuncto, vt in Auth. de iureiu. a mor. præ. sed
in successore in dignitate, qui non causat ius suum a defun-
cto, sed a superiore, a quo institutionem habuit; nec cense-
tur eadem persona cum defuncto, merito præscribit, si ha-
beat bonam fidem, licet prædecessor habuerit malam fidẽ.
& ex hoc capite indubie iudicandum est pro legataria, vel
eius hærede. Secundum caput fauorabile legatarię est, qa
præsupposito, ꝙ filius testatoris ignorasset testamentum pa
ternum, tamen ex alio capite non poterat præscribere; qa
aut erat malæfidei possessor, quoniam credebat hæreditatẽ
pro dimidia pertinere ad sororem, prout iure disponitur, &
nihilominus possidebat totam insolidum, & non potuit prę
scribere; & idem in filiis hęredibus, ratione prædicta. Aut
errabat in iure, credens hæreditatem totam ad se, vt ad ma
sculum pertinere, & etiam præscribere non potuit, quia er-
ror iuris impedit præscriptionẽ, vt in l. nũquam, ff. de vsuc.
nec error iuris est præsumendus, vt no. in l. sine culpa, ff. de
re iu. Et per Bar. in l. sed & si. §. scire. ff. de peti. hære. & l. qđ
Nerua. ff. depo. facit l. quemadmodum. C. de agr. & censi. li.
11. & regula, qui contra iura mercatur, de re iu. li. 6. Ver-
tat ergo se veritas, quo velit, non potest in casu nostro locũ
habere pręscriptio. Ex tertio capite obtinere debet lega-
taria, vel ipsius hæres; quia præsupposito, ꝙ dictus filius le-
gitime inchoasset præscriptionem, tamen, quia post mortẽ
suam per nouem annos, & sic antequam compleretur præ-
scriptio 30. ann. fuerunt omnes filii nepotes testatoris ad iu
dicium euocati, & per legatariam, seu eius hæredem fuerũt
certificati de testamento aui, & petitum fuit ab eis dictum
legatum, & sic extitit dicta præscriptio interrupta, ita ꝙ am
plius non potuerunt præscribere, propter superueniẽtiam
malæfidei, vt in c. fi. de præscr. & in regula possessor malæfi-
dei. de re. iu. lib. 6. facit quod no. gl. in regula, sine possessio-
2 ne, eo. tit. & li. & in c. 1. 16. q. 4. vbi no. † ꝙ pręscriptio semel
interrupta, etiam ciuiliter per litis contestationem, non po
test amplius inchoari propter malam fidem præsumptam.
Nec obst. si dicatur, ꝙ illa litis cõtestatio fuit habita coram
iudice incompetenti; quia dico, ꝙ hic fuit interrupta non
propter actum ciuilem litis contestationis, sed propter sup
ueniẽtiam malæ fidei, quæ cum consistat in facto non re-
quirit iudicis competentiam, seu actum iudicialem. hoc no
tanter voluit Ant. de But. in c. vt debitus, de ap. super glo. 1.
vbi dixit, ꝙ si ex gestis coram incompetẽti iudice reus fuit
effectus malęfidei possessor, interrupta est pręscriptio, vt in
simili no. in exceptione, quando per illam quis constituitur
in mala fide, vt in c. cum dilectus, de or. cog. facit quod no.
in c. at si cleri. de iud. sed in casu nostro talia interuenerunt
coram iudice incompetenti, per quæ is, contra quem nunc
agitur, præsumitur incidisse in malam fidem, cum fuerit al-
legatum testamentum aui, & legatum in eo factum, & obla
ta particula testamenti, quatenus faciebat ad causam. & qđ
plus est, testamentum semper fuit in domo istius rei, & fra-
trum, ita ꝙ poterant illud statim videre. & verisimile est, ꝙ
viderunt, vel est eis imputandum, si noluerunt informari,
arg. in l. quod te. ff. si cer. pe. & eleganter per Bar. in extraua.
ad reprimen. in verbo denunciationem, ad fi. vbi vult, ꝙ ẽt
extra iudicium potest hęres per informationem verisimilẽ
constitui in mala fide. Quinimò plus dico, ꝙ sine illa infor-
matione non valuerunt isti nepotes testatoris pręscribere,
cum ex eo ꝙ semper habuerunt testamentum in domo, prę
sumuntur sciuisse legatum; ar. in d. l. quisquis. C. de te. ven.
Et quod no. Bar. in d. §. duo fratres, & per consequens non
potuerunt præscribere. & hoc solum sufficeret contra eos.
Nam mala fides probatur ex coniecturis, cum consistat in
animo, vt no. Bar. in l. Celsus. ff. de vsuca. & l. 1. §. 1. ff. de iti.
actuque priua. & hoc solum sufficeret ad impediendam prę
scriptionem compleri; & hoc est quartum caput victoriæ
reportandę. nec habet opitulari, ꝙ iste conuentus erat tunc
nouem annorum; quia satis est doli capax ad comprehen-
dendum ea, quæ erant facta, scilicet, legatum esse descriptũ
in testamento, maxime cum fuisset allegatum per actorem,
qui traxit ad causam; ad hoc optime. cap. 1. de deli. pue. &
l. 1. ff. ad Sill. §. impuberi. & quod no. gl. in c. presbyteri. 68.
dist. per Doct. in c. cum nobis. de pręscrip. & hæc sufficiant.
Concludo ergo dictam legatariam, seu eius hæredem fo
uere iustam causam, pręscriptione allegata non obstante.

Casus consilij sequentis.

Casus in effectu sic proponitur,

Ciuitas Florentiæ habens multa loca in temporalibus sibi
pleno iure subiecta, inter quæ est ciuitas Aretina, deputa-
uit, & assignauit omnes suos reddit⁹ ordinarios, quibusdã
exceptis, pro interesse montis, id est illarũ pecuniarũ quas
tempore necessitatis recipit, & exigit a suis subditis, quibus
respondet in quinque vel parum plus, vel minus pro cente
natio. Et de consuetudine illius communitatis est deputa-
re singulis quatuor annis quosdam officiales, qui habeant
prouidere, quid de redditibus communitatis sit pro interes
se montis assignandum, & quid pro aliis necessariis expẽ-
dendum. His stantibus contingit, ꝙ imminente quadam ne
cessitate soluendi stipendiariis deputatis ad obsequium di-
ctę communitatis, quidam ciues electi, habentes ad hoc po
testatem, grauarunt extra ordinem multos eis suppositos;
inter quos grauarunt ciuitatem Aretinam, vt singulo men-
se solueret florenos centum per 39. menses. Et omnia hæc
onera, seu superindicta, imposita per dictos ciues debebant
solui camerario conductæ stipendiariorum. Interim duran
te dicto tempore fuit prouisum per Florentinos, vt dictum
superindictum centum florenorum solueretur per ciuitatẽ
Aretinam per quatuor annos secuturos post dictos 39. mẽ-
ses finiendos de mense Decembris 1427. & fuit ordinatũ,
vt dictum superindictum centum florenorum, quod solue-
batur camerario conductæ, solueretur dicto monti pro ip-
sius interesse. Demum finito tempore dictorũ quatuor an-
norum, & solutione facta singulo mense, prout fuerat dispo
situm, & ordinatum, fuerunt electi quidam ciues, qui habe
rent prouidere, quid esset monti assignandum. qui visis om
nibus, prius assignatis monti, retulerunt in concilio dictę ci
uitatis Florentię, ꝙ erat vtile, & expediens, ꝙ omnes introi
tus olim assignati monti confirmarẽtur per quatuor annos.
concilium vero generale, nulla expressa mentione facta de
singulis redditibus, prouidit per hęc verba generalia, quæ
sequuntur, videlicet; ꝙ omnia assignamenta facta pro solu-
tione interesse montis, quę nunc vigent, & quę vigebãt de
mense Decembris proxime pręteriti, ex nunc intelligãtur
esse, & sint prorogata, & confirmata, & in pristino robore
perdurent per tempus quatuor annorum, saluis his, quę, sci
licet, in contrarium prouisa sunt. Et nunc quęritur, an di-
ctum superindictum centum florenorum videatur proro-
gatum ad quatuor annos, de quibus in dicta prouisione
continetur.

CONSILIVM XX.

1 *Ciuitas exercens regalia, habet tantam potestatem in territorio suo, quan tam princeps in vniuerso.*
2 *Dispositio principis simpliciter facta contra suam pręcedentem determina tionem, seu interlocutoriam, non tenet ex defectu voluntatis.*
3 *Onera extraordinaria sunt odiosa, & sine magna causa, & expresso prin cipis consensu non sunt exigenda.*
4 *Legato vsufructu domorum, & eorum, quæ sunt in domibus illis, excepto argento, non veniunt ea, quæ sunt comparata mercis causa.*

Videtur

VIdetur primo, qd sic nõ.n. 1 in hac prorogatione deficit potestas; † quia ciuitas exercens regalia habet tãtam potestatem in erritorio suo, quantam princeps in vniuerso, no. Bar. præcipue in ciuitatibus Tusciæ in l. infamem in fi. ff. de publ. iudi. & in l. i. ff. de aqua plu. arcen. & l. hostes. ff. de cap. facit quod no. Bar. in l. decernimus. C. de sac. san. ecc. & Inno. in c. cum P. tabellio, de fi. instr. & in c. cum te. de re iu. bene facit tex. in c. per venerabilem, qui fil. sint leg. & c. super quibusdam. de verb. sig. Sed certum est principem posse imponere subditis superindicta. seu onera extraordinaria, vt l. vna. C. de superindic. lib. 10. Quinimò potest onus extraordinarium facere sua lege ordinarium, vt l. 1. C. de superindi. eo. lib. ergo & ciuitas habens regalia, hoc facere potest. ad hoc c. 1. quæ sint regalia. col. 10. Item non deficit causa; nam pro republica potest habens regalia, vt princeps etiam bona priuatorum publicare, vt leg. & notatur in l. item si verberatũ, ff. de rei ven. & l. Antiochensium. ff. de priuileg. credito. no. Inno. in c. quæ in ecclesiarum. de const. & Bar. in l. fi. C. si cõtra ius vel vtil. pub. & Cy. in l. rescripta. C. eo. nec deficiunt verba, quoniam prædicta prouisio prorogauit ad quatuor annos assignamenta facta pro interesse montis, nedum ea, quæ vigebant tempore reformationis, sed etiam ea, quæ viguerant de mense Decembris proxime pręteriti, quo tempore vigebat illud superindictum. vnde illa lex voluit fingere prorogationem fuisse factam tempore quo durabat superindictum centum florenorum. & hoc voluerunt illa verba reformationis ibi; Ex nunc intelligantur esse, & sint prorogata & confirmata, & in pristino robore perdurent &c. Nam verbum, intelligantur, est verbum fictum, seu pręsumptum, & non verum, vt in c. ex studiis. iuncta gl. de præsum. & l. 1. §. electione. ff. de vi, & vi ar. certumq; est legem posse fingere actum retrofuisse gestum, vt legi. & no. in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsuca. & l. si maritus. ff. de adul. & c. ad literas, de tempo. ord. & ff. de cap. & postli. re. per totum; maxime in l. postliminium, e. ti. & per hoc tollitur, quod obiici potest, ꝙ id quod non extabat, non poterat prorogari; quia prorogare idem est, quod extendere. & hic præsupponit habitum de præsenti, vt l. sed si manente, ff. de preca. & quod leg. & no. in c. de causis. de offi. deleg. & l. priuatorum. C. de iurisd. om. iud. Item non deficit voluntas statuentium, quia illa in dubio colligitur ex verbis, vt l. non aliter. ff. de leg. 3. & c. fi. de ver. signi. & l. prospexit. ff. qui, & a quibus. Nemo. n. pręsumitur dicere quod mente non cogitauit. l. Labeo. ff. de sup. leg. & 22. q. 2. c. is autem: cum in hac prorogatione concurrant potestas, causa, verba, & intentio, nihil est, cur debeamus interpretationem in contrarium facere. Sed profecto quamquam prædicta, & similia, quæ adduci possent, videantur multum vrgere pro hac parte affirmatiua, attamen, si negocium diligenter & accurate ponderabimus, cõtrariam sentẽtiam arbitrarer mihi pręualere. Et primo pręmitto, ꝙ non omnia occurentia possunt aperta lege decidi, • sed deficiente lege, est ad legum similia recurrendum, vt l. non possunt, ff. de leg. & c. cũ dilecti. de consir. vti. & c. trãslatæ, de consti. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. facit l. natura. n. rerũ. ff. de ptæ. ver. vbi, deficiente simili recurrendum est ad rationem naturalem, vt l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excu. tuto. & c. secundo requiris, in fi. de ap. no. gl. in c. consuetudo. 1. dist. Sed discurrendo per legum & canonum similia, & iustitiam naturalem, hęc pars contraria, vt s. dicta prorogatio non sit extendenda ad superindictum centum florenorum, aperte monstrabitur. Et primo de hoc, iudicio meo, est qua a si tex. in c. cum olim. de re iu. vbi aperte concluditur, † ꝙ dispositio principis simpliciter facta contra suam præcedentem determinationem, seu interlocutoriã non tenet ex defectu voluntatis; quia non præsumitur princeps velle venire contra suam præcedentem interlocutoriam, alio non expresso. & per illum tex. dicit notanter Bart. in l. quod iussit. ff. de re iudi. in fi. ꝙ si eodem iudicio super eodem facto appareant duæ sententiæ interlocutoriæ contrariæ, nec appareat ꝙ iudex tulerit secundam animo reuocandi primam, non videtur prima reuocata; quia primam esse latam debet liquere iudici. l. hoc utem. §. 1. ff. ex quibus cau. in pos. ea. sicut videmus in simili, ꝙ quis non videtur renunciare iuri, quod ignorat. l. mater. ff. de inoff. test. nec miles videtur exhæredare filium, quem ignorat habere, vt C. de test. mil. l. cut certi. & in iudice ordinario propter muliplicitatem factorum præsumit Bar. ignorantiam, sicut in d. c. cum olim præsumitur ignorantia in principe. ita & fortius dicendum est in casu nostro. Nam cum primo fuisset data per Florentinos certa lex, & certa meta, seu vita illi superindicto, vt scilicet, finiret in fine quatuor annorum, non est verisimile, ꝙ in illa reformatione, seu generali ordinatione super reddinbus assignandis monti, voluerint comprehendere illud superiudictum, quod iam habuerat prius per ipsam communitatem certam vitam, & terminum; quia non est præsumẽdum in dubio, ꝙ dicta communitas voluerit venire contra suam determinationem prius factam; & ita intolerabiliter, & assidue vexare suos subditos oneribus extraordinariis iam diu vexatos, & guerris duris afflictos; cum boni principis sit fauore suos subditos adiuuare; & interest ipsius habere sub se locupletes subiectos, vt in Auth. vt iud. sine quoquo suf. §. cogitatio. Et maxime per hoc dicendum in casu nostro, in quo dispositio, & ordinatio communitatis potest habere locum, & vim suam absque illo superindicto, arg. in 3 c. 1. de iureiu. lib. 6. & quia hæc † onera extraordinaria sunt odiosa, & sine magna causa, & expresso principis consensu non sunt exigenda, vt d. l. vna, C. de superind. & in auth. itẽ nulla communitas, C. de sacrosan. eccl. & per Io. An. in c. 2. de immu. eccle. Secundo, principaliter induco casum no. in c. dilecti. de dona. vbi habetur, ꝙ si post multas donationes annectitur in fine clausula onerosa, licet generalis, non tamen refertur ad illam donationem, quæ erat magis libera, & habebat suam determinationem specialem. Et per illum tex. dixit Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc autem videndũ, ver. item excipe, ꝙ clausula onerosa in fine posita, non refertur ad dispositionem habentem suam specialem determinationem. & idem voluit Bar. in l. talis scriptura, ff. de leg. 1. Et facit notanter, quod ipse no. in l. prætor ait. ff. vi bo. rap. vbi dicit, ꝙ ea, quæ exorbitant a iure communi, non intelliguntur repetita in lege postea generaliter condita. Sed in casu nostro illud superindictum fuit assignatum monti cum certa determinatione, scilicet, vt duraret per quatuor annos tãtum; ergo generalis prouisio postea facta, non debet extendi ad illud superindictum habens determinationem, & certam vitam ex dispositione cõmunitatis, sed ad alia assignamenta facta monti, quæ non erant ita priuilegiata, nec habebãt determinationẽ ita limitatam, maxime quia in odiosis fienda est stricta interpretatio. Tertio ad idem notabiliter facit l. Paulo Callimacho. §. 1. de leg. 3. vbi habetur, ꝙ si multa legata fuerunt vni facta in testamento, quorum aliqua fuerunt sub conditione, alia vero pure, & in codicillis postmodum testator dicto legatario fecit legata, & adiecit, vt illis deberet esse contentus, illa dispositio generalis facta in codicillis, refertur solum ad legata, quę erant vniformia, & de pręsenti debita, non autem ad illa, quæ debebantur in casu mortis hæredis. & hoc ex magna æquitate. & de illo tex. fecit magnum festum Bar. in l. fideicommissa. §. si quis ita. ff. eo. tit. & voluit extendere ad omnia legata facta sub conditione, quæ non erant vniformia cum aliis. Ita notanter, & singulariter potest dici ad propositum, ꝙ reformatio nunc generaliter facta, debet extendi ad assignamenta, quæ vigebant de mense Decembris, quæ erant vniformia; non autẽ ad dictum superindictum centum florenorum, quod habebat certam metam, & conditionem, seu determinationem. Quarto ad corroborationem prædictorum facit, quia dicta prouisio nouiter facta disponit prorogando assignamenta, quę tunc, & prius vigebant pro interesse montis. sed cum dictum superindictum fuisset casu, & ad tempus assignatũ pro interesse montis, non potest dici simpliciter monti assignatum, vt sic veniat sub generali dispositione facta super assignamentis prorogandis. Ad hoc notanter induco l. quęsitum. in prin. & §. fi. & l. si ita legatum. ff. de leg. 2. vbi probatur, ꝙ ea, quę casualiter adsunt, abesse vident. Quidã. n. ibi legauit ea, quę casu ibi fuerunt, & sic non videntur legata; ad idem. l. generali. §. vxori. ff. de vsufructu leg. vbi tex. no. 4 dicit, † ꝙ legato vsufructu domorum, & eorum, quæ sunt in domibus illis, excepto argento, non veniunt ea, quæ erant comparata mercis causa, quæ finguntur non esse in domo, cum non fuissent destinata, vt essent in domo. sed accidenter fuerint ibi collocata. Ecce ergo, ꝙ etiam exceptio facta a legato, non firmat legatum in aliis, quę non sunt eiusdem naturę cum reliquis contentis sub dispositione generali. ad idem l. Seio. §. medico, ff. de annu. lega. ita dicendum in proposito, ex prædictis & multis aliis similibus, quę allegari

possent

possent, quæ breuitatis causa omitto, cũ prędicta satis abũde sufficiant. Concludo, iudicio meliori semper saluo, dictã prouisionem nouiter factam, non extendendam ad superindictum dictorum centum florenorum; præsertim cum tẽpore prouisionis iam illud superindictum esset extinctum, nec debet induci fictio, de qua dixi in principio, per iura superius allegata. Ex prædictis satis patet responsio ad iura, & rationes supra inductas pro contraria parte. deficit.n. in casu nostro principis voluntas, vt colligitur ex prædictis. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XXI.

1 *Iurisperiti non solent allegare iura, cum petuntur consilia per iudices causarum.*

2 *Captus si extiti propter represalias indictas in odium tui, si sum coactus satisfacere, possum contra te agere, & repetere.*

IN quæstione, quæ ad præsens vertitur inter Iacobum olim Thomæi bancherium actorem ex vna, & Matthæum olim Simonis hæredem quondam d. Mattheę ex alia parte, super reluitione quorundam librorum, vt ex actis causæ late colligitur, succincta, & leui conclusione vtar, cum hoc sit consilium decisioom, & non ad vnius partis petitionem editũ, secutus in parte dominum Ioannem Andr. in c. sicut. de re iudi. dicentem, † ꝙ iurisperiti non solent allegare iura, cum petuntur consilia per iudices causarum; secus si petantur ꝑ partes. Dico ergo, ꝙ in decisione huius quæstio. partes domini potestatis esse debent in condemnando ipsum Matthæum, tanquam hæredem dictæ dominæ Mattheæ ad reluitionem librorum pignori subnexorum per quendã Ioãnem de Florentia arbitrum, seu calculatorem assumptum pro parte dictæ dominæ Mattheæ, dum ageret in humanis, & dictos libros sic redemptos consignando dicto Iacobo actori. In prædictam sententiam me mouit principaliter, quoniam a principio dato dubio in rationum calculo, legitime per dictas partes fuerunt assumpti calculatores rationum, vt probatur in l. si residuum. C. de distra. pig. & l. arbitro. & ibi per Bar. ff. qui satis. cog. & l. hac edictali. C. de sec. nup. & l. 1. ff. de vent. inspi. & c. fraternitatis, de frigi. & malefi. & c. proposuisti. de proba. Et de his peritis in arte sua, etiam per iudicem assumendis plene per Bar. in proœ. ff. veteris, in ver. item nota hic, ꝙ illi qui periti sunt &c. in l. 2. in fi. C. de rescin. vend. Præterea istis sic assumptis licite datur aliquid remunerationis gratia, ꝙ honorarium appellatur, vt l. prima. ff. si mensor fal. mo. dixe. Et etiam licite petunt, siue sit salarium eis a principe taxatum, siue id, ꝙ consueuerint in hoc operas locare, de quo per Bar. in l. 1. §. ludi quoque, ff. de var. & extraord. cog. vbi tex. facit mentionem de istis calculatoribus. ad idem l. excepto. C. loc. & debet istis prouideri per partes, quarum negotium gerunt, sicut dicitur in delegatis, & assessoribus, vt in c. statutum. §. insuper. & §. assessores. de rescr. lib. 6. Cum ergo ex facto dictę dominæ Mattheæ, seu ipsius procuratoris ad hoc habentis mandatum, contigerit ista subpignoratio librorum, & in odium ipsius dominæ Mattheæ, seu eius hæredis non satisfacientis de salario conuento, vel consueto dicto Ioanni in calculatorem, pro sua parte, assumpto. ex qua quidem pignoratione dictus Iacobus, sine aliqua sua culpa, incurrit damnũ quia caret commoditate librorum: ergo potuit agere contra dictam dominam Matthęam, seu eius hæredem, vt dictos libros resoluat, & eum indemnem conseruet; etiam ꝓsupposito quod male fecerit dictus Ioannes in supponendo libros pignori. hoc aperte videtur probari per id, quod legitur, & no. in l. nam & seruus, ibi per Bar. ff. de neg. gest. vbi probatur, ꝙ si passus sum, etiam iniuste, aliquod damnũ propter factum tuum, possum agere contra te ad satisfactionem damni, ad idem l. licet, in fi. ff. nau. cau. sta. & l. si non. §. cum autem. ff. de his qui deie. vel eff. & l. si merces. §. culpa. ff. loca. vbi sunt tex. optimi in materia nostra. & qui causam damni dat, damnũ dedisse videt̃, vt in c. fi. de iniu. & dam. da. & facit quod no. in c. sicut dignum. de homi. Et per hæc iura dixit notanter Bar. in tractatu represaliarum, ver. decimo, † ꝙ si captus fui propter represalias indictas in odium tui, & coactus sum satisfacere, possum agere contra te, & repetere quod ꝓpter factum tuum, & tui odium astrictus fui soluere. & idem firmauit Bar. in d. l. nam & Seruius. Idem tãgit in l. 2. in fi. ff. de verb. obli. ad idem facit, quod idem Bar. no. in tractatu de tyranno, & l. creditor. ff. de sol. vbi dicit, ꝙ si debitor iniuria creditoris fuit coactus debitum soluere ꝑ tyrannum, consequitur liberationem, saltem in effectu. idẽ voluit in simili in l. cotem ferro. §. qui maximos, ff. de publi. vbi firmat, ꝙ si emens pedagium a ciuitate passus est maximum damnum propter guerram, quam ciuitas alteri intulit, vel ipsi fuit illata, potest agere contra ciuitatẽ ad interesse, quia ex facto, seu odio ipsius damnum passus est. Ita dicẽdum punctualiter in proposito, cum ex ipsius facto dominæ Mattheæ assumentis illum Ioannem in suum calculatorem hoc damnum carentiæ librorum incurrerit dictus Iacobus, ꝙ potest agere contra hæredem ipsius dominę Mattheæ ad satisfactionem damni, & sic ad reluitionem dictorum librorum. & facit quod no. Doc. in c. calumniam. de pęnis. Non obstat prædictæ conclusioni, si dicatur, ꝙ dicta domina Matthæa erat vsufructuaria, & sic sumptus litis debebant pertinere ad hæredem, qui erat proprietarius. Ad hoc enim respõderi potest multipliciter; & primo, ꝙ ipsa d. Matthęa tenebatur dicto Io. ex contractu suo nomine gesto. qđ patet ex eo, quia constituit procuratorem etiam ad eligendum calculatores rationum; & promisit sub hypotheca, & obligatione omnium bonorum suorum, habere ratum, & gratum, quicquid dictus procurator in dicta causa, & in dependentibus ab ea fecerit; & sic etiam post renunciationẽ vsusfructus remansit dicta domina Matthęa obligata dicto Ioanni, electo per suum procuratorem ad prouidendum sibi de labore suo. Ad hoc bonus tex. cum materia sua in l. ꝓcurator, & quod legitur & no. in l. post mortem. §. tutor. ff. quando ex fac. tu. Præterea dicta domina Matthæa pugnabat pro iure suo consequendo, & sic suis sumptibus debebat militare. Item quia modica impensa, etiam facta in re, in qua est constitutus vsusfructus, pertinet ad vsufructuarium, & non ad proprietarium, vt l. hactenus, & l. si pendentes. ff. de vsufructu. Pręterea, & tertio, ꝙ teneatur ad sumptus, vel non, curandum non est in casu nostro. satis enim est, ꝙ ex electione sua, seu sui procuratoris dictus Iacobus incurrerit damnum. imputandum est enim sibi, si talem elegit, arg. in l. cum mandato. in fi. ff. de procu. Et ex prædictis patet responsio ad id, quod opponitur per alteram partem, ꝙ dicta domina Matthęa erat mortua tẽpore quo dicti calculatores retulerunt. Nam, vt prædixi, satis est, ꝙ hoc damnum contingerit ex electione sua, & sic ex facto suo. est. n. in hoc initium considerandũ. debebat. n. dicta domina Matthea, post suam renunciationem, vel ipsius hęres, post eius mortem illico prouidere, vt nullum damnum potuisset cõtingere dicto Iacobo ex electione sua, & concordare dictũ calculatorem. Nam sibi erat satisfaciẽdum pro labore suo, cum pro eo non remansit, quin negotium habuerit effectũ, ad hoc quod legitur & no. in l. 1. §. diuus Seuerus, ff. de var. & extraordin. cog. melius in l. sed addes. §. cum quidam. ff. loca. illud quoque absoluti iuris est, ꝙ obligatio causata in personam defuncti, transit in hęredem, vt l. veteris. C. de cõtrahen. & commit. stipula. Vltimo non obst. si dicatur, ꝙ libri non sunt dicti Iacobi, quia hoc falsum. nam cum contraxisset societatem cum Adoardo, & per illum gerebat negotia societatis, libri societatis erant communes; vnde socius potest agere contra socium actione pro socio ad editionem librorum, vt l. quædam, primo responso. ff. de eden. vnde quilibet sociorum pro sua commoditate potest agere in solidum; maxime quia cum dictus Iacobus exerceret negociationem per Adoardum solum, videtur eum constituisse institorem suum. vnde obligabatur ex actibus per illum gestis, iuxta plene no. per Bar. in l. eadem. ff. de duobus reis. cũ sibi mandasset, vt libros conficeret, iuxta ea quæ leguntur, & no. in d. l. quædam, maxime per Bar. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

QUIDAM Ioannes de Senis hæres ex testamento Angeli de Senis, concessit, dedit, & consignauit dominæ Nicolæ filiæ dicti Angeli vnum fundum Titianum, possessum per dictum Angelum eidem dominæ Nicolæ relictum in dicto testamento; promittens Ioannes eidẽ dominæ Nicolæ & hæredibus suis, tanquam hæres prædictus, & nomine suo proprio dictum fundum semper defendere, & disbrigare ob omni persona &c. Et pro prędictis obseruandis obligauit se dictus Ioannes, suosq; hęredes, &

bona

bona præsentia, & futura, prout de prædictis latius, & clare patet publico documento manu publici notarii. Post hæc dictus Ioannes vendidit quædam bona sua; & inter cætera vendidit cuidam Titio de Senis domum quandam. & demum pro suis excessibus fuit publice bānitus, & rebellis factus, & omnia eius bona fuerunt publicata. Nuperrime vero mota fuit quæstio contra dictam dominam Nicolam super dicto fundo eidem per dictum Angelum eius genitorē relicto per quendam Caium de Senis, quæ dicta Nicola, statim mota sibi lite, denunciauit, & significauit dictam litem sibi motam dicto Ioanni, vt veniret, & compareret per se, vel alium ad defendēdum eam, & dictum fundum in dicta lite sibi mota per dictum Caium. qui Ioannes in prædictis semper fuit contumax. Tandem dictus Caius contra dictā dominam Nicolam in dicta causa sententiam pro se reportauit, & fuit dicto Caio dictus fundus adiudicatus, detinendus in causam pignoris pro debito per eum petito. Nūc autem euicto dicto fundo, supradicta domi. Nicola, facta legitima discussione contra dictum Io. & bona sua, quæ vacantia non reperiuntur, agit similiter hypothecaria contra hęredem dicti Titii èmptoris dicti Ioan. pro relaxatione dictę domus eidem obligatæ, & hypothecæ vigore supradictæ obligationis sibi factæ per dictum Io. modo prædicto. qui quidem hæres contra petitionem dictæ domi. Nicolæ excipit, ꝙ dicta domi. Nicola in prædictis non est audienda; cū ipse tenuerit, & possederit dictam domum per se, & per dictum Titium olim patrem eius, titulo prædicto emptionis per tempus decem ann. & satis vltra, & sic dictam domum præscripsit, & super ea molestari non potest, vigore cuiusdam statuti Senensis, cuius quidem tenor talis esse dignoscitur, videlicet. Et quicunque possederit rem aliquam debitoris sui, vel alterius personæ titulo iusto per decem annos, sine contradictione, vel molestia dicti sui debitoris, vel cuius res fuerit, illam præscribat, & de ea in perpetuum molestari non possit, non obstante aliquo capitulo constituti. Modo quæritur quid iuris,

CONSILIVM XXII.

1 *Hypothecaria præscribitur per tertium legitimo titulo, spatio decem annorum.*

2 *Præscriptio non currit impedito agere de iure.*

3 *Præscriptio cum bona fide, partim est inducta in fauorem possidentis bona fide, & partim in odium negligentis ius suum prosequi.*

VIdetur primo dictum hęredem se posse tueri vigore dicti statuti, cum illā domum possederit iusto titulo, sine cōtradictione alicuius personæ per decennium, & vltra: ergo non potest aliquo modo per aliquem molestari, vt statuto cauetur. & cū verba statuti clara sint, alia interpretatione non egēt. l. ille aut ille. ff. de leg. 3. & l. non aliter, eo. tit. & de reg. iur. c. 2. & de verb. sig. c. fi. nec dubitari potest de validitate statuti, maxime in hac ciuitate Senarum, quæ exercet iura principis, vt in l. omnes populi, & quod no. maxime per Bar. ꝓpe finem suæ repetitionis, de iusti. & iu. & per eundem in l. infamem. ff. de publ. iud. in fine sui apparatus. Præterea etiā dicto statuto omnino cessante, videtur dictus hæres tutus de iure communi. †Nam hypothecaria pręscribitur per tertium, legitimo titulo, spatio decem ann. vt probatur in l. 1. & 2. C. si aduer. cre. no. in l. cum notissimi. C. de præscri. 30. ann. in glo. 2. Iste vero hæres, & defunctus habuerunt titulū pro emptore, vt ff. pro empt. l. 1. Bona autem fides hoc casu præsumitur: quia non præsumitur quis habere scientiam hypothecæ alterius, cum consistat in facto, vt in regula, pręsumitur, de reg. iu. lib. 6. & l. error facti, ff. de iu. & fa. igno. & l. cum quis, C. eod. & ꝙ præsumenda sit bona fides, no. in c. sanctorum, & c. fi. de præscr. no. Bar. in l. Celsus. ff. de vsuca. & l. 1. §. 1. de iti. actuque, pri. satis. n. est allegare bonam fidē quia cum consistat in animo, probari non potest, vt no. glo. Inst. de act. §. aliæ. Sed his non obstantibus, ꝗ iudicio meo vere non obstant, contrariam sententiam puto veriorem. Moueor primo ratione, iudicio meo inconuincibili. †impedito de iure agere, non currit præscriptio, vt l. 1. in fi. C. de atina. excep. & in l. rebus. C. de iu. do. in quibus patet, ꝙ nec filiofamilias in aduentitiis, nec mulieri in rebus dotalibus, constante matrimonio, & durante patria potestate non currit præscriptio. quia de iure agere non possunt, sed præscriptio currit a die, qua actionem mouere possunt; ad idem c. quia diuersitatem, de conce. pręben. pręsertim quando impedimentum contingit antequā esset inchoata pręscriptio, iuxta theoricam Bar. in l. senatus. ff. de off. pręsi. Sed certum est, ꝙ in casu nostro dicta do. Nicola semper vsq; ad hodiernum diem non habuit de iure facultatem agendi: quia antequam res euincatur, non potest quis agere, licet dicatur ꝙ res sit aliena, vt in l. qui rem, & l. si post. C. de euic. ergo hactenus pręscriptio non habuit locum contra eam. Pręterea † præscriptio cum bona fide, partim est inducta in fauorem possidentis bona fide, & partim in odium negligētis ius suū prosequi. 16. q. 3. c. præscriptionum, facit quod no. Bar. in l. 1. ff. de vsucap. & Dy. in regula, possessor, de reg. iur. lib. 6. & Bar. in l. nemo potest, ff. de leg. 1. Cum autem in casu nostro non possit dicta domina Nicola notari de aliqua negligentia, cum prius, scilicet, ante euictionem non potuit de iure suo experiri; ergo deficit fundamentum, super quo fundata est præscriptio, merito non debuit currere; facit quod in ti. legitur & no. maxime per Bar. in l. 1. ff. q̄d vi aut clam. Quis enim eam incusare poterit, cur non egerit hypothecaria, cum, si voluisset agere, nō potuisset, vt supra probatum est? Clarissimum ergo est, ꝙ iuris communis pręscriptio sibi nō habet obstare, maxime cum text. in d. l. 1. C. si aduer. credi. ponderet, & fundet se super diuturno silentio creditoris hypothecariam intentātis, & sic respicit illum, qui potuit proclamare, & negligentia siluit: quæ verba adaptari non possunt ad eum, qui proclamare non potuit. non. n. potest dici silere, qui non potest loqui. eius. n. proprie est silere, qui loqui potest, sicut in si. dicit lex, ꝙ eius est nolle, qui potest velle, vt l. eius. ff. de reg. iu. Et ille dicitur intestatus, qui potuit condere testamētum, vt l. 1. ff. de suis, & leg. & ꝙ contra creditorem habentem hypothecariam iusta causa impeditum non currat præscriptio, est casus secundum vnum intellectum in l. cum postulassem. §. si. ff. de dam. infec. & no. glo. in d. l. i. C. si aduer. cre. Idem dico ad dispositionem statutarā. Nam statutum debet reduci, quantum fieri potest, ad terminos iuris communis, vt l. 2. C. de noxa. & c. cum dilectus, de consue. no. Inno. in c. causam, de pręscrip. & Bar. in l. omnes populi, ff. de iust. & iu. sicut ergo pręscriptio a iure communi inducta, non currit contra non valentem agere, vt supra dixi; ita dicendum in præscriptione statutaria, præsertim quia statutum simpliciter induxit pręscriptionem; & ius cōmune generaliter disponit, ꝙ non valenti agere non currit præscriptio. Vnde non est præsumendum, ꝙ statuentes voluerint in hoc corrigere ius commune per statutum generale, vt l. si quando, & quod ibi no. C. de inoffi. testa. Item nec præsumēdum est, ꝙ voluerint sine culpa, & delicto alterius tollere sibi ius; quod facerent, si contra non valentem agere curreret pręscriptio, quod non est dicendum: quia non debemus pręsumere iniquitatem, & iniustitiā in lege principis, vel populi; ad hoc quod no. gl. in l. quoties. C. de preci. imp. off. & l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in lo. pub. & in c. super eo, de offi. dele. Nam lex debet esse iusta, rationabilis, & honesta. 4. dist. c. erit autem lex, & C. de legi. l. leges. facit quod no. Bar. in l. omnes populi, præal. Item statutum recipit interpretationem restrictam, quando aliter intelligēdo quis incurreret damnum sine culpa, vt l. 2. C. de nox. & l. vt gradatim, ff. de mu. & ho. & plene per Bar. in d. l. omnes populi. & l. non dubium. C. de legi. sed in casu nostro dictę dominę Nicolę contingeret damnum, si dictum statutū deberet ita ruditer intelligi, vt curreret pręscriptio impedito a lege agere. pręterea statutum loquens in terminis iuris recipit limitationes, & exceptiones iuris, vt c. cum dilectus & c. ad audientiam, de cle. non residen. dicit. l. 2. de noxa. ergo intelligendum, prout iura dant legem pręscriptioni. Rursus, si bene statuti verba ponderentur, hoc quod dixi, sonare videntur. prouidet. n. cum quis possedit decem annorum spatio sine contradictione, vel molestia sui debitoris, vel alterius &c. & sic in casu nostro is, cuius erat res, vel habebat hypothecariam, poterat contradicere, seu possidentem molestare: sed in casu nostro non poterat dicta domina Nicola contradicere, ratione prędicta: ergo statutum non habet locum contra eam: prout supra dixi, in dispositione iuris communis. Ex his omnibus clare concluditur, ꝙ nec præscriptio statutaria, nec iuris communis habet locum contra dictam dominam. Nicolam, cum a tempore euictionis dicti fundi, quo incepit posse agere, & per consequens incepit præscriptio currere, non sit decennium elapsum. Quòd autem dictæ dominæ Nicolæ hypothecaria circa dictam

domum

domum competat, aperte colligitur ex promissione facta p dominum Ioānem, qui etiam nomine proprio promisit de euictione dicti fundi sub hypotheca omnium bonorū suorum, inter quæ erat dicta domus Titio vendita, quę transire debet cum onere hypothecę in emptorem, etiam si sciente creditore, & tacente fuerit vendita, vt l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. & c. ex literis, de pig. prę sertim cum ex dispositione legali dictus Io. hæres esset obligatus de euictione: maxime cum legatum fuerie factum filiæ, de quo plene legitur & no. in l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. 1. Quod autem contra dictum Ioannem non possit agere hypothecaria, cum dictus Ioannes sit tanquam rebellis absens, nec reperitur aliquid possidere, clare patet ex his, quæ leguntur, & no. per gl. & Bar. in auth. hoc si debitor C. de pigno. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XXIII.

1 *Vsufructuario datur interdictum, si fuit deiectus, vt non possit vti frui.*
2 *Petens restitutionem duo debet probare, scilicet, possessionem, & deiectionem.*

IN causa, quæ ad præsens vertitur inter dominum Antonium rectorē ecclesiæ S. Andreę actorem, nomine dictę ecclesię ex parte vna, & abbatissam, & moniales monasterii S. Claræ Senensis ex altera, in eo, & super eo, q dictus dominus Antonius petiit se reduci, & reponi nomine suæ ecclesię in pristinum statum percipiendi annuatim pensionem sex florenorum, & trium librarum tam a dictis abbatissa, & conuentu, quam a quolibet alio detinēte possessionem, de qua in libello; & dictam abbatissam, & conuentum sibi condemnari ad solutionem dictæ pensionis, subtractis certis temporibus, de quibus in libello. Duo sunt breuissime ad claram huius causæ decisionem examinanda. Primum, nunquid dictus dominus Antonius potuerit possessorium in hac cā intentare. Secundum, præsupposito sine veritatis præiudicio, q potuerit, an probauerit intentionem suam; ita q p eo secundum formam petitionis suæ sit sententia ferenda.

Ad primum videtur, q inepte egerit; quia in istis personalibus non est dare petitorium, sed agitur contra personā vt faciat id, ad quod se obligauit. Instit. de act. in prin. ergo nec possessorium: quia possessorium datur respectu petitorii; & vbi non competit primum, nec secundum; vt no. Cy. in l. si certis annis, C. de pact. & Bar. in l. fi. ff. quorum bo. Si ergo inepte egit, sententia est contra eum ferenda, vt in c. examinata, de iud. & l. 1. ff. si men. fal. mo. di. Sed his non obst. in contrarium se habet veritas. & pro hac parte adduco casum expressum, & rotundum in terminis nostris, in c. querelam. de ele. vbi pro pensione subtracta, quæ debebatur occasione vnius ecclesiæ alteri ecclesiæ, fuit actum possessorio. Nec obst. contrarium supra formatum. procedere. n. potest in obligationibus mere personalibus. sed in casu nostro debetur pensio, non respectu obligationis personalis, sed occasiōe rei, scilicet, possessionis de qua in libello fit mentio; quo casu competit possessorium, sicut competeret pro ipsa re. d. c. querelam. Idem esset, si habeo obligatam psonam ad aliquid annuatim dandum propter ius, quod habeo in personam, vt quia est meus vasallus, vel ascriptitius, vt no. Bar. in d. l. fi. Et quod in casu nostro competat possessorium, expresse firmat Io. An. in c. peruenit, de censi. & Innoc. in d. c. querelam. Et est mens Cy. in d. l. si certis annis. nam videmus in sim. † q vsufructuario datur interdictum,

1 si fuit deiectus vt non possit vti frui. l. 3. §. vnde vi. & §. interdictum. ff. de vi, & vi ar. & tamen vsufructus debetur personæ occasione rei. ff. de vsufructu. l. 1. Item videmus in interdictis de iti. actuque pri. & de interdicto de aqua quoti. & æsti. vt ff. de iti. actuque priua. l. 1. & de aqua quoti. & æsti. l. 1. in quibus patet, q pro istis seruitutibus, quæ debentur a re personæ, agi potest possessorio. facit optime, quod no. gl. in c. nullus secundo. 2. q. 2. & hæc pro primo. Ad secundū, an dictus do. Antonius probauerit sibi necessario incumbētia ad obtinendam restitutionem in pristinum. &c. Vide-

2 tur primo, q non: † quia duo debet probare petens restitutionem, possessionem. s. & deiectionem; altero deficiente cessat possessorium, vt c. consultationibus. de offi. dele. & c. olim. 1. & 3. de rest. spo. sed dictus d. Ant. non probauit possessionem: quia in istis incorporalibus non acquiritur quasi possessio sine scientia, & patientia domini, vt l. 2. & quod ibi no. per Doc. C. de serui. no. Inno. in c. bonæ. 2. de postul. prælle. & in c. conquerente, de offi. ord. & c. 2. de in integ. rest. & multis aliis locis, per Bar. in d. l. 1. ff. de iti. actuque priua. Sed in casu nostro non fuit probatū, q rector S. Andreæ perceperit pensionem, occasione dictæ possessionis, scientibus abbatissa, & monialibus: ergo non acquisiuit quasi possessionem pensionis. nec sufficit, q his, qui habebāt possessionem conductam a monialibus, soluerit; quia non potuit colonus præiudicare domino ignoranti soluendo pensionē alteri, maxime cum semper soluerit pensionem dictis monialibus, vt legitur & no. in l. quamuis. §. 1. ff. de acq. pos. Itē non probauit deiectionem, maxime violentam, quę requiritur in hoc, vt d. l. 1. ff. de vi, & vi ar. Sed profecto contraria pars præualet in casu nostro. Nam primo, dictus Ant. clare probauit possessionem percipiendo, dictam pensionem, cū probauerit eam percepisse scientibus, & quod plus est, expresse disponentibus abbatissa, & monialibus dicti monasterii, quæ cum eum cōstituissent syndicum ad dictam possessionem locandam, expresse mandauerunt œconomo, vt locaret, cum onere soluendi dictam pensionem, quæ debetur rectori, seu ecclesiæ S. Andreæ. & probatur, q per illum, cui dicta possessio fuit sic locata, ex tunc dicta pensio rectori S. Andreæ pro tempore existenti plurimis annis fuit soluta. Quinimò fuit expresse probatum, q etiam antequam dicta possessio puenisset ad manus dictarum monialium, fuit pro ea ab antiquioribus possessoribus pensio prędicta soluta ecclesię. Item probatur, q fuit translata in dictas moniales, cum onere soluendi pensionem; vnde longe magis, quā sibi necessario incumberet, probauit d. Ant. cum vnica solutio satis fuisset ad probandam istam quasi possessionem; quia tale quid non solet de gratia concedi, vt legitur, & no. in c. cum ecclesia Sutrina, de causa pos. & propri. per Inno. in c. bonæ, de postu. præla. & per Bar. in d. l. 1. ff. de iti. actuq; priua. facit optime c. cum de beneficio, de pręben. lib. 6. Probatur etiam prędicta deiectio: quia eo ipso, q moniales noluerunt soluere, spoliauerunt dictam ecclesiam S. Andreæ ista quasi possessione. nam aliter spoliatio interuenire non potest. vnde satis est probare in istis quasi possessionem: q a ipso facto probatur spoliatio, q denegatur solutio. vt probatur in c. suborta. de re iudica. & ibi hoc no. Inn. in prin. ad idem in c. querelam, præal. vbi de vtroque dubio est casus rotundus decidens quęstionem istam. facit quod no. Bar. in l. prius. ff. de no. oper. nunci. Doct. in c. mandatum, de rescr.

Ex quibus omnibus concludo, q dictus vicarius subdelegatus in hac parte Apostolicus debet restituere dictum d. Antonium nomine ecclesiæ suæ ad statum pristinum percipiendi annuatim dictam pensionem quinque florenorum, & trium librarum Senensium, occasione dictę possessionis, seu possessionum in libello contentarum; ac condemnare syndicum dicti monasterii, & ipsum monasterium dictū d. Antonio. prædicto nomine ecclesiæ, ad solutionem pensionis subtractæ pro temporibus retroactis, quibus soluere indebite denegarunt: de quibus in libello dicti do. Anto. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XXIIII.

1 *Pacta inita cum principe, seu ab habentibus principis authoritatem, habent vim legum.*
2 *Vsurarum restitutio per suspectum fieri non debet.*

ILlud de iure quæritur, an inspectis primis, & secundis pactis, & conuentionibus initis inter commune Senen. ex vna partę, & Laurentium Toscanum Mediolan. ex alia, valeat dictus Raynerius per se vsuras debētibus recipere restituere, absque eo, q deponat annuatim depositario per commune eligendo, prout in primis capitulis continebatur, octingentos floren. &c. Secundo, prę supposito, q per se restituere valeat, an posset conuenire cū creditoribus ipsarum vsurarum pro minori quantitate, vt sic consequatur absolutionem super toto debito. Saluatoris per prius postulato suffragio; nunc primum dubium attingendo, q dictus Raynerius per se restituere valeat; quia pacta nouissima attendenda sunt, & non priora, vt l. pacta nouissima, C. de pact. Sed in vltimis pactis simpliciter dictū fuit, vt dictus Raynerius restituat quinque millia florenorum intra certa tempora; nec fuit adiectum, vt de eis fieret depositum; ergo ipse restituere habebit. Secūdum ad idem facit: quia in nouis pactis

fuit

fuit expresse conuentum, vt communi non liceat in aliquo contrauenire, quouis quæsito colore. ergo non est aliquid extrinsecum subintelligendū, per quod in aliqua parte obuietur dictis capitulis; facit l. si ita stipulatus fuero. §. plane, alias Chrysogonus, de verb. obl. Sed his non obstantibus contrariam sententiam existimo veriorem. Moueor principaliter, quia cum in pactis antiquis multa dicerentur; Primo vt fieret restitutio vltra quinque millia florenorum: Secundo, vt dicta restitutio fieret primo ciuibus, secundo comitatiuis, &c. Tertio dicebatur, vt pecunia restituenda per dictum Raynerium deponeretur, & redderetur debētibus habere per ciuem eligendum a communi: Quarto, ꝙ incerta darentur domui sapientiæ &c. In pactis vero nouissimis quo ad materiam nostram vnum duntaxat fuit expressum cum limitatione, vt s. dictus Raynerius restitueret 5000. florenorum, nisi refirmaretur in exercitio præstandi; quo casu adueniente obligabatur dictus Raynerius ad restituendam totam summam, scilicet 8000. florenorum. de reliquis vero contentis in primis capitulis, quæ prædictis contentis in secundo omnino sunt connexa, nihil dicitur in ipsis secūdis; qa non est verisimile, ꝙ ab illis prorsus fuerit recessum, cum hodie non fiat nouatio obligationis, nisi expresse hoc fuit dictum, vt l. fi. C. de nou. no. plene Barto. in l. 1. §. 2. ff. de præto. stip. In secundis vero capitulis non fuit dictum, ꝙ illa facerent animo nouandi. Nec ob. si dicatur, ꝙ vbi tacite fit nouatio, subuenitur per viam exceptionis, vt no. gl. in d. l. fi. & Bar. in gl. in l. 2. ff. eo. quia illud verum, vbi potest apparere, ꝙ tacite fuerit nouatio facta. Sed in casu nostro non potest comprehendi, nisi respectu quantitatis: quia solum, vt prædixi, dictus Raynerius obligauit se ad restituendum 5000. florenos: residuum vero, si inquantum refirmaretur in suo exercitio pręstandi; & sic tacite fuit facta nouatio respectu quantitatis; cum secundum priora pacta tenebatur simpliciter ad totam quantitatem simpliciter, & absolute, non expectata noua reformatione. In aliis vero non potest dici, ꝙ tacite fuerit recessum, cum ex nulla parte pactorum hoc possit comprehendi. Nam in secundis pactis non dicitur, cui debeat restitutio fieri; ergo debet intelligi de depositario eligendo per commune, prout in primis capitulis dicebatur; cum persona extranea non debeat intelligi in stipulatione. d. §. Chrysogonus. Et verba dubia, & generalia debent intelligi secundum præcedentia. l. si seruus plurium ff. de lega. 1. & l. qui filiabus, eo. ti. & c. inter dilectos, de fide instru. Et si diceremus contrarium, sequeretur absurdum, quia in secundis capitulis non fuit prouisum, quid fiendum de incertis, nec de prærogatiua ciuium ad comitatiuos, & alios forēses, prout in primis capitulis dicebatur. non. n. est præsumendum, ꝙ magnifici domini, & alii ciues, qui pacta secunda fecerunt, voluerint præiudicare domui sapientiæ, & super incertis nihil disponere, vel propriis ciuibus tollere priuilegium prælationis. Hæc. n. omnia argumentum locupletissimum præstant, ꝙ non intendebant, nec expresse, nec tacite recedere a priori obligatione, nisi quatenus fuit expressum in secunda. hoc etiam expresse videtur probari. in l. qui vsumfructum, ff. de verb. obli. vbi patet, ꝙ in dubio non præsumitur facta nouatio, quando plus continetur in prima obligatione, quam in secunda; quod expresse firmat Bar. in d. l. 1. §. 2. de prętoſtip. † Secundo principaliter, qa pacta inita cum principe, seu habentibus a principe anthoritatem, vt est hæc communitas Senarum, habent vim legum, vt legitur & no. in l. Cęsar, ff. de publ. & vectig. & l. pe. C. de do. inter vi. & vxo. sed lex posterior recipit limitationem secundum præcedentem, vt in l. sed & posteriores, ff. de legi. & notanter probatur in simili in l. sciendum. ff. qui satisd. cog. iuncta auth. offeratur. C. de litis contesta. eam intelligendo, prout no. gl. & Bar. in d. l. sciēdum. Nam licet lex nouissima, scilicet auth. offeratur, simpliciter dicat reum teneri ad cautionem præstandam de iudicio sisti; suppletur tamen & determinatur per legem antiquam, scilicet, si non possideat immobilia, prout dicitur in d. l. sciendum. de hoc etiam per Bar. in extrauaganti, ad reprimendum, in verbo, non obstantibus. Ita dicendum in proposito, cum in pactis secundis simpliciter dicatur de restitutione 5000. florenorum fienda, & non dicatur per quem, & quid de incertis; & quibus primo sit fienda restitutio, debuit suppleri, & determinari per antiqua capitula. & profecto contrarium sentire, iniquitatem maximam sapit; pręsertim cum secunda cōuentio intercesserit duntaxat respectu qualitatis minuendæ. Et non respectu modi restituēdi, cum dictus Raynerius sit omnino suspectus circa restitutionem fiendam: quia cū non restituat proprias vsuras, non est verisimile, ꝙ integre, & fideliter restituat alienas, arg. 47. dist. c. sicut. 2. §. necesse.

2 † Et restitutio vsurarum interim debet fieri per suspectum, vt in c. cum sit nimis. de Iudæ. & quod ibi no. Hosti. per Io. And. in c. 2. de testa. lib. 6. vnde non est verisimile, ꝙ per secunda pacta generalia fuerit sibi data potestas restituendi per se. Nam inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vt in regula inspicimus, de reg. iu. lib. 6. Et in generali concessione non venit, ꝙ quis in specie non fuisset verisimiliter concessurus, vt in c. fi. de off. vic. lib. 6. & in conuentionibus contrahentium voluntates potius, quam verba spectantur vt l. in conuentionibus. ff. de ver. sig. Et per hoc patet solutio ad secundum dubium. cum enim restitutio singulariter creditoribus fienda non spectet ad dictum Raynerium, sed ad depositarium eligendum per commune, frustra quærimus an possit conuenire cum ipsius creditoribus super minori quātitate. Sed præsupposito, sine veritatis præiudicio, ꝙ spectet specialis restitutio ad dictum Raynerium, an possit prædicto modo conuenire? credo firmiter ꝙ non: quia licet quis dicatur satisfacere alicui, qualitercunque eius volūtati, etiam sine solutione, satisfiat, vt l. si rem. §. omnes. ff. de pig. act. verbum, restituere, ad quod Raynerius se obligauit, sapit integram restitutionē, cum restitutio est in pristinum statum repositio, 2. q. 3. in fi. l. 1. C. de sen. pa. & alibi dicitur, quod verbo restitutionis omnis vtilitas actoris continetur, vt l. cum prętor, ff. de verb. sig. non enim restitueret quinque millia florenorum, si posset conuenire de duobus millibus. & maxime hæc verba sunt sic capienda in casu nostro, propter subiectam materiam, cum hęc restitutio succedat loco restitutionis mandatæ per Zenonem defunctum, quæ integraliter debet fieri, vt anima eius liberetur a peccato, de vsur. c. cum tu. & in regula, peccatum. de regul. iur. lib. 6. Quinimò propter hanc suspicionem, quod integre fieret talis restitutio propter occultas conuentiones dicitur, ꝙ ex prouidētia superioris debet talis restitutio integre fieri. d. c. cum sit, de Iudęis. & per Io. An. in d. c. 2. de test. lib. 6. Nec obst. si dicatur creditores posse ius suum remittere: qa dico, ꝙ non præsumuntur sponte facere, cum nemo præsumatur iactare suū, & remitte alteri vsurario, maxime a quo nullum receperit seruitium, sed potius daret pauperibus. Hæc autem remisio non spontanea non liberat habentem restituere, sicut dicimus de ipso, qui primo soluit vsuras, vt in c. debitores, & ꝙ ibi no. de iureiu. Et præsertim hoc procedit, quando quis tenetur restituere ex persona alterius. Nam seruanda est integraliter dispositio testatoris, sine aliqua diminutione. l. nulli, & l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cler. Non obstat contrarium in præcedenti formatum; quia procedit in pacto penitus primo contrario, vt ibi no. quod non est in casu nostro, nisi respectu quantitatis, vt supra dixi. Cōcludo ergo, ꝙ specialis distributio vsurarum non pertinet ad Raynerium, sed ad depositarium eligendū per commune. & præsupposito, & non concesso, ꝙ ad eum pertineret, tenetur integre restituere quantitatem promissam, vt in capitulis continetur. Et hęc sufficiant.

CONSILIVM XXV.

1 *Iudicium, quod plurium sententia confirmatur, firmius, & stabilius est.*
2 *Conuentus, seu congregatio vel collegium de iure ciuili potest a principio consistere in tribus: de iure canonico in duobus.*
3 *Scrutinium quando fit secrete, non potest quis in seipsum consentire.*
4 *Electio ad hoc, vt valeat, oportet, de necessitate, quod eligatur quis a maiori parte habentium ius eligendi, habito respectu ad totam congregationem.*
5 *Constitutio confirmata per superiorem, an possit reuocari sine illius consensu.*

QVoniā de infrascriptis dubiis ad bonorum virorum satisfaciendum conscientiis, quia nec per iudiciorum anfractus discurrere habent: ideo succincta, & leui decisionę, vt ingenii mei parcitas patietur, illa perstringam, argumentatione ad quamlibet partium omissa. Et primo illud quæritur, si in aliquo monasterio, sine prioratu subiecto cū omnibus suis iuribus, & mēbris, abbati generalis ordinis montis Oliueti, non fuit hactenus fortassis ex causa prior per dictum abba-

tem

le generalem deputatus, valeat dictus abbas quandocunque sibi videbitur priorem ibidem constituere; quemadmodum libere constituit in aliis monasteriis, & prioratibus eidem monasterio subiectis. ad hoc primum dubium arbitror in partem affirmatiuam inclinandum, q sic. Quinimò videtur prima fronte ad hoc ex iuris dispositione obnoxium fore. Nam ex quo præsupponitur, q est monasterium, seu prioratus, ergo debet habere monachos, si fieri potest, vt in c. inter quatuor, de relig. do. & c. relatum, ne cleri. vel mo. & ex quo est ibi monachorum congregatio, debet ibidem prior institui, qui loco, & personis præsit, vt in cle. 1. de sup. negl. præla. Quinimò vltra disponitur, vt solus prior non moretur in prioratu, sed tenetur abbas deputare ad minus vnum socium sui ordinis. Et si redditus prioratus non sufficiant duobus, tunc debet alteri prioratui, vel principali monasterio per habentem potestatem vniri prioratus; & seruitio in diuinis debet deputari clericus secularis, vt est lex in cle. ne in agro. §. ad hoc de sta. mo. Nec obstat, q post subiectionem factam de dictis prioratibus ordinis montis Oliueti non fuerit ibidem deputatus prior; quia in istis concernentibus honestatem, & cultum diuinum non debet inspici, quod factum fuit, sed quid fieri debuit, vt in c. cum causam. & c. cum in magistrum, de elect. facit de vita, & hone. cle. c. cum decorem domus Dei. Item video, q etiam in grangiis monasterii, vbi sunt solum oratoria, potest abbas pro libito mittere aliquos monachos, & ibidem constituere priorem iuxta no. in c. fi. de censi. Nam & cura totius monasterii, & locorum eidem subiectorum pertinet ad abbatem, vt in c. nulla. 18. q. 2. & c. cum ad monasterium; ver. tales, de sta. reg. & quisque superior potest id agere, per quod augetur cultus diuinus, & decor ecclesiæ, iuxta no. in c. cum accessissent. de consti. Et hoc est indubitatum, si talis prioratus, de quo quæritur, habet bona per se distincta a bonis monasterii. Sed si illius bona pertineant ad monasterium principale, puta quia sunt de mensa, dico, q licet tunc abbas non possit compelli ad ponendum ibi rectorem specialem, iuxta id, quod legitur & no. in cle. frequens. de exce. præla. potest tamen si vult: quia ex hoc nulli fit præiudicium, si augmentatur cultus diuinus; & bona loci melius disponuntur, arg. eorum, quę no. in d. c. cum accessissent. Et ex his infertur ad secundum dubium, & tertium, An prior ibidem constituendus vna cum vno, vel duobus monachis in eodem prioratu per abbatem deputando, seu deputandis, debeat habere vocem in electione generalis abbatis, attentis, verbis constitutionis ordinis, qua cauetur, vt prior cuiusque monasterii dicti ordinis, & vnus vel duo ex monachis dicti monasterii habeant vocem in electione abbatis generalis. Et profecto videtur mihi in omnem casum dicendum, q sic. Aut n. bona talis prioratus non sunt separata a bonis maioris monasterii, & tunc cum de iure communi tales debeant habere vocem in electione abbatis, iuxta no. per Inno. & Io. And. in c. fi. de reli. do. debet dicta constitutio ordinis admittens priorem, & vnum, vel duos monachos inferioris monasterii intelligi large, vt etiam talem priorem, & eius monachos includat; quia statutum debet trahi ad ius commune, quantum fieri potest, vt in c. cum dilectus, de consue. & l. 2. C. de noxa. Inno. in c. cum causa, de pręscr. & Bar. in l. omnes populi. ff. de insti. & iu. præsertim vbi verba patiuntur; vt contingit in casu nostro. Nam verum est dicere hunc priorem esse, licet ad nutum abbatis remouibilis, vt in cle. & si principalis, de rescrip. & cle. 1. de sup. neg. præla. & c. cum singula, de pręb. lib. 6. cum sim. Item & monachi destinati ad talem prioratum per abbatem, veri possunt dici monachi illius monasterii, licet sint per abbatem remouibiles; tex. est no. in c. 1. de priui. lib. 6. §. fi. aut bona talis prioratus sunt omnino separata a bonis maioris monasterii, & quoad administrationem, & quoad vtilitatem, & vsum; & idem est dicendum: quia interest cuiusque prioratus concurrere ad electionem generalis abbatis, sub cuius regimine gubernatur. & super hoc interesse fuit mandata constitutio admittens priorem, & vnum vel duos monachos, cuiusque monasterii dicti ordinis, ad electionem abbatis, vnde licet de iure commu ni sit dubium, an monachi talis prioratus habentis bona distincta, debeant habere vocem in electione abbatis generalis, iuxta no. in d. c. fi. de rel. do. attamen cum constitutio hoc casu generaliter, & clare loquatur de quolibet monasterio, debent tales admitti, maximo cum prioratus isti non habeant electionem proprii prioris, sed deputantur in quolibet monasterio ad nutum abbatis. nec debet in casu nostro fieri stricta, & amara interpretatio, cum non sit res odiosa, immo fauorabilis:

1 † quia firmius, & stabilius est iudicium, quod plurium sententia confirmatur. vt in c. prudentiam, versi. illa quippe. ff. de offi. deleg. & pręsertim in electione, vt in c. obeuntibus. 83. dist. Ad quartum dubium, quid si contingat, q in aliquo prioratu non sint nisi duo, vel tres monachi vna cum priore, an vnus, vel duo ex dictis monachis possint venire ad electionem abbatis generalis. Dubium facit, quia secundum verba constitutionis monachi pręditi prioratus, sunt assumendi ad actum electionis per conuentum ipsius prioratus. sed in tali prioratu debent assumi per conuentum, cum non sint ibidem, nisi ipsi duo, vel vnus cum priore; ergo non videntur tales admittendi. Sed hac consideratione non ob

2 stante, contrarium puto de iure tenendum, † Et primo dico, q conuentus, seu congregatio, vel collegium potest a principio consistere in tribus. l. Neratius, ff. de verb. sig. De iure canonico videtur, q possit consistere in duobus, vt in c. 1. de elect. no. glo. in c. 1. de quo tamen plenius dicendum, vt no. in d. c. 1. de elect. Item collegium, seu virtus & potentia collegii, seu capitularis potest consistere in vno solo, aliis deficientibus, vt legitur, & no. in c. gratum. de postula. præla. & in l. sicut, q cuiusque vni. & 65. dist. c. fi. His præmissis dico, q multifarie potest remedium in hoc adhiberi. Et primo, si sunt tres in congregatione, possunt primo eligere vnum, q erit electus a duobus: postmodum possunt eligere alium, qui etiam poterit eligi a duobus: quia licet primo tertius fuerit deputatus, vt esset vnus de electoribus, non per hoc perdidit vocem, & ius interessendi, & promouendi facta prioratus: quia hoc nullibi cauetur, cum per illam deputationem non remoueatur a congregatione; cum non desinat per hoc esse monachus monasterii. nec iste actus est incompassibilis cum primo: nam & officiales habent nihilominus vocem in capitulo monasterii, arg. in c. edoceri. de rescr. c. fi. de pręben. lib. 6. Secundus modus est, vt palam, & in aperto tractent de mittendis aliquibus ad electionem generalis abbatis, & tunc deputatus per alium poterit consentire, cum a se non oriatur, sed vocatur a facto, vt ipse pro bono monasterii consentiat; & sic concurrit in hac electione totus conuentus; & hoc poterit fieri, etiam si sunt duo tantum in congregatione. nec hoc casu tenentur hanc deputationem facere per scrutinium occultum, etiam si in constitutione hoc caueatur; quia non est de facto talis forma possibilis, cum vnus non possit votum alterius in secreto scrutari. & ideo constitutio vendicat sibi locum in tali prioratu, quoad formam scrutinii secreti: quia lex non stringit, vbi de facto seruari non potest. 4. di. c. erit autem lex. & l. fi. ff. quæ sen. sine app. rescin. & l. ita autem. ff. de admini. tuto. Hic notanter dixit Io. An. super regula, in toto, de reg. iu. lib. 6. in Merc. q si in ecclesia collegiata non sunt nisi duo, possunt illi procedere ad electionem, sine forma scrutinii: nec perdunt electionem propter defectum formæ. c. quia propter, de electio. quam seruare non possunt propter paucitatem numeri: sed potius reseruatur eis electio, & remittitur illa forma. dicit etiam q vnus poterit eligere alium palam; & ille electus poterit consentire; & dicetur electus a toto conuentu: quia licet vox electi non computetur in numero, quando proceditur per formam scrutinii priuati, vt in c. Cumana, & quod ibi no. de elec. quod sic debet intelligi: secus autem est, quando proceditur per viam scrutinii manifesti, vt legitur, & no. in c.

3 cum in iure. eo. tit. Ratio diuersitatis est: † quia quando scrutinium fit secreto, non potest quis in seipsum consentire; quia cum tunc ignoret, an alii in eum consenserint, repelleretur iste tanquam ambitiosus, si seipsum eligeret, cum nemo debeat seipsum eligere, & a se principium ordiri: sed debet vocari, sicut Aaron, vt in c. qualiter & quando, de electio. sed quando scrutinium fit palam, & videt se eligi & deputari per alios, tunc potest consentire suę electioni: quia vocatur tunc a sociis. nec potest dici ambitiosus. & consentiendo auget numerum, & est iste tex. no. in d. c. cum in iure, & ibi per Io. Andr. Tertio dico, q si in congregatione sint duo, vel vnus duntaxat cum priore, q omnes possunt collegialiter disponere, vt vadant simul ordinare: vt tamen interim ecclesia non careat debito diuinorum cultu. Nec obst. si dicatur, q isti non sint electi per conuentum, vt dicitur in constitutione: quia dico, q non solum deputantur per conuentum, imò ipsi sunt conuentus. & disponendo, vt omnes vadant, satis conuentus hoc disposuit. Nam vt corpus potest disponere

de

de singulis, sic capitulum potest consentire, vt capellæ iuuētur singulis eorum prębendis, vt in c. exposuisti, de pręben. facit quod no. Inn. in c. cum non ignores, co. ti. & in c. irrefragabili. §. excessus, de offi. ord. Præterea ius eligendi non datur priori, & duobus monachis attenta forma, sed attenta substantia, & effectu, vt quilibet prioratus habeat in electione abbatis priorem suum, & vnum vel duos monachos tantum. attento igitur effectu satisfactum est menti constitutionis. disposuit. n. constitutio, vt monachi assumerentur per conuentum, ne aliqui propria authoritate venirent, vel vt non assumerentur ad libitum prioris, vt sic omnis cōgregatio honoraretur, & conueniret in electione abbatis generalis. Sed in casu nostro, quando duo vel vnus duntaxat est in prioratu vltra priorē, si illi collegialiter hoc prius in aperto disponunt; ideo non vadunt propria authoritate ibi, nec assumuntur ad prioris libitum: sed ipsi, vel ipse hoc facit exercendo, & promouendo iura collegii, quod penes eos, vel vnum solum est in aliorum defectu, vt supra dixi. debet. n. attendi mens constitutionis, & ipsius ratio, non autem verba, vt in c. intelligentia, de verbo. significa. & l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. Et hæc de quarto dubio.

4 Circa quintum dico, † q ad hoc, vt electio valeat, oportet de necessitate, q eligatur quis a maiori parte habētium ius eligendi, habito respectu ad totam congregationem. vnde non sufficeret maior pars comparatione minoris partis: sed debet esse maior pars totius congregationis; tex. est no. in c. ecclesia, il 1. de ele. & electus non potest computari in numero, cum proceditur per scrutinium priuatum, vt supra dixi: secus, si procederetur palam omnibus audiētibus, vt prædixi. Dico etiam, q vbi de necessitate non esset seruāda forma, c. quia propter, de ele. possent electores conuenire a principio, vt ille sit electus, in quem conueniret maior pars partium, comparatione minorum, quia ꝓpter primū consensum, & conuentionem omnes videntur consentire: sicut plerunque obseruant cardinales in electione Papæ, vt no. Doct. in c. licet. de electio. & est gl. ord. in c. socii, eo. tit. lib. 6. & ibi bonus tex. cum gl. ad hanc materiam. Et hoc in practica posset obseruari in eligendis electoribus: quia in eis deputandis non est indubie seruanda forma, c. qui propter: quia illud capitulum procedit in electione prælati.

Ad vlt. dubium de modo. s. tenendo in constitutione cōdenda, vt non habeat obligare contrauenientes ad pactum nisi cōtemptores, dico, q satis est, q maior pars cōgregationis cōsentiat; iuxta id quod legitur, & no. in c. 1. de his, quæ fi. a ma. par. c. & q constitutio talis fundetur super contemptu, non tātum respectu culpæ, sed ēt respectu pœnæ super qualibet transgressione culposa, vt puta si dicatur sic; quicūque sic fecerit, puniatur tali pœna: & si contrauenerit ex cōtemptu, illaqueetur, & inuoluatur etiam culpa, & pœna; & puto q vbi constitutio talis esset facta a collegio, & confirmata per Papam, poterit collegium illam modificare, dummodo sit tale quid, super quo ipsum collegium, seu maior pars potuisset illud statuere sine Papa. c. cum accessissent, de

5 const. no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. in illa q. † An constitutio confirmata per superiorem, possit reuocari sine illius consensu. & distinguit, q aut est talis populus, seu congregatio, quæ poterat statutum facere, sine superioris authoritate, & tunc eadem ratione poterit reuocare, & per cōsequens fortius modificare, ad hoc dictum c. cum accessissent, & c. cum M. de const. Aut non poterat statuere sine superioris authoritate, & tunc, aut vult statutum tollere aliter statuendo: aut vult simpliciter tollere, & ad ius commune redire. Primo casu non potest, nisi interueniat eadem solēnitas in destituendo, quæ interuenit in constituendo. Secūdo casu potest sine superioris authoritate, ar. in l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testa. vbi primum testamentū tollitur per secundum minus solēniter factum, quando per illud ad ius commune reditur: quia sunt instituti venientes ab intestato; alias secus. ad idem iura superius allegata in primo membro. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

In quæstione, quæ ad pręsens vertitur inter clerum Cortunensem ex vna parte, & quædam monasteria monialium ordinis S. Benedicti in ciuitate, seu dięcesi Cortunen. sita ex alia, in eo, & super eo, q clerus petit dicta monasteria compelli ad contribuendum vna cum dicto clero, circa solutionem procurationis nunciorum sedis Apostolicæ, & procurationis episcopo ratione visitationis debitæ, ac ad charitatiuum subsidium promissum, & ad alia onera quotidie clero occurrentia, ad quæ omnia dicitur per clerum, seu ipsos syndicos, & officiales dicta monasteria teneri tam ex iuris dispositione, quam vigore cuiusdam constitutionis episcopalis. In cōtrarium vero pro parte monasteriorum allegatur ius commune, quod videtur ab oneribus loca religiosa eximere. Item consuetudo tanti temporis, de cuius initio non est memoria.

CONSILIVM XXVI.

1 *Monasteria possunt visitari per loci episcopū, & ab eodē peti procuratio.*
2 *Episcopus apostolica authoritate potest visitare monasteria monialium exempta, & immediate sedi Apostolicæ subiecta.*
3 *Monasteria tenentur soluere quartam de relictis eis factis. Et eximi possunt ex priuilegio monasteria, vel longa consuetudine. 4.*
5 *Præscriptio in quarta decimarum & mortuariorum currit contra episcopum.*

Videtur primo dicta monasteria ad præfata onera indistincte teneri. Et primo, de procuratione nunciorum sedis Apostolicæ videtur expresse, vt omnes ecclesiæ teneantur, nisi priuilegio Apostolico sint munitæ, vt probatur in c. cum instantia, de censi. & c. procurationes. eo. ti. & in c. accedentes. de pręscri. & vtrobique disponitur, q non obstat consuetudo, etiam longissimi temporis; quia quod omnibus imminet, ab omnibus debet comportari, vt ibi, & specifice religiosis etiam exemptis cauetur in cle. 2. §. sunt & nonnulli. de cēs.

Circa secundū de procuratione, ratione visitationis episcopo loci debita, videtur tex. in c. cum ex officii, de præsc.

1 & c. venerabili, de censi. in quibus patet, † q monasteria possunt visitari per loci episcopum, & ab eodem peti procuratio, pręscriptione non obstante, cum sit visitationi annexa. Vnde sicut ipsa visitatio est imprescriptibilis, vt in cap. cum non liceat, de pręscr. eodem modo, & ipsa procuratio visitationi annexa: quia de connexis idem debet esse iudicium,

2 vt dicit tex. in d. c. cum ex officii. Quinimò potest † episcopus Apostolica authoritate visitare monasteria monialiū exempta, & immediate Apostolicæ sedi subiecta, vt in cle. accedentes, de sta. regu. & est ibi glo. no. in verbo, alia, quæ notanter dicit, q siue visitet sibi subiecta, siue exempta, potest episcopus petere procurationem, cum illa sit visitationi annexa, vt supra dixi. Circa tertium de charitatiuo subsidio sunt opiniones, nūquid de iure monasteria, & loca religiosa ad illud impendere teneantur. Nam Inn. videtur sentire c. 1. de sta. reg. q ab his oneribus sunt exempta, quasi sit de lege diœcesana, a qua monasteria a iure communi sunt exempta. & hoc videtur sentire ibi post princ. in versi. nos igitur, in ver. moderatum auxilium, & c. licet in fi. gl. suæ videatur aliquantulum vacillare. Hanc opi. tenet Arch. & Io. An. in c. 1. de præb. lib. 6. sentit Pau. in cle. 1. de exces. præla. tacite etiam sentit gl. 10. q. 3. in summa. optime pro hac op. facit multum tex. in d. cle. 1. de exces. præla. in §. exigendo, maxime iuncta gl. in verbo, in exigendo, vbi innuitur, q ēt ab exemptis religiosis potest exigi charitatiuum subsidiū, dummodo episcopus debitum modum non excedat. Nam ibi exponebatur querela, q episcopus nimium excedebat in illo. secus ergo, vbi seruet debitū moderamen. Et hoc aliqui Doct. tenuerunt. ibi tenuit etiam do. Zaba. postea Car. Flor. in c. dilectus, de offi. ord. & ita dixit se consuluisse, facit

3 † quia monasteria tenentur soluere quartam de relictis eis factis, vt in c. requisisti. de test. ergo fortius ad charitatiuum subsidium, cum ad ea quę charitatis ratione impenduntur, strictius teneantur loca religiosa, quam alia, arg. in c. recolētes. de sta. reg. Et omnium de dięcesi interest, vt eorum episcopus sustentetur; & ad eleemosynam necessitatis tempore omnes tenentur, vt leg. & no. in c. sicut. 47. dist. Item facit quia c. cum apostolus. §. prohibemus. de censi. permittit indistincte, vt a suis subditis possit charitatiuum subsidiū exigere; ergo a ꝑsonis religiosis potest, cum & ipsi subditi sint episcopo. 18. q. 2. ca. abbates. & c. monasterii, & c. quanto, de offi. ord. cum si. Iste ergo casus licet satis sit argutus pro parte ipsius, mihi tamen non est absolutus pro eo, cum iura & opi. varientur. Item dico circa quartum, per clerum po

stulatum

ſulatum in eo, ꝙ petitur, vt expenſas quotidie occurentes prædicta monaſteria contribuere cogantur. nam ꝙ teneantur, multum facit cle. 2. de cenſi. præal. in §. ſunt & nonnulli, vbi videtur quaſi tex. vt ad extraordinaria onera clero incumbentia teneantur, etiam religioſi exempti, dummodo ad congruam portionem aſtringantur, & non nimium grauentur. ad idem tex. in cle. 1. e. ti. & regula, ꝙ omnes tangit, de reg. iu. li. 6. In contrarium tamen facit tex. multum no. in d. c. quam ſit. 18. q. 2. vbi ita diſponitur, prope finem; Monaſteria eccleſiaſticis condõnibus, ſeu angariis, vel quibuſcũque ſecularibus obſequiis nullo modo ſubiaceant; nullis cano. iuribus deſeruiant, ſed remotis exactionibus, ac cũctis grauaminibus, diuinum opus cum ſumma deuotione animi perficiant. ex quibus verbis clare colligitur monaſteria fore exempta ab iſtis obſequiis, ad quæ tenentur eccleſię ſeculares. & ponderanda ſunt illa verba, nullis canon. iuribus deſeruiant, &c. & ſic non tenentur ad onera, quæ iuſte, & licite itroducta ſunt a canonibus, vt cathedraticũ, & ſimilia, ad hoc bonus tex. in c. inter cętera. 10. q. 3. & qđ no. gl. eadẽ cã, & qõne in ſumma; ad idem quod no. Inn. in d. c. 1. de ſta. reg. prope finem, in ver. nam de lege diœceſana, &c. vbi dicit de lege diœceſana eſſe, ꝙ ſingulæ eccleſiæ debeant conferre cum epiſcopo, quâdo vadit ad Papam, vel ad regem, vel ad ſynodum, vel quando facit expenſas pro aliquibus negotiis cõibus totius dięceſis. ab his oĩbus exẽpta ſunt monaſteria, ſecundum eum; & hoc dicit ſonare prædicta c. maxime. c. quam ſit, pręal. Sed poſtea videtur ab hoc recedere, dicens, vel dic hoc non eſſe de lege diœceſana, ſed iuriſdõnis; nihil tamen ſpecifice pro hac parte inducit. Ex his omnibus clare patet hunc caſum eſſe ſatis dubium. ſed text. in d. cle. 1. multum facit pro hac opinione contra monaſteria; quem tex, non vidit Inno. quia poſt eum emanauit. Præterea, & vltimo pro parte cleri videtur facere conſtitutio epiſcopalis, quæ diſponit, vt omnia bona etiam monaſteriorũ allibrẽtur pro ſoluendis oneribus incumbẽtibus clero pro rata facultatum: & conſtitutio epiſcopi habet in ſua diœceſi vim canonis. 11. q. 3. c. nemo contemnat, & quod legi. & no. in c. 2. de conſti. lib. 6. Sed prædictis non obſtantibus contrarium puto dicendum in caſu noſtro; cum modificationibus tamẽ infraſcriptis. Moueor principaliter propter conſuetudinem tanti temporis, cuius initii memoria non extitit: quæ per dicta monaſteria in eorum fauorem allegatur. nam talis conſuetudo, ſeu præſcriptio habet vim tituli, vt in c. 1. de præſcr. li. 6. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti. l. 1. in fi. ff. de aqua plu. arc. † Nam ſicut ex priuilegio poſſunt monaſteria ab his oneribus eximi, vt in c. accedentes, de præſcri. & c. cum inſtantia, de cenſi. cum ſimi. ita & per tantam, & tam longam conſuetudinem, de cuius initio memoria non exiſtit. Nec obſtant illa iura, quę videntur reprobare præſcriptionem longiſſimi temporis: q̃a non loquuntur de illa de cuius initio nõ eſt memoria. nam ex curſu tanti temporis præſumitur cauſa legitima, vt in dictis iuribus no. Pręterea ſicut per conſuetudinem tanti temporis poſſunt ſine aliquo alio titulo præſcribi iura alicuius eccleſiæ, & etiam cenſus, nulla cauſa apparente, adeo ꝙ poteſt peti cenſus ex eo, quia fuit ſolutus per tantum tempus de cuius initio nõ eſt memoria; & præſumenda eſt cauſa ex curſu tanti temporis, vt no. gl. in c. nullus epiſcopus. 1. q. 1. & Io. An. in c. peruenit, de cenſi. & Bar. in l. cum de in rẽ verſo. ff. de vſu. ita fortius potuerunt præſcribere per tantum tempus dicta monaſteria cõtra alias eccleſias, ſeu reſiduum cleri, vt ſint ab his oneribus exempta. Et ad confirmationẽ huius ſententiæ adduco tex. quaſi apertum in cle. 1. de cenſi. iuncta gl. in verbo, legitima, vbi probatur, ꝙ præſcriptio prodeſt in his oneribus vitandis; in his tamen quæ pręſcriptibilia ſunt, ſecũdum gl. ibi. & ideo adiecit illam limitationẽ, quæ præſcriptibilia ſunt, &c. q̃a in quibuſdam dubitatur, an currat pręſcriptio; loquitur tamen tex. ibi in pręſcriptione tanti temporis, de cuius initio nõ eſt memoria. Et de his de quibus dubitatur, an currat pręſcriptio, no. per Io. An. in 5 c. cum venerabilis. de cen. Pręterea videmus, ꝙ contra epiſcopum currit pręſcriptio in quarta decimarum, & mortuariorum, vt in c. de quarta. de pręſcri. itẽ vna eccleſia pręſcribit decimas in parochia alterius contra ius commune, vt d. c. 1. de pręſcri. lib. 6. & c. ad apoſtolicę, de deci. fortius poteſt vna eccleſia pręſcribere cõtra reliquas libertatẽ, vt ad onera communia nõ teneatur. Et hęc indubie puto ꝓcedere reſpectu onerum communium, & charitatiui ſubſidii: & hoc duplici ratione; Prima, quia pręſcriptio valet contra onera communia, vt ſup. dixi. Secunda, quoniam cum dubium ſit in iure, an monaſteria teneantur ad charitatiuum ſubſidiũ, & onera communia, vt ſupra ſatis dictum eſt; ergo recurrẽdum, & ſtandũ eſt conſuetudini, quæ eſt optima legum interpres, vt in c. cum dilectus, de conſue. & l. ſi de interpretatione, & l. minime. ff. de legi. maxime quando eſt tantum tẽpus, cuius initii non eſt memoria. quinimò iure exiſtẽte dubio valet pręſcriptio, ſeu conſuetudo in oppoſitum eius, ꝙ ſe habet veritas, vt eſt tex. no. in d. c. cum dilectus. Conſuetudo enim habet vim derogatiuam, & interpretatiuam, & limitatiuam, vt not. glo. Inſtitu. de iu. natu. gen. & ciui. §. ex non ſcripto. & pręſertim ſi fauore religionis ſtatuta ſint. l. ſunt perſonę. ff. de religio. & ſump. fune. vnde tum ratione dubii, tum ratione tanti temporis, ex cuius curſu pręſumenda eſt aliqua cauſa, concludendum eſt in his duobus in fauorem monaſteriorum. dubium vero maius remanet in aliis duobus, ſcilicet, in procuratione legatorum, & epiſcopi loci. Nam, vt pędixi, videtur quòd ſicut viſitatio non poteſt præſcribi, ita nec procuratio; cum ſit annexa viſitationi, vnde hæc iura videntur impræſcriptibilia. nec ſubeſt hic aliqua dubietas; & ſic ceſſat virtus conſuetudinis interpretatiua. Sed his & aliis non obſtantibus, ſic arbitror diſtinguendum. Quòd aut clerus per tantum tempus, de cuius initio non eſt memoria, ſubiit integram procurationem legatorum, ſeu nunciorum Papę, & diœceſani; abſque eo, quòd dicta monaſteria aliquid ſoluerint; & tunc poſſunt dicta monaſteria ſe iuuare ex pręſcriptione, eam quidem introducendo non contra epiſcopum, vel legatos Papæ, ſed contra clerum, vt ipſe clerus illam procurationem integram ſoluat, & exhibeat; quoniam hoc caſu non præſcribitur contra epiſcopum, vel legatos Papæ; quo caſu loquuntur ſuperius allega. quæ præſcriptionem in his damnant, ſed contra clerum, quod fieri poteſt, argumen. d. clemen. 1. de cenſi. hoc enim caſu non impeditur viſitatio, nec commoditas legatorum; cum clerus vigore præſcriptionis teneatur ſoluere pro illis monaſteriis. & hoc ſingulariter tenuit Ioan. de Lig. in d. capitu. accedentes. de pręſcri. ſic nota. limitando illum text. aut clerus non ſoluit integram procurationem per tantum tempus, & ſic in effectu inducitur præſcriptio contra legatos Papæ, ſeu diœceſanum loci; & puto præſcriptionem valere per iura ſuperius allegata. concludo ergo ex omnibus prædictis, quòd dicta monaſteria poſſunt ſe tueri vigore dictæ præſcriptionis, ſeu conſuetudinis contra charitatiuum ſubſidium, & alia onera extraordinaria clero incumbentia. In aliis vero duobus, ſcilicet, procuratione epiſcopi, & nunciorum Papæ diſtinguendum, vt ſupra proxime dixi. Et quamquam Ioan. Andr. poſt Hoſtien. dicat in capitu. cum venerabilis, & c. cum Apoſtolus. de cenſib. ꝙ contra charitatiuum ſubſidium non currat præſcriptio, ſicut nec contra charitatem; tamẽ illud intelligitur de clericis ſecularibus, qui aperto iure ad illud tenentur, vt ſupra dixi. Sed cum in monaſteriis ſit dubium, vt prædixi, ſtandum eſt conſuetudini. Et hæc ſufficiant.

Caſus conſilij ſequentis.

Dubium, ſuper quo cõſilium de iure in præſentiarum petitur, tale eſt. Quidam paterfamilias ab inteſtato deceſſit, ſuperſtitibus ſibi filiis legitimis & naturalibus, quorum alter regulam ſancti Auguſti. Eremitarum profeſſus eſt. Quæritur, an iſte profeſſus valeat ad commodum monaſterii hæreditatem patris pro ſua portione adire, & cum reliquis fratribus in ſæculo remanentibus ſuccedere.

CONSILIVM XXVII.

1. *Pater non poteſt exhæredare filium ex eo, quòd intrat religionem.*
2. *Ingreſſus religionis tollit omnem cauſam ingratudinis, vndecunque proceſſerit.*
3. *Fratres minores non magis ſunt capaces ex regula, quam prædicatores, qui ſunt ex conſtitutione.*
4. *Domus ſi legatur mendicantibus, poſſunt capere, vt vendant.*

PRo clara, & luculenta præsentis dubii decisione dico animaduertendum ad tres religionum species, quantum ad propositum nostrum. Quædam est religio, quæ licet singulis de religione proprietatem cuiusque rei deneget, eis tamen in communi concedit, vt in religione B. Benedicti, & fratrum Cartusien. & similium; & in istis nulla cadit dubitatio, quin possint ad vtilitatem monasterii, singuli de religione suis parentibus, & agnatis, quemadmodum, & alii existentes in seculo, succedere. Quinimò non licet eorum parentibus eos a portione legitima repellere, vt probatur in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. & in c. vno. 18. q. 1. & c. non liceat parentibus. 19. q. vlt. vbi plus multum singulariter in fauorem religionis conceditur, videlicet, vt non liceat parentibus liberos monachos factos ab hæreditate sua repellere, quamuis, dum fuerint in seculo, in causam ingratitudinis inciderint, & quamquam Guil. vt refert Cyn. in l. Deo nobis. pręalleg. in addi. refert etiam, & sequitur Bald. ibidem distinguant, ꝙ aut filius incidit in causam ingratitudinis ex facto suo tātum, vt quia erat arenarius; & tunc per ingressum religionis tollitur talis ingratitudo: quia transit ad frugem melioris vitæ, argu. in Auth. de mona. in prin. Aut incidit in causam ingratitudinis ex causa concernente patrem; & tunc non tollitur per religionis ingressum, argu. in l. a. ff. de capi. di. & facit tex. in d. l. Deo nobis. [1] † vbi probibetur pater exhæredare filium solum ex ea causa, quia contra voluntatē suam intrauit religionem. Ego autem indistincte teneo, saluo iudicio meliori, [2] † ꝙ omnis causa ingratitudinis tollitur, vndecunque processerit, per religionis ingressum; per tex. illum præalleg. 19. q. vlti. in c. non liceat; vbi simpliciter fauore religionis sine aliqua distinctione, disponitur, vt tollatur vitium ingratitudinis. & ad idem tex. in d. Auth. de mona. in prin. vbi dicitur, ꝙ ingressus religionis omnem humanam maculam detergit, licet glo. sentiat ibi, ꝙ non per hoc tollat filii ingratitudinem. Sed mihi primum plus placet fauore religionis, argum. l. sunt personæ. ff. de religio. & sum. fu. Item quia videmus maiora statui religionis fauore, etiā in aliorum præiudicium, vt in cap. in præsentia, de prob. & auth. nisi rogati. C. ad Tre. & in Authen. de san. episc. §. sed hoc præsenti. Item diminuitur pęnitentia, quantumcunque grauis, vt in c. admonere. 33. q. 2. & quod no. in c. scripturę, de voto. Item in istis de religione non mendicantium est aliud iure clare dispositum, ꝙ bona, quæ habent ipsi ingressi, nisi aliter ante ingressum disponant, acquirantur monasterio: de quo tamen dicendum, vt plene legitur, & no. in auth. si qua mulier, & auth. ingressi, C. de sacr. ecc. & 18. q. fi. c. quia ingredientibus, & c. nūc autem si qua, & d. c. vno. 18. q. 1. Ad propositum ergo nostrum, si fratres isti Eremitani possunt habere proprietatem, & dominium rerum in cōmuni, ad quod sciendum ipsorum regula inspicienda est, ac ipsorum constitutiones; casus noster non habet dubiū: quoniam poterat dictus filius professus succedere, sicut alii fratres sui remanentes in seculo; per iura superius alleg. & per Spec. in tit. de statu. mo. prope fi. per mediam col. Quædam, & secunda est religio, quæ ex propria regula interdicit dominium, & proprietatem alicuius rei singularis, & ordinis in communi, vt est religio B. Francisci; & in istis communis est opi. vt non admittantur ad successionem parentum, sed veniunt alii succedentes ab intestato, ac si isti essent mortui quod tenet Bar. in minorica sua, prope finem, & Io. de Lig. post eum in cle. exiui. de paradiso, de ver. signi. & Bal. in d. l. Deo nobis: vbi dicit, ꝙ decedens relicto filio in religione S. Francisci, dicitur decedere sine filio, argu. in l. metallum. ff. de his quæ pro non scri. & idem latius tenet in auth. si qua mulier. C. de sacrosan. eccle. tenet Host. in c. in præsentia, de proba. sentit Io. And. in addi. Spec. in tit. de statu mona. §. 1. versic. 3. remittendo in eis ad dictam cle. exiui; licet Spe. aliter ibi senserit. sed ipse non vidit dictam cle. ideo excusatur. sed tex. satis clarus est ibi in §. dubitauerunt. & §. cupientes, vbi patet, ꝙ fratres isti propter strictissimum votum paupertatis non possunt a quoquam hæredes institui: quia dominium non potest in eos transire. Nec possunt aliquid petere de bonis ingredientis: quinimò non possunt capere, etiam si ingrediens velit eis omnia bona sua donare. possunt tamen aliqua modica capere, si eis sicut cæteris pauperibus donentur, vt ibi dicitur. Et sic eadem ratione idem dico de aliis religiosis de ordine Mendicantium ex regula: quia in eis subest eadem ratio, quæ ponitur in d. cle. exiui. §. cupientes. qđ satis sensit Bar. in dicta minorica sua, prope fi. & Bar. in d. auth. si qua mulier. & Fed. de Senis consil. 75. Et de istorum fratrū numero minime sunt isti fratres Eremitani: quia regula non interdicit eis habitum bonorū in communi, & ideo stamus in casu nostro extra istū casum. Est, & tertia species religionis, quę ex regula non interdicit habitum bonorum in communi, sed ex constitutione ordinis cōfirmata per sedem Apost. sicut est videre in fratribus prędicatoribus, qui ex regula non sunt mendicantes, cum habeant regulam S. Augusti. sed ex constitutionibus, quas postea fecit eorum ordo, approbatis per sedem Apos. & ita debet intelligi tex. in c. nimis, il 2. de exce. præla. in prin. vbi dicitur, ꝙ fratres prædica. in arctissima paupertate Christo pauperi famulantur. Et de istis est dubiū, nūquid possint eorum parētibus succedere ad vtilitatem monasterii. Et si habeant super hoc priuilegium a Papa, prout dicitur de ipsis prædicatoribus, casus est clarus, vt dicit Io. de Lig. & bene in d. clem. exiui. sed, cessante priuilegio, est dubium contra eos, ꝙ non succedant; facit, quia isti dicuntur mendicantes, vt patet in c. 1. de reli. do. lib. 6. mendicantibus autem prohibitum est propter congruam sustentationem habere redditus, aut possessiones; sed incerta mendicitas per quæstum publicum tribuere eis victum solet, vt dicit tex. in d. c. 1. ergo non possunt petere bona eorum religionem ingredientium; quia tot possent esse bona, quod desinerent esse mendicantes. Item non tribueret incerta mendicitas quæstum, sicut esse debet: ergo non possunt ad illorum bona aspirare. Item paria videntur, ꝙ aliqui sunt mendicantes ex regula, vel constitutione per Papam approbata, [3] † vnde fratres minores non magis sunt capaces ex regula, quam prædicatores, qui sunt ex constitutione, tex. in d. c. nimis, eos æquiparat quoad arctissimam paupertatem. Et eadem ratio videtur in vtrisque. si. n. non possunt habere dominium in communi; ergo non possunt succedere: quia dominium transit in hęredes, vt in l. cum hęredes. ff. de acq. hęre. pręsertim cū hęreditas, seu successio ex sui natura referatur tam ad pecuniam, quam ad bona alia mobilia, & immobilia: quæ omnia repugnant paupertati, vt dixit tex. in d. cle. exiui. In cōtrarium facit, quia cum statuta sint stricti iuris, vt legitur, & no. in c. in nostra, de iniur. & in l. 3. §. hæc autem actio. ff. de nego. gest. debent stricte intelligi. Nam si prohibeant simpliciter habitum possessionum, & redditūum, nō videntur prohibere id, quod alias a iure concessum est, scilicet hæreditatem, & bona ingredientium, quin saltem possint capere, & vendere, & ex eorum pretio suis necessitatibus subuenire. nam, & serui qui habere proprium non possunt, tamen capiūt legata, & alia bona, vt habeant vnde viuant, vt l. seruos ad custodiam. ff. de ali. & cib. leg. & quod ibi no. Bar. facit l. 2. ff. de his, qui sunt sui, vel ali. iu. Item istis fratribus in cōmuni, & particulari potest legari pro suis necessitatibus, vt in cle. dudum, & quod ibi no. gl. de sepul. Et profecto propter hęc & similia argumenta, quę formari ad partem vtrāque possent, sunt opi. inter Docto. Io. And. multas retulit in d. c. in pręsentia, de prob. & non firmauit pedes. Host. tamē sensit, ꝙ non possunt capere, etiam vt vendant; & multas opi. retulit etiam Cy. in d. l. Deo nobis. Sed Specu. in d. §. 1. versi. 3. de sta. mona. aperte tenuit, ꝙ possunt talia bona petere, non vt teneant, sed vt vendant, & in vsus necessarios conuertant, cum & pauperes petant, vnde viuant. 47. dist. c. sicut. Et hanc opi. sensit ibi Io. And. in addi. facit gl. no. in c. 1. de reli. do. super verbo, domum, quę dixit, [4] † ꝙ si domus legetur istis mendicantibus, possunt capere, vt vendant; cū ex eleemosynis viuere debebant. facit quod legitur, & not. in l. filius. §. si quid. ff. de lega. 1. & l. mortuo. §. Labeo. ff. de lega. 2. & l. ab administratione. C. de leg. & l. apud Iulianum. in fi. cum l. seq. ff. de leg. 1. in quibus iuribus habetur, ꝙ si legetur res alicui, cuius commercium sine culpa ipsius non habet, debetur æstimatio. ita dicendum in proposito. Hanc opi. Specu. aperte sequitur Anto. de Butr. in dicto c. præsentia, & Gaspa. de Cald. ibi, saltem vt implorent iudicis officium; sentit Cyn. in d. l. Deo nobis, in fi. Bald. exquisite prosequitur in dicta authenti. si qua mulier; & concludit istam partem, si subest consuetudo, vt isti succedant, quia per contrariam consuetudinem potest derogari constitutionibus; cum hoc non sit de genere maleficiorum. Et placet mihi hæc opinio. vt si de consuetudine succedunt, seruetur consuetudo, cum hoc non sit contra regulam,

sed

sed contra constitutiones; quę licet sint confirmatæ per Papam, tamen ex contraria consuetudine possunt remitti, maxime cum redeatur ad ius commune; quo casu videretur, q ipsimet fratres possent redire ad ius commune, iūctis no. per Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. ver. iuxta prædicta quæro; facit c. cum accessissent. de constit. & c. pro illorum, de præben. Item consuetudo est optima legum interpres, vt in c. cum dilectus, de consuetu. & l. si de interpretatione. ff. de legi. Ad propositum ergo nostrum dico, q si dicti fratres Eremitani non sunt mendicantes, etiam ex constitutionibus eorum, tunc dubium non est, quin dictus frater possit succedere, vt supra dixi. Si autem eorum constitutiones interdicant eis proprietatem, etiam in communi, stādum est consuetudini, vt si de consuetudine succedunt, admittatur dictus frater alias contra, per prædicta. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XXVIII.

1 *Papa potest concedere ius conferendi, & eligendi puris laicis.*
2 *Patronus tenetur præsentare intra quatuor menses.*

IN causa communis castri Trignandæ res videtur mihi prorsus sine dubio. certum namque est, commune dicti castri iuridice acquisisse ius patronatus in ecclesia plebis dicti castri ex indulgentia Romani pontificis, vt clare colligitur ex literis domini nostri Martini Papę V. & processu inde secuto ad executionem literarum dictarum. nulliq; in dubium venire potest, quin Papa possit ius patronatus laicis concedere, in cap. quoniam, & quasi per totum, de iure patrona.

1 † Quinimmo ius conferendi, & eligendi puris laicis concedere posset, sicut multis post ipsum Romani Pōtifices cōcesserunt, vt in capit. in synodo, & cap. Adrianus. 63. distin. plus dico, quòd in casu nostro, nedum Papa, sed etiam episcopus potuisset eis dictum ius patronatus concedere, ex quo ecclesiæ minus dotatæ contulerunt decem, licet post consecrationem, vt no. Ioan. Andr. in capi. 1. de iure patrona. & sic debet intelligi, & distingui; glo. in cap. piæ mentis. 16. quæst. 2. Cum ergo dicta ecclesia parochialis, seu plebs pertineret ad ius patronatus laicorum, & ex speciali indulgentia Romani Pontificis pertineret rectoris instituendi præsentatio ad homines, & commune dicti castri Trignandæ, vt patet in concessione Apostolica, non potuit aliquis vigore gratiæ expectatiuæ dictam plebem vacantem acceptare; quia talis gratia non extenditur ad ecclesiam patronatam laicorum, nisi de tali patronatu fieret in literis apostolicis expressa mentio, vt no. in clemen. per literas, de præben. in glos. antepenul. & per Ioan. Andr. in c. cum dilectus, de iure patrona. nec dicti homines fuerunt hic in negligentia præsentandi, cum haberent quatuor menses ad præsentandum, vt in c. vnico, de iure patrona. lib. 6. intra dictum tempus præsentauerunt clericum idoneum reuerendo patri domino Episcopo Aretino; & per ipsum legitime fuerit secuta institutio.

2 † Quinimmo plus dico, quòd sufficit patrono præsentare intra quatuor menses, licet intra illud tempus nō fuerit secuta institutio per episcopum; quia patronus fecit, quod in eo est, vt in ca. vnico præallega. & quod legitur, & no. in c. si eo. ti. habenti enim instituere, seu confirmare non est a iure præfixum tempus; sed instandum est apud superiorem, vt præfigat illi tempus ad hoc faciendum, arg. c. nullus. de iure patro. & no. in c. ex parte Astensis, de concessio. præben. & ita determinant domini de Rota, decis. 251. Concludo ergo indubie tenendum, q præsentatus, & institutus per patronum, & episcopum est potior. & quod expectanti apostolico nullum ius in dicta plebe competit, ex quo præsentatio fuit facta episcopo intra quatuor menses a tempore vacationis, & notitiæ iuxta no. in d. c. si. de iu. patr.

CONSILIVM XXIX.

1 *Extraordinarium remedium cessat, vbi competit ordinarium.*
2 *Peruersio ordinis causa ad causam, non vitiat sententiam ipso iure.*
3 *Reus principalis, si est rebellis, potest procedi contra tertium possessorem nulla discussione facta.*
4 *Fiscus, facta publicatione bonorum, non est hæres, sed successor vindictæ.*
5 *Pupillus potest c.'ari.*

IN quæstione præsenti, an scilicet restitutio sit dictis Guidoni, & Nicolę in dulgenda; tria sunt ad materiam enucleandam examinanda. Primo, an sententiæ latæ contra Carolum dictorum Guidoni, & Nicolæ genitorem habuerint validitatem, & effectum. Secundo, an compromissum, & laudum ex eo secutum inter prædictos Guidonem, & Nicolam minores ex parte vna, & dictum Nicolaum ex alia, grauamen, & læsionem dictis intulerit, ita, vt eis in integrum restitutio competat. Tertio, discutiemus validitatem, & effectum primi decreti interpositi contra dictum Guidonem. Ad primum igitur redeundo, videtur primo, q dicta sententia lata contra Carolum viribus caruerit: quoniam non discusso principali debitore, actum extitit hypothecaria contra dictum Carolum bonorum possessorem, contra iuris ordinem; maxime cum dictus Carol. excepetit, vt prius debitor principalis impeti, & discuti deberet; vt probatur in authen. hoc si debitor. C. de pigno. vbi inhibetur, iure nouissimo, hypothecaria contra tertium possessorem, donec actum fuerit cum reo, & intercessoribus. constat autem, quòd actum contra legis prouisionem, maxime iuris ordinem concernentem est nullum. l. prolatum. C. de sen. & 2. q. 6. c. sententia, & l. non dubium. C. de legi. & 10. dist. c. vides. & in regula, quæ contra ius, de regul. iur. lib. 6. Et ex his infertur ad secūdum principale dubium. Nam si dicta sententia lata contra olim Carolum dictorum minorum parentem fuit nulla, ergo compromissum inde secutum super executione dictæ sententiæ inter dictos minores post mortem dicti Caroli, & Nicolaum, & laudum inde secutum, grauamen, & læsionem magnam intulit prædictis minoribus; quia cum arbitri, seu arbitratores approbauerint dictam sententiam nullam, enormiter est duplici capite læsi sunt. Primo, quia sententiam nullam approbauerūt, & sic re ipsa damnum intulerunt; tum quia compromissum abstulit eis regressum de euictione contra, & aduersus eos in dictis bonis, vt in l. si dictum. §. si compromisero. ff. de euict. Et per consequens possunt nunc restitutionem in integrum petere. l. quod si minor. §. 1. & sequen. & quasi per totum titu. ff. de minor. Circa tertium, scilicet, aduersus primum decretum interpositum contra dictum Guidonem minorem contumacem, potest dici, quòd ipso iure absque alia restitutione dictus Guido, & præsertim dicta Nicola eius soror impubes seruantur illæsi ex defectu solennitatis; quia contra minores, præsertim impuberes, non debet perueniri ad primum decretum, nisi prius eorum amici requirantur, si minores defendere velint; & nemine eos defendente, recurritur ad refugium primi decreti, vt videtur tex. in l. hæc autem, ff. ex quib. cau. in pos. ea. & l. ergo sciendum est. ff. ex quib. cau. maio.

1 † Vbi autem remedium ordinarium competit, cessat extraordinarium, vt in l. in causa. ff. de mino. Ex quibus omnibus videtur, q aduersus laudum competit in integrum restitutio. Sed respectu primi decreti ipso iure seruantur illæsi. Sed prædictis non obstātibus, contrariam sententiā arbitror præualere: motus principaliter, quia prædicta sententia lata contra dictum Carolum, mero iure, discussione non facta, contra principalem debitorem ex multiplici capite tenuit, & in rem iudicatam transiuit.

2 Primo, † quia peruersio ordinis causæ ad causam non vitiat sententiam ipso iure; sed opus est appellatione, vt in l. 1. & quod ibi no. C. de appel. & l. 1. §. fi. ff. quę sent. sine appel. rescin. vbi bonus tex. facit quod no. 2. q. 1. in summa. Sed talis est peruersio in casu nostro: quia prius debuit discuti debitor principalis, quam fieret trāsitus ad tertium possessorem. non autem est vitium in substantia actionis: quia hypothecaria bene competit contra tertium possessorem, vt l. persecutione, & l. distractis. C. de pigno. nec est peruersio ordinis eiusdem causæ; ergo talis præposteratio non vitiat, ex quo non fuit appellatum, & quòd talis peruersio in casu nostro non vitiet ipso facto, aperte tenet Barto. post Iacob. Butr. in d. l. persecutione, in vltima quæstione. Nec obstat, quòd fuerit exceptum per dictum Carolum, vt prius deberet discuti debitor principalis; quia paria sunt non excipere, vel excipere, & a reiectione expressa, vel tacita non appellare, vt in capitu. ex parte M. de appellat. & per Bartol. in l. a procedente. C. de dilatio. facit quod no. glos. in clement. vna, de dolo & contumacia, in verbo, manifeste. nam contra talem peruersionem ordinis

causæ ad causam non satis est excipere, nisi exceptione nō admissa appellet, vt d.l. 1.C.de app.& d.l. t.in fi. ff. quæ sen. sine app.rescin.Et maxime hoc procedit in casu nostro.Nā cum multis ex causis possit agi cōtra tertium possessorem, discussione non facta contra principalem debitorem, iuxta no.per gl.& Bar.in l.decem.ff.de verbo.obl.& per eundem Bar.in l.fi.primo responso,ff.si cer.pet.& infra dicam latius eo ipso, ꝙ iudex exceptione discussionis non facta processit ad vlteriora,& sentētiam tulit contra dictum Carolum bonorum possessorem, videtur pronunciasse tacite, ꝙ discussioni locus non erat.& sic præsupposito, ꝙ fuisset discussioni locus,tamen cum tacite fuerit in contrarium pronunciatum, tenuit gestum in cōtrarium; quia potius videtur actū contra ius litigatoris,quam contra ius constitutionis, vt in c.cum inter, de re iud.& l.res iudicata.ff.de reg. iur. & l.ingenuum.ff.de statu homi.& c.cum dilecti,de electio. & per Bar.in d.l.a procedente imputandum est ergo non appellāti.vnde cum sententia fecerit ius inter partes,cum transiuit in rem iudicatam, non est amplius discutiendum de illius viribus,vt in iuribus proxime allega. nec possunt isti minores petere contra tale grauamen,præsupposito, ꝙ iudex vere grauasset,restitutionem: quia lata fuit contra eorum parentem,& eo viuente transiuit in rem iudicatam.& sic cum nihil fuerit actum cum ipsis minoribus,non possunt petere in integrum restitutionem,vt leg.& no.in l. Aemilius.ff. de mino. Secundo, principaliter tenuit mero iure dicta sententia,nulla discussione prius facta;quia vt mihi in facto ꝓponitur,reus principalis tunc temporis erat rebellis, & omnia bona sua fuerant publicata: & sic notorie constabat, ꝙ in dicto loco, vbi iudicium agitabatur, non erat soluendo; quo casu non est opus facere discussionem, vt no.gl.& Bar. in l.decem.ff.de verb. oblig. & est tex.secundum vnum intellectum, quem sequitur ibi Bar. in d.l.fi.primo responso. ff.si cer.peta.Probatur ratione; quia superfluis remediis nō est vtendum.l.hæc stipulatio. §.diuus.ff.vt le.no.cau.ad qd enim fieri debet discussio, si notorium est debitorem non esse soluendo? certe lex esset potius verbis, quam rebus imposita,contra c.commissa,de elect.lib.6.& l. 2.in fi.C.communia de leg.facit quod in simili legitur,& no.in l.post rem iudicatam.ff.de transact.& l.eleganter. §. si post rem iudicatam,ff.de condi.indeb.& quod ibi no.per Bar.in primo responso.Et hoc apertissime videtur voluisse in terminis nostris Barto.in l.decem,& d.l.fi.ff.si cer.peta. vbi dixit aperte, † ꝙ si reus principalis est rebellis, potest procedi contra tertium possessorem,nulla discussione facta.& loquitur proprie in d.l.fi.quando bona debitoris erant obligata.Nec obstat si dicatur, ꝙ debuit prius agi contra fiscum,qui bona dicti debitoris possidebat,cum ipse teneatur satisfacere creditoribus: etiam habentibus personalem actionem. vt l. 2.C. ad leg.Iuli. de vi.pub.& l.si vt proponis,C.de bo.præscrip. quia dico, † ꝙ fiscus, facta publicatione bonorum, non est hæres,sed est successor vindictæ,& succedit non per repræsentationem,sed ꝑ annichilationem personæ; vt plene no. in l.si constante.§.fi.so.ma.vnde cum dicta auth.hoc si debitor,præalleg.sit iuris antiqui correctiua,& solum impediat hypothecariam contra tertium possessorem, respectu debitoris,& sui hæredis,non debet extendi ad fiscum;quia vt dixi,non est hæres,nec repræsentat personam defuncti,sed est successor vindictæ. nam fiscus potest dici tertius possessor; & sic nō debet esse magis priuilegiatus tertius possessor priuatus, quam fiscus: maxime quia hic agitur de præiudicio creditoris,qui habet de iure hypothecariam contra quemlibet possessorem.tamē cum simus extra casum dictæ auth. nō debet dictus creditor impediri,quominus possit vti sua hypothecaria contra quemlibet possessorem; cum ius correctiuum debeat multum restringi,vt no. maxime per Bar. in auth.quas actiones.C.de sac.san.ecc.facit quod no.gl.in c.cupientes.§.quod si per viginti,de ele.lib.6.& in l. præcipimus.in fi.de app.& l.sancimus.C.de test.& hoc satis videtur fuisse de mente Bar.in d.l.fi.& d.l.decem. & ex hoc secūdo capite luce clarius patet de validitate dictæ sentētiæ. Tertio,potest adduci gl.no.in d. auth. hoc si debitor. quam sequuntur ibi Cy.& Bal.quæ dicit tunc impediri hypothecariam contra tertium possessorem, cum debitor principalis est præsens; secus autem,si est absens, sicut dicimus in fideiussore,vt in auth.præsente.C.de fideiu. Sed in casu nostro debitor erat absens,& rebellis; nec ad effectum remissionis poterat contra illum agi.ergo nō erat necesse facere discussionem; & hoc vltimum voluit etiam Bar. in d. auth.hoc si debitor. Ex quibus omnibus clare colligitur, ꝙ dicta sententia lata contra dictum Carolum istorum minorum genitorem,iure valuerit nec aduersus illam aliqua restitutio dictis minoribus competit; tum quia nullum fuit grauamen, sed iuridice fuit contra eum processum, vt patet ex prædictis; tum quia præsupposito, sine veritatis præiudicio, quòd aliquid fuisset actum contra ius litigatoris,non tamen competit restitutio minoribus, cum nihil cum eis, sed cum patre fuit actum.d. l. Aemilius. Et ex his clare infertur ad secundum, ꝙ nulla restitutio competat contra compromissum,seu laudum; quia nullum grauamen, imò potius releuamen contingit minoribus; quia arbitri redegerunt illam sententiam ad minorem summam, & sic releuauerunt minores,& grauauerunt dominum Nicolaum: nec fuit sublata facultas habendi regressum contra authorem de euictione ex duplici capite. Primo, quia dicta sententia tenuit, vt ex prædictis patet; & sic illius vigore pōterant agere de euictione, cum eorum genitor denunciationem fecerit, vt in c.fi.de emptione, & venditione. compromissum autem factum fuerat respectu executionis duntaxat in istorum minorum fauorem. Secundo principaliter, quia compromissum factum fuit ex necessitate; quia officialibus præcipientibus,quibus a publico circa hæc data est plena, & libera facultas, vt no.Barto.in d.l.si dictum.§.si compromisero.ff.de euict.fuit enim hoc compromissum necessarium,& non voluntarium; & sic cessat ratio d.§. si compromisero. Ex quibus clare patet, ꝙ non competit aliqua restitutio, maxime cum illa non detur nisi pro graui læsione.l.scio.ff.de in inte. restitu.& capitu.penult.de rebus eccle. non alien. Quoad tertium, de interpositione primi decreti, non multum arbitror disputandum super ipsius validitate, licet posse allegari, quòd rector iure tenuerit; quia fuit interpositum contra dictum Guidonem,qui erat pubes,& sic secundum multorum opinio. non fuit necessarium requirere amicos, & cōsanguineos.de quo per Bar.in d.l. hæc autem, & per Cy. in l.cum proponas.C.de bo.autho.iud.pos. præsertim cum citatio apprehēdit dictum minorem, iuxta no.per gl.in l.2. ff.ex qui.cau.in pos.ea. nec dicto Guidoni esset ꝑ restitutionis beneficium subueniendum; tum quia contumacia est delictum, vt in l.omne delictum, ff.de remis.& aduersus delictum minori non subuenitur.l.auxilium.ff.de minoribus, & l. 1.C.si aduer.do. Nam debebat comparere, & petere curatorem sibi dari, vt l.qui habebat, ff.de tut.& quod ibi in §.si pupillus, no.Bar.vbi dicit, † quòd pupillus potest citari: quia intelligitur, vt compareat cum tutore. Item cum primum decretum modicam læsionem inferat maxime in casu nostro, cum adhuc non habuerit effectum, cum dominus Guido semper remanserit in possessione, & adhuc hodie sit, non potest peti restitutio, quæ pro modica læsione non præstatur, d.l.Seio.ff.de in integ.restitu. & præalleg. c. penul.præsertim cum habeat viam ordinariam promptissimam, scilicet, satisfaciendi ei, pro quo primum decretum interpositum fuit. Nam licet alias tollatur missio præstita cautione de iudicio sisti,& restitutis expensis, vt c.quoniā. §.in aliis, vt lite non contesta. illud tamen procedit, quando missio est facta propter contumaciam in non comparendo; quia per talem cautionē satisfit causæ missionis. Sed in casu nostro fuit facta missio propter contumaciam in nolendo exequi sentētiam arbitrorum; ideo nisi prius fiat executio,non debet missio reuocari, vt notatur in d. §. in aliis, & Bar.in l.si finita.§.Iul.ff.de damno.infecto. Item præsupposito,sine veritatis præiudicio, quòd dicta missio non valuerit;tamen cum constet clarissime de validitate dictarum sententiarum, vt patet ex prædictis, debent de nouo dicti Guido, & Nicola minores compelli ad parendum sententiæ arbitrorum; vel fienda est missio ex primo decreto, citatis ipsis minoribus,cum eorum tutore, & curatore, iuxta formam.l. 1.ff. de administratio. tuto. seu iuxta ea, quæ leguntur, & nota. in d. l. hæc autem. Et ipsis non parentibus poterit iudex propter nimiam contumaciam eorum, habito respectu, quia magis ipsi contempserunt, & hodie contemnunt, decernere, vt missus in possessionem ex primo decreto lucretur fructus, iuxta tex. singul.in l. Fulcinius, in fi. ff. ex quib. cau. secundum lect. communem, quam ibi tenet Barto. & Specu. in titu. de primo, & secundo decreto.§. restat, versicu.hoc autem notandum. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Princeps quidam Illustrissimus inspectis innumerabilibus virtutibus, fide, ardore vrgenti, deuotione, magnificis gestis, clarissimisq;, ac perpetuo memorandis cuiusdam magnifici, & insignis viri comitis, &c. Inter cætera beneficia dicto comiti collata, quondam castrum, seu oppidum insigne, cum omni suo districtu, & iurisdictione eidem comiti in feudum nobile, & gentile dedit, tradidit, & concessit. Et inter cætera promisit prælibatus princeps dicto comiti presenti, & acceptanti dictum castrũ cum suo districtu, iurisdictione, & pertinentiis, &c. defendere, manutenere, authorizare, & disbrigare ab omni persona, & personis, & communi collegio, & vniuersitate, habere ratum, & gratum, & firmum quicquid dictus comes faciet deinceps, constituet, & ordinabit in dicto loco, dummodo talia sint, q contra ipsius domini Principis, & successorum suorum honorem, & statum non conspiciant, & quę naturam feudi sequantur, &c. Nunc vero dicta concessione sic facta, episcopus territorii dicti castri, seu oppidi impedit dominum comitem feudatarium, petendo ab eo florenos quadrigentos annuatim; proponens illos sibi deberi occasione dicti castri, Quæritur nunc, nunquid dictus dominus comes feudatarius dicti castri possit habere regressum contra dictum principem, vt eum cõtra dominum Episcopum d[illegible]ndat, disbriget, & liberet ab omni obligatione, quam dictus d. Episcopus prætendit.

CONSILIVM XXX.

1 *Res emphyteuticaria ad quemcunque peruenerit, potest ille conueniri ad canonem soluendum.*

2 *Dominus si locet fundum suum pro certa pensione, non ipse, sed conductor tenetur soluere decimas.*

3 *Sciens fundum alienum, vel obligatum, si illum emit, & de euictione sibi prospexit, potest, scientia non obstante, de euictione agere.*

Idetur primo, dictum dominum Episcopum posse actionem, & ius competens dirigere versus supradictum comitem dicti castri possessorem, & q dictus comes nullum habeat in hoc contra dictum principem regressum; quia cum onus soluendi illum canonem, seu pensionem sit reale, transiuit cum onere suo in possessorem. tex. videtur no. in authenti. de non alie. §. scire. col. 2. vbi notabiliter probatur, † q quisque, ad quem res emphyteuticaria peruenerit, potest conueniri ad canonem soluendum. & per illum tex. hoc firmat Bal. in authen. si quas ruinas, C. de sacrosanct. eccl. Idem videmus in onere soluendi decimas; transit enim in quemlibet possessorem; nec habet soluens regressum contra suũ authorem vt in c. tua, & c. pastoralis, de deci. † q si dominus locet fundum suum pro certa pensione, non ipse, sed conductor tenetur soluere decimas, quia intelligitur fructus vendidisse, salua decima; allegat dictum ca. pastoralis. Ego autem allego tex. no. l. 1. C. de anno. & trib. lib. 10. vbi dicitur, quòd annonas is soluere debet, qui possessionem tenet, & fructus percipit. & per illum tex. dixerunt ibi glo. & Bar. q domino locante fundum pro certa pensione, onus soluendi tributa spectat ad ipsum conductorem; ad idem adduco bonum tex. in Authen. de mandatis principum. §. non permittas, colla. 3. & in l. inter debitorem. ff. de pact. vbi probatur, q onus soluẽdi tributum spectat ad possessorem, etiam si fuisset appositum pactum, vt non possessor, sed tradens teneatur soluere; quia valet tale pactum in præiudicium habentis possessionem pro pensione obligatam. Quinimò dico, quòd etiam pro præterito tempore potest possessor nouus conueniri, vt est tex. no. in l. Imperatores. ff. de publ. idem ergo, & fortius dicendum est in casu nostro, in quo nullum commodum reseruauit sibi princeps infeudando dictum castrum. debet enim intelligi, quòd concesserit, saluo onere reali, ad quod non videtur iuste teneri; eum omnis commoditas trãsiret in dictum comitem feudatarium. Sed prædictis non obstantibus, quæ vere casui nostro minime obstant, dico quod licet Episcopus habeat actionem aduersus dictum comitem possessorem, ipse tamen comes feudatarius habet regressum contra dominum Principem, qui dictum castrum concessit in feudum, præsertim nobile, & gentile. pro hac conclusione allego tex. nota. in propriis terminis in c. 1. de inuesti. de re. ali. fac. colla. 10. vbi dicitur, quòd cum de re aliena, vel alteri obligata fiat inuestitura, distinguendum est, vtrum scienti, vel ignoranti facta sit. is enim qui rei alienæ inuestituram sciens suscepit, nisi pacto speciali sibi de euictione p̄spexerit, de euictione agere non potest; ignoranter vero suscipiens recte agit, vt aliud eiusdem quantitatis, seu bonitatis ei præstetur; respectu vero inuestientis, seu in feudantis nulla fit distinctio, siue sciuerit alienam, vel alteri obligatam, siue ignorauerit, vt in d. c. 1. notanter dicitur. Ad propositũ ergo, aut dictus comes ignorabat illud castrum Episcopo obligatum, & tunc indubie agit contra principem, vt eum defendat ab Episcopo, prout expresse in inuestitura dictus princeps promisit; aut tribuat ei aliud feudum eiusdem bonitatis, & quantitatis, & est ille mirabilis textus secundum Baldum, in quo petitur vna species pro alia. Sed seruandus est in casu nostro, quia causa feudalis debet principaliter decidi secundum leges, & consuetudines feudorum, & in defectum illarum recurrendum est ad legem communem, vt est tex. no. in c. 1. de feu. cog. eadem colla. Et arbitror, q est in optione dicti comitis, an hoc casu agat contra principem, vt eum defendat prout specifice conuentum fuit. l. 1. ff. de pactis, aut, vt det sibi aliud feudum eiusdem bonitatis, & quantitatis. Nam per illam hominis prouisionem non fuit recessum ab ordinario iuris beneficio, vt no. Bar. in d. l. si constante. ff. solu. matrimo. secus ab extraordinario; & hoc casu debet intelligi tex. in l. fina. C. de pact. conuen. Item illud idem potest defendi ex vi pactorum, cum princeps promiserit disbrigare dictum castrum ab omni persona. tenetur ergo disbrigare, aut dare rem eiusdem bonitatis, & quantitatis. Et dicit Bal. in c. fi. de noua forma fide. q feudatarius potest agere contra dominum ad interesse dupliciter; vel vt soluatur in pecunia, vel vt det ei aliud feudum, argu. illius tex. in c. 1. de inuesti. de reb. alie. fac. Et idem dicendum in casu nostro. Et de ignorantia dicti comitis respectu dictæ obligationis est pręsumendum, quia in facto alieno pręsumitur ignorantia c. ignorantia. de regul. iur. lib. 6. & l. regula. ff. de iur. & fac. igno. aut dictus comes fuit sciens, & tunc specialiter sibi prouidit in casu euictionis, seu impugnationis, vt patet in concessione feudi; & potest agere contra dominum principem, vt in casu pręcedenti, vt dicit tex. præallega. in d. cap. 1. concordat. l. si fundum sciens, C. de euictio. vbi patet, † quòd si sciens feudum alienum, vel obligatum illum emit, & de euictione sibi prospexit, potest, scientia non obstante, de euictione agere. Nam & rem alienam in sui præiudicium potest quis vendere, vt l. rem alienam. ff. de contrahen. empt. Secundo, principaliter ad idem allego tex. in c. fina. de noua forma fide. eadem colla. vbi dicitur, quòd inuestitura facta debet omni modo dominus cogi inuestitum in vacuam possessionem mittere. quòd si deficiat, tenetur ei omnem vtilitatem præstare. Et pondero illud verbũ, in vacuam. debet ergo eam sine omni obligatione, & seruitute tradere, vt no. per Bar. in l. 1. ff. de actio. emptio. Tertio, probo per cap. primum, per quos fiat inuesti. in prin. eadem colla. & quod ibi no. Bald. Quarto, ad hoc facit, quia dictum castrum fuit concessum in feudum nobile, & gentile, & nihil sibi dictus princeps reseruauit. vnde videtur concessisse sine omni onere obligationis: & solum tenetur comes ad ea, quæ sunt debita ex communibus legibus, & consuetudinibus feudorum. cap. 1. in fi. quid sit inuesti. & capi. 1. de noua forma fide. colla. 10. & plene de hac materia per Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de præscrip. super rubrica, vbi prosequitur de feudo nobili, gentili, & frãco. Quintò, & vltimo faciunt causæ, ob quas feudum fuit concessum, scilicet, magnifica gesta, clarissimaque, ac perpetuo memoranda merita dicti comitis, &c. vt plenius patuit supra in casus recitatione. faciunt enim ipsa; vt concessio largissimam recipiat interpretationem in fauorem dicti comitis feudatarii. hinc singulariter dixit Bal. post Iacob. de Ra. in capi. 1. si vasal. feud. priue. cui. defe. colla. 10. quòd feudum concessum propter magnitudinem meritorum, puta, quia a morte dantem liberauit, vel ab hostibus, latrunculisùe eripuit, vel quid simile, nulla ex causa, vel ingratitudine est amissibile; videtur enim merces laboris eximii, & non liberalis concessio. Ad hoc tex. no. in l. si pater, & l. Aquil. Regulus. ff. de don. Magnitudo enim meritorum cum demeritis est compensanda. facit quod in simili no. Barto.

in l. si ita stipulat⁹. §. si tibi nupsero, & l. si diuortio. ff. de ver. oblig. & l. 1. C. de donatio. ante nup. Concludo ergo ex prędictis dictum comitem habere regressum contra dictum principem, vt dictum castrum ab omni obligatione liberet, vel vt det sibi aliud feudum eiusdem bonitatis, & quantitatis. Non obstant contraria supra formata. procedunt enim in oneribus quasi naturalibus, vt in tributo Imperatori, ratione possessionis debito. illud enim semper sequitur possessorem; & in dubio videtur actum, vt possessor soluat; & idē videmus in ecclesiasticis. 16. q. 1. c. si quis laicus, in d. c. pastoralis; secus autem in onere accidentali. d. l. 1. ff. de actio. emp. & quicquid sit in aliis, in feudi concessione hoc clarissimum est, ꝙ si res simpliciter in feudum concessa reperitur aliena, vel alteri obligata, potest agi contra concedentem modo prędicto.

Casus consilij sequentis.

In causa, & quæstione, quæ vertitur, seu dudum ventilata est inter Paulum minorem, cum authoritate sui tutoris ex vna parte, & quendam Sanctum Aretinum ex alia, duo principaliter sunt examinanda. Primum, nunquid minori prętendenti lęsionem ex laudo secuto, vigore compromissi facti ex pręcepto iudicis, prout ex statuto Aretino cauetur, pet restitutionis beneficium subueniri possit, lęsione prędicta aliter non probata. Secundum, an doctus de lęsione enormi possit hanc restitutionē petere, vel aliter de iniquitate laudi opponere; maxime cū allegetur lęsio euidens, quę incontinenti probari potest ex eo, quia fuit actum hypothecaria contra ipsum pupillum, & discussione contra principalem, qui soluendo erat, aliter non facta. quia licet exceptio fuit apposita, arbiter, seu arbitratores tulerunt sententiam super actione hypothecaria contra ipsum pupillum, iudicando quędam bona possessa per illum pupillum esse detinenda loco pignoris, vel hypothecę, donec pet ipsum pupillum esset satisfactum de quantitate centum florenorum, qui petebantur. & prędicta possunt incontinenti probari.

CONSILIVM XXXI.

1 *Minori læso intra quadriennium competit beneficium restitutionis aduersus læsionem.*

Circa primū videtur, quòd dictus minor possit petere restitutionem, aliter extrinsecus læsione non probata; quia eoipso, ꝙ minor compromittit, videtur læsus, vt est tex. no. in l. si minor vigintiquinque annis. §. minores. ff. de minori. Ratio est, vt ibi no. glo. & Bar. quia a sententia arbitri non potest appellari l. 1. C. de arbi. & si per compromissum perdit beneficium appellandi, merito lęsus restituitur. & hoc videtur procedere etiam in compromisso facto, tanquam in arbitratores, habito respectu ad statutum ciuitatis Aretinæ, quod prohibet de nullitate, & iniquitate dici contra sententiam, seu laudum arbitrorum, & arbitratorum. & sic vigore statuti eadem est ratio in vtroque; secus autem esset in arbitratoribus inspecto iure cōmuni, vt no. Bar. in d. l. si minor.

Sed hoc non obstante, aliud puto dicendum in casu nostro. procedit. n. contrarium, quando minor sponte compromisit. quo casu pręsumitur læsio ratione prędicta. Sed in casu nostro fuit factum compromissum ex mādato iudicis, cui in fauorem minoris, ne pet iudiciorum anfractus exagitetur, & in fauorem reipublicę, ne lites sint immortales, fuit data potestas a statuto ciuitatis. ꝙ autem statutū valeat, facit quod no. Bar. in procemio C. & gl. in l. neque pignus. §. priuatorum. ff. de reg. iur. facit ad primum dictum optime, quod no. idem Bar. in l. si dictum. §. si compromissero. ff. de ædil. edic. vbi dicit, ꝙ si quis cogatur ad compromissum vigore statuti, habet nihilominus regressum de euictione cōtra authorem suum; acsi in iudicio fuisset conuictus. Præterea illud statutum esset potius damnosum, quam vtile, & seruiret de vento, si minor posset dicere se læsum ex eo solo, ꝙ compromisit. lex autem debet esse imposita rebus, nō verbis, vt in c. commissa, de ele. lib. 6. & l. 1. in fi. C. communia de leg. facit ad prædicta c. arbitris. & quod ibi no. de of. deleg. lib. 6. Quare veniendo ad secundum dubium breuiter concludendo, dico, ꝙ ex duplici capite potest dicto minori aduersus dictam lęsionē succurri, statuto ciuitatis non 1 obstante. † Primo per speciale restitutionis beneficium. Nā minori læso cōpetit intra quadriennium restōnis beneficiū aduersus læsionē non modicam, vt ff. de mino. per totū. l. fi. C. de temp. in inte. re. nam aduersus cōtractus, & sñias iudicum succurrit minori, & ecclesiæ, vt in c. 1. & 2. de in integ. rest. li. 6. & l. in causæ, cum l. sequenti, & l. qđ si minor. ff. de mino. fortius debet eis succurri aduersus laudum arbitrorū cum sit quidam contractus, vel quasi, vt in auth. si vero contigerit. C. de iu. & in corpore; vt diffe. iud. Imo lōge fortius hoc casu dēt succurri, cum lędatur ab alio. s. arbitratore, iuxta no. per Bar. in l. societatem. §. arbitratorum. ff. pro soc. Et hoc est clarissimum, inspecto iure cōi. Nec obstat, si dicatur minorem hoc casu non multū lædi, cum habeat regressum contra authorem suum, qui præsupponitur esse soluēdo, & pro modica lęsione restitutio denegatur. l. scio. ff. de in inte. rest. & in c. pen. de re. eccl. non ali. Dico. n. ꝙ uno grauiter læditur; cum oportebit eum se anfractibus iudiciorum inuoluere. vnde tex. notabilis dicit, ꝙ minoribus subuenitur non solum cum de bonis eorum aliquid minuitur, sed ēt cum interfit ipsorum litibus, & sumptibus nō vexari, vt in l. minoribus vigintiquinq; annis, ff. de mino. Et si hoc, de quo quæritur, esset modici præiudicii, non emanasset cum tanta solennitate auth. hoc si debitor. C. de pig. corrigendo ius antiquū. Item longe melius est pignori, & rei incumbere, quam aduersus ꝑsonā agere, vt dicit tex. i §. furti aūt. Inst. de obli. quæ ex deli. nas. Videndum est ergo nūquid censura municipalis statuti huic conclusioni contradicat. & profecto arbitror, ꝙ nō solum. n. statutum, quoad propositum: dicit, ꝙ ab huiusmodi laudis, seu arbitramentis latis in causa minorum nō possit appellari, vel reclamari, nec de iniquitate, vel nullitate opponi pari forma, quæ obseruat, & disposita est de compromissis, & laudis, quę fiunt, & ferūtur in curia domini Capitanei dictæ ciuitatis. Statutum autem curiæ domini Capitanei est tale: Cōtra lauda, vel arbitramēta vt nō possit appellari, vel dicere se grauatum, vel de nullitate opponere, pœna vigintiquinq. librarum pro quolibet, qui cōtrafecisset. vnde ponderanda sunt diligenter verba dictorū statutorum, quæ solum videntur excludere querelam a beneficio generali iuris cōis, vt nō possit de iniq̃tate dici, &c. & sic excludunt minorem, quatenus veniret iure cōi, non autem cum cōuenit iure minoris, petēdo restōnem in integrum aduersus lęsionem. cum. n. duo remedia hoc casu dixi cōpetere minori, sublato generaliter vno per statutū, remanet reliquū; ar. optimum ex his, quæ no. gl. in c. pe. de emp. & ven. quæ dicit, ꝙ si minor iurauit non venire cōtractum, intelligitur exclusus solū beneficio ætatis; vnde si fuit deceptus vltra dimidiū iusti pretii, poterit venire iure cōi, a quo nō vr̃ exclusus per illa verba generalia. Et idem Bart. & alii in l. ii. C. de rescin. ven. Et hęc interpretatio benigna est, maxime facienda in casu nostro duplici cōsideratione, Prima; quia, cum illud statutum sit cōtra ius cōe, & odiosum, debet strictissime īterpretari, vt minus, q̄ fieri possit, lędat ius cōe, vt est tex. notabilis in c. cum dilectus, de consue. & l. 2. C. de noxa. Secunda, quia cum illud statutum loquens de minoribus, emanauerit principaliter in fauorem minorum, debet multum restringi, quatenus retorquer̃ in eorum læsionem, ne qđ statutum fuit in eorū fauorem, retorqueatur in odiū, vt in l. quod fauore, C. de legib. & in regula, quod ob gratiā de reg. iu. lib. 6. Et prædicta intelligo probata per minorem læsione non modica, vt prędixi. Secundo principaliter potest dictus minor iudicio meo venire iure cōi petēdo dictū laudum reduci ad arbitrium boni viri, sicut posset quilibet maior, dicto statuto non obstante. quia cum statutum generaliter loquatur in materia odiosa, & restringibili; non debet extendi ad casum, cum allegetur enormis læsio, & euidens; quæ incontinenti probari potest. non. n. est verisimile, ꝙ statutum voluerit fouere iniquitatem euidentem, cū lex in dubio debeat ꝑsumi iusta, & rationabilis. 4. dist. c. erit autem lex. Et interpretādum est, ꝙ statuentes intellexerint ꝓut statuissent, si specialiter casus euidentis iniquitatis fuisset coram eis propositus, vt dicit glo. in l. tale pactum. ff. de pactis. Et ꝙ statuentes non intellexerunt in casu euidentis iniquitatis, maxime contra minorem, aperte colligitur ex verbis statuti. dum dicit, ne lites fiant immortales; quæ ratio cessat, cum euidens est læsio, & incontinenti probari potest. ad hoc allego glo. notabilem in capitu. suscitata. de in integ. restitu. in verbo, effectum sententiæ; quæ notanter sentit, ꝙ vbi aduersus sentētiam tollitur exceptio legitima debet

debet intelligi, nisi illa exceptio incontinenti probetur. pro hoc optime facit c. literas, de rest. spo. vbi admittitur exceptio, quæ intra breuem dilationẽ probari potest, quæ alias per communes regulas iuris est sublata; ad idem gl. notabilis in l. 1. §. siue autem, ff. de tab. exhi. & quod no. Oldr. consi. 45. quod incipit, Cum litera executoria. Vbi idem notanter dixit. dispositio enim tollens generaliter exceptionem, debet stricte intelligi vt in c. ex parte, il 1. de offic. delega. & notanter dixit Bar. in l. 1. ff. quod vi aut clam, ꝙ vbi statutũ remouet generaliter omnem exceptionem, potest implorari iudicis officium, arg. in l. plene. ff. de peti. hæred. Ad prędicta optime facit l. 3. §. ibidem. ff. ad exhiben. Et quod no. gl. in c. 1. & c. literas, de resti. spol. vbi patet, ꝙ exceptio generaliter denegata admittitur, si incontinenti offertur probatio. & maxime hoc dicendum est in casu nostro, in quo statutum est contra ius, & lædit ius partis, tollendo omne remedium competens læso, argu. in d. l. 2. C. de noxa. & c. cum dilectus, de consue.

CONSILIVM XXXII.

1 *Solennitas omnis iuris ciuilis cessat in relictis ad pias causas.*
2 *Miles potest filio puberi per verba directa substituere.*
3 *Voluntas captatoria in legatis ad pias causas valet.*
4 *Hospitalia, & qualibet alia loca, in quibus exercentur opera charitatis, dicuntur pia loca.*
5 *Falcidia continet in se Trebellianicam.*

CIrca duo dubia præscripta aliqua duntaxat addam a suprascriptis doctoribus omissa. Et primo, circa primum, ꝙ dicta substitutio facta de consortio, seu fraternitate valeat, vt fideicommissaria. allego expresse Bar. hoc in eisdem, seu omnino similibus terminis tenẽtem, scilicet, in repetitione l. Cẽturio. ff. de vulg. & pupil. in 16. col. ver. quæro principaliter quarto; vbi firmat conclusionem, quod quando substitutio fit per verba directa, & per verba communia, verbum directum stat in sua significatione, & verbum commune trahitur ad fideicommissum, vt sic aliquid operetur adiectio verbi communis; & tunc dicit esse in electione substituti amplecti verba directa, vel communia, seu obliqua: videlicet, vel capere hæreditatem ex directa substitutione, vel fideicommissaria. allegat l. testamento. ff. de manumi. test. l. recusare. §. Titius. ff. ad Treb. ponit exemplum, si testator his verbis vsus est, videlicet, si filius meus decesserit sine liberis, talem substituo, & eum sibi hæredem facio: vel si bona mea ad talem perueniant. in his eum hæredem instituo. Idem dicit, si testator dixit, si filius meus decesserit sine liberis, Titium instituo, & substituo. Nam cum verbũ, instituo, sit directum, vt l. 1. in prin. de vul. & pup. verbum vero, substituo sit commune, valebit substitutio vtroque inre; ad hoc facit l. pen. ff. de ven. insp. Idem dicit, si testator vtatur verbo cõmuni; & verbo obliquo dicendo sic, si filius meus decesserit sine filiis volo bona mea peruenire ad Titium iure substitutionis, & fideicommissi. nam substitutio, est verbum commune, fideicommissum est obliquum; ideo debet intelligi, vt vtraque valeat, & sit in electiõe substituti, vt probat tex. in d. l. recusare. §. Titius. ita punctualiter contingit in casu p̃senti. nam in testamento inter cætera dicitur, ꝙ testator dictum consortium, seu fraternitatem vniuersalem hæredem substituit, atque facit, & omnia eius bona legauit, & legat, &c. nam verbum, hæredem, est directũ, verbum, substituit, est verbum commune, vt no. in d. l. Centurio, & in c. 1. de testa. lib. 6. & in c. Ray. eo. tit. ergo debet dicta substitutio obliquari ratione verbi communis, vt plene no. in iuribus præalleg. Et videtur magis indubitatum in casu nostro, cum testator adiecit illa verba, & omnia eius bona legauit, & legat: quæ clarissime denotant fideicommissum. & contrariũ dicendo, illa verba nihil operarentur; quod non est dicendum. quia verba debent aliquid operari, vt in c. si Papa. de priuil. lib. 6. & l. si quando. C. de inoff. test. maxime vbi dispositio aliter salua esse non potest. pro quo casu verba etiã sunt improprianda, vt est tex. no. in c. si sententia. de sen. ex com. lib. 6. facit l. si stipulatus fuero per te. ff. de verb. obliga. in l. stipulatio ista. §. sed si seruus, & §. possidere, eo. ti. & Bal. in c. 1. de Capitaneo, qui curiam vend. colla. 10. & per Archidia. 14. q. 1. c. 1. Idem etiam voluit idem testator in alio loco testamenti, vbi dixit, ꝙ in quolibet casuum prædictorum, &c. tunc eius hęreditas, & bona deuenirent ad consortium prædictum. vnde pondero verbum, bona, & verbum, deuenirent, quæ sunt communia. ideo debent trahi ad fidei commissum, vt substitutio valeat. in d. c. Raynutius. & c. si pater, de testa. lib. 6. vnde præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ non valeat substitutio facta puberi per verba directa, iuxta vnum intellectum, qui datur ad l. verbis ciuilibus & ad l. in pupillari. ff. de vulg. & pupi. illud tamen procedit, quando solum per verba directa fit substitutio, secus, vbi p̃ verba directa, & communia, vel per verba communia, & obliqua, vt contingit in casu nostro. Nam res debet interpretari potius vt valeat, quam vt pereat, in c. abbate sane, de re iud. lib. 6. & in l. quoties. ff. de verb. obliga. maxime in testamentis, in quibus debet fieri larga interpretatio, vt in c. cum dilecti. de dona. & in l. in testamentis, ff. de reg. iur. & præsertim fauore piæ causæ, vt est in casu nostro, vt l. sunt p̃sonæ. ff. de reli. & sump. fu. & in Auth. de eccle. ti. in §. si quis autem vnum sanctorum, & in c. cum tibi, de testa. Secũdo, principaliter moueor alia ratione non minus concludente. 1 † In relictis enim ad pias causas cessat omnis solennitas iuris ciuilis, & spectatur mera voluntas, secundum ius gentiũ vt in c. relatum, de testa. tenet Bal. in l. 1. C. de sacrosan. ecc. Quinimò voluit Bar. in d. l. itidem, esse de iure ciuili, per dictam l. 1. & voluit, ꝙ sicut miles habet liberum arbitrium in 2 testando, ita, & disponens ad pias causas. † Illud autem certum est, militem posse filio puberi per verba directa substituere, vt in d. l. Centurio; ergo & a pagano potest talis substitutio directe fieri ad pias causas; pro hoc quia negari non potest, quin ista prohibitio substitutionis directæ post pubertatem sit de iure ciuili, & non de iure gentium. Nam si esset de iure gentium, non posset remitti in milite. quia ea, quæ sunt de iure gentium, non tolluntur per principem, vt in clement. pastoralis, de re iudi. per Inno. in c. quæ in ecclesiarum, de constitu. & Barto. in l. fi. C. si contra ius, vel vtili. pub. ergo talis prohibitio cum sit de iure ciuili, non habet locum in legatis ad pias causas. Videmus insuper, ꝙ omnes regulæ iuris ciuilis in vltima voluntate traditæ, fere cessant in legatis ad pias causas, vt plene legitur, & notatur in capi. cum tibi, & c. relatum de testa. per Barto. & Bald. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. præallega. hinc est, ꝙ secundum commu- 3 nem opin. doctorum valet † in istis legatis ad pias causas voluntas captatoria. Item potest quis pro parte decedere testatus, & pro parte intestatus, sicut miles. nec vitiantur legata, si ex testamento non adeatur hæreditas. & idem in similibus quæstionibus, vt plenissime not. per doctores vtriusque iuris in locis præallegatis. Substitutio vero facta de dicto consortio, seu fraternitate, dicitur ad pias causas. & licet ad hoc aliqui allegent glos. in capitu. si qui clericorum. 1. q. 1. & Archidia. in c. si quis. 42. distin. tamen glo. & Archi. hoc non dicunt. sed solum asserunt, ꝙ tales confraternitates, seu consortia non sunt reprobata. Sed ego allego Specu. in titu. de instrumen. edi. in §. nunc vero aliqua versic. scias, quòd inter relicta ad pias causas, vbi conclu- 4 ditur † quòd hospitalia, & quælibet alia loca, in quibus exercentur opera charitatis, dicuntur loca pia; allego ad hoc bonum tex. & quod not. ibi Barto. in l. omnia priuilegia, C. de episco. & cleri. & expressius idem Barto. in l. 1. & fina. ff. de colleg. illi. facit tex. in cap. requisisti. de testam. Et ex his infero ad secundum dubium; nunquid ex prædicta hæreditate sit detrahenda Trebellianica; & dico ꝙ non ex duplici capite. nam si consortium vult adire hæreditatem iure directo; quod potest ex priuilegio speciali, &c. supra dixi. & quia testator substituit etiam directe, non debet detrahi Trebellianica; quia non capit a manibus hæredis, sed immediate ab ipso testatore; & sic, sicut dicimus in milite, vt dicta l. Centurio. Si autem vult petere dicta bona ex fideicommisso, quod potest per supradicta, tunc iure speciali non debet detrahi Trebellianica; per auth. similiter. C. ad leg. Falcid. licet glo. teneat oppositum in d. capi. si pater. de testam. lib. 6. quæ voluit restringere illam authen. ad Falcidiam. quæ detrahitur, ex singulis legatis; non autem voluit extendere ad Trebellianicam, quæ detrahitur ex toto corpore hæreditatis. tamen communis opin. Modernorum vtriusque iuris, est in oppositum, & eam tenet Barto. in l. Marcellus, ad Trebel. & Bald. in l. id quod pauperibus, C. de episco. & cler. Cyn. in authen. sed cum testator. C. ad legem Fal. & vidi super hoc consilia solennium doctorum. 5 & motiuum principale huius opinionis est, † quia Falcidia continet in se Trebellianicam. nam Trebellianica lar-

go modo dicitur Falcidia; & videtur de hoc tex. in Auth. de eccle. tit. §. cum autem. & in l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cleri. vbi fit mentio de legato particulari, & hæreditate restituenda; & tamen prohibetur ibi omnis Falcidia in relictis ad pias causas. item hodie sunt coæquata legata, & fideicommissa, vt in l. 2. C. communia de leg. vnde sicut cessat Falcidia in legatis, ita debet cessare in fideicommissis. Non obstat prædictis c. si pater. quia solum probat a contrario sensu. sed tale arg. cessat, vbi reperitur contrarium in iure, vt in c. a nobis. 1. & 2. de sen. excom. Item ibi procederet, arg. a contrario sensu, respectu legitimæ, non autem respectu Trebellianicę. non obst. motiuum glo. in d. c. si pater, ꝙ frustra esset hæres, si non detrahit Trebellianicam, imò non frustra, quia habebit meritum a Deo, exercẽdo ipsum actum tam respectu defuncti, quam respectu pauperũ, quibus fienda est restitutio, seu dispensatio; facit quod in simili no. Bal. in auth. præalle. Et hęc sufficiant.

CONSILIVM XXXIIII.

1 *Clerici possunt compromittere in laicos de rebus temporalibus, & præsertim ad patrimonium eorum spectantibus.*
Et sententiam latam a iudice non suo possunt approbare. & nu. 2.
3 *Statuta laicorum specifice non disponentia de clericis, nec in libertatem ecclesiasticam, dummodo alias sint honesta, debent seruari inter clericos etiam in foro ecclesiastico.*
4 *Clericus si litigat coram laico, sequendo forum rei, submittit se tacite omnibus statutis laicorum concernentibus iudicii ordinem.*
5 *Arbitri possunt appellari iudices, large sumpto vocabulo.*
6 *Iurisdictio potest tacite prorogari.*
7 *Multa imposita per iudicem ratione contumaciæ, si tempore sententię non constat iudici de illius contumacia, non valet.*
8 *Sententia lata contra plures collegas simpliciter, inducit obligationem pro parte, ita ꝙ quilibet videtur condemnatus in dimidia.*
9 *Captura facta per iudicem secularem contra clericum coniugatum, non incedentem in habitu & tonsura, valet.*

QVia quinque dubia veniũt principaliter examinanda, attingam iuxta ordinem cõsultationis quodlibet dubium per se. Et primo, circa primum, quo quæritur in effectu, an compromissum factum in quatuor mercatores laicos in curia officialium mercantiæ per duos germanos ex vna parte; Iacobum scilicet, & Philippum; qui gerebant se pro mercatoribus, teneat, cum alter eorum, scilicet, Iacobus alleget se nũc clericum in minoribus. alius vero. s. Philippus reperiatur clericus coniugatus. Et præsupposito ꝙ compromissum valuerit, quæritur an potuerit dictus Iacobus per procuratorem se submittere decisioni, & ordinarioni illius causæ, statutis, & consuetudinibus, & stylo mercantiæ; & sic in effectu possunt dici duo dubia. conclusiue rem ipsam attingendo, dico compromissum valuisse, etiam si ambo fuissent clerici in sacris. 1 † Quia in laicos bene potest per clericos compromitti de rebus temporalibus, præsertim ad patrimoniũ eorum spectantibus, vt probatur in c. exposita, & c. dilecti, de arbi. & a contrario sensu in c. contingit, & no. in c. si diligenti, de fo. comp. in gl. 1. prope fi. quę dicit, ꝙ licet clericus non possit in iudicem laicum consentire, vt ibi, in arbitrum tamen sine consensu episcopi bene consentit. Et diuersitatis ratio bene potest esse, quia iudex habet iurisdictionem; vnde per prorogationem subiiceretur iurisdictioni iudicis secularis; quia per prorogationem extenditur iurisdictio in prorogatum, & iudicat iudex iure suo, & iurisdictione prorogata, vt l. 1. & 2. ff. de iu. quod circa clericum fieri non potest, tum quia laicus non potest habere iurisdictionẽ in clericos ratione incapacitatis. 96. dist. c. denique, & c. si Imperator, & c. cum ad verum; tum quia iurisdictio non potest prorogari ad aliam speciem iurisdictionis, quia tunc non esset prorogatio, sed nouæ iurisdictionis datio, vt no. in c. P. & G. de offi. deleg. & per Cy. in l. testamenta, C. de testa. Arbiter autem non habet iurisdictionem, sed quandam notionem, & statur dicto suo metu pœnæ in compromisso appositæ. l. ait prætor, & l. a diuo Pio, in prin. ff. de iud. & in c. dilecti, & c. peruenit, de arb. & l. diem proferre. §. stari, ff. eo. Et præsertim hoc procedit, quando compromittitur in laicũ, tanquam in arbitrum, & arbitratorem. Nam talis est quidã amicabilis compositor inter partes. vt in auth. si vero contigerit, C. de iudi. & in corpore, vt dif. iud. no. Inno. in c. Quintauallis, de iureiuran. & Bar. in l. societatem. §. arbitrorum, ff. pro soc. Nec obst. ꝙ compromissum fuerit factum in curia officialium mercantiæ, & ipsorum authoritas interuenerit, quia per hoc non alteratur natura compromissi, & potuit interuenire authoritas illorum officialium ad cautelã, saltem respectu illorum, qui non erant clerici; & abundans cautela non nocet l. testamentum, C. de testa. & præsertim hoc procedit in casu nostro, in quo nullus illorum erat in sacris constitutus, imò ambo gerebant se pro laicis, & mercatoribus, argum. cap. ex parte. 3. de priuileg. & cap. fina. de vita, & honesta. cleric. Respectu secundæ partis dubii dico potuisse dictum Iacobum per procuratorem suum, vel seipsum subiicere se statutis, & consuetudinibus, & stylo curiæ officialium mercantiæ coram ipsis mercatoribus, dummodo talia sint, quæ concernant ordinationem, & decisionem causæ, non autem lædant priuilegium immunitatis personæ, vel fori; quia illa sunt concessa toti collegio clericali, non autem singularibus personis, ideo in illis non valet renunciatio, vt in dicto c. si diligenti, & in c. contingit, de sen. excom. ꝙ autem causa ordinetur vel decidatur certo modo, & ordine, non violatur priuilegium clericale, cum partes conueniunt, vt certa sententia per iudicem feratur; & iudex debet in hoc sequi conuentionem partium l. si conuenerit, ff. de re iu. ad nil enim istud tendit, nisi vt partes ad cõcordiam reuocet, l. 1. §. inde quæritur, ff. de no. oper. nunci. 2 ad idem glo. no. in c. significasti. de foro compe. † quæ dicit clericos posse approbare sententiam latam a iudice non suo; & habebit talis sententia vim pacti. pro hoc bonus tex. in l. 2. C. communia vtriusque iu. & quod ibi no. sicut enim possunt se submittere sententiæ latæ ab alieno iudice, vt habeat vim pacti, ita possunt se submittere statutis laicorũ quo ad decisionem causæ, vi pacti, non autem vi statutorũ. Et præsertim hoc procederet tenendo opin. Barto. in l. cunctos populos, C. de summa Trinita. vbi tenuit, 3 † ꝙ statuta laicorum specifice non disponentia de clericis, nec in libertatem ecclesiasticam, dummodo alias sint honesta, debent seruari inter clericos, etiam in foro ecclesiastico; argumen. c. constitutus, de in integ. restitu. & in c. 3. de eo qui mit. in poss. cap. cum causa. de re iudica. licet non credam illud dictum simpliciter verum per c. ecclesia sanctæ Mariæ, iuncta positione casus, quam fecit glo. in c. ecclesia, vt lite penden. sed tamen facit illud dictum optime in argum. decisionis nostræ, vt saltem vi pacti debeant talia statuta seruari in 4 causis clericorum. Præterea video, † quòd eoipso, quòd clericus litigat coram laico, sequendo forum rei, submittit se tacite omnibus statutis laicorum concernentibus iudicii ordinationem, vt no. glo. in c. quod clericis, de foro compe. & Ioan. Cald. in quadam disputatione sua, quæ incipit, statutis, &c. & Barto. in d. l. cunctos populos. quinimò voluit Hostien. in d. c. quod clericis, quod si agatur quæstio hæreditaria clerici, vel alias temporalis, debet decidi in foro seculari secundum leges. & facit quod ipse no. in summa, in titu. de testam. §. conficiuntur, versi. verum, & quod no. dominus Anto. in d. c. quod clericis. Et quicquid sit, de hac quæstione quam plenissime examinaui in d. c. quod clericis, in lectura. illud tamen videtur indubitatum, vt clericus potuerit ex pacto se subiicere in ordinatione, & decisione illius causæ, illis statutis, & consuetudinibus laicorum, cum non minuant priuilegium clericale, sed solum in hoc attenditur fauor personæ mere, quia isti erant mercatores, ideo causa debet decidi, etiam cessante pacto, secundum leges & consuetudines mercantiæ; quia hoc videtur tacite actum, vt no. Cald. in d. disputatione. & facit l. quod si nolit. §. quia assidua, ff. de ædil. edict. Et hæc quoad primum dubium principale. Concludo ergo, quòd valuit dictum compromissum in laicos; etiam quoad clericos, & quòd potuerunt dare potestatem arbitris, seu arbitratoribus ordinandi, & decidendi causam secundum consuetudinem, & statuta mercãtię. Et circa clericum coniugatum nullũ est dubium; quia in ciuilibus non gaudet priuilegio clericali, vt in c. vno, de cler. coniug. lib. 6. Venio ad secundum dubium, quo quæritur, an virtute dicti compromissi facti per ipsas partes in arbitros sit eis attributa illa authoritas, & iurisdictio, quæ per statuta dictæ curiæ mercantiæ est attributa iudici ipsius curiæ; ita ꝙ tres arbitri ex quatuor non potuerint procedere sine quarto, eo non requisito, & monito; licet fuerit eis data potestas, vt omnes quatuor, vel tres ex eis possint procedere. Et facit dubium, quia in compromisso fuit dictum, vt isti arbitri succederent in locum ipsorum

sorum officialium curiæ mercantiæ quoad omnia ibidem
contenta, agenda, audienda, videnda, cognoscenda, tractā-
da, & prosequenda, examinanda, calculanda, & reuidēda,
finienda, decidenda, & sententianda, arbitranda, laudāda,
firmanda, & determinanda secundum formam iuris statu-
torum, & consuetudinum, & styli, ac vsus dictæ curiæ mer-
cantiæ, &c. Et in quodam statuto dictæ curiæ cauetur, ꝙ in
decisionibus quæstionum a certa summa supra adsint præ-
sentes, & consentientes iudex, & quatuor consules dictę
curię, requisitis tamen aliis duobus consulibus dictę cu-
riæ. Arbitror circa primam partem dicendo, ꝙ nulla iurisdi
ctio dictis arbitris fuit collata, quia consensus priuatorum
non facit eos iudices, qui nulli pręsunt iurisdictioni, vt l. pri
uatorum, C. de iurisd. om. iud. & cap. significasti. de fo. com.
præsertim quia hic fuit in eos compromissum tanꝗ in arbi
tros, de quorum natura est, vt in eos non transferatur iuris
dictio, sed quædam notio, vt supra dixi. Et licet fuerit di-
ctum, vt succederent in locum consulū: hoc tamen debet
intelligi respectu cognoscendi, & finiendi, vt patet ex teno
re compromissi. Item quia arbitria sunt redacta ad instar iu
diciorū. l. 1. ff. de arb. merito potuit dici, ꝙ succederent in lo
cum illorum consulum, coram quibus primo fuerat illa ꝗ-
5 stio intentata. †Hinc est, ꝙ large sumpto vocabulo arbitri
possunt appellari iudices, vt est tex. iuncta gl. 2. q. 6. c. a iudi
cibus. Ad secundam partem huius dubii, An tres teneban
tur requirere quartum absentem, & expectare eum debito
tempore; videtur primo ꝙ sic: quia, cum isti fuerint deputa
ti ad instar illorum consulum, & secundum stylum illius cu
riæ debebant procedere: & de stylo & statuto illius curiæ
est, ꝙ licet quatuor ex eis possent procedere, debent tamen
prius requirere alios duos, vt supra dixi. ergo idem dicen-
dum in istis arbitris, ꝙ licet fuerit dictum in compromisso,
ꝙ omnes vel tres ex eis possint procedere, & diffinire, de-
buit tamen intelligi, quarto prius requisito ad instar consu-
lum, ex quo in eorum locum fuerint deputati. facit quod in
simili legitur & no. maxime per Bald. in l. omnia priuilegia.
C. de epis. & cle. & per Inno. in c. inter dilectos, de fide instr.
nam & subrogatum debet sapere naturam eius, in cuius lo-
cum subrogatum est, vt c. ecclesia, ut lite pendēte, & in l. sed
si rem, & pretium, ff. de peti. hær. Sed hoc non obstante cō
trariam partem arbitror veriorē. Et primo dico, ꝙ de iure,
vbi potestas datur pluribus, hoc expresso, vt omnes aut ali-
qui ex eis possint procedere, cum non tractetur de ipsorū,
commodo, possunt aliqui procedere sine reliquis etiam il-
lis non requisitis; de hoc est tex. expressus & no. in cap. cum
plures, de offi. dele. li. 6. no. Bar. in l. si vni, alias incipit, Pom
ponius, ff. de re iu. & in l. hęredes mei. §. peto, ad Treb. & sic
poterant mero iure inspecto propter formam compromissi
procedere tres ex eis, quarto non requisito. Nec obstat, ꝙ
consules non procedunt duobus non requisitis, quia dico,
ꝙ isti arbitri per omnia non successerunt in locum consulū
sed solum respectu audiendi, tractandi, & finiendi quæstio-
nem secundum statuta, & stylum curiæ mercantiæ, vt aper
te patet: ex forma compromissi, dum dicitur, quòd ad in-
fra tractanda, finienda &c. succedebant loco consulum, &
sic respectu contentorum in compromisso, non respectu
exercendi potestatem insimul, vel separatim; quia hoc non
est de contentis in compromisso. Item ex alio colligitur, ꝙ
illa subrogatio in locum consulum non se extendit ad hūc
casum, quia consules sunt sex, & possunt ꝓcedere quatuor
ex eis; isti vero arbitri erant quatuor, & poterant procede-
re tres ex eis; & sic verba non possunt adaptari ad hunc ca-
sum. vnde ex diuersitate facti, & naturæ colligitur diuersi-
tas in iure, ar. in l. si idem codicilli. C. de codicillis. facit l. si
ex plagiis. §. in cliuo, ff. ad leg. Aquil. Præterea propter ver-
ba illa generalia non debemus recedere a propria significa
tione verborum, arg. in c. fi. de verb. sign. maxime, quia pro
uisio generalis non debet extendi ad casum specialiter pro
uisum, vt l. sanctio. ff. de pœnis, & l. doli clausula, ff. de verb.
obl. illa ergo verba generalia, vt procedant sicut cōsules ad
causam tractandā, & finiendam, non sunt referenda ad spe-
cialem prouisionem potestatis procedendi, vt quatuor, vel
tres eorum possint procedere, vt intelligatur tertio absente
requisito; quod esset contra naturam verborum, & iuris di-
spositionē; & hoc puto verissimum. quare concludo, ꝙ tres
ex illis potuerunt ꝓcedere, quarto absente irrequisito. Nec
obstat, si dicatur, ꝙ quartus quandoque interfuit processui
contra dictum c. complures. vbi patet, ex quo tres incipiūt
procedere, nō debet vlterius quartus se impedire, nisi aliis
impeditis, &c. quia dico, ꝙ licet non potuerit se ingerere;
tamen, ex quo partes non contradixerunt, videtur tunc ꝓ
6 illis uicibus recepisse potestatem a partibus. Nam †& iuris-
dictio potest tacite prorogari, ut probatur in ca. cum olim,
de offi. dele. not. Bar. in l. 1. in fi. ff. de iudi. & Inn. in c. ad peti
tionem, de accu. Sed præsupposito, sine ueritatis præiudi-
cio, ꝙ dictus quartus arbiter debuerit requiri, quæritur, an
debeat credi scripturæ soli notarii, in qua attestatur illum
fuisse requisitum, & debito tempore expectatum, licet in
eisdem actis non appareat de aliqua relatione facta per nū-
cium, vt fieri solet. Et primo videtur ꝙ non, quia certi de-
bent esse alii, quorum potestas ex alterius voluntate, uel im
potentia consolidatur, vt legitur & no. in c. prudentiam, in
princ. de offi. del. & per Bar. in l. si finita. §. Iulianus, ff. de dā.
7 infe. & l. multa, ff. de condi. & demonstr. † vbi dicit non va-
lere mulctam impositam per iudicem ratione contumacię,
si tempore sententiæ non constabat iudici de illius contu-
macia, quia nuncius nondum fecerat relationem. Sed cō-
trarium puto uerum, quia illa requisitio potuit fieri in prę-
sentia notarii, & sic potuit notarius scribere illum fuisse re-
quisitum. potuit etiam requiri ab aliis arbitris in præsentia
notarii, vt d. c. prudentiam, & l. 2. C. quo. & quando iudex.
creditur autem uerbis enunciatiuis notarii, quando enun-
ciatum potuit interuenire tempore confecti instrumenti,
vt no. Inno. in c. quoniam. de prob. & Bar. in auth. si quis in
aliquo documento, C. de eden. & gl. in l. 1. C. de fide instru.
& iure hastæ fisc. li. 10. & hoc maxime procedit, attento, ut
mihi in facto præsupponitur, ꝙ ab antiquo, & usque in ho-
diernum diem super requisitione absentis statur solum scri
pturæ notarii actorum absque eo, ꝙ in actis appareat de ali
qua citatione facta per nuncium. nam consuetudo est opti-
ma legum interpres. l. si de interpretatione. ff. de leg. & c. cū
dilectus, de consue. & cōsuetudo potest facere instrumentū
authenticum, quod alias non est authēticum, vt est tex. no.
in c. cum dilectus, de fid. instr. facit l. de quibus, ff. de legi. Et
hoc de secundo principali dubio. Ad tertium dubium, nū
quid tenuerit sentētia arbitrorum lata partibus absentib⁹,
eis tamen prius monitis, & citatis per dictos arbitros, vt ue
nirent certa die ad audiendam sententiam. & profecto licet
inspecto mero iure communi, cum non fuerit eis data pote
stas pronunciandi in absentia partium, non valet sententia
eis absentibus lata, licet pœna committatur, ut est tex. nota
bilis in l. diem proferre. §. si quis litigatori, ff. de arb. & in l. 2
C. co. & utrobique no. Bar. tamen considerato, ꝙ isti arbitri
debebant procedere secundum statuta, & stylum curiæ offi
cialium mercantiæ, vt sup. dictum est; Et de statuto, & stylo
dictæ curię est, vt feratur sententia partibus absentibus, ci-
tatis tamen; ergo dicta sententia valuit. & maxime hoc pro
cedit, si dicti arbitri erant arbitratores, & amicabiles com-
positores, per id quod no. in c. Quintauallis, de iureiur. & l.
si quis arbitratu, ff. de uer. obliga. & maxime per Bald. in l. si
quis ex consensu, C. de epi. audi. Venio ad quartum du-
bium, nunquid decreta magnifici Domini Lucani disponē
tia super compromissis, delegationibus, & instantiis dictæ
curię sint tantę potentiæ, ꝙ faciāt, ꝙ dicta instantia non sit
perempta: & cum dictus Iacobus clericus se submiserit di-
ctis decretis virtute pactorum in dicto compromisso appo
sitorum, quibus decretis dicti iudex, & consules tenētur ob
temperare, & causas venientes tam in dicta curia, quam il-
las, quę per dictam curiam committuntur tam de pręcepto
ꝗ de uoluntate partium terminare, secundum formam di-
ctorum decretorum, alias incidunt in pœnam decreti &c.
Ego in hoc dubio considerando casus contingentiam ani-
maduerto, ꝙ inspecto mero iure cōmuni instantia non erat
hic perempta: quia nondum erat lapsum triennium a tem-
pore contestatę litis. nam & per triennium durat iustitia de
iure communi coram arbitris sicut coram iudice, ut est cō-
munis sententia. & no. per glo. & Bart. in l. item si unus. §. si
multo post. ff. de arb. & per Spec. in ti. co. §. differt. uer. infra
triennium. & per modernos in c. presbyter. de iudi. sed qa
cōpromissum fuit hic factū ad tps anni, & laudū fuit latum
post annū, uidetur ꝙ nō teneat, quia extra diē compromis-
si. Sed hoc non obstat, quia de consensu partiū cōpromissū
fuit prorogatū, ut dicitur in themate, & sententia fuit lata I
tempore prorogato, merito debuit sententia tenere, ut pro
batur in l. si cum dies. ff. de arbit. Nec obstare debent decre
ta magnifici Domini Lucani, quia ipse consensit proroga-
tioni,

tioni: & etiam postea prorogauit: fecit enim tanquam habens iura principis in dicta ciuitate, quia sicut potuit legē super instantia promulgare ita, & circa illam dispensare. facit ad hoc quod no. Bar. in l. infamē. in fine. ff. de publ. iudi. & in l. hostes. ff. de cap. & postl. re. & Io. An. in reg. cui licet, quod est plus. de reg. iur. li. 5. in mercu. & indubitanter voluit lex, & dispēsatio propter illos qui non erāt clerici, nec dicitur ligare clericos sed facit actum validum vel inualidū ratione aliorum: sed respectu Iacobi qui erat clericus, satis est, ꝙ compromissum, & sententia tenuerunt inspecto iure communi, vt sup. dictum est. Item quia subiecit causam illam decisionibus statutorum illius curiæ, & eius stylo. facit ꝙ no. Archi. 2. q. 6. nominata, & Io. Cal. in dicta disputatione statutis, & per Doc. maxime modernos in d. c. quod clericis, ubi concluditur, ꝙ si causa clerici veotiletur coram iudice seculari intelligatur etiam circa peremptionem instantiæ secundum statuta illius curiæ, ita ꝙ per omnia debet regulari scđm stylum illius fori. Nec habet obstare si dicatur, ꝙ de prorogatione primo facta per magnificum dominum ad petitionē partium, non appareat scriptura: quia fuit deperdita &c. quia dico, ꝙ ex quo in secunda petitione postea facta dicto domino de voluntate, & subscriptione partium, narratur quod dominus alias prorogauerat, & petebatur, ꝙ iterum ad tres dies prorogaret, ꝙ & factum extitit per dictum dominū: latius probatur prima prorogatio: quia quando aliquid enunciatur per partes, quod necessario requiritur ad validitatem eius quod geritur, verba enūciatiua probant enūciationem ad validitatem illius actus, vt etiam no. in l. optimam. C. de contrahen. & commit. sti. facit etiam ꝙ no. Bar. in l. 1. & 2. C. de rela. Item super actis etiam substantialibus statur confessioni partium, ex quo resultat probabile dubium, vt est tex. notabil. in c. fi. de prob. Et hęc de quarto dubio principali. Quinto principaliter q̃ritur, an propter exceptionem connexitatis causæ oppositam per Philippum in curia potestatis, respectu Iacobi clerici in minoribus constituti, ipsa causa debeat remitti ad curiam episcopalem: vel ꝙ curia potestatis debeat procedere ad executionem dicti laudi, petitam per dictum Philippū ꝓ parte sua tantum. item quæritur an anteq̃ dictus Philippus in aliquo audiatur in dicta curia, debeat astringi ad dandū fideiussionem petitam secūdum formam statuti &c. in quo dubio habente plures partes, dico principaliter considerādum, an sententia lata contra dictos fratres, quorum vnus reperitur clericus in minoribus, valeat saltem respectu alterius, qui non est clericus; & vtrum prę supposita validitate, potuerit executio ipsius peti coram iudice seculari. Et quātum ad casum nostrum indubie dicendum, ꝙ dicta sententia tenuerit contra vtrunque: quia fuit lata ab arbitris, in quos potuit compromitti, licet essent laici, vt sup. dixi. Quinimo plus dico, ꝙ si sententia foret lata a iudice seculari, deberet tenere sententia contra illum, qui non est clericus ꝓ parte sua, & hoc in separabilibus. in indiuiduis autem debet tenere quo ad non clericum totū. hoc probo per tex. in l. vnica. C. si plures vna sen. iuncto eo, quod ibi no. Bal. post

8 prin. nam ibi dicitur tex. ꝙ † sentētia lata contra plures collegas simpliciter, inducit obligationem pro parte, ita ꝙ quilibet uidetur condemnatus in dimidia: & sic talis sententia habet effectum separabilem: meriro vtile non vitiatur per inutile. regula, vtile, & ꝙ ibi no. de reg. iur. li. 6. & l. 1. §. Trebatius. ff. de aqua quo. & ęsti. Et idem dicendum in indiuiduis: nam sicut a principio potest quilibet collega sociorū, insolidum conueniri, vt est tex. in l. loci corpus. §. si fundus. cum seq. ff. si ser. veo. ita & si conueniuntur plures, quorum alter non poterat ibi conueniri, valet sententia, & quilibet obligantur insolidum, & debet valere sniā respectu eius q. poterat ibi conueniri. ad hoc quod no. Bal. in d. l. unica. unde ad propositum respectu executionis sententiæ, dico qđ quatenus sententia arbitrorum continet factum separabile, potest peti executio coram potestate contra dominum Philippum, qui non est clericus pro parte sua nec potest excipere de clericatu alterius, quia quo ad eum pro sua parte nullum subest impedimentū, ar. d. l. vnicæ. & d. l. loci. §. competit. nam quo ad istud liberas ędes habet &c. vt ibi in simili dicitur. quatenus ueru dicta sententia continet factum inseparabile, vt in redditione rationis, potest dictus Philipp⁹ conueniri insolidum: quia sic videtur cōdēnatus, ut supradictum est. Et compelli potest secundum statutum dare fideiussorem saltem ꝓ parte sua, ꝓ alia vero parte potest, & debet adiri iudex ecclesiasticus, ut mandet sententiam executioni cōtra clericum, ad quod tenetur, ut d. l. a diuo Pio. in princi. ff. de re iud. nec per prædicta cōtinentia causæ diuiditur: quia cognitio, & executio habet effectum separabilem respectu diuersarum personarum, nec curandum de contrarietate sententiarū, quas iudex posset exequi inter diuersas personas, ar. l. a sententia. ff. de ap. item propter diuersas qualitates personarum non seruatur regula de continentia causæ, vt probatur in c. fi. de iud. Et profecto in casu nostro non potest allegari aliqua continentia causæ, cum contra quemlibet potest peti executio coram iudice suo, quatenus sententiæ obligatio eum tangit, ut patet ex prędictis: & facit quod legitur, & no. in c. unico. de obli. ad ra. & l. 1. ff. de poenis.

9 † Ad ultimuum nunquid ualeat captura facta per iudicem secularem contra clericum coniugatum non incedentem in habitu, & tonsura, nec ter monitū &c. Dico ꝙ sic: quia talis in nullo gaudet priuilegio ecclesiastico: nec requiritur in eo aliqua monitio, sed statim quod nō incedit in habitu, & tonsura, perdit omne priuilegium, vt est tex. in c. unico, de cle. coniu. li. 6. & ibi aperte hoc no. Io. An. & idem ipse no. in addi. Specula. de cleri. coniuga. post prin.

CONSILIVM XXXIIII.

1. *Scripturis habentis officium de publico in spectantibus ad officium ipsius standum est.*
2. *Monasterium si eximatur cum capellis habitis, non extenditur exemptio ad capellas habendas.*
3. *Officialis non potest donare, nec remittere ius cleri, ciuitatis, vel collegij.*
4. *Notarius si dixit in protocollo, hoc fuit cassatum de uoluntate partium, nec apposuit testes, non sibi creditur.*
5. *Surreptio vitiat literas gratiosas ipso facto sine ope exceptionis.*
6. *Gratia iam facta sicut non expirat per mortem concedentis, ita nec potestas data executoribus.*
7. *Papa licet mandet aliquem in possessionem induci amoto quolibet illicito detentore, intelligatur parte uocata, nisi papa expresse mandet contrarium.*
8. *Princeps si fecerit commissionem per viam inquisitionis, intelligatur illā fecisse per viam iudicialis commissionis.*

SVper quæstionis materia quæ in præsentiarū uertitur inter clerum Pisanū ex una, & hospitale nouū Sanctispūs de Pisis ex parte alia, super quibusdam cōmunibus oneribus nouiter distributis per dictum clerum Pisanum assignata parte pro rata dicto hospitali. Vnum per prius dico animaduertennum, ꝙ dictus clerus habet contra dictum hospitale intentionem fundatam, vt cum eo concurrat pro rata ipsum contingente tam iure communi, q̃ loci consuetudine, arg. optimo, & quasi expresso in c. accedentibus. de præscrip. in c. requisisti. de testa. & in c. cum instantia. de cēsi. & de statu mona. recolentes. Nec istud præsertim propter longissimā consuetudinem reuocatur in dubinm, quæ in talibus oneribus est permaxime attendenda, vt legitur, & no. 18. q. 2. seruitium. per gl. in c. quia cognouimus. 10. q. 2. Ex quo infero, ꝙ hospitali alleganti nunc se non teneri ad subeundam partē onerum impositorum per clerum Pisanum, incumbit onus probandi exemptionem, & liberationem, ita ꝙ si non probet intentionem suam; clarissime debet succumbere c. in p̄sentia. de prob. & c. cum venerabilis. & ca. cum dilectus, de reli. do. & l. ei incumbit. l. excepnonibus. ff. de proba. & l. 1. ff. de exce. in prin. Examinandum est ergo nunquid hospitale probet ad plenum intentionem suam. s. liberationem, seu exemptionem respectu contributionis dictorum onerum. Et primo examinanda est liberatio quæ allegatur facta per officiales cleri Pisani Capitaneos vulgariter nuncupatos. Secundo principaliter præsupposito, ꝙ dicta liberatio ad casum nostrum se non extendat, an possit dictum hospitale se tueri virtute literarum apostolicarum ex post facto impetratarū, præsertim attento processu inde secuto ꝑ subdelegatum apostolicum. Circa primam partem memini alias me satis plene consulendo scripsisse in fauorem dicti cleri, & quia dictum consilium adhuc consistit apud officiales dicti cleri, non extendā me circa istam partem, nisi q̃dam breuissime addendo ad maiorem corroborationē conclusionis tunc per me factæ. Cum enim liberatio quæ prætenditur facta per Capitaneos dicti cleri. fuerit redacta in scriptis per dominum Talanum tunc syndicum, & camerarium dicti cleri, vt patet in libro ipsius cleri, standum est ip

sius

1 ſius †ſcripturę habentis officium de publico, & ſtandū eſt
in ſpectantibus ad officium ipſius. l. q̄dam. §. numularios.
ff. de eden. vbi hoc expreſſe tenet Bar. facit quod no. Inno.
in c. 1. de fide inſtr. habet enim dictus camerarius, & ſyndi
cus ex officio ſuo, & longa conſuetudine redigere in libris
cleri omnia ſpectantia ad dictum clerum, & ex conſuetudi
ne etiam datur fides illius libris, pro quo facit ca. cum dile-
ctus. de fide inſtr. Et permaxime hoc dicendum in caſu no
ſtro, in quo per aliam ſcripturam magis authenticam dicta
liberatio probari non poteſt, vt ex infra dicendis appare-
bit. dicta vero liberatio ſcripta per manum dicti Talani re-
fert ſe duntaxat ad onera tunc temporis diſtributa, & cuili
bet de clero pro rata contingente aſſignata, & deſcripta in
quibuſcunque libris dicti cleri, vt clare patet ex inſpectio
ne ſcripturę inde confectę: ergo nō debet extēdi ad alia de
bita totius cleri, quæ tunc nō erant diſtributa, nec in libris
cleri deſcripta: quamquam enim liberatio ſit fauorabilis,
vt legitur, & no. in l. tale pactum. ff. de pact. & l. non ſolum.
§. liberationis. ff. de libe. lega. & arg. in c. ex literis. de proba.
tamen quando eſt deſcripta aut ad certū tpˢ, aut ad certa lo
ca, non operatur vim ſuam vltra expreſſa, & comprehenſa,
vt eſt tex. no. in l. Aurelius. §. Titius. ff. de libe. leg. facit l. ta-
2 lis ſcriptura. in fi. ff. de lega. i. †Hinc eſt ꝙ ſi eximatur mona-
ſterium cum capellis habitis, non extenditur exemptio ad
capellas habendas, vt no. in c. quia circa. de priui. facit qđ ī
ſimili legitur, & maxime per Bar. in l. ſi ita, ff. de au. & argē.
leg. Et in dubio interpretandum eſt contra hoſpitale, quod
fundat ſe ſuper dicta liberatione, quare verba dictæ libera-
tionis non fecit ꝑ verba latiora, & clariora deſcribi, vt ple-
ne no. per Bar. in l. veteribus. ff. de pact. Quinimo attentari
poſſet etiam ſi dictus Talanus expreſſe conſcripſiſſet libera
tionem ſimpliciter ab omnibus oneribus impoſitis, & im-
ponendis, non valuiſſet dicta liberatio ꝑ ſolos Capitaneos
facta: quia remittere debitum clarum, & liquidum eſt dare,
3 vt in l. 2. ff. de clau. leg. & no. in c. veniens. el 1. de teſti. †Offi-
cialis autem non poteſt donare, nec remittere ius clarū ci-
uitatis, uel collegii, vt in l. præſes prouincię. C. de tranſac.
nec habens adminiſtrationem quantumcunque pleniſſimā
poteſt donare. l. contra iuris regulas. ff. de pact. & l. filiusfa.
ff. de dona. in c. ſi. de offi. vica. li. 6. nec puto hoc caſu valere
conſuetudinem in contrariū, cum nō poſſint remitti iura
aliarū eccleſiarū ſine debitis ſolēnitatibus a iure requiſitis,
valet conſuetudo in contrarium, vt no. Io. An. in c. nulli. de
rebus eccl. non alie. & eſt tex. notabilis iuncta glo. 2. in c. cū
cauſa. de re iudi. Ex his infero ad liberationē, quā poſtea
fecit dictus dominus Talanus tanquam camerarius, & ſyn-
dicus dicti cleri: non enim illa liberatio extendit ſe ad one-
ra poſtea imponenda: tum ex defectu poteſtatis, vt patet ꝑ
prædicta: tum ex defectu voluntatis: quia ſemper retulit ſe
ad formam liberationis factæ per Capitaneos cleri, in qua
dicebatur de oneribus imponendis, & diſtribuendis, ergo
dicta liberatio ipſius camerarii debet reſtringi ad conten-
ta in liberatione Capitaneorum. ad hoc tex. notabilis in d.
l. Aurelius. §. teſtō facto. ff. de libe. leg. facit quod no. in c. cū
venerabilis. de excep. Non obſtat tertio ſcriptura q̄dam
quæ ſuꝑ hoc reperitur in protocollo cuiuſdam ſer Gaſpa-
ris, tunc notarii dicti hoſpitalis: quia quatenus mentionem
facit de oneribus imponendis, & nondum diſtributis, illa
ſcriptura reperitur facta in margine dicti protocolli alteri⁹
manu ſine teſtibus, & ſine die, & loco: quare ex multiplici
ratione non debet fidem facere. Primo quia eſt alterius ma
nu facta: ideo ſuſpecta de falſitate, ut eſt tex. in c. inter dile-
ctos. de fide inſtr. facit dictum c. cum venerabilis. de re. do.

Scđo quia etiam ſi eſſet manu eiuſdem ſcripta non debet
facere fidem, quia notarius non poteſt ſine iudicis autho-
ritate addere etiam in protocollo id, quod omiſit, qū illud
nō eſt de neceſſario concōmittantibus contractum, ſed de
validantibus, & corroborantibus: quia eſt ſuſpicio de falſi-
tate, vt no. Io. An. poſt Spe. in addi. Specu. in ti. de inſtr. edi.
§. inſtrumentum. ner. ſed nunquid confecto. pro quo opti-
me facit tex. in Auth. de hęre. & falc. §. ſi vero abſunt. ſequit̄
Anto. de But. in c. ex literis. de fid. inſt. ad idē notabile dictū
Io. An. in addi. Spe. in ti. proxime allegato. §. oſtenſo. uer. il
lud quoque, vbi ſequendo opi. cuiuſdā Doctoris dicit, †qđ
4 ſi notarius in protocollo dixit, hoc fuit caſſum de uolunta-
te partium, nec appoſuit teſtes, non creditur notario, & ta-
lis cancellatura non valet, & ea non obſtante poteſt ſumi iu
ſte publicum inſtrm̄, & hoc dictum ſequitur An. de But. in
c. cum P. tabellio. de fid. inſtr. Et præſertim hoc dicendum
in caſu noſtro cum adſit notabilis coniectura, ꝙ dicta addi
tio non fuit deſcripta per dictum ſer Gaſparem: quia
idem ſer Gaſpar in quodam alio inſtrumento confecto
ſuper dependentibus ab hac materia retulit ſe ad liberatio
nē Capitaneorum deſcriptā manu dicti dn̄i Talani tūc ca-
merarii in libris cleri. Ex quibus omnibus, & his q̄ alias
dixi in alio conſilio præalle. ſatis dilucide apparet dictū ho
ſpitale deficere in intentione ſua per verba liberationis fa-
ctæ per dictos Capitaneos. Venio nunc ad ſecundam par
tem, nunquid poſſit ſe tueri ex literis apoſtolicis, & proceſ-
ſu inde ſecuto. Et videtur primo, ꝙ ſic: quia ſummus Ponti
fex poteſt contractum inualidum ſuper iuribus eccleſiarū
reddere etiā partibus inuitis: cum habeat in iſtis plenitudi-
nem poteſtatis, & in eis ſemper eius authoritas intelligitur
excepta, vt in c. venientes. de iureiu. & in ca. propoſuit. de
conceſ. præb. per Io. And. in c. a nobis. de deci. per tex. cum
gl. in c. conſtitutus. de reſcrip. cum ſimilibus, ſed papa man-
dauit illam liberationem factā per Capitaneos cleri confir
mari ſupplendo ex plenitudine poteſtatis oēs defectus, ſi q̄
forte in eadem interceſſerint, vt patet in literis apoſtolicis:
ergo non poteſt amplius allegari aliquis defectus, vt in c. 1.
de tranſact. & 3. q. 6. hęc quippe. & quod legi. & no. in capi. 1.
& 2. de conſi. vti. & non licet de facto principis diſputare.
17. q. 4. c. ſi quis ſuadente. §. qui autem. Sed prædictis non
obſtantibus quæ uere non obſtant, contrariā ſn̄iā arbitror
præualere. Et in primis firmiter teneo dictas literas tanq̄
ſubreptitias fore ipſo facto irritas, & inanes. Cōmiſit enim
impetrās ſubreptionē principaliter in duobus. Primo dum
aſſeruit Capitaneos cleri abſoluiſſe, & liberaſſe dictum ho-
ſpitale ab oībus oneribus impoſitis. & deinceps imponen-
dis, & in dicendis, &c. Cum tn̄ de imponendis, & deſcribē-
dis nulla fuiſſet facta mētio in liberatione Capitaneorū. Se
cundo cum aſſeruit Capitaneos ꝓdictos habuiſſe ad hæc,
& alia peragenda ſufficientē poteſtatē a toto clero Piſano,
cum tn̄ nunquam ſuper ꝓdictis probare poterit poteſtatē
5 eis fuiſſe traditā a clero. †Subreptio aūt vitiat literas gra-
tioſas ipſo facto, ſine ope exceptionis, vt leg. & no. in ca. ad
audientiam. 2. de reſcrip. & in c. ſi eo tempore, eo. tit. lib. 6.
& c. 1. & 2. de fil. presby. eo. li. & eſt bonus tex. in l. 1. ff. de na
ta. reſt. nec ſecundum omnes valet proceſſus inde ſecutus,
cum habens poteſtatem ex illis proceſſit non in forma iu-
dicii, ſicut in caſu nr̄o ꝓceſſum extitit, parte nō vocata &c.
vt no. Io. An. poſt Cōpo. in d. c. ad audientiā. Ego allego ad
hoc tex. apertum in d. ca. conſtitutus, in fi. de reſcri. Quini
mo plus legendo tenui in d. c. ad audientiam, ꝙ ſi executor
literarum Apoſt. ſurreptitiarum procederet in forma iudi
cii, nihilominus non valeret proceſſus, ſi in eiſdem literis
concedatur gratia, & imprimatur iuriſdictio, quia cum iu-
riſdictio ſit tunc acceſſoria ad gratiam, ſicut ipſa gratia red
ditur nulla ipſo iure per ſurreptionem, ita & iuriſdictio tā-
quam acceſſoria, vt probari uidetur in d. c. conſtitutus, in
fi. quod loquitur indiſtincte. & facit c. ſi ſuper gratia, de of.
6 dele. li. 6. vbi probatur † ꝙ ſicut gratia iam facta non expi-
rat per mortem concedentis, etiam re integra, ita nec pote
ſtas data executoribus tanquam acceſſoria ad ipſam gra-
tiam, ſicut ſuſtinetur ultra ſuam naturam uigor gratiæ ra-
tione acceſſorii, ita debet corruere ipſa gratia corruente.
nec contrarium probatur in aliqua parte iuris. Nemo aūt
dubitare poteſt, quin caſu prædicto illa ſurreptio habeat vi
tiare, cum omne expreſſum, quo tacito princeps ſaltem nō
ita de facili literas conceſſiſſet, habeat inducere ſurreptio-
nem, vt in c. poſtulaſti, & c. ſuper literis, de reſc. Si autem ex
poſuiſſet papæ, ꝙ liberatio fuiſſet facta reſpectu onerum im
poſitorum, & ꝙ Capitanei non habebant ad hoc poteſtatē
&c. non obtinuiſſet illas literas, quod maxime colligitur ex
eo, quia papa mandat confirmationē fieri, ſi ita eſt, vt fuit
narratum. & onus probandi ita eſſe incumbit ei, qui illa ex
preſſit, vt no. Io. An. in c. 1. de lit. conte. li. 6. Præterea papa
conceſſit illas literas ſub conditione, ſi ita eſt, vt patet in eis
deficiente ergo conditione, deficit gratia, vt in c. cum adeo,
de reſcri. nec confirmatio poſtea facta per ſubdelegatū pa-
pæ habet clero obſtare; tum, quia fuit facta vigore gratiæ
nullæ, tum quia pars non fuit vocata, vt in c. omnia, & c. ca
ueant. 3. q. 9. c. pen. de re iud. & c. inter dilectos, de fid. inſtr.
Secundo principaliter non valuit in ſe proceſſus inde ſecu-
tus, q̄a firmiter credo clerum in cōfirmatione fuiſſe citādū,
quia cum de hoc iam alias fuiſſet controuerſia inter partes

vt ip-

vt ipsemet papa narrat in suis literis, & papa mandat confirmationem fieri sub illa clausula, si ita est, videtur expresse commisisse causæ cognitionē. ubi autem exigitur causæ cognitio, semper debet pars aduersa citari. ad hoc no. gl. in cle. præsenti, de censi. in verbo, constiterit, & in cle. 1. eodē titu. in verbo, commode, in fine, q̄ sunt satis notabilia. Ad idem allego tex. iuncta gl. & Bar. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, ff. de offi. procon. allego Inn. in c. 1. prope finem. de confir. vtili. vbi expresse tenent, ꝙ in cōfirmatione actus legitimi, & iudicialis debet pars vocari: facit quod not. idē Bar. in d. §. vbi decretum, vbi tenet, ꝙ in qualibet iudicis interlocutoria, ex qua pars lędi potest, oportet partem vocari. probatur per c. caueat, & c. omnia. 3. q. 9. vbi patet, ꝙ nihil præiudiciale est attentandum contra partem absentem. Ad idē c. 1. de cau. pos. & prop. & c. inter quatuor, de maio. & obed. vbi papa expresse dicit, ꝙ contra inauditā partem nil faciendū est, nec negari potest, quin clerus læderetur, si dicta confirmatio teneret, argumento eorum quæ no. in c. 1. & 2. de confir. vtili; maxime supplendo, ex plenitudine potestatis, omnem defectum, sicut papa mandat in ea suppleri, Nec ob. huic conclusioni, si forte diceretur dominum Papam dedisse potius executorem, q̄ iudicem; executor autē potest procedere iuris ordine non seruato, & sic assumere viam meri executoris, iuxta no. in cle. vnica, de of. del. & p Inn. in c. fi. de præscrip. Et ideo audio in facto isto quendā consuluisse. de quo admirari non sufficio per superius alle. & est gl. quæ idē tenet in c. pastoralis. §. quia vero, de of. dele. loquitur. n. in executore dato ad beneficiū conferēdū. ille. n. potest procedere, parte non vocata, quia per actū collationis nullū præiudiciū generatur absenti possessori, vel ius prætendenti. hinc est, ꝙ ēt ordinarius inferior prętēdes aliquod beneficium de iure vacare, potest illud cōferre possessore non vocato, vt est tex. in c. licet episcopus, de ꝓben. li. 6. & ibi bona gl. quæ reddit prædictam rationē sed actum præiudicialē non exerceret parte absente; vnde non potest illum inducere in possessionē, possessore nō vocato, vt ē ibi tex. Sed vbi datur potestas executori circa actum, qui pōt esse præiudicialis parti, nec delegans adhibuit prius causę cognitionem super executione fienda, mandatur, nedum simplex executio, sed ēt cognitio; ita ꝙ tenetur talis cōmissarius partem vocare, & audire suas exceptiones; quia succedit loco mandatoris, qui idē debuisset facere, vt est text. apertus secundum communem lect. in l. & si non cognitio, C. si contra ius, vel vtil. publ. canonizata. 25. q. 2. & expresse in terminis nostris uoluit Bar. in d. l. ubi dicit, ꝙ quando committitur executio alicuius actus, nulla præcedente sententia, non potest ad executionem perueniri, nulla præcedente cognitione. l. 1. C. de execu. rei iud. & mandādo executionē, videtur mandare cognitionem, vt in d. l. & si non cognitio. & idem in effectu voluit in l. a diuo pio. §. 1. ff. de re iu. vbi plenius explicat hunc arti. & notatur per canonistas in c. de cætero, de re iu. Ad idē quod no. Inno. in c. cum 7 olim. 2. de priuile. vbi dicit, † ꝙ licet papa mandet aliquem in possessionem induci, amoto quolibet illicito detentore, intelligitur parte uocata, nisi papa expresse mandet contrarium, vel prius tulerit super illa sententiam, partibus vocatis, quia non est de intentione principis præiudicium generare absenti, l. fi. C. si per uim vel alio modo. l. meminerint. C. vnde ui. cap. tum ex literis, de in integr. rest. l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publi. & ca. super eodem, de of. dele. cum aliis iuribus superius alle. Ad prædicta facit notabilis theorica Vin. & aliorum Doctorum in ca. examinata, de iud. ubi dicunt, † ꝙ nisi euidenter appareat principē commissionē fecisse per viam inquisitionis, intelligitur semper illā fecisse per viā iudicialis commissionis, arg. in illo tex. & quia res de facili reducitur ad naturam suam. 35. dist. c. ab exordio, & maxime hoc dicēdum in casu nostro, in quo papa per illam clausulam, si est ita, mandauit causæ cognitionem, asserendo, ꝙ de illo facto non habebat plenā notitiā; & ibi narratur, vt plurimū factum a clero, & contra clerum. quomodo ergo poterat commissario constare ita esse, vel clero non vocato; cum causarum merita partium assertione pandantur, d. c. tum ex literis, & d. l. fi. C. si cōtra ius, vel vtil. pub. Et profecto consulēs contrarium ad prædicta non aduertit. Et ex omnibus prædictis cōcludo, dictas, literas Apost. fuisse, & esse nullas ex vitio surreptionis, nec processum inde secutum valuisse, seu valere; tum quia fact⁹ vigore literarū nullarum; tum quia parte non uocata. Non obstat contrarium supra per me factum: quia ꝓcedit eo casu, quo dominus Papa simpliciter ex certa scientia confirmasset, quod hic facere noluit. Nec habet opitulari, quod mandauit suppleri omnem defectum ex plenitudine potestatis; tum quia non simpliciter hoc mandauit, sed sub conditione, si narrata essent vera: tum quia illa clausula solum refertur ad defectus circa solennia iuris. no. Spe. in ti. de le. §. nunc ostendendum, ver. 18. & Arc. in c. Cœnomanē. 17. di. In casu autem nostro illa liberatio Capitaneorum non se extendit ad casum nostrum ex defectu potestatis, & voluntatis, vt supra dixi. Et sic dicta clausula nihil operatur, quoad casum nostrum, etiam si simpliciter fuisset apposita. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Factum sic proponitur; Dominus Io. olim Papa XXII constituit certos officiales Apostolicos in ciuitate Florentiæ, quibus dedit potestatem, & licētiam indicendi sententiam octuaginta millium florenorū inter omnia beneficia posita in dominio communis Florentiæ, tam exempta, quam non exempta, vt in ipsa concessione latius continetur: & eximit ab illa contributione beneficia dominorum Cardinalium; & iuxta potestatem tributā secuta extitit impositio, & distributio inter omnia beneficia, illis beneficiis Cardinalium duntaxat exceptis. demū tractu temporis cum clerus tam vigore suprascriptæ impositionis factæ, cum exemptione Cardinalium modo prędicto, quam quarundam aliarum impositionum simpliciter factarum, multum aggrauaretur in vsuris, & interesse, quia recepit illas pecunias mutuo, impetrauit nuperrime a Papa Martino, vt pro vsuris, & interesse prædictarum impositionum, quæ ascendunt ad summam nouem millium florenorum, possit beneficia omnium, etiam exemptorum pro rata contingente collectare, vt leuius quisque valeret sufferre, & tolerare partem contingentem. a quorum impositione quædam abbatiæ, quæ tempore impositionis dictorum octuaginta millium florenorum erant in commenda Cardinalium, nunc autem habent proprios abbates, nituntur se subtrahere, allegantes, ꝙ ista summa nouem millium florenorum dependet ab impositione suprascripta, a qua ipsę abbatiæ, respectu Cardinalium, erant exemptæ. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM. XXXV.

1 *Restitutio in integrum concessa respectu capitalis, non extenditur ad vsuras inde secutas.*
2 *Legatum liberationis extenditur ad accessorium vsurarum post testamentum contractum.*
3 *Beneficium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.*
4 *Papa si concedit priuilegium monasterio, ut nullus episcopus audeat monachos illius monasterii excommunicare, suspendere, vel interdicere, quo modo, & de quibus intelligatur.*

ARbitror, quod ex triplici capite dictæ Abbatiæ teneantur ad cōtributionem dictorum nouem millium florenorū. Primo quia beneficia Cardinalium fuerunt exempta ab illa impositione capitalis dūtaxat, nullaq; facta fuit tunc mētio de vsuris, & interesse postea secuturis; ideo non debet extēdi ad interesse, & vsuras postea secutas: tex. est no. in l. fi. §. 2 Lucius Titius, ff. de condi. indebit. vbi probatur, ꝙ † restitutio in integrum concessa respectu capitalis, non extenditur ad vsuras inde secutas; etiam, quod plus est, existentes tempore restitutionis concessæ. Ad idem facit quod le. & no. in l. 4. C. deposi. & per gl. optimam in l. eleganter. §. non solū. ff. de dolo. Item ex separatis non fit illatio, in c. 2. de transl. prælato. & l. neque natales. C. de prob. sed vsuræ, & interesse inde sequentia sunt separata a prima impositione, respectu capitalis; ergo exemptio circa vnum, non extenditur ad reliquum. Et præsertim hoc dictum in hoc priuilegio, quod ueniebat in præiudicium aliorum beneficiorum. Nā quatenus priuilegium lędit ius alterius, debet stricte interpretari contra illum, ut in c. cum dilectus de consue. no. Inno. in c. cum dilecti, de do. & Bar. in l. beneficium. ff. de con. prin. Nec ob. si dicatur, ꝙ hoc interesse proueniat occasione illius capitalis, a quo illa beneficia Cardinalium erant exem-

exempta, & sic imputandum est illis clericis morosis, qui non satisfecerunt in termino, nec mora vnius debet aliis esse damnosa, & damnum, quod quis, sua culpa, sentit sibi, & non alii debet imputare, vt in c. mora. & regula, damnum, de reg. iu. lib. vi. & c. peruenit, de fideiuss. & c. dilecti, de foro compe. Ad idem tex. in l. Aurelius. in §. legatum est, ff. de 2 libe. lega. vbi tex. no. dicit, † ꝙ legatum liberationis extenditur ad accessorium vsurarum post testamentum contractum, quia respōdeo hoc procedere inspecto iure communi, sed hic fit impositio istorum florenorum authoritate, & beneficio concessionis Papæ, quia Papa considerans guerras, & alia discrimina, quæ difficultauerunt solutionem capitalis, concessit, ut hæc damna inde sequentia omnes sentirent, vnde posset attentari, ꝙ etiam si dicti Cardinales haberent dicta beneficia nunc in commenda, ꝙ ad hanc contributionem possent illa coerceri, cum ab ista impositione non eximantur. Secundo capite obligantur dicta monasteria, quia dicta exemptio fuit concessa eis, nō propter beneficia, sed fauore Cardinalium; qui illa beneficia detinebant. vnde ex quo peruenerunt ad manus illorum, cessat di3cta exemptio: † qꝛ beneficium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona, vt in regula, priuilegium, de reg. iu. lib. vi. & cessante causa cessare debet effectus, vt in c. cum cessante, de appel. quod procedit etiam in priuilegiis, vt in l. generaliter. C. de epi. & cle. canonizata. xvi. q. 1. c. generaliter. hinc est, ꝙ cum priuilegium incipit esse nociuum, cessat priuilegium, vel saltem est reuocandum, vt in c. suggestum, & c. dilecti, de deci. & in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. & lxiii. dist. c. quia sancta. §. verum. & dignum est, vt hi, qui cum aliis vitam ducunt, similem sentiant in legibus disciplinam, de statu mona. c. recolentes. Ad idem tex. no4tabilis in c. 1. de priui. lib. vi. vbi dr, † ꝙ si Papa concedit priuilegiū monasterio, vt nullus eps audeat monachos illius monasterii excōicare, suspendere, vel interdicere; stat priuilegium quocunq; loco monachi se conferant, dummodo semper sint monachi illius monasterii. sed si aliqui ex eis mittātur in aliquos prioratus subiectos dicto monasterio, & ibi gerunt regimen illorum prioratuum, vel ibi habitant tanquam monachi, tunc enim etsi bene possint reuocari ad primum monasterium, & sint monachi tam primi monasterii, quam prioratus, ratione tamen eiusdem prioratus non exempti potuerunt illi monachi ab epo excōicari, interdici, vel suspendi, causa legitima exigente: quia cessat priuilegium, ex quo non sunt monachi primi monasterii tantum. ad idem tex. in c. cum capella. de priuileg. Ideo dico in casu nostro, ꝙ cum dicta monasteria exiuerint manus Cardinalium, præsupposito, ꝙ dicti Cardinales fuissent ab hac impositione exempti, non debent Abbates illo beneficio vti præscriptis rationibus. Tertio capite, saltem respectu totius, non possunt dicta monasteria prætendere exemptionem: quia hæc impositio 9000. flore. non descendit totaliter ex illo capitali 8000. floren. a quo Cardinalium beneficia fuerunt exempta, sed etiam ab aliis impositionibus, a quibus non fuerant exempta, vt patet in literis Papę. & sic cessat in illis omnis excusatio. Ex quo euidēter colligitur, ꝙ non fuit de mente domini Papæ illa beneficia illo respectu ab hac impositione liberare, si enim voluisset, distinxisset, eximēdo ab interesse illius impositionis. Quare ex prędictis omnib. concludo dicta monasteria omnino teneri, sicut alia beneficia ad contributionem dictorum 9000. flor. dicta excusatione non obstante.

CONSILIVM XXXVI.

1 *Frater minor an possit petere a maiori, quòd communicetur apotheca, & nomina debitorum in libro societatis descripta.*

2 *Acquisitum per filium in potestate, viuente patre, si nō appareat vnde acquisiuit, an pręsumi debeat illa prouenisse ex bonis paternis.*

Circa primum dubiū, quo 1 quæritur, † an minor frater possit petere a maiori, ꝙ communicetur apotheca, & nomina debitorum in libris societatis descripta, dico hoc dubium de2pendere ab alio, † an acquisita per filium in potestate, uiuēte patre, si non appareat, unde acquisiuit, præsumi debeant illa prouenisse ex bonis paternis, vel ex industria filii, seu aliunde. nam in casu nostro præsupponitur filium in potestate contraxisse societatem cum forensi, suo proprio nomine, & multa inde acquisiuisse. nec apparet, an habuerit capitale a patre suo, seu ex bonis paternis, vel aliunde. si n. capitale non processit ex bonis paternis, certo certius est, ꝙ illud, & quicquid inde prouenit, censetur aduentitium, nec venit in diuisione bonorum cum fratre minori, sed illud est suum præcipuum, vt l. fi. & l. filio licet in sacris. C. de collat. no. in l. cum oportet, C. de bonis, quæ lib. & expressius habetur Insti. per quas person. no. acqui. in prima col. ver. ne quod ei ex suis laborib. vel prospera fortuna accesserit, &c. Si vero capitale processit ex bonis patris, tunc id, quod solet attribui pecuniis, acquiritur patri, & sic veniet in diuisione. quod vero atribuitur personæ acquiritur ipsi filio, & minime venit in diuisione. & io dubio medietas lucri attribuitur pecuniæ, medietas personæ, vt no. voluit gl. & Bart. post eam in l. 1. C. pro socio. & facit tex. in l. si non fuerit. ff. co. ti. Et ita punctualiter in casu isto decidit Barto. in l. cum oportet, & in d. l. 1. vbi dicit, ꝙ si filius fuit licite lucratus cū pecunia, medietas acquiritur patri tanquam profectitium, & alia medietas filio, tanquam aduentitium, quia prouenit ex laboribus suis. quare dico in proposito nostro; ꝙ si posset apparere, ꝙ capitale processit ex pecunia paterna, medietas lucri erit præcipua filii. & loquor de lucro tangente filium pro rata, alia vero medietas uenit in diuisione cum fratre minore. Si vero dubitetur vnde prouenerit capitale, vt in casu nostro præsupponitur, formaliter formatur quæstio ista per glo. in d. l. cum oportet, & Insti. per quas perso. nob. acq. in ver. ne quid ei, in verbo, prospera. Et quidam voluerunt, ꝙ debeat præsumi, ꝙ quęsiuerit ex bonis paternis, sicut præsumitur in vxore, quæ quicquid acquirit constante matrimonio, præsumitur quæsiuisse ex bonis mariti ut l. etiam. C. de do. inter ui. & uxo. l. Quintus. ff. e. ti. Alii tenuerunt totum oppositum, ut præsumatur quæsiuisse ex sua industria, uel prospera fortuna, sicut præsumitur in tutore, ut l. si defunctus. C. arbit. tute. Sed glo. in utroque loco sequendo Io. distinguit, an pater erat pauper, filius autē industriosus, & diligens. & tunc præsumitur filius ꝗsiuisse ex industria sua, aut econtra pater erat diues, filius uero negligens, & tunc præsumitur quæsiuisse ex bonis patris. & illam opinionem approbauit ibi Odof. & Bar. dicentes aliud in uxore. nam in ea fit illa pręsumptio propter uitandam turpem suspicionem, & ne præsumatur delictum. sed in filio industrioso nō cadit præsumptio delicti. & idem uoluerunt quidam in uxore, ut no. in d. l. etiam. Aliam solutionē posuit pręal. gl. in d. l. cum oportet. dicens distinguendum, quis petat. an frater, ut communicet, an ipse qui quæsiuit, petit, ut precipuum habeat. Primo casu, probet frater, ꝙ ex bonis patris acquisiuerit ipsum capitale. Secundo casu, probet ipse frater maior. quia is qui asserit, & petit, debet probare. ff. de proba. l. ei qui. & vi. q. ult. c. actor. & hanc secundam opi. sequitur ibi, apertius hoc firmauit in auth. ex testamento. C. de colla. ratio, quia in dubio facta non pręsumuntur. l. in bello. §. facta. ff. de capti. & postl. re. & de offic. deleg. c. cum in iure. asserens ergo probet. qualiter autem sit probandum, dicit ꝙ per coniecturas modo prędicto in prima solutione. Et hoc satis mihi placet, & in effectu incidit io idem cū prima solutione. Et facit quod in simili not. in clerico. nam si non habet administrationem bonorum beneficii. non præsumitur quęsiuisse ex bonis ecclesię, sed ex sua industria, uel prospera fortuna, licet nihil haberet, & in c. 1. de pec. cle. & no. in c. cum in officiis. de testamē. & 12. q. 4. c. 1. In casu ergo nostro concludo pro fratre maiori, qui societatem cum alio aromatario contraxit, & præsupponitur, ꝙ erat ualde diligens. Ex duplici. n. capite dēt obtinere. Primo, quia ipse fuit, & est in bonorum possessione, & sic fratri minori asserenti capitale processisse ex bonis paternis incumbit onus probandi per supradicta. Secundo, quia esto, ꝙ sit recurrendum ad coniecturas, multas hēt ipse pro se. Primo, quia ex pręsenti pręsumitur circa pręteritum, ut io c. cum per bellica. 34. q. 2. no. gl. in cap. scribam. de præsum. sicut. n. fuit diligentissimus in acquirēdo, contracta societate, ut dicitur in themate, ita pręsumēdum est, ꝙ ipsum capitale sua diligentia paulatim, uel alias ex prospera fortuna acquisierit. ad idem. c. mandata. de pꝛsum. Secundo concurrit præsumptio paupertatis paternę. Tertio, quia contraxit societatem nomine ꝓprio, & ita eius nomine, & sui consocii libri intitulabantur, de patre autem nulla fuit habita mentio. Quartò in eo, ꝙ pater nunquam exegit a filio rationem, neq; aliquod lucrum, & nemo pꝛsumitur in factis suis negligens. ff. de ꝓbati. l. cum de indebito, & c. sup hoc. de renun. Quintò, quia filius, uiuen-

non

te patre, emit aliquas possessiones nomine suo, & patre non contradicente. præsumitur enim ex taciturnitate paterna, & facto filii, q lucrum acquirebatur sibi soli, ar. in l. si filius. ff. de pe. hær. & eorum quæ no. in c. peruenit. de emp. & ven. & c. nonne. de præsumpt. & l. quæ dotis. ff. sol. matr. & l. cum oportet. §. sinautem res. sæpe alleg. Sexto, quia pater in testamento suo nullam fecit de dicta apotheca mentionem; vnde præsumitur acquieuisse his quę per filium, eo uiuente, disponebantur, ar. in d. §. sinautem res. Et per hæc superflua remanent alia dubia circa materiam istam formata, præter illud. quo quæritur, An valeat donatio facta ipsi fratri maiori per socium suum forensem, cum excedat valorem quingentorum florenorum, cum non fuerit insinuata. fuit tamen facta coram prioribus, seu dominis ciuitatis Rachanati ipsam approbantibus. In quo arbitror animaduertendum ad potestatem, quam habeant ipsi domini seu priores, si. n. habeant iura principis, tunc satis puto illā donationem valuisse, quia principis præsentia supplet omnem solemnitatis defectum, vt l. omnium. C. de test. pręsertim, quia insinuatio non fit ꝓpter aliud, nisi vt occultis fraudibus, & deceptionibus obuietur, vt no. Bart. in l. Modestinus. ff. de do. probatur in l. data. C. eo. ti. quæ non præsumitur, data principis præsentia, ar. in l. si. quod me. cau. & l. trāsactionem. C. de transac. Ad idem l. pe. C. de do. inter vi. & vxo. & l. illud. C. de sacrosan. eccl. vbi de materia plene per Bal. Si vero dicti priores non habeant iura principis, sed potestatem limitatam, vt cōiter contingit in ciuitatibus popularibus; & tunc, aut statutum validat donationes factas coram prioribus, nec aliter exigit insinuationem, & tūc, vt statutum aliquid afferat, intelligam ipsam valere, licet in actis publicis non fuerit insinuata, & satis est eam posse probari per testes, ar. d. l. omnium, & vt aliquid sit speciale data præsentia dominorum. videtur. n. recessum a iure cōi, ex quo statutum aliter disponit, quam ius cōmune, vt in simili no. Bal. in l. 2. C. de iu. calum. facit quod no. Bar. in l. 4. §. pretor ait. ff. de dam. infe. in illa quęstione, cum statutum disponit, vt citetur quis ad faciem, vel ad domum. Aut statutum speciale nihil super hoc disponit, tunc non puto eam valere, quatenus excedit 500. aureos, nisi fuerit insinuata, per tex. in d. l. illud. C. de sacrosan. ecc. & in l. donatio. & l. hac. C. de don. In potestate. n. generaliter tributa prioribus, non intelligitur data potestas contrauenien di legibus, & statutis generalibus, vt plene no. per Bart. in l. ambitiosa. ff. de dec. ab ord. fa. Insinuatio vero non est aliud. l. in donationibus. & l. donatio. & l. sancimus. C. de don. no. Bart. in l. Modestinus. nec exigitur causæ cognitio, seu decretum, sed satis est, q fiat in præsentia cuiuscunque magistratus. vt d. l. in hac. facit optime. l. si. C. de præd. decu. sine decreto non alie. lib. x. tenet Bar. in l. Modestinus, & plenius per Bal. in d. l. illud. Et q in remissione exigat insinuatio, plene per Bart. & Bald. in locis pręalle. An autem eo casu, quo probaretur capitale præcessisse vere, vel præsumptiue ex bonis paternis, pręsumatur pater donasse filio maiori, ex quo totum lucrum permisit penes filium toto tempore vitæ suę; dico q non, quia illud esset peculium profectitinm, q venit omnino in diuisione, licet tempore mortis patris reperiatur penes filium, vt d. l. filio licet in sacris. C. de col. Ad idem adduco bonum text. arguendo per locum a speciali in l. cum oportet, sępe numero all. ver. sinautem res. vbi ponitur speciale in bonis aduentitiis, quorum vsusfructus acquiritur patri, & disponitur, q si pater illa bona uoluit remanere apud filium, cuius erat proprietas toto tempore vitæ suæ, non possunt hęredes patris illorum bonorū vsumfructum petere, vtpote patri debitum, sed remanet penes filium, quasi ex diuturna donatione; secus in aliis bonis ipsius patris, seu ꝓfectitiis. An autem hoc casu sit standum libris apothecę in redditione rationis, dico, q licet hoc dubium sit superfluum, vt patet per prędicta, tamen, vt in omnibus quęrenti satisfiat, ꝓpter casus, qui possunt occurrere, dicerem, q licet alias possit quis approbare libros omnes alicuius, quatenus faciunt pro se, & reiicere, quatenus faciunt contra se in separabilibus, vt est tex. no. in l. publia. ff. deposi. qui licet loquatur in epistola, idem tamen est eadem ratione in alia scriptura, vt no. Bar. in l. Aurelius. §. idem quęsiuit. ff. de libe. leg. In casu tamen nostro aliud arbitror dicendū: quia pater dando filio pecuniam, vt eam exerceat in apotheca, vel alio modo, videtur eam tradidisse, vt faciat inde libros, & scripturam secundum consuetudinem illius artis, ar. in l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ędil. edi. facit quod in simili no. Bar. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duobus reis. & quod no. in l. quędā. ff. de eden. vnde satis est, q reddendo rationem de capitali, & lucro, probet secundum consuetudinem aliorū sociorum, & aromatariorum. unde in his, de quibus non solēt fieri instrumenta, vt in modicis, satis est probare per librū tam pro, quàm contra socitī, seu fratrem. potest etiam dari iuramentū. ꝓ quo facit, quod in simili no. Bald. in l. id quod pauperibus. in fi. C. de epi. & cle. & Spe. in ti. de istru. edi. §. nunc vero aliqua, ver. sed nunquid. secundū facit. l. si negocia. ff. de neg. gest. Et pręsertim hoc admittendum inter socios. non enim requiritur maior diligentia in rebus cōibus, quàm in propriis, Insti. ꝓ socio. in fi. & societas habet instar fraternitatis. l. verum. ff. eo. & ideo non est procedendum multum stricte; pręsertim cum appareat de lucro non modico. Et ratio reddenda est a principio administrationis vsque ad finem; pręsupposito, q cum pecunia paterna se exercuerit. hoc. n. est generale, vt l. 1. C. ubi de ratio. agi oportet. nam speciale est in parte, qui administrauit bona aduentitia filii pppter vsumfructū sibi debitū, vt non teneatur filio rationem reddere, ut in l. cū oportet, ver. nec ratiocinia. secus ergo in aliis bonis, si qua pater administrasset de bonis filii, & e contra. ar. in d. l. 1. C. ubi ratio. Nec aliter magis insisto, quia non puto necessarium, ut prędixi.

Casus consilii sequentis.

Casus in effectu talis est, quidā testator disposuit, ut certę pecunię distribuerentur per consules cuiusdam artis in maritando puellas egenas cum quib. consulibus in dicta distributione fiēda deberent interuenire duę uoces infrascriptorū hęredū. hęredes autem suos scripsit hoc modo. Nam in omnibus suis bonis, &c. sibi hęredes vniuersales instituit, facit, & esse uoluit filios masculos, legitimos naturales, tam natos, quàm nascituros pro una parte, & dominum Dynum, & Petrum fratres filios olim Bartholomæi Iacobi pro vna alia parte, & Frāciscum, & Thomasium fratres, & filios olim Thomasii pro una alia parte. Nunc dubitatur mortuo testatore, qualiter, & per quem debeat fieri dicta distributio, an, scilicet, cōsules, qui sunt sex numero, habeant sex uoces, & hęredes duas, & sic constituant omnes octo uoces, an uero consules habeant unam uocem, hęredes uero duas, & quid si inuicem discordent.

CONSILIVM XXXVII.

1 *Facultas interessendi electioni episcopi, quando competit vniuersitati ecclesiarum conuentualium, computantur prælati illarum ecclesiarum per capita.*

2 *Testator si dixit, Titius heres esto, & Meuius heredes sunto, quomodo intelligantur isti tres vocati.*

3 *Episcopus si habet actum facere cum assensu capituli, sufficit vt vocetur vniuersitas.*

ARbitror dicta verba posse habere quatuor intellectus. Mihi tamē placet duntaxat ultimus. Primus est, ut consules habeant uoces secundū capita; ut cum sint sex, habebunt sex uoces. pro quo uidetur casus secundū unū intellectū, in c. scriptum, de elect. uers. de studiis, ut patet, q † si facultas interessendi electioni episcopi competat uniuersitati ecclesiarum conuentalium, computentur pręlati illarum ecclesiarum per capita, ita ut secundum numerū pręlatorum habeant uoces. Secundo facit, quia idem uidemus in iudicibus. nam si datur potestas pluribus iudicibus, statur maiori parti eorum, secundū numerū personarū, in l. duo ex tribus. ff. de re iudic. & distin. 65. c. 1. Idem in arbitris. ut l. si in tres. cum l. seq. ff. de arbi. & c. 1. de arb. lib. 6. & quod ibi no. Tertio quia in dispositione dubia recurrendū est ad uerba pręcedentia, & sequentia, ut in l. si seruus plurium. ff. de leg. 1. & l. nummis. de leg. 3. & l. qui filiabus. de le. 1. cum si. sed testator respectu hęredum locutus est per uoces: quia uoluit, ut interuenirent eorum duę uoces; ergo idem uidetur sensisse de consulibus. Sed iste intellectus mihi non placet; ut omnes simul coniungantur, & constituant octo uoces, & sic stetur maiori parti numero multiplici ratione. Primò, quia cum consules sint uocati sub nomine appellatiuo, & simul ad actum expediendum cum tertio, uidentur omnes uocati, ut unum corpus, nec debent cum tertio cōiungi

iungi pari modo, secundum capita, ar. optimum in l. fin. C. de impub. & ali. subst. & in l. si quis Tino. ff. de usufru. accre. & quod ibi no. gl. & optime facit in l. interdum. ff. de hęred. insti. facit in arg. l. Titius fundi. & l. liber. §. Titius. eod. tit. Et dicā latius. inf. in quarto intellectu. Præterea tenendo hūc intellectum, sequeretur absurdum, quia posset distributio fieri sine consulibus, & sine vocibus hæredum. Pone enim, q tres consules sint in vna parte, alii tres in alia, cum quib. conueniant duæ voces hæredum, certe secundum præmissum intellectum isti prævalebunt, cum sint quinque, & alii tres, vt in d. l. duo ex tribus, & d. c. 1. 95. dist. tamen non est verum dicere, q hic sint cōsules, quia cum sint deputati, vt certum corpus, non representatur istud corpus, nisi per maiorem partem singulorum de corpore, vt l. mortuo. ff. de fideius. iuncta l. quod maior. ff. ad munici. & l. aliud. §. referi. ff. de reg. iu. & c. 1. de his quæ fi. a maio. par. cap. & c. fi. de rescrip. lib. 6. no. gl. in c. 1. ne sede vac. lib. vi. & Ioan. An. in c. a collatione. de appel. lib. vi. & Fede. cons. 1. non enim dicū tur facere consules, quod tres ex his faciunt, & tamen testator voluit, vt distributio fieret per cōsules. Item pone aliud absurdum. finge, q omnes consules simul in vnum conueniant, & duæ voces hæredum inclinent in aliam partem, secundum illum intellectum valebit dispositio consulum, qui sunt sex voces, & distributio fieret per solos consules; quod est aperte contra mentem, & verba testatoris. voluit enim testator, vt in distributione fienda interueniant cum consulibus duæ voces hæredum; ergo sine eorum consensu non possunt consules distributionem facere, quemadmodum quando capitulum habet aliquid facere cum consensu prælati, vel prælatus cum cōsensu capituli. oportet enim necessario, q interueniat ad minus maior pars capituli, & cōsensus episcopi, vt est glo. no. iuncto tex. in d. c. vno. ne sede va can. lib. 6. & firmat Ioan. And. in d. ca. a collatione. & plene Fed. in cons. 1. & quod no. in c. postulasti. de concess. præbē.

Secundus principalis intellectus est, vt consules habeāt vnam vocem, ex quo vocantur per nomina appellatiua, tā quam vnum corpus fictum, & representatum, hæredes vero habeant aliam vocem. & exponantur verba testatoris; q hæredes habeant duas voces; i. duę partes hæredum, quę sunt quatuor, habeant vnam vocem; & ita videntur sensisse quidam in allegationibus suis. Sed profecto is intellectus mihi non placet; quia extorquet, & destruit verba testatoris, qui voluit, vt in distributione fienda interuenirent duæ voces hæredum. nec est a verbis recedendum, vbi non constat clare de contraria intentione, vt l. non aliter. ff. de lega. 3. & ca. fi. de verborum sign. Item quia ex verbis testatoris clare patet, q uoluit consules esse authores & principalis in hac distributione fienda hæreds uero esse inferiores. vocantur enim accessorie ad consules, vt patet ex illis verbis, cum consulibus. ad hoc l. si cui. ff. de fun. instru. & quod legitur, & no. in cap. vno. ne sede uacan. & in c. cum Marthæ. §. finiuisti. de cele. mis. Tertius principalis intellectus est per l. si quis Titio. ff. de vsufru. accre. & l. Titiæ textores. §. nihil. ff. de leg. 1. ut sit sensus, q hæc distributio spectet æqualiter ad consules, & ad hæredes. ita tamen vt hæredes habeant duas voces; cōsules uero vnā, sicut si actus expediendus spectaret ad tres ęque principaliter: quia testator consules vocauit per se, ut unum corpus: hæredes uero vocauit ꝓ duabus portionibus, sicut colligitur per casum contrarium, in l. liber homo. §. Titius. ff. de hære. instituen. vbi ponitur casus, † q si testator dixit, Titius hæres esto, Seius, & Meuius hæredes sunto, q fiunt duo semisses, i. duæ partes totius hæreditatis, quarum vna datur Titio, qui fuit solus uocatus, altera datur Seio, & Meuiuo, qui fuerunt simul vocati. Ita in proposito, cum hr̄des expresse sint vocati, ut habeant duas voces, consules uero fuerunt uocati simpliciter sub nomine appellatiuo, tanquam vnus corpus, debent habere solū vnam uocem. Sed hic intellectus non placet propter absurditatem, quę sequeretur: quia posset contingere, data inter eos discordia, q soli hæredes absque consulibus distribuerent, cum habeant duas uoces, iuxta plene notata per Ioā. An. in c. scriptum, de elec. quod est expresse cōtra mentem testatoris, qui uoluit, ut cōsules essent principales in hac distributione fienda, vt supra plene dixi. Præterea cum actus pertineat ad duos simpliciter; & non detur potestas insolidum, nō valet quod agitur ab vno eorum, vt in c. si duo. de procu. lib. vi. & c. causam matrimonii. & c. uno delegatorū. de offi. dele. Sed in casu nostro consules, & hæredes uocantur tanquam duo corpora; quia testator noluit de uno confidere sine alio. ergo non ualet, quod disponitur ab altero corpore dumtaxat. ad quod optime facit, quod legi. & not. in c. pastoralis. primo responso, de rescrip. Quarto trado quartum intellectum, qui uidetur ęquitati, rationi, & menti testatoris cōsentaneus, & nulla inde sequitur absurditas, ut dicamus; q consules uocentur ut unum corpus inter se, tamen fiet computatio per capita, ut sic appareat, ubi sit ipsum corpus, ut in d. l. interdum. & l. si quis Titio, cum aliis superius allegatis: quemadmodum quando aliquid spectat ad canonicos, cum consensu episcopi. nam uocantur canonici, ut unum corpus, & representatur ipsum corpus per maiorem partem singulorum, ut no. in d. c. uno. ne sede uacante. iuncta gl. in uerbo, assensu. ad idem c. abbas. 18. q. 2. iuncto c. ecclesia. de ele. & expresse uoluit Fede. in d. consi. 1. in solutione quæstionis, & Io. And. in d. c. a collatione, & in d. c. postulasti. ad idē gl. no. in c. pastoralis, ubi dicit, q plures iudices deputati ad certum actum sunt loco unius, & quod no. Io. An. post Host. in d. c. scriptum, cuius dicta optime faciunt ad hanc quæstionem. Et arbitror, q ista distributio pertineat principaliter ad ipsos consules per ea, quæ superius dixi. & quia testator expresse in principio uocauit ipsos consules duntaxat, sed dicti consules non possunt aliquid disponere sine consensu duarum uocum hæredum, ita q oportet duas uoces hęredum conuenire cum iudicio consulum, quemadmodum quando aliquid pertinet ad capitulum cum assensu sui epicopi. non enim potest aliquid in illo actu disponere capitulum, nisi episcopus consentiat. nec sufficit, q medietas capituli concurrat cum iudicio episcopi, quia ibi non esset capitulum. sed oportet, q ad minus maior pars capituli cōcurrat ad dispositionem actus, & habeat consensum episcopi. Et ita econtra, quando † episcopus habet actum facere cum assensu capituli: non enim uocantur omnes per capita, sed uniuersitas per se; & respectu sui ipsius fit computatio per capita, nō autem respectu episcopi, quia illius assensus requiritur æque principaliter, ut no. gl. præal. in d. c. pastoralis, & Fed. in d. consi. prope fi. ad idem c. si pro te. de rescri. lib. vi. iuncta gl. testator enim expresse uoluit, ut consules distribuerent: sed cum eis uoluit q concurrerent duæ uoces suorum hęredum; non ergo ualebit actus, nisi consules disponant, aut saltem maior pars consulum. d. l. duo ex tribus. ff. de re iud. & d. c. fi. de rescrip. lib. vi. cum simili. præall. cum assensu duarum uocum ipsorum hęredum. noluit enim testator dare alicui eorum potestatem insolidum. Qualiter autem haberi debeant duę uoces hęredum, arbitror, q cum hęredes fuerint uocati distributiue, q omnes uocati pro quarta parte habent unam; alii prǫ alia quarta habent aliam; & sic de reliquis. optimū arg. in cle. plures. de iure pa. & in pręall. l. interdum. & in c. quoniam. de iure pa. unde satis est, q consules habeant in distributione fienda duos ex prędictis hęredibus sumptos modo prędicto. & erit tutum, ut omnes requirantur, cum testator non expręsserit, quorum hęredum uoces habeantur. & sufficiet habere duos eorum, ar. eorum, quę no. Bar. in l. Pōponius, alias incipit, si uni. ff. de re iud. & l. hæredes mei. ff. ad Trebe. Non autem puto necessarium, q omnes hęredes dent duas uoces, quia non resultaret aliquis bonus effect⁹, cum, ut dixi, actus pertineat principaliter ad consules. & sufficit hic consensus duorum hęredum. non enim uoluit testator necessario omnes debere consentire, ne difficultaret intantum materiam propter facilitatem hominum in discordando, ut in cap. nec nonum. 8. q. 1. ad cap. scriptum supra allegatum. in primo intellectu potest responderi, ut colligitur ex nota. per Federi. in loco pręallega. Et hęc sufficiant.

CONSILIVM XXXVIII.

1 *Surreptio in literis gratiosis vitiat gratiam.*

2 *Possidens duo beneficia curata eodem tempore, si non apparet de legitimo titulo, præsumendum, est, quòd iniuste possiderit.*

IN quæstione quæ ad præsens uertitur inter dominum Nicolaum Verii de Brandinis de Vrbino ex parte una, & dominum Iacobum Thomasii ex alia super canonicatu; & præbenda ecclesiæ Vrbinensis, cōclusiue ipsius quæstionis decisionem attingam, cum hoc consilium sit decisiuum, non autem persuasiuum ad partis petitionem imploratum. Et primo discutiam iura dicti domini Nicolai. Secundo præfati

ſati domini Iacobi. Ex quorum examinatione, & deciſione patebit tertium, quæ.ſ. ſint partes iudicis in diffinitione huius cauſæ. Et primo omiſſis allegationib. quæ fieri poſſent in fauorem dicti domiui Nicolai, tum propter cauſam præſcriptam, tum quia ſatis patent in actis productis per ipſum dominum Nicolaum. firmiter arbitror, inhęrendo actis cauſæ, mihi exhibitis, ꝙ dictus dominus Nicolaus nullum ius foueat in dicto canonicatu, vel ad ipſum obtinendum uigore literarum apoſtolicarum per eum impetratarum, & mihi exhibitarum, pluribus cauſis, & rationibus ad hanc ſententiam motus. Primo, quia dictę literę fuerũt ſurreptitię, cum in eis aſſeruerit ſe rectorem eccleſiæ ſanctæ Barbaræ, ac illam eccleſiam non habere actum ad animarum curam; cuius contrarium aperte probatur per teſtes productos per dictum dominum Iacobum, ac per ipſius domini Nico. reſponſionem ad poſitionẽ aduerſæ partis. Certumq; eſt, ꝙ omnis falſitas expreſſa, uel veritas tacita, qua ſuppreſſa, vel expreſſa princeps non cõceſſiſſet literas ſuas, ſaltem ita de facili, habet inducere ſurreptionem, vt no. ꝓbatur in c. poſtulaſti, & ibi per Hoſt. de reſcri. & c. ſuper literis. eo. ti. facit l. & ſi non cognitio. & l. ſi legibus conſentaneum, C. ſi contra ius, vel vti pub. ꝙ autem hoc fuerit huiuſmodi, patet, quia facilius Papa concedit canonicatum cũ animarum cura negligatur, cum habeat canonicus reſidere in canonicatu, vt in c. extirpandæ. §. qui vero, de præbẽ.

1 † ſurreptio antem in literis gratioſis vitat gratiam ipſo facto, & quicquid vigore talium literarum ſecutũ eſt, ut not. in c. ad audientiam. ii. & c. conſtitutus. de reſcri. & c. 1. & 2. de fi. presby. lib. vi. & in cle. 1. de pręb. & in l. 1. ff. de nata. reſti. & quod no. in l. præſcriptione, & l. ſi legibus. C. ſi contra ius, vel vti. pub. Nec ob. ꝙ dictus do. Nico. nunc dicat ſe nõ fuiſſe rectorem illins eccleſię, tempore impetrationis; quia cum ipſemet in illis literis hoc aſſeruit, ſtandum eſt primæ aſſertioni ſuę. ad hoc bonus tex. in l. cum precum. C. de lib. cau. & aperte tenuit Ioan. An. in c. cum in poſitionibus. de iureiu. lib. vi. vbi firmat, ꝙ narrata in reſcripto per impetrãtem, faciunt fidem contra eum, etiã ſi reſcriptum appareat ſurreptitium. facit quod no. Inn. in ca. cum venerabilis. de exce. & c. olim. de cenſi. Præterea per teſtes ſatis probatur, ꝙ nomine ſuo tenebatur, & poſſidebatur, & ꝙ reputabatur cõiter rector illius eccleſiæ. nec ipſe dominus Nicolaus ꝓbauit illum titulum legitimum: unde aut poſſidebat, tanꝗ rector, aut vt intruſus; & in ſui odiũ perinde eſt. ac ſi legitime poſſediſſet, ne ſit melioris conditionis intruſus, quã legitimus rector; probatur in c. eum qui. de præbend. lib. vi. & quod quiſque dilucida voce proteſtatus eſt &c. c. per tuas. de proba. & l. generaliter. C. de non nu. pec. maxime quando detegitᷣ fraus; in c. inter dilectos. de don. & c. cum ſuper. de conceſ. præben. & l. ſi creditoribus. C. de ſer. pig. da. ma.

Secundo principaliter impugnatur prouiſio facta de dicto domino Nicolao: quia vt clare probatum eſt per cõfeſſionem ſuam, & teſtes productos ab aduerſa parte, tenuit & adhuc tenet duas eccleſies curatas, ſcilicet, plebem ſancti Andreę, & eccleſiam ſanctæ Mariæ in Caſtiglione. nec fuit per eum allegata, aut probata diſpenſatio per habentem poteſtatem, nec vnio legitime facta, licet per eum fuerit allegata. ſed aſſertioni partis ſtandũ non eſt, cũ vnio conſiſtat in facto. Et ſic contra ius non eſt pręſumendũ. nam ꝗlibet eccleſia curata præſumitur per ſe ſtare, & debet habere ſuum rectorem, vt in c. cum non ignores; de præben. nec ſufficit præſcriptio, ut tanquam vnitę teneantur, niſi ſit tanti temporis, cuius initii memoria non exiſtat, vt plene no. per ſſo. And. ſuper regula, qui contra iura, de reg. iur. lib. vi. in Mer. c. facit c. 1. de reſcrip. & 7. q. 1. c. ſicut. de offi. ordina. ca. ordinariis. lib. vi. Cum ergo conſtet eundem dominum

2 Nicolaum poſſediſſe eodem tempore † duo beneficia curata, nec appareat de legitimo titulo, pręſumendum eſt, ꝙ iniuſte poſſederit; quia iure reſiſtente poſſedit, vt in l. quemadmodum. C. de agricol. & cenſ. lib. xi. & in dicta regula qui contra iura mercatur, & per conſequens incidit in poenam extrauagantis execrabilis. Io. 22. vbi diſpõitur, ꝙ talis eſt priuatus vtroq; beneficio, & effect⁹ ĩhabilis ad alia quęcunq; beneficia; ergo cõcluditur, ꝙ dictus d. Nico. erat inhabilis ad dictũ canonicatũ, obtinendũ, & ꝑ conſequens non valnit collatio canõicatus ꝑ executorẽ ſibi facta, ꝑ hoc qđ no. Inn. in c. inter dilectos, de ex ceſ. ꝑl. vbi dicit, ꝙ collatio beneficii facta per executorem notorie indignũ, eſt nulla, & facit quod ipſe no. in c. fi. de præſum. In caſu aũt noſtro plus eſt, quia non ſolum erat indignus, imo a iure inhabilitatus ad quodlibet beneficium, ut ſupra dixi. & facit quod no. idem Inno. in c. cum noſtris, de conceſ. pręben.

Tertio principaliter facit contra dictum dominum Nicolaum clemen. gratię. de reſcrip. ubi diſponitur, ꝙ ſi poſt gratiam factam ad beneficium obtinendum, recipiat quis beneficiũ quod ſimul cum beneficio ſibi debito, vigore gratię, retinere non poteſt, videtur renunciare dictę gratię. Sed in caſu noſtro dictus dominus Nicolaus poſt gratiam ſibi factam obtinuit duo. curata, quę nullo modo poteſt obtinere cum canonicatu, & alio beneficio; cum ſit redditus inhabilis ad quodcunque beneficium obtinendum; ergo videtur dictę gratię renunciaſſe; & per conſequens non potuit, illius vigore, petere dictum canonicatum; quia ius ſemel extinctũ non reuiuiſcit, vt in cle. gratię. 7. q. 1. c. quam periculoſum. & c. ex tranſmiſſa, de renun. & de conſec. diſt. 4. c. quęris. & l. qui res. §. aream. ff. de ſolu. Nec hic obſt. ꝙ tex. in d. clem. gratię, loquatur, in eo, qui impetrauit gratiam ad beneficium curatum, vel ad dignitatem: quia dictus dominus Nicolaus impetrauit etiam ad beneficium cum cura, vel ſine cura. Item eadem ratio eſt in caſu noſtro in vtriſque, ut patet ex pręedictis; ergo eadem debet eſſe diſpoſitio; ut aperte hoc ſentit glo. in d. cle. gratię, in verbo, beneficium curatũ eſt, & in gl. pręced.

Quarto poſſet attentari, ꝙ etiam ceſſantibus omnibus pręedictis, dictus canonicatus non includebatur ſub literis impetratis per eum: quia non fuit facta mentio, ꝙ canonicatus ſpectabat ad electionem canonicorum, ſed ſolum mandatur prouideri de ſpectante ad collationem, pręſentationem, prouiſionem, ſeu diſpoſitionem epiſcopi, uel capituli &c. Certum eſt autem, quod appellatione pręedictorum modorum non venit electio, ut probatur in c. cum in illis. de pręben. lib. vi. §. illis uero. & in clem. 1. de prębẽ. §. 1. Et quãquam illa iura loquantur, cum mandatur prouideri de pręlaturis, dignitatibus, ſeu perſonatib. tamẽ eadem ratio eſt in inferioribus beneficiis. cum enim literę ad beneficia obtinenda ſint ambitioſę, debent ſtricte intelligi, ut in c. quamuis. de pręben. lib. vi. ideo vno modo expreſſo non uenit alius, in c. cum illis. pręal. & c. ſuſceptũ. de reſcri. eo. lib. Et hoc tenet glo. ord. in d. cle. in uer. de dignitate. idem ibi Pau. Ex quibus omnibus euidenter patet, dictum do. Nicolaum omni iure deſtitui in retentione, ſeu aſſecutione dicti canonicatus.

Venio nunc ad iura dicti do. Iacobi. & omiſſis pari ratione allegationibus, ꝗ poſſent exquiſite cõtra eundem fieri, arbitror eum bono iure fulciri. ſatis. n. probatum eſt per confeſſionem partis aduerſę, & per teſtes ab eo productos, ꝙ poſſeſſio iuris eligendi canonicos eſt ad pręſens pene canonicos reſidentes in ciuitate Vrbini; ita ꝙ exiſtens extra ciuitatẽ non ſint de neceſſitate uocandi. & tali conſnetudini ſtatur etiam in electionibus canonicorum; probatur in c. cum in eccleſiis. in fin. de pręben. lib. vi. Pręterea ſatis probatum eſt, ꝙ in dicta eccleſia non erant tempore electionis factę, niſi octo canonici, quorum unus erat mortuus; & ſic remanſerunt ſeptem: tres probantᷣ abſentes extra ciuitatem tempore electionis factę. poteſtas ergo eligendi remanſit ſolide penes quatuor in ciuitate reſidentes: quod eſſe poteſt, cum penes unum reſidere ius collegii, etiam in electione, pręlati poſſit. ut legitᷣ, & notatur in c. gratum, de poſtu. pręlato. & 65. diſt. c. fi. & l. ſicut, ff. quod cuiuſque uniuer. facit x. q. ii. c. hoc ius porrectum, poſt principium, ibi, maiori parte ibidem ſeruentiũ conſentiente &c. Illi uero quatuor canonici, penes quos remanſit tota poteſtas eligendi, potuerunt compromittere in unum ex eis, ut in c. cum in iure, & c. cauſam, & c. quia ꝓpter, de elect. lib. vi. cum ſimilibus. electio ergo facta a compromiſſario eorum de dicto domino Iacobo ualuit, & tenuit, cum poſſit capitulum, data uacatione canonicatus, ad eorum libitum ſe congregare, & eligere; cum a die uacationis, & notitię currat eis tẽpus, ut in ca. quia diuerſitatem. de conceſ. pręben. & c. licet. de ſup. negli. pręlato. cum ſimi. Et qualiter capitulum debeat conuocari, ſtandum eſt conſuetudini, ut in c. cauſis. de elect. no. Bart. in l. obſeruare. C. de decur. lib. x. nec obſt. ſi dicatur, quod non plene probatur conſuetudo, ut abſentes non uocentur: quia cum illa ſit contra ius, requiritur ſpatium 40. an. ut in c. fi. de conſuetu. no. gl. in c. fi. eo. ti. lib. vi. quia ſaltẽ probatur, ꝙ pręſentes in ciuitate ſunt in poſſeſſione diuturna eligendi canonicos, exiſtentibus extra ciuitatem minime requiſitis. & hęc quaſi poſſeſſio ſufficit ad ualiditatem electionis iam factæ, ut in c. que-

relam. de elec. & c. com olim. de cau. poss. & propriet. & ca. consultationibus, de iure patron. & quid in eis no. facit qđ no. Innocen. in capit. 2. de in integ. rest. Et ex istis omnibus concluditur tertium, quòd cum contra electionem dicti d. Iacobi, vel eius personam nil canonicè probatum sit, & de ipsius iuribus clarè pateat; partes iudicis erunt in hac causa confirmare electionem de eo factam, & imponere silentiũ dicto domino Nicolao, ac illi canonico, qui dixit se contẽptum in illa electione; cum probatum sit per testes productos à dicto domino Nicolao, illum venisse ad ciuitatẽ post electionem legitimè factam de dicto do. Iaco. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Illud de iure quæritur in effectu, an statutum ciuitatis, quo cauetur, vt vxori relictæ debeantur alimenta ab hæredibus viri defuncti tempore dissoluti matrimonii, donec sibi fuerit dos soluta, possit sine peccato obseruari, præsertim habito respectu, ꝙ mulier defuncto viro fuit recepta à patre suo locuplete, & in ipsius domo alimentata ab eodem, donec fuit alteri nupta, cui maritata exiuit, cum iuribus sibi competentibus contra hęredes primi mariti. Hinc est, ꝙ tam pater, qui alimentauit filiam in viduitate, quàm maritus secundus, qui alimentat, & sustinet onera matrimonii, quotidie petunt alimenta a tẽpore mortis primi mariti. pro parte autem hęredum mariti allegatur dictum statutum continere vsurariam prauitatem. Item ꝙ ex alio capite non erant mulieri alimenta præstanda; quia alio statuto ciuitatis cauetur, vt vxor teneatur restituere omnia sibi tradita, & donata a marito. quod tamẽ dicta mulier minimè fecit, cum adhuc sibi teneat quasdam vestes ꝑciosas. Quæritur quid iuris, tam respectu mulieris, quàm patris, & secundi mariti, qui dictam mulierem alimentarunt, dote non soluta, vsque ad pręsentem diem.

ONSILIVM XXXIX.

1. *Vsuræ dotis possunt etiam hodie peti, prohibitione iuris canonici non obstante.*
2. *Formalitas in vsura est ipsum mutuum.*
3. *Statuta si mandent alimenta præstari, vel quid certum pro libra, non valent.*
4. *Maritus non alimentat vxorem principaliter propter dotem acceptam, sed quia vxor deseruit oneribus matrimonij.*
5. *Mulier si non habeat vnde se alat, non per hoc potest petere alimenta intra annum.*
6. *Vxor non potest petere vsuras, ratione retardatę dotis.*

Videtur primo, dictum statutum valere, ac omni peccati scrupulo carere. sicut enim lex ciuilis potuit à principio statuere, vt dos in bonis immobilibus cõsistens restitutioni subiaceat post annum, adeo, quòd restitutione postmodum nõ facta, teneatur hæres ipsam dotem cum vsuris restituere, vt est expressum in l. vnica. §. exactio, C. de rei vxo. actio. & dicit Bart. in l. cunctos populos, C. de summa trinita. ꝙ † tales vsuræ possunt etiam hodie peti, prohibitione iuris canonici non obstante, quia non veniunt ex pacto contrahentiũ, sed ex legis dispositione propter moram. sicut enim potest lex in pœnam condemnare in duplum, vel triplum. Inst. de actio. §. tripli. facit quod legi. & no. in capit. vnico, de plus pe. ita potuit lex condemnare hæredẽ mariti propter moram, & contumaciam in restituendo dotem, secundum iuris dispositionem: Ita pari ratione potuit statutum ciuitatis, præsertim habentis iura principis, inducere, vt dos in quibuscũque bonis consistens, illico restitutioni subiaceat, & in pœnam morosi inducere, vt alimenta mulieri præstentur, donec dos soluta fuerit. arg. in l. omnes populi, ff. de iust. & iure, & quod not. Bar. in l. infamem, in fin. de publ. iudic. Et præsertim hoc videtur admittendum causa alimentorum, cum multorum sit opinio, vt etiam intra annum debeant alimenta mulieri non habẽti aliunde vñ uiueret, & omni dispositione statutaria cessante, vt no. gl. in d. §. exact. quam multi sequuntur. firmat Spe. in tit. qui fil. sint legi. & cum maritus propter onera matrimonii supportanda lucretur fructibus rei sibi pignoratę propter dotem, vt in c. salubriter, de vsuris. fortius ergo pro suo interesse poterit petere sine omni peccato huiusmodi alimenta ab hæredibus primi mariti. Nam, & de iure canonico possunt peti usuræ tanquã interesse, vt no. glo. in c. conquestus, de usuris, & in l. si traditio. C. de act. emp. & videtur expressum in c. salubriter, & c. 1. de seu. Secundo, principaliter facit, † quia formalitas in usura est ipsum mutuum. vnde usura non cõsistit nisi in contractu mutui, pacto tacito, vel expresso interueniente. 14. q. 3. per totum, & in c. consuluit, de usur. plenè ꝑ Io. And. in regula, peccatum, de reg. iu. li. 6. in Mercu. Sed in casu nr̃o nulllum interuenit mutuum, nec pactum exp̃ssum, uel tacitum, sed totum ꝓuenit ex dispositione statutaria. ergo cessat vsuraria prauitas. Sed his non obstantib. quæ vere casui nr̃o non obstãt, contrariam sn̄iam arbitror veriorem. Et primo, allego autoritatẽ Io. de Lig. ĩ clem. vnica, de vsuris. vbi hanc q̃stionem in terminis format, & dicit talia statuta non valere, & statuẽtes ĩcidere in pęnã illius clem. & plus dicit, † ꝙ talia statuta non valent, etiam si mandẽt alimenta p̃stari, vel q̃d certum pro libra post annũ. pro quo allegat dictũ Inn. in cap. salubriter. vbi firmat vxorẽ relictã nõ lucrari fructus rei sibi pignoratæ ꝑꝑ dotem, quia non deseruit matrimonio. sicut. n. maritus nõ lucratur fructus rerũ dotalium, nec pignorũ sibi datorum ꝑꝑ dotem, si non sustineat onera matrimonii, vt leg. & no. in c. per vestras. de do. post diuor. rest. & l. si ante. ff. solu. matr. & in d. c. salubriter; ita nec vxor debet aliquid habere pro ĩteresse dotis, ex quo nõ sustinet, nec deseruit onerib. matrimonialib. † non. n. vñ maritus alimẽtare vxorem principaliter ꝑꝑ dotem acceptam, sed q̃a vxor deseruit onerib. matrimonii. Hinc videmus, ꝙ si maritus duxit uxorem sine dote, tenetur nihilominus alere uxorem iuxta dignitatẽ suam, & tãquam sororẽ, vt no. Inn. ĩ d. c. ꝑ vestras: & legitur & no. in l. si cũ dotem. §. si aũt. ff. solu. mat. Et p̃sertim non p̃st alimenta exigi intra annũ, cũ ante, nulla sit mora. nec ẽt post morã, quia licet malefaciant hęredes non soluẽdo dotem, prout à iure dispositũ est, nõ tamẽ ꝑꝑ cursum temporis potest aliquid æstimabile peti: quia quicquid sorti accedit, usura est. 14. q. 3. per tot. Lex autem, seu statutum non põt inducere, vt licitè usura soluatur, cũ in materia peccati standũ sit iuri canonico, vt in c. fi. de p̃sc. not. Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosan. ecc. in regula, possessor, de reg. iur. li. 6. Pręterea, & secundo probatur subtiliter, ratio. o. quare potissimè fuit usura prohibita, est, quia creditor consequitur duas retributiones. Primo, enim consequitur pecuniam suam integram. Secundo, consequitur aliq̃d lucrum vltra debitum; qđ est contra naturam rerum, cũ ex se nõ generet aliam pecuniam, nec vsus pecuniæ est separatus à dominio ipsius pecuniæ, vt plenè & subtiliter no. per Io. An. suꝑ dicta regula, peccatum. In casu autẽ nostro, hoc directo cõtingit. Nam mulier h̄ret duas tributiones ex sua pecunia. Primò. n. consequitur suam pecuniã cum integritate. Secundo, consequitur lucrum alimentorum, quod nõ est cõcedendum, nec statuta ciuitatis excusant, vt in d. cle. vnica. de usur. Nec ob. ꝙ petat ratione sui interesse. non. n. probatur ex hoc interesse mulieris. Primo. n. intra annum non potest de iure petere, præsertim cum non indigeret; cũ à patre locupleti fuerit alimentata. Quinimo multi tenent, vt refert Cy. in d. §. exactio, ꝙ † ẽt si mulier non habeat vnde se alat, non per hoc põt petere alimenta intra annũ, cum hoc nullo iure caueatur. Nec obst. sua inopia, cum possit sibi prouidere, vendendo ius sibi competens de præsenti. Et profecto illa opinio est verior, & subtilior, licet alia æquior sit. sentit Io. An. in addi. Spec. in tit. qui filii sint legi. §. 1. Fortificatur etiam hæc conclusio ex rationib. statim fiendis ad contraria. Et ad hanc conclusionem, facit quod no. Bar. in l. insulam. §. vsuras, ff. sol. matr. vbi dicit, † ꝙ vxor nõ põt petere vsuras occasione retardatæ dotis, ita ꝙ non habet, locũ secundum eum de iure canonico. l. vnica. §. ex actio. præa. & idem sentit Azo in summa, de vsur. & Io. An. & Inn. in c. salubriter, de vsuris, vbi dicunt, quòd si hæres mariti obligauit vxori prędium pro dote restituenda, tenetur computare fructus; quod est notandum. Nec obst. primum contrarium supra formatum. Dico enim quòd licet, lex possit certam pœnam infligere moroso, & contumaci, vel in contrarium, non tamen potest inducere lucrum parti, propter cursum temporis, sicut facit in d. l. unica. §. exactio. & statutum in casu nostro. Et ita refert But. in d. l. cunctos populos, quendam theologum sibi respondisse. Quinimo statutum in casu nostro non est fundatũ soper aliqua mora: q̃a non astringit hæredem ad illico dotem soluendã, sed ad p̃standũ alimẽta, donec dos fuerit soluta; & sic inducit materiã peccãdi, q̃a uxor non curabit perdere dotẽ, ut interim

conſequatur illud lucrum ex ſolo curſu temporis. Nec ſecũdò obſt. quod dicitur de intereſſe: quia intereſſe non eſt intra annũ, cum nulla ſit ibi mora. d. §. exactio, nec etiam poſt annum probatur ipſo iure intereſſe; ſed eſt neceſſe, vt appareat, ꝙ mulier vel maritus erat ſolitus ex pecunia licitè lucrari; & tunc habebit petere probando intereſſe: non autẽ audietur petẽdo alimẽta vigore ſtatuti. facit, quod no. Inn. in c. ſacro, de ſenten. excom. & Bar. in l. vna, C. de ſenten. q̃ pro eo, quod intereſt, & quod no. in c. conqueſtus, de vſu. petit. n. maritus ſecundus ab iſtis hæredibus primi mariti dotem, tanquam aliud debitum priuatum. Nõ obſt. tertio, ꝙ dicitur mutuum non interceſſiſſe: quia dico, ꝙ nõ eſt mutuum expreſſum; ſed ius fingit mutuum interuenire, quaſi hæres ſoluerit dotem, & poſtea mulier ſibi compenſauerit, nec ab ea recipiat lucrum alimentorum; ſicut ius diſponit in eo, qui vendit rem, pluſquam valet: quia differt ſolutionem precii, vt plenè legitur, & notatur in cap. in ciuitate, de vſur. cum enim habeat actionem ad dotem poſt annũ, vel ante, ſi ſtatutum hoc inducit tacitè, vel expreſſe, & eam nõ petentet, videtˀ tacitè conuenire cũ debitore; merito ob hoc eſt damnandum. Et hęc ſufficiant. & pręſertim hoc dicendum in caſu noſtro, in quo mulier non paruit ſtatuto, quatenus in ea fuit, in reſtituendo veſtes; & fruſtra legis auxiliũ inuocat, qui committit in legem, vt in c. quia fruſtra, de vſuris. Et hæc ſufficiant.

CONSILIVM XL.

1 *Donator, quando ſe obligat per verba obligatoria, eſt obligatus.*
2 *Prohibitus alienare inter viuos, non videtur prohibitus in vltima voluntate.*
3 *Donatio cauſa mortis, quando non fit in teſtamento, nec in codicillis, accedit magis ad naturam contractus, quam vltimæ voluntatis.*
4 *Tutor non dicitur conſentire contractui minoris, niſi expreſſè approbet.*
5 *Statutum vbicunq; exigit conſenſum alicuius in facto alterius, videtur illum requirere pro ſolemnitate.*
6 *Prohibitus donare ſine alicuius conſenſu, non poteſt donationem facere, niſi ſpecialiter ſibi fuerit donare permiſſum.*
7 *Tacens non habetur pro conſentiente, vbi agitur de re onerosa, & non appetibili.*

FActum in effectu ſic proponitur. Statuto Senenſi cauetur, vt nulla mulier nupta poſſit de ſuis dotibus, vel in ipſarum præiudicium aliquem contractum, vel obligationem facere cum patre, fratre, auo, vel quacunque perſona, ſine conſenſu, vel ratihabitione ſui viri, & ſi fieret non valeat ipſo iure. & c. alio vero ſtatuto cauetur, quòd in qualibet vltima voluntate ſufficiant tres, teſtes, &c. Quibus ſic dictantibus quædam domina Checcha nupta Ioanni de Bandinello, ſuſcepta vnica filia ex matrimonio, veniens ad mortem in præſentia dicti viri ſui comitis, cum conſenſu patris ſui donauit cauſa mortis dicto patri ſuo præſenti, & recipienti pro fratribus carnalibus dictæ dominæ Checchæ, & filiis dicti comitis, quartam partem ſuarum dotium omni modo, quo poterat. Quęritur, nunquid dicta donatio iuribus ſubſiſtat. Pro cuius deciſione quatuor ſunt examinanda. Primò, an donando mortis cauſa videatur mulier contrahere, vel in præiudiciũ ſuarum dotium obligationem facere. Secundò, præſuppoſito, ꝙ contractum, vel obligationem feciſſe videatur, ita, vt mariti conſenſus interuenire iuxta primum ſtatutum debuerit; an mariti præſentia in donationis actu cum taciturnitate habeatur pro conſenſu, vt ſic ſtatuto ſit ſatisfactum. Tertio, præſuppoſito, ꝙ debet haberi taciturnitas pro conſenſu, nunquid dicta donatio poſſit infringi ex eo capite, quia non interuenerunt quinq; teſtes. Quartò, præſuppoſito, ꝙ ex dictis capitibus non poſſit infringi, an ſaltem valeat impugnari ex eo, quia pater conſenſit, ſeu authoritatem præſtitit in donatione facta filiis ſuis in poteſtate conſtitutis. Circa primum videtur primò dicendum, ꝙ donando cauſa mortis non videatur dicta domina Checca contractum aliquem, vel obligationem feciſſe. ꝙ non contraxerit, videtur clariſſimum: quia ad eſſe contractus requiritur, vt vltro citroq; naſcatur obligatio, vt l. Labeo. 2. ff. de verbor. ſignifica. quod ceſſat in donatione cauſa mortis. Nam, ex quo non interuenit rei donatæ traditio, nulla naſcitur ex parte donatarii obligatio. non. n. obligatur ipſi donatori ad aliquid: ſecus, ſi interuenit traditio: quia tunc obligatur ad reſtituendum, ſi conualeſcat donator; aut ſi prius decedit ipſe donatarius, vt in l. non omnis, ff. ſi certũ peta. Nec ipſe donator videtur obligari; tum quia ante mortem donatoris non videtur obligari, tum quia ante mortem donatoris non videtur donatio perfecta, vt in l. non videtur, ff. de dona. cauſa mortis. tum quia poteſt pœnitentia ductˀ illam donationem ad libitum reuocare. vt in l. mortis cauſa donatio. & l. qui mortis cauſa. ff. eodem titu. ergo non eſt donator obligatus, cum obligatio ſit iuris vinculum, quo neceſſitate aſtringimur alicuius rei ſoluendæ. &c. vt dicit tex. Inſt. de obl. in prin. Et hoc expreſſè videtur ſenſiſſe Dy. dicens, † 1 quòd quando donator per verba obligatoria ſe obligat, vt quia dicit, promitto tibi donare; & tunc eſt obligatus, licet poſſit reuocare: aut per verba obligatoria; vt quia dixit, dono; & tunc non obligatur, ſed hæres aditione ſecuta, tenetur utili ex teſtamento. allegat l. 1. C. eod. Cum ergo, vt patet ex pręddictis, dicta domina Checcha non fecerit donando cauſa mortis aliquem contractum, vel obligationem, quia purè donauit cauſa mortis, ergo non requirebatur conſenſus mariti. potuit ergo donare cum ſolo patris conſenſu, vt in l. tam is. §. 1. ff. de donatio. cauſa mortis. facit quod in ſimili dicimus, ꝙ † 2 prohibitus alienare inter viuos, nõ videtur prohibitus in vltima voluntate. arg. in l. pater. §. fundum. ff. de lega. 3. plenè per Bar. in l. ſi ita quis promiſerit. §. ea. l. ff. de verbor. obligatio. Donatio autem cauſa mortis trahitur ad vltimam voluntatem, vt Inſt. de donatio. in princip. & in l. fi. C. de donatio. cauſa mortis. Maritata ergo prohibita ſine conſenſu mariti contractum, vel obligationem facere de ſuis dotibus, non videtur prohibita diſponere in vltima voluntate; & per conſequens, nec in donatione cauſa mortis. Sed ſtatutum prohibet mulierem nuptam in pręiudicium ſuarum dotium, ſine ſui uiri conſenſu, obligationem facere. Sed nulli dubium eſt, ꝙ donando cauſa mortis faciat obligationem in præiudicium ſuarum dotium quia, non data reuocatione, debetur dos, ſeu eius pars donatario, vigore donationis, vt ff. de dona. cauſa mortis, per totum. quod autem obligatio ex tali donatione oriatur, apertè patet: quia olim certum eſt quòd debebat interuenire ſtipulatio, vt in l. mortis cauſa donatio. & l. ſenatus. §. fi. ff. eo. no. Cyn. in l. i. & l. fi. C. eod. hodie vero ſecundum communem opinionem ſufficit nudum pactum, ſicut in donatione inter uiuos, ut no. glo. in l. cum pater. §. Meuio. ff. de leg. ii. & Inſti. de don. in prin. tenet Cy. in d. l. i. & fi. & Bar. in d. §. Meuio. & in l. i. de dona. cauſa mor. pręalleg. & ſic oritur obligatio quæ inducitur ex conſenſu partium, ut in l. ei amplius. §. is natura. de reg. iur. & l. Stichum. §. naturalis. ff. de ſol. Quinimo dico quod non ſolum inducitur obligatio in præiudicium ſuarum dotium ex tali donatione, ſed etiã ipſa donataria obligatur ex ſtipulatione ſeu pacto ſuo, licet non irreuocabiliter per ſupradicta ex quo eam facit non in teſtamento ut apertè hoc uoluit Bar. impugnando opinionem Dy. in d. l. prima ff. de donatio. cauſa mor. tenet originaliter ibi glo. & clarius in l. legatum eſt quędam donatio. ff. de leg. ii. & Inſti. de donat. §. i. in uerbo ſatis ſentit. d. l. i. & fi. C. eod. ergo locus eſt ſtatuto quo cauetur, ut nullam obligationem facere poſſint in præiudicium ſuarum dotium ſine conſenſu mariti. habuit enim ſtatutum reſpectum ad fragilitatẽ ſexus. ar. in l. ſi mulier. C. ad Velleia. unde ſicut mulier adducitur ad donandum cauſa mortis, ita induci poteſt ad non reuocandum. argumen. in d. l. ſi mulier. & quod no. Bar. in l. generaliter. C. eod. vnde negari non poteſt præſertim in muliere, quin dicatur obligationẽ feciſſe in præiudicium ſuarum dotium; quia ea non reuocãte ſicut non reuocauit ꝑiudicatur filię, & hęredibus ſuis, & ipſa remanet ſemper obligata, licet in uita poterit ſe abſoluere, ſed antequã faceret obligata exiſtebat. ex his patet reſponſio ad ꝯria. Dico. n. qđ proprie non contraxit, ſed obligationem in pręiudicium ſuarũ dotiũ fecit. Item † 3 quãdo donatio cauſa mortis non fit in teſtõ, nec in codicillis, accedit magis ad naturã contractus q̃ ultimæ uoluntatis; ut probatur in l. tam is. §. i. præalleg. & ibi hoc tenet Bar. & idem quod no. in d. l. i. & fi. C. de dona. cau. mor. ſecus autem ſi fieret in teſtõ, uel codicillis: quia tunc ſaperet ex toto naturam ultimæ uoluntatis & eſſemus extra uerba ſtatuti, & hoc caſu procedunt cõtraria. Ex quibus oĩbus concluditur qđ opus fuit ſolennitate ſtatuti ad ualiditatem dictæ donationis. Ideo oportet nunc diſcutere ſecundum dubium, an maritus tacẽdo uideatˀ cõſenſiſſe. Et pro parte affirmatiua põt allegari regula qui tacet. de re. iur. lib. 6. cum multis iuribus ibi allegatis pro concordantiis, in quibus patet, ꝙ qui tacet conſentire vr̃. Dico,

ꝙ pro

ꝙ pro & contra possunt allegari iura facere infinita quæ discutiuntur plene per gl. & Dy. in d. reg. qui tacet, & regula, is qui tacet. & per Cy. in l. inuitus. C. de procu. & Bar. in l. q̄ dotis. ff. so. ma. per canonistas in c. nonne. de pręsum. Sed in proposito nostro arbitror firmiter, ꝙ illa uiri præsentia & taciturnitas non debet haberi pro consensu, pro quo alleg. 4 tex. no. iūcta gl. in l. iii. ff. de auth. tu. vbi pater, † ꝙ tutor nō d̄r consentire cōtractui minoris, nisi expresse approbet, unde sola taciturnitas non habetur pro consensu. Et expressius per illum, & gl. hoc uoluit Bar. in d. l. dotis. vbi ad propositum per ibi no. tradit theoricam dicens, ꝙ qn̄ agitur de p̄iudicio tertii, cuius bona concernunt aliquem quo ad curam, & solicitudinem, tacens non præsumitur consentire, sed dos vxoris respicit maritum quo ad curam, & solicitudinem, pręsertim attento statuto, quod prohibet mulierē obligationem facere sine consensu mariti; ergo maritus ta- 5 cendo non v̄r consentire. Secundo probo † sic, vbicunq; statutum exigit consensum alicuius in facto alterius v̄r illum requirere pro solennitate: quia aliter non posset requirere, ex quo negocium ad illum non pertinet, nec est superior ꝓhentis, ita notanter tenuit Ant. de But. in c. cum cōsuetudinis. de consue. Vbi autem requiritur consensus pro solennitate actus, oportet quod interueniat expresse, & clare, nec sufficit taciturnitas, ad hoc quod legi. & no. in c. qui p̄ p. de ele. iunctis notatis in c. ꝙ sicut. & c. ecclesia. e. ti. facit, quod in simili no. gl. in c. vt circa. de elect. lib. vi. Tertio v̄r de hoc tex. in simili, in l. filiusfamilias. §. pari autē ratione. ff. de do. 6 vbi pater, † quid is qui prohibetur donare sine alicuius cōsensu non potest donationem facere, nisi sp̄aliter sibi fuerit donare permissum. Et pondero verbum sp̄aliter, per quod probatur consensum expressum requiri. Et per illum tex. hoc aperte tenet Bar. in d. l. tam is. §. 1. ver. quarto, an requiratur expressus & sp̄alis &c. Quarto facit theorica Inno. in c. in Gene. de ele. quam sequitur gl. in reg. qui tacet, pręall. di- 7 cit. n. † ꝙ ubi agitur de re onerosa, & non appetibili, tacens non habetur pro cōsentiente, vt in l. filiusfa. §. inuitus. ff. de proc. Sed in casu nostro præiudicabatur per illam donationem filię ipsius mariti, ad quam ueniebat integra dos, & p̄ consequens ipsi marito, qui in uita filiæ habebat vsumfructum, ut in l. non solum. C. de bo. quę lib. ergo tacendo non v̄r consensisse. Ex prædictis patet dictam donationē nō ualuisse, & per consequens frustra est examinādum tertiū, an s corruat: quia non interuenerunt quinq; testes, & posset allegari, quod etiam ex isto corruat. per l. fi. C. de dona. cau. mor. vbi disponitur, vt ad ualiditatem talis donationis interueniant quinque testes. Nec obst. statutum præallega. quia loquitur de ultima uoluntate, sed quando donatio fit per se, non autem in testamento, uel codicillis, sed in tertia specie distincta, accedit magis ad naturam contractus, quā ultimę uoluntatis, ut sup. plene dixi. statutum ergo permittens numerum trium testium in ultima uoluntate, non debet extendi ad istum casum, maxime cum sit restringendū; tanquam deuians a dispositione iuris communis, ut in ca. cum dilectus. de consue. & in regula, quæ a iure communi exorbitant. de reg. iur. in vi. cum si. facit optime: quod in simi. no. Bald. in l. fi. C. de test. ubi dicit, ꝙ si statutum prohibeat minorem xx. annis testari, non oportet extendi ad donationem causa mortis ratione prædicta, licet aliud dixerit Bart. in l. ii. ff. de leg. 1. In contrarium tamen singulariter facit l. Marcellus. ff. de dona. cau. mor. ubi patet, ꝙ solennitas remissa in ultima voluntate, videtur tacite remissa in donatione causa mortis, ad idem facit tex. Insti. de dona. in prin. & in l. fin. C. de dona. causa mor. profecto articulus est satis dubitabilis, sed in præsentiarum aliter non examinabo: quia ex prędictis satis clare patet decisio huius quæstionis. Et eadem ratione non curo examinare quartum dubium, quod hic posset oriri, an pater potuerit præstare suum consensum in donatione per filiam fratribus suis filiis constitutis in potestate ipsius patris communis, de quo per glos. & Bar. in l. 1. ff. de auth. tutō. & melius per Bar. in l. impuberē. §. primo. ff. de fals. ubi uidentur sentire, quod nō. licet aliud senserint in d. l. 1. Primum uidetur uerius propter usumfructum, qui acquiritur ipsi patri, qui in facto suo non potuit authorizare.

CONSILIVM XLI.

1 *Gratia facta contra præcedentem interlocutoriam principis de qua in gratia nulla extitit facta mentio, iudicatur subreptitia, & nulla.*
2 *Testamentum primum tollitur per secundum simpliciter conditum.*
3 *Periurus omnis non est infamis infamia ciuili, sed solum ille, qui uenit contra commissionem iuratam.*
4 *Donatio præsumitur facta inter uiuos, quando non apparet commemoratio mortis, etiam si fiat ab infirmo.*
5 *Contractus inter viuos factus sub conditione impossibili de iure, uel sub cōditione turpi, est ipso iure nullus.*

IN quæstione, quę vertitur, seu verti speratur inter Antonium Ioannis, ex una parte, & Nicolaum Nicolai, ex alia super ualiditate duorum testamentorum ab eadem domina diuerso tempore confectorum, ac etiam super validitate cuiusdā donationis inter uiuos factæ, ab eadē domina in casu quo mutaret primum testamentum, duo principaliter examinā da incumbunt. Primo, nunquid attentis uerbis utriusq; testamenti dici possit, primum per secundum reuocatum.

Secundo, præsupposita primi reuocatione, an saltem ualeat donatio facta in eodem testamento. Circa primum arguitur ad partem negatiuam, quod primum per secundū non reuocetur, ubicunque enim in primo testamento ponitur clausula derogatoria alterius uoluntatis non ualet secundum, nisi fiat de illa clausula mentio. l. si quis in principio. ff. de lega. iii. facit c. nonnulli. de rescrip. & cap. pe. & ul. de capell. monacho. Sed in casu nostro in primo testamento fuit apposita huiusmodi clausula, nec de ea fuit facta aliqua mentio in secundo, ergo &c. Minor probatur ex uerbis primi testamenti, in quo inter cætera sic cauetur, & hāc meam præsentem uoluntatem uolo, & mando cęteris aliis præualere, & perpetuo iuris effectum habere, & incommutabilem, & firmam esse, ex nunc iuro sponte corporaliter tactis sanctis Dei euangeliis, præsens testamentum, & ultimam meam præsentem uoluntatē de nouo condere, vel facere &c. unde ponderanda sunt inter cætera illa uerba. Et perpetuo iuris effectum habere, & incommutabilem & firmam esse &c. Ex quibus clare patet, ꝙ uoluit istud testamētum valere. Secundo ad idem facit c. cum olim. de re iudic. a ubi † gratia facta contra pręcedentem interlocutoriam principis, de qua in gratia nulla extitit mentio facta, inducitur subreptitia, & nulla, & per illū tex. dicit no. Bald. in l. quod iussit. ff. eodem. quod si super eodem apparerent duę sententiæ interlocutorię contrarię, nec appareret, ꝙ iudex tulerit sententiā animo reuocandi primam, quod prima non videtur reuocata. Ita dicendum in proposito, & tanto securius quanto in primo testamento firmiter dixit, quod volebat illam esse suam firmam, & incommutabilem voluntatem. Et hoc permaxime videtur tenendum ex eo, quia in primo testamento apposuit iuramentum de illo non reuocando: ne ergo dicatur periura, debemus interpretari nō habuisse animum aliud testamentum condendi, sed potius morē gerendi filio, p̄sertim cum iur̄m habeat vim clausulę derogatorię, seu si non valet quod ago vt ago, valeat vt valere pōt, vt le. & no. maxime per Bar. in l. cū pater. §. filius matrē. ff. de leg. 2. & in l. si q̄s pro eo. ff. de fideius. & in c. ad nostrā. 3. & c. quanto. de iureiu. Tertio ad idē facit. ꝙ veniēs contra iuramentum est infamis, vt in l. si quis maior. C. de trāsa. & vi. q. i. infames. no. gl. in c. querelam. de iureiu. & c. peruenit. de fideiu. sed infamis non potest condere testm̄, ut in l. is cui bonis. §. fi. ff. de test. ergo non debuit valere secundum testm̄, cū reperiat̄ factū a p̄iuro. Sed his nō obstātib. contrariā sn̄iam puto pręualere. Moueor principaliter a per l. sancimus. C. de test. vbi patet, ꝙ † per scd̄m testm̄ simpliciter conditū tollitur primū, est enim vltima volūtas ambulatoria vsq; ad mortē. testm̄ enim sola morte confirmatur, vt in c. cum Marthę. de cele. mis. & xiii. q. ii. vltima volūtas. nec potest quis sibi legem imponere, a qua recedere nō liceat, vt in l. si quis in princi. ff. de le. 3. nec requiritur ꝙ hat specialis reuocatio prioris testamenti, sed sufficit tacita, q̄ elicitur ex cōtraria volūtate. adhoc bonus tex. in l. fi. §. i. de le. 2. per quem tex. tenuit ibi Cy. & sequuntur cōiter Doct. & p̄sertim Bar. in d. l. si quis in principio. ꝙ etiā si in primo testō est clausula derogatoria tacite sumpta a ꝯrio sensu, nō tn̄ est necesse, vt expresse tollatur, sed sufficit tacitè, sicut. n. tacite inducitur, ita tacite tollit̄. Et p̄ p̄dicta v̄r decidi quæstio nostra. nam si bene ponderentur verba primi testamenti, non est ibi aliqua clausula expresse derogatoria sequentis voluntatis, sed tantum tacite. Quinimo non simpliciter & absolute dixit se nolle valere contrariā voluntatem, imo expresse voluit eam valere, dū adiecit hęc verba, videlicet,

& inquantum contingeret me ab hac vltima voluntate di
scedere, vel testamentum aliud, vel aliam vltimam volunta
tem condere, ex nunc, prout ex tunc, & extunc, prout ex
nunc dono inter uiuos &c. Ex quibus verbis clare colligi-
tur, q ad validitatem secundi testamenti noluit aliquam so
lēnitatem adhiberi, vel derogationem aliquā fieri debere,
vel quod debeat fieri mentio primi testamenti, sed solū ad
mutationem prioris voluntatis voluit donationē inter vi-
uos valere. facit ad hoc, q no. maxime p Bal. in l. non dubiū.
C. de legi. in illa qōne, an factum contra legem pœnalē va-
leat. Et profecto ex hac sola consideratione sustineri potest
secundum testm̄. Et ad contraria supra formata rńdeo, &
primo, ad primum patet responsio ex supradictis, nō enim
fuit apposita expresse aliqua clausula derogatoria volunta-
tis, sed potius illa verba sapiunt clausulam derogatoriā po-
testatis, in eo q dixit, q uoluit illam vltimam volūtatem es
se firmam, & incommutabilē, quæ nullo vinculo subsistit:
quia non potest quis se reddere inhabilem ad mutandum
testm̄, vt in d. l. si quis in principio. & ibi plene per Bar. facit
l. stipulatio hoc modo concepta, & quod ibi no. ff. de verb.
ob. Ad c. cum olim, & dictum Bar. dico, q procedūt in his,
in quib. datur probabilis ignorantia prioris actus p p mul-
titudinem factorum: nam etiam principem sæpe fallit obli
uio. xxiii. di. præterea. sed nos loquimur in priori testamen
to, in quo non præsumitur ignorantia; tum quia est factum
proprium, ut in c. ab excōicato. de rescri. tum quia est factū
ita notabile, & raro consuetum fieri, q non debet præsumi
obliuio, vt in c. cum illorum. prope fi. ti. de sen exco. & in te
stamento probatur clare in d. l. sancimus. C. de testa. vbi cla
re probatur valere secundum testm̄ longeo pe post primū
confectum; licet expresse non reuocetur primum per secun
dum. Quare dicendū secundū testm̄ valere, & tenere in ca-
su nostro, licet non apponātur illa verba cōsueta, annullās,
& irritans omnem aliam uoluntatem &c. satis enim annul-
lat, ex quo aliud condidit testm̄, cum non possit decedere
cū duob. testamentis. d. l. sancimus. Nec ob. q in primo fuit
appositum iuřm: quia illud non impedit reuocationem te-
stamenti. ad hoc gl. no. in c. vltima uoluntas. xiii. q. ii. & ple-
ne per Io. An: in regula, q semel placuit. de reg. iur. lib. vi. in
Mercu. vbi tandem concludit valere testm̄ nō obstante iu-
ramento præstito de illo non reuocando, fatetur tamen, q
testator est periurus. & facit quod no. Inno. in c. dilecto. de
præben. ubi dicit non impediri actus ualiditatem contra iu
ramentum. unde si quis iurauit non uendere librum, & po-
stea uendit, tenet uenditio, licet ipse sit periurus. Quinimo
plus uoluit Barto. in l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro
socio. & in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. ob.
q tale iuramentum tanquam contra bonos mores non est
obligatorium, vt in regula. non est obligatorium. de regul.
iur. lib. vi. & sic mutans testamentum, non est periurus. Ex
his patet respōsio ad ultimum arg. ad hoc quod potest mul-
tipliciter responderi, primo negando, q mutando testamē-
tum incideret in periurium: quia non fuit obligatorium,
sed temerarium, quod non obligat contrauenientem ad
periurium, vt in c. quanto. de iureiuran. & xxii. q. iiii. per to

3 tum. † Præterea non omnis periurus est infamis infamia ci
uili, sed solum ille, qui uenit contra promissionem iuratā
in damnū proximi, vt in l. si quis maior. & quod ibi no. C.
de transa. & in l. fi. iuncta l. ii. ff. de crimi. stellio. no. Archid.
in c. aucto ritatem. xv. quæstione vi. no. in ca. testimonium.
de testib. ubi uidetur de hoc casus. Præterea, & quarto non
omnis infamis inhabilitatur ad testamenti factionem: imo
regulariter quilibet infamis habet testamenti factionem,
ut l. ii. C. de secun. nup. & l. fi. ff. de leg. 1. tenet Barto. in l. his
cui bonis. de uerbo. obl. & ad casum illius, l. responet. quod
loquitur in casu suo; & de hoc ibi. Venio nunc ad secun-
dum principale dubiū, an saltem valeat donatio inter ui-
uos facta in dicto priori testamento. Et uidetur primo, q
sic: quia fuit facta per uiam contractus. fuit enim facta prę-
sentibus, & recipientibus &c. clarumq; est, q in ultima uo-
luntate potest contrahi; nec reuocatur contractus reuoca-
to testamento. iuxta id, quod legitur, & no. in l. hæredes pa
lam. ff. de testa. & donatio inter uiuos est irreuocabilis, nisi
propter ingratitudinem, vt in l. fi. C. de reuoc. dona. & cap.

4 fi. de do. † & donatio præsumitur facta inter viuos, ex quo
nō est facta cōmemoratio mortis, et si fiat ab infirmo, vt est
tex. no. in l. Seia. §. fi. ff. de do. cau. mor. nec ista dña donauit
oīa bona sua pręsentia, & futura; quo casu posset dici nulla,
tanquā indirecte tollens libertatē testādi, iuxta opi. Bart. in
l. stipulatio hoc mō concepta, ff. de ver. ob. & l. fi. C. de pact.
sed donauit quartam partem omnium bonorum; quo casu
debet valere donatio, cum valeat, etiam si dentur omnia
bona præsentia, cum possit fieri testamentum respectu ac-
quirendorum, iuxta no. per eundem Bar. in dicta l. fi. Sed
prædictis non obstantibus contrarium arbitror dicendum
in casu nostro. Moueor principaliter, quia quod non potest
fieri principaliter, & per viam dispositionis, vt in l. Seius, &
Augerius. ff. ad l. Falcid. sed directe non potest quis redde-
re se inhabilem ad mutationem testamenti, vt in dic. l. si
quis. in princip. ff. de lega. 3. ergo nec indirecte per viam cō
ditionis disponendo, q si mutauerit, donat illa bona. Nam
in casu nostro illa domina non fecit pure donationē inter
viuos in testamento, sed per modum conditionis, scilicet, si
mutaretur testamentum. & aduertendum, q vigore statuti
mulier habens filios, non potest disponere, etiam in testa-
mento, in pręiudicium filiorum, nisi de quarta parte. & hęc
domina in testamento donauit non filiis illam quartā par-
tem, illos hæredes in illa quarta parte instituendo; in casu
quo mutaret testamentum, donauit illis inter viuos illam
quartam partem, & sic in effectu auferebat sibi dupliciter li
beram testamenti factionem, primo timore donationis in-
ter viuos. Nam si mutabat testamentum, ex tunc priuabe-
tur quarta parte omnium bonorum: quia donatio inter vi
uos ex tunc habuisset effectum; & sic in fraudem fuit facta
illa donatio loco pœnæ. vnde de directo fuit cōmissum cō-
tra illam l. stipulatio hoc modo concepta. præalleg. vbi pa-
tet, q non valet adiectio pœnæ in casu mutationis testamē
ti: quia est contra bonos mores: nihil autem est, quod ma-
gis hominibus debeatur, quām vt supremæ voluntatis liber
sit stylus. l. 1. C. de sacrosan. ec. & alibi dixit tex. no. q etiam
indirecte non potest libertas supremi iudicii constringi, vt
in l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio. Secundo,
auferebat liberam potestatem testandi: quia donabat totā
quartam partem, de qua duntaxat poterat libere dispone-

1 re. Et hanc opin. q non valeat hęc donatio facta sub condi-
tione, si mutauerit testamentum, reperio expresse tenuisse
Bar. in tribus locis, & dicit se ita consuluisse in l. cum duob.
§. idem respondit, præallega. & in l. si quis in prin. de lega. 3.
in vi. col. versi. quęro, an si remedium, & in l. stipulatio hoc
modo concepta. præalleg. in princ. Mouetur principaliter,

5 † quia contractus inter viuos factus sub conditione impos
sibili de iure, vel sub conditione turpi est ipso iure nullus,
vt in l. impossibilis & l. generaliter, ff. de verbo. obliga. Sed
hæc donatio est facta sub conditione turpi contra bonos
mores, s. si contingat me mutare testamentum: quia aufert
liberam testamenti factionem; ergo nō valet d. l. stipulatio
hoc modo concepta. & refert, q reperit. Dyn. ita consuluis-
se, licet contrarium scripserit super regula, quod semel. lib.
vi. Et ponderanda sunt verba, & rationes Barto. Nam infer
tur donationem non valere sub tali conditione, etiam si nō
fuisset facta de omnibus bonis præsentibus & futuris, sed
de certa parte bonorum. nam quando est facta de præsenti
bus, & futuris, tunc tenuit donationem non valere, etiam si
fuisset pure facta; vt ipse no. in d. l. stipulatio. & d. l. fin. C. de
pactis. Et sic apertissime sentit in casu nostro donationem
non ualuisse, maxime attento, q dicta domina non poterat
libere disponere, nisi de illa quarta parte. & per hæc patet
responsio ad allegata supra pro contraria opinione. Quare
ex omnibus prędictis concludo primum testamentum fuis
se per secūdum reuocatum. Item, q donatio facta in primo
testamento sub conditione, si mutauerit testamentum, nō
valeat. Et hæc sufficiant.

ONSILIVM XLII.

1 *Beneficio cessionis bonorum potest quis renunciare cum iuramento.*
2 *Statuto si cauetur, vt quis citetur personaliter, vel ad domum, non intel ligitur secundum ius commune.*

IN quæstione Dominici
Placidi Senensis, verum debitores sui respectu
instrumenti dotalis possint personaliter capi,
& in carcere detineri, donec satisfecerint dicto Domini-
co, creditori, eo non obstante, q dicti sui debitores offerāt
bona sua pro satisfactione debiti. Vř primo, q nō. nā si pro
debito pecuniario non extenditur prius manus ad īmobi-
lia, nec ad debitorū uoīa, si mobilia reperiri possint, vt in l.
a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iu. & sic iudex minus, q
possit

possit, noceat in executione rei iudicatæ; ergo fortius debet obseruari ꝙ vitas respectu capturæ personalis, vt nunquam fiat, quandiu bona debitoris sufficientia reperiātur; & hanc sententiam aperte videntur fouere glf.& Bart. in l. iii.§.tutores.ff. de suspect. tuto. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror præualere. Et arbitror, ꝙ ex duplici capite possint dicti debitores in casu nostro capi. Primo virtute conuentionis initæ inter partes. promiserunt enim, vt possent conueniri realiter, & personaliter pro illa quantitate. quæ quidem conuentio de iure valet, quia sicut a iure in multis casibus disponitur, vt reus possit detineri in carcere, donec de debito satisfecerit. l. 1. C. qui bon. ced. pos. l. cum eo. & quod ibi no. per Barto. ff. ad l. Iul. peculat. cum similibus. ergo &, per pactum id fieri potest. Et hāc partem, ꝙ valeat, expresse tenet Ang. de Perusio in l. nemo carcerem. C. de actio. tribu. lib. x. sensit Barto. in l. si decesse ro. ff. qui satisda. cogan. & Specu. in titu. de renunc. & conclu. §. primo. ver. item est beneficium, in fi. & Fede. de Senis

1 consi. lviii. vbi plus tenuit, ꝙ †cum iuramento potest quis renunciare beneficio cessionis bonorum, argumen. authē. sacramenta puberum. C. si aduersus vend. & cap. cum contingat. de iureiurand. & cap. secundo. de pact. lib. vi. & cap. significante, de pig. & optime facit cap. ex rescripto de iure iuran. In casu autem nostro interuenit iuramentum. Quinimo multi tenuerunt, ꝙ etiam sine iuramento potest illi beneficio cessionis renunciari, licet Barto. tenuerit contrariū in l. alia. §. eleganter. ff. soluto matrimon. in casu autem nostro nullum videtur dubium, tum quia non renuncianit beneficio cessionis; & sic non potest dici pactum cōtra bonos mores, cum possit vitare carcerem cedendo bonis; tum q̄a interuenit iuramentum; maxime procedit hæc conclusio; quia nullibi expresse probatur, vt sine cessione quis euitet carcerē: imo in cōtrariū facit l. 1. & quasi per totū. C. de ces. bo. & quod no. gl. in c. 2. de pig. uēdant ergo ipsi debitores si velint, & satisfaciant creditori; q̄nimo nō tenet creditor vēdere pign⁹, vt in d. l. a diuo Pio. §. si qua res, multo forti⁹ tenetur capere in solutum, ne speciem pro quantitate recipere compellatur. Ex secundo capite potest capi, s. vigore statuti Senarum, in quo disponitur, ꝙ ratione instrumenti possit quis capi, & detineri, donec fuerit creditori satisfactum, vt patet in statuto contento sub rubrica, ꝙ debitores capi non possint personaliter, &c. Et pondero, ꝙ statutum illud in principio loquitur in materia iuris disponentis, vt regulariter quis capi personaliter non possit. demum excipit casum obligationis instrumēti dotalis, & quosdā alios. vt ergo exceptio sit de regula, oportet intelligere, vt in illis casibus fiat captura, etiam in casibus iure non expressis. aliter illa exceptio nihil operaretur contra l. si quando. C. de inof. testamen. & c. si pater. de priuil. lib. vi. Nec obstat, si dicatur, ꝙ tollat ius commune respectu ordinis: quia dico, ꝙ prima pars statuti ponens regulam, nullam facit mentionē de ordine, sed concernit substantiam capturę; & postmodū excipit casum nostrum. & exceptio debet esse de regula, vt no. super rubrica de reg. iu. lib. vi. facit ad hunc intellectum notabile dictum Bar. in l. iiii. §. prætor ait. ff. de damno infe-

2 cto. vbi dicit, †ꝙ si statuto cauetur, vt quis citetur personaliter, vel ad domum, nob intelligitur secundum ius commune, ut sit alternatiua ordinis, ut scilicet primo personaliter, & in defectum ad domum citetur, sed stat proprie ut satis sit citare ad domum: quia capiendo primum intellectum statutum nihil induceret ultra ius commune, quod est notandum. Præterea, cum statutum non loquatur in exceptionibus in terminis iuris, ergo voluit ius commune corrigere, & hoc denuo inducere, ut notanter in simili dicit Bald. in l. properandum. C. de iudi. in versi. quid ergo si statutum dicit. Et hæc videntur de mente Bart. in d. l. iii. §. tutores. ff. de suspe. tu. in fi. vbi dicit, licet de iure communi nō debeāt capi debitores, ex quo habent bona sufficientia, prout not. ibi gl. tamen statuta, & consuetudines Tusciæ aliter se habent. Verba statuti nostri satis clarissima sunt, ideo nō est opus amplius cauillando insistere, ut l. ille aut ille, ff. de leg. 3. maxime cum cōsuetudo suffragetur iustitiæ, ut ipse Bar. attestatur. Concludo ergo, ꝙ tam respectu cōuentionis, præsertim iuratæ, quam statuti ciuitatis possunt dicti debitores capi, & detineri personaliter donec satisfecerint, non obstāte, ꝙ bona sua offerant; præsertim cum iuramētum sit implendum in forma specifica; ut in c. ad nostram. il 1. de iureiu.. adeo ut vigore iuramenti quis possit cogi præcise ad factum, vt in d. c. ex rescripto, de iureiuran. firmat. Anto. de But. in c. ueniens. e. ti. facit quod no. glo. in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam. & hæc sufficiant. Ad contrarium supra formatum in principio faciliter patet responsio. procedere enim potest, vbi interuenit conuentio, & cessat dispositio statutaria, vt sic mero iure communi inspecto non in carceretur, ex quo habet bona sufficientia, & non est in cōtumacia, secundum illam opinionem. no. gl. in §. tutores. præall. quam sequitur ibi Bar. & Ang. in repetitione dictæ l. nemo carcerem. quæ satis placet propter magnam æquitatem, ꝓ qua facit. l. ob fenus. ff. de admi. tu. & d. §. tutores. licet aperto iure non probetur ut sup. dixi.

CONSILIVM XLIII.

1 *Decretum primum interpositū in petitione matris, suo tempore dotem postulantis, in bonis pupilli an teneat.*

2 *Missio in possessionem ex primo decreto, cum sit modici praiudicii, potest fieri contra absentem causa reipub. si a nemine defendatur.*

3 *Personaliter quis citari debet, quando reperiri potest.*

EX omnib. per partem narratis ad claram decisionem quatuor possūt elici quæstiones. Prima, an valuerit interpositio Primi decreti. Secunda, quid de secundo. Tertia, præsupposita illorum nullitate, an mater missa in possessione fecerit interim fructus suos. Quarta, an bona mariti sint tacite obligata pro alimentis debitis uxori, habito ad ius cōmune, & legem municipalem respectu. Redeo ad primū,

1 † in quo videtur dicendum primum decretum tenuisse in bonis pupilli, interpositum ad petitionem matris suo tem-

2 pore dotem postulantis. † Nam missio in possessionem ex primo decreto, cum sit modici præiudicii, fit etiam contra absentē causa reipublicæ, si a nemine defendatur, in l. ignorare. C. de resti. mi. & cōtra ecclesiam, vt in cap. ii. & iii. de eo qui mit. in posses. Idem ergo dicendum contra pupillum citatum & indefensum: videtur tex. in l. apud Iulianum. ff. ex quib. cau. & apertius in terminis nostris tenet Bart. in l. 1. ff. de admini. tuto. vbi dicit, ꝙ si pupillus citatus non compareat per legitimam personam, potest contra eū fieri missio ex primo decreto. sed in casu nostro præsupponitur pupillum fuisse citatum in domo quondam patris sui; & nemo pro eo comparuit; ergo &c. Nam ex citatione facta domi potest perueniri ad primum decretum, iuxta nota. per Inn. in capitu. fin. de eo qui mit. in pos. videtur probari in l. iiii. §. prętor ait. ff. de dam. infec. Sed his non obstantibus, puto in casu nostro primum decretum iuribus non subsistere. Moueor primo, quia contra pupillum non potest deueniri ad interpositionem primi decreti, nisi prius citato tutore, qui in casu nostro minime citatus fuit. si autem pupillus non habeat tutorem, requirendi sunt cognati, vel affines, & si qui forte alii sint, quos verisimile est defensionem pupilli non omissuros, vel propter necessitudinem, vel propter charitatem, vel alia ratione. quod etiam minime in casu nostro factum fuit. hęc expresse probantur in l. hæc autē. §. non defendi. cum sequen. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Secundo moueor ex citationis defectu aliter considerato. nā quando quis reperiri potest, citari debet ad faciem, & sic

3 †personaliter, non autem ad domum, ex quo citandus nūquam comparuit in iudicio, vt est tex. iuncta gl. in cap. causam. de dol. & contu. etiam ad effectum deueniendi ad primum decretum, vt ibi no. & maxime per Hostē. qui tenuit, quem dici posse reperiri, si est in prouincia. sed præsupposita opinione Bar. pro veriore, qui tenuit in d. §. prætor ait. ꝙ si non reperitur in ciuitate, dicitur reperiri non posse, ad hoc vt possit fieri citatio ad domum. quam opinionem multi sequuntur in d. ca. causam. & allegat pro casu, qui habet in Auth. de exhib. & intro. reis. §. si vero quidam. debet tñ capi verbum ciuitate, large, cum nō simus in materia odiosa, imo fauorabidi, vt etiam veniat comitatus, ar. optimum in l. 1. §. cū vrbem. ff. de of. pręf. vrb. sed pupillus habitabat in comitatu: ergo debuit ibidem ad faciem citari, non autē ad domum quondam habitationis paternę. Et præsupposito, quod in casu nostro verbum ciuitate, nō debeat capi ita large; tñ ex alio potest citatio infringi. quia, vt mihi pręsupponitur in facto, post mortem patris, vel saltem longe ante citationem pupillus nunquam habitauit in domo paterna, sed apud suum tutorem, qui notorie habitabat in comitatu. notorie etiam constabat pupillum ibidem habitare, ergo prima citatio debuit fieri ad personam suam, vel

ad domum suę habitationis, vt in dicta l.prętor ait.& l.sci-
re oportet.ff.de excu.tuto.& dicto capitu.causam. cum gl.
sua,de dolo & contuma. Tertio principaliter potest infrin-
gi,quia fuit facta dolo præsentis contra absentem,cum sci-
ret pupillo competere exceptionem, saltem in maiori par-
te dotis , cum per prius fuisset pro maiori parte facta solu-
tio,vt no.voluit Innocen.in cap.2.de dila.vbi dicit,quod si
dolo pręsentis fuit facta admissio contra absentem, vt quia
sciebat absenti exceptionem competere , poterit, qui ab-
sens fuit, petere reuocari possessionem in sua absentia da-
tam .& si missus excipiat,tu contumaciter abfuisti , poterit
passus missionē replicare, & tu dolose excipis de dolo , vel
de contumacia mea , cum & dolose circa eandem egeris,
sciens me exceptione tutum .Et pro hac opi. Inno. facit l. si
prætor.§.Marcellus.ff.de iud.nam missio debuit fieri ꝑ mo
do debiti declarari. l. cum proponas. iuncta authen. ei qui
iurat,C.de bo.autho.iud.pos.& c.quoniam.§.in aliis, vt li.
non contesta. Ista vero mater dolose petiit remissionem re
spectu totius dotis, cum tamen esset sibi pro maiori parte
satisfactum. Quare ex his omnibus prædictis concludo,
primum decretum minime valuisse.Non obstant iura con-
traria a principio allegata, quia debent limitari secundum
prædicta. Venio ad secundum dubium,s. an valuerit se-
cundum decretum. Et profecto illud potest, iudicio meo,
ex multiplici capite infringi.Primo , quia ex quo non va-
luit primum,non debet valere secundum;quia secundū de
cretum est secunda iudicis aggrauatio in odium contuma-
cis,vt no.in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec. & ca.1.de
eo qui mit.in posses.Sed in casu nostro nō valuit prima ag-
grauatio,nec potuit dici pupillus contumax, ut patet ex p-
dictis:ergo non debuit fieri secunda aggrauatio,cum secū-
dum decretum fundetur super primo,argumē.eorum , quę
leguntur.& no.in c.quoniam.in fi.vt li.non conte.& si non
valet principale,nec accessorium.de fide instramen.cap.in
ter dilectos.§.cęterum. Secundo non valuit potissima ra
tione,quia non fuit interpositum contra latitantem.latita-
re autem dicitur in proposito,qui iussioni iudicis non obe-
dit fraudandi creditoris causa, vt l. Fulcinius , in princip. §.
quid autem sit latitare,ff.ex qui.cau.in posses. ea.no. Inno.
in c.dilecto.de ver.sig.Pupillus autem non latitabat ex mul
tiplici respectu.Primo,quia nunquam fuit citatus in inter-
positione secundi decreti.nec sufficit ipsum citari,nisi cite-
tur etiam tutor,ex quo illum habebat, vt supra dixi. nam si
non potest interponi primum(vt dixi in pręceden. dubio)
fortius nec secundum;secundum Innocen.in dicto ca.dile-
cto.Non ob.ꝙ iudex dedit sibi curatorem ad litem, ꝙ vide
tur facere potuisse,ex quo non defendebatur, vt d. l. Fulci-
nius.§.plane.cum seq.quia dico illud procedere, quādo pu
pillus non babebat tutorem,vel habebat minus idoneum.
Sed in casu nostro pupillus habebat tutorem idoneum,qui
nunquam fuit citatus ad illam causam,ergo non potuit sibi
dari curator ad litem, vt probatur in §.interdum. Institu.de
cura.fuit ergo interpositum secundum decretum cum per-
sona nō habente potestatem. est ergo,nullum sicut iudiciū
agitatum cum falso procurato.l.licet.C.de procu. & in c.in
nostra.& c.ex insinuatione,eo.ti.nec ex ignorantia iudicis
ignorātis pupillum habere tutorem debet ipsius pupilli in-
defensi deteriorari conditio,ar.l.clarum,C.de auth.præ. &
l.quæ fuit.ff.de re iud. Tertio principaliter corruit , quia
iudex illud interposuit,non examinato prius plene princi-
pali negocio, vt patet ex recitatione facti contra l.cum pro
ponas.C.de bo.auth.iud.pos.& si fuit interpositum a min⁹
instructo,merito non debet ualere,cum & sententia diffini
tiua ex tali facto corrueret, vt in c.tū ex literis , & quod ibi
no.de in integ.resti.no.Bar.in l.prolatam.C.de sen.& inter
lo. Quarto non ualuit , quia interpositum fuit dolo præ-
sentis,occasione totius dotis,cui tā erat satisfactum ꝑ ma-
iori parte , vt supra dixi in præcedenti dubio. Quinto,&
ult.facit notabile dictum Inn.in d.c.dilecto,de verbo. signi
fica.vbi dicit,ꝙ cum interpositio secundi decreti sit senten
tia interlocutoria;quod patet ex eo,quia fit lite non conte.
d.l.cum proponas,poterit iudex illud decretum ex cā iusta
reuocare;ut puta si nunc cognoscat, ꝙ nō erat debitum uel
subest alia causa legitima,ut erat in casu nostro:quia nō in-
teruenit legitimus defensor pupilli. nam interlocutoria nō
transit in rem iudicatam,quoad iudicē. ideo quandocunq;
potest iudex illam reuocare,ex quo reperit in illa fuisse pec
catum,seu grauamen alteri parti iniuste inflictum, ut in l.iu
dex.ff.de re iud.& c.cum cessante.de ap.no.Inn.in c.quere
lam.de elect.per Bar.in d.§.Iulian.& hęc ratio est indubita-
bilis,& inconuincibilis. Venio ad tertium,an ista mulier
missa in possessionem, fecerit interim fructus suos ; & dico
ꝙ non,quia non possedit iure resistente, cum non fuerit ꝓ-
cessum contra pupillum , sicut iure disponitur , vt patet ex
prædictis.ergo bona fides non excusat, quę etiam non prę
sumitur, vt no.dicit Bar.in l.sed , & si.§.scire.ff.de pe.hære.
Item facit quod ipse no. in l. iuste possidet. ff. de acqui.pos.
Præterea minor posset petere restitutionem aduersus lęsio
nem,vt ff.de min.l.quod si minor.& in l.causæ,quasi per to
tum. Ad vltimum , an bona mariti sint tacite hypotheca
ta pro alimentis vxoris,hanc questionem firmauit Spec. in
ti.de do.inter vir.& vxo.§.formaris.ver.sed nunquid.& ibi
recitat opiniones cōtrarias,nec bene firmat pedes,sed Bar.
in l.Lucius,ff.de ali.& cib.lega.plenius prosequitur.& tan-
dem videtur determinare ꝙ non , quia hoc nullo iure caue
tur: & bona non obligantur tacite,nisi in casibus a iure ex-
pressis, vt ff.& C.per totum. in quibus casib.pign.taci.con-
trahi.licet.n.reperiatur hypotheca pro dote, vt l.una.C.de
rei vxo.actio.& l.assiduis.C.qui po.in pig.hab.pro alimen-
tis tamen nil disponitur,& etiam ista pars mihi placet, ma-
xime in casu nostro, vbi quæritur , an sint obligata pro al-
mentis debitis sol.mat.nam nullo iure cauetur, ut alimen-
ta pręstentur,solu.matrimo.ut no.Cy.in l.vnica.§.exactio.
C.de rei vxo.act.Et præsupposito ꝙ caueretur, non tamen
disponitur, vt bona sint obligata. Et ita respondeo ad l.mu
nicipalem.nam in ea solum inducitur obligatio alimento-
torum,non aūt obligantur bona. Fallunt prædicta secundū
Bar.in loco pręal. nisi fundus dotalis fuisset datus inæstima
tus.nam cum tunc principaliter deputetur pro oneribus ma
trimonii,satis potest admitti, vt sit obligatus pro alimentis.
sed ad casum nostrum non facit , cum nō fuerint data bona
inæstimata. Et hæc sufficiant..

Casus consilij sequentis.

Quædā domina Catharina suū
postremum condens testamentum, inter cætera legauit de
bonis suis Bartholomæo Io. nepoti suo florenos quadrin-
gentos.In omnibus autem aliis bonis suis mobilibus,& im
mobilibus,præsentibus, & futuris suum hæredem vniuer-
salem instituit Bartholomęum suprascriptum nepotē suū,
& hoc eo casu,quo deueniret ad ętatem perfectam.& in ca
su,quo decederet in pupillari ętate,tunc voluit, ꝙ de dictis
bonis suis disponatur, prout videbitur & placebit domino
Bartholomæo Hugolini filio suo legitimo,& naturali, quē
vsufructuarium omnium bonorum suorum ad vitam suam
reliquit;semper tamē saluis suprascriptis florenis 400.quos
dimiserat dicto Bartholomæo nepoti suo. & in in casu quo
per dictum Bartholomæum filium suum prædicta bona nō
possent distribui,& ordinari, vt supra dictum est , tunc isto
casu substituit suos fideicommissarios , vt bona sua distri-
buant pauperibus Iesu Christi,& piis locis, vel consangui-
neis suis, prout eis uidebitur , & placebit.super hoc tamen
exonerando eorum conscientiam. Demum mortua testa-
trice,dictus domi.Bartho.filius suus reduxit dicta bona ad
manus suas , & volens exequi testamentum maternum re-
spectu legati facti domi.Bartho.de dictis florenis 400.tradi
dit in solutum & pagamentum cuidam mulieri amitæ do.
Bartho.recipienti pro dicto Bartho.certam domum,reser-
uādo sibi vsumfructum,cum hac tamen conditione, ꝙ in-
casu,quo dictus do. Batho. daret & solueret sibi dicto flore
nos 400.ꝙ instrumentum dictæ donationis in solutum eua
nesceret , & remaneret dicta domus libera penes dictum
Bath.Denique interiecto tempore, & aliquibus discordiis
super dicta domo exortis,ac mortuo dicto Bartho. nepote
in pupillari ætate,relicto patre absente ,dicta sua amita no
mine patris absētis,cū debitis cautionib.ex vna parte,& d.
Barth. ex alia cōpromiserunt in quēdā amicos cōes super
dicta domo,dātes illis plenā ptātē, ꝓstitis & fideiussorib. ꝓ
obseruantia laudi. q arbitratores auditis partib.in hūc mo
dū arbitrari sunt; videlicet,ꝙ dictus d.Barth.teneat & debeat
dare,soluere,& numerare flor.400. denariorū hinc ad me-
diū mēsē Augusti.pro quib.pecuniis dictus d.Barth.dede-
rat in pagamētū dictā domū dictę mulieri ꝓ illo nepote.Et
ꝙ dic.dom⁹ remaneat libera , & expedita penes dictū dñm
Bartho-

Bartholomæũ.& in casu quo dicta solutio nõ fieret, fuit regressus reseruatus cõtra fideiussores, ut in ipso laudo plene continet. Finaliter dicta domus fuit translata in quendam tertium, tum ex obligatione dicti d. Bartholomei, tum ex facto curiæ interponentis primum, & secundum decretũ. à quo quidem tertio possessore pater dicti nepotis præmortui superueniens nititur domum illam reuocare, dicens ad eũ tanquam ad hæredem sibi pertinere, cum filio fuerit data in solutum, & pagamentum pro dictis 400. florenis sibi legatis. Nec hẽt obstare compromissum, & laudum inde secutum, quia cum dictus dominus Bartholomeus fuerit religiosus, non potuit compromittere, nec ad aliquid se obligare sine licentia sui prælati. Et aduertẽdum pro intellectu materiæ, & dictus d. Bartholomeus fuit promotus in abbatem, & is tandem sine aliqua abbatia existens administrabat prædicta bona extra monasterium, sciente superiore, & non contradicente. Nunc quæritur, an prædictus pater, vel alius, cui ius suum cesserat, ualeat dictum compromissum prædicta ratione infringere, & tali prætextu domum a tertio possessore reuocare.

CONSILIVM XLIIII.

1 *Bona si relicta fuerint cuidam monacho, cum hoc quod circa illa abbas non sibi aliquam molestiam faciat, quomodo intelligantur relicta.*
2 *Monasterii plena dispositio & administratio pertinet ad abbatem, & nõ ad monachos.*
3 *Monacho si aliquid relinquatur sub hac conditione, ut nõ acquiratur monasterio, an ualeat tale relictum?*
4 *Abbas potest monacho dare licentiam plene administrandi certa bona.*
5 *Taciturnitas habetur pro consensu, ubi agitur de modico præiudicio.*

Ad decisionem huius quæstionis duo principaliter sunt examinanda. Et primo, an valuerit relictũ factũ dicto fratri Bartholomæo, eo modo, quo factum fuit. Secundo præsupposita validitate, an dictum compromissum per eũ postea factum de iure valuerit. Circa primum aiaduerto duo fuisse relicta. Primo. n. dicta do. Catherina testatrix fecit dictũ d. Bartho. vsufructuarium oĩum bonorũ suorũ. Secundo voluit, ꝙ si dictus Barth. quem hæredem sub conditione instituit, decederet in pupillari ætate, ꝙ tunc de dictus bonis suis disponatur, prout videbit, & placebit dicto fratri Bartho. Et adiecit, ꝙ in casu quo per dictũ fratrẽ Bartho. filium suũ pdicta bona non possent distribui, & ordinari, ꝙ tũc bona deueniant ad fideicommissarios, &c. ut supra dictũ est. vnde vr primo inspectis dictis verbis testamenti, ꝙ relictũ valuerit, sed ꝙ illud onus annexum, vt bona deueniant ad fideicommissarios, si illa bona nõ possent ordinari, & distribui, prout videbitur, & placebit dicto fratri Bartho. nõ valuerit tanquã cõtra leges, cũ voluerit facere monachum capacẽ proprietatis, & attribuere sibi ptãtem disponendi bona contra substantialia monachatus. ad hoc facit quod notanter posuit Bart. post glo. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad

1 Trebe. vbi firmat hanc qõnẽ. † Quidam reliquit certa bona cuidã monacho, cũ hoc ꝙ circa illa abbas non sibi aliquam molestiam faciat, quod si fecerit, voluit, ꝙ illa bona deueniarent in aliũ; q̃ritur, an in casu molestiæ sit locus fideicõmisso. gl. sentit ibi ꝙ sic; refert tñ quosdam tenere contrariũ; & idem dicit Archi. in c. quia ingredientib. xix. q. vlt. sed Bar. ibi dixit illos, qui tenuerunt cõtrariũ verius dixisse: quia illa conditio, vt abbas non faciat ei molestiã, est turpis, cum sit contra regulam monachorum, qua disponitur vt monachi nihil habeant, vt in c. cũ ad monasterium, in fi. de sta. reg. ideo non valuit secundum eũ tale grauamen appositũ. sed si esset tale relictũ, quod valeret in monacho, ut si relinqueretur pro alimentis, quia et seruo possunt relinqui, vt l. seruos. ff. de ali. & cib. le. tunc forte procederet dictum illi' gl. Ita vr in casu nostro dicendum, ꝙ illud grauamen, ut bona deueniant in fideicommissario, si per dictũ fratrẽ Barth. non possent illa bona ordinari, & distribui, habeatur ꝓ nõ apposito. & per consequens dicendum, ꝙ illa bona fuerunt acquisita monasterio. Ex quo infertur ad secundum dubiũ negatiue. s. vt compromissum factum per dictum fratrem Bartho. de dicta domo non valuerit; cum non possit monachus compromittere super bonis acquisitis monasterio, vt in c. quod quibusdam, de fideius. & quod leg. & no. in c. cõtingit. de transac. † plenaria. n. dispositio, & administratio-

2 monasterii, & eius bonorum pertinet ad abbatem, non autem ad monachos maxime singulares, vt in c. nullam. 28. q. 2. & in c. edoceri, & quod ibi no. de rescrip. Nec ob. si dicatur, hęc bona fuisse relicta dicto fratri Bartho. qua dico, ꝙ relictum non potest consistere penes personam monachi, sed per eum fit acquisitio immediate monasterio, vt plene no. per Inno. & alios in ca. in præsentia, de proba. Sed his non obstan. contrarium arbitror in casu nostro dicendum. Et primo pondero, ꝙ bona non fuerunt simpliciter relicta dicto fratri Bartho. tanquam proprietario, sed per eũ ordinanda, & distribuenda, vt sibi videbitur, & placebit; quo casu valet relictum factum monacho, cum censeatur quidam administrator, & distributor bonorum, ut in capi. religiosus. de testamen. lib. vi. Et ꝙ hoc fieri possit, adduco not. dictum eiusdem Bart. in auth. excipitur. C. de bo. quæ

3 lib. vbi quæritur ad hac quæstionem: pone † ꝙ aliquid relinquitur monacho sub hac conditione, ut non quęratur monasterio, an ualeat tale relictum. Et videtur primo, ꝙ non, quia continet impossibilitatem, & repugnantiam quã dam. nam monachus non potest habere aliquid, sed totum est monasterii. xii. quęst. 1. cap. nolo, & c. non dicatis. & in auth. ingressi. C. de sacrosan. ec. vnde dicere, ꝙ sit monachi, & non quæratur monasterio, est contradictio quædam in se ipso, & quædam perplexitas, quę habet vitiare legatum, & contractum, vt l. si Titius. ff. de cnndi. instit. & l. vbi repugnantia. ff. de regu. iuris. In contrarium concludit ibi Bar. dicens prædicta verba debere ita intelligi, relinquo monacho sub hac cõditione, vt nihil acquiratur monasterio, hoc est, ꝙ monasterium illud patiatur habere eo modo, quo potest, scilicet, conniuentibus oculis, sicut dicimus in seruo, ꝙ potest aliquid habere conniuentibus oculis domini, vt l. 3. ff. de manu. & sic nihil quæratur monasterio, scilicet, facto; & ad hoc adducit text. cum ibi no. in dicta l. Lucius. §. tres hæredes. Sic ergo fit impropriatio verborum, vt relictum valeat, & monacho acquiratur libera, sine proprietate administratio, pro quo ego adduco tex. no. iuncta gl. & Innocen. in c. insinuante. ne cle. vel mona. ergo fortius de bet ualere relictum in casu nostro, in quo verba relicta non sapiũt proprietatem in monacho, sed potius licitam administrationem, & dispensationem. vnde ponderanda sunt illa verba, prout videbitur, & placebit dicto fratri Bartholomæo, quę sonant arbitrium boni viri, vt probatur in l. Thais. §. sororem. ff. de fideicom. lib. & in l. fideicommissa. §. quamquam. ff. de leg. 3. no. in cap. ii. de corpor. vitia. & fuit per Bartol. in extrauaganti, ad reprimendum; & in l. alio. ff. de

4 ali. & cib. leg. † Nam. abbas potest monacho dare licentiam plene administrandi certa bona, vt in dicto cap. religiosus. & in cap. cum ad monasterium, & cap. a. de sta. reg. & quod vtrobique not. probatur magis specifice, & singulariter in dicto capitu. insinuante. iuncta glo. & in hac concessione non requiritur expressus consensus superioris, sed sufficit tacitus: & quia superior sic eum habere illam administrationem vider & tacet, vt probatur in seruo in l. quam Tuberonis. ff. de pecul. & in dicta l. iii. de manu. satis sensit Barto. in dicta authen. excipitur. vbi dixit, sufficere, quod monasterium patiatur, conniuentibus oculis, illum habere meliori modo quo potest. ad idem, quod no. idem Barto. in l. quæ dotis. ff. solu. matrimo. vbi per illam l. quam Tubero-

5 nis, dedit regula generalem, † quod ubi tractatur de modico præiudicio, taciturnitas habetur pro consensu. In casu autem nostro de nullo nedum modico monasterii prẽiudicio tractabatur, imo erat opus pium præbere assensum dispositioni maternæ, argumen. in l. prima. C. de sacrosanct. eccle. & xiii. quæst. ii. cap. ultima voluntas. ergo taciturnitas superioris debuit haberi pro consensu. Præterea & secũdo, ubicunqu monachus habet administrationem peculii, obligatur abbas ex contractibus monachi, quatenus patitur peculium, ut no. Innocen. in cap. cum olim. de priuil. facit quod no. Barto. in l. communis seruus. ff. de stipulatio. seruo. sicut dicitur in contractibus initis per seruum, & vt ibi no. ergo dictus contractus compromissi debet valere, quatenus patitur administratio dictorum bonorum, secus autem ubi monachus sine omni administratione contraheret; quo casu abbas in nullo obligatur, & hoc casu loqnuntur iura in contrarium alle. Item & tertio clarissime, quocunque se uertat negocium, probatur tertium possessorem

se posse tueri aduersus patrem dicti Bartholomæi, vel alterius, cui sua iura cessit. aut. n. dictum compromissum valuit; & tunc casus est clarissimus. fuit .n. per laudum dispositum ut domus libere remaneret in totum penes dictum Bartholomæum; & deficiente solutione 400. florenorum, reseruatus fuit regressus aduersus fideiussores: non autem remansit domus obligata; & sic non potest vendicari domus ratione primæ dationis in solutum. Aut. n. dictum compromissum non valuit ex defectu potestatis, prout allegatur, quod tamen negatur, & tunc eodem morbo, & fortiori laboraret illa datio domus insolutum facta. sicut. n. monachus nō potest sine superioris authoritate cōpromittere, ita & fortius dare insolutum non potest; cum per illā dationē contingat alienatio, quam indubie monachus facere non potest: imo nec solus abbas. xvii. q. iiii. c. in venditionib. & xii. q. ii. c. abbatibus per cōpromissum asit meliorauit conditionem dictorum bonorum. nec dēt admitti pater, allegando defectū ptātis in monacho respectu compromissi, cum & ipse fundet intentionem suam super illa datione insolutum facta ꝑ ipsum monachum duntaxat. allegans. n. contraria nō est audiendus, vt in c. solicitudinem. de ap. l. vbi repugnātia. ff. de reg. iu. præsertim, cum ampliorem ptātem habuerit tempore compromissi, quam dationis insolutum: cū primo casu decesserat dict⁹ Bartholomæus in pupillari ætate, & sic fuerat locus substitutioni de dicto fratre Bartholomæo factæ. Secūdo vero casu, adhuc uiuebat dictus Bartholomæus hæres sub conditione institutus, & per cōsequens nullam ptātem prorsus alienandi dictam domum habebat, cum tunc esset merus vsufructuarius. Et idem per oīa dicendum, si illa bona quocunq; casu fuissent acquisita monasterio. idem .n. esset deffectus ptātis utroq; casu. Et ex iure tertii pōt q̄s se defendere, dummodo sit exclusiuum iuris actoris; quod contingeret in casu, vt le. & no. in l. cum seruum, C. de seru. fug. & ibi per Cy. plenissime, per Bar. in l. ii. ff. de excep. rei iud. Ex prædictis omnib. concludo dictā domū non posse a dicto tertio possessore reuocari ex defectu compromissi, & ratione illius dationis insolutum. Et respōsio ad cōtraria satis patet per prędicta. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Casus in effectu talis est, quidā Franciscus olim Petri de villa Casalis, destrict⁹ prati Pistoriensis diœcesis in postremo suo testō, inter cætera, hæredē vniuersalem instituit Nannem eius nepotem, filiū olim Io. filii dicti testatoris. post vero mortem dicti sui hæredis decedentis sine filiis, iure legati pro remedio animæ suæ reliquit, quod fieret vna capella in plebe sancti Stephani de Prato; quam capellam habere voluit. & mandauit, pro dotibus suis, & pro alimentando presbyterum ibidem instituendo de successore in successorem in perpetuum, unam petiam terræ stadiorum 52. vel circa, positam in communitate Prati: ac disposuit in dicto testamento, ut dicta petia terrę in dotem data, non possit quoquomodo iure, vel causa alienari, in pignus dari, uendi, donari, uel permutari, uel aliquo modo dominium transferri directe, vel per obliquum summitti. Et si fieret contrarium, voluit contractum tunc ipso iure esse nullum. Denique, mortuo testatore, dictus Nannes hæres institutus adiuit hæreditatē; & tandē sine liberis decedens, condito testamento, reliquit iure legati dictam petiam terræ cum suis pertinentiis dominæ Thomasię suæ matri, quæ post mortem filii sui habuit possessionem dictę petiæ terræ. quia habita fuit conuenta, & in iudicium uocata, vigore testamenti dicti Francisci, qui dictam petiam terræ legauerat pro dotibus capellæ, modo prædicto, recepitque libellum in iudicio, lisque fuit contestata super dicta terra sibi legata: & post plurimos dies a die contestationis litis per eam factæ denunciauit hæredi dicti Nannis iudicium sibi motum super terra. & denique in causa procedens, sententiam contrariam reportauit; a qua appellauit, & iterum succubuit. Nunc vero dicta domina Thomasia legataria instat aduersus hæredem dicti Nannis, qui est clericus, & minor, curatorem habens, suo curatore in iudicio minime existente. & narrando utrunque legatum, & euictionem factam, petit hæredem cogi ad dandam, & tradēdam dictam terram. Quęritur quid iuris: multaque alia narrantur in facto, sed prædicta in effectu sufficere videntur.

CONSILIVM XLV.

1 *Legatum rei alienæ coniunctæ personę factum, valet.*
2 *Denunciatio fieri potest quolibet tempore, dummodo non fiat prope ipsam condemnationem.*
3 *Impossibile reputatur quod unius facto solum explicari potest.*
4 *Res ecclesiæ possunt alienari pro redemptione captiuorum, nisi sint data eo modo, ut alienari non possint.*

Videtur primo dictam legatariam in sua petitione esse exaudiēdā: † quia legatum rei alienæ coniunctæ personæ factū valet, licet ignoranter fiat; & tenetur hęres rē redimere, si potest, & legatario tradere. Si autē non potest, quia dominus non uult vendere; saltē cōpetenti pretio tenetur ad æstimationem, ad hoc quod leg. & no. in l. cum alienā. C. de leg. & Insti. eo. §. non solū. & ff. de lega. 3. l. non dubiū. & uidetur ꝙ a principio possit præcise peti ipsa res legata, ut innuit tex. in d. l. cum alienā, & Bar. ibidem hoc no. in prin. licet glo. secunda videatur ibi dare aliā theoricā in petendo. sed pro primo facit ibi tex. & l. Iulianus. ff. de cōfes. & quod no. Bar. in l. si seruū. prope fi. ff. de ver. ob. Nec ob. ꝙ dicta terra fuit semel sibi tradita; quoniā cum fuerit ab ea legitime euicta, pōt tunc agere de euictione, vt in l. qui concubinam. §. si hęres. ff. de leg. 3. & l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. 1. & ibi vr̄ casus, ꝙ ipsa res legata euicta pōt peti ex testō. Nec hēt obstare, si dicatur denunciationem fuisse factā hæredi post litē contest. † quia denunciatio fieri pōt quolibet tempore, dummodo non fiat prope ipsam condemnationem. vt est tex. no. in l. si tem quam. §. quolibet tēpore. ff. de euic. & facit quod ibi no. gl. fi. Nec ēt ob. si dicatur, ꝙ fuit legataria cōtumaciter absens tp̄e snīæ. & sic cum videatur per suam cōtumaciā condemnata, non debet habere regressum de euictione, vt l. si ideo. ff. de euic. & l. emptor fundi. C. eo. & c. fi. de emp. & uen. quia dico illud procedere, quando quis promisit causam liquidari in absentia sua. tunc. n. vr̄ magis condemnatus ex contumacia sua, quam ex iniustitia causæ; id non hēt regressum de euictione. Sed quando oīa per prius fuerunt liquidata, parte præsente, licet tp̄e condēnationis fuerit absens, hēt nihilominus regressum de euictione, qa tunc non ex contumacia, sed propter iniustitiam causę fuit condemnatus. ita singulariter dixit Bar. & bene in l. si superatus. ff. de euic. aliā solennem limit. ad alia iura dedit Bald. in l. res inter alios. C. quib. res iud. non no. dicens, ꝙ si ex inspectione actorū pōt apparere, ꝙ absens cōtumaciter iuste succubit, nō hēt nocere absentia condēnati. in casu aūt nro satis pōt apparere, ꝙ iuste dicta d. Thomasia succubit, quia clare patet illā petiā terrę fuisse legatā pro dotib. capellæ, illo Nanne hęrede decedente sine filiis. Nec postremo ob. si dicatur, vt in facto supponit̄, dictā d. Tho. debuisse appellare non ad archiepm̄ Flor. sed ad epm̄ Pistorien. quia a vicario foraneo appellandū est ad ipsum epm̄ constituentē, cū officialis foraneus dicatur hr̄e delegatā, non ordinariā. nec facit idē consistoriū cum epo, sicut uicarius gn̄alis, ut no. gl. i cle. & si principalis, de pręser. Inn. c. Romana. de of. ord. lib. vi. q̄a rn̄detur; ꝙ licet appellandū sit gradatim, tn̄ si appelletur omisso medio, & nō excipiatur, ualet appelatio: quia hoc est de circunstantiis, & non aūt de substantialib. appellationis, ut no. glo. & cōiter Doc. in c. dilecti filii. infra de ap. facit quod no. gl. in c. ii. de consue. lib. vi. in uerbo, officiali. Sed his non ob. quę iudicio meo, casui nostro non habent obstare, contrariū arbitror ꝓualere, s. dictū hęredē absoluendū ab impetitione dictę do. Thomasię. Moueor primo consideratione inconuincibili. ubicunq; .n. legat̄ res, quę iudicio principis duntaxat alienari potest, non valet legatum, nec debetur ipsius ęstimatio, et si scienter fuerit factum. tex. est notus, & notabilis in l. apud Iulianum. in fi. ff. de leg. 1. ubi habetur, † ꝙ illud, quod unius facto solum pōt explicari, reputatur impossibile; no. gl. in l. continuus. §. cū quis, ff. de uerb. obli. & Dyn. in regula, semel Deo. de regu. iu. lib. vi. & Barto. in d. l. apud Iulianum. Sed hęc petia terrę legata dictę dominę Thomasię, erat huiusmodi. ergo ęstimatio non debetur. maior apertissime probatur in clementi. quia contingit de religio. domi. post principium, ubi dicitur, quod deputata ad certum vsum largitione fidelium, non possunt ad alium usum deputari, salua semper sedis Apostoli. authoritate. Et maxime textus ille procedit in casu nostro, in quo testator non solum deputauit illam terram pro sustentatione capellani instituendi in dicta capella,

pella,sed etiam pro dotibus ipsius capellæ.dotes.n. debent
esse liberæ,& nullo modo alienari, ad hoc quod legi. & no.
in c.1.de censibus.Quinimò in casu nostro testator strictissi
me prohibuit alienationem,& pignorationem, vt patet ex
prædictis.quæ quidem prohibitio valet,& multum opera-
tur,vt est tex.no.in Auth.de ali.& emph.§.sanctissimas.vbi
4 dicitur, † q res ecclesiæ possunt alienari pro redemptione
captiuorum,nisi sint datę eo modo,vt alienari non possint:
& sic prohibitio testatoris reddit illarum rerum alienatio-
nem magis difficilem, quam disponatur a iure communi.
Et per illum tex.dicit notanter gl.in c.verum.de cond.app.
q res relicta ecclesiæ generaliter non solum pro dote, nec
ad certum vsum,alienari non potest pro necessitate, vel vti
litate ecclesiæ,si testator illam prohibuit alienari.& quam-
quam in hoc aliqui ibi instent tenendo contrarium, tamen
in casu nostro non videtur dubium : quia dicta petia terræ
fuit relicta pro dotibus capellæ ad certum vsum in perpe-
tuum: & sic,excepta authoritate Papę,ad alium vsum trāſ-
ferri non debet.neq; imminet vtilitas, vel necessitas capel-
læ in alienatione;imò totum oppositum,cum remaneret in
dotata ; ergo illius alienatio non poterat fieri excepta au-
thoritate Papæ.ergo debet reputari impossibilis,& per con
sequens non valet legatum de illa factum, etiam vt debea-
tur æstimatio, vt in d.l.apud Iulianum, & in d.§.cum quis.
& quod vtrobique no.Bar.Quinimò in latioribus terminis
hoc idem senserunt gl.in c.si episcopus. 12.q.5. & Innoc. in
c.filius,de testa. tenent, q si legatur res ecclesiæ , non valet
legatum,nec debetur eius ęstimatio;& hoc propter difficul
tatem quæ imminet in illius alienatione,vt in tit.de re.ecc.
non alie.per totum.Et quamquam aliqui noluerint ibi seq.
opi.Inno.& Io.Bar. tamen eam sequitur in d. l. apud Iulia-
num, & in d.l. continuus. §. cum quis. Item in casu nostro,
consideratis rationibus tenentium contrarium,nemo vide
tur discrepare. Mouetur. n. q res ecclesiæ in multis casibus
possunt alienari,de quibus per glo.12.q.2. in summa ; & sic
non reputatur impossibilis alienatio. Sed in casu nostro ces
sat hæc consideratio : quia dicta petia terræ fuit legata pro
dotibus capellæ ad certum vsum,prohibita strictissime per
testatorem alienari, & sic imminet illa difficultas alienādi,
de qua in dicta l.apud Iulianum. §. fi. vt supra dixi. Ex hoc
ergo capite clarissime patet dictum legatum non valuisse,
nec ipsius æstimationem deberi. Præterea ex alio capite
dico hæredem non teneri de euictione, & sic debere absol-
ui ab impetitione dictæ dom. Thomasiæ , quia ante susce-
ptum iudicium debuit denunciare litem sibi motam. at ip-
sa suscepit iudiciū litem contestando,& post plurimos dies
denunciationem fecit; ideo præsupposito,q alias valeret le
gatum,tamen ex quo non denunciauit in principio ante su
sceptum iudicium,nō habet regressum de euictione aduer-
sus hęredem. tex.est singularis non cauillando literam in d.
l.qui concubinam.§.si hæres. Hunc intellectum ad illū tex.
quem voluit ibi Dy.sequitur ibi Bar.& Cy.in l.emptor, C.
de euic.& gl.in d.l.si rem.§.fi.ff.eo. in secunda solutione. &
est speciale in legato,vt fiat denunciatio ante litem cōtesta.
& non postea : quia agit legatarius ex causa lucratiua. vbi
autem ageret ex causa onerosa , facilius sibi subuenitur ad-
uersus authorem suum; quo casu procedit d.l.si rem.§.fi.al-
leg.supra pro contrario.non enim est eadem ratio,lucra nō
capere , & quæsita perdere , seu damna sentire,vt l.si spon-
sus.§.si maritus,ff.de do.inter vir.& vxor. Et per hæc patet
faciliter solutio ad contraria supra in prin. formata. Qua-
re ex omnibus prædictis concludo dictum hæredem absol
uendum ex duplici capite ab impetitione dictæ Thomasię.
Posset addi ad tertium , quod tamen non concernit merita
causæ,scilicet ex defectu instantiæ: quia iudicium fuit sine
curatore hæredis minoris agitatum,ex quo non potest seq.
condemnatio minoris,sed absolutio sic , vt in l. non eo mi-
nus.C.de proc.& in l.a.in fi.C.qui leg.perso.stan.in iud.nō
ha. Et quamquam dictus hęres sit clericus , cum agatur de
temporali,non potuit stare in iudicio sine curatore,vt pro-
batur per locum a speciali in c.si annum.de iudi.lib.6.Item
sicut clericatus non liberat a patria potestate,vt no. Innoc.
& communiter Doct.sequuntur in d.c.indecorum,de æta.
& qua.licet gl.& minus bene aliter ibi senserit,ita non libe-
rat a datione curatoris , maxime quia datio curatoris non
venit in præiudicium clerici,imò in fauorem, ne in iudicio
decipiatur.d.l.non est minus. & l.clarum , C. de auth. præ.
Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XLVI.

1 *Causa si committitur tractanda , omni iuris solemnitate omissa, nihilominus citanda est pars in receptione testium.*

2 *Præscriptio non currit tempore belli, quando est tantum in loco, quòd ius non redditur.*

IN quæstione , quæ ad præ-
sens vertitur inter commune terræ Sertiani ex
vna parte, & commune castri Castigliōctlli ex
alia, super quibusdam confinibus , duo breuiter attingam.
Primo, in causa appellationis an valeat sententia lata cō
tra dictam terram Sertiani,vel saltem sit iniqua,& per con-
seqnens retractanda. Secundo, quæ sententia illarum cō-
munitatum pręualeat super iure , & proprietate illorum fi-
nium. Circa primum omittam argumenta, quę ad partes
fieri solent,ne videar hoc in dubium reuocasse. Videtur et-
enim mihi indubie tenendum,si narrata veritate nitantur,
dictam sententiam,nullam in se firmitatem habere ex mul
tiplici capite: quia lata fuit in ecclesiam, & per consequens
ipso iure indubitanter nulla,vt probatur in c.decet , de im-
mu.ecc.lib.6.prope fi.Secundo,quia lata ex probationibus
omnino nullis.Attestationes enim , super quibus se funda-
runt commissarii,viribus non subsistūt , cum testes fuerint
recepti parte aduersa non citata,quæ omnino citari debuit
vt in c.a.de testi.& in Auth.de testi.§.hoc autem.colla.6.Et
si causa sit summaria: quia hoc concernit defensionem par
tis,vt no.Bar.in extrauagan.ad reprimendum , in verbo fi-
gura.Quinimò plus notanter dixit idem Bar.in l.filius,ff.de
1 don.† q si committitur causa tractanda omni iuris solenni-
tate omissa , nihilominus citanda est pars in receptione te-
stium:quia talis citatio sapit defensionem,ne indigni testes
admittantur.quę quidem defensio est de iure naturali,vt in
cle.pastoralis,de re iudi.Et per consequens etiam per prin-
cipem tolli non potest,vt ibi reperitur.ergo sententia lata si
ne mediis, ideo nulla,vt leg.& no.in c.ecclesia,de constitu.
& in l.prolatam,C.de sen.& a.q.1.c. nos in quemquam.fa-
cit quod leg.& no.in c.cum.I.& A.de re iud. Tertio,corruit
dicta sententia,quia fuit lata sine aliqua petitione,saltem in
actis insinuata, vt legi.& no.in cle.sæpe,de ver.sig.in glo.in
verbo , necessario.& p Do.in c.1.de li.obl.per Bal. in auth.
offeratur,prope finem.C.de li. contest. & in extrauaganti,
ad reprimendum,in verbo figura.Quarto , corruit tāquam
lata commissariis minus instructis de meritis causæ, cum
noluerunt recipere testes oblatos a communitate Sertiani
denegantes dilationem debitam:nam etsi causa sit summa-
ria,tamen non debent ita abbreuiari dilationes, vt veritas
occultetur: dilatio autem duorum dierum data a dictis cō-
missariis non erat sufficiens ad testium productionem , vt
mihi in facto pręsupponitur. vnde,cum tantum viderint iu
ra vnius partis,& non alterius,non potuerunt plene instrui
in causa,vt in c.dudum,il 1.de ele.facit l.fi.C. si per vim vel
alio modo.& per consequens talis sententia nulla , vt in ca.
tum ex literis,& quod ibi no. Innoc.de in integ.resti. & per
Bar.in d.l.prolatam. & præsupposito sine veritatis pręiudi-
cio, q dicta sententia teneat : tamen negari saltem non po-
test; quin sit iniusta & iniqua,prędictis ex causis,& per hoc
omnino retractanda,vt in c.cum ad sedem.de rest. spo. & l.
per hanc,C.de temp.appel.quamquam firmiter credam di
ctam sentētiam nullo iuris robore fulciri. Et hęc de primo.
Veniens ad secundum.breuissime me expediam,cū non
viderim probationes fiendas per aduersam partem..nam at
testationes dictorum testium in nullo,prędicta ex causa,fi-
dem faciunt: quare de nouo,& citata parte sunt producen-
di.sed cum intentio communitatis Sertiani super dictis cō-
finibus sit satis per instrumenta fundata , oportet quod ad-
uersa pars fundet intentionem suam,aut per meliora instru
menta,aut per testes fundātes se super pręscriptione.Et re-
quiritur pręscriptio 30.ann.vt l.fi.C.finium regun. Aduer-
2 tendum tamen,† q tempore guerrarum non currit pręscri-
ptio,quando est tanta in loco,q ius non redditur.vt in c.ex
transmissa,& quod ibi no.de pręscrip.no.Bar.in l. naturali-
ter,ff.de vsuca.Idem dicendum in tempore mortalitatis,cū
illa sit Dei hostilitas,vt no.idem Bal. in d.l.naturaliter. Ista
enim tempora debent,subduci de medio.dormit enim istis
temporibus pręscriptio,vt in iuribus pręalleg. Nam requi-
ritur etiam bona fides etiam de iure ciuili : quia in materia
concernente peccatum est standum canoni, & non legi, vt

in materia pręſcriptionis.no.Bar.in l.priuilegia.C.de ſacro
ſan.eccl.& per gl.in regula,poſſeſſor,de reg.iu.lib.6.proba-
tur in c.fi.de pręſcr.Probatur autem mala fides ex coniectu
tis,multis modis,de quibus per Bar.in l.Celſus, ff.de vſuc.
Et præſertim animaduertendus eſt ille modus, vt ſcilicet,
probetur fama viciniæ ſuper veritate confinium. Nam ex
hoc aduerſarii, tanquam vicini, præſumuntur ſcire. vt
ibi notatur.

CONSILIVM XLVII.

1 Beneficium eccleſiaſticum quomodo cognoſcatur. & quid ſit beneficium. 3.
2 Natura rei eſt potius attendenda, quam ſimplex denominatio.
4 Conſuetudo, ſeu communis intelligentia loci præfertur propriæ ſignificationi vocabuli.

Illud de iure quæritur. An
in literis gratioſe conceſſis per ſummum Ponti-
ficem ad beneficium cum cura, vel ſine cura, cõ
prehendatur præſtimonium, quod quidem reputatur in lo
co beneficium eccleſiaſticum: habet tamen quaſdam quali
tates ſeparatas a natura aliorum beneficiorum curatorum.
Nam, vt in facto mihi præſupponitur, tale præſtimonium
non requirit reſidentiam, nec ſubiacet oneribus publicis,
ſeu aliis exactionibus, etiam reſpectu iurium epiſcopaliũ,
& in loco impetrationis ex communi conſuetudine repu-
tatur præſtimonium,tanquam ſpecies diſtincta ab aliis be-
neficiis cum cura, vel ſine cura; ita ꝙ ex communi vſulo-
quendi non venit præſtimonium appellatione beneficiorũ
cum cura,vel ſine cura,niſi ſpecialiter nuncupetur. Et vi-
detur primo,quod in talibus literis comprehendatur præ-
ſtimonium,quia negari non poteſt,quin ſit beneficium ec-
1 cleſiaſticum. †cognoſcitur enim beneficium eccleſiaſticum
ex parte perſonæ prouidentis,& ex qualitate eius, cui pro-
uidetur,& ex qualitate ipſius beneficii,& modi in prouiſio
ne ſeruandi. Primum attenditur,quia non niſi per epiſcopũ
vel prælatum eccleſiaſticum poteſt fieri prouiſio de iure cõ
muni,licet præſentatio pertineat quandoque ad laicum,vt
in c.3.de iure pat. Inno.in c.quod ſicut,de elect. Item ꝙ ille,
qui habet prouidere,illud ſibi retinere nõ poteſt, vt in c. fi.
de inſti.facit quod no.in c.relatum.de pręben. Secundum
attenditur, quia de ipſo non poteſt prouideri, niſi clerico,
vt in c.cum adeo.de reſcri.in c.ex literis,de tranſ. & in c. 2.
de inſti. Tertium conſideratur,quia habet aliquid ſpiritua
litatis annexum,vel cui annectitur. vnde propter diuinum
officium datur eccleſiaſticum beneficium,vt in c.fi.de teſe.
lib.6.86.diſt.c.ſi quis ſacerdotum. Item quia perpetuum eſt
quantum ad eum,cui confertur.hoc eſt enim proprium be
neficiorum eccleſiaſticorum.70.diſt.c.ſanctorum, de cleri.
ægro.c.pen.no.in c.ſi gratioſe. de reſcrip. lib. 6. Quartum
conſideratur, quia de beneficio eccleſiaſtico debet proui-
dere pure,& ſine pacto,& conditione, & non pro alio com
modo temporali,alias committeretur ſimonia.1.q.2.c.quã
pio,& in c.fi.de pact.de ſimo.ca.conſulere,cum multis aliis
capitulis eiuſdem titu.nec debet eſſe vis in nomine,ex quo
omnes prædictas qualitates habet, ſiue appelletur benefi-
cium, ſiue officium, ſiue poſſeſſio, ſiue præſtimonium, vel
penſio,arg.16.q.1.c.poſſeſſiones,& in cap.conquerente,de
cle.non reſi.& in c.ſaluator.1.q.3.& in d.c.conſulere.ex di-
uerſitate enim nominum non diuerſificatur rei ſubſtantia.
2 † attendi.n.debet potius natura rei, quam ſimplex denomi
natio,vt in c.ea quæ,de ſimo.& in l.ſi vno,ff.loca.ergo cum
præſtimonium habeat omnes prędictas qualitates,ſeu con
ditiones,cum de eo prouideatur ſolum per prælatum eccle
ſiaſticum; & perſonæ eccleſiaſticę,& in perpetuum,non ad
tempus,neque ſub pacto,aut conditione: nec confertur ꝓ
temporali commodo, ſed propter ſpiritualitatem annexã,
vel cui annectitur; ergo debet cenſeri beneficium eccleſia-
ſticum,& per conſequens debet comprehendi in gratia cõ
ceſſa ad beneficium cum cura, vel ſine cura: facit regu. be-
neficium,de reg.iu.li.6. Huic etiam conuenit generalis diſ-
3 finitio beneficii. † Eſt enim beneuola actio gaudiũ tribuens
capienti,in c.1.ex qui.cau.ſeu.amit. colla. 10. Ad prædicta
facit quod no. Ioan. Cald.in c.in noſtra de reſcrip.vbi præ-
dictam concluſionem tacite videtur ſentire. Sed his non
oſtantibus,contrarium arbitror de iure procedere, attenta
4 loci conſuetudine,de qua ſupra. Conſuetudo † enim,ſeu cõ
munis intelligentia loci præfertur proprię ſignificationi vo
cabuli,vt in l.cum de lanionis.§.aſinam, ff. de fund. inſtr.&
l.liberorum.§.quod tamen Caſſius,de lega.3.& in l.Labeo,
de ſupel.leg.facit quod leg.& no.in c.ex literis,de ſpon.no.
Inno.in c.olim,de verb.ſigni.& gl.in c.nonnulli,de reſcrip.
& Bar.in l.omnes populi,ff.de iuſt.& iu. Sed de loci conſue
tudine eſt,vt appellatione beneficii cum cura, vel ſine cura
non veniat præſtimonium,niſi ſpecialiter nuncupetur; er-
go non debet comprendi in literis gratioſis: pręſertim cum
in eis ſit fienda ſtricta interpretatio propter ambitionẽ cõ-
primendam,vt in c.quamuis.de pręb.lib.6.& c.ſi eo tempo
re,de reſcri.eo. lib. Opitulatur huic concluſioni nominis di
uerſitas.ſi.n. pręſtimonium idem prorſus eſſet, quod aliud
beneficium cum cura vel ſine cura non habuiſſet diuerſum
nomen,vt in ſimili no.dicit tex.in l. ſi idem codicilli, C. de
codicill.facit etiam conditio ipſius præſtimonii ſatis diuer-
ſa,& ſeparata a natura aliorum beneficiorũ.ſi.n. eſſent idẽ,
non haberẽt naturam diuerſam. 12.q.1.c. duo ſunt genera,
& in d.l.ſi idem.facit ad idem quod in ſimili leg.& no.in ca.
ſedes.de reſcri.& maxime per Inno.in c.ſtatutum, de elect.
lib.6.vbi tex.opt.in quo dicitur,ꝙ appellatione eccleſiæ pa
rochialis non venit in materia reſtringibili eccleſia paro-
chialis collegiata propter qualitatem collegii, quam habet
vltra parochiam,quæ tamen alias veniret,vbi materia non
eſſet odioſa,vt no.ibi Io. And.in nouel. Ita notanter poteſt
inferri ad propoſitum.cum enim præſtimonium habeat di-
uerſitatem ab aliis beneficiis de quo ſupra,& etiam differt,
& corruat, pręſertim loci conſuetudo, & ſimus in materia
reſtringibili,non debet comprehendi ſub appellatione be-
neficii cum cura,vel ſine cura. Qualiter autem probetur cõ
munis vſus loquendi,ſeu intelligendi, plene per Bar. in d.l.
Labeo,de ſupe.lega. Et per hęc patet facilis reſponſio ad cõ
traria; procedũt enim inſpecto mero iure communi, & vbi
ceſſaret diuerſitas rerum,ita ꝙ ſolum eſſet diuerſitas in no-
mine: qđ non cõtingit in caſu noſtro,vt patet ex pręd

Caſus conſilij ſequentis.

Auguſtinus & domina Chatari-
na maritus, & vxor per ſolẽnem ſtipulationem iuramento
vallatam,vt in inſtrumento publico inde confecto contine
tur,per verba formalia, quæ ſequuntur, hypothecauerunt
ſibi inuicem, & viciſſim, & ſolenniter obligarunt vna pars
alteri,& altera alteri omnia ipſorum cuiuſque ipſorum, bo
na præſentia & futura; mobilia,& immobilia,iura & actio-
nes,& nomina debitorum.quæ hypothecatio,& obligatio
locum habeant,& vires & effectum ſortiãtur inter eos,poſt
mortem alterius vtriuſq; ipſorum, videlicet, ſi Auguſtinus
ſuperuixerit dictę dominę Catherinę; & nõ aliter nec alio
modo: & ſic ad eum perueniant dicta bona. & modo ſimili
ſi dicta domina Catharina ſuperuixerit domino Auguſti-
no,ad eam perueniant integraliter bona prędicta,prouidẽ-
do in funeralibus in caſibus contingentibus. Et ſi filii exta-
rent legitimi, & naturales ex dicto Auguſtino, & domina
Catharina maſculi vel fœminę,vnus vel plures, illico præ-
ſens contractus euaneſcat,& bona tranſeant, prout iura &
ſtatuta Senarum diſponunt; & cum conditione,& pacto,ꝙ
dicta domina Catharina,adueniente caſu mortis dicti Au-
guſtini, honeſte,& vidualiter viuat; & ſi contrafaceret, &
non ſeruaret vitam vidualem,cadat ab omni iure, quod ad
eam peruenire poſſet vigore pręſentis compoſitionis,& cõ
tractus.& cum pacto etiam & conditione,ꝙ ſuperuiuẽs te-
neatur facere eleemoſynas pro anima pręmorientis diſcre-
te,prout ſibi placuerit. Item cum pacto & conditione, ꝙ il-
lud quod reſtaret poſt mortem dictę dominę Catherinę ſu
peruiuentis, obſeruantis tamẽ prędicta,peruenire debeat,
& ſit Angeli fratris carnalis dicti Auguſtini tunc pręſentis,
& acceptantis pro ſe &c. Demum contingit, ꝙ dicti domi-
na Catharina,& Auguſtinus remiſerunt ſibi hanc ſupradi-
ctam obligationem,abſoluentes ſe mutuo. & dictus Augu-
ſtinus veniens ad mortem condidit teſtamentum, & dictã
dominam Catharinam vxorem ſuam ſimpliciter hęredem
inſtituit, eoque defuncto dicta domina Catharina trãſiuit
ad alia vota. Quærit,an per hoc debeãt bona dicti Auguſti-
ni trãsferri ad dictũ Ang.vigore ſupradictę compoſitionis.

CONSILIVM XLVIII.

1 Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum priuato facta, an valeat, tenus quod non.

Quod

2 *Quod non valet directa via, non debet admitti per obliquam.*
3 *Verbum, placet, non importat liberam voluntatem, sed arbitrium boni viri.*
4 *Actus gestus contra iuramentum, regulariter tenet, licet contraueniens sit periurus.*

Videtur primo, quòd sic. nã licet non possit quis per vltimam voluntatem se ligare, vt certum hæredem habeat, vt in l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. obli. potest tamen per stipulationem bona sua irreuocabiliter alteri donare: quia tunc transit in cõtractum, qui est irreuocabilis, vt no. gl. in l. fi. C. de pact. Hoc idem videtur voluisse Dy. in reg. quod semel placuit, prope fi. de reg. iu. lib. 6. hoc idem apertius voluit Ange. de Peru. in disputa. sua, quæ incipit, in refulgenti 1 palatio. † vbi aperte tenet valere donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum priuato factam, motus prĩcipaliter: quia rei suę quilibet est legitimus moderator, & arbiter. l. in re mandata, C. mand. & in c. de his, de sepul. Item quia ista donatio omnium bonorum nullo iure est ꝓhibita. nam per eam quis non priuatur libera testamenti factione, cum nihilominus possit donare, & hęredem instituere; cum hæreditas sit nomen iuris; facit quod no. Bar. in authen. ingressi, C. de sacrosan. eccl. Item per donationem istã priuato factam non transfertur ipso facto dominium, sed requiritur traditio, vt in l. traditionibus. C. de pact. Dominium ergo consistit penes ipsum donatorem; & sic non deficiunt bona, quo minus possit testari, licet hæres possit postea compelli ad traditionem. Sed in casu proposito non potest dici, ꝙ dicti coniuges se priuauerint libera testamenti factione: cum de hæreditate nulla facta fuerit mentio, sed solum per solennem stipulationem obligauerunt se, vt bona præmorientis peruenirent ad superstitem: & sic in effectu fuit quædam bonorum præsentium & futurorum donatio, quæ debebat habere effectum post mortem duntaxat; ergo reuocari non potuit cum præiudicio do. Ange. cui ius iam fuerat quæsitum per suam præsentiam, & stipulationẽ.

Prætetea, & secundo hic non fuit pura donatio, cum su perueniens esset obligatus ad faciendum eleemosynas pro anima primò morientis: ad piam autem causam videẽ quẽ posse donare omnia bona sua præsentia, & futura iuxta no. per Bar. in l. fi. C. de pact. præal. Præterea & tertio hic interuenit iuramentum vtriusque partis, quod seruari poterat sine interitu salutis æternę; ergo, saltem vigore iuramenti illa talis donatio, seu stipulatio debebat eẽ irreuocabilis.

Sed his non obstantibus a contraria opi. minime puto fore recedendum, saltem in consulendo, & iudicando; cum communis, sit & celebris opinio talem donationem nõ valere: quia licet non impediatur testamenti factio, quantum ad actum testandi, impeditur quantum ad effectum hæredis habendi; quia non inueniretur aliquis, qui vellet hæreditatem acceptare, cum omnia bona essent transferenda in 2 donatarium; ad hoc Inst. ad leg. Fal. in prin. † Et id quod nõ valet directa via, non debet admitti per obliquam. vnde, sicut directe non potest impediri per stipulationem solennẽ iudicium, vt d. l. stipulatio hoc modo concepta, ita nec indirecte per stipulationem omnium bonorum præsentium & futurorum, vt in reg. cum quid vna via, de reg. iu. lib. 6. & in c. tuæ. de procu. & in l. non dubium, C. de leg. facit l. Seius, & Augerius, ff. ad l. Falc. & hãc partem, ꝙ talis donatio non valeat, consuluit Cyn. & sequitur Bar. in d. l. fi. C. de pact. & iti l. stipulatio, præalleg. & in l. si quis in prin. de leg. 3. & refert, ꝙ Dy. pro hac parte consuluit, licet aliud scripserit supͣ dicta regu. quod semel hanc etiam partem secutus est Bald. in d. l. fi. & dixit hanc opi. esse communem. Et qualitercunque nomen huit contractui compositionis imponamus, nõ potuit irreuocabiliter obligare, quia, vt dicit Barto. in locis præal. non est dare modum ligandi quem irreuocabiliter, vt bona sua præsentia, & futura perueniant ad aliquem, in vita, vel post mortem, prædicta ratione: quia esset contra bonos mores. Preterea ex aliis etiam rationibus non potest dictus Angelus aliquid petere a dicta domi. Catharina vigore illius compositionis, seu mutuæ donationis: quoniam aut illa fuit donatio mutua causa mortis, & potuit reuocari l. 1. ff. de dona. cau. mor. propter mortem, maxime mutuo consensu vtriusq; coniugum, quorum res principaliter agebatur interueniente, vt in l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur. & in c. extra co. tit. Aut fuit inter viuos; & non valuit: quia inter coniuges est prohibita donatio ne mutuo amore se spolient, vt ff. de do. inter virum & vx. per totum. Sed in casu nostro hoc contingebat: quia præmoriens non habebat potestatem disponendi irreuocabiliter de vno minimo, cũ omnia bona præsentia & futura debebant peruenire ad superuiuentem; & hoc profecto faciebant ex mutuo amore, quo detinebantur. Item tertio ex alio capite non habet do. Angelus facultatem aliquid ex dictis bonis postulandi: quoniam ipse non fuit vocatus principaliter ad illam stipulationem, sed accessorie, & potius fauore dictorum contrahentium, quam proprio; quod patet ex eo, quia solum de eo fuit facta mentio respectu bonorũ, quæ superessent post mortem dictæ do. Catharinæ vigore illius compositionis, vt ad ipsum Angelum peruenirent. nec etiam fuit dictum, vt pure peruenirent, sed cum onere, vt ex eis faceret eleemosynam, prout sibi placeret. quare cum ad dictam do. Catherinam nil peruenerit vigore illius compositionis; quia illa possidet vigore vltimi testamenti, & non vigore compositionis, seu stipulationis, vel mutuæ donationis, cum ab illa propria sponte recessissent; ergo non potest aliquid petere: quia cessante principali, cessat accessorium, de reg. iu. lib. 6. c. accessorium. Nec obst. si dicatur, ꝙ ab ea non poterant recedere in præiudicium d. Angeli: quia, vt dixi, Angelus fuit vocatus accessorie ad validitatem dictæ compositionis, seu donationis: quia cessante mutuo consensu, cessat dispositio concepta in fauorem ipsius, argu. eorum quæ leg. & no. in l. si cum Cornelius, & l. vero procuratori. ff. de solu. Et facit opti. quod supra dixi: quia do. Angelus debebat facere ex illis bonis eleemosynas pro animabus illorũ coniugum, & sic in illorum principaliter fauorem fuit adiectus. Nec obst. si dicatur, ꝙ eleemosynam tenebatur facere, 3 prout sibi placebat. Ad hoc enim respondeo, † ꝙ verbum, placet, non importat liberam voluntatem, sed arbitriũ boni viri, vt est tex. no. in l. Thais. §. sororem. ff. de fideicom. li. no. Bar. in extrauaganti, ad reprimen. Et per hæc concludo dictam compositionem, seu mutuam donationem, vel stipulationem a principio non valuisse. & esto sine veritatis præiudicio, ꝙ valuisset, potuit mutuo consensu coniugum reuocari, non obstante absentia do. Angeli, & per cõsequẽs non potest nunc dictus Ang. vel ipsius hæres aliquid ipsius compositionis vigore petere. Non obst. cõtraria superius pro alia parte formata: quia valet argumentum a communiter accidentibus, vt in c. 1. de cler. non resi. & l. neque natales. C. de proba. accidit autem communiter, ꝙ facta in alium omnium bonorum pręsentium, & futurorum donatione, nemo vellet frustra esse hæres. Nec obstat si dicatur, ꝙ rei suæ quisq; est legitimus moderator, & arbiter: quia hoc verum est nisi disponat contra bonos mores: quia interest reipublicæ, ne re sua quisque male vtatur, vt in d. §. sed hoc ipse. Insti. de his, qui sunt sui vel alie. iu. & in §. cogitatio. in Auth. vt iud. sine quoquo suffra. Non obst. secundum, duplici ratione: Primo, quia non omnia bona fuerunt disposita ad pias causas, sed principaliter sibi inuicem donauerunt omnia bona, cum onere tamen, vt distraheret, & quisq; faceret eleemosynam, prout sibi placuerit: & sic principalis effectus donationis dirigebatur in priuatum. Sed potest respõderi, ꝙ etiam ad pias causas non valeat donatio omniũ bonorum præsentium, & futurorum, ex quo persona remanet sui iuris sine dominio aliquorum bonorum, vt voluit Ang. in dicta dispu. saltem in casu nostro, in quo bona non fuerunt collata ecclesiæ: sed solum fuit impositum onus faciendi eleemosynã ad placitum; & sic cessant rationes Bar. in dicta auth. ingressi. Ad id quod opponitur de iuramen4 to, potest responderi dupliciter: Primo, † ꝙ actus gestus cõtra iuramentum regulariter tenet, licet contraueniens sit periurus, vt in c. sicut. de spõs. no. Inn. in c. dilectos, de pręb. & Io. An. in reg. quod semel placuit, de reg. iu. lib. 6. in Mercu. no. dixit, ꝙ si quis iurauerit non mutare testamentum, potest, iuramento non obstante, illud mutare, licet incidat in periurium. Secundo potest responderi, ꝙ cũm illud iuramentum sit contra bonos mores, non habuit ligare iurantes, vt in reg. non est obligatorium, de reg. iur. lib. 6. est autẽ contra bonos mores, vt quis perdat, saltem indirecte, liberam testamenti factionem, seu supremum iudicium, vt d. l. stipulatio, hoc modo concepta. Et hoc vltimum tenuit Barto. in d. l. stipulatio, & d. l. si quis in princip. ff. de lega. 3. & in l. Seius & Augerius, ff. ad legem Fal. Et hæc sufficiant.

CON-

CONSILIVM XLIX.

1 *Sententia lata contra debitorem ſcientem præiudicat creditori ſcienti, & tacenti, licet ſibi non fuerit aliquid nunciatum.*

2 *Qui tenetur ad defenſionem alterius, non tenetur ſe offerre liti, licet ſciat illam motam; ſed oportet, vt ſibi denuncietur.*

3 *Promittens alium adiuuare, ſeu defendere, non tenetur adimplere promiſſionem, quantumcunque ſciat illum indigere auxilio, niſi fuerit requiſitus.*

IN quæſtione, quę vertitur, ſeu de proximo verti ſperatur inter Antonium de Vigna, & olim ſocios ex vna parte, & quoſdã ciues Florentinos prætendentes ſe creditores illorum ex alia. Videtur primo, dictos creditores fouere iuſtitiam aduerſus dictos Antonium, & ſocios; quoniã dicti Antonius, & ſocii duo promiſerũt dictis creditoribus ſuis, ſcilicet, ſoluere decem ſolidos pro libra qualibet totius debiti. Item ꝙ in dictis decem ſolidis eis ſoluendis debuerunt eos conſeruare indemnes ab omni alio creditore cuiuſuis ſocietatis, qui quocunque tempore aliquid peteret, vel modo aliquo moleſtaret dictos creditores. Licet autem Antonius & ſocii ſeruauerint primum: quia de dictis decem ſolidis illis ſatisfecerint, non tamen ſeruauerunt ſecundum, quoniam non ſeruarunt illos indemnes in dictis decem ſolidis, cum fuerint per ſententiam compulſi reſtituere medietatẽ illis mercatoribus, qui vigore repreſaliarũ in vrbe conceſſarum fuerunt compulſi ſoluere creditoribus dictorum Antonii, & ſociorum degentibus in vrbe; ad hoc ꝙ legi. & no. in l. nam, & Seruius, ff. de neg. geſt. & l. licet, ff. nau. cau. ſtab. & l. qui ſic ſoluit, ff. de ſolu. Nec habet obſtare, ſi dicatur, ꝙ dictis Antonio, & ſociis non fuit denũciatum, vt eos defenderẽt aduerſus illos mercatores: quia ex quo ſciebãt litem motam, non erat opus alia denunciatione. cum. n. qui certus eſt, amplius certiorari non oportet. l. 1. ff. de act. emp. & in reg. qui certus. de reg. iu. lib. 6. facit quod in ſimili leg. & no. in l. ſi ſuperatus. ff. de pig. & in l. ſæpe, ff. de re iudi. † vbi leg. & no. ꝙ ſententia lata contra debitorem ſcientem præiudicat creditori ſcienti, & tacenti, licet ſibi non fuerit aliquid nunciatum; & ita è contra in ſententia lata contra creditorem, vt præiudicet debitori ſcienti. citra. n. omnem denunciationem debuit vltro comparere, & cauſam defendere. ita dicendum in propoſito. Pręterea, & ſecundo dicti mercatores Florentini fuerunt detenti, & exacti propter repreſalias conceſſas in vrbe in odium Antonii, & ſociorum; ergo redeuntes Florentiam potuerunt iuſte habere regreſſum contra illos, arg. in l. ſi merces. §. culpæ, ff. loca. quod aperte videtur tenere Bar. licet non multum firmet, in l. 2. in fi. ff. de verb. obl. fruſtra ergo allegatur, ꝙ lis non fuit denunciata dictis Antonio, & ſociis, cum in omnem euentum ipſi tenebantur, & fuiſſent cõdemnati. exigitur. n. præſentia ꝓpter defenſionem, quæ potuiſſet competere. ſed in caſu noſtro nulla competebat defenſio; ergo defectus denunciationis non eos habet releuare; ad hoc quod no. Bal. in l. res iudicata, C. quibus res iudi. non nocet. Tertio, adduco. l. fi. C. de bonis autho. iudi. poſſiden. & l. cum vnus, eo. tit. in quibus iuribus patet, ꝙ miſſo in poſſeſſionem per prætorẽ vno ex creditoribus, omnes videntur miſſi; ita ꝙ alii poſſunt vti beneficio immiſſionis. cum ergo beneficio ſyndicorum creditores Florentini habuerint bona dictorum Antonii, & ſociorum, ergo potuerunt creditores vrbis, vel mercatores illorum nomine agere directe contra illos creditores, petendo partem; nec fuit opus denunciare dictis Antonio, & ſociis, quia bona iam tranſlata in dictos creditores petebant, & non agebatur actione perſonali, vel alia, quæ ſaltem ſecũdario dirigeretur contra ipſum Antonium, & ſocios; non ergo poteſt dici illos creditores Florentinos, qui fecerunt compoſitionem, habuiſſe integra decem; cum, vt dixi, iure, & iudice diſponentibus alii creditores vrbis cõcurrerẽt in illorum parte. Quarto, contra dictos Antonium, & ſocios facit, quia Doffus vnus ex ſociis interuenit cõpoſitioni factæ Romæ cum creditoribus degentibus Romę, & illam approbauit: ergo alii tenebantur ad obſeruantiam: ad hoc quod leg. & no. in l. 1. ff. de exerci. & l. eadem. ff. de duo. reis. & per Bal. in tracta. de conſti. Sed his non obſtantibus contrariã ſententiam in caſu noſtro arbitror præualere. Mouent me plura in hanc ſententiam Et primo negari non poteſt, quin dicti Antonius, & ſocii adimpleuerint primam partem promiſſionis; quoniam dictis creditoribus ſatisfecerunt in decem pro libra, iuxta compoſitionem; nec hoc reuocatur in dubium. videndum ergo reſtat, an adimpleuerint ſecundã promiſſionis partem, quatenus, ſcilicet, promiſerunt illos creditores conſeruare in illis decem ſolidis pro libra aduerſus quemlibet alium creditorem; in cuius dilucidatione oportet indagare, quid importent illa verba, ꝙ conſeruabũt eos &c. Et profecto illa verba poſſunt prima fronte habere tres intellectus, ſicut in ſimili quæſtione no. Bar. in l. ſtipulatio iſta, in prin. ff. de verb. obl. in quæſtione illius qui promiſit emptorem defendere contra omnem perſonam de iure, & de facto. Poſſunt enim illa verba tribus modis intelligi. Primo, vt ſi moueatur lis in iudicio, & euincatur de iure, vel de facto. Secundo modo intelligi de facto: vt ſcilicet in iudicio faciat ea, quæ facti ſunt, vt aſſiſtere apud tribunal iudicis, producere teſtes, facere expenſas, & ſimilia. Tertio modo poſſunt intelligi de iure, & de facto, hoc eſt armata manu reſiſtere, & recuperare. Iſte tamen modus vltimus, quia non venit ex natura cõtractus, nec placet Bar. vt ſic ad hũc ſenſum hæc verba reducantur; ad hoc bonus tex. in l. fi. C. de act. empti. & vendi. ſed ad priores modos præcedentes Ita poſſumus dicere in caſu noſtro, vbi minus promiſit, vt ſ. non intelligantur illa verba, vt de facto conſeruet eos in illis decem ſolidis, ſed eos defendendo in iudicio, ſeu illis aſſiſtendo. Certumque eſt, ꝙ † is, qui tenetur, ad defenſionem alterius, non tenetur ſe offerre liti, licet ſciat illam motam; ſed oportet, vt ſibi denuncietur, ſicut dicimus in vẽditore, qui tenetur defendere emptorem, nec ſibi imputatur, ſi ſciuit litem motam, & eum non defendit, ſi ſibi non fuit denũciatum; in hoc. n. caſu requiritur denunciatio, non ad effectum ſimplicis ſcientiæ inducendæ, ſed ad actum defenſionis explicandæ, vt no. Spec. in titu. de empt. & vend. in fi. & hoc ſequitur ibi Ioan. And. in addi. & Barto. in l. denunciaſſe, ff. de adulte. & in l. emptor, C. de euict. ſequuntur communiter Moderni in c. fi. de emp. & vend. Nam emptor forte confiſus de iure ſuo, & induſtria perſonæ non curat denũciare venditori, nec per conſequens venditor tenetur ire, ex quo ille eum non requirit. ita ad propoſitum creditores hic potuerunt confidere de iure eorum, & induſtria perſonarum, ideo non curarunt requirere Ant. & ſocios, qui ꝓmiſerunt eos conſeruare aduerſus quemlibet creditorem. ergo nec ipſi ſponte tenebantur ire. non ergo fecerunt contra ſuam promiſſionem: nam tenebantur conſeruare, & defendere eos, ſi fuiſſent, ſcilicet requiſiti. imputandum eſt ergo illis creditoribus; qui requiſitionem, & denunciationẽ debitam non fecerunt. ad hoc vltra alios adduco bonũ tex. in c. 1. de noua. fide. forma, col. fi. vbi videtur, probari, † ꝙ promittens alium adiuuare, ſeu defendere, non tenetur adimplere promiſſionem; quantumcunque ſciat illum indigere auxilio, niſi fuerit requiſitus; & illum tex. dicit ibi Bald. menti ad hoc tenendum. facit ad idem, quod leg. & no. in c. breui, de iureiu. Secundo, principaliter moueor, vbicunque quis iniuſte fuit exactus propter alium, non habet regreſſum contra illum, in cuius odium fuit exactus, ſi illius factum non erat ad hoc ordinatum; ad hoc gl. no. quam ſequitur, & no. Bar. in l. nam & Seruius. 1. reſponſo, ff. de neg. geſt. facit optime gl. l. ſi quis dolo. §. 1. ff. de re iud. ſed in caſu noſtro illi mercatores Florentini iniuſtè fuerunt exacti, & detenti: quia repreſaliæ non fuerunt iuſtè conceſſæ: forte enim Papa conceſſit ad falſam alterius ſuggeſtionem. Nã vt mihi in facto ſupponitur, officiales Florentini requiſiti ſuper ſatisfactione fienda mercatoribus vrbis, reſpõderũt, ꝙ parati erãt iuſtitiam facere, & ea aliter non poſtulata fuerunt repreſaliæ conceſſę; quod de iure fieri non poteſt. ſunt enim repreſaliæ odioſæ, & in defectum iuſtitiæ ſolum concedendæ, vt leg. & no. in c. vno, de iniu. lib. 6. & 23. q. 2. c. dominus. per Inno. in c. dilectus. de app. Io. And. ſuper reg. nõ eſt ſine culpa. de regu. iur. lib. 6. in Merc. & latius per Bar. in tract. repreſaliarum. vbi inter cætera requirit ad earum iuſtitiam, quod primo debeat requiri iudex ordinarius, vt iuſtitiam faciat: & eo recuſante ſuperior; & demum in ſuperioris defectum poteſt alienus iudex, & dominus repreſalias concedere. ſed in caſu noſtro non conſtat de iuſtitia denegata: quinimò conſtat de oppoſito per reſponſionem officialium. Item per reſponſionem dominii Florentini, quatenus fuit prouiſum, ꝙ ſi forenſes nollent ſtare compoſitioni factæ cum creditoribus Florentinis, ꝙ fieret eis iuſtitia ſecundum leges Imperiales; ergo non habebant dicti mercatores regreſſum contra dictos Antonium & ſocios, ſeu

contra

cōtra dictos mercatores Florētinos. fuerūt ergo dicti creditores iniustè condemnati; ergo eis imputandū, tum quia nō denunciauerunt Antonio, & sociis; tum quia per iniuriam fuerunt condemnati; ad hoc in l. si per imprudentiam, ff. de euict. & dict. l. emptor, C. eod. titu. & c. fi. de empt. & vendi.

Tertio, facit principaliter, quia ex alio capite nullā actionem habebant dicti mercatores, qui fuerant in vrbe exacti contra creditores Florentinos. Nam illa decem pro libra receperāt, vel in causam iudicati per manus syndicorum, vel vigore compositionis factæ cum debitoribus. quibus casibus, cum transiuerit recta via dominium in eis, nō poterāt inquietari ab aliis creditoribus non habentibus hypothecam anteriorem, sed personalem actionem, vel hypothecā posteriorem, vt plene no. per Bar. in l. cum vnus, ff. de bo. autho. iud. poss. & in l. a diuo Pio, ff. de re iud. vnde in istis casibus non habent locum iura superius alleg. & l. fi. C. de bon. auct. iud. poss. & d. l. cum vnus: quia solum loquuntur in prętorio pignore, non autem in solutione facta ab ipsis creditoribus, vel in rebus datis in causam iudicati, vt voluit Bar. & bene in locis præalleg. Nec obst. si dicatur, q vigore prouisionis dominii Florentini debebant forenses concurrere in executione illius compositionis: quia respondeo prouisionem fuisse factam erga forenses, duobus tamen concurrentibus. Primo, q huic compositioni ipsi consentirent. Secundo, si vellent contribuere bona existentia in societate Romana. sed si ipsi creditores requisiti noluerunt consentire, nec bona contribuere; ergo remanserunt sub alio periculo reformationis, & prouisionis, vt scilicet, eis ius fieret secundum leges Imperiales. nam vna via electa, nō potest ad aliā rediri, l. si cui, ff. de serui. facit l. quod in hæredem. §. eligere, ff. de tribu. & c. vt quis duas, de elec. lib. 6. Et per hoc potest tolli quod opponitur per dictos creditores, scilicet, q officiales, seu syndici non seruarunt in distribuendo formam statuti. nam hoc nihil ad rumbum. nam compositio fuit facta cum creditoribus, vt haberent decem pro libra: & dominium Florētinum disposuit, q si creditores forenses nollent compositioni acquiescere, vel bona contribuere, q fieret eis ius secundum leges imperiales. vnde eis nolentibus, licitè potuit vigore compositionis, illis duntaxat Florentinis satisfieri. Item statutū non loquitur de cōpositione inter soluentem, & creditores interueniente. Sed in casu nostro interuenit compositio, & vigore compositionis fuit facta solutio decem solidorum pro libra; vnde sumpsit vim illa solutio potius ex facto partium approbata, & confirmata per dominium Floren. quam ex forma alicuius statuti. nec potuerunt dicti creditores forenses se iuuare ex forma cōpositionis; cum ipsam impugnauerint a principio, in regu. ex eodem, de reg. iu. lib. 6. Quare ex omnibus prædictis cōcludo, dictos creditores non habere regressum contra Anto. & socios vigore compositionis non seruatæ: quia, vt patet ex prędictis, eam, quantum in eis fuit, seruauerunt. Non obstant argumenta superius formata. Et primo, satis fuit responsum ad id, quod dicitur de scientia: quia non sufficit hoc casu scientia: sed requiritur denunciatio, & maxime quia imputandum est illis creditoribus, qui non appellauerunt ab illa sententia iniusta. Nec obstat l. sæpe, cum sim. q illa procedit, quando actio, vel defensio primo loco mihi competebat, & passus sum sequentem agere: seu quando principaliter agebatur de re mea. Sed in casu nostro actio, vel defensio primo loco pertinebant ad ipsos creditores, cū dominium pecuniæ solutæ in eos prorsus simpliciter transiuerat; & sic agebatur de re ipsorum; & defensio primo loco, & principaliter ad eos pertinebat. Antonius vero, & socii solum tenebantur eos in illis conseruare, & defendere, sicut in simili cum agitur contra emptorem. nam actio realis dirigitur in possessorem: venditor autem solum habet assistere emptori, & defendere, vt l. 1. C. vbi in rem act. Non obst. secundum. dico enim procedere, quando represalię iustæ fuissent concessæ. Quinimò, etiam si iustè dubitabatur, an exactus possit agere cōtra debitorem principalem, cum represaliæ concedantur propter factum domini nolentis facere iustitiam, & non propter factum debitoris non respondentis. Et ideo Bar. in tra. represaliarum prope fi. vbi melius examinauit hanc materiam, dixit istum exactum debere petere, vt actiones sibi cedantur contra debitorem, & sic illarum vigore postea agere; & ad illum tract. se remittit Bar. in d. l. nam, & Seruius. Sed in casu nostro hoc fuit omissum: tamen quia nō apparet de cessione actionum, tum quia nō fuit actum contra debitores, scilicet Antonium, & socios, sed contra creditores, contra quos nulla competebat actio, nec propter illorum odium fuerunt represaliæ cōcessæ. nec est verum, q in omnem euentum illi succubuissent: quia nego hoc. Nam illa solutio facta creditoribus non fuisset reuocata, sed aliter fortè cum illis conuenissent. Ad tertium argumentum satis supra fuit responsum. Ad quartum, & vlti. respondetur, q Dossus desinebat esse socius tempore illius approbationis, cum omnes cessissent foro; & sic non potuit per factum suum aliis præiudicare, vt l. 1. C. de transa. & C. res inter alios acta, per totum. Et hęc sufficiant.

CONSILIVM L.

1. *Fratres & sorores excluduntur a successione fratrum incestuosorum.*
2. *Pater non potest aliquid dare de iure ciuili filiis spuriis, & incestuosis.*
3. *Frater sicut tenetur alere sororem inopem, ita tenetur eam dotare.*
4. *Materia vbi non est proportionabilis, nisi filiis, appellatione hæredum veniunt solum filii.*

OMnipotentis Dei postulato suffragio. Videtur primo, dictum ser Ioannem debere succedere dictæ dominę Constantię vxori suæ; quia deficiente legitima, vel naturali successione, maritus succedit vxori ab intestato, vt l. vnica, C. vnde vir. & vxo. Sed in casu nostro deficiebat legitima vel naturalis successio, quoniam dicta Constantia erat nata ex incestuoso & damnato coitu, & per consequens non poterat dici naturalis; vnde parentes sibi non succedunt, nec ipsa parentibus sunt enim tales indigni omni beneficio legali, vt in Auth. quib. mo. natu. effi. leg. §. fi. vbi videtur probari. facit quod no. Bar. in auth. si qua illustris, C. ad Orficia. l. si gener, ff. de his quib. vt indi. nec potest dici, q domina Graciosa dicta soror ex eadem causa necesse habeat sibi succedere; quia, vt prędixi, cum sint istæ mulieres natę ex incestuoso coitu, non possunt inter se dici agnatæ, vel cognatæ, cum nō mereantur appellari filiæ, vt habetur in dicta auth. 35. q. 7. in c. vnico. & quod inter se non succedant tales, sensit Dy. in tractatu suo de succes. ab intest. & vidi in hoc opi. solennis Doct. & pro ea facit. † Nam si pater, & mater excludantur a successione talium filiorum, quia non debent tales nuncupari filii, fortius debent excludi fratres & sorores, cū isti non dicantur coniuncti, seu agnati, vel cognati, nisi ex personis parentum; ad hoc facit, quod in simili voluit glo. singu. in l. 2. ff. vnde cogna. Tertio, dictus ser Ioannes maritus debuit succedere, cum cesset hoc casu omnis legitima, vel naturalis successio. Sed his non obstantibus arbitror dictum ser Laurentium patrem dictæ Constantiæ iuridicè dicta bona data in dotem dictæ Constantiæ ad manus suas reduxisse, quia ad eum tanquam ad patrem, & non ser Ioannem tanquam maritum, illa bona erant deuoluenda. Moueor principaliter, † quia de iure ciuili pater non potest aliquid donare filiis spuriis, & incestuosis. Sunt enim indigni omni substantia paterna, vt in auth. ex complexu, C. de incest. nupt. De iure vero canonico ex æquitate naturali fuit inductum, vt deberent ali, vt in c. cum haberet, de eo, qui duxit in matrimonium. Et per illum tex. dixit notāter Bar. in dicta auth. ex complexu, & l. si gener, q ratione alimentorum potest pater relinquere aliquid talibus filiis incestuosis. Item dotare filias. quia cum causa dotis non sit minus fauorabilis, quam causa alimentorum, potest pater dotare, quemadmodum & alimenta præstare. facit quod in simili no. Cy. in l. non ex omni, C. de admini. tut. † vbi dicit, q sicut frater tenetur sororem inopem alere, vt in l. cum in plures, ff. de admini. tut. ita tenetur eam dotare. Potuit ergo legitimè dictus ser Laurentius dictam Constantiam filiam incestuosam iuridicè dotare. sed ea mortua sine liberis, dos debet ad eum redire. quia dos succedit hoc casu loco alimētorum, ad quę pater tenebatur. ea ergo mortua cessauit causa alimentorum; & per consequens illa bona debent redire ad patrem. non enim potuisset dictus ser Laurentius, etiam si expresè voluisset donare dicta bona filiæ incestuosæ per iura prædicta: sed solum potuit donare in vita ipsius Constantiæ ratione alimentorum. potuisset tamen illi donare in vita, & post mortem suam suis filiis, si qui futuri essent. Nā filiis filię incestuosę bene potest auus donare, vt in l. fi. C. de nat. lib. Et hoc no. Bal. in d. l. si gener. vbi pdicta satis aperte sentit. Et sic in casu nostro rectè potuit dictus ser Laurētius

stipulari,

ſtipulari, vt ſol. mat. dos reſtitueretur Conſtantiæ, vel hęre
dibus ſuis. Debent .n. intelligi illa verba, vt Conſtantiæ re-
ſtitueretur in vita ſua pro cauſa alimentorum. Appellatio-
ne vero hæredum intelliguntur hoc caſu liberi tantum ip-
4 ſius Conſtantiæ: † quia vbi materia non eſt proportionabi
lis niſi filiis, appellatione hæredum veniunt ſolum filii, vt
no. in l. Gallus. ff. de lib. & poſthu. non extantibus ergo filiis
dictæ Conſtantiæ illa bona debebant reduci ad dictum ſer
Laurentium, vnde fuerunt prouenta. Non obſtant contra-
ria ſuperius formata. procederent enim ſi illa bona dotalia
non fuiſſent prouenta a patre, ſed aliunde dictę Conſtantię
fuiſſent acquiſita. tunc enim ſatis crederem maritum pręfe
rendum. Sed in caſu noſtro debent redire ad patrem, non
iure ſucceſſionis, ſed iure reuerſionis, & ex cauſa ceſſante:
quia, vt dixi, ceſſauit ea mortua alimentorum cauſa. Mater
autem, vel ſoror nihil poſſunt petere: tum quia non ſunt di
cendæ agnatæ, vel cognatæ ratione prædicta, tum quia di-
cta Conſtantia nõ poterat habere illa bona niſi in vita ſua.
Et ex prædictis infertur, ꝙ dictus ſer Laurentius potuit di-
cta bona in alium alienare; & ille, in quem facta fuit aliena-
tio, potuit donare illa hoſpitali; quia rei ſuæ quilibet eſt le-
gitimus moderator, & arbiter, maxime in donando eccle-
ſiis, & hoſpitalibus, vt in l. 1. C. de ſacroſanct. eccle. & l. in re
mandata, C. manda. & in c. de his. de ſepul. Et hęc ſufficiant
ad laudem, & gloriam Dei omnipotentis.

CONSILIVM LI.

1 *Totus orbis eſt territorium imperatoris.*
2 *Publicatione bonorum ſimpliciter facta, intelligitur de bonis præſentibus, non de acquirendis in futurum.*
3 *Interpretatio in dubio ſemper debet fieri contra eum, qui fundat intentionem ſuam ſuper pacto.*
4 *Iuriſdictio prorogata per metum, corruit ipſo iure.*
5 *Receſſus a iure communi eſt odioſus.*

AD dilucidationẽ illius con
certationis, an municeps terræ Scarlini capi li-
citè potuerit in dicta terra Scarlini per officia-
lem doganæ ſalis terræ Plumbini, ad effectum,
vt puniatur, & iudicetur per officiales ſuper ſale deputatos
per magnificum dominum Gerardum Plumbini, dominũ
in dicta terra Plumbini, inueſtigandum eſt principaliter,
quam poteſtatem habeat dictus dominus Plumbini in ter-
ra, ſeu communitate Scarlini. Si enim illa terra fuit dicto do
mino commiſſa duntaxat, nec aliter in eum merum, & mi-
xtum imperium extitit tranſlatum, tunc quæſtio non ha-
bet tantum dubium. quia licet vnum caſtrum, vel ciuitas al
teri recommittatur, non per hoc talis terræ populus deſinit
eſſe liber, vt prius, etiam ſi ſoluat ei, cui ſe recommiſit in ſi-
gnum maioritatis pallium, vel quid ſimile; puta ſi eligat po
teſtatem de terra ſua, vt ibi contingit in caſu noſtro, vt no.
Bar. in l. non dubito. ff. de capti. Videtur enim per talem re-
commiſſionem recipere eos ſub ſua protectione, vt ſ. eos ꝓ
tegat, & defendat. per quem actum non datur iuriſdictio,
nec iuri alicuius detrahitur, vt no. plenè per Barto. in l. 1. C.
de excu. mu. lib. 10. vbi plus ſenſit, ꝙ etiam ſi committatur
protectioni & regimini, non per hoc transfertur merũ aut
mixtum imperium, arg. illius l. licet hoc vltimum ſit magis
dubitabile per illud verbum regimini, quod non curo ali-
ter inueſtigare; cum hoc vltimum non faciat ad noſtrum ꝓ
poſitum, ſed primum, de quo etiam per Bar. in proœ. dige-
ſtorum, in ver. item dicitur. Ad idem quod leg. & no. in c. re
cepimus. & c. ex parte tua, de priuile. Et hoc præſuppoſito,
dubium præſentis quæſtionis inſurget ex tenore illius con
uentionis poſt dictam recommiſſionem initæ inter dictum
dominum, & communitatem Scarlini, in eo, ꝙ inter cætera
ad propoſitum fuit inter eos ſolenniter conuentum, & ſta-
bilitum, ꝙ dicta communitas, & homines Scarlini non poſ
ſint vel debeant deinceps in futurum vllo tempore, vel mo
do habere, vel recipere, vel emere aliud ſal ab alia perſona,
communitate, vel loco, vel vniuerſitate in aliqua alia terra,
vel loco, præterquam ab ipſo magnifico domino: & ſal ip-
ſius magnifici domini ſub pœna, & ad pęnam in ſtatutis, &
ordinamentis dicti magnifici domini de dicta materia, ſeu
deueto ſalis quomodolibet diſponentibus contentam, &c.
Certum eſt autem, ꝙ ex quo terra Scarlini erat libera, nemi
nem in dominum recognoſcens, potuit ſe in hoc, & in aliis
ſubiicere iuriſdictioni, & ſtatutis dicti domini iuxta no. per
Bal. in l. decernimus, C. de ſacroſan. eccl. & per Bar. in tract.
de tyranno. Sed in ſtatutis dicti domini, de hac materia lo-
quentibus inter alia diſponitur, ꝙ officiales doganæ ſalis ꝑ-
ſentes, & futuri poſſint omnes ſingulos vendentes, aut emẽ
tes ſal quomodocunq; in damnum doganæ ſalis ipſius ma-
gnifici domini, & alios quoslibet culpabiles quoquomodo
circa materiam ſalis punire condemnare, ſeu multare pe-
cunialiter, ſeu realiter ex arbitrio eorum, prout eis diſcretũ
eſſe videbitur, &c. ergo dictus municeps terræ Scarlini po-
tuit capi in terra Scarlini, vt puniatur per dictos officiales.
Quæ pœna venit imponenda ſecundum arbitrium dictorũ
officialium; alias autem non ſeruaretur ſtatutum dicti do-
mini in hac materia diſponens, cum illud ſtatutum non im
ponat præcisè certam pœnam, ſed diſponat imponendam
ad illorũ arbitrium. debet ergo ſeruari totum, cum ſit vnũ
factum qualificatum, arg. in l. in delictis. §. ſi detracta, ff. de
noxa. & in c. fi. de reſti. ſpol. & quod in ſimili no. Bar. in l. Au
relius. §. idem quæſiit, ff. de lib. lega. & in l. ſi quidem, C. de
except. & per Ioan. And. in c. 1. de confeſ. lib. 6. Et hunc in-
tellectum multum ſuadent illius conuentionis verba, dum
dicitur, quomodolibet diſponentibus, &c. Qualitercunque
ergo ſtatutum diſponat de pœna, ſeruãdũ eſt, l. 1. ff. de pact.
Si vero in dictum dominum Plumbini fuerit tranſlata om-
nimoda iuriſdictio circa dictam terram Scarlini, tunc caſus
videtur magis clarus intentioni officialium; quia licet terri
toria ſint diuerſa reſpectu officialium vtriuſque terrę, tamẽ
reſpectu domini vtriuſque territorii vnum poteſt dici terri
1 torium. † Simile patet in Imperatore; qui licet diuiſerit ter-
ritoria per prouincias, & diuerſa regimina, & prohibuerit,
ne liceat vni violare alterius territorium, C. vbi de crim.
agi opor. per totum, iuncta auth. qua in prouincia, eo. tit. &
Auth. de defen. ciui. & in Auth. vt nul. iudi. & ff. de offi. præ-
ſi. per totum, maxime in l. 1. cum multis ſimi. vnde ipſe Im-
perator poteſt aſtringere quemlibet per vniuerſum orbem
quia totus orbis eſt ſibi vnum territorium. hinc dicitur mũ
di dominus. l. bene a Zenone, C. de quadri. præſcriptio. & l.
deprecatio. ff. ad leg. Rhod. de iac. & clarius ad propoſitum
probatur in cle. paſtoralis, de re iudi. vnde in eo habet loci
illud, vbi te inuenero, ibi te iudicabo, vt no. in c. fi. de foro
compet. & in l. 2. C. vbi de crimi. agi opor. Similiter in Papa
reſpectu ſpiritualium, vt in c. cuncta per mundum, & c. per
principalem. 9. q. 3. Et in epiſcopo reſpectu ſuę diœceſis, vt
poſſit in qualibet parte ipſius ſedere pro tribunali, & iudica
re de negotiis totius dięceſis, vt in c. cum epiſcopus, de offi.
ordi. lib. 6. & in legato habente ſub ſe plures prouincias; po
teſt enim de facto vnus iudicare in altera, quia non excedit
limites ſuæ iuriſdictionis, vt in c. nouit, de offi. leg. Ita dica-
mus in caſu noſtro, licet enim ex pacto terra Scarlini ha-
beat poteſtatem, & ſic merum & mixtum imperium, non
tamen tollitur, quin dominus ipſe poſſit per ſe vel ſuos offi-
ciales de certis cauſis cognoſcere in terra Plumbini, etiam
de geſtis in terra Scarlini; cum reſpectu ipſius vnicum ſit ꝯ
ſendum territorium. Similiter videmus in Papa, qui in cau
ſa fidei deputat inquiſitores per totam Chriſtianitatem, vt
poſſint iuriſdictionem exercere contra hæreticos, licet epi
ſcopis non liceat extra ſuas diœceſes. & poſſunt mandare
dicti inquiſitores in cauſa fidei ſuſpectos capi, & ad dicta lo
ca per ipſos puniendos duci, vt in capi. inquiſitionis, de hæ-
re. li. 6. Et præſertim hoc dicendum videtur in caſu noſtro,
in quo vna cum iuriſdictione vniuerſali concurrit pactum
ſpeciale, de quo ſupra. Sed his non obſtantibus contrariã
ſententiam in caſu noſtro arbitror veriorem. Et primo, ſi te
neamus, vt in facto mihi præſupponitur, ꝙ dicta terra Scar
lini ſit recommiſſa duntaxat dicto domino, caſus videtur
mihi ſatis clarus; quia ceſſat iuriſdictio in dicta terra, & ſuis
habitatoribus, vt ſupra in prin. dixi. Vnde ſolum reſtat tolle
re obſtaculum dictæ conuentionis, ſeu pacti. Ad quod re-
ſpondeo multipliciter. primo, ꝙ in pacto non ſubiecit ſe di-
cta terra ſtatutis ſuis editis & edendis, ſed ſimpliciter obli-
gauit ſe ad pœnam in ſtatutis dicti domini contentam. vbi
autem quis obligat ſe indefinitè ad ſtatuta, & eſt res grauis
præiudicii, non intelligitur de ſtatutis edendis in futurum,
ſed ſolum de editis exiſtentibus tempore obligationis; hęc
eſt no. theorica Bar. in l. ſi ſtipulatus. §. cum ſtipulamur, ff. de
verbo. obliga. pro qua opti. facit tex. in c. penulti. de iudi. &
apertè ſentit ibi Hoſtien. & facit tex. in ſimili in l. ſi manda-
2 uero. §. is cuius, ff. mand. vbi dicit, † ꝙ publicatione bonorũ
ſimpliciter facta, intelligitur de bonis ꝑſentibus, non aũt de
acquiren-

acquirendis in futurum. cui concordat tex. in ca. fœlicis. §. verum, de pœ. lib. 6. secus, vbi ageretur de modico præiudicio. Nam tunc appellatione bonorum veniunt bona tam præsentia, quam futura, vt l. fi. C. quæ res pig. obl. pos. quæ leges reducuntur communiter ad concordiam per distinctionem proxime factam. ita dicendum in casu nostro; cum enim hæc sit res grauissimi piudicii, si homines terræ Scarlini possent capi de dicta terra, & duci, vt puniantur per officiales extraneos in terra Plumbini, & sic, vt violetur eorũ territorium, nõ debet intelligi illud pactum in statutis edẽdis, sed editis. Cum ergo illa reformatio domini Plumbini, vt illi officiales cognoscant, & puniant, &c. supuenerit post illud pactum, nõ vendicat sibi locum contra homines Scarlini. Et sumus in materia, in qua debet fieri stricta interpretatio, vt in reg. odia, & in reg. in pœnis, de reg. iu. lib. 6. & in l. interpretatione, & l. si præses, ff. de pœnis. & optimè facit l. quicquid astringendæ, ff. de verb. obl. & adhuc melius facit l. veteribus, cum materia sua, ff. de pac. vbi inter cætera no. Bar. † ꝙ in dubio semper debet fieri interpretatio contra eum, qui fundat intentionem suam super pacto; quia debet pactum clare probare, ex quo super illo se fundat, vt l. non nudis, & l. non epistolis, & l. neq; natales, & l. matrem, C. de prob. Sed in casu nostro dominus, seu officiales doganæ salis, fundant intentionem suam super illo pacto; ergo in dubio debet contra eos fieri interpretatio. & dubia probatio non releuat probantem, vt in c. in præsentia, de proba. Præterea præsupposito sine veritatis præiudicio, & non cõcesso, ꝙ illud pactum traheretur ad statuta postea edenda, nihilominus non sequitur, ꝙ municeps Scarlini committẽs fraudem circa doganam salis possit capi de dicta terra, & duci ad terram Plumbini; quia pactum fuit factum respectu pœnæ duntaxat, non autem respectu iudicis extranei. obligauerunt. n. se ad pœnam in statutis contentam. & ideo satis est, ꝙ puniatur pœna contenta in statutis dicti domini. non autem debet ita amarè interpretari, vt etiam per hoc possit violari territorium dictæ terræ Scarlini. pacta enim debent stricte intelligi, prę sertim cum deuiant a dispositione iuris communis, d. l. quicquid astringendæ, ff. de verbo. obl. & d. l. veteribus. & optime facit l. si vnus, §. ante omnia, ff. de pact. vbi dicitur, ꝙ pactum factum in vna re, non nocet in alia; prę sertim in casu nostro hoc seruandum est, vbi agitur de prorogãda iurisdictione alterius iudicis cum violatione alterius territorii. exigitur enim consensus clarus, & liber. † Hinc est, ꝙ vbi regulariter gesta per metum tenẽt, iurisdictio tamen per metum prorogata ipso iure corruit: quia, vt dixi, in tali consensu exigitur consensus liber, & clarus, vt in l. 2. ff. de iud. & debet fieri interpretatio contra dominum, quia debuit legem, & pactum apertius dicere, vt in dictis iuribus. non enim debet fieri interpretatio, per quam multis legibus derogetur, vt legi. & no. in l. si quando, C. de inoff. testam. † omnis enim recessus a iure communi est odiosus, & stricte interpretãdus, vt in c. 1. & 2. de filiis pręsb. lib. 6. Hinc est, ꝙ statuta intelligenda sunt stricte, vt minus quam fieri potest, per ea lædatur ius commune, vt in c. cum dilectus, de consue. & l. 2. C. de noxa. per Inno. in c. causam, de rescr. & Bar. in l. omnes populi, ff. de iusti. & iure. & maxime in casu nostro debet fieri stricta interpretatio, ne lædatur pactum generale prius factum, vt terra Scarlini habeat potestatem, & merum, & mixtum imperium de per se: ar. in l. non ad ea. ff. de condi. & demon. facit c. veniens, de præscri. Nec obstat si dicatur interpretationem contrariam cõgruere iuri communi, cum ratione delicti sit fienda remissio ad locum delicti, vt in Authen. vt nul. iudi. §. si quis vero comprehensorum, & in cle. pastoralis, de re iudi. Ad hoc. n. respondeo dupliciter, primo, ꝙ delictum istud non fuit factum in territorio Plumbini, licet fraudauerit, propter pactum initum cum terra Scarlini, gabellam, seu doganam salis terræ Plumbini: & ideo non est remissioni locus. licet. n. quis delinquat in rem alicuius loci, ex quo delinquit extra territorium ipsius loci, non potest conueniri ratione delicti in illo loco, vt no. Doct. in c. postulasti, de foro compe. & Bar. in l. cunctos populos, C. de sum. Trini. Præterea pręsupposito, ꝙ delictum fuisset commissum in territorio Plumbini, tamen remissio hodie est sublata per contrariam consuetudinem, quæ valet, ex quo delictũ potest puniri in loco domicilii, vt no. Io. And. & Cal. in c. 1. de rapt. Si vero præsupponatur dominos Plumbini habere iurisdictionem in terra Scarlini, tunc licet casus sit magis dubitabilis, nihilominus idem, quod supra proxi. dixi, putarem concludendum, vt dicta captura fieri non potuerit, nec officiales doganæ habere iurisdictionem contra illũ. Moueor principaliter, quia dicta terra Scarlini voluit per pactum habere merum, & mixtum imperium in dicta terra, & officialem proprium, qui habeat iurisdictionem exercere. quod quidem pactum omnino est seruandum, nec potest violari per dominum Plumbini, etiam si habeat ibidem iurisdictionẽ; quia etiam princeps ligatur ex contractu, etiam cum subiecto inito, vt in c. 1. de pact. & prę sertim in casu nostro, in quo tempore pacti erat dicta terra Scarlini omnino in sua libertate; ad hoc qđ legi. & no. maxime per Bar. in l. pen. ff. de decre. ab ordi. facien. & pactum initum cũ domino, habet quo ad subiectos vim legis, vt l. Cæsar, ff. de pub. & vect. & l. pen. C. de do. inter vi. & vxo. Si enim posset in facto salis trahere inde subditos, & transferre iurisdictionem in alios officiales terræ Plũbini, sic posset eadem ratione in alio casu; & sic posset ex dicta terra Scarlini tollere merum, & mixtum imperium; qđ non est dicendum, per supradicta. hoc. n. arg. in simili quæstione facit Inno. in c. cum venerabilis, de censi. debet enim virtute pacti ibidem cognosci de omnibus, quę ibi committuntur, vel per suos municipes alibi: alias autem dictum pactum posset annihilari; & per hoc tollitur, quod dixi de Imperatore, & Papa. isti enim distinxerunt territoria propriis legibus, quibus isti sunt astricti, l. princeps, ff. de legib. & ca. proposuit, de concessio. præben. & solum respectu suorum officialium, non autem respectu potestatis eorũ: ideo apud eos non est territorii distinctio, vt supra dixi; sed secus in casu nostro. Nam dominus Plumbini non est naturalis dominus terræ Scarlini, & ex pacto habet dicta terra, vt possit sibi eligere potestatem, qui cognoscat in ciuilibus, & criminalibus; non ergo potest illius terrę territotium violare rationibus prędictis. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LII.

1. *Statutum municipale disponens, ꝙ omnia instrumenta a certa summa supra debeant registrari in archiuo communis, & si aliter fiat, tale instrumentum non sit alicuius valoris, & efficacia, nec ex eo aliquid peti possit, &c. an extendatur ad forenses contrahentes in loco statuti, & facientes ibidem instrumentum confici, &c. protenditur istud dubium vsque ad nume. 6.*
2. *Statuta ciuitatis non possunt habilitare, vel inhabilitare forenses.*
3. *Testamenta debent insinuari secundum leges, moresque locorum in quibus insinuantur.*
4. *Statutum, quo cauetur, vt valeat testamentum coram tribus testibus celebratum, extendit vires suas quoad forenses ibidem stantes.*
5. *Statutum disponens super insinuatione testamentorum, seu instrumentorũ, extenditur ad ecclesias, & ecclesiasticas personas.*
6. *Statutum ciuitatis an extendatur ad totom comitatum ciuitatis.*
7. *Ciuibus condemnatis, videntur condemnati comitatini, nisi aliud ex verborum dispositione appareat.*

IN quæstione Raynerii de Toscaniis tria, diuini numinis præsidio inuocato, examinanda veniunt. Primo, † an statutum municipale disponens, ꝙ omnia instrumenta a certa summa supra debeant registrari in archiuo communis; & si aliter fiat, tale instrumentum non sit alicuius valoris, & efficaciæ, nec ex eo aliquid peti possit; & an extendatur ad forenses contrahentes in loco statuti, & facientes ibidem instrumentum confici. adeo, ꝙ instrumẽtum inter eos ibidem cõfectum ipso facto non valeat, si non fuit registratum, vt in statuto continetur. Secundo pręsupposito, ꝙ tale statutũ extendatur ad forenses modo prædicto, an dictum statutũ concernat omnia loca, & castra comitatus ciuitatis, in qua dictum statutum viget, vt si instrumentum in comitatu factum, non sit registratum modo prædicto, sit nullum. Tertio, an inspectis actis, & allegatis in dicta causa, sit sufficienter probatum, ꝙ castrum in quo dictum instrumentum dicitur celebratum, sit de comitatu illius ciuitatis, in qua viget statutum. Venio ad primum. & videtur primo, ꝙ tale statutum non extendatur ad forenses: quia tale statutum dicitur ius proprium ipsorum statuentium, vt in c. ius ciuile. 1. dist. nec concernere potest non subditos ex potestatis defectu, vt l. omnes populi, ff. de iusti. & iu. & quod leg. & no. in l. cunctos populos, C. de sum. Tri. & l. si nõ speciali, C. de testa. & c. ecclesia S. Mariæ, de consti. & qđ leg. & no. in c. a nobis, il 1. de sen. ex c. cũ sim. Hinc aperte dixerunt Bar. & Bal.

in d.

2 in d.l.cunctos populos, † ꝙ statuta ciuitatis non possunt habilitare, vel inhabilitare forenses, etiam in territorio proprio statuentium. vnde concludunt, ꝙ si statuto cauetur, vt filiusfamilias possit testari, vel ꝙ non possit se obligare, vel ꝙ quis non possit aliquid relinquere vxori; talia statuta nõ extenduntur ad forenses, licet ibi velint testari, vel obligare, vel relinquere vxori. Sed his non obstantibus, contrarium arbitror de iure procedere in casu nostro, Nam si verba dicti statuti bene ponderentur, non disponunt circa personas, eas habilitando, vel inhabilitando; quo casu procedunt prædicta, sed potius dant solennitatem actui exercendo in eorum territorio. disponit enim statutum, vt instrumentum debeat registrari in archiuo communis, & aliter non sit alicuius efficaciæ; & sic dat formam instrumentis in territorio ciuitatis conficiendis; & hoc fit, ne fraus fiat, quã euitare spectat ad officium eius, in cuius territorio instrumenta conficiuntur, arg. in l.congruit. ff. de offic. præsi. & ꝙ talis solennitas debeat seruari inter forenses, ibidem instrumentum celebrari facientes, videtur tex. in l. 2. C. quemad-
3 mo. test. ape. vbi aperte dicitur, † ꝙ testamenta debent insinuari secundum leges, moresque locorum, in quibus insinuantur: & sic aperte patet, ꝙ talis insinuatio concernit solennitatem actus. Certumque est, ꝙ respectu solennitatis actus debet seruari statutũ, & consuetudo illius loci, in quo actus geritur, l. 1. C. de eman. lib. l. 3. ff. de testib. & l. si non speciali, C. de testa. tenent communiter Doct. in l.cunctos populos, C. de summa Trini. in c. ꝙ clericis, de foro compe. facit c. illa, & c. illud. 12. di. & quod in eis no. hoc idem aperte sentit Bar. quasi in terminis nostris, in l.cunctos populos,
4 in ver. circa secundum. vbi † concludit, statutum, quo caueatur, vt valeat testamentum coram tribus testibus celebratũ extendere vires suas quoad forenses ibidem testantes; quia secundum eum concernit tale statutum solẽnitatem actus, non tamen habilitat, vel inhabilitat personas testãtes. Idẽ, & apertius sentit Bald. in d. l. cunctos populos. vbi dicit, ꝙ quandoque actus producitur ad esse, quandoq; ad esse productus deducitur in iudicium. Primo casu, debet seruari statutum loci disponens, qualiter actus producatur, quia concernit solennitatem actus. Secundo casu inspicitur locus iudicii. Ad propositum ergo, cum dictum statutum disponat, qualiter instrumentum deducatur ad esse, requirens in hoc vt registretur, & aliter factum disponit, vt sit nullius efficaciæ, debet indubitanter extendi ad forenses facientes in loco instrumẽtum celebrari. non enim debent peregrini violare statuta, & mores ciuitatis, 8. dist. c. quę contra, maxime cum tendunt ad impediendum vitium falsitatis, ne in loco statuentium committatur. debet enim dominus loci operari: quantum potest, ne in loco suo falsitas committatur, l. 1. C. de fal. mone. & quod leg. & no. per Bar. in l. ne quid, ff. de incend. rui. naufrag. quinimò Bar. plus voluit in dicta l. cun-
5 ctos populos, scilicet, † vt statutum disponens super insinuatione testamentorum, seu instrumentorum extendatur ad ecclesias, & ecclesiasticas personas, cum nõ disponat super personis, vel ecclesiis, sed generaliter sup solẽnitate actus, licet respectu ecclesiarum, & personarum ecclesiasticarum dubitem de dicto suo, per id, quod no. Barto. in d. l. cunctos populos, & per c. ecclesia sanctæ Marię, & quod ibi plene dixi, de consti. Et hæc sufficiant quoad primum. Concludo ergo, ꝙ dictum statutum extenditur ad forenses, in territo-
6 rio statuentium instrumentũ celebrari facientes. † Quoad secundum, an, scilicet, statutũ ciuitatis modo prædicto simpliciter disponens, extendatur ad totum comitatum ciuitatis. breuiter concludendo, credo ꝙ sic. Moueor primo, quia vbi tractatur de regimine ciuitatis, & sic de populo, comitatus dicitur de ciuitate. vnde omnia ædificia, quę sunt in cõtinentibus ciuitatis, videntur esse in ciuitate; tex. est apertus in l. ædificia, ff. de verbo. signi. Hinc alibi dicit tex. ꝙ qui in continentibus vrbis nati sunt, Romæ nati intelliguntur; vt in l. qui in continentibus, ff. eo. tit. & alibi dicit tex. notabilis, ꝙ qui ex vico ortus est, eam patriam intelligitur habere, cuius reipublicæ vicus ille respondet, vt in l. qui ex vico, ff. ad municip. ad idem c. 1. de vsuris, lib. 6. iuncta gl. in ver. alienigenas. Ad idem tex. no. in l. 1. §. cum vrbem, ff. de offi. præfec. vrb. vbi patet, ꝙ commisso regimine vrbis venit non solum, quod murorum ambitu continetur, sed etiam totus comitatus ciuitatis. & sic aperte ibi patet, ꝙ comitatus regitur legibus ciuitatis, cum ciuitas, & comitatus reputentur vna vrbs. & ideo omnes comitatini dicuntur ciues ciuitatis, in cuius comitatu sunt, vt in l. qui ex vico, & dicta l. qui in continentibus. no. Bar. in l. 1. ad municip. & clarius in l. non dubito, ff. de captiui. per illum tex. ꝙ dicit notãdum, ꝙ castra, quæ sunt de comitatu alicuius ciuitatis, possunt proprie dici populus non liber, & homines illius castri dicuntur ciues illius ciuitatis, allegat dictam l. qui ex vico. Vlti-
7 mo adduco ad hanc sententiam no. per Bar. in l. 2. ff. de ver. signi. vbi ex multis per eum ibi tactis infertur, † ꝙ condemnatis ciuibus, videntur condemnati comitatiui, nisi aliud ex verborum dispositione appareat, allega. l. ciuitatibus, ff. de leg. 1. & l. ciuitas, ff. si cer. pe. cum simi. dicit etiam, ꝙ quãdo ciuitas ponitur pro populo, tunc continentur comitatiui. Concludo ergo, ꝙ nisi aliud probetur, satis est probata intentio instantis pro statuto: quia probato, ꝙ castrum sit de comitatu ciuitatis, debet regulari secundum statuta ciuitatis principaliter disponẽtia, cum de iure communi castra nullam iurisdictionem habeant, sed subsunt ciuitati, in cuius territorio consistunt, iuxta no. per Inno. in c. cum ad sedem. de resti. spo. & per Bar. in l. 1. ff. de dam. infec. & in casu nostro clarissime patet; ꝙ dictum castrum non habeat iurisdictionem, cum in occurrentibus veniant homines ad magistratum ciuitatis, vt patet in attestationibus, & dicam latius in sequenti dubio. Condescendo ad tertium, an sit sufficienter probatum, ꝙ dictum castrum sit de comitatu illius ciuitatis, vbi viget statutum. Satis credo, ꝙ sic. ad quod induco tex. quasi apertum iuncta glo. secunda in c. cum olim, de censib. vbi gl. aperte colligit ex illo tex. ꝙ ex quo continetur in aliqua scriptura publica de finibus alicuius episcopatus, ei standum est, donec probetur contrarium, licet illa scriptura principaliter facta sit ob aliud. allegat pro concordantibus multa iura in arg. sed inter cætera opt. facit c. cum causam, de proba. vbi patet, ꝙ in finibus episcopatus probandis non requiruntur probationes strictissimæ, cum ista facta antiquissima non possunt de facili probari. l. si arbiter, ff. de proba. & c. quid per nouale, de verbo. signi. vnde sufficit probatio per famam, & libros antiquos, & alia adminicula, & multa coniunguntur simul ad perficiẽdam probationem, iuxta illud; Et quę non prosunt singula, multa iuuant, vt ibi no. Et idem, quod illa gl. tenuit Inn. in d. c. illud, de præsum. per Doct. in c. fi. de suc. ab inte. Vnde, cum in casu nostro in multis instrumentis publicis, præsertim productis pro parte aduersa, dicatur, licet incidenter, ꝙ dictum castrum sit de comitatu illius ciuitatis, eis standum est, donec probetur cõtrarium; pręsertim cum assertioni instrumentorum concurrant dicta testium, quę etsi plene per se non probent, tamen negari non potest, quin vehementer adminiculentur; quæ cum assertione, seu attestatione instrumentorum indubie debent plene probare, per id quod legi. & no. in d. c. cũ causam; maxime, cum in casu nostro non agatur de proprietate castri, sed de modico præiudicio, ad effectum, scilicet, an debeat in casu nostro regulari secundum statuta ciuitatis. vnde negari non potest, quin tanta saltem oriatur præsumptio, vt onus probandi contrarium transferatur in aduersam partem, vt legi. & no. in c. vt nostrum, vt eccle. benef. Et pręsertim, vt dixi, cum instrumenta sint producta per aduersam partem. Nam producens videtur fateri contenta in instrumento, non solum quo ad ea, quę principaliter ibi disponunt, sed etiam quoad incidenter dicta, & enunciata. vnde super verbis ibidẽ enumeratis potest dictus Raynerius, fundare intentionem suam. tex. est apertus. & no. in d. c. cũ olim. Pręterea, & vltimo testes dicunt, ꝙ viderunt homines illius castri venire pro pertinentibus ad iurisdictionalia ad dictam ciuitatem, ergo debet præsumi, alio non probato, ꝙ aut sunt de districtu, aut de comitatu, & vtroq; casu est fundata intentio Raynerii per supradicta. Et ꝙ valeat hæc argumentatio, videtur ex ipsis dictis Doctorum in d. c. olim. nam, vt ibi no. ista sunt conuertibilia: ecclesia est in diœcesi, ergo debet soluere iura episcopalia. & ecclesia tenetur ad episcopalia, ergo præsumitur in diœcesi. facit c. 1. de relig. domi. & quod ibi no. ita ad propositum valet argumentatio: castrum est in comitatu, ergo alio non probato, subiicitur ciuitati, & ipsius legibus per supradicta. Item castrum respondet ciuitati in iurisdictionalibus, ergo præsumitũ de comitatu, vel districtu ciuitatis. Nec ob. si dicatũ, testes nõ deponunt nisi de 14. mensibus: quia dico, ex quo non probat, ꝙ anteriori tempore responderit alteri ciuitati, præsumitũ, ꝙ semper fuit, & est de comitatu istius ciuitatis per tex. no. & quod ibi no. per Inno. in d. c. 1. de reli. do. vbi probat,

quod

quod si dubitetur, in cuius diœcesi est ecclesia, pręsumitur, ꝙ sit in diœcesi illius, qui probatur ibidem exercuisse aliqua iura episcopalia, ex quo nō probatur alium esse in possessione illorum iurium. Et hæc sufficiant.

Super eadem materia.

Casus consilij sequentis.

In prędicta causa dicti Raynerij Toscani duo noua dubia orta sunt. Primum, cum in instrumento contra eum producto desit nomen Imperatoris; & ad probandum consuetudinem ad validitatem instrumenti producuntur fere octo instrumenta, in quibus non est appositum nomen Imperatoris in eodem territorio cōfecta, in quo fuit celebratum testamentum, de quo est præsens quæstio. Item producuntur literę testimoniales potestatis illius castri, vbi dictum instrumentum fuit confectum. qui potestas attestatur, ꝙ tam in ciuitate Mutinēsi, quam eius districtu, & comitatu, & diœcesi multi notarii consueuerunt publicare eorumq; instrumenta, nomine Imperatoris non imposito. Quæritur, nunquid ex prædictis sit probata consuetudo loci, vt ad validitatem instrumenti publici non sit nęcesse apponere nomen Imperatoris. Secundum principale dubium an l. fi. C. si cer. peta. habeat locum in instrumentis publicis, etiam secundum hodierna tempora, ita vt per ius Authenticorum non dicatur correcta, præsertim cum instrumentum, de quo quæritur, fuerit confectum extra muros eiusdem castri.

CONSILIVM LIII.

1 *Vsus mulierum non inducit consuetudinem.*
2 *Vni testi non creditur, etiam si synodali præfulgeat dignitate.*
3 *Iudicis verbo, nec scripturæ est credendum.*
4 *Scripturæ cuiuscunque prælati non creditur de non spectantibus ad officium suum.*

ATtingendo dicta dubia cōclusiue propter temporis breuitatem, credo cōsuetudinem per prædicta nō fore probatam, quia ad probandum consuetudinem oportet, ꝙ probetur tacitus consensus populi, qui potest legem de nouo condere, vt l. de quibus, & quod ibi no. per Bar. & alios, ff. de leg. & per Io. An. in c. fi. de consue. hoc notanter dixit Bar. in l. 1. de legi. 1 † & ꝙ vsus mulierum non inducit consuetudinem, cum ipsæ non possint edere leges, cum lex, & consuetudo æquipolleant, vt in d. l. de quibus. sed cum in casu nostro producantur fere octo instrumenta cōfecta sine nomine Imperatoris, nec aliter appareat de consensu populi, seu maioris partis tacite, vel expresse, ꝙ voluerint tollere dispositionē Authenticæ, vt nomen imperatoris præponatur, &c. ergo non potest dici, ꝙ sit consuetudo introducta in contrariū. certum est enim, ꝙ instrumenta non fiunt coram omni populo, vel maiori parte: & potest esse, ꝙ populus, vel maior pars nunquam vidit illa instra; vnde non pōt dici, ꝙ ex illis sit inducta consuetudo contra legem, non. n. probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse l. neq; natales. C. de proba. & in c. 2. de transla. pręla. cum. n. possibile sit, ꝙ nemo pręter illos, qui habuerunt illa instrumenta publicata, viderit illa instrumenta, ergo non pōt dici, ꝙ sit inducta consuetudo populi; cum ad inducendam consuetudinem populi oporteat vt dixi, ꝙ actus fuerit toties, & tam publice agitatus, ꝙ verisimiliter venerit ad notitiam populi, vt dixi in dicta l. de quibus, & ibi per Bar. in l. 1. & 2. C. quę sit lon. consue. & ibi per Cy. nec. n. probatur in casu nostro, ꝙ illis instrumentis fuerit data fides in iudicio, seu extra, ita palam, & publice, ꝙ peruenerit ad notitiam populi. & pro hoc opti. facit quod legi. & no. in l. cum de consuetudine. ff. de leg. vbi ad consuetudinem probandam animaduertitur, an fuerit obtenta in contradictorio iudicio; quia per hunc actum publicum, & notorium præsumitur consensus populi. & per hoc tollo quorundam Doctorum opinionem, qui dixerunt, ꝙ vbi dubitatur de viribus vnius instrumenti, debent inspici alia instrumenta, si sint eiusdem substantiæ. debet. n. eorum dictū sane intelligi, quando. s. producuntur talia instrumenta, quibus probatur data fides, tanquam publicis, alias ante omnia corruerent eodem morbo, quoniam nō debet sumi ex inualida probatione plena probatio. hinc dicit text. in c. 1. de fi. instr. si scripturam authenticam non videmus, cū exēplaribus nihil facere possumus. nec est nouum, seu innsitatum, ꝙ in eadem ciuitate reperiantur octo, & decem instrumenta deficere in solennitatibus debitis; nō tamen per imperitiam illorum notariorum debemus dicere legibus esse derogatum; imò illa instrumenta esse nulla legis authoritate, arg. in l. fi. in fi. C. de fideius. nec potest dici, ꝙ inter notarios sit introducta illa consuetudo; tum quia non probatur vere vel præsumptiue, ꝙ illa instrumenta venerint ad notitiam notariorum maioris partis illius ciuitatis; tum quia ad hoc, vt inducatur consuetudo, vt scripturæ non authenticæ detur fides, oportet probare, ꝙ tali scripturæ fides fuerit adhibita, vt est tex. apertus in c. cum dilectus. de consue. quod hic minime fuit probatum. Item notarii soli non possunt inducere consuetudinem concernentem totum populum, qualis est hæc consuetudo; cum agatur, vt in iudiciis, & extra, talibus instrumentis deficientibus in solennitate debita detur plena fides, sicut supra dixi in moribus mulierum. Nec obst. si dicatur, ꝙ vigore talium instrumenrorum fuit alias processus agitatus, vt dicitur patere ex productione actorum. Ad hoc. n. respondetur multipliciter. primo, ꝙ illa acta non fuerunt gesta coram iudice, sed coram arbitratoribus, & bonis viris, qui non solent procedere secundum iuris rigorem, sed secundum æquitatem sæpe pro bono cōcordiæ tollunt de iure vnius, & dant alteri, vt in cap. nisi. de præb. & no. in l. si de meis. §. recepisse, ff. de arbi. & l. societatem. §. arbitrorum, ff. pro socio. & quod legi. & no. in l. si dictum. §. si compromisero, ff. de euic. Præterea illa acta non fuerunt gesta ex toto in comitatu Mutinensi, de cuius consuetudine quæritur. Item, & fortius non apparet inde lata sententia; & si qua lata fuit, non fuit lata in dicto comitatu, & infra, & sic non potest dici, ꝙ populus Mutinensis tacite consenserit, vt talia instrumenta sine nomine Imperatoris facerēt fidem: nec etiam fuit reuocatum in dubium, an talia instrumenta valerēt. Item solum probatur vnicus actus: vnicus autem actus non sufficit ad inducendam consuetudinem quia consuetudo requirit frequentiam actuum, vt l. 1. & 2. C. quæ sit lon. consuetu. tenet Bartol. post Guil. in dicta l. de quibus. Nec obst. litera testimonialis potestatis illius castri attestantis consuetudinem; quia in decisionibus causarum non statur verbo iudicis, etiam cum iuramento, vt in c. licet ex quadam, de testi. vbi dicit text. quòd vni testi non creditur, etiam si præsidiali præfulgeat dignitate. 2 † & non creditur soli dicto etiam pręsidis prouincię, vt ibi, fortius non debet credi potestati vnius castri. ad idem bonus text. in cap. cum a nobis, de testi. iuncta glos. vbi clare patet, quòd verbo, alicuius iudicis non statur in decisionibus causarum, nisi sint plures, qui deponant in forma testimonii coram alio iudice, vt nota. glos. præsertim Docto. 3 tenet ibi Innocen. qui expresse dicit, † quòd nec verbo, nec scripturæ iudicis credendum est, cum non habeat officium attestandi, sed iudicandi. quinimò communis opin. Docto. est in capitu. post cessionem, de proba. quòd literis testimonialibus, etiam episcopi, non creditur, nisi leuitas præiudicii aliud inducat. In casu autem nostro agitur de grauissimo præiudicio: quia si non probatur consuetudo venit reus absoluendus a petitione. 12. milium florenorū; vnde potestas vnius castri de facili potest corrumpi ad testificandum consuetudinem. & dixit Innocen. in capitulo 4 primo, & secundo, de fide instrumen. † quòd scripturæ cuiuscunque pręlati, non creditur de non spectantibus ad officium suum, cum hæc potestas sit data notariis, & non iudicibus: attestandi autem consuetudinem esse in loco non spectat ad officium potestatis. Præterea iura volunt, vt consuetudo probetur, cum consistat in facto, vt in l. prima, & secunda, C. quę sit longo consuetudo. & dicit Cyn. in d. l. 2. quòd debet consuetudo probari per testes solenniter deponentes duos, ad minus. Et difficilimum est probare consuetudinem, vt ibi probatur, in c. fi. de consuetu. vnde multi credunt consuetudinem esse, & vt plurimum aberrant. Vnde inter cętera testes debent probare tria, secundum Cyn. loco pręallega. videlicet, vsum populi, & vsus freqnentiam, & temporis diuturnitatem; quod in casu nostro minime probatum est. quinimò pręsupposito, & non concesso, ꝙ literis potestatis in hoc debeat credi, tamen literę in ista cā productę non probāt consuetudinē, cum Potestas solum dixerit, ꝙ multi consueuerunt publicare eorum instrumenta sine nomine Imperatoris, in eo, quod dicit,

cit, multi, & non dicit omnes, vel maior pars, nec dicit, ꝙ illis instrumẽtis fuit data fides in iudiciis, vel extra; quod necessarium requiritur ad inducendam consuetudinem, vt probatur in d.c. cum dilectus. Item simpliciter dicit, ꝙ consueuerunt publicare, &c. non enim dicit, ꝙ consueuerunt per tanta tempora, per quæ sit inducta, consuetudo; & sic non deponit super diuturnitate temporis, quod est necessarium ad probandum consuetudinem. Nam verbum, cõsueuerunt, non semper denotat perfectam consuetudinem ad hoc quod le. & no. in c. cum ecclesia Sutrina, de cau. poss. & prop. imò hoc bene potest verificari in bino, vel trino actu, vt in l. 3. C. de epi. audi. 25. q. 2. in c. ita nos. probatio autem debet concludere necessario, vt in c. in pręsentia, de proba. Ex his clare concludo quoad secundum, ꝙ per prædicta nõ sit probata consuetudo, vt in ciuitate, & comitatu Mutinẽ. non sit necesse apponere nomen Imperatoris: ꝑ consequẽs dictum instrumentum nullam fidem facit, vt in Auth. vt ꝑpo. no. imp. nec potest dici, ꝙ ista sit modica solennitas, cuius defectus non habeat vitiare actum, vt in l. 1. ff. de ven. inspic. quia dico, ꝙ ista non est modica solennitas, cum ad eã introducendam emanauerit d. Auth. cum tanta solennitate; & vt ibi colligitur ex tex. & gl. aliter ipso iure non valet instrumẽtum. inest ergo solennitas specialis, maxime cum ibi apponatur verbum, omne, quod habet excludere omnem dispensationem, & dispositionem inferioris, iuxta gl. no. in cle. vt bi qui, de æta. & quali. Super hoc vltimum forte posset attentari, ꝙ non valuit consuetudo introducta sine consensu principis in contrarium, maxime cum Imperator illam solennitatem induxerit, non solum, vt falsitas facilius possit deprehendi, sed etiam ad eorum honorem, & memoriam imperii: subditi autem non possunt statuere, & per consequens nec consuetudinem introducere contra inducta in fauorem principis: nisi forte esset talis consuetudo, de cuius initio non est memoria, vt in c. super quibusdam, de verbo. significa. facit quod no. Bar. in l. omnes populi, ff. de iustitia, & iure. & cum temperamento posset intelligi c. cum dilectus, de fide instr. de hoc tamen vltimo de præsenti non firmo.

Casus consilij sequentis.

Factum, super quo de iure consilium petitur, in terminis infrascriptis in effectu continetur. Quidam veniens ad mortem instituit hæredem hospitale sanctæ Mariæ. & inter cætera onerauit dictum hospitale, vt deberet quolibet anno certis temporibus in testamento descriptis distribuere vnum modium frumẽti pauperibus venientibus ad dictum hospitale pro eleemosyna petenda. denique post mortem testatoris lapsi sunt quadraginta anni, & longe vltra; intra quæ tempora nunquam dictum legatũ fuit executioni mandatum. tunc diœcesanus loci instat pro executione dicti legati. replicat hospitale, ꝙ cum per quadraginta annos, & vltra non habuerit memoriam dicti legati, est illi præscriptum. vnde quemadmodum de aliis bonis potest disponere ad pias causas libere, & absolute, ita & de illis bonis relictis per testatorem. Quęritur, nunquid pręscriptione possit dictum hospitale se tueri.

CONSILIVM LIIII.

1 *Præscriptio contra vxorem non currit in rebus dotalibus, constante matrimonio.*

2 *Præscriptio quadraginta annorum currit in legatis factis pauperibus incertis.*

VIdetur primo dicendum, ꝙ non: quia non valenti agere non currit præscriptio, vt in l. 1. C. de anna. exceptio. vbi dicitur, ꝙ durante patria potestate non currit præscriptio filio in bonis aduentitiis: quia, illa durante, filius non habet illorum bonorum administrationem: sed omnimoda administratio pertinet ad partem. 1 † Idem probatur in vxore constante matrimonio. non enim currit contra eam præscriptio in rebus dotalibus: quia constante matrimonio agere non potest. l. in rebus. C. de iu. do. Ad idem c. quia diuersitatem, de conce. præb. & c. ex transmissa. de præscri. sed in casu nostro legatum erat factum pauperibus incertis, qui non possunt ratione incertitudinis agere. ergo contra eos non debet currere præscriptio. & hanc opi. tenuit An. de But. in c. nihil, de præscr. & in hoc casu intellexit illum tex. Secundo, principaliter contra præscriptionem arguitur alio modo, & sic præscriptio, bona fide remota, non adiuuat præscribentem, vt in c. vigilanti, & c. fi. de præscrip. & in regula possessor malæ fidei, de regu. iu. lib. 6. sed in casu nostro non debet præsumi bona fides, sed mala; quoniam cum hospitale sit hęres extraneus præsumitur notitiam habere testamẽti, vt no. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres, ff. de ver. obli. mala fides autem ꝓbari potest ex coniecturis, vt no. idem Bar. in l. Celsus. ff. de vsuca. & facit l. dolum. C. de dolo, & c. 2. de renun. lib. 6. ergo cum hospitale præsumatur habere notitiam testamenti, in quo continebatur dictum legatum, non potest allegare præscriptionem, quia pręsumitur in mala fide. Tertio, facit l. fi. C. de sacrosan. eccle. vbi patet, ꝙ in legato facto pro redemptione captiuorum sola currit præscriptio centenaria. vnde saltem hoc casu deberet interuenire præscriptio centum annorum; probatur aliter, & sic omnia bona hospitalis principaliter sunt deputata in eleemosynã pauperum, vt in clem. quia contingit, de religio. dom. ergo non videtur, ꝙ hospitale possit allegare præscriptionem, ne dictum modium frumenti dispenset inter pauperes. Est enim talis pręscriptio cõtra ius, vel tanti temporis cursum, de cuius initio non est memoria, vt in dicto c. 1. de præscri. lib. 6. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror in casu nostro veriorem. Et primo, ꝙ in casu nostro habeat locum pręscr. contra opi. d. Anto. soleo adducere tex. expressum, cui impossibile est responderi in l. vt inter diuinum, C. de sacrosan. eccle. vbi probatur, ꝙ contra legatum factum pro redemptione captiuorum currit pręscriptio, & tamen captiui duplici iure agere non poterant. primo, quia captiui; secundo quia incerti. sed his non obstantibus currit pręscriptio, quia episcopo tanquam administratori pauperum datur actio contra ecclesiam in bonis suis, licet ipsum corpus ecclesię tanquam inanimatum agere non possit, attamen ex negligentia administratoris currit pręscriptio, vt in titulo de pręscriptio. per totum. Idem videmus in bonis minoris, qui licet non possit esse in iudicio sine authoritate curatoris, Inst. de cura. & in l. clarum, C. de auth. pręstan. tamen ex negligentia administratoris currit pręscriptio, vt l. sicut. C. de pręscr. 30. annorum. Et hoc idem in casu nostro voluit gl. in d. l. vt inter diuinum. quę dicit idem dicendum in legato facto pauperibus, quod in legato facto pro redemptione captiuorum. & debet glossa intelligi in legato facto pauperibus incertis, sicut tex. loquitur de captiuis. Item quia tex. ibi facit expressam mentionem de relictis factis hospitali. Ad idem induco alium pulcherrimum tex. in Auth. de ecclesi. titu. in §. pro temporalibus. vbi tex. generaliter dicit, ꝙ in legatis, & hęreditatibus ad pias causas spectatur pręscriptio hodie quadraginta annorum. vnde ponderanda sunt verba illius tex. in eo, ꝙ indistincte admittunt pręscriptionem quadragenariam in legatis ad pias causas. 2 † sed negari non potest, quin legatum factum pauperibus incertis, sit ad pias causas, cum omne legatum factum pro anima, dicatur ad pias causas, vt no. in l. si quis Titio. ff. de leg. 2. & in c. relatum. de testa. & hanc opi. iam dudum tenui in lectu. in d. c. nihil, vbi hoc dico, vt cesset presumpta affectio casus imminentis, & reperio, ꝙ expresse idem sensit Fede. de Sen. Doctor egregius consi. 101. vbi plus voluit ꝙ nedum hoc casu curreret pręscriptio, sed etiam, ꝙ sufficeret tricenaria; motus, quia hoc casu competit episcopo actio, non vt episcopo, sed vt administratori pauperum. cõpetit enim episcopo secundum eum pro istis legatis factis pauperibus condictio ex l. nulli, & l. si quis ad declinandam C. de episco. & cleri. quę quidem condictio tollitur spatio 30. annor. vt in l. sicut. C. de pręscrip. 30. annor. & sic voluit Federi. facere differentiam inter legata facta pauperibus, & facta ecclesiis; quia respectu ecclesiarum requirit quadragenariam, sed respectu pauperum dicit sufficere tricenariam. Hoc tamen vltimum non soleo approbare, imò contra eum videt casus in d. §. ꝓ tẽporalibus. vbi generaliter dicit, ꝙ in legatis ad pias causas non currit ꝓscriptio minor quadragenaria. ad idem opti. facit l. 1. C. de sacrosan. eccle. vbi ęquiparat legatum factum ecclesiis, & pro redemptione captiuorum, seu pauperibus, quoad pręscriptionẽ inducendam. in vtroque enim casu statuebat illo tempore terminus centum ann. ex quo euidenter colligit, quid hęc

actio

actio non regulatur secundum alias actiones; sed est priuilegiata fauore pauperum, sicut illa, quæ competit pro ecclesiis. iura enim non minus fauent pauperibus, quoad pręscriptionem inducendam, quam ecclesiis, vt in d.l.fi.& 16.q.1. nam propter pauperes alendos bona fuerunt reseruata ecclesiæ in primitiua ecclesia. 12.q.1.c. videntes. Ex his omnibus aperte concluditur, ꝙ in legatis factis pauperibus incertis currit præscriptio 40. ann. si ergo currit præscriptio, vt hæres nõ cogatur soluere, sed sibi lucrifacere, vt in d.l.fi. & d.§. pro temporalibus. ergo fortius in casu nostro est admittenda præscriptio, quæ venit non ad prophanandum, idest ad conuertendum in prophanos vsus, sed ad commutandum in aliam piam causam. nam hospitale vult in piam causam disponere bona hæreditaria, quemadmodum egit de aliis bonis hospitalis. Simile videmus in ecclesia, cuius bona ex dispositione testatoris, seu fundatoris deputantur ad certum vsum, vt puta, in alimoniam ministrorum illius ecclesiæ, & pro aliis necessariis ipsius ecclesiæ, vt in c. pastoralis, de his, quæ fiunt a præla. & tamen pręscribitur contra eam per aliam ecclesiam in illis bonis, vt si deputentur ad vsum illius ecclesiæ præscribentis, vt in c. ad aures, & c. sanctorum, & c.1. de præscri. & c. de quarta. & c. illud. eo. tit. & 16.q.4.c. licet. & c. inter memoratos. cum sim. quinimò etiã laicus pręscribit contra talia bona ecclesiarum deputata ad certum pium vsum, vt in c.1. de præscript. lib. 6. & in c. causam. eod. tit. per locum a speciali: fortius ergo debet valere præscriptio in casu nostro, vbi agitur de modico præiudicio, cum omnino in piam causam talia bona sunt expendẽda. Cõcludo ergo, ꝙ in casu nostro potest hospitale se tueri contra diœcesanum loci præscriptione 40. ann. bona fides autem præsumitur regulariter in pręscribente, vt no. in c. si diligenti. & c. fi. de præscri. & per Bar. in d.l. Celsus. non obstant contraria superius alleg. Et primo, respondetur ad l.1.& l. in rebus. procedunt enim illa iura in vxore, & filiofamilias, qui nullo modo valẽt agere durantibus patria potestate, & matrimonio; sed in casu nostro episcopus potest agere tanquam administrator pauperum, vt d.l. nulli. & l. si quis. vnde propter suam negligentiam currit præscriptio, sicut currit in bonis ecclesiæ, quæ non minus sunt priuilegiata, quam legata facta pauperibus. Et eodem modo respõdetur ad c. quia diuersitatem. & c. ex transmissa. procedunt enim in non valente agere. opi. autem d. Anto. non probatur iure. nam fundabat se super d.l.1. cui satis est respõsum, & per tex. d.c. nihil, quem Docto. communiter intelligunt alio modo, quam ipse intelligat. Ad secundum contrariũ de præsumptione malæ fidei propter testamentum, respondeo, ꝙ procederet, si testamentum fuisset repertum in hospitali, sed in casu nostro fuit alibi repertum. Item procederet, si rector illius loci, cui hæreditas fuit relicta, fuisset perpetuus: sed administratores illius loci quotidie remouentur ad libitum rectoris hospitalis maioris. vnde licet pręsumatur scientia in eo, qui erat administrator tempore apprehensionis bonorum, quo casu procedit dictum Bar. præall. tamen in successore non præsumitur ista scientia: ex quo enim reperit hospitale illa bona possidere, potuit pręsumere, ꝙ ex aliqua legitima causa possidentur, & sic a se potuit præscriptionem inchoare, vt est tex. iuncta gl. in c. de quarta. de præscrip. tenet Dy. in c. possessor, de reg. iur. lib. 6. facit quod no. Bar. in l. cum hæres, de diuer. & tempo. præscr.

Ad tertium de l. fi. respondetur, ꝙ procedebat secundum illa tempora; sed hodie, & pro istis legatis ad pias causas sufficit præscriptio 40. annorum; & ecclesiæ Romanæ duntaxat reseruatur pręscriptio centenaria, vt in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & ibi per Doct. & no. in d.§. pro tẽporalibus. & 16.q.4.c. fi. Ad quartum, & vlt. argu. dico, ꝙ procederet, si rector hospitalis vellet bona hospitalis conuertere in prophanos vsus; quo casu præscriptio esset contra ius. sed in casu nostro vult disponere in piã causam ista bona, sicut reliqua bona ipsius hospitalis, & sic non est contra ius, imò conformatur iuri, vt in d. cle. quia contingit. & sic sufficit bona fides vna cum cursu quadraginta annorum. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LV.

1 *Causa nullitatis deuoluit totum negocium ad superiorem.*
2 *Statutum tollens dictionem nullitatis, debet intelligi, nisi nullitas sit patens.*
3 *Præscriptio sine possessione non procedit.*

IN causa, quæ ad præsens vertitur inter commune Serteani ex vna parte, & communitatem Castilionicelli, ex alia super quibusdam finibus, quoniam per alios, & per me alias plene scriptum extitit in fauorem communitatis Serteani, paucis in præsentiarum vtar verbis conclusiue, omissa argumẽtorum inductione procedendo, & prosequar principaliter quatuor membra. Primo, circa validitatem appellationis interpositæ per commune dicti Serteani a sententia lata cõtra eos super dicto possessorio. Secundo, præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ non potuit appellari, an saltem ꝑ viam nullitatis sententiæ debeat audiri. Tertio, an in causa appellationis, seu nullitatis debeat dictum commune obtinere in possessorio. Quarto, an idem sit dicendum in petitorio, vt scilicet, pro dicta communitate sit ferenda sententia. Circa primum, quanquam videatur obstare huic appellationi interpositę pro communi Serteani l. vnica. C. si de momen. pos. fue. appel. tamen Bar. melius, quam alibi intellectum illius l. examinauit in l. 2. ff. de appel. reci. vbi inter cæteras notabiles limitationes, quas ponit ad sol. illius l. dicit illam l. non procedere, quando alteri iniuste aufertur sua possessio: quia tunc talis sententia lata super possessorio est magni præiudicii; cum grauissimum sit perdere possessionem sine causa, vt in l. fi. C. si per vim, vel alio modo, & l. vlt. C. de rei vendi. & in §. commodum. Insti. de interdi. saltem in eo, qui non valet nisi remedium possessoriũ intentare, & ex difficultate probandi dominium sępe perdita possessione perdatur dominium, vt in effectu in ca. sæpe. de restitu. spolia. vbi tex. no. ideo intelligit Barto. d.l. vnicã. quando per sententiam possessor reponitur in pristinum statum, quia tunc parat modicum præiudicium; quia sicut prius habebat petere, eodem modo poterat nunc post sententiam rem petere; probat ratione, nam illa lex vnica est fundata in remotione appellationis super modicitate præiudicii, vt no. ibi, & ꝑ gl. in d.l. 2. sed negari non potest quin fiat pręiudicium, quando per sententiam aufertur possessio sine causa legitime eam habenti. ergo potest tunc appellari, & præsertim hoc est tenendum; quia de iure canonico a tali sententia indifferenter potest appellari, vt legitur, & nota. in c. cum ad sedem. de restitutio. spoliato. & in clem. vnica. de sequestratio. possessio. in fi. Ius ergo ciuile deuians ab hac dispositione æquissima, debet quantum fieri potest, restringi. Aliam limitationem solennem, quantum ad propositum nostrum posuit idem Barto. in dicta l. 2. dicens, quod d.l. vnica non interdicit simpliciter appellationem in possessorio, sed solum disponit, vt non obstante appellatione, sententia consequatur effectum suum; quasi dicat, quòd licet alias appellatio a diffinitiua suspendat executionem sententiæ, vt in l. 1. ff. ad Turpil. & l. 2. ff. de pœnis, & l. vnica. §. inter. ff. nil noua. appellat. penden. & capitulo venientes, de iureiuran. cum similibus tamen hoc casu propter modicitatem præiudicii fit executio; sed nihilominus proceditur super appellatione, & ea iustificata retractatur executio. nec hoc est nouum. nam idem videmus in appellatione interposita ab executore. per talem enim appellationem non suspenditur ex toto executio, sed proceditur, prout habetur in l. ab executione, C. quomo. appellatio. non reciden. Item simile videmus in appellatione ab interlocutoria, quæ non impedit processum iudicis, nec inducit retractationem attentatorum, nisi ea prius iustificata, vt in capitulo non solum. de appellatio. lib. 6. & hæc sunt de mente Barto. in dicta l. secunda, quæ dicta puto verissima, & notanda. Vnde ad propositum nostrum, cum per sententiam latam a commissariis dominorum aufertur iniuste communitati Serteani legitima eorum possessio, potuit a tali sententia communitas appellare. Item ex alia ratione proxime dicta potest dicta appellatio iustificari: & hoc quoad primum. Quoad secundum, præsupposito sine veritatis præiudicio, quòd appellari non potuerit, an saltem per viam [1] nullitatis debuerit audiri dicta communitas Serteani? in dubio puto, quòd sic, per textum nota. in capitulo licet, de sententia excommunicatione libr. 6. vbi probatur, quòd per desertionem appellationis non excluditur via nullitatis. Item probatur per locum a speciali in clementi. vnica. de re iudicata, facit quod legitur, & notatur in l. 1. C. quando prouoca. non est necess. & in l. si expressim. ff. de appell.

& in cap. sępe, & c. dilecto, de appella. quinimò notanter di-
1 xit Bar. in d. l. si expressim, † q causa nullitatis deuoluit totum negotium ad superiorem; ita q superior potest corrigere in parte, & in totum, & supplere. & omnia facere, quę primus iudex debuisset facere, sicut contingit in remedio appellationis. alleg. dicta Inn. in c. cum contingat. de offi. dele. Nec obst. si dicatur, q statutum huius ciuitatis Senarum obuiat dictioni nullitatis; potest enim ad hoc multipliciter responderi, vt n. mihi in facto pręsupponitur, statutum solum dicere; q si appellatio efficitur deserta per lapsum duorum mensium, intra quos appellatio debebat expediri, q nõ debet pars deserens amplius in illa causa audiri per viam nullitatis. hoc enim statutum primo non obstat; quia negatur, per partem appellationem fuisse desertam, & saltem nõ fuit deserta ex hoc capite statuti, quia non per lapsum duorum mensium. vnde cum illud statutum veniat cõtra ius, debet strictissime intelligi, ita q non debet excedere casum proprium in quo loquitur, vt legi. & nota. in c. cum dilectus. de consuetu. & in l. 2. C. de noxa. in c. in nostra. de iniur. & l. 3. §. hæc autem verba. ff. de neg. gest. & quod no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. & Io. And. super reg. pro possessore, in Mercu. Item quia non debet induci iuris correctio per identitatem rationis, saltem quæ non est expressa, vt no. Bar. in auth. quas actiones. C. de sacros. eccle. & facit qđ
2 no. Bar. in l. liberorum, ff. de verb. sign. † Præterea statutum tollens dictionem nullitatis, debet intelligi, nisi nullitas sit patens, vel incontinenti possit probari, ad hoc c. cum Bartoldus, in fi. de re iudi. & gl. no. in l. 1. §. siue autem, ff. de tab. exhi. per Bal. in l. data opera, C. qui accu. non poss. in commento maiori. per Old. suo consi. 45. quod incip. cum literæ executoria, & alleg. pro casu. l. pen. C. quando prouo. non est ne. & de testi. spo. c. literas, penult. responso. ibi dum dicit & probationes offerumtur incontinenti. Et adduco no. glo. in c. suscitata, de in inte. rest. in ver. effectum sententiæ, quæ clare concludit, q dispositio tollens dictionem nullitatis, non debet intelligi de illa, quæ potest incontinẽti probari, & facit quod no. Pau. in cle. vnica, de renun. probatur ratione, nam in dubio non est præsumendum, q statuẽtes velint fouere apertius iniustitiam, & tollere de iure vnius, & dare alteri: imò tale statutum nutriens apertam iniquitatem, esset nullum. 4. dist. c. erit autem lex. & in c. fi. de præscrip. no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iu. & in l. fi. C. si contra ius, vel vti. pub. si nullitas sententiæ esset notoria, quæ incõtinenti possit probari, iniquum esset, q talis exceptio excluderetur. esset enim tollere defensionem, quæ est de iure naturali, vt in cle. pastoralis, de re iu. ergo intellectus illius statuti non est reducendus ad casum nostrum, in quo euidenter constat de nullitate sententiæ, maxime in eo, q fuit lata in ecclesia, vt in c. decet, in fi. de inmu. eccle. lib. 6. & hanc, & alias causas nullitatis huius sententiæ plene tetigi in alio consi. quod in hac materia nullitatis scripsi. Vlterius probatur alia consideratione, vbicunque statutum, seu lex disponit causa non expressa, debemus considerare rationem naturalem, quæ potuit mouere legislatorem, & si illa est vnica, & indubitata, quia alia ratio non potest naturaliter coniecturari, debemus ad limites illius rationis coniecturatæ legem extendere, & restringere, vt no. dixit Cy. post alios in l. non dubium, C. de leg. & Bal. in l. maximum vitiũ, C. de lib. præte. facit tex. in l. scire oportet. in ver. sufficit, ff. de excu. tuto. & gl. no. in l. tale pactum, ff. de pac. sed in dicto statuto non potest alia ratio naturaliter considerari in eo, q tollit dictionem nullitatis appellationis inductæ per lapsum duorum mensium, nisi quia statutum præsumpsit, q ex quo non expediuit appellationem intra duos menses, pręsumitur, q calumniose opponit de nullitate causa differendi executionem sententiæ. simile in dicta cle. vnica, de re iud. sed vbi est euidens, & clara nullitas, cessat præsumptio calumniæ, ideo debuit cessare dispositio. ad hoc bonus tex. in d. c. literis. Præterea, & vltimo, ex quo pars Serteani fuit de facto admissa ad probandum iniquitatem, seu nullitatem sententiæ; & eam probauit; est pro ea ferenda sententia; ad hoc notabile dictum Inn. in c. constitutus, de fil. presby. vbi dicit, q conuentus possessorio recuperandæ non debet audiri ante restitutionem super proprietate: tamen si de facto fuit admissus, & eam ꝓbauit, debet iudex pro eo ferre sententiam. Hinc no. dixit etiam Inno. in c. dilecta. de rescri. & in c. cum Bertoldus. de re iudi. q licet, postquam sententia transiuit in rem iudicatam, non debeat audiri pars aduersa super nullitate sententiæ; tamen si de facto fuit admissa, & iniquitatem probauit, est retractanda sententia, non obstante transitu in rem iudicatam, quia de qua re iudex cognouit, debet pronunciare, vt in c. cum super. de causa pos. & proprieta. & in l. de qua re. ff. de iud. & hæc sufficiant quo ad secundum membrũ. In tertio membro procedam breuius: quia in facto mihi præsupponitur, q communitas castri Serteani probauit possessionem dictorum finium antiquiorem, quam pars aduersa. Item per plures, & meliores testes, adduxitque titulum, seu titulos. pars autem aduersa nixa est solum probare possessionem. quare ex triplici capite, quorum quodlibet per se sufficit ad victoriam, dico, q dicta communitas Serteani debet obtinere in possessorio retinendæ: quia vbicunque vtraque pars probat per testes possessionem, & fundat se super eadem specie possessionis, cum impossibile sit, q duo eandem rem, & eodem modo in solidum possideant, seu possederint, vt in c. licet. de prob. & l. 3. §. ex contraria. ff. de acq. poss. ferenda est sententia pro ea parte, quę probauit per plures, seu meliores testes; & vbi hinc inde esset paritas testium, est sententia ferenda pro probante possessionem magis diuturnam, & antiquam: & si deponant vtriusq; partis testes super eodem tempore, fertur sententia pro eo, qui vltra possessionem probauit titulum. Nam in his casibus is, qui melius probauit, præsumitur vere possedisse. alia vero pars præsumitur potius occupasse temere, quam possedisse. ista probantur notanter per tex. & gl. & Doc. in c. licet, præall. clarissime voluit Bar. in l. si duo. ff. vti poss. Idem Iaco. de Are. But. & Cyn. in l. 1. C. eo. Atqui casu nostro communitas Serteani non solũ pręualet in vno ex prędictis: sed in omnibus tribus probauit non tantum per plures, & meliores testes antiquiorem possessionem, sed etiam titulum. ideo cõmunitas debet esse superior in interdicto, vti possidetis: & alteri parti, quæ pręsumenda est iniustam quandoq; possessionem intrasse, & aliquod commodum percepisse, debet pręcipi de cætero, ne audeat molestare communitatem Serteani. & forma sententiandi clare colligitur ex d. c. licet. Et per hoc infero ad quartum membrum principale. dico n. q pro dicta cõmunitate Serteani est ferenda sentẽtia, etiam quoad proprietatem. nam vltra titulum probatum probant præscriptionem longissimi temporis: communitas vero Castilioncelli non potest
3 pretendere pręscriptionem: † quia pręscriptio sine possessione non procedit, vt in regula, sine possessione, de reg. iu. lib. 6. sed ipsi homines dicti castri non pręsumuntur possedisse, sed potius iniuste possessionem intrasse, vt supra dixi, ergo non probant pręscriptionem. nam, vt pędixi, certum est, q communitas Serteani, quæ vere pręsumitur possedisse, pręscripsit ratione possessionis, & pręsumitur bona fides maxime intercedente titulo, in l. penulti. C. de euict. per Barto. in l. Celsus, de vsucap. tenet glo. in c. si diligenti, & c. fina. de pręscriptio. ergo pars aduersa eodem tempore non præscripsit. quia sicut impossibile est, vt duo in solidum, & eodem tempore possideant, ita impossibile est, vt duo eodem tempore eandem rem pręscribant: & facit quod no. Dyn. in regula, sine possessione, de regu. iur. lib. 6. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LVI.

1 *Responsum debet haberi ad monetam antiquam in dispositione legis.*

2 *Punitur an quis sit secundum legem existentem tempore delicti, an secundum illam, quæ reperitur tempore sententiæ.*

QVòd solutio fieri debeat ad ęstimationem monetę antiquę, quę erat tempore, quo dominus noster Papa disponit super emptione bonorum stabilium, seu solutione annua fienda monasterio Montis maioris, videtur text. cum glos. in verbo, duos solidos, in capitu. conquerente, de offic. ordina. Nam ex dispositione legis canonicę fuit inductum, vt quilibet solueret annuatim pro cathedratico, seu synodatico episcopo diœcesano duos solidos. 5. quęstione. 1. capitulo primo, & in dicto capitulo conquerente. & tamen glo. notanter dicit, quòd isti solidi sunt soluendi secundum ęstimationem illius monetę, quę ab antiquo, & ab initio solui consueuit, nisi circa solutionem minoris monetę, quę nunc est in vsu. sit pręscriptum, siue sit

maior

maior moneta,siue minor.& ad hoc alleg.c.olim, de censi.
& illa glo.a nemine ibi reprobatur.Secundo ad idem vide-
tur tex.in d.c.olim.de censi.nõ.n.põt intelligi ille tex.in so-
lutione fienda ex contractu,sed ex dispositione legis, cum
loquatur de solutione fienda noie cathedratici, quod debe
tur ex dispositione iuris, vt sup.dixi,& tamen tex.ibi man-
dat solutionem debere fieri secundum æstimationem anti-
quæ moneţ; pro hoc t.pe.ad idem facit,qđ no.Host.in sum
ma,in tit.de censi.§.ex quibus cau.in ver.quid si moneta. li
cet.n. in principio senserit, vt cathedraticum debeat solui
de moneta currenti,si moneta sæpe variatur,tamen firmat
in .l.§.quid si.præalle.q̃ si per sexaginta annos fuit facta so-
lutio de certa moneta, debet in posterum ad illius æstima-
tionem solui,si illa antiqua moneta variatur, per dictum c.
olim,sed in casu nostro fuit facta solutio vltra 60. annos se-
cundum antiquam monetam,saltem ad illius æstimationẽ:
ergo secundum illam debet fieri solutio per dictum c.olim.
Tertio vr̃ casus in l.quoties.C.de suscep.& archa.li. 10. vbi
lex generaliter disponit, q̃ vbicunq; certa summa solidorũ
est soluenda, non intelligitur de solidis vsualibus,& curren
tibus pro tempore,sed de illis antiquis quorum septuagin-
taduo faciunt vnam libram auri.& sic licet lex mandet solu
tionem certorum solidorum fiendam,non tamen intelligi-
tur de solidis vsualibus,& currentibus,sed antiquis existen
tibus tunc tempore legis. hoc idem apertius sensit gl. in l.si.
ff.de in ius voc. vbi tex. certo casu mandat quẽm condem-
nandum in quinquaginta aureis,& gl. dicit tex. intelligen-
dum de illis aureis, quorum septuagintaduo faciunt vnam
libram auri; & sic non habuit respectum ad vsualem mone
tam.& idem voluit gl.in l.quicunque,C.de ser.fugi.& Inst.
de pœna teme.li.§.fi.in fi.& Io.An.post Vin.in c.deinde. su
per gl.fi.26.dist.& in addi.Spec.in tit.de instr.edi.§. porro,
2 in fi.vbi clare sensit,† q̃ ẽt in dispositione legis debet habe-
ri respectus ad monetam antiquam,& non ad currẽtem.Et
per hoc,& alia infra statim dicenda vr̃ Spe. vsquequaq; ite-
rum dicere in tit.de sol.§.nunc aliqua,versi.pone.vbi dicit,
q̃ in solutione fienda ex dispositione legis,debet attẽdi mo
neta currens solutionis tempore,& alleg.tex.iuncta gl.in c.
2.de maledi.& in c.olim,de iniu.& facit,q̃ lex semper loq-
tur.l.Arriani.C.de hęre.& vr̃ dictum Spe.respectu solutio-
nis fiendæ sequi Bal.in l.illud.C.de sacros. eccl. nam primo
dictum suum vr̃ cõtra prædicta,& nullibi probatur. iura.n.
quæ allegat, potius faciunt in contrarium.nam intelligunt
de vsualibus,quia expresse hoc disponũt.si.n. specifice hoc
non disposuisset,debuisset intelligi de solidis aureis, quorũ
septuagitaduo faciant vnam libram, per dictam l. quoties,
& alia superius allegata.ideo male iudicio meo senserũt ibi
gl.dicentes,q̃ ẽt si nõ fuisset dictum de vsualibus,debuisset
nihilominus de illis intelligi, quod est falsum per dictam l.
quoties.præterea contra dictum Spe. induco hanc rationẽ
pœna debet esse commensurabilis delicto.l.respiciendũ, ff.
de pœ.& c.non afferamus,34.q.1.sed lex disponens de cer-
ta pęna pecuniaria respectu delicti habuit respectum ad va
lorem monetæ existentis tẽpore dispositionis,ex quo aliud
non expressit.ergo non debet intelligi de alia moneta, quæ
posset esse in tñ diminuta,q̃ quasi pœna esset ita exigua, q̃
daret materiam,& audaciam delinquendi contra c.pauper
11.q.3.Item posset esse intantum augmentata,q̃ excederet
debitam vindictam, & in odiosis non vr̃ lex semper loqui;
sed debet restringi,si fieri potest ad tempus dispositionis; fa
cit quod leg.& no.in l.certa forma,C.de iu.fis.lib.10.Præte
rea presupposito,q̃ dictum Spe.sit verum in se:tamen in ca
su nostro,nullo modo procedere potest. loquitur.n. quãdo
ex dispositione legis nulli est acquisita obligatio. vnde cum
legis effectus p̃endeat,satis potest substineri,vt habeatur re
spectus ad pecuniam currentem tempore, quo quis incidit
in legem,arg.in d.c.2.de maio.& obe.& d.c.olim.sed in ca-
su nostro obligatio fuit tempore prouisionis papalis acqui-
sita monasterio Montis maioris; ergo debet intelligi de mo
neta tunc currente,ne obligatio varietur in his. satis.n.sen
sit Bar.in simili quęstione in l.omnes populi.ff.de iust.& iu.
2 dum quærit, † an quis sit puniendus secundum legem exi-
stentem tempore delicti,an secundum illam, quæ reperitur
tempore sententiæ,& concludit,q̃ si per legem existentem
tempore delicti imponatur pœna ordinaria,secundum illã
est iudicandum: quia debet haberi respectus ad tempus or
tæ obligationis,ad quod allegauit d.c.olim,& statim per de
lictum vr̃ quis obligatus ad pœnam tunc existentem.l.1.ff.
de pę.& c.pueris,de sen.exc.cum simi. ita indubitãter vr̃ di
cendum in proposito.nam propter obligationem ortam tẽ
pore contractus, dicimus q̃ hr̃ respectus ad monetam tunc
currentem,iuxta id quod leg.& no.in l.cum quid.& l.vinũ,
ff.si cer.pet. idem ergo in dispositione legis, ex quo tempo-
re quo emanat, nascitur ex ea, & acquirit alteri obligatio.
Quid amplius? adduco considerationem inconuincibilem;
dominus Papa disposuit, & statuit super solutione fienda
monasterio Montis maioris in recompensationem eorum,
quæ fuerant sibi subtracta per eum in fauorem monasterii
sancti Antonii; ergo necessario debuit intelligi de moneta
tunc currente: quia non potest fieri recompensatio damno
rum illatorum,nisi fiat æstimatio per pecuniam certam, &
inuariabilem,arg.in l.1.ff.de contrah. empti.Pecunia enim
habet certum pondus,formam,& materiam,vt in d.l.1. vn
de statuendo solutionem in compensationem damnorum,
non potuit intelligi,nisi de illa moneta tunc currente; quia
vigore incertæ, & variabilis monetæ non posset fieri recta
damnorum illatorum æstimatio,& recompensatio, arg. in
d.l.vinum.& l.cum quid.& quod in eis no.& in l.Paulus, a-
lias incipit creditor,ff.de solu. Simile videmus, cum agitur
de rescissione contractus propter deceptionem, & dam-
num datum vltra dimidiam iusti pretii: nam in consideran
da deceptione inspicimus valorem rei tempore cõtractus,
quia aliter nõ potest quis dici deceptus in contractu, iuxta
id,quod legitur,& nota.in c.cum dilecti,& c.pen. de empt.
& vend.& l.2.C.de rescin. ven. ita ad propositum non po-
tuisset dominus noster Papa facere recompensationem dã-
norum per solutionem annuatim fiendam,nisi habuisset re
spectum ad monetam tunc currentem tempore recompen
sationis factæ.

Vide supra in prima parte consi. 101.quod hic repetitur.

CONSILIVM LVII.

1. *Principis intentio non est tertio praeiudicare, nisi de eo mentionem faciat specialem.*
2. *Papa per suam constitutionem, statuta, & consuetudines tollere velle non censetur, cum consistant in facto.*
3. *Priuilegia praeiudicialia stricte sunt interpretanda.*
4. *Praescriptio requirit bonam fidem.*
5. *Praescriptio principaliter est introducta in odium negligentium.*
6. *Priuilegium Imperatoris valet quoad suos subditos.*
7. *Lex ciuilis, si canonizetur per Papam, habet canonis vigorem.*

IN quęstione quę vertitur, seu verti speratur, inter monasterium sanctæ Crucis montis Auellan. Eugubien. dięcesis ex vna parte: & fratres ordinis Cistercien.ex alia parte. super subiectione monasterii sancti Bartholomæi de campo Regio,eiusdem diœcesis. Tria ad claritatem decisionis arbitror examinanda.Primo,nunquid per priuilegia exemptionis, & vnionis dicto monasterio sancti Bartholomæi concessa, sit præiudicatum iuri monasterii sanctæ Crucis. Secundo præsupposito, quòd priuilegium nocumentum non attulerit, an quadraginta annorum pręscriptio habeat excludere ius, & actionem competentem dicto monasterio sanctæ Crucis. Tertio,si talis præscriptio præiudicet,an dictum monasterium sanctæ Crucis possit præscriptione centenaria se tueri vigore priuilegii Cæsarei, quod Papa postmodum ratum manere sanxit. Primum ex ordine aggrediens videtur primo, quòd per priuilegium Alexandri per Georgium postmodum corroboratum sit iuri dicti monasterii sanctæ Crucis præiudicatum.Sensit enim dictus Alexander, quòd dictum monasterium sancti Bartholomæi neque episcopo,neque abbati,nec denique cuiquam clericorum, siue secularium: sed sibi tantummodo, successoribusque suis Romanis Pontificibus,de sua subiectione respondeat: & adiecit post pauca, quod si quispiam, vel episcopus, vel abbas, vel quælibet magna, paruaque persona, contra huius nostræ constitutionis edictum, per aliquam machinationem, vel subtilitatis astutiam, præfatum sibi arrogauerit, vel subdiderit monasterium, & is qui dederit, & is qui male susceperit, vsque dum resipiscat, & q̃ male præsumptum est sibi reddat, per authoritatem omnipotentis Dei,& Beati Petri, & Pauli Apostolorũ Principis perpetuæ damnationis vinculo, & anathema-

tis innodetur &c. Cum ergo Papa, qui plenitudinem habet poteſtatis, vt in c. ad honorem, de autho. & vſu. pal. & c. cuncta per mundum. & c. principalem. 9. q. 3. exemerit dictum monaſterium a ſubiectione epiſcopi, abbatis, & cuiuſcunque alterius perſonæ, quod eum potuiſſe facere in dubium minime reuocandum eſt, vt in c. ſi Papa. de priuileg. lib. 6. facit c. 2. & c. dudum. & c. quamuis. de præb. eo. lib. ergo non poteſt monaſterium S. Crucis aliquam ſubiectionem in dicto monaſterio prętendere. Si. n. pręiudicatur epiſcopo, cuius poteſtas eſt ordinaria, & plenaria ſupra monaſteria, 18. q. 2. c. monaſteria & c. abbates, & c. ſi quis abbas, & de reli. dom. c. cum dilectus. & c. venerabilis. cum ſimi. fortius debet pręiudicari Abbati Sanctæ Crucis, prætendenti aliqualem ſuperioritatem ex inſtitutione dicti monaſterii duntaxat. dictus enim abbas ſolum prætendere poterat quatuor, ſ. confirmationem abbatis, item reuerentiam, & obedientiam; & certum annuum cenſum. Hęc enim quatuor duntaxat reſeruauit patronus, tempore fundationis abbati monaſterii ſanctę Crucis. facilius ergo debēt tolli iſta, quę ſunt tenuiora, & de iure ſpeciali contra ius commune, quam poteſtas epiſcopi, quę ordinaria eſt, & fauorabilis, & ſuper plena ſubiectione fundata. ſed nulli dubium eſt, ꝙ cum epiſcopo præiudicetur. d. c. ſi Papa. & c. 1. de priuileg. 6. & 16. q. 1. c. quia frater, multo magis debet pręiudicari abbati, arg. in c. dilectus. de offi. leg. nec poteſt allegari ſurreptio, cum de abbate non fuerit facta in priuilegio ſpecialis mentio, quæ non poterat verificari, niſi in iure ſpeciali, cum de iure communi vnum monaſterium non ſit ſub alio, vt in d. c. monaſteria. & no. in c. præſentia. de prob. Secundo, adiuuat vnio nouiter facta per d. Papam Martinum hodiernum, in eo qđ illud monaſterium vniuit fratribus Ciſtercienſibus, ſubtrahendo dignitatem abbatialem; quod indubitanter facere potuit. vt in c. ſicut vnire de conceſſ. præb. & in c. temporis qualitas. 16. q. 1. præſertim cum fuerit facta poſt dictum priuilegium, & poſt ſua præſcripta, contra monaſteriū S. Crucis. præſcriptio enim omnem actionem excludit, vt dicit tex. in c. ad aures. de præſcrip. non ergo fuit opus mentionem facere de monaſterio S. Crucis, cum ipſius ius iam ſublatum erat per priuilegium Alexādrini, & per pręſcriptionem quadragenariam. Sed his non obſtantibus, contrariam ſentētiam puto pręualere, vt ſ. per priuilegiū Alexan. & per præſcriptionem quadragenariam Alexādri, ſeu vnionis factę per do. Martinum, nullum pręiudicium fuerit irrogatum iuri monaſterii S. Crucis. Moueor primo. † quia de intentione principis eſt, nunquam præiudicare tertio; niſi de eo ſpecialem faciat mentionem, vt in c. ſuper eo, de offi. deleg. & l. 2. §. ſi quis a principe. ff. ne quid in loco publico. præſertim cum derogatur inſtitutioni beneficii, & diſpoſitioni laicali, ne laici per hoc ſubtrahantur a fundatione eccleſiarum. ad hoc gl. notabilis in cle. per literas, de præb. & quod no. Doct. in c. cum dilectus. de iu. patrona. ſed in caſu noſtro non fuit facta ſpecialis mentio de iuribus competentibus monaſterio S. Crucis, ergo talia priuilegia non obtinēt firmitatem in præiudicium illius monaſterii. Nec obſt. ꝙ in priuilegio Alexandri, ſeu Greg. fuit dictum, vt nulli abbati ſubiaceat, &c. quia iſta non eſt ſufficiens mētio, vt pręiudicetur iuri monaſterii, quia mentio debet eſſe ſpecialis, & non ita generalis, vt in c. 2. de dolo, & contu. & quod ibi no. per Doct. in c. cum dilecta. de reſcr. & bonus tex. in c. bonæ. de confir. vti. pręſertim in caſu noſtro erat fienda ſpecialis mentio, in quo illa iura quæ erant debita monaſterio S. Crucis erant exprimenda in inſtitutione monaſterii per diſpoſitionem laici patroni. Nam Papa per ſuum priuilegium nō intendit pręiudicare inſtitutioni beneficii, niſi hoc aperte exprimat, vt in c. cum dilectus, de iure patr. facit c. conſtitutus. de reſcr. præſertim contra diſpoſitionem laici patroni. vt no. in d. cle. per literas. & c. cum dilectus. de iurepa. facit optime. c. monaſterium 16. q. 7. & c. Eleutherius, 18. q. 2. potuit enim Papa in ſuo priuilegio intelligere de abbate, qui in certis religionibus vnitis vocatur pater Abbas, cui modicum p̄iudicium irrogatur. vnde non debemus p̄ſumere, rationibus p̄dictis, Papā intellexiſſe, per verba illa generalia de ſpeciali diſpoſitiōe patroni. Ad idem bonus tex. in c. ex multiplici. de decimis. vbi patet, ꝙ priuilegium nō præiudicat compoſitioni prius factæ. de illa ſpeciali mentione facta in c. cum olim. de præſc. vbi priuilegium non præiudicat laudo ex compromiſſo. fortius non debet p̄iudicare inſtitutioni beneficii, ſeu monaſterii, de illa ſpeciali mentione non habita. Secundo, facit c. veniens, de præſcr. vbi tex. notabilis innuit, ꝙ ſi princeps conceſſit alicui priuilegium cum aliqua reſeruatione iuris alterius, non valet priuilegiū poſtmodum cōceſſum ſuper illis iuribus, ſine aliquali reſeruatione iuris alterius prius facta, de illa non habita mentione; quia ſi Papa ſciuiſſet illam reſeruationem, non conceſſiſſet forte ſine illa, vt ibi no. deciditur: ergo idē, & fortius dicendum in caſu noſtro, ꝙ ſi Papa ſciuiſſet, ꝙ illa quatuor iura fuiſſent reſeruata per patronum monaſterio S. Crucis, nunquam conceſſiſſet illam plenam exceptionem, ſine illorum iurium reſeruatione, quin ſaltem de illis feciſſet mentionem, præſertim cum potuiſſet concedi exemptio cum illorum iurium reſeruatione. quia illa iura non inducunt plenam ſubiectionem, vt clare innuitur in c. his quæ. de maio. & obe. & c. cum inter, de re iud. vbi numerantur multa iura inferentia plenam ſubiectionem. & inter illa enumeratur obedientia, & reuerentia, tanquam ſpecies. Tertio, adducitur c. 1. de conſt. lib. 6. vbi dicitur, † ꝙ Papa per ſuam conſtitutionem non cenſetur velle tollere ſtatuta, & conſuetudines, cum in facto cōſiſtant, niſi de eis fecerit mentionem, ergo fortius idem dicendum in priuilegio, quod non emanat cum tāta moderatione, ſicut ius commune; vt ibi no. non ergo debet tolli ſtatutum, & ordinamentū ſuum factū in inſtōne monaſterii per priuilegium Papæ, ex quo de illo non fuit facta ſpecialis mentio. Quarto facit, quia Grego. ſeu Alexander noluit ſimpliciter derogare iuri monaſterii S. Crucis, ſed dixit, ꝙ per hoc priuilegium exemptionis nō deberet recedere a charitate S. Crucis: prout in alio priuilegio dixerat. vnde credendū eſt, ꝙ per illa verba, voluit reſeruare omnia iura cōpetentia monaſterio S. Crucis. nō. n. ſeruaret illi charitatem, ſi vellet ſibi ſubtrahere cenſum ab antiquo impoſitū, vel alia iura ſibi reſeruata, vt in d. c. Eleutherius. facit c. quanto. de cenſi. Charitas. n. eſt recta voluntas ab omnibus terrenis prorſus aduerſa, &c. vt in c. valida. 1. charitas, de pœ. diſt. 2. & in iſtis eſt fienda larga interpretatio, vt non præiudicetur iuri alterius ſine cauſa, iuxta no. per Bar. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iu. & l. non dubium. ff. de leg. facit c. cum dilectus. de conſue. & l. 2. C. de noxa. Hoc idem, & clarius in propoſito noſtro voluit Inn. in c. dudum de priuilegiis, vbi dicit, † ꝙ omnia priuilegia ſine iudiciali ſtricte interpretanda ſunt, & quantum poteſt ad iuris conſonantiam reducenda. ff. de vul. & pup. l. ex facto. & de deci. c. ſuggeſtum. Et idem dicit in priuilegio exemptionis. quam poſt multa cōcludit, ꝙ non valet priuilegium exemptionis, non facta mentione alterius, bona fide habita, licet in veritate non habeat ꝓprietatem, & idem firmauit gl. in c. 1. de deci. li. 6. fortius ergo dicendum in caſu noſtro, ꝙ non valet priuilegium, non facta mentione de poſſeſſione, ſeu ꝓprietate monaſterii S. Crucis. Et idem dicendum eſt per omnia quo ad vnionem nouiter factam per d. Martinum. Nam cū de prędictis non fecerit ſpecialem mentionem, non tenuit, cum per illam præiudicaretur monaſterio ſanctę Crucis reſpectu confirmationis Abbatis, cum per illam vnionem ſit adempta, & ſuppreſſa dignitas abbatialis. Nō obſtat, quod ſupradictum fuit de prępſcriptione, quia ſtatim reſpondetur in ſecūdo, & tertio dubio. Et hęc quo ad primum dubium, quæ puto veriſſima, & indubitata. & ſatis patet reſpōſio ad contraria ſupra formata. Ad ſecundum dubium, an ſaltē quadraginta annorum præſcriptio præiudicet dicto monaſterio S. Crucis, cum intra illud tempus, nullam electionis de abbate factam confirmationem fecerit, nec cenſum receperit, nec obedientiam, ſeu reuerentiam habuerit. & videtur ꝙ ſic. nam regulariter contra eccleſiam, citra Romanam, ſufficit præſcriptio quadraginta annorum cum bona fide, vt in c. de quarta. & c. illud. de præſcr. nec requiritur titulus, cum ius commune non ſit contra præſcribentem, vt no. in c. 1. eo. tit. lib. 6. & præſcriptio quadraginta annorum omnem prorſus actionem excludit, vt dicit tex. in d. ca. ad aures. de præſc. 2. Sed his non obſtantibus, puto in caſu noſtro ſic dicendum, ꝙ reſpectu iuris cōfirmandi abbatem in monaſterio ſancti Bartholomæi, nulla præſcriptio cucurrerit contra monaſterium ſanctæ Crucis. Ratio incommutabilis eſt, quia propter reſeruationem factam de eccleſiis collegiatis, præſertim de cathedralibus, & monaſteriis p multos Romanos Pon. ſucceſſiue nō potuit Abbas ſanctæ Crucis pro tempore exiſtens, ius ſibi in hoc competens exercere. vnde cum fuerit impeditus, impedimēto iuris, nulla currit contra eum præſcriptio. l. 1. C. de anna. exceptio. & l. in

rebus.

rebus.C.de iu.do.vbi patet, ꝙ durante patria potestate nõ
currit contra filium præscriptio, in rebus aduentitiis. quia
non potuit illo tempore agere, cum plena illarum rerum ad
ministratio perueniat ad patrem vt in d.l. 1. Nec constante
matrimonio currit præscriptio in rebus dotalibus contra
vxorem. quia non potest agere; cum plena administratio p
tineat ad maritum, vt d.l.in rebus.& l.doce ancillam, C.de
rei vend.ad idem c.1.& c.de quarta.de præscri.& c.ex trãs-
missa.co.tit.& c.quia diuersitatem.de conce.præb. In qui
bus iuribus, patet q̃d ecclesiæ vacanti, vel dabenti prælatũ
inutilem ad agendum, non currit pręscriptio: sed in casu no
stro Abbas S. Crucis pro tpe existẽs fuit impeditus quoad
actum confirmationis: ergo non currit contra eum præscri
ptio; remansit ergo hoc ius in habitu apud eum, licet inter-
dictum sit exercitium ad beneplacitum Papæ per reserua-
tionis actum, nec Papa exercendo hoc ius confirmationis,
dicitur pręscribere. Et si p mille annos hoc faceret, cum hoc
faciat ex potestatis plenitudine: & hoc casu potest intelligi
dictum Spec.in titu.de præscri.ver.illud.dum dicit, Papam
non pręscribere contra ecclesias inferiores, cum ipse iã sine
4 præscriptione sit vniuersalis dominus. † Præterea in p̃scri-
ptione requiritur bona fides, vt sic credat illud ius ad eum
pertinere, ita quod exerceat credens vti iure suo, vt in c. si
virgo.34.q.2.facit l.fi.ff.quemad.seruit.amit.no.Inno.in c.
bonæ, il 2.de postulatio. prælato. sed duminus Papa actum
confirmationis exercuit, & exercet, non de potestate ordi-
nata, sed absoluta, per reseruatiõis actum. & sic quod de iu-
re communi, & potestate ordinata, hoc ius pertinet ad infe
riorem, licet ipse possit concurrere in confirmatinnis actu
cum ordinatio, vt in c.2.& c.si a sede.de præb.li.6. ergo nõ
potest hic allegari præscriptio ex persona Papæ contra ab-
batem S.Crucis, qui non deprehenditur in negligentia, cũ
habuerit manus ligatas per reseruationes summorum Pon.
5 vt in iuribus superius alleg.† Pręscriptio.n.est inducta prin
cipaliter in odium negligentium, vt in l.1.ff.de vsuca.& 16.
q.3.c.placuit.§.potest. Et in casu nostro nulla reperitur ne-
gligentia ex parte abbatis S.Crucis. Nec obst.si dicatur, ꝙ
fuit negligens in aliis: quia per hoc præscriptio non debet
extendi ad iura, in quibus nulla fuit commissa negligentia;
quia pręscriptio est stricti iuris, & tantum præscribitur quã
tum possidetur, vt probatur in c.auditis. & c. cum olim. de
præscrip.& c.cum contingat.de deci.no.Bart.in l.1.§.si q.s.
ff.de itin.actuq; priua.& Inno.in c.dilectus.de cape. mona.
ergo necessario concluditur, ꝙ vnio facta per Dominum
nostrum Martinum, supprimendo dignitatem abbatiæ, nul
la mentione facta de iure confirmandi pertinente ad abba-
tem sanctę Crucis, fuit tanquam surreptitia ipso iure nulla,
quia si fuisset informatus, ꝙ talis vnio redundabat in præiu
dicium monasterii sanctæ Crucis, nullo modo vnionem fe
cisset, vel saltem non ita de facili: ergo talis suppressin ha-
buit inducere surreptionem, vt in c. postulasti. & quod ibi
no.Host.de rescri.quod dico procedere, etiam si Papa vnio
nem motu proprio fecisset. quia motus proprius licet exclu
dat surreptionem, non tamen firmat gratiam contra inten-
tionem scribentis, qui in dubio non viderur velle præiudi-
care tertio, vt no. Io. And.in c.si quis motu proprio. de præ
ben.lib.6.& Cal.in c.cum dilectus, de iure patrona. & Do.
de Rota.decisi.102.facit l.2.§. si quis a principe, ff. ne quid
in loco publico.& quod no. Inno. in c. dudum. de priuileg.
& glo. in c. 2.de dec. lib. 5. quinimo posset attentari, quod
etiam respectu obedientiæ nulla curreret præscriptio. quia
licet potuerit Abbas sanctæ Crucis aliqua honesta pręcipe
re, præsertim mores reformando Abbatis S. Bartholomæi,
non tamen per hoc concluditur, quòd si non præceperit, cu
currerit præscriptio contra eum: cum iste sit actus meræ fa
cultatis, & non necessitatis. non enim fuit in institutione di
ctum, vt Abbas sanctæ Crucis exerceat contra Abbatem
sanctæ Bartholomæi iurisdictionem, sed quòd teneretur
Abbas sancti Bartholomęi ad obedientiam, & reuerentiã
Abbatis sanctę Crucis. Si ergo iste non obediuit, quia ille
non pręcepit; non per hoc est contra eum pręscriptum: q̃a
ex non vsu, non inducitur consuetudo, vel pręscriptio, ex
quo non habet tacitum actum contra dispositionem iuris.
vt nota.per Ioan.Andr.in capitu.Ioannes, de cleri.coniug.
& per Cyn.in l.2.C.quę sit lon.consuetu.probatur in l. hęc
autem iura. ff.de seruitu. vrba. pręedio. & in l. altius. C. de
seruitu.& aqua. Si enim habeo facultatem altius tollendi in
solo meo vsque ad cœlum, non pręscribitur contra ius, si al
tius non extuli: ex quo nihil factum est in contrarium: q̃a
iste est actus merę facultatis. & in actibus merę facultatis,
non currit per non vsum pręscriptio; vt notatur in iuribus
pręallega.& in c.ex parte Astensis. de concessio. pręben. &
forte non occurrit casus, in quo haberet necesse pręcipere,
argumen.eorum quę nota.Bart.in l.cum scimus.C.de agri.
& censi.lib. 11. Respectu vero reuerentię esset animaduer-
tendum, an subtraxerit Abbas sancti Bartholomęi reueren
tiam Abbati Sanctę Crucis, quod difficile esset probare;
nam illa consistit in salutationis actu, vel per alium modum
per quem fit reuerentia secundum morem patrię: iuxta
nota.in capitu.his quę.de maiori.& obedien. Tota difficul-
tas stat circa censum nõ solutum, quod an sit completa pręs-
scriptio quadraginta annorum multa debent considerari,
& non solus transcursus annorum. multa enim impediunt
pręscriptionis cursum, vt vacatio monasterii Sanctę Cru-
cis. nam tempus vacationis, debet subduci de medio, vt in
capitu.1.& in capitu.de quarta.& capit.auditis.de pręscri-
ptio. quę iura habent locum in ecclesiis etiam inferioribus,
vt not. Innocen.in capitu.olim.primo.de restitutio. spolia-
to. Item tempore guerrę non currit pręscriptio, quando
tanta est in loco hostilitas, quòd ius non redditur: vt in cap.
ex transmissa.de pręscriptio.& quod ibi not. Innocen. Item
tempore mortalitatis: quia illa est Dei hostilitas, vt nota.
Barto.in l.naturaliter.ff.de vsucap. Item tempore scismatis
vt in c.cum nobis.de pręscrip. Intelligo si erant diuersę obe
dientię, & ius non reddebatur vni contra alterum. iuxta
no.in dicto capitu.transmissa. Omnia enim ista tempora de
bent de tempore pręscriptionis subduci: etsi non remaneat
illis subductis tempus quadraginta annorum, habet mona-
sterium sanctę Crucis fundatam intentionem suam, vt in
capit.auditis, de pręscriptio. Si vero pręscriptio remaneret
completa, debet aduertere, an monasterium sancti Bartho-
lomęi fuerit in bona fide in non soluendo censum. Nam ma
la fides probatur, si erat fama in loco, ꝙ debebat dare cen-
sum monasterio S. Crucis, vel apparebat per aliquam scri-
pturam existentem in eorum monasterio: vel quod audi-
uerint ab aliqua persona, cui verisimiliter credere debue-
runt; per hæc enim, & similia ꝓbatur mala fides, vt no. Bar.
in l. Celsus.ff.de vsucap.& si potest.de his constare, impedi
tur pręscriptio per c.fi.de pręscrip. & regulam possessor ma
lę fidei.de reg.iu.lib.6. Si autem non potest probari, ita ꝯ re
maneat inconcussa pręscriptio, quadraginta annorum, tũc
est recurrendum ad tertium, & vltimum dubium, nunquid
possit monasterium S. Crucis se tueri pręscriptione cente-
naria, vigore priuilegiorum Federici, & Henrici Imperato
rum postea approbaturum per Papam Honorium.4. Et vi-
detur primo, ꝙ non; quia Imperatores non potuerunt pri-
uilegiare monasterinm, in pręiudicium fori ecclesiastici:
vt no. Inno.in c.nuper.de testi. cum ergo iurę canonico cau
tum sit, vt vna ecclesia possit se tueri pręscriptione quadra-
ginta annorum contra aliam ecclesiam, vt in capi. de quar-
ta.& capit.aures. de pręscrip. ergo non debet prodesse pri-
uilegium Imperatorum. facit cap.dudum.de deci.& ca. ec-
clesia S.Marię.de consti.& 96.dist.c.bene quidem. Nec ob.
approbatio Honorii Papę, multiplici ratione. Primo, quia
confirmatio in forma communi facta, parum prodest, vnde
non validat actum nullum, vt leg.& no.in c. quia diuersita-
tem.de conce.pręb.& c.fi.de confi.vti. Dicitur autem facta
in forma communi, & non ex certa scientia, quando non in
seritur totus tenor rei confirmatę, vel cum non apponitur
clausula, ex certa scientia, vel aliter non appareat de certa
scientia rei confirmatę, iuxta no.in c.1.& antepen.& pe.de
confirma. vtili. Sed in casu nostro, non apponitur tenor in
confirmatione illorum priuilegiorum, nec clausula ex cer-
6 ta scientia. ergo &c. † Pręterea priuilegium Imperatorum
valet quoad suos subditos. vt l.cunctos populos. C. de sum.
Trini. facit quod legi. & nota.in l.fi.ff.de iur.om. iudi. & c.a
nobis, de senten.excommunica. ergo confirmatio valet so-
lum quoad subditos. Sed his non obstantibus contrarium
arbitror de iure procedere. Moueor principaliter, quia do-
minus Papa in suo priuilegio non fuit vsus verbo, confir-
mamus, & sic non potest dici, ꝙ fuerit cõfirmatio in forma
communi, sed vsus fuit verbo, sancimus, per quod verbum
non inducitur confirmatio, sed potius legis nouę editio, ar-
gum.in c.generali.de electio. lib. 6. nam sanctio est nomen
constitutionis canonicę, vt no.gl.4.dist.in sum. sic dicimus,
de verbo censemus, quod est noui iuris inductiuum, vt no.

gl. in cle. 1. de conces. præb. & in verbo censemus. vnde ponderanda sunt hæc verba imperatorum, & Papæ. Imperator enim simpliciter decernit, vt nulla præscriptio minor centenaria curreret contra monasterium S. Crucis, nec restrinxit se ad personas seculares, vel ecclesiasticas. Honorius vero superueniens sic inquit; Prçterea omnes libertates, & immunitates a bonæ memoriæ Federico Imperatore vobis, & ordini vestro concessas, ratas, & gratas habemus, & eas futuris temporibus illibatas manere sancimus, &c. quæ verba clarius luce demonstrant, ꝙ Honorius simpliciter in forma communi voluit confirmare; imò principaliter disposuit legem priuatam edendo. Nam quod principi placit, legis habet vigorē. Inst. de iu. na. gen. & ciui. §. sed quod principi. & omnia nostra facimus quibus authoritatem nostrā impartimur. vt in l. 1. C. de vet. iu. enu. & bonus tex. in simili in c. si apostolicæ. de præb. lib. 6. vnde potior est nunc lex
7 Papæ, quam Imperatoris. Præterea videmus, † ꝙ si lex ciuilis canonizatur per Papam, habet canonis vigorem, vt in c. In primis. & ibi bona gl. 2. q. 1. no. Doct. in c. 2. de præscrip. fortius ergo debet dictum priuilegium imperatoris habere vim canonis, cum Papa expresse senserit, vt illa illibata permaneant. & licet non expresserit quæ sint illæ immunitates tamen satis habentur pro expressis, ex quo Papa ad illa priuilegia se retulit in c. auditis. de prçscri. vbi bonus tex. in simili. & in l. pen. C. de senten. quæ sine cer. quantita. & in c. cum Bertoldus. de re iud. hoc idem probatur per optimum simile. nam a principio imperator fuit, qui dedit priuilegiū ecclesiis circa materiam ꝑscriptionis, vt l. si. cum auth. quas actiones. C. de sacros. eccl. postea superuenit ius canonicū; & illas leges approbauit in genere, vt in c. cū nobis. de præscr. & per hanc approbationem habuerunt vigorem, etiam quoad forum ecclesiasticum, & inter ecclesias. Et per hoc tollitur vnum motiuum, quod allegatur contra monasterium S. Crucis, videlicet, ꝙ approbatio Papæ non debet habere locum contra ipsum Papam præscribentem. Nam primo potest de directo negari, ꝙ hic Papa, præscripserit. nam subtractio census præscribitur per monasterium S. Bartholomæi. & non per Papam. vnde præsupposito, ꝙ ecclesia S. Bartholomæi per Papam, esset exempta, tamen in suis iuribus, maxime cum agitur de præscriptione annua, non gaudet priuilegio Romanæ ecclesiæ, vt no. glo. in c. dilectus. de appel. no. in c. ad audientiam. de præscrip. & per Doct. in c. cum nobis. cod. tit. & 16. q. 4. c. volumus. Item præsupposito, & non concesso, ꝙ hic Papa præscripsisset, attamen priuilegium per eum concessum debet habere locum indistincte, ex quo generaliter concessit. nam priuilegium largissimam interpretationem recipit contra priuilegiantem, vt nn. Bar. in l. beneficium. ff. de constitu. princip. & Inno. in c. cum dilectus. de dona. & in c. olim. de verb. signi. per Ioan. And. facit c. cum dilectus. de consue. pro hoc illud sapientis est; Patere legem quam tu ipse tuleris. Et quod quisque iuris in alterum statuit, ipse debet vti eo. vt in c. cum omnes. de constitu. hoc aperte sensit do. An. in c. cum nobis. de præscrip. vbi voluit, ꝙ Papa potest præscribere contra ecclesiā inferiorem spatio quadraginta annorum: & tamen illud tēpus quadraginta annorum habet ecclesia ex priuilegio, & iure speciali per Papam approbato, seu inducto; ergo idē dicendum in isto priuilegio 100. ann. hoc tenendum, habito prçsertim respectu, ꝙ prçscriptio est odiosa, & restringēda: vt in c. cum contingat. de deci. cum similibus. Et hæc sufficiant. nec oportet aliter ad contraria respondere, quia satis remaneut per prædicta soluta, & clara. Et ita vt supra per me conclusum extitit dico, & consulo iuris esse. ego Nicolaus de Sicilia Moniacensis Abbas, & Doctor. & in testimonium propria mea manu subscripsi, & sigillum meum imprimi feci.

CONSILIVM LVIII.

1 *Fideicommissum relictum ab hærede, si sine liberis decesserit, non debetur, si decessit relicto nepote, quem ex filia susceperat.*

2 *Substitutio directa facta per nomen collectiuum, institutis duobus filiis impuberibus, videlicet, si vterque decesserit in pupillari ætate, talis sit hæres, vno decedente in pupillari ætate, alter est substitutus.*

3 *Voluntas disponentis, siue expressa, vel tacita, siue coniecturata debet attendi in vltimis voluntatibus, cuiuscunque qualitatis sit, siue sit directa substitutio, siue fideicommissaria, siue conditionalis, siue testamentum, vel codicillus.*

QVidam Nicolaus suum cōdidit testā, in quo quinq; filios sibi hæredes instituit ꝑ æquali portione, & eos ad inuicē substituit, & .i. omnes morerentur sine filiis legitimis, & naturalibus, tunc eo casu aduenięte voluit domū suā cū massaritiis deuenire, & esse suorū nepotū carnaliū ex fratre; & dictos suos nepotes sub cōdōne ꝑdicta sibi hęredes instituit, & fecit in dicta domo, & massaritiis. deniq; testatore mortuo decesserūt tres ex dictis filiis hæredibus īstitutis a dicto testatore nō supstitibus sibi filiis legitimis, & naturalib⁹: quartus vero decessit post mortē illorū triū vnico relicto filio Ioanne nōie. Post mndū morit dictus Io. superstite Nicolao duntaxat filio dicti testatoris. Vlt. loco moritur dictus Nicolaus sine filiis legitimis, & naturalibus cōdito testō, in quo extraneos hęredes sibi instituit. Nūc qrit, an dicti nepotes ex fratre primi testatoris admittant ad legatū, seu ad substōnē dictæ domus, saltē ꝑ partibus illorum filiorum, qui sine filiis legitimis, & naturalibus decesserunt. Et primo, altissimi omniū creatoris postulato suffragio, vr ꝙ in nullo dicti nepotes debeant admitti; qm̄ cum fuerint vocati sub cōdōne, si omnes decederent sine liberis; & vnus illorum decessit relicto filio legitimo & naturali, ergo defecta conditione
1 non debent admitti, vt l. a. C. de cond. inser. vbi patet, † ꝙ fideicommissum relictum ab hęrede, si sine liberis decessent non debetur, si decessit relicto nepote quem ex filia susceperat. nec obstat si dicatur, ꝙ in quibusdam ex filiis extitit cōditio; vnde pro parte illorum debetur fideicommissum, seu admitti dēt substō, vt in l. Lucius. §. Caio. ff. ad Treb. quia illud ꝓcederet, quādo cuilibet illorū filiorū fuisset facta substitutio separatim, vel fideicō. relictū: sed in casu nostro fuit facta omnibus sub nomine collectiuo, scilicet si omnes decederēt sine filiis. cum ergo vnus ex eis habuerit filiū, & eo superstite decesserit, deficit cōdō: quia non fuit verum dicere, ꝙ oēs decesserunt sine filiis; ꝓ hoc l. si fuerit, & l. si q ducenta. ff. de reb. dub. Nā cōdō dēt adimpleri in forma specifica, vt in l. cui fundus. & l. qui hæredi. ff. de condi. & demon. & c. ad nostram. il 1. de iureiu. Secundo, principaliter ꝓ ista parte vr tex. in l. pen. C. de impub. & aliis substi. vbi dr, ꝙ quidam duobus impuberibus filiis suis hæredibus institutis addicit, si vterq; impubes decesserit, illum sibi esse hęredem, demum alter duntaxat decesserat in pupillari ætate, quęritur, an ad partem istius debeat substitutus admitti; & decidītur ibi, ꝙ non; quia cū substō fuerit facta sub nomine collectiuo. s. si vterq; decederet in pupillari ætate, non extat condō altero duntaxat in pupillari ætate decedente. Et pro ista parte possent multa allegari, sed non est multum instandum, cum verba pro ista parte videantur clarissima; ideo frustra recurritur ad interpretationem, vt in l. ille, aut ille, & l. non aliter. ff. de leg. 3. Sed his non obstantibus, quæ vere casui nostro minime obstare arbitror, puto ꝙ isti nepotes ex fratre debeant admitti ad totum ius, qđ competebat illi filio vltimo mortuo super dicta domo, & massaritiis. Non autem dico, ꝙ debeāt admitti ad partes illorum, qui decesserunt primo loco sine filiis; qm̄ isti nepotes non fuerūt substituti simpliciter filiis morientibus sine liberis: imò filii fuerunt inter se ad inuicem substituti ita, ꝙ vnus deberet succedere alteri, vsq; ad vltimum: & sic in hæreditate illorū trium, qui primo decesserunt sine filiis, successerunt pariter duo filii superstites ex dispositione testatoris. nec admittuntur nepotes tertio loco substituti, vt d. l. pen. & c. si pater. de test. lib. 6. quarto vero, si decessit relicto filio masculo, non potuerunt alio modo succedere illi nepotes, nec in parte contingente ex persona propria, nec in aliis portionibus eis contingentibus ex ꝑsonis fratrum mortuorum: quia nedū ipsi excludunt, cum in persona illius defecerit condō, sub qua fuerant vocati, vt in l. hæredes mei. §. cum ita. quinimò dico, ꝙ etiam vltimus frater excludit ab illius successione: quia licet fuerint adinuicem simpliciter substituti; tamen tacite subintelligitur, si quis decederet sine filiis, vt est tex. no. & singularis inter coniunctos in l. cum auus, ff. de cond. & de. vbi dr, ꝙ quidā instituit filiū, ac nepotē ex altero filio, & adiecit, ꝙ si nepotes decederēt intra 20. an. dērēt hæreditatē restituere patruo suo: demū decessit nepos intra illā ętatē liberis relictis, videbatur, ꝙ cū i substōne nulla fuisset facta mētio de filiis, ꝙ teneret restituere hæreditatē patruo suo scđm verba testatoris: cōtrariū tamē ibi decidit. dicit. n. ꝙ in euentu liberorū deficit cōdō ex cōiectura pietatis, quasi minus fuerit

rit scriptum, q̃ dictum; & est ille tex. vt dixi, singularis ĩ eo, ꝙ testō debeat fieri non extraneo, sed filio testatoris: & tamen subintelligitur, ex quo institutus erat nepos ex filio, nisi decederet filio relicto, & per illum tex. ampliantur multū, no. in l. cum acutissimi. C. de fideic. & l. generaliter. §. cū autem, C. de inst. & subst. nam solent intelligi illa iura, quãdo testō erat ñenda extraneo, ut tunc intelligatur tacite facta mentio de filiō instituti, sed idem est, ubi institutus, & substitutus sunt coniuncti, & quilibet habuit portionem suã. ita dicendum in proposito, ꝙ licet filii fuerint inuicem substituti nulla facta mentione de eorum filiis, tamen debuit subintelligi, nisi alter decederet cum filius. d. l. cū auus. Quare concluderem, ꝙ quartus filius, qui pro sua dimidia successerat tribus fratribus præmortuis sine filiis iuxta substitutionem testatoris, totum ius sibi competens transmittit in filium suum, & quoad suã personam omnino deficit conditio, & respectu filiorum, & respectu nepotum, vt patet ex p̃dictis. Sed totum dubium remanet respectu partis competentis vltimo filio, tam ex persona propria, q̃ ex persona illorum trium fratrum præmortuorum sine filiis, quibus successit pro dimidia iuxta dispositionē testatoris, an illa pars debeat venire ad istos nepotes. Et profecto, si ille filius fratris viueret seu vixisset tempore mortis istius Nicolę vltimi, res esset magis dubia per no. in l. quidam testō Proculū. ff. de vul. & pup. & l. hęredes mei. §. cum ita, ad Treb. & l. pe. C. de impu. sed non oportet disputare, cum iam esset præmortuus, & solus superesset iste Nicola, qui decessit sine filiis propriis, & sine filiis fratrum pręmortuorum. Quo casu puto, vt supra dixi, ꝙ isti nepotes debeant venire ad totum ius, quod d. Nicolæ competebat super illa domo, & massaritiis ex persona sua, & aliorum, quib. successit: moueor principaliter per tex. dictæ l. hæredes mei. §. cum ita. vbi videtur hoc expressum. ibi. n. pater instituit duos filios suos, & adiecit, si uterq; sine liberis diem suum obierit, omnem hereditatem volo ad neptem meam Claudiam peruenire. demum decessit vnus ex filiis cum liberis, alius verò decessit postmodū sine liberis, deciditur ibi, ꝙ neptis Claudia substituta admittitur ad partem illius, qui decessit sine liberis, & sic in partem illius, in quo extitit conditio, licet substō fuisset facta per nomen collectiuum, vt si vterq; decederet sine liberis, & c. reddit ibi tex. rationem, ꝙ hoc admittitur non propter verba, quia illa prorsus resistunt: quia verum fuit, ꝙ vterq; non decessit sine liberis, sed propter voluntatem defuncti, quæ spectari debet, admitti debuit. ita punctualiter contingit in casu nostro. licet enim fuisset dictum: si omnes decesserint sine liberis, & c. tamen ex quo in persona vltimi extitit condō, & quod plus est, nemo remanserat ex prioribus fratribus, debent isti nepotes admitti, non ex significatu verborum, sed propter præsumptam uoluntatē testatoris. Secundo, hoc videtur apertè probari ex ratione l. pen. C. de impu. & aliis subst. aliter inducendo, q̃ supra in-

2 duxerim. † vbi enim institutis duobus filiis impuberibus fuit facta substō directa per nomen collectiuum, videlicet si vterque decesserit in pupillari ętate, talis sit hæres: demū, & vno tantum decedente in pupillari ætate deciditur ibi, ꝙ substitutus non debet admitti in illius portione ꝑꝑ voluntatem præsumptam testōtis: quia præsumendum est patrē cogitasse primo decedenti fratrem suum debere succedere, & sic, ꝙ ꝑꝑ amorem filialem eos substituerit adinuicē. ergo ex ratione tex. quæ debet attendi ad ampliandum vel restringendum dictum. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. apertè concluditur, ꝙ si non fuisset illa præsumpta voluntas testatoris, quæ causatur ex amore filiorum. arg. in d. l. cū acutissimi, venisset substitutus in portionem illius, in quo extitit condō, licet in persona vtriusq; non extiterit, quantumcunq; fuisset dictum, si uterq;, & c. & est in hoc ille tex. sic inductus satis notabilis ad casum nostrum; & per illum tex. tollitur obiectio, quę posset fieri contra dictam l. hæredes mei. videlicet, ꝙ illa loquitur in fideicommissaria restitutione. nam idem est in directa, vbi prædicto modo fuit facta substō per nomen collectiuum, vt probatur in d. l. pe. & expressè voluit Bart. in vtroq; loco; & facit quod ipse no. in l. quidam testamento Proculum. ff. de vul. & pup. Præterea in casu nostro non est locus directæ substōni, cum iste vltimus frater decessisset post pupillarem ętatem, & substō fuit facta per uerba communia, & directa, iuxta no. in l. Centurio, ff. de vul. & pu. & c. si pater, de test. li. 6. Nec etiam obst. si dicatur, ꝙ in casu nostro non fuit facta substō per nomen collectiuum, sicut in d. §. cum autem, & in d. l. pe. quia cōtrarium est uerum, cum magis sit collectiuū uerbum, omnes, q̃ uerbum, vterq;, & in materia nostra Bar. illa æquiparauit in d. l. pe. & in d. §. cum ita. Nec ēt obstat, si dicatur, ꝙ in §. cum ita, primò testator singulariter, & distributiuè dixit; Si quis filiorum meorum sine liberis diem suum prior obierit, partem suam superstiti fratri restituat, & c. quia hoc nihil ad rumbum. Nam illa substō distributiua, & reciproca non refertur ad ibi substitutos secūdo loco sub nomine collectiuo, sed ad ipsos fratres primo institutos. Et ita punctualiter contingit in facto nostro. testator enim hic primò instituit filios; demum eos substituit singulariter inuicem; & secundò, seu in loco ipsorum, substituit istos nepotes sub nomine collectiuo: ita ꝙ non uideo, ꝙ casus habeat in hoc aliquam dubitationem, & clarissimè firmat Bar. ĩ dictis locis.

3 Tertiò, principaliter probatur sic; † in vltimis uoluntatib. cuiuscunq; qualitatis sint, siue sit directa substō, siue fideicōmissaria, siue condōnalis, siue testamentum, uel codicillus, dēt primo loco attendi voluntas disponentis expressa, uel tacita, seu coniecturata, ut l. in conditionibus, ff. de condit. & demon. & l. non aliter, de leg. 3. & l. cum acutissimi. C. de fideicommis. & l. generaliter. C. de instit. & substi. & d. l. pe. de impu. & aliis substi. & d. l. hæres mei: cum infinitis similibus, adeò, ꝙ id, quòd constat ex coniecturis, dicitur euidēs, vt l. licet imperator. ff. de leg. 1. Et ex ratione naturali possumus coniecturare uoluntatem defuncti, ut in iuribus pręallegatis. & facit l. scire oportet, §. sufficit. ff. de excu. tuto. & qđ no. Cy. in l. non dubium, C. de leg. & Bald. in l. maximū uitium. C. de lib. p̃te. Sed, pro Deo, uideamus, ĩ casu nostro, quæ fuit prima testatoris uoluntas; uoluit enim, & indubitāter prædiligere filios proprios, & nepotes ex filiis: sed eis deficientibus noluit dare filiis suis liberam facultatem disponendi de illa domo; sed uoluit pręferre nepotes ex fratre, & fortè etiam fecit ꝑꝑ sui memoriam, ne domus propria perueniret ad homines alterius cognationis. sed cū in casu nostro tempore ultimi morientis nullus extaret de filiis, uel nepotib. ex eis, quid ergo habet obstare, ne isti nepotes admittantur, saltem pro iure competēti isti ultimo, in quo fuit purificata condō? profecto nihil, nisi inanis, & nudus uerborum sonus; de quo non curauit iurisconsultus in d. l. hæredes mei, nec in d. l. Lucius. §. Caio, nec in d. l. pen. & meritò, ne præualeant uerba intentioni, cum non intentio uerbis, sed uerba habent deseruire intentioni, ut dicit tex. in c. secūdo requiris, de app. Præterea, & quartò ubi est eadē rō in parte quoad partem; quæ est in toto quoad totum, valet arg. de toto ad partem. l. quę de tota. ff. de pet. hæred. & in l. an pars. ff. pro derelict. & c. pastoralis. §. item cū totum, de offi. delega. Sed si omnes filii testatoris decessissent sine liberis, isti nepotes ex fratre uocantur insolidum ad illam substitutionem; ergo in parte istius, qui in parte decessit sine aliis fratribus primo loco substitutis, & sine liberis ex fratribus, debent vocari isti nepotes, cum in parte istius nulla appareat ratio quare isti nepotes non debent admitti. non enim in persona sua concurrit fauor liberorum fratrum præmortuorum, cum nullus esset superstes tempore mortis istius Nicolæ. limitatur ergo prima uoluntas testatoris, in eo, ꝙ uoluit nepotes ex fratre præferre nudo iudicio filiorū suorum. Et per prędicta sanè patet responsum ad contraria.

Casus consilij sequentis.

Quidam dominus Iacobus de Recanato in suo vltimo testamento inter alia sic disposuit; Item ueniente prædicta cōditione substituit altare magnū ecclesiæ sanctæ Mariæ de Platea de Racanato in quadā petia terræ uineatæ, &c. quam possessionem uoluit pro dicto altari teneri, & cultiuari ad perpetuum cultum diuinum, & eligi debeat unus presbyter ad perpetuum diuinum prędictum cultum, qui teneatur, & debeat in dicto altari celebrare diuinum officium, prout iuris sanctio postulat, & requirit pro anima dicti testatoris, & suorum parentum. qui presbyter ad celebrandum modo prędicto debeat eligi per dictum d. Ser Claudium, si tunc uiuet: post mortem uero Ser Claudii per eius filios, & sic subsequenter perpetuò de filiis in filios successiuè. Et si omnes prędicti nō uixerint, uoluit eligi dictū presbyterū per priores fraternitatis Sanctæ Lucię, qui pro tempore fuerint. Aduertendum tamen qđ prædicta ecclesia Sanctę Marię cuius altare fuit substitutum, est

mona-

monasterium ordinis Beati Siluestri, seu montis Sani, quod monasteriũ regitur p priores, & monacos cõuentualiter, & monasticè deputatos per generalem dicti ordinis, qui propriè est ordo Sancti Benedicti, & est monasterium possessionibus, & bonis competenter dotatum. Nunc quæritur de tribus: Primò, an dictus Ser Claudius possit assequi vigore supradicti relicti ius patronatus. Secundò, an possit, vel debeat eligi, præsentari, & institui secularis sacerdos an monachus dicti monasterii. Tertiò, quid de dicta possessione debeat consequi pręsentandus, & instituendus.

CONSILIVM LIX.

1 *Ius præsentandi habens potest quem uoluerit præsentare.*
2 *Ius patronatus in ecclesia acquiritur duntaxat triplici capite.*
3 *Patronus quis efficitur ecclesiam nouam construendo.*

ATtingam ex ordine primũ, ex cuius decisione alia dubia pendent. Et videtur primò, q dictus Ser Claudius, & successiuè alii, de quibus supra fit mentio, acquisiuerint ius patronatus dicti altaris: quia ex dotatione hoc ius patronatus acquiritur. 16. q. 7. c. filiis. not. glo. in c. piæ mentis, eadem causa, & not. Ioan. And. in c. 1. de iure patro. & gl. 73. dist. in summa. sed dictus d. Iac. dictum altare maius dotauit, ergo acquisiuit ius patronatus. Nec ob. q illud non construxerit, quia dictum c. filiis, loquitur alternatiuè. s. construxit, vel dotauit, & sic sufficit alteram ex illis liberalitatem exercere, vt in regula, in alternatiuis, de reg. iur. lib. 6. & in c. inter cætera, de rescrip. & hæc iuris patronatus acquisitio procedit non solum respectu ecclesiæ constructæ, seu dotatæ, sed & respectu capellæ, vt in c. nobis. de iu. patro. nec refert, an in ecclesia seculari, vel monasterio illud ius acquiratur. cum ius non distinguat, sed generaliter contulit priuilegium dotanti, vel fundanti, seu construenti, vt ex prædictis, uel eorum altero acquirat hoc ius, vt in d. c. filiis, de iure patro. p totum. & per hæc videtur tollenda illa consideratio, q prædicta ecclesia S. Mariæ sit monachorum monasterium. hoc enim non habet huiusmodi iuris natiuitatem impedire; cũ & ipsum corpus monasterii possit esse sub potestate patroni. 16. q. 7. c. monasterium, & in d. c. nobis. in prin. & in c. cũ dilectus, de consuetu. cum similibus. Ex his infertur ad se-
2 cundum dubium, † q sacerdos, secularis poterit eligi; quia habens ius præsentandi potest præsentare quem vult. In hoc enim voluerunt iura ipsi patrono morem gerere, dummodo alias sit idoneus, ut in c. 1. 16. q. 5. & eadẽ causa. q. 7. c. decernimus, & in c. pastoralis. de iure patron. & cap. cum dilectus, eod. tit. quinimò videtur, q secularem, & non monachum eligere debeat; quia ad beneficium non curatum monachus promoueri non potest, ut in c. super eo, & quod ibi no. de regula. no. plenè in c. quod Dei timorem, de stat. regul. Sed prædictis non obstantibus, quę uerè casui nostro non ob. contrariam sententiam prorsus in casu præscripto arbitror ueriorem, s. q neque dictus Ser Claudius, nec filii dicti domini Iaco. vel alii quicunque ius patronatus ex institutione prædicta in dicta ecclesia Sanctæ Mariæ, seu eius altari maiori adepti sunt, seu consequi valent. ad hanc sententiam, & conclusionem tenendam ex multiplici capite
2 motus sum. Et primò, † quia ius patronatus in ecclesia acquiritur ex triplici capite duntaxat, constructione. s. ecclesiæ. 16. q. 7. c. monasterium. Ecclesiæ dotatione, eadem causa, & quęstione. c. filiis, vel nepotibus. Et territorii ad ecclesiã fundandam collocatione. 18. q. 2. c. abbatem, & in c. ad audientiam. 2. de eccl. ædifi. & c. 3. de iure pa. & no. Ioan. And. c. 1. eo. tit. & gl. in c. piæ mentis. 16. q. 7. Hinc est, q ex diuerso, facto possunt eiusdem ecclesiæ effici tres patroni, vt puta, quia vnus dotauit, alter dedit fundum, vbi ecclesia fuit constructa, alius per se, uel suis expensis construxit, seu fabricauit, vt no. Ioan. And. in c. nobis, de iure patro. facit qđ not. glo. 63. dist. in summa. alius autem modus ius patronatus acquirendi à iure traditus non est; vnde si quis aliquid reliquit, vel donauit ecclesiæ pręter causas prædictas non efficitur patronus, sed dicitur benefactor, vt no. Ioan. And. in d. c. nobis; facit c. requisisti. de testa. & quod no. glo. in c.
3 de iure pa. Sed cum in casu nostro dictus dominus Iacobus testator nec ipsam ecclesiam Sanctæ Marię, nec eius altare fabricauerit, fundauerit uel dotauerit; ergo non potuit ius patronatus pro se, uel suis acquirere. consequentia, & maior patent, minor probatur. clarum est enim, q ipse non construxit nec fundauit: cum ab olim fuerat fundata, nec etiam dotauit, cum etiam iamdudum tempore fundationis fuerit dotata. nec requiritur, q altare maius ecclesiæ debeat esse dotatum, cũ sit pars ecclesię; sed satis est ipsam ecclesiam fore dotatam, ut satis innuitur in c. nemo, de consecr. dist. 1. & in c. cum sicut. de consecr. eccle. vel alta. quinimo si uerè ponderentur verba testatoris, non reliquit dictã petiam terrę pro dote, sed ipsum altare simpliciter instituit ad perpetuum diuinum cultum; & sic potius dicitur benefactor, q̃ patronus, quod expressius in casu nostro uoluit Ioã. And. in d. c. 1. ubi dicit, q etiam si ante fundationem ecclesiæ quis aliquid daret etiam magnum, non per hoc acquirit patronatum, ex quo non dedit causa dotis. In casu autẽ nostro non solum non dedit pro dote, sed etiam dedit post fundationem, dotationem, & constructionem ecclesię, ergo minimè acquisiuit ius patronatus. Et hęc profecto consideratio nullum patitur scrupulum in contrarium. Secũdo, principaliter mouent, quia dicta ecclesia Sanctę Marię erat iam constructa, & consecrata una cum altari suo maiori. unde etiam præsupposito, q dictus dominus Iacobus reliquisset dictam petiam terrę pro dote, non tamen per hoc acqui-
3 reret ius patronatus in loco iam consecrato. † Efficitur aũt quis patronus ecclesiam de nouo construendo, quia sicut pater deducit filium de non esse ad esse, ut no. in d. c. 1. & d. c. nobis, & d. c. piæ mentis, ita ante rei consecrationem efficitur patronus, sed in loco iam consecrato per prius nõ potest quis effici patronus aliquid dotationis loco eidem donando, uel ipsum reficiendo: quia cum ius patronatus sit q̃dam seruitus in ecclesia religiosa, & loca sacra seruitutem non recipiant, ut in l. seruitutes. §. fin. ff. de seruitu. & alibi dicit tex. q humani iuris esse desinit, seruitutem non recipit, ut in l. caueri. ff. communia prędio. Et hanc opinionem in terminis nostris firmat gl. in d. c. pię mentis. 16. q. 7. & sequuntur cõiter docto. & maximè Inn. super rubrica de iure patro. & Ioan. And. in c. 1. eo tit. Excipit tamen Inn. unum casum, s. quando ecclesia iam consecrata esset sine dote, & aliquis uellet eam dotare. nam tunc acquiritur ius patronatus: quia spiritualia non possunt esse sine temporalibus. 1. q. 3. c. si quis obiecerit. Quod tamen limitauit Ioan. And. in d. c. quando hoc faceret de consensu diœcesani, quod respectu refectionis uoluit glo. in c. 3. eodem titu. tunc. n. iure ecclesię fingitur, q actus iste pręcesserit consecrationẽ. arg. c. tanta, qui fil. sint leg. Limitat etiam hoc procedere, quando à consecrari faciente, uel etiam ab ipso consecrante nõ potest dominus haberi, ar. eorum, quę no. in d. c. cum sicut, de consecrat. eccl. uel alta. quasi in subsidium, & non aliter hoc admittatur, sed cum in casu nostro neutrum horum interueniret quia ecclesia, erat dotata. Item pręsupposito, q non fuisset dotata, tamen non fuit dos data cum authoritate diœcesani, ut ius patronatus de nouo acquireretur, ergo cessat prorsus iurispatronatus acquisitio. puto enim absurdum, q laicus pro suę liberę uoluntatis arbitrio relinquendo vnum prędium ecclesię iam consecratę, vel ipsius altari maiori, ex hoc omnino efficiatur patronus ecclesiæ, vel altaris maioris. vnde cum ius patronat' acquiratur laicis ex sola gratia, & tolerantia ecclesię, cum de iure cõi non sint huius iuris capaces, cum sit annexũ spirituali, iuxta ea, quę legũ. & notantur in c. quoniam, de iure patron. & per Inno. in c. q sicut. de electio. non est huic acquisitioni laxanda facultas, sed restringenda, ut in regula, odia restringi, de reg. iur. lib. 6. & in l. quod vero contra rationem. ff. de legib. Et hęc secunda consideratio etiam nullum patitur contrariũ. Tertiò, principaliter considero, q et ex alio capite non potuit iste acquirere ius patronatus in dicta ecclesia S. Marię; quoniam nec ex constructione, nec ex dotatione quis acquirit ius patronatus, nisi hoc faciat de consensu diœcesani. i. episcopi, uel habentis ius episcopale in loco, ut in casu nostro est generalis istorum fratrum sanctę Marię. hoc expresse probatur in d. c. nobis, de iure patron. Satis enim esset absurdum, q quis pro suo libito posset ecclesiam de nouo construere, vel altare de nouo erigere, cum ista spiritualia non possint laici propria authoritate tractare, vt in c. 2. de iud. & 16. q. 7. c. omnes basilicę. Ioan. And. notauit in d. c. nobis per illum tex. q non sufficit petere consilium diœcesani, imino oportet habere consensum. si tamen non vellet sine iusta causa consentire, posset per superiorem compelli, ar. c. 1. de iure patronatus. In casu autem nostro nõ habuit iste dominus Iaco. authoritatem, seu consensum diœcesani; ergo ex suo proprio facto non potuit ius patronat',

prę-

presertim in altari maiori, acquirere. si.n. hoc dixisset gen e rali ordinis, fortè nullo modo consensisset, nec etiam cósen tire potuisset, cum hoc sit contra iura prædicta; & hæc etiã consideratio concludit. Quartò, capite potest ius patronatus excludi, quia si prædicta concurrerent in casu nostro, ꝙ in veritate non concurrunt, tamen habito respectu, quia in ecclesia religiosorum non potest beneficiari clericus secularis, vt probatur, non cauillando literam in c.fi.§. prohibemus, de statu. regu. vbi dicitur, ꝙ etiã abbate, & monachis consentientibus non potest clericus secularis beneficiari, vt habeat titulũ in monasterio. ergo multo fortius non procedit acquisitio in casu nostro, ubi nedum monachi non cõsenserunt, sed ét penitus contradicunt. Et quanquam Host. ibi destruendo in veritate literam, dicat illud procedere, quando clericus secularis vult esse de corpore religiosorũ de dando vocem in capitulo, & similia facendo, sicut vnus de collegio, vnde secus dicit, si uellet clericus esse contẽtus beneficio suo, & ecclesiam officiare absq; eo, ꝙ sit de collegio monachorum. hoc tamen dictum non est verũ, & prorsus repugnat illi literę. nam ibi prohibetur simpliciter quẽ recipi ad præbendam in ecclesia regulari, & respectu receptorum disponitur, ut non immisceãt se cœtibus monachorum. Si enim hoc liceret, prout dixit Host. non restrinxisset ibi se tex. ad receptos, eos tolerando; sed hoc disposuisset respectu receptorum, & recipiendorum. vnde sensus literæ fuit hic, si bene ponderetur, vt deinceps nullus reciperetur ad præbendam in ecclesia regulari, sed receptos uoluit ibi Papa tolerare, ne priuarentur iure iam quæsito, cum hac limitationę, vt non immisceant se cœtibus, & congregationi monachorum. simile in cap. 1. de relig. dom. lib. 6. Et hanc opin. contra Host. sequitur dom. Anto. in dicto, cap. final. & semper legendo tenui contra Host. saltem quoad casum nostrum, vbi monachi resistunt, & pro hoc vltra alios adduco c. dudum. 18. q. 2. vbi dicitur, ꝙ clerici seculares non debẽt aliquo modo accedere ad celebrandum in ecclesia regulari, nisi inuitentur à monachis. & etiam episcopus non põt publicè in monasterio, ẽt sibi subiecto, celebrare monachis inuitis, ne per concursum populi monachi, qui debent uitã solitariam ducere, scandalizentur, vt probatur in c. lumino so, & ca. 2. & 3. 18. q. 2. ad idem facit 16. q. 1. c. placuit, & c. si cupis. nec credo, ꝙ Host. contradixisset huic casui. ipse. n. loquitur, quando abbas, & monachi volunt aliquem recipere ad beneficiandum in eorum ecclesia, & nos loquimur, quando eis inuitis uolunt isti acquirere ius patronatus in eorum ecclesia, præsertim in altari maiori, quod nullo modo fieri posse arbitror, ne accessu secularium patiantur aliquod scandalum, & ne ecclesia eorum patiatur hanc seruitutem. Concludo ergo, ꝙ ex prędicta institutione nõ fuit ius patronatus acquisitum alicui; & ex hoc infertur ad decisionem aliorum dubiorum. Dico enim, ꝙ nemo est eligendus, seu præsentandus: quia si cesset ius patro. cessat omnis effectus, qui causatur ex eo, vt in c. cum cessante. de appel. acquiritur enim illa petia terræ ecclesię S. Mariæ ad perpetuum diuinum cultum. i. ad vsus necessarios ecclesię, & personarum ipsius, argu. in c. pastoralis, de his, quæ fiunt à prę la. cum purè fuerit facta institutio, & alia apposita, & adiecta per testatorem habentur pro non adiectis, cum de iure fieri non possunt, vt probatur in simili in ca. significatum. de præben. quinimo, si testator reliquisset illam petiam terræ sub conditione de habendo patronatum, tamen cum illa conditio sit contra ius, vt patet ex prędictis, debet haberi pro non adiecta, & relictum remanet, vt l. conditiones, & l. si filius. & l. quidam in suo, ff. de condi. insti. cum simi. Fratres autem dicti loci debent rogare Deum pro anima testatoris, sicut faciunt pro aliis eorum benefactoribus. Et hæc sufficiant. non enim expedit respondere ad contraria: quia satis abundè patet responsio ex prędictis.

CONSILIVM LX.

1. *Sententia vbicunque continet animarum periculum non obstat rei iudicata exceptio, siue fuerit iudicatum in foro ciuili, siue ecclesiastico.*
2. *Sententia qualibet, à qua non est appellatum, transit regulariter in rem iudicatam.*
3. *Sententia facit ius inter partes, quantumcunque sit lata contra ius litigatoris.*
4. *Denunciatio euangelica non procedit: nisi clarè probetur, quòd denuncians agit contra conscientiam.*
5. *Iudex, quando narrat aliqua in sententia, uel in iudicio parte præsente, & non contradicente, talia verba narratiua probant in præiudicium partis non contradicentis.*
6. *Succumbens in petitione fundi non admittitur volens petere fructus occasione fundi.*

IN causa, & quæstione, quæ vertitur inter Ioan. ex vna parte, & Anto. filium suum, & hæredem Petri ex alia, Saluatoris Iesu Christi presidio inuocato, Videtur primò, dictum Ioan. fore audiendum super petitione sua, exceptione rei iudicatæ per do. Antonium opposita non obstante. Et primò, probatur sic: † Vbicunque sententia continet animarum periculum, nõ obstat rei iudicatæ exceptio, siue fuerit iudicatum in foro ciuili, siue ecclesiastico. Primum, probatur notabiliter in c. 2. de exce. lib. 6. Secundum, in c. lator, iuncta glo. in cap. consanguinei, & in ca. tenor, de re iudi. Sed sententia, de qua in casu nostro excipitur, continet periculum animarum, ergo ex ea non competit rei iudicatæ exceptio. minor probatur. nam cum presupponatur dictum cõtractum mutui fuisse fœneratitium, & illius vigore vsuram multarum quãtitatum pecunię dicto Petro solutam, & iudicatum fuerit oppositum, nutritur per illam sententiam vsurarius in peccato suo, cum peccatum non dimittatur, si non restituatur vsura, ex quo restitui potest, vt in c. cũ tu, de vsur. & in regula, peccatum, de reg. iur. lib. 6. Item dictus Anto. filius, & hęres dicti Petri peccat in nõ satisfaciendo animæ defuncti, prout tenetur, vt in cap. à nobis de sen. excom. & in c. literis, de rapt. & in ca. fin. de sepul. Nec obstat, si dicatur, ꝙ a tali sententia non fuit appellatum: quia per hoc non purgatur vitium sententiæ respectu animę obtinentis iniustam sententiam, vt no. Inno. in c. quia plerique, de immu. ecc. ad idem facit quod leg. & no. in l. Iulianus, ff. de condi. indeb. vbi habetur, ꝙ per sententiam iniustam non tollitur obligatio naturalis, nec etiam per eam inducitur obligatio naturalis, vt no. Bar. in l. ab eo. C. quomodo & quando iudex. Secundò, principaliter, & pro d. Ioan. inducitur: quia rei iudicatæ exceptio obstat, cum ad idem agitur: secus, si ad aliud agitur nunc quàm primò, vt in l. queritur. cum duabus seq. ff. de except. rei iudi. & c. abbate sanè, de re iudi. li. 6. Sed in casu nostro ad aliud nunc agitur, ergo nõ habet officere exceptio rei iudicatæ, etiam prę supposito, ꝙ illa sententia trãsisset in rem iudicatam. minor probatur. primò non solum fuit actum, an mutuum fuerit vsurarium, an gratuitum, & iudicatum fuit, ꝙ gratuitum. vnde prę supposito, ꝙ à principio fuisset gratuitum, tamen nihilominus postea potuit solui vsura. ne illud repeteretur, arg. in c. consuluit, de vsur. ista enim sunt compatibilia, nec probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, vt in ca. 2. de transla. prela. & l. neque natales, C. de proba. Nunc autem reperitur, ꝙ fuit solutum indebitè, & per vsurariam prauitatem, ne illud repeteretur, & sic prorsus ad aliud agitur nũc quàm primò. non. n. in primo iudicio fuit repetita vsura, sed solum fuit oppositum, ꝙ contractus ille fuerat simulatus, & illicitus, & in fraudẽ vsurarum confectus. Tertiò, videtur dictum Ioan. admittendũ ex alio capite, etiam si prędicta non proficerent: ex quo. n. d. Petrus mandauit in extremo vitę restitui quicquid occasione traficorum, seu contractuum illicitorum ad eum peruenisset, videtur tacitè remisisse iuramentum, & omne obstaculum, per quod dictus Ioan. prius nequiuisset exigere, vt probari videtur in c. ad nostram. ii. de iureiur. secundum vnum intellectum. Et quanquam prędicta in fauorem dicti Ioannis vrgere videantur, in contrariam mihi sententiam declinandum fore arbitror; ad quam tenendam ex triplici capite motus sum. Primò, & principaliter: † quia regulariter quęlibet sententia, à qua non est appellatũ, transit in rẽ iudicatam, ita ꝙ de ea potest vtroque iure excipi contra de nuo agentem, vt in c. cum inter, de re iudi. & c. abbate sanè. eod. tit. lib. 6. & in l. cum quęritur, cum duab. seq. ff. de exce. rei iudi. Et hęc exceptio fuit inducta ad iuris rigorem seruandum, vt litium esset finis. vt no. glo. in cap. pastoralis. §. quia verò. de offic. delegat. in l. qui exceptione. ff. de condictio. indebit. Hęc regula nõ reperitur lęsa in quibusdam casibus à iure expressis, vt in causa matrimoniali, & quibusdã aliis; iuxta id quod legitur; & notatur in d. c. lator. iter quos casus non reperitur casus noster. s. cum agitur de repetitione vsurarum. Et quanquam generaliter dicatur, ꝙ vbicunque vertitur periculum animę, sententia non transit in rem iudicatam, vt no. glo. & Inno. in c. inter monasterium. de re iudi. secundum glo. in c. lator. eod. titu. & clarius Host. ibi,

&

& in c.consanguinei,tamen illud intelligitur de peccato p
partes nou remissibile,vt sentit glo.in d.c.lator, & in c.iura
uit,de proba.& clarius Ant.de But.in d.c.lator, vt puta cũ
sententia fertur iniustè contra vinculum matrimoniale,vel
pro matrimonio,obstante cõsanguinitate. vel affinitate in
gradibus,diuina vel humana legibus prohibitis, secus aũt,
vbi fertur iniustè pro matrimonio,nullo impedimento ob-
stante.tunc enim transit in rem iudicatam, quia vitium sen
tentiæ est per partes remissibile.ex quo enim solum prę iu-
dicat parti,transit in rem iudica. quia vitium sententiæ est
per partes remissibile,vt probatur in capi. q ad consultatio
nem,de re iudic.& l.ab eo,C.quõ,& quando iudex.vbi dr,
q non appellans á sententia videtur accommodare consen
sum,& alibi dixit tex.q non appellando videtur confirma-
re sententiam,in l.fi.C.de senten. quæ sine certa quantita.
In his autem,in quibus vitium sententiæ non est per partes
remissibile cessat iste interpretatus consensus, cum expres-
se non potuissent partes sententiam iniustam approbare, vt
in capit.si diligenti,de foro competen.Sed in casu nostro,&
præsupposito,q sententia fuisset iniusta. per quam fuit pro
nunciatum contractum mutui fuisse gratuitum,& licitum,
& non fictum, neque simulatum, tamen vitium sententiæ
erat per partes remissibile, quia debitor potest remittere
vsuras creditori,vt not.glo.& Di.in regula peccatum,de re
gulis iuris lib.6.& Fed.consi.18.& Ioan.And. in additioni-
bus Specu.in titu.de vsu.in 3.colum.ergo talis sententia trã
siuit in rẽ iudicatam, & præsertim indubitanter in casu no-
stro,in quo dictus Ioan.debitor expressè acquieuit senten-
tiæ,& obtulit se paratum executioni sententiæ,prout in ea
continebatur,& recipiens postea sponte dilationem ad sol-
uendum præstitit iuramentum de soluendo,& sic renuncia
uit omni iuri dicendi de iniustitia sententiæ,vt in l.ad solu-
tionem,C.de re iudic. Hinc dicunt iura, † q sententia facit
3 ius inter partes,quantumcunque sit lata contra ius litigato
ris,vt in dicto c.cum inter,& l.ingenuum,ff.de statu. homi.
& accipitur pro veritate,vt in l.res iudicata. ff. de regu.iur.
ideo nun potest amplius de iniustitia sententiæ in dubium
refricari.nec obstat,si dicatur, q obtinens scienter senten-
tiam iniustam peccat,vt not. Inno.in dicto.ca.quia pleriq.,
& Bar.in extrauaganti,ad reprimendum, in verbo denun-
ciationem.quod patet ex eo,quia per iniustam sententiam
nõ tollitur,nec inducitur obligatio naturalis, vt notat Bar.
in d.l.ab eo,& in l.Iulianus.ff.de condit.indebi. nam ratio-
ne peccati obtinens sententiam iniustam,dẽt victus, quam
quam non appellans,audiri. Ad hoc.n.respondetur dupli-
citer: Primò,q de iniustitia sententiæ non constat,& in du-
bio obstat transitus in rem iudicatam, quia præsumitur iu-
ste lata,& est præsumptio iuris,& de iure, contra quam nõ
admittitur probatio in contrarium, nisi per confessionem
vincentis,vt not. Innocen.in dicto capit. quia plerique,fa-
cit quod legi.& no.in l.is qui fidem.de spõsa. Præterea hęc
eadem ratio militat in omni sentẽtia iniusta. semper enim
peccat obtinens scienter iniustam sententiam, vt no.Inno.
in d.c.quia plerique,& Bar.in locis præallegatis.tamen pro
pter hoc peccatum non auditur pars aduersa, ex quo non
appellauit,& potuit in suum præiudicium acquiescere sen-
tentiæ. quinimò etiam in præiudicium ecclesiæ obstat iste
transitus in rem iudicatam,vt in dicto capitu. cum inter,&
cap.cum semper.eod.tit.ratione præsumptionis iustitiæ,vt
sit litium finis. Pręterea,& fortius in casu nostro interuenit
expressus consensus istius Ioannis. vt ponitur in puncto.cõ
sensit enim expressè sententiæ,& sic etiam quoad obtinen-
tem fuit sublatum omne vitium, si quod erat in sententia,
& fuit inducta obligatio naturalis,quæ oritur ex consensu,
vt notat Bart.in d.l.ab eo;facit l.Stichum. §. naturalis, ff.de
solu.& l.cum amplius. §. is natura debet.ff. de re.iu. Et per
hoc est sublatum primum contrarium supra factum. Debet
enim intelligi,quando vitium sententiæ non est ex parte re
missibile.Item quando non interuenerit expressus consen-
sus partis. Quinimò plus puto, q etiam per viam denuncia
tionis euangelicæ non debet iste Ioannes audiri, tum quia
peccatum fuit remissum per expressum consensum istius
Ioan.tum quia nun debet amplius disputari de iustitia sen-
tentiæ.& hoc expresse firmauit Bar. in dicta extrauaganti,
ad reprimendum,iu verbo,denunciationem. Allego aliam
rationem in casu nostro meliorem,& inconuincibilem.
4 †denunciatio euangelica nõ procedit, nisi clarè probetur,
q denuncians agit contra conscientiam,vt legi. & nota. &

maximè per Inno.in c.nouit,de iud.sed cum hic agatur cõ-
tra Antonium hæredem dicti Petri,qui nullo modo præsu-
mitur habere notitiam de qualitate dicti cõtractus mutui,
sed omnino habuit bonam conscientiam, cum habeat sen-
tentiam pro se,quam debet iustam præsumere, vt in iurib.
pręallegatis, ergo non potest habere locum etiam denun-
ciatio,euangelica,fortius non debet dictus Ioan.audiri di-
rectè petendo,pręsertim cum veniat contra suum iuramẽ-
tum. Et hęc sufficiant quoad obtinendum ex primo capite.
Secundum caput obtinendi in causa, ex quo etiam motus
sum,est confessio dicti Io.cum.n.fuerit confessus in iudicio
dictum mutuum fuisse gratuitum, ac recognouerit debitũ
tanquam verum,& iustum,prout apparet ex tenore senten
tiæ,non debet nunc admitti ad probandum cõtrarium, cũ
confessio sponte facta non possit reuocari etiam probando
contrarium,nisi vsque ad sententiam diffinitiuam, vt in c.
fi.de confe.& l.error facti,C.de iur.& fac. gno. ad idem.ca.
per tuas,de probatio.& l.generaliter.C.de non nu.pec.nec
obstat,si dicatur,q ile confessione non constat nisi per ver-
ba narratiua sñię,quę non probant,vt in c.si papa,de priui.
5 lib.6. † Dico enim,q ex quo iudex aliqua narrat in sñia vel
in iudicio parte pręsente, & non contradicente, talia verba
narratiua probant in prę iudicium partis non contradicen-
tis,vt probatur in l.1.C. de rela. & ibi expressè firmat Bar.
& dicit bene notandum,vt in casu nostro dictus Io.non so-
lum fuit præsens,& tacens, sed expressè sententię cõsensit.
Ex tertio capite potest dictus Antonius obtinere, quia nõ
debet quis admitti ad probandum,quod probatum non re
leuat,vt in ca.cum contingat,de offic.dele.& in l.ad proba-
tionem,C.de prob.sed & prę supposito, q dictus Ioan.pro-
baret se aliquas pecunias vltra solutionem exoluisse dicto
Petro,non per hoc obtineret, ergo non debet ad hoc pro-
bandum admitti.minor probatur,quicquid soluitur,seu da
tur à debitore cessante pacto gratis,& amore,licitè potest à
creditore recipi,deficit.n. alterum, quod est formale in vsu
ra,vt plenè no.Ioan.And.in regula,peccatum,de re.iu.l.6.
in Mercu.facit c.tua.de simo.& bonus tex.in c. sicut episco
pum.1.q.a.sed in casu nostro mutuum fuit gratuitum,vt ip
semet Ioã.confessus fuit,ergo non potest repeti gratis so-
tum;quinimo,etsi nõ fuisset a principio gratuitum, ex quo
fuit pronunciatum,q fuit gratuitum,& ipse expresse cõsen
sit sententiæ.videtur,remissum omne,& totum illud, quod
potuisset repetere,qui enim consensit antecedenti,conce-
sit consequenti,vt in c.3.de consti.& in l.oratio,ff. de spon-
sa.Nec obstat,si dicatur, q licet à principio fuerit gratuitũ,
tamen ex postfacto fuit vsura soluta. hoc enim nullo modo
stare potest, quia actor videtur deducere totum ius suum,
quod habet a tempore iudicii inchoati, vt l. solemus.ff.de
iudi.& c.cum ecclesia Sutrina.de cau.pos.& prop.& ca.ab-
bate sanè,de re iud.lib.6.vnde,cum in iudicio non conten-
derit,an à principio fuisset contractus illicitus,& fœnerati-
tius,imo disputabatur de ipsius iuribus existentibus tem-
pore sententię,quod patet apertè, quia contra petitionem
non excepit Ioan.q contractus ille erat fœneratitius, & sic
apertè retulit se ad tempus sententię, & etiam si non dixis-
set, satis tacitè intelligitur, cum in iudicio cõtenderetur de
iure existenti tempore sententię. ergo ex quo dictus Io.suc
cubuit,& confessus fuit contractum illum licitum, videtur
per consequentiam voluisse remittere omne ius sibi com-
petens, pręsupposito,q fuisset illicitus. Hęc enim quæstio
vsuraria,seu repetitio vsurarum depẽdet ab illa quęstione,
an cõtractus fuerit fœneratitius.si.n.nõ erat fœneratitius,
non potest aliquid repeti,cum pręsumatur donatiũ. Ex quo
infertur ad solutionem alterius cõtrarii. dico enim,q nunc
agitur ad aliud,quàm primò. Nam hoc replicatur in subie-
6 cta materia primæ quęstionis. †qui enim succubuit in peti
tione fundi, nõ admittitur volẽs petere fructus occasione
fundi.l.fundi.& l.fundum,ff.de except.& l.si quis eum,ff.de
except.rei iudi.ita pũctualiter contingit hic. Nõ obstat,qd
vltimò opponitur de cautione, seu mandato dicti Petri,vt
omne licitum extortum restituatur.dico enim, q non extẽ
ditur ad istum casum, cum hic negetur contractum fuisse il
licitum,nec debet admitti ad probandum contrarium ob-
stante præsumptione iuris,& de iure,quę orta,est ex sentẽ-
tia,vt supra dixi.Item ex remissione iam pręsumpta,vt pręę
dixi,ius fuit acquisitum dicto Petro.Item est sibi ius acqui-
situm nunc,ex sententia,nõ solum ex pacto,& ideo illa cau
tio non debet extendi ad hunc quasi contractum.ar.corum

quę

quæ not.Bart.in l.more, ff. de acquir. hæredit. & in l.apud Iulianum,ff.ex quib.cau.in pos.ea.Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Factum super quo cõsilium petitur, in his submittitur terminis. Perusini ciues eo tempore,quo viuebant populariter,ita ꝙ de facto superiorem,seu dominum nõ recognoscebant, concesserunt solenniter oĩbus ciuibus Senensibus plenum ciuilitatis ius, tam in gabellarum solutione, q̃ in aliis quibuscunque tam in agendo,q̃ in defendendo;ita ꝙ deberent haberi,& reputari tanquam ciues originarii ciuitatis Perusinę. Et hoc si, & in quantum ipsi ciues Senẽses parem immunitatem,& ciuilitatem ipsis Perusinis concederent.vigore autẽ huius concessionis conditionalis,& respectiuę par immunitas emanauit à ciuibus Senensibus erga ciues Perusinos.& procedente tempore ciuitas Perusina perdidit pluries libertatem. nam fuit subiugata à rege Ladislao, & successiuè à Brachio de Mõtone,& demum deuenit ad ecclesiæ Romanæ dominium,sub cuius vmbra nunc de pręsenti quiescit. Contingit etiam,ꝙ à pluribꝰ, & pluribus annis, & tẽpore Ladissai regis, & Brachii, & dominii Romanæ ecclesiæ dicta priuilegia vltro, citroq; edita non habuerunt obseruantiam, sed ciues Senenses tã in solutione gabellarum, q̃ in aliis fuerunt Perusii habiti & tractati tanquam forenses; & idem contigit ipsis Perusinis in ciuitate Senarum. Nunc autem quidam ciuis Perusinus nititur, vt prædicta ciuilitas in ciuitate Senarum sibi obseruetur,ita ꝙ in omnibus habeatur, & tractetur tanquam originarius ciuis Senensis,sicut in ciuilitatis concessione continetur,reluctantibus ciuibus Senensibus ob causas prædictas.Quæritur,quid iuris.

CONSILIVM LXI.

1. *Priuilegia debent esse perpetua.*
2. *Ciuitas licet sit sub dominio,nihilominus potest ex contractu facere ciuẽ, qui aliàs non est ciuis.*
3. *Locator si promiserit sub certa pęna non expellere intra temptora locationis conductorem,intelligitur,si pensionem conuentam conductor soluerit.*
4. *Pater si promisit filium non exhæredare, intelligitur nisi causam exhæredationis filius dederit.*
5. *Ciuitas non libera non potest imponere collectam suis ciuibus, etiam pro vtilitate publica sine principis consensu.*
6. *Ciuitas non potest facere,ut quis habeatur pro nonciue, nisi in pertinentibus ad ipsam ciuitatem.*
7. *Veniens directè contra priuilegium sibi cõcessum, perdit priuilegium per vnicam contrauentionem.*
8. *Priuilegium si datur ad aliquid faciendum, & illud non fit intra decennium,[illegible] perditur priuilegium.*

Videtur primo, quod dictꝰ Perusinus possit iuridicè dicta ciuilitate in Senẽsi ciuitate vti: 1 † tum quia priuilegia debent esse perpetua. 25.q.2.c.1.& 2.& in regula,decet. de reg.iur.li.6. tum quia fuerunt concessa non subditis, & per consequens sunt irreuocabilia iuxta not.per Inno.in c.nouit, de iudi.tũ quia transiuerunt in quasi contractum, cum Perusini concesserunt ciuilitatem,& immunitatem Senensibus propter concessionem ab eis fiendam. ergo talis concessio est irreuocabilis iuxta,id quod legi.&.no.maximè per Bar.in l.pe. & l.ambitiosam,ff.de decre.ab ordi.fac. Nec obstare habet 2 subiugatio sequens ciuitatis Perusinæ: † quia licet ciuitas sit sub dominio,nihilominus potest ex contractu facere ciuem,qui aliàs non est ciuis, vt probatur in l.1.in prin.ff.ad munici.& hoc aperte firmat Bart.ad idem tex.secundum literam,quæ habet aliam lect.in l.ciues in l.fal.C.de incol.li.x.facit tex.iuncta glo.in l.ædificia.ff.de verbo.signifi.nec ẽt habet obuiare non obseruantia in quibusdam ciuibus: tum quia illi non allegarunt hoc priuilegium,tum quia,licet aliqui sponte soluerint,& non fuerint vsi illo priuilegio,non ꝑ hoc renunciatur in reliquis actibus priuilegio,& libertati, vt videtur notabilis tex.in l.voluntariç,C.de excu.tuto.tũ, quia cum priuilegiom illud fuerit concessum toti populo ciuitatis,non potuerunt aliqui particulares, non constituentes saltem maiorem partem populi, illi priuilegio per eorũ contrauentionem tacitè renunciare,argu.eorum, quæ no. Innoc.in ca.accedentibus,de priui.potest enim,quis renunciare iuri,& fauori quatenus tangit personam suam,nõ autem quatenus personam alterius ad hoc quod legi.& no.in c.dilecti,& c.si diligenti,de fo.compe. & in l. si quis in conscribendo.C.de pactis.& ca.ad apostolicam. de reg.iu.cum similibus.Sed his minimè in casu nostro militantibus,arbitror dictum Perusinum non posse, inuitis ciuibus Senensibus,illa immunitate,& ciuilitate vti,cum illa sit ex infra allegandis causis extincta,& sublata.Moueor in hanc sentẽtiã: quia dictæ immunitatis,& ciuilitatis concessiones fuerunt respectiuè,& reciprocè concessæ: nulla enim concessio fuit in se pura: sed quælibet fuit facta respectu alterius obtentę, seu obtinendę.vnde Perusini non concessissent illam immunitatem Senensibus, nisi propter concessionem cõsimilem à Senensibus obtinendam,& ita è contra Senenses non concessissent,nisi propter concessionem eis à Perusinis factam, vt satis hoc ex vtriusque priuilegii tenore perpenditur.ergo cessante concessione facta per Perusinos, illico cessauit, & extincta fuit concessio eis facta per Senẽses: quia cessante causa priuilegii,cessat priuilegiũ.l.generaliter,C.de epis. & cle.& 16.q.1.c.generaliter,cum glo.sua.facit. l. ex facto, & quod ibi no.ff.de vul.& pup.& c.suggestum, de decimis, & facit in arg.totus titulus.ff.& C.de condict.ob causam,& optimè facit.l.quęro.§.inter locatorẽ, ff. loca. vbi habetur, 3 ꝙ, † si locator promisit sub certa pœna non expellere intrà tempora locationis conductorem: intelligitur illa tacita cõditio,respectu cuius locauit.s.si pensionem conuentam cõductor soluerit,aliàs autem illo cessante à solutione, potest sine pœnæ metu expelli. Et per illum tex. dicit ibi Bartol. 4 †ꝙ si pater promisit filium non exhęredare, intelligitur,nisi causam exhæredationis filius dederit, vt in l.quidam cũ filium,ff.de verbo.obligatio.Item si promisi te non offendere,intelligitur,nisi causam offensionis commiseris, vt l.qui seruum,ff.de verbo.obliga.Id.n.quod tacitè inest, habetur pro expresso.l.cum quid.ff.si certum peta.Et generaliter dixit Bar.illum.§.notandum ad omnes contractus,in quibus vltro citroque aliquid promittitur,vt quis non teneatur ad implere cum effectu, si per aduersam partem omnia seruata non sunt,facit l.Iulianus.§.offerri, ff. de actio. empti.& l. ædiles.§.si.cum l.seq.ff.de ædi.edict.& regula,frustra fidem quis postulat.de reg.in lib.6.& quod ibi no.per Ioã.And.& per Cy.in l.cum proponas, C. de pact. & facit tex.in l.cum precibus,C.de præscrip.ver.& quod leg.& not.in c.peruenit.de iureiur.& c.constitutus,de pœnis;& 33.q.2.c. quod Deo patri.ꝙ autem amissa libertate euanuerit,saltẽ pro maiori parte, immunitas concessa per ciues Perusinos facilè probatur.Imponere vectigalia, pedagia exigere, gabellas, & pręstationes ordinarias,& extraordinarias instituere,& iniungere pertinet ad principem, non autem ad ciuitatem non liberam, vt probatur in l. vectigalia,ff.de pub.& vect. & in l.vnica,quę sint regalia.col.10.& in c. super quibusdã, de verbo.significa.& expressius probatur in l.2.C.noua.vectiga.quinimò plus dixit Bart.in l.vnica, C.de superindi.li. 5 10.videlicet, † ꝙ ciuitas non libera nõ potest imponere collectam suis ciuibus,etiam pro vtilitate publica, sine principis consensu,licet possit imponere pro necessitate imminẽte ipsi ciuitati,vt ꝑ ꝑ debita soluenda, & sic debet intelligi quod leg.& not.in l.4.§.a.tori,ff.de re iudica.& l. 1.ff.quod cuiusq; vniuer.no.sicut autem non potest ciuitas non libera ista onera imponere,ita & fortius nec exemptionem alicui concedere,quia non potest in præiudicium iuriũ principis statutum seu ordinamentum, vel priuilegium edere,vt no.Bar.in l.omnes populi,ff.de iust.& iu. & clarè probatur, in l.omnes,C.de ann.& tribu. vbi pater,ꝙ nemo citra principem potest immunitatem præstare super iuribus debitis principi.& ibi per Bartol.facit ad idem,quod legi. & not.in l.fin.§.si quis professus,ff.de public.& optime capit. venientes,de iureiuran. & specialiter in casu nostro voluit Bar.in 6 l.si maritus,ff.de adulte.vbi dicit, † ꝙ ciuitas non potest facere,vt quis habeatur pro non ciue, nisi in pertinẽtibus ad ipsam ciuitatem: secus autem quoad pertinentia ad Principem. Cum ergo ciuitas Perusina cõcesserit immunitatem, & ciuilitatem ciuibus Senensibus respectu gabellarum non soluendarum,& pedagiorum,quę omnia pertinent ad principem,ergo perdita libertate illud priuilegium fuit annichilatum,præsertim contra Romanam ecclesiam,quæ est verè domina illius ciuitatis. vnde expulso domino ecclesiæ non potuerunt ciues aliquid concedere, vel statuere de pertinẽtibus ad Romanam ecclesiam,vt in dicto cap. venientes,de iureiuran.& quod legi.& not.in ca.quando.63.dist. & apertè voluit Bar.in d.l.oẽs populi,ff.de iureiur.& per cõsequẽs

debet

debet cessare priuilegium concessum, vt supra dixi. Ad idẽ facit, quod in simili legi. & not. in l. si verò. §. item cum quidam, ff. loca. vbi patet, q etiam si casu fortuito conductor nõ potest præstare operas locationis, nihilominus tenetur restituere mercedem perceptam ipsi locatori, præsertim cũ hoc contingat ob odium Perusinorum, argu. in l. si merces, §. culpæ. ff. eo. titu. & hæc sufficerent ad exclusionẽ dicti priuilegii. Sed ad maiorem cautelam inferam alias causas per-
7 ditionis huius priuilegii. † vbicunque quis directè venit cõtra priuilegium sibi concessum, perditur priuilegium per vnicam contrauentionem, vt in ca. cum accessissẽt, in fi. de consti. & ibi per doct. in c. pro illorum. de prębend. & in l. fi. C. de iu. do. impe. nisi fauor ecclesiæ aliud operetur: & sic loquitur. c. accedentibus, de priuileg. facit ad idem. 32. q. 2. c. quando renunciatur. sed in casu nostro Perusini venerunt contra priuilegium ciuilitatis eis concessum pluries, & pluries soluendo gabellas in ciuitate Senarum tanquam extranei: & idem fecerunt ciues Senenses in ciuitate Perusina; ergo fuit tacitè renunciatum mutuo priuilegio. Nec obstat, si dicatur, q singulares ciues non potuerunt hoc facere in prę iudicium omnium ciuium; quia illud verum, nisi toties fuisset facta contrauentio, q verisimiliter peruenisset ad notitiam ciuium, nam tunc videntur ciues approbare, argumẽ. eius, quod not. Innoc. in c. bonæ, il 1. de postulatio, prælato. Et præsertim in casu nostro, in quo per decennium, & vltra non fuerunt dicta priuilegia obseruata, & sic saltem fuit inducta consuetudo in contrarium, vt in terminis nostris no.
8 Cy. in di. l. voluntarię. C. de excusatio. tuto. Pręterea, † & vltimò si datur priuilegium ad aliquid faciendum, & illud nõ fit intra decennium, perditur priuilegium, vt notanter probatur in l. vna, ff. de nundi. & hoc firmat ibi Bart. dicens per illum tex. q si ciuitas habens priuilegium super studio generali, non vtatur illo intra decẽnium, perdit illud, ergo fortius in casu nostro perditur saltem per lapsum decennii. in quo non solum fuerunt vsi, sed expresè cõtrauenerunt, soluendo tanquam forenses. fortius. n. perditur priuilegiũ cõtraueniendo, q̃ non vtendo, vt not. in d. c. cum accessissent, & præsertim in casu nostro, in quo ciues Senenses fuerunt pluries, & pluries coacti soluere in ciuitate Perusina tãquã forenses. vnde debebant ipsi Perusini obseruare suum priuilegium erga Senenses. si volebant, vt eis obseruaretur concessum à Senẽsibus: quia frustra quis postulat fidem sibi ab eo seruari, cui fidem à se præstitam seruare recusat. vt in regula, frustra, de reg. iur. lib. 6. cum similibus superius alleg. Nec obstat si dicatur, q priuilegium non fuit allegatum in ciuit. Perusina: quia imo tacitè fuit allegatum, dum allegabant ad solutionem euitandam se esse Senenses, vt patet in actis. Item quia satis est, q per non vsum sit inducta consuetudo in contrarium, in l. de quibus, & l. diuturna. ff. de leg. 4. di. s. cap. in istis. §. leges. Pręterea frustra allegassent priuilegium, quod iam esset nullum, & annichilatum in aduẽtu principis, vt supra dixi. facit l. decernimus, cũ materia sua. C. de sacros. eccl. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LXII.

1 *Possessio probatur per iuramentum fidelitatis.*
2 *Compromissum si factum fuit de aliqua re, non potest arbiter illam rem vni adiudicare, & alteram partem condemnare, vt det aliquam rem in compromisso non deductam.*
3 *Facultas allegandi nullitatem contra sententiam, licet aliquo iure remoueatur, potest tamen allegari nullitas ex iurisdictionis defectu proueniens.*
4 *Exceptio negans iurisdictionem remouet qualitatem sententiæ super qua se fundat ius, seu statutum.*
5 *Arbiter licet non possit sententiare circa omnino aliena ab expressis, potest tamen decernere & sententiare de cohærentibus expressis, sine quibus nequeunt expressa commodè terminari.*
6 *Conseruator datus per papam in fauorem alicuius ecclesiæ, licet nequeat de iure cognoscere, nisi de iniuriis notoriis, tamen si negetur per partẽ aduersam, iniuriam esse notoriam, poterit summariè cognoscere, & super hoc pronunciare.*
7 *Mandatum non extenditur vltra comprehensa in mandato.*
8 *Vim propulsare incontinenti dicitur, qui facit quàm citius commodè potest, ad alia negotia non diuertendo.*
9 *Testes, & scripturæ antiquæ, maximè ex archiuo publico producta probant pertinentias.*
10 *Scholaris quantus stet per mille annos in studio, non sortitur ibi domicilium, si habet animum redeundi ad partes suas.*
11 *Ciuitas aliqua si facit aliquod statutum causa alienationis fiendæ alicui tyranno, talis alienatio, & omnia quæ facta sunt, possunt reuocari.*
12 *Fines locorum probantur per libros antiquos, seu scripturas.*
13 *Castrum ex se, iure communi inspecto, non habet iurisdictionem.*
14 *Possessor tenetur restituere rem quam possidet, nisi plene probet dominium.*
15 *Ciuitas si augetur, & cingitur nouis muris, seu fossatis, seu plantatis, tale augumentum comprehenditur appellatione ciuitatis.*
16 *Secundum officium excludit primum, quando se non compatiuntur.*
17 *Priuilegium clericatus non perditur, nisi per actum omnino contrarium clericatui.*
18 *Clericus in minoribus, si contrahit matrimonium per verba de præsenti, perdit ipso facto beneficium ecclesiasticum.*

IN controuersia orta inter ducem Burgundiæ ex una, & ducem Austriæ ex alia parte, ex quibusdã capitulis pacis inter eos factæ; Iesu Christi Saluatoris prę sidio ex corde postulato, attingam ex ordine dubia iuxta mihi consultationem porrectam. Et in ordine illud primò occurrit, An illa quatuordecim loca in consultatione expressa, quæ dux Burgundiæ asserit fore fortilitia, & ad se expectare vigore capitulorum pacis initæ, sint sibi adiudicanda, an verò pertineant ad ducem Austriæ, & sint sibi dimittenda, ad quem indubiè pertinebant ante guerram inchoatam. Videtur prima facie, q sint duci Burgundię adiudicanda, non obstante arbitramẽto per episcopum Tridentinum lato, quia in uno ex dictis pacis capitulis expresè actum extitit, q omnia castra, & loca acquisita, & acquirenda per ducem Burgundię vsque ad conclusionem illius pacis, sint, & remaneant, cum eorũ iurisdictionibus, & pertinentiis ipsi duci Burgundię, hoc tamen declarato, q villæ & quæcunque loca Tridentini territoris, si quæ forent, quæ non essent de districtibus, iurisdictionibus, aut pertinentiis suprascriptis acquisitis, & nõ haberent nisi campanilia, tantum aut campanilia cum ecclesiis solum, vel etiam ecclesiam sine campanilibus fornicatam, vel essent sine ecclesiis, & campanilibus, & sine fortilitiis, & verteretur in dubium quorum essent, quoniam partium quęlibet assereret eas esse suas, de ipsis stetur ad arbitrium, & iudicium domini episcopi Tridentini, & c. Cum autem ista quatuordecim loca nunc postulata per ducem Burgundiæ sint de acquisitis durante guerra, ergo sunt sibi adiudicanda. nihil. n. tam congruum est fidei humanæ, quã ea, quæ partibus placuerunt, seruare, vt dixit tex. in l. 1. ff. de pact. in prin. & alibi dicit tex. studiosè agẽdum est, vt ea quę promittuntur, opere compleantur, vt in c. a. 3. de pact. quinimò ecclesia, vt pax seruetur, interponit se imperiosè, etiã inter laicos, vt pacta inita suam obtineant firmitatem, vt in c. 1. & quod ibi not. eod. titu. Quòd autem ista loca fuerint de acquisitis, probat dux Burgundiæ per iuramenta fidelitatis ab habitatoribus illorum locorum tempore acq-
1 sitionis sibi prę stita. † Nam per iuramentum fidelitatis probatur possessio, vt in c. loginquitate. 12. q. 1. & in c. si diligẽti, de præscrip. & ibi expressius hoc tenet Io. And. Nec huic sententiæ, seu intentioni ducis Burgundię repugnat iuridicè arbitramentum latum per episcopum Tridẽtinum quotiam illa loca tanquam fortilitia non veniebant in compromisso. fuit. n. compromissum de villis, seu locis sine fortilitiis, & c. vt supra dictum est, qualia non sunt hęc, ergo arbitramentum in hac parte ipso iure fuit nullum, cum arbiter nullam habeat potestatem circa in compromisso non comprehensa, vt in c. cum dilectus, de arbi. & in l. non distinguemus. §. de officio, & in l. si cum dies, §. plenũ, ff. de arb. hinc notanter voluit Bar. in l. Aquilia. ff. de transac. † q si fuit cõ-
2 promissum de vna re, non potest arbiter illam rem vni adiudicare, & alteram partem condemnare, vt det aliquam aliã rem in compromisso non deductam, licet possit arbitrari, vt det certam quantitem pecuniæ pro illa re, vt instit. de officio iudic. §. officium, & de hoc plenius per eum in dict. l. Si ergo in compensatione rei compromissæ non potest arbiter extendere manum in rem extrinsecam, fortius non licuit hoc casu episcopo Tridentino arbitratori extẽdere potestatem suam ad hæc loca, quæ nullam communionem habebant cum rebus in compromisso deductis. Sed in diuersam partem prędictis minimè obstantibus, motus sum pluribus rationibus, & per maximè vna, respectu cuius nullũ video subterfugium, quę est hęc. Cum. n. arbitramentũ fuerit latum per episcopum Tridentinum super omnibus locis territorii Tridentini in fauorem ducis Austriæ, quibusdam specificè nominatis, exceptis, & adiudicatis duci Burgundię, & tale arbitramentum dicatur per vtranque partẽ emologatum,

emologatum,& approbatum,ergo nunc non potest allegari potestatis,vel iustitiæ defectus,cum nedum arbitramentum, sed sententia quæcunque ex potestatis defectu nulla possit per partes ex post facto approbari, vt habeat nõ vim sententiæ,sed cuiusdam pacti,& contractus, ita q talis sententia de cœtero impugnari non potest, text.est apertus in l.2.C.communia vtriusque iudi.& clarius hoc voluit Bart. post glo.in l.1.C.qui pro sua iurisdi.not.gl.& moderni post eam in c.significasti.de foro competen. fortius ergo potuit approbari arbitramentum quantuncunq; nullum, argum. in l.cum antea,& quod ibi not.per docto.C.de arb.nec mirum,cum non sumat vires suas ex potestate arbitrantis,seu sententiantis,sed vigore contractus,seu pacti tacitè initi ex probatione,seu emologatione secuta, vt not.in dictis iuribus.Et per hæc soluitur cõtrarium,quod formari posset de notatis per glo.in cle.1.de sequestr.pos.& fru.vbi concluditur in effectu,† q licet aliquo iure remoueatur facultas allegandi nullitatem contra sententiam, potest tamen allegari nullitas ex iurisdictionis defectu proueniens.ita videtur in proposito dicẽdum,q licet dictum fuerit in capitulo pacis, vt contra diffinitionem episcopi Tridentini arbitratoris nihil possit opponi,poterit tamen dici de potestatis defectu. Dico.n.illam gl.ponere casum satis diuersum à nostro.nos, enim loquimur quando partes approbauerunt arbitramẽtum ex post facto,vigore cuius approbationis videntur nouiter contrahere, & pacisci super expressis in arbitramento,vt in iuribus superius allegatis.glo.vero allegata in contrarium procedit,vbi non interuenit cõsensus partium,sed ius,vel statutum remouet facultatem dicendi contra sententiam de nullitate,quo casu licet allegare nullitatem prouenientem ex iurisdictionis defectu.& ratio est, quia statutũ seu ius in remouenda exceptione, fundat se super sentẽtia. † Exceptio autem negans iurisdictionem remouet qualitatem sententiæ,super qua se fundat ius,seu statutum, quia si fuit lata à iudice non suo non meretur nomen sententiæ,vt in l.4.§.condemnatum,ff. de re iudi. & in ca. at si clerici,de iudi.& C.si a non compe.iud.per totum . ad hoc notabilis doctrina Bart.in l.1.ff.quod vi,aut clam. vbi per illum tex. & glo.voluit,q quandocunque aliqua dispositio tollens exceptionem fundat se super qualitate, hoc non obstante admittitur omnis exceptio , per quã illi qualitati detrahitur; quia tunc non venitur contra dispositionem. vnde si statutum disponit , vt nulla exceptio admittatur contra instrumentum publicum,potest nihilominus opponi, q illud instrumentum non fuit conditum à notario:quia per hoc nõ remouetur qualitas publici instrumenti,& idem in similib. vt ibi no.per Bar.Hęc autem in casu nostro minimè obstat, vt luce clarius patet ex prædictis . Præterea & secundò,videtur,q etiam cessante emologatione prædicta , sententiãdum est pro dicto duce Austriæ. Cum.n.fuisset in capitulis pacis actum , q si contentio aliqua verteretur inter dictas partes super villis, & quibuscunque locis territorii Tridentini,quæ non haberent nisi campanilia tantum, & c. vt supra dictum est , ita q essent sine fortilitiis , q de ipsis stetur ad arbitrium,& iudicium episcopi Tridentini.Et inter partes fuit dubitatum, seu potuisset meritò dubitari , si quædã loca dicerentur esse sine fortilitiis , an potuit iuridicè,& cũ bona conscientia dictus episcopus,facto compromisso generali super omnibus locis & c.declarare, quæ sunt illa loca,quæ dicantur esse cum fortilitiis, vel sine,ad effectum decernendi super illis,quorum essent , vt sic omnis discordia, seu fomes discordię tolleretur,licet in compromisso expresse non fuisset dictum, vt decerneret, quæ loca dicantur sine fortilitiis,sed vt decerneret,super illis locis,cuius essent. Dico † q licet arbiter non possit sentẽtiare circa omnino aliena ab expressis, quo casu intelligi debent iura superius per me allegata,potest tamen decernere & sententiare de cohęrentibus expressis,sine quibus nequeunt expressa commodè terminari. Ad hoc allego glo.no.in d. c. cum dilectus, de arbi.& idem voluit ibi Inno.& glo.iuris ciuilis in dicta l.nõ distinguemus.§.de officio . Quæstio, autem ista , ad quem pertinerent dicta loca , non potuisset commodè decidi,nisi determinaretur prius quæstio p̃ambula, an illa loca dicantur sine fortilitiis , vt sic comprehẽdantur in compromisso, aliàs.n.quælibet pars potuisset dicere illa loca esse cum fortilitiis,vel sine,& sic de facili fuisset rupta pax,ad cuius conseruationem partes ita liberè posuerunt se in manibus episcopi Tridentini,pro hoc c.in causis , de elect.iuncta glo.in verbo,quia vero,in fine,vbi colligitur, q data potestate eligendi per compromissum , videtur tacitè data potestas postulandi,quia omnia,quæ sunt vicina, & coniuncta mandato tacitè veniunt,vt ibi.Idem facit , quod in simili habetur in iudice,ordinario,vel delegato , cui data potestate super principali iure intelligitur accessoriè data in cognoscendo, an illa causa ad suam potestatẽ pertineat,vt l.§ quis ex aliena,ff.de iudic.& l.2.si quis in ius voca.nõ ierit, vbi per Bar. & c.super literis,de rescrip.vbi per Inno. & alios doctores. hinc dixit glo.no.in c.1.de offic.dele.li.6. † q licet conseruator datus per papam in fauorem alicuius ecclesiæ nequeat de iure cognoscere,nisi de iniuriis notoriis , tamen si negetur per partem iniuriam esse notoriam , poterit super hoc summariè cognoscere,& super hoc pronunciare, licet simpliciter datus sit super notorio . Ad idem tex. iuncta glo.in ca.cum personæ,de priuile.lib.6.& in c.1. de pœnis eodem lib.vbi etiam per gl.Præterea videmus,† q mandatum non extenditur vltra comprehensa in mandato, quinimò loquitur per verba taxatiua,dicens , q procurator ab illa solummodò intelligitur constitutus , quæ in commissionis literis inueniuntur expressa,vt not.in c.cum olim,il 2.de offi.delega.& tamen potest procurator agere ea,quæ sunt præparatoria mandati,licet non sint in mandato expressa,vt not.in l.ad rem mobilem,& in l.ad legatum,ff.de procura . Itẽ põt exercere id quod est prope mandatum , vt in c.in causis.de elect.& de renunc.c.post translationem.& ff.iudi.sol.l.iam tamen.§.vlt.Item prorogare potest mandatum ad accessoria ipsius siue sequelam, vt ff.de instito.l. cuicunque.§.si ei, apud quem,& hoc notanter firmauit glo.in d.c.cum. olim. Idem ergo dicendum in casu nostro,& tanto fortius,quanto partes tacitè videntur voluisse , vt dictus episcopus Tridentinus esset generalis decisor quęstionũ,quę possent oriri ex capitulis pacis super reb. acquisitis,seu traditis ut pax suis finibus conseruaretur . Tertiò principaliter facit,quia in dubio debet fieri interpretatio, vt dispositio teneat, vt in l.quoties,ff.de verbo.oblig.& c.abbate,de verb.signi.Hinc est, q verba etiam impropriantur,& extẽduntur vltra vim propriam, vt salua sit dispositio , vt notabiliter probatur in ca.sententia,de senten.excommu.lib.6.facit l. si ita stipulatus fuero per te,ff.de verbo.obli.facit quod no. Bald.in c.1. de ca.qui cu.ven.coll. 10.& Archi. 13.q. 1.c. 1. Præsertim cũ dux Austrię certet hic de damno vitando , & dux Burgundię de lucro captando, iuxta ea , quę leguntur & not. in l.apud Celsum.§.Marcellus.ff.de doli excep. & in c. dilecti.de excep.& per Bar.in l.cum mulier,ff.solu.matr. Ad idem facit theorica Bar.in l.omnes populi,ff.de iusti.& iur.& l.non dubium,C.de legi.qua cauetur, q in statutis, & aliis dispositionibus debet fieri stricta,vel larga interpretatio , ne quis sine legitima causa patiatur damnum, alter vero sentiat lucrum:ad quod optimè facit l.vt gradatim,ff.de mune.& hono.& l.2.C.de noxa.& c.cum dilectus. de cõsuetu. Reliqua patebunt ex responsionibus ad contraria. Et primò dum dicitur illa quatuordecim loca fuisse acquisita durante guerra,& sic nullo modo venerunt in compromissum.respondetur dupliciter . Primò, negando allegationem in facto fore veram.non.n.potuerunt rustici , & incolæ locorum illa loca in ducem Burgũdię transferre , cum ipsi non possiderẽt, nec nomine proprio,nec nomine ducis Austrię,sed possiderentur à duce Austrię, vt uoluit Inno.in c.olim , il 1.& cap. olim.il 3.de restitu.spolia.Iurisdictionem.n.quam habebat dux Austrię in persona hominum,non potuit ipse perdere, sicut nec ex solo facto dominium · quia cum iurisdictio sit res incorporalis,solo animo detinetur , nec potest perdi sine scientia,& patiẽtia possidẽtis, vt in l.2.C.de ser. & aqua, & ibi per docto.& not.in l.1.ff.de itine. actuque priua. plenè.per Inn.in cap.bonæ,il 2.de postu.pręla.& in ca.conquerente,de offic.ord.& cap.dilectus,de capel.mona.& in cap. olim.2.de restitu.spoli.& multis aliis locis. Hic autem in p̃ditione non interuenit patientia ducis Austrię , qui illam iurisdictionem possidebat, vt statim dicam,idem dicam respectu locorum,cum.n.dux Austrię illa loca possederit per se,non perdidit ciuilem possessionem per ingressum ducis Burgundię,sed tantum naturalem, vt in l. clam possidere.§. qui ad nundinas,& l.peregrè.ff.de acquiren. possessio. & in c.olim,il 1.de restit.spoliat.ubi per glo. & docto.In duobus enim casibus perditur ciuilis hoc casu: Primus, quando possessor venit violenter,& non fuit admissus.Secundus,quando non iuit ad possessionem suam,quia suspicabatur se posse

se repelli, vt no. in iuribus prçalleg. Sed in casu nostro neutrum horum accidit. quia dux Austriæ nitebatur congregare gentes, quas poterat, vt recuperaret illa, & alia loca perdita, nec diuertit ad aliena negotia. & quãquam Bar. in l. 1. C. vnde vi. dixerit, ꝙ debet antiquus possessor recuperare intra triduum; tamen melius attingit materiam in l. 3. §. cũ igitur. ff. de vi, & vi arma. ibi. n. dixit, ꝙ debet considerari qualitas facti, & personarum, & c. vnde diceretur quem facere incontinenti, si veniret ad recuperãdum intra sex mẽses, vt si oportuit congregare magnum exercitum, & c. Et hæc opinio communiter tenetur, & videtur de mente gl. in c. significasti, de homic. 8 † quæ dicit, ꝙ incontinenti dicitur propulsare vim, si facit, q̃ citius commode potest ad aliena negotia non diuertendo. Certum est, ꝙ antequam acquisiuerit dux Burgundiæ ciuilem possessionem, non videtur illa loca acquisiuisse, vt probatur ex his, quæ leg. & not. in dictis iuribus, & maxime in d. c. olim, il 1. Præterea, & secundò potest facilius responderi ꝙ, ꝑsupposito, ꝙ loca illa prorsus acquisiuisset; attamen ex quo arbitramẽto super his approbauit, non potest amplius contrauenire, per ea quæ superius plenè dicta sunt; alia fuerunt supra soluta in fortificatione partis contrariæ. Et hæc sufficiant quoad primum dubium. Secundò, principaliter inter dictas partes versatur in dubium, an quædam villç, & terræ territorii Tridentini sub nomine pertinentiarum, & iurisdictionum petitæ per ducẽ Burgundiæ debeant correspondere castris eidem duci Burgundiæ adiudicatis vigore dictæ pacis, an verò ciuitati Tridenti; & per consequens debeant subiici duci Austriæ, qui est dominus Tridenti. Et primò, videtur, ꝙ debeant correspondere dictis castris, & per consequens debent esse illa loca subiecta duci Burgundiæ cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, & pertinentiis suis. sed istç villæ & terræ, quç dicuntur numero centum vigintiduæ, sunt de pertinentiis illorum castrorum; ergo debent dicto duci adiudicari: maior patet ex tenore capitulorum pacis. minor probatur sic: castrum de iure communi non habet pertinentias, nec iurisdictionem, vt not. Inno. in c. cum ad sedem, de resti. spo. & facit quod not. Bar. in l. 1. ff. de dam. infect. Sed ex statutis, & prouisionibus superiorum castra habent hodie certum territorium, & sic debet intelligi Inn. in ca. ex literis, de iu. pat. Cum autem petitur, vel adiudicatur aliqua res cum pertinentiis suis; nomine pertinentiarum veniunt, quæ spectarunt ad rem petitam, seu adiudicatam de iure communi, statuto, & consuetudine loci, vt not. Inn. in ca. ex literis, de iure patronatus, & in c. cum ad sedem, præalle. Sed de consuetudine loci est, vt villæ, & terræ petitæ contribuerent cũ dictis castris ad onera illius castri incumbentia. Item suberãt quoad iurisdictionem, & obedientiam officialibus dictorũ castrorum; ergo sunt de pertinẽtiis illorum castrorum, maior probatur iure: minor præsupponitur in facto, consequẽtia probatur, argu. l. 1. ff. ad municipales. vbi patet, ꝙ eo ipso, ꝙ aliquis recipitur in ciuitate, vt subeat onera vna cum aliis, acquirit iura ciuitatis; ad idem l. quod conclaue, ff. de dam. infec. vbi patet, ꝙ si certum çdificium attribuatur vsui alicuius domus, videtur de pertinentiis illius domus. Sed contrariam sententiam arbitror veriorem. moueor principaliter, quia in facto mihi præsupponitur, ꝙ dicta loca petita per ducem Burgundiæ tanquam pertinentia ad dicta castra sunt in territorio Tridenti, & ꝙ secundum statuta illius ciuitatis sunt de pertinentiis, & iuribus, & iurisdictionibus illius ciuitatis. Et etiam ipsa retro actis temporibus, maximè ante guerram ciuitati quoad iurisdictionem re vera respondebant. & hoc dicitur constare ex testibus, & scripturis ex archiuo ciuitatis publico sumptis, non autem responderunt illis castris, nisi forsan aliquarum nouitatum tẽpore. Si. n. prædicta vera in facto sunt, probo apertissimè, ꝙ dicta loca non sunt adiudicanda ratione pertinentiarum duci Burgundiæ, vt. n. supra argumentando ad partem contrariam dixi, appellatione pertinentiarum veniunt ea, quæ ad rem pertinent iure cõmuni, aut statuto particulari, aut consuetudine; sed si prædicta diligenter ponderentur, dicta loca petita sunt de pertinentiis ciuitatis, non solum iure communi, sed etiam consuetudine, & statuto loci. De iure communi patet, quia sunt in territorio ciuitatis, vt probatur in l. ædificia, & l. qui in continentibus. ff. de verb. signi. & l. qui ex vico, ad muni. & l. 1. §. cum vrbem. de offic. præfe. vrb. facit optimè, ꝙ not. Bart. in l. 2. ff. de verbo. signi. quod legi. & not. in c. si ciuitas. de sent. exc. lib. 6. & per gl. in c. 1. de vsur. eodem lib. ꝙ autem fuit de pertinentiis ex dispositione statuti, patet ex statuto ciuitatis. statutum autem potest concurrere cum iure communi, vt leg. & not. in c. 1. de const. li. 6. & c. sopitæ, de censi. De consuetudine autem probatur ꝑ testes, & per scripturas productas ex archiuo publico, ꝙ retro actis temporibus responderunt in omnib. ciuitati modo prædicto. 9 † testes autẽ, & scripturç antiquç, maxime ex archiuo publico productæ, bene probant pertinentias, vt in c. cũ causam, de proba. & in auth. ad hęc. C. de fide instr. & c. ad audientiam, de prç scr. ergo concluditur, ꝙ prçdicta loca non possunt peti tanquam pertinentia ad dicta castra, sed relinquenda sunt sub obedientia, & ditione ducis Austriç, cui est subiecta ciuitas Tridẽtina. nec habet prçdicta obstare, ꝙ aliqui temporib. retroactis, maximè durante ista guerra corresponderunt illis castris; quia deputatio, quç fit casualiter secundum exigentiam temporum, non habet rei naturam alterare, vt eleganter probatur in l. quç situm, in prin. & l. fi. ff. de leg. 3. vbi probatur, ꝙ qui studiorum causa abest, non videtur abesse. & per illum tex. firmat ibi Bart. in 10 princ. † ꝙ si per mille annos staret scholaris in studio, nõ sortitur ibi domicilium, ex quo habet animũ redeundi ad partes. & in fine ibi probatur, ꝙ is, qui casualiter abest, non videtur abesse, nec is, qui casualiter adest, videtur adesse. ad idem bo. tex. in l. generali. §. vxori. ff. de vsufr. vbi probatur, ꝙ legato vsufructu domorum, & omnium rerum, quç sunt in domibus, non veniunt, quç causa mercis erãt in domo, licet, quod plus est, testator aliquid excepisset à legato, vt quia dixit excepto argento. unde licet exceptio firmet regulam in non exceptuatis: non tamen eam dilatat, ut comprehendat ea, quç ex sui natura non comprehẽdit, ut ibi probatur eleganter, & firmat ibi Bar. qui per illum tex. dicit, ꝙ si testator legauit uxori omnia, quç erant in domo, nõ ueniunt ea, quç habebat testator in domo causa uendendi: quia ex quo sunt ibi casualiter, & ad tempus, non uidẽtur esse in domo. ita dico ad propositum, ꝙ licet casualiter propter expediendam guerram illç terrç, seu uillç fuerunt institutç, ut correspondérent illis castris, non per hoc uidentur de pertinentiis castrorum, nisi deputatio illa fuisset facta in perpetuum, quod in dubio non est prçsumendum, ne contingat alienatio bonorum; & iurium ciuitatis, quç de facili non est presumenda, imò cum solennitate non modica est explicanda, ut leg. & not. in l. fi. C. de uendi. rer. ad ciui. perti. lib. 11. & Bar. in l. prohibere. ff. quod ui, aut clam. quinimò notabiliter probatur in d. l. prohibere. §. illud. ꝙ in mandato generali reip. non uenit suarum rerum alienatio, & multum not. 11 Bar. ibi illum tex. dicit etiam ibi Bar. † ꝙ si aliqua ciuitas faceret aliquod statutum causa alienationis fiendç alicui tyranno, ꝙ talis alienatio, & omnia, quç facta sunt, possent reuocari, quasi facta iusto metu, ar. eorum, quç legũtur, & no. in l. 1. §. quç onerandç. ff. quarum rerum actio non datur, & l. ad inuidiam. C. quod met. ca. Et per hoc patet respõsio ad contraria. Circa tertium dubium, an loca Põte, Scãtu, Gerrifalegii, Valino, & Palagagi sint uallis S. Martini, & uallis Martinç, & Lemẽ superius, & Lemẽ inferius sint de pertinẽtiis dictç uallis S. Martini, quç fuit adiudicata duci Austrię. & sic per consequentiam etiam dicta loca uideantur sibi adiudicata: an uero sint ualles diuersç, & separatç, & sic pertineant ad ducem Burgũdię, cui fuit adiudicata ciuitas Agrigentina, in cuius territorio dictç ualles uidentur consistere. Et primò, uidetur dictas ualles spectare, & pertinere ad ducem Burgundię, quoniam d. ciuitas Agrigentina fuit eidẽ adiudicata cum toto suo territorio, castris, locis, aquis, & passibus, & uallibus, & montibus, ac locis quibuscunque, & quç sub ea comprehenduntur de iure, uel consuetudine, seu etiam possessione, uel quasi in pertinẽtiis, iurisdictionibus, confinibus, districtu, territorio, & c. prout plenius cõstat ex capitulis dictç pacis. sed prçdictç ualles sunt de territorio, & pertinentiis d. ciuitatis Agrigentinç, saltẽ ratione possessionis, uel quasi; ergo pertinet ad ducem Burgundię: minor probatur multipliciter. Primò, quia dictç ualles prçstiterunt obedientiam officialibus Agrigentinensibus per magna tempora. Ad hoc l. 1. §. cũ urbem. ff. de officio prçfe. urb. & in c. licet. de probatio. Item quia in statutis, & libris descriptionum, & dationum Agrigentinorum appellantur, & nominentur ualles separatç, & diuersç. ex diuersitate. n. nominum colligitur rerum diuersitas, ut in l. si idem codicilli. C. de codicil. ergo cum istç ualles adiudicatç sint diuersç à ualle S. Martini, ipsi duci Austrię non debent uenire

ſe aliæ valles diuerſæ,ſed debent remanere apud ducẽ Burgundiæ,cui generaliter fuit adiudicata ciuitas cum toto territorio,& pertinentiis ex ſeparatis.n. nõ debet fieri illatio, vt in cap.2.de transl.prӕl.& l.neq; natales.C. de proba.maximè,quia ſententia eſt ſtricti iuris, vt in l.vnica. C. ſi vna ſententia plu.ſue.condem.& in c.dilectus.de off. ord.nota. Bar.in l.ſi expreſſim.ff.de appellat.Tertiò,pro parte dicti ducis Burgundiæ facit,quia in dictis vallibus officiales ciuitatis Agrigentinæ præcepta faciebant,& ſtatutis illius ciuitatis viuitur,& ſtatur libris archiui publici,& tãquã loca ſubiecta deſcripta reperiuntur .quæ omnia ſatis innuunt illa loca eſſe de pertinẽtiis d.ciuitatis per dictam l.1.ff.ad munic. & in d.l.1.§.cum vrbem.ff.de offi.præfec.vrb.cum ſi.Et maximè facit,quia foſſatum illa territoria diuidit, ergo nõ poſſunt dici,quòd veniant ſub nomine vallis S.Martini. In cõtrariam partem , ꝙ d.l.loca veniant acceſſoriè ad vallem S. Martini,faciunt etiam plura. Primò , plurima inſtrumenta publica antiquitus confecta in dictis locis, in quibus illa loca denominantur valles S. Martini. Et ſic veniunt omnia appellatiòne vallis S.Martini . Nam in factis antiquis non modicam probationem faciunt talia uerba enunciatiua ſuper confinibus,vel vnitate,ſeu ſitu locorum, vt eſt gl.no.in c.cum olim.de cenſi.& idem ibi Inn. & gl. in c.ſeries.de teſti,& c.illud.de præſum.quamꝗ Bar.in l.pen.C. de iure delib.dixerit,ꝙ talia verba faciunt fidem, quando proferũtur inter partes.ar.eorum,quæ leguntur,& notantur in l. optimam.C.de contrahen.& cõmit.ſtip.Sed poteſt dici,ꝙ tunc faciunt plenam fidem,vt in d.l.optimã.ſed inter extraneos faciunt præſumptionem non modicam,iuxta no.in d.ca.ſi. de ſucceſ.ab inteſt.facit quod not.in l.nuda.ff. de don.Præterea in caſu noſtro verba illa fuerunt prolata inter homines illorum locorum,ita ꝙ debent facere maiorem fidẽ,maximè,quia illi pſumebantur ſcire qualitatẽ ſuorum locorũ. ar.in c.videtur.qui ma.accu.poſ.& in l.ſi chorus.ff. de le.3. & qđ legi.& not.in c.cum cã.de proba.in c.ad audientiam.

22 de pſcr.† vbi patet,ꝙ per libros antiquos,ſeu ſcripturas probãtur fines locorum.ff.de leg.3.l.prędiis.§.Titio. Secundò, facit pro duce Auſtriæ quoddam priuilegiũ antiquitus conceſſum per dictum ducẽ, in quo illa loca comprehẽduntur ſub uno uocabulo uallis S.Martini , & per idem priuilegiũ ſubiiciuntur ptãti alterius ciuitatis in criminalib.& ciuilib. magnis,vt in eo connnetur, vnde præſuppoſito ſine veritatis piudicio,ꝙ illa loca fuiſſent de pertinẽtiis ciuitatis Agrigentinę.tamen ex diſpoſitione principis potuerunt deputari,vt eſſent de pertinentiis alterius ciuitatis.Nam , & prouincia mutatur,& diuiditur ex diſpoſitione principis. 10.diſtinctio.ca.1.& in Auth.vt iud.ſine quoquo ſuffr.§.hoc autem cum ſim.li.facit in ſimili,quod legi.& not.in c.ſicut,de exceſ.ꝑla.& 17.q.1.c.tpis.cum ſi.Ego ſtantibus iſtis probationibus adinuicem confligantibus,arbitror dicendum,ꝙ ſi poteſt probari,ꝙ in initio illius guerræ , vel in progreſſu, de cuius pace nunc agitur,illa loca poſſiderentur per dictã ciuitatem Agrigentinam, tanquam exiſtẽtia de territorio , ſeu de pertinentiis ſuis,ꝙ iudicandum eſſet pro dicto duce Burgundię,vigore capitulorum dictæ pacis. fuit enim ſibi adiudicata,ſeu donata ciuitas Agrigentina,cũ toto ſuo territorio, & pertinentiis,quæ pertinerent ad dictam ciuitatẽ de iure conſuetudine,vel poſſeſſione,ſeu quaſi & c.etiam ſi pertinerent de iure ad alium epiſcopatum, vel haberent cõceſſionem ſpecialem , dũ tamen poſſiderentur per ducẽ Auſtriæ tempore inceptæ guerræ,vel ab inde citra & c.vt plenius colligitur ex capitulis pacis. Si autem hoc probari nõ poteſt,tunc puto illa loca adiudicanda duci Auſtrię per ſupradicta: & præſertim,quia ex quo per ipſum ducem,ſeu ꝓdeceſſorem ante guerram incœptam illa loca fuerũt trãſlata quo ad criminalia ,& ciuilia magna in aliam ciuitatẽ ab illa Agrigentina, & in modicis habuerunt magiſtratum ꝓprium,deſiuerunt eſſe de territorio,& pertinentiis ciuitatis Agrigentinæ , & fuerunt de territorio,& pertinentiis illius ciuitatis,cui fuerunt dedicata:quia territoriũ dicitur à terrendo,vt not.in l.pupillus.§.territorium,ff.de ver.ſig.vnde per illum text.dicit ibi Bart.ꝙ ſi aliqua ciuitas habet aliquẽ exercitum in alio loco,& ibi aliquis deliquit,ꝙ Poteſtas ciuitatis poteſt illum punire ratione territorii;quia ſatis videtur de territorio ciuitatis, ex quo exercitus ſuus ibi terret, & dominatur. Ad idem, quod not.Bar.in l.1.ff. de dã.infec. vbi dicit,ꝙ ſi caſtrum habet magiſtratum de per ſe, & non ſubiicitur ciuitati in qua eſt,cenſetur in ſuis iuribus,vt ciuitas.ad idem quod not.Bald.in ca.1.§.ad hæc,de pace iu.ſir.

23 coll.10.vbi dicit,† ꝙ caſtrum ex ſe iure communi inſpecto non habet iuriſdictionem,niſi princeps ſibi dederit,uel illã præſcripſerit.facit quod idem Bal.in l.fin. C. ſi a non cõpe.iud.& Ioan. And.in c.cum æterni,de re iudic.lib.6. vbi volunt, ꝙ ſi caſtrum habet iuriſdictionem de per ſe,non ſequitur in aliquo ciuitatem,& idem videtur uelle Bart. in d.l.1. de dam.infect.Cum ergo ex diſpoſitione ducis Auſtrię ante guerram factam illa loca non ſubiicerẽtur ciuitati Agrigentinæ;ergo conceſſa Agrigentina ciuitate cum ſuo territorio,& pertinentiis,non ueniunt illa loca,cum non ſint de territorio,vel pertinentiis . Et cum dux Auſtrię illam ciuitatem donauerit non ex mera liberalitate , non debet fieri larga interpretatio,ſed ſtrictiſſima:quia ĩ odioſis debet fieri ſtricta interpretatio,vt in regula,odia reſtringi , de regu. iur.lib.6.& imputandum eſt duci Burgundię, qui verba largius,& clarius non concepit,iuxta not.in l.veteribus, ff. de pact.Præſumendum eſt.n.ꝙ dux Burgundię ſtrictè intellexerit illa uerba , cùm non pręſumatur iactare ſuum.l.cũ de indebito,ff.de probatio.facit glo.not.in l.cum quis, ff.ſi certum peta.& tex.in c.ſuper hoc,de renunciatio. Non obſtãt contraria ſuperius alleg.in fauorem ducis Burgundię . Primum enim fatendum eſt , ſed negatur verum eſſe in facto. Ad alia uero ſimul reſpondendo dico , ꝙ licet datia , & alia onera quęcunque contulerint,& ſubierint illa loca cum ciuitate Agrigentina : tamen cum hęc potuerint contingere ante deputationem , & tranſlationem ſactam per dominũ Auſtriæ,non probant,ꝙ ſint de pręſenti de territorio illius ciuitatis. Et pręſuppoſito ꝙ aliquando contulerint caſualiter ad tempus,per hoc non deſinunt habere naturam diſtinctam per l.generali.§.uxori,ff.de vſufruct.lega.& l.quęſiuiſ, in princip.& in ſi.ff.de legat.3.Oportet.n.probare,ꝙ poſt illam conceſſionem, ſeu tranſlationem ciuitas Agrigentina poſſederit illa bona tanto tempore,tanquam eis pertinentia,ꝙ fuerint legitimè pręſcripta,argumen.in capitu.ad audientiam,de præſcript.& in l.ſi.C.finium regũdo. Ad id autem,quod dicitur de nominatione,poteſt reſponderi dupliciter.Primò,quòd pſuppoſito, ꝙ illa loca ſint diuerſa à valle S.Martini: tamen ſatis eſt duci Auſtrię , quòd non ſint de territorio,& pertinentiis ciuitatis Agrigentinę, vt patet ex pręd ictis.Pręterea nominatio plene non probat,ex quo nõ fuit facta inter partes contendentes, vt not.Barto.in d.l.penu.C.de iure delib.facit quod no.Barto.in l.ſi.C.ſi a nõ cõpe.iud. Vltimo,& melius poteſt dici,quòd cum teſtes & inſtrumenta debeant reduci ad concordiam, ſi fieri poteſt, vt in capit.cum tu,de teſti.no.plenè in ca. in noſtra.eod.tit.facit c.periculoſè,de pœn.diſtin. 1. debemus interpretari , ꝙ illa loca habent vocabula ſpecialia,tamen generaliter comprehendebãtur ſub vocabulo vallis S.Martini . Nec eſt hoc nouum,facit quod legi.& not.in capit. inter dilectos.de dona.per Innocen.in capitu.petitio,de procur. & 99.diſtinct. cap.1.vbi bonus tex.& in c.periculoſè . Venio ad quartum dubium, de quo quęritur , an turres in capite pontis caſtri Tritii poſitæ,pertineant ad ducem Auſtriæ,ad quem pertinet dictum caſtrum,an uerò ad ducem Burgundię , cui fuit adiudicata ciuitas Agrigentina, in cuius territorio videntur dictę turres conſiſtere. Videtur primò illas ſpectare ad ducem Burgundie : quia ædificium cedit ſolo , vt in §.cum in ſuo,cum ſequenti.Inſtitu. de rerum diui. & in l. adeo. §. ex diuerſo,ff.de acquiren.re.do. ſed dictæ turres ſunt ędificatę in territorio dictę ciuitatis,ergo cedunt ipſi ciuitati,& ꝑ conſequens duci Burgundię , cui illa ciuitas fuit adiudicata.maior aperto iure probatur,minor autem conſtat ex eo, quia ciues Agrigentini certis temporibus in dictis turrib9 habitaſſe probantur,& in eis datia per datiarios Agrigentinos quęſita,& exacta fuerunt.pſumi ergo debent eſſe in territorio,ex quo ciues nomine ciuitatis ibi talia exercebant, ſaltẽ hoc caſu,quo non conſtat , ꝙ ſint de alieno territorio; ad hoc bo.text.in c.1.de relig.domi. iunctis notatis ibi per Inn.vbi ꝓbatur,ꝙ ſi conſtat in cuius diœceſi ſit certa eccleſia,pſumitur eſſe in diœceſi illius,qui ibidem aliqua iuriſdictionalia exercuit .Secundò pſuppoſito , ꝙ a principio illę turres ędificatæ fuiſſent iuxta pontem ad vſum caſtri:tamẽ cum pons fuerit iamdiu diruptus,& ſublatus, remanſerunt turres ſeparatę à dicto caſtro, & ꝑ conſequens remanſerũt in ſua libertate,ideo illicò acceſſerunt ciuitati , in cuius territorio erant,cum ceſſante cauſa ceſſet effectus, vt in c.cũ ceſſante,de appell.& res de facili redeat ad naturam ſuam.

35. distinctio. capitu. ab exordio. & l. si vnus. ff. de pact. saltem habito respectu, quòd dominus non curauit pontem reficere iãdiu, licèt potuerit; & sic videtur amplius noluisse illis ad seruitium dicti castri vti. Ad hoc quod not. in simili per Ioan. And. in capitu. querelam, de elect. in verbo, de nouo, & per Barto. in l. si de eo. §. si forte, ff. de acquiren. possessione. nec de nouo posset translata in ducem Burgundiæ ciuitate cum toto suo territorio pontem reficere: quia esset nouam seruitutem imponere, cum a priori seruitute illud territorium liberatum fuerit; quod non licet sine consensu noui domini. l. quemadmodum, ff. ad leg. Aquil. in princip. & in l. quoties, ff. de seru. Sed his non obstan. quæ casui nostro minimè obstant, pro duce Austriæ arbitror sententiandum. moueor principaliter duplici capite. Primò, quia ex quo clarè non constat solum, in quo dictæ turres fuerunt ędificatæ, fuisse seu esse de territorio ciuitatis Agrigentinæ, vt mihi in facto præsupponitur, præsumendum est, quòd fuerint, & sint de territorio dicti castri, tum propter vsum, ad quem fuerunt illæ turres ædificatæ: tum propter cõnexitatem, seu contiguitatem, quam hbbebant cum ponte, & aliis ædificiis dicti castri: tum quia castrum vtebatur illis tanquam suis pertinentiis. ad hoc d. cap. 1. de relig. do. & quod ibi not. per Innoc. vt enim ibi apertè colligitur, si ignoretur in cuius diœcesi sit ecclesia ædificata, præsumitur esse in diœcesi illius, qui exercuit ibi aliqua episcopalia; ita quòd ratione exercitii certorum iurium, præsumitur proprietas totius. ita ad propositum, ex quo castrum vtebatur illis turribus tanquam pertinentiis suis, & a principio fuerint ædificatæ ad vsum dicti castri, pręsumendum est, quòd in solo dicti castri fuerunt ædificatæ. ad

14 idem facit l. fi. C. de rei ven. vbi patet, † quòd possessor non tenetur restituere rem, quam possidet, nisi plenè probanti dominium. præsumitur enim possessor dominus, vt no. in cap. cum ad sedem. de restitu. spolia. & semel dominus semper præsumitur dominus, vt in l. siue possidetis, C. de prob. Item, vt supra dixi, quamquam castrum de iure communi nõ habeat pertinentias, & territorium: tamen hodie ex statutis, consuetudinibus, & priuilegiis communiter habent, vt no. in iuribus supra allega. in aliis dubiis tamen ad probãdum pertinentiam castri satis est probare consuetudinem: hic autem non solum probatur has turres esse de pertinentiis castri ex consuetudine: quinimò probatur, quòd originaliter ad hoc fuerunt ædificatæ, vt cederent ipsi castro ad eius custodiam. Præterea non est præsumendum, quod in territorio ciuitatis fuissent ædificata fortilitia ad custodiã castri alterius territorii diuersi à ciuitate, cum etiam in proprio solo non liceat fortilitia facere, quæ possint cedere ad æmulationem alterius ciuitatis; vt no. in l. opus nouum, ff. de oper. pub. not. Innocen. in capi. fi. de restitu. spoliato. ergo præsumũtur ędificare in proprio territorio ipsius castri. Ex secundo capite moueor: quia pręsupposito sine veritatis pręiudicio, quòd in proprio territorio ipsius ciuitatis Agrigentinæ fuerunt ędificatę: tamen ex quo dominus vtriusque loci illas ędificauit, & reputauit ad vsum castri, videtur donasse illud ędificium cũ solo suo illi castro, seu territorio castri, per l. quod conclaue, ff. de dam. infect. ita, q solum cessit ędificio, sicut in simili dicimus, cum clericus de pecunia ecclesię ędificauit in proprio solo, vt fauore ecclesię solum cedat ędificio; vt no. glo. in capit. apostolicos. 22. quęstio. 2. videtur enim princeps voluisse ampliare territoriũ dicti castri. potest enim Rex seu Dux aliqua donare de apicibus dignitatis suę, dummodo neminem lędat, vt not. Ioan. And. in capitu. grandi, de sup. negli. pręla. lib. 6. & Bar. in l. prohibere, ff. quod vi aut clam. & pręsertim hoc casu, in quo non fiebat alienatio extra dignitatem suam, vt in simili habetur in l. voluntas, C. de fideicom. & in cap. cum apostolica, de his quę fi. a pręla. Ad idem optimè facit quod leg. & not. in l. 1. ff. de ser. leg. Tertiò, principaliter induco dictũ Bart. in l. 2. ff. de verbo. signifi. Et Iac. de Are. in l. si finita. ff. de dam. infect. voluit. n. q si princeps concedit mihi dignitatem, videtur concedere illam cum tota sua iurisdictione &

15 territorio. Ad idem quod ipse Bar. in ea. l. not. prope fi. † vbi vult, quòd si ciuitas augetur, & cingitur nouis muris, seu fossatis, seu planetatis, totum augumentum comprehenditur appellatione ciuitatis: ita ampliando princeps ędificia castri faciendo nouas turres, totum debet comprehendi sub pertinentiis castri. Nunc restat respondere ad contraria pro alia parte inducta. Et primò, ad primum satis patet responsum ex prędictis. Fateor. n. quòd ędificium factum pure in alieno solo, cedit solo: sed in casu nostro, hoc non contingit: quia ędificator turrium erat dominus vtriusq. territorii: vnde ędificando in vno territorio, & deputando illud ędificium ad vsum alterius territorii, videtur illud ędificium cum omni iurisdictione transtulisse ad vsum castri, vt supra dixi: maximè per l. quod conclaue, & per not. per Barto. in d. l. 2. ff. de verborum significatio. nec obstat tex. in fi. d. l. quod conclaue, cum ibi not. vbi innuitur, quòd dominium cedit solo, sed alius locus debet habere vsum iure seruitutis; ad idem l. 1. de serui. leg. quia dico illud procedere quando dominus vtriusque ędificii legauit, seu disposuit de illis ędificiis in diuersis personis. nam tunc consequitur quis legatum cum iure seruitutis. Sed in casu nostro aliud contingit. nam dico, quòd solum, vbi fuerunt ędificatę turres, cedit ędificio, & turres cum ędificio sunt effectę de pertinentiis, & territorio castri, sicut contingit in porticu, & in conclaui. Contrarium enim procederet, quando dominus vtriusque territorii specifice donasset illud solum alteri, quia tunc ędificium cederet solo cum iure seruitis. Sed hoc non contingit in casu nostro, nec est verisimile, quòd dominus hoc senserit: quia illud solum inutiliter remaneret apud dominum totius territorii. argumen. in l. antiquitas. C. de vsufruct. Pręterea negatur in facto turres fore ędificatas in alieno territorio; & in dubio pręsumendum est, quòd in proprio per superius dicta. Non obstat, quòd dicitur, quòd datia ibidem fuerunt exacta per ciues Agrigẽtinos: quia hoc in facto pręsupponitur, quòd hóc casualiter contingit tempore guerrę, cum dux esset dominus vtriusque territorii. vnde licet dominus ad alium vsum vtatur reb. per aliquod tempus, non videtur voluisse omnino alterare naturam rerum, ex quo saltem per coniecturas vrgentes hoc non apparet, argumen. optimum, in l. quęsitum, in princip. & in fi. ff. de legat. 3. pręsertim cum hęc exactio datiorum non habeat excludere, quin etiam ad vsum castri remaneant deputata. ista enim se adinuicem compatiuntur; ideo secundus vsus non habet alterare naturam rei; secus, quando se non compatiuntur; ita loquitur l. quod conclaue, præalleg. facit ad hoc in argument. l. nemo, & quod ibi not. C. de sacros.

16 † vbi patet, quòd secundum officium excludit primum, quando se non compatiuntur, aliàs secus; facit l. neque natales, C. de probatio. & capitu. officii. de testamen. & l. si consilio, de adoptio. & capitu. ex literis, de probatio. & quod ibi not. & causa naturalis & originaria vincit accidentalem. l. quilibet. ff. de tutel. Non obstat secundum principale argumentum, quod fit de pontis diruptione, & negligentia domini non reparantis pontem, per not. per Ioan. And. in dicto c. querelam, & per Bartol. in dicta l. si de eo. quòd, ex quo castrum habet intentionem fundatam ex prima constructione, & fundatione turrium, nil habet officere sibi diruptio pontis, ex quo non apparet facta seriosè per dominum, vt turres separet à pertinentiis castri. pręsertim cùm dominus destruxerit pontem ex causa temporali, scillicet vt castellani tunc rebelles non valerent habere subsidium; vnde id, quod fit casualiter, non alterat naturã rei, vt in dicta l. generali, §. vxori. ff. de vsufruct. leg. & in l. quęsitum, in princ. & in fin. pręalleg. Pręterea, cum pons, & turres essent ad vsum castri, licet tollatur pons, non tamen subtrahitur res, sicut sublata vna ex duobus seruitutibus, remanet reliqua. vt in l. si dominus, ff. de seruitu. vrban. pręd. & in capitu. ex tuarum, de aucto. & vsu pal. nec habet officere negligentia allegata in refectione pontis. Primò, quia negligentia negatur in facto. cùm enim Dux Austriæ multis, & magnis tempestatibus fuerit inuolutus, non debet dici negligens si intra octo ann. pontem non refecit; pręsertim quia cum ipse esset dominus vtriusque territorii, non arctabatur aliquo iure in illius refectione; & sic non potest dici negligens; quinimò videmus, quòd Iudęi, qui non possunt de nouo erigere synagogam: tamen si antiqua corruit, possunt illam reparare, ut in capitu. consuluit, de Iudęis, etiam sine pręfixione aliçuius termini, ut ibi; nec potest quis dici negligens, quando commode non potest. l. Nepos Proculo. ff. de uerborum significatio. pręsertim quando ad hoc non arctabatur in casu nostro. nec in aliquo habent iuuare ducem Burgundię notata per Ioan. And. & Bartol. in locis præalleg. ipsi enim loquuntur, quando per negligentiam perditur ciuilis possessio, alio occupante naturalem. nam certè, si quis intrauit fundum meum, &

ego,

ego, qui possideo ciuiliter, negligo ire, & recuperare, possessionem perdo per negligentiam ciuilem: quia videor suspicari me posse repelli, iuxta not. in dicta lege clam possidere. §. qui ad nundinas, ff. de acquirenda possessio. & in d. c. olim, il 1. de restitu. spolia. Sed nos sumus in casu penitus separato, cum nemo occupauerit illas turres dirupro põte: imo poterat Dux Austriæ illas possidere ad læsionem castri. nam & in possessione idem statuitur. si. n. absente me de possessione mea, nemo illam intrauit, non per hoc perdo ciuilem, si negligo ire ad possessionem meam, nisi steterim p tantum tempus, quod induceretur obliuio; puta per decennium, vt no. in d. l. si de eo, & per Dy. in regula, sine possessione, de reg. iu. li. 6. quinimò si alius intrasset fundum meum, ego ignorans negligo ire ad eundem fundum; non per hoc perdo ciuilem, nisi steterim per decennium; quia tũc ex obliuione præsumpta perditur possessio; hoc apertè voluit gl. singularis, de qua Bar. ibi facit magnum festum, in l. 1. C. de seruis fugiti. & sentit Dyn. in regula præalleg. & præsertim procedit conclusio supra facta in casu nostro, cum non sit elapsum decennium à tempore diruptionis pontis, nec apparet de aliquo actu, per quem videatur dominus omnino voluisse dictas turres separare ab vsu castri. Ad prædicta optimè facit quod in simili not. Innoc. in c. 2. de apost. 17 † vbi cõcludit, ꝙ priuilegium clericatus nõ perditur, nisi per actum omnino contrarium clericatui, & qui se non compatitur cũ clericatu, alias secus. Ad idem, quod no. Doc. in c. 1. de cler. coniug. vbi dicunt, 18 † ꝙ si clericus in minoribus contrahit matrimonium per verba de præsenti, perdit ipso facto beneficium ecclesiasticum: secus, si contrahit sponsalia de futuro: quia sponsalia de futuro multis modis possunt dissolui; & sic non repugnat prorsus retentioni beneficii: secus in contractu matrimonii per verba de præsenti: ita dicendum omnino in casu nostro. Et hęc sufficiãt quoad quartum dubium. Quintum dubium, ad quem portus prope Tritium pertinere debeat, an ad ducem Burgundię ratione ciuitatis Agrigentinæ, quæ fuit sibi adiudicata cum toto suo territorio, & omnibus pertinentiis; an ad ducem Austriæ, ad quẽ spectat locus, seu terra Tritii? allegatur pro duce Burgundiæ, quòd debeat sibi saltem pro dimidia parte adiudicari: quoniam territorium ciuitatis Agrigentinæ vsque in mediam Abduam durat. hinc est, ꝙ ciues Agrigentini habent in dicta aqua Abduæ multa molendina, & certas piscarias, & aliquando tenuerunt naues in quodam superiori portu, & ideo cum ille portus Tritii sit ex dicta aqua Abduæ, debet dictus dux Burgundiæ habere illum portum pro dimidia parte, sicut territorium illius ciuitatis durat vsq; in mediam Abduam. In contrarium pro parte ducis Austriæ allegatur, quòd dictus portus solet sẽper in Tritio incantari, & in totum exigi, & quia proprietas dicti portus est aliquorum ciuium alterius ciuitatis. Item quia licentiæ, & bulletæ semper pertinuerunt ad Tritium, & ad dominos Tritii per tantum tempus, cuius initii non est memoria: ad hoc alle. c. super quibusdam, de verborum significatio. & ĩ l. cum de in tem verso. ff. de vsuris, cum similib. istud ergo ius portigandi nullo modo diuidi debet, cum semper peruenerit ad Tritium & tẽpore, quo ciuitas Agrigentina pertinebat ad aliũ dominum, q̃ ad ducẽ Austriæ. Mihi autem vr̃ ducem Austriæ ex multiplici capite in iustitia huius portus pręualere. Primò, quia cum clarè nõ constet in cuius territorio sit, debet præsumi esse in territorio Tritii, ex quo domini de Tritio exercuerunt ius bulletandi, & incantandi, & alia, de quibus supra, faciendo, vt probatur in c. 1. de relig. do. iuncto dicto Inn. & aliorum Doc. ibidem. Præterea & Secundò, ꝓsupposito, ꝙ illud territorium ab initio fuisset cõmune, vel etiam in totum ciuitatis Agrigentinæ: tamen, ex quo p tãtum tempus, de cuius initio non est memoria, illa ciuitas, uel qui tenebat prius illam ciuitatem, non exercuit ibi ius territorii, sed domini Tritii tantum; ergo fuit locus ille pręscriptus; cum iura vnius loci possint indubiè præscribi, etiã quoad iurisdictionem, & nedum contra inferiorem, sed ẽt contra papam, & imperatorem, vt in l. competit. C. de pręscri. 30. vel 40. an. & in c. ad audientiam. & ca. si diligenti. de præscri. not. Inno. in c. bonæ. 2. de postu. prę la. facit l. fi. C. finium regun. quinimo ea iura, quę sunt principi reseruata in signum prærogatiuæ, & priuilegii specialis, possunt pręscribi per tantum tempus, de cuius initio memoria non existit, vt in c. super quibusdam, de verborum significat. vt ius exigendi datia, legitimandi, & similia, l. si publicanus. §. inuectigalibus, & ibi per Barto. ff. de publ. & concludit ibidem, quod si ista iura pertinent in loco ad alium, quàm ad principem, potest præscribi minori tempore, & de hoc per eundẽ in l. 1. ff. de aqua plu. arcen. Alia verò iura principis, quę nõ sunt reseruata in signum specialis priuilegii, præscribuntur minori tempore, vt in d. l. comperit, & plenè per Bar. in l. intra quatuor. ff. de diuer. & tempo. præscr. nisi sint reseruata in signum supremi dominii: quia illa sunt impræscriptibilia, stante subiectione; exemplum in tributo; sic loquitur d. l. comperit. in fi. vnde in casu nostro, vbi non præscribitur contra principem, in dubio procedit pręscriptio iure communi. fortius ergo in casu nostro procedit præscriptio, quę est tanti temporis, de cuius initio nnn est memoria, quæ habet vim constituti, vt in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua plu. arcen. & in l. 1. §. fi. ff. de iti. actuque pri. ex quo quis exercet aliqua iura animo acquirendi vniuersalem iurisdictionem, eam acquirit alio non possidente, & pręsumitur animus acquirendi vniuersalem iurisdictionem, ex quo exercet aliqua iura generalia, seu quę sunt signa vniuersalis iurisdictionis: vt est intrare pretorium per locum, vel ius bulletandi, & licentiandi, & portum incantandi, & similia. Et hęc videntur apertè de mente Innoc. in cap. dilectus, de capel. mona. facit quod not. glo. & Doct. in c. quod clericis, de foro compe. ita contingit indirectè in casu nostro, vt patet ex pręd ictis. Debemus ergo concludere, quòd domini Tritii præscripserunt totalem iurisdictionem in dicto portu. Et ex eisdem rationibus eidem videtur dicẽdum de portu prope Sonzinum posito, cum dicatur, quòd per multa, & multa tempora dictus portus fuit incantatus, & deliberatus per homines Sonzini, per eos institutus, & ad eorum ripam reductus, & semper à Sonzino nominatus fuit: & quia homines Sonzini pręten dunt, & probant eorum territoriũ durare vltra Olium, & vltra Olium iustitiam faciunt, & locum iustitię habere solent. vnde pręsumendum est, quòd dictus portus sit in eorum territorio: vel quod legitimè fuerit per eos pręscriptus per supradicta. Non obstant allegata pro parte ducis Burgundię. Et primò in eo, quòd allegatur, quòd per priuilegium Imperiale territorium ciuitatis sibi adiudicatę comprehendit totum Olium, seu aquam Olii. Ad hoc enim potest respõderi, quòd pręsupposito, quòd sic fuisset: tamen contra priuilegium fuit legitimè pręscriptum per homines Sonzini. nam contra priuilegia principis currit pręscriptio in contrarium, vt in cap. ad hoc. & c. accedentibus, de priuileg. & c. ad audientiam, de pręscr. Pręterea in contrarium ostenditur aliud priuilegium, cui non videtur derogatum per secundum, cum de illo non fiat mentio specialis, sicut requiritur de derogatione priuilegii, ut in capit. veniens. de rescrip. no. glo. in regula, generi, de reg. iur. li. 6. 25. quęstio. 2. in summa. Et si dubitatur de reuocatione, vel de authoritate temporis, sententiandum est pro duce Austrię, qui est possessor, vt in regula, cum iura partium sint obscura, de regul. iuris lib. 6. & in capit. ex literis. de probatio. Non obstat secundò, quòd dum fuisset pax facta, includebatur iste portus. nam hoc potius facit contra ducem Burgundię, quàm pro eo: vigore illius pacis nihil potest peti, cum non habuerit effectum, vt in capit. peruenit. de iureiu. & c. constitutis. de pœnis. & in regula, frustra fidem. de regu. iu. lib. 6. & in l. quęro. §. inter locatorem, & quod ibi not. Bart. ff. loc. Pręterea si tunc fuit inclusus specificè, & nunc, & in pace renouata fuit pręter missus, ergo apertè concluditur, quòd tacitè fuit exclusus, argumen. in l. pacta nouissima, C. de pac. & in l. pacta. ff. de contrahen. emp. cum ea quę speciali nota videbantur digna, si nunc non exprimuntur, videntur esse neglecta, & sic in dispositione non includi, vt in cap. quamuis, de pręben. lib. 6. Pręterea cum illa locorum adiudicatio fuerit satis odiosa ex parte ducis Austrię, id quod nunc non fuit expressum, habetur pro omisso, argument. in l. commodissimè. ff. de lib. & posthum. in capitu. susceptum. de rescrip. lib. 6. cum similibus. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Quædam domina B. donationẽ fecit inter uiuos uenerabili viro magistro Lucę ordinis fratrum Minorum de sexdecim florenis aureis annis singulis, toto tempore vitę dicti magistri Lucę exoluendis

pro libris emendis,& aliis neceſſitatib. pro ſtudio Theologię ſupportandis; pro quorum ſolutione obligauit penſionem cuiuſdam apothecæ iuris,& proprietatis ipſius donatricis. demum dicta domina B. condidit teſtamentum,& reliquit dictam apothecam cuidā Nicolao conſanguineo ſuo cum onere ſoluendi dicto magiſtro Lucæ, de pēſione dictæ apothecæ, florenos ſexdecim auri annis ſingulis ſecundùm tenorem ſuprascriptæ donationis. hoc tamen addito,& ſpecificato ꝑ dictam teſtatricem, ꝙ ſi contingat vllo unquam tempore, vel caſu dictum magiſtrum Lucam non fore capacē dictæ donationis, cum fratres Minores nullum propriū, & maximè in particulari, habere, vel conſequi poſſunt, dicto caſu adueniente, ꝙ nō ſit capax dictorum ſexdecim florenorum, legauit dicto Nicolao liberè dictam apothecam, &c. demum contigit in facto, ꝙ dictus Magiſter Lucas obtinuit à ſede apoſtolica, mentione facta de dictis donatione, & vltima voluntate, facultatem recipiendi dictas pecunias annis ſingulis pro libris emendis, & aliis neceſſitatib. ſupportandis pro ſtudio Theologiæ uſq; ad beneplacitum ſedis apoſtolicæ,& de licentia ſuperioris ſui, &c. vt latius in dictis literis apoſtolicis continetur. Nunc autem dictus Nicolaus, ſeu eius hæres, mortua teſtatrice, ſolutis iam per aliquot annos dictis ſexdecim florenis dicto magiſtro Lucæ, reſiſtit ſoluere, dicens eum dictorum denariorum de iure, & ſecundùm regulam ſuam non eſſe capacem; & per conſequens dicta apotheca ſine aliquo onere debet ſibi liberè remanere, iuxta dictæ teſtatricis voluntatē. q̃ritur quid iuris.

CONSILIVM LXIII.

1 *Relictum factum incapaci, habetur pro non ſcripto.*
2 *Fratres minores, & alii qui ſunt de genere mendicantium, dicuntur mendicantes.*
3 *Relictum factum ſingularibus fratribus pro libris emendis valet, & ad vitam, ſeu pro neceſſitatibus.*
4 *Relictum annuum factum pro concernentibus diuinum cultum valet.*
5 *Qualibet eccleſia cathedralis ſuis ſumptibus debet tenere magiſtrum.*
7 *Seruus eſt capax in cauſa alimentorum.*
8 *Monacho ſi aliquid relinquitur, cum hoc quòd non acquiratur monaſterio, valet relictum.*
9 *Stipulatio hodie non requiritur ad validitatem donationis.*

VT veritas huius quęſtionis clarius eluceſcat, argumētabor prius partem negatiuam, videlicet, ꝙ dictus magiſter Lucas non ſit huius donationis, ſeu relicti capax, & per conſequens dicta apotheca abſque ſuprascripto onere debeat apud dictū Nicolaum, ſeu eius hæredē remanere. Et primò ſic; fratres Minores tam in particulari, quam in communi nō poſſunt ſibi aliquid appropriare, cùm ſe à bono tēporali expropriauerint, vt dicit text. in cle. exiui de paradiſo, de ver. ſig. in §. cupientes. ergo dictus Magiſter Lucas nec per ſe, nec nomine conuentus potuit dictam donationem recipere. hoc videtur confirmare tex. in ca. nimis. 2. de exceſſib. prælato. in princ. vbi dicitur, ꝙ fratres Prædicatores, & Minores Chriſto pauperi famulantur, &c. cum ergo debeāt eſſe, & Chriſto ſeruire in arctiſſima paupertate, ergo non ſunt capaces annui redditus. Prætcrea quid expedit in has ire ambages, cum tex. in hoc videatur rotundus, & clarus in cle. præalle. exiui, in §. cunq;, vbi dicitur, ꝙ cū annui redditus inter immobilia cenſeantur à iure, ac hmōi redditus detinere, paupertati, & mendicitati repugnet, nulla dubitatio eſt, ꝙ dicti fratres redditus quoſcunq;, & poſſeſſiones, vel eorum etiā vſum, cū eis nun̄ reperiatur conceſſus, recipere, vel habere, conditione conſiderata ipſorum. non licet, cū nō ſolum qđ malum eſſe dignoſcitur, ſed ēt omne, quod ſpeciē habet mali, ſit viris perfectis ſpecialiter euitandum. hæc ſunt formaliter verba illius tex. quæ videntur contra dictum magiſtrū Lucam valde ſtringere, pręſertim in eo, ꝙ prohibet recipere redditus quoſcūq;, ēt reſpectu vſus: cū ergo dixerit, quoſcūque, nihil excipiendo, videtur incluſiſſe annuum redditum cuiuſcūq; qualitatis, & conditionis, arg. in c. ſolitæ, de maio. & obed. & 19. diſt. c. ſi Romanorum, & l. de pretio. ff. de pub. cum ſimilib. facit ēt ratio generalis ſequēs, dū dicit eos debere euitare omne, ꝙ habet ſpeciē mali. tale nanq; vr̄ hoc legatum. nā videtur in fraudem factū librorum cā, cum ſe extendebat ad totum tp̄s vitæ dicti magiſtri Lucæ, qui iā diu effectus eſt magiſter in ſacra pagina. Vnde fortius non dēt aliquid operari, pręſertim in caſu noſtro, vt in d. cle. exiui. §. cupientes, & quod in iſtis fratribus not. Bal. in auth. ingreſſi, C. de ſacroſan. eccl. Item, & Secundò, principaliter dicta donatrix habuit reſpectum, non ad eccleſiam fratrum, vel aliorum conuentuū, ſed ad perſonā duntaxat dicti magiſtri Lucæ. nam fecit donationē dicto magiſtro Lucæ ad habendum, tenendum, & poſſidendū, & diſpenſandum, prout ſibi videbitur, & placebit pro libris emēdis, & ſtudio Theologiæ, & aliis ſuis neceſſitatib. vt latius patet in inſtrumēto donationis confecto. quę quidem verba in plurib. iuri, & regulæ fratrum Minorum repugnant. Primò, quatenus donauit magiſtro Lucæ ad tenendum, & poſſidendum, & expendendū, &c. Et tamen certum eſt, ꝙ omnis pecuniæ contrectatio eſt dictis fratrib. prohibita, ita ꝙ eam tangere nō poſſunt, vt in d. cle. exiui, in §. porrò cum dictus, & c. Secundò, ꝙ intendebat donare magiſtri Lucę perſonę, & ſic eum facere in particulari capacē, quod non licet, nedum fratri Minori, ſed nulli religioſo, vt in c. nō dicatis, & c. nolo. 12. q. 1. & in d. cle. exiui. §. cupientes, pręalle. Tertiò, in eo, qđ donauit pro ſuis neceſſitatib. per hoc. n. non poteſt negari, quin mendicitas incūbens fratrib. minorib. releuetur contra iuris diſpoſitionem, cum fratrib. mendicantib. incerta mēdicitas per quęſtum dēt victum tribuere, vt dicit tex. in ca. 1. de relig. dom. lib. 6. & faciunt verba teſtatricis in teſtō prolata, dum dixit: ꝙ ſi dictus magiſter Lucas non ſit capax, cū fratres minores non poſſint aliquid habere, pſertim in particulari, & c. & ſic apertè ſenſit, ꝙ donationem fecerat pſonæ fratris, non aūt eccleſiæ, vel conuentui. cum aūt hęc ſint contraria regulę ipſorū, & iuri, ergo dicta donatio non valuit, quia geſtum contra ius eſt nullū: vt in l. non dubiū, C. de leg. & 10. diſt. c. vides. Hoc apertè probatur in ſimili in l. ſi in metallum, ff. de his, quę pro non ſcrip. ubi patet, † ꝙ relictum factū incapaci, hr̄ pro non ſcripto, & per conſequens perinde eſt, ac ſi non fuiſſet factum, vt ibi. & facit qđ leg. & no. in l. quod meo, & l. ſi me in uacuam. ff. de acq. poſſ. in terminis noſtris videtur fuiſſe de mente Bart. in minorica ſua. ſuper clem. exiui de paradiſo, vbi dixit, ꝙ legatum pōt fieri fratrib. minorib. pro libris. In alia vero parte dixit, ꝙ annuū legatum ad tempus non modicum fratrib. fieri non poteſt, per dict. cle. exiui. §. cumque; & ſic ſentit, ꝙ etiam pro libris non poteſt annuum legatum ad tempus non modicum fratribus fieri, & ita, vt audio, aliqui intellexerunt percipiētes verba ſua, vt (arbitror) potius ad corticem, quàm intellectum. Sed ego diuerſam ſententiam exiſtimo iuri conſentaneam. ſ. ꝙ dicta donatio facta dicto magiſtro Lucę valuerit. Moueor primò, † quia fratres minores, & alii, qui ſunt de genere mendicantium, dicuntur mendicantes, quia iſta mendicitas debet eis victum tribuere, vt dicit tex. in c. 1. de reli. do. lib. 6. & ſic in pertinentib. ad victum dūtaxat dicuntur mendicantes, & expreſſe voluit Fed. de Sen. egregius Doctor in cōſiliis ſuis, conſi. 12. appellatione autem victus veniūt duntaxat ea, quæ eſui, potui, cultuiq; corporis neceſſaria ſunt, vt veſtes, & ſimilia, vt dixit tex. in l. verbo victus. ff. de ver. ſig. Idem voluit tex. reſpectu alimentorū in l. legatis. ff. de ali. & cib. leg. ubi dicitur, quòd legatis alimentis, debentur ea, ſine quibus corpus ali non poteſt, vt cibaria, veſtitus, & habitatio, cœtera verò, quę ad diſciplinam pertinent, legato non continentur. & notanda ſunt hęc verba, & vltima, per quę clarè probatur, ꝙ ea, quę tendunt ad ſtudium, & diſciplinam capeſcendam, non comprehenduntur appellatione alimentorum, vel victus: per quam legē dixit ibi Bar. ꝙ legatis alimentis alicui non tenentur hæredes pręſtare legatario ſumptus pro ſtudio. ergo fratres Minores, & alii mendicantes, non debent dici mendicantes reſpectu eorum quę concernunt diſciplinam addiſcēdam. ratio, quia per iſta non releuatur mendicitas reſpectu victus. Et per conſequens infertur, ꝙ dicti fratres non ſunt incapaces annui redditus, qui relinquitur non pro victu, ſeu alimentis, ſed pro ſtudio, & libris emendis. Et hāc opi. apertiſſimè tenuit Fed. de Se. d. conſi. 12. iſtud ſenſit gl. in cle. dudum, de ſepul. in verbo, indirectè, vbi dicit, † ꝙ valet relictū factum ſingularibus fratribus pro libris emēdis. Et quamq; ibi formet quęſtionem in fratribus prędicatoribus, quia ſic accidit tunc in facto, tamen rationes ſuę concludunt etiam in fratrib. Minorib. & de eis facit expreſſam mentionem in conſilio, & ſpecificè reſpondet ad illam cle. exiui, quæ loquitur de Minorib. dicens ꝙ illa cle. non extenditur ad iſtud capitulum, & conſi. Fed. videtur confirmaſſe Bal. in fratribus Minorib. in auth. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccl. vt dicam expreſſius in ſequenti argumen. Secundò, principaliter probatur ſic, † relictum annuum factum fratrib. pro cōcernentib.

diuinum

diuinum cultum valet secundum omnes; quia relictum nõ concernit commoditates fratrum principaliter, sed ipsum diuinum cultum. hoc apertissimè voluit Bald. sequendo cõsilium Fed. in auth. ingressi. C. de sacrosanct. eccl. Et aperti⁹ Io. de Lig. post Barto. in cle. exiui de para. in vlt. q. tractatus, vbi dixit, ꝙ valet relictum annuum pro diuino cultu factũ fratribus Minoribus, puta si relinquitur annuatim frumentũ pro hostiis, vel vinum pro sacrificio, vel pecunia pro luminaribus, & similibus. Et idem voluit Fede. d. cons. 12. Et quidam alius solennis doctor post eum, vt patet ibi in cõsi. seq. probatur ratione, quia, vt prædixi, per hoc relictum nõ releuatur mendicitas fratrum. hoc etiam sensit Bartolus in minorica ĩ alia quæstione. dum firmauit, ꝙ licet ipsi fratres non possint hæredes institui, vt in d. cle. exiui. §. cupientes, ecclesia tamen ipsorum potest hæres institui, vt in d. cle. exiui. §. cupientes. & sic apertè voluit, ꝙ in his, quæ acquirũtur ecclesiæ, & non ipsis fratribus, valet omne relictum, q a iura generaliter volunt, ꝙ quælibet ecclesia potest hæres institui, vt in l. 1. C. de sacrosan. eccle. Ecclesia fratum Minorum non reperitur alicubi excepta, sed fratres ipsi dumtaxat; quia debent per quæstum ipsum sibi victum quærere. Per relictum autem factum ecclesiæ pro reparatione, & similibus, non tollitur fratrum mendicitas. Sed relictum annuum, vel donatio facta pro studio theologię, & libris emẽdis concernit diuinum cultum, ergo valet relictum, vel donatio fratribus facta. minor probatur apertè per authoritatem Fed. in consi. præalle. vbi computat studium inter relicta facta pro cultu diuino. Probatur ratione, ecclesia vniuersalis indiget ad sui regimen permaximè sciẽtia: ideo indulsit, vt cum volentibus studere possit episcopus dispensare, vt adeptus ecclesiam parochialem non teneatur promoueri ad sacerdotium intra septennium, nec teneatur deseruire ecclesiæ, sed possit se causa studii absentare, vt probatur in c. cum ex eo, de elec. lib. 6. & maximè hoc cõtingit in studio sacræ theologiæ; vt est tex. no. in cap. fin. de magistr.

5 † vnde quælibet ecclesia cathedralis debet suis expensis tenere magistrum & c. vt in c. quia, & quasi per totum, de magistr. quæ omnia sunt statuta propter diuinum cultum angumentandum: nam, vt notanter inquit tex. in auth. habita. C. ne filius pro pat. per scientiam mũdus illuminatur ad obediendum Deo; & ministris vita subiectorum informatur, & c. Et Deus per prophetam inquit: Quia tu scientiã repulisti, & ego te repellã, ne sacerdotio fungaris mihi, vt habetur in c. nisi cum pridem, de renun. Religiosis aũt competit studium, & maximè fratrib. quorum scientia & prædicationib. mundus illuminatur, fides augetur, & defenditur: vt in cle. exiui, pręallegat. & in cle. dudum, de sepul. disputat plenè Io. An. in c. sanè, de regu. hinc dixit in c. quia, de magist. ꝙ fauore studii potest religiosus assumi ad officium docendi, sicut fauore animarum põt promoueri ad episcopatum, vel ad aliã ecclesiam curatam, vt in c. quod Dei timorem, de stat. reg. & ĩ cle. 1. de elect. Quis. n. negabit magis resplẽdere Dei ecclesiam per viros eruditos, maximè in theologia, q̃ per cæreos, vel lampades, quæ figuratiuè accendũtur ĩ ecclesia? si. n. relictum pro illis factum dicitur factũ ad diuinum cultum, vt in c. si. de testamen. & qđ ibi no. fortius idem dĩm in relicto facto pro studio theologię, vt. n. dicit tex. in d. c. fi. de magist. Docto. in theologia, fulgent in Dei ecclesia, velut splendor firmamenti. hinc tex. no. in c. super specula, ne cle. vel mona. dicit; q, a verò theologiæ studiũ cupimus ampliari, vt dilatato sui tentorii loco funiculos suos faciat longiores, vt sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendẽtibus ex aduerso & c. ex quibus omnibus luce clarius demonstratur, ꝙ relictum factum pro studio theologiæ, & libris emendis, debet dici ad diuinum cultum; ergo valuit dicta donatio annui reditus ad uitam magistri Lucæ facta.

Hoc etiam firmatur alia ratione, dicta domina Donataria illam donationẽ fecit dicto magistro pro salute animæ suæ, & remissione peccatorum suorum, vt expresse dicitur in instrumento donationis; ergo fuit relictum ad pias causas. nã omne donatum vel relictum pro anima dicitur ad pias causas, vt no. Bar. & glo. l. si quis Titio. ff. de legat. 2. & Specul. in ti. de instru. edi. §. nunc verò aliqua, versi. & scias, ꝙ inter legata ad pias causas. facit quod leg. & no. in c. requisisti, & c. relatum, de testa. Ex quibus omnibus apertè concluditur, dictam donationem tenuisse: tũ quia fuit facta ad pias causas, tum quia ad diuinum cultum, tum quia non releuatur mendicitas fratrum, quę versatur circa victum & alimẽta,

6 vt supra dixi. quinimo plus voluit Fed. in cons. 12. † ꝙ valet relictum annuum factum fratri, vel conuentui ad vitã vni⁹ fratris, vel ad certum temp⁹ simpliciter, seu pro suis necessitatibus, non adiecta causa studiorum, vel alia concernente diuinum cultum. mouetur principaliter, quia sicut potest legari vna summa fratri vel conuentui pro alimentis totum, vt probatur in d. cle. exiui. §. cupientes, in cle. dudum, de sepul. iuncta gl. in verbo, indirectè; ita debet posse legari vna summa soluenda per singulos annos, vt contingit in annuo redditu ad vitam fratris, uel aliud tempus, nõ in perpetuũ; & sunt optima consideratio. Et in hoc debet intelligi secunda allegatio, seu conclusio Fede. Nam primum membrum fuit, quando relinquitur ad pias causas, ut pro studio, & similibus. secundum fuit. quando relinquitur simpliciter cõuẽtui, uel uni fratri pro suis commoditatibus; hoc clarè colligitur ex themate per eum formato. nã simpliciter formatur thema in relicto annuo simpliciter facto, sed postea in sequenti non attingit primum casum tanquam indubitabilem. s. quando fit ad pias causas. postea transit ad casum generaliter propositum. Nec obstat d. clemen. exiui, in §. cum que annui redditus: quia secũdum eum ille tex. potest intelligi, ꝙ annu⁹ redditus est perpetu⁹, uel ad tempus maximũ; ita quòd releuaretur mẽdicitas fratrum: sed in casu nostro, quãdo relinquitur ad uitam unius fratris, licet respectu fratris possit dici perpetuus, iuxta no. per glo. 10. q. 2. cap. hoc ius porrectum, uersicu. perpetua; tamen respectu conuentus, cui fit acquisitio, non potest dici perpetuus, seu ad tempus maximum, cum conuentus nũquam moriatur: ut l. proponebatur. ff. de iudi. In relicto. n. facto fratri, seu religioso alteri, debet inspici conditio illius, cui acquiritur, sicut in capacitate serui attenditur capacitas domini, cui relictum acquiritur, ut dicit no. tex. in l. non minus. ff. de acquiren. hęred. & in l. si in metallum. ff. de his, quæ pro non scrip. hab. Relictum autem singulari fratri, etiam mendicanti acquiritur conuentui, ut no. glo. pęalleg. in d. clem. dudum, & facit l. Deo nobis, & quod ibi no. C. de episco. & cle. & quod leg. & no. in c. in pręsentia. de proba. & in auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccle. & uoluit Bar. in dicto tractatu minoricarum. Et profecto hæ sunt optimę considerationes. Sed ego hanc opi. Fede. sequor in hoc ultimo casu, quando fit simpliciter fratri, uel conuentui duob. cõcurrentib. Primò, ꝙ non fiat in magna quantitate: quia tunc posset releuari illorum mendicitas, & posset fieri in fraudem: ad hoc bonus tex. in d. cle. exiui. §. cupientes. Secunda limitatio, ꝙ non fiat ad tẽpus maximum, ut ipse Fede. uoluit. & placet mihi, quòd nõ dicatur ad tempus maximum, quando fit ad uitam unius fratris, maximè annosi, sicut erat magister Lucas: quia nil incertius hora mortis, & nil certius morte. ut l. 2. ff. de condi. & demonstra. vnde cum illud relictum, seu donatio possit extingui quotidie, non potest dici, quòd sit maximum tempus: attamen ratione incertitudinis posset tolerari, arg. eorum, quæ leguntur. & no. in l. si ea pactione. C. de usur. & in capitu. fi. & in c. in ciuitate. eod. titu. licet enim quis possit uiuere usque ad centum annos: ut l. fi. C. de sacros. ec. ecc. ueritas tamen ut plurimum denegatur. unde dicit I. nocẽ. quòd hodie secundum inferiores causas satis potest timeri de morte alicuius post quinquagesimum annum; ita no. in capitu. quoniam frequenter, ut lit. non contest. & hęc opi. sic determinata plus placet, quàm opi. Bart. qui uidetur in hoc ultimo sensisse contrarium, ut ad uitam unius fratris non possit fieri annum legatum conuentui, uel ipsi fratri: hoc tamen non multum firmauit, sed dubitauit, cum decidendo dixit tutius esse, ut abstineatur, non autem negauit præcisè, ut non possit fieri. Fed. autem præcisè tenuit, & ita consuluit, & melioribus rationibus fuit motus. nec debet tũc talis annuus redditus computari inter immobilia, ex quo non est perpetuo duraturus, nec ad tempus maximũ; sed potius inter mobilia, cum ad mobilia, & ad tempus non maximum competat: sicut in simili dicimus de actione, quòd si detur ad mobilia, computatur inter mobilia, ut no. glo. & Barto. in l. potest pupillus. ff. de autho. tuto. & glo. in authen. de non alienan. §. 1. col. 2. & per Bar. in l. mouentiũ, ff. de uerbo. sign. In casu tamen nostro, quãdo legatum, uel donatio fit pro studio, uel alia pia causa, Bar. non resistit: q a ipse loquitur simpliciter de relicto annuo facto fratribus: imò, ut supra dixi, potius in hoc sentit contrarium, cum dixit ecclesiam ipsorum esse capacem, & libri acquirũtur potius

tius ecclesię, q̃ conuentui, cũ cõuentus non possit comede-
re libros, & sicut fratres habent vsum ecclesiæ, ita debẽt v-
sum librorum hr̃e. Item expsse Ioã. de Lig. post Bart. in fi. tra
ctatus tenuit, ꝙ prędixi in legato annuo cõcernente diuinũ
cultum. Restat ergo clarè concludere, ꝙ casus noster sit sine
aliquo dubitationis scrupulo in fauorem donationis, cum
nullus reperiatur qui expsse teneat cõtrarium, sed cõis opi.
est pro ista parte, & multum faciunt literę apostolicæ con-
cessæ dicto fratri Lucæ. vr̃. n. papa tacitè approbare conclu-
sionem supra factam, vt valeat donatio, seu relictum annuũ
pro libris emendis, & pro aliis necessariis pro studio suppor
tandis. Si. n. dicta donatio non valuisset, nõ indulsisset papa
dicto magistro Lucæ timenti sup illarum pecuniarum pce
ptione ab aliquo molestari, vt in literis dr̃, potestatem libe-
rè, & licitè recipiendi, & habendi dictam pecuniam annua-
tim, non. n. potuisset dare potestatem licitè, & liberè pcipiẽ
di, & habendi, prout facit, si dicta donatio nõ valuisset. cũ. n.
narrauerit in literis dictam testatricẽ, & donatricẽ obiisse,
sciebat papa, ꝙ si fuisset incapax dictus frater Lucas, illa do
natio fuisset nulla, & remansisset dicta pensio apud donatri-
cẽ, seu apud hæredem post mortem testatricis, vt in l. si plu-
ribus. ff. de leg. 1. & in d. l. si metallum. ff. de his quæ pro non
scrip. vel apud dictum Nicolaum ex dispositione speciali ip
sius testatricis, vel ẽt fortè de iure cõi secundum tex. valde
no. in l. fi. de auro, & argen. leg. & sic nõ potuisset percipere
indebitum sine peccato, nec ignorantia soluẽtis excusasset
illum à peccato, vt per totum ti. de cond. inst. ff. & C. in du-
bio aũt standum est interpretationi papæ; quia ad ipsum p-
tinet interpretari canones, sicut illorum editio, vt i c. inter,
de sent. exc. Et si dicatur, ꝙ dictus magister Lucas libris nõ
indiget, respondetur primo hoc non posse negari. non. n. est
arbitrandum, ꝙ sit refert⁹ omnib. libris necessariis ad Theo
logię studium. Secundò, p̃supposito sine veritatis p̃iudicio,
ꝙ hoc sit verum: non tamen p hoc cessabit dictæ donatio-
nis effectus: quia fuit facta ob duplicem cãm, pro libris. s.
emendis, & pro aliis necessariis supportãdis in studio. vnde
licet cesset prima cã, non tamen cessat secunda: ergo nõ ces-
sat dispositio Inst. de nup. §. affinitatis. Præterea legatum fa-
ctum pro aĩa, seu donatio non corruit, si non potest conuer
ti ad vsum destinatum, sed dẽt ad alium vsum pium destina
ri, in l. legatum. ff. de vsufruct. leg. & in l. legato. ff. de admi.
re. ad ci. ptinẽ. vt legitur, & no. in c. 2. de test. & plenè p Bar.
in l. pater. §. Tusculanus. ff. de leg. 3. & in d. l. legatum. & per
Io. de Lig. post Bal. in d. cle. exiui. Nũc restat respondere ad
cõtraria superius formata. Et primo, ad primum de incapa
citate respondetur, qđ proprietas non acquiritur dicto ma
gistro Lucæ, nec conuentui, sed habebit nudum vsum, sicut
habent fratres ex his, quæ eis dãtur quotidie, vel ad diuinũ
cultum, uel pro alimentis, ut in d. cle. exiui, & d. cle. dudum.
Apud quẽ aũt sit proprietas, plenè no. in dicto tractatu mi-
noricarum, & in quadam extrauaganti; non curo prosequi:
qa non est nostra materia. satis. n. est, ꝙ vsus non sit sibi im-
probatus. Et quamquam aliàs fratres minores non possint
p se recipere pecuniam ẽt legatam, sed syndicus sup hoc de
putatus hoc facere potest, vt plenè not. p Bar. in dict. tracta
tu. tamen in casu nr̃o poterit dictus mag. Lucas recipere au
thoritate bullæ Aposto. & cum sui superioris licentia, vt in
ea dr̃. Papa. n. indulgentiam hanc contulit quibuscunq; cõ-
stitutionib. non obstantib. vt in ea patet. Ad secundum arg.
d. clement. exiui. §. cumq;, satis est supra responsum. Ad ter-
tium dico, ꝙ licet habuerit respectum ad personam mag. Lu
cæ: tamen pro commoditate fratris potest sibi fieri relictũ,
sed acquisitio fit secundùm iuris dispositionem; ad hoc bo-
na gl. præalleg. in d. clem. dudum, de sepul. in verbo, indire-
ctè. Idem videmus in seruo. Nam licet quis instituerit eũ hę
redem, nec possit dominus adire hæreditatem, nec seruum
prę cise compellere, si non vult adire, vt in l. cum proponas.
C. de hęred. institu. tamen per seruum acquiritur domino,
eo hęreditatem adeunte; ita ꝙ etiam per momentum noo
stet in personam serui, vt in l. placet. ff. de acq. hęr. Præterea
bene potuit habere respectum ad personam vnius fratris in
concernentib. diuinum cultum, & opus pium, vt illud opus
pium exerceat in personam vnius fratris, vt specificè pro li-
bris emendis, & studio voluerunt gl. Fede. & Bart. & alii in
locis pręallega. hinc voluit apertè Bart. in l. ser uos ad custo-
diam, ff. de ali. & cib. leg. vbi firmauit, ꝙ relictum potest fie-
ri pro alimentis, nedum conuentui fratrum Minorum, sed
etiam singularibus fratribus, sicut valet pro tali caso reli-
ctum factum seruo, vt ibi; & sic non potest dici frater inca-
pax, cum sit non incapax nudi vsus, qui tantum fratribus
7 competit † Similiter uidemus in seruo, qui non est capax
proprietatis iure proprio, & tamen est capax in causa ali-
mentorum, vt dict. l. fina. & fit compulsio iudicis officio, vt
ibi dicitur. Et prædicta procedunt pręsertim habito respe
ctu, quod in casu nihil fuit dictum in donatione de capaci-
tate, vel incapacitate, sed simpliciter fuit facta pro salute
animæ testatricis, & pro redemptione peccatorum suorũ.
vnde, cum fuerit inter viuos, non potuit postea apponere
aliquam conditionem capacitatis, vel incapacitatis, ut est
text. in l. perfecta donatio. C. de don. quę sub modo. quin-
mo etiam si potuisset, non habuissent illa verba in aliquo ef
ficere: quia expressio eorum, quę tacitè insunt, nihil opera-
tur, vt legi. & no. in capit. significasti. de elect. & clarius pro
batur in l. 2. ff. de leg. 1. In quolibet enim relicto, seu donato
tacitè intelligitur, si est capax, vt d. l. si in metallum, & d. l.
quod meo. Præterea illa conditio uerificatur à iure, quia ca
pax est pro studio Theologiæ, & aliis necessariis supportan
dis pro ipso studio, ut supra dictum est, vel pro alimentis, vt
supra tetigi, intelligendo, vt supra. Non obstat arg. ultimò
factum, uidelicet, quòd multa fuerunt expressa contra iu-
ris, & regulæ dispositionem: quia donauit ad habendũ pos-
sidendum, & c. quia dico, ꝙ licet multos modos expressis-
set, quorum aliqui non erant in se liciti: tamen illorum ex-
pressio non habet vitiare alios modos licitos, & à iure non
improbatos, ut pro studio, & c. sed illi illiciti habentur pro
non expressis, ad hoc bonus tex. cum ibi not. in c. significa-
tum, de pręben. & l. filius, & l. conditiones, ff. de cond. inst.
& l. sancimus, C. de dona. & 12. quæst. 2. c. ecclesiarum ser-
uos, & cap. 2. 10. q. 1. vbi bonus tex. iuncta glo. ad idem no-
tabile dictum Bart. in l. Lucius. §. tres hęredes. ff. ad Trebel.
vbi dicit, ꝙ si monacho fuit aliquid relictum, cum hoc, ꝙ si
abbas fecerit ei quęstionem, deuolueretur ad alium, valet
relictum, sed illud grauamen tanquam iuri contrarium ha-
betur pro non scripto. Pręterea ad confirmationem prædi-
ctorum addo aliud dictum notabile Bar. in auth. excipitur.
8 C. de bo. quę libe. ubi dicit, † ꝙ si aliquid relinquitur mona-
cho, cum hoc, ut nihil acquiratur monasterio, ualet relictũ,
& intelligitur meliori modo, quo potest: ut, scilicet, nihil re-
cti acquiratur monasterio: sed patiatur monachum habere
meliori modo, quo potest, facit quod no. Arch. in c. quam
gredientibus. 19. q. ult. ita ad propositum, id, quod fuit dictũ
de capacitate, uel incapacitate. Item de habendo, & possiden
do, & c. aut habentur pro nõ adiectis, ut in primo dicto Bar.
aut intelligenda sunt largissimo, & meliori modo quo fieri
potest, ut sic exinde nulla sequatur absurditas, uel iuris com
munis, seu regulę contrauentio. Et quoniam à nonnullis, q
dictam donationem infringere moliuntur, tria, ut audio, ul
tra prędicta obiiciuntur. Primò, ꝙ cum fratres minores ne-
minem debeant inducere ad eis aliquid relinquendum, ut
dicta cle. exiui. §. dubitauerunt, & §. cũ etiam. & cum ad di-
cti magistri Lucæ persuasionem dicta donatio facta fuerit,
nõ debuit ex ea aliqua obligatio naturalis, uel ciuilis oriri,
tanquam iure resistente facta, ad hoc quod legitur, & no. in
l. cum lex. ff. de fideiusso. Secundò, quia non licuit dicto ma
gistro Lucę stipulari ad sui commoditatem. Tertiò, quia do
natio fuit facta dicto magistro Lucæ antequam esset magi-
sterii honorem adeptus, & sic tacitè uidetur fuisse facta, do
nec fuerit magistratus, quasi tunc cesset causa donationis,
merito debet cessare dicta donatio, argumen. l. à filia. ff. ad
Trebell. Sed profecto si prædicta diligenter considerentur,
nil concludunt necessariò contra conclusiones supra
factas. Ad primum enim potest multipliciter responderi.
Primò negando, quod hic interuenerit aliqua surreptio di-
cti magistri Lucę. nam contrarium clarè colligitur ex teno-
re donationis præsertim in sui exordio, quod multum de-
bet attendi ad coniecturandam mentem disponentis, ut in
l. fi. ff. de hered. inst. no. Bartol. in l. ambitiosa. ff. de decret. ab
ord. fac. Secundò respondetur, quòd inductio ad largiendũ
eleemosynã pro cultu Diuino, ut pro studio Theologię nõ
est prohibita. Solũ enim prohibetur fratribus inducere no-
uiter ingredientes ad aliquid sibi relinquendum, ne uidean
tur illum induxisse ad ingressum propter bona temporalia;
uel quando habent recursum ad speciales amicos pro rele-
uando eorum mendicitatem, & sic respectu eorum, quæ
consistunt in uictu, & sic loquuntur iura; sed in casu no-
stro hęc cessant. Pręterea si licet habere recursum ad spe-

ciales

ciales amicos pro necessitatibus infirmorum, & fratrib. inducendis, vt in d. clem. exiui. §. cum etiam, fortius licet pro studio Theologiæ, in quo non vtilitas fratrum, sed ecclesiæ vniuersalis principaliter versitur, vt supra dixi. Nec obstat tex. licet loquatur ibi per verba taxatiua, & sic videtur excludere alios casus ibi non expressos: quia tex. ille loquitur in his, per quæ releuatur illorum mendicitas, quod non cōtingit in casu nostro. Item, vt eleganter inquit Bar. post glo. in l. Serui. ff. de vsucap. licet lex aliquem excludat casum cū taxatiua dictione, non per hoc excludit alibi expressos, vel consimiles, si sumus in materia fauorabili: casus autem noster videtur uedum similis, sed, & maior ibi expressis, & sumus pro fide amplianda, & defendenda, vt in d. c. super specula. Præterea & tertio, præsupposito, sine veritatis præiudicio, q hic intercessisset persuasio prohibita, non tamen per hoc infertur, quod donatio sit nulla, quia res non resistit donationi, sed persuasioni; ad hoc induco tex. apertissimum in c. constituit. 20. q. 3. vbi dicitur, q religiosi non debent inducere aliquem ad intrandum religionem propter bona temporalia illius consequenda, quod si fecerint, tenet nihilominus ingressus: quia ille est bonus dolus, nec potest dici deceptus, qui religionem intrauit, vt c. pen. quod met. causa. ita in proposito, cum donatio fuerit facta puro amore diuino, & sine aliquo dolo, non debet vitari propter inductionem ad bonum. Idē videmus in contractu inito per excommunicatum. nam prohibetur sibi communio, & peccat in ingerendo se communioni. c. illud, de cle. exc. ministr. & tamen contractus initus per eum tenet, vt not. Inno. in c. veritatis. de do. & contu. & probatur in c. fœlicis. §. verum. de pœnis. Non ob. q secundò obiicitur de stipulatione, † quia ad validitatem donationis non requiritur hodie stipulatio, vt l. si quis argentum. C. de don. præsertim ad piam causam, facit quod no. glo. in c. quoties cordis. 1. q. 7. Item illa domina puré donauit magistro Lucæ præsenti, & recipienti, vt dicitur in prin. donationis. Item seruus stipulatur in fauorem domini, licet verba concipiat in personam suā, vt ff. de stipu. ser. per totum, ita & religiosus in fauorem conuentus; præsertim in concernentibus cultum diuinum. facit, quod Innoc. in c. dudum. de conuer. coniu. vbi not. dicit per illum tex. q sicut quilibet sacerdos videtur officialis ecclesiæ vniuersalis, vt recipiat obligationem in fauorem ecclesiæ vniuersalis, ita pro studii theologiæ fauore potuit dictus mag. Lucas obligationem recipere. Præterea dicta donatrix reliquit illud idem liberè in testamento suo, dummodo dictus mag. Lucas fit ad hoc capax; sed indubitāter est capax pro libris emendis, & oneribus studii supportandis, vt supra dictum fuit. Præterea cum illa domina hoc fecerit sponte, vt consuleret animæ suæ, vt patet in instrumento donationis in principio, debet valere saltem per viam cuiusdam dedicationis ad piam causam, iuxta not. per Bar. post glo. in l. illud. C. de sacrosan. eccl. in quæstione illius, qui existens in camera solus, donauit quædam bona pauperibus, & sic ex multiplici capite tollitur illa impugnatio. Ad tertium facillimè patet responsio. & primò, cum toto tempore vitæ dicti mag. Lucæ reliquerit, frustra dicitur, q debuit durare, donec fuerit effectus magister. impossibile enim est, q post mortem magistraretur; nec est verisimile, q cogitauerit toto tempore vitę suæ debere vacare circa studium scholasticum. vnde cum verba sint clara, cessat captiosa interpretatio. l. ille, aut ille. ff. de leg. 3. & in c. si. de verb. sig. Præterea studium sacræ Theologiæ est magis proficuum Christianitati post magisterium, q̄ ante, vt c. de magistris, & c. super specula, nec clet mo. & pluribus libris indiger, q̄ tempore scholastico. Item præsupposito, q nunc non indigeat libris, non per hoc cessat donatio ad pias causas per ea, quæ superius dixi. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Casus in effectu talis est. Quodā Senēsi statuto cauet, vt omnis causa appellationis debeat decidi intra 40. dies, & vltra 40. dies nō duret instātia. Alio vero statuto cauetur, q tempore, quo quis est producturus testes extra prouinciam, tempus determinandæ causæ non currat ipso iure. Contingit, q in casu cuiusdam appellationis appellans habuit dilationem ad producendos testes; post modū vero asserens, q testes extra prouinciā volebat producere, petiit, & obtinuit dictam dilationem prorogari: in fine autem dictæ dilationis ꝓtendens impedimētum sibi īstra illam cōtigisse, obtinuit iterum prorogationem dictę dilationis, nulla de impedimēto iudicis facta fide: deinde in fine dictę prorogatę dilationis petit tertio dictam dilationē sibi prorogari: iurās, q nō animo calūniādi hoc petebat: iudex autem iuso calumnię duntaxat recepto, dictam dilationem tertiò prorogauit. Nūc quęritur, an instantia causę sit perempta, cum multa tempora sint decursa vltra 40. dies.

CONSILIUM LXIIII.

1 *Certum tempus quando præfigitur à lege, vel statuto ad aliquid faciendū, debet intelligi, si intra illud tempus fieri potest.*

2 *Index in causis pecuniariis non potest dare vltra vnam dilationem.*

3 *Iuramentum calumnię non excludit condemnationem expensarum in casu perditionis causę.*

4 *Fori consuetudo est legitima causa terminos, & dilationes restringendi.*

Idetur primo, dictam instātiam minimè esse peremptam, quamquam 40. dies, & vltra lapsi sint. Hanc. n. partem expressè probare vr statutum in eo, q expsse decernit tps nō currere ipso iure in dilatione data pro testib. extra ꝓuinciam existentib. ꝓducendis; ergo dilatio data, licet sępius ꝓrogata pro illis testib. ꝓducēdis, nō dēt cōputari in termino 40. dierū, ad hoc qd̄ in simi. legit. & no. in c. auditis. de l'integ. rest. & c. auditis. de psc. & c. 1. & c. de quarta, eo. tit. Secundò, vr idē esse de iure dd̄m, etiam illo statuto circūscripto. 1 † vbicunq. n. certū tps pfigitur à lege, vel statuto ad aliquid faciēdum, dēt intelligi, si intra illud tps fieri pōt, aliàs autem pōt actus expliceri, et post illū terminum; ad hoc l. fi. C. de adult. & c. ex rōne. de appel. & l. vt gradatim, ff. de mune. & hono. & l. 2. de noxa. Lex. n. nō dēt esse imposita sup impossibili. 4. dist. c. erit aūt lex; optimè facit tex. in l. si cū ipse cōiuncta. l. pce. ff. de excu. tuto. & ibi hoc ī terminis nostris tener Bald. & sentit apertè Ioan. An. in add. Spec. in tit. de leg. §. restat. ver. qd̄ si statuto. Sed certū est, q vbi testes sunt de extra ꝓuinciā producēdi, nō pōt cā decidi intra 40. dies cū dē dilatio sex mensiū solū pro illis testib. ꝓducendis, vt in l. 1. C. de dila. & 3. q. 3. cap. spatiū; ergo post illud tps pōt snia ferri, cū instātia minimè sit pempta. Nec obst. si dicatur, q scd'a dilatio fuit data sine causę cognitione. Ad hoc. n. pōt multipliciter rñderi. Primò, q hic nō fuit data secunda, vel tertia dilatio, sed vnica tantū, q̄ sępe fuit prorogata ante ei' lapsum. Aliud est. n. nouā dilationē dare, & aliud datā ante ipsius finem prorogare; iuxta id, qd̄ legitur, & no. in l. qd̄ si manēte. ff. de pca. & l. 4. ff. de dam. inf. vbi p Bar. Itē quando dilatio prima nō fuit integra, pōt nedū ꝓrogari, sed & dari de facili scd'a, vt no. Inn. in c. vltra tertiā, de testi. Sed in cā nr̄a prima nō fuit integra, quia nunquā habuit terminū sex mēsiū, vel triū, ergo de facili sine alia cognitione potuit dari secūda, vel & ꝓrogari, cū iure ipso videatur talis ꝓrogatio iustificata. Itē, & tertio facit qd̄ no. Bar. in l. 1. C. de dila. in fi. vbi dicit valere ꝓbationē factā intra dilationē datā sine causę cognitione, quādo prima dilatio non fuit pfecta. Sed quāquam hęc vrgere videant, in diuersam tamē partē puto declinādū. Moueor primò p tex. in l. fi. ff. de dila. † vbi 2 dr, q in pecuniariis causis nō pōt iudex dare vltra vnā dilationē. & ponderād' est ille tex. in eo, q negatio pcedit verbū, pōt, ex quo tollit ptās iudici assignādi aliā dilationē, cū tunc verbū, potest, inducat necessitatē, vt no. glo. in regula prima, de reg. iu. lib. 6. no. Bar. in terminis nostris in d. l. fi. & q tex. in l. oratione. ff. eo. vr innuere contrariū. dant varię solu. sed cōiter tenetur illa, q ꝗs dilatio ꝓbatoria, est perēptoria; ita q sine causę cognitione non pōt alia assignari; & sic dēt intelligi d. l. fi. q cū causę cognitione pōt assignari secūda; & ita loq. tur d. l. oratione. In hac aūt causę cognitione aerfatur, ut de impedimēto cōtingēte intra dilationē assignatā fiat iudici fides, sine aūt hac cognitione cāę non ualet dati n secundę dilationis, vt apertè uoluit tex. d. l. fi. & apertè tener ibi Bar. facit quod legitur, & no. in c. in causis. & per gl. in c. 2. de dila. qualis aūt dēt esse probatin impedimēti, non repitur bene in eo. §. decisum. Fed. de Senis cōs. 109. uf uelle, ut sufficiat iurm allegātis impedimētum, qd̄ uidetur tenuisse glo. in c. unico. 4. q. 5. Sed mihi plus placet opi. Io. Mo. Arc. & Ioā. An. in c. 1. de dnlo, & cōt. lib. 6. q cōcludunt post multa hoc fore arbitrariū, considerato personę impedimento, & causę qualitate. unde iudex erit cōtentus iuramento, quando exiget semiplenam, & nō quādo plenam probationem. & per boc allego tex. no. in c. ex literis. dein

integ.rest.vbi probatur, quod iuramẽtum non probat indistinctè impedimentum. Cum ergo in casu nostro in secunda dilatione, seu prorogatione, nulla interuenerit causæ cognitio super impedimento, ergo illa non valuit, & idem potest dici de tertia, tum quia solum fuit exactum iuramentum calumniæ, quod non videtur sufficere præsertim in tertia danda, seu proroganda, cum tertia debeat dari, non exacta causæ cognitione, vt not. in dictis iuribus, maximè in d.l.fi.ff. de fer. tum quia iuramentum non debuit esse de calumnia, sed de veritate, quia possibile est, quod in prima dilatione, seu secunda fuit in negligentia, & non in calumnia, per negligẽtiam autem excluditur à secũda, vel tertia dilatione, vt not. in prealle. iuribus; & facit c.licet. de probat. sicut in sim. dicimus, 3 † quod iuramentum calumniæ non excludit condemnationem expensarum in casu perditionis causæ, quia potuit litigare temerè non calumniosè, vt not. in ca. fin. de dolo, & contu. & in c.calumniam. de pœnis. & in l.ex diuerso. ff. de rei vend. & l.sancimus. C.de iudi. & nõ probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. l.non hoc. C.vnde cogn. & c.2. de transl. præl. Probatio.n. debet concludere necessario, cap. in præsentia. de proba. & c.auditis. de in inte. resti. & l.ad probationem. C.loc. Ex prędictis clarè infertur, quod dicta instantia sit perempta per lapsum tãti temporis, cum illæ prorogationes, seu dilationum dationes fieri nõ potuerint modo prædicto; ergo cessat statutum, quod voluit, vt ĩ termino præfixo pro testibus extra prouinciam ducẽdis nõ currat tempus instantię, quia illud statutum debet intelligi de termino legitimè concesso. arg. l.3. §. condemnatum. ff. de re iud. & c.non potest. de præb. lib.6. & optimè quod no. Bar. in l.iustè possidet. ff. de acqui. poss. vbi dicit, quod missus in poss. authoritate iudicis ordine non seruato, non excusatur propter authoritatem iudiciariam à pœna statuti punientis ingredientes, & turbantes possessiones alterius. c. forus. de verbo. sign. & no. in c.conquerente. de rest. spol. Pro hoc etiam facit istud statutum sub rubr. intra quantum tempus definiatur causa. vbi disponitur, quod nec partes communi cõsensu prorogare possint terminum instantiæ præfixum; sententia ergo prolata remanet valida, nec debet pars amplius contra illam audiri, sicut non audiretur post terminũ iuris. vt in c.personas. & ca. cum sit. de appel. nam terminus iste statuti succedit loco termini iuris, vt no. Innoc. in cap. ex ratione. eod. tit. & doc. in c.pe. de iud. & Bar. & Bal. in l.properandum. C.e. & per hęc patet responsio ad primum contrarium, supra alle. & etiam ad secundum. Fateor.n. quod si ex magnitudine causæ, vel virorum longa distantia non potuisset causa terminari in tempore à statuto præfixo, quod tunc possit causa terminari post illud tẽpus: sed in casu nostro hoc non contingit. nam vt in narratione facta mihi præsupponitur, prima dilatio fuit competenter prorogata secundum locorum distantiam, ita quod pars potuisset, alio extrinseco non accedente testes producere. non potuit ergo dari secunda, vel tertia dilatio, causa impedimenti legitimè non probata, vt supra dixi. Nec obstat dum dicitur, quod hic non fuit data secũda, vel tertia dilatio, sed vnica tantum sæpius prorogata. quia dico, quod iura prohibent dari secundam, vel tertiam dilationem sine causæ cognitione, attento effectu, & nõ modo dũtaxat. Induxerunt.n. hoc, ne causa plus debito sine iusta, & apparenti causa prorogetur, & sic lites fierent immortales, ar. l.properãdum. C.de iud. & c.finem litibus, de do. & cõt. ergo prohibitum vna via, non debet ad id alia via admitti, vt in regula, cum quod vna via. de reg. iur. lib.6. & c.tuę, de procu. & quod in eis no. Et ex contraria opinio. daretur locus ingannis, & fraudib. contra c.quãto, de diuor. posset.n. iudex per hanc viam prorogationis, si esset licita, circumuenire dispositionem illius l.fi. ff. de fer. quod non est dicendũ. Præterea etiam prorogari non debet prima sine causę cognitione, licet leuis sufficiat, vt no. in l. à procedente. C. de dila. & d.l.fi. & c.2. eod. titu. ergo fortius non debet prorogari sine causæ cognitione, præsertim toties, sicut contingit in casu nostro; & hoc apertè videtur velle Bal. in l.i. C. quomodo & quando iudex. in fi. vbi dicit, quòd sicut in danda dilatione requiritur causæ cognitio, ita in ea alteranda. licet vt audio, Ange. de Per. aliud, & minus bene senserit in d.l.fi. ff. de feriis. Vltimò, ad dictum Innoc. & Bart. præalleg. respondeo multipliciter. Primò, per id, quod ipsemet Bart. voluit in d.l.fi. vbi reprobauit illud dictum Innocen. dicẽs, quod licet iudex pręfixerit terminum breuiorem termino iuris, non per hoc potest sine causæ cognitione dare secundã dilationem: quia terminus, de quo in d.l.i. C. de dila. fuit præfixus, non vt iudex debeat totum integrum præfigere: sed vt non possit illum extendere, breuiare autem potest; vnde potest iudex arbitrari ĩtra illam termini dilationem, prout sibi videtur, vt clarè hoc innuit ibi tex. ergo non est verum dicere, quod abbreuiauit terminum iuris: imò statuit terminũ competentem secundum sui arbitrium. non ergo potest dare secundam dilationem illo prætextu. Secundò potest responderi, quod hodie ex communi iudiciorum consuetudine termini iuris decurtantur; 4 † vnde fori consuetudo est ex legitima causa terminos, & dilationes restringi, vt no. Bart. in authen. qui semel. C. quomodo, & quando iudex. non ergo poterit pars conqueri de termini decurtatione, & per consequens non erat legitima causa prorogandi illam dilationem. Tertio respondeo, attenta forma statuti, seu nouę reformationis, vbi simpliciter disponitur, vt iudex appellationis teneatur causam finire intra xl. dies &c. & quod amplius non duret illa instantia; decurtando.n. tempus anni a iure præfixi, vt in cle. sicut, de appell. & in auth. ei qui appellat. C. de tempo. appel. videtur tacitè disponere, vt termini iudiciales debeant decurtari: quia aliàs non posset causa intra tam breue tempus decidi, vt voluit Inno. in c.super eo, supra de appell. & debet iudex ita dilationes restringere; vt causam possit decidere intra terminum sibi pręfixum, ex quo possibile est: sed in casu nostro iudex hoc non seruauit, quia sine causæ cognitione saltem legitima pluries dilationem prorogauit, seu nouas dilationes concessit; ergo instantia illa est perempta. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Quidam Raynerius de Tholomæis de sen. suum condidit testamentum, in quo instituit suos hæredes vniuersales quatuor neptes suas ex filio præmortuo, fecitq; ac constituit suos fideicommissarios, & executores testamẽti quinq; personas numero, deditq; eis plenam potestatem, iussitq; mandauit, & ordinauit, quod duæ ex suis dictis neptibus maritarentur in domo Tholomęorum consortiariq; suę illis personis, quibus dictis fideicommissariis videbitur: alię vero duę maritarentur, quibuscũq; vt dictis etiam fideicommissariis videbitur, & placebit, &c. Contingit mortuo testatore omnes illas puellas decedere, una duntaxat superstite, super cuius coniunctione oritur contentio inter dictos fideicommissarios, an ista debeat maritari ex dispositione testatoris ĩ domo Tholomeorum, an extra. Item si tres ex quinque fideicommissariis possint illam maritare extra cognationem testatoris; an vero debeant præferri duo, qui volunt eam maritare in cognatione; & an illi duo possint sine aliis, si requisiti nolint consentire. Item an possint contrahere spõsalia, cum de eis nihil fuit dictum in testamento, sed de matrimonio dumtaxat. Vltimo etiã quęritur, an dicti fideicommissarii possint eã maritare, vel sponsalia facere sine consensu trium proximorum cõsanguineorum, vel attinentium, non obstante forma statuti Senensis in hac forma, quæ sequitur, dictantis. videlicet, nulla persona audeat, vel pręsumat facere nuptias, matrimonium, uel sponsalia cum aliquo ciue Senarum sine cõsensu patris, uel aui paterni, si habuerit, & si auum paternum, seu patrem nõ habuerit, sine cõsensu trium proximorum cõsanguineorũ.

CONSILIVM LXV.

1. *Parentes nunquid possunt maritare eorum liberos, & inducere filias ad consentiendum.*
2. *Puelle non eligentes sibi sponsos, commendari debent.*
3. *Plura vbi mandantur, & mandatum per omnia non potest adimpleri, eo modo quo potest, adimpleri debet.*
4. *Mulieres contra propria commoda sæpe laborant.*

AD decisionem prędictorũ plura sunt uidenda. Et primò, an dispositio aui paterni circa neptes maritãdas ualuerit aliquo casu. Secũdò pręsupposita ĩ aliquo ualiditate, an ista neptis superstes sit per fideicommissarios maritãda in domo Tholomeorũ, uel extra. Tertiò pręsupposito, quod in domo cognationis testatoris, an duo, qui in hoc cõueniunt possint illam maritare aliis trib. fideicommissariis non obstantibus, ex quo cõsentire nolint; uel quale remediũ erit ad hoc, ut uoluntas testatoris effectũ habeat. Quartò, an possint dicti fideicõmissarii sponsalia pro dicta puella contrahere, cum in pręsentiarũ nõ

fit

sit apta ad matrimonium impediente ætate, habito respectu, quòd de sponsalibus nihil fuerit in testamento dictum.

Quinto, an dicto statuto non obstante, possint dicti fideicommissarii matrimonium, vel sponsalia pro dicta puella contrahere sine aliorum proximorum consensu. Ad primum redeundo, videtur ꝙ dispositio testatoris circa matrimonium contrahendum, vel sponsalia non valuerit, quia circa spiritualia, & præsertim circa matrimonium non curatur de patria potestate, cum in his non habeat pater in aliquo se intromittere, vt c. si annum. de iud. lib. 6. ad idem c. vnicũ. de despon. impu. eo. li. vbi dr, ꝙ ex matrimonio, vel sponsalibus cõtractis per parentes filii in nullo obligantur, nisi consenserint tacite, vel expresse, vt ibi latius no. facit c. vnicum. 30. q. 2. & 27. q. 2. c. sufficiat. vbi patet, ꝙ ad matrimonium contrahendum sufficit solus consensus illorum, de quorum coniunctione agitur, licet parentes noluerint consentire. Vnde de iure cano. cui in his standum est, vt c. pen. & vlt. de secun. nup. cum ibi no. per Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosan. eccle. si filia contrahit sine consensu patris, non potest ob hoc exhæredari, imò potest petere dotem a patre, vt no. gl. 32. q. 2. c. fi. & c. de raptoribus. 35. q. 1. saltem quando non potuit maritari, nisi promitteret dotem, iuxta no. per Bar. in l. obligamur. ff. de actio. & oblig. Præterea, & vltimo volũtas aui testatoris tendit in tempus, quo neptes nõ erant in potestate sua; ergo non valet. nam per mortem soluitur patria potestas, & ipse disponit post mortẽ; ad hoc gl. no. in l. illa institutio. ff. de hære. inst. & paria sunt disponere inhabili tempore, vel habili, si effectus refertur ad tempus inhabile, vt l. quod sponsæ, C. de dona. ante nup. & l. eũ qui, ff. de iurisdi. om. iud. Sed his non obstantibus, arbitror de iure sic dicendum, ꝙ aut quæritur, nunquid possint parẽtes obligare filiam, vel neptem inuitam ad matrimoniũ, vel sponsalia, & dicendum, ꝙ non. tenetur. n. filia consentire solum ex honestate, non autem de necessitate, vt no. in c. 1. de despon. impu. lib. 6. itaq; l. sed ea, quę patris. ff. de spon. quę dicit filiam non posse discedere a voluntate paterna, nisi quando pater eligit sibi indignum moribus, vel turpem, non habet locum de iure cano. vt in iuribus prealle. & no. gl. in d. c. 1. 1 Aut † quæritur, nunquid parentes possint maritare eorum liberos, & inducere filias ad consentiendum. Et dico, ꝙ sic, de iure ciuili est tex. apertus in l. si patre. ff. de ritu nup. vbi dicit tex. singu. ꝙ etiam si filia consensit patre cogente in illum, in quem non consensisset si fuisset sui arbitrĩ, nihilominus tenet matrimonium, de iure vero canonico no. tex. in c. honorantur. 32. q. 2. vbi est tex. S. Ambrosii, & inter cætera commendat puellas, quæ non eligunt sibi 2 sponsos, sed consentiunt ad dispositionem parentum, † vnde in personam mulieris dicit, sponsalium meorum pater meus curam subiit. hoc. n. non est meum. & in prĩn. in persona Rebeccæ dicitur, honorantur parentes relictis muneribus, consulitur puella, non de sponsalibus. illa. n. iudicium expectat parentum; non. n. est virginalis pudoris eligere sibi maritum, sed iam desponsata viro de profectionis die cõsulitur &c. vt ibi. & tex. in d. c. 1. de despon. impu. dicit, ꝙ si pater filiæ contraxit matrimonium, debet filia consentire. s. de honestate, vt ibi no. in gl. sic etiam videmus in si. ꝙ parentes possunt offerre eorum liberos monasterio, & illi debent ex honestate consentire, vt c. 1. 20. q. 2. no. Inno. in c. 2. de regu. facit c. cum virum. eo. tit. cum simi. concludendũ est ergo, ꝙ parentes possunt contrahere matrimonium, & sponsalia pro liberis eorum, & illi debent ex honestatis debito consentire. Hanc autem electionem, & inductionem liberorum potuit auus paternus, qui habebat neptes in sua potestate, suis fideicommissariis committere, ipse. n. videt facere, quod illi fecerunt, vt l. vnum ex familia. ff. de lega. 2. Nec mirum, nam dat liberis suis tutorem, qui habeat pupillum in potestate, vt ff. de test. tut. per totum. fortius committere potest hanc nudam electionem, & persuasionem, arg. in auth. multomagis. C. de episc. & cler. & pręsertim cum inter illos sit auia materna, quæ est tutrix dictæ puellæ, & tutor potest hoc facere, arg. c. 1. 20. q. 2. & eorum, quæ no. Innoc. in d. c. 2. de regu. & sic gratiose conceditur testamenti factio, & tutoris datio, iuxta no. per glo. no. in d. l. illa. ita, & huius electionis, & inductionis facultas: & hoc quoad primum. Concludo ergo, ꝙ auus paternus potuit hanc potestatem dare suis fideicommissariis, secundum, ꝙ ipse habebat, & in dubio videtur dedisse secundum iuris dispositionem, quia verba generalia debent restringi secũdum subiectam materiam. l. si vno. in princi. ff. loca. & c. cum dilectus. de cons. & l. 2. C. de nox. cum sim. Venio ad secundum dubium, an dicta puella debeat per fideicommissarios maritari in domo Tho. & inducere puellam ad cõsentiendum modo supradicto. Et conclusiue mihi videtur, ꝙ sic. vbicunq; 3 enim plura mandantur, & mandatum non potest per † omnia adimpleri, debet adimpleri eo modo, quo potest, vt in c. cum dilecti. de do. & contu. & l. Celsus. ff. de arbi. & c. Pisanis. de resti. spol. no. gl. in c. constitutus. de rescr. votum. n. testatoris non potest per omnia suum effectum habere propter aliarum mortem. debet ergo in personam superstitis mãdari executioni, quatenus fieri potest, vt in iuribus pręalle. & l. Stichum, aut Pamphilum. ff. de verbo. obli. est ergo maritanda secundum quod videtur, & placebit fideicommissariis. Sed an in cognatione testatoris, an extra, arbitror de iure dicendum, ꝙ in domo, & familia, & cognatione testatoris, in gradu tamen non prohibito. moueor, quia vbi aliquid fieri disponitur per testatorem, vel alium in personis plurium, & mandatum verificari non potest, nisi in persona vnius, tunc standum est ordini scripturæ, vt actus geratur cum persona primo nõminata, vt c. mãdato. de præb. lib. 6. & l. quoties. ff. de vsur. pręsertim vbi cadit ordinata affectio, vt est tex. optimus in l. hæredes mei. §. fi. ff. ad Treb. & no. Bar. in l. Gallus. §. quidem. ff. de lib. & posth. In casu autem nostro primo disposuit de maritandis in domo Tholomeorum, & postea de maritandis extra familiam, ergo videtur habuisse maiorem affectionem ad illos de familia. & præsertim hoc dicendum in casu nostro. nam quilibet præsumitur appetere honorem, & conseruationem, & augmentum cognationis suæ, vt l. 1. ff. de ven. inspi. & quod ibi no. & per Cy. in l. publ. C. de adul. cum sim. sed per hoc coniugium diuitię conseruantur in domo, & cognatione, ergo videtur principalius habuisse affectum ad illos de domo, quã ad alienos. facit etiam quod in sim. no. in l. duo sunt Titii. ff. de testa. tu. Quoad tertium dubium. s. an duo ex fideicommissariis possint illam maritare in domo Tholomeorũ aliis tribus nolentibus consentire, vel quale remedium sit adhibendum, arbitror sic dicendum, ꝙ aut non reperitur idoneus in domo Tho. & tunc debet maritari extra domum, quia illud mandatum debet intelligi si, & inquantum in domo reperitur idoneus, vt in c. cãm. de elect. & c. abbate. de ver. sig. & l. vt gradatim. ff. de mu. & hono. facit l. sed ea, quæ patris. ff. de spon. Si autem in domo, & agnatione testatoris reperit̃ idoneus, tunc posset dici, ꝙ aliis nolentibus exequi voluntatem testatoris, poterunt duo exequi, & potest attentari, ꝙ etiam vnus solus posset, arg. optimum, & quasi expressum in c. 2. §. sane. de test. lib. 6. vbi dicitur, ꝙ si vnus ex executoribus testamenti est mortuus, vel remotus, vel non vult exequi, poterit alter solus testatoris voluntatem adimplere, ne voluntas testatoris impediatur. & idem Bar. in l. 1. §. si plures. ff. de exerci. & Bal. in l. nulli. C. de episc. & cler. & quamquam Fede. de Senis cõsi. 65. dixerit, ꝙ minor pars non põt exequi sine maiori parte, & ad §. sane. respondeat illum procedere, quando fuerant deputati duo, quia tunc alter potest, cum nõ sit maior pars, tamen refert quosdam alios indistincte tenuisse primũ, vt etiam minor pars possit maiori parte nolente exequi. & hoc puto verius per rationem illius tex. fundat. n. se, ne contingat voluntatem testatoris impediri, vnde data voluntate aliorum, vel morte, seu absentia diuturna, videtur illa potestas competere insolidum, sicut obseruatur in pluribus procuratoribus datis simpliciter in causa spirituali, iuxta ea, quæ habentur in c. si duo, de procu. lib. 6. videtur fuisse tacite de mente Bart. Bal. & Iac. de Are. in locis prealle. ad §. sane. quatenus facit mentionem de duobus, potest dici, ꝙ recitat facti contingẽtiam. nam ratio literæ procedit in iuribus, si minor pars nõ vult exequi, & ratio legis est consideranda, etiam cõtra verba, vt l. cum pater. §. dulcissimis. de lega. 2. & l. non dubium. C. de legi. & regula, certum, de reg. iu. lib. 6. cum sim. potest etiam ad maiorem cautelam seruari aliud remedium. s. vt adeatur potestas, & imploretur officium suũ, quatenus cõpellat alios ad consentiendum iuxta voluntatem defuncti, arg. in c. nullus. de iure patro. nam vbicunque quis in facto alterius debet præstare consensum, potest compelli consentire, si sine causa contradicit, vt ibi; & facit quod in similibus terminis no. Bal. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solu. ma. & in l. fi. ff. de appel. reci. & in l. cum non solũ. §. necessitatẽ. C. de bo. q̃ lib. & per Bar. in l. in cõiunctione.

C. de

C.de nup.& Bar.in l.1.§.si plures.ff.de exerc.qui communiter concludunt,ꝙ si statuto cauetur, ꝙ mulier non possit cõtrahere,vel testari sine consensu duorum proximorum,ꝙ si illi proximiores nolunt consentire, potest mulier adire iudicem, vt compellat eos ad consentiendum, si non habent iustam causam contradicendi, vel eis resistentibus pronunciet illam posse sine eorum consensu cõtrahere, vel testari. ita punctualiter dicendum in proposito,ꝙ si volunt fideicõmissarii euitare opinionem,adeant iudicem,qui compellat alios fideicommissarios ad consentiendum: vel ꝙ eis resistentibus pronunciet istos posse sine illis. & hæc de tertio dubio. Circa quartum dubium,an possint dicti fideicommissarii contrahere sponsalia, cum in testamento fuerit facta mentio de matrimonio simpliciter. Et credo,ꝙ sic per l. tutor.§.fi.& l.oratio.ff.de spon.vbi generaliter dicitur,ꝙ id quod disponitur de nuptiis,habet locum etiam in sponsalibus: nec mirum,cum per spõsalia perueniatur ad matrimonium, vnde prohibito matrimonio,prohibentur sponsalia, & eo permisso,permittuntur sponsalia, vt ibi, ad idem l. nõ sine,& quod ibi no. C.de bonis quæ libe. & ca. in causis,de elect. vbi probatur, ꝙ data potestate eligendi, videtur data potestas postulandi,cum postulatio sit coniuncta electioni, & per eam peruenitur ad effectum electionis, & hoc mihi videtur indubitatum. Venio ad quintum,& vltimum,an sufficiat consensus istorum fideicommissariorum, statuto suprascripto non obstante. Et indubitanter credo ꝙ sic: qa statutum punit contrahentem cum puella sine consensu patris,vel aui: sed in casu nostro concurrit consensus aui: qa virtute potestatis tribut; fideicõmissariis videtur ipse auus testator facere,quod isti fecerunt,vt probatur in l.vnum ex familia.§.1.de lega.2.;Et facit ad hoc illa quæstio,ad quam Dy.& Bar.post eum inducunt illum tex.quærunt.n.quid si testator reliquit centum distribuẽda in pios vsus, prout elegerit executor testamenti: executor autem elegit fabricam ecclesiæ, quærebatur an Episcopus deberet ex illo relicto habere quartam: nam ex relicto facto fabricæ non debetur quarta, vt in c.fi.de testa.sed ex relicto facto ecclesiæ simpliciter debetur, vt c.requisisti, eo.tit.dubitatur nunc in casu nostro: quia non testator, sed executor eligit fabricam. & communiter concluditur per illum tex.ꝙ non debetur: qa testator videtur elegisse, ex quo dedit executori potestatẽ eligendi.ad idem quod no.in l.Theopompus.ff.de dot. prælega.& regula,qui per alium facit.de reg.iu.lib.6. Præterea ratio statuti non fuit alia,nisi vt puellæ non deciperentur a contrahentibus sine consensu parentum, & proximorum,

4 † cum sæpe mulieres laborent cõtra propria commoda, vt l.3.in fi.C.de spon.quę ratio cessat in casu nostro,cum auus qui præsumitur plus cæteris diligere neptes,argu.l.fi. C.de cura.fur.elegerit istos fideicommissarios,seu executores testamenti sui,de quibus videtur cõfidentiam maximam habuisse,& pręsumũtur amicissimi,ac etiam aliqui ex eis sunt de cognatione defuncti,vnde non est pręsumenda eis interuenientibus deceptio,arg.l.transactione.C.de transa. hinc videmus in simi. ꝙ tutores deputati ad parentibus in testamento præferuntur legitimis,& datiuis,vt l.si sub condinone.ff.de testa.tuto.& sic etiam extranei deputati in testamẽto præferuntur cõsanguineis: quia præsumitur testator elegisse sibi magis affectos. Et præsertim hęc tenenda sunt habito respectu ad formam dicti statuti, quæ est contra ius cõmune. imò posset dici,ꝙ est nullum, cum impediat liberam facultatem matrimonia contrahendi, & hoc aperte tenuit Io.And.in c.statutum,de homi.lib.6.Sed circa hoc me vlterius non extendo,cum etiam præsupposita validitate statuti,indubitanter procedat conclusio prædicta. Et per hoc patet ad omnia dubia responsum.

CONSILIVM LXVI.

1 *Pater sicut tenetur de peculio ex contractu filii, ita & de condemnatione facta in iudicio.*

2 *Ficta solutio non sufficit ad dandam actionem contra principalem.*

3 *Diuisio facta per patrem inter filios, durante patria potestate, non valet.*

Qvanquam multa possent in fauorem dicti Antonii patris supradicti Filii allegari,ego breuitatis causa attingam duo dũtaxat,quæ absque aliquo scrupulo,etiam distributiue sufficiunt do. Anto.ad obtinendum victoriam in causa, nedum in hoc iudicio,sed etiam in alio. Et primo in eo, ꝙ do. P. tẽpore condemnationis de eo actæ ob contumaciam suam erat in patria potestate,in qua etiam post modum decessit. condemnatio.n.facta de filiofa.ob suam contumaciam ita, ꝙ nunquam fuit in iudicio saltem ad litem contestandam, non debet nocere patri,etiam respectu peculii profectitii, nec aduentitii, vt no.gl.fi.Insti.de noxa.& Bar. in l.si finita. in §.si de vectigalibus,ff.de dam.infect. ad idem, quod ipse no.in l.cum filius.ff.de verbo.obli.licet.n.delictum filii noceat patri quo ad peculium profectitium,quando filius fuit

1 in iudicio: † quia sicut pater tenetetur de peculio ex contractu filii,ita & de cõdemnatione facta in iudicio: quia in iudicio quasi contrahimus.l.3.præal.& idem hoc casu dicẽdum in peculio aduentitio: quia pater dimisit apud filium non retinendo sibi vsumfructum,quod potest, vt l.cũ oportet.§.finautem.C.de bo.quæ lib.nam eadem tunc est ratio in hoc peculio aduentitio, quod in profectitio, quando filius condemnatur,præsertim de delicto propter suam contumaciam; & talis sententia non debet obesse patri, neque quo ad peculium profectitium,neque quo ad aduentitium ratio est,quia contumax habet vigore statuti pro confesso, cũ sit ficta,ꝗ cõfessio nõ vera,nõ dẽt alteri nocere, vt l.eius qui delatorem,ff.de iure fis. & quod ibi no. Item videmus, ꝙ vbicunque sententia est lata contra ꝑ vnum iudicat aliud istud fallit, quando sententia est lata contra contumacem, vt l.qui repudiantis,in fi.& l.Papinianus.§.meminisse,ff.de

2 inoffi.testa.ad idem.l.duobus.§.1.de iureiu. † vbi ficta solutio non sufficit ad dandam actionem contra principalem. & hanc partem expresse firmauit Bar.in d.l.cum filius,& d. §.si de vectigalibus,& Cy.in simili q.in l.si quando. C. vnde vi. sed in casu nostro do. Pi. erat in potestate patris, & fuit condemnatus ob contumaciam suam vigore statutorum; ergo talis sententia non debet mandari executioni contra patrem,siue dicamus illa bona per do.P.possessa tẽpore vitæ suæ a patre fuisse profecta, siue eidem aduenisse ex prosperitate fortunæ,vel industria personæ. nam in profectitiis non est dubium, cum illa pleno iure pertineant ad patrem: in aduentitiis vero idem dicendum ratione vsufructus,qui debetur patri in vita sua, vt in l. non solum, C. de bo.quæ lib.& l.2.C.de bo.mater. Nec ob. si dicatur, ꝙ saltem respectu proprietatis illorum bonorum illa sententia debet mandari executioni contra patrem, cum proprietas pertineret ad filium, vt in iuribus proxime allegatis; quia dico ꝙ durante patria potestate,non potest filius quoquo modo disponere,etiam de proprietate,vnde etiam testari non potest,vt d.l.non solum.§.illis autem.& l. pen.C. qui testa. fa. non pos. vnde sicut directe non potest filius viuente patre alienare bona aduentitia,ita nec indirecte delinquendo,vt firmauit idem Bar.in d.§.si de vectigalibus.& per hęc cessatur illa contentio,an bona possessa per filium debeant præsumi aduentitia,vel profectitia,de qua per gl. & Doct. in l. cum oportet,C.de bo.quæ lib. Nam siue dicamus illa fuisse profectitia,siue aduentitia,semper prædicta conclusio vendicat sibi locum,vt patet ex prædictis.nec ob. si dicatur, ꝙ vigore cuiusdam laudi inter do. An. & filium lati fuit facta diuisio bonorum,& data plena facultas filiis disponendi de

3 bonis diuisis; quia dico, † ꝙ talis diuisio facta per patrem inter filios, durante patria potestate, non valet, & solum habet vim cuiusdam vltimæ voluntatis, vt no.in l.si ancillam, §.si pater,ff.pro suo,& l.si filia.§.si pater.ff.fa.erc.& glo.no. iuncto tex.in l.quoties.C.eod.nam inter patrem, & filium durante patria potestate non cadit obligatio ciuilis, vt no. in l.frater a fratre.ff.de cond. ind.hinc est, ꝙ regulariter nõ valet donatio facta filio existenti in potestate,de quo plene no.in auth.ex testamento,C.de colla.nec obst.si dicatur,ꝙ diuisio fuit facta prætextu arbitramenti,quia id, quod non possunt facere partes expresse, non possunt facere vigore arbitramenti,cum arbitramentum sit quædam transactio, vt in Authen.vt differentes iudices.§.si vero contigerit. ad idem l.cum hi.§.sed cum lis. ff. de transa. Præterea arbitramentum debet intelligi,vt pater sinat filios habere dispositionem illorum bonorum conniuentibus oculis, sicut permittit dominus seruo, vt l.4.ff.de manu. vel etiam vt dimittat apud filios vsumfructum patiendo eos vti, non tamen vt illa diuisio habeat vim cõtractus inter patrem, & filium durante patria potestate. nam expresse firmauit Bar.in d.§. si de vectigalibus. ꝙ si pater permisit bona aduentitia esse

apud

apud filios, non tamen propter hoc sententia lata ob contumaciam contra filium debet mandari executioni in illis bonis aduentitiis in præiudicium patris. Vltimo non obst. si dicatur, ꝙ non solum ob contumaciam fuit do. P. condemnatus, sed etiam propter confessionem Micha. verum quia confessio vnius maxime confitentis crimen proprium alteri non prȩiudicat. c. 1. de confes. & l. fi. C. de accu. nec etiam acta gesta contra vnum ex correis faciunt fidem contra alium, qui dicitur commisisse delictum. l. denunciasse. §. fi. ff. de adul. & in terminis nostris firmat Bar. in d. l. cum filius. & hæc quo ad primam considerationem. Secundo, & breuius potest d. Ant. se defendere ex nullitate sententiæ, quia Potestas tulit sententiam condemnationis post lapsum 8. annorum a tempore delicti commissi, cum tamen vigore statuti potestas non possit inquirere, seu iudicare, nisi de delictis commissis tempore sui officii, & per sex menses ante suum officium inchoatum; ergo dicta sententia fuit nulla. cum. n. Potestas recipiat potestatem vigore statutorum, & in statutis ponitur illa limitatio, ergo quicquid facit contra tale statutum, est ipso iure nullum. ad hoc gl. no. in cle. 1. de iu. pat. facit c. at si clerici, de iudi. & C. si a non compe. iud. per totum. de hoc tamen non multum curandum, cum prima consideratio satis abunde sufficiat ad victoriam causæ, videlicet vt d. Ant. absoluatur, & aduersa pars condemnetur in expensis.

CONSILIVM LXVII.

1. *Emphyteuta potest vendicare rem emphyteuticariam, etiam a domino, dummodo soluerit pensionem.*
2. *Dominus potest propria authoritate expellere emphyteutam propter negligentiam, seu contumaciam in soluendo debitam portionem.*
3. *Voluntas hominis non potest probari, nisi coniecturis, cessante voluntate expressa.*
4. *Successor in feudo debet petere inuestituram renouari.*

IN causa, quæ vertitur, seu verti speratur inter nobilem virum Guidonem Paulum ex parte vna, & filiam quondam Philippi germani dicti Gui. P. ex alia super quibusdam rebus emphyteuticariis primitus concessis quondam Matthȩo patri dictorum. G. P. & Philippi, & eius descendentibus masculis vsque ad tertiam generationem, ita ꝙ pars prȩmorientis in superuiuentes deueniat, & deficiêtibus masculis deueniat in filias. Duo sunt necessario examinanda, vnum principaliter, aliud accessorie. Primo, igitur examinandum incumbit, an emphyteusis Do. M. concessa fuerit ipso facto resoluta ex cessatione solutionis pensionis, cum per quadrienniũ ex parte d. M. seu eius hæredum non fuerit soluta debita pẽsio monasterio sancti Thomæ ab annis domini 1412. vsque ad annum 1417. Secundo, decisorie examinabitur, an valuerit concessio seu renouatio in eodem tempore facta soli P. & filiis suis etiam fœminis antequam dicta bona fuissent deuoluta ad monasterium secundum pacta posita in prima concessione. Circa primum variæ fuerunt opiniones, cũ ius clarum super hoc non appareat. Et si teneamus opinionem quorundam, quam refert Innoc. nec eam reprobat in c. potuit. de loca. ꝙ requiratur iudicis authoritas in ipsius resolutione, & ꝙ non resoluatur ipso iure per solutionem non factam, decisio huius q. esset satis clara, quia cum nunquam iudicis authoritate fuit dictus contractus resolutus, manifeste esset concludendum, ꝙ concessio, seu renouatio facta d. P. non valuerit, cum bona emphyteutica non essent adhuc in ecclesiam reuersa, & concessio facta M. & suis posteris esset in statu suo, tum iure communi, tum vigore concessionis factȩ, omnia bona emphyteuticaria consistere deberent in personam d. G. P. cum ipse solus remãserit masculus ex posteritate do. M. præsertim cum nomine dictorum M. & hæredum fuerit postea facta solutio in M.cccc.xvii. & xix. & xx. etiam pro præteritis annis. Sed si tenetur contraria, s. vt in resolutione emphyteusis non requiratur authoritas iudicis, sed ñat ipso iure propter pensionem debito tẽpore non solutam (quæ opinio videtur verior, & communior) vt est de mente gl. in d. c. potuit. & in l. 2. C. de iu. emphyteu. tenet Bar. ibi, & l. 2. ff. si ager vectiga. & in auth. qui rem. C. de sacros. eccle. & aperte tenet Specu. in tit. de loca. in §. nunc aliqua. ver. 86. & videtur mihi aperte probari, ꝑ tex. l. 1. iuncta l. 2. ff. si ager vecti. vbi aperte dicitur, 1 † ꝙ emphyteuta potest vendicare rem emphyteuticariam, etiam a domino, dummodo soluerit pensionem; ergo a contrario sensu, non soluente pensionẽ, resoluta est emphyteusis quo ad ipsum dominum, alias autem posset rem vendicare antequam resolueretur iudicis authoritate, iuxta no. in sim. per Inno. in c. inter dilectos. de excess. præla. & hoc clare senserunt gl. & Bar. ibidẽ videtur probari in d. l. 2. de iure emph. in fi. nam ibi consulitur emphyteutæ, vt domino nolente recipere pecuniam, illam consignet, ne postmodum allegetur ipsum cecidisse a iure suo propter solutionem nõ factã. ad idem tex. in d. c. potuit. vbi dicitur, ꝙ propter non solutionem potest emphyteuta expelli, & põderandum est verbum, expelli. sonat. n. in factum, non in ius, & sic innuit, ꝙ non est necessaria sententia priuationis, sed sufficit expulsio facti; & ideo glo. vtriusque iuris communiter dixerunt, 2 † ꝙ authoritate propria potest dominus expellere emphyteutam propter negligentiam, seu contumaciam in soluendo debitam pensionem, vt no. in d. c. potuit. & in d. l. 2. tunc hæc quæstio redditur dubia, nam cum tex. in d. l. 2. præfigat biennium, post cuius lapsum dat authoritatem domino expellendi emphyteutam, quod temperat tex. in d. c. potuit, nisi emphyteuta celeri satisfactione sibi prouideat. (Nec in casu nostro potest allegari celeris satisfactio, cum steterit ꝑ biennium, & vltra biennium. nam illa verba referuntur ad modicum tempus, vt no. in d. c. potuit. nec potest dici, ꝙ requiratur, ꝙ fuerit emphyteuta exactus in iudicio, vel extra, cum aperte hoc esset contra tex. in d. c. potuit. vbi dicitur, ꝙ non requiritur monitio, vt soluat ad tempus, cum sit a in re præfixum, ad hoc non aduertunt quidam, qui tenuerunt illam opi.) ergo tenuit concessio, seu renouatio facta do. P. & suis filiis duntaxat, quæ quidem concessio fuit sibi facta anno 1416. & sic per quatuor annos postquam fuit cessatũ a solutione pensionis. Nec obstat, si dicatur, ꝙ abbas S. Thomæ in renouatione facta P. nõ dixit illam se facere propter canonem non solutum, nam satis est, ꝙ generaliter ipsam fecerit, & in dubio debemus præsumere, ꝙ quis faciat actũ meliori modo, quo potest, vt l. 3. ff. de mili. test. & in dubio res interpretanda est, vt potius valeat, quam pereat. vt c. abbate, de verb. sig. l. quoties. ff. de verb. obli. Nec obstat, si dicatur, ꝙ solutio pensionis fuit postea facta nomine Mat. seu eius hæredum, quando non potuit purgari mora in præiudicium do. P. cui ius fuerat quæsitum per concessionem sibi ante moram purgatam factam, ar. in c. quamuis. & quod ibi no. de rescri. lib. 6. Nec etiam habet obstare, si dicatur, ꝙ saltem sententia declinatoria debuit præcedere antequam fieret concessio do. Pet. per c. cum secundum leges. de hȩre. lib. 6. & hoc no. in l. eius, qui delatorem. ff. de iure fis. quia illa iura procedunt quoad reprehensionem bonorum fiendã ratione priuationis a iure inductæ, sed quoad concessionẽ iuris deuoluti fiendam non requiritur sententia declaratoria, vt est tex. no. in c. licet episcopus. de præb. li. 6. quod ibi no. gl. 4. Sed his non obst. puto concessionem factam do. Pet. de iure fuisse nullam, & ꝙ hodie in sua validitate persistat concessio prius facta Matthæo, & suis posteris masculis vsque ad tertiam generationem, & per cõsequens, ꝙ hodie dicta bona debeant consistere apud domi. G. P. & non apud filiam do. P. Moueor principaliter, quia præsupposita illa opi. ꝙ emphyteusis resoluatur ipso iure per solutionem pensionis debito tempore non factam, attamen in resolutione requiritur necessario, ꝙ interueniat domini volũtas, alias autem non resoluitur. hoc probat tex. in doplici loco. C. de iu. emphy. in d. l. 2. vbi tex. bis dicit, ꝙ si dominus voluerit, & per illum tex. hoc firmauit ibi Bar. & idem Bal. in d. auth. qui rem. C. de sacrosan. eccle. expresse sensit gl. in d. l. 2. ff. si ager vecti. & expressius ibi Bar. concluditur. n. in locis prȩdictis, ꝙ cõtra emphyteutam rem vendicantem non potest obiici ab extraneo, ꝙ pensionem non soluit, sed solum a domino. & hoc ideo, quia non transfertur dominiũ ipso iure per solutionem non factam, sed domino duntaxat volente, quod dixit ibi Bar. notandum, & menti tenendum ad idem tex. in d. c. potuit. in fi. vbi dicitur, ꝙ emphyteuta non soluens potest expelli. vnde ponderandum est verbũ, potest. dat. n. domino facultatem expellendi, non autem expellit ipso facto. & de hoc verbo, potest, no. glo. in regula 1. de reg. iu. lib. 6. & Bar. in l. fi. ff. de dilat. sed in casu nostro nõ apparet, ꝙ abbas sancti Thomæ voluerit M. seu eius hæredes esse priuatos ꝑpter solutionem non factam intra illud quadriennium, quinimò si omnia gesta recte ponderentur, nunquam videt̃ istum casum cogitasse. Nam nunquam expresse

presse dixit ante purgationem moræ, ꝙ volebat M. seu eius hæredes esse. priuatos nec etiam tacite potest deprehendi, ꝙ hoc voluerit, sed potius contrarium, ꝙ clare colligitur ex perceptione pensionis, quæ postea sibi fuit soluta pro præteritis, & futuris annis. Nã, vt apparet in libro censuali eiusdem monasterii, cui fides est adhibenda, præsertim in præiudicium monasterii, seu quoad declarandum voluntatem illorum de ecclesia, iuxta ea, quæ habentur, & notantur in c. ad audientiam. de præscr. & c. cum causam. de prob. facit l. Nesennius, & quod ibi nota. ff. de neg. gest. & per Bal. in l. admonendi. ff. de iureiur. & l. nuda. ff. de dona. pensio fuit soluta monasterio nomine M. seu eius hæredum 17. 19. & 20. annis, tam præteritis, quam futuris annis. ex quo euidẽter apparet de voluntate domini, ꝙ non voluerit illum ob hoc esse priuatum, iuxta no. per gl. & Doc. in d. c. potuit. l. 2. C. de iure emph. vbi expresse firmat hoc Bar. post alios, & si dicatur, ꝙ non debet libro censuali credi in prꝫiudicium d. P. arg. l. solennibus. C. de rei vend. & quod ibi no. per Bal. in prin. dico hoc procedere, quando descriptio fieret, seu tenderet directe in præiudicium alterius: sed in casu nostro adducitur solum ad arguendam voluntatem abbatis, nam negari non potest, ꝙ non facit præsumptionem de voluntate abbatis, ꝙ voluerit primam concessionem esse resolutam propter solutionem non factam, argu. in l. instrumenta domestica, & quod ibi no. C. de proba. maxime, quia † voluntas hominis non potest probari, nisi cõiecturis cessante voluntate expressa, vt in c. si vero, de sen. exc. facit l. dolum. C. de dolo. & c. 2. de renun. lib. 6. Nec obstat, si dicatur, ꝙ iam declarauerat voluntatem suam, concedendo illa bona do. P. Et in dubio debet fieri interpretatio, vt concessio valeat per supradicta, quia dico, ꝙ si verba dictæ concessionis recte ponderentur, non possunt ad hunc casum referri, quoniam do. Pet. hunc priuationis casum non expressit, sed solum petiit dictam emphyteusim sibi renouari. renouatio autem petita per filium, non sapit casum priuationis paternæ, sed potius præsupponit existentiam, & validitatem primæ concessionis, sed ne propter mortem patris, vel temporis longinquitatem pereat memoria originis rei, solet peti renouatio, vt probat tex. 12. q. 2. c. longinquitate. & c. 1. de preca. Hinc est, ꝙ † successor in feudo debet petere inuestituram renouari, ac etiam hæres domini debet recognosci per renouationem fiendam, vt in c. 1. quæ sit prima causa benefic. amit. colla. 10. & no. in d. c. longinquitate, cum. n. res emphyteuticaria sit omnino reuersa ad dominum, prꝫsertim propter canonem non solutum, non fit ibi renouatio etiam quoad filium, sed noua concessio, cum ius primi totaliter sit extinctum; ad hoc c. 1. de sen. & quod no. in ca. vnico. de vas. decrep. æta. col. 10. Præterea abbas S. Thomæ concessit, seu renouauit do. P. sub conditione, si recte peteret renouari, ergo non videtur cogitasse hunc casum priuationis, tunc. n. non fecisset sub conditione, maxime prædicta, sed assertiue dixisset, ꝙ emphyteusis erat resoluta propter canonem non solutum, nec dixisset se renouare, sed potius de nouo cõcedere. cum. n. priuatio vtilis domini, quæ resultat in casu nostro, sit quid pœnale, cum diminuat patrimonium alterius, iuxta no. per Io. An. in c. fi. de elec. lib. 6. & expresse in casu nostro firmat Bal. in d. l. 2. C. de iu. emphy. debemus strictam interpretationẽ facere, vnde oportet, ꝙ de domini voluntate clare constet, arg. in l. si præses. & l. interpretatione. ff. de pœnis. & in regula odia. de re. iu. li. 6. videtur. n. per verba illa apposita in secunda concessione abbas dubitasse de validitate prioris renouationis, ignorans autem non videtur velle, maxime in pœnalibus, vt in l. nec ignorans. C. de dona. & C. de condi. inde. l. fi. vbi bonus tex. & per hoc tollitur motiuum, quod in contrarium formari potest; si dicatur, ꝙ mora non potuit purgari post concessionem factam d. P. quia dicendum, ꝙ cum illa concessio non valuerit, potüit purgari mora quandocunq;. nã tempore solutionis pensionis factæ pro præteritis, & futuris annis nomine M. seu eius hæredum non constabar, ꝙ voluerit abbas emphyteutam esse priuatum propter solutionem non factam, vt prædixi: imò potius præsumitur contrarium, vt patet ex prædictis. Nec obst. si dicatur abbatem declarasse ex post facto, ꝙ illam concessionem fecerat propter canonem, seu pensionem non solutam, quia cum talis declaratio non fuerit facta post moram purgatam per d. M. seu ipsius nomine, vel eius hæredum, non potuit fieri in prꝫiudicium primæ concessionis. nam cessatum fuit in solutione ab annis domini 1412. vsque 17. & solutio fuit postea facta in 17. pro annis præteritis, item in 19. & sic pro annis futuris post moram purgatam, declaratio vero fuit facta per abbatem anno 1422. vnde non poterat nunc hoc declarare, præsertim cum resultaret contrar. etas. nam ex exceptione pensionis pro præteritis, & futuris annis, videtur voluisse habere priuationem; ergo non poterat postea verbo declarare contrarium, cum declaratio sit cõtraria facto, sicut in simi. dicimus in protestatione, quæ facto contraria non valet, vt no. in c. cum M. de consti. & l. non solum. §. morte. ff. de no. ope. nun. & c. solicitudinem. in fi. de appel. vbi dicitur repellendum illum esse, qui in verbo, & facto reperitur contrarius, facit ff. de reg. iur. l. vbi repugnantia. Nec obst. si dicatur, ꝙ ille, qui declarat, nihil inducit de nouo, & sic videtur, ꝙ si cupit, possit declarare, vt no. in l. hæredes palam. ff. de testa. quia dico illud procedere, vbi constat actum, qui declaratur prꝫcessisse, & ita proprie loquitur c. pastoralis. §. 1. de appel. Sed vbi non constat actum præcessisse, nõ potest fieri declaratio, sed oportet, ꝙ prius probetur præsente parte actum præcessisse. vt probatur in cap. peruenit ad nos de app. & cle. præsenti. iuncta gl. de censi. & c. cum secundum leges. de hære. li. 6. sed in casu nostro non constitit, ꝙ abbas voluerit primam concessionem esse extinctam propter canonem non solutum, ergo non potuit hoc declarare, prꝫsertim parte non vocata. Nec ob. vltimo, si dicatur, ꝙ pro aliis annis vsque ad præsentem diem, non fuerit facta solutio pẽsionis per d. G. P. sed per d. P. vnde a 1420. solutio fuit facta per P. seu eius nomine, & non per Gui. P. Et sic videtur, ꝙ saltem ex isto capite d. G. P. sit priuatus iure suo, cum tanto tempore non soluerit. Ad hoc respondeo per no. & sing. d. Gui. de Cu. quod refert, & sequitur Bald. in l. solennibus. C. de rei vend. vbi ponit illam q. ad literam. dicit. n. ꝙ si fundus concessus in emphyteusim, non est de facto penes emphyteutam, sed possessio peruenit ad tertium, qui possidet, & soluit canonem per octo, vel decem annos, ꝙ verus emphyteuta non soluendo non cadit a iure suo, quia ecclesia, quꝫ est domina, non potest mihi opponere de solutione nõ facta. satis. n. sibi est, ꝙ solutio fuit sibi facta a tertio possessore. Nam iste census æquiparatur tributo: sufficit autem, ꝙ tributum a quocunque soluatur ad hoc, vt res non incidat in commissum, allegat pro casu l. forma. §. si cum ego. ff. de censi. allega. etiam simile in alia materia. Nam mortuo patre debet vasallus intra annum adire dominum, & petere inuestituram, alias feudum perdit. d. c. 1. quæ sit prima causa benefi. amit. pone, ꝙ patre meo mortuo, tertius incepit feud. possidere, nec volebat mihi restituere, ergo quia non eram in possessione feudi, non petii inuestituram intra annum, nec prꝫstiti iuramentum fidelitatis: an autem per hoc sim priuatus? Gui. & Bal. post eum tenent, ꝙ non per d. §. si cum ego. Nam, ex quo non habeo commoditatem, non teneor subire onera feudi. Item ex quo non sum in possessione, non dicor esse in dolo, non petendo inuestituram, ergo non debeo incidere in pœnam: vt c. si. de prohibi. feu. alie. per fo. collat. 10. nec tertius possessor, qui soluit, potest me excludere; nec potest allegare prꝫscriptionem; cum non habeat titulum legitimum, & præsertim si est in mala fide, vt in casu nostro. Concludo ergo ex omnibus prædictis, ꝙ dictæ res emphyteuticariæ debent existere penes G. P. vigore primæ concessionis, cum ipse solus remanserit de posteritate masculina dicti M.

CONSILIVM LXVIII.

1. *Constitutio vbicunque exigit iuramentum ad tacturam scripturæ, non est constitutioni satisfactum, si præstatur iuramentum sine tactura.*
2. *Scriptura non tabellionis non facit fidem, nisi sit statuto, vel consuetudine approbata.*
3. *Notarius, qui fuit rogatus, debet per se totum instrumentum complere, & non per alium, nisi hoc faciat iudicis authoritate.*
4. *Iudex vbicunque declarat aliquem esse inhabilem ad officium, vel incidisse in pœnam statuti, debet prius citare partem, & audire suas defensiones.*

QVanquam super vacatione data ser Bartholomæo Notario Senensi, per officiales ad huiusmodi deputatos, multa ad ipsius iustitiam allegentur, mihi tamen duo vertuntur prꝫcipue, si in facto veritate nitantur, quorum vnum concludit illius vacationis iniustitiam, aliud vero nullitatem. Primo, mihi namque prꝫsupponitur, Senensi censura cautum fore, vt

debitores

debitores communis, describantur per camerarium deputatum ad hæc manu propria, & sic descripti in illo libro Speculi vulgariter nuncupati debent lacerari, si extrahantur, vel eligantur ad aliquod commune officium, dictus autem ser B. non reperitur scriptus manu propria camerarii, sed alterius. ergo talis scriptura non debuit facere sufficientem fidem, quod multipliciter ostendo. Primo, namque induco gl. no. quæ communiter approbatur, in c. vt circa, de elect. lib. 6. quæ dicit, † quod vbicunque constitutio exigit iuramentum ad tacturam scripturę, non est constitutioni satisfactũ, si præstatur iuramentum sine tactura, cum constitutio exigat tacturam pro solennitate actus ad maiorem terrorem; facit quod no. gl. in cle. 1. de hær. fortius ergo in casu nostro non est satisfactum statuto, si exigit, vt manu propria camerarii describant debitores, & do. ser B. reperitur descriptus manu alterius. Secundo, facit, † quia regulariter scriptura non tabellionis non facit fidem, nisi sit statuto, vel consuetudine approbata, vt c. dilectus. de fide instr. facit quod no. Bal. in l. 1. C. de sum. Trini. statutum ergo Senense dans potestatem camerario describendi debitores, & fidem ipsius scripturæ adhibendo, videtur elegisse fidem, & industram personæ camerarii, præsertim in casu nostro, in quo expresse statutum requirit, vt manu propria camerarii fiat descriptio: ergo scriptura alterius manu ibidem reperta non debet facere fidem, præsertim ex quo camerarius non attestetur ibidem in alia scriptura alium scripsisse commandante. ad hoc optime facit, quod in simi. no. in c. fi. de offi. delega. §. is autem. vbi dicitur, quod his cui iniungitur, vt personaliter negocium exequatur non potest alteri illud committere cũ videatur electa fides, & industria personæ, concor. ca. is cui. e. ti. in vi. vbi plus probat litera, quod is, cui simpliciter cõmittitur nudum ministerium, in quo versatur fides, & industria, licet non dicatur, quod personaliter exequatur, nihilo minus videtur in dubio electa industria, & fides personæ, vt alteri committere non possit; ergo non debet facere fidẽ in casu nostro, in quo non apparet commissionem fuisse alteri factam per camerarium. ad idem facit quod no. Bar. in l. 1. C. de præposi. agen. in reb. lib. xii. vbi per illum tex. dicit, quod positus in aliquo officio non potest regulariter per alium deseruire, nisi in alus multum pro repu. laborauerit, & tunc, si vult, debet deseruire per hominem æque conditionis, non autem per quemlibet, quæ omnia cessant in casu nostro. Prætera facit, quod de tabellione no. gl. in Authen. de tabel. §. nos autem. col. 4. & c. cum P. de fide instru. dicunt enim illæ glo. per tex. præal. §. nos autem. † quod notarius, qui fuit rogatus, debet per se totum instrumentum cõplere, & non per alium, nisi hoc faciat iudicis authoritate. & sequitur hoc dictum Hostien. in c. inter dilectos. de fide instr. & Io. An. in add. Spe. in titu. de instru. edi. §. instrumentum. ver. item op. Et saltem illud dictum videtur indubitanter verum, quando in instrumento, vel libro notarii reperitur scriptura manu alterius, de quo ipse non attestatur ibidem in alia scriptura; est. n. præsumptio, quod falso illa fuerit per alium apposita, vt d. c. inter dilectos. & c. cum venerabilis. de reli. dom. fortius ergo hoc dicendum in casu nostro, vbi officium scribendi, & fides datur notario, vt per alium scriptura facta fidem non faciat, vt no. in c. quoniam contra, de proba. vbi Host. expresse tenuit, quod deputati ad scribendum acta iudicialia, non possunt per alium sine iudicis authoritate scribere, cum sit eorum electa industria, & fides, quanquam Inno. tenuerit ibi oppositum: tamen requiritur, quod is, cui officium commissum fuit, declarauerit per subscriptionem, vel sigillum, quod eius authoritate fuit factum, quod in casu nostro minime interuenit. Ex quibus omnibus euidenter concluditur, quod scriptura facta in dicto libro manu alterius, quam camerarii non facit fidem, vt d. ser B. debeat habere vacationem, & per consequens vacatio sibi per officiales data, fuit iniusta; & præsertim est in casu nostro præsumptio contra dictam descriptionem, quia camerarius in breui transumpto, quod fecerat de descriptis in libro, non erat descriptus d. ser B. hinc est, quod fuit extractus, & acceptatus ad officium, nec laceratus, sicut solet de aliis fieri, hęc. n. omnia adminiculantur contra dictam scripturam, arg. c. cũ causa. & quod ibi no. de proba. & l. 3. ff. de testi. Ex secundo capite vacatio eidem ser B. data videtur nulla ex defectu citationis. dicitur. n. quod dicti officiales dederunt ei vacationem, eo prius non vocato, nec audito, ex quo profecto satis potest dici, quod totum declaratio fuerit nulla. † Quoniã vbicunque iudex declarat aliquem esse inhabilem ad officium, vel incidisse in pœnam statuti, debet prius citare partem, & audire suas defensiones, tex. est no. in c. cum secundum leges. in fi. de hære. lib. 6. no. Bar. in l. eius, qui delatorẽ. ff. de iure fisci. hinc dixit glo. no. in c. cupientes. §. cæterum. de elect. lib. 6. quod licet a sententia, seu pœna legis, vel statuti non possit appellari, vt l. si qua pœna. ff. de verbo. signi. & c. quia nos. & c. consuluit. de appel. tamen a sententia iudicis declarantis quem incidisse in pœnam legis, seu statuti potest appellari, quia iudex potuit male declarasse, seu sententiasse. Præterea regulariter non valet, quicquid fit per iudicem parte absente in eius præiudicium, citatione non præmissa, saltem respectu eorum, quę sunt grauis præiudicii, vt c. omnia. & c. caueant. 9. q. 2. no. Bart. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procon. videtur tex. & gl. in c. ecclesia S. Mariæ. de consti. & bo. gl. in cle. prę senti. de cẽsi. & cle. 2. de pœnis, in verbo, constitit, vbi patet iudicem non debere declarare, quem incidisse in excommunicationem, eo non vocato. nam causarum merita partium assertione panduntur. l. 1. C. si per vim, vel alio modo. c. tum ex literis. de in integ. rest. quinimò plus voluit Inno. in c. tua. de cohabi. cler. & mulier. prope fi. quod etiam in notoriis non valet sentẽtia, nisi prius citetur reus, & exponatur sibi factum, & audiantur suæ defensiones; cum multa dicantur notoria, quæ non sunt. c. consuluit. de app. facit c. fi. de offi. deleg. lib. 6. iũcto. c. 1. eo. titu. & lib. & quanquam videatur facere in contrarium quod ipse no. in c. quanto, de transla. præla. & tex. in c. cum olim. de re iudi. & c. bonæ. de elect. tamen veritas est, quod vbicunq; defensio potest competere absenti, semper requiritur citatio, quantumcunque factum dicatur notorium; secus, vbi certum est nullam defensionem competere absenti, quo casu procedunt contraria; ad hoc l. 2. §. quod si de frumentaria. ff. de admi. re. ad ciui. pert. & ibi per gl. vbi per illum tex. no. dixit, quod reuisores rationum debitoris communis possunt pronunciare contra absentes, ex quo assignant libros suos, in quibus sunt descripta omnia, scilicet, introitus, & exitus; vnde nulla alia defensio poterit competere: sed in casu nostro hoc non contingit, cum ille liber non fuerit scriptus per d. Ser. B. ideo potuisset contra illum multa opponere, maxime cum scriptura esset facta manu alterius. item potuisset probare se non debitorem communis, quia licet statutum det prima fronte fidem scripturæ illius libri, non tamen per hoc tollit, quin possit probari contrarium, maxime in casu nostro, vbi probatio non est plena; ad hoc c. continebatur, de despon. impuber. iuncto c. proposuisti. de proba. Ex quibus omnibus infertur, quod illa pronunciatio officialium fuit nulla ex defectu citationis, & quia non fuerunt auditæ defensiones dicti Ser. B. debet ergo audiri, & citari, & inquiri, de prædictis, quæ si vera sunt, non debet vacationem habere. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Casus in his terminis proponitur: Quidam dominus Antonius Matthæi quandam domũ suam vendidit cuidam Mariano, retento penes se dictæ domus dominio, donec do. M. exsolueret totum pretium conuẽtum. cum autem do. M. cessaret in solutione maioris partis pretii, do. Anto. venditor impetrauit ad omnem cautelam a iudice potestatem vendendi dictam domum pro residuo pretii. hoc tamen in licentia antedicta expresso, vt illã venderet præmissis subhastationibus plus offerenti. demũ factis per nuncium dictis subhastationibus, cum non apparuisset aliquis, qui vltra 150. floren. obtulisset, domi. Anto. & M. communi concordia vendiderunt præfatam domum in solidum cuidam Angelo pro pretio 150. floren. asseruit tandem dom. Anto. se vendere vigore dominii, & proprietatis sibi reseruati tempore venditionis factę do. M. ac vigore licentiæ præfatæ sibi a curia concessæ. postremo illinc ad tres fere dies do. Anto. sponte, & ex mera liberalitate promisit solẽniter do. M. dictam domum pro dicto pretio 150. floren. elapsis prius v. annis, & non prius vendere, & venditionis instrumentum facere. Nunc autem mortuo d. Anto. do. M. dicit dictum contractum venditionis factę d. Ange. fuisse fictum, simulatum, & pignoratitium, & in forma venditionis conceptum; & instar, vt pensiones de medio tempore ex dicta domo perceptæ, vel quę percipi potuerunt,

debeant

debeant in dicto pretio, seu sorte dictorum 150. flore. computari, contradicente do. Anto. & dicente dictum contractum fuisse veræ venditionis. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM LXIX.

1 *Contractus factus in forma venditionis præsumitur fictus, & simulatus, & vere pignoratitius, vbicunque concurrunt modicitas pretii, & pactum, de retrouendendo.*

2 *Emptor si soluit partem pretii, licet non possit agere ex empto antequam totum pretium soluat, tamen postquam soluerit pretium integrum, poterit petere fructus, seu redditus pro rata eius pretii, quod soluit.*

VIdetur primo, quòd dictæ pensiones debeant extenuare sortem, seu pretium dictorum 150. floren. quod probatur sic; 1 † vbicunque cõcurrunt duo, scilicet, modicitas pretii, quæ hic in facto per d. M. allegatur, & pactum de retrouendendo, præsumptio iuris est, q contractus factus in forma venditionis sit fictus, & simulatus, & vere pignoratitius; vnde fructus percepti, & qui percipi potuerunt, debent in sortē computari, vt probari videtur in c. ad nostram. de empt. & vend. facit c. illos vos, de pig. no. gl. in c. conquestus, de vsu. & Arch. in c. quia plerique. 14. q. 3. & præsertim in casu nostro debet præsumi fraus, in quo pactum de retrouendendo non fuit liberum, & absolutum, si promisit retrouendere post quinq; annos a tempore venditionis. & sic volebat pro illis quinque annis, ratione vsuræ, habere commoditatem domus; & de hoc videtur prima fronte tex. in d. ca. ad nostram; insurgit enim multipliciter ex prædictis præsumptio fraudis: primo ex modicitate pretii, quæ hic allegatur; præsumitur enim qualitas contractus ex quantitate pretii. l. per diuersas, C. manda. & no. gl. in l. 1. ff. de superfi. & Bar. in l. dotem. §. qui maximos. ff. de pub. Secundo, oritur pręsumptio fraudis, quia noluit obligare se ad retrouendendū quandocunque, sed post quinquennium; vt sic esset certus recipere commoditatem, seu pensiones domus per quinquennium, vt no. Doct. in d. c. ad nostram. Sed his non obstantibus arbitror, q in casu nostro non debet pręsumi contractus pignoratitius, & præsupposito, q esset, nō debet audiri d. M. petens compensationem pensiouum eodem modo quo petit. Quod autem non debeat præsumi simulatus, & per consequens nec pignoratitius, sed potius verus contractus emptionis, & venditionis, primo, probo per ea, quę ipsam venditionem præcesserunt. nam iudex fuit aditus p do. Ant. vt daretur sibi potestas vendendi pro residuo pretii; & multis præmissis per iudicem fuit data potestas, cum hoc, q fierent subhastationes, & plus offerenti daretur, qđ secutum extitit, vt dixi in casu nostro; nec fuit aliquis repertus, qui obtulerit vltra dictum pretium 150. flore. ergo non debet præsumi fraus. arg. l. non est verisimile. ff. quod met. cau. l. transactione. C. de transact. & l. 1. C. de præd. decu. sine decre. non ali. lib. 10. & quod ibi Bar. & Spe. in tit. de emptio. & vend. §. nunc dicendum. ver. breuiter scias. & Bal. in l. quicunque. C. de bo. quæ lib. & in prima constitutione, in lib. feud. in his. n. iuribus legitur, & no. q interueniente authoritate iudiciaria nulla fraus est præsumenda. Secundo principaliter ad fraudem excludendam facit; quia venditio dicto Ange. fuit facta principaliter per do. Anto. penes quem erat dominium dictę domus, licet in instrumento ad maiorem cautelam fuisset dictum, q etiam d. M. vendebat, & quilibet eorum in solidum. sed certum est, q ex persona do. Anto. non est præsumenda aliqua fraus, vel simulatio, cum ipse esset ditissimus, nec vēdebat propter necessitatē, vt cunctis in hac ciuitate Senarum notum est, sed pro residuo pretii, quod habere debebat. nec sibi fuit factum pactū de retrouēdendo, nec etiam vilitas pretii interuenit ex parte ipsius; cessant. n. in persona sua omnes coniecturæ inducentes præsumptionem fraudis; debet ergo cessare omnis præsumptio, arg. c. cum cessante. de appel. eum simi. Tertio, me mouet interuallum temporis inter venditionem factam do. Ang. & pactum de retrouendendo factum d. M. nā venditio fuit facta die 20. Februarii, & pactum fuit factum die 1. Martii eiusdem anni vnde venditio fuit pure facta, nō autem sub pacto de retrouendendo. pactum autem de vendendo fuit post modum factum ex mera liberalitate do. Ange. vt dicitur in instrumento, & sic non potest ex hoc sumi coniectura simulationis. optime facit, quod in simi. not. in pacto legis commissoriæ, quod in pignoribus reprobatur, si interuenit tempore constituti pignoris, secus si ex interuallo, cum tunc non sit necessitate astrictus, vt no. Cy. in l. fi. C. de pac. pig. & can. in c. significante, de pig. ita dicendū in proposito, præsertim quod magis est ponderandum, qa principaliter vendidit dictus d. An. apud quem remanserat dominium eiusdem domus, cum quo nec ante, nec postea interuenit aliquod pactum. Quarto principaliter, quia p̄supposito, q d. Ang. emisset dictam domum pro minori iusto pretio; non tamen per hoc competeret facultas pręfato M. repetendi pensiones, vel computandi in pretio 150. flore. multiplici ratione; primo quia si fuit vera venditio, tenuit, licet potuisset agi condictione. l. 2. C. de rescin. ven. & c. cum dilectus. de emp. & ven. vt suppleatur iustum pretiū, vel res reddatur, & hoc si interuenisset deceptio vltra dimidiam iusti pretii, quæ hic negatur interuenisse. nec hoc casu potuisset, vel posset iste M. agere: quia ipse, licet verbo, vendiderit vna cum dicto d. Ant. insolidum, non tamen effectualiter rem tradidit, cum dominium domus non esset penes eum, sed penes dictum d. Ant. qui reseruauit sibi dominium domus, donec totum pretium integre solueretur: quod tamen nihilominus apud eum remansisset, pręsupposito, q pactum illud non fuisset appositum: quia de iure res vendita non efficitur emptoris, nisi tradatur, & pretium integrum soluatur, nisi fuisset habita fides de pretio, vt Insti. de rer. diui. §. venditę. & l. traditionibus. C. de pac. Iste ergo M. ad nihilum agere potest contra d. Ange. cum venditio p eum facta, nullum habuerit effectum. vt n. prædixi, quilibet illorum vendidit insolidum, sed dominium transtulit solus d. Ant. apud quem erat. Tertio, sua venditio duntaxat, habuit effectum. Item præsupposito, & nullatenus concesso, q dicta venditio fuisset simulata: tamen non video, quomodo re posset iste M. repetere omnes pensiones, sicut repetere velle videtur: quia cum nunquam acquisiuerit dominium illius domus, vt patet ex prædictis, ergo non potest petere pensiones inde prouenientes, quę spectant ad dominum, & non ad emptorem, quinimò non potuisset d. M. agere actione ex empto ad rem tradendam, ex quo nō soluerat totum pretiū, vt est tex. in l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. 2 dixit tamen ad propositum no. Bar. in d. §. offerri, † q si emptor soluit partem pretii, licet nō possit agere ex empto antequam totum pretium soluat, tamen postquam soluerit pretium integrum, poterit petere fructus, seu redditus pro rata eius pretii, quod soluit; allegat pro casu. l. fi. ff. de [illegible] & idem ibi firmat; ita q etiam pręsupposito, q non fuisset vera vēditio, sed simulata, non tamē posset d. M. volēs nunc soluere residuum pretii, petere pensiones, nisi pro rata eius pretii, quod soluit; sed in casu nostro nil petere potest: quia non debet pręsumi venditio simulata rationibus prędictis. ad contraria supra formata patet responsio ex pręd[ic]tis.

CONSILIVM LXX.

1 *Princeps nunquam intendit præiudicare tertio, nisi de illo mentionem faciat.*

2 *Surreptio in literis gratiosis vitiat gratiam ipso facto.*

ID de iure quæritur, an viso quodam indulto apostolico ciuitati Montisflasconi concesso, videatur dictę ciuitati cōcessum castrum Castellonichi; & in facto pręsupponitur, q dictum castrum non erat, nec est de territorio, comitatu, vel districtu ciuitatis Viterb. aut castri Bulsenę, seu illorum de illo castro Bulf. Et profecto si id, quod supra in facto pręsupponitur, veritate nitatur, res videtur mihi prorsus indubitabilis multis ex rationibus. Et principaliter, quia Papa Greg. concessionem illam fecit sub cōditione extrinseca, videlicet si, & inquantum illud castrum, & quędam alia ibidem concessa sint, vel vnquam fuerint de territorio, comitatu, & districtu ciuitatis Viterb. vel aliquorum de ciuitate Viterb. ac castro Bulsenę, &c. vt clare patet ex tenore priuilegii. conditione ergo falsa existente, annihilatur concessio, vt patet p totum tit. C. de condi. ap. & pręsertim in c. super eo. & c. per tuas, eo. tit. & per tot. tit. C. de cond. inser. no. gl. in similibus terminis, in clem. vna, de offi. deleg. & Innoc. in c. fi. de pręsump. quinimò plus dico in casu nostro, q cum cōditio fuerit de pręsenti, & de pręterito, vt patet per illa verba, sunt, vel vnquam fuerunt &c. concessio a principio quoad illud castrum nihil valuit: quia conditio de pręterito, vel pręsenti actum non suspendit: sed si est falsa dispositio, est nulla: si vera,

vera, illico tenet, vt l. cum ad præsens. ff. si cer. pet. & l. con-
ditio in præteritum. ff. de verb. obl. & Inst. eo. §. conditiones
cum sim. & hęc sola consideratio sufficeret ad victoriã cau-
sæ, sed ad maiorem claritatem subiiciam alia motiua, & sic
1 secundum in ordine. † Princeps nunquam intendit pręiudi
care tertio, nisi de illo mentionem faciat. l. ii. §. si quis a prin
cipe. ff. ne quid in loco publico. hinc est, ꝙ si cõmittit cãm
inter duos appellatione remota, non videtur quo ad præiu
dicium tertii appellationẽ remouisse. vnde tertius sentiens
se in eadem causa prægrauari potest, remotione appellatio
nis non obstante, appellare, vt c. super eo, de off. deleg. hoc
no. dixit gl. in c. ii. de deci. lib. vi. & Inn. in c. dudum. de pri.
ui. ꝙ priuilegium non valet, si non faciat mẽtionem de pos-
sessione bona fide ab illo quæsita, licet mentionem agat de
proprietate alterius: sed in casu nostro papa non fecit men
tionem de proprietate, & possessione illorũ, ad quos verè
spectabat dictum castrum Castellonichi, ergo dicta conces
sio nulla. Tertio probatur alia ratione, papa intendebat
in hoc facto non solum consulere istis de Montefiascono,
sed etiam punire illos de Viter. Bulf. vt expresse colligitur
ex præfato indulto, in ver. nos igitur attendentes. sed in ca
su nostro non puniret illos, cum ad eos dictum castrum nõ
spectaret, sed ad alios, ergo cessat dicta concessio. nam vbi-
cunq; princeps mouetur ex duabus causis simul considera
tis, illarum altera deficiẽte cessat dispositio, vt probatur in
c. quoniam frequenter. §. porro, iuncto §. si autem. vt li. non
conte. Præterea, & Quarto, surreptio in literis gratiosis vi-
2 tiat ipso facto gratiam, † vt l. si. ff. de natal. rest. & c. i. & ii. de
filiis presby. lib. vi. & in c. ad audientiam. & quod ibi no. de
rescri. sed in casu nostro interuenit surreptio pluribus mo-
dis, vt colligitur ex prædictis, & ex tenore priuilegii; ergo
dicta concessio nulla quoad castrum Castel. licet posset va-
lere quoad alia in eodem priuilegio concessa, in quibus nul
la fuit commissa surreptio, vt est tex. in c. super eo, de rescri.
lib. 6. Sed hic cadit alia quæstio necessario hic examinanda
per alios consulentes omissa, cui. s. incumbat onus proban-
di, ꝙ dictum castrum Castel. fuerit, vel non, illorum de Vi-
ter. vel Bulf. an illis de Montefiaf. ꝙ illorum fuerit: an Viter.
vel Bulf. incumbat onus probãdi, ꝙ pertinebat ad illos, q8
est quærere, si de surreptione opponitur contra literas prin
cipis, cui incumbat onus probandi, an impetranti, an exci-
pienti. quam quæstio. plene examinat Io. And. in c. 1. de lit.
contest. lib. 6. vbi post multa distinguit expressum a tacito,
vt veri expressionem probet impetrãs. excipiens. n. hoc ca-
su negat, impetrãs vero asserit; debet ergo approbare asser-
tionem suam esse veram, arg. ff. de proba. l. ei incumbit: ad
idem adduco c. 2. de rescri. vbi dicitur, ꝙ in rescripto intelli
gitur clausula, si preces veritate nitantur; ergo oportet ad
purificationem gratiæ, vt impetrans probet narrata per eũ
fore vera; tacitum vero probet excipiens, cum ipse asserit
aliquid tacitum, quo expresso Papa non concessisset literas
in casu autem nostro opponitur de surreptione, non autem
de suppressione; probent ergo ipsi impetrãtes id, quod nar-
rarunt in impetratione. Secũdo, cadit hic alia difficultas.
Vtrum sufficiat illis de Montefiaf. probare, ꝙ dictum castrũ
Castel. aliquando fuerit illorũ de Viterb. vel de castro Bulf.
licet tempore concessionis esset alterius. & videtur primo,
ꝙ sic, quia hoc expresse voluit Papa in suo priuilegio, vt pa
tet ibi. Sunt, vel vnquam fuerunt &c. ergo satis est, ꝙ fuerũt
illorum, licet tunc tempore concessionis erat sub Papa dun
taxat; & tunc sufficit probare, ꝙ aliquando fuit illorum, li-
cet tempore concessionis non esset eorum, & hoc casu veri
ficentur illa verba in præterito prolata. Papa. n. videtur vo-
luisse præiudicare iuri suo, arg. c. cum dilectus, & quod ibi
no. de consue. debet. n. priuilegium late interpretari ad præ
iudicium concedentis, vt no. Inno. in c. olim, de verb. signi.
& Bar. in l. beneficium. ff. de consti. prin. Aut castrum illud
fuit istorum de Viterb. vel de Bulsena, si tempore concessio
nis erat aliorum respectu proprietaris, vel possessiõis iustę,
& tunc non valet priuilegium tanquam non faciens men-
tionem de iure tertii, vt no. Inno. in d. c. dudum, & gl. in c. 2.
de deci. debet. n. priuilegium stricte intelligi, quatenus præ
iudicat iuri tertii, vt no. Inno. in c. cęterum. de dona. & Bar.
in d. l. si. & gl. in c. canonice. de offi. ord. lib. 6. Intelligatur er
go priuilegium in casu suprascripto. & satis est, ꝙ potest ali-
quid operari, iuxta id quod legitur, & notatur in l. si quan-
do. C. de inoffi. testa. non. n. per verba generalia pręsumitur
princeps velle iuri alterius præiudicare, de illo non habita
mentione, præsertim in præiudicium illorum, qui fuerunt
olim domini, cum nemo debeat alterius odio prægrauari:
vt in regula, nemo, de regu. iur. lib. 6. & 56. dist. c. satis per-
uersum.

Casus consilij sequentis.

Casus talis. Quidam clericus no
mine ecclesiæ suæ percepit decimas sibi de iure communi
debitas ex quodam agro pro parte culto per tantum tem-
pus, ꝙ sufficit ad præscriptionem. nunc autem alia pars agri
de qua non est memoria, ꝙ fuerit culta, ducitur ad culturã;
ita ꝙ inde percipiuntur fructus, ex quibus decima est eccle
siæ soluenda. Dubitatur, cui hæc decima debeatur, an eccle
siæ, quæ præscripsit decimas partis cultæ, an vero illi, cui
de iure communi, vel consuetudine debentur decimæ il-
lius territorii.

CONSILIVM LXXI.

1 *Exercens aliqua iura episcopalia illa sola pręscribit.*
2 *Nouale quid dicatur quoad solutionem decimarum.*
3 *Exercens vnum actum iurisdictionalem animo acquirendi vniuersalem iu-
risdictionem in loco, videtur iurisdictionem in totum acquirere, dum-
modo alius non sit in possessione generali.*

Videtur prima fronte dicen
dum, ꝙ hęc decima debeatur ei, cui de iure com
muni, vel consuetudine debentur vniuersaliter
illius loci decimæ, vt aperte probari videtur in c. cum con-
tingat. de deci. vbi dicitur, ei qui præscripsit decimas in cer
ta parochia, non debentur decimæ noualium, quæ in eadẽ
parochia insurgunt, sed potius ei, ad quem de iure commu
ni pertinet in illa parochia decimarum perceptio. & est de-
cisionis illius ratio secundum Docto. ibi, quia tantum præ-
scribitur, quantum possidetur, cum sine possessione pręscri
ptio non procedat. c. si diligenti. de præscr. & in regula, sine
possessione, de regu. iur. lib. 6. pars ergo non possessa, & per
consequens nec præscripta, remanet proprietario, argu. l. si
ue possidetis. C. de proba. & l. 1. §. si quis hoc interdicto, &
quod ibi Bar. ff. de itin. actuque pri. & per Inno. in c. Cuma
na, de electio. ergo idem punctualiter dicendum in casu no
stro. cum enim iste, de quo quæritur, non possederit quoad
ius decimandi, nisi partem cultam agri, de reliqua vero par
te nihil perceperit, ergo concludendum, ꝙ non præscripse-
rit, & per consequens illa pars remanserit illæsa apud pro-
prietarium, siue sit proprietarius de iure communi, siue ex
cõsuetudine, vt in hoc non videatur fienda differentia: q̃a
ex hoc pars inculta non est acquisita præscribenti ex pos-
sessionis defectu, nec proprietario qualicunq; vr adempta.
nam, vt dixit tex. in l. nec vtilem, ff. ex quib. cau. ma. Iniquis
simum est dominium auferre, quod vsus non abstulit; nec
intelligitur amissum, quod alteri ablatum non est; ad idem
c. auditis. de præscrip. & c. cum olim. eo. titu. vbi probatur,
1 † ꝙ exercens aliqua iura episcopalia, illa sola pręscribit, nec
extenditur possessio ad alia etiam consimilia; & idem vo-
luit in effectu Bar. in d. §. si quis hoc interdicto. Præterea p̃-
scriptio est odiosa, tanquam ius alterius absorbens. 16. q. 3.
c. placuit. §. potest; ergo debet restringi, quantum fieri po-
test. ad prædicta etiam facit c. tua. infra de deci. vbi disponi
tur, ꝙ ad cõcessionem decimarum alicuius parochiæ in feu
dum laicis factum non venit decima noualium, reddens ibi
tex. rationem: quia talibus non est extendenda licentia, sed
potius relaxanda; & ponderanda est hæc ratio, quæ satis fa
cit ad hunc præscriptionis articulum, licet secus sit in con-
cessione facta ecclesiasticæ personę, vt c. ex parte, eo. tit. q̃a
ibi vertitur fauor, & non odium. Sed his non obstantibus
contrariam sententiam arbitror de iure pręualere, s. ꝙ hęc
decima, de qua quęritur, debeatur pręscribẽti. moueor pri-
mo per tex. in c. 1. & c. quid per nouale, de verb. signi. vbi di
2 citur, † ꝙ quo ad decimarũ solutionem nouale dicitur ager
de nouo ad culturam redactus, de quo non est memoria, ꝙ
aliquando fuerit cultus; sed iste ager, de quo quęritur, non
potest dici, ꝙ de nouo fuerit ad culturam redactus, cum p̃
parte esset ab antiquo cultus; ergo non potest dici nouale,
& per consequens sumus extra casum dicti c. cum contin-
gat. Ager enim pro parte cultus nõ potest dici, quod de no-
uo pręciditur, licet nunc pars non præcisa præcidatur, ad
hoc quod in simi. legitur, & not. in cle. in plerisque, de elec.
pręser-

præsertim cum iura requirant, ꝙ non sit memoria, ꝙ ager ille aliquando fuerit cultus, vt in iuribus proxime alle. quod non potest dici de hoc agro, qui pro parte erat cultus. Hanc partem per hanc considerationem tenuit Io. An. post Vin. in d.c. 1. de ver. sign. idem etiam Vin. in c. fi. de priu. recitat, & sequitur Spe. in tit. de proba. §. 1. ver. quid si vna pars. Et saltem hæc pars est verissima, vbi ager ille erat maiori parte cultus. nam tunc minor pars trahitur ad maiorem partē, arg. c. quod in dubiis, de consecr. eccl. vel alta. & c. vnico, e. tit. lib. 6. optime facit tex. & ꝙ ibi no. Bar. in l. cum delanionis. §. Sabinus. ff. de fun. instru. hoc forte voluit Io. And. in add. Spe. in d. ver. quid si vna. vbi dixit hāc quæstionem terminandam secundum varietatem partis nouiter cultæ. Nā raro contingit, ꝙ ager ex toto sit cultus; durum est sentire, ꝙ illa modica pars inculta censeatur alterius naturæ, quam sit maior pars culta, cum vna, & eadem res non debeat diuerso iure censeri, vt c. cognouimus. 12. q. 2. c. cum in tua. de deci. Secundo principaliter, adduco in argumētum optimum tex. in d.c. tua. de deci. secundum vnam lec. quæ multum congruit illi literæ, & approbatur ibi communiter a Doct. vbi probatur, ꝙ si præscribens decimam in certa terra percepit de omnibus fructibus inde prouenientibus decimam, præterquam de certis fructibus ibidem annuatim perceptis; de quibus nulli fuit decima persoluta, illorū fructuum decima debetur nō ecclesiæ parochiali, ad quam de iure communi pertinet illius terrę decima, sed ecclesiæ, quę præscripsit decimam in illo agro, reddens ibi text. rationē, quia illa terra est illi decimalis, & vna, & eadem res non debet diuerso iure censeri; quasi dicat, ꝙ percipiendo decimā aliquorum fructuum in vno agro, nemine percipiente aliorum fructuum decimam, videtur ius decimandi in totum acquisitum ipsi præscribenti, non enim videtur habuisse respectum, & animum acquirendi partem, sed totum propter vnitatem subiecti. Si ergo percipiens decimas aliquorum fructuum videtur præscripsisse ius decimandi respectu totius agri; quanquam non percepisset decimam omniū fructuum, qui ibidem colligebantur; ergo fortius dicendum in casu nostro, ꝙ iste, qui percepit decimas omnium fructuum, qui ibidem recolligebantur, videatur præscripsisse quoad ius decimādi illum agrum, etiam pro parte incultū, vt sic habeat ibi habitu ius decimandi, ne vna, & eadem res diuerso iure cēseatur. nec in hoc vltimo casu potest sibi imputari, quare non perceperit decimas ex parte inculta, cū nil inde prouenerit: quinimò, si inde aliquid prouenisset, ex quo nulli fuit decima soluta, debetur decima nūc ei, qui pręscripsit. & non quōdam proprietario, vt d.c. cum in tua. vbi hoc videtur probari, & tenent communiter Doct. ibidem. Nec obstat, si dicatur, ꝙ iste præscribens non possedit totum agrum quoad ius decimandi: quia dico satis possedisse totum, ex quo vnicus est ager, & ipse solus pcepit ibi decimas. videtur enim habuisse animum possidendi, & præscribendi totum. argumentum optimum in l. possideri. in prin. ff. de acqui. posse. vbi dicitur, ꝙ qui fundum possidere vult, non oportet, vt omnes glebas circumambulet, sed sufficit quamlibet partem eius fundi introire, dummodo mente, & cogitatione hac sit, vt totum fundum vsque ad terminum velit possidere. Tertio, ad idem, ꝙ no. Inno. in c. dilectus, de relig. domi. † vbi dicit, ꝙ exercens vnum actum iurisdictionalem animo acquirendi vniuersalem iurisdictionem in loco videtur iurisdictionem in totum acquirere, dū modo alius non sit in possessione generali. nam tunc tantū acquirit respectu capitulorum, seu actuum, quos exercuit: & hoc casu potest procedere dictum Bar. in d. §. si quis hoc interdicto, & c. auditis, & c. cum olim, de præscr. cum simi. at istę clericus, qui nomine ecclesiæ pcepit decimas ex fundo pro parte culto, videtur animum habuisse acquirendi illum in totum quoad ius decimandi, & non pro parte: animus autem colligitur ex vnitate subiecti. nam cū esset vnicus fundus, non esset verisimile, ꝙ voluerit illum pro parte duntaxat acquirere, argu. optimum in d.c. cum in tua, nec alius erat in possessione percipiendi decimam de parte inculta, vnde vno solo percipiente decimam ex eodem agro, non debet idem ager esse pluribus decimalis, nec in actu, nec in potentia, nę vna, & eadem ars, &c. vt tenent communiter Doct. in d.c. cum in tua. Et per hoc satis patet responsio ad contraria superius alle. nam c. cum contingat. vbi videtur prima fronte casus pro contraria opi. loquitur in præscribente decimas in parochia, in qua sunt diuersi agri, quorum aliqui penitus sunt inculti. si enim illi de nouo redigantur ad culturam, oriūtur ibi noualia, quæ omnia sunt diuersi iuris, & separati ab agris cultis, cum verum sit dicere illos agros nunc primum præcisos. Sed in casu nostro nos loquimur in eodem agro, qui pro parte erat cultus, nec potest dici, ꝙ de nouo reducitur ad culturam. Item ratione partis videtur totus possideri, non sic, vbi datur agrorum pluralitas. Et per hæc puto, quod aliquo præscribente decimas in vna villa, in qua sunt agri diuersi, habentes diuersos terminos, si aliqui agri eiusdem villæ penitus inculti de nouo redigantur ad culturam, decima inde proueniens debetur non præscribenti, sed tanquam de noualibus debetur illi, ad quem illius villę spectat decima de iure communi, vel antiqua consuetudine: quia negari non videtur, quin tales agri nunc primum pręscindantur. ergo sunt noualia, & per consequens debet habere locum d. capitu. cum contingat, & cap. 1. & c. quid per nouale, de verbo. signi. Præterea sicut ad præscriptionem decimarum vnius parochiæ non veniunt noualia. d. ca. cum contingat, ita nec ad pręscriptionem decimarum alicuius villæ. Præterea possidens decimas agrorū cultorum in vna villa, non per hoc videtur possidere agros incultos, cum ex separatis non fiat illatio, vt in c. 2. de transla. præla. & l. neque natales. C. de proba. nec possessio debet extendi de loco ad locum, præsertim contra ius commune, iuxta no. per Inno. in c. in literis. de resti. spo. & optime facit tex. & quod ibi no. Bar. in d. l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de iti. actuque priua. non sic autem contingit in eodem fundo, vbi datur vnitas terminorum. Et pręsertim hęc conclusio procedit, si agri inculti fuerint post præscriptionem agrorum cultorum redacti per dominum temporalē, vt vna cum aliis prædiis cultis constituant de nouo vnam villam: quia præscriptio iam completa respectu agrorum cultorum non debet trahi ad agros incultos, qui nunquam fuerunt possessi. esset enim contra regulam, sine possessione de reg. iu. lib. 6. Item contra casum c. 1. 20. dist. vbi dicitur, ꝙ licet vna prouincia diuidatur in duas per principem secularem, non tamen per hoc debet quoad spiritualia diuidi prouincia, vt constituantur duo archiepiscopi, vt etiam ibi dicit text. ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei ecclesia, & iura spiritualia mutari non debent. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LXXII.

1 *Renunciare quis potest exceptionibus, & legum beneficiis sibi competentibus, tam in iudiciis, quam contractibus.*
2 *Notoria non sunt in iudicio deducenda.*
3 *Actio contra reum principalem non tollitur per solam sententiam latam contra tertium in actione hypothecaria.*

Saluatoris Iesu Christi postulato suffragio. Videtur primo, ꝙ contra d. Guidonem multipliciter obstet exceptio. Primo, enim videtur obstare exceptio intentionis exclusiua, cum nulla actio d. Guid. contra hęredes Bonauenturæ cōpetere videatur, quod ex eo probari videtur, ꝙ fortalitium, vel podere, quod in pręsentiarum possidetur per d. Guidonem fuit in bonis dictæ dominæ Christoforæ, ex cuius persona principaliter agitur, quod quidem fortalitium dedit, & assignauit in dotem d. Angelo secundo marito, licet ęstimatū, cuius dominium iure naturali inspecto remansit in bonis dictę do. Christoforę, licet ex iuris ciuilis dispositione translatum fuerit in maritū: sed, illo iure naturali inspecto, fauore mulierum ius introduxit, vt matrimonio dissoluto habeat mulier rei vendicationem in illis bonis, ac si perpetuo remansisset in bonis suis, & pręferatur in illis omnibus aliis mariti creditoribus, etiam habentibus anteriorem, & potiorem caussam in bonis mariti, vt singulariter probatur in l. in rebus. C. de iu. do. vbi inter cętera dicitur, ꝙ mulieri illis bonis in dotem collatis per ęstimationem competit rei vendicatio, cum eædem res, & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter in eius permanserint dominio, & subiectione. non. n. quod legū subtilitate transitus earum in mariti patrimonium videtur fieri, ideo rei veritas deleta, vel confusa est. cum ergo d. Gui. habeat apud se dictum fortalitium, quod lōge magis valet, quam sit quantitas, quam petit ab heredibus do. Bonauenturę, nulla actio sibi competere potest, vt puta cū nulla sit obligatio, ex quo extent bona dotalia sufficientia, pro satisfactione dotis, soluto enim matrimonio dos reuertitur

titur ad mulierem, & donatio propter nuptias ad virum, vt in c. 1. & c. nuper. de do. post di. rest. potest ergo dici d. Gui. quod quæris, intus habes. Secundo, principaliter videtur contra d. Guidonem competere exceptio ordinis. cum. n. fuerant duo correi bonorum dotalium dictæ d. Christoforæ, Bonauentura. f. & Angelus eius frater, vt patet ex instrumēto dotali, ratificatione secuta per d. Ange. quod in rebus dotalibus posset fieri indubitati iuris est, vt probatur in l. fi. C. de dote cauta non nu. & cū bona dotalia peruenerint ad alterum ex illis duntaxat, videlicet Angelum maritum d. Christoforæ sæpe dictæ, debet prius discuti dictus Ang. ad quem dictorum bonorum peruenit commoditas, quam fieri transitus ad d. Bonauen. correum, qui nullatenus habuit ex illis bonis commoditatem iuxta theoricam Bart. in l. in duobus. ff. de duo. reis. per l. vnde quæritur, ff. commo. Tertio, obst. di. Gui. quia cum agat ex persona Ang. filii dictæ d. Christoforæ ex cessione actionis sibi facta, cui quidē Angelo nulla competebat actio tempore cessionis, cum iā habuerat sententiam, quę transiuerat in rem iudicatam super hypothecaria actione contra quondam Carolum patrem dicti Guidonis; non potest prætendere aliquam actionem, cū non potuerit cedere, quod iam sibi competere desierat, cum ex sententia haberet ius contra dictum Carolū, & eius hæredem. l. res iudicata. ff. de re iudi. & c. cum inter, de re iudi. Nec obstat, si dicatur, ꝙ ex compromisso postea facto cessaret actio di. Gui. quia cum compromissum sit voluntarium, non potuit generare præiudicium hæredibus dom. Bonauenturæ, quibus contigit liberatio per sententiā latā super bonis do. Angeli correi, quæ erant proprius obligata, & ante omnia pro dotis restitutione, præsertim cum fuisset lata sententia super dicto fortilitio, quod fuerat dictæ domi. Christoforæ, & ab eadem in dotem dicti Angelo secundo marito consignatum; ad hoc l. si dictum. §. si cōpromisero. ff. de euict. quæ quidem lex videtur facere etiā ex alio capite contra dictū Guidonem: quia cum ipsa satisfecerit dicto Angelo. principaliter vigore sententiæ arbitramentalis, & vigore solutionis prę latæ receperit cessionem, non videtur, ꝙ possit habere regressum contra d. Bonauenturam correum: imputandum enim sibi est, quare cōpromisit, & non expectauit iudicialem sententiam. Sed his minime obstantibus contrariam sententiam arbitror præualere, videlicet, vt nulla exceptio, quæ saltē possit colligi ex narratis in themate, habeat contra dictum Gui. obstare, moueor principaliter, quia dictus Bonauentura, contra cuius hæredes nunc agitur, obligauit se, & omnia bona sua ad restitutionem dotium in casu restitutionis, renunciando exceptioni doli mali, beneficio de fideiussoribus, epistolæ diui Adriani nouarum constitutionum, & generaliter omni alii legum auxilio, & fauori, cum aliis clausulis opportunis, & in talibus consuetis, præsertim cum iuramento recipiens in hoc præceptum a notario in forma guarentigiæ. ergo non potest nunc opponere aliquam exceptionem, per quam in totum elidatur obligatio, vel differatur prætextu discussionis fiendæ in personam dicti Angeli secundi mariti dictę dominę Christoforæ, ad hoc l. iurisgentium. §. item si quis pactus. ff. de pac. & l. 2. §. si conueniatur. ff. de posthu. & l. sed & si. §. quęsitum. ff. si quis cau. & cap. vnico. de commo. cum ibi no. in quibus iuribus legitur, & nota. ꝙ tam in iudiciis, quam in contractibus potest quis a principio renū-
1 ciare exceptiōibus, & legum beneficiis sibi competētibus, & generaliter facit l. si quis in conscribendo. C. de pact. vbi generaliter dicitur, quem posse renunciare fauori pro se introducto, ad idem c. ad apostolicam, de regula. & specialius ad materiam nostram est gl. in Authen. de fidein. post prin. in versi. acceden. & in Auth. de duo. reis, in verbo, cedere. vtrobique enim nota. ꝙ potest quis renunciare beneficio ordinis, vt primo conueniatur ipse fideiussor, quam principalis. Idem in duobus reis, vt quilibet teneatur insolidum, diuisione non facta, & idem no. in Auth. præsente. C. de fideiuss. & gl. in c. 2. eod. titu. Nec obstat, si dicatur, ꝙ huic exceptioni, vt prius discutiatur d. Ang. non fuit specifice in casu nostro renunciatum. quod videtur esse de necessitate ad hoc, vt renuntiatio valeat, & prima frōte videtur velle tex. in d. c. quęsitū. Ad hoc. n. respondeī multipliciter. Primo. n. illa lex loquiī in iudiciis: secus aūt in cōtractibus, vt ibi no. per gl. & Doc. & quicquid sit in iudiciis, non prosequor, qa non est materia nostra. In contractibus tamē, de quibus loquimur, cōiter teneī, ꝙ ad minus sufficit expressio aliquorū casuū, secuta clausula generali, sub qua cōprehēdunī oēs casus pares, vel minores, ar. in c. sedes, de rescrip. & vī expressum in c. qui ad agendum, de procu. lib. 6. & in cle. nō potest eo. tit. tenet gl. & Bar. in d. §. quęsitum. no. Doct. in d. c. vnico. de commo. de quo per Spec. & Io. And. in addi. in tit. de loca. §. nunc dicendum. ver. ad euidentiam. ita contingit in casu nostro. nam dictus Bonauentura renunciauit specialiter quibusdam exceptionibus, quarum aliquæ concernūt beneficium ordinis, & post subiecit clausulam generalem renunciando omni exceptioni, & legum auxilio, & fauori. per quam quidem clausulam comprehenduntur omnes exceptiones concernentes beneficiū prędiscussionis alterius, seu ordinis, cum sint pares expressis. Secundo, principaliter ad hanc sententiam facit, quoniam dictus Bonauentura recepit ipse solus præceptum de soluendo in casu restitutionis fiendę in forma guarentigię secundum dispositionē statutorum Senensium; quo casu non potest secundum prædictorum statutorum dispositionem allegare aliquā exceptionem, saltem ꝓdictam de discussione fienda prius in personā dicti Ang. vt patet in statuto posito sub rub. de excep. cōtra guarentigiam ibi. n. regulariter denegatur omnis exceptio pręter quasdam specialiter ibi permissas, inter quas non reperitur pręd icta concessa ergo videtur denegata: quia exceptio quorūdam firmat regulam in oppositum, vt in c. dominus. 32. q. 7. & c. 2. de coniu. lepro. facit l. de pretio. ff. de pub. & c. solitę, de maio. & obe. 19. dist. c. si Romanorum, cū si. & maxime nō debet audiri in casu nostro, cum dictus Bonauentura fuerit confessus, ꝙ ipse acceperat dotem, & pro restitutione recepit pręceptum; non potest ergo nunc dicere contrarium, obstante dicto statuto. Tertio, etiam facit, ꝙ dicti Bonauentura, & Angelus eius fratres erant in communione, ita ꝙ omnia eorum bona erant indiuisa, & confusa, & omnia fuerunt obligata pro restitutione dictarum dotium; vnde non potest dici, ꝙ magis fuerunt obligata bona vnius, quam alterius, argu. eorum, quæ no. in simili in l. Marcellus. ff. ad Treb. vnde per diuisionem, quę postea contingit inter eos, non debuit saltem in hypotheca præiudicari iuri dictę dominę Christoforę, & eius hęredibus, argu. bonum in l. si nupta filia. §. si filius, ff. fami. ercisc. & maxime hoc procedit, si tacite contraxerant societatem omniū bonorum, sicut solent facere fratres carnales indiuisi, vt communiter fit in hac ciuitate Senarum, iuxta materiam Bart. in tractatu de duobus fratribus, & in l. si patruus. C. commu. vtri. iud. cum sim. nam tunc quo ad obligationem personalem non potest allegari, ꝙ Angelus dicta bona recepit, cum quilibet videatur habuisse, ex quo erant socii omniū bonorum. Quarto, principaliter inducitur, ꝙ exceptio, vt prius Angelus discutiatur, non sit admittenda: quia notorie constat dictum Angelum non esse in territorio Senensi, cum sit rebellis omnibus suis bonis publicatis, & sic nil ipse vel aliquis eius nomine possideret. superuacanea ergo esset prędiscussio ipsius; ideo non fienda iuxta no. per Bar. in l. decem. ff. de verbo. obli. & in l. fi. ff. si cer. pet. & no. in authen.
2 hoc si debitor. C. de pig. † Notoria. n. non sunt in iudicio deducenda, vt in c. qm̄, de fil. ꝑsb. & in c. vestra. de coha. cle. & mulie. facit l. ictus fustiū. ff. de his q no. infa. Ad contraria supra ꝑ aduersa parte formata ꝑt faciliter respōderi. Et primo, ad l. in reb. pōt duob. modis dici. qđ illa lex nō dicit, vt vxor, vel hr̄s teneaī illa bona in dotē data vēdicare, omissa hypothecaria respectu aliorū bonorū, vel omissa personali, sed in fauorem mulieris dat vtilē rei vendicationē, & hypothecariā. vnde non tolliī, quin mulier possit, vel eius hæres vti ꝑsonali, vel hypothecaria in aliis: vt in l. ꝑsecutione. C. de pign. & melius in l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. actio.

Pręterea, & secundo, illa lex loquiī de tertio possidēte illa bona dotalia, dēt. n. intelligi de marito, vel de hr̄de possessore, vt reducaī ad terminos auth. hoc si debitor. C. de pig. Sed in casu nostro tertius. f. dictus Guido, possidet dictū fortilitiū; agit aūt non ex propria ꝑsona, sed vt cessionarius dicti Angeli hæredis domi. Christoforę. Statuto vero Senensi cauetur, ꝙ idē ius seruet cessionario, qđ seruari dēt cedēti & idē videreī dicēdū in casu nostro de iure cōi, cū agat tanquā alius, ar. in l. si cōsul. ff. de ado. & qđ no. in c. cū inter canonicos, de elec. Ad scđm cōtrariū de l. vnde q̄ritur. & de d. Barto. in d. l. in duobus respondetur dupliciter. Primo, ꝙ nō habet locum in casu nostro, in quo dictus Bonauentura confessus fuit solus recepisse dictas dotes, & obligauit se tunc principaliter ad restituendum in casu dotis resti-

tuendæ, licet obliganerit etiam fratrem, & promiserit, ꝙ ille haberet ratum, nec potest nunc dicere contrarium, obstāte dicto statuto loquente de instrumento guarentigiato, cōtrarium vero procedit in duobus correis æque principalibus, quorum alter, qui conuenitur, non habuit aliquod cōmodum. Pręterea, & secundo in casu nostro dictus Bonauentura promisit restituere dotes renunciando omni legū auxilio, prout supra plene dixi. vnde saltem vigore renunciationis non potest opponere, vt prius discutiatur dictus Angelus. Ad tertium motiuum respondeo etiam dupliciter. Primo, ꝙ per solam sententiam latam contra tertium in actione hypothecaria non tollitur actio contra reū principalem, sed oportet, ꝙ præcedat solutio, vel alia satisfactio arg. in l. fi. C. de fide. & d. l. in duobus, & quod ibi no. Bar. In casu autem nostro præcessit sententia duntaxat. Præterea, & secundo dictus dominus Angelus cedens compromisit non sponte, sed vigore statuti. vnde idem dicendum in sententia talis arbitri, quod in sententia iudicis arg. eius, quod legi. & nota. in c. ab arbitris. de offi. dele. lib. 6. & l. apertissimi, & l. cum specialis. C. de iud. Et idem potest dici, dum opponitur contra Guidonem, ꝙ ipse compromisit, nam processit ad actum compromissi vigore statuti. Præterea, & melius, ipse non agit nunc vigore sententiæ arbitramentalis, sed vigore cessionis sibi factæ a dicto Angelo, qui poterat cedere etiam nullo facto compromisso. l. pen. C. man. & sic cessat contrarium. loquitur enim quando quis habet recursum contra tertium; quia reportauit sententiam arbitramentalem contrariam, quod facere non potest, quia est qđ sibi imputetur, quare compromisit; sed in casu nostro dictus Guido fundat se super cessione duntaxat. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

In quęstione, quę ad pręsens vertitur inter dominam Floridam ex vna parte, & hæredem Pauli Iordani ex parte alia super restitutione dotis eiusdē Floridæ, ac legatorum præstatione eidem Floridę factorū a dicto Paulo, eius marito præmortuo tria breuissime ꝓpter loci, & temporis angustiam ad ipsius quæstionis decisionē attingam. Primo, nunquid eidem Floridæ dotem repetenti vigore instrumenti confessionati, & guarentigiati obstet exceptio dotis non numeratæ, pręsertim cum illico eodem die, & loco, quibus factum fuit instrumentum, frater dictæ Floridę, qui confessionem receperat in fauorem dictæ Floridæ promiserit se dotem dicto Paulo soluturum, non obstante confessione de dote recepta per dictum Paulum prius facta. Secundo præsupposito, quod dictū instrumentum mereatur executionem, exceptione prædicta non obstante, nunquid dictus hæres possit vti in solutione dotis beneficio inuentarii, vt sic non teneatur soluere, nisi quatenus vires hæreditatis patiuntur, & de bonis hæreditatis in solutum dare, cum a dicta Florida replicetur dictū inuentarium in nullo tempore dicto hæredi pręstare adiumentum, cum deficiat in solennitatibus debitis; præsertim ex eo, ꝙ bona hæreditaria integraliter in eo descripta non sunt; & eadem quæstio versatur in præstatione dictorum legatorum, an scilicet dicto inuentario non obstante teneatˀ hæres ad solida legata, non habita animaduersione impotētiæ dictæ hæreditatis. Tertio præsupposito, sine veritatis pręiudicio dictum hęredem iuuari inuentarii beneficio, an debeat hæres soluere iuxta vires hęreditarias dictam dotē, & legata detracta tertia parte æstimi, seu valoris, si noluerit dare aliqua bona hæreditaria in solutum, & hoc attenta cōsuetudine ciuitatis castellæ, an vero possit dare in solutum, nulla detractione facta, attenta dispositione iuris communis, & statuto dictæ ciuitatis Castellę, in quo detractio tertiæ partis permittitur contra debitorem contumacem in non veniendo duntaxat.

CONSILIVM LXXIII.

1 *Maritus si confitetur in instrumento dotali dotes sibi datas esse, an possit opponere exceptionem non numerata pecunia.*
2 *Ponens, vel respondens, seu confitens, potest incontinenti suam confessionem absque aliquo praiudicio reuocare.*
3 *Superfluus remedius non videtur quis velle vti.*
4 *Bartolus raro a semita veritatis, & aquitatis indicatur aberrasse.*
5 *Data iurium dubitatione, fauendum est causa dotali, etiam si actor stet pro dote.*
6 *Statutum si non admittat exceptionem contra instrumentum publicum, nisi in causa falsitatis, non potest opponi exceptio simulationis.*
7 *Inuentarium ad hoc, vt valeat, quas conditiones debeat habere.*
8 *Tutor si non posuit in inuentario omnes res, videtur dolo fecisse.*
9 *Hares si surripuit vnam rem, caret beneficio inuentarij in totum.*
10 *Hares si non confecit inuentarium, an teneatur vltra vires hereditarias in foro anima.*
11 *Hares ecclesia si non conficit inuentarium, an teneatur vltra vires hareditarias.*
12 *Actus iudicialis non requiritur ad inducendam consuetudinem.*
13 *Episcopus, si sine iusta causa non admisit primo præsentatum per patronū, sed instituit, secundum, tenetur prouidere primo in aquiualenti beneficio.*

Circa primum dubium supra formatum videtur dictam exceptionem nō numeratæ dotis dictæ Floridę obsistere, & obuiare, & primo adduco, fere totum titu. C. de do. cau. non nume. vbi patet speciale esse in confessione dotis receptæ, vt illa non obstet quantumcunque pure facta intra tempora ibidem pręfinita, & maxime videtur tex. in l. fi. eo. tit. vbi 1 dicitur, † ꝙ quantumcunque maritus confiteatur in instrumento dotali dotes sibi datas esse; ex quo tamen non constat donationem interuenisse, sed pollicitatio subsecuta sit, potest nihilominus opponi non numeratæ pecunię exceptio non solum per ipsum maritum, sed etiam per ipsius hæredem. ita punctualiter videtur in casu nostro contingisse. nam primo dictus Paulus maritus, fuit confessus dotem recepisse a fratre dictæ Floridę, & demum dictus frater dictæ Floridæ, confessione prius facta non obstante, promisit soluere. prędicta videtur cōfirmare gl. in c. si cautio. de fi. instr. in verbo, confessioni. quę inter casus speciales, in quibus ꝓpria confessio non præiudicat confitenti, enumerat hūc casum confessionis dotis receptę; sicut in sim. inducitur debitor ad confitendum debitum receptum spe futurę numerationis, vt per totum tit. C. de non nu. pec. Secundo principaliter contra dictam confessionem facit illa in iure vulgata regula, quę incontinenti fiunt, videntur inesse, vt in l. 2. ff. si cer. pet. & in c. officii. de elect. Sed in casu nostro illico, & in eodem loco frater dictę mulieris fuit confessus contrarium, promittendo dictam dotem soluere confessione mariti ab eo prius recepta non obstante; ergo perinde habenda est dicta confessio mariti, ac si non fuisset facta. ad quod optime facit capitulū nam, & ego, de verbor. significatio. vbi patet id, quod non durauit, non videri fuisse factum; & concord. ff. de in rem ver. l. si pro parte. §. versus, de poen. distinctio. 1. capitulo diuortium. Tertio, dictum testis illico per eundem reuocatum non facit fidem, sed statur secundo dicto, vt est tex. notabilis in capitulo preterea, de testibus cogen. per quem text. dixit glo. not. in capitulo 2 cum in positionibus, de iureiuran. libr. 6. quod † ponens, vel respondens, seu confitens, potest incontinenti suam confessionem absque aliquo pręiudicio reuocare; ad idem glo. in capitulo apud. 32. quęstio. 1. satis ergo est heredi, si cedit dictę Floridę actionem contra fratrem suum, qui promisit dictam dotem soluere, vt l. si socer. §. Lucius. ff. solu. matrimo. nec debet hęredi imputari, quare defunctus non exegit fratrem. haberet enim locum hæc impugnatio, si frater mulieris esset nunc soluendo; sed ex quo nomen promissoris est idoneum, satis videtur cedere actionem; ad hoc l. si extraneus. ff. de iure dot. Sed prædictis non obstā. contrariam sententiam in casu nostro arbitror pręferendā. pro qua causa aduerte, ꝙ triplici ex causa potest maritus cōfiteri dotē habuisse. Primo, spe futurę numerationis ꝓpter concupiscentiam consequendę vxoris; & hęc confessio est illa, de qua loquitur totus tit. C. de dote cau. non nume. quę quidem in effectu non nocet marito confitenti, nec eius hęredi, obstante exceptione non numeratę pecunię, dummodo proponatur intra tempora cauta, vt in l. fi. cum auth. sua, C. de non nu. pec. In casu autem nostro non potest dici ob hanc causam, s. pecunię numerandę dictam confessionē emanasse, cum certus erat maritus ex his, quę incontinenti subiecta sunt, quòd pecunia non debebatur sibi illico, cum frater dictę mulieris ex conuentione prius inter eos habita promisit illico soluere in certis terminis per quendam amicum postea declarandis. Ex his enim quę incontinenti sequuntur, pręsumuntur, & declarantur pręcedentia, vt in l. si seruus plurium, & l. qui filiabus. ff. de lega. 1. & quod le-3 gitur, & nota. in c. ex literis, de sponsalib. † Pręterea superfluus

stuis remediis non præsumitur quis velle vti, in l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt leg. nom. cauea. & in c. 2. de probatio. maxime si talia remedia cedant contra proprium commodũ, arg. in l. cum de indebito. ff. de proba. & in c. super hoc. de renun. ad quid. n. spe futuræ numerationis fuisset iste maritus confessus dotem recepisse, cum incontinenti sciebat se recepturum promissionem de dote certo termino, & certis modis soluenda: & ideo non placet, vt ob hanc causam numerandæ dotis duntaxat illa confessio emanauerit. Secundo, potest maritus confiteri dotem recepisse animo donandi mulieri ipsam dotem confessatam: quia quidem donatio valet, si est remuneratiua, & per consequens præiudicat dicta confessio, vt puta si plebeus contraxit cum nobili muliere: vel cum ea, a qua multa seruitia receperat, vt no. Bar. in l. si diuortio. ff. de verb. obli. & idem notauit post gl. in l. si voluntate. C. de dotis promiss. & in l. 1. C. de do. ante nup.

Tertio, potest confiteri, quia in veritate dotem per prius recepit. Potest addi, & quarta causa confitendi magis pertinens ad materiam nostram, quando. s. confitetur spe futuræ promissionis sibi fiendę per aliquem, qui vult dotare mulierem, quasi velit maritus illud nomen promissoris sibi cedere in dotem confessatam, vt sic nominis periculum pertineat ad eum, ipse vero teneatur mulieri ad restitutionem dotis confessatæ. quemadmodum. n. potest mulier dare in solutum; ita potuit maritus confiteri dotem recepisse spe futuri nominis consequẽdi. Vnde oportet, q in casu nostro cõiecturemus confessionem illam mariti emanasse, aut q̃a recepit dotem, aut quia voluit nomẽ fratris mulieris in dotem sibi cedere; & super quolibet dictorum casuum videſ, q dicta Florida possit se fundare. Nam, ex quo maritus fuit confessus recepisse dotem pro Florida futura vxore, ac promisit illam dotem confessatam Floridæ restituere in casu restituendæ dotis, & promissionem istam fecerit notario publico stipulanti pro dicta Florida, ac renunciauerit in dicto instrumento exceptioni non numeratæ pecuniæ, non debet audiri allegans dotem non fuisse solutam, vt in casu nostro est gl. no. quam sequitur ibi Bar. in l. 1. C. de non nume. pecu. Nec obstat, si dicatur, q frater dictę Floridæ illico fuit confessus, contrarium promittendo dotem soluere in futurum; quia confessio fratris, quantumcunque illico facta, nõ debuit nocere Floridæ, cui ius iam erat quæsitum per stipulationem notarii publici, qui potuit stipulari dictæ Floridæ absenti; & gl. in §. si quis alii. Inst. de verb. obl. quæ numerat notarium inter personas valentes alteri stipulari. sequitur Dyn. in l. 2. ff. rem pupi. sal. fore, & idem ibi Bar. vbi plenius hanc materiam prosequitur, licet aliud, & non bene videatur sensisse Inno. in c. dudum, de conuer. coniug. nam satis potuit contingere, q vxor soluerit dotem fratri pro se assignandam futuro marito. frater autem prouidit mulieri per confessionem a marito receptam, conuentione prius habita, vt ipse remaneret sibi obligatus pro dote mulieri integro iure conseruato. Secundo, potest se fundare, q nomen fratris receperit in dotem in solutum, cum dicta confessio non potuerit rationabiliter ad aliam causam emanasse, ex quo incontinẽti sperabatur obligatio fratris: alias dicta cõfessio esset omnino superflua, & talis confessio diceretur facta per errorem, in quem inoleuit iste vsus confitendi dotẽ receptam, & recipiendi illico promissionem, quod non est præsumendum, iuxta no. per gl. in d. l. 1. C. de non num. pe. Et hanc opi. q videatur facta dicta confessio, vt nomen sequens cedat in solutum, aperte firmauit ille Doctor excellentissimus; 4 † qui raro a semita veritatis, & ęquitatis iudicatur aberrasse, Bar. post Iac. de Are. Doctorem eximium in l. pen. §. penul. ff. sol. matr. licet aliud senserit ibi Bal. & in l. legem. C. de pact. faciendo differentiam, an promissio fuerit subsecuta incontinenti, an ex interuallo, vt in primo casu non procedat opi. Iac. de Are. in secundo sic. Sed ego meliori iudicio semper saluo, potius dicerem oppositum. nam quando fit promissio incontinenti, non apparet quare emanauerit præcedens confessio, nisi ob causam futurę promissionis. Sed quando emanauit ex interuallo, potuit promissio subsequi, non vt nomen sit sibi in solutum, sed vt currãt tempora præfixa contra exceptionem non numeratæ dotis: facit d. l. si. vnde sequor in hoc opi. Ia. de Are. & Bar. Prętere in hanc sententiam in casu nostro vehemẽter me mouẽt duo, Primo, q ad minus negari non potest, quocunque se vertat veritas, quin casus iste sit dubitabilis, 5 † sed data iurium dubitatione fauendum est causæ dotali. etiam si actor stet pro dote, vt est tex. in c. si. de re iudi. & melior tex. iuncta glo. antepen. in c. ex literis. de proba. facit quod in simili no. dixit Host. in c. super eo, de cog. spi. vbi concludit iudicandum fore pro matrimonio tanquam pro re fauorabili, si in ipsius fauorem reperitur opinio vnius Doctoris, licet multi doctores teneant cõtrarium. ita dicendum, & fortius in casu nostro, in quo pro fauore dotis concurrit opi. Iac. de Are. & Bar. licet Bal. solus aliud senserit: quem tamen in q̃busdam aliis locis simpliciter secutus est Bar. Prętere, & secundo, vrgentissime facit censura municipalis ciuitatis Castellæ, qua cauetur, quod contra instrumentum guarentigiatum non possit opponi nisi exceptio solutionis, & satisfactionis, vel falsitatis: quælibet. n. alia exceptio quæ non permittitur ex capite alicuius statuti, licet descendat ex aliqua parte iuris communis, videtur per dictum statutum esse sublata, vt expresse firmat Barto. in l. 1. ff. quod vi aut clã. Nec obstat, si dicatur, q exceptio simulationis potest dici exceptio falsitatis, cum falsitas nihil aliud sit, quam immutatio veritatis, vt legi. & nota. in Authen. de tabellioni. q̃a non est verum dicere, q instrumentum sit falsum, ex quo fuit confectum de voluntate partium: nam notarius solum attestatur de confessione mariti, quam in veritate fecit, & potuit legitime facere ex aliqua prędictarum causarum. vnde, quantumcunque maritus non recepisset dotem, non ꝑ hoc potest dici instrumentum falsum; quia verum est dicere maritum fuisse confessum; & sic notarius non mutauit veritatem, & hanc opi. expresse firmauit Bar. in l. 1. ff. quod 6 vi aut clam. vbi † dicitur, q si statutum non admittat exceptionem contra instrumentum publicum, nisi in causa falsitatis, non potest opponi exceptio simulationis: quia simulatio non facit instrumentum falsum, licet faciat desinere cõtractum, nec Bal. hoc casu dixisset oppositum, imò idem sensit super rubr. C. de priui. do. vbi dixit, q licet dos tantũ confessata non habeat alia priuilegia dotis secundum gl. in l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. tamen concurrente dicto statuto guarentigiæ habebit omnia priuilegia dotis tanquam vere enumerata, & idem ibi concluditur, si confessio dotis iuuetur aliquibus indiciis: at in casu nostro non solum concurrit promissio dotis incontinenti subsecuta, sed etiam dictum statutum guarentigiæ, ac etiam legatum factum per maritum in eo, q legauit multa mulieri vltra dotes suas, & sic videtur, q fuerat confessus se debitorem mulieris in dote confessata, argumen. in l. 1. C. de fal. cau. adiect. leg. & q̃d no. Bar. in l. si vltra. C. de fideiuss. Per hæc omnia concludo, meliori iudicio semper saluo, dictum instrumentum guarentigiatum executioni mandandum, exceptione non numeratæ pecuniæ non obstante. Ad contraria superius allegata satis patet ex prædictis responsio. maritus. n. nõ negauit, seu reuocauit aliquando confessionem prius factam, licet illico recepit promissionem fratris. Et hæc duo possunt simul stare. potuerunt enim emanasse ad diuersos effectus, vt patet ex prædictis. Causa ergo breuitatis specialius contraria non attingendo condescendo ad secundum dubium, in quo concludo, q si vera sunt, quę mihi in facto narrantur, puto inuentarium nullum, nullumque commodum seu beneficium hæredem ex eo debere consequi. Primo nã 7 que, † vt inuentarium valeat, oportet, vt ante omnia signũ venerabilis crucis fiat manu hæredis, citenturque creditores, & legatarii, q veniant certa die, & certo loco ad videndum fieri confectionem inuentarii, vt in l. si. C. de iure deliberan. & in authent. sed cum testator. C. ad legem Fal. Item citatio debet fieri nominatim, si sint certi; alias sufficit mittere proclama per ciuitatem, vt no. Barto. post Rich. Mal. in d. l. si. Item loco creditorum, & legatariorum absentium, vltra testes descriptos in inuentario debent adhiberi tres alii testes locupletes, & bonæ opinionis, in quorum præsentia debet confici inuentarium, vt in Authent. de hæred. & Fal. in §. sancimus, vers. si absunt. debet etiam inuentariũ confici intra triginta dies, postquam scit hæres hęreditatem sibi delatam, & intra 60. sequentes debet perficere, & omnia bona in hæreditate inuenta debet scribere. hæc. n. & alia similiter debent adhiberi in inuentario conficiendo vt plene legitur, & notatur, in d. l. fina. & dicto §. sancimus, & per Specu. in titu. de instrum. edi. dicto versic. nunc dicamus. vbi inter cætera dicit in princip. illius versicu. quòd si in aliquo istorum requisitorum defecerit, totum inuẽtariũ ruinæ subiacebit; quod videtur probari in d. l. si. in ver. & si præfatam, in verbo, solidauerint, iuncta gl. posita in eodem

verbo,& in d.§.Sabinus.& per Spec.in tit.de inſtr.edi.dict. ver.nunc dicamus,& in dict.Auth.de hæred.& Falc. in §.ſi vero non fecerit inuentarium ſecundum hanc figuram &c. Sed in caſu noſtro multa allegantur contra ſolennitatem p̄dictam, quæ ſi in facto vera ſunt, non dubito inuentarium in nullo hæredi pro futurum. Primo,namque dicitur,ꝙ omnes creditores, & legatarii non fuerunt citati,nec loco abſentium fuerũt adhibiti tres teſtes,ſed vnus ſolus notarius. Et quamquam proponatur ex parte hæredis, ꝙ a triginta annis,& citra hæc ſolennitas duntaxat fuit obſeruata in cōfectione inuentarii in ciuitate Caſtellæ: hæc tamen conſuetudo legi contraria non eſt ad plenum probata; quia licet adducantur multa inuentaria ſub eadem forma confecta; non tamen eſt probatum, ꝙ illis fuerit data fides in iudicio tanquam legitime cōfectis, vel ꝙ fuerint ita palam facta, ꝙ venerint in notitiam populi. nam cum conſuetudo inducatur ex tacito conſenſu populi.l.de quibus, ff. de legi. 1.diſt. c.conſuetudo;oportet, ꝙ probentur actus,per quos eliciatur tacitus populi cōſenſus ad conſuetudinem inducendã, facit quod no.Bar.in d.l.de quibus,& Io.And.in c.fi.de cōſue. Item iudex in caſu noſtro non citauit illos creditores, & legatarios, vt comparerent certa die,& certo loco, prout debet de iure fieri,ſecundum,ꝙ ſenſit Bar.in d.l.fi. & Ange.in ſuo tractatu ſuper inuentario; ſed emanauit citatio, vt deberent intra tres dies comparere. nam talis citatio nō erat citatio ad comparendum in certa die,ſed poteſt quandocunque intra illos dies comparere,vt no.Bar.in l.qui ante Kalendas,de verb.obli.licet per ibi no.per eum poſſet aliquatenus dicta citatio tolerari.ſi certus locus fuiſſet aſſignatus. Præterea non fuerunt deſcripta in hæreditate inuenta, præſertim in deſcriptione frumenti videtur fraus commiſſa in inuentario,in quo hæres reperitur in mendacio,vnde præſumitur in dolo,vt in auth.item poſſeſſor, C. qui po. in pign. hab. nam in dubio debet præſumi hæredem ſciuiſſe omnia bona teſtatoris,niſi aliter probet ignorantiam, ꝙ licet regulariter hæres præſumatur ignorare iura defuncti, vt regula,is qui in ius ſuccedit, de regu.iur.lib.6. attamen, vbi quis tenetur factum alienum indagare ratione facti ꝓprii,præſumitur illud ſcire;vt eſt tex.no.iuncta glo.in c.innotuit,de electio. ſed in caſu noſtro hæres tenetur in confectione inuentarii indagare bona defuncti;ergo præſumitur in dubio ſciuiſſe omnia bona teſtatoris; & præſertim eſt p̄ſumenda ſcientia,cum in quantitate frumenti fuit repertus varius,& mēdax.facit optime,qđ no.Bar.in l.tutor,qui repertorium.ff.de admini.tut.in ver.quæro,quid ſi tutor. vbi dicit, 8 † ꝙ ſi tutor non poſuit in inuentario omnes res, videtur dolo feciſſe,cum debeant poni omnes res. Hæc vera ſecundum eum,niſi aliqua iuſta cauſa ſubeſſet,ob quam veriſimiliter illæ res erãt ſibi occultæ; qđ ĩ caſu noſtro minime contigit,cum multa,quæ erant vel debebant ſibi eſſe nota, non erant deſcripta in inuentario, & præſertim tres petiæ terræ,quæ non fuerunt deſcriptæ, licet ipſi nunc aſſerant illas venire acceſſoriè in deſcriptione quorundam prædiorum,cum colerentur per eoſdem operarios. quæ excuſatio ſatis friuola eſt iudicio meo,cum illæ tres petię terrę ſint in loco ſatis ſeparato ab aliis prædiis, & bona immobilia debeant deſcribi,& deſignari ſaltem per duos proximos confines,vt in l.forma.ff.de cenſib.no.gl.in c.2.de lib.obl. Præterea inuentariũ nō fuit intra tp̄s a lege ſtatutũ,nec ĩchoatũ nec p̄fectũ,quod indubie inducit nullitatem inuentarii, vt in d.l.fi.quinimò plus voluit Io.And.in add.Spe.in pręalle. §.dicto,ver.in huius autem,ꝙ licet inuentarium fuerit perfectum intra tempus debitum; ex quo tamen fuit inchoatũ tempore illegitimo,de quo ſupra, inuentarium eſt nullum, nec debet illius commodo in aliquo vti, cũ legis forma ſeruata non fuerit; & hoc refert tenuiſſe Mar. Syll. & pleroſq; alios Doc.licet referat aliquos tenuiſſe contrarium, vt Cy. in d.l.fi.& videtur ibi ſequi Bar. ex quo inuentarium fuit ꝑfectum tempore legitimo.ſed in caſu noſtro non fuit neque inceptum,neque finitum tempore legitimo.& ideo non eſt dubium,ꝙ inuentarium non valeat; & multa alia poſſent allegari, quæ continentur in allegationibus factis pro parte mulieris,ſed prædicta videntur ſufficere; vnum tamen non eſt omittendum,ꝙ tetigit glo.no.in d. Authen. de hæred.& Fal.in §.ſancimus,in ver.lucrari.quæ dicit, 9 † ꝙ ſi hæres ſurripuit vnam rem, caret beneficio inuentarii in totum, plus dixit Bar in l.Paulus,& l.in ratione.§.quod vulgo.ff.ad leg. Fal.ꝙ ſi hęres non poſuit quaſdam res in inuentario,perdat beneficium inuentarii in omnibus rebus, quia videtur ſubtraxiſſe; quod eſt intelligendum,niſi iuſta cauſa ignorantię eum excuſet,prout ipſe no.in d.l.tutor,qui repertorium:& idem in effectu voluit Bal.in d.l.fi.C.de iu.delib.§.cum igitur.& cum deliquerit in confectione inuentarii,debet perdere beneficium in totum facit 11.q.3.c.priuilegium meretur amittere.at in caſu noſtro non occurrit iuſta cauſa,pręſertim cum habuerit frumentum, & vinum in manibus, & ſcripſit illa in minori quantitate,quam eſſent. Nec obſtat,ſi dicatur,ꝙ in terris eccleſię,vt eſt ciuitas Caſtellana,non debet habere locum pœna non conficientis inuentarium. Ad hoc enim reſpondeo dupliciter. Primo,ꝙ reſpectu creditorum confectio inuentarii tribuit beneficium,& priuilegiũ. Nam antequam Imperator induxiſſet beneficium inuentarii,hęres obligabatur creditoribus inſolidum,vt patet in d. l.fi.in prin,& hoc,quia hęres adeundo hęreditatem videbatur quaſi contrahere cum creditoribus, vt in l. apud Iulianum,in fi.ff.quibus ex cau.in poſſ.ea.omittens ergo confectionem inuentarii,nullam incurrit pœnam reſpectu creditorum, ſed ſolum non cōſequitur priuilegium principis; & ſic non poteſt quis allegare in terris eccleſiæ, etiam ſi eſſet clericus,vel eccleſia,ꝙ non teneatur creditoribus inſolidũ: imputandum eſt ſibi,ſi noluit vti beneficio legis, ſicut in ſimili no. Docto.in exceptione non numeratæ pecuniæ in c. ſi cautio,de fide inſtrumen. vt etiam clericus vltra bienniũ non audiatur volens proponere exceptionem non numeratę pecuniæ: quia vltra biennium non dicitur puniri per legem,ſed potius beneficium legis non ſe extendit vlterius vt in l.in contractibus,C.de non numer. pecu.ſed reſpectu legatariorum poteſt dici,ꝙ omiſſio inuentarii hodie pœnã adiecit: quia olim non tenebatur hęres ſimpliciter præſtare ſolida legata ex non confectione inuentarii: hodie autem communis eſt opinio, vt teneatur pręſtare integra legata, licet excedant vires patrimonii ipſius hęreditatis, per tex.in d. Authen.de hęred.& Falci.in §. ſi vero non fecerit. tenet Bar.in d.l.in ratione.§.quod vulgo.ff.ad l. Falc. & Io. And.in d.§.& in dicto verſicu.nunc dicamus.in addi.Spec. vnde hodie ex non confectione inuentarii non ſolum hæres perdit beneficium Falcidię,ſed etiam tenetur omnibus de ſuo vltra vires hęreditarias per dictum §. ſi vero non fecerit. & hoc caſu videtur aliquantulum obſtare contrarietas ſupra formata; ſed ſi bene iura canonica ponderemus, quia conſtitutiones legales generaliter diſponentes, licet pœnam adiecerint; habent nihilominus locum in foro canonico etiam contra clericos, & eccleſias, ex quo contrarium non reperitur diſpoſitum de iure canonico, vt probari videtur in cap.eccleſia.il 1. vt li.pend.& ibi hoc firmauerunt Hoſtien. & Ioan. Andr. ad idem capitu. 1.& quod ibi nota.de no.oper.nuncia. & pręſertim hoc procedit, quando lex pœnalis poteſt ſe habere quo ad eccleſiam ad commodum, & incommodum, vt contingit in caſu noſtro. Nam eccleſia legataria poterit conſequi ſolidum legatum vltra vires hęreditarias, ſi hęres non confecerit inuentarium. & quod leges loquentes de inuentario habent locum in iure canonico, videtur text. in capitulo Raynaldus, in fi. de teſta. & ibi communiter tenetur per Doctores; quinimmo dubitatur dumtaxat, 10 † numquid in foro animę teneatur hęres vltra vires hęreditarias, ſi non confecerit inuentarium. Concluditur tamen communiter, quòd non tenetur in foro animę, vt nota. Ioan. Andr. in capitulo quamquam, de vſu. libr. 6. ſecus in foro contentioſo. diuerſitatis ratio eſt, quia lex inducens pœnam ex non confectione inuentarii, fundat ſe ſuper delicto pręſumpto. Nam pręſumitur hęredem ſubtraxiſſe bona hęreditaria, ſi non confecit inuentarium, vt innuit textus in dicto §. ſancimus, & nota. Barto. in dicto §. quod vulgo. quę quidem pręſumptio ceſſat in foro animę, in quo creditur confitenti de omnibus, cum ibi non tractetur niſi de pręiudicio ſuo, vt in capitulo ſignificaſti, de homi. not. gloſ. in clementina ſi quis ſuadente. de pœnis. vnde pręſumptio legis cedit ibi veritati. 8. diſtinctione, capitulo veritate manifeſta. quinimmo voluit glo. cum qua tranſit ibi Ioan. Andr. 11 † quòd etiam in eccleſia hęres teneatur vltra vires hęreditarias ſi non confecerit inuentarium, licet ego credam contrarium fauore eccleſiæ: ſed primum procedit regulariter in omnibus aliis.& hanc opinio. quòd ſpeciale ſit in eccleſia, tenuit Barto.in l.1.C. de ſacroſanct. eccle.& Bald.in l.fina.C. de iure deliberan. facit quod not.

Cy.

Cy. in l. tutoris, C. ad legem Iul. de vi publ. & hoc quia hęreditas intelligitur delata ecclesiæ, in quantum non sit unerosa, ne indirecte alienentur bona ipsius, arg. in auth. sicut, C. de sacros. eccl. Et ex his concludo ad secundum dubium, quod ex quo hæres Pauli legitime non confecit inuentarium, tenetur de suo integre satisfacere dictæ Floridę, tam respectu dotis, quam legatorum, nec sufficit satisfacere de rebus hæreditariis. Et per hæc relinquitur superfluum tertium dubium, nunquid, s. præsupposita validitate inuentarii, teneatur hæres satisfacere, detracta tertia parte veri valoris rerum, si elegit satisfacere de bonis hęreditariis, & hoc attēta consuetudine ciuitatis castellæ: attamen, vt ad maiorem cautelam illi dubio breuiter satisfiat, puto consuetudinem obseruandam. nam licet statutum loci disponens de tertiæ partis detractione, loquatur duntaxat contra contumacē in non veniendo, attamen ex quo consuetudo ciuitatis habet, vt indistincte fiat tertiæ partis detractio, etiam contra voluntatem satisfacere debentis, seruanda est loci consuetudo, licet non fuerit obtenta in contradictorio iudicio. nā satis est, quod a decem ann. & citra sic pluries fuit obseruatum in iudicio. nam ex quo populus tam sæpe contra legē vidit obseruari, & non restitit, videtur voluisse tacite consuetudinem inducere; hoc expresse firmauit Bart. in d. l. de quibus, in pen. col. in ver. quæro nunquid. & in ver. quæro, quid si iudex. vbi firmat, quod si iudex iudicauit contra legem, & decennium prætetiit, quod consuetudo videtur inducta, vt ita in futurum iudicetur, non quod consuetudo inducatur ex sententia, pręsertim cum fuerit lata tanquam contra legem sed inducitur consuetudo ex actu sententiæ, ex quo comprehenditur tacitus consensus populi: hoc etiam videtur firmasse Ioan. And. in c. fi. de consuetu. super gl. vlt. in verbo, contradictorio. nec obstat si dicatur, quod non fuit vnquā contradictum, ne sic pronuncietur primo, quia satis videt contradictum, cum iudicium reddatur in inuitum, vt l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de ver. obl. quinimo plus dico,

11 † quod ad inducendam consuetudinem non requiritur actus iudicialis, licet per actus iudiciales posset induci consuetudo; & sic debet intelligi l. cum de cōsuetudine. ff. de legi. vbi videtur, quod cum de consuetudine ciuitatis quæritur, explorandum est, an aliquando in contradictorio iudicio consuetudo fuerit firmata. illud. n. cōsuluit iurisconsultus, quia est vnus modus faciliter probandi consuetudinem; non tamē sequitur, quin aliis modis, etiam extraiudicialibus, possit probari consuetudo, vt expresse probatur in c. cum dilectus. de consuetu. & Inst. de iure natura. gen. & ci. in §. ex non scripto. vbi dicitur, quod diuturniores mores consensu vtentium comprobati inducunt consuetudinem, & hoc tenent Ioan. And. & Bar. in locis præalle. Probatur ratione, consuetudo non causatur ex facto iudicis, sed ex tacito consensu populi. vnde sufficit qualitercūq; cōsensus populi tacite eliciat, siue sint actus iudiciales siue extraiudiciales. Et per hæc sit bñ tertio dubio satisfactū. Post prędicta scripta, & cōpleta fuit a me nouiter quæsitum, pręsupposita validitate inuentarii; an hęres dicti Pauli teneatur integre satisfacere dictę Floridæ de legato 50. florenorum sibi facto, licet hæreditas sit nunc non soluendo, cum dicta Florida petierit dictum legatum eo tempore, quo dicta hæreditas fuit soluendo, & hæres sine iusta causa cessauit soluere; & postmodum satisfecit quibusdam legatariis post venientibus, per quorum satisfactionem hæreditas est effecta non soluendo, & puto breuiter, quod sic. nam cum de iure teneatur hæres satisfacere legatariis primis venientibus, vt in d. l. fi. §. & si pręfatam, fuit dicta Florida legataria damnificata ex facto hæredis, ideo debet de propria substātia reddere istam Floridam indemnē, argu. optimum in ca. pastoralis, de iure patro. vbi habetur,

12 † quod si episcopus sine iusta causa non admisit primo præsentatum per patronum, sed instituit secundo præsentatum, tenetur prouidere primo præsentato in æquiualente beneficio, cum ex facto episcopi iniuste fuerit damnificatus. Nec obstat, dicta l. fina. vbi dicitur, quòd nullum damnum habet hæres consequi, ex quo fecit inuentarium, quia illud procedit, si hæres seruauerit dispositionem illius legis, vt ibi satis innuitur, sed in casu nostro venit contra illam legem, cum non satisfecerit dictæ Floridæ legatariæ primo venienti, sed satisfecit post venientibus, vnde frustra legis auxilium inuocat, ex quo commisit in legem, vt in capitulo, quia frustra. de vsuris.

CONSILIVM LXXIIII.

1 *Verbum consignare, quid denotet.*
2 *Institor dicitur præponi alicui vniuersali negociationi quæstuariæ.*
3 *Grege legato, pecora viuo testatore si mortua essent, & alia subrogata, eundem gregem faciunt.*

Illud de iure quæritur, an visis pactis, & compositionibus initis inter magnificum commune Senarum ex vna parte, & Raynerium Toscanum de Mediolano ex alia parte, ac fideiussiune subsecuta per honorabiles ciues Gorum Francisci, ac Franciscum Tutii, ac postea superueniente morte dicti Raynerii, possint ciues deputati super restitutione vsurarū, secundum tenorem testamenti quondam Genonis de Lōbardia, seu ipsa communitas Senarum extendere manum ad præstum, cui pręerat dictus Raynerius, & inde detrahere quantitatem debitam ad restitutionem, & postmodum petere a dictis fideiussoribus capitale dicti pręsti in quantitate trigintaduarū milium librarum: an vero possint dicti fideiussores offerre, & consignare dicto communi dictum pręstum in quantitate prædicta ante omnem deductionem faciendam, & sic consignando dictum pręstum se liberare prorsus a dicta fideiussione. Et primo, vt clarius decisio subsequens pateat, videtur, quod deductio quantitatis pro vsuris restituendis possit ante omnia fieri, contradictione dictorum fideiussorum nō obstante. nam totum dictum pręstum, seu capitale dicti pręsti erat obligatum ad restitutionem vsurarum ex dispositione testamenti pręd[i]cti Genonis, vt etiam dicta communitas, & Raynerius prędictus cōtrahendo fuerunt confessi, vt satis patet ex testō dicti Genonis, & cōsiliis iurisperitorum inde sumptis; ergo dictū pręstum sic obnoxiū restōni, fuit consignatum Raynerio cum dicto onere, quod res obligata transeat ad quemcunque cum onere, & obligatione sua, licet expresse non dicatur, vt in l. sicut. in §. non vr, & §. debitor. ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. & in c. ex literis, de pig. ergo dicti ciues super dicta restōne per cōitatem pręposīti, & deputati debent posse ad dictum pręstum manum extendere; non obstante contradictione dictorum fideiussorum, per hoc qđ leg. & no. in c. cum tu. & c. tua. de vsu. & in l. 2. C. si vnus ex plu. hęre. & in l. 1. C. qui po. in pig. habe. facit l. fi. C. si antiquior cred. pig. vend. & ex dicta deductione sic legitime facta tenebuntur dicti fideiussores cōsignare pręstum in quantitate prędicta. Secundo principaliter, & fortius facit, quia Raynerius in secundis pactis initis cum cōi obligauit se in dicta quantitate 32000. librarum pro capitali dicti pręsti, ac etiam promisit restituere 5000. floren. occasiōe dictę restōnis fiendę, & pro oībus prędictis adimplēdis obligauit oīa bona sua pręsentia, & futura; & per cōsequēs vr obligasse oīa bona dicti pręsti, cuius dominiū vr in eum transisse, attentis pręsertim secundis capitulis, cum receperit dictū pręstum, & obligauit se ad restituendum non eadem bona, quę erant tunc in tradito: sed obligauit se in quantitate, vel ad restituendum alia bona ęquiualentia in genere: quo casu vr transisse dominium in recipientem, vt legi. & no. pręsertim per Bar. in l. incendium. C. si cer. pe. cum si. si ergo bona illius pręsti tanquam bona futura ipsius Raynerii fuerūt obligata, etiam pro dictis 5000. florenis occasione restōnis fiendę, ergo pōt cōitas, & per consequens ciues ab ea deputati extendere manum ad bona dicti pręsti, illa auocando, & reuocando a dictis fideiussoribus, cum fuerint prius obligata dictę cōitati, quam fideiussoribus, argu. in l. si fundum. in fi. & l. generaliter. C. qui po. in pig. ha. & in d. l. 1. fideiussores autem tenebuntur de residuis satisfacere communi, cū ipsi possint soluere de substantia principalis, vt in l. si procuratorem, in §. si ignorantes. ff. mand. & si aliquid deficit pro dicta solutione fienda tenentur soluere de suo, vt in l. non recte, & authenti. presente. C. de fideiuss. Pręterea pręsupposito, quod non transisset a principio dominium dicti pręsti in dictum Raynerium, quia ex quo communitas non erat domina dicti pręsti, non poterat cōtrahendo transferre dominium, cum traditio non possit plus iuris transferre, quā sit in ipso tradente, vt in l. traditio. ff. de acquir. rer. do. & in c. nuper. de dote post diuor. resti. & 1. q. 7. c. Daybertum: tamen ex nouis contractibus, quos fecit dictus Raynerius recipiendo pecunias de nouo a debitoribus, videtur acquisiuisse dominium illarum pecuniarum, & ius, seu obligationem in pignoribus; sicut dicimus in eo, qui vendidit

rem furtiuam, vt nummi inde habiti efficiantur sui, nec sint furtiui, quemadmodum erant illæ res venditæ, vt in l. qui vas. §. fi. ff. de vsur. Tertio, principaliter confirmatur dicta sententia consideratis antiquis capitulis in ea parte, in qua non fuit facta nouatio tacite, vel expresse per noua capitula postea inita cum dic. Raynerio. nam in primis capitubis inter cætera continet, ꝙ dictus Raynerius deberet in fine temporis conuenti cõsignare totum capitale, quod esset sibi consignatum per commune, vt habetur in primo c. in fi. in septimo vero capitulo dicitur, ꝙ dictus Raynerius debebat restituere vsuras, quas Geno mandauit restitui de bonis dicti Genonis, & in quantum illa non sufficerent, debebat restituere de bonis dicti præsti. Demum in noua conuentione fuit expressa certa quantitas vsurarum restituendarum, nec fuit adiectum, vnde deberent pecuniæ detrahi; ergo debuit intelligi secundum antiqua capitula, vt fieret detractio de bonis quondam Genonis, & illis deficientibus de bonis præsti, seu trafici. Nam cum non fuerit facta nouatio expresse iuxta materiam l. fi. C. de nouat. non potest dici, ꝙ fuit facta etiam tacite, ex quo ista sunt compatibilia, iuxta no. per Bar. in l. 1. ff. vi bono. rapto. & l. pen. de prætor. stipula. & melius in extrauaganti, ad reprimendum, in verbo, legibus non obstantibus. ergo ante omnia in defectum bonorum Genonis debent dicta 5000. florenorum detrahi de præsto, & fideiussores remanent obligati ad consignandum præstum in dicta quantitate 3800. librarum iuxta eorum obligationem. Sed quanquam prædicta videantur pro hac parte prima fronte vrgere, tamen si omnia diligenter ponderentur, in contrarium se habet veritas, videlicet, ꝙ dicti fideiussores liberentur consignando dictum præstum in quantitate prædicta, nec ante consignationem debet fieri aliqua deductio pro vsuris restituendis. Moueor principaliter negando dominium dicti præsti aliquando transiuisse in dictum Raynerium, sed semper remansisse in bonis illius, in cuius bonis erat tempore quo dictum præstum fuit consignatum dicto Raynerio, & dico, ꝙ dictus Raynerius fuit deputatus, & præpositus per commune Senarum, non vt dominus, sed vt institor in rem suam, id est ad vtilitatem suam cum certo onere, scilicet, dictas vsuras restituendi intra certum tempus, & ipsum capitale postea consignandi; & per consequens cum nunquam fuerit dominus, sed simplex institor, & gubernator, nec obligauit, nec obligare potuit dictum præstum pro restitutione vsurarum, quia nemo potest aliena bona obligare, vt in l. si rem alienam. ff. de pig. actio. & C. si res alie. pig. dat. sit. quasi per totum. obligauit ergo dictus Raynerius bona sua duntaxat, vt patet in capitulis super hoc habitis, & per consequens non venerunt in dicta obligatione, nec venire potuerunt bona dicti præsti, sed solum tenebatur consignare dictum præstum in certa quantitate tanquam speciem alienam, prout solent facere, & se obligare isti institores; scilicet, generales administratores, qui præponuntur alicui negotiationi quæstuariæ. quod autem dictus Raynerius non fuerit dominus dicti præsti, sed institor quidam, probatur ex eo, quia cum communitas Senarum non esset domina huius præsti, non poterat trasferre dominium, quod non habebat. vt in d. l. traditio, nec etiam est verisimile, ꝙ communitas hoc intenderit, cum enim huius communitas regimen sit pacificum, benignum, & iustum absque omni tyrannide, non est verisimile, ꝙ voluerit transferre dominium, quod apud se non erat, maxime cum dictum præstum esset obnoxium piæ causæ, scilicet, restitutioni vsurarum; & ad coniecturandam voluntatem contrahentis multum attenditur eius conditio, vt in c. illo vos. in fi. de pig. & in l. qui semisses. ff. de vsur. Præterea hoc euidenter colligitur ex verbis antiquorum, & nouorum capitulorum cum dicto Raynerio habitorum. Et primo, colligitur ex verbis primi antiqui capituli in principio, ibi: Prendendo buona, & singulare cõfidentia de la persona di Rainerio Toscano, & volendo per le sue mani continuarsi il presto nella Città di Siena, &c. Quæ verba clare innuunt, quòd voluerunt eum facere institorem dicti præsti, & gubernatorem, non enim fuit dictum, quòd transferebant in eum dictum præstum, sed quòd voluerunt, quòd per eum continuaretur ex singulari confidentia personæ. si enim fuisset translatum dominium, non oportebat adiicere ista verba. Præterea hoc clarius probatur in fine dicti capituli primi, vbi dicitur, ꝙ si in fine temporis cõuenti dictus Raynerius vellet recedere, teneatur, & obligatus sit totum capitale sibi consignatum relaxare in manibus communis, & diligenter pondero illud verbum, relaxare, quod aperte denotat dominium nunquam transiuisse in dictum Raynerium, sed remansisse in priori statu. Ad idem facit, quod habetur in d. c. 1. in eo, ꝙ communitas ex pacto voluit apponere certum hominem ad custodiam dicti præsti, ne dissiparetur per dictum Rayne. Item facit, quod habetur in septimo capitulo in fine, in eo, quod fuit dictum, vt deficientibus bonis quondam Genonis deberet fieri restitutio vsurarum ex dicto trafico, quia erat obligatum restitutioni vsurarum, ergo cum vtraque pars expresse fateretur dictum traficum esse obnoxium restitutioni vsurarum, & ꝙ illud fuerat præstum Genonis, nõ est verisimile, ꝙ communitas voluerit, vel potuerit transferre dominium in Raynerium, hoc videtur confirmari in capitulis nouis in eo, quod ibi dicit, ꝙ dictus Rayne. debet se obligare ad consignandum dictum præstum in dicta quantitate ad requisitionem, & voluntatem magnificorum dominorum & c. vnde pondero dicta verba consignare dictum præstum.

1 † Nam hoc verbum consignare, aperte denotat, ꝙ non dominium, sed nuda administratio fuit translata in Raynerium. est enim istud verbum cuiusdam [illegible], nec denotat translationem iuris, seu dominii faciendam per Raynerium in commune. multa enim verba alia sunt tam in nouis, quam in antiquis capitulis similia, quæ diligenter ponderata firmant conclusionem prædictam, scilicet, ꝙ dictus Rayne. ex dictis conuentionibus fuit deputatus institor, & generalis administrator præsti, & non dominus, & ꝙ tenebatur consignare præstum, vt quandam speciem eo modo quo habuit, seu in quantitate prædicta. Et quod dicatur institor, qui præponitur pecuniis fœnerandis, probatur aperte in l. institor. in §. Labeo. alias incipit. l. quicunque. §. Labeo. ff. de instit. & omnis

2 † institor dicitur præpositus alicui vniuersali negotiationi quæstuariæ, vt in d. l. institor. & ibi per Barto. fuit ergo dictus Rayne. præpositus negociationi quæstuariæ; fuit autem præpositus ibi in rem suam, vt prædixi, quo ad vtilitatem suam, quia ipse debebat habere emolumentum istius quæstus cum illo onere restitutionis vsurarum fiendæ, sicut in simili notat Barto. in l. cunctos populos. C. de summa Trin. in vlt. col. De ciuitate, quæ habet a priuilegio, vel cõsuetudine antiqua ius publicandi bona, si possunt dici secundum Barto. procuratores fisci in rem suam in ipsa ciuitate, quia ad sui vtilitatem vtuntur iure fisci ex concessione principis tacita, vel expressa. His tanquam verissimis pro fundamento positis clarissime infert ad decisionem eius, quod prædixi, scilicet, ꝙ dicti fideiussores non tenentur nisi consignare præstum in quantitate prædicta, nec tenentur prius pati aliquam deductionem. nam cõsignant præstum in quantitate promissa, & sic consignant id, ad quod se obligarunt, quod facere possunt. nam videntur habuisse tacitum mandatum a Raynerio, vt in d. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. man. & quod ibi no. nec potest fieri primo detractio vsurarum secũdum capitula, quia Raynerius pro his obligauit omnia bona sua; quia vt prædixi, prædictum præstum nunquam fuit in bonis Rayneri, nec ob. quod prædixi, ꝙ ex noua contrectatione, seu contractibus per Raynerium postea initis, pecunia inde prouenien fuit quæsita Raynerio per dictam l. qui vas, & per nota in l. qui vrbana. ff. de condict. indeb. quia hæc procedunt in rebus particularibus, in quibus non succedit loco rei; secus autem est in rebus vniuersalibus. in illis enim pecunia, vel res proueniens succedit loco alterius rei, & videtur potius fuisse agitatum factum negotiationis vniuersalis, quam factum proprium, vt est text. in l. si, & rem, & pretium. & ibi per Barto. ff. de petit. hære. Ad idem bonus text. in l. Imperator. in fin. ff. de legat. 2. vbi dicitur, quòd si quis rogatus fuerit, quòd quicquid hæreditati superesset post mortem suam, restitueret, & de pretio rerum venditarum alias comparauit, diminuisse, qui vendidit non videtur, quasi illæ res nouiter emptæ ex pretio successerunt in locum primarum rerum; adeo, vt non videantur res nouiter quæsitæ, ita dicendum in proposito. Pecunia enim, & aliæ obligationes pignorum postea prouenientes occasione illius negotiationis, & trafici sufficerent in locum pecuniarum primarum, & obligationum dicti trafici, licet renouentur. Ad idem quod habetur in simili in l. grege. ff. de lega. primo, vbi dicitur,

3 † quod si grege legato pecora viuo testatore mortua essent, & in eorum locum alia essent substituta, eundem gregem videri. facit etiam l. proponebatur.

batur.ff.de iud. vbi dicitur eundem eſſe populum,licet multi moriantur, & alii ſubrogentur. Non obſtant alia contraria ſuperius formata. Et primo,ad primam fateor dictum pſtum eſſe obnoxium reſtitutioni vſurarum , non tamen ex obligatione Raynerii,ſed prima diſpoſitione Genonis domini dicti præſti. Poteſt ergo fieri, & debet inde vſurarum reſtõ,ſed non cum præiudicio dictorum fideiuſſotum.nam quemadmodũ Raynerius recepit prǽſtum cum dicta obligatione,ita ſatis eſſe debet,ꝙ fiat conſignatio cũ dicta obligatione.nam fideiuſſores non obligauerunt ſe niſi ad reſtituendum dictum præſtum,& ſic cum ſuo onere , ad hoc ca. paſtoralis.de deci. Ad ſecundum motiuum ſatis ſupra fuit reſponſum,negando,ꝙ hic dominium præſti tranſiuerit in Raynerium. Ad tertium,& vltimum reſpondetur,ꝙ ſideiuſſores obligarunt ſe ſolum ad reſtituendum dictum præſtum in dicta quantitate , cui obligationi ſatisfaciunt reſtituendo prǽſtum in ea quantitate,nam ſolutione eius,quod debetur,omnis tollitur obligatio, vt Inſti.qui.mod.tol.ob. in prin. non autem obligarunt ſe,vt primo fiat deductio ꝓ vſuris reſtituendis dicto trafico,ſed Raynerius obligauit ſe ad hoc ſine fideiuſſore obligando bona ſua : habeatur ergo regreſſus contra bona Raynerii , ſi non fecit id ad quod ſe obligauit ſine fideiuſſore. Præterea, & fortius, cum dictum capitale iam obligatum ante contractum factum cum Raynerio reſtitutioni vſurarum ſuper ſit,& inde poteſt fieri reſtitutio,vt iuris eſt, videtur quid abſurdum, petere vltra illud capitale aliam pecuniam fœneratitiam pro reſtõne vſurarum,quininò poſſet attentari , ꝙ totus contractus initus cum dicto Raynerio fuit nullus , cum fuerit ſuper re turpi, ex qua nulla obligatio oritur,vt in l. generaliter.ff. de verb. obl.& in l.ſi remunerandi.§.rei turpis.ff.mand. & in c.fi.de pac.Nec obſt.ſi dicatur non eſſe turpe reſtituere vſuras , illud fateor , ſi ſimpliciter ad hoc ſe obligaſſet , ſed obligatio fuit facta,vt ex pecuniis fœnerandis fieret reſtitutio , vt clare colligitur ex meritis dictorum capitulorum,vnde ex tali contractu non fuit orta obligatio naturalis,& per cõſequẽs etiam fideiuſſor omnino liberatur, vt eſt expreſſum in l. cũ lex.ff.de fideiuſ.Et ex ſolo iſto ſecundo capite poſſent dicti fideiuſſores ſe defendere,quamquam etiam legitime defendantur ex antecedenti capite: etiam præſuppoſita validitate contractus.Et hæc ſufficiant.

CONSILIVM LXXV.

1 *Exceptio firmat regulam in omnibus aliis non exceptis comprehenſis ſub genere.*

2 *Clauſula ſi ponatur inter verba vnius capituli , refertur tantum ad illud capitulum.*

3 *Pactio obſcura,vel ambigua,debet nocere ei,qui verba protulit.*

4 *Obligatio obſcura recipit interpretationem contra eum, qui ſe fundat ſuper ea.*

5 *Enumeratio quarundam ſpecierum quando ſequitur poſt genus taxationis cauſa,minuitur ſignificatio generis, & reſtringitur ad ſpecies enumeratas.6.*

ILlud de iure quęritur, viſo quodam inſtrumento in quo continetur quædam petitio, ſeu ꝓuiſio facta per magnificos dominos Senarum, ac capitaneum populi, & vexiliferos magnificos , & tres ciues electos ſuper materia concernente olim Raynerium Toſcanum de Mediolano præſtatorẽ, ſeu fœneratorem,ac etiam promiſſio facta per Gorũ olim Frãciſci mercatorem Senen. ſuo proprio , & priuato nomine, necnon , & nomine Franciſci Tutii campſoris de Senis , ad quæ facienda , & agenda virtute dictæ fideiuſſionis tenentur dicti Gorus,& Franciſcus fideiuſſores prędicti. Et primo videtur, ꝙ teneantur principaliter ad tria , ſicut vigore promiſſionis factæ per dictos dominos &c. & promiſſionis ſubſecutæ factæ per dictum quondam Raynerium tenebatur ipſe Raynerius.nam,vt ex dicto inſtrumento colligitur Raynerius debebat ſe primo obligare in triginta duabus millibus libris denariorum pro capitali ipſius præſti fiendi, computatis tamen mille libris : deinde pro maſſaritiis , ſeu ſupellectilibus , quæ fuerunt quondam Genonis de Medi. & toto pluri , quod dicta ſupellectilia valuiſſent vltra mille libras,& dictam quantitatem vigintiduarum millium librarum tenebatur dictus Raynerius conſignare ad omnem requiſitionem magnificorum dominorũ &c. Secundo obligatur dictus Raynerius continuare præſtum,ſeu fœnus inceptum per dictum Genonem vſque ad Kalendas Iunii anni milleſimi 430. Tertio, obligatur principaliter ad reſtitutionem vſurarum occaſione teſtamenti facti per dictũ Genonem,ſcilicet ad ſummam quinque millium flore. & hoc intra tempora contenta in dicto inſtrumento. Et ꝙ ad omnia præmiſſa obligentur dicti fideiuſſores , probatur apertiſſime prima fronte ex verbis contentis in dicta fideiuſſione.Primo,in eo,ꝙ dictus Gorus ſuo nomine, & noĩe Franciſci prædicti promiſit , & conuenit cum dictis magnificis dominis &c. ſtipulantibus vice , & nomine communis Senarum ſe facturum, & curaturum omni exceptione remota,ꝙ dictus Raynerius obſeruaret,& impleret omnia,& ſingula in dicta petitione,ſeu prouiſione contenta , & omnia, & ſingula ſupraſcripta, ad quæ dictus Raynerius obligatus eſt in petitione fideiubere,& ita fideiuſſit.Sed in dicta petitione continentur illa tria principaliter ſupraſcripta ; ergo ad omnia hæc tria cum ſuis determinationibus,& qualitatibus dicti fideiuſſores tenentur, obligantur enim fideiuſſores ex ſolenni ſtipulatione,quæ hic interuenit. l. blanditus. C.de fideiuſſ.& vbi verba clara ſunt, non eſt opus interpretatione,vt in l.ille aut ille.ff.de lega.3.& in cap.fi.de verbo. ſignifi. Præterea,& ſecundo dictus Gorus præfatis nominibus obligauit ſe, ꝙ in caſu , quo dictus Raynerius prædicta non ſeruaret, ipſemet Gorus dictis nominibus obſeruaret, & executioni mandaret , vnde ponderandum eſt illud verbum prædicta,poſitum in dicta fideiuſſione.refertur. n. ad omnia , & ſingula contenta in dicta petitione , ſeu promiſſione, quod colligitur ex eo , ꝙ dictus Gorus obligauit ſe in principio fideiuſſionis ad faciendum, & curandum, ꝙ dictus Raynerius obſeruauit omnia, & ſingula in dicta petitione.nam illud verbum, prædicta , debet referri ad præcedentia, vt in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus, ff.de verb. obliga. Tertio,probatur alia conſideratione , ex eo , ſcilicet,ꝙ dictus Gorus in fideiuſſione prædicta,quam fecit, voluit teneri ad id , quod vltra mille libras compertum foret dicta ſupellectilia Genonis valere; & ſic pro illo pluri voluit fideiubere,reddens rationẽ in dicto inſtrumento,quoniam deliberatum fuerat in conſiliis , ꝙ ipſe Raynerius ſolus eſſet pro illis obligatus ſine aliqua fideiuſſione præſtanda. cum enim dictus Gorus exceperit a dicta fideiuſſione vnum caſum duntaxat,ſeu vnam particulam obligationis, videtur ſe voluiſſe ad omnia alia contenta in dicta petitione , ſeu prouiſione obligare. 1 † Nam exceptio firmat regulam in omnibus aliis non exceptis comprehenſis ſub genere,ſeu ſub regula, vt in capitu.dominus.32.quæſtio.7. & in capitu. 2. in fine. de coniugi. lepro. Quarto , & vltimo contra dictos fideiuſſores facit: quia in dicta petitione, ſeu prouiſione bis fit mentio,in principio,ſcilicet,& in fi.de fideiuſſione præſtanda per dictum Raynerium , & qualitas ſiue clauſula appoſita in vno capitulo alicuius negotii referri debet ad omnia capitula eiuſdem negotii , vt in capitulo ſecundo requiris,de appella.no.gloſ. in capitu. inquiſitioni , eodem titulo,facit 22.quæſtio.7.capi.apoſtolus. & l.Titia.ff.de verbo.obligatio. vbi dicitur, ꝙ ea, quæ in præfationibus concipiuntur , in ſtipulationibus repetita intelliguntur. Præterea non apparet ratio,quare dicti fideiuſſores magis debeant obligari ad vnum capitulum , quam ad reliqua : ergo dicta clauſula de fideiuſſione præſtanda debet referri ad omnia , facit l.generaliter. ff. de fideiuſſ. Et quod no.Barto.in l.talis ſcriptura.ff.de legat. 1. Ex his omnibus videtur concludendum,quòd cum dictus Raynerius vita præſenti functus ſit , quòd dicti ſui fideiuſſores tenentur ad voluntatem dominorum Senarum , &c. conſignare vigintiduo millia librarum pro capitali, ac continuare prędictum prǽſtum vſque ad Kalendas Ianuarii,& reſtituere quinque millia florenorum , prout ad hæc omnia obligatus erat dictus Raynerius. Sed his non obſtantibus, quæ in caſu noſtro minime præualere arbitror, puto dictos fideiuſſores ad duo dũtaxat fuiſſe ex dicta fideiuſſione obligatos.Primo, ad conſignandum triginta duo millia librarũ pro capitali dicti pſti,computatis tamẽ mille libris,ad quas dictus Raynerius ſe obligauit pro valore ſupellectilium dicti Genonis. Item ad reſtituendũ mille ſexcentos florenos, qui debebant ex ſumma dictorum quinque millium florenorum in primo termino reſtitui ; quæ tamen quantitas dictorum mille , & ſexcentorum florenorum fuit per dictũ Raynerium integraliter reſtituta , vt mihi verbotenus re-

latũ extitit: quod si veritate nititur, obligãtur iudicio meo dicti fideiussores duntaxat ad cõsignandũ triginta duo millia librarum pro capitali dicti prę̃sti: non aũt tenentur continuare dictum præstum, seu fœnus, nec restituere vsq; ad quantitatem quinque millium florenorum. Et ꝙ hæ vera sint, probatur apertissime ex verbis fideiussionis factæ per dictum Gorum, in eo, quod ibi expresse dicitur, pro illis duntaxat fideiussit, ad quæ obligatus est fideiubere Raynerius prædictus, & non aliter, neque alio modo, quæ verba diligentissimè sunt in hoc negotio ponderanda, ex quibus clarissime liquet, ꝙ noluit Gorus noĩbus antedictis fideiubere simpliciter pro omnib. ad quæ dictus Raynerius obli-1 gatus erat facere, & adimplere, sed solum ad ea, pro quibus dictus Raynerius obligatus erat fideiussorem dare; fideiussor aũt non obligatur vltra consensum proprium, sed solũ ad ea, quæ promisit per solennem stipulationem, vt in l. qui vltra, & in d. l. blanditus. C. de fideius. facit l. consensu. ff. de act. & oblig. vnde ponderanda sunt prædicta verba in fideiussione contenta, ꝙ aliter vel alio modo nolebat fideiubere, nisi pro illis tantum, & duntaxat ad quæ prædictus Raynerius fideiubere obligatus erat, sed dictus Raynerius licet obligasset se ad plura, non tamen tenebatur fideiubere, nisi in duobus capitulis, duntaxat contentis in petitione, seu prouisione dominorum, quod colligitur ex eo, quia licet multa fuissent expressa in dicta prouisione concernentia obligationem dicti Raynerii, de fideiussione non fuit facta mentio, nisi respectu dictorum capitulorum duntaxat, in aliis ergo dicta fideiussio videtur prætcrita, & neglecta; pro hoc tex. optimus in l. 3. ff. de lib. & posthu. facit c. nonne. de præsumpt. & c. qualis. 25. dist. Secundo hoc videtur expresse probari per theoricam Bar. in d. l. talis scriptura, ff. de leg. i. vbi narrans de clausula in aliqus dispositione contenta, ad quæ sit referenda, quãdo in tali dispositione sunt mul-2 ta capitula, dicit inter cætera, † ꝙ si clausula ponatur inter vnum capitulum, seu inter verba ipsius capituli, tunc refertur tantum ad illud capitulum, & non ad alia præcedentia, vel sequentia; allegat d. l. 3. §. filius. ff. de libe. & posthu. quæ lex bene facit; & potest adduci hæc ratio. nam quando clausula ponitur inter verba eiusdem capituli, videtur pars capituli, ideo debet restringi ad ipsum capitulum, non autem concernere pręcedentia, vel sequẽtia. si enim author dispositionis intendisset per clausulam qualificare omnia contẽta in dispositione, non adiecisset clausulã inter verba vnius capituli, sed adiecisset eam generaliter in principio, vel fine capituli non restringendo se ad certum capitulum, quo casu loquitur d. c. secundo requiris. in contrarium allegatũ. ex verbis enim dispositionis comprehendimus mentem disponentis, vt in c. ad audientiam. de decimis. & c. porro. de priuileg. & c. fi. de verb. signi. & in l. non aliter, & l. si quis in principio, ff. de leg. 3. ita punctualiter contingit in negocio nostro. Nam in ea petitione, siue prouisione dominorũ, in qua continetur, & tractatur de fideiussione præstanda p̃ dictum Raynerium, dicitur in effectu in principio, ꝙ dictus Raynerius deberet se obligare in quantitate triginta duarum millium librarum, & in eo pluri, ꝙ dicta supellectilia Genonis valerent vltra mille libras. Et subditur ibidem. Dando di ciò buoni, & sufficienti recolti di consignare il detto presto nella detta quantità a richiesta, & volontà de magnifici Signori &c. Lequali recolte doue per Rainerio mancassi di fare le predette cose, loro si obligaranno di osseruare, se fosse mancato per Rainerio &c. Quæ verba diligenter ponderata innuunt fideiussionem præstandã respectu huius capituli tantum, & non respectu sequentium, in quibus nihil dicitur de fideiussione. deinde aduertẽda sunt illa verba, Dando di ciò buoni, & sufficienti recolti di consignare il detto presto &c. Et illa alia verba, Liquali recolti doue per Rainerio mancasse delle predette cose, loro si obligaranuo, &c. Illa enim verba, Dando di ciò. Et illa, Le sopradette cose, Restringunt obligationem fideiussionis præstandæ ad illud capitulum duntaxat, cum sint posita inter verba eiusdem capituli, & aperte referunt se ad illud capitulum. Item punctualiter contingit in vltimo capitulo dictæ prouisionis, vbi fit mentio de quinque millibus florenorum restituendis per dictum Raynerium. de fideiussione enim fuit duntaxat mentio facta respectu solutionis fiẽdæ in primo termino, quæ ascendebat ad quantitatem mille sexcentorum florenorum: vnde respectu totius summæ quinque millium florenorum non fuit habita mentio de fideiussione, nec respectu alterius summę in alio termino restringẽdæ, vt clare colligiť ex verbis dictę prouisionis, ibi: Nel qual tempo debbe rendere, & restituire fiorini cinque millia di oro in questo tempo, cioè dal di, che serà obtenta la presente prouisione, a vno mese prossimo a venire fiorini mille seicento, de liquali fiorini mille seicẽto, & de le vsure da restituirsi nelle prime paghe, debbia per simil modo dare buoni, & sufficienti recolte, &c. Quæ verba si diligenter ponderentur, restringunt obligationem per fideiussionem pręstandam per dictum Raynerium ad hanc summã duntaxat mille sexcentorum florenorum in primo termino soluendorum. sunt enim hæc posita inter verba istius capituli, & sic solum concernunt illud capitulum, vt clarissime colligitur ex illis verbis, De li quali fiorini mille seicento debbia per simil modo dare buoni, & sufficiẽti recolte. non autẽ fuit dictum: De liquali fiorini cinque millia &c. Et sic illa verba de fideiussione pręstanda solum determinãt restitutionem dictę summę mille sex cẽtorum florenorum per rationem pręmissam. Pręterea in pręsto continuando, ad quod erat obligatus pręd ictus Raynerius nulla erat prorsus habita mentio de fideiussione pręstanda per dictum Raynerium, & sic remanet obligatio fideiussionis pręstãdę solum in pręd ictis duobus casibus, quia quicquid non est verbis claris expressum, habetur pro omisso, vbi agitur de obligatione contrahenda, vel augenda, vt est text. expressus, & ibi per Barto. in l. quicquid astringendę. ff. de verb. obligatio. nec sufficit dicere, ꝙ altera pars hoc in mente gerebat, quia imputandum est sibi, ex quo non expressit vt in l. si repetendi. C. de condic. ob causam. Hinc dicit Bar. in d. l. quicquid astringendę, ꝙ si omittuntur in contractu ea quę non sunt de natura contractus, non habentur pro expressis, licet tacite fuissent intellecta ab vna partium tantum. In dubio autem non videntur intellecta ab vtraque parte nisi ea, quę veniunt a natura contractus, vt in l. cum quid. ff. si cer. pet. Pręterea ad hanc sententiam optime facit 3 tex. in l. veteribus. ff. de pact. vbi videtur, † ꝙ pactio obscura, vel ambigua debet nocere ei, qui verba protulit, quia in eius potestate fuit verba apertius scribere. Hinc dixit Bar. 4 in d. l. veteribus, † ꝙ obligatio obscura recipit interpretationem contra eum, qui fundat se super obligatione, quia non potest agere ex obligatione obscura, & dubia, vt in c. ex sententia, de proba. & d. l. quicquid astringendę. Item fit interpretatio contra eum, qui verba obligationis protulit, vt in d. l. veteribus. & in d. c. contra eum fit interpretatio. de reg. iu. lib. 6. In casu autem nostro verba obligationis de fideiussione pręstanda non fuerũt prolata a Raynerio. Item fideiussores non fundant se super obligatione, cũ sint rei in hoc casu; merito pro eis, & non contra eos est fienda interpretatio, merito dictus Gorus sciens ꝑpter pręd icta dictũ Raynerium teneri dare fideiussorem de omnibus, ad quę ipse erat obligatus, dixit in dicta fideiussione pręd icta verba, ꝙ pro illis duntaxat fideiubebat, ad quę obligatus erat fideiubere dictus Ray. in dicta petitione; & non aliter, vel alio modo, & pręcipue dico dictos fideiussores obligatos non fore ad prælium continuandum aliquibus rationibus vltra prædictas. Primo, per theoricam Bar. in l. prætor, la 2. ff. vi bo. rapto. vbi dicit inter cętera, ꝙ vbi dicta in præcedentibus sunt contra ius commune, seu exorbitant a iure communi, non intelligantur repetita in sequentibus, quod no. gl. in d. l. talis scriptura; facit c. primum. cum seq. de filiis præsbyt. li. 6. Sed in casu nostro hoc exorbitat a iure communi, imo est contra ius diuinum, & humanum, ꝙ Christianus exerceat fęnus nomine proprio, vel alieno, vt in c. sicut non suo 46. dist. & in c. super eo, & c. cum tu, & c. quia in omnibus, de vsuris. ergo illa verba de fideiussione pręstanda, vt fideiussores teneantur facere, quod omitteretur per Rayneriũ, non sunt referenda ad præstum continuandum, & fœnus exercendum. Secũdo, facit alia theorica, quam posuit ibi Bar. in d. l. talis scriptura. vbi dicit, ꝙ etiam vbi clausula ponitur in principio, vel in fine capituli, non est referenda ad alia capitula, quando potest reddi ratio, quare debeat magis referri ad capitulum, quam ad reliquum. Sed in casu nostro subest ratio euidentissima. nam nullum turpe committitur, ꝙ fideiussores obligent se ad restituẽdum capitale, vel pro restitutione vsurarum, sed bene committeretur turpitudo, & peccatum grauissimũ, & horror inter Christianos; ꝙ Christianus præsertim præcipuus ciuis palam exerceret fœnus nomine proprio, aut alieno; merito illa obligatio de

præsto

præsto cōtinuando non est referenda ad fideiussores. Quin
immò plus dico, ꝙ etiam si expresse fideiussores se ad conti-
nuandum obligassent, nō valuisset talis obligatio: quia rei
turpis non valet stipulatio, vt in l. generaliter. ff. de verbor.
obli. & in c. fi. de pac. nec potest accedere fideiussor, vbi ex
primaria obligatione nulla oritur obligatio, vt in l. fideius-
sor. §. fideiussor. ff. de fideiuss. Sed in fœnore exercendo nul
la potest oriri obligatio ciuilis, vel naturalis, cum ius diui-
num, & canonicum resistat, vt in d. c. fi. de pact. facit. l. cum
lex. ff. de fideiuss. vbi expresse probatur, ꝙ fideiussor nō pōt
accedere illi contractui, cui lex resistit. Ex prædictis omni-
bus concludo dictos fideiussores non fore obligatos ad cō-
tinuandum præstum dicti Raynerii, nec ad restituēdam to-
tam summam dictorum millium florenorum, sed solummo
do ad consignandum triginta duo millia librarum pro capi
tali; & ad restitutionem mille, & sexcentorum florenorum
occasione testamenti Genonis, & hoc in quantum dicta q̄-
titas non fuerit restituta per Raynerium. Nunc restat respō
dere ad contraria supra formata, ad quæ faciliter patet re-
sponsio. Ad primum nanq; respondeo, ꝙ illa verba genera-
lia. Ad omnia singula & c. restringuntur per verba specialia
immediatè sequentia in eo, ꝙ dictus Gorus in fideiussio-
ne subiunxit, ꝙ pro illis duntaxat fideiubebat, ad quæ obli-
gatus est fideiubere Raynerius prædictus, & non aliter, vel
alio modo. & sic illa verba præcedentia, ꝙ obligabat se ad
omnia, & singula in promissione contenta, debent intelli-
gi de his omnibus, & singulis, pro quibus dictus Rayne. ob
ligatus erat fideiubere. verba. n. præcedētia declarantur ex
sequentibus, vt in l. si seruus plurium. in fi. & in l. qui filiab.
ff. de leg. 1. nam, & ea, quæ incontinenti submittūtur, inesse
videntur, vt in l. lecta. ff. si cer. pet. & in c. officii. de elec. aper
tè voluit Barto. in l. quæsitum. in §. fi. ff. de fun. instr. vbi di-
5 cit, † ꝙ vbi post genus sequitur enumeratio quarūdam spe-
cierum taxationis causa, tunc minuitur significatio gene-
ris, & restringitur ad species enumeratas. l. legata. secundo,
responso. ff. de supel. leg. In casu autem nostro cōstat, ꝙ per
illa verba generalia fuerūt verba specialia adiecta causa re-
stringendi generalitatem pręcedētem; vt apertè colligitur
ex verbis supra recitatis. præsertim ex dictione, tantum, &
dūtaxat, & ex illis aliis, ꝙ nec aliter, nec alio modo volebat
esse obligatus. Ad idem allego tex. notabilem. & magis cla-
rum in cle. exiui de paradiso. in §. exigitur in primis. de ver.
sign. clarè colligitur, ꝙ genus præcedens cum enumeratio-
ne quaruodam specierum restringitur ad species enumera
tas: aliàs, vt dicit ibi tex. superfluè, & nugatoriè fuissēt adie
ctæ illæ species. ita in proposito si Gorus voluisset simplici-
ter obligari ad omnia, & singula contenta in dicta promis-
sione, superfluè, & nugatoriè immediate subiūxisset, ꝙ pro
illis tantum, & dūtaxat, fideiubebat, ad quæ obligatus erat
fideiubere dictus Rayn. & non aliter, vel alio modo. Et per
hoc tollitur etiam secūdum cōtrarium in eo, ꝙ opponitur,
ꝙ dictus Gorus se obligauit ad omnia pręedicta. nā illud ver
bum, prædicta concernit genus cum restrictione subsequē
ti, vt itelligatur ad omnia prædicta. s. ad quæ obligatus erat
dictus Rayne. fideiubere. nam verba relatiua referūt ante-
cedentia cum suis restrictionibus, & determinationibus;
iuxta no. in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & fide cath.
& in c. 1. de cle. non resid. Ad tertium contrarium respon-
detur, ꝙ ideo Gorus excepit, ꝙ nolebat obligari in illo plu-
ri, quod supellectilia valebant vltra mille libras; quia in pro
uisione pręedicta continebatur apertè, ꝙ etiam de illo debe
ret pręstari fideiussor, vnde necessariū erat illum casum ex-
cipere: aliàs fuisset obligatus. Nam exceptio firmat regulā
in his duntaxat, quę aliàs comprehenduntur sub regula, &
non in aliis; vt est tex. notabilis in l. generali. in §. vxori. vbi
per Bar. ff. de vsu, & vsufr. leg. Ad quartum, & vltimum cō-
trarium, ꝙ clausula debeat referri ad omnia sequentia, satis
patet ex præmissis responsio. nam contrarium procederet,
quando clausula esset simpliciter apposita in principio, vel
in fine capituli; ita ꝙ possit pariter omnia rectè comprehen
dere. Sed in casu nostro illa clausula, de fideiussione pręstan
da, fuit restricta ad certa capitula, & sic fuit pars illorum ca
pitulorum, vt supra plenè dixi. Nec obstat, si dicatur, ꝙ non
subest ratio restringendi illam clausulam magis ad vnū ca-
pitulum, q̄ ad reliquum: quia dico, quod imò subest ratio
vrgentissima restringendi. Primò, ne Christianus, & bonus
ciuis videatur obligatus ad fœnerandum. Secundò, ne sit
quis obligatus in maiori q̄titate, q̄ velit obligari. Item quia
dictus Raynerius facilius comperisset fideiussorem pro par
te obligationis, quàm in totum. Item quia illa clausula ex-
presse refert se ad præcedentia; & sic ex quo constat de ani-
mo opponentis, clausula non debet referri vltra intentio-
nem illam opponentis, vt not. Spec. in titu. de instru. edi. in
§. nunc autem. in vers. item excipe, & alleg. tex. in l. si quis,
in prin. ff. de leg. 3. & 32. q. 7. c. apostolus. Et hęc sufficiant.

CONSILIVM LXXVI.

1 *Præsentatio quando spectat ad plures tanquam ad singulos, non est neces se, vt in præsentationis actu omnes conueniant, sed possunt separatim præsentare.*

2 *Patroni, quanquam sint absentes, possunt præsentare clericum præsentem per eorum literas.*

3 *Ordinarius potest absenti conferre beneficium.*

PLura sunt examinanda ad
huius quęstionis decisionem. Primò, an ad
parochianos possit spectare ius pręsentādi re-
ctorē propriū de antiqua consuetudine. Secundò, an maior
pars vicinorum possit pręsentare, minori parte nō vocata.
Tertiò, præsupposito, ꝙ maior pars possit pręsentare, an va
luerit pręsentatio facta de clerico absente tempore pręsen-
tationis: pręsertim interueniente procuratore pręsentandi
ad hunc actum specialiter constituto. Quartò, præsupposi-
to, ꝙ voluerit, an talis præsentatio euacuetur ex eo, quia p̄-
sentatus in absentia non ratificauit præsentationem intra
tempus laicis statutum ad p̄sentandum, sed post illius tem-
poris lapsum; statim tamen ꝙ rediit ad propria, certioratus
de præsentatione in eius absentia facta illam ratificauit.
Quintò, restat concludere præsupposito, ꝙ ratificare dicto
tempore potuerit, quis veniat nunc instituendus, an p̄sen-
tatus per maiorem partem parochianorū modo prædicto,
cuius præsentatio fuit per verba generalia admissa per eū,
ad quē spectabat: an verò præsentatus personaliter per mi-
norem partem parochianorum, intra tamen tempus à iure
statutum. Circa primum communis opinio declinat in fa-
uorem parochianorum. licet. n. de iure communi non spe-
ctet ad eos potestas p̄sentandi si constet ecclesiam non ha-
bere patronos, seu non appareat, quis sit patronus; quo ca-
su præsumitur esse libera, vt no. Innoc. in c. cum venerabi-
lis, in fi. de excep. facit quod not. glo. in c. quanq̄, de elec. li.
6. & tex. in c. Osius. de elec. tamen quando de antiqua con-
suetudine pręsentatio pertinet ad parochianos, seruāda est
consuetudo; de quo videtur tex. in c. querelam, de elec. fir-
mat ibi Io. And. & communiter Doct. & sic disputando cō-
firmauit idem Ioā. And. vt patet ex plenè discussis per eum
super regula, quod alicui gratiosè, de regu. iur. li. 6. in Mer-
cur. & licet Archid. videatur resistere huic opin. in c. horta-
mur. 71. dist. vbi plenè prosequitur, dicens, ꝙ ex pręscriptio
ne, seu consuetudine sola non potest hoc ius pręsentādi cō-
petere non patrono; tamen quicquid allegari posset dispu-
tationis gratia, præcedens opinio tanq̄ communis seruare-
tur in iudicando. & saltem in casu nostro non est fienda di-
scussio, in quo populus est in possessione pręsentandi ex an
tiqua consuetudine, nec apparet quis illam ecclesiam fun-
dauerit, seu dotauerit; vnde saltem in dubio debemus præ-
sumere fuisse per parochianos fundatam, & dotatam; cùm
ecclesia non nascatur, & in obscuris inspicimus, quod veri-
similius, & quod plerunq; fieri consueuit; ut in regula, inspi
cimus in obscuris, de reg. iu. lib. 6. unde debemus in dubio
præsumere ratione pręedicta, & propter longam consuetu-
dinem parochianos esse patronos. Item quia ualet præsen-
tatio facta ab eo, qui est in possessione bona fide pręsentan-
di, ut in c. cōsultationis, de iure patron. & in d. c. querelam,
per Inn. in c. 2. de in integ. restit. & c. in literis, de restit. spol.
cum sim. Concludo igitur circa primum pręedictam pręsen
tationem non posse ex eo capite inualidari; quia fuit facta
à populo parochiæ, qui est in possessione pręsentandi ex an
tiqua consuetudine. Ad secūdum dubium, An maior pars
potuerit præsentare, minori parte non uocata? & profectò
communis opin. est, ꝙ sic, ut no. Io. And. in c. 3. de iure patr.
& sequuntur communiter alii Docto. scribentes post eum,
& nouissimè tenuit consulendo Feder. de Senis, ut patet in
opere consiliorum suorum, consil. 17. concludunt. n. com-
1 muoiter isti Doctores, † ꝙ ubi pręsentatio spectat ad plures
tanq̄ ad singulos, tunc non est necesse, ut in pręsentationis
actu omnes conueniant, sed possunt separatim pręsentare;
ad hoc l. per fundum. ff. de seru. rusti. pręedio. secus dicunt, si
spe-

spectat ad plures tāquam collegium; tunc procedunt iura, quæ dicunt plus obesse contemptum vnius, q̄ multorum contradictionem, vt in c.bonæ.2.& c. ꝙ sicut, de elec.cum si. In casu autem nostro certum est, ꝙ ad parochianos spectat præsentatio tanquam ad singulares, non autem vt ad collegium, cum ipsi parochiani non faciāt collegium, cum non reperiatur tale collegium à iure approbatum. in l.1.cū ibi notatis. ff.de colle.illici.facit quod not.Bar.in l.fi. ff. eo. titu.& Inn.in c.dilecta, de excess.præla. & c. cum ab ecclesiarum.de offi.ord. Et hæc opinio tanq̄ communis obseruatur in practica, licet iudicio meo posset aliquantulum cauillari per theoricā Bar.in l.omnes populi.ff.de iust. & iur. argum.in l.& suum hęredem.ff.de pac. tamē in casu nostro cessat omnis excitatio, cum in facto pręsupponatur consuetudinem esse in loco, vt maior pars parochianorum pręsentet, absente minori parte, quasi cōcludatur dictam præsentationem nō posse impugnari propter absentiam minoris partis. In tertio dubio, nunquid corruat dicta præsentatio

2 saltem ex capite, quia fuit facta de clerico absente. † Conclusiuè dico, ꝙ quanquam patroni absentes possint præsentare clericum præsentem per eorum literas, pro quo allego text.apertum in c.ea noscitur.de his, quæ fiunt à præl.& ita consuluerunt, vt refert domi.Card. in c.sanè, de iure patr. Io.And.Abbas,& Lapus de Castil. tamen puto, ꝙ ordinario, seu illo, ad quem pertinet institutio, resistente, nequeūt patroni pręsentationē facere de absente; ratio, quia patronis indultum est à iure tempus ad pręsentādum rectorem, vnde non satisfaciunt iuri solum eligendo illum rectorē, & non præsentando, vt in ca.fi. & ibi hoc notat Ioan. And.& communiter Doct.facit etiam ca.vnicum, de iure patr.li.6. Nec obstat, si dicatur, ꝙ præsentatio hic non interuenit in absentia, pręsertim interueniēte procuratore, cum per procuratorem possit quis in absentia institui, quod maius est, vt in c.accedens, de pręben.quia per hoc, vt arbitror, non est iuri satisfactum. non enim potest dici p̄sentatio, quæ fit de absente. nam p̄sentare idem est, quod pręsentialiter, & corporaliter exhibere. vt est tex.in c.1.& gl.in verbo, p̄sentari, in clemen.dudum, de sepultu.facit optimè.l. 1. ff. de ver. obligat.& l.coram.ff.de verbo.sig.& l.diem proferre.§.coram.ff.de arbitr.cum similibus. Præterea si diceremus contrarium, posset graue præiudicium irrogari ecclesiæ ex dilatione prouisionis. si enim satis esset patrono eligere, & in absentia pręsentare, posset sic p̄sentatus differre aduentum suum per annū, & annos, nec episcopus posset interim prouidere ecclesiæ. Nam de isto p̄sentato non; quia non potest eum in absentia examinare, arg.in c. si fortè, de elect.lib.6. nec de persona alterius posset prouidere tanquam per patronum nō p̄sentata. vt in c.decernimus. 16.q.7. Et ob hoc putarem non valere consuetudinem in contrarium, argu. in c. 1.de consuetu. Et ꝙ non possit regulariter fieri p̄sentatio de absente, iam absolutè tenui in lectura c. ea noscitur, præallega. Sed in casu nostro arbitror p̄sentationem valuisse, quia in facto mihi p̄supponitur ordinarium, cum fuit p̄sentatio facta, ipsam pręsentationem acceptasse. admisit.n. eam ac recepit, saluo iure alieno, ut narratur in casu, ergo mero iure tenuit; pręsertim cum in facto etiam pręsupponatur ipsum præsentatum esse idoneum, ac ipsi ordinario notum. Et hanc opinio. seu limitationem ad prędicta iamdudum tenui legendo in d.c.ea noscitur, quam probo tali ratione. Præsentatio.n.personalis non requiritur ad alium finem, nisi vt superior, qui habet instituere, possit illum examinare ad finem illum approbandi, uel reprobandi, arg.in c.venerabilem, de elect.& c.cupientes, de elect. lib.6. sed si pręsentandus est notus, saltem ipsi ordinario, non requiritur alia examinatio ad finem institutionis fiendę. tex.est in c.constitutus.2.de app.& in c.nullus.24.dist. ergo potuit ordinarius sine alicuius iniuria, & iurium violatione illam p̄sentationem admittere. Confirmo prędicta alia ratione,

3 † ordinarius potest absenti conferre beneficium, ut in ca.si tibi absenti, de præbendis, lib.6.& in c.gratia. de rescri.eo. lib. Potest etiam inuestire absentem per procuratorem, vel ipsum procuratorem pro absente, vt leg. & no.in d.c.accedens. fortius ergo debet posse admitti præsentatio facta de absente, cum pręsentatio sit quoddam inchoamentum ad institutionem obtinendam, vt in c. quod autem, de iure patrona.& totale ius spirituale transfertur per institutionem ipsius ordinarii, arg.in d.c.ꝙ autem.no. Inn.in c. ꝙ sicut, de elect.facit text.& quod ibi no.in c.dilectus, de offic.leg. Includitur enim ius pręsentationis sub collatione libera, quā facit ordinarius. habet enim collatio vim electionis, & confirmationis, vt notat Inn.in c.cū olim, de causa pos. & proprie. si ergo collatio potest fieri absenti, vt in pręallegatis iuribus, ergo & pręsentatio; & institutio per argumentum à paritate rationis, de confir. vti.in c.cum dilecta, & c.translato.de constit. cum simi. Et præsumo ordinarium habuisse notitiam de absente, ex quo ille pręsentationem acceptauit, sicut præsumitur habere de eo, cui beneficium in absentia confert. nam qui vult cōsequens videtur approbare antecedens, ut no.in c.cum M. de consti.& in cap.ex parte, de sponsal. Et hanc partem puto uerissimam, nec credo, ꝙ ab ea discrepasset aliquis scribentium, si hanc limitationē considerasset, nec aliquis reperitur, qui teneat contrarium. Ex his infero ad quartum dubium. dico.n.ꝙ dictus clericus nō habeat necesse dictam præsentationem acceptare, seu ratificare, cum eam satis ratificauerit intra tempus legitimum per procuratorem specialiter constitutum. qui optime in hoc actu interuenire potuit, ex quo pręsentandus erat notus, vt in d.c.accedēs; ꝙ sic intelligo. si. n. procurator potest interuenire pro absente noto ad actum collationis, per quē trāsfertur plenum ius spirituale, multo fortius potest interuenire in actu pręsentationis, per quem parum iuris transfertur: dicitur autem quoddam inchoamentum ad institutionem obtinendam, vt in d.c.ꝙ autem. valet.n.argumentum à maiori, vt in c.cum in cunctis.in princi. de elec.& in auth.multo magis. C.de epis.& cler. cum sim. ex prędictis simul collectis infertur ad decisionem quinti dubii, & totius quæstionis, quis scilicet sit per ordinarium instituēdus. Dico.n.ꝙ pręsentatus per maiorem partem parochianorum, ex quo fuit legitimè pręsentatus, & acceptatus, & est idoneus, vt probatur in c.quoniam, de iure patr. nec valent institutiones de alio factę, argum.in ca. cum Bertoldus, de re iud.& in c.decernimus, pręalleg. facit cle. 2. de iure patro. cum sim. Et hęc sufficiant.

CONSILIVM LXXVII.

1 *Tempus decem dierum datum a iure ad appellandum, an currat ipsi minori moroso, qui tutorem habebat.*
2 *Laudum latum per duos, absente tertio, an valeat.*
3 *Arbiter faciendo laudum, an debeat sequi ius commune, vel statuta loci.*
4 *Appellari a laudo an possit.*

IN quæstione, quæ ad præsens vertitur inter Iacobum Thitrameli, & socios ex una parte, & Marianum Falchi ex alia, de pluribus dubiis consilium postulatur, quę singulariter iuxta ordinem petentis attingam conclusiuè, & breuius, q̄

1 fieri poterit. Primum dubium est, † an tempus decem dierum datum à iure ad appellandum currat ipsi minori moroso, qui tutorem habebat, nec intra decem dierum appellauit. Secundò, an propter compromissum factum cursus dicti temporis impediatur; & posito, ꝙ non impediatur, an

2 possit ad hoc tempus restitui, & per quem. Tertiò, an † valeat laudum latum per duos absente tertio tam iure ciuili,

3 q̄ canonico. Quartò, † an arbiter in laudando teneatur sequi statuta loci, vel ius commune. Quintò, an si compromissum sit iuratum, reductio peti possit, non habita prius absolutio

4 ne à iuramento. Sextò, † an possit appellari à laudo, vel peti reductio; & quid si statutum permittat appellari, an in libello possit accumulari appellatio, reductio, restitutio, & ad quem tunc appellatur. Circa primum posset argui, ꝙ tempus decendii non currat minori: quia hodie temporales p̄scriptiones non currunt ipso iure contra minorem, vt in l. fi. C. in quibus cau.in inte.rest. non est neces. sed est quędā pręscriptio temporalis, & breuis, cum sit decem dierum, ergo non debet currere minori, quantuncunq; habeat curatorem. Sed profectò in cōtrarium se habet veritas, pro quo allego tex.apertum in iure nouissimo, in auth.de app.& intra quę temp.§.1.tenet expresse Bar. in l.fi. C. in quib.cau. in integ.restit. non est neces.& idem ibi sentit Bal. pro hoc facit, quia hoc tempus currit etiam ecclesię, vt in c.beneficio.de in integ.rest.c.cum inter.de re iu.& c.cum super, eo. tit.cum multis sim.non ob. l. fi. pręall. quę non procedit in pręscriptionibus pręiudicialibus illę.n.currunt indistinctè fauore iudiciorum, ne lites fiant immortales: pro hoc l.properandum, in fi.C.de iudi.no. Io.And.in c.beneficio. & ca. constitutus.de in inte.resti. Concludendum est ergo indubiè, hoc tempus decendii currere minori tutorem habenti,

Ad

Ad secundum, an propter compromissum factum cum parte aduersa intra tempus appellandi cursus dicti tẽporis impediatur. Videtur primò, q sic, per cle. quandiu, de appel. & in auth. si tamen. C. de temp. appel. vbi patet, q tempus præfixum ad appellationem prosequendam, & finiendam impeditur per compromissum factum de partium consensu. sed tempus decem dierum, quod datur ad appellãdum, cõputatur in tempore anni, qui præfigitur ad appellationem prosequendam, & finiendam. nam currit annus à die interposite appellationis, vt in cle. sicut appellationem, de ap. ergo &c. Contrarium puto verius præsertim in casu nostro ex duplici capite. Primò, quia hic non fuit compromissum in causa criminali, super qua est lata sententia, nec etiam cõpromitti potuisset, præsertim cum potuisset redundare in præiudicium fisci, vt in c. pe. 2. responso, de in integ. resti. & l. nõ distinguemus. §. Iulianus. ff. de arbit. ergo compromissum factum super ciuili quæstione, nõ habuit impedire cursum decendii ad appellationem interponẽdam in causa criminali: quia ex separatis non fit illatio, vt in c. 2. de transla. prælat. & l. neq; natales. C. de probat. & cessat hoc casu ratio iurium allegat. in contrarium. & hoc est indubitatum. Præterea non impeditur cursus dicti temporis ex alio capite. nam tempus præfixum ad appellandum non impeditur per compromissum, sed tempus duntaxat præfixum ad prosequẽdam ipsam appellationem; ita aperte loquitur tex. in cle. quandiu. & idem innuit tex. in d. auth. si tamẽ. loquitur enim quandu compromissum fuit factum causa iam per appellationem deuoluta ad iudicem ad quem; & hanc opinionem expresse tenuit Paul. de Leaz. & Io. de Lig. post eum in d. cle. quandiu. & Bal. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupill. Diuersitatis ratio est, quia tempus ad prosequendũ datur vtrique parti; ideo nõ mirum, si per compromissum factum de vtriusq; partis consensu impeditur. Tempus verò, decendii datur tantum parti grauatæ ad releuationem grauaminis; ideo non debet per compromissum impediri: quia reliqua pars nil debet in hoc posse, cum sibi non sit iste terminus pfixus. vnde si diceremus terminum illum impediri per compromissum, oporteret necessariò dicere, q etiam citra compromissum per solam voluntatem debentis appellare impediatur, quod tamen falsum est. Secunda ratio diuersitatis est, quia tempus ad prosequendum datur ad litigãdũ vtriq; parti, vt l. fin. C. de temporib. appella. & auth. ei qui appellat. C. de tempo. appella. sed partes satis litigant coram arbitris; ideo non immerito impeditur temporis cursus, sed tẽpus decendii datur ad deuoluendam causam ad superiorẽ, & ne videatur acquiescere iudicatis, vt in d. c. quod ad consultationem, de re iudica. & l. adeo, C. quomodo, & quando iud. Præterea, & tertiò satis est hoc iure non caueri. regulariter. n. omne tempus est continuum, vt not. ff. de diuer. tẽpo. præscri. lib. 1. & in c. super eo. de appel. Sed posito, q dictum tempus decendii cucurrerit ipsi minori, etiam cõpromisso nõ obstante, an gubernator ciuitatis Firmi pro domino nostro Papa psidens, poterit per eius rescriptum restituere dictum tempus decem dierum, & sic in effectu restituere dictum Marianum ad appellandum: videtur primò q non, quia est quæsitum ius alteri parti, sed saltem in eo, q fuit in dicta sentẽtia criminali declaratum dictum Marianum violentiam intulisse in dictis possessionibus, & c. argum. in d. c. quod ad consultationem. facit. n. sententia ius inter partes post q transiuit in rem iudicatam, & pro veritate iuris præsumptione, seu fictione accipitur, vt in l. ingenuũ. ff. de statu homi. & in l. res iudicata. ff. de reg. iur. & in c. cum inter, de re iudic. cum similibus. Gubernator autem seu legatus non potest tollere ius alteri quæsitum, vt in ca. fi. de confir. vtili. facit, quod not. glo. in c. fin. de hær. lib. 6. & melius per glo. not. in c. pro illorum, de pben. in verbo, authoritatem. quæ dicit legatum non posse venire contra id quod est alteri concessum per speciale priuilegium; ergo fortius non potest tollere, quod est alteri concessum per ius commune, vt est in casu nostro per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam. nam solius principis est tollere ius alterius, iuxta nota. per glossam in c. constitutus, de religio. domi. quinimo videtur, q etiam rescriptum principis hoc casu non valeat, ex quo causa decisa non fuit per appellationem suspensa, vt probari videtur in l. fin. C. senten. rescin. non poss. Sed his non obstantibus arbitror sic distinguendum, q aut gubernator vult restituere ad appellandum, nulla subsistente causa legitima, & credo, q non possit; quia nec legatus posset hoc casu, quoniam esset venire contra iuris dispositionem, quod non licet alicui citra principem, etiam in ordinatoriis iudicii, quod plus est; vnde dixit glo. not. in c fi. de hære. li. 6. legatum non posse committere causam ex natura sui plenariam, examinandam simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicii, & idem tenuit Spec. in ti. de lega. §. superest, ver. sed nunquid possit instituere; facit clemẽti. ne Romani, de electio. & glo. in præalleg. ca. pro illorum, & tex. in c. dilectus, primo, iuncta gl. de præbend. Princeps autem posset, dummodo constaret, q ex certa scientia hoc facceret, quia cum hoc ius ex sententia competat parti ex iuris dispositione potest princeps, qui supra ius est, contra illud restituere, argumẽ. in c. proposuit, de concess. pbend. & ca. innotuit, de electio. l. princeps. ff. de legi. & l. digna vox. C. eod. facit optimè quod not. Inn. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. vbi dicit principem posse tollere actionem, cum ipse actiones instituerit. l. 2. ff. de orig. iur. & specialiter i casu nostro firmat Bald. in d. l. fi. C. senten. rescin. non poss. vbi notanter dicit, q aut ius est quæsitum parti ex iure gentiũ, seu naturali; & contra illud non potest princeps sine causa disponere, vt legi. & not. in l. 2. C. de pci. impe. offe. plenè p Bar. in l. fi. C. si contra ius vel vtil. publi. & per Cyn. in l. præscriptione. C. de preci. impe. offe. aut ius quæsitum est parti ex lege positiua, puta per pscriptionem, vel sententiam, seu quid simile; & tunc potest princeps contra tale ius disponere, psertim restituendo ad audientiam causæ, facit auth. quæ supplicatio. C. de pc. impe. offe. & l. vnica. C. de senten. præ. pto. Aut subest legitima causa restituendi; & tunc dico, q siue competat iure maioris, siue iuris minoris, vt in casu nostro contingit, quia siue causa dicatur dictum Marianum esse maiorem, q potest gubernator restituere aduersus cursum decẽdii, & sic restituere partem ad appellandum tã cõtra sniam suam, q aliorum magistratuũ; & nedum gubernator hoc poterit, qui habet amplam potestatẽ, sed etiam ali[9] ordinarius inferior, vt in l. p̃fecti pt̃orio. ff. de minor. & l. ab hostibus, & quod ibi not. Bar. ff. ex quib. cau. mai. & in c. cũ Bertoldus. de re iudi. p Inno. in c. querelam. de procu. nam & contra sniam potest ex tali casu quis restitui, nedum ad appellandum tãtum, vt in l. 1. C. si aduer. rem iudi. & in c. 1. & 2. de in integ. resti. lib. 6. & c. beneficio. eod. tit. cum infinitis simil. ait. n. p̃tor, si qua iusta mihi causa videbitur, in integ. resti. vt in l. 1. ff. ex quib. ca. maio. siue dictus Marianus sit minor, & fuerit læsus ex omissione appellationis; ergo potuit p gubernatorem ad appellandum restitui. Nec obstat si dicatur, q prius debuit agere cõtra tutorẽ, si est soluẽdo, ad interesse, & in defectum petere restitutionẽ, vt in l. properandum. in fi. C. de iud. & l. cum mandato. ff. de mino. dico. n. contrarium in casu nostro: quinimò regulare est, q vbicunq; minor est læsus interueniente tutore, vel curatore, est in optione sua petere restitutionẽ, vel agere cõtra tutorem, vel curatorẽ, vt probatur in d. l. etiã. C. si tut. vel cur. inter. tenet ibi Bar. & Bal. & glo. iuris canonici, in c. 2. de in integ. rest. in verbo, restituimus, & Host. in c. suscitata, eod. titu. Nec obstat d. l. properandum. quia loquitur, cum instãtia est perempta. nam tunc, quia nõ perit actio, & tractatur de modico præiudicio voluit ius, vt prius minor ageret cõtra tutorem, seu curatorem, vt in d. l. etiã. no. gl. Bar. & Bal. secus vbi periret actio, & vulneraret ius minoris, vt in casu nostro; interest. n. minores sumptibus litium non vexari, vt l. minoribus. ff. de mino. Ad dictam l. cum mandato. respondetur, q loquitur in procuratore, qui est administrator voluntarius, secus in tutore, & curatore, qui sunt necessarii, vt not. in d. l. cum mandato. Aduertẽdum tamen in hoc diligẽter, vtrum poterit gubernator restituere ad appellandum, aliter prius læsione p minorem non probata. Bart. in l. fi. C. in quib. cau. in integ. rest. non est neces. tenuit, q sic, quia eo ipso, q minor à snia non appellauit, læsus fuit, & sic nõ oportet aliter læsionẽ probare, & hoc probat l. minor 25. annis. §. 1. iun. gl. ff. de minori. vbi patet, q minor petit restitui aduersus compromissum: quia vt ibi dicit glo. eo ipso, q compromisit, læsus fuit, cum pdiderit facultatem appellãdi. sed Bal. in d. l. fi. refert alios tenere contrarium, quos ipse sequitur, dicens necesse esse, vt minor probet prius se fuisse læsũ ex sententia, aliàs non debet restitui ad appellandum; quia potuit esse snia iusta, & sic in nullo fuit læsus in non appellãdo; imò posset grauari, si restitueretur ad appellandũ, prius non constito de iniustitia sniæ, cum data iustitia sententiæ succumberet. Non obs. d. l. minor. super qua se fundat Bart.

qua

quia ibi à principio constabat de lesione, cum compromittendo promisit stare sniæ iustæ, vel iniquæ, vt in l. diem proferre. §. stari. ff. de arbit. ideo potuit illico comperere restitutio: sed in casu nostro aliud fuit. nam litigando coram capitaneo non lædebatur, cum poterat appellare, ꝙ autem non appellauerit, potuit hoc facere ex iusta causa, quia fortè vidit sniam iustam. vnde non infertur, ꝙ fuerit grauatus non appellando; & hæc pars est verissima. debet. n. petens restitutionem, ostendere prius re ipsa, vel per probationē, læsionem, vt not. Innoc. in c. auditis. de in integ. resti. & allego eundem Bar. in alio loco, vbi sentit, ꝙ dixi. s. in l. vnica. §. si procurator. ff. si quis ius dic. vbi tenet, ꝙ factum procuratoris in non appellando nocet domino: quia potuit ex iusta causa non appellare, arg. in l. 1. in fi. ff. quando appella. ergo idem, & fortius præsumendum in tutore, ꝙ non appellauerit: quia vidit minorem souere iniustitiam. Ex quibus oībus concludo gubernatorem, non potuisse restituere ad appellandum, nisi prius fuerit probata coram eo læsio minoris ex iniustitia sniæ, & loquor de snia lata in causa criminali. Venio ad tertium principale dubium, an laudum arbitramētale latum per duos arbitros retractationi subiaceat, ex quo dicti arbitratores viam arbitratorum sequentes in sententia absoluerunt dictum Iacobum, & socios ab impetitione facta pro parte dicti Mariani, cum cōstaret eisdem ipsos conuentos tenuisse, & possedisse bona petita sine contradictione spatio 20. annorum, secūdum quod statutum loci requirit, confirmatum per Papam. Et hoc dubium potest subdiuidi in dubio referendo illud ad narrationem, cum præsupponatur duos arbitros pronunciasse absente tertio legitimè requisito, & nolente interesse. Primò, ergo videamus, an subiaceat retractationi, seu sit nullum ex eo capite, quia fuit latum per duos, absente tertio, licet requisito. Secūdo, videbimus, an subiaceat retractationi ex eo, quia fuerunt secuti statutum loci; quod videtur iuri contrarium in eo, ꝙ dicit sufficere pręscriptionem 20. annorū sine titulo quoad bona immobilia, cū de iure requiratur tp̄s 30. annorum, vt in l. si quis emptionis. C. de præscr. 30. anno. Item ius apertè requirit bonam fidē, vt in c. si. & c. vigilanti. de p̄scr. Statutum verò nullam facit mentionē de bona, vel mala fide, sed contentatur solo cursu 30. annorum sine lite, & controuersia. Ad primum dico, ꝙ de iure ciuili tale laudum nō valeret, quia potestas data pluribus arbitris competit non in solidum, sed omnibus simul iunctis, vt l. Pedius. ff. de arbi. not. Bar. in l. 1. §. plures. ff. de exer. hinc est, ꝙ snia lata à duobus, tertio absente, nō valet, vt in l. si in tres. ff. de arbi. imò plus dicit Barto. in l. si duo ex tribus. ff. de re iud. ꝙ si tertius fuit præsens in discussione meritorum causæ, & dixit opinionē suam, & recessit, non possunt adhuc duo laudare, absente tertio, ex defectu potestatis, licet Inno. hoc vltimo casu tenuerit contrarium, vt ipse no. in c. Raynaldus, de testa. sed dictum Bart. verius est de iure ciuili per iura superius allegata, & rationes sitas. Sed de iure canonico tale arbitramentū valet per c. si. de arbi. in 6. & huic iuri canonico standum est in foro ecclesiastico, & in terris ecclesiæ, vt not. in d. c. 2. & Bar. in d. l. si duo. Cum ergo nunc simus in terris ecclesiæ, dicendum firmiter est, ꝙ ex hoc capite dictum laudū non subiaceat retractationi. An autem subiaceat ex secundo capite prædicto, firmiter idem credo. s. ꝙ non, imò subiaceret retractationi, si arbitri non habuissent respectum ad statuta loci. Moueor primò, quia dictum statutum est iustū, & validum, nec aliqua sui parte nutrit peccatum. potest. n. per se populus statuere contra ius ciuile in præiudicium ipsorum tantum, ex quo non tangūt iura principi reseruata, nec aliter statuunt cōtra bonos mores naturales, vt in l. omnes popul. ff. de iusti. & iu. & ibi hoc firmat Bar. in repet. & est glo. notab. in l. neq; pignus. §. priuatorum. ff. de reg. iu. solum. n. hoc statutum minuit tempus à lege præfixum. nam vbi lex requirit 30. annos, ex quo non subest titulus. d. l. si quis emptionis. statutum contentatur de viginti. quinimò potuisset requirere minus tempus, puta decem annorū, bona fide comitante, ad hoc quod not. Bart. in d. l. omnes populi. Io. An. in c. 2. de excep. lib. 6. Nec obstat, si dicatur statutum non requirere bonam fidem, & sic non valet, cū sit peccati nutritiuum, vt no. idem Bar. in d. l. omnes populi, & Io. An. in d. c. 2. dico statutum istud loqui generaliter. vnde in dubio debet intelligi, ꝙ loquitur bona fide comitāte, quia statutum generale debet restringi, vt minus lędat ius commune, q̃ facere possit, arg. in l. si quando. & quod ibi not. C. de inof. testa. per Inno. in c. causam. de rescr. & p̄sertim hoc casu debet recipere interpretationem restrictiuam, ne quis indebitè, & cum peccato lucretur, & alter iniustè perdat suum, arg. in l. vt gradatim. ff. de mune. & hono. & in c. cum dilectus. de consue. & hoc apertè voluit Bar. in l. omnes populi. & in l. non dubium. C. de legi. In casu autē nostro non constat de mala fide Iacobi, & authorum suorum. Primò, fuit p eum allegata bona fides, vt patet in actis, nec est opus, ꝙ aliter probent, cum probari non possit, sed præsumitur, cū agitur de p̄scriptione rerū immobilium, vt not. gl. in c. diligenti. & c. sanctorum. & c. si. de p̄scr. & Bal. in l. Celsus. ff. de vsucap. & gl. in §. aliæ. Inst. de act. præsertim valet statutum, cū fuerit per Papam cōfirmatum. vnde potest dici lex papæ, quia omnia nostra facimus, quibus authoritatem nostrā impartimur. l. 1. C. de ve. iure enucle. & c. si apostolicæ, de p̄ben. lib. 6. Ex quibus omnibus infertur, ꝙ arbitratores seu arbitri bene fecerunt sequendo statutum loci, quia in decisione causarum deferendū est iuri communi, vt in l. si fundus. ff. de eui. & l. an in totū. C. de ædif. priua. l. 1. C. de cust. lib. & l. 2. C. quemadmo. test. ape. 12. dist. c. illud, & c. ill., & 8. dist. ca. quę contra mores, & l. ꝙ si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edict. & l. 3. ff. de sti. ser. per Cy. in l. 2. C. de consuet. & in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & hoc apud me est indubitatum. Ex his infertur ad decisionem quarti dubii principalis, an dicti arbitratores dicantur fuisse in dolo sequendo dictum statutum, & c. nam in nullo dolo possunt deprehendi, quinimò potius potuissent dolo vacare, si dictū statutum secuti non fuissent. dolus. n. est calliditas quædam ad circumueniendū, & decipiendū alium adhibita, vt l. 1. ff. de dolo. quæ in casu nostro minimè notari potest, quia imo præsupposito sine veritatis pręiudicio, ꝙ statutum in quo casu intrinsecus existente non valeret, non posset dici arbitratores esse in dolo, sequendo statutū per superiores cōfirmatum cū probabilis error, qui resultat ex statuto, excuset à calūnia, & dolo. l. 2. ff. de iur. & fact. ign. c. 1. de dolo lib. 6. in fi. facit quod no. glo. in c. vnico, de postu. prælat. & c. cum venerabilis, de consuetu. Venio ad quintum dubium, an dicta reductio arbitramenti peti potuerit non habita prius absolutione iuramenti in cōpromisso præstiti. non multū instando, dico ꝙ si allegetur fraus, & deceptio enormis, quam non cōmisisset bonus vir, potest petitio absque eo, ꝙ petatur absolutio à iuramento. hoc est tex. in c. Quintaualli. & c. veniens, de iureiur. facit l. libertus. ff. de ope. lib. Nec etiam cōmittitur pœna in cōpromisso apposita, quia iuramentū, & pœna de non contrauenien do debent intelligi si arbitrio boni viri fuerit pronunciatū, vt probatur in iuribus præal. no. Inn. & Host. in d. c. Quintauallis, & Spec. in ti. de arbit. §. 1. versi. sed pone. Nec obstat si dicatur, ꝙ in cōpromisso fuit dictū, vt altè, & bassè possint arbitri disponere, & laudare, tollendo de iure vnius, & dare alteri, quia dico, ꝙ illa verba restringuntur per verba sequentia. dum fuit dictū, prout eis videbitis, & placebit, quæ quidem verba sonant arbitrium boni viri, & non liberā voluntatem, vt l. Thais. §. sororem. ff. de fideicō. libe. & l. fideicōmissa. §. quamquā. ff. de leg. 3. no. Barto. in alio. ff. de ali. & cib. leg. & in extrauag. ad reprim. vbi plenius, quā alibi posuit; facit glo. in c. 2. de corpo. viti. cum si. dico tamē, ꝙ si nō probauerit dictus Marianus iniustitiam, & iniquitatem arbitramenti, incidit in periuriū, & pœnam appositam in cōpromisso, quia tunc apparet eum iniustè, & contra iuramentum proclamasse, quod est intelligendū, si iudex reclamationis declarauerit arbitramentū esse æquum. Item si nulla probabilis causa excusat d. Marianum, de quo plenè p Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. plenius in l. qui Romę. §. duo fratres. ff. de verbo. ob. & l. Iulianus. ff. de cōd. indeb. regulariter fuit dictum Dy. in quodā cōsilio suo, quod refert Io. And. in addi. Spec. in ti. de arbit. §. excipitur. versi. quod si compromissum. Ad probandum autem iniquitatem arbitramenti non sufficit probare, ꝙ arbitrator læsit in aliquo ius partis, quia habet à iure potestatem aliqualiter lędendi partem bono pacis, & tollendo. s. vni, & dando alteri, vt no. gl. 1. in l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbit. & no. Innoc. in c. Quintauallis, de iureiuran. & Barto. in d. §. arbitrorum. etiam si nunquā fuissent apposita illa verba, altè, & bassè, & c. quę hic fuerunt apposita; multo ergo fortius nō sufficit hoc probare in casu nostro, vbi ultra potestatem a iure traditam fuerunt apposita illa uerba, quę debent aliquid contra ius operari. argum. in c. si papa, de priuileg. lib. 6. debet

ergo

ergo probari, q ita enormiter læsit, q nemo bonus vir fecisset. arg. in d. §. arbitrorum, cum §. sequenti. Bar. tamẽ in d. §. arbitrorum. dixit, q debet probari læsio in sexta parte totius. & plenius hoc prosequitur in d. §. arbitrorũ; quod mihi non placet, vt plenè dixi in lectura dicti cap. Quintauallis. vbi finaliter conclusi, q quando dicatur enormis læsio, non potest dari certa doctrina, sed ex variis circunstantiis, bonus vir. i. iudex arbitrabitur. Nam facilius debet arbitrator induci ad dandũ de iure vnius alteri, quando aliter pax sequi non potest: aliter quasi hac ratione cessante. Item aliter, quando ius partium est obscurum, & inuolutum, q̃ quando clarum, & indubitatum. Item aliter, quando alter est diues, alter pauper, & sic de aliis circunstantiis, quibus consideratis habebit iudex arbitrari, an arbitramẽtum fuerit æquum, vel iniquum. Vltimum dubium est circa vires appellationis interpositæ à sñia arbitramẽti ad dictum gubernatorem, in quo potest de pluribus dubitari. Primò, an potuerit à tali arbitramento appellari. Secundò, an ad dictum gubernatorem. Tertiò, an potuerunt cumulari illa tria remedia in eo, q Marianus prædictus appellauit, & petiit reduci ad bonam æquitatem, & petiit se restitui. Circa primum dico, q an de iure communi possit appellari à sñia arbitratorum, nõ dico arbitrorum, est dubium. Nam Bart. in l. fi. ff. de appel. reci. tenuit, q sic per rationes, quas ibi prosequitur, sed contrarium ipse sensit in l. 1. C. de arb. & idem ibi Bal. & hoc vltimum cõis est opi. potest. n. peti reductio, nõ autem potest interponi verè appellatio. Ad hoc tex. in d. §. arbitrorum, iuncta l. seq. melius videtur probari in l. non distinguemus. §. cũ quidam. ff. de arb. vbi probatur, q ista petitio reductionis est quædã species appellationis; non est ergo vera appellatio. sentit gl. in c. causam. de elect. & 2. q. 6. c. à iudicibus, & probatur per rationem, quã ponit tex. in l. 1. C. de arbi. quæ militat tam in arbitris, q̃ in arbitratoribus; vnde dico, q non potuit appellari, nisi per statutum municipale deferatur appellatio, postposita autem dispositione statutaria, est dubium, an potuerit appellari ad gubernatorẽ, cũ per statutum debuerit appellari ad capitaneũ loci. Ego puto, q de iure ciuili non potuerit ad gubernatorẽ appellari, quia non debet appellari omisso medio ad principem, vel ad eum, qui tenet locum principis. l. Imperatores. ff. de app. Sed de iure canonico videtur contrarium. vt in c. si duob. de app. vbi patet, q etiam in terris ecclesiæ potest appellari ad principem omisso medio; ergo ad suum locũtenentẽ, argum. 93. dist. c. si. statutum ergo debet intelligi, nisi appelletur ad principem, vel ad locum tenentem. hinc dixit alibi glo. q ad legatum Papæ potest appellari omisso medio, vt no. glo. in c. 1. de offi. leg. & Bart. Brix. 2. q. 6. c. 3. licet Io. ibi tenuerit contrarium; Guil. tamen in Spec. de le. §. superest, ver. illud autem, dixit de consuetudine obseruari, vt ad eum appelletur omisso medio, plenè dicit gl. in c. 2. de consu. lib. 6. Et hoc vltimum mihi placet: quia cõcurrit cũ qualibet iurisdictione in prouincia sibi decreta, vt legi. & not. in c. 1. de of. leg. Circa vltimum de cumulatione nõ est multum instandum: quia præsupposito, q potuerit ad eum appellari, posset ita libellus appellatiuus interpretari, vt nullã contineat contrarietatem. debet. n. largissimè interpretari, vt concludat intentionem libellantis, vt in l. si quis intẽtione ambigua. ff. de iud. legi. & no. in c. constitutus, de reli. do. potest. n. excusari appellatio prætextu statuti, si quod est. Reductionis verò petitio potest esse accessoria ad appellationem, vt reducat ad æquitatem vim appellationis, restitutio non potuit peti prætextu sententiæ criminalis; & c. de hoc tamen non multum curandum, cum satis ex prædictis consultum sit dictis Iacobo, & sociis. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Punctus quæstionis in his terminis proponitur. Quidam Benedictus Chaterini suum condidit testamentum, & inter cætera reliquit Stephanam ei⁹ matrem, & Antoniam eius vxorem dominas, massarias, & vsufructuarias omnium suorum bonorum, dũ honestè, & castè vixerint, & vitam vidualem obseruarint in domibus suis vnà cum infrascriptis suis hæredibus. In omnibus autẽ suis bonis mobilibus, & immobilibus, & c. posthumum, seu posthumos vnum, vel plures nasciturum, vel nascituros de corpore supradictæ Antoniæ suæ vxoris, si ad lucem peruenerint, vel peruenerit, sibi hæredes vniuersales, vel vniuersalem instituit. cum hac conditione adiecta, q si quis dictorum posthumorum moreretur in pupillari ętate, vel postea quandocunque sine filiis legitimis, & c. q vnus moriatur alteri, & alter alteri. & si omnes morerentur sine filiis legitimis, substituit eis Bellauitam eius filiam, tunc superstitem, & posthumam, seu posthumas nascituras &c. & si dicti posthumi ad lucem non peruenerint, dictam Bellauitam, & dictam posthumam, vel posthumas hęredes vniuersales instituit, ac fecit in ęquali portione, q vna moriatur alteri & c. Et si dicti posthumus, seu posthumi, veniret, vel venirẽt ad lucem, vt supra dictũ est, reliquit d. Bellauitæ, & dictæ posthumæ, seu posthumis 800. libras denar. & arnesia consueta pro qualibet, & in prædictis eas hæredes instituit & c. adiecit hęc verba. Item reliquit adueniente conditione prædicta, ecclesiæ S. Augustini pro anima sua & c. centum, & quędam alia relicta fecit, semp adiiciendo illa verba adueniente conditione prædicta. Et vltimò dixit. Item reliquit, voluit, & mandauit dictus testator, eueniente conditione pdicta, q residuum bonorum suorum, deductis primo omnib. supradictis relictis, detur, & distribuatur amore Dei, & pro anima sua, & suorum mortuorum & c. quo quidem testamento facto, moritur testator, superuiuente dicta Bellauita eius filia, deinde nascitur posthuma, videlicet Diauina filia dicti testatoris; tandẽ diem suum clauserunt, liberis minimè relictis. Contingit de prędictis circa tria dubitari. Primò, nunquid dicta legata debeantur. Secundò, an vsusfructus dictorum bonorũ dicti testatoris remaneat penes dictas mulieres Stephanam, & Antoniam. Tertiò, si dicta domina Antonia vxor dicti testatoris transierit ad secũda vota, an dicta Stephana debeat habere integrum usumfructũ omnium bonorum dicti testatoris.

CONSILIVM LXXVIII.

1 *Voluntas testatoris obtinet primum locum in conditionibus.*
2 *Euidens voluntas testatoris dicitur, quæ colligitur ex coniecturis.*

Omissis breuitatis causa argumentis, quę satis leuiter possent pro parte legatariorũ formari, arbitror firmiter dicta legata non deberi ex defectu conditionis insertæ. facit. n. conditionis defectus deficere legatum, quantumcunq; fauorabile, ut ff. de cond. & dem. quasi per totum. C. de cond. inser. per totum, & extra de cond. apposi. in c. uerum, & c. p tuas, cum simil. an aũt defecerit cõditio legatis apposita, quę dependet ab intellectu illorum uerborum sæpe repetitorum, uidelicet adueniente conditione prędicta, cũ. n. plures conditiones testator apposuisset, in legatis uerò non expressit, sub qua conditione pstari illa uolebat, sed dixit in genere, adueniente dicta conditione; inuestigandum incumbit, de qua conditione intellexerit testator, ad quod indagandum debemus primò coniecturare mentem, & uoluntatem te-
1 statoris, † quia in conditionibus primũ locum obtinet testatoris uoluntas, ut in l. in conditionibus. ff. de condi. & dem.
2 quæ quidem potest colligi ex coniecturis. † dicitur. n. euidens uoluntas testatoris, quę colligitur ex cõiecturis, ut in l. licet Imperator. ff. de leg. 1. facit l. non ad ea. ff. de cond. & dem. Item fienda est, quantum fieri potest, interpretatio, ut euitetur absurditas, & intellectus contra ius, ut in c. cum dilectus. de consuet. & l. 2. & quod ibi no. C. de cond. inser. In hoc autem testamento testator pręmiserat tres principales conditiones. Prima, & principalis fuit illa, q si quis dictorũ posthumorum. s. masculorum, moreretur in pupillari ętate, uel postea quandocunque sine filiis legitimis & c. q un⁹ moriatur alteri, & si omnes morerentur, substituit Bellauitam filiam superstitem, & posthumam, uel posthumas nascituras & c. Secunda cõditio fuit, q si dicti posthum⁹ & posthumi, primò instituti, ad lucem non uenirent, instituit uniuersales hęredes d. Bellauitam, & posthumas, seu posthumam nascituram; ita, q una moriatur alteri. Tertia cõditio fuit, q si dicti posthumus, uel posthumi perueniret, seu peruenirent ad lucem, reliquit Bellauitę, & posthumę dotes suprascriptas, in quibus hęredes instituit, & c. Si. n. uolumus illa uerba postea in legatis adiecta, adueniente dicta conditione & c. referre ad hanc ulti. conditionem. s. si posthumus uel posthumi peruenirent ad lucem & c. quod uidetur fieri debere, quia cõditio in dubio, refertur ad proxima, ut not. glo. in l. 1. ff. de leg. pręstan. facit l. quod traditum. ff. de cõd. & demon. certum est legatum non deberi: quia deficit illa conditio, cũ nullus posthumus peruenerit ita ad lucem, sed

posthuma

posthuma duntaxat, quamquam hoc capite excludātur legatarii: Mihi tamen non placet, vt ad istam cōditionem debeant illa verba referri, quia sequeretur absurditas, & esset intellectus contra tacitam voluntatem testatoris. sequeretur enim hoc intellectu retento, .q. pater uoluerit magis grauare filios masculos, q̄ fœminas: quia in euentum masculorum relinquebat legata; secus in euentum fœminarum, qd' sonat in absurdum propter cōseruationem familiæ & agnationis. l. 1. ff. de vē. inspi. & quod not. Cy. in l. fin. C. de adul. Item esset prorsus contra intentionem testatoris: quia magis dilexit masculos, eos primo loco instituendo, q̄ fœminas, quas instituit in defectum masculorū, præterea sequeretur absurdum, .q. noluisset aliquid relinquere in effectu filiis mascu. cum mandasset in euentum dictæ conditionis residuum bonorum ultra legata distribui in pauperes, qd' nō est verisimile. 17. q. 4. c. si. & in auth. si qua mulier, & ibi no. C. de sacrosanct. eccl. Præterea oriretur ex hoc intellectu quædam condictio contra l. non ad ea. ff. de condit. & dem. Reiiciendus ergo est hic intellectus. Si autem uolumus illa verba, conditione adueniente & c. referre ad aliam conditionē, quæ est in medio. s. .q. si posthumi seu posthumus non nasceretur, īstituebat filias fœminas & c. etiam sequitur absurditas: quia eo casu instituit pure filias fœminas nihil eis prælegando. vnde si legata haberent hoc casu locum, sequeretur .q. nihil remaneret filiabus, cū mandet omnia in euentum conditionis distribui pro anima, quod profecto nō est verisimile. arg. in d. c. si. 17. q. 3. vbi dicit tex. Qui exhæredatis filiis, ecclesiam instituit hæredem, alium quærat, qui suscipiat, q̄ Augustinum, imo Deo propitio neminem inueniet & c. Præterea hoc videtur contra mentem testatoris, qui post filios masc. prædilexit filias fœminas, vt ibi patet ī substitutione, & secunda iostitutione, ergo non est verisimile, .q. uoluerit eas in effectu excludere ꝓpter legatarios, cum etiam non sit verisimile, .q. quis uoluerit alios præferre propriæ soboli, quinimò impropriantur uerba, vt propria soboles præferatur, vt in l. cum acutissimi. C. de fideicom. & in l. generaliter. C. de insti. & subst. Præterea, si hunc intellectum habuisset testator, reliquisset filiabus saltem dotes suas, sicut fecit in casu, quo uoluit bona peruenire ad filios masculos. Restat ergo concludere necessario, vt illa verba, adueniente dicta conditione & c. referantur ad primam cōditionem. s. ad casum quo posthumus, seu posthumi nascerentur, & morerentur sine liberis, quo casu substituit filias. Et .q. sit iste intellectus sit capiēdus, ꝓbo multipliciter. Primò ex proprio significatu verborum. cum. n. testator in nulla parte testamenti dixerit, .q. relinquebat sub conditione, nisi in illa prima parte, vt patet ex tenore testamēti, ergo illa verba, adueniente dicta conditione, & c. debent referri ad illam primam partē. uerba. n. expressè hoc innuunt, nec contraria intentio apparet; ergo à verbis non est recedendum, vt in l. non aliter. ff. de leg. 3. præsertim hoc dicendum in dispositione idiotarum, qui non capiunt, quid sit conditio, nisi exprimatur specialiter. Et verba debent intelligi aliquando grosso modo secundum qualitatem loquentis, vt legitur, & not. in l. si ita stipulatus. §. his quoq. ff. de ver. ob. facit l. Labeo, de supel. leg. & c. ex literis, de sponsa. cum si. Præterea, & secundo ex hoc intellectu nulla sequitur absurditas, cum in hoc casu filiabus reperitur prouisum de dotibus suis; vnde nō est absonum, .q. testator voluerit, filiis masculis mortuis bona distribui in legata ad pias causas. ar. in d. auth. si qua mulier, sed propter honorem voluit filias substitutas, & secundum hunc intellectum testator prouidit filiis masculis, vt peruenientes ad lucem haberent omnia bona, prouidit filiabus de dotibus, & animæ suæ post mortem filiorum mascu. Tertio hic intellectus capiendus, & cœteris præferendus est, vt euitetur omnis absurditas, & iuris cōtrauentio, iuxta no. per Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. & in l. quod Labeo. ff. ad Carb. & propter absonum intellectum euitādum debet fieri relatio ad remota, ut no. in cle. nec in agro. §. cœterum, de statu reg. facit l. non ad ea, ff. de cond. & demon. & .q. no. Bar. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. & in l. prætor. ff. ui bo. rap. cum si. cum ergo hic defuerit illa conditio, quia filii masculi non fuerunt nati seu natus, ergo deficiunt illa legata. Et si diceres, quare non deberētur legata hoc casu, cum filiæ reperiantur institutæ, sicut debetur in alio, cum sint substitutæ præmortuis mascu. cum in omnem euentum bona ueniāt ad ipsas filias, & paria sunt, .q. filii non nascantur, vel .q. moriantur in pupillari ætate: dico diuersitatis rationem esse: quia, filiis masculis natis, testator prouiderat filiabus de dotibus; ideo nō mirum, si voluit bona distribui in legata ad pias causas: sed eis nō natis, non erat prouisum filiabus de aliquo; ideo voluit bona distribui in pauperes, & legata. Præterea magis quis diligit fœminas, quando nunquam habuit masculos, q̄ post natiuitatem masculorum, vnde filiis masculis nō natis instituit simpliciter fœminas, eis vero natis secus. Concludo ergo, .q. in casu suprascripto dicta legata non debētur ex conditionis defectu. Ad secundum dubium. nunquid dictis duabus Stephanæ, & Antoniæ debeatur vsusfructus bonorum dicti testatoris, videtur primò, .q. sic: quia licet per illa verba, relinquo talem dominam, massariam, & vsufructuariam omnium bonorum meorum, ex communi consuetudine, & interpretatione debeantur solum alimenta, liberis hæredibus institutis, ut no. glo. & doct. in l. unica. C. si secundo nup. tamen, quando prędicto modo sit legatum sub conditione, puta si castè, & honestè vixerint, & c. & hęreditas peruenit ad extraneos, debetur integer, & plenus vsusfructus legatariis, vt plene Bar. in l. Titia cum testō. §. fi. ff. de leg. 2. cum ergo in casu nostro, mortuis filiis hæreditas peruenit ad nō liberos testatoris, ergo debetur illis integer bonorum vsusfructus. In contrarium, .q. nihil debeatur facit, quia prædicta procedunt, quādo fuit legatum purè prędictis verbis factum, sed in casu nostro fuit adiectum, si cum filiis suis in domib. testatoris manserit, vnde cum deficiat hæc ultima conditio propter mortem dictarum pupillarum; ergo nihil eis debetur. nec obstat, si dicatur, .q. per istos legatarios non deficit, quia quoad nullitatem relicti paria sunt, .q. cōditio deficiat pro parte legatarii, uel casu fortuito, vt probatur C. de condi. inser. l. si a conditione, iuncta l. sequen. vt ibi per Bar. Ad idem; quod legitur in l. Mæuia, ff. de annu. lega. & l. Caio. ff. de alimen. & cib. lega. & profecto hęc pars esset verior, si fuisset purum legatum vsusfructus, attamē quia in casu nostro fuit legatum communi consuetudine, & interpretatione alimentorum tantum, cum relictum fuit, dum castè, & honestè vixerint cum filiis testatoris iuxta no. in dicta l. unica. C. si secundo nupt. & dicta l. Titia cum testamento. §. speciale est fauore alimentorum, vt nō extinguatur, cum per casum fortuitum, seu per mortem illorum, cum quibus debebant habitare. satis. n. est, .q. nō deficiat per legatarium, vt est text. expressus in l. illis liberis. ff. de alimen. & cib. lega. & vtrobiq; hoc firmat Bar. Ex quibus concludo, .q. etiam post mortem filiarum debentur dictis dominabus alimenta, quę debent exhiberi secundum facultates defuncti, & charitatem, q̄ habuit testator in legatarios, iuxta id, quod plenius legitur, & no. in l. pen. ff. de ali. & cib. leg. Et per hæc deciditur tertium dubium, .q. si dom. Antonia vxor testatoris transit ad secunda vota, nunquid accrescat dominæ Stephanæ matri testatoris? & certè dico, .q. non, sed solum debentur alimenta sicut prius, quia in alimentis non habet locum ius accrescendi, etiam si vsusfructus alicuius prędii esset relictus pro alimentis, sed pars deficientis accrescit hæredi, seu proprietario, vt est tex. valde no. in l. dominus. ff. de vsufr. facit, quod not. in l. libertis, quos. ff. de alim. & cib. leg.

Casus consilij sequentis.

Stāte statuto, quo cauetur, quòd vir lucretur tertiam partem dotis, uxore præmoriente sine filiis, si uxorem duxerit ad domum, & cum ea habitauerit, vel ad habitandum ierit cum ea & c. Quęritur, an is, qui duxit mulierem per uerba de presenti, eamq; traduxit ad domum suę solitę habitationis, & cum ea familiariter habitauerit, gaudeat beneficio statuti, prędicta coniuge, seu sponsa decedēte in domo ipsius viri anteq̄ matrimonium esset carnali copula consummatum.

CONSILIVM LXXIX.

1 *Hæc uerba, maritus, & uxor, quandoque capiuntur strictè, quandoque largè, quandoque largissimè.*

2 *Sponsa dicitur quasi promissa.*

3 *Significatum debet cessare cessante ratione strictissimi significati.*

Videtur primo, quòd non, quia statutum facit mentionem de uxore, & uiro, sed appellatione uxoris, & uiri quandoq; intelliguntur illi duntaxat, qui matrimonium consummauerunt

sunt per carnalem copulam, vt probatur in c. ex publico, in fi.de conuer.côiu. tunc enim matrimonium est perfectû quoad sui essentiam,& significatum, vt in c.debitum. & ca. nuper.de biga.facit,quod no.glo. in c. quapropter.27.q.2. Quandoq; vero intelliguntur illi,qui contraxerunt per verba de præsenti,duntaxat citra carnalem copulam, vt probatur in l.cui fuerit.ff.de cond.& demonst.& l.3.ff.de dona.inter virum,& vxo.iuncta gl.in verbo,concubina,& Insti.de nup.§.nuptias.& ibi bona glo.probatur etiam per multa iura canonica,quibus cauetur,q solus consensus de præsenti facit matrimonium quoad sui essentiam, & possunt illi dici maritus,& vxor,vt in c.fi.de sponsa duo. & 37.q. 2.c.sufficiat.& c.cum initiatur . cum multis capitulis ibi sequentib. probat etiam diffinitio matrimonii,quæ habetur, & declaratur per gl.ea.causa,& quæst.in princi. & Insti. de nupt.in princ.vbi bonus tex.cum gl.facit etiam c.vnicum.de voto. lib.6.Quandoque verò verificantur illa verba, maritus, & vxor, in sponsis de futuro,duntaxat ex quadam benigna interpretatione, vt est tex.no.in l.nô sine.C.de bonis quę lib. †Ex quibus potest inferri,q hæc verba, maritus, & vxor, quandoque capiuntur strictè,& significantur illi,qui matrimonium consumauerunt . Quandoq; largè, & denotantur illi,qui matrimonium per verba de præsenti duntaxat contraxerunt.Quandoq; largissimè, & comprehenduntur spôsus,& sponsa per verba de futuro.Cum ergo in casu nostro sumus in materia pœnali,cum statutum diminuat patrimonium mulieris.l.3.ff.de dam.infe.not.Ioan. A..d.in ca.fi.de elec.li.6.Item est odiosum, quatenus deuiat à dispositione iuris,sm quâ nihil lucrat maritus,mortua vxore, vt in c.1. & c.nup.de donat.inter vir.& vxo.& de dote post di.resti. & C.de rei vxo.act.l.vna §.cû asit i exactione debêt verba strictissimè interptari, vt minus,q̃ fieri possit, recedat à iure com,& alter lædatur, vt in c.1.& 2.de fil.presb.lib.6.& l.si præses.& l.interpretatione.ff.de neg.gest.& c.cum dilectus. de consue.regula,odia.& regula,in pœnis. de reg.iur.lib.6. cum multis sim. Intelligitur ergo materia nostra in strictiori significatu,& sic intelligatur de illis,qui matrimoniû consumauerunt.Sed his non obstantibus , contrarium arbitror in casu nostro de iure præualere, vt.s. dictus vir,qui côtraxit per verba de pręsenti,& eam traduxit i domû suam, & cum ea familiariter habitauerit, gaudeat beneficio statuti præall. Moueor primò , quia ad hanc interpretationê faciendam verba statuti non resistunt; imò omnino suadent. Requirunt.n.dicti statuti uerba tria.Primò,q sit uxor.Secûdò,q sit ducta ad domum viri . Tertiò, q cum ea habitauerit,vel ad habitandum cum eo iuerit;quæ quidem verificata prorsus fuerunt in casu nostro. Primò.n.vxor est,ex quo cum illa contraxit matrimonium per verba de præsenti,licet illam non cognouerit, vt in iuribus superius allegatis;& iste potest dici vir istius mulieris, vt etiam probatur in euâgelio,Genuit Ioseph virum Mariæ: alibi Angelus , Noli timere Ioseph accipere Mariam côiugem tuam,& c.quæ verba transumptiuè habentur in c.Ioseph, & c.priusquam.27. q.2.vbi apertè deciditur,q ex quo interuenit consensus de præsenti, maximè secuta communi habitatione,possunt dici maritus, & vxor,seu vir & coniux,sicut in côiugio,quod verum fuit inter beatam Mariam,& Ioseph , licèt nunq interuenit carnalis copula, vt ibi,& in c.omne itaque.ead.câ, & quest.hoc apertissimè fuit de mente huius statuti,in quo appellatur vxor antequam sit ducta,& sic ante secutam carnalem copulam.arg.in cap. institutum.ead. causa & q. non .n.potest dici sponsa , ex quo interuenit consensus de præsenti. †Quia sponsa dicitur quasi promissa.dicuntur.n.sponsalia à spondeo spondes 1 quod idem est, quod promitto promittis, vt legi.& not.in c.nostrates.35.q.4. & super rubrica,de sponsa.sed ex quo contractum est matrimonium, non potest dici promissa,sed coniugata,& vxor.d.l. non sine.C.de bonis quæ libe.& d.c.sufficit, cum aliis iuribus supra alleg. Secundò, ista mulier fuit ducta ad domum. Tertiò habitauit cum viro suo,licet non fuerit cognita carnaliter. nam ad significatum huius verbi,cohabitauerit, non requiritur carnalis copula,sed consortium communis habitaculi,vt probatur expresse in materia nostra,in d.ca. priusquâ. 27.q.2.Ex quo ergo verba hanc interpretationem important,nec constat de contraria intentione statuentium, non est à verbis recedendum.l. non aliter. ff. de leg.3.& sufficit ita scriptum esse.l.prospexit. ff.q & à qui.& c. scriptû est.6. q.3.quinimò si volumus coniecturare rationem, & mêtem statuentium , non deuiabit à suprascripta interpretatione, sed potius illam corroborabit.licet.n.in dicto statuto nô sit expressa aliqua ratio,tamen licitum est coniecturare rationem naturalem,quæ potuit mouere statuentes, & secundû illam coniecturam possumus,& debemus statutum extendere,vel restringere, vt no.Bal.in l.maximum vitium.C.de libe.pręte.& in l. scire oportet. ff. de excus.tutorum.& Cy. in l.non dubium.C.de legib.facit quod not.Dyn. in regula fin.de reg.iu.lib.6.pro hoc tex.in d.l.scire.§.sufficit. vbi allegatur naturalia iustitia ad coniecturandam mentem disponêtis.& illa debet præsumi ratio legis, qua verisimiliter fuit motus disponens, vt no.gl.in l.tale pactum.ff.de pact.sed ratio statuti deferêtis lucrum,soluto matrimonio, viro,& nô uxori,non potest dici,q sit propter copulam carnalem , qa hæc ratio reperitur pariter in utroque , non autem quoad debitum carnale ad paria iudicantur, vt in c.quanto . & ca. gaudemus.de diuor.imò potius deberetur lucrum vxori,q̃ perdit virginitatem,quę est altera dos,& multa seruitia viro impêdit,pręsertim circa sobolem, vt in l.assiduis. C. qui pot.in pign.hab. nec uirginitas potest amplius restitui.32. q.5.c.Paulus.nec potest coniecturari,q fuerit propter affectionem coniugalem,seu reliquias matrimonii soluti:quia hęc ratio etiam militat in uxore.hinc est, q lex non vult ualere pactum de lucro captando,quin sit vtriq; coniugi commune,ut in c.fi.de dote post di.restit.facit,quod habetur in auth.de ęquali.do.§.hoc igitur; & in auth. sed iam necesse, C.de dona.ante nup.non ergo potest assignari alia bona ratio,nisi quia maritus substinendo onera matrimonii,incurrit multa damna.& licet ad hęc supportâda habeat dotem, vt in c.salubriter.de usu.& l.si constante.ff.soluto matrimo. tamen ut plurimum non sufficit dos ad hęc onera,quinimò tanti fiunt sumptus in vestibus,& ornamentis,q dos in illis consumitur.Hanc rationem posuit Bal.in l.non sine.præallegat.& Bar.in tractatu de duob.fratrib. vbi per hanc rationem dixit notabile uerbû , q si pater sustinuit onera matrimonii ipsius,q illud lucrum,quod acquiritur marito uigore statuti, cedit patri:quia videtur prouenire propter bona paterna,ex quibus sustinet onera ipsius matrimonii . & sic vides,q non habetur respectus ad copulam:aliâs, pater nihil lucraretur,quę quidem nô reperitur in casu nostro. Nâ, ut præsupponitur in casu, uir duxit mulierem ad domû , & faciebat omnes expensas,sicut solet facere maritus uxori secum cohabitanti pręparauerât,ut audio, multas uestes , & multa pręparatoria fecerat,ut cum ea postea cum solita solennitate conuiuiorum matrimonium consumaret ; debet ergo gaudere beneficio statuti,cum uerba , & mens statuti naturalis suadeant , ad idem tex.& ibi expresse tenuit Bal. in l.Deo nobis.C.de epis.& cle.statutum.n.nô requirit traditionem cum solennitate,sed solum contentatur , q fuerit ducta,& cum ea habitauerit , quia per cohabitationem sustinentur onera matrimonii,imò plus dicit statutum. s.sufficere,q iuerit uir ad cohabitandû cû ea, quę uerba sunt multum ponderanda.innuunt.n.q licet non multum cohabitauerit,tamen ,ex quo iuit animo cum ea habitandi , gaudet beneficio statuti,& sic non requirit,q fecerit multas expêsas in ducendo,uel cômorando.si.n.maritus iuit ad habitâdum cû ea,non est opus solenni traductione, & nihilomin9 statutum defert lucrû marito.ergo pręcedens pars , quę loquitur,quando mulier ducitur ad domû mariti , ut cum eo habitet , debet intelligi etiam sine solenni traductione.côtentatur.n.statutum de effectu , & non curat de modo.hęc ultima côsideratio est profectò optima in fauorem uiri . nâ ratio statuti debet esse uniformis,ĩ c.maiores.de baptismo, cum si.Non obstat motiuum supra in contrarium formatû. procedit.n.quando quęritur de matrimonio propter suam perfectam significationem . quo casu intelligi debet de côsumato , quia tunc habet suum perfectum significatum,ut in iuribus ibi allega. secus , quando fit mentio de matrimonio , seu de marito , & uxore ad alium finem , ut contingit in casu nostro . tunc enim uerba accipiuntur propriè , quia non subest ratio capiendi illud strictissimum significatum.

3 †Nam cessante ratione illius strictissimi significati , debet cessare illud significatum capitulo cum cessante . de appellatio. cum simil. at in casu nostro non fit mentio de marito , & uxore propter significatum perfectum matrimonii, sed propter onera matrimonii , ut pędixi. Et hæc sufficiant.

Casus

Casus consilij sequentis.

Casus in effectu contingens, super quo quid ius postulet, quæritur, talis est. Quidam Angeletus Hebræus conuenit cum magnifico communi Florentiæ pro certa pecuniaria quantitate annuatim dicto cõmuni Florentiæ soluenda, vt possit liberè ipse, suiq; filii, & hæredes, famuli, factores, ac socii habere præstum, & illum exercere in terra Collis pro tempore quinq; annorum. Itẽ, q liceret dicto Angeleto suos socios nominare intra certũ tempus in capitulis contentum: demum antequam socios nominaret dictus Angel. vita funct9 est, quæritur, an liceat hæredibus dicti Angeleti socios nominare, cum sint intra tempus, quo liceret dicto Angeleto, si viueret, nominare.

CONSILIVM LXXX.

1. *Nec venditio, nec locatio cõstat, si pretium, seu merces fuit reposita in arbitrio tertii.*
2. *Testator si dixit, Instituo talem hæredem sub conditionibus infrascriptis, si postea nullam conditionem expressit, valet hæredis institutio, ac si pure fuisset facta.*
3. *Arbitrium si apponitur rei substantiatæ, deficiente arbitrio non expirat id, quod principaliter agitur.*
4. *Iudicium hæredis non est iudicium defuncti.*
5. *Regula, quod omnis pactio, siue consistat in dando, siue in faciendo, siue sit mista, transit in hæredem, ne iudicium defuncti per varias simultates corruat, quomodo intelligatur.*

PRo decisione presentis materiæ duo sunt principaliter examinanda. Primum, nunquid per mortem dicti Angeleti ante nominationem sociorum factam, dictus cõtractus penitus corruerit, vt hincinde nulla remanserit obligatio. Secundò præsupposito, q principalis contractus cum dicto Angeleto initus, mansetit, & transiuerit in hæredes ipsius Angel. an liceat ipsis hæredibus socios, iuxta pacta, & capitula cõuẽta nominare, & hoc intra tempus, quo licuisset dicto Angeleto illos nominare. Venio iuxta ordinem ad primum, & videtur, q per dicti Angeleti mortem dictus contractus penitus sit annullatus per l. fi. C. de contrah. emp. & l. si merces. in prin. ff. locati. in quibus iuribus patet, † q nec venditio, nec locatio constat, si pretium, seu merces fuit reposita in arbitrio tertii, illo nolente, aut non valente suum arbitrium, & iudicium declarare, quasi locatio, vel venditio sit facta sine mercede, seu pretio, sine quibus talis contractus consistere non potest. Insti. de emp. & vẽ. §. pretium. Sed in casu nostro mortuus est dictus Angeletus, qui debebat socios nominare, sine quibus contractus non videtur consistere; ergo dictus contractus prorsus corruit. Sed his nõ obstantibus, contrarium arbitror firmiter de iure prævalere. Moueor principaliter, quia in casu nostro contractus fuit firmus in persona di. Angeleti, qui erat principalis in conuentione illa, vt clarè colligitur ex tenore dictorum capitulorum, ipse. n. pro se, & suis hæredibus se obligauit firmiter ad solutionem annuatim faciendam dicto communi Florẽtiæ, & voluit, q illa capitula inita cum factore suo seruarentur pro se, & suis hæredibus. Item clarius colligitur ex alio capitulo, quo cauetur, q non liceret dicto Angeleto socios nominare, nisi vsque ad certum tempus, & sic eo non nominante, remanebat contractus validus pro eo duntaxat, & suis hæredibus. Cum ergo contractus habuerit sua substantialia in personam dicti Angeleti, licet aliqua accidentalia circumferentia essent per dictum Angeletum intra certum tempus exprimenda, non debet irritari contractus, si illa accidentalia non interueniant. i. si socios non nominauerit; hoc videtur optimè in simili probari in l. pen. C. de insti. & substi. vbi patet, † q si testator dixit, Instituo talem hæredẽ sub conditionibus infrascriptis: postea tamen nullam conditionem expressit, perinde ualet hæredis institutio, acsi purè fuisset facta; hoc etiam per illum tex. fuit generaliter de mente Bal. in l. fi. C. communia de leg. vbi voluit, † q si arbitrium apponitur rei substantiatæ. i. perfectę, puta in accessoriis, deficiente arbitrio non expirat id, quod principaliter agitur, ad quod etiam fecit l. officio. ff. de contrahẽ. emp. secus, si apponitur rei substantiandæ. i. contractui faciendo; quo casu procedit contrarium supra formatum. Nam sine pretio non potest dici emptio, nec locatio, vt in iurib. pal. merito per mortem illius, qui habebat arbitrari substantialia contractus, expirat contractus: quia hoc casu a persona arbitrante non receditur. l. si quis arbitratu. ff. de ver. obli. sed in casu nostro secus est: quia socii non erant de substantia illius contractus, cum dictus Angeletus se principaliter obligasset, & sociorũ nominatio fuit posita in optione sua: vnde viuens potuisset aliquem nominare, contractu in suo robore permanente, vt clarè colligitur ex dictis capitulis. Concludo ergo quo ad primum, q contractus ille remãsit validus, & transiuit in hæredes Angeleti, cum pro se, & suis hæredibus conuenisset. Idem etiam fuisset, si expresse nõ fecisset de hæredibus mentionem: quia regulariter omnis cõtractus transit in hæredem actiuè, & passiuè, licet de eo nõ fuerit cautum; vt in l. veteris. C. de contrahend. & commit. stipu. & l. si pactus. ff. de probatio. cum similibus. Circa secũdũ magis dubitabile, an potestas nominandi socios transiuit in hæredes dict. Angeleti, ex quo contractus principalis in eus transit. Videtur primò, q non: quia cum illa nominatio dependeret à iudicio, & voluntate dicti Angeleti, nõ potest transire in hæredem; quia hęres non potest interpretari voluntatem, & iudicium defuncti, vt not. glo. in l. idem Pomponius scribit. §. si frumentum, ff. de rei. vendic. & l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verbo. obliga. Probatur ratione. † Nam iudicium hæredis nũ est defuncti, cum sit magna inter eos differentia. l. si non sortem. §. libertus. ff. de condict. indeb. & l. inter artifices. ff. de solu. Hinc est, q communiter dicunt docto. q vbicunque aliquid inhæret meræ personæ contrahentis, illud non transit in hæredem; vt no. Bart. in l. ea. ff. de verbo. oblig. & in l. si decesserit, ff. qui satis. cog. probatur in l. vna. §. ne autem, de cadu. tollend. Sed contrariam sententiam arbitror in casu nostro de iure veriorem. Moueor principaliter per l. veteris. C. de contrahend. & commit. stipu. vbi datur regula, † q omnis pactio, siue constat in dando, siue in faciendo, siue sit mista, transit in hęredem, ne iudicium defuncti p uarias simultates corruat. & est de mẽte illius tex. q omne id, quod commodè potest adimpleri p hæredem, sicut per defunctum transit in hęredem, sicut ex quo contractus & facultas exercendi pręstum transit in hæredem, vt supra dictum est, pręsupposita validitate contractus; ergo & potestas contrahendi societatem, & per consequens socios nominandi: nõ. n. apparet, quare hoc debeat magis conuenire dicto Angeleto defuncto, q̃ suo hæredi; pro hoc facit theorica Bar. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig. in illa quæstione, an compromissum factum tanquã in arbitrum, transeat in hęredem, cum alias factum tanquã in arbitrum non transiret, vt in c. fi. de arbitr. & in l. diẽ proferre. §. 1. ff. eod. Et concludit, q aut assumitur arbiter super contractu celebrando; & non transit, sicut dicitur in arbitrio: aut assumitur super iam celebrato, puta super accessoriis; & tunc sicut contractus ipse transit in hæredem, ita & ipsum compromissum ratione accessorii, argu. in l. fundi vẽditor. ff. de contrahen. emp. & in c. si super gratia. de off. de leg. li. 6. Idem dicendum in simili, quod cum nominatio sociorum veniat accessoriè ad contractũ principalẽ, qui transit in hęredem, debet ipsa nominatio transire. quod videtur expresse de mente Bal. post Butr. in d. l. fi. C. communia de leg. vbi voluit, q ex quo contractus non corruit deficiẽte arbitrio, quia arbitrium versatur circa accidentalia; potest suppleri, q ipsi cõtractui deest. Præterea ad hanc sniam adduco theoricam Barto. in l. si quis a filio. §. fi. ff. de lega. 1. vbi apertè limitat illam regulam vulgatam, q hęres nõ potest interpretari voluntatem, & iudicium defuncti, vt habeat locum, quando ex illa interpretatione reus venit condẽnandus, seu posset damnum pati, aut tolleretur alteri defensio; quibus casibus dicuntur procedere contraria: secus autem, vbi ex illa declaratione nemo uenit condemnãdus, vel damnificandus, licet fortè posset per interpretationem restringi lucrum, vt optimè probatur i d. l. si quis a filio. vbi apertè colligitur, q si defunctus legauit alicui Stichum seruum, & non apparet, de quo Sticho senserit, cum plures haberet seruos eiusdem nominis, declaratio pertinet ad hęredem; qui declarando potest restringere lucrum legatarii: quia forte testator sensit de meliori, & hęres poterit eligere mediocrem, seu viliorem. Si ergo hęres declarat uoluntatẽ defuncti, ubi potest alter aliquem interesse prætendere, puta circa maius lucrum, ergo fortius debet in casu nostro hęres dicti Angeleti posse declarare socios suos, cum nullum interesse possit inter uoluntatem defuncti, & hæredis communitas Florentię pretẽdere. Ad idem facit optimè l. fi. C.

communia

communia de leg. præst. l. vbi si testator legauit alicui vnum seruum, & dedit optionem tertio, si ille non vult, aut non potest, quia mortuus est eligere, deuoluitur potestas eligendi ad ipsum legatarium, de cuius commodo principaliter agitur. ita dicamus in proposito, ꝙ cum defunctus Angeletus non ualeat socios nominare, debet potestas contrahendi societatem, & socios nominandi trãsire in hæredem, ad quem transit dictus contractus principalis, & ipsius commoditas, nec debet quis admitti ad contradicẽdum, quod sibi non prodest, & alteri nocere intendit. l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen. & hæres, & defunctus censentur eadẽ persona. in Auth. de iureiurã. quod præsta. ab his. maxime cum filius est hæres l. fi. C. de impu. & aliis sub. & 35. q. 3. c. contradicimus. §. hæc authoritate. nec ob. si dicatur, ꝙ saltem debet adiri bonus vir. i. iudex, vt socios declaret: non autem debet hæres declarare, vt d. l. officio. ff. de contrahẽ. emp. & l. domum. eo. ti. quia dico illud procedere, quando quis arbitretur ad commodum proprium, & in alterius præiudicium, quod in casu nostro cessat: tum, quia non agitur de præiudicio communitatis Florentiæ: tum, quia in casu nostro nõ tertius, sed ipse Angeletus habebat nominare. vnde sicut defunctus poterat nominare, & ita ipse hæres debet posse. Absurdum enim esset, ꝙ iudex deberet nominare socios, cũ socii eliguntur ex spontanea voluntate, adeo, ꝙ nemo potest suis hæredib. imponere, vt certos socios habeant. l. nemo potest. & l. adeo. & l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro soc. Et hęc sufficiant.

Casus consilij seqentis.

Ex themate mihi narrato tria in effectu dubia veniunt discurrenda ad claram facti decisionem. Primum, nunquid dictus ser Stephanus debuerit, seu potuerit sepeliri in loco sacro, cum diceretur fœnerator per publicam famã, ac etiam de fęnore probari potest quibus per testes fuit fœneratum. Secundum, pręsupposito, ꝙ non debuit in loco sacro sepeliri, an debeat nunc exhumari, & de loco sacro procul abiici, si probari potest eũ fuisse vsurarium in vita modo prædicto. Tertium dubiũ, ad cuius instantiam, seu accusationem, vel processum poterit ista exhumatio fieri.

CONSILIVM LXXXI.

1. *Fama cum aliis adminiculis sufficit ad probandum quem vsurarium manifestum.*
2. *Possessio diuturna ad hoc, vt probetur, non obstat, si vnus testis dicat de vno tempore, alius de alio.*
3. *Mulier palam dicitur quæstum facere, licet in publico se non prostituerit, sed in domo sua, vel alterius cuilibet indifferenter postulanti.*
4. *Episcopus potest exercere pœnas Later. concili contra vsurarios.*
5. *Legatus, etiam Cardinalis, non potest dispensare contra concilium.*

Videtur quòd dictus ser Stephanus licet potuerit in sacro sepeliri: quia iura excludunt ab ecclesiastica sepultura manifestos vsurarios duntaxat, vt in c. quia in omnibus. de vsur. & cle. eos. de sepul. Ser Stephanus non probatur, ꝙ fuerit manifestus vsurarius, siue capiamus, manifestus, pro notorio, siue in sua propria specie, prout differt a notorio. nam iste non potest probari vsurarius, nisi per famam, quæ non inducit notorium, nec manifestũ, vt plene no. in c. vestra. de coha. cle. & mu. & in c. cum in diœcesi. de vsur. vbi expresse patet, ꝙ sufficit, vt quis dicatur manifestus vsurarius, ad idem, ꝙ no. Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæsti. nec testes, quibus dr̃ fuisse fœneratum, probant illum vsurarium manifestum, tum quia in proprio facto deponunt, ergo nõ dẽt eis dari fides, quia licet contra se quis possit testificari, pro se tñ minime. xiiii. q. iiii. in prin. & in l. nullus. ff. de test. & 3. q. 3. c. nullus tum quia sunt singulares in dictis eorum, cum quilibet deponat sibi fuisse fęneratum: singulares autem testes non probant, vt in c. cum dilecti. de elect. & in c. tam literis, de testi. cum si. & præsertim non probant qualitatem manifesti, cum ipsis singulariter adhibitis fęnus fuerit exercitatum, manifestum enim resultat exactib. palam, & publice gestis, vt in c. 1. de postu. præl. & no. in d. c. vestra. Sed his non obstantibus contrariam sñiam dico de iure mero ꝑ ualere. Et primo de hoc arbitror esse casu expressum in d. 1 c. cum in diœcesi. de vsu. vbi clare liquet, † ꝙ fama cum aliis adminiculis sufficit ad probandum quem vsurarium manifestum, vt excludatur ab ecclesiastica sepultura. & idem ibi gl. & Io. An. satis sentit in gl. in c. 1. de vsur. lib. vi. in verbo, manifestos, in fi. sequitur Ange. de Peru. in quadam sua disputatione, quę incip. Astensis miles. & Fede. de Sen. consi. 62. vbi dicit solam famam sufficere cum quibusdam adminiculis, cũ agitur vt vsurarius arceatur a sepultura ecclesiastica, & vt remoueatur a communione altaris, & vt non recipiantur ab eo oblationes, & sic quo ad pœnas contentas in concilio generali, de quo in c. quia in omnib. de vsur. ad illud. n. concilium se refert in d. c. cum in diœcesi. Sed in casu nřo concurrit primo fama publica, vt præsupponitur in facto. Item dictum multorum testium, quib. fuit fęneratum, quod negari non potest, quin faciãt in casu nostro adminicula; cum non agatur de ipsorum commodo, sed solũ de pęna spirituali. vnde sic deponunt legatarii pro validitate testamenti, cum principaliter nõ agitur de eorum cõmodo licet secundario redundet ad eorum commodũ, vt Inst. de test. §. legatarii. facit. l. dictantib. C. e. & quod no. in c. 1. de testi. & Doc. in c. super. e. ti. ita fortius potuerunt isti deponere ad probandum illum vsurarium, ꝓsertim cũ solũ tũc agitur ad pęnam spũalem, nec agitur principaliter, vel secundario de eorum commodo, quinimo voluit do. Ang. de Peru. in dicta disputatione, ꝙ vbi solum agitur ad probãdum quem manifestum vsurarium, testes, quib. fuit fęneratum, plene probant, ex quo non agitur de eorum commodo principaliter, & sic nõ deponũt in facto ꝓprio. nec ob. ꝙ sint singulares, quia non pñt dici singulares, cum agitur de probando aliquo vniuersali habente in se plura particularia, si testes singulariter deponant de actib. particularib. sicut in simili dicit gl. singularis in l. ob carmen. ff. de testib. 2 quæ dicit, † ꝙ cum probanda est possessio diuturna, non obstat, si vnus testis dicat de vno tpe, & alius de alio, quia ex dictis eorum resultat totũ, de quo quæritur. & facit, quod in fi. no. Inno. in c. qualiter, & qñ. 2. de accu. & quicquid sit de dicto Angel. an plene probent ibi testes, quia nunc disputare nõ intendo; illud tñ verissimum, & absolutum est, ꝙ saltem adminiculantur plurimum; ergo cum fama publica plene probet, illum ser Stephanum fuisse manifestũ vsurarium, saltem quoad pęnas spũales prædictas, cum agatur de modico præiudicio, & expedit animabus ipsorum vsurariorum, & aliorum, vt facilius arceantur. Præterea ꝙ dictus ser Stephanus fuerit manifestus vsurarius, ꝓbatur expresse per authoritatem Bar. in l. ii. ff. de fur. & Angel. in dicta disputatione, Astẽsis miles. dicit. n. Bart. quem sequitur Ang. ꝙ eo ipso efficitur vsurarius manifestus, ꝙ indifferenter quis in camera sua mutuet sub vsuris omnibus postulãtibus, licet nullum erexerit altare ad fęnerandum. & pro 3 hoc l. palam. ff. de ritu nup. vbi patet, † ꝙ mulier palam dicit̃ quęstum facere, licet in publico se non prostituerit, sed in domo sua, vel alterins, cuilibet indifferenter postulanti, & quod plus est, sufficit secundum eos hæc probatio ad reddendum testm̃ nullum absq; alia confessione, & publicatione per epm̃ fienda, ꝙ aũt mutuauerit oĩb. indifferenter venientib. & postulantib. poterit probari per ill. quib. fuit fœneratũ secundũ Ang. Pręterea, & tertio, ꝙ dictus ser Step. fuerit publicus vsurarius, facit authoritas Bald. in l. 2. C. de sacrosan. ec. dicens eũ intelligedũ esse manifestũ vsurariũ, de quo est cõis opi. ꝙ si manifestus vsurarius, dũmodo per duos, aut tres ꝓbetur, ꝙ fuerit vsurarius, & recte loquit̃. nã ex his resultat ꝓprie manifestũ in specie sua, quod iura cõtra vsurarios requirunt. nõ. n. iura requirũt factũ notoriũ sed manifestũ. nec ob. cã impropriandi, seu restringendi illud verbũ, cum fuerit in fauorẽ vsurariorum, quod non est dicendum. verba. n. sunt in proprio significatu intelligẽda, ex quo non constat de contraria intentione, vt in c. fina. de ver. sig. & in l. non aliter. ff. de leg. 3. Ex quib. oĩb. aperte cõcludit, ꝙ ꝑ dictas ꝓbationes d. ser Stepha. debuit dici manifestus vsurarius, & ꝑ ꝯñs nõ debuit sepeliri in sepultura ecclesiastica, vt in iurib. ꝓal. Ex his infertur ad secundum dubiũ, nũquid debeat nũc inde exhumari, factis ꝑdictis ꝓbationib. Vr̃ primo, ꝙ non: quia post mortẽ non põt quis rñr accusari, nisi saltẽ crimen defuncti fuerit euidens, ita ꝙ nulla alia exigat̃ ꝓbatio, vt non gl. & clarius post eã Arch. 88. di. c. fi. facit, quod no. 14. q. iii. c. vsura. Crimina. n. morte extinguunt̃, & relicti sunt defuncti Dei iudicio, di. iii. c. quorundam, & 32. di. c. erubescant, cum si. Præterea corpus istius ser Stephani fuit sequestratũ ob hanc cãm fęneratitiã per epm̃ loci, et demum fuit facta per eundẽ rela-

xatio; ergo non debet amplius de hoc discuti: tum quia de facto vnius hominis sæpius quærendum non est, vt in l. licet. ff. nau. cau. sta. & no. in c. de bis. de acco. videlicet, ꝙ episcopus relaxãdo interdictum, videtur fuisse inter locutus, ꝙ iste non fuerat vsurarius, & sic transiit per lapsum decendii in rem iudicatam, vt in cle. sicut, de appe. facit cap. cum dilecti, de elect. cum simi. Sed quanquam dicta videantur obstare, tamen in contrarium se habet veritas. Et primò, videtur tex. in d. c. cum in diœcesi, de vsur. vbi habetur 4 † ꝙ episcopus potest exercere pœnas Lateranen. concilii contra vsurarios, de quibus constet per famam, & alia argumenta. Et inter cæteras pœnas Lateranen. concilii est, vt non admittantur ad ecclesiasticam sepulturam; vt in d. c. quia in omnibus. sed contra dictum ser Stephanum erat publica fama. Item alia plurima argumenta, vt patet per dicta illorum, quibus fuerat fœneratum, seu alia; ergo nõ debuit sepeliri in ecclesiastica sepultura. Præterea euidẽs est, de quo constat per coniecturas, vt l. licet imperator. de leg. 1. facit c. ad nostram, de empti. & vend. sed contra d. ser Stephanum erant prædictæ vrgentes cõiecturę; ergo satis peccatum suum erat euidens. possunt ergo probationes recipi de prædictis, non ad publicandum nunc peccatum, sed ad faciendum fidem, ꝙ peccatum erat tũc manifestum: & per consequens, ꝙ non debuit sepeliri in cœmœterio. Præterea 1 decedens in peccato mortali, non debet habere sepulturã ecclesiasticam, in c. fi. iuncta gl. lxxxviii. di. idem no. gl. in c. ex parte, de sepul. in c. ii. & c. cum ad monasterium, de stat. reg. & in c. quia in omnibus. de vsur. Ille autem ser Stephanus decessit in peccato mortali, ex quo non mandauit vsuras restitui; ergo non debuit sepeliri in cemęterio ecclesiastico: & si de facto sepultus fuit, debet inde exhumari, si possunt sua ossa discerni ab ossibus fidelium: vt in ca. sacris. de sepul. & in vsurario de facto sepulto, ꝙ debeat exhumari, tenet glo. in clem. eos, de sepultu. in verbo eis a quibus. & idẽ ibi Pau. & Io. de Lign. non obstãt contraria; quia procedũt in peccato occulto, sed istud non potest dici occultum, sed manifestum, ex quo contra illud degenerabat publica fama cum aliis argumẽtis; facit c. tua, & quod ibi no. de coh. cle. & mulie. Non ob. secundum, quia episcopus illam relaxationem fecit sine causæ cognitione, & ad preces amicorum filii dicti ser Stephani. Item factum extraiudiciale nõ transit in rem iudicatam, vt in c. concertationi, de app. lib. vi. maxime quando fit sine causæ cognitione: vt no. glo. & Inn. in c. ex parte prima. de verb. sign. & quod male factum est, potest ille idem, qui fecit corrigere, ex quo non poterat in illo facto dispensare iuxta theoricam Hostien. in c. diuersis fallaciis, de cler. coniuga. facit c. qualiter, & quando. primo. de accus. & c. nostri. de elec. maxime quando hoc facit publica authoritate, sicut episcopus in casu nostro, iuxta no. in c. si quis presbyterorum. de reb. ecc. non alienã. non enim poterat episcopus dispensare contra concilium, de quo in d. c. quia in omnibus, arg. cle. ne Romani. de ele. per tex. iuncta glo. in c. dilectus. 1. de præb. & c. dilecto, eo ti. in 5 quibus patet, † quod regulariter etiam legatus cardinalis nõ potest dispensare contra concilium. Et hoc de secundo.

Quo ad tertium, & vltimum breuiter dico episcopum posse ex officio suo, facta sibi fide de fama, & aliis argumentis, facere exhumari, per tex. expressum in d. c. cum in diœcesi. Item puto, ꝙ quilibet bonus Christianus poterit hoc denunciare episcopo, & petere, vt debeat exhumari, cum cuiuslibet boni Christiani intersit, vt sacra deuotissime tractentur, & vt alii terrore pauefacti, desistant ab hoc nefandissimo crimine, argu. in c. si qui ma. accu. pos. & in c. præterea. ii. & c. cum in diœcesi. de spon. & ii. q. 1. c. si peccauerit. Præterea ius publicum consistit in sacris. 1. dist. c. ius publicum. Vltimo etiam dico, ꝙ quanquam dictus ser Stephanus non mandauerit vsuras restitui, nihilominus possunt hæredes sui compelli, vt restituant vsuras per defunctum extortas. sicut enim ipse obligatur ad restituendum, de vsuris. per totum, ita & hæres, qui succedit in locum defuncti, siue sit filius, siue extraneus, vt est textus apertus in capitu. tua, de vsuris. maxime hoc procedit tenendo, ꝙ vsuræ repetantur per condictionem indebiti; quod tenet glo. in ca. si episcopum. xvii. quæst. vi. & in captu. Michael. de vsur. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LXXXII.

1 *Creditor non tenetur de leuissima culpa, seu de casu fortuito.*

2 *Culpa leuissima quæ dicatur, quæ leuis, quæ lata.*

ILlud de iure quæritur, an hæres quondam Angeleti hebręi præstatoris teneatur ad emendam damni, si quid contingat in rebus apud eum pignoratis, & hoc tam inspectis capitulis, & pactis initis inter dictum Angeletum, & commune senarum, quam iuris communis censura. Et profecto ex capitulis, & pactis antedictis non potest super hoc aliqua decisio sumi, cum super hoc articulo minime disponant. recurrendum est ergo ad iuris communis dispositionem, cui etiã 1 iudęi subiiciuntur, vt in l. iudęi. & l. si qua. C. de iudæis. † de iure vero communi indubitati iuris est, creditorem non teneri, siue pignus perditum sit, siue deterioratum, nisi de dolo, lata, & leui culpa: de leuissima autem, seu de casu fortuitu nõ tenetur creditor; vt probatur in l. ii. & l. quę fortuitis, & l. si creditor, & l. si nullam, & l. creditor. C. de pign. act. & in l. si seruus. ff. eo. & Insti. qui. mo. re contrahitur obli. §. fi. & in l. contractus. ff. de reg. iu. cum multis aliis simi. Si ergo dolo, & lata culpa, seu leui ipsius creditoris pignus est perditum, vel deterioratum, tenetur ipse creditor debitori ad interesse; vt in dd. iuribus legi. & no. secus, si periit, vel deterioratum est pignus casu fortuito, vel leuissima culpa. non aũt teneť creditor de leuissima culpa, q̃a cõtract⁹ iste fit gratia vtriusq; s. creditoris, & debitoris; vt legitur, & no. in d. §. fi. Inst. qui. mo. re contrahi. obli. & in d. l. contractus. Sed circa prædicta potest principaliter dubitari de duobus. Primò cui incumbit onus probãdi, an pignus perierit, vel fuerit deterioratum cum culpa, vel sine. Secundo, quia supradictum est, creditorem nõ teneri de leuissima culpa, sed de 2 leui, vel lata, † videndum est, quæ dicatur leuissima culpa, quæ leuis, & lata. Circa primum, cui. s. incumbat onus probandi, opiniones sunt, vt plene notatur per gl & Doc. in l. si creditor. C. de pig. act. & in l. si quis ex argentariis. §. pen. ff. de eden. Et non insistendo in opin. contrariis, communis, & vera sententia est, ꝙ amissio, seu perditio semper debet probari per ipsum creditorem, qui casum allegat, sed ꝙ sine culpa sua perdiderit, fiendam est hęc distinctio. Quidam sunt casus, qui de facili non contingunt sine culpa, vt furtum, vel incendium, & in istis debet creditor probare, ꝙ sine culpa sua perdiderit. quidam sunt casus verisimiliter separati a culpa, vt puta incursus hostium, & tunc satis est probare casum, cum per illum verisimiliter excludatur culpa, ita concordando opi. contrarias dixit Bart. & bene in d. l. si creditor. Qualiter autem probetur casus, dicendum est, ꝙ quidam sunt casus multum manifesti, vt ruina, incẽdiũ, vis hostium, & similes. & isti probantur manifeste. Quidã sunt casus fortuiti, clandestini, & occulti, vt furtum; & tũc probatio fit per coniecturas, vt quia ostium reperitur ruptum, & famulus aufugit, & similia, arg. in l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re mi. ita concludit Bar. & bene in d. l. si quis ex argentariis. & fuit de mẽte Doctorum in d. l. si creditor. & eandem distinctionem puto fore fiendam, quando contingit damnum in rebus pignoratis. debet enim creditor probare aperte, vel præsumptiue, ꝙ sine culpa sua, saltem leui contigerit deterioratio. Ad prædicta addo vnum not. modum probandi deteriorationem, qui elicitur ex tex. & ibi no. per Bar. in l. iii. C. de murileg. lib. xi. s. vt sufficiat probare, ꝙ in tanto tempore debeant posse esse corruptæ tot ex illis supellectilibus, vel de illis rebus, arg. l. fi. ff. de ali. pu. præstan. Nam multæ res sunt, quæ solo tractu temporis solent deteriorari, quantumcunque diligenter custodiantur, vt foderaturæ, & similia. Circa secundum, s. quę sit lata, leuis, & leuissima culpa, licet multa scribantur, vt not. in l. ꝙ Nerua. ff. deposi. tñ sequendo ibi Bar. cuius dicta cõiter approbanť, dicendũ est, ꝙ lata culpa est deuiatio incircunspecta ab ea diligentia, quam cõiter habent homines, qui sunt eiusdem cõditionis, & professionis. leuis vero culpa est deuiatio circunspecta, ab ea diligentia, quam adhibent hoĩes diligentes, & qui sunt eiusdem conditionis, & professionis. leuissima vero culpa est deuiatio circunspecta ab ea diligẽtia, quã habent hoĩes diligentes, & diligentissimi eiusdẽ cõditionis, & professionis; quæ oĩa sunt declaranda, vt plene no. in l. ꝙ Nerua. ad ꝓpositũ tñ bř dicẽdũ, satis esse creditori p̃statori, ꝙ habuerit in reb. pigno. illã diligẽtiã, quã solẽt adhibere hoĩes diligẽtes eiusdẽ cõdõnis, & ꝓfessionis, non autem tenetur, si non adhibuit eam diligentiam, q̃ solent adhibere homines diligentissimi eiusdem cõditionis, & ꝓfessionis. Et hæc sufficiant.

Casus

Casus consilij sequentis.

Disponēte statuto terræ Collis, ꝙ quilibet transiens per territorium dictæ terræ cum animalibus, seu aliis rebus, de quibus debeat solui gabella, teneatur ibi certum quid nomine gabellę, seu uectigalis soluere, & gabellam fraudans, incidit in certam pœnam eodē statuto comprehensam. Accidit nouissimis diebus, ꝙ quidam forensis cum certis porcis transitum habuit per uiam, & commune territorium dictæ terræ Collis, & sancti Geminiani, & tandem diuertit ad territorium sancti Geminiani, & ibidem soluit gabellam, allegatur per homines terræ Collis, ꝙ dictus forensis eorum gabellam fraudauit, quia transiuit per illam viam publicam, quę erat de territorio dictæ terræ sancti Geminiani, & nullā ibi soluit gabellam. Replicatur per dictum forensem, ꝙ non tenebatur ibi soluere gabellam, ex quo non declinauit ad proprium & singulare territorium ipsorum, sed transiuit duntaxat per illam uiam publicam, quæ est de territorio vtrinsque terræ. s. Collis, & sancti Geminiani. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM LXXXIII.

1 *Commune dicitur meum non propric, sed per fictionem.*
2 *Verbum, suum, est ambiguum.*
3 *Nullus citra principem potest imponere uectigalia de iure communi.*

Videtur primò, quòd vectigal seu gabellam tenebatur forēsis prędictus soluere in dicta terra Collis, quoniam disponit dictę terræ statutum iam antiquum, ut transiens per territorium dictæ terrę teneatur soluere gabellam de rebus inuectis, sed territorium commune potest dici proprium, ut in l. serui electione. §. 1. ff. de le. 1. facit l. si domus. §. fi. ff. eod. ti. ergo tenebatur transiens per territorium commune soluere. Sed his minme obstantibus, diuersam sententiam arbitror oīno veriorem. moueor ad hanc sententiam ex duplici capite. Primo ex defectu voluntatis, voluntatis autem defectus colligitur ex verbis statuti, per quæ, alio non apparente, colligitur voluntas disponentium, vt in l. non aliter ff. de le. 3. & l. Labeo, de supel. le. & c. fi. de uerb. sig. cū simi. Cum enim verba statuti disponant de transeunte seu intrāte territorium terræ Collis, & nil dicant de territorio cum alia terra communi, euidenter colligitur, ꝙ voluerūt disponere de gabella soluenda in proprio territorio, & nō in cōmuni, consequentia dilucide probatur ex eo, quia illud, ꝙ est commune, non potest dici meum proprie sumpto vocabulo, quia illa verba statuti, territorium terræ Collis, comprehendunt territorium proprium dictæ terræ Collis, qa ille genitiuus, terræ Collis, denotat dominium, sicut hoc ꝓnomen meum, & tuum, vt no. in c. t. de postu. præla. & in l. Quintus, ff. de auro & ar. leg. †id autem, quod est commune, dicitur meum non proprie, vt dixi, sed per fictionem, vt no. glo. in l. id quod nostrum. ff. de reg. iu. & Barto. in l. serui electione, in fi. præal. videtur tex. in l. illud, ff. de ritu nup. & 12. q. 1. c. si ergo, licet gl. aliud senserit & minus bene, quia debet intelligi secundum ꝑdicta, & no. Bar. in d. l. serui electione, & facit pro hoc tex. bon. in l. pupillus, in fi. ff. de uer. sig. vbi dicitur, †ꝙ verbum, suum, est ambiguum, id est dubiū, quia potest referri ad totū, & ad partē. Et ideo consuluit ibi iurisconsoltus, ꝙ is, qui iurat suum non esse, adiiciat in iuramento, nec sibi cōe esse, quasi in illo iuramento non veniret cōe, cum in iuramento debeat fieri stricta interpretatio, ne quis incidat in periurium, vt no. in c. pe. de iureiu. ergo idem, & fortius dicēdū in casu nostro, qui est odiosus, tanquam contra ius, & alteri præiudicialis, vt in regu. odia, & reg. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & l. si præses. & l. interpretatione, ff. de pœ. & secundum prædicta intelligenda est ēt gl. in c. ꝑsenti. de præb. li. 6. sed in statutis maxime exorbitātibus a iure cōi, sicut sunt ista de vectigalibus soluēdis iuxta id, qđ legitur & no. in l. vectigalia. ff. vecti. & c. sup q̃busdā. de uer. sig. nō hēt locū sensus impropri⁹, & fictus, sed verba debent intelligi ꝓprie & stricte, vt in l. si qñ, C. de inoffi. te. & l. 3. §. hæc aūt verba, ff. de neg. ge. & in c. nr̃a, de iniur. ꝑ Bar. in l. oēs populi. ff. de iust. & iu. Io. An. in re. ꝑ possessore de re. iu. li. 6. in Merc. ergo dictū statutū nō dēt trahi ad territoriū, qđ est cōe terræ Collis, & S. Geminiani vel alter cuicunq;, & ꝑ cōsequēs defecit in hoc casu volūtas statuētiū, ergo cessare dēt statutū, de sen. excom. c. a nobis. Secundo ꝓbatur ꝑmissa conclusio ex potestatis defectu, ex quo enī territorium est commune, non posset terra Collis, ēt si vellet, imponere onus vectigalis soluendi sine consensu terræ sancti Geminiani, q̃a ubi vnus ex dominis vult disponere ex toto ad vsum nō destinatū nō pōt; vnde nō valet, q̃cquid agat, donec alius dominus cōsensum ꝑstiterit, vt ꝓbatur in l. ꝑ fundū. ff. de ser. ru. prę d. no. in l. Sabinus. ff. cōmuni, di. & in regula in re cōi, de re. iu. li. 6. no. Bar. in d. l. serui electione. speciale. n. est in fisco, vt rōne partis possit disponere de toto, vt legitur & no. in l. 1. C. de alie. rerū fi. cum priua. & l. 2. C. de cōmuni rerū alie. sed via publica nō est destinata ad vectigal percipiendū, †imo de iure cōi nullus citra principē pōt imponere vectigalia, ēt in territorio ꝓprio, vt d. c. super quibusdā, & l. vectigalia, ꝑall. ergo non potuisset, nec ēt hodie posset terra Collis, seu cōe ipsius imponere uectigalia, ēt in territorio proprio, vt in d. c. sup quibusdā, & l. vectigalia, ꝑalleg. ergo non potuisset, nec ēt hodie terra Clis, seu cōe ipsius imponere sine consensu terræ sancti Geminiani aliquod onus gabellæ in territorio communi. Ad contrarium in principio formatum, dicendum, ꝙ ꝓcedit in legatis, in quibus largior fit interpretatio, vt in l. in testamentis, ff. de reg. iur. & in c. cum dilecti, de dona. Et quia ꝑdicta satis de iure clara sunt, amplius non insisto.

Casus consilij sequentis.

Casus, super quo cōsilium de iure quæritur, sic in effectu proponitur ad petitionem cuiusdam Mini de Tholomeis ꝓcuratoris matris suæ, iudex Senensis in actione ꝑsonali mota. seu proposita contra dominum Guidonem Senensem ob ipsius Guidonis contumaciam prętensam induxit dictū Minū ꝓcuratorio noīe i possessionē ex primo decreto quorundā bonorū dicti domini Guidonis, denique post interpositionē primi, & ante interpositionē secundi dictus dominus Guido fuit condemnat⁹ in ciuitate Senensi de crimine læsæ Maiestatis, omnibus eius bonis publicatis, post cuius condemnationem. & publicationem fuit ad petitionē dicti Mini secundū decretū sup dictis bonis interpositū, citationibus prius factis ad domū solitā habitari ꝑ dictū dn̄m Guidonē, cōi Senensi, cui bona dicti dn̄i Guidonis fuerūt confiscata, minime citato, aut requisito. nūc autem dictum commune seu officiales super hoc deputati dicunt dicta bona pertinere ad dictum cōmune, & non ad matrē dicti Mini. Quæritur quid iuris.

CONSILIVM LXXXIIII.

1 *Primum decretum non debet interponi, nisi contra contumacem.*
2 *Parte negante, probatio debet fieri, quod citationes legitime ꝓcesserint.*
3 *Secundum decretum non potest interponi, nisi contra latitantem.*
4 *Iudicium inchoatum contra condemnatum expirat, facta publicatione.*

Arbitror indubie dicta bona esse, & pertinere ad cōmune Senense, & non ad matrē dicti Mini, illis decretis nullo modo obstantibus. Moueor, quia nedū secundum decretū, per ꝙ illa bona fuerunt adiudicata, legitime interpositum non fuit, q̃nimo nec primum iure subsistit, si diligenter acta causæ ponderentur. Et incipiā primo ex nullitate primi decreti, & consequenter descendam ad secūdum. Corruit nāque primū decretū ex multiplici capite. Primo, q̃a nō ꝑcessit trina citatio cōtra dictū dn̄m Guidonē, nec vnica peremptoria, sed bina duntaxat, q̃ nō sufficit ad validitatē primi decreti, vt no. gl. & Bar. l. si finita. §. Iulianus, ff. de dam. infe. Idē no. in c. qm̄. §. in aliis, vt li. non cōtesta. Probatur ratione. †primū decretū nō dēt interponi, nisi cōtra cōtumacē, cōtumax aūt dr̄ ad ꝓcessum inchoandū cōtra eū q̃ trib⁹ citationibus, aut vnica perēptoria vocatus uenire cōtēnit, vt in l. contumaciam, ff. de re iud. Secundo corruit fortius, quia citationes illæ bis factæ, minus legitimæ fuerunt, quia de iure debet quis citari personaliter, & demum si non reperiatur, facta prius inquisitione per ciuitatem, potest citari ad domum suam, vnde citatio non debet fieri ad domum, nisi in subsidium, vt in l. 4. §. ꝑtor ait, ff. de dam. infec. & l. 1. ff. de libe. agno. firmat Barto. in d. §. prætor, & glos. in capi. causam, de dolo & contu. quam sequuntur ibi communiter Doctores. Et uidetur ibi probari in tex. & per Ioan. Andr. in regula, pro possessore, de regu. iur. libro 6. sed in casu nostro, licet iudex commissionem fecerit de citando personaliter, vel ad domum, & sic debuerit præce-

ptum suum reduci ad terminos iuris, vt prius. s. citaretur personaliter, si posset reperiri: Secundò in defectum ad domum, cum nuncius in relatione debuit dicere, quod prius diligenter perquisiuit personam, & cum non posset eam habere, citauit ad domum, nec sufficit dicere in genere, vt no. expresse Bar. in d. §. prætor ait. sed in facto isto nuncius simpliciter retulit, se illum citasse ad domum, nec dixit, quòd illũ prius diligenter perquisiuit. Nec obstat, quòd nuncius postea subiunxit, quod omnia dixerat, seu fecerat, ad quæ de iure, & secundum formam statutorum tenetur, quia illa verba generalia non sufficiunt, non enim præsumitur pro nuncio, cum sit vilis persona, sicut pro iudice. argumen. eorum, quæ not. in l. 1. C. de vsuris, & expresse in materia nostra firmat Bar. in d. §. prætor. Corruit denique ex tertio capite, quia iudex interposuit ipsum decretum, nulla facta relatione per nuncium super secunda citatione, & sic non constito de contumacia illius, vnde etiam præsupposito sine veritatis præiudicio, quod ille fuisset verè contumax: ex quo tamẽ iudici non constabat, non potuit procedere super cõtumacia: quia ignorabat id, quod erat fundamentum suæ pronũciationis. argumen. in l. hoc autem. ff. ex quibus cau. impo. ca. not. expresse Bar. & ita dicit se consuluisse, & quendam processum retractari fecisse in d. l. fi. finita. §. Iulianus, & in l. multum. ff. de cond. & demon. hoc autem scilicet, quod nulla fuerit relatio facta, expresse colligitur ex actis causæ, & onus probandi citationes debitas præcessisse, incumbit parti stãti pro ipso decreto. non enim præsumũtur præcessisse, cum fuerit decretum interpositum in absentia partis, nec uerbis iudicis debet credi, vt capit. quoniam contra, de proba. & a hanc sententiam, † quod parte negãte debeat fieri probatio, quod citationes legitimæ præcesserint, firmauit Fed. de Senis cõsulendo, vt patet consil. 165. facit optimè in capit. sacro, de senten. excom. ex his clarissimè patet, quod ipsum primum decretum minus legitimè fuit interpositum: & hoc sufficeret ad nullitatem secundi: quia non debet perueniri ad secundum sine primo legitimè interposito, vt in cap. quoniam. §. fi. vt lit. contest. & l. cum proponas, & auth. ei qui iurat. C. de bo. autho. iudi. poss. est de mente Bar. in l. cum vnus. §. fi. ff. eod. tit. sed nihilominus ad abundantem cautelam multiplici ratione probabo secundum decretum nõ minus, imo fortius corruere, quàm primum. Et primò causatur ipsius 3 nullitas, † quia non potest secundum decretum interponi, nisi contra latitantem animo fraudandi creditores, ita quod nõ sufficit illum turpiter alias latitare, nisi latitet, idest se occultet turpiter animo fraudandi ipsos creditores, vt est tex. apertus in l. Iulianus. §. sed & his qui, ff. ex quibus cau. in pos. ea. facit regu. iuncta glo. in ca. consultationibus, de offi. deleg. & per Innocen. in cap. dilecto, de verbo. signifi. sed in casu nostro dictus dominus Guido, cum esset tempore secundi decreti condemnatus, & bannitus pro crimine læsæ maiestatis, non latitabat propter ipsos creditores fraudandos, sed propter timorem mortis se absentauerat a toto territorio Senensi. ergo non potuit illud secundum decretum tanquam in contumacem interponi eo modo, quo interpositum fuit. Præterea & secundò cum sua bona vacarẽt tum per suam absentiam. tum propter condemnationem de eo factam, debuit saltem dari curator bonis, nõ autem debuit procedi per solam citationem domi factam, cum ibi nõ habitaret, nec habitare potuisset, vt not. Bart. in d. §. Iulianus. facit l. ab hostibus. ff. ex quibus cau. ma. §. 1. Præterea & tertiò fortius, & apertissimè probatur nullitas dicti secundi decreti. debet enim secundum decretum interponi circa bona ipsius, vt in d. l. cum proponas, & auth. ei qui iurat. & ff. de bonis authori. iud. poss. per totum, sed in casu nostro omnia bona dicti Guidonis erant publicata tempore secundi decreti; ergo non potuit interponi secundum decretum in bonis quondam ipsius: facit d. l. cum vnius. in fi. cum l. seq. ff. de bon. auth. iud. poss. Nec primum decretum potuit impedire publicationem illorum bonorum: tum quia non valuit, vt supra dictum est: tum quia præsupposita validitate non potuit impedire translationem dominii: quia cum esset interpositum super actione personali, non fuit translatum nec dominium, nec vera possessio, sed custodia duntaxat, vt in l. si cui. ff. vt in poss. leg. & l. si finita. §. si quis autẽ, ff. de dam. infec. Sola ergo custodia illi data non potuit impedire publicationem dominii: quinimò nec vera potuisset impedire, cum nihil commune habeat proprietas cum possessione. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquiren. possessio. facit optimè l. si cõuenerit. ff. de pig. act. debuit ergo dictus Minus procurator, facta bonorum publicatione, intentare actionem suam personalem contra fiscum, qui tenetur respondere creditoribus condemnati, vt legitur. & not. in l. 2. C. ad l. Iul. de vi publica, vel priua. quinimò regu4 lariter † iudicium inchoatum contra condemnatum, expirat facta publicatione. nam debet agi contra fiscum, qui habet suos iudices separatos, vt notabiliter probatur secundum communem intellectum. l. si constante. §. fi. ff. sol. mat. Respectu verò fructuũ perceptorum ex dictis bonis dico, quod recepti post primum decretum, & ante interpositionem secundi, indubitanter veniunt restituendi: quia missus in possessionem ex actione personali non facit illos suos, nisi iudex ob nimiam contumaciam rei illud in sententia missionis decreuisset, quod hic minimè factum fuit, vt est text. no. in l. Fulcinius. ff. ex quibus ca. in pos. ea. not. in d. §. Iulia. & in cap. quoniam in aliis, vt lit. non cont. Circa perceptos post interpositionem secũdi decreti potest probabiliter dubitari: quia mater dicti Mini fuit in bona fide, licet errauerit in iure, & error iuris licet impediat vsucapionem l. nunquam. ff. de vsuc. not. in cap. apostolicæ, de dona. tamen nõ impedit, quin possessor bonæ fidei faciat fructus suos, vt in l. sed & si. §. scire. ff. de pet. hære. no. glo. in l. si fur. ff. de vsucap. no. Dy. in regula, possessor, de reg. iu. lib. 6. & Bar. in l. ex diuerso. ff. de rei ven. & do. in d. c. grauis; & hoc videtur verũ. Sed dubium est, an teneatur illos restituere per iudicis officium, cum licet sint consumpti, facta tamẽ fuit locupletior, cum illos conuertit in rem suam, glo. in d. l. ex diuer. dicit quod not. ex quo non supersunt, idem glo. insti. de offi. iud. in prin. & in §. si quis à non domino, Insti. de re. di. sed Bart. in d. l. ex diuerso, tenet contrarium: quia ex quo facta fuit locupletior de his, qui debiti erant, æquum est, vt teneatur restituere per conditionem sine causa ex dispositione l. si me. & Titium. ff. si cer. pet. & idem videtur sequi dominus Ant. in d. capitu. grauis, & mihi etiam placuit, vt plenè ibi scripsi. Concludo ergo, quod tenetur restituere omnes fructus perceptos, vel æstimationem, si non supersunt.

Casus consilij sequentis.

Facti contingentia in effectu sic proponitur. Quidam Dominicus de Cortuna futurus maritus cuiusdam dominæ Albissimæ Cortun. fuit solenniter coram notario, & testibus confessus se habuisse, & recepisse pro dote dictæ mulieris florenos 340. ducentos quinquaginta, videlicet à d. domina Albissima, & nonaginta à fratre carnali dictæ mulieris, & promisit solenniter dictã quantitatem dotis restituere in omnem euentum dotium restituendarum & c. denique eadem die, & hora coram eisdem testibus prædictis scilicet domina Albissima, & eius frater carnalis promiserunt dicto domino soluere dictam quantitatem 340. flor. ad eius requisitionem occasione dictæ dotis, non obstante confessione per prius de recepto per dictum Dominicũ facta, demum matrimonium inter prædictos sequutum extitit, nec potest apparere, quod dos prædicta soluta fuerit, apparet tamen quædam transactio facta inter dictos coniugales elapsis 20. annis à tempore matrimonii contracti, in qua inter cætera dicitur, quod cum d. Dominicus de dote promissa à d. do. Albissima eius vxore non habuerit nisi 180. flo. & pro illis habendis oportuerit eum litigare contra hæredes primi mariti d. do. Albissimæ in tantũ, quod de suis propriis pecuniis expẽderit 19. flo. Præterea cum dictam uxorem suam alimentauerit per 10. annos dote integra nõ soluta, & sic d. do. Albissima erat d. Dominico obligata in dictis 19. flor. & in residuo dotis per eam promissæ, & pro alimentis habitis, & habendis, ideo cũ d. do. Albissima non haberet unde solueret, uenerũt ad istam transactionẽ, quod d. domina absoluebat eum à dicta quantitate dotiũ recepta, ut sic in euentum dotis restituendæ non teneretur d. ser Dominicus, uel eius hæres aliquid restituere, & d. Dominicus absoluit dictam suã uxorem ab oi obligatione facta, & cõtracta occasione dotis promissæ, & alimẽtorũ habitorum, & habendorũ. Nouissimè decessit d. Dominicus, prius decedente d. do. Albissima, hæredes illius dominæ repetunt integram dotẽ ab hæredib. d. Dominici, contra quos excipitur, quod non constat de receptione dotis. Præterea obstat trãsactio superius recitata. Quæritur nunc quid iuris.

CON-

CONSILIVM LXXXV.

1 *Dos promissa non soluta viro, licitum est ei vxorem a se repellere, & denegare sibi alimenta.*

2 *Testator, si in testamento confessus fuit se debitorem Titii ex certa causa, præsente parte, & acceptante, per illam confessionem in testamento habitam probatur debitum.*

3 *Naturali ratione tenetur quis impendere necessaria seruo, vel equo commodato.*

4 *Maritus in defectum dotis, & patrimonii tenetur alere vxorem ex debito coniugali.*

5 *Vxor non potest conueniri ad solutionem dotis promissæ vltra quam facere potest.*

Videtur primò, quòd hęredes dictæ dominæ Albissimæ non sint audiendi multiplici ratione, quia mulier, vel ipsius hęres nō potest repetere dotem, nisi probet illam solutam fuisse, vt in l. 1. C. de dote cau. nō numer. & in l. antep. & vlt. C. sol. mat. facit l. vnica. C. de rei vxo. act. Sed in casu nostro non probatur dictam dotem fuisse solutam; ergo repeti non potest; nec ob. confessio prius de dote habita facta, tum quia confessio de se non probat in casu nostro, quia potuit fieri spe futuræ numerationis, vt C. de dote cau. non nu. per totum, tum quia confessio fuit immediatè secuta in cōtrariū per dictam Albissimam, & fratrem ipsius, & quę incontinēti fiunt, videntur inesse. l. lecta. ff. si cert. pet. & in c. officii. de ele. Nec obstant verba posita in dicta transactione: quia illa verba fuerunt prolata non principaliter propter se, sed propter transactionem fiendam, & sic fuerunt verba enunciatiuè prolata propter aliud. s. ad finē transactionis fiendæ, quare videntur facere fidem de centum octuaginta flo. ad finē dumtaxat transactionis; non autem si principaliter agatur de ipsorum receptione ad finem illos repetēdi, sicut agitur in casu nostro; de hoc videtur tex. iuncta glo. in l. optimam. C. de contrah. & commit. stip. ad idem tex. iuncta gl. in verbo, donationem, in c. illud. de præsump. Preterea præsupposito, q̃ de illis centum octuaginta flo. fieret fides per illam transactionem, tamen vigore transactionis fuit sublata oīs petitio, vt in illa patet. Quòd autem transactio valuerit, probatur. † Nam quandocunq; dos promissa viro sibi non soluitur, licitum est viro vxorem à se repellere, & denegare sibi alimenta, vt probari videtur in c. per tuas, de don. inter virum, & vxo. firmat Bald. in l. quod in vxorem. C. de neg. gest. allegat glo. in auth. de non eligen. secundo nub. §. pen. col. 1. potuit ergo licitè secum transigere super alimentis sibi præstandis, diminuendo, vel sibi satisfaciendo de parte dotis sibi solutæ. nam rectè constante matrimonio soluitur vxori dos a marito, vt alat parētes, vel fratres suos inopes, vt notanter probatur in l. quamuis. ff. solu. matri. ergo fortius potest sibi solui, vt seipsam alat. Et quamquam prædicta in fauorem mariti prima fronte vrgere videantur: tamen contrariam partem arbitror de iure veriorem, videlicet, q̃ per ea, quę gesta sunt in dicta transactione, plenè probetur dictum Dominicum recepisse nomine vxoris titulo dotis 180. flore. & q̃ illa transactio non valuit in præiudicium mulieris, vel eius hæredis. Et, q̃ per verba habita in dicta transactinne probetur dictæ quātitatis solutio, patet expresse in instrumento transactiunis, in quo nō solum denunciatur dicta solutio ad finem transactionis, sed principaliter dictus Dominicus in præsentia mulieris fuit primò confessus se recepisse dictam quantitatem, & subiunxit, q̃ pro dicta quantitate recuperanda ab hæredibus primi mariti oportuerit eum exponere 19. flore. in quibus dicebat suam vxorem sibi obligatam: ipsa etiam vxor in præsentia mariti recognouit illos 180. floren. fuisse solutos ex bonis suis &c. vt seriosius in illo instrumento continetur; & demum venerunt ad illam transactionem. cum ergo dictus Dominicus fuerit hoc confessus coram vxore, quæ pro se illam confessionem acceptauit, ergo ex dicta confessione oritur plena probatio, vt in cap. fi. de confessis. & l. generaliter. C. de non nume. pec. & l. certum. §. si quis absente. ff. de cōfess. & quod ibi not. Præterea de hoc videtur tex. maximè iunctis ibi not. per Bart. in l. cum quis decedens, ff. de leg. 3. 2 vbi patet, † q̃ si quis testando fuit cōfessus se debitorem Titii ex certa causa, præsente parte, & acceptante, per illā confessionem in testamento habitam probatur debitum; ita q̃ potuit peti tanquam debitum principaliter agendo, & non est necessarium, vt petatur tanquam legatum, ad idem tex. & quod ibi not. in l. hęres palam. ff. de testamen. vbi patet q̃ etiam in vltima voluntate potest contrahi; non est ergo dubitandum, quin per illa verba habita in dicta transactione probetur dictæ quantitatis solutio. & facit ad idem, quod habetur in l. publica. ff. deposi. Nec ob. prędictis d. l. optimam; quia loquitur quando quis stipulando alteri absenti dixit se seruum illius, non enim per hoc probatur ille seruus, si principaliter ageretur de seruitute; sed in casu nostro iste Dominicus fuit confessus in præsentia vxoris, & per se prius dixit in præfatione recepisse pro dote vxoris illam quantitatem; & quę dicuntur in pręfatione, faciunt fidem, argu. in l. fin. ff. de hęre. insti. & per Bart. in l. liberorum. ff. de verbo. signific. & hoc quo ad primum. Quòd autem transactio nō præiudicet mulieri, probatur optima ratione & multiplici. Et primò licet admitti possit, q̃ vir nō teneatur alere vxorem, si non soluatur dos promissa, vt prædixi, tamē, ex quo maritus duxit vxorem, & simpliciter eam alimentauit, vt contingit in casu nostro, non potest postea de iure repetere alimenta a patre vxoris, vel ab ipsa vxore: quia, ex quo nō abstinuit ab obsequiu vxoris: imo habuit eam iugiter ī suo seruitio, tenetur eam alimentare, vt expresse firmat Bar. in l. quod in vxorem prælleg. C. de neg. gest. probatur in sim. 3 per l. in rebus. §. possunt. ff. commo. Vbi patet, † q̃ naturali ratione tenetur quis impendere necessaria seruo, vel equo commodato, ex quo habet illum in suo seruitio, & etiam tenetur ad medicinas modici pretii, ergo fortius tenetur alere vxorem, quantumcūque indotatam, ex quo habet eam in suo obsequio. Item propter affectionem coniugalem videtur sibi donasse illa alimenta, etiam in casu, quo potuisset repetere, ex quo non fuit de contrario protestatus, vt videtur tex. in d. l. quod in vxorem. ad idem l. si paterno affectu. C. eodem titu. vbi vitricus certo casu tenetur gratis alimentare priuignum, ex quo non fuit protestatus de contrario, ergo fortius hoc dicendum in vxore, maximè vbi vterque videtur confessus, q̃ vxor non habebat vnde se aleret. † Nā 4 in defectum dotis & patrimonii tenetur maritus ex debito coniugali alere vxorem, vt no. gl. & Bart. in l. si cum dotem. §. sin autem in sęuissimo. ff. sol. matr. & no. per Inno. in d. c. per vestras. de do. inter virum, & vxo. optimè facit tex. in l. quod 5 si nulla. ff. de reli. & sump. fune. Nec † vxor potest conueniri ad solutionem dotis promissæ vltra, q̃ facere potest, vt dicit tex. no. in l. cum post mortem. ff. de admi. tuto. Sed in casu nostro nō apparet, q̃ dictus Dominicus fecerit aliquam protestationem, sed simpliciter vxorem alimētauit per 20. annus vsque ad tempus transactionis, vtendo semper obsequio vxoris; ergo non potuit postea alimenta repetere, tū quia, vt dixi, tenebatur ab hoc: tum quia esto, q̃ non fuisset obligatus, videtur non protestando liberaliter donasse. prę terea, & fortius maritus non potest aliquid petere occasione dotis retardatę, nisi quatenus probet suum interesse, vt no. maximè per Ant. de But. in c. salubriter, de vsu. Sed in casu nostro nō probatur interesse illius Dominici. Nam licet debitor non soluat debitum creditori; non tamē per hoc infertur, q̃ fuerit passus damnum, adeo q̃ possit agere contra debitorē, alias esset usura recepta, ratione retardatę solutionis; oportet ergo, q̃ probetur interesse, puta q̃ erat solitus mercari, & quid certum communiter in anno lucrari, uel erat solitus deponere pecuniam apud mercatorē, & de honesto lucro partē recipere tunc. n. potest petere interesse, alias non, vt plenè no. in l. conquestus. de vsuc. & l. curabit. C. de act. emp. & p Bar. in l. 2. C. de vsu. & Inn. in c. sacro. de sent. exc. nec pōt dicere maritus, q̃ interesse prætendit rōne alimentorū præstitorum, q a hoc est falsum, quia nō frustra omnino impendit alimenta, cum vteretur seruitio, & obsequio vxoris, & licet possit maritus abstinendo ab obsequio denegare pariter alimēta, vt supra dixi, tū, ex quo tenuit vxorē penes se, nō pōt ptendere, nisi interesse retardatæ solutionis dotis pmissæ, & in casu nostro fuit transactū non sup interesse, sed sup alimentis, quæ nullo modo poterant repeti. Præterea, & fortius dico, q̃ nec etiam interesse aliquod in casu nostro poterat peti, quia nō apparet, quòd maritus constituerit vxorem aliquando in mora. nā in promissione dotis non fuit apposita certa dies, pro ipsius solutione vt si dicamus, q̃ dies interpellebat pro homine iuxta id quod habetur in l. magnā, C. de contrah. & commit. stip. & c. potuit. de loc. sed fuit promissa ad requisitionem ipsius Dominici, & sic ad cōstituēdam uxorem in mora opus erat interpellatione, ut plenè uot. in l. mora. ff. de usuris, & l. si ex legati cā. ff. de uerb. obli. sed in casu nostro non apparet ali-

qua interpellatio; ergo nulla mora, & per consequens nullum poterat peti interesse; ergo transactio fuit calumniosa, vt clarè colligitur ex rationibus præmissis. Nam transactio debet fieri super re dubia, & lite incerta, si enim fiat sup eo, quod est notoriè indebitum, non valet tanquam calumniosa, vt l. in summa, & l. eleganter. ff. de cōdi. indeb. & l. 1. ff. de transac. & c. super eo, & c. 1. de transa. & l. sub prætextu, C. eod. titu. sed alimenta in casu nostro notoriè repeti non poterant, sed mulier ignoranter fuit decepta, vt patet clarè ex supra deductis, ergo dicta transactio non valuit. Et præsertim procedunt prædicta, eo attento, ꝙ tacitè videtur actū, vt dos illico solui non deberet. nam si debebat solui illico, ad quid primò ille Dominicus fuisset confessus se dotem recepisse, & hoc non obst. recepit confessionem, & promissionem de soluendo à muliere, & eius fratre? vnde videtur voluisse habere nomen mulieris, & fratris eius in dotem iuxta no. per Bar. in l. pe. ff. sol. mat. imputetur ergo sibi, si non excussit nomen vxoris, & fratris ipsius. Concludo ergo hæredes dicti Dominici teneri, & obligatos esse ad restituēdam dictam quantitatem 180. florenorum, & etiam aliam quantitatem, si de illa habeatur probatio solutionis, reseruata tamē sibi lucro debito, vigore statuti municipalis, ex quo alimentauit vxorem; & cauēdum, quia vbi denegata fuissent alimenta, nihil debet maritus lucrari de dote, licet statutū simpliciter loquatur. argumen. optimum in l. si ab hostib. §. vbi, & ibi hoc notanter firmat Barto. ff. solu. matr. Et maximè prædicta procedunt in casu nostro, in quo nō fuit retardata solutio totiꝰ dotis, sed certæ partis, vnde hoc dico propter no. in simili per Barto. in l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LXXXVI.

1 *Plurimi si fuerint socii, post mortem vnius in totum rumpitur societas.*
2 *Stipulari alteri licet quis non possit directè, potest tamen alterius nomine stipulari, & valet stipulatio illo ratificante.*
3 *Omnis obligatio regulariter actiuè, & passiuè transit in hæredes.*
4 *Statuto si caueatur debitorem posse capi pro debito, tale statutum extenditur ad hæredem.*
5 *Contractus non potest fieri directè nomine societatis.*

Visis capitulis initis inter magnificum commune Senarum ex vna parte, & quondam Angeletum Hebræum suo nomine, & sociorum ex alia, contingit de tribus dubitare. Primò, an per mortem dicti Angeleti extinctus sit contractus initus inter dictum commune, & Angeletum. Secundò, præsupposito contractu in vita, an per mortem dicti Angeleti sit soluta societas inter eum, & quondam socios suos contracta. Tertiò, an soluta dicta societate, vel non, liceat sociis remanentibus plura loca ad præstandum tenere. Et primò, circa primum dubium videtur dictum contractum esse per mortem Angeleti extinctum, quia dictus Angeletus contraxit suo priuato nomine, & sociorum eius, à quibus non habuit mandatum, nec eis stipulari potuit, præsertim cum tunc non essent socii, vt in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de ver. obligat. remansit ergo contractus validus dumtaxat ꝓ parte Angeleti, vt in l. si mihi, & Titio. ff. eod. titu. ergo dicta obligatio extincta fuit per mortem dicti Angeleti, saltem quo ad illos, quos postea socios nominauit. Præterea obligatio illa fuit contracta cum communi suo nomine, & sociorum, & sic intuitu societatis, cum sub nomine appellatiuo illos expressisset, argumen. in l. si seruus communis. ff. de stip. ser. & capitu. quoniam abbas. de offic. deleg. Secundò, quia per mortem dicti Angeleti fuit dicta societas dissoluta, nec transire potuit in hæredes, quantumcunque de eis in contractu societatis mentio facta fuisset, vt probatur in l. nemo. & l. adeò. & l. cum duobus. §. idem respondit, ff. pro socio. & Inst. eo. §. soluitur. vbi patet, † quòd etiam si plurimi fuerint socii, attamen post mortem vnius societas in totum rumpitur, ergo dicta obligatio, seu contractus cum cōmuni initus non potuit transire in socios dicti Angeleti, cū non possint amplius dici socii facit quod habetur in l. item Mela. ff. de alimen. & ciba. leg. Tertiò, & fortius facit contra quondam socios Angeleti, & hæredes dicti Angeleti, quod habetur in 20. capitu. vbi habetur, quòd illa capitula debent habere obseruantiam quoad socios dumtaxat dicti Angeleti, & durante illa societate, sed certum est, quòd per mortem dicti Angeleti desierunt esse socii dicti Angeleti, nec amplius durat dicta societas, vt supra ostensum fuit, ergo commune non remansit obligatum ad dictorum capitulorum obseruantiam. Sed his non obstantibus contraria sententia de iure verior est, scilicet, ꝙ dicta obligatio cum communi contracta, non sit extincta per mortem Angeleti, & fortius nec per mortem quorundam aliorum ex societate prædicta. Probatur primo ex eo, quia dictus Angeletus contraxit suo priuato nomine, & vice, & nomine sociorum per eum declarandorum, suorumque hæredum, vt patet in principio dictorū capitulorum, quos quidem socios postea declarauit, qui iuxta compositionem inter commune, & Angeletum habitam venerunt, & approbauerunt coram notario cōtractum initum per dictum Angeletum eorum nomine; ergo dictus contractus tenuit quoad eos per ratihabitionem sequentem. Trahitur enim ratihabitio in contractibus retrò, & comparatur mandato, vt in l. fi. C. ad Maced. facit l. licet, & quod ibi no. ff. de iudi. & l. si absenti. C. si cer. pe. l. mater. C. de rei vend. & regula, rati. de reg. iu. lib. 6. in quibus habetur, ꝙ † licet non possit quis directè alteri stipulari, potest tamen alterius nomine stipulari, & valebit stipulatio illo ratificāte, vt in l. actione. ff. de neg. gest. not. Bar. in d. §. alteri. ergo ex prædictis clarè concluditur, dictum contractum habuisse validitatem, etiā in persona sociorum. Secundò videndum est, an contractus fuerit extinctus per mortem dicti Angeleti; & profecto dico, ꝙ nō: quia illa obligatio fuit contracta, vt supra dixi, non solū nomine Angeleti, & sociorum, sed etiam pro eorum filiis, & hæredibus, vt patet in principio capitulorum, & in c. 10. ergo debet transire ad hæredes. cum materia sit transmissibilis ad hæredes. ad hoc l. veteris. C. de contrahen. & cōmit. stipu. & l. si pactum. ff. de probat. vbi patet, † ꝙ regulariter omnis obligatio actiuè, & passiuè transit in hæredes, etiam si de illis non fuerit facta mentio in contractu, dummodo materia, vt dixi, sit in hæres transmissibilis, vt not. Bar. in l. 3. ff. de verbo. oblig. & facit optimè, quòd ipse no. in l. postulante. ff. ad Trebel. vbi dicit, † ꝙ si statuto caueatur debitorem posse capi pro debito, ꝙ tale statutum extenditur ad hæredem, licet in cōtrarium in hoc vltimo posset allegari, quod ipse not. in l. si decesserit. ff. qui satisd. cogan. sed rectè intuendo illa dicta non sunt contraria, nec aliter insisto: quia non multum vrgent in materia nostra. fortius ergo in casu nostro dicta obligatio habuit in hæredes istorum contrahentium transire, cum de illis fuit expresse facta mentio. Nec ob. si dicatur, ꝙ nomine societatis fuit contractus initus, quæ iam est extincta per mortem Angeleti. Dico enim contrarium esse verum, cum in dicto contractu fuerit facta mentio de eorum hęredibus; ergo non cōtraxerunt nomine societatis, cum certum erat societatem non transire in hæredes. Præterea, vt notanter dicit Innocen. in capitu. dicta, de exces. præl. † contractus non potest fieri directè nomine societatis: quia societas non est corpus, seu collegium alias sequeretur, quòd omnibus mortuis, resideret ius societatis in vno, vt l. sicut. ff. quod cuiusque vni. & capi. gratum. de postu. præl. quod est falsum, vt patet ex prædictis: quia imò soluitur per mortem vnius. ideo etiam si fuisset expresse dictum, nomine societatis: debet tamen intelligi secundum eum, vt contractus valeat id est nomine sociorum. nam verba impropriantur, vt contractus seu dispositio nō corruat in odiosis, & his, quę sunt stricti iuris. vt not. probatur in capitu. si sententia. de senten. excommu. lib. 6. & l. si stipulatus fuero per te. ff. de verbo. obligatio. Nec ob. ꝙ stipulatio fuit facta sub nomine appellatiuo scilicet sociorum & c. quia dico, ꝙ per hoc non sequitur, ꝙ ille cōtractus sequatur societatem per id, quod de ipsorum hęredibus supra dixi. Item satis est, quòd tunc essent socii, & sic, ꝙ illa qualitas affuerit tempore contractus: quia qualitas apposita in aliqua oratione debet intelligi secundum tempus verbi, ad quod refertur, vt in d. l. item Mela, vt not. Barto. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. videlicet in 1. responso. Pręterea actum fuit, vt dicti socii nominarentur intra certum tempus, & ꝙ deberent venire, & ratificare dictum cōtractum, & ita tempore conuento fuerunt nominati, & venerunt ac propriis, & priuatis nominibus per se, & suos hęredes dictum contractum eorum nomine initum ratificauerunt, vt patet in instrumento ratificationis; ergo non potest dici, quòd nomine societatis, seu quòd tanquam socii hoc fecerunt. Expressius hoc idem probatur in 20. capitulo, vbi inter cætera dicitur, quòd dicta capitula debeant obserua-

ri

ri per tempus x.ann.pro ipsis,& eorum filiis,& hæredibus.
ergo non expirant per mortem quorundam, seu societate
dissoluta. Non obst.ꝙ dicatur in fine dicti 20.capituli,durã
te societate prædicta, &c. dico.n.ꝙ verba debent impro-
priari secundum naturã contractus,ut probatur in l.si vno.
ff.loc.facit quod in simili no.Bar.in l. cotem ferro.§.qui ma
ximos,ff.de pub.& quod no.glo.in l. 1.ff.de superfi.& qua-
litas pactorum non minus ex verbis,q̃ ex mente statuentiũ
elicienda est,vt notanter dicit tex.satis bonus ad propositũ
in l.iurisgentium.§.pactorum,cum seq.ff. de pac.subiiciẽs,
ꝙ licet prima persona inseratur,non per hoc pactum sem p
est personale:quia plerunq; persona exprimitur, vt demon
stretur, cum quo pactum factum est:ita dicendum in pro-
posito.cum.n.vt patet ex prædictis, materia obligationis
esset transmissibilis ad hæredes,ac si expresse fuisset actum,
vt transiret ad hæredes,& propter hæredum superueniẽtiã
dissoluatur societas,ergo non est verisimile, ꝙ dicta verba
stent propriè,quia insurgeret quædam contrarietas, q̃ non
est incontinenti præsumenda,vt l.non ad ea,ff. de condi.&
dem.intelligantur ergo illa verba,durante societate prędi-
cta.i.durantibus illis de illa societate, sicut supra dixi in si-
mili post Inn.quasi dicat,ꝙ ad alios,q̃ ad filios,& suos hære-
des non possint dicta capitula extendi.& facit ad hoc quod
habetur in d.20.c.& in c.17. Ex his concludo dictum con-
tractum nõ fuisse extinctum per mortem Angeleti,& quo-
rundam aliorum sociorum: imo remansit in personis alio-
rum,& transiuit in hæredes morientium, qui omnes tenen
tur ex debito per dictum tempus 10.ann. obseruare cõita-
ti Senarum,quæ per se,& suos hæredes promiserunt. Ex p-
dictis etiam remanet solutum secundũ dubium,nunquid p
mortem dicti Angeleti fuit dicta societas dissoluta,& dicẽ-
dum indubiè ꝙ sic per prędicta. Condescendo igitur ad ter
tium,nunquid liceat dictis Hebræis habere mensas plures,
seu plura loca ad pręstandũ; & profecto credo indubitãter,
ꝙ sic,siue uelint socialiter exercere,siue separatim,& priua
tis nominib.hoc apertissimè probatur ex c.1. & 17. & 25.
si diligenter ponderentur.nam in ca.1.dicitur, liceat eis in
vno,vel pluribus locis mutuare,& in c.17.dicitur,ꝙ nõ pos
sint facere in aliquo loco concurrentiam in illo quæstu,ni-
si in loco essent illi præstitores,qui fuerunt expressi in dicto
contractu.ipsi ergo possunt concurrentiam facere, & sic in
eodem loco plura præsta tenere. In c.21. adhuc expressius
dicitur,ꝙ licitum fuit dicto Angelero,& cuilibet illorum,q
per eum fuerint nominati,præstare in vno,vel pluribus lo-
cis per totum comitatum, & districtum Senensem, & c. &
ponderanda diligenter sunt illa verba, & cuilibet illorum;
faciunt.n.pro his,quæ supra dixi; ꝙ etiam diuisa societate,
possit quilibet illorum præstare in vno,uel pluribus locis p
totum districtum Senensem, exprimuntur enim, & datur
eis potestas etiam singulariter, & sic non exigitur necessa-
rio,ꝙ fiat socialiter;possunt tamen (vt prædixi) etiam socia
biliter facere,si uellent socialiter,imo fuit de mẽte,ut exer-
cerent,sicut vellẽt,vt patet ex prædictis. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM LXXXVII.

1 *Societas potest tacite contrahi per actus, qui tacite societatem inferunt.*
2 *Hæredes sociorum omnium,si societatem inierint nouo consensu,ex postea gestis obligantur tanquam socii.*
3 *Finito tempore locationis,si quis stetit in re locata,uidetur de nouo condu xisse.*

QVidam fecerunt,& contra
xerunt inter se quandam societatem ad certum
tempus,demum contingit, ꝙ decesserunt aliq
de societate,remanentibus eorum hæredibus, qui scientes
societatem prædictam post mortem parentum non absti-
nuerunt à nouiter gerendis, imo cum pecunia communi
pluries,& sępenumero contraxerunt,sicut fecerant eorum
parentes ponendo lucrum in communi,quęritur, an videã
tur societatem de nouo contraxisse,seu confirmasse, ut sic
ex facto superuenienti dicatur societas antiqua recensita,
& renouata. Et breuiter arbitror quòd sic. Nam certum est
1 † quòd societas potest tacitè contrahi per actus quo tacitè
societatem inferunt, etiam si nulla per prius pręcessit socie
tas: ad hoc l.coiri.ff.pro socio.& melius in l.denique.ff.eo.
vbi probatur,ꝙ societas potest tacitè dissolui,ergo, & con-
trahi.arg.in regula,omnis res.de re iud.& in l.nihil tam na-
turale.ff.de reg.iu.quod expresse firmat Barto.& Bal.& alii
in l.si patruus.C.communia vtriusque iu. & in tractatu de
duobus fratri. Præterea ego adduco tex.expressum in ter-
2 minis nostris in l. plane. ff. pro socio.vbi dicitur, † quòd si
hęredes sociorum omnium,societates inierint,quòd nouo
consensu ex postea gestis obligantur tanquam socii.& de-
bet ille tex.iudicio meo intelligi in terminis nostris, quan-
do tacitè consenserunt continuando priora gesta,quod in-
nuit tex.in verbis illis animum inierint societatis, & c.fru-
stra enim ponderaretur animus,si expresse societatem con
traxissent.arg.l.habeo. ff.de sup.leg. nemo enim præsumi-
tur dicere, quòd mente non concepit; & etiam tex.in d.l.
planè,ibi,quod postea gesserint,& sic ponderantur gesta p
superuenientes. Item lex debet intelligi i casu dubio, vt in
l.quòd Labeo.ff.ad Carb.& l. 1.in fi.ad mun. & c.cum in iu
re,de off.deleg.sed cui dubium erat,quòd hæredes poterãt
nouiter per expressum consensum contrahere societatem?
debet ergo intelligi quando tacitè contraxerunt modo prę
dicto. Ad idem optime facit l.item quæritur. §. qui imple-
3 to.ff.loc.vbi patet,† quòd si finito tempore locationis,quis
stet in re locata,videtur de nouo conduxisse.ergo idem di-
camus in proposito,quòd si finita societate per mortem hę
res stet in eadem societate;sicut defunctus, quòd videatur
societas de nouo contracta, cum in vtroque casu sufficiat
consensus absque alia solennitate,vt in l.cõsensu.ff. de act.
& obligatio.& hæc videntur de mente Barto. & Bald. in d.
trac.de duobus fratribus,& d.l.si patruus. volunt enim.q̃d
post mortem patris,cuius quis erat socius,remansit in reb.
communibus,in illis nomine societatis cõtrahendo, quòd
videtur tacitè contrahere de nouo consilio defuncti, etiã
sit sit pupillus,dummodo tutor tacitè consentiat.ita & for-
tius dicẽdum in proposito,cum in casu nostro filius defun-
cti sit 18.annorum,qui potest se obligare, & ipse per se no
mine societatis contraxit de nouo post mortem patris. Et
hæc sufficiant.

CONSILIVM LXXXVIII.

1 *Legato fundo cum instrumento,ueniunt duntaxat ea,quæ pertinent ad cul turam dicti fundi.*
2 *Massaritia vulgariter idem important,quod supellectilia.*
3 *Vasa apta ad coquendum ueniunt appellatione instrumenti possessionis,si erant ibi ad coquendum ad usum dictæ possessionis.*

CAsus in facto sic proponi-
tur. quondam dominus Antonius Matthæi in
suo testamento inter coetera fecit legatum in-
frascripti tenoris,videlicet. Item reliquit & legauit Guino-
cio Thomę nepoti suo possessionem eiusdem testatoris si-
tam,& c.cum omni sua iurisdictione,& pertinẽtia, & cum
omnibus,& singulis massaritiis pertinentibus ad dictã pos
sessionem;etiam,si mediarii dictæ possessionis haberent ali
quod debitum cum dicto testatore, remaneat, & sit dicti
Guinocii,& c.& post quædam adiecit: Item reliquit, & le-
gauit dicto Guinocio flore. ducentos auri, quos uoluit di-
ctus testator,quòd intelligantur esse pro resto omnis admi
nistrationis,quam fecisset idem testator hinc retro dictorũ
dominę Christoforę,& Guinocii. Cũ hoc, quòd dicta do.
Christofora mater dicti Guinocii, & ipse Guinocius de-
beant remanere taciti,& contenti supra dictis legatis,vide
licet quòd vlterius non petant,nec petere possint in bonis
suis: alias non ualeant & c.contingit nunc uisis,& pondera
tis uerbis dicti testatoris de duobus principaliter dubitare.
Primum dubium, nunquid lecti, seu culcitrę existentes in
domibus dictę possessionis legatę,quas testator longo tem
pore ibi tenuit pro usu suo,& suorum,quando ibant ad illã
possessionem,veniant in dicto legato. Secundum dubium,
an dictus Guinocius possit voluntate dicti testatoris mini-
me repugnante, vendicare & petere quędam suppellecti
lia, vt lecticas,capsas, & similia pertinentia ad dominium
ipsius,quę de pręsenti sunt in domo dicti testatoris, & quę
ibidem existebãt tempore uitę dicti testatoris,& multa sup
pellectilia eorum,quę fuissent ibi adducta. Circa primum
dubium videtur prima fronte dicendum, ꝙ dicti lecti, seu
culcitrę non veniant in dicto legato,per l. Item pictoris.cũ
1 l.seq.ff.de fund.instr.ubi patet,† ꝙ legato fundo cum instro
suo,ueniunt dumtaxat ea,quę pertinent ad culturam dicti
fundi,vnde asina molendinaria ibidem existens non com-
prehenditur; idem videtur cum legatur instrumentum ali
cuius artificii,vt solum veniãt ptinẽtia ad illã artẽ,seu arti-

ficium.sed lecti non pertinent ad culturã agri; ergo illi non comprehenduntur in dicto legato; veniãt ergo ligones, seu zappę, & tinæ, & similia, quæ propriè cõcernunt ipsum fundum. Sed hoc non obstante cõtrarium arbitror de iure procedere. Moueor principaliter, quia in legato prædicto nõ fuit dictum simpliciter de instrumento fundi, imò testator legauit possessionem cum omnibus, & singulis massaritiis pertinentibus ad dictam possessionem: certum autem est, ꝙ illud venit appellatione massaritiarum, quod venit ap-
3 pellatione supellectilium. †nam massaritię vulgariter idem important, quod supellectilia, vt not. Bar. in l. 1. ff. de supel. leg. Sed certum est, ꝙ appellatione supellectilium, etiam in legatis, veniunt lecti, & culcitræ, vt est tex. not. in l. supellectili legata, in princip. ff. eod. & not. ibi Bart. ergo in casu nostro certissimè tenendum est, ꝙ appellatione massaritiarũ veniunt lecti & culcitræ; & idem in similibus supellectilib. dicendum est, vt sunt capsæ, scamna, & similia. Aduertendum tamen, ꝙ testator legauit non simpliciter massaritias ibidem existentes, sed massaritias pertinentes ad illam possessionem; veniunt ergo massaritiæ, seu supellectilia, quæ testator deputauerat, vt in dicta possessione starenepro vsu suo, & suorum, cum irent ad dictam possessionem. ad hoc text. bonus in argu. in l. quod conclaue. ff. de dam. infect. vnde plus dico, ꝙ si plurima supellectilia erat solitus testator ibi tenere respectu illius possessionis, licet pro aliquali, & tẽporali necessitate inde aliqua asportasset, ex quo non fecit animo, vt perpetuò inde amoueret, puto, ꝙ comprehẽdantur in dicto legato, quamquam ibi nõ essent tempore mortis testatoris, vel testamenti cõditi; ad hoc adduco bonum text. in l. quæsitum, ff. de lega. 3. & l. generali. §. uxori. ff. de vsufruct. leg. quinimò potest dici, ꝙ etiam si dixisset testator, lego possessionem cum instrumẽto suo, ꝙ nihilominus veniant dicti lecti, & alia supellectilia, quę testator ibi habebat causa fundi duntaxat, per tex. in l. cum delanionis. §. de putatoribus, & in §. asinam, ver. item cacabos. de fun. instr.
4 vbi patet, † ꝙ vasa apta ad coquendum veniunt appellatione instrumenti possessionis, si erant ibi ad coquendum ad vsum dictæ possessionis; ergo idem de lectis, & aliis massaritiis ibidem existentibus ad vsum dictæ possessionis. Concludo ergo quo, ad primum dubium, ꝙ in dicto legato veniunt omnes massaritiæ, seu supellectilia, quæ testator ibi tenebat occasione dictæ possessionis, siue sint lecti, siue alię massaritiæ. Circa secundum dubium, an dictus Guinocius possit supellectilia, seu existentia in domo quondam dicti domini Antonii vendicare, & petere voluntate dicti testatoris minimè refragãte; putò breuiter ꝙ sic. nam de iure eũ posse idubitati iuris est. l. in ciuile, C. de fur. Inst. de act. post princip. & l. siue possideris, C. de proba. & l. mater, C. de rei vend. cum multis simil. videndum igitur restat, an voluntas testatoris resistat. profecto arbitror ꝙ non: quoniam testator asseruit illos ducentos florenos legasse pro resto omnis administrationis, quam ipse testator fecisset de bonis dicti Guinocii, & sic in compensatione reddituum, & fructuum, quos ipse administrando bona dicti Guioocii percepisset, vel quoquomodo teneretur ex mala administratione. sed dicta supellectilia non veniunt nomine administrationis, & illa non dicitur administrasse, cum fuerunt simpliciter illata in domum dicti Antonii tanquam ad domum coniuncti; ergo non videtur legatum factum in compensationem illorum supellectilium, cum administratio bonorum, & supellectilia in domum illata pro illorum conseruatione sint prorsus diuersa, arg. in l. 3. de supel. leg. dispositio ergo facta super vna specie, non debet extendi ad aliam, quæ nunquã fuit in administratione, argu. in l. licet. C. de iud. & l. 1. C. si aduer. rem iud. Et præsertim hoc dicendum in testamentaria dispositione, quę debet latè intelligi in fauorem legatarii. l. in testamento. ff. de reg. iur. & c. cum dilecti. de don. &, ꝙ hoc fuerit de mente testatoris, quæ debet principaliter attendi. l. in conditionibus. ff. de cond. & demon. ostenditur clarè per verba dicti testatoris. nam cum pręmisisset, vt dictus Guinocius esset contentus prædicto legato, adiecit declarando uerba prædicta, videlicet ita, ꝙ nihil possit petere in bonis dicti domini Antonii, sed certum est, quòd vendicando bona propria non dicitur aliquid petere in bonis dicti domini Antonii; nõ. n. illa supellectilia Guinocii sunt in bonis dicti domini Antonii, vt l. Quintus. ff. de auro, & argen. leg. & l. bonorum. ff. de verbo. sign. Item dictus Guinsiuoc vendicando supellectilia sua non dicit dominum Antonium, vel eius hęredem esse, vel fuisse sibi obligatum; actio. n. ista realis competit circa rem, & nõ circa personã, vt Instit. de act. post princ. maximè coniuncta gl. in ver. nullo iure; & pręsertim prędicta procedunt, attento quòd dictus testator nunquam de illis supellectilibus fecit controuersiam, nec vnquam negauit illa pertinere ad dictum Guinocium.

CONSILIVM LXXXIX.

1 *Ecclesia, vel capella, seu oratorium non potest erigi, siue construi sine authoritate diœcesani.*
2 *Construens ecclesiam, vel capellam, seu altare, obligatur ipso facto ad donationem, nu. 8.*
3 *Episcopus non debet ordinare aliquem in clericum, nisi prius assignet beneficium unde uiuere possit*
4 *Vacante ecclesia si capitulum aliqua de bonis ecclesia alienauerit sine superioris authoritate, relinquitur optioni futuri episcopi, an velit ratificare dictam alienationem.*
5 *Sententia lata contra minorem sine curatore est nulla; secus tamen si lata est pro eo.*
6 *Presbyter habens populum, tenetur habere clericum.*
7 *Habens beneficium requirens missarum solennitatem, tenetur habere clericum.*
9 *Debitor si donat bona sua in praeiudicium, & fraudem creditorum, non ualet talis donatio.*

EX themate proposito multa possent dubia elici, sed quia illorum plurima remanent decisa per discussionem aliquorũ, iò aliqua duntaxat amplectar. Et primò, videndum, an dicta domina Vanucia legitimè potuerit dictum altare construi facere de licentia duntaxat prioris ecclesiæ Sancti Saluatoris de Reate. Secundum dubium pręsupposito, ꝙ potuerit, vel non, an dicta domina Vanucia teneatur per se, & hæredes suos dictam capellam dotari facere. Tertiò, pręsupposito, quòd teneatur ad dotem dictæ capelle, an dos debeat esse sufficiens pro presbytero instituendo in dicta capella duntaxat, an etiam pro clerico, qui iuuare debet ad diuina celebranda. Quartum dubium, vtrum pręsupposita obligatione dictę dominæ Vanuciæ ex sola fundatione, reddatur dicta obligatio inefficax per donationem bonorum suorũ factam altari cuidam Sancti Dominici de firmo antequam de supradicta donatione conueniretur. Circa primum dicẽdum videtur dictam dominam Vanuciam non potuisse dictum altare erigere, seu erigi facere ex sola licentia, & cõ-
1 sensu dicti domini prioris: †quia non potest ecclesia, vel capella, seu oratorium erigi, & construi, sine licentia diœcesani, in loco non exempto. Si autem locus est exemptus, requiritur licentia sedis apostolicæ, vt probatur in cap. authoritate, de priuileg. lib. 6. & in Auth. vt nul. fac. ora. do. post princip. collat. 5. & in Auth. de eccle. titu. §. si autem, ad idem de cons. distin. 1. capitu. nemo. Dictus prior nõ est diœcesanus in loco, cum ecclesia sit subiecta abbatiæ S. Saluatoris; ergo de cõsensu illius abbatis, qui dicitur diœcesanus in loco ratione plenæ subiectionis, debuit dictum altare construi, ad hoc quod not. glo. in cle. 1. de reb. eccl. non alie. & Innocen. in capitu. statuimus. de transac. cum ergo dictum altare non fuerit legitimè constructum, debet destrui, ar. in cap. 1. de nou. ope. nun. facit tex. in d. authẽ. vt nullus fa. ora. do. post princi. & quod contra legem factum est, non debet habere effectum aliquem. l. non dubium, C. de leg. & 10. dist. c. uides fili, & regula, quę contra ius fiunt, de reg. iur. lib. 6. Sed his non obst. arbitror de iure sic esse dicendum, ꝙ aut dictus abbas, cui illa ecclesia est pleno iure subiecta, non vult habere ratam constructionem dicti altaris; & tunc procedat, quod supra dictum est, vt dictum altare possit destrui, seu detineri in iurisdictione ecclesię absq; eo ꝙ dicta domina Vanucia, seu eius hęres possit ius patronatus, vel aliquod aliud sibi in illo vendicare, argumen. 12. quęstio. 2. capitu. apostolico. & in d. Authen. de eccle. titu. §. si quis autem in sua domo. Si verò dictus abbas ratum habuit, vel habere voluit constructionem dicti altaris, eo ipso puto dictam dominam Vanuciam obligatã fuisse ad dotandũ dictum altare. Moueor principaliter, † ꝙ cõstruẽs ec-
2 clesiam, vel capellã, seu altare, obligatur ipso facto ad dotationẽ, sicut obligatur pater naturalis dotare filiã. 16. q. 7. c. piæ mẽtis. not. gl. in c. nemo, de consec. dist. 1. & idẽ gl. in c. cum sicut, de cõsec. ecc. vel alta. quatenus tamẽ illa gl. dicit, qđ prius debet dari actio in consecratorẽ, qui consecrauit

ecclesiam

ecclesiam sine dote, & in effectu debet dari in fundatorem, & eius hæredem, illa tamen gl. in ea parte communiter nõ tenetur a Doctoribus ibi dicentibus, quod imò prius in fundatorem per illum tex. & idem tenuit gl. in d. c. nemo. Nec ob. si dicatur, ꝙ dicta capella non fuit constructa cum consensu dicecesani: quia dico, ꝙ licet debuerit adhiberi consensus diœcesani: tamen illud fuit introductum in fauorem ecclesiæ, ne contingeret opus inchoari, & non consumari, vel non sufficienter postmodum dotari, vt quia forte vires patrimonij ædificatoris minime sufficiant; vnde id, quod fuit statutum in fauorem ecclesiæ, non debet retorqueri in ipsius læsionem, vt in l. quod fauore, C. de leg. & c. quod ob gratiam, de re. iu. lib. 6. & quod in fauorem ecclesię hoc fuit constitutum, probatur aperte in d. Authẽ. vt nullus fa. ora. do. post prin. & d. c. nemo. Et multa possunt similia ad confirmationem adduci. Primo, patet in ordinatione clericorum. 3 † non, n. debet episcopus aliquem ordinare in clericũ, nisi prius assignet beneficium, vnde viuere possit, vt in c. 1. & 2. 70. dist. tamen si ordinauerit, tenetur episcopus prouidere de suo, donec sibi prouiderit de beneficio, vt in c. cum secundum apostolum. & c. episcopus, de præb. Ad idem bo- 4 nus tex. in c. si qua de rebus. 12. q. 2. vbi dicitur, † ꝙ si vacante ecclesia, capitulum aliqua de bonis ecclesiæ alienauerit sine superioris authoritate relinquitur optioni futuri episcopi, an velit ratificare dictam alienationẽ: quia forte vtilius est ecclesiæ habere pretium, quam rem; & sic alienatio nulla tanquam facta sine solennitate, de qua 12. q. 2. c. sine exceptione. potest haberi rata tractu temporis: quia nullitas insurgit fauore ecclesiæ: ideo nõ debet retorqueri in ipsius læsionem, si prælatus futurus viderit illam esse ecclesiæ vtilem, & hoc firmauit expresse gl. in c. 1. ne sede vacan. ad idẽ 5 bon. tex. in l. non eo minus, C. de procu. vbi patet, † ꝙ licet sententia lata contra minorem sine curatore sit nulla: secus tamen est, si fuit lata pro minore: ad id quod in simili no. gl. & Bar. in l. si tutor, C. in qui. cau. in integ. rest. non est neces. & l. si mater. §. hoc iure, ff. de excep. rei iud. & quod no. Docto. in c. causam, de iudi. Præterea illud, quod fuit statutum in odium, & pœnam ædificantium ecclesias, vel capellas sine authoritate dicecesani, vt in Auth. de eccle. titu. §. si quis autem, cum seq. non debet cedere in eorum fauorem, vt in c. si necesse, de dona. inter vi. & vxo. & c. 2. de transla. prela. & l. Papinianus exuli. ff. de mino. Et per hęc remanet decisum etiam secundum dubium. Ex quibus omnibus concluditur dictam dominam Vanuciam fuisse ex constructione capellæ, seu altaris obligatam ad dotandum illud sufficiẽter, abbate prædicto habente ratam constructionem dicti altaris. Venio nunc ad tertium dubium, an ad sufficientiã dotis requiratur, ꝙ inde possit viuere etiam clericus vltra sacerdotem. Et videtur primo, ꝙ non, per c. vt quisque pre- 6 sbyter. de vi. & hone. cle. vbi innuitur, † ꝙ presbyter habẽs populum tenetur habere clericum: secus ergo in habente altare: contrarium alias tenui in lectura dicti c. vt quisque. & nunc etiam confirmo: quia certum est, ꝙ missarum solennia nõ debent celebrari sine suffragio clerici, vt in c. propo- 7 suit. de filiis presby. ergo † quilibet habens beneficium requirens missarum celebrationem, tenetur habere clericum licet non sit alias curatum; quod videtur fuisse de mente gl. in d. c. vt quisque; & bene facit tex. iuncta gl. in clem. ne in agro. §. ad hęc. de statu regu. Aedificando ergo altare sacerdotale, videtur se obligasse ad dotem dandam pro necessariis concurrentibus ad missarum solennia. nam qui vult vnum, videtur voluisse omnia, per quæ peruenitur ad illud, vt l. oratio, ff. de spon. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procu. & c. prudentiam. & c. pręterea, de offi. deleg. facit l. illud ff. de acquir. hęredi. Concludo ergo in hoc tertio dubio, ꝙ dos dicti altaris debet esse sufficiens ꝓ presbytero ibidem instituendo, & pro clerico, qui habet pręstare suffragium ad missarum solennia; facit dictum c. nemo. in d. Authen. vt nullus fa. ora. do. post prin. Ad quartum, & vltimũ dubium, an dicta obligatio reddatur inefficax per donationem omnium bonorum postea alteri factam. Et videtur primo, quod sic: quia per constructionem altaris non apparet, ꝙ bona cõstruentis sint tacite obligata: imò videtur sola obligatio personalis orta sicut patet in vouente aliquam rem. non. n. obligatur res antequam tradat, sed persona tantum, vt in l. 2. ff. de polli. sed persona nihil habet saltem sufficienter per donationem alteri factam; ergo obligatio remanet inefficax. inanis est enim actio, quam inopia debitoris excludit, vt in l. nam is, ff. de dolo, & c. olim, il 2. de restitu. spol. Sed contrarium arbitror de iure procedere. Moueor 8 primo, † quia construens ecclesiam, vel capellam, obligatur ad eam dotandam, sicut pater tenetur dotare filium, vt sensit gl. in d. c. cum sicut, de conse. ecc. vel alta. & in d. c. nemo. de conse. dist. 1. Sed si pater facit immensam donationem vni ex filiis, quæ tendit in præiudicium alterius filij quo ad partem sibi debitam, reuocatur dicta donatio tanquã inofficiosa, vt l. 2. C. de inoffi. dona. & quod ibi no. ergo idem dicendum, in casu nostro. Nam ista altaria videntur fuisse loco filiarum contemplatione animæ ipsius dominæ Vanuciæ, arg. in c. in pręsentia, de proba, & eorum, quæ no. Bar. in auth. si qua. C. de sacrosan. eccle. & facit in simili ibi tex. & quod legitur, & no. 19. q. vlti. c. si qua mulier. Pręterea, 9 & alia ratione inconuincibili, vbicunque † debitor donat bona sua in præiudicium, & fraudem creditorum, debet talis donatio reuocari, etiam si fuit facta ignoranti in fraudẽ, vt probatur in l. 1. iuncta l. qui autem. §. simili quoque modo. ff. de his, quæ in frau. cre. ergo dicta donatio debet reuocari: quatenus venit in pręiudicium altaris, cui dicta Vanucia erat debitrix respectu dotationis. Posset addi, & tertia consideratio, si ponatur, ꝙ dicta Vanucia donauerit secundo altari omnia bona sua præsentia, & futura. nam talis donatio non tenet, tenendo opi. Ang. de Peru. valde æquam, quam posuit in sua disputatione, quæ incipit, in resulgenti, reprobando Bar. in l. 1. C. de pac. qui tenuit, ꝙ similiter valet donatio omnium bonorum pręsentium, & futurorum, sed Ang. contra, sed non intendo ad præsens discutere, quę opi. sit verior, cum satis sit per pręmissa altari priori consultum, nec in casu nostro dicitur, ꝙ donauerit pręsentia, & futura. dicta ergo donatio non reddit primam obligationem inefficacem, tum quia non potuit se liberare ab obligatione prius contracta, tum quia videtur facta in fraudem creditoris. ex pręd ictis omnibus concludo, ꝙ dicto abbate ratificante dictam altaris constructionem, debet prius dictũ altare sufficienter dotari pro sacerdote, & pro clerico, & residuũ, si qđ erit, applicabitur secũdo altari, cui secũdo loco fuit facta donatio, vel vltima dispositio. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Quidam Antonius habens Frãciscum eius filium legitimum, & naturalem infantẽ in eius potestate constitutum, condidit testamentum solenne, in quo dictum Franciscum hæredem instituit vniuersalem, & talem fecit institutionem videlicet, & si dictus Franciscus decesserit in pupillari ætate, vel postea quandocunque sine filiis, substituit Paulum Petri ipsius testatoris auunculum vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, & dictum Paulum dicto suo filio tutorem dedit. Tandem mortuo dicto testatore, dictus Franciscus superuiuens tribus mensibus cum dimidio decessit infans superstite dicto Paulo substituto, & matre ipsius infantis. modo mater quondam infantis mouit quæstionem dicto Paulo substituto possidenti vigore dictæ substitutionis hæreditatem olim dicti Antonii, & successiue Francisci, asserens ad se successionem dicti Francisci sui filii infantis defuncti spectare, & dicit dictum Paulum substitutum fore exclusum, quia ipse nõ assumpsit in iudicio tutelam dicti Francisci, nec alium tutorem confestim dari petiit, nec se excusauit intra 50. dies a morte testatoris. pro parte vero dicti Pauli substituti dicitur dictam successionem, & hæreditatem ad se spectare vigore dictæ substitutionis, adiiciens, ꝙ ipse tutor constitutus in testamẽto dicti Antonii, licet non fecerit inuentarium pro dicto infante, tamen dictum infantem nutriri fecit, & administrauit eius tutelam tam in soluendo collectas, & debita, quam etiam soluendo salarium dictę nutrici, & administrando, & gubernando, & coli faciendo bona dictæ hæreditatis dicti Antonii, cum sciuit se tutorem in dicto testamento datum. Et posito sine veritatis pręiudicio, ꝙ nõ administrasset, nec tutelam gessisset, nec alium dari petiisset, nec se excusasset, non ꝓpterea debet priuari dicta successione, & ꝙ nulla mora, vel negligentia est sibi imputanda eo, quod dictus Franciscus superuixit patri tribus mensibus cum dimidio tantum, & iura videntur dare annum substituto ad petendum tutorem, vnde, cum mors superuenerit dicto Francisco in tam breui tempore, non potest dici, quod ipse fuerit negligens, vt successione priuari debeat, quid iuris quæritur.

CONSILIVM XC.

1 *Non gerere, & sine solennitate debita gerere, paria sunt.*
2 *Mater non excusatur, quin priuetur successione pupilli, si cum debita solennitate non assumpsit tutelam.*
3 *Gerens negotia pupilli non decreta sibi tutela per iudicem, & inuentario prius non confecto, debet tanquam suspectus acerrime puniri.*
4 *Tutor testamentarius, seu datiuus, non excusando se intra quinquaginta dies post quam sciuit se tutorem designatum, videtur se astringere, & acceptare tutelam.*
5 *Substitutus licet recuset tutelam, non per hoc excluditur a successione.*

DVo ad decisionem huius quæstionis vere examinanda incumbunt. Primum est, an dictus substitutus excusetur ex eo, quia tutor in testamento designatus gessit negotia pupilli, tutela tamen non assumptá cum solennitate debita. Secúdum præsupposito, q ex secundo capite non excusetur, an debeat priuari successione pupilli non petédo tutorem cófestim, ex quo potuit facere hoc in vita pupilli, anno nondum elapso. Circa primum, videtur dictum substitutum [1] non excusandum, † quia paria sunt non gerere, & sine solennitate debita gerere. l. fi. C. arb. tuto. & l. 2. C. de tuto. & curato. & l. 3. §. tutores. ff. de suspect. tuto. facit l. si vnus. C. de testam. & c. 2. de transla. præla. Secundo, de hoc vide[2]tur gl. no. in l. 2. §. si mater. ad Tertu. quæ dicit † matrem nó excusari, quin priuetur successione pupilli, si cum solennitate debita non assumplit tutelam, nec petiit tutorem dari filio, quanquam ipsa, vel alii gesserint, & administrauerint bona pupilli, sine solennitate debita: & illam glo. sequitur ibi Bar. & Bal. in l. matres C. ad Tertul. sed prædictus substitutus licet gesserit negotia pupilli, non tamen hoc fecit legitime, quia non fuit sibi decreta tutela per iudicem, prius cófecto inuentario, sicut fieri debuit, vt in l. fi. C. arbi. tute. no. gl. & Bar. in l. legitimos. ff. de legi. tut. nec alia fecit, quę in d. l. legitimos, notantur: ideo non debet ex illa gestione excu[3]sari: imò magis debet inculpari: † quia gerens negotia pupilli non decreta sibi tutela per iudicem, & inuētario prius non confecto debet tanqnam suspectus acerrime puniri, vt habetur in d. l. fi. C. arbitr. tut. in fi. in d. l. 3. §. tutores, de suspect. tuto. Sed his non obstantibus, posset attentari con[4]trarium. Moueor in hanc sententiam principaliter, † quia tutor testamentarius, seu datiuus, non excusando se intra quinquaginta dies postquam sciuit se tutorem designatum videtur se astringere, & acceptare tutelam, adeo, q amplius se excusare non valet, & tutela incipit stare periculo suo, vt probatur in l. si pater. §. oportet, & l. quinquaginta. ff. de excusa. tut. facit l. 1. in prin. ff. de adituri. tuto. ergo dictus substitutus in testamento tutor datus, se non excusando intra quinquaginta dies postquam sciuit se tutorem designatū, videtur acceptasse, nec potuit amplius se excusare, ergo p consequens, nec alium tutorem dari petere potuit, & per consequens non potest puniri ex eo capite, quia non petiit tutorem dari pupillo, pro quo facit, q no. Bal. in l. tutor, qui repertorium. ff. de administ. tuto. vbi dicit, q licet tutor nó confecerit inuentarium, nihilominus tutor est, potest tamē repelli ab agendo, vt d. l. tutor qui repertorium, & priuari officio tutelæ prorsus, vt dicit tex. in d. l. fi. C. arb. tute. Restat ergo concludere, q iste tutor fuit in culpa ex eo duntaxat, quia administrauit bona non decreta prius sibi tutela per iudicem, nec confecto inuentario, sed ex hoc capite nó reperitur iure cautum, quod debeat priuari successiōe, sed poterit aliis pœnis puniri, de quibus in l. fi. iuncta gl. præallega. C. arbit. tute. Cum. n. ista pœna priuationis successionis non sit in hoc casu iure expressa, non debet imponi, vt no. gl. in c. fi. de iure patrona. facit de pœni. dist. 1. c. pœnæ, & l. interpretatione, & l. si præses. ff. de pœnis, & facit in ar[5]gu. l. amicissimos. ff. de excusa. tuto. vbi patet † q licet substitutus recuset tutelam, non per hoc excluditur a successione. Tertio, facit pro isto substituto, vt non priuetur, noua consideratio: Is qui non petiit tutorem dari filio, priuatur successione pupilli, sed pupillus in casu nostro nihil habuit: quia non adiuit hæreditatem, nec existentia sui hæredis habuit in casu nostro operari, quia ipse pupillus licet esset in potestate tempore mortis, habuit tamen substitutum vulgarem, per cuius dationem tollitur suitas secundum communem opi. per l. si filius. ff. de libe. & posthu. tenet Bar. in l. si filius, qui patri. ff. de vulg. & pupil. & Bal. in d. l. fratris. C. de iure delib. no. gl. in l. Papinianus, ff. de inoff. testam. ergo succedit iste substitutus patri, & non filio. est enim hæreditas patris, non filii, vt d. l. si filius, de libe. & posthu. Præterea non videtur sibi imputandum, si non petiit tutelam sibi decerni per iudicem, noc confecit inuentarium, quia hoc nó poterat de iure. cum enim esset tutor testamentarius, non poterat aliquid facere, nisi prius adiretur hæreditas per pupillum: quia tutela confirmatur per aditionem hæreditatis, vt l. si nemo, ff. de testa. tut. nec existentia sui hęredis habet hoc casu confirmare tutelam: quia habebat institutum vulgarem, vt no. Bar. in d. l. si nemo. Et si dicatur, ergo est sibi imputandum, si non petiit interim, donec adiretur hæreditas, tutorem dari filio per l. si quis sub conditione. ff. de testam. tute. & Insti. de Att. tut. post prin. Ad hoc enim potest responderi dupliciter. Primo, quia licet ex hoc capite possit priuari successione pupilli: tamen in casu nostro illa non fuit vnquam pupilli, cum non adiuerit hæreditatem, & habuerit substitutum vulgarem. est. n. hæreditas patris, & non filii, nec potest mater petere legitimam: quia non potest filius repudiare hæreditatem patris, & petere legitimam. habet. n. aut totam agnoscere, aut totam repudiare, vt no. Bar. in l. gerit. ff. de acqui. hæred. Secundo, potest principaliter responderi, intrando secundum dubium supra formatum, q præsupposito, q filius habuisset aliqua bona; tamen, ex quo annus non erat lapsus ante mortem filii, non debet substitutus, vel alius, qui habebat succedere ab intestato. saltem citra matrem, priuari successione pupilli; de hoc. n. videtur tex. expressus in l. sciant cuncti. C. de legi. hære. & optime facit tex. Insti. ad Tertul. in fi. tenuit Bald. & et Ang. in prædicta l. sciant, & in l. matres, & Bar. in sua solenni repetitione in l. 2. ff. qui pe. tut. & quanquā ipse Bar. in l. 2. §. confestim, ff. ad Tertul. & in d. l. sciant, post Richar. Malum. tenuerit contrarium, dicens, q si non petiit tutorem intra quinquaginta dies, videtur in negligentia: quia debebat petere, sicut mater, citius quam poterat, vt de matre pbari videtur in d. l. 2. §. si mater. & §. cófestim. & q idem esset in substituto, & alio, qui poterat succedere ab intestato, inducebat d. l. sciant, ibi, dum dicitur (secundum nostram constitutionem &c.) quasi dicat, q dabatur annus tantum secundum priorem constitutionem, de qua in d. l. 2. §. confestim. vt spectaretur confestim, idest quam citius fieri poterat: ita tamen, vt annus non excederetur: tamen ipsemet Bar. vt supra dixi, in sua solenni repetitione diligentius examinando hunc articu. tenuit contrarium, scilicet, q substitutus, vel alius, q habebat succedere pupillo ab itestato, habet annum integrum per d. l. sciant, & l. 2. specialiter facit ista, olim ante legem C. non erat prouisum, q aliquis substitutus, vel alius consanguineus non teneretur ex necessitate petere tutorem pupillo, licet sponte potuisset, nisi in matre, & libertis, vt l. 2. ff. qui pe. tu. & in d. l. 2. ad Tertul. ergo lex. C. superueniens imponens necessitatem petendi, debet stricte intelligi, vt s. annus detur integre, & absolute aliis, qui per prius non erant ad hoc necessitati. cum enim sit illa lex odiosa, præsertim in eo, q priuat successione ab intestato, & ex testamento, debet stricte intelligi, vt not. probatur in c. statutum, de electio. lib. 6. facit c. cum in cunctis, de elect. & regula, odia, & regula, in pœnis, iuncto c. si compromissarius, eo. titu. lib. 6. & l. si præses. ff. de pœn. nec prædictus obtex. in d. l. sciant. quatenus dicit secundum nostram constitutionem, &c. quia, vt dicit Bar. & bene in d. l. 2. illa verba non debent referri ad Tertul. sed alia iura, quæ disponunt, quales debeāt esse tutores, vt sit sensus, q & tutor debet ab istis peti intra annum secūdum dispositionem legalem. Præterea mater tenetur ex duplici capite petere tutorem filio. Primo, propter pietatem maternam, vt l. matris pietas, C. qui pe. tuto. Secundo, propter spem futuræ successionis. d. §. confestim. In aliis autem habentibus succedere ex testamento, vel ab intestato, non subest nisi vna causa, s. spes successionis; ergo mitius fuit procedendum cum eis, quam cū matre arg. in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. & in auth. cessante, C. de legi. hæred. quinimò posset attentari, q etiam mater non priuetur intra annum per textum, qui hoc aperte innuit, Inst. ad Tertu. in fi. & ad illum tex. posset reduci tex. in d. §. confestim, vt sic ex legis interpretatione dicatur facere confestim petendo intra annum. vel dicamus, q confestim, idest, quam citius potest, debet petere tutorem, non tamen punitur, nisi negligat per annum, vt voluit tex. præalleg. & cum simus in materia odiosa melius, & æquius est dicere, q d. l. 2. intelligitur secundum tex. Insti. ad Tertu. in fi. quam è contra,

è contra, ar. in l. placuit, C. de ind. sentit Bar. in d. l. sciant, & l. matres. Ex his omnibus concludo, dictum substitutum non debere in casu nostro successione priuari, siue sit hæreditas patris, siue pupilli. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Quidã Sempronius de læsæ maiestatis crimine condemnatus, bonis suis expresse publicatis, antequam præfatum delictum committeret, & sententiam reportaret, certa bona donauit quibusdam fratribus carnalibus ad eorum vitam duntaxat, ita tamen, ꝙ vnus alteri succedere, & omnibus mortuis, dicta bona recta via ad eundem donatorem redirent, & adiectum fuit in principio donationis, ꝙ de prædictis bonis donatis facerent in eorũ vita quicquid eis placuerit sine alicuius contradictione. In fine vero instrumenti dicitur, ꝙ supradictam donationem fecit præfatus donator sub his conditione, tenore, lege, & pacto, videlicet, ꝙ præsens donatio valeat, & effectum sortiatur vsque in vitam tantum dictorum donatariorum, & cuilibet eorum, non vltra, & ꝙ ipsi donatarii, vel aliquis eorum non possint, neque debeant, ipsa bona donata in toto, nec in parte vllo tempore alicui personæ, vel vniuersitati vẽdere, donare, vel alienare, cambiare, obligare, nec aliter barattare, nec translatare, cum aliter præfatus donator nõ fecisset, nec facturus fuisset, nec pro facta vult haberi præsentem donationem, sed vult præsentem donationem, quotiescunque secus fieret, non valere, nec tenere, nec effectũ sortiri debere, & ipso iure ius, & dominium ipsorum donatorum in totum perueniat in præfatũ donatorem. Hęc sunt verba formalia, posita in fine dicti instrumenti. Contingit, ꝙ post sententiam condemnationis prædictorum, & bonorum publicationem factam dicti donatarii, seu aliqui eorũ, qui supererant vendiderunt dicta bona data sub conditione prædicta cuidam Senensi ciui pro certa pecuniæ quantitate ad eorum vitam duntaxat. Nunc quæritur, an commune Senense, cui bona dicti donatoris fuerunt cõfiscata, possit illa bona donata vigore publicationis, & dicti pacti in donatione appositi vendicare.

CONSILIVM XCL

1 *Vsufructuarius, qui non transmittit ius suum in hæredem, potest nihilominus vsumfructum alii vendere.*

2 *Lex, siue testator, siue pactio contrahentium si inhibuerit alienationem, videtur prohibita, non solum dominii translatio sed vsufructus.*

3 *Prohibitus vendere, non potest etiam locare ad magnum tempus.*

4 *Vsufructuarius non prohibetur alienare ius quod habet.*

SAluatoris inuocato suffragio. Videtur primo, ꝙ non per verba priora apposita in instrumẽto, quibus fuit dictũ, vt de prædictis bonis donatis facerent in eorum vita quicquid eis placeret, ergo possunt disponere in eorum vita, etiam vendendo. **1** Videmus enim, † quòd vsufructuarius, qui non transmittit ius suum in hæredem, potest nihilominus vsumfructum alii vẽdere; nec mirum, quia, vt dicit iurisconsul. Qui pretio fruitur, ipsa re frui videtur, vt habetur in l. non vtet. cum l. seq. ff. de vsufructu. Ita dicendum in proposito. satis enim isti vtuntur rebus donatis in eorum vita, ex quo vtuntur pretio. Præterea alienare est contractus, per quem transfertur dominium, vt l. 1. C. de fun. dota. sed prædicti donatarii vendiderunt ad vitam eorum duntaxat, ergo illa non potest dici alienatio, maxime ad incurrendum pœnam priuationis. Sed contrariam sententiam arbitror de iure veriorem. Et primo probabo, ꝙ dicti donatarii ceciderunt a iure eorum. Secundo, ꝙ dicta bona deuoluta sint ad commune Senense. probatur per tex. aperte, qui cauillari non potest. l. fi. C. de rebus alien. non alien. vbi dicitur, **2** † quod siue lex, siue testator, siue pactio contrahentium inhibuerit alienationem, videtur prohibita non solum dominii translatio sed vsusfructus, & pignoris; sed negari non potest, quin dicti donatarii alienauerint, saltem vsumfructum dictarũ rerum; ergo venerunt contra pactum in donatione appositũ. Secundo, hoc probatur expresse ex tenore dictæ donationis in eo, ꝙ expresse fuit prohibitum, ne dicta bona obligarent, vel barattarent, seu translatarent, sed negari non potest, quin per illam venditionem translatauerint, seu obligauerint dicta bona, ergo ceciderunt dicta bona in commissum. **3** quinimò plus dico, † ꝙ prohibitus vendere non potest etiam locare ad magnum tempus: quia per talem locationem constituitur ius in re, & sic fit quædam alienatio rei vt no. Bar. & Dyn. in l. codicillis. §. a substituto. ff. de lega. 2. licet gl. ibi aliter firmet, quæ tamen communiter ibi in hoc damnatur, & primum tenet gl. in cle. 1. de rebus ecclesię nõ alienan. & optime facit ibi tex. Præterea, & tertio donator prohibuit simpliciter illa bona vendi: sed negari non potest, quin donatarii illa vendiderint, & dominium transtulerint in emptorem, vt patet ex instrumento venditionis inde confecto. nec obstat, si dicatur, ꝙ ad eorum vitam duntaxat vendiderint: quia per hoc non potest negari, quin venditio fuerit facta, licet ad tempus. Nam, & prohibitio venditionis non poterat intelligi, nisi de temporali venditione quia de perpetua non erat dubium, cum donatio fuisset facta ad vitam eorum duntaxat; vnde cessante illa prohibitione, non potuissent vendere vltra eorum vitam: quia nemo potest in alium plus iuris transferre quam ipse habeat. c. nuper. de donationib. inter virum, & vxorem. & l. traditio. ff. de acquir. rerum domi. debent ergo verba intelligi, in quo possunt aliquid operari, vt in c. si Papa. de priuile. lib. 6. & l. si quando. C. de inoffi. testam. & l. quod Labeo. ad Carbon. ꝙ autem per dictum pactum impediatur dominii translatio, & deuolutio fiat ad donatorem, probatur in c. cæterũ. de donatio. & in l. ea lege, C. de condictione ob cau. & expressius tenet Bar. in l. filius. §. diui. ff. de lega. 1. ꝙ autem hęc bona sint communi quæsita, probatur, quia per dictam sententiam omnia bona fuerunt confiscata: ergo, & iura omnia competentia cõdemnato, vt l. 3. C. ad legem Iuliam maiesta. coniuncta l. bonorum, ff. de verb. signi. ius ergo reseruatum dicto donatori transiuit in dictum commune per dictam confiscationem: quinimò potest dici, ꝙ non solũ fuerint bona publicata, sed etiam persona fuit ad mortem condemnata; quo casu veniunt in publicatione etiam bona postea quæsita, vt l. 2. C. de bon. proscr. no. in l. certa forma. C. de iu. fisc. lib. 10. Conclude ergo ex omnibus prædictis, ꝙ dicti donatarii, vendendo, licet ad eorum vitam, ceciderũt a iure eorum; & bona donata reuersa sunt ad commune Senen. quod potest tanquam propria illa vendicare. Ad contraria supra formata faciliter responderi potest. nam priora verba debent intelligi secundum sequentia. l. si seruus plurium, ff. de lega. 1. & sic facerent de illis bonis, quicquid eis placeret, non tamen alienando, seu translatando; quia specialia derogant verbis generalibus. c. 1. de rescrip. & l. quæsitum, in fi. ff. de fun. instru. & regula, generi, de regulis iuris lib. 6. **4** Ad secundum respondetur, † quod vsufructuarius non prohibetur alienare ius, quod habet: sed in casu nostro expresse fuit eis hoc inhibitum. voluit. n. donator, vt tenerent penes se. d. l. fi. C. de rebus alien. non alien. Ad tertiũ respondetur dupliciter. Primo, ꝙ procedit, quando alienatio capitur stricte. Sed in prohibitione facta pacto contrahentium debet capi large, vt d. l. finali, & ibi notat Bal. Præterea, & secundo satis facta est huius dominii translatio, licet ad tempus, vt patet in dicta venditione, ergo &c. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XCII.

1 *Legatum factum filiæ pro dote, est purum, & non conditionale.*

2 *Statutum non potest in totum tollere legitimam.*

3 *Mulier potest prorsus legitima priuari propter familiam domus conseruandam.*

4 *Statuto si caueatur, quòd quandiu extiterit masculus, fœmina non succedat, filia excluditur viuente masculo duntaxat; sed, illo mortuo, debet admitti.*

ILlud indubitati iuris est, **1** ꝙ mero iure communi inspecto † legatum factũ filiæ pro dote est purum, & non conditionale, cũ non excedat legitimam suam. vnde potest illico post mortem patris per ipsam filiam peti. nec est necesse expectare tempus nuptiarũ. prȩsertim in casu nostro, in quo filia fuit in ipsa dote instituta per patrem; vnde sicut ipsa legitima non capit dilationem, vel aliud grauamen. l. quoniã in prioribus. C. de inoffi. testamen. & in Auth. vt cum de appel. cognos. §. aliud quoque capitulum. ita nec ipsa dos, quæ succedit loco legitimæ, cum surrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum surrogatur, vt in c. ecclesia, vt lite penden. & l. ꝙ pretio. ff. de vsufru. cũ sim. Et hãc opi. vt illico possit peti,

firmant

firmant communiter Docto. maxime Bar. in l. Titio. §. genero. ff. de conditio. & demonstra. Bald. post Richar. Malumb. & alios in l. generaliter. C. de episco. & cleri. & ad tex. dicta §. Titio genero, qui videtur velle, ꝙ legatum dotis sit conditionale, & ꝙ debeat differri exactio in tempus matrimonii contracti, respondetur multipliciter, vt ibi no. & d. l. generaliter. Sed dubium insurgit in casu nostro occasione statuti Tridentini, in quo inter alia cauetur, ꝙ extantibus masculis, filia fœmina non succedat, quo casu dixit Bar. in d. §. Titio genero, ꝙ legatum dotis facta filiæ est conditionale, sicut si fieret extraneo, ita ꝙ non potest peti; nisi tempore matrimonii: quia dos non est sine matrimonio. l. 2. ff. de iure dot. habet ergo in se tale legatum tacitam conditionē; & sic si moritur antequam nubat, non transmittit legatum in hæredes, d. §. Titio genero, quod etiam videtur velle Cy. in l. sancimus. C. de nup. Et quanquam Richar. Malumb. tenuerit contrarium, vt refert ipse Barto. in d. §. Titio, motus, 2 † quia statutum non potest in totum tollere legitimam, licet possit diminuere, quod etiam videtur sentire Dy. in regula, indultum, de regulis iu. lib. 6. ergo cum hoc casu dos succedat loco legitimæ, non recipit grauamen, vel dilationem, sicut nec ipsa legitima, in iuribus supra allegatis. Bar. tamen sequendo Cy. tenuit primum, mouetur, quia presupposita etiam opin. Rich. ꝙ statutum possit diminuere, licet non tollere, tamē sicut potest diminuere, ita videtur, ꝙ possit illam differre ad certum tempus, puta tempus nuptiarū, cum sit quædam diminutio, arg. in l. itinus. ff. de reg. iu. sed Bal. in d. l. sancimus, sequitur opi. Rich. reprobata opin. Cy. & Bar. mouetur, quia si posset statutum differre in tempus matrimonii, posset fe . . ꝙ ista filia moreretur ante matrimonium, vt contingit in casu nostro, & sic nihil transmitteret ad hæredes, & per consequens ex toto priuaretur legitima; quod est contra præsuppositum, quod facit Bar. consentiendo opinio. dicti Rich. ꝙ in totum non possit tolli. Et profecto iudicio meo hæc consideratio Bal. fuit optima, si vera simpliciter esset illa opi. ꝙ legitima non potest in totum tolli, sed cum ipsemet Bal. sentiat cōtrarium in l. cum lege Leo 3 nina. C. de episc. & cler. vbi firmauit, † ꝙ propter familiam domus conseruandam potest prorsus mulier priuari legitima, cum sit de iure positiuo. dicit tamen, ꝙ reseruatur sibi ius petendi alimenta, quasi illa sint de iure naturali. 1. dist. c. ius naturale; ergo fundamentum suum non procedit, cū statutum videatur mulieri seruare alimenta, donec nupserit; ergo potuit simpliciter eam excludere ab omni successione, præsertim reseruando dotem in euentum matrimonii; ergo legatum dotis debet intelligi pure. Sed his non obst. puto, ꝙ in casu nostro hæredi prædictæ filiæ sit tripliciter consultum. Primo, enim est clare consultum, tenendo illam opin. ꝙ legitima possit in totum tolli etiam ad tempus, quam videtur tenuisse collector decisionum Rot. deci. 19. qui relatis variis opi. tenuit statutum valere, dummodo in totum non auferat, vel multum absorbeat. Et idem videtur velle Anto. de Butr. in c. Raynaldus, de testa. sed in casu nostro in totum absorberet, si primo diminueret, reducendo illam ad dotem tantum, & postea differendo in tempus cōtracti matrimonii, adeo, ꝙ posset contingere, ꝙ in totum priuaretur, sicut contingit in casu nostro, cum ista filia fuerit mortua ante cōtractum matrimonium. Et profecto hæc opi. mihi placet in casu nostro, in quo statutum expresse nō tollit in totum, imò dat dotem quasi pro matrimonio ipsius mulieris, l. 3. ff. de mino. sapit ergo ipsa dos naturam legitimæ, ne filia decedat prorsus sine hærede, & sine aliquibus bonis: facit quod in simili no. in c. ex insinuatione, de app. vbi dicit, ꝙ si terminus præfigitur appellanti ab homine, ꝙ talis terminus succedit in locū termini iuris, quia subrogatum debet sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur, vt supra dixi, & hęc interpretatio tāquam benignior est in dubiis recipienda, vt in regula, odia, & regula, in pœnis, lib. 6. & l. interpretatione, & l. si ptęses. ff. de pœ. Secūda via est, vt virtute statuti Tridentini competierit simpliciter ius petendi illico dotem relictam, cōiuncta saltem voluntate testatoris. Statutum. n. disposuit, ꝙ si pater disposuit de filio in testamento, debeat filia esse contenta dispositione paterna, ita ꝙ si sibi reliquit dotem, sit illa contenta, & vltra illam quantitatem nil petere possit. videtur ergo statutum velle, ꝙ si dos est filiæ relicta in testamento, ꝙ possit quantitatem sibi relictam illico petere per contrarium sensum, qui satis validus est. l. cum inter. §. inter socerum. ff. de pac. do. & per Bal. in l. conuenticulam, C. de epis. & cleri. ad hoc facit verbum illud, quantitatem, &c. nō. n. retulit se tam pliciter ad dotem, sed ad quantitatem relictam pro dote.

Præterea statutum in casu, quo pater reliquit dotem filiæ in testamento, non prouidit de alimentis, donec fuerit maritata, sed solum prouidit in casu, quo pater fuit mortuus ab intestato; ergo simpliciter disponendo, ꝙ filia sit contenta dote sibi relicta, & ꝙ aliquid vltra non possit petere, videtur voluisse, ꝙ ipsa dos sit patrimonium filiæ, & sic debeat sibi succedere loco legitimę, & per consequens debet illico mortuo patre competere, præsertim cum pater nil dixit de alimentis interim filiæ præstandis. & statutum dicit, ꝙ filia debet esse cōtenta dispositione paterna. vnde si diceremus cōtrarium, sequeretur, ꝙ statutum posset priuare filiam alimentis, & omni successione; quod est contra communem opi. & contra l. cum ratio. ff. de bo. dam. Et hæc interpretatio permaxime sumenda est in casu nostro, in quo pater nō solum reliquit dotem filiæ: imò in illa quantitate eam hęredem instituit; ergo voluit eam prorsus excludere a successione. Tertia via consulendo hęredibus dictę filię potest subtiliter iudicio meo obiici verbis statuti moderni, ex quo in principio euidenter ostenditur, ꝙ filia non simpliciter excluditur a successione parentis, existente masculo, sed ad tempus duntaxat. s. masculo superstite. non. n. statutum simpliciter dixit, vt extantibus masculis fœmina non succedat: sed dicit, ꝙ fœmina non succedat, nec audiatur agendo, vel excipiendo, superstite masculo; vnde illa verba, superstite masculo, cum sint ablatiui casus, faciunt conditionem, vt l. a testatore, & ibi per Bar. ff. de cond. & demonst. & qualificant verba sequentia, non audiatur, &c. Est ergo sensus, ꝙ mulier non debet audiri super successione patris, superstite masculo; ergo post eius mortē debet audiri. verba. n. qualificata debent intelligi secundum tempus verbi, ad quod referuntur, vt no. Bar. in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. & l. præcipimus. C. de appel. & Bal. in l. generaliter. C. de episco. & cler. & gl. in c. statutum. in verbo, canonicis. in fi. 4 de rescrip. lib. 6. Ad prædicta optime facit, quod no. Bar. in l. si. ff. ad Tertu. vbi dicit, † ꝙ si statuto caueatur, ꝙ quandiu extiterit masculus fœmina non succedat, ꝙ filia excluditur viuente masculo duntaxat, sed illo mortuo debet admitti: quia per illud aduerbium, quandiu, videtur statutum voluisse facere hęredem masculum ad tempus; & ibi plenius habetur per eum. idem ergo dicamus in proposito, cū statutum dicat, non audiatur agendo, & excipiendo superstite masculo; ergo illo mortuo debet audiri, agendo, vel excipiendo; valet. n. contrarius sensus in statuto, præsertim cū iuri communi concordet, vt est in casu nostro, vt no. Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & plenius Bal. in d. l. conuenticulam. Nec obst. si dicatur statutum etiam vti verbo, succedat, quo casu tenuit Bar. in l. fi. ꝙ fœmina non admittitur, mortuo masculo, cum tractetur nunc de hæreditate filii, & non patris, ex quo non fuit adiectum illud aduerbium quandiu, vel simile, quod etiam videtur tenere Io. And. in addi. Specu. in titu. de success. ab intest. super rubr. in 3. col. quia dico illud procedere, si statutum simpliciter diceret, extante aliquo masculo, fœmina non succedat. nam tunc fœmina simpliciter excluditur, & hęreditas defertur masculo; merito post mortem masculi non potest filia petere hæreditatem patris, quia iam desiit esse patris, & est nunc filii, licet hoc casu quidam antiqui voluerint cōtrarium, vt no. Io. And. in additio. prædicta, sed primum verius. Sed in casu nostro fuit adiecta illa determinatio, non succedat, nec audiatur masculo superstite. Præcedentia enim verba determinantur per sequentia, vt l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino, trit. & oleo lega. & c. le. exiun. de verb. sign. & l. si fuerint plurium. de lega. 1. & l. nummis. de lega. 3. & hunc intellectum plurimum adminiculantur alia verba statuti, quatenus prouidet mulieri, vt sol. ma. per eam contrahendo possit redire ad domum masculi hæredis, & ibi percipere alimenta; & sic videtur excludere fœminam stante masculo: sed illo mortuo cessat illud refugium, maxime in casu nostro, in quo bona patris debent distribui in pauperes. ex quibus omnibus concluditur, ꝙ dictæ filiæ statim competit ius petendi legatum sibi a patre factum tanquam purum, quod transiuit in suos hæredes legitimos. l. vnica, C. de caducis tollen. Item quod mortuis masculis, statim competit ius petendi legitimam; ita ꝙ est in optione hęredū ipsius, an petant legatum, an legitimam, quatenus plus est in legitima, quā in legato, iuxta

id,

id, quod leg. & no. in l. scimus. C. de inoff. testam. in §. repletionem. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM XCIII.

1 *Causa non debet delegari, aut subdelegari authoritate sedis apostolicæ, nisi habenti dignitatem, personatum, aut canonicatum in ecclesia cathedrali.*

2 *Episcopo si aliquid relinquatur, expresso duntaxat nomine dignitatis, a proximo, seu consanguineo, videtur relictum factum personæ contemplatione propter qualitatem relinquentis.*

3 *Miles si dixit se velle testari iure communi, & non potuit perficere testamentum, valet testamentum iure militari.*

4 *Nomen proprium, & appellatiuum, quando exprimuntur in dispositione, debet distributio attribui qualitati prius expressæ.*

IN quæstione, quæ ad præsens vertitur inter capitulum Toregen. & episcopum Curanen. ex altera super executione cuiusdam sententiæ latæ a quodam thesaurario, & canonico ecclesiæ Subicen. vigore subdelegationis sibi factæ per quendam præpositum Vricien. conseruatorem, & delegatum in causis capituli a sede apostolica deputatum in, & super eo, quod negatur ex parte dicti episcopi, dictum thesaurarium habuisse iurisdictionem, cum commissio fuerit facta expresse nõie ꝓprio, & nõie appellatiuo ipsius thesaurarię, de qualitate autẽ canonicatus nulla fuit penitus in subdelegatione facta mentio: thesauraria autem negatur, ꝙ sit dignitas, vel personatus in illo loco. Præsupposito igitur sine veritatis præiudicio, ꝙ in illis partibus thesauraria non censeatur dignitas, vel personatus, an dicta sententia possit sustineri ex eo, ꝙ dictus thesaurarius erat etiam canonicus ecclesiæ cathedralis? hoc erat in loco notissimum, imò in facto præsupponitur statutum vigere in ecclesia, vt nemo possit ibidẽm obtinere dignitatem, personatum, aut officium, nisi canonicus ipsius ecclesiæ. Et primo, videtur dictam sententiam ex iurisdictionis defectu minime valuisse: 1 † quia causa non debet delegari, aut subdelegari authoritate sedis Apostolicæ, nisi habenti dignitatem, personatum, aut canonicatum in ecclesia cathedrali, vt in c. statutum. in prin. & in §. in nullo. de præscri. lib. 6. & quicquid fuerit attentatum, est ipso iure irritum, & inane, vt probatur in fi. dicti c. statutum, per quem dixit glo. in verbo, committatur, ꝙ processus agitatus per aliquas personas, est nullus, licet contra delegatum, aut subdelegatum non fuerit exceptum. Sed in casu nostro cã fuit subdelegata thesaurario, & sic officio thesaurariæ, non autem canonico: cum autem de qualitate canonicatus nulla fuerit facta mentio; ergo sententia non debet tenere differentia enim est inter dignitatem, personatũ & officium, vt in c. 1. de consue. lib. 6. & ibi per Archi. & no. in c. de multa. de præb. & de thesauraria tenuit maior pars dñorum de Rota, ꝙ nisi aliud habeat loci reputatio, de iure communi videtur simplex officium, vt plene no. per eos decisi. 166. Non ob. si dicatur dictum thesaurarium esse pariter canonicum, quia licet illæ duæ qualitates concurrerent in ipsius persona commissio tamen videtur facta qualitati expressæ, non attacitæ, vt c. quoniam abbas. de offi. dele. ea. n. quæ subticentur, non videntur considerata, imò neglecta, præsertim cum speciali nota sint digna, vt in casu nostro ꝑ c. quamuis. de præb. lib. 6. & l. si repetendis. C. de condi. ob causam. l. Labeo. ff. de supel. leg. & id quod exterius agitur, interiorem mentis dispositionem, & habitum repræsentat, vt in cle. exiui. de verb. signi. facit l. non aliter. ff. de leg. 3. & c. fi. de verb. sign. Sed his non obstantibus contrariam sententiam arbitror in casu nostro præualere, ad quam tenendam multa me impellunt. Et primo, theorica Io. And. in regula, priuilegium, de reg. iu. lib. 6. in Merc. quæ videtur etiã de mente Bar. in l. quia. ff. de iurisd. om. iud. & l. si seruus cõmunis. ff. de stipu. seruo. & probatur expresse per iura insal leganda, videlicet, ꝙ ad coniecturandam dispositionis, seu commissionis qualitatem non debemus simpliciter, & principaliter cõsiderare, an sit in ea expressum nomen propriũ, an appellatiuum, imò illa consideratio est adhibenda velut vltimum refugium, sed primo recurrere ad subiectam materiam. Si vero materia proportionatur personæ, & non dignitati, vel potius personæ, quam dignitati, iudicare debemus dispositionem potius personalem, quam realem, & ita è contra, licet sit expressa dignitas, & nomen proprium, vel è contra. hæc probatur in c. requisiti. de testa. & c. pontifices. 12. q. 3. in quibus patet, 2 † ꝙ si aliquid relinquatur episcopo, expresso dũtaxat nomine dignitatis, a proximo, seu cõsanguineo, videtur relictum factum contemplatione personæ propter qualitatem relinquentis. si autem sit ab extraneo, videtur factum contemplatione ecclesiæ, licet sit expressum nomen proprium, vt ibi, & l. annua. §. a Titia. ff. de ann. leg. hinc dixit glo. no. in c. 2. de test. lib. 6. ꝙ si quis prælatus fuit deputatus executor testamentarius, expresso nomine dignitatis tantum, ꝙ illo mortuo, non per hoc officiũ transibit in successorem, si prælatus erat propinquus testatoris. solet. n. istud officium deferri ratione amicitiæ, & propinquitatis. ita dicendum in proposito. quanquam. n. in cã nostra fuerit expressa qualitas thesaurariæ, tamen quia etiã fuit expressum nomen proprium, & in persona concurrebat qualitas canonicatus, debemus interpretari, ꝙ commissio fuerit facta personæ propter qualitatem canonicatus cõcurrentem, & non officio thesaurariæ, cum materia subiecta. i. ipsa subdelegatio, non ꝓportionaretur ipsi officio thesaurarię. vnde videtur expressa illa qualitas causa magis demonstrãdi personam, cui fiebat commissio; sicut in si. dixit tex. in l. iurisgentium. §. pactorum, ff. de pac. ꝙ ad considerãdum, an pactum sit personale, an reale, non debemus simpliciter considerare, an sit expressa persona, vel ne. plerunque enim persona pacto inseritur, non vt pactum factum sit in rem, aut in personam; sed vt demonstretur cum quo pactũ est factum; quod non minus ex verbis, quam ex mente cõueniente æstimandum est. quia. n. officium thesaurariæ solet magis ęstimari, quam simplex canonicatus; ideo thesaurarius canonicus solet denominari ab officio thesaurariæ, etiam in materia spectante, & concernente ipsum canonicatum, sicut supra dixi in episcopo, ꝙ in dispositione concernente personam solet denominari per nomen dignitatis, causa honoris, & propter consuetudinem, ad maiorem demonstrationem. d. l. relatum, & aliis iuribus superius allegatis. ad idem facit c. dilecti. de fo. comp. vbi rescriptum impetratum expresso nomine proprio ipsius pręlati, in causa tamen cõcernente ipsam ecclesiam, transit in successorem in dignitate, ita ꝙ ratione materiæ concernentis ecclesiam tantum, rescriptum censetur reale, & nõ ꝑsonale, licet qualitas dignitatis fuisset expressa. verba. n. debent deseruire rebus, & intentioni, & non è contra, quia lex est imposita rebus, & non verbis, vt in c. secundo requiris. de app. & c. cõmissa, de ele. lib. 6. & l. 2. C. communia de leg. Ecce ergo, ꝙ qualitas omnino suppressa habetur pro expressa propter materiam subiectam; ita dicamus in proposito. Et prędictis addo tex. cum glo. in c. aduersus. de immu. eccl. & in c. 1. de offi. vica. lib. 6. in quibus iuribus legitur, & nota. ꝙ excommunicatio lata in aliquem officialem, expresso dũtaxat nomine officii, non transit in successorem in officio: quia propter subiectam materiam censetur sententia personalis, & non realis: quia excommunicatio non proportionatur officio, sed personę, cum feratur propter contumaciam quę sequitur personam. ita in proposito, subdelegatio non potest competere officio thesaurarię, ex quo non est dignitas, vel personatus; ergo censetur facta personę, pręsertim cum sit expressum nomen proprium propter qualitatem canonicatus concurrentem in personam. nec habet obstare, ꝙ qualitas canonicatus non fuerit expressa: quia nullo iure cauetur, ꝙ in delegatione debeat exprimi qualitas, ꝓpter quam persona reddatur habilis. satis enim est eam esse habilem: quia iura non requirunt, nisi ꝙ qualitas dignitatis, ꝑsonatus, vel canonicatus concurrat tempore commissionis, vt probatur in d. c. statutum, in prin. hinc voluit ibi glo. no. super verbo, canonicis, ꝙ sufficit, ꝙ tempore dationis, seu commissionis, quis sit canonicus, licet tempore pręsentationis, seu prosecutionis desinat esse canonicus: quia illa decretalis requirit existentiam qualitatis tempore duntaxat commissionis. secus ergo est, si tunc abfuisset, quod expresse tenuit Bal. in l. generaliter. C. de episco. & cleric. quia secundum eum, & bene, illa qualitas requiritur propter pręsumptionem literarum, ratione canonicatus, quę non desinit esse, licet desinat esse canonicus; facit theorica Bar. in l. ex facto, ff. de vul. & pupil. & l. pręcipimus. C. de appel. Pręterea tex. vł in d. c. requisiti. & c. dilecti, pręal. vbi nõ requirit, vt qualitas exprimatur ad hoc, vt dispositio sit realis, vel ꝑsonalis. satis. n. est, qđ ex subiecta materia hoc possit ꝑcipi, & pręsertim hoc ꝓcedit in casu nostro, in quo qualitas canonicatus, erat notoria. Commissio. n. non fit canonicatui sed

personę,

personæ canonici, vt patet ex prædictis; ideo sufficit, ꝙ cōmissio fiat personę habenti qualitatem ipsam personam habilitantem. Moueor secūdo principaliter, quia vigore statuti illius ecclesiæ non potest quis habere dignitatem, personatum, vel officium, nisi sit canonicus; ergo committendo causam thesaurario illius ecclesiæ, satis videtur commissa canonico. ex quo. n. vnum non potest esse sine alio. exprimēdo vnum tacite, videtur exprimere aliud, vt in c. si quis obiecerit. t. q. 3. c. translato, cum ibi no. in glo. de constitu.

Tertio, optime facit in arg. l. 3. ff. de mili. testa. vbi dicitur 3 † ꝙ si miles dixit se velle testari iure communi, & non potuit perficere, valet testamentum iure militari: quia non videtur per hoc renunciare beneficio militari, reddens ibi tex. optimam rationem: quia in dubio nō videtur quis elegisse viam, per quam iudicium suū posset impugnari. hinc dixit ibi Bar. ꝙ in dependentibus a nuda voluntate videtur quis fecisse actum meliori modo, quo potest, vt probatur ꝑ illum tex. ita dicamus in proposito, ꝙ subdelegatus videatur in dubio voluisse delegationem facere meliori modo, quo poterat, nec exprimendo qualitatem thesaurariæ credendus est elegisse viam, per quam sua voluntas posset irritari. in dubio. n. debemus interpretationē facere, vt res potius valeat, quam pereat, vt in c. abbate, de verb. signi. & ff. de verb. sig. l. quoties. Quarto, principaliter facit l. qui habebat, cum ibi no. ff. de reb. dub. vbi dicitur, ꝙ si quis habēs duos seruos, quorum vnus erat fullo, vocatus Flaccus, alius pistor, vocatus Stichus, errauit in legando; puta, quia legauit Stichum fullonem, cum esset pistor, & non fullo. ꝙ si habebat nomina seruorum nota, videtur legasse, habito respectu ad nomen proprium, & non ad appellatiuum; & ideo legatario debetur Stichus pistor. & sic per illum tex. patet, ꝙ qualitas expressa non habet vitiare dispositionem, licet falso sit expressa. ergo idem, & fortius dicendū in casu nostro, in quo non fuit erratum in qualitate, sed fuit expressa talis qualitas, quæ non requirebatur ad validitatem commissionis, nec erat capax ipsius commissionis cum persona, cui fiebat commissio, erat nota ipsi subdeleganti, & notorie cōstabat, ipsam esse capacem ratione canonicatus. Ad prædicta optime faciunt no. per Inno. in c. significante. de rescri. vbi dicit, ꝙ si rescriptum fuit concessum contra V. diœcesis Remensis, & potest per alia constare, ꝙ sensit de V. diœcesis Leoden. ꝙ non debet vitiari commissio. satis. n. est, ꝙ pro alio potest commissio sustineri, & certificari. Idem dicunt Domini de Rota deci. 26. Si fuit erratum in nomine, vel cognomine, & tenet Host. in sum. de rescri. §. possunt obiici. versi. idem si in nomine. quod procedit etiam in literis gratiosis, vt voluerunt idem Domini de Rota, dec. 269. in antiquis. ergo idem, & fortius dicendum in casu nostro, vbi nullus error fuit commissus, vt sustineatur subdelegatio facta personæ, ex quo est capax ratione qualitatis sibi inhærentis, licet non fuerit expressa. Quinto, faciunt no. per Bart. in l. si seruus cōmunis. ff. de stip. ser. vbi firmat, ꝙ si in dispositione fuerunt expressæ duæ qualitates, & secundum alteram dispositio esset inefficax, debet dispositio gubernari, & regulari secundum aliam dispositionem, vt res potius valeat; altera vero qualitas habetur pro non expressa. ita dicamus in proposito, ꝙ vbi secundum qualitatem thesaurariæ expressam dispositio redderetur inutilis, videatur subdelegatio facta personæ. potest. n. fieri personæ, ex quo alias est capax subdelegationis: imò, vt supra dixi, cum commissio sit canonico, sequitur personam, & non canonicatum. hinc est, ꝙ potest iudicare, licet desierit esse canonicus, vt supra dixi. Et hęc est optima consideratio. Sexto, & vltimo faciunt no. per gl. in l. cum ita. §. 1. ff. de condi. & dem. & Petr. 4 & Bar. in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. vbi dicunt, † ꝙ quando in dispositione exprimitur nomen proprium cum appellatiuo, debet dispositio attribui qualitati prius expressæ. vnde si præcedat nomen proprium, censetur facta personæ, & non dignitati, quæ postea subiicitur, vt videtur probari in l. si communis seruus. ff. de stipu. ser. & hoc dictum debet limitari, quando disponens habebat notam personam: alias considerari debet nomen appellatiuum, per l. qui habebat, prealle. ita notanter limitauit no. Barto. in d. l. si communis seruus. Et aduertendum, quia isti loquuntur, quando dispositio poterat esse salua, siue esset realis, siue personalis: fortius ergo debet procedere in casu nostro, in quo primum fuit expressum nomen proprium, nec potest subdelegatio esse salua, si intelligeretur contemplatum officium thesaurariæ. Ex præmissis omnibus concludo, ꝙ ex quo ipsi, vel deleganti notum erat, illum subdelegatum esse canonicum iudicandum esse commissionem valuisse, licet expressisset qualitatem thesaurarię cum nomine proprio, & tacuerit qualitatem canonicatus.

CONSILIVM XCIIII.

1. *Clericus si ædificat in solo proprio de pecunia ecclesiæ, solum cedit iure singulari ædificio.*
2. *Papa potest sicut alius, vtendo iure priuati præscribere.*
3. *Legatus si dicat se habere ex speciali commissione aliqua vltra comprehensa in generali legatione, non est sibi credendum.*
4. *Impetrans priuilegium contrarium præscriptioni, videtur renunciare præscriptioni.*
5. *Dominus si non dat feudum promissum, vasallus non tenetur seruare iuramentum fidelitatis.*

IN quōne hæredum quondam domini Petri de Claraualle plurima veniunt ad ipsius luculentam decisionem examinanda. Primo ad quem pertinebat, seu pertinet directum dominium illius palatii cum possessionibus adiacentibus, an s. ad hanc ciuitatem Tudertinam, an vero ad Romanam ecclesiam, cui illa ciuitas Tudertina in temporalibus, & spiritualibus est in mediate subiecta. Secundo, an concessiones de illo palatio factæ dicto domino Petro, & successiue suis filiis post eius mortem, vel earum aliqua valuerit. Tertio. vtrum concessio facta per Romanum pontificem cuidā tertio, non facta mentione de iure competenti dictis filiis, valuerit. Quarto, presupposito, ꝙ iure non subsistat, an saltem ratione prescriptionis possit tertius possessor se tueri contra filios dicti domini Petri. Quinto, an filii dicti domini Petri possint dicta bona a possessoribus vendicare. Circa primum, quia non constat mihi ex cuius pecunia ciuitas illa Tudertina dictum palatium emerit, an s. ex bonis ipsius vniuersitatis, an vero ex redditibus regalibus, cum tēpore emptionis dicta ciuitas subtraxerat se a deuotione, & fidelitate ecclesię, & gubernabat se populariter, & libere, ac si ipsa ciuitas haberet suiipsius iura imperii. Distinguerem sic, ꝙ aut dicta ciuitas emerat dictum palatium ex redditibus ipsius vniuersitatis, & tunc pertinebit dictum palatium ad ipsam vniuersitatem Tudertinam, & non ad Romanam ecclesiam: quia sicut priuatę personę possunt habere rerum dominia, de quibus non potest princeps pro suę voluntatis libito disponere, cum dominia sint de iure gentium. prima distinct. c. ius gentium. & l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. & Insti. de iure natu. gen. & ciui. §. sed naturalia. & Institu. de legitim. agna. suc. in fine. & l. distinct. in princ. no. Innocen. in c. quę in ecclesiarum, de constitu. Cyn. in l. prescriptione. C. de preci. impe. offeren. & Bart. in l. fina. C. si contra ius, vel vti. pub. & in procem. ff. vete. aliquid in l. Antiochensium. ff. de priui. credi. & l. prima. §. per hanc. ff. de rei vendic. ita, & vniuersitas, quę tenet vicem personę. l. mortuo. ff. de fideiuss. potest habere aliqua bona particularia diuersa prorsus a camera fiscali, de quibus potest ipsa ciuitas disponere, & alienare potest, quemadmodum sibi videtur expedire, vt in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisio. & l. fi. C. de vend. re. ciui. lib. xi. Si vero dictum palatium fuisset emptum ex redditibus regalibus occupatis per dictam ciuitatem tempore rebellionis, tunc dicerē dicta bona pertinuisse ad ecclesiam Romanam. Primo, ex communi Theorica glos. vtriusque iuris. s. ꝙ si ex pecunia ecclesię ematur aliqua res, dominium vtile illius rei ipso iure pertinet ad ecclesiam iure speciali, sicut dicimus in pupillo, & militibus, vt no. glo. in l. si vt proponis. C. de rei vēdi. & in c. inquirendum. de pecu. cle. & in cap. apostolicos. xii. q. ii. & quamquam Bar. in d. l. si vt proponis. limitando dixerit illud procedere in pupillo, & ecclesia, quando res fuit empta per administrationem pupilli, vel ecclesię, secus autem per tertium, tunc dicit, ꝙ demum in subsidium efficitur ecclesiæ, per l. filię. ff. de solut. cuius dictum non placuit ibi Bal. dicēti, ꝙ si de pecunia pupilli ematur per alium, quam per suum administratorum, certa res, ꝙ etiam in subsidiū non efficitur pupilli, sed bene illa res est obligata pupillo pro sua pecunia, alleg. bon. tex. in l. iii. in prin. ff. de reb. eo. & idem sub dubio fore dixit tenendum in ecclesia, quę fungitur iure minoris, vt in c. primo. de in integ. restitut. Mihi

tamen

tamen plus placet simpliciter in ecclesia dictum gl. vt indifferenter dominium vtile acquiratur ecclesię, quicquid sit ī pupillo; quia si miles seculi habeat illud priuilegium indistinctè d. l. si vt propositis. indubitanter est extendendum etiam ad clericos repectu suorum patrimoniorum, cū sint milites. per gl. not. quam sequitur ibi Bar. & cōmuniter alii doc. in l. miles. ff. de re iu. & l. stipendia. C. de execu. rei iud. & Bar. in l. miles ita. §. mulier. ff. de mili. test. & l. affectionis. ff. de dona. fortius idem dicendum in ipsis ecclesiis, cū non debeat sic gaudere minori prærogatiua ecclesia ī reb. suis, quàm milites seculi, vel Dei in rebus eorum imò maiori, iuxta no. in c. fi. de vita & hon. cleri. & per gl. in c. unico. de in integ. resti. & quamquā. de censib. lib. 6. & 16. q. 4. c. possessiones; facit ad idem gl. sing. in d. c. apostolicos, quæ dicit 1 † φ si clericus in proprio solo ędificat de pecunia ecclesię, solum cedit iure singulari ædificio, arguen. in illo tex. Secundò principaliter, & fortius dico, dictum palatium cum possessionibus adiacentibus fuisse & pertinuisse, ad ecclesiam Rom. & hodie etiam pertinere respectu dominii directi alia & clariori consideratione, videlicet quia ciuitas Tudertina emit tanquam camera fiscalis suiipsius; vnde illa bona fuerunt effecta fiscalia, & imperialia, cum tēpore emptionis dicta ciuitas haberet omnia regalia in dicta ciuitate, & omnia tāquam habens sui ipsius imperium faciebat, arg. eorum, quæ leguntur & no. in l. vnica. C. de bo. vac. & maximè ibi per Bar. per eūdem in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & in l. hostes. ff. de cap. & postil. re. & in l. famem. in fi. ff. de publ. iu. transferēdo ergo postea seu recognoscēdo summum imperii ius pertinens in dicta ciuitate ad Romanam ecclesiā, & recognoscēdo papam in dominū etiam in temporalibus, videntur transtulisse & recognouisse ēt respectu bonorum fiscalium, quæ sunt accessoria ad ipsum supremum dominium, arg. in c. translato, de consti. & 8. di. c. quo iure; & c. vnico, quę sunt rega. coll. 10. & in d. l. vnica. de bo. vaca. & in l. precario, ad legem Rho. de iactu. & l. bene a Zenone. C. de quadri. præscr. cum ibi not. Et populus Tudertinus patiendo dictum palatium cum possessionibus concedi, & disponi per Romanum pontificem, tanquā bona fiscalia, vr̄ tacitè fuisse confessus illa ad Romanam ecclesiam ratione prædicta pertinere, arg. in l. si filius. C. de peti. hære. In dubiis. n. recurrēdum est ad coniecturas, in c. i ambiguis, de reg. iur. & tenendū est, quod uerosimilius, & plerunque fieri consueuit. vt in regula, inspicimus in obscuris, de reg. iur. li. 6. cū si. Et per hęc concludo, φ alio nō apparēte, præsumendum est dictum palatium pertinere ad Romanam eccle. & hoc hodie vr̄ tenendum indistinctè saltem ratione præscriptionis, cum Romana Eccle. per se, vel alium tanto tempore illud possederit bona fide, & iusto titulo verisimiliter præsumpto, φ illud præscripserit, ad hoc, quod not. in c. cum nobis. de pręscrip. & l. Celsus. ff. de vsucap. & 2 per Inn. in c. bonæ, il t. de postu. præla. vbi firmat, † φ papa potest sicut alius, vtendo iure priuati præscribere, ex quo hoc non faciat ex plenitudine potestatis. & idem Archid. 16. q. 4. c. volumus, & Anto. de Butr. in c. cum nobis, secus vbi vteretur plenitudine potestatis, & hoc casu potest intelligi Spec. qui videtur sentire contrarium in Spec. in titu. de præscrip. vers. illud autem. & puto, φ per decēnium poterit præscribere cum illo titulo præsumpto per ea quę no. Io. And. in regula, qui ad agendum, de reg. iur. lib. 6. in Mercu. & per gl. & Bart. in auth. quas actiones, C. de sacrosanc. eccl. Venio ad secundum, an. s. concessiones factæ quondam domino Petro, & eius filiis valuerint, an saltem illarū aliqua habeat vigorem. Et primo videtur, φ prima concessio facta per quēdam dominum P. Cardinalem tunc vicarium generalem, & legatum in patrimonio, & specialiter in dicta ciuitate Tudertina de iure valuerit per id qđ not. Bal. in l. exemplo. C. de probat. vbi dicit, φ si legatus Cardinalis dixit in aliqua concessione vltra comprehensa in generali legatione se habere ad hoc specialem concessionem à Romano Ponti. φ sibi eredendum est, dummodo publicè illud agat, & consueuerit illud facere, allegat not. in cap. cū ex literis, de in integ. restitu. ad idem quod not. in Specu. in titu. de lega. superest, & versicu. quid si delegati iurisdictione. ubi dicit φ raro, & quasi nunquam dubitatur de ipsius potestate, & φ non consueuit legatus Cardinalis fidem facere de sua potestate, contrarium tamen tenent Ioan. And. 3 post Host. in c. i. de off. leg. lib. 6. firmat † φ si legatus dicit se habere ex speciali commissione aliqua vltra comprehensa in generali legatione, φ sibi non est eredendum, & hoc puto verius, præsertim in casu nostro, ubi agitur de alienatione vtilis dominii in præiudicium Romanæ eccl. Requirit̄ enim ad hoc speciale mandatum, arg. in l. prohibere. §. planè, ff. quod vi aut clam. & firmat Bart. & Spec. in tit. de leg. §. nunc dicendum, ver. pen. Nec debet præsumi mādatum, saltem respectu alienationis fiendæ, arg. in l. contra iuris regulas. ff. de pac. l. filiusfa. ff. de dona. & allego gl. no. in capi. sicut. de sent. excomm. quæ apertè sentit allegando c. nobilissimus. 98. dist. φ nunquā sufficit honestas, & dignitas ꝑsonæ, vt sibi soli eredatur in alterius pręiudicium. facit c. cum a nobis, de testi. & optimè l. vnica. C. de superindi. lib. 10. per quem tex. dixit ibi Barto. nunquam esse alicui credendum, quantuncunque in dignitate posito, dicenti se habere potestatē ad faciendum aliqua dependentia à principis potestate; & præsertim hoc dicendum in casu nostro, in quo non apparet, φ ille talis vicarius consimiles alienationes de rebus spectantibus ad Romanam Eccl. consueuerit facere; licet asseruerit se habere ad hoc potestatem specialem, & sic ēt sumus extra opi. Bal. Ad dictū Spe. dicendū, φ ipse retulit se non ad ius, sed ad factum. In hoc tamen nō puto multum insistendum, quia Papa Greg. postea nouiter ereatus dedit præfato vicario speciale mandatum ad illam concessionem faciendam; vnde vigore specialis mandati dictus vicarius pręfatam concessionem de nouo firmauit, & eidem innouatum de nouo concessit feudum, Quòd autem Papa possit aliqua bona temporalia ecclesiæ concedere laicis in feudum, non est hæsitādū per c. ad audientiā, & c. si diligenti. de præscr. & ea quæ no. Hosti. c. a nobis, de deci. nec etiā in ista concessione, licet iure valuerit, est multū insistendum, quia fuit ab illa recessum cōi tacito consensu in eo, φ mortuo dicto d. Petro filii eius prędicti, cum essent ī possessione dicti palatii, & possessionum de facto spoliati tēpore guerrarum impetrauerunt ab eodem cum esset Tuderti, illa bona sibi concedi in emphyteusim vsque ad secundam generationem pro annua pensione, & pro executione possessionis datus fuit ab eodem Papa executor, licet noodum habuerit effectum propter guerrarum discrimina. cum aūt iste contractus non possit concurrere cum pręcedenti, videtur à priore recessum, arg. optimum in l. si quis antea. ff. de acq. pos. & l. quod ī hęredem. §. eligere, C. de tribu. & c. ut quis duas, de elec. lib. 6. & optimè facit tex. 4 in c. veniens. in fi. de præscr. ubi parer, † φ impetrans priuilegium contrarium pręscriptioni, videtur renunciare pręscriptioni. hęc ergo concessio in emphiteusim tāquam vltima, & facta ab babente potestatem tenuit mero iure. nec curo de cōcessione facta per cōe Tuderti, quę pręcessit istā concessionē factam in emphyteusim: quia illa potest multipliciter impugnari, cum fuerit facta à non babente potestatem à ciuitate, quę sibi violenter occupauerat dominium spectās ad Romanam Eccl. non. n. valent gesta à tyranno, pręsertim in pręiudicium ecclesię, ut ī l. decernimus. C. de sacrosan. ecclesi. facit quod no. Barto. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. & in d. l. prohibere. §. plane. quod vi aut clam. & pro non dato habetur, qnod ab illo datur, qui de iure donare non potest. vt in c. quod autem, de iure patron. & 1. q. 7. c. didici. facit. l. traditio. ff. de acquren. re. dom. & cap. nuper. de dona. inter vi. & vxo. Nec obst. si dicatur, φ Papa approbauit tractu temporis omnia statuta, constitutiones, & ordinamenta facta a populo Tudertino; quia dico φ in illis verbis generalibus non venit confirmatio alienationis factę de bonis spectantibus ad Romanam Eccl. requiritur. n. ibi specialis confirmatio, sicut à principio requiritur specialis concessio, ita φ sub verbis, quantuncunque generalibus, non venit potestas alienandi. d. l. contra iuris regulas, ff. de pac. & d. l. filiusfam. ff. de do. sed si ponamus dicta bona pertinuisse ad commune Tudertinum modo prędicto, & nondum fuissent per papam pręscripta, valuisset dicta concessio, dummodo legitime solemnitates in illa concessione interuenerint, saltem secūdum consuetudinem loci. l. i. cum ibi no. C. de emā. lib. l. 2. C. quemad. test. ape. cum si. & tum recipiendo concessionem in emphyteusim à Papa nō perdit ius, quod prius habebat a vero domino, per text. in l. neque pignus. ff. de reg. iu. & l. ei, a quo, in fi. ff. de vsuc. & l. qui rē propriā. C. loca. Ex his oībus patet rn̄sum ad secundum. Dico enim filios dicti domini Petri, habere ius in dicto palatio, & possessionibus, aut ex concessione sibi facta in emphiteusim per Papam Greg. aut ex concessione ciuitatis

uitatis Tudertinæ, si ponamus modo prædicto illa bona de iure pertinere ad dictam ciuitatẽ. Quo ad tertium, an sit iuri ipsorum præiudicatũ per cõcessionem alteri factã per Romanum Ponti. de ipsorum iure mentione non facta, & indubitanter dico, quod non ex defectu potestatis, tum ex defectu præsumptæ volũtatis. Primum probatur, quia etiam princeps obligatur ex contractu inito cum subdito, nec potest contractum illum sine iustissima cã infringere, vt in c. 1. de proba. per Io. An. in c. significasti, de foro compet. per Bar. in l. quod semel. ff. de decr. ab or. fa. probatur etiam in c. i. de feu. sine culpa non amit. & c. vno, de feu. coll. x. & sic non potest emphyteuta renunciare rei emphyteuticariæ, inuito domino, vt no. gl. in c. i. de vasa. qui contra const. Lotha. feu. alie. in fi. coll. x. facit quod no. Bar. in l. is a quo. ff. de aqua plu. arc. ita non debet dñs posse emphyteutam suo iure priuare, & in aliũ transferre. sunt enim contractus a principio voluntarii, & ex postfacto necessitatis. l. sicut. C. de act. & obl. Secundum probatur, quia omnis concessio facta per Principem, non facta mentione de iure tertii, nõ valet, vt in l. i. ff. de nata. rest. & l. ii. §. si quis a principe, ff. ne quid in loco publi. & c. super eo, de off. dele. & c. cum nostris, de concess. præb. cum si. Nec obstat, si dicatur dictos filios fuisse oĩbus bonis priuatos, eo ipso, quod erexerũt se cum aliis contra statum ecclesiæ, per l. quisquis, C. ad leg. Iul. maiest. quia dico, quod restituti fuerunt plenissimè per Martinum Papam. restitutio aũt refertur ad omnia bona in alios nõ alienata tempore restitutionis. l. i. C. de sent. pas. & per Bar. in l. fi. co. ti. dicta vero concessio facta in tertium non præcessit dictam restitutionem, sed fuit subsequuta: & sic fuit facta eo tempore, quo iam illi erant restituti ad eorum iura per restitutionẽ: quæ cum sit in pristinum statum repositio. d. l. 1. & 2. q. 3. c. Euphemiũ. §. notandum, debet intelligi de bonis emphyteuticariis, & omnibus quibuscunque: quia qui oĩa dicit, nihil excludit. 19. dis. c. si Romanorum, & c. solite, de maio. & obe. & l. de precio, ff. de publ. Non obst. secũdo, si dicatur illos filios iam cecidisse ab eorum iure, cum nunquam soluerint pensionem, c. potuit, de loca. & l. ii. de iure emphy. & sic non erat necesse de ipsorum iure facere mentionem: facit quod no. Bal. in d. l. ii. quia dico contraria procedere, quando isti habuissent possessionẽ vigore illius concessionis emphyteuticariæ, sed cum dominus Papa per se, vel alium nunquam tradidit eis possessionem, non tenebãtur soluere pensionem, arg. in l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. emp. aperte sentit Bal. in l. solennibus. C. de rei ven. in fi. excusatur enim, quandiu tertius facit sibi quęstionem, nec potest possessionem consequi, ar. in l. quandiu, C. qui admitt. ad bon. poss. facit optime l. i. ff. de act. emp. & vend. & tenet

5 gl. in c. fi. de noua forma fide. col. x. quæ dicit, † quod si dominus non det feudum promissum, non tenetur vasallus seruare iurm fidelitatis, ad idem l. quæro, §. inter locatorem, & quod ibi no. Bar. ff. loc. & potissimè hoc procedit, quãdo alius recognoscebat a Papa, per tex. sing. in l. forma, §. si cũ ipse, ff. de censi. & per Bal. in d. l. solennibus. Et per hoc patet quid dicendũ ad tertium. Venio nunc ad quartum dubium, an saltem obstet filiis dicti do. Petri præscriptio, cum ferè lapsi sint quinquaginta anni, vel vltra, quod dictum palatium, cum possessionibus non possedetunt. Credo, quod non, primò ex defectu bonæ fidei: non enim valet hodie aliqua præscriptio cum mala fide, præsertim in terris ecclesiæ, vt in c. vigilanti, & c. fi. de præscri. Inn. in c. si duobus, in fin. de appel. Idẽ tamẽ est in foro ciuili inter laicos etiam in terris Imperii, quia ubi peccatum immineret, standum est iuri canonico, & non ciuili, & præsertim in materia præscriptionis. not. Bart. in l. priuilegia. C. de sacrosanc. eccl. & gl. in regula, possessor. de re. iu. lib. 6. Et no. in c. 1. 2. de no. ope. nun. & d. c. fi. de præsc. mala fides autem probatur in casu nostro per famam, quæ vulgatissima erat in loco illo, quod dicta bona erant concessa dictis domino Petro & filiis. unde isti possessores, qui erant in loco, præsumuntur illud sciuisse, vt in c. quosdam. & c. quanto. de pręsum. facit quod no. Barto. in l. i. ff. si cert. peta. & quod per hunc modum probetur mala fides sufficiens ad præscriptionem impediendam; aperte tenuit Barto. in l. Celsus. ff. de vsuc. & no. in c. si diligenti, de præscr. Idem est, si subsint aliquæ aliæ coniecturæ, quod possessores sciebãt illa bona pertinere ad dictos filios domini Petri, puta quia ipsi habuerunt hoc dicere, vel fuit eis denunciatum a principio. l. si fundum. C. de rei vend. & no. in iuribus proximè alle. & maxime per Barto. in d. l. Celsus. Secundo, principaliter obstat præscriptioni, quia dicta bona fuerunt inuasa tempore seditionis factæ in dicta ciuitate per quã d. filii d. Petri cũ multis aliis ciuib. fuerũt de dicta ciuitate Turdertina expulsi: iõ illa bona tãquam vitio affecta, non potuerunt præscribi per occupatores, nec per illos, in quos illa transtulerunt, iuxta id quod leg. & no. in l. vitia. C. de acq. poss. & Inst. de vsuc. §. furtiuæ. Tertiò, principaliter obstat dictæ præscriptioni, quia nemo possedit illa bona tanto tempore, quod sufficiat ad præscriptionem. trãsierunt. n. illa bona per multas manus, nec est casus, in quo vnus poterat vti accessione temporis alterius iuxta ea, quæ habentur in l. de accessionibus, cum seq. ff. de diuer. & tem. præscr. Quartò, quia quando tanta est hostilitas, seu mortalitas in loco, quod ius non redditur in loco, nõ currit præscriptio, vt in c. ex transmissa, de pręsc. no. Barto. in l. naturaliter, ff. de vsuc. sed filiis d. Petri tanquam expulsis ius nõ reddebatur in dicta ciuitate Tudertina. vel si teneremus, quod præscriptio curreret, daretur tamen restitutio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur, &c. ff. ex quib. cau. maior. l. i. & l. sed, & si per prætorem, eodem titu. no. Barto. in d. l. naturaliter. Illud etiam certum est, quod qui non valet præscribere per se ex defectu bonæ fidei, nec suus hæres potest præscribere, vel. l. cum hæres, ff. de diuers. & tempo. præscri. Ex his ergo potest dicta pręsumptio multis, & variis considerationibus infringi. Nunc autem prędictis discussis restat quærere, an filiis dicti domini Petri habentibus cõcessionem validam fuerit aliquod dominium acquisitum, adeo quod possint dicta bona a possessorib. vendicare; Et primo videtur quod non, quia traditione, & non solum tituli interuentione acquiritur dominium, vt l. traditionib. C. de pac. ante enim traditionem competit solum actio personalis contra concedentem, vt assignent possessionẽ vacuam. l. i. ff. de act. emp. cum enim possessores cum istis non contraxerint, non possunt ab eis conueniri actione personali, nec etiam reali, cum illa non competat, ex quo dominium non fuit trãslatum. l. in rem actio. ff. de rei vend. & sine actione nemo experitur. l. si pupilli. ff. de neg. ge. Nec ob. quod contractus fuerit initus cum principe, quia in dubio videtur princeps velle contrahere secundum ius commune, argum. in l. digna vox. C. de leg. & aperte hoc firmauit Bal. in ca. 2. de nou. for. fide. col. 2. colu. vbi dicit, quod ex contractu inito cum principe, traditione secus non accedente, non transfertur dominium sine traditione. & intelligit l. omnes, & l. bene a Zenone. C. de quadr. prescrip. quòd intercessserat traditio. Sed his non obstantibus contrarium puto in casu nostro ex duplici capite dicendum. primo quia filii dicti domini Petri habuerũt possessionem, & etiam dominium vtile ex priore concessione facta eis in feudum per vicarium papę habentem ad hoc speciale mandatũ. Per solam enim inuestituram feudi trãsfertur dominium, & ius saltem ad rem, vt no. Bart. in d. c. ii. de noua for. fide. Prętérea indubitanter quęsierunt ius in re, & dominium vtile per traditionem possessionis eis factam prædicto ti. vt in c. vnico. in quibus casibus feu. amit. col. 10. in fin. per glo. & Bald. in cap. vno, de cap. Conra. eadem colla. tenet gl. fin. in c. cum Bertoldus. de re iud. & Inno. & in c. si diligenti, de præscri. & c. ad apostolicę, de re iud. lib. 6. quod quidem dominium vtile non perdiderunt, licet à possessione ceciderint, quia dominium retinetur solo animo. l. si quis vi. §. differentia. de acq. poss. nam nihil commune habet proprietas cum possessione. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. eod. Vnde ratione dominii remanentis potest, is qui cecidit a possessione, contra possessionem rei vendicatione vtili agere, vt l. 1. & ii. ff. si ag. vect. nec acquirendo nouum titulum. s. emphyteuticarium, perdiderunt primum dominium habentes ex titulo feudali, quia cum vterque contractus ad hoc tendat, vt habeatur vtile dominium. d. l. i. & ii. si ag. vectig. per interuentum secundi non perditur dominium, seu possessio habita ex primo. vnde potest retineri dominium habitum ex primo contractu vigore secundi sine aliqua traditione fienda ex secundo, vt aperte probatur Inst. de rerum di. §. interdum. & in l. si quis antea. ff. de acqui. poss. & quod ibi no. Barto. in fi. & melius per eum in l. si proprietarius. ff. de dam. infect. vnde si habens pignus agat postea personali, & faciat se poni in possessionem ex primo decreto per iudicem, non per hoc perdit possessionem, quã prius habebat, sed expresse directo consequitur pignus prętorium sine aliqua traditione, quia sufficit iam facta ex priori conuentione licet alias pignus prętorium non sufficiat ad trãslationem possessionis, vt l. non est. in fi. ff. de pign. act. Et hoc vltimum tenet Bar. in l. si quis antea. Idem dicimus, quãdo

do vsufructuarius mittitur ex primo decreto in possessionē
proprietatis. non enim requiritur aliqua traditio, ex quo
res detinetur per vsufructuarium, vt in d.l.si proprietarius.
ita in proposito, ex quo dominium vtile habebatur per pri
mum contractum, seu feudi concessionem, non fuit opus, q
ex secundo contractu emphyteuticario interuenerit tradi-
tio. sed potest nunc teneri, & exerceri vigore secundi con-
tractus; & hoc est verissimum. Secundo capite dicuntur fi-
lii d. Petri habere vtile dominium, ēt si nūquam habuissent
priorem concessionem feudalem, quia habuerunt dicta bo
na in emphyteusim a Papa p viam supplicationis, & cuius-
dam priuilegii, & gratiæ, vt patet ex tenore concessionis,
quo casu per talem concessionem trāsfertur vtile dominiū
sine traditione, arg. c. si tibi absenti. de præb. lib. 6. & hoc fir
mat Bal. in c. 2. de noua for. fide. in 10. col. Idem dicendum,
si concessio non fuit facta per viam supplicationis; sed Papa
in ipsa concessione vsus fuit verbis aptis ad translationem
dominii, vt quia dixit, damus, assignamus, & transferimus,
vel quid simile. nam sicut potest lex transferre dominium si
ne traditione. l. cōmissa. ff. de pub. no. in l. traditionibus. C.
de pac. ita potest princeps, cum sit lex animata in terris, in
Auth. de consti. in fi. 9. q. 3. c. ipsi sunt. facit quod no. Inno. in
c. fi. de accu. & in c. Raynaldus. de testa. & hanc theoricam
expresse firmauit Bal. in d. c. fi. de noua for. fide. & optime
faciunt ad prædicta no. per Host. & Io. And. in c. contineba
tur, de his, quæ fi. a præl. Ex prædictis concludo, q dicti filii
do. Petri possunt prædictum palarium cum adiacentibus pos
sessionibus sibi concessis vendicare a quibuscunque posses
soribus iniuste detinentibus vtili rei vendicatione. Et hęc
sufficiant.

CONSILIVM XCV.

1 *Donatio excedens quingentos aureos, non insinuata confirmatur iura-
mento.*

2 *Patronus non potest præsentare seipsum.*

3 *Prælatus habens ius conferendi, potest conferre beneficium ecclesiasticum
consanguineis, dummodo honesti sint.*

FActū sic proponitur quędā
do. B. coniugata suum solēne cōdidit testm̄, & in
ter cętera marito legauit sub hac forma, videli-
cet. Item reliquit, & legauit Francisco eius viro præsenti, &
recipienti, & mihi notario tanquam personæ publicæ reci-
pienti, & stipulanti pro domino Francisco florenos cētum,
quod legatum dicta domina B. voluit habere, & tenere vim
donationis inter viuos, ita q aliqua ingratitudinis causa,
vel offensa reuocari nō possit, & dicto titulo donationis in-
ter viuos donauit &c. & iurauit dicta testatrix ad sācta Dei
euangelia, corporaliter tactis scripturis, dictam donationē
& legatum in perpetuum non reuocare. Queritur, an do. B.
possit dictum legatum, seu donationem inter viuos reuoca
re? Hæc quæstio incidit in illam vulgarem, & difficilem qōnem,
2 quæ adhuc hodie est in disceptatione, † an donatio fa
cta inter coniuges confirmetur iuramento, seu saltem obli-
get iurantem, vt contrauenire non possit. Nam certum est,
q dictum legatum transiuit in donationem inter viuos tum
pp verba expressa (& certum est, q in vltima voluntate po
test contrahi, vt no. in l. hæredes palam. de test. facit qđ no.
& maxime per Bar. in l. cum quis. §. codicil. ff. de le. 3. & qđ
habetur in Auth. de iureiur. a mori. præ. post prin.) tum q a
legatum est quædam donatio, vt l. legatū. ff. de leg. 2. & licet
possit reuocari, ff. de adi. leg. per totum, videtur pp illa ver-
ba adiecta, vt reuocari non possit. transiuit. n. in aliam spe-
ciem donationis, quæ dicitur inter viuos, quemadmodum
donatio causa mortis pp similia verba transit in donationē
inter viuos. l. vbi ita donatur. ff. de don. cā mort. sunt. n. tres
species donationis, vt no. in d. l. legatum. Examinandum
est ergo, an donatio facta marito cōfirmetur, vel an saltem
iuramentum obliget ad non contraueniendum. Et vr̄, q ta
le iuramentum non valeat. videtur. n. cōtrarium bono ma-
trimonii, de quibus in c. omne itaq;. 27. q. 2. est. n. contra bo
num prolis: quia per talem donationem negligitur studiū
liberorum educandorum, cum pp paupertatem ex dona-
tione causatam non habeat donator, vnde filios enutriat, l.
3. ff. de don. inter virum, & vxo. Secundo, est contra sacra-
mentum, quia talis donatio est sæpe causa diffidii, & diuor-
tii: quia per eam insurgit animorum perturbatio. Est tertio
contra fidem matrimonii, per quam non solum debet vita-
ri adulterium, sed debet esse in matrimonio omnis castitas,
& puritas. sed per talem donationem matrimonia fiunt ve-
nalia, & sæpe libido est donationis causa, & se spoliant con-
tra bonos mores, vt innuit tex. in l. 1. 2. & 3. ff. de do. īter vi.
& vxo. ergo tale iuramentum non debet tenere, vt regula,
non est obligatorium, de regu. iu. lib. 6. pręsertim cum vxor
donet marito, cum pr; sumenda sit donare persuasionibus,
& deceptionibus mariti inducta: iurm̄ autem dolo contra
legem præstitum non valet. c. cum contingat. de iureiuran.

Sed his non obstantibus, contrariam sentētiam puto de
iure veriorem. Moueor primo, per illam regulam vulgatā,
q iuramentum semper est seruādum, ex quo seruari potest
sine interitu salutis æternæ, licet veniat in dispendium rerū
tpalium. c. si vero, & c. cum contingat, de iureiu. sed iuramē
tum illud est huiusmodi, nullum. n. peccatum incurrit dicta
mulier seruando dictum iuramentum; ergo obligatur ad ip
sius obseruantiam. Iuramenti. n. obligatio, saltem primaria
dirigitur in Deum, apud quem nulla reperitur turpitudo,
& in muliere iurante nullum est peccatum, ergo est obser-
uandum, etiam si aliqua improbitas reperiretur apud mari
tum, qui iuramentum exegit, vt probatur in eo qui promi-
sit per iuramētum suo creditori vsuras soluere. Tenetur. n.
soluere ratione prædicta, vt c. debitores, cum ibi no. de iu-
reiu. Præterea, & secundo video, q iuramentum ligat in a-
ctu inualido iuri, & rationi in materia exosa, vt patet in pa-
cto legis commissoriæ, quod in pignoribus est reprobatum
propter improbitatem creditoris. l. 1. & 2. C. de pact. pigno.
& c. significante. de pigno. & tamen video, q iuramentum
obligat, saltem, vt per iuramentum contrauenire non va-
leat, d. c. significante. no. Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideius-
so. non enim detestabilius est, quod quis iniuste, & contra
officium charitatis pdat rē suam p illud pactū, & creditori
acquirat p cupiditatē, q̄ q coniux donet aliquid coniugi,
cū quo est vna caro, præsertim cū in priori casu illud pactū
emanauit pp nimiā anxietatem consequendi, & reperien-
di pecuniam mutuam. In casu aūt nostro donatio procedit
ex mera liberalitate, vt clare innuit tex. in l. si maritus. ff. de
do. inter vi. & vxo. & cā donandi vr̄ honestissima, s. pp pudi
citiā, vnde vr̄ pmiū pudicitiæ. l. res vxoris. C. co. vbi p Bal.
Præterea valet iurm̄ sup alienatione rei dotalis, vel datæ in
donationē pp nuptias, p q̄ quidē alienationē pōt vxor pr
sus remanere indotata; qđ cedere potest contra bonum pu
blicum, de quo in l. 1. ff. solu. mat. & filii possunt priuari ali-
mentis, & successione, & nihilominus valet, quia magis est
consulendum animæ, quam corpori, cum sit cunctis rebus
pretiosior. 12. q. 1. c. præcipimus. fortius debet valere in ca
su nostro, ī quo dedit partē pprio marito, ita q nō pōt time
ri de paupertate, cū alimēta cōsecutura sit a marito, ēt si ni-
hil haberet in dote. l. qđ si nulla. ff. de reli. & sump. fune. no.
in l. si cū dotē. §. fin. aūt in sequissimo, cū seq. ff. sol. ma. & c. per
vestras. de do. inter vi. & vxo. & ibi p Inn. nec aliquid depe
rit filiis, cū q cquid pater habeat, est liberorū in effectu, ita,
q sola deficit eis administratio, vt dicit tex. §. sui. Insti. de hę
re. qua. & dif. & no. in l. in suis. ff. de libe. & posthu. & ad oēs
casus mulieris fortuitos dēt maritus esse particeps, d. l. si cū
2 dotē. §. si maritus, ver. q d. n. † Itē valet iurm̄ in piudiciū fu-
turæ successionis cōtra legē ciuilē. l. pactū. C. de colla. iīcto
c. 2. de pact. lib. 6. p qđ q dē iurm̄ multipliciter decipitur, &
posset remanere sine omni substantia; fortius dēt valere in
casu nostro, in quo alter reliquum tenetur alere in necessita
te, ac ēt cōes liberos. d. c. per vestras. & d. l. si cum. & l. 1. & l. si
quis a libe. ff. de libe. agno. valet ēt in piudiciū minoris alie-
nantis rem ppriam sine debitis solennitatibus contra iuris
dispositionē, qđ emanauit, vt indēnitati minorū cōsuleret,
& aliorum deceptionibus, & fraudibus occurreretur, auth.
sacra puberum. C. si aduer. vendi. non mirum ergo, si in ca-
su nostro minus dubitabili valeat, & vinculum iniiciat, qđ
plus in hanc sniam cōueniunt fere oēs Doct. vtriusq; iuris,
Guil. de Cu. in l. sed. & si possessori. §. idem si iurauero. ff. de
iureiur. & Bar. in l. Seius, & Augerius. ff. ad l. Fal. & plenius
disputat, & sequitur in l. si quis pro eo. ff. de fideius. licet in l.
1. ff. de do. inter vi. & vxo. videatur sensisse oppositum, sed
ibi materiam non discussit, sed lento pede transiuit, remit-
tendo se ad materiam d. l. si quis pro eo. vbi tenuit post lon-
gam indaginem primam sententiam. hanc ētiam de iure cō
muni videtur sentire Cy. in l. 1. in fi. C. de sacrosanct. eccle.
& Bald. in l. cum multæ, C. de dona. ante nupt. in eo, q tan-
dem remittit se ad Bar. in d. l. si quis. & innuit, q iuramen-

tum habeat cõfirmare talem donationem, licet prius visus sit tenere cõtrariam sniam p aliqua motiua, ad quæ statim ita respondebo. sequitur Ant. de Bu. in c. cum contingat, de iureiu. & Io. And. & In. de Lig. in cle. Romani. eo. tit. & pro hac parte consuluit Fed. de Sen. vt patet cons. 135. Restat nunc respondere ad contraria. Et primo; dum dicitur, ꝙ p talem donationem contingit studium liberorum negligi, dico, ꝙ illa consideratio fuit multum a remotis, & huiusmodi causæ remotæ, & secundariç non habent impedire vires iuramenti, iuncta gl. in fi. in c. 2. de pac. lib. 6. facit quod no. gl. in c. de cætero. de homici. quæ dicit, causas remotas non esse attendendas, 23. q. 1. c. de occidendis. Item quia non contingit istud, cum bona perueniunt ad patrem, qui præ cunctis rebus diligit filios, ita ꝙ magis terreretur in filiis, quam in seipso, vt l. isti quidem. ff. quod met. cau. & paternus affectus omnem vincit affectum. l. fi. de cura. furio. & si diceretur, ꝙ hæc donatio tollit studium liberorum, s. procreandorum forte ex alio matrimonio: quia si mulier remaneret indotata, vel sine competenti dote, non reperiret maritum. l. 1. ff. sol. ma. Respondeo, ꝙ istæ causæ impediunt vires iuramenti, per d. c. cum contingat. & c. licet, de iureiu. lib. 6. in quibus patet valere iuramentum præstitum super alienatione rei dotalis, vel donatç propter nuptias. magis. n. (vt prædixi) est consulendum animç, q̃ corpori, & maxime hoc dicẽdum in casu nostro. Non ob. secundum contrarium, ꝙ hæc donatio det cãm diuortio: tum quia hodie non potest matrimonium separari, sicut olim. 32. q. 7. c. 1. & 2. & c. gaudemus, de diuor. c. ex publico. de conuer. coniu. & c. tua. de iureiu. Nec ista cã est semp vera, & perpetua. satis est, ꝙ iurm non tendit in interitum salutis æternæ. d. c. si vero, q a cã est satis remota; quinimo posset dici, ꝙ inducitur maior dilectio inter eos pp liberalitatem, & munificentiam, quam alter exercuit in alterum. obligatur. n. recipiens ad antidora naturaliter, idest ad retribuendum. l. sed, & si. §. consuluit. ff. de peti. hære. c. cum in officiis, de testa. cum si. Ad tertium, ꝙ debet esse in matrimonio omnis puritas, nec debeat esse in matrimonio venalitia; respondetur, ꝙ per hçc nõ minus adest puritas. exercetur. n. liberalitas; & datur nonnunquã prçmium pudicitiç, vt dicit tex. d. l. si maritus, & l. res vxoris. C. de dona. inter vi. & vxo. Item iurm prçstat Deo, apud quem nulla reperitur iniustitia, nec ex parte iurantis adest aliquod peccatum. ergo iurm seruandum, d. c. debitores, & c. significante. de pig. & si dicatur hoc iurm esse contra bonos mores, ar. d. l. 1. ff. de don. inter vi. & vx. ergo nõ est obligatorium, vt in reg. non est obligatorium. de reg. iu. li. 6. Respondeo d. l. intelligendam de bonis moribus cuiuslibet, vt exponit ibi gl. in qua iurm ligat, ex quo ius nutrit principaliter bonum priuatum, vt patet in multis casibus supra alle. in quibus iurm ligat contra legem ciuilem, & sic contra bonos mores ciuiles. quælibet enim lex fundatur super bonis moribus ciuilibus, & super ratione. 4. dis. c. erit autem. & 1. dist. c. consuetudo. iuramenti autem vinculum impeditur, quando est contra bonos mores naturales: quia prçstatur super cõtinẽte in se aliquã turpitudinẽ, & cõtra instinctum naturalem. naturalia enim sunt immutabilia. 5. dist. in prin. & Inst. de iure na. gen. & ciui. §. sed naturalia. ideo iurm contrarium non valet: q a est prçstitum super immutabili, & sic super non dependente a potestate iurantis: merito non valet, sicut quando iurm prçstatur contra legem editam in fauorem publicum, seu habentem cãm prohibitionis perpetuam, quibus casibus non valet iurm, quia non potest iurãs se obligare super non dependente a ptãte sua: qđ procedit ẽt de iure canonico. c. si diligenti. de fo. comp. & c. quãto. de iniu. & 22. q. 3. quasi per totum. Et de his casibus dẽt intelligi l. non dubium. C. de leg. secus, quando lex fundatur principaliter super fauore priuato, licet secũdario illud cedat in fauorem publicum. Nam tunc valet iurm in contrarium. c. cum contingat, cum multis alleg. in contrarium, & auth. sacramenta. C. si aduer. vendi. & contingit in casu nostro. nã de iure naturali oĩa bona sunt cõia. 12. q. 1. c. dilectissimus. 8. dist. in prin. ideo non potest dici, ꝙ istud iurm sit cõtra bonos mores naturales. nec obst. fraus præsumpta in viro: tũ quia nulla lex expresse fraudem præsumit, imò liberalitatẽ, & munificentiam. d. l. si maritus, & pudicitiæ præmium. d. l. res vxoris. Præterea si præsumeretur fraus, non confirmaretur morte, imò semper esset nulla, d. c. cum cõtingat. vbi patet, ꝙ ẽt iurm fraude, & dolo præstitum nõ valet, vt d. auth. sacramenta; & nihilominus morte confirmatur, si fuit deuẽtum ad traditionem. l. Papinianus. ff. de don. inter vi. & vx. & d. l. res vxoris, & c. fi. eo. tit. cum si. Prçterea nisi lex præsumeret firmiter fraudẽ ita, ꝙ esset prçsumptio iuris, & de iure, nõ videretur impediri iurm: quia ex leui prçsumptione maxime iuris ciuilis, non debet impediri obligatio iuramẽti, arg. in c. literas, de præsum. & qđ no. Io. And. in add. Spe. de inst. edi. §. porro, versi. & no. vbi dicit, † ꝙ donatio excedens 500. aureos non insinuata, confirmatur iuramento, & tamen lex ciuilis præsumit superficialiter in tali donatione fraudem. l. data, C. de dona. licet Bald. in hoc vltimo sentiat contrarium in l. id quod pauperibus, C. de epi. & cle. sed primum verius per ea, q̃ supra alle. sunt hçc, & sufficiãt, præsertim quia data dubietate, seruandum est iuramentum: quia in dubiis tutior via, & animæ minus periculosa seruãda est, vt in c. iuuenis, de spon. no. in c. 1. de seruti. & c. venerabilẽ, de elec. cum si. Et hçc sufficiant.

3

CONSILIVM XCVI.

1 *Donatio facta inter coniuges, an confirmetur iuramento.*

2 *Iuramentum in prçiudicium futura successionis contra legem ciuilem valet.*

AD claram decisionem thematis narrati tria per ordinem examinanda incumbunt. Primo, an dictus dominus Paulus, patronus potuerit præsentare dominum Assensum filium suum instituendum in beneficio sui patronatus. Secundo prçsupposito, ꝙ ex capite filiationis prçsentatio non valeat impugnari, an saltem euacuari possit ex eo, quia dictus dominus Assensus est canonicus in dicta ecclesia, in qua dictum beneficium sine cura noscitur institutum. Tertio, posito, ꝙ dictorum beneficiorum accumulatio non obstet, numquid dictus dominus Assensus possit per epm, & capitulum illius ecclesiæ constringi, & arctari vigore dicti altaris, seu beneficii sine cura ad dicendum missam in aliis altaribus eiusdem ecclesiç, & ad faciendum hebdomadam in dicta ecclesia, habito respectu, ꝙ institutio dicti altaris, seu beneficii arctat sacerdotem ibidem institutum ad celebrandum duntaxat in dicto altari, quamquam respectu celebrationis fiendç varia reperiantur instrumenta. nam idem notarius in uno instrumento episcopo, & capitulo exhibito scripsit sacerdotem obnoxium ad quinquies in dicto altari in singula hebdomada celebrandum: in alio vero instrumento, quod hæredibus consignauit, scripsit, ꝙ dictus sacerdos tenetur dicere semper, & cõtinuo missam super dicto altari. Circa primum dubium videtur primo, ꝙ dictus d. Paulus non potuerit filium suum prçsentare ad dictum beneficium, per c. consuluit. & c. quia clerici. de iure patr. & tenet Inn. in d. c. quia clerici. per illum tex. Prçterea † patronus non potest prçsentare seipsum, vt in c. per vestras, eo. tit. ergo nec filium, cum natura pater, & filius eadem persona intelligãtur, vt dicit tex. in l. fi. C. de impu. & aliis substi. & alibi dicit tex. ꝙ pater, & filius sunt vna caro. 35. q. 3. §. hoc autem. Sed, prædictis non obstantibus, cõtraria sentẽtia cõior est, quã sequitur gl. in d. c. quia clerici, & c. consuluit, & idem tenuit Inno. in d. c. consuluit, licet contrarium senserit in c. quia clerici: sed primam opi. gl. sequuntur Host. Philip. & cõiter alii Doctores etiam Moderniores, cum. n. nullibi hoc reperiatur iure prohibitum, videtur concessum, cum materia ista non sit prohibitoria, sed potius permissiua, iuxta no. in c. 2. de transla. prela. prçsertim cum in istis spiritualibus nõ curetur de patria potestate. c. si annum, de iud. lib. 6. & patris suffragiũ in vniuersitate potest pdesse filio. ff. quod cuiusq; vniuer. nom. in l. illud. Prçterea † plãtus habens ius cõferendi, põt conferre beneficium ecclesiasticum suis consanguineis, dummodo alias honesti sint. c. dilecto. de prçb. per Archi. in episcopali 10. q. 1. facit tex. iuncta gl. c. decenter. 89. dist. & Fede. cons. 203. fortius ergo põt fieri prçsentatio de filio, vel aliis consanguineis, cũ per eã fiat quoddã inchoamentũ dũtaxat ad institutionẽ obtinendã, de iure patro. c. quod autem. nec in hoc dubio aliter insisto, cum cõis opi. hoc habeat. non obstat c. quia clerici. in contrarium alleg. loquitur. n. cum patronatus iniuste acquiritur, vt filius prçsentetur. secus ergo si iuste. Ad c. consuluit, respondetur, ꝙ loquitur, cum filius se intrudit per se, vel per concessionem paternam sine institutione epi, qđ fieri nõ potest, ẽt de extraneo, cum patronus habeat ius prçsentandi dũtaxat, non aũt conferendi, seu ecclesiam aliter concedendi. c. illud, & c. fi. & c. quoniam. de iure pa. ple-

1

2

pa.plene no. 16.q.7.c.piæ mentis. Ad vlt. arg. de identitate
personarum dico illud procedere per fictionem, & non in
veritate, maxime in istis spiritualibus, vt supra dixi. Con-
cludo ergo dictam præsentationem non posse ex eo capite
impugnari: quia præsentauit filium. Ad secundum dubiū
vr primo, q sic per c.literas de conce.præb.cle. fi.eo.tit.vbi
patet, q per assecutionem secundę prębendæ in eadem ec-
clesia vacat ipso iure prima. dicamus ergo, q cum ista bene
ficia sint in eadem ecclesia, q aut debet impediri præsenta-
tio ad secundum: aut per assecutionem secundi vacabit pri
mum ipso facto. præterea, ex quo eps videt, q iste præsenta
tus non valet deseruire in secundo beneficio, cum sit astri-
ctus primo, non debet illum instituere in secundo, arg.c.ga
nonnulli, & c.relatum, de cle. non resi. præterea non potest
quis de iure habere plura beneficia, præsertim in eadem ec
clesia. 70.dist.c.sanctorum, & c.quia in tantum, de præb. &
c.conquerente, de cle.non resi. vix.n.potest quis adimple-
re vnum officium.non.n.debet sibi vendicare stipendia plu
rimorum.c. ad hæc, & c.cum non ignores. de præb.cum si.
Contrariam sententiam arbitror veriorem, cum in facto
mihi præsupponatur, q canonicatus dictæ ecclesiæ non exi
gat residentiam, sicut hodie communis consuetudo est per
totam Italiam, quę consuetudo a iure est approbata, tex.est
& gl.in c.cum omnes, de const. sequuntur ibi Doc.& glo.in
c.dudum. 2.de ele.in fi.per Innoc. in c. cum iam dudum.de
præb.& gl.in cle.gratiæ, de rescrip. & c.gratia.eo.titu.lib.6.
de iure autem communi potest quis habere plura beneficia
sine cura, ex quo ambo residentiam non requirunt, d.c.gra
tia.& de dicta cle.gratiæ per Inn.in d.c.cum iam. prępsertim
in casu nostro, in quo vnum beneficium per se non sufficit
ad canonicum commode sustentandum. ideo potest, saluæ
conscientia, recipere secundum, no.gl.in d.c.cum iamdudū
in fi. Inn.d.c.cum iam. Et hodie habet generalis cōsuetudo
vt & in ecclesia quis possit habere nedum duo simplicia be-
neficia, sed dignitatem, & canonicatum, quæ quidem con-
suetudo valet, tex.& gl.in ver.nisi vnicum, de consue.lib.6.
facit c.eam te, de resc. Nil ergo repugnat, quin dictus d. As-
sensus consequatur dictum altare. non ob. q sit canonicus,
ex quo ad residentiam ratione canonicatus non tenetur re
sidere, & deseruire in dicto altari, quia tunc licet illa sint be
neficia sine cura, tñ non posset illa simul tenere: ex quo exi-
gunt residentiam, no. in c.fi.de cle.non resi.gl.d.cle. gratiæ.
posset tamen hoc casu eps dispensare; vt no.per Fed.consi.
215.per dictum c. 1.de consue.lib. 6. sed in casu nostro non
requiritur dispensatio tum per consuetudinem generalem
tum quia canonicatus non requirit residentiam. Ad contra
ria facile respondetur, & primo ad c.literas, & cle.fi.dico, q
loquuntur in duabus præbendis eiusdem ecclesiæ, quas q.s
habere non potest, & ex dispensatione epi. nec valet cōsue-
tudo in contrarium. d.c.literas, per Io. An. vbi prosequitur
huius dicti rationem, secus in aliis, vt ibi no. pręsertim cum
beneficia sunt difformia, vt in casu nostro. Ad alia iura re-
spondetur, q loquuntur in beneficiis requirentibus residē-
tiam, vt patet in eis. Ad tertium, dico dictum dominū As-
sensum esse instituendum per episcopum, vt patet ex prædi
ctis, nec posse constringi ad celebrandum in aliis altaribus,
vel ad faciendum hebdomadam, sicut alii capellani, ex quo
institutio beneficii hoc non habet. non enim tenetur quis
deseruire vltra onus annexum in institutione beneficii. ca.
cum in cunctis. §. inferiora, de elec.& c.cui de non sacerdo-
tali.iuncta gl.de pręb.lib.6.facit c.significatum.cum ibi no.
eo.tit.in antiquis, & c.extirpandę. §. quia vero. de pręb. per
gl. mag. in c.licet canon. de elect.lib.6.cum multis si. quę ad
hoc possunt allegari. nec ob. q aliqui beneficiati in dicto al
tari seruierint in dicta ecclesia, quia per seruitium iniuste p̄
stitum, & quasi per extorsionem prę lati, & capituli non fuit
inducta consuetudo in contrarium, vt in c. quia cognoui-
mus. 10.q.3.vbi bonus tex.iuncta gl.facit, qđ no. gl. & Bar.
in l. 1. §. quæ onerandæ. ff. qua.re.act.non da. pręsertim cum
non sit tanti temporis, q sufficiat ad pręscriptionem, seu cō
suetudinem inducendam, cum requiratur tempus 40. an-
norum per id, quod leg.& no.in c.fi.de consue.& c. de quar
ta, de præscrip. non enim debet institutio beneficii de facili
tolli, imò episcopus contra illam dispensare potest, vt not.
Cald.in c.cum accessissent, de consti.facit 16. q. 3.c. mona-
sterium. Et per hoc patet non esse vim, nec difficultatem,
qualiter instrumentum dicat super modo celebrandi in di-
cto altari. satis. n. est, q institutio beneficii solum arctet ad
celebrandum in dicto altari, & non alibi. Dico tamen ad ve
ritatem eliciendam, q debet inspici originale, per quod de-
clarantur inde transumpta, vt in c.quoniam contra. de pro
ba.& in casu, quo originale diceret, vt sacerdos ibidem in-
stituendus teneretur semper, & continue dicere missam in
dicto altari, non debet ita amare intelligi, vt nullum pręter-
mittat diem, quin celebret, sed q quanto frequentius pōt,
debet in dicto altari celebrare, salua semper honestate sua,
& debita missarum deuotione, vt est text. no.in c.significa-
tum.de pręb.non.n.debet, nec astringi potest ad celebran-
dum, nisi honeste possit, & deuote.non.n.quis semper deuo
tus, & aptus est ad celebrandum. vt enim inquit canon, Sa-
tis fœlix est, qui digne quotidie celebrare potest, de conse.
distin. 2.ca.sufficit. & dicit Aug. quotidie Eucharistiam su-
mere, nec laudo, nec vitupero, de consec.dist. 2.c.quotidie.
Et hęc sufficiant.

CONSILIVM XCVII.

1 *Verba vbi sunt clara, non relinquitur locus interpretationi.*
2 *Pactum factum de vlterius non petendo, debet referri ad quantitatem tunc solutam.*
3 *Debitum quando est liquidum, non cadit in eo transactio.*
4 *Verba indefinite prolata, debent generaliter intelligi, vbicunque subest eadem ratio.*

VIso instrumento liberatio-
nis, & quietationis factæ de mille, & quingentis
florenis per dominam Minochiam, vt tutricem
pupillorum in dicto instrumento contentorum, Reuocatur
in dubium, an clausula illa in fine dicti instrumenti conten
ta, videlicet. Pactum factum de vlterius non petendo, de-
beat referri ad dictam summam mille, & quingentorum flo
renorum dūtaxat, an vero ad integram dotem, cuius respe-
ctu fuit facta solutio dictæ quantitatis. Et primo videt, q de
beat referri dicta clausula ad integram summam dotiū de-
bitarum; quoniam verba in aliqua dispositione contenta
debent aliquid operari, vt l.si quando. C.de inoff.testa.& in
c.si Papa, de priui.lib.6. sed si dicta clausula refertur ad quā
titatem solutam duntaxat, verba clausulę nil operantur: q a
solutione eius, quod debetur, tollitur obligatio absque alio
pacto de non petendo, vt Insti.quib.mod.tolli.obli.in prin.
quinimò per solutionem a tertio factam nomine debitoris
ipso iure tollitur obligatio, vt in l.soluere, cum seq.ff. de so-
lu.& in l.soluendo. ff.de neg.gest. ergo, vt dicta clausula ali-
quid operetur, debet referri ad dictam quātitatem dotium
tunc debitarum. solet.n.pactum fieri de non petendo debi-
tum, vt sic contra actionem actoris competentē obstet ex-
ceptio pacti, vt Insti.de excep. §. præterea. Item verba gene
ralia indefinite prolata, debent generaliter intelligi, in l. de
pretio. ff.de publicia.& no.in c.vt circa.de elect.lib.6.& 31.
q.1.c.quod si dormierit. sed dicta tutrix fecit pactum inde-
finite de vlterius non petendo, ergo debet generaliter intel
ligi. tutrix autem hoc facere potuit per viam cuiusdam trā-
sactionis, pręsertim cum authoritate iudicis, quæ in hoc fa-
cto intercessit, vt in l.interdum. §. tutelam. & l.pignore. §. fi.
ff.de fur. Et quanquam prędicta aures demulceant, aduer-
sam sententiam, ego arbitror de iure præualere. s. q dictum
pactum, de vlterius non petendo, referatur solum ad quan-
titatem tunc solutam, & non ad integram tunc debitam;
quod ostenditur pluribus rationibus. Et primò, † quia vbi
verba clara sunt, non relinquitur locus interpretationi, vt
in l.ille, aut ille, ff.de lega. 3.& in ca.ex toto, de regul. iur. &
in c.fi.de verbo.significa. sed verba liberatoria dicti instru-
menti solum referuntur ad quantitatem 1500. florenorum
tunc solutorum, vt patet in principio dicti instrumēti, dum
in eo dicit, q quietauit, liberauit, & absoluit de 1500. flore-
nis aureis ex summa dotium dominæ Christophoræ, &c.
non enim fuit dictum, q pro illa summa liberabat debito-
rem a tota quātitate dotium: sed, q liberabat de mille quin
gentis florenis de summa dotium, clare innuunt, quod non
fiebat absolutio pro tota summa dotium, arg. in l.decem, ff.
de verbo.obliga. ergo illa clausula, de vlterius non peten-
do, debet referri solum ad liberationem super solutione fa-
cta: quia non est verosimile, quòd incontinenti dicta tu-
trix fuisset sibi contraria, argu. in l.non ad ea. ff. de condi.
demonstrat. Si enim voluisset debitorem liberare a to-

to debito dotium, nō restrinxisset se in verbis liberatoriis, & quietationis ad quantitatem mille quingentorum florenorum, sciuisset. n. dicere, vt solutū est fieri, ꝙ pro dicta quātitate soluta liberabat, & quietabat debitorem ab omni eo, qđ posset peti occasione dotium dominæ Christophoræ, arg. in c. ad audientiam. & c. dilectis. de deci. præsertim quia in stipulationibus, & contractibus debemus primo inspicere, qđ actum sit; & si non appareat, debemus recurrere ad communem obseruantiam, de qua si non appareat, sequendum est id, quod est minimum, & imputandum est stipulatori, vt l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iu. & in regula. in obscuris, & in reg. in dubiis, de reg. iur. lib. 6. Secundo, & fortius hoc ostenditur alia consideratione, clausula in fine posita debet referri ad præcedentia, & non ad extranea, in c. inquisitioni. de appel. iuncto c. super eo, de offi. deleg. plene probatur in l. talis scriptura. ff. de lega. 1. & in l. prætor, la 2. ff. vi bono. rapto. sed in dicto instrumento solum præcessit quietatio, & liberatio de mille, & quingentis florenis; er-
2 go † pactum factum in fine de vlterius non petendo debet referri solum ad illam quantitatem solutam, & non ad residuum debiti; cum de illo nulla fuerit facta mentio, sicut. n. persona extranea non intelligitur adiecta in stipulatione, vt in l. si ita stipulatus fuero. §. Chrysogonus, in fi. ff. de ver. obli. ita nec extranea, & non expressa debent intelligi in stipulationibus, & contractibus. Tertio facit, quia in dicto instrumento non dicitur, ꝙ causa transactionis liberauit debitorem a toto debito; & sic non apparet causa, quare dictū pactum de non petendo deberet referri ad totum debitum. Nam ex quo debitum est liquidum & clarum, vt patet in instrumento dotium, de quo fit mentio in dicto instrumento liberationis non poterat tutrix liberare debitorem pupillorum a residuo tacitæ quantitatis, causa non apparente, vt l. prœses. C. de transa. & expresse firmat ibi Bar. Nec obstat authoritas iudicis: quia cum sit interposita sine causa, & maxime causa non cognita, nihil operatur, vt probatur in l. magis puto. §. illud. ff. de reb. eo. ergo est præsumendum, ꝙ dictum pactum ex mente contrahentiū, & iudicis fuerit adiectum, vt concerneret totum debitum, cum non sit præsumendum, quem velle facere id, quod de iure adimplere non potest. 22. q. 2. c. faciat. & no. in l. 3. ff. de inoffic. testam. Ex hoc capite dicta clausula debet restringi tam ex defectu pacti, ꝗ præsumptæ voluntatis: nec vt dixi, debet præsumi transa-
3 ctio: † tum quia, vbi debitum est liquidum, non cadit ibi transactio. vt in l. eleganter. §. post rem iudicatam. ff. de condic. inde, præsertim in præiudicium pupillorum, vt no. Bar. in d. l. prœses, tum quia in dicto instrumento nihil dicitur de transactione: nec est verisimile ex alio capite, ꝙ fuit facta transactio super toto debito: quia contractus non debet claudicare, vt l. si dum dies. §. si arbi. ff. de arbi. sed in dicto instrumento debitor fecit pactum, ꝙ si dicti pupilli non deberent de iure habere illam quantitatem. 1500. florenorum, ꝙ illud, quod plus debito esset solutum, deberet retro solui ipsi debitori. ergo non est verisimile, ꝙ tutrix voluerit soluere pure dictam quantitatem. Nam absurdum est consistere in vna parte, quod in alia non consistit, vt in d. §. si arbiter. repugnat. n. illud pactum naturæ transactionis, ar. in l. Lucius. ff. ad Treb. & in l. sub prætextu. C. de trans. ergo non est præsumenda transactio, in c. ad nostram. de emp. & vendi. & in c. illo vos. de pign. & in l. vbi ita donatur. ff. de don. cā mor. & præsertim hoc procedit in causis pupillorum. Quarto, & vlt. hæc sententia apertissima iudicio meo probatur in l. veteribus. iuncto eo, quod ibi no. Bart. ff. de pac. vbi leg. & no. ꝙ in dubiis debet semper pactum interpretari contra eum, in cuius fauorem appositum fuit. Ratio, quia cum ipse fundet se super illo pacto, debet probare clare intentionem suam, alias debet succumbere, quia dubia probatio non releuat probantem, vt in c. in præsentia. de proba. & in l. non nudis. & l. neque epistolis. C. eo. Sed debitor in casu nostro fundat se super dicto pacto, quod quidem saltem est dubium, vt patet ex prædictis; ergo contra se fienda est interpretatio; facit quod legi. & no. in l. quicquid astringendæ. ff. de verbo. obli. Nec ob. contraria superius inducta. Et primo, respondeo ad primum; dico non esse absurdum, vt quis sibi prouideat in eodem instrumento de multiplici remedio, arg. in l. quoties. ff. de act. & obl. facit quod no. Bar. in l. 2. ff. ad l. Fal. & præsertim, quia hoc habet consuetudo notariorum. geminant enim ad cautelam multa remedia in actu absolutionis, argu. in l. fi. C. de fideiuss. quod clare patet ex contentis in principio illius instrumenti. nam dicta tutrix liberauit debitorem, & quietauit a prædicta quantitate sibi soluta: quæ tamen liberatio, & quietatio non erat necessaria, quia ex sola solutione cōtingebat liberatio ipso iure quoad quantitatem solutam, vt legi. & not. in l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. peta. & in c. constituens. de pœnis; & ex hoc potest coniecturari, quod intendebant partes in illo pacto de vlterius non petendo. omnia. n. verba dubia in aliqua dispositione contenta declarantur verbis præcedentibus, & sequētibus, vt in l. qui filiabus. & l. si seruus plurium. de leg. 1. & l. nummis. de leg. 3. sed absurdum esset, ꝙ dicta clausula referretur ad integrum debitum per ea, quæ supra dicta sunt.
4 Non obstat secundum motiuum. † nam verba indefinite prolata debent generaliter intelligi vbicunque subest eadem ratio, secus si diuersa ratio assignari potest, vt no. in d. c. veterum, & per Bar. in d. l. talis scriptura; quinimò verba generalia debent restringi, ne surgat absonus intellectus. & ne quis lucretur sine causa cum iactura alterius, vt l. gradatim. ff. de mune. & hono. l. 2. C. de noxa. & in c. cum dilectus. de consue. & in c. abbate. de verb. signi. plene per Bar. in l. non dubium. C. de legi. & l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. sequeretur enim, vt patet ex prędictis, absonus, & contrarius intellectus, si dictum pactum de non petendo referretur ad integrum debitum. Ex prædictis omnibus concludo, ꝙ tam ex defectu potestatis dictæ tutricis, quam ex defectu præsumptæ voluntatis non debet dictum pactum, de vlterius non petendo, referri nisi ad dictam quantitatem 1500. floren.

CONSILIUM XCVIII.

1 *Scriptura manu testatoris an valeat inter liberos.*
2 *Testamentum minus solenne ratione solennitatis, licet faciat fidem inter liberos, oportet tamen quod probetur, quod fuerit factum per parentem, seu eius authoritate.*

IN quæstione, quæ vertitur inter quondam filios ser Antonii super validitate cuiusdam scripturę, in qua dicitur, vltimam
1 voluntatem dicti ser Antonii sine solennitate cōtineri. † videtur primum, dictam scripturam manu ipsius ser Antonii inter suos liberos testantis valere, quia cum ipse ser Antonius esset notarius, ergo potuit proprium testū conficere, cum non agatur hic de alterius pręiudicio, vt no. Bar. in l. si seruus communis. ff. de stipul. seruo. Pręterea, cum dictus ser Antonius sit testatus inter liberos, ergo valet testamentum, licet sit minus solemne respectu solennitatis: est enim a iure remissa omnis solennitas iuris ciuilis inter liberos, & sufficit sola solennitas iuris gentium, vt in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. & in auth. quod sine, eo tit. vbi probatur, ꝙ sola scriptura ipsius patris sufficit, licet alius non sit notarius, dummodo constet scripturam illam fuisse patris, saltem per duos testes, vt ibidem no. per Bar. & Bald. & tenet glo. in l. fin. C. famil. erciscun. Sed in casu nostro videtur probari per duos testes, aut per arbitros examinatos, ꝙ illa fuit scriptura, & voluntas vltima patris illorum; ergo debet facere inter eos plenam fidem. Et videtur hoc aperte tenere Bar. in l. si is, qui testamento. ff. de testa. vbi dicit, ꝙ si quis voluntatem suam vltimam scripsit in aliqua schedula, licet illam non publicauerit coram notario, nihilominus valet inter liberos per iura superius allegata.

Sed his non obstantibus, quę vere non obstant casui nostro, licet in se vera esse videantur, contrarium puto verum, scilicet, quòd dicta schedula, seu scriptura non facit fidem, etiam si reperiatur scripta manu testatoris, non obstante depositione illorum duorum testium. Et hoc probo multiplici capite. Primo, quia non habet diem certum, nec consulem, seu nomen principis, ergo testamentum nullum, etiam inter liberos, vt aperte probatur in d. authen. quod sine. C. de testamen. vbi exigitur, quod tempus certum apponi debet in tali scriptura, & aperte tenet ibi Bald. dicens istum esse casum specialem, in quo in scriptura priuata oportet, quòd de necessitate apponatur dies, licet regulariter contra per l. cum tabernam. §. idem quæsiit. ff. de pig. Et specialitatis ratio est, quia testamentum solet sępe mutari; ideo dies est de substantia. l. 3. §. diem. ff. quemadmod. testa. aper. sed in dicta scriptura non est, nec mensis, nec dies testamenti, nec nomen consulis, seu principis; ergo indubitanter ex hoc solo capite dicta scriptura non

rā non facit fidem, ēt si cōstaret, q̄ fuerit confecta per dictū ser Antonium. † Preterea, & secundo licet testm̄ minus solē ne ratione solennitatis faciat fidem inter liberos, tamen oportet, q̄ probetur, q̄ fuerit factum per patrem, seu eius authoritate, & debet de hoc fieri fides saltem per dos idoneos testes, vt no. gl. & Bar. in d. l. fi. C. fami. erci. & Bald. in aut. q̄ fine. & Bar. in d. §. ex imperfecto. Probatur ratione, quia solennitas iurisgentium non intelligitur remissa, licet remittatur solennitas iuris ciuilis, vt no. in l. filiusfam. ff. de donat. sed de iure gentium, & diuino est, vt saltem in ore duorum, vel trium stet omne verbum, vt in c. licet vniuersis. de testi. & c. cum esses. & c. relatum, de testa. ergo, &c. in casu autem nostro licet videantur duo testes, tamen non sunt idonei testes, ēt de iure diuino, quia sunt singulares in eorum dicto. non. n. interfuerunt eodem tempore, quo dictus ser Antonius dicitur dixisse, q̄ in illa schedula continebatur vltima voluntas sua. diuersitas ergo in tempore facit, vt nō habeātur pro duobus testibus, vt in c. nihilominus. 3. q. 9. c. cum dilecti, de elec. & c. tam literis, de testi. & l. ob carmen. ff. de testi. cum sim. Praeterea dicti testes non deponunt, quod cōtinebatur in dicta schedula, & quod plus est, non recognoscunt firmiter dictam schedulam, seu an proprie fuerit illa, quę tunc eis fuit ostensa, imò vnus ex testibus dicit, se nescire literas; ergo perfecte non potest scire, an ista sit illa scriptura, quae tunc fuit sibi ostensa. nam potuit dictus ser Antonius ostendisse eis tunc aliam scripturam, quam istam, q̄ nunc producitur. probatio autem debet concludere necessario, vt in c. in praesentia, de probat. Item dictus ser Antonius dicit, prout ipsimet testes deponunt, q̄ volebat illam scripturam facere authenticari per notarium. ergo non habuit illam pro perfecta per l. contractus. C. de fide instr. potuisset. n. interim voluntatem suam mutare, ar. in l. si is, qui testamentum. praealle. & quod ibi no. Bar. Ex his omnibus concludo, dictam scripturam non facere fidem, etiam inter liberos. Et ad contraria supra formata respondetur, q̄ procedunt, quando saltem per duos idoneos testes probaretur, q̄ illa scriptura fuerit edita per ser Antonium praedictum. Item quando scriptura haberet certum diem. Et haec sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Quidam condidit testamētum, vt post mortem eius sepeliretur in ecclesia cathedrali, & q̄ omni die post mortem eius pro anima ipsius testatoris in perpetuum celebrari deberent 30. missae mortuorum per 30. presbyteros; quorum cuilibet per fideicōmissarios suos solui deberent 12. denarii de fructibus, seu redditibus bonorum relictorum dicti testatoris. dictus autē testator diē persoluens extremum, sepultus fuit in ecclesia cathedrali, & inchoatae fuerunt missae praedictae in dicta ecclesia per beneficiatos, vt plurimum dictae ecclesiae, & alios non beneficiatos. Ex praedicto themate contingit de tribus dubitari.

Primo, an dicti presbyteri teneantur secundum voluntatem testatoris, dicere omni die, etiam quando est missa propria festi dominicae, vel quadragesimae, missam mortuorum; an sufficiat dicere missam currentem cum commemoratione animae illius defuncti. Secundo, vtrum dictae missae sint celebrandae in dicta ecclesia, vbi est corpus dicti testatoris, si ibidem celebrari possint, & non in alio loco, cum in testamento per eum non fuerit specificatum, in quo loco celebrari deberent. Tertio, vtrum istę missę possint dici p presbyteros beneficiatos in dicta ecclesia, qui sunt obligati pro dictis suis beneficiis ad dicendum duas, vel tres, vel plures missas in hebdomada in dicta ecclesia, & sic diebus, quibus sunt obligati pro beneficiis suis celebrare missas, ita q̄ dictae missae computari debeant in numero illorum 30. presbyterorum licite recipiendo 12. denarios pro quolibet, an per fratres mendicantes, vel alios non beneficiatos, seu nō obligatos ad celebrandum pro alio.

CONSILIVM XCIX.

1. *Volens audire missam, debet audire missam de eodem die.*
2. *Quae contra bonos mores sunt, habentur in vltimis voluntatibus pro non scriptis.*
3. *Orationes, & sacrificia sacerdotum multum prosunt animabus defunctorum.*
4. *Sacerdos potest dicere missam peculiarem die solenni, dummodo per illam non abstrahatur populus ab audiendo missam solennem de die.*
5. *Relictum factum ecclesiae aliter non specificata, nec declarata, intelligitur factum ecclesia, cuius parochianus est ipse, & testator.*
6. *Missa magis prodest vni, quando fit pro eo specialiter, seu ipsius intuitu dictatur, quam quando pro animabus, vel pluribus simul.*

Videtur primo, circa primū dubium illos 30. presbyteros minime obligatos seu obligari potuisse, vel posse ad quotidie celebrandum missam defunctorum per c. quidam laicorum, de celebra. missa. vbi probari videtur, neque presbyteros celebrantes, nec diuina audientes debere omittere missam secundum diei qualitatem contingentem propter missas peculiares, hoc est illas, in quibus quis habet specialem deuotionem; ad idem bonus tex. in c. & hoc attendendum. de consecr. distinctio prima. vbi quasi idem prima fronte probari videtur. Et maxime hoc videtur procedere in missis defunctorum, cum in missis contingentibus, seu viuorum quantumcunque solennibus debeat orari etiam pro defunctis, vt est tex. in c. penulti. eadem distin. Et hoc est, quod dicere voluit text. in d. c. quidam laicorum, in fin. dum dicit, † q̄ volens audire missam, debet audire de eodem die pro salute viuorū, & etiam defunctorum, quasi celebrando pro viuis, celebretur etiam pro defunctis. Accedat ad praedicta authoritas Archidiacon in c. penul. praeallega. vbi dicit, missas defunctorum esse peculiares. Secundo, principaliter videtur pro praedicta conclusione text. melior omni alio, qui ad hanc materiam allegari potest, in c. significatum. de praeben. vbi colligitur; q̄ nedum si testator; imò si capitulum ecclesiae cathedralis instituit beneficium, hoc onere annexo; vt quotidie debeat celebrari missa de sancta Maria per sacerdotem ibi instituendum, talis institutio non ligat sacerdotem ad quotidie talem missam celebrandum: sed satis est, q̄ celebret missarum solennia hoc enim probatur ibidem ex eo, quia licet capitulum illud onus in institutione adiecerit inter alia onera, & postmodum petierit à Papa illam institutionem confirmari. Papa tamen illud onus non approbauit, sed confirmauit aliquibus immutatis, & inter caetera, vbi in institutione dicebatur, vt omni die debeat missam de sancta Maria celebrare, Papa eo tenore confirmauit, vt quanto frequentius posset, salua deuotione, & debita honestate, deberet missarum solennia celebrare: quia enim illud non erat honestum, vt propter missam peculiarem deberet omitti missa de die. ideo Papa noluit confirmare, vt aperte ibi innuit tex. & sentiunt ibi Doct. Nec circa hoc requirerem aliquam commutationem per superiorem fiendam; quinimò dicerem, q̄ vbi haec institutio beneficii fieret etiam ab episcopo, talis institutio in illa parte reciperet interpretationem secundum formam illius capituli: quia conditio, vel modus minus honestus in institutione adiectus haberi debet pro non apposito, vt no. dicit glo. in dicto c. significatum, & videtur probari 10. q. 1. c. 2. iuncta gl. facit c. fi. cum ibi no. de condi. apposi. & tex. in l. conditiones, & l. filius. ff. de cond. inst. vbi habetur, q̄ ea quę laedunt pietatem, existimationem, & verecundiam nostram, & generaliter, † quae fiunt contra bonos mores, habentur in vltimis voluntatibus pro non scriptis. ergo vt dicti testatoris voluntas sit iuri communi, & honestati conformis, debet intelligi, vel reduci ad terminos iuris communis, vt sic propter missam defunctorum, non omittatur missa de die, praesertim in die dominico, maxime cum sit vna opinio, q̄ de die dominico non sit pro defunctis orandum, cum praesumendum sit propter diei reuerentiam illa die requiescere, vt refert Archidia. in d. c. penul. licet illam ipse non firmet. Sed his non obstantibus, quę casui nostro minime obuiāt, arbitror contrariam sententiam esse veriorem, videlicet, q̄ debeant dici omni die 30. missę defunctorum pro anima dicti testatoris. quantumcunque occurrat dies dominica, vel alia solennis. Moueor primo, quod negari non potest, quin hęc fuerit testatoris intentio, vt clare colligitur ex verbis testamenti; ibi, pro anima ipsius: & ibi, missae mortuorum. nam certum est aliam esse missam viuorum, & aliam missam defunctorum, vt probatur in capitulo sufficit, de consecra. distin. 1. & c. quicunque, 26. quęstione. 5. no. Archi. in d. c. penulti. ad idem tex. in c. cum creatura. de celebra. miss. ergo a verbis testatoris, si ius expresse non resistat. recedendum non est. l. non aliter. ff. de leg. 3. quinimò

dicit canon, q vltima testatoris voluntas modis omnibus seruanda est, vt in c. vbicunque. 13. q. 2. & alibi etiam dicit, q ea quæ sunt ad certum vsum largitione fidelium deputata, ad alium vsum, excepta summi Pontificis authoritate, conuerti non debent, vt in cle. quia contingit, de relig. do. & lex ciuilis dicit, q vltima voluntas pro lege seruanda est, vt in Auth. de nup. §. disponat. & præsertim hoc obseruandum, 3 cum voluntas defuncti versetur circa pias causas. † nã animabus defunctorum multum prosunt orationes, & sacrificia sacerdotum, vt in c. animæ defunctorum. 12. q. 2. & canon suadet peccata eleemosynis redimi, vt in c. medicinam. de pœnis. dist. 1. Examinandum est ergo, vtrum huic voluntati suprascripti testatoris obstet iuris dispositio vel sit bonis moribus contraria. vbi autem non impugnatur per iura, est modis omnibus obseruãda. q autem nec iuri, nec honesto obuiet, quinimò sit iuri consona, aperte probo per d. c. cum creatura, de cele. mi. vbi tex. mandat in ecclesiis collegiatis debere cõuentualiter celebrari duas missas quotidie, vnam pro defunctis: aliam vero pro festo, vel feria secundum ipsorum cõtingentiam. ergo etiam diebus festiuis licet celebrare missam pro defunctis, etiam conuentualiter, qđ plus est. Et dicunt ibi Doct. præsertim Io. And. post Host. exponendo illum tex. q si anniuersarium defunctorum incidit in festum, faciendum est saltem in priuato, & missa festi solennis in conuentu; & si non est festum, potest dici missa anniuersarii solenniter, & ferialis in priuato. & dicunt hoc posse habere locũ etiam in capellis, quasi hæc sit iusta causa bis celebrandi, vt in d. c. consuluisti, & præsertim dicũt ad hoc teneri quasi ex debito illos, quibus ꝓpter hoc aliquid relinquitur, nec hoc est simoniacum. allega. de præb. c. significatum, præalle. & c. 3. ne præla. vices suas. Ecce ergo clare probatur, q in diebus ẽt solennibus, præsertim vbi aliquid relinquitur pro officio mortuorum, non est omittenda missa mortuorum. capitur. n. anniuersarium in d. c. cum creatura. pro missa defunctorum, vt ibi no. gl. ergo voluntas dicti testatoris non est immutãda, ex quo iuri nõ obuiat: imò potius est conformis. hoc idem probare videt d. c. quidam laicorum. pro contrario allegatum, si bene põderetur. non. n. prohibet simpliciter missas peculiares audiri; imò permittit, dummodo fiat ex bona deuotione, & non ex superstitione, vt quidam faciebant, credẽtes ꝑ illas habere meliores segetes; & hoc, quando in ecclesia sunt plures sacerdotes, ita q aliquis possit celebrare missam de die, & alius missam peculiarem. Si autem non esset nisi vnus sacerdos in ecclesia, tunc nõ debet omitti missa de die ꝓpter missam peculiarem. quo casu loquitur tex. c. ibi in fi. & hoc expresse tenet Io. And. dicens, quod si plures sacerdotes essent in ecclesia, posset quis ex bona deuotione audire vnã missam peculiarem in secreto, & aliam audire de die per c. 4 & hoc attendendum, de con. dist. 1. † Et sic potest sacerdos dicere missam peculiarem die solenni, dummodo per illam non abstrahatur populus ab audiẽdo missam solennem de die. ideo debet dici in priuato, & hoc voluit, & probat tex. si bene ponderetur, in d. c. & hoc attendendum. vnde non prohibet tunc dici missam solennem, sed potius permittit, dummodo non faciat impedimentum missę solenni. & q ẽt in die dominica posset dici missa defunctorum modo prędicto, firmat Arch. in d. c. & hoc attendendum, & satis innuebatur in decisione illius c. vt ibi ipse refert, & idem innuit in d. c. pen. Ex his patet responsio ad contraria supra alle. procedunt enim quando in ecclesia non esset nisi vnus sacerdos, vel quando idem sacerdos obligaretur ad dicendũ quotidie vnam missam peculiarem, quod nõ vr honestum, & probatur in d. c. significatum. Sed in casu nostro testator non obligauerat, nec celebrari mandauit omni die dictas 30. missas defunctorum per eosdem sacerdotes, nec in eadẽ ecclesia, sed simpliciter disposuit, vt per 30. sacerdotes dicerentur; dico q debet intelligi, vt salua missa, quæ dicẽda est in ecclesia secundum diei contingentiam, debeant ibi celebrari missæ 30. mortuorum per alios sacerdotes, qui poterunt mutari, & eligi cum scientia executorum testamenti. & ex hoc nulla surgit absurditas, nec obuiatur testatoris voluntati: quinimo nullo modo puto ęquum, vt dicatur missa diei cum commemoratione defunctorum: quia cum plura suffragia fiãt pro mortuis in missa defunctorum, quam vbi fit sola commemoratio, non debeant talia suffragia subtrahi defuncto, præsertim ex quo pro illis dicendis largitur eleemosynas 12. denariorum. debemus enim pinguius succurre re defunctis, quam fieri potest, arg. in d. c. cum creatura. Præterea si tantum prodesset commemoratio, quantum missa defunctorũ, ad quid ecclesia statuisset specialem missam pro defunctis, vt in iuribus superius alleg. præsertim in qualibet missa sit etiam pro defunctis orandum, vt d. c. pen. Concludo ergo, vt supra, q si sacerdotes reperiri possint, debent dici omni die 30. missæ mortuorum pro anima illius testatoris, ita tamen, vt ecclesiæ non subtrahatur vna missa de die, quæ solet dici in altari maiori; nec semper saltem per totum annum debent dici per eosdem sacerdotes, arg. d. c. significatum. Et hæc de primo dubio. Circa secundum dubium in quo videlicet loco, seu ecclesia debeant d. missæ celebrari, ex quo testator certam ecclesiam expresse non designauit. Breuiter dicendum arbitror, q in ecclesia, in qua ipse testator sepultus est, præsertim cum illa sit ecclesia cathedralis, per tex. in Auth. de eccle. tit. §. si quis autem in nomine Dei. vbi dicitur, q si quis in nomine Dei magni, & Saluatoris Iesu Christi hereditatem, aut legatum reliquerit, non designato specifice, cui debeat assignari, q eo casu hæreditas, vel legatum sic relictum debet peruenire ad ecclesiam illius loci, in quo testator haberet domicilium in illa ciuitate, vbi sepultus est; ergo debet dari ecclesiæ cathedrali. sed in caso nostro testator habuit domicilium illius loci, præsertim cum ibi sepultus sit, cum ibi elegerit quodammodo domicilium post mortem, iuxta illud Psalmistæ. sepulchra eorum, domus illorum in æternũ facit quod leg. & no. in c. cum grauis. 13. q. 2. & 12. q. 2. c. aurum. vbi habetur, q corpora mortuorum dicuntur in cœmiteriis, seu ecclesiis requiescere; ergo omni consideratione debent dictę missę dici in ecclesia cathedrali. Præterea in casu nostro casus est magis clarus, cũ testator senserit de ecclesia, quia mandauerat celebrari missas, & missæ dici non valent, nisi in ecclesiis, & locis consecratis, de consecr. dist. 1. c. nullus presbyter, & c. vnicuique, & seq. ergo tacite de ecclesia 5 intellexit; arg. in l. interdum. ff. de verbo. obli. Relictum † autem factum ecclesiæ, aliter non specificatæ, & declaratæ, intelligitur factum ecclesiæ, cuius parochianus est ipse testator, arg. in l. quæ conditio. §. cum in testamento. ff. de cond. & demon. vbi hoc firmat Bar. & satis bene facit ille text. ibi enim dicitur, q si testator mãdauit aliquid fieri in foro, non ascriptum fuit, in quo foro, intelligitur de foro illius municipii, in quo testator habebat domiciliũ. sed istæ missæ sunt dicendę post mortem testatoris, & pro anima ipsius testatoris, ergo præsumendum est testatorem sensisse de illa ecclesia, in qua testator elegit sepulturam, cum ipsius dicatur futurum parochianus respectu diuinorum ibidem celebrandorum. Debemus enim in dubiis considerare, q verisimilius est, & id quod plerumque fieri consueuit, vt in reg. inspicimus in obscuris, de regu. in. lib. 6. & id quod ex coniecturis percipi potest, dicitur euidens voluntas testatoris. l. hæc Imperator. ff. de leg. 1. sed verisimilius est, q testator senserit de ecclesia sepulturę. honestius enim ibi ꝓ ipsius anima celebrantur missæ, quam alibi, cum patrocinio illorum sanctorum, in quorum honore fuit ecclesia illa ædificata, & consecrata, adiuuentur, vt in c. non existimentur, in fi. 13. q. 2. & ibi defenduntur facilius corpora a spiritibus immundis, vt no. gl. in c. cum grauis ca. causa, & q. ergo honestius est, vt ibi pro eo preces fundantur. Ex his omnibus præsumitur testator ad illam ecclesiam habuisse maiorem affectionem; ergo de illa sensisse præsumendus est, argum. in l. nulli. C. de sacrosanct. eccle. facit quod nota. Cyn. in l. 1. C. de sacrosanct. eccle. & Specul. in tit. de instru. edi. §. nunc ver. sed quid si testator. Et optime facit pro consideratione affectionis text. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. & in l. generaliter. §. cum autem. C. de institu. & substitu. cum simi. Item solent, vt plurimum suffragia pro mortuis domesticis citius facere in ecclesiis, in quibus corpora sepulta sunt, quam alibi; quod videtur iuri consonum, argu. in d. c. cum grauis. cum ibi no. in gl. ergo de illa testator sensisse videtur, argu. in d. reg. inspicimus, & in l. semper. ff. de verbo. significa. sed si ibi non possint commode celebrari pro ipsius defuncti anima, debent etiam in aliis ecclesiis celebrari, argumen. opti. in capit. nos quidem. de testam. & l. legatum. ff. de vsufru. leg. & in auth. de eccle. tit. & §. si quis autem vnum sanctorum. col. 9. cum Deus vbique sit. 12. q. 2. c. vbicunque, cum sim. Et hæc de secundo. Concludo ergo, q in ecclesia, vbi corpus dicti testatoris est humatum, dictæ missę celebrandæ sunt, & si ibi non possint congrue celebrari,

juxta

iuxta ea, quæ dixi supra in præced. dubio, & ea, q̃ dicã in sequenti, celebrabuntur in aliis ecclesiis. Nunc tertium dubiũ aggrediẽdo vr̃ primo sufficere, ꝙ per presbyteros alias beneficiatos, & astrictos ad celebrandum in dicta ecclesia valeant legitime dictæ missæ, testatoris voluntate minime refragante, celebrari; ita ꝙ potuerunt in numero illarũ cõputari per c. non mediocriter. de con. di. 5. vbi dicit S. Hier. ꝙ cum pro cũctis aĩabus psalmus, vel missa dicit̃, nil minus, q̃ si pro vno quoq; ipsorum diceretur accipit̃, qđ vr̃ speciale in sacramentis secundum quosdam, vt ibi no. in gl. ꝑpter Spiritum sanctum, qui non datur ad mensuram, vt in c. quẽquam, de con. dist. 4. cum. n. valor orationis, & aliorum suffragiorum plurimum consideretur ex parte charitatis, arg. 1. q. 1. c. ipsi sacerdotes. charitas autem non minuitur, si affectus distribuatur in multos, imò potius augetur. (nõ. n. charitas est inuida, nec quærit, quæ sua sunt, de pœ. di. 2. c. charitas. & de pœ. di. 6. c. 1. ver. credendam) ergo tantum valet si celebretur pro multis, q̃ si pro vno tñ, & per consequens oportet concludere, non esse curandum, an dictæ missæ celebrentur per alios beneficiatos, qui sunt obnoxii ad celebrandum in dicta ecclesia, an per alios nulli obnoxios. Secũdo, posset adduci vna cõsideratio vulgaris. nam si in vna die concurrant duæ, vel tres causæ ieiunandi, sicut contingit in hoc anno, in mense Febr. (occurrit. n. eadem die ieiunium quadragesimale, quatuor temporum, vigiliæ S. Matthæi) vnico ieiunio potest oĩbus satisfieri; ad hoc c. 2. de obser. ieiu. no. Io. And. in c. cum in cunctis. de ele. mis. & facit quod ipse no. in confusione pœnarum concurrentium eodem tpe, & per gl. in c. 2. de magi. Tertio, facit præsumpta testatoris voluntas, vt missæ prædictæ dicantur in ecclesia sepulturæ, vt dixi in præce. dubio; qđ de facili non posset cõtingere, nisi dicerentur per ibidem beneficiatos. nec vr̃ dicendum, vt clerici ibidem beneficiati excludantur ab illa eleemosyna, cum testator præsumatur ad illos habuisse affectionem, submittendo corpus ipsius ecclesiæ, & per consequens eorum rationi, arg. in d. c. non æstimemus, & c. cum grauia, præalle. Sed profecto contrariam sententiam puto oĩno sustinẽdam, vt s. ꝑ illos, q alias sunt illa die obligati ad celebrandum, nullo mõ dictæ missæ debeant celebrari, sed ꝑ illos, qui absoluti sunt; ita ꝙ spãliter, & intuitu testatoris duntaxat sacrificiũ offerãt. hoc primo ꝓbo ꝑ verba dicti testatoris in eo, ꝙ mãdauit, ꝙ ꝓ aĩa ipsius dictę missę celebrent̃ sed si celebrarent̃ ꝑ sacerdotes alias obligatos ad celebrãdũ non celebrarẽtur pro aĩa ipsius testatoris. imo principaliter ꝓ aĩa illorũ, dicta q beneficia instituerũt, cũ illa obligatio præcesserit, ꝑar. in l. qui prior. ff. de iud. & l. cum ex pluribus. ff. de sol. & opt. per Inn. in c. cum iamdudum, de præb. cum si. Vel si poneremus, ꝙ pariter pro vtroq; celebraretur non tamen esset verum dicere, ꝙ pro aĩa testatoris celebraretur; ad hoc bonus tex. in similibus, in c. cum in illis, de ꝑb. lib. 6. in fi. vbi dr̃, ꝙ si mandetur prouideri de beneficio spectante ad collationem vnius, non potest impleri mandatũ in beneficio, cuius collatio ad eum simul cum alio pertinet; ad idem facit tex. in l. si fuerit. ff. de rebus dub. vbi dr̃, legatũ impediri factũ vni ex cognatis, qui primus Capitoliũ ascenderit, si simul duo venisse dicantur: vel fuit factum illi, qui monumentum fecerit, & plures fecisse dicantur; & facit, qđ plene no. Bar. in l. hoc articulo. ff. de hær. insti. Præterea, & fortius quis in dubio præsumitur elegisse viam, per quã sit pinguius prouisum, arg. l. 1. 3. ff. de mi. testa. facit c. super hoc, de renun. & l. cum indebito. ff. de prob. cum si. sed certum est, ꝙ quatenus suffragia considerantur ex parte satisfactionis, magis prosunt, quando fiunt pro vno, q̃ pro pluribus, quia quatenus suffragium est satisfactorium, habet efficaciam finitam; ergo minus prodest, cum in plures distribuitur, arg. in c. cum M. de consti. & c. 1. de inst. cum si. Et hanc partem tenuit B. Th. super 4. sen. di. 45. q. 4. art. 1. & 2. firmat Io. An. & Cald. post eum, & cõiter ibi alii Doct. seq. in c. fraternitatem, de sepu. & vr̃ de mente Arch. in d. c. non mediocriter.
6 vbi firmat, † ꝙ missa magis prodest vni, quando fit ꝓ eo specialiter, seu ipsius intuitu duntaxat, q̃ quãdo pro oĩbus, vel pluribus simul. ergo dictus testator vr̃ voluisse, vt spãliter ꝓ eo dicerentur dictæ missæ, & non simul pro aliis, præsertim cum verba sua satis clare hoc innuant, cum voluerit, vt pro anima sua celebrarentur, ergo pro ipsius anima, & ipsius intuitu duntaxat. ad hoc bonus tex. in c. cum Apostolica, iuncta gl. pen. de conce. præb. Et hæc consideratio vr̃ oĩno hãc partẽ cõcludere. vbi. n. verba, & res clare sunt, non est opus interpretatione. l. ille, aut ille. ff. de leg. 3. & c. fi. de verbo. signi. & d. l. non aliter. de leg. 3. Item, & tertio beneficiati sunt astricti ad dicendum missam de die secundum contingentiam, sed testator voluit, vt celebrarentur missę defunctorũ pro anima sua. ergo per illos non potest voluntati testatoris satisfieri, vt colligitur ex his, quæ plene dixi in primo dubio. Quarto, facit tex. in l. reipublicæ causa. ff. ex quib. cau. ma. vbi dr̃, illos solos dici abesse reipublicæ causa, qui non sui commodi cã absunt, sed coacti absunt; ad idem l. si cui. eo. tit. sed cum dicti beneficiati alias teneantur celebrare ratione beneficiorum ex commoditate, quam percipiunt; ergo non dicerentur celebrare pro anima testatoris, ex quo coacti celebrant ex commoditate beneficiorum, quam habent. Quinto, & vlt. faciunt multa iura, quæ innuunt, quẽ non videri ex certa causa aliquid facere, quando illud tenebantur ex alia causa facere, vt probatur in l. sed, & si. §. 1. ff. ad exhib. & ff. de perit. hære. l. sed, & si. §. quod ait, & ff. de rei vend. l. si res. & facit, quod no. gl. in c. cum ab omni. de vita, & hone. cler. & in c. statutum. §. insuper. de rescr. lib. 6. ergo nõ possent isti beneficiati dicere, ꝙ celebrent pro anima defuncti, ex quo alias ad hoc tenebantur ratione beneficiorũ facere. Ad contraria supra formata potest faciliter responderi. Et primo, ad c. non mediocriter, dico, ꝙ illud ca. multipliciter intelligitur, vt ibi noi. glo. per Archi. & placet mihi illa sol. vt illa verba referantur ad ipsos sacerdotes, vt tãtum valeat eis celebrare pro vno, sicut pro centum: vel intelligitur, quando sacerdos missam dicit pro singulis, & cũ tristitia, & anxietate. nam non minus valet vna missa cum hilaritate, cum bona deuotione dicta pro centum, quam si pro quolibet diceretur cum anxietate. Et istę sol. multum conueniunt menti illius c. & verbis ibi præced. Vel tertio, & vltra glo. potest intelligi, quatenus consideratur suffragium respectu charitatis: secus autem, quando est satisfactorium, vt voluerunt B. Th. in loco præall. & Docto. nostri communiter in d. c. fraternitatem. Ad secundum motiuũ, ꝙ vnico ieiunio potest satisfieri pluribus causis ieiunandi respondeo, ꝙ procedit, quando quælibet illarum causarum concernit certum diem. ideo oportet, ꝙ satisfiat eo die, meliori modo, quo potest. Sed in casu nostro cessat hæc ratio, cum per plures sacerdotes potest satisfieri eodem die voluntati testatoris. Ad tertium, & vlti. dico, ꝙ licet testator præsumatur diligere clericos illius ecclesię sepulturę, tamen ꝑsumitur magis diligere animam suam, ar. in c. licet. in fi. de regu. & de pœ. dist. 4. hæc, quæ de charitate. Nullam. n. commutationem homo facere debet pro anima sua, vt in c. Mathęus. de spon. ergo præsumendum, ꝙ senserit de eo modo, per quem pinguius, & citius possit consuli animæ suę. & eodem modo dico respectu ecclesię, ꝙ cęteris paribus, fateor, ꝙ videtur sensisse de illa ecclesia. Sed in dicta ecclesia ex sacerdotum aptorum penuria non potest sibi ita bene consuli, videtur voluisse, vt vbicunque dicerentur, quia loca non sanctificant, sed merita. 60. dist. c. non loca. & c. multi; & ob hoc forte testator minime restrinxit se ad certam ecclesiam sed locutus fuit generaliter, & omnes ecclesię sunt membra vnius ecclesię vniuersalis, cuius Christus Iesus sponsus est, vt in c. firmiter. §. vna. de summa Trini. & c. Nouatianus episcopus. 7. q. 1. & capitu. loquitur. & ca. pudenda. 24. q. 1. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Illud in dubiũ reuocatur, an eximius artium, & medicinę Doctor, magister Ioannes de Salmoneta potuerit allibrari, seu in ęstimo poni in ciuitate Senen. in qua aliqua bona possidet, & vxorem duxit, & vltra decennium moram traxit, præsertim respectu exercitii personalis, seu eorum, quę lucratur causa disciplinę, seu intuitu, & industria personę.

CONSILIVM C.

1 *Collecta imponi non possunt forensibus habitantibus in loco, in quem nondum constituerunt domicilium sibi.*

VIdẽtur primo dicendum, quòd sic, quamquam enim ciuis huius præclarę ciuitatis Senarum non sit per id, quod legitur, & notatur in l. ciues, C. de incolis, lib. 10. est tamen huius ciuitatis incola. domicilium namque incolam facit. d. l. ciues.

Quòd autem domicilium constituerit in dicta ciuitate, euidenter probatur ex eo: quia per decennium, & vltra, ibidẽ habitauit. ex tanta.n.mora, etiam studentes domiciliũ sortiri censentur, vt probatur in l.2.in prin.C.eo. Ex hoc tenẽdum in casu dubio firmauit Bart.in l.lex Cornelia. §. si domum, ff.de iniur.& Io. And.post Aegid. in procemio Greg. & c.quod clericis, de foro comp. Incolis autem possunt munera, seu collectæ, quæ imponuntur personis pro rebus iniungi, sicut ciuibus, vt probatur in l.incola, ff.ad municipa. & l.rescripto, in fi.ff.de mu.& ho.quinimò dixit gl.no. in d. l.incola, ꝙ post impositionem collectæ nõ potest incola mutare incolatum inde recedendo in præiudicium muneris iniuncti, cum iam præuentus sit, argu.in l.si quis postea, ff.de iudi.& l.pen.ff.de iurisd.om.iudic.& c.proposuisti, de foro comp. & præsertim videtur probare animum domicilium in dicta ciuitate constituendi, acquisitio bonorum immobilium, & traductio vxoris in dicta ciuitate; facit l. ciues. §.1. Sed his non obstantibus contrarium arbitror de iure

2 procedere in casu nostro. Primò, namque certum est, † ꝙ forensibus habitantibus in loco, qui nondum constituerunt ibi domicilium, non possunt munera personalia imponi, nec collectæ, quæ imponuntur personis pro rebus etiam ibi existentibus. ista enim imponi non possunt, nisi subditis tex.est apertus in d.l.rescripto, ff.de mu. & ho. & ibi apertius hoc firmat Bar.dicens, ꝙ ob istam causam, quia clerici non sunt laicis subiecti, non possunt eis tales collectæ imponi.& idem firmauit l.placet.C.de sacrosan.eccle.& l.vnica, C.de mulie.& in quo loc.mu.lib.19.Bal.in d.l.placet. & facit, quod ipse no.in auth.item nulla communitas.C.de epi. & cler.& Canonist.in c.fin. de vi. & hone. cleri.& clemen. præsenti, de censi.& in c.1.de immu.eccle.lib.6. Solum ergo restat examinare, an dictus magister Ioan. constituerit domicilium in loco ratione prædictorum, vt sic dicatur incola. Et primo dico, quòd licet in dubio quis per moram 20. ann. dicatur constituere domicilium in loco habitationis, vt in d.l.2.illud tamen procedit, nisi aliæ coniecturæ militent in contrarium, quæ declarent, ꝙ alia ex causa ibidem toto tempore habitauerit, quibus concurrentibus, etiam si per centum annos in loco habitauerit, non dicitur per hoc domicilium ibi constituere, vt legi. & nota.in l. quæsitum, in princ.de lega.2.domicilium, n.constituitur ex animo, vt in l.si quis instructus.ff.ad municip. vt puta constituit ibi larem animo inde non discedendi, vt d.l.ciues.animus autẽ ex coniecturis probatur, vt in l.licet Imperator.ff. de leg. 1. & in cle.exiui.de verbo.signi.& c.2.de renun.lib.6.& l. dolum.C. de dolo. cum simi. In casu autem nostro occurrunt plurimę coniecturæ, ac etiam probationes euidentissimæ. ꝙ dictus magister Ioannes non habuit animum constituendi Senis domicilium. Primo: quia ad hanc ciuitatem Senarum venit tanquam forensis, conductus ad legendum medicinam, quemadmodum alii forenses, & finita prima conducta fuit reconductus iterum, & sæpenumero successiue tanquam forensis, vt forensis in quantitate salarii tractatus iugiter, & semper in sua reconductione habuit dixisse, ꝙ nisi cum competenti salario reconduceretur, intendebat inde recedere, sicut faciunt alii forenses. Ex his enim satis animus declaratur ipsius magistri Ioannis, ꝙ non intendebat ex illa mora hic constituere domicilium, ar. opt.in l.Nesennius.ff.de neg.gest.quinimò voluit d. Ant.de But.in proœ. Grc.preal.ꝙ in studente sufficit sola coniectura studii ad declarandum animum, ꝙ non steterit tanto tempore causa ibidem constituendi domicilium. De quo tamen dicto posset dubitari per d.l.2.C.de incolis, quę loquitur in studente.sed in casu nostro, in quo pędictę coniecturę, & probationes animi concurrunt, non puto aliqualiter hęsitandum Præterea nunquam in tempore habitationis subiit aliqua onera tanquam ciuis, vel incola, quod huic nostræ conclusioni pręstat adminiculum maximum, ar.in l.1. ad muni.acquisitio autem, seu emptio bonorum immobilium per dictum magistrum Io.facta in dicta ciuitate Senarum non sufficit, vt ad munera personalia teneatur, vt est text. apertus in l.libertus.§.sola domus.ff.ad muni.& ibi firmat Bar. ꝙ et collectę non possint imponi possessoribus forensibus per ea, quæ supra dixi. Nec etiam obst. ꝙ in hac ciuitate duxit vxorem. nam traductio vxoris non inducit ciuilitatem in loco, nec incolatum, vt in d.l.ciues.quinimmo dico, ꝙ ipsa vxor efficitur incola, seu ciuis originis mariti, & ibidem, & non in loco secundę originis debet onera patriæ subire, vt est tex.in l.fi.§.idem rescripserunt.ff.de mun.& ibi per Bar. & per gl.in l.ciues, & l.origine.C.de mune.& ho.lib.10.Vxor autem mutat forum, saltem quo ad onera; & non ec. quia vxor tenetur sequi maritum; & non è conuerso, vt c.vnaquęque mulier.13.q.2.le.& no.in c.1.de coniu.lepro. cum si. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Factum, super quo consilium petitur, in terminis infrascriptis proponitur, videlicet episcopus Spirensis ad ipsius postulationem, & instantiam translatus extitit per Martinum Papam V.ad sedem Treuerensem archiepiscopalem, eo prius, vt moris, & iuris, absoluto a vinculo Spirensis ecclesię, cui erat obnoxius, & de ecclesia, vt vacante per translationem pręfatam prouisum fuit per eundem Martinum viro illustri do. Adolpho de Alamania, tunc in decretis licentiato. denique post dictas prouisiones dictus translatus ad eius postulationem obtinuit per eundẽ Romanum Ponti. pallio archiepiscopi decorari. postremo contingit dictum translatum nequiuisse dicti archiepiscopatus corporalem possessionem nancisci ob cuiusdam resistentiam, qui se de facto archiepiscopatui intrusit. propter quod dictam ecclesiam Spirensem nititur, vt prius obtinere, contradicente ipso domi. Adolpho, & dicente dictã Spirensem ecclesiam sibi de iure tanquam de ea legitime prouisum relaxandam. Quæritur quid iuris?

CONSILIVM CI.

1 *Episcopus si aliquos fuerit ordinatus, & non recipitur ab ecclesia, ad quam ordinatus fuit, non debet eiici a priori dignitate.*
2 *Papa si aliquem episcopum transfulit in sedem Archiepiscopalẽ, eo prius a vinculo prioris ecclesia absoluto, episcopatus non vacat illico per illam absolutionem, & translationem, sed incipit vacare postquam episcopus translatus præstat consensum.*
3 *Beneficia electi, & confirmati in episcopum non vacant, nisi post plenam translationem, qua causatur per consecrationem, & corporalem possessionem.*
4 *Actus spirituales non recipiunt conditionem.*
5 *Princeps agendo actum scienter contra legem, videtur circa illum dispensare.*
6 *Papa potest ex certa scientia, & cum causa cognitione vni duos episcopatus conferre.*
7 *Episcopus non potest alium episcopatum acquirere de iure commu.*

Saluatoris Iesu Christi, eiusque gloriosissimę Matris pręsidio ex corde humiliter inuocato. Videtur primo, dictum translatum minime de iure arctandum fore ad relaxationem Spirensis ecclesię, nisi prius corporalem possessionem ecclesię Treuerensis pacifice obtineat, vel per eum stet, quominus ipsam possessionem nanciscatur. Ecclesia.n. prima vacat per translationem ad secundam, vt in c.2.de trãsl. pręl. & c.bonę.2.de postu.pręl.& 21.q.2.c.si quis translatus.sed non dicitur quis proprie translatus, nisi habuerit possessionem secundę ecclesię, vt dicit gl.no.in d.c. si quis tam translatus.facit opti.c.cum in cunctis. §. eam vero, de ele.ergo non debet iste verbo translatus, constringi ad priorem ecclesiam dimittendam, nisi primo nanciscatur corporalem possessionem secundę. Secundo, principaliter videtur probari per tex.no.maxime iuncta gl.in c.si quis.13.dist.vbi di-

1 citur, † ꝙ si quis fuit episcopus ordinatus, & non recipitur ab ecclesia, ad quam ordinatus extitit, nõ debet eiici a priori dignitate, etiam si interim fuit alteri collata secũdum gl. ibi no.quę addit ad illum tex.hoc vltimum, arg.d.c. cum in cunctis.& 7.q.1.c.eos.& C.de repu.hęre.l.vlt. Et ponderandũ, ꝙ text. ibi loqtur ẽt si primũ beneficium foret dignitas igitur idẽ dicendum in casu nostro. vt ergo ibi casus, iuncta gl.de quęstione nostra. Tertio, opti. facit in ar.c.si beneficia.de pręb.lib.6.vbi habetur, ꝙ si quis dimisit beneficium suum propter aliud sibi collatum, quod postea reperitur alteri debitum, potest prius suum repeti, dummodo secundũ alteri debitum sine difficultate dimittat; ecce ergo, ꝙ beneficium alteri legitime collatum põt repeti, ex quo scd'm nõ põt legitime retineri. Idem ergo dicamus in casu nostro, vt non obstante prouisione dom. Adolpho facta possit translatus retinere priorem ecclesiam.s.Spirensem, ex quo nõ potest secundę ecclesię possessionem apprehendere. videtur

tur enim traslatus, & absolutus a vinculo prioris ecclesiæ sub quadam tacita conditione. s. si possessionem secundæ ecclesiæ potuerit adipisci, ar. d. c. si beneficia. cũ enim hæc traslatio fuerit in fauorem dicti translati facta, non dẽt in eius læsionem, & diminutionem honoris redundare, ar. in reg. quod ob gratiam, de reg. iu. lib. vi. & l. quod fauore. C. de leg. facit quod in simili no. Io. Mon. in c. generali. de ele. lib. vi. cuius dictum retulit Io. And. nec illud reprobauit in

3 d. reg. quod ob gratiam, in Mercu. dixit enim † ꝙ si Papa aliquem episcopum transtulit in sedem archiepisc. eo prius a vinculo prioris ecclesiæ absoluto, ꝙ episcopatus non vacat illico per illam absolutionem, & trãslationem, sed incipit, vacare postquam episcopus translatus præstitit consensũ: quia videtur, sub tacita conditione absolutus, s. si consensum præstiterit. reddit rationem: quia cum hæc translatio fiat in illius fauorem, non debet in illius læsionem redundare. idem consuluerunt d. Fr. Zab. Card. Floren. & multi alii Docto. in casu episcopi Florenti. quem Papa, eo absoluto a vinculo episcopatus, promouit absentem in Card. concluserunt enim episcopatum non vacare, nisi a tempore, quo dictus episcopus præstitit consensum, & ob hoc ille episcopus ante consensum præstitum administrauit in episcopatu fere per annum. Idem dicendum in casu nostro, vt dicta traslatio, & absolutio videantur factæ sub tacita conditione. s. si possessionem secundæ ecclesiæ potuerit adipisci, cũ tunc dicatur proprie translatus, vt no. in d. c. si quis iam trãslatus. alias cederet translatio in ipsius læsionem; quod nõ est dicendum. Quarto, faciunt ad hanc partem multa iura, quæ per adeptionem secundi beneficii incompassibilis inducunt vacationem primi, non a tempore prouisionis secundi, sed post habitam pacificam, & corporalem possessionem ipsius, vt in c. licet episcopus, de præbẽ. lib. vi. & cle. si plures, eo. ti. & c. commissa. de elec. lib. vi. & d. c. si quis iam translatus. iunct. gl. cum sim. & videtur de casu nostro tex. quasi expressus in c. cum in cunctis, præalle. in §. cum vero.

3 vbi patet, † ꝙ beneficia electi, & confirmati in episcopum non vacant, nisi post plenam translationem ad episcopatum, quæ causatur per consecrationem, & corporalem possessionem, vt ibi. ecce ergo, ꝙ beneficia incompensabilia cum episcopatu non vacant per solam prouisionem de episcopatu, sed oportet, ꝙ prius habeatur corporalis possessio ipsius episcopatus; ergo idem dicẽdum in casu nostro. quãquam enim duo episcopatus sint in eadem persona de iure communi incompassibiles. 21. q. 2. c. sit in vnaquaque. & vii. q. 1. c. sicut. tamen non debet in effectu indici uacatio primi, nisi post habitam possessionem secũdi. & ꝙ ille text. procedat in duobus episcopatibus, videtur tacite velle gl. in c. relatio. 21. q. 1. quę in duobus episcopatibus alle. illum text. nec ob. si dicatur, ꝙ ex hoc contingeret istum translatum habere duos episcopatus eodem tempore: quia nõ videtur absurdum, ꝙ primum habeat habitu & actu, & secundum habeat respectu tituli, ex quo non potest ipsius corporalem possessionem habere, vt probatur in c. pastoralis. vii. q. 1. vbi est tex. ad hoc notabilis. Sed prædictis non obstãtibus, quæ casui nostro minime obstant, contrarium arbitror de iure procedere. puto enim illam ecclesiam Spirensem simpliciter vacasse per absolutionem, & translationẽ prius factas, & de ea fuisse dicto do. Adolpho legitime prouisum, & per consequens dictum translatum fore iuris remediis compellendum ad ecclesiam Spirensem libere relaxandam per dominum Adolphum gubernandam, & disponendam, vt per verum ipsius ecclesiæ pastorem. Moueor primo in hanc sententiam principaliter per illam iuris regulam, quicunque vult consequens, videtur velle antecedens, vt in c. cum M. de consti. & l. illud. ff. de acq. here. c. ex parte. de sponsa. c. prudentia. c. præterea. de offi. deleg. & l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procu. sed olim episcopus Spirensis institit apud dominum Papam, vt sibi ꝓuideretur de archiepiscopatu Treuerensi. ergo videtur voluisse, & consensisse, vt ante omnia absolueretur a vinculo, quo ecclesiæ Spirensi tenebatur. non enim poterat de iure etiam verbo transferri ad aliam sedem, nisi prius absolueretur a priori; & ita etiam est de morte Romanæ curię ab antiquo seruatũ, vt probatur in d. c. ii. de transla. prælat. & c. bonæ. ii. de postu. pręla. Ioan. Mona. in d. c. generali. & Io. And. in d. reg. quod ob gratiam. in princ. q. cum ergo fuerit suo consensu ab illa priori ecclesia absolutus, & sic per consequens vacauerit. vii. q. 1. c. sicut. il primo. & in §. ecce. nõ potest per casum de facto superuenientem, ipsam priorem ecclesiam retinere, pręsertim post prouisionem alteri factã quia renunciantibus iura sua expresse, vel tacite, non datur ad illa regressus, nec est locus pœnitentiæ, vt in ca. quã periculosum. vii. q. 1. & c. ex transmissa, de renun. & cap. ex ore. de priui. & actio semel extincta non reuiuiscit, de cõs. di. 4. & c. quæris, & l. qui res. §. aream. ff. de solut. Nec potest dictus translatus allegare, ꝙ huic actui consenserit sub tacita conditione secundæ ecclesiæ adipiscendę: tum † quia isti

4 actus spirituales non recipiunt conditionem; vt in ca. ii. de ele. lib. vi. & in reg. actus legitimi, de reg. iu. lib. vi. & qui renunciat beneficio, debet pure & omnino renunciare, vt in c. ex parte. ii. iuncta glo. de of. dele. tum quia nullam conditionem expressit, dum per se, seu per alium institit apud Papam Martinum, vt de archiepiscopatu sibi prouideretur: ergo nulla conditio debet subintelligi, vt in c. vnico. in fin. 32. q. 8. Præsertim in materia nostra, quæ de sui natura dẽt esse pura, & simplex, nec conditio mente retenta releuat, vt in l. si repetendi causam. C. de condict. ob cau. Præterea nullum iuris refugium potest dictus translatus in hoc reperire, cum pallium archiepiscopale obtinuerit, quod non solet per ecclesiam Romanam tradi, nisi fortiter, & sæpe postulanti, vt in c. prisca. c. dist. no. in c. significasti. de elect. ergo consensit absolutioni prius de eo factæ quo ad ecclesiã Spirensem, præsertim cum pallium postulauerit post prouisionem factam de ecclesia Spirensi domino Adolpho. vnde per hunc actum archiepiscopo conuenientem videtur appertissime consensisse nõ solum absolutioni prius factę, sed etiã prouisioni domini Adolphi, arg. opt. in d. c. ex ore. de his quæ fi. a maio. par. cap. & c. solicitudinem. de appell. & l. vbi repugnantia. ff. de reg. iu. & c. cum M. de consti. vacauit ergo dicta Spirensis ecclesia per illam translationem modo prædicto factam pure, & absolute. Et hanc partem aperte sensit Ioan. Mona. si bene ponderetur in d. c. generali. & Io. And. post eum in d. reg. ꝙ ob gratiam. dum dicit ꝙ si Papa transfert absentem, etiam fauore personæ, nõ uacat primus episcopatus, nisi a tpe consensus præstiti per translatum. in casu autem nostro dictus translatus pluries consensit, vt patet ex prædictis. Idem videtur sensisse Egi. Cremon. in sua dispu. vt refert. Ioan. And. in d. regu. quod ob gratiam, qui plus dixit, videlicet ꝙ primus episcopatus vacabat illico post translationem per Papam factam, non expectato translati consensu: quia illius consensus dependet a Papæ voluntate, facit vii. q. 1. c. scias, & Io. And. videtur ibi aperte approbare vacationem saltem eo casu, quo episcopus fuit postulatus per capitulum in archiepiscopũ. & ipse licet non consenserit, tamen non cõtradixit, sed voluntati domini Papæ se submisit. secuta enim translatione per Papam de absente, firmat Ioan. Andre. ꝙ illico vacauit epatus, cum non fuerit facta omnino sine suo cõsensu, multo ergo magis debuit illico vacare epatus Spirẽsis in casu nr̃o ꝑ illã trãslationẽ verbotenus factã cũ dictus eps Spirẽsis aperte illi cõsenserit a principio, & pallium petendo, & fortiter instando pro sua prouisione. ergo per prędicta aptissime videtur iste casus decisus in fauorem domini Adolphi prouisi. Nec ob. si dicatur, ꝙ dictus translatus remanet sine episcopatu: quia imputandum est sibi, quasi hoc ꝗ fuerit. potuit enim ab initio cogitare, ꝙ istud impedimentum euenire poterat, ar. bonum. in l. si quis domum. ff. loc. præsertim cum ex parte intrusi diceretur palam Romæ, ꝙ alius præter illum intrusum non esset potens ad possessionem archiepiscopatus habendam: tum quia non omnino dicitur sine archiepiscopatu: quia qui actionem ad rem cõsequendam habet, ipsam rem habere videtur. l. qui actionem. de reg. iu. agat ergo iuris remediis ad possessionem nãciscendam, & relaxet episcopatum, quem sine aliquo titulo possidet, vt ex prædictis clare constat. Item cum dictus Papa ex certa scientia de episcopatu Spirensi, tanquam vacanti prouidisset dicto domino Adolpho, nõ erat locus dispositioni. c. cum in cunctis. §. cum vero. præal. præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ illud c. haberet locum in pluribus episcopatibus. Videtur enim Papa non expectando, ꝙ secundi episcopatus haberetur prius possessio, dispensare voluisse per contrarium actum contra illius iuris dispositionem, vt in l. idem Vlpianus. ff. de excu. tu. & quod not. Bar. in l. quidam consulebant. ff. de re iud. & Inn. in cap. veniens. de fil. presby. & Hostien. in ca. diuersis fallaciis. & de cle. coniu. & Bal. in rep. l. Barbarius. ff. de offi. præsid. in quibus

5 bus iuribus communiter legitur, & no. ꝙ † princeps agendo actum, scienter contra legem, videtur circa illam dispēsare. constabat autem in casu nostro de certa sciētia Papæ, ꝙ prius ipse episcopum Spirensem absoluit a vinculo ipsius ecclesiæ, & de illa ecclesia facto eius vacante prouidit domino Adolpho, vnde in facto proprio non potest, præsertim in principe, nisi ex certa sciētia præsumi, vt in cle. vnica. de proba. cum ibi no. facit, quod no. glo. in cle. prima. de iudi. & in cle. pastoralis. §. præterea. de offi. dele. & per Inn. in c. statutum. quod olim incipiebat, præsertim, de rescrip. lib. vi. Papa autem potuit per illum absolutionis actum puram indicere ecclesiæ vacationem, per id quod glo. singu. no. in c. per principalem. ix. qō. iii. Videtur autem voluisse, ex quo post illum actum processit ad prouidendum de illa tanquam vacante dicto domino Adolpho, arg. in l. Labeo. ff. de supel. leg. & c. dilecti. de ap. & ix. qō. iii. c. æstimat. sciebat enim Papa, ꝙ de ecclesia pure non vacante, maxime episcopatu, non debet fieri alteri prouisio, cum immineret ibi adulterium spirituale, vii. q. 1. c. sicut. 21. q. ii. ca. sicut in vna. & huic conclusioni clare assistit Ioan. And. in c. ex ore. de his quæ fi. a maio. par. ca. super ver. confirmatus. in vlti. fol. cum dicit, ꝙ ibi fuit collata præpositura electi in episcopum, & confirmari ante consecrationem ex certa scientia Papæ. ideo valuit collatio, non obstante ꝙ tempus cōsecrationi præfixum lapsum non esset, quia videtur super illud ius dispensasse, ar. c. proposuit. de conces. præben. quod est no. Ita dicendum in simili, præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ primus episcopatus pure non vacasset ante adeptam possessionem secundi, tamen, ex quo Papa sciēter de primo episcopatu prius prouidit alteri, tenet prouissio, nec debet ex facto superueniente ipsius effectus impediri, cum iam matrimonium sit initiatum, & confirmatum inter ecclesiam Spirensem. & dictum Adolphum, de transla. præla. c. ii. in fi. & c. cum inter. de elect. cum si. Vlt. pro domino Adolpho faciūt omnes iuris regulæ, certum est enim ꝙ ex quo Papa scienter absoluit episcopum Spirensem a vinculo, quo ipsi ecclesiæ erat astrictus, fuit ipsa ecclesia Spirēsis soluta prorsus a lege ipsius episcopi, quare merito potuit cuicunque libere nubere. vii. q. 1. c. in apibus. §. ecce. & c. sicut, & de secun. nup. c. pe. & vlt. ergo prorsus sine titulo tenet nunc dictam ecclesiam Spirensem occupatam. Et si diceremus contrarium, sequeretur absurdum ꝙ idem esset archiepiscopus, & eps diuersarum ecclesiarum, & sic læderetur spirituale matrimonium, quod inter epm, & ecclesiam contrahitur in cuius signum defert annulum, vt not. in c. cle. de vita & hone. cle. & vii. q. 1. c. sicut. & c. ii. de translat. præla. Nec obstat c. pastoralis. ea cā, & q. in contrarium allegatum. ibi enim Papa ex certa scientia contulit epatū expulso a propria sede nulli alii debitum. † potest enim Papa 6 ex certa scientia, & cum causæ cognitione vni duos episcopatus conferre, vt est tex. no. in c. relatio. præalleg. 21. qō. 1. Sed in casu nostro papa non contulit isti translato de nouo Spirensem ecclesiam. imo illum absoluit per prius a iure illius ecclesiæ, præterea ecclesia Spirensis fuit alteri collata, scilicet domino Adolpho. vnde cum alteri sit desponsata, non debet per istum translatum vt scortum sine aliquo ti. detineri contra d. c. sicut committitur enim adulterium spirituale, cum alterius ecclesia iniuste detinetur, sicut quando cum alterius coniuge committitur adulterium carnale. d. c. sicut in vna. 21. q. 1. & ii. cum si. Fundata est ergo euidētissime ex præmissis domini Adolphi electi Spirensis intentio. Restat nunc, vt ad ea, quæ supra in aduersam partem adduxi respondeamus. ad quæ, si præmissa diligenter ponderentur, facillima erit responsio. Et primo dum dicitur, ꝙ non dicitur quis plene translatus antequam possessionem corporalem nanciscatur per d. c. si quis iam translatus. respondeo, ꝙ proprie non dicitur plene translatus, cum vacatio Spirensis ecclesiæ fuit inducta per absolutionem prius a papa, ipso episcopo Spirensi cōsentiente, factam, vt supra dixi. præsertim cum post prouisionem domino Adolpho factam instanter pallium Archiepiscopale petierit in Pontificalis officii plenitudine, cum archiepiscopalis nominis appellatione conferatur, vt in c. nisi de autho. & vsu pal. & c. quod sicut. de ele. & sic apertissime approbauit translationem de eo factā, & absolutionem præcedentem, ac prouisionem domini Adolphi inde secutam. Non obst. secundū motiuum de c. si quis. 92. dist. loquitur enim non in episcopo translato, sed in nouiter ordinato, qui non debet abiici a priori dignitate, si non potest possessionem episcopatus nancisci. hoc enim iuris est, vt probatur in ca. cum in cunctis. §. cum vero. de elect. licet interim fuerit sua prima dignitas alteri collata, vt dicit ibi glo. quod intelligo, quando præter cōsensum ipsius fuit alteri collata antequam possessionem episcopatus haberet, quod fuit contra c. cum in cunctis, præall. secus enim puto, si suo consensu fuisset alteri collata: quia tunc propter resistentiam superuenientem non debet prima collatio legitime facta retractari, per id quod habetur in c. post electionem. de conces. præben. [illegible] glo. prima. & d. c. ex ore. facit reg. factum legitime. & regu. scienti, & consentienti, de reg. iur. lib. vi. Et diuersitatis ratio inter minora beneficia, quæ prius obtinebantur, & episcopatū prius habitum, est quia minora beneficia non vacant per prouisionem factam de episcopatu, nisi prius plenum ius cōsequatur prouisus seu electus, vt puta, ꝙ fuerit consecratus, vel lapsum sit tempus de consecrandis episcopis, & possessionem corporalem episcopatus fuerit nactus, vt probatur in d. §. cum vero, merito, si non potest habere possessionem episcopatus, non debet deiici a priori dignitate, vt in d. ca. si quis, cuius adhuc titulum obtinet. sed in casu nostro ante translationem fuit inducta vacatio Spirensis ecclesiæ per absolutionem a papa factam, & per ipsum papam fuit alteri. s. domino Adolpho facta prouisio. quæ quidem vacatio non desinit esse propter resistentiam de facto contingentem circa sedem Treuerensem, nec collatio, seu prouisio alteri facta debet retardari, seu cassari, cum hoc nullo iure caueatur. Præterea in minoribus beneficiis prius habitis non est necesse, ꝙ prius interueniat absolutio; quia cum illis non cōtrahitur stricte matrimonium spirituale, vt no. in c. clerici. de vi. & hone. cle. & c. fi. ff. de postu. præla. vnde non est inconueniens, ꝙ habens beneficia minora, promoueatur illorum titulo durante ad episcopatum, cum etiam post episcopatum adeptum possit episcopus ex causa acqrere de nouo minora beneficia iuxta id, 7 quod legitur, & no. in c. cum in ecclesia. de præb. lib. vi. † sed eps non potest alium epatum acquirere de iure communi, nisi prius a priori absoluatur, quia cum sit in persona ecclesiastica matrimonialiter obligata, non potest, durante priori vinculo, consentire alteri matrimonio spirituali, alias contingeret adulterium spirituale, vt in d. c. sicut. de transla. per totum. merito de iure, & de more Romanæ ecclesiæ [illegible] transferendus ad aliam sedem, absolutione prius facta a priori vinculo. d. c. ii. de transla. præla. & c. bonæ. ii. de postu. præla. no. Io. Mon. & Io. And. in locis superius alleg. & per hoc est etiam responsum ad c. cum in cunctis. & ad alia iura, quæ inducunt vacationem priorum beneficiorum per adeptionem corporalem secundi, & non prius. loquuntur enim in inferioribus beneficiis citra epatum, a quibus non est necesse absolutionem facere ratione prædicta, secus si prius intercedit absolutio, & per consequens vacatio frustra enim expectatur corporalis possessionis adeptio, cum absolutio sit facta per prius ante translationem etiam verbalem, & hoc videtur in se clarissimum, & omni rationi cōsentaneum. Et vt clarius hoc liqueat, videamus vnum simile in matrimonio carnali. pone enim, ꝙ sponsus de præsenti, matrimonio non consumato, facit professionem in manibus alicuius abbatis, & sic matrimonium fuit solutum per c. ex publico, de conuer. coniu. demum monasterium resistit de facto illius receptioni, vnde non vult illum monasterium recipere. dicemus ne, ꝙ iste, qui iam professus est monachus, possit per hanc resistentiam facti, priorem coniugem repetere, præsertim si alteri post illius professionē fuit nupta? certe nemo ita supinus hoc diceret. fuit enim illa sponsa soluta a lege per professionem istius, merito non debet primū matrimoniū reintegrari sine nouo cōsensu, præsertim impediente professione, ita dicendum in hoc matrimonio spūali, ar. c. de trasla. præl. & per hoc etiā est responsum ad glo. c. relatio. quæ tamen intellecta, vt iacet, facit pro cōclusione prius facta. voluit enim ꝙ eo ipso, ꝙ quis conuolat ad secundum episcopatum, vacet primum, quod tamen procedit intelligendo, vt supradixi. Ad c. si beneficia. potest responderi, ꝙ loquitur, quando quis iusta ignorantia ductus acceptauit beneficium alteri debitum, cuius cōtemplatione dimisit proprium, vnde, ne sit omnino sine beneficio, & ne iusta, & probabilis ignorantia sibi noceat, emanauit ex maxima æquitate contra rigorem, vt ibi no. illius capituli dispositio, & vt possit ad primum, dimisso sine difficultate

secundo redire. Sed in casu nostro aliud est: quia ecclesia Treuerensis non est alteri debita, sed est istius translati, licet de pacto possessionem corporalem habere nō possit. instet ergo, vt illam habeat, vnde nō remanet sine titulo suo: immo illam ecclesiam habere videtur, ex quo ad illam cōsequendam actionem habeat. d.l. qui actionem habet. ff. de regul. iur. & quia, vt dixi, potuit vel similiter cogitare hoc euenire potuisse, ideo non debuit instare, nec prouisionem alteri factam approbare, petendo pallium instanter, vt supra pleno dictum est, & per hoc patet ad omnia contraria responsio. concludo ergo ex omnibus prædictis, ecclesiam Spirensem de iure relaxandam libere, & absolute dicto domino Adolpho de ea prouiso, & minime tenendam pquōdam epm Spirensem translatum, quamquam ecclesiæ Treuer. possessionem propter facta resistentiam minime consequi possit.

CONSILIVM CII.

1 *Offerendi plures modi ponuntur.*
2 *Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum facta ecclesiæ valet.*
3 *Concursus ecclesiæ si aliquis efficiatur post impositionem collectarum præsumitur hoc facere in fraudem.*
4 *Appellatione bonorum, quando tractatur de translatione bonorum et sic de magno præiudicio, non veniunt futura.*
5 *Priuilegia omnia tributa ecclesiis, regulariter sunt prorogãda ad hospitalia.*
6 *Fiscus occupans bona alicuius propter delictum, tenetur creditorib. pro rata bonorum, quæ ad illum peruenerant.*

CIrca personarum, & bonorum oblationes, quę sæpenumero, & frequenter fiunt excellentiss. & famoso hospitali S. Marię della Scala ciuitatis præclarę Senensis circa tria contingit principaliter dubitare. 1 † Nōnunquam enim quis offert bona sua hospitali sine se. Quādoq; verò offert se sine suis. Quandoq; se, & sua, & in his præsertim versatur dubium, an, & quando, & ad quod obligatur ex debitis ante oblationem, vel postea cōtractis per ipsos offerentes, seu oblatos. Et primo attingam iuxta ordinem primum membrum, cū quis videlicet offert bona sua sine se, & hoc membrum potest subdiuidi. Nam quandoq; quis offert omnia bona sua præsentia, & futura. Quandoq; bona sua præsentia tātum. Quandoq; bona sua simpliciter. Quandoq; etiam partē bonorum. Primo casu, cum sit omnium bonorum præsentiū, & futurorum donatio, dubitari probabiliter potest, an talis donatio teneat. 2 Nam Bar. in l. fi. C. de pact. tenuit † talem donationem ecclesię, vel pio loco factam valere. sed aliud tenet, cum sit priuatę personę. mouetur principaliter, quia ecclesiæ, seu pio loco quis donare potest se, & sua, vt in c. pꝛsentia. de proba. & in auth. ingressi. & authē. si qua mulier. C. de sacrosan. ec. & 19. q. vlt. c. si qua. & c. quia ingredientibus. ergo fortius potest donare sua sine se. Sed quando fit priuatæ personæ, non tenet donatio, quia saltem indirecte impeditur libera testamenti factio, cum sine bonis non possit, saltem cum effectu testari, cum nemo ex tali testamento velet esse hæres, ergo talis donatio non valet, cum & stipulatio non valeret, l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. oblig. & hoc vltimum firmauit idem Bar. etiam in prædicta l. stipulatio hoc modo. & in l. si quis io prin. ff. de lega. iii. & facit, quod ipse no. in l. Seius, & Augerius. ff. ad legem Fal. hoc etiam vltimum firmauerunt Ia. de Are. Pet. & Cy. in d. l. fi. C. de pact. Bal. etiam ibi videtur sequi, dicens hanc esse communem opin. Expresse tamen isti præter Bar. non attingunt, quando talis donatio fieret ecclesiæ, seu pio loco, hanc tamen partem alias consului, quando talis donatio fieret priuato, vt patet in lib. consiliorum meorum, consi. 143. Sed circa donationem factam ecclesiæ, vel pio loco reperio dominum Francisc. Zabar. Cardi. Floren. quondam professo Doctorem Excellenti. & præceptorem meum in canonibus grauissime sensisse cum Bartol. vt talis donatio valeat. sed Ang. de Perusio in quadam sua disputatio. quæ incip. io resulgenti palatio, tenuit totum oppositum eius, quod tenuit Barto. dicens, q̃ talis donatio facta priuato, tenet. secus si fiat ecclesiæ, vel pio loco. mouetur inter cætera: quia quando fit priuato, non transit ex solo donationis titulo dominium rerum donatarum, pręsertim futurarum in priuato, sed requiritur traditio, vt l. traditionibus. C. de pact. vnde donator retinet dominium rerum, de quibus testari poterit, licet hęres suus post ipsius mortem possit compelli ad bonorum traditionem in executionem donationis iam factę per defunctum. Item, quia quilibet est rei suæ legitimus moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. mand. & talis donatio non reperitur alicubi interdicta. sed quando fit ecclesiæ, vel pio loco, non habet firmitatem secundū eum, quia penes donatorem nunquam consisteret alicuius rei dominium, cum ex solo titulo dominium acq̃ratur ecclesiæ sine traditione, vt in l. fi. C. de sacrosan. ec. no. in c. ii. de consue. & sic non haberet iste facultatem testandi, cum nihil haberet in bonis, quod videtur contra bonos mores. l. stipulatio hoc modo. pręal. Nec ob. secundum eum, motiuum Bar. quia aliud est dare se, & sua monasterio, seu loco pio, aliud sua tantum. nam primum approbatur ab ecclesia: quia transit de vita actiua in contemplatiuam, sed quia existens in seculo, remanet prorsus sine bonis, etiam præsentibus, & futuris, videtur quid indecens, & videtur hęc sua vlt. consideratio satis subtilis. Mihi tamen placuit, quo ad priuatum dictum Bart. quia licet non impediatur testari, pręsertim cum hęreditas sit nomen iuris, & possit esse sine rebus, & aliqua vtilitate, vt in l. hęredis appellatio. ff. de ver. sig. & l. hęreditas. de peti. hęredi. tamen defectus bonorum impedit directe facultatem hęredis habendi, cū sciēs bona ad alium pertinere, repudiabit de facili talem hęreditatem, Inst. ad leg. Falci. in prin. nec curandum, q̃ iste donator non perdit dominium rerum donatarum sine traditione: tum quia satis est, q̃ hęres sciat se effectum ad tradendum, ad hoc vt hęreditatem repudiet, tum quia in vita posset donator statim compelli, etiam per acquisita, ad traditionem, si donatio teneret, ex quo donat inter viuos. vnde talis donatio reperitur indirecte prohibita per id, quod le. & not. in d. l. stipulatio hoc modo. sed respectu donationis factę ecclesię, vel pio loco magis dubito. Et pro opin. facit ęquitas, & ecclesię fauor. multa enim in fauorem religionis contra iuris regulas recepta sunt, vt in l. sunt personę. ff. de reli. & sump. fun. in contrarium facit tex. Aug. xvii. q. iiii. c. si. vbi dicitur, qui exhęredato filio vult ecclesiam hęredem facere, alium quęrat, quam Aug. imo Deo propitio neminem inueniet. si ergo ecclesia non deberet recipere omnia bona alicuius, exhęredato filio, ergo fortius cum quis vult seipsum appropriare in pręsenti, & in futurum, statu aliter non mutato. fauore tamē ecclesię sequerer Bar. pro quo facit, quod no. Bal. in auth. ingressi, C. de sacrosan. ecc. & apertissime, q̃ talis donatio teneat, voluit idem Bal. in auth. si qua mulier. co. ti. in vi. col. vbi dicit hoc indubitatum in ecclesia, all. l. iubemus nulli. post. prin. C. eo. vbi tex. optime facit. item quia volūtaria paupertas propter Deū, etiam statu seculari non mutato, non est a iure reprobata, imo ab Ipso Christo Saluatore, & magistro nostro commēdata, & consulta, dum in euang. dixit, Si vis perfectus esse, vade, & vēde omnia quę habes, & sequere me. & alibi, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non pōt meus esse discipulus. hinc enim in ecclesia primitiua tempore Apostolorum, omnes conuersi ad fidem Christianam, quātumcunq; laici, vendebant omnia, & pretium ponebāt ante pedes Apostolorum, vt no. xi. q. ii. io sum. & in c. dilectissimis, ea. cā. & q̃ō. quicquid enim donatur ecclesię, dr̃ Deo consecrari, & ad diuinos vsus deputari. xii. q̃ō. ii. c. nulli liceat. & in c. mancipia, cum sequen. de rerum permuta. cum sim. non ergo dēt talis donatio improbari, cum omnia sint Dei, de deci. c. tua. & sic talia bona donata redeunt ad naturam suam, secus cum donatio fit priuato, cum tunc possit notari pertinacia donationem recipientis. Ex his concludo, talem donationem posse sustineri, cum fit hospitali, arg. l. omnia priuilegia. C. de epis. & cleri. Raro tamen hæc q̃ō contingit hospitali, quia vt plurimum cum quis dat omnia bona sua hospitali pꝛsentia, & futura, semper retinet sibi vsumfructum illorū bonorum, aut aliquid annuum paciscitur sibi ab hospitali tradendum, quo casu secundū omnes talis donatio valet, cū i bonis reseruatis habeat liberā testandi facultatē, vt no. communiter per legistas in d. l. fi. C. de pact. Hoc ergo casu, cum q̃ritur, an hospitale teneatꝛ creditoribus istius donatoris, cōcludo sic, aut quæritur de debitis contractis post talem donationem, & indubitanter dicendum hospitale non teneri, cum bona sint translata in hospitale p prius, & non potuit iste donator per contractū suum postea initum hospitali p̃iudicare, cum regulariter

ex

ex contractu alterius quis conneniri non possit, vt in l.fin. C.ne vxo.pro marito. dico tamen, ꝙ ex quo donatio fit ita amplissime, tenetur hospitale alere illum donatorem inopem, vt plene no.per Cy.in l.fi.C.de reuo.dona.& per Cano.in c.fi.de don. nec hospitale æquiparatur hoc casu hæredi propter vniuersitatem bonorum, cum fuerit facta translatio per contractum, statu donatoris non mutato, iuxta no.per Bal.in auth.ingressi.præal.ar.l.si mulier, §. ex asse.ff. de iur.do. Aut quæritur de debitis ante donationem cõtractis, & tunc considerandi sunt plures casus. Aut enim erant bona illa prius pro debitis contractis obligata expresse.vel tacite, & transeunt illa bona cum onere obligationis, vt in c.ex literis, de pig.& c.pastoralis.de deci.& l.sicut.§.non videtur.ff.quibus mo.pig.vel hip.sol. Præcedens enim hypotheca, etiam tacite cõtracta, præferetur nedum donatariis, sed etiam aliis creditoribus habẽtibus personalem, vel hypothecam tacitam, vel expressam, vt non.Dyn.in regu.qui prior est tempore, de reg.iu.lib.vi. & videtur probari, ꝙ et fisco præferatur habens priorem tacitam, vt l.1.in ii.respõso, C.rem ali.geren.licet gl.contra fiscum dubitet.ff.qui potio.in pig.ha.l.Titius.in prin.§.negotiatori.licet secundum quosdam speciale sit in muliere circa dotem suam habentem hypothecam, de quo dicendum, vt in l.assiduis. C. qui po.in pig.ha.sed non facit ad propositum nostrum. Aut illi debitores habebant solum personalem obligationem, & tunc hospitale non tenetur ex eo capite, ꝙ censeatur hæres propter translationem bonorum vniuersalem, vt supra dixi. An autem teneatur reuocatoria, vt sic bona possint reuocari, quasi alienata in fraudem creditorum, est distinguẽdum, quod aut hospitale recepit bona illa ex causa non lucratiua, puta quia aliquid dedit in recompensationem, vel promisit se daturum, & non debet fieri reuocatio bonorũ, si hospitale non fuit fraudis conscium, vt l. qui autẽ.§.hoc edictum, in fi.de his quæ in frau.nec in dubio debet præsumi in fraude.l.quoties.§.qui dolo.ff.de proba. Aut hospitale habuit illa bona ex causa mere lucratiua, & tũc tenet hospitale, quatenus bona sufficiunt. debet enim fieri reuocatio, quia præsumitur in fraudem creditorum donatio facta ex quo donator non habet tanta bona, ex quib. possit suis creditoribus satisfacere, nec curatur hoc casu, an hospitale fuerit in dolo, cum solum certet de lucro captando. satis.n. est, ꝙ donator fuerit in fraude, & præsumitur in fraudem, ex quo vt dixi non habet tot bona, ꝙ possit creditoribus satisfacere, & sic sciebat se non esse soluendo, vt in l.si quis cũ haberet.ff.de his quæ in frau.& ibi expresse no.hoc.Bart.& facit quod ipse nota.in l. incola. ff. ad municipa. vbi dicit,

3 † ꝙ si quis post impositionem collectarum efficitur conuersus ecclesiæ, presumitur hoc facere in fraudẽ.& hoc de primo membro principali, cum s. donauit quis omnia bona sua hospitali præsentia, & futura statu aliter non mutato. Posset tamen circa istud membrum dubitari. Quid si simpliciter donauit bona sua, vel certam partem bonorum. dico, ꝙ respectu creditorum dicendum est, vt in pręc. conclusum est: quia nõ potest diuersitatis ratio assignari, si iste donator nõ est soluendo, sed vbi esset soluendo, deberet prius ipse conueniri, quam hospitale, licet creditores habuerunt hypothecam, etiam expressam, vt in authẽ. hoc si debitor. C.de pig. Sed dubitari posset an bonis simpliciter hospitali donatis, transeãt tantum bona præsentia, & quæ, an bona etiam futura? & dico, ꝙ ex quo iste donator remanet in statu suo, transeunt simpliciter bona præsentia, qualiacunque sint, non autem futura, arg.in l.bonorum.ff. de ver.sig. coniuncta.l.si mandauero.§.is cuius.ff.manda.& c.fœlicis.

4 §.verum.de pœnis.lib.vi. vbi patet. † ꝙ vbi tractatur de trãslatione bonorum, & sic de magno præiudicio, nunquã appellatione bonorum veniunt futura, secus vbi tractaretur de modico præiudicio, vt puta obligatione pignorum, quo casu veniunt futura, ita loquitur l.fi.ff.quæ pig.obli.pos. Et prædicta procedunt, etiam cum donatio fit ecclesiæ, vt sentit glo.& clarius Archidi.xxvii.q.1.c.vt lex continentię, & Bal.& Bar.in auth.ingressi.C.de sacrosan. eccle.facit etiam in arg.xvii.q.iiii.c.fi.si autem dixit, dono bona mea mobilia, & immobilia, an veniant iura, & actiones, dicendum vt plene no.per Bar.in l.mouentium.ff.de ver.sig.& melius in l.pen.de auth.tu. Venio nunc ad secundum principale mẽbrum. s.cum quis offert se hospitali sine suis, quod fieri potest, cum hospitale non habeat in suis fratribus religionem stricte sumptam. possunt enim fratres ipsius vti mrĩmonio, saltem prius contracto, & possidere propria, ergo non sunt religiosi, nec dicuntur proprie habere regulam, ex quorum profitẽtur illa tria substantialia cuiuscunque religionis, de quibus in c.cum ad monasterium.in fi.de sta.mona. sed potius dicuntur habere quem ad modum viuendi, vt dicitur. no.in clem.1.de rel. dom.& in cle.pe.de sen.excommu.possunt ergo isti offerre se hospitali, & promittere obedientiã, sicut clerici seculares, & tenere nihilominus bona sua, sicut conuersus ecclesiæ secularis iuxta no.per glos. & Docto.in d.c.vt lex continentię, & per Bar.& Bald.in authen. ingressi.præal.& in illis bonis poterunt testari, quo casu potest intelligi l.generali.C.de sacrosan.eccl.& no.in d.c.vt lex continentiæ. Et si quæratur, an hoc casu hospitale teneatur ex debitis per istos fratres, vel oblatos contractis, dico, quod ex debitis ante oblationem contractis indubie non tenetur: tum quia bona ad hospitale non peruenerunt: tum quia ecclesia non debet teneri ex contractibus aliorum, presertim qui cõtraxerunt ante oblationem. Tenentur autem ipsi obligati satisfacere, & possunt efficaciter conueniri, ex quo retinent bona, iuxta no.per Io.And.& Inno.in c.vnico.de obla.ad ratio.& per Docto.in auth.causa, quæ fit cum monacho.C.de epi.& cle. nam & monasterium hoc casu non teneretur de antea contractis per monachum, ex quo non habet ipsius bona, vt no.in iuribus præalle. fortius nec hospitale, cum ipsi oblati, vel fratres non possint dici stricte religiosi, vt supra dixi. An autem teneatur hospitale de debitis post oblationem contractis, dico ꝙ sic, si habuit mandatum super illis contrahendis ab hospitali: alias secus, nisi quatenus illa essent conuersa in vtilitatem hospitalis, vt legitur, & no.in c.ꝙ quibusdam. de fideiuss. Et videndum de materia per Inn.in c.cum olim.ii.de priuile.in ii.colum. & facit, quod no.Bart.in l.si communis seruus.ff.de stip.ser. Si autem hospitale cõsequeretur bona oblati ex testamento suo, diceretur tanquam heres: dico tamen, ꝙ non tenebitur creditoribus vltra vires hæreditatis, etiam si non confecisset inuentarium ecclesia etiam non teneretur vltra vires hæreditarias, sicut nec fiscus, vt no.Bal.in l.fi.C.de iur.delib.& Bar.in l.si.C.de sacrosan. ec. licet gl.tacite sentiat contrarium in c.1.de test. Sed primum communius & verius. bona enim intelliguntur delata ecclesiæ, inquantum non sunt onerosa. ne indirecte alienentur bona ecclesiæ, vt in auth. sicut.C.de sacrosan. eccle. Et idem dicendum in hospitali

5 † quia regulariter omnia priuilegia tributa ecclesiis, sunt prorogata ad hospitalia, vt in d. l. omnia priuilegia. & ibi per Bar.C.de epis.& cle. Et facit, quod no. Ioan. And.in c.1.de in integ.resti.lib. vi. Si autem in vita daret iste oblatus bona sua hospitali post oblationem, vel partem bonorum, dicendum est, vt supra dixi in primo membro. Et hæc breuiter de isto secundo membro. Nunc attingam tertium, & vltimum membrum, cum s.quis obtulit se, & sua hospitali, & in hoc possunt duo considerari. Primo circa efficaciam translationis bonorum. Secundo circa onera creditorum. primo casu dicendum est, vt dixi in primo membro. cum enim hospitale non sit religiosum, offerendo quis se, & bona sua simpliciter, non veniunt futura, sed præsentia tantũ, vt no.in d.c.vt lex continentiæ, & per Bar.& Bald.in d.authen. ingressi. nisi aliud haberet hospitalis consuetudo, vt no.dicunt.Hugo.& Archi.in d.cap.vt lex contractus enim in dubio videtur fieri secundum loci consuetudinem, vt in l.quod si nolit.§.quia assidua.ff.de ędi.edict.facit, quod no. Bart.in l.nemo est qui nesciat.ff.de duo.re. Circa secundum, an teneatur hospitale hoc casu ad onera debitorum, distinguo, ꝙ aut queritur de debitis contractis ante oblationem, aut de superuenientibus. Primo casu puto hospitale teneri, quatenus bona sufficiunt, aut cedat illis bonis habitis, quia cum in hospitali trãsiuit vniuersitas bonorum, statu personæ quodam modo mutato, debet teneri tanquã vniuersalis successor, sicut in monasterio respectu ingredientis, no.Host.in c.vnico.de oblig.ad ratio.& glo.& Bald.in authen.ingressi.C.de sacrosan.eccle.& facit, quod no.in c. in præsentia.de proba.facit l.ii.C.ad leg.Iul.de vi publ.vbi

6 patet, † ꝙ fiscus occupans bona alicuius propter delictum, tenetur creditoribus pro rata bonorum, quæ ad illum perueniunt. Si vero dedit solum partem bonorum, & tunc dicendum, vt dixi supra in primo membro. Aut quæritur de debitis post oblationem contractis, & distinguendum est, vt dixi supra in secundo membro principali. Idem enim est dicendum, sicut cum se sine suis dedicasset, quia non potuit

tuit

tuit contrahere in præiudicium hospitalis sine mãdato, dicto c. ꝗ quibusdam de fideius. cum si. Et per hoc clarissime patet, quid dicendum in omnibus membris præmissis, & casibus, qui possunt de facto contingere.

Casus consilij sequentis.

Factum contingens in his consistit terminis. Syndicus conuentus, & capituli monasterii S. Mariæ ordinis Seruorum debitis solennitatibus præmissis, quandam possessionem eiusdem monasterii titulo locationis concessit Meo, & Bartoccio fratribus carnalibus cũ certis pactis, & conditionibus, de quibus in instrumento dictæ locationis, & inter cætera fuit expresse actum, & dictũ quod post vitam prædictorum amborum, scilicet Mei, & Bartoccii, dicta possessio pleno iure deberet redire ad prædictum conuentum, vt prius erat, libera, & expedita, prout in quibusdam aliis scripturis continetur. & videtur notarius, se voluisse referre ad formam potestatis sibi paratam ante traditæ per conuentum dicti monasterii, in qua quidem concessione fuit dictum, vt dictus syndicus posset nomine conuentus locare dictam possessionem Meo, & Bartoccio prædictis ad vitam dictorum Mei, & Bartoccii, & nõ vltra, & subiiciunt ibidem hæc verba, videlicet cum pacto, ꝗ locatio facienda nullo modo transeat in hæredes dictorum Mei, & Bartoccii, sed solummodo ad vitam eorum, & cuiuslibet eorum, & non aliter, vel alio modo, pro annua pensione, &c. Contingit tractu temporis post dictam locationem factam, & completam, quod dictus Meus, alter ex contrahentibus, diem suum clausit extremum. Reuocatur nunc in dubium, an dicta possessio, vel saltem medietas, quæ contingebat dicto Meo, debeat redire ad dictum monasteriũ, an vero debeat expectari etiam mors dicti Bartoccii.

CONSILIVM CIII.

1 *Duobus fratribus si fuit feudum concessum vno mortuo, an pars sua accrescat alteri fratri, nu. 3.*

2 *Testator si dixerit si tales decesserint, volo quod omnia bona mea deueniat in talem, non videtur substitutus vocatus, nisi cum ambo instituti decesserint.*

Videtur primo, quòd pro dimidia contingente di. Meo debebat d. possessio redire ad monasterium, quia in cõtractibus nõ habet locum ius accrescendi, ideo pars deficiens debet redire ad dominum possessionis, vt legi. & not. maxime per Bar. i l. si mihi, & Titio. ff. de ver. ob. & per Bal. in l. vnica. C. quando non peten. partes. & Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. ver. 69. & videtur text. in d. l. si mihi, & Titio, & in l. per seruum. §. qui vnus. & in terminis videtur casus in concessione feudi in c. vno, de fratribus de no. bene. inue. collat. x. 1 vbi dicitur, † si duobus fratribus fuit feudum concessum, vno mortuo, pars sua non accrescit alteri fratri, sed redit ad dominum, & ratio, quia in contractibus non habet locum ius accrescendi, plene no. per Bar. in d. l. vnica. Sed his nõ obstantibus, contrarium in casu nostro de iure videtur procedere, videlicet, ꝗ dictum monasteriũ nihil potest de dicta possessione petere, viuente dicto Bartoccio, præter pẽsionem cõuentam. Moueor principaliter propter verba apposita in instrumento concessionis. non enim locatio fuit facta simpliciter Meo, & Bartoccio quo casu procederẽt superius in contraria parte allegata: sed fuit specifice adiectũ, ꝗ post vitam amborum, s. Mei, & Bartoccii, dicta possessio deberet redire ad conuentum dicti monasterii. vnde ponderanda sunt illa verba, post vitam amborum &c. quę clare innuunt, ꝗ altero viuente, monasterium nihil petere possit, per hoc l. fina. ff. de in ius voca. vt eant. vbi dicitur, ꝗ si quis in iudicio duos homines sistere promisit, alterum exhibet, & alterum non, promissioni non videtur satisfactũ, ad idem l. pen. C. de impu. & aliis substit. vbi habetur, ꝗ si quis duobus filiis puberibus institutis adiecit, ꝗ si vterque impubes decesserit, talis sit hæres, non vocatur dictus substitutus, nisi post mortẽ vtriusque. & multi casus consimiles possunt ad idem adduci, maxime, quod legi. & no. in l. si fuerit. & l. si quis ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. & c. olim. de rescrip. Præterea non est a verbis contrahentium recedendũ, nisi constet de mente. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iu. facit l. Labeo. ff. de supel. leg. & c. si. de ver. sig. & c. ciuitate. de vsur. cum similibus. sed in dicto contractu fuit expresse dictum, vt post mortem amborũ possessio rediret ad monasterium, ergo nõ sufficit mors vnius, vt in iuribus præall. Et hanc quæstionem quasi in terminis pro ista parte dicit Spe. in loco præalle. & ita dicit multos Doctores consulios respondisse. Hanc etiam partem videtur tenere Barto. in l. quidam testamento. ff. de vulg. & pupi vbi ar. illius l. dicit. 2 † ꝗ testator si dicit, si tales decesserint, volo ꝗ omnia bona deueniant in talem, nõ videtur substitutus vocatus, nisi cũ ambo instituti decesserĩt, hoc enim importat significatio verborum, licet quandoque aliud seruetur ex præsumpta mente testatoris, quo casu procedit l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. vt ibi no. In casu autem nostro non constat de contraria mente contrahentium: ergo standum propriæ significationi verborum. l. non aliter. ff. de lega. iii. Præterea, ꝗ hoc fuerit etiam de mente contrahentium, vt viuente illorum altero, nihil possit de dicta possessione conuentus petere, expresse probatur per illa verba syndicatus in eo, ꝗ dederunt potestatem locandi illis, ita ꝗ locatio non transeat ad eorum hæredes, sed solummodo ad vitam eorum, & cuiuslibet eorum. ponderanda enim sunt diligenter hæc vltima verba, & cuiuslibet eorum. aperte enim innuunt, ꝗ dicta locatio durat ne dum ad vitã amborum, sed cuiuslibet eorum, & ex quo verba clara sunt, non est opus interpretatione, vt in l. ille aut ille. ff. de legat. iii. nec ad ista verba fieri potest aliqua cauillatio, nisi manifeste friuola. Et facit pro hoc in simili qđ no. Bal. in d. l. vnica. C. quando non pe. par. Vbi dicit, ꝗ si concessa fuit res in emphyteusim duobus fratribus in solidũ, videntur hæc verba importare, ꝗ post mortem vnius non debet possessio, vel ipsius pars redire ad dominum proprietatis, sed debet expectari mors vtriusq;, ita ꝗ hoc casu habet locum potius ius non decrescendi, quàm accrescendi, vt ibi plenius per eum nota. Concludo ergo ex omnibus prędictis, ꝗ viuente dicto Bartoccio, non potest conuentus dicti monasterii petere dictam possessionẽ, vel ipsius partem, sed debet esse contentus perceptione pẽsionis statutæ. Et hæc sufficiant.

Casus consilij seqentis.

Factum in effectu in his terminis proponitur. Commune montis sanctę Mariæ venit ad obedientiam ciuitatis Rachanati cum certis pactis, quibus inter cętera continetur, ꝗ dicta terra montis sanctæ Marię, & eius curia, & fortia, & districtus perpetuo sit, & esse intelligatur de districtu, comitatu, & iurisdictione Rachanati certis modificationibus, & pactis. & inter cætera fuit actũ, ꝗ dictum cõmune & homines de monte sanctæ Mariæ habeant in dicta terra, curia, & districtu, merum, & mixtum imperium. & plenam iurisdictionem in vniuersis, & singulis, quæ non sint in præiudicium communis Rachanati pręcti, seu contra formam capitulorum inter dictas terras habitorum, possintque leges, & statuta condere illis modis, & dispositionibus, de quibus eisdem placebit, dummodo non sint contra honorem, & statum dicti communis Rachanati, aut cõtra communem huiusmodi capitula &c. Demum contingit, qđ dictum commune terræ sanctæ Mariæ cõcessit potestatem cuidam notario exercendi in dicta terra artem notariæ. dicitur, ꝗ non potuerit hanc potestatem illi tradere, obstantibus quibusdam reformationibus ciuitatis Rachanati, quibus cõtinetur, ꝗ nullus notarius audeat exercere artem notariæ in comitatu, & districtu Rachanati, nisi prius talis notarius sit approbatus, & matriculatus in vniuersitate notariorum dictæ ciuitatis Rachanati, vt plenius patebit ex infra dicendis.

CONSILIVM CIIII.

1 *Vigore arbitrii generaliter aliquibus officialibus concessi non videtur data potestas disponendi contra statuta, & ordinamenta ciuitatis iam facta.*

2 *Dominus habens iurisdictionem, potest nedum alias notario concedere, vt exerceat artem notariæ in territorio, sed etiam de nouo ibidem creare notarium.*

3 *Vniuersitas alicuius terræ potest statuere aliquid contra ius publicum in præiudicium ipsius terræ.*

4 *Priuilegium generaliter per principem concessum, debet latissime interpretari in præiudicium ipsius concedentis.*

CHristi Saluatoris, eiusque
piissimę matris præsidio prius inuocato. Vi-
detur primo, q non liceat dicto notario exerce
re in dicto castro sanctę Mariæ vigore dictæ potestatis ar-
tem notariæ, quia cum specialiter esset prohibitum per sta
tutum dictę ciuitatis Rachanati, vt nullus notarius posset
in suo comitatu, & districtu exercere artem notariæ, nisi
prius foret approbatus, & matriculatus in vniuersitate no-
tariorum dictę ciuitatis Rachanati, non licuit dicto com-
muni sanctæ Mariæ vigore potestatis generaliter concessæ
aliquid disponere, seu statuere contra statuta specialia di-
ctæ ciuitatis Rachanati, arg. l. bonorum. ff. de iure fis. & eo-
rum quæ no. Bar. in l. ambitiosam. ff. de decre. ab ordi. fa. &
1 in proœ. C. vbi dixit, quod † vigore arbitrii generaliter ali-
quibus officialibus concessi non videtur data potestas di-
sponendi contra statuta, & ordinamēta ciuitatis iam facta,
pro hoc, quia non est verisimile, q quis concesserit in gene
re id, q non fuisset in specie verisimiliter concessurus, vt in
regula in generali, de reg. iu. lib. vi. Præterea & secundo nō
licet inferiori disponere contra ius superioris, vt in clemē.
ne Romani. de ele. & C. de vsur. l. eos. §. ne liceat. Sed homi
nes dicti castri sunt subiecti illis de comitatu ciuita. Racha-
nati, ergo non licuit eis illam potestatem tradere, aut circa
hoc statuere contra illas reformationes sui superioris. Ter
tio hoc suadent exceptiones factę datione illius potestatis.
Fuit enim hominibus illius terræ datum merū, & mistum
imperium, & potestas legis condendę, dummodo illam po
testatem non exercerent in præiudicium, seu contra hono
rem, & statum dictæ ciuitatis Rachanati. sed concessio ilIi⁹
potestatis exercendi artem notariæ in dicta terra venit cō-
tra honorem, & in pręiudicium dictę ciuitatis, ergo non li-
cuit dictam potestatem tradere. Quod autem sit in præiudi
cium, & contra honorem dictę ciuitatis Rachanati, patet
ex eo, quia illæ reformationes non fuerunt ob illam causā
factę, nisi quia notarii non approbati, & matriculati ab vni
uersitate ciuitatis sępe faciebant instrumenta falsa, & ficti-
tia, ac simulata, & non nunquam propter ipsorum notario-
rum ignorantiam corruebant instrumenta contra volunta
tem contrahentium, quæ omnia indubitanter videnť ve-
nire in pręiudicium, & contra honorem dictæ ciuitatis, cū
talia illicita committātur in suo territorio, & comitatu. ar.
in l. congruit. ff. de offi. præsi. & xliii. distinct. ca. si inimicus.

Sed his non obstantibus, contrariam sententiam pro fir
miter de iure veriorem Moueor principaliter, quia ter-
2 ra, vel † dominus habens iurisdictionem, potest nedū alias
notario dare potestatem exercendi artem notariæ in suo
territorio, sed etiam de nouo ibidem creare notarium. Si-
cut enim loci consuetudo hoc potest, vt in c. cum dilectus.
de fide instru. ita fortius loci statutum, ar. l. de quibus. ff. de
legibus. & Et hanc partem tenuit Hostien. & communiter
Docto. sequuntur in ca. cum P. tabellio. de fide instru. quic-
quid ibi in contrarium dixerit Inn. hanc etiam opin. tenuit
Bar. in l. 1. ff. de offi. procons. in l. hæc autem. de adop. sentit
Barto. in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. vbi aperte hoc
idem firmauit Bal. & Spe. in tit. de instru. edi. §. restat. versi.
sed quis potest. Sed prædicta terra montis sanctæ Marię ha
buit potestatem condendi statuta. Item merum, & mistum
imperium, & iurisdictionem, quæ non solum potest in di-
cta terra dare potestatem alias notario, sed etiam de nouo
notarios. ibi creare. De iure ergo vigore dictæ potestatis si
bi reseruatę, vel concessę potuit dicto notario illam pote-
statem concedere, & per consequens debent valere omnia
instrumenta confecta, & cōficienda per dictum notarium.
Solum autem restat videre, nunquid reformationes factæ
per ciuitatem Rachanati, seu reseruationes, vel exceptio-
nes factæ in translatione dictæ potestatis habeant obstacu
lum pręstare. Et profecto firmissime credo, quod nō. primo
enim nō obstant reformationes, quia ex quo princeps dat
potestatem populo certæ terræ condendi statuta, videtur
dare potestatem faciendi in illa terra etiam contra legē ge-
neralem superioris, nisi vellet statueret contra bonos mo-
res naturales, aut contra specialiter principi reseruata in si
gnum supremæ potestatis, vt no. concludit Bal. in l. omnes
populi. ff. de iusti. & iure. in repetitione. in ver. tertio iuxta
prædicta quęritur &c. & probari videtur in d. l. omnes po-
puli. quinimo notanter dixit glo. in l. neque pignus. §. priua
3 torum. ff. de reg. iu. † q vniuersitas alicuius terrę potest sta-
tuere aliquid cōtra ius publicum in præiudicium ipsius ter
ræ, seu habitantium ibidem, licet non possit in pręiudicium
publicum generaliter. sed in casu nostro permissio exercen
di artem notarię in dicta terra non est contra bonos mores
naturales: immo conuenit bonis morib. ex quo alias sunt
adepti officium notarię legitime. ita contingit in casu no-
stro. nam & iura inuenerunt vsum, & exercitium notario-
rum, vt extra de fide instru. per totum. & in Auth. de tabel.
& de fide instrumen. nec a iure requiritur, quod debeat esse
approbatus ab vniuersitate notariorum, vel aliter matricu
latus, vt supra dixi. nec istud est de reseruatis ciuitati Racha
nati in signum supremę potestatis. licet enim prohibuerit
in comitatu, & districtu exercitium sine approbatione, &
matriculatura, non tamen reseruauit sibi potestatem dunta
xat faciendi contrarium. videtur enim prohibuisse quo ad
subiectos suos generaliter, quia aliter nō valuerunt statue-
re, nec statuerunt, non autem extenditur ad loca, in quibus
sunt statuta legitime edita in contrarium, sicut apparet in
lege principis generaliter disponente: qua non obstante po
test terra habens iurisdictionem a principe vel præscriptā,
statuere contrarium, vt in d. l. omnes populi, & quod ibi no
ta. in d. l. cunctos populos. C. de summa Trini. Et pręsertim
hoc procedit in casu nostro, cum exercitium officii illius
notarii non tendat in inuitum, sed in voluntarium tantum,
& concernit homines illius terrę tantum, vel ibidem volun
tarie contrahentes, facit, quod in simili nota. Bart. in l. iii. ff.
ad leg. Iul. repe. Pręterea parum prodesset potestas genera-
liter dictę terrę tradita, si non posset statuere contra promis-
sa specialiter per ciuitatem Rachanati, cum dictæ ciuitatis
statuta in omnibus casibus communiter contingentibus p
uideant, vnde illa potestas esset frustratoria, quod non est
dicendum, ar. in l. 1. in fin. ff. ad muni. & in l. quod Labeo. ad
Carb. & l. si quando. C. de inoffi. testam. iuncta gl. & in c. 1.
de priui. lib. vi. cum simil. Item potestas fuit dictis hominib.
tradita generaliter, vt possent statuere, & leges facere sup
omnibus, quę eis placerent, ergo non intelligitur dictus ca
sus exceptus, vel consimilis: quia qui omnia dicit, nihil ex-
cludit. l. de pretio. ff. de pub. & in c. si Romanorum. xix. dis.
4 & c. solitæ. de maio. & obe. † & priuilegium generaliter per
principem concessum debet latissime interpretari in præ-
iudicium ipsius concedentis, vt in c. olim. de verb. sign. vbi
per Inn. in l. fin. ff. de consti. prin. vbi per Bar. & communiter
debet fieri interpretatio, qui potuit legem apertius dicere,
vt in reg. contra eum, de reg. iu. lib. vi. Vltimo hoc probant
expresse exceptiones factę in translatione illius potestatis,
quę profecto videntur fundare intentionem communita-
tis dictę terrę, licet prima fronte videantur facere pro ciui-
tate Rachanati. Nam ex quo generaliter tribuit illi populo
merum, & mistum imperium, & iurisdictionem, ac specifi-
cam potestatem condendi leges, & statuta, & duo casus dun
taxat fuerunt excepti, videtur firmasse, q transtulisse pote-
statem generaliter in omnibus non exceptuatis, vt in cap.
dominus. 32. q. vii. & c. ii. de coniug. lepros. & l. si vero. §. de
viro. ff. sol. matr. Videamus ergo nunc, an iste casus compre
hendatur in illis casibus exceptis. & certe dico, q non. Pri-
mus enim casus exceptus fuit, cum vellent exercere pote-
statem in pręiudiciū dictę ciuitatis Rachanati, sed permis-
sio exercitii illius officii in terra eorum duntaxat nō venit
in pręiudicium ciuitatis Rachanati, immo nullum præiudi
cium ex hoc potest prætēdere, cum de iure vt prædixi, pos-
sunt in eorū iurisdictiōe, & terra de nouo creare notarios.
nec notarii exercent suum officium cōtra aliquos inuitos,
immo oportet q ab eis rogentur, vt no. in c. primo. de fide
instrum. per Inno. & præiudicium sapit diminutionem pa-
trimonii, quæ nullo modo contingit in casu nostro, alias se
queretur, q nullus citra principem posset creare tabellio-
nem in sua iurisdictione, cum non liceat subiectis statuere
in pręiudicium principis, vt in c. venientes, de iurein. cum
contrarium est verum, vt supra probatum est. Secundus ca
sus exceptus fuit, cum vellent facere statutum cōtra hono-
rem & statum dictę ciuitatis Rachanati. sed quis mentis
compos dicet illam permissionem exercendi ibidem offi-
cium notarię tendere cōtra honorem, & statum principis?
pręsertim cum de iure non sit necessaria alia licentia, & ci-
uitas Rachanati illas reformationes fecerit principaliter
ad commodum subiectorū tantum. Si isti de terra montis
sanctę Marię habentes potestatem condendi legem, voluit
in eorum pręiudicium aliter prouidere, mos est eis geren-
dus,

dus, cum possint in eorum præiudicium, vt prædixi, etiam statuere in præiudicium iuris publici, quod plus est, vt no. in dicto §. priuatorum. facit l. circa. ff. de proba. Præterea, si istud tenderet contra honorem, & statum principis, non liceret inferiori creare notarios in sua iurisdictione, cuius cõtrarium est verum, vt prædixi non obstante contraria supra proposita sententia formata. patet enim ex prædictis ad omnia præterquam ad primum, responsio, ad quod dico, ꝙ procedit, quando in eadem terra datur arbitrium respectu certæ facultatis. tunc enim non licet contra specialiter ibi prouisa statuere. sed nos loquimur, cum datur generaliter potestas, & iurisdictio in vna terra. & fiunt ibi statuta in præiudicium illius terræ duntaxat, non autem contra iura edita in aliis terris concedentis. Ex omnibus prędictis concludo, quod ex præseruatione, seu cõcessione prædictæ potestatis licuit communi dictæ terræ dare illam potestatem notatrio exercendi artem notariæ in illa terra, & per consequens valent omnia instrumenta per illum notarium edita & conficienda. quinimo (vt prędixi) puto quod possit dicta communitas creare de nouo notarios quo ad exercendum officium notariæ in dicta terra, absq; eo, ꝙ tales notarii aliter approbent, vel matriculentur in vniuersitate notariorũ dictæ ciuitatis Rachanati. Et hæc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Casus in facto sic proponitur.

Quidam nomine Migliore de Paulużo habens vxorem legitimam, & duas filias superstites ac duos nepotes ex filia præmortua, in ægritudine corporis constitutus, asserens se nolle intestatus decedere, incœpit facere testamentum suũ & antequam aliquem hæredem instituerit, incœpit facere quædam legata tam dictis nepotibus, quam filiabus, & quibusdam aliis, & dum esset in dispositione legatorum etiam antequam illa perficeret, inuasit dictũ testatorem magna debilitas, ita ꝙ ab illa coactus est desistere a factione, & perfectione dicti testamenti, & sic illo imperfecto decessit. demũ decessit vna ex filiabus, quæ bona sua omnia matri reliquit. Nunc quæritur, an de iure teneant dicta legata, præsertim nepotibus facta, & qualiter dicta hæreditas debeat diuidi.

CONSILIVM CV.

1 *Voluntas defuncti ex imperfecto testamento non valet, nisi inter liberos.*

2 *Legatum libertatis debetur ex testamento imperfecto.*

3 *Testator si incœpit, & expressit, quod instituebat pauperes Christi, et non perfecto testamento superueniat phrenesis, vel mors, talis institutio non valet, etiam fauore liberorum.*

VIdetur primo dicta legata saltem facta inter filias, & nepotes ex filia præmortua valere, quia minus solennis voluntas inter filios habita, valet, & tenet iter eos, de quo videtur tex. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto, C. de test. vbi dicitur, 1 † ꝙ ex imprefecto testamento non valet volũtas defuncti, nisi inter solos liberos. Si vero in huiusmodi voluntate sit liberis admista aliqua extranea persona, non valet volũtas quo ad illam, sed illius portio liberis accrescit, ergo dicẽdum, ꝙ legata aliis facta accrescunt dictis filiabus, & nepotibus, & inter eos dictum testamentum imperfectum valere censendum sit. Nam nomine liberorum veniunt non solum filii, sed etiam nepotes, & pronepotes, & alii descendẽtes, vt in l. liberorum. ff. de verborum signi. habebunt ergo istæ filię, & nepotes bona prælegata ab intestato, & reliqua bona, de quibus non fuit dispositum, diuident inter se, non enim vtile per inutile vitiatur, vt in regula vtile per inutile, de regu. iu. lib. vi. & videtur ad prædicta optime facere tex. singularis in materia in l. testamento. ff. de fideicommiss. lib. 2 & ꝙ ibi no. Bar. vbi videtur probari, † ꝙ legatum libertatis debeatur ex testamento imperfecto, & videtur ibi sentire Bart. idem in legato ad pias causas, & facit, quod ipse no. in l. fideicommiss. §. quoties. ff. de leg. iii. vbi sentit, licet sub dubio, tale testamẽtum imperfectum valere inter liberos. Sed his non obstantibus, arbitror de iure sententiam contrariã veriorem, scilicet, vt etiam inter liberos talis voluntas imperfecta non valeat. Et primo hoc probo per rationes, & iura. Secundo per authoritates virorum elegantissimorum, qui in istam sententiam communiter inclinarunt. Et videtur primo tex. expressus, præsertim iuncta glo. in l. is qui. ff. de testa. vbi dicitur, ꝙ si quis incœpit facere testamentum, & non perfecit, talis voluntas pro nihilo est. Ad idem text. bonus in d. l. fidecommissa. §. quoties, præallegata, & prę sertim hoc tenendum in casu nostro, in quo nondum fuerat facta hæredum institutio, ergo non potest dici testamentum, licet habuerit voluntatem testandi, vt patet ex casus positione, ad hoc Instit. de leg. §. ante hæredis institutionem. & melius in §. in primis. Insti. de fideicommiss. hæred. vbi dicitur testamẽtum esse inutile, in quo nemo hæres instituitur. Nec obstat dictus. §. ex imperfecto, in cõtrarium allegatus: quia debet intelligi de imperfectione respectu solennitatis, non autem respectu voluntatis, quia etiam ratione naturali non potest quid consistere, ex quo non apparet de absoluta, & expedita voluntate disponentis, arg. optimum in l. cõtractus. C. de fide instru. & alibi dicit tex. ꝙ nihil actum esse videtur, cum aliquid superest ad agendum, vt in l. pe. C. ad Silla. facit c. primo. de succes. ab intest. in verbo perfecerint. Potuisset enim testator in processu testamenti illa legata limitare, & temperare, vel reuocare. Præterea videmus, ꝙ si ex testaamento non adeatur hæreditas, legata non debent, quia testator nõ egit aggrauare venientes ab intestato, sed hæredem scriptum, vt in l. ii. C. si omissa cau. testam. vbi singulariter probatur, ꝙ etiam libertates legatæ non debẽtur hoc casu, fortius ergo hoc dicendum, cum testator morte pręuentus testametum non perfecit, pręsertim cum non puenerat ad hęredis institutionem, vt contingit in casu nostro. Et hanc partem, vt non valeant legata, etiam inter liberos, tenuit apertissime in terminis nostris Bal. post Guil. de Cun. in fi. C. famil. ercis. Et idem firmauit in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. mouetur principaliter, quia is qui non perfecit morte pręuentus, non dicitur testatus, sed testari voluisse, & illas leges, quę videntur innuere contrarium, intelligit (vt supra dixi) in imperfectione respectu solennitatis, quia non fuit testatus coram septẽ testibus, tunc enim tenet testamẽtum inter liberos, qui erãt successuri ab intestato, cum appareat de volũtate defuncti per duos testes. Hanc eandem opinionem firmauit Bart. in d. l. fi. & in d. §. ex imperfecto. licet videatur vacillasse, & dubitasse in §. quoties. & d. l. in testamento. Hanc sententiam expresse fuit secutus dominus Pet. de Anch. in c. ii. de testa. 3 vbi plus dixit, † ꝙ si testator incœpit testari, & expressit ꝙ instituebat pauperes Christi, & non perfecto testamento superuenit phrenesis vel mors, ꝙ talis instõ, & alia quę expressit, non valent etiam fauore liberorum per ea, quę notãtur in iuribus superius allegatis. Item contrarium videtur sentire dom. Ant. de But. in c. 1. de successi. ab inte. Non ob. d. l. in testamento. ad illam enim respondet Bald. in l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. in iii. col. in ver. tu distingue. in fi. vbi dicit, ꝙ ibi ponitur, quędam æquitas nonscripta, seu iurisconsultus ibi persuadet, non disponit, vel aliter, prout ipse idẽ Bal. respondet in l. si iure. C. de testa. manu. vbi dicit casum illius legis procedere ratione magnę affectionis quam habet testator ad illam alumnã, vt colligitur ex verbis illius, vnde non est trahenda ad consequentiam secundum eum, pro hoc d. l. si iure. vbi dicit, ꝙ si iure testamentum non subsistit, non debentur ex eo etiam libertates. Concludo ergo ex prędictis, dicta legata minime deberi inter liberos, sed in bonis dicti testatoris succedẽdum esse ab intestato. Quo ad secundum qualiter dicta hæreditas deferatur ab intestato dico, ꝙ mero iure communi inspecto debent succedere filię dicti testatoris vna cum nepotibus ex filia pręmortua, qui succedunt in locum eorum matris, & capiunt tertiam portionem tantum, sicut cepisset eorum mater. Aliæ vero duę portiones veniunt ad filias, vt probatur in auth. cessante. C. de legi. hęr. & Insti. de successi. quę ab intes. defer. §. cũ filio. Portio vero illius filię, quę decessit, instituta matre, peruenit ad ipsam matrem, potuit enim illam instituere, postpositis sorore, & filiis sororis pręmortuę, vt in l. fratris vel sororis. C. de inoffi. testa. Matre autem mortua, debet illa portio accrescere ipsis hęredibus, salua tamen legitima debita filię superstiti, & nepotibus ex filia, vt in capitulo Raynutius. de testamen. & si est mortua ab intestato, accrescunt bona matris filię pro vnica portione, & nepotibus ex filia, pro alia, vt patet ex iuribus superius alleg. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Casus, super quo consilium de iure postulatur, in terminis infrascriptis proponitur, videlicet ecclesia sanctę Mariæ de Marmoria diœcesis Senensis fuit, iam sunt 200. an. & vltra, constructa, & consecrata, vna cum tribus altaribus, vno videlicet in medio principali, duobus vero a laterib. pro ornamento dictę ecclesiæ, vt populis conuenientibus ad diuina facilius possent missarum solennia celebrare, vt satis colligi potest ex scriptura ecclesiæ, & dictorũ altarium, & ex scriptura antiqua edita super consecratione dictorum altarium eodem tempore facta, nec aliqua dos fuit tempore constitutionis dictis altaribus specialiter assignata, quinimo ante quadraginta annos dicta altaria, nulla bona dotis nomine, aut alio titulo obtinebant, nec censebantur capellæ distinctæ a corpore ecclesię. Sed plebanus dictæ ecclesiæ pro tempere existens quandoque per se, quandoque per alios in dictis altaribus celebrãs populo confluenti ad dictam ecclesiam satisfaciebat. demũ a sexginta, vel quinquaginta annis citra quædam bonã fuere dictis altaribus a lateribus consistentibus per non nullos parochianos dictæ ecclesiæ legata, seu donata, & prætextu harum rerum dicti parochiani arbitrãtes se esse patronos, nonnullos clericos ad dictas capellas ponebant, & constituebant cum consensu plebani dictæ ecclesię, & talis constitutio durauit fere per triginta annos, quib. elapsis, dicti parochiani existimãtes, vt supra, se fore patronos, inceperũt præsentare capellanos ad dicta altaria domino episcopo Senen. a quo sic præsentati fere per triginta annos institutionem consecuti sunt. Nuperrime autem plebanus de nouo in dicta ecclesia canonice institutus, dicit dictas capellas vna cum bonis eis legatis, & donatis ad se pertinere, quemadmodum & alia bona, negando patronatum aliquem de iure dictis parochianis cõpetere. dicti vero parochiani cõtrarium asseuerant, & ad eorum intentionem fundandam super dicto patronatu allegant donationem dictorum bonorum per eorum maiores factam, & quandam specifice factam, vt populus dictæ ecclesiæ præsentationem capellanorum ad dicta altaria obtineret. Quæritur nunc quid iuris? Et consequenter dubitatur de quadam capella parochiali posita intra limites dictæ plebis, quæ olim erat de mẽsa plebani dictæ ecclesiæ, demum diuisa extitit a dicta plebe per quendam episcopum Senensem sine sui capellani consensu, reseruato quinque librarum cerę censu annuatim persoluendo dictæ ecclesiæ, ac etiam patronatum dictæ capellæ dictus episcopus quibusdam laicis concessit, nulla tamẽ bona per dictos laicos, illi capellę concessa fuerunt. Nunc dictus plebanus prætendit dictam diuisionem fore nullã, dicens earum ius patronatus ipsis laicis minime potuisse concedi, & nomine ecclesiæ suæ vendicat dictam capellam tanquam mensę suæ vnitam, seu membrum dictæ suæ ecclesię S. Mariæ.

CONSILIVM CVI.

1 *Ius patronatus, seu ius pręsentandi potest populo ex antiqua consuetudine competere.*

2 *Construens ecclesiam efficitur patronus.*

3 *Institutio beneficiorum pertinet ad solum episcopum de iure communi.*

4 *Vnio, vel diuisio ecclesiarum non possunt fieri sine consensu capituli.*

Christi, eiusque matris præsidio inuocato. Prius iuxta ordinem tangã primum punctum, deinde secundum. Et circa primum videtur dictum plebanum iniusta petitione moueri, quando ius patronatus acquiritur non solum constructione, & fundatione, sed etiam dotatione, xvi. q. vii. c. filiis ac nepotibus, no. gl. in c. pię mentis, eadem causa, & qõ. 63. di. in summa. per Inno. in rub. de iure patronatus, per Ioan. And. in c. 1. eod. ti. sed per dictos parochianos fuit dictis capellis dos collata, ergo acquisiuerunt ius patronatus. Præterea præsupposito, q titulus acquisitionis illus iuris patronatus non fuisset a principio omnino legitimus, dedit tamen 1 causam dictis parochianis pręscribendi. †Nam ius patronatus, seu ius præsentandi potest populo ex antiqua consuetudine competere, & sic per populum præscribi, vt videtur prima fronte tex. in c. querelam. de elect. no. ibi Io. And. & plenius super regula, quod alicui gratiose, de regul. iu. li. vi. in Merc. Sed dicti parochiani fuerunt quasi in possessione præsentãdi fere per sexagita an. ergo dictum ius pręscripserunt, cum etiam contra ecclesiam sufficiat pręscriptio lx. an. vt c. de quarta. de pręscri. & in c. 1. in vi. cum simil. Item tertio, ex quo non constat aliquos fuisse patronos dictarum capellarum, & populus tanto tempore exercuit pręsentationis actum debemus pręsumere parochianos fuisse constructores dictarum capellarum, cum certum sit ecclesiam nõ nasci, sed accidẽtaliter construi, ergo isti parochiani, qui exercuerunt actum pręsentationis, debent pręsumi patroni, ex quo alii non sunt in possessione aliorum iurũ competentium patronis. Ad hoc c. 1. de reli. domi. & quod ibi no. Inno. & facit quod no. Ioan. And. super dicta regula, quod alicui, in fi. quęstionis. Pręterea, & quarto facit, quod no. Ioan. And. in ca. nobis. de iure pat. vbi concludit, quod 2 †construens ecclesiam efficitur patronus, & habet per consequens pręsentationem non solum principalis rectoris ipsius ecclesię, sed etiam capellanorum instituendorum in capellis. Sed his non obstantibus, quę diligenter ponderata non obstant, contrarium puto de iure tenendum, videlicet, q dicti parochiani ius patronatus seu ius pręsentandi minime ex pręditis vendicare possunt, & q dicta altaria cum bonis sibi donatis libere ad dispositionem plebani dictę ecclesię pertineant. Moueor multiplici consideratione, & primo, quia ex quo dicta altaria non fuerunt constructa a dictis parochianis, non possunt pretendere in illis ius patronatus. Nam ratione constructionis, vel fundationis non nec ratione dotis. Nam ex dotis assignatione consequitur quis ius patronatus, quando exercuit hunc actum tempore consecrationis. Sed ex quo capellę sunt fundatę, & consecratę, non potest de nouo acquiri ius patronatus, nisi plura concurrant. Primo enim requiritur, q bona fuerint ei collata, non simplici titulo donationis, nam ex simplici titulo dicitur quis potius benefactor, quam patronus, vt no. Io. An. in cap. primo. de iure patro. oportet ergo, q bona conferantur in dotem. Item q capellę sint sine dote, & quod acquisitio iuris patro. fiat de consensu episcopi, quod cum capella sit consecrata, non potest hęc seruitus loco sacro imponi sine consensu episcopi, vt per Ioan. And. in c. primo. [illegible] super rub. eiusdem tituli. quinimo glo. in dicto ca. pię mentis. xvi. q. 7. nullo modo voluit fateri, q ex assignatione dotis postquam ecclesia est consecrata, possit acquiri ius patronatus. Illa tamen glo. limitatur secundum prædicta, sed in casu nostro illa bona non fuerunt collata in dotem. Item non interuenit episcopi consensus in acquisitione illius iuris patronatus, ergo ex illa tali donatione bonorum, cum si fuisset facta titulo dotis, non potuisset ius patronatus acquiri, nec debet episcopi consensus pręsumi, cum sit quędã solennitas extrinseca, quę non pręsumitur, sicut in simili authoritas tutoris non pręsumitur interuenisse in contractu pupilli. l. quæcunque. ff. de publiciana. no. glo. & Bar. in l. sciendum. ff. de verbo. obliga. no. Inno. in cap. innotuit. de eo, qui fur. or. re. bene facit. cap. primo. de rebus eccle. non alie. lib. vi. vbi alienatione episcopi nõ ꝑsumitur cõsensus capituli, fortius hoc casu ipsius episcopi, consensus præsumi nõ debet. Præterea. & secundo dico, q etiam si illa altaria fuissent cõstructa ꝑ parochianos dictæ ecclesiæ, ex quo tamẽ nõ fuerunt per eos dotata, nõ fuit acquisitum ius patronatus. Ad hoc glo. singula. in cap. quicũque. il ii. xvi. q. 7. quæ dicit, q donans dotem modicam non efficitur patronus, multo fortius nec ille, qui nullam cõtulit. Quod enim dicitur, q quis efficitur patronus ex cõstructione, fundatione, & dotatione debet intelligi, quando alii cõcurrunt cum eo dotando. nam possunt tres effici patroni eiusdem beneficii, vt si vnus cõstruit, alius fundat, & tertius dotat, vt in gl. lxiii. dist. in summa, & d. cap. piæ mẽtis. secus, vbi vnus solus cõstruit sine dotis assigatione. Nec ob. si dicatur, q postea dotarunt, quia ex quo tantum tempus fluxit a tempore cõstructionis, & nũquam pręsentarunt, nõ videntur cõstruxisse animo acquirendi patronatum, sed quod dicta altaria essent libera, & ad ornatum dictæ ecclesiæ. Et præterea, ex quo dictæ capellæ steterũt, per cẽtum quinquaginta an. sine aliqua institutione capellanorum, fundatores illarum perdiderũt omne ius, quod habebãt ecclesia præscripsit illorum libertatem facit c. significauit. & quod ibi no. de rel. Nam per nõ vsum perditur seruitus, vt in l. si sit constituta. ff. quemadmodum serui. amit. facit c. de quarta, & quod ibi no.

no. per Inno. de præscrip. fuit ergo noua acquisitio patronatus per collationem illorum bonorum præsumpta. Secũdo principaliter contra dictos parochianos facit, quia neq; titulum legitimum probant, neq; cauonicam præscriptionem, nam primo titulus legitimus nõ probatur, vt patet ex supradictis. Nam non probantur construxisse, nec competenti tpe, & cum legitima solennitate dotasse, nec ẽt ꝓbant præscriptionem, cãtam, quinimo tenendo opi. Archi. q̃ videtur verissima in c. hortamur. 71. di. non haber in hoc casu locum præscriptio. tenuit. n. post longam indaginem ius patronatus non posse per laicum præscribi, licet Io. An. conetur ipsum reprobare in dicta regu. quod alicui gratiose. Sed mihi plus placet opi. Archi. vt plene tetigi in quadam disputatione, quæ incipit, Augerio. respondendo apertissime ad c. querelam. de ele. super quo fundatur opi. Io. And. contraria. Sed præsuppono sine veritatis præiudicio, ꝙ opi. Io. Andre. sit verior, nihilominus dico dictos parochianos debere succumbere, quia minime probare possunt præscriptionem cãtam. Primo, quia cum ista præscriptio sit contra ius, requiritur aut titulus legitimus, aut præscriptio tanti tpis, de cuius initio non extat memoria, vt in c. si diligenti, de p̃scri. & clarius eo. ti. lib. vi. c. 1. Sed in casu nostro non currit præscriptio tanti tpis, cum de eius contrario non esset memoria, nec titulus legitimus sufficiens ad præscribendum. Nam titulus donationis prǽallegatę est contra ius, quia vt supra, noo sufficit sola bonorum, vel dotis collatio sine episcopi consensu. vnde dicti parochiani errant in iure, sed error iuris impedit præscriptionem, ita ꝙ talis titulus non est sufficiens ad præscribendum, vt in ca. dudum, iuncta glo. in c. apostolicæ, de dona. Præterea præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ valuisset præscriptio prædicta, non tamẽ fuit tanti tpis, ꝙ sufficiat ad præscriptionem causatam complendam. non. n. acquiritur quasi possessio iuris presentandi, nisi subsequatur institutio superioris, ad hoc quod no. Innoc. & Io. An. in c. ii. de in integ. resti. & per eundem Io. And. super d. glo. regulæ, quod alicui. in fine quæstionis. sed in casu nostro solum per xxx. annos vltimos fuit subsecuta instõ epi, ergo non fuit completa præscriptio xl. an. q̃ sola currit contra ecclesiam, vt in d. c. de quarta. & auth. quas actiones. C. de sacrosan. ec. Nec obstat instõ, seu consensus plebani p̃stitus in prioribus xxx. annis, quia ad plebanum non spectabat instõ. hinc est, ꝙ postea fuit habitus recursus ad epm loci, facit, quod no. gl. in c. quamquam. de elec. lib. vi. & quod no. Io. And. in d. reg. quod alicui. vbi patet, † ꝙ ad epm solũ pertinet de iure communi instõ beneficiorum, vt est tex. in c. cum ex iniuncto, in fi. de hære. Præterea, & vltimo nõ potest allegari præscriptio, ẽt si fuisset continuata per tps sufficiens, quia ecclesia vacauit per tps l. annorum. Nam plebanus, qui erat tpe concurrentis præscriptionis, non habebat titulum legitimum, & sic erat intrusus, cum esset priuatus ex legitima cã titulo ecclesiastico. vnde verius dicebatur fur, & latro, in c. dudum. ii. de ele. sed tempore vacationis ecclesiæ non currit præscriptio, vt no. Inn. in c. olim, de resti. spo. vbi singulariter dicit, ꝙ etiam ecclesię inferiori vacanti nõ currit præscriptio, quia non est legitimus, & immediatus defensor, qui iura ecclesię possit tueri, & repetere. Nam isti intrusi timentes repelli, nõ audent bona inuasa repetere, nec habent dilectionem ad ecclesiam, sed solum nituntur rapere, vnde paria sunt nullũ habere rectorem, vel intrusum habere, vt in c. ii. de transla. prę. facit, quod no. glo. in c. 1. de in inte. resti. lib. vi. & tex. cum gl. in c. sacerdotes. xvi. qõ. iii. Et ex prædictis omnibus concludo dictos parochianos minime posse sibi vendicare ius patronatus, seu ius præsentandi ad dictas capellas. & ꝙ dictę capellę spectant ad dispositionem plebani vna cũ bonis collatis, nec potuerunt parochiani bona per eorum maiores donata repetere, quia donatio semel perfecta reuocari non potest, vt l. fi. C. de reuo. do. ẽt si bona collata fuissent prętextu cãę minus legitimę, quia cã minus legitima habetur pro non adiecta, & remanet donatio pura, vt probatur. x. q. 1. c. ii. vbi tex. no. cum gl. facit, quod leg. & no. in c. significatum, de pręb. Dico tñ, ꝙ si populus parochię erat in possessione pręsentãdi bona fide, nõ deberet remoueri talis ad pręsentationem populi institutus, vt in c. querelam. prę al. & c. consultationibus. de iure patr. sed populus erat in mala fide, vt no. Inn. in c. t. de in inte. resti. c. ex literis. de resti. spo. & c. cum ecclesia Sutrina de cau. pos. & proprie. & d. c. cõsultationib. Et p p̃dicta patet ad cõtraria respõsio. Et p hoc patet rñsio ad 1. q. Nunc secũdũ dubium ingrediẽdo. s. an dicta diuisio p epm facta de iure subsistat, videtur primo ꝙ sic. nam eps põt vnire ecclesias minores, vt in ca. sicut vnire, de exces. prę la. & c. vacãte. de pręb. ergo & diuidere, vt in c. sicut duo. xv. q. 1. & no. in d. c. sicut vnire, facit regula prima, de regu. iu. Nam omnis res p quascunq; cãs nascitur, per easdem dissoluitur, vt ibi. Sed his nõ ob. cõtrarium puto de iure procedere quoad casum nostrum. Corruit. n. ipso iure ipsa diuisio ex multiplici causa. Primo quia fuit facta ex cã notorie iniusta. Asseruit. n. eps in dicta diuisione, illam facere p p tenuitatem reddituũ illius ecclesię S. Marię. Nam hęc cã non inducit facultatem diuidendi ecclesiam sibi annexam, sed potius de nouo sibi vniendi, vt in c. exposuisti, & c. vacã. de pręb. & no. in d. c. sicut vnire. & x. qõ. iii. cap. vnico. Præterea quemadmodum sine causa legitima non põt iura ecclesiæ alienari, vt in c. sine exceptione. xi. q. ii. & in c. 1. de reb. ec. non alie. lib. vi. ita nec diuisio dictę annexionis sine cã legitima fieri debuit, eum nulli dubium sit dictam diuisionem pertinere ad alienationem iurium d. ecclesiæ S. Marię, facit, qđ le. & no. in c. constitutus. de ele. Prętere a d. diuisio corruit ex defectu solẽnitatis omissæ. Nõ. n. fuit facta cũ consensu c. nec tractatu p̃cedẽte, qm̃ quemadmodũ vnio † nõ potest fieri sine cõsen cap. nec valet cõsuetudo in cõtrarium, vt est tex. iuncta gl. in cle. si vna, de reb. ec. non alie. ita fortius nec dẽt fieri sine d. solẽnitate diuisio, ar. in d. regu. prima. Et quia, vt dixi, per hanc diuisionẽ alienant iura illius ecclesię S. Marię. vnde ẽt tractatus p̃cedere debuit, vt i c. tua. de his, q̃ fi. a p̃. in c. 1. de reb. ec. non alie. lib. vi. Prętere a in d. diuisione fuit ius patronatus cõcessum quibusdã laicis, q nec cõstruxerũt, nec fundauerunt, nec dictã capellã dotauerũt, ergo eis tale ius per epm nõ potuit cõcedi, p̃sertim cũ dicta capella esset iã constructa, & dotata tpe concessionis dicti iurispatron. nec. n. põt eps rei sacrę sine cã legitima hanc seruitutẽ imponere, vt no. gl. in d. c. pię mentis. 16. q. 7. & Io. An. in c. 1. de iureiu. & Inn. super rub. eiusdẽ ti. facit, qđ le. & no. in c. cũ dilectus. de consue. & c. ii. de iud. Ex quib. oĩb. euidẽter concluditur i hoc secũdo dubio, dictã diuisionẽ minime de iure subsistere, nec concessionẽ dicti iuris patronatus valuisse, sed ꝙ dicta capella põt vendicari p plebanũ dictę ecclesiæ S. Marię tanquam ab initio vnita, & annexa ecclesię suę tanquam membrum pertinens ad mensam dicti plebani. Et quamquã de dicta unione, seu incorporatione p p tpis antiquitatem instra nõ existant, attñ sufficit, ꝙ dicta capella fuerit tẽta per dictũ plebanũ noĩe suę ecclesię tanquam vnita, & incorporata ecclesię, seu mensę p tñ tps, de cuius initio memoria non existit, ad hoc text. iunct. gl. in clem. 1. de exces. prę lat. & disputando concludit Ioan. And. in reg. qui contra iura, lib. 6. in Merc. potest etiam attentari ꝙ sine aliqua prę scriptione, seu unione dicta capella pertineat ad plebanum: quia fuit ędificata intra limites parochię suę., & est uicina dictę plebi. unde debet prę sumi constructa, & dotata ex bonis dictę plebis, ex quo tãto tpe hoc iure fuit a dicta plebe possessa, cuius nõ est memoria i cõtrariũ: pro hoc gl. sing. in c. eam te de ęt. & qua& quod su p eo. no. Io. And. & facit ꝙ prę sumatur dotata, & constructa ex bonis dictæ plebis quia non apparet alium fuisse fundatorem, seu patronum., & omnia iura illius capellę semper fuerunt possessa per plebanum dictę ecclesię, ad hoc, quod not. Io. An. in re. quod alicui. de regu. iuris. lib. 6. in Mercu. in fi. quęstionis, & facit, quod no. in capi. primo. de relig. domibus. Et hęc dicta sufficiant.

CONSILIVM CVII.

1. *Donationes plures in eadem persona ad hoc ut ualeant requiritur quod per diuersa tempora fiant.*
2. *Solennitas insinuationis non fuit inducta in fauorem donationis, sed in odium recipientium clandestinas donationes.*
3. *Iuramentum ubicunque est turpiter receptum, debet relaxari.*
4. *Absolutio debet fieri, ubicunque quis iurat contra dispositionem legis communis, uel statuti.*
5. *Filia si ob metum, & reuerentiam paternam renunciat cum iuramento successioni, potest petere absolutionem a iuramento.*
6. *Iuramentum præstitum super contractu solenniter inito, t[illegible] beneficiũ prætoris in obtinenda restitutione in integrum.*
7. *Dolus præsumitur in enormissima læsione.*
8. *Contractus iuratus quando potest argui de dolo, potest minor prius petere absolutionem, & postea petere restitutionem in integrum.*

IEsu Christi redemptoris præsidio ex corde inuocato. Quatuor sunt in causa dominæ Baptistæ filiæ quondam Andreæ Ioannis, & nunc vxoris Frācisci domini Cyni ad ipsius plenam dilucidationem indaganda. Primo, nunquid donatio per eam facta fratri carnali ex defectu insinuationis corruat, quatenus excedat summam quingentorum aureorū non obstante, ꝙ in dictæ donationis instrumento sit apposita illa clausula, quod tot sint donationes, quot sunt capita, & sic liceat notario de ea rogato de vnoquoque capite conficere instrumentum donationis, ita ꝙ non excedat, nec excedere possit summam quingentorum aureorum, &c. Item non obstante iuramento præstito per dictam dominam Baptistam ad dictæ donationis validitatem. Secundo præsupposito, ꝙ saltem iuramentum eam obliget ad non contraueniendum, an possit per eā peti absolutio ab illo iuramento. Tertio, an præstita absolutione, possit dicta bona per eam donata vendicare tanquam sua, nulla prius petita in integrum restitutione. Quarto præsupposito, ꝙ insinuatio ex aliquo capite, puta consuetudinis, vel alterius occasionis non fuerit necessaria, an saltem ratione læsionis possit contrauenire petendo absolutionem a iuramento, & postea in integrum restitutionem aduersus donationem, cum tempore donationis fuerit minor, & nūc existat intra tempus restitutionis in integrum petēdæ. Potest addi & quintum dubium, quod debet esse primum in ordine, nunquid dicta domina Baptista possit a successione materna, de quorum bonorum donatione agitur, excludi virtute cuiusdam statuti Senensis positi sub rub. Quod mulier nupta non succedat, extantibus masculis, in quo sic cauetur, quatenus facit ad propositum nostrum, videlicet, Mulier nupta dotata a patre, fratre, seu patruo matri suę ab intestato non succedat, quandiu fuerit filii masculi ex ea &c. Mater autem dominæ Baptistæ decessit, etiam masculo superstite, cui donationem dicta domina Baptista fecit de illis bonis maternis ipsam quoquomodo contingentibus. Venio ad primum & videtur, quod dicta donatio valuerit sine insinuatione ex duplici capite. Primo propter illam clausulam, vt tot intelligātur donationes, quot sunt capita, & quod liceat notario de vnoquoque facere instrumentum donationis per se. Nam hæc verba innuunt, plures esse donationes, quarū nulla excedit summam quingentorum florenorum, argu. in l. scire debemus. ff. de verbo. obliga. & hoc videtur sentire Specu. in tit. de instrumen. edi. §. porro. ver. donatio, præsertim cum res donatæ sunt enumeratæ, & hoc casu firmauit idem Spec. donationem valere in dicto loco, & clarius in ti. de dona. §. primo. versi. quod si aliquis. Sed in casu nostro possunt dici numeratæ, cum fuerit data facultas notario conficiendi instrumentum de vnoquoque capite, ita ꝙ nulla donatio excedat summam quingētorum aureorum. ergo dicta donatio non post infringi ex insinuationis defectu. Sed his non obstantibus, in contrarium se habet veritas per tex. apertum in l. sancimus. §. si quis autem ꝓ diuersa. C. de dona. vbi expresse innuitur, quod ad hoc vt valeāt

2 plures † donationes in eadem persona factę, requiritur, ꝙ per diuersa tempora fiant, secus autem si eodem tempore, sicut contingit in casu nostro. Nam tunc illa clausula videtur apposita in fraudem legis, & ideo nil debet operari. Cū enim fiunt plures donationes eodem tempore eidem personæ, non minus persona donatoris potest decipi, quam si esset vnica donatio, vnde lex esset imposita verbis, & non rebus, contra c. commissa. de elect. lib. vi. & l. ii. communia de leg. & per illum §. quis autem, præall. Bart. reprobauit dictū Specu. in l. Modestinus. ff. de donatio. & in §. si quis autem. & Ioan. Andre. in additio. Specu. super dicto vers. donatio. & sentit Bald. in l. illud. C. de sacrosan. eccle. Concludo ergo, ꝙ ex capite illius clausulæ non suppletur insinuationis defectus. Sed maius dubium est circa iuramentum, nunquid scilicet suppleat insinuationis defectum. Bald. in dicta l. illud. firmauit, quod non, dicens quod ex tali donatione, etiā iuramento interposito, nulla oritur obligatio, etiam naturalis. mo[...]or, quia inter cętera, ad hoc, vt iuramentum obliget, requiritur, quod res, super qua præstatur, non sit a iure prohibita, vt l. si quis inquilinos. §. fina. de legatis primo. sed talis donatio sine insinuatione est prohibita, vt l. donato siue. C. de donatio. addunt etiam quia legi inducenti solennitatem non potest renunciari. ff. de legatis primo. l. ne-

a mo potest. † Item quia solennitas insinuationis non fuit inducta in fauorem donationis, sed in odium recipientium clandestinas donationes, & ne quis prodigaliter re sua vtatur. adducit etiam ad prædicta, quod no. Cy. in l. prima. C. de sacrosan. eccle. & Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideius. sed Ioann. Andre. intelligi latius hunc articulum, tam respectu renunciationis huius solennitatis, quam respectu iuramenti, in additio. Specula. in titu. de instrumen. edict. §. porro. præallega. versicu. item not. videtur, licet clare non loquatur, inclinare, in partem, vt simplex renūciatio non valeat, licet Guil. de Cuneo. tenuerit contrarium in d. l. illud. & recitat Ioan. Andre. in loco præallega. sed iuramentum sic, si fuit non vi, nec dolo pręstitum, nec metu, ad hoc adducit, iura, quę approbant iuramentum in multis casibus a iure prohibitis pręstitum, vt in cap. cum contingat, de iureiurā. & cap. licet, eodem titu. libro vi. & cap. quamuis. de pactis. eodem lib. & authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vēdi. cum similib. & iudicio meo idem videtur sensisse Bar. in dicta l. Modestinus, in fine. in nēctis. not. per eum in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. ad quam l. se remittit in dicta l. Modestinus. Et hanc opi. tanquam tutiorem ego approbo, tamē quia in casu dubio debemus semper stare pro iuramento, ne ex contrauentione quis incurrat periurium, argumē. in c. iuuenis, de spon. & quod ibi no. glo. in c. vno. de scrutin. & in concernentibus periculum animę pars tutior tenenda est, vt no. in iuribus pręallega. & est tex. magis apertius in cle. exiui, de verbo. significa. Pręterea certum est, quod hęc Insinuatio non concernit principaliter commodum publicum, sed priuatum ipsorum donatorum, licet in consequētiam cōcernat publicum. interest enim reipublicæ ne quis re sua male vtatur. Instit. de his, qui sunt sui, vel alie. iuris. §. sed hoc tpe. & in Auth. vt iud. sine quo. suffra. §. cōsideramus. ergo valet iurm in ꝯtrium, siue sit prohibita principaliter in fauorem donatoris per cap. cum contingat, præall. siue sit prohibita talis donatio in odium recipientium clandestinas donationes per tex. in cap. significante. de pig. per quem tex. confunditur iudicio meo Bald. Nam pactum legis commissariæ reprobatur principaliter in odium creditorum, & tamen iuramentum obligat iurantem, vt legitur, & nota. in dicto c. significante. & per illum tex. voluit [...] in dicta l. si quis pro eo, in ver. iii. prohibent, dare [...], quod vbi prohibetur contractus in odium creditoris iuramentum pręstitum in contractu est seruandum, licet non firmet contractum, secundum eum. ita dicendum in proposito, dictum autem Bal. in l. si quis inquilinos, allegata per eum procedit, quando aliquid prohibetur in fauorem publicum principaliter, vel quia illud esset contra bonos mores, quibus casibus etiam de iure canoni. non tenet iuramētum, vt in cap. si diligenti. de foro compet. & in regula, non est obligatorium, de regulis iuris, libro sexto. & hoc casu potest intelligi l. non dubium. C. de leg. secus, quando in fauorem, vel odium priuatum, vt in authē. sacramenta puberum. & in l. prima, C. si aduer. venditio. ex quo enim iuramentum istud potest seruari sine periculo animæ iurantis, seruandum est, vt in capit. si vero. & capitulo debitores. de iureiurand. Vnde concludo, iuramentum obligasse dictam dominam Baptistam, saltem personaliter, ad non contraueniendum. Restat nunc examinare secundum dubium. An debeat audiri petens absolutionem iuramenti ꝯ[...]. Indubie credo, quod sic, † quia vbicunque iuramentum turpi-

3 ter est receptum, debet relaxari, vt legitur, & notatur in capitulo primo, & in cap. debitores. de iureiurando. hoc autem iuramentum fuit turpiter receptum ex multiplici capite. Primo contra legem disponentem, vt absque insinuatione non fiat donatio excedens summam quingentorum aureorum. l. si quis pro redemptione. & l. donatio. C. de donatio. Item interuenit magna lęsio, & sic dolus saltem re ipsa, l. si quis cum aliter. ff. de verborum obligationib. Item videtur dolus interuenisse etiam ex proposito ex eo, quod tres consanguinei adhibiti ad pręstandum consensum, iuxta formam statuti Senensis iurarunt in præsentia ipsius dominæ Baptistæ, quod credebant illam donationem cedere in vtilitatem ipsius domi. Baptistæ donatricis, cum sit falsissimum, quia donare nil aliud est, quam perdere. l. filius fami. ff. de donati. & sic lęsio erat patens in contrarium, vt dicit Io. An. in addi. Spe. præal. loco vnde videt dolo fuisse

inducta

inducta ad illam donationem. potuit enim hoc credere,
cum esset minoris ætatis,& videret consanguineos suos in
præsentia sui patris hoc iurãtes,& ꝙ hoc casu,etiam vbi tã-
ta non concurrerent,debeat fieri absolutio a iuramento,vi
detur,ꝙ sit communis Doctorum conclusio.primo .n. hoc
tenuit consulendo Fede.de Senis consil.164. vbi concludit
4 absolutionem † debere fieri.vbicunque quis iurauit contra
dispositionem legis communis,vel statuti, quia contrahẽs
videtur turpiter recepisse iuramentum contrahendo con-
tra dispositionem legis.vnde debet potius puniri, quam ali
quod commodum reportare.viii.di.c.quæ contra. & in ca.
si necesse,de dote post di.rest.Idẽ videtur tenere Vin. & Io.
And.ipsum recitando in c.cum contingat.de iureiu. vbi di
xit,mulierem in casu illius cap.posse instare, vt a iuramen-
to absoluatur,ergo fortius in casu nostro debet talis absolu
tio fieri.Hanc eandem opi.secutus est Anto. de But. in c.cũ
contingat.quando concurrit enormis læsio,quia tunc præ-
sumitur dolus.ar.in c.omnes.§.Lucius.ff.de his quę in frau.
credi..Hic autem contingit enormissima læsio, quia dona-
uit omnia bona materna personam suam cõtingentia, quæ
ascendebant ad valorem duorum millium florenorum.Idẽ
videtur quasi in terminis nostris consuluisse in hac ciuitate
Senarum bonę memorię do.Pet.de Anc.vt ipse refert in te
petitione cap.canonum.de consti. pręsertim habito respe-
ctu: quia cum enormi læsione concurrit legis prohibitio,
minor ætas,& sexus fragilitas, vt in dictis locis plenissime
ista conclusio examinatur. Non autem curo latius hic pro-
cedere,quia communis opi.Doc.in hac conclusione iuridi
ca concurrit.Non enim debet iuramentum esse iniquitatis
vinculum,vt in c.quanto.de iureiu.& in c.1.eo.ti.lib.vi.es-
set autem iniquitatis vinculum,si detineret indissolubiliter
puellam enormissime læsam, & deceptam,& dolo inductã,
saltem re ipsa vinculatam, est enim fraudibus obuiandum,
& non indulgendũ,vt in c.sedes.& c.super literis. de rescri.
Hunc articulum post longam indaginem sic decidi in lectu
ra mea super d.c.cum contingat.vbi plenissime patent mo-
tiua,& rationes huius passus ad idem,quod no.Bald. in l.pa
5 ctum.C.de colla.vbi dicit,† ꝙ si filia ob metum,& reueren-
tiam paternam renunciauit cum iuramento successioni,po
test petere absolutionem a iuramẽto,ar.ex no.in l.1.§. quæ
onerandæ,ff.quarum re.act.non datur. sed idem contingit
in casu nostro, cũ pater fuerit author huius donationis, vt
tota hęreditas materna remaneret filio masculo,vnde vide
tur,ꝙ propter reuerentiam paternam hoc fecerit, maxime
præcedente illo iuramento cõsanguineorum præsentium,
de quo supra dixi,& hęc de secũdo principali dubio.Ad ter
tium dubium. An obtenta absolutione, ab illo iuramento
possit dicta domina Baptista vendicare illa bona tanquam
sua,nulla prius petita absolutione contra contractum. Hũc
etiam articulum plene examinaui in d.c.cum contingat. in
lectura,& vt ibi dixit dom.Ant. de Perusio in quodam suo
consilio,quod incipit,Domina Catherina, in hoc articulo
sensit hanc distinctionem, ꝙ aut iuramentum validat con-
tractum,& tunc non licet,absolutione obtenta, venire con
tra contractum,quia iam validatus fuit ex iuramenti inter-
positione,absolutio autem prodest secundum eum hoc ca-
su,vt contrauenien non incidat in periurium.Aut non va-
lidat contractum, sed solum obligat iurantem ad non con-
traueniendum,& tunc, facta absolutione,illico remanet in
priori statu,& sic sentit,quod in casu nostro non sit necesse
petere restitutionem in integrum, sed statim obtenta abso-
lutione a iuramento,poterit bona sua vendicare. Nam ĩ ca
su nostro iuramẽtum non habet firmare contractum, cum
donatio vltra summam quingentorum aureorum sit prohi
bita in odium recipientium clandestinas donationes, vt su
pra dixi in præcedenti articulo post Bal.in d.l.illud.C.de sa
crosan.ec.ergo non firmatur iuramẽto per theoricam Bar.
in l.si quis pro co.ff.de fideiuss.in ver. quarto prohibetur cõ
tractus &c.Et idem sentit do.Ant.in c. cum contingat,præ
allega. vbi idem firmauit in lectu.& videtur hoc probari in
c.significãte.de pig.vbi pactum legis commissorię in pigno
ribus non validatur iuramento, sed Papa solum se fundat
super iuramento personali, cui satisfacto non curatur am-
plius de pacto,quinimo Ioan.Cald.& Pau.in quodam con-
silio tenuerunt,ꝙ indifferenter sublato iuramento,rescindi
tur contractus, & illam opi.fuit secutus in d.c.cum contin-
gat,quando contractus erat nullus sine iuramẽto, quia sub
lato iuramenti fomento, remanet contractus inefficax sine
aliquo sustentaculo,sicut sublato fundamento tollitur ædi-
ficium. 1.q.1.ca.cum Paulus. Ex his concluditur,ꝙ in casu
præsertim nostro,sublato iuramento per legitimam absolu
tionem, non est necesse petere restitutionem aduersus di-
ctam donationem,quatenus excedit summam quingento-
rum florenorum aureorum,cum talis donatio sit nulla sine
iuramento, vt in d.l.sancimus,& l.si quis pro redemptione.
licet fuerit facta fratri carnali, vt l.datam.C.co.ti.& de ista
insinuatione,qualiter sit fienda,plene notatur per Io.And.
in addi.Specu.in d.§.porro.& per Bald.in d.l.illud. & Bart.
in l.Modestinus.ff.de so. Ad quartum dubium,pręsuppo
sito sine veritatis pręiudicio, ꝙ dicta insinuatio ex aliquo
capite non fuerit necessaria, an saltem ratione lęsionis pos-
sit dicta domina Baptista contrauenire petendo prius abso
lutionem a iuramento,& postea restitutionem aduersus cõ
tractum? Videtur primo,quod nõ,per tex.in l.1.C. si adue.
ven.per quem tex.dicunt ibi communiter Docto.& maxi-
6 me Bartol.& Bal.† ꝙ iuramentum præstitum super contra-
ctu solenniter inito, tollit beneficium pręroris in obtinen-
da restitutione in inte.Sed profecto iudicio meo ille tex.nõ
decidit qõ. nostram.loquitur enim stante iuramento. Nam
durante vinculo iuramentali, non potest peti restitutio in
integrum,siue sit contractus initus cũ solennitate, siue nõ,
& pro hoc facit hodie authẽ.sacramenta pube.quę videtur
hodie approbare opi.Mar.de qua ibi,vt no.in d.l.1.& in au
then.sacramenta. & videtur probari in ca. cum contingat.
de iureiurã.& hoc apertissime innuit tex.in d.l.1. cum dicit
Imperator(neque perfidiæ,neq; periurii me authorem fu-
turum sperare debuisti &c.) sublato autem iuramento per
legitimam absolutionem, non potest notari periurium ĩ cõ
cedenda,seu petenda in integrum restõne, imo iuramentũ
obseruatur,si prius petatur absolutio,vt in c. venerabilem,
de elec.c.verum. de iureiu.cum sim. Et ideo notanter dixit
Inno.in c.ii.de iureiu.cum sim.ꝙ nulli contra iuramentum
proprium datur in integ.resti.sed absolutio tantum,contra
iuramentum autem ab alio pręstitum bene datur ĩ integrũ
restõ,puta si minor fuit lęsus deferendo alteri iuramentum
in iudicio,vt l.nam postea.§.ii.de iureiu. vnde videndũ est,
nunquid possit hoc casu peti absolutio a iuramẽto,& puto,
ꝙ sic, quia data læsione enormissima cum minori ætate, &
sexus fragilitate,videtur legitima,& iusta causa petendi ab
solutionem,quia iuramentum nõ debet esse iniquitatis vin
culum.ca.quanto.de iureiurã. Sed cui dubium est, hoc esse
iniquissimum,vt iuramentum obliget sine remedio absolu
tionis vnam puellam ad læsionem enormissimam toleran-
7 dam?ar.in c.verum.de iureiu.† Præterea & fortius in enor-
missima lęsione pręsumitur dolus. in l. Lucius.§. omnes. ff.
de his,quę in frau.credi.& l.creditor.§.Lucius.ff. mandati.
quinimo in casu nostro intercessit apertus dolus,quia con-
sanguinei iurarunt,ꝙ credebant istam donationem cedere
in vtilitatem ipsius dominę Baptistæ, quibus verosimiliter
credere debuit,arg.in l.transactione.C.de transa.ergo iura
mentum istud est remittendum per c.cum contingat.in fin.
& quod ibi no. pal.c.ii.de pact.lib.vi. Et hanc partem satis
videtur sentire do.Anto.& Pet.de Anch.vt dixi in d.c.cum
contingat.sublato autem iuramento,non video quid impe
diat dictam do. Baptistam petere restitutionem in integrũ
aduersus lęsionem,cum sit adhuc intra tempora in integrũ
restõnis petendæ,vt l.fi.C.de temp.in integ.resti.& hãc sen
tentiam tenuit aperte Bal.in d.l.1.in fi.C.si aduer.vend.vbi
8 dicit,† ꝙ cum cõtractus iuratus possit argui de dolo,potest
minor prius petere absolutionem, & postea petere restõnẽ
in integ.qđ est æquissimũ,& iuri consonũ, facit optime l.si
ex falsis.C.de trans.vbi non obstante iurõ,subuenitᷣ dolum
passo aduersus ꝑctũ. fortius ergo hoc ꝓcedit, cũ dolus fuit
adhibitus ꝯ minorẽ.Nec moueat quẽquã, ꝙ donatio fuerit
facta fratri carnali: q̃a ista non est sufficiẽs cã donãdi de bo
nis minoris,ar.in l.cũ plures.& qđ ibi no.ff.de admin.tu.&
ex iurõ prius ꝑstito ꝑ cõsanguineos patet,ꝙ d.do.Bapt.nõ
hẽbat voluntatẽ simpl̃r donandi, maxime tantã quãtitatem.

Restat nũc descẽdere ad quintũ,& vlti.qđ erat prius exa-
minandũ.Nã si excludatᷣ ꝑtextu statuti a successione mater
na,frustra discutitᷣ,an donatio possit impugnari, & ꝓfecto
sine alia argumentatione ad partes breuitatis cã puto firmi
ter dictã do.Baptistã minime fuisse exclusam a statuto ꝑdi-
cto:quia statutũ loquitᷣ de muliere nupta, & dotata a patre
&c.Sed dicta do.Baptista tẽpe mortis matris, quo fuit dela-
ta successio,non erat dotata,nec maritata,ergo nõ habuit ĩ

ea locum dictum statutum. cum enim statutum sit odiosum tanquam excludens fœminas a successione materna cōtra l. maximum vitium. C. de lib. prete. debet stricte intelligi, idō non debet extendi ad casum, in quo non reperitur qualitas a statuto requisita, vt in c. statutum. de ele. lib. vi. nec debemus recedere a lege cōmuni, nisi quatenus reperitur in statuto, vt in l. præcipimus. in fi. C. de appel. nec obstat, si dicatur, q tunc dicta do. Bapti. est dotata, & maritata a patre: quia dico statutum excludere fœminam, quando tempore successionis reperitur maritata, & dotata a patre &c. nō autem sufficit, q post hæreditatem delatam fuerit maritata, & dotata. Nam qualitas apposita l aliqua ratione intelligitur secundum tempus verbi, ad quod refertur, iuxta theorica Bar. in l. ex facto. ff. de vul. & pu. in d. l. præcipimus. C. de ap. & per gl. in c. statutum, in prin. super verbo, canonicis. in ti. de rescri. lib. vi. Illa autem verba statuti, Mulier maritata, & dotata &c. referuntur ad verbum, succedat. debet ergo esse dotata tempore successionis, non autem postea, vnde statutum voluit excludere a successione illam, cui erat prouisum de marito, & dote non autem cui nondum erat prouisum, nec voluit priuare hæreditate iam quæsita, sed repellere ab acquirenda, & longa est differentia inter lucrum non capere, & quæsitum perdere, vt in d. l. sisponsus. §. maritus. de do. inter vi. & vxo. quinimo in hoc casu, quo statutum est odiosum, appellatione maritatæ non venit filia desponsata tantum per verba de futuro, vt no. Docto. in l. non solum. C. de bo. quę lib. per quam l. no. consuluit dom. Pet. de Anch. vt ipse refert in repe. d. ca. canonum. si statuto caueatur, q filia maritata non succedat patri vna cum fratribus, non debet virtute statuti excludi filia desponsata. debēt. n. verba statuti multum restringi, quatenus affert odium, vt no. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. & probatur in c. cum dilectus, de consue. & in l. ii. C. de noua.

CONSILIVM CVIII.

1 *Differentia nulla est inter puberem, & pupillum doli capacem respectu obligationis iuramentalis.*

2 *Pupillus doli capax efficaciter obligatur, si iurauit se operas præstaturum.*

3 *Iudicis decretum de iure communi non requiritur in pace per pupillum fienda*

ILlud ī effectu de iure quęritur, An pax facta per pupillum, doli tamen capacem, iuramento vallata cum tutoris authoritate, & sine iudicis decreto, valuerit, non obstante statuto, quo cauetur, minorem non posse sine decreto iudicis contrahere. Et primo Christi Saluatoris præsidio inuocato, videtur dicendum, q non: quia cum pupillus obligetur ad pacem seruandam, pŕsertim in casu nostro, in quo fuit vtriusque pœna apposita, negari non potest, quin dicatur contraxisse, vt in l. omnem obligationem. ff de iud. vbi dicitur omnem obligationem pro contractu habendam, vt vbicunq; quis obligetur, contrahi videatur &c. ergo ex defectu decreti dicta pax non valuit, & præsertim hoc procedit, si teneamus opi. illorum, qui dixerūt, q etiam cessante statuto, non potest tutor authorare super pace per pupillum fiēda, vt no. in l. t. C. de in integ. restitu. mino. vbi per Cynum, & Bald. in l. pactum curatoris. C. de pact. vbi per Bal. & Iacob. de Are. & per Spec. in ti. de homi. versi. illud. quasi videatur tutor ius pupilli liquidum, & clarum sine causa remittere contra l. præses. C. de transact. & l. pactum curatoris. pręal. Sed his non obstantibus, cōtrarium puto in casu nostro ex duplici capite dicendum. Primo ratione iuramenti per pupillum præstiti, quod quidem iuramētum facit eum maiorem, & supplet omnem defectum decreti, seu alterius solennitatis, vt leg. & no. in authē. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. & clarius in c. cum contingat. de iureiu. & per Fed. consi. 260. Nec obst. si dicatur, quod authen. sacramenta, loquitur in pubere, sed nos loquimur in pupillo, quem iuramentum non astringit, vt sentit glo. in d. authen. sacramenta. & clarius ibi Bal. & Cyn. 1 † quia dico, quod respectu obligationis iuramentalis non est differentia inter puberē, & pupillum doli capacem. sicut enim vterque obligatur ex periurio, vt in c. t. de deli. puc. ita vterque obligatur ex iuramento. sunt enim ista correlatiua. & quod pupillus capax obligetur ex iuramento, allego glo. no. & plenam in ca. paruuli. 22. q. v. & glo. in c. t. de delic. puer. est etiam tex. no. de iure ciuili. in l. fina. §. in eum. ff. de libera. caus. vbi habetur, 2 quod † pupillus doli capax efficaciter obligatur, si iurauit se operas præstaturum, adeo quod etiam factus pubes potest ex illo iuramento conueniri, vt ibi notabiliter probatur, & illum tex. notanter ad hoc alleganit glo. in d. c. paruuli. & p illum tex. in l. si. dixit ibi glo. volens saluare opi. suam in authē. sacramenta, quod in contractu iuramentum pupilli nō est obligatorium. s. per dictam auth. sacramenta. sed in aliis sic per d. l. fi. sed hæc distinctio non probatur. non enim apparet ratio diuersitatis quo ad eum, cui acquiritur primaria obligatio iuramenti inter vnum contractum, & alium, præsertim quia largo modo, vbicunque quis obligatur, videtur contrahere, vt in d. l. omnem obligationem. quod autem etiam in contractu iuramentum obliget pupillum doli capacem, ego allego tex. apertum iuncta glos. ii. in cap. ex literis. ii. de spon. vbi iuramentum obligat pupillum in contractu sponsaliorum, vbi agitur de maxima obligatione, fortius idem dicendum vbi agitur de pace seruanda, quæ est appetenda, & persuadenda, & meritoria, vt xc. distinctio. per totum, maxime in cap. placuit. Præterea Hostien. Ioan. And. & communiter Canon. tenent in dicto cap. cum contingat. quod dicta authē. habet locum etiam in impubere doli capace, & ibidem Barto. dicens hoc communiter teneri. vnde per prædicta debet text. illius authen. suppleri, vt idem sit in impubere doli capace, cum non sit hoc nouum, vt vnum ius per aliud suppleatur, vt in cap. cum expediat. de electio. lib. vi. & l. vnica. C. de inoffi. don. Supra autem induxi iura canonica, & ciuilia. quæ volunt iuramentum istorum omnino debere saluari. Potest ex secundo capite dicta pax sustentari, etiam sine iuramenti consideratione, quia cum prealle. statutum deuiet a regulis iuris communis, quatenus requirit in omni contractu minoris debere iudicis decretum interuenire contra l. interdum. §. qui tutelam. ff. de fur. cum similibus. debet stricte intelligi, vt in c. cum dilectus. de consue. & l. secunda. C. de noxa. Debet ergo intelligi de contractu stricte sumpto. Contractus autem proprie sumptus est, quando vltro, citroque nascitur obligatio, vt in l. Labeo. ff. de verborum signifi. sed in pace fienda, seu facta, non proprie nascitur hincinde obligatio, sed potius est quædam reconciliatio, vt not. Bal. in d. l. pactum curatoris, seu quędam iniuriæ remissio, vt in cap. si illo. & cap. si is, qui prælatus. 23. q. iiii. & quod vtrobique no. idem quod no. glo. in cap. Adrianus. 63. distinct. hinc videmus, q iniuria aboletur animo absque alia obligatione, vt Institu. de iniuriis, in fine. & C. de iniur. l. si non conuitii. hinc est, q potestas potest ad pacem compellere partes, iuxta plene notata per Bartol. in l. congruitur. ff. de officio præsidis. est etiam tex. iuncta glo. in cap. placuit. 90. distinctio. non ergo fuit mēs statuti requirere decretum iudicis ad id, ad quod poterat compelli, sed solum voluit statutum, ne pupillus se obligando minueret patrimonium suum. Fateor tamen, q hoc casu non valeat pœnæ stipulatio, pax tamen remanet firma, quia in separabilibus vtile non vitiatur per inutile, vt in re[gu]la vtile, de regulis iuris, libro sexto. cum glos. sua. & capitulo dilectus, primo, de præbendis. vbi casus. Et hac consideratione indubitanter dicendum est, iuramentum valuisse per pupillum doli capacem pręstitum, per dictam leg. fina. ff. de libera. cau. & dictum capitulum ex literis. Et 3 hæc opinio communior videtur, vt † de iure communi non requiratur iudicis decretum in pace per pupillum fienda, ex quo non est damnosa pupillo, vt no. in locis præallega. & sentit Ioan. Andre. in additio. Specul. in §. primo. in tit. de homicid. in fine. & Iaco. de Are. & Bald. in l. prima. C. de in integrum rest. mino. & dicta l. pactum curatoris, & apud me hoc est indubitatum, argumen. in l. pater. ff. de legatis 3. cum similib. Concludo ergo ex omnibus præmissis, dictam pacem valere, & tenere, & minime corruere ex decre. defectu. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM CIX.

1 *Res potest vendicari ab eo, qui missus est in possessionem causa custodiæ.*

2 *Missus in possessionem ex primo decreto, an possit rei vendicatione conueniri.*

3 *Dolus non potest vere probari, cum consistat in animo.*

4 *Deposui apud te sacculum consignatum, & tu non restituis, vel restituis apertum, propter dolum tuum præsumptum in non restituendo, vel aperiendo, stabitur iuramento meo super rebus, quæ ibi dicebantur esse.*

Circa

Circa factum supra narratũ & consultum fiunt tria de nouo satis bona motiua contra partem Guil. Primum, ꝙ cum Petrus conuentus non esset possessor, sed solum custos, seu detentor, cum fuisset missus in possessionem ex primo decreto in actione ꝑsonali, quo casu nõ possidet, vt l. is cui. ff. vt i possess. lega. & l. si finita. §. si quis autem possessionem. ff. de dam. infect. no. Spec. in ti. primo, & secundo decreto. §. iam de effectu, i est. sed vtrum missus, & se. & no. in c. contingit. de dolo, & contu. ergo contra eum non competebat rei vẽdicatio, vt no. Inn. in c. quoniam contra. de proba. Secundum motiuum, ꝙ ex authoritate iudicis interponentis secundum decretum in vendicatione illarum rerum iste Petrus excusatur a dolo, licet vendiderit post litem sibi motã super proprietate illarum, in quarum possessionem fuerat missus authoritate alterius iudicis, ergo non potuit aduersario deferri iuramentum in litẽ per no. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. cum sim. Tertium motiuum, quia iuramentum in litem est deferendum post sententiam, & non ante, iux. no. per Bar. in d. l. in actionibus. ff. de in litem iurand. In casu autem prædicto fuit iuramentum delatum ante sententiam, ergo nunc in ea causa appellationis est pronunciandũ bene appellatum, & male iudicatum. Et quamquã hæc motiua exquisita videantur, si tamen omnia in hoc negotio gesta ponderentur, ac iura in hac materia loquentia, minime casui nostro obstant. Et primo ad primum dico, ꝙ text. in l. officium. in fi. ff. de rei ven. aperte probat contrarium. dicit enim limitando, vel corrigendo dictum Pegasii præcedẽs, ꝙ ab omnibus, qui detinent, & habent restituendi facultatem, potest res vendicari, & ipse Bar. iuris ciuilis illuminator, hoc apertissime voluit, etiam in casu nostro, ita ĩtelligẽdo illam l. quod patet ex suo summario. summat enim per hæc verba, ꝙ bæc, s. rei vendicatio detur cõtra eum, qui possidet, vel est in possessione cã custodię vel aliter detinet. hęc sunt formaliter verba Bar. hoc idem voluit aperte Hosti. in c. contingit, de dolo, & contu. in fi. & cum eo transit Io. An. recitando, dicens, 1 † ꝙ ab eo, qui est missus in possessionem cã custodiæ, potest res vendicari. Fateor tamen, ꝙ Inno. in casu nostro aliud sensisse uidetur in d. cap. quoniam contra. Sed profecto, si bene ponderetur, aliud non sensit. Nam in terminis nostris Inn. tetigit quæstionem istam in §. ꝙ si sup in verbo, possessionem, vbi tacite quærit. 2 † An missus ĩ possessionem ex primo decreto possit rei vendicatione conueniri, & refert contrarias opiniones. Nam quidam tenuerũt, ꝙ possit, quia facultatem restituendi habet per l. officium. ff. de rei vendi. præal. sed ipse sentit contrarium motus hac rõne, quia facultatem restituendi non habet, quia tantum custodit, & tanquam custos est nonnunquam detentor, & ita etiam transit Spe. recitando Inn. in ti. de primo, & secundo decreto. §. iam in effectu. ver. sed nunquid missus, in fin. sed diligenter est ponderanda ratio Inn. fuit enim motus, quia regulariter passus missionem in actione personali nõ expellitur de possessione, etiam naturali, sed remanet in possessione, & missus solum habet custodiam, ne ille dilapidet, & vt tedio effectus pareat iudici, vt ĩ d. l. is cui. & no. Spe. clarius in d. §. sed nunquid missus, & seq. Sed tamen in casu nostro cessat hæc ratio, quia ille Petrus missus in possessionem habebat liberam detentionem, quia iudex ita decreuit ꝓpter absentiam rei contumacis, merito cessat dictum Inno. vt in l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de legatis secundo. Et ideo saluando, & concordando has opi. potest dici, ꝙ aut missus in possessionem, non habet liberam detentionem, sed tantum custodiam, & tunc procedit dictum Inn. & Spe. cessat enim tunc ratio l. officium. in fi. quia iste nõ habet facultatem rei restituendæ, ideo non potest ab eo res vendicari. Aut habet liberam detentionem, vt habebat iste Petrus in casu nostro, & tunc conueniri potest rei vendicatione, quia potest restituere, quod ipse habet, & idem dicendum in aliis detẽtoribus, vt in depositariis, & similibus, & ita concordando tenuit domi. Anto. de Butri. solennis doctor in cap. examinata. de iudi. Et sentit in d. c. quoniam contra. §. ꝙ si super, vt lite non contesta. Fatendum est tamen, quod ille, qui detinet nomine alieno, poterit, si vult, cuitare iudicium nominando dominum in iudicio iuxta beneficium. l. secũdę. C. vbi in rem actio. & dicto §. quod si super rebus. Ex his clarissime infertur ad decisionem secundi motiui. cũ enim d. Petr. possit conueniri, sequitur quod non debebat, pendente lite, alienare illas res, quod cum fecerit, præsumitur in dolo, & hæc prę sumptio doli probatur iure, quia ex quo mercatus est contra legem, præsumitur in dolo, vt l. quemadmodum, C. de agri. & censi. libro 11. & in regula, qui contra iura, de regulis iuris. libro sexto. no. Bartol. in l. sed & si. §. scire. ff. de peti. hæredi. nec excusat eum authoritas iudicis, quia iudicem circumuenit per obreptionem malitiose subiicendo litem super illis rebus pendere, merito præsumitur in dolo, argumen. in c. cum dilecta, & quod ibi not. & capit. super literis. de rescrip. & l. si quis obrepserit. ff. de fal. & quod ibi no. Bar. in l. iuste possidet. ff. de acqui. posses. 3 † dolus autem non potest vere probari, cum consistat ĩ animo, sed probatur ex coniecturis, vt in l. dolum. C. de dolo, & c. ii. de renuncia. libro vi. Coniecturæ autem hic sunt sufficientes, & a iure approbatæ, tum quia vendidit contra legem, tum quia obrepsit iudici, tum quia in principio litis negauit illa bona detinere, & tamen postea, authoritate iudicis circunuenta, illa vendidit, ad hoc l. pen. ff. de rei ven. & in authen. item possessor, C. qui potiores in pigno. hab. Ad tertium, & vltimũ respondeo, ꝙ iuramentum in litem quandoque refertur propter contumaciam in non parendo iudici, & tunc defertur post sententiam iuxta l. qui restituere. ff. de rei vendi. Quandoque defertur in locum probationis, quia propter dolum aduersarii redditur probatio difficilis, & tunc cum succedat iuramentum loco probationis, defertur ante sententiam, & postea sequitur cõdemnatio, vt probatur in cap. fina. quod met. cau. vbi tex. apertus. & ideo dixit ibi Innocen. & sequitur Bartol. in dicta l. in actionibus. 4 † quod si deposui apud te sacculum signatum, & tu non restituis, vel restituis apertum, ꝙ propter dolum tuum præsumptum in non restituendo, vel aperiendo stabitur iuramento meo super rebus, quæ ibi dicebantur esse. Ita in proposito propter dolosam alienationem istius fuit Guidoni reddita probatio dominii illarum rerum difficilis merito potuit sibi deferri iuramentum in litem, vt in l. iii. ff. ad exibend. & postea sequitur condemnatio, vt in d. c. fi. quod me. cau.

CONSILIVM CX.

1. *Verba, videtur, & placebit, sapiunt arbitrio boni viri.*
2. *Testator si dixerit, extremam voluntatem meam tuæ dispositioni committo. videtur decedere testatus ad pias causas.*
3. *Episcopus non recipit quartam a locis exemptis.*
4. *Dispositum ab executore, seu fideicommissario, videtur dispositum a testatore.*

In causa hospitalis sanctæ Catharinæ de Tuderto quo ad validitatem donationis sibi factæ per Iacobum Abramutii de bonis quondam Iacobi Massanutii quatuor sunt, Cristi nomine innocato, examinanda. Primum, an dictus Iacob. Abramutii potuerit bona illius Iacob. Massanutii testatoris tanquam sibi delata retinere, an vero teneatur illa distribuere pro anima testatoris. Secundum, præsupposito, ꝙ illa dispensare esset obligatus, an potuerit solus de illis bonis disponere, cum in testamẽto fuerint tres deputati, quorum duo vita functi sunt ante illorum bonorum dispensationem. Tertium, posito quod solus potuerit, vtrum valuerit illa bona dare dicto hospitali post annum a tempore, quo debebat dicta distributio fieri. Quartum, si tenetur, quod lasus anni non fuerit impedimento, an saltem propter litigium, seu processum domini episcopi Tudertini dictę donationis validitas impediatur. Quo ad primum breuiter dico, quod illa bona non fuerunt pure delata d. Iacobo, & aliis collegis, de quibus in testamento, sed fuerunt electi, & deputati per testatorem tanquam vniuersales fideicommissarii ad dispensandum illa bona ad pias causas. Hoc clare probant verba testatoris, quæ talia fuerunt, videlicet. Residuum autem hæreditatis, & bonorum meorum, dicta conditione adueniente, remisi & reliqui in conscientia dominæ Lucretiæ, & dominæ Perinæ, & Iacobi Abramutii, qui de dicto residuo disponant, & faciant quicquid eis videbitur, & placebit, faciens eos in prædictis suos vniuersales fideicommissarios, &c. Primo enim ponderanda sunt illa verba: Reliquit in conscientia &c. Non enim reliquit eis bona simpliciter, sed in conscientia, quasi aggrauando illorum conscientiam, ad hoc quod no. in cap. statutum. §. assessorem. iuncta glo. de rescriptis. libro vi. ite

cto eo, quod no gl. in cle. 1. de iure pat. in verbo, oneramus. Secundo faciunt illa verba: Disponant, & faciant, vt eis videbitur, & placebit. Nam illa † verba videbitur, & placebit, sapiũt arbitrium boni viri, vt l. fideicommissa. §. quamquã. ff. de leg. iii. & in l. Thais. §. sororem. ff. de fideicommis. libe. no. gl. in c. ii. de corp. vi. in verbo, visum. no. Bar. in extraua. ad reprimendum. & l. alio. ff. de ali. & cib. leg. Præterea quid opus est alia interpretatione, cum postea testator ĩ fine verborum expresse dixerit, ꝙ illos faciebat suos vniuersales fideicommissarios. commisit ergo fidei illorum, vt illa bona distribuerent arbitrio boni viri, & in dubio debet intelligi, s. ad pias causas, quia bonus vir sic debet arbitrari, nisi per rationes legitimas ostenderet contrarium. & pro hoc intellectu videtur tex. secundum communem lectu. in c. cum tibi, de testam. vbi deciditur, ꝙ † si quis dixerit, extremam voluntatem meam tuę dispositioni committo, videtur decedere testatus ad pias causas, fortius ergo hoc dicendum in casu nostro, in quo testator vsus est verbis clarioribus. hoc ẽt voluit Bar. & Bal. & in l. 1. C. de sacrosan. ec. vbi Bar. plus dixit, videlicet, ꝙ si quid relinquitur arbitrio alterius simpliciter, nec dicatur ad quid, in dubio intelligitur ad pias causas per dictum ca. cum tibi, secus secundum eum, si diceret ad voluntatem talis, nec exprimeret ad pias causas, quia tunc per illud verbum, ad voluntatem, videtur relinquere in libera voluntate illius, vt in d. §. quamquam. Et hoc est indubitanter tenendum. Quare circa primum concludo, dictum Iacobum in effectu fuisse deputatum tanquam ministrum, & dispensatorem illorum bonorum ad pias causas. Ad secundum dubium, an potuerit solus illa bona dispensare, seu dare hospitali, & credo ꝙ sic, quia cum isti fuerint, vt dixi, in effectu executores, & ministri dicti testamenti, aliis collegis mortuis, & sic non valentibus adimplere voluntatem defuncti, potuit solus exequi per ca. ii. §. 1. de testa. lib. vi. videtur de mente Bar. in l. 1. §. si plures. ff. de exercit. in ver. vt igitur liqueat materia, in fi. facit, quod ponit Fede. de Senis in suis consiliis consil. lxv. inducitur enim illud speciale, ne voluntas defuncti impediatur vt ibi dicitur. Et hoc de secũdo dubio. Quo ad tertium, An potuerit dictus Iaco. dicta bona dare hospitali post annum a tempore existentis conditionis appositæ in testamento. Videtur primo, ꝙ non, qa licet a iure detur annus ad exequendam voluntatem defuncti a tempore monitionis fiendæ per superiorem, vt in cap. nos quidem, de testamen. & in authẽ. hoc amplius. C. de fideic. lib. Tamen ex quo constitutio episcopi diœcesani mouet, & statuit annum a die distributionis fiendæ, certum est episcopum potuisse hoc facere, quia potest adiuuare canonem imponendo pœnam, & grauando factum, vt no. gl. in clem. ne Romani, de elect. per Ioan. And. in c. si, de off. arch. videtur tex. in c. ii. de consti. lib. vi. & in terminis nostris sentit. Fed. de Sen. in suis consiliis, consi. cxxiiii. Sed his non obstan. puto de iure contrarium dicendum in casu nostro. Moueor principaliter, quia vt prędixi, de iure cõmuni non est dictus Iacobus priuatus potestate adimplendi voluntatem defuncti ꝑ lapsum anni, nisi lapsus fuerit post monitionem sibi factam, vt supra dixi, quod non contingit hic. Nec obstat constitutio synodalis. illa enim procedit quo ad nudos executores testamentarios, sed dictus Iaco. non erat nudus executor, seu nudus minister, imo habebat ptãtem eligendi pauperes, vel loca pia. fuit. n. hoc relictum suę cõsciẽtię, vt faceret, sicut sibi videretur & placeret. sed certũ est, ꝙ quando quis hẽt electionẽ, nõ currit illico annus, sed oportet, ꝙ prius cõstituatur in mora per interpellationem, vt est tex. no. in l. cum quidam. ff. de leg. ii. & per illum tex. hoc expresse firmauit ibi Bar. in casu nostro, dicens per illum tex. se in facto respondisse, ꝙ licet in constõne episcopali caueatur, ꝙ executores vltimarum voluntatum debeant exequi intra annum, alias executio ad epm̃ transfertur, tamen, si testator reliquit mille illis pauperibus, quos talis eligeret, quã quam ille intra annum non elegerit, non tamen per hoc potestas fuit deuoluta ad epm̃, quia certum est, ꝙ de iure communi ptãs nõ deuoluitur ipso facto ꝑ lapsum anni ad epm̃, vt patet ex prædictis. nec ex forma constõnis, quia cõstõ dicit, ꝙ executores debeant exequi intra annum. Sed iste, de quo queritur, nõ est executor, quod patet ex eo, quia inter eum, qui declarat, & eum, qui hẽt executionem, est differẽtia. Nam iudex dicitur ille, qui declarat, & sentẽtiat, executor vero dicitur ille, qui habet nudum ministerium, vt in l. executorem. C. de execu. rei iudi. Iste autem qui habet electionem, non dẽt dici executor, quia non habebat nudum ministerium in soluendo, quod transit ad epm̃ ex sua cõstõne, sed ius eligendi cãm piam, & in hoc non potest dici executor, sed elector. hoc voluit in effectu bellissime Bar. in d. l. cum quidam. & sequitur Pet. de Auch. in d. c. nos quidem. de test. fortius ergo hoc dicendum in casu nostro, in quo dictus Iac. habebat maiorem ptãtẽ, q̃ ille in exemplo Bar. qa ille habebat eligere pauperes. iste vero poterat eligere quãlibet cãm piam, ad hoc, qđ no. Bart. in d. l. cũ quidam. & qđ no. in d. c. cum tibi. Fuerunt. n. illa bona relicta consciæ suę, vt disponeret, & faceret, quicquid sibi videret, & placeret, &c. debuit ergo prius requiri, & interpellari ꝑ epm̃, vt de illis disponeret, & eo nolente, vel differente, potuisset eps̃ disponere, qđ hic minime factum extitit, ergo ptãs remansit penes dictum Iac. lapsu anni non obstãte. Et hoc de tertio.

Restat examinare quartũ dubiũ, an ꝓꝑ litigiũ pendẽs impediri debeat d. donatio, & vr̃ ꝙ sic, quia bona illa erãt effecta litigiosa ꝓꝑ conuentionẽ epi, sed bona litigiosa alienari non pñt, ẽt in ecclesiã, vt in c. ecclesia, vt lit. pẽ. & in auth. litigiosa. C. de litig. Sed in contrariũ se hẽt veritas, qa inter epm̃, & istũ Iaco. non contendebaĩ de dñio illorum bonorũ. Nõ. n. dicebat eps̃ illorũ dñium pertinere ad se, sed de alio iure extrinseco contendebaĩ, videlicet de ptãte illa bona dispensandi, quo casu nemo dicet illa bona effici litigiosa, vt le. & no. in d. auth. litigiosa, et per Bar. in l. lite. C. eo. & ꝑ Inn. in c. cum M. de consti. ꝓsertim cũ hic non interuenisset litis contesta. imo nec citatio suꝑ conuentione hẽda, qa eps̃ solũ priuauit sine aliqua cãæ cognitione dictũ Iac. a dicta ptãte dispensandi, seu illũ denunciauit priuatum, & sibi mandauit, vt de cætero de illa se non impediret, cui quidẽ ꝓcepto non tenebaĩ d. Iac. obedire tanq̃ iniusto notorie, & contra ius, vt in reg. ea q̃ sunt a iudice, de reg. iu. lib. vi. & ꝑ Inn. in c. ad aures, de temp. or. & in c. inquisitioni, de sent. excõ. & per gl. xi. q. iii. in summa. cũ si. Et posset hic addi quitũ dubiũ, an de dictis bonis debeat eps̃ hr̃e quartã, & dico 3 ꝙ non, qa hospitale dr̃ exemptũ a iurisdictione epi, † & a locis exemptis eps̃ nõ recipit quartam, vt cõiter tenetur per Docto. in c. officii. de test. loquitur Fed. de Senis in consiliis suis, consi. 96. & Bal. in l. si quis ad declinandam. C. de ep. & cle. facit, quod le. & no. in cle. dudum. de sepul. iuncta glo. in verbo, quarta. Nec obstat, si dicatur, ꝙ non testator, sed Iacobus prædictus elegit dictum hospitale. Hoc. n. nõ obstat quia † quod disponitur ab executore, seu fideicommissario, 4 videtur dispositum a testatore tanquam a cã efficienti, & a fideicommissario tanquam ab organo, & sic in terminis nostris firmat Bar. in l. vnum ex familia. ff. de legatis secundo. per illum tex. qui optime facit, & Bal. in l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cleri. & facit tex. in clemen. dudum. de sepul. §. verum, iuncta glos. in verbo, indirecte. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM CXI.

1 *Monialis dicitur nupta, non proprie, sed fictę.* 3.
2 *Cognoscens monialem potest de adulterio accusari.*
3 *Pater quicquid offert in monasterio tempore ingressus filię debet computari ad instar dotis in legitimam ipsius filię.*
4 *Correctio iuris non debet induci per similitudinem rationis.*
5 *Princeps quãdo intendit, vt respectu decisionis constitutio extendatur ad pendentia, semper de eis facit mentionem.*
6 *Possibilitas vel spolia dotis consideratur ex tribus.*

IN causa Catherinæ monialis, seu monasterii ex vna parte petẽtis, tria sunt examinanda. Primum, an d. Catharina excludaĩ a successione paterna vigore statuti municipalis, dictãtis ꝙ mulier nupta, & dotata nõ succedat extantib. masculis &c.

Secundũ, si ex isto capite non excludatur, an possit excludi vigore alteri⁹ statuti, qđ emanauit lite suꝑ ista successione pẽdẽte, in quo ĩter cætera disponiĩ, vt ingressa monasterium non possit aliquid petere in hęreditate paterna &c. extantibus filius masculis, semper saluo, ꝙ liceat ipsius parentib. relinquere prout eis videbitur, & placebit, cui quidem statuto fuit adiecta clausula, & hoc habeat locum in pręsentibus pręteritis, & futuris. Tertium, si dictę Catharinæ non obstat dictum statutum, quæritur, quanta portio in dicta hęreditate sibi debeatur. Circa primum videtur dictam Catharinam excludi tãquam nuptam, & dotatam, † ex quo n. fuit monialis effecta, dicitur Deo nupta, vt in c. quæ Christo,

sto specialiter nubunt. 27. q. 1. hinc dixit gl. notabiliter in c. virginibus. eadem cã, & qõ. [2] † q cognoscens monialem, põt de adulterio accusari, quia sponsam alterius cognouit. item dicitur dotata, quia in ingressu suo pater dedit monasterio florenos centum, & vulgariter dicitur dari pro dote ipsius ingredientis. hinc dixit Barto. in d. l. 1. §. si parens. ff. si quis a pa. fue manumis. & sequitur Bald. in l. quoniam nouella. C. de inoffi. testa. dicens, [3] † q quicquid pater offert monasterio tempore ingressus filiæ, debet computari ad instar dotis in ltima ipsius filiæ, q a succedit loco dotis. Sed his non obstantibus. contrarium dico de iure procedere, quia monialis nõ dicitur proprie nupta, sed ficte, & similitudinariæ, ar. in c. 1. 27. q. 1. immo fingitur mortua. xvi. q. 1. c. placuit. certumq; est, q dispositum in casu vero, nõ haber locum in casu ficto, præsertim in statuto, vt est text. l. iii. §. hæc autem verba. ff. de neg. gest. & quod legitur, & notatur in cap. nostra. de iniu. firmat Bar. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iu. & in repetitione, & permaxime hoc dicendum in casu nostro, ĩ quo statutum corrigit ius ciuile in eo, quod excludit fœminam maritatam, & dotatam a successione paterna, extantib. masculis, contra l. maximum vitium. C. de libe. præte. auth. in successione. C. de suis & legi. ideo debet restringi, & intelligi in propriis terminis, quinimo debet impropriari, si recto modo fieri potest, vt minus, quam fieri possit, corrigatur ius commune, vt in c. cum dilectus, de consuetu. & in l. ii. C. de nox. cum si. facit, quod no. idem Bar. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. vbi voluit, [4] † q per similitudinem rationis non debet induci iurium correctio, & idem voluit gl. in c. indemnitatibus, de elec. lib. vi. in verbo confirmetur. Nec est omnimodo eadem ratio in vtroq; casu. & hoc dico, vt satisfiat motiuis Bal. ĩ d. auth. quas actiones. Cõcludo hic breuiter, dictam Catharinam non excludẽdam a successione paterna ex capite illius statuti, cum non sit propriæ nupta, & maritata, statutum vero loquitur p duas qualitates, ad hoc, vt fœminæ excludantur per masculum, quibus deficientibus, cessat statutum, ar. in c. fi. de restit. spo. & l. præcipimus. & quod ibi no. C. de ap. & hæc de primo dubio. Venio nunc ad secundum, an excludatur prætextu alterius statuti, & profecto in casu nostro statutum nihil valet. quia nõ potuit præiudicare mulieribus, quæ iam intrauerunt monasterium tempore statuti, vt erat ista Catharina, quæ non solum intrauerat, sed etiam adiuerat hæreditatem paternã, vt voluit Bar. in l. fi. C. de pact. & Bald. in l. Deo nobis. C. de epi. & cle. imo respectu earum, quæ postea ingressæ fuerunt potest dubitari, an valuerit statutum, vt no. in iurib. p̃alleg. dixi in c. quod clericis. de fo. comp. in additione. & facit ad prædicta quod no. Io. And. in regula, sine culpa, de regu. iu. lib. vi. in Mercu. vbi generaliter vult, statutum non extendi ad personas ecclesiasticas, si vinculum inest post clericatũ, seu religionem, vt in cap. cum M. Ferrarien. & c. ecclesia, de consti. & in c. bene quidem. xcvi. di. cum sim. frustra ergo q̃ritur, an excludatur per dictum statutum. Sed præsupposita sine veritatis præiudicio validitate statuti, nunquid obest dictæ Catharinæ, vel impediat iudicem ius reddere metu pœnæ ibi præfixæ? Et primo videtur, q sic per illam clausulam statuto adiectam, videlicet, Et hoc habeat locum in præsentibus, præteritis, & futuris &c. Pendentia enim includũtur sub aliquo illorum triũ præsentium, præteritorum, aut futurorum, statutum vero extẽditur ad præterita, cũ de eis expræsse cauetur, vt in l. leges & constitutiones, C. de legi. & in c. fi. de consti. Præterea statutum dicit, q non possit aliquid petere, sed stando in iudicio, semper petit, & persistit in petitione sua, vt in c. si diligenti, de foro comp. ergo &c. Sed cõtrarium puto ego verum, saltem in casu nostro. Primo, quia pendentia iam in iudicio habent naturam separatam a præteritis, & præsentibus nondum in iudicium deductis, quia imperator expresse voluit, q pendentia non deberent decidi secundum leges superuenientes, sed secundum leges anteriores, vt est tex. in Auth. in medio litis fac. ius. nõ fier. licet secus videatur quo ad ordinaria iudicii respectu actuum futurorum iux. no. per gl. in ca. licet canon. de elect. lib. vi. & in cle. dispẽdiosam. de iu. hinc est, [5] † q vbi princeps intendit, vt respectu decisionis constõ extendatur ad pendentia, semper de eis facit mentionem, vt patet in d. cle. dispendiosam, in fi. de iudi. & in cle. 1. in fin. de sequest. pos. & fru. & de re iudi. cle. 1. de sen. excom. c. 1. cum si. Hanc opin. expresse firmauit Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. in repetitione, in ver. secundo quæritur, vtrum postquam statutum. vbi firmat, q licet illa clausula apponatur in statuto, & extendatur ad præterita, &c. q nunquam extenditur ad pendentia. i. in iudicium deducta per tex. dictæ Auth. vt cũ de ap. cog. & alleg. etiam glo. ibi positam, & præsertim dicit hoc procedere in statutis, & reformationib. ciuitatũ, quas canes curiatum, & deuoratores omnium communiũ fieri faciunt pro libito voluntatis. Et hanc. opi. ẽt sequitur dom. Ant. de But. in c. fi. de consti. in fin. quinimo plus voluit bellissime Bart. in l. sancimus. C. de sacrosan. ecc. in fi. dicit. n. q statutum ciuitatis nullo modo extenditur ad pendentia, ẽt si de eis caueatur in statuto, quia imperator expresse ĩhibet in d. auth. licet secus sit in statuto imperatoris, quando expresse disponit. Præterea hæc opinio est omnino amplectenda, saltem in casu nostro, cum statutum illud sit valde odiosum, & contra religionem, & omnia iura mũdi, ergo restringendum, quantum fieri potest vt minus præiudicet iuri cõmuni, vt in d. c. cum dilectus. & in d. l. ii. de nox. & sic nõ dẽt concernere pẽdentia, ex quo de illis expressam nõ facit mẽtionem, vt in reg. odia restringi, de reg. iur. lib. vi. Itẽ ex alio capite dictum statutum non dẽt ad negotium istud extẽdi, quia in statuto dr̃, q ingressa monasterium, nõ possit aliq̃d petere in sucessione paterna &c. sed d. Catharina iam petierat tpe editi statuti, cũ exposuerat querimoniam, & qđ plus est, fuerat lis cõtestata, vt in l. si decem cum petiero. ff. de ver. ob. & in l. amplius. ff. rem ra. ha. & quod ibi no. Bart. cum ergo illud statutum loquatur per verba de præsenti, videlicet, q non possit petere, & sit contra ius, & iuris alterius p̃iudicatiuum, non dẽt extendi ad ea, q̃ iam tunc petierat, arg. in l. cum lex. & quod ibi no. ff. de legi. & in l. leges. & constõnes. C. eo. ti. Item & ex alio, & tertio capite statutũ non dẽt extendi ad dictam Catha. quia statutum illud loquitur q̃n parentes dant filiab. tpe ingressus quod eis possibile ẽt est, vt patet in proœmio illius statuti dẽt enim in intellectu statuti considerari ratio, quæ ponitur in ipsius proœmin, vt l. fi. ff. de hæ. inst. no. Bar. in l. liberorum. ff. de ver. sig. [6] † Possibilitas autem respectu dotis consideratur ex trib. videlicet, ex dignitate, seu personarum conditione, ex facultatib. & numero liberorum, vt est tex. in l. si filiæ. ff. de lega. ii. facit l. cum post. §. si gener. ff. de iure. do. sed cum pater dictæ Catharinæ esset ditissimus in substantia, & non haberet nisi quatuor liberos, quorum tres erant fœminæ, non videtur dedisse d. Catha. quod sibi possibile erat, dando 100. florenos dumtaxat, merito dictum statutum non dẽt extendi, ẽt ex hoc capite ad dictam Catha. cum in ea cessaret ratio statuti. Et p̃sertim p̃dicta procedũt, habito respũ, q d. Catha. iã adiuerat hæreditatẽ, saltẽ aio petendi in iudicio partẽ sibi debitã tpe, quo emanauit dictũ statutũ, vnde non est verosimile, q statutũ voluerit priuare d. Cathar. seu monasteriũ iure iã q̃sito, & incorporato monasterio, cũ p aditionẽ hr̃ditatis sit dñiũ iã q̃sitũ hr̃di maxime suo, vt in l. cũ hr̃des. ff. de acq. pos. & in l. in suis. ff. de lib. & posth. cũ si. cũ priceps non possit hoc facere, vt no. Inn. in c. q̃ in ecclesiarũ. de consti. & Bar. in l. fi. C. si ꝯ ius, vel vti. pub. & Cy. in l. p̃scriptione. C. de p̃ci. imp. os. statutũ aũt dẽt sp in dubio restringi, vt non extendat̃ ad casum impossibilẽ, vt in c. a nobis. de sen. exc. & in c. ii. de cõst. lib. vi. facit qđ no. Io. An. in c. fi. de im. ec. lib. vi. & Bar. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. 1. vbi cõcludũt, q statutũ quo cauet̃, vt quis non audeat vendere, seu donare rẽ immobilẽ non subiecto iurisdõni statutũ non extẽdit̃ ad ecclesias, q a eẽt ꝯ libertatẽ ecclesiasticã, cũ ex priuilegio principis q s possit libere donare, & vẽdere ecclesiis, & his sine traditione acquiritur dominium, vt l. illud. & l. fina. C. de sacrosan. eccle. & sic non debet statutum per verba generalia extẽdi ad casum illicitũ, facit optime c. 1. de iureiu. lib. vi. ita dicimus in p̃posito, q cũ in d. statu. non fiat mẽtio de his, q iã tpe statuti hr̃ditatẽ adiuerãt, non dẽt ad illas ẽt de facto extendi. nec obs. illa cã, vt habeat locũ in p̃teritis &c. q a põt intelligi de his, q iã intrauerãt, nõ tñ decesserãt parẽtes, & sic nullũ ius de p̃senti hẽbãt in bonis, vt in l. ii. §. si impuberẽ. ff. de col. bo. no. Bar. in auth. ingressi. C. de sacrosan. ec. cũ si. restringit̃. n. tñ, q̃tũ fieri põt, vt ĩ d. c. cũ dilectus. cũ si. Et hæc est optima cõsideratio. Ex his oib. cõcludo ad secundũ. q verba d. statuti d. Catha. nõ cõprehendunt, & per ꝯñs põt rectores, & alii iudices ciuitatis Sena. ĩpune in hoc casu iurisdõnẽ exercere, & ius reddere d. Catha. seu monaste. ex sua p sona petẽti, q admitti dẽt ad petẽdũ, ẽt mortua d. Cath. cũ oĩa iura trãsiuerãt ĩ monast. iux. no. p In. & alios ĩ c. ĩ p̃sen. de p̃b. & Bar. ĩ l. 1. ff. de vul. & pu. & gl. 19. q. v l. c. si

qua mulier. Venio nunc ad tertium, & vlt. quanta s. portio debeatur monasterio ex persona dictæ Cathar. Et breuiter non instando, dico, ꝙ aut pater non fecit testamentũ, & debet habere tantam portionem, quantam quilibet ex filiis masculis, vel fœminis. non enim diminuitur in aliquo ius suum per ingressum monasterii, vt in l. Deo nobis. C. de epi. & cle. & in auth. ingressi. & quod ibi no. C. de sacrosan. ecc. & in d. c. in præsentia. cum ibi no. nec de iure communi est hodie differentia inter masculum, & fœminam, sed succedunt omnes æqualiter, vt in Auth. de hære. quæ ab intes. defe. §. i. Nec virtute statutorum potest excludi per ea, quæ supra dixi in i. & ii. q. & sic debet habere tertiam totius hæreditatis cum essent quatuor filii tempore mortis paternæ, & sic aliæ fœminæ maritatæ excluduntur a statuto, extantibus masculis, & ipsarum portio non accrescit moniali, sed masculo, cuius contemplatione excluduntur per ea, q̃ not. Bar. in l. ii. §. si forte. ff. ad Tertu. & Io. And. in addi. Spe. in ti. de succes. ab intesta. super. rubr. in ii. coll. Si vero pater facit testamentum de iure validum, ad cuius validitatem inter cętera requiritur, vt dicta Cathar. tanquam filia fuerit saltẽ in aliquo hæres instituta, vt in Auth. vt cum de appell. cog. §. aliud quoq; capitulum, no. Bar. in authẽ. nouissima. C. de inof. testam. & in l. i. §. si parens. ff. si quis a paren. fue. manumis. tunc agit ad supplementum legitimæ, etiam si fuerit in modico instituta, vt in l. omnimodo. & in l. scimus. C. de inoffi. test. Legitima vero est respectu illorum quatuor filiorũ tertia pars totius hæreditatis, vt in d. auth. nouissima. & per consequens debetur dictæ Cathar. seu monasterio pro illa quarta pars tertiæ partis hęreditatis. nam reliquis potuit testator ad libitum disponere, vt in d. Auth. vt cum de ap. co. §. aliud quoq; capitulum. & in d. auth. nouissima. & per hæc patet clara omnium dubiorum decisio, ad sanctę Trinitatis laudem.

CONSILIVM CXII.

1 *Sententia lata alias solenniter, an possit ex eo impugnari, quod nuncius, qui pro ea ferenda ad iudicis mandatum partem citauit, relationem citationis fecit non ad banchum iudicis, nec iudice præsente, sed soli notario existenti extra locum, vbi ius redditur, notarius tamen conscripsit citationem in actis, antequam sententia ferretur. 3. Et an possit impugnari ex eo, quod iudex eam tulit ex officio, & non ad partis petitionem. 4.*

2 *Actus citandi est executio interlocutoriæ iudicis de citando.*

1 ILlud de iure quæritur, † an sententia lata alias solenniter possit ex eo impugnari, quia nuncius, qui pro ea ferenda ad iudicis mandatum partem citauit, relationem citationis fecit non ad banchum iudicis, nec iudice præsente, sed soli notario existenti extra locum, vbi ius reditur, notarius tamen scripsit citationem in actis, antequam sententiam ferretur. Breuiter dico, ꝙ ex hoc solo capite impugnari non potest, quia cum iste actus non sit iudiciarius, non requirit calorẽ iudicii, vnde potest relatio fieri soli notario, etiam extra locum iudicii. pro hoc allego tex. cum gl. notabili, in l. voluit. ff. de interro. act. vbi patet, ꝙ in his, quæ non requirunt causæ cognitionem, locus iudicii non est de substantia, sed iudice itinerante, vel in domo sua existente, publicari possunt vt plene no. per Cy. in l. i. C. de confes. in iii. q. ad idem, qđ leg. & no. in l. a procedente. C. de dila. & in c. ii. de dila. Relatio autem nuncii non requirit summariam cognitionem, nec est actus iudiciarius. habet enim citatio tres partes videlicet interlocutoriam iudicis de citãdo, actum nuncii citantis, & ipsius relationem. Primus actus est iudicialis, & iurisdictionalis, ideo non potest fieri extra territorium, vt in cle. pastoralis. de re iudi. & quod ibi no. Sed secundus, & tertius non sunt iurisdictionales, ideo possunt fieri extra territorium, vt l. omnis. §. verum si apparitor. C. de epis. & cle. & no. in c. fi. de fo. compe. & Ioan. Mona. in c. Romana. §. contrahentes. de fo. comp. probatur etiam ex eo, quia nuncius non habet iurisdictionem, sed simpliciter exequitur factũ 2 iudicis. † Vnde actus citandi est executio interlocutoriæ iudicis de citando. Relatio vero est notificatio executionis iã factæ, merito cum isti actus non exigant cognitionem, nõ requirunt locum iudicii, vt in d. l. voluit. Nec etiam exigit iudicis præsentiam, quia relatio fit, vt appareat de citatione facta. satis ergo est, ꝙ fiat notario causæ, & per eum scribatur in actis, pro hoc c. quoniam contra. de proba. vbi patet, ꝙ ad officium notarii pertinet scribere citationes, & hanc partem expresse firmat Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dãno infe. in ver. iuxta prædicta quarto. vbi concludit suffice3 re, † ꝙ relatio nuncii fiat notario. nec requiritur necessario, ꝙ fiat iudici, dummodo postea iudici innotescat, nec est necesse secundum, ꝙ fiat iudice sedente pro tribunali. adducit ad hoc bonum tex. in l. eos. §. super his. C. de ap. vbi probatur, maxime iuncta gl. ꝙ instrumenta causæ possunt notario produci, nec ibi requiritur, ꝙ in iudicio fiat ꝓductio. vnde per illam l. eos. §. super his. iuncta l. voluit, supra alleg. probatur decisio huius q̃onis. satis enim est, quod notarius informatus de citatione, ipsam redegerit in actis ante sentẽtiam. Et hanc opinionem, alias firmaui in d. c. quoniam cõ4 tra in lectura. † Est & aliud dubium, nunquid sententia possit ex alio capite impugnari, videlicet ꝙ iudex eam tulit ex officio. & nõ ad partis petitionem. Videtur primo ꝙ sic, quia regulariter nunquam iudex debet procedere ex officio ad vtilitatem priuatam, vt no. Inn. in ca. ad nostram. ii. de iureiu. & videtur tex. & ibi per Bar. in l. iiii. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infe. & clarius per eundem in l. ad perẽptorium, in prin. ff. de iudi. & ibi videtur probari, ꝙ non valet citatio, nisi fiat ad partis petitionem. His tamen non obstan. contrarium puto in casu nostro. cum enim hic instaret tempus peremptionis instantiæ, potuit, & debuit iudex occurrere, & ex officio suo citare ad sententiam audiendã, ar. in l. properandum. C. de iud. & expresse hoc dictum firmauit Bar. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Fal. potest .n. iudex semper supplere, ne euanescat frustra iudicialis instantia, ad hoc c. causam, quæ iudici. & quod no. gl. in c. i. de ele. li. vi. Bal. in l. i. C. vt quæ desunt aduo. Præterea, vt eleganter dicit idem Bal. in d. l. i. pro actore valet sententia, licet non reperiatur specifice lata ad petitionem partium, quia actor a principio petit reum condemnari. vnde non potest dici, ꝙ fuerit lata sine partis petitione. In casu autem nostro sentẽtia fuit lata pro actore, merito ex duplici capite dicta sententia in dubio substinetur, prę sertim cum iudex ex forma statuti incurrat pœnam, nisi sententiet intra tempus instantiæ. Ad contraria supra formata respondetur, ꝙ ꝓcedunt regulariter, secus autem in casu nostro ratione prædicta, & aliis casibus specialib. de quibus plene per Bart. in d. §. hoc autem iudicium, & Bal. in d. l. per canonistas in c. bonę, ii. de postu. prę l. Et hæc sufficiant.

COMSILIVM CXIII.

1 *Crimen vsurarum est grauissimum, & rapinæ simile.*

2 *Debitor repetens possessionem alteri pigneratam, non obtinet condemnationem super fructibus, nisi probet quantitatem perceptam per creditorem.*

3 *Iudicia habent æqualem vim cum instrumentis.*

4 *Remissio vsurarum non valet, nisi creditor offerat pecuniam debitori, vel saltem habeat eam paratam restitutioni.*

5 *Spontanea remissio non debet præsumi, cum debitor est pauper, & creditor diues, & maxime cum pecunia est non modica.*

6 *Transactio vbicunque est calumniosa ex parte alterius, non tenet ipso iure & competit repetitio.*

IEsu Christi suffragio inuocato. Tria sunt principaliter in causa mota per Thomasium, & Antonium quõdam Philippi domini comitis de Scortibus contra, & aduersus hæredes Nãnis domini Angeli de scortibus ad ipsius causę plenariam decisionem examinanda. Primo, an contractus initi inter dictos Philippum, & Nãnem, dum agerent in humanis debean pręsumi fęneratitii, seu vsurarii, tali pręsumptione, quæ faciat ad sententiam ferendam contra hæredes ipsius Nãnis. Secundo præsupposito, ꝙ sint fœneratitii censendi, an dicti Thomasius, & Anto. actores debeãt excludi virtute compromissi, & laudi inde secuti tam super illis contractibus, quam super aliis bonis virtute dicti delicti concessis ex primo, & secundo decreto, d. Nãni, de quibus nunc etiã quęstio vertitur. Tertio pręsupposito, ꝙ excludendi non sint, quales debeant esse partes iudicis causæ in pronunciãdo super dicta causa. Visis prius actis, & actitatis in dicta causa, videtur primum iuxta ordinem prælibatum, attingẽdo dubium, ꝙ dicti contractus, quorum duo sunt in forma mutui, tertius vero in forma emptionis, & venditionis grani concepti, minime sint fœneratii censendi. Nam si testes seu eorum depositiones diligenter ponderentur, non reperitur probatum aliquid fraudis contra illos contractus, quinimo nihil penitus deponunt super fraudo, aut simulatione,

latione, seu fęnore dictorum contractuum; ergo actoribus
silentium imponendum est tanquam intentionem suam mi
nime probantibus, vt in c. in præsentia, de probatio. & l. 1.
& l. actor, qui asseuerat. C. eod. quinimò, vbi probationes
essent obscuræ, sententiandum esset contra actores, vt in c.
ex literis; de probatio. & in regula, cum sunt partium iura,
de regu. iur. lib. 6. & pręsertim videtur hoc dicendum in cri
2 mine vsurarum. † cum enim sit grauissimum crimen, & ra-
pinæ simile. 14. q. 4. c. qui vsuram, debet in dubio fieri inter
pretatio, vt euitetur crimen, vt in c. estote misericordes. de
regu. iur. lib. 6. & optime per Barto. in l. non solum. §. sed, &
probari. ff. de nou. oper. nunc. Et per hoc potest tolli moti-
uum quorundam, si dicatur, quod imò iudicandum sit con
tra illos contractus, cum probatum sit dictum Nānem fuis-
se solitum tempore illorum contractuum, & ante, & post si-
miles contractus fœneratitios fecisse. nam per hoc non cō-
cluditur, illos contractus fuisse fœneratitios: quia ex diuer
sis non debet fieri illatio. c. 2. de transla. prælato. & in l. ne-
que natales, C. de probatio. & in l. Papinia. exuli. ff. de mi-
no. Item quia in dubio (vt prædixi) ferenda est sententia
pro reo, & præsumendum est non delictum: nec ex leui prę
sumptione debet quis de tam graui crimine condemnari,
vt in c. literas. de præsumptio. facit quod no. Inno. in c. quia
verisimile, de præsumptio. Præterea testes sunt singulares,
qui regulariter non probant, vt in c. dilecti. de electio. & in
c. tam literis, de testibus cum similibus, præsertim in casu
nostro, cum quilibet deponat de contractu fœneratitio cū
ipso gesto: & sic videtur suspectus, argum. in c. personis, de
testi. & quod legitur, & notatur in l. de iure. ff. ad municipa.
Et hanc partem videtur aperte tenere Cyn. post alios in l.
1. C. de proba. vbi videtur concludere, quod repetenti vsu-
ras non sufficit probare, reum consueuisse tempore contra-
ctus, & ante, & post mutuare sub vsuris, ad rationem puta
quatuor denariorum pro libra, & quod consueuerit instru-
mentum conficere de duplo veræ sortis, & quod ipse actor
recepit mutuum ab illo, & ei satisfecit de sorte: quia secun-
dum eum, ex quo nihil probat de vsuris per eum solutis, nō
potest inde sequi condemnatio; ad hoc c. ad nostram, de iu
2 reiuran. vbi patet, † quod debitor repetens possessionem
suam alteri pignoratam non obtinet condemnationem su-
per fructibus, nisi probent quantitatem perceptam per cre
ditorem, ita in proposito non sufficit probare mutuum re-
ceptum, & satisfactionem de sorte, nisi probetur quantitas
vsurarum solutarum. Idem videtur tenere, & clarius Arch.
in c. 2. de vsur. lib. 6. & Bald. in d. l. 1. C. de probatio. motus,
quia super difformi non potest sequi condemnatio vbi li-
cet sit probatum creditorem solitum mutuare ad quatuor
pro libra, tamen potuit esse, quod iste, qui nūc agit, mutua-
uerit ad vnum pro libra, & sic non potest sequi certa con-
demnatio, & præsertim hoc videtur dicendum in casu no-
stro, in quo occurrit consanguinitas inter Nannem, & Phi-
lippum olim contrahentes. consanguinitas enim excludit
præsumptionem fraudis, argumen. in l. in transact. C. de
transact. & in c. literas. de præsumpt. vnde præsumendum,
quod dicto Philippo tanquam consanguineo gratis mutua
uerit, & sine omni fraude ab eodem emerit frumenti quan-
titatem in actis contentam. Et hoc vltimum videtur sensis-
se Ange. de Peru. in quadam disputatione sua, quæ incip.
Astensis miles. Sed, his non obstantibus, contrariam sen
tentiam in casu nostro de iure arbitror veriorem, quòd vbi
cunque indicia sunt multum vrgentia, faciunt plenam pro
bationem: etiam in casu criminali, vt probatur in l. sciant
cuncti. C. de probatio. canonizata 2. q. 8. c. sciant. Ad idem
3 l. indicia. C. de rei vendicat. vbi dicitur, † quod indicia ha-
bent æqualem vim cum instrumentis, vt no. glo. in c. tertio
loco, de probatio. & ibi plene per Doctor. & maxime hoc
admittendum est in casu nostro, in quo agitur contra vsu-
rarios. Solent enim vsurarii multum caore, & occulte suos
contractus inire, & simulare, ne quoquomodo possint de
vsuraria prauitate conuinci, vt dicit text. in clemen. vnica;
de vsur. prope finem. Et ideo ex facilioribus præsumptio-
nibus cæteri conuincuntur, vt in capitulo cum in diœcesi,
de vsur. & capitulo ad nostram, de emptio. & venditio. cap.
illos vos, de pigno. Item iura generaliter volunt, quod ex
facilioribus probationibus procedatur in actibus, in qui-
bus non solent extranei adhiberi. vnde admittuntur pro-
bationes regulariter non concludentes, ad hoc. l. consensu,
C. de repudiis, & c. veniens, 2. de testibus, & capitulo fin. de
testibus cogen. & quod not. glo. in c. cum dilecti. de electio.
facit tex. in c. pręterea, de testibus cum simi. In casu autem
nostro contra dictum Nannem concurrunt plurima indi-
cia. Primo, quia ipsemet in articulo mortis professus est se
extorsisse per vsurariam prauitatem diuersas pecuniarum
quantitates, & super illis restituendis solennem præstitit
cautionem. Item probatum est, quod solitus erat indifferen
ter cum omnibus fœnerari, & pecunias suas mutuare sub
vsuris, maxime simulando contractus sub forma emptio-
nis grani, licet nunquam postea reciperet granum, sed pe-
cuniam duntaxat, vnde præsumendum est de occultis se-
cundum suam consuetudinem, nam in dubiis inspicitur cō
suetudo patrisfamilias, vt in l. qui semisses. ff. de vsur. & in
c. illos vos; de pigno. & in regula, semel malus, de regu. iur.
lib. 6. & in regula, inspicimus in obscuris, eod. titu. & lib. &
in l. semper in stipulationibus. ff. eod. titu. saltem in eadem
specie fraudis. Nam dictus Nannes consueuit mutuare sub
vsuris, ac etiam simulare contractus sub forma emptionis
grani; ergo dicti contractus mutui, & emptionis grani ini-
ti cum dicto Nanne, præsumendi sunt fœneratitii in dictis
duabus speciebus, in quibus versabatur dictus Nannes tem
pore dictorum contractuum, nec mirum. Nam in animali-
bus brutis inspicitur illorum consuetudo, Institu. de rerum
diuisio. §. in his autem, & per vnum actum quis præsumitur
habituatus ad illud malum, ita quod videtur deduxisse il-
lud in consuetudinem, vt in l. 3. C. de episco. audien. & c. ita
nos. 25. quæsti. 2. & ibi per Archidia. Præterea dictus Nan-
nes non erat mercator grani, vt probatur in actis, nec di-
ctus Philip. solebat vendere granum, nec tantum percipie-
bat de suis possessionibus, quod potuisset vendere 20. mo-
dios grani, sicut instrumentum videtur sonare, ergo debet
pręsumi ille contractus fictitius, & simulatus, & in fraudem
vsurarum conceptus. Præterea d. Nannes fuit versutus, &
plurimum callidus in suis contractibus, vt probatur per te-
stes, & famam loci, ergo facilius contra illum est præsumen
dum, argumen. eorum quę no. Barto. in l. fina. ff. de quęstio.
facit capi. illos vos, in fi, de pigno. & 16. quęstio. 1. cap. visis.
Item expedit animæ ipsius Nannis ita præsumere, maxime
cum ipse mandauerit vsuras restitui, & in dubio debet fieri
interpretatio, vt animæ saluti magis expediat, vt no. in cap.
vnico, de scruti. & in capitulo iuuenis, de sponsa. & in cle.
exiui de paradiso, de verborum significatio. Et si exigere-
mus plenam, & concludentem probationem contra vsura-
rios, raro, vel nunquam conuincerentur de vsurario pec-
cato contra iura superius allega. Et in hanc sententiam in-
clinauit apertissime Ioan. Andr. in facilioribus terminis in
c. ex literis, de iureiuran. & in dicto capitu. quamquam, de
vsur. libr. 6. vbi dicit, sufficere repetenti vsuras probare, ꝙ
aliquis erat ad certam quantitatem solitus fœnerari, & ꝙ
ab illo recepit mutuum, & probare, quod ei satisfecit de
sorte, probatur enim ex hoc præsumptiue, quod contra-
ctus mutui cum eo initus fuit fœneratitius, & quod sibi vsu
ras soluit, & dixit Ioann. Andr. sic fuisse sæpius iudicatum
in episcopatu Bononiensi, & ad dictum Archidiaco. in con
trarium supra allega. dicit, quod illud in scholis non recipi-
tur, & in iudiciis reprobatur. ad dictum Cyn. respondet,
quòd quantitas perceptionis fructuum non venit sic præ-
sumptiue, sicut quantitas ratione consuetudinis, & in de-
testationem ipsorum vsurariorum occulte sua facinora ex-
plicantium. hanc eandem sententiam sequitur Anton. de
Butri. in dicto capitulo ex literis, & cum eo transiuerunt
communiter ibi alii scribentes canonistæ, illam etiam opi-
nionem in sua solenni disputatione, quæ incipit, Astensis
miles, secutus est Ange. de Peru. saltem eo casu, quo occur-
runt aliquę aliæ coniecturę, quę habent Iudicis animum
ad credulitatem inducere, & sufficeret secundum eum iura
mentum actoris. & in casu nostro vltra consuetudinem di-
cti Nannis probatam concurrunt multę aliæ coniecturæ,
de quibus supra, & præsertim illa de emptione grani simu-
lata, cum pluribus facta; & argumen. a communiter acci-
dentibus valet etiam ad sententiam ferendam cum agitur
de crimine ciuiliter, vt in dicto capitu. 1. de cleri. non resid.
& ibi per Ioan. Cald. Pręterea contra hęredes dicti Nannis
militat alia satis vrgens præsumptio, quia nunquam volue-
runt producere libros dicti Nannis contra iuris dispositio-
nem, de qua in dicta clemen. vnica. licet per testes proba-
tum sit, dictum Nannem illos libros habuisse. nec est cre-
dendum hęredibus absentibus illos libros perdidisse, cum

asserant

asserant hoc ad commodum proprium, & in iacturam aliorum, vt nota. per Ioann. de Lig. in d. clemen. vnica, de vsur. Item hæredes dicti Philippi in dicta causa actores parati sunt producere libros dicti Philippi, in quibus inter alias rationes suas facit mentionem qualiter dicti contractus initi cum dicto Nanne erant fœneratitii, & qđ soluebat 25. pro centenario. istis autem libris licet in facto proprio conscriptis, & si non ad plenum, tamen fides non modica adhibenda est, præsertim post mortem dicti Philippi. non enim est verisimile, quod contra veritatem hoc dixisset, præsertim contra consanguineum, a quo beneficium recepisset; pro hoc text. in capitulo literas. de pręsumptio. & melius in l. rationes. C. de probatio. vbi hoc videtur probari, pręsertim secundum vnam lectur. quam Bald. ibi sequitur. Item filii dicti Philippi parati sunt iurare, quod credunt patrem verum scripsisse, & quod ex multis coniecturis credunt dictos contractus fuisse vsurarios. præstat enim adminiculũ iuramentum de credulitate, vbi ex subiecta materia non potest haberi vera scientia, sicut contingit nunc in istis filiis, & hæredibus Philippi, qui non sunt informati ad plenum de gestis per eorum patrem; ad hoc quod legitur, & notatur in capitulo quoties, & capitu. licet ex quadam. de testi. cum simili. Concurrunt ergo hic plurima indicia ad probationem faciendam ad plenum, præsertim contra vsurarios, vt libri istius debitoris, iuramentum filiorum de credulitate, consuetudo praua dicti Nannis in istis duabus speciebus fœneratitiis, fama contra dictos contractus, & contumacia hæredum dicti Nannis in non producendo libros defuncti contra dictam clement. quæ quidem indicia nemo sanæ mentis dicet non sufficere ad plenam probationem faciendam contra vsurarium. Non obstant allegata supra in contrarium. & primo, ad priora patet responsio per supradicta. procedunt enim quando nulla fit probatio per actorem, vel saltem non sufficiens, secundum subiectam materiam; sed in casu nostro satis sufficiunt, vt colligitur ex prædictis, & videtur casus in d. capitu. cum in diœcesi. de vsur. & facit capitulo ad nostram. de emptio. & venditio. & capitulo illos vos. de pigno. cum similibus superius allega. & authoritas Ioan. Andr. Anto. de Butr. & aliorum scribentium in d. cap. ex literis. & Ange. in dicta disputatione. Non obstat, quod opponitur de consanguinitate inter Nannem & Philippum, tollitur enim hæc præsumptio per contrariam pręsumptionem vehementiorem, argumen. capituli literas, & quod ibi not. de præsumptio. Primo, quia non est præsumptio gratuiti mutui propter simulatam venditionem grani, cum nemo illorum esset mercator grani: quinimò dictus Nannes erat solitus sic cum aliis simulare contractus. Præterea non præsumitur gratuitum in vsurario in magna quantitate, sicut erat ista. si enim animam suam deuorabat fortius est præsumendum, quod non parcebat consanguineo. vnde Ange. in dicta disputatione loquitur de parua pecunia, cum nulla alia adest præsumptio, nisi quia erat creditor solitus fœnerari. sed in casu nostro sunt aliæ præsumptiones in contrarium, vt patet ex prædictis. Non obstat, quod dicitur de singularitate testium: quia cum inducantur ad probandum, quod erat solitus sic fœnerari, non obstat singularitas: quia conueniunt in eo, ad quod probandum fuerunt inducti. non enim inducuntur ad probandum certum actum, seu contractum; quo casu si essent singulares, non probarent, vt in iuribus præallega. sed inducuntur ad probandum, quod erat solitus fœnerari, & contractus simulatos sub velamine emptionis, & venditionis grani conficere; quo casu non debet officere, quod testes deponant super singularitate actuum, ex quibus resultat illud totum, quod erat probandum, sicut in simili dicit glo. singularis in l. ob carmen, ff. de testi. cum probanda est possessio certi temporis, vt testes concludant, si vnus deponat de quinque annis, & reliqui de aliis quinque; & facit, quod in simili de celebratione missæ probanda not. Innoc. in capitulo qualiter, & quando. 2. de accusa. & prædicta firmat Ange. in dicta disputatione, Astensis, vel possumus dicere, & melius, quod cum hic non agatur de magno præiudicio, cum ipsemet Nannes in cautione quam pręstitit, confessus fuerit se per illicitos, & fraudulentes contractus extorsisse multa, intercedente vsuraria prauitate. nunc autem agitur solum, vt probetur species fraudis illorum contractuum, & vt probetur nunc in specie, quod ipsemet Nannes fuit in genere confessus, debet sufficere leuis probatio, iuxta not. in capitulo nuper. de testi. in casu autem nostro fit probatio per famam publicam, quæ in hoc casu debent probare, iuxta no. per Barto. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. præsertim, & indubitanter si coniungitur cum vno teste. in casu autem nostro concurrunt plurimi testes, quare debet resultare plena probatio. Et si essent singulares cum vnus testis, & fama probent regulariter, cum ciuiliter agitur, vt not. glo. in capi. veniens, il 1. de testibus, & 4. quęstio. 3. si testes. §. item sępe, & in l. 3. ff. de testibus, & per Bar. in dicto. §. tormenta. Nec obstat si dicatur, quod isti testes deponant in facto proprio: quia ex hoc nullum commodum sunt habituri. vnde debent admitti, sicut admittuntur legatarii in casu testamenti. Institu. de test. ordin. §. legatarii, & voluit Ange. in dicta disputatione in terminis nostris & præsertim excusantur ab omni suspicione, quia solum deponunt in specie, quod ipse Nannes est confessus in genere, & sic non requiritur ita stricta probatio. Et per hęc concludo ad primum, vt dicti contractus initi inter dictum Nannem, & Philippum, sint fœneratitii, & vsurarii pręsumendi, & iudicandi. Venio nunc ad secundum, an scilicet, Thomasius, & Anto. actores sint saltem ex capite compromissi, & laudi inde secuti inter dictos Nannem, & Philippum excludendi. Et videtur primo, quod sic. Nam super vsuris de pręterito potest compromitti, vt Bald. in capit. similiter, de controuersia inuesti. col. 10. Pręterea compromissum est quędam transactio, seu compositio, in Authen. vt differa. iud. §. 1. & in authenti. si vero contigerit. C. de iudi. no. Innocen. in cap. Quintauallis, de iureiuran. & Barto. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. sicut enim potest in vsuris de pręterito intercedere remissio, iuxta no. per gl. & Docto. in regu. peccatum, de regulis iuris, libr. 6. ita, & transactio, seu compositio. agenti autem contra suam transactionem, seu compositionem obstat exceptio. C. de transactio. l. sub prętextu, & l. 2. cum simi. Sed his non obstantibus contrarium dico in casu nostro, quod clarius ostenditur. Et primo, si teneamus opinionem quorundam theologorum, 4 quam sequitur Dyn. in regula, peccatum. † quod remissio vsurarum non valet, nisi creditor offerat pecuniam debitori, vel saltem habeat eam paratam restitutioni: quia peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum, vt in dicta regula, peccatum, & in capit. cum tu, de vsur. Restitutio autem sonat, vt in pristinum statum fiat repositio, vt l. [illegible] prętor. ff. de regulis iuris, & l. restituere. eodem titulo, ergo non potest dici pecunia restituta, nec vere, nec ficte, si creditor non erat paratus ad restituendum, sicut nec erat in casu nostro. ergo non valuisset, etiam expressa remissio, & per consequens, nec indirecta: quia videtur oriri ex compromisso, & laudo inde secuto. Si autem volumus tenere opinionem, quod valeat remissio facto a debitore quo ad euitandum onus restitutionis, licet non quo ad peccatum, quamquam pecunia non offeratur debitori, nec sit parata restitutioni, quod videtur sentire Ioan. Andr. super dicta regula, peccatum, in nouel. firmat Feder. de Senis consil. 18. adhuc dico, quod illud compromissum non pręstat impedimentum restitutioni: quia remissio tunc valet, cum est omnino libera, & spontanea, non autem aliquo modo coacta, seu extorta, vel per fraudem, & metum inducta: quia Deus respicit cor, & non os, vt in capit. si quid inuenisti. 14. quęstio. 5. vnde nec vere, nec ficte potest dici pecunia hoc casu restituta. Et quod remissio debeat esse liberalis, & spontanea, firmat gloss. & Ioann. Andr. & Dyn. super dicta regula, peccatum. clarius Feder. in dicto consil. 18. & Ioan. And. in addit. Specul. super rubri. de vsuris. in 3. col. & ita plunes fuit consultum. Sed non potest dici in casu nostro spontanea, cum fuerit factum compromissum, & laudum inde secutum tempore, quo durabat obligatio inter dictum Nannem, & Philippum, & pręsertim cum fuerit facta ex eo, quia dictus Nannes ex primo, & secundo decreto, receperat fere omnia bona dicti Philippi, & iam fecerat fieri sibi pręceptum, vt discombraret, seu euacuaret domum proprię habitationis, & consignaret etiam ipsi Nanni; & sic timore pręsdictorum ductus est ad compromissum, & ad acceptandum laudum inde secutum; & per consequens non dēt esse repetitioni vsurarum, pręsertim cum dictus Nãnes expresse mandauerit vsuras restituendas omnibus, a quibus per illicitos, & simulatos, & fraudulentos contractus extorserat; & hoc expresse firmauit Ioann. Andr. in dicta additio. vbi refert se consuluisse in quęstione facti cum suo

adoptiuo

5 adoptiuo Ioann. Cald. Præterea, vt ipse dicit, † non debet præsumi spontanea remissio, cum debitor est pauper, & creditor diues, & maxime cum pecunia est non modica, vt punctualiter contingit in casu nostro. nam vt satis probatum est, dictus Nannes erat ditissimus, & Philippus debitor erat adeo pauper, quod vix poterat suam familiam substentare. Item ante dictum compromissum, & laudum fuit magna contentio super dicto debito inter eos, adeo quod fuit peruentum contra dictum Philippum ad primum, & secundum decretum. non ergo debet præsumi spontaneus consensus, cum transactio fiat communiter propter timorem litis, & maxime cum quis est pauper, & non habeat probationes in promptu, vt contingit in casu nostro, vt probatur in l. 2. C. de transactio. facit optime text. in l. item si res. ff. 6 de ali. iudi. mu. cau. fac. Præterea, & fortius † vbicunque transactio est calumniosa ex parte actoris, non tenet ipso iure, & competit repetitio, vt est text. in l. in summa, in princip. ff. de condictio. indebi. & no. glo. in l. sub prætextu, C. de transact. vel secundum Barto. in d. l. sub prætextu, saltem transactio est nulla, cum actor calumniose litigat. Et sic secundum eum potest intelligi text. in d. l. in summa. Sed in casu nostro dictus Nannes calumniose litigauit contra dictum Philippum, quia sciebat debitum fœneratitium, & nunquam voluit producere libros suos, imò negauit illud debitum esse tale; ergo fuit in calumnia, & dolo iuxta nota. per Innocen. in capitulo 2. de dilatio. & per consequens transactio etiam ex isto secundo capite fuit ipso iure nulla. Ex his concludo dictos Thomasium, & Antonium minime fore ex dicta transactio. seu compromisso, & laudo inde secuto excludendos. Et ad contrarium supra formatum potest dici, quod valet compromissum super vsuris de preterito, quando factum est dubium, sed non quando est spontaneum, aut exortum modo prædicto. Ex prędictis infertur ad tertium dubium, quales, scilicet, debeant in hoc casu esse partes iudicis in pronunciando. nam, vt ex prædictis colligitur, debet pronunciare dictos contractus initos inter prædictos Nannem, scilicet, & Philippum, de quibus in libello, fuisse, & esse fœneratitios, & simulatos, & in fraudem vsurarum confectos, & reos condemnare ad restituendum, & relaxandum bonæ petita in libello vnæ cum fructibus, & redditibus perceptis, & qui percipi potuissent: ita tamen, quod debitum verum, & quicquid postea dictus Philippus vigore dicti laudi habuit a dicto Nanne, compensetur cum fructibus, & si quid restat de fructibus, iubeat illos restitui. Quod autem sit pronunciandum illos contractus esse fœneratitios, satis probatur ex deductis in primo dubio. Quod autem bona sint restituenda vna cum fructibus, probatur aperte ex his, quæ nota. Ioann. Andr. post Bextum Thomam in capitulo secundo, de vsur. libr. 6. vbi concludit, quod si vigore fœnoris habuit quis rem immobilem tenetur restituere non tantum illam rem, sed etiam fructus inde perceptos, & vltra eos facio in casu nostro hanc inconuincibilem rationem. Certum est, quod ista transactio, tanquam calumniosa, non tenuit, vt supra dixi; ergo dominium dictorum bonorum remanet penes dictum Philippum, & dictus Nannes fuit possessor malæ fidei, & per consequens tenetur restituere bona, & quicquid ex eis fuit perceptum, seu percipi potuit, vt in l. & ex diuerso, ff. de rei vendicatio. & melius in l. domum, C. eodem titulo, & quod legitur, & notatur in capitulo grauis, de restitutio. spolia. & in c. cũ contra. de pig. & in c. 1. de vsuris. cum similibus. & ad prædicta subtiliter considerandum est, quod dictus Nannes in sua solenni cautione, quam præstitit in extremo vitæ super vsuris restituendis, confessus fuit se per illos contractus multas pecunias, & bona tam mobilia quam immobilia acquisiuisse, &c. Vnde ponderanda sunt illa verba, tam mobilia, quam immobilia. confessus ergo fuit expresse, quod bona immobilia fuit consecutus, sed nemo comparuit contra eum, qui fuerit conquestus de bonis immobilibus. argumen. in l. 2. C. de alimen. pu. præstan. & quod ibi nota. in l. cum seruus, ff. de verborum obligati. & quod ibi no. Barto. in simili quæstione, & per Innoc. in c. qualiter, & quando il 2. de accusa.

Casus consilij sequentis.

In quæstione mouenda inter Antonium ex vna parte, & Marianum quondam Iacobi ex alia quondam socios trafici artis lanæ tria sunt examinanda. Primo, nunquid illa compositio inita inter dictos Antonium, & Iacobum dum viueret in humanis, fuerit fœneratitia in eo, quod facta societate & deposita vtrinque certa pecuniarum quantitate, fuit inter eos conuentum, quod si alter ipsorum vltra quantitatem quam mittere teneatur in dicta societate, aliquas pecunias poneret, quod proui deri sibi deberet per dictam societatem ad rationem, & consuetudinem mercantiæ, & huius compositionis vigore dictus Iacobus, qui vltra suam quantitatem posuit quingentos florenos, accepit pro lucro illorum quinque, vel sex pro centenario, durante dicta societate per plures annos. Secundo, examinandum est, præsupposito, quod talis compositio fuerit fœneratitia, an dictus Antonius possit excludi a repetitione vsurarum receptarum vigore confessionis, & quietationis actæ postmodum per eundem. Nam mortuo dicto Iacobo, & succedente sibi dicto Mariano eius filio, qui compositionem quandam fecit cum dicto Antonio accepta pro parte sua, quam habebat in dicta societate, certa pecuniæ quantitate, quietauerunt vnus alterum sub isto verborum tenore, videlicet. Antonius Petri ex vna parte, & Marianus Iacobi ex alia, eorum libera, & spontanea voluntate, ex certa scientia, & non per errorem fuerũt, confessi, & recognouerunt sibi adinuicem, & inter se, & vicissim fuisse, & esse integre solutos, & plenarie satisfactos de omnibus, & singulis, quæ ab hodie retro, & vsque ad pręsentem diem insimul agere habuissent, & quę vsque in pręsentem diem vna pars ab altero petere posset, & habere deberet ratione, & occasione cuiuscunque societatis, & trafici, & calculi inter eos facti, & dictę artis lanæ quacunque ratione, causa, vel titulo, vigore, & occasione cuiuscunque scripturæ tam publicæ, quam priuatę, cassantes, & irritantes, & annullantes omnem, & quamlibet scripturam tam publicam, quam priuatam, &c. quæ propter dictæ partes inter se inuicem, & vicissim se, & eorum hæredes, & bona generaliter liberauerunt, & quietauerunt ab omnibus, & singulis prædictis, & generalem finem, & quietationem, & liberationem, & absolutionem, & pactum vlterius aliquid de prędictis non petendo inuicem, &c. Tertio principaliter est examinandum, si prędicta mutua confessio, & liberatio habet excludere dictum Antonium a prædicta repetitione vsurarum, an saltem posset excludi vigore alterius quietationis postmodum inter eos secutæ. Nam postmodum per plures annos, cum ex nonnullis causis dictus Antonius, & Marianus ad inuicem haberent certam differentiam non tamen de dictis prouisionibus mentione aliqua habita generaliter quietauerunt se de nouo ex omni: & quacunque causa, pro qua vnus alteri petere posset, non tamen habita aliqua mentione de dictis prouisionibus, vel vsuris. Et præsupponitur in facto, quod non solum dictus Iacobus pater dicti Mariani aliquas receperit prouisiones de dictis quingentis florenis, dum esset in humanis, sed etiam ipse Marianus filius, & hæres dicti Iacobi nonnullas percepit post mortem dicti Iacobi sui patris, vt in libro dictæ societatis clare patet.

CONSILIVM CXIIII.

1 *Vsura non committitur nisi in contractu mutui.*
2 *Species contractus cognoscitur non ex verbis sed ex sui natura.*
3 *Genus generaliter probatum, tantum valet, quantum enumeratio specierum contentarum sub genere.*
4 *Verba generalia debent restringi ad speciem præcedentem, ex quo salua ratione recti sermonis fieri potest.*
5 *Generalis renunciatio casuum fortuitorum non valet in iudiciis, sed oportet, quod specialiter exprimatur.*
6 *Matrimonium habet specialem materiam ab aliis obligationibus, & requirit spontaneum, & liberum consensum.*

IEsu Christi Saluatoris suffragio exorato. Attingendo primum, iuxta ordinem, Videtur primo, quod dicta composi- 1 tio non fuerit fœneratitia, † quia vsura non committitur, nisi in contractu mutui, vt patet ex ipsius diffinitione. est enim lucrum ex mutuo, &c. vt plene nota. per Ioan. Andr. in regula, peccatum, de regulis iuris, lib. 6. in Merc. & idem not. in capitulo conquestus, de vsur. facie. 13. quæstione. 3. c. 1.

c. t. sed inter dictos Antonium, & Iacobum non intercessit mutuum: quia Iacobus posuit illos quingentos florenos in societate, & fuit compositum, vt prouideretur ponenti pecuniam ad vsum, & consuetudinem mercantiæ, ergo non fuit vsura. Certum enim est, quod licet deponere pecuniam apud mercatorem, vt de parte honesti lucri respondeat domino pecuniæ, vt est text. notabilis in capitulo per vestras. de donatio. inter virum, & vxor. & de don. post di. restitu. Sed his non obstantibus, contrarium arbitror de iure fore verum. Nam cum iste Iacobus non exposuisset se periculo, & damno, quæ contingere poterant in illis pecuniis, sed solum voluit, vt sibi responderetur ad consuetudinem mercantiæ, & (vt dicitur modo) consuetudo est, vt certum quid detur annuatim pro lucro, siue lucrum prouenerit ex illa pecunia, siue non: immo capitale semper debet esse saluum, indubitanter tenendum, quod quicquid inde perceperit, vsura fuit, vt probatur in capitulo 1. 2. & 3. in fi. 14. quæstione. 3. Et quod non liceat sic dare pecuniam etiam negotiatori, est text. in dicto capitulo tertio, & apertius glos. in capitulo plerique, eadem causa, & q. tangit quæstionem istam. quærens, nunquid sit licitum tradere pecuniam negotiatori, vt inde emat merces, vt det sibi partem lucri, & concludit, quod non, si periculum spectat tantum ad recipientem, & sic fit inter eos contractus mutui, sed ad hoc, vt sit licitum, oportet, secundum illam gloss. vt inter se contrahant societatem, ita quod periculum spectet ad vtrunque, & sic vnus socius ponat pecuniam, alius operam, vt l. 5. ff. pro socio. Nec obstat si dicatur, quod pecunia non fuit hic mutuata dicto Antonio: quia dico, quod fuit in effectu mutuata societati. societas autem non est corpus, sed constat ex sociis, vnde quod fit cum societate, dicitur fieri cum singulis personis facientibus societatem, vt not. Innocen. in capitulo dilecta. de excessibus prælato. Nec obstat,
2 quod non fuit expressum verbum, mutuo: † quia species contractus cognoscitur non ex verbis, sed ex natura sui, vt in l. si vno. ff. loca. not. gloss. in l. prima, ff. de superfic. & plenius per Barto. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. facit capitulo ad nostram, de emptio. & venditio. & capitulo illo vos, de pigno. & melius. 14. quæstione. 3. in capitulo plerique, præallegato. Vnde in effectu iste fuit contractus mutui initus cum illis de societate, nam voluit tradere pecuniam ad vsum societatis, & quolibet anno consequi lucrum, quod indubitanter est vsura: vt in dicto capitulo plerique. Concludo ergo dictam compositionem fuisse fœneratitiam, & quicquid dicti Iacobus, & Marianus receperunt nomine lucri ex dicta pecunia sic mutuata, fuit vsura, & subiacet repetitioni, vt in iuribus præallegat. legitur, & notatur, de vsuris per totum. Restat ergo nunc examinare secundum dubium, quod videtur magis difficile, an scilicet, dictus Anton. possit excludi a repetitione suprascriptarum vsurarum vigore primæ confessionis, seu quietationis suprascriptæ. Et videtur primo, quod sic. satis enim est, quod creditori satisfiat de vsuris, vt in capitulo secundo, de vsur. libr. 6. & vt dicit ibi Archidiaco. Satisfacere est qualitercunque voluntati creditoris satisfieri, & probatur in l. si rem. §. omnis. ff. de pigno. actio. sed prædictus Antonius recognouit, & confessus fuit sibi satisfactum, & solutum plenarie de omnibus, & singulis, quæ petere vsque ad illam diem potuisset a dicto Mariano, ergo non potest amplius aliquid ab eodem petere. Confessio enim, vel liberatio generaliter facta concernit omnia debita singularia, licet specialiter non fuerint expressa, vt probatur in l. pluribus. ff. de accept. nota. Barto. in l. Aurelio. §. Caius. ff. de libe. lega. vbi plene per eum; & sic non obstat si dicatur, quod de vsuris,
3 & prouisionibus non fuerit aliqua mentio habita. † Nam tantum valet genus generaliter probatum, quantum enumeratio specierum contentarum sub genere. Nam qui dicit omnia, nihil excludit. 19. distinctio. capitulo si Romanorum. & in capitulo solitæ. de maiorita. & obedien. Sed his non obstantibus in contrarium se habet iudicio meo veritas, vt scilicet, dicta confessio, seu quietatio non extendatur ad debitum vsurarium. Ad hanc sententiam moueor ex multiplici capite. Primo, quia dicta confessio, seu quietatio non fuit pure generalis, nec simpliciter liberatoria, & gratuita, sed principaliter fuit specialis respectu, scilicet, debiti contracti vtriusque societatis occasione, vt colligitur ex illis verbis, ratione, & occasione cuiuscunque societatis, & trafici, &c. sed istud debitum vsurarium non fuit contractum occasione societatis; immo fuit contra ius societatis. Nam cum societas sit quædam fraternitas, vt in l. verum. ff. pro socio. abhorret vsurariam prauitatem, cum sit contra naturam societatis. Nam de natura societatis est, vt damna, & lucra sint inter socios communia; vt in l. cum duobus §. si in cocunda. ff. pro socio. vsurarum vero vorago animas deuorat, & facultates exhaurit, vt in capitu. primo, de vsur. libr. 6. & sic non potest dici debitum illud contractum ratione societatis, cum sit omnino separatum a iure societatis. pro hoc etiam facit; quia illi, scilicet Antonius, & Marianus mutuo; & vicissim recognouerunt sibi satisfactum, & solutum de quibuscunque debitis contractis occasione societatis; & sic habuerunt respectum ad gesta occasione, & nomine societatis, ex quibus solet vltro, citroque nasci obligatio. Illud autem debitum vsurarium fuit contractum solum ex parte vnius recipientis lucrum. Non obstat si dicatur, quod licet de societate fuerit facta mentio, tamen postea fuerunt immediate subsecuta verba generalia, vt patet ibi: quacunque ratione, causa, vel titulo. dico enim, quod verba generalia speciem sequentia in actu liberationis restringuntur ad speciem, præcedentem, vt sit sensus, quod ex quacunque ratione, causa, vel titulo vnus esset obligatus alteri, occasione, scilicet, societatis, de qua præmiserat. nam cum agatur de præiudicio dicti Antonii, debet fieri stricta interpretatio, cum non præsumatur quis iactare suum. l. cum de indebito. ff. de probatio. & capitulo super hoc. de renunciatio. Et fienda est interpretatio: in dubio contra dictum Marianum, qui fundat se super illa confessione, & quietatione, vt in l. veteribus, & quod ibi eleganter nota. Bartol. ff. de pactis, & pro prædicta interpretatione,
4 † quod verba generalia debeant restringi ad speciem præcedentem, ex quo salua ratione recti sermonis fieri potest, videtur text. in l. si ex pluribus, ff. de solu. & ibi per Bartol. & plenius per eum in l. sub prætextu. C. de transactio. de hoc plenius in dicta l. Aurelio. §. Caius. ff. de liber. legat. & quod verba hanc restrictionem patiantur, probant verba posita in versic. qua propter. ibi, Generaliter liberauerunt, & quietauerunt ab omnibus, & singulis prædictis. Et ponderanda sunt illa verba vltima, ab omnibus, & singulis prædictis, quæ restringunt aperte verba generalia præcedentia. ad idem verba ibidem sequentia, ibi: Et generalem finem, quietationem, liberationem, & absolutionem, & pactum aliquid de prædictis vlterius non petendo inuicem, &c. ponderanda enim sunt illa verba: Aliquid de prædictis, &c. Et sic non egerunt facere generalem finem, & quietationem de quibuscunque debitis: alias non apposuissent illa verba; Aliquid de prædictis, &c. Præterea, vbicunque verba sunt obscura, vt in casu nostro, quia generalitas parit obscuritatem. l. ita fidei. ff. de iure fis. attendi debet id, quod est verisimilius, & quod plerunque fieri consueuit, vt in l. in obscuris, & in l. semper in stipulationibus. ff. de regu. iur. & in regula, inspicimus in obscuris, de reg. in. lib. 6. sed cum dictus Marianus per se exegisset partem de illis vsuris, & prouisionibus, non est verisimile, quod in dissolutione societatis vsuras restituisset. Nam (vt dixi) illa prima quietatio non fuit gratuita liberatio, imò fuit dictus Antonius confessus sibi solutum, &c. non enim solent homines hodie; maxime mercatores, qui credunt contractus eorum esse licitos, sponte restituere vsuras, & male oblata, cum vix possint induci ad restituendum post mortem; vt in capitulo secundo, de vsuris. libr. 6. & clementi. vna. eodem titulo, nec est verisimile, quod ita incontinenti se correxerit sine aliqua petitione, argumen. in regula. semel malus, de regulis iuris, libr. sexto, & l. non ad ea, ff. de conditio. & demonstration. cum similibus. Item in dissolutione societatis solent semper socii facere sibi mutuo, & vicissim dictas confessiones, recognitiones, & liberationes, & quietationes, ergo ita debet dicta confessio, & liberatio intelligi, non autem debet extendi ad id, quod verosimiliter non fuit cogitatum, cum ignorans non præsumitur donare, vt in l. nec ignorans. de donatio. facit. l. tres fratres, ff. de pactis, immo dictus Antonius dubitabat, an dictus contractus, seu compositio esset vsuraria, cum fuerit sub velamine dictum, vt fieret solutio ad vsum, & consuetudinem mercantiæ, & sic in quietatione generali non est verosimile, quod de illo debito, quod non credebat fore debitum. cogitasset, vt patet in iuribus supra allegatis. Præterea, cum constet de peccato dicti Iacobi, & Mariani, oportet, quod clare ostendatur de satisfactione,

factione, quia peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum, vt in capitulo cum tu, de vsur. & in regula, peccatum, de regulis iuris, libro sexto. Dicta autem quietatio clare non ostendit de satisfactione; ergo debet compelli ad satisfaciendum, cum dubia probatio non releuet probantem vt in capitulo in præsentia, de probatio. præsertim. vbi tractatur de animarum salute. Nam debet tunc fieri interpretatio in partem mitiorem, per quam euitatur animæ periculum, licet illa sit durior, vt in clementi. exiui de paradiso. de verborum signification. & in capitulo iuuenis, de sponsa. & est bona gloss. in capitulo vnico, de scrutin. in ordin. fac. Et hæc est bona consideratio in materia nostra. Ex his infertur ad decisionem tertii dubii, an saltem vigore secundæ quietationis dictus Antonius sit a dictarum vsurarum repetitione excludendus; & profecto credo dicendum quod non ex rationibus multifarie factis in præcedenti dubio, tum scilicet, quia præcesserat contentio super quibusdam discordiis duntaxat, & nulla de dictis prouisionibus, & vsuris fuit habita contentio, ideo verba generalia sequentia debent restringi ad contentionem specialem, argumen. in l. licet, C. de iudic. & quod notatur in dicta. l. sub prætextu, & per gloss. in capitulo primo, de transactio., tum quia verba obscura debent restringi ad id, quod est verosimilius, & plerunque fieri consueuit, tum quia vterque credebat illam conuentionem non continere peccatum, vt prædixi, & sic ad incogitata non potest dicta liberatio extendi, quia ignorans non donat. dicta l. nec ignorans, & dicta l. tres fratres, cum similibus. Item quia tractatur de animæ periculo. debet ergo fieri interpretatio in mitiorem partem, licet durior sit, vt supra plene dixi, & per has considerationes tollitur id, quod nota. Barto. in dicta l. Aurelius. §. Caius, præallegatis procedit enim generaliter, vbicunque fit generalis liberatio nulla specie præcedente, & considerationes prædictæ non concurrunt, alias secus, vt dixi in dubio præcedenti. Præterea, & vltimo apertissime tollitur dicta quietatio, & liberatio, si tenemus opinionem quorundam theologorum, aut Dyni in regul. peccatum. de regulis iuris, libro sexto. Tenuerunt enim isti, quod vsurarum remissio, & liberatio non tenet, nisi pecunia per vsurariam prauitatem extorta offeratur ipsi debitori, eidemque creditori, vel saltem secundum Dyn. sit pecunia parata restitutioni: tunc enim videtur restituta, & breui manu reddita; & sic satisfit illis verbis: peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. Repetitur enim restitutio; & sic debet fieri repositio pecuniç in pristinum statum, saltem ficte, vt l. cum prætor, & l. restituere, ff. de verborum significatio., sed in casu nostro pecunia iam extorta, non fuit oblata ipsi Antonio, nec saltem parata restitutioni: immo de ipsa non contendebatur; ergo illa quietatio, & liberatio non valuit quo ad liberationem vsurarum restituendarum & hoc est indubitatum tenendo alteram illarum opinionum. Si autem teneamus opinionem Ioannis Andr. quam posuit in gloss. sua in dicta regula, peccatum, & Federic. de Senis consil. 18. quod non requiratur oblatio pecuniæ, vel quod sit restitutioni parata, sed sufficiat liberalis, & spontanea remissio, non autem sufficit extorta per metum, aut dolum, aut quolibet ingenio, vt in dictis locis per eos not. adhuc idem in casu nostro videtur dicendum. Nam ex illa generali quietatione, quæ præcessit vigore quorundam differentiarum, nulla de istis prouisionibus vsurariis mentione habita, potest dici, quod vsurarum remissio fuit liberaliter facta, cum nulla fuerit specialis mentio de illa habita, nec aliquis tractatus super remissione fienda præcesserit. Et credo in hac materia posse attentari, vt sub generali remissione, seu liberatione nunquam veniat liberatio, seu remissio vsurarum, nisi specialiter exprimatur: quia cum habeat remissio specialem naturam, vt patet ex prædictis, & latius notatis in locis præallegat. non debet hæc remissio includi sub generalitate, cum posset quis decipi sub inuolutione verborum, & sic immineret animarum periculum. Satis enim est tenere, quod prosit remissio vsurarum absque eo, quod pecunia offeratur, vel sit restitutioni parata, & contra illas opiniones præallegat. non debet hæc facultas extendi, vt etiam comprehendatur sub generalitate verborum; ad prædicta allego optimum simile l. sed, 5 & si quis. §. quæsitum, ff. si quis cautio. † vbi habetur, quod generalis renunciatio casuum fortuitorum non valet in iudiciis, sed oportet, quod specialiter exprimantur; vnde non valet ibi tantum genus, quantum species. & dicit ibi Bartol. commune esse: quia stipulatio prætoria, & iudicialis iudicatur secundum mentem, & æquitatem prætoris, qui non patitur aliquem decipi sub inuolutione verborum ita dicamus in proposito nostro, cum tractaretur hic de animarum periculis, & sunt opiniones, qualis debeat esse vsurarum remissio, non debemus saltem dicere, quod veniat sub generalitate, ne quis decipiatur, & incurrat animæ periculum sub verborum inuolutione. Nec obstat, si dicatur, quod casus specialis continetur in dicto. §. quæsitum. quia dico, quod etiam casus specialis extenditur propter rationis identitatem, vt nota. gloss. in l. prima. C. de condictio. indebit. & videtur text. in capitulo cum dilecta, de confirmat. vtil. & præsertim vbi tractatur de animarum fauore, debet fieri extensio, etiam iuris pœnalis, vt nota. glos. in capitulo sciant cuncti, de election. libro sexto, & in capitulo fina. eodem titulo, & lib. Præterea videmus in simili: 6 † quia matrimonium habet specialem materiam ab aliis obligationibus, & requirit spontaneum, & liberum consensum, vt in capitulo cum locum, de sponsali. dispositum est in iure, vt mandatum de contrahendo matrimonio non veniat sub generali procuratorio, sed oportet, quod specialiter exprimatur, vt probatur in l. generali. ff. de ritu nuptia. nota. gloss. in capitulo finali, de procurato. libro sexto. Item videmus, quod casus notabiles, & nota digni non veniunt sub generalitate verborum, nisi specialiter exprimantur, vt nota. gloss. in clemen. non potest, de procura. & capitu. qui ad agendum, eodem titulo, libro sexto, & quę speciali nota sunt digna, nisi specialiter exprimantur, videntur esse neglecta, vt in capitulo quamuis, de præben. lib. 6. cum simili. Et hęc sufficiant.

Casus consilij sequentis.

Punctus quęstionis talis est. Quidam Nannes Petri Cursii de Senis, decessit nullo prius per eum testamento condito, superstiobus sibi dominabus Euangelista sorore carnali, & Catherina filia spuria ipsius Nannis defuncti: demum apprehensa hæreditare per dictã dominam Euangelistam tanquam proximiorem per lineam legitimam, ipsa domina Euangelista, seu alius pro ea, maritauit dictam Catharinam cuidam Matthęo, & pro dotibus suis assignauit sibi florenos quadringentos. & in dicto instrumento dotis inter cętera dicitur, quod dicta domina Euangelista filia olim Petri Cursii, & hęres dicti Nannis dedit, &c. Et demum subiicitur in dicto instrumento, quod dictus Matthęus promisit dictas dotes cum antefato reddere, & restituere dictę dominę Catherinę, & cuidam Francisco præsenti, & recipienti pro dicta domina Euangelista, aut cui de iure reddi, & restitui debebunt in omnem casum, & euentum dotium restituendarum, &c. Præmoritur denique dicta Catherina, relicto filio ex illo matrimonio, moritur demum dicta domina Euangelista, suis filiis hæredibus æqualiter institutis: prius tamen disposuit de quarta parte omnium bonorum in quibusdam ex filiabus, sicut ei licuit ex forma statutorum Senensium.

Nunc ab aliis filiis, & hæredibus dicitur, dictam dominam Euangelistam non potuisse illam quartam donare illis duabus filiabus, quia iam de illa disposuerat prius donando dotem dictæ Catherinæ, quam non tenebatur dotare, cum esset filia spuria dicti Nannis, & sic videtur donasse de suo, præsertim eum in instrumento non dicatur, quod hoc fecerit tanquam hæres, licet nuncupetur hæres. Ex parte filiarum dicitur contrarium. Quæritur quid iuris? & an dos illa debeat remanere apud dictum Matthæum, cum filius communis iam ex illo decesserit.

CONSILIVM CXV.

1 *Dos dicitur legitima secundum conditionem mulieris.*
2 *Pater potest filio spurio relinquere pro alimentis vsque ad quantitatem sufficientem.*
3 *Mulier si maritatur a patre, & dos ab ipso patre proficiscitur, mortua muliere relictis liberis ex illo matrimonio, dos de iure communi redit ad patrem.*
4 *Pater si vult quod relictum, seu datum causa mortis transeat in filios spurios, seu spurias, qualiter debeat dicere.*

Iesu

IEsu Christi, eiusque pijssimæ Matris presidio humiliter inuocato. Videtur primo, attingendum primum dubium, quod dicta domina Euangelista non potuerit disponere de sua quarta parte in illas suas filias, prout sibi ex statuto Senensi permittitur, obstante illa dotis assignatione, quam prius fecerat dictæ Catherinæ, quia assignando illi dotem, quam non habebat in potestate, videtur iuris interpretatione dotem illam donasse dictæ Catherinæ. vt in l. vnica. §. accedit, C. de rei vxo. actio. ergo non potuit postea de integra quarta disponere, cum iam libere prius disposuerat de quadringentis. Nec obstat, quod in dicto instrumento nuncupetur hæres dicta domina Euangelista, quia per hoc non infertur, quod fecerit, vt hæres, cum illa sint verba pure enonciatiua, quæ non inducunt dispositionem, vt capitulo si Papa, de priuileg. libro sexto, & in clementina si summus Pontifex, de sententia excommunicationis. Præterea esto, quod videatur fecisse, vt hæres, tamen ex quo hæres non tenebatur illud facere, videtur donasse, argum. in l. Campanus. ff. de oper. libe. & in l. cuius per errorem. ff. de regulis iuris, facit l. cum de indebito. ff. de probationib. Quod autem tanquam hæres non teneretur dotare, patet, quia nec ipse defunctus tenebatur, nec poterat, etiam si voluisset cum esset filia spuria, nata scilicet, ex damnato coitu, de iure ciuili, vt in authentica ex complexu. C. de incestis nuptiis. Sed his non obstantibus, arbitror in hoc casu sic de iure dicendum, quod dicta domina Euangelista tenebatur tanquam hæres dicti Nannis alere dictam Catharinam, quia licet de iure ciuili non teneretur etiam defunctus, vt in dicta authentica ex complexu, secus tamen est de iure canonico, cui statur in hoc tanquam fundato super æquitate naturali, vt habetur in capitulo cum haberet, de eo, qui dux. in matri. vt etiam tenent communiter Legistæ, maxime Bartol. & Bald. in dicta authentica ex complexu. vnde quemadmodum tenebatur defunctus, ita & hæres obligatur, qui succedit in locum defuncti, ad hoc bonus tex. in authentica licet. C. de natura. libe. & quod ibi nota. maxime per Bald. si autem tenebatur alere, vt supra probatum est; ergo etiam dotare, cum causa dotis non sit minus fauorabilis, quam alimentorum causa, immo magis, vt not. Cy. in l. non omni. C. de administratione tutor. & gloss. & Bartol. in l. cum plures. ff. eodem titulo, & in casu nostro firmauit Bartol. in l. si gener. ff. de his quibus, vt indig. & in dicta authentica ex complexu. & idem ibi Bald. Attamen dico, quod dando dotem, non debet excedere modum alimentorum, seu quantitatem dotis, prout conueniebat filiæ spuriæ. a † Dos enim dicitur legitima secundum conditionem mulieris, & facultates patrimonii, vt in l. filiæ. ff. de legatis tertio, & l. cum post. §. gener. ff. de iure dotium. Si ergo excessit illam quantitatem, quæ verisimiliter sibi debebatur, habito respectu, quia erat spuria, & quia pater non erat ditissimus homo, nec magni generis: videtur illam quantitatem dedisse de suo, quatenus dico excessit debitum modum, argumen. opti. in l. sancimus. C. de donationib. & 12. quæstione. 2. in capitulo si quosdam seruis, & hoc videtur fuisse de mente Bartol. in l. si gener, præallegat. & in dicta authentica ex complexu, & in l. fina. §. si a genero, de his, quæ in fraudem credito. Et illa quantitas, in qua excessit, debet computari in quarta ipsius dominæ Euangelistæ: si autem in nullo excessisset, videtur hoc fecisse tanquam hæres, & sic nil de suo donasset, & per consequens potuit postea disponere de integra quarta bonorum suorum. Quod autem hoc videatur fecisse tanquam hæres, & non sponte de bonis propriis, probo primo ex eo, quia ibi nominatur heres. nam si non fecisset, vt hæres illud verbum frustra fuisset ibi appositum; quod non est dicendum, argument. in capitulo si Papa. de priuilegiis libro sexto, l. si quando. C. de inofficioso testamento. cum verba debeant aliquid operari, vt ibi. Præterea, vbicunque fit mentio de aliqua qualitate in aliqua dispositione, quæ habet alterare illam dispositionem, videtur illud factum vigore illius qualitatis; ad hoc text. optimus cum ibi not. maxime per Bartol. in l. penultima. C. de iure deliberand. vbi patet, quod si aliquid relinquatur filio, & fit mentio de patria potestate, videtur sibi relictum contemplatione patris, quia ratione patriæ potestatis acquirit filius ipsi patri. Ita ad propositum cum tanquam hæres teneretur dotare, vt supra dixi. si dixit in actu donationis se hæredem videtur hoc fecisse tanquam hæres ex legitima obligatione. ad idem facit optime, quod legitur, & notatur in l. cum post mortem. ff. de administratio. tutor. vbi si tutor promisit dotem, vel curator pro puella, videtur in dubio promisisse de bonis ipsius puellæ, non autem de proprio, ex quo bona illa administrabat. ad idem l. fina. C. de dotis promi. vbi idem probatur in quolibet administratore, & negotiorum gestore, vt in dubio videatur soluisse dotem de bonis mulieris, non autem de proprio. pro hoc facit, quia in dubio non præsumitur quis velle donare suum, cum donare nil aliud sit, quam perdere, vt in l. filiusfamil. ff. de donationib. facit l. cum de indebit. ff. de probationib. & præsertim hoc dicendum in casu nostro, in quo potest fieri interpretatio, vt dos nihilominus fuerit debita, & dicta domina Euangelista in suis iuribus conseruetur, argumentum optimum ex his, quæ notat gloss. in l. cum quid. ff. si certum petatur, & capitulo cum inter P. & capitulo super hoc, de renunciatio. cum similibus, & hæc quoad primum dubium. Quoad secundum vero, apud quem, scilicet, nunc debeat remanere dicta dos post mortem dictæ Catharinæ videtur primo, quod apud dictum Matthæum maritum dictæ Catharinæ non ex persona Catharinæ, sed communis filii: quia post mortem Catharinæ successit filius communis ex illo matrimonio in dote. Nam dos censetur patrimonium mulieris. l. tertia. ff. de minori. facit l. Pomponius Philadelphus. ff. famil. ercifcun. In bonis autem maternis ab intestato succedit filius, vt in authentica in successione. C. de suis, & legit. & in corpore, vnde sumitur. de hæredi. quæ ab intesta. def. §. primo. & C. ad Orfic. per totum. Filio autem succedit ipse Matthæus pater, vt in authentica defuncto. C. ad Tertulia. & in corpore, vnde sumitur, vt in authentica de hæredi. quæ ab intesta. dete. §. consequens. & §. in hoc quidem. Sed profecto aliud puto dicendum in casu nostro: prædicta enim procedunt in dote, quæ est pure ipsius Catharinæ. Nam, vt prædixi, cum esset spuria, nihil de iure ciuili poterat consequi a patre, vel ipsius hærede, vt in dicta authentica ex complexu. sed solum ex dispositione iuris canonici poterat habere necessaria ad vitam, & ad hoc possunt parentes compelli, vt in dicto capitulo cum haberet. & per consequens ipsorum hæres, argumen. in dicta authentica licet. C. de natura. liber. vt prædixi, sicut debentur alimenta, ita dos, cum non sit minus fauorabilis, immo magis, vt supra dixi. Data fuit ergo in casu nostro dos loco alimentorum, cum fuerit data ab hærede defuncti per rationes supradictas. mortua ergo dicta Catharina debet dos redire ad dictam dominam Euangelistam, seu eius hæredes sicut debuissent redire alia bona simpliciter data pro alimentis. Nam alimenta debentur solum in vita, & finitur causa alimentorum morte, vt in l. Mela. ff. de alimen. & cib. lega. & l. cum hi. §. constat. ff. de transactio. & l. hæreditatem. ff. ad legem Falcidiam, & pro hoc optime facit textus in dicto capitulo cum haberet. in fine, vnde ista obligatio causatur. mandat enim solum necessaria subministrari. necessitas autem cessat morte; & hoc profecto videtur fuisse de mente Bartol. in locis præallegat. & primo in dicta authentica ex complexu. C. de incestis nuptiis. vbi dicit se consuluisse per dictum capitulum cum haberet, a † quod vsque ad quantitatem sufficientem pro alimentis potest pater filio spurio relinquere, & eodem modo filiæ spuriæ pro dote sua: quia sine aliqua dote non potest ali, nec nubere. Item expressius sensit in dicta l. fina. §. si a socero. vbi dicit, quod si filia spuria fuit maritata a patre, non potest dos repeti ab hæredibus patris ab ipso marito: quia habet eam ex titulo oneroso. sed postquam ad mulierem est reuersa, potest reuocari: quia habet ex donationis titulo, spuriæ autem non potest donari. l. prima. C. de natura. lib. & in hoc dicit verum, nisi quatenus de iure canonico filius, vel filia deberet habere pro alimentis, vt in dicto capitulo cum haberet. Nec obstat, si dicatur, quod secundum hoc filius nil habebit ex bonis maternis; quia hoc non est absurdum, si mater nil habeat. finge enim, quod mater fuisset ducta sine dote, certe in nullo succedit; ergo vxor debet tunc alimentari ex bonis mariti, vt nota. Innocen. in capitulo per vestras, de donatio. inter virum, & vxorem, facit textus, & quod ibi nota. in l. si cum dotem. §. sin autem in seruissimo. ff. soluto matrimonio. 3 † Præterea vide aliud simile magis propinquum, si mulier maritatur a patre, & dos ab ipso patre proficiscitur, mortua muliere, relictis liberis

ex

ex illo matrimonio, dos de iure communi reddit ad patrē, non autem ad liberos mulieris defunctæ, licet aliud habeat consuetudo, vt est textus secundum communem intellectum in l. dos a patre profecta. C. soluto matrimonio, & plene examinat Bartol. ita demum conclusit in l. post dotem. ff. soluto matrimonio, fortius ergo in casu nostro debuit dicta dos transire in filium, cum solum loco alimentorum a iure permittatur: causa autem alimentorum expirat morte, vt supra dixi. & quod hoc fuerit de mente Bartol. allego nota. in l. fin 2. ff. de his, quibus, vt indign. in versiculo quæro, vtrum sit alius modus, in secunda colum. vbi dicit, quod filio spurio, vel spuriæ potest relinqui aliquid pro alimentis. Item pro dote, dummodo non excedatur modus in relinquendo: quia tunc præsumeretur fraus in l. prima, C. de natura. liber. & sentit, † quod si pater vult, vt relictum, seu datum causa dotis transeat in filios spurii, seu spuriæ, debet pater sic dicere. Relinquo talem fundum Titio filio meo pro alimentis in vita sua, postea remaneat filiis ipsius spurii: nam, vt ipse dicit, filiis ipsius spurii potest pater relinquere; de quo dicendum, vt plenius legitur, & notatur in l. fina. C. de natura. liber. & sic aperte vult, & bene, quod ex persona patris spurii non possunt filii, licet legitimi, aspirare ad relictum factum ipsi spurio pro alimentis; quia vt prædixi, causa alimentorum finitur morte, sed oportet, vt capiant ex dispositione relinquentis, seu donantis, quod fieri potest. dicta l. fina. Sed in casu nostro hoc non fuit dictum a dicta domina Euangelista, quod si fuisset dictum, videretur donasse filiis illius spuriæ de suo; immo dixit oppositum. Nam voluit, & ita stipulari fecit suo nomine, quod dictus Matthæus restitueret dotem ipsi Catherinæ, & illi Francisco recipienti pro dicta domina Euangelista, aut cui de iure restitui, & reddi debebit, &c. ista enim sunt verba formalia illius instrumenti. sed de iure debet restitui ipsi dominæ Euangelistæ, vel suis hæredibus: quia cessat causa alimentorum, vt notatur in iuribus superius allegat. Quare ex omnibus prædictis concludo, quod dicta dos non debet remanere apud dictum Matthæum, sed redire ad hæredes dictæ dominæ Euangelistæ, quatenus hoc fecit ex necessitate tanquam hæres, vt supra dixi: quia tunc mere succedit in loco alimentorum.

CONSILIVM CXVI.

1 *Pater si instituit filium in aliqua re minus, quam legitima, potest filius petere supplementum.*

2 *Pactum de non succedendo patri, aut filio valet, quando tantum quis percipit, quantum sibi debetur occasione successionis.*

3 *Compromittere quis non potest in partem aduersam tanquam in arbitrum.*

OMnipotentis Dei postulato suffragio. Illud de iure quæritur. Vtrum visa remissione facta per Antonium Columbini in Nardum patrem ipsius Antonii, & Nerotium Mariani Nicoleti, ac lando inde secuto per dictum Nerotium de consensu dicti Nardi, alias non contradicente dicto Antonio, ac donatione postea subsecuta per dictum Nardum in personam dicti Antonii filii sui prædicti, valeat dictus Antonius, præsertim post mortem dicti Nardi patris sui, aliquid petere in bonis, seu de bonis dicti patris sui occasione suæ legitimæ? Et primo videtur, quod possit petere legitimam suam, saltem post mortem dicti Nardi patris sui, quoniam filius non potest excludi, & priuari hereditate paterna sine causa legitima, alias testamentum patris esset nullum, vt in Authentica vt cum de appellatio. cog. §. aliud quoque capitulum, & legitur, & notatur in l. filio præterito. ff. de iniusto rupto, & irrito testamento. 1 † Et si pater institueret dictum Antonium in aliqua re minus valente quam legitima, poterit petere supplementum, vt in l. omnimodo, & l. quoniam nouella, & l. scimus. C. de inofficioso testamento, debet tamen conferri, quod pater sibi donauit, licet dixerit in procemio emancipationis: quia illa est pura donatio, non autem facta ob causam legitimam: quia potius pater debet præmiari a filio quando ipsum emancipat, quam econtra, vt probatur in l. cum oportet. §. cum autem. C. de bonis, quæ liberis. Et quod talis donatio facta a patre in præmium emancipationis debeat conferri aliis filiis, firmat Bartol. in dicta l. cum oportet. & l. vt liberis. C. de collation. & videtur quasi probari ibi in fine literæ. Non obstat, si dicatur, quod dictus Antonius videtur renunciasse hæreditati paternæ in eo, quod remisit se in iudicio patris, & dicti Nerotii, promittens se fore contentum illa parte, quæ per illos sibi deputabitur, & nunquam amplius aliquid se in bonis dicti Nardi petiturum: quia pactum de non succedendo patri, non valet, vt in l. pactum. C. de pactis, & l. pactum. C. de collation. Nec obstat, si dicatur, quod hic interuenit iuramentum, quod habet conualidare tale pactum, vt hodie probatur in capitulo quamuis pactum, de pactis, libro sexto, notant Doctor. iuris ciuilis in dicta l. pactum. & in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. & in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligation. & l. fina. C. de pactis. Quia ad hoc potest responderi dupliciter. Primo, quod iuramentum non extenditur ad casum nostrum, quoniam dictus Antonius compromisit in patrem, & Nerotium, & iurauit seruare, quicquid ipsi circa hoc disponerent. Demum non ambo, sed solus Nerotius laudauit, vt in certis bonis sibi dandis a patre esset cōtentus; & sic iuramentum cum sit stricti iuris, non debet ad istum casum extendi, vt in capitulo penultimo, de iureiurando, licet dictus Nerotius dixerit se hoc solum fecisse ex commissione dicti Nardi: quia videtur, quod Nardus non potuerit hoc remittere in personam illius tantum: quia a persona arbitratoris, seu arbitri non debet recedi, cum videatur electa legalitas, & fiducia personę, vt l. si quis arbitratu. & quod ibi nota. ff. de verborum obligationib. & l. si merces. ff. locati, cum similibus. Præterea, & secundo dictus Nardus illa bona contulit dicto Antonio filio suo, non pro parte ipsum contingente, nec vt satisfaceret laudo prius lato, sed pure, & sponte in præmium emancipationis; & sic donauit ob alteram causam, quam fuerit in laudo expressa, vt patet in instrumento inde confecto. ergo nec laudum, nec iuramentum in compromisso appositum habet dictum Antonium excludere a successione paterna; & saltem in dubio debet fieri interpretatio pro dicto Antonio, quia odiosum est, filium excludi a successione paterna, vt in dicto. §. aliud quoque capitulum, & in l. maximum vitium. C. de liber. pręteri. præsertim hodie, cum sublata sit differentia sexus; & patrię potestatis, vt in authentica defuncto. C. ad Tertulianum, & in corpore, vnde sumitur, in Authentica de hęredi. quę ab intestat. defec. §. consequens, & §. hoc quidem. Item quia verba sunt interpretanda contra dictum Nardum, qui in dicta donatione potuit intentionem suam clarius exprimere, vt in l. veteribus. ff. de pactis, & in regula, contra eum, de regulis iuris, libro sexto.

Sed his non obstantibus, quę vere casui nostro minime pręiudicare arbitror, contrariam sententiam puto de iure veriorem, videlicet, quod dictus Antonius nil amplius possit pręter voluntatem paternam sibi vendicare in bonis dicti Nardi patris sui occasione legitimę suę. Et ad hoc tenendum moueor principaliter ex duplici capite, quorum quodlibet sufficere videtur ad ipsius conclusionem de per se. Et primo, ratione nudi pacti. 2 † Nam pactum de non succedendo patri, aut filio valet, quando tantum quis percipit, quantum sibi debetur occasione successionis, vt singulariter probatur secundum vnum intellectum in l. prima. §. si parens. ff. si quis a parent. fu. manu. & hoc firmauit Bartol. in duplici loco, scilicet, in dicto §. si parens, & clarius in l. fina. C. de pactis. Nec reperi illud dictum ab aliquo reprobari: immo, quod valeat, facit, quia cessat ratio, quare pactum annullatur. Nam ratio videtur, ne pro modico quis renunciaret successioni paternę, vnde voluit lex obuiare deceptionibus, vt nota. Barto. in dicta l. si quis pro eo. ff. de fideiussorib. Quę quidem ratio cessat in casu nostro, cum in facto mihi pręsupponebatur, quod dictus Antonius tantum perceperit, quantum sibi tunc deberetur ratione suę legitimę, & potest, dici, quod habuerit plus ratione temporis: quia habuit illa bona in vita, cum non deberentur sibi nisi post mortem patris, vt l. prima. §. si impuberi arrogato. ff. de collatio. bon. not. Bartol. in eadem. l. §. nec castrense, & in authentica ingressi, C. de sacrosanctis ecclesiis. Excluditur dictus Antonius ex secundo capite clariori, scilicet, ratione iuramenti adiecti. nam iurauit se fore contentum illa parte bonorum, quę sibi daretur, & assignaretur per dictos Nardum, & Nerotium. & ꝑmisit amplius

non

non petere in bonis dicti Nardi: iuramentum tamen indubie habet hoc pactum validare, vt in dicto capitulo secundo, de pactis, libro sexto, & tenent Legistæ in locis superius allegatis. Nec obstat, si dicatur, quod iuramentum se non extendat ad hunc casum. quia dico, quod immo extenditur, si bene verba dictæ remissionis, & donationis inde secutæ ad laudum ponderentur. Nam dictus Antonius solenniter coram officialibus mercantiæ constitutus in præsentia patris suis, & de eius consensu, & authoritate asseruit se non velle amplius commorari cum Nardo eius patre, & volens se remittere in manibus ipsius Nardi, & Nerotii, qui dent, & faciant sibi illam partem de bonis dicti Nardi, quæ placebit dictis Nardo, & Nerotio, omni modo, iure, & forma, &c. libere, & pure, simpliciter remisit se in dictos Nardum patrem suum, & Nerotium, dans, & concedens dicto Nardo, & Nerotio plenam licentiam, & authoritatem concedendi, & dandi ipsi Antonio de bonis dicti Nardi totum, & quicquid videbitur, & placebit ipsi Nardo, & Nerotio, & promisit, & conuenit dictus Antonius dicto Nardo stipulanti, &c. vlterius non petere de bonis dicti Nardi patris sui, sed remanere tacitum, & contentum parte, quæ sibi fiet per dictum Nerotium, & Nardum, & iurauit corporaliter tactis scripturis contra prædicta non venire, &c. vnde ponderando diligenter omnia verba superius recitata, quæ sunt formaliter verba instrumenti confecti super dicta remissione, non habebant dicti Nardus, & Nerotius aliquid iudicialiter, seu in forma iudicii iudicare, sed solum per verba facti fuit hoc in eis remissum; facit quod legitur, & notatur in capitulo Quintauallis, & capitulo veniens, de iureiurando, & in l. societatem. §. arbitrorum, cum l. sequenti. ff. pro socio. Vnde dictus Nerotius fuit assumptus tanquam bonus vir, & amicus, vt in l. tertia. ff. de arbitris. Nardus vero erat pars; vnde poterat se impedire vigore remissionis sibi factæ: quia potest quis in partem aduersam tanquam in arbitratorem, & bonum virum se remittere, vt in dictis capitulis Quintauallis, & capitulo veniens, & l. si libertus. ff. de operis liberto. satis ergo est ad validitatem actus, vt appareat qualitercunque de istorum voluntate, & placentia, seu animorum iudicio, cum, vt dixi, non habeant isti iudicialiter iudicare, nec coram eis poterat esse iudicium, vt not. Innocen. in dicto capitulo Quintauallis: aliter non potuisset in dictum Nardum compromittere: † quia tanquam in arbitrum non potest quis compromittere in partem aduersam, vt in l. penultima. ff. de arbitris. voluntas autem alicuius exprimitur nedum verbis, sed factis; immo facta sunt forma ad declarandam tam voluntatem, quam verba, quæ sæpe proferuntur contra intentionem proferentis, vt in capitulo dilecti, de appellationibus, & capitulo æstimant. vndecima quæstione tertia, cum multis iuribus ibi allegatis in gloss. Nerotius autem satis declarauit verbis intentionem suam, laudando, & exprimendo bona, quæ deberent assignari dicto Antonio pro sua parte, iuxta tenorem remissionis. Nardus autem approbauit nedum illud laudum approbando, sed etiam factis; quia punctualiter assignauit dicto Antonio omnia laudata per dictum Nerotium, ergo satis apparuit de voluntate, & placentia dictorum Nardi, & Nerotii, in quos facta fuit remissio, vt dictus Antonius esset pro sua portione contentus dictis bonis, & pro hoc optime facit, quod in simili nota. Bartol. in l. cum pater. §. libertis, in fine de legatis secundo, & Barto. in l. filius. C. de petitio. hæredita. & Ioannes Andre. in regula, qui tacet, de regulis iuris, libro sexto. in Mercur. Nec obstat, si dicatur, quod pater donauit in præmium emancipationis, non autem vigore remissionis in eum factæ, seu laudi præcedentis, vt patet ex verbis donationis, quia dico, quod illa verba fuerunt apposita per ignorantiam ex communi stylo eorum, qui emancipant hodie filios, credentes quod ita sit dicendum, & faciendum, vt sentit Bartol. in dicta l. cum oportet, & in l. vt liberis, præallegatis. Principalis autem causa fuit, vt illa bona assignarentur dicto Antonio pro sua parte, titulo tamen donationis, vigore illius remissionis, & laudi inde secuti, quod probo multiplici consideratione. Primo, cum filius esset in discordia cum patre, nec vellet amplius cum illo commorari, vt ipsemet filius confessus est in præsentia officialium, & inde fuit subsecuta illa remissio, seu compromissum, & expresse actum, vt per istos sibi assignaretur certum quid de bonis dicti Nardi pro sua parte, non est verisimile, quod pater voluerit simpliciter postea emancipare, & illa bona simpliciter sibi donare, cum non sit verisimile, quod illico mutauerit intentionem suam, præsertim cum coram dicto Nerotio quilibet, scilicet pater, & filius, suam partem, & iura sua allegabat, & proponebat; ad hoc l. non ad ea, ff. de conditionibus, & demonstrationib. præsumitur enim quis perdurare in sua priori voluntate, vt in capitulo maiores, prope finem, de baptism. & in l. eum qui. ff. de probationib. Item facta, & verba dubia recipiunt interpretationem secundum præcedentia, vt in l. si seruus plurium, in fine. ff. de legatis primo. Præterea hoc colligitur ex alio, quia pater punctualiter assignauit filio bona, quæ vigore remissionis fuerunt expressa in laudo per dictum Nerotium; ergo voluit approbare, & exequi contenta in dicto laudo; non autem de nouo donationem incogitatam facere, argument. in l. plane. ff. de legatis primo. Nec obstat, quod vsus fuit verbo donationis: quia hoc non contradicit, sed confirmat prædicta. nam dictus Nerotius in suo laudo dixit prope finem, quod illa diuisio, seu donatio fieret cum rationibus, & causis; ita quod de iure valeret, &c. vnde ponderandum est illud verbum, seu donatio. voluit enim, quod fieret per viam diuisionis, aut donationis, ita quod valeret. vnde pater volens hoc probare, & exequi, sciens quod donatio facta filio in potestate regulariter non valet, vt in l. antepenultima. C. de donationib. inter virum, & vxorem, & a parenti, in lib. fac, elegit viam validiorem. nam primo emancipauit, & postea donauit. dixit autem in præmium emancipationis per ignorantiam, cum ex emancipatione potius fuisset ipse præmiandus a filio, vt supra dixi. Attendi autem debet modus vulgarium loquentium, & ita ruditer, sicut sunt in vsu, debent intelligi, non autem debent capi proprie, vt legitur, & notatur in l. stipulatio ista. §. hic quoque, & §. plane, ff. de verborum obligationib. quod autem iste Nardus pater voluerit principaliter donare assignando sibi partem iuxta formam laudi principaliter in præmium emancipationis; apertissime vltra prædicta probant quædam verba apposita in dicta donatione, vbi inter cætera sic dicitur. Item donauit in alia manu centum vigintiquinque florenos auri in illis terminis, modis, & forma, qui, & quæ locis declarantur, & specificantur per quoddam laudum latum per Nerotium Mariani in curia officialium mercantiæ, &c. vnde diligenter ponderanda sunt illa verba, in illis terminis, modis, & forma, &cæte. per quæ colligitur expresse, quod non intendebat dictus Nardus pure donare, sed sub illis modis, & forma, quæ continentur in laudo. Modus autem, & forma in laudo contenta erant, vt iste Antonius haberet illa bona pro sua portione, & vlterius aliquid petere in bonis dicti Nardi non posset. vnde cum illam donationem fecerit se referendo ad dictum laudum, & sub commemoratione ipsius, apparet apertissime, quod immo conceditur a contrario sensu statuti, quia contra ius ab illo recedere non intendebat, sed potius illud exequi, & obseruare, argumen. in capitulo cum venerabilis, de exceptionib. & in dicta l. non ad ea. cum ibi nota. motiuum claudit iudicio meo materiam aliter dictam donationem interpretandi, nec debemus curare, quod fuerit vsus illis verbis, donauit in præmium emancipationis: quia contractus, & dispositio iudicatur magis secundum suam naturam, & materiam subiectam, quam secundum verba expressa in ea, vt est textus nota. & ibi per gloss. & Bartol. in l. si vno. ff. locati, & per gloss. nota. in l. prima. ff. de superficien. & per Bartol. in l. eotem. §. qui maximos. ff. de public. Et semper ad intellectum stipulationis debemus prius considerare, quid actum fuit, vt in l. semper in stipulationibus. ff. de regulis iuris, & si non apparet, considerandum est id, quod verisimilius est, vt in capitulo inspicimus in obscuris, de regulis iuris, libro sexto, & in l. in obscuris. ff. eod. In casu nostro autem prius actum fuit, vt isti Antonio daretur pars sua, & vlterius aliquid petere nõ posset, vt patet ex prædictis. Item verisimilius est propter discordiam inter patrem, & filium, præsertim cum esset genitus ex vxore præmortua, quod voluerit donare ob causam prædictam, quam pure, & simpliciter. Euadet præterea hanc interpretationem dispositio laudi per dictum Nerotium, qui mandauit illa bona postea donata debere donari occasione partis suæ, ergo causa adimplendi illud laudum videtur facta donatio subsequens per textum notabilem, & quod ibi nota. Bartol. in l. finali, C. de alimen. pup.

præst.

pręstan. & per eundem in l. cum seruus. ff. de verborum obligationibus. & illa bona donando videtur pariter donasse, & dispositionem laudi approbasse l. 3. §. filius. ff. & C. eod. ad Macedonian. Quare ex omnibus prædictis concludo dictum Ant. non posse amplius quicquam petere in bonis paternis dicti Nardi patris sui occasione legitimæ sibi debitę iure naturę, sed debere esse contentum bonis aliàs sibi donatis per patrem. Et ad contraria supra formata satis patet responsio per prædicta.

CONSILIVM CXVII.

1 *Mulier de iure communi permittitur libere disponere de bonis suis, vltra legitimam debitam filiis.*

2 *Mulier habens filios ex primo matrimonio, si transit ad secunda vota, non potest in testamento, aut inter uiuos, vel ex sponsalitia largitione plus conferre, & donare secundo uiro, quam donet alicui filiorum suorum. 3.*

IN sanctæ Trinitatis nomine, amen. Videtur primo, quod maritus nihil debeat lucrari ex dotibus vxoris præmortuæ. Illud autem in primis certum est, quod de iure communi nihil lucratur, sed dos debet integre redire ad hæredes mulieris, vt in l. vnica. C. de rei vxo. action. & in l. assiduis, C. qui potiores in pignore habeantur. & in capitu. primo, & secundo. & in capitu. nuper. de dot. post diuortium restitut. Nec etiam de iure municipali, quoniam statutum Senense non solum in casu nostro, in quo supersunt ipsi mulieri defunctæ filii, non indulget marito aliquam partem dotium: imò expresse disposuit in additione corrigendo statutum antiquum, vt nihil lucretur, vt patet ex statuto posito sub rubrica, quæ pars cedit lucro viro, soluto matrimonio per mortem vxoris. Nam verba additionis factæ ad illud statutum sunt hæc, videlicet, quòd si mulier secundo nubit viro, & filium vnum, vel plures habuerit, quòd dictus talis vir nihil lucretur ex dotibus, sed filii ipsius mulieris ex vtroque viro ex ipsa muliere nati succedant in capit. ita punctu aliter contigit in casu nostro. decessit enim illa domina, relictis filiis ex vtroque matrimonio: ergo maritus nihil debet ex suis dotibus lucrari vigore statuti. Et per consequens dicendum videtur, quod nec vigore pacti initi inter dictos coniuges tempore contracti matrimonii. licet enim fuerit inter eos expresse actum, vt superuiuens ex eis debeat certum quid lucrari ex dotibus, vel donatione propter nuptias nomine antifati, tamen tale pactum videtur non valuisse tanquam habitum contra prohibitum ex statuto: ad hoc, quòd notat glossa in l. prima, C. ne fideiusso. doti. dentur. & gloss. super rubrica, de decurionib. libro 6. & sic videtur, quòd nullo iure debet iste maritus aliquid lucrari ex dotibus vxoris defunctæ. Præterea & secundo videtur, quod præsupposito, quod vir aliqnid lucrari debeat vigore pactu, tamen hoc lucrũ non debet detrahi de quarta parte, de reliquis tribus partibus, quæ vigore statuti applicantur filiis, quoniam statutum tribuit mulieri potestatem pro suo arbitrio, de quarta bonorum suorum disponendi, non obstante dispositione, quam primo fecerat. Statutum enim istud, cum sit contra ius commune, restringens potestatem mulieris, debet large intelligi, quatenus tractatur de fauore mulieris: & strictè, quatenus ipsius facultas restringitur, quia omnis recessus a iure communi est odiosus, ideo restringẽdus, vt in capitulo, is qui. de filiis presbyterorum. libro 6. & in capitu. ꝙ dilectio. de consanguinitate, & affinitate. & in capitu. dilectus. de consuetudine. & l. secunda. C.

1 de noxalibus. † Mulieri enim de iure communi permittitur liberè disponere de bonis suis vltra legitimam debitã filiis, quæ in casu nostro esset tertia pars omnium bonorũ, cùm non habuerit vltra quatuor filios, vt in authent. nouissima, C. de inofficioso testamento. & in authenti. vt cùm de appellation. cognosc. §. aliud quoque capitulum. ergo dictum statutum debet strictè intelligi, quatenus aufert mulieri potestatem disponendi de tribus partibus, & solum reseruat respectu quartæ potestatem. debet ergo intelligi, vt deductis omnibus oneribus, possit mulier disponere de quarta parte, vt sic minus quam fieri possit, præiudicetur iuri communi, vt iuribus præall. Et pręsertim iste intellectus est amplectendus, quia verba statuti permittentis mulieri dispositionem quartæ partis, generaliter, & sine omni distinctione sunt posita: ergo generaliter, & indistinctè debent intelligi, vt in capitu. si Romanorum. 19. distinctione. & in capitu. solitæ. de maioritate & obedien. & in capitu. quod si dormierit. 31. q. prima, & l. de pretio. ff. de pub. Faciunt etiam illa verba statuti in fine posita ibi, Non obstante dispositione, quam primò fecerant &c. quæ innuunt, quod licèt aliquid per prius disposuerit mulier, tamen hoc non obstante, habet facultatem disponendi pro suo arbitrio de quarta parte omnium bonorum suorum. Sed quamquam pręd icta superficialiter vrgere uideantur, contrariam tamen sententiam arbitror de iure veriorem, videlicet, quod dictus vir debeat lucrari id, quod fuit inter eos conuentum nomine antifati, & tale lucrum detrahi de quarta, de qua mulier potest disponere, nõ aũt de reliquis tribus partibus, quæ relinquuntur filiis. Quod autem maritus iste debeat lucrari id, quod fuit inter eos conuentum, probo per textum

2 in l. hac edictali. C. de secun. nupt. vbi probatur, † quod si mulier habens filios ex primo matrimonio, transit ad secũda vota, non potest ĩ testamẽto, aut inter viuos, vel ex sponsalitia largitate plus conferre, & donare secundo viro, quã dunet alicui filiorum suorum, ergo non extendendo illam mẽsuram potest opponere pactum, vt vir lucretur certam portionem, vel certum quid pro centenario de dotibus suis, vt ibi clarius sentiunt Doct. pro hoc facit, quia ante legem C. poterat mulier, quicquid volebat, conferre secundo marito, dummodo filios non priuaret sua legitima, vt in dicto. §. aliud quoque capitulum, & in authen. nouissima. sed facultas respectu secundi mariti fuit restricta per l. C. vt in dicta l. hac edictali, leg. & not. citra ergo prohibitionem potest mulier disponere in maritum, vt libet, cùm rei suæ quilibet sit legitimus moderator, & arbiter. ut l. in re mãdata. C. manda. & capit. de his, de sepul. Sed in casu nostro lucrum cedens marito, non excedit portionem relictam cuilibet ex filiis: ergo de iure communi ualuit tale pactum. Nec obstat, si dicatur, quod filiis debentur partes ex dispositione statuti, & contra voluntatẽ mulieris. De quarta verò parte, de qua mulier potest disponere, nihil fuit collatũ alicui filiorum. ergo nihil potuit transferre in maritum per dictã l. hac edictali. quia ad hoc respondeo dupliciter. Primò, imò dicta do. instituit omnes filios æqualiter, detracta illa quarta parte. nec mulier prohibetur à statuto disponere de tribus partibus, sed non potest disponere de illis, ita vt filii priuentur, & sic loquitur statutum. Sed si vult disponere in filios, non prohibetur: imo conceditur a contrario sensu statuti, qui contrarius sensus est amplectendus, & cum consonet dispositioni iuris communis, iuxta no. per Barto. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & Bald. in l. conuenticula. C. de episcopis, & clericis. facit capitu. cum apostolica, de his quæ fiunt à pręla. & quod not. Ioan. Andre. & in capit. publicato. de electionibus. Secundo potest responderi, quod prædicta obiectio procedit habito respectu ad ius commune, iuxta quod mulier potest, vt supra dixi, libere disponere de bonis suis, dempta legitima, quæ erat modica, debita filiis: vnde videbatur inhonestum, quod mulier præferret in bonis suis secundum maritum alicui filiorum. Sed in casu nostro cessat ratio, quia vigore statuti filii habent omnia bona velit nolit, excepta quarta parte, de qua potest secundum eiusdem statuti teourem mulier pro suo arbitrio disponere. vnde non potest contingere, nec saltem in casu nostro accidit, quod maritus babeat plus quam aliquis filiorum. Nec supradictis obstat prædictum statutum allegatum in contrarium: quia cauetur vt vir nihil lucretur superstitibus filiis: quia dico virum excludi ex dispõne statutariã: quia statutum noluit hoc casu in additione tollere lucrum, quod detulerat marito. Vnde fateor, quia de iure statutario nihil lucratur. Sed in casu nostro vir petit vigore communis pacti inter eos habiti tempore contractus matrimonii. hoc aũt non prohibet statutum: imo potius permittit, si bene ponderetur, in fine, dum sic dicit, videlicet saluo, quod in præmisso casu, vbi secundo nupserit, possit mulier disponere secundum iura, & statuta communis Senarum &c. Quasi dicat, quod ex dispositione mulieris poterit maritus lucrari, dummodo mulier disponat secundum iura, & statuta Senarum, puta, quod non det secundo marito vltra, quam habeat aliquis filiorum. Item, quod non disponat vltra quartam partem bonorum suorum. Nam potestas mulieris sic limitatur secundum iura statuta Senarum. Et per hoc respondetur ad id, quod supra opponitur,

scilicet, quod non potest fieri per pactum, ex quo prohibetur per statutum: imo promittitur attenta dispositione mulieris, quæ accidit in casu nostro. Præterea statutum prohibet maritum lucrari, sed non assistit, dando lucrum superstitibus filiis marito, etiam si in fine non permitteret, valet pactum. Nam magna differentia est inter prohibere, & non assistere iuxta not. in simili per Barto. in l. sed & si. §. scite. ff. de petitio. hære. Ex quibus omnibus clare patet maritum debere lucrari antefatum vigore pacti initi in contractu matrimonii dummodo, vt prædixi, lucrum non excedat id, quod cōtingit alicui filiorum dictæ mulieris primæ mortuæ. Quod autem debeat deduci istud lucrum ex quarta parte, de qua potest disponere mulier, & non de tribus partibus, quæ debent filiis relinqui, probatur aperte ex dispositione statuti contenti sub rubrica, quod mulieres habentes filios, non relinquant vltra quartam partem. In quo cauetur in effectu, habito respectu ad ipsum statutum, & eius additionem, quod mulier habens filios, vel filias, vnum, vel plures, non possit relinquere, vel donare, vel vendere, vel alienare; ita quod filii eius, qui remanserint, postea possint priuari bonis suis, nisi causa necessitatis, seu victus, saluo quod quartam partem bonorum possit pro suo arbitrio dispensare &c. Quæ verba, si bene ponderentur, concernunt nedum dispositionem in vltima voluntate, sed etiam inter viuos: & sic stat regula ex illo statuto, quod mulier habens filios, non possit nec inter viuos, nec in vltima voluntate disponere de bonis suis illa alienando vltra quartam partem. Sed nulli in dubium venire potest quin istud lucrum contingens marito ex communi pacto inter eos habito proueniat ex dispositione mulieris, quia si mulier nō fuisset sic pacta, vir nihil fuisset lucratus, vt aperte hoc legitur, & not. in dicta l. hac edictali, ergo debet computari in quarta sua. Nā si diceremus oppositum, sequeretur, quod mulier posset indirecte disponere de medietate bonorum suorum: puta, quia posset apponere pactum, dum contrahit secundas nuptias, vt vir superuiuens lucraretur quartam partē bonorum suorum, & demum in morte, vel in vita tractu temporis posset disponere de alia quarta parte; quod sonat in absurdum, & foret expressum contra mentem, & verba dicti statuti, in quo disponitur, quod non possit disponere, nisi causa sui victus; ita quod filii priuentur tribus partibus bonorum. Nec eadem ratione debet illud lucrum antifati deduci de integra dote: quia secundum hoc tres partes integræ non remanerent apud filios, & mulier reperiretē disposuisse vltra quartam partem totius. Non obstat finis illius statuti dū dicit. Non obstante dispositione, quā primo fecerit, &c. quia non debet intelligi, vt mulier possit pluries disponendo relinquere vltra quartam: quia aperte esset contra mentem illius statuti; & facit in argumen. l. sancimus. C. de dona. alias de facili filii possent priuari bonis maternis, & illud statutum posset deludi; quod non est dicendum, sed potest intelligi de dispositione, si quam prius fecisset quoad vsumfructum bonorum. Vel secundo potest intelligi, & melius, quod si mens illius finis sit vt tres partes perueniant ad filios, non obstante dispositione, quam mulier primo fecisset de illis bonis. Hinc est, quod in additione ad illud statutum apposita sunt hæc verba, videlicet, Reliquæ tres partes pro rata inter filios diuidantur. Nam dispositio mulieris vltra quartam partem nullius est momenti, vt colligitur ex mente statuti, & facit quod in simili legitur & nota. in d. l. hac edictali. Et plus iudicio meo posset attentari, quod nedum debet hoc lucrum prouenīēs ex pacto viri cum muliere deduci ex quarta parte, de qua disponere potest: immo idem puto, si illud lucrum contingeret marito ex dispositione statuti: quia ex facto suo medietas contingit marito, scilicet contrahendo matrimonium, & dando illi tantam dotem: quia ille, qui non potest alienare per pactum debet curare, ne ex facto suo oriatur alienatio a lege, vt in l. codicillis. antepen. ff. de legat. 2. Et hęc voluisse videntur in simili quæstione. Iacob. Butri. Bar. Fran. de Alber. & Bald. in d. l. hac edictali. & Ang. super Auth. de nup. in §. quia vero. vbi

3 dicunt, † quod secundus maritus non potest amplius lucrari quam vnus ex filiis, non solum si lucrum perueniat ex pacto mulieris, sed etiam ex dispositione statuti: quia ipsa mulier videtur relinquere dando causā huic lucro, scilicet contrahendo secundas nuptias. Ex his patet responsio ad omnia superius allegata in contrarium. Vnde iterum concludo, virum debere lucrari antefatum ex facto inito cum muliere, non obstante superessentia filiorum, dummodo non habeat plus, quàm aliquis filiorum. Et tale lucrum debet deduci ex illa quarta, de qua mulier disponere poterat, vt sic tres partes relinquantur integraliter filiis. Et hæc sufficiant.

CONSILIVM CXVIII.

1 *Positiones quare admissę sint.*
2 *Positio impertinens dicitur, quæ non facit ad fundandam, vel iuuandam intentionem ponentis.*
3 *Sententia dicitur certa, si potest certificari in aliqua parte actorum.*
4 *Confessio ad sui ualiditatem non requirit telam iudicii.*
5 *Libellus generalis licet possit respui, tamen si ad illum respondetur, tenet responsio, & iudicium super illo fundatum.*

IN Christi nomine, amen. In causa seu controuersia, quæ ad præsens vertitur inter dominam Ioannam Mutinensem ex vna parte, & Simonē de Calōnis ex alia. Plura, cōclusiue tamen, iuxta ordinē sunt videnda. Primo, an illis positionibus, super quibus præsens controuersia uertitur, fuerat de iure respondendum. Secundo præsumpto, quod illis respondendum non fuisset, an ex quo iam per partem simpliciter responsum est, præiudicet confessio respondenti. Tertio præsupposito, quod confessio ualuerit in respondentis præiudicium, an poterit dictus vicarius declarare omnes illas responsiones nullas esse, & non tenere tanquam factas positionibus factum alienum concernentibus, cauillosis, & duplicibus. Quarto si de iure sic pronunciare nō potuit, vt pronunciauit, an dicta pronunciatio sit ipso iure nulla, an saltem per sententiam iudicis retractanda, & propter hoc apparebit, quæ debeant esse in hac controuersia partes iudicis appellationis. Venio iuxta ordinem ad primum & videtur, quod illis positionibus non erat de iure respondendum. Nam prima videtur cauillosa, & duplex, cum plurima casamenta contineat &c. sine aliqua determinatione, quod est contra nota. in capitu. 1. & secundo. de confess. lib. 6. & in l. secunda. §. quod obseruari, C. de iuramen. calumnię. Idem eadem ratione videtur de secunda positione dicendum cum in ea dicatur sine determinatione quod peruenit in hæreditate omnia bona immobilia, & c. Tertia positio videtur cauillosa ad decipiendum dictam dominam Ioannam, cum illa confessio ad illam esset de directo contra petitionem porrectam in iudicio per dictam Dominā Ioannam. Quarta etiam positio potest cauillari, & recipi, tanquam multiplex, cauillosa, & factum alienum continens. Sed his non obstantibus contrarium arbitror de iure procedere, videlicet, quod dictę positiones de iure procedunt, & per consequens eis erat de iure respondendum. Et primo facio hanc regulam, quod omne probabile est ponibile; quæ regula optime probatur iudicio meo, in clemen. sepę, de verborum significationib. in §. verum. versic.

1 quia positiones. vbi dicitur, † quod positiones ad faciliorem expeditionem litium propter partium confessiones, & clariorē probationē vsus lōgæuus in causis admisit, &c. & sic aperte innuit, q; super omnibus concernentibus decisionē litis pōt fieri positiones, vt pars ponens releuetur ab onere probandi per confessionem partis aduersæ, & ex parte rei fieri possint ad intentionem actoris extenuandam, & hoc apertius voluit glos. in capitu. primo. de confess. lib. 6. Idem sentiunt Domini de Rota decis. 30. Quinimo plus dico, quod etiam id, quod probari non potest, dummodo veniat ad fundandam intentionem partis, potest poni, vt patet in positionibus concernentib. factum mere negatiuū, vt probatur in c. 1. prę alleg. hanc etiam regulam aperte sen-

2 sit Baldus in l. secunda. §. quod obseruari, prę allc. vbi † dicit, quod positio illa dicitur impertinens, quę non facit ad fundandam, vel iuuandam intentionem ponentis, alias dicitur pertinens, & satis patet ex exemplis positis per gl. in d. c. 1. & 2. de confes. lib. 6. & in clemen. sæpe, de verborum signi. & per Innocen. in capitu. dudum. 2. de electio. Sed positiones, de quibus est contentio, apertissime veniunt ad extenuandam intentionem actoris, & ad releuandum reum ab onere probandi; ergo sunt legitimæ, & eis erit de iure respondendum. Et quod tales sint dictę positiones, clarissime patet singulas ponderando. Nam prima habet, quod dicta

domina

dominæ Ioanna vidit fratrem suum carnalem possidere casamenta cum ædificiis &c. quæ in petitione ipsius dominæ Ioannæ continentur. hęc enim non potest dici impertinens quia venit ad extenuandam intentionem ipsius dominę Ioannæ. infertur enim ex ea saltem per obliquum pręsumptiue, quod illa bona petita per ipsam dominam Ioannam non pertinuerunt ad matrem suam, sicut in sua petitione narrabat: ergo debebat admitti, vt patet ex prædictis, & notatur per Balduin in dicto §. quod obseruari. Nam ex possessione consequenter infertur ad dominium, iuxta nota. per Bar. in l. ad probationẽ, C. loca. nec potest dici cauillosa, vel duplex, cum sit iusta, clarissima, & certissima etiã respectu bonorum, cum referat se ad bona contenta in petitione ipsius dominæ Ioannæ, de quibus ipsa erat certissima: tum quia ipsa descripserat illa bona in suo libello, & sic videtur omnia illa scire, & confiteri, vt legitur, & notatur in l. cum precum. C. de lib. cau. & per Anton. de But. in c. fin. de confess. tum quia satis dicitur positio certa, ex quo refertur ad

3 scripturam certam in iudicio productam. † Nam & sententia tali modo dicitur certa, ex quo potest certificari in aliqua parte actorum, vt in l. penultima. C. de senten. quæ sine certa quantita. no. Innocen. in cap. fina. de libell. obl. & facit c. cum venerabilis. prope fi. de exceptionib. & quod ibi nota. nec potest impugnari ex ea, quasi contineat factum alienum, quia imo continet factum proprium ipsius dominæ Ioannæ, cum sit de suo sensu, scilicet quod vidit fratrem suũ carnalem possidere, & tenere, ad hoc l. testium, C. de testib. & 3. quæst. 9. cap. testes. cum glo. sua, & in c. 2. de consuetu. & c. cum causam, de testi. & quod ibi nota. pro hoc glo. in d. cap. primo. de confess. lib. 6. vbi causa exempli ponitur illa positio. Item quod sciebat talem esse clericum. Item quod vidit eum portantem tonsuram, & habitum clericalem; & hoc videtur indubitatum, ideo non insisto. Quinimo, vt infra dicam, etiam positioni continenti factum alienum non semper est respondendum. Idem per omnia dico respectu secundæ positionis, dicitur enim in illa, quod in hęreditate inuenit bona contenta in dicta petitione sua. fit enim hæc positio ad adiuuandum reum, & extenuandam intentionem ipsius actricis, ad inferendum saltem per obliquum, & præsumptiue, ꝙ illa non fuerint bona materna, sed paterna, vel fraterna, &c. & sic erat pertinens, nec erat duplex, nec erat cauillosa: imo multum simplex, cum referat se ad bona descripta in petitione ipsius actricis: nec continet factum alienum, imo proprium, vt patet per illud verbum, quod inuenit omnia bona, &c. idem prorsus dico respectu tertiæ, scilicet, quod audiuit matrem dicentem, & respondeat ei super proprio sensu, scilicet, quod audiuit, &c. ad hoc c. 2. de consuetu. Nam in perceptibilibus sensu auditus deponendum est per illum sensum, vt no. in dicto capit. cum causam. & in cap. 2. de consuetu. & hæc positio clarissime veniebat ad extenuandam intẽtionem ipsius actricis. ergo debebat admitti, vt per ipsius confessionem releuaretur reus ab onere probandi suam exceptionem. Idem potest dici de quarta, & vltima positione, vt patet ibi per ver. audiuit. nam articulus famæ multum adiuuat partem iuxta nota. per Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. & c. veniens. de testi. & 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe, & c. licet ex quadam, de testi. cum simi. Quinimo vt dixi, etiamsi in proposito continet prorsus factum alienum. non tamen per hoc debet reiici, dũmodo faciat ad decisionem causæ, & contineat tale quid, ꝙ ideo certa opinio cadere possit in respondentem, vt aperte voluerunt Cy. Bar. & Bal. in d. l. 2. §. quod obseruari. C. de iur. cal. & But. sequi videtur in l. pe. eo. ti. & ibi hoc aperte tenuit in lec. facit ad hoc regu. quam præmisi, uidelicet ꝙ omne id, quod uenit in probatione, potest deduci in positionibus. & quamquam glo. uideatur aliud innuere in c. 1. & 2. de confes. lib. 6. & in d. §. qđ obseruari. & Spe. in ti. de posit. §. 5. ver. & notanter. tamen dico, ꝙ illa dicta debent intelligi, quando factum alienum est tale, ꝙ verosimiliter non cadit ipsius notitia, vel opinio in habentem respondere; patet per iura all. in eis: vel procedit, quando haberet quis respondere de ueritate; quo casu quis non tenetur respondere, ex quo est tale, ꝙ certam illius notitiam habere quis non potest subiret. n. anceps periurium, vt dicitur in l. Marcellus. ff. rer. amo. ita notanter dixit Bar. in d. l. Marcellus, prope fi. Et ꝙ fuerit hoc de mente illarum gl. probo per exempla, quæ ibidem ponuntur. nam glo. in d. c. 1. lib. 6. inter alias positiones, quæ fiunt ad probandum, quem esse excommunicatum, ponit istas duas videlicet. Item ꝙ tunc ille percussus erat clericus. Itẽ ꝙ erat in possessione clericatus, &c. certum enim est, ꝙ istæ duæ positiones continent factum alienum: & nihilominus admittuntur; & hoc ideo, quia potest notitia illius facti, vel opinio cadere in sensum respondentis, vt supra dixi, secundum Bal. ad idem, quod no. gl. in cl. sępe, de ver. sig. in ver. confessiones, quæ in probando mutuum contra hæredem format has duas positiones. Item pono, ꝙ mutuaui Titio centum. Item ꝙ promisit illa restituere tali die. Item ꝙ Titius instituit hæredem &c. Ecce ergo, ꝙ de mente Io. An. non fuit excludere omnes positiones concernentes factum alienum simpliciter. Indubie ergo concludendum, ꝙ in casu nostro illę positiones erant de iure admittendę, & per consequens eis fuit de iure respondendum, & hæc de 1. dub. Venio nunc ad secundum, videlicet præsumpto sine veritatis præiudicio, ꝙ illis respondendum de iure non fuisset, an ex quo d. do. Ioan. respondit, fecerit sibi præiudicium? Arbitror firmiter ꝙ sic. Primo ad hoc alleg. tex. in c. 1. de accus. lib. 6. vbi probatur eleganter, ꝙ licet parti competat exceptio contra inquisitionem aduersus eam formatam, attamen si illa prætermissa, respondet inquisitioni, facit præiudicium, ad idem, quod no. Inn. in c. qualiter & quã

4 do. 2. de accus. † vbi dicit, ꝙ etiam si nulla tela iudicii præcedente aliquis venit ad iudicium, & confitetur contra se, facit sibi præiudicium: quia confessio ad sui validitatem non requirit telam iudicii. Hinc dicimus valere confessionem, licet processus reperiatur ex aliquo defectu nullus, vt probatur in cap. Pisanis. de restitutio. spoliatorum. & ibi hoc firmat apertissime Innocen. & alii post eum. ad idem tex. cum ibi nota. in clemen. constitutionem, in fine. de elect. & quod ibi no. Barto. in l. si confessus. ff. de custo. reorum. & melius in l. maritus, ff. de quæstion. videtur de hoc glo. in capi. pen. de iuramen. calum. quæ dicit, quod licet pars non teneatur respondere, nisi ad interrogationem ad petitionem partis aduersæ duntaxat, si tamen respondet, facit sibi præiudiciũ, argumen. in l. si sine interrogatione. ff. de interroga. actio. & idem tenent Domi. de Ro. pręallega. decisio. 30. vbi dicunt, quod licet non esset respondendũ interrogationi, quia non fiebat, prout de iure fieri debebat, si tamen pars respondit, facit sibi præiudicium, ad idem bo. tex. in argumen. in l. fin.

5 C. de anna. except. vbi patet, quod † licet libellus generalis possit respui, tamen si ad illud respondetur, tenet responsio, & iudicium super illo fundatum, & ita voluit etiam Innoc. in cap. fin. de libell. oblat. & per hæc patet breuiter, quid dicendum de secundo dubio. Concludo enim, quod præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ illis positionibus non fuisset respondendum: attamen, ex quo responsum fuit, tenet responsio, & præiudicat confitenti, quatenus tendit ad ipsius præiudicium. Venio ad tertium, videlicet præsupposito, quod confessio valuerit, vt supra probatum est, an potuerit dictus vicarius pronunciare responsionem nullã, &c. vt supra dicitur. Et indubitanter dicitur, quod non, quia cum confessio sit de actis, vt in c. quoniam contra. de probationib. nec simpliciter de actis iudicii, sed causæ, cum pertineat ad decisionem causæ, non potest iudex acta causæ, iusta causa non apparente circuncidere, nec sua sententia capitanea perimere, imo debent conseruari apud notarium causæ contra falsam assertionem iniqui iudicis, vt in d. cap. quoniam. Item de hoc est tex. apertus in l. acta. ff. de re iudi. vbi etiam per glos. & Bartol. probatur enim ibi apertissime, iudicem non posse sine partium cõsensu acta causæ destruere. pro hoc, quia etiam perempta instantia iudicii, remanẽt acta causæ, vt confessiones, & depositiones testium, & similia, vt notatur per Innocentium, & alios in ca. causam, quæ, de restitu. per Bartolum in l. cum lite mortua. ff. iudicatum solui. Præterea alleg. glo. apertissimam in cap. fina. de iureiuran. li. 6. quæ dicit, quod responsio facta ad petitionem partis non potest per partem reuocari, nisi fiat incontinẽti, puta antequam exeat conspectum iudicis, argumen. in ca. præterea. de testib. cogen. & 32. quęstio. 1. cap. apud. vbi etiam bona glo. Idem dicendum in iudice per prædicta, & quia cõfessio non reuocatur, nisi docto de errore. Error autem probatur probando rem aliter se habere, vt legitur, & notatur in cap. fina. de confess. & in l. error facti. C. de iu. & fac. ignoran. & in casu nostro nullus error fuit probatus: ergo non potuit iudex pronunciare confessionem erroneam, aut nullam. Ex his infertur ad quartum, & vltimum, an illa sententia iudicis fuerit nulla, & credo eo modo, quod sic multis ra-

tionibus. Primo,quia fuit lata a iudice minus inſtructo,vt in c. cum ex literis, de in integ.reſti. no.Bar.in l.prolatam. C.de ſent.& interlo.omn.iu. Item fuit notorie iniuſta,vt patet ex prædictis,ergo nulla,vt no.Inno.in c.fraternitatis.de frigid. videtur tex. in c. inter cetera,de re iu. & ibi hoc firmat Anto.de Butr.fundauit.n.ſe iudex:quia illæ poſitiones ſunt cauilloſæ,& multiplices, & factum alienum continentes,quod notorie ex illarum inſpectione falſum eſt;vt patet ex prædictis.ergo pronunciatio nulla.vt no.in iuribus preall. & per Inn.in c. cum Bertoldus.de re iudi. & c. quoniam contra.de probat.Item poteſt elici nullitas ex capite ſtatuti Mutinenſis, quod decernit proceſſum iudicis nullum, factum poſtquam a parte aliqua petitum eſt ſapientis conſilium.Præterea,& vltimo præſuppoſito,quod eſſet aliqua,dicendum tamē eſt illam eſſe iniquam, & iniuſtam,vt patet ex rationibus, & iuribus ſupra allegatis. Ex quibus omnibus aperte colligitur, quæ ſunt partes iudicis, ad quem .nam debet pronunciare interlocutoriam fuiſſe nullam, & inquantum ſit aliqua,declarare illam iniuſtam, & iniquam, & eam retractare, & pronunciare bene fuiſſe appellatum, &c. Et hæc ſufficiant.

Finis Conſiliorum Panormitani, quibus aliqua aliorum Conſilia per D. Ludo. Bologninum Bononien. adiuncta, emendataque ſunt.

QVAESTIONES SVBTILISSIMAE ET ALLEGATIONES VTILISSIMAE,

D. NICOLAI TVDESCHII, ABBATIS PANORMITANI, SENIS, ET ALIBI

per eum accurata prudentia disputata.

SVMMARIVM.

1 *Papa habet in beneficiis plenitudinem potestatis, ratione cuius potest supra omnes iura dispensare.*
2 *Papa non habet superiorem.*
3 *Papa habet ecclesiæ arbitrium.*
4 *Papæ iura cælestis, & terrestris imperii fuerunt concessa.*
5 *Papa in vno episcopatu aliquando ponit duos episcopos.*
6 *Papa concedit aliquando duos episcopatus vni episcopo.*
7 *Papa dissoluit matrimonium carnali copula non consummatum.*
8 *Papa non potest dispensare, quod quis eodē tempore habeat duas vxores.*
9 *Papa potest concedere episcopatum, & alia inferiora beneficia ad tempus, & sub conditione.*
10 *Ecclesia sicut est vna, ita vnus episcopus episcoporum.*
11 *Christus dedit claues cælorum Apostolis, & eorum successoribus.*
12 *Potestas tota ecclesiæ data fuit tanquam corpori in personam Petri, & aliorum.*
13 *Gesta per Papam, concilio Cardinalium prætermisso, an veniant reuocanda.*
14 *Papa solus tanquam caput potest exercere omnimodam iurisdictionem exposcente causa rationabili.*
15 *Matrimonium spirituale consistens inter ecclesiam, & episcopum non potest per hominem dissolui.*
16 *Filios temporales habere non est licitum.*
17 *Papa cessante legitima causa, an possit diuidere episcopatum in duos sine consensu episcopi.*
18 *Appellari potest a qualibet parte mundi ad sedem apostolicam.*
19 *Papa a toto clero, & populo, & Imperatore iudicari non potest.*
20 *Papa est Dei vicarius in terris.*
21 *Papa solus potest errare, & esse hereticus.*
22 *Sententia summi Pontificis potest in melius commutari.*
23 *Concilium debet conuocari in concernentibus statum totius ecclesiæ.*
24 *Concilium repræsentat vniuersalem ecclesiam.*
25 *Imperatores actibus synodalibus an interesse debeant.*
26 *Concilium generale appellatur synodus episcoporum.*
27 *Laici non debet interesse in conciliis ecclesiasticis, nisi in tribus casibus.*
28 *Principes seculares an possint interesse concilio ei inuito.*
29 *Episcopi regulariter soli vocantur ad concilium prouinciale.*
30 *Cardinales mortuo Papa cum toto clero excommunicant intrusum in Papatum.*
31 *Concilium olim Papam eligebat.*
32 *Petrus quare fuit appellatus Cephas*
33 *Papa mortuo, ecclesia vacat.*
34 *Ecclesia militans est diuinitus exemplata ab ecclesia cælesti.*
35 *Christus Apostolos fecit pares respectu consecrationis, & ordinis, non iurisdictionis.*
36 *Electio facta per concilium reluctantibus Cardinalibus, an valeat.*

QVAESTIO PRIMA.

EPiscopus, & quidam rector curatus Proniensis per Romanum Pontificem eorum prælaturis nulla rationabili causa priuati ad futurum concilium appellauerunt. congregato concilio, & in disputatione posito, an præfata appellatio esset admittenda. Principes seculares, & prælati inferiores episcopis, ac clerici sine prælaturis, episcopis reluctantibus, concilio interesse conabātur. deponitur interim Romanus Pontifex, prædictique episcopus, & rector Proniensis diem persoluerunt extremum, de quorum prælaturis ante creationem Romani Pontificis aliquandiu dilatam prouidet concilium quibusdam optime meritis; & tandem Romanum Pontificem Cardinalibus contradicentibus elegit. Ex prædicto themate quinque subtilissima, & pulcherrima eliciuntur dubia.

Primum, nunquid dicta priuatio valeat. Secundum, an præfata appellatio debuerit per concilium admitti.

Tertium, si principes seculares, & prælati inferiores episcopis, ac alii clerici sine prælaturis concilio generali interesse debeat. Quartum, vtrum dicta prouisio de prælaturis tunc vacantibus Romano Pontifice nondum creato facta de iure tenuerit. Quintum, nunquid prædicto casu poterit concilium reluctantibus Cardinalibus ad Romani Pontificis electionem procedere. Venio iuxta ordinem ad primum, ad cuius partem affirmatiuam probandam primo adduco sex motiua principalia. Primum sic, 1 † Papa habet præsertim in beneficiis plenitudinem potestatis, ratione cuius potest supra omne ius dispensare, etiam si sit dispositio concilii generalis, vt clare probatur in cap. proposuit. iuncto cap. 2. de conces. præben. vbi dicit tex. Papam posse ex plenitudine potestatis inuestire de vacantib. beneficiis, licet hoc sit prohibitum in concilio Latera. de quo in d. cap. hoc idem probatur, in cap. 2. de præbend. lib. 6. vbi dicitur Papam non solum posse cōferre beneficia, cum vacant, sed etiam dare ius ad vacaturam; & vide glo. in c. vbi periculū, de electio. lib. 6. quæ dicit, Papam posse de plenitudine potestatis reuocare constitutionem totius cōcilii. Et ratio eorum potest colligi ex c. significasti, de electio. vbi dicitur, quod concilia non possunt præfigere legem Romanæ ecclesiæ, cum omnia concilia per Romanæ ecclesiæ authoritatem facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis patenter Romana excipiatur authoritas. Et est ratio, quia ipsi Petro, & per eum omnibus successoribus data fuit plena potestas ligandi, & soluendi, dicente Domino, Quodcunque ligaueris super terram, ligatū erit & in cælis. Et habetur etiam originaliter Matth. 16. transsumptiue. 24. quæst. 1. cap. quodcunque. 21. distinct. c. in nouo, & 19. distinc. c. ita dominus. cum simili. Et cum diceret, quodcunque, nihil excepit. de maiorita. & obedien. cap. solitæ. 19. distinct. cap. si Romanorum. & cum ipse non distinxit, nec nos eius potestatem debemus distinguere. 31. quæst. i. c. quod si dormierit. Innoc. in c. quanto, de consuet. exponit illa verba Domini, Quodcumque ligaueris &c. scilicet per constitutiones, & præcepta. ei enim in omnibus obediendum est in spiritualibus, & in his, quæ ad animam spectant, nisi fiant contra fidem, vel specialiter prohibita. hinc Inn. in c. quod super his, de voto, dicit, quod per illa verba generalia, Quodcunque &c. & per illa, Pasce oues meas, Ioan. vltimo. & transumptiue in dicto cap. significasti. recepit Petrus, & eius successores potestatem non solum super fidelibus, sed etiam super infidelibus, iuxta verbum Dominicum, Vnum debet esse ouile, & vnus pastor. & in cap. inquisitioni, de senten. excommunicatio. quantum ad materiam bellissime inquit, quod si papa aliquid præcepit iniustum, cum non habeat superiorem, corā

quo agi possit. potest dici, quod si de specialibus, & ecclesiasticis personis præceptum faciat etiam iniustum, illud seruandum est; quia nemini licet de eius factis iudicare. 40. di. c. si Papa, nisi mandatum papæ hæresim contineret, uel nisi ex præcepto iniusto præsumeretur uehementer perturbari status ecclesiæ, vel etiam multa mala futura essent: quia tunc peccaret obediendo, cum debeat futura mala præcauere, non iuuare. Si autem præcipiat iniustum laico, qui non est iurisdictionis suæ, nec ratione personæ, nec causæ, nec alias, dicit se non uidere quare debeat obedire. si tamen eũ excommunicet, debet excõmunicationem seruare: quia cũ in potestate papæ sit ecclesia militans, & ad eius mãdata debeant sacramenta ministrari, nullus contra eius mandatũ debet se eis immiscere; quod est valde notandum; maxime in hoc ult. dum dicit, quod ecclesia militans est in potestate papæ, & quod etiã respectu iniusti præcepti debeit superior, ad quem habeatur recursus. Ad idem aliud pulcrum dictum Inn. in c. cum monasterium, de statu regula. vbi dicit quosdam dicere, & forte oon male secundum eum, quia licet in his, quæ sunt contra votum tacitum, vel expressum, & in aliis, quæ sunt contra euangelium, noo prosit papæ dispensatio, nisi ex causa fiat (& idem forte intelligendum est secũdum eum, si dispensat in his, quæ sunt contra generale statutum ecclesiæ) noo tamen hoc verum est in his dispensationibus, quæ fiunt contra ius positiuum tãtum; sicut apparet in statutis, quæ facta sunt super ordinibus faciendis intra certa interstitia temporum, vt 86. dist. per tot. & quod quis nõ potest habere duas curas, vt c. de multa, de præb. & c. dudũ; de elect. In his enim dispensationibus sufficit sola voluntas papæ etiam sine causa. Probatur hac ratione. sicut enim ex sola voluntate potest constituere, ita & sola voluntate relaxare: quia eius est destruere, cuius est cõcedere, & princeps non ligatur legibus. l. digna vox. C. de leg. Host. vero bellissimum verbum inquit in c. quanto. de transla. prę l. videlicet; quod Dei, & Papæ idem est consistorium, ar. in c. 2. & 3. de trãsla. præla. & c. Romana, de appell. lib. 6. Ideo bene dici potest de iure papam quasi omnia posse, vt Deum; excepto peccato, de poe. di. 2. charitas. Spec. in materia latè loquitur in §. nunc ostendendum, ver. 60. in ti. de leg. vbi dicit, quod papa est Petri successor, & Vicarius Iesu Christi, vicem non puri hominis, sed veri Dei gerens in terris, vt in præal. c. 2. & 3. vnde & omnia regit, & disponit, & iudicat, prout sibi placet. 9. q. 3. c. cuncta per mondum. & in ca. per principalem. licet & quilibet episcopus sit quo ad quædam vicarius Christi, 37. q. 1. c. mulieres. & de sacra vnc. c. vnico. ver. exhibendũ. habet etiam papa plenitudinem potestatis, ad quam vocatus est. Alii vero in partem solicitudinis sunt vocati, de vsu pal. ad honorem. & c. decreto. 2. q. 6. dummodo contra fidẽ non veniat io omnibus, & per omnia potest dicere, & facere, quicquid placet, auferendo etiam ius suum cui vult, quia non est, qui ei dicat, cur ita facis. 19. dis. c. in memoriam. Nã apud eum est pro ratione voluntas, & quod ei placet, legis habet vigorem. Insti. de iu. na. §. sed quod prin. potest etiam ius tollere omnino, & de iure supra, ius dispensare.

2 † Item non habet superiorem, de elect. c. licet. & ipse super omnes est; nec potest ab aliquo iudicari. 21. di. c. in nouo. & c. nunc autem. 9. q. 3. c. cuncta per mundum. & c. nunc vero. & seq. 2. q. 5. c. audi.

3 † Item habet cœleste arbitrium. C. de sum. Tri. l. 1.

4 † Item ei iura cęlestis, & terrestris imperii a Deo cõcessa sunt. 21. di. c. i. Hæc suot dicta Spec. in loco præalle. & per hoc dicit Io. And. in addi. io præalleg. §. nunc ostendendum, ver. 57. quod etiã sine causa potest papa aliquem suo iure priuare. Bald. vero videtur hoc expresse decidere in l. rescripta. C. de prec. impe. offe. vbi tractans de potestate papæ quo ad propositum inquit, quod omnia beneficia mundi sunt obedientialia, & manualia respectu papalis potestatis; & idõ potest secundum eum pro libito voluntatis transferre episcopum de suo episcopatu ad alium episcopatum: & tunc si procedit prouidendo, non cogitur prouisus transire: quia præsumitur factũ eius fauore. aut procedit iubendo & cogitur transire, quia præsumitur factum fauore ecclesiæ. alleg. 7. q. 1. c. eos. Ad propositum prædicta reducendo, cum episcopatum habuit iste Proniensis episcopus authoritate papæ, vel eius constitutione, vt clare colligitur ex his, quæ leguntur, & notantur in c. 1. & 2. 22. dist. & 95. dis. c. olim, potuit etiam sine causa co priuari per papam. Et idem fortius est dicendum, quia papa nunc est ipsius vicarius, vt probatur in c. firmiter, versi. vna est, de sum. tri. n. & in c. Nouatianus episcopus. 7. q. 1. & c. loquitur. & c. pudenda. 24. q. 1. & in canticis canticorum. 6. c. dicitur in persona Christi de ecclesia, vna est columba mea perfecta, & habetur transũ. prisc in d. c. loquitur. & apostolus ad Eph. 4. Vnum corpus, vnus spiritus, vnus dominus, circa rectorem curatum, argu. mẽ. 14. q. 1. Nam tituli beneficiales non sunt de iure diuino, sed positiuo, in d. c. i. & 22. dist. ca. i. & 2. 80. dis. c. in illis, & 86. dist. c. i. not. per Innoc. & alios in c. nisi cum pridem, de renunc. & in c. l. de simo. & præsupposito, quod iniuste faceret, tamen est ei parendum, ex quo non est cõtra fidem, & Dei præceptum, quantuocunque præceptum uideatur durum, vt patet per prædicta, & patet in c. in memoriam. 19. dist. Secundo principaliter probatur per tex. maxime iuncta glo. in c. à nobis, de deci. vbi patet, quod sedes apostolica potest aliquem eximere à prætestatione decimarum; & tamen decimę debentur de iure diuino, vt de deci. c. tua nobis, & vt ibi dicit glo. contra ius naturale dispensare potest papa remittendo decimas alicui specialiter, licet non potest in totum illud ius decimandi tollere: quia tũc esset tollere ius diuinum, quod papa tenetur vsque ad sanguinem, & animã defensare. 25. q. 1. sunt quidam. Videmus etiam io simili, quod licet dictum sit de iure diuino, in ore duorum, vel trium testium, &c. tamen papa, & Imperator ex multis causis quærunt quandoque maiorem numerum, quandoque minorem, de consue. dist. 4. c. paruulos, & c. cum itaque. 2. q. 5. c. præsul. C. de testa. l. si vnus, & l. fi. C. de testam. cum aliis not. io c. licet vniuersis, de testa. Præsupposito ergo, quod hæ prælaturę competant istis de iure diuino: tamen habito respectu, quod non omnes prælatos vult remouere: sed tantum aliquos, debet hoc sibi competere ex plenitudine potestatis, & pro hoc videtur gl. expressa in c. principalem. 9. q. 3. quæ dicit papam posse deponere vnum episcopum, sed non omnes; quia sic vniuersalem ecclesiam perturbaret, & no. hanc vlt. rationem.

5 † Tertio videmus papam posse in vno episcopatu ponere duos episcopos, vt in c. non autẽ. 7. q. 1. vbi hoc fuit gestum in persona Augustini, qui non successit, sed accessit Valerio adhuc viuẽte. nec deputatus simplex coadiutor, sed verus episcopus, vt ibi legi. & notatur.

6 Idem † si duos episcopatus concedit vni episcopo, ita vt sit episcopus vtriusque, ut in c. relatio. 21. q. 1. quandoque vnit duos episcopatus, & quandoque diuidit vnum in partes, vt in c. & temporis. 16. q. 2. & in c. sicut vnire, de excess. prę lat. & sic potest facere contra statutum, & ordinationem concilii, & beati Petri apostoli, qui præcipit, vt singulis ciuitatibus singuli, & non plures episcopi ponerentur, vt narrat beatus Clemens in cap. in illis. 80. distinctione. & Anacletus papa in cap. sequen. & pro hoc authoritas beati Gregorii in cap. singula. 89. distinctione. vbi dicit, quod sicut medicorum est in humano corpore, vt alterum membrum alterius fungatur officio, ita noxium, simulque turpissimum est, si singula rei ministeria personis iotidem non fuerint distributa, & tamen videmus, quod papa potest facere contrarium, vt in iuribus præallegatis, ergo eodem modo poterit voum, duos, vel plures prælatos priuare, constitutionibus contrariis non obstantibus.

7 † Quarto arguitur sic; Papa dissoluit matrimonium carnali copula non consummatum, vt communiter notatur in cap. commissum. de sponsalibus. & quandoque consummatum, saltem inter infideles, quando alter coniugum redit ad fidem, altero nolente secum habitare sine contumelia creatoris, de diuortiis. cap. quanto. inter quos est verum matrimonium, & eis dictum fuit a Domino, Quos Deus coniunxit, homo nõn separet. de consanguinita. & affinitate. cap. de infidelibus. fortius ergo poterit soluere matrimonium spirituale, vel quasi, quod est inter prælatum, & ecclesiam suam, cum istud spirituale non sit fortius, quàm carnale, iuxta notata per glossam in capit. primo. de translatio. prælatorum. maxime cum lege positiua istud fuit ordinatum, & authoritate papæ isti fuerunt instituti. Quinto ostenditur istud matrimonium spirituale, quod contrahitur inter episcopum, & ecclesiam suam spiritualem, fuit contractum non propter bonum priuatum ipsius ecclesiæ. datur enim sibi ecclesia, non vt præsit, sed vt prosit, vt probatur in cap. qui episcopatum. & in c. in scripturis. 8. q. 1. Hinc dicitur, quod prælati sunt procuratores, & dispensatores, non domini, vt in cap. fraternitatem, de donatio. & vide bo. tex. in cap. videntes. 12. q. 1. Huius autem boni administrator principalis

palis est Papa, qui est vicarius Dei in terris, de translat. prælat. c. 2. & 3. si ergo Papa vult prælatum remouere, non pôt subditus reluctare, cum eoipso reddat se suspectũ, & remouibilem, ex quo vult se ingerere administrationi inuito domino Papa, argumen. optimum in l. quæ omnia. ff. de proc. hinc tex. in d. c. in scripturis. dicit, quod debemus toto desiderio occupationes fugere, & quod locus regiminis desiderantib. est denegandus, fugientibus offerendus. Nec mirum, si non ita facile soluitur matrimonium carnale carnali copula consummatum, iuxta ea, quæ notantur in d. c. commissũ, licet Io. An. disputauerit, & non determinauerit in regula, actus legitimi, de reg. iur. lib. 6. in Mercu. Nam inter vnum, & reliquum sunt tres differentiæ quo ad propositum. Primò matrimonium carnale contrahitur etiam propter bonum priuatum, iuxta illud Dominicum, Nõ est bonum hominẽ esse solum, faciamus sibi adiutorium simile sibi. Gene. 2. Et Apostolus dixit; Vnusquisq; habeat suam propter fornicationem euitandam. 13. dist. c. nerui. Item fuit inductum, seu institutum à Deo in paradiso, & in statu innocentiæ, & ab ipso Deo recepit vnionem, & indissolubilitatem, vt dicit tex. in c. vno. de voto, li. vi. efficiuntur enim vna caro, vt in loco præal. & c. debitum, de biga. Item & tertio hoc matrimonium carnale post consummationem transit in sacramentum indissolubile. designat enim conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & ecclesiam. vnde sicut signatum est indissolubile, quia carnem quam Deus semel assumpsit, nunquam dimisit, ita & ipsum signum debet esse indissolubile. In matrimonio verò spirituali ista tria nõ reperiũt.

Primò, cum hoc matrimonium contrahatur propter bonum publicum, & nõ priuatum: & sic cũ non mutetur principaliter vtilitas priuata, non est, de quo conqueratur priuatus prælatura. Secundo non fuit institutum a Deo saltem respectu ecclesiæ spiritualis, de cuius dissolutione nũc quæritur, sed à lege positiua, vt in iurib. supra alleg. qua lege Papa non est alligatus. Tertiò non transit illud in sacramentum indissolubile, quemadmodum carnale, licet potest designare charitatem, quæ consistit in spiritu inter ipsum Deũ, & iustam animam, sicut dicimus de matrimonio non consummato. d. c. debitum. Illud verò de facili soluitur, sicut signatum, quod dissoluitur per peccatum, iuxta not. in c. quapropter. 27. q. 2. patet hoc ex alio. Nam bigamus in carnali non potest promoueri, in c. nuper, de biga. secus in spirituali, vt patet de transl. prę̃l. per totũ. † Item non potest quis habere ex dispensatione Papæ duas vxores eodem tẽpore, quia est contra legem diuinam, vt in c. gaudemus, de diuor. sed duas spirituales potest habere, vt duos episcopatus, vt ĩ d. c. relatio. 21. qõ. 1. Sexto & vltimo videtur probari in c. si gratiose. de rescri. lib. 6. & c. pastoralis, cum gl. sua. 7. q. i. in quibus † patet Papam vltra alios posse concedere epatũ, & inferiora beneficia ad tempus, & vsque ad beneplacitum suum, & sub conditione, vt in dictis iuribus, & in c. veniẽs. in fi. de fil. presb. vnde dicit gl. no. in d. c. si gratiose, quod in his, quę Papa vult, est pro ratione voluntas. Insti. de iu. na. §. sed quod principi. alius autem hoc non posset. 1. q. 2. c. quam pio. 7. q. 1. quamuis. 70. dist. c. sanctorum. 55. di. c. præterea. & optime ad prædicta facit c. 1. de renun. lib. 6. vbi Papa, qui est Vicarius Dei, & sponsus vniuersalis ecclesiæ, renunciat papatui sine alicuius licentia, quod facere non posset, si in persona sua esset papatus de iure diuino, quia sicut a iuramento, & a voto, & a similibus absoluere se non potest, vt notatur in c. cum inter P. de renun. & in c. quanto. de iureiur. & per Io. An. in c. significasti. de fo. comp. ita nec a papatu, si in persona sua esset de iure diuino. licèt enim papatus in se sit de iure diuino, non tamen in persona alicuius vltra Petrũ fuit de iure diuino, sed ex electione humana, iuxta no. in c. vno. de renun. ideo potest renunciare, quia non est sibi de iure diuino. cum ergo Papæ sit dissoluere hoc vinculum etiam a seipso (& nulli dubium, quod in se est de iure diuino) fortius debet soluere vinculum; quod est inter episcopum, & ecclesiã suam, & maximè illud, quod est inter rectorem curatum, & ecclesiam suam, cum certum sit, quod nõ contingat in persona alicuius de iure diuino, sed ex electione humana, vel ex cõcessione ipsius Papæ. nec etiã constat, quod in se sit de iure diuino; imo potius innuitur contrarium, vt colligitur in d. c. 1. & 2. 22. dist. & c. olim. 95. dist. & c. legimus. 93. distin. cum aliis supra alle. Causa breuitatis ad contrarium non arguo, quia ex his, quæ in solutionibus subiiciam, satis pars cõtraria patebit. Ad solutionem igitur huius difficilis dubii, Iesu Christi redemptoris nostri, suæque gloriosissimæ genitricis Mariæ patrocinio humiliter inuocato, condescendens valde vereor propter ipsius dubii difficultatem, cum potestas ecclesiæ veniat exponenda, ne lingua transeunte super terram os ponam in cælum, iuxta id, quod habetur in c. in tantum. 12. di. Et ut ulterius ad solutionem tam præsentis, quam aliorum dubiorum inferius pręmittam. Primo, quod ex omnibus fidelibus constituitur vna ecclesia, & vnum corpus mysticum, de conse. di. i. c. ecclesia. vbi dr̃ ecclesia. i. catholicorũ collectio, &c. & huius corporis caput est verus sponsus, pontifex ipse Iesus Christus redẽptor noster, papa est ipsius vicarius, vt probat̃ in c. firmiter. uer. una, de sum. Tri. & in c. Nouatianus. 7. q. 1. c. loquitur. & c. prudentiam. 34. q. i. & in c. canticis canticorum. 6. c. dr̃ in persona Christi de ecclesia, una est columba mea perfecta &c. & transumptiue habetur in d. c. loquitur & Apostol. ad Eph. 4. c. Vnum corpus, unus spiritus, unus dominus &c. & alibi, Christus assistens pontifex futurorum bonorum &c. & pro hoc uide bo. glo. in cle. ne Romani, de election. in uer. non consonam. Huius autem corporis multa sunt membra, vt particulares ecclesiæ, & cæteri prę̃lati, & ceteri fideles boni. Secũdo præmitto, quod sicut vna est ecclesia, ita vnus est episcopus episcoporum multorum concordi vniuersitate diffusus, vt dicit tex. in d. c. Nouatianus. & c. loquitur. & dicit, unus episcopatus, quasi vnum caput, seu vna cura, seu intentio. episcopus enim est nomen grę̃cum, & latine interpretatur superintendens, vt in c. qui episcopatum. 7. qõ. 1. Et aduertas, quod licet fuit etiam in veteri testamento hoc vocabulum episcopatus, vt patet in Psal. Et episcopatum eius accipiat alter. Et Act. 1. c. &c. attamen, cum non habebant episcopatus ita distinctos, sicut hodie, nec distinguebatur hoc nomen episcopus, ab hoc nomine presbyter, & promiscue omnes sacerdotes in pristina ecclesia immediatè post resurrectionem Christi appellabantur quandoque presbyteri, quandoque episcopi, & omnes in communi regnabãt in ecclesia Dei, sed postmodum cum oriente schismate ita vt unus vellet alteri præferri, dicendo, ego sum melior te, quia baptizatus fui a Paulo: alii dicebant, quod fui baptizatus a Petro &c. fuit ordinatum per apostolos, & alios seniores, quod vnus de presbyteris præponeretur, qui vocaretur episcopus, cui alii obedirent: & sic episcopatus, prout hodie est, fuit inuentus ordinatione apostolorum, & aliorum seniorum, non autem iure diuino: ita apertè dicit Hieron. & multipliciter probatur in c. olim. 93. di. & c. legimus, 93. distinc. Vnde B. Petrus in 1. epist. vocabat se presbyterum sic scribẽs, Presbyteros, qui in nobis sunt, precor ego compresbyter, & testis passionis Christi, &c. & cum in singulis ciuitatibus ponerentur per Apostolos episcopi, & in singulis prouinciis archiepiscopi, vt plenius habetur 99. distin. cap. i. & c. in illis. 80. distin. tamen adhuc in effectu episcopatus erat vnus, quia subditi non erant distincti, vnde quos vnus excommunicabat, alius absoluebat, vt notatur in c. constitutus, de appel. & in c. cum causam, de probat. sed postea fuerunt distinctæ dioeceses, prouinciæ, & parochię, vt no. c. ecclesiæ. 13. quęstio. i. & sic hodie episcopus, siue episcopatus specialiter est quasi inutilis in ecclesia Dei respectu administrationis, licet sit episcopus ecclesiæ vniuersalis quo ad ecclesiam & dignitatem, vt not. Hostien. in c. 2. de translat. prę̃lat. Tertio premitto quod Apostoli possunt cum Petro comparari dupliciter. Primò, vt Apostoli, & sic omnes fuerunt ęquales, alio modo inquantum oues Christi ab eo in hac vita conuersatione corporali separatę, & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli oues sub illius cura, vt Apostoli igitur eandem habuerunt immediate a Christo authoritatem, & sic Petro fuerunt ęquales, & ideo Christus redemptor noster non dedit pure & simpliciter Petro potestatem, sed Petro, & omnibus Apostolis, eorumq; successoribus dedit tanquam capiti, aliis tanquam membris. hoc probatur in cap. loquitur, 24. quæstio. prima. & in cap. nouo. 21. distinctio. & in cap. ita dominus. 19. distinctio. In his enim iuribus aperte dicitur, quod Christus post resurrectionem suam omnibus Apostolis parem tribuit potestatem, dum dicit Ioan. 20. Sicut pater me misit, & ego mitto vos, Accipite Spiritum sanctum, &c. Vnde hic erant ceteri Apostoli, quod Petrus fuit pari consortio præditus & honoris, & potestatis: tamen vt vnitatem Christus ostenderet, voluit ecclesiam deriuari a Petro eum ostendendo pastorem, & principem, & vt clarius habeatur hæc materia,

teria, prout ex euangeliis colligi potest. Notandum quinq; esse differẽtias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum prima est ĩ materia dandi & accipiendi, quia Petro data est ordinarie, aliis autem ex speciali gratia, vt pontifex facit vnum episcopum in ciuitate ordinarium. & ex gratia in eadem ciuitate mittit legatum, qui possit id quod episcopus. Secundò quia potestas Apostolorum, non erat supra se inuicem: Petri verò super omnes. Tertiò quia Petrus factus est vicarius Iesu Christi. alii verò vel ut legati seu subdelegati eius. Quarto quia Petrus habet successionem, nam eius ptās fuit ęterna, cęteri autem non. Quinto, quia duplex est authoritas executionis & regiminis. primã habuerũt apost. secundam Petrus tantum. Itẽ aduertendum quod in translationem huius potestatis tã ante resurrectionem, q̃ postea variis verbis vsus fuit Christus tam ad Petrum, quam ad omnes apostolos simul. Primum .n. ante mortem promisit Petro Apostolatum, & potestatem clauium, dum interrogauit discipulos, quem dicunt homines esse filium hoīs? & eis respondentibus, Alii autem Ioannem Baptistam, alii autem Heliam: vos aũt quem me esse dicitis? Respondit Petrus, Ego dico, quod tu es Christus filius Dei uiui. Tũc dixit Christus, Et ego dico tibi, q tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, ligatum erit & in cœlis; & quodcunque solueris super terram, erit solutum &c. Matth. 16. Non tamen per hoc dedit sibi potestatem, nec fecit eum principem, sed tantum promisit, vt patet per illa uerba, & tibi dabo claues regni &c. Item patet, q hæc verba fuerunt prolata ante resurrectionem, sed Christus fecit eum principem post resurrectionem, vt habetur in c. considerandum, & c. fidelior. 50. dist. no. in d. c. nouo. & dum dixit super hanc petram &c. uoluit dicere, quod super illo articulo fidei per eum confessato, dum dixit Petrus, Tu es Christus filius Dei uiui, ut no. gl. in c. ita domini. præallegato. Secundò uidetur Christum dedisse adhuc ante mortem potestatem omnibus Apostolis, & habetur Matth. 19. dum dixit. Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum inter te, & ipsum solũ: si aũt non audierit te, adhibe unum, uel duos testes; & si te non audierit, dic ecclesię. Si aũt ecclesiã non audierit, fiat tibi sicut ethnicus, & publicanus. Et immediatè subiunxit loquẽdo omnib. Apostolis, Amen, amen dico uobis, quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cęlis, & quodcunque solueritis super terram, erit solutum & in cœlis. Post resurrectionem uerò eandem ptãtem recensuit, dum sufflauit in apostolos. & dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta erunt, &c. ut habetur Ioan. 20. Sed Petro postmodum dixit. Pasce oues meas, & constituit eum principem aliorum, ut habetur Io. ult. c. & transumptiue habetur in c. significasti. de elect. & similiter Petro dedit potestatem regiminis, ut super omnes apostolos atque ecclesias potestatem haberet. demum in assumptione dedit omnibus exercitium dum dicit, Ite, prædicate euãgelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabit &c. ut Matt. ult. c. & Mar. c. fi. In die Pentecostes uero permissione Spiritus sancti omnia præmissa confirmauit. Liquidè ergo patet ex præmissis, quod non soli Papę fuit data potestas ordinis, ac iurisdictionis, sed oĩbus Apostolis tanquam membris; Papæ vero tanquam capiti propter hanc dedit etiã authoritatem regiminis, ut ipse unus rex fidei nũquam deficeret, cui etiam dictum est. Rogaui pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ne moueatur quispiam ad dicendum, q alii Apostoli habuerint ptãtem solum respectu ordinis, & non iurisdictionis; quia dico, quod imò etiam respectu ordinis. hoc clare intelligitur in illis uerbis Matthæ. 18. Nam uoluit, ut reclamatio fieret apud ecclesiam; & immediate subiunxit. quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis &c. Item patet in c. noua, de pœ. & remiss. vbi dicit text. Christus dedit claues regni cœlorum omnibus apostolis. & idem ibi Io. An. ad idem facit dictũ c. firmiter. in uer. una est, in fi. vbi colligitur, † q Christus dedit claues regni cœlorum apostolis, & eorum successoribus; & successores fuerunt omnes sacerdotes rite ordinati, ut ibi colligitur, & notatur, licet ex constitutione ecclesiæ episcopi, qui etiam sunt presbyteri habeant iurisdictionem. cęteri sacerdotes repræsentent Apostolos, quo ad administrationẽ san-

11

ctorum, vt not. glo. in c. uidentes. 12. q. 1. Vnde [illegible] clarius potest dici, q potestas data in persona Petri, & Apostolorum fuit data ecclesiæ: alias illis mortuis non posset illam potestatẽ ecclesia exercere; quod est absurdum, cum non sit uerisimile, q Deus uoluisset ecclesiam suam dimittere sine pastore, post mortem Petri, ut dicit Inn. in c. ad apostolicæ. de re iud. lib. 6. in fi. & pro hoc est tex. Augu. in cap. quodcunque. 24. q. vbi dicit, q quando Petrus [illegible] claues, Ecclesiam sanctam significauit; & q hæc ptās [illegible] ecclesia, sed in Papa tanquam in capite, vltra illud, quod colligitur ex capitulis supra allegatis adduco. 1. Act. 95. c. vbi n. dicitur, q cum esset Antiochiæ contentio, an conuersi deberent circuncidi, fuit missum ad apostolos, & discipulos, seu presbyteros, qui erant in Hierusalem; & ibi conuenerunt apostoli, & seniores, vt vigerent, & discernerent super illa quęstione, & dicitur, q in illa congregatione Petrus fuit locutus tanquam princeps Apostolorum. nam primo ante omnes apostolos locutus est, nec sine assensu Petri Iacobus ac cæteri qōnẽ illam determinarũt, quinimo Iacobus ex uerbis Petri exorsus est, vt discipul⁹ à magistro, velut subditus à superiore instructi; & placuit apostolis, & senioribus, vt nõ fiat circuncisio, & scripserunt epist. ad Antiochiam sub hac præfatione Apostoli, & seniores fratres, &c. Placuit nobis collectis in vnum eligere viros, &c. visum est. n. Spiritui sancto, & nobis nihil ultra oneris uobis imponere. Et hic aduerte, q consultatio hæc, quæ non erat ordinis, nec fori pœnitentialis uidetur facta ad Petrum tanquam principẽ, ad alios uero apostolos, ac seniores tanquam secundarios uerbi ministros ac iudices, qui omnes erant repleti Spiritu sancto. quinimo eod. cap. dicitur, q Paulus postea perambulans Syriam, & Ciliciam pręcipiebat custodire pręcepta apostolorum, & seniorum. Vnde nota verbum pręcepta, quod sapit iurisdictionem contentiosam, & pondero, quod non solum mandauit seruari pręcepta Apostolorum, sed etiam seniorum presbyterorum, vt colligitur ex verbis pręallegatę consultationis, dum fuit missum ad apostolos, & presbyteros. Item, vt habetur Act. 16. cum Paulus, & Timotheus pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata quæ erant decreta ab apostolis, & senioribus, q erant Hierosolymis. Et pondera uerbum, decreta, quod sapit iurisdictionem contentiosam. iuxta notata in cap. 1. de tempo. ord. & in c. 2. de iud. & 4. dist. c. denique. § [illegible] legibus, in fine. Insuper legitur Act. 20. q Paulus [illegible] iores natu Ephesiorum; & inter cętera dixit, Attendite vobis, & uniuerso gregi, in quo vos Spiritussanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Item Christus hoc aperte designauit, dum dixit, Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam meam, & portę inferi non preualebunt aduersus eam. i. ecclesiam, & sic apertissime innuit, q potestas sit in ecclesia mediante Petro, cuius auctoritas per dominum Iesum perpetuo fuit conseruata, & conseruabitur in omnib. summis Pontificib. canonice electis atq; catholicis. ad idem, quod habetur in euangelio Matthęi: dum dixit discipulis, Amen, amen dico vobis, q vos, qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Iudicabit ergo Iesus in fine seculi cum omnibus apostolis. Sic dicẽdũ in hac ecclesia militante, ut ipsi, & episcopi eorum successores habeant iurisdictionem a Petro, uel summo Pontifice, quoniã Christus loco sui, Principem ecclesiæ suę atque doctorem constituit. Hinc tex. in clem. si quis suadente, de pœnis, dicit, q episcopi dicuntur Sanctissimi, Christi legati existunt, spirituales sunt patres, fratrés, & coẽpi papę, collinę cõprobantur ecclesię, quæ sunt uerba notanda. Ad idem c. mulier dẽt, il 2. 33. q. 2. vbi episcopus dicitur Dei vicarius, scilicet i parte, & idem dicendum in sacerdote, vbi no. gl. & probatur in c. inter, secundo, de pœn. dist. 3. & in d. c. una; & pro hoc uide pulcra uerba Seueri ad Eugenium papam, quæ refert Archid. in c. decet. 12. dist. qui sic ait, Consideres autẽ omnium sanctam Romanam Ecclesiam, cui auctore Deo præes, ecclesiarum matrem esse, non dominam, te verò nõ dominum episcoporum esse, sed vnus ex ipsis porro hierarchiæ diligentium Deum, & particeps timẽtium eum, & vide ibi latius, & quod ipse notat in c. non liceat papę. 12. q. 2. Ex quibus uerbis colligitur, q nedum apostoli, sed alii etiã fuerunt & sunt prælati per Spiritum sanctum, modo superius declarato. Probatur etiam & alio modo. Nam si apostoli nõ accepissent potestatem pro se, & successoribus ẽt respe-

ctu

ctu iurisdictionis contentiosę, quomodo possent in causa fidei iudicare papam, quod tamen possunt per cap. si papa. xl. distin. & no. Archi. in c. fidei fauorem, de hær. lib. vi. cum a Iesu Christo non receperunt potestatem nisi per illa verba generalia? 12 † Concludo ergo quod in persona Petri fuit data potestas papę tanquam huius corporis capiti, & Christi apostoli potestatem, & authoritatem acceperunt a Petro p̄dicandi, vt innuit textus, & clarius Hugo in pręallegato capitulo, ita dominus. nō enim debent membra corporis, seu ipsum corpus moueri sine dispositione capitis. His tanquā pro fundamento præmissis, venio nunc ad solutionem huius principalis quæstionis, quam ampliando facio tria mēbra. Aut enim subest causa remouendi prælatos, & hoc constat. Aut enim nulla subest causa rationabilis, & hoc est certum. Aut dubitatur de existentia causæ, quia papa eos simpliciter remouit. Primo casu dico, quod Papa etiam solus potest remouere quemcunque prælatum, siue causa oriatur a priuando, quia deliquit, siue oriatur ex bono publico, q2 non potest dīe proficere plebi. pro primo facit c. ii. de transla. pręla. & nona quæstio. iii. c. cuncta per mundum. Pro secundo, quod le. & no. in c. nisi, de renun. debet tamen illi remoto hoc secundo casu saltem ex honestate dari bonum cābium, vt dicit Inn. in d. c. nisi, cum ipse papa sit caput totius ecclesiæ ex dispositione principaliter diuina, vt in c. in nouo, & in c. sacrosancta. præalle. & in Euangelio supra recitato, potuit pro salute totius corporis vnum membrum putridum, vel inutile præscindere, ne inficiat alias corporis partes. Vnde Christus in euangelio, Palma, quę non facit bonū fructum, excidetur, & in ignem mittetur &c. Et Iuda propter suas iniquitates remoto, alius, s. Matthias fuit positus in locum suum, Act. ii. c. Quinimo, & hac potestate amplissima, quam a Christo recepit, potest solus etiam sine concilio deponere ex causa Imperatorem, licet de honestate requisierit concilium in depositione Federici, vt clare legi. in c. ad apostolicæ, de re iud. lib. vi. Nam solus Regem Francię tanquam inutilem deposuit, vt in c. alius. xv. q. vi. Et ex quibus causis potest deponi Imperator, seu Rex, vide bonā gl. in c. si papa. xl. di. in d. c. alius. & plenius Host. & Ioā. And. in d. c. ad Apostolicæ. & per hoc etiam puto, quod solus papa potest etiam deponere Cardinalem ex causa, ita, vt non sit necesse conuocare concilium, & si conuocatur, non est necesse, quod concilium deponat, sed ipse Papa, vt sentit Inn. in glo. in c. ex gestis, de cle. non resi. in cle. vel prȩhend. licet aliud senserit in Cardinalibus Hostiensis ibi. Sed primum plus placet, & hodie probatur aperte in c. vnico. de schism. lib. v. consilium tamen collegii Cardinalium in huiusmodi arduis requirendum est. Est enim quasi in possessione, vt ardua non explicentur sine concilio collegii, vt no. Io. Mona. in ca. super eo, de hære. lib. vi. & q illa possessio potest de iure defendi in dicto tex. valde singulari in c. per venerabilē. qui filii sint leg. in ver. rationibus, &c. per quem tex. potest ratione sustineri, maxime ex authoritate diuina, quæ ibi inducitur, quod etiam cessante omni pactione debet concilium Car. in arduis per Papam requiri. & per illum text. pōt sustineri vna singularis opi. Laurentii, quam recitat Archi. in c. sunt quidam. 25. q. 1. vbi dicit quod generalem legem, s. de vniuersali statu ecclesiæ condere non potest papa sine Cardinalibus, sed particularem sic, ar. xi. di. c. catholica. sed tu tene menti illud c. per venerabilem. quia non solet ad p̄dicta allegari. 13 † An autem pretermisso concilio Cardinalium veniant gesta per solum papam reuocanda, vide quod dixi in c. ex gestis, de cle. non resi. in lectura per prędicta & dico etiam glossam non simpliciter verum dixisse in c. Anastasius. 19. distinct. quæ dicit papam arctari ad requirendū concilium, vbi de fide agitur, & tunc sinodus est maior papa. quod ego simpliciter fateor, quia expresse videtur cōtra tex. in cap. maiores, de batismo. vbi patet, q quæstiones maiores fidei debent referri ad sedem Petri, & sic ad papā. vnde notabilis tex. 24. q. 1. c. hęc est fides. vbi patet, q solus papa potest corrigere errores circa fidem. Item in nulla parte noui testamenti legitur, q cōcilium papa non errante sit supra papam in causa fidei, vel quod concilium necessario sit vocandum. Fateor tamen vbi dubium esset maximum, ita quod etiam papa dubitaret, tunc debet conuocare concilium, quia tota ecclesia errare non potest. Pro ea enim in persona Petri orauit Christus, vt est glos. singularis in c. a recta. 24. q. 1. & no. in d. c. maiores. & in hoc casu dubio facta fuit conuocatio in Hierusalem super circuncisione tienda, Actuum xv. nec per hoc minuitur potestas papæ, quia illius potestas includitur in concilio. quia vt supra dixi, tota potestas est apud ecclesiam, sed papa est caput totius corporis, & per eū explicatur nomine ecclesiæ iuxta illud Dominicum. Dic ecclesiæ, &c. Matth. 18. ad capitulum Anastasius, quod videtur innuere contrarium, dico, quod debet intelligi, quando papa vellet aliquid statuere contra iam statuta per concilium in causa fidei. nam doctrina illius Acbaii fuit damnata. 24. qō. 1. c. 1. hoc enim casu, quando papa vellet statuere in causa fidei contra statutum per concilium, p̄sumitur errare, quia ipse posset hęreticus esse, & insufficiēs, vt in c. si papa. 40. di. in c. 1. de renun. lib. vi. sed tota ecclesia non. & hoc casu potest intelligi, q sinodus est maior papa, alias secus. dico etiam vnum, quod videbit magis nouum, q si papa etiam in factis fidei moueretur melioribus rationibus, & auctoritatibus, & diffinitionibus, quam cōcilium, standum esset diffinitioni papæ. nam concilium potest errare, sicut errauit, quando disposuit, vt inter raptam, & raptorem non posset consistere matrimonium, & tamen Hieronymus dixit contrarium melioribus rationibus, & auctoritatibus iuris diuini, & dictum eius fuit prælatum dispositioni totius concilii, vt 33. q. 2. c. tria, iuncto c. placuit. vbi gl. & vide gl. meliorem, & Archid. in ca. 1. 20. dist. in ver. illorum. nec obstat si dicatur, quod tota ecclesia non potest errare, cum Christus p eius fide orauerit, vt supra dixi. dico enim q concilium generale licet representet totam ecclesiam, nō tamen est tota ecclesia. Nam fides potest remanere nedum in papa solo, sed etiam in vna vetula, & sic fides conseruaretur, sicut accidit post passionem Christi, quę remansit apud beatam Virginem, vt communiter dicunt Theologi, & cū iam Christus orauerat, vt non deficeret fides, ante passionem. sed vt dixi, non deficit, ex quo cōseruatur in vno, quicunque sit ille, & hac forte ratione dixit glo. c. quamuis. 21. di. per illum tex. q vbicunq; sunt boni, ibi est Rom. ecclesi. nam ecclesia Romana nullam debet habere maculam, vel rugam. 14 Ex quibus concludo, † quod papa solus tāquam caput potest exercere omnimodam iurisdictionem exposcente causa rationabili, nec opus conuocare concilium, p consensu habendo. Alii vero prælati non exercent sine dispositione capitis, s. papę. habent enim potestatē a Deo, sed in illa submissi sunt papę tanquam capiti, & forte ad hoc designandum Petro dixit multa separatim, sed aliis apostolis locutus est coniunctim, & generaliter. vnde Petro dixit, Tu es Petrus, & super hāc petram ædificabo ecclesiam meam. Item dixit, Pasce oues meas, & non semel, sed ter, & pro sua fide specialiter orauit, & eum admonuit, vt fratres suos in fide conseruaret, dum dixit. Ego pro te oraui Petre, vt non deficiat fides tua, & tu conuersus confirma fratres tuos. Itē considera, quod in singulari dixit Christus, Fiat vnum ouile, & vnus pastor, & sic vnum voluit esse pastorem, & non plures. Sed hanc potestatem pascendi contulit Petro, dum dixit, Pasce oues meas, & sic fecit eum pastorem, & non plures loco sui. ipse enim erat, & est verus pastor, & pontifex, vt de ipso dixit, Ego sum pastor bonus. alii namque apostoli fuerunt coadiuuantes, & cooperantes, & ideo recte dicitur, quod papa fuit assumptus in plenitudinem potestatis, alii in partem solicitudinis. ca. ad honorem, de authoritate, & vsu palii. Venio ad secundum casum, quando istos remouet sine causa rationabili, & hoc constat. & credo, q remotio illa non valeat. primo ad hoc induco textum apertū in cap. sicut alterius. vii. q. 1. vbi dicitur, q quemadmodum vxor carnalis viro viuente non potest ab alio disponi. & desponsari, ita nec sponsa episcopi, quæ est ecclesia, cum sit ei alligata, non potest illo viuente ab alio, seu disponi, seu desponsari sine ipsius voluntate, & consensu, alias adulterabitur. & post pauca subiicit, si autem voluntatis causa ad aliā ecclesiam fuerit inuitatus, poterit non per se, sed authoritate Romanę sedis se transferre, & sic Romana authoritas valet, vbi subest causa dissoluendi. 15 † Secundo induco alium bonum tex. in c. quanto. de transla. pręla. vbi dicitur, quod matrimonium spirituale consistens inter episcopum, & ecclesiam, non potest per hominem dissolui, & quod cum Romanus pontifex ecclesiarum necessitate, vel vtilitate illud dissoluit, non puri hominis, sed veri Dei vices gerit. vnde pondero verbum, necessitate, vel vtilitate &c. Ad idem capitulum ii. eo. ti. in vtroque enim dicitur, quod illius dissolutionem Deus prȩsumendus est reseruasse suo iudicio, sicut ibi reseruauit dissolutionem coniugii carnalis, sed obli

gationem

gationem,& vinculum Dei authoritate in eccleſia non poſt papa ſine cauſa diſſoluere.23.q.4.& c.ſi is qui.ſicut in ſimili dicimus de iuramento, voto,& aliis quæ ſunt de iure diuino,& ſine cauſa a papa remitti non poſſunt, iuxta no.in ca.quanto.de iureiu.& per Inn.in c.cum inter P.de renunc.nã diſſoluere tale vinculum ex ſola voluntate eſſet contra diſpoſitionem diuinam,& ordinationem apoſtolicam, & ſanctorum conciliorum, & aliorum authoritatem Romanorũ pontificum,atque, contra rationem iuris naturalis, & ciuilis.eſſet enim contra diſpoſitionem diuinam,quia Chriſtus in perſona apoſtolorum miſit epiſcopos, & omnes ſacerdotes ad prædicandum, & ſacramenta miniſtranda. quare ſine cauſa,ex quo ſemel ſunt vocati,nõ debent reuocari, ꝙ qui ſpiritu Dei loquuntur,non ſunt ſub lege,vt in c.cum ex iniuncto.de here.& in c.licet.de regula.& d.c.duæ.19.q.ii.dignior enim lex priuata,quę,ſcilicet infunditur in cordib.hominum per Spiritumſanctum,quam lex publica,quę editur per papam. Chriſtus enim Dei lex eſt, & nemo poteſt Spirituiſancto reſiſtere,vt dicit tex.in d.c.duæ.& ſi dicas,ꝙ iſti fuerunt vocati a papa,& non Deo.Reſpondeo,ꝙ immo a Deo mediante papa,nam in orditione ſuperior mittit manum,& Deus inuiſibiliter adminiſtrat gratiam, & dat poteſtatem.1.q.1.c.multi.& c.dictum.& facit ca. cum deputati.de iudic.ibi,gratia diuina vocati &c.nec Deus voluit remouere Iudam ab apoſtolatu,quem ſemel vocauerat,licet ſubeſſet cauſa,ex quo illa nõ erat aliis nota,vt in c.ſi ſacerdos.in fi.de offi.or.immo cum miſit ad prædicãdum,ſicut alios.Mat.18.& expreſſius per tex.in c.Chriſtus.prima,q.prima.nec Apoſtoli ſubrogaſſent aliũ,niſi ille ſe ſuſpendiſſet,Act.ii.& quamquam iſtæ adminiſtrationes ſpeciales ſint de iure poſitiuo,vt in c.ii.xii.diſt.tamen dico, ꝙ ſuccedunt loco adminiſtrationis generalis,ad quam Chriſtus vocauit omnes ſacerdotes.vnde debent eſſe loco illius, ſicut de baptiſmo dicimus,quod ſuccedit loco circumciſionis, de baptiſ.c.maiores.& quod in ſimili habetur in c. eccleſia. vt lite nõ conteſta.& per Inn.in c.ex ratione, de app. & quod hoc ſit verum,patet,quia dicimus Deum reſeruaſſe ſibi diſſolutionem huius coniugii,vt in iuribus præallegatis,quod non eſſet,ſi prorſus eſt de iure humano. & idẽ per omnia dico in aliis ſacerdotibus reſpectu adminiſtrationis ſacramentorũ per ſupradicta.& contra ius diuinum papa ſine cauſa venire nõ poteſt,vt d.c.ſunt quidam.& per Inn.in ca.quæ in eccleſiarum,de conſtituti. pro ſacerdotibus vero vide bonum tex.in c.ſicut in vna.xii.q.vbi dicitur,ꝙ etiam inter presbyterum,& eccleſiam ſuam contrahitur matrimonium ſpirituale,quia ex quo ſemel eſt collata vni, non debet dari alteri,vel pluribus ſimul,quia debet eſſe vxor,non ſcortum, & dic.quod licet non ſit ita ſtrictum matrimonium, ſicut inter epiſcopum,& eccleſiam ſuam,quia ipſe ſolus in ſignum matrimonii portat annulum iuxta notata in c.clerici.de vit.& honeſt.cle.tamen largo modo inter inferiores,& eccleſiam contrahitur matrimonium,vt in d.c.ſicut.de elect.c.ne pro defectu.vbi per mortem abbatis etiam dicitur remanere viduata eccleſia. Dixit etiam,quod eſt contra ordinationem Apoſtolorum.nam Apoſtoli ordinauerunt,vt epiſcopi, & alii presbyteri ponerentur in eccleſiis,& eſſent perpetui,ergo papa ſine rationabili cauſa non deberet facere contrarium,cum hoc concernat ſtatum vniuerſalis eccleſiæ. Nam ſi poſſet remouere vnum,ſic etiam alios,& plurimos, & alteraretur ſtatus eccleſiaſticus,vt probatur in c.peruenit.xi.q.1.vbi dicit tex.in fi.ſi ſua vnicuique epiſcoporum iuriſdictio nõ ſeruetur,quid aliud agitur, niſi vt per vos. per quos eccleſiaſticus ordo cuſtodiri debuit,confundatur ? & cõtra ordinationem Apoſtolorum papa venire non poteſt, text. eſt apertus in c.ſunt quidam.25.q6. prima. Quod autem apoſtoli hoc ordinauerint,patet in c.1.99.diſt.& in c.in illis.80.diſt.& cap. videntes.12.q.1.& Actuum 14.dicitur,ꝙ Paulus, & Barnabas conſtituerunt in Derben ciuitate presbyteros per ſingulas eccleſias,& Apoſtolus ad Corint.vii.in ea vocatione,qua vocatus quis eſt,maneat, & tranſumptiue 21.q.1.c.1. Tertio dixi hoc eſſe contra authoritatẽ concilii,& hoc aperte apparet in c.ſicut.21.q.2.& c.inuentum.16.q6.vii.vbi fuit diffinitum in concilio,quod non niſi pro graui culpa ab eccleſia ſua amouẽdus ſit qs,contra cõcilia vero concernentia ſtatum vniuerſalem eccleſiæ papa diſpenſare ſine cauſa non poteſt,vt legitur,& notatur in ca.quę ad perpetuam.& cap.contra,25.q.1.& ideo papa nunquam mutat aliquid,niſi rationabili adducta cauſa. Nã authoritas Petri manet,vbi imminet ratio, vt no. dicit tex.in c.manet,23.q.1.& apertius in d.c.contra,ibi dicit tex.ꝙ cõtra ſtatuta patrum condere,vel mutare,nec huiuſmodi quidẽ ſedis poteſt authoritas.hinc Auguſtinus, cum ſucceſſiſſet Valeriano epiſcopo in epiſcopatu, dixit ſibimetipſi hæc verba, adhuc in corpore poſito patre meo,& epiſcopo ſene Valeriano epiſcopus ordinatus ſum,& ſedi cum illo,quod in concilio Niceno fuiſſe prohibitum neſciebam, [illegible] ſciebat. Dixi quarto,quod eſt contra authoritatem Romanorum pontificum,hoc clarum eſt.nam dixit tex.Greg.56.diſt.ca.ſatis peruerſum,& contra eccleſiaſticam probatur eſſe cenſuram, vt fruſtra quorundam parentum voluptatibus ſuis commodis quis priuetur, &c.& I c.præterea.55.vbi dicitur,ꝙ beneficia debent eſſe perpetua, & non debet eis quis priuari,etiam ſi ſit impotens ad ſeruiendum,& latius habetur in ti.de cle.ęgro.& c.vno,de capel.mon.lib.vi.nec papa ſine cauſa debet poſſe tale ſtatutum eccleſiæ alterare,tum quia cõcernit vniuerſalem ſtatum eccleſię, vt ad placitum prælati non remoueaẽ, tum quia decoloraretur ſtatus eccleſiaſticus. nam alii videntes ad libitum rectores remoueri,timerent,neque de facili inuenirẽtur,qui vellent eccleſiæ militare,vt no.dicit tex.de cleric.ægro.c.1.& vbicunque contingit eccleſiæ decoloratio, papa immutare non poteſt aliquid,vt in c.ſi illa.3.q.7.no. Archid.in d.c.ſunt quidam,& facit,quod no. Abb.in c.nulli,de ſenten.ex commu.vbi dicit,quod papa ſine concilio non poteſt tollere canonem,c.ſi quis ſuadente.17.q.4.& facit illud cap.nulli.vbi legi.& nota.quod papa non poteſt ſine cauſa diſpenſare,vt impune quis communicet cum excõmunicato contra doctrinam apoſtolicam.iſta enim,quę ſunt fundata ſup doctrina fidei,& bonis morib.& ad decorem eccleſię,non debẽt relaxari ſine cauſa. nã tunc papa non diceretur oues paſcere,ſicut ei iniunctum fuit ſed diſperdere,& necare,& eccleſiam deprimere,& deteriorare,& ſic potius conuinceretur errare,quam legem dare,ar.c.1.40.diſtin. & d.c.ſunt quidam,& c.quæ ad perpetuam,& c.contra. Quinto dixi,quod eſt contra rationem naturalem,& ciuilem,ex quo enim ſemel placuit,non debet amplius diſplicere.32.q.5.c.horrendus,& in regula,quod ſemel placuit,de regu.iur.lib.vi.& ſic in contrahendo hoc matrimonium requiritur conſenſus perficiendi a principio,ve in c.cum inter canonicos.de elect.& de præben.in c.ſi tibi abſenti.lib. vi. ita & ſortius debet requiri in diſſoluendo,vt ibi.nihil enim,tam naturale, quam, vt vnum quodque vinculum diſſoluatur eodem modo,quo ligatum fuit,de regu.iur.c.1.& in l.nihil tam naturale.ff.eodem,& l.1.& 2.C.quãdo liceat ab empti.diſce.

16 †Item etiam ſecundum leges ciuiles non licet habere filios tẽporales.l.ſi tibi,alias quęſitum.ff.de adop.& id quod nobis acquiſitum eſt,ſine noſtro facto a nobis euelli nõ poteſt,in l.id,quod noſtrum.ff.de regu.iur.& c.ab eo,de elec.lib.vi.facit c.ii.de præben.lib.vi.vbi ſolum dicitur,ꝙ papa poteſt concedere beneficia, vel ex plenitudine poteſtatis dare ius ad vacaturam,non autem dicit,quod de facto poteſt aliquem priuare. Sexto,& vltimo per authoritatem

17 glo.x.diſtin.& Archi.ibi,vbi concluditur †papam non poſſe ceſſante legitima cauſa diuidere epiſcopatum in duo ſine conſenſu epiſcopi per c.multis,16.q.1.& contra id,quod ſentit Ioan.An.in c.quod ob gratiam,de regu.iur.lib.vi.in Mercurialibus.in illa q.numquid poteſt papa aliquem prælatum transferre inuitum,& videtur concludere, quod nõ cauſa non exiſtente, & forte ob hoc papa Alexander vltimus ſtatuit in concilio Piſano, vt nullus epiſcopus transferretur inuitus. ad ꝑdicta facit optime c. conquerente. de reſti.ſpo.vbi dicitur,quod non decet honeſtatem ſuperioris ſine manifeſta,& rationabili cauſa ſpoliare aliquem ſuis beneficiis,cum teneatur illis paterna prouiſione cõſulere,facit c.cum ſecundum apoſtolum,iuncta glo.fi. de præben.ad idem glo.in c.primo.22.di.quæ dicit papam non debere ius vnius eccleſiæ ſine cauſa alteri dari. Venio ad tertium membrum,ſ.quando dubitatur,an ſubſit cauſa,& multa in hoc poſſunt allegari, ſed nõ inſiſtam propter prolixitatem euitandam, ſed quod prę ſumi debeat,faciunt notata per legiſtas in l.ſi.C.ſi contra ius, vel vti publ. & in l.prę ſcriptione.C.de preci.Impe.offer.vbi communiter volunt cauſam præſumi in principe, etiam ſi agat in his, quæ competunt alicui de iure gẽtium,& etiam in his,quæ ſunt d de iure diuino, ſi in illo reperitur alias diſpẽſatum,& not.per aliquos in dicto c.quæ in eccleſiarum. Ego vero diſtinguo ſic,quod

aut

aut papa diſponit perturbando vniuerſalem ſtatum eccleſię nulla ratione apparente, & non eſt ſuſtinendum. vnde pſumetur tunc iniuſtitię cauſa, pro hoc facit notabile dictum Inn. in c. quanto. de conſue. vbi dicit papam non eſſe ſuſtinendum, ſi ſine magna cauſa, & alias nota, vult mutare vniuerſalem ſtatum eccleſię, vt puta ſi vellet auferre epiſcopis poteſtatem chriſmandi, vel baptizandi ſecundum eũ. Idẽ dicerem in caſu propoſito, ſi vellet deponere omnes epiſcopos, vel maximam multitudinem, & ſic iudicio meo poſſet intelligi, & ſaluari glo. in c. per principalem. ix. q. iii. quæ dicit papam non poſſe deponere omnes epiſcopos, ſed vnum ſic, vt in vno pręſumatur cauſa, non ſic in omnibus, vel in magna multitudine propter grauitatem pręiudicii, argumentum optimum in clem. paſtoralis, de re iud. nam & Paulus ſolus reprehendit Petrum, cum videretur deuiare a regulis, & doctrinis communibus euitãdo gentiles iudaizando in moribus, vt in c. Paulus. ii. q. vii. & originaliter habetur ad Galatas ii. c. vbi dicitur, quod Paulus reſtitit Petro in faciem eo quod reprehenſibilis erat. multo ergo fortius hoc poterit tota eccleſia, & hoc facient etiam ex generali poteſtate ſibi tradita a domino, vt ſupra dixi. nã ſi caput dolet, & errat debet totum corpus reſiſtere, quia non eſt tunc bonus paterfamilias. vnde Hieronymus 93. diſtin. c. legimus. orbis eſt maior urbe. & ſi diceremus contrarium, poſſet papa adducere ad confuſionem totam eccleſiam, quod nõ eſt dicendum, cum Deus orauerit pro ea, vt ſupra dixi. In aliis vero particularibus, vbi non perturbatur vniuerſalis ſtatus eccleſiæ, & fides non violatur, pręſumẽdum eſt pro eo, quod non moueatur ſine cauſa rationabili, pro hoc c. cum a nobis. in fine, de teſtibus, & cle. literis. de prob. vbi bonus tex. cum gl. & ſic ſalua dicta legiſtarum. inſtar enim ſacrilegii habetur diſputare de iudicio principum. xvii. q. iiii. cap. ſi quis ſuadente. §. qui autem, & in l. ii. de crim. ſacril. & maxime dicẽdum eſt hoc in papa, quem merita Chriſti, & Petri aut ſanctum inuenerunt, aut ſanctũ faciunt, c. i. xl. di. &c.

Nunc reſtat reſpondere ad contraria, ad quæ breuitatis cauſa ſigillatim non reſpondeo, maxime quia, ſi quis bene pdicta librauerit, contrariam recipiet limitationem p ea, quę dixi in ſolutione. Nam fatendum, quod papa poteſt ex cauſa diſpenſare, quandoque circa ius diuinum, diſpoſitionem concilii, & vniuerſalem ſtatum eccleſię, & authoritatẽ ſummorum pontificum, ſed vbi omnino ceſſat cauſa, non poteſt, vt plene liquet ex prędictis, & ad c. i. de renun. in vi. dic, q papa renunciauit ex cauſa, nam ſine cauſa peccaret p ea, quę habentur in c. niſi cum pridem, de renun. & per ea, quę notantur in d. c. primo. Et aduerte circa hoc coniugium ſpirituale. contrahitur enim primo coniugium cũ eccleſia vniuerſali, cum vnicus ſit in ſe epiſcopatus, vt prędixi, & dicitur contrahi eo ipſo, quod epiſcopus conſecratur. tũc enim imprimitur ei character, quod per nullum, quam per Deum deleri poteſt, & remanet poſt mortem, vt legitur & notatur in c. ii. 32. qõ. vii. & hoc eſt illud coniugium ſpirituale, quod fortius eſt, quam carnale, cum illud diſſoluatur morte in c. pen. & vlt. de ſecund. nupt. & plenius de hoc per Hoſt. in c. inter corporalia, de transla. pręl. qui ſic intellexit principium illius cap. i. Secundo contrahitur matrimonium ſpirituale. ſ. inter epiſcopum, & illam eccleſiam particularem, cui præficitur. & hoc coniugium non eſt ita forte, ſicut carnale, tamen nõ poteſt diſſolui ab homine ad inſtar carnalis, vt in d. c. ii. ſed per papam ex cauſa poteſt diſſolui, ſine cauſa vero non: quia ſaltem deſignat cõiunctionem, quæ conſiſtit in ſpiritu inter Chriſtum, & fidelem animam. vnde quemadmodum inter Chriſtum, & fidelem animam ſignatum non diſſoluitur ſine cauſa, ita nec ſignum. non obſtat dictum Specul. procedit enim vbi non decoloratur ſtatus eccleſię vniuerſalis, nec lęditur directe, vel indirecte ordinatio Dei, vt ipſemet Speculator voluit eodem titul. ſub rub. de diſpen. §. nunc breuiter, quę circa finem. vbi poſuit caſus plurimos, in quibus diſpenſare nõ poteſt, & maxime in ver. 12. & ſequẽ. vbi tenet inter cętera, quod diſpenſatio papę non valet contra euangelia, vel vniuerſalem ſtatũ eccleſię, ſeu vbi decoloratur ſtatus eccleſiæ, vel cõtra ea, quæ ſancti patres diffinierunt, bene per c. & ſi illa. i. q. vii. & 25. q. i. c. quę ad perpetuam. & c. contra. & xv. diſt. c. ii. cum ſimilibus, ſic etiam limitandum eſt dictum Bald. maxime cũ ipſe nihil boni allegat, & c. omnis, loquitur in tranſlatione fienda ex cauſa cap. ſi gratioſe, non loquitur, vbi matrimonium eſſet cõtractum inter prælatum, & eccleſiam, ſed quãdo diſpenſatio fit ad tempus propter vtilitatem perſonarũ, quam papa ex cauſa facere poteſt, argumen. c. de multa, de præben. in ſi. & hæc ſufficiant quo ad primam quęſtionem, & non miretur quiſpiam de prolixitate adhibita in hac prima quęſtione: quia non parum eſt attingere, & explicare fundamentum poteſtatis totius, vt ita dixerim, eccleſię, & quia ex ſuperius dictis facilius infertur ad deciſionem aliarum quęſtionum, in quibus breuitatem cum hac prolixitate compenſabo. &c. In ſecunda quęſtione arguitur, quod pręfata appellatio non debuerit per concilium admitti. nã appellatio eſt propria de minore iudice ad maiorem prouocatio. ii. q. 6. c. anteriorum. adeo, quod etiam ſi per errorem appellatur ad minorem iudicem, non valet in aliquo appellatio, vt in l. i. ff. de appe. ſed concilium non eſt ſupra papã, vt in c. ſignificaſti, in fi. de electio. & xx. diſtinctio. c. quamuis. patuit clarius ex multis ſupra, in primo dubio deductis, ergo appellatio talis non erat admittenda. [18] † Secundo videtur de hoc text. expreſſus in c. cuncta per mundum. xi. q. iii. vbi dicitur, quod a qualibet parte mundi ad ſedem Apoſtolicam appellari poteſt, ab illa autem nulli eſt appellare pmiſſum, & quia nulla pręcedente ſynodo habet facultatem ſoluendi, quos ſynodus nunquam damnauerat, & damnandi, quos oportuit, nulla ſynodo exiſtente, & eſt ille tex. valde notabilis, & facit pro his, quæ dixi in præcedenti dubio & ſolus papa ſine concilio poteſt ex cauſa deponere etiam Imperatorem, ad idem c. nemo. & c. aliorum, & c. per principalem, eadem cauſa, & quęſtione. Ex quibus iurib. colligitur, quod a toto clero, & populo, & imperatore papa iudicari non poteſt. [19] † Tertio probatur per argumen. a maiori. cum enim nec ab imperatore ſeculari, nec a ſententia pręfecti prętorio appellari poſſit, vt l. prima. ff. a quibus appelare non licet, l. vna. C. de ſenten. pręfect. pręt. multo fortius nec a papa appellatur, licet ipſius poteſtas ſit longe maior imperiali, vt in c. ſolitæ. de maiori. & obedien. & in cap. [20] duo ſunt. 96. diſtinctio. † Quarto fortiſſime facit, quia papa eſt Dei vicarius in terris, in c. ii. & iii. de transla. præl. ſibi enim in perſona Petri dictũ fuit, Paſce oues meas, & quodcunque &c. de electio. c. ſignificaſti. & xxxiiii. q. i. quodcunque, & c. loquitur. ergo cum omnibus vice Dei ipſe præſit, a nemine excepto Deo corrigi & reprehendi poteſt, vt in d. c. aliorum, & in c. nemo. & in ca. cuncta. appellatio enim pręſupponit maioritatem quandam in eo, ad quem appellatur, vt ſupra dixi, adeo, quod de vicario epiſcopi ad ipſum epiſcopum appellari non poteſt, cum ſit idem tribunal, & eadem iuriſdictio, nec conſuetudo in contrarium valet tãquam ſubſtantiæ rei repugnans, vt legitur, & notatur in ca. ii. de conſue. lib. vi. Sed maioritas contra papam nunquam fuit tradita concilio, cum nullum verbum fuit apoſtolis dictum iuriſdictionis, ſeu poteſtatis collatiuum, quin fuerit dictum ipſi Petro. immo multa Petro fuerunt dicta, vt plene dixi ſupra in primo dubio. per quę ipſimet apoſtoli, qui erant ſpiritu Dei pleni ad maiorem cõfirmationem hoc ipſum voluerunt, quod ipſe Petrus loco Dei omnibus præeſſet. xxiii. diſtinctio. c. ſacroſancta, ergo hæc appellatio nullo iure ſiue iuris colore fundari poteſt. Quinto, & vltimo videtur probari in c. per venerabilem, in fine, qui filii ſint legiti. verſi. rationibus. vbi ex lege diuina probat tex. quod in omni dubio recurrendum eſt ad ſedem apoſtolicam, & ipſius diffinitioni, & mandato loco Dei obtemperandum eſt ab omnibus. non ergo licet cõcilio de ipſius diffinitione iudicare, cum facta concilii ſint per ipſum papam corrigẽda, vel approbanda, vt ibi, & d. c. cuncta per mundum. Ridiculum enim eſſet dicere, cum ſtatuta concilii poſſunt tolli per papam, vt no. in c. vbi periculum, de ele. lib. vi. & in c. ſignificaſti, eodem ti. quod a papa poſſit appellari ad concilium. ſi enim concilium eſſet ſupra papam, non poſſent per eum illius ſtatuta violari, vt in clemen. ne Romani. de ele. quod tamen eſt falſum, vt prædixi. Ipſe enim papa ſuperiorem in hoc ſeculo non recognoſcit, vt in c. per venerabilem, præal. leg. poſt princip. & in ca. licet de electio. in fine. vbi dicitur, quod ad ſperiorem in facto papæ non poteſt haberi recurſus, & eſt ille bonus tex. in materia appellationis, & facit c. ſignificaſti. eodem ti. In contrarium, quod appellatio debuerit admitti, primo concilium generale eſt maioris authoritatis, quam ſit ſolus papa. ergo a papa ad illud poteſt appellari conſequentia patet ex ſe, et infra melius corroboratur. antecedens probatur, in cõcilio generali non ſolum ſtereſt papa ſed omnes prælati orbis, vt in c. i. ii. et iii. & c. multis.

multis, viii. distinct. & repræsentatur per hoc concilium tota ecclesia vniuersalis, vt patet Actuum xv. facit ca. sicut, in fi. xv. distinct. ca. ecclesia. de consecra. distinctio. prima. sed nulli dubium, quin tota ecclesia sic iuncta cum capite suo maioris authoritatis sit, quam solus papa. Nam, vt supra in primo dubio dixi, potestas fuit tradita toti ecclesiæ, sed per papam exercetur tanquam per caput ecclesiæ, vt in ca. ma ster. 25. qō. 1. in c. ita dominus. 19. distinctio. plenissime dixi supra, hinc est, quod maioris authoritatis est constitutio totius concilii, quam solius papę, vt colligitur per c. 1. xx. dist. & ibi per Archid.

21 † Item papa solus potest errare. & esse hęreticus, xl. distinct. c. si papa. & insufficiens ad regimen ecclesiæ, vt in c. primo, de renuncia. lib. vi. sed tota ecclesia errare non potest, vt legitur, & notatur in c. a recta, 24. q. 1. & in c. maiores, de baptis. hinc etiam est, quod ardua non solet papa explicare sine pręsentia concilii, vt legitur, & notatur in c. ad apostolicæ, de re iudicata, lib. vi. & per Hostié. in c. ex gestis, de cler. non residen. consequentia satis corroboratur per optimum simile, archiepiscopus est maior episcopis suę prouincię, adeo, quod super eis habet plenariam iurisdictionem, vt in c. pastoralis. de officio ordi. vi. q. iii. cap. scitote. nihilominus de illo archiepiscopo appellatur ad cōcilium prouinciale, cui interest archiepiscopus tanquam caput, vt notatur secundum vnum intellectum in d. c. multis. no. glo. in c. a collatione. de pręben. lib. vi. & ii. q. 1. c. omnis oppressus. Item de ordine a præside appellatur ad præsidem. ff. quando appellandum sit. l. 1. §. solent. de episcopo & capitulo appellatur ad ipsum archiepiscopum, vt d. c. a collatione. sic dicendum in proposito, vt a papa possit appellari ad concilium, cui interest papa, vt caput. Secundo adduco c. veniam. & c. cui sententia. 35. q. 9. & maxime iūcto primo c. cum ex literis. de in integ. restitutio. vbi dicitur, quod sententia Romani pontificis potest in melius commutari quando iustitia primo lata non est, sed reformatio ipsius nō potest melius referri, quam ad totam ecclesiam, vbi interest etiam ipse papa. nam & solus Paulus resistit ipsi Petro in faciem, & ipsum reprehēdit, cum ex facto suo sequeretur scādalum in ecclesia Dei. ii. q. 7. c. Paulus Petrum reprehēdit. vt latius legitur ad Galatas. ii. c. & tamen Petrus primo comedebat cum gentibus, nec discernebat cibos ab eis, sicut faciebant iudæi. demum superuenientibus ibi quibusdam iudæis timens eorum scandalum subtraxit se a gentibus, & discernebat ab eis cibos, sicut faciebant iudæis, & sic indistīcte cogebat per exemplum suum alios iudaizare. quod videns Paulus eum reprehendit, & sibi restitit in faciem, fortius hoc poterit facere tota ecclesia, alias solus papa posset deducere ecclesiam ad confusionem maximam, quod non est dicendum, ad idem ii. q. vii. c. nos in competenter. §. item cum Balaam. vbi asina reprehendit Balaam prophetam, & per asinam designatur subditus. per prophetam Balaam pręlatus, vt ibi, ad denotandum, quod cum prælatus cogit subditum ad malum, potest ab eo reprehendi. Tertio facit c. concilia. §. hinc etiam. xvii. distinct. vbi dicitur, quod conciliorum venerandorum authoritas singularem in ecclesia sedis apostolicæ addidit potestatem. & dicit ibi, quod papa principaliter habuit potestatem a Deo. 21. distinctio. ca. quamuis. & 97. distinctio. c. omnes. secundario vero a conciliis, ergo concilium est maioris authoritatis, quam papa, alias non potuisset dare authoritatem papæ, cum nemo dat, quod non habet. 1. q. vii. c. Daybertum, & c. quod autem. de iure patronatus. Quarto videmus, quod in arduis, & concernentibus statum totius ecclesiæ, vt in causa fidei, recurritur ad concilium, vt legitur, & notatur in ca. Anastasius. 19. distinctio. & in ca. sicut. xv. distinctio. & patet Actuum xv.

22 cum enim fuit in primitiua ecclesia † dubitatum an conuersi ad fidem deberent circuncidi, missum fuit non solum ad Petrum, sed ad totam ecclesiam, quę erat Hyrosolymis. nec legitur, quod Petrus pręstiterit maiorem auctoritatē, quam reliqui apostoli, & seniores, sed omnes communi consensu statuerunt, quod non fieret circuncisio, & sic communi nomine facta fuit responsio, vt legitur, vbi supra, & plenius ibi dixi super primo dubio. ergo cum opus erat, recurrebatur ad concilium etiam inter illos, qui erant Spiritusancto pleni, & satis informati de potentia papæ, & ecclesiæ, ergo potuit hoc casu nostro appellari ad concilium, vt videatur, an episcopi sint sola voluntate papę remouibiles. quod dubiū satis est arduū, cum episcopi dicantur legati Christi cōfratres papæ, & columnę ecclesiæ, vt in d. clemē. de pœnis, & sunt loco apostolorum, vt in c. videntes. xii. qō. 1. & in c. in nouo. xii. distinctio. & in c. legimus. 93. distinctio. & vicarii Dei saltem in parte xxvii. qō. 1. c. mulieres. nec obstat si dicatur, quod speciale est in causa fidei, vt in ea sit concilium supra papam, vt no. glo. in c. sicut, & in cap. Anastasius, & in ca. si Papa. xl. distinctio. quia hæc specialitas non probatur iure diuino, vnde emanauerat potestas papę, & ecclesię. nō enim legitur, quod in causa fidei Deus dedit maiorem potestatem concilio, seu ecclesiæ, quam in aliis casibus, vel quam papę. Christus enim in translatione potestatis fuit vsus verbis generalibus, vt plenissime dixi supra in primo dubio. cū ergo ecclesia vsa sit hac potestate in causa fidei etiam supra papam, ergo & in omnib. aliis arduis, vbi papa iudicio vniuersali erraret vti potest, quia qui potest maius, ergo & minus cōcessum ei videt, vt dicit tex. in c. ex parte, il secundo. de decimis. Si enim concilium repræsentans totam ecclesiā vt dicam in tertio dubio, disponit in causa fidei etiam supra papam, vt in c. si papa. præalleg. & ii. q. vii. c. nos si competēter. §. item cum Balaam, versi. item si maius. & quod ibi no. Archi. expresse tenet idem Archi. in ca. in fidei fauorem. de heret. lib. vi. & Hostien. quem sequi videtur Ioan. Andreas c. proposuit, de concessio. pręben. & in c. per venerabilem, qui filii sint legitimi. ergo potestatem istam recipit a Deo: alias non posset iudicare, iuxta illud euangelicum, potestatem non haberes in me vllam, nisi data esset tibi desuper, vt legitur, & notatur in c. nimis. de iureiurando, & 21. distin. inferior. de maio. & obedi. & c. cum inferior. nec obstat si dicatur. quod in causa fidei iudicat, quia tota ecclesia errare nō potest, cum Deus pro ea orauit, vt legitur in c. maiores. de baptis. & glo. in c. recta. 24. q. 1. quia, vt dixi in dubio primo, etiam cōcilium posset errare, nec per hoc defic. fides, cum potest consistere in persona illius vetulæ, quæ nunquā interfuit concilio, sicut accidit in persona beatę Virginis post passionem Christi, apostoli enim, & alii credentes defecerunt ante resurrectionem, licet eidem dedit potestatem clauium, vt in c. officii, de pœniten. & remissio. vnde apostolus authoritatem habens in ecclesia scribēs ad Corinthios sic in epistola scripsit. Nescimus, quoniam angelos iudicabimus quāto magis scelerat? & dixit angelos, idest sacerdotes qui propter excellentiam ordinis in numero angelorum computantur. xxvi. distinctio. §. ecce. versi. hic & Malachias, & transumptiue habetur in c. per venerabilem. versi. Paris, qui fil. sint legi. & quamquam. Hostien. ibi intelligit dictum de papa, & cardinalibus, hoc ego non credo, cum tempore apostoli non essent adhuc cardinales, sed potius videtur de tota ecclesia, vt satis colligitur mens sua Actuum xx. prope mediū, vbi dicitur, quod Paulus vocabat maiores natu ecclesiæ Ephesinæ, & inter cętera dixit, Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo &c. sic videtur, quod regimen ecclesię non sit in solo papa, sed in omnibus prælatis. & pro hoc bonus tex. in c. bene quidem. 96. distinctio. vbi alia causa, quam fidei concilium discutiebat peragenda, & diffiniuit. papa autem locutus fuit ibi tanquam vnus de concilio. ad idem facit c. 1. de despon. & ca. Osius. de electio. & in c. aduersus, post princip. de immu. ec. 1. q. vii. c. conuenientibus. & c. Adrianus. lxiii. distin. Vltimo videtur de hoc casus in ca. legitimus. xciii. distinctio. vbi dicit Hieronymus, quod totus orbis est maioris authoritatis, quam sola vrbs Romana, ex quo glo. ibi colligit argumen. quod statutum concilii præiudicat statuto papę, si contradicant sibi adinuicem. Cum ergo concilium sit maioris authoritatis, quam solus papa, ergo ab eo ad conciliū appellari potest. ii. q. vi. cap. anteriorum. Ad solutionem Christi, & eius matris, cuius res agitur, præcipue præsidio humiliter inuocato, condescendens, arbitror sic dicēdum, quod aut papa consentit, quod appellatio recipiatur & examinetur, in cōcilio enim debet admitti. nam cum princeps non potest suam sententiam etiam non iustam reuocare, vt in c. vnica, & in cap. sententiam. xxx. quæstione ix. & de in integrum restit. capitu. tum ex literis. & capitu. cum olim. de re iudica. & de dolo, & contuma. capitulo cum olim. fortius potest consentire, vt in concilio examinetur, vbi etiā ipse interest. & multum bene facit c. nos si competenter. ii. q. vii. & per illum tex. seu eius rationem deberet papa velle vbi dicit, quod papa si incompetenter aliquid egerit, & in subditis suis iustæ legis tramitem non obseruauerit, cum iudicio Imperatoris paratus est illud emendare, reddēda ra

tionem

tionem faciẽdam, quæ cuilibet data est, ii. q. t. si peccauerit. dicit tamen, ꝙ non subiacet quo ad id, quod ibi dicitur, dic ecclesiæ, nisi in hæresi. si enim est impœnitens, debet dici ecclesiæ secundum eum, i. Deum orando, ꝙ ipsum inspiret, & ecclesiæ triumphanti, vt oret pro ipso. nam si imperator, & totus clerus, & totus populus conuenirent, ipsum non poterunt iudicare. caueat tamẽ ipse, quia anima sua in manibus suis, & ipsi terribilius iudicium imminet & intolerabilior cruciatus. xx. q. iii. c. nemo, & ca. aliorum. in subditis autem habet potestatem secundum eum, ꝙ eius præcepto est obediendum ẽt si dubium sit, an sit mortale, dũmodo vinci possit conscientia. Si aũt certum esset peccatum esse mortale, tunc ei non est obediendum, sed recognoscendus est papa cœlestis. §. Deus, d. c. Iulianus, & ecclesia triumphans, q̃ non fallit, & hoc vltimum placet, & concordat cum dicto Inno. in d. c. inquisitioni. & facit, quod no. Io. And. in c. significasti. de of. or. & in c. cũ adeo. de rescrip. sed præcedens dictũ non placet. nam si pa. stat in pecato notorio, & admonitus per concilium non vult desistere, & sic scandalizat ecclesiã, potest puniri tanquam hæreticus per concilium, vt dicit gl. singularis, quam aprobat totus mundus in c. si papa. præal. & sic per hanc viam põt denunciare concilium crimen papæ, & ad effectum, vt per ecclesiam amoueatur, & corrigatur, potest appellari ad cõcilium, vbi peccatum est notoriũ, & hæc sufficiant quo ad secũdum dubium. In tertio dubio vr̃ primo, ꝙ tam pricipes seculares, q̃ clerici ẽt sine prælaturis debent interesse concilio gñali. de principib. secularibus vr̃ tex. in ca. ad apostolicæ. de re iu. li. vi. vbi papa pollicitus fuit vocaturum ad concilium reges, ꝑlatos, & clericos tam ecclesiasticos, q̃ seculares, vt per se, vel per solennes nũcios ad concilium conuenirent. De imperatore, ꝙ interfuit concilio, multũ solẽniter leg. in c. nunc aũt. 1 t. di. & qđ plus est, ibi imperator ꝓposuit, sicut quilibet ꝑlatus. ad idẽ c. Adrianus, 62. vbi dr̃, quod Carolus rex Francorum constituit synodum gñalem cum Adriano papa, & non solum interfuit, sed ẽt fuit auctor in constituendo in qua synodo fuit trãslata in imperatorẽ ptãs instituendi ꝑlatos. & in c. ii. quod incipit, in synodo, legitur, ꝙ Leo papa in synodo cõgregata Romæ constituit cũ toto clero, & popu. Ro. ac confirmauit in ꝑsona regis Ottonis, qđ cõcesserat Adrianus Carolo, & sic ꝓbat ille tex. ꝙ non solũ reges, & principes, sed ẽt laici inferiores, ac clerici coniuncti ẽt sine ꝑlaturis debeant admitti ad cõciliũ gñale, ẽt vbi tractaẽ de reb. & iurib. spũalib. nam ibi fuit concessa ptãs illi Ottoni eligendi papã, & alios prælatos. ad idẽ c. nos ad fidẽ. 96. di. vbi dicit imperator, nos ad fidẽ confirmandã sinodo interesse volumus. vr̃. n. ꝙ nõ tanquã inuitatus, sed suo iure debeat interesse, facit, qđ de hoc no. gl. in clẽ. 1. de of. vic. facit c. t. 16. di. vbi conciliũ peractũ fuit imperante Constan. Augu. Itẽ non solũ principes, sed ẽt iudices inferiores legũtur interfuisse cõcilio, vt in d. c. ad sedẽ. 35. q. v. vbi papa vocauit ad conciliũ eꝑos, & clericos, ac iudices diuersarũ ꝓuinciarũ, & sic ꝓbat ille tex. partẽ affirmatiuã huius dubii respectu laicorũ iferiorũ, & respectu laicorũ saltẽ ꝑexcellentiũ. & ꝓ clericis inferiorib. vr̃ vltra ꝑdicta tex. in c. in noĩe dñi. 23. di. vbi legitur eꝑos, abbates, ꝑsbyteros, dyaconos interfuisse, & consedisse concilio, vt in c. conuenientib. 1. q. vii. ꝓbatur de monachis, vel saltẽ abbatib. exponendo ibi monachos ꝓ abbatib. vt exponit ibi gl. & in c. Adrianus, il. ii. ꝑal. expresse dr̃ de abbatib. & ĩ c. Anastasius. 19. di. expresse fit mentio de eꝑis, & ꝑsbyteris, & cũctis ecclesiæ catholicis. ad idẽ ca. olim. 95. dist. vbi dr̃, ꝙ licet eꝑs ex instõne ecclesiæ sit ꝑsbyteris maior, oẽs tñ debent regere ecclesiã in cõi, vt in c. t. 15. di. vbi specifice fit mẽtio de ꝑsbyteris in genere. Et ex supradictis iurib. in vnũ collectis satis vr̃ probatũ, ꝙ reges, principes, & alii ꝑsidentes, & ꝑlati inferiores eꝑis, & alii sine ꝑlaturis debeant interesse concilio gñali.

24 †Secundo principaliter probaẽ sic, conciliũ repræsentat vniuersalẽ ecclesiã, vt in c. sicut. in fi. 15. di. sed ecclesia. ergo q̃libet fidelis deberet admitti, si hoc postulat. cũ. n. tractetur ibi de reformatione totius orbis, cuiuslibet interest, vt admittatur. ꝓ hoc facit, qđ no. Inn. in c. vestra, de loca. & in c. fi. de of. dele. vbi dr̃, ꝙ cũ eꝑs, vel legatus vult facere statutũ tãgens alios, seu aliorũ iura, dẽt hoc facere cũ illorum consensu, ẽt si sint laici, vel saltẽ debent esse ꝑsentes ar. de cons. di. 3. c. t. & c. fi. de fer. & idẽ Fed. de Sen. cons. 17

Tertio vr̃ hoc ꝓbari Ac. 15. vbi ĩ cõci. ẽt rei arduæ nõ solũ interfuerunt apostoli, sed ẽt alii ꝑsbyteri, & seniores, & rñsum fuit factũ sub noĩe apostolo. & seniorũ, & qđ placuit ibi cõcilio, dr̃ placuisse toti ecclesiæ. vnde dr̃ ibi, ꝙ placuit apostolis, & seniorib. cũ tota ecclesia, & alii honorabiles viri, q̃ repræsentauerũt totã ecclesiã, qđ est nn, si. n. apparet, ꝙ illi, q̃ ducebanẽ Sãctospiritu, hoc fecerũt, fortius ꝗ fieri nunc cũ illorũ actio, nr̃a dẽt esse istructio, ar. c. significasti. de ele. xi. di. c. ecclesiasticarũ. sic ẽt in antiquis conciliis ꝑsumiẽ spiritũsanctũ ꝑ illorũ os fuisse locutũ. 50. di. si ille. Quarto specifice ꝓ regib. facit. cũ. n. vnganẽ ẽt ex ꝑcepto Dei in veteri testõ, & hodie ẽt in nouo, vt in ti. de sacra vnc. & ii. q. vii. ca. nos si cõpetẽter. §. itẽ cũ Balaã, vñr. ꝑsonæ ecclesiasticæ. Itẽ susceperunt in corũ dignitate ecclesiã Dei tuendã, de quo tenenẽ in stricto iudicio rationem reddere, vt in ca. principes. & in c. regum. 24. quæstio. v. eorum ergo interest concilio interesse, vbi de regimine ecclesiæ, & totius orbis agiẽ.

In ɔ̃riũ vr̃ primo tex. apertus in c. vbi nã. 96. di. vbi dr̃ ꝙ ẽt imperatores sinodalibus actib. interesse non debent. †Secundo probaẽ ɔ oẽs non eꝑos per c. satis euidenter, ea. cã. q. ii. vbi dr̃ illicitũ esse eũ, qui non est in ordine sanctissimorũ eꝑorũ, ecclesiasticis immisceri tractatib. Tertio est bonus tex. in c. concilia. §. hinc ẽt. xvii. di. vbi dr̃ sinodo congregata apud vrbẽ, & in disceptatione posita, an accusatores deberent audiri contra Symmachum Papam, serenissi. imperator quasi Deo spirante rñdit, sinodalis esse arbitrii in tanto negotio sequenda ꝑscribere, nec aliquid ad se ꝓter reuerentiã de ecclesiasticis negociis pertinere, cõmittens ẽt ptãti põtificiũ, vt siue ꝓpositũ vellent audire negotiũ, siue nollent, quod magis putarent vtile, deliberarent, dũmõ venerandi ꝓuisione concilii pax in ciuitate Rnm. dareẽ ecclesiæ. ergo ex verbis imperatoris per conciliũ approbatis probaẽ primo, ꝙ laici non debent se impedire de factis concilii præter reuerẽtiã impẽdẽdã, & ꝙ tñ pontifices cõstituunt gñale conciliũ.

16 †Quarto vr̃ tex. in c. 1. & ii. xvii. di. vbi cõciliũ gñale appellatur sinodus eꝑorũ. ad idẽ xv. di. c. 1. vbi dr̃, ꝙ ante Constanti. Impe. non erat data eꝑis facultas conueniẽdi in vnũ, sed Constantinus dedit ptãtẽ Christianis conueniendi, & tunc incepit gñale conciliũ, & inter cætera concilia tunc pacta, quatuor fuerunt venerabiles sinodus, q̃ totã principaliter fidẽ cõplectunẽ, quasi quatuor euangelistæ, & totidẽ paradisi flumina, & dr̃ ibi, ꝙ harũ prior Nicena sinodus. 318. dis. eꝑorum Constantino Augu. impera. pacta est, & sic solũ eꝑi intelligunẽ, & idẽ dr̃ ibi, de sinodo Ephesina. quæ aducentis eꝑis fuit edita. si ergo illi spiritu sancto pleni nõ vocauerunt sacerdotes, vel inferiores ꝑlatos, vr̃, ꝙ necessario non sunt vocandi. Venio ad solutionẽ huius difficilis dubii, ꝙ nõ reperio in aliqua iuris parte scribẽtes examinasse, qđ est valde necessariũ, cũ iura sup. allega. varie in hoc loquãẽ, & dũ de facto in cõcilio Senis habito tꝑe Papæ Martini. 1424. casus disceptãdi accessissent varii varia dicebant, nil tñ circa hoc determinatũ extitit. Ego aũt ꝓut ĩgenii mei capacitas diuina gratia ministrante patiẽ. inferã, qđ ĩ dubio hoc dđm vr̃. primo inferã respũ laicorũ, scđo respũ clericorũ.

27 †De laicis est gl. magist. in c. vl. de his q̃ fi. a ꝑl. q̃ dicit non debere interesse laicos cõciliis ecclesiasticis, nisi in trib. casib. Primus, si spãliter inuitarenẽ, alle. d. Adrianus. 63. di. di. in fi. Secũdus, si tractaẽ casus fidei. 99. di. c. vbi nã. Tertius, si tracta. de matrimo. q̃a tales cãæ eos tangunt, qui pñt interesse, alleg. 35. q. 6. c. ad sedẽ. Io. An. in d. c. fi. dicit, ꝙ in ꝑdictis casib. itersunt, vt audiãt, nõ vt iudicent, vel vt doceãt. 63. di. docẽdus. Itẽ dicit, ꝙ ẽt ad ꝑdicta non est necesse laicos vocari, cũ ibi diffiniẽda poterũt eis postea in ꝑdicationib. publicari, q̃ ꝑdicatio fieri põt ẽt excõicatis, de sent. excõ. c. rñso. dicit tñ, ꝙ laici pñt ad cõciliũ uenire ꝓ iustitia petẽda, vel defendẽda. de iud. c. nouit. & no. hoc vltimũ, ꝓ quo ego alle. tex. opti. in c. t. de spon. In ecclesiasticis aũt negotiis, & clericorũ correctionib. sunt laici excludẽdi fm eũ ar. in c. Massana. de ele. & exꝑssius in extra. Bonifa. de of. or. c. dẽnt. & cũ his dictis Io. An. trãseũt cõiter scrib. In. aũt ĩ c. graue. de ꝑb. tractauit satis plene đ debẽnib. ĩteresse ꝓuicia li ɔcilio, & eꝑali, & nihil dicit đ gñali, forte dubitauit ꝑ ꝑ iuriũ varietatẽ, nec ẽt Io. An. hũc arti. tetigit, nisi laicorũ respũ, ut sup. tetigi. sed ego reperio in decretis glo. deuiantẽ a iudicio Berna. & Io. A o. s. i o c. Adria. 63. di. dicit. n. ꝙ ad cãs matrimoni. laici qñq; inuitãẽ, & sic intelligit d. c. ad sedẽ. in casib. aũt fidei dicit, ꝙ laici interuenerũt, ẽt nõ uocati, alle. c. ueniã. ꝑal. & sic sentit, ꝙ in casib. mr̃imon. nõ sit spãle. nõ n. ĩteterũt nisi inuitati, & ĩ hoc deuiat a iudicio Benar. ĩ causis uero fidei vult, ꝙ intersint iure ꝓprio, & in hoc deuiare uẽ a iudicio Io. An. Ego dicerẽ. ꝙ ubi in ɔcilio tractãda sunt

negotia

negotia ecclesiastica, seu pertinentia ad iurisdõnē ecclesia
sticā, nō est necesse laicos vocari, quia ptās de his disponen
di est data clericis, & nō laicis, quia Petro, & apostolis, & in
personis eorū suis successorib. data fuit ptās de spūalib. di-
sponere, vt plene dixi in primo dubio, facit c. ecclesia, de cō
sti. & c. bene quidem. 96. distin. probatur in iuribus pro par
te negatiua allegatis, & maxime in dicto cap. hinc etiam. &
expressius in cap. veniam. cum enim ibi videatur excipere
causam fidei duntaxat, satis videtur formare regulam in op
positum. 34. quæstione vii. c. dominus. ad idem dicto. ca. sa-
tis euidenter, & bene facit c. principes. xxiii. qō. v. vbi dici-
tur, in ecclesia non est necessaria potestas secularis, nisi in
defectum, vt quod non valent efficere sacerdotes sermone
doctrinæ, potestas secularis imperet per disciplinæ terrorē.
In causa fidei distinguendum. Aut enim quęritur, nunquid
de necessitate sunt vocandi per ecclesiam, & credo, quod
non, quia, vt dixi, potestas plene disponendi spectat ad cle-
ricos, maxime in causa fidei. est enim ista causa mere iuris
ecclesiastici, adeo, quod secularis iudex nec directe, nec in
directe potest de ea cognoscere, sed sola executio ad petitio
nem ecclesiæ pertinet ad laicum, vt no. singulariter in ca. vt
inquisitionis. §. prohibemus. de hære. lib. vi. neque possunt
publice, neque priuatim de fide disputare, vt l. ii. §. inhibe-
mus. de hæret. lib. vi. nec in concilijs principalibus a sanctis
patribus editis legitur laicos fuisse vocatos, licet de funda-
mento fidei fuerit actum, vt patet xvi. distinctio. c. primo. &
per totum. sed si laici sponte se offerunt ad concilium in cau
sa fidei, tunc puto, quod debent admitti, & sic proprie loqui
tur illud capitulum vbi nam. ibi enim Imperator obtulit se
& sic intelligo glo. in c. Adrianus. cum enim fides potest re-
manere apud simplicem laicum, vt dixi in alijs dubiis, quia
non potest ecclesia esse nulla, interest cuiuslibet, si vult in-
teresse, vt admittatur, & tunc puto, quod nō simpliciter au-
dient, vt dicit Ioan. Andre. sed consulent, & dicent opinio-
nes eorum. idem credo, quod tractabunt, sed non decident
ipsi, sic intelligo illud capitulum, vbi nam. ibi enim solū fit
mētio de tractatu, qui est diuersus, & separatus a decisione,
vt in capitulo tua, & capitulo fina. de his, quæ fiunt a præla.
& in c. vl. de his, quæ fi. a ma. par. ca. q retractari debent, fa-
cit ratio præal. quia posset laicus melius scire veritatem, si-
cut olim penes beatam Virginem fides sola remansit. Idem
facit c. ad sedem, vbi laici tractarunt illas causas matrimo-
niales, sed clerici habent dicere, quia populus est docendus
& non sequendus, vt in c. docendus. præal. & quia laicis nō
licet iudicare spiritualia, vt in dictis iuribus. habebūt ergo
laici in causa fidei vocem cōsultiuam, non autem decisiuā.
in alijs autem negotijs, si inuitantur, habebunt vocem con
sultiuam, vel decisiuam, quatenus eis permittitur per con-
cilium. nam papa potest eos facere capaces iurium spiritua
lium, & maxime potestatis vocis dandæ, vt no. ii. q. vii. cap.
Mennam. quinimo potest dare laico ptātem excommuni-
cādi, vt no. gl. 22. di. c. verum. & c. bene. 96. di. Ioā. in c. ii. de
pręb. lib. vi. & sic per inuitationem ecclesię intelligo omnia
iura, in quibus legitur laicos interfuisse concilijs, vt apper-
tissime probat tex. iūcta gl. in d. c. veniam. ibi. n. dicit papa,
q non legitur imperatores, & alios principes seculares in-
terfuisse tractatib. nisi in causa fidei, quod videtur falsum,
cum in multis alijs casibus legimus interfuisse, vt supra ple
ne allegaui in prima parte, sed vt dicit gl. bene interfuerunt
tunc, sed inuitati, non autem iure proprio, & sic probat ille
textu. sic intellectus, q in causa fidei intersint iure proprio,
quod intellige, vt dixi supra. Non obst. q ad iussum Impera
toris fuit synodus pluries cōgregata, quia processit illud se
cundum ea tempora, quibus non erat facultas Christianis
tute in vnum conueniendi. sed postmodum statutum fuit,
vt sine authoritate papæ nullo modo posset synodus cōgre
gari. 17. di. per totum. & vide ibi bonam gl. in summa pū s-
pradicta conclusione, quæ dicit, q synodus generalis con-
stituitur a papa, & episcopis, & sic nihil dicit de laicis. idem
probat tex. iuncta gl. in l. concilia sacerdotum, ea. di. dicerē
tū, q vbi concilium vellet disponere super iurib. vel reb. lai
corum vltra, q iurisdictio ecclesiastica patiaē, q deberet lai
cos, seu eorum princeps tunc cōuocare, sic intelligerem di-
cta Inn. in d. c. fi. de fer. & de consc. di. iii. ca. 1. facit cle. ii. de
censi. & sic posset saluari mens gl. in d. c. fi. de his, quæ fi. a p̄.
nec ob. si dicatur, q reges non videntur puri laici pp vnctio-
nem, quod est falsum. non. n. propter hoc aliquem ordinem
recipiunt, in d. c. vno. de sacra vnct. & vide c. ii. de p̄b. lib. vi.

28 in nouella. † Item non omnes clerici intersunt in conci-
lijs, vt statim dicam, & per hoc inferam, q in casu [illegible]
nostri principes seculares nō poterunt interesse [illegible]
cilio, cum non agitur de fide, sed de validitate illius dispo-
sitionis, quod est negotium ecclesiasticum, & videtur tex. in
simili in d. §. hinc etiam. 17. di. & in c. satis euidenter. 96. di.
sed de prælatis, & clericis inferioribus potest magis dubita-
ri, cum multum varie iura loquantur, vt patet in arg. allega-
tis pro, & contra. reperio gl. valde no. in decre. 17. di. in sum
ma, quæ dicit, q cōciliorum quædam sunt vniuersalia, quę-
dam particularia, siue prouincialia, quædam ep̄alia. Vniuer
sale dicitur, q papa, vel eius legatus constituit cum omnib.
ep̄is, & sic vult appertissime, q de iure alij prælati inferiores
de necessitate sunt vocandi. & quatenus illa gl. dicit de lega
to papę intelligo ad hoc habente speciale mandatum, alias
secus, vt no. gl. in c. ii. eadem di. & iii. di. §. porro. Et no. ex il
la glo. q papa potest mittere legatum loco sui ad concilium
generale, quod probatur in c. ii. eadem di. Item probatur in
c. Adrianus. 63. di. & ibi appellantur missi, alibi appellantur
locum tenentes, vt in c. conuenientibus. 1. q. vii. & vide ibi
gl. in ver. vicibus. & sic principes seculares in casibus, in qui-
bus interesse possint, intererunt personaliter, vel per solen-
nes nuncios, vt est tex. in c. ad apostolicę, de re iudi. lib. vi.
Idem in vniuersalibus, cum per facile conuenire non pos-
sunt, vt in c. fi. de his, quæ fiunt a præla. prælati vero deben
esse personaliter, nisi iusto impedimento detineantur, &
tunc debent mittere legatos. 18. di. c. eps ad synodum. & vi
de, quod no. Ho. & Ioā. And. in c. ii. de procu. & vide tex. cum
gl. 90. dist. c. iii. de alijs duobus concilijs gl. ibi prosequitur.
Sed plenius de illis duobus vide per Inn. & Doc. in c. graue.
de p̄b. & an hæc concilia inferiora possunt cōdere canones
particulares, vide bonam gl. in d. §. porro, & 16. dist. in sum
ma. Et in legatis Papę ex legatione generali posset conciliū
prouinciale celebrare, vide per gl. & melius per Archid. in
d. §. porro. Ego autem hic solum prosequor primum mē
brum. s. de concilio vniuersali, & quod non est bene diffi-
nitum per maiores nostros. licet enim illa gl. 16. dist. in sum
ma, posuerit opin. suam, nihil tamen inducit, nec respondet
ad infinita contraria supra per me allega. vt ipsemet glossa-
tor in d. c. conuenientib. 1. q. vii. dicit, q abbates debent in-
teresse concilio, licet secus dicat de monachis simplicibus,
& in c. concilia. 17. di. sentit primum faciendo mentionē de
solis ep̄is. Idem sentit in c. nec licuit. in gl. ii. quæ [illegible]
prosequitur, ad quem spectat impetratio institutionis [illegible]
& no. in hoc illā gl. Ego dicerem, q in concilio generali ep̄i
solum de necessitate sunt vocandi per iura pro hac parte al
leg. Idem puto de inferioribus prælatis habentibus episco-
palem iurisdict. vt sunt magni abbates. hoc videtur vt pro
bare tex. in c. conuenientibus. 1. q. vii. vbi abbas tenuit locū
papę in concilio, & multi abbates dederunt vocem decisi-
uam, quemadmodum ep̄i, quod de alijs inferioribus non le
gitur ibi, ad idem c. Adrian. II. 63. di. vbi dicitur, q synodus
illa fuit celebrata 143. religiosissimis episcopis, & abbatib.
& sic abbates illi æquiparantur episcopis, & vbi legitur in-
feriores interfuisse, intelligo, q specialiter fuerit inuitati, si-
cut & laici quandoque inuitantur, vt supra dixi, hoc probo
ratione vltima superius allegata. † Ad concilium prouin
ciale non vocantur regulariter nisi episcopi, vt plene no. In
no. in c. graue, de præb. probatur in c. sicut olim, de accu. &
18. di. quasi per totum, licet de capitulis ecclesiarum cathe-
dralium dubitetur, nunquid debeant inuitari ad tractatum
concilii, vt no. in d. c. fi. de his quę fi. a pręla. ergo fortius ad
concilium gñale de necessitate uocandi non sunt. eadē rō,
q̄ est de toto quo ad totū, dēt esse de parte quo ad partē, ut l
c. pastoralis. §. item cum totū. de o f. dele. & l. q̄ de tota. ff. de
rei uen. si. n. in factis prouincię nō admittunē clerici inferio
res prouincię, ita nec in factis uniuersalib. uocandi sunt infe-
riores uniuersi. nā statuere, iudicare, & reformare sunt iu
risdōnis, de reb. ec. non ali. c. de accu. ca. qualiter, & quā sed
ptās hęc remanet penes ep̄os, & prælatos magnos, satis er-
go est, q ep̄i uocētur. olim. n. ecclesia regebatur per omnes
sacerdotes. ideo non mirum, si omnes seniores uocabātur
ad concilium, sed hodie non sic, ut 15. di. c. 1. Nec ob. si di-
catur, q ep̄i nocant inferiores ad synodos suas, licet iurisdi
ctionem non habeant, ut patet in c. decernimus. 13. dist.
quia dico, q non uocantur ibi inferiores ad communican-
dum, uel statuendam, sed principaliter, ut facta in prouin-
ciali concilio intimentur, ut ibidem dicitur, ut in d. c. sicut

enim

enim. Item vt inquirat, corrigat, audiat querelas ſingulorum, & ſimilia, ut ibi, & in d.c. concilia, eadem diſtin. Si autem clerici occurrerent ſponte, & vellent admitti ad concilium, credo, ꝙ de neceſſitate non eſſent admittendi, niſi ſicut ſupra dixi de laicis. hoc videtur probari in d.c.ſi. de his, quę ſiunt a prę. vbi ſpeciale diſponitur in capitulis eccleſiarum cathedralium reſpectu conciliorum prouincialium. Alii autem clerici inferiores epiſcopis non ſunt de neceſſitate admittendi, etiam ſi ſponte veniant. nam & de capitulis ibi dubitatur, & dico, ꝙ tunc non habēt ibi vocem deciſiuā, ſed ſolum conſultiuam, vnde ibi fit mentio ſolum de contractu, qui eſt ſeparatus a deciſione, vt ſupra dixi, honeſtū tamen eſſet, vt admitterētur ad tractatum, ſaltem vbi deeſt copia epiſcoporum. vnde intelligo omnia iura, in quibus legitur inferiores interfuiſſe, ꝙ ſpecialiter fuerunt ibi, vocati, ſeu de gratia admiſſi, vt cum maturiori concilio procedere viderentur. Et aduertendum, ꝙ quandoque papa celebrat concilium ita vniuerſale, & non vocat pręlatos omnes de orbe, ſed aliquod ſpecialiter, vt probatur in c. ſynodo. 63. diſt. vbi celebrauit concilium cum clero, & populo Roma. hinc eſt, ꝙ iura quædam concilia papę appellant vniuerſalia ad differentiam aliorum, quæ non ſunt ita vniuerſalia, & octo leguntur ſynodi vniuerſales, vt in ca. ſancta. & in c. ſeq. xvi. diſ. & in c. cōuenientibus. præallegato. hinc eſt ꝙ vna ſynodus dicitur maioris authoritatis, quam alia, ſcilicet ex numero, & qualitate eorum, qui interfuerūt, vt in c. in ea ſynodo. 100. di. Sed hic poteſt probabiliter dubitari nunquid ſit in optione papę, qui ad ſynodum vniuerſalem ſunt vocandi, & admittendi, dicerem ſic, ꝙ in his, quę conſiſtunt in plena poteſtate papę, poteſt vocare, quos vult, q̨ a de neceſſitate non congregat illud concilium, ſed de honeſtate, & nō haberet neceſſe illorū ōccilio, & ſic pōt intelligi dictum c. ad apoſtolicæ. de regu. iu. lib. vi. In aliis vero, puta in factis fidei dubiis, vel concernentibus vniuerſalem ſtatū eccleſię, & per quę decolorari poſſet ſtatus ipſius eccleſię, credo, ꝙ neceſſario hēt vocare epiſcopos, & alios magnos prælatos habentes epiſcopalem iuriſdictionem, nā iſti ſunt a Deo conſtituti, vt ſupra dixi in primo dubio, ad regimen vniuerſalis eccleſię, licet papa ſit ſuper omnes alias notabiles perſonas, & principes ſeculares, & inferiores clericos etiam vocare poterit pro concilio habendo, argumen. c. h. xx. diſt. quia ſic plerunque a ſanctis patribus noſcitur fuiſſe factum, vt in iuribus ſupra alleg. non tamen puto hoc caſu illis communicari vocem deciſiuam ſine cōſenſu concilii, ex quo hoc caſu iuriſdictio pertinet ad concilium, arg. in regula, in re communi, de reg. iu. lib. vi. contra l. Sabinus. ff. cōmuni diui. facit opr. ꝙ in ſimi. no. Ioan. And. poſt Compoſt. in ca. ſcriptum. de elect. vbi dicit, quod maior pars capituli poteſt etiam vno reſiſtente communicare vocem non habenti, quia in re communi &c. ſed bene poteſt maior pars admittere alios pro concilio habendo, argumen. c. obeuntibus. 63. diſ. & per hoc patet, quid dicendum in caſu thematis noſtri, & generaliter in omnibus conciliis, & ſatis patet reſponſum ad contraria ſuperius formata. Ad quartum dubium arguitur primo pro parte concilii, poteſtas tradita a Chriſto domino papę eſt penes eccleſiam, qaumquam explicetur per papam caput eccleſiæ, vt plene dixi ſupra ī primo dubio, ergo mortuo papa, vel depoſito, eccleſia poteſt hanc poteſtatem exercere. & poteſt attentari, ꝙ etiam inuito papa poteſt concilium legitime congregatum de dignitatibus, & beneficiis prouidere, cum Chriſtus ordinandi, & diſponendi eccleſiam oīb. Apoſt. & in illorū perſonis eorū ſucceſſoribus poteſtatem contulerit, vt in primo dubio pleniſſime alleg. vbi vide. & vltra ibi alle. induco ad propoſitū vnum notabile motiuum, quod colligitur Actuum 1. c. vbi patet, quod vacāte epiſcopatu Iudę proditoris omnes Apoſtoli & diſcipuli ſimul tractauerunt de ſucceſſore, & elegerunt duos ex omnibus. ſ. Barnabam, & Matthiam, & poſita ſuper eis ſorte, vter illorum duorū præferretur, cecidit ſors ſuper Matthiam, & ſic fuit ille aſſumptus in numero duodenario, vt patet in loco pręalleg. & licet tunc non eſſent epiſcopatus ita, ſicut hodie diſtincti, vt in c. olim. 95. diſtincti. habebant tamen curiam, prima qō. prima. cap. epiſcopus, & no. in c. cum cauſam, de probatio. & de piſcopatu Iudę intelligitur dictum Pſalm. Et epiſcopatum eius accipiat alter, &c. vt legitur in actibus apoſt. c. primo. præalleg. ſi ergo Petrus, qui erat Spirituſancto plenus paſſus eſt, vt omnes prouiderent in communi, ergo præſumendum eſt, ꝙ hęc poteſtas remanet apud eccleſiam vniuerſalem, quæ repſentatur per concilium vniuerſale, vt ſupra dixi. Secundo, probatur per capitu. ſi quis pecuniam. 78. diſtinctione. vbi pa-

30 tet, † ꝙ mortuo Papa Cardinales cum toto clero excōmunicant inuaſorem, ſeu intruſum in papatum, & ſic collectio clericorum exercet iuriſdictionem vacante ſede Romana, & facit cle. ne Romani. de ele. vbi prohibentur Cardinales exercere ſpectantia ad papam ſede vacante, & de concilio nihil dicitur. ergo concilium talia exercere poterit, arg. l. cū prętor. ff. de iudi. & de præſump. c. nonne. Tertio facit ar. ab abſurditate vitanda. nam ſi poteſtas remaneret apud eccleſiam vniuerſalem, ſede vacante, ſequeretur, ꝙ papa mortuo, eccleſia remaneret ſine aliquo paſtore in terris, quod non eſt prēſumendum, quia ſecundum hoc (cum reuerētia loquendo) Chriſtus dominus noſter non feciſſet tanquam bonus paterfamilias, arg. c. pro humani, de homic. lib. vi. & quod ibi no. per Inno. nam multa poſſunt grauiſſima occurrere ante creationem papæ, in quibus neceſſarium eſſet vti plenitudine poteſtatis, & forte de papa non poſſet de proximo prouideri, valet argu. ab abſurdo, de priui. c. ex ore. l. iii. C. de condi. inſer. Quarto probatur per illam authoritatem Chriſti. Si peccauerit in te frater &c. cum dixit, ꝙ ſi te non audierit, dic eccleſię, habetur de iudi. c. nouit. & ii. q. 1. c. ſi peccauerit. & in euang. ſupra alle. in primo dubio, denotauit ergo, ꝙ poteſtatem tradiderit eccleſiæ, alias ſequeretur, ꝙ vacante papatu non poſſit authoritas exerceri reſpectu totius Chriſtianitatis, quod quantum abſurditatis ſapiat, nemo eſt, qui neſciat. & contrarium videtur probari in c. ſi duo. Contra. 79. di. vbi patet, ꝙ ſi eſt contentio inter duos de papatu, & ignoretur quis ſit in iure potior, cōcilium generale erit iudex, vt ibi no. gl. & ſic eccleſia exercet iuriſdictionem in caſu dubii, ergo fortius, vbi nullus ſubeſt papa penitus.

31 † Item concilium olim eligebat papam, vt in c. ſi tranſitus. ea. di. & ſi prouidet de papatu, fortius ergo de inferioribus dignitatibus. Item apoſtoli euntes per mundum ordinabant presbyteros per ſingulas eccleſias. Act. xiiii. propeſi. & per presbyteros vniuerſalis eccleſia gubernabatur. vt in c. olim. xcv. diſt. & per eccleſiam fuit ordinatum, vt ex presbyteris eligerent, qui eſſent ſupra a[illegible]s, & appellarentur epiſcopi, vt in d.c. olim. & c. legimus. xciii. di. In contrarium facit primum capitulum, ita dominus. xix. diſt. vbi dicitur, ꝙ huius muneris ſacramentum, ita dominus ad omnium Apoſt. officium pertinere voluit, vt in B. Petro apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi quodā capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Ex quibus verbis ſatis euidenter colligitur, ꝙ omnes adminiſtratores debent a Petro, & ſic papa ſucceſſore deriuari, & ſunt illa verba Augu. in lib. ii. de doctrina Chriſtiana. cum ergo eccleſia vniuerſalis abſq; papa ſit corpus repreſentatum, papa vero loco Dei ſit caput huius corpo-

42 ris, † hinc Petrus fuit appellatus Cephas. i. caput, & principium, vt in c. ii. xxii. diſ. ergo cōcilium non poteſt ſine papa hæc dona Dei diffundere in corpus, ſeu membra eccleſiæ. Ad idem ſecundo inducitur cap. loquitur. 24. qō. 1. vbi dicitur, ꝙ vt vnitatem in eccleſia dominus deſignaret, ſup vno ſ. Petro eccleſiā fundare voluit per illa verba, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam &c. ipſe enim fuit tantum pręlatus, vt in c. ii. xxii. di. & c. in illis. 80. di. non ergo poteſt concilium de dignitatib. prouidere, cū non apoſtoli, ſed ipſe Petrus q̨ tenuit in terris vicē Dei, vt in c. ii. de transla. præ. & ſic in petra ratione vnitatis, ad quā deſignandam dominus Petrum ſolum præfecit, vt in iurib. præal. &c. Tertio faciunt iura, quæ dicunt, ꝙ mortuo pa-

43 pa † eccleſia vacat, vt in cle. ne Romani. de ele. & in ca. vno. de ſchiſmate. lib. vi. Si vacat ergo poteſtatem papalem exercere non poteſt, valet enim ar. a vi vocabuli. de prę b. c. cum

34 ſecundum. 21. di. c. clericos. † Quarto facit, hęc eccleſia militans eſt diuinitus exemplata ab eccleſia cęleſti. vt in d.c. ad hoc. 89. di. vt plene per gl. in cle. ad noſtram. de hære. ſed in cœleſti curia eſt vnus, qui cuncta miniſtrat, & cui oīa parēt ſ. Deus ſine quo nihil ſit. ergo in hac noſtra eccleſia militante vnus dēt eſſe. ſ. papa, qui oīa miniſtret, & ſine quo ptās papalis exerceri non dēt, & ouile dēt eſſe diſtinctū a paſtore. eccleſia. n. eſt loco ouilis, & papa loco ueri paſto. ſ. Chriſti, non ergo dēt ouile paſcere, ſed paſci, nec occupare offi̅ paſto. Sol. in hoc dubio nō memini legiſſe exp̄ſſe aliā authoritatē. ſed ego, meliori iudicio ſp ſaluo, dicerē, ꝙ ſi nulla urget neceſſitas prouidendi de dignitatib. ante creationem

Romani

Romani pontificis, non debet concilium de talibus se intromittere, nam de iure, & antiqua prouisione ecclesiæ potestas prouidendi de epatibus pertinet ad papam, vt dicit gl. no. in d. c. quamquam. de ele. lib. vi. ꝓbatur in ca. illis. lxxx. di. vbi patet, ꝙ solus Petrus de epatib. & superiorib. dignitatib. prouidebat, ad id c. 1. 22. di. ptās vero prouidendi de inferioribus beneficiis fuit tradita episcopis. de pœniten. distinctione prima. cap. omnes Basilicę. & x. quęst. prima. c. regenda. non debet ergo concilium sine papa infringere antiquas ordinationes, nec iura, nec præminentias papæ violare, argumen. clemen. ne Romani. de election. & capitulo significasti. de electio. de maioritate, & obedien. cap. cum inferior. & in c. licet. in fine. de electio. & in ca. per venerabilem, qui filii sint legitimi. & faciunt no. supra pro hac parte allegata. Item sicut capitulum repræsentans ecclesiam cathedralem, de testamen. c. relatum. il secundo. non succedit in potestate conferendi beneficia spectantia ad collationē solius episcopi, vt in ca. vno. ne sede vacante. libro vi. Item nec concilium repræsentans vniuersalem ecclesiam debet succedere in potestate conferendi dignitates pertinentes ad prouisionem papæ, ita non potest dici plenum conciliū, & plena ecclesia sine papa. xvii. distinctione. c. multis. & dicto c. significasti. & hoc credo generaliter in omnibus, quæ voluntarie geruntur per concilium, sicut in simili dicimus in capitulo sede vacante. & no. glo. in clemen. prima. de hære. & in c. vno. de maioritate, & obdien. libro vi. sed vbi necessitas multum vrgeret, nec posset aliter prouideri, quam per concilium, nec necessitas patitur dilationem in euentum creationis Romani pontificis, arbitror pronunciationem concilii valere per ea, quæ supra allegaui in prima parte. Vnde trademus in hac materia hanc cōclusionem, quod de omnibus pertinentibus ad papam concilium potest se impedire, si necessitas magna vrget de præsenti, nec aliter potest per cōstitutiones iam positas prouideri, nec sine magno damno expectari post creationem pontificis. Erit ergo concilium administrator necessarius, non autem voluntarius, & hoc est æquissimum, & cessant vere omnes absurditates, & rationes ad inuicem conflictantes. nec obs. quod dicitur de Matthia, quia in illo concilio, seu congregatione fuit Petrus, & ipse tanquam principalis proposuit negotiū, & fecit ad maiorem firmitatem, & propter ecclesiæ nouitatem. nam & postea ipse solus prouidit de episcopatibus, vt in dicto c. multis. xvii. distinctione. & apostoli receperunt prædicandi potestatem ab eo, vt eum in superiorem recognoscerent, licet Deus misisset omnes, vt no. Archidiac. in dicto c. ita dominus. & dixi supra in primo dubio, & sic papa hodie posset facere in concilio, si vellet, & ad ardua conuocat concilium, vt nota. in c. ex gestis. de clericis non resi. & in ca. ad apostolicæ. de re iudica. libro vi. & illud factum substitutionis erat nunc arduum. nec obst. quod Christus traddidit potestatem omnibus, potest enim responderi dupliciter.

35 † Primo, quod omnes apostolos fecit pares respectu consecrationis, & ordinis, nō autem iurisdictionis. in illa enim Petrus pręfuit omnibus, vt no. glo. in c. in nouo. xxi. distinctione. & in ca. loquitur. xxiiii. quæstione prima. & videtur bonus tex. in c. in illis, præal. & in ca. per venerabilem. qui filii sint legitimi. Secundo potest dici tenēdo, quod dixi in primo dubio, quod licet potestas etiam iurisdictionis fuerit data omnibus, fundamentum tamen, & caput regiminis fuit datum Petro, vt probatur in dicto capit. loquitur, non impropriando ibi literam, vt impropriat ibi glo. alii ergo habent iurisdictionem sub papa, vt hodie est videre in episcopis, qui non solum habent ordinem, sed & iurisdictionem spiritualem in suis diœcesibus, & olim exercebant per totum orbem antequam diœceses essent distinctę, vt supra dixi, licet hanc iurisdictionem habent sub papa, qui dicitur habere plenitudinem potestatis. Alii enim sunt electi in partem solicitudinis, vt in ca. ad honorem. de autho. & vsu pal. exercebant ergo episcopi potestatem sibi traditam in diœcesibus suis, & non alibi, nisi vt dixi, quando necessitas magna aliud postularet. quia tunc totum corpus gerit vicem capitis, & ipse Christus, cuius negocia agū tur, erit hoc casu caput ecclesię ꝑ se sine vicario. ipse enim Christus verus est pontifex, & caput ecclesiæ, dicto c. loquitur. Papa autem est vicarius Christi, vt ibi de transla. prælatorum. per totum. sicut enim necessitate vrgente vnum membrum vtitur officio alterius, non aliter, vt in dicto ca. ad hoc. & c. singula. 89. distinctione. ita & corpus totum necessitate instante, & non aliter debet fungi officio capitis. sicut enim est videre in episcopo, & capitulo, [illegible] vnum corpus, & in c. nouit. & in c. quanto. de [illegible] a præla. & mortuo capite fungitur corpus, id est [illegible] ipsum potestate in necessariis, & non aliter, & [illegible]. Et potes addere ad prædicta motiua, quę faciebat [illegible] pro collegio Cardinalium, an succedat vacante sede, [illegible] vide per glo. in c. vno. de schisma. lib. vi. Sed contra [illegible] nalium collegium emanauit hodie clemen. præal. ne Romani. de electioni. quæ notabiliter limitatur per ea, quæ supra dixi respectu concilii generalis. Ad prædicta vide glos. in clemen. ne Romani. de electio. in versi. non [illegible] quę dicit, quod vicarius fuit solum Petro, & successoribus datus. si diceremus cōtrarium, sequeretur absurditas, quod non esset necessarium papam eligi, sed penes alios resideret plenaria potestas. Ad quintum, & vltimum dubium, nunquid valuerit dicta electio facta per concilium relictis tibus Cardinalibus.

32 † Et videtur primo, quod sicut [illegible] stitutio prouidens in casu mortis, non debet extendi ad alium vacandi modum, vt in c. susceptum. de rescript. libro vi. maxime quando venit correctiue ad ius antiquum, cum non debet extendi iuris correctio etiam similitudine [illegible] nis, vt in regula, quæ a iure exorbitant. de regulis iuris, lib. vi. & in l. quod contra. ff. de lega. no. Barto. in authen. [illegible] actiones. C. de sacrosan. eccle. in ca. in nomine domini. 23. distinctio. ca. licet. de electio. & communiter alia iura, quę dant eligendi papam potestatem Cardinalibus, loquuntur ecclesia vacante per mortem papæ, ergo non sunt extendenda ad hunc casum nostrum, in quo vacabat papatus per depositionem, & sic in casu non prouiso remanebunt iura antiqua, secūdum, quod potestas eligendi papam consistit penes concilium generale, vt in ca. si transitus. 79. distinct. [illegible] distinctio. ca. [illegible] vbi tex. non dicit, quod omnes apostoli de nouo elegerunt Petrum in pontificem, & in eorum caput.

Et hanc formam suis successoribus, & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Et sic episcopi, qui successerunt in locum Apostolorum. xi. q. prima. c. videntes. 21. distinctio. c. in nouo. 93. distinct. c. legimus. habent eligere personam ex ordinatione etiam Apostolorum. Ex ipsis enim constituitur concilium, vt supra dixi in præceden. dubio, & pro hoc l. præcipimus. in fi. C. de appellatio. Vbi dicitur quod a iure antiquo non est recedendum, nisi quatenus [illegible] tur in nouo. Secundo pro hac parte videtur [illegible] cap. si duo, 79. distinct. vbi electis illis duobus, qui contendebant de papatu, dicitur, quod ille erat in sede apostolica [illegible] surus, quem in numero clericorum noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuersitatis consensus eligerent, quæ verba proprie adaptantur ad concilium generale repræsentans vniuersitatem clericorum, sicut præstantiores ciuitatis, & rectores repræsentant ipsam ciuitatis vniuersitatem. l. secunda. C. de iuramento calumn. facit, quod no. Innoc. in cap. fi. de maioritate, & obedien. & iste intellectus ad illum text. tanquam iuribus antiquis consonus recipiendus est, argumen. regulæ, inspicimus in obscuris, de re iudica. libro vi. Tertio probatur sic vacante ecclesia potestas residet in habitu, & in actu penes concilium velle eligere per ea, quę dixi plene in primo dubio, & pen. ergo potuit concilium velle eligere etiam in casu cardinalibus concesso, & maxime quia casus iste non fuit pręuisus, & rogatus per papam, cū cardinalibus dedit potestatem eligendi. Non enim cogitauit papa ad casum, quo concilium esset congregatum tempore vacationis, sed potius videtur cogitasse difficultatem, quæ erat in congregando cōcilium, cum interim multa possunt ecclesiæ vacāti imminere pericula, pro hoc tex. in dicto capitulo in nomine domini. in princip. consensio autem non extenditur ad causam verisimiliter non cogitatam, pro hoc tex. no in l. si hominem. ff. manda. & cap. cum olim. de re iudica. Quarto adduco ca. si quis pecunia. 79. distinctione. vbi dicitur, quod si quis sine concordia, & canonica electione Cardinalium, & sequentium religiosorum clericorum fuit Apostolicæ sedi introꝛnizatus, non est apostolicus, sed apostaticus. Et sic probatur, quod electio papę, non spectat ad solos Cardinales, vbi sunt alii valentes eligere, puta episcoporum concilium. Nam ipsi dicitur religiosi in c. ex multa. de voto. Ad solutionem omnium argumentis pro contraria parte descendo ad alia, quoniam satis apparebunt ea his, quæ satis in solutione [illegible]. credo equidem electionem, de qua in themate, non valuisse, &

se,& generaliter arbitror electionem summi pontificis spectare ad diuinos Cardinales, siue ecclesia Ro. vacet per renunciationem, siue per depositinnem. hoc modo probo per cle. ne Romani. de ele. iuncta gl. quæ est super verbo, moriête. ibi. n. disponitur de electinne papę certo modo fienda in casu mortis, & gl. ibi dicit idem est de papa cedente, nā tūc quo ad sedem censetur mortuus. x. di. §. ecce. in quibus eadem est rō in casu successionis, s. fauore ecclesiæ, & cum cesset ambitio, dr̄ cessare ꝓrium. c. susceptum. de rescrip. lib. vi. Ita dico in proposito, ad fauorem ecclesiæ v̄lis fuit inductū, ꝙ electio spectet ad Cardinales ꝑꝑ faciliorem expeditionem, vt in d. ca. in noīe Dñi, & cum cesset hoc casu ambitio dēt esse idem ius in alio modo vocandi, & pro hoc facit c. in noīe dñi, vbi text. non fundat se super morte, sed narratiue de ea facit memoriam, & habuit respectum ad id, quod. cōiter accidit, & vt dixi, satis vr̄ mortuus quo ad ecclesiam ille, qui renunciat, vel deponitur. Secundo principaliter adduco theoricam Dy. in l. ex ea. §. insulam. ff. de ver. obl. quē sequitur Bal. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. & sentit Bart. & dicit, ꝙ vbi mors ciuilis operatur omnem effectum, quē mors naturalis, dispositum in morte habet locum in morte ciuili, quod videtur probare in d. l. Deo nobis, & l. interdicit. ff. de condi. & demons. & in l. actione. §. publicatione. ff. pro socio, & in multis aliis similibus, & quamquam Io. An. non approbet illam opinio. aperte in c. cum sis, de conuers. coniu. vbi tractat hunc articulum inferendo opinio. contrarias. tamen eam aperte videtur probare in d. cle. ne Romani. in gl. sua supra all. Tertio faciunt iura dicentia ex identitate rationis dispositionem extendi, in c. cum dilecta. de cōfir. vti. vel inuti. & in l. non possunt. ff. de legib. & quod plus est, hoc procedit etiam in dispositione pœnali, vt est textus no. in l. ii. ad Turpi. facit c. si postquam. de ele. lib. vi. in fin. & per gl. in c. 1. de temp. or. lib. vi. in cle. 1. de ele. non enim apparet aliqua ratio specialis, quare electio dēt spectare magis ad cardinales in casu vacationis per mortem, quam per renunciationem, vel depositionem. Quarto facit, sicut. n. inferiores eligunt prælatum in omni casu vacationis, ita & Cardinalium collegium, cum faciant vnus corpus cum papa, & sint pars sui corporis, bene facit per c. per venerabilē. qui fil. sint le. ver. rationibus, & in c. fundamenta. de ele. lib. 6. Non obstant contraria. Et primo ad primum dicendum, quod procedat in ambitiosis, & odiosis, sed concessio facta Cardinalibus est fauorabilis, & in fauorem ecclesiæ facta, vt citius fiat prouisio. ideo debet reputari fauorabilis, licet afferat præiudicium concilio. reputatur enim constitutio fauorabilis, vel odiosa ab eo, quod principaliter intēditur, vt leg. & no. in l. qui exceptionem. ff. de condi. indebi. & per glo. in c. faciant, & in c. si. de ele. Non obst. ꝙ per hoc inducatur legum correctio, quia ius abrogatiuum non debet extēdi ad correctionem alterius iuris per identitatem rationis, sed ius derogatiuum bene extenditur. In veritate potest dici, ꝙ non est extensio, sed potius venit ex mente. vnde declaratur potius mens constituentis ex identitate rationis vt sentit gl. no. in d. c. 1. de temp. ord. lib. vi. & plene per Bar. in l. si constante. vii. & ix. col. ff. solu. mat. Non obst. secundū ar. de c. si duo, quia debet intelligi, aut ꝙ loquatur antequā potestas translata esset in Cardinales, aut de collegio Cardinalium. nam ipsi faciunt vniuersitatem, vt in clem. ne Romani. & quod ibi no. de ele. & per gl. magi. c. vno. de schism. lib. vi. & per hoc, quia ibi nō fuit facta aliqua dispositio, sed fuerunt electi illi, qui de facto se intruserunt in papatu. Nō ob. secundum argu. quia, vt plene dixi in pręcedenti dubio, concilium non debet se impedire de pertinentibus ad papam, nisi vbi necessitas vrget, nec potest tollere constitutionem papæ, vt in c. significasti, de ele. cum per cardinales posset prouideri vacationi, & facilius, quam per concilium, & hoc vide plenius in dubio præcedenti. Non obst. vltimum contrarium d. c. si transitus. nam religiosi vocantur ad consensum electionis factæ, & non faciendæ. vnde debet reduci ad terminos c. in nomine domini. Et hęc sufficiant ad laudem totius cœlestis curiæ.

SVMMARIVM.

1 *Superiori non obediens peccat mortaliter.*
2 *Contractus prodigi, cui bonis est interdictum, iuramento non firmatur.*
3 *Legem contemnens moribus abutitur.*
4 *Iuramentum ad hoc, ut sit licitum, debet habere tres comites*
5 *Iuramentum tanquam spirituale non subijcitur dispositioni laicorum.*
6 *Iuramentum principaliter dirigitur in Deum.*
7 *Veritas potius, quam fictio in spiritualibus est inspicienda.*
8 *Periurijs via non est aperienda.*
9 *Iuri pro se introducto, cuilibet renunciare est licitum.*
10 *Contractus contra statuta facti præsumuntur dolo, & metu extorti.*
11 *Iuramentum super vsuris in altero extremo est prohibitum.*
12 *Statutum laicorum, quod præsumamus contractum vsurarium, non valet.*
13 *Renunciatio exceptionis, fictionis, & simulationis an valeat.*
14 *Votum ex iusta causa simulatum non obligat vouentem.*
15 *Turpitudinem allegans in illusione rerum spiritualium non est audiendus.*
16 *Deus recipit verba qualiter ex intus proferuntur.*
17 *Iuramentum habet vim clausulæ si non valet, quod ago, vt ago, valeat, vt valere potest.*
18 *Argumentum a communiter accidentibus est validum.*
19 *Commodum ex facto demeritorio quis reportare non debet.*
20 *Iuramenta sunt de iure diuino.*
21 *Iuramentum quando processit ex calore, potest seruari sine interitu salutis æternæ.*

QVAESTIO II.

STante statuto condito in Italia prohibente minores xxv. ann. obligari sine certa solennitate obseruata, quia postposito eodem statuto, posito ꝙ contractus ipsi, in quibus reperirētur minores obligati, sint fictitii, & simulati, & pro fictitiis, & simulatis habeantur, nec valet iuramentum super eis ꝓstitum, &c. Quidam minor solennitate per statutum requisita posthabita, contrahendo se obligauit, ac iureiurando firmauit omnia, & singula in instrumento contenta esse vera, & non venire contra ac obseruare, & in nullo cōtrafacere, vel contrauenire. demum temporis cursu per ipsum minorem ex dispositione dicti statuti lis mota est, allegando insuper veram simulationem cōtractus nulla prætextu iuramēti absolutione obtenta, in contrarium aduersario reluctante, & excipiente litem motam esse ipso resistēte iuramēto, & ꝙ minime audiendus erat, ac iudicis ecclesiastici patrocinio inuocato pro obseruantia dicti iuramenti. Ex quo themate, vt latius tribuatur copia disputandi, & quotidianas difficultates enumerandi, nūquid stante dicto statuto in terminis prædictis, vera simulatione contractus aliter non ꝓbata, iuramētum necessario sit obseruandum, posito quod statutum in terminis iuramentum non impediat, probabiliter dubitari potest ad materiam ampliandam, quid si statutum simpliciter prohibeat minores sine certa solennitate obligari, qua cessante decernat ipsos contractus irritos, & inanes, maxime annullando iuramentum præstitum in oppositum, aliter simulationem contractus non præsumēs semper posito in casibus prædictis iuramenti vinculo, an saltem veram simulationem contractus allegando sit audiēdus absolutione a iuramento prius non obtenta, an stante obligatione iuramenti omni casu prædicto, saltem petendo iuramenti absolutionem a iudice ecclesiastico sit audiēdus, aduersarii contradictione non obstante. in processu horum dubiorum hunc ordinem seruabo. Nam propter nimiam communionem, quæ est inter primum, & secundum (vt dixi, & ex infra dicendis apparebit) instabo simul circa ea, inducendo primo septem motiua ad partem negatiuā. Secundo totidem ad partem affirmatiuam, & communiter annectam solutionem antequam faciam transitum ad tertium, & deinde arguam ad vtranque partem tertii dubii, & ibi soluam, & sic demum expediam quartum. 1 † Venio igitur ad primum dubium, & secundum. videtur, quod iuramentum non sit obligatorium. Nam ex quo lex dirigit pręceptum, & prolationem ad personam, prout facit constitutio illa, quæ ligat contrauenientes ad peccatum. Nam non obediens superiori, peccat mortaliter, in ca. secundo, de maiori. & obedien. etiam si superior laicus sit, in cap. qui resistit. & c. Iulianus. xi. quæst. iii. & cap. duo sunt. 96. distin. Statutum enim loci lex illius loci censeri debet, in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & prima distinctione. c. ius ciuile. ergo iuramentum non est obseruandum, cum sine peccato mortali seruari non potest. Perseueratio enim in actu cōtra legis ꝓcepta est nutritiua peccati iam cōmissi, & sic non debet iam compelli ad obseruantiam iuramenti, ne cogatur persistere in peccato. pro hoc facit, quia ille, cui prohibentur bona sua alienare, & aliis obligare, pōt æquiparari illi, cui interdicitur administratio bonorum. vnde sicut ille

non alienat, nec valet contractus. l. is cui. ff. de verb. ob. nec iuramētum, prout ibi no. Bar. quia deficiunt comites, quos habere debet iuramentum, & deficiunt boni mores, vt ibi dicit Bar. fuisse conclusum per valentem canonistam, & sic sępius consuluisse. ergo idem in casu nostro. 2 † Concludit ergo contractum prodigi, cui bonis est interdictum, iuramento non confirmari. adde, q idem tenuit Fed. de Se. cōs. 30. & Bal. in l. qui habet. ff. de tute. Bar. & Ang. post Bar. in l. is cui bonis. de ver. ob. & Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiu. & Bal. in l. t. C. de sacros. ec. in lec. in iiii. col. & in l. ii. x. q. C. de rescin. ven. & in l. 1. ff. de cura. fur. vbi hanc conclusionē multum pulchre limitauit, & pro illo multa possent adduci sed contrarium tenuit Ant. de But. & Inn. in c. cum contingat. de iureiu. Lud. Ro. in d. l. is cui. Secundo ad idem sic, vbicunque lex resistit contrahenti, ex tali contractu lege resistente inito non nascitur obligatio, nec naturalis, nec ciuilis, vt in l. cum lex. ff. de fideiuss. & in l. non dubium. C. de le. regula, qui contra iura mercatur. & regula, qui contra ius. de reg. iu. lib. vi. Cum ergo contractus sit nullus omni respectu, nullo mō pōt cōfirmari per iurm. esset. n. inpossibilis cōfirmatio, nisi præsupponamus aliquod subiectum cōfirmandum. de ele. c. auditis. facit c. ad dissoluendum. de desp. impu. & Inn. in c. cum dilectus. de ele. per eundem in c. prudētiam. de of. dele. vbi dicit, q actus nullus ex defectu solennitatis non pōt cōfirmari, nisi actus ex sola voluntate pēdeat confirmantis. l. adoptio. ff. de ado. facit. 3. q. 6. c. hęc quippe. & tunc plenitudo ptātis illum actum confirmat. Cum ergo in casu nostro cōtus sit prorsus nullus, nec dependeat a volūtate cōhentis, non pōt iurō contrahentis confirmari, nec iuramentum videtur aliquod vinculum habere, cū sit pstitū super contractu, & super actu non dependente a ptāte iurātis, de fo. comp. c. si diligenti. & in regula accessorium. de re iu. lib. vi. imo expresse dicit lex, q iuramentum interpositū contra legem, non tenet. l. iurisgentium. §. vlti. & l. seq. ff. de pactis. vbi allegat illam legem, & l. non dubium. C. de legi.

3 † Tertio, cum minor contraxit, qui s. n. legem contemnit, moribus abutitur. ff. de iust. & iu. l. veluti. & l. iustitia. §. pcepta. ergo tale statutum habetur tanquam obligationis reprobatorium, vt in regula, non est obligatorium, de reg. iu. lib. vi. Quarto statutū cōtum istum simulatum annullat, & ipsum iurm nō pōt ex cā fieri, & in hoc lex ciuilis hēt ptātem apostolici, ad hoc tex. & gl. in l. adigere. §. quis. de iu. pat. & in l. si quis inquilinos. de leg. 1. & l. vt iusiur. ff. de ope. libe. Nam princeps pōt interpretari, & addere ex cā ad ius diuinum sicut in illo, in ore duorum, vel trium stat omne verbū, & lex ciuilis in testō requirit septem testes, adeo q vno deficiente corruit totum instrumentum, alias testamentum, in l. si vnus. C. de testamē. Et in donatione cā mortis requiruntur quinq; testes. l. fi. C. de do. cā mor. facit ii. q. v. psul. & quod no. in l. fi. C. si contra ius, vel vti. pu. & per Inn. in ca. quæ in ecclesiarum. de const. Nam & statuit ius ciuile super voto. l. 3. ff. de polli.

4 † Quinto cum lex, siue statutū præsumat cōtractum simulatum, & fictitium, quod pōt. l. qui ad certum. ff. loc. & C. de don. ante nup. auth. sed iam necesse. facit c. is qui fidem. de spon. c. ad nostram. de empt. & ven. c. illo vos. de pig. & l. testiū. ff. de prob. & l. oīs. §. Lucius. ff. quę in fraudem cre. ergo iurm super tali cōtu præstitum non est obligatorium, ad hoc gl. in l. iii. C. plus valere, quod agitur. nam tantum operatur fictio in casu ficto, quātum veritas in casu vero, vt in iure pal. & in l. ii. §. at prętor. ff. de neg. ge. Sexto arguitur sic, ad hoc, vt iuramentum sit licitum, dēt hēre tres comites, videlicet iudicium, veritatem, & iustitiā, & si ista deficiant, non iuramentum, sed periurium est censendum, 22. q. 2. c. animaduertēdum, & in c. & si Christus, de iureiu. sed in casu nostro non habuit hos comites, cum fuit interpositum contra legem superioris, & in casu ficto, & simulato, & a lege damnat, & sic non habuit veritatem, nec discretionem, nec iustitiam, ergo nec inducit vinculum. Septimo, & vltimo in statu, solennitates sunt introductæ in fauorem publicum, siue intelligimus de solennitate probatoria, siue formali, hinc est, q priuatus non potest eis renunciare, vt in c. fi. de re iud. lib. vi. l. antiquæ. C. ad Vellei. & c. quia propter. de ele. ergo nec iuramētum remitti potest, quia pacto, & iuramento priuato ius publicum remitti non pōt, de foro compe. & c. si diligenti. & in l. ius publicum. ff. de pact. In contrarium deducuntur multa alia argumen. & primo. Nā sicut statutum prohibet hunc minorem obligari sine facta certa solennitate, ita lex res minorum alienari prohibet sine certa solennitate, vt C. de præd. mi. non ali. per totum, & tamē si in alienatione interuenit iuramentum, licet non sortiatur solennitates a lege requisitas, tenet alienatio, & sic iuramentum contra legem præstitum est obseruandum, in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. sicut & prohibetur alienatio feudi dotalis. C. de rei vxo. ac. l. rem psentem. §. cum autem hypothecam. ff. de fun. do. per totum, & etiā res donata propter nuptias, vt in auth. sine a me. ad Vellei. & tñ multipliciter mulier compellitur in casu seruare iuramentum, vt in c. cum contingat. de iureiu. & c. licet. c. ti. li. 6. Itē seruatur in pacto de non succedēdo, q reprobatur a iure, l. pactum. de col. & tñ iuramento firmatur, vt in ca. quamuis. de pac. in vi. sed aliud vř sentire, & minus bene, gl. iuris ciuilis, vt in d. l. pactum. & l. rem in præsenti. §. cum a me.

5 † Secundo iuramentum tanq spūale non subiicitur dispositioni laicorum. spectat. n. ad forum ecclesiasticum discernere, an valeat, vel non, vt in c. venerabilem, de ele. & in c. nouit. de iud. & c. tua. de or. cog. & c. lator. in si. qui fil. sint leg. ergo statutum pdictum respectu iurī nihil potest statuere, vel psumere, ergo iuramentum non reprobatum lege canonica, neq; diuina, necessario est obseruandum, vt in c. & si Christus. de iureiu. Tertio non dēt admitti indirecte, quod directa via probetur, vt c. cum quid. de reg. iu. lib. vi. Sed directe nō pōt ius ciuile, seu laici se impedire de iurō, seu alia re spūali, vt in c. decernimus. de iud. & c. bene quidem. 96. dis. ergo nec īdirecte dēt eis permitti, quod esset, si statuta phibentia, vel psumentia fictionem, impedirent, vel eneruarent

6 vires iurī. † Quarto iuramentum principaliter dirigitur in Deum, & sibi quęritur principalis obligatio, vt in c. debitores. & in d. c. & si Christus. idcirco nō pōt impediri, nec tolli nisi per eundem, vel eius vicarium in spūalib. ex cā tñ, non aliter, vt in prædicto c. nouit. de iu. & quod leg. & no. in c. authoritatē. xv. q. vi. & per gl. in c. cum pater. sup. de renun. c.

7 is qui. xxii. q. iiii. † Quinto in spūalib. inspicimus potius veritatem, q fictionem, vt no. Arc. in c. vnico. de non. libra vi. Cum ergo minor iste ex iurō suo vere ageret se obligare Deo, nō debemus attendere fictionem statuti, & hominum fictitium. Deus. n. cor respicit, & id quod interius agitur, nō quod per hoīes fingere psumitur. 14. q. 6. v. si quid inuenisti, & in c. cū æterni. de re iu. lib. vi. & in c. vt nostrum, vt eccle.

8 Sexto periuriis via aperiri non dēt, in c. cum contingat. de iureiu. c. clericos. de coha. cle. & in l. ii. C. de iud. & in cōcernentibus periculum aīæ psumimus in partē tutiorē, vt no. in c. vnico. de seru. & in c. iuuenis. de spon. sed tenendo, q iurm non valeat in casu pdicto, aperiretur via periurijs & qnq; periurium committitur cessante vera simulatione contractus. Ergo debemus in partē tutiorē inclinare, vt iuramētum valeat, nec præsumetur simulatio, ne veritate cessante iurm sine cā euincatur. † Septimo, & vlt. arguitur sic

9 vbicunq; licet renunciare iuri, & fauori pro se introducto, vt in c. ad apostolicam. de reg. & in l. si quis in conscribēdo. C. de pact. maxime cum interpositione iuramēti, vt in c. cū contingat. de iureiu. & in c. ii. de pac. lib. vi. sed hoc statutū, & similes dispositiones emanant in fauorem minorum, vt pe se patet, & sentit Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. & Dy. in reg. non est obligatorium, de re. iu. lib. vi. ergo saltem cum iuramento licuit renunciare. Ad solutionem duorū dubiorum condescendens, Christi eiusque matris, necnon Agnetis gloriosæ patronæ meæ, noīb. inuocatis, primo recitabo opi. principales, quas de iure reperio. Secundo subnectam quid ingenio meo breuiter vř. Et primo d. Iac. de Belvisio tam in filiosa. q in minore prohibito contrahere sine certa solennitate disputauit quæstionem, quid iuris, si contraxit cum iuramento, non seruata solennitate statuti. & conclusit in filiosa, q dicto casu iuramentum non dat robur actui, tum quia est accessorium ad cōtractum nullum, ergo nihil valet, vt l. non dubium. C. de leg. tum quia cōtra bonos mores. nam tales contractus præbent causam depredandi parentes, & peccandi. l. 1. ad Mace. & in regula non est obligatoriū, de reg. iu. lib. vi. ergo &c. de minore dicit idem de iure ciuili, sed de iure canonico, dicit eum obligari per iurm. vulgaria iuris canonici, & in hoc residet, & incidit quęstio, lege Perusina cauetur, de qua in addi. Spe. in ti. de sen. & de his, quę ipsam sequuntur. §. cum autem. de resti. in inte. §. 1. post n. 1. col. D. Bar. tangit in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. & latius in l. si quis pro eo. ff. de fideiu. & in l. si is, cui bonis. ff. de ver. obligatio. & in l. Seius, & Augerius. ff. ad leg. Fal. & pleue in repetitione l. oēs popul. ff. de iust.

& iur.& tandem vr̄ concludere. Aut lex dirigit verba ꝓhibentia in personam,& tunc nec contractus valet contra legem, seu statutum,nec iuramentum, quia peccat veniēdo contra legem superioris, vt plene tetigi in articulis primo loco factis, ēt si aliquid non fingat. Aut verba conferuntur ad rem,& non ad personam, vt quia dr̄, ꝙ bona minoris nō possunt alienari &c. & tunc st lex ēt nihil præsumit in contrarium, valet iuramentum,ēt si statutum expresse annullet iurm̄,ar.in c.cum contingat.de iur eiu.& in auth. sacramenta puberum.secus si dicatur in statuto, ꝙ nemo aliter contrahens præsumatur dolo,& fraude inductus ad contrahēdum. Dominus Aug.simpliciter sequitur illam distinctionem Bar.an verba dirigantur in rem,an in personam,& primo casu valeat iuramentum,secundo non, & ita consuluit in quodam consilio,ꝙ inci. Dominæ Catharinæ d.Bal.tangit in auth.sacramenta puberum. C.si aduer.ven.& dicit ꝙ statuta,ēt si non fingant dol̄,& simulationem,tamen si habent rationem,& æquitatem, puta quia malitia hominum illius loci erat multum prompta ad decipiendum minores, talia statuta annullantia iuramentum valent, nec iuramentum est obligatorium. Nam cum habeant æquitatem, & rationem naturalem,non possunt dici iuri contrariā. † Fate-

10 tur tamen bonam esse cautelam,quæ in multis locis seruatur, vt contractus contra statuta gesti præsumantur dolo extorti,seu metu &c. Sed idem Bal.in l.non dubium. C. de leg.in pę.col.vr̄ tradere aliam theoricam.dicit enim de iure cano.esse dicendum,ꝙ si interdictum tollit causam prohibitionis iuris fictione,tunc seruandum est iuramentum, v.g. Si causa prohibitionis est minor ætas,iuramentū fingit maiorem,& ideo tenet contractus, secus si non tollit causam prohibitionis. Exemplum,statutum prohibet minorem cōtrahere,quia fingit dolum,certe secundum illum iuramentum non tollit causam doli pręsumpti, & ideo nihil operat̄ iuramentum,ar.d.l.si quis inquilinos.§.fi. tātum igitur operatur iuramentū in causato,quantum potest operari in causa,& non plus.nec ob.secundum eum.c.ii.de pac.lib.vi. q̄a ibi causa prohibitionis erat de iustitia positiua, & mutabili,& non de iustitia immutabili,& ideo ibi iuramentum potest operari. Illa autem est mutabilis,cuius transgressio non inducit peccatum de iure diuino. illa vero iustitia immutabilis,cuius transgressio non inducit peccatum,quia ius diuinum est immutabile,& in hoc fundatur secundum eum, c. non obligatorium.de regu.iu.lib.vi.hæc sunt vera,quando agitur de efficacia iuramenti respectu iurantis, sed quando prohibitio concernit alium,quam iurantem, iuramentum vnius alii obesse non potest, vt no.C.de bo.quę lib.l.fi.§. filius autem. Ex pręductis breuiter concludit, ꝙ aut iurat̄ contra ius constitutionis,aut contra ius iurantis, aut contra ius tertii.primo casu aut ratio prohibitionis fundatur super æquitate naturali,& non valet iuramentum, aut fundatur super quadam æquitate positiua,& tunc valet iuramentum. Tertio casu non valet iuramentum,quæ omnia bene dicit notanda. Ad c.debitores,de iureiur. † respondet,ꝙ iu-

11 ramentum super vsuris est prohibitum altero extremo.s.in recipiente,sed non est prohibitum in promittente,ideo ꝓmittens debet obseruare iuramentum,non in fauorem hominis, sed respectu diuini nominis, quia Deo iuratur. pōt tamen peti absolutio,in c...eo.tit.per Bal.in d.l.non dubiū. & demum per eum in l.fi.C.de non num.pe.& in l.pactum. quod dotali.C.de colla.& in l.Seius,& Augerius.ff. ad legē Falc.Fed. de Sen.consi.245.alias 4.in simili quæstione non videtur facere differentiam an statutum dirigat verba ꝓhibitionis ad rē,an ad personam,imo omni casu sentit, quod agens contra statutum,est transgressor legis, & concludit, ꝙ iuramentum est obligatorium,licet dicat contrahentem secum teneri ad relaxationem iuramenti, de quo tamen infra dicam in pen. dubio, sed tamen nihil attingit ibi,quando statutum præsumit dolum,siue simulationem, sentit tamen contra illam distinctionem Bar.& idem d.Pet.de Ana. in repetitione c.canonum.de consti.dicit enim hanc distinctionem esse verbalem,quia statutū annullando contractū satis videtur prohibere contrahentibus, ne attentent contrahere.ca.qui contra iura,de reg.iu.lib.vi.verba collata in rem,concernūt potius personam,quam res.c. tanta. de excess.præla.& non refert cum quo quis loquatur,in l.cum pater.§.donationis.de leg.ii.vnde concludit, ꝙ iuramentū est obligatorium, siue concernat rem, siue personam, non tamen attingit expresse, quando statutum præsumit dolum, seu simulationem, vel metum, vel quid simile. sed satis videtur sequi Bal.in dicta authen.sacramenta puberum,vt causa subsistente valeat tunc statutum, reprobans iuramentū. idem D.Car.refert.in hoc vlt.se consuluisse in d.c. cum cōtingat. quia statutum potest præsumere dolum, siue aliam iustam causam,& quia tunc contrahens satis vr̄ in dolo,ar. c.qui contra iura mercatur.de re iu.lib.vi.& Io.de Lign. & d.ep̄s Vinc. Valentiss.canonista etiam reprobat illam disti. Bar.in pręal.c.cum cōtingat,prædicta ratione,quia quamquam lex prohibeat simpliciter,tamen contra faciens transgreditur legem, licet verba non dirigantur ad personam, d.l.non dubium.nec esset verum secundum Io. de Lig. ꝙ q̄libet faciens cōtra legem. peccat mortaliter,ēt si lex sit ꝓhibitiua,nisi sit cā perpetua prohibitionis,cū alias lex in casibus permittat,& sic nō pōt esse mortale. Do. Ant.de But. in c.cum contingat,spreta illa distinctione Bart.concludit, ꝙ statutum habens fundamentum solum fauore illius, qui iurat,ꝙ iuramentum semper obligat,ēt si in consequentias remotas adsit prohibitioni fauor publicus, sicut ꝙ liberi ꝓcreantur,vel ꝙ ciues diuites maneant locupletes,& nō depauperent̄,quia inquantum ꝑceptū dirigit ad personam,fauore personę pręceptum,sapit naturam consilii.ff.man.l.1. & in l.cum pater.§.mandato.de lega.ii.l.Titio,in prin.ff.de cond.& de.cum si.pro hoc, quia pręcepta intelliguntur secundum naturam materiæ subiectę.xi.q.iii.c.rogo.vnde secundum eum talia iuramenta sunt seruanda, nisi lex statuēdo,intellectum habeat ad aliud, q̄ ad fauorem,& fragilitatē iurantis,dum tñ iurans sit doli capax,de del.pu.ca.1.& 2.& hoc putat verum,ēt si statuta annullent iuramenta, vel ꝓhibeant,quia iur̄a non spectant ad iudicem secul. nec ad legē ciuilem,pro hoc,quod no.Host.in c.quemad. de iureiu.& Fed.in loco pal.idem dicit,si annullarent instrumenta, vel fraudem præsumerent,alia non apparente cā pręsumendi, vel si ponerent poenas venientibus ad contractum, quia oīa talia confingi possent ad excludendum iuramentalem obligationem via indirecta, vbi directa fieri non pōt contra regulam,cum quid,de re iu.lib.vi.& in c.quanto.de priuileg. Non ob.secundum eum, ꝙ dr̄ de voto,in l.ii.ff.de pollic.q̄a valent leges,inquantum infringunt uotū,ad hoc,quod no. gl.i c.mulier.32.q.2.& quod scribit Fed. cons. 244. sed hoc intelligitur secundū no.per Inn.& per hoc putat,ꝙ alio extrinsecus nō accedente iurm̄ obliget prodigum, dum tñ sit sensus capax,quicquid senserit Fed.in consi.30. & Bar.in l. cui.ff.de ver.ob.ad hoc quia in quęrendo ęquiparatur pupillo pupertati proximo,vt no.in d.l.is cui.& ex delicto obligatur, vt ibi no.ergo ex iuramento,de del.pue.c.1.& ideo non obs. ꝙ interdicta sit ei administratio,quia non per hoc interdictum est iuramentum,nec interdici pōt. nec obst.ꝙ lex æquiparat eum furioso,quia non attenditur in hoc ęquiparatio legis,& q̄a q̄cq̄d est, fundatū est super fauore suo. vnde non peccat in hoc contra interdictum,licet cōtractus a lege annulletur,nec ob.ꝙ legis resistentia impediat naturalem obligationem.ff.de fideiusso.l.cum lege.& in l.si non sortem.§.1.ff.de condi.indeb.pari ergo rōne iuramentum, vt xxii.q.vlt.c.iuramenti.quia illud verum, quādo illi ꝓhibitioni consonat ius diuinum, vt in locis pręal. Itē licet posse infringere naturalem inquantū obligatur parti, & ēt iurātē quo ad obligationem secundariam, quæ dirigitur in partem,non tñ infringit, nec infringere pōt obligationem iuramēti,inquantum principaliter dirigitur in Deum, nec in hoc tunc sunt paria,simplex loquela,& iurm̄, quia iurm̄ principaliter dirigitur in Deum,& loquela in partem, quo ad eius commodum, quo casu lex potuit obligationem impedire,ad hoc ca. debitores,pal. & sic aperte concludit D. Ant.quantum in 1.dubio, ꝙ quando lex præsumit dolum, seu fictionem,habuit verissimam causam prohibēdi, secus si fecerit mere fauore minoris.hæ sunt principaliores opi. quas in hac materia reperio. Nunc,ne capitium intellectum,subiiciam,quid in his dubiis sentio. Vnde meliori iudicio semper saluo,cui me semper subiicio, sic puto distinguendum, ꝙ aut statutum sine aliqua pręsumptione fraudis prohibet aliquam obligationem, seu aliquem contractum,etiam annullando iuramentum, nisi tota solennitate seruata, vt in secundo dubio. Aut præsumit fraudem, dolum,fictionem,metum, vel quid simile,vt in primo dubio. Primo casu ,dico iuramentum indistincte obseruandum, ex quo principaliter propter ipsius iura emanant statuta,licet in consequentiam, & secundario concernant

fauorem publicum, siue verba statuti dirigantur in personam, vt nullus minor se obliget, &c. siue dirigantur in rem, vt q res minoris nõ potest obligari, nisi &c. & pro hoc c. cum contingat. de iureiu. & c. licet. eod. ti. lib. vi. & in c. ii. de pact. eo. lib. & in auth. sacramenta pube. C. si aduer. ven. nam in iuribus præal. fit prohibitio fauore personæ principaliter, & secundario fauore publico, vt in iuribus prælle. iuncta l. i. ff. solu. ma. & no. Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. & Dy. in reg. iur. non est obligatorium. licet enim lex potuit quo ad commodum subiecti, & incommodum alterius impedire obligationem, quatenus acquiritur parti, nõ tamẽ potuit, quatenus acquiritur Deo principaliter, vt est in iuramento, & hoc cum præstatur in materia concernente principaliter ipsum iuramentum, ad hoc quod not. in c. non est. de voto, & in c. & si Christus. de iureiu. & in c. si q. s. 22. q. 4. ad hoc optime facit, quod no. Inn. in c. ii. de regu. & transeun. ad reli. vbi dicit, q in his spiritualibus ius naturale præfertur positiuo. Vnde concludit quo ad offerendum filium monasterio, quod non est differentia inter patrem, & matrem. facit c. si annum. de iudic. lib. vi. vnde cum contractus minoris habeat suum esse secundum naturalem æquitatem, & secundum ius gentium, vbi interuenit iuramentum, non est curandum de solennitate iuris ciuilis omissa. iuramentum enim supplet omnem defectum solennitatis a iure ciuili inductum, vt in dicta authen. sacramenta puberum, & per hoc tollitur vltimum contrarium factum ad partem negatiuam, procedit enim in solennitate inducta in fauorem publicum principaliter, sed ista solennitas, de qua in statuto, fuit introducta in fauorem minoris, vt probatur in simili in authen. sacramenta puberum. alias autem iuramẽtum non valet, cuius, cõtrarium ibi deciditur, ad idẽ quod no. gl. in l. si is. ff. de præd. min. non al. Ad prædicta facit, quod legitur, & no. in l. i. C. de sacrosan. eccle. In concernentibus enim animam attendimus tantum solennitatem iuris gentium, & non iuris ciuilis, vt ibi no. in c. relatum. de testa. nec potuit lex ciuilis expresse reprobare iuramentum, etiam si minores erant soluti in tali iuramento decipi. quicquid dicat Bal. in præal. auth. sacramenta puberum. hoc nõ spectat ad legem ciuilem, sed ad papam spectat discernere inualiditatem, vel validitatem iuramenti. Ad idem quod no. in c. cum sit generale, de foro compe. & per Ioan. And. in c. fi. eo. ti. lib. vi. 96. di. c. si imperator. vbi expresse dicit, q in istis spiritualibus debet etiam imperator habere recursum ad ecclesiam. & facit, quod ponit Fede. consi. 91. vbi dicit non valere statutum laicorum, q ex aliquo facto, siue gesto præsu-

12 mamus contractum vsurarium, puta † si apparet solutio de minori quantitate, quam contineatur in instrumento, intelligatur contractus vsurarius, quia nec tangit spiritualem. Ideo non possunt laici super hoc statuere, in c. fi. de reb. eccle. non alien. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. de ordi. cogni. c. tua. cum similibus. facit etiam quod no. Ioan. Andr. in c. statutum. de here. lib. vi. vbi concludit simile statutum nõ valere, etiam respectu pœnæ, vt si imponatur pœna contrahenti matrimonium sine consensu parentum. & dico in proposito, quod licet statuto laicorum prohibeatur cõtractus, non tamen decernetur inualiditas iuramenti, ex quo non præstatur super re turpi, quod non est de foro seculari, sed ecclesiæ, de iudic. capit. nouit. nec in hoc habet authoritatẽ Apost. immo in hoc immitteret falcem in messem alterius, seu alienam, nec de deceptione, seu læsione iurantis curauit imperator in dicta authen. sacramenta puberum. nec papa in c. secundo. de pact. lib. vi. & in c. cum contingit. Nam propter fragilitatem sexus, & ætatis expositę multis deceptionibus emanauerunt illa iura in fauorem minoris, & mulieris, & tamen non resistunt iuramento, ff. ad Velleian. l. ii. vbi dicitur, quod prætor in hoc fuit secutus æquitatem naturalem, & tamen non resistunt iuramento, vt supra. Nec etiam placet dictum Barto. an verba cõferantur in rem, vel personam, quia dico, q semper intelliguntur collata in personam. si enim res prohibetur alienari ipsa persona prohibita videtur, quod res per se alienari non possunt, non enim debet inspici, cum quo lex loquatur, sed in quem dispositionis effectum dirigat, vt dixit tex. in l. cum pater. §. donationis. ff. de lega. secundo. pro hoc quod no. glo. in l. i. C. ne fideiusso. don. dent. quæ dicit, q si quis prohibetur dare, alter prohibetur accipere, ad hoc quod no. Bar. in l. ii. ff. de accepti. & in l. pen. C. de iureiuran. Idem ergo, & fortius dicendum, si res prohibeatur alienari, quælibet persona intelligitur prohibita. Notarii autem ex seipsis, & aliquando sub inuolutione verborum obripiunt iuramenta talia a minorib. & maxime fœminis, quę non intelligunt, quid agunt. hæc autem verba do. Anto. quę sunt elegentia, & quotidiana. in eo autem, q distinguit inter maiorem, & minorem quantũ ad hunc casum, ex toto nõ placẽt. puto enim, q etiam maior poterit contrauenire quantumcũque illa verba fuerint late concepta data læsione enormi, vel enormissima, quia notarii hodie communiter solent apponere illa verba ad maiorem validitatem contractus, contrahentes tamen putant illud esse verum pretium rei, nec putant in aliquo decipi. vnde sicut possunt contrauenire, & petere saltem absolutionem, si dolus interuenit ex proposito, arg. in prædicta l. creditor. & in l. ab Aufidio. ita q dolus interuenit re ipsa. æquiparatur. n. dolus ex proposito, & dolus ex re ipsa, vt in l. quis cum aliter, pal. & in l. ii. de do. exce. & hoc verum, nisi in aliquib. circunstantiis ꝯhentem appareat voluisse vere illud, in quo fuit læsus, donare, & sic põt intelligi l. si quis donationis. ff. de contrah. emp. In dubio. n. quantumcunq; pp illa verba late concepta non p̃sumam animum donãdi, sed potius apposita ex consuetudine notariorũ apponentiũ hęc verba, siue plus valeat, siue non. valet. n. argu. a communiter accidentib. vt in c. 1. de ele. non resi. & quod ibi no. ad p̃dicta facit dictũ no. Spe. de emp. & vẽ. §. nunc videndum. ver. quid si venderes equũ. vnde ponit q̃õnem de illo, q vẽdidit equũ, qui dolebat, saluo, q qñ erat calefactus in cũdo, & venditor dixit, Ego do tibi istũ equũ pro strabone, gibboso, dolente spatulã, & pro habente oẽs magagnas, nec volo ex aliquo teneri, an nihilominus teneatur, si alias specifice non propalauit? & concludit q sic, quia vr̃ fuisse deceptus emptor, q venditor falsitatem dixerat in aliis expressis. vnde credidit verisimiliter dixisse falso de morbo spatularũ. & sic dico ad propositum, cum notarii, & contrahentes solent ad cautelam verba lata ponere excludentia omnia remedia, certe in dubio iste non vr̃ donare vere, vel pati omnem læsionem. Vnde in simili, si locus interdicitur, ut in eo celebrẽt clerici, adeo q si celebrant ꝯ interdictum, incurrunt irregularitatem, vt in c. is, qui. de sen. excõ. lib. vi. & facit ẽt c. quanto, de priu. debemus. n. capere effectum verborum, & non verba dũtaxat, vt in c. fi. de renun. lib. vi. & in l. non dubiũ, C. de legi. resistit. n. leg. qui resistit voluntati & ordinationi legis, vt x. q. iii. c. qui resistit, & in pal. regul. & q non sit dr̃ia, probatur optime alia rõne. lex dirigitur quoad rem, q res minoris non alienetur sine iudicis decreto dicit tamen lex, q si quid contra fiat, est factum contra legis prohibitionem, vt l. non solum. & l. si quidem. & in l. ad resoluendam. C. de præd. mi. non ali. hinc est, q nulla erit obligatio, nec naturalis, nec ciuilis, vt no. Bar. in l. cum lex, de fideiu. ergo minor vendens rem sine iudicis decreto, peccat mortaliter, qui fuit trãsgressor legis, & sic nõ tenetur ad obseruantiam iur̃i, quod est falsum; vt in auth. sacramenta pube. ad idem i c. ii. de pac. lib. vi. vbi dicit, q lex ciuilis improbat pactum factum a filia, vt dote contenta nullũ regressum habeat ad bona paterna, & probatur in l. pactum. C. de col. ergo filia paciscens venit ꝯ ius ciuile, & sic ꝯ vetitum per superiorem. sic secundum Bar. tanquam peccans non dẽt cõpelli ad obseruantiam iur̃i, cuius contrarium aperte probatur in l. i. de do. inter vi. & vx. ne maritus, & mulier mutuo amore se spolient donando, & tñ interpositum iuramentũ contra prohibitionem superioris valet, vt ipse Bar. no. in l. eius, & augerius. ff. ad leg. Fal. & Gul. de Cu. in l. sed si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. & Canonis. in d. c. cum contingat. Item ad hoc optime tex. in l. qui contra senatuscon. ff. de fideiu. min. vbi dr̃, q mutuans filiofamilias, facit contra senatuscon. & tñ verba senatusconsulti Mace. nõ diriguntur p̃ceptiue, sed prohibitiue ad personam. sed tñ dr̃, q illi non detur actio, vt l. ii. ff. ad Mac. ergo aperte patet, q ex quo simpliciter aliquid prohibetur, ne fiat, satis vr̃ p̃hibita persona, ne fiat, & si facit, dr̃ facere cõtra legem, etiam si prohibetur dare, ergo filiusfamilias prohibetur accipere, vt in simili no. glo. in pal. rub. C. ne fide. do. den. & tamen si minor accipit, & iurat, obligat̃ iur̃o, vt ipsemet Bart. voluit in l. si quis pro eo. & sic conclude, q c. cum contingat. procedit generaliter, vt ex quo lex aliquid prohibet principaliter fauore personæ iurantis, iur̃m in contrarium præstitum est obseruandum, ex quo non imminet peccatum, nec est contra bonos mores. vnde dico, q si iste de cuius fauore principaliter tractatur, iurauerit, non peccat, & si in aliquo pec-

caucrit

cauerit iurando,non pecat obseruando,imo peccat contra
ueniendo.Primum, q non peccauerit iurando, probatur,
quia cũ lex prohibuerit principaliter in fauorẽ personæ,&
eius commodum,non intendit ipsam personam illaqueare
ex transgressione ad peccatum,sed potius ipsum priuilegia
re,ne quod statutum est in fauorem,tendat in damnum, &
delictum,contra l.quod fauore.C.de legib.& in regu.quod
ob gratiam,de re iu.lib.6.Nam iuxta illud vulgare,cuilibet
licet renunciare priuilegio suo.l.si quis in conscribendo.C.
de pact.& in c.ad apostolicã.de reg.iu.vbi hoc optime iun-
cto principio c. in ratione decidendi. Nam ibi in principio
dr, q monachum fieri ante vnius anni probationem,regu-
lariter instõ interdicit,& tñ ibi deciditur, quando ante au-
num quis fuit admissus ad professionem,& efficaciter obli-
gatur,quia vterq;.s.recipiens, & receptus videnẽ renuncia
re fauori suo.annus.n.fuerat inductus ad fauorem vtriusq;
& sic aperte probat illud c.q interdicto superioris emanato
in fauorem priuatę personę potest is,de cuius fauore agitur
licite,& sine peccato renunciare,iuxta illud, qui nõ vult be
nedictionem elongabitur ab eo,ad idem optime.iiii.dist.c.
deniq;.§.hęc & si legib.vbi idem probatur.non.n.debemus
inspicere ad verba legis,an sint pręceptiua,vel prohibitiua
quoad effectum illaqueandi ex transgressione, sed ad subie
ctam materiam,ad hoc cle.exiui de paradiso.de ver.sign.&
1.di.c.humanum genus.& quod ibi no.gl.in cle.1. de testi.
& in c.nam concupiscentiam.de consti.ex qnn.n.lex inten-
dit priuilegiare,seu facere homines meliores,licet vtaẽ ver
bo præceptiuo,vel imperatiuo, non intendit illaqueare ex
transgressione in peccatum,sed potius sapit in cõsilium,q̃a
hoc est de natura talis materiæ,vt no. in iurib.præalle. pro
hoc Inn.in c.1.de vi.& ho.cle.gl.9.di.iii.c.quis. & illud cuã
gelium,Vade,& vende omnia,quæ habes,& da pauperib.
& illud , Omnia , quæ vultis,vt faciant vobis homines,vos
eadem faciatis illis,vt no.in c.humanum genus, concor.p̃-
dictis l.cum pater.§.mandato.ff.de leg.ii.sed vbicunq; supe
rioris præceptum est fundatum super publica vtilitate, seu
animarum salute,& bonis moribus, & tunc bene contra fa
ciens peccat mortaliter,& sic dẽt intelligi c.ii.de ma.& ob.
& similia iura tam canonica,q̃ ciuilia. Ad p̃dicta bellissime
adduco tex.in l.1.§.deinde q̃ritur.ff.de ope.no.nun.vbi no.
vult tex , q si post nouum opus nunciatum conueniat cũ ad
uersario.vt opus fiat,valet cõuentio,& no.subiicit tex.nec
esse periculum ne pactio priuatorum iussui p̃toris antepos1
ta videatur, quid.n.aliud agebat p̃tor,q̃ hoc , vt controuer
sias eorũ dirimeret,a quib.si spõte recesserint, debebit hoc
ratum hr̃e &c.   Ex quib.verbis singulariter probatur, q li
cet p̃tor , siue lex iubeat i fauorem principaliter priuatorũ,
pñt tñ partes,de quarum fauore agitur,licite conuenire,ne
pacto aliquo inuoluantur, etsi iussus ex se importat necessi
tatem.vt l.1.ff.quod iussu.tñ secus est,si sit in fauorem priua
ti,consentiente eo,de cuius fauore principaliter agitur. Ad
idem adduco tex.in l.iurisgentium.§.si paciscar.ff. de pact.
vbi dicit tex.gñaliter obseruandum , vt in concernentibus
rem familiarem valeat pactum,vel conuentio,non obstan-
te lege,seu p̃toris imperio,secus si recipientib. l, sionem pu
blicam,& sic pondera imperium,vt non necessitet, seu illa-
queet ad peccatum,si concernit rem familiarem , ergo idẽ
in casu nostro dicẽdum, qualitercunq; lex loquatur ex quo
principaliter concernit minorem.per q̃ ẽt dicerem,circun-
scripto iuro,valere cõtractum , nisi statutum diceret ipsum
cõtract um nullum.Adduco ẽt tertio tex.in l.1.ff. de fer. vbi
tex.loquitur per verba prohibitiua concernentia personã,
dicendo,ne quid messium, vindemiarumq; t pe aduersariũ
cogat ad iudicium venire, vt in ordine diui Marci exprimi
tur,quia occupati circa rem rusticãm in forum compellen-
di non sunt, vt subiicit tex. q si fecerit aduersarium euoca-
ri, & tñ ille non opposuit,tenet iudicium.& tñ fecit iste cõ-
tra p̃ceptum legis,quod secundario magis concernebat vti
litatem publicam,q̃ in casu nostro.Item vt dixi supra,posi-
to, q in hoc reperiretur aliquod pactum,non tñ dẽt permit
ti,vt veniat contra iurm,ex quo in eius obseruantia pecca-
tum non nutritur,ne iterum peccet,& hoc probo apertissi-
me.lex diuina prohibet iurare per creaturam, vt in ca. & si
Christus,& si iurauit peccatum committit.22.q.i.c.moner.
& præal.c.& si Christus, & nihilominus tenetur obseruare
istud iuramẽtũ,quia in eius non obseruantia imminet pec-
catum, vt in pręal.c.mouer.& tamen apertissime hoc est cõ
tra regulam do.Bar.Nam verba ista diriguntur ad personã,

vt patet in præal.c.& si Christus.ibi,nolite iurare &c. & ta-
men si iurat licet commissum fuit peccatum in iurando,te-
netur tamen ad obseruantiam iuramenti,quod idem vide-
mus in iuramento temerario, licet enim iurando temere,
male fecit,tamen si in eius obseruantia non imminet pecca
tum,nec est contra bonos mores,istud est obseruãdum, vt
probatur in §.illicitum.22.q.4.vsq; ad fin.facit, quod no.in
c.cum quid,de reg.iur. Vnde puto circa hoc posse dari talẽ
theoricam, q quantumcunq; iuramentum sit temerarium,
seu illicitum , ex quo tamen non est contra bonos mores,
nec in eius obseruãtiam imminet peccatum, semper est ob
seruandum,vt optime probatur per supra alle.& dico limi-
tandum istud, q iuramentum non habẽs illos tres comites,
est potius periurium,quia nõ peccatur temere iurando. vn
de exponit Archi.illud verbum,periurium,i.illicitum iura
mentum,est tamen obseruandum,ne ex transgressione ite-
rum peccet,vt patet ex prædictis,quod est notandum , vn-
de cum minor obseruando tale iuramentum nõ peccet, cũ
tamen veniat in sui pręiudicium.c.ii.de pac.lib.vi.dẽt com
pelli ad obseruantiam,vt in pręal.c.cum contingat,& in au
then.sacramenta puberum,ad quæ facit c.si. de rescrip. vbi
papa tollit generaliter omnes leges,omnia statuta, omnem
consuetudinem,quæ non possunt seruari sine peccato mor
tali,& in c.cum contingat , tollit legem,per quam aperitur
via periuriis , nec potest seruari sine peccato per transgres-
sionem iuramenti sponte præstiti,& hoc quoad primũ mẽ-
brum,& sic patet decisio secundi dubii.   Secundum mem
brum distinctionis fuit,cum statutum præsumit fictiuitem,
siue simulationem,vel metum, vel quid simile, tunc dic , q
aut in illo non apparet specifica , vel verisimilis coniectura
præsumendi fraudem, non valet ergo quo ad eneruandum
iuramentum,quia non apparente cã vrgente , non põt obli
gatio Deo quærenda,siue ipsum ius diuinum impediri, ar-
gumentum optimum.xv.q.1.c.sunt quidam.& quod no. in
c.quæ in ecclesiarum.de consti.per Inn.& per eundem in c.
quia pleriq;.de immu.eccle.& in l.fi.C.si contra ius,vel vti.
publ.esset enim tale statutum causa perfidiæ,& periurii cõ-
tra l.1.C.si aduer.ven.& c.cum contingat. Aut subest cau-
sa præsumendi,vt quia communiter illo loco minores deci
piebantur,& inducebantur dolo ad contrahendum,& sępe
fingebantur contractus obligatoris cõtra minores. vnde sta
tutum,arguẽdo a communiter accidentibus, vt licet argue
re,in c. 1.de cleri.non resid.& quod no.ibi latius Cald. & p
glo.& Cy.in l.neque natales.C.de probationib.introduxit
quandam solennitatem , quia omissa , præsumitur contra-
ctus simulatus,siue dolosus,& tunc constat vere per ipsum
minorem contractum esse verum,& nõ simulatum,puto ip
sum astrictum ad obseruantiam iuramẽti , quia in foro ani
mæ creditur confitenti in præiudicium suum,de homi.c.si-
gnificasti,& quod no.glo.in cle.de pœnis. & cessat ratio sta
tuti.Nam ex quo est ad obligationem diuinam,cessante cã
statuendi,cessat dispositio,ad hoc, quod notanter ponit In
no.in c.quia plerique,prope finem sui apparatus,de immu.
eccle.& faciunt iura arguentia a causa cessante, de appella.
c.cum cessante.xvi.q.1.c.generaliter, cum similibus , & o-
ptime facit,quod no.glo.in c.non est. de voto.& idem vide
tur dicendum quo ad forum contentiosum, vt si aperto ore
confitetur postmodum contractum esse verum, & nõ simu
latum,siue dolosum, q teneatur ad obseruantiam,cum ces-
sat ratio,& causa statuendi, qua sublata remanet iuramen-
tum validum.nam & contra præsumptionem iuris, & de iu
re admittitur probatio in contrarium per confessionẽ eius,
de cuius fauore agitur, vt no.in auth.sed iam necesse, C. de
do.ante nup.& in c.is,qui fidem,de spon.& per Innoc. in c.
quia plerique.de immu.eccl.vbi singulariter dicit, q etiam
postquam sententia transiuit in rem iudicatam, si cõstat de
eius iniquitate per confessionem partis,pro qua lata est dẽt
reuocari,quia cessat pręsumptio, quæ operatur in rem iudi
catam.multo ergo fortius debet hoc dici in iuramento, qđ
obligat pricipaliter Deo,vt in c.debitores.& in c.& si Chri
stus,de iureiu.non enim debet iste iurans contra conscien-
tiam transgredi iuramentum, quia ædificaret ad gehennã ,
quamquam hoc sit occultum ecclesię militanti, argumen.
opt.in c.literas.de resti.spolia.& in c.inquisitioni.de sentẽ.
excommu.& ex hoc intelligo, quando in confessione mino
ris adhibita sit debita solennitas,& an,& quando valeat di
cendum, vt no.per Bar.in l.certum.§.minorẽ.ff.de cõfes. &
per Cy.in l.clarum.C.de autho.pręstan.& in l.1.de confes.

aut minor allegat præsumptam fraudem per statutum, seu
non dicit contractum omnino licitum, & tunc poterit ser-
uari opin. Bal. & aliorum, vt iuramentum tunc non sit obli-
gatorium, quia iuramentum non tollit præsumptionem sta
tuti. nec dicitur iste venire contra contractum iuratum, li-
cet veniat contra verba, ex quo non venit contra interpre-
tationem, ad hoc tex. sing. in l. fi. C. de non nume. pecu. vbi
patet, ꝙ simpliciter confitens recepisse mutuum potest ītra
biennium excipere, confessionem emanasse spe futuræ nu-
merationis, quia pręsumitur cōfessio alias simulata, & quā-
do iuramentum fuit interpositum, non vt ibi dicitur, vnde
notanter probatur, ꝙ omnis pręsumptio, quæ est in contra
ctu, seu tacita conditio, tollitur iuramento super eo præsti-
to, quod no. ibi Bal. & alle. no. per Inn. in c. veniens. de iure-
iu. sed melius facit. quod idem Inn. no. in c. per tuas. de arb.
vbi no. dicit, ꝙ si quis iurat simpliciter seruare arbitrium, ī-
telligitur iuramentum conditionaliter appositum, s. ꝙ si ser
uabit, nō soluet pęnam, & sicut est de natura arbitrii, vt ob
ligatio sit alternatiua, ita & iuramen per eum præstitum re-
cipit sensum alternatiuum. nam cum minor iurat post con-
tractum, præsumitur eodem dolo, i. eadem fraude fuisse in
ductus ad iurandum, sicut & ad contrahēdum, ad quod no.
in præal. auth. siue a me. C. ad Velle. & in l. si mulier. C. e. ti.
vbi nihil sibi præiudicat, quia adhuc ex consequentia suæ
fragilitatis in secundā iacturam inciderit, &c. & facit quod
no. Cy. in l. si ex cautione. C. de nō nu. pe. in illa q. an valeat
renunciatio exceptionis nō numeratæ pecuniæ, ꝙ per hoc
remanet declaratum etiam primum dubium, contraria au
tem pro vtraq; parte facta remanēt declarata, nec expedit
aliter respondere. debent enim intelligi, & reduci secundū
prædicta. Ad vnum tamen aduertendum, quod puto in
materia spāle, & singulare, nec negari potest per iudices se-
culares, ꝙ cum ex argumentis, & opi. supra positis reddatur
saltem probabile dubium super validitate iuramenti, nō po
terit iudex secularis de hoc cognoscere, sed dēt deferre ad
iudicem ecclesiasticum, de or. cog. c. tuam. de sen. excom. c.
si iudex laicus, de iud. c. nouit. de fo. comp. c. cum sit gene-
rale, & per Io. An. in c. fi. eo ti. lib. vi. & vr̄ probare tex. in ca.
venerabilem. de ele. ꝙ solus Papa hoc cognoscit, ex quo ori
tur probabile dubium, sed Spe. in ti. de loca. §. nunc de epo-
rum, ver. item Papa fingit, dicit ꝙ etiam inferior a papa pos
sit interpretari iuramentum, quando dubitatur de eius va-
liditate, alleg. de ap. c. significante. Ad c. venerabilem, respō
det dupliciter. primo, ꝙ procedit in negotio arduo, & inter
magnas personas, vel quando vult dare licentiam sine per-
mutatione, & commutatione aliqua, & secundum hoc di-
ctum Spe. sequitur D. Ant. in c. quāto. de iureiu. & per hoc
adduco dictum Inn. in c. debitores. e. ti. vbi tenet, ꝙ epūs po
test super iuramentis ex causa dispēsare, & sic fortius inter-
pretari. imo ēt per interpretationem expresse sentit, vt in
exemplis per eum positis, & per prædicta sint soluta prima
duo dubia. Nūc descendens ad tertium dubium, adducā
quinq; argumenta ad partem affirmatiuam, & quatuor ad
partem negatiuam. Ad partem igitur affirmatiuā, ꝙ debeat
audiri, ēt nulla petita absolutione, ex quo fundat se sup ve-
ra simulatione contractus. Prīmo arguitur sic. Iuramentum
obligat iurantem ex intentione ipsius iurantis. xxii. q. v. ca.
humanæ aures. §. si ergo ex his, & de iureiu. c. quanto. sed q
simulate contrahit, in veritate nihil agit, quia deficit ibi sub
stantia contractus, s. consensus. vnde perinde est, ac si nihil
fuisset factum, vt ī l. emptio. & quod ibi no. ff. de acqua ple.
arc. in c. illo vos, de pig. & in c. ad nostram. de emp. & vend.
& l. si ancillam, cum l. seq. C. de contrah. emp. ergo ex iura-
mento super eo pręstito non obligatur, pro hoc tex. no. in l.
fi. C. de non nu. pe. vbi no. probatur, ꝙ iuramentum recipit
omnes tacitas condōnes, & qualitates contractus. si n. quis
fuisset confessus se recepisse spe futuræ numerationis, ita ēt
pręsumitur narrasse, ita dicimus in proposito, si contractus
fuit simulatus, sic & iuramentum. facit, quod no. ponit Inn.
in c. per tuas, de arbi. quandoq, quis iurat seruare arbitriū,
vt intelligatur promisisse secundum naturam contractus, s.
seruare arbitrium, vel soluere pœnam. Secundo ad id in

13 ducitur, quod no. Bar. in l. nemo. ff. de leg. i. in illa q. † an re-
nunciatio exceptionis, fictionis, & simulationis valeat, &
concludit ꝙ non, quia inter eos actum est, ꝙ contractus sit
simulatus. & sic deficit in substantia, & sic est contractus
imaginarius. ff. de re iu. imaginaria, & in l. simulatę nuptiæ,
de ritu nup. & sic renunciatio simulationis in eodem con-
tractu facta valeret. Item esset dicere, ꝙ esset simulatum,
& non simulatum, quod esse non dēt. arg. in d. l. nemo. ff. de
leg. i. & c. cum super. de off. dele. de ap. c. solicitudinem. vna
enim, & eadem res non debet operari contrarios effectus,
de bapti. c. maiores. Præterea secundum eum sicut contra-
ctus ipse fuit simulatus, & ita renunciatio fuit simulata, er-
go non est renunciatio. Opponitur ergo, ꝙ totus ille con-
tractus, & quicquid continetur in illo instrumēto, est simu
latum. Ad idem quod no. Cy. in l. si ex cautione, C. de non
nu. pe. vbi concludit non valere renunciationem exceptio
nis non numeratæ pecunię in eodem contractu factam, q
sicut inducitur ad confitendum, ita & ad renunciandum,
ar. l. si mulier, ad Velle. & idem videtur in omni priuilegio
īdulto alicui propter fragilitatem, alias de facili auferretur
prouisio legis, sed cum non potest replicari, ꝙ est renuncia
dum exceptioni simulationis, quia omnia ista fuerūt simu-
lata, secus tamen esset secundum Bar. si talis renunciatio fie
ret ex interuallo, ar. l. ii. C. quod me. cau. ita dico in proposi
to, ꝙ ex quo actum fuit, vt contractus esset simulatus, ergo
& iuramentum, & quicquid secutum est incontinenti, est
simulatum. non. n. est dicendum, ꝙ voluerunt valere, & nō
valere incontinenti, ar. in l. non ad ea. ff. de cond. & demō.
Non. n. præsumitur quis incontinenti velle recedere a pro
posito suo, vt ibi, & ar. in c. maiores, de bapti. & in l. eum q
voluntatem mutuam dicit. ff. de prob. Tertio inducit cap.
tua. de spon. vbi ēt patet, ꝙ in matrimonio, quod est fauora
bile, & in multis præiudicabitur, de cond. ap. c. fi. de re iud.
c. vl. simulatio ēt, ꝙ ex vna parte, qđ plus est, & dolosa, &
deceptoria, impedit vires matrimonii, ex quo constare po
test de simulatione, & hoc q a defuit ibi consensus, sine quo
certum nequeant perficere fœdus coniugale, vt ibi dicitur
& ad idem l. nuptiæ. de ritu nup. vbi dr̄, ꝙ simulatæ nuptiæ
nullius sunt momenti, facit, quod no. gl. in c. tuarum, de pri
ui. de eo, qui simulauit se monachum, vt corrumperet mo-
nialem, vt per hoc non sit notatus, de quo ibi latius per Do
cto. & per gl. in c. clerici, de reg. & c. ꝙ interrogasti. 27. di. er
go nec iuramentum obligare dēt, constito de simulatione,
& de alienatione, cum obligatio nulla sit. † Quarto adduci

14 tur c. i. quod me. cau. vbi patet, ꝙ etiam votum ex metu
simulatum, non obligat vouentem, & facie quod no. gl. in
c. abbas. e. ti. quæ dicit, per metum factum non tenet, quia
exigit liberum arbitrium in vouente, de voto, licet & volun
tarium militem sibi elegit Christus. xv. q. i. c. non est. vnde
ex prædictis cōcluditur, ꝙ etiam in iure spirituali fictio ui
tiat, vt nihil dicatur actum, ergo iuramentum non est obli-
gatorium, & per consequens, nulla petita absolutione, po-
test contrauenire. Quinto, & vlt. videtur probari per cap.
quacunque. xxii. qō. v. vbi dicitur, ꝙ quacunque arte ver-
borum quis iuret, Deus tamen, qui conscientię testis est,
ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur, & sic aperte ibidem p
batur, quod Deus non aliter recipit obligationem iurantē
ti, etiam si ibi interuenit dolus ex parte iurantis, quam fue
rit intentio recipientis, sed in casu nostro simulate contra-
hebant, & sic recipiens non intendebat obligare iurantem
ad obseruantiam contractus simulati, nec Deus aliter reci
pit &c. In contrarium ad partem negatiuam, quod non
debeat audiri, absolutione non petita, inducitur primo ca-
pitu. quod interrogasti. 27. distinctio. vbi tex. ponit casum
de quadam muliere, quæ post obitum mariti sacrum vela-
men super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem ve-
lamine sanctimonialem esse, postea vero ad nuptias rediit
& concluditur, quod quia per hypocrisim ecclesiam con-
turbare voluit, nec firme in suo voto permansit, vt pœnitē
tiam agat de illusione nefanda, & reuertatur ad id, ad quod
spopondit, & in sacro ministerio maneat, quod inchoaue-
rat, & bellissime subiicit hæc verba, nam si consenserimus,
quod omnia sacramenta ecclesiastica quisquis, prout vult,
fingat, & non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus tur-
babitur, nec catholicæ fidei iura consistent, &c. Et sic
videtur ille textus valde nota. probare, quod in spiritua-
libus adeo fictio reprobatur, vt attendatur, non quod
mente simulata concipitur, sed quod in omnium conspe
ctu agitur, ne populus decipiatur, & res ecclesiastica,
& totus ordo perturbetur. Et per hoc glossa conclu-
dit ibi, quod si quis ficte fit monachus, ad hoc, vt pos
sit fieri abbas, nihilominus fit monachus, licet ficta, & non
sincera sit eius intentio, vt idem videtur sentire in aliis
spiritualibus, ergo ad propositum, & præsupponendo, ꝙ si

ēte

ſic iurauit, ne inde abutatur rei ſpirituali, & illudatur Deo, cui obligatio quæritur, principaliter fictio tollitur, & remanet veritas obligationis, facit, quod in ſimili probatur in ꝓfitente cum conditione habendi proprium. facit, quod no. Ioan. Andre. in capitu. fina. de condi. apposi. Secundo adducitur illud ſimile. Nam ſicut ficte accedẽtes ad baptiſmũ, vel ad ſacramentum baptiſmatis, non ficte, ſed veraciter ſuſcipiunt ſacramenta, & obligantur, vt aperte vult tex. in c. ſicut ficti. t. q. t. & c. maiores, de baptiſ. & hoc vt puto, quia eorum fictio non potuit impedire virtutem ſacramenti, ita ficte debet iurans obligari Deo veraciter, ad quem principaliter dirigitur primaria obligatio iuramenti. Nam ne populus vane decipiatur, idem videtur ſtatutum de iure ciuili in libertate præſtanda, vt fingens certo caſu ſeruos ſuos liberos eſſe, ſic ſequitur libertas, vt in l. vnica. §. ſed & qui pileati. C. de la. li. tol. &c. Tertio probatur ſic, ſimulat contrahens, & recipiens iuramentum a contrahente, de nõ veniendo contra, & intendit iurantem illaqueare, vt ſaltem contra apparentem cõtractum non veniat, & non detegat vinculum ſimulationis, ar. in præal. c. illo vos, de pig. & c. ad noſtram, de emp. & vend. & c. debitores. & c. ad noſtram. ii. de iureiu. & etiam ſi intendebat ad hoc ſe obligare, ergo nõ dẽt audiri allegando ſimulationem, quia deregit vitium cõtractus, quod eſt contra intentionem recipientis iuramentum, quod eſſe non dẽt, ar. in c. quacunq;. 22. q. v.

15 † Quarto, & vltimo, allegãs turpitudinem ſuam, maxime in illuſione rerum ſpiritualium, non eſt audiendus, de conceſ. præb. c. cum ſuper. de do. c. inter dilectos. ff. de leg. ii. l. ſi ſeruus plurium. §. quid ergo. ſi per iniuriam, & probatur plene in l. ſi poſt mortem. ff. de adop. ſed iſte allegando ſimulate iuraſſe, allegat turpitudinem ſuam, videlicet, ꝙ Dei nomen, & eius religionem in vanum, & deceptorie aſſumpſit. xxxv. qõ. iii. c. coniunctiones, in fin. ergo non eſt audiendus, maxime cũ iurauerit omnia in contractu contenta eſſe vera. nam allegauit periurium allegando ſimulationem, facit c. cum in poſitionibus, de iureiur. lib. vi. Ad ſolutionem huius dubii deſcendendo, primo reperitur glo. in l. emptione. C. plus valere quod agitur, quæ dicit, ſi partes ſimulant iuramentum, non obſtat, quin poteſt opponi de ſimulatione quaſi actum ſit contra legem. C. de leg. l. non dubium. & C. de contrahẽ. emp. l. ſi ancillam. ex qua colligit ibi gl. ꝙ pœna ſimulato cõtractui adiecta, ſi contra fieret, nõ committitur, quod dicit proculdubio verum, cum in hoc loco reprobatur, quod vere agitur, & aliud ſimulatur. D. Anto. in d. c. cum contingat, late proſequitur, & iudicio meo valde intricate, nec comprehendit omnes caſus, qui poſſunt accidere in materia, cuius uerba ſunt hæc, quę ſequuntur. Puta conſiderandũ modum ſimulationis, ſi ſimulant ſe agere, quod intendunt non ualere, licet iurent, & ſic ſi ſimulant iuramentum. ponit exẽplum, vt uitem collectas, vel condemnationem, fingo mea tibi vendidiſſe, attamen eſt inter me, & te, ꝙ contractus nõ valeat, tunc iuramentum non obligat, quia deficit in volũtate iurans, & recipiens, licet ſic fingant, alias iuramentum eſſet contra intentionem, & haberet quandam contrarietatem, & ſic dicit ſe intelligere Bar. in d. l. ſi duo poteſt. ſi ſimulatio eſt de vno contractu ad alium, eſt magis dubium, ſi agant vt verus contractus ſubeſt, at & ille ſeruet, & nõ apparens. Item ecce, de contractu venditionis nõ ſoluitur gabella, ſicut de contractu donationis, nõ agunt vẽdere, ſed ſimulant donationem. Item quia voluntas ſe obligandi in apparentia deficit, ſi agunt, vt ſeruetur apparens contractus, & non is, cuius loco ſimulatur, vt quia vſurarius ſimulat de pignore venditionem, ut lucretur fructus, vel vt vſuras habeat, & tunc hic ſurrogatus ſuccedit loco veri, & non eſt verus contractus, & hoc caſu putat, ꝙ ſi vterque cõtractus poteſt ſeruari ab vtroque abſque peccato, vel turpitudine, ꝓbat iuramẽtum, & ſeruari debet quod iuratur. Si autem ſurrogatur loco contractus turpis, uel qui non poterat ſeruari abſque periculo animæ, tunc putat, ꝙ iuramentũ nõ aſtringat iurantem ſeruare ſimulatum, quia ſimulatio, & iuramẽtum ſunt ad implementum primi contractus illiciti, & ſic non obligat, ſicut non obligatur reſpectu primi contractus illiciti, & illa remedia habet, quæ haberet contra primum verum contractum, ſi eſſet iuratus, & in hoc, & in pręcedẽti membro loquitur dominus Antoni. confuſe, & videtur quodammodo implicare contrarietatem. ſi enim ſimulat vnum contractum in locum alterius, qui agitur, vt ſimulatus ſeruetur, & non ille, in cuius locum ſimulatur, cum ille ſit verus contractus, qui agitur inter partes, & non ille, qui ſimulate concipitur. Item in quantũ dicit, qđ ſi vterq; contractus poteſt ſeruari abſque periculo animæ ſeruãdum eſt, vtraque ergo ſimulatio nihil operatur, quod videtur cõtra omnem rationem, de hoc infra aliqua ſubiiciam. Sed nũc proſequor dicta ſua, quę dicit vera, inquantum iuraſſet ſimpliciter, de non veniendo cõtra contractum ſimulatum, & de illo obſeruando, ſed ſi pręſtitiſſet iuramentum, quod cõmuniter præſtari ſolet, vt quia iuraſſet omnia, & ſingula eſſe vera, quæ in inſtrumento ſunt contenta, vt communiter hodie notarii apponunt, tunc iuramentum excluderet, inquantum contraueniret contra oſtendẽdo ſimulationem, cum ex hoc detegeret ſe periurum, & ſic repellitur tanquã detegens turpitudinem. de do. c. inter dilectos, niſi veniret per viam denunciationis euangelicæ ad exonerandum cõſcientiam aduerſarii, quia in hoc nõ obſtaret turpitudo, inquantum animam inſequitur, vt no. de teſti. c. ex tenore. de iureiu. c. quemadmodum. hæc ſunt verba do. Anton. Sed reperio do. Ange. de Peru. in prædicto conſilio, quod incipit, Domina Catherina, ſentire ſimpliciter, ꝙ ſi iuramentũ ſimplex ſit ſuper contractu, debet ſimplex peti abſolutio, loquitur tamen, quando vnus contractus ſimulatur in locum alterius. Dicit enim ſi qs iurat ſe ſoluere vſuras, aut non venire contra contractum pignoratitium factum in forma vẽditionis, immediate, cum eſt abſolutus, poteſt proſequi ius ſuum, quia tale iuramentum non confirmat promiſſionem.

Sed dominus Fede. de Sen. conſi. 30. alias 279. etiam ſentit abſolutionem neceſſariam, & loquitur ĩ caſu, in quo dominus Ang. de Peru. & aperte ſentit hoc procedere, vbi iurauit omnia contenta in inſtrumento eſſe vera, quod eſt cõtra dominum Antoni. qui dicit abſolutionem hoc caſu nõ eſſe neceſſariam. hoc vltimum ego expediam in proximo ſequenti dubio. Sed hic ſubmittam, quod mihi in hoc dubio videtur, & procedam per enumerationem caſuum, qui poſſunt contingere. Iſte enim procedendi modus eſt clarior, ꝗ per viam diſtinctionis, quæ nimis longa obumbrat intellectum. Primus, quando ſimulatio interceſſit ex parte vtriuſque contrahentis, & actum fuit inter partes, vt tam contractus quam iuramentum eſſent ſimulata, & interceſſit ſimulatio ex miſta cauſa, puta propter miſtum timorem, veluti debitor obnoxius ad inueniendum mutuum cõtraxit alias concipit pignus ſub forma venditionis, vt ille creditor lucretur fructus, & tunc ſiue ſubrogetur in locum alterius cõtractus, ſiue non, iuramentum non obligat, quia deficit cõſenſus, & fuit iuſta cauſa ſimulandi, ad hoc c. 1. de voto. & l. fi. C. de non nume. pecu. & xxii. q. v. quacunque. & cap. humanæ, & alia iura in prima parte inducta. Secundus caſus, quando interuenerunt omnia, quę ponuntur in præcedenti caſu, quia cauſa ſimulãdi fuit iniuſta, & praua, vt fraudetur gabella, finxerunt alium contractum, & iurarunt ad deceptionem alterius, & tunc eſt magnum dubium ꝓpter iura allegata ſupra in parte negatiua, ſed in hoc caſu dico aduertendum ad formam iurandi. aut enim iurauit ſingula contenta in inſtrumento eſſe vera, & tunc incõtinenti fuit periorus, licet in mente conciperet illa eſſe falſa, quia ſimulatio intentionis etiam ex iuſta cauſa non excuſat, vt no. in præcedenti cap. quod interrogaſti, ſic contingit in illo, qui prece, vel pretio corruptus depoſuit falſum, vt in capitulo ſicut. de teſtibus. & in cap. primo. de crimi. fal. vnde non debet audiri allegans ſimulationem, cum fateatur turpitudinẽ ſuam, videlicet ſe periurum, & adhibuiſſe dolum ad deceptionem alterius, ad hæc cap. ſuper. de conceſſione præbẽ. & alia iura allegata ſupra in vltimo contrario. ſed ſi iurauit non venire contra illum contractum, quem ſimulabat, & tunc puto quo ad Deum, licet grauiter, peccet aſſumendo religionem iuramenti in vanum, & maxime ad deteſtationem alterius, tamen ſi transgreditur, non incidit in periurium, quia hic affuit intentio ſe obligandi, vnde reſpectu Dei non exigitur abſolutio, ad hoc capitulum tua, de ſponſa. præallega. & in leg. nuptiæ. ff. de ritu nuptiarum. & quod no. glo. in capitulo tuarum. de priuilegiis. & Archid. in pręallegato capitulo, quod interrogaſti. vbi poſt quoſdam ſentit, quod illa non eſt vera monacha, ſed propter ſui culpam compellitur eſſe in monaſterio, & maxime cum nõ poterat probare ſimulationem.

16 † Deus enim recipit verba qualia ex intus proferuntur. xxii. quęſtione quinta, capitu. humanæ, & §. ſi ergo. nec obſt. c. ſicut. t. q. ii. & ca. maiores, vbi patet quod vere confert baptiſmus, quia intelligit, qui

do ipse solus habebat intentionem, vt quia non perfecte intendebat recipere baptismum, sed dans credebat baptizare, vt virtus verborum, & sacramenti imprimatur, de quo tamen per Innocen. in capitulo primo, de appellationibus. sed qun ad forum contentiosum compelleretur seruare iuramentum, quatenus venit in sui prȩiudicium, & non imminet periculum, quia non debuit confundere ordinem rerũ, & maxime spiritualium, & absolui a iuramento, maxime ad alterius deceptionem. vnde non debet audiri, hanc turpitudinem allegans, ad hoc optime prædictum capitu. tua. de sponsa. Tertius casus, quando simulatio contractus interuenit ex parte vtriusque, & iuramentum fuit prȩstitum super tali contractu, & actum fuit, vt non veniret contra apparentem contractum, sed in veritate seruatur verus contractus, puta pignoratitius, & tunc absque dubio non potest contrauenire, non petita absolutione. Et hoc casu intelligitur dictum Angel. & dictum Federi. & domini Anton.

In tertio membro, hoc enim iuratur ex parte vtriusque, & secundum intentionem vtriusque obligat, vt non detegatur simulatio, & vt seruetur verus contractus pignoratitius, forte vt creditor sub isto velamine recipiat fructus loco vsurȩ, vnde perinde est, ac si iurasset soluere vsuras, quo casu non licet contrauenire absolutione non petita, vt in capitulo primo, & in capitulo debitores, de iureiurando. & iste casus iudicio meo non habet dubium, quando constat, quod iuramentum ad hoc fuit interpositum, vt contractus simulatus seruetur quo ad apparentiam, vt sic non detegatur simulatio. Sed dubium est, quid si iuramentum fuit simpliciter præstitum, & non apparet, quod non consenserunt contrahentes circa iuramentum, & de hoc casu in sequenti. Quartus casus est, quando fuit simulatus, & iuramẽtum fuit super eodem prȩstitum, scilicet si potest constare de iuramenti simulatione, & istum casum reputo dubium, & tunc puto dicendum, quod ad talem obseruãtiam cõtractus simulati non potest quis obligari ex iuramento, quia est præsumendum, quod incontinenti ex interpositione iuramenti voluerit contractum valere, de quo actum erat, vt non valeret, si ex interuallo iurasset, vt dicitur in simili per Bartol. supra in prima parte secundi articuli, vbi hoc optime probatur, hoc primum, sed quo ad obseruantiam contractus in cõtinenti, donec probetur, quod tacite fuit inter contrahentes actum puto in foro animæ standum intentioni iurantis, quia generaliter sic interpretatur iuramentum in foro conscientiȩ, vt notabiliter dicit Innocentius in capitulo veniens, de iureiurando. facit capitulũ significasti, de homicid. in foro vero contentioso fit interpretatio secundum ius, & ex variis circunstantiis, vt ibi no. & facit capit. veniens, & capitulũ ad nostram, eodem titulo. quia si vellemus prȩsumere, quod volunt abuti iuramẽto, sic præsumemus peccatum, quod non est dicendum, argumen. eorum, quæ nota. in capitulo inquirendum, de pecu. cleri. iuncta l. si defunctus. C. arbitrio tute. l. etiam. C. de donatio. inter virum, & vxorem. uam, vt in prædictis iuribus patet, aliter pręsumitur in acquisitis per tutorem, & aliter in acquisitis per clericum, seu per vxorem constante matrimonio, & hoc ne præsumatur peccatum, vt in eis notatur. Item iuramẽtum habet vim clausulæ, 17 † si non valet, vt ago, quod ago, valeat, vt valere potest. l. cum patrem. §. filiis matrem. ff. de legatis secundo, facit cap. ad nostram. 1. de iureiurando. not. Bartol. in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. & quod no. Cyn. in prȩallega. l. si ex cautione. C. de non numerata pecunia. vbi concludit, quod iurans non opponere exceptionem nõ numeratȩ pecuniæ obligatur, licet simpliciter renunciatio nõ valet, ergo in dubio se non obligat ad talem obseruantiam contractus simulati propter cõtradictionem, quæ inde orietur, saltem obligatur quoad obseruandum colorem contractus. Item quia creditor solet sic caute iuramentum recipere, 18 † ergo arguamus a communiter accidentibus, valet enim tale argumentum, vt in capitulo primo, de cleric. non residen. vbi hoc no. Ioan. Calde. & per glo. & per Doctores in l. neque natales. C. de probationibus. Item quia hæc interpretatio cõuenit naturȩ rei. ex se enim, & ex sono verborum habet obligare, & præsumitur ex actu contra voluntatem iurantis, vt ipsum obliget, de renunciationi. capitulo super hoc. Item hȩc interpretatio tutior est, vt euitet peccatum, ergo amplectenda, & alia fugienda, vt no. in capitulo veniens. de sponsa. in clementina exiui. de verborum significatio. & hoc dico procedere, nisi tot essent circunstantiæ ex aduerso, quod tollerent prædictas prȩsumptiones, quod not. in capitulo transmissæ. qui filii sint legiti. & prædictum casum intellige. quod ex iusta causa, non alias quam dum tertium fuit facta simulatio, alias seruetur, quod dixi in secundo casu. Quintus casus est de vno contractu alium, qui non potest seruari sine interitu animæ, vel est contra bonos mores, puta agitur vere contractus simulatus, & alius concipitur, & iuratur, & tunc ex tali iuramento non tenetur, nec ad obseruantiam totalem contractus, nec quo ad apparentiam, ex quo ex obseruatione imminet peccatum. licet enim peccauerit tunc iurando, tamen nõ peccat contraueniendo, xxii. q. iiii. capi. pro te. & de iureiurando. capi. si vero. facit capitulũ fin. de pactis. & l. fina. de verborũ obligationibus. Sextus casus est, quando simulatio intercessisset ex parte iurantis tantum, vt quia aliud gerebat in corde, aliud in ore, vel callidis est vsus verbis iurando, & tunc iuramentum intelligitur secundum intentionem recipientis, & sic Deus videtur recipere, vt est tex. in cap. quanto, secunda quȩstione quarta, & in omnibus, eadem causa, & quæstione, & generaliter qualiter iuramenta sunt recipienda. est bona glo. in §. quȩritur, eadem causa, & quȩstione, & distinguit. Primum, quando alter habuit rectum intellectum, & alter dolosum. Secundũ, quando vterq; dolosum. Tertio, quando vterque rectum, & verba sunt dubia, de his ibi, & aliquid in fine, in gl. in c. ex literis, de sponsa. & per prædicta tertium membrum remanet clare solutum. debet enim distingui secundum prædictos casus, & sic talis materia remanet detecta, quȩ satis quotidiana est, & contraria omnia debẽt reduci, & intelligi secundum casus prædictos. Quartum dubium, an posita iuramenti obligatione in casibus prȩdictis, audiatur iste minor, petendo absolutionem a iuramento, non obstante contradictione aduersarii. Et quatuor argumenta faciam pro parte affirmatiua, & quinque pro parte negatiua. Ad partem affirmatiuam, quod debeat audiri, arguitur sic, vbicũque enim iuramentum continet turpitudinem ex parte recipientis, tale iuramentum est relaxandum, vt in c. primo. de iureiurando. vbi probatur de iuramento præstito de vsuris soluendis, ad idem cap. verum, & cap. si uero. eodem titul. vbi absoluitur quis a iuramento præstito per metum in odium eorum metum inferentium, sed in casu nostro continet turpitudinem ex parte recipientis, quia contraxit cum minore contra legis prohibitionem, & sic semper dolus intelligitur exceptus, vt in c. si vero. & in cap. cum contingat. de iureiurando. & in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. & in cap. secundo. de pactis. lib. vi. cum simi. sed contrahens cum minore videtur esse in dolo, contrahendo in casu a lege prohibito, vt in regu. qui contra iura mercatur, de regulis iuris. & in l. quemadmodum. C. de agri. & censi. libro 11. & cap. quæ contra, viii. distinctione. ergo hoc iuramentum, vel non est obligatorium, vel saltem relaxãdum. Tertio ex facto demeritorio est quis recipiendus, alias puniendus, & commodum reportare non debet. C. de donat. inter virum, & vxorem. l. & si necesse. xvi. q. prima. c. leg. ff. de neg. gest. l. siue hæreditaria. de præb. c. cum qui. libro vi. 19 † sed contrahens cum minore prohibito contrahere tanq̃ veniens contra prȩceptum superioris, dẽt ex hoc puniri, vt in c. qui resistit. xi. q. 3. & in c. ii. de ma. & obe. ergo non dẽt ex cõtus inobseruantia commodũ reportare, & sic iuim est relaxandum, ne indirecte aliquod commodum percipiat ꝫ c. tuæ, de proc. & reg. cum quis. de reg. in. lib. vi. Quarto iuramentum seruandum dẽt habere tres comites, veritatem, iudicium, & iustitiam. c. aĩaduertendum. 22. q. 2. & in c. & si Christus. de iureiur. sed in hoc iurõ nõ reperit iudiciũ, nec iustitia, cum non sit iustum, neq; discretum se obligare ꝫ leges superioris, ar. c. 1. de his, quȩ fi. a maio. par. cap. ergo &c. nec conditio aduersarii hẽt in aliquo obesse, tum pp rationes prædictas, tum quia contra eum potest replicari, q̃ dolose eacipiat contra absolutionem petitam, cum ipse teneatur hoc iuramento. de reg. iu. lib. vi. In cõtrarium ad partem negatiuam arguitur primo per auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. vbi in iuramentis prȩstitis contra legis prȩcepta, etiam a minorib. dicit imperator talia inuiolabiliter obseruari. vnde pondero verbum, inuiolabiliter, sicut in simili ponderatur dictio, omnino, in cle. vt hi qui, de æta. & quali. quȩ excludit etiam dispensationem, & sic per istud verbum, inuiolabiliter, videtur, q̃ non debeat venire contra, ẽt petendo absolutionẽ quemadmodũ violat, q̃ petit

trāb obligatione erui. Secundo induco c.cum contingat. de iureiur. & c.licet, eo.ti.li.6. & c. quāuis. de pac. eo.li. quæ iura simpliciter, & absolute dicunt illa iuramēta, licet cōtra legis prohibitionem pstita, debere obseruari, nec vllam mētionē agunt de absolutione, vnde si in tali casu posset peti absolutio, Papa fecisset mentionem, sicut in simili facit in casu, in c.1. & in c.debitores, & c.verum, & c.si vero. de iureiu. Tertio, iuramēta sunt de iure diuino, vt in c. & si Christus. 20 de iureiur. versi. redde domino iuramēta tua &c. † sed cum hoc iuramentum sit obligatorium, nec reperitur permissū, ꝙ debeat relaxari, ergo obseruandum, arg. eorum, quæ no. in c.quanto. de iureiur. & c.cum inter P. de renun. maxime ne detur materia de facili iurandi, & plene veniendi contra iuramentum, cōtra c.si vero. & c. verum. præall. Quarto, iuramentum repræsentat minorem maiorem, &c. vt no. in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. c.pen. de emp. & vend. ergo incōtinenti, ꝙ interuenit iuramentum, cessat rō statuti, quę prouidit tātum minoribus, & per cōsequens in tali contractu nulla reperitur turpitudo; ergo seruādum, nec indulgendū absolutionis beneficium. Quinto & vlt. aut nullum peccatum hic imminet, aut sic primo casu non debet fieri absolutio: quia cum ipse minor, nō optēperādo legi, se obligauerat, fuit etiam in culpa. 11.q.3.c.qui resistit. secus, si secum contrahens concurrat in paritate turpitudinis. nā iste nō debet audiri, in reg. in pari causa, de regu. iur. lib.6. sed cum culpa debet compensari, vt ff. de compen. sed cum ambo. vbi notanter dicit tex. si ambo socii parem negligentiam societati adhibuerunt, dicendū est, desinere eos esse obligatos ipso iure, cōpensatione negligētiæ facta &c. & sic etiam dolum cum dolo, de adul. c. intelleximus. & iuramentalis obligatio remanebit in suo robore, maxime præsumendo minorē non fuisse captū, & ꝙ vltro, citroque nata sit obligatio. in delictis.n. minoribus non subuenitur. l. auxilium, §. i delictis. ff. de mino. C. si ad deli. l. 1. hec etiā in aliis, quando non reperiuntur enormiter læsi. l. ꝙ si minor. & l. nō omnia. ff. de mino. Idem & fortius dicendum est, vt non subueniatur contra iuramentū, maxime cū per illud efficiatur maior, & sic cessat fauor minoris ætatis. Christi, eiusque matris suffragio implorato, ad solutionē huius vltimi dubii veniendo iuxta ordinē supra recitatum, recitabo prius opiniones. Et primo dominus Fed. de sen. consil. 264. format vnum punctum, quasi in terminis nostris, quando statuto ciuitatis cauebatur, ꝙ siue concessio, siue ꝓmissio facta sit à filiofamilias sine consensu patris, nō valet ipso iure, etiam si iuratum fuerit, & quidam filiusfamilias, hoc nō obstante, cō promisit, &c. Concludit idem Fed. iuramentum obligatorium, sed quia iuramento fecit cōtra prohibitionem statuti ciuitatis ex causa facti, cui obtēperare debuerat, & non contrauenire. 8. dis. c. quæ contra. 11.q.3. qui resistit, nec ex transgressione debet reportare cōmodū, sed potius puniri. & is qui recipit, potest compelli ad relaxandum iuramentū, fatetur se esse obligatū iuramento sicut accidit in eo, qui iurauit soluere vsuras, qui obligatur ex iuramēto, & tamen petit relaxationem, de iureiur. c. debitores. & c. 1. sicut ergo recipiens iuramentum super re illicita qd' ad se tenetur relaxare: ita hic secundum eum erat illicitū ex parte recipiētis propter prohibitionem legis municipalis, cum debeat obtēperare, & i hac conclusione residet ipse. Idem videtur tenere Vin. in c.cum contingat. dicit.n. ꝙ in terminis illius c. iuramentum obligat mulierē ad obseruantiam cōtractus. sed debet instare, vt absoluat. Si ergo in terminis illius c. tenet, mulierē posse instare pro absolutione, quia cōtra prouisionē legis consensit: multo fortius sentit, ꝙ poterit in casu thematis, vbi verba prohibitoria diriguntur ad personam D. An. in prædicto c. cū contingat, dicit ꝙ si non est aliqua deceptio, quæ non habet in se dolum annexū, saltem pręsumptum, nullū remedium competit contra iuramentum, per quæcunq; verba loquatur statutum, sed vbi deceptio arguitur in contractu, tūc cōpeterēt remedia, si deceptio est enormis, de quibus in c. debitores; ad hoc gl. in c. veniens. de iureiur. præalle. q̄a ex enormi læsione præsumitur dolus. subest enim causa sic præsumendi, vt in l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in frau. cred. & in l. qui testamentum, de proba. & quod ibi no. vnde adesset turpitudo ex parte eius, cum quo contraxit, & cui iurauit. & idē putat esse si contractus iniretur cum verisimiliter cōsumpturo, vbi hoc cōstaret euidentia facti, quia notorie esset prodigus, vel cui bonis vt prodigo, foret interdictum: quia hic aliqualis est turpitudo ex parte contrahentis, qui materiā dat cōsumpturo ad propriū consumendum, & lex ex eā legitima fraudem in tali præsumit, vt l. si quis cum sciret. ff. de mino. l. quod si minor. §. si. ff. mandat. l. si vero non remunerandi. §. adolescens, & in l. 2. quarum rerum actio nō da. vnde etiam concludit, ꝙ si mutuaret, vel contraheret cum prælato ad ludum, vel corruptum notorie in actu ludi, vel in vanitatibus mulierum, bene foret remedium aduersus iurm per iura prędicta. hæc verba satis placent, vt dicam latius. D. Pe. de Anch. in repe. c. canonum, de constit. aperte non exprimit, quid sentiat in casu quo minor aliter no esset læsus, sed attingit casum quo interuenit deceptio; & concludit idem, ꝙ Ioan. An. & quia casus est quotidianus, recitabo prius verba sua. firmat. u. punctum, super quo consuluit in hac ciuitate Senarū. Nā in hac ciuitate cauetur statuto, ꝙ nullus cōtractus finis, & quietantiæ, si fieret per minorē viginti quinq; annis, valeat, nec de eo ius reddatur, nisi intercesserit certa solennitas. hoc statuto præmisso, cōtingit, ꝙ patruus tradidit nuptui neptē suam, dans in dotem quingentos, & ista neptis renunciauit dicto patruo omne ius sibi competens in prędicta hæreditate, quæ valebat plus in quadruplum, & iurauit non contrauenire, quærebatur an esset aliquod remedium rescissiuum illius contractus finis, & quietationis. Et consuluit, quod poterit peti absolutio iuramenti, siue relaxationis. ad hoc primo inducebat regulam, ꝙ iuramentum nō debet esse iniquitatis vinculum. c. inter cætera. 22. q. 4. ꝙ verbum iniquitatis, multum ponderabat. Item iuramentū debet habere tres comites. s. veritatem, iudicium, & iustitiam, eadem cā, & q. 2. c. animaduertendum, in qōne aūt prædicta euidens apparet iniquitas, cum pro modico quis renunciat hæreditati paternæ, & ita is, cui renunciatur, cū renunciātis iactura locupletatur, & paria sunt dispositioni dolum adesse ex proposito, vel re ipsa, vt est casus in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. & l. 2. ff. de doli excep. hic autem non solum re ipsa, saltem post graue damnum. nedum .n. vsque ad quadruplum, sed vltra dimidiam verę æstimationis, ac etiā iura subueniūt deceptis etiam maioribus. l. 2. C. de resc. vend. In casu autem proposito est cum enormi deceptione coniuncta minor ætas, & sexus fragilitas, quibus multum iura subueniunt incidenter propter naturalem æquitatem, & deceptionem verisimilem tam in contrahendo, quam in solennitatibus adhibendis. l. 1. ff. de mino. & in l. dolum ex indiciis. C. de dolo. ex qualitate igitur personarum, & illius facti arguitur contrahens cum tali sua nepte de dolo; ad hoc. l. 1. & quod ibi no. ff. de doli except. rōne ergo euidentis iniquitatis, & doli, saltem re ipsa inhęrentis illi renunciationi, videtur iuramentum relaxādum, sicut per metum renunciat quis bonis cum iuramēto. c. si vero. de iureiur. & paria sunt ad decisionem cōtractus, dolus, & metus. c. pen. & c. abbas, quod met. cau. & ad hoc adducit præal. c. si vero, qui vult in casu c. cū contingat, ꝙ potest mulier instare ꝓ absolutione, ergo multo fortius in casu proposito, vbi concurrit sexus fragilitas, & minor ętas, & enormis lęsio, & etiam reuerentia, quam puella, siue fœmina habere debet ad patruum suū in cuius domo, & gubernatione remanserat post mortem patris ad hoc l. quæ onerandę. ff. quarum rerum ac. non da. per Archid. 22. q. 4. c. vnusquisque, & secundum prędicta dicit limitari authen. sacramenta puberum, vt non habeat locum in casibus, in quibus potest contractus, seu distractus argui de iniquitate euidenti, & dolo re ipsa, & perspicuis indiciis. l. dolum. C. de dolo. hęc sunt verba quę satis placēt iō seriatim recitaui, &c. Et aduertendum, ꝙ quātum ad opinionem, quam supra recitaui, Vinc. videtur eam probare, & consentire, ꝙ nulla data lęsione, ex quo contraxit contra legem, potest petere absolutionem recitando pręall. dictum Fed. & cum eo transeundo, sed inquantum supra dixi auth. sacramenta puberum, limitandam, quādo contractus non potest argui de euidenti iniquitate, aperte sentit, ꝙ in casu illius auth. non competit absolutio, alias non esset limitatio, nec reciperet hanc restrictionem: quia & quando apparet de iniquitate, requiritur absolutio. ergo cessante deceptione enormi, non fiet absolutio, & sic uidetur, in hoc recedere a dictis Vin. Sed vt dixi, aperte hoc nō cōcludit. Bar. in l. si quis, ꝓ eo. ff. de fideius. satis sentit, licet hoc aperte non dicat, ꝙ ex solo contemptu contra legem non competit absolutio. dicit. n. primo, ꝙ ubi contractus reprobatur odio creditoris, non firmatur iuramento, sed ipsum iuramentum est seruandum, competit tamen absolutio: sed quando contra-

ctus

ctus reprobatur fauore debitoris, tunc dicit, ꝙ firmatur iuramento, vt auth. sacramenta puberũ, & nihil dicit de absolutione, sentit ꝙ hoc casu non competit absolutio: loquitur tamen, quando verba statuti diriguntur ad rẽ. Ergo autẽ ad totalem materiam clare enarrandam procedam per casuum enumerationẽ, pro vt in præcedenti dubio feci. Primus ergo casus sit quando iuramentum oĩ ex parte licitum est tam ex parte iurantis, q̃ ex parte recipientis, quam etiã ex parte materiæ, super qua præstatur, & tunc absolutio nõ est imponenda, sed compellendus est iurans ad eius obseruantiam, de iureiu. c. & si Christus, quinimo nulla cã extrinseca existente, etiam Papa a tali iuramento absoluere non potest in fauorem tertii, ad hoc quod not. gl. in c. quanto, de iureiur. Inno. in c. cum inter P. de renun. & per gl. in simili in c. non est, de voto. Imo puto, ꝙ nec in melius potest Papa hoc iuramentum commutare, inuito eo, cui acquisita est obligatio, quia vnum pro alio, inuito creditore, solui non potest. ff. si cer. pet. l. 2. Insti. qui. mo. tol. obl. in prin. ad hoc quod not. Ioan. An. in reg. in malis, de reg. iu. lib. 6. in Merc. & Inn. in c. 2. de confir. vtil. vel inuti. & io c. inquisitioni. de sent. exc. & in c. quę in ecclesiarum. de const. secus, si ad honorem Dei; quia tunc posset in melius commutare. sic intelligo c. peruenit, il. 2. de iureiur. quod no. Ion. in c. debitores, eod. ti. vbi vult, ꝙ etiam episcopis potest iuramenta in melius commutare, sicut & no. de vo. c. 1. & c. magnæ, cum si. Secundus casus, quando iuramentum ex parte iurãtis potest seruari sine interitu, & sine dispendio salutis æternæ, & tunc nulla petitur absolutio, peccatum. fuit enim iurando, non transgrediendo. c. in literis, de iureiuran. Tertius casus est, quando iuramentum potest seruari sine interitu, & sine dispendio salutis æternæ, sed est cõtra bonos mores, & tunc etiam nulla requiritur absolutio, in regula, non est obligatorium, de regu. iur. lib. 6. Quartus casus est, quan-

21 do iuramẽtũ processit calore iracũdiæ; †potest tamen seruari sine periculo, & sine interitu salutis æternæ, vt si quis calore iracundiæ iurauit, ꝙ non loqueretur cũ aliquo, vel vna secũ cibum caperet, vel quid simile, & tunc iuramentum non est obligatorium: quia non habuit comitem discretionis, & iustitiæ. 22. q. 1. & cap. iurabunt, & eadem causa, & q. ca. animaduertendum. & tamen tenent alia iuramẽta, licet cõpetat absolutio, de quo no. in c. cum quidam, de iureiur. & satis potest teneri, ꝙ si iracundiæ calor fuit tantus, ꝙ deliberate tale iuramentum non præstitisset, sed non erat obligatorium, quia voluntas non est discreta, dicimus sic, ꝙ confessio calore iracundiæ non præiudicat, nisi detur perseuerantia. & bene dicit glo. in c. ex literis, de diuor. facit l. quicquid calore, de reg. iur. Non. n. actus videtur omnino volũtarius, & sic non videtur Deus talem obligationẽ indiscretam recipere. 15. q. 1. c. non est. vel si dicimus tenere de facili dẽt per episcopum absolui, ar. in præalle. c. quidam. Quĩtus casus, quando iuramentum a principio est super materia indifferenti, sed postea deuenit ad casum, de quo si cogitasset in principio, iuramentum non fuisset illicitum, vel nõ iurasset, & tunc no. dicit Arch. in præal. c. animaduertendũ, quod potest propria authoritate transgredi iuramentum, nec requiritur absolutio; puta si iuraui non negotiari, non recipere feudum a tali, & euenit casus, ꝙ nisi nagotier, vel recipiam feudum a tali, aliter viuere non possum, quia aut tempore iuramenti non cogitauit de isto casu, & sic non ligatur vltra mentem suam, in c. veniens, & c. Quintauallis, de iureiu. aut cogitauit illicitum, iõ non seruandum, c. 1. de vsur. lib. 6. & faciunt hęc ad quæstionem quotidianam de eo, qui iurauit non fideiubere pro alio, certe iuramentum a pricipio est licitum, maxime quia iurauit, quod fuit pluries deceptus ab his pro quibus se obligauerat, sicut potest quis iurare pro vtilitate proximi, ita pro utilitate ꝓpria; ad hoc, quod not. Arch. 15. q. 1. c. non est. Ioan. An. in addi. Spe. de iureiur. post principium. dicit, ꝙ si salus Christiana periclitaretur ex non fideiussione, ꝙ nõ tenetur ad obseruantiam iuramenti, quia hic fit casus, in quo recedere a iuramento est licitum, & sic puto distinguendum in eo, qui iurauit non mutuare, vel quid simile facere. Sextus casus, quando iuramentum fuit dolo aduersarii extortum, & sic considera, ꝙ si contractus super quo præstatur, est a lege reprobatus in fauorem iurantis, tale iuramentum non est obligatorium, & sic est casus a contrario, non cauillando literã, quicquid ibi senserunt Doc. in d. c. cũ cõtingat. & in c. quãuis. de pac. li. 6. & in c. licet. de iureiu. eo. li. & in auth. sacra pub. omnia

Ista iura excipiunt casus, in quibus dolus interuenit, & idem probatur, quando interuenit metus, vel vis. ex quo. n. talia iuramenta veniunt contra legem, non ligant, nisi sint omnino voluntaria. Fateor tutius esse, ꝙ in his casibus petatur absolutio, vt sentiunt ibi Doctores, sed primum notabiliter probatur ex illis iuribus, non cauillando. Si vero iuramentũ non venit contra dispositum a iure, & interuenit dolus, qui iurantis excludit mentem, & quia cessante dolo non se obligasset, vt quia dedit cãm contractui, & tunc iuramentum non ligat, & potest contrauenire nulla petita absolutione, arg. opti. in l. tres fratres, ff. de pac. & in l. sorori. C. de colla. & sic intelligo Fed. consi. 144. alias. 194. vbi hoc expresse sentit ponendo terminos i minori 25. annorum. quæ dotata a fratribus renunciauit hæreditati paternæ quæ valebat lõge plus, quam habuit in dote, quod est notandum pro limitatione c. 2. de pac. li. 6. ꝙ non procedit, vbi dolus dedit cãm contractui. nam vbi dolus, ibi excluditur voluntas, vt in iuribus præall. & in l. 1. ff. de dolo, & iuramentum non obligat vltra mentem iurantis, vt in c. veniens. & c. quanto, & c. Quintauallis, de iureiu. & quod no. Io. An. in c. vno. de cõm. vbi dolus interueniens non excludit consensum, quia non dat causam contractui, vt quia me ducis ad consentiendum hac arte, & tũc exigitur absolutio, quæ dẽt præstari, non obstante aduersarii contradictione propter eius turpitudinẽ & dolum, & sic intelligi debent notata in preal. c. cum cõtingat, & c. si vero. & c. verum, de iureiu. & idem intellige de metu, & vi, vt requiratur absolutio, quæ debet impendi sine difficultate in odium aduersarii, vt in iuribus præalle.

Septimus casus, quando iuramentum continet turpitudinem ex parte suscipientis, & maxime concurrente etiam turpitudine materiæ, super qua præstatur, & tunc iuramentum obligat, & potest peti absolutio, non obstante contradictione aduersarii, & iste est primus casus c. 1. & c. debitores. de iureiu. & in c. si vero. eo. ti. & per istum casum potest decidi quid dẽ in in filiofamilias renuncian te Macedon. & iurante non contrauenire, Bar. in d. l. si quid pro eo, decidit quæstionem secundum casum prædictum. vt iuramentum obliget, & competat absolutio, & hoc etiam sentit Io. An. in addi. Spec. in ti. de sen. prola. §. hoc autem. vbi etiam plus sentit, ꝙ nec iuramẽtum teneat, quia contra bonos mores. D. An. cuius dictum satis placet, in d. c. cum contingat. dicit, quod si statutum, vel lex adesset in loco, vbi hoc imperatur, ꝙ filii ex hoc inuitantur ad parentes occidendos, quia talia iuramenta, & turpiter præstita, & contra bonos mores non obligarent iurantem, saltem respectu secũdariæ obligationis, quę dirigitur in patrẽ, & anteq̃ solueret, põt peti absolutio, quia inquantum peteret, turpiter peteret, & subesset cã prohibendi, licet forte solutum obstante iuramento non posset repetere, quasi tunc cessaret causa, quia verecundia non induceretur ad interficiẽdum patrẽ, ex quo iam solutũ, licet turpiter retineretur. vbi aũt essemus in loco, vbi contra ex mutuis nõ inducerẽtur ad tãtũ malum, & verisimiliter i Christianis, qui hodie talia valde abhorrent, tunc iuramẽtũ obligaret, nec potest peti absolutio, ad hoc, quod no. Inn. in c. quia plerique, de immu. ecc. in fine sui apparatus; & maxime hoc procederet, vbi euidens necessitas eẽt in filiofamilias. Macedon. n. homicidium præsumpsit, quia tũc frequẽtabat in loco; ex quo aũt cessat hodie hæc ꝑsumptio, dẽt cessare legis dispositio, & concurrente iuramento, attendi dẽt veritas, vt Dei obligatio remaneat inuiolata. Ex hoc patet, quid dicendum in iuramento ꝓstito super pacto legis commissoriæ, de quo in c. significante, de pig. & in l. 1. & 2. C. de pa. pig. & si. de quibus etiam per Bar. in præalleg. l. si quis ꝓ eo. Octauus casus, quãdo nulla alia turpitudo reperitur in iuro, nisi quia præstitum contra legem, & in hoc distingue. Aut. n. lex resistit i fauorem publicæ vtilitatis principaliter, & non est necessaria absolutio: quia iuramẽtum valet vt in c. dilecti, de foro compe. Aut principaliter in fauorem iurantis, licet secũdario in fauorem publicum, vt i muliere, & in minore in casibus dicti c. cum cõtingat & c. quamuis. de pac. lib. 6. authen. sacramenta puberũ. cum similibus, & tunc sumus in casu dubii nostri, tamen lex seu statutum ꝓhibens minorem obligari sine certa solennitate principaliter prohibet in fauorem minoris, vt no. Dy. in regula, non est obligatorium. de reg. iur. lib. 6. & sentit glo. in l. & si ts, C. de præd. mi. non alie. & sentiunt Doc. in d. auth. sacramenta puberum, & satis patet ex sequenribs. Sed si principaliter non concerneret fauorem minoris ętatis iuramentũ in con

trarium non valet,ar.c.si diligenti.cuius contrarium probatur in iuribus prælallegatis, & dixi latius super primo, & 2. dubio,& tunc puto, ꝙ absolutio est deneganda per ea, quæ allegaui supra in parte negatiua,nam primo est regula generalis , ꝙ iuramentum non est obseruandum ,ex quo seruari sine periculo animę non potest,vt in iuribus vulgaribus.
Item,quia reperitur hic turpitudo.nã ex quo lex prouidet ꝑsonæ , & talis persona renunciat iurando fauori suo,nulla reperitur turpitudo in contrahente.nã lex Dei hoc non habet pro turpitudine, vt seruet iuramentum,nec ex parte cõtrahentis potest argui dolus,nec alia deceptio,nec de se materia est turpis,arg.optimum in simili,in præal.c.ad apostolicæ.de re iud.lib.6. inducendo, vt supra dixi in arg.& sic sumus extra terminos c.debitores.& c. 1.& c.verũ.& c.si vero de iureiu. ibi.n. reperitur turpitudo ex parte recipientis, & pactum iure prohibitum:quia de se malum,de vsuris.c.sup eo,quæ omnia cessant in casu nostro;si qua culpa reperitur, ipse minor non reperitur immunis , vt dixi in arg. & satis est,quod statutum punit intricationem actus. Item si de eo,quod contra statutum, seu legem emanat,concederetur absolutio , de facili eneruatur dispositio c. cum contingat. petẽdo absolutionẽ a iuro, nec est verisimile, ꝙ ibi,vel i c.i. eo.ti.li.6.frustra de hac re cautũ sit,quia emanauit cũ solẽnitate, nulla facta mẽtione de absolutione, & auth.sacramẽta puberum , quæ inuiolabiliter mandat talia iuramẽta seruari,vnde non placet dictum Vincẽ. nec Fed.& uidetur casus pro hoc contra eos in prædicto c.cum contingat. intelligendo tex. secundum cõem intellectũ doctorum:quia etiam in casu huius c. iuramentum dolo , ui,uel metu extortum , est obligatorium. d. c.verum.& c. si vero.sed intelligunt arg. a contrario sensu in effectu,quia competit absolutio :cũ autẽ iuramentum est sponte pręstitum,non competit absolutio: alias non esset differentia inter præstitum metu, & sponte, & tamen iura cõiter in hac re loquentia excipiunt , quãdo interuenit dolus,metus,vel vis ;ergo his cessantibus,nec tali causa existente , absolutio denegabitur. Quid autem si interuenisset magna deceptio ex parte minoris ? dicam in casu sequenti . antequam illa attingam , respondeo ad contraria in hoc casu posita;& hæc est responsio,cum in dubio non præsumamus minorẽ enormiter lęsum. Nec obstat igitur primum contrarium hic recitatum ex parte recipientis in in eo , ꝙ contra legem contraxit, quia ut supra dixi,statutũ disponebat in fauorem minoris principaliter,& iurando renũciat fauori , & sic nulla turpitudo, maxime respectu Dei, & in actu spũali reputatur maior, de iud. c.si annum. li. 6.& ibi attenditur ius naturale,& diuinum potius,quam positiuum,& locale ,vt no.Inn. in c.1.de regula. & per hoc etiam soluitur secundum arg. ꝙ contrahentes contra legem publicam,vel bonos mores præsumunt esse in dolo, secus si cõtra edictũ in fauorẽ ipsius contrahentis;&pro hoc tex.apertus i d.c.cum contingat. & c. quamuis.& c.licet.& in authen.sacramenta puberum .ubi contractus fuisset gestus contra legem,vt dixi in primo dubio,tamen excipiunt causam,quãdo interuenit dolus . ergo ex solo contractu contra tale statutum non præsumitur dolus satis sufficiens ad eneruãdum iuramentum,quod aperte facit contra Feder. Tertiũ arg. etiam potest tolli prædicta rõne,quia ex quo lex erat condita in fauorem minoris,cui poterit renunciari,noc debet secum contrahens aliqualiter puniri.& satis est,ꝙ iuramento interueniente nihil arguitur , & pro hoc iura allegata , quæ nullam culpam , nec dolum notant in contrahentes , quos tamen si uoluissent puniri in retractione actus,seu in obligatione impedienda, bene expressissent. facit etiam c. 1 .& c. uerum ,& c . si vero, de iureiu.ad hoc , ꝙ plene tetigi super primo & secundo dubio. Non obstat quartum argu.ꝙ iuramentum debet habere comites , & ueritate inspecta non fuerunt. Iustum enim est iurũ,ex quo nulla reperitur turpitudo , cum licuerit fauori suo renunciare . nec sibi abfuit discretionis iudicium,ex quo non temere,&non calore iracundiæ processit ,nec deceptus fuit ,maxime enormiter .& pro hoc dictum c.ad apostolicæ .de re iud. per hoc concludẽdo respondeo ad ultimum de condõne aduersarii,quod uerissime potest excipere , cum sua intersit saltem respectu secundarię obligationis, ut teneatur ad relaxationem,cum nulla eorum turpitudo reperiatur. Nonus casus est , quando retentis supradictis terminis,ut quia statuto resistente,cõtrahitur :tunc aut datur lęsio in contractu , vel datur læsio a statuto resistenti : quæritur nunquid tunc poterit absolutio peti a iuramento,& tunc dico,ꝙ læsio aut est modica & de tali læsione iura non curant,ad hoc c.abbas,quod me.cau.& in c.frequens.de testi.spo.lib.6.& in c.1 .de resti.in inte.facit l. 1.C.de rescin.uen.& c.cum dilecti,& c. pen.de emp.& uẽd. Aut læsio est enormis , & tunc si iuramentum fuit simpliciter præstitum de non ueniendo contra, audietur allegando enormem lęsionem,quia in tali enormi lęsione præsumitur dolus,vt in l.omnes. §.Lucius,de his quæ in fran.cre.& in l. ꝗ testamentũ.ff.de prob. Non.n.videtur iurans ad hunc casum se obligasse, arg.in c.veniens.& c.Quintauallis; ad hoc quod cõiter iura excipiunt dolum in talibus iuramentis, sed paria sunt, ꝙ dolus interueniat ex proposito,uel re ipsa. l.si quis cum aliter;ff.de verb.obl. Item turpitudo reperitur ex parte recipientis, & pro hoc faciunt ea quæ dixi supra secundũ do.Ant.& videntur vera ,non solum si iuramẽtum , seu verba sint indefinita, sed etiam si sint generalia, vt quia iurauit non contrauenire nulla ratione,vel causa quacunque, quia hæc verba debent ciuiliter intelligi,& ab eis excipi tales exceptiones , argumentum optimum in l.creditor.§.Lucius.ff.mand.& in l.ab Aurelio.§. 1.de lib.lega.Si autem uerba sunt magis specifica, & lata,ita ꝙ aperte uideatur excludere remedia, vt quia iurauit nõ contrauenire , & ratione lęsionis enormis,& tunc si uerba cõcludunt ad vnũ dũtaxat remediũ,& non ad aliud, vt quia iurauit non contrauenire ratione minoris ætatis , illud tantum remedium videtur exclusiuum,non aliud.vnde non poterit contrauenire tanquam maior.ad hoc quod no.c.pen.de emp.& ven. facit c.non potest.de præb.lib. 6.Et quod not. Bar.& Cy.in l.2.de rescin.vend . vt quia iurauit non venire contra nulla ratione , neque tanquam maior , & tunc tenet d. Ant. in c. cum contingat , ꝙ in maiore iuramentum excludit remediũ contractus,& remanebit contractus validus, ex quo aliter per scissionem non annullatur a iure idem tenet in minore quoad leuem læsionem, quoad enormem posuit non valere cõtractum,& iurans semper poterit petere absolutionẽ a iuramento in casu enormi , & enormissimæ lęsionis,quantumcunque dicat , & in iuramento specificet , ꝙ non ueniet contra contractum ratione enormis læsionis.licet Bar. & alii teneant contrarium in præal. l.2. C.de rescind.vend. quod putat verum do.Anto.etiam si minor dixisset ꝙ illud, quod plus valet,dat , & donare intendit cõtrahenti secũ,vt multoties ponitur in contractu , quia non est sine fraude,& dolo , qui contrahit nedum cum consumpturo , sed in actu male consumenti.ff.pro empto.l.si quis cũ sciret,& l.si vero non remunerandi.§.si vero adolescens.ff.man.ff.de mino.l. ꝙ si minor.§.si.& l.2.ff.quã. rerum actio non datur. unde cũ fraus sit ex parte recipientis,canonica iura non assistunt talibus iuramentis,& hoc etiam si minor iurauit,omnia & singula esse vera, & illud esse verum pretium ,quia constito de opposito,talia possunt reuocari,de iureiur.c.cum in positionibus,& quod ibi no.quia iuramentum pręstitum censetur sub cõnfidentia,quia illud sit verum pretium , quod statuit. unde reperto rem aliter se habere,non est periurus,licet taliter iurauerit,de iureiu.c.quemadmodum . 22. q . 2.per totum.& sic dicit de facto se consuluisse in causa cuiusdã puellæ quæ a quodam suo attinente fuit inducta, vt iuraret.nam talia verba sæpe apponunt notarii a scriptis , & aliqñ sub inuolutione verborum obripiũt iuramenta talia a minoribus maxime fœminis,quę non intelligunt,quid agant: hæc aũt verba do. Anto. sunt elegantia, & quotidiana, in eo tamen ꝙ distinguit inter maiorem &minorem quo ad hũc casum, ex toto non placent.puto.n.ꝙ etiam maior poterit cõtrauenire:quantũcunq; illa verba fuerũt late concepta,data lęsione enormi , vel enormissima :quia notarii cõiter hodie solẽt apponere illa uerba ad maiorẽ validitatẽ contractus , cõtrahẽtes tamen putãt illud esse verũ pretiũ rei , nec putãt in aliquo decipi, vnde sicut possent contrauenire , & petere saltẽ absolutionem,si dolus interuenit ex proposito,arg.in c.prę alleg.l. creditor. & in l.ab Aurelio.ita si dolus interuenit re ipsa.ęquiparant.n.dolus ex proposito,& dolus re ipsa,ut in l. si quis cum aliter . præalleg.in l. 2. ff.de doli excep.& hoc verum , nisi in aliquibus circumstantiis contrahentem appareat voluisse illud vere , in quo fuit læsus , donare , & sic potest intelligi l. si quis donationis. ff. de act.emp.in dubio enim quantumcunque illa sunt uerba late concepta , non præsumam animum donandi , sed potius apposita ex cõsuetudine notariorum apponentium hæc verba , siue plus valeat, siue non valeat. est enim argumen. a communiter accidenti-

dentibus.vt in cle.t.de cler. non resi. & quod ibi not. Et ad prædicta facit d.uo. Spe. in tit. de emp. & uen.§.nunc dicendum.vers.quid si vendens equũ. vbi ponit quæstionem de illo, qui vendidit equum, qui dolebat saluo quam quando erat calefactus in eundo, & venditor dixit, ego do tibi istũ equum, pro strabone & gibboso, dolente spatulam, & habẽte omnes magagnias, nec volo ex aliquo teneri; an nihilominus tenatur, si aliter specifice non propalauit: & concludit quod sic, ꝙ uidetur deceptor fuisse vendens, eo ꝙ falsitatẽ dixerat in aliis expressis. unde credidit verisimiliter dixisse falsum de morbo spatularum. & sic dico ad propositum, ꝙ cum notarii, & contrahentes solent ad cautelam lata ponere excludentia omnia remedia, certe in dubo iste non videtur donare vere, seu pati omnẽ læsionem. in dubio enim quis non præsumitur iactare suum.l.cum de indebito. ff.de probatio.& cap.super hoc.de renun. accedant no.per eundem dom. Ant. in c.Quintauallis, de iureiu.vbi dicit, se de facto consuluisse, ꝙ quantumcunque verba late cõcipiantur in personis arbitrorum, vt puta ꝙ posset ius vnius partis in totum, vel in partem dare alteri, & quod possent procedere altè, & basse, & in modico, & magno lædere, &c. quod nihilominus non possunt, & poterit enormiter deceptus contrauenire, licet nõ appareat de dolo ex proposito, sed tantum de ipso in genere; effuso.n. sermone prolata videntur emanasse sub confidentia personæ, & amicitia arbitratorum. non.n. extenditur in tantum mens, ut verba sonant: de verbis facile sequitur ad ostendendum, ꝙ hoc faciunt potius, vt arbitrorum captent beniuolentiam ad non lædendum, quam ad lædendum. si ergo se deceptos conspiciunt in hac re, debet eis prouideri. facit de insti.c.cum venissent.vbi bonus tex.& vbi no.pro ista generaliter uerborum, & in d.c.ueniens, de iureiu. ff.de adop.l.libertus.& maxime hoc procedit attento eo, ꝙ hæc verba multoties apponunt notarii præter voluntatem promittentium. Et idẽ disputando tenuit do.Pet.de An.præmissa ratione: quia dolus ex proposito non tollitur propter hæc verba latissima, nec dolus re ipsa. Fateor tamen, ꝙ Bar. in l.societatem.§.arbitrorum.ff.pro socio, sentit contrarium, quando verba sunt ita lata, vt non appareant aliena a proposito: & idem Host.in d.c.Quintauallis, & Io.An.in add. Spe.in ti.de arb.§.vt aũt, ver.itẽ quid si compromissum, sed primum dictum plus placet rationibus prædictis. Decimus casus sit, quãdo turpitudo reperitẽ ex parte recipientis instrumẽ, iuxta quod locus est relaxationi, & absolutioni, sed iurãs incidit ĩ periurium, nunquid hoc obstante, potest petere absolutionem? & in hoc considero duos diuersos modos iurandi, quãdoq; .n. quis iurat non venire cõtra contractũ, sed soluere vsuras directe. quandoque iurat omnia, & singula contenta in instrumento esse vera, quæ verba erãt falsa, & facta in fraudẽ vsurarum. in primo modo iurandi aperte sentit Fed. de Se. consi.284.in fi.ꝙ non debet audiri absolutionem petens, ex quo incidit in periurium. dicit enim quòd petens absolui a iuramento, debet præuenire terminum solutionis faciẽdæ: quia post terminum non debet audiri, cũ inciderit in periurium, & frustra legis auxilium inuocat, & c.de vsura.c.quia frustra. Io. An.in d.c.debitores.tenet oppositum. Mouetur, quia quo ad duo erat iuramento obligatus, ad soluendum in termino, & ad soluendum simpliciter, ff.de arb.l.Celsus, & de dolo, & contu.c.cum dilectus.& si non soluit in termino, in hoc peccauit, & est periurus: in quantum ergo soluere est obligatus post terminum, ꝙ non peccauit: & sic petere poterit absolutionẽ, vel saltem poterit soluere, & postea repetere secundum eum: & hoc vltimum vt soluat, & repetat, mihi plus placet, quia licet inciderit in periurium, non tamen debet repelli a prosecutione iuris proprii.4.q.3. per totum. probare enim potest, ꝙ ius repetendi sibi competẽs, sit sublatum ex eo, quod incidit in periurium, sed inquantũ dicit, ꝙ potest etiam, si velit, petere absolutionem, mihi nõ placet indistincte, prout loquitur, per ea, quæ no. in c.debitores.& quod statim subiiciam. Nec ob. ratio d. Anto. imo facit potius contra eum. Si enim etiã post lapsum remanet obligatus, ergo debet compelli ad solutionem per c.debitores. nec debet audiri petens absolutionem, quia petendo remaneret in peccato. semper enim post terminum est in mora, præalleg.l.Celsus.& in d.c.cum dilectus. & ideo assidue peccaret, & peccatum tãto grauius, quanto diuturnius, de consue.c.fin. Item toties quis incidit in periurium, quoties quis venit contra iuramentum.c.ad apostolicæ.de reg. in 6. Vnum tamen puto, ꝙ si petendo absolutionem non perseuerat in peccato, ꝙ possit petere absolutionẽ post terminum, licet incidit in periurium, & hoc rationẽ obligationis instantis. Pone exemplum in vẽdente rem per metum, & iurante non contrauenire, quamquam postea contrauenit non petendo prius absolutionem a iuramento, cum illam petendo non peccet denuo, nec perseueret in peccato, cum tamen fuerit illud peccatum momentaneum, & nõ successiuum. quamquam enim quis non contrauenire, non tamen peccat petendo absolutionem, quia hæc non iurauit, arg.c.ad audientiam.quod metus causa.& c.verum. & c.si vero.de iureiur. intelligitur enim, ꝙ non contra venit stante iuramento, arg.c.sicut.de spons.& sic potest reduci ad concordiam horum doctrina. In secundo vero modo iurãdi scilicet omnia, & singula vera esse, &c. quæ tamẽ sunt simulata, & falsa, sentit aperte d.Fed.in d.consi. proximo, ꝙ potest petere absolutionem, & ꝙ ex tali modo iurandi non incidit in periurium, & hoc sentit iuncto principio cum fini. nihil tamen inducit. Sed d. Ant.in d.c.cum contingat, incidẽter sentit oppositum, scilicet, ꝙ iste sit periurus, & quod debet audiri allegans simulationem, quia in hoc detegeret turpitudinem suam, cum ex hoc allegaret se periurum, de dona.c.inter dilectos. nisi secundum eum veniret per viam denunciationis euangelicæ ad exonerandum cõscientiam aduersarii, quia hic non obstaret turpitudo, inquantum animam insequitur, vt in c.quemadmodum. de iureiur. Sed aduertendum, quia in hoc expresse sentit contra Fede. nec de eo facit mentionem. Item videtur contra illud, quod ipse dicit in c.debitores, vt supra recitaui. vbi tenet, ꝙ etiã postquam incidit in periurium, potest petere absolutionẽ. concordando dicta sua dictis Federici, dicendum videtur iudicio meo, quod nisi qs aliqua necessitate ductus iurauit falsum, vt quia aliter non poterat recipere mutuum, vel euadere metum sibi illatum, ꝙ tunc habito respectu ad necessitatem, in qua erat cõstitutus, & quia ex quo contractus fuit simulatus, ꝙ audiatur petẽdo absolutionem, & quia sic iurando fuit in aliqua culpa, aduersarius tamẽ reperitur in maiori. ar.l.si obstetrix, in fi.ff.ad l.Aqui.& hoc casu procedit dictum Fed. sed si nulla necessitate ductus hoc fecit, imo potius ad deceptionem alterius, tunc audiatur allegando simulationem ad commodum suum, ex quo detegit turpitudinem suam, in præalleg. c.inter dilectos.& in l.si quis prædium, §.quid.ff.de leg.2.& hoc casu procedit dictum d.

Et circa hunc casum, & præcedentem aduerte, quia quidam consulerunt per no.in c.debitores, ꝙ in prædictis casibus, in quibus competit absolutio, non debet superior absoluere, nisi in subsidium quando ille non vult relaxare, cui fuerit præstitum, ad hoc c.1.de iureiur.vt sentit Inn.in c.debitores.& prima fronte videtur etiam sequi Io. An.in addi. Spec.de iureiu.super rub. sed tamen videtur concludere in oppositum. Et apertius do. Ant. tenet in c.1. & in c.debitores. præalle. ꝙ æque principaliter potest adiri superior pro absolutione habenda. quia hæc remedia sunt æque principalia, nõ minus ad aliud subsidiarium. poterit ergo iuratus petere, vt creditor compellatur relaxare iuramentum. Itẽ si vult, poterit directo petere a superiore, vt eum a tali iuramento absoluat, qui absolutionem debet etiam impendere creditore in relaxando non contumace. debet tamen vocari creditor in absolutione, quia sua interest, vt ipse concludit, & ibi Io.An. Et probatur in c.si vero.& c.verum. de iureiur.& c.ad aures.& c.abbas.quod me.cau.in quibus iuribus patet, ꝙ data turpitudine ex parte recipientis, potest principaliter adiri superior, & sic sunt duo remedia principalia, & hoc satis videtur sentire Fede. de Sen. in consi.288. iuncto cons.194. qui de hoc ordine non videtur aliqualiter cogitasse. sed ꝙ imo præsupponatur, ꝙ petebatur relaxatio ab aduersario. In alio vero, ꝙ petebatur absolutio a superiore principaliter, & ibi per eum eleganter, an iudex ecclesiasticus potest mittere indistincte inhibitoriam iudici seculari, vt non procedat super instrumento, pendente quęstione coram eo. super absolutione &c. Vndecimus, & vltimus casus, quando quis iurauit non repetere, nec petere absolui, nec aliquam querelam, aut querimoniam super his deponere, & tunc per not.in c.ad nostram, il 2.de iureiur. concludo, ꝙ duo erant principalia remedia, & tuta, vnum ꝙ iudex procedat ex officio suo, quod potest, ex quo intẽdit ad correctionem peccati, vt in d.c.ad nostram, & videtur casus apertus in c.tuas.de vsur. Secundum remedium, vt debi

tor

ter procedat per viam denunciationis euangelicæ, seu cuiusdam intimationis. Nam hoc remedium denunciationis nullo remedio potest excludi, quia non posset seruari sine periculo animæ, vt in c.quemadmodum.de iureiu.& quod no.in d.c.ad nostram.& c.i.quod no.glo.15.q.6.c.authoritatem. & si elegit uiam denũciationis requiritur præcedens monitio per c.si peccauerit.2.q.1.de iudi.c.nouit. Si vero p uiam denunciationis simpliciter, tunc putat do. Ant.in d.c. monitionem non ecclesiasticam sufficere, quod satis placet; & sic facta monitione simplici, potest superior ex officio suo procedere ad correctionem peccati, arg.24.q.3.ecce.

Possent & alii casus adduci, sed satis reducibiles sunt ad prædictos. & per hoc plene, & clare habetur materia quotidiana absolutionis obtinendæ, seu denegãdæ, quæ in uariis locis ingerit difficultatem maxime iuuenibus, & librorum copiam non habentibus. Disputata sunt hæc quæstio per do. Nicolaum de Sicilia, Decretorum doctorem in famosissimo studio Senarum; & ad utranque partem dubiorum respondit peritissimus uir dominus Petrus Anton. ciuis, & canonicus Senen. Anno domini. 1421. die vero uigesimo nono Ianuarii.

SVMMARIVM.

1 *Impensæ funeris de hæreditate semper deduci debet.*
2 *Clerico habenti patrimonium non est aliquid de bonis ecclesiæ largiendum.*
3 *Exequiæ in Papa debent fieri à clero, & populo.*
4 *Impensæ funerum sunt duplices.*
5 *Episcopus ex redditibus sui episcopatus potest centesimam partem suæ ecclesiæ dare inferiori, quem pro suis sepulturis cupit magnificare.*
6 *Clerici in ægritudine constituti possunt aliqua intuitu eleemosinæ erogare.*
7 *Clerici sepeliendi sunt cum uestibus sui sacri ordinis.*
8 *Expensæ necessariæ, quas capitulum sede uacante facit pro electionis negotio, de bonis prælaturæ sunt deducenda.*
9 *Vir tenetur alere uxorem secundum quantitatem dotis.*
10 *Vxor de bonis uiri nihil disponere potest.*
11 *Clerici nobiles licite possunt uiuere de bonis ecclesiæ.*
12 *Præmium ex delicto quis consequi non debet.*
13 *Papa circa prouisionem beneficiorum habet maiorem potestatem quam capitulum circa electionem.*
14 *Patronus ex fundatione tria consequitur.*
15 *Prælatus canonice administrare non potest, inuentario minime facto.*
16 *Prælati comparantur tutoribus, & curatoribus*
17 *Consuetudo primo loco est attendenda in reparatione ecclesiarum.*

QVAESTIO III.

SEmpronius clericus bona patrimonialia obtinens, ad curiam Romanam proficiscens, episcopatum a Romano Pontifice obtinuit, ad propriaque regressus cum cuiusdam hospitalis rectore, eidemque per patronum, duntaxat præfecto multifarie contraxit: ac inuentario de bonis episcopatus non confecto, quædam ipsius episcopatus bona locauit pro pluribus futuris annis, superioribus authoritate intercedente, pensionem recipiens. instat denique populus, vt episcopus quartam partem redditium episcopatus in ecclesię fabricã conuertat. Contradicit episcopus, in oppositum allegans contrariam consuetudinem. demum ante tempus locationis finitum obiit episcopus. oritur contentio inter ipsius hæredem, & ecclesiam, cuius impensa funus curari debeat. ex præfato themate sex forte dubia oriuntur. Primum, nunquid ad impensam funeris prælati teneatur ecclesia, an vero eius hæredes. Secundum, an expensę factę circa prouisionem dignitatis obtentæ, electione canonica prorsus cessante, sint ex bonis dignitatis deducendæ, ita vt etiam hæres prælati mortui valeat eas repetere. Tertium, vtrum solus patronus possit hospitali rectorem præficere, ita vt sola ipsius dispositione possit hospitale nomine rectoris contrahere. Quartum, si prælatus inuentario de bonis ecclesiæ prius nõ cõfecto canonice administrare possit.

Quintum, vtrum dictus cõductor sit tutus quo ad ecclesiam, seu successorem ex solutione facta pro futuro tẽpore prædecessori. Sextum, an episcopus teneatur quartã partem redditum ecclesię in ipsius fabricam conuertere, contraria consuetudine non obstante, etiam si fabrica aliqua aliunde obtineat bona. Circa primum dubium pro parte ecclesiæ, & contra prælati hæredem multipliciter arguitur, & sic primo, aut prælatus dicitur filius ecclesiæ vniuersalis, sicut videtur innuere tex.in c.qui abstulerit.12.q.2.quia ecclesia in baptismo nos omnes regenerauit. Aut reputatur pater spiritualis illius ecclesiæ particularis, cui præest, vt videtur inuere tex.ĩ c.sicut.de simo.& 95.di. c.esto subiectus. aut sponsus, vt in c.sicut alterius.7.q.1.vbi dicitur, q ecclesia dicitur sponsa, vxorq; prælati. Hinc est, q eius morte ecclesia dicitur esse viduata. de elect.in c.ne pro defectu, & de transl.præla.c.2.& fi.vbi habetur, qualiter initietur, confirmetur, & consummetur matrimonium inter ecclesiã, & prçlatum: & certe diuerso respectu potest appellari filius, pater & coniunx, vt not.in iuribus supra alleg. Sed in nullo istorũ casuum ecclesia debet teneri, inquantum reputatur filius: non enim debet teneri, quia parens non tenetur ad impensam funeris filii, si habet successorem suũ, sed tenetur ipsius hæres, vt l.si mihi filius sit.ff.de relig.& sum.fune. Eadem ratione teneri non debet, inquantum cẽsetur pater, & filius non debet teneri, ex quo pater alium habet hæredem. Nam

1 regula est, vt † impensa funeris de hæreditate semper deducatur, & hæc impensa est adeo priuilegiata, vt omne debitũ præcedat, vt l.impensa funeris.ff.eo.ut. Idem dicendum, si eum reputemus sponsum. non enim coniunx tenetur ad curandum funus coniugis, si habet bona, in quibus alius succedit. solum enim tenetur, quando instituitur hæres, vel quando est diues, & pater est impotens. tunc enim tenetur quia eius iniuria videretur, si quãdo vxor insepulta, aut vir insepultus relinqueretur. vt l.Celsus.& l.q si nulla.ff.de rel.& sump.fun. Sed nos pręsupponimus istum prælatum habere hæredem alium ab ecclesia: ergo sibi incumbit onus impensæ, & non ecclesiæ per iura prædicta, quæ multum vidẽtur facere in hac materia. Secundo ad idem facit, quia per mortem prælati soluta est ecclesia a lege ipsius, & cui voluerit, nubat in domino. Primo regulariter dicit tex.in d.cap.sicut.8.q.1.& clarius 8.q.1.c.2.facit c.pe.& fi.de sec.nup. ergo ecclesia non debet obligari ad impensam, cum non sit amplius sibi alligata, & desiit esse illius vxor, maxime cum præsupponamus ipsum prælatum habuisse bona, & in nullo instituisse ecclesiam. nõ enim videtur ecclesiam teneri sibi ad aliquam humanitatem faciendam tanquam coniuncto, cũ ipse ecclesiã quondam suam, vt extraneã tractauerit, in nullo eam instituẽdo. debet enim ecclesiam, saltem in numero filiorum computare, aliquam partem faciendo sibi, vt in simili dicit tex.in auth.si qua mulier.C.de sacros.ecc.canonizata.19.q.fi.c.si qua. si enim ecclesiam non tractauit in sua substantia, vt coniunctam personam, ita nec ecclesia cũ tractate tenetur vt coniunctum, arg.op.in c.esto subiectus.95.dist.ibi, cur ego te babeam in principem, cum tu me non habes vt senatorem, &c. Ad idẽ id, quod habetur in principio decre. omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis, & in cap.i.& quod ibi not.de lang.expor.

Tertio principaliter adducũtur multa iura, in quibus ca-

2 uetur, q † clerico habenti patrimonium non est aliquid de bonis ecclesię largiendũ, cũ illa bona sint deputata ad cultũ diuinum, & sustentationem indigentium, & habenti dare, nihil aliud est, quam perdere.16.q.2.c.vlt.1.q.2.c.clericos, & c.pastur.& c.si quis propter. quinimo innuunt iura prędicta, clericos grauissime delinquere, & sacrilegium cõmittere si habentes patrimonium sufficiens ad bona ecclesiæ manus extendunt. hoc enim videtur apertissime probari ex mente c.sacerdos.1.q.2.vbi dicitur, q clerici pauperes, siue ex necessitate, siue ex propria voluntate licite viuunt ex bonis ecclesiæ, quia ad ea accipienda non cupiditas duxit, sed viuendi necessitas. & singulariter ibi subiicitur, q de talibus clericis videtur dicere Apostolus, qui in sacrario sunt, edãt, & qui altari deseruiunt, cum altari participent. Si ergo clericis viuentibus, & adhuc ecclesiæ ministrantibus non est de apicibus ecclesiæ ministrandum, ex quo non indigent, fortius eis mortuis, & amplius non deseruientibus nõ sunt bona ecclesiæ communicanda, ex quo patrimonialia sufficientia ad impensam necessariã obtinent. Quinto aduerte hanc considerationem impensa funeris ex hæreditate defuncti semper danda est, vt dicit tex.in præall. l.impensa.ff. de reli.& sum.fun. si ergo onus incumbit hoc casu hęredi, iã non prælato mortuo, sed potius hæredi hoc beneficium cõfertur, sed nulla ratio suggerit, vt hæredem ecclesia releuet ab hoc onere, & subeat obligationem pro alienis debitis, argu.c.2.de solu.& soluere idem est, quod dare. in c.veniens, extra de testi.& hęc donatio non apparet in casu licito facienda. Quintò pro hac parte adduci potest. c.vbi periculum.

§.quia

3 §.quia vero,de electio.in 6. † vbi speciale inducitur in papa mortuo; vt ipsius exequiæ a clero & populo solenniter celebrentur; ergo videtur in aliis prælatis arguendo per locum a speciali,quod argumentum satis validum est in iure, vt in c.quoniam frequenter,vt lite non contes.32.q.7.dominus. & in c.2.de coniug.lepro.l.cum prætor. ff.de iud. Ad cōtrariam partem in fauorem hæredis non arguo. satis.n.ex his,quæ in solutionibus subiiciam,argumenta patebunt.

Ad solutionem condescendo, Altissimi omnipotentis auxilium inuocando: & prius præmitto, † ꝙ funerum impensæ 4 sunt duplices.quędam enim intendunt in remedium,seu solatium animæ defuncti,vt impensa, quæ fit circa clericos confluentes ad officium sepulturę,pretiosa exequiorū pompa,ꝙ multi induantur vestibus luctuosis, & similib.hoc probatur in c.animę defunctorum,iuncto c.qui diuina.12.q.3.

His præmissis,pro solutione pono talem conclusionem. In tendentibus ad animę remedium,& solatium defuncti tenetur ecclesia,licet prælatus defunctus alium hæredem habeat in patrimonialibus. In aliis vero concernentibus viuorum solatia ecclesia non tenetur. Ad primam partem cōclusionis primo adduco c.hanc rem.12.q.2.& c.apostolicę. de don.quę singulariter faciunt in hac materia. In eis enim 5 dicit, † episcopum posse ex redditibus sui episcopatus centesimam partem suæ ecclesiæ dare inferiori, quam pro suis sepulturis magnificare cupit.ecce ergo causam,quā ex mente illorum canonum satis liquide apprehendere possumus, exequias prælati celebrandas expensis ecclesię,cum ex causa sepulturæ possit alienare etiam bona immobilia ecclesiæ vsque ad centesimam partem,dūmodo ecclesiæ suæ cathedrali graue damnum non inferat,vt in eis dicitur. Secundo adduco c.vbi periculum.§.quia vero.de elec.in 6.ad istā partem, licet supra argumentādo adduxerim illud pro alia sententia hic posita. Sed aliter nunc induco,& sic eadem ratio,quæ est de toto quo ad totū, debet esse de parte quo ad partem.l.quæ de tota.ff.de rei ven.& c.pastoralis.§.item cū totum,& quod ibi no.de offi.deleg. Sicut ergo de papa celebrantur solenniter exequię a clero, & populo in omnibus ciuitatibus,& locis insignibus.d.c.vbi periculum, quia ipse est rector,& prælatus totius orbis,vt ibi dicitur, ad idem c. cuncta per mūdum,& c.per principalem.9.q.3.eodem modo eadem ratione debent fieri exequię de episcopo,seu pręlato in ecclesia, vbi ipse fuit rector, & maxime hoc habet locum in episcopo:quia dicitur vicarius Christi quo ad suā diœcesim,vt dicit text.in c. mulier.33.q.5. nam & episcopi tenent locum Apostolorum quo ad dignitatem, vt dicit gl. in c.videntes.12.q.1.& Apostoli omnes simul a Deo receperunt ligandi,& soluendi potestatem, sed Petrus recepit hāc potestatem tanquam caput,vt clare habetur in c. in nouo. 21.dist.& c.ita dominus. 19.dist. omnibus enim Apostolis dictum fuit, Accipite Spiritum sanctum, quorū remiseritis peccata,remittuntur eis,& quorum retinueritis,retenta erunt, vt in Euangelio hr̄: & de hac materia aliquid per Docto.in c.transla.de constitu. Sicut enim ecclesia vniuersalis per mortem papæ soluta est a lege ipsius, sic etiam particularis per mortem prælati inferioris, vt c. vbi periculum, & in clem.ne Romani.de elect.vide ad hoc gl. no.in c. apostolica.§.his omnibus.8.q.1.papam nō posse eligere sibi successorem,quia dispositio refertur ad id tempus,quo non est futurus papa,in l.eum qui.de iur.om.iud.& c. de vxore. de sepul.ponit ergo id c.speciale in papa,vt fiant exequiæ solēniter per vniuersam Christianitatem,nō autem, vt fiant in ecclesia particulari,quia idem esset in quolibet prælato per supradicta,& sic remanet solutum contrarium supra formatum de illo c.vbi periculum. Tertio, ad hanc sententiam facit c.ad hæc,de testa.vbi dicitur,ꝙ licet clerici de acquisitis intuitu ecclesię non possint facere testamentum, tamen viuentes,etiam in ægritudine constituti, possunt aliqua in-6 tuitu eleemosynæ erogare. † Si ergo de acquisitis erogare possunt,eadem humanitate non est eis deneganda sepultura, & exequiarum solennitas, maxime cum hic sit actus pius,& humanissimus,& circa quemlibet Christianum per ecclesiam maxime exercendus. optime facit ad hoc c. aurū habet ecclesia.12.q.2.vbi dicitur,ꝙ licite ecclesia expendit pecuniam pro cęmeterio ampliando ad requiem defunctorum, fortius ergo in prælatis hanc humanitatem exercere debet. Quarto facit c.hęc huius placiti.12.q.2.vbi dicitur, ꝙ in bonis dimissis per prædecessorem, debet successor disponere secundum Deum,& nonnulla cōmunicare his,qui seruierunt prædecessori,& est ille tex.no.ex quo patet,ꝙ & post mortem prælati habetur respectus ad familiam prælati non remuneratam ex seruitio impēso, quod etiam videtur probare tex.in c.relatum.il 2.de testa. Fortius ergo haberi debet respectus ad ipsum pręlatum; qui iungitur ipsi ecclesiæ,cui seruiuit onera subeundo,arg. 8.q.1.c.qui episcopatum.& c.in scripturis. Quinto induco hanc considerationem. Prælatus licite propria bona relinquit cognatis,& amicis,& minuit ex redditibus ecclesiæ,cui deseruit,qui eligitur in partem domini,vnde clericus appellatur.1.q.2.c.sacerdos.12.q.1.c.clericos.& c.cui portio.no.Inn.& communiter Doct.in c.si episcopus.de præb.ex quo in uita licite percipit de redditibus ecclesiæ,inhumanissimum esset dicere, vt mortuo prelato ꝓprio,ecclesia denegaret exequias,maxime cum videam ecclesiam manumittere seruos benemeritos,& cum libertate dare aliqua de bonis ecclesiæ,vt in c. si quos de seruis.12.q.1.Fortius ergo pręlato optime merito exequiarum solennitas deneganda non est. Et si diceres, ꝙ impensa est necessaria, cum sepultura debeat esse gratuita ex parte clericorum.13.q.2.c.quęsta.cum plurib.seq.de simo.c.suam.de sepul.c.pe. Respondeo, in episcopo modica potest esse impensa,cum credam non solum clericos ecclesię cathedralis ad exequias teneri, sed etiam alii clerici subditi concurrere debent ad faciendum officium, arg.c.presbyteri.de pœnis.& d.c.vbi periculum,inducendo vt supra. nec pro sepultura,scilicet terra aliquid est accipiendum,vt in dictis iuribus,maximę in pręlato.13.q.2.c.nullus mortuus,licet aliqua impensa veniat fienda in terris in fodiendo sepulturam,& similia:sed in aliis pręlatis ecclesię nō collegiatę,maior impensa venit fienda,quia sacerdotes,& clerici aliarum ecclesiarum non tenentur gratis venire, sed aliqua licite accipiunt in compensationem damnorum, quæ substinent,ibidem trahendo moram in exequiis: pro labore autem eorum debent petere, non pro officio diuino, ad hoc glo.in d.c.pen.de sepul.& in c.pręterea. & in c.clerici, §.item quęritur.13.q.2.& in c.fi.iam alle.no.hoc in d.c.pe.

Sexto possunt induci no.per glo.in Doct.in c.nemo clericus.de consecr.dist.1.vbi no.ꝙ † clerici, maxime pręlati, & 7 sacerdotes sepeliendi sunt cum vestibus sacris sui ordinis: quod in episcopis,& sacerdotibus non est prętermittendum, & sic patet eos sepeliendos cum vestibus ecclesię. Hoc ergo,& fortius dicendum est in aliis expensis necessariis,vt eas subeat ecclesia. Ad secundam partem conclusionis, vt ecclesia nō teneatur ad ea, quę sunt viuorum solatia,allego c.qui diuina,pręalle.13.q.2.vbi dicitur,ꝙ hi, qui de hac vita recedunt,cum psalmis tantummodo,& psallentium vocibus debent ad sepulchrum deferri,non autem cum graui luctu,cum sit spes de resurrectione,& hoc maxime seruandum est in clericis,vt ibi dicitur,ad idem c. quoniam presbyterorum.& c.quicunque,& c.fi.ead. cau.& q. Non ergo teneri deberet ecclesia ad fabricandum pretiosam sepulturam, vel ad alias pompas exequiarum,vt in vestibus luctuosis,& similibus,arg.iurium pręallegatorum,& maxime in d.c.animę defunctorum.& c.qui diuina,& de sepult.c.sacris. Septimo, & vltimo ad vtranque partem conclusionis argumentum bonum pręstat c.vt preterita.de ele. 8 sic inducendo. † Ibi enim dicitur, ꝙ expensę necessarię, quas capitulum sede vacante facit pro electionis negotio, sunt de bonis pręlaturę deducendę, sed ipsę expensę, quæ fiunt ad remedium,& solatium animę defuncti, sunt necessariæ, cum sine eis non debeat quis duci ad sepulcrum,d.c. qui diuina, nec corpore prælati inhumato debet procedi ad electionem futuri prælati, saltem de honestate,vt in cap. bonæ.il 2. de elect. ergo tales expensę incumbunt ecclesiæ.

Alię vero expensę pomposę nō sunt necessarię, vt supra: merito nō debent de bonis pręlaturę deduci. Hęc omnia arbitror procedere,vbi episcopus elegit sepulturā i diœcesi sua,vel prælatus inferior apud ecclesiam suam, vbi præfuit. Si autem episcopus extra diœcesim, uel inferior prælatus extra ecclesiam quondam suam elegit sepeliri, tunc licet credam ecclesiam propriā teneri ad eius exequias in eius ecclesia celebrandas,argu.dicti c.ubi periculum;ad expensas tamen fiendas in funere deferendo ad aliam ecclesiam non puto ecclesiam arctari,quia quodammodo iniuriam irrogat diœcesi suæ, vel prælatus inferior ecclesiæ quondam suę quamobrem indignum videtur sibi subueniendum per ecclesiam,arg.c.esto subiectus.95.distinctio.& in c.1.& ibi not.de sepul. & optime faciunt c.bonæ rei.12.q.2.

apo.

apostolicę, de donat. vbi permittitur donatio pro magnificandis sepulturis eum uiuat in ecclesia diocesis; secus si extra dioecesim, vt ibi nota. per Docto. & hoc puto verum, si habent bona patrimonialia, alias vbi expensa non sit multū excessiua, puto ecclesiam teneri, quia cum licitū sit cuique etiam prælato eligere alibi sepulturam, ut in c. 1. de sepul. nō debet ecclesia hanc humanitatē denegare prælato quondam suo. arg. in c. aurum. 12. q. 2. & quod supra dixi de viro respectu coniugis. Nunc restat respondere ad contraria. Et primo ad primum dico, siue comparetur filio, siue patri, siue coniugi, nihilominus ex bonis ecclesię; secundū distin. prædictam sepeliendus est per iura, & rationes superius inductas. Non obstat, ꝙ dicitur i filio naturali, quia rationes, quæ sunt i prælato, non militant in filio, cum pater nō teneatur sibi administrare alimenta, si habet unde uiuat, ut not. i l. 1. ff. de li. agno. qđ est secus in prælato, vt supra dixi, cum ipse ratione oneris, & vigore seruitii, & quia translatus est in sortem domini, licet uiuat de bonis ecclesię, cum nō dēat ligari os boui triturantis, de præb. c. extirpandæ, & not. per Inn. & alios in c. eps, de præb. li. 6. dixi plenissime in quadā alia mea disputatione, quæ incipit, Titius clericus &c. Idem dico eadem ratione, si cōparatur prælatus patri. filius. n. nō tenetur alere pr̄em de bonis, quę habere potest, si pater hēt vnde viuat. Idem dico, si comparatur coniugi. Nam coniux non tenetur alere coniugem, si coniux habet, vnde uiuat; siue sit maritus, siue vxor. De vxore respectu mariti probatur i c. per uestras. de dote post diuor. rest. & in l. 1. C. de pact. dot. & in l. maritus, C. de procu. De marito respectu uxoris probatur in c. salubriter, de vsur. & in d. c. per ue

9 stras. uir † enim tenetur uxorem alere secundum quantitatem dotis, ut in dictis iuribus; & in l. si cum dotem. §. finaūt, ff. solu. mat. Et ratio est, quia communis, & reciproca seruitus possessio est. quisque. n. eorū possidet, & possidetur, nec aliquis eorum dicitur habere potestatem sui corporis, ut in c. non dēt, de consan. & aff. & not. in c. ex transmissa. de test. spo. sed aliud est in prælato, ipse. n. est i perpetuo seruitio ecclesiæ, nec ecclesia est perpetuo sua; ideo ratione seruitii percipit de bonis ecclesiæ, adeo ꝙ ecclesiæ stipendia uocantur, seu dicuntur eius subiecta seruitiis, vt notabiliter dicit tex. 1. q. 2. c. fi. & facit, quod ibi no. per doct. qua ratione videtur inhumanissimum, vt ipsi mortuo denegetur officium sepulturæ, cum seruus ratione pristinæ seruitutis sepeliatur expensis domini, vt in l. filiusfami. §. qui seruum, ff. de reli. &

10 sum. fu. † Item uxor de bonis uiri nihil disponere potest, etiam durante coniugio, adeo vt de bonis ipsius eleemosynam facere non possit, etiam si illa sint bona dotalia, ut legi. & no. per gl. in c. quod Deo. 24. q. 5. Nec maritus in vita vxoris de bonis suis vltra dotē aliquid disponere pōt, ut l. hac, & l. vlt. C. de pact. cōuen. tam super dote, & in l. maritus, C. de procu. quod secus est in prælato, cum ipse ratione coniunctionis, & administrationis possit donare de bonis ecclesiæ illis, qui seruierunt, & aliis, moderate tamē, ut in c. relatum, il 2. & c. ad hæc, de testam. & c. cęterum. de don. facit quod no. glo. 5. q. 1. ca. fi. & potest haberi respectus ad eos, qui seruierunt prælato, etiam post mortem ipsius prælati, licet de eis non possit cōdere testamentum, ut in d. c. relatum, & in c. hæc huius. 12. q. 2. fortius ergo debet corpus ipsius prælati per ecclesiam cui præfuit, sepulturæ commendari. Venio nunc ad secundum contrarium, cui respondeo, ꝙ licet ecclesia absoluta sit a prælato per eius obitum, attamen ratione præstiti seruitii & coniunctionis, quæ fuit inter eos, non debet sibi denegari hæc humanitas sepulturę, & exequiarum. hoc apertissime probatur in c. vbi periculum. de elect. lib. 6. inducendo, vt supra in solutione quęstionis induxi. Item facit c. bonæ rei. 12. q. 2. & c. apostolicæ. de dona. vbi ex causa sepulturæ etiam permittitur donatio de rebus ecclesię, vel illa causa referatur ad tempus, quo soluta est ecclesia a lege p̄lati, & paria sunt aliquid fieri illo tempore, vel ad illud tēpus dispositionem conferre, l. cum quid. ff. de iur. om. iud. & c. de vxore, de sepul. & per gl. in c. apostolica. §. his omnib. & q. 2.

Idem enim videmus i seruo mortuo, vt supra dixi, quod in vxore nihil habente. Nec obstat, ꝙ prælatus tractauit ecclesiam vt extraneam, ideo debet tractari ab ecclesia vt extraneus, quia dico prælatum hoc facere posse, iure permittēte. permittitur enim sibi de ecclesia viuere, & patrimonium suis consanguineis, & amicis relinquere. 1. q. 2. c. sacerdos. vt supra dixi, & maxime in disputatione. sicut enim hęc cā. non est sufficiens ad negandum sibi alimenta in vita, ita nec ad denegandum sibi tam piissimum factum in morte, cum cuilibet de honestate hāc humanitatem ecclesia facere debeat, 12. q. 2. c. aurum. Ad tertium contrarium, dico considerand a tria tempora pro concordia multor. iurium, quæ iura videntur discordare. primum est tempus in initiæ ecclesię, quo Christiani, nedum clerici, nil proprii possidebāt, sed erant illis omnia cōia. vnde conuersi vendebant prędia, & ponebant precium ante pedes Apostolorum, & diuidebantur omnia, prout cuique opus erat, vt legitur in Actib. Apostolorum, & c. videntes. 12. q. 1. de hoc tempore non est quærendum, vtrum sacerdotes, & clerici habētes propria, potuissent viuere de bonis ecclesiæ, cum nihil proprii possiderent. Secundum tempus, paulopost videntes Apostoli, ꝙ vtilius esset, ꝙ prædia oblata conseruarentur in dominio ecclesiæ cathedralis, quam venderentur, vt ex eorū fructibus, & redditibus posset omnibus indigentibus vberius subueniri, statuerunt vt talia bona conseruarentur ecclesię cathedrali, & episcopus haberet potestatem disponendi, prout cuique opus esset: tunc inceperunt Christiani, & clerici seculares possidere, vt in c. certe. 12. q. 1. & illo tempore emanarunt iura, quæ dicunt clericos habentes patrimonialia, non debere participare cum illis bonis seruatis ecclesiis cathedralibus, cum illa essent reseruata solum pro subsidio indigentium: quinimo adhuc videbatur tunc error, vt clerici possiderent proprium, vt in c. certe. 12. q. 1. vnde satis erat ꝙ permitterent eis possidere proprium, vt in c. illi qui, ead. causa, & quęstione. Postmodum procedente tempore, cū Christiani non essent ita feruentes in fide, cęperunt licite omni scandalo cessante, possidere propria tam laici, quam clerici, & ecclesię cœperunt construi, & dotari non solum pro indigentibus, sed etiam pro ministris, & seruientibus ipsis ecclesiis: & ita fuit statutum, vt aliter ecclesia nō permitteretur construi. de conse. dist. 1. c. nemo ecclesiam. & c. pa-

11 storalis, de his, quę fiunt a prælat. & in c. fin. 1. q. 2. † Vnde etiam nobiles clerici possunt etiā viuere licite de bonis ecclesiæ, & cum eis dispensari circa pluralitatem beneficiorū, & etiam cum literatis personis, licet possint aliunde viuere; vt patet in c. de multa, in fi. de præb. & hoc tempore vltimo consideratur respectu participationis non indigentia, sed seruitium, cum principaliter licite clerici habent bona, & uiuunt de redditibus ecclesiæ, ita etiam & sepeliri debēt, ne ius humanum denegetur mortuo, quod conceditur viuenti, arg. c. sacris, de sepul. & per hoc reducuntur multa iura ad concordiam, quæ discordare videbantur, vt plenissime dixi in dicta disputatione, quę incipit, Titius clericus.

Ad quartum articulum, vbi ponitur optima, & subtilis consideratio, potest sic responderi, ꝙ licet vtilitas huius impensæ cedat in vtilitatem hæredis, tamen illud fit contemplatione defuncti, sicut enim clericus licite in vita viuit de bonis ecclesię, & sua suis conseruat, vt no. in d. c. episcopus, ita & fortius fieri debet in morte respectu huius piissimę humanitatis. nam & suis indigentibus clericus licite communicat bona ecclesiæ, vt in c. 1. & quod ibi not. de cohabi. cleric. & not. in c. omnino. 31. dist. facit dictum c. relatum. il 2. de testa. Non ita reperitur in alio defuncto, cum non possit aliis bona sua relinquere, & alterius impensa sepeliri, ꝗa qui sentit commodum, & onus sentire debet, in regula, qui sentit, de reg. iur. in 6. sed in prælato secus, quia vt supra dixi, licite sua conseruat aliis, & ratione sui seruitii viuit de bonis ecclesię. Ad vltimum articulum fuit satis supra responsum in solutione quęstionis. Nam potius facit pro hac parte inducendo, prout supra induxi. Venio ad secundū dubium. & primo arguitur ad partem negatiuam, ꝙ tales expensę de bonis prælaturę non sint deducendę, & per consequens nec hęredi prælati competit facultas eas repetēdi, & primo sic. expensas, quas quis fecit principaliter ad sui vtilitatem, licet in consequentiam conuertantur, seu veniant in vtilitatem ecclesiæ, seu alterius, illas repetere non valet, vt legitur, & no. in c. cum pro causa. de procur. quia non gessit alienum, sed proprium negotium, quo casu non habet locū actio neg. gest. vt patet per totum titulum de neg. gest. C. & ff. hinc & alibi dicitur, ꝙ qui sui commodi causa abest, non potest se defendere prætextu reipublicę. ff. ex qui. cau. mai. l. ii. sed iste clericus ad curiam profectus, beneficium, seu p̄laturam ad commodum proprium principaliter, & non ecclesiæ obtinuit, ergo non valet expensas repetere, quod patet ex prædictis. & breuiter probatur, ꝙ non procurat negotia ecclesiæ, qui venit contra ecclesiæ iura. ergo &c. consequentia

quentia

quentia patet, quia priuauit ecclesiam electionē pro illa vice, cum in dubio præsupponatur, ꝙ ecclesiæ electio oīno cessauerit contra c. 1. de elec. & c. congregato. 17. q. 7. 52 †Secundo probatur sic, ex delicto quis non debet consequi prę mium, ut in c. & si necesse. de dote post diuort. re. nec ex improbitate sua debet actionem consequi quis. §. itaque fullo. de fut. Iste clericus deliquit porrigendo preces pro prælatura, quantumcunque fuerit idoneus, cum debuisset expectare, ꝙ uocaretur; non autem ambitiose se ingerere. 8. q. 1. c. in scripturis. 1. q. 1. c. ordinationes. & opt. text. 1. q. 1. c. nullus itaque. no. gl. in c. tuam. de æta. & qual. & in d. cap ordinationes; ergo non debet habere actionem ad expensas ambitiose factas repetendas. Tertiu adducitur c. vt præteritæ. de ele. iun. c. cupientes. in fi. e. ti. li. 6. vbi solum cauetur de repetitione fienda per electum, vel postulatum, quia isti sunt vocati ab ecclesia, & sic videntur gerere negotium ecclesiæ, secus ergo in prouiso, & impetrante, quia contra iura ecclesię commisit, & negotium proprium promouit, ar. de præsump. c. nonne. & in l. cum prætur. ff. de iud. 25. di. c. qualis, ad idem l. quæ vtiliter. ff. de neg. ge. vbi quis soluit de suo expensas factas pro honore consequendo. Quarto probatur sic, aut iste fecit istas expensas ex pietate, quia cōpatiebatur ecclesiæ vacanti: & non debet posse repetere, vt in c. sacrorum. xii. q. ii. & in l. alimenta. C. de nego. gest. Aut ad excellentiam sui, vt promoueretur, & idem, quia, vt supradixi, potius gessit negotium proprium, quam ecclesiæ.

Ad partem affirmatiuam arguitur sic, prouisio, seu collatio habet vim electionis, & confirmationis, vt patet in c. si tibi absenti. de præb. in 6. Inn. in c. cum olim. de cau. possess. & proprie. & c. transmissam. de elect. & sic longe plus se habet prouisio, quam electio, quia per electionem non confertur ius administrandi, saltem in actu, iuxta no. in c. quanto. 63. dist. quinimo, si administrat, cadit a iure sibi per electionem quæsito, de elect. c. auaritiæ. lib. 6. sed per prouisionem sibi competit, seu transfertur plenum ius; vnde potest dicere beneficium esse suum, vt in d. c. si tibi absenti. de præb. lib. 6. & in c. ne pro defectu. de elect. sed electus, seu postulatus, cui nullum, vel modicum ius acquiritur, seu acquisitum est, repetit expensas, fortius debet posse repetere iste prouisus, ꝗ fretus iure in eum per Romanum Pontificem translato, illas expensas fecit. Secundo probatur, quisque gerens negotium vtiliter alterius, expensas repetit. l. sed an vltro. cū multis simi. ff. de neg. gest. & c. cum pro causa. de procur. sed iste gessit negotium ecclesiæ vacantis acceptando onus dignitatis sibi collatæ, nā principaliter episcopatus est onus, licet accidentaliter sit honor, inquantum administrat, vt legitur, & nota. in c. qui episcopatum. 8. q. 1. ergo potest repetere. ea enim ratione, qua repetit electus, debet posse repetere, & prouisus, cum vterque adipiscatur honorē, & onus. & vbi est eadem ratio, vel maior, eadem debet esse iuris dispositio, vt in iuribus vulgaribus. Tertio adducitur magis specifice c. quicunque. xii. q. iiii. vbi dicitur, ꝙ si prelatus de rebus propriis aliquid expenderit in ecclesię vtilitatem, totum istud est reformandum de bonis ecclesiæ, sed iste prouisus soluit de suo pro honore incumbente ecclesiæ, puta ꝓ bullis Apostolicis, vel pro taxa communi, vel pro aliis similibus expēsis: ergo debet posse repetere ipse, vel eius hęres.

Quod autem hoc onus incumbat ecclesiæ, patet ex his, quæ leguntur, & notantur in c. vt præteritæ, de elect. & in c. cupientes. eo. tit. lib. 6. Quarto probatur hac ratione, instar sacrilegii est dubitare, an is sit dignus, quem princeps elegerit. xii. q. iiii. c. quia autem. ex quo ergo papa approbauit istum vt idoneum, debemus præsumere eum esse legitimum, & non ambitiose promotū, & maxime hoc procedit in dignitatibus, in quibus prouidetur citra supplicationem vt abbatiis, & superioribus. Cum ergo legitime expensas fecit in fauorem ecclesiæ, non apparet ratio, quare eas repetere non possit. 53 Nec obstat, ꝙ processit electio, † quia maiorem potestatem habet papa circa prouisionem beneficiorū quam capitulum circa electionē, de præb. c. ii. & c. dilecto, lib. 6. imo ab ecclesia Romana habuit capitulum potestatē eligendi, vt no. in c. quanquam. de elect. lib. 6. Ad solutionē huius dubii, Christi, eiusque matris præsidio deuote semper implorato condescendens tres casus attendendos puto.

Primus, cum iuit ad curiam principaliter ad hanc dignitatem impetrandam, & ad ipsius postulationem papa sibi de episcopatu prouidit. Secundus, cum iuit alia de causa, sed precibus suis intercedentibus obtinuit dignitatem.

Tertius, cum papa sibi proprio motu prouidit. Primo casu est examinandum, nunquid sit licitum petere dignitatem. Et circa hoc concluderem, ꝙ si inducitur ad petendum, vt præsit, hoc non est licitum, quia superba electio videtur causa impetrationis; & hoc casu intelligo glo. in c. tuam. de æta. & quali. & in c. ordinationis. 1. q. 1. pro hoc est tex. 1. q. 1. c. nullus itaque. hinc dicitur, neminem sibi debere honorē assumere, sed debet vocari a Deo tanquam Aaron. 8. q. 1. in scripturis, & in c. qualiter. de ele. hoc etiam casu intelligo per Archid. in d. c. ordines. Si vero inducitur ad petendū principaliter ad bonum publicum, non vt præsit, sed vt prosit, ut quia uidet ecclesiam uiduatā destitui, neque est spes de proxima prouisione: itaque ductus charitate, mouetur ad eundum, & impetrandum; & tunc satis puto impetrationem licitam, & meritoriam, hoc uidetur optime probari in c. in scripturis, præalle. vbi commendatur Esaias, qui instante necessitate, ultro se obtulit, dicens ego mitto me, & ex facto Esaiæ appetentis, & Hieremiæ fugiētis arguit ibi Greg. ꝙ sicut toto desiderio debemus occupationes fugere, ita si desit qui prędicet, occupationis onus libēti necesse est animo subire; & hoc casu procedit dictum Archid. ibi, quia videtur contrarium eis quæ ipse not. in ca. ordinationes. pro hoc facit illud euangelicum, maiorem charitatem nemo habet quā ut animam suam ponat quis pro amicis suis. His breuiter præmissis concludo, ꝙ aut iste fuit ad impetrandū motus bono zelo, & repetere poterit, quia negotium ecclesiæ gessit, & sic habet ratio eorum, quæ no. in c. cum pro ca. de procur. & in d. c. præteritæ. & in c. cupientes. de electio. lib. 6. & succedunt omnia allegata supra pro hac parte affirmatiua. Si autem impetrauit, vt præesset, ut in primo casu, & hoc constat. & tunc non puto eum repetere posse, quia ipse potius gessit negotium proprium quam ecclesiæ. facit 23. q. 1. c. odi & proieci. & alleg. supra pro parte negatiua. Si autem dubitatur quo animo iuit, tunc recurrendum est ad coniecturas. Si autem incontinenti iuit post uocationem, nec expectauit, vt personæ idonee prius quærerentur, satis videtur iuisse ad gerendum commodum proprium. non. n. debuit præsumere se idoneum, & præuenire prouisionem ecclesiæ cum bonarum mentium sit timere culpam etiam vbi culpa non est. 5. dist. c. ad eius vero. facit in simili, quod legi. & no. in c. 2. de renun. videtur tamen, ꝙ in foro iudiciali sit audiēdus repetens expensas factas post prouisionem Papæ, quia ex quo Papa acceptauit eum, vt idoneum, non debemus de sua idoneitate disputare. 17. q. 4. capa ant. fecit ergo, prouisione facta, expensas incumbentes ecclesiæ, & sic debet eas posse repetere. 12. q. 4. quicunque. sed in foro conscientiæ nō puto eum tutum, si principaliter ob suam causam fecit. Ex his infero ad decisionem secundi, & tertii casus. Si enim non iuit principaliter propter factum ecclesię illas expensas non repetit, ut d. c. cum pro causa. sed de expensis factis post prouisionem factam ad ipsius postulationem dicendum, vt supra dixi in hoc casu primo. In tertio casu in dubio dicendum est, eum posse repetere omnes expensas, quas fecit pro negotio ecclesiæ. Iste. n. fuit inuitatus per superiorem, & sic pinguius ius habet in repetendo electus, quam postulatus, vt supra dixi. unde non obstant allegata pro contraria parte. nam ad primum arg. & secundum satis patet responsio per prędicta. Ad tertium arg. de c. cupientes, & de c. ut præteritę. respōdetur dupliciter. Primo ꝙ olim prouidebatur ecclesiis collegiatis per electionem, & postulationem; ideo de expensis tunc factis, vel fiendis dubitatur merito de his facta fuisset mētio specialis, argum. l. nam ad ea. ff. de legib. sed eadem, & fortior est ratio in expensis factis per prouisum a superiore, ut supra probatum est. Secunda solu. est, ꝙ de expensis factis in electione, & postulatione dubitabatur: quia authoritate superioris nō interueniente fiebāt. In prouiso aūt non erat dubiū per c. quicunq. 12. q. 4. &c. Itē prouisio continet in se effectum electionis, & confirmationis, ut supra dixi. Ex quo ergo cauetur in electo. fortius videtur cautum in prouiso. Vlt. arg. nō obstat. quandoque. n. quis intuitu pietatis inducitur ad faciendum actum expensis suis, & non habet locum repetitio, & militat contrarium. quandoque inducitur ad faciendum actū, sed non expensis suis; & habet locum repetitio. Similiter uidemus in funerante alium, in quo similis distinctio per legem fit. ff. de reli. & sump. fu. l. si quis hæc actio. ad idem c. ut præteritæ, de elec. & c. quicunque. 12. q. 4. & ita dicendum in casu nostro. Ad tertium dubium, an solus patronus possit

sit hospitali rectorem præficere, arguitur primo quod sic. vnicuique.n. licet in domo sua erigere hospitale ad pauperes recipiēdos, & de eius ordinatione dispouere, vt in re propria, sicut, & oratorium ad orandum cōstruere, vt in c. vnicuique, de consc. dist. 1. no. Inn. in c. inter electos, de dona. & ibi de hoc casus, vbi colligitur, quod non solū rectorē pponere pt, imo & ipsum alteri subiicere, & donare, cū hospitale nō habeat ecclesiam, uec fit res sacra. ergo rectorem eidem præficere potest. Secūdo de boc uidetur casus in Auth. de eccl. titu. §. si quis aurem ædificationē. vbi dicitur rectorem præficiēdo, vt patronus decreuit: sed episcopus habet videre, an ordinatio seu administratio recte procedat: & si inuenerit nullam administrationē, poterit rectorem remouere, & aliū instituere: & sic videtur, quod solus patronus rectorem prçficiat, licet p mala administratione possit eps illum remouere. Tertio adduci potest cle. q a cōtingit, de relig. dom. vbi text. dat epo solum ptātē coercendi rectorē iam positum ad bene administrandum, non constituendi administrandū, seu confirmandum. si enim episcopus haberet cōfirmare reprçsentandū per patronum, tex. ibi dixisset, & eps nō patiatur aliquem prçfici, seu non confirmet præsentatum, nisi seruatis, quæ ibi dicūtur. Quarto facit, quia secundū qualitatē beneficii patronus obtinet pigue, vel tenue ius. videmus.n. quod in cōuentuali ecclesia habet duntaxat præstare consensū electioni factæ, nec p eius cōtradictionē, cessante cā, electio canonice factę retractaret, ut ī c. nobis, & qd ibi no. de iure pa. & sic habet ibi tenue ius: ī ecclesia uero nō collegiata habet ius pingue: quia a pricipio habet prçsentare, nec episcopus pōt, patrono spreto, alium instituere. 16. q. 7. c. decernimus, & c. nobis. In hospitali debet ergo habere ius magis pingue, cū ibi nō fiat institutio, seu collatio, sicut in ecclesia, iuxta ea, quæ leg. & no. per Doc. in cle. quia contingit, sed sufficit sola rectoris deputatio, seu rectoris cōmissio; sunt.n. isti rectores hospitaliū, sicut turores pupillorū, & minorum, vt in d. clem. quia contingit, vt in Auth. de eccles. ti. §. vlti. solus ergo patronus debet habere hanc deputationē posse facere, cū in hac commissione nō trāsferatur ius spirituale, sicut in institutione, seu collatione ecclesiæ. Ad partem negatiuā huius dubii arguitur sic. ex quo locus ad hospitalis vsum, & pauperum prouisionem authoritate Pontificis destinatur, efficitur religiosus, adeo quod amplius mundanis vsibus deputari nō pōt, vt pbatur in c. ad hçc, de reli. dom. no. iu c. inter dilectos. de dona. ergo nō est amplius ī mera facultate, & dominio patroni. antecedens supra probatū est, & consequētia clare patet. l. in tantum. ff. de re. diui. Iusti. eod. tit. §. nullus. facit. 10. q. 1. c. nouerint; cū boc hospitale sit locus religiosus, nō videtur amplius patrono licitū de eo disponere sine cōsensu episcopi. Secūdo probatur per c. de xenodochiis, de reli. dom. vbi dicit, quod xenodochia, & similia loca ad vtilitatem, quibus deputata sunt per prouisionē episcoporum, in quorū diœcesibus cōsistūt, ordinari debēt. ex quo tex. clarissime colligitur, quod episcopi cōsēsus requirit in deputatione rectorū. ad idē c. requisisti. de test. & d. c. inter dilectos. in fi. in quibus patet hçc loca in episcoporum ptāte consistere, & c. cum ad sedē, de rest. spo. ergo solus patronus nō pōt, episcopo prætetito, ibidē rectorē deputare, & optime facit c. de iure. præleg. cōiuncto c. ad hæc. de rel.

14 do. Tertio fortius arguitur sic. † patronus ex fundatione consequitur tria duntaxat, honorē in psentādo rectorē episcopo, onus in defendendo ecclesiā, ne quis dilapider ipsam vtilitatē, quia si vergit ad inopiā, pinguius cæteris sibi subuenitur in loco cōstructo, ut no. gl. 16. q. 7. c. piç mentis. cap. nobis, de iure patron. & hoc seqtur ex gratia, vt patet in c. de iure, eodem titu. & ibi per Doct. quia ex quo locus efficitur sacer, vel religiosus, nullam amplius de mero iure in eo potestatem habet, vt dicta l. in tantum. & dicto capitu. nouerint. sed deber esse in plena potestate ecclesiæ, sicut alia bona Deo oblata. 12. quçstio. 2. capitu. nulli, & capitu. quicunque. patronus ergo hospitalis deber esse contentus gratia omnibus patronis facta, nec ampli⁹ vsurpare; ex quo n. resistit sibi ius cōe, vt pater per prædicta, ostēdat ipse potestatem suam in hoc, argumē. in d. c. de iure. c. illud, & c. cū loci, eo. titu. Quarto adduco c. inter monasterium. 16. q. 7. vbi dicitur, quod in ecclesia, vel oratorio patronus sine consensu episcopi clericum deputare non potest ne malus per eum deputatus existat. no. rationem illius tex. ne malus existat &c. & no. verbum, oratorium, nam illa ratio est communis etiam ad hospitalia: quia habet episcopus videre, vt hospitalia deputētur ad vsum deputatum, vt supra dixi. debet ergo sibi fieri præsentatio per patronum, & ipse episcopus habebit confirmare. Condescendo nunc Dei auxilio inuocato ad solu. huius tertii dubii distinguendo inter hospitale religiosum, & profanum, vt respectu quo est profanum, quia si autoritate episcopi non fuit ædificatum, possit patronus libere ibi rectorem præficere, & de eo disponere ad libitum, sicut de aliis rebus suis, quia per hanc deputationem non desinit esse in plena facultate sua, & potest illud destruere, vel alteri subiicere, sicut sibi placet, vt est casus secundū vnam lect. quam approbat Inn. & omnes scribentes in cap. inter dilectos, de dona. & hoc casu intelligo tex. iuris ciuilis in d. auth. de ecc. ti. §. si quis ædificationem, cum sequen. ad hoc faciunt no. per Doc. in cle. 2. de prçb. & in cle. quia contingit. de rel. do. quæ in hoc casu intelliguntur, dum dispositionem liberam relinquunt patrono. ad idem quod no. Phi. de const. 25. & const. 106. & procedunt ea quç supra alle. ad partem affirmatiuā. Et aduertendū, quod hoc casu in profano nō pōt proprie, & stricte dici patronus, sed dominus, quia patronus proprie appellaē respectu loci religiosi: sed late sumpto vocabulo potest patronus appellari propter usum spūalium, ad quem locus deputatus est, ut sing. not. Inno. in d. c. inter dilectos. & facit ibi tex. secundum unam lect. Ex quo no. quod ī dispositione restrictiua appellatione patronorū non ueniunt isti domini hospitalium profanorum, arg. c. in nostra. de iniu. ff. de neg. gest. l. 4. §. hoc autem. Et circa talia hospitalia profana faciunt hanc considerationem. Aut. n. domini uiuunt; & tunc non habet episcopus quoquo modo de eis se interponere; unde nec ipse uisitabit, quia cum ipsi domini habeant dominium loci, & plenam administrationem rerum, ea etiam destruere possunt, si uolunt, ut supra dixi, & not. Inn. in c. inter dilectos, præal. Si uero nō uiuūt, sed ordinauerunt, quod post mortem conseruentur, seu deputentur, tales ad usum pauperum, & tunc dico, quod licet dominus, uel is, de quo ipse disposuit in testamento, possit rectorem ibi præficere absque consensu episcopi, ut in d. §. si quis ædificationem. tamē episcopus poterit hoc casu hospitale uisitare, & uidere, si cuncta procedunt secundum ordinationē defuncti. & si reperit rectorem per patronum præfectum perperam administrare, eum remouebit, & alium instituet: quia ad eum spectat, ut defunctorum piæ uoluntates mandentur executioni, etiam si testator interdixierit, ut episcopus se non impediat, ut dicit sing. text. in d. §. si quis ędificationem. facit cap. tua, de testam. & c. requisisti. eo. ti. Est. n. in culpa patronus talem rectorem nunquam tollendo, ideo episcopus tanquam pater supplet tollendo, & alium instituendo; & sic patronus pro ea uice priuabitur potestate rectorem deputandi: secus puto in alia uacatione, argumen. cap. cum in cunctis. & c. auditis. de electio. & sic puto intelligendum, & distinguendum. d. §. si quis ędificationē: sed alia iura episcopalia non poterit episcopus a tali profano exigere, ut no. Fed. cōs. 25. & consi. 116. Si vero hospitale est religiosum, tunc dico patronum habere præsentationem, sed confirmationem spectare ad episcopum, ita quod solus patronus consensu episcopi aliquod de prçsentatione facere non poterit per ea, quæ supra dixi arguendo ad partem negatiuam, & sensit Innocen. in dicto capitu. inter dilectos. dum dicit, talem locum spectare ad dispositionem episcopi, & satis probatur in dicto capit. de xenodochiis. efficitur autem religiosus, si authoritate Pontificis destinatur ad pios usus, iuxta ea, quæ notan. in dicto capit. ad hæc. tunc enim offertur Deo, & olim dominus nullam habet potestatem, nisi inquantum gratiose sibi concedatur ab ecclesia, vel ex pacto apposito in fundatione. d. capitu. 3. & capitu. præterea. de iure pat. facit capitu. cum dilectus. de consue. Si autem dubitatur, an interuenerit authoritas pontificalis, uel non, debet recurri ad coniecturas. Si. n. habet signa religiosi loci, ut campanile cum cāpana, & altare, & simili. reputabitur religiosum, alias secus, ex quo est ī possessione, seu quasi libertatis, ut nota. Arch. in c. nemo. de conse. dist. prima. & Fed. in dicto consi. 116. & Doct. in dicto c. parentibus, de priuil. & in tali hospitali procdāt alleg. supra ad partē negatiuā, & per hanc distinctionē silēt oīa alleg. supra pro parte contraria, & reducuntur ad cōcordiam. & cle. quia cōtingit, debet reduci ad hāc distinctionē. in ea. n. nihil dicit de ptāte ponē

15 di rectorem. Ad quartum dubium arguitur primo, † quod inuentario non confecto, non potest prçlatus canonice administrare per c. manifesta. xii. q. i. cum c. seq. vbi dicitur, quod ea,

quę pertinent ad ecclesiam, manifesta esse debent a bonis clericorum, ne occasione patrimonialium occuparētur bona ecclesiastica, uel econtra, maxime propter inopinatum transitum prælati. unde gl. in d. cap. manifesta. dicunt, quod propter hoc debeat facere inuentarium; allc. c. de Syracusanæ. 28. dist. vbi videtur hoc prima fronte probari. Secundo, adduco c. charitatem. 12. q. 2. vbi expresse mandatur canonicis, & œconomis ecclesiæ cathedralis, ut mortuo, vel remoto prælato debeant facere inuentarium de bonis ecclesiæ. idem ergo dicendum in prælato. eadem ratione, & maxime cum in prælato habeamus iura supra allc. quæ expressam non faciunt mentionem de prælatis. satis tamē hoc innuūt; expresse habemus in canonicis, quia vacante ecclesia succedunt in iurisdictione prælati, ut in c. 2. de maio. & obed. †Tertio, probat ratione; prælati enim æquiparantur, & comparantur tutoribus, & curatoribus pupillorū, & minorum. 3. q. 2. c. fi. in auth. de eccl. ti. §. pe. no. in c. auditis. de in integ. rest. in gl. 4. sed tutores tenentur conficere inuentarium de bonis minorum, alias legitime non administrant, cū aperte prohibeantur res minorum prius attingere. l. fi. ff. arb. tute. & l. tutor, q repertorium. ff. de admi. tut. quinimo prius administrātes tanquam suspecti remouentur, & efficiuntur infames, vt l. 3. ff. de suspe. tut. & no. in d. l. tutor, qui repertorium. Quarto inducitur clc. quia contingit, de relig. do. vbi expresse disponitur in hospitalium rectoribus, ut ad instar tutorum, & curatorum debeant facere inuentarium de bonis hospitaliū, adeo, vt ibi dicit Io. de Lig. q prius administrare non possunt, sicut dicitur in tutoribus, & curatoribus, in iuribus supra alleg. sicut. n. tenentur illi, ita & prçlati, cum bona ecclesiarum dicantur pauperum, & ad hospitalis vsum principaliter reseruata. 12. q. 1. c. uidentes. 16. q. 2. capitu. fi. Item, pondero rationem illius tex. ad instar tutorum, & curatorum, &c. sed hæc ratio est in prælatis, ut supra dixi; ergo ipsi tenentur; & hoc uidetur tenere Specu. in ti. de instr. edi. §. fi. uer. prælatis. In contrariū Primo, fortiter militat c. transmissam. & c. nosti. & c. qualiter, & quādo. & c. vlt. de elc. & c. auaritiæ. eo. ti. lib. 6. cum multis si. In quibus iuribus expresse dicitur, q post electionem, & confirmationem recipit prælatus potestatem administrandi, & exercendi omnia, quæ sunt iurisdictionis; ad idem opt. c. si suffraganeis. eo. ti. ergo ad facultatem administrandi non requiritur inuentarii confectio. Secundo, ad hanc partem adduco c. de Syracusanæ. 28. dist. licet communiter soleat adduci pro contraria parte. ibi. n. Papa speciali ratione motus, & suspicione orta cōtra promotum in episcopatum ratione filiorū suorū, fecit ante oia confici inuentariū non de bonis ecclesię, sed de bonis patrimonialib. ipsius promoti, ut sic liquido appareant bona propria ipsius, nec eorū obtentu occupētur bona ecclesiæ, vel postmodū acquisita dicat ꝓpria; ergo cessante hac suspicione filiorū, talis cautela non est necessario adhibēda. Itē, cū ibi cōtra suspectū nō fiat inuentariū de bonis ecclesiæ, sed solummodo de bonis promoti; fortius ergo, cessante suspicione, non requiritur necessario inuentarium de bonis ecclesiæ. Tertio adducitur cap. charitatem. 12. q. 2. per locum a speciali. Si. n. speciale adducitur in canonicis, & œconomis uacante ecclesia, ergo secus in prçlatis, arg. l. si prætor. ff. de iud. & c. qualis. 25. dist. & nimirum specialitas hæc inter eos no. Nam Capitulum sede vacante licet succedat in iurisdictione; non tamen potest attingere, & dispensare bona per prælatum dimissa, vel obtenta uacationis tempore. xvi. q. i. c. postquam hostilis. huius. & c. quia sæpe. de ele. li. 6. c. statutum, eodem ti. merito conficit inuentarium, sicut tutor, & curator, qui sunt puri administratores, & non dispensatores; sed aliud uidetur in prçlato, qui habet in bonis ecclesiæ plenam administrationem fructuū, & ex illis potest donationes facere, & etiam mobilia, & immobilia alienare. 12. q. ii. c. terrulas. & no. eadem causa, & q. in sum. & de testa. c. ad hæc. & c. relatum, de do. c. cæterum.

Quarto, facit c. si tibi absenti. de præb. li. 6. vbi patet beneficium, vt dixi, esse ipsius prçlati post collationem sibi factā, & sibi præstitū consensum; non dēt ergo obligari ad inuentarii confectionem, cum beneficium dicatur suum. iura. n. loquentia de inuentarii confectione, loquuntur de simplicibus administratoribus, ut de tutoribus, curatoribus, de hospitalariis, & similibus, secus autem dicēdum in prælatis. ꝑ hoc gl. no. 5. q. 3. c. fi. In solu. huius quarti dubiū arbitror tenendum, q inuentarii confectio in prælato necessaria non sit, & principaliter, quia nullo iure hoc cauetur. Imo potius ex multis iuribus supra ad partem negatiuam allegatis innuitur oppositum. quādoque. n. videntur iura canonica, vt ad prius retuli, quæ de inuentatio uidentur facere mentionem, quæ omnia allega. supra ad partem affirmatiuam, & sunt c. manifesta, cle. quia contingit. c. de Syracusanæ. & c. charitatem, in locis alle. quæ si bene ponderentur, non probant id, ad quod adducuntur. Nam c. manifesta. & c. sint manifeste, non arctant prælatum ad confectionem inuentarii, sed solum disponunt, ut manifesta esse debeant bona prælati eius ecclesiæ, quæ profecto manifesta fieri possunt aliter, quam per confectionem inuentarii de bonis ecclesiæ, vi describendo bona patrimonialia ipsius prælati, sicut fieri fecit Papa in c. de Syracusanæ. Item dando eorum administrationem suis attinentibus, vel amicis, & promiscue non vtendo cum rebus ecclesię. Item illa capitula ponunt consilia non solum in fauorem ecclesiæ, sed etiam bonorum ipsius prælati, ne sub obtentu rerum ecclesiasticarum inuadantur ipsius prælati bona, nec impediunt aliter administrationem prçlati. quinimo dico, q si illa capitula acutius pōderentur, fortius videntur probare contrarium. nam si semper prælatus teneretur ad confectionem inuentarii, frustra illa capitula dicerent, vt manifesta esse debeāt bona prælati a bonis ecclesiæ cum satis efficerentur manifesta per confectionem inuentarii. Item illa iura prouident, quando prælatus habet bona. si ergo illa non habet, cessaret illorum capitulorū prouisio, non obstante c. de Syrecusanæ. sed potius probat hanc partem, inducendo, ut supra induxi, & apertissime uidetur probari, ut cessante suspicione filiorum, vel habitu bonorum patrimonialium, cesset omnis descriptio bonorum. c. charitatem. facit pro hac parte inducēdo per locum a speciali, vt supra induxi, cle. quia contingit. potest etiam induci pro hac parte: quia si inducitur illud speciale in hospitalariis: quia sunt puri administratores ad instar tutorum, & curatorum, aliud uidetur dicendum in prælatis. non. n. dixit ibi tex. ad instar prælatorum, sed ad instar tutorum, & curatorum. si. n. prælati tenerentur, fecisset ibi tex. mentionē potius de prælatis habentibus administrationem, quam de tutoribus, & curatoribus rerum secularium. Item illa cle. 1. vers. præmissa, iuncta gl. apertissime videtur probari hic opi. ibi. n. dicitur, q inuentarii confectio, rationis redditio, & iuramenti prçstatio non habent locum in hospitalibus religiosorum. Si. n. omnes prælati tenerentur ad confectionē inuentarii, nō excepisset ibi Papa religiosos, maxime in hospitalibus. Nec obstat, q tutores, & curatores ad confectionem inuētarii tenentur, quibus prælati comparantur, vt in c. 2. de dona. & in aliis iuribus supra alle. quia nō per omnia æquiparantur. quia adeo multæ differentiæ sunt inter eos, vt gl. valde no. 5. q. 3. dicat nullam comparationē inter tutores, & prçlatos: quia tutor est temporalis, prçlatus perpetuus, tutor non vtitur bonis pupilli, sicut prælatus bonis ecclesię: tutela est onus, prçlatura honor: prçlatus habet liberam, & generalem administrationem in bonis ecclesię, & dare potest aliqua, si habet sic consuetudo ecclesiæ de donando, sed tutor non. Hinc prælatus dicit beneficium suum esse, vt in c. si tibi absenti. nec sine causa potest in vita priuari. 56. distinctio. ca. satis peruersum. tutor nō habet ius proprium in tutela, imo est sibi onus, & expirat officium suum adueniente pubertate pupilli. C. quando tutor, vel cura. esse desi. l. 2. & 3. Non ergo mirum, si aliud sit in prælato. nec cōfectio inuentarii, quę est onerosa, & propter suspicionem inducta, debet extendi ad prælatos, cū extensio debeat fieri de similibus ad similia, quę similitudo hic cessat; ad hoc qd in simili no. Io. And. in c. tuę. de sponsa. q sufficit dare instantiam. 1. q. 1. c. sicut vrgeri. Patet ergo ex prædictis nullo iure hoc caueri, sed contrariū potius inuenitur ex prædictis, & ex his, quę supra allegaui pro parte negatiua. hanc opi. confirmare videtur authoritas Inno. in c. transmissa. de elect. & in c. in literis. prope fi. de rest. spol. & c. cū super. de cau. possess. & proprie. in quibus iuribus notabiliter vult prçlatum posse administrare, & agere nomine ecclesię, etiam si non sit in possessione dignitatis. satis est. n. suam electionē cōfirmatā, vel ꝓuisionē sibi fuisse factā, vt administrare possit, vt ꝑ d. c. trāsmissā, cū superius allc. Idē tenēt clo. de Rota decis. 4. limitātes dictū Inno. q licitū est confirmato, seu ꝓuiso, et possessionem nō adepto, administrare, & agere pro prçlatura, si alius non est in possessione. alias autē nō liceret, quia esset possessorem sine iudicio spoliare, quod non licet. c. cum qui. de præb. lib. vi. & vi. q. iii. c. placuit. & in l. si quis in tantam.

tam.C.vnde vi.Patet ergo ex prædictis,ꝙ sine confectione inuentarii potest canonice administrare, cum impossibile sit, possessione non habita, inuentarium de bonis ecclesiæ conficere. Ad quintum arguitur primo ad negatiuam, ꝙ dictus conductor non sit tutus quo ad successorem prælati, respectu vtilitatis percipiendæ ex beneficio. comparatur enim vsufructuario, vel melius vsuario, quia participat de bonis ecclesiæ, quatenus necessitas vrget, vnde ait Aposto. victum & vestimentum babentes, contenti sumus, vt in c. episcopus.xi.q.iii.no.glo.in c.præsenti.de off.ordi.lib.vi.& alibi dicit tex.ꝙ si nulla ecclesiæ necessitate compulsus, præsumpserit aliqua de bonis ecclesiæ vendere, tanquam furti, vel latrocinij reus honore priuabitur. Sed contractus initus cum vsufructuario extinguitur incontinenti post mortem ipsius. itaque dominus, ad quem res reuertitur, non stare tenetur illi contractui. potuit enim conductor cogitare hoc aduenire posse, vt not. probatur in l.si quis domum, ff.loca. ergo idem dicendum in contractu inito cum prælato, ad idem facit l.vectigalis.ff.de pignoribus. vbi videtur, quod resoluto iure auctoris, resoluitur ius successoris. per mortē enim prælati resoluitur vinculum cū ecclesia.vi.q.i.per consequentiam resoluitur ius conductoris, cum illud depēdeat a iure prælati, ergo &c. Secundo videtur de hoc casus in c.ii.de preca.vbi successor non tenetur stare contractui precariarum irrationabiliter per prędecessorem concessarum, etiam si pęna fuit apposita, obligando se, & successores.& sere consimilis casus ponitur in c.ii.de rer.permu.sed iste defunctus irrationabiliter percepit pensionem pro pluribus futuris annis, non conuertendo eam in vtilitatem ecclesiæ, sed propriam, quia de conuersione nō apparet, ergo successor non tenetur huic contractui stare, saltem respectu solutionis fiendę pro futuro tempore, sicut in dubio ponitur. & hæc pars videtur corroborari per glo & Docto.in c.querelam.ne pręla.vices suas.vbi dicit glos.in verbo, terminum, ꝙ si non pro vtilitate ecclesiæ contraxit, sed vt ipse tanquā prælatus participet redditus pro locatione, successor nō tenetur stare per d.c.ii.de precar. quia vltra tempus suum ecclesia locare non potuit.& si soluit aliquid vltra, sibi imputet, quia hoc præuidere debebat.d.l.si quis domum.ff.loca.

Tertio videtur casus in l.si filio. §.si vir in quinquēnium, ff.soluto matri. vbi dicitur, ꝙ si vir constante matrimonio, locauit fundum dotalem in quinquēnium, soluto matrimonio, quātumcunque maritus habuit legitimam administrationem, & dominium vtile tempore locationis, tamē vxor non tenetur stare contractui solutionis factæ pro futuro tēpore, quia non potuit maritus præiudicare vxori recipiendo pensionem pro tali tempore, ita in proposito, cum prælatus censeatur maritus ecclesiæ.vii.q.i. sic non potuit pręiudicare ecclesię recipiēdo pensionem pro futuris annis post mortem ipsius. Quarto videtur bo.tex.in c.alienationes. xii.q.ii.vbi dicitur, ꝙ si clericus præbendam suam, vel beneficium alienare præsumpserit, non valet. & non potest intelligi, nisi de alienatione fructuum ad tempus, vt intelligit ibi glo.nam nulli dubium, ꝙ ipsum beneficium cum sit spirituale, alienari non potest, cum non recipit æstimationem.i.q.i. per totum.ad idem l.emptorem.C.loca. vbi emptor rei locatę, & sic successor non tenetur stare locationi factę per vēditorem.nec obstare videtur authoritas superioris, quę hic intercessit, ꝙ cum ad vtilitatem ecclesię non intercessit, non habet pręstare roboris firmitatem, non enim potuit pręiudicare beneficio, & successori sine causa, arg.opt.de censi.c. significauit.& c.prohibemus.eo.tit. Et alibi dicit text. iuris ciuilis, ꝙ nulla differentia est, an authoritas superioris interueniat, an perperam interponatur.l.nulla.ff.de autho. tuto. facit.c.i.de reb.eccl.non alien.lib.vi.& xii.q.ii. c.sine exceptione. Cōsensus enim superioris debet esse legitimus, idest legibus, & moribus informatus, de consti.c.quę in ecclesiarum.facit clem.i.de reb.eccle.non alien.& quod no.Calde. in c.i.de in integ.resti. In contrarium, ꝙ successor tenetur stare, etiam respectu solutionis factę, probatur sic, pręlatus habet in rebus ecclesię administrationem liberam, vt in ca. cum nobis.de elect.ergo contractus initus nomine ecclesię debet in successorem transire, antecedens probatum est supra, consequentia probatur in c.dilecti.de fo.comp. vbi cōtractus initus cum prędecessore, & rescriptum delegatoriū contra ipsum indultum transeūt in successorem, re integra, contractus enim initus cum ecclesia, quę non moritur, licite successori cōmittitur.xii.q.ii.c.liberti.& de rescr. c.si gratiose, li.6.& opt.facit quod no. Inn.io c. significauit, de testi. ad idē c.i.de sol. vbi successor tenetur soluere debita prędecessoris, sicut filius debita patris, sicut & contractus initi cū tutore transeunt in pupillū, seu minorē finita tutela, nec remanet obligatus tutor.l.post mortem. ff.qñ ex fa.tut.l.si tutelę.ff.de admi.tuto. Secundo de hoc uidetur casus in cle. 1.de reb. eccl. non alie. in fi. vbi clarissime uidetur probare, ꝙ etiam sine consilio, vel etiam sine consensu capituli, & superioris, potest pręlatus etiam religiosis locare, & fructus uendere ad tp̄s non modicum, puta decennium, ut ibi no.in glo. & sic recipere pretium, cū non sit uenditio sine pretio, Instit. loca. §. pretium. ergo successor talis ecclesię tenetur stare, quia si diceremus oppositum, ecclesię adhiberet fraudem in suis actibus contra cap.per tuas, de dona.quia darēt potestatem locandi, & fructus uendendi ad tempus non modicum, & postmodum dissolueretur contractus, intercedente morte pręlati.poenam.n.non meretur, qui authoritate iustę legis contrahit.l.Gracchus. C.de adul. & c.q peccat.13. q.4.imo iste possidet, qui authoritate pręstoris possidet.ff.de acqui.poss.l.iuste possidet.& per illud ca.querelam.ne pręla. uices suas.vbi licite locat ad septennium, & tenetur stare cōtractui, licet gl.intret difficultatem. quid si moriatur pręlatus non finito locationis tempore? nam non uidetur ꝙ hęc contentio sit fienda, ex quo contraxit nomine ecclesię, quę non moritur, ut dixi in pręcedenti. Tertio adduco bo.tex. in c.ex pręsentium, de pigno.ubi patet, ꝙ si pręlatus pignorauit res ecclesię illicite, cōpellitur licite post eius mortem ipsius hęres ad restituendum ecclesię, ergo saltem idem, & fortius dicendum in casu nostro, ut si pensionem pro futuro tempore conuertit in utilitatem suam, vel remansit in patrimonio suo, non molestetur conductor, qui licite contraxit, & soluit, & maxime intercedēte authoritate superioris, sed compellitur hęres pręlati ecclesiam reddere indemnē pro futuro tempore, sicut facit maritus uxori soluto matrimonio.l.si filius.§.si uir in quinquennium. ff.sol.ma. Quarto arguitur sic.successor uniuersalis tenetur stare cōtractui prędecessorū, ut in l.uiam ueritatis. C.loca.& c.fi. de preca.sed prælatus est successor uniuersalis, ut colligitur & no.per gl. in c.ad sedem. de resti.spol. & per Inn.in c.eam te, de rescr. ergo tenetur stare dicto contractui prędecessorum, etiam si sit successor singularis, ut no. Doc.iuris ciuilis in l.si filius.§. si uir in quinquēnium.ff.sol. ma.sed pręlatus non est successor voluntarius, quia succedat ex volūtate defuncti, sed necessarius ex legis dispositione; ergo stabit cōtractui successorum &c. In solu.huius quinti dubii considero, ampliando thema, duos casus. Aut enim quærimus, nunquid successor teneatur stare contractui prędecessoris, & sic non ualet expellere conductorem. aut quęrimus respectu solutionis factę pro futuro tēpore, sicut ponitur in dubio iuris. Primo casu, si prælatus nomine proprio contraxit, non intendens obligare ecclesiam, sed seipsum rectorem, & sic ad uitam suam, tunc communiter tenetur successorem non teneri ad obseruantiam illius contractus. sentiunt communiter Docto.in c.fi.ne præla.uices suas, & gl.ibi sequuntur do.de Rota dec.225.vbi plus dicunt, ꝙ hoc casu contraxit nomine proprio, ideo per eius mortem extinguitur eius contractus. ꝙ etiam si vellet successor, non potest conductore contradicente ratificare contractum, quod satis placet. nam quantū ad commoditatem, & ius pręlati, idem in eo, quod in usufructuario, at.eo.quæ no.glo.in c.præsenti, de of.ord.lib. 6.ideo extinguitur contractus per eum initus, sicut obseruatur in vsufructuario .l. si quis domum.ff.loca.optime facit ad propositum c.ueniens, de transac.& cap.cæterum, eo.tit.de censi.c.pręterea.& c.significauit.Si contraxit nomine ecclesię, cōmuniter solet dici, ꝙ si in utilitatem contraxit, tenetur successor: aliter non, ut no.in d. c. fi.ne præl. vices suas. quæ distinctio certe non uī simpliciter vera: quia ex quo contraxit nomine ecclesiæ, & habebat administrationem, & potestatem contrahendi, & non peccauit in solennitatibus, debet tenere contractus, licet ecclesiæ læsæ competat restitutio in integrum.cle.de in integrum resti.c.primo, eo. titu.& c. 2. lib. 6. Ideo distinguitur sic, quod aut locauit ad tempus non modicum, aut ad tempus modicum. primo casu, cum constituit ius in re, oportet quod fiat in casu licito, & obseruetur debita solennitas, quę solet interuenire in alienationibus, & altero deficiente, non valet contractus, vt d.clemen.i.& quod ibi not.facit cap.nulli.de rebus eccle. non alienan. Si vero utrūque intercessit, quia in casu licito,

& de his casibus per gl. 12.q. 2. Insuper, & solennitate seruata, de qua 12.q.2.c.sine exceptione, & in c.1.de re. eccl.non alie.lib. 6.& in c.Abbatibus, & c. placuit, ea.causa, & q. & tunc in dubio transit in successorem, cum talis alienatio ꝑiudicaret successori, vt in iuribus præal. Sed ecclesiæ competit in integrũ restitutio, ut in c. i. & ibi no. maxime per Cal. de in inte.rest.& c.ad nostram, de rebus eccle.non alie. Si vero ad tempus modicum, indistincte credo, ꝙ contrarium tenet, etiam respectu successorum, cum in hoc non requiritur auctoritas superioris, vel aliqua solennitas, vel casus vtilitatis, vel necessitatis, vt expresse patet in cle. i.præal.in fi. sed si ecclesia enormiter lędatur, datur restõ in integrum, ut in c.i.de in integ.resti.non apparet aliqua ratio, quare cõtractus non debeat transire in successorem, ex quo a iure habet hanc potestatem contrahendi, & contraxit nomine ecclesiæ, q̃ nõ moritur. 12.q.2.c. liberti. Nec ob.c. 2. de preca. & c. 2. de re. permuta. quia loquitur in alienationibus, seu cõtractibus ad integrum tempus, sed ad magnum tempus, causa legitima, vel solennitate deficiente, ipso iure corruit contractus, ut d.cle.i.& supra dixi. Sed nos loquimur in locatione, quæ in iure est permissa ad modicum tempus sine aliqua solennitate, ut supra dixi. Nec obst. c. alienationes. 12.q.2.quia loquitur, quando ad tempus non modicum fit vendõ, ut ibi no. alias secus, vt no. in d.c.fi.ne præla. uices suas. hæc procedunt in clerico habente administrationem. in nõ habente, ut in canonico, communiter tenent doct. in c. fi.ne præla.uices suas; & do.de Rota in prę al.loco, ꝙ talis cõtractus non transit in successorẽ: quia ipse per omnia ęquiparatur vsufructuario. habet.n.ius personale, & non plenã administrationem rei, sed est penes ecclesiam, cuius ipsius præbendæ sunt bona, ut ꝓbatur in c.ex literis.de prob. ideo habet in eo locum leg. si quis domum. ff. loca. ubi ex causa rationabili interuenit authoritas episcopi, ut no. Inn. in c.fi. & cõmuniter ibi doc.& do.de Rota in locis præallegat. Sed hoc quo ad primum membrum, de quo non fuit actum in themate, seu in dubio. sed ut studens haberet perfectam materiam, ideo inserui. Et si generaliter uis dicere, in quolibet successore, an teneatur stare cõtractui prædecessorum, vide plene per Bar.& alios Doc. in l. si filio.§.si uir in quinquennium, ff.sol. mat.& per Canonistas in d.c.fi.& per Arch. in d.c.alienationes. 12.q.2. vbi inuenies gloss. in hac materia, quam reduces ad distinctionem factam, & fiendam. aliquid vide in l.emptorem, & l.uiam ueritatis, C.loc. Quo ad secũdum magis difficilẽ, nunquid sit tutus cõductor, respectu ecclesię, vel successoris ex solutione facta prædecessori, ut ponitur in themate, seu in dubio nostro distingue sic, ꝙ aut recepta pro futuro tempore sunt uersa in utilitatem ecclesiæ, & in dubio iste conductor tutus est, arg. in d.c.i.deposi. & c.i. de sol. tenet gl.& Doct. in c.fi.ne præla.uices suas, & hoc dicam procedere, etiam si nulla solẽnitas interueniret, neq; superioris cõsensus, quia ex quo locatio non fit ad longum tempus, solus prælatus hoc facere potest, ut in c. fi.prę alleg. & in c.i.de re.ecclesi. non alic.& dicitur ad non longum tẽpus circa decennium: nam tempus decennii dicitur longũ, vt in l.fi.C.de præscr.longi tempo. no.gl.in d.clem.i.& no. Bal.in l.quęcũq;, de bo.quæ libe. & in l.iubemus, de sacros. eccl. Fatetur tamen, ꝙ si ecclesia fuisset grauiter læsa, potest petere restõnẽ cõtractus, de rest.c.i. prout dixi in præcedẽti membro. Aut non constat pecuniam illam receptam ꝓ futuro tempore, fuisse conuersam in vtilitatem ecclesię, & tũc prę supposita validitate cõtractus, quę qualiter dicitur, colligitur ex dictis præcedentibus, si pręlatus locauit nomine proprio tanquam rector, non autem nomine ecclesię, & tenetur ecclesia, vel successor stare, quia & cõtractus expirat hoc casu, vt dixi in pręcedenti membro, argu.l. si quis domum.ff.loca.& de transa.c.veniens, & c.de cæte. Si vero locauit nomine ecclesiæ, & non intercedente authoritate superioris; credo illum conductorem esse tutum, sed ecclesia potest agere contra hęredem prælati ad restituẽdũ pretiũ, quod defunctus perceperat ultra tempus uitæ suæ, quoniã cum iste contractus valuit, nec exigebatur authoritas superioris, ex quo ad modicum tempus contraxit, ut supra dixi, non apparet, quare ecclesia, vel successor, non teneatur stare, ex quo ille contraxit in casu licito nomine ecclesiæ, quæ non moritur, vt in d.c.liberti. sicut.n. pupillus tenetur stare contractui inito per tutorem, licet possit agere contra tutorem actione tutelæ. ff.de admin. tuto.l. post mortem.ff. qñ ex fac. tut. & vxor stat contractui locationis inito per maritum de rebus dotalibus, licet nũc soluatur matrimonium; agit tamen contra maritum, vel hęredem eius, ad restituendum vtilitatem, quam percepit pro futuro tempore, ut no. in l.si filio. §.si uir in quinquennium.ff.sol.mat. & l.diuortio, in prin. eo.ti. ita ecclesia, seu successor debet stare cõtractui inito nomine ecclesię per prædecessorem, licet possit agere contra hæredem defuncti, argu.d. c. ex pręsentium, de pig. xii.q. 2.c.quicunque, & hoc tenuit Gof. c.fi. ne præla. vices suas. Arch. in c.alienatis.xii. q. 2. & Bal. in l.iubemus. C. de sacros. eccle. & sic limita glo. in d.c. fi. & c. alienationes. Si autem hęres non est soluendo, tunc agitur contra conductorem, respectu futuri temporis: quia potuit cogitare hoc venire posse, arg.l.si quis domum, tenet Gof. & Archid. in dictis locis pręall. Illa tamen l.si quis domum, quam alle. non probat id, ad quod inducunt. loquitur. n. in vsufructuario, qui contraxit nomine personali, quod habebat, sed nos loquimur in prælato, qui contraxit nomine ecclesię in casu licito. nec recipere per prius pecuniam est damnum, imo est vtile ecclesiæ, sed ex alio saluo, scilicet hoc dictũ, vt conductor hoc casu non sit tutus, quia ex quo non apparet de vtilitate ecclesiæ, & eius hęres non est soluendo, satis constat prelatum culpose, & malitiose pecuniam per pręsens recepisse pro futuro tempore, & ex culpa pręlati non debet ecclesia teneri, si aduersus pręlatum, vel eius hęredem ecclesia non potest seruari indẽnis, vt in l.fi.ff.de admi.tut. & ita nouoluit Innocen. in cap.cum deputati, prope fin. de iudi. vbi dicit, qđ ex culpa prælati adhibita tenetur locus insolidũ, si potest seruari indemnis aduersus pręlatum, alias non. Et credo, ꝙ si pręlatus dolose percepisset pecuniam pro futuro tempore, vt ipse lucrifaceret, & constet de dolo per coniecturas, quod tunc ecclesia non tenetur stare, etiam si posset seruari indemnis aduersus hæredem, seu prelatum, quia dolus nõ nocet ecclesiæ, sicut nec dolus tutoris nocet pupillo, vel.dolus.ff.quando ex fa.tu.no. Inn.in c.cum deputati. facit reg. delictũ pręlati, de reg.iu.lib.vi.& xvi.q.7. c. placuit. Si autem percepit pecuniam authoritate superioris, vt pręsupponimus hic in themate, tunc est magis dubium, quo casu dico, ꝙ si hęres est soluendo, agetur contra heredem, & non cõtra conductorem, sicut dixi in pręcedenti membro, & fortius hic, vbi interuenit authoritas superioris, nec pręsumam vere, vel pręsumptiue, in vtilitatem ecclesię, licet authoritas prælati faciat prima fronte contractum pro vtilitate ecclesię pręsumi, arg. eius, quod no. Bal. in l.omnia, in vsi.feu.& arg.c.nisi, de pręben. non tamen pręsumam versum, nisi aliter probetur vere, vel pręsumptiue, vt ipsemet Bald. voluit in auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. ecc. & facit c.i.de re.ec.non ali.li.6.& ꝙ no. in c. ꝙ quibusdam, de simdeius. Si autem hęres pręlati locatoris, non est soluendo, tunc satis potest dubitari propter authoritatem superioris: quo casu puto, ꝙ vbi authoritas superioris non fuerit interposita ex aliqua rationabili cã vel sine causę cognitione, conductor non erit tutus, sed procedit quod supra dixi, quando authoritas nõ interuenit, arg.l.nõ est differẽtia. ff.de autho. tuto. & in l. magis puto .§. illud, & in l.i. de reb.eorum: nec superior sine causa potest pręiudicare beneficio iuris interponendo suam authoritatem, vt in c.i.de reb.ecclesi.nõ ali. lib. 6. & eo ipso quod non apparet de cognitione, non pręsumam legitimam causam, vt ecclesia obligetur pro futuro tempore, arg. in iuribus pręalleg. & in l.i.§. hoc autem.ff.ne vis fiat, & facit ꝙ no. Inn. & in c. i.vt in eccl. benefi. & Fed. consi. 23.facit secũdum hos c.fi.ne pręla. vices. Si autem fuit expressa aliqua causa rationabilis in interpositione authoritatis, quę in veritate suberat, & non habuit effectum ex culpa pręlati superuenientis, vt quia non expendit pecuniam illam in causam expressam, tunc satis credo illum conductorem esse tutum: quia satis est, ꝙ legitime, & pro vtilitate ecclesię contraxit: nec aliter tenetur probare versum, sed pręlatus, qui interposuit authoritatem, debet esse solicitus, vt pecunia expendatur in vtilitatem ecclesię, vt in dicta l. magis puto, §. illud. Si autem causa expressa erat falsa, tunc illa interpositio authoritatis nihil operatur etiam si fuit interpositum decretum, vt in dicta leg.i. & in l. magis puto, §.i. pręalle. in l.prima. §.hęc autem verba, ff.ne vis fiat ei.& in l.prima.cum not.in §.subuenitur. ff.de fideicom.lib. facit quod no.Bal.in l.1.C.de præd.mino.sine dec. non alie. Fateor tamen, ꝙ si apparet de interpositione decreti, omnia præsumuntur legitime facta, nisi probetur contrarium, vt not. Spec. in tit.de empt. & vend.§. nunc dicẽdum,

versi.

versi. breuiter scias, & Bal. in r. const. in vsib. feu. & quamquam hoc casu, cum locatio sit ad modicum tempus non sit necessaria interposito decreti: tamen si interuenit, est valde vtilis, quia nō præsumo contrahētem in aliqua culpa, dando pēsionē pro futuro tempore; & sic erit tutus conductor, etiā si hæres prælati non sit soluēdo, vt supra dixi; & facit quod no. Inn. in d. c. cum deputati. vbi dicit q cessante culpa prælati in contrahendo ecclesia ex eius contractu tenetur insolidum, nec ex culpa superueniente, in non conuertendo pecuniam in necessariam impensam, debet nocere conductori. arg. reg. factum legitime, de reg. iur. lib. 6. secus putarem, si superior simpliciter interposuisset authoritatem suam, & non præmisisset causæ cognitionem, seu non appareat; tunc enim non præsumam pro authoritate iudicis, in obligando ecclesiam pro futuro tempore, arg. d. c. t. de reb. eccle. non alienan. iuncta gl. versi. tractatus. in fi. Et est differētia inter decretum, & authoritatem quantum ad hoc, quia decretū psupponit tacite causam fuisse allegatam, & probatam ipsi superiori iuxta no. per Bart. in d. l. i. de prædi. mino. sine decr. non alie. & fertur sententia, pro qua præsumitur. Sed authoritas est simpliciter consensus authorizabilis, unde non includit in se causæ cognitionem interuenisse, nisi aliud appareat; pro hoc quod no. in d. glo. in versi. tractatus, & facit quod in simili no. Bart. in l. sciendum. ff. de verb. obli. & Inn. in c. innotuit, de eo qui fur. ord. susc. & de decreto seu simplici authoritate, vide per glo. in c. i. de reb. eccle. non alien. lib. 6. & per Bald. in l. quæcunque. C. de bo. quæ libe. & per Inno. & Anto. de Butr. in cap. cum consuetudinis, de consuet. & hæc sunt, quæ sentio de hoc difficili dubio, & ad hæc sunt reducenda omnia contra superius formata, ad quę aliter respondere necesse non est. Ad sextum dubium, arguitur primo contrariam consuetudinem episcopo non prodesse, & videtur hoc expressum in c. cognouimus. 12. quęst. 2. vbi singulariter probatur consuetudinem introduci non posse, non solum vt quæsita pœnitus subtrahantur, sed etiā vt detur de antiquis redditibus, sed de oblationibus, & aliis postmodum obuenientibus nil detur. ergo consuetudine praua, & subintroducta non obstante, soluitur de omnibus obuenientibus tam antiquis, q̃ nouis prouenientib. ne una & eadem substantia duplici quodammodo iure censeatur, vt dicitur in dicto c. cognouimus. 12. q. 2. Secundo arguitur de capit. 1. de consuetu. vbi patet, consuetudinem ecclesiis grauosam introduci non posse. Hæc tamen consuetudo, vt episcopus quartam conferat, satis videtur grauosa, & praua: quoniam (vt dicit textus in capitul. quatuor. 12. quæstio. 2.) nephas est, si sacris ædibus destitutis in lucrum suum pręsul impendia his deputata conuertat. Tertio probatur sic, certum est, quartam deberi ex dispositione multorum iurium. 12. quæstio. 2. cap. concessio. cap. quatuor, & c. de redditibus, & in capitu. cognouimus, & capit. de vtilitate, cum multis aliis. si ergo consuetudo contraria non valet, tamē iuris dispositioni non præiudicatur ex consuetudine, nisi sit rationabilis, vt in c. fi. de consuetu. imo vbi cessat ratio, & veritas, vetustas erroris dici potest, vt in cap. consuetudo. 8. distinct. constat enim hanc carere ratione, imo appellatur praua, & nefaria, vt in dicto capitu. quatuor, & cap. cognouimus. & pro hac etiam parte multa iura adduci possunt, de his, quæ fi. a præla. c. pastoralis, de eccle. ædi. c. 1. 12. q. 2. c. unico. 61. q. 1. monachus, cum multis si. In contrarium, q in talibus consuetudo attendenda, faciunt c. de his, & c. antiquos. 10. q. 1. vbi de hac quarta non fit mentio maxime in d. c. antiquos, sed medietatē recipit episcopus, & aliam medietatem tribuit clericis. ad idem c. requisiuit. de test. vbi patet, q de relictis episcopo, vel ecclesię fit congrua diuisio, inter episcopum, & ecclesiam, ad fabricæ vtilitatē, & sic de directo videtur contra illud capitu. cognouimus, supra allega. ad partem. Secundo adduco not. per Hostiē. & Ioan. And. & fere omnes Doctores sequentes in c. 1. de eccle. ędifi. vbi dicunt, † q in fabrica, seu reparatione ecclesiarum, primo loco attendenda est consuetudo, nam in quibusdam partibus populus ad ista tenetur, quæ consuetudo tanquam laudabilis obseruanda est, vt in capitu. ad apostolicā, de simo. Secundo, recurritur ad quartam deputatam fabricæ. Tertio ad id, quod habetur in capit. 1. de ecclesi. ædificand. & idem Archidiaco. 12. quæstio. 2. in capit. quatuor, præallega. patet ergo consuetudinem in talibus attendendam. Quarto ad idem inducitur capitu. fi. de his quæ fiunt a maio. parte capit. vbi episcopi, & canonici de redditibus suis ex speciali prouisione conferunt ad fabricam ecclesiæ, & sic cessabit ibi ex consuetudine quarta pars fabricæ deputata: & ita intelligit Inn. tex. illum, qui dixit consuetudinem in talibus obseruandam, de sepul. c. certificari, & sic videtur ibi casus de hoc iuncta gl. in verbo, cōsuetudinem. sed Inn. nullam mentionem facit de præall. iuribus, quæ expresse talem consuetudinem reprobare videntur. Quinto pro hac parte facit generalis consuetudo totius fere orbis, quam Papa scit, & tolerat. Nam hodie, vt videmus non fiunt istæ diuisiones quartarum, ut una detur episcopis, alia ecclesiis, seu canonicis seruientibus, tertia fabricæ, quarta pauperibus, prout traditur in illis iuribus. c. quatuor. c. de redditibus, c. concessio, cum similibus. sed canonici, vt plurimum habēt pręhendas suas distinctas a bonis episcopatus, & episcopus possidet, & distribuit bona episcopatus, prout sibi videtur. Ad solutionem, Deo propitio fauente, ac Saluatoris genitricis adiunctis precibus, condescendens, vt omnia prorsus sileant contraria, quatuor casus in hac materia considero. Primus est, cum consuetudo hoc onus fabricæ in alium ab episcopo transfundit, puta in populum ciuitatis; & talis consuetudo laudabilis est, & amplectenda, argu. de simo. c. ad apostolicam. & de quarta fabricæ iure deputata, poterit per episcopum fieri aliud suum, & meritorium opus, ar. 12. q. 1. c. uidentes. & 6. q. 1. si monachus. idem dicendum eadem ratione, si fabrica habet bona distincta, alias ad hoc onus sufficientia. Ad prædicta uide bonum tex. in c. si propter tua debita. de rescr. lib. 6. vbi probatur notabiliter consuetudinem induci posse, ut fructus primi anni beneficiorum in certa diœcesi uacantium debeantur fabricæ ecclesiæ cathedralis. Secundus casus, quando nemini hoc onus fabricæ incumbit, nec episcopus vult pretextu cōsuetudinis fabricę aliquid impendere, & sic ecclesiæ patiuntur ruinam, seu deformitatem; & non valet consuetudo; & hoc casu loquitur tex. in d. c. quatuor. vbi dicitur nefas esse, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul, impendia his deputata conuertat &c. Tertius casus, quando prætextu consuetudinis vult impendere quartam, non de antiquis redditibus, sed de nouiter obuenientibus, vel vult cōferre; & etiam non valet consuetudo: quia non est rationabilis, vt eadem substantia diuerso iure censeatur, & est ille proprie casus in c. cognouimus. 12. q. 2. & tenet Host. in sum. de eccle. ædi. §. 1. in fi. Quartus, & vlt. casus, quando ex consuetudine episcopus non deputat quartam, sed aliam quotam, vel adiuuat, quantum potest, fabricā, & si forte nimis sit impotens, ita q non lucrifaciat sibi, & talis consuetudo valet, & tenet, & satis rationabilis est, & procedūt alia iura, quæ de quarta ista nullam mentionem faciunt. nam prælatus ecclesię non debet mendicare, vt redditus conuertat in fabricam. sed de his, quæ sibi supersunt, facere tenetur, vt in c. de his. de eccl. ędifi. & quantum facere potest, iuxta possibilitatem suam, vt d. c. si monachus, 16. q. 1. & si ecclesia fabrica indiget, potest hoc casu compelli populus ad restaurandum, iuxta no. in cap. 1. de eccl. ædifi. valet ergo in hoc consuetudo, vt nō teneatur conferre præcise quartam, sed iuxta possibilitatem porrigere auxilium. Et aduerte, q data possibilitate, episcopi tenentur conferre ad fabricam necessariam, etiam vltra quartā, vt not. dicit Inn. in c. fi. de his, quæ fi. a mai. par. cap. quod intellige, siue consuetudo habeat, vt non deputetur quarta, siue sic, ar. c. si monachus. 16. q. 1. vbi dicitur, prælatum debere conferre ad fabricam, data necessitate, quanto melius potest, iuxta possibilitatem suam. Eo autem casu, quo ista quarta de consuetudine non soluatur, vel non sufficit, possunt compelli etiam canonici ad contribuendum, vt in d. c. fi. de his, quę fi. a mai. parte ca. & uide de hac materia per Io. And. in d. c. si propter tua debita. vbi dicit, q si cōsiderato statu episcopi, & capituli, non superest eis tantum, quod sufficit ad necessariam fabricam ecclesiæ cathedralis, poterunt facere statutum, deputando fructus primi anni beneficiorum vacantium ad fabricam ecclesiæ. Et videtur hoc probari in illo tex. dum facit mētionē de statuto, & facit c. constitutus. & quod ibi no. de reli. domi. & ī c. 1. de re. eccl. nō ali. li. 6. p q̃ iura, & in eis no. puto, q ēt certā partē fructuū beneficiorū nō vacantiū poterūt deputare ad fabricā necessariā ecclesię cathedralis, & ex reliqua parte rectores ecclesiarum honeste viuere, & onera ecclesiæ subire possunt; & idem dico de fructibus capellæ respectu plebis, cui subiaceret, vt not. Fed. consilio 26. Et hęc ad indiuiduæ Trinitatis gloriam sufficiant.

SVMMARIVM.

1. *Restitutionem beneficii ecclesiastici petens, an teneatur iustificare possessionem ex titulo.*
2. *Crimen notorium beneficii priuatione dignum, an excludat ipsius beneficii restitutionem petentem, & nu. 11.*
3. *Patrimonium, & beneficium ecclesiasticum habẽs, an possit salua conscientia, conseruato patrimonio, de beneficio uiuere.*
4. *Titulus in coniugio carnali probari debet.*
5. *Destitutio allegari non potest, ubi non fuit institutio.*
6. *Scientia, & patientia superioris est sufficiens ad habendum possessionem beneficii.*
7. *Agens possessorio circa principale quæsitum, nunquid teneatur iustificare possessionem ex titulo.*
8. *Restitutionem coniugis petere quis non potest, nisi probet coniugium.*
9. *Beneficium ratione tituli debet iudicari tanquam res incorporalis.*
10. *Exceptio spontaneæ renunciationis an obstet petiti restitutionem beneficii.*
11. *Crimen adulterii inducit priuationem ipso facto.*
12. *Res est constituenda ad usum destinatum.*
13. *Clericus habens patrimonium licite relinquit parentibus.*
14. *Ecclesia non debet construi, nisi prius doctur.*

QVAESTIO IIII.

Titius clericus ex sui beneficii ecclesiastici redditibus, patrimonio cõseruato, vitam ducens ab eodem beneficio abiectus extitit. & spoliatus existens dicto beneficio renũciauit sponte, sibimet postmodum restitutionem petenti tria obiecta fuerunt. Primo, ꝙ possessionem petitam ex titulo, vel alio modo minime iustificabat. Secundo, post prædictam spoliationem renũciatio spontanea fuit secuta. Tertio, crimen notorium prębens facultatem priuandi dicto Titio reluctante & asserente ante obiectorum discussionem restitutionem ficadam. Ex prædicto themate quatuor, thematis ordine 1 non seruato, dubia eliciuntur. Primum, † an ecclesiastici beneficii restitutionem petens, possessionem ex titulo, vel alio modo iustificare teneatur. Secundũ, an petenti beneficii restitutionem spontaneæ rennnciationis factę post spoliatio- 2 nem obstet exceptio. † Tertium, utrum crimen notorium beneficii priuatione dignum excludat ipsius beneficii resti- 3 tutionem petentem. Quartum, † vtrum habens patrimonium, & beneficium ecclesiasticum, valeat recta conscientia salua, cõseruato patrimonio de beneficii redditibus vitam ducere. Ad primum dubium multipliciter affirmatiue arguitur. Primo sic, vbicunque res non est vniformiter possedibilis, sed certo modo, non tantum potest probari illius rei possessio, oisi probetur ille modus, cuius respectu res possideri potest. hoc probatur in c. ex transmissa, & c. ex parte. t. de rest. spol. vbi petens restitutionem coniugis, habet probare coniugium, saltem primo effectu validum, quantuncunque agatur possessorio, quod non contingit ex alio, nisi quia libera persona possideri non potest etiam si in vinculis teneatur, vt in l. cum hætes, in fi. & in l. quamuis. ff. de acq. pos. ideo habet probare, respectu cuius libera persona potest possideri, ad idem facit. l. t. ff. de rei vendica. vbi vendicans liberam personam debet probare titulum legitimum, quia liberæ personę dominium haberi non potest, sed beneficium ecclesiasticum ratione tituli non potest haberi, seu possideri, nisi mediante institutione canonica, vt in reg. i. de reg. iur. lib. 6. in c. ex frequentibus, de instit. & pro hoc, quia id dicimur posse, quod de iure possumus. 22. q. 2. c. faciat homo. & l. filius. ff. de cond. insti. ergo non potest probari possessio beneficii, nisi probetur titulus, cuius nomine possideri potest. Secundo probatur ex identitate rationis, sicut 4 † enim in coniugio carnali titulus probari debet, saltem primo aspectu iustus, ut in prædicto c. ex transmissa. & c. ex parte, ergo idem dicendum in coniugio spirituali, arg. c. inter corporalia. de transla. præla. maxime cum in istis vertitur maius periculum? ergo cautius, & strictius est agendum, de elect. c. vbi periculum, lib. 6. facit tex. optimus in c. dudum. 2. de elect. vbi dicitur, ꝙ anima damnabiliter decipitur pro eo, qui sine titulo in ecclesiasticis beneficiis introducitur. 5 Tertio probatur sic, † vbi non fuit institutio, non potest allegari destitutio, & per consequens non potest allegari spoliatio, de desponsa. impuberum. c. ad dissoluendum, & in l. decem. ff. de verbo. oblig. facit bene c. ꝙ vero non formatũ. 22. q. e. sed cessante legitimo titulo, nõ potest dici institutio vt in d. ca. ex frequentib. & in regula. i. de reg. iur. ergo nec destitutio, & sic non potest prętendi spoliatio, nisi probetur titulus, ratione cuius probatur institutio. Quarto videtur aperte probari in l. 2. §. quædam. ff. de interdi. vbi dicitur, ꝙ interdictum de locis sacris, & religiosis exhibendum habet annexam causam proprietatis, sic videtur ibi tex. ꝙ sit probandus titulus, etiam cum agitur hoc vel alio interdicto; quia in istis sacris non est dare nudum possessorium.

Quinto arguitur sic, beneficiũ ecclesiasticum versatur circa incorporalia, & circa diuinorum administrationem, & iurisdictionem in foro contentioso, & pœnitentiali exercẽdo, idest foro competenti. sed incorporalium possessorium haberi non potest, nisi patientia domini. l. quoties. ff. de seruitu. & l. 3. §. dare. ff. de vsufruc. leg. & de serui. & aqua. no. Inn. in c. bonę. il 2. de postula. præl. & c. in literis, de rest. spoliato. & de offi. ord. c. conquerente, & in multis alius locis. ergo non sufficit probare nudam possessiooem beneficii, sed oportet, ꝙ ad minus probetur possessio. Vltimo adducitur c. constitutus, de filiis presbyt. vbi petenti restitutionem fuit opposita exceptio, ꝙ pater ipsius in eadem capella ministrauerat. sic fuit admissa exceptio concernens defectum proprietatis, quod non prouenit ex alio, nisi ꝙ in istis beneficialibus non est dare nudum possessorium. In contrarium ad partem negatiuam primo adducitur c. in literis. de rest. spol. vbi dicitur, prius debere agere de eiectione, quam de canonica institutiooe, quia prędo etiam est secundum iuris tigorem restituendus. quæ verba satis clare innuũt, ꝙ in beneficialibus est dare nudum possessorium partibus, vt in auth. sed iã necesse. C. de don. ante nup. & quod no. per Inn. in c. plerique. de immu. eccle. & per Doc. in c. is qui fidem. de sponsa. Secundo probatur per c. accepta. de restitu. spol. vbi videtur casus, ꝙ exceptio spontaneæ renunciationis obstat agenti interdicto recuperandę in institutionibus beneficialibus. Tertio probatur rõne, ex quo cũ post spoliationem renunciauit sponte, purgat omne vitium violentiæ præcedens, ideo non debet posse agere de violentia præterita, cum videantur huic iuri agendi renunciasse, sponte renunciando illi rei, circa quam violentia fuit annexa, vt probatur in simili in c. 2. quod metus causa. vbi patet ꝙ si quis primo promisit soluere per metum, postea soluit sponte, non potest violentiam seu metum præcedentem allegare, cũ sponte soluẽdo sublata sit cã ꝑcedentis turpitudinis. Ad idẽ l. si ob turpẽ cãm. ff. de cõd. ob turp. cau. vbi dr̃, ꝙ si promittens ob turpem causam conueniatur, potest vti remedio exceptionis, & repellere actorẽ, secus si postea spõte soluit, cum tunc ex solutione spontanea uidetur sublata præcedens causa turpitudinis. Quarto arguitur sic, per renunciationem perdit renuncians omne ius, quod habet in beneficio, nam ex solo animo perditur dominium, possessione existente penes alium, vt in l. si quis. §. differentia. iuncta gl. ff. de acq. pos. uidetur enim habere uelle rem pro derelicto. l. 2. & 3. ff. pro dereli. facit qnod no. in c. super hoc. de renunc. 16. q. 6. ergo non debet posse petere restitutionẽ illius rei, quam a se sponte abiecit, maxime in beneficialibus, in quibus non potest sine peccato tenere sine titulo, ut in reg. t. de reg. iur. in 6. & in c. ex frequentibus, de instit. & maxime hoc procederet, si tenẽs possessionem in beneficialibus non posset habere sine titulo. tunc enim excipiendo de renunciatione, defenderet se super possessorio. Pro solutione huius secundi dubii, examioandi sunt primo intellectus c. solicite, & c. accepta, de restitu. spolia. ex quibus dependet huius dubii decisio. Nam c. solicite. videtur uelle, ꝙ non admittatur hæc exceptio, cuius contrarium innuit c. accepta. de restitut. spoliato. Et sciendum, ꝙ pro concordia illorum capitulorum, quatuor dantur solutiones. Prima ꝙ decr. solicite, continet dispensationem ex eo, quia audiatur ille contra iusm. de iure enim non debuisset audiri, per c. accepta. sed certe hæc solu. non est bona, quia intellectus iurium non sunt trahendi ad gratiam, ut no. Io. An. in c. ex parte A. de testi. Item ex solutione illius c. nõ potest colligi qđ ibi fiat gratia. Ad idem, qđ habetur supra i proce. vbi dicitur, resecatis superfluis &c. Nam sic intelligendo illud c. esset superfluum, cum non apparet, an sit in gratia. Secunda solu. est, ꝙ in c. solicite. renunciauit metu, & non coram suo iudice; ideo nõ obstat renunciationis exceptio, sed in c. accepta, spõte, & corã suo iudice. hęc sol. colligitur ex gl. c. solicite, ꝗ mihi non placet quo ad tex. quia nihil ibi de metu dr̃, nec ponderat̃, ꝙ nõ corã suo iudice fuerit facta.

Tertia sol. ꝙ in c. solicite, agebatur possessorio tantum. hęc enim solu. nimis restringit tex. in c. accepta. Quarta sol. est. ꝙ in c. accepta, admittitur exceptio renunciationis,

facta

facta ante omnem ſpoliationem, quia illa concludit ad poſſeſſorium. renunciando. n. dum exiſteret in poſſeſſione, habuit rem ex toto pro derelicta, & perdidit proprietatem & poſſeſſionem, in d. l. ſi quis. §. differentia. ideo nō pōt petere ſpoliationem. illa. n. exceptio admittitur tanquā cōcernens defectum proprietatis & poſſeſſionis. ſed in cap. ſolicite. de reſtitu. ſpol. non admittitur exceptio renunciationis factæ poſt ſpoliationem: quia concernit ſolum proprietatem, & non poſſeſſionem. Non n. poteſt renunciatio referri ad poſſeſſionem, quam non habebat illo tempore, ideo non debet admitti contra agentem poſſeſſorio, in c. literis, & in c. item cum quis, eo. tit. Hęc ſolu. elicitur ex gl. accepta, & uidetur ibi placere Ioan. And. & Inn. Et idem ſentit Inn. in d. cap. ſuper hoc. de renun. Nec obſt. ſi dicatur ꝙ ſponte renunciando uidetur purgaſſe proximam cauſam turpitudinis, & violentię, argumen. d. capitu. 2. & 3. & in l. ſi ob turpem. ſupra allega. pro affirmatiua. ſoluit enim hoc contrarium Innocen. multipliciter in d. cap. ſuper hoc. & uera & notabilis ſolutio eſt, quod in contrariis ſolutio ſubſequens eſt executio actionis præcedentis. nec aliter poteſt fieri ſolutio ordinata, niſi propter promiſſionem præcedentem. ideo ſponte ſoluendo, cum non tenetur, videtur libere tunc donare, & purgare omne uitium præcedens, argumen. l. cuius per errorem. ff. de regulis iuris. ſed renunciatio ſequens ſpoliationem, non ordinatur ad actum præcedentem, ut executio illius, cum ad multa alia poteſt fieri nunciatio, quam propter ſpoliationem præcedentem. forte enim non poterat proficere in illo beneficio, uel aliter ſibi non conferebat, uel conſcientia de iuſtitia tituli eum mordebat. Item propter renunciationem ſic factam non acceſſit ius ſpoliari, iuxta not. per Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune, ff. de acq. poſ. Sed in contraris ius per ſolutionem accreſcit ei, qui metum intulit, uel turpem promiſſionem recepit. Non obſtat, ꝙ renūcādo vr̄ rem pro derelicta habuiſſe, iuxta no. in §. differentia, præalle. Nam ut ſentit Inn. in d. c. ſuper hoc. ꝓcedit. n. hoc quo ad ius reale, non quo ad ius perſonale inhęrens perſonæ, & ſibi acquiſitum ex violentia ſibi illata. nam interdictum, unde ui, eſt perſonale, licet in rem, in l. fi. ff. de interdi. & maxime quia tali iuri parte abſente renunciari nō poteſt, iuxta no. in l. 1. C. de pac. imo plus putat do. Ant. in c. ſolicite, ꝙ etiā ſi præſente parte renūciaſſet beneficio, ſeu illi rei ſpoliatæ, non tolleretur ius agendi poſſeſſorio ex mente renunciantis. Ego puto hoc uerum niſi eſſemus in profanis, & renunciās cederet ius ſuum ſpōte rei ſpoliatę. tunc. n. obſtaret agēti poſſeſſorio exceptio renunciationis, tum quia fundaret intentum excipientis ſuper proprietate, & excluderetur agentis, ſi eſſet notoria: tum quia renunciādo illi ſpoliationi, videtur voluiſſe purgare uitium ſpoliationis, ſaltem reſpectu poſſeſſionis conſequendę, cum poſſeſſorium ſequatur proprietatem, vbi notoria eſt, vt i c. dilectus. de cau. po. & proprie. & in l. pupillus. ff. de autho. tut. ſed hęc videtur lec. communis ad illum tex. ex qua infertur ad ſolutionem huius dubii, ꝙ cum ſpoliatus exiſtens renunciauit beneficio, non poteſt talis renunciatio referri ad poſſeſſionem, quam non habebat, quantumcunque eſſet ſpontanea. nam ratio decidendi ſupra poſita concludit pariter ad ſpontaneam renunciationem, ſicut ad non ſpontaneam, ſed magis concludit, ꝙ non præſumitur ſpontanea, vt ſentit tex. in c. ſolicite. Sed contra hanc cōem lectu. ſic ego fortiſſime opponam, per renunciationem ſpontaneam, ſiue non ſpontaneam, prẹſumptio procedit; hoc eſt neceſſarium, facit qđ not. Archi. in d. c. i. de eo, qui mitt. in poſſ. li. 6. Sed Inno. variat in c. bonæ. il. 2. de poſt. præl. ſolum requirit ſcientiam ſuperioris, dicens, ꝙ licet ſcia non ſufficiat ad iuſtificandum poſſeſſionem, ſufficit tamē ad hoc, vt poſſeſſio appareat euidenter iniuſta; & hoc ſufficit ſecundum eum ad agendum poſſeſſorio, quod eſt verbum notatu dignum in c. ex parte. præal. ſolum requiritur, vt probetur exercitium actuum canonicis tantum competentium, vel aliorum actuum, ſi exercuit vt canonicus. Io. An. in d. addi. quo ad oē beneficium tenet primā opi. Inn. ſ. quo ad ſe minus probet fuiſſe poſſeſſorem patientia canonicorum admittentium iſtos tales actus. & ſic ſecundum eum, quale refugium habet poſſeſſor, ſibi debet ſufficere in odiū violentię, & ſic procedit dictum Inn. in c. ex parte. an ſufficiat pro re illum ſic fuiſſe habitum, & reputatum. Io. And. in addi. Specu. in ti. de teſte. §. nunc uidendum. in verſi. multum, videtur velle, ꝙ ſic, ſi probatur realis contractus; ſecus ſi verbis tantum, argumen. clementi. ſi unus. de ſenten. excommunicatio. & de priuilegiis. capitu. ſi propter. lib. 6. domi. Anto. male ſentit in hac materia. dicit enim, quod poſſeſſionem beneficii reſpectu tituli nemo habere poteſt, abſque ſcientia, & patientia eius, a quo pendet ius conferendi, ſeu transferendi: quia hæc eſt propria poſſeſſio, quæ non poteſt haberi, niſi per patientiam illius, ad quē ſpectat ius trāsferendi; all. l. 3. §. dare. ff. de vſufr. & l. quoties. de ſeru. quaſi ſentiat, ꝙ iſta poſſeſſio, vel quaſi conſiſtat circa incorporalia, cum habeatur reſpectu iuris adminiſtrandi. nec in canonico putat ſufficere ſcientiam, & patientiam canonicorum, niſi quando ab eis pendet poteſtas conferendi, vel poſſeſſorium transferendi, vel inquantum agitur de acquiſitione poſſeſſionis alicuius iuris, cuius translatio dependet a poteſtate canonicorum vt in poteſtate eligēdi, vel intereſſendi capitulo, & ſimilibus.

5 †Item licet ſcientia, & patientia ſuperioris ſufficiat ad habēdum poſſeſſionem beneficii, non tamen ſufficit ad agendum poſſeſſorio, ſi ab illa poſſeſſione deiiciatur, quia oportet aliter poſſeſſionem colorare. ex quo. n. apparet authoritas ſuperioris, eſt euidenter iniuſtus poſſeſſor, cui non competit poſſeſſorium, niſi aliquem actum feciſſet, per quem illum probaſſet, vt admittendo ad oſculum, & ſimilia, vt in c. ex ore. de his, quę fiunt a mai. par. cap. & de præb. c. dilecto. vel niſi antiquiſſima ſit poſſeſſio: quia eo ipſo ex hoc coloratur, pro hoc, quod no. Inno. in cap. 2. de in integ. reſtit. Item ſecundum eum ſufficit probare titulum, primo aſpectu ualidum. vult ergo dom. Ant. quod reſpectu acquiſitionis beneficii ſufficiat ſola ſcientia ſuperioris, ſed reſpectu agendi poſſeſſorio, oportet quod aliter iuſtificetur poſſeſſio, vel probando authoritatem ſuperioris, vel titulum primo aſpectu validum, vel lōgam poſſeſſionem, vel quid ſimile; & hoc dicit procedere nedum iudicis officio, ſed etiam ad inſtantiam partis: quia alias eſt euidenter iniuſtus poſſeſſor, cui non datur poſſeſſorium. Et idem putat dicendum, & fortius, ſi agat, vti poſſidetis, quia alias poſſeſſio præſumetur clandeſtina, vel euidenter iniuſta, quæ non parit poſſeſſorium; & hoc idem tenet Bal. d. cle. ſi vnus; hęc ſunt compendioſa, quæ in hoc arti. difficili, reperio ſcripta. Ego melius, & acutius ſentientis iudicio ſemper ſaluo primo puto, quicquid in contrarium ſenſerit dom. Ant. quod poſſeſſio beneficii acquiri poteſt abſque ſcientia & patientia ſuperioris; & primo induco tex. apertum. 3. q. 1. cap. Deus. §. patet. vbi dicitur, ſpeciale eſt in occupante illicito modo papatum, vt poſſit inde expelli abſque iudicio, cum non reperiatur ſuperior hoc caſu, qui poteſt adiri. ſed in aliis qualitercumque, & ſi per violentiam occupauerint beneficia, licet non debeant inde abſque iudicis authoritate repelli; & ſi fuerint eiecti, poſſunt petere in integrum reſtitutionem poſſeſſionis; & ſic aperte ſentit, poſſeſſionem in beneficialibus poſſe acquiri abſque ſcientia & patientia ſuperioris, & ꝙ etiam illa poſſeſſio ſufficit ad agendum poſſeſſorio recuperādæ, prædicta licet non ſint authorizata, cum non reperiantur approbata, iuxta no. in cap. 2. de reſcrip. per Ioan. And. tamen ſunt magnæ authoritatis.

Ad idem adduco authoritatem Innoc. in c. bonę. il 2. de poſtu. prẹlat. vbi apertiſſime vult, ꝙ abſque ſcientia ſuperioris poteſt acquiri, ſaltem illicita poſſeſſio. ſufficit. n. ſcientia illius, qui poſſidet beneficium. & adhuc plus dico, quod ſine cauſa poſſeſſoris poteſt acquiri poſſeſſio, ſaltē naturalis, quę erit ſufficiens ad agendum poſſeſſorio, ſi repelleretur a tertio, ut not. Bar. in l. i. ff. de acqu. poſſeſſio. facit quod not. in l. clam poſſidere. §. qui ad nundinas, & in l. peregre. eo. titu.

Item & tertio ex quo beneficium ex ſe eſt poſſedibile, & perſona eſt capax, quia cleric⁹, quare debet impediri acquiſitio ſine licentia ſuperioris, cum talis acquiſitio conſiſtat in facto? ſolum. n. reperitur contrarium in laico, quia poſſidere rem ſpiritualem non poteſt, acquiri tamen detentationem, & non poſſeſſionem, vt in cap. cauſam, de præſcrip. & no. Calde. in c. ex parte, de reſtitut. ſpolia. facit quod not. gl. 24. q. i. in ſum. vbi apparet hoc poſt Hoſtien. ſentit Archidi. in d. §. patet. Quarto adduco tex. ualde no. in l. i. §. ſi uir. ff. de acquirend. poſſeſſio. & in l. 1. §. deiicitur. ff. de ui, & ui armata. vbi patet, quod licet acquiſitio certæ rei interdicatur a iure; nihilominus poſſeſſio acquiri poteſt, quia poſſeſſio conſiſtit in facto, ut dicit tex. in dic. §. ſi uir. & talis poſſeſſio parit poſſeſſorium ſi ab ea quis deiiciatur. vt in dicto §. deiicitur. licet enim donatio interdicatur inter virum, & uxorem, tamen ſi donatio de facto ſit, tranſit poſſeſſorium ſecuta traditione, ut in dictis iurib. Nec ob. tex. in l. ſi cū mu-

lier.ff.de don.inter virum,& vxorem.vbi dicitur mulierem non posse possidere supradicto casu de iure ciuili. Intelligitur enim dupliciter. Primo, quod non possidet ciuiliter, sed naturaliter sic, quia possessio apta est ad restitutionem sequendam, vt d. §. deiicitur. Secundo intelligitur, quod possidet etiam ciuiliter. sed text. in dicta l. si cum mulier. debet intelligi quo ad effectum, quia cótractus fuit inutilis, & hæc opinio cóiter tenetur, vt ibi no. facit quod no. glo.& Ioan. And. in d.c.ex parte.& 14. quæstio.prima.in summa. Ita dicendum in proposito, ꝙ licet beneficium non potest dici ipsius clerici, sine canonica institutione: possessio tamen acquiri potest, & quod respondetur ad regulam 1. de regu. iuris, lib.6.dum dicit, beneficium non posse obtineri sine canonica institutione, ut intelligatur respectu habendi ius huiusmodi & obtinẽdi, ut sit rector. Et si uis intelligere etiam respectu possessionis, dico quod uerbum, licite, soluit contrarium. Dicit enim, quod licite non potest obtinere; ergo illicite sic, sicut in dict.l.si cum mulier,& i d.§.si uir, præalleg. Item inuasor & prædo licite non possidet, tamẽ possidet, ut in c.in literis,& in d.§.patet,& l. cum fundũ,& l.si colonus, ff.de ui & ui ar. Item & quinto sicut ex postfacto, exempto titulo potest retineri possessio beneficii, ut satis colligitur de mente ca.licet episcopus, de præben.lib.6. & a principio; facit c.eum qui. eod.tit.& optime c.cum nostris,& in c.literas, de conces.præbend. vbi tex.loquentes de possessione beneficii, dicunt, quod habent plurimum facti,& satis innuunt, quod potest illicite acquiri possessio beneficii,& quandoque non, ut ibi not. glo. Ego adduco Dominos de Rota, decisi. 4. in princip. vbi hoc sentiunt dicentes, ꝙ si unus est intrusus,& alius habet legitimũ titulum, non potest iste agere nomine ecclesiæ, quia uideretur possessorem spoliare: qđ non licet. Ad idẽ c. per uenerabilem, qui filii sint legi. & ibi not. & quod not. Innocen. in d.c.literis, de resti.spolia.non ob.l.3.§.dare.& l.quoties, ff.de serui.loquuntur enim in acquisitione rei incorporalis, quæ non potest haberi sine scientia,& patientia possidentis.l.a.de serui.& aqua, ut no. Inno. in d.c.bonę,& in c.conquerente.de of.ord.& in multis aliis locis. sed beneficiũ est quid corporale ratione illius possessionis administratę: ueniunt enim alia per viam actionis, vt in d.c.per venerabilem.ibi, qui præest loco &c. & quod ibi not. ad idem l. si arrogauero.ff.de preca. & l.arrogato. ff.de adop.& qđ no.Inn.in c.in præsentia. de proba.gl. 19.q. vlt. c.si qua mulier. Item hic in casu nostro possessio habetur ex patientia possidentis beneficii, quæ etiam ratione tituli potest acquiri absque scientia, & patientia superioris. Sed

7 dubium est, † nunquid circa principale quæsitum agens possessorio teneatur iustificare possessionem titulo, vel alio modo, vt supra dixi: communis opi.est, ꝙ sic. sed certe iudicio meo hæc opinio nullo iure sulcitur, seu æquitate naturali, vt satis colligi potest ex adductis pro parte negatiua, & ex his, quæ satis subiiciam in distinctione. Dico ergo, ꝙ aut ius canonicum non obstat petenti restitutionem beneficii, vt quia est in legitima ætate ad illud beneficium obtinendum,& habet alias qualitates a iure requisitas, de quibus in c.cũ in cunctis. de elec. nec possidet plura beneficia incópatibilia; & tunc sufficit probare nudam possessionem, nec est necesse aliter eam colorare, ex quo notorie non constat de defectu tituli. hoc apertissime videtur probere d.c.in literis. de restitu. spol. dum dicit prius de violenta deiectione, quã de canonica institutione quærendum,& alias dixi de possessione iustificanda.& licet quidam dicant tex. illum multum non facere pro ista parte, quia dicit, non est inquirendũ de canonica institutione,& sic ponderat verbum, canonica,& sic erat satis iustificata possessio, ex quo constabat de institutione; certe istorum consideratio satis colligitur per finem cap. vbi Papa arguens a minori, dicit, ꝙ & prædo debet intelligi, ꝙ etiam si opponebatur, ꝙ prorsus sit intrusus, & ꝙ nullam institutionem habuit, nihilominus ante omnia fienda est restitutio; sicut quando allegatur contra petentem, ꝙ est prædo,& pro hoc dicto §. patet 3.q. 1. vbi aperte vult Gratianus, ꝙ qualitercunque quis fuerit sedem adeptus, si de facto spoliatur, est ante omnia restituendus. Sed dices tu, si ita intelligo largo modo illum text. sequeretur, ꝙ notorie intrusus sit restituendus, quod videtur contra no. per Inno.& alios in capi. constitutus. de filiis presby.& cap. quoniã. eodem tit.lib.6. vbi non restituitur ille, qui habet iuris præsumptionem contra se,& quoquo modo, ergo restitueretur ille, de cuius iniustitia,& defectu tituli notorie constat, & maxime quia saltem iudex ex officio suo tali cum pacto restituere deberet beneficium, argum.opt.in c.cum nobis.de ele.& c.constitutus. & c.oblatæ de appellat. & quod not.Io.And. post Host. in cap. conquestus. de resti. spolia. Respondeo, ꝙ ille tex. debet sic intelligi, quod sicut in rebus profanis restituitur prædo. ita eadem subtilitate, seu rigore debet in beneficialibus restitui ille, qui allegatur prædo, non autem deberet intelligi, quando constaret eum prędonem, fienda esset restitutio, licet contrarium sentiat Innoc. ibi, & expressius dominus Ant. dicens restitutionem fiendam cum peccato, sed quod tex. dicit, debet intelligi, ꝙ restituẽdus est prędo, idest ille qui allegatur prædo; & est in veritate prædo, sed de hoc non constat, nec debet quis admitti ante restitutionem ad hoc detegendum secundum eum. sed certe illa litera vult contrarium, nam fundat se super legibus ciuilibus, quæ aperte volunt etiam in casu certo prædonem restituendum, vt patet in l.cum fundum.& l.1.§.qui a me vi.& in l.colonus.ff.de vi & vi arma. & in l. prima. §.si prædo. & in l.bona fides.ff. deposi. vbi dicit tex. ꝙ si prædo, vel fur deposuit, potest agere depositi, reddens rationem, quia eorum interest, cum alteri teneatur, & habẽt depositarios obligatos ex cótractu, quæ ratio habet locum, quantumcunque constet eos esse prędones,& fures, quinimo tunc habet locum,& non aliter

Item si non loquatur tex. ille in c. In literis, quando constaret eum esse prædonem, parum faceret illa allegatio Papæ a minori. Nec ob. ꝙ restitutio non debet fieri cum peccato, quia quo ad istum spoliatorem legitime tenet. vnde potest dicere, quo ad te liberas ædes habeo. l. loci. §. compens. ff. si serui. vendi. facit l. fina. C. de rei vend. Item fit sibi restitutio, non vt vsurpet,& sibi retineat, sed vt domino habeat facultatem restituendi, arg. in d.l. 1.§. si prædo. ff. deposi. Item iste agit de vi cómissa in personam suã, & interdictũ est personale, licet sit in rem scriptum. l.1.ff. de interdi. Nec ob. c. ad decimas, quia loquitur, quãdo ius commune facit pro eo,& contra petentem restitutionem. tunc.n. quia concurrit verus dominus. non debet fieri restitutio, ex quo cóstat saltem præsumptione iuris in defectum tituli. l. bona fides. ff. depo. Ex his declaratur multum intellectus illius c. in literis.& patet multum bene facere, ꝙ non teneatur iustificare possessionem. Itẽ facit ęquitas, maxime cum potest acquiri possessio per clericum etiam sine titulo, vt supra dixi,& satis innuitur in d. c. in literis. & contra petentem non facit ius commune, nec aliter constat ex defectu tituli. nec apparet aliqua ęquitas, vel humanitas: quia non deberet restitui probata possessione,& spoliatione, imo iniquũ esset restitutionẽ non facere, quia forte propter inopiã, seu defectum probationum potest iste amittere ius suũ contra ęquitatem. cap. sæpe. de restitut. spol. Nec est aliquod ius, quod requirat hanc institutionem possessionis: ergo non est recedendum propter opinionem ignoratorum a communibus regulis iuris, quinimo reperitur expresse contrarium in beneficialibus, vt sufficiat probare possessionem, & spoliationem, vt in c. consultationibus. ff. de offi. dele.& cap. ex insinuatione. de procu.& c. conquerente. de restitu. spolia. Item multum me mouet in hanc sententiam, quod cum varia iura tam antiqua, quam noua, & nouissima emanarint super restitutione beneficiorum, quod nunquam in eis tacite, vel expresse fuit facta mentio de hac iustificatione possessionis, imo potius innuitur oppositum, vt patet in iuribus alleg. pro parte negatiua, vt 2.q. 1. per totam illam quæst.& 3.q. 1. maxime ca. reintegranda. habemus ergo pro ista parte negatiua regulam generalem, & potissimam; pro qua facit regul. ut dicit gloss. super rubr. de reg. iuris, libro 6. Item habemus iura specialia in materia beneficiali, quę aperte videntur concordare cũ regulis, quæ sunt alleg. Non est enim sequenda communis opin. si euidenter male dicit,& probabilibus rationibus conuinci potest, dicit Io. Andr. in cap. 1. de constit. pro cuius dicto,& ad excusationem meam reprobando hanc communem opin.& maxime illam, quam infra subiiciam, elegantissime facit text. in l.1. C. de vete. iure enucl. vbi dicitur non esse multitudine authorum iudicandum, cum possit vnius forsitan deterioris sententia, & multos, & maiores in aliqua parte superare, nec etiam puto, quod iudex ex officio suo possit ante restitutionẽ exquirere titulũ, vel iustificationem possessionis, quia iura volunt ante omnia restitutionem fieri. nec est conueniens, vel æquum, si quis litiget existente eo spoliato, dicto c. frequens. de restitu. spol. lib. sexto. & 3. quæstio. 1. per totum. nec aliquid iste

petebat

petebat, quod prius non habuit. restituatur ergo in pristinũ
statum, & demum superior, si vult, inquirat ex offõ, & hoc
apertissime probat tex. in c. ex insinuatione, in fi. Nec dẽt iu
dex extraordinaria supplere ex officio, ex quo non appa-
ret peccatum manifestum, iuxta no. per Io. An. post Comp.
in c. mandatum. de rescri. hoc procedit quo ad primum mẽ
brum, qñ ius commune non resistit petenti restõnem. Si ve
ro ius commune resistit, vt puta quia possidebat duo bene-
ficia incompatibilia, vel patiebatur defectũ in ætate respe-
ctu illius beneficij, vel quid simile, tunc est magis dubium.
Io. An. vr̃ sentire in add. prædicta, ꝙ tenetur probare titulũ,
et si ius fundabat intentionem possidentis, per no. in d. c. cõ
stitutus, & sic vr̃ recedere a gl. quam posuit in c. ad decimas.
de resti. spo. in vi. & de rescri. e. lib. vbi dicit non sufficere, ꝙ
ius faceret ꝯ petentem restõnem, & fundaret intentionem
possidentis, restringit tñ illud dictum in dicta additione in
matrimonio carnali, & spũali, & hãc opi. vr̃ sentire D. Ant.
in d. c. in lfis. Ego puto, ꝙ hoc casu dẽt fieri restõ ẽt nõ do
cto prius de titu. ad hoc alle. tex. apertum in d. c. ex insinua
tione. vbi ille possidebat archidiaconatum, & præbendam,
quę simul iure communi, maxime secũdum tempora illius
iuris, haberi non possunt, de præben. c. cum non ignores. &
c. quia in tantum, de cle. non resid. c. conquerente. & quod
no. in c. 1. de consuetu. lib. vi. & nihilominus mandatur ibi
prius restõ, q̃ inquiratur de titulo, aut colore possessionis.
immo plus erat ibi, quia vltra illam præsumptionem iuris,
erat alia præsumptio. s. sententię latæ contra illum, licet pro
curatore reuocato. facit c. referente, & quod ibi no. de præ-
ben. Nec ob. c. ad decimas, quia loquitur, vt ibi no gl. quan-
do ius commune fundat intentionem possidentis, ex quo
.n. tunc cõcurrit verũ dñiũ nimirũ si grauat̃ spoliatus onere
probandi, arg. l. bona fides, secus vbi pro spoliante ius com
mune non facit. nam tunc est valde odiosus spoliando aliũ,
etiam si ius ille non haberet, ar. l. non est singulis. ff. de regu.
iu. Nec ob. no. in d. c. constitutus. super quibus se fundat Io.
An. quia illa loquuntur, quando per confessionem, vel pro-
bationes admissas, constat de defectu tituli, tunc est fienda
restõ, ex quo manifeste constat de defectu tituli, nec spolia-
tus hẽt aliquam præsumptionem probationis, ex quo con-
fessio, vel probatio est ĩ oppositum, sed in casu nostro secus
est, quia ratione possessionis, in qua erat ius pręsumitur, ꝙ
poterat habere aliquem titulũ possidendi, & de hoc est tex.
no. in d. c. licet ep̃s. de præb. lib. vi. vbi dr̃, ꝙ licet habens be
neficium curatum recipiat consimile, & sic secundum iuris
dispositionem sit priuatus primo per c. de multa. e. ti. tñ ep̃s
non dẽt illum spoliare, nisi prius citatione pręmissa, quia
posset sibi competere ius retinendi vtrunque, vt ibi dr̃. Ad
idem similis tex. in c. ordinarii. de of. ordi. lib. vi. vbi dr̃ ep̃m
statuere terminum possidẽtibus beneficia incompatibilia,
vt probent de iure retinendi, non autem dẽt prius spoliare.
ecce ergo, ꝙ ius non resistit in tantum, quin respectu spolia
tionis non habeat titulum. Si ergo non licet ep̃o spoliare iu
ris ordine non seruato, iuris resistentia non obstante, multo
minus licet priuato, quia non potest moueri nisi a zelo ma-
lo, de possessione propria. Item ex quo ius inhibet spolia
tionem iuris ordine nõ seruato, quare dẽ re sic de facto spo
liatus, non dẽt ante omnia restitui? cum concurrat odiũ spo
liantis, & fauor spoliati, quis enim diceret, ꝙ in casu illius c.
licet ep̃s, etiam superior spoliaret possessorem non seruato
iuris ordine, quod nõ deberet ante omnia prius fieri restõ?
alias enim de facili veniremus contra mentem illius c. licet
ep̃s, & c. ordinarii. præal. & daretur materia spoliandi pos-
sessorem, quod sonat in absurdum. ex quo enim ius tolerat,
ne spolietur iuris ordine non seruato, quia possit compete-
re ius retinendi, quare si contra iuris dispositionem spolia-
tur, non dẽt ante omnia fieri restõ? profecto nulla æquitas
suggerit oppositum, & per hoc sustinetur gl. ĩ c. ad decimas.
& in c. 1. de rescri. lib. vi. Sed vbi notorie constat de defectu
tituli, puta per confessionem, vel probationem, vel senten-
tiam, tunc fateor, quia deneganda esset restõ, & iudex ratio
ne facti manifesti dẽt spoliare ex officio iuxta ea, quę no. in
c. cum nobis. de ele. & c. abbate, & c. constitutus. de appell.
& quod no. Inno. in c. ad nostram. il. ii. de iure iu. & Bar. in si
mi. in l. iii. §. hoc autem iudicium. ff. de dã. infec. Et hæc sunt
quæ sentio hic in vltimo, & difficilimo articulo. Nunc re
spondeo ad rationes, & iura supra alle. pro parte affirmati-
ua. Et primo ad primum articulum dico, ꝙ procedit, quan-
do iura resistunt iuri habendi, & possidẽdi sine titulo, & eo

non apparente præsumunt iniustitiam, vt in iurib. alleg. in
cõtrario. Non enim potest liber homo possideri, etiam si de
tineatur, & ligetur, vt in d. l. hæres, in fi. ff. de acquiren. pos.
8 † Ideo non potest petere restõnem coniugis, nisi probet
coniugium. Nam ex sola cohabitatione ius canonicum p̃su
mit adulterium. xxx. q. v. c. alter. Item si ex parte restõnẽ
petentis datur incapacitas, nisi probetur titulus, merito ha
bet probare ea, quę tribuunt facultatem possidendi, sed in
casu nostro beneficium ex se est possedibile, & persona pe-
tens cũ sit clericus, est possessionis capax. & in dubio pręsu
menda est iusta possessio, cum clericus non deberet esse si-
ne beneficio, de pręb. c. cum secundum, & c. ep̃s. imo, quod
plus est, pręsumitur iusta possessio, etiam cum quis possidet
plura beneficia incompatibilia, quo ad hoc, vt non spolie-
tur iuris ordine non seruato, vt in d. c. licet ep̃s, & c. ordina
rii, & ad reg. 1. de reg. iu. lib. vi. satis supra respondi. Et ꝑ
hoc infero ad solutionem secondi argumenti, dico enim, ꝙ
cum matrimonium carnale, & spirituale procedunt a pari,
sed in multis differunt, vt patet per Io. An. in c. tuæ. de spõs.
& in c. nostro. aperte patet dissimilis ratio per ea, quæ ꝓxi-
me dixit. Ad c. dudum. respondetur, ꝙ ex quo prius erat
in possessione, præsumendum est, ꝙ legitime possidebat, sal
tem quo ad hoc, vt prius fiat restõ, vt probatur in d. c. ex in
sinuatione, & c. conquerente. Item, superior facta restõ-
ne poterit ex officio inquirere, iuxta not. per gl. in 1. reg. de
regu. iu. lib. vi. & pro hoc in c. licet Hely. de simo. item facit
gl. in c. dudum. Ad tertium arg. ꝙ vbi non fuit institutio
non cadit destitutio, &c. Respondeo ꝙ illud procedit respe
ctu tituli, non autem respectu possessionis, quia ex quo ha-
bebat possessionem, & ab ea fuit deiectus, satis potest se in
tegrare ad suam possessionẽ, vt etiam vult tex. in d. §. patet.

Ad quartum ar. d. l. ii. §. quædam. ff. de interdi. de qua vr̃
facere festum Io. And. in addi. prædicta, dico, ꝙ non potest
producere, nec dẽt intelligi in casu nostro, quia si haberet
annexam causam proprietatis, esset contra cle. vnica. de cã
pos. & proprie. vbi pręsupponitur, ꝙ potest suspenso petito
rio procedi in solo possessorio, quę verba clare innuunt, ꝙ
etiam in beneficialib. separata est causa proprietatis, & cau
sa possessionis. Ad idem tex. de rescrip. c. ex parte. de restit.
spo. c. cum ad sedem, cum si. & alia iura supra pro hac parte
alle. sic intelligo ergo illam legem, quando quis nomine ꝓ-
prio, non vt rector ecclesiæ agit, vt in interdicto de locis sa
cris, vel religiosis, quia cum illa non sint in bonis alicuius,
vt Insti. de re. di. §. nullus, non potest quis dicere se illis spo
liatum, nisi probet titulum. Sed nos loquimur, quãdo petit
restitutionem vt rector, & administrator ecclesię, quo casu
licet possideat, præsumi dẽt licita possessio, ex quo clericus
est, & possidebat, de prębendis. capitu. cum secundum,
9 & supra plene dixi. Aad quintum arg. † ꝙ beneficium rõ
ne tituli debet iudicari tanquam res corporalis, & sic dẽt re
quiri patientia domini in acquisitione, dico, ꝙ beneficium
est quoddam corporale, & eo ipso, quod habet corpus ec-
clesiæ, potest ratione illius administrationis alias possessio-
nes administrare. veniunt enim alia per viam accessorii, vt
in dicto capitulo per venerabilem. qui filii sint legiti. hinc
videmus, quod expulsus a corpore ecclesiæ iurisdictionem
non exercet, & specialr in expulso episcopo, vt no. in clem.
prima. de foro competen. Ad prædicta facit l. cum arroga-
uero. ff. de prec. & l. arrogato. ff. de adop. & quod no. Inno.
in capitulo in pręsentia, de probatio. & glo. xix. q. vltima. c.
si qua mulier. Item posset hic haberi patientia possiden-
di ipsum beneficium absque scientia superioris, iuxta not.
per Inno. in d. c. bone, il secundo, de postu. præla. Ad vlti
mum argumentum dicto cap. constitutus. de filiis presbyt.
dico, quod non facit ad hoc. ibi enim, si bene ponderetur,
dicit quod petẽs restitutionem debeat iustificare possessio-
nem, sed admittitur exceptio defectus proprietatis. Obstat
tamen aliter, in quantum non fit incontinenti restitutio,
probata nuda possessione. Sed respondeo, quod illud capi-
tulum multipliciter intelligitur. vt ibi no. Innocen. & Ioan.
Andre. aliqui vero intelligunt, quod ibi fuit actum petito-
rio, & possessorio. alii quod possessorio tantum, sed oppo-
nebatur notorius defectus proprietatis, quod si non erat
notorius defectus, oportet intelligi, quod ille actor de iure
suo confidens consensit, vt discuteretur illa exceptio. simi-
le in c. primo. de resti. spo. vel hoc fecit papa, vt euitetur cir
cuitus, sed alius iudex hoc non potuisset. alias autem si il-
lud cap. intelligeretur simpliciter, prout iacet, aperte esset
con-

contra c.in literis .& multa alia iura supra alle.quod non esset dicendum,imo iura iuribus sunt concordanda.de elect. c.cum cspediat.lib.vi.& hoc de primo dubio dictum. Ad 10 secundum dubium,ꝙ est,† an petēti restōnem beneficii obstet spōtaneæ renunciationis exceptio. Arguitur primo ad ptē negatiuam, ꝙ non obstat,vt vr̄ de hoc casu expresse in c.solicite.de rest.spo.vbi papa mandat inquiri,quo tempore facta fuit renunciatio, & constō facta post spoliationem. mandat ante omnia restōnem fieri. sed in casu nostro præsupponitur,ꝙ iste Titius renunciauit spoliatus existens,ergo non est renunciationis exceptio admittenda. Secundo probatur ratione,petenti restōnem non obstat exceptio defectus ꝓprietatis,vt in c.in literis.de res.spo. & in c. literas. c.ti.cum si.sed renunciatio facta post spoliationem concernit defectum proprietatis duntaxat,nō autem potest referri ad possessionem,quam non habebat,vt no. in d.c. solicite.ergo non dēt admitti contra petentem restōnem. Tertio ad idem inducitur c.super spoliatione.de or.cog;vbi generaliter vr̄,ꝙ conuentus super spoliatione non est aduersus restōnem petentem, si eum conueniat,audiendus,nisi super possessione. sed huius renunciationis post spoliationem exceptio non concernit possessionem,vt supra dixi,ergo non est ipsam proponens ante restōnē audiēdus. Quarto arguitur, & aliter renunciatio beneficio facta in manib. superioris,qui potest inuitum destituere,non valet,vt in c. quod in dubiis.& c.admonet.& ca.nisi cum pridem.de renunci.sed in themate nostro non præsupponitur renunciationem fuisse factam in manibus superioris,ergo tanqnam non præiudicans,etiam respectu proprietatis,non est admittenda.Nec ob.si dicatur eam præiudicare quo ad renūciationem,quia vt dicit Hos.in d.c.quod in dubiis.hoc nullo iure probatur.quando enim superior consentit;& ad nihil valet talis renunciatio,quia non potest dissolui illud vinculum,quo obligatus est ecclesię sine licentia superioris,vt in d.c.veniens.facit l.legatus.ff.de of.præsid.vide bo.tex.ꝑ dicto Hos. In contrarium pro parte affirmatiua,ꝙ talis exceptio non obstet,vr̄ primo probari in d.c. solicite.de resti. spol.& licet supra induxerim illud c.ad partem negatiuam. tamen nunc induco aliter.ibi enim papa repellit exceptionem spontaneæ renunciationis,quando constat intercessisse post spoliationem reddens causam,quia iden præsumitur spontanea.Si ergo pro certo constaret causam esse spontaneā,admitteretur ar. a rōne cessante,quod est validum in iure,xvi.q.i.c.generaliter.& l.generaliter. C.de epi.& cler. sed in themate nostro præsupponitur,ꝙ fuit spontanea,sicut in simili dicimus,ꝙ contra præsumptionem iuris,& de iure admittitur probatio in contrarium per confessionem, & sic ad consequendam restōnem beneficii non sit necesse probare titulum,nec aliter iustificare possessionem ex titulo,cum nullum habeat. Secundo vr̄ probari,si vis non inferatur legitima,cle.vnica. de cā pos.& propr.vbi dr̄,quem posse,non solum a principio agere possessorio,sed etiam si intentauit petitorium,& possessorium,suspendetur petitorium a se,& ab aduersa parte intentatum,& procedetur in possessorio solo,& no.verbum,solo. excludit ergo prorsus petitorium,arg.c.1.& quod ibi no.de hære.lib.vi.non ergo esset solum possessorium,sed haberet annexam causam proprietatis,vel haberet iustificare possessionem ex titulo.nā in solo possessorio quis non arctatur ad probādum,nisi possessionem,& deiectionem.l.i.in prin.& §.interdum.ff.de vi & vi arma.& l.si quis destinauerat.ff.de rei vendi. Tertio hoc vr̄ aperte probari etiam in beneficialibus,in c.consultationibus.de of.dele.vbi aperte tex.innuit sufficere probare possessionem,& deiectionem. Quarto eleganter facit c.ex insinuatione.de procu.maxime in fi.vbi papa mandat restōnem beneficii,eo solo probato,ꝙ ad sententiam latam cum procuratore reuocato fuerit facta spoliatio,& ꝙ restōne facta,inquiri dēt de instōne canonica. Quinto facit c. conquerente.de resti.spol.vbi ante omnia mandatur restō, etiam si prius eṗs prætendens mistam causam,spoliauit sine ordine iudiciario,& postea dēt contendi de causa legitima.fortius ergo,quando priuata persona spoliauit. Sexto,& vlt.faciunt omnia fere iura quæ habentur ii.q.ii.& iii. q.i,per totum,quæ indistincte mandant prius restōnem legitimam fieri in beneficialib. & aliis,quam de aliquo obiecto discutiatur,quia non dēt litigare spoliatus,nec nudus contendere,nec inermis inimico opponere,de rest. spo.ca. frequens,lib.vi. Ad solutionem huius dubii,Christi eius matris,nec non,& deuotissimarum virginum Agathæ,& Luciæ suffragio humiliter inuocato condescendens,secundum,ꝙ varii varia,& variis locis confuse,& diminute scripserunt super hoc articulo. Ego autem attingendo materiam,& si non profundius,saltem clarius cæteris eam sub quatuor perstringam opinionibus. Prima opi.hēt titulū esse probandum,licet agatur possessorio.pro hac opi faciūt iura alle.pro contraria parte,maxime reg.1.de reg.iu.li.vi. & hanc opi.refert Arch.in §.patet.iii.qō.i.& c.eum qui.de eo,qui mitt. in pos.lib.vi.Sed huic opi.vehementer resistit tex.in d.c.in literis,& c.item cum quis.eo.ti.& alia iura supra alle. ad partem negatiuam..Vnde hæc opi.a Doctorib. communiter non recipitur.Secunda opi.est,quando ad instantiam rei conuenti nō sit necesse ostendere titulum,vel colorem possidendi ante restōnem,nec spolians petendo hoc dominii qōnem referret,sed iudex ex officio suo antequam restituat,dēt se de titulo informare,& si de titulo legitime cōstat,vel saltem per probabilem præsumptionem, dēt eum restituere,si vero nihil constat de titulo,restōnem non faciet Ex hoc infertur,ꝙ si proponat beneficium esse reseruatū,iudex ex offō de hoc cognoscere potest,añq̄ restōnem faciat,& hanc opi.tenet Lap. de Castil. in sua alleg. xxv.& sic dicit viua vocē se audiuisse a Io.An. in c. ex parte.de resti.spo.& dicit,ꝙ hoc firmabat pro vera conclusione.hanc eandem tenet Car.in cle.1.de cau.pos.& propr. & sic fuisse obtentum in palatio apostolico,quia in istis nō datur possessio sine titulo,vt dicta reg.. .de regu.iu.libro vi.

Sed ex hac ratione infertur,ꝙ etiam ad instantiam partis,tenetur iustificare appellationem,quia licet conuentus super spoliatione non audiatur super proprietate,auditur tamen volens se defendere super possessorio,& proponere potest,ꝙ aduersarius nō probat possessionem,vt in c.olim, il 1.& cle.ii.de resti.spo.facit c.fi.de or.cog. Tertia opinio habet,vt nec ad instantiam aduersarii,nec iudicis officio, teneatur spoliatus probare tit. vel iustificare possessionem, sed sufficit docere de sola possessione,per d.ca. in literis.dēt enim iudex excludere aduersarium in odium sui,& actorem restituere,& postmodum officio suo,si voluerit,poterit inquirere,sicut seruatur in fim.in c.cum nobis,de ele.facit c.ordinarii,de of. or.lib.vi. vbi iudex ex officio inquirit de titulo contra possidentem. hanc opin.tenuit recolendæ memoriæ dominus meus D.Franc.de Zab.olim Card.Floren.& hanc.opi.aliqualiter sentit Inn. in d.c.ex parte,de resti.spo.vbi reuocādo,quod dixit in c.in literis,dicit canonicum posse repetere restōnem iuris canonicalis,dato ꝙ non probet eum possessionem fuisse ingressum authoritate superioris,vel exercuisse aliquem actum proportionabilem canonico duntaxat,sed satis est,ꝙ doceat se exercuisse aliquē actum,vt canonicum animo acquirendi quasi possessionē iuris canonicalis,scientibus illis,quorum interest. alibi autem vt infra dicam,aliter sentit idem Inn.huic opinioni vr̄ obstare c.ad decimas.de resti.spo.& reg.1.de re.iu.li.vi.sed plenius attingam. Quarta opinio vr̄ esse communis,habens,ꝙ nō teneatur probare titulum,sed dēt iustificare possessionem ex titulo,siue aliter colorare,& hanc opin.sentit gl.licet non multum aperte,in cle.1.de cau.pos.& propri. & eam allegat totus mundus. Sed Io.And.opin.suam circa hanc materiam melius declarauit,quam alibi in addi.Spe. in ti.de resti spo.super rub.immediate post prin.& ibi apertissime firmat,ꝙ vbi constat petentē,non habere ius,nō auditur petens restōnem,sed habet iustificare possessionem, & hanc opi.tenet Pau.in d.cle.vna,& D.Ant. in d.c.in literis.sed in modo iustificādi variæ sunt opi. aut refert Io.An. in addi.præall. Quidam dicunt,petentem restōnem probare debere titulum primo aspectu legitimum,non .n. venit in possessorio omne,quod requirit petitorium. Simile in matrimonio carnali,in quo petens restōnem non arctatur ad probandum titulum necessario concludentem,sed satis est,ꝙ probet matrimonium legitimum ex consensu, nec admittuntur exceptiones defectum intrinsecum concernentes,vt no.in c.ex parte,& in c.literas,& ca.ex transmissa,de resti.spol.& satis vr̄ hoc sentire gl.in cle.vna,dum dicit,aliud est iustificare possessionē ex titulo,& aliud agere petitorio.Alii dicunt ꝙ satis sit ei probare authoritate superioris se in possessionem inductum,ad hoc vt restōnem consequatur,& hanc opi.tenet Inno.in d.c.in literis.vbi vr̄ velle hoc esse necessarium,vt renuncians beneficio perdat ius,quod habebat in beneficio,& dicatur renunciare iuri,

quod

quod habet in beneficio iuxta no. per glo. in c. super hoc, de renun. in verbo, causam, 16. q. vi. c. 1. in gl. ii. tenent domini de Rota decisi. 302. optime inducitur in ar. cle. ii. §. sane. de pœnis. vbi illa renunciatio metu extorta per captionem, & detentionem secularium potestatum pronunciatur nulla, & inducitur ibi casus, vt ibi no. cum ergo in illo c. solicite, constaret renunciationem interuenisse tam per probatoriones, quam per confessionem partis, vt patet ibi in text. vbi tantum mandatur inquiri, an præcesserit spoliatio, & sic nõ dubitatur interuenisse eam, quomodo fit illi restõ ecclesiæ cum pacto, cum tamẽ nullum ius haberet respectu proprietatis? & sic notorie secundum illam datur vitiosus ingessus contra c. ei qui. de eo, qui mit. in pos. Et theorica communis est, vt nunquam saltem in istis beneficialibus fiat restõ in iudicio, vel alias notorie constet de defectu proprietatis iuxta no. per Inn. & Io. An. in c. constitutus. de fil. presby. & in c. cum ecclesiæ, de cau. pos. & propri. Secundo, ego arbitror per hoc contrarium, hanc communem lecturam restringendam, vt non procedat, quando renunciatio fuisset facta etiam post spoliationem in manibus superioris, tum quia illa præsumi dẽt spontanea. arg. l. non est verisimile. ff. quod me. cau. & eorum, quæ no. gl. in l. transactionis. C. de transa. tum quia, ex quo constat eum non habere ius in proprietate, non dẽt sibi restitui beneficium. licet enim talis renunciatio non referatur ad possessionem, quam non habebat, ideo posset agere pro damnis, & interesse tũc illatis, tamen dẽt fieri restõ beneficii per supra dictam rationem. Vnde in illo c. solicite non ponderatur interuentus superioris, sicut in c. accepta, & sic vr̃, ꝙ in d. c. solicite, non fuit facta renunciatio in manibus superioris, quando autem fit renunciatio beneficii non in manibus superioris, non perdit ius, quod habebat in beneficio, imo talis renunciatio nõ tenet iuxta no. per Doct. in c. quod in dubiis, de renuncia. & in c. quanto. de resti. spo. nec etiam superior in casu huius c. solicite. potuisset illam ratam habere, quia c. quod in dubiis. loquitur quando sponte in manu laicali. sed in casu nostro nõ apparet, ꝙ in manu laicali. Item quia fuit facta post spoliationem, & sic non præsumitur spontanea, vt ibi, ideo ad nihilum valet renũciatio nec quo ad proprietatem, nec quo ad possessionem, merito talis exceptio non admitti. & per hoc dico Io. An. post Gof. non bene dicere, in quantum dicit, ꝙ renunciatio, non præiudicet renuncianti quo ad possessorium, præiudicat tamen quo ad petitorium per d. c. qđ in dubiis. & ca. accepta. hoc enim dictum non procedit, q̃a aut interuenit authoritas superioris, & dẽt præiudicare, aut non interuenit, & non dẽt præiudicare, vt supra dictum est. & per hoc habetur clare intellectus illorum iurium, & nullus remanet scrupulus. Et infero nunc ad solutionem nostri secundi dubii. Dico enim, ꝙ aut hæc renunciatio istius fuit facta non in manibus superioris, & ea non obstante, potest peti restõ, quia per talem renunciationem licet spontaneam, non perdit iste quod habebat in beneficio, iuxta no. in d. c. quod in dubiis, & in c. quanto. quo ad se, quia nõ potuit a se abdicare beneficium, vt no. in iuribus præall. & facit l. legatus. ff. de os. pręsi. aut renunciauit in manibus superioris, & tunc, si de ea notorie constat, obstat exceptio, licet fundet intentionem excipientis; quia superior ex renunciatione beneficii non dẽt restituere beneficium ei, qui nullũ ius notorie hẽt, ar. c. cum nobis, de ele. & c. quoniam, de fil. presb. & quod no. in c. constitutus. poterit tamen agere ad damna, & interesse, tunc illata, vt not. Inn. in d. c. super hoc. superior tamen, si constat de spoliatione, non debet spoliatorem dimittere in possessione beneficii, sed supplendo ex officio illum spoliare, & licite alteri conferre, de prębend. ca. de multa. Aut non constat notorie de renunciatione, & tunc non obstat exceptio, tanquam concernens defectum proprietatis, vt in c. in literis, de or. cog. & c. fi. cum si. & per hoc satis patet responsum ad omnia supra alle. in contrariũ, nisi ad argumentum a contrario sensu sumptum ex c. solicite. Nam si ibi ponderetur, ꝙ nõ fuit spontanea, ergo si cõstaret de spontaneitate, sicut præsupponitur in themate nostro, obstaret obiectum, & vr̃ ar. satis vrgens. Sed respondeo dupliciter. Primo quo ad arg. a contrario sensu, non vrget, quando reperitur contrarium in iure, vel resultaret. clarum enim in iure est, ꝙ vbi notorie non constat de defectu proprietatis, dẽt fieri restõ in istis beneficialibus, & vbi notorie non constat, non dẽt admitti exceptio defectum proprietatis concernens, vt supra plenissime dixi. Secundo põt responderi, ꝙ consideratur ibi, ꝙ non fuit spontanea, ad maiorem exaggerationem duo tituli impediebant illam exceptionem admitti. Primo, quia concernebat defectum proprietatis, vt supra dixi. Secundo, quia præsumitur talis renunciatio post spoliationem facta non spontanea. dẽr enim reduci illud c. ad alias iuris regulas indubitatas, & hoc quo ad secundum dubium.

tt †Ad tertium quod fuit, vtrum crimen notorium beneficii priuatione dignum excludat ipsi⁹ beneficii restõnem petentem. Arguo primo ad partem affir. & sic notorius criminosus est suspensus satis quo ad se, vt in c. fi. de cohab. cle. & mu. & amplius sine dispensatione administrare non potest, de temp. or. c. fi. ergo non põt petere restõnem beneficii, cum non possit in eo administrare, in c. fi. de cle. excom. mi. vbi dr̃ excommunicatum eligi nõ posse pro eo, quia ad susceptionem eligitur, a quorum perceptione est priuatus. non ergo dẽt iste notorius criminosus audiri, cum non possit in interdicto beneficio administrare. Secundo de hoc vr̃ casus in d. c. ad petitionem, de accus. vbi processus agitatus contra illum abbatem erat nullus ꝑpter iudiciarium ordinem non seruatum, sed quia constabat de criminibus illius, noluit illum restituere, sed voluit eum manere priuatum, ad idem facit c. si constiterit, c. tit. secundum vnum intellectum. vbi admissa fuit exceptio criminis contra petentem restõnem, licet non induceret priuationem tituli ipso facto. Tertio arguitur sic, iste ꝑpter notorietatem criminis dẽt in continenti priuari, de accu. c. euidentia. ii. q. i. c. manifesta. & c. Lotharius. facit c. quoniã. de fi. presby. ergo fortius dẽt sibi restõ denegari, quia turpi⁹ eiicitur, quam non admittitur, de iureiur. c. quemadmodũ. & maxime hoc seruari dẽt in istis euidentialibus, vt euitetur circuitus, de rescrip. cle. auditor, & infamibus portæ dignitatis non patent, de exces. præl. c. inter dilectos. & in regu. infamibus. de regu. iu. lib. vi. Quarto pro hac parte facit ca. significasti, de diuor. vbi patet, quod contra coniugem petentem restõnem admittitur exceptio adulterii, & hoc ad partem affir. Ad partem vero negatiuam non arguo, q̃a satis patebunt argumenta ex solutione, quam statim subiiciam. In hoc articulo reperio do. Ant. in c. item cum q̃s. de rest. spo. expresse tenentem istam partem, & idem sentit in c. si constiterit. pręal. non tamen memorat per oĩa supradicta, sed allegat duntaxat c. ad petitionem. & c. si constiterit. de accu. restringit tamen hoc dictum in beneficialibus. mihi tamen hoc dictum non placet, dum scriberem super c. ita cum quis, & hic infero ea, quæ ibi ordinarie dixi. Mouebat primo, quia quantumcunque quis sit criminosus, nisi crimen inducat priuationem ipso facto, licite tamen tenet beneficium antequam priuetur per sententiam, nam & posset secum ante sentẽtiam dispensari. hoc est not. dictum Inn. in c. cum nostris. nu. 1. ad med. de conces. præb. Et antequam dispensetur, iuste tenet antequam priuetur, vt ibi dicit Inn. si ergo iuste tenebat, iniuste fuit spoliatus per violẽtiam, ergo dẽt restitui in pristinum statum, cum sibi competat ius prælaturæ antequã priuetur. nec exceptio huius criminis est admittenda tpe, non elidens actionem in iudicio deductam. exceptio. n. dẽt esse talis, ꝙ excludat actionem. l. i. ff. de excep. c. ex nobis. de exce. de or. cog. c. ii. sed exceptio huius criminis nõ excludit hoc interdictum. nec reddit petentem incapacem, quia pręsupposito, ꝙ crimen oppositũ sit verum, nihilominus remanet in iure suo. nec potest dici, ꝙ debeat priuari exceptione probata. quoniam exceptio nõ potest operari hunc effectum priuatum. solum enim de sua natura operatur effectum exclusiuum, vt probatur in c. ii. de or. cog. & optime ad materiam nostram facit ca. super his. de accusa. vbi crimen probatum per viam exceptionis contra clericum, non probat facultatem priuandi eum suis beneficiis, sed duntaxat operatur deiectionem electi. quinimo plus dico, ꝙ etiam si ageretur petitorio non deberet admitti exceptio criminis, si non inducit priuationem ipso facto, vt no. per rationem supra dictam. Concludit Inno. in c. inter dilectos. de exces. præl. Nec ratio notorietatis facit dictam rationem cessare, ar. viii. q. iiii. c. nonne. Item huic sniæ aperte fauet tex. in c. fi. de or. cog. vbi dicit, ꝙ cõuẽtus super spoliatione non est aduersus restõnem petentem, nisi super spoliatione audiendus, subiiciens rationem, quia restitutio petita in hoc priuilegiata dignoscitur, vt ipsam tentans non cogatur ante restõnem suis spoliatoribus respondere. Pondero vniuersalem exclusionem spoliantis contra restõnem petentem. Idem videtur innuere tex. in d. ca.

ineta

item cum quis. vbi criminis exceptio repellit indistincte aduersarium restõnem petentem. Ad idem allego ii. q.ii. & 3. q.1. per totum. in quibus iuribus generaliter dr, ꝙ ante oia ẽt crimina tractanda restituendus est spoliatus, quia allegãtur notoria, quę non sunt, de ap. c. consuluit. & iste non dẽt litigare spoliatus, maxime super crimine, ar. optimum in c. frequens. de resti. spo. in vi. vbi exceptio spoliatioois quandoq; competit ẽt contra tertium proponentem crimina aduersus spoliatum, ne propter inopiam, seu eius actionẽ succumbat, & contra spoliantem indistincte admittitur exceptio spoliationis ante restitutionẽ. Fortius ergo iste spoliatus, qui præoccupabat iudicium, non dẽt posse excludi a petitione restõnis pp exceptionem criminis propositam a spoliatore, qui est odiosus, & psumitur venire ad excipiendum, seu crimina proponendum non bono zelo, sed pp inimicitiam, vt valeat beneficium vsurpatum interim retinere, vt dicit tex. in d. c. itẽ cũ quis. Sed multa statuta sunt contra spoliantem vt odiosum, quę cessant contra alios, arg. in cle. vna. eo. ti. & quod no. in c. fi. de or. cog. & in c. literis. de resti. spol. & multo fortius non dẽt admitti exceptio criminis, si crimen non dr notorium, sed manifestum, vt est text. no. in c. ꝙ suspecti. iii. q. v. Et aduerte, quia intelligo, ꝙ capiendo manifestum pro notorio, sicut intelligit ibi glo. in c. manifesta, notorium crimen non obstat petenti restõnem, & illam gl. vr sequi Arch. allegando dro concordia allegata per Inn. in c. inter dilectos. de exces. præl. Sed nunquid iudex ex officio suo potest illum priuare pp notorietatẽ criminis differendo restõnem? puto sic dicendum, ꝙ aut vult priuare super eadem instantia iam inchoata in cã restõnis, & alius iudex a papa hoc non potest, & ad hoc nõ fuit actũ, nec agi põt, & snia dẽt esse conformis petitioni, vt in simili notabiliter dicit Io. An. post Compo. in c. mandatum. de rescri. Aut vult procedere omnino ex officio suo extra instantiam, & tunc si est notorium facti permanentis, ita ꝙ nullo modo possit negari (quod de facili nõ contingit) & tunc poterit iudex sniare, alias priuare, quia in hoc notorio nulla exigitur probatio, vel solennitas in procedendo, vt in cap. euidentia. de accu. & ii. q. i. c. manifesta. & c. quoniam. de fi. presby. & no. Inn. in c. ex parte. il 1. de ver. sig. frustra enim hoc casu fieret restõ, & euidenter eam petens, in continenti veniret priuandus, & circuitus euitandds est, maxime in istis beneficialibus, de rescri. clem. auditor. & respectu superioris cessat odium spoliationis, & iste põt esse casus in c. ad petitionem. de accu. & per hoc sit tesponsum ad illud c. vlt. vbi papa hoc idem fecit de plenitudine ptãtis, vt ibi no. gl. Aut non est tale notorium, & tunc, cum exigantur probationes, vt in c. sicut. de re iud. & per gl. in præal. c. manifesta. & defensio est expediens reo. facit, quod no. in c. 1. de os. de le. iib. vi. dẽt ante oia fieri restõ, quia nec nudi contendere, &c. quia spoliatus per priuatum habet priuilegiũ, ne exuatur per sniam iudicis ante restõnem, vt in d. ca. frequens. & c. si constiterit, de accus. quod facit pro cõtraria parte. dico tñ, ꝙ hoc non probat, ad quod inducitur. Intelligitur enim multipliciter, vt ibi no. non. n. potest intelligi in delicto notorio, & satis colligitur ex tex. ibi, si conuentus fuerit &c. q̃dam intelligit illum tex. ꝙ ideo contra petentem restõnem admittuntur illa crimina, quia ibi facta fuit spoliatio post sniam priuatam, latam super illis criminibus, vel secũdum alios agebatur possessorio. ille de sua incontinentia confidens fuit contentus, vt prius discuterẽtur crimina obiecta, ar. c. 1. de resti. spo. alias autem, cum ibi crimina non essent notoria, de directo esset contra illud cap. item cum quauis. Vel deducenda est illa decretalis ad distin. quam supra formaui. Nunc respondeo ad illa contraria supra formata. Et primo non obstat primum arg. quia ex quo non est priuatus licite, petit restõnem ratione tituli, quem habet. nam poterit alius administrare, donec priuetur, vel secum dispẽsetur, vt in c. si. de cleri. excom. loquitur de eo, qui de nouo acquireret beneficium, quod non potest, ex quo est suspensus. & idem in notorio criminoso. non. n. valeret electio de eo facta, vt in c. cum in cunctis. de elc. Non ob. ar. secundũ, quia satis supra responsum fuit. Ad tertium vero dicendum, ꝙ licet possit priuari, tamen antequam priuetur, non posset exceptio obiici, quia non elidit actionem, vt supra plene dixi, & quia ille spoliator tanquam odiosus nõ est audiendus.

12 † Ad quartum ar. de c. significasti. respondeo, ꝙ crimen adulterii inducit priuationem ipso facto, vnde potest coniunx sua authoritate illum repellere, vt no. glo. ii. in fi. de adult. sentit Inn. in c. inquisitioni. de sent. excom. facit c. Agathosa. 27. q. ii. & c. dixit. 14. q. iii. Et hæc sufficiant quo ad tertium membrum. In quarto, & vl. dubio, quod fuit, an habens patrimonium, & beneficium ecclesiasticum valeat, recta conscientia salua, reseruato patrimonio de beneficii redditibus vitam ducere. Arguitur primo, ꝙ non, & vr de hoc casus in c. fi. xvi. q. i. in fi. vbi dicit tex. quod qui bonis parentum, & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto incurrunt, & committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducãt, & bibunt, & per eadem verba loquitur tex. in c. clericos. i. q. ii. ad idem c. pastor ecclesiæ, ea. cau. & q. vbi dr, ꝙ his quibus sua sufficiunt, non dẽt aliquid erogari, quia habenti dare, nihil aliud est, quam perdere, nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volũt, sine graui peccato suo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. ad idem c. si quis. eap. cau. & q. vbi inter cætera dicit, Non est meum dicere, quare peccatum est, qui cibos pauperum præsumendo suscipiunt, qui ad ecclesiam suam iuuare propriis facultatibus debuerãt, suis expensis insuper grauant &c. vbi ponuntur multa bona verba ad materiam facientia. Secundo vr singulariter probari per tex. notabilem, & quasi singularem in materia. i. q. ii. c. sacerdos. vbi dr, ꝙ clerici pauperes siue ex facultate, siue ex propria voluntate licite viuunt de bonis ecclesiæ, q̃ a ad ea accipienda non cupiditas eo ducit, sed viuendi necessitas cogit, & singulariter subiungit, ꝙ de talibus clericis vr dicere Aposto. Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edant, & qui altari deseruiunt, cum altari participent. Et vide ibi text. qui latius prosequitur hanc materiam. Ad idem optime vr concordare tex. in c. illi. xii. q. i. vbi dr, ꝙ illi, qui tam infirmi sunt, vt possessionibus suis renũciare non possunt simul capiunt de bonis ecclesiæ, & satis sine peccato illa retinent, & sic apperte innuit, ꝙ tunc dẽt clericus de bonis ecclesiæ viuere, quando nõ hẽt patrimonium, vnde viuat. ad idem c. eps ecclesiasticarum. eadem cã, & q. dr. n. eps habere ecclesiasticarum rerum ptãtem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, ipse autem participare põt, quibus indiget si tamen indiget, & no. illa verba, si tamẽ indiget. qui ergo hẽt patrimonium, non dr indigere, concordat c. eps. x. q. ii. Tertio principaliter induco c. eps a catuis. de præb. & de rescri. c. postulasti, quibus cauetur epm nõ arctari ad prouidendum illis clericis, qui ex proprio patrimonio viuere possunt. Quarto arguitur sic, deputata largitione fidelium ad certum vsum, nõ possunt salua sedis apostolicę auctoritate ad alium vsum deputari, vt in c. ea contingit. de reli. do.

13 † Item quęlibet res conseruanda est ad vsum destinatum, de ap. c. suggestum. & de iureiu. c. quinto. sed bona ecclesiæ tradita, & conseruata sunt ecclesiis, vt ex eis omnes indigentes sustententur, vt in c. videntes, vbi tex. optimus, xii. q. i. & aliis supra allegatis, cum infinitis similibus. ergo clerici habẽtes patrimonium, vnde vitam ducere possunt, non debent percipere de bonis ecclesiarũ. facit c. sicut. lvi. di. non. n. bona temporalia sunt seruata ecclesiis, vt propinqui clericorum ditentur, sed vt inopes subleuentur, vt d. c. eps. xii. q. i. In contrarium pro parte affirmatiua, ꝙ possit de redditibus beneficii, cõseruato patrimonio vitam ducere, induco c. fi. i. q. ii. vbi dr, ꝙ clerici omnes, qui ecclesiæ fideliter vigilant, & deseruiunt, stipendia suis laboribus debita secũdum seruitii sui meritum per ordinationem canonum a sacerdotibus consequantur. ponderandum enim est verbum omnes, includit profecto tam pauperes, quam diuites alias ad quid dixisset omnes? Item ponderãdũ cũ dicit, stipendia suis laboribus debita, dantur ergo stipendia clericis deseruientibus, non propter indigentiam eorum, sed propter labores sanctos, quos sustinent. q̃ quidem ratio verificatur tam in diuitibus, quam in pauperibus. dignus est enim mercenarius mercede sua, & qui ad onus eligitur, repelli non dẽt a mercede, nec ligari dẽt os bouis triturantis, de pręben. c. extirpandæ, & c. fi. de magis. Sed dic, quod ibi sentit tex. & gl. q̃d denario fraudari nõ debent in vinea domini laborantes, &c. Secundo arguitur sic, eps visitans ecclesias sibi subiectas, licite petit procurationem ratione visitationis, vt i c. cum ex officii. de pręscri. & pondera rationem illius c. quia nemo cogitur suis stipendiis militare. Et quia secundum Apost. Qui spiritualia seminat, nõ est magnum, si temporalia metat. Certum est enim ꝙ quantumcuoque eps abundet, licite petit procurationẽ, quia non debet suis stipendiis militare. Si ergo eps, qui hẽt

epatum

epatum,& ipfius fubit onera,non tenetur vifitare ecclefias
inferiores gratis,vt feruiat expenfis fuis,quanto fortius cle
ricus inferior non dēt obligari ad feruiēdum beneficio fuo
cum redditib. fui patrimonii, fi enim cum omnes fint vna
ecclefia.vii.q.i.c. Nouatianus.facit,quod no.in c.cum apo
ftolica,de his,quę fi.a præl. non vř eps impendere officium
inferioris ecclefiæ cum redditibus epatus, fortius nec cleri
cus inferior cum redditib.fui patrimonii.Ad idem ca. cum
fecundum Apoftolum,de præb.qui altari feruit,viuere dēt
14 de altari,&c,vt ibi. †Tertio probatur fic,clericus habens
patrimonium,licite illud relinquit parentibus, vel pauperi
bus diftribuit,& de rebus ecclefię vitam ducit,vt in c.facer
dos.i.q.ii.ergo poteft a principio licite difpenfare patrimo
nium ī confanguineos,vel pauperes, & viuere de bonis ec
clefiæ,ex quo illi debitum impendit famulatū,ita vř, ꝙ pof
fit illud patrimonium conferuare, vt fuis illud in futurū re
linquat, vel neceffitatis tēpore communicet eis,& pauperi
bus,& viuere interim de ecclefia,cui feruit,pro hoc c.habe
bat.xii.q.i.vbi dicitur, ꝙ Chriftus habuit pecuniam, vt ne-
ceffitatis tempore fuis, & aliorum neceffitatibus fubueni-
ret. fic ergo ifte pro tempore neceffitatis poterit patrimo-
nium conferuare,& de bonis ecclefiæ ad fuum vfum parti-
cipare. Quarto deduco c.quatuor,& c.conceffio,& c.red
ditib.xii.q.ii.in quib.dř, ꝙ de bonis ecclefiarum cathedra-
lium debent fieri quatuor partes, quarum vna debetur cle-
ricis deferuientibus fecundum eorum merita,& fedulitatis
officium,nihil diftinguit,fi fint pauperes,aut non,nec dř, ꝙ
tribuant eis fecundum indigentiam.fed pro fedulitate offi-
cii,& fecundum eorum merita.ad idem c.charitatem.e.cā,
& q.in fi.ibi,namque iuftum eft, vt ille fequatur ftipendiū,
qui tempore fuum commodare requiritur obfequium,cō-
cordat c.quicunq;,& c.ecclefiafticis,ea.cā,& q. x.q.ii.c. ꝑ-
cariæ.facit c.de multa,in fi.de præb. ibi, circa fublimes au-
tem,&c.tamen certum eft,vel faltem verifimile, ꝙ nobiles
habent patrimonium, fed nō tenentur illud expendere mi-
litando ecclefiæ, vt propriis ftipendiis militent, &c. Ad
folutionem condefcendentes huius dubii,Saluatoris inuo-
cato præfidio,dico glo.& Doct.in hoc multum variaffe, &
nimirum,cum iura,& rationes multum pro vtraq; parte vi
deantur profecto vrgere.Nam glo.in c.quoniam,xvi. q ō.i.
vř velle intelligere omnia iura prohibētia extenfionem ma
nus ad bona ecclefiaftica habentibus patrimonium, quan-
do clerici tales non deferuiunt ecclefiis, fed certe hæc folu-
tio non fatisfacit, tum etiam quia pauperes clerici nil de-
bent confequi ab ecclefia, fi non deferuiunt,in c.conquerē
te,de cle.non refi.maxime habito refpectu ad tempus illo-
rum iurium, quando omne beneficium requirebat refide-
tiam, cum propter officium fit principaliter fundatum be-
neficium,vt in c.fi.de refcri.lib.vi.& quod no.Io.de Lig. in
cle.gratiæ,eo.ti.tum quia multa ex illis iurib.loquuntur ex
preffe in deferuientibus,vt in d.c.illi,qui.& ca.facerdos, cū
fi.gl.in c.illi,qui.xii.q.i.ponit quatuor folutiones. Prima,
quia iura prohibentia hanc accumulationem patrimonii,
& beneficii,loquuntur de confilio, fed certe non fatisfacit
ifta folutio omnibus contrariis,cum ex eis plura dicāt,ꝙ ta
les iudicium fibi manducant,& bibunt,& ꝙ hoc non faciūt
fine graui peccato, vt fupra colligere potes ad partem neg.

Secunda folutio huius eft, ꝙ loquantur illa iura de cleri-
cis vagabundis,certe nec folutio ifta fatisfacit omnibus cō
trariis cum nulla loquantur de non feruientibus, vt innuit
illud c.qui accepturi erant,&c.Si.n.effent vagabundi, non
fuiffent aliquid accepturi,de ap.c.peruenit,& de cle.non re
fid.c.cōquerente,& c.fi. ad idem præallegatum c.facerdos.
vbi expreffe dř, ꝙ illi debent de bonis ecclefiæ participare,
qui non habent, vnde viuant, fubiungens,ꝙ de his intelli-
git dictum Apo.Qui altari feruit,de altari viuere debet &c.
quæ fola verba luce clarius innuūt,ꝙ loquantur non in va-
gabundis,imo in feruientibus,& facit d.c.eps.xii.q.i. Ter
tia folutio datur per illam gl.ꝙ iura loquuntur de oblationi
bus,quæ talibus non funt communicandæ.hæc folutio etiā
non fatisfacit omnibus iurib. fupra all.pro contraria parte,
maxime c.facerdos,i.q.ii.& c.eps.xii.q.i.nō habētes patri-
monium poffunt bona ecclefiaftica habere,non vt fibi fer-
uiant, fed vt diftribuant pauperib. fed hæc non eft propria,
imo fapit cōtrariam opi. nō poteft quis viuere ex redditib.
beneficii,gl.in c.clericos.i.q.ii.confirmat aliqualiter de fo-
lutionibus pręmiffis,& vltra eas dicit,ꝙ illa iura,quæ vidē-
tur prohibere vfum rerum ecclefiafticarum in habentibus
poffunt intelligi de quarta pauperib.debita quæ dari ꝓhi-
betur abundantibus,fubiungens,ꝙ fi abundantes de bona
ecclefię fufcipiunt,vel abfentes,vel pręfentes,licet non de-
beat eis denegari portio,quia nemo cogitur fuis ftipendiis
militare,mortaliter tā peccant, ꝑfertim fi ex cupiditate fua
referuant.Et aduerte,quia in hoc vlt. nō apparet,an loquā
tur illa glof. quando fufcipiunt de quarta debita pauperib.
an de quibufdam bonis ecclefiafti. Sed contra folutionē
præce.facit aperte dictum c.facerdos,quod vř velle,ꝙ illud
dictum,Qui altari feruit,&c.dēt intelligi de nihil habentib.
& fic vř etiam,ꝙ de quibufdam bonis.ifti abundantes nihil
debent hře.Inn.in c.eps,de ꝑb. dicit, ꝙ licet ordinarius nō
cogatur prouidere ordinato habenti ex patrimonio, vnde
viuere poteft, tamen non credit, ꝙ habens beneficium vi-
uere dēt de patrimonio,fed de altari per c.cum fecundum,
de præben.Ad ca.paftoralis.pro contraria parte refponde-
tur,ꝙ ibi intendit auctor canonicis ꝓhibere, ne q̃s de patri
monio auare thefaurizet, & bona ecclefię expendat, alias
autem fecundum eum bene licet bona fua conferuare hęre
dibus,& bona ecclefiæ expendere. Idem fentit in c.poftula
fti.de refcri.vbi dř habentem patrimonium non indigne ac
cipere de rebus beneficii, fi bene difpenfet. Sed aduerte,
ꝙ licet communiter allegetur, & teneatur hęc opinio per il
lud c.cum fecundum apoftolum.quod allegat Inno. tamen
in veritate ad illud c.cum fecundum, facilime refpondetur
per d.c.facerdos.i.q.ii.vbi expreffe tex.dicit illam authori-
tatem apoftoli intelligendam de feruientibus nihil habenti
bus,& fic toleratur dictum fuum per dictum c. facerdos po
teft tamen dictum fuum faluari,prout infra dicam,fed non
per illud c.cum fecundum.Hoft.in c.poftulafti,pręal.dicit,
ꝙ qui ordinauit eum,ex quo hēt patrimonium, habet con-
tra ipfum exceptionem,& hoc eft planum ī c.tuis.& c.eps.
de pręben.titulo autem ecclefiaftico poffunt tales vti,dum
modo tamen feruitium ecclefię faciant,honefte viuant, &
prauam intentionem non habeant in thefaurizando,vel di
tando parentes,nec etiam propriis ftipendiis militare tenē
tur,de præfcr.c.cum ex officii, alias fi feruitium non faciāt,
vel in malos vfus expendant, pœna fuos teneat authores,
& dicit Hoftiē. ꝙ fi fibi non credant,credant Hieronymo,
cuius dicta habentur in iuribus fupra alle. ꝓ contraria par
te,concludens tandē,ꝙ fi iura in hoc deficiunt, & ꝓ certo,
propria confcientia,& naturalis ratio illos conuinceret.
Et licet hoc dictum Hoft. demulceat aures, & videatur in
idem refidere cum Inn. tamen huius dictum vř contra pal.
c.facerdos.& c.eps. quia prorfus debent abftinere fecundū
illa iura, ex quo habēt, vnde viuant. nec confumptio ad bo
nos vfus eos excufat,quia non debet quis habere,etiam,vt
bene difpenfet,vt in c.precarię.x.q.ii.debet enim vt difpen
fator ecclefiæ, illa diftribuere in pios vfus iure deputatos,
non autem capere tanquam fibi debita,& nomine proprio
difpenfare,etiam ad bonum vfum, vt in d.c.precariæ,tamē
opinio Inn.& Hoft.communiter tenetur per omnes Doct.
& ꝑ Io.de Lig.in cle.gratię,de refcri.& Arc.& Hug.in c.cle
ricos.i.q.ii.c.illi qui.xii.q.i.& refpondit Hug. in c.clericos.
ad iura, quæ videntur contraria,ꝙ loquuntur fecundū anti
qua tempora. Nam in primitiua ecclefia redditus ecclefia-
rum erant tenues, & exiles,& ex eis prouidebatur indigen
tibus,fecundum quod vnicuique opus erat,ar.xii.q.i.c. qua
tua, & hæc refponfio vř fatis bona. Sed ego pro clariffima
folutione huius dubii facio duo præfuppofita.Primum eft,
quia olim in primitiua ecclefia omnes credētes in Chrifto
habebant omnia communia, & fic clerici nihil habebant
proprii,xii.q.i.c.cui portio,& c.certe & de hoc per glo. ibi
in fumma.Sed poftea fidei feruore quiefcente, nedum laici
in Chriftiani,fed etiam clerici feculares incœperunt poffi-
dere, & tenere propria, & nonnulli clerici hoc faciebant
clam,& oftendebant fe fanctiores, quam effent, vt in d.ca.
certe, & tunc videbatur valde indecens,vt clericus etiam
feruiens ecclefiæ reciperet portionem ab ecclefia,cum ha-
beret patrimonium,cuius detentio videbatur deteftabilis,
cum viderentur illicitum detinere proprium contra infti-
gia apoftolorum, multo magis videbatur deteftabilius,te-
nere patrimonium, & cum hoc percipere de bonis eccle-
fię,fed fi volebant tenere propria, & abftinere a bonis ec-
clefiæ, tunc aliquatenus excufabantur, quia quodam mo-
do videbantur relinquere fua, cum inhęrentes propriis re
bus abftinebant ab aliis rebus ecclefiæ, quæ dabantur eo-
rum labori,& ifte eft proprius cafus, fi bene ponderetur Io
c.illi qui.

c.illi qui.xii.q.i.postmodum magis tenuerũt tepidi, nec videbatur error tenere bona temporalia, & incœperunt licite, & passim omnes clerici, & palam tenere propria, ex quo eis non renunciauerant, vt in d.c.certe.& in c.sint manifeste.xii.q.i. & xii.q. v. & incipit quodammodo cessare ratio illius c.illi qui.xii.q.i.posita in princ. Secundum præsuppositum est, q olim in primitiua ecclesia tempore apostolorum omnia bona oblata ecclesię vendebantur, & eorum ꝑtiis subueniebatur omnibus, communem vitam ducentib. & aliis pauperibus indigentibus, sed postmodum apostoli, & alii fideles videntes melius fore, si bona sic oblata conseruarentur ecclesiis matricibus, & ex eorum redditibus subuenirent indigentibus, quam si venderent, quia ex vẽditione pretio consumpto sæpe indigebant necessariis, & non erat vnde subueniretur, fuit statutum, vt bona non venderẽtur, sed ad vsum prædictum conseruarentur ecclesiis matricibus, & ipsi haberent potestatem dispẽsandi, de hoc est tex.no.in c.videntes.xii.q.i.si bene ponderetur, hoc ex primęua institutione rerum ecclesiarum fuit, vt subueniretur indigentibus, & sic nimirum, si multa iura dicunt, q clerici habentes patrimonium, non debẽt quicquam percipere ab ecclesia, quantumcunque deseruirent, quia in eis tunc causa deputationis cessabit, & detentionis bonorum temporalium, sed postmodum creuerunt facultates ecclesiæ, & institutum fuit, vt qui vellẽt deseruire ecclesiis cathedralib. fierent ex eorum bonis quatuor partes, quarum vna deberetur ep̃o, alia clericis, tertia fabricæ ecclesiæ, quarta pauperibus, vt d.c.quatuor, & c.de redditibus, &c.. Item fuit ordinatum, vt nulla ecclesia ędificaretur, nisi prius dos assignaretur pro ministris, de conse.di.i.c.nemo, & de conse. eccl. vel alta.cum si.& sic hodie bona temporalia deputantur ecclesiis principaliter pro ministrorum subsidio, ad idem ca. pastoralis, de his, quæ fi.a præl.& c.de his.de ec.ędi. His pręsuppositis infero ad claram decisionem huius dubii, & concordiam omnium iurium, varie ad hanc materiam loquentium, videlicet q habito respectu ad statum primæuæ ecclesiæ, procedunt iura, quæ videntur velle habentes patrimonium non posse participare de bonis ecclesię, vt quia videbatur horror, & detestabile, vt tenerent propria, tum quia bona ecclesiastica fuerunt deputata ad vsum dumtaxat indigentium, vt supra dixi. Sed cum succedente tempore ista duo cessarent, quia & clerici palam, & permissione ecclesiæ inciperent habere propria, & bona ecclesiastica fuerunt principaliter deputata pro ministrorum alimonia. surrexit alia bona ratio, & naturalis, vt quantumcunque clerici habeant bona patrimonialia, nihilominus possunt viuere ex bonis ecclesiæ, non tanquam indigentes, sicut in prima deputatione erat indultum, sed tanquam seruientes, quia dignum est, vt non cogantur propriis stipendiis militare. ex quo enim licite tenent propria, non sunt priuandi propria mercede. c.fi.de mag. & c.extirpandæ, de pręb. cum si. & iõ c.fi.i.q.ii.dicit, q omnes clerici, qui ecclesiæ fideliter inuigilant, deseruiuntque, stipendia consequantur, vnde pondera bene verbum, omnes, q cõprehendit tã diuites, quam pauperes, vt ibi etiam no. Doct. Item pondera verba sequentia, quę volunt clericos stipendia consequi, non propter indigentiam, sed propter labores, & seruitium. Et no. quia dicit secundum seruitii meritum, non autem dicit, secundum indigentiæ qualitatem. secundum ergo temporum diuersitatem, iura variæ processerunt, simile no.xii.q.i.in summa, & secundum hæc tempora potest defendi Inn. & Hostiẽ. & per hoc clare patet responsum ad omnia contraria. possunt ergo clerici de bonis patrimonialibus disponere, tam inter viuos, quam in vltima volũtate ad eorum libitum, dumodo prauam intentionem non inducant, pro hoc c.1.& c. quia, de testa. & xii.q.v.per totũ, & de bonis ecclesiæ, cui seruiũt vitam ducere debent, nõ autem possunt petere ab ecclesia vniuersali, tanquam indigentes. in hoc casu possunt intelligi multa iura supra allegata in contrarium, vt ca.quoniam. xvi.q.i.& c.clericos.& c.pastor.i.q.ii.cum similibus. sed de propriis beneficiis sic, quia tunc recipiunt, non tãquam indigentes, sed tãquam seruientes, vel laborum suorum mercedem, &c. Hæc quæstio disputata fuit per Dominum Nicolaum de Sicilia Decretorum Doctorem famosissimũ in amplo Senensi studio, Anno Domini MCCCCXXXIII. Die vero xxv. Ianuarii, & ad vtranque partem dubiorum respondit Spectabilis, & Generosus vir Dominus Gandulphus Dialogone. in iure canonico eleganter peritus, & interessente in disputationis actu prælatorum, magistrorum, & Doctorum copia, qui Senas concilii generalis causa venerant.

SVMMARIVM.

1 *Collatio patronatus sine consensu episcopi, an valeat.*
2 *Ius patronatus ecclesiæ transit solum in hæredes sanguinis.*
3 *Ius patronatus laico conferri an possit, & nu.5.*
4 *Laicis in rebus ecclesiasticis nulla fuit data facultas.*
5 *Vide supra nu.3.*
6 *Patris authoritas, an requiratur in mutuo per filium contrahendo.*
7 *Collatio beneficii patronatus per episcopum facta patrono neglecto, an vacat.*
8 *Spes sola habendi aliquid vltra sortem, constituit hominem vsurarium.*
9 *Pensionem annuam recipiens pro locatione agri, non peccat.*

QVAESTIO V.

AVgerio patronatum in basilicam Nicostrati iure sibi delatum Plautius bicus mera libertate contulit, ad eandem vacantem, patrono neglecto, imminente adhuc tempore electionis, & præsentationis a iure statuto, Antistes actorem clericum instituit. quadrimestri denique elapso Plautius filio hęrede superstite diem persoluit extremum. quo minime accersito donationem paternam ratificauit episcopus, & ipsius cõsensu vsumfructum prędii basilicæ Nicostrati ab Orphanotropho toto vitæ tempore vtendum, eidem ecclesiæ quingentis aureis donatis recepit Augerius. ingenti, & famoso orphanotropho alia quingenta Plautius contulit, vt ab eo in vita communiter annis singulis reciperet quinquaginta. ex facto proposito, quatuor in disceptationem adducuntur, Primum nunquid dicta patronatus collatio iure subsistat, saltem a Senensi pręsule dicto tempore accedente consensu. Secundum, an basilica Nicostrati vacet institutione non obstante prędicta. Tertium, vtrum cõtractus initus inter Augerium, & basilicam Nicostrati sit vndiq; licitus, iuris solennitatibus non neglectis. Quartum, si conscientia refragante, valet Plautius quinquaginta ab orphanotropho recipere. Circa primum dubium hoc procedam ordine. Primo, namque quinque formabo notabilia ad partem affirmatiuam. Secundo totidem ad partem negatiuam. Tertio, solutionem subiiciam. Quod autem iuris patronatus collatio iure subsistat, etiam remoto episcopi consensu, probatur primo ex eo, q liberum est cuiq; de re sua ad libitum disponere, per modos a iure non improbatos, siue velit disponere in religiosa loca, siue in priuatas ꝑsonas, vt in c.de his, in fin. infra de sepul.& in l.re mandata. C.mand.& in §.per traditionem. Inst.de rerum diui. sed patronatus nullibi aperte reperitur prohibitus, quominus ius sibi competens possit in alium transferre, ergo &c. quinimo expresse videtur sibi permissum, vt in ca.illud.de iure patrona.& in c.vnico.eo.ti.lib.vi.vbi expresse probatur, q loco religioso, sine episcopi consensu donari per patronum potest, quod etiam laico donari posse videatur, probatur, & in c.ex literis.& in c.cum seculum.e.ti. Vbi transit in laicum cum vniuersitate villę, vel feudi. ergo sine vniuersitate non, debet enim hoc titulo gratuito considerari vniuersitas. nam si non posset donari, seu aliter transferri in laicũ, non transiret cum vniuersitate translata, cum posset illud ius exerceri absq; eo, q eatur ad villam, seu vniuersitatem, ad hoc, quod no.in l.si mercedem, in fi.ff.de act.emp. Et satis est, q hoc iure expressum non prohibetur, & materia est permissa, ad hoc quod no. supra in ca. ii. de transla.pręla.& facit a contrario sensu per locum a speciali ca.de iure.de iure patron. vbi translato iure patronatus in quendam laicum, Papa mandauit, q si constaret illud feiuisse, q cõtractus censeretur nullus, quod cum sit annexum spirituali, vendi non possit, ergo a contrario per modum gratuitum potuisset in illum transferre, & de hoc videtur casus ad literam, in c.ex insinuatione.eo.ti. Secundo, quod saltem accedente ex postfacto episcopi consensu valuerit, videtur expresse probari in c.cura.& c.suggestum.de iure patro. vbi expresse dicitur, q ex donatione laici potest donatarius ecclesiam sibi rẽtinere, si diœcesani episcopi habuerit postea consensum.

Tertio videtur probari per c.si qua de rebus.xii.q.ii.vbi dicitur, quod per alienationem de rebus ecclesię sede vacate

te factam potest episcopus nouiter creatus ratificare, & approbare, si cedit in vtilitatem ecclesię, & sic est ibi casus singularis, in quo cōsensus authorizabilis potest ex postfacto interuenire, ergo idem dicendum in casu nostro, ad idem ī c. quod in dubiis. de renun. vbi permittitur, quod renunciatio beneficii, in manibus laici præiudicat ipsi clerico renūcianti, adeo, ꝙ episcopus potest ex postfacto illam renunciationem ratificare, seu illum sic renunciantem illo beneficio spoliare, & dicit ibi gl. ꝙ licet quantum ad ecclesiam, vel superiorem, illa renunciatio non teneat, vt ibi, & c. admonet. eo. ti. ipse tamen renuncians non potest eam repetere, quia quo ad se tenuit. licet enim sit inutilis, habet tamen in se tacitum pactum, ne repetat, sicut acceptilatio. ff. de accepti. l. acceptilatum. & vii. q. i. c. eos. hæc glo. quæ solet ibidem allegari, no. in c. quod Dei timorem. de sta regu. dicit, ꝙ renūcians sine superioris authoritate in tali beneficio, non pōt administrare. ita videtur dicendū in proposito, qđ sine episcopi consensu non potest patronus in laicum patronatum sibi competentem transferre, tamen quo ad se, & sui præiudicium, debet dicta donatio valere, & per consequens ipsi' hæredis, cum non potest hęres venire contra factum defuncti l. cum a matre. C. de rei vendi. no. in c. i. de testamen. potuit ergo episcopus ex postfacto donare, vel eius filio etiā hęrede non vocato illam donationem approbare. Quarto adducuntur multa iura, quæ videntur probare, ꝙ saltem de iure canonico, potest ratihabitio, & consensus sequi, & actum inutilem validare. xvi. q. i. c. si. de his, quæ fi. a præla. c. ii. & iii. & quod ibi no. de ele. & iunge. ix. qō. ii. ca. si tibi ex nunc. s. tempore adhibiti consensus, vt no. gl. in reg. ratum. de regu. iuris. in vi. Quinto, & vltimo adduco tex. iuncta glos. quam sequitur ibi Cyn. in l. fio. C. ad Macedonianum. vbi dicitur, quod si citra patris iussionem, vel mandatum, vel voluntatem, pecuniam creditam accepisset. Ratio, quia omnis ratihabitio retrotrahitur, & confirmat ea, quæ ab initio secuta sunt, & quærit ibi, nunquid pater, inuito filio, potest habere ratum, & sic teneatur, ac si esset filius, & concludit multum no. ꝙ sic. Idem ibi, Cy. dicit, ꝙ exceptio non tantum fuit inducta in fauorem filii, & odium creditoris, quantum in fauorem parentum. l. i. ff. e. ti. vt pater ergo, in cuius fauorem principaliter illud beneficium fuit inductum, mutuum factum filiofa. ratihabitione postea adhibita reconciliat, ita quamuis in laicum sine episcopi consensu ius patronatus transferri non possit, præsupposito quod hoc iure expresso caueatur, attamen ex quo episcopus nomine ecclesiæ vult ratificare, non debet donator, vel hæres impedire, cum hęc prohibitio non emanauerit in fauorem patroni, sed episcopi, vel ecclesię, cuius personam gerit ipse episcopus, & hoc videntur velle illa c. cura. & c. suggestum. supra all. In cōtrarium ad partē negatiuam, ꝙ dicta collatio patronatus non valuerit, arguitur primo, pater non pōt pręiudicare filio in iure patronatus liberorum. transit enim in filios, etiam si non sint hęredes. l. fi. ff. de iure pa. l. iusiurādum. in §. fi. ff. de ope. lib. etiam si patris bona publicarētur, l. eorum. ad legem Iuliam maiest. & no. in l. iii. ff. de interdi. & rel. ergo idem in iure patronatus ecclesiæ, quod tenet gl. in c. constitutum. xix. q. i. & Lud. vt recitat Arc. in c. i. de iure patron. lib. vi. pro hoc facit, quia ius patronatus conceditur patrono gratiose propter ecclesiæ impensam. non ergo dēt transire in extraneum, qui est prorsus alia persona ab ipso priuilegiato. facit, quod in simili habetur in Auth. de nō alien. §. emphyteusim. collat. ix. vbi dicitur, ꝙ emphyteusis alicui concessa, & eius hęredibus non transit, nisi in descendentes. ius ergo patronatus concessum fundatori, & hęredibus, videtur concessum filiis, quia in iure transmissibili ad extraneos appellatione hęredum comprehēduntur filii tātum, vt no. in l. Gallus. §. etiam. de libe. & posthum. & in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pact. facit c. filius, ac nepotibus. xvi. q. vii. Secundo de hoc videtur casus in c. pręterea, il ii. de iure patro. coniungendo finem cum principio coniuncta glos. ii. & ibi patet, ꝙ patroni possunt pro sua voluntate ius patron. in alium titulo donationis, vel emphyteusis, vel alterius contractus transferre, ad idem c. illud. eodem titu. maxime ponderato ver. licet, qui venit aduersatiue ad præcedentia, innuens, ꝙ laicus non potest donare, licet religioso loco conferendo liberam habeat facultatem, facit etiam c. illud. in fi. & c. nullus. eo. tit. Tertio probatur, ꝙ episcopi consensus accedens non habuit illam donationem validare. Cum enim iste sit consensus authorizabilis, non potuit ex postfacto interuenire, vt in l. si quis mihi bona. §. in possessione. ff. de acquir. hęre. & in §. tutor. Insti. de autho. tuto. & in l. obligari. §. tutor. eodem ti. & no. in c. cum consuetudinis, de consuetu. & in ca. i. de reb. ec. non alie. in vi. Quarto, & vlti. facit certum est saltem communi opi. ex donato solius laici ius patronatus non fuit donatario quęsitum, vt probat a contrario sensu dictum c. i. de iure patro. lib. vi. & tex. in c. pręterea, eo. ti. ergo remansit patronus, quia dominium, quod alteri non acquiritur ex iuris impedimēto, mihi non aufertur, vt in l. nec vtilis. ff. ex qui. cau. mai. not. in l. quod meo. ff. de acqui. pos. facit ratio l. si quis vi. eo. ti. videtur enim sub conditione donasse, l. si donatarius eam acquireret. transit ergo in filium hęredem, xvi. qō. vii. c. si plures hęredes, de iure patro. c. i. & iii. & in cle. ii. eo. ti. cum simili. Ratificando ergo episcopus non potuit illam donationem nullam validare, non ex nunc cum interuenerit filii patroni consensus. xvi. qō. vii. c. monasterium. Nec ex tunc, quia non potest illa confirmatio retrotrahi cum filii pręiudicio, cum in eo tempore ius quęsitum fuit, in c. quamuis. & ca. si pro te. de rescri. lib. vi. facit, quod no. Ioan. An. in regu. sine culpa. de reg. iu. lib. vi. vbi concludit, ꝙ legitimatio superueniens, non pręiudicat secundo genito, cui ius succedendi in totum erat vigore cōsuetudinis quęsitum, & idem Bar. no. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. Ad solutionem huius certaminis, Iesu Christi saluatoris, eiusq; piissimę genetricis auxilio humiliter inuocato, condescendens, duo principaliter sunt vidēda. Primo nunquid dicta patronatus collatio sine episcopi consensu valuerit. Secundo pręsupposito, quod sine consensu episcopi non sit efficax, an episcopi consensus, vel assensus donatoris pręsertim mortui filio hęrede nō vocato accedens illam habuit roborare. Circa primum Doctor. nostri in varias se diuisere sententias. Lau. quem sequitur Arch. in c. i. de iure patr. lib. vi. dicit patronum nō posse ī filiorū præiudicium a se ius patronatus abdicare. Ratio habetur a canone, vnde transit in filios, et si hęredes non sint, arg. in l. filii. de iure patro. & quod no. in l. iii. ff. de interdi. & releg. hoc idem videtur firmare gl. in c. constitutum. xvi. qō. i. sed hanc opinio. reprobat ipse Arc. nam dicit contrarium satis videri apertum in c. significasti. de iure patro. & sic tenet, ꝙ renunciatio valet in pręiudiciū succedentium, ad idem c. i. de iure pa. lib. vi. & c. illud. & ca. ex insinuatione. eod. ti. in quibus aperte dicitur, ꝙ ecclesiæ seu religioso loco libere etiam sine episcopi consensu, pōt donari. In hanc contrariam sententiam videtur postmodum inclinasse glo. in c. considerandum. xvi. q. vii. Nec verum est, † ꝙ ius patronatus ecclesię transit solum in hęredes sanguinis, cum transeat cōmuni sententia etiam in extraneos. si enim transit in emptorem villæ. cum vniuersitate illius villę, ergo &c. vt in c. ex literis, & in c. cum seculum. Et hanc opinionem, ꝙ transeat ad hęredes, etiam extraneos, communiter sequuntur Moderni. Responsio tamen Inno. & Io. Andr. mihi non placet. non enim sequitur, transit cum vniuersitate villę in extraneum, ergo & cum iure hęreditatis. do instantiam, iura sepulchrorum, licet religiosa, transeunt cum vniuersitate villę in extraneum, si per publicum non est ad illa aditus. vt in l. si mercedem. §. fi. ff. de actioni. emp. & in l. modicis. ff. de contrahen. emp. Attamen nō trāseunt in hęredem extraneum, quominus liceat filiis etiam hęredibus non institutis ibidem habere ius sepeliendi, vt in l. familia, cum l. seq. ff. de relig. & sump. fune. mihi tamen placet opi. vt trāseat in hęredes, etiam extraneos, pro quo adduco c. filiis. xvi. q. vii. & c. considerandum, & c. si plures. eadem cau. & q. & c. ii. & iii. cum multis similib. in quibus simpliciter fit mentio de hęredibus fundatoris, & cum in iure non habeamus contrarium, debemus verbum, hęredes, proprie capere, & sic veniunt omnes successores, vt in l. hęredis appellatione. ff. de verbo. signifi. & in l. antiquitas. C. de vsufruct. cum simi. a verbis autem non est recedendum, nisi aperte de intentione contraria constet, vt in l. non aliter, ff. de leg. iii. & c. fi. de ver. sig. & maxime probat dictum c. filiis. vbi fit mentio de filiis nepotibus, & aliis honestioribus propinquis. Secunda opinio. fuit Inno. prorsus contraria huic, dicens patronum etiam laico posse donare, licet episcopi consensus non accedat. hanc opi. firmauit in ca. illud. & c. pręterea, & c. nullus. de iure patro. principaliter per ca. ex insinuatione, eo. ti. Ad c. præterea, quod suæ opin. videtur obuiare, respondetur dupliciter. Vno modo, ꝙ non loquitur in patronatu, sed aduocatione. Et ratio diuersitatis secundum

a

cundum

cundũ eum est,quia patronatus est quasi ex debito,sed ad-
uocatio ex gratia tantum. Secundo respondetur, ꝙ intel
ligendo etiam de patronis,debet intelligi,ꝙ non potest do-
nare eo modo,quo ibi donabat, scilicet cum potestate exi-
gendi,& grauandi,vt ibi dicitur. hanc opin.originaliter te-
nnerunt Hug.& recitat Archi.in c.piæ mentis.xvi.q. vii. &
Io.An.vt refert Io.Mona.in c.illud. præal.& etiam Vinc.vt
recitat ibi glo. & tene glo.in c.nostri.xxiii.q. iiii.sed potest
illa glo.intelligi,quando fit ecclesiæ,vt colligitur ex præce-
dentibus. Tertia fuit opi.Bal.glossatoris,vt sine consensu
episcopi laico donari non possit,vt in c.illud.& c.ex insinua
tione.Respõdetur,ꝙ ibi interueoit episcopi consensus, vbi
non fuit vera donatio,sed remissio,vt supra in articulis di-
xi.hanc tamen opi.sequuntur multi in d.c.illud.& Archid.
in d.c.pię mentis,præal.& in c. vno.præall.lib.vi.eodem ti.
& sequuntur communiter Moderni in pia causa, & primo
adduco prædictum c.præterea,in fi.& d.c.vnicum a contra
rio sensu,secus,si detur loco religioso,vel ecclesiæ, vt in d.
c.vno.& c.illud.& diuersitatis ratio est,quia ex donatione
facta laico ecclesiæ conditio deterioratur cum soleant lai-
5 ci ecclesiæ esse nimium infesti.secunda qõ.vii.cap.laicos.&
c.laici.Sic enim fit ecclesiæ melioratio,cum eripiatur a ma-
nibus laicorum,ar.c.cum apostolica.de his,quæ fi.a præla.

Item si clerici excedunt metam,facilius possunt compel
li,quam patroni laici.lxix.distinc. c.iudicatum.& quod ibi
nn.requiritur ergo episcopi consensus in donatione fienda
laico,vt episcopus videat,an expediat ecclesiæ, vel non.
Item propter timorem fraudis,vel fictæ venditionis,ar.de
diuor.c.quanto.in fi.de hoc ergo inquiret,quia si inueniret
denegabit assensum,ar.c.prouida.de ele.in vi.& hic fraudis
timor multum mouet Io. And.ad hanc opinio seruandam,
quam sequitur Fede. consi.cviii.dixit tamen Arch.in locis
præal.quod clerico etiam proprio nomine accipienti,pote
rit sine consensu episcopi fieri donatio, & sic intelligitur di
ctum d.c.pię mentis.non autem laico,& sic intelligit d.c.p̄-
terea.Hoc ideo,quia per hanc concessionem melior fit con
ditio ecclesię,cum laici magis consueuerint grauare eccle-
sias,quam clerici,ad hoc ff.de ser. vrb. præd.l.seruitutes.§.
stillicidium. alias bene valet dictum ca. ex insinuatione.
Quartam opi.sentit Host. in d.c.illud.dicens.quod cum epi
scopi consensus potest vnicuique ius patronatus donari,al
le.c.nullus,& c.pręterea.sed sine consensu episcopi non, ni
si ecclesiæ,vel clerico recipienti nomine ecclesiæ, remittit
tamen ad ea,quæ no.in summa eo.tit.§. qualiter transfera-
tur. ibi tamen non distinguit, an clericus recipiat nomine
ecclesię,vel non, sed simpliciter dicit, ꝙ clerico donari po-
test.Dom.de Rota deci.cclxiii.in antiqnis tangunt inciden-
ter primum,sed principaliter secundum.sentiunt tamen,ꝙ
sine episcopi consensu nnn valet donatio laico facta, vt ius
patronatus ex sola laici donatione acquiratur laico, sed cũ
episcopi consensu. Sed an consensus iste possit ex postfa-
cto interuenire,maxime mortuo donatore, & hærede filio
non vocato,fuerunt inter se varii,& hoc dubium non repe
rio per aliquem vltra eos tactum, & ob hoc principaliter
hunc articulum disputandum assumpsi, quem difficilem re
putaui, & pręstitit mihi disputandi causam bonę memoriæ
Doctor subtilis, & bonus practicus dominus Magnauellus
de Magnauellis Senen. qui cum hoc dubium in decora vr-
be Senarum conrigisset,humanitate sua me familiariter cõ
suluit, & respondi tunc simpliciter, me non credere talem
donationem per subsequentem consensum sine temporis
tractu valere.comperi dominos de Rota in decisi.pręalleg.
varios extitisse, quidam ex eis in hanc sententiam negati-
uam inclinabant,alii vero,ꝙ pro maiori parte,contrariam
sententiam amplexi sunt, moti principaliter propter duo.

Primo per c.cura,& per c.suggestum. circa fi.de iure pa.
vbi hæc pars videtur expressa secundum eos. Secundo,
per hanc rationem, quia donatio in principio tenuit, saltẽ
in pręiudicium donatoris, & hæredis.nam quantum ad eo
rum pręiudicium non requiritur necessarius consensus epi
scopi,cum donator disposuerit de re propria,& ideo quan-
tum ad eum, & ipsius h̄ẽdes non debet admitti conuentio,
ar.l.per fundum,ff.de ser.vrb.p̄dio.& ca.quod in dubiis,de
renun.& ff.de dona.inter vi.& vxorem.l.cum hic status.§.
si socer.& l.si his,C.de p̄d.mino.sine decre.non ali.Requi-
ritur ergo solus episcopi consensus secundum eos quo ad
translationem ipsius in priuatum.ideo poterit interuenire
quandocunque,ex quo contractus donationis tenebat,ar.
no.in c.cum consuetudinis.de consue.Nec obst.secundum
eos ius quæsitum filio eo tempore, quia ex quo fuit hæres
patris, non fuit sibi ius q̄situm aliter, quam esset penes pa-
trem,sed cum ipse pater non posset quo ad se conuenire,igi
tur nec filius.nec obst.c.quamuis. & c.si p̄ro te.de rescript.
lib.vi.quia ibi fuit ius quæsitum tertio ex dispositione eius,
qui poterat recipere, & disponere contra primam dispoſi-
tionem.igitur in præiudicium iuris taliter quæsiti sequens
dispositio, vel existentia conditionis non potuit ibi retro-
trahi,vt in l.balenum.§.fi.ff.qui po.in pig.hab.hic vero fuit
ius quæsitum ex dispositione eius,qui contra suam dispo
nem venire non poterat,ne contra factum suum.igitur nec
eius hęres, & per consequens consensus episcopi superue-
niens poterit retrotrahi,quia donatio a principio pẽdebat
sub conditione,si episcopus consenserit igitur per superue-
nientem consensum episcopi fit retrotractio,vt l.potior,in
princ.ff.qui po.in pig.hab. Vel potest secundum eos dici
ꝙ valet, vt ex nunc a tempore consensus per episcopum p̄-
stiti. Nec filii absentia habet præiudicare,quia non poterat
contradicere,sicut nec ipse pater,ar.l.per fundum.supra al-
le.hæc snut in effectu fundamenta domino. de Rota in hoc
art.Ego autem, meliori iudicio semper saluo, nec istud di-
ctum dominorum de Rota approbo, nec rationem Doct.
nec sententiam,de qua supra in pręceden.dubio. Arbitror
3 tamen,t ꝙ iuspatron. laico conferri non possit,etiam si tem
pore donationis authoritas episcopi intercederet. ad qui
sententiam principaliter me mouet, quia iuspatro.est spiri
tuali annexum,vt expresse dicit tex.in c.quanm.de iudi.&
in c.i.de iure patro.hinc est, ꝙ super eo committitur simo-
nia,sicut super iure spirituali,vt probat tex.no.in ca.præte-
rea.il i.de transacti.nec iudex secularis, etiam inter laicos,
de iu.patro.ti.cognoscere potest.d.c. quanto.nec vendi po
test.d.c.de iure,nec super eo transigi,d.c.præterea. Hinc in
fertur, ꝙ laicus mero iure inspecto ius patronatus posside-
re non potest,quia sicut spiritualia, ita nec quasi spiritualia
possidere potest,cum de connexis idem sit iudicium,vt p̄-
batur in c.causam,de præscri.& in d.c.quanto,de iud.& de
const.c.translato.& in d.c.præterea. Præterea laico, qua
4 tumcunque t religioso,nulla disponendi in rebus ecclesiasti
cis dignitatibus legitur tributa facultas.xvi.qõ. vii.c.laici.
de consti.c.ecclesia sanctę Marię,& xcvi.distinc.c.bene q̄
dem,& in ca.nullus,de iure patro.ergo mero iure inspecto
non posset laicus præsentare rectorem,cum præsentatio sit
quoddam ius præambulum ad institutionem obtinendam,
quę est mere spiritualis,& per laicum impręscriptibilis, etiã
per tantum tempus,de cuius initio non est memoria,vt ple
ne no.per Io.An.in c.ii.de prębend.lib.vi.de gratia ergo so
lum, & ex priuilegio per ecclesiam concesso licitum est lai
co ius patronatus possidere,& tenere,quod probatur in ca.
i.xv.q.i.tenet Archi.in d.c.horrtamur.lxxi.distinctione.&
Gos.in summa de iure patro.§.i.ver.in summa.Host.in d.c.
quoniam,Io.Andre.& communiter Docto.ibi,& pro hoc,
quod dicitur patronos in hoc iure de gratia sustineri, not.
ibi Host.papam posset tales ecclesias sine patronorum prę-
sentatione conferre.sed hoc non facit,quia nõ expedit, ne
videlicet laici a fundatione ecclesiarum retrahantur,vt no.
in c.cum dilectus. eodem ti.& in clem.ii.de pręben.Et prę-
dicta procedunt,tenendo tamen opi. Inno. in dicto c.dile-
ctus,de offi.dele.vbi dicitur,ꝙ per pręsentationem proleq
tur pręsentatus ius ad rem. pro quo facit c.dilectus.de iure
patro.Certum autem est,ꝙ laicus,mero iure inspecto, non
est capax huius iuris,vt possit in alium transferre ius ad be
neficium, vel ordinare ad beneficia ecclesiastica.habilita-
tur ergo de speciali gratia, sicut olim ecclesia concessit ob
merita pręcedentia Imperatori,vt posset eligere papam, &
alios prælatos,vt in c.in synodo.lviii.distincti.sed illud pri-
uilegium postea fuit reuocatum,vt in §.verum.ea. distinct.
Ex his infero opin.meam, ꝙ cum laicus non sit huius iuris
capax,non potest patronus laicus gratiose illud ius obtinẽs
in alium laicum in capacem illud ius transferre,cum in isto
donatario non contineatur illa qualitas propter merita p̄-
cedentia,& vt inducerentur laici ad ędificandas ecclesias,
& dotandas, quę ratio cessat in isto donatario. nõ enim po
test priuilegio personaliter habilitatus illum habilitare, q̃
priuilegium non excedit personas habilitatas,vel priuilegia-
tas,vt i c. petiisti.vii.q.i.vbi inter cętera ad propositum di
cit tex.hoc nulli patimur,concedi,ꝙ tibi charitate cogente
largiri censuimus,& alibi in c.sane.de priuile.dicitur teme

rarium

rarium esse,& indignum, aliquid sibi sua authoritate præsumere. quod Romana ecclesia alicui certa ratione inspecta singularibus voluit beneficiis indulgere. Præterea, cum laicus ex priuilegio ius patronatus solum consequatur, ꝙ potest præsentare,& alimenta necessitate instante habere, vt in c.nobis, de iure pa.non præsumitur in his gratiis,& a iure exorbitantibus excedere metas præsentationis suæ in alium incapacem hoc ius gratiosum transferendo,ar.optimum in c.quod translationem.de of.le.& in l.quod non ratione.& quod ibi no.ff.de leg.facit l.si vero.§.de viro.ff. so.ma.maxime cum ista sint laicis interdicta, vt si præsumant tractare spiritualia& ecclesiastica,vt in iurib.supra alleg. vt no.dicit Inn.in c.quanto.de consue. & originaliter fuit dictum gl.in c.si.xxiii.q.i.ꝙ de omnibus,quæ spectant ad officium ecclesiasticum,illud solum licet laicis, etiam i necessitate,quod iure reperitur expressum.hoc autem nullibi est expressum, ꝙ patronus possit donare laico ius sibi competens in ecclesia,imo potius reperitur contrarium, vt in infra dicam.de ecclesiasticis tamen negotiis nullibi reperitur præter reuerentiam,quæ spectat ad laicos,etiam si sit imperator,et c.hinc etiam.xvii.di.nec excusat episcopi auctoritas,quia episcopus ibi non potest, vbi concurrit causa a iure expressa,comittere laico, vt spiritualia, seu ecclesiastica disponat,vt in c.decernimus.de iud.& in c.iudicatum,& in c.quoniam.89.di.xvi.q.vii.c.in noua actione.no.gl.in c.nostrum.32.di.& c.bene quidem.96.dis.ex his sequor Archi. in ca. hortamur, præalle.vbi dixit,ꝙ populus parochiæ,vel alius laicus.non patronus,patronatum præscribere non potest,quia cum laicus non patronus nō sit huius iuris capax, non potuit illud ius sine peccato detinere,nec possidere, & per consequens nec præscribere,vt in c.causam. de præscr. facit 100.di.c.contra morem,& xiiii.di.c.illud.nec ob. c.q̄ relam.de ele. quia ibi reseruatur qō super proprietate iuris patronatus,& sic innuitur,ꝙ populus fundabat se super possessione iuris patronatus,dicendo se patronum. Item ibi, in principio ponitur allegatio partis,& non iuris decisio,& licet Ioan.Andr.prolixe insteterit in reprobando hanc opi. in regula,quod alicui gratiose.in Mercuri.tamen pius mihi placet opin.Archid. nec video sufficienter per Ioan. Andr. responsum ad prædictam rationem, quod laicus possidere, & præscribere non possit.& quod non possit, ipse miratur, respondens hoc modo videlicet,quod illud,quod alicui cōperit ex priuilegio,præscriptibile est,vt in capi.accedentib. & in capitu.si terra.de priuile.& in capitu.veniens.de præscr.& ad id, quod dicitur de incapacitate.Respondet,quod ius patronatus, vt tempore transit in hæredes etiam extraneos,per aliquos modos a iure expressos, vt in capitu. ex literis.& capi.cum seculum.de iure patrona.ita potest transire per præscriptionem. Neutra tamen responsio mihi placet.Prima,quæ procedit in concessis per priuilegium, quæ tamen sunt quæsibilia per præscriptionem.ita loquuntur iura per eum allegata, sed nos loquimur in non quæsibilibus de iure communi regulariter per laicos,qui tamen dicit, ꝙ si papa gratiose concessit alicui regi collationem beneficiorum,contra regem autem illud ius conferendi præscribi nō potest,cum non possit possideri,vt ipsemet,no.in capitu.sane.& in capi.petisti.cum similibus.Secunda ratio sua etiam non vrget,quia dico, quod ius patronatus non est mere temporale,sed potius spirituale,seu spirituali annexum, sed dicitur partim temporale quo ad intellectum,vt no.glo.in ca. piæ mentis.xvi.q.vii.& ex priuilegio cadit in laicum.vnde ex hoc non efficitur mere temporale,quod patet, quia nec vendi potest,nec super eo transigi,nec iudex secularis inter laicos de illo cognoscere potest, vt in iuribus supra alle.nō obst. quod transit in hæredes, quia ex priuilegio concesso patrono pauci reperirētur, qui vellent ecclesias fundare,& dotare.nec etiam obst.c.ex literis.nec ca.cum seculum.nisi trāseat in alium laicum illud ratione accessorii,cum ius patronatus inhæreat vniuersitati,ideo cū illa,ad hoc l.in modicis.ff.de contrahē. emp. alias autem per se non transiret, vt no.de iure pa.in c.primo.lib.vi.& in d.c.ex literis.& ratione annexionis licet possidere dua beneficia incompatibilia,vt in c.super eo.de præben.lib.vi. Secundo principaliter ad hanc meam opi.induco tex.no.in c. cum apostolica. de his,quæ fi.a prel. vbi habetur,ꝙ laicus habēs ab antiquo priuilegio ecclesiæ decimas in feudum, non potest illas alteri concedere in feudum,nisi ecclesiæ, vel loco religioso ex consensu episcopi,& per illum tex.clare innuitur a contrario sensu,quod laico concedere non potest,etiam de episcopi consensu,quia alius laicus non est capax illius iuris spiritualis,& vt facilius iura spiritualia redeant ad ecclesias,& tamen regulariter quis potest feudum infeudare alteri in c.i.§.similiter.de leg.Corradi.in colla.x.no.gl.in c.quæ in ecclesiarum.de constit. sed quia dacimæ sunt iura spiritualia, & gratiose olim laicis concessæ,non possunt alias titulo lucrato alteri laico concedi,etiam de consensu episcopi,& per illum tex.& alias rationes,& per c.ad hæc,& ca.quamuis.de deci.& c.prohibemus.eodem tit. communiter damnant illam,quę glo.minus bene tenuit contrarium, ꝙ laicus de cōsensu episcopi potest infeudari. Tertio principaliter me mouet,quia cum multa iura de hac materia loquantur, nullibi reperitur expressum,nec directe, nec idirecte, ꝙ laicus etiam de consensu episcopi donare possit, imo potius contrarium videtur tex.approbare in c. nullus.de iure patron. vbi ponitur regula,quod laicus nil potest ecclesiastici iuris sine consensu episcopi monasteriis, vel canonicis conferre in ecclesiis, ergo in laicis illa regula non reperitur violata, nisi cum ius patronatus conceditur ecclesiæ, vel laico, & tunc requiratur episcopi cōsensus,vt in c. ex insinuatione, de iure patronatus,& in c.primo.eodem titu. lib.vi.& hoc quia conditio ecclesiæ melioratur.In aliis autem stat regula,vt duo requirantur copulatiue, vt dispositio fiat in ecclesia,quod clerici, & episcopi consensus accedat, & præsupposito sine veritatis præiudicio, quod valeat donatio facta laico,episcopi consensu accedente,vt habet opin.communis, quam ego veritate fulciri minime puto. Puto tamen in casu nostro, nullo modo eam valere, quicquid dixerint domini de Rota,eorum reuerentia semper salua. Moueor primo,quod donatio facta priuato per solum patronū,nullam obtinet vim,vt aperte ponit tex.in dicto cap.præterea, in fin.& sic nec ad translationem iuris, nec in præiudicium donatoris,cum textus ibi dicat, vim aliquam decernimus non habere. vnde pondero, verbum aliquam, quod aperte innuit, nullius penitus existere firmitatis, nec habere in se aliquam particulam validitatis,ad hoc capitu. solitæ.de maiorita.& obedien.& quod no.glo.in clemen. prima.de foro competenti.in ver.aut eorum. nec obstat responsio Innoc. ad illum textum, dum dicit,quod loquitur in aduocato,& non in patrono,quatenus prohibet donationem,hoc enim est falsum.cum patronus appelletur aliquando aduocatus, vt est expressum in capitu.cum autem.eodem titu.Cum autem illud capitulum non sit sub rubri.de postu.debet intelligi de patrono, quia nigrum est adaptandum rubro, si fieri potest, vt no.glo. in capi.bonę.de confirma.vtili.vel inuti. & capi.tibi qui.de rescrip.libro vi.& in capi.si super gratia, de offi.delega.eodem lib.hoc etiam alio modo probatur ex illo text. Nam cum in principio fecisset mentionem de aduocatis ecclesiarum,statim subiungit in versi.præsenti, declarando,& ampliando,quod dixi præsenti decreto statuimus eos,siue aduocati,siue patroni, siue vice domini, siue custodes, vel guardias habentes, vel quocunque alio modo cēseantur. Ex quibus verbis clare innuitur, quod id, quod dixerat in princip.intelligebat de patronis,qui diuersis nominibus secundum varias locorum consuetudines nuncupantur,vt clare innuitur,alias colligitur in illo relatiuo,eos,per quod patet,quia retulit se ad præcedentia,& ad idem illa verba,seu quocunque alio nomine censeantur, p quæ innuitur diuersitatem solum esse in nominibus, & nō in substantia.Et ideo dicit Hostien.in summa, eodem tit.§. i. in fi. quod patrono possunt cōuenire omnia illa nomina, de quibus in dicto capitulo præterea.postea dicit in fine,cōtractus huiusmodi, quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere, & sic comprehēdit omnes,de quibus præmiserat,& sic est ibi casus apertus, literam non cauillando, quod donatio facta laico per solum patronum nullam vim habet.ad idem videtur tex.in capit. illud.ver.licet eodem ti. iunctis præcedentibus verbis.hoc idem innuit iuris canonici regula generalis, quę disponit vt laici facultatem habeant sine epō dispensare de iure spirituali, vel ecclesiastico, vt in capitulo laici. xvi. quæstio.7. & capitu.ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. & in capitulo bene quidem.96.distin.dispositio ergo ista, inquantum voluit ho cius spirituale,vel spirituali annexum,in alium trāsferri,nullius penitus fuit momenti. Nam pro non dato habetur,quod ab illo datur,qui de iure dare non potest,vt dicit textus in proposito, in capitulo quod autem.in fine. de

iure patrona.& capitulo Daibertum.prima quæst.vii.si er-
go habetur pro non dato,ergo licitum est contrauenire, vt
probatur.ad idem c.vnicum.eodem ti.libro vi.a contrario
sensu,vbi innuitur,q talis donatio facta laico, inefficax est
censenda,authoritas ergo episcopi superueniens,maxime
post ius acquisitum filio, non potuit actum nullum vali-
dare,tum quia authoritas non potest ex interuallo regulari
ter interuenire,vt in iuribus præallega.tum quia cum con-
sensus episcopi sit hoc casu authorizabilis, cum præstetur
super iure ad alium spectante, non potest validare actum
nullum,vt in c.ii.de rerum permutatione.hoc pręterea pro
batur inconuincibiliter. Aut enim consensus episcopi req-
ritur hoc casu,velut authoritas,aut per viam, & modum so
lennitatis,aut per modum simplicis consensus. si per modū
authoritatis,certum est,q non potest interuenire ex postfa
cto,vt in iuribus supra alleg.no. Inn. in c. cum consuetudi-
nis,de consue.& in c.i.de reb.ec.non ali.lib.vi. & Bar in l.si
quis mihi bona.§.iussus.de acqui.hære.& ipsimet D.de Ro
ta.decl.357.probatur ex sono vocabuli. nam dr̄ authoritas
quia illam præstans debet esse author, & principalis in illo
negotio,vt dicit Innoc.in præal.iuribus,& puto firmiter,q
hic requiritur authoritas, cum sit præstanda ab epo super
iure patroni,non enim in translatione illius iuris habet eps
aliquid participare.patet ex eo,quia sine illius consensu po
test patronus ius suum dare loco religioso, vel ecclesiæ.d.c.
vnico.lib.vi.quod non posset, si episcopus prætenderet ali-
quid interesse. Hinc dicit Inn.in d.ca.i.q authoritas est ma-
iorum consensus,non minorū,& optime sentit D.Anto. in
d.c.cum consuetudinis.Sed posito,q exigatur per viam so-
lennitatis,adhuc non posset ex postfacto accedere,quia so-
lennitas dēt interuenire in ipso actu, & eodem contextu,
alias actus corruit in totum,vt l.cum antiquitas.C.de testa.
l.hæredes palam.in fi.ff.de testam.facit,quod no.in c.audi-
tis.de ele.& vbi actus corruit ex defectu solennitatis,nō po
test conualidari ex interuallo dato, q postea interueniat d.
c.auditis.no.Bar.in l.filio præterito.ff.de iniusto testa.& l.i.
§.sed si filius.de leg.iii.& Io.And.in c.si.de vsu.lib.vi. & qđ
no.in l.vniuersa.C.de preci.impe.offe. Hinc dicit D.An
ton. in c.cum consuetudinis q si alienatione,vel contractu
mulierum,exigatur consensus duorum consanguineorum,
quia ille consensus requiri videtur per modum solennita-
tis,cum non exigatur a maiori parte, non poterit ex inter-
uallo interuenire. Item,& tertio,pręsupposito, q exiga-
tur per modum simplicis consensus,non poterit hoc casu I
teruenire post mortem donatoris,filio hærede superstite p
tex.no.in l.si.ff.communia prædior. ad quam legem profe-
cto non aduertunt Domini de Rota.ibi enim dicitur,quod
si plures habent fundum communem, & vnus concessit al-
teri seruitutem,& decessit, non valet concessio postea facta
per alios socios,nisi hæres defuncti de nouo consentiat. Ra
tio est secundum Bart.ibi, quia concessio fingitur perfecta
per omnes eo tempore,quo vltimus consensit, quia primæ
concessiones trahūtur ad vltimum,vbi dicit tex.sed ex quo
primus mortuus est,non potest habere locum fictio,vt nūc
fingatur consentire.fictio enim debet habere extrema ha-
bilia,scilicet tempus a quo trahitur fictio,& tempus ad qđ,
vt no.ibi Bart.& plenius per eum in l.si is qui pro emptore.
ff.de vsuca.Nec obstat si dicatur,q hæres defuncti censetur
eadem persona, vt in Autb.de iureiu.a mo. præst. & hæres
fingi debet cōsentire, sicut fingeretur defunctus,si viueret,
quia duæ fictiones non debent concurrere circa idem, vt
notatur in l.i.C.de do.promis.ita videtur dicendum in pro
posito,quod episcopi consensus est requirēdus, vt simplex
consensus, cum post mortem patroni non potuit interueni
re,quia non potest fingi,vt patronus non cōsentiat tempo-
re,quo validatur prima concessio,& hoc videtur indubita-
tum, & quod consensus episcopi non potuit hoc casu post
mortem donatoris accedere,sensit iudicio meo Ioan.And.
in c.cum seculum.eodem tit.de quo Domini de Rota nullā
mentionem fecerunt.iure enim caueri,quod quemadmo-
dum ius patronatus potest donari, ita legari possit,
vel in illo singulariter quis institui, & dicit tandem, quod
cum institutus in re certa habeatur loco legatarii.C. de hæ
red.institu.l.quoties.secus dicendum in eo,quam in legata
rio,in quo concludit,quod cum legatum sit donatio a testa
tore relicta.Institu.de leg.in princip.quod in donatione sta
tutum est,idem secundum eum dicendum est in legato, vt
ecclesiæ legari possit,sicut & donari,sine episcopi consensu
sed in priuato requiritur episcopi consensus,sicut in dona-
tione,quia quod non licet in vita,nec in morte,de sepultu.
capitulo de his.& quod ibi nota. ideo consilium est secun-
dum eum, quo a principio, scilicet ante testamenti factio-
nem,vel ante mortem, interueniat episcopi authoritas, fa
uore tamen vltimarum voluntatum, videtur etiam secun-
dum eum, quod etiam post mortem potest episcopus ap-
probare, ex quo alias tenuit testamentum. adducit tamen,
nam si testator iussit ecclesiam construi, & circa illud fiunt
legata constat quod necessarius est consensus, vel authori-
tas episcopi,de consecratione distinctione prima.capitulo
nemo.de priuilegiis.capitulo authoritate,libro sexto.ta-
men tenet legatum, vt in capitulo nos quidem.de testam.
& sic apertissime sentit Ioan. Andre. quod speciale sit ratio-
ne vltimarum voluntatum consensum episcopi ex postfa-
cto interuenire,sicut in donatione inter viuos. Federicus
de Senis consilio 217. nullam mentionem de Ioan. Andr.
faciendo dicit, quod in legato nulla requiritur authoritas
episcopi.mouetur,quia iura canonica patiuntur, vt in suc-
cessione transferatur ius patronatus,sed capiens ex legato,
vel institutione,largo modo capit ex successione defuncti,
tamen in iure canonico non est vis in verbis faciendo.pro
ea potest allegari bonus textus in l.conuentionalibus.ff.de
verborum obligationib.vbi verbum,hæredes,comprehen
dit quandoque legatarium.sed contra hoc dictum Federi-
ci facit, quia iura canonica solum permittunt ex successio-
ne vniuersali, & ita communiter iura loquuntur. & ideo
Dominus Anton. non probat dictum Federici in dicto ca-
pitulo cum seculum.sed transit cum Ioan. Andr. nec etiam
illud Ioan. Andre.vt patet in additione per eum facta ad il-
lud consilium in quo dicit se putare, quod sine vniuersita-
te per nullum titulum specialem,siue inter viuos,siue in vl-
tima voluntate, sine episcopi consensu transferri possit
priuatum ius patronatus, quinimo ego plus puto, quod
nec dictum Federici,nec dictum Ioannis Andre.mero iu-
re inspecto procedant,quoniam vt supra dixi, laicus non
est patronus huius iuris ecclesiastici,& est iuris patronatus
incapax. Est ergo legatum sibi factum, tanquam incapaci
habendum pro non scripto, vt probatur in l. in metallum.
ff.de his quæ pro non scrip.hab.& leg.non intelligitur. si
quis palam,& in l.in metallum.ff.de iure fisci, & in l.colle-
gium.C.de hæredibus instituendis.& cum legatum palam
factum sit incapaci, manet penes hæredem, & non transit
in fiscum, vt not.in præallega.iuribus, firmat Barto.in l.hæ
reditas.C.de his, quibus vt indig. vnde si legatur collegio
nondum approbato, vel filio spurio, nihil valet legatum,
nec speratur, vt superior consentiat, vel approbet relictum
ipsi, sed ipso facto remanet penes hæreditatem, & habetur
pro non scripto.ita dico in proposito,cum illud ius incapa-
ci sit relictum,habetur pro non scripto,& si remansit penes
hæredem,non poterit episcopus in pręiudicium hæredis il
lud transferre in legatarium, & idem dicendum in legata-
rio eadem ratione. ex quo enim alteri non potest acquiri,
ergo remansit penes eum, vt nota. in l. quod meo.ff.de ac-
quirenda possessione. & in iuribus supra allega. & donatio
facta,non seruata legis solennitate, habetur pro non scri-
pta,vt probatur in l.sancimus.C.de donationibus. Idem si
quis contra legum interdicta recipiat,vt in l.vnica.C.con-
tract.iudic.& sic non possumus dicere,quod in casu nostro
donatio valuerit,quo ad donatorem, tum quia de iure do-
nator non potest, vt supra dixi, tum quia dedit incapaci,
tum quia non seruauit legis solennitatem. nam non ha-
buit episcopi consensum,præsupposito,quod episcopi con
sensus sufficeret, ad hoc xii.quęstione secunda. capitulo si-
ne exceptione.& capitulo si quis de seruis.tum, & quarto,
quia contra interdicta canonum donauit. dicto capitulo
præterea.authoritas ergo superueniens non potuit nullum
validare. vt supra dixi,& ista omnia militant in legato. nec
obstat motiuum Ioann. Andre. quia si quis mandat eccle-
siam construi, vel disponit contra legem, quia episcopi
consensus requiritur in dispositione testatoris,vnde textus
in dicto capitulo nemo. de consecratione distinctione pri-
ma. non dicit neminem posse legare pro ecclesia fundāda,
sed quod nemo ędificet ecclesiam sine episcopi consensu,
sed ecclesiæ ædificandæ legari potest,non donari, vt in ca-
pitulo Abbate sane,de re iudi.libro vi. & per Barto.in l.ser
uos.ad custodiam.ff. de alimen. & cibo legato.vbi ponit di
uersitatem rationis, sed in casu nostro translatio iuris

patronatus

patronatus in priuatum est prohibita, vt patet ex prædictis ergo siue fiat legatum, siue donatio, non pôt eps consensus post mortem disponentis accedere, & præsupposito, q cũ ipsius consensu potest valere, quod tñ ego non credo per su pradicta. preterea, quod supra dixi in donatione, locum habet in legato. Nam, & vltima voluntas corruens ex defectu authoritatis. vel solennitatis, non potest ex post facto conualidari, vt in d.l. filio præterito, & in d.l.i.§. si quis filius, & per Io. An. in c.ii. de vsu. lib. vi. Item contra hanc opi. Io. An. quam vr ibi sequi Io. Cal. & communiter sequentes, vt in legato patroni possit epi consensus accedere ex post facto, vr tex. ad literam in d.l. fi. C. communia præd. vbi dr, q si vnus ex plurib. habentib. fundum commune, legauit alicui seruitutem, & decessit, si adita hæreditate consentiunt alii socii. nihil agunt, reddit tex. rationem, quia actus defunctorum non possunt stare in suspenso, ex quo enim dies cedit legato, quod est in legato puro adita hæreditate, oportet quod legatum acquiratur legatario, alias sit nullum, qa nõ potest stare in suspenso, sed in casu nostro episcopus nõ consensit antequam filio esset hæreditas acquisita, ergo statim fuit illud legatum extinctum, & non potest procedere episcopi consensus, & ad hoc non aduertunt prędicti Doc.

5 Ex his omnibus concludo, † q patronus non potest donare laico ius patronatus, nec large etiam cum episcopi cõsensu, & præsupposito, q episcopi consensus sufficeret. dico q non potest interuenire ex post facto, maxime mortuo donatore, & filio hærede superstite, vt in casu nostro contingit, & patet ex his responsio ad aliqua contraria, supra in cõtrium formata, quæ pro maiori claritate specifice sunt singulariter attingenda soluendo, vel ad supradicta remittendo. Et primo ad primum dico, q hoc ius patronatus, cũ sit spirituale, vel spirituali annexum, non est in libera potestate patroni de eo, sicut de aliis bonis disponere. patet ex eo, qa illud vendere non potest, vt in c.i. de iure patr. nec super eo transigere. d.c. præterea. de transa. nec dicitur illius habere dominium, quia res sacræ, & religiosæ non sunt in alicuius dominio. l. in tantum. §. sacræ. ff. de rerum diuisi. & sic non obst. l. in re mandata. & c. de his, alle. in contrarium. nec obstat c. illud. & c. vnicum. eo. ti. lib. vi. quia loco religioso, nec ecclesiæ, donare potest, quoniam per hoc melioratur conditio ecclesiæ, vt supra dixi. Item confertur capaci, sed cum donatur laico deterioratur ipsius conditio, quia non speratur saltem de proximo ipsius liberatio. Item forte donatur laico deterioris conditionis, quam sit patronus præterea donatur incapaci, cũ laicus non sit huius iuris capax, nisi ex priuilegio, & causa principalis non cõcurrit cum laico non patrono. non obst. q transeat in laicum cum vniuersitate villæ. d.c. ex literis. Ad hoc enim respondeo dupliciter. Et primo, q hoc ius, vt habens misturam cum temporalitate, annectitur vniuersitati temporali, ideo transit in laicum, per quandam consequentiam, & non principaliter. multa enim permittuntur in consequentiam, quę non principaliter, & per se permittuntur, vt aperte probatur in l. in modicis. ff. de contrahen. emp. & in l. si mercedem. §. fi. ff. de actio. empt. vbi religiosa transeunt vendito fundo, quæ per se minime transirent, vt ibi patet in hoc iure patron. transit enim cum vniuersitate in contractu gratuito. d.c. ex literis. & c. cum seculum, eo. ti. & tamen principaliter per se transire non potest. d.c. de iure. quinimo dubitatur, nunquid vendita vniuersitate, potest specialiter exprimi ius patronat⁹ & consimilia dicitur, q non exprimitur, de quo plene per Io. An. in c. vnico. eo. ti. lib. vi. Secundo potest responderi, q ideo transit cum vniuersitate, quia patronus non potest amplius illius curam habere, cum ad illud amplius ire non potest. vnde satis probabiliter potest defendi opi. Bar. in l. si mercedem. §. fi. præalle. vbi dicit, q ius patronatus existens in fundo, transit cum fundo, si ad capellam non datur accessus, nisi per fundum, secus, si per viam publicam darẽ aditus, sicut dicitur in iure sepulchrorum, vt in d.l. si mercedem, & d.l. in modicis, & quamquam Innocen. & alii canonistæ sequentes communiter teneant oppositum, dicentes, quod in venditione palatii, vel fundi, nunquam transit ius patronatus. oportet enim dicere, q hoc facit vniuersitas rerum ad hoc, vt transeat, & reddunt rationem, quia ius patronatus potest haberi, & possideri absque eo, quod vadat ad capellam, cum præsentatio fiat in absentia, secus in iure sepulchri, est enim vtile, vt ad illud habeatur accessus. Posset tamen sustineri contrarium. nam patronus consequitur non solum honorem presentadi, sed etiam onus defendendi ecclesiam, & bona sua. habet enim ire ad ecclesiam, & videre, an res bene custodiantur per sacerdotem, vt in c. filiis. xvi. q. vii. no. gl. in c. piæ mẽtis. eadem causa, & q. Et ob hoc onus dubitatur, nunquid patronus possit in totum abdicare ius patronatus, vt no. per glo. ea. cau. & q. habet enim ius processionis, vt honoretur, cum vadis ad ecclesiam, vt in c. nobis, de iure pa. & c. filiis. xvi. q. vii. quibus quidem iurib. iste patronus vti non potest, si non habetur accessus. vnde satis potest acceptari, q ius patronatus transit cum palatio, seu fundo, si ad capellam non potest haberi aditus ex publico, quod non est contra opi. canonistarum, cum villa vero, seu vniuersitate demum tunc transit, cum aliunde ad capellam aditus non habetur. alias autem non debet transire, cũ sit ius commune omnino separatum, & distinctum ab vniuersitate, & videtur probari in dictis legibus proxime alle. & si hoc est verum, est solennis noua limitatio ad c. ex literis. & c. cum seculum. & c. de iure. all. pro contrario. Respõ. q papa se retulit ad propositum casum ex verbis enim narratiuis non debet sumi arg. a contrario sensu, vt no. in c. publicato. de ele. Ad c. ex insinuatione. potest multipliciter responderi. Primo, vt ibi dicit, q ibi nõ fuit mera donatio, sed potius quędam remissio, cum illud ius cõpeteret ambobus fratribus insolidum. sed mihi illa sol. non multum placet, p verbum, habebat, quod est singularis numeri, & verbum, contulit, & ideo satis potest teneri opin. Arch. supra citata, ut clerico possit donari, quia melioratur conditio ecclesiæ & donatio fit capaci. Ad secundum principale argumentum de c. cura. & c. suggestum. in quibus clare dicitur, q episcopi consensus potest interuenire ex post facto, respõdeo, q illa iura nõ loquuntur in donatione iuris patronatus, sed ecclesiæ, vt in eis patet, erant enim quidam putantes, q vigore iurispatronatus possent conferre ipsam ecclesiam collegio, aut ecclesiæ, maxime in proprietate, nec tamen ita illa iura loquuntur. pertinet enim ad epm, vt in cle. ii. de reb. ec. non alie. & in c. consultationibus. de dona. & c. pastoralis. de his, quæ fi. a præla. requirebatur enim ibi epi consensus, non vt auctoritas, quia non pôt authorizare in facto proprio, sed vt cã agens, merito pôt ibi consensus interuenire ex interuallo, & validare actum a tpe cõsensus plati, vt no. gl. in regu. ratum de reg. iu. in vi. Sed in casu nostro secus est, quia epi consensus requiritur, vt non cã agẽs, nec vt habens participium aliquid in iure patronatus, quia illud ius totum pertinet ad patronũ. hinc est, q sine epi consensu pôt illud donare ecclesiæ, seu loco religioso, quod nõ esset, si eps haberet participium aliquid, vt in ca. pastoralis. de don. non potest ergo in translatione illius iuris requiri consensus episcopi, nisi vt auctoritas. Fateor tamen, q iura quãdoque vtuntur promiscue, & improprie his vocabulis.

Nam auctoritatem quandoque appellant consensum, quandoque contra, vt patet in ca. cum apostolica, de his, q fi. a pl. & xii. q. ii. c. sine exceptiõe. Et hoc ideo, quia auctoritas nihil aliud est, quam consensus auctorizabilis, vt no. gl. in c.i. de reb. ec. non alie. lib. vi. Hinc est, q c. suggestum, appellauit auctoritatem, & ca. cura, appellauit consensum, & hunc intellectum ad c. cura, scotit Io. An. in c. cum consuetudinis, de consue. est verissimus, & sic tollitur fundamentum dñorum de Ro. Venio ad tertium cõtrium. primo ad c. si qua, de rebus ec. non alie. Respon. intelligendo, q contractus ibi tenuerit a principio, licet potuerit rescindi per beneficium in integrum restit. vt tenet ibi glo. alias non vrget in casu nostro. Secundo, potest intelligi, q contractus fuit a principio nullus, & tunc dicendum, quod fauore ecclesię, potest ibi auctoritas interuenire ex post facto. hunc intellectum tenet ibi Hug. & sequitur glos. in c.i. ne sede vacan. & Arch. in d.c. si qua. sed donatio fienda alteri laico non cadit in vtilitatem ecclesiæ, & sic cessat dispositio illius ca. Ad ca. quod in dubiis, dico, quod non probat, q renunciatio valeat in præiudicium renunciantis, imo dico, q est prorsus nulla, quod aperte probat tex. ibi, dum dicit, nullam obtinet firmitatem, & sentit ibi Host. & Io. An. in c. quãto. de transla. pręl. vbi aperte dicit per talem renunciationem renuncians non perdit ecclesiam, imo subditi ei obedire tenẽtur, ar. viii. q. iiii. c. nonne. & optime facit l. legatus. ff. de off. p̃tæ si. Et fateor, q superior possit illum sic renũciantẽ aut expellere. d.c. quod in dubiis, uel habere ratam illius renunciationem, & hoc ideo, quia in hoc casu requirit cõsensus, & non nuda auctoritas episcopi. nã interest epi, vt ille renũ-

ciet, cum sit sibi obligatus ratione beneficii, vt in c. cum capella. de priu. sed in casu nostro pure requiritur auctoritas, quæ nõ potest interuenire ex interuallo, maxime post mortem prælati per supradicta. Ad quartum ar. satis patet responsio per prædicta, quia non loquuntur illa iura in auctoritate, sed in simplici consensu. †Ad quintum, & vltimum ar. respondeo, ꝙ in mutuo per filium contrahendo non requiritur authoritas patris, sed nudus consensus. hinc est, ꝙ ratihabitio ibi trahitur retro. agebatur. n. ibi de præiudicio patris. sed nos loquimur in auctoritate interponẽda, vt supra dictum est. Ad secundum dubium descendens, formabo prius quatuor motiua ad partem affirmatiuam. s. ꝙ dicta basilica Nicostrati vacet. Secundo totidem ad partem negatiuam. Tertio ipsius dubii solutionem annectam. Primo. n. ꝙ dicta basilica vacet collatione per episcopum patrono neglecto facta non obstante, probatur per tex. apertum in ca. decernimus. xvi. q. vii. vbi dr, ꝙ talis est irrita. ad idem c. ex insinuatione, de iure pa. vbi secundum communem intellectum instituti sine patroni præsentatione dicuntur detentatores, & occupatores. nam mandantur priuari, & beneficia compelluntur sic acquisita relaxare. Secundo adduco text. in c. cum Bertoldus. de re iudi. vbi non confirmatur, seu instituitur præsentatus secũdo loco per verum patronum nulla facta prius cassatione de instõne iam facta per episcopum ad præsentationem cuiusdam, qui non erat verus patronus, nec in possessione præsentandi. Sic. n. collatio facta per episcopum, vel instõ, non præcedente præsentatione veri patroni, non tribueret aliquod ius, cum fuisset facta secunda, prima non cassata, etiam si prima habuisset aliquem saltem iuris decorem, vt no. in c. inter dilectos. de exces. præla. & c. auditis. & c. considerauimus. de ele. Tertio certum est, ꝙ institutio. & præsentatio sunt diuersæ, & magna iter se dignoscitur differentia, vt dicit tex. in c. in illis, de præben. lib. vi. præsentatio. n. pertinet ad patronum, vt in c. nobis. & quasi per totum. de iure patro. sed in ecclesia patronata non collatio, sed institutio, pertinet ad episcopum, vt in d. c. decernimus. & de iure patro. per totum. hinc dicit Io. And. super regula, quod alicui gratiose. de reg. iu. lib. vi. in Mercu. ꝙ hodie epi fundant intentionem suam de iure communi, nõ super collatione, sed institutione, quia omnia beneficia præsumuntur habere patronos, cum non nascantur, sed p alios producantur in esse. cum ergo collatio, de qua quæritur, fuerit facta a nõ habente potestatem, quia cum ecclesia Nicostrati haberet patronum, non collatio, sed institutio pertinebat ad epm, ergo fuit ipso iure nulla, quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui de iure dare non põt, vt in d. c. Daybertum. i. q. vii. & c. quod autem, de iu. pa. & c. cum olim. de cau. pos. & propri. & in c. querelam. de elec. & c. ad aures, de temp. or. per totum. Hinc est, ꝙ si papa mandat p uideri de beneficio spectante ad collationem alicuius, non venit beneficium ad illum pertines respectu instõnis, nec e conuerso vt dicit tex. in c. cum in illis, quia hic sunt iura omnino diuersa. attentan ergo alterum non competens, nihil agit, de rescrip. c. cum dile. de resti. spo. c. fi. Quarto, & vltimo probatur sic. vbicunq; aliquid explicandum est cũ aliquorum præsentia, seu consensu, vel consilio, non valet, si expeditur illis absentibus, & irrequisitis, vt in c. cum in veteri, de ele. & c. nouit, de his, quæ fi. a præ. & c. causam matrimonii. de of. dele. sed ecclesia patronata non est per epm ordinanda, nisi consentiente patrono, quinimo patronus dẽt esse author, & cã mouẽs. eps hẽt instituere, q̃ patronus designauit, & petierit, vt ĩ c. i. xvi. q. v. & c. decernim⁹. e. cã. & q. de iu. pa. c. nobis. & c. illud. in fi. ergo collatio facta per epm patrono neglecto, dẽt esse nulla, & per consequens basilica Nicostreti dicenda est vacare, collatione illa non obstante &c. In contrarium ad partem negatiuam adducitur. s. ca. illud in fi. de iu. pa. vbi tex. videtur apertus, ꝙ collatio talis non sit irrita, nec mero iure inspecto irritanda, sed rigore iuris dũtaxat, quasi innuat ille tex. ꝙ inspecto mero iure, quo cauetur, ꝙ vnaquæque ecclesia est per episcopum propriũ ordinanda, non deberet talis collatio irritari per absentiam patroni, sed de rigore secus. Secundo, probatur ad idem sic, episcopus iure primæuo dispositine fundat intentionẽ super collatione, & ordinatione omnium beneficiorum, vt dicit gl. no. in c. quamquam. de ele. lib. vi. probatur in ca. regenda. & in c. nouerit. x. q. i. & xvi. q. vii. ca. omnes basilicæ. & c. nullus. & c. si quis deinceps. & melius in c. i. de appel. dispositio ergo gratiosa postea superueniens, prouidens patronis super iure præsentandi, & mandans episcopis super eis præsentantibus prouidere ecclesiis, non habet inducere actus nullitatem epis contrauenientibus, ad hoc glosa solet pro singulari alle. in cle. i. de iure pa. quæ dicit, ꝙ si mandatur alias potestatem non habenti, data certa forma, non valet actus formatus, non seruata forma, & sic loquitur ca. cum dilecta. de rescri. & c. venerabili. de of. dele. & c. fi. de resti. spo. cum simi. Aut mandatur alias potestatem habẽti, & tunc tenet actus, licet nõ seruata forma, quia videtur hoc ille facere suo iure ex priori potestate, quam ille habebat, & sic loquitur ca. dilectus. il ii. vbi tenuit collatio beneficii facta per epm, licet papa prius mandasset, vt alteri conferret. ita vr ad propositum inferendum, ꝙ cum iura mandauerint episcopo alias per se potestatem habenti, vt conferat de consensu, & voluntate patroni, si eps per se, & irrequisito patrono, conferat, ꝙ nihilominus valet collatio. Tertio, probatur validitas alia consideratione, præsupposito sine veritatis præiudicio, quod a principio fuisset nulla, attamen, ex quo patronus nunquam contradixit, sed intra tps sic præfixum ad præsentandum tacuit. videtur tacite collationi consensisse, quia est verisimile, ꝙ neglexerit ius suum, ad hoc c. a. de his, quæ fi. a præl. & quod ibi no. Host. & Io. And. in c. ex ore. de his, quæ fi. a maio. par. c. Nam consensus patroni potest interuenire ex post facto, vt in c. si vero. de iure pa. Inn. in c. per vestras. eo. ti. & Host. in summa eo. tit. §. si. circa fi. ver. ꝙ si ecclesia. probatur ratione, vbi in actu requiritur alicuius consensus, potest ex post facto cõsensus intercedere, & si actus valuerit a principio, confirmat actum vt ex tunc, & si non valuit, confirmat vt ex nunc, l. per fundum. ff. de ser. rust. præd. iuncta l. fi. ff. communia prædi. facit c. Lugdunen. ix. q. i. & c. cura. & c. suggestum, de iure pa. & multa ꝯcor. habentur in gl. in regul. ratum. lib. vi. & de hoc videtur theorica Inn. & Io. An. in c. i. de reb. ec. nõ ali. lib. vi. & secundum ibi no. debent limitari dicta Inn. in c. cum consuetudinis, de consue. Quarto, & vltimo probatur alia consideratione, præsupposito, ꝙ a principio non valuisset, nec ꝙ patronus tacendo consensisset actui, ex quo lapso tempore præfixo patrono episcopus stetit in eodem proposito, videtur tũc de nouo, cum potestas ad eum libera erat deuoluta, illam primam collationem ratificasse, & cõfirmasse, seu de nouo fecisse, vt probari vr in l. obseruare. in fi. in simili, ff. de offi. procõs. vbi dr, ꝙ si proconsul delegauit cũm t pe, quo ipse non poterat. s. ante ingressu prouinciæ, si postea ingressus prouinciam in eadem voluntate fuit credendum est, dicit tex. illum delegatum habere iurisdictionem, non a t pe, ex quo mandata est, sed ex quo prouinciam proconsul ingressus est, ad id, quod no. in l. vna. C. qui pro sua iuris. & in c. si tibi absenti. de pb. lib. vi. Et opt. quod no. in c. fi. de coniu. ser. & c. a. de eo, qui dux. in ma. vbi matrimonium nullum ratione confirmatur sublato impedimento, ita dicendum est in hoc quasi matrimonio. Pro solutione clara huius dubii, Christi nomine recensito, duo principaliter sunt videnda. †Primo, nunquid collatio beneficii patronalis per epm facta patrono neglecto teneat, an sit nulla ipso iure sine alia cassatione.

7

Scdo psupposito, ꝙ sit nulla, an conualescat patrono infra eps a iure pfixum illum psentante, & in vtroq; dubio variasse D. de Ro. reperio, vt patet decisi. 357. in antiquis, quã tñ ex eis maiorem partẽ faciẽtes, vt recitat ibi collegit, distinguebant inter patronum laicũ, & clericũ, dicentes, ꝙ collatio facta intra tps patroni clerici sit nulla ipso iure, & ꝙ non validetur, seu ratificet p p negligentiã patroni subsecutã, q a qd ab initio nullũ est, &c. secus in collatione facta infra tps patroni laici. Diuersitatis rõ scdm eũ hæc est, quia laicus patronus parũ, aut nihil hẽt iuris, vel saltẽ debile in dispositione beneficii, & quicquid hẽt est de gratia, & totalis beneficii dispositio potius censetur a lege ad ipsum pertinere, allegant no. in d. c. quia de iure patro. per Host. & ideo collatio epi tunc censetur validior, præsertim q a magis iuris habet in concessione prælatus, quam in præsentatione, de offi. vic. c. dilectus, &c. Secunda, fuit quorundam opinio indistincte tenentium collationem episcopi esse validam, ex quo patronus intra tempus debitum nullum præsentauit, & dicebant eam tenuisse ab initio ipso iure, quantumcunque fuisset facta intra tempus patroni. fatebãtur tamẽ, quod si patronus intra tempus sibi a iure concessum, alium præsentaret, tunc eo, vel præsentato instante, esset cassanda, seu irritanda, argumen. no. per Inno. in cap. cum Bertoldus. de re iudicata. Tertio, fuit opin. ipsius Cal. & multorum

torum

torum aliorum, vt ipse refert, dicentium circa primum dubium, quod collatio episcopi facta intra tempus cuiuscunque patroni, siue clerici, siue laici, sit nulla, allegant xvi. quęstione septima. cap. decernimus, & per Hostien. de iure patrona. cap. ex insinuatione, & sic debet intelligi secundum eos capitu. illud. in fin. eodem titu. Addebant tamen attingendo secundum dubium supra formatum, quod licet talis collatio a principio sit nulla, tamen si patronus ei consenserit, siue tacite, siue expresse, quod per eius ratificationẽ validetur, argumen. no. per Hostien. in summa, de iure patrona. §. fina. versi. circa finem, quid si ecclesia. vbi dicit non interesse, an patronus a principio conferit, vel ex post facto quo ad hoc, vt sine consensu suo ordinata non valeant, tũc enim ex quo cessat causa impediens, & superuenit causa cõfirmans, licet fuerit nulla a principio, bene potest validari, argumen. l. per fundum. ff. de seruitu. rustico. prædio. & in l. obseruare. in §. fina. ff. de officio proconsul. no. per Dynum, & alios in regula, non firmatur, de regu. iu. in vi. Circa hoc distinguebant isti, aut episcopus contulit iure deuoluto, aut iure suo ordinario, & originali. Primo casu dicunt, quod nũquam valuit, ex re vera ad episcopum nõdum erat deuoluta potestas, argumen. cap. ex parte Astensis, de foro competen. cum ibi no. per Hostien. nec sequens patroni ratificatio, vel tacitus consensus, vel expressus validat eam, quia nõ fuit facta ipso iure deuoluto, seu ex illa potestate episcopi, ad cuius vigorem requiritur consensus patroni. Nam episcopus deferendo iure deuoluto videtur præsupponere patronum negligentem, & priuatum, & per consequens cum nõ non sit factum nomine patroni, non potest per patronum ratificari, vt regu. ratum. lib. vi. nam ad talem collationem validandã, seu ius conferendum noua collatione opus esset post tempus patroni, secundum eos. allegant ad hoc, quod no. Ioan. Monach. in capitulo statutum. de præben. libro vi. cum enim dispositio episcopi se habeat hoc casu vt authoritas, oportet, quod interueniat debito tempore, quia quæ sunt authoritatis non suo tempore facta, non valent, quia authoritas debet semper interuenire in ipso facto, tempore quo ipse actus potest, & debet fieri. Secundo casu, quando episcopus contulit suo iure ordinario, & originali conualidatur ex subsequenti consensu patroni expresso, vel tacito, vt puta non contradicendo intra tempus a iure sibi præfixum. mouetur, quia hoc casu videtur episcopus in dubio disponere iure suo, & sub tacita conditione, si sibi placuerit, & sic debemus interpretari, ne aliter interpretando videatur inutiliter disponere, quasi eligere viam ad impugnandum suam dispositionem, quod non est in dubio præsumendum, argumen. l. tertia. ff. de mili. testamen. facit, quod not. in simili in capitulo ea noscitur, de his, quæ fiunt a prælati. vbi præsumitur, quod si prælatus actum, seu præsentationẽ fecerit de capituli sui consensu, vt sic actus teneat, & per cõsequens dicta collatio facta potest per ipsum patronum ratificari, ea enim quæ circa beneficii dispositionem debent interuenire ex parte patroni, potius se habent iure consensus, quam authoritatis. ea enim, quæ sunt cõsensus possunt interuenire ex postfacto, sed secus in his, quę sunt authoritatis, iuxta no. per Innocen. in capitulo primo, de rebus eccle. non alienand. & ibi per Ioan. Andre. in capitulo cum cõsuetudinis. de consuetu. vt dixi plene in pręcedenti dubio. vnde potest patronus postea consentiendo tacite, vel expresse validare collationem episcopi, ad hoc, quod in simili nota. in capitulo cum non, de his, quæ fiunt a præla. & in capitulo cum in ecclesiis, de præbend. libro vi. de iure patrona. capitulo iura, & capitulo suggestum, hoc in effectu sentiunt Domini de Rota decisione. præallega. qui ad hæc dubia nullam Docto. authoritatem contra eorum morem, & stylum introduxerunt, fortasse, vt arbitror, nullam pro tũc habentes. Sed ad primum dubium, quod collatio patrono non vocato sit nulla, allego primo Ioan. Andre. in capitulo primo, de officio vicarii. vbi expresse tenet, quod per talem collationem nullum ius transfertur in prouisum, ideo etiam coram vicario episcopi potest peti per patronum, vt declaretur nullum ius sibi competere. secundum eum voluerunt idem Hostien. & Ioan. Andr. in capitulo ex insinuatione, de iure patrona. & videtur ibi tex. secundum vnum intellectum. Item apertius voluit Federicus de Senis in tractatu permutationis. 130. vbi no. dicit, quod licet permutatio beneficiorum facta per episcopum, non vocatis his, qui habent præsentationem, vel electionem valeat, licet veniat retractanda illis contemptis postmodum contradicentibus, collatio tamen facta patrono contempto, est ipso iure nulla, secundum eum per dictum capitulum decernimus. xvi. quęstione septima. Diuersitatis rationem assignat quia permutandi authoritas principaliter pertinet ad episcopum, vt in capitulo quæsitum, de rerum permutatione, sed collatio non sic, hoc idem sentit Innocen. in capitulo cum Bertoldus. de re iudica. in glo. in verbo, memorato, in versicu. vel potes dicere. Circa secundum, præsupposita nullitate, an conualescat patroni taciturnitate, Hostien. & Ioannes Andre. in similibus terminis videntur sentire, quod sic, in capitulo secundo. de his, quæ fiunt a prælat. dicunt enim, quod si contenti collatione, vel electione tacẽt intra tempus eis pręfixum ad eligendum, vel conferendum videntur tacite electioni, uel collationi consentire, argum. de concessione præbend. capitulo quia diuersitatem. & in capitulo ex ore, de his, quæ fiunt a maiori parte capituli. Idem secundum Ioannem Andre. si fuit edictum propositum, & nemo intra tempus comparuit ad contradicendũ, ut in capitulo fina. de electionibus. libro vi. saluo quod no. in cap. fin. qui matrimo. accusare possunt. Aliorum iudiciis sic enarratis, subiiciam breuissime, quod mihi uidetur, & in primo dubio, an patrono non vocato collatio per episcopum intra tempus patrono affixum attenta valeat, ampliando terminos quæstionis, dicerem quod sic, si episcopus contulit ipso patrono tunc, vel ex postfacto consentiente hoc communiter tenent Docto. in cap. per vestras, de iure patrona. non enim potest dici sine consensu patroni, ex quo consensit, licet ex postfacto, vt probatur in capitulo si vero, de iure patrona. no. Ioan. Andre. in dicto cap. per vestras. & regulariter hoc tenent Bar. in dicta l. si quis mihi bona, ff. de acquiren. hæredi. & Innocen. in ca. primo. de rebus eccle. non alienan. libro vi. & supra latius dixi. Aut collatio fuit facta alteri, quam patrono, & tũc aut patronus erat pręsens, & potest probabiliter dubitari, an taciturnitas hoc casu debeat haberi pro consensu, qui in actu præiudiciali habetur regulariter pro contradictione, vt in l. filiofami. §. inuitus. ff. de procuratoribus. no. Innocen. in capitu. in Genesi, de electionibus. & glo. in regula, qui tacet, de regu. iur. libro. vi. ad idem c. illud. in fi. de iure patrona. vbi dicitur irritandam fore collationem factam sine præsentatione patronorum. Contrarium credo posse attentari, quia hoc casu nullum pręiudicium fier patrono, cum ius suum patronatus remaneat illęsum post collationem clericis factam ecclesiæ vacantis, & sic tractatur de concupiscibili, & per cõsequens debet haberi patronus pro consentiente. l. qui patitur. C. mandati. no. Innocen. in dicto ca. in Genesi, nam si collatio ibi displicuisset, non habebat nisi contradicere. Et hoc indubitanter esset verum, si ex parte patroni tunc vel postea interuenisset aliquis actus positiuus approbationis collationis, argumentum optimum in capitu. ex ore. de his, quæ fiunt a maiori parte capituli. facit etiam ad prædicta c. decernimus. præallega. nisi decernatur collatio nulla, quando spretis patronis episcopus ecclesiam contulit, sed in casu nostro data patronorum præsentia, non possunt dicere, quod fuerunt spreti, quinimo propter vinculum charitatis, & filiationis spiritualis, quę est inter episcopum, & suos diœcesanos, videntur patroni, ex quo non contradixerunt, episcopo consentire per tex. not. in l. si seruus communis. ff. de donatio. inter virum, & vxorem. aut patronus erat absens, & subdistingue. Aut enim contulit episcopus iure deuoluto, & non tenet collatio, ex quo in veritate patronus nondum erat priuatus per ca. ex parte Astensis, de concessione præbend. cum ibi nota. vbi patet, quod collatio facta eo iure, quo fieri non poterat, non tenet, licet alio iure fieri non potuisset. facit, quod in simili no. Barto. in l. si is ad quem. ff. de acquiren. hęredi. Aut contulit iure suo ordinario, & sic posuit spem expresse in patrono, & tunc patrono consentiente valebit collatio, vt ex tunc, argumen. regu. ratihabitionem, de regulis iuris. libro vi. Si autem contradixit, puta, quando simpliciter contulit patrono absente demũ intra tempus præsentationis contradicente, nõ valet collatio. moueor principaliter per c. decernimus. xvi. q. vi. vbi expresse per verba præsentis temporis dicitur, quod talis collatio est irrita, & ea uõ mandata aliter cassari subiicitur, vt alius ad verecundiã episcopi ordinetur, & instituatur, quem ipse patronus condignum elegit, ergo oportet dicere, quod c. illud, de iure. pa. vbi dicitur, quod est irritanda, debet exponi, idest irrita nuncianda, vel potest stare proprie,

sed debet referri ad effectum sic, vt reuocetur, sicut de facto processit, pro hac expositione vide in simili c. accedens. il i. vt li. non contest. in ver. cessamus. Nam lex posterior debet referri ad priorem, vt in l. sed & si posteriores. ff. de legi, & per eam debet distingui, & limitari, facit quod ibi no. Bart. & plenius in extrauagan. ad reprimen. in verbo, non obstātibus. Huic intellectui satis concor. ca. cum Bertoldus, de re iudi. inducendo, vt supra induxi. Præterea hoc idem probatur, & alia ratione, vbicunque collatio pertinet ad aliquem cum consilio alterius, non valet ipso iure collatio, consilio non requisito, vt patet in c. nouit. de his, quæ fiunt a præla. in fi. iuncta glo. fi. facit c. cum in cunctis. de elect. & ca. cum olim. de arbitr. & ca. vnicum. loquuntur enim in episcopo qui habet conferre cum cōsilio capituli sui, ergo multo fortius dicendum in casu nostro, vt non valeat ipso iure collatio attentata per episcopum, vel alium prælatum, patrono non vocato, & postea contradicente, cum patroni sit habēdum non modo consilium, sed requiritur, vt ipse tanquam causa mouens, & primaria debeat præsentare instituendū per episcopum, vt in iuribus vulgatis. Item, & tertio, hęc collatio reperitur attentata a nō habente potestatem, cum hodie ad episcopum spectet institutio, quæ fit ad patroni p̄sentationem, non autem libera collatio, vt supra dixi, & factum a non habente potestatem, est ipso iure nullum, quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, & c. i. q. vii. c. Daibertum. & c. quod autem, de iure patro. Si autem patronus intra tempus præsentationis consentiret, tunc puto, ꝙ collatio valeret ex tunc, nō autem vi ex nunc. Moueor, q̄a ad plenum ius conferendum, vel transferendum in clericū requiritur factum patroni, & episcopi, & ambo veniunt tāquam principales, & habentes participium in illo iure trāsferēdo, licet episcopus habeat ius pinguius, vt in c. dilect⁹. de præben. vbi singulariter probatur etiam, ꝙ patronus habeat in pręsentatione aliquid iuris. ergo factum ab illo valet ratione iuris sui tantum, sed quia non habet ius integrū per se, cōualidatur eo tempore, quo patronus asserit. & nō prius, & optime probatur in simili in l. per fundum. ff. de serui. rusti. prædio. vbi patet, quod si vnus ex pluribus habentibus fundum communem, constituit seruitutem in fundo, licet valeat quo ad se, vt ipse contrauenire non possit, cum antea non acquiritur seruitus donatario, quā alii consenserint, tamen nouissima concessio concessiones præcedentes confirmat. aut patronus nec consensit, nec contradixit īra tempus ad presentandum iure sibi præfixum, & sic per negligentiam est priuatus iure suo, quo casu procedit secundū dubium meum, & puto, quod collatio episcopi facta prius immediate conualidetur absque alia collatione in futurum fienda, quia ipse episcopus non potest contrauenire, argumen. in dicta l. per fundum, & c. veniens, de fil. presby. & c. diuersis fallaciis. de cleri. coniug. & capitu. si tibi absenti. de præbe. libro vi. vnde autem patronus negligens habebitur pro consentiente, ex quo non contradixit, nec alium præsentauit, vt in dicta l. si seruus communis. aut ius suum est per negligentiam confusum in superiorem, qui habet ius īstituendi, iuxta no. glo. in clementina prima. de sepultur. & etiam episcopus, qui cum sit collator non potest contradicere, & obuiare, & tenetur illam habere ratam, præsertim in casu nostro, in quo conferens beneficium, quod conferre tenetur, aliud conferre non potest, vt in capitu. inter cætera. de præben. ad idem bene facit, quod in simili habetur in l. exceptione. de euic. & l. cum a te. C. de rei vendi. in quibus iuribus habetur, ꝙ is, qui tenetur ex persona aliena, nō potest contrauenire ex propria. præterea patrono negligēte cessat cā impediens, & superuenit cā confirmans, merito debet nunc irreuocabiliter conualidari, arg. eorum, quæ not. in regula, non firmatur, de reg. iur. lib. vi. & per hoc patet responsio ad omnia contraria supra alleg. præterquam ad secundum. ad hoc respondetur, ꝙ procedit, cum mandatur simpliciter aliquid fieri habenti alias potestatem, sed in casu nostro non solum mandatur episcopo, vt conferat ad præsentationem patroni, sed ipsa potestas fuit authoritate iuris in patronum transfusa, ꝙ per consequens illud ius patroni, quod includebatur in iure episcopi. s. in libera collatione, fuit ab eo abdicatum, vt de iurepatrona. quasi per totum, merito factum solius episcopi non debet tenere pro se tantum, arg. c. si capitulo. & c. si soli. de conces. præbend. in vi. Contra tertium procedam magis succincte tum propter prolixitatem euitandam, tum quia videtur mihi habere tā tam difficultatem, sicut præcedens. Et primo adducam tria argumenta ad partem negatiuam. Secundo totidem ad partem affirmatiuam. Tertio solutionem aggrediar. Videtur namque primo, ꝙ contractus initus inter Augerium, & Basilicam Nicostrati, non fuit omnino licitus per tex. expressum in l. iubemus nullam. §. sane. C. de sacrosanct. eccle. vbi expresse cauetur, quod ad hoc vt alicuius ecclesiæ vsusfructus alicui ad vitam suam, vel ad minus tempus concedatur, oportet ꝙ is, cui fit concessio, promittat dare eidem ecclesiæ post mortem suam aliam possessionē de suo proprio, quo ad dominium, & vsumfructum æquiualentem, & eiusdem redditus, cuius est illa, quæ vsufructuanda sibi conceditur, & nisi in hoc pactum initum fuerit, non valet, quod inter eos agitur. Ideoque ecclesiæ possessio remanet in iure, & dñio ecclesiæ, sicut prius, itaq; sc̄dm quosdam et possessio facti non transfertur p̄ traditionem illo pacto non p̄cedente, vt sentit Bar. in l. i. §. si vir. ff. de acq. pos. & hodie p̄ ius Auth. vt̄ aucta, & meliorata conditio ecclesię in hoc, q̄a vbi olim sufficiebat promittere relinquere suam possessionem post mortem, hodie tenetur mox quo ad dñium remanente apud eum vsufructu t̄pe vitæ, vt probatur in Authē. de non ali. §. si quis autem voluerit. sed in casu nostro d. Augerius hoc non seruauit, sed solum dedit pecuniam, ergo talis ꝯtus non est licitus, cum expresse sit a lege damnatus. Et certum est, ꝙ lex potest ex cā impedire validitatem contractus, vt l. cum lex. ff. de fideius. facit regu. quæ ꝯ ius fiunt de regu. iur. lib. vi. & x. di. c. vides. Secundo ꝯ dictum ꝯtum adduco tex. no. in c. quicūque. xiiii. q. ii. vbi dr̄, ꝙ si emitur, vt carius vendatur, est turpe lucrum, ad idem c. eiiciens. 88. di. sed Augerius recepit illud prædium p̄ p̄ lucrum, vt plus inde recipiat, q̃ fuerit pactum, & q̃ dedit, ergo talis ꝯtus non est vndique licitus. Tertio vr̄, ꝙ talis contractus sit

8 vsurarius, quia sola spes habendi aliquid vltra sortem constituit hominem vsurarium, vt in ca. consuluit, de vsur. not. gl. xiiii. qō. iiii. in summa. at iste Augerius inductus fuit hac spe, putauit. n. tantum se posse viuere, ut plus recipat, q̃ dedit, ergo &c. Nec obstat si dicatur, ꝙ de hac intentione non apparet, quia cum nemo faciat talē cōtractū, nisi p̄ p̄ lucrū, satis pōt a cōiter accidentib. argui, vt in c. i. supra all. & qd̄ ibi no. de cle. nō resi. In contrarium ad partem affirmatiuā, ꝙ talis contractus sit licitus, primo probatur per ca. precariæ. x. qō. ii. vbi patet, ꝙ de iure canonico pōt de bonis ecclesiæ fieri concessiones precariæ gratiose, & in beneficium, vt si donanti rē suā ecclesię in proprietate possit ecclesia concedere duplum de bonis suis possidendis, & vsufructuādis toto t̄pe vitę suæ. si ergo hāc munificentiam pōt facere ecclesia de bonis suis, multo fortius de redditibus alicuius possessionis. longe enim plus recipit is, qui recipit duplum, retento vsufructu rei suæ, q̃ valebat res sua t̄pe mortis, finge. n. ꝙ res sua valebat mille, & ab ecclesia recipit bona valentia duo millia, satis contingēs est, ꝙ de bonis ecclesiæ recipiat quolibet anno ducenta, & sic si viueret longo t̄pe, recipiat plus, q̃ valeret possessio sua, & idem posset contingere habito respectu ad ius ciuile. s. ad l. iubemus. C. de sacros. ecc. nā licet ab ecclesia recipiant possessionem eiusdem valoris, cuius est sua, quam permittit relinquere ecclesiæ post mortē, tamen poterit faciliter contingere data longitudine vitæ suæ, quod plus percipiat, quam valeat sua possessio, & nihilominus hoc permittitur ecclesiæ non in fauorem ecclesię, sed etiam beneficium illius, cui conceditur, vt in dicto capitulo precariæ, & in dicta l. iubemus. ergo fortius deberet admitti talis contractus initus inter Augerium, & Basilicam Nicostrati, præsupposito, quod spem habeat plus recipiendi, quam dedit. Secundo, ad idem induco leg. si a lege. C. de vsuris. & leg. in ciuitate, eodem titulo. vbi patet, quod contractus in se alias illicitus, vel vsurarius toleratur ratione incertitudinis, cum dubium est, quantum poterit percipere, & quantum valebit solutionis tempore. ita dicendum in proposito, cum dubium nunc sit quanto tempore sit dictus Augerius victurus, cum nihil hora mortis incertius, ut leg. prima. ff. de condiction. & demonstration. & per consequens probabiliter dubitatur, an plus, uel minus, quam debeat, sit percepturus, non debet contractus talis accusari, cum dictus Augerius potest se habere ad lucrum, & damnum. Præterea, & tertio bene facit capitulū eiiciens. pręalleg. 88. distinctio. ubi patet, ꝙ licite & sine

9 peccato quis locando agrum suum recipit annuam pensionem, quia videtur quodammodo lucrum, quod potuisset

perci

percipere toto tempore vitæ istius Augerii ea fundo, seu ꝓ dio, commutare cum istis quingentis aureis, quos nunc in principio contractus recipit ab Augerio. nec debet iste cõtractus viriari, cum se liberauit, cum ex hoc conn actus debet argui magis licitus, quã si omni anno aliquid solueret, cum magis hoc accedat ad naturam emptionis. vr. n. vsum fructum illius prædii emisse, ad hoc gl. no. ĩ l. i. ff. de superfi. & latius, & melius in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. facit ẽt dictum c. eiiciens. sicut. n. quis licite posset emere aliquam materiam, vt ibi posset se exercere, reducendo illam ad aliquam formam, & inde lucrum consequi, ita iste Augerius licite poterat dare quingẽta pro vsufructu illius prędii toto tempore vitæ suæ, & sic habet materiam se exercitandi in colendo prędium, vt inde consequatur, vt viuere possit. vnde potius videtur lucrum consequi ex sua cura, & industria, quã ex substantia prosimi, seu ecclesiæ. hinc dicit tex. in §. si quis a non dño. Insti. de rer. diui. ꝙ possessor bonæ fidei facit fructus suos pro cultura, & cura ipsius possessoris. Nunc solutiones aggrediens, Christi nomine inuocato, sciendum est, ꝙ hanc quæstionem principaliter formauit Goffre. in summa de vsur. & idem Ray. in summa, & ambo breuissime iudicarunt talem contractum vsuratium. eorum fundamentum fuit, quia homines sperant viuere, & sic sperant amplius se percepturos ex prouentibus possessionum, quam sit pecunia, quam dederunt. Vsura autem sola spe cõmittitur, vt in cap. consuluit. de vsur. secus si quis dat vnam possessionem, & recipit aliam æquiualentem, q a tũc licitus est contractus, vt supra dixi in argumentis. sed Hos. in sum. eo. §. an aliquo casu. ver. quid de his, qui emunt. istorum opi. refert, & reprobat, dicens eos nõ bene sensisse, q a homines ita possunt sperare lucrum in hoc vltimo casu, qñ recipiunt vnam possessionem, & dant aliam æqualitatem post mortem, sicut in primo, quando dant pecuniam, & iõ secundum cum est licitus primus cõtractus, cum sit emptio nis, & venditionis, sic & vltimus. s. precarium, nisi in fraudem fiat, nam vtraque approbatur a iure, in ti. de contrah. emp. & in ti de præca. per totum. Præterea istorum opinionem confutat Hosti. per eorum dictum, quia ipsi dixerunt, ꝙ contractus vsurarius non habet locum nisi in mutuo, & in casu nostro certum est mutuum nõ contrahi, quare concludit Hostiẽ. contractum istum ratione incertitudinis excusari, ar. l. i. C. de pac. & l. i. ff. de cond. & demon. melius facit l. a lege. C. de vsur. hanc opi. Host. secutus fuit Archi. in c. quicunque. præal. xiiii. q. iiii. sentit Io. de lig. in cle. vna. de vsur. hęc sunt, quę in ista materia reperio. Mihi autẽ placet hæc opinio Host. vt talis contractus licitus sit, etiam in rebus ecclesię, quia videtur quædam emptio vsufruct. ad vitam recipiẽtis, & allego pro hoc casum iudicio meo apertum, & rotundum in clem. i. de reb. ecc. non alie. vbi expresse dicitur, ꝙ exigente necessitate, vel vtilitate ecclesiæ, potest prælatus etiam religiosus, non seruata solennitate debita iuris redditus, & possessiones ecclesiæ ad vitam eius, seu ad aliud certum tempus, peccunia inde recepta concedere, & subiicitur postea in fine illius text. ꝙ pręlatus, seu rector ecclesiæ potest solus alia solennitate nõ seruata, locationes, seu redditũ, & fructuum venditiones ad tempus non modicum facere. vnde non video, ex quo capite sit talis cõtractus emptionis, & venditionis vsusfructus vsurarius, vt in ĩ d. cle. i. iuncto princ. cũ sim. & quia tex. ibi respectu fructuũ ponit locationes, & venditiones, vt diuersa, dico, ꝙ proprie locatio est, quando pro fructibus annuatim soluitur pẽsio licet sit facta locatio ad magnum tempus, ad hoc l. quæro, §. inter locatorem. ff. locati. & in c. propter sterilitatem. e. ti.

Hinc dicit Accursius in l. pe. §. instrumento. ff. de leg. ii. ꝙ locatio põt fieri ad mille an. venditio fructuum propria est, qñcunq; pretium statuitur pro toto tpe, de quo per Bart. in d. l. cotem ferro, ff. de publi. in §. qui maximos. vbi hęc intercæreta voluit. Hinc dicit gl. singularis in l. i. ff. de superfi. qđ pretium est mercedis quantitas, & facit discerni emptorem a cõductore, quia dẽt intelligi secundum prædicta per tex. d. c. i. pater, quia non solum fructuum possessionis potest fieri venditio, cum bona conscientia, sed etiam redditus iuriũ pta gabellarum, vel alterius possunt vendi, quod ẽt satis voluit Bar. in d. §. qui maximos. Fateor tamen, ꝙ si ecclesia esset decepta in pretio, ꝙ posset petere restõnem in integ. rõne læsionis ꝑ c. i. de in integ. rest. in vi. vbi patet, ꝙ generaliter aduersus quẽlibet contractum potest ecclesia petere restõnem in integrum, si ea eo sensit se læsam spãliter respectu locationis, probatur eo. ti. c. i. in antiquis, & respectu infeudationis, vt in c. pe. de reb. ec. non alie. Et ad prædicta facit, quod no. Io. An. in c. fi. de ecc. ædifi. & dicit, ꝙ etiam is ꝓlatus, qui iurauit nõ alienare, potest vendere fructus ad certum tps, quod tamẽ satis probatur in d. clem. i. Secundo hoc idem vr probari in d. c. i. de reb. ec. non ali. vbi patet, ꝙ pecunia recepta potest ecclesia dare in feudum, & licet licitus sit contractus, tamen ecclesia posset petere restõnem in integrum, si ex tali contractu enorme dispendium incurrisset per infeudationem autem proprietas remanet apud dominum, vsusfructus autem illius rei transit in accipientem, vt in c. vnico. ex quib. cau. feu ami. col. i. Sicut ergo licite potest fieri talis cõtractus infeudationis, & ita fortius emptionis vsusfructus, cum pinguius ius transeat in accipientem ex infeudatione, quam ex fructuũ emptione, quia hoc vltimo casu transit possessio naturalis, vt l. naturaliter. ff. de acqui. pos. & expirat ius istius per mortem, vt c. fi. de pig. & in c. fi. de vsu. Sed in priori casu feudum transit in hęredem accipientis masculum, vel fœminam. Item trãsit vtile dominium ipsius, vt no. gl. & latius, & clarius Bal. ĩ c. i. de capi. Conra. & no. in c. si diligenti, de pręscr. & in c. nuper. de do. post diuor. restitu. & gl. in c. cum Bertoldus. de sen. & re iu.

Tertio probatur tali ratione, sicut ecclesia potest vendere, exigẽte necessitate, vtilitate, vel pietate, bona ipsius quo ad directum, vel vtile dominium, vt no. per glos. xii. q. ii. in summa, ita & fortius debet ea eisdem causis posse vendere bona quo ad vtile dominium, vel quo ad vsumfructum, & minus læditur in hoc vltimo casu, quam in pręced. Itẽ sicut vsura non committitur ea vẽditione vsusfructus. vsura. n. non committitur, nisi in contractu mutui veri, vel ficti iuxta no. in c. cum in ciuitate, de vsu. & plene per gl. no. 14. q. iiii. in summa, & plenissime per Io. An. in regula, peccatũ, de reg. iu. in vi. in Mercu. & dicam specialius infra in sequẽ. dubio. Sed contractus, de quo nunc quęritur, non potest dici, ꝙ sit veri vel ficti mutui, cum non possit aliquo casu impediri. nec Augerius expectat duas retributiones, sicut expectat vsurarius, sed solum consequitur vsumfructum toto tpe vitæ suæ, ergo talis contractus ex nulla parte potest dici vsurarius, cum aliter ea sua forma licite talis contractus permittatur indesinenter laicis, dummodo fraudem, & dolum euitent, sed clericis non puto licere, nisi causa necessitatis. moueor per tex. no. in c. peruenit. 86. di. vbi dicitur, ꝙ cã lucri non licet clericis, uel monachis cõducere alienas possessiones. Ad idem c. fornicari. 66. di. ubi dicitur, ꝙ ante clericatum licet negotiari, postea non, & præsertim debẽt clerici a prędicto contractu abstinere propter opinionem illorum euitandam, qui dixerunt eum esse fœneratitium. dẽnt enim abstinere ab omni sperantia, & non solum a mala re ipsa, sed ab eo quod est malum in opinione, de ui. & ho. cle. c. cum ab omni. & in ca. terrulas. xii. q. ii. & hæc pro solutione quæsiti sufficiant. Venio nunc ad contraria supra alle. pro parte negatiua. Et primo ad primum respondeo, ꝙ l. iubemus, debet intelligi, quando quis uellet habere usumfructũ alicuius rei ecclesiasticæ, non dato cõpetẽti ꝓtio, sed uellet hẽre gratis, uel aliq d modicũ reliquat de suo tpe mortis, uel cũ necessitas, uel utilitas ecclesiæ nõ expostulat talẽ ꝯctũ. & idẽ dicendũ ad Auth. de non ali. ut in d. cle. i. de reb. ec. non ali. cũ aliis iurib. ĩ. all. & facit auth. hoc ius porrectũ. C. de sacros. ec. canonizata, a. q. ii. Ad scđm ꝯriũ de c. quicunq;. xiiii. q. iiii, dico, ꝙ ꝓcedit qñ quis emit rẽ integrã, ut alii ꝓ maiori ꝓtio uendat. talis. n. ꝯtractus, licet non sit fęneratitius, tñ non conuenit Christiano, cũ hẽat mentẽ lucrandi sine aliqua ĩdustria, cũ sola iactura ꝓximi, de quo est bonus tex. in d. c. eiiciens. cũ c. seq. 88. di. & dicendũ, ut no. In. in cle. i. ne cle. uel. mo. sed in casu nño. hoc non contingit, non .n. emit usumfructum, ut alteri ipsum pro ꝓtio cariori uendat, sed ut annuatim percipiat fructus. Itẽ in cultura, & cura se exercet, ut tunc ex ꝓdicto percipiant fructus industriales, ut in §. si quis a non dño. Inst. de re. di. Ad tertiũ cõtrariũ dico, ꝙ sola mens facit hoĩem vsurariũ, qñ quis alias nõ esset mutuaturus, & dũtaxat ꝓposito mutuat, ut plus sorte recipiat. vñ, si ex hac ĩtẽtione deprauata aliqd ꝓseq̃ ultra sortẽ, teneẽ ad restõnẽ, ut in c. ꝯsuluit. de usur. qđ q dã intelligũt, ut ibi no. qñ praua sua mẽs ĩnotescit debitori, ita ꝙ licet dederit sine omni peccato, cum non sponte dederit, sed ut satisfiat menti creditoris, iste tamen creditor facit contra omnem aelum iustitiæ, quia cauetur, mutuum dantes, nihil inde sperãres, ut in d. ca. cõsuluit, loquiẽ ergo iste tex.

in contractu mutui, merito iudicatur talis creditor vsurarius mentalis, quia ſperat duas retributiones. ſ. ſortem, quã mutuauit, & aliquid vltra, ſed in caſu noſtro non loquimur in creditore, cum iſte Augerius non mutuauit, ſed potius emit vſumfructum illius prædii tempore vitæ ſuę, nec ſperat duas retributiones, ſed vnam duntaxat. quinimo, quod plus eſt, poteſt ſe habere ad damna, & ad lucrum, cum poteſt eodem anno mori, & ſic extincto vſufructu, prædium illud redit ad eccleſiam, quæ habebit prædium, & pecuniã. vnde ratione incertitudinis toleratur talis contractus, vt ſupra dixi, & debet excuſari, licet habuit propoſitum lucrãdi, quoniam ſatis eſt, ꝙ exponat ſe periculo. nam & quilibet mercator habet propoſitum lucrandi, nec ex hoc damnatur, ex quo impẽdit operas ſuas, & exponit ſe periculo, vt in dicto capitulo eiiciens. & in ſequenti. & per Innocen. in dicto capi. primo, ne clerici, vel monac. ſed vſurarius eſt certus de ſorte ſua, & expectat, vt dixi duas retributiones, nec ſe exercet in hoc lucro, ſed illud vult conſequi ratione pecuniæ dumtaxat, cum tamen alias non ſit apta, niſi ad emendum, vt dicit tex. in dicto capi. eiiciens. & plenius per Ioan. Andre. in dicta regula, peccatum, & per hoc remanet tertium dubium declaratum. Ad quartum, & vltimum dicam tria. Primum, ad partem negatiuam. Secundum, ad partem affirmatiuam. Poſtea ſolutionẽ aggrediar, & ꝙ dictus Plautius non poſſit cum bona conſcientia dicta 50. ab Orphanotropho recipere, probatur primo ſic, contractus iudicatur illicitus, & vſurarius non ſolum cum ex ſui forma apparet vſurarius, ſed etiam cum ex contractus ſubſtantia vſuraria priuatas reſultet, & probatur in c. in ciuitate. §. de vſuris. Nam, & ibi legitur, & nota. quod non licet ſine prauitate vendere rem plus, quam valet, quia pretii ſolutio ad certum tempus differtur, vel ſaltem viliori pretio, quam in præſenti valeat, quia rei traditio differtur, & cum talis contractus ex ſui forma non appareat fœneratitius, cum hic non interueniat mutuum, ſed fuit pura venditio, nec licet reperere pecuniam traditam, ſicut contingit ĩ mutuo, tamen in effectu reſultat vſuraria prauitas, quia, vt ibi dicunt Docto. ius fingit pecuniam fore ſupputatam in præſenti pro pretio, & quod venditor talem pecuniam mutuat emptori, vt ab eo recipiat illud plus, quod commiſit vltra communem æſtimationem ratione temporis, ad quod eſt pretii ſolutio collata. Ita dicendum in propoſito, licet iſte contractus initus inter Plautium, & Orphanotr. ex ſui forma appareat, fœneratitius, quia non interuenit ſtricte mutuum, cum non poſſint dicta 50. amplius repeti ab Orphanotropho, tamen in effectu reſultat vſuraria prauitas, cum videatur quoddam mutuum toto tempore vitæ Plautii duraturum, & quolibet anno pro capitali recipiet iſte Plautiꝰ decem pro centinario, & quamquam non poſſit amplus repeti capitale, tamen intra breue tempus recipiet capitale, & quicquid inde recipiet, erit ſibi in effectu vſura pro illo capitali, quod tenuit apud Orphanotro. per decennium. Ad conſiderandum enim contractum, maxime vbi initus eſt alias propter iuris proditionem, debemus inſpicere effectum magis, quam verba, vt in c. ad noſtram, de emptio. & venditio. & in capitulo illo vos. de pigno. facit cap. ea quæ. de ſimon. & l. ſi vno. ff. de locati. & tegu. ſi. de regulis. iuris. lib. vi. & l. non dubium. C. de legib. vbi patet, quod is committit in legem, qui ſeruans verba, venit contra legis volũtatem, & mentem, ergo dictus contractus non eſt licitus.

Secundo, probatur per identitatem rationis. nam cõtractus vſurarius videtur propterea prohibitus. Primo, quod pecunia generat pecuniam, quod eſt contra naturam, cum pecunia non ſit, niſi ad emendum apta. Secundo, quia tempus eſt a Deo datum, & ratione dilatæ ſolutionis petitur lucrum vltra capitale. Tertio, quia expectat duas retributiones, videlicet pecuniam ſuam in nullo deterioratam, & vſuram vltra id, quod dedit, & ſic poſt tempus repetit ſuum, & tollit aliud, quod eſt omnino illicitum. Hæc tria videntur ſubtiliter colligi ex cap. eiiciens. 88. diſtinctione. & eſt originaliter Ioan. Chryſoſt. ſuper Matthe. ſed hæ rationes concurrunt in effectu in caſu nuſtro, quia iſte Plautius dedit pecuniam, vt pecuniam reciperet. Item quodammodo vẽdit tempus, quia vt expectet Orphanotro. in ſolutione integra per magnum tempus, conſequetur maximum lucrum, quia vt dixi poſt decennium recuperato capitali recipiet annuatim 59. ſine aliquo onere cum ſola iactura hoſpitalis, & ſic locupletabitur cum iactura illius contra regulam, locupletari. lib. vi. & l. nam hoc natura. ff. de condi. indebi.

Tertio, & vltimo probatur ſic, Orphanotrophus facit hunc contractum ad vtilitatem, ſperans ſuper repentina Plautii morte, & non licet, quia debet prius laicus, ſicut & clericus ab huiuſmodi negotiatione abſtinere. 88. diſtinct. ca. fornicari. facit c. qualitas. de pœn. diſtinct. v. maxime in ſperando lucroſam alterius mortem. Aut fecit hunc cõtractum neceſſitatis cauſa. ſ. propter illa 50. habenda. Idem dicerem, cum iure cauetur, ꝙ neceſſitate inſtante debet eccleſia vendere bona immobilia, ſi de mobilibus nequit ſatisfacere. x. q. ii. c. ea enim. §. hoc ius porrectum. nec debet inducere ad peccatum iuxta no. per Inno. in c. ſuper eo, de vſur. In contrarium ad partem affirmatiuam arguitur primo ſic. Annuus redditus cõputatur inter immobilia, vt dicit tex. ĩ cle. exiui. §. cumque annuus redditus, de ver. ſig. & in Authen. de non ali. §. i. ſed vtrobique licitum eſt emere bona immobilia, licet ſperet plus percipere tractu temporis, quã fuerit verum pretium, vt per totum ti. de emp. & vend. maxime in ca. pen. ergo pari ratione licitum fuit Plautio dare 50. vt recipiat anno quolibet quinquaginta. tamen hoc nihil aliud fuit, quam emere ab hoſpitali annuum redditum, quia ſic cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis licet vendere bona immobilia ex toto tẽpore vitæ Plautii. melius enim eſt de fructibus hoſpitalis annuatim ſatisfacere, quam vendere pure de præſenti bona immobilia, vt inuit tex. in d. authẽ. hoc ius porrectum. Nec obſtat, ſi dicatur, ꝙ iſte Plautius plus perciperet, quam ſi emiſſet ex illis 500. aliquem agrũ, ſeu fundum, cum percipiat ab hoſpitali ad rationem decẽ pro centenario in anno, quia dico plerunque contingere, quia ager bene cultus reddat decem pro centenario. Item ſępe res habetur in bono foro, nec ex hoc iudicatur cõtractus illicitus, dummodo fraus ex propoſito nõ interueniat l. in cauſa. ff. de mi. Præterea, & melius ſi iſte Plautius emiſſet fundum, vel habuiſſet illum in perpetuum pro ſe, & ſuis hæredibus, ſed iſta 50. recipit ſolum in vita ſua, & ſic veritate inſpecta potius decipitur, ſeu læditur ipſe quam hoſpitale. Secundo principaliter probatur ſic, vſura committitur in contractu mutui duntaxat, vt no. xiiii. q. iiii. in ſumma, & plene per Ioan. Andre. in regula peccatum, in Merc. ſed in caſu noſtro non interuenit mutuum vere, nec ficte, ergo non poteſt dici talis contractus fœneratitius. probatur in l. cum quid. ff. ſi cer. pe. vbi dicitur, ꝙ in mutuo id agi intelligitur, vt id quod datum fuit, reddatur in eodem genere, & eadem bonitate, ſed in caſu noſtro Plautius nõ poteſt repetere, id quod dedit, imo poſſibile eſt etiam perdere totum capitale, pura ſi poſt contractum decederet, ergo &c. Nec ficte apparet mutuum, quia vt dixi, iſte Plautius efficaciter irreuocabiliter tranſtulit 500. in hoſpitale & quandocunque eum mori contigerit, extinguitur omnis obligatio. Tertio ad idem facit, quia veritate inſpecta in nullo iſte contractus communicat vſurariæ prauitati. nam vſurarius eſt certus de ſuo capitali, & quod percipiet aliquid vltra, & ſic repetiturus eſt ſuum cum alieno, ſed Plautius iſte non expectat veraciter, niſi vnam retributionem, ſ. 50. annuatim donec vixerit, nec poſt decẽnium petit alienum, imo ſuum, cũ ille annuus redditus currit toto tp̃e vitæ ſuę, & poſſibile eſt, ꝙ ẽt, quod dedit, perdat, vt ſi contigerit mori ante decennium. nil. n. incertius hora mortis. vnde rõne ĩcertitudinis non poteſt ille contractus in aliquo iudicari illicitus, ar. l. ſi ea. C. de vſur. cum ſi. Solutionem huius quarti dubii, Ieſu Chriſti Saluatoris pſidio deuote priꝰ inuocato, attingẽs, pmittam, q̃ per alios ſcripta reperio, demum quid ſenſerit ingeniolum meum. Inno. principaliter hunc ar. tetigit in c. in ciuitate. de vſu. & quinq; fere opi. retulit. Prima, ꝙ ſi aliquis ꝓ certa pecuniæ q̃titate emeret aliquẽ redditũ grani, vel vini, vel ẽt aliud ſibi, & ſuis hæredib. dandũ a venditore, & ſuis hr̃dib. vel ad certũ tp̃s vitæ alicuius, ꝙ licitus eſt hmõi ꝯctus, dummõ redditus annuus communi æſtimatione non excedat redditũ, quẽ haberet, ſi terrã de tãta pecunia emiſſet. Si aũt excederet cõem æſtimationẽ, non eſt licitus ꝯctus, ar. in c. cõſuluit. de uſu. Et ꝓ primo dicto adducit Inn. tex. illius, in c. in ciuitate. Secunda fuit opi. quorundã dicentiũ, ꝙ qñ in perpetuum emit, nũq̃ põt eſſe illicitus ꝯctus. quantumcunq; magnus ſit redditus, q̃a licitũ eſt ꝯhentib. ſe decipere. l. in cãæ. ii. §. ſi. ff. de mino.

Tertia fuit aliorũ opin. & forte melius, ſentientiũ ſecundũ eũ, ꝙ ſi quis emit redditũ conſtitutum ante ꝯctum, ſiue cõſtitutus fuerit in re, puta in domibus, uel poſſeſſionibus,

vel

vel aliis huiuſmodi, ſiue in perſonis reſpectu liberti, vel ruſtici, vel actio, vel nomen. Item ſiue ſit certus redditus, puta quia reddit decem, ſiue incertus, quia reddit quartã fructuum, qui recipiebantur de aliqua domo, vel de operis alicuius perſonæ. Item ſiue ſit perpetuus contractus, puta quia extenditur ad hęredes vtriuſque contrahentium: ſiue ſit ad vitam hominis, ſiue ſit ad certum tempus; puta ad 5. ann. Item non refert, ſi redditus ſit in pecunia, ſiue aliis rebus, ſiue in ſpecie. ſemper. n. in omnibus pręmiſſis reputatur contractus licitus: quia eſt purus, & licitus contractus venditionis. Nam ibi eſt pretiũ. ſ. certæ pecuniæ quantitas.

Item quia ibi eſt merces. ſ. redditus, vel cenſus, vel annona. C. de ſacroſ. eccl. l. iubemus. in prin. & quando venditur actio, ſeu debitoris nomen, eſt ibi actio pro re, vel mercede ff. de hære. vel act. vend. per totum. & C. eo. per totum. & licet iſtorum opinio videatur obuiare tex. pręal. c. in ciuitate: quia non eſt dubium, ꝙ vſque ad certum tempus, ſaltem longum, plus percipiet redditu, quam ſit pretium, & tamen venditur actio, clare cõſtat, ꝙ plus eſt in nomine debitoris, quam ſit pretium. hoc tamen ſecundum Inno. non obſt. q̃a hęc certitudo non facit illicitum contractum venditionis, cum etiam hoc ſit in venditione alicuius poſſeſſionis, niſi certum eſt per inferiores cauſas, ꝙ plus accipiat de fructibus eius, quam ſit pretium: quia pro eo datur etiam ſine expenſis, vel labore, dando. ſ. eam ad certum pretium, vel emphyteuſim. Ad c. in ciuitate, reſpondit Inno. ꝙ ibi reprehenditur contractus, cum carius vendit mercem, propter tempus, quod dat prolixum emptori ad ſoluendam pecuniam, vel quia minori pretio emit mercem, quia ſtatim dat pecuniam, & ꝓlixius tempus expectet merces. In his. n. caſibus vendit tempus pro illa pecunia, quæ verum, & iuſtum pretium excedit; quod ex eo patet, quia ſi vtrunque paratum eſſet, pretium. ſ. & merces, pro minori fieret venditio. Sed in caſu noſtro omnia ſunt pręſentia, nec venditur tempus.

Quarta fuit aliorum opi. dicentium, omnes pręmiſſos cõtractus eſſe licitos: & ſi redditus, vel nomẽ debitoris de nouo conſtituatur in rebus, vel perſonis aliis contrahentibus: quia dicit, tu cõſtitues tales redditus in tali poſſeſſione, vel ſeruo, vel facies, ꝙ talis confitebitur ſe debere mille vſque ad annum, & ego pro illis mille, & magis ꝓ actione de illis mille dabo tibi quingenta. Et mouentur iſti ad dicendum iſtos contractus eſſe licitos, quia in eis non verſatur mutuũ ſed emptio. Item quia multi caſus poſſunt interuenire, ꝙ iſte emptor amitteret in iſto contractu; puta ſi inops fieret nomen. Inno. tamen dicit fore Chriſtianis conſulendum, ꝙ ab huiuſmodi contractu abſtineant, ſ. quando de nouo propter hoc conſtitutum redditum, vel actionem emant, & ponit in hac materia ipſe fore quintam opinionem, dicens illum penitus videri illicitum, quo ipſe idem qui dicitur venditor, in ſe conſtituat redditum, vel actionem, qua ſe obligat ad plus dandum, vel in pecunia, vel in ſpecie, quam receperit, quaſi velit dicere Inno. ꝙ pręmiſſi contractus poſſunt colorari, quando annuus redditus, vel actio vẽdita cõſiſtat in alia perſona ad dandum annuum redditum, vel cõſtituat debitorem in maiori quãtitate, quam receperit. Hęc ſunt quaſi formalia verba Inn. cum quo tranſeunt communiter Doct. hic, & in cle. t. de vſu. Ego autem, meliori conſilio ſemper ſaluo, ad maiorẽ elucidationem facio tria mẽbra. Aut. n. venditur annuus redditus iam conſtitutus per prius antequam fuerit conſtitutus ipſe contractus: aut venditur actio, ſeu nomen debitoris. Primo caſu; quando quis vendit annuum redditum, prout ipſe percipiebat; non video, ꝙ contractus debeat iudicari vſurarius, niſi aliquid tacite agatur. Ratio eſt, vt pędixi, quia annuus redditus computatur inter immobilia in d. §. cunque, in cle. exiui de paradiſo, de verb. ſigni. Vnde hic concurrunt vere pretium, & res vendita, ex quibus reſultat venditio. ff. de contrah. emptio. per totum. l. naturalis. ff. de pręſcri. ver. Nec aliquo modo poteſt dici mutuum, cum non poteſt amplius repeti capitale, & annuus redditus venditus ſtat periculo emptoris. poteſt. n. ex toto perire perſona, aut res, in qua eſt redditus annuus, & ſic perderet emptor pretium. Aut vendidit quis annuum redditum aliter, quam ipſe percepit, puta quia ipſe habeat in perpetuum, vendidit ad tempus incertum, puta ad vitam emptoris, & ſic ſpecies purę emptionis, & venditionis: quia poſſibile eſt illum emptorem non victurum vltra annum, & ſic perderet pretium. Item hic concurrunt pretium, & res. cum ergo hęc ſunt ſubſtantialia contractus emptionis, vt Inſti. de empt. & vendi. §. pretium, & deſunt ea, quæ ſunt de ratione vſurę, quoniam vnum eſt materiale. ſ. mutuum: ex materia. n. mutui gignitur vſura. Aliud eſt formale. ſ. ipſa exactio lucri. ſ. obligatio in pactum deducta. Nam his ceſſantibus, non poteſt dici vſura, etiam ſi aliquid ſponte detur vltra ſortem, arg. in c. tua, & in c. ſi quæſtiones. de ſimo. De his plene dicendum, vt no. Io. Andr. in d. reg. peccatum, de reg. iu. in 6. in Mercu. & per glo. 14. q. 4. in ſumma. In caſu autem noſtro non eſt mutuum: quia nõ obligatur recipiens ad tantumdem reddendum, quod eſt ſubſtantia mutui, vt in l. cum quid. ff. ſi cer. peta. Sed iſte liberat ſe ponẽdo illum in poſſeſſione annui redditus, & ſtat a modo in periculo ipſius emptoris: nec eſt lucri exactio, vel obligatio lucri conſequendi in pactione deducta, cum poteſt, vt dixi, perdere totum pretium, ſi contingeret eum mori primo anno. Tunc ergo prædicta ratione incertudinis excuſatur talis contractus ab omni labe prauitatis vſurarię, arg. l. ſancimus. §. ſi quis autem, C. de dona. & in l. ſi ea lege. C. de vſur. cum ſimilib. & hæc faciunt etiam ad infra dicenda. Aut vendidit ad tempus certum, puta ad 25. ann. & tunc, ex quo plus eſt percepturus intra 15. ann. quam dederit, præſumerem contractum vſurarium: puta mutuauit ſibi nomine pretii centum, & debet per 15. ann. recipere decem annuatim; & ſic intra illud tempus percipiet 150. nam hic recuperat capitale, & conſequitur lucrum ex parte dilatæ ſolutionis ad præmiſſum tempus. vnde in effectu concurrent, quæ ſunt de ratione vſuræ, quæ proxime præmiſi. & quanquam mutentur verba contractus, quia ſub ſpecie emptionis, & venditionis, cum ſubſtantia debeat magis attendi. vnde. n. ad palliandum contractum vſurarium mutantur nomina, ad hoc c. illo vos, de pig. & in c. ad noſtrã. de empt. & vend. l. ſi vno, in priu. ff. loca. Et quamquam impugnando poſſet dici, ꝙ non debet dici contractus vſurarius, cum annuus redditus ſtet periculo emptoris, dico ꝙ per inferiores rationes ſatis poteſt dici certus de lucro, & capitali, eodem modo, cum res, in qua conſiſtit, nõ eſt veriſimile intra illud tempus peritura. Nam eodem modo in puro contractu mutui poteſt deficere per caſum fortuitum capitale, cum lucro: puta ſi bona debitoris, & ipſe debitor periret, vel ſi bona ſua inuaderentur, & debitor efficeretur non ſoluendo. Secundo membro principali, quando conſtituitur annuus redditus nunc ratione contractus, & tunc dicerem ꝙ aut conſtituitur in rebus iſtius debitoris, aut in perſonã. Primo caſu ſi conſtituitur in perpetuum, ſatis præſumerẽ contractum licitum, cum hic concurrunt vere pretium, & res, non poteſt præſumi vſura, cum ratio perpetuitatis excludit præſumptionem vſurę. præterea quemadmodum licet domino vendere rem ſuam abſolute: ita fortius poteſt conſtituere obligationem annui redditus, & illum vendere arg. C. quæ res pig. obl. poſſ. per totum. aut conſtituit per tẽpus incertum; & puto idem ratione incertitudinis præmiſſæ in proximo membro; puta cum vendit ad vitam emptoris, ſeu venditoris. Aut ad tempus certum, ex quo certum eſt ipſum percepturum capitale, & vltra, præſumitur contractus vſurarius, per ea quæ dixi in præce. membro; & fortius adhuc præſumerem propter nouitatem noui redditus, arg. c. officii. de elec. & in l. lecta. ff. ſi cer. pe. Si autem conſtituit annuum in perſona propria, voluit Inno. hunc contractum non eſſe licitum: non tamen rationem reddidit. Sed ego dicerem ſic, ꝙ aut quærimus, nunquid hoc caſu contrahatur emp. & vendi. & credo ꝙ non: quia abeſt in caſu noſtro res, ſine qua non conſiſtit venditio, d. §. pretium. nam iſte, qui dicitur venditor, non poteſt perſonam vendere, cũ nemo ſit dominus membrorum ſuorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. nec poteſt ius in perſonam ſuam vendere ratione prædicta; & hoc mõ poteſt intelligi dictũ Inno. Aut quærimus, nunquid poteſt ſe obligare ad dandum annuatim quolibet anno certam quantitatem, & tunc indubitanter dico, ꝙ ſic, vt in l. Stichum, aut Pamphilũ. 2. reſponſo. ff. de verb. obl. & in l. ſancimus. §. fi. C. de dona. & poteſt ſe obligare ꝑ ſtipulationem ad tempus certum, ſeu incertum, & in perpetuum, vt in iuri. pręalle. leg. & no. ſicut igitur poteſt ſe obligare ex cauſa donationis, ita & fortius ex cauſa pecuniæ receptæ, vt ſic ſit contractus, do vt des. l. naturalis. ff. de præſcrip. ver. & pro hoc facit, quia in d. l. Stichum, non dicitur, ꝙ ibi interuenit ſtipulatio cauſa donationis. vnde præſumẽdum eſt, ꝙ interuenit ob cauſam. Sed ſi quærimus, nunq̃d debeat præſumi contractus ſœneratitius, diſtingue, vt ſupra

dixi

dixi in proximis membris, q; si obligauit se in perpetuum, vel ad tempus incertum, puta ad vitam se obligantis, vel recipientis, & non debet præsumi tunc contractus vsurarius; secus si tempus sit certum, ita q; sit amplius certitudinaliter percepturus, quã dederit, quia videtur hoc factum in fraudem vsurarum; & hoc casu procedit dictum Innó. & probatur hæc distinctio per ea, quæ dixi in præceden. membro, & tanto fortius quaoto in hoc vlt. casu maior insurgit præsumptio, quia in personam suam constituit obligationem, ita q; non potest aliquo modo venditio dici. Et ad membra pcedentia, vide pulchrum dubium Pet. quod refert Cy. in l. 1. C. de iu. emphy. vbi dicit, q; licite monasterium capit prædium ab aliquo, & obligat se ad dandum illi alimenta toto tempore vitæ suæ, adeo q; si prædium inundaretur, remanet nihilominus monasterium obligatum ad alimẽta, qnia cum dominium prædii transiuit in monasterium, cedit periculo suo, arg. in d. l. naturalis, post prin. ff. de præsc. verb. Ita dicendum, vt posset quis eodem modo recipere pecuniam ad annuum redditum toto tempore vitæ alterius, vel in perpetuum. Tertio membro, cum vendatur actio, vel nomen debitoris, idem est in effectu. Aduerte tres casus. Aut. n. vẽditur actio, iam competens ante contractum venditionis. Aut fuit de nouo inducta tempore contractus venditionis, & hoc dupliciter. aut in persona venditoris, aut in persona alterius. Primo casu, contractus est licitus secundum vtriusque iuris instituta, dummodo non sit actio litigiosa, vt C. & ff. de hære. vel acti. ven. per totum. & in c. 2. de ali. iud. mu. cau. fac. & videtur prius contractus emp. & vend. cum concurrunt res, s. ipsa actio, & pretium, vt in præall. §. pretium. nec inducitur prauitas ex eo, q; pro minori pretio venditur quam sit quantitas, ad qnam actio vendita competit, quia cum sit dubius euentus litis, l. quod debetur, de peculio, & c. fraternitatis, de frigid. ratione periculi, & incertitudinis nulla deceptio potest in pretio notari, saltem vt ex hoc resultet vsuraria prauitas, quinimo propter incertitudinem, & anfractus iudiciorum fuit opi. q; transactio non debet retractari quantumcunque pessima facta fuerit, de quo per Bal. & alios in l. 2. C. de rescin. vend. notatur in c. pen. de emptio. & ven. & in deceptione respectu quartæ partis est tex. no. in l. Lucius. ff. ad Treb. consulendum est tamẽ omnibus, & præsertim clericis, vt a tali contractu emptionis se abstineant, cum a radice cupiditatis videatur procedere, vt dicit tex. in c. 2. de ali. iud. mu. cau. fa. & bonus vir debet lites execrari, etiam cum suo incommodo, vt l. item si res. ff. eo. facit c. vnicum, de synd. & 10. q. 1. c. sic quidam. Secundo, cum constituitur de nouo in persona venditoris, tenuit Inno. in d. c. in ciuitate, talem contractum omnino illicitum, ex quo obligat se ad plus dandum, quam ipse recipiat, & pfecto nescio talem contractum ab vsuraria prauitate excusare. Moueor, quia oon potest quis in se constituere actionem, antequam alteri se obliget. tamen nemo posset sibiipsi obligari, arg. in l. tutor. ff. ad Velleia. & in l. pen. ff. de ser. vrba. prædio. oportet ergo, q; quis obliget se alteri, iden non valet venditio, cum tempore contractus non subsit res, quæ vendatur: est. n. veritate inspecta contractus mutui fœneratitius, cum recipiens constituat se debitorem in maiorem quantitatem, quam recepit; & sic concurrunt hic illa duo, quæ sunt de ratione vsuræ. de quibus supra. Tertio casu, quando actio constituitur de nouo in persona alterius, & venditur pro minori quantitate, credo talem contractum fœneratitium, alias de facili daretur locus figmentis: quod non est dicendum, de diuor. c. quanto. nam volens vsurariã prauitatem palliare non haberet, nisi dicere, induces talem vt constituat se debitorem tuum in mille vsque ad annum, & ego pro illis mille dabo tibi nomine venditionis octingẽta. quis. n. dubitat talem contractum vere vsurarium? vnde ratione obligationis nouiter constitutæ præsumerem fraudem, ar. c. officii. de ele. & in l. lecta, ff. si cer. pe. & si ille nulla obligationis causa præcedente, sed vt solum amico seruiat, constituat se debitorem illius, vt nomen suum ficte valeat sibi vendere, indubitanter talis contractus est fœneratitius & fit fraus de persona ad personam iuxta illud, quod plene legitur, & no. in c. quanto. de priui. In dubio autem ratione nouitatis præsumerem, vt prædixi. Si autem constaret, q; non in fraudem factum fuit, sed ex aliqua legitima causa ille constituit se debitorem istius, qui actionem contra illũ competentem haberet, licet pro minori pretio vendidit, non iudicarem talem contractũ illicitum, cum hic concurrant vere res, & pretium, d. §. pretium. & l. si merces. C. locati. Ex his deciditur, q; quotidie Venetiis, & Florentiæ contingit. tempore enim quo communitas indiget, compelluntur ciues subuenire ciuitati, & ciuitas respondet vnicuique pro lucro ad rationem quinque pro centenario. Capitale autem nunquam valent repetere, sed possunt bene vendere alteri ius, quod habent. An hoc sit licitum. D. Ant. in c. in ciuitate. dicit, q; licite fit alteri hæc venditio, cum sit annuus redditus prius constitutus, vt patet ex dictis Innocentii, & hoc ego habeo pro indubitato respectu illius, qui emit annuum redditum per ciuitatem prius constitutum, vt ex prædictis. Sed dubium est in istis ciuibus, qui pecuniam prius cum obligatione talis lucri intulerunt, cum videatur cõcurrere mutuum cum lucro, & quicquid accidit sorti, vsura est & sola spe lucri procedit, de vsur. c. consuluit, & 14. q. 4. c. 1. & 2. Sed his non obstantibus, credo non fore contractum illicitum, cum hic desinãt illa duo, quæ sunt de ratione vsuræ. deficit. n. id, quod est naturale in vsura. s. mutuũ, ex quo gignitur: quia. n. ciuis compellitur ad pecuniam tribuendã tamen quia non valet amplius repetere ipsum capitale, sed solum annuum redditum; ergo non est mutuum, vt in l. cũ quid. ff. si cer. pe. Item deficit formale in vsura. s. lucrum: qnia pactione cessante, ciuitas constituit illam annuam pẽsionem. vnde etiam præsupposito, q; esset mutuum, ex quo ciuitas sponte donat, omni pactione cessante, cessat vsura, quia deficit formale, arg. 1. q. 2. c. sicut episcopum, & c. quãpio, in fi. de simo. c. tua, & in c. & si quæstiones, eo. tit. & no. Io. And. in supradicta regula, peccatum. Et per prædicta satis patet responsum ad argumenta supra facta. Et hæc sufficiant. Disputata fuit hæc quæstio per D. Nicolaum de Sicilia Monacen. Abbatem, & Doctorem decretorum in famosissimo Senarũ studio. Ann. Domini M. CCCCXXVII. Et ad vtranque partem dubiorum respondit subtilissimus scholaris D. Ioannes de Alemania, nunc vero Doctor egregius.

SVMMARIVM.

1 *Rector scholarium an debeat esse iudex clericorum.*
2 *Homines disparis professionis non debent facere vniuersitatem, numero 5.*
3 *Clerici non possunt consentire in iudicem non suum.*
4 *Scholares faciunt vniuersitatem, licet sint clerici, & laici.*
6 *Prælati in ecclesiis collegiatis sunt iudices.*
7 *Clerici prætextu professionis scholasticæ, an possint habere alium iudicem extra episcopum.*
8 *Rector virtute legis fi. C. de iurisd. om. iud an habeat iurisdictionem in scholares clericos.*
9 *Vniuersitas dat iurisdictionem rectori.*
10 *Vniuersitas secularis non potest dare suo rectori iurisdictionem ecclesiasticam.*
11 *Episcopus licet sit maior potestate, non tamen est superior in iurisdictione temporali*
12 *Scholaris a quolibet grauamine appellare potest.*
13 *Appellatio vbicunque est interponenda ad superiorem ecclesiasticum, non valet statutum de non appellando a sententia rectoris quantumcunque per ciuitatem confirmatum non fuerit.*
14 *Appellare a tempore sententiæ conditionalis est vtile.*
15 *Iudicatis videtur acquiescere, qui intra decendium a tempore promulgationis silet.*
16 *Obligatio ex contractu conditionali oritur.*

QVAESTIO VI.

GAndulphus clericus scholarium Senen. pro maiori parte laicorum rector Lambertum Floren. clericorum eiusdẽ vniuersitatis scholarem, in mille ex depositi causa condemnauit, a cuius sententia ad Senensem episcopum appellat Lambertus. Gandulpho rectori sub excommunicationis pœna latæ sententiæ præcepit episcopus, vt illam sententiam intra mẽsem viribus non subsistere nunciaret, Gandulphus post triduum ante mensis elapsum ad Apostolicam sedem prouocauit, & ad terminum veniens minime præcepto satisfecit. contingit de tribus ex præfato themate dubitari. Primo, an sententia rectoris corruat ex iurisdictionis defectu, [illegible] dictione eius simpliciter inspecta. Secundo, an ad præsidem Senensem potuit legitime appellari. Tertio, an [illegible] Gandulphus in excommunicationem inciderit, sua appellatione non obstante, præsupposito, q; ex iusto grauamine [illegible] prouocatum. Veniens ad primum dubium, adducam [illegible]

mi ad partem affirmatiuam scilicet, ꝙ dicta sententia rectoris corruit per quinque motiua. Secundo, adducam totidem ad partem negatiuam. s. ꝙ dicta sententia rectoris non corruit. Tertio cum Dei adiutorio, solutionem huius primi dubii annectam. Primo igitur, ꝙ dicta sententia sit nulla ex iurisdictionis defectu probatur sic: sententia a non suo iudice prolata, vtroque iure disponente, est nulla, in c. at si clerici, de iud. 2. q. 1. in primis, in c. ad nostram. de consue. & in l. fi. C. si a non comp. iudi. sed hæc sententia fuit lata a iudice non competenti, ergo est nulla: maior, & consequẽtia patent, minor probatur ex iuris vtriusque dispositione, qua cauetur, vt solus episcopus sit iudex clericorum, vt probatur in c. si quis contra clericum. de fo. comp. vbi dicitur, ꝙ habens causam contra clericum, nõ debet proprium episcopum ipsius clerici deserere, sed prius apud ipsum actio ventiletur. fortius ad idem facit c. 2. eo. ti. vbi dicitur, ꝙ nullus iudicum, neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum nullum, aut minores ecclesiæ, sine permissu Pontificis, per se distringere, vel condemnare præsumat; quod si fecerit, debet ab ecclesia Dei, cui iniuria irrogari dignoscitur, sequestrari. vnde diligenter ponderanda sunt verba huius c. 2. ꝙ in eo vniuersaliter denegat, & interdicit iurisdictionem omnibus iudicibus citra episcopum in clericum exercendam. Secundo in eo, ꝙ dicit iniuriam irrogari ecclesiæ, si clericus conuincatur per alium iudicem citra permissum episcopi. ad idem possunt multa iura alleg. vt 11. q. 1. c. de persona. & quasi per totam illam quæstionem. De iure ciuili potest allegari tex. in Auth. vt cle. apud proprios epis. primo conuen. colla. 6. in rubro, & nigro, post prin. vbi dicitur, ꝙ apud solos ciuitatum episcopos clerici prius conueniendi sunt. facit tex. in auth. causa, quæ fit cum monacho. 1 & in auth. statuimus. C. de epi. & cle. † Ex quibus clare infertur, quod scholarium rector non debet esse iudex clericorum. Secundo, probatur per gl. in l. fi. C. de iur. om. iud. quæ dicit scholares non facere vniuersitatem, & per consequens de iure non posse sibi eligere rectorem; ergo indubitanter tenendo illam gl. rector scholarium non habet de iure etiam ciuili iurisdictionem in scholares, & fortius non debet habere in clericos; & si quam hodie habet, videtur habere ex forma statutorum terrarum, quæ non extenduntur ad clericos, vt in c. ecclesia S. Mariæ. & in c. quæ in ecclesiarum. de consti. Tertio, præsupposito sine veritatis præiudicio, ꝙ scholares faciunt vniuersitatem de iure communi: tamen in casu nostro, in quo sunt laici, & clerici scholares, non potest dici, quod simul faciant vniuersitatem: † quia 2 homines disparis professionis, non debent facere idem collegium, vt in cle. 1. de ele. 16. q. 7. c. in noua actione. facit c. fi. de reg. iur. & in c. causam. de ele. & clerici non sunt eiusdẽ conuersationis cum laicis, vt in c. laici. & in c. laicos. 2. q. 7.

Quarto probatur, vniuersitas illa, vbicunque in studio sunt plures laici, quam clerici, tunc illa vniuersitas est secularis: quia denominatio fit a maiori parte, minor autem venit iure accessionis, licet sit pretiosior, vt in §. si eum alienã. Insti. de rerum diui. & l. & si non sint. §. peruenianus. ff. de au. & argen. leg. tenet in terminis nostris Barto. in l. fi. C. de colle. illi. & Bal. in auth. habita. C. ne fil. pro pa. sed in collegio, & vniuersitate clericus nullum officium, nullam denique actionem, seu aliquam communionem debet habere, vt in l. placet. C. de epis. & cle. no. Inn. in c. dilecta. de exces. præla. prope fi. vbi dicit, ꝙ clerici alicuius ciuitatis, vel castri, non possunt facere collegiũ ea ratione, quia sunt in eadem ciuitate, vel castro: quia clerici non constituunt vniuersitatem castri, vel ciuitatis, seu castrum, vel ciuitatem, quod idem est: sed constituunt vniuersitatem ecclesiarum suarum: & ciues constituunt ciuitatem, vel vniuersitatem ciuitatis, & castellani castellum &c. sed bene possunt clerici constituere vniuersitatem causa religionis, vt missas celebrent pro viuis, & defunctis, cum si. hæc sunt formalia verba Inn. in d. c. dilecta. ad idem facit, quod no. Inno. in c. cum ab ecclesiarum. de offi. ord. vbi dicit duo requiri, ad hoc, vt rector habeat iurisdictionem. Primo, ꝙ ipse sit clericus. Secundo, ꝙ vniuersitas, quæ ipsum elegit, sit clericorum ac religiosorum, quasi sentiat, ꝙ si rector est laicus, non potest recipere iurisdictionem spiritualem, quã non habet ipsa vniuersitas, quæ per electionem transfertur in rectorem, vt in c. ex literis. de consti. & facit, quod no. Inno. in c. quanto. de offi. ord. Quinto, bene facit c. significasti. de fo. compe. vbi 3 traditur regula, † ꝙ clerici non possunt consentire in iudicem non suum, nisi forte sit persona ecclesiastica, & ipsius diœcesani voluntas accedat; ergo sine voluntate episcopi non potest ipse Lam. clericus consentire in rectorem tanquam in iudicem. sed in casu nostro nil dicitur de voluntate proprii episcopi; ergo sentẽtia fuit nulla. Ad partem neg. ꝙ sententia non sit nulla, arguitur primo sic. priuilegium alicui generi personarum sub nomine appellatiuo laicis, & clericis congruenter cõcessum, competit nedum laicis, sed etiam clericis, vt probatur in c. dilecti, de foro compe. vbi priuilegium concessum laicis, viam suam porrexit etiam in clericos; quod facit de statuto laicorũ, & de priuilegio notauit Bal. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. & Io. de Lig. in c. quod clericis, de fo. compe. sed auth. habita. C. ne fil. pro pa. & l. fi. C. de iurisd. om. iud. emanauerunt in priuilegium studentium, & exercentium professionem approbatam, vt in eis patet, in quibus disponitur, vt exercentes professionẽ scholasticam, possint certos iudices habere, inter quos est eorũ rector, quę quidem qualitas scholastica, ita competit clericis, sicut laicis, in c. 2. de priuileg. in 6. eod. tit. c. fi. cum simi. ergo dicta sententia lata a rectore vniuersitatis scholarium in Lamb. clericum, & scholarem, non debet esse nulla ex iurisdictionis defectu. Secundo probatur sic, ex quo clericis permittitur de iure studium, in c. super specula, de magist. & in c. 2. eo. tit. lib. 6. cum sim. in quibus probatur, ꝙ nedum in studio possunt clerici causa studii moram trahere; sed in multis studii fauore priuilegiantur, adeo ꝙ etiam ad docendi officium possunt religiosi promoueri, dummodo ad illud legitime promoueantur, vt est communis Doctorum conclusio in c. nonnulli, de mag. ergo omnia, quę studii ratione indulta sunt, videntur eis competere, ar. c. prudentiam. & c. præterea. de offi. deleg. & in l. ad rem mobilem, & in l. ad legatum, ff. de procu. facit optime, quod in simili legi. & no. in l. si longius. ff. de iud. vbi habetur, ꝙ filiusfamilias in studio existens, potest agere, & conueniri sine patris consensu, sicut pater sa. Idem in religioso no. in c. vt periculosa, ne cler. vel mona. lib. 6. sed studii & professionis approbatæ causa emanauerunt, d. auth. habita, & l. fi. C. de iur. om. iud. ergo eorum dispositio videtur clericis permissa. Tertio arg. per optimum simile. si enim ratione feudi, quod habet clericus a laico, subiicitur clericus in concernentibus feudum iurisdictioni domini feudi sibi tributæ a lege ciuili, vt in c. imperialem. §. præterea, de prohi. feu. ali. per Fed. col. 10. iuncto eo, quod legitur, & no. in c. cæterum, de iudi. & melius in c. verum, de foro compe. ita & fortius dicendum est clericis existentibus in studio, vt ratione scholasticæ professionis subiiciantur iurisdictioni rectoris, & aliorum, de quibus in auth. habita, præsertim eo attento, ꝙ domino feudi datur iurisdictio in vasallos in fauorem ipsius domini. hoc dicit gl. no. in d. §. præterea, ꝙ vasalli non possunt sub alio iudice litigare sine consensu domini feudi. Idem tenet Bar. in l. 1. ff. de iud. & in l. 1. §. & post operis. ff. de no. ope. nun. Studentibus autem dantur iudices in eorum fauorem, vt in d. authen. habita. Quarto, arguitur de c. quia in causis, de pro- 4 cur. vbi aperte colligitur, † ꝙ scholares faciunt vniuersitatẽ licet sint clerici & laici: loquitur enim ibi, vt patet ex supradictis, de scholaribus, videlicet Parisien. qui pro maiori parte sunt clerici. ad idem tex. in proœ. Sexti, & clem. vbi scribitur vniuersis scholaribus Bononiæ commorantibus, & comprehendit eos postmodum sub nomine vniuersitatis. est tamen certum, ꝙ Bononiæ studentes sunt clerici, & laici, & credo plures laicos, quam clericos; ergo ex quo faciũt vniuersitatem, dicuntur habere omnia iura vniuersitatis, vt in c. dilecta, iuncta gl. de exces. præla. & in l. 1. ff. quod cuiusque vniuer. ergo potuerunt habere rectorem, arcam cõmunem, syndicum, sigillum, & similia. hæc enim pertinent ad vniuersitatem, vt no. in iurib. præal. & in l. fi. C. de iurisd. om. iud. Quinto, & vlt. arguitur sic, vbicunque clerici faciũt collegium approbatum, possunt eligere prælatum, cuius iurisdictioni saltem in ciuilibus subiiciantur, vt in c. 1. de ele. & in c. congregato, 16. q. 7. c. 1. & de iud. cum sim. no. glo. in c. quanto, de offi. ord. & in c. cum ab ecclesiarum. sed clerici studentes in studiis generalibus faciunt collegium approbatum. in d. c. quia in causis, de procu. & in proœ. Sexti, & Clem. ergo possunt sibi eligere rectorem, cuius iurisdictioni subiiciantur. Ad idem optime facit c. ex literis, de const. vt patet ibi, ꝙ Doctores & magistri Parisien. faciunt; collegium, & statutum, sicut alii facientes vniuersitatem & tamen illi pro maiori parte sunt clerici. Ad solutionem huius primi

mi dubiũ Iesu Christi Saluatoris, eiusque piissimæ genitricis Mariæ, beatarumque Virg. Agathę, & Luciæ, cæterorũque cælestis curiæ inuocato præsidio, condescendens, primo præmitto, si volumus sequi opi. gl. iuris ciuil. in l. fin. C. de iurisd. om. iudi. quæ dicit post Azo. scholares non posse habere rectorem, quia non exercent professionem, sed sub exercentibus sunt discipuli pelliipariorum; ideo concludit, ꝙ magistri, vel Doctores possunt rectorem eligere: quia ipsi, & non scholares professionem exercent; allegat in hoc consuetudinem Parisien. hæc quæstio est satis decisa pro parte affirmatiua, scilicet, ꝙ hæc sententia rectoris in clericum lata fuerit nulla. Si enim non possunt scholares eligere rectorem; ergo electus per eos nullam habet iurisdictionem, cum cesset dispositio legis similiter, & priuati non possunt iurisdictionem tribuere, vt in c. significasti, de fo. compe. & in l. priuatorum. C. de in. om. iudi. hinc dicit Innocen. in d. c. cum ab ecclesiarum, de off. ord. quod si tot homines, quot sunt Romæ, essent collegii causa collecti, & non haberent expressum, vel tacitum consensum a superiore, & facerent vniuersitatem, non possent sibi iudicem facere, nec habere alia iura, vel priuilegia vniuersitatis, argum. ff. de colle. illic. l. 1. & quasi per totum, sed illam gl. non puto veram, imò contra illam est tex. in proœ. Clemen. vbi dicit quod faciunt vniuersitatem, & quod possunt syndicum facere. ibi enim Papa scribit vniuersis Docto. & Scholar. Bonon. commorantibus: & postmodum in fine proœ. dicit, Vniuersitati vestræ, &c. per illa verba no. Pan. de Leazar. ꝙ scholares faciunt vniuersitatem. Idem voluit gl. & Doct. in d. c. quia in causis; & Inno. in d. c. cum ab ecclesiarum, & c. dilecta, de exces. præl. & Bar. in d. l. fi. & Bal. in d. auth. habita. nec procedit ratio gl. illius l. fi. dum æquiparat scholares discipulis pelliipariorum, quia illi discipuli sunt tanquam seruitores ipsorum magistrorum, sed scholares ordinantur ad iustitiam exercendam, & prudentiam ampliandam; hoc expresse voluit Imperator in dicta auth. habita. vbi commẽdando, & priuilegiando scholares dicit, ꝙ ipsorum scientia mundus illuminatur, & ad obediendum Deo, & nobis ministris eius vita subiectorũ informatur, &c. ergo ipsorũ vniuersitas ordinatur ad iustitiam, & prudentiam, & sic differunt a discipulis aliarum artium. Secundo, principaliter potest dici pro hac parte affirmatiua, si tenemus opi. ꝙ homines disparis professionis non possunt facere vnum collegiũ vt innuere videntur iura supra in arg. deducta. Cum enim in casu nostro prę supponatur, quod in hac vniuersitate plures sunt laici quam clerici, ergo de iure cum sint disparis professionis, vt in c. duo sunt genera Christianorum, 12. q. 1. nõ poterunt facere vniuersitatem simul. Rector ergo electus contra iuris dispositionem nullam in clericis debet habere iurisdictionem, vt in reg. quæ contra ius, de regu. iur. in 6. l. non dubium. C. de leg. & 100. dist. c. vides. Sed hæc opi. in casu nostro mihi non placet per tex. in proœ. Sexti, & Cle. vbi Papa nouissime scripsit vniuersis scholaribus Bonon. commorãtibus, & eos postea simul comprehendit sub vno nomine vniuersitatis, & tamen certum est, quod tunc, & nunc in illo studio sunt clerici, & laici. Idem fecit in Scholaribus Parisien. vt in d. c. quia in causis. ad idem c. ex literis de const. vbi magistri, & Docto. Parisien. faciunt vniuersitatem approbatam, & tamen certum est, quod inter eos aliqui sunt clerici, aliqui laici, ergo ex istis iuribus euidenter concluditur, quod scholares disparis professionis possunt eandem facere vniuersitatem, & allegari posset in arg. l. fi. C. de

5 iurisd. om. iud. † vbi in eodem collegio præsupponitur, qđ possunt esse milites, & in dignitatibus constituti vna cum plebe, seu priuatis. hanc opi. aperte sensit Barto. in l. fi. C. de colle. illi. & Bal. in d. auth. habita. vbi aperte voluit, ꝙ scholares clerici, & laici, etiam religiosi, constituunt eandem vniuersitatem. & tenendo hoc ad iura, quæ innuunt, ꝙ homines disparis professionis non possunt collegialiter coniungi, Respondeo, ꝙ procedunt in collegiis realibus, non autẽ in personalibus, quod est bene notandum, quanquam in iure non reperiantur hæc vocabula, vt dicit Inno. in c. dilecta præalleg. tamen possunt sic dici ad instar seruitutum realiũ, & personalium. vnde sic collegia occasione rei possunt dici realia, vt collegia ecclesiarum, monasteriorum, & similia. Ea vero, quæ sunt occasione exercitii personalis, possunt dici personalia, vt collegium scholarium, laniticum, cerdonũ, & similium. in realibus. n. nõ inducuntur homines disparis professionis, sed in personalibus secus. Et potest esse diuersitatis ratio, ꝙ disparis professionis homines prohibeantur collegialiter sociari, quia quorum studia sunt diuersa, cohærere, & coniugi non possunt, in c. in noua actione. 16. q. 7. q̃ ratio cessat in collegiis personalibus, cum omnium collegiatorum respectu professionis, seu negotiationis, quã exercent, vnus sit finis, & sic diuersitas professionis nõ obst. sed in collegiis realibus non. nam propter mutuum conuersari posset resultare scandalum, quia secundum suam professionem vnus tenetur ieiunare, alius non: vnus ad silentium, alius non, & sic de similibus. Præterea iura, quæ prohibent istos disparis professionis simul sociari, non loquuntur indistincte propter regulas monasteriorum, vt loquitur tex. in c. 1. de elect. præalleg. hinc est, quod gl. ibi dubitauit, an hoc habeat locum in ecclesiis secularibus. non obst. ca. in noua actione. 16. q. 7. vbi generaliter prohibetur, ꝙ in eodem officio nõ sint homines disparis professionis, quia dico, quod ibi tex. loquitur de generali, & principali professione. Nam generaliter, vt ibi dicit Archi. duæ sunt professiones, & duo habitus, scilicet clericorum, & laicorum in c. duo sunt genera. 12. q. 1. & isti non debent simul associari in officio spirituali, vel in collegiis realibus: sed professio clericalis, sicut & habitus distinguitur inter clericos seculares, & monachos, vt ibi no. quare concludo, ꝙ per hanc consideratioñẽ quæstio nostra decidi non potest. Tertio, potest dici, tenẽdo quod solus episcopus sit iudex clericorum, sicut multa iura pro hac parte deducta innuere videntur: sed hoc casu mihi non placet, quia multi alii possunt requiri iudices citra episcopos. videmus enim, ꝙ ratione feudi dominus efficitur etiam iudex clericorum, vt in d. c. verum. de fo. comp.

6 † Item prælati in ecclesiis collegiatis sunt iudices saltem in similibus, vt colligitur ex c. cum ab ecclesiarum. & c. quãto. de offi. ord. 25. q. 4. c. 1. & 2. de iud. cum simi. voluit Inno. in d. c. cum ecclesiarum. & c. quanto. de offi. ord. & gl. ibidẽ. & c. de persona. 11. q. 1. probatur ratione. cum enim iura disponant, vt in ecclesiis collegiatis prælatus eligatur ad electionem collegii, quod non fieret prælatio ista, si non competeret sibi iurisdictio circa personas collegii, vt legitur, & notatur in d. c. dilecta. de excess. prælato. facit ratio naturalis, super qua fundatur l. fi. C. de iurisdi. om. iudi. dicẽtis iniquum esse, & temerarium, quod quis sit de vno collegio & euitet iurisdictionem illius, cui data est cura collegii: & ad iura, quæ generaliter loquuntur de episcopo, dico, quod procedunt regulariter, quia contingit communiter, ꝙ clerici sunt sine alio prælato, & collegio. Item multa ex illis iuribus intendunt excludere alios iudices seculares, nõ autem ecclesiasticos, qui concurrunt cum episcopis, & inter eos est locus præuentioni, iuxta no. in c. pastoralis. & in ca. quanto. de offi. ordi. licet enim habeant prælatum collegii, non tamen possunt declinare iurisdictionem episcopi, si ibidem conueniantur, sicut dicitur in istis collegiis spiritualibus alias personalibus, vt probatur in d. l. fi. & not. Inno. in d. c. cum ab ecclesiarum. & ideo cum istæ considerationes non sufficiant ad decisionem quæstionis nostræ, est nunc generaliter vidẽdum, an clerici prętextu professionis scho-

7 lasticæ, possint habere alium iudicem citra episcopum. † Et primo dissensio, videtur respectu authen. habita. C. ne fil. pro pat. Secundo virtute l. fi. C. de iu. om. iud. est enim inter ista duo iura differentia non modica. nam l. fi. tribuit secundum communem intellectum iurisdictionem rectori cuiuslibet collegii causati ob professionem, vel negotiationem litium earum, quæ oriuntur duntaxat occasione illius professionis, & non alia consideratione. est autem iudex, inquantum legifer, seu scholaris, non autem inquantum est Titius vel Sempro. hoc voluit gl. ibi, & sequuntur Bar. & Bal. communiter Doct. & Inno. in d. c. cum ab ecclesiarum. sed auth. habita, dat iurisdictionem indistincte iudicibus, de quibus ibi, adeo quod glo. ibi voluit, ꝙ etiam in criminalib. habere possunt scholares illos iudices, & eorum optionem licet, vt ibi refert Baldus voluit, ꝙ non habeat locum in criminalibus, motus ratione, quia tex. ibi vtitur verbo, negotiu, & verbo, lis, quæ referuntur ad casus ciuiles, & non criminales; Bal. ibi tenet, ꝙ idem sit in criminalibus ciuiliter intentatis: secus dicit, si criminaliter. probat ex qualitate episcopi, cui datur iurisdictio: quia non potest cognoscere de crimine criminaliter, vnde frustra ibi diceret de episcopo. sed certe hęc consideratio est satis debilis, nam in proœmio digestorum, in fine fit expressa mentio de delictis; & respondetur, iurisdictio præsidi datur, & episcopo ciuitatis. Præ-

terea

terea episcopo non prohibetur cognoscere de causa criminali: sed quando venit imponenda pœna sanguinis, poterūt alii iudices eligi: vel ipse episcopus electus poterit aliis causam delegare, sicut facit, cum habeat iurisdictionem in temporalibus, in c. 1. ne cle. vel mona. lib. 6. Ad dictum argumentum de crimine potest responderi, ꝙ verbum, lis, ponitur ibi large, vt no. gl. vnde puto sequendo gl. præalleg. ꝙ etiam in criminalibus habeat locum ista auth. habita. C. ne fil. pro pat. & hanc opi. sentit Specu. indubitanter in titu. de reo, post princi. Moueor vltra alios hac consideratione, authen. habita, venit post dispositionem factam in fi. & loquitur de iudicibus ibi datis, licet loquatur magis generaliter, & det ibi optionem scholaribus respectu illorum iudicum; ergo debet in dubio intelligi de omnibus causis, sicut loquebatur ius antiquum, arg. in Auth. de fi. ante dota. instr. natis. §. fi. collat. 3. præterea l. fi. differt ab auth. habita, quia in l. fi. iurisdictio datur solum rectori collegii: sed in auth. habita, secundum communem intellectum datur præsidi, episcopo ciuitatis, & magistro ipsorum scholarium, vt infra subiiciam. vnde videamus primo, an auth. habita, hēat locum in clerico, secundo de l. fi. præalleg. Circa primum (prout ex multis vtriusque iuris professorum scripturis colligi potest) quinque principales sunt opi. Primam sentit gl. in c. inolita. 11. q. 1. quæ sensit aperte, ꝙ dicta auth. & ipsius priuilegium habet locum, prout iacet in ipsis scholaribus clericis præsertim respectu iudicum; & sic sentit, ꝙ etiā iudicem secularem possunt eligere clerici seculares. Secūda ibi sunt opi. Goff. in summa, de foro compet. ver., dubitari, qui tenuit totum oppositum, scilicet ꝙ illa auth. non habeat locum in scholaribus clericis, sed solū in laicis; & hāc opi. sequuntur Host. & Io. And. in c. si diligenti. de foro cōpet. & Arc. in c. inolita; moti, quia imperator, cum non haberet iurisdictionem in clericos, non potuit illam aliis iudicibus tribuere. nec obstat, ꝙ contineat priuilegium: quia non potuit priuilegiare clericos in præiudicium iurisdictionis temporalis episcopalis. Tertia opi. ꝙ illa auth. habeat locum in clericis alienigenis respectu iudicum ecclesiasticorum dumtaxat, ergo doctor potuit esse iudex, si est clericus, alias non. hanc opin. tenuerunt Io. de Deo, & Vber. de Bo. & Spec. in loco prælle. & Goff. in d. c. si diligenti. in hac opi. dom. Cardin. Flore. dicit hoc idem procedere ex parte rectoris scholarium, licet in illa auth. de eo non fiat mentio sed hæc ratio processit: quia tunc temporis scholares non faciebant rectorem; vnde verisimile est, ꝙ si fecissent, hanc iurisdictionem tribuissent; & sic videtur hodie rector adiūctus aliis iudicibus, de quibus secundum eum, an sit verum infra subiiciam. hanc eandem opin. tertiam primo videtur sensisse domi. Anto. sed postea dicit, ꝙ illa auth. non habet locum in clericis, inquantum submittit eos iudici inferiori episcopo, qui detrahit honori ordinis ecclesiastici; & pro hoc videtur, ꝙ illa auth. in totum tollatur respectu clericorum secularium, cum secundum hoc remaneat solus episcopus ciuitatis, qui sine illa auth. habeat iurisdictionē in scholares clericos in sua diœcesi residentes, vt arg. in c. super specula. & quod ibi no. ne cler. vel mona. & in c. quod clericis. de foro compet. cum sim. Nec ratio sua est vera, cum in multis casibus, de quibus supra, clericus subiiciatur iurisdictioni iudicia non episcopi; & præsertim hoc probatur per c. significasti. eo. tit. vbi clare probatur clericum posse cum licētia sui episcopi prorogare iurisdictionem iudicis ecclesiastici, licet non sit episcopus. Quartam opin. posuit Io. Cald. in d. c. si diligenti. dicens hanc tertiam opin. posse defendi, si clericus est in studio de licentia sui episcopi, argumen. eorum, quæ in simili no. in c. cum pastoris. 2. q. 7. & in c. ex parte. de accu. tunc enim cessat præiudicium episcopi supra alleg. quasi sentiat, ꝙ tunc videtur per consequentiam habere licentiam a proprio episcopo litigandi sub iudice alieno, dum modo sit clericus, argum. in d. c. significasti. Quintam opi. posuit Inno. quam Nico. de Mat. refert. & sequitur Bal. in d. auth. habita. qui in hoc fecit quatuor membra, dicens, ꝙ aut clericus venit ad studium licentiatus a iure, vt quia ad studium theologiæ, vt in c. fi. de magist. Aut licentiatus a Papa, aut à prælato suo, aut sine aliqua licētia. primis duobus casibus tenet clericum posse vti dispositiōe illius auth. habita. etiam quoad iudicem laicum, quia lex, & princeps potuerunt super hoc disponere, & videtur disposuisse dando licentiam veniendi ad studium; quod patet ex eo, quia authen. habita, est inducta in beneficium scholarium. cum ergo concedat esse in studio, videtur dispensare super his, quæ sequuntur ad illud. ff. de re iud. l. quidam consulebat. & C. de nup. l. Imperialis. §. si miles, sicut monachus licentiatus ad studium videtur habere licentiam ad agēdum super factis studii, vt no. in l. si longius. §. si. ff. de iudi. In tertio vero casu distinguit, aut elegit iudicem ecclesiasticum; & hoc potest propter licentiam sui prælati; & sic potest eligere magistrum, si clericus est: sed si est laicus non; quia resistit, c. significasti. de foro comp. In quarto casu cum legem offendat, non debet habere priuilegium scholasticum, vt in Authen. vt differen. iud. §. neque autem. & l. auxilium. ff. de minoribus. §. fi. & hoc dicit Bal. tenendum potius, quam quod scripsit Io. And. in d. c. si diligenti. Ego vero pro decisione dubii nostri, primo examinabo auth. habita, an habeat locum in rectore scholarium. Secundo quid in aliis iudicibus ibi contentis respectu clericorum &c. Circa primum do. Cardin. sensit quod sic, vt supra dixi, non ꝙ de rectore fiat mentio ibidem, sed videtur hodie subrogatus ex tacita mēte Imperatoris. Contrarium sentit aperte Bal. in auth. habita, dicens, quod scholaris conuentus coram doctore, non potest eligere rectorem vniuersitatis, quia tex. ibi. non dat optionem, nisi in tribus iudicibus, scilicet in potestate, episcopo, & doctore. De rectore vero non meminit, argum. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matrim. Et credo, quod hoc dictum suum sit verius. moueor vltra eum, quia cū illa authē. sit ius priuilegiatū, & speciale, non debet extendi ad non expressa, præsertim contra communis iuris regulam, vt c. porro. de priuil. & in c. sane. eo. tit. & 7. q. 1. c. petiisti. Præterea posset dici, quod etiam si tunc scholares fecissent rectorem, Imperator non dedisset illi iurisdictionem, quam dedit aliis, quia iuueni sodali non esset danda potestas in criminalibus & etiam in omnibus ciuilibus, sicut datur in illa Authen. vt prædixi. quare etiam puto, quod scholaris conuentus hodie coram rectore non potest mero iure inspecto illius iurisdictionem declinare, & eligere sibi episcopum, doctorē, vel potestatem, secundum formam illius auth. habita. Moueor principaliter, vt dixi, quia per illam auth. habita, non datur optio, nisi in illis tribus. ergo conuentus coram rectore non habet optionem. Non obstat, si diceres, rectorem nō habere potestatem supra scholares, cum illa authē. habita, det eam illis tribus iudicibus, arg. in l. consulta diualia. de testa. quia dico, quod illa auth. dedit hanc iurisdictionem illis tribus in fauorem scholarium, vt ibi colligitur manifeste; ergo possunt scholares illi fauori in parte renunciando eligere sibi rectorem, arg. in l. si quis in conscribendo. C. de pac. & c. ad apostolicam. de regula. cum sim. Non esset præsumptio, ꝙ Imperator priuilegiando ibi scholares, voluerit eis tollere potestatem eligendi sibi rectorem, ne quod ob gratiam conceditur, trahatur in dispendium, contra c. odia. de regu. iu. lib. 6. C. de legi. l. quod fauore. item iura volunt, ꝙ faciant vniuersitatem, vt in iuribus supra alleg. ergo concedunt, quod habeant iura vniuersitatum, inter quę est istud, vt possint eligere sibi rectorem, vt in l. fi. C. de iurisd. om. iu. & eligendo sibi rectorem, perdūt quoad eū beneficia istius auth. habita. tamen procedit dispositio illius l. fi. C. de iurisdi. omn. iud. qua cauetur, per iniquum, & temerarium esse, ꝙ illi de collegio, prætextu militaris dignitatis, vel alterius qualitatis, debeant declinare iurisdictionem rectoris collegii. Nil ergo habent in hoc scholares, de quo conquerantur cum per electionem rectoris recedant quoad eum a prouisione legis, vt in l. fi. C. de pac. conuen. tam super do. Nec obst. si dicatur, quod eum virtute l. fi. non liceat illis de collegio recusare iurisdictionem potestatis cum rectore collegii, & tamen prætextu auth. habita, hoc licet, vt ibi. Si ergo licitum est declinare iurisdictionem potestatis eligendo alium ex illis tribus, ergo fortius debet licere declinare iurisdictionem Rectoris eligendo aliquem ex istis tribus, cum potestas sit maior rectore, vt d. l. fi. & per Inno. in c. dilecta, de exces. præl. in fi. Nam si vinco vincentem te, ergo vinco te, vt c. autoritate, de concess. præb. in 6. in auth. multo. C. de epi. & cle. Ad hoc respondeo sic, potestas erat iudex necessarius, vt d. l. fi. merito ius voluit prouidere scholaribus, sed rector est voluntarius, vnde eligendo sibi rectorem, recedunt a prouisione legis, vt prædixi; facit quod in simi. legitur, & no. in c. de arbit. de offi. deleg. in 6. Concludo, ꝙ mero iure inspecto non potest scholaris conuentus coram rectore declinare suam iurisdictionem, supponendo se iurisdictioni episcopi, potestatis, vel magistri. Et no. quia noui, & ve-

& veriſſimum eſt; idem, ſi conuenitur coram aliquo ex illis tribus, vt oon poſſit eligere rectorem vniuerſitatis; & per hoc patet, ꝙ vigore auth. habita, non poteſt decidi quæſtio noſtra, cum illo iure non babeat rector iuriſdictionem, ſed ad materiam ampliandam, & quia poſſet facere in argum. materiæ noſtræ quoad ſecundum, ſcilicet an iudicibus illis contemptis habeat locum illa auth. habita, in clericis, dicerem ſic, & ſecundum iudicium laicorum nullo modo habeat locum: tum quia laicus nõ eſt capax iſtius iuriſdictionis contra clericum, vt in c. cum nõ ab homine, de iudi. vbi patet, quod etiam Rex non poteſt habere iuriſdictionem in clericum quantuncunque in minoribus conſtitutum: tũ quia Imperator non potuit aliis dare iuriſdictionem in clericum, quam non habebat: quia nemo dat, quod non habet; in c. Daybertum. 1. q. 7. & c. quod autem, de iu: pat. nec ob. dictum Bal. in eadem materia: quia canon, ſeu princeps licentiando videtur conceſſiſſe ea, quæ tendunt ad fauorẽ ſtudentium, &c. vt ſupra dixi: quia dico illud non procedere in terminis noſtris duplici motiuo: primo, quia in generali licentia non videtur data poteſtas contra ſpecialiter ꝑ iura canonica, & diuina diſpoſita, vt no. in ſimili Barto. in l. ambitioſam, C. de decr. ab ord. fa. Iura enim canonica, & diuina nolunt clericum diſcuti per laicum, vt in c. ſi diligenti, de fo. compe. cum ſi. & in c. ſi Imperator. 96. diſt. & c. nimis, & quod ibi no. de iureiu. & per Inno. in c. 2. de maio. & obe. Præterea non eſt veriſimile, ꝙ Papa voluerit præiudicare toti ordini clericali in fauorem ſtudentium. Nam læditur totius ordinis clericalis priuilegium, ſi vnus clericus conuenitur coram iudice ſeculari, vt probatur in d. capi. ſi diligenti, nec eſt veriſimile, quod quis concedat in genere, qđ ſimiliter in ſpecie non fuiſſet conceſſurus, vt in c. fi. de offi. vic. in 6. & in reg. in generali, de reg. iur. lib. 6. Præterea ꝓpter generalem poteſtatem eundi ad ſtudium, videntur illa duntaxat concedi, ſine quibus ipſe commode eſſe non poteſt in ſtudio, argum. opi. in l. ſed Iulia. §. quod dicitur. ff. ad Maced. ſed clericus poteſt eſſe commode in ſtudio, abſque eo, ꝙ eligat in iudicem laicum; ergo, &c. Nec obſt. contrarium ſupra formatum in domino feudi: quia dominus feudi cognoſcit in re ſua ratione directi dominii, quod apud eum remanſit. Præterea Imperator ab initio hanc iuriſdictionem conceſſit domino feudi, vt c. Imperialem. §. præterea, de prohib. feudi alienatione per Fed. appoſitum eſt ergo hoc onus ipſi feudo. vnde ſi eccleſia, vel clericus vult feudum a ſeculari, oportet, quod cum illo onere recipiat, cum res tranſit cum onere ſuo, argum. c. paſtoralis, de deci. hinc eſt, quod eccleſia, ſeu Papa hanc iuriſdictionem approbauit: quia abſque ea ſentiebat diſpendium, cum aliter non potuiſſet feudum acquirere, ſed in caſu noſtro ceſſat hęc neceſſitas cum clericus non neceſſitatur ad eligendum iudicẽ ſecularem ratione ſcholaſticæ profeſſionis. Quod ad iudicem vero eccleſiaſticum dicerem ſic; ꝙ aut quæritur, nunquid habeat iuriſdictionem ſuper ſeculares clericos virtute illius auth. & credo quod non: quia imperator non potuit dare iuriſdictionem in clericos, cum eam non haberet, vt in d. c. Daybertum. Nec obſt. ſi dicatur, quod ſatis hoc permiſſum eſt de iure ciuili, argum. c. 1. de no. oper. ounc. quia illud procedit, quando in materia non eſt facta prouiſio per ius canonicum, vt no. Inno. in gl. 1. c. 1. de reb. eccle. non alien. in 6. Sed in materia noſtra diſpoſitum eſt per canones, coram quibus ſunt conueniendi clerici, vt in iuribus ſupra deductis in arg. Aut quæritur, nunquid poteſt iudex clericus cognoſcere, virtute prorogationis iuriſdictionis fiendæ per ſcholarem clericum, & puto, quod ſic, ſi ei ſit commodum iuriſdictionem illius prorogare: quia ꝑ generalem licentiam accedendi ad ſtudium videtur habere poteſtatem faciendi ea, quæ cedunt ad vtilitatem ſuam, & commoditatem ſtudii, argum. eorum, quæ habentur, & no. in l. ſi longius. ff. de iud. & c. vt periculoſa, ne cler. vel mona. libro 6. Et per hoc infero, quod clericus conuentus corã epiſcopo loci nõ poteſt ipſius iuriſdictionem declinare, eligendo in iudicem doctorem clericum: quia prorogatio nõ habet locum, niſi fiat cum conſenſu partium, vt in l. 1. ff. de iud. cum ſimil. Qui autem ſint iudices, qui deputantur per auth. habita, reſp. tex. ibi exprimit dominum magiſtrum, & loci epiſcopum. & gl. ibi exponit, magiſtrum, id eſt doctorẽ legum, qui alias pręceptor appellatur, vt in l. in ędibus. ff. de dam. infec. alias magiſter, vt l. qualem. §. dicere. ff. de arbit. ver. magiſtrum, intellexit ibi gl. pro doctore alicuius facultatis. Ex illa gl. iunc. tex. No. ſingulariter pro omni conſuetudine, ſecundum quam doct. iuris appellantur domini. doctores vero alterius facultatis appellantur magiſtri. & idem in ſimili glo. clem. 2. de magi. in verſi. doctoratus, quę dicit, quod apud Italiam, profeſſores iuris appellantur doctores, in aliis vero facultatibus appellantur magiſtri. Ego autẽ licet prędicta procedant ſecundum conſuetudinem, tamen ſic exponerem textum in d. auth. habita. Capio enim verbum, domino, pro præſide, ſeu poteſtate loci, qui poteſt dominus loci appellari, vt eſt tex. in l. Spadonem. §. ſi ciuitatis. ff. de excuſa. tut. no. Bar. in l. 1. prope fi. ff. de iur. om. iudi. & hæc mea expoſitio competit text. in procem. ff orum. in fi. vbi præſides, ſeu poteſtates numerantur in numero trium iudicum, vt ex diſputatione, quam fecit Bald. in d. auth. habita, an hodie poteſtas ſit excluſus, cum in d. Auth. de eo nõ fiat mentio. Concludit tamen poſt multa, ꝙ non. iuriſdictio enim fuit ſibi tributa vna cum aliis, in procem. ff orum. in fi. & hæc no. quia procedunt hæc quoad dictam auth. habita, per quam patet, an & quando habere poſſet locum in ſcholaribus clericis.

8 Venio † nunc ad ſecondum membrum, an virtute l. fi. C. de iur. om. iud. habeat rector iuriſdictionẽ in ſcholares clericos. in quo dubio diſtingue ſic, ꝙ aut rector eſt laicus, & non habet iuriſdictionem, quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum, vt in c. quod in dubiis, & huiuſmodi iuriſdictionis eſt incapax, vt in ca. cum non ab homine. de iud. facit optime c. 2. de fo. compe. in quantum dicit vniuerſaliter, nullus iudicum &c. vnde intendit excludere omnem iudicem laicum, niſi ſpecialiter hæc iuriſdictio tribuatur. firmat Bar. in l. fi. ff. de coll. illi. & Bal. in d. authen. habita, præl. ſenſit Inno. in d. ca. cum ab eccleſiarum. Vnde hoc caſu clerici ſtudentes erunt de vniuerſitate, & erunt exempti a iuriſdictione rectoris. nec eſt hoc nouum, cum ſæpe contingit hæc exceptio, vt in l. 1. ff. ad munic. no. Bar. in d. l. fi. Aut rector eſt clericus, & tunc conſidero tres caſus. Aut ſcholares de vniuerſitate pro maiori parte ſunt clerici. Aut tot ſunt clerici, quot laici. Aut laici ſunt plures clericis. Primo caſu credo, ꝙ rector ſit iudex clericorũ. Moueor, quia ex quo iura probant hanc vniuerſitatem ſcholaſticam etiam miſtam, vt ſatis colligitur in c. in cauſis de procu. & in proce. cle. & Sexti, inducendo vt ſupra deduxi, argum. ergo videntur velle iura, quod habeant vniuerſitatẽ, & per conſequens, vt poſſint habere rectorem, ſyndicum, ſigillum commune, & ſimilia, quia qui permittit principale, permittit acceſſorium, ſeu quod ex illo ſequitur, vt in c. cũ M. de conſti. facit optime c. ex literis. eod. tit. cum ibi no. ſic enim in realibus collegiis ſubiiciuntur laici prælato collegii, vt ſupra dixi. ita videtur dicendum eadem ratione in collegiis perſonalibus, quale eſt illud collegium ſcholariũ, vt competat rectori hæc iuriſdictio in clericos directe ex diſpoſitione legali, & ex approbatione canonica, vt in iuribus ſupra alleg. dico, quod ſi ſcholaris clericus conuenitur coram epiſcopo loci contractus, vel delicti, non poterit ipſius declinare iudicium, eligendo rectorem per tex. illius l. fi. C. de iur. om. iud. no. Inno. in d. c. cum ab eccleſiarum. & ſic erit in optione actoris, coram quo iſtum clericum ſcholarem conueniat. Item dico, ꝙ coram rectore non poteſt conueniri, niſi de litigiis, quæ oriuntur occaſione ſcholaſticæ poſſeſſionis, vt in d. l. fi. no. Inno. in d. c. cum ab eccleſiarum, vt ſupra tetigi. alias vero debet conueniri clericus coram epiſcopo loci. & idem per omnia dicendum, quoad ſecundum membrum, quando tot ſunt clerici, quot ſunt laici: quia vniuerſitas cenſetur etiam tunc eccleſiaſtica, cum maius dignum trahat ad ſe minus dignum. iuriſdictionem in clericos ſibi non vendicabit, quia nõ poteſt, vt in c. aqua. de conſe. eccl. vel alta. no. Bar. in d. l. fi. & Bal. in d. auth. habita. Tertium vero membrum, quando plures ſunt laici, quam clerici, continet ſpecifice dubium vnum, de quo non reperio ſpecifice, & in propriis terminis per aliquem tactũ. Bar. n. & Bal. in locis præal. ſimiliter dixerũt, quod ſi rector eſt clericus, habeat iuriſdictionem in clericos, ſed nõ attingunt hunc caſum, quando maior pars eſt laicorum; nam ſecundum eorum diſtinctionem, quam faciunt ad alium effectum, dicunt, ꝙ talis vniuerſitas cenſetur ſecularis, cum debeat conſiderari maior pars: minor autem, & ſi dignior, vetit iure acceſſionis, arg. in l. & ſi non ſint. §. perueniamus. ff. de au. & argen. leg. & Inſti. de rer. diui. §. ſed cum alienum. Et profecto hoc caſu videtur de iuris rigore dicendum, ꝙ talis rector non habeat iuriſdictionem in clericum, & per con-

consequens sententia, de qua quæritur, corruit ex iurisdictionis defectu, & hanc partem tenui in c. si diligenti. in lectura, motus principaliter per alleg. Inno. in d. c. cum ab ecclesiarum. 9 † Item quia vniuersitas dat iurisdictionem rectori, vt no. gl. in l. & quia. ff. de iurisdi. om. iud. & no. Io. And. in c. quoniam abbas. de offi. dele. non potuit autem hæc vniuersitas, cum censeatur secularis, transferre in vniuersitatem iurisdictionem spiritualem respectu clericorum in rectorẽ suum, cum illam iurisdictionem non haberet, sed tamen de æquitate cogitatu nouissime posse talem sententiam sustineri, vt sic saluemus consuetudinem communem, quæ hodie viget per omnia studia Italiæ, in quibus communiter plures sunt laici, quam clerici; & rectores, dummodo sint clerici, exercent iurisdictionem in clericos. Moueor principaliter, quia iura canonica, & ciuilia videntur hanc vniuersitatem scholarium approbare, quantumcunque sit mista hominibus disparis professionis, vt in d. c. quia in causis. de procu. & in proœ. 6. & Cle. & dixi supra latius; ergo videntur dare iurisdictionem rectori talis vniuersitatis, ex quo est subiectum recipiens iurisdictionem, cum iurisdictio sit apud principem, & ipse princeps, siue lex mortua, tribuit hanc iurisdictionem rectori ministro ipsius vniuersitatis. omnis. n. iurisdictio deriuatur a principe tanquam a maiori, vt legi. & not. maxime per Bald. in c. 1. quis dicatur dux. col. 10. pro hoc optime facit d. l. fi. C. de iur. om. iudi. vbi lex tribuit iurisdictionem rectori cuiuscunque collegii, quantumcunque illi de collegio sint diuersæ qualitatis, & habeãt iudices speciales. vnde disponitur, vt prætextu militiæ, vel alterius dignitatis non possit quis declinare iurisdictionem rectoris, & tamen certum est, quod vniuersitas non habet iurisdictionem in milites, cum habeant proprios iudices, vt in l. cum magistri. C. de iur. omn. iudi. sed ex quo exercẽt illam professionem, seu negociationem, iura submittũt eos rectori, quoad iustam professionem, seu negotiationem distinctione fori non habita. Ita potest eleganter inferri ad propositum nostrum, quod licet clerici dicantur milites, & habeant proprios iudices, tamen, ex quo exercent hanc professionem studiorum, iura submittunt eos rectori collegii, quoad illam professionem, & fortiter hoc sentiunt Bart. & Bald. in dictis locis, qui tantum requisiuerunt, vt rector sit clericus, nec quoad iurisdictionem per eum exercendam distinxerũt, an maior pars sit clericorum, vel laicorum, sed hanc distinctionem fecerunt, quoad effectum sciendi, cui superiori ipsum corpus collegii subiaceat; quod examinabo in sequen. dub. Restat nunc dictum Inno. in præal. c. cũ ab ecclesiarum, ad quod potest sic responderi, quod Inno. in ea parte loquitur de collegio ecclesiast. cum alias nõ posset esse rector, vel prælatus ecclesiæ, seu monasterii, arg. in d. c. ex eo. in fi. lib. 6. de elec. Vel secundo potest dici melius quod Inno. non dicit simpliciter, quod rector debeat esse electus a collegio ecclesiæ, ad hoc vt debeat habere iurisdictionem in clericos, sed requiritur, quod collegium sit ecclesiasticum, ad hoc vt rector habeat iurisdictionem spiritualem, scilicet excommunicandi, interdicendi, & similia exercendi, & ita proprie loquitur: quasi aperte velit, quod talis rector non possit aliter censuram ecclesiasticam exercere, alias fulminare, nec de causa mere spirituali cognoscere; non autem negat, quod in tẽporalibus, seu profanis possit cognoscere contra clericos, ex quo rector est clericus, & electus ab vniuersitate approbata; & hoc clarius videtur sentire idem Inno. in c. quanto. eo. ti. vbi dicit, quod electus ab vniuersitate non consequitur potestatem excommunicandi, sed solum iurisdictionem. sed si confirmationem recepit ab episcopo, tunc potest interdicere. hanc enim potestatem recipiunt ab episcopo cõfirmante, & non ab vniuersitate; cum excommunicatio sit mucro episcopalis. 16. q. 2. c. visis. Et pro honorabilibus infero ad decisi. quæstionis, nunquid rector scholarium possit excommunicare scholares, vel laicos. ad quod puto sic dicendum, quod si est laicus nullo modo potest, argum. eorum, quæ no. in c. 2. de iudi. Si vero est clericus, tunc potest duobus concurrentibus, scilicet, q̃d vniuersitas sit ecclesiastica, vt puta, sunt plures clerici, vel saltem pares numero; & ꝙ rector sit clericus ab episcopo confirmatus, alias non poterit hanc iurisdictionem spiritualem exercere, & no. facit, quod dixi in repetitione c. si quis clericum. de foro compet. vbi generaliter tractaui, qui iudices possent excommunicare. An autem electus per vniuersitatem, sit confirmandus a superiore, vide gl. no. in l. priuatorum. C. de iur. om. iu. quæ dicit, quod sic; & sequũtur Doct. ibi. Electio enim vniuersitatis dat iurisdictionem, sed confirmatio tribuit iurisdictionis effectum, vel exercitium, secundum illam gl. & de hoc vltimo, scilicet de effectu confirmationis, vide bon. gl. quæ idem sentit in c. quanto. 73. dist. tenuit multum in c. transmissam. de ele. sensit Bar. in l. ex eo. ff. de testamen. mil. & Bald. in authen. habita. vbi loquens specifice de rectore vniuersitatis scholarium, dicit confirmationem necessariam. & no. in d. l. priuatorum. vbi statutum, vel consuetudo disponit, quod eo ipso, quod est clericus, non habeatur alia confirmatio, nisi essent duo rectores electi in discordia, tunc oportet adire superiorem de necessitate, qui ante compellat eos ad concordiam, aut deferat alteri, arg. in l. huiusmodi. in §. fi. de leg. 1. dicit tamen, quod nunquam prius administrabit, quam iuret. licet enim ante potestatem recipiat; tamen executionem potestatis non recipit antequam iuret, in Auth. iusiurandum, quod præsta. ab his, in rubro, & nigro. facit Auth. de defen. ciui. §. interim. & hæc sunt notanda. & quod confirmatio sit necessaria, sensit Inno. in d. c. cum ab ecclesiarum, in prin. facit q̃d in aliis collegiis realibus legi. & no. in c. qualiter, & quando & c. transmissam. de elect. & eo. tit. lib. 6. Notandum tamen est dictum Bald. in eo, quod dicit valere consuetudinem, vt absque confirmatione consequatur iurisdictionem; quod potest procedere in istis collegiis personalibus, in quibus solum tractatur de præiudicio ipsorum priuatorum, sed in collegiis realibus, saltem ecclesiarum, vel monasteriorum, non videtur valere consuetudo per c. cum venerabilis, & quod ibi no. de consuet. ne contingat indignum cum dispẽdio ecclesiarum præfici. consuetudo autem ecclesiis grauosa non valet, vt in c. 1. de consue. quod firmat Hostien. in c. transmissam. de ele. & videtur etiam tenere Inn. licet prius inferat opinionem contrariam, & vide per Oldr. consi. 147. & per hæc habetur solutio primi dubii. Et attende, quod nõ omnes rectores collegiorum habẽt iurisdictionẽ, sed oportet, ꝙ sint collegia propter aliquam negociationem, vel professionem approbatã, ita loquitur tex. in d. l. fi. C. de iurisdi. om. iud. secus in istis collegiis deputatis, pietatis causa, vel similibus. rector enim in illis non habet iurisdictionem, sed præeminentiam quandam friuolam, licet posset priuare beneficio societatis, vt no. Bar. in d. l. fi. ff. de colle. illi. in versi. sed contra dubitatur. Ad secundum membrum nunc transcendens, nunquid scilicet talis appellatio ad episcopum a rectore interposita, valuerit, instabo duntaxat circa iurisdictionis competentiam, vel incompetentiam. Et primo, adducam quatuor motiua ad partem negatiuam. Secundo, totidem ad partem affirmatiuam. Tertio, submittam solutionem. Quod talis appellatio non valuerit, arguo sic. vbicunque clericus iudicat, vt laicus, non appellatur ad iudicem ecclesiasticum, sed secularem superiorem, in illa iurisdictione, vt probatur in c. Rom. §. debet. iuncta glo. versi. alio. de app. in 6. vbi patet, quod si episcopus iudicat ratione feudi secularis, appellatur non ad archiepiscopum, sed ad dominum feudi, licet secularem. idem tenet Inno. & cõmuniter Doct. in c. cæterum. de iud. & Bar. in l. 1. ff. de app. sed ratione vniuersitatis iudicauit in casu nostro, tanquam laicus, quia vniuersitas erat secularis, cum plures erant laici, quam clerici, iuxta no. per Barto. in l. fi. C. de colle. illi. & Bal. in auth. habita. C. ne fi. pro pat. dixi plenius supra in præced. dubio. habet enim iurisdictionem, tanquam quilibet laicus, & non vt clericus, in l. fi. C. de iur. om. iudi. ergo debuit appellari non ad episcopum, sed ad potestatem loci. hoc argu. expresse videtur firmare Bar. in dicta l. 1. §. si quis in appel. vbi dicit, quod si clericus vel episcopus, est factus rector alicuius ciuitatis, quod debet tũc appellari ab eo ad dominum illius ciuitatis. Item dicit, si rex iudicat in aliqua causa, vt comes, quod debeat appellari ad superiorem ipsius, in quantum est rex, facit c. cum appellat. de priuil. hoc idem expresse videtur sensisse in d. l. 1. in alia quæstiõe, quæ incip. Quæro, an aliqua ciuitas. vbi firmat, quod si aliquod collegium facit sibi rectorem, cui dat iurisdictionem, quam potest, vt l. fi. C. de iu. om. iud. ꝙ debeat appellari ab isto rectore ad superiorem proximum illius collegii, quem dicit esse rectorem ciuitatis, arg. in d. §. si quis in app. Secundo principaliter pro hac parte arguitur sic. hæc collegia inferiora, subdita sunt superioribus potestatibus, seu iudicibus illius ciuitatis, seu loci, vbi ipsa collegia consistunt. Si enim sunt secularia, subiiciunt̃ domino seculari, vt in d. l. fi. C. de

iur.om.iud.facit l. 1.& fi.C. de colle. illi. Si ecclesiastica subiiciuntur iudici ecclesiastico, vt in c.ex literis. & quod ibi no.de constitu.in cap.cum ab ecclesiarum. de offic.ordina.

Hanc conclusionem firmat Inno.in c. dilecta. de excess. prela.in fi. vbi dicit, quod ista inferiora collegia, & rectores eorum, subdita sunt maioribus, & ordinariis potestatibus, in tantum quod ad eorum dictum possuut destrui, & impediri, vt fiant. facit l. s.C.de colle. illi. Et appellatio semper est imponenda ad proximum superiorem, vt in c.dilecti.de app.& in d.l.eod.titu.& capit. Romana. eod.titu.in 6.ergo debuit appellari in casu nostro ad superiorem secularem.

10 † Tertio arguitur sic. vniuersitas secularis non potest dare suo rectori iurisdictionem ecclesiasticam, sed secularem duntaxat, vt no.Inno.in d.c.cum ab ecclesiarũ. nemo enim dat, quod non habet. 1.q.7.c.Daybertum.& c.quod autem de iure patr.facit l.traditio.ff.de acqui.rer.dom. Sed si iurisdictio ista est secularis, tunc appellari debet ad iudicem secularem, quę est supra illam iurisdictionem, vt in d.c.Romana.§.debet. Quarto, & vlt. probatur sic. rector studii, seu negotiationis, habet iurisd.per legem ciuilem duntaxat, in l.fi.C.de iur.om.iud.de iure autem canonico nõ legitur tributam iurisdictionem; ergo appellandum est ad eum, qui tribuit iurisdictionem l. 1.C.vbi, & apud quem. ergo ad potestatem secularem, qui in loco est vice Imperatoris.l. præcipimus.& quod ibi notatur, C.de app. In contrarium ad partem affirmatiuam arguitur primo sic. appellatio debet semper interponi ad superiorem illius, qui iudicauit, vt in l. 1.C.vbi, & apud quem.& d.c.dilecti.& c.Romana.eo. tit. prealle. Sed rector, ex quo est clericus, in nullo est subiectus iudici seculari, nec esse potest tanquam rector, cum speciale sit in feudo, vt no.in d.c.quod clericis, & c. verum, de fo. competen. Rector enim iste nihil tenet a iudice seculari, ratione cuius debet esse subiectus, sed subiicitur iudici ecclesiastico duntaxat. 11.q.1.quasi per totum, & c. si quis contra clericum, de fo.competen.ergo recte fuit appellatum ad episcopum, cum ab istis clericis inferioribus iurisdictionẽ habentibus sit ad episcopum appellandum.d. ca. Romana. de app.lib.6.corroborat hoc argumentum dictum Bar.in l. 2.C.vbi, & apud quem.vbi dicit, quod si homines diuersarum iurisdictionum compromittunt in tertium alterius iurisdictionis, & si ex forma statuti potest appellari a sententia arbitri, appellandum est ad iudicem arbitri, & non ad iudicem partium, quia appellans cõqueritur de sententia iniqua ipsius iudicis, & per consequens debet appellare ad ipsius superiorem: igitur ad episcopum, qui est iudex clerici, merito fuit appellatum. Præterea, & secundo, sicut clericus iudicari non potest a iudice seculari in prima instantia causæ, vt in c.clerici, & in c.qualiter, de iud.& in cap.vnico, de cle.coniu.lib.6.ita nec in instãtia appellationis, cum appellatio in pluribus posset reformare sententiam, vt in c. Raynutius, & c.Raynaldus.de testam.quod succedit loco prioris iudicis, vt in c.vt debitus, de appellat. Sed in casu nostro reus erat clericus, nec desinebat esse reus in causa appellationis, sicut ergo non potuit etiam sponte subiici examini iudicis secularis in causa principali, vt in c.si diligenti.de foro comp.ita nec in causa appellationis. recte ergo fuit ad episcopum appellatum, qui fuit competens iudex iudicis, a quo, & ipsius rei origo. Tertio arguitur, & fortius sic. iste rector, non potuisset sententiam contra clericum istum ferre, nisi fuisset, etiam ipse clericus, de iudi.c.at si clerici, dixi plene supra in præced.membro, seu dub. Cum ergo qualitas clericatus necessario concurrat ad validitatem sententiæ, & ad potentiam iurisdictionis exercendæ, ergo poterit dici, quod iudicauerit non, vt clericus, sed vt laicus, & per consequens debet recurri in causa appellationis ad superiorem suum, respectu illius qualitatis secundum quam iurisdictionem exercere potuit, facit c.cum capella.de priuileg. & l.si quando.C. de appella. Quarto, & vlti.probatur alia consideratione.auth.habita.C.ne fil. pro pat. dat scholaribus tres iudices.intra quos est loci episcopus, ergo qualitercũque iste rector iudicauerit, siue vt clericus, siue vt laicus, potuit iste episcopus tanquam competens in causa secularium clericorum, & laicorum adiri. Si enim datur scholaribus optio, in prima instantia eligendi episcopum, dominũ, & magistrum, auth.habita. etiam inuito reluctante actore, vt in d.auth.habita, ergo fortius potuit iste in appellatione sua sibi eligere episcopum: cum appellantis, & non appellati sit eligere episcopum iudicem, dummodo sit competens.

secunda quęstione sexta, c.ad Romanam. Ad solutionem, Iesu Christi eiusque Pissimæ Matris, Beatarumque Virginis Agathæ, & Luciæ, cęterarumque mearum, inuocato patrocinio, condescendens ad materiam ampliandam. Sciendum est, quod materia ista potest discurri ꝑ quatuor casus.

Primus casus, quando est ecclesiastica vniuersitas, & rector clericus. Secundus casus, quãdo rector est laicus, &c.

Tertius casus, quando vniuersitas est ecclesiastica, & rector laicus. Quartus, cum rector est clericus, & vniuersitas secularis, sicut contingit in casu nostro. Primo casu indubitanter dico appellandum ad episcopum loci, tum quia ipsa iurisdictio est ecclesiastica, ex quo talis vniuersitas, & appellatio interponenda est ad superiorẽ in illa iurisdictione, vt no.in dicto c. Romana.§.debet, & d.c.cæterum, tum quia ipse iudex est clericus, & regula est, quod ab istis inferioribus citra episcopum, est appellandum ad episcopum. dicto c.Romana.§.1.nisi de consuetudine, vel statuto, iste rector recognosceret alium immediatum superiorem; quia tunc debet interponi appellatio gradatim, & nõ omisso medio, de quo tamen dicendum, vt legit.& not.in c.dilecti, de appel.& hanc sententiam satis sentit Bar.in d.l.1.ff.de appe. vbi dicit a rectore collegii appellandum ad superiorem proximum illius collegii, & licet ibi dixit, rectorem ciuitatis, & proximum superiorem, illud debet intelligi, quando collegium est seculare, puta, quia omnes vel pro maiori parte sunt seculares, seu laici, secus autem vbi esset ecclesiasticus, vt quia omnes, vel maior pars, vel totidẽ, sunt clerici, quot laici. nam tunc subiicitur episcopo loci, & non iudici laico, iuxta no.per eundem in l.fi.C.de colleg.illi. & per Bald. in auth.habita.C.ne fil. pro patr. Secundo casu principali quando rector est laicus, & vniuersitas secularis, satis videtur de mente Bar.quod appellandum sit ad rectorem ciuitatis, & facit quod no.Inno.in c.dilecti.in fi. de excess. præla. Bald.in auth.habita, non atringit hunc casum, quando appellatur a rectore, sed quando appellatur a Doctore, seu potestate, & sic restringit se ad alios iudices, qui deputantur ꝑ illam auth.& dixit, quod si in ciuitate est deputatus generalis iudex pro omnibus appellationibus recipiendis, ad illũ poterit appellari. Si autem non est alius iudex, sed sunt speciales iudices appellationum, in certis casibus, seu in certis iudiciis interponendis; & tunc dicit, si appellatur a Doctore, poterit appellari ad potestatem, seu episcopum, quia licet isti iudices parificentur, in dicta authent.habita, tamen episcopus maior est potestate, alleg. glo.in l.ex ea.ff.de postu.& vbi deficeret iudex appellationis, appellandum dicit ad dominos, seu priores ciuitatis.per l.vbi absunt.ff. de muto.& cura. Ego multum miror de his dictis Bal. quæ nec veritatem, nec veritatis saporem habere videntur. licet enim episcopus sit maior potestate, non tamen est superior in iurisdictione temporali, in c.nouit, de iud.& in c.causam.qui fi.sint leg.

11 † In hac autem iurisdictione, in causis scholariũ ius parificat eos in proœ.digestorum. & in d. auth. habita; ergo non potest appellari de potestate ad episcopum, cum appellatio sit interponenda ad superiorem iudicem, dicta l.prima.ff.de appell.& in l.prima.C.vbi, & apud quem. Idẽ dico, cum est appellandum a sentẽtia Doctoris. pone enim illum Doctorem sententiantem, esse laicum, & litigantes laicos, dicemus ne appellandum ad episcopum? certe hoc nullo iure persuaderi potest. nec obst. si dicatur, quod cum dentur illi tres iudices a iure in causis scholarium, intra quos est episcopus, quemadmodum potest adiri episcopus in causa principali, ita in causa appellationis debet adiri posse; certe iudicio meo ista consideratio nihil valet, quoniam illi tres scilicet episcopus, potestas, & doctor dantur iudices in causis scholarium, & sic cum principaliter conueniuntur ipsi scholares, & de ipsis conqueritur, sed in causa appellationis non conqueritur appellans de parte, sed de iudice sententiante, vt l. 1.ff.de appel.& ideo iura voluerũt, quod appellatio sit interponenda non ad superiorem litigantium, sed ad proximum superiorem ipsius iudicis sententiãtis, vt legi. in d.l.1.& 2.C.vbi & apud quem. hinc est, quod a sententia Principis non appellatur, quia non reperitur superior, & quia pręsumitur, quod recte iudicauerit, in c.cuncta per mundum.9.quæstione.3. & l. 1.ff.a quib.ap.non lic.

Conclude ergo, quod aut quæritur de appellatione interponenda a rectore vniuersitatis, aut ab aliquo illorum trium de quibus in dicta authenti. habita. Primo casu teneo appellationem interponendam ad iudicem generalem

lem appellationum, ſi talis iudex eſt in ciuitate. cũ enim iu riſdictio illa ſit ſecularis, ex quo vniuerſitas ẽ ſecularis, ergo debet ſecundum formam aliorum iudicum ſecularium iudicare. Si vero nemo eſt in ciuitate, debet appellari ad rectorem ciuitatis. Nam iſte dicitur ciuitatis dominus, vt l. ſpadonem. §. ſi ciuitatis princeps. ff. de excu. tut. & in defectũ debet appellari ad dominum, ſeu dominos, niſi abſint. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. vbi abſunt. Si vero appellatur a iudicibus datis per authen. habita, & tunc dicendum, vt dicam infra in fi. huius ſolut. Primo enim expediam modum appellationis interponendæ a Rectore. Venio nunc ad tertium caſum. Cum ſcilicet vniuerſitas eſt eccleſiaſtica iudex laicus, ſeu rector. Et hunc caſum nõ puto poſſe de iure concorrere, quia ex quo vniuerſitas eſt eccleſiaſtica, modo prędicto rector debet eſſe clericus, & non laicus. nam rector debet eſſe vniuerſalis, non aũt minoris partis, ſed ſi omnes, vel maior pars eſſet clericorum, iſte non habet iuriſdictionem, niſi ſuper laicis tantum, & ſic ſuper minori parte: quod non eſt dicendum; facit capitu. ex eo, in fi. de elect. in ſexto. & hãc partem, quod laicus non poſſit eſſe rector hoc caſu affirmauit Bald. in dicta authen. habita. ſed vbi plures eſſent laici, quam clerici, tunc rector poteſt eſſe laicus, non tamen habet iuriſdictionem in clericos, & hoc caſu intelligerem d. Bartol. in l. fi. C. de coll. illi. vbi tenuit, quod in iſto collegio miſto clericorum, & laicorum poteſt laicus eſſe rector, licet a iuriſdictione ſua ſint clerici exempti. Sed præſuppoſito, quod etiam poteſt eſſe laicus rector in tali vniuerſitate eccleſiaſtica, dicerem, quod ex quo iudicauit de laico, & ipſe eſt laicus, appellandum eſt ad ſuperiorem laicum, licet epiſcopus ſit iudex collegii, cum ſit eccleſiaſticum, non tamen ſingulorum de collegio, ex quo illi ſunt laici, nam aliud collegium, aliud ſinguli, vt in capitu. qui manumittitur. 12. quæſtio. 2. & l. lege. C. de in ius vocan. cum ſimilibus. Et ſi diceres, cum iuriſdictio eſt eccleſiaſtica, ex quo collegium eſt eccleſiaſticum, ergo appellandum eſt ad ſuperiorem de illa iuriſdictione, & ad capitu. debet. Reſpõ. quod non poteſt dici eccleſiaſtica, ſi in laicum, & contra laicos, argumen. in capitulo cauſam. de præſcriptio. Quarto, & vltimo caſu, quando collegium eſt ſeculare, ſed rector eſt clericus, vt in caſu noſtro contingit, certe eſt magis dubium, quia iſte videtur iudicare tanquam laicus, & non clericus; ergo videtur appellandum ad ſecularem. In contrarium facit, quod ſine qualitate clericatus non potuiſſet iudicare in cauſa clerici, ſicut in caſu noſtro iudicauit. concurrit ergo neceſſario qualitas clericatus in iſta iuriſdictione exercenda, & ſic ſumus extra materiam tactam per Bartol. in l. prima. C. de appella. ipſe enim loquitur, quando epiſcopus, vel clericus eſſet rector ciuitatis, & ſi iudicabit, vt laicus, nec qualitas clericatus erat neceſſaria in illa iuriſdictione exercenda, merito appellatur ad ſuperiorem laicum. ſed nos ſumus in caſu penitus diuerſo, quem non reperio ab aliquo tactum, tamen poteſt quotidie contingere, cum in Italia diuerſitas ſcholarium communiter eſt, vbi pro maiori parte ſcholares ſunt laici, rector tamen ex forma ſtatuti eſt clericus. Dicerem tamen ſic, Aut appellatur in cauſa laici, & eſt appellandum ad ſuperiorem laicum, quia in iſto caſu iſte iudicauit, vt laicus, nec qualitas clericatus neceſſario hoc caſu concurrit ad ſententiæ validitatem. Aut appellatur in cauſa clerici, qui erat reus originarius, & puto appellandum ad ſuperiorem eccleſiaſticum, quia iudicauit contra clericum tanquam iudex eccleſiaſticus. aliter enim in caſu noſtro poterat non cadere iuriſdictio contra clericum, iuxta nota. per Innocent. in capitulo cum ab eccleſiarum numero, ſecundo, de offic. ordin. facit capitu. cum non ab homine, & capitu. qualiter, & capitulo clerici, de iudic.

Præterea ad validitatem huius ſententiæ, & potentiæ exercendæ iuriſdictionis concurrebant in caſu noſtro duæ qualitates neceſſariæ. Prima, qualitas rectoratus. Secunda, qualitas clericatus: reſpectu primæ videtur appellandum ad iudicem ſecularem, quando eſt ſupra collegium, & ſic eſt ſuperior in illa iuriſdictione. Reſpectu vero ſecundæ videtur appellandum ad iudicem eccleſiaſticum: tum quia reus originarius eſt clericus, & quia etiam iudex eſt clericus, de cuius ſententia exponitur querela, nec debet iudicare, vt laicus, vt ſupra plene dixi. Cum ergo concurrant iſtæ duæ qualitates diuerſæ naturæ in facto indiuiduo, quia ad vtrunque iudicem non debet appellari, præualere debet tanquam dignior, qualitas clericatus, per iudicem enim ſecularem non poteſt expediri, obſtantibus, rationibus prædictis, expediatur ergo totum per iudicem eccleſiaſticum, cui nulla obſtat incapacitas; ad hoc nota. dictum Bartol. in l. præcidimus. §. eodem obſeruando. C. de appellationib. vbi per illum textum nota. quod coniunctus maiori in indiuiduis gaudet priuilegio maioris, facit l. ſi communem. ff. quemadmodum ſeru. amitta. & bon. gloſſ. in capitulo vnico. de iure patro. in ſexto. Ex quo ſimpliciter infert Bartol. ibi, quod ſi laicus, & clericus ſunt mihi obligati in cauſa indiuidua, licet cauſa ex ſui natura ſit prophana, ratione tamen clerici debet expediri coram iudice eccleſiaſtico; quod perpetuo notandum. Aliud ſimile notandum in l. prima. §. ſi quis in appellatione. ff. de appellatio. dicens, quod ſi in cauſa iudicarunt ſimul iudex eccleſiaſticus, & ſecularis, appellandum eſt ad ſuperiorem eccleſiaſticum: quia ad ſecularem non poteſt appellari; cum clericus non poteſt ſe illi ſubiicere, etiam ſi vellet; vt in capitulo diligenti. de foro competen. nec eſt æquum, quod ad vtriuſque ſuperiorem appellarent: quia forte in locis diſtantibus, & ſeparatis ſunt, nec poſſunt de facili conueniri. Congruentius ergo appellabitur ad ſuperiorem eccleſiaſticum ſecundum eum, cui iudex laicus põt ſe ſubiicere, & per ipſum tota cauſa decidi, ne cauſæ continentia diuidatur in hoc. ff. ex quibus cau. ma. in l. 2. & l. nullus. C. de iudic. & in l. ſi communem. ff. quemadmodum ſer. amitt. quod eſt notandum, facit quod legitur, & notatur in capitulo per hoc, de hæredi. in ſexto. vbi patet, quod ſi ordinaria iuriſdictio in aliqua cauſa cum delegata ſit appoſita, ordinaria tanquam minor aſſumit in indiuiduis naturã delegatæ. vnde appellandum eſt ab vtroque ad proprium, & non ad iudicem ordinarii ſuperiorem; ad id quod in ſimilib. legitur, & notatur in capitulo ſuper quæſtionum, in verſicu. ſi vero duo, de offic. delegat. & per hoc patet reſponſio ad contraria ſuperius formata. procedunt enim reſpectu qualitatis rectoratus a parte iudicis ſui quia iuriſdictio exerceri non poterit. Idem qualitas clericatus ex parte rei: quia non poteſt ſe ſubiicere ſponte iuriſdictioni iudicis ſecularis. capitulo ſi diligenti ſupra allegat. ergo neceſſario appellandum eſt ad ſuperiorem eccleſiaſticum. hæc procedunt, cum quæritur de appellatione interponenda a rectore vniuerſitatis. Sed nunc reſtat examinare aliud dubium ſcilicet cum appellatio veniet interponenda a iudicibus datis, per authentic. habita. C. ne fil. pro patr. In quo quidem articu. ſenſit Bald. in dicta Authent. vt ſupra retuli, cuius dicta minime placent per rationes per me ſupra formatas. Mihi autem videtur poſſe dici, quod ad ſolum Imperatorem ſit appellandum: quia cum iſta iuriſdictio circa ſcholares tribuatur eis, ſcilicet epiſcopo, rectori ciuitatis, & Doctori ex illa authent. & ſic ab Imperatore, nec in illa detur aliquis ſuperior; ergo appellandum eſt ad illum, qui eos deputauit, cum ſemper ad maiorem, & ſuperiorem in iuriſdictione ſit appellandum, vt ſupra pluries dictum fuit. pro hac opinione facit quod in ſimilib. legitur, & notatur in capitulo ab arbitris, de offic. delegat. in ſexto. vbi ab arbitris iuris appellatur ad Papam: quia cum a iure habeant iuriſdictionem illam; ergo ad ipſum ius, a quo habent poteſtatẽ appellandum eſt, & ſic ad Papam, qui eſt lex animata in terris, vt ibi notat. in gloſſ. 3. ergo idem dicendum videtur in caſu noſtro, ſcilicet, quod debeat ſemper adire principem. Pono aliam opinion. quæ mihi plus placet. quod dicamus, quod cum hęc iuriſdictio tributa ſit ordinario, cum tribuatur a principe, ſeu lege certo generi perſonarum, vt not. Barto. in l. 1. ff. de iudic. & l. ex eo. ff. de mili. teſta. facit quod nota. in capitu. cum ab eccleſiarum, de offic. ordin. & ſi ſit incorporata eorum iuriſdictio, appellandum eſt ab eis in iſtis cauſis per regulas iuris generaliter ſuper appellatione interpoſita traditas, vt ſupra tetigi. vnde, ſi eſt epiſcopus, appellandum eſt ad archiepiſcopum, vel Papam. facit quod in ſimili nota. Barto. in d. l. 1. ff. de appellatio. vbi dicit, quod ſi epiſcopus habet iuriſdictionem temporalem incorporatam iuriſdictioni eccleſiaſticę, vt quia illam non habet in feudum, appellandum eſt ab eo in tali iuriſdictione ad archiepiſcopum, pro quo allego text. apertum in d. ca. Romana. §. debet. Si vero appellandum eſt a rectore loci, appelletur ad ſuperiorem ſuum, ad quem in aliis cauſis appellatur, cum de ipſius ſententia exponatur querela, vt in d. l. 1. & 2. C. vbi, & apud quem. Si autẽ appellandum eſt a doctore, tunc ſi doctor eſt ſecularis, ap-

pellandum est ad doctorem ciuitatis, qui est proximus superior. d. l. spadonem. §. ciuitatis princeps. Si vero ecclesiasticus, appellabit ad iudicem suum ordi. in d. capitu. Romana. §. 1. de appel. lib. 6. facit quod no. Bar. in d. l. 2. C. vbi, & apud quem, præsertim si causa fuerit mota contra clericum scholarem. Idem puto, si contra laicum, ex quo ipse doctor est clericus: quia cum iurisdictio sit simpliciter tributa doctori, in d. authen. habita, videtur data secundum qualitatem suam sicut patet in episcopo. Sed circa hoc cadit dubitatio, de quo doctore intelligitur tex. si scholaris intrat diuersas scholas. Solu. tenet Barto. in authen. quod debet intelligi, de principaliori; quod satis placet, argumen. Insti. de iure natu. gen. & ciui. §. quoties. Præterea teneas menti ad materiam duo dicta Bald. quæ ponit in d. auth. habita, quæ licet aperte ibi non probentur; facit tamen tex. ille optime in argumen. vt præsertim fauore professionis scholasticæ sint recipienda.

12 † Primum est, quod scholaris potest a quolibet grauamine appellare. licet enim de iure ciuili non appelletur ab interlocutoria, nisi quia non potest subleuari in appellatione a diffinitiua interponenda, vt in l. ante sententiæ tempus. C. quorum appella. non reci. & l. 2. de appel. reci. & c. super eo, de appel. vbi plene dixi. fauore tamē scholarium hæc specialitas videtur in authen. habita, deducta, dum ab omni iniuria dicit illum releuandum. Secundum dictum, quod licet ad Imperatorem non possit regulariter, omisso medio, appellari, vt in l. Imperatores, ff. de appella. tamen scholaris in terris recognoscentibus Imperatorem in superiorem poterit ad eum appellare: quia ipse Imperator exhibet se paratum ab omni grauamine illum protegere, & defensare, vt in d. authen. habita. Ex quo infero, quod in terris non recognoscentibus imperium poterit appellari ad dominum, seu dominos illius ciuitatis, cum ibi sint loco Imperatoris in illis locis, iuxta nota. per Bar. in l. infamem. ff. de pub. iu. & l. hostes, ff. de cap. & l. vnica. C. ne quis in sua causa, & quod ibi not. Cyn. quod est notandum. Ex omnibus prædictis infero, quod vbicunque appellatio est interponenda ad superiorem ecclesiasticum, non valet statutum de non appellando a sententia rectoris, quantumcunque fuerit confirmatum per ciuitatem: quia in præiudicium superioris ecclesiastici non potuit statutum de hoc disponere, vt est text. in capit. venientes, de

13 iureiuran. † Idem puto quo ad præiudicium superioris laici, si statutum non fuit factum ab vniuersitate scholarium duntaxat nec fuit confirmatum per superiorem: quia non potuit vniuersitas hoc statuere in præiudicium superioris: quinimo nec ciuitas potuisset statuere, vt in ciuitate non appellaretur in præiudicium superioris, ad quem de iure fuerit appellandum, vt nota. Barto. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. in versicu. iuxta præmissa quæro, & satis probatur per rationem dicti capitu. venientes; & per prædicta remanet plene solutum hoc secundum dubium. Circa tertium dubium, an dictus, scilicet Gandul. rector in excommunicationem ceciderit, cum appellauerit post decendiū, ante tamen conditionis euentum, & antequam excommunicationis sententia iniecisset vinculum, allegabo quatuor motiua ad partem negatiuam, & totidem ad partem affirmatiuam. Tertio, solutionem huius dubii subiiciam.

Quod ergo in excommunicationem non inciderit arguitur primo sic. Appellatio interponenda est intra decendiū a tempore grauaminis, vt in clemen. sicut, de appella. facit c. quod ad consultationem, de re iudic. sed sententia conditionalis cum effectu non grauat ante conditionis euentum vt in c. a nobis, de sen. excommuni. facit Insti. de verb. obliga. §. ex conditionali. ergo non fuit necesse appellare quandocunque antequam excommunicatio iniiciat vinculum, & tunc post intra decendium videtur posse appellari quo ad deuoluendam causam, cum tunc incipiat cursus sententiæ, argumen. tius, quod nota. in capitu. ad reprimendam, de offi. ordi. licet tunc non possit appellare quo ad suspendendum excommunicationis vinculum, vt in capit. pastoralis, de appellatio. & hoc est vltimum speciale in excommunicatione, vt ibi nota. Ad prædicta facit optime l. 1. §. biduum. ff. quando appella. vbi text. dicit, vtile est appellare a tempore sententiæ conditionalis, & non expectare conditionis euentum, vt 2. quæstio. 1. capit. biduum; ergo

14 non est necesse † appellare ante conditionis euentum, licet sit vtile, vt ibi. sed iste Gandul. appellauit intra mensem, licet post decendium, ergo in excommunicationem minime incidit. Secundo, principaliter de hoc videtur text. in ca. præterea, de app. vbi fuit lata excommunicatio sub conditione, nisi faciat intra 20. dies, & dicitur ibi, quod medio tempore, appellando suspenditur excommunicationis vinculum. qualitercunque autem sumatur ibi medium tempus, pro toto eo tempore quod est intra primum, & vltimum diem termini sui pro tertio termino, diuidendo illū in tres terminos, semper est inuenire, appellationem fuisse interpositam post decendium a tempore promulgationis. Tertio arguitur sic, sententia excommunicationis conditionalis non trahitur retro ad diem latæ sententiæ: quia sequeretur absurdum. nam existente conditione, apparet illum fuisse excommunicatum tempore præterito; quod non fuit in culpa, nec fuit de intentione proferentis, ita, quod debuisset ilico vitari. præterea sequeretur, quod medio tempore non valeret appellatio, cum reperiretur interposita ab excommunicato; quod est contra dictum capitu. præterea. trahitur ergo excommunicatio ad diem conditionis, ergo satis est appellare quandocunque ante conditionis euentum, ad effectum tamen deuoluendi causam ad superiorem vt supra dixi. Quarto, & vltim. probatur sic. posito quod sententia conditionalis grauet ilico cum sit lata: tamen quia vsque ad conditionis euentum respectu spei grauamen est successiuum, debet posse appellari ex nouo grauamine vsque ad euentum conditionis iuxta ea quæ no. in simili in c. dilectus. 2. de rescri. & per hoc gloss. in c. sæpe, de verbo. signifi. in versi. partibus; quod nota. in clemen. pastoralis, de re iudi. In contrariam partem, videlicet, quod d. Gandul. ceciderit in excommunicationem, arguitur primo sic, qui-

15 cunque † intra decendium a tempore promulgationis silet, videtur acquiescere iudicatis, vt l. ab eo. C. quomodo, & quando iudex, & c. intra, de re iud. ergo iste Gandul. non appellando intra decendium, a tempore præcepti sibi facti; videtur acquieuisse præcepto, & tacite fateri præceptum, & sententiam iuste fuisse promulgatam, non potest ergo appellare postea, maxime post conditionis euentum, cum fit in illa executio quædam præcepti. ab executore autem non appellatur, vt in capi. quod ad consultationem, in fi. de re iudica. & l. ab executore. C. quorum appellatio. non recip. facit optime, quod in fin. not. Innocen. in capitulo sæpe de appellatio. & Ioan. Andr. in c. venerabilibus. de senten. excommuni. lib. 6. Secundo, principaliter videtur de hoc casus in c. quod ad consultationem præal. vbi sententia lata fuit sub cōditione, vel ad diem, & tamen opus fuit appellare intra decendium, a tempore promulgationis, alias videtur acquieuisse sententiæ, nec adueniente termino, datur appellandi facultas. Tertio, pro hac parte facit optime in argum. c. Roma. §. caueant, de sen. excom. lib. 6. vbi habetur, quod sententia excommunicationis non debet ferri pro futuris culpis, etiam sub conditione, puta, si hoc feceris, te excommunico, nisi præcedat culpa, siue causa legitima: quia talis sententia, licet sub conditione lata, grauat illico: alias non prohibetur illa forma fieri, & per consequens est opus appellatione a tempore grauaminis. Quarto, & vlt. arguitur a sufficienti partium enumeratione: aut talis sententia lata sub conditione, grauat ante conditionis euentum, aut non; si non grauat, non debet posse appellari, per capitulū, vt debitus, de appel. cuius contrarium probatur in d. c. præterea. si grauat, ergo debet posse appella. intra decendium a tempore grauaminis, d. clemen. sicut, d. capitulo vt debitus, cum similib. In solutione huius tertii dubii primo præmittam, quæ doctores nostri senserunt. diuiserunt enim se in tres sententias. Prima Goffre. & Ros. asserentium nullam esse differentiam, quo ad appellationem interponendam, inter sententiam excommunicationis conditionalem, & alias sententias, & quod tempus ad appellandum currit vtrisque ab euentu conditionis: quia tunc incipit esse sententia, & non ante, allegant dictum c. præterea. & Instit. de verbor. oblig. §. ex conditionali, de voto, licet, ver. scituri. Nec obstat secundum eos. §. biduum, quia ibi dicitur, vtile, non necessarium. Secunda fuit sententia Tancr. & Bartho. Brixien. in quadam sua disp. quæ incip. *Esto quod iudices*, dicentium, quod in sententia excommunicationis sub conditione lata, non potest post decendium appellari, allegant pro hoc casum in dic. capitu. quod ad consultationem; & eis consensit Petr. de sam. exponens cum Vincen. & Eg. text. in dic. capitulo præterea, qui videtur obstare ibi, medio tēpore, idest ante decem dies, vel in 10. die. Tertia, fuit sen-

ſententia glo.in d.c.præterea, Lau. Inno. & Hoſt. Abbatis, Garſi. & Io, Andr. & Ioan. Mo. in c.quicunque, de hære.lib.6.vt intra ſententiam excommunicationis, & alias ſententias ſit hæc differentia, vt in aliis ſit neceſſe appellare intra decem dies a tempore latæ ſententiæ, quantumcunque cõditionalis, ſed in ſententia excommunicationis poteſt appellari quantumcunque ante conditionis euentum, & etiã per decem dies poſt extantem conditionem, hoc tamen vl. caſu, valet ſecundum eos appellatio, ad effectum deuoluendi cauſam ad ſuperiorem, non autem ad ſuſpendẽdum vinculum excommunicationis, per capitu. paſtoralis, de appellatio. Pro ratione diuerſitatis inter has ſententias dicunt: quia ſententia excommunicationis trahitur ad diem conditionis, ſeu ad diem, ad quem lata fuit, alias ſequeretur, ſi fieret retrotractus, quod ſtatim eſſet excommunicatus, & ſtatim vitandus, & quod per appellationem, medio tempore interpoſitam, non ſuſpenderetur per dictum capitulũ paſtoralis, cuius contrarium probatur in dicto capitulo prǽterea, in aliis autem ſententiis ceſſat hæc ratio; ideo in eis appellatur vſque ad decem dies tantum. quare dicũt, & principaliter Innocen. quod ſi conditio, vel dies in aliis ſententiis, exiſtat intra decem dies, adhuc vſque ad 10. dies poterit appellari. ſed in ſententia excommunicationis ſecus quo ad ſuſpendendum ipſius effectum, licet poſſit appellari, quo ad negotium deuoluendum, & nititur Ioann. Andr. hanc opininnem defendere per dictum capitulũ præterea, ſumendo illa verba medio tempore, ſecundum propriam ſignificationem vocabuli: eſt enim medium, quod æqualiter diſtat ab extremis. vnde qualitercunque ſumatur ibi medium, reperitur appellatio interpoſita poſt decendium: nam dicere, quod in decendio fuit appellatum, eſt exponere text. contra propriam ſignificationem vocabuli, quia illud, quod fit in decima die, non dicitur fieri medio tempore, habito reſpectu ad terminum decem dierum, qui ibi fuit præfixus, quoniam non diſtat pariter ab extremis, ſicut debet proprie medium diſtare, dicit tamen prædicta procedere in ſententia ſub conditione lata: ſecus, ſi per ſtatutum talis excommunicatio ſub cõditione ferretetur: tunc enim non vitiatur appellatio ante conditionem, vel ântra decem dies poſtea interiecta. Ratio ſecundum eum, qnia a pœna iuris non appellatur, in capitu. quia nos. de appel. & in l. ſi qua pœna. ff. de verbo. ſignifica. Item ſententia hominis poteſt eſſe iniuſta. 22. quæſtio. 3. cap. 1. ſed ſententia canonis non. Dicit etiam ibi notanter Inno. limitando prædicta, quod ſi quis excommunicauerit aliquem, niſi vſque ad annum ſoluerit, vnum tantum eſt mandatum. Vnde ſi vſque ad annum appellauerit, quandocunque, non ſolũ releuabitur, quo ad ſententiam excommunicationis, ſed etiam quo ad ſolutionem faciendam, quia ſublato principali, ſcilicet excommunicatione, tollitur acceſſorium, ſcilicet ſolutio. ſupra de conſtitu. ca. translato. ſed ſi condemnaſſet pure, & poſtea addidiſſet, & niſi ſoluerit, poſt annum ſit excommunicatus, ſi iſte appellauerit intra decem dies, releuabitur a condemnatione, & a ſententia excommunicationis ſed ſi vltra decem dies appellauerit, licet releuetur quo ad ſententiam excommunicationis, non tamen teleuatut quo ad condemnationem, quæ tranſit in rem iudicatam, de re iudi. capit. quod ad conſultationem, ſunt enim diuerſa iſta mandata, ideo nihil prohibet in vno valere appellationem in alio non, ar. in capi. Raynutius, & c. Raynal. de teſtamen.

Hæc ſunt, quę hic ſcripta reperio, cum quibus tranſeunt communiter moderni ſcribentes. Aduerte tamen antequam alia attingam, quia Ioan. Andr. in capit. venerabdibus, in 1. colum. de ſent. excom. lib. 6. ponit citca prædicta notabile dictum, dicens, quod ſi iudex dixerit, excommunico talem, quia fuit contumax in tali termino, licet iſta non ſit ſententia diffinitiua, tamen, niſi appelletur, non audietur amplius ſuper expenſis, & contumacia excuſanda, de re iudica. capit. quod ad conſultationem, licet audiatur petens abſolutionem: qnia quo ad illam obtinendam, nunquam excommunicatio tranſit in rem iudicatam; tranſit tamen illa quo ad intra incluſum in ipſa ſententia excommunicatiotis, pro qno fertut ipſa ſententia, quod videtur prima fronte contra illud, quod ſupra dixi referendo Innocent. vbi dicit, quod ſi iudex excommunicauit aliquem, niſi ſoluerit intra annum, vnicum eſt mandatum. Ideo, quandocunque appellando intra annum releuatur, tam ab excommunicatione, quam ab abſolutione, videtur enim prima fronte, quod reſpectu huius ſolutionis incluſæ, debuerit appellare intra decendium, quod puto veriſſimum, ſi in ſententiando iudex in iudicio, vel interloquendo dixiſſet illa verba, quia tunc reſoluuntur in duo præcepta, argumen. in capitulo Piſanis, de teſtitutione ſpoliatorum. & in capitulo cum dilecti. de dolo, & contumacia. & hoc caſu procedit dictum Ioan. Andr. ſed ſi extraiudicium talem excommunicationis ſententiam tuliſſet, procedit præcedens dictum Innocen. quia talia ptæcepta extraiudicialia non tranſeunt in rem iudicatam, in capitu. concertationi, de appellatio. lib. 6. Veniendo tamen ad prædictum principale, ſaluo iudicio ſaniori, Chriſti nomine inuocato, eiuſque matris præſidio, dicerem ſic, quod aut quæritur de aliis ſententiis ſub conditione latis, & tunc quicquid dixerint Goffre. & Roſ. puto quod tempus decendii currat ad appellandum ſtatim a tempore latæ ſententiæ, & non a tempore conditionis extantis, & hoc primum probatur per dic. capitulũ quod ad conſultationem ſecundum intellectum, qui communiter tenetur. ibi enim in ſententia lata ſub conditione, ponderatur in text. quod non appellando intra 10. dies, videtur acquieuiſſe ſententiæ, nec ratione literæ ponderatur aliter conſenſus partis, niſi interpretatus, & victus ex taciturnitate; ad idem videtur text. opt. in l. 1. §. biduum. ff. quando app. ſit. vbi in hac q. dicit iuriſc. vtile fore, vt tempus debeat ſtatim ad appellandum currere a die latæ ſententię. Et pondera diligenter, quia text. non dicit, vtile eſſe tunc appellare, ſed vtile eſſe, vt tempus debeat ſtatim a tempore ſententiæ currere, quaſi innuat, quod licet potuiſſet dubitati propter ea, quæ allegata ſupra fuerunt ad vtranque partem; tamen vtile viſum fuit iuriſcon. vt ſtatim deberet currere. eſt enim vtile, ne ſententiæ virtus, & validitas ſter in pendenti futuro, argumen. in l. fi. ff. commu. præd. & hanc opinio. in iſtis ſententiis apertiſſime videtur tenere Barto. ibi. Tertio probatur, quia negari non poteſt, quin ex ſententia conditionali oriatur aliqua obligatio, ſaltem reſpectu ſpei, in contractu conditionali. eſt enim ſpes in obligatione, vt in §. ex conditionali, Inſtitu. de vetbor. obligatio. ergo idem dicendum in iudiciali ſententia, cum in iudicio fiat quaſi quidã contractus. vt in l. 3. ff. de pec. ergo cum poteſt pars prætendere grauamen reſpectu ſpei, debet ſtatim intra decendium appellare. d. c. quod ad conſultationẽ & cle. ſicut, de app. Præterea cum in iure generaliter cautũ ſit, vt tempus decendii currat a tempore latæ ſententiæ, vt in c. quod ad conſultationem, & in cle. ſicut, de app. & in c. cum inter, de te iud. & in ſententia conditionali non reperiatur contrarium diſpoſitum, ergo idem in illa dicendum. Præterea cum tex. in d. §. biduum, hanc ſententiam videatut approbare, Aut quæritur in ſententia excommunicationis ſub conditione lata; & ſi fuit lata in iudicio, puto idẽ dicendum, quod ſupra in aliis ſententiis allegaui, & contrarium non teperitut in hac excommunicationis ſententia, ergo idem in iſta, quod in aliis dicendum. nam ſaltem, vbi fertut in iudicio, oon poteſt negari, quin aſſumat ſibi naturam, ſaltem ſententiæ interlocutoriæ, iuxta no. per Io. An. in c. venerabilis, de ſen. exc. lib. 6. Præterea, ex quo excommunicatio non fertur ſimpliciter, ſed reſpectu certæ caoſæ, vt quia in iudicio dixit, niſi ſolueris tali, te excommunico, videtut tacite præcepiſſe de ſoluendo, vt teſpectu iſtius intercluſi præcepti, ſi non appellatur intra decendium, tranſit ſententia in rem iudicatam, vt ſupea, poſt Io. An. nec reſpectu vinculi excommunicationis poterit appellari, ex quo ex taciturnitate illi præcepto acquieuit, ex quo fit, vt excommunicatus a ſententia lata ſub conditione non habeat amplius iuſtam cauſam appellatio. facit quod in ſimi not. Innocent. in capitu. ſede, de appellat. vbi dicit, quod ſi iudex pronuntiauit aliquem contumacem, licet nihil tunc dixerit de expenſis, tamen quia veniunt acceſſorie ad pronunciationem contumacię, ſi poſtea condemnat in expenſis, non poteſt ab iſta cõdemnatione appellare. debuit enim appellaſſe intra 10. dies a tempore, quo fuit pronuntiatus contumax. Iſta enim condemnatio eſt executio illius pronunciationis niſi modum excederet in taxando. Ita dico in propoſito, quod ex iuſta cauſa reſpectu incluſi debuerit [illegible] appellaſſe intra decendium, quia ſi non erat obligatus, non poterit negari per ſupradicta, quin fuerit [illegible] diate grauatus, & tranſiuerit illa in rem iudicatam, qu[illegible] videtur acquieuiſſe præcepto de ſoluendo. ergo nec reſpectu excommunicationis ſuſpendendæ poterit [illegible]

lare, quia non habet amplius iustam causam appellandi, & ad hoc, vt appellatio suspendat vinculum excommunicationis, oportet quod sit legitima, vt probatur in c. licet, de sen. exc. lib. 6. & potest etiam attentari, quod respectu absolutionis fiendæ, preceptum inclusum fuit purum, ar. in c. dilectus, de do. & cont. & in l. Cel. ff. de arb. licet conditio fuerit facta respectu vinculi. voluit enim illum excommunicare, nisi solverit intra terminum præfixum. Idem tamen posset dici, si fuisset solutio etiam conditionalis, sed prima plus mihi placet. Et no. diligenter hanc rationem, quia nemo ponderauit. Ex his apparet, quod consideratio Inn. Io. And. & aliorum, parum aut nihil valet, quia siue vinculum trahitur ad diem conditionis, siue retro; stant tamen pro me rationes supra factæ, & ad tex. c. præterea, intelligendo quod fuerit illa excommunicatio in iudicio lata, potest responderi, quod medium tempus debeat capi aliter, vt reducatur ad terminos iuris, s. quod ante elapsum decēdium fuerit appellatum. vel dic, quod appellat medio tempore in medietate temporis, & sic 11. die, cū fuerit præfixus terminus intra 20. facit, quod legi & no. per Bar. in l. nemo arbitretur. C. de temp. app. & aut talis excōmunicatio sub conditione fuit lata extra iudicium, & tunc noua consideratione posset dici, vt sufficiat quandocunque ante conditionem existentem appellare, quia cum hoc casu non sit contractus, vel quasi contractus, cum sit factum extraiudiciale a solo iudice factum, potest dici talem sententiam sub conditione non grauare, ante, quam existat conditio. vnde causatur hic aliqua obligatio etiā respectu spei, ar. in c. concertationi, de app. lib. 6. pro hoc adduco singulariter tex. in præal. §. 1. & l. Caius. ff. de excom. tut. vbi singulariter probatur, quod tutore, vel curatore dato sub conditione non currit tempus ad se excusandum, nisi a tempore cōditionis extantis, quasi tunc, & non prius incipiat grauari, & per tex. in d. l. pen. & l. non tantum. §. sub condit. ff. de bo. pos. cōtrarium singulariter sentit Bar. in d. §. biduum, quod speciale sit propter authoritatem rei iud. vt tempus ad appellādum currat a tempore sententiæ, & non a tempore conditionis extantis, quod videtur innuere iurisc. quasi secus sit in aliis actibus extraiudicialib. non reddit aliquam rationē diuersitatis, sed collige rationem ex supradictis, & est notabile dictum ad multa. & tunc intelligendo, quod sententia excommunicationis in d. c. preterea, fuerit lata extra iudicium, non est vis tenere opi. Io. And. quod appellatio ibi fuerit interposita post decendium. & si diceres, si non grauat ante conditionem extātem, qualiter admittitur appellatio ante sententiam suspendendam, vt ibi ē profecto contrarium videtur difficile, sed potest dici, quod appellat a futuro grauamine, ex quo subest iustus timor de præsenti, cle. sicut, & c. bona, co. ti. quod no. per hoc remanent soluta, & declarata contraria formata pro aduersa parte, præter vltimum, ad quod respondeo, & dico, quod procedat, nisi grauamen iteretur ex facto separato, & distincto a grauamine priori, vt quia semel fuit citatus ad certum actum, ad locum non tutum, iste non opposuit se, pro nunc subiicit se paratum periculo, si de nouo citatur ad alium actum in eadem causa, potest excipere, & si non admittitur, poterit appellare, vt no. in contrario supra formato. Idem dicendum in similibus, secus autem, vbi grauamen est successiuum, respectu eiusdem actus a quo fuit intra decendium appellatum, tunc enim potest amplius appellari, vt no. in contrario sup. formato, ex quo actus de sui natura non est successiuus, videtur iste non appellando illi actui secundum sui naturam consensisse, vt videtur tex. in c. quod ad consultationem, præall. Idem videmus in condemnato vsque ad mortem inclusiue, qui non potest post decendium appellare, vt no. Bar. in l. qui vltimo supplicio. ff. de pœ. & Spe. in ti. de sen. exc. §. videndum, ver. si. porro, dixi plenius in c. intelligentium, de re iud. Idem est dicendum in damnatis in metallum, seu ad opus metalli, vel aliam pœnā successiuā. Nām si quis appellauit tempore debito, non potest releuari, etiam si sententia fuit iniusta, nisi a solo Principe, vt in l. moris. §. istæ, cum sequenti, & l. diu. ff. de pœ. Et hæc sufficiant ad laudem Dei, & omnium sanctorum.

Disputata fuit hæc supradicta quæstio per Dominum Nicolaum de Sicilia Abbatem, & decretorum doctorem, in fœlici Senen. Studio. Anno Domini MCCCCXXX. Et ad vtranque partem dubiorum respondit Dominus Franciscus Archipresbyter Fuenden. Laus Deo.

Finis Quæstionum, & disputationum, Excellentissimi Decret. Doctoris, Domini Nicolai de Tudeschis.

ABBATIS PANORMITAAI QVAESTIO SEPTIMA

NON ANTEHAC IMPRESIONI MANDATA.

SVMMARIVM.

1. *Consuetudinis, vsusque longeui, non est leuis auctoritas.*
2. *Exemptus ab excommunicatione, vtrum valeat ab episcopo absolui.*
3. *Aliquem non posse, etiam in clericum, quicquam obtinere, sine auctoritate diœcesani.*
4. *Difficultas permittit alias prohibitum.*
5. *Clericus exemptus, in absolutione obtinenda, debet censeri eodem iure, quo alii clerici non exempti censentur.*
6. *Constitutio indulta in fauorem alicuius, non debet operari incommodum, & nocumentum.*
7. *Episcopus est ordinarius exemptorum, quia in multis casibus habet iurisdictionem in illos.*
8. *Episcopus renunciauit priuilegio, vt non posset conueniri vltra mare, & valuit renunciatio, etiam in præiudicium successoris facta.*
9. *Exempti possunt sibi eligere diœcesanum proprium, vnde periculum imminens debet aliquid operari.*
10. *Renunciatio beneficii facta in manibus eius, ad quem non spectabat, tenet in præiudicium renunciantis, sed non in præiudicium superiorum.*
11. *Exemptus permittendo præscribi spacio 40. ann. illi renunciauit.*
12. *Vbi actus non dependet a consensu partium, sententia non transit in rem iudicatam.*
13. *Qui potest condemnare, potest absoluere, cum eadem sit potestas condemnandi, & absoluendi.*
14. *Exempti voluntarii non possunt ordinario confiteri, cum habeant Papam in iudicem ordinarium.*
15. *Exemptus si renunciat sine Papæ licentia, quo ad ipsum renunciatio non valet.*
16. *Exemptus non potest tacite vel expresse priuilegio renunciare sine Papæ licentia, & si renunciat, non tenet.*
17. *Exemptus non potest prorogare iurisdictionem ordinarii sine Papæ licentia.*
18. *In nouo testamento, non solum Petrus, sed etiam cæteri Apostoli pari consortio & honore, & potestate præditi fuerunt.*
19. *Christus voluit vnum præferre, & ecclesiam super vnum construere ad designandam vnitatem in ecclesia. Vnde vt vna est ecclesia, ita vnus debet esse pastor.*
20. *Licet concilium, nullo Papa superstite, supremam habeat potestatem, non tamen posset statuere, quod nullus eligeretur in Papam, ita quod Christianitas regeretur per concilium, quia Deus disposuit vnum debere præsidere. vnde Papatus est de iure diuino.*
21. *Credens Papatum posse consistere penes duos, est hæreticus.*
22. *Parochianus, etiam de licentia superioris, non potest eligere sacerdotem non habentem curam.*
23. *Exemptus, per exemptionem efficitur non subditus, & immediate subest Papæ.*
24. *Rationes prohibentes clericum consentire in alium sine sui superioris licentia, habere videntur locum etiam in exempto respectu Papæ.*
25. *Processus initus, per iudicem, per recusationem in ipsius iudicis personam ex iusta & probabili causa propositam citra appellationis interpositionem, An corruat.*
26. *Denunciatio, an ipso iure suspendat iurisdictionem.*
27. *Iudicem non posse post recusationem, propositam causam committere sine recusatoris assensu.*
28. *Iudicem recusare post litem contestatam non licet.*
29. *Vbicunque certum, & notorium est parti absenti declinatoriam exceptionem competere, non tenetur pars absens citata, ad iudicis citationem venire.*
30. *Delegatus prorsus desinit esse iudex, si pronunciatum fuerit exceptione recusationis, nec fuerit appellatum.*
31. *Si à delegato ordinarii recusati appellationem fieri contingat, an possit ad superiorem ipsius recusati appellatio fieri, & recusato præterito, an vero sit ad eundem recusatum, vt alium delegatum deputet appellandum.*
32. *Iudex recusatus, an possit, partibus inuitis causam delegare neutri parti suspecto.*
33. *Ordinarius, qui tanquam lites execrans non vult deuenire ad arbitrorum electionem, potest causam indubie committere, etiam partibus inuitis, dummodo committat personæ neutri parti suspectæ.*
34. *Ordinarius, de iure ciuili aperte recusari non potest, licet posset peti, vt detur sibi coadiutor, vel adiunctus.*
35. *Notorietas facti operatur idem, quod notorietas iuris, quæ ex sententia oritur.*
36. *Optio committendi, vel remittendi causam ad superiorem, videtur dari iudici recusato, & non recusatori.*
37. *Negatio præposita verbo potest, importat necessitatem.*
38. *Delegatus nihil habet iure proprio, sed iure delegationis.*
39. *Delegatus si sit suspectus, non potest committere sine partium consensu quia non habet iurisdictionem efficacem.*
40. *Iudex ordinarius habet iurisdictionem generalem.*
41. *Delegatus, de iure ciuili recusatur ex sola voluntate, sine causæ probatione.*
42. *Appellans, vbicunque negat iudicem immediatam habere iurisdictionem, non videtur posse ad illum appellare, imo ad superiorem prouocat.*
43. *Actor potest iudicem recusare, & petere, vt causam alteri committat, & sic recusat iudicem adeundum non aditum.*
44. *Protestatio vbi non procedit, tunc videtur factum procedere verbis.*
45. *Cui conceditur haustus ad fontem, similiter concessum videtur iter ad ipsum.*
46. *Clerici in priuatione propter non residentiam, non requiritur solemnitas iudicialis.*
47. *Non requiritur quòd sententia feratur in non residentem, sed quòd spolietur.*
48. *Episcopus in admonitione, & spoliatione non tenetur requirere concilium capituli, cum tantum exequitur iuris dispositionem.*
49. *Concessa iure videntur omnia, sine quibus apte ad finem non peruenitur.*
50. *Habens collationem potest titulum exigere a possidente beneficium.*
51. *Episcopi ad officium spectat absentem, ad residentiam reuocare, & contumaces priuare.*
52. *Prælatos ad inferiores habentes iurisdictionem in personam illorum de collegio, non pertinet iurisdictio.*
53. *Institutio cui competit de iure communi, competit destitutio.*
54. *Corporis partem tangens, an totum corpus tangere videatur.*
55. *Hospitale, an dicatur locus religiosus.*

CASVS.

DVo clericali charactere insigniti quorum alter exemptionis priuilegio erat redimitus, se adinuicem inuidia, vel indignatione percusserunt sic, quod in sententiam canonis, si quis suadente, pariter inciderunt. Ab episcopo loci munus absolutionis exemptus obtinuit. Contra alterum vero episcopus ex officio processit, vt pro tanto excessu dignam acciperet vltionem. Ipse autem ad iudicium ipsius episcopi principaliter vocatus in episcopum ex iusta & rationabili causa recusationis exceptionem obiecit. Sed episcopus hac recusationis exceptione contempta ad vlteriora processit, quosdam articulos explicauit. Post hoc ipsam causam ante iudicialem sententiam cuidam prouide delegauit. coram quo iste clericus euocatus aduersus processum post recusationem propositam per episcopum initum

quæstionem mouit. Et tandem propter hæc, & alia grauamina ad Metropolitanum, omissio episcopo delegante, in vocem, appellationis prorupit. intera vero quidam Abbas, ad quem cuiusdam beneficii per dictum clericum possessio collatio competebat, eundem clericum, quia multis annis in dicto beneficio duxit sequestrandum. Ex isto themate quatuor principaliter eliciuntur dubia. Primum dubium, nunquid a iurisdictione episcopali exemptus in sententiam canonis incidens valuit ab eodem episcopo munus absolutionis consequi. Secundum, an processus rite per iudicem post recusationem in ipsius iudicis personam ex ista, & probabili causa propositam citra appellationis interpositionē corruat. Tertium dubium, si a delegato ordinarii recusato appellari contingat, possit ad superiorem ipsius recusati, eo recusato præterito appellari, an vero sit ad eundem recusatum, vt alium delegatum deputet, appellandum. Quartum dubium, nunquid prælatus citra episcopum alicuius beneficii collationem de iure communi, vel speciali sibi vendicans institutum de eodem beneficio, ac sibi non subiectum valeat non residētiæ occasione eodem beneficio perpetuo priuare. Et vt modum fidelissimæ vetustatis, semen iuxta. l.

1 testamentum. C. de testa. † Cum consuetudinis vsusque lōgeui non sit leuis auctoritas, vt in c. cum consuetudinis, de consue. arguam primo ad partem affirmatiuam primi dubii videlicet.

2 † Quod exemptus ab excommunicatione valeat ab episcopo absolui. Et primo sic, priuilegio canonis non odioso, & in alicuius fauorem indulto renunciare quis potest, siue illud ius sit concessum collegio, & ordini de pri. si de terra, & c. accedentibus, & de consti. cum accessissent, & de præb. cum illorum siue singularibus personis, de elec. ç sicut, de regula. ad apostolicam, & c. statuimus. 12. q. 1. quā periculosum. C. de pactis, si quis in conscribendo, & C. de procurato. l. non eo minus. Cum ergo hoc ius exemptionis sit fauorabile, non odiosum, cum respiciat etiam priuatam vtilitatem exempti potuit similiter illi renunciare faciendo se ab episcopo absolui, & maxime si arctaretur pro absolutione ire ad Curiam Ro. vel ad alium superiorem longinquum, vel priuilegium foret sibi damnosum, & contra regulam, quod ob gratiam alicui conceditur in eius dispendium retorqueri non debet, de regu. iu. quod ob gratiam. lib. 6. & prædicta videntur procedere, siue dicamus absolutionem esse de foro contentioso, & quia alter læditur; facit. c. excōmunicator, & quod ibi no. in gl. 12. q. 3. Quod dicit aduersarium vitandum in absolutione siue dicamus eum esse de foro poenitentiali iuxta gl. in c. 2. de pç. & remiss. lib. 6. in vtroque. n. eorum videtur absolutionē per episcopum fieri posse.

3 † Nec obstat, si dicatur quem non posse etiam in clericū quicquam sine autho. diœcesani, vt in ca. significasti; de foro competen. & c. omnis vtriusque sexus, de poen. & remis. Proprius enim est diœcesanus exemptorum, vt no. de priu. auth. li. 6. & in c. nullum. 93. dist. ergo sine Papæ licentia clericus habere non potest. Nam priuilegium multiplicatur, & primo aliud est subditum mero iure in aliquem penitus extraneum, sine superioris licentia consentire. & aliud exemptum consentire in eum, qui alias est suus index, licet speciali priuilegio fuerit ab eius iurisdictione exemptus. Ratio diuersitatis est, quoniam res de facili redit ad naturam suam. 35. dist. ab exordio. ff. de pac. l. si vnus. §. quod, & in specie sicut in simili facilius tollitur actio, vel exceptio contra ius commune competens, quam iuri consona ad hoc, quod no. gl. 16. quçstio. vlti. §. 1. Iurisdictio autem ordinaria est consona: exceptio vero dissona. Item non habetur sic de facili copia Papæ per exemptos sicut copia ordinarii

4 per non exemptos, & sic † difficultas permittit alias prohibitum. 63. distin. cum longe, & 24. quæstio. 1. pudenda, & 93. dist. iusta, & de testa. potestate. Item si subditus episcopi posset ipsius iurisdictionem effugere sine eius licentia, posset, & secundus, & vlterior, & si ostenderetur eorom iurisdictio, quæ ratio cessat in Papa. 9. quæstio. 3. cuncta per mūdum. concedatur ergo exempto. Ad idem optime. c. luminosus. 18. q. 2. vbi in loco exempto episcopus nihil iurisdictionis exercet, nisi fuerit ibi inuitatus. ergo exemptus potest id, quod alias non posset, & illud quod legitur, & nota. in c. cum episcopus, de offi. ordi. lib. 6. & facit pro hac parte gl. fi. in cap. 1. de offi. deleg. innuens exemptos posse in aliorum iudicium consentire. facit etiam id, quod no. in c. abbatibus. 18. q. 2. & interdicimus. 16. q. 1. & in c. cum & planta-

5 re super verbo, pleno iure de priuileg. † Nec pro eo, quod exemptus est, debet esse peioris conditionis, & saltem *in absolutione* obtinenda debet censeri eodem iure, quo alii clerici non exempti censentur, ad hoc quod no. in c. de monialibus de senten. excommun. Ne detur isti exempto præsertim, si est religiosus, materia vagandi. Ad prædicta faciunt not. per Barto. in l. hostes. ff. de capti. & postlimi. reuer. vbi dicit, quod populi gaudentes libertatis, exemptionis priuilegio, vt Veneti, non desinunt esse de ciuibus Romanis, vnde possunt vti legibus communibus: quia priuilegium non debet ipsis istud incommodum afferre, argument. l.

6 in bello. §. si quis seruum. ff. de capti. vbi pater, quod † constitutio inducta in fauorem alicuius non debet operari incommodum, & nocumentum, vt regula, quod ob gratiam, de reg. iur. libro 6. Eodem modo respondetur ad c. omnis, de poen. & remis. & ad capitu. 2. eod. titu. lib. 6. quia illa vendicant sibi locum, quando totaliter extraneum vellet eligere pro absolutione obtinenda. Sed episcopus loci non est totaliter extraneus; nam licet Papa, vel ipsius ibi legatus sit ordinarius volentium eum secundum Innocen.

7 in capitu. pastoralis, de offic. ordina. † episcopus est ordinarius exceptorum: quia in multis casibus habet iurisdictionem in illos, vt in cap. abolendam, cum similibus de hçreti. & est bonus tex. in cap. 1. de priuileg. lib. 6. vnde satis huiusmodi habet ordinariam, & hic quia contractus celebratur per exemptum in aliam diœces. non facit foriri forum, vbi contraxit, vt legitur, & nota. de foro competen. capitu. Romana, lib. 6. Si autem exemptus contrahat in diœce. vbi est exemptus, remaneret efficaciter de foro episcopi. Nec isto casu contractus dat, vel parat forum sed tollit priuilegium, quo defendebatur a foro, de priuileg. capitu. 1. lib. 6. vbi tex. apertus innuit, quod ratione debiti, rei vel delicti exemptus prorsus in istis casibus caret commodo libertatis. Secundo principaliter, argumen. de capitu. dilecti, de foro competen. vbi patet, quod priuilegium alicui concessum, vt non possit coram certo iudice conueniri, refertur ad inuitum, non autem ad voluntarium. vnde ibi episcopus renunciauit priuilegio, vt non posset conueniri, refertur ad inuitum, non autem ad voluntarium. vnde ibi

8 † episcopus renunciauit priuileg. o, vt non posset conueniri vltra mare; & valuit renunciatio, etiam in præiudicium successoris facta. l. si quis in conscribendo capitu. de pac. &

9 l. 2. §. Sed si agant ff. de iud. 3. probatur, quia † exempti possunt sibi eligere diœcesanum proprium, vnde periculum imminens in mora debet aliquid operari; facit capitu. sacro. de senten. excommunicatio. & capitu. pastoralis, de offic. ordina. capitu. præterea. 4. quod valuit absolutio: quia etiam præsupposito, quia prorsus non posset quis renunciare priuilegio exemptionis in præiudicium superioris, potest tamen in episcopi præiudicium renunciare, contractus ipsum tangit, vt no. in capitu. cum tempo. de arbi. videtur enim, quod in potestate est exempti vti, & non vti priuilegio; & tamen sibi non prçiudicat in sequentibus actibus, vt priuilegia de priuileg. & in cle. sæpe, de verbor. significa. & per Ioan. Andr. in ca. fina. de consue. facit C. de episco. & cle. authen. presbyteros 2. & submissio tenet quo ad ipsum subiicientem se, & non quo ad suum superiorem, quod me. cau. c. cum dilectus, & capitu. inter dilectos, de donat. sic &

10 † renunciatio beneficii facta in manibus eius, ad quem non spectabat, tenet in præiudicium renunciantis, sed non in præiudicium superiorum, vt notatur de renuncia. in capit. quod in dubiis, & melius in c. quod Dei timorē, de sta. regu. tunc, & abiuratio iurium dignitatis tenet quo ad abiurantes, sed non quo ad ipsam dignitatem, de instit. cum venissent. Item, & quia maior potest se subiicere minori. 2. q. 7. nos si competenter, & ff. de iurisdi. omn. iudi. est receptum. Multo fortius iste exemptus, qui alias est minor ordinario potuit absolui per ipsum ordinarium. Item priuilegium parit exceptionem fori, quæ dilatoria est, vt colligitur de priuileg. cum personæ, lib. 6. sed exceptioni fore non introductæ in fauorem reipublicæ, sed singularium personarum qs potest renunciare, tacite, & expresse. 3. q. 6. c. pulsatus, & c. exceptio, de re iudi. inter monasterium, & de appel. si duobus. Item 9 valuerit absolutio, probatur quia etiam tenendo, 9 exemptus non possit expresse renunciare foro, potest tacite contrahendo in loco non exempto, de priui. c. 1. li. 5. Iste autem recipiēdo absolutionem ab ordinario, tacite renunciauit foro, de his quæ fiunt a ma. par ca. ex ore. Et q̃dā licent tacite, quæ nō licent expresse, vt patet de iuramento

cal.

tal.c.2.li.6.& c.dilecti,& c.fi.de fo.comp.& in c.si diligenti c.ti.& facit,qđ no.gl. 11.q.1.inolita. Vnde † exēptus pmittēdo pscribi contra priuilegium exemptionis spacio quadraginta annorum,illi renunciat,sicut legitur de priuilegiis,ac cedentibus; facit de cape.mo.c.2. ecclesiæ tamen Romanæ non præiudicatur nisi per cētum annorum spacium, vt no. 16.q.3.c.vlt.sicut de vasallo no.in c.ad audientiam,de pscr. item cauetur in sñia,nā sñia lata contra exemptum super iure subiecti,sed non respectu personæ,quę non fit in iudicio vt in c.suborta,& c.cū super,de re iud. facit c.inter dilectos in fi.de do.si.n.saltem tacite nō posset exemptus priuilegio renunciare,talis sñia non transisset in rem iudi.quia sñiā trāsire in rem iud.procedit a consensu partium, vt in c. qđ ad cōsulta.de re iud.& in l.absolutionē.C.de exec.sen. † Hinc est,ꝙ vbi actus non dependet a consensu partium, sñia non transit in rem iud.vt in c.lator.c.tenor,& in c.consan. de re iudi.& maxime de hoc per gl.in præd.c.lator.in contrariū, & ad partem negatiuam,ꝙ non valuit ab epo absolui, inducuntur etiam plura. † Et primo qui potest condemnare, potest absoluere,quia eadem potestas est ligandi, & absoluendi,de pœ.di.1.verbum,de ma.& obe.cum inferior,21.di. inferior. Sed ordinarius non potest ligare exēptum, vel iudicare,ergo nec absoluere potest. Ad hoc facit illud generale quicquid fit coram iudice incompetenti, vel per ipsum, est ipso iure nullum,de iudiciis c.ac si clerici,de consue. ad audientiam. 2.q.1.in prin.& quodcunq; quo ad exemptū. 16. q.1.frater noster; facit quod no. Host.in c.nimis,el 1.de excess.præl.vbi dicit, † ꝙ exempti etiam voluntarii nō possunt ordinario confiteri,cum haberent Papam in iudicem ordinarium,nec contradictum est,pro quo facit c.oīs,de pœ.& remis.& c.2.e.ti.li.6. Secundo adducit illud generale pacto priuatorum iure publico minime derogatur,de fo.comp. si diligenti sed ius publicum cōsistit in sacris, & sacerdotibus di.1.ius publicum,& habet locū,si tale ius est concessum alicui non in eius fauorem tm̄ sed alterius, de sen.exc.contingit,de imm.ecc.aduersus,de arbi.cum tpe. Cum ergo Papa habet ius diœcesani in exempto, vt sup.in 1. parte probatū fuit,non potuit iste exemptus sine ipsius licētia in alium iudicem consentire.3.ad hoc facit,quia sicut clericus sine epi licentia non renuntiat beneficio,de renun.c.admonet,& c. quid in dubiis,nec exemptus sine licentia,de renun.c.fi. de ele.si abbatem,li.6.nec ad aliam ecclesiam pōt se transferre etiā si hoc habeat consuetudo,de cōsue.cū venerabilis: † & si renuntiat exemptus sine Papæ licētia quo ad ipsum renūciatio non tenet.6.q.3.deniq; facit tex. iuncta gl. c. quid in dubiis,licet gl.ibi contra. vnde dicit Pau. & cōiter Doct. in cle.vna,de renun.ꝙ renuncians in manibus non superioris non perdit proprietatem sed possessionem, & alleg.17.q.2. Honsualdus; sed etiam probatur, ꝙ ēt quo ad se non tenet respectu proprietatis, vt in c.fi.de renun. Quarto probatur a simili.nam sicut clericus sine epi licentia ab alio non recipit ordines,sic nec exemptus sine Papæ licentia de epali ordine patet 63.di.Salonitanæ.de aliis est tex.optimus in c.cū nullus,de tem.ord.li.6.nisi aliud ex priuilegio competat,de pscr. veniens.si ergo non possunt ab aliis ordinari,ergo nec absolui,vel aliter iudicari.9.q.2.nullus,& de paroch.nullus Item vr̄ probari in simili per c. Auth.de pri.in §.inhibemus li.6.vbi patet, ꝙ exēpti ēt in loco exēpto nequeunt cōstruere ecclesiā sine licentia Papę.vnde eodē mō fortius vr̄,ꝙ nō possint absolui,cū notabilius,& periculosius sit exercere iurisdōnem,& auctoritatem præstare in personā,ꝙ in locum. 12.q.1.pcipimus; & hæc ar. sufficiant ad vtranq; partē. Ad solutionem ergo breuiter condescendēs inferam primo in hoc art.duo dubia,quæ per patres iuris canonici tacta reperies. Et obseruo dictum Fed.de Sen.cōsi.14. vbi hanc qōnē attingit. Et ibi decidit absolutionē valere, motus aliquibus rationibus supra in prima parte inductus. Dicit tñ,ꝙ dñs Io. An.in cle.pe.de sen.exc.in gl.fi.sensit contrarium; & si illud esset verum,dicit ipse, ꝙ sequeretur maximum absurdū, ꝙ monachi regulares exempti pro qualibet absolutione haberent ire ad curiam, cum totum abbates non nisi in casibus a iure expressis a sñia canonis eos absoluere possint, vt ipse plene disputat in eodem consilio; & bene facit tex.in cle.1. de priui.Pro hoc vlt.dicto,sed redeo ad tex.præal. in d. cle. pen.quæ tñ probat oppositum eius,qđ ipse decidit,vbi epi absoluūt exēptos canonis in casu illius de auctoritate Apostolica,& sic,vt delegati,nō aūt auctoritate propria, & plus sensit Fed.in cons.præal.ꝙ etiā in aliis contentiosis possunt exempti prorogare iurisdōnem epi,seu ipsorum priuilegiis non vti,nec per hoc præiudicatur eis in sequētibus actibus & vr̄ principaliter moueri, ꝙ talia priuilegia sunt in fauorē priuilegiati cōcessa. Item per c.luminoso, 18.q.2.Io.de Lig. in cle.ne in agro,de sta.reg.soluit opi.Fed. ponendo ibi verba Fe.de verbo ad verbum,de eo tñ mentionem non faciēdo. Ant.in c.significasti,de fo.comp.incidēter, & succincte tetigit hanc opi.dicens, determinationem Fed. fore falsam per tex.præal.cle.pe.cum sua gl.nec obstat scđm eū c. luminoso,quia loquitur in iis,in quibus sufficit sola inuitatio,& non exigitur prorogatio; sed nos loquimur in iis,in quibus non sufficit sola inuitatio,& exigitur prorogatio; vel ibi de aliis non exemptis,sed priuilegiatis; nihil aliud dicit d. An. sed consideraui ad illum tex. facilem respōsionem. nam ibi absoluunt epi non auctoritate apostolica,quia in casu illius cle.Papa reseruat sibi absolutionem; quo casu epi ēt subditos absoluere nequeunt,in c.nuper,de sen.ex.& sic non rōne exemptionis, vt dicit ibi gl.sed rōne reseruationis oportebat epos fungi in absolutione auctoritate Apost.in c.irrefragabili,de off.or.& in c.1.de sta.reg.li.6.& de cle. ægro.c. 1.e.li. Item contra d. Ant. facit, ꝙ ipse tenet post Io. de Lig. in d.c.significasti, vbi dicit clericum subiectum abbati, etiā vbi non potest pręueniri eps, posse prorogare iurisdōnem epi, seu sine consensu Abbatis. Sed hæc indistincte ibi non fuit secutus. Quarto reperio Io.An.in regula scienti de reg. iu.li.6.in Merc.sensisse oppositum eius,qđ tenuit Fed. non tñ loquitur specifice in terminis casus nostri: sed format ibi qōnem de exempto contrahente in loco exempto, & promittente non declinare forum diœcesani, si statuto termino debitum non soluisset, de quo soluendo præceptum diœcesani recepit.lapso termino,& debito non soluto diœcesanus ignorans illum exemptum,quia nec talis cōiter putabatur, illum citauit, & quia non comparuit, vt contumacem excōicauit. Vnde quærebatur,an talis sñia ligauerit exemptum,ex quo prius renunciauerat,quo ad illum art. exemptionis priuilegio; & concludit ibi,ꝙ non † quia exemptus priuilegio fori renuntiare non potuit,tacite vel expresse sine Papæ licentia: & si renuntiauit processus vel sñia non tenet,cum tale priuilegium respiciat ēt superioris fauorē, ne suus subditus iudicetur ab alio; facit ad ea.2.q.1.multi, de iureiu.nimis,& de arb.cum tpe,s.ꝙ valeat renūciatio, quæ solum lędit ius renunciationis,& nō superioris,vel alterius bene facit scđm eū de fo.cōp. Romana,li.6.vbi ēt consentiēbus partibus archieps omisso appellationis ar. non cognoscit de principali. Ad idem,qđ dr̄ renunciare tacite contrahendo,vel delinquendo,vel præscribi promittendo. Rñdit ꝙ hæc non fiunt sine auctoritate Papę,& iurisdictionis hoc permittentis. Eodem modo rñdit ad decr.vlt. de pœ. & remiss. Et per hoc aperte sensit Io. An. absolutionem non tenere † cum non possit exemptus prorogare iurisdōnem ordinarii sine Papæ licentia scđm eum. Fed.tñ in loco sup.all. nō allegat Io.An.in d.reg. habemus. Ego ex prædictis colligo duas opi.cōtrarias per Doc.summi ingenii,& maxime reputationis positas,quorum vnus non alterum allegat. Nā Fed.de Sen.& Io.de Lig.inclinant in vnam sñiam,ꝙ exemptus sine Papæ licentia possit prorogare iurisdōnem epi loci: sed Io.An.& d.An.sñiam contrariam satagunt; & sic nō potest eligi cōis opi. quantumcunque arti. sit quotidianus.

Sed ego,licet minimus, vt prorsus indignus etiam tantorum doctorum officii calamum excitare,confisus tamē pulchræ sñiæ suggestæ a glossatore indatam in 6.li.ꝙ etiam ex falso scripto quis debet commendari,quia per ipsum inuestigandæ veritatis via aliis præparatur, submittam, qđ in mente concepi. Et pro dilucidatione materiæ submit tam ꝗdam iuuenibus incognita, Quod † in nouo testamento non solum Petrus,sed etiam cæteri Apost. pari consortio, & tenore,& potestate prędit fuerunt. Nam Christus post resurr. suam parem potestatem omnibus Apost.tribuit dicens, Sicut pater me misit,& ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum,quorum remiseritis peccata,& remittētur eis,& quorum retinueritis retenta erunt, vt patet Io.20.& transumptiue in c.loquitur 24.q.1.& 21.dist: in nouo, quod est intelligendum respectu ordinis,& consecrationis.nam in ordine,& consecratione Petrus non erat maior aliis Aposto. sicut nec hodie Papa aliis episcopis. Sed in administratione bene erat maior: quia ipse solus erat Princeps illorum, vt in præalle.c.loquitur,& in c.in nouo,& 80.distin.in illis, & 25.distin.perlectis. Et † voluit Christus vnum præferre, &

ecclesiam petra super vna construere ad designandum vnitatem in ecclesiam, vnde vna est ecclesia, ita vnus debet esse Pastor, vt dicit tex. in præce. c. loquit. Itē ecclesia militās est diuinitus exēplata a triumphante, dicēte Io. in Apoc. 12. Et vidi Hierusalem sanctā nouā descendentē de cœlo, &c. Et Moysi dictum est Exo. 25. ꝙ oīa faceret secūdū exēplare sibi in monte monstratum; & hoc probatur in c. si. 89. dist. vnde sicut in Euam triumphanti, vnus est Princeps, s. Deus cui cuncta obediūt, ita & in militanti vnus debuit esse Princeps, s. Papa, cui omnes homines obedirent. & de hoc etiā 20 est gl. no. in cle. ad nostrum de hære. & ex hoc † infero, ꝙ licet concilium nullo Papa superstite supremam habeat potestatem; non tamen posset statuere, ꝙ nullus eligeretur in Papam, ita ꝙ Christianitas regeretur per concilium, quia Deus disposuit vnum debere præsidere. Vnde Papatus est de iure diuino, vt in iuribus superioribus alle. & no. per Io. An. in c. 1. de renū. li. 6. Et ius diuinum per inferiorem tolli non pōt. 24. q. 1. sunt quidam: qa inferior nequit tollere le- 21 gē superioris in cle. ne Romani, de cle. Ex hoc ēt † infero, ꝙ credens Papatum posse consistere penes duos est hæreticus qa peccat in illum art. Et vnam sanctam Eccl. &c. vt dr̄ singulariter in c. non autem. 7. q. 1. secus autem, si duo crearentr̄ in discordia, & quilibet crederet consistere penes se. Isti. n. non sunt hæretici, licet aliter peccent, nec etiam vni eorum credentes, cum omnes fateātur vnam ecclesiam; & hoc voluit gl. sing. 24. q. 1. c. 1. Redeundo ergo ad primum omnes Apost. distributiue sacerdotes ordinabant, ligabant & soluebant auctoritate eis per Christum tradita. Vnde tota ecclesia regebatur tunc per Apostolos, & alios sacerdotes. nō enim erāt distincti fines, nec parochiæ, sed indistincte exercebant potestatem sibi traditam, nec adhuc erant episcopi, sed idem erat sacerdos, qui episcopus, & cū presbyteris cōuersi ecclesiæ gubernabant, sed postmodum orta fuerunt schismata in ecclesia Dei adeo, ꝙ quilibet eos, quos baptizauerat, suos esse putaret. Vnde vnus dicebat, ego Pauli, ego Cephæ &c. Vnde vt schismata tollerentur fuit decretū in toto orbe per ecclesiam vniuersalem, vt vnus de presbyteris eligeretur, qui deberet præsidere cæteris, quem appellamus episcopum. i. superintendentem. Vnde episcopi, non a Deo, sed potius ab vniuersali ecclesia ratione p̄dicta fuerunt instituti hæc probantur. 95. dist. olim, & c. legimus. 93. di. Nec fuerunt incontinenti diuisi ep̄atuum fines, sed vnus episcopus absoluebat existentes in territorio, vt no. Inn. in c. cum causam, de proba, & ex prædictis potest inferri, ꝙ vacante ecclesia potest concilium ep̄os creare, cum originaliter ab ecclesia fuerunt constituti, vt supra dixi. Postmodum crescente multitudine fideliter fuerunt distinctæ prouinciæ & diœceses respectu ep̄orum, archiep̄orum, & patriarcharum. 99. dist. c. 1. & 80. dist. c. 1. & decretum fuit, ꝙ non deberent transgredi terminos sibi statutos. Nec alterius Patriarcharum, seu subditum iudicare, vel ordinare, vel excōicare, & ad pœnitentiam recipere, vel alia sacramenta conferre, vt hæc omnia habentur. 9. q. 2. per totū, de pœ. & remiss. omis. 24. q. 1. c. 1. vnde prorsus subditum alienum, & alteri commissum quis non valet, absoluere, vel ligare ēt recolentem, vt in iuribus superius all. Hodie ergo licet oēs presbyteri tā religiosi, q̄ seculares, qn̄ promouentr̄ ad sacerdotiū, recipiant potestatem prædicandi, baptizandi, pœnitentiā dandi, peccata dimittēdi, & alia sp̄ūalia exercēdi, executionem tn̄ p̄tātis eis traditæ non habēt. Vnde habent hanc p̄tātē tn̄ in habitu, nō aūt in actu. Sed tūc habēt executionē cū cura eis fuerit per superiorē huic cōmissa; ad hæc bonus text. in §. ecce in hoc, & §. ecce sufficienter, cum c. seq. 16. q. 1. hunc 22 gl. no. in cle. 1. de priui. dicit, † ꝙ Parochianus ēt de licentia superioris, nōn pōt eligere sacerdotē non habentem curā; quod intelligit ibi Pau. dictum, qn̄ proprius sacerdos nō cōmittit seu delegat: sed simpliciter dat licentiam suo parochiano, vt possit sibi eligere confessorem secus, si alteri cōmittit: quia tunc pōt committere cuilibet sacerdoti, ēt curā nō habēti, & est rō dr̄iæ scd̄m eū: qa primo casu vr̄ velle. ꝙ ille p̄sbyter absolueret suo iure, qđ nō pōt, vt su. nec ēt p ꝓrogationē iurisdōnis; quia, ex quo non habet iurisdōnē fori pœnitentialis in actu, non potest eius iurisdictio prorogari, vt in c. P. & G. de offi. deleg. Sed secundo casu ille exercet curā non iure ꝓprio, sed tanq̄ delegatus, & sic noīe alterius quod est notan. pro intellectu, cap. oīs, de pę. & remis. & c. 2. eo. tit. lib. 6. simile no. in c. cū apud, de spo. sic & statutū, qđ habetur in c. nup, de sen. exc. Remanet ergo dubitatio exēptus, an possit volens ab ep̄o loci absolui; & firmiter credo 23 tenendū ꝙ nō, & sic ꝙ opi. Fed. de Lig. non sit vera. Nā † per exemptionē non exēptus efficitur nō subditus, & immediate non subest Papæ, vt in c. Papa, de pri. lib. 6. & in c. pen. de off. iud. nā dr̄ subditus quasi sub alterius iurisdictione, & potestate positus, sed per exemptionem ep̄s desinit habere aliquam p̄tātem in exemptos, nisi in casibus sibi expresse concessis, vt patet in iurib. sup ius alle. & maxime in c. frater noster. 16. q. 1. dum dicit, per quam eum, ecclesiāq; eius de iurisdictione potestatis exemit; rursus in eis aliquid sibi iurisdictionis seruare præsumpseris &c. Et ibi, vt fraternitas tua ab eo ecclesiāq; eius omnem ante habitæ suæ p̄tātem iurisdictiōis abstineat. ergo nequit p ep̄m absolui: quia, ex quo Papa exemit illū a iurisdōne ep̄i, nō debet ep̄s transgredi ꝓprios terminos, & non subditū absoluere, vel ligare nec potest subditu, exemptus ep̄i iurisdōnem prorogare, siue dicamus absolutionem prorogare, siue dicamus absolutionē esse de foro contentioso, siue pœnitentiali. Nam si est de foro contentiosu, non: quia clericus, sine sui superioris licentia non potest in alium iudicem consentire, vt in c. significasti, de fo. cōp. Nec valet, si dicatur illud, quando clericus cōsentire velit, in penitus alienum: secus, si in ep̄m loci, vt voluit Fed. de Sen. quia hic est tex. præalle. c. significasti, vbi dixit clericum consentire non posse in iudicem non suum sine licentia superioris. Cum ergo ep̄s loci sit non iudex exēpti, vt sup. probatum est; ergo non poterit in eum consentire sine licentia Papæ, qui est diœcesanus, & immediate superior exemptorum, vt in iuribus. sup. alle. Nam maiorem potestatem habet archiep̄s in subditos sui suffraganei, cum sit iudex tertius prouinciæ, vt certis casibus habeat ordinariā etiam in subditos sui suffraganei, vt in c. pasto. de off. ord. q̄ habeat ep̄s in exemptos, vt in præ. c. frater noster; & tamen non possunt subditi suffraganei consentire in archiep̄m sine licentia propri. ep̄i, vt patet in c. Romana, de fo. comp. li. 6. & multo ergo fortius non poterunt exempti consentire in ep̄m loci sine Papę licentia, cum & si vellent, non possent renunciare priuilegio libertatis, & optime facit. c. præalle. Auth. de priuil. lib. 6. vbi colligitur, ꝙ ep̄s loci non potest esse ordinarius exempti etiam volentis: alias. n. posset renunciare priuile. exemptionis; quod est falsum, vt in c. cum tēpore, de arbi. & in aliis iuribus superius alleg. quod videtur expresse contra. Si enim priuil. exemptionis concernerent merum fauorem exemptoris possent exempti illis renunciare, cum iuris reg. indubitata dicit, quemlibet posse renunciare fauori pro se introducto; videmus etiam in feudis feudatarios non posse, in casibus in quibus dominus feudi est iudex dominum dimittere, & alterius iurisdictionem prorogare, etiam ordinarii locum, vt no. in c. cæterum, de iudi. ad hoc c. ex transmissa, & c. ex tenore de foro compet. & idem no. Bar. in l. 1. §. & post operis. ff. de no. oper. nunc. & ff. de iudi. l. 1. vbi dicit, ꝙ si dominus habet aliquem subiectum non sub nomine nudæ iurisdictionis, sed respectu alterius subiecti oneris vel tributi; non potest subditus ad instar clerici prorogare iurisdictionem, vt in cap. si feudo. si de feu. controuer. c. 1. & de prohi. feud. alien. l. imperialem, & de hoc ibi etiam per glo. & idem tenet in summa de foro compet. §. 1. versicu. sed nec videtur, allegat. Auth. de sanc. epi. §. 1. ytenomos, & §. se ad hoc optime, qui fil. sint legiti. per venerabilem. §. insuper. vnde cum vasallus non possit purgare iurisdictionem sui ordinarii sine cōsensu Domini, multo fortius nec clericus poterit sine consensu Papę. Om- 24 nes † namque rationes prohibentes clericum consentire in alium sine sui superioris licentia, habere videntur locum etiam in exempto respectu Papæ, & huius prohibitionis triplicem rationem assignat Ioan. And. in c. inolita. 11. q. 1.

Prima, quia clericus non potest de calumnia iurare sine consensu sui iudicis, vt in c. 1. de iura. calum. & litigare non potest, si non potest iurare; quod secus est in laico. Secunda, quia non potest ab alio episcopo ordines recipere, ergo nec iudicium, quod magis est. 11. q. 1. nullus primas. Tertia, quia non ab alio, quam suo prælato potest petere iudicium animæ, quod est occultum, ergo fortius, nec manifestum, de poeni. distin. 6. placuit. Aliam rationem sentit Barto. in l. 2. ff. de iudi. & in l. 1. ff. de operis noui nunciatio. videlicet, quod ideo clerici non possunt prorogare iurisdictionem alterius sine consensu proprii iudicis: quia clerici prælatis suis subiecti non solum respectu nudæ iurisdictionis, sed etiam quo ad alia dicuntur subiecti; quod secus

eus est in laicis, ideo in casu, quo laici vltra nudum exercitium iurisdictionis, subiiciuntur iudici, non possunt prorogare iurisdictionem, vt feudatarii, vt d. c. ex tenore. & c. ex trāsmissa, & c. verum. de fo. comp. & no. de iud. c. cæterum. & hoc dictum Bar. declarat Io. de Lig. in c. significasti. de foro comp. plus. n. astringitur clericus epō primo ratione beneficii, quod percipit ab eo. Item ratione ordinis, quia trāslatus est in animam, & corpus in Deum. xii. q. i. cui portio. 21. dist. cleros, cuius est epūs respectu subditorum. hæc enim omnes vendicant sibi locum in clerico exempto respectu papæ. fortius enim clericus exemptus subest papæ, ꝙ vicarius non exemptus epō, ar. ix. q. iii. cuncta per mundum. & c. per principalem, & de præbē. c. ii. lib. vi. ergo cum non sit papæ subiectus ratione nudæ iurisdictionis tantum nō potest alterius iudicis iurisdictionem prorogare sine papę licentia, sicut nec alii clerici possunt. interest enim papæ, seu alterius superioris suum subditum per alium non iudicari, & discuti, vt in iuri. ll. supra all. Idem si dicamus eum esse de foro pœnitentiali per c. omnis vtriusq;. de pœn. & re. & per c. placuit. de pœ. dist. vi. & per ea, quæ statim dicta sunt & fortius hoc casu, quam præcedenti. Interest. n. iudicis immediate suum subditum ab alio non absolui, vt vultum sui pecoris cognoscat, prouerb. 28. & no. de pœn. & re. omnis, & de pœn. in c. si episcopus. lib. vi. in glo. si enim præ. ca. pp hanc rationem ēt delinquendo rei alterius territorio non sortitur quis forum respectu pœnitentię, vt dicit gl. in c. placuit. xvi. q. i. & vide in c. i. de rapto. & in c. quod clericis. de fo. comp. Item si posset exemptus prorogare iurisdictionē, quo ad absolutionem, ita posset in alio casu, & in alio, & sic in infinitum, & sic ex toto renunciare priuile. libertatis, qđ facere nō potest, vt in c. cum tempore, de arb. ad hoc, quod in simili no. per Io. An. in c. cum venerabilis. de censi. Item speciale est in casu. c. fi. de pœ. & re. vt exempti prælati possint sibi eligere confessorem, ergo regulariter nequeunt in alium iudicem consentire. Item puto, ꝙ vigore illius cōfessionis electi per exemptos, non possint absoluere ab excōmunicatione, nec in aliis casibus reseruatis, & c. ii. de pœn. & re. lib. vi. vnde caueant sibi exempti, vt a papa, vel suis superioribus specialem indulgētiam super hoc obtineant. & sic concludo, iudicio meliori semper saluo, absolutionem, & ea, quę allegaui ad partem negatiuam, & per prędicta satis vr̄ responsum, ar. in contrarium all. Vnum tamen adduco, quod ponit Accur. in l. i. C. vbi de cri. agi opor. ꝙ vbi est iudex talis, ꝙ expresse de crimine agi coram eo non potest, non nocet taciturnitas, facit c. dilecto, & quod ibi no. de p̄ben. & per hoc est responsum ad id, quod dicebatur, ꝙ permittendo se tacite absolui, consentit. nam cum ipse eum iudicem facere non possit, vt sup. dixi, nec etiam ille pōt mittere falcem in messem alienam. vi. q. i. c. quę taciturnitas nō habet in aliquo opitulari, sed talis absolutio, tanquam obtēta a iudice non suo iuribus non subsistit. ix. q. ii. per totum. de pœ. di. vi. placuit. & c. omnis. de pœ. & re. & c. ii. eo. ti. lib. vi. hanc tamen decisionem complendam, & corrigendam subiicio patris, & præceptoris mei, s. reuerendissimi domini Fran. de Zabarel. Cardinalis Floren. dignissimi correctioni, qui in hac sacratissima canonica scientia iam dudum obtinuit principatum.

25 Venio ad secundum dubium, † an ꝓcessus initus per iudicem per recusationem ī ipsius iudicis personam ex iusta, & probabili causa propositam citra appellationis interpositionem corruat, & hoc dubium dependet ab alio, 26 an recusatio † ipso iure suspendat iurisdictionē. Et primo allegabo ad partem negatiuam, ꝙ non impediat ipso facto, sed opus est appellatione, & vr̄ aperte probari in c. super quęstionum, in fi. de of. delega. vbi dr̄, ꝙ si delegatus Principis compellit partem litigare coram delegato suspecto, quod licet a tali grauamine potest appellari ad papā, & quod fuerit attentatum post huiusmodi appellationem iudicari debet irritum, & inane, & sic pōderat, & postulat ibi tex. appellationem ad irritationem processus idem vr̄ velle tex. in c. quoties. ii. q. vi. licet gl. ibi sentiat contrarium. Secundo, vr̄ probare tex. in l. non distinguemus. §. cū quidam. ff. de arb. vbi dr̄, ꝙ si arbiter recusatus dixerit sententiam, ꝙ contra agentem ad pęnam obstabit doli exceptio, & sic cōcedit actionem, alias nō daretur exceptio, quę est actionis exclusio, de or. cog. c. cum dilectus. & sic tenuit de rigore iuris gestum per arbitrum recusatum. Tertio, ad hoc inducuntur. c. cum speciali. de app. & c. si quis contra clericum. de fo. com. & c. iudex, de of. dele. lib. vi. in quibus probatur etiam iudicem delegatum habere iurisdictionem saltem ante pronunciationem super recusatione. Si ergo habet iurisdictionem, debet tenere processus, & contra exercitium iurisdictionis competit exceptio, & licet iudex grauauerit non admittendo exceptionem, tamen imputādum est parti non appellanti. nam vbicunq; contra iudicis processum obiicitur exceptio, & iudex procedit ad vlteriora, vr̄ illam reiicere, & tacite pronunciare super exceptionē, & tenet processus, si non appelletur, vt in c. ex parte iii. de app. vbi tex. optimus & in l. a procedente. C. de dela. vbi etiam probatur, & optime faciunt no. per gl. in cle. vnica. de do. & cōtu. & per Inn. in c. pastoralis. §. præterea. de of. dele. Si enim appellatur ab interlocutoria, & iudex pronunciat illam esse friuolam, & ab hac pronunciatione iterum non appellatur, prima appellatio est deserta, vnde tenebit processus postea per iudicem initus. Idem vr̄, & fortius dicendum recusatione. In procedendo. n. ad ulteriora vr̄ illam pronunciare friuolam, & imputandum est parti, quę non appellat.

Quarto, non debet plus operari recusationis exceptio, q̃ appellationis interpositio, ar. c. super eo. ii. de app. & quod no. gl. in c. si vnum, de of. dele. lib. vi. Sed gestum post appellationem ab interlocutoria non est nullum ipso iure, sed pēdet ex futuro euentu, vt in c. non solum. de ap. lib. vi. nisi p̄cesserit inhibitio iudicis ad quē, vt ibi, ergo multo fortius gestum post exceptionem recusationis non debet corruere ipso iure, nec alicubi probatur iurisdictionem esse suspēsam per solam recusationem. Stabimus ergo regulę generali, vt teneat gestum a iudice, licet egerit contra ius litigatoris, vt in c. cum inter. de sen. & re iudi. In contrarium ad partem affirmatiuam, ꝙ suspendatur iurisdictio ipso iure ꝑ recusationis propositionē allegatur i. tex. in l. vna. C. si quacunq; pręd. po. vbi patet, ꝙ iudex compellens quem ad matrimonium contrahendum etiam a iure non interdictum punitur certa pœna, & datur facultas compulso cum tota familia sua illius iurisdictionem vitandi, & datur alteri iurisdictio, & sic ipso facto ius abdicat iurisdictionem a recusato, & in alium transfundit. Secundo, adducitur. c. iudex, de 27 offi. dele. lib. vi. vbi apperte dr̄, † iudicem non posse post recusationem propositam causam committere sine recusatoris assensu. Multo ergo fortius non debet in causa principali posse procedere author multo magis. C. de sacrosan. ecc. Nam & subdelegare est iurisdictionis, de iur. om. iud. more maiorum, & in l. ii. in fi. e. ti. no. glo. in prin. d. c. iudex. Nam facilius committere delegationem, vel causæ commissionē q̃ super principali processus, de fo. comp. si quis contra clericum. Sed primum non permittitur indistincte iudici recusato, ergo multo minus secundum, s. vt per se procedat. quamquam enim recusatus non desinat esse iudex per solam recusationis propositionem, tamen exercitium iurisdictionis vr̄ ei interdictum, vt ibi in prea l. c. iudex. & c. suspicionis. & c. ii. requiris. de ap. pp quod non debet tenere ꝓcessus, ar. in c. prudētia. de of. dele. vbi patet, ꝙ duo iudices dati simpliciter, vel cum non habent, nisi ꝓ parte, & vnus ꝓcedit sine altero, pp exercitium, vel existentium interdictum non tenet ꝓcessus, vt ibi. Tertio appellatio, recusatio, & relatio procedunt a pari, quod patet ex eo, quia insimul intitulantur, vt patet in ti. de ap. recus. & rela. facit c. super eo. ti. de ap. sicut ergo non tenet actus post appellationem legitimam, cum per eam suspendatur iurisdictio ipso facto, ex quo in veritate est legitima, vt est tex. in ca. super quæstionum. in fi. de of. dele. & in c. non solum. e. ti. & lib. & in c. per tuas. de sen. excommu. nec tenet post relationem, vt ī c. intimasti. de ap. Ita nec tenetur, vel tenere debet post recusationem ad hoc. c. suspicionis. de of. dele. & c. ii. requiris. de ap. Quarto, inducuntur no. per Inn. in c. cæterum. de rescrip. vbi dicit, ꝙ si reuocatur in dubium de validitate plurium rescriptorum, ita ꝙ iudices debeant procedere ad electionem arbitrorum secundum practicam. c. pastoralis, de rescr. Sed si iudices debitum ordinem prętermittunt, & procedunt in principali, non tenet processus, quia est initus contra solitum ordinem iudiciorum. ii. q. vii. §. nam sententia. & C. de sen. & inter. omn. iud. l. prolatam. sic ad propositum, si iudex recusatus non procedit ad electionem arbitrorum, secūdum ꝙ iura disponunt, sed procedit in principali, non debet tenere processus, ad hoc bene facit glo. in l. apertissimi. C. de iud. quę dicit, ꝙ recusatus desinit esse iudex. His arg. pro vtraque parte præmissis ad solutionem condescendens Dei, & eius matris nominibus inuocatis ꝑmittam

mittam opi. quales in materia reperio. Prima fuit opi. gl. in c. quoties. ii. q. vi. & in qõ. v. quia suspecti processus non tenent etiam citra appellationem, & sic, ꝙ iurisdictio suspendatur ipso facto. hanc opi. sequitur Bar. in l. quia poterat. ff. ad Treb. & dicit esse casum in præd. l. vna. C. si qua præ. po. sequitur Host. in c. cum speciali. e. ti. & D. Pe. de An. in d. c. iudex. per illum tex. & per illam l. vnicam. Spe. in ti. de recu. §. qualiter autem. Nam in prin. illius §. dicit, ꝙ proposita cõtra iudicem recusatoria suspensa est ipsius iudicis iurisdõ, licet dicat ad finem, processum tenere initum per delegatũ, siue subdelegatum, vel ordinarium recusatum, nisi appelletur, vel per alium actum in alium transferatur iurisdictio.

Secunda fuit opi. Inn. in c. cum speciali. de ap. vbi dicit, ꝙ non meminit se legisse, ꝙ non valeat processus, nisi appelletur. hanc opi. Inn. sequitur D. Ang. de Per. in l. quia poterat. ff. ad Treb. sequuntur etiam in d. c. cum speciali. D. Car. D. Ant. de But. ꝙ teneat processus antequam a iudice abdicetur iurisdictio funditus, quod quando fit, colligitur ex d. ca. iudex. & c. ii. requiris. & ibidem no. Tertia fuit opi. Lapi. in d. c. iudex, ꝙ processus sit interim in pẽdenti, & pendeat ex futuro euentu. Nam si pronunciabitur pro recusante, detegetur processum non valuisse, sicut dicimus in simili ĩ appellatione ab interlocutoria, vt allegaui supra in prima par

ee. Alii vero Moder. hanc tertiam sequentes nituntur reducere ad concor. opi. Inn. & Bar. vt opi. Inn. & sequen. procedat de iure communi, seu cano. tantum, quod eius non sufficit causam allegare, sed oportet, ꝙ probetur, vt in c. suspicionis. & in c. cum speciali. opi. vero Bar. & sequen. procedat sine tituli secundum quod ex sola voluntate sine alia probatione potest iudex delegatus recusari tanquam suspectus, vt legitur, & no. in l. apertissimi. C. de iudi. vnde tantum vr̃ operari recusatio de iure cano. secuta probatione, & sententia, & sic not. ꝙ sicut de iure cano. lata sententia, omnino ipso iure non valebit, ita vr̃, ꝙ de iure ciuili ex ipso solo, ꝙ facta est recusatio, ipso iure desinat esse iudex, & per ɔsequẽs non valebit processus, & sic secundum ipsos, ꝙ etiam si appellaretur, non corruit processus, ipso facto de iure canon. quia appellatio ab interlocutoria nõ reddit processum nullum ex hoc solo, ꝙ est appellatum, si non est factus post inhibitionem iudicis, ad quem, per ea, quę habentur in c. nõ solum. de ap. libr. vi. & sic multo minus ex hoc solo, ꝙ facta est recusatio, non dẽt ꝓcessus postea factus esse nullus, nisi hoc detegetur ex post facto probata veritate causæ, & lata sententia pro recusante. sed hæc opin. non vr̃ indistincte vera. nam si appellatio est legitima, & probabilis, incontinẽti suspenditur iurisdictio iudicis, vt in c. si a iudice. de ap. lib. vi. & non tenet postea gestum, vt est tex. apertus in c. super qõnum. in fi. & in c. per tuas. de sen. excom. vnde non dẽt reuocari, licet postea constiterit illam causam esse veram, & ita loquitur. c. non solum. de ap. Nam in veritate incontinenti processus est nullus, vel aliquis, quia quod est certum naturæ, est certum canoni. ad hoc ca. licet. de sen. excom. lib. vi. & quod ibi no. Item, ꝙ si post recusationem recusans comparet. eorum recusatio. nam secundum hanc opi. de iure ciuili adhuc non valet processus, quia sic incõtinenti desinit esse iudex, priuatorum. C. de iur. om. iud. de fo. com. significasti. & hoc vr̃ contra mẽtem illius l. & l. cum specialis. vet. illud. C. e. ti. Nam de mente illius tex. vr̃, ꝙ si recusans intra triduum non eligit arbitrum, vel arbitros, qui cognoscant de principali, ꝙ secundus iudex recusatus non censetur remotus, imo dẽt coram illo litigare. Item posset attentari, ꝙ etiam si recusationis causa non sit vera, ex quo tamẽ, licet nõ constat, imo causa est de se probabilis, & legitima, ꝙ nõ valebit processus postea initus, licet postea constet illã cãm non esse veram, tum quia ex sola propositione vr̃ suspẽsum iurisdictionis exercitium, vt in c. suspicionis. de of. deleg. & in c. legitima. de ap. lib. vi. ꝙ in c. ii. requiris. & in c. cum speciali. de ap. & in pc. c. iudex. quæ iura aperte innuunt iudicem non debere procedere in principali, nisi postquam constiterit causam recusationis nõ esse legitimam, tum q̃a processus initus post recusationis propositum est contra solitum ordinem iudiciorum attentatus, cum iura velint arbitros deberi eligi, & prius discuti causam suspicionis. vnde cum iste ordo fuerit prætermissus, vitiatur progressus, argumento eorum, quæ no. Inn. in c. cæterum. de rescrip. & ii. q. vi. Item sententia, vt C. de sen. & interlo. om. iud. l. prolatam, quę non militant in appellationis causa, cum si cã non sit vera, nõ suspendatur iudicis iurisdictio, nec reperitur ꝓcessus attentatus contra ordinem iudiciorum, vt in c. nõ solum. de app. lib. vi. & ex hoc potest elici vnum no. vt quo ad istum effectũ plus operetur recusatio, quam appellationis ex illo grauamine interpositio. Ad prædicta faciunt in arg. c. exhibita, de iudi. & c. interposita, de ap. vt sicut hunc effectum operatur ibi sola probationis oblatio, ita, & hoc casu sola recusationis ꝓpositio ꝑ ꝑ ordinem peruersum, & exercitũ iurisdictionis suspensionem. Vnde puto in hoc articulo sic distinguendum, ꝙ aut recusatione proposita processum super eam gestum, & sententiã forte latam nititur quis suspicionis prætextu de nouo directe retractare, & glo. fin. c. cũ inter. de excep. colligit ar. ex illo tex. ꝙ sñia teneat, sed debeat retractari per hoc, quia non fuit de mente principis iudici suspecto causam committere, vt ibi, & cap. cum te, & quod ibi no. de ætate. & qua. & idem sentit gl. in c. ꝙ suspecti.

28 3. q. v. & bene facit ibi tex. in ordinario. facit, † ꝙ post litem contest. non licet recusare iudicem, vt in l. cum specialis. C. de iud. & in auht. offeratur, de li. conte. & tamẽ si oritur de nouo, vel ex post facto venit ad notitiam, potest opponi, vt in c. insinuante, de of. dele. & no. Io. An. in c. ii. de or. cog. dũmodo primo fuerit solicitus in inquirendo, ar. c. pastoralis. de excep. & vide glo. sing. in c. excep. 3. q. vi. pro dicto tali, ꝙ etiam si ante competebat exceptio, ex quo tamen nunc de nouo peruenit ad notitiam. ꝙ poni potest, etiam post li. conte. & extendit multum dictum c. insinuante. Vnde tantum indubitatum est, ꝙ si ante propositam recusationem delegatus subdelegauit in totum, prætextu suspicionis non potest remissio reuocari, si aliquid de causa sibi nõ seruauit vt dicit tex. in præ. c. iudex. Aut proposita fuit recusatio, & pariter ei delegata, ordinatio, dico suspensam fore iurisdictionem iudicis in principali, siue fuerit in arbitros cõpromissum, vt in c. legitima. in fin. de app. lib. vi. siue non, ex quo petit compositioni titu. vt probatur. in c. suspicionis. in fi. & c. ii. requiris. & ca. cum speciali, superius allegatis. licet enim delegati iurisdictio extinguatur prorsus ante pronunciationem super suspicione, vt in præal. ca. iudex. per solam tamen recusationis propositionem iurisdictionis suspenditur exercitium, licet in eo remaneat habitus, vt in iurib. supra allegatis, & maxime in ca. iudex. vbi patet, ꝙ proposita recusatione non potest iudex committere alteri causam, nisi de recusatoris assensu, & tamen põdero, ꝙ negatio præcedit verbum, potest multo fortius per se cognoscere, arg. c. si quis clericus. de fo. com. Nota delegata est iurisdictio, vt in l. iii. ff. de iu. om. iud. & sic licet non extinguatur iurisdictio, suspenditur tamen iurisdictionis exercitium. Simile in c. pastora. de rescri. ibi enim delegatus habet iurisdictionem in contentis sub clausula generali, sed non habet iurisdictionis exercitium antequam personę exprimãtur, & pro hoc optime pręalle. c. legitima. in fi. vbi dr̃, ꝙ s. lapso termino statuto arbitro iudex non obmittat procedere in principali, & sic post lapsum terminum tamen recuperat iurisdictionem. Ante enim non habet. vnde si ante procedit, nõ tenebit ꝓcessus ex defectu exercitii, & quia ɔ legẽ initus. C. de legi. l. non dubium. 10. dist. iudex, & regula, quę contra ius, de reg. in. lib. vi. & contra solitum ordinem iudiciorum, vt supra dixi. Aduertendum tamen, quia hoc puto verum cum limitatione sequen. Aut enim proponens recusationẽ post propositum comparuit coram iudice sponte, vel ad ipsius citationem factam super processu principali causæ, & in dubio processus tenet, quia iudex videtur super eo pronunciare, vt de of. dele. gratum. de constitu. cum venissent. de ap. c. solicitudi. & c. ex parte. Aut non comparuit ad citationem iudicis factam super principali, & dico processum non tenere, quia cum exercitium iurisdictionis sit iudici interdictum super principali, super prædicta non potuit eius citatio arctare citatum. cum prius debeat discuti recusationis articulus, ad hoc optime facit præ. c. ti. a iudici. æquiparando recusationem appellationi. † Item vbicunque certum, & notorium est parti absenti declinatoriam exceptio-

29 nem cõpetere non tenetur pars absens citata ad iudicis citationem venire, etiam allegatura exceptionem sibi competentem, & si iudex processerit, non tenebit processus, vt aperte probatur in c. si duobus. de ap. & melius in clem. pastora. §. Pisana. de re iud. vbi glo super verbo, notorio. & latius tenet, & prosequitur Inn. in c. ii. de dil. Vnde ex quo pars iudicem ex causa probabili, & legitima recusauit, offerens ad arbitrorũ electionem processurum, certus est iudex se non posse super principali procedere, & quod absentem, quẽ

semel

ſemel exceptionem recuſationis propoſuit, præſumitur ꝑ
durare in eadem exceptione, & intentione. ff. de proba. cũ,
qui volentem. de bap. maiores. de reſcri. ſi gratioſe. lib. vi. &
ſic iudicis citatio tanquam temeraria, & contra iuriſdictio
nem, & emanans a non habente iuriſdictionis exercitium
non habet afficere citatum, facit de elec. bonæ. el ii. & quod
ibi no. gl. Item dato, ꝙ hæc citatio non corruerit ex iuriſdi-
ctionis defectu. quia tamen habet notoriam iniuſtitiam, nõ
habet arctare citatum, & idem dico, ſi comparuit, & excep-
tionem recuſationis iterum proponit, quia cum ſuſpenſũ
ſit iuriſdictionis exercitiũ, non poterit procedere ſine par-
tium conſenſu in principali cauſa, vt in iuribus proxime al
leg. & hæc puto procedere tam de iure canonico, quam ci-
uili. Geſta poſt recuſationem indulte retractabuntur incon
tinenti, de iure vero canonico poteſt probabiliter dubitari
per ſupradicta tamen puto, ꝙ ſit ipſo iure nullus debet reuo
cati etiam antequam conſtet cauſam recuſationis eſſe ve-
ram per ea, quę ſupra dixi. ſed quo ad effectum abdicandi
iuriſdictionem funditus, erit differentia tam in ordinario,
quam in delegato, quia ordinarius de iure ciuili non recu-
ſatur, vt in auth. ſi quando. C. de iud. & no. gl. in d. l. apertiſ-
ſimi. ſed de iure canonico poteſt recuſari, nec datur ſibi co-
adiutor, ſicut fit de iure ciuili, vt in c. cum ſpãli. de app. Item
de iure ciuili recuſatur delegatus, etiam ſi non probetur re
cuſationis cauſa, vt pręd. l. apertiſſimi. & l. cum ſpãli. ſed de
iure canonico debet probari legitima cauſa, vel iudex reaſ
ſumit iuriſdictionem, vt in c. legitima. & c. ii. requiris. & c.
cum ſpeciali. præalle. Puto tamen, ꝙ de iure ciuili ſi ordina-
rius procedit poſt propoſitam recuſationem ante, quam de
tur ſibi adiutor, quod proceſſus corruat ipſo iure, ſicut ſu-
pra dixi de iure canonico, quia iuriſdictionis exercitium ſi
bi ſoli eſt interdictum, vt in pręd. auth. ſi quando. ad hoc di
30 ctum & no. in c. cum ſuper. de oſ. dele. † ſi vero pronuncia-
tum fuit ſuper exceptione recuſationis, nec fuit appellatũ,
delegatus prorſus deſinit eſſe iudex, vt in præ. c. iudex, quo
caſu proceſſus per eum poſtea habitus corruit etiam par-
tium conſenſu &c. vt in l. priuatorum. C. de iuriſdictio. om
nium iudicum. & in capitu. ſignificantibus. de offic. deleg.
& capitu. ſignificaſti. de fo. comp. ſi vero eſt ordinarius, tũc
dubium pendet ex eo, an deſinat eſſe iudex, ante pronũcia
tionem, & breuiter credo, ꝙ non per c. cum ſpeciali. de ap.
& c. ſi quis contra. de fo. compe. no. in c. ii. requiris. de ap. &
ſic in eo dico diſtinguendum, prout ſupra dixi, & diſtinxi
in membro præcedenti, qñ non eſt pronunciatum. Et hæc
ſunt, quę breuiter ſentio in hoc artic. Et ad hanc diſtinctio-
nem põt reduci quaſi oĩa argumenta ſupra nota. Et pri-
mo ad c. qõniam, in fin. quod vr̃ multũ vrgere. Rñdeo, ꝙ ibi
factum monſtratur, quod patet ex ver. præcedenti. Itẽ dele
gatus ſubdelegans compellebat ibi partes ad litigãdum co-
ram iudice ſuſpecto. Vnde vt euitaretur grauamen ſaltem
facti, vtile fuit appellare, quamquam enim per recuſationẽ
propoſitam ſuſpendatur iudicis iuriſdictio, cã tamen nõ de
uoluitur ad ſuperiorem, ſicut per appellationem, quod pa-
tet ex eo, quia eliguntur arbitri. vnde vtile eſt appellare, ſi
iudex non admittit recuſationem, quo ad nullitatem tamẽ
proceſſus ſuper principali ſufficit ſola recuſatio modo pre-
dicto, poteſt reſponderi, & aliter, ꝙ ibi ponderatur appell.
ad effectum iudicandi irritum, & inane poſtea geſtum non
ſolum reſpectu iudicis ſubdelegati recuſati, ſed etiam reſpe
ctu ſubdelegantis. nam ibi, non in totum ſubdelegans, com
pellebat litigare coram ſubdelegato ſuſpecto, & ab hoc gra
uamine appellatur ad papam. Vnde, ſi bene ponderetur ibi
tex. non appellatur a recuſato, ſed a ſubdelegante compel-
lente. Vnde virtute appellationis iudicabitur irritũ, & ina-
ne, quicquid fuerit geſtum etiam per ſubdelegantem, licet
ipſe nõ fuerit recuſatus, ſed eius ſubdelegatus, quod etiam
patet ex eo, quia ibi appellatur ad papam, ergo non appella
tur ad ſubdelegantem, ex quo non ſubdelegauerat in totũ,
vt in §. porro. in eo. c. & hæc ſolutio eſt notab. & ſubtilis ad
illum text. Ad l. diſtinguemus. §. cum quidam, rñdeo, quod
ibi no. & Io. in arbitro, ex cuius ſnĩa nõ agebatur, ſed ex ſti-
pulatione pœnali, & ideo licet alias ſnĩa redderet̃ nulla, nõ
per hoc impeditur ipſo iure cõmiſſio ſtipulationis pęnalis,
vt patet ex l. ita demum. ff. e. ti vbi patet, ꝙ licet arbiter tu-
lerit ſnĩam pro pecunia, quo caſu ſnĩa eſſet nulla in iudice,
vt patet ii. q. vi. diffinitiua ver. venales. tenet cõmuniter de
mero iuris rigore ſtipulatio pœnalis, licet obſtet exceptio
petitionis pœnæ, qñ ſnĩa fuit lata per arbitrium, non autem
ipſa impeditur commiſſio, & ſic ẽt dẽt intelligi quod hr̃ in l.
apud Celſum. §. in hac. de dol. exce. & quod ibi no. per Bar.

Ad tertium rñdetur, ꝙ licet iudex non deſinat habere iu
riſdictionem, tamen exercitium perdit per recuſationis ꝓ-
poſitionem, nec erat opus appellare, ex quo amplius corã,
eo non cõparuit, ſuper principali, vt ſupra dixi. Ad quar
tum, ꝙ non dẽt plus operari recuſatio, reſpondeo fallẽdo, ꝙ
nõ dẽt plus operari, ſed vt ſupra dixi, ſi cã eſt legitima, & ꝓ-
babilis geſtum poſt appellationem eſt ipſo iure nullum, li-
cet veniat reuocandum modo prædicto, poteſt ẽt rñderi, &
ſubtilius, ꝙ quo ad effectum annullãdi proceſſum plus ope
retur, recuſatio, quam appellationis interpoſitio per ea, ꝗ
ſupra dixi. Alia vero argumenta inducta ad probandum ſu
ſpenſionem iuriſdictionis reduci poſſunt ad hãc diſtinctio
nem. Nam l. vnica. C. ſi qua prædi. po. procedit, qñ iudex ſe
mel fuit recuſatus, nec poſtea additus, ſi enim de nouo fuiſ
ſet additus, non negat ibi tex. validitatem proceſſus, imo tñ
in c. inſinuante. de of. dele. ſentit, ꝙ ibi eſt ſpãle, & idem di-
cit Ang. in pręd. l. quia poterat. nam ibi ius eximit compul
ſum, & totã eius familiam a iuriſdictione illius iudicis ꝓꝑ
acerbitatem delicti, & illã tribuit alteri iudici. Sed vt dixi,
idem poſſumus dicere in omni legitima cã recuſationis, ar.
l. apertiſſimi. & l. cũ ſpãlis. C. de iu. & c. iudex. de of. dele. lib.
vi. & c. cũ ſpãli. Vñ ius tñ requirit, vt cognoſcat̃, in cã recu-
ſationis ſit vera, & idẽ vr̃ dicendũ in p̃d. l. vnica. quo ad hoc,
vt ex toto illius l. diſpoſitio vendicet ſibi locũ. Et hæc ſuffi-
ciant de iſto caſu. Aduertendũ tñ, ꝙ inſpecto iure ciuili põt
dici, vt ſupra, ꝙ illa l. ponat caſum ſpãlẽ. Nã de iure ordina-
rius ꝑ recuſationẽ non deſinit hr̃e iuriſdõnẽ ẽt in illa cã, ſed
dat̃ ſibi coadiutor, vt in accu. ſi qñ cõtigerit. C. de iud. & qđ
ibi no. & in p̃alle. l. vlt. meta rõne ſuſpicionis deſinit hr̃e iu-
riſdõnẽ, ergo ponit caſum ſpãlẽ. Idẽ ẽt põt inſpecto iure ca-
no. qđ de iure ordinarius recuſatus non deſinit oĩno eſſe iu
dex ſaltẽ in cõmittendo, vt in c. ſi quis ꝯ cle. de fo. cõp. & in
c. cũ ſpãli. de ap. no. gl. in c. ii. requiris. e. ti. Ad tertiũ dubiũ,
31 ſi † a delegato ordinarii recuſati appella. fieri contingit, an
poſſit ad ſuperiorẽ ipſius recuſati appellationẽ fieri eo recuſato
p̃terito. An vero ſit ad eũdẽ recuſatũ, vt aliũ delegatũ depu
tet, appellãdũ. hoc dubiũ expoſcit declarationẽ alterius, an
32 † iudex recuſatus poſſit partib. inuitis cãm delegare neutri
parti ſuſpecto, & primo arguã ad partẽ negatiuã ꝑ c. licet,
in fi. de fo. cõp. vbi probata tãtum ſuſpicionis cã remittitur
ad ſuperiorem ad idem tex. in l. vnica. C. quãcunq; præ. po.
vbi non datur facultas iudici recuſato alium deputãdi, ſed
eo caſu in alium trãsfertur. Ad idem c. cum ſpãli. de ap. vbi
dr̃, ꝙ probata ſuſpicione iudex recuſatus dẽt cõmittere cau
ſam de recuſatoris aſſenſu, vel ad ſuperiorem remittitur, &
ſic ſine recuſatoris aſſenſu cauſam committere non valet.

Secundo principaliter inducitur c. iudex, de of. deleg. lib.
vi. ante enim pronũciationem ſuper recuſatione delegatus
non deſinit eſſe iudex, vt ibi aperte probatur, & ſic ante ꝓ-
nunciationem æquiparatur ordinario, ſed delegatus recu-
ſatione propoſita non põt cãm committere, niſi de cõſenſu
partiũ, vt in p̃d. c. iudex, ergo nec ordinarius. Item delegare
eſt pars iuriſdõnis, vt l. iii. in fi. de iu. om. iu. & no. gl. in c. ſi a
ſubdelegato. & d. c. iudex. de of. dele. lib. vi. ſed poſtquã eſt
pronunciatũ iudicem eſſe ſuſpectum, perdit ordinarius om
ne exercitium cauſę, ergo niſi partes conſentiant, commit-
tere non valet, cum committendo vtantur iuriſdõne. p̃d. c.
ſi poſſet committere, poſſet magis lædere recuſantẽ, ꝗ alias
ſi per ſe cognoſceret, deputãdo valet alium ſuſpectum, quẽ
forte recuſans non poſſet probare ſuſpectum, ſi ergo recuſa
tus committere põt inuitis partib. fruſtra q̃rimus, an ſit ap-
pellandum ad recuſatum, quia ſi committere nõ valet cãm
principalem, multo fortius nec cauſam appellationis, vt in
fra patebit. In contrarium ad partem affirmatiuam, quod
poſſit delegare, adducitur c. ſi quis ꝯ clericum. de fo. comp.
vbi vr̃ tex. apertus inducẽdo vti ĩ. inducã in ſolone, ad hoc
facit c. ad hoc. de ap. in fi. Scđo in ſim. probat̃ ꝑ l. p̃tor. ff. de
iu. om. iu. vbi p̃tor põt ꝯmittere cãm ſine partiũ cõſenſu, in
qua primo offĩn aduocationis exercuerat. & ſic cũ primũ in
cognoſcẽdo reddit ſuſpectus, vt no. In. in c. irrefragabili. de
o f. or. & arch. & Io. An. in c. ſi qua mulier. de of. dele. lib. vi.
facit c. ſtatuendũ. ii. q. vi. & c. fi. de teſt. lib. vi. no. gl. in p̃d. l. p̃
tor. Itẽ papa cãm ꝓpriã, vt euitet̃ ſuſpicio, alus cõmittit, vt
no. gl. in c. cũ dilecti, de confir. vti. vel inuti. & no. in c. cũ ve
niſſent. de iudi. Itẽ ſi iudex, a quo efficit̃ iudex ad quẽ, licet
nõ poſſet per ſe de cã cognoſcere rõne ſuſpicionis, poteſt ta

men

men delegare, vt no. gl. in c. querelam. de ele. & iii. q. 7. ver. sed contra communem. & no. gl. C. de ap. eos. & Spe. in tit. de ap. §. nunc tractemus. Ex quibus omnibus probatur, q legitime suspectus in cã principali non per hoc redditur suspectus in causæ commissione cum in committendo sit simpliciter executor, & cuilibet partium reseruetur facultas talem iudicem delegatum recusandi, vt in prædi. c. si quis cõtra clericum. facit c. nouit. de ap. Item de iure ciuili ordinarius non recusatur in toto, sed ei datur adiutor, vt in auth. si ante contigerit. C. de iudi. ius ergo canonicum præbens facultatem iudicis suspecti iurisdictionem vitandi dẽt stricte intelligi, vt saltem alium iudicem delegare posset, vt sic minor recessus a iure ciuili fiat, inquantum fieri potest, ar. eorum, quæ no. in c. i. de no. ope. nunc. & hoc præsupposito, q committere possit causam principalem, vr̃ ad eum appellãdum, vt committat etiam causam appellationis, quia sicut non redditur suspectus in committendo in causa principali, ita nec in causa appellationis. Ad solutionem his præmissis, Dei eiusque matris nominib. inuocatis, condescendens. Primo soluam hanc qõnem incidentem. Secundo, potius dicendo, quam arguendo annectam decisionem dubii principalis. Et vt omnium scribentium habeatur notitia, sciendum in c. si quis contra clericum. præall. sentit ordinarium commissionem facere non posse sine consensu recusatoris per c. licet. & c. cum spãli. præal. Idem tenet D. Vin. per c. iudex. & quia perdidit. exercitium iurisdictionis per pronunciationem super suspicione. Spe. in ti. de recus. §. fi. ver. ordinarius, late attingit hanc qõnem, & tamen opi. concordando vr̃ concedere, quod ordinarius recusatus de partiũ, non recusatoris assensu debet causam committere, vt infra præ. c. cum speciali, & de of. dele. super qõnum. §. i. ibi, dummodo de partium consensu. & §. verum. Sed si partes non cõcordant, ipse ordinarius, vel eius executor coget eos aliquos eligere, quibus ipse causam committit, vel ipse per se aliquibus neutri parti suspectis committat, vt in iuribus supra induct is. Et si malit, remittit causam ad superiorem. sua enim est in hoc optio, vt in d. c. cum speciale. Et secundum hunc intellectum est litera illius decre exponenda secundũ eum, vt illa clausula, de recusatoris assensu, determinet primam partem distinctionis tantum, vt ibi no. licet Gof. hãc optio. det recusatori dicens, q principale non committitur sine recusatoris assensu, & si non consentiat recusator, iudex recusatus cõmittat negotium ad superiorem, quod tamen non placet Spe. delegatus autem nihil potest partib. inuitis, & sic in delegato Do. Ant. in c. ii. requiris. præall. distinguit, q aut recusatione proposita ante pronunciationem super ea iudex vult committere, & potest partibus inuitis. Idem causa proposita, & probata ante pronunciationem, licet contrarium huius sentiat in ca. cum speciali. Aut vult committere post pronunciationem, & non potest, qa desinit habere exercitium iurisdictionis. gl. in c. secundo requiris. & in c. cum speciali. tenet contrariam opi. s. commissionem fieri posse etiam post pronunciationem partibus inuitis. Idem vr̃ velle Host. in c. cum speciali. vt pars illius diffinctiuæ referatur ad ordinarium, vt ille committat alicui, in quem partes consentiant. Aalia vero pars de remissione ad superiorem procedat in delegato, dicens non seruari in ordinario, vt causa remittatur ad superiorem. glos. in c. peruenit. xv. q. i. hanc quæst. tetigit, & non apparet, quod velit.

Mihi videtur sic distinguendum, q aut loquimur in delegato aut in ordinario. Primo casu qõ videtur decisa per ca. iudex. de of. deleg. lib. vi. Aut enim vult committere anteq̃ opponatur contra eum recusatio, aut post. primo casu si cõmisit in totum, vlterius recusari, vel facta per eum commissio impugnari nõ potest, secus, si aliquid iurisdictionis sibi reseruauit, tunc videlicet dicendum est, vt in sequẽti membro. Si vero vult committere post recusationem propositã, aut fuit super ea pronunciatum, & non potest etiam de partium consensu, & non aliter, siue recusatio sit tantum proposita, & probata, & hæc omnia probãtur in præd. c. iudex. In ordinario maius est dubium, vt patet ex prædictis, & ex

33 no. in præd. c. cum spãli. Ego † vero sic distinguo, q aut ꝑposita recusatione ordinarius tanquam lites execrans non vult deuenire ad arbitrorum electionem, & potest causam indubie committere etiam partibus inuitis, dummodo cõmittat personæ neutri parti suspectæ consultius tamen agit, si partium consensum in commissione requirat, vt facultatem recusandi excludat. Et dico de hoc esse casum secundũ vnum intellectum, qui bene congruit literæ, in c. si quis cõtra clericum. & c. adhæc. infra de ap. nam in præal. ca. si quis contra primo dr̃, q recusatus dẽt dare delegatum, & nulla fit ibi mentio de partium consensu, imo sensus illius literæ est, q deputet sine partium consensu, vt patet ibi ex sequentibus. Et ne iste sic deputatus per recusatum recusetur, ne in infinitum contingat recusatio, prouidet ille tex. vt ordinarius recusatus compellat partes ad eligendum iudicem, cui ipse postmodum committat vices suas. aperte ergo in hac apparet diuersitas iuris inter ordinarium, & delegatũ, quoniam delegatus recusationem proposita non põt committere, nisi partium accedat consensus, vt in d. c. iudex. ordinarius autem potest partium cõsensu minime requisito. Si enim ordinarius non posset committere sine consensu partium, sicut delegatus, non erat necessarium subiicere in illo tex. q si actor illum delegatum refugerit, q tunc deputetur executor, qui compellat &c. & sic si consensisset, nisi superueniente cã, nequiuisset amplius resistere, vt in ca. inter monasterium. de sen. & re iud. & iii. q. iiii. offeratur. Item in præd. c. si quis contra clericum. compellet partes ad eligendum sibi iudicem, & dat etiam iudicem ad compellendum, quod facere non posset, si exercitium committendi esset ei interdictum sine partium consensu, & ex hoc dictum Vinc. ad illum c. si quis contra clericum, q partium consensus in commissione interuenit, aperte reprobatur per illum text.

34 Item ordinarius † de iure ciuili aperte recusari nõ potest, licet possit peti, vt detur sibi coadiutor, vel adiuuans, vt no. gl. in præal. l. apertissimi. C. de iudi. & probatur in authen. si quando. contigerit, ibi posita. Multo ergo fortius de iure canonico dẽt posse committere. Aut pronunciatum fuit super recusatione, & tunc dubium fuit magis arduum ꝓpter clausulam, de recusatoris assensu, positam in prædi. ca. cum spãli. sed nihilominus puto idẽ, videlicet, q possit committere etiam inuitis partibus. & de hoc est casus in præd. ca. si quis contra clericum. secundum vnam lectu. quæ conuenit literæ, tex. procedere, quando recusationis cã erat notoria, & pro hac lectura facit, quia verba debent intelligi cum effectu vnde, ex quo tex. ibi dicit, q si ordinarius fuerit recusatus deputeẽ per ipsum executorem, & sic per verbũ, deputetur, imponitur necessitas comittendi, apparet, q super recusatione fuit pronunciatũ, ac cã recusationis fuit notoria, alias non dixisset, deputetur, sed deputare poterit, vel arbitri eligantur, vt dr̃ in c. ii. requiris. & in ca. suspicionis. & in c. cum spãli. & intelligendo, q non fuit pronunciatum, sed

35 q erat notoria, idem est dicẽdum. † Notorietas. n. factu operaẽ idem, quod notorietas iuris, q̃ ex sñia oriẽ. Ad hoc quod no. Inn. in c. ꝑterea. de ver. sig. & i c. ꝑterea. de dila. facit cle. pastora. §. insana. de re iu. & quod ibi no. Ad idem c. ex parte. de ver. sig. imo aliqñ plus operatur notorietas facti, q̃ iuris, vt in cle. i. de sepu. coniuncta gl. q̃ est notab. Item facit c. cũ spãli, nisi clausula, de recusatoris assensu, admittaẽ primæ

36 parti defunctiue. † Et sic optio committendi, vel remittẽdi cãm ad superiorem vr̃ dari iudici recusato, & non recusatori, vt in pal. c. si quis contra cle. hoc. n. c. interpretaẽ. ca. cũ spãli. si. n. nequiret inuitis partib. cõmittere, optio indirecte daretur ipsi recusatori, seu ipsis partib. quod esse non dẽt. satis. n. est. q in totũ declinãt eius auditorium ex eo maxime, quia vt dixi de iure ciuili ordinarius non valet in totũ recusari. Vnde, inquantũ ius canonicum deuiat in hoc a iure ciuili, dẽt multum restingi, ar. c. i. de no. op. nun. & quod no. ĩ c. Raynu. & Raynal. de testa. Et ad clam, de recusatoris assensu, positã in illo c. cũ spãli. dico, q non fuit ibi posita, vt ꝑ eã dareẽ optio recusatori, vel vt necessario requiraẽ in commissione partiũ consensus, sed fuit potius posita, vt vitetur ĩfinitas iudicẽ recusandi, vt sit sensus, q iudex recusatus dẽt cõmittere cãm, & ne cõtingat recusationẽ fieri cõgruũ est, q reqraẽ partiũ cõsensus ad hoc alle. opti. tex. in fim. in c. super qõniũ, in ver. cũ aũt, ibi, vñ ne auditor datus sup medijs cãæ valeat recusari, statuimus vt de partiũ deẽ, & recipaẽ assensu &c. & fuit vsus verbo, statuimus, nõ tñ statuẽdo, sed potius cõsulendo, vt ibi & no. gl. quia ẽt sine partiũ assensu potest delegatus cõmissionem facere, vt in c. super qõnum. in §. quem vero, si enim ibi illa vera, de recusatoris assensu intelligerentur aliter, sequeretur absurditas, primo, q in recusatoris optione esset trahere reum ad remotum iudicem sine illius culpa. Item indirecte daretur optio recusatori, quia si non posset delegare eo inuito indirecte compelleretur iudex causam ad superiorem remittere, & ex illis

aperit

aperit intellectus illius c. cum spāli, vt potius consultiue, q̃ necessitatiue fiat ibi mentio, de recusatoris assensu licet secus ī delegato, vt probatur in c. iudex, ibi exigitur .n. necessario partium consensus. Idem 37 † patet ex eo, quia negatio p̄ponitur verbo, pōt, quo casu illud verbum impo:tat necessitatem, & in gl similiter in reg. i. de reg. iu. lib. vi. Et pōt esse 38 diuersitatis rō inter delegatum, & ordinarium. † Delegatus .n. nihil hēt iure proprio, sed iure delegantis, vt leg. & no. in c. pe. & gl. de of. dele. & c. sane. e. ti. delegans vero non intendit cām personis suspectis committere, vt dicit tex. in ca. cū super, de exce. & in l. apertissimi. & l. cum spālis. C. de iudi. 39 Ideo † si iste delegatus sit suspectus non potest committere sine partium consensu, quia non hēt iurisdōnem efficacem, & per hoc facit gl. quam sup. alle. posita in præce. c. cum in- 40 ter. Sed † ordinarius hēt iurisdictionem gnālem, & licet p p suspicionem non habeat exercitium in cā principali, habet tū iurisdictionem, & poterit cām delegare respectu ordinariæ, & gnālis iurisdictionis, quam habet, quia in committēdo neutri parti suspecto, maxime ad partiū consensum, nulla potest saltem legitima oriri suspicio, ergo poterit cōmittere, ex quo cessat suspicionis cā in articulo commissionis, vt in sim. no. Inn. in c. ex parte i. de ver. sig. vbi dicit prælatū posse iniuriam propriam notorie sibi illatam vlcisci, qa ibi, cessat suspicionis cā, sic ēt in facto proprio vti iurisdictione ex quo cessat suspicio, ad hoc quod le. & no. in c. proposuisti. de ap. & 3. q. v. q̃ suspecti & p hoc tollitur alia obiectio, q̃ faciebat D. Vin. videlicet, q̃ nō poterat cōmittere, qa cōmittere est iurisdōne vti, quia licet vtatur iurisdōne, nō tā vtitur ī cā principali, sed in articulo, in quo cessat suspicio, simile in c. cum teneamur, & de ap. Item cessat alia obiectio quam faciebat de ca. iudex. quia illud procedit in delegato ratione prædicta. Et differentiā inter delegatum, & ordinarium vltra prædicta facit, † quia de iure ciuili delegatus 41 recusatur ex sola voluntate sine causæ probatione, vt in l. apertissimi. & l. cum spālis, sed ordinarius non recusatur, vt in auth. si quando contigerit. C. de iud. Ad c. licet. de fo. comp. alle. in contrarium multipliciter respondetur. Et primo, q̃ illud procedit de consuetudine, vt colligitur ibi ex tex. & tenet gl. & no. Spe. i ti. de recusa. §. fi. ver. ordinarius. vel illud c. dēt intelligi secūdū c. cum spāli. vt recurratur ad superiorem, qn̄ contingit defectus in iudi. ap. via pub. quia ibi cōsules recusati nihilominus procedunt, & hoc probat litera illa, cum dicit, superius rem, quasi loquatur, qn̄ ab eo ap. via receditur p p recusationem iam factam, & nō admissam. nam supra locutus fuerat, qn̄ superior fuerat aditus appel. via secundum Host. in præc. c. licet. Ad l. vnicam. C. si quacunq; præd. po. R̄ndetur vt sup. in præce. art. quia ponit casum specialem, quod patet ex eo, quia ordinarius ibi per recusationem desinit hr̄e iurisdictionem, quia regulatur, vt in auth. si qn̄ contigerit. C. de iud. Ad illud, quod vltimo opponitur, quia posset committere personæ suspectæ, & suspicioné forte non posset recusator probare, r̄ndetur, q̃ ius hoc non considerat nec præsumit. nam eadem rō est in ordinario. nam possibile est ordinarium esse suspectum, & suspicionis, seu recusationis cām non posse probare. Et iura canonica non stant in simplici allegatione, sed oportet recusationis cām probare. Et q̃ hæc consideratio non habet obstare, aperte probatur per præce. c. si quis contra clericum. vbi committit delegatus, sine partium consensu de ap. ad hæc, & infra. Hoc incidenti dubio sic deciso venio ad decisionē dubii primi, videlicet ad quem debeat appellari a delegato recusati ordinarii, & vt dixi, procedam decisiue, quia per prædicta satis possunt fieri argumenta ad vtranq; partem, gl. prima sic intelligit in c. si quis contra. & p̄ unit duas opi. q̃ appellandum est ad papam, quia ad ordinarium recusatū non est appellandum, nec ad Metropolitanum omisso medio, de ap. dilecti. Secunda opi. quæ videtur ibi placere glo. est, vt appelletur ad ipsum ordinarium recusatum, non vt ipse per se de causa cognoscat, sed vt alii personæ non suspectæ committat. Postea oppo. de c. placuit. ii. q. vi. vbi non appellatur de iudicibus datis in locis epi ad epatum, sed ad cōsilium, & hoc contrarium glo. non soluit, & sic videtur residere cum præcedenti opi. Vin. Host. eccle. spe. in tit. de app. §. nunc tractemus. in fi. i. colum. dicunt ad archiepiscopum appellandum, quia cum episcopus sit recusatus, remotum est medium, & sic non obst. c. dilecti. ad hue alleg. c. si is, cui, & c. si a subdelegato, eodem ti. lib. vi. & idem Tancr. & Phi. qui dicunt ad superiorem appellandum, non ad episcopū, qui eum delegauit, & idem videtur sentire Ioan. Andr. qui redarguit glo. dicens ad episcopum appellari non posse, vt committatur, quia posset comitteret magis suspecto, quam primo, & non licet tertio appellare, vult dicere in hoc vlti. q̃ si contigeret super secunda ap. eum committere, non posset ab hac commissione appellare, quia non licet tertio appellare in ii. q. vi. si autem. vel forte intendit, q̃ nō possit appellare tertio a sententia diffinitiua, videlicet posset illū recusare ante sententiam, quia forte propter non probationes promptas immineret maius periculum in causa appellationis, quam in causa principali. Item si cōmitteretur duobus qui ferrent contrarias sententias, in electione esset episcopi alterum approbare, de re iudi. c. si. quod respondet in graue præiudicium recusantis posset etiam induci aliud ar. pone enim, q̃ recusans appellaret si enim tenetur appellare a iudice recusato, esset contrarius sibi ipsi, quia per recusationem dicit illum non habere exercitium iurisdictionis, & per appellationem tacite innuetur contrarium, & sic es- 42 set repellendus. † vbicunque enim appellās negat iudicem immediatum habere iurisdictionem, non videtur posse ad illum appellare, imo ad superiorem prouocat, vt est tex. in c. si a. subdelegato. de of. deleg. lib. vi. Alii, vt Vltramontani secundum Io. de Lig. distinguunt, q̃ aut recusato ordinario pronunciatur super recusatione. Et quia ex hoc finita est iurisdictio, non poterit amplius ad eum appellari, sed ad superiorem, quia non facit gradum, ar. de offi. deleg. c. iudex. lib. vi. si nō est pronunciatum, sed proposita recusatione statim delegauit, quia adhuc remanet iudex, saltē vt deleget, poterit appellari. hæc opi. non placet Io. de Lign. quia licet pronunciatio super recusatione extinguat in delegato iurisdictionem ipso iure, non tamen in ordinario, imo ipsa vt firma remanet post pronunciationem. Item satis pronunciare videtur eo, q̃ delegat p p recusationem, quia tacite dicere vr̄ se suspectū. Remanet ergo opi. Io. de Lig. cū gl. quia quamuis ordinarius recusetur, non desinit esse iudex. Opi. Vltramon. placet D. Ant. in c. si quis contra clericum, & dicit eam quandoq; sibi placuisse, licet Vltramon. non vidisset, & ad motiua Io. de Lign. Respondet, q̃ licet pronunciatio iurisdictionem ordinarii nō extinguat illam tamen inutilē reddit quo ad illum articulum. Vnde fit inutilis quo ad cognitionem, & quo ad factum delegandi, & sic illa inutilis non facit gradum. Et quando nondum pronunciauit, sed tātum proposita recusatione delegauit nondum detecta est inutilis iurisdictio, & consequenter adhuc remanet iudex appellari ergo debet ad eum. Forte enim nunc vellet discutere hoc an sit suspectus, quod ante non voluit discutere, sed in continenti delegationis actum eligit. ideo p p hoc quia dubium saltem est, an sit competens iudex, dēt adiri. Nec obstabit secundum eum, q̃ delegando tacite videatur pronunciare se fore suspectum, quia hoc est falsum potest enim hæc velle committere exectās litem super hoc, an sit suspectus dominus Car. sequitur gl. & Io. de Lign. quia post pronunciationem recusationis potest committere, vt sup. de hoc etiam disputatum fuit. Ego puto indistincte ad episcopum delegantem appellandum per ea, quæ in præcedenti qn̄ne plenissime dixi. Nam sicut in cā principali non pōt adire superiorem prætermisso epo ēt suspecto, vt aperte p̄batur in c. si quis contra. eodem modo non dēt posse ipsum obmittere in cā appellationis. Nam sicut actor habens ordinarium legitime suspectum ipsum adire dēt non vt per se cognoscat, sed vt alteri cām deleget, ita & appellans dēt ad eum appellare, non vt cognoscat, sed vt appellationis cām, alteri deleget, sicut non iudicatur suspectus in committendo negocio principali, ita non dēt iudicari suspectus in causæ appellationis commissione. Et hanc opi. tenendo non læditur regula, quæ habet a delegato appellandum ad delegātem, quæ aperte læderetur tenendo contrariam sententiā, & pro hac opi. optime facit tex. in præ. c. si quis contra clericum. in eo q̃ si recusatur delegatus subrogatus in loco epi suspecti aditur ipse eps, qui ipsum deputauit, vt alium deputet. Multo ergo fortius, si appellatur a tali delegato, dēt appellari ad ipsum delegantem, cum hoc casu agatur de iniquitate iudicis delegati, vt quia forte pars appellans deducere intendit, quod in principali causa omissū iux. c. cum Inā. de h. instru. & in primo casu forte maliciose ipsum deputauit, & nihilominus aditur, vt alium deputet, & recusatio, & appellatio in nonnullis æquiparantur casibus, de ap. super eo. chii. Et facit tex. in præc. c. si quis contra clericum etiam in

alio,

alio, in eo videlicet vt deputet delegatum ad compellendũ
partes, vt in aliquem consentiant. mãdat insuper executio-
ni sic delegati sniam. Et sic vbicunq; cessat suspicio, vt sup.
dictum est, ad eum appellari dẽt, vt causam alteri mandet.

Nunc respondere restat ad alleg. in partem contrariam.
Et puto ad rationẽ Hosti. & sequacium, ꝙ cum sublatum sit
medium per recusationem, dẽt appellari ad superiorem. Di
co enim, ꝙ non est sublatum quantum ad commissionem,
ẽt si sublatum sit quantum ad cognitionem, sicut non cen-
setur sublatum quantum ad causam principalem, vt sup. Itẽ
quia non desinit esse iudex. cum ergo remanet saltem respe
ctu commissionis, ad eum est appellandum, & iura alle. per
Host. procedunt, quando medium penitus est sublatum ẽt
respectu commissionis fiendæ, vt in eis patet. Nec ratio-
nes Io. An. obstant, & primo dum dicit, ꝙ posset recusatori
imminere præiudicium saltem respectu appellationis, quia
non licebit tertio appellare. si enim intellexit de appellatio
ne a tali commissione iuris dictum est falsum, quia a tali gra
uamine potest appellari, vt in c. super qõnum. §. fi. de of. de
leg. Nec obstat illud, quod nõ licet tertio appellare. illud. n.
vendicat sibi locum respectu eiusdem articuli, nõ autem re
spectu diuersorum, vt no. de ap. directe. & ca. ex parte. & in
cle. i. de sen. & re iud. est autem hic articulus diuersus a præ
cedentibus. Item hæc ratio Io. An. militat etiam in commis
sione cãæ principalis, & tamen ea non obñte comittit, & si
commissarius recusatur, aditur ipse eps recusatus, vt alteri
committat. si vero intelligit Io. An. ꝙ non licebit appellari
tertio a diffinitiua, & quia primo non valuit probare recu-
sationem, hæc consideratio videtur aliquantulum vrgere,
sed respondeo, ꝙ ius hoc non præsumit alias enim non da-
ret sibi facultatem, sicut facit, vt in iuribus præalle. Item, vt
dixi, non creditur parti super recusatione, nisi probetur vn
de deffecit sibi probatio, & non Ius. Item forte dabit delega
tum de consensu vtriusque partis, & sic funditus cessabit ra
tio Io. And. Ad secundam eius rationem dicendum, ꝙ non
erit in potestate recusati approbare, quam velit sentẽtiam
cum non habeat super principale iurisdictionis exercitiũ,
sed hanc approbationem alteri committat. Ad aliam ra-
tionem, quam induxi post Io. An. de contrarietate appellã-
tis, quia primo negauit illum habere iurisdictionem, quam
nunc fateretur appellando ad eundem? Respond. ꝙ non ap
pellebit ad eum, vt alteri audiendum committat, & sic non
43 erit sibi contrarius, quam sit in causa principali. Nam † &
actor potest iudicẽ recusare, & petere, vt causam alteri cõ-
mittat, & sic recusat iudicem adeundũ. non aditum, vt pro
batur in pręd. c. si quis contra clericum. Ad c. placuit, al-
le. etiam in contrarium potest responderi dupliciter, & pri
mo, ꝙ illi non erant delegati episcopi, sed a iure dãtur in lo-
cum episcopi aliter, & melius ibi adeuntur vice episcopi
per viam appellationis, quia forte non erat ibi Metropolita
nus, vt ibi dicit gl. Vnde de episcopis non appellatur ad epi
scopum, quia ipsius superiores sunt quo ad articulũ appel-
lationis. Et pro hoc facit prin. illius c. in eo, quod dicit si de
iudiciis suorum episcoporum conquesti sunt, & sic non lo-
quitur in causa recusationis. non obst. ibi textus in eo,
quod requirit cõsensum episcopi in electione ipsorum epi-
scoporum, quia supplendum est maxime, vt supplet ibi glo.
vel forte requiritur ibi consensus, quia ibi non sunt proprii
iudices appellationum. vnde papa voluit, quod in defectũ
Metropolitani assumerentur vicini de consensu partium.

Restat respondere rationibus Dom. Ant. dum dicit, ꝙ ꝑ
delegando recusatione proposita, non videtur tacite cõsen
tire, quia potuit delegare execrans litem. hoc dictum proce
deret, quando delegasset protestatione pręmissa. tũc enim
ex quo factum est multipliciter inteligibile, prodest prote-
statio ad declarationem animi, vt no. in c. cum omne. de cõ
sti. † sed vbi non præcedit protestatio, tunc videtur factum
44 pręcedere verbis, ar. c. ex parte. infra de ap. nam sicut respõ
sio coadaptatur ad interrogationem, Insti. de inuti. stip. §. i.
de spon. de mulieri. ita & factum subsequens adaptatur ver
bis præcedentibus, ar. c. inter dilectos. §. porro. de fid. instr.
nam ipso facto appellamus, & ipso facto mentimur, & Deũ
negamus, de ap. ad audientiam. & c. dilecti. 22. q. v. cauere.
& xi. q. iii. æstimant, & optime ad prędicta facit c. ex ore. de
his, quæ fiunt a ma. par. cap. & cle. i. de procu. Item & si pro-
nunciaret expresse, non per hoc desinit esse iudex respectu
commissionis, vt in præcedenti quæstione plenius dixi, &
hæc sufficiant quantum ad tertium dubium. Ad quartũ
dubium accedens arguitur primo ad partem affirmatiuam
videlicet ꝙ habens collationem de iure communi, vel spe-
ciali habeat, & ius destituendi propter nõ residentiam. Aut
enim spectat institutio de iure communi, secundum illam
opi. quod collatio beneficiorum fundatorum i ecclesia col-
legiata spectat ad prælatum, & capitulum illius collegii, &
tunc habeo propositum, ꝙ etiam destitutio propter non re
sidentiam spectat ad eundem. ista enim connexa sunt. vnde
ad quem spectat institutio de iure communi, spectat & de-
stitutio, vt legitur, & no. in c. cum ex iniuncto. de hæret. ad
hoc de priui. cum & plantare. §. in ecclesiis. & de præben. in
Lateran. facit de cap. mo. c. i. sicut examinatio ad eum perti
net, ad quem manus impositio spectat. de elec. venerabilẽ.
& ca. nihil. & ca. cum nobis. Aut de iure speciali, & tunc aut
priuilegio papæ, vel episcopi, & idem videtur dicendum,
per c. visis. xv. q. ii. cum enim ista videantur connexa, argu.
pręd. ca. cum ex iniuncto. in fi. concedendo id, quod maius
est, videtur concessum id, quod minus est, maxime, cum ꝑ
minus perueniatur ad maius, quia per destitutionem per-
uenitur ad institutionem. pro prædictis optime faciunt ca.
ex parte. de cleri. & prædi. c. visis. & xii. q. ii. præcipimus. &
de do. post diuor. re. literas. Item cum conceditur finis con
cessa videntur ea, per quę peruenitur ad finem. ff. de proc.
ad rem. & l. ad legatum. & c. præterea, & c. prudentia. de of.
45 dele. & † cui conceditur haustus ad fontem, similiter concel
sum videtur iter ad ipsum. ff. de ser. rust. præ. l. iii. §. fi. & cui
relictum est horreum, ad quod per domum transitus erat,
relictus videtur, & transitus per domum. ff. de ser. vrb. præ.
Olympico. facit reg. cui licet. de reg. iu. lib. 6. Aut ex pręscri
ptione, seu consuetudine, & videtur idem ratione annexio
nis, facit c. qui saccum. l. di. vbi dicitur, quod subripiens sac
cum habẽtem pecuniam tenetur etiam furti ratione sacci,
licet non habuerit animum subripiendi saccum ex ratione
accessionis, adhoc c. fi. de of. archi. vbi exercens aliqua iura
in aliquibus monasteriis acquirit eadem iura in aliis mona
steriis. Item exercens vnum ius in vno loco videtur acqui-
siuisse omnia episcopalia, vt in c. ii. de reli. do. Ad prædicta
facit l. vulgaris. canonizata de pę. di. i. & no. per Inn. in c. di
lectus. de cap. mo. & de consti. translato. & l. vt pomum. ff.
de seru. Vtens enim vno articulo animo, & intentione acq
rendi totum, quærit consequenter totum, vt in pręalle. l. vt
46 pomum. Item † in priuatione propter non residentiam nõ
requiritur solemnitas iudicialis, nec est necesse, ꝙ feratur
aliqua sententia super priuatione. sic enim requireretur so
lemnitas iudicii, insti. de pœn. tem. lit. §. vlti. Vnde iura non
requirunt vltim. casu citationem, sed monitionem, & vt in
47 c. ex parte. de cle. non resi. & quod ibi no. Host. † enim c. re-
quiritur, ꝙ sententia priuationis feratur in non residentẽ,
sed quod spolietur, adhoc c. ex tuæ. & c. fi. de cle. non resid.
& per Host. in præd. c. ex tuæ. vnde hæc spoliatio est quædã
48 iuris executio ibi, hinc dicit Old. consi. 130. † ꝙ episcopus
in hac admonitione, & spoliatione non tenetur requirere
consilium capituli, cum tantum exequitur iuris dispositio-
nem. Cum ergo iste acquirat ius restituẽdi, & propter hãc
spoliationem, seu iuris executionem perueniat ad ius insti
tuendi, videtur, ꝙ posset hanc spoliationem facere, & bene
facit ad prædicta præal. primo c. ex parte. de cle. nõ resi. vbi
nulla sententia fertur, sed tantum datur post lapsum termi
num potestas eligendi, facit c. prudentiam. de of. delega. &
alia iura superius allegata. Item interest collatoris, ne bo-
na, & redditus ecclesiæ indebite occupentur, ar. c. de mul-
ta. de præben. cum simi. vnde cum indemnitati ecclesiæ nõ
possit subuenire, nisi primo spoliet absentem, & postea ei-
dem ecclesię prouideat, videtur talis spoliatio permissa, fa
cit, quod no. Old. consi. 82. vbi refert, se consuluisse fratres
prædicatores posse personaliter transire per parochiam ali
cuius plebano eo inuito, pro funere parochiani eligentis se
pulturam apud illos, quia, ex quo eis conceditur sepultu-
ra, videntur posse exercere concessum, ꝙ possint ea exerce
49 re, quæ in funere exercere consueuerunt. † concessa enim
iure videntur omnia, sine quibus apte ad finem non perue
nitur, vt in iuribus superius alleg. Ad idem facit, ꝙ no. Do.
50 Anto. in c. mulieres. de resti. spo. vbi dicit, ꝙ † habens colla-
tionem potest titulum exigere a possidente beneficium,
quia sua interest ꝑ ꝑ collationem, ne indebite, & illegitime
beneficium possideatur, arg. pręal. c. de multa. & de insti. c.
iii. de resti. spo. vbi dicunt, quod ad quem spectat collatio,
potest post renuncia. factam per beneficiatum illum priua-

re

re possessione, si de facto ei incumbat, cum exequitur officium suum, &c.

IN CONTRARIVM possunt adduci multa, & primo, quia † ad officium epi spectat absentem ad residentiam reuocare. & contumacis priuare 21. dist. c. h. l. dis. contumaces, vii. qó. ii. si quis presbyter. no. Cumpost. de consti. cum omnes. ad idem de ele. c. si. licet ergo inferior habeat ius instituendi, non tamen per hoc videtur habere priuandi, cũ solus episcopus de iure commuui habeat ius priuandi, & a beneficiis amouendi. ad hoc c. vnicum. de cap. mo. lib. vi. & c. cum, & plantare. de priuile. &c. cum ex iniuncto. de hær. in fi. vbi tantum fit mentio de episcopo 21. qó. i. per totum. Item nisi ecclesia concedatur inferiori pleno iure, non videtur habere potestatem destituendi, vt in c. in Lateran. de præben. & in præal. c. cum & plantare. §. in ecclesiis. de priu. nec dicitur de pleno iure competere, eo ꝙ habet ius instituendi, sed requiritur, ꝙ episcopus nullum ius percipiat in illa ecclesia, vt no. gl. in præal. c. cum & plantare, & probatꝰ per text. no. in c. quoniam per cõfessionem. de priu. vbi etiã per Hosti. Item præscriptio non extenditur de casu ad casum, sed quantum est præscriptum est possessum, maxime, quando præscriptio est contra ius, vt in ca. cum contingat. de decimis, & in c. auditis. de præscri. & quod ibi no. & in regu. sine possessione. de re. iu. li. 6. facit reg. odia. e. lib. & tit. & no. per Doct. in præal. c. cum ex iniuncto. faciunt etiam no. per Doct. in c. qualiter. de cle. non resi.

HIS RELATIS pro, & contra venio breuiter ad solutionem, Dei, & matris eius virginis gloriosissimæ Marię nominibus inuocatis. Et primo sciendum, ꝙ Domi. Ant. in c. cum contingat, de fo. com. intricate, & incidenter tetigit hunc articulum dicens, inferiores prælatos non habere potestatem destituendi suos subditos ab eorum beneficiis, nisi forte habeant potestatem instituendi de consuetudine, quia etiam consequenter habent potestatem destituendi ꝓ culpis, & negligentiis, si tamen non sunt supra curam instituti, de cap. mo. c. i. lib. vi. quinimo secundum eum etiã sunt supra curam instituti, facit glo. in præd. c. vni. in versi. ipsis a contrario sensu, ꝙ isti inferiores habent ecclesias pleno iure, & sic habent potestatem instituendi etiam de consuetudine, possent & tales destituere. nec obs. tex. ibi in eo, quod dicit consuetudine, vel statuto, &c. quia posset intelligi secundum eum, quando consuetudo, vel statutum disponit, vt tales inferiores possint destituere hos presbyteros institutos ad curam, cum tamen illi inferiores, nec de consuetudine, nec aliter, haberent potestatem instituendi, & hoc secundum eum videtur sonare ibi glo. in ver. consuetudine. relinquit tamen hoc sub dubio dicendo cogita. Videtur ꝓ prædicta sentire Dominus Ant. ꝙ isti inferiores habent potestatem instituendi, & per consequens habent potestatem destituendi tales clericos, qui non sunt supra curã alias non possunt, nisi habẽt illam pleno iure vltra ius instituendi, & sic intelligendum hoc vltimum puto verum, & probatur ẽt in c. cum & plantare. §. in ecclesiis. de priui. sed primum dictum non procedit indistincte. vnde in hoc articulo vltra

52 Doctores latius distinguo, quod † aut ad istos inferiores prælatos habentes iurisdictionem in persona, illorum de collegio nõ pertinet institutio, & commune illius iurisdictionis minime habent destitutionem, ad hoc quod no. Io. An. in c. si. de of. archiep. vbi post Ia. dicit nullum citra epm posse priuare quem suo beneficio, etiam ꝑꝑ non residẽtiam. Quod dictum sic intelligitur, quando vult priuare ratione iurisdictionis tãtum, quam obtinet de iure communi in personas illorum de collegio, & facit præalle. c. cum ex iniuncto. Aut ad eosdem, seu alios pertinet instõ, & tunc aduertendũ quo iure, & quali modo eis competat. Aut enim competit de iure communi secundum illam opi. quæ habet, collationẽ beneficiorum fundatorum in ecclesiis collegiatis spectare ad prælatum, & suum collegium, de quo no. in ca. cum ecclesia Vulterana, de ele. & c. postulasti. de conces. præben. Et tunc

53 puto, ꝙ etiam destitutio pertinebit ad eosdem, quia † cui cõ competit institutio, de iure communi, competit, & destitutio, vt in præd. c. cum ex iniuncto, quod puto verum, quando imminet destitutio fienda propter non residentiam, vel ꝑꝑ malam administrationem, secus, si ꝑꝑ aliquod crimen: quia de crimine clerici nõ cognoscit aliquis citra epm. Ad hoc xi. q. v. de persona, de of. or. c. i. 16. q. ii. nisi. in fi. & quod no. Inn. in c. in Latera. de præb. Aut competit de iure speciali, & tunc aduertẽdum, quale sit istud ius speciale. Aut enim competit, quia ecclesia, vel beneficium pleno iure spectat ad eos, & poterunt etiam destituere, & sic intelligo argumentum a contrario in pręd. c. vni. de cap. mo. lib. vi. ad hoc c. in Latera. de præb. & c. cum & plantare. de priui. & intellige, ꝙ poterũt remouere ex causa, & cum causæ cognitione secundum Inn. in præ. c. in Latera. vbi dicit, ꝙ causam, & accusationem criminalem huius sacerdotis non audient isti inferiores, licet forte propter malam administrationem liceat remouere, all. in arg. xvi. q. ii. c. visis. in fi. vbi dr̃, piacula sacerdotum per epm puniuntur, quod dico notandũ. Aut ecclesia spectat ad eos, quia cõcessa est eis in proprios vsus, vt solet concedi religiosis ꝑꝑ ipsorum paupertatem, vt in c. consultationibus. de do. c. pastoralis. de priui. cum sim. Et tunc plene distinguendum est. vt no. Inn. in c. Latera. & plenius per Io. An. & alios scribentes in c. de monachis. de præben. Aut institutio spectat alio iure, vt ex cõsue. & præscri. & nõ competit destitutio, nec pñt assentire cessioni, & hoc quia prescriptio est odiosa, de præscri. vigilanti. vnde ꝓscriptio in vno non extenditur ad aliud, vt supra plene alleg. & hoc dictum ponit Pau. in præal. vnica cle. de renunc. & sentiunt communiter Doct. in præd. c. cum ex iniuncto. & allegatur tex. opti. in c. cum olim. de præscri. vbi ius instituendi, & destituendi respectu iuris pręscribẽdi ponuntur vt diuersa, vnde oportet probare pręscriptionem in vtroque iure, & sic hoc casu, quando instõ competit ex prescriptione, non potest colligi ar. a contrario sensu a præd. c. vnico, quia sequeretur absurdum, ꝙ quis pręscriberet non possessum. Item proprium ar. a contrario sensu illius literę est, quando ecclesię spectarent ad religiosum pleno iure, vt quia ẽt quo ad curam populi ad eosdem spectaret instõ, hoc casu nõ potest verificari dictum D. Anto. de quo supra. Aut spectat ad eos ex priuilegio. Et aut fuit concessa instõ cum dictione taxatiua seu restrictiua vt cum diction tñ, & non puto, ꝙ trãseat destitutio, quia constat de mente concedentis. de pos. & prop. cum ecclesia. facit quod no. xvi. q. ii. in summa. & c. pastoralis. de don. & quia inuitus, & ignorans non donat x. q. ii. ꝓcarię. & l. nec ignorãs. C. de do. Aut fuit concessa simpliciter, & tunc intelligitur ẽt concessa destitutio, & etiã potestas recipiẽdi, & resignationem & hoc vltimũ ponit Pau. vt in pręc. cle. vnica. de renun. al. xviii. q. ii. abbas. & de hęr. in c. cum ex iniuncto. quod dico notandũ, & pro hoc dicto faciunt ea, quę sup. alle. ad partem affir. potest adduci pręal. c. vnicum. de cap. mo. a contrario. Hęc. n. iura & instituendi, & destituendi videntur connexa, vt in pręc. c. visis. & de hęr. cum ex iniuncto. & per vnum peruenitur ad finem alterius, ideo vno concesso transit ad reliquum, ar. de const. trãslato. & de deci. ex parte, & aliorũ, quę sup. ad partem affirm. alleg. quod tamen limito, vt sup. dixi per Inn. qñ intenditur ad priuationem ꝑꝑ non residẽtiam, vel malam administrationem, secus, si ꝑꝑ crimen. Et ad hanc meam distinctionẽ pñt adduci omnia arg. superius formata pręter id, quod dictum est de pręscriptione. Sed ad iura superius alleg. vr̃, ꝙ

54 procedunt in iurib. quę habent se indiuidue. † tunc. n. qui partem tangit, vel tetigisse vr̃, vt no. in c. auditis. de pręscri. Ita ibi Hosti. cum aliud sit instituere, & aliud destituere, & vtrunq; spectat ad ius epale, licet ꝓscripserit vnum nõ tñ vr̃ pręscripsisse reliquum. Ad hanc sol. Hos. potest adaptari qõ

55 Fed. de Sen. cons. 130. † vbi q̃rit de tali qone. Leprosi morãtur in quadam domo, quę vocatur hospitale talis loci. In tali domo non est altare, nec campanile, nec alia, per quæ prima facie posset dici locus ecclesię, vel religiosus, nec ẽt apparet, ꝙ fuerit auctoritate epi fundata, vt deputata, nec eos vnquam visitauit, nec ab eis vnquam aliquid recepit, nec nihil, de testa. vel relictis ibidem aliquam quartam habuit, imo ab ipsis vult eps petere iura epalia, sicut ab aliis hospitalib. sibi subiectis, & rõnem administrationis sibi reddi. Illi ɔ̃dicunt, quæritur quid iuris. D. Fed. vbi sup. consuluit, ꝙ talis locus nõ dẽt censeri ecclesiasticus, nec ecclesiasticę potestati subiectus adducit ad hoc Host. de reli. do. c. iii. & Io. An. & Pau. de pręb. per literas. nec ob. secũdum eum, ꝙ eps percipit quartam, quę est de iure epali vnde eo ipso, quod percipit quartam, signum & pręsumptio est, ꝙ ẽt in aliis sit subiectus ecclesiasticę ptãti ille locus, de relig. do. c. ii. Illud . n. hẽt locum in domo, vel loco, de quo certum est, quod est ecclesiastica loquitur n. de ecclesia, quę de necessitate subesse dẽt epo quo ad iura epalia, sed iste locus non est ecclesiasticus, ergo possessio vel pręsumptio in vno articulo, nõ debet extendi ad alia iura, de pręscrip. auditis. & quod ibi no.

Hęc

Hæc eadam so.& etiam illa Hos.possent calumniari per ea, quæ no.Inn.in c.dilectus.de cap.mo.sufficit.n.ꝙ detur contiguitas in genere, vt apprehensio vnius articuli extẽdatur ad articulos eiusdem generis. Vnde dicendum,& melius,ꝙ aut quis vtitur certo iure, aut & voluntate acquirendi oĩa alia iura eiusdem generis ex certa scĩa eius contra quem pscribitur,& quærit totum. Ita procedunt no.per Inn.in pr. c.dilectus.& in c.fi.de ol.or.cum si. Aut cessat mens acquirendi totum,vel cessat scientia eius, contra quem præscribitur,& procedit,quod supra dictum est,quia præscriptio nõ extenditur,vt præc.c.auditis. In dubio.n.præsumitur, ꝙ velit querere possessionem ad limitatos vsus, & nihil plus quęrit,vt probatur in præal.c.auditis.& c. cum olim,vel procedunt prædicta , quando nullus est in possessione aliorum iurium,vt in c.1.de reli.do. Sed præcedens sol.verior,& subtilior,facit l.quoties.ff.de ser.& quod no. Inn.in c.bonæ.ii.de postu.præ.& in c.in literis.de rest.spo. & in præal.c.fi.de of. archid. vnde cum in proposito dubio ista iura sint diuisa,& tũ apparet quasi possessio io vno,non dẽt extendi ad aliud. Nec ob.quod dicit, ꝙ hæc spoliatio contingens propter nõ residentiam est quædam iuris executio , quia licet sit iuris executio,est tamen actus iudicialis competens tantum episcopo,vt sup.dictum fuit. Nec ob.quod dr cõcessio sine &c. quia sine ista priuatione potest perueniri ad alinm finẽ,quẽadmodum primo peruenit,quaodo præscripsit. Nam idem esset dicendum in debẽtibus eligere,quod etiam posset seruari,vt perueniatur ad electionem,quod est falsum, vt no. ĩ c.ex parte.de ele.non reli.ꝙ probatur in c.abbas.xviii.q.ii. vbi patet,ꝙ nõ debent eligere, sed eps resignationem abbatis recipiet. Multo ergo fortius nõ possunt priuare, ad idem c.nullam.ea.cau.& q. Ad alia argu.potest faciliter responderi,quia in illis casibus non priuat collator aliquo iure iam q̃sito,sed exigit titulum,& priuat possessione facti, vt ius sibi competens conferendi exerceat.tunc .n. interest sua si non cõferret,ex quo vacat,ar.præ.c.de multa. secus quando nõ vacat,licet immineat casus priuandi. Et hęc sufficiãt ad laudem indiuiduæ Trinitatis,Patris,& Filii,& Spiritus sancti, gloriosęq; dominę nostræ,atq; patronę Agathæ, & Luciæ, & benedicti patroni mei,totiusq; cœlestis curiæ triumphãtis Amen. Quæ oĩa, vt supra in primo arti.prælibata sunt, submitto correctioni , & suppletioni illius Patris Reueren. atq; vnici mei pręceptoris D.Cardi. Florenti. per quem in hac sacratissima canonica sapientia eruditus sum. Occurrit nãq; in hoc illud Deuteronomii ꝙ transumptiue leg.xvi.q. i.reuertimini. Si quis eruditus lege Domini potest alios erudire,non dẽt suæ assignare prudentiæ ingenioq;quod possidet,sed gratias agat primo Deo,qui cuncta largitur,deinde sacerdotib.eius,atq; ministris,a quib. doctus est. Si .n. non egerit gratias , sed scientiam sibi vendicauerit in penuria malidicetur,ꝙ si itelliget largitorem Deum,& aget his gratias,per quos eruditus est a Deo humiliauerit se, & in horreum Dei attulerit cibos , hoc est scripturæ alimenta in ecclesia Dei populo ministrauerit,statim aperientur super eũ cataractę cœli, & effundetur pluuia spiritualis , & mandabit nubibus suis vt pluant super eum imbrem,& abundantia rerum omnium perfruetur. S.ille V.S.

Disputata fuit hæc quæstio per me Nicolaum de Sicilia inter Decretorum Doctores minimum in fœlici studio Parmensi. Anno Domini MCDXVIII.

EIVSDEM ABBATIS PANORMIT. REPETITIO SIVE PRAELECTIO

IN CAP. PER TVAS. DE ARBITRIS. NON AMPLIVS EXCVSSA, QVAM profectò legentibus constabit esse Panormitanianam.

SVMMARIVM.

1 *Præfationes sunt potius ornatui, quam vtilitati.*
2 *Procurator non potest ex generali mandato ad causam compromittere, & ratio.*
3 *Compromittens videtur quodammodo in causa transigere, vel pacisci.*
4 *Compromissi effectus.*
5 *Compromissum non mandatum per clausulam generalem de ratihabitione.*
6 *Prælatus sine capitulo suo non potest procuratorem constituere ad litigandum, si causa est ardua, & qualificata, & vtrum ad compromittendum.*
7 *De causa spirituali potest compromitti in laicum adiuncto clerico, & quibus casibus, nu. 20.*
8 *Quemadmodum de iure ciuili ex arbitrio emologato datur actio ad ipsam rem laudatum, ita & de iure canonico.*
9 *Arbitrium nullum ex defectu mandati procuratoris potest emologari.*
10 *Iuramentum obligat iurantem illi, in cuius fuit fauorem præstitum, & an ex eo detur actio, & nu. 19*
11 *Vt litigans in iudicio sine mandato sufficienti tenetur de suo, sic et is qui ita compromittit.*
12 *Non solum ordinarius, sed etiam delegatus potest authoritatem præstare, vt fiat compromissum de re spirituali etiam in laicum, licet in rescripto de hoc non fiat mentio.*
13 *Intellectus auth. decernit ius. C. de arb. hodie non est seruandus etiam in foro ciuili, nu. 20.*
14 *Iuramentum est seruandum etiam si interuenerit in compromisso saltem de iure canonico.*
15 *Bartoli error, & contrarietas notatur, & nu. 16.*
17 *Ex compromisso iurato, secuto laudo agi potest tam in foro ecclesiastico,*
18 *Ad obseruantiam cuiusque liciti iuramenti potest agi multis modis.*
21 *Imperator, seu princeps actionem tollere non potest indifferenter.*
22 *Iuramentum ex vtroque iure cum fit compromissum in arbitratorem, & amicabilem Compositorem.*
23 *Ex iuramento obligationis inductorio cōpetit actio de iure canonico adeo vt etiam in foro ciuili non sit audientia deneganda.*
24 *Ex puro iuramento compromissario oritur mero iure ciuili inspecto saltem naturalis obligatio.*
25 *Iuramenti genera plura, & nu. 17.*
26 *Patiens videtur consentire & in quibus, & qui effectus sequantur.*
27 *Pacti & pollicitationis diffinitio.*
28 *Intellectus legis, Si quis pro eo ff. de fideius.*
29 *Iuramentum promissorium habet in se tacitum pactum, & ex eo duplex oritur obligatio.*
30 *Si iuramenti præstationem præcessit naturalis obligatio. agendi facultas competit etiam iuris ciuilis censura inspecta.*
31 *Si in compromisso intercessit purum iuramentum non sufficit pœnam, aut interesse soluere, sed ad laudi executionem præcise agi potest.*
32 *Iuramenti ius in contractibus, & nu. 33.*
33 *In obligationibus facti iuramento intercedente non sufficit soluere interesse, nec in foro animæ, nec in contentioso, si ipsum factum adimpleri potest.*
34 *Simplici promissioni non derogatur per contrarium iuramentum alteri præstitum.*
35 *Ex compromisso simplici, laudo secuto agi potest de iure canonico ad interesse, iure vero ciuili inspecto minime competit agendi, vel excipiendi facultas.*
36 *Ad expressam emologationem laudi necessario non requiritur de iure canonico partium subscriptio, licet secus sit de iure ciuili.*
37 *Emologari potest laudum tacite, & expresse iure pontificio inspecto, siue compromissum fuit simplex, siue stipulatione vallatum, iure autem ciuili emologari potest data simplicitate compromissi duntaxat.*
38 *Agi potest præcise ad rem emologatam, emologatione cessante, si stipulatio processit de ea danda, si per stipulationem laudum fuerit.*
In foro animæ tenetur quis præcise facere arbitrium laudatum, si ad illius obseruantiam animum se obligandi habuit, & idem in foro contentioso, si in eo de eius animo se obligare volentis constare posset.
39 *Laudum ex compromisso pœnali emologari proprie non potest vtroque iure inspecto, sed si sponte a partibus recipitur agi potest ad executionem vi taciti pacti, & ex nouo contractu*
40 *Clausula, rato manente pacto in compromisso pœnali posita non inducit emologationem laudi, nec etiam ex postfacto tale laudum proprie emologari potest.*
41 *Beneficiatus non valet sine superioris consensu super illis rebus compromittere, quas per se alienare non potest, nisi in eius duntaxat præiudicium.*
42 *Iura, cum principaliter non disponunt aliqua de re, debent ad iuris regulas reduci.*
43 *Episcopus, & capitulum super rebus ecclesiæ cathedralis, iusta causa vrgente possunt facere compromissum de facto, & de iure in arbitrum, secus si causa legitima non exposcat.*
44 *Potest clericus in sui duntaxat præiudicium super iure prætenso in beneficio in arbitrum compromittere, beneficium tamen, quod possidet vigore sententiæ arbitri dimittere non potest absque superiorum licentia.*
45 *Vtrum valeat compromissum interueniente auctoritate superiorum in rebus, quæ sine eorum auctoritate alienari non possunt.*
46 *In casu in quo superiorum auctoritas requiritur, non sufficit eam intercedere tempore laudi, sed oportet vt interueniat tempore compromissi.*
47 *Coram arbitris iudiciarius ordo seruandus est.*
48 *Quamquam mixtura clerici vales laicus super spiritualibus arbitrari, secus tamen est in iure spirituali exercendo.*
49 *Causa spiritualis non potest clerico, vel laico per alium citra papam delegari.*
50 *Si probabiliter dubitatur, an contractus sit fœneratitius, non potest super illo arbiter assumi, & idem vbi potest imminere periculum peccati.*
51 *Super iuramenti validitate, vel excommunicationis compromissum fieri non potest, & traditur generalis regula, quando compromitti non possit.*
Ratio legis seruanda vltra casus expressos, qui exempli causa sæpe numerantur.
52 *Super vsuris vertitur quæstio facti, arbiter etiam laicus assumi potest, si tamen laudum inducit vsurariam prauitatem iuribus non subsistit.*
53 *Interesse quomodo sumatur hic, & æstimetur.*
54 *Pro executione laudi adiri potest non solum ordinarius rei, contra quem pronunciatum existit, sed etiam ordinarius loci compromissi.*
55 *Quam potestatem habeat iudex ratione contractus remissiue.*

HOc capit. propter sui materiam vtilem quotidianam, & difficilem hoc in studio nobiliss. Bononiensi, in quo ipsa iura Canonica in præsentiarum lego, repetendũ, & commentandum assumpsi, & præfationibus omnib. quę 1 † potius ad ordinatum, quam ad vtilitatem faciunt omissis, rem ipsam, Saluatore nostro Domino Iesu Christo fauente, fœliciter aggredior, & secundum Io. An. hoc dicit in summario. De causa spirituali auctortate iudicis causæ, etiam delegati potest in clericum, & laicum compromitti, & si arbitrium a partibus est receptum, executioni mandatur, licet per generalem procuratorem factũ fuerit compromissum, si non fuerit receptum, si fuerit pœna adiecta, agitur ad pœnã, vel interesse, hoc dicit. Ego vero secundum intellectum singularem, quem teneo, summo sic. Laudum arbitrorum a partibus receptum est executioni mandandum, licet compromissum fuerit pœnale, & iuratum, & a procuratore non habente sufficiens mandatũ, nõ obstante, ꝙ fuerit latum a clerico, & laico in causa spirituali, dummodo iudicis causæ auctoritas intercesserit. si vero non fuit a partibus receptum, agitur ad pœnam, si intercesserit, vel ad interesse contra ipsum principalem, vel contra procuratorem, si sufficiens mandatum ad compromittendum non habuit, h. d. singulariter quo ad intellectum intendit. Diuiditur in duas partes, ĩ prima ponitur consultatio, ĩ secunda distinguens responsio, ibi, super quo. Nota, primo 2 † coniuncta gl. i. ꝙ procurator non potest ex generali mandato ad causam compromittere. Nam compromittens 3 † vr̃ quodammodo in causa transigere, vel pacisci, cum sponte nulla necessitate coactus promittat stare mandato arbitri, pacisci autem, vel transigere procurator nõ potest sine spãli mandato, vt in c. qui ad agendum. de procura. in vi. & ibi aperte hoc sentit gl. in verbo, pacisci, allegando istum text. ad idem l. mandato gñali, iuncta l. procurator, cui libera. ff. de procur. & l. transac. C. de transac. illa tamen iura non loquuntur specifice de impotentia compromittendi, sicut loquitur iste tex. ideo, & bene nn. Et quod hoc sit in solicitũ 4 probatur ratione, per compromissum † deterioratur conditio domini, quia tollitur sibi remedium appellãdi, vt in tex. iuncta gl. in l. si minor xxv. an. in fi. ff. de mino. Sed conditio etiam ignorantis per procuratorem gñalem deterior fieri 5 non potest, vt l. ignorantis. ff. de procu. Nec † sufficit mandatum cũ clausula de ratihabitione gñali, quicquid dicat ista gl. quę contrarium notauit in c. cum dilectus. de reli. domi. & illa communiter tenetur. No. secundo iuncta gl. ii. ꝙ præ 6 latus † sine capitulo suo non potest procuratorem ad litigãdum constituere, hoc tamen communiter non recipitur p Doc. in c. edoceri. de rescr. sed distinguitur, cum causa est ardua, & qualificata, in qua continebatur de subiectione hospitalis, & sic potest intelligi. c. i. de procu. & c. cũm. de iudi. de quo dicendum est, vt plene no. in d. c. edoceri. Ego autẽ regulariter non tenerem tex. videlicet, quod solus prælatus non potest procuratorem constituere ad compromittendũ. cum per seipsum sine capitulo hoc facere non possit, vt in c. cum contingat. de transac. & infra dicam latius. Nota ter 7 tio casum singularẽ, in quo de causa spirituali potest cõpromitti ĩ laicum adiuncto sibi clerico, & sic est hic casus singularis, quem nescio alibi, in quo clericus associatus laico facit laicum capacem, & habilẽ illius actus, quem solus exercere nõ potest. Nec obstat, ꝙ plures sint laici, quam clerici, an autem hæc mixtura reddat laicum capacem ad ius mere spirituale infra latius subiiciam. No. quarto ibi, arbitrium 9 receptum, arg. optimum, & quasi expressum, ꝙ † quemadmodũ de iure ciuili ex arbitrio emologato datur actio ad ipsam rem laudatam, vt l. cum antea. C. de arb. ita, & de iure cano. vt hic, quinimo quod fortius operatur emologatio de iure cano. quam ciuili, vt patebit ex infra dicendis. Not. 9 quinto ex eodem verbo, † quod arbitrium nullum ex defectu mandati procuratoris potest emologari, seu probari, vt perinde habeat effectum, ac si a principio fuisset compromissum, solenniter factum facit l. facit. de iud. & gl. no. in l. si mater, §. hoc iure. ff. de excep. rei iud. vbi patet, ꝙ iudicium nullum ex defectu mandati ratificatur per dominum, cuius nomine actum exstitit. No. sexto ibi, quia iuramento suo, ꝙ 10 † iuramentum obligari iurãtem illi, in cuius fuit fauorem p̃stitum, & sic facit optime in ar. quod ex iuro detur actio de quo no. in c. cum venisset. de insti. & inf. late tangam. sed tenendo cõtrariam opi. ad hunc tex. potest dici, ꝙ hic præcesserat obligatio naturalis ex compromisso, quo casu iurm sequens inducit obligationem efficacem, & de iure ciuili im tex. singularem in l. iureiurandi. de ope. lib. licet pleriq; velint dictum illud spãle, sed nullam aliam rationem specialitatis adducere possunt, nisi quia in liberto præcessit obligatio naturalis ex beneficio recepto, ergo fortius idem dicendum, quod præcessit obligatio naturalis ex consensu, cũ ista fortior, & efficacior sit illa, vt dicit glo. no. in l. sed & si. l. §. consuluit. de peti. hæ. de quo tñ dicendum, vt inf. plene dicam. No. septimo istum tex. quemultum facit pro eo, quod dixi in principio, cum papa hic se fundet principaliter sup iuro quo ad facultatem agendi ad pœnam, vel interesse cõtra procuratorem, & nõ super obligatione prius orta ex cõpromisso simplici. ideo reputo istũ tex. satis ad hoc no. No. 11 octauo, quod † sicut litigans in iudicio sine mandato sufficienti tenetur de suo. l. Plautius. ff. de procu. ita & is, qui cõpromittit sine mãdato sufficienti. No. nono, & vlt. casum, in quo delegatus potest authorizare, licet hoc non sit in rescripto expressum. Nam, vt hic patet, non solum ordinarius, sed etiam delegatus, tunc potest authorizare, vel auctorare vt compromissum fiat de re spirituali in clericum, vel laicũ, similiter in c. nisi. de præb. & hoc quia iste actus est modici effectus, & concernit causam sibi concessam. Nunc descendo ad intrinsecam huius capi. materiam examinãdam. Et primo contra text. Opponitur tripliciter. vr̃ enim, quod arbitrium istud fuerit nullum, vel saltẽ ex eo nullus debeat actus ad executionem, seu ad pœnam, vel interesse competere, cum i compromisso intercesserit pariurm iurm quod lex prohibet in compromisso interponi, vt in auth. decernit ius. C. eo. quando in hoc corrigit. l. ne in arbitris. ibi præcedentem, vnde saltem secundum communem opi. Legistarũ ibi, tale iurm, siue præstetur a partib. siue ab arbitro, nullũ in fauorem arbitri operatur effectum, cuius cõtrarium aperte inuenitur hic, vbi papa dicit obligationem causatam ex iuramento saltem ad pœnam, vel interesse. Præterea, & secundo hic poterat agi ad pœnam, vel ad interesse, ergo laudum inde sequens nõ poterat emologari, vt ex eo daretur actio in factum, cum l. cum antea. C. eodẽ. introduxerit effectum emologationis, quando ex laudo nullum remedium cõpetebat iuratori, ad hoc quod sensit ibi glo. & clarius [illegible] act. ibi Bar. ꝙ si in compromisso interuenit stipulatio, non habet locum emologatio, cum tunc possit agi ad interesse, l. diem p̃ ferre. §. fin. ff. eo. imo, quod plus est, tex. iste aperte innuit, si non violetur, ꝙ etiam si compromissum fuit pœnale, habet locum emologatio contra opi. quę communiter tenetur in d. l. cum antea, & videtur & c. in c. dilecti. supra eo. in fin. vbi pars compellitur solum propter pœnam appositam in compromisso, licet laudũ fuerit a ptib. receptũ. Itẽ, & tertio & c. iste innuit, ꝙ cessante emologatione, & pœnę appositione potest nihilominus agi ad interesse, & tamen ius ciuile videtur innuere, ꝙ ibi intercessit stipulatio l. ii. ff. eod. faciunt dicta in l. cum antea. hic autem non intercessit stipulatio, sed simplex consensus in compromisso emittendo, vt satis inouit litera, ibi, sed simpliciter vt supra dixi, & cum fuerit appositum iuramẽtum tanquam a iure in compromisso reprobatum, nihil debet operari, vt legitur, & not. in d. auth. decernit ius. Sed circa primum difficultas consistit &c. 13 † intellectus d. auth. decernit ius. & vr̃, ꝙ illa auth. non p̃cedat hodie saltem de iure cano. nam si inhibetur iurm solum ab ipsis arbitris p̃standum, non aũt quin a partib. p̃stari possit, & cessaret õrium supra formatum, quia hic non ab arbitris, sed ab ipsis partib. fuit p̃stitũ. sic aũt tenetur, ꝙ indistincte illud iurm p̃hibetur. s. tam respectu arbitrorũ, q̃ partiũ. vt vr̃ tenere Bar. & Bal. & quasi cõiter Legistæ in d. auth. decernit ius, & aperte tenuit gl. in c. ii. ẽ. e. in verbo, factum, qđ placet mihi, cum l. ne in arbitris, ad cuius correctionẽ emanauit illa auth. loquatur indistincte tã de iuro partiũ, q̃ arbitrorũ. nam primo principaliter disponebat in partiũ iuro, vt patet ibi in princ. Dẽt illa auth. intelligi indistincte, cũ loquatur per verba gñalia, vt patet ibi, nullum sic fieri arbitrium, vt cum sacri religione &c. tunc militat õriũ supra formatum, super quo variis in locis Docto. vtriusq; iuris varia senserunt. Nam Host. in decre. cum æterni. de re iud. lib. vi. & post eum Vin. & Arch. vidẽtur tenere, ꝙ hodie vigore il

lius

lius auth. ioramentum præstitum super compromisso nullũ commodum affert iuratori, quod colligitur ex fine illius authen. quam sic intelligunt, nec distinguunt inter ius ciuile, & canonicum. nec allegant aliquem tex. iuris canonici contrarium, sed simpliciter transeunt recitando intellectum, & mentem illius auth. Bar. autem in d. auth. clarius loquens dicit, ꝙ tale iuramentum nihil valet etiam de iure cano. quia lex præcipit, ne arbiter sumatur cum iuramento, vt in d. authen. & in corpore, vnde sumitur, in auth. de iud. §. quia vero, ideo qui iurat contra illam prohibitionem, peccat mortaliter, quia venit contra legem, vt in c. ii. de ma. & obe. ergo tale iuramentum seruari non potest sine interitu salutis æternæ, & per consequens non est seruandum, vt in c. si vero, de iureiur. dicit tamen Bar. ꝙ libenter vidisset opinionẽ
14 canonistarum in hoc. Sed profecto multum † in hoc errauit Bart. cum habeamus hic tex. contrarium, & in c. cum in tempore. supra eo. & in c. ii. & licet prohibeatur iuramentũ
15 † interuenire in compromisso, vt in d. authẽ. decernit ius. si tamen interuenit, seruandum est, dummodo arbitrium sit licitum, allego illum tex. in præal. c. cum tempore. Et ad motiuum Bar. respondendum est, vt infra subiiciam. Et ad-
16 uertendum est, ꝙ hoc dictum † Barto. est contra theoricam suam in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. & l. oẽs populi. ff. de iust. & iu. in repeti. & in l. Seius, & Augerius. ff. ad l. Falc. & in l. is, cui bonis. ff. de ver. obli. & in l. si quis pro eo. ff. de fi. instru. in quibus iuribus dicitur, ꝙ si verba prohibitoria legis diriguntur ad rem, valet iuramentum contrarium, vt si in statuto dicatur, vt iuramentum non valeat, vt in c. cum contingat, de iureiuran. & in c. ii. de pact. lib. vi. secus, si verba dirigantur in personam, vt patet in casu nostro verba dictæ auth. decernit ius, diriguntur ad rem, vt vbi patet, ergo iurans non peccat, & dicendum latuit, vt infra dicam. Præterea dictum Bart. aperte reprobatur hac ratione, iuramẽtum prohibetur in compromisso interuenire, ne detur materia incurrendi periurium, vt est tex. iuncta gl. in authen. de iudi. §. si vero. sed prohibitus iurare ex hoc causatur nihilominus seruare iuramentum, vt probatur in c. & si Christus. iuncto ca. si vero. de iureiurando. Et videndus est ad materiam tex. optimus. 27. q. iii. §. fin. Hostien. autem apertius, & efficacius fuit locutus in d. ca. ii. dicens per iura superius allegata illam auth. corrigi. & l. antiquam resuscitari, quæ id permittebat. C. eod. l. ne in arbitrio. cum secundũ eum etiã imperator in iuramẽtis, & in aliis ecclesiasticis velit seruare canones. Et nota clerici in Authen. vt apud proprios episcopos. in §. si vero. & §. 1. & de iureiurando. cap. licet, libro vi. Et per hæc verba sentit Hostien. quod lex antiqua in nullo hodie sit correcta, sed potius resuscitata per hæc iura canonica, & per consequens vigore iuramenti arbitrium præcise est seruandum, si alias licitum est, prout disponebat illa l. ne in arbitris. Ioan. And. in dicto cap. ii. dicit standum esse iuribus illis canonicis, quatenus agitur de vi iuramenti. Vnde iuramentum est obligatorium secundum eum, dummodo materia alias sit licita. sed quantum ad ius agendi contra arbitrum, qui male iudicasse dicitur, non facit litem suam, licet male iudicauerit cum iuramento per tex. illius authen. decernit ius. sed clarius loquitur Bald. in dicta auth. dicens, quod respectu priuilegii nascendæ actionis, vel exceptionis standum est legi, etiam de iure canonico, quia actio ex tali laudo hodie non nascitur propter authen. correctam. Aut quæritur nunquid iurans possit compelli per censuram ecclesiasticam ad obseruantiam iuramẽti, & dicit, quod sic, si laudum alias est licitum. ratio diuersitatis secundum eum, quia priuilegium, ut oriatur actio pro executione laudi vigore iuramenti est de iure ciuili, sed cẽsura ecclesiastica est de iure canonico. vnde concludit, ꝙ in foro spirituali habet ius canonicum locum quo ad censuram, adducit no. in capit. secundo. de foro competen. lib. vi. sed non allegat aliqua iura canonica specifice disponentia in iure nostro. Et aduertendum, quia Bald. sentit, quod in foro ciuili non potest compelli ad obseruantiam istius iuramen. Item, quod in foro canonico non compellitur præcise ad executionem, sed solum per censuram ecclesiasticã, sed contra hoc dictum Bald. aperte facit textus in dicto capitulo cum tempore, & capitulo secundo. supra eodem. in quibus iuribus patet, quod pars succumbens præcise compellitur in foro canonico ratione iuramenti ad obseruantiam arbitrii, non autem causatiue per censuram ecclesiasticam, vt dicit Bald. Ex quo iuramentum super compromisso pręstitum ligat, tenetur iudex secularis illud obseruari facere etiam in foro suo, in capitulo licet. de iureiurando. libro sexto. Dominus meus Dominus Cardinalis Florentinus similiter sentit standum esse iuri canonico, cum materia iuramenti sit ecclesiastica, cum distinctione tamen, de qua notatur in capitulo illo. per Innocen. vt infra statim dicam. Ego legendo istud capitulum dixi in transitu lectionis, quod habito respectu ad ius ciuile non producatur ho-
17 die actio † ex compromisso iurato, vt voluit Bald. quia cum actio daretur olim ex tali compromisso ex dispensatione iuris ciuilis. dicta l. ne in arbitris, potuit idem ius ciuilis impedire, & tollere benignitatem actionis, quam prius ius introduxit, argumen. l. nihil tam naturale. ff. de regulis iur. & in capitulo omnes res. de regulis iuris. ad hoc glo. not. in simili in c. cum secundum leges. de hæreti. libro sexto. in verbo, casu. prope finem. sed habito respectu ad ius canonicũ, & diuinum, dicebam, quod producitur actio, quia, ex quo ius canonicum, & diuinum mandat indifferenter iuramenta debere seruari, ergo cõpetit actio, vt in l. prima. ff. de cond. ex l. concludendo, ergo dicebam dicebam, quod ius seruandum est, in quantum aliquod producit, siue aufert sine peccato, & sic si arbiter fuit inique arbitratus, non facit litẽ suam, ex quo interuenit iuramentum. Nam hoc innuere videtur text. ille singularis in dicta authen. decernit ius. & sequuntur communiter Doctores ibi, & tenet Archi. in dicto capitulo cum æterni. licet alias arbiter facit litem suam inique iudicando in l. si. ff. si mens fal. mo. dix. & ibi per Bar. Adde tex. iuncta glo. final. in l. si quis in conscribendo. C. de pactis. vbi per Barto. & Bald. in l. fin. de var. & extraordina. cogni. & not. in glos. in dicta authen. decernit ius. quatenus ex non obseruantia iuramenti peccatur, succedit ius canonicum, quod debet compellere ad obseruantiam iuramenti, vt hic & capitulo cum tempore. supra eodem. ex illis, quę tunc dixi, credo, quod experitur in practi. Nunc autem, data opportunitate latius speculandi, adhibito longiori studio, prosequor hanc materiam latius, & parato intellectu iuris, alias mente canonistarum, dico, quod multiplex est iuramentum, quoddam enim est litis decisorium, quod præstatur in lite in supplementum probationis. ex tali iuramen. secundum vtrunque ius datur actio, vt l. actori. C. de rebus credi. & l. si duo. ff. de iureiurando. & quod legitur, & notatur in c. & si Christus. & in capit. ii. de iureiuran. quoddam est iuramentum confirmatorium, quod confirmat cõuentionem, vt in simili exemplum in capit. secundo, de pactis. libro sexto. & in authen. sacramenta puberum. C. si aduersus vendi. vel quando præsta. super contractu alias autem a iure permisso, & tunc non agitur ex iuramento, sed actione ex eo contractu. quod iuramentum operatur notabilem effectum, quod confirmat contractum. Item accumulat forum foro. Nam quantumcunque contractus talis fiat inter laicos, potest tamen propter iuramentum in ipso situm etiam coram iudice ecclesiastico cõueniri, vt est tex. no. in capitu. cum laicus. de foro competen. in vi. Et an, & qñ iuram. confirmat contractum alias inhibitum, no. Barto. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussoribus. dixi plene in capitu. cum contingat. de iureiurando. Quoddam est iuramentum obligationis productorium, & de illo dubitatur, vtrum ex eo competat actio, & communiter tenẽt Legistæ, quod de iure ciuili non nascitur actio per l. iureiur. in princip. de op. liber. & in l. prima. C. eodem. & l. si. ff. de libera. causa. argumen. per locum a speciali, ad idem dicta l. si quis pro eo. immo plus dixit ibi Barto. quod etiam non nascitur naturalis obligatio, si pactum non præcessit, exemplum si iurauero tibi, quod faciam pro te certum quid, nullo pacto prius inter nos præcedente, & sic intelligit Barto. illam l. si quis pro eo, secus, si præcessit pactum etiam nullum. tunc enim ex pacto oritur naturalis obligatio, ex qua tamen de iure ciuili non agitur, sed tantum excipitur. l. iurisgentium. §. si cũ nulla. ff. de pac. vnde concludit Bar. in d. l. si quis pro eo. per illum tex. ꝙ iuramentum non habet vim pacti, quia iurando non promitto parti, sed magis Deo, ideo non est pactũ quod est duorum consensus, ad idem l. i. ff. de pact. ideo secundum eum non oritur naturalis obligatio. nam si oriret, potuisset accedere fideiussor, vt l. ii. & l. fideiussor. ff. de fideiusso. contrarium dr̃ in d. l. si quis pro eo. sed an dicta Bart. sint vsquequaq; vera, inf. subiiciam. sed postmodum de iure. C. emanauit illa l. ne in arbitris. quæ inducit nouam prouisionem de iure ciuili, vt vbi alias non poterat agi ex com

promisso. super executione laudi, vt in l. ii. ff. eodem. nec ex iuramento, vt supra dixi, fuit inductum, quod si iuramentum interueniret in compromisso, tum daretur vigore iuramenti actio pro executione ipsius laudi. postmodum interuenit ius authen. quod illam l. reuocauit, & inhibuit compromissum fieri cum iuramenti interpositione, dicta authen. decernit ius. & in corpore. vnde sinnitur in Authen. de iudic. §. quia vero. Videndum ergo restat, quid de iure canonico, & an praeualeat iuri ciuili etiam in foro ciuili ratione iuramenti.

18 † Ego puto, quod ad obseruantiam cuiusque liciti iuramenti potest agi multis modis. Primo, per viam denunciationis euangelicę, quia peccat quis non obseruando iuramentum, ille modus est datus, & probatur in ca. nouit. de iudi. & ibi Innocen. in c. cum venissent. de institu. & Bar. in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, per denunciationem. Secundo vt manu regia petatur obseruantia iuramenti. nam, & antequam actiones essent proditę a iure ciuili Deus mandauit iuramenta seruari, vt in c. & si Christus. de iureiuran. ergo presupposito, quod specificata actio ciuilis non competat, nihilominus a ministro Dei potest peti, vt iuramnetum obseruetur, sicut obligationes iurisgentium prius ante ius ciuile proditum executioni mandabantur. l. ii. ff. de origi. iuris. facit, quod no. Innocen. in c. quę in ecclesiarum. de constit. Tertio, poterit agi per viam cuiusdam intentionis, vt intimetur iudici ecclesiastico, quod cum is iurans ster in peccato, debet eum iudex ex officio suo compellere, vt ille corrigatur a peccato, vel ne labatur in peccatū, vt legitur, & notatur in c. ad nostram. el secundo de iureiur. & in ca. ex literis. el secundo. de sponsa. Quarto poterit agi condictione ex l. diuina, vel canonica ad praecisam executionem iuramenti, vt fiat, quod iurauit. vbicunq; enim mādat aliquid dari, vel fieri, seu nouam obligationem inducit, nec prouidet praecise de actione, datur semper pro actione condictio ex l. illa. vt l. statuas. ff. de acquir. re. dom. & l. vnica. ff. de condi. ex l. no. glo. in cap. ordinarii. de officio ordin. & in capitulo. cum liberum, de sepul. sed l. canonica. & principaliter diuina, mandat iuramēta debere seruari, vt patet in dicto capitu. & si Christus. & in cap. debitores. & in cap. ex rescripto, & quasi per totum, de iureiuran. ergo poterit agi ad obseruantiam iuramenti, condictionne ex illis ll. &

19 quod ex iuramento † oriatur obligatio ei, scilicet, cui iuratur, patet in capi. pen. de iureiurando. vbi patet, quod is cui iuramentum fuit prestitum, potest iuramentum remittere, ad idem. cap. secundo. de sponsa. ergo quaeritur sibi obligatio, cum relaxatio praesupponit obligationem. l. diui. de verborum obligatio. & cap. ad dissoluendum. de desponsa. impube. & xxxii. quaestio. secunda. capitu. quod vero, non formatum praeterea videmus, quod vbicunque. l. ciuilis probat aliquam conuentionem. ff. de pactis legitima. seu l. diuina. quae est supra omnem l. & lex canonica, quae est pars, & ministra diuinę, approbat iuramentalem obligationem, ergo ad iuris obseruantiam, vel obseruationem agi potest, & quod de iure canonico ex iuramento oriatur actio, & facultas agendi, firmat Bartol. in dicta l. si quis pro eo, & tenet Hostien. in dicto capi. cum venissent, & satis sentit ibi Do. Anto. in capi. cum contingat. de iureiuran. & in cap. secundo. de spon. licet aliqui contra, sed primum dictum sequor per predicta. Et hoc vltimum dictum videtur voluisse etiā Innocen. in c. Quintauallis. de iureiuran. in princip. licet cōtrarium sentiat in dicto cap. nouit, de iudi. & in dicto capi. cum venissent, de insti. & permaxime hoc dictum dicendū in casu nostro, vbi in compromisso intercessit iuramētum, & sic praecessit obligatio naturalis. tunc enim in dubio videtur, quod danda sit actio etiam de iure ciuili, vt hic, & in l. vt iurisiur. ff. de ope. liber. & in l. prima. C. eodem ti. & in authen. sacramenta puberum. C. si aduersus vendi. & supra dixi in quodam notabili, & hanc opinionem firmauit Domi. Anto. in dicto capi. cum contingat, & optime facit. dicta l. vt iureiur. iuncta ratione, quam supra dixi in iii. notabili, sicut in simili videmus, quod debitum naturale potest constitui in titulum deductum, & sine alia stipulatione promissor obligatur propter naturalem obligationem praecedentem titulum, vt in dicto capi. vt debitum. ad idem tex. secūdum vltimam lecturam, glos. in dicta l. prima. C. si aduersus vendi. vbi minor obligatur ex iuramento, praecedente obligatione naturali per illum tex. facit etiam, quod in simili legitur, & notatur in l. cum simus. C. de agri. & censi. libro xi. vbi no. Barto. per illum tex. quod bina confessio extra iudicium oderatur effectum confessionis iudicialis. Item, q verba enunciatiua obligant, si bis emanauerunt, & facit l. vnica. & quod ibi no. C. de plus pe. ita dicamus in casu nostro, sed auerte diligenter, quia contra prędicta facit, q saltem de iure ciuili non competat actio ex iuramento, licet praecesserit naturalis obligatio, apertissime videtur facere, l. ne in arbitris. C. eo. vbi de iure nouo, & speciali data fuit agendi facultas, licet iuramentum praecesserit naturalis obligatio causata iam ex compromisso, ergo in contrarium se habet reg. in c. pręsenti. §. loca. iuncta gl. de pręb. lib. vi. sed cōtrarium videtur difficile, si tamen ponderetur, non obstat: quia in casu isto iuramentum praecessit indubitata naturalis obligatio, sed in casu. l. ne in arbitris. non pręcessit cōsensus indubitatus, sed fuit in genere pręstitus, vnde, vt infra dicam, potest pars postea dicere, q in non laudatis non consensit, ideo l. noluit. compromittentes praecise obligari ad laudum, vt in l. diem. in fi. ff. eo. ti. vt infra plenius dicam. Et aduertendum, quia Bart. tacite sensit in d. l. si quis pro eo. in verbo, sed quomodo contra prędicta, s. q nudum pactum pręcedens non noceat subsequenti iuramento, & sic, q ex iuramento non potest agi, licet praecessit obligatio naturalis, q apertius firmauit Bald. in l. i. C. de ope. lib. post Iac. de Are. mouetur, q speciale est in liberto, vt in l. iureiu. ff. de ope. li. ergo ius commune regulariter erit in contrarium. Ad idō allegatur d. l. si quis pro eo. & d. auth. sacramenta puberum. respōdet, quod ibi iuramentum representando legitimam aetatem tollit impedimentum ętatis, quod obstat, sed iis nō obstantibus in priori sententia. quia, vt supra dixi in vi. notabili, nulla alia specialitatis ratio potest esse in liberto, nisi quia pręcesserit naturalis obligatio in donatione libertatis, vt satis innuit tex. in d. l. iureiur. ff. de ope. lib. in prin. vbi, dicit, q debet esse libertus, vt ex iuramento operarum contrahatur obligatio, & quod iuret libertatis causa, & sic pondera haec verba vlt. secus igitur, si iuret alia ratione. Et videtur secundum gl. ibi iurare libertatis causa, si iurat tempore manumissionis, vel post incontinenti, per l. si. ff. de libe. cau. sed obligatio naturalis, oritur ex beneficio recepto, vt not. dicit glo. in l. sed & si. §. consuluit. ff. de peti. hęre. ergo pręcedens naturalis, quae oritur ex beneficio recepto, ex consensu vestit iuramentum subsequens. Nam & ius ciuile, potissimum cum non est odiosum, debet extendi ex identitate, vel maioritate rationis, vt no. glo. in l. i. ff. de condi. indeb. facit quod no. Bar. post gl. in l. serui. ff. de vsucap. & tex. in c. cum dilecta. de confirm. vti. vel inuti. Et vbi ratio non est in l. expressa. possumus coniecturare rationem naturalem, & ad limites rationis possumus, & debemus l. etiam poenaliter extendere, vt no. voluit Cy. in l. non dubium. C. de legi. & per Bal. in l. maximum vitium. C. de lib. prae. & in l. conuenticula, C. de epi. & cle. preterea iura ciuilia loquuntur de pacto nudo, vt in l. legem. C. de pactis, sed si secutum est iuramentum, non potest dici nudum, sed vestitum. si enim vestitur stipulatione subsequenti. vt l. petens. C. de pact. fortius debet vestiri iuramento, per quod intendit iurans se obligare Deo, & homini, cui iurat, vt in d. l. vt iureiu. iuncto d. c. & si Christus. ad idem d. l. actori. C. de reb. cre. vbi ex iuramento litis decisiuo agitur, ergo fortius ex illo, quod sequitur naturalem obligationem, & non potest ratio concludens diuersitatis assignari. d. l. si quis pro eo. non facit in eo membro, vt infra respondebo, nec est bona responsio Bald. ad dictam authē. sacramenta puberum. quia dico ibi minorem obligari iurando super contractu, ne detur materia deierādi, vt clare innuit tex. in l. i. C. e. ex quo conuentionem pręcedentem confirmauit iuramento. Et sic cōcludo, q etiam de iure ciuili competit agendi facultas, quādo naturalis obligatio praecessit iuramentum, & singulariter ad materiam istam facit tex. in l. si quis maior. C. de transact. in verbo, pacta, & in verbo, placitum, & in l. cum pater. §. filii matrem. de leg. ii. Et vt arbitror, super iis rationibus fuit fundata. d. l. ne in arbitris. per quę dici potest, q si nunquam illa l. emanasset. idem fuerat dicendum, attenta praesertim dispositione iuris diuini, & canonici, vigore cuius dici potest, q etiā ibi principaliter iuramentum sine alio pacto pręcedente intercessit, & quod in foro ciuili possit agi ex iuramento, cū iuramenti materia pertineat ad forum ecclesiasticum, vt in c. venerabilem. de elec. & in c. cum sit generale. de fo. compe. Et imperator submittit se dispositioni canonum in istis spiritualibus ecclesiasticis, vt in authen. de ecclesiasticis titulis no. in regula, possessor. de regu. iur. lib. vi. & Bart. in l.

privilegio.

priuilegio, C. de sacrosan. eccl. Et per hanc rationem dicemus, quod concubinatus sit hodie reprobatus a iure ciuili, & quod vsuræ sunt prohibitæ, quia imperator in talibus sequi vult canones per Ioan. And. post Hostiẽ. in regula, sine culpa. de reg. iu. lib. vi. in Mercu. & ad prædicta optime adaptari potest ratio dictæ l. ne in arbitris. in princ. vbi dicitur, cauendum esse, ne detur licẽtia perfidis hominibus passim definitiones iudicium eludere, quæ quidem ratio etiam hodie locum habet, quia homines iurantes super compromisso, & non obseruantes inciderunt in periurium, vt supra dixi, ergo &c. Item credo posse attentari, quod dispositio

20 † dictæ authẽ. decernit ius, in nullo debet hodie obseruari, etiam in foro ciuili, quod probo sic, dictum est enim, quod l. ciuilis non potuit impedire iuramẽtum, nec obligationes oriendas ex iuramento, cum acquiratur Deo, & præsertim in compromisso, cum expresse tale iuramentum approbetur a canonibus, vt hic, & in dicto c. cum tempore. eodem ti. ii. nec materia iuramenti pertinet ad l. ciuilem. sed ad ecclesiasticam, dicit c. venerabilem, de elect. & dicto c. nouit. de iudi. apertissime voluit Barto. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. in sua repet. in vii. col. in ver. ii. iuxta prædicta, ad fi. illius ver. vbi dicit, quod si statutum diceret, quod minoris contractus non valeat, etiam si fuerit iuratus, nisi interuenerit consensus duorum consanguineorum, non valet tale statutum, cum directe impediat iuramenti efficaciam, vnde iuramentum operatur suam vim, ac si a lege non prohiberetur. Item voluit Fed. consi. 271. & plenius tetigi in quadam disputatione mea, quæ incipit, stante statuto, & in ca. cum contingat, de iureiurando. Et per hoc tollitur motiuũ Barto. in dicta authen. decernit ius, dum dicit, quod peccat quis iurando contra illam constitutionem, non autem peccat, ex quo canon ad quem spectat, hoc modo permittat. l. Graceus. C. de adulte. c. qui peccat xxiii. q. tertia. Præterea presupposito sine veritatis præiudicio, quod peccat iurando, vel euitando actum, ex quo illud, quod iuratur, non cõtinet in se peccatum, nec versatur peccatum in obseruantia tenetur iurans iuramentum obseruare, licet contra l. iurauerit, hoc probatur aperte in c. & si Christus. de iureiuran. vbi etiam a lege diuina prohibetur quis iurare p creaturã, & tamen si iurauerit, licet peccauerit in iuramento tenetur obseruare iuramentum. Ad idem alius vero tex, in cap. monet. 22. q. i. facit c. ad apostolicam. de regula. dixi plenius in dicta disputatione, & in dicto c. cũ contingat. per quæ apertissime probatur theorica Barto. in dicta l. si quis pro eo, & in dicta authen. sacramenta puberum, & in multis aliis locis licet dixerit, quod quando legis prohibitio dirigitur in persoanm, non valet actus iuratus, de quo plenissime dixi in locis præallegatis. Nec obstat, si dicatur, quod lex ciuilis poterit tollere actionem, quam dedit iuxta not. per Innoc. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & per glo. in dicto c. cum

21 secundum. de here. lib. vi. Quare dico, quod † actio nõ potest per principem tolli, quia esset indirecte disponere contra ius diuinum, secus vbi actio vertitur, & fundatur super solo vigore. & super re iudicata est in similibus ita singularĩter dixit Bald. in l. rescripta, in fine. C. de præci. Impera. off. & facit, quod no. Ioan. Andre. in cap. significasti. de foro cõpe. vbi dicit papam ligari iuramento in c. omnis vtriusque sexus, de poen. & remiss. Cum sit illud c. fundamentum, vel fundatum super dispositione. l. iuris diuini. & cum hoc debet recipi dictum Innocen. in capi. quæ in ecclesiarum, vbi simpliciter dicit principem posse tollere actionem, cum sit l. secunda, de origin. iuris. eodem modo limitandus Inno. in capit. ad monasterium. de statu regula. vbi dicit principem posse etiam sine causa dispensare etiã contra constitutionẽ suam, quia sicut voluntate fuit conductus ad statuendũ, ita & nuda voluntate potest duci ad destruendum. non enim procedit, si constitutio fundatur super meritis iuris diuini, seu super ęquitate naturali facit, quod no. Ioan. Andre. post B. Thomam in capitulo de multa. de præbendis. vbi concludit papam peccare, quando dispensat super pluralitate beneficiorum nulla legitima causa subsistente, & idem tenet Ioan. de Lign. in clemen. gratiæ. de rescriptis. Primo ex quo cessat principalis dispositio. l. quia non potuit super iuramento statuere, cum non spectaret ad forum suum, ergo cessare debet sequela legis glos. ad hoc nota. in capitulo de puellis. 36. quęstione secunda. quæ est contra glos. dicto capitulo cum secundum. & illam glo. de puellis. sequitur Federicus de Senis consilio 35. vbi tenet, quod pœna, l. prime, & secundę. C. de secund. nup. cessat, cum l. non potuerat disponere in matrimonio, vt puta non spectante ad forum suum. Et aduertendum, quia quoque ad istum text. cauillando responderi potest, quod hic agitur ad executionẽ, non virtute iuramenti, sed emologationis, & probationis laudi. Ad pœnam autem, seu interesse agi potest, & si iuramentum non fuisset appositum, vt in capitulo dilecti. supra eodem. & in capitulo primo. supra de pactis. iuramentum autem non tollit validitatem compromissi, nec pęnę appositionem, sed ex se non inducit actionem, sicut inducebatur. dicta l. ne in arbitris, vt est de mente glo. Barto. & Bald. in dicta authen. decernit ius. Dico tamen non obstare primo in eo, quia Papa fundat se super iuramento. Secundo, quia videtur magis apertus in dicto capitulo cum tempore. supra eodem. vbi ratione iuramẽti agitur pręcise ad executionem. Et per hoc dico etiam, quod arbiter inique arbitrando facit litem suam, cum iuramenti religione fuerit assumptus, quia ex naturali ęquitate arbiter tenetur. d. l. si q̃s in conscribendo. C. de pactis. & in aliis iuribus superius allega. non enim potuit. l. statuendo super materia iuramenti ad eam non pertinentis dispositionem tollere illam, quia vt prædixi, ex quo principalis dispositio. s. super iuramẽto nõ valet, ergo nec accessorium, ad hoc gl. no. in c. fi. xxxii. q. ii. præcedit, ꝙ licet filia contrahat matrimonium sine consensu patris contra præceptum. l. nihilominus poterit vti beneficio. l. vt pater teneatur eam dotare, quia non potuit. l. disponere super iura ad eam non pertinentia, ad idem glos. in d. c. de puellis, & quod no. Fed. in præall. consi. 36. lex enim ciuilis voluit tollere actionem competentem contra arbitrum in odium partium venientium contra distinctionem illius. l. sed ex quo nullum est odium in iurãdo, quia canon cui in hoc standum est, permittit, & per consequens debẽt peccata cessare, sicut in simili dicimus, in pęnis, quę infligũtur mulieri transeunti intra annum luctus ad secunda vota vt hodie censeantur sublatę, ex quo illa prohibitio non tenet propter auctoritatem permittentis, cui standum est in materia ecclesiastica, vt plene no. in c. pe. & vlt. de secun. nuptiis. & in d. l. ii. & Fed. in d. consi. & plenissime dixi in repetitione. c. ecclesiæ S. Mariæ. de consti. & hęc puto verissima.

22 Et aduertendum, ꝙ prædicta disputatio locum non habet etiam de iure ciuili, cum in aliquem compromittatur tãquam in arbitratorem, & amicabilem Compositorem. Nã tunc iuramentum vtroque iure interuenire poterit, vt l. si libertus. ff. de ope. lib. & c. Quintauallis. & c. veniens. de iureiu. tenent communiter Legistæ in d. auth. decernit ius, ꝙ ẽt

23 mero † iure ciuili inspecto ex iuramento extraiudiciali obligationis introductorio oriatur obligatio naturalis quantũcunq; non præcesserit aliquod pactũ, licet aliud teneat Bar. in d. l. si quis pro eo. dicens per text. illius. l. nullam nasci de iure ciuili obligationem, quod nititur probare ex eo, quia fideiussor accedens huic promissioni iure ciuili non obligatur vt ibi, & in l. fideiussor. ff. de fideius. Et primo pro cõtraria opin. allego Innu. qui in d. c. nouit. simpliciter voluit nõ distinguendo inter ius canonicum, & ciuile ex tali iur. obligationem naturalem parti quærendam. nec apparet aliqua specialitatis ratio inter ius canonicum, & ciuile præterea allego eundem Bart. qui hoc idem voluit in extrauaganti ad reprimendum, in verbo, denunciationem, vbi æquiparat pactum nudum, & iuramentum quo ad inducendum obligationem naturalem, vt agi possit per viam denunciationis euangelicę, & expresse loquitur, quando alius, quam libertus iurat, & iudicio meo non cauillando literam videtur casus in l. Stichus. in §. naturalis. ff. de solu. vbi pactum, & iusiurand. æquiparãtur quo ad tollendam obligationem naturalem. licet Bart. videatur intelligere ibi in iuramento a parte parti delato. Sed profecto illud est diuinare, videtur

24 ꝙ tex. ibi loquatur simpliciter † de iuramẽto ex quo oritur naturalis obligatio ex consensu se alteri obligare volentis dato alieno consensu, in l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de regul. iur. sed in casu nostro, ex quo iuro tibi præsenti aliquid me tibi daturum, vel facturum, habeo in animum in eo me tibi obligandi, ex quo in tui fauorem tibi iuro, q̃a licet iuramẽtum principaliter dirigatur in Deum, videtur tamen secundaria obligatio acquiri parti, in cuius fauorẽ iurat. Hinc est, quod ille potest iuramentum remittere. dicto c. primo. de iureiuran. ergo nascitur obligatio naturalis & ex hoc tollitur motiuum. Bar. Dico enim, ꝙ ex quo quis iurat præsenti, & in eius fauorẽ, hoc hẽt vim pacti, cũ iurans

promittat ei, quod iurat non solum nudo consensu, sed firmat promissionem iuramento. Nam iuramentum promissorium habet inclusam puram promissionem, quando confirmat attestatione sacræ rei, vt probari potest in c. ita ergo. 32. quæst. prima. Et optime facit ibi glos. quæ ponit causam institutionis iuramenti, dicens fuisse inductam, quia homines sępe non credunt simplici verbo, nisi firmatur iuramento, & facit simile de negatiua prægnante, quæ habet inclusam affirmatiuam, ideo potest probari, sicut affirmatiua, vt est tex. iuncta glo. in c. super hoc, de renuncia. Hinc dicimus, 25 † quod iuramẽtum quoddam est compromissorium, quoddam obligatorium, &c. vt no. in c. si vero. de iureiurã. Et facit, quod no. Ioan. And. post Inno. in ca. ii. de spon. vbi dicit, quod quandoque iuramentum dirigitur in Deum. quandoque in hominem, dirigitur in Deum, quando intendit iurans principaliter Deo complacere in hominem, quãdo principaliter iurat in fauorem hominis, ideo potest hoc secundo casu remitti ab homine, cui iuratum est, vt ibi, & in dicto c. primo, de iureiu. Præterea sponsalia non possunt contrahi sine mutuo consensu, vt in ca. vni. de sponsa. in vi. Et tamen videmus, quod per iuramentum non possunt cõtrahi, vt in dicto ca. ii. ergo iuramentum homini præstitum habet inclusum consensum obligatorium respectu hominis, cui iuratur. Idem videmus in societate, in qua contrahẽda requiritur consensus, in l. consensus. de actio. & obliga. & tamen potest contrahi interpositione fidei iuramenti, dicto c. ii. ergo iuramẽtum homini præstitum habet inclusum consensum obligatorium respectu partis, item facit d. l. iureiu. in princ. vbi patet, quod ex iuramento præstito oritur obligatio, & consensus. nec videtur aliqua specialitas, & quantumcunque pars cui iuratum fuit, nihil expresse dicit, tamen videtur præstitisse consensum recipiendo iuramentum, seu tacendo, cum ageretur de facto suo, vt probatur in l. qui patitur, & l. qui fidem. & l. si remunerandi. §. si passus. 26 ff. mandati. in quibus iuribus leg. † Et no. quod patiens videtur consentire, & mandare in iis, quæ faciunt in sui fauorem, & actio mandati contrahitur ex consensu vtriusq; partis, vt in l. prima. ff. mandati. & insti. de oblig. ex consensu. Consensus autem tacentis præsumitur, vbi agitur de re concupiscibili, & fauorabili, vt no. Inn. in cap. in Genesi. de electio. sequitur gl. in regula, is qui tacet. de re iud. lib. vi. & Bar. in l. quæ do. sol. ma. & satis probatur in iuribus supra al leg. ad idem tex. iuncta glo. in l. donationem. §. species. ff. de donati. vbi donatio facta præsenti, & tacenti valet, & idem voluit glo. iuncto tex. in l. illud. C. de sacrosan. eccl. Et facit tex. a contrario sensu in l. absenti. de dona. & in l. qui absenti. de acquiren. posse. & tamen donatio ad eius validitatem requirit stipulationem, vel pactum nudum, & sic duorum consensum, vt no. glos. in l. cum pater. §. vetus. de lega. ii. & insti. de dona. in prin. & Bar. in l. iurisgentium. §. si cum nulla. ff. de pactis. & sic patet, quod præsentia donatarii, fauorabiliter operatur consensum, & acceptionem, & pactum, & sic debet intelligi text. in l. pactum. ff. de pactis. vbi dicitur, 27 † quod pactum est duorum consensus, siue conuentio. pollicitatio vero solius offerentis promissum est. dico enim, quod dicitur consensus duorum interuenire modo prædicto. Dicitur autem pollicitatio, quando fit promissio in fauorem absentis, ad hoc l. si quis pro eo. super qua se fundabat Bar. & communiter Legistæ, pro quorum opi. dico id, 28 ad quod inducitur. illa enim lex singulariter dicit, † ꝙ is, ꝗ fideiussit pro eo, qui cum non esset libertus, operas se præstaturum iurasset, non tenetur. intelligo enim, quod ideo non obligatur ratione sui erroris, qui credebat se liberum esse, cum non esset liber, si enim voluisset ibi iurisconsultus dare regulam generalem, vt ex iuramento non oriatur obligatio naturalis, ad quid se astrinxisset ad eum, qui cum libertus non esset, iurauit se præstiturum? &c. Intelligamus ergo, quod prædicta iura consentanea locum habent 29 quando ille iurauit per errorem, alias secus, cum † iuramentum promissorium habeat in se tacitum pactum, si fit præsenti, vt in iuribus præalleg. vt in cap. ad nostram. de iureiurando. & in capi. secundo. de sponsa. vbi tex. optimus probans, quod obligatio acquiritur parti, nec non potest a parte remitti, in cuius fauorem iuratur, & loquitur de secũdaria obligatione, quia primaria acquiritur Deo, ad quem principaliter dirigitur iuramentum, vt in c. debitores. de iureiu. Nec obst. si dicas, quod de iure ciuili speciale est in liberto iurante domino, vt in d. l. vt iureiur. de op. lib. ergo secus in aliis personis, quia dico speciale esse in liberto i hoc 30 intelligo, videlicet vbi præcessit † obligatio naturalis, vt prędixi. Sed ego loquor de obligatione naturali tantum, quæ de iure ciuili non est sufficiens ad agendum, vt d. l. iurisgen. §. sed cum nulla. ff. de pac. & hęc sunt iudicio meo bene notanda, quia faciunt ad multa. Sed nunc aduertendum, circa præmissa oritur alia difficultas. Nam si conclusum est, quod iuramentum in compromisso præstitum valet, & te-31 net, nunc vertitur in dubium, an ex tali † iuramento possit pręcise peti executio laudi. An vero ex compromisso duntaxat res auferri, si pœna non fuit apposita. Inno. & Domi. Anto. eum sequendo dicunt, quod solum peti potest pęna, seu interesse loco pœnæ deficientis. Mouet Inno. quia omnia, quæ apponuntur in compromisso videntur apposita sub conditione tali, scilicet promitto, quod seruabo sententiam, vel soluam pęnam. quod patet ex eo, quia si quis promittit etiã per stipulationem stare, sententię arbitri, nihilominus sufficit soluere pęnam, vel interesse, vt l. proferre. in fi. ff. de arbit. & in cap. dilecti. in fine, supra eodem. Idem ergo dicendum secundum eum, si interuenerit iuramentum, quia debet intelligi secundum naturam materiæ, cui adhęret. ad hoc induco bonum tex. in simili in l. fi. C. de non nume. pecu. & in l. fi. ff. qui satisdare cogan. Et dicit Inn. hunc intellectum alternatiuum dederunt iura prædicta stipulation in compromisso, quia cum arbiter sine timore retractationis possit ferre nõnunquam sententiam iniustam, necessarium fuit, vt in alio eius potestas restringeretur, scilicet vt nunquam per sententiam arbitri posset res sua cuiq; auferri, sed sufficit, quod victor habeat pęnam, vel interesse. Et infert Do. Anto. adnotabile dictum, quod in obligationibus facti succedit obligatio ad interesse, etiam de iure canonico, licet iuramentum intercesserit, quia secundum opi. Inno. pactum, & iuramentum intelliguntur apposita secundum naturam contractus. sed de natura obligationis est, vt quis pręcise non cogatur ad factum, sed sufficit soluere interesse, vt l. stipulationes non diuiduntur, & ibi plene per Bar. ff. de verborum obli. & in l. si quis ab alio. in fi. de re iudi. Et dicit Dom. Ant. sub dubio forte, se putare, ꝙ etiam in foro animæ non est quis præcise arctãdus, vt satisfaciat, sed satis est soluere interesse. Hic duo sunt examinanda. Primum, an iuramentum appositum in conuentione habeat illum intellectum alternatiuum. Secundo an in obligationibus facti succedat obligatio ad interesse, præsertim in foro animæ, & vbi interuenit iuramentum. Quo ad primum reperio Hostien. hic tenere contra Innocen. de quo facit multam Do. Anto. mentionem. dicit enim Host. quod vbi iuramentum intercessit in compromissu, potest præcise peti executio sententiæ, dummodo non sit euidenter iniqua, iuxta no. in c. ii. supra eo. Idem dicit, si intercessit fidei præstatio per c. peruenit. supra eo. melius allegasset ca. cum tempore. vnde non sufficit secundum eum hoc casu soluere interesse. & si diceres, quare sufficit soluere interesse interueniente stipulatione, seu nudo pacto, & non sic, quando interuenit iuramentum, cum inter simplicem loquelã, & iuramentum Deus non faciat differentiam? vt in c. iuramenti. xxii. q. vi. respondet ipse, quando quis simpliciter ꝑmisit, contradicere, & allegare potest, ꝙ non promisisset, si sic pronunciari credidisset, arg. ff. de ritu nupt. l. quæcunq;. Et si dicas, quare idem non causatur, quando iurauit? Respondet, ꝙ facit ecclesia ob reuerentiam iuramenti, remittit ad not. in simili in ca. ad audientiam. quod metus causa. hoc dictum mihi placet plusquam dictum Inno. non tamẽ Hostien. hanc suam opi. multum corroborat. Sed ego probo apertissime, primo adduco tex. apertissimum non cauillando literam iuncta glo. in c. cum tempore. supra eod. vbi papa fundando se super fidei interpositione mandat simpliciter debere laudum executioni mandari, ad idem c. ii. supra eo. & c. peruenit, a contrario sensu. Idem, & fortius cũ antiquitus, de iure ciuili daretur actio ꝓ executione laudi si iuramẽtum intercesserat, ne pars reatu periurii notetur, vt dicitur ibi in prin. & sic cessabat iste intellectus alternatiuus attento iuramento, vt d. l. ne in arbitris. C. e. ergo fortius idem dicendum de iure canonico, & olim, & hodie, vt hoc debeat seruari etiam in foro ciuili, per supradicta. & hanc partem de iure canonico tenuerunt Cyn. & quidam alii antiqui in d. authẽ. decernit ius. vt supra dixi. pręterea, & tertio iura canonica mandant indistincte iuramenta debere seruari in sua specifica forma, vt ibi. Quarto, adduco vnum

co vnum

eo vnum tex.valde singularem in l. si quis maior.C.de transactio.vbi probatur,quod quando iuramentum intercessit in contractu transactionis,licet pœna sit apposita,debet cōtractus precise habere suam exerutionem, nec sufficit soluere pœnam,sicut alias suffecisset,si iuramētum non intercessisset iuxta no.in l.non dubium.C. de le. sic pars contrauenieus tenetur soluere pœnam,& seruare contractum, & restituere ea,quę habuit vigore transactionis, licet cessante iuramento solum competat exceprio parti obseruanti transactionem,vt l.cum proponas.C.de transacti.vel repetitio darorum,vt l.si diuersa.C.eodem. Et per illum textum dicit singulariter ibi Barto.& post eum Bal.quod iuramentum babet vim istius clausulę, quod soluatur pęna rato manente pacto,quod est menti semper tenendum ergo si iuramentum intercessit in compromisso pœnali, debet habere vim illius clausulæ,rato manente pacto,& sic contrauenies tenetur soluere pœnam,& nihilominus tenetur seruare sententiam.nam hoc operatur vis illius clausulæ etiam in compromisso,vt no.glo.in dicto capitulo dilectu,& voluit apertissime Innocen.hic dicens,quod prædicto intellectui alternatiuo partes tacite renunciare videntur,si stipulantur stare sententiæ sub pœna, vt pœna soluta ratum maneat pactum.non potest tamen serundum eum hoc casu agi ex stipulatu, vt fiat quod iudicatum est, allegat l. qui fidem. ff. de transactionibus. quod est bene notandum. De hoc tamen vltimo dicendum, vt plenius infra dicam. sed redeo ad dictam l. si quis maior,quam in hac materia nostra puto singularissimam.dico enim,quod licet Bald. dixerit illam l. locum nō habere in compromisso,ideo hoc dicit,quod habuit respectū ad ius autbentiorum,per quod reprobatur iuramentum in compromissis, vt in dicta authē. decernimus ius,& ibi no.per eum.& in d.l.ne in arbitris,reprobatur primo approbatum,vt supra dicit illam l.habere locum,etiam in istis iuramentis, & quaotumcunque illa l. loqui videtur in transactione,vt collig.ex tex. habet locum in omni contractu iurato,& hæc firmat ibi Bald.in fine.ac etiam Barto. & ibi tex.in princip.ibi aduersus transactiones, & in fine illius l.ibi,placitis,quod est verbum valde generale. Et ex

32 prędicta leg. cum proponas,colligitur,quod † iuramentum non intelligitur appositum secundum naturam contractus quod corroborat,& ampliat iures ipsius contractus. Et dicit Bartol. in dicta l.si quis maior.quod iuramentum habet vim illius clausulę,si non valet iuris transactionis,valeat iure pacti,& sic operatur effectum,si non valet,quod ago, vt ago,valeat,vt valere potest. Et idem no. per cum in dicta l.si quis pro eo.ff.de fideiussoribus. & idem videtur probare in l.cum patet.§.filii matrem.de legatis secundo.vbi iuramentum habet vim illius clausulæ, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, ad idem capitulū quanto. de iureiuran.Item habet vim clausulę derogatorię, vt not. Barto.in l.si quis.in prin.de legatis tertio. & in l.si pecuniā. ff.de condi. ob causam,iuncta glo.parua. in versic. necesse habens,cum no.ad l.fi.C.de non numerata pecunia. & l. fi. ff.qui satisdare cogan.Pro eo, quod allegaui supra pro Inn. Respondeo, quod per iuramentum quis obligatur præcise ad standum laudo iuxta promissionem suam,vt l.diem proferre.§. vel stari.ff.de arbi.& in l.prima.ff.de pactis.& in ca. primo,& ii.eodem ti. Sed iura volentia prouidere indemnitati hominum,& vtilitatibus subiectorum,argu.l.pactum. C.de colla.& quod no.Barto.in dicta l.si quis pro eo. ac refrenare potestatem datam arbitris,a quibus non licebat appellare,nec petere reductionem ad arbitrium boni viri l.i. C.eodem,& l.si societatem.arbitrorum.ff.pro socio. prouiderunt,vt sufficeret soluere pœnā,vel interesse, vt in dicta l.diem proferre.in fine.& dicto §.arbitrorum. Sed si pars ꝓcedit ad iuramentum,vel simpliciter se obligat,videtur renunciatum illi beneficio,nec l. vult,nec potest resistere obligationi Deo quærendę,ex quo mouetur ad solam vtilitatem subiectorum,argumen.c.cum contingat,de iureiuran. & c.significant.de pigno.& c.secundo.de pactis.lib. vi. & l. fi. C.de non nume.pecu.procedit in præsumendo. Nam qa solet quis confiteri numerationem, vel mutuum spe futurę numerationis, ac etiam iuramentum interponere tāquam accessorium ad contractum,noluit intra biennium eum obligari obstante exceptione non nume. pecun.præsumendo numerationem non intercessisse,ex quo de ea non apparet. Vnde l.hoc casu non impedit veritatem iuramenti, sed præsumit,& hæc sunt omnino diuersa ad hoc no. dictum Bart. in d.l.omnes populi. ff. de iusti.& iure. vbi firmat statutum non posse impedire firmitatem iuramenti super contractu a statuto inhibito, sed subdit statum posse præsumere contractum simulatum, & per consequens tollere accessoriæ iuramentum,quod tamen limitandum est, vt plene dixi in dicta disputatione,& in d. ca. cum contingat. & facit quod no.Inn.in c.quę in ecclesiarum.de consti.& Bart.in l.fi.C.si contra ius,vel vti.pub.& Cy.in l.pręscripta.C.de prer. impe.offe.vbi tractat,an & quando princeps possit statuere interpretando,vel limitando ius diuinum, & in materia nostra.l.præsumit iurantem pręcise se voluisse obligare ad parendum laudatis,vt in d.l.ne in arbitris,ex ratione sui, vt ī c.cum tempore,& in cap.super eo,cum similibus.Præterea posset in dubium reuocari,an dicta l.fi.C.de non num.pec. valeat quatenus præsumit super iuramēto,cum ad illud ius ciuile non pertineat materia iuramenti. Et pro hoc facit, quod ponit Fed.consilio 81.vbi concludit non valere statutum laicorum præsumens contractum vsurarium, & certis coniecturis motus, quia hæc materia non pertinet ad laicos,de quo etiam remitto ad no.per me in d.c.cum contingat. Ad l.fi.ff.qui satisda. cogan. respondeo quod ibi deficit iuramentum ratione conditionis subintellectę, argu.c. quemadmodum.de iureiu.sed in casu nostro non subintelligebatur ille intellectus alternatiuus. sed l.hoc statuit fauore subiectorum.qui fauor cessat, seu prouisio interueniente iuramento,arg.c.debitores.de iure iureiu.cum aliis superius allegatis. Adiice tamen,quia contra hanc opi.quam teneo,multum prima fronte videtur obstare ille tex.ꝙ procurator licet iurauerit verum,tamen habet locum ille intellectus alternatiuus.Nam si fuit apposita pœna, cogitur illā duntaxat soluere,sco cogitur soluere interesse solum. solutio contrarium patet difficile, & per hoc aliqui voluerunt tenere. quod dixi, quod minime verum est per prędicta. ad hunc text.Respondeo,quod loquitur,quando procurator iurauit sine mandato domini.Nam hic dicitur,ꝙ procurator potuit iuramento se ipsum obligare,& non ecclesiam ergo si habuisset mandatum ab ecclesia ad compromittendum, & iurandum habuisset arbitrii executionem contra ecclesiam,in d.c.cum tempore, sed in casu nostro nō poterat sententia mandari exerurioni contra procuratorem, quia futrat sentētia lata super subiectione hospitalis, & sic erat quęstio de re spirituali. vnde procurator non erat soluendo.nec potest res spiritualis ęstimari, ideo sufficit procuratorem soluere interesse. Et vide ad hoc, quod singulariter no.glo.prima.in c.coram.dę offi.delega. quę ad hoc allegat tex.istum,vnde æstimabitur istud interesse habito respectu ad læsionem, quam patitur illa pars toties litigando super ea re,vt ibi not.glos.& de illo interesse aliquid dicam infra,& hoc respectu primi dubii.

33 † Venio nunc ad secundum nunquid in obligationibus facti pręsertim iurati sufficiat soluere interesse pręsertim in foro animę Domi.Anto. vt supra recitaui, tenuit quod sic, sed contrarium ipsemet sensit in promissionibus iuratis,in capi.veniens.de iureiurando.ibi enim videtur conclusisse, quod promissio iurata obligat præcise ad executionem facti in forma specifica, secus,si non fuisset iurata,tunc enim satis est soluere interesse,vt de iure ciuili obseruatur, & ita dicit ibi fuisse de mente Inn.qui sensit,ꝙ si promitto aliquid vni facere,postea alteri,& iuro teneor obseruare iuramentum faciendo secundū quod promisi, & de promisso teneor primo satisfacere huius tñ dicti ↄtrium voluit ibi Host.Ego autem in qōne nostra tenui in d.ca.veniens.quem obligari pręcise ad faciendum illud,si adimplere potest,dūmodo non sit ↄ bonos mores,siue promissio sit iurata, siue simplex, & loquor de iure diuino,& canonico,moueor per c. i. de pac.& expressius ꝑ c.qualiter.e.ti.vbi dr̄,studiose agendum esse, vt ea,quę promittuntur, opere compleantur.Vnde pondero illud verbū gn̄ale,promittuntur,& illud,opere compleantur,& sic requiritur complementum in forma specifica, & idem respectu interesse, ad idē c.iurati.xxii.q.v.vbi patet,ꝙ apud Deū respectu peccati pariter obligat simplex promissio,vt iurām, licet non in quātitate reatus,vt no.in c.pe.de iureiu. facit illud etiam psalmistæ.quæ procedunt de labiis meis,non faciam irrita.xxiii.dist.cap.psalmista. Et respectu promissionis iuratę,vt non satisfaciat soluere interesse, solet allegari glos.in l.pecuniam.ff.de condi. ob causam.quæ tamen aperte non probat,facit in ar. optime iuncto tex. in verbo, necesse,vbi innuit,quod iurans ire ad certum locum habet

ire virtute iuramenti,& tenetur præciſe ad factum,& illam
glo.aperte ſequitur Bal.in l.vnica.de ſen.quæ pro eo, quod
intereſt, in ſolu. ver. Modo quęro de aliquibus,vbi aperte
concludit quem præciſe obligari ad factum, quando iura-
mentum interceſſit,ſed allegat dumtaxat gloſ.pręallega. &
ſic ſentit idem eſſe de iure ciuili.ſed ego allego bonum tex.
in c.ex reſcripto.de iureiuran.& facit c. ex literis. el ſecun-
do.de ſpon.& c.& ſi Chriſtus. & ca. vetum.de iureiuran.&
de iudi.nouit.& glo.in clemen.paſtoralis.de re iudic.in ver
bo,prouidentia.& quod nota.idem Bald.in l.adoptio.C.de
adopti. Etiam quod reſpectu promiſſionis non iuratæ te
neatur pars pręciſe ad factum,facit c. licet de voto. Nec ob
ſtat, ſi dicatur, quod de natura iſtius obligationis facti eſt,
vt ſufficiat dare intereſſe,quia hoc primo poſſet negari etiã
de iure ciuili ſunt enim in hoc multæ opinio. ideo, vt multi
non paruę auctoritatis tenuerint, quod ſi quis poteſt adim
plere factum, tenetur præciſe ad illud, ſed ſi culpa ſua non
poteſt adimplere, vel poſt moram inutile eſſet alteri parti
factum adimplere, tunc ſuccederet obligatio ad intereſſe,
vt plene nota.in dicta l. ſtipulationes non diuiduntur. & in
dicta l.ſi quis ab alio,in ſi. de re iudi. ſed tenendo illam opi.
quæ videtur magis communis,quam ſequitur Barto.in di-
cta l.ſtipulationes non diuiduntur. quod in obligatione fa-
cti cauſata ex conuentione partium ſufficiat ſoluere intereſ
ſe adhuc dico,quod non procedit de iure canonico, vel di-
uino ratio,quia fundamentum illius opinionis eſt,quando
ſtipulatio fuit inuenta a iure ciuili, vt quis ſtipularetur, qđ
ſua intereſt,vt l.ſtipulatio iſta.in §.alteri.de verborum obli
nationib. ſatis eſt ergo, quod habeat ſuum intereſſe, ita di
cit Barto.in dicta l.ſtipulationes,ſed de iure diuino,& cano
nico alia eſt ratio, propter quam quis tenetur adimplere
promiſſum, maxime iuratum, ne ſcilicet incurrat peccatũ
veniendo contra promiſſionem ſuam, & decipiat proxi-
mum,vt dicto c.primo.& dicto ca. qualiter. de pactis.Item
iuramentum tendit in Deum,vt in capi.debitores. de iure-
iuran.& tenetur quis ex diſpoſitione.l. diuinæ reddere ſua
iuramenta domino,vt dicto cap.& ſi Chriſtus. Nam & ipſe
Bar.vult,quod vbi obligatio deſcendit a lege, compellitur
quis pręciſe ad factum,argu.l.qui liberos.ff.de ritu. nup. cũ
ſim. Idem ſi a teſtatore,niſi inducat ſpeciem ſeruitutis. l. Ti
tio.§.a Titio.ff.de condi.& demon. illud tamen dicimus in
obligationibus cauſatis in iudicio,vt l.filiusſa.§.ſi. vbi gloſ.
& Bar.ff.de procu.& facit quod legitur,& notatur in clem.
prima.eodem ti.Idem ergo debemus dicere in obligatione
cauſata ex conuentione partium,cum iura diuina, & cano
nica mandent illam ſimpliciter obſeruari idem facit tex. iũ
cta glo.no.in c.vnico.xxxii.qõ.viii.vbi patet,quod in iura-
mento,& voto nunquam ſubintelliguntur conditiones ſpe
ciales, niſi exprimantur. ſed ſicut ſine conditione perſolui
debent.vt ibi.Nec obſtat iſte tex.& capi. cum dilecti.ſupra
eodem. vbi promittens ſtare ſententiæ arbitri pręciſe non
cogitur,ſed ſufficit ſoluere pœnam, vel intereſſe,ſaltem vbi
non interuenit iuramentum. põt enim reſponderi, quod
in materia noſtra compromittens non ſe obligauit ad cer-
tum quid,ſed in genere,vt ſtaret laudo ferendo.vnde,ne ar
biter poſſet ad libitum lædere, iura ſtatuerunt, vt ſufficiat
ſoluere pœnam,vel intereſſe, quia vt dixi, non interuenit
purus conſenſus ſuper laudatis. videmus enim,quod poſt
emologationem non competit aliquod remedium, vt ha-
betur in l.pen.C.eodem ti.quod puto, quod ſi promittens
aliquo modo cogitaſſet illud, quod arbiter poſtmodum
pronunciauit, & habuit animum ſe obligandi ad illius ob-
ſeruantiam, quod ſine peccato non poſſet retrocedere, ar.
d.cap. iuramenti.Ceſſant enim hoc caſu rationes Innocen.
& Hoſtien.quas ſupra tetigi, ob quas inductus fuit ille in-
tellectus alternatiuus.& per hoc dico, quod in foro animæ
eſt ſibi conſulendum, & iniungendum,vt ſatiſfaciat primo
ſi habuit animum ſaltem in genere ad illud nunc laudatum
ſe obligandi. obligat enim iuramentum ſecundum inten-
tionem iurantis,vt probatur in c.humanæ aures.xxii. q. v.
& per Inn.in dicto c.veniens.& facit d.c.quanto.eodem ti.
& idem videtur dicendum quo ad forum contentioſum, ſi
de animo ſe obligare volentis poſſet conſtare,argumen.eo
rum,quę no. Inno.in c.plerique.de immunitate eccleſiarũ.
vt in d.c.veniens.de iureiuran.& quod no.ibi Cyn.in ſimi-
li in auth.ſed iam neceſſe.C.dona.ante nup. Et placet mi
34 hi opi.Inn.in d.c.veniens.vt promiſſio † ſimpliciter prius ꝓ
cedens non tollatur per iuramentum contrarium ſequens,
videtur enim temerarium iuramentum contra promiſſio-
nem ſuam,argu.d.c.iuramenti. & optime facit in c.ſicut ex
his,de iureiu.& ipſemet Innoc. contrarium videtur ſentire
in d.c.ſicut.de ſponſa.vbi dicit, ꝙ ſi primo contraxi cũ vna
ſponſalia ſine iuramento,deinde contraxi cum alia cum iu
ramento valent priora quaſi non valeat iuramentum con-
tra promiſſionem alteri factam,& ad d. c.veniens. vbi vide
tur contrarium ſenſiſſe dicit, quod narrat factum. Nam ille
obligauerat ſe illis eccleſiis per virtutum vnde papa fundat
ſe ſuper iuramento, ideo expone tex. ibi ex promiſſo.§.iu-
rato. & hoc colligit ex reſpõſione papæ,qui ſimpliciter fun
dat ſe ſuper priori iuramento,nec mandat conditionaliter
inquiri,ſi iurauit.ita concluſi in d.ca.veniens.& de nouo ẽt
confirmo,cum hæc in iure mihi veriſſima videantur,& hoc
quo ad primum contrarium ſupra formatum. Venio nũc
ad ſecundum contrarium, & ſic vna cum eo expediam ter-
tium.Nam ambo tendunt contra efficaciam laudi,an,ſcili-
cet & quando producat actionem, vel exceptionem, ſeu
actionem,& exceptionem, & an, & quando poſſit a parti-
bus tacite,vel expreſſe emologari.i.approbari, & ſic poſſit
de laudo excipi, vel pro eo agi,& pro eorum clara expedi-
tione proſequar aliquos caſus, in quorum proſecutione ap
parebit ſolutio,ad contraria, & verus intellectus ad iſtum
35 tex. Et primus caſus ſit,quando † compromiſſum proceſ
ſit ſimplici,& nudo pacto, nulla interueniẽte ſtipulatione,
vel pœnæ adiectione,ſeu iuramento, & tunc reſpectu iuris
ciuilis puto ſic dicendum, quod ſecundum.l. antiquam di-
geſtorum,ſi ſententia ferebatur pro reo abſolutoria,oriebą
tur exceptio ipſi reo contra actorem. Vnde reſpectu rei ha-
bebat ſententia executionem,intelligo tamen non de exce
ptione rei iudicatæ, quia illa non oriebatur ex ſententia ar
bitri, cum illa non habeat iuriſdictionem, vt probatur in l.
ii.ff.eodem ti.& l.i.C.eo. ſed debet intelligi de exceptione
pacti,vt l.cum acta.C.eod.tit.& no.glo.in d.l.i.ſed reſpectu
actoris cum pro eo ferebatur ſententia condemnatoria, nõ
oriebatur aliqua actio, ſed erat ſine effectu, vt probatur in
d.l.cum antea.& inducebat.l. antiqua hanc diuerſitatem ſe
quendo naturam pacti nudi, quod de iure ciuili producit
exceptionem,ſed non actionem, vt l.iuriſg. §.ſed cum nul-
la.ff.de pactis. ſed poſtea ſuperuenit.l. nona. C. de pactis.l.
cum antea,vbi in iudicio,vel quaſi ſeruatur æqualitas,arg.
l.ſi. C.de fruct.& lit.expen.& in regula,non licet actori, de
reg.iu.in vi.& in c.primo,& ii.de pet.cum ſimilibus. & fuit
ſtatutum, ꝙ vbi arbitrium hoc non emologatur nullum,ꝓ-
iudicium pariat. Vnde non producit nec actori actionem,
nec reo exceptionem, vt d.l. in §. alter. Et hæc ſatis viden-
tur de mente Bar.& Bald.in d.l.cum antea. Nec ob. ſi dica-
tur, ꝙ imo & ſic de iure antiquo non oriebatur exceptio,ni
ſi hoc actum fuiſſet,argu.opt.in l.litigatores.§.intereum.ff.
de arbi.quod innuit tex.ille in verbo, interdum,quaſi dicat
ꝙ ſemper non oriebatur exceptio.ad hoc reſpondeo, ꝙ iſta
l. videtur ponere caſum interdum contingentem, quando
reſpectu vtriuſque actoris, & rei laudum ex compromiſſo
nondum producebat effectum,vt puta quia vnus erat debi
tor alterius, & econtra alio reſpectu actum fuit, vt ſi quis
ſententiæ paruiſſet,non poſſet petere,quod tunc ſibi debe-
tur.tunc enim producebat exceptionem reſpectu vtriuſq;
partis,ſed regulariter reſpectu eiuſdem, de quo fiebat com
promiſſum,nõ producebat exceptionem, niſi reſpectu rei,
quia actor non indiget exceptione, ſed actione,ex quo ha-
buit ſententiam condemnatoriam. ſed habito reſpectu ad
ius canonicum aliud eſt dicendum.nam cum de iure cano-
nico ſecundum communem, & nouam opinionem poſſit
agi ex nudo pacto ad ipſius obſeruantiam, ſaltem ſecundũ
tiot.in cap.primo,& ii.& iii.de pactis.& præſertim facit di-
ctum. ca. tertium, vbi dicitur ſtudioſe agendum eſſe,vt ea,
quę promittuntur,opere compleantur, & plenius in c. pri-
mo,dicendum eſt, quod quemadmodum de iure ciuili agi
poteſt ad intereſſe,ſi interceſſerit ſtipulatio. d.l. diem pro-
ferre.ff.eodem.ſecundum communem intellectum, ita de-
bet poſſe dici de iure canonico ex pacto nudo per iura ſupe
rius allega.& optime facit ille textus in verſiculo ſed ſimpli
citer fuit,&c.vbi ſatis innuitur,quod loquitur de compro-
miſſo facto de nudo pacto. Et hanc partem, vt agi poſſit
ad intereſſe, tenet hic Hoſtien. & communiter Doctores
ſequaces.quinimo ſententia eſt, quod etiam de iure ciuili
poſſit agi ex nudo pacto mouetur, quia textus iuris ciuilis
nihil dicit de ſtipulatione, ſed ponit verba ſimilia cum hac

decre.

decre. in hac forma, videlicet, si pacta non fuissent adiecta
compromisso. sed simpliciter staret sententię, qui promisit,
incerti aduersus eum foret actio. Mouetur secundo quia nō
solum contra euangelicam veritatem mouentur illi, qui di
cunt nuda pacta nō esse seruanda iuxta nn. in d.c. 1. de pac.
sed etiam dicunt contra Vlpianum, qui fuit paganus, dicen
tem, illo edicto prætorem fauere naturali æquitati, quæ cō
stituta ex consensu facta custodit, quia graue est fidem falle
re quasi velit Host. ꝙ Vlpianus intellexerit de pacto nudo,
sic, ꝙ nedum in casu nostro, sed regulariter pro nudo pacto
agi possit sed hæc dicta Host. communiter non recipiuntur
a legistis, qui communiter intellexerunt. d.l. diem proferre
in fi. ꝙ interuenit stipulatio, contrariam partem sentit, hic
gl. nostra, & mihi hoc dictum contrarium plus placet de iu-
re ciuili, & contra opi. Host. adduco primo tex. apertum in
d.l. cum antea, iuncta glo. vbi aperte probatur, ꝙ præsertim
hodie ex tali cōpromisso nudo pacto facto ad nihilum agi
potest, nec excipi, ad idē adduco tex. in l. si de meis, in vers.
no. ff. eo. vbi apertissime probatur, ꝙ cessante stipulatione,
nulla oriatur actio, sed tantum exceptio illo iure fforum, ad
idem l. litigatores, §. interdum, vbi ponitur casus specialis,
vt exceptio oriatur ex vtraque parte, inducendo vt sup. ex
nudo pacto: actio autem nullo modo oriatur, vt ibi. nec ob
stat tex. in d.l. diem proferre, vbi non fit mentio de stipula-
tione, secundum quod quis simpliciter promisit stare arbi-
trio. dico. n. ꝙ tex. ibi apponit verbum, simpliciter, non ad
diuisionem stipulationis, sed pœnæ adiectionis, de qua præ
dixit. non obst. verbum, promiserit. Nam illud verbum po-
test verificari in stipulatione, vt est tex. no. in l. sciendum, §.
edictum, ff. de ædil. edi. & ideo, cum ponitur verbum com-
mune, debet reduci ad alios terminos iuris, & sic intelligatᷣ
de promissione per stipulationem, vel per stipulatū, & alias
de iure ciuili ad nihilum agi possit, vt c. veniēs, proxime al-
leg. præsertim quia illa est iuris ciuilis regula, vt ex nudo pa
cto minime agi possit. nec obst. l. 1. ff. de pac. quam pro se al-
legat Host. quia illa debet intelligi non in nudo pacto, sed
vestito per stipulationem, vel alio modo, prout leg. & no. in
l. iurisgē. §. sed cum nulla, ff. de pac. vbi clare probatur, ꝙ de
iure ciuili regulariter agi nō possit ex nudo pacto, licet sint
exceptiones; ad id tex. in l. cum amplius. §. is non debet, ff.
de reg. iu. & in l. fideiussor obligari. §. fideiussor, ff. de fideiu.
& in l. Sticum, §. naturalis, ff. de solu. & in l. legem, C. de pac.
potest tamen dici, ꝙ in curia mercatorum, vbi de fide agitᷣ,
posset agi ex nudo pacto, sicut si interuenisset stipulatio per
tex. no. iunctis no. ibi per Bar. in l. Q. Mutius, ff. mand. Et
aduertendum, ꝙ tex. noster non loquitur ita stricte, sicut fa
cit tex. in d.l. diem proferre, in fi. hic nō dicit, ꝙ promisit sta
re laudo, sed quod fuit stipulatus, ꝙ staret sentētiæ compro
missi; & sic loquitur, cum compromissum fuit nudo pacto
factum. Item tex. iste debet reduci ad alias iuris canonici re
gulas, secundum quas non est differentia inter simplex pa-
ctum, & stipulationem, vt plene no. in d.c. 1. de pac. hæc om
nia procedunt nō interueniente emologatione. sed per ius.
C. fuit nouiter prouisum, vt laudum latum ex tali nudo pa-
cto, seu pacto, seu ꝓmisso possit emologari tacite, & expres
se per modum, qui habetur in d.l. cum antea, & per gl. plene
hic. Nam, tali comprobatione interueniente, oritur efficaci
ter ad ipsum laudum actio, & exceptio ex dispositiōe illius
l. cum antea, vt ibi legi. & no. Et aduertendum, ꝙ in taci-
36 ta † approbatione non est difficultas. fit. n. illa per lapsum de
cem dierum nulla interueniente contradictione: sed dubi-
tatio oritur in expressa, vtrum sufficiat simplici verbo ap-
probare, an vero requiratur ipsarum partium subscriptio.
Inno. primo sentit, ꝙ requiratur subscriptio per tex. ibi, re-
ceptum fuit, i. scriptum, quia non sufficit verbo emologari
per tex. illius l. cum antea. præterea refert quosdam dicere
sufficere solam emologationem sine subscriptione, secun.
canon. & dicit Host. se esse inter istos, qui tenent hanc vlti-
mam opi. contrariam per istum tex. idem etiam videtur ꝓ-
bare dicta auct. non distinguit inter ius ciuile, & canonicū.
Ego tamen puto, ꝙ de iure canonico procedat hæc vltima
opinio, ꝙ subscriptio non requiratur ad declarandum con-
sensum, ideo satis est de iure nostro, vt appareat de quo cō-
sensu, ex quo aliter non requirit subscriptionem, arg. opti-
mum hic. facit, quod no. Inno. in c. 1. de his quæ fi. a prælat.
vbi patet, ꝙ subscriptio regulariter non requiritur, nisi vbi
specifice caueatur. vnde satis est hoc iure nostro non caueri.
ius vero ciuile contrarium pg: id, quod no. gl. & Inn. in c. 1.

de reb. eccl. non alie. lib. 6. sic de iure ciuili procedere puto
primum dictum. primo, quia cum illa l. cum antea, inducat
ius nouum contra regulas antiquas, debet intelligi, prout
iacet; ideo cum requirat subscriptionem propter solennita
tem consensus, nisi illa interuenerit, emologatio minime
subsistit, ar. l. si vnus, C. de testa. & in c. quia propter. de ele.
& facit in simili gl. no. in c. vt certa, de ele. li. 6. in ver. corpo-
ralis, quæ vult, ꝙ si in dispositione actus requiratur tactura
in iurando, non videtur satisfactum, si iurauero sine tactu-
ra. Item multi sunt casus, in quibus ad validitatem actus re-
quiritur scriptura, de quibus per gl. in c. 1. de censi. in 6. Ad
idem tex. bonus, & quod ibi no. Inno. in c. 1. de iis, quæ fi. a
præla. & 12. q. 2. sine excep. Et hoc videtur de mente gl. in l.
2. ff. eo. & Bar. in d.l. pen. & hoc quo ad primum casum, s. cū
processit cōpromissum nudo pacto. Secundus casus prin
37 cipalis, cum compromissum processit † solenni stipulatio-
ne vallatum, nullo iuramento, vel pœna apposita; & hoc ca
su laudum inde latum producit primo effectum agendi ad
interesse contra nolentem parere vtriusque iuris dispositio
ne, vt d.l. diem proferre, cum aliis supra all. & hic. Sed du
bium est, an hoc casu possit dictum laudum emologari taci
te, vel expresse, & sic præcise possit agi ꝓ executione illius
iuxta l. cum antea, c. tu. Et Doc. nostri sentiunt tacite, ꝙ sic,
& do. Ant. clarius per d.l. cum antea, sed non fecit mentio-
nem de gl. Bar. & Bal. & Odo. qui aperte sentiunt contrariū,
& maxime Bar. in d.l. cum antea, vbi firmat, ꝙ tunc laudum
solum emologatur, quando compromissum fuit factum nu
do pacto per illam l. vnde concludit, ꝙ hodie raro potest e-
mologari sententia arbitri, cum in quolibet compromisso
intercedat stipulatio. Licet quandoque mihi placuerit prę-
cedens opin. per tex. d.l. cum antea, in prin. vbi fit de pœna
duntaxat mentio, tamen melius, & diligentius materia exa
minata puto distinguendum inter ius canonicum, & ciuile
vt de iure canonico, & diuino procedat prima opi. per istū
tex. iunctis iis, quæ sup. dixi. Nam probatur hic apertissime
ꝙ eo casu, quo poterit agi de interesse, poterit sentētia emo
logari. Præterea de iure canonico semper agi potest ad in-
teresse, quia nudum pactum obligat, vt sup. plene dixi in d.
c. 1. de pac. no. ergo sequitur secundum opin. Bart. ꝙ de iure
canonico nunquam sententia arbitri possit emologari, cu-
ius contrarium hic manifeste probatur: sed secundum ius
ciuile sequor Bar. & gl. & alios præal. quia hanc opi. iudicio
meo aperte probat tex. in d.l. cum antea. Nam licet tex. vi-
deatur in principio loqui, quando compromissum fuit fa-
ctum sine pœna; debet intelligi tamen, ꝙ sit factum sine sti-
pulatione, quia non interuenit stipulatio, apponitur quodā
modo tacite querelę pœna. Nam interesse est pœna respe-
ctu contrauenientis, vt leg. & no. in c. finem liti, de do. & cō
tu. Et hoc probat apertius tex. in d.l. cum antea, dum loqui
tur de arbi. quos communis electio procreat, & sic non se-
quitur de stipulatione, sed de simplici assumptione. Item ad
huc apertius, & sine responsione hoc probat ibidem tex. dū
dicit, ꝙ olim ex illo laudo nihil præsidii competebat actori
vincenti, sed reo tantum dabatur exceptio, & demum tex.
inducens remedium emologationis restrinxit se ad illos ar
bitros, de quibus prędixerat, si quos communis electio pro
creabat, & ex quorum laudo nulla actio, seu nullum præsi-
dium competebat actori vincenti, quod tamen cessat in ar-
bitris per stipulationem, cum possit agi ad interesse, vt di-
ctum est. Item dispositio submittendo se ęquitati contra an
tiquas regulas non debet extendi ad casum non expressum
præsertim, vbi non inuenitur identitas, vt no. Io. An. in c. 1.
vt li. pen. ibi, in omni autem nostro iure versatur eadem ra-
tio, cum cessante stipulatione nullum competat remedium
idem voluit prouidere, scilicet præcedente stipulatione cō
petit actio, & sic cessare debet prouisio. l. arg. l. fi. C. de pac.
conuen. super do. Aduerte, quia ibi intercessit emologatio
tacita, vel expressa: agitur tamen præcise ad executionem
laudi metu pœnæ, & aliis modis, de quibus no. in s. e. c. cum
olim, &c. dilecti sed præcedens opinio plus placet sibi, & vi
detur Docto. placere communiter hic, & legistis in d.l. cum
antea; sed vbi non intercessit emologatio, sed solum stipula
tio, tunc ageretur ad interesse, vt sup. dictum est. Quod di-
cit. Inno. sic emologationem procedere, quando stipulatur
aut sententiæ dicto, vel arbitrio stari cum pœna, vel sine pę
na. si autem quis expresse stipulatur rem de qua agitur, vel
dari, vel fieri secundum sententiam arbitri, si pro eo senten
tiaretur posset tunc agi ad rem ipsam, vel ad factum agere-
tur,

tur, ſi pro eo fuit ſententiatum, & idem eſt ſecundum eum in reo. ſi expreſſe ſtipularet rem, quæ ab eo petitur, amplius non peti, ſi pro eo fuit arbitratum: in hoc tamen caſu, ſi ſententiatur pro reo habebit exceptionem imo plus videtur ſecundum eum etiam ſi prædicta non ſtipularetur expreſſe, ſed ſolum pactum de iis dandis, vel faciendis, vel ne fiat, incontinenti poſt ſtipulationem emiſſam de parendo ſententiæ, quod & tunc tale pactum informat præcedentem ſtipulationem ita, ꝙ parit actionem, & exceptionem. C. de pac. l. petens, & l. lecta. ff. ſi cer. pet. ff. de pact. l. iuriſgen. §. qui vno. Aduerte, quia Inno. non reddit rationem diuerſitatis inter primum caſum, & ſecundum nec etiam doct. qui tamen communiter tranſeunt cum dictis. Inno. ꝙ. ſ. cum ſtipulatur de ſtando ſententię arbitri, non agitur præciſe ad executionem ſententiæ ſed ſolum ad intereſſe: ſecus autem cum ſtipulor rem, de qua agitur, ſeu certum quid dari, vel fieri, ſi ꝓ me fuerit ſententiatum ego vero puto hanc fore rationem: quia in primo caſu nõ fuit promiſſum certum quid, ſed ſimpliciter de ſtando ſententiæ arbitri. Vnde ſecuta ſententia poſſet ſuccumbens prætendere grauamen, & iniquitatem, & dicere, ꝙ ſi crediſiſſet talem ſententiam ferri debere, nũquam cõpromiſiſſet, cum nõ haberet ſuccumbens aliquod remedium contra tale laudum per d. l. 1. C. eo. & l. diem proferre. §. ſtare. ff. eo. voluit. l. a principio vtilitatibus ſubiectorum prouidere, ar. in l. pactum. C. de colla. & quod no. Bar. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſo. Item facit tex. in Auth. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio, & Inſti. de iis, qui ſunt ſui, vel alieni iuris, in §. ſed hoc tempore ideo dedit illud remedium alternatiuum, vt ſuccumbens pareat ſententiæ, vel ſoluat intereſſe, vt d. l. diem proferre, §. fi. & dixi. ſup. in ſolutione contrarii. præterea non potuerunt partes præciſe ſe obligare ſententiæ arbitrorum, nam ſequeretur, ꝙ priuatorum pactio poſſet iuriſdictionem conferre contra l. priuatorum. C. de iur. om. iudi. & l. 1. & quod ibi no. C. de arb. ſecundo caſo hæc omnia ceſſant. nam cum expreſſe aduerſarius fuerit ſtipulatus rem certam, vel quid certum dari, vel fieri, vel non ſi pro eo fuerit ſententiatum. hoc caſu non agitur ex ſententia, ſed ex ſtipulatu tantum quia, & expreſſe, & ſpecifice illud promiſit adueniente illa conditione, & per conſequens non poteſt cootrariari, & dicere non cogitaui ita debere ſententiari, arg. opti. in §. quæ ſub conditione, Inſti. de verb. obli. & Inſti. de contrah. empt. §. precium, vbi valet venditio facta pro eo precio, quod Titius æſtimauerit; & ſunt ſingulariter no. in practica, & poteſt vitari ille circuitus agendi ad pœnam, vel intereſſe. Tertius caſus

38 principalis eſt, cum † compromiſſum factum eſt ex ſtipulatione cum pœnæ appoſitione, & hoc caſu certum eſt, ꝙ ante omnem emologationem poteſt agi ex ſtipulatu ad pœnam. l. 2. ff. eod. & d. l. diem proferre, io fi. & in §. ſtari, & hic, & in c. dilecti. ſup. eo. Sed dubium etiam manet, an laudũ ex tali compromiſſo ratum poſſit emologari, vt ſic poſſit ꝑciſe agi ad ipſius executionem doc. antiqui in iure ciuili habuerunt contrarias opiniones. Nam quidam tenuerunt, ꝙ laudum hoc caſu non poſſit emologari nec expreſſe, ne tacite propter d. l. cum antea, vbi partes apponendo pœnam videntur receſſiſſe a beneficio, ſeu prouiſione. l. ar. l. fi. C. de pact. cootra emp. Et hanc opi. tenuerunt Bal. Azo. Iaco. & Bar. ſed Mar. tenet contrariam opin. comprobari per iſtum tex. quia Papa mandat hoc arbitrium mandari executioni, ſi fuerit receptum a partibus: ſed ſi non fuit receptum, mandat pœnam exigi; ergo arbitrium pœnale poteſt emologari, & adducit Hoſt. iſtum tex. pro ſua opi. in verbo, indiſtincte, quaſi dicat tantum eum, ꝙ ſiue cum pœna ſit compromiſſum, ſiue nõ ex quo arbitrium fuit receptum, debet mãdari executioni. videtur etiam, quod approbat Inno. in ca. Quintaual. inf. de iureiu. gl. iuris ciuilis in hoc articulo videtur contrariari. Nam in l. ait prætor. ff. de re iud. tenet, ꝙ poſſit emologari, ſiue compromiſſum fuerit pœnale, ſiue non, & idem ſentit gl. in d. l. ſi duo, & in d. l. cum antea, quam ſequitur ibi Bal. diſtinguens, ꝙ aut fuit in compromiſſo appoſita clauſula, rato manente pacto; & tunc habet locum emologatio laudi, & dicit, ꝙ hoc caſu oritur actio ex ſententia, & exceptio. ſi autem non fuit appoſita illa clauſula, rato manente pacto, procedat opi. contraria; & hæc fuit originalis opinio gl. in l. fi. ff. eo. ſed aduerte diligenter, quia videt̃ ſentire Bar. ꝙ abſque alia emologatione ſubſequenti videtur ex illa clauſula cum facto procedere laudum vigore illius clauſulæ, adeo, ꝙ ſtatim oritur actio, & exceptio. do. Anto. aliter non ponderat Bar. ſed ſimpliciter trãſit cum opi. Bal. Duo. ergo ſunt hic iudicio meo examinanda. pri. nunquid arbitrium latum ex compromiſſo ſimpliciter pœnali poſſit emologari tacite, vel expreſſe. Secundum quem effectum producit illa clauſula, rato manente pacto in compromiſſo pœnali, cum hodie multum ſit in vſu, vt ſoluatur pœna pro contrauenientе, rato manente pacto. Circa primum puto, ꝙ arbitrium ex compromiſſo pęnali non poteſt ſimpliciter emologari ad hoc. ſ. vt ex tali arbitrio, ſeu laudo det̃ actio, ſeu exceptio, ſeu oriatur condictio ex l. cum antea, ſecundum intellectum ad illam l. hęc. n. opinio apertiſſime probatur per illum tex. inducendo prout. ſup. induxi in ſecundo caſu. Et hæc eſt communis opi. legiſtarum, & ad iſtum tex. tenentes hanc opi. Reſpondebant, ꝙ illud verbum, indiſtincte, debet exponi ſiue procurator habuerit mandatum ad compromittendum, ſiue non q. d. ꝙ ex quo arbitrium fuit a partibus receptum, debet indiſtincte executioni mandari, non habito reſpectu, an procurator habuerit mandatum vel non, quia pars principalis recipiẽdo arbitrium, factum procuratoris comprobaſſe videtur. l. licet. ff. de iudi. & ſic iſtud verbum indiſtincte, non refertur ad caſum, quo compromiſſum fuiſſet pęnale ſed contra hanc reſponſionem facit: quia Papa mandat primo partes compelli propter extorſionem pœnæ, ſi appoſita fuit, & ſic aperte innuit, ꝙ quãtumcunque compromiſſum fuerit pœnale, debet laudum executioni mãdari, ſi a partibus fuit receptum ideo ego do illam ſolutionem, & intellectum ad iſtum tex. vt intelligatur, quando partes ex poſt facto ſciẽter recipiunt, & approbant arbitrium, ad quod ſciunt ſe non teneri, niſi inducant̃

39 metu pœnæ hinc. n. poteſt agi † ad eius obſeruationem, & executionem non actione ex laudo, vel condictione ex d. l. cum antea, cum ſcimus ex aduerſo tantum illius l. ſed agetur ex tacito pacto. videntur. n. partes illud laudum ex certa ſcientia approbare, & de nouo contraxiſſe, vt fiat, quod continetur in ſententia arbitri, & hoc probo per optimum ſimile videmus. n. ꝙ ſententia, quantuncunque nulla a iudice lata fuerit, poteſt a partib. ratificari, non vt habeat vim ſententiæ, ſed vt habeat vim pacti ex nouo contractu, vt ꝓbatur in l. 2. C. com. vtri. iudi. & ibi Doct. & latius per Bar. in l. vnica. C. qui pro ſua iuriſd. ſequuntur mo. cano. poſt gl. in c. ſignificaſti. de fo. comp. & ſic poteſt optime ſaluari iſte tex. Nam hic Papa fundat ſe ſimpliciter ſup approbatione procuratoris, & non ſuper directa emologatione, quę cauſatur ex diſpoſitione. l. cum antea. C. eo. vel ſecundo poteſt dici, ꝙ tex. poteſt intelligi in verbo, emologatione, nam ex defectu mandati laudum erat nullum quo ad plebanum. vnde iſtud recipiẽdo videtur illud ratificaſſe, & approbaſſe reſpectu iuramenti per procuratorem præſtiti, ac ẽt emologatione, ar. l. 3. §. falſus. ff. rem ra. hab. & ſic non repugnat rõ d. l. cum antea reſpectu. n. plebani nullum effectum producebat tale laudũ. Item ille intellectus alternatiuus, de quo. ſu. dixi, ceſſat cum laudum comprobatur ex poſt facto; iõ non ſufficit ſoluere pœnam. Et ex hoc poteſt alia notabilis limitatio tradi ad dictam l. cum antea, & ibi no. vt text. ille procedat, quando laudum poterat habere aliquem effectum reſpectu principalis, tunc. n. ceſſat emologatio de iure ciuili, & de iure canonico, ſi pœna erat appoſita; & ſic poteſt intelligi. c. dilecti. ſup. eo. vbi agitur ſolum ad pœnam, licet a partibus fuerit ſponte receptum arbitrium. ſed illud. c. dilecti, videtur obſtare pręcedenti ſolutioni, & lecturę. Nam debebat approbatio ibi operari ſaltẽ vi pacti ex nouo contractu vt d. l. 2. C. com. vtri. iudi. ſed poteſt primo ad illum tex. reſponderi, vt ibi ſentit Io. An. videlicet, ꝙ loquatur de approbatione, & receptione generaliter facta ab ipſo principio tẽpe compromiſſi, quæ quidem approbatio non prodeſt, vt no. communiter in d. l. cum antea, quæ ſolutio non multum conuenit illi lecturæ, quare dando alium intellectum dico, ꝙ licet receptio ex poſt facta obliget ad ipſum laudũ vi pacti quaſi ex nouo contractu; non tamen tollitur per hoc antiqua, & prima prouiſio, vt poſſit pars compelli metu pęnæ arg. l. qui fidem. ff. de tranſac. & l. ſi duo, ff. de iud. præſertim cum pœna ſoleat excedere intereſſe reſpectu rei. & poteſt peti contra nolentes parere, vt no. Inno. in c. ſuam, de pœnit. in fin. Circa ſecundum, ſcilicet quando fuit appoſita

40 † illa clauſula, vt pœna ſoluatur, rato manente pacto, variæ reperiuntur opi. dicentium, ꝙ per hanc clauſulam illico cẽſetur emologatum, adeo, vt aduerſus cõtrauenientes poſſit agi, vt pęnam ſoluant, & laudum ſeruent. Et hanc opin.

ſentit

sentit gl.in c.dilecti.sup.eo.& in l.2.ff.e.& Bar.in d.l.ait prætor,& idem breuiter,vt illa clausula aliquid operetur,ar.l.si quando,de lega.1.& in c.si Papa,de priuilegiis, in sexto.Et ꝙ contentari debet iudex de eo, in quo consenserunt partes.ff.de re iud.l.si conuenerint.C.de dona. ante nup.l.pen. & idem Inno.sic dicens,ꝙ per illam clausulam videtur partes renunciare prędicto intellectui alternatiuo,vt pareatur arbitrio, vel soluatur pœna,vel interesse. Vnde secundum eum potest agi ex stipulatu, vt fiat, quod iudicatum est; allegat.l.qui fidem.ff.de transac.refert tamen aliquos dicere, ꝙ hoc casu non agitur ad rem iudicatam,sed ad interesse tãtum.Primam tamen opinionem tenet Odo.in d.l.pen. C.e. adducens hanc rationẽ, quia vigore eius clausulæ sunt quasi duo compromissa, vnum sub pœna, vt hic patet.Et secundum sine pœna per id quod dictum est, ratum maneat laudum soluta pęna, & hoc capite videtur emologatum secundum eum,quia competit actio, & exceptio, vt d.l.cum antea.secunda fuit opinio Iac.Bal.Mar.de Fa.Ia.de Ra.qui resistunt opinioni præcedenti mouentur: quia emologatio debet sequi sententiam,& non præcedere, vt probat tex.in d.l. cum antea, ibi, subscripserint post quam definitio, &c. Item cum.l.illa ponat casus speciales,quibus datur actio,& exceptio ergo extra illos habet ius commune locum in cõtrarium.ff.ad mu.l.1.in fi.Item per solutionem pœnę receditur de iure a compromisso.C.eo.l.1.ergo, &c.Et ad iura alle.pro contraria opi.l.qui fidem.ff.de transac.& C.de trãsac.l.cum proponamus, cum si.Respondetur per tenentes hanc opi.contrariam, ꝙ loquuntur in causa prorsus extranea a compromissis,vel arbitris.Primo secundum eos contra illam opi.est tex.in l.priuatorum.C.de iur.om.iudi.nil. n.vt differre arbiter a iudice,si eius sentẽtia sic deberet executioni mandati ex pacto compromittentium; quod tamẽ induci non potest ratione prædicta ad id.l.quos prohibet. ff.de postu.Et ad id,quod dicitur illam clausulã debere aliquid operari,respondent,ꝙ operatur reiterationem pęnæ, quam alias non committeretur plus,quam semel.ff.eod.si duo: non tamen committetur plus,quam bis, ar.de lega.3. l.fideicommissa.§.si quis; & cum hac opin. videtur transire Io.An.in d.c.dilecti,& sic videntur velle isti in hac secunda opi.ꝙ illa clausula non inducit emologationem de præsenti,nec facultatem emologandi in futurum,sed solum operatur circa commissionem pęnæ, & sentiunt, ꝙ totiens committatur,quoties contra venitur. Tertiam opi.sentit Spe. eo.tit.§.si.ver.quod si in compromisso,vbi recitatis aliquibus motiuis pro,& contra videtur concludere,ꝙ dicta clausula,rato manente pacto, videtur operari, vt soluta pœna possit agi ex laudo,sicut si a principio non fuisset pęna adiecta,& poterit agi ad interesse.Nam adiectio pęnæ non adiicit maius robur compromisso,nisi vt pœna exigi possit, ar. l.diem proferre.§.stari.ff.de arbi.nec prodest, si dicatur, ꝙ prædicti videntur per illam clausulam laudum emologasse, quia secundum eum prædicta emologatio debet sequi,non autem præcedere, vt legi.& no.in d.l.pen.C.eo.& sic tacite sentit,ꝙ taciturnitate partium, vel illico per expressum, dictum laudum emologatur, non obstante dicta adiectione; quasi illud laudum vigore clausulæ remaneat secundum cũ sine pęna; & cum hac opi tacite transit Bar.in l.si duo.ff.eo. & in d.l.pen.& idem videtur velle ibi Bald. Ego credo opi. Spec.in parte veriorem videlicet, vt illa clausula nõ det maius robur compromisso,quemadmodum potuisset agi,si pęna non fuisset adiecta,ita poterat nunc agi, pęna quantuncunque sublata.hoc.n. important illa verba, si tamen bene considerentur,vt ratum maneat.s.pactum, ꝙ nõ censeatur nouatio facta respectu pęnæ adiectæ,sed ꝙ esset in sua integritate,sicut stetisset,si pęna non fuisset adiecta, ar.l.cum ꝓponas.C.de transac. videntur.n.partes sibi prouidere voluisse tam respectu pęnæ,quam interesse,quod patet, argu. Insti.de verbo.obli.prope finem; & facit quod no. Inno. in c.suam, de pęn. in fi. vbi dicitur, ꝙ licite petitur pęna, licet excedat interesse,sed credo,ꝙ laudum in delatum non possit vere emologari nec tacite, nec expresse, nec antea, nec post,quia d.l.prouidet,vel ꝓducit remedium emologationis, quando nullum præsidium laudum producebat actori vincenti, & sic quando erat iustum omnino frustatorium ex parte actoris, vt plene dixi.sup.in secundo casu, quæ ratio cessat, nec obstat, si dicatur; ꝙ vigore illius clausulæ in terminis nostris non producat petitionem pęnæ.nec ob.si dicatur, ꝙ vigore illius clausulæ signanter dixit Odo. dico.

n.ꝙ in veritate vnicum est compromissum propter identitatem temporis, argumen. opti. in l. stipulatione. §. si quis autem per diuersa tempora. C. de donatio. vbi probatur, quod donationes plurimarum rerum factæ tempore eodẽ censentur vnica donatio respectu insinuationis fiendæ; & hoc idem tenuit ibi Bar.in l.Modestinus,de dona.vnde concluditur per istum tex.illam clausulam insertã nihil hoc casu operari valere, vt censeantur tot donationes, quot fuerunt,res donatæ. Item nõ debent concurrere duo specialia circa idem contra iuris regulas, vt sententia arbitri habeat præcisam executionem,sicut sententia iudicis,in d.l.2.ff.e. & l.1.C.eo.cum si.Item induceretur hæc fictio, vt verum, & veritatis promissum censeãtur duo contra id, quod legi. & no.in l. 1. C. de do. promis. Quoties autem pęna committitur ex contrauentione laudi, breuiter dico, quicquid senserit Io.And.post alios in d.c.dilecti, aut.s. fuit apposita pęna,si fuerit contrauentum,aut nulla clausula apposita, & tunc distinguendum, ꝙ aut fuit apposita illa clausula, rato manente pacto, aut illa magis consueta, aut quoties fuerit contrauentum, toties pęna committatur, qua soluta soluit compromissum,vt l.si duo.§.semel commissa.ff.eo.no.gl.fi. in d.ca.dilecti. Secundo casu pęna committitur vigore expressæ stipulationis,& fit semel tantum,in d.l.si duo,vigore autem clausulę non geminatur pęna,sed reponitur pactum in primo suo statu,vt sic non videatur ab illo recessum propter pęnæ adiectionem,vt sup.dixi.In tertio autem casu pęna committitur toties,quoties fuerit cõtrauentum. hoc. n. important illa verba,& videtur hoc probari,in d.l.si sic stipulatus,de ver.obli. vbi vide de hac materia, & facit quod per eum no.in d.§.si quis,& hęc no. Quarto principaliter oppono contra in eo, quod hic fuit compromissum super iure competenti in hospitali.Et videtur,quod ex alio capite non debuit hic valere arbitrium,seu laudum in præiudicium plebani: quoniam sic sine superioris licentia non poterat illud ius alienare 12.q.2.c. placuit, & 10. q. 2. hoc ius porrectum,& 17.q.4. c. in venditionibus; ita nec super illo cõpromittere poterat; & probari videtur in tex.cum olim, de arbi.vbi aperte inuenitur,quod is,qui non potest libere de certa re disponere,seu alienare, non potest de ea cõpromittere,cum compromissum posset sequi alienatio; & facit ad idem c.ꝑuenit supra eo. tertio Doc. tãgunt hic hoc cõtrarium,sed Hosti.firmat hanc opi.in c.peruenit.sup. eo.ex tex.& glo.nouit,ꝙ clericus sine auctoritate diœcesani non potest facere compromissum, propter quod sua obligetur ecclesia 10.dist.regenda,& de transa.c.de cætero, & d.c.cũ tempore,& clarius videtur velle idem Host.in d.c. cum tẽpore,& ibi respõdendo ad istum text.dicit,ꝙ ideo exempti non potuerunt ibi compromittere sine licentia Papæ, quia quando promouentur, iurant summo Pontifici nil alienare sine licentia, vt leg.& no.in c.2.de iureiu.& in c.1.Et per cõsequens secundum eum nõ potest compromittere, ne alias occasione sententiæ contingat alienationem fieri, vel ecclesiam grauari quo ad pęnam supra eo.proximo c. dilecti; & sic aperte sentit, ꝙ qui nõ potest compromittere. adhuc clarius, idem met Host.voluit in summa in eo.tit. §. de qua re, cum per se non habet liberam facultatem alienandi nec cõpromittendi; secus, si super fructibus,seu rebus modicis,de quo potest libere disponere, vt in c.cæterum, de don.sed super rebus suis quilibet est legitimus moderator, & arbiter, vt in l.in re mandata c.mandati.Et aduertendum,ꝙ pro primo membro allegauit c.peruenit, & c.cum olim, & istum tex.ibi,quia iuramento suo se ipsum personaliter, non ecclesiam poterat obligare,&c. Sed certe iste tex.potius facit in contrarium: quia illa verba referuntur ad personam procuratoris eo casu,quo ipse tenetur,cum scilicet promisit sine iuramento sufficienter,plebano non ratificante arbitriũ fuit ex parte plebani receptum,tunc mandat ibi tex. vt omnino habeat executionem in præiudicium ecclesiæ,& sic ꝓiudicet ecclesiæ ex facto plebani, si habuit illud ratum, idẽ cum simili ratione,si a prin.dedisset mandatum ad hoc sup. eo.cum tempore,primo responso.Quidam alii, quos refert Innoc.in d.c. cum tempore,dixerunt,ꝙ dato,ꝙ super statu suo ecclesia non possit compromittere,vt ibi; si tamen duæ ecclesiæ litigarent super tertia ecclesia.quam vtraque asserit esse sibi subiectam, licite de statu ecclesiæ compromitti potest per duos litigantes; & allegat illum tex. & sic sentiũt aperte, ꝙ defectu consensus superioris nõ debet induci hic nullitas compromissi,seu laudi,sed in contrarium facit, ratio

tio d.c.cum tempore, ita fere omnes Doc. tenent contrariá
partem, vt ad præiudicium non possit clericus, seu prælatus
compromittere sine consensu superioris, quod etiam tenet
Spe. in eo. tit. in §. restat ver. sed nunquid prælatus, in fi. vbi
pro parte ista allegat tex. qui tamen nó facit, vt sup. dixi; sed
arbitror, q allegauit sequendo Host. Item per istam rationé
tenet Fred. consil. 84. & Lap. allegatione 102. & sequuntur
communiter in d.c. peruenit, & d.c. cum tempore. s. q cleri-
cus sine licentia episcopi pro ecclesia sua non potest com-
promittere allegat supra c. peruenit, & idem ibi tenuit, & in
vasallo, vt non possit compromittere super feudo, nisi de li-
centia domini, & idem tenuit in summa in d. §. de qua re, in
ver. sed nunquid vasallus: quod tamen ibi limitat, quando
compromissum potest tendere in præiudicium ipsius vasal
li tñ. sed Spe. in d. §. restat, ver. sed nunquid, tenet contrariũ
respectu clerici dicens, q super ecclesia potest compromis-
sum fieri, allegat c. nisi, de præb. & c. super eo. de transa. cum
si. & idem licet respectu præbendarum in eo. §. ver. quid de
præb. clericorum do. Ant. in d.c. cum tempore, in fi. conclu
dit sic, q super patrimonialibus potest clericus compromit
tere. respectu vero ecclesiæ distinguit, aut vult compromit
tere super fructibus præteritis; & dicit putare se, quod pos-
sic. Aut super fructibus de futuro, vel super ecclesia, vt de ꝓ
prietate, vel iuribus ecclesiæ, & non potest secundum eum
absque superioris licentia. Aut quæritur, nunquid possit có
promittere super titulo beneficii, & iterum subdistinguit.
Aut nõdum est adeptum beneficium; & potest; sit vero est
adeptus; & credit eum non posse compromittere super ti-
tulo, sicut nec renunciare, nisi dicatur secundum eum, q re-
nunciare possit, quando dubitatur propter iudicium adhoc
quod leg. & no. in c. 2. de in integ. resti. & in c. consti. de rest.
spolia. Bar. in l. nulli, ff. de transf. Bal. in l. præses. C. e. videtur
velle superioris auctoritate opus esse, quando per compro-
missum, seu per transactionem peruenitur ad alienationem
rerum, quæ sine superioris auctoritate alienari non possunt
facit optime tex. iuncta gl. in d. l. nulli, & l. non solum. C. de
prædi. mino. sine decre. non alie. in quibus iuribus probaẽ,
q res minorum, quæ directe alienari non potest, nec indire
cte alienationem recipit per viam transactionis, nisi inter-
uenerit decretum, sicut in alienatione directa. Plura sunt iu
dicio meo hic videnda. Primo, nunquid super rebus pro
priis possit clericus compromittere sine superioris auctori
tate; & dico, q sic, & in laicum, adhoc gl. no. in c. si diligenti,
de fo. comp. in gl. parua prope fi. facit c. primum cum se sup.
quod videtur procedere, vt non sit tale patrimonium, ad
quod ordinatus est, de quo tamen dicendũ, vt no. in c. tuis,
41 de præb. per gl. & Do. Secũdo, an super iuribus, † & reb.
ecclesiæ suæ possit compromissum facere: & in istis dicerẽ,
q super illis iuribus, seu bonis, qualiacunq; sint, quæ sine su
perioris auctoritate clericus, seu prælatus alienare non põt,
non valet compromittere: quia prohibita alienatione pro
hibetur tacite omnis actus voluntarius, per quem ad alie-
nationem perueniri potest, arg. nulli, de tráſ. vbi bonus tex.
in simili, & videtur probari ratio: d.c. cum tempore, si bene
ponderetur, dicitur enim, q non valet compromittere, vel
compromissum in præiudicium exemptionis, cum non po
test sine licentia Papæ renuntiare priuilegiis, vel indulgen-
tiis libertatis, quæ ratio clare innuit, q in iis, quis libere nõ
potest compromissum facere, ad idem, quod leg. & no. ma-
xime per Bar. in l. quorum. ff. de pign. vbi no. q res prohibi-
ta vendi, non potest pignorari, quia de facili per pignoratio
nem peruenitur ad alienationem. C. de resti. pig. per totum
facit etiam l. omnino, & quod ibi no. ff. de spon. vbi prohibi
ta alienatione prohibetur tacite omnis actus voluntatis, ꝑ
quem ad alienationem perueniri potest, vt in d. l. non solũ,
de præd. min. non alie. C. posset. n. per compromissum fraus
facile fingi, quia non valens alienare in cõsanguineum, vel
amicum, faceret litem sibi moueri, & demum compromit-
teret in tertium amicum, qui finet sententiam in fauorem
amici contra ecclesiam, ergo iste actus compromissi debet
esse omnino prohibitus sine consensu superioris, vt fraudi-
bus obuietur, arg. opti. in l. cum 2. §. si cum l. ff. de transf. Præ
terea compromissum, & transactio videntur a pari iudica-
ri, ar. hic, C. no. Host. in summa, & in c. præalleg. Et facit qđ
no. Inno. in ca. Quintauall. de iurciur. procedit. n. vtrunque
ab actu voluntario vtriusque partis facit, quod leg. & no. in
l. si dictum. ff. de euic. ideo sicut transactio non potest inter-
uenire sine superioris consensu iure prohibita alienari sine
eius consensu, seu auctoritate, vt in d. l. nulli, & d. l. non solũ
& c. veniens, & c. de cætero, de transac. Ita nec compromis-
sum de tali re fieri non potest. Nec obst. si dicatur prælatum
posse per se nii rem in iudicio deducere, vt in c. edoceri, de
rescriptis. quem actum potest sequi rei alienatio, vt per to-
tum titulum de re iud. & maxime in c. cum inter ergo idem
debet posse per viam compromissi, cum arbitria sint ad in-
star iudiciorum redacta, vt in l. 1. ff. de arbi. Respon. aliud in
iudicio, quam in compromisso: quia iudicium est necessa-
rium, & redditur in inuitum, vt l. inter stipulantem. §. 1. ff. de
verb. obli. & c. intelleximus, de iudi. sed compromissum est
voluntarium d. l. si dictum. Item non est tanta præsumptio
pro arbitris, sicut pro iudicibus, cum arbitri eligantur a par
tibus, & plerunque secundum amicitiam: iudices vero de-
putãtur a superiore, vt in c. nisi, de præb. vnde fraus facilius
contingere possit: etiam coram arbitris, quam coram iudici
bus, vt in d.c. nisi facit d. §. si cum, & quod ibi no. debent. n.
prælati, & clerici inferiores litigare coram iudicibus, & nõ
coram arbitris, vt in Auth. de san. epi. §. si quis, nisi superio-
rum consensus, per quem purgatur omnis suspicio, interue
c. cum ꝓ aium tempore, & d.c. peruenit, cum aliis superius al-
legatis. Quæ autem sint illa, quæ sine superioris licentia alie
nari non possunt, recurre ad ea, quæ notantur in c. nulli, de
reb. eccl. non alie. & 10. q. 2. c. ius porrectum, & 12. q. 2. sine
exceptione. Ad hoc c. quod videtur obstare conclusioni su
pra factæ inducendo illud, vt sup. respondeo per hęc non di
sputatur de validitate compromissi ex hoc capite, & possi-
bile est, q iste plebanus habuerit a prin. licentiam promittẽ
di, licet hic non dicatur, vel ex post facto laudum compro-
bauerit cum superiorum consensu, sicut suppletur hic com
muniter, de consensu canonicorum, cum de eis nihil dicaẽ
42 respectu approbationis, debet tamen hoc † c. & similia re-
duci, ex quo principaliter non disponitur in eis, q sine supe
riorum consensu non possint super iuribus compromittere
alias resultaret absonus intellectus, de quo supra, & posset
dari locus fraudibus, & figmentis; quod non est dicendum,
43 vt in c. quanto, de diuor. Puto † tamen, q episcopus cum
ca. possit compromittere super rebus ecclesię cathedralis,
quia sicut possunt ex iustis causis alienare, vt not. 12. q. 2. in
summa, ita & fortius compromittere, puta si vident iura ec
clesiæ dubia, & in vtilitatem ecclesię compromissum, sicut.
n. sunt arbitri iusta causa alienandi, & ita iuste compromit-
tendi: caueant tamen, si compromissum reperiatur factum
sine iusta causa per quam alienatio sequens iudicabitur nul
la, sicut obseruatur in alienatione directa iusta causa nõ exi
stente, in cle. 1. de reb. eccl. non alie. & in c. 1. eo. tit. lib. 6. &
quod no. in c. 1. de in integ. rest. Et puto, q ex causa prædi-
cta potest episcopus cum capitulo dare potestatem arbitro
procedendi de iure, & de facto, cum hoc possit cedere vtili-
tati ecclesię variis causis consideratis, licet Lapus teneat ser
uari oppositum in prædicta allegatione 102. vbi dicit epi-
scopum non posse committere causam, in qua litigat cum
subdito cum potestate procedẽdi de iure, & de facto, & sen
tentiandi de iure tñ. Ratio secundum eum: quia episcopus
non potest aliqua iura ecclesiæ remittere; sed ponendo ꝓ-
cessum de facto in manu alterius est remittere, q posset cõ-
promissarius obmisso iure de facto probationem ecclesiæ
repellere, & probationem aduersarii de iure repellendam
admittere de facto. hinc est secundum eum, q qui iurat non
alienare summo pontifice inconsulto, non potest compro-
mittere in arbitrum, ne contingat alienationem fieri, alle-
gat dicta Doc. in d.c. cum tempore, sup. eo. secus dicit in po
testate procedendi simpliciter, & de plano sine strepitu, &
figura iudicii; quia iste modus procedendi probatur a iure,
vt in cle. dispendiosam, de iudi. Ego hæc dicta Lapi. puto ꝓ
cedere, quando non subest iusta causa sic compromittendi
vt quia iura monasterii clara sunt, sed si sunt alias dubia, vt
melius sit omnia libere exponere in manibus arbitrorum.
teneo contrariam partem, vt licet arbitri potuerint lædere
ecclesia, possint inde ecclesiæ prodesse. Et melius est eccle-
siæ in casu dubii non litigare, cum dubius sit etiam in rebus
ablatis euentus litis l. quod debetur de pecu. Tertio est
44 videndum, quando † super titulo beneficii, seu prælaturæ
possit clericus, seu prælatus compromittere indistincte. Sũt
opiniones. Ego vero puto, q in præiudicium superioris nõ
valet compromissum, siue sit adeptus possessionem benefi-
cii, siue non; quia per institutionem, seu collationem, vel ꝓ
uisionem sibi factam obligatur beneficio adeo, q ab eo dis-
soluere

soluere se, nequeat, sine superioris licentia, vt in c. nisi cum præd. §. neque de renun. & c. quod in dubiis, & c. admonet, eo. tit. vnde poterit superior illum tenere inuitum in beneficio, si vult probare ius illi in beneficio competere, sententia arbitrorum non obstante, ne vna via concedatur illi absoluto, quod directe per viam denunciationis denegatur, de procu. c. tuæ, & sup. eo. in c. cum tempore, & facit, quod plenius dixi in præcedenti casu; sed in præiudicium proprium compromittentis credo tenere compromissum, arg. opti. in c. 2. sup. eo. no. vbi clare colligitur, quod non interuenit auctoritas superioris, cum ille possessor compromittens exularet extra prouinciam, ad idem c. ex parte, inf. c. & c. cum inter canonicos, sup. de cle. Et ad hunc casum restringo dicta Doc. in c. pen. de in integ. resti. qui restringunt illum tex. cum agitur de matrimonio carnali, vt tunc non possit compromitti, secus dicunt, si de spirituali agatur; & allegant, d. c. cum tempore, & d. c. ex parte. Ad hanc sententiam optime facit c. cum dilecti, & c. fi. de crimine falsi, in quibus iuribus clericus se obligauerat ad perditionem beneficii. & quod no. in c. de multa, de præb. vbi habetur, quod acceptans secũdum beneficium curatum perdit ipso facto primum illi consimile. & dicunt Doc. ibi, quod licite illam priuationem sibi inducit in sui præiudicium; superior autem, qui non consensit recollationi, poterit illũ reuocare per c. admonet, & c. quod in dubiis, de renun. Puto tamen, quod existẽs in possessione beneficii auctoritate superioris non debet illud remittere vigore sententiæ arbitrorum inconsulto suo superiore, arg. in l. legatum. ff. de offi. præsi. & eorum, quæ notat Host. in d. c. quod in dubiis faciũt ibi no. gl. & dicta Doc. in arg. ad materiam istam, ibi vide. Et idem per omnia puto dicendum respectu feudi, vt valeat compromissum in præiudicium vasalli compromittentis, non autem in præiudicium domini in casibus prædictis. Et sic potest intelligi tex. in c. vni. de leg. Cõra. colla. 10. vbi innuitur vasallum posse de feudo litigare coram arbitrio, vel potest intelligi de iudice delegato, qui sæpe appellatur arbiter, vt leg. & no. in l. arbiter. ff. qui satisda. cog. An autem vasallus possit inuito domino feudo renunciare vide per gl. & Doct. in c. quæ in ecclesiarum de consti. vbi cõcludunt, quod non vide in contrarium tex. in c. 1. de vasallo, quod loquitur contra Host. sed tu vide omnino per Bart. in l. 1. ff. de aqua. plu. & per Bald. in proœmio feudorum, & in d. c. 1. de vasalli qui contra. Sed circa prædicta dubitatur, vtrũ

45 † valeat compromissum interueniente auctoritate superiorum in casu, in quo factũ existit super re, quæ sine illius auctoritate alienari non poterat do. meus do. Cardi. sup. eo. c. cum in tempore, sentit quod sic, sed si laudum inde latum tendit in præiudicium ecclesiæ perpetuum, non valet, nisi ad vitam compromittis; allegat c. veniens, sup. de transa. si autem nõ infert perpetuum præiudicium, puta quia remanet res apud ecclesiam, tunc valet mero iure; facit quod in transactione no. Bar. in l. nulli, ff. de transac. Et pro hac opinione ego adducebam tex. illius c. cum tempore. Nam abbas, de quo ibi noc. poterat alienare iura ecclesiæ suæ sine licentia Papæ, & tamen compromisit sine ipsius licentia; sed laudũ non valet, quatenus erat contra libertatem, & sic quatenus inducebat alienationem illius iuris intelligebatur ergo cõpromissum habere vires secũdum potestatem compromittentium sicut dicimus in l. seu statuto generali, vt sumant vires iux. potestatem, statuentis, licet verba sint generalia, vt in c. 2. de consti. lib. 6. & in c. nobis, cl. 1. de sen. exc. ad idem tex. in l. si quis sub conditione, de condi. insti. vbi per illum tex. concludit Bar. ibi, quod si statutum aliquid generaliter mãdat, non debet illa generalitas porrigi ad illicita ponit exẽplum, cum statuto cauetur, quod quicunque declinauerit iurisdictionem potestatis, possit offendi. certe se nõ extendit ad clericos, vel clericum declinantem iurisdictionem potestatis; ad id, quod ipse no. in simili in l. filiusfamilias. §. diui, de leg. 1. & Io. And. in c. fi. de immu. eccl. in 6. in nouella, in contrarium tamen iudicio meo facit l. si vnus. §. si in duos. ff. e. vbi dicitur, quod non valet compromissum factum in duos hoc adiecto, vt ipsi eligant tertium in casu discordiæ, reddens tex. ibi rationem quia in assumendo tertium possent dissentire; & sic solum ad validitatem compromissi considerauit potentiam nullitatis actus: quia si res posset esse sine exitu, & sic frustra tãto tempore litigassent, ideo voluit lex obuiare a principio; ad id, quod leg. & no. in c. innotuit. inf. eo. melius est. n. ante tempus occurrere, quam post causam vulneratam remedium quærere, vt in c. fi. de resti. spo. & quod infirmari, vel vituperari potest, præcauendum est, vt in c. 1. de serui. non ordi. Item validitas laudi non debet esse in suspenso, nec iudicium claudicare, vt pro vna parte valeat indistincte; pro alia vero non, vt l. si cum dies. §. arbiter, circa fi. ff. eo. quod leg. & no. in c. non solum, de appella. lib. 6. & in c. licet, de sen. exco. eo. lib. sed pro concordantiis prędictorum puto fore distinguendum, quod aut fuit compromissum generale, puta super omnibus discordiis, & litibus; & tũc procedat prima opinio, vt hęc potestas generalis tradita restringatur ad causam, in qua prælatus compromittere potest, arg. in c. 1. de iureiu. lib. 6. Aut compromissum fuit speciale, puta de certa re, & immobili, & generaliter fuit data potestas arbitris arbitrandi, & sententiãdi de iure; & tũc puto compromissum non valere; quia deficit potestas compromittendi, & ne contingat casus, in quo sit futurum laudum nullum, vt proxime dixi, debet potestas arbitrorũ restringi, arg. opt. in l. qualem. ff. eo. Et puto tamen, quod si sententia fereretur pro ecclesia, quod iure singulari teneret, tanquam in fauorẽ ecclesiæ, vnde alias inducitur nullitas; ad hoc bo. tex. in simili in l. non eo minus, de procu. vbi sententia lata in fauorem minorum tenet eo casu, quo si fuisset lata cõtra minorem non teneret: quia cõstituerat procuratorem. Ad idem tex. iuncta gl. in l. tutor. C. quo casu in inte. resti. non est necessa. vbi patet, quod sententia lata contra tutorem qui non cauit pro tutelari officio est nulla tanquam lata contra non habentem legitimam administrationem; & tamen dicit ibi gl. de qua Bar. & alii ibi faciunt magnum festum, quod si fuisset lata sententia in fauorem pupilli tenuisset iure singulari in fauorem pupilli ergo idem in ecclesia, quæ erat iure minorum, vt in c. 1. de in inte. resti. Item videtur casus in simili in c. si qua de rebus. 12. q. 2. vbi patet, quod licet cõtractus gestus de rebus ecclesiæ ea vacante sit nullus; attamen in fauorem ecclesiæ est receptum, vt si cedat in vtilitatem ecclesiæ, possit episcopus postea creatus talem contractum in veritate nullum ex potestatis defectu habere ratum, & pro hoc est bona gl. in c. 1. ne sede vacan. ad idem gl. in l. si mater. §. hoc iure, de excep. rei iud. & facit communis sentẽtia Doc. in simili in c. causam, quæ de iudi. vbi dixi. Sed circa prędicta etiam dubitatur,

46 † an auctoritas superioris debeat intercedere tempore compromissi in ipso compromisso, an sufficiat, quod intercedat tempore laudi? reperio Bald. in l. pręses, C. de transac. hanc quæstionem formasse, & conclusisse quod tempore compromissi, quia auctoritas superioris respicit factum ipsorum administratorum compromittentium, & non in personis, vel dictis arbitrorum. Vnde dubium est in fundamento, cum laudum fundetur ex compromisso, arg. optimum in l. vniuersi, ff. qui tu. da. poss. Nec obst. si dicatur quod laudum sit quædam transanctio: quia secundum Bal. hoc verum iuncto compromisso, & sic superioris auctoritas debet intercedere tempore compromissi. Hæc opi. satis mihi placet: quia non potest dari hæc potestas super rebus ecclesiasticis sine superioris licẽtia per supradicta. laudum. n. trahitur ad compromissum, cum hoc videtur super potestate tradita ex compromisso; puto tamen, quod compromittentibus durantibus in eodem consensu sufficiat superiorem assentire tempore laudi, arg. opt. in c. 2. & 3. de his quæ fiunt a prælato, & c. cum contingat, de transac. & in c. licet, de procu. lib. 6. & in c. si tibi absenti, de pręb. eo. lib. satis. n. est quod tempore laudi reperiatur potestas in ipsis arbitris, hoc tamen arbitror procedere in arbitratoribus, & amicabilibus compositoribus, coram quibus non est iudicium neq; quasi, sed est quidam contractus, seu compositio in Auth. vt diff. iudi. §. si vero no. in d. c. Quintaual. de iureiur. sed in meris arbitris oportet, quod superior consentiat ante, quam arbitri procedant ad aliqua specialia pone enim superiorem consentire post litem contest. certe non sufficeret, cum talis litis contestatio pro nulla sit tanquam facta coram non habẽtibus potestatem.

47 Nam & coram † arbitris debet iudiciarius seruari ordo, cum sint arbitria ad instar iudiciorum redacta, vt l. 1. ff. eo. No. Inno. in d. c. Quintaual. & Bal. & Bar. in d. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio, & Bal. in l. 1. C. de arbi. in fi. vbi ponit casus, in quibus iudicia, & arbitria conueniunt & casus, in quibus differunt. Vnde, si arbitri ferrent sententiam, reperiretur lata sine fundamento litis contestationis; & sic esset nulla, vt in simili no. Inn. in c. prudentiam, de off. deleg. posset tamen arbiter omnia de nouo recensere postquam superior consenserit iuxta no. in simili per Bart. in l. mandare. ff. de procuratorib. Hic principaliter oppono

contra

contra tex. in eo. ꝙ non valuit hic compromissum super spiritualibus, vt est tex. in c. contingit, supra eo. ergo nec in laicos, nec in clericos simul: quia † mixtura habilium non reddit capaces inhabiles: imo inficitur potestas habilium, vt est tex. in l. Pedius. ff. e. vbi patet compromissum factum in seruum, & liberum non valere propter interuentum serui. Et ad idem bonus tex. in materia in c. cum super abbatia, de off. dele. solus Io. And. sentit tacite hic contrarium, licet formaliter non ponat, & saluando dicit, ꝙ licet compromissum fiat super re spirituali; ipsum tamen arbitrium non est actus spiritualis. vnde secundum eum in actibus spiritualibus non haberet locum istud. c. & remittit ad no. per se in c. nobis, de iure patr. & ibi videtur hanc solutionem repetere dicens laicum, & patronum nō posse simul eligere cum clericis: quia mixtura clericorum non facit laicos capaces, quod tenet glo. hic dicens episcopum non posse illud concedere, sed solum Papā, ad hoc c. Messana, & c. sacrosancta, de elec. & c. ex eo, co. ti. lib. 6. sed per hoc iudicio meo non est respō sum formaliter, licet ipsum arbitrari non sit actus spiritualis, attamen in laicum non cadit in talibus arbitrium. d. c. cō tingit. ergo nec in laicum, & clericum, d. l. Pedius, & d. c. cū super abbatia. Ego formalius dicendo dicerem sic, ꝙ actus merus spiritualis non cadit in laicum. sunt. n. omnium spiritualium laici incapaces, vt in c. causam, de præscrip. & c. 2. & c. quanto, de iud. & 96. dist. c. vbi nam, & c. cum ad verit. mixtura vero habilium non reddit inhabiles capaces secūdum numerum. sed laudum ferre in spiritualibus non est aliquid spirituale, cum arbitri non exerceant per hoc aliquē actum spiritualem, sed est ille actus per alios exercendus, secundum ꝙ arbitri iudicabunt, & per consequens laici nō sunt incapaces huiusmodi compromissi sed ratione honestatis duntaxat laici prohibentur; & ita loquitur. c. contingit, allegatum pro contrario. honestas autem satis conseruatur ex mixtura clerici; & per hoc non refert, an laici sint plures numero, quam clerici, vt hic; & pro hoc facit, quod no. & legitur, & maxime per Inno. in c. 1. de vita, & honest. cle. vbi secūdum intellectum. Idem quod alias est inhonestum laicis tollere per clericos mutati, & per consequens tollitur formaliter contrarium factum in l. Pedius supra alle. seruus enim est incapax compromissi, merito mixtura habilis nō facit seruum capacem: sed laicus, vt prædixi, non est incapax compromissi de re spirituali, cum non exerceat aliquid spiritualitatis pronuntiando. Nec obstat, si dicatur, ꝙ imo exerceat, cum laicus non sit capax iudicandi, & cognoscendi super spiritualibus, vel annexis etiam inter laicos, vt in c. quanto, de iudi. & in c. tua, de ord. cog. & in c. lator, qui fi. sint leg. Ad hæc enim respondeo, ꝙ laicus iudicare non potest de re spirituali, quia iurisdictio spiritualis non cadit in eum laicum, vt in contrariis, sed arbiter non habet iurisdictionem, sed solam nudam cognitionem. l. vt prætor, de re iud. c. significasti, de fo. comp. hinc est, ꝙ ex arbitrorum sententia non oritur actio, nec exceptio regulariter. l. 1. C. de arbi. sed iurisdictioni statur solum metu pœnæ, vt in c. dilecti. sup. e. & c. licet, in ii. Et per hoc puto † episcopum, vel alium citra Papam non posse causam spiritualem, vel annexam delegare clerico, vel laico, quod satis videtur hic de mente Io. An. in d. c. nobis. Et sentit ibi gl. in ver. nisi aliter, in fi. & tenui legendo. d. c. contingit. sicut. n. non est huius delegationis capax solus, vt no. plene per gl. & Doc. in d. c. 2. de iudi. ita nec etiam mixtura clericorum, iuribus, & rationibus supra dictis, licet aliud, & minus bene senserit Io. An. recitando dicta Inno in c. S. Mariæ, de consti. Sed iuxta prędicta potest dubitari, vtrum super † vsura possit compromitti. hoc canonistę aperte non tangunt, quod meminerim sed ego formo istam quæstionem in d. c. contingit, vbi dicit Bal. istam quęstionem posuisse in c. 1. §. similiter, de contro. inuesti. & ibi concludit, ꝙ super vsuris præteritis potest cōpromitti: secus, si de futuris compromissum fiat super dolo futuro; alle. l. si vnus. §. illud. ff. de pac. Ego in d. c. contingit, dixi limitando, ꝙ super futuris vsuris non potest compromitti, quando ex laudo daretur materia fœnerandi, sicut si legat in facto iudi. Nam sicut non valet arbitrium simoniacum, vt in c. 2. supra eo. ita nec valere debet arbitrium fœneratorium. Nam vtroque casu inducitur peccatum: secus autem, vbi laudum non induceret vsuram. Aliud vero mēbrum, s. de vsuris præteritis limitabant, videlicet ꝙ valet cō promissum, quando sponte fuit factum: secus autem, si per fraudem vsurarum pars fuit inducta ad compromittendū, vt sic indirecte cō sequeretur remissionem vsurarum. Nam tunc, laudo non obstante, poterit vsuras repetere, sicut n. non valet transactio, vel remissio vsurarum sponte non facta, vt no. Io. And. in addi. Spe. in tit. de vsu. in 3. col. & facit, quod no. per Dy. in regula peccatum, de reg. iu. lib. 6. & per Fed. de Se. in consi. 18. ita valere non debet compromissum super vsuris spōte non factum, ex quo secutum est laudum absolutorium contra iustitiam. Nunc autem latius speculādo addo ad prædicta hanc notab. limitationem, vt dicamus ꝙ aut est quæstio iuris, vt puta, quia dubitatur, vtrum contractus fuit fœneratitius. Aut est quæstio facti: quia solum agitur ad restitutionem vsurarum, & negatur eas fuisse solutas. Primo casu dico, ꝙ non potest compromitti nec in arbitrum, nec in arbitratorem: quia hæc omnia continent in se peccatum, & debet recurri ad maiores iudices, ne arbitri arctent, vel prætextu pœnæ stetur iniquæ sententiæ, vel iusta contemnatur. hinc est, ꝙ iudex secularis non potest hoc casu de tali causa cognoscere, sed sit remissio ad iudicem ecclesiasticum, vt plene notatur in ca. cum sit generale, de fo. comp. & in cle. dispendiosam, de iud. & in c. 1. & 2. de vsuris lib. 6. fortius ergo arbitri, qui non sunt tantæ auctoritatis, sicut iudex secularis, non possunt hoc casu assumi. Et pro hoc alleg. no. dictum Spe. in tit. de arb. in §. restat, vers. item de sententia excom. vbi notab. dicit, ꝙ super † sententia excommunicationis, vel alio iure spirituali, vel quocunq; casu in quo vertitur periculum animæ, non potest in arbitrū compromitti, ne pateat via ingressus ad spiritualia vitioso, & ne metu pœnæ pareatur iniustæ sententiæ, vel iusta contemnatur. de sen. excom. c. cum medicinalis, lib. 6. & 11. q. 3. c. nemo, §. cum ergo, & §. si ergo: dicit tamen, ꝙ in iudicē posset compromitti tanquam in arbitratorem, vt super iure spirituali pronuncier de iure, & super expen. & sumptibus tanquam arbiter, & hoc videtur placere Io. An. in addi. qui pro hoc vltimo adducit c. nisi, de præbē. quod c. bene facit præ. adhæc dicta ego allego c. pen. de in integ. resti. & l. non distinguemus. §. Iulianus, cum duobus sequentibus. ff. de arbi. in quibus patet, ꝙ in multis casibus non possunt arbitri assumi, vt in matrimoniali, criminali, liberali, & c. vt ibi: quia videntur istę causæ exigere maiores iudices, & sic pondera rationem illorum iurium, vbicunque enim causæ videntur exigere maiores iudices, non possunt compromitti: debemus. n. seruare rationem leg. non autem illam restringere ad casus expressos, qui sępe enumerātur causa exempli, ad hoc gl. no. in l. 1. C. de condi. inde. & in c. cum dilecta, de cō fir. vti. vel inuti. & in l. cum pater. §. dulcissimis, de lega. 2. & in c. 1. ne cle. vel mo. & l. non dubium, C. de leg. & regula fi. de reg. iu. lib. 6. cum multis simileb. quæ adhoc possent allegari. Sed in casu, in quo vertitur periculū animæ, vt est iste vsurarius, vbi dubitatur de peccato, exiguntur maiores iudices, vt sup. dixi; ergo super illo non potest compromitti, & hoc no. pro intellectu, c. pen. & l. non distinguemus. Secundo membro principali, cum. s. est de vsuris † quæstio facti, procedere posset, quæ sup. dixi, vt compromissum sponte factum valeat, & laudum inde secutum, dummodo non inducat in futurum crimen vsurarum, vt supra. Et per hoc facilius soluatur quæstio principalis, an in laicum tantum possit in tali causa compromitti, & dico, ꝙ in casu, in quo dixi compromissum fieri nō posse, certum est, ꝙ compromissum non potest in laicum fieri, vbi autem dixi compromissum posse fieri, dico ꝙ poterit laicus assumi: quia ista causa non est simpliciter spiritualis licet. n. gl. in c. si annum, de iudi. li. 6. connumeret hanc causam, inter spirituales. gl. tamē in c. ex literis, de iure iu. dicit, ꝙ est quasi spiritualis, & Ioan. And. ibi dicit, ꝙ est spiritualis large, licet excommunicatus sit fori secularis, vnde potest dici, ꝙ non alio respectu sit spiritualis, nisi ꝙ habet peccatum annexum res. n. subiecta, vsura soluta, contractus, & tota materia est temporalis; vnde videmus, ꝙ iudex secularis additur pro quæstu turpiter facto etiam vbi nititur, seu datur concursus pacti, dummodo non disputetur principaliter de peccato, vt patet. ff. & C. de condi. inde. & de cond. ob tur. causam, & de metus causa ꝑ totum, & de fur. & vi bonorum rap. cum si. Ex quibus omnibus patet, ꝙ vbi etiam agitur de peccato, non potest dici, ꝙ causa vsuraria sit proprie spiritualis, sicut est causa beneficialis. ecclesiasticus tamen cognoscit, vel quia adest peccatum, vel quia est crimen contra naturā; quia vsurarius abutitur natura rerum; vnde Dei vicarius cognoscit, vt no. Io. An. in d. c. 1. de vsur. lib. 6. fortius ergo nullo modo est spiritualis,

malis, quãdo solum agitur ad restitutionem, nec dubitatur de peccato, vt in casu nostro, merito poterit in laicum compromitti: & hæc opinio verissima mihi videtur: quia sicut vsuræ possunt libere remitti, vt no. in regula. peccatum lib. 6. & ita potest super iis libere transigi, & fieri compromissũ ad hoc, quod no. Fed. in consi. pr. alle. Et procedit indubitãter tenendo illam opinionem, quam nonnulli ponunt in d. c. cum sit generale, vt vsuræ possint repeti in foro seculari, quam opi. tenuit Io. de Lenzaris in cle. vnica de vsu. & Bar. in l. vna ff. so. ma. & in l. 2. ff. de iu. om. iud. & Bar. in l. cum allegas, C. de vsuris, & Bal. in d. c. 1. §. similiter, si de feu. fue. cõtro. coll. 10. sentit Archi. post alios in c. quid dicam 14. q. 4. & Io. An. & do. Car. in d. c. cum sit generale. Et ego plenissime hanc materiam ibi prosecutus fui, & pro illa adduxi inter cætera simile in iuramento, potest. n. iudex secularis cõpellere laicum ad obseruantiam iuramenti, & coram eo potest obiici de iuramẽto, si non vertitur in dubium de ipsius validitate, in c. licet, de iureiur. in 6. no. Io. An. in c. fi. de fo. comp. lib. 6. Item punit periurium etiam de consensu ecclesiæ, vt c. lex debet 23. q. 5. & c. fœlicis, de pœnis, lib. 6. & l. si quis in hoc genus. C. de epis. & cle. & plenius dicendum, vt
53 dixi in d. ca. cũ sit generale. Nũc circa interesse † quõ seu qualiter sumatur hic Inn. dicit, ꝙ capitur pro expensis, quas fecit pars in litigando, non autem pro æstimatione rei, quæ petebatur, quia in hoc sua non interest, quoniam aut res nõ erat sua; & non potest procedere interesse; aut erat sua; & potest illam de nouo petere, vt l. si quis in rem. ff. co. Hos. in verbo interesse tenet indistincte de omni. s. interesse, prout loquitur; allegat, & relatum, el 2. de testa. & extenditur etiã secundum eum ad interesse, & ad expensas litis futuræ. ff. de mino. l. minor 25. annis. Ego autem distinguerem sic. in eo casu, in quo non potest peti executio sententiæ, vt puta, quia non interuenit iuramentum, nec arbitrium fuit emologatum, tunc interesse non comprehendat æstimationem rei petitæ, sed interesse contingens ratione litis motæ, vel mouendæ: alias indirecte sententia arbitri haberet executionem; quod est cõtra mentem l. vt sup. plene dixi; & facit l. 1. C. eo; & facit d. l. diem proferre, in fi. sed eo casu, quo sentẽtia posset habere executionem contra dominum, sed ex defectu mandati nõ potest fieri ipsa executio, arbitror, ꝙ etiã interesse capitur large, vt veniat tunc cõtra procuratorẽ ẽt interesse ẽt respectu æstimationis rei petitæ, si æstimari potest. qui procurator ad omne danum tenetur, & debet contra eum sententia mandari executioni, sicut contra dominum, vt l. Plautius, ff. de procuratori. facit quod in simili le. & no. in l. is qui se obtulerit. ff. de re iud. & in l. is qui se liti. §. ꝙ si super rebus, extra vt li. non cont. & in l. 2. C. vbi in rem actio. Qualiter autem æstimatur interesse ratione rei spiritualis, vide bo. gl. in c. coram, de offi. dele. Sexto principaliter circa facultatem exequendi ipsum laudum oppo. contra tex. & vs, ꝙ non ad delegatum causæ, sed ad ordinarium loci spectat executio, vt legi. & no. in l. a diuo Pio, & l. ait prætor, ff. de re iud. facit. c. pe. & gl. de offi. dele. sed gl. fi. attingit; & tandem concludit hanc potestatem cõpetere ordinario. non autem delegato, & a principe; nisi datus sit specifice ad actum executionis; quo casu procedit iste tex. Et ex hac gl. iuncto tex. no. ꝙ licet delegatus principis possit sententiam suam mandare executioni, vt in c. in literis, & c. quærenti, de offi. deleg. Dixi plene alias plenissime in c. si quis contra clericum, de fo. comp. tamẽ, si de causa delegata est factum compromissum in tertium, non potest delegatus iste sentẽtiam arbitri executioni mandare, ẽt si auctoritate sua fuerit factum cõpromissum: sed debet ad loci ordinarium recurri vt hic ꝓbatur. Et addendũ est, quod no. in d. c. nisi, de præb. & in c. de cætero, de transa. Circa hoc aduertendum latius. dico. n. ꝙ de potentia ipsorum arbitrorum non est dubitandum, cum non habeant iurisdictionem, sed quãdam notionem, vt d. l. ait prætor, & l. priuatorum, C. de iu. om. iud. & l. iubere caue. ff. eo. ti. & specialius per Bar. in l. a diuo Pio, de re iud. & in l. cum antea, ff. de arb. & facit, quod dixi in d. c. si quis contra clericum, vbi qualiter possunt suam sentẽtiã executioni mandare. Præterea de Papæ potentia in spiritualib. vel generaliter in terris ecclesiæ non est dubium. habet. n. ipse ordinariam per totum orbem, vt in c. cuncta per mũdum, & c. per principalem. 9. q. 4. & hic, vbi fuit pro executione arbitri impetratum rescriptum Apostolicum. Sed dubitari potest de ordinari inferiorio, an debeat haberi respectus ad forum loci compromissi, vel ipsorum arbitrorũ, vel rei, contra quem est fienda executio. Bal. in d. l. cum antea, dicit per illum tex. non debere considerari locus compromissi, sed forus ipsius rei, contra quem petitur executio
54 quod dicit esse notandum. Ego credo, † ꝙ non solum iudex rei, sed etiam ordinarius loci, vbi fuit factum compromissum, & laudum secutum, poterit pro executione adiri, quia compromittendo in loco, videtur ibi contrahere: ergo potest ibi cõueniri, vt dicimus de eo, qui in certo loco fideiussit etiam de iudicio sisti, & no. in l. 1. ff. si quis in ius vo. non ie. promisit. n. in loco compromissi stare sententiæ arbitrorum; ergo ratione obligationis iam contractæ potest ibidẽ conueniri, vt l. omnem obligationem, ff. de iud. & c. dilecti, in fi. de fo. comp. & c. Romana. §. contrahentis, eo. tit. lib. 6. & melius in l. hæres absens. ff. de re iudi. Nam laudum iũcto compromisso est quædam transactio, vt ipsemet no. Bal. in l. præses, C. de transa. vnde sicut per transactionem potest adiri loci ordinarius, vt in iurib. proxime alle. ita pro executione laudi. nec obstat. l. cum antea, quam pro se adducit. illa. n. potius facit in contrarium, cum non solum facit mentionem de iudi. rei, sed postea generaliter subdit de iudicibus, quorum regimen pars pulsata pertimesceret; & d. l. hæres absens, & d. §. cõtrahentes, cum simili. ipse adiri potest. Et sic dico, ꝙ erit in facultate agentis, an petat executionẽ coram iudice ordinario ipsius rei, contra quem petitur executio, an coram ordinario loci, vbi fuit factum compromissum, sicut obseruatur, cum legitur de contractu alibi gesto, vt legi. & no. in d. c. dilecti, de fo. comp. & in l. fi. C. vbi in rẽ
55 actio. Et quam † potestatem habeat iudex ratione contractus, dixi plenissime in c. fi. de fo. comp. & de prædictis omnibus eliciũtur omnes infrascriptæ conclusiones, videlicet.

Prima conclusio. Ex compromisso iurato, secuto laudo, agi potest tam in foro ecclesias. quam ciuili, etiam cum arbitri iniqué arbitrantur, ex qua inferuntur duo corollaria.

Primum corollarium. Quod auct. decernimus, C. de arbi. seruanda non est etiam in foro ciuili.

Secundum coroll. Quod Imperator non potest indifferenter actionem tollere. 3

2. Concl. Ex iuramento obligationis inductorio competit actio de iure canonico adeo, ꝙ etiam in foro ciuili non est audientia deneganda. 4

3. Concl. Ex puro iuramento compromissorio oritur, mere iure ciuili inspecto, saltem naturalis obligatio. 5

4. Concl. Si iuramenti præstationem præcessit naturalis obligatio, agendi facultas competit etiam iuris ciuilis censura inspecta. 6

5. Concl. Si in compromisso intercessit purum iuramentum non sufficit pœnam, aut interesse soluere, sed ad laudi executionem præcise agi potest. 7

6. Concl. In obligationibus facti iuramento intercedente, non sufficit soluere interesse nec in foro animæ, nec contentioso, si ipsum factum adimpleri potest. 8

7. Concl. Simplici promissioni non derogatur per contrarium iuramentum alteri præstitum. 9

8. Concl. Ex compromisso simplici, laudo, secuto, agi potest de iure cano. ad interesse: iure vero ciuili inspecto minime competit agendi, vel excipiendi facultas. 10

9. Concl. Ad expressam emologationem laudi necessario non requiritur de iure canonico partium subscriptio, licet secus sit de iure ciuili. 11

10. Concl. Emologari potest laudum tacite, & expresse iure Pontificio inspecto, siue compromissum fuit simplex, siue stipulatione vallatum: iure autem ciuili emologari potest data simplicitate compromissi duntaxat. 12

11. Concl. Agi potest præcise ad rem emologatam, emologatione cessante, si stipulatio præcessit de ea danda, si per stipulationem laudum fuit. 13

12. Concl. In foro animæ tenetur quis præcise facere arbitriũ laudatum, si ad illius obseruãtiam animum se obligandi habuit; & idem in foro contentioso, si in eo de eius animo se obligare volentis constare posset. 14

13. Concl. Laudum ex compromisso pœnali emologari proprie non potest, vtroque iure inspecto: sed si sponte a partibus recipitur, agi potest ad executionem vi taciti pacti, & ex nouo contractu. 15

14. Concl. Clausula, rato manente pacto in compromisso pœnali posita non inducit emologationem laudi, nec etiam ex postfacto tale laudum propriè emologari potest. 16

15. Con-

15. Concl. Beneficiatus non valet fine superioris cōsensu pro illis rebus compromittere, quas per se alienare non potest, nisi in eius duntaxat præiudicium. 17
16. Concl. Episcopus, & c. super rebus ecclesię cathedralis, iusta causa vrgente, potest facere compromissum de facto, & de iure in manibus arbitri: secus, si causa legitima non exposcit. 18
17. Concl. Clericus super rebus propriis libere compromittere potest etiam in laicum. 19
18. Concl. Potest clericus in sui duntaxat præiudicium super iure prætenso in beneficio in arbitrum compromittere: beneficium tamen, quod possidet, vigore sententiæ arbitri dimittere non potest absque superiorum licentia. 20
19. Concl. In casu, in quo superiorum auctoritas requiritur, non sufficit eam intercedere tempore laudi, sed oportet, ꝙ interueniat tempore compromissi. 21
20. Concl. Quāquā mixtura clerici valeat super spiritualibus arbitrari; secus tamen est iure spirituali exercendo. 22

Tertium coroll. Ex quo infertur corollarium, causam spiritualem non posse clerico, vel laico per alium citra Papam delegari. 23
21. Concl. Si probabiliter dubitatur, an contractus sit fœneratitius, non potest super illo arbiter assumi; & idem vbi potest imminere periculum peccati. 24

Quartum coroll. Ex quo infertur corollarium, Quod super iuramenti validitate, vel excommunicationis compromissum fieri non potest. 25
22. Concl. Si super vsuris vertitur quęstio facti, arbiter etiam laicus assumi potest: si tamē laudum inducit vsurariam prauitatem iuribus non subsistit. 26
23. Concl. Pro executione laudi adiri potest non solum ordinarius rei, contra quem pronunciatum existit, sed etiam ordinarius loci compromissi. 27

Repetitum fuit dictum cap. Per tuas, de arbitris per cano. principem Doct. D. Nicolaum de Tudeschis de Sicilia Abbatem Monacensem in celeberrimo studio Bonon. Anno Domini MCCCCXXXII. die V. Maij.

Finis Repetitionum excellentissimi Decret. doctoris D. Nicolai de Tudeschis.

PRACTICA ABBATIS PANORMITANI IN OMNIBVS FERE CVRIIS OBSERVARI CONSVETA,

HAC VERO NOVISSIMA OMNIVM EDITIONE RECOGNITA, atque ab innumeris erroribus, quibus contextus sæpe mutilus, sæpe mutatus, quæ calamitate affecta quoque allegationes deprehendebantur, summo studio vindicata.

Summis eiusdem vbique locupletata, atque vberiori Repertorio fęliciter aucta.

SVMMARIVM.

1 *Lex naturalis ad regimen creati hominis secundum statum primæua dispositionis creatoris sufficiebat, & quare.*
2 *Cupiditas effrenata ex humanæ conditionis corruptione consurgens, lites, & iurgia nutriens, causam humanę legis positiuę promulgandæ tribuit necessariam.*
3 *Litigandi forma, & placitandi vsus in Paradiso videtur orta. & quomodo.*
4 *Iuris humani statuitio quæ bona hominibus attulerit.*
5 *Ius licet emanauerit positiuum, praxis tamen, exercitium & scientia placitandi permaxime fuit necessaria.*
6 *Libellos componere difficile est, & periculosum, bono etiam leges intelligenti, nisi in causarum executione sit conuersatus.*
7 *Circa libellorum conceptionem grande periculum imminet, & quasi tota vis iudiciorum in eis rite concipiendis consistit.*

PROOEMIVM.

REX pacificus, cunctorum causam effectiua & finalis, de sum. Trini. c. vlt. de reli. & ven. san. c, gloriosus Deus. in prin. lib. 6. & l. 1. C. de sum. Trinit. hominem ad sui similitudinem formauit. 33. q. 5. c. hæc imago. de pę. dist. 2. in prin. creauit cœlum, ecclesiast. 7. ca. in fi. & disposuit sibi subditos pudicos fore, pacificos, & modestos. vt in procemio compilationis Gregorianæ. etiam eorum regulationi ius naturale concreando. 5. di 1 stin. in prin. † quæ lex naturalis, & regimen creati hominis secundum statum primæuę dispositionis creatoris sufficiēs existebat, cum ipse creator opus non nouerit imperfectum de bap. c. maiores. ver. sed adhuc quæritur. qua lege omnia communia erant. 1. dist. cap. ius naturale. 8. dist. c. quo iure. sed ipsi subditi tales non permanserunt secundum dispositionem, & voluntatem creatoris: nam multiplicato genere humano iure gentium orta sunt bella, & distincta sunt rerū dominia. ff. de iu. & iu. l. ex hoc iure. & 1. dist. c. ius gentium. & homo se infinitis immiscuit quæstionibus. eccle. vbi sup. & ipsi subditi cupidi erant ad aliena, vnde lites insurrexerunt. vnde Seneca. homines quietissime viuerēt, si hæc duo pronomina de medio tollerentur, s. meum, & tuum. & alibi 2 dicit. Nostri essemus, si nostra non essent. † nam cupiditas effrenata ex humanæ conditionis corruptione consurgens parens odii, & lites & iurgia nutriens, & inducens, tot noua litigia generat, ꝙ plura sunt negocia quam vocabula. ff. de præscr. verb. l. natura & in procemio compilationis prædictæ. & natura humana ad dissentiendum prona. de consec. dist. 4. c. sicut in sacramentis, de conces. præb. c. quia diuersitatem. nouas deproperat edere formas. C. de ve. iure enu. l. 3 2. §. sed quia diuinæ. † Hinc est, ꝙ forma litigandi, & placitādi vsus in Paradiso videtur exorta. nam cum Adam redargueretur a domino de inobedientia, relationem huius criminis conuertit in coniugem, imo in coniugis auctorem cū dicit. Mulier, quam dedisti mihi sociam, me decepit, & comedi. de pœ. dist. 1. c. serpens. Item ex lege veteri ordo iudiciorum comprobatur, nam Moyses ait. In ore duorum, vel trium stat omne verbum, Deutero. 19. de iu. c. nouit. de testib. capi. in omni. & c. licet. Item in nouo testamento. vnde apostolus. Secularia iudicia si habueritis, peccatum in vobis, & contemptibiles vos Deo facietis. primo ad Corin. 6. c. & 11. q. 1. c. sicut enim. §. ex his. 14. q. 1. in principio. quare secundum huiusmodi statum naturæ corruptæ non sufficiebat lex naturæ, sed necessaria erat promulgatio legis hu4 manæ positiuę. † quia nisi lites per iustitiam reprimerentur in mundo non esset concordia. fuit ergo necessaria humani iuris adinuentio ad istum effectum, vt huiusmodi appetitum noxium refrenaret. & homines in tribus iuris præceptis videlicet honeste viuere, alterum non lædere &c. informaret. ff. de iu. & iu. l. antep. §. iuris pręcepta. & institu. eod. titu. §. iuris pręcepte. & in procemio sup. allegato. vt sic hominum coerceretur audacia, & inter probos innocentia tuta redderetur. 4. dist. c. factę sunt leges. & vt boni quiete viuerent inter malos. 23. q. 5. c. non frustra. ac ne quis temeritate propria sibi sumat electionem, alias ergo si homines in primęuę dispositionis statu, & innocentia permansissent, latio legis positiuę non fuisset necessaria. Ad quid enim indigeremus titulis, de libelli obla. & li. contesta. & c. si lites non essent, cum igitur ex cupiditate, & malitia hominum lites ortę sunt, & contentiones huiusmodi inductę, ideo similibus titulis a iure positiuo inductis ad negocia pertractan5 da, & lites dirimendas indigemus. † Sed licet ius super hoc emanauerit positiuum, tamen hęc scientia, & exercitium placitandi permaxime sunt necessaria. 45. dist. cap. licet, per pręsentiam enim, & per experientiam omnis acquiritur notitia iuxta id. Ars vsus docuit, ꝙ sapit omnis homo. & iuxta philosophum in prin. metaphisicę. Experientia facit artem. nam omne artificium per sui exercitium recipit incrementum, vt in l. legatis seruis. §. ornatricibus. ff. de le. 3. Est enim ipsa experientia efficax rerum magistra. de elec. c. quam sit. lib. 6. vnde commendat iurisperitos experientia rerum. & experti causarum iudices dari possunt. C. de iu. l. certi. nam inexpertus pauca cognoscit, & maxime circa formas libellorum, & ordinē iudiciarium debita experientia pertractā6 dum. vnde dicit Gos. in li. iuris ciui. in prin. † quod difficile est, vt quis bene sciat libellos difficiles cōponere, & ordinē iudicii pertractare. Et componete libellos est difficile, & periculosum, etiam si alias sit bonus in legibus, intellige cannonicis vel ciuilibus, nisi in causarum exercitio conuersetur. 7 nam vt dicit Gul. in Spec. tit. de lib. conce. in prin. † circa libellorum conceptionem grande periculū imminet; & quasi tota uis iudiciorum in eis rite concipiendis consistit. facit de iu. c. examinata. de simo. c. licet Hely. cum similib. & pauci reperiuntur in hoc bene instructi. Imo nullus est, qui plerunque in his vario non abdicatur errore. ad hoc de immu. ecc. c. aduersus. Idcirco dominorum meorum super hoc deuictus instantia libellorum, & aliorum actuum iudicialium formas tradere, & declarare intendo, & iudiciorum ordinē debitum, & frequentatum per singulos actus, & partes iudiciales ac media, per quę ad causarum finem peruenitur, cōpetenti ac regulato ordine explicare, quantum mihi est possibile. Quia licet in hac re insufficiētem me cognoscā, faciā tamē quod possum. 22. q. 2. c. faciat homo. & sufficiat quod in paucis amici labore consulatur. vt dicit l. tutori, C. de nego. gest. & ff. de adm. tut. l. tutores. §. qui se. in fi.

Practica Domini Abbatis.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium est actus legitimus trium personarum, Iudicis, Actoris & Rei.*
2 *Iudicia quæ sunt, in quibus non sunt omnes istæ tres personæ.*
3 *In iudicio inquisitionis, quod fit iudicis officio, fama vel infamia præcedere debet, & illa est loco actoris.*
4 *Personæ quæ sunt, quæ agendo vel defendendo interueniunt in iudicio nomine actoris vel Rei.*
5 *Personæ quæ sunt, quæ præstant adminiculum causis, non tamen agunt, nec defendunt.*

CAP. PRIMVM.

SED antequam veniam ad propositũ pro euidentia præmitto, † ꝙ iudiciũ est actus legitimus trium personarũ Iudicis Actoris, & Rei, secundum Host. in summa de iud. in prin. & Io. An. in addi. Spec. tit. de acto. in prin. & Doct. cõiter. In hoc quod dr, est actus trium personarum, includuntur duo. s. processus iudicii, & personæ iudicii. † & licet sint aliqua iudicia vbi non sunt omnes istæ personæ, vt in iudicio generalis inquisitionis, vbi non est persona actoris, vel Rei de quo in c. bonæ. de elec. & in iudicio inquisitionis specialis, quæ fit ex officio iudicis nemine promouente, vel instigãte de actu inquisitionis. vt in c. qualiter. 2. de accu. vbi deficit persona actoris. & super crimine notorio, in quo nõ exigitur persona actoris, de accu. c. euidentia. adhuc tamen stant prædicta vera in diffinitione posita, † quia in iudicio inquisitionis, quod fit iudicis officio, fama vel infamia præcedere debet ipsam inquisitionem, vt in iuribus alleg. & illa est loco actoris, & eius typum gerit, vt ibi not. Et inquisitio generalis ad specialem ordinatur. & ita etiam similiter erit ibi. sic in iudicio, quod habetur super notorio crimine, potest dici quod ibi notorium supplet locum, & vicem accusatoris interpretatiue. & sic in quocunque iudicio ordinario inquisitorio vel extraordinario prædictæ tres personæ sunt de essentia iudicii, & substãtia scilicet iudex, actor, & reus. Sunt tamen aliquæ personæ, quæ quandoque etiam in iudicio interueniunt, & earum aliquæ agunt, vel defendunt, sicut procurator, coniunctæ personæ defensor, excusator, syndicus, œconomus, tutor, curator, & quædam aliæ, de quibus in Speculo parte prima in 3. part. per totum. † sed istæ personæ sunt in iudicio agendo vel defendendo nomine alieno, videlicet nomine actoris, vel rei, & vtriusque, & sic non sunt necessariæ. † Aliæ etiam sunt, quæ, nec agunt nec defendunt. sed sunt ibi, vt præstent adminiculum ipsis causis, sicut sunt aduocati, de postu. per totum. de iudi. c. pastoralis, vt lit. non contesta. capitu. 1. cum similibus. 4. quæstio. 4. capitu. 1. de verbor. signi. capitu. fortis. §. in omni. Tabellio vel ipsius loco duo viri idonei, qui iudicii acta conscribant, de probatio. capit. quoniam contra falsam. Et nuncius seu executor, qui citet, & referat, de officio deleg. capi. prudentiam. prim. responso. de appella. ca. cum parati. & istæ personæ etiam de necessitate non habent esse in iudicio, nisi secundum effectum, quem supra dixi. vt præstent adminiculum ipsis causis. Et de istarum personarum officio, & de eorum exercitio ac formis, quibus constituuntur & aliis circa huiusmodi ad practicam pertinentibus, suo tempore patebit in processu, & circa huiusmodi personas & eorum officia versatur primus liber decre. & tota prima pars Spe. iudicialis Gul. Durandi, quia prius persona quam ratio quærenda est. ff. de iu. codi. l. quidam referunt. de despon. impu. capi. ad dissoluendum. Modo de alia parte diffinitionis, in qua dicitur, quod iudicium est actus legitimus sciendum est, quod vt ad istius actus legitimi iudiciarii debitam applicationem, & perfectionem debitæ ambuletur, per multas partes, & actus particulares, & certo ordine a iure, & causarum consuetudine introductis regulariter procedendo ad sententiam, quæ finem imponit iudicio, peruenitur. & istum ordinem iudicii, & eius partes pertractat secũdus liber Decre. & Gul. in Spec. parte secunda per totum. & ibi enumerat debito ordine partes seu membra processus iudiciarii, saltem illa membra, quæ communiter, & plurimum contingere solent, licet etiam aliquando alia occurrant, vt dicit ibidem. & aliqua alia enumerat in c. quoniam contra falsam, de proba. non tamen ordinem per omnia seruandum, vt ibi no.

SVMMARIVM.

1 *Substantialia processus vel ordinis iudiciarii quæ sint.*
2 *In iudiciis quædam interueniunt, quæ tamen de eorum substantia non sunt.*
3 *Ordo iudiciarius substantialis non debet prætermitti, confundi, vel præposterari, alias induceretur nullitas iudicii, & processus.*
4 *Actuum iudiciariorum quidam sunt ad litis ordinationem, & qui ad causæ instructionem, & decisionem.*
5 *Causæ quæ sint, in quibus ex priuilegio iuris, vel hominis, aut ex causarum natura ordo iudiciarius per omnia necessario non seruatur.*
6 *Agere volens vel accusare, quæ sibi præparare debeat, & prospicere prius, quam iudicium moueat*
7 *Iudicii quæ non sint partes tam in criminalibus, quam in ciuilibus causis.*
8 *Præparatoria quæ dicantur.*

CAP. II.

ISTARVM partium iudicii aliqua sunt de substantia processus, vel ordinis iudiciarii, † vt libelli oblatio, de quo tamen in cap. 1. de lib. obl. in fi. gloss. & in clemen. sæpe. de verbor. signifi. in glo. quæ est super verbo, necessario. Item litis contestatio, de lit. contesta. c. vnico, vt lit. non contesta. quasi per to. in ru. & nig. Item conclusio, de qua in allega. clemen. sæpe, in gloss. ista litera. Item sententia, & ꝙ feratur in scriptis. de re iudica. capitul. vltim. lib. 6. † Aliqua vero non sunt de substantia, vt exceptiones, replicationes, appellationes, &c. de quibus patebit infra. Et ordo iste iudiciarius, non debet prætermitti confundi, vel præposterari, alias ex omissione confusione, vel præposteratione induceretur, & surgeret nullitas iudicii, & processus. 2. q. 6. c. et qui appel. §. diffinitiua, de accu. c. qualiter. & in Spec. de sententiarum prolatione. §. iuxta propositionem. nec potest prætermitti etiam de consensu partium, & est gl. no. in c. de causis. de off. dele. in gl. 2. & in cle. sæpe. alle. in vlt. gl. † Et huiusmodi actuum particularium quidam sunt ad iudicii, seu litis ordinationem, quidam sunt ad litis seu causæ instructionem seu decisionem. exemplum primi, vt citationes, satisdationes, & similes actus iudicii ordinarii. sed confessiones attestationes, probationes, & illa, quæ factum conspiciunt, sunt actus causæ instructorii, & decisorii. de quo per Inno. & Host. in c. causam. il 1. de testib. & in cle. sæpe, in glo. facit ad hoc. & hæc de partibus ordinis iudiciarii in causis regulariter obseruandis. † Sed sunt aliquæ causæ, in quibus ex priuilegio iuris vel hominis aut ea causarum natura ordo huiusmodi per omnia necessario nõ seruatur, vel etiam nullo modo debet seruari. nec per omnes partes iudicii in eis ambulatur. Exemplum de causis priuilegiatis a iure, vt est causa beneficialis, matrimonialis, vsurarum, & decimarum. in quarum cognitione ex dispositione iuris iudex nõ tenetur ordinem iudiciarium obseruare. & ideo dixi necessario, quia potest si vult, vt in cle. dispẽdiosam, de iu. De priuilegio hominis, vt quando princeps causas committit, & in eis mandat procedi simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicii; & tunc talis iudex nõ potest per omnia seruare ordinem iudiciarium, quia tunc illa quæ sunt de substantia & figura iudicii, non debent obseruari, vt est libelli oblatio. li. contest. Et ista, quæ sunt de strepitu iudicii, sicut app. excep. & c. iudex fortius quam in aliis debet amputare & repellere. & dixi [Simpliciter,] quia tunc non debet solennis ordo seruari; si tamen seruetur, partibus non contra dicentibus, valet vt in d. cle. sæpe. vbi traditur forma procedendi, quæ secundum tale mandatum debet seruari. Item quandoque ex natura causæ non seruatur vt in notoriis, nã ordinem iudiciarium in eis seruare, esset ordinem peruertere. vt in decr. ad nostram. de iureiur. & est tertium c. de quo etiam in c. vestra. & c. tua. de coha. cleri. & mu. c. causarum. Item in summariis cognitionibus, in quibus etiam non seruatur, nec fit transitus per partes iudicii, sed iudex summariam probationem recipiet, vt se informet, de quo de offi. iud. c. vlt. & ideo dixi, [Vel nullo modo debet seruari.] Item in iudicio extraordinario, videlicet inquisitio quæ expeditur officio iudicis, & non ad probationem vel instigationẽ alicuius. vt in cap. quoniam frequenter, vt li. non contesta. in §. sunt, & alii, cum remissionibus. & sic secundum diuersitatem causarum diuersi surgunt processus. de istis ergo omnibus iudiciis, & processibus ordinariorum, & executorum

torum

torũ videb:mus successiue. Primo ergo de iudicio ordinario videndum, antequam tamen ad ipsius expeditionem accedam, primo est aduertendum, quod sunt præparatoria ad ipsum iudicium, scilicet, vt præhabeatur quædam inuestigatio, & præmeditatio matura, per quam mente, & corde se præparant iudex, & partes, maxime actor ad iudicium subintrandum, vel non. & isto modo intelligendo ponit Gul. in Specul. specialem rubricam de præparatoriis iudi-
6 ciorum in parte secunda rubri. idest. † videlicet, vt agere volens, vel accusare primo consulat amicos, videat an habeat probationem, & vtrum expediat sibi litem mouere, prouideat sibi de aduocato bono, cum peritioribus conferat, & se præmuniat, alioquin cum minus peritis peribit, vt Iudas. de pœni. dist. 5. c. nonne Iudas. quia litis euentus dubius est & ex quo actor instante aduersario cogetur litem prosequi hinc est, quod induciæ deliberatoriæ non conceduntur, de his, & aliis articulis inuestigandis vide in Specul. loco vbi
7 proxime dicto. † Item iudex in causa criminali debet prius examinare personam qua intentione moueatur, & cuius opinionis sit. Item in causa iniuriarum iudex debet laborare ad componendum partes, in qua actione potissime procedit compositio. 40. dist. c. 1. &c. Sciendum etiam, quod in ciuilibus causis iudex debet laborare ad compositionem, vt habetur de mu. pe. capi. 1. & maxime procedit compositio actore vincente. vt in addi. Spec. no. Ioan. Andr. in titu. proxi. allega. vnde ibi dicit Specu. nemini expedit, vt oimis promptus sit ad litigandum propter animæ periculum. nam dicitur in euangel. Math. 16. si quis voluerit tunicam tuam tollere, & tecum contendere in iudicio, &c. Mathei. 4. 14. quæstio. 5. 1. & Apostolus ait. Secularia iudicia si habueritis, peccatum est in vobis, & vos contemptibiles facietis, ad Cor. 6. 11. quæstio. 1. capitu. sicut enim. §. ex his. 14. quæstio. 1. in princip. & maxime non expedit clericis, quia nemo militans Deo, &c. secundo ad Thi. secundo. ne cler. vel mo. capitu. 1. multominus religiosis. 16. quæstio. 1. cap. monachi. quia seruos Dei non oportet litigare, de simon. c. vlt. Item non expedit propter dubium litis euentum, vt dixi supra no. de cau. pos. & propri. capi. pastoralis. in princi. promptior ergo quisque sit ad componendum, quam ad litigandum, vel contendendum, de transa. capit. fina. cum similib.
8 † talia, & similia præparatoria; possunt tamen dici præparatoria illa, quæ præcedunt litis contestationem, vt dicit Gul. Anglicus. pro hoc facit, quod dicit Gul. in Specu. in princ. parte secunda. vbi dicit, quod ordo iudiciarius proprie dicitur in istis consistere, quæ aguntur inter litis contestationem, & sententiam, cum litis contestatio sit exordium, & ante eam non dicatur quis agere, sed agere velle. vt l. amplius non peti. ff. rem ratam haberi. ea ergo quæ præcedunt lit. contesta. non sunt proprie de ordioe, sed præparatoria dicuntur, & de his est secundus lib. decre. vsque ad lit. contesta. & totus primus. & illud quod tractat Gul. in Specu. in tota prima parte, videlicet circa personas iudicum, arbitrorum, assessorum, actoris, rei, & aliarum personarum suo, vel alieno nomine agentium, vel defendentium, aut adminiculum præstantium. & etiam in secunda parte vsque ad titulum de li. contesta. Sunt & alia præparatoria, quæ etiam competunt post litis contest. de quibus in Spec. de dila. §. 1. ver. præparatoria. de quibus suo loco patebit.

SVMMARIVM.

1 *Processus diuiditur in tres partes.*
2 *In prima expediuntur, quæ circa iudicis, & fori competentiam, actoris & aliorum in iudicio interuenientium legitimationem, libelli aptitudinem mandatorum sufficientiam, & similium examinari contingunt, quæ tamen negocii principalia regulariter non sunt.*
3 *In secunda processus parte negocium principale pertractatur.*
4 *In tertia parte negocio finis imponitur per sententiam.*
5 *Reus debet regulariter adire iudicem Rei, in multis tamen casibus fallit hoc, qui & hic, & inferius habentur.*

CAP. III.

1 ISTIS præmissis † venio ad propositum scilicet ad declarationem ordinis iudiciarii totum ipsum processum diuidendo in tres partes. sicut etiam diuidit Spec. in partes secunda in princip. Pars prima a prima vocatione siue citatione incipit, & durat vsque ad lit. contestat. exclusiue. Secunda pars incipit a lit. contesta. & durat vsque ad sententiam diffinitiuam exclusiue. Tertia incipit a sententia diffinitiua, & durat vsque ad eius effectualem executionem, si non fuerit appellatum. alias si fuerit appellatum suspenditur executio quousque appella. causa fuerit finita,
2 de iureiur. ca. venientes, cum suis coocordan. † In 1. parte expediuntur illa, quæ occurrunt circa competentiam, vel incompetentiam iudicis, & eius iurisdictionem, videlicet, an iurisdictio. habeat in reum, vel non. & si habeat, an sit declinabilis, vel recusabilis. Item circa personam actoris legitimam an habeat personam standi in iudicio, vel non. De habilitate, & idoneitate personæ Rei non quæritur nec disputatur, quia ex quo vocatur ad iudicium, qualiscunque sit, se defendere potest. vnde dicitur si Dyabolus esset in iudicio vt reus, non esset defensio sibi deneganda, cum sit iuris, & æquitatis naturalis, de exceptio. capit. cum inter. vnde dicit ibi Innocen. quod reus non habet firmare, vel legitimare personam suam in iudi. licet hoc ipse firmabit, quod. vocatus est, cum necessario habeat respondere. de iu. c. intelleximus. Et iudicium redditur in inuitum. ff. de verbor. obligatio. l. inter stipulantem, & hoc in reo necessario. Item quæritur in eadem parte de persona procuratoris ão potest stare in iudi. vel an habeat sufficiens mandatum de procur. capit. 1. & similia expediuntur ibidem. Item de loco iudicii an sit tutus, & idoneus reo, de appella. capitu. ex parte. & est primum. Item de forma libelli. de iu. c. examinata. de his, & si. primo quasi de præambulis ad iudicium est bene ponderandum. Item quęritur de competentia, vel incompetentia fori, de legitimatione, vel inhabilitate personarum in iudicio interuenientium. de idoneitate, vel refutatione loci. itẽ de aptitudine, vel ineptitudine libelli. sufficientia, vel insufficientia mandatorum, & procuratorum, & huiusmodi, & non tractantur ibi quæ sunt negocii principalis. verum regulariter hoc dico ideo, quia fallit in certis casibus, de quibus in cap. 1. de litis contest. lib. 6. qui patebunt in processu.
3 † In secunda parte pertractatur negocium principale, vt
4 ibi videbimus. † In tertia parte imponitur finis ipsi negocio per sententiam. ff. de re iud. l. 1. & condemnatum producitur ad effectum executione. de re iud. capit. cũ aliquibus.
5 de officio delega. c. quærenti. † Sed antequã inchoemus processum, sciendum ꝙ actor debet adire iudicẽ Rei. C. de iurisf. om. iud. l. adire, quia est regula de hoc tradita in capit. cũ sit generale, de foro compet. cũ concordan. sed hoc fallit in multis casibus, in quibus sortitur reus forum non sui iudicis. io capit. vlt. de foro compe. & maxime est de consuetudine, ꝙ clerici trahũt laicos ad iudicẽ ecclesiasticũ in causa ciuili. per cap. cũ sit iã allegat. Et not. bene in cap. si clericus, eod. titul. in vlt. gloss. & Gui. in Specu. de foro compet. in adit. §. 1. in princip. Item potest reus iurisdictionem non sui iudicis in se prorogare tacite, de foro competen. capit. dilecti. scilicet, contrahendo, vel soluere promittendo in certo loco, hoc verum de iodice ordinario, secus de delegato. de offi. iudi. delega. capit. p. & g. Ad hoc tamen, quod clericus valeat iurisdictionem non sui iudicis in se prorogare, plura requiruntur, quæ concurrere debent, vt in d. capitu. significasti, & ibi not. de foro competen. An autem quis prorogando potest pœnitere. & iudicium iodicis prorogati declinare, etiam recurrendum est ad capi. 1. de iu. & quæ ibi no. consueuerunt, scilicet, quis sit competens iudex alicuius.

SVMMARIVM.

1 *Iudicum appellatione qui contineantur.*
2 *Auditor Palatii apostolici dicitur mistus inter ordinarium, & delegatum & quomodo ordinariam, & quibus causis delegatam nanciscatur cognitionem, & quibus nullam.*
3 *Assessor proprie non est iudex.*
4 *Arbiter, & arbitrator inter iudices proprie non habentur.*
5 *Delegatus iudex qui sit, & quando subdelegare potest.*
6 *Conseruatores, & executores sunt delegati.*
7 *Ordinarius iudex qui sit.*
8 *Inferiores iudices ordinariam ex priuilegio, vel consuetudine possunt habere iurisdictionem.*
9 *Archiepiscopus non est iudex ordinarius subditorum suorum suffraganeorum, sed solum in sua diœcesi, & super suffraganeis ordinariam habet potestatem.*
10 *Legatus est iudex ordinarius in prouincia sibi decreta.*

CAP. IIII.

PRO isto est aduertendum prout dicit Guil. in Spec. parte 1. §. 1. † Iudicum alii delegati, alii ordinarii, alii arbitri, alii arbitratores, alii auditores, alii assessores, vel potest dici distinguendo duo membra tantum. † scilicet, quod omnis iudex aut est ordinarius, aut est delegatus; quidam tamen est mistus, sicut auditor palatii apostolici, qui nec est delegatus, nec ordinarius, sed potestas eius se habet ad vtrunque; quia habet ordinariam in cognoscendo, & delegatam in pronunciando. vt no. in cle. auditor. de rescrip. & quod in Spe. ponit Gul. auditorem, intelligit de eo, cui certus articulus causæ expediendus committitur. Et si Gul. intelligit de articulo habente causam cognitioni annexam, tunc talis adiutor est delegatus. Si de nudo articulo, vt est examinator testium, tunc non est iudex talis auditor, sed nudus minister. de quo in c. super quęstionum. de offi. delega. in cle. iudices. eod. titu. † Et ideo non debet poni istud membrum, scilicet de assessore, quem non oportet inter iudices enumerare, quia proprie iudex non est, vt suo loco patebit. † Similiter arbiter, vel arbitrator proprie non est iudex, quia priuata persona potest arbiter eligi sed sic est, quod per pactum priuatorum non datur iurisdictio alias eam non habenti, vt patet de foro competen. c. si diligenti. & c. significasti. & ideo Spec. enumerat eum inter iudices, quia arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, vt in l. 1. ff. de arb. † Delegatus est, qui ex alterius commissione alicuius causæ recipit iudicialem cognitionem. de officio delega. c. super questionum, & ille si est a principe delegatus, alium subdelegat. vnde subdelegatus est, cui causa, vel aliqua pars causę a delegato secundo loco committitur vt ibi. † Conseruatores etiam, & executores sunt delegati. de offi. delega. c. 1. & vlti. lib. 6. † Ordinarius est, qui iure suo per principis beneficia vniuersaliter iurisdictionem exercere potest. ff. de iurisdi. om. iudi. l. more maiorum, & sequē. Papa ergo est ordinarius omnium, & singulorum. 9. quęstio. 3. c. cuncta per mundum & c. per principalem. item episcopus in sua diœcesi, & dominus temporalis in cuius territorio quis domicilium habet, vt in l. hęres absens. ff. de iu. de foro compet. c. vlti. isti sunt ordinarii, & competentes iudices. domini tamen temporales non fundant intentionem suam de iure communi nisi contra homines in territorio suo, sicut episcopi in diœcesibus suis. de quo no. in c. super eo, de parochiis. & in c. 1. de re. dom. † Itē inferiores possunt esse ordinarii, & habere ordinariam iurisdictionem ex priuilegio, vel ex consuetudine, de officio ord. c. cum ab ecclesiarum, de foro compe. c. cum contingat. † Archiepiscopus vero non est iudex ordinarius subditorum suffraganeorum suorum, sed solum in diœcesi, & super suffraganeis hębet ordinariam potestatem, vt in c. pastoralis, de officio ordin. † Item legatus est ordinarius in prouincia sibi decreta, vt in c. 1. de officio delega. lib. 6.

SVMMARIVM.

1. *Actor quomodo se habere debeat adeundo iudicem.*
2. *Processus debet inchoari a citatione, quæ est principium, & fundamentum ordinis iudiciarii.*
3. *Delegatus iudex vbicunque adiri potest.*
4. *Iurisdictio, an perpetuetur per subdelegationem.*
5. *Citationem a iudice decretam debet actor cito exequi instare, ne per aduersarium coram alio iudice possit conueniri.*
6. *Iudices vbi sunt plures ordinarii, est quandoque gradualitas inter eos, quandoque accumulatio fori.*
7. *Accumulatio fori quibus modis fieri possit, & ad quos effectus.*

CAP. V.

SED qualiter adeundo iudicem actor debet se habere, tractat Gul. in Specul. de compe. iudi. adi. §. viso. † quia si est ordinarius actor per se, vel per procurat. accedit ad eum hora congrua, & cum sedit pro tribunali, non quando legit, vel quando est in diuinis, nec in via, &c. & factum suum coram eo proponat per se, si est discretus, alioquin per alium. de iudi. cap. pastoralis. & petat aduersarium citari ad iudicium, seu vocari ad causam, de iudica. 1. † quia per citationē debet inchoari processus. Est enim citatio fundamentum, ac principium ordinis iudiciarii, de quo in gloss. c. ecclesia, de constitutio. sicut litis contesta. est fundamentum ipsius litis, & initium iudicii, de quo dictum est supra. Et dicit nota. text. Insti. de pœ. temere liti. §. vlti. quod omnium accusationum instituendarum princip. ab eadem parte edicti constituitur, quæ est de in ius vocand. † Si iudex est delegat. accedat ad eum vbicunque inueniat ipsum, quia ipse certo loco, seu consistorio quandoque caret. in loco tamen honesto, & hora congrua. de officio delega. c. consuluit. pro quo no. in clemeut. quamuis. de ap. & literam commissionis sibi præsentet, tunc incipit iurisdictionem habere de appella. capi. vt debitus. requirens eum humiliter, vt mandatum apostolicum exequendo aduersariū citet, & sine mora decretam citationem obtineat ad effectū iurisdictionis perpetuandæ. de officio delega. capi. gratum. † Et an per subdelegationem perpetuetur iurisdictio, recurrendum est ad nota. in d. c. gratum. & in capi. licet vndique, & in c. relatum. de officio deleg. & in c. quamuis, & in c. si a subdelegato, de officio deleg. lib. 6. † Item faciat ipsam citationem ab ordinario, vel delegato decretam citius exequi contra aduersarium, ne per ipsum aduersarium coram alio iudice possit conueniri, vt le. & no. in alleg. capi. vt debitus.

† Ad intelligentiam istius aduertendum est, quod in pluribus ordinariis est quandoque gradualitas, quandoque accumulatio fori. vt nota. in c. cum ab ecclesiarum. de officio ordina. & in ca. cum contingat, de foro competen. † Et vbi est pluralitas iudicum per modum accumulationis, locus est præuentioni, vt qui primo citat sit iudex, idem in delegato, & ordinario. vt in c. vt debitus, supra alleg. & ista præuentio per domicilii mutationem de foro competen. capi. proposuisti. Item ad effectum litis pendentiam inducendi acceleret ad procurandum citationem aduersario intimari. Ex quibus collige tres citationis effectus.

SVMMARIVM.

1. *Citationem iudex ad petitionem actoris decernere debet.*
2. *Citatio potest fieri per literas; & quid tales literæ continere debeant numero.*
3. *Iudex ore proprio citare potest.*
4. *Tabellio nedum verbo citare potest, sed de ipsa citatione attestari, & se citasse scribere potest.*
5. *Citatio per nuncium fieri potest.*
6. *Citatio per partem quando, & quid operetur.*
7. *Citatio tertio modo fieri dicitur ve, ipsa, quando persona capitur.*

CAP. VI.

IVDEX † ergo ad petitionem actoris habet decernere partem ream citandam. † Et potest fieri huiusmodi citatio per literas iudicis, vel viua voce: viua autem voce fit multipliciter. quandoque per ipsum iudicem qui ore proprio citat. † quandoque per tabellionem, quia per nuncium potest fieri, vt postea dicetur, ergo fortius per † tabellionem; & potest ipse tabellio per talem citationem per ipsum factam attestari, & scribere se citasse. quandoque per partem, in vim tamen prouocationis ad causam. de app. ca. cum sit. & in c. bonæ. † quandoque per nuncium. de officio delega. c. prudentiam. de appel. c. cum parati. de quo in Specul. de citationibus. §. sequitur. & no. in c. quoniam. de proba. † Fit etiam, vt dixi, per literas. & quid debent continere literæ citationum, patebit etiam in formis. & ponit etiā Guil. in Specul. titul. de citationibus. §. iam citationem.

Et potest etiam addi tertium membrum, vel tertius modus citandi, vt dicit Ioann. Andr. in additio. Specul. de cita. §. sequitur. † videlicet quod fit citatio ipsa re, vt cum persona capitur, & tutius ducitur ad iudicium, de quo scripsit Ioann. Andr. in capitulo Romana, & capitulo contrahentes, de foro competent. libro secundo. Si ergo iudex est delegat. qui acceditur, rescriptum, seu literas commissionis suscipiat reuerenter, & deuote quia per salutationem & benedictionem inducuntur effectus, de quibus in procemio sexti.

SVMMARIVM.

1. *Rescriptum quomodo præsentetur ab impetrante, & recipiatur a iudice.*
2. *Rescriptum qua cautela debeat aperiri a iudice.*
3. *Rescriptum si iudex deprehendat vitiosum, vel falsum, quomodo se habere debeat tam circa illud, quam circa præsentantes.*
4. *Rescriptum si iudex viderit sine vitio, quid agere habeat.*

CAP.

CAP. VII.

QVALITER præsentator in præsentando, & iudex in recipiendo, & inspiciendo rescriptum debet se habere, tradit Guil. in Specul. de rescrip. præsentatione. §. 1. in princip. & dicit sic, quod
1 debet fieri hoc modo. † Adsit enim publicus notarius, vel duæ personæ idoneæ, & in eorum præsentia impetrator rescriptum apostolicum præsentet iudici dicens. Papa vos salutat, & hanc literam, & suam benedictionem vobis mittit, & supplicat quod secundum eius tenorem procedatis. Iudex autem ipsum reuerenter birreto deposito ac capite inclinato suscipiat; si clausum est, quod fit quandoque cum
2 vni scribitur, † sic caute ipsum aperiat, vt filum cum bulla literæ ex vna parte adhæreat, sicut prius vtrique adhærebat. nam si bulla ex toto alteraretur, nulla prorsus ei fides relinquitur, argu. de crimin. falsi. c. licet. Post hoc confestim ipsum legat, & totum tenorem, & bullam, & cartam, & stilum, & filum diligenter inspiciat; quia iudicantem oportet cuncta rimari, & rerum ordinem plena inquisitione discutere. 30. q. 5. c. iudicantem. de fide instrumento. c. cum Ioan.
3 † & si inueniat ipsum falsum, vel vitiosum ipsum reiiciat, nec ei fidem adhibeat. 9. distinctio. cap. si ad sacras. immo si euidens falsitas est, offerentes capiantur, vt de crimine falsi. c. ad audientiam. 19. distinctio. capit. in memoriam. si tamen in literis de simplici iustitia cauetur, non præsumitur
4 de facili falsitas. de crimin. fal. capitu. 1. † His ergo diligenter inspectis, si sine vitio illud iudex viderit, ipsum recipiet mandando notario, vel etiam si pars id non requirat, vt tam de præsentatione quam de receptione fiat publicum instrumentum.

SVMMARIVM.

1 *Notarius qua cautela atque prudentia sibi prospicere debeat, cum de rescripti præsentatione fidem facere oportet. & nu. 4.*
2 *Rescripto falso vtentes grauissime puniuntur.*
3 *Iudici imminet periculum, si falsi rescripti authoritate processerit.*

CAP. VIII.

1 ET dat Gul. notario hic bonam doctrinam dicens, † sitque cautus notarius, vt ipse diligenter inspiciat ipsum rescriptum; nam cum oportet eum in suo instrumento asserere, se vidisse integrum, & incorruptum, si post contrarium appareat, eius instrumentum, nec immerito, redarguitur falsitate, nisi vitium probetur postea subsecutum. Caueat etiam notarius ne falsum asserat. de fide in-
2 stru. c. inter dilectos. † Inter actorem etiam, & reum hoc cautum esse debet. nam si falso rescripto vtuntur, grauissime punientur. quod dic, vt de crimin. fal. c. ad falsariorum.
3 † Et etiam iudex si scienter talis rescripti auctoritate procedit, vt eod. tit. c. super eod. & c. quam grau. & reus fatuus est, si per huiusmodi rescriptum se permittat conueniri, vt
4 eo. tit. per totum. de procu. c. in nostra. † Et quomodo super præsentatione, & receptione rescripti fieri debet ad mandatum iudicis instrumētum per tabellionem, ibi etiam tractat Gul. Et quod totus tenor rescripti scribatur inter acta per notarium, vel per duas personas idoneas. vt de probat. c. quoniam contra. & scribet notarius sub hac forma.

SVMMARIVM.

1 *Forma de præsentatione instrumenti publici fidem facientis, receptione q; literarum apostolicarum.*

CAP. IX.

1 IN nomine domini amen, † Anno tali, indictione tali, & tali die, & tali hora, in oppido, & in tali diœcesi, in curia talis præpositi, & coram eodem domino præposito, in meique notarii publici, & testium infrascriptorum, &c. constitutus talis clericus, vel laicus talis diœcesis, rescriptum apostolicum, vel literas apostolicas. cuius vel quarū tenor inferius scribitur, vera ipsius domini Papæ bulla plūbea, & cordula canapis pendente more Romanæ curiæ bullatas, sanas, integras ac illæsas, ac omni prius vitio ac suspicione carentes, prædicto domino præposito præsentauit, cumque humiliter requisiuit, quatenus in causa seu causis huiusmodi sibi commissis aduersus talem procedere, & eūdem citare, seu literas citatorias contra ipsum sibi decernere, & concedere, & iustitiam facere dignaretur. quod quidem rescriptum, vel quas quidem literas, idē dominus præpositus ad se recepit reuerenter, vidit, & perlegit, ac eius, vel earum tenores in actis causæ sibi conferri mandauit, & citationis literas contra præfactum fieri decreuit.

SVMMARIVM.

1 *De tenore rescripti D. Papæ qualiter apparere debeat apud acta notarii.*
2 *Rescripti tenor redactus in actis notarii fidem facit, etiam si originale perderetur.*
3 *Officium tabellionis quale esse debeat circa ea, quæ occurrunt in iudiciis.*
4 *Commissio citationis qualis apud acta notaris remanere debeat.*

CAP. X.

TENOR autem rescripti, seu literarum commissionis talis est. Ioan. Episcopus seruus seruorum Dei,
1 &c. † Ego talis notarius &c. & præfatas literas apostolicas vidi, & legi, & de mandato dicti domini iudicis ad hoc auctoritatem præstantis hic nihil addendo, vel mutando transcripsi, & in hanc publicam formam redegi, &c. & tunc fidem faciet transcriptum, licet originale non appareat, vt no. gloss. in capi. cum in iure peritus, de officio dele. & in capit. cum venerabi. de confirma. vti. vel inuti. tutius tamen est, quod hoc faciat parte aduersa præsente, vel cita-
2 ta. † quando ergo tenor rescripti redactus est in actis fidem facit, etiam si rescriptum perderetur. de quo in capitu. cum in iure, de officio deleg. in capi. cum olim, de priuil. cum si-
3 milibus. † Et sciendum est, quod tabellio debet prædicta cō scribere, quia officium est tabellionis omnia, quæ occurrunt in iudiciis, secundum iudicis præceptum sigillatim, & ordinate scribere, & partibus exemplar tradere, & exemplar traditorum retinere, vt no. per Hostien. de prob. capit.
4 quoniam contra. † Si autem fit citatio per nuncium, scribat sic notarius. talis iudex iniunxit tali nuncio suo, vt talem citaret ad petitionem, & instantiam talis tali die, nota. in cap. quoniam contra, supra allega.

SVMMARIVM.

1 *Citationis iudicis delegati in scriptis forma.*

CAP. XI.

1 FORMA citationis iudicis delegati est talis. † N. decanus ecclesiæ talis diœcesis iudex causæ, & partibus infrascriptis, vel iudex ad infrascripta a sede apostolica specialiter deputatus, vniuersis, & singulis abbatibus, prioribus, decanis, dominis, rectoribus, clericis, & notariis publicis quibuscunque per ciuitatem, & diœcesim talis ac talis, vbique constitutis. specialiter tali ac tali plebano salutem in domino, & mandatis nostris immo verius apostolicis firmiter obedire literas sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini Pii diuina prouidentia Papæ secundi, eius vera bulla plumbea cum cordula canapis pendente more Romanæ curiæ bullatas, sanas, integras, & illæsas, ac omni prorsus vitio, & suspicione carentes nobis in notarii publici testiumque infrascriptorum præsentia per talem in eiusdem literis specialiter nominatum præsentatas. nos cum ea qua decuit reuerentia noueritis recepisse, quarum tenor dignoscitur esse talis. Pius episcopus seruus seruorum &c. post quarum quidem literarum præsentationem, & receptionem fuimus per prædictum N. humiliter requisiti, vt in causis nobis delegatis aduersus talem ex aduerso in eiusdem literis principaliter nominatum procedere, citationis literas contra eum decernere, & iustitiam sibi ministrare dignaremur, Nos igitur decanus iudex prædictus volentes apostolicum mandatam exequi, vt tenemur, vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis sententia, quam in vos, & quemlibet vestrum præsentis mandati contemptores, vel neglectores in his scriptis, trium tamen dierum monitione præuia, ferimus firmiter, & districte præcipientes mandamus, quatenus accedatis quo propterea fue...

accedendum,& præfactum N.publice citare curetis.quem, & nos peremptorie citamus per præsentes,vt die tali,vel vt die.12.a præsenti insinuatione,vel publicatione computando,quorum dierum quatuor pro pri.quatuor pro secundo, & reliquos quatuor dies pro tertio, & peremptorio termino ac monitione canonica assignamus, compareat per se, vel per sufficientem procuratorem in curia habitationis nostræ hora tali coram nobis tali de iustitia responsurus. cum interminatione,quod siue comparuerit siue non, nos nihilominus,quod iustum fuerit, faciemus. diem ac vestræ citationis formam,& quicquid feceritis in præmissis nobis per vestras patentes literas harum seriem continentes, aut instrumentum publicum fideliter rescribatis. Datum,& actum tali loco,tali anno, nostro sub sigillo &c. Sciendum, quod ista forma communiter frequentatur, quamuis sub aliis verbis ponat Spec.in tit.de citatio.§.iam de citatione, & ista forma sonat de vnico iudice delegato.

SVMMARIVM.

1 *Iudices plures delegati quandoque simpliciter dantur vnico rescripto,quandoque cum diuersis clausulis.de quibus nu.2.3.& 4.*

5 *Partes quando non conueniunt in vnum iudicem, quomodo eis prouideatur.*

6 *Clausula in literis conseruatorum apponi consueta; quatenus vos,vel duo, vel vnus vestrum; quid operetur.*

7 *Iudices quando cum aliquibus clausulis dantur,tunc de huiusmodi clausulis debet fieri mentio in citatione.*

8 *Causa si vni fuit delegata,qui ad maiorem postea euectus dignitatem, an poterit postea in illa causa procedere.*

9 *Rescripti tenor quando debeat totus inseri in citatione.*

10 *Citando reum quæ seruari debent tam contra eum,quam contra citationis executorem.*

CAP. XII.

1 SED † quandoque dantur plures,scilicet duo, vel tres, & isti quandoque dantur simpliciter, de officio dele-
2 gat. capitu. cum causam. † quandoque cum diuersis clausulis,quia quandoque cum clausula [Quod si non omnes interesse poterunt,duo, aut vnus vestrum nihilominus exequatur] de officio delega.capi.prudentiam.in princip.
3 & capi.cum super. † & quandoque cum clausula [Quod si ambo interesse non poteritis, alter vestrum nihilominus exequatur,] & hoc quando sunt duo iudices, vt in d.capi.
4 prudentiam, in §.idem quoque. † quandoque cum clausula [Quatenus vos,vel duo,vel vnus vestrum,]& prima clausula ponitur in rescripto appellationis,cui contradicitur in
5 audientia literarum contradictarum. † quandoque partes non conueniunt in vnum iudicem, quia tunc dantur tres cum clausula [Quatenus si non omnes interesse poteritis &c.] quælibet partium eligit vnum, cancellaria dat tertiũ, & tunc omnes tres habent procedere, nisi tertius se excus.
6 vt in d.capitu.prudentiam. † vltima clausula frequentatur in literis conseruatorum,quando dantur conseruatores ecclesiis,vel vniuersitatibus aut studiis,quia tũc ponitur clausula [Quatenus vos,vel duo,aut vnus vestrum &c.] & tunc quilibet insolidum procedere potest a princip. secunda forma est, per quam dantur duo iudices cum clausula [Quod
7 non ambo] hodie non est in vsu. † quando ergo dantur plures iudices cum prædictis clausulis,tunc de huiusmodi clausulis debet fieri mentio in citatione, sic dicendo. N. decanus ecclesiæ talis &c. iudex conseruator venerabilibus, & circunspectis viris magistris doctoribus, & scholaribus, & vniuersitati studii talis &c. vna cũ certis nostris in hac parte collegiis cum clausula [Quatenus vos, vel duo aut vnus vestrum &c.] a sede apostolica delegatus. Quod autem delegatus debet præmitti, & præponi patet; quia ipse repræsentat personam domini Pa. de officio delega.c. cum olim. cum concordan. Et quando sunt plures delegati, maior & dignior debet præponi,de quo in Specu.de citat.§. prælle-
8 ga. † Circa quod mouetur vnum dubium facti. ponamus, quod causa delegata fuit olim episcopo Leodiensi, nunquid postea,cum ecclesia ista fuerit Metropolitica, ipse factus archiepiscopus procedere poterit in causa prius coram eo inchoata? Ioan.Andr.in addi.Specul.titul.de leg.tenet,quod sic,etiam si nomen proprium esset expressum in commissione. Ratio,quia per dignitatem archiepiscopalem non deseruit esse episcopus,vnde & Papa vocat se episcopum,vt in l. eos.C.de excu.mu.libr. 10.in fin. Istud dubium moueri potest propter ludentes ad scaccos,nam vt ibi dicit Ioannes Andr.per eandem legem fuit iudicatum, quod qui in ludo scaccorum conuenit mactare socium cum pedona, erit victor, si cum pedona facta regina scaccum dederit, pro quo Ioann.Andr. in additio. Specul. vbi supra, plures rationes adducit,dicit tamen ibi,quod Paduæ audiuit pronunciari contrarium. Et concordando distinguit dicens. primum procedere quando conuentio fuit facta de certa pedona, secus quando de certa non est conuentum. Item in forma mandat delegatus omnibus, & super illos habet iurisdictionem quantum ad hoc,quod alias sua iurisdictio non potest bene explicari,de officio delega.capi. 1.& capitu.præterea. de quo in Specul. titul. de citatio. §. de citatione, versicul.
9 quid si delega.excommunicat.& sequen. † Aliquando autem tenor rescripti debet totus inseri in citatione, vt legitur,& notatur in capit.2.de dila. Et notat Ioann. in gloss. 3. quæstio.2.cap.si episcopus.& per Specul.in titu. de citatio. versicu. Item quid si rescriptum, vbi concluditur hoc fieri communiter,& alias non valere citationem.de hoc not. in
10 capi.veniens.de accusa.super vltim.gloss. † Sed nunquid debet mittere citator rescriptum bullatum? & respondetur,prout no.in d.capit. 2. de dila. Aliqui etiam inserunt in citatione libellum,de quo in capi.2.iam allega. Item in forma citatur reus ad respondendum actori de iustitia. Aliqui citant primo ad dicendum contra commissionem, quicquid dicere seu opponere voluerint contra eam,& iste terminus seruatur in curia pro substantiali. Item quod possit, & debeat excommunicari,probatur in capi.cum ex literis, de restitutio. in integr. & in Specul. titul. de citatio.§.viso. versicul. item iudex. Item in forma citationis apponitur, quod executor debet rescribere diem. de hoc nota.in Specul.titu.de citatio.§.vltimo, versiculo si non mandat iudex delegat. quandoque non procedit per se, sed causam sibi commissam subdelegat, & tunc erit forma subdelegationis ista.

SVMMARIVM.

1 *Subdelegationis forma.*

2 *Subdelegatio nedum ex impedimento,vt plerique iis asseritur,sed pro voluntate fieri potest.*

3 *Subdelegatus compelli nequit ad causam suscipiendam, si de malitia subdelegantis constat.& nu.10.*

4 *Subdelegatio inuitis partibus fieri potest.*

5 *Subdelegatus habens iurisdictionem habet etiam coertionem, & quare.*

6 *Delegatus subdelegatum sui collega admittere non tenetur.*

7 *Clausula; committimus plenam, vel donec, &c. diuersos parit effectus.*

8 *A delegato ad quem appellari possit.*

9 *Delegatus si vnus est,an pluribus subdelegare possit.*

CAP. XIII.

1 DECANVS † Ecclesiæ, iudex causæ,& partium infrascriptarum a sede apostolic. specialiter delegatus honorabili viro tali salutem in domino. literas sanctissimi in Christo patris &c. noueritis nos recepisse sub hac forma. Ioann. episcopus &c.sed quia nos tam nostris,quam ecclesiæ nostræ negociis præpediti cognitioni,& decisioni negocii huiusmodi ad præsens vacare, & intendere commode non valemus, idcirco de vestra legalitate confisi: vobis in hac parte committimus vices nostras, donec eas ad nos duxerimus reuocandas. Et aliqui subiungunt mandatum. videlicet,mandantes vobis quatenus in negociis huiusmodi procedatis secundum traditam a sede apostolica nobis formam,& alias prout de iure fuerit procedendum,in cuius testimonium literas præsentes fieri fecimus nostri sigilli appensione muniri. datum &c.
2 † Hic aduertendum est,quod licet ponatur in forma subdelegationis. [Sed quia nos tam nostris, &c.] tamen potest fieri subdelegatio pro sola voluntate, dato etiam quod non fuerit aliquo legitimo impedimento præpeditus delegatus,de officio delega.capitul.pastoralis, vt ibi per Inno-
3 cent. † Sed si velit malitiose se exonerare,tunc subdelegatum compellere nequit ad causam recipiendam, si de ma-
4 licia constat,vt ibi, † & potest fieri etiam inuitis partibus.
5 eodem titul.capitu.super quæstionum. † Et subdelegatus

delegati

delegati habens iurisdictionem habet etiam coerctionem, alias delusoria videretur eius iurisdictio. eodem titul. capi- 6 tu. ex literis. † delegatus autem subdelegatum sui collegæ non tenetur admittere, de quo in capitu. coram, eodem ti- 7 tu. & capitulo cum super abbatia. † Item dicitur in forma. [Committimus plenarıam, &c. vel donec, &c.] in isto est magna diuersitas: quia si est delegatus simpliciter, tunc cēsetur subdelegatus in toto, & si ipse subdelegatus incipit vti iurisdictione, non potest a delegato reuocari. c. venerabili. 8 eodem titul. & c. quamuis. eodem titu. lib. 6. † Item si a subdelegato fuerit appellandum, tunc, si est datus, non in totum appellatur ad delegatum datum cum clausula, appellatione remota, & non ad Papam, vt in capitu. tum R. eodem titu. Et idem si solam executionem sententiæ sibi reseruauit, vt in capi. si delegatus. in h. de officio delega. libr. 6. Sed fallit in duobus casibus, in quibus non appellatur ad delegatum, sed ad Papam. de quibus in capit. si is cui, & capitu. 9 si a subdelegato eodem titul. libr. 6. † Et quando est vnicus delegatus, an possit pluribus subdelegare, no. in capit. cum R. eodem titul. allega. Dicitur in forma [Mandantes, &c.] quia delegatus potest compellere subdelegatum ad causam suscipiendam, vt prædicto capitu. pastoralis. eodem titul. cum similibus. nisi constet, quod ex malitia se velit exonerare, vt dictum est. Item dicitur in forma [In cuius testimonium, &c.] nam subdelegatio probatur per literas delegati solito sigillo sigillatas.

SVMMARIVM.

1 *Citationis iudicis ordinarii forma.*
2 *Ordinarius citando aliquem non tenetur exprimere causam, ex qua competat sibi iurisdictio.*
3 *Citatio quare committatur facienda per alium.*
4 *Peremptorie, quid significet, & quare in citatione ponatur.*
5 *Peremptorie quis in primo edicto citatus licet appellare non possit, distincta tamen tempora ex multis causis circumspectis citatio talis continere debet.*
6 *Contumacia qua pœna diuersimode coercenda veniat.*
7 *Citatio si ad diem certam fiat, & illa dies sit feriata, an arctet citatum ad comparendum, & quo die.*
8 *Iudices circumspecti qualiter suas citationes instituere debeant, vt omnes euitent errores, & difficultates.*
9 *Citatio si fiat die feriato ad comparendum die non feriato, an & quo casu arctet citatum comparere.*
10 *Citatio si fiat pro certa die, an dies citationis, an vero receptionis computetur in numero dierum expressorum.*
11 *In citatione si certa hora non est apposita, tota illa dies cedit citato ante tamen noctis tenebras.*
12 *Certus locus in citatione delegati apponi debet, secus in ordinario.*
13 *Legitime quis dicitur comparere per se, vel per procuratorem.*
14 *Delegatus, quibus casibus personaliter citare potest, licet regulariter id non possit.*
15 *Citatio vt faciat litis pendentiam, ne quid innouari possit, quæ requirantur.*
16 *In citatione an causa sit exprimenda, vide remissiue.*
17 *Citari potest reus a principio ad totam causam, & vide formam specificandorum, & nu. 18.*
19 *Citatus in quibus causis ad singulos actus vocari debeat, & nu. 20.*
21 *Citationes qualiter signari debent, vt fidem faciant.*
22 *Citationis exemplum apud acta notarii remanere debet.*

CAP. XIIII.

1 OFFICIALIS † Curiæ episcopalis Leodiēsis plebano, seu rectori, ecclesiæ talis, salutem in domino. vobis in virtute sanctæ obedientiæ firmiter, & districte præcipiendo mandamus, quatenus accedatis quo propterea fuerit accedēdum, & talem ad nostram præsentiam citare curetis. quem, & nos citamus peremptorie per præsentes. vt tali die compareat in iudicio coram nobis, quærimoniis talis finaliter responsurus. datum die tali nostro sub sigillo. Talis forma est breuis, quia eius iurisdictio iam est radicata, & fundata a iure, ex quo est iudex or- 2 dinarius, proprius & naturalis ipsius citandi. † vnde non oportet in citatione exprimere causam, ex qua competat sibi iurisdictio, seu quare habeat iurisdictionem super eum, sicuti facit delegatus quando recipit rescriptum apostolicum, &c. vt in forma præcedenti. † Item talis citatio dirigi- 3 tur plebano in cuius parochia degit ipse citandus, & habet domicilium. & committitur sibi citatio facienda; posset. n. ipse vocare, vt ad eum veniret, sed quia tutius est citationē per alium fieri, qui de hoc testificetur; quia per citatū posset occultari. de quo in spe. de citatio. §. iam de citatiōe. vers. & igitur. & no. de do. & contu. c. vl. Committitur ergo aliis, vt citent, vt per eorum relationem constet de citatione, vt ibi 4 no. † Item in forma citationis ponitur verbum, peremptorium; dicitur. n. peremptoriū, eo ꝙ disceptationes perimit, ita dicit, l. & tertiū. ff. de iud. & perimit. disceptationes, idest non patitur aduersarium tergiuersari. de quo per Io. An. in 5 addi. Spec. in ti. de citat. §. viso. † Aduertendum est, ꝙ in prima citatione non est mittendum peremptorium, vt in l. cōsentaneum. C. quomodo, & quando iud. in auth. qui semel. nisi fieret ex causa, vt in l. contumacia. ff. de re iudi. debet ergo reus tribus citari edictis, & tunc tertium edictum est peremptorium, etiam si non exprimatur, vt no. 3. q. 2. in summa. Sed quia ex causa potest vocari reus vnico edicto peremptorio propter distantiam viarum, vel si res celeritatem desiderat, vt in c. cum ex literis, de resti. in integ. & sic venit in vsum, ꝙ communiter iudices mittunt, nisi vnam citationem, & perempto. nec propter hoc solum potest appellari, vt dicit Inno. in alleg. c. 2. de dila. vbi dicit, ꝙ sola peremptorii assignatio prima vice facta, non est causa sufficiēs ad appellandum. debet tamen tenere istud peremptorium competentia intersticia, & interualla temporum. 34. q. 3. c. de illicita. & no. in c. 1. de dila. & quanta temporum interualla continere debet, arbitrabitur iudex ex distantia viarum, negotii, personarum, ac temporis qualitate. vt in capitulo cum ex literis, de restitutio. in integ. not. in capitu. 1. de di- 6 la. de quo etiam in Specul. titul. de citat. §. nunc. † Si tamen fierent tres citationes, tunc si citatus in primo citationis termino non venit, reputatur contumax, quo ad hoc, & tenetur actori comparenti ad expensas, vt no. de procura. capitu. querelam. & in Specul. de expensis, §. iuxta. versi. quæritur, sed pro contumacia huiusmodi non inferuntur aliæ pœnæ contumaciæ, quia talis non constituitur contumax, quo ad hoc, vt posset pro tanto excommunicari, vel missio contra eum fieri, vt no. in capitu. vlti. de dolo, & contuma. nisi in prima citatione responderet, se non venturum, quia tunc contumacia esset notoria. Si ergo in citatione non esset verbum, peremptorium, citatus non comparens non esset contumax, nec posset excommunicari, nec patietur missionem. sed quando citatio est vnica peremptoria, licet tres terminos contineat, sufficit tantum vni parere, & solum post vltimum erit locus pœnæ, de hoc in Specu. de citatio. §. viso. & per Ioan. Andr. in addi. spe. de processibus execu- 7 torum. † Item dicitur in forma, vt tali die compareas. si ponitur in citatione, compareas feria 6. vel die mercurii. intelligitur de proxima feria 6. vel die mercurii. per l. eum. ff. de verborum obligatio. versicul. hoc not. in capitu. exposuit. de dilatio. Si autem dies illa sit feriata, in quam citatus est reus, an arctet eum ad veniendum siue comparendum, dubitatur; hoc potest contingere dupliciter, vel ibi exprimitur in citatione, compareas tali die dominico, vel non exprimitur, sed dicitur compareas 10. die, & in istam diem incidit dies feriata Innocen. in capitu. vltim. de feriis. post recitationem opinionum, videtur placere finaliter, quod licet in citatione exprimatur error, dicendo compareas die dominico, vel comperas die 10. & ille dies in diem dominicum incidit, quod semper tenetur comparere. Ratio, quia in citatione duo videntur mandata, quod tali die compareat; si illa die non debet, vel non potest, nihilominus videtur sibi mandatum, vt compareat quanto citius potest. Hosti. tenet contrarium, & cum eo videtur tenere Richar. de Senis. Ioan. Cald. vbi videtur dicere, quod si error tacite insit, tunc remaneat citatio, quia tenuit a principio. vnde licet tunc casus superueniens mandatum suspendat, non tamen ex toto relaxat, & ita sequenti die tenetur comparere. secus si error expressus est, quia tunc negat citationem 8 tenere. † Ad hoc tamen euitandum hodie iudices sunt cauti in citationibus sic dicentes. 10. die compareas si iuridica fuerit, alioquin proxima de iuridica sequent. vnde consulit Ioan. And. in capitul. vlti. de fer. quod hanc cautelam iudices seruent, maxime quia posset esse, quod apud iudicem non esset dies feriatus, & apud citatum esset, vt ibi patet per text. quem singuli episcopi seruare debent. & ita seruāt curiales, & quandoque alii iudices maxime delegati. 9 † An teneat citatio, & arcter in casu conuerso, vt si fiat citatio die feriato, vt citetur reus ad diem non feriatum. ibi

etiam no.per Docto.singulariter.Ioan.Andr.vult in nouel.
quod teneat talis citatio.& distingit triplicem actum in ci-
tatione. primus actus est præceptum de citando. secundus
est illius præcepti executio, videlicet ipsius citati actus. ter-
tius est processus inchoatus ex tali citatione. Primus actus,
vt dicit, non requirit causæ cognitionem, & ideo potest fie
ri die feriato, vt in l. 2. C. de feri. Secundus actus eadem ra-
tione similiter potest fieri die feriato. Tertius actus est quan
doque inchoatiuus, iste cum habeat causæ cognitionem,
tali die non potest expediri, remittit ad Specul. de citat. §. 1.
versic. item quod citatio, Ioan. de Cald. tenet contrarium,
& inter alias rationes tenet, quod citatio est de processu
etiam per se, & principaliter, vt de probatio. cap. quoniam,
pro hoc facit. quia per talem actum iurisdictio perpetuatur
ex quo ergo est actus iudicialis non debet fieri die feriato,
10 forte hoc tutius, & ita seruatur. † Quando fit citatio, vt
10. die compareat &c. an tunc dies receptionis, seu insinua
tionis literarum citationis computetur in numero dierum
expressorum in citatione, no. Gul. in Specula. de cita. §. vi-
so. ver. pe. & de dilat. c. 1. versi. sed pone. & tenet, quod non
11 computetur. † Itē in forma citationis non est apposita cer-
ta hora, videlicet, compareas die tali, hora scilicet vespera-
rum, vel tertiarum, ex quo non est præfixa certa hora, de-
bet iudex expectare reum ad finem diei vsque ad illam ho-
ram, quæ incumbit ante noctis tenebras. de offic. delega. c.
consuluit. de gratia tamen potest eum expectare in diem se
12 quen. vt ibi. † Item nec de loco fit mentio, quia ordinarius
certum habet auditorium, vt sup. dixi, secus est de delega-
to, qui debet certum locum assignare. de rescrip. capit. cum
13 olim, in fi. † Item dicitur in forma, [Compareas legitime,]
vnde potest comparere per se, vel per procuratorem, vt po
14 stea patebit. † & delegatus non potest regulariter quem ci-
tare, vt personaliter coram eo compareat. hoc tamen fallit
in casibus, de quibus in capitu. 1. de iudic. lib. 6. Item dici-
tur in forma, [Quærimoniis talis responsurus,] & non ex-
15 primitur causa propter quam citatur. † sed per talem cita-
tionem non inducitur litis pendentia. vt in clemen. 2. vt li.
penden. ad hoc, quod citatio faciat litis pendentiam ad ef-
fectum, vt nihil possit innouari, requiritur, quod citatio sit
instruens, scilicet, ꝙ per eam constet super quo debeat reus
conueniri, ꝙ a competenti iudice sit facta, & ꝙ perueniat
16 ad notitiam citati. vt in clem. 1. vt li. pen. † De hoc tamen, an
in citatione sit causa exprimenda, & quare fiat, vide Ioan.
Andr. in addi. Specu. super verbo. item ꝙ in nulla causa. &
ibi videtur tenere, quod exprimenda sit causa propter ra-
17 tiones quas ibi adducit, sed communiter non seruatur. † Itē
citatur solum, vt respondeat quærimoniis actoris in causis,
in quibus potest procedi lite non contest. de quibus sup. fe-
18 ci mentionem. † Potest tamen reus a principio citari ad to-
tam causam, videlicet ad procedendum, & procedi ad vi-
dendum in tali causa ad omnes, & singulos actus incumbē-
tes, seruatis terminis debitis ac consuetis vsque ad senten-
tiam diffinitiuam inclusiue, cum omnibus, & singulis actis
actitatis, & scripturis, literis munimentis, quibus in nego-
cio huiusmodi, vt intendit & se iuuare, cum in terminatio-
ne, vt siue compareat, siue non, nihilominus in causa prædi
cta, prout iustum fuerit, ipsius citati contumacia, seu absen
tia non obstante, procedemus. & quando talis est causa, &
eo modo citatur, non oportet eum postea ad singulos actus
19 de nouo citari. † alias si non est causa priuilegiata in proces
su, vel si est talis, sed non est citatus isto modo, sed solum
quærimoniis responsurus, tunc oportet ipsum ad singulos
actus vocari, & videtur dicere Gul. in Specul. de citat. §. vi-
20 so. † Dicit tamen ibi Ioan. Andr. quod hoc procedit vbi iu-
dicium est remotum a loco citati, puta curia, quia esset diffi
cile citationem pro singulis actibus mittere, potest proce-
di ad examinationem causæ, & diffinitionem, si pars non
venerit, aut procurator citabitur ad singulos actus, etiam
si in vno non fuerit contumax, de quo pleuius per Ioann.
21 Andr. in addi. Specu. loco allega. † In fi. citationis ponitur,
datum, nec subscribitur testibus, sed sufficit literam citatio-
nis esse sigillatam sigillo iudicis, siue sit ante iudicialis, siue
22 de iudiciali; vt no. in cap. quoniam. de probatin. † citatio-
nes tamen quæ emanauerunt de curia, rediguntur per ta-
bellionem in publicam formam, & hoc est tutius in arduis
maxime coram delegato, & idem decretum citationis, &
eius forma, cum potest, extēditur, prout visum fuerit expe
dire.

SVMMARIVM.

1 *Nuncius, vel alius, cui committitur citatio facienda, quomodo se habere debeat.*
2 *Citandus est quisque personaliter si inuenitur, vel eius procurator, vltimo ad domum, nu. 4.*
3 *Citatus semel, si se absentet, tenetur dimittere procuratorem.*
5 *Citatio fit etiam in ecclesia, in cuius parochia degit citandus, cum populus conuenit ad diuina.*
6 *Citandi forma in citatione posita, seruanda est.*
7 *Citans non debet intrare domum citandi eo inuito.*
8 *Citatio ad domum non est facienda, quandiu citandus copiam sui faciat regulariter, & quibus casibus posit. vide remiss.*
9 *Citandi locus quando tuto adiri non potest, quomodo citatio fieri debeat.*
10 *Nuncio referenti se citasse an credatur, vel parti iurare volenti. numero 12.*
11 *Citandi commissio a iudice facta qualiter, & ad quos effectus apud acta notarii scribi debeat. & nu. 10.*
13 *Citatio quando committitur per literas, probatur facta eo ipso, ꝙ remittuntur litera citationis factæ cum sigillo.*

CAP. XV.

NVNC videamus de actu ipsius citationis quali-
ter ille debet se habere, cui committitur citatio
facienda per literas, vel viua voce, quia debet ac
cedere ad ipsum citandum, & citare secundum, quod sibi
1 est iniunctum, si citandus copiam sui facit. † si non potest
eum habere personaliter, de hoc protestetur, & de diligen-
2 tia super hoc facta. † semper enim citandus est quis perso-
naliter si inuenitur, de eo qui mittitur in pos. ca. vlti. si non
3 inuenitur, † citetur procurator eius, si quem dimisit quem
tenetur dimittere si se absentet, maxime si semel est citatus.
de procu. c. dilectus. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. vlt.
4 † si procuratorem non dimisit, tunc fiat citatio ad domum,
& requirantur amici, de quo no. in c. causam. de do. & con-
tu. in glo. & in c. vlti. eod. titu. & in capi. vlti. de eo qui mit.
5 in posses. † Item in ecclesia in cuius parochia degit, & mora
6 ratur, cum populus conuenit ad diuina, † vel si traditur for
ma certa in citatione, videlicet, vt in tali die, & tali loco pu
blicetur, ista est seruanda, vt in l. si diligenter. ff. manda. &
c. dilecta. de rescri. vt in citationibus quæ emanant a curia,
in quibus scribitur, si eius copiam habere poteritis, alioqn
7 in domo habitationis suæ, & in ecclesia cathedrali. † non
tamen debet citans intrare domum citandi eo inuito, de
quo in Specu. tit. de cita. §. sequitur. versicu. sed an res, & in
clemen. causam. de electio. Et dicitur absens, qui est extra
8 prouinciam, vt ibi not. † quandiu ergo quis copiam sui fa-
cit, non est citandus ad domum, quia ad citationem ad do-
mum recurritur, quasi ad vlti. refugium, vt no. Hostien. de
dolo, & contuma. ca. causam quæ. nisi in casibus, in quibus
etiam sufficit prima vice. Et quando locum habeat citatio
ad domum, vide plene per Innocen. & alios in c. vlti. de do.
9 & contu. † Et quando locus citandi non potest tuto adiri,
Papa mandat citationem fieri per edictum, de quo de iudi.
c. 1. in clemen. & potest ille, cui committitur citatio facien-
da, per alium citare, vt tenet Goffre. & Hostien. in c. vlti. de
eo qui mit. in posses. licet Abba. teneat contrarium, & de-
bet fieri citatio claris verbis, imo sufficit denunciari procu
ratori, si est præsens. ita tenet Innocen. in c. vltimo. de dolo,
10 & contuma. † An autem credatur nuncio referenti se citas-
se. tractat Gul. in Spec. de cita. §. sequitur. ver. sed no. quod
creditur, & seq. Et consuluit ibi, ꝙ iudex quilibet maxime
delegatus præsente actore, & tabellione iniungat nuncio,
quod ipse talem reum ex parte sui citet sub tali die, scilicet,
quod tali die, & loco compareat peremptorie in tali causa
coram eo responsurus &c. datum, & actum, &c. & tunc ille
notarius præceptum iudicis, & mandatum nuncio factum
redigat in actis, quia dato, quod nuncio credatur super a-
ctu citationis per eum facto, non tamen creditur sibi super
commissione sibi facta, vt ibi dicit Ioann. Andr. in additio.
nam Goffre. tractando, de edicto, si quis in ius voc. &c. di-
11 cit ad hoc, qđ locus sit huic edicto, sex esse necessaria, † quo
rum secundum ponit, quod de mandato iudicis facta sit ci-
tatio, & hoc ponit propter moltos nuncios qui sine manda
to vocant interdum. & propter hoc dicit Ioan. Andr. in ad-
di. Spec. in loco statim alle. quod reprobatur, quod in mul-
tis formis seruatur, quod præceptum de citando nuncio
factum non scribitur, sed quando scribitur relatio cita-
tionis, dicitur sic. retulit talis nuncius de mandato iudicis
citasse

citasse talem, scribat ergo notarius in actis quomodo talis iudex constituit talem nuncium suum, & citationes in tali causa faciendas, qui nuncius iurat corporaliter tacto euangelio omnes ambasciatas, & citationes in eadem causa sibi per iudicem impositas, & imponendas fideliter facere, & referre. Et ibi etiam Ioan. And. in addi. Spec. in isto dubio, 12 † an credatur nuncio etiam publico, & iurato super citationibus, vel an potius standum sit iuramento partis volentis iurare se nō esse citatum. recitat diuersas opi. quicquid sentiant Docto. circa hoc, & practici. Host. in summa in rubr. de contu. §. ii. ver. sed quid si absens. tenet finaliter, hoc relinquendum esse arbitrio iudicis, qui personarum, & negocii qualitatem penset, vel credat, vel neganti se citatum iuramentum deferat ad suam innocentiam ostendendam. Et hoc placet Ioan. And. in addi. vbi supra. propter graue periculum quod imminet probo viro eo non citato ex dicto vilis ribaldi. non tamen hoc est sic arbitrarium, sicut illud, de quo in c. consuluit. de offi. deleg. de quo non licet querelari. vnde si iudex hoc casu male arbitretur, potest per grauamen appellari, quandoque enim videmus iudices pessi-13 mos, sicut & nuncios. † Quando vero citatio fit per literas, probatur facta citatio eo ipso, quod citator remittit literas citationis, seu commissionis sibi factæ apponendo ibi suum sigillum, & hoc habet generalis cōsuetudo. ita no. per Host. in c. quoniam. de proba. tamen melius est, q̀ per literas suas scribat diem, & formam citationis factæ, maxime quando fit citatio, vt die x. vel xii. compareat.

S V M M A R I V M.

1 *Capitulum ecclesiæ, vel aliud quomodo citetur.*
2 *Singuli de capitulo citandi sunt, vt illi, qui cum aliis faciunt capitulum, alias citatio non valeat, & quare.*

CAP. XVI.

1 QVALITER † autem citari debet capitulum. not. in c. bonæ. il i. de electio. quia ipsum capitulum capitulariter cōgregatum citari debet, si potest reperiri, & si non potest conuocari, vel non sunt congregari, & tunc faciat homo quod potest. vnde citetur publice in ecclesia, vt ibi dicitur in glos. quæ sic incip. 2 † & sic citentur etiam singuli non tanquam singuli, sed tanquam illi ex quibus constituitur capitulum, & qui vna cū aliis faciunt capitulum, alias citatio non valeret, quia causa capituli non est causa singulorum, vel econuerso. xii. q. ii. c. qui manumittitur, & no. in c. bonæ. iam alleg.

S V M M A R I V M.

1 *Citationis per nuncium factæ relatio qualiter a notario sit scribenda in actis.*
2 *Citationis per literas commissæ relatio qualiter fieri debeat.*
3 *Ordinarius, vel delegatus, vel non ordinarius, an & quibus casibus citare possit extra suam iurisdictionem per nuncium, vel per literas.*
4 *Citatus quibus casibus non arctatur ad veniendum, nec per consequens incidit in contumaciam, & nu. 5.*

CAP. XVII.

FACTA igitur citatione, si fit per nuncium redeat nuncius ad iudicem referendo sibi in præsentia tabellionis, qualiter, vbi, & quando, & ad quid reum 1 citauit. † & ista nuncii relatio est in actis scribēda, & potest sic scribere notarius; Anno tali, die tali, coram tali iudice. in mei notarii præsentia. talis nuncius retulit se citasse talē, & personaliter apprehensum, & inuentum, vel si non fuerit personaliter apprehensus, retulit se dixisse procuratori tali, vel suæ familiæ, q̀ tali die, & tali hora compareat coram p̄dicto domino iudice ad procedendum, & procedi videndum in tali causa, quæ vertitur inter ipsum, & talem super tali re, vel ad iurandum vel iurari videndum de calum. vel 2 ad videndum iurare testes &c. † Ille vero, cui committitur citatio facienda per literas, solet in cedula affixa citationi, vel in ipsa citationis charta a tergo scribere sub hac forma. Ego N. &c. plebanus &c. cognosco me literas præsentes tali die publicasse, & tali intimasse, & esse fideliter executum. ipsum citando prout recipi in mandatis, in cuius testimonium sigillum meum præsentibus est appensum, vel sic, Ego rector talis ecclesiæ secundum formam præsentis mādati citaui talem tali die iuxta præsentium literarum continentiam, & tenorem, in cuius testimonium &c. vt prius.

3 † Vtrum autem ordinarius possit citare subditum extra iurisdictionem suam per nuncios, vel per literas, no. in cap. Roma. in §. contrahentes. de fo. comp. lib. vi. Quia igitur sic citatus per iudicem, & de ipsius mandato debet in termino coram ipso iudice comparere, & si non comparet contumax reputabitur, & hoc si est suus ordinarius iudex ille, qui citat vel qui citare facit, siue mandat, vel delegatus, & hoc exprimitur in citatione, vt dictum est, vel etiam si nō, vt dictū est, est suus proprius ordinarius, habet tamen alias ordinariam iurisdictionem, & in citatione exprimitur etiā causa, quæ si vera esset, deberet corā eo respondere, vt quia dixit, ipsum contraxisse vel deliquisse in terra, quę est de iurisdictione citantis, de quo plene per Doct. in c. ii. de dilat. 3 alias si non comparet, contumax reputatur. † Si vero citatio esset talis, q̀ non arctaret ad veniendum, nec per consequens inferret contumaciam, sicut est citatio temeraria, q̀ non arctat, vt in c. bonæ. il ii. de elect. concor. cle. pastorali. de re iu. ver. notorium. Et multi sunt casus, in quibus citatus venire non potest, nec tenetur, de quo in glo. in c. ve-5 niens. de accu. per Ioan. And. & c. super ea. † Et solet de hoc tradi vna generalis litera in c. ii. de dila. videlicet, q̀ vbicunque i citatione ponitur aliquid iniustum, vel inhonestum, vel tale quod certum est ponere exceptionem dilatoriam iudicis, vt si citatur spoliatus, q̀ respondeat spoliatori i causa ciuili, vel aliter in causa criminali, vel militi alterius negotium procuranti, ex quo talis error exprimitur in citatione, ire non tenetur citatus, & idem si alias est notorium secundum aliquos, de quo est dicendum, vt ibi. Aliqui distinguunt, quia aut ipso iure deficit iurisdictio citantis, tūc citatus, si illud est notorium, venire non tenetur, nec valet processus contra eum ope exceptionis, & potest citatus se subtrahere, & excipere, alias tenebit processus contra eū, de quo per Io. An. in addi. Spe. de cita. §. i.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax quis dicatur.*
2 *Contumacia quid sit.*
3 *Contumaciæ modi qua diuersitate distinguantur.*

CAP. XVIII.

1 VNDE † contumax dicitur ille, qui trib. edictis, vel vno peremptorio citatus non venit, vel venit, sed non obedit, vel illicentiatus recedit. ita distinguit Gul. in Spe. de contu. §. i. sed Host. in summa sic dif-2 finiuit. † Contumacia est erga iudicem, vel prælatum commissa inobedientia, & dicit commissa, quia nō semper obediendum est, de quo de temp. or. c. ad aures. in glo. ii. & c. su-3 per ea. † Et diuersi sunt modi contumaciæ, de quo in cap. ii. de do. & contu. in gl. & super ea. in c. quoniam frequenter, vt li. non contest. in §. i. quia si latitat, vel impedit ne citatio ad eum perueniat, vel minus instructus comparet, de quo in Spe. de contumacia. §. i.

S V M M A R I V M.

1 *Contumacia quotuplex sit.*
Contumacia, quæ dicatur vera, euidens manifesta, vel notoria.
2 *Contumacia, quæ dicatur vera, & præsumptiua.*
3 *Contumacia, quæ sit ficta.*
4 *Contumaciæ effectus qui sequuntur.*
5 *Actor contumax qualiter puniendus, & nu. 6.*
7 *Reus contumax qua pœna sit plectendus.*
8 *Reus vt pronuncietur contumax, qualiter actor instare, iudex se habere, & notarius scribere debeat.*
9 *Contumacia actoris compensanda est cum contumacia rei.*
10 *Reus si non comparet, iudice tamen absente vel impedito, an pro contumace sit condemnandus.*
11 *Iudex a qua pœna vult potest incipere contra contumacem, ita vt vna sit contentus.*
12 *Missio in possessionem qualiter decernenda sit a iudice in actione reali.*
13 *Missus actor in possessionem ex primo decreto efficitur possessor, sed commutabiliter, & quomodo hoc intelligatur.*
14 *Actor missus in possessionem, quam tamen dolo, vel potentia rei adipisci non possit, adhuc iuris dispositione ad effectum præscriptionis possidere videtur.*
15 *Reus missionem passus, nisi intra annum præstiterit cautionē expensasq; refusuerit, actor ex solo cursu anni verus erit possessor.*

16 Missio

16 *Missio in possessionem qualiter decernatur a iudice in actione perso-*
nali.
Debitum rei declaratum in libello actoris qualiter probari debeat.
17 *Reus vsque ad quantum tempus audietur super aliis rebus in quas passus*
sit missionem; & quis effectus inde sequatur, nu. 18.
19 *Contumaciam ante litem contestatam, & post quomodo diuersimode iu-*
dex puniat. & nu. 20.
21 *Iudex ecclesiasticus potest imponere mulctam.*

CAP. XIX.

1 ITEM †multiplex est contumacia, aliqua est vera, vel
vere quæ alias dicitur euidens, & manifesta, vel noto-
ria, vt quando citatus respondet se nõ venturum, nec
quod portabit pedes, & an sufficit hoc dicere extra iudiciũ,
quia si in iudicio hoc diceret, esset indubitatum. Et alia se-
ptem dubia circa hoc pulchre tractat Ioan. Andr. in addit.
2 Specu. de contuma. §. primo. † secunda contumacia est ve-
ra, & præsumpta, vt quia apprehensus est, & citatus perso-
naliter, sed non venit in termino. ista dicitur esse vera eo re
spectu, quia apprehensus personaliter. præsumpta tamen
dicitur, quia in non veniendo potest forte excusari per ali-
quod impedimentum. †tertia contumacia est ficta, vt quia
3 non est apprehensus personaliter, sed citatus ad domum, de
quo etiam in clemen. prima. de magistra. Et valent ista sciri
propter sequentia, & maxime ad istud, quia pro contuma-
cia obligatur cõtumax ad restitutionem expensarum. † Sed
4 qualitas prædicta, videlicet, si est cõtumax euidens, seu no-
torius, aggrauatur ex tali qualificatione ex duobus ad ex-
pensas, non dico ad restituendas, sed prius restituendas an-
tequam absoluatur. de senten. excommunica. capitu. vene-
rabilibus. §. secus. libro vi. secundo in eo, quod non habet
beneficium velocis reditus, vel aduentus coram iudice. de
5 quo per Ioan. And. in addi. Specu. versi. supra allega. † Si igi
tur actor est contumax punietur, vt in capitu. actor. de do-
lo & contuma. libro vi. quia soluet expensas, & cum hic nõ
admittetur ad aliam citationem, nisi cautionem faciat, ꝙ
6 velit de cætero competere, vt ibi. † potest etiam tunc reo in
instante, & docere volente de iure suo procedi ad diffini-
tiuam sententiam lite non contesta. de quo in capit. causam.
de dolo & contumac. Et qualiter tunc sit procedendum, &
in quibus citationibus vocandus sit actor contumax, vide
plene per Innocen. & alios in c. primo. vt lite non contesta.
7 † Sed si reus est contumax pœnam habet, quia tunc potest
excommunicari vel missio fieri, si talis est causa in qua pro-
cedi non potest lite non contestata ex priuilegio iuris,
vel hominis, vt supra dixi, de quo in clemen. dispendiosam.
de iudi. & clementi. sæpe. tunc procedi potest in principali
ad receptionem testium, & diffinitiuam sententiam in pœ
nam contumaciæ rei, ita tamen quod reus citetur ad singu
los actus, de quo vt supra dixi, & sic conseruatores dati vni
uersitatib. studiorũ procedere possunt in principali contra
contumacem. tamen de speciali mandato principis proce-
dere debẽt simpliciter, & de plano &c. possunt tamen, si vo-
lunt, contra reum contumacem procedere, & excommuni
8 care, vel missionem, sicut alius iudex, facere. † Termino igi-
tur citationis adueniente actor compareat per se, vel per ꝓ
curatorem suum, si talis est causa, in qua constitui potest ꝓ
curator cum literis citationis, & faciat fidem iudici de exe-
cutione, seu insinuatione citationis facta reo per modum,
quem dixi accusando contumaciam, vel absentiam ipsius
citati, petendo eum pronunciari vel reputari contumacem
& contra eum tanquam contra contumacem procedi. C.
de iud. l. properandum. §. & si quidem. & no. per Gul. in Spe
cul. de contu. in §. sequitur. & de compari. §. primo. & faciet
omnia redigi, & scribi in actis, de probationib. c. quoniam.
& iudex pronunciabit, seu reputabit eum contumacem sic
dicendo. Talem per nos, & de mandato nostro citatum in
die hodierna ad instantiam talis, super re, vel causa tali, &
sufficienter expectatum, nec per se nec per procuratorem
comparentem, nec comparere curantem, ad petitionem, &
requisitionem ipsius actoris, vel sui procuratoris comparẽ-
tis ac petentis ostendere per nos contumacem reputari, re
putamus prout est merito contumacem, & iuxta istam for-
mam etiam scribat tabellio. Anno Domini, &c. die tali, ho-
ra tali, coram tali iudice comparuit talis actor, vel talis eius
procurator, qui procurator mandatum procuratorium, cu
ius tenor inseritur, produxit vna cum literis citationis, &
aliis literis sigillo talis signatis, vel instrumentis super exe-
cutione vel intimatione citationis eiusdem confectis, quo-
rum similiter tenores infra continentur, & talis citati non
comparentis contumaciam accusauit petens eum per ip-
sum iudicem pronunciari, & reputari contumacem, vel sibi
decerni contra eum literas oportunas, quem diutius expe-
ctatum ipse iudex contumacem reputauit, & literas decre-
uit contra eum oportunas. Nec est vis an sic scribat tabel-
lio in persona sua, an scribat in persona iudicis isto modo.
Talem non comparentem diutius expectatum reputamus
contumacem &c. de hoc de conuers. coniuga. cap. dudum.
de fide instrumento. c. primo, & secundo. & debet actor cõ
parere in termino coram iudice, & contumaciam rei accu-
9 sare. † Si vero etiam actor non comparet, tunc fiet compen
satio actoris cum contumacia rei, vt not. de dolo & contu-
10 ma. c. actor. libro. vi. † Si reus non comparet, & iudex etiam
est absens, & impeditus ita quod si comparuisset, non fuis-
set processum in causa, an reputatur contumax, & condem
nari debeat in expensis, est glo. not. in ca. vltimo. de dolo, &
11 contuma. & est glo. vlti. † Et potest iudex, a qua pœna vult,
incipere, vel ab excommunicatione, vel missione, vt in ca.
tuæ. & c. quoniam frequenter. in fine. vt lite non contesta.
& ibi no. & debet iudex a principio esse contentus altera-
ra pœna, quæ magis timetur, vt eodem titu. ca. quoniam. §.
vltimo, in fine. honestum tamen esset, vt a missione incipe-
ret, quia prius recurrendum est ad res, quam ad personas, vt
ibi no. † Iudex ergo procedendo ad missionem contra con
12 tumacem i actione reali, puta, super equo, vel fundo decer-
nat actorem esse mittendum in possessionem rei petitę cau
sa custodiæ, & fiet missio per hæc verba. decernimus, consti
tuimus, vel mittimus, vel iubemus te esse possessorem rei
causa custodiæ, & volumus, quod talis noster minister po-
nat se actualiter in possessionem, & talem ministrum debet
dare iudex, vt hoc impleat, & ei referat quando, & quomo-
do factum sit. ita dicit Innocen. de eo, qui mittitio possessi.
c. vlt. & licet Innocen. ponat etiam aliam missionis formã,
13 ista tamen placet Hostien. & Ioan. And. in noue. † & ex tali
missione ex primo decreto iudicis, actor talis possessor erit
rei, sed commutabiliter, quia si reus venerit coram iudice
intra annum, & cautionem præstet de stando iuri, & resti-
tuat expensas actori, ipse possessionem recuperabit, vt in
capitulo quoniam frequenter. §. aliis. vt lite non contesta.
14 † & dato, quod actor missus in possessionem, vel propter po
tentiam, vel propter contumaciam rei, vel dolum, non pos
sit possessionem corporaliter adipisci, adhuc iuris disposi-
tione videtur possidere ad effectum pręscriptionis annalis
vt in c. contingit. de dolo, & contuma. † Si vero reus non ve
15 nerit intra annum præstando cautionem, vt dictum est, &
restituendo expensas. actor etiam citra secundum decret.
per anni decursum erit possessor secundum communẽ opi.
vt in allega. §. in aliis. & ibi no. de dolo, & contuma. capitu.
contingit. & reus non auditur postea, nisi de proprietate il-
16 lius rei. † Si autem est actio personalis, puta, quod agitur cir
ca condictionem ex mutuo, & reus est contumax, mittetur
actor in possessionem rerum mobilium contumacis, si talia
habeat, alioquin in possessionem immobilium pro modo
& mẽsura debiti declarati in libello actoris, quod etiam ha-
bet declarare iuramento. Et an hoc sufficiat, vel requiratur
probatio per testes, vel instrumenta, tractat Guli. in Specu.
de contuma. §. sequitur. ver. item quod dicitur de officio iu
di. §. vltimo. vbi per Ioan. And. in addi. Specu. super verbo,
17 tertio dicẽdum. & super verbo, sexto quęrendum. † Et vsq;
ad quantum tempus tunc audietur reus super illis rebus in
quas missio facta est, legitur, & notatur, vt lite non contest.
c. quoniam. §. vlti. in fi. & ibi in glo. fi. & super ea. quia audi-
18 tur donec interueniat secundum decre. † An, & quando au
ditur, refert an per secundum decretum sit adiudicata pos-
sessio actori, an res sit adiudicata in solutum. si est adiudica
ta possessio, auditur, sed actor habebit commodum posses-
sionis donec principale sit finitum, si res iudicata est in so-
lutum, pręclusa est via reo, quia tunc non auditur, & ista ha
19 bent locum in contumacia ante lit. contesta. † Quid autem
sit in contumacia post lit. contesta. contra contumacem nõ
debet iudex multum festinare ad faciendum missionem, de
20 dolo, & contuma. capitu. contingit. in prima glo. † punitur
21 etiam contumacia per pignoris captionem, & aliis mo-
dis, de quo in Specu. de contu. §. vltimo. † Et quod iudex ec
clesiasticus põt imponere mulctã, hr de pę. c. licet. no. de &
do. cõtu. c. i. Et de mulcta ponit Hos. spãlẽ rub. ĩ sũm. de sen.
& re iu. & de ea tractat Spe. in sum. de ꝓb. §. ii. ver. & quãta.

SVMMARIVM.

1 *Contumax quomodo excommunicatur pro contumacia.*

CAP. XX.

1 SI autem † iudex vult infligere contumaci pœnam excommunicationis pro contumacia, sic procedat contra eum, quia habet eum monere, quod adhuc obediat comparendo infra certum terminum, & cōtumaciam suam expurget, & si iudex est delegatus, potest scribere sub ista forma.

SVMMARIVM.

1 *Forma monitionis ad expurgandum contumaciam coram iudice delegato subsequente excommunicatione.*

CAP. XXI.

1 N. Decanus † talis ecclesię iudex, causæ, & partium infra scriptarum a sede apo. specialiter delegatus, vniuersis, & singulis dominis præpositis, decanis, &c. qui pro præsentibus fuerint requisiti, salutem in domino, & mandatis nostris, immo verius, apostolicis firmiter obedire. Nuper auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa citauimus, & citari fecimus talem, vt tali die pro termino peremptorio sibi assignato compareret in tali loco legitime coram nobis quærimoniis talis responsurus, sed idem citatus in termino huiusmodi sufficienter expectatus comparere contempsit, vnde prædicto N. actore, vel eius procuratore coram nobis in termino prædicto comparente, & prædicti citati non comparentis contumaciam accusante, & petente ipsum, prout merito nos reputamus, contumacem reputari, & pro contumacia huiusmodi per nos procedi, ipsum reputauimus, prout erat, merito cōtumacem, & contra eum duximus, prout expediens fuerit, procedendum, idcirco vobis omnibus, & singulis coniunctim, & diuisim in virtute sanctę obedientiæ. & sub pœna excommunicationis, quam in vos, & quemlibet vestrū, si mandatum huiusmodi nostrum neglexeritis, vel contempseritis adimplere, canonica tamen trium dierum monitione pręmissa, in his scriptis ferimus firmiter, & districte pręcipiendo mandamus, quatenus accedatis quo propter ea fuerit accedendum, & memoratum contumacem publice, & diligenter moneatis, quem & nos peremptorie præsentibus admonemus, vt intra xii. dies continuos a monitione huiusmodi computandos, prędictam suam purgando contumaciam iuri pareat corā nobis, aut cum pręfato N. actore amicabiliter, vel in iure se componat, alioquin ipsum ꝑ contumacia huiusmodi excommunicamus in Dei nomine in his scriptis, quem sic excommunicatum publice intra missarum solennia coram ipsa multitudine, de ambone nuncietis diem &c. vt in forma citationis datum &c. die vestræ excommunicationis, &c.

SVMMARIVM.

Excommunicationis forma declaratio per totum capitulum.

1 *Omnia, quæ in causa fiunt, in actis redigi debent.*

2 *Monitio semper præcedere debet sententiam excommunicationis, & alias censuræ sententias, alias iniustæ sunt, & proferens punitur.*

3 *Appellare debet intra tempus monitionis, vel ante conditionem, qui præmissa monitione, vel sub conditione passus est sententiam, vt eius effectum suspendat.*

4 *Monitio habere debet competentia interualla, & quomodo.*

CAP. XXII.

IN ista forma ponitur narratio quomodo reus sit citatus, & non comparuit, fuit eius contumacia accusata, sed ista verba, quæ sunt narratiua, non probāt, vt in cle

1 men. literis, de probat. † ergo oportet, vt de hoc constet per registrum causæ, seu per acta scripta per tabellionē, & ideo

2 dictum est supra, quod omnia redigi debent in actis. † Itē in forma monetur reus ante excommunicationem, quia semper sententiam excommunicationis, & etiam alias sententias censuræ pręcedere debet monitio, alias ipsa sententia excommunicationis est iniusta ex ordine, & eam proferens habebit pœnas, de quibus in c. sacro, de senten. excom

3 mu. † Et quando sic infertur sententia excommunicationis præmissa monitione, vel sub conditione, si monitus putauerit sententiam iniustam, seu monitionem per præceptū, debet appellare intra tempus monitionis, vel ante cōditionem, ad hoc, vt appellatio suspendat sententiam excommu

4 nicationis, de quo in c. præterea. de appel. † Et debet monitio habere temporis interualla competentia, vnde aliquando ponitur in monitoriis, vt intra xii. dies compareat quorum iiii. pro primo iiii. pro secundo, & reliquos 4. dies pro tertio peremptorio termino, ac monitione canonica assignamus, de quo in c. constitutionem, de sententia excommunica. libro vi. sufficit tamen sine tali expressione, si alias sit competens terminus.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio contra collegium, vniuersitatem, & ecclesiam quomodo decernatur.*

2 *Episcopus, vel superior quo ordine seruato, sit excommunicandus.*

3 *Clausula, ex nunc prout ex tunc, &c. in quibus excommunicationibus sit necessaria, & in quibus non, remissiue.*

4 *Excommunicationis sententia debet ferri in scriptis.*

CAP. XXIII.

1 SI vero † contra collegium, vel vniuersitatem procedēdum est, quia vniuersitas, vel collegium non potest excommunicari, vt in c. Romana. §. vniuersitatem. de senten. excommu. lib. vi. tunc debet collegium, vel vniuersitas interdici, vnde dicitur tunc in forma singulis personis excommunicatis, in capitulum, vel conuentum suspensionis, & in ecclesias, vel monasteria interdicti sententiam fe

2 rimus, vel vniuersitatem ipsam interdicimus. † Si autem est episcopus, vel superior, primo debet suspendi, deinde crescente contumacia interdici, tertio excommunicari, vt in

3 c. ii. de offi. delega. lib. vi. subiungitur in mandato, † ex nunc prout ex tunc, & ex tunc, prout ex nunc, sed hoc non oportet, vt no. in cap. præterea. de concessio. prœbend. & in clemen. vnica. de concessione præbend. super verbo, ex nunc.

4 Item † dicitur ī forma, quem excommunicamus in his scriptis &c. quia sententia excommunicationis debet ferri in scriptis. c. i. circa prin. de sen. excom. lib. vi.

SVMMARIVM.

1 *Ad aggrauationem quomodo procedatur.*

CAP. XXIIII.

1 DEINDE † si excommunicatus perseuerat in sua contumacia, iudex procedet ad aggrauationem sententiæ, nam crescente contumacia crescere debet, & pœna, vt li. non contesta. c. quoniam. in fi. & tunc solet scribi sub ista forma.

SVMMARIVM.

1 *Aggrauationis iudicis delegati forma.*

CAP. XXV.

1 N. Talis † iudex tali rectori &c. salutem in domino, dudum auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa talem citauimus, & citari fecimus in terminum talem ad instantiam talis, & quia in termino huiusmodi comparere contumaciter non curauit, nos in eum ꝑ contumacia huiusmodi tulimus sententiam excommunicationis, & ipsum mandauimus excomunicatum publice nunciari. Sed quia idem N. in huiusmodi sua contumacia perdurando, prædictam excommunicationis sententiam temere contemnit, ac damnabiliter in ea persordet, quare cum crescēte contumacia merito crescere debet, & pœna vobis, &c. mandamus quatenus prædictum N. excommunicatum singulis diebus Dominicis, & festiuis accensis cādelis, & extinctis sonantibusque campanis in ecclesiis vestris publice in ambone in missarum solenniis coram populo denuncietis, & faciatis tanquam excommunicatum ab omnibus artius euitari, datum, & actum &c.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis iudicis ordinarii forma, cum monitione præuia.*

SVM-

CAP. XXVI.

1 SED †ordinarii iudices breuiter scribunt hoc modo N.pręp ositus &c. & officialis tali rectori &c. salutem in domino. Quia talis citatus a nobis intra certum terminum ad instantiam talis non cōparuit, quare vobis mandamus quatenus cum peremptorie moneatis, vt adhuc intra octo dies continuos a receptione pręsentium computādos, se cum prędicto N. amicabiliter, vel in iure componat, alioquin ipsum excommunicamus, in Dei nomine in his scriptis, quem sic excommunicatum, publice de ambone nuncietis datum, nostro sub sigillo.

SVMMARIVM.

1 *Aggrauationis iudicis ordinarii forma.*

CAP. XXVII.

1 S Præpositus †&c. officialis &c. plebano tali &c. quia talis excommunicatus a nobis pro contumacia &c. ad instantiam talis, huiusmodi sententiā non formidat, quare vobis mandamus quatenus ipsum excommunicatum singulis diebus Dominicis accensis candelis, & pulsatis campanis publice de ambone nuncietis, datum &c. & si adhuc non curat parere iuri, & petere absolutionem, tūc dirigitur aliud mandatum sub ista forma.

SVMMARIVM.

1 *Reaggrauationis forma.*
2 *Excommunicationem minorem incurrunt regulariter participantes excōmunicatis.*
3 *Excommunicato participare, quæ personę priuilegio sint tutę.*
4 *Excommunicationem minorem incurrunt participantes ante iudicis inhibitionem, inhibitio autem quare fiat, vide.*
5 *Excommunicato communicantes non possunt excommunicari maiori excommunicatione, nisi prius nominatim, & in specie moneantur.*
6 *Excommunicato adhuc perseuerante in contumacia sua, solet indici cessatio a diuinis, donec fuerit præsens.*

CAP. XXVIII.

1 S Præpositus† &c. officialis &c. licet talem dudum excommunicauimus pro cōtumacia aggrauatione subsecuta ad instantiam &c. ipse tamen huiusmodi sententias temere sustinet animo indurato, quare vobis mandamus quatenus cum excommunicatum, & aggrauatum publice prius nuncietis inhibendo hominibus, & singulis vestris parochianis, ne eidem sic excommunicato emendo veniendo sal, aquam, ignem cibum, vel potum ministrādo, vel alias quouis genere communionis prohibitæ participent, quouis modo contrafacientes minoris sententia excommunicationis, quam per hanc incurrunt, fore ligatos publice nuncietis. Vel sic, alioquin contra ipsos per excommunicationis sententias, & alias pœnas, prout expediens 2 fuerit, procedemus. †Et sciendum, quod participātes cum excommunicato regulariter incurrunt minorem excommunicationem, cum sit veniale, de quo in cap. sacris, quod 3 metus causa. & ibi plene per Ioan. Andre. † Sunt tamen aliquæ personæ priuilegiatæ super communione sic, quod licite cum excommunicato participant. de quibus in c. quoniam multos. xi. q. iii. & in certis casibus ex eis, licite per alias personas communicatur, de quibus in capi. si vere. de 4 senten. excommu. cum concor. † & licet participantes etiā ante iudicis inhibitionem incurrant minorem, tamen inhibitio ista fit, vt alias pœnas magis timeant. nam plus timeri solet, quod specialiter iniungitur, quam quod generaliter imperatur, arg. l. item apud Labeonem. §. hoc ædictum. ff. de iniur. Item ex hac consurgit contemptus maior, vide licet, quia contra prohibitionem iudicis facit, vt no. in al-5 lega. ca. sacris. † Communicantes tamen excommunicato non possunt propter hoc excommunicari maiori excommunicatione, nisi prius nominatim, & in specie moueātur iuxta formam, & dispositionem c. constitutionem, & c. sta-6 tuimus. & c. statutum. de senten. excommu. lib. vi. † Postea si, nec sic potest contumax a sua contumacia reuocari, solet indici cessatio a diuinis quandiu fuerit presens excommunicatus, & istam etiam præcedere debet monitio, quia omnem vindictam præcedere debet monitio. xii. q. ii. c. indigne. & tunc scribatur sub ista forma.

SVMMARIVM.

1 *Suspensionis diuinorum forma propter excommunicatum. & nu. 4.*
2 *Interdictum a diuinis generale non potest fieri pro pecuniario debito.*
3 *Maiores loci moniti sententia, per quam inducitur cessatio diuinis, puniuntur.*

CAP. XXIX.

1 S Præpositus† &c. officialias &c. quamuis talis, &c. a nobis sit excommunicationis sententia pro contumacia ad instantiam talis innodatus diuersis aggrauationibus subsecutis. idem tamen N. sententias huiusmodi, & pœnas contemnens eas temere sustinet, & in eis persordescit animo indurato, seu obscurato. vnde sua exigente contumacia magis aggrauare compellimur, vel contra ipsum rigidius procedere oporteret, idcirco vobis mandamus quatenus proconsules, & consules maiores ipsius oppidi tales vel iuratos, & potentiores talis loci publice moneatis, vt intra dies octo prædictum N. excommunicatum ab eorum consortio participatione, & communione eiiciant, eliminent penitus, & excludant, vel quantum in eis est ipsum inducāt, vt ad sanctæ matris ecclesię gremium redeat, iuri pareat coram nobis, & beneficium absolutionis curet obtinere, alioquin quandiu, & quoties idem excommunicatus in ecclesia vestra, vel eius terminis, vel nostro consortio præsens fuerit, moram traxerit, domicilium, & mansionem habuerit, cessetis, & cessari faciatis ab officio diuinorum, quę 2 sic suspendimus in Dei nomine in his scriptis datum. †Aduertendum est tamen, quod pro pecuniario debito non potest fieri interdictum generale, vt in extrauaganti, prouide Bonifa. viii. & an prædicta cessatio censeatur specialis, vel generalis, tractat Ioan. Cal. in tractatu de censuris ecclesię, 3 iuxta fi. †Et in prædicta forma mouentur maiores loci, qa per sententiam huiusmodi, per quam indicitur cessatio, et ipsi puniuntur. sed quia principaliter fertur sententia contra contumacem, ideo etiam ipse deberet prius moneri, vt supra alleg. est, tamen prędicta forma in forma ordinariorum frequentatur. sed istæ formæ non sunt ita præcise, quia mutantur secundum diuersitatem fori. tamen conueniunt in effectu, & facile est stilum, & consuetudinem cuiuslibet 4 fori per practicam sequi. †Solent etiam isti processus aggrauatorum dilatari diuersis modis scribendo sic. vnde contra ipsum sua contumacia exposcente ad pœnas grauiores procedere nos oportet, vt quem timor Dei a malo non reuocat, coherceat saltem seueritas ecclesiasticę disciplinæ, de vita, & hone. cle. c. clericos. vel sic. Cum nos dudum talem pro contumacia ad instantiam talis, &c. duxerimus vinculo excommunicationis innodandum, ipse tamen contemtis ecclesiæ clauibus tanquam inobedientiæ filius, adhuc in graue salutis animę suæ præiudicium, & scandalum fidelium, pertinaciter in sua contumacia perseuerauerat, ideo ne de sua posset contumacia gloriari, & ne facti sui peruersitas alii transeat præsumptori in exemplum, sed potius pœna ipsius sit metus aliorum, igitur &c. & maxime quando ordinarius procedit ad correctionem excessuū, solet scribere illo modo videlicet. Idcirco ne facultas veniæ aliis incentiuum tribuat delinquendi, vt no. in allega. c. vt clericorum. vel sic. Item si ea, quæ malæ vsurpantur vel perpetrantur, omittimus, excessus viam aliis aperimus, vt xii. q. ix. c. loci. vel sic. Quia abscindenda sunt vulnera, quæ fomentorum non sentiunt disciplinam. lxxii. distinct. c. plurimos. alias c. quia. Item vt alii eius exemplo a similibus arceātur, de vita, & honesta. cleri. ca. clericus. Item ne facti peruersitas alii transeat in exemplum. Item vbi maior est culpa, maior exerceri debet, & vindicta. de hære. ca. excommunicamus. §. credentes. Itē vbi magis exceditur, est seuerius vindicandum. Item vt pęna vnius sit metus alterius, vt in l. capitalium. §. famosos. ff. de pęnis.

SVMMARIVM.

1 *Contumax quando pro contumacia suspendatur ab officio, & beneficio.*
2 *Pęnarum pro contumacia infligendarum alius ordo est, & alius processione.*
3 *Contumacia tanto maior est, quanto a minori re insurgit.*
4 *Contumax quibus casibus reputatur, quamuis compareat.*

5 Contu-

5 *Contumacia procuratoris, quando noceat domino.*
6 *Excommunicationis sententia antequam pro contumacia procuratoris feratur contra dominum, quid prius seruandum sit.*

CAP. XXX.

1 POTEST †etiam procedi contra contumacem ad suspensionem ab officio & beneficio,& qualis ordo sit seruandus in inflictione pęnarum, no. in ca. cum non ab homine,de iudic. 2 †quia alius est ordo,quando pęnæ sunt infligendæ pro contumacia , & alius quando ꝑ crimine,vt ibi no.in glo.vlt.& super ea. 3 †& tanto maior est contumacia,quanto a re minori insurgit,vt in eo.cap.cum non ab homine. 4 Item †si comparet coram iudice,non tamē vult respondere nulla causa iusta se excusante,vel illicentiatus recedit,reputabitur contumax , vt dixi supra in descriptione contumaciæ.Item debet citatus tempestiue arripere iter,quia si tarde arripit iter, ex impedimento sibi in via contingente non excusabitur,ita colligit Abb. in c. cum In veteri.de elec.& ibi per Io. And.super pe.glo. 5 †Et si citatus mittit procuratorem, & ille non comparet , sed contumax efficitur, propter talem contumaciam procuratoris dēt dominus contumax reputari, sed tunc quando dominus eam scit,& non purgat,vt in c.i.de lit.contesta. 6 †Et vt sententia excommunicationis pro contumacia procuratoris iuste feratur contra dominum,dat ibi Host.consilium,quod iudex antequam sententiam ferat,significet domino contumaciā procuratoris assignando sibi terminum ad eam purgandū, ne posset prætendere ignorantiam.Et licet non possit dominus excommunicari propter contumaciam procuratoris, vt dictum est.potest tamen contra ipsum missio fieri,vel cōdemnabitur etiam parti in expensis, vt dicunt Host.& Inn. in c.allega.vt lite non conte.sed dominus habet actionem contra procuratorem,de hoc ibi plene.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus petens absolutionem , quid præstare tenetur , vt absoluatur.*
2 *Absolutio ab excommunicatione parte non citata, an teneat.*
3 *Pars grauata ex absolutione rei excommunicati an appellare possit , ex quo sua procedere debuisset satisfactio.*
4 *Excommunicatus pertinaciter in excommunicatione perseuerans per annum, inducit contra se suspicionem hæresis, pro qua iterum excommunicatur,nisi intra alium annum resipiscat, iudicabitur vt hæreticus.*
5 *Citatus impeditus quibus casibus teneatur excusatorem mittere, & quibus non.*
6 *Citato ipsi, vel eius procuratori in via impedito quo minus cōparere possit,quomodo succurratur contra impedientem.*

CAP. XXXI.

1 DEINDE †si contumax sic excommunicatus veniat coram iudice,& velit stare iuri,& petit absolutionem,debet absolui recepta cautione,ꝙ iuri 2 pareat,vt in c.qua fronte,de ap. †& ad hoc est pars citanda pro qua lata est sententia excommunicationis. dato tamē quod nō vocetur,tenet absolutio,de quo ibi no. & de iudi. 3 ca.i.& in Spe.de contumacia.§.fi.ver.sed pone. †dicunt tamen Pet.Abb.& Egidius,quod pars ex hoc grauata poterit appellare , & hoc pręcipue quādo excommunicatus est pro manifesta culpa, quia tunc debuisset præcedere satisfactio,& recurratur de ista materia ad glo.antepe.in c.ex literis.de of.dele.de sim.c.ad aures.de ver.sig.ex parte.cum cō 4 cord.vt lite non contesta. c.quoniam.§.in aliis. †Sciendum est etiam,quod si excōicatus staret per annum pertinaciter ex hoc surgeret cōtra eum præsumptio, seu suspicio,quod male sentiret de articulis fidei, & sic ista pertinacia annalis perseuerantię inducit suspicionem hæresis,& ex tali suspicione,quæ est probabilis,potest excommunicari,& si tunc iterum in tali excommunicatione lata pro suspicione huiusmodi perseueraret per annum,iudicabitur hęreticus,de quo de purga.cano.c.inter.de poeniten.c.graue. xi. q.iii.c. 5 rursus,& c.cuicunque.& c.contumacia.de hære.lib.vi. †Si autem citatus propter infirmitatem, vel aliam iustam causam impeditur ita , quod venire non potest ad mandatum iudicis,& causa est ardua , in qua tenetur constituere procuratorem,debet mittere excusatorem, si impedimentum est tēporale,& ipse est talis,quod per se in iudicio stare potest,de quo in c.querelam.de procurator. ibi plene de hoc, 6 causa est modica,debet mittere procuratorem. †si autē ipse citatus iuit,vel misit procuratorem,& detentus,fuit ipse vel procurator in via, aut alias impeditus,si ex facto alicuius hoc contigerit, habet actionem contra dolose detinētem,seu impedientem, si est soluendo, si non est soluendo, restituitur ex clausula generali.l.alia. ff. ex quib.cau.maiores in integrum restitutio.l.sed & si.§. vltimo. de quo in ca. literis.de restit.in integrum.& in cap.cum Bertoldus. de re iudica.per Innocen.

SVMMARIVM.

1 *Citatus quomodo se habere debet comparendo coram iudice suo.*
2 *Citatus qua protestatione præmissa comparere debeat coram non suo iudice.*
3 *Clausula,nisi inquantum de iure teneor, quos effectus pariat protestanti contra iudicem citantem,& quantum obsit omittenti eam.*
4 *Reo comparente per procuratorem,actor mandatum,vt præsentet,petere debet,& inducias deliberandi super eo.*
5 *Actore per procuratorem comparente reus mandatum petat , & terminum ad impugnandum illud .*
6 *Citatus a delegato , vel subdelegato suę iurisdictionis copiam petere potest,& terminum ad opponendum contra rescriptum.*
7 *Petitio qualibet actoris,vel rei,vel eorum procuratorum debet per notarium causæ scribi in actis .*

CAP. XXXII.

1 REVS †ergo si comparet, tunc licet superbus humiliter , & licet melancholichus bilariter , se debet iudici præsentare, ne iudicem coexasperet , comparere debet in loco ad quem citatus est, vel vbi per iu 2 dicē ius reddi consueuit.& †si est iudex delegatus, vel alias non est iudex proprius ordinarius , ipse non statim in eum vel iurisdictionem eius consentiat,sed præmittat protestationem,quod per talem comparitionem,vel actum faciendum coram eo non velit in ipsum tanquam in suum iudicē competentem,aut in ipsius iurisdictionem consentire, nisi inquantum tenetur de iure,de quo in Specu.de compari.§. 3 hoc quoque. †Et aduertat ille,qui protestationem facit , ꝙ illam clausulam.vel additionem , [Nisi inquantum de iure teneor,[non omittat. vnde dicit Innocen.in c.Cumana. de electio.quod fatuus est,qui comparet coram iudice ordinario,vel delegato,& protestatur,quod non consensit in eius iurisdictionem,quia potest iudex , ex hoc eum pronunciare contumacem,de iudi.c.primo.de verborum signi.ca.ex parte prima.quia noluit stare iuri , & sic potuit excommunicari,secus si addat in protestatione , [Nisi inquantum de 4 iure debeo,]secundum eum. † etsi reus comparet per procuratorem,petat actor, vt procurator doceat de mandato, quod ipse ostendere debet,& non occultare. de appella.ca. sępe.in prin.& si procurator producit mandatum, pars aduersa petat copiam,& inducias deliberandi super eo.& idē 5 est si actor per procuratorem comparet,tunc †reus,vel procurator eius petat copiam ipsius,& terminum ad impugnā 6 dum,si videbit sibi expedire †reus etiam,vel procurator ipsius,si iudex est delegatus,petat copiam sibi fieri suæ delegationis, siue iurisdictionis.de offi.deleg.c.cum in iure.petat etiam originale rescripti sibi fieri,vel exhiberi,vt ibi nota.& similiter terminum dari ad dicendum, & ad opponendum, si voluerit contra rescriptum , & iudex habet illa decernere,alias esset,locus appellationi prout Specul. de hoc tradit formas in tracta.de libelli concep.in titu. de appella. 7 in sexta forma. †& ista omnia per partes, vel eorum procuratores petita,ac per indices decreta,& admissa, per notarium causæ debent in actis conscribi, & potest sic scribere notarius.

SVMMARIVM.

1 *Forma, qua vti potest notarius in conscribendis comparitionibus, & instantiis tam actoris , quam rei , & procuratorem,ac iudicis interlocutoriis.*
2 *Procuratorium actoris, vel rei rescriptum,vel iudicis iurisdictionem potest in termino sibi statuto petens impugnare,quæ tamen opponere possit,vide remissiue.*
3 *Libellum quibus casibus actor teneatur edere reo petenti, & quibus nō.*
4 *Protestatio rei, quod non consentit in iudicem, est vtilis quolibet actu , ne alias consensus præsumatur.*

CAP-

CAP. XXXIII.

1 ANNO † domini, die tali comparuit coram tali iudice talis clericus, vel laicus, vel ipsius procurator, qui mandatum procuratorium infrascripti tenoris produxit, & talis ad sui instantiam in diem, & horam huiusmodi citati quærimoniis ipsius responsurus contumaciam accusauit, petens eum reputari contumacem. Ex aduerso comparuit, iudice adhuc pro tribunali sedente, talis principalis, vel talis eius procurator, & nomine procuratorio petens rescriptum apostolicum causæ originaliter exhiberi, ac eius, & procuratorii prædicti copiam ei decerni, & tradi, & competentem terminum, ad dicendum contra rescriptum, ac mandatum huiusmodi, si sibi competierit, assignari, cui iudex ipse rescriptum orginale exhibuit, ipsiusq; mandati petiti sibi copiam fieri decreuit, & talem diem ad impugnandum prædicta pro termino peremptorio assignauit. Vel in persona iudicis sic potest formari. Anno dñi &c. comparuit talis coram nobis &c. cui exhibuimus, decreuimus, & assignauimus terminum, vt in forma præcedenti.
2 † In termino ergo ad prædicta assignato si actor procuratorem rei, vel si reus procuratorem actoris, vel rescriptum, vel iurisdictionem iudicis impugnare potuerit ex aliqua causa impugnet, & quæ possunt opponi cōtra rescriptum, vel procuratorium procuratoris, tractat Gul. in Spec. de rescrip. c. præsentia. de procu. & de iudic. compe. adi. & si non
3 competit sibi exceptio cōtra prædicta, † petat sibi edi libellum, & istum regulariter actor edere tenetur, vt iii. q. iii. ca. induciæ. §. offeratur. de libel. obla. c. primo. & dico regulariter, quia fallit in casibus, quæ ibi notantur, & per hoc reus non consentit in iudicem, vt no. in c. inter monasterium. de re iudi. & in Spe. de lit. contest. in quarta parte. in §. nunc di
4 cendum. & in clemen. sæpe. de verbo. signi. † nisi per alium actum talis consensus præsumatur, vnde vtile est semper de hoc protestari, quod reus non consentit in iudicem, vt no. in dicto c. inter monasterium, vt dixi supra.

SVMMARIVM.

1 *Procuratori mandatum potest probare etiam per literas cōstituentis suo sigillo signatas.*
2 *Procuratorem quando quis constituit in literis suis, debent illæ literę dirigi iudici, vel aduersario.*
3 *Procuratorii forma sub sigillo constituentis.*

CAP. XXXIIII.

1 IN nomine Domini amen, &c. Modo consuetudo. † No. quod mandatum procuratorii potest etiam probari ꝑ literas constituentis sigillo suo sigillatas. de procura. ca. ex insinuatione. de censi. cap. sopitæ. no. in clemen. prima. de procura. Et ille est specialis casus, in quo sigillum priua-
2 ti facit fidem. † Et quando in literis suis constituens dat ꝓcuratorem, debent literæ illæ dirigi iudici, vel aduersario,
3 de quo in Specu. de procuratori. §. ratione autem. formæ.
4 ver. ii †. Tunc autem erit ista forma. Honorabili viro officiali, vel iudici tali, talis quicquid poterit seruitii, reuerentiæ, & honoris in causa, seu causis, quę vertitur, aut verti sperantur inter me ex vna, & talem ex altera partibus in iudicio coram vobis modis, & formis melioribus, & efficaciorib. quibus possum, & debeo, facio, creo, constituo, & ordino meos veros, & legitimos procuratores, &c. vt i forma alia.

SVMMARIVM.

1 *Procurator potest constitui apud acta notarii, & potest constitui clericus vel laicus.*
2 *Procurator cōstitutus potest reuocari ante litem contestatam, postea vero non, nisi in casibus, de quibus hic remiss.*
3 *Procurator in qua ætate constitui possit.*
4 *Procurator potest constitui præsens, & absens.*
5 *Clausula insolidum, vbi plures constituuntur procuratores, quid operetur.*
6 *Clausula insolidum, quando plures constituuntur procuratores in causa electionum, & aliis causis spiritualibus, nihil operatur.*
7 *Clausulę, quod non sit melior conditio occupantis, &c. quis sit effectus.*
8 *Procurator constitutus ad agendum, & defendendum, ad agendum tantum, & ad agendum, & excipiendum, quid exequi possit, & ad quæ teneatur.*
9 *Procurator constitutus ad agendum tantum, condemnari potest actori ad expensas.*
10 *Clausula ad dandum, & recipiendum libellum, litem contesta. & similia, quæ sunt de substantia ordinis, an exprimi debeat, & an omissa vitiet.*
11 *Clausula, ad pręstandum iuramentum de calumnia, specifice requiritur in procuratorio, & alia etiam requirunt speciale mandatum, de quib. hic remissiue.*
12 *Procurator ad lites constitutus tenetur appellare ab interlocutoria, vel diffinitiua, quamuis hoc in mandato non esset expressum, vlterius tamen prosequi non tenetur, nec potest.*
13 *Procurator substituere alium non potest ante litem contestatam nisi habeat in mandatis, postea vero potest etiam si non contineatur in mandato.*
14 *Procurator substitutum reuocare non potest, nisi habeat hanc potestatem a constituente.*
15 *Clausula, & generaliter omnia, & singula &c. non operatur, vt procurator ea exercere possit, quę requirunt speciale mandatum.*
16 *Clausula, possitq; ipse constituens, &c. debet contineri in mandato actoris qui procuratorem constituat.*
17 *Clausula, iudicio sisti, iudicatum solui, &c. pertinet ad reum, & quare.*
18 *Clausula, quicquid per ipsos procuratores factum fuerit, quid operatur.*
19 *Procurator qui scienter sine protestatione recipit literas procurationis, in quibus constituens cauit pro eo, cogitur constituentem defendere.*
20 *Procurator generaliter ad omnes causas, coramq; quibuscunque iudicib. cōstitui potest, ad vnam causam tantum, & ad certos actus solum, & in rem propriam, & alias multifariam.*
21 *Procurator simpliciter constitutus, si dominus causam tractet, censetur reuocatus, nisi secus protestetur.*
22 *Coniuncta persona, vel consors quomodo pro coniuncto, vel consorte interuenire possit in iudicio.*
23 *Consors eiusdem litis, vel coniuncta persona, qui dicuntur.*
24 *Tutor, vel curator sine cautione in iudicio sistunt.*
25 *Syndicus, œconomus, defensor, orphanotrophus, castaldus, &c. in nomine tantum differunt, est tamen vis quomodo constituantur, quiq. hi sint, vide remissiue.*

CAP. XXXV.

1 ET constituitur † etiam procuratorium apud acta, & potest constitui procurator clericus, vel laicus, vt i
2 c. i. de procurato. i. respon. lib. vi. † & procurator cōstitutus potest ante lit. contesta. libere reuocari, postea non
3 licet, nisi in casibus de quibus in c. ii. de procu. lib. vi. † Et in qua ætate possit constitui. habetur in c. qui generaliter. eo.
4 ti. lib. vi. Item, & absens † præsens potest constitui. eo. ti. c. li
5 cet, lib. vi. † Item in forma mandati ponitur clausula, [Insolidum,] vnde sine tali clausula pluribus procuratorib. cō-
6 stitutis, vnus sine altero non esset admittendus, † nisi in causa electionum, & in aliis causis spiritualibus, vbi iudex potest idoneiorem eligere, vt in c. si duo. de procurato. lib. vi.
7 † Subditur clausula, [Quod non sit melior conditio occupātis, &c.] quis sit istius clausulæ effectus, habetur in c. si duo.
8 iam alle. ibi de hoc. † Et vt habetur in forma, tunc constituitur procurator ad agēdum, & defendendum, vnde si actor constituit procuratorem solum ad agendum, & non ad defendendum, procurator talis defendere cogitur, vel saltem satisdare, vt dicitur, & no. de procu. c. qui ad agendum. lib. vi. in glo. & Spe. eo. ver. item oppon. valet tamen, si dicat ad agendum, & ad excipiendum, cum excipere sit defendere,
9 vt no. in c. imperatorum. de iura. calum. † Item si reus constituerit ad agendum tantum, condemnandus esset actori
10 ad expensas, de procu. c. constitui. † Item dicitur, [Ad dandum, & recipiendum libellum, litem contestandam, & similia,] quæ sunt de substantia ordinis iudiciarii, potissime exprimi debent, si tamē aliquorum talium non esset facta specificatio, per hoc non vitiaretur, ex quo dicitur, primo ad agendum, & defendendum, est tamen illa exprimere cau-
11 tum, & ita seruatur. † Item dicitur in forma, [Ad pręstandum iuramentum de calum. &c.] & nisi hoc exprimeretur non admitteretur ad huiusmodi iuramentum præstandum de iuramen. calum. c. vlt. lib. vi. Sunt ergo aliqui actus, pro quorum exercitio fiendo procuratori requiritur speciale mandatum, qui enumerantur in c. qui ad agendum. de pro
12 cura. lib. vi. † Item dicitur in forma, [Ab interlocutoria, vel diffinitiua appellandum, † hoc posset, imo tenetur procurator, etiam si nō esset expressum, quia tenetur appellare, vel significare hoc domino, quod appellet si velit, non tamē tenetur prosequi appellationem, nec potest, nisi contineatur

hoc

23 hoc in mandato.†Item dicitur in forma, [Alium, vel alios
substituendum,]hoc non potest procurator ante li. conte.
nisi habeat spāliter in mandatis. postea potest etiam si non
contineatur in mandato, vt in c.i.de procu.ii.rñso.lib.vi.de
24 qua ibi.† Datur etiam in forma ptās substitutum reuocan-
di, alias sine tali clausula, vel ptāte tradita non potest substi
25 tutum reuocare, vt in c.iii.de procu.lib. vi.† Item subditur
clausula, [Et generaliter omnia, & singula, &c.]per istam
etiam quamuis generalem, ex verbo generalitatis hmōi nō
potest illa, quæ requirūt spāle mādatum, exercere, de quo
26 in c. qui ad agendum.de proc.lib.vi.† [Promisitq; ipse con
stituens &c.] hoc debet contineri in mandato actoris, qui
27 constituit procuratorem.† cla quę sequitur. [Iudicio sisti,
iudicatum solui, &c.]pertinet ad reum qui habet cauere ꝓ
suo procuratore pro iudicato soluēdo, & iudicio sistendo,
de quo de proc.c.mandato, sed vtrunq; ponitur in manda-
28 tis, quia vterq; constituit ad agendum, & defendendū.† Et
dr̄, [Quicquid per ipsos procuratores factum fuerit,]nam si
diceretur, quicquid per eos legitime factum fuerit, non va
leret, quia etiam quod dolose fecit procurator, valet, & no
cet dño suo, vt in l.si procurator.ff.de do.no.vt li.conte.c.i.
de quo per Io.An.in c.relaxatio.xxii.q.i.& per Io.An.in c.
29 fi.de dila.in nouel.& no.in cle.i.de proc. † Et sciendum,
ꝙ ille qui scienter, & sine protestatione recipit instr̄m vel li
teras suæ procurationis, in quib. constituens cauet pro ip-
so super inclusis in mandato, cogitur constituentem defen-
30 dere, vt d.cle.i.de proc.† Et aliqñ constituitur quis procura
tor ad omnes cās gñaliter, & coram quibuscunq, iudicibus
vel iudicis, de proc.c.petitio.e.ti.c.qui gñaler.lib.vi. Aliqñ
ad certam cām coram certo iudice. Aliqñ mandatum limi-
tatur ad certos actus tñ, sicut placet constituenti. Item con
stituitur procurator ad iudicia, vt iam visum est, etiā qñq;
ad negotia, & ad iudicia, qñq; simpliciter, qñq; in rem pro
priam, & sub certa forma quotiens constituentem abesse
31 contingat.† & si simpliciter constitutus est, si tunc dñs post
ea per se in eadem comparet, vt cām tractet, censetur ꝓcu-
ratorem reuocare, nisi protestetur, de quo in c.pe. de proc.
32 lib.vi.† Interueniunt qñq; aliæ personę in iudicio nomine
alieno videlicet nomine actoris, vel rei, qñq; sine mandato
cum cautione rñ de rato, vt coniuncta persona, vel consors
33 eiusdem litis.† Et quæ censeatur coniuncta persona, no. de
34 rescri.ca.nonnulli.in fi.cum remiss.† aliqñ sine cautione, vt
35 tutor, vel curator.† Et quo ille qui procurat cām collegii dr̄
syndicus, vel œconomus, & quid sit œconomus, vel defen
sor, orphanotrophus, castaldus &c.ponit Gul.in Spe.in par
te i.in rubro, de his, qui ali.oo.in iud.interueniunt.& ī rub.
seq.& nō est vis in noīe.an vocetur quis procurator, defen
sor, vel syndicus, vt in c.petitio. de proc. sed bene est vis in
modo constituendi, quia quātum ad hoc bene curatur, de
quo per Inn.in c.imperatorum, & in c.cum cām, de iu. cal.
& dēt esse procurator instructus, vt dicam ī ṗe suo. Et quia
vt dictum est, si non impugnatur per reum iurisdictio iudi-
cis, vel procuratorium actoris, nec aliquid opponit reus,
vel opponere poterit ꝯ citationem, vel aliam positionem,
sed videt se destitutum exceptionib. quæ possent opponi
ante libel.obla. vel si competant sibi aliquæ, exceptiones,
vult tñ eas reseruare, & an hoc possit, & tutum sit, dicam lo
co suo circa materiam exceptionum dilatoriarum.

SVMMARIVM.

1 *Libellum reus si non petat, iudex ex officio suo eum sibi dari faciet, & quare.*
2 *Iudex quomodo, & quando possit facere preceptum reo, vt soluat, citra litis contestationem, & sententiam diffinitiuam.*
3 *Libellus si oblatus sit, quamuis inde sequeretur confessio rei, sententia tamen diffinitiua sequi debet.*
4 *Libellus propter actorem, iudicem, & reum offertur, & quare.*

CAP. XXXVI.

1 POST hæc† petat libellum reus quem actor tenetur
offerre de lib.obl.c.i. imo si ab eo nō petatur iudex
ex officio suo faciet eum dari, vt ibi, & ibi est casus
in quo supplere potest defectum, ꝯ ea, quę habētur in c.bo-
næ, de postu.prēla.rō est, ne sibi illudatur, quia aliter sibi iu
2 dicium non valeret.† potest tñ iudex ante libel.obla.datio-
nem facere, & iure factum proponi verbo per actorem. vel
suum ꝓcuratorem, de iudi.c.pastoralis, & eo audito statim
reum interrogare super eo, & si reus confitetur, iudex præ-
cipit ei, ꝙ satisfaciat, & per talem confessionem non fit lit.
contest. ex quo datio libelli non præcessit, ita dicit no.Ber.
in c.dudum.ii.de ele.in gl.quæ incipit, sed pone, quod reus.
3 †non.n. tunc fertur sn̄ia diffini.sed fit preceptum reo, vt sol
uat debitum infra certum tp̄s, secus si esset libellus oblatus
& subsequeretur confessio, tunc deberet ferri sn̄ia, & ita ser
uatur, & istam consuetudinem commendat Gul. in Spe. de
lib.obl. quia per eam possent lites minui, quod semper fieri
4 debet, de do.& contu.c.fi.† offertur libellus propter actorē
propter iudicem, & reum. Propter actorem, vt ius suum de
claretur, propter reum, vt sciat an cedere velit, vel conten-
dere, propter iudicem, vt sciat qualiter debet ferre senten-
tiam, quæ secundum petitionem in libello ferenda est, de si
mo.c.licet Hely ita no.in c.i.de libel.obla.

SVMMARIVM.

1 *Libellus quid continere debeat, & nu.2.*
3 *Libellus debet esse sine obscuritate, & nimia generalitate.*

CAP. XXXVII.

1 ET dēt† continere libellus nomen actoris, rei, iudicis,
& cām implicantem factum & inferentem conclusi-
uam petitionem, vnde dicit Io.de Lign. ꝙ libellus est
syllogismus iuristarum, & dicit Host. ꝙ licet libellus multa
debeat continere, sufficit tñ de consuetudine approbata, ꝙ
appareat in libello, quis petat, a quo, quid, qualiter, & co. ā
1 quo. vnde versus. Quis, quid, coram quo iudice petat, & a
3 quo, Recte, compositus quisq; libellus habet.† Et dēt libel-
lus ista continere clare, quia dēt esse sine omni obscuritate.
vnde caueat aduocatus formando libellum de nimia gene-
ralitate, ita ꝙ non ponat ibi, vel &c. de quo de emp. & ven.
c.i.ita non ponat dictionem, si cum sit conditionalis incer-
ta, itē caueat a verbo duplici pręgnāti, & amphibologico.
& ab omni dubio, & obscuro. Item dēt libellus esse breuis.

SVMMARIVM.

1 *Libellus quid sit.*
2 *Libellus debet esse breuis, & quare.*
3 *Petitio in actis scribi debet in causis, in quibus dicitur non esse necessarius libellus.*
4 *Libellus, & petitio quomodo differant.*
5 *Libellus in omni causa, & quæstione, et in qualibet; actione est offerēdus, nisi ius disponat non esse dandum.*
6 *Libellus in quibus casibus non detur, vide remissiue.*

CAP. XXXVIII.

1 EST .n.† libellus in proposito, breuis scriptura inten
tionem actoris cōtinens, ꝯ aduersarium necessario
inferens, & concludens, vt no.dicit l. ampliorem.§.
2 i.C.de ap. † Caueant libellorum dictatores verbosis asser-
tionib. vti, sed ea solum scribant, quæ compendiosa narra-
tione, possunt cās explicare. vnde dr̄ libellus diminutiuum
a libro ꝑꝑ sui breuitatem, vt Gul.in Spe.de libel.conce.§.i.
in prin.sicut codicillus a codice, potest etiam dici libellus a
3 libra, qua pōderatur iustitia, sicut dicit Gos.† quod autem
dr̄, ꝙ in quibusdam causis non sit necessarius libellus, peti-
4 tio tñ in actis dēt scribi, vt in cle. sępe.de ver.sig.† In quo er
go differt libellus & petitio? cū etiam petitio continere de-
beat intentionem actoris, & sit clara, & certa, & talis, ꝙ con
cludat necessario intentionem adeo, vt scd̄m eum sn̄ia cer-
ta ferri possit, alias non esset apta. dicendum, ꝙ in hoc, quia
in libello componēdo seruāda est forma, sed illa quę formā
respiciunt, omittūtur in petitione, vnde ipsa debet esse sim
plex ad modum memorialis, & in hoc alleuiatur actor. ita
5 dicit Pau.in alle.cle.sæpe.† & in omni cā, & qōne, siue ciui-
li, siue crīali, libellus est offerendus, siue actio sit personalis,
siue realis siue mixta. Item, & in officio iudicis, quod loco
actionis proponitur. vnde in omni cā dabitur, nisi ius dicat
ipsum, vel disponat, non esse dandum, de quo plene in ca.i.
de lib.obl.& in Spe.de libel.conce.in 4.parte. & ibi de ma-
6 teria e.ti.§.nunc dicēdum. † no.casus in quib.non dat̄ libel
lus, vt in cle.sæpe.de ver.sig.in gl.suꝑ verbo, necessario. ffi.

SVMMARIVM.

1 *Actionum omnium de mundo duo esse membra, licet tertium quidam addere voluerint.*
2 *Actiones mistæ quando personalium, & quando realium naturam sequantur.*
3 *Actiones reales quę sint.*
4 *Res corporales quomodo triplici distinguantur differentia.*
5 *Rei vendicatio pro quibus rebus competat, & quando.*
6 *Incorporales res qua actione petantur.*
7 *Obligatio personalis quot modis oriatur, vide etiam per exempla.*
8 *Actio vnde oriatur, & quid ex ea fit.*
9 *Actionum quæ sunt vniuersales, quę generales, & quæ particulares.*

10 Libellus

10 *Libellus iuxta cuiusq; actionis qualitatem est diuersimode formandus.*

CAP. XXXIX.

1 ADVERTENDVM est† ꝙ omnium actionum de mũdo duo sunt mẽbra, quia aliæ sunt reales, & aliæ personales, vt inst. de act. §. omnium, vt li. non cont. ea. qñ. §. in aliis. Quidam tñ his duob. membris volunt addere tertium. s. actionum alię sunt i rem, aliæ in personam, aliæ mixtæ, vt sunt fa. er. com. diui. fin. reg. vt inst. de acti. §. quædam. Sed dicẽdum est, ꝙ sunt duo membra, & illud tertium cõtinetur sub primo, s. in rem, & hoc qñ agitur ad reales præstationes, vel sub secundo, qñ agitur in personam, &
2 ad personales præstationes, vt no. in iure statim allega. † In quantum ergo actiones mixtæ dantur ad res, sequentur rẽ, inquantum ad personas, sequentur personam. & naturam
3 personalem. † Reales actiones sunt quæ reio comitantur, vnde sciẽdum est, ꝙ rerum aliæ sunt corporales, aliæ incor
4 posales. †Res corporales sunt io triplici differentia, quia q̃dam sunt immobiles, vt fundus, vel prædium, alię mobiles, vt liber vestis. aliæ sunt se mouentes, vt equus, quæ tñ noĩe
6 mobilium continentur. † Pro istis reb. corporalib. competit actio realis, s. rei ven. vt qñ ego ago ↄ aliquem, qui nõ est mihi aliquo modo obligatus, neq; ex ↄ̃ctu, neq; ex delicto, neq; ex quasi delicto, sed quia possidet rem meam mobilẽ, vel immobilem, vel se mouentem, ideo ad istam rem cõpe-
6 tit mihi actio ↄ eum. † Pro incorporalibus competit etiam actio realis, sed non rei vendicatio, quia incorpotalia non possidentur, sed quasi possidentur. vnde cõpetit pro eis confessoria, de quo de iudi. c. examinata. de verbo. sig. c. Abba.
7 Personales actiones sunt, quæ comitantur personam, & dicunt obligatam personam, & ista obligatio surgit, & inducitur quatuor modis. Causatur. n. ex ↄ̃ctu, vel quasi ↄ̃ctu, & ex delicto, vel quasi delicto, vt inst. de ob. §. sequens. cũ rubricis spãlib. sequentib. & no. de rescri. c. dispendiosam. lib. vi. Exemplum de oblig. quæ nascitur ex contractu, sicut in contractib. mutui, venditionis, locationis, & in verborum, & literarum obligationib. De quasi coontractu exemplũ, vt in actio. neg. ge. tutelæ, & si. Exemplum de delicto, vt in actione furti, damni dan, rapinæ, & iniuriarũ. De quasi delicto, vt in iudice male iudicante, & in proiiciente de cœna
8 culo quod nocuit. †Ex istis nascitur obligatio, ex obligatione actio. vnde contractus, vel quasi, delictum, vel quasi, est mater obligationis. obligatio vlterius est mater actionis, & sic talis actio est filia obligationis, & neptis, & obligatio est ius ꝑ ꝑ ꝙ est actio, & actio ꝑ ꝑ quod fit prosecutio litis, de
9 quo insti. de acti. in prin. † Actionum aliæ sunt vniuersales, alię generales, & alię particulares, seu singulares. Actio vniuersalis est, qñ vnum ius deducitur in iudicium, cui subiiciuntur particularia supposita. vnde quatuor sunt actiones quę competunt pro hæreditate, quia hæreditas complectitur vniuersum ius defuncti, vt l. hęreditas, ff. de ver. sign. ita dicit Inn. in c. conquerente. de of. or. & sunt illæ petitiones fa. er. &c. Actio ex testõ competit pro hęreditate ex Trebellianica restituenda, & actio exempto competit, qñ tota hæreditas emitur. Actio generalis est, qñ generaliter pro pluribus suppositis agitur, vt est actio tutelæ, neg. gest. & simi. Actio singularis est, quando pro aliqua re, vel aliquib. reb. singularib. actio dirigitur, de quo etiam de lib. obl. c. ii. & in
10 Spe. de act. & petitio. c. ii. †secundum naturam, & qualitatẽ actionum debet formari libellus, & aliter specificatio fit in vna, quam in alia, qualis ergo specificatio in qualibet ipsarum exigitur, patet in sequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in actione reali.*

CAP. XL.

1 LIBELLVS † ergo in actione reali sic constituitur. Coram vobis honorabili viro domino Decano ecclesiæ S. Mariæ talis diœcesis iudice causę, & partiũ infrascriptarum a se. apo. spãliter delegato. Vel si est ordinarius. Coram vobis honorabili viro D. Ẽpo, vel Archiẽpo, vel officiali &c. proponit talis procurator, & procuratorio noĩe A. talis clerici vel laici talis diœcesis conquerendo in iure aduersus B. talem clericum vel laicum talis diœcesis, & quemcunq; alium in iudicio pro eo legitime interueniẽtem, & dicit, ꝙ licet fundus, & campus &c. in tali oppido talis diœcesis situs cuius confines inferius conscribuntur, ad memoratum A. pertinerent & pertineant, tñ prædictus B. eundem fundum per tot annos detinuit, & occupauit, prout detinet, & occupat, fructusq; qui ex eo pro tꝑe hmõi ꝑuenerunt, recepit, & sibi imbursauit, ac prouenientes recipit & inbursat, & hmõi fundum deoccupare, & prędicto A. liberum & vacuum dimittere, & assignare, seu restituere cũ fructib. vt præmittitur, inde perceptis, contradicit in periculum aĩę suæ. Quare agit, & petit procurator prędictus ꝑfato noĩe, quatenus cognito quantum sufficit de pręmissis, pronuncietis, decernatis, & declaretis supradictum fundũ ad A. antedictum pertinuisse, ac pertinere, prędictumq; B. eũ indebite, ac illicite occupasse, ac occupare, ac ipsum fundum eidem A. ad iudicandũ fore, & adiudicetis, prędictũq; B. vt fundum hmõi A. liberum & vacuũ dimittat, restituat, & assignet, & fructus, vt profertur, perceptos vel eorum valorem, quẽ ad tot libras denariorum pro singulis annis ęstimat, vestra tñ, & aliorum quorum interest æstimatione salua, tradat seu persoluat, condemnandum, & compellendũ, etiam ac condemnetis, & compellatis per vestram diffinitiuam sñiam, censuram ecclesiasticam, & alia remedia oportuna, & hęc petit coniunctim, & diuisim vna cum expẽsis, actus, vel factis, ac fructibus tempore litis percipiendis. Ad probationem necessariam, & non vltra se astringens. Saluo mihi iure addendi, & minuendi, corrigendi &c. vt mors est. Confines vero sunt tales &c.

Declaratio formæ libelli.

SVMMARIVM.

1 *Rei vendicatio a quibus principiis causetur.*
2 *Rei vendicatio an competat ratione detentionis.*
3 *Rei vendicatio an sit formanda ex parte rei.*
4 *Rei in libello petitæ qualitates, quæ exprimendæ sint, & nu. 5.*
6 *Clausula, pertinet iure dominii, vel quasi, an adeo necessaria sit in libello, vt sine ea non admittatur.*
7 *Causa petendi in actione reali non requiritur necessario in libello, an tamẽ tutius sit exprimere, vide.*
8 *Possessorium quandiu quis intentare potest, non agat petitorio, & quare.*
9 *Publicianam intentare, quare tutius sit.*
10 *Clausula, qua res detinetur, si in libello non est expressa, an reus sit absoluendus.*
11 *Clausula conclusionis in libello, petit adiudicari, vel declarari, quib. actionibus diuersimode conueniat.*
12 *Restitui, verbum in conclusione positum, & ad petitorium, & ad possessorium pertinet.*
13 *Fructuum petitio quomodo sit intelligenda.*
14 *Expensarum petitio, & condemnatio, quomodo sit facienda.*
15 *Aduocatus circunspectus quæ tria in libelli cõceptione aduertere debeat.*
16 *Actionis nomen in libello necessario non exprimitur.*
17 *Dicto porrecti libelli pars non tenetur scribere, sed notarius.*

CAP. XLI.

1 DEclaratio materię † huius libelli, & circa ipsius formam multa subtilia, & difficilia a Doctorib. solẽt tractari, & magna est qõ Legistarum a quib. principiis causetur rei vẽd. sed dr̃ communiter, ꝙ a dño actoris
2 & possessione rei. † Et an possidenti, & detinenti rõne detẽtionis competat rei vend. no. per Io. An. in addi. Spe. de cess.
3 act. §. i. No. etiam per Doct. Mo. in c. examinata. de iud. † Itẽ an rei vendicatio est formanda ex parte rei, quia ex possel. iudex potest ad actum supponere reum obligatum, de quo per Spec. de act. & pet. §. ii. ver. sed quam vocas. plenius per
4 Cy. de ista materia. C. de ali. iu. mu. cã fa. l. vnica. † Item sciẽdum. quod circa pręsentem declarationem libelli aliqua occurrunt, vnde primo in actione reali exprimenda est res, q̃ petitur in libello. de lib. obl. c. ii. & etiam eius qualitas, vt cũ petitur terra, dẽr exprimi an sit aratoria, vel vineata, si autem petitur materia insignata, puta massa, dicat qualitatem videlicet an sit aurum, vel argentum, & ẽt exprimat põdus. sit signata, exprimat numerum, de quo ibi plene per. Host. & Io. An. de quo ẽt qualis dẽt fieri. specificatio in Spe. de li.
5 conte. §. iuxta. ver. item. † Item non valet in actione reali, si fundus vel ꝑdium hẽt proprium nomen, & nõ exprimitur, & duo fundi prope, vel maxime vicini. dẽt. n. res designari per cõfinia, & si necesse fuerit, subiici oculis iudicis vel ad
6 uersarii, vt ibi no. † Item dr̃ in libello, ꝙ licet fundus ad A. ꝑtinuit, & pertineat, & non addendo pertinet, an sufficit, no. de cã pos. & propri. c. cum ecclesia. in gl. de rest. spo. c. cũ ad sedem. in 3. glo. Item potest addi in libello. pertinuerit iure dñii, vel quasi vt in c. Ab. sane. de re iud. lib. vi. & quidam dicunt alias libellum non esse admittendum, cum verbũ, pertinere,

tinere, latam hēat significationem, vt ĩ l. verbum illud pertinere. ff. de ver. sig. no. in c. cum ecclesia. de cā pos. & propri. in §. sequitur videre. ver. aliȩ sunt reales. admittit talem libellum per c. inter dilectos. de fi. instru. cum sim. & dicit ibi 7 Io. An. in addi. ꝙ communiter libellarii eum admittunt. † & in hoc libello non exprimitur causa petendi, quia hoc non oportet in reali. potest tñ si vult causam exprimere, de re iudi. cap. Abbate. lib. vi. Et an tutius sit causam exprimere, an non, no. de libel. ob. c. ii. de or. cog. c. fi. per Io. An. nam tuti⁹ est vno respectu causam exprimere, quia si ex illa cā agens succumbat, potest eandem rem petere ex alia cā, nec obstabit exceptio rei iudicatæ, quia licet ratione dominii fiat cōdemnatio, non tñ generaliter sumpti, sed ad causam expressam licet remotam, de cau. pos. c. fi. vnde dicit Io. Cal. cōtra Cy. & Pe. in c. ii. de libel. ob. secus si nullam causam expressit, quia tunc vr̃ ius suum in iudicium deduxisse, vnde succūbens præterea non auditur. sed alio respectu tutius est non 8 exprimere causam certam, de quo in ca. Abbate sane. de re iudi. lib. vi. vbi de hoc. † Quid iuris si causȩ, quæ erant in prin. deseruntur penden. li. vel non erant a principio, sed superuenerunt, an ex cā hmōi dēt fieri condemnatio, vel absolutio, & licet sint multi modi acquirendi dominium, vt ĩ sti. de re. di. §. singulorum. & ff. de acqui. re. do. per totum, tñ multum est difficilis eius probatio, vt l. cum res. C. de prob. vnde dato ꝙ nullam cām exprimat actor in libello in actione reali, adhuc tamen, vt debeat obtinere, oportet constare per cōfessionem, vel probationem de aliquo an cā sufficiat ad dñium rei acquirendum & transferendum. pro tanto est consilium legis, ꝙ quandiu quis potest intētare possessoriū, non agit de proprietate, vt in l. is. ff. de rei ven. & sequente. vide hȩc in c. ecclesiȩ. de cau. pos. & propri. & etiam in Spe. de act. & peti. §. sequitur. ver. si autem. Vel videamus exemplum, qñō difficilis est probatio dominii, quia si ex cā emptionis dicatur quis dominus alicuius rei, oportet concurrere primum, ꝙ contractus præcessit. Secundo, ꝙ precium numeretur, vel fides de eo habeaẽ, vel alias satisfaciat. Tertio, ꝙ traditio rei sequatur. Quarto, ꝙ venditor fuerit dominus. Ista ergo omnia probari debent, qđ difficile est, de quo 9 in Spe. in loco prȩall. † Potest tñ quis intentare publicianā, in qua leuiores sunt probationes, quia non est necesse probare venditorem fuisse dominum, quia publiciana competit ex cā excommunicationis, vel cuiuslibet alterius iusti tituli rem bona fide ab aliquo acceptatam, credens eum dominum fuisse, licet in veritate non esset. de quo Spe. de cau. pos. in rub. de proprietate. §. nunc dicendum. & in c. Abba-10 te sane. de re iu. lib. vi. † Item dr̃ in libello, [Quæ res detinetur] si hoc in libello non esset expressum, an in fine litis reus esset absoluendus. Gos. tenet ꝙ nō, & reprehendit iudicem qui hoc facit, & distinguit, quia aut possidet, aut non, si possidet est condemnandus. si non possidet adhuc, quia se liti obtulit, condemnandus est. ac si possideret. illud dictū Gos. ponit Io. An. in addi. Spe. de cau. pos. in rubr. de cau. pos. & proprie. §. i. quo ad conclusionem, seu petitionem libelli, vt primo petitur per iudicem, declarari rem ad A. pertinere, & sibi adiudicari, & B. vt restituat, & vacuum tradat, seu dimittat condemnari, verbum, adiudicari, exponunt. Io. Mo. 11 & Arch. in c. Abbate sanc. de re iu. lib. vi. † ibi adiudicari ad se, i. ad se spectare, & dicūt, ꝙ adiudicatio fit ꝓprie in actionibus, quæ mixtam habent causam, videlicet si res alicuius quȩ ab alio detinētur, petuntur restitui, sed iure ciuili petit quis rem ad se pertinere declarari. cōclusio ergo libelli om-12 nia comprehendit. † & ita solet fieri, & ita verbum, restitui, nō pertinet solum ad possessorium, sed ad petitorium etiā, vt no. de do. & contu. c. ii. & in Spe. de act. & pet. §. sequitur. & ibi per Io. An. in Addi. Spe. de li. conte. c. fi. ver. hoc autē. & no. in c. inter dilectos. de fi. instr. in prin. quia aliud est re-13 stituere rem. aliud possessorium rei. † Item petitur in libello res cum fructibus a tp̄e occupationis perceptis, bonæ fidei possessor lucratur fructus ante li. cōte. factos, & præceptos, vnde ista petitio est intelligenda secundum distinctionem iuris communis, de quo in Spe. de fructi. & interesse. §. i. de 14 hoc per Io. An. in addi. de cā pos. & proprie. in rub. Qñō tautem procedit petitio expensarum litis, & qñō super hoc ferri dēt sñīa, cum sit generalis, incerta, & de futuro no. de procu. c. auditis. de lib. ob. c. ii. de sequest. pos. c. i. cum si. item in fine libelli ponitur protestatio, quod ad probationem necessariam se tantum astringit. de iud. c. exhibita. de prob. c. licet. ver. item. quam no. in Spe. de excep. §. viso. ver. porro. de libel. concep. §. vlt. ver. recte consueuerunt fieri. Item dr̃ in fi. [Saluo iure addendi &c.] de fi. instru. ca. inter dilectos. 15 in prin. † Est tñ sciendum, ꝙ aduocatus circa libelli conceptionem dēt tria aduertere. Primum, ꝙ pauca, & non superflua dicat, & effundat, si tñ ibi ponantur superflua, dummodo libellus alias sit aptus, non vitiant, no. de iud. c. examinata. Secundum, ꝙ ponat necessaria, & vtilia, quæ probatam suam iuuant intentionem. Tertium, ꝙ ponat generalia, & se non arctet, ne in processu plures vias, & diuerticula plura habeat ad fulciendum suam intentionem, de qua, & de quibusdam aliis cautelis in Spe. de libe. conce. §. vlt. De cautelis vero circa porrectionem & receptionem libelli haben-16 dis, vt no. in Spe. de libel. conce. §. sequitur. † Item in libello non exprimitur nomen actionis, videlicet, vt sic diceretur ad hoc propono, rei vendicationem. nam hoc nō est necessitatis, maxime secundum canones, vt in d. c. dilecti. de iud. sed sufficit ꝓponi factum, dēt tñ exprimi tale quid, ꝑ quod actionis natura cognoscatur, vt ibi no. in Spe. de act. & pet. 17 §. i. † Item non est necesse, ꝙ pars subscribat diem porrectionis, vt per talem subscriptionem constet de die dati libelli, sed hoc fit per tabellionem, qui subscribit diem porrectionis libelli, & dilationes datas, de quo etiam in Spec. de lib. conce. §. i. ver. nec.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in actione personali.*
2 *Causa petendi est exprimenda libello in actione personali.*
3 *Mutare aliud est quam emendare, & quomodo differant.*
4 *Libellus vsque ad quod tempus mutari, & emendari possit.*
5 *Possessorium quandoque, quandoque petitorium intentatur, & quando in eodem libello detur vtriusque concursus.*
6 *Possessorii tres sunt species.*

CAP. XLII.

1 IN personali † actione formatur sic libellus. Coram vobis &c. ꝙ licet prȩdictus B. præfato A. in x. lib. denariorum talis monetæ, vel talis pagamenti, vel denariorum currētium, & communiter datiuorum in tali loco teneatur ex causa mutui, & obligatus existat, vel sic. Licet idem B. A. memorato teneatur in viii. lib. denariorum, quas idem A. eidē B. mutuādo enumerauit, vel quas bona fide deposuit apud eum, tñ hmōi debitum vel depositum sibi reddere contradicit, quare agit & ponit procurator prȩdictus quatenus ꝑ cognito quantum sufficit de præmissis nuncietis decernatis, & declaretis supradictum B. A. præfato in expressata pecuniarum summa ex cā prȩdicta teneri, eumque eidem A. in hmōi debito condemnandum, & ad ipsius solutionē cōpellendum fore, ac condemnetis, & compellatis per vestrā diffinitiuam sñīam, & censuram ecclesiasticam, ac petit vna cum expēsis litis. Ad superfluam probationem se nō astrin-2 gens, vt supra in i. libello. † In isto libello in actione personali exprimitur cā petēdi mutuum, vel depositum, vel hmōi, 3 & hoc est necesse, vt in c. vlt. de lib. obl. † Et quia ponitur in libello, [Saluo iure addendi &c.] sciēdum quod aliud est mutare, aliud emendare libellum, & communiter dr̃, ꝙ mutare est omni sublata veteri actione proponere nouā. q. d. ꝙ mutare sit substātia remota, & in loco eius aliū subrogare, sed emendare est addere vel detrahere quantitati petitȩ, vt in Spec. de libel. conc. §. nunc ostēdamus. Tñ alii dicunt, ꝙ 4 emendare est defectum in forma supplere. † Qñ ergo, vel vsque ad quod tp̄s litis pōt mutari, vel emendari libellus? pōt dici, ꝙ si actor vult mutare hodie, non pōt, quia necesse hēt ꝑsistere oblato libello, sed si vult emendare eo modo, quia petit plus mō vult petere minus, hoc pōt vsq; ad sñīam, si ergo ecōuerso, vt q a petiuit minus, vult petere plus, pōt vsq; ad li. cont. postea non sine nouo libello, de quo tñ plene no. de lib. obl. c. ii. & in Spe. de libe. conce. §. nunc ostendamus. per Io. An. in addi. Et libellus primus in actione reali conceptus est in petitorio, vnde quia illud est iudicium possessorium, & aliud proprietatis siue petitorium, vt de cau. pos. & 6 propri. per totum. † & intentatur qñq; solum possessorium, qñq; vtrunq; simul etiam in eodem libello ab eadem parte, & qñ possibilis sit concursus petitorii, & possessorii in eodē libello, no. in c. cum dilectus. & in c. pastoralis. de cā pos. & 6 propri. † Et possessorii tres sunt species, s. adipiscendæ retinendæ, & recuperandæ, de quo plene in d. ca. pastoralis. de cā pos. in gl. no. ad intelligentiam, & super ea. & in Spec. de cau. pos. Vnde in interdicto recuperandæ, quod perit spoliatus contra spoliatorem, potest sic formari libellus.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in possessorio recuperanda.*

CAP. XLIII.

1 Coram vobis &c. † Quod licet dictus A. per plura tẽpora fuit in possessione talis domus, vel prędii in tali loco situati, cuius confines &c. præfatus tñ B. de possessione hmõi, anno tali, mense tali, ipsum A. violenter expulit, & temere possessione domus, vel prædii eundẽ spoliauit, quem idem B. ab eo spoliationis tpe detinuit, & occupauit, ac detinet. & occupat in animæ suæ grauæ periculum. Vel sic, ꝙ licet &c. tamen idem B. eundem A. possessione domus vel prædii hmõi, per talem spoliari fecit, & eum de possessione ipsa eĳci mandauit, & expelli. Vel sic. Quia licet A. &c. tamen de nomine, & contemplatione ipsius B. supradicti prędictũ A. possessione ipsius domus spoliauit, quam, inquam, spoliationem, ipse B. nomine suo factam, ratam, & gratam habuit, & habet, se de domus, vel ꝑdicti prædii possessione intromittendo. Vel sic. Quod licet &c. tamen idem A. cum esset in possessione domus prædictæ, per D. violenter spoliatus, & de possessione ipsa eiectus memoratus B. domum hmõi ab eodem deiectore recepit sciens prædictum A. possessione ipsius per eundem D. vt ꝑmittitur, spoliatum, quare agit, & petit procurator dictus, nomine quo supra, quatenus cognito quantum sufficit de præmissis, pronuncietis, decernatis, & declaretis possessionem domus prædictæ inde violenter ablatam fuisse, & esse restituendam cum fructibus exinde tempore spoliationis prędictæ citra perceptis, & qui percipi potuerunt, ac damnis, & interesse, quos fructus pro singulis annis ad centum maldra, seu modios siliginis talis mensuræ damna vero, & interesse ad tot libras æstimat spoliatus supradictus, vestra iudiciali moderatione ex, ꝑdictumq; B. ad ꝑmissa eidem A. condemnandum, & cõpellendũ fore, ac condemnetis, & compellatis per vestram diffinitiuam sñiam, &c. vt supra.

SVMMARIVM.

1 *Declaratio formæ libelli in possessorio recuperandæ.*
2 *Spolians, mandans, ratam spoliationem habens, & a deiectore scienter rẽ recipiens, tenetur interdicto, vnde vi.*
3 *In interdicto, vnde vi, quæ necessario sint alleganda, & probanda contra spoliatorem.*
4 *Probari quę debeant contra mandantem spolium.*
5 *Probare quæ quis tenetur contra ratam spoliationem habentem.*
6 *Spolium scienter si quis recepit, quo remedio subuenitur spoliato, & quæ eidem incumbant probanda, & nu. 7.*
8 *Possessorio restitui quare in libello petatur.*
9 *Fructus, damna, & interesse quæ & a quo tempore debeantur, & nu. 10.*

CAP. XLIIII.

1 In isto libello † primo narratur quõ A. spoliatus ꝑ B. possessione domus, vel prædii, & ita competit A. spoliato contra B. spoliatorem interdictum, vnde vi, de rest. spo. c. in literis. & in c. cum ad sedem. & c. grauis, cum si. † secundo, ꝙ A. fuit spoliatus de mandato B. & per D. tertio, ꝙ fuit spoliatus per D. nomine, & cõtemplatione B. & ipse B. spoliationem ratam habuit, vnde omnes isti tenentur interdicto unde vi. vt in c. cum ad sedem. supra alle. quarto, quod A fuit spoliatus ꝑ D. licet non nomine B. vel mandato eius tamen B. rem hmõi a D. deiectore scienter recepit. vnde tenetur etiam interdicto, vnde vi, per decre. sępe, de rest. spo. secundum vnum intellectum eiusdem capituli, secundum alium intellectum condictione ex eadem decre. & sic conclusio libelli est communis ad quodlibet illorum, ad quamlibet. n. narrationem hmõi apta est petitio cõclusiua hmõi prædicta. † & hmõi interdicto est necessaria allegatio, & ꝓbatio duorum, videlicet possessionis, & deiectionis, de off. dele. in c. consultationib. & hoc quando intentatur interdictũm contra spoliatorem. † sed qñ contra ipsum, qui mandauit, & tunc probari oportet mandatum, † vel contra eũ, qui ratum habuit, tunc oportet etiam probari ratihabitionem, ꝙ spoliatio ipsius nomine, vel contemplatione fuit facta, quia ratum quis habere non potest quod suo noĩe non est gestum, de reg. iu. c. ratum. lib. vi. † vel si contra eum qui non spoliauit, vel mandauit. nec ratum habuit, sed scienter rem recepit, ibi etiam oportet probare scientiam; vnde dicit Host. no. in d. decre. sępe, ꝙ si scientiam allegat, eam probare dẽt, & cum graue sit illam probare † pro tanto laudat ipse, ꝙ proponatur condictio ex canone reintegranda. 3. q. i. per quod auxilium subuenitur ei, qui possessionem qualitercunq; amissam recuperare potest. sunt tamen eiusdem canonis diuersi intellectus, vt ibi no. & in c. cum ad sedem. 8 & in c. sępe. supra alle. † Item in libello petitur possessorium restitui, quia melius prouinciauit iudex inter prædicta possessorium restituendum, quam rem restituendam. de quo in Spe. de resti. spo. §. i. & no. per Io. An. in c. cum ad sedem. 9 sæpius alle. † Item petitur res cum fructib. perceptis, & qui percipi potuerunt, vt in c. grauis. de resti. spo. Item cum dãnis, & interesse, vt ibi. † & debentur hoc casu fructus a tempore deiectionis, vt ibi not. In causa vero spoliationis super rebus mobilibus sic formari potest libellus.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in causa spolii super rebus mobilibus.*
2 *Spoliatus non tenetur expressam singularium rerum specificationem facere in libello, & quare.*
3 *Tempus, & locus quare in interdicto, vnde vi exprimi debeant.*
4 *Gerundia quid importent, & an ea in libello vti liceat.*

CAP. XLV.

1 Coram vobis &c. † ꝙ anno mense &c. prædictus B. A. præfati in tali loco, vel itinere constitutum inuasit, cumq; rebus suis, videlicet vestimentis, pecuniis, & aliis, quas deferebat, temere defraudauit, & deprędauit res hmõi ab eo rapiendo, & sibi auferendo violenter quas ad tot libras denariorum talis monetę æstimat, vestra iudiciali salua taxatione. Quare agit. & petit procurator prędictus quatenus præcognito &c. pronuncietis, decernatis, & declaretis prædictum B. spoliatorem temerarium ad restitutionem rerum prædictarum, seu æstimationem earum prætaxatam teneri A. supradicto, & ad hoc eum condemnandum, & compellendum fore, nec non condemnetis &c.

2 In tali libello, & simili non oportet specificationem fieri, & expressionem singularium rerum, quia probata violentia ꝑ testes, res probantur per iuramentum violentiam passi, de quo de his, quę vi metusve cau. fi. c. vlti. de or. cog. c. ii. cum 3 si. † Item exprimĩt tp̃s, & locus, quia tale interdictum infamat, & includit iniuriam. vnde spoliatus potest petere satisfactionem, & emendam ꝑ ꝑ iniuriam, vt supra dixi, ergo illorum expressio est facienda in libello, licet agatur. de pro-4 cu. c. tuæ. † Item quia in libello ponuntur verba gerundiua, videlicet, rapiendo, auferendo, &c. sciẽdum, ꝙ quidam aduocati reorum excipiunt talem libellum nõ procedere. Ratio secundum eos, quia gerundia nihil ponunt, vel posita determinant, sed hoc non vr̃ verum, quia gerundia etiã ponunt, vel posita determinant, sed hoc nõ vr̃ verum, quia gerundia etiam ponunt, cum resoluuntur in verba, vt no. ff. de eden. in gl. super rub. Idem enim est dicere, damnificauit rapiendo, ac si diceretur, dãnificauit, & rapuit. Idem in sententiis ponuntur gerundia, vt paret de re iud. c. ad apostolicæ. ibi dr̃, authoritate apostolica firmiter inhibendo, quare ergo non ponerentur in libello, cum sententia debeat esse conformis libello, de simo. c. licet Hely. cum si. & per Ioan. An. in addi. Spe. de lib. conce. §. nunc restat.

SVMMARIVM.

1 *Reus libello iudici per actorem oblato quid agere debeat.*
2 *Induciarum quot sunt species, & quot dies sunt sibi tanti.*
3 *Inducias a lege statutas an iudex possit abbreuiare, vel prolongare.*
4 *Induciæ an sint de substantia iudicii.*
5 *Libelli copia danda est reo expensis actoris.*
6 *Induciis reo statutis ad dilatorias proponendas elapsis, reus ipse super talibus exceptionibus non audiatur, nisi in tribus casibus.*

CAP. XLVI.

1 Libello ergo oblato, † & porrecto iudici per actorem vel eius procuratorem, etiam reus, vel eius procurator petat copiam inhærendo protestationi de nõ cõsentiendo in iudicem, vt supra, si talis est iudex, cuius iurisdictio non est fundata, & sibi dari, seu concedi inducias pe-2 tit. † Et vocantur hmõi induciæ deliberatoriæ, & de induciis citatoriis, præparatoriis, & iudicatoriis, de quib. no. iii. q. ii. in sum. sed de istis, & aliis xx. specieb. induciarũ in Spe. de dila. §. i. & induciæ deliberatorię, de quib. ad ꝑsens, sunt tp̃s xx. dierum a iure taxatę, vt in auth. offeratur. C. de li. cõ-3 test. & viii. q. iii. c. iii. offeratur. † non tamen sic sunt statutæ in tali numero dierum, quin iudex possit eas abbreuiare, vel prolongare attentis circunstantiis negotii, personarum & distantia locorum &c. de materia tamen quando inducias a lege statutas iudex minime potest abbreuiare, vel ꝓlongare, no. de procura. c. dilectus. de appella. c. cum sit Ro-4 na. & in regula, indultum, de regul. iuris. lib. vi. † Verum autem istæ induciæ sint de substantia, sicut libellus. not. per Ioan. An. xvii. quęstione quarta. c. vxor. per. Inn. & Host. de

lib.

lib.obl.c.i. Et communiter dicunt Doct. q sunt de substantia, si petantur, quia licet iudex posset illas arctare ex cã nõ potest eas reo inuito penitus abdenegare, no. in c.i. de dila. & in cle. sæpe. ver. sig. in gl. sed cum petitio. † Idex ergo decernere habet, & dare, seu fieri mandare copiam libelli reo sub expensis actoris, de quo in Spe. de lib. ob. † & potest reo concedere inducias, vt dixi in dando, siue statuendo sibi terminum ad omnes dilatorias exceptiones proponendas, post quem non audiet reum super dilatoriis exceptionibus, nisi in tribus casibus, vt in c. pastoralis, de excep. Et ista omnia sunt per tabellionem conscribenda in actis sub hac, vel simili forma.

SVMMARIVM.

1 Forma actorum per notarium scribendorum.

CAP. XLVII.

Anno † quo supra tali die comparuit in iudicio coram iudice prædicto talis principalis, vel talis eius procurator, & libellum in scriptis obtulit infrascripti tenoris. Ex aduerso talis principalis, vel talis eius procurator coram prædicto Domino iudice, eo adhuc sedente pro tribunali comparens, prædicti libelli copiam decerni, & terminum competentem ad deliberandum sibi postulauit per ipsum dominum iudicem assignari. cui ipse iudex copiam libelli fieri, & dari per me notarium decreuit, inducias peti tas sibi concedendo ad talem diem ad proponendum omnes dilatorias exceptiones sibi forsitan competẽs, alioquin dicto libello rñdendum pro termino de consensu ipsarum partium, vel earum procuratorum peremptorię assignauit. Data, & acta sunt hæc &c. Coram ordinario &c. Tabellio breuiter solet subscribere diem porrecti libelli, & dilationẽ reo datam isto modo. Exhibitis huic libello per talem actorem, vel procuratorem talem, in præsentia talis rei, vel procuratoris ipsius &c. Anno die tali, Respondebitur pro parte ipsius, vel proponentur omnes dilatorię exceptiones vel declinatoriæ die tali &c.

SVMMARIVM.

1 Reus accepto libello quomodo aduocatum consulere, & in deliberando quomodo se habere debeat.
2 Reus si non possidet, nec detinet rem a se petitam quid agere debeat.
3 Reus conuentus si possidet nomine alieno, quod auxilium habeat paratũ.
Reus conuentus possidens nomine proprio, contra quos excipere debeat.

CAP. XLVIII.

Sequitur † quomodo aduocatus sit consulendus. Reus accepto libello, & obtentis super eo induciis consulat aduocatum super eo. Et in deliberando quõ dẽt se habere reus, de hoc tradit doctrinam fulgidam Gul. in Spe. de act. & pet. §. in actorib. † & si reus conuenitur in actione reali, sed ipse rem petitam non possidet, nec detinet, veniet in termino statuto corã iudice, dicendo, se non possidere, nec detinere rem in libello petitam, & res est in expedito, quia tunc dimittetur. ff. de rei vendi. l. in rem. de app. c. ex parte. de quo de excep. c. pe. de re iu. c. Abbate sane. lib. vi. † Si autem possidet nomine alieno, habet paratum auxilium, vt in c. quoniam frequenter. supra alle. in §. quod si super, quia facultatem nominandi dominum habet, & se excusandi, vt ibi, sed si possidet nomine proprio, tunc offerendo se defensioni, videat si aliquas habeat exceptiones contra iudicem contra actorem, vel procuratorem, vel contra libellum, & eius formam, & omnes illas in termino sibi assignato proponat, vt no. in alle. c. pastoralis.

SVMMARIVM.

1 Exceptionum quot sint genera.
2 Exceptiones dilatoriæ vnde dicantur.
3 Dilatoriarum multiplices sunt species, & ratione quorum competant.
4 Exceptionũ plurium cõpetentiũ, quæ primo proponi debeãt. & nu. 5. & 7.
6 Delegatus quomodo recusetur.

CAP. XLIX.

Pro quo notandum, † q exceptionum diuersę sunt species. alię sunt peremptorię, alię dilatorię, aliæ anomaliæ, & aliæ mixtæ, vt no. de excep. c. exceptionẽ. 1. in gl. & per Host. in summa, e. ti. §. ii. plenius in Spe. e. tit. §. ii. & ti. & ibi in addi. tanguntur etiam aliæ diuisiones, quia aliæ perpetuæ aliæ temporales, aliæ personales, alię reales, de quo ibi, &c. De peremptoriis videbimus suo tempore, & dilatoriis ad præsens videndum. † vnde dicuntur dilatoriæ, quia tantum differunt. Insti. e. ti. §. appellantur. † Et dilatoriarum alia dilatoria iudicii, alia solutionis. dilatoria iudicii est multiplex, quia alia competit ratione iudicis, alia ratione actoris, alia ratione rei ipsius excipientis, vt quia est delegatus, vel alias habet ius reuocandi dominum. de for. compe. c. vlt. Alia ratione procuratoris. Alia ratione rescripti. Alia ratione loci, alia ratione fori. Alia ratione temporis. Alia ratione causæ. Alia ratione libelli. de quo in Spec. de excep. §. i. ver. dilatoriæ vero. Et illæ regulariter proponendæ sunt ante li. conte. postea non, nisi in certis casibus, de of. dele. c. insinuante. Et quando plures competunt, quæ illarum primo debeat proponi, vide in alle. c. pastoralis. de excep. & in c. inter monasterium. de re iud. & magna est in ter Doctores difficultas † de excep. c. recusationis. an illa debeat esse prior. tamen Io. An. dicit ibi in nouella cõclusiue, quod omnis exceptio, per quam iurisdictio iudicis denegatur præcedit exceptionem recusationis, vtilis enim est talis exceptio recusationis, sed non necessaria. Alias autẽ exceptiones, quę non afficiunt iurisdictionem iudicis, præcedat recusatio. & hoc dicit tenendum post factum, ante factum consuluit eum Goffre. cuius opi. ibi habetur in gl. quicunque. † Si autem reus habet exceptionem inducentem nullitatem iurisdictionis, puta per quam redditur rescriptum nullum, vel persona iudicis inhabilis, aut si dicatur rescriptum impetratum ab excommunicato, p p quod est nullũ regulariter. de rescri. c. i. lib. vi. vel iudicem excommunicatum fuisse tpe impetrati rescripti, in eum nõ cadit iurisdictio, vt in c. probandum. de re iud. vel cõsimilem exceptionem illam primo proponat, quia primo mittenda est securis ad radicem, i. ad iurisdictionem, vt ni. q. iii. c. induciæ. † exceptio. sed si non hẽt talem, sed hẽt bene aliam contra personam iudicis, actoris, vel procuratoris, tunc primo exceptionem recusationis proponat contra iudicem, & exceptionem suspicionis, vt no. in c. pastoralis. & in c. inter. sup. all. † vel proponat eas simul disiunctim, vel subalternatiue, & hoc melius, & illa de suspecto primo prosequatur, vt i d. ca. pastoralis. no. Qñ autẽ recusatur ordinarius, coram quo probanda sit exceptio, leg. & no. de fo. comp. c. si quis contra clericum. in c. cum spẽli. de ap. cum si. † Quomodo autem delegatus recusetur. habetur de of. deleg. c. super quæstionum. & c. ti. c. si contra vnum. lib. vi. cum concor.

SVMMARIVM.

1 Recusatio quid sit.
2 Suspicionis causę quot sint.

CAP. L.

Est recusatio † a iudice, vel iurisdictione declinatio per exceptionem suspicionis oppositam, & licet ex vna sola cã iudex recusetur, puta, quia suspectus 3. q. v. c. quod suspecti, vt li. non contest. c. accedens. i. & ii. de app. c. cum super. † illius tñ suspicionis multę sunt causę, & xviii. enumerantur in c. legitima. de app. lib. vi. & potest sic formari recusationis exceptio, quę in scriptis est proponenda, de quo tamen in c. quoniam. de proba.

SVMMARIVM.

1 Forma recusandi quoscunq; iudices per totum.
2 Delegatum vnum ex plurib. recusari si contingat suspicionis causę coram aliis fore probanda.
3 Subdelegatus si recusetur, probatio sit coram delegato.
4 Ordinarius recusatus potest cum assensu partium causam committere, alias eam ad superiorem remittat.
5 Iudicem, quem quis impetrauit, ex causa, nisi superuenienti recusare potest.
6 Suspicionis in articulo quomodo procedatur, & nu. 5.
7 Arbitri teria qui sint, & quomodo eligendi.
8 Ex ceptionibus contra iudicem deficientibus, reus contra personam actoris se vertat, & quibus modis.

CAP. LI.

Coram vobis dño † iudice tali proponit procurator talis procuratorio nomine, & dicit contra personam vestram excipiendo, q cum talis aduersarius suus, vester sit consanguineus, vel domesticus, vel familiaris &c. vos ex cã hmõi estis maxime suspectus, & quia periculosum est coram suspecto iudice litigare, ratio dictat, vt vos, & iudicium vestrum recuset & cãm hmõi suspicionis probaturum se offert coram arbitris, quos communiter eligere vna cum aduersario est paratus, & si in omnes alias simul conuenire non pot, talem nominat, & eligit pro parte sua. & hoc qñ iudex recusatus est ordinarius, vel delegatus vnicus. † Si vero est delegatus habens collegã, & dati sunt cum eo, (Quod si ambo & c.) tũc coram collega, probanda est exceptio recusationis, vnde tunc dicat excipiens, & causam suspicionis huiusmodi se offert coram collega vestro legitime probaturum, simi-

 liter

liter sicut alias simpliciter recurritur ad arbitros, vt in c. si contra vnum, de of. dele. lib. vi. Et ibi dr quid fieri dēt, quando delegatus vel officialis epi recusetur, † vel si est subdelegatus, tunc dēt fieri probatio coram delegato, vt in c. super qōnum. de of. dele. §. quem vero. & §. si. de quo plene no. in c. cum spāli. de ap. † Et ordinarios recusatus potest cām alteri committere cum assensu recusatoris, & actoris, vel causam ad superiorem remittere. de fo. compe. c. si quis contra clericum & c. cū speciali. de ap. Sed an hoc possit delegatus, & quando. hr in c. iudex. de of. dele. lib. vi. Et quod dr in forma exceptionis, q recusatus offert probationem causæ recusationis, & petit electionem arbitrorum, dicit Inno. in c. cum spāli. supra alle. q hoc non est necesse, sed iudex habet ex eo inquirere. de quo ibi, & hoc qñ reus recusat. † Potest etiam actor recusare iudicem, non tamen delegatum, quē impetrauit ex veteri cā, sed ex superuenienti. de of. dele. c. insinuante, & c. super qōnum. Ordinarium potest recusare, vt in alle. c. si quis contra clericum. de fo. competen. & tooc actor sic potest formare suam recusationem. Domine epe, ego vellem conuenire aduersarium meum talem subditum vestrum, sed quia ille est consanguineus, vel amicus vester spālis, & vos tanquam nimis fauens eidem, mihi estis ex hmôi causa suspectus, ideo supplico quatenus causam huiusmodi alij cōmittatis, seu mihi detis delegatum &c. † Quo modo autem procedatur in articulo recusationis, legit, & habetur de of. dele. c. suspicionis. de ap. c. cum spāli. & eo. ti. c. legitima. lib. vi. cum remissionib. suis. † Et de arbitris super hoc eligendis, qui arbitri iuris appellantur, dic vt in c. ab arbitris, de of. dele. lib. vi. † Si vero reus non habet exceptiones contra personam iudicis, videat an sibi competant aliæ exceptiones, videlicet contra personam actoris, an sit minor, vel excommunicatus &c. & tales exceptiones, quæ possunt fieri contra actorem, ponit Gul. in Spe. ti. de actor. §. i. vel contra forum, vel contra locum, vt supra dixi. potest ergo sic excipere contra actorem.

SVMMARIVM.

1 *Forma exceptionis contra actorem.*

CAP. LII.

PRocurator † nomine procuratorio discreti viri B. cōtra A. in iudicium, & causam vocati coram vobis Domino Epo, vel officiali &c. proponit & dicit excipiendo, q prefatus A. est in pupillari ætate cōstitutus, quare in iudicio esse, & agere nō potest, nec debet admitti, nec per se stan ꝰ in iudicio causam prosequi idcirco petit per vos decerni, declarari, & pronunciari prædictum A. personam standi in iudicio non habere, nec ad agendum admittendum esse condemnando eum prædicto B. in expensis.

SVMMARIVM.

1 *Forma exceptionis contra libellum.*
2 *Causa petendi exprimenda est in actione personali, in reali res per confinia designatur.*
3 *Libellus qualiter, & ex quibus causis expugnari possit.*

CAP. LIII.

REus † vero contra libellum sic excipiendo proponit. Procurator procuratorio nomine talis contra prętensum libellum sibi coram vobis honorabili Domino Diacono, iudice, vel officiali &c. pro parte dūs oblatum, & dicit, q hmôi libellus prætensus obscurus est generalis, mentitus, incertus, dubius, confusus, & ineptus, & talis etiam q ad eum pro parte prędicti rei B. minime est rñdendum maxime ex eo, quia in eo non exprimitur cā petēdi, cum tamen datus sit in actione personali, vel ex eo q res petita minime specificatur per confinia, vel alias sic, q reus valeat deliberare, vel quia manifestam continet varietatē, incertitudinem, contrarietatem, vel ineptitudinem, ideo p iudicem ex officio reiiciendus esset, & laniandus. Quare petit procurator prædictus nomine quo supra, quatenus pronuncietis, decernatis, & declaretis, prędassignato libello tanquam obscuro, inepto, & incerto, pro parte dicti rei nō fuisse, nec esse rñdendum, ipsumq; libellum pętensum esse reiiciendum, & repellendum, & prædictum reum a vestra instātia iudicii absoluendum fore, & reiiciatis, & absoluatis, ipsum actorem sibi in expensis propterea factis condemnandum, & condemnetis. Saluo iure addendi, &c. † Quod autem cā petendi in actione personali sit exprimenda, patet de libe. obl. c. vlt. In reali res est exprimēda, & per confinia significanda, vt de lib. obl. c. ii. vt supra dictum est. Et sciendum est, q cautum est petere sic. † Vnde non debet petere reus, q actor declaret libellum obscurum, vel ineptum emēdet, quia sic instrueret ipsum actorem, sed petat, vt supra, & tunc secundum formam hmôi petitionis habet interloqui iudex, vt no. de libel. obl. c. ult. & in Spe. de libel. concept. §. sequitur videre. ver. item recepto. & §. ad huius. Etiam cautus sis. Et qualiter ex quib. causis expugnari possit libellus, ponit Gul. de libel. concep. §. iuxta. vel si reus vult declinare forum iudicis, vt quia est laicus, & causa est prophana, & coram ecclesiastico iudice tractanda, conuenienter potest sic excipere.

SVMMARIVM.

1 *Forma excipiendi contra forum.*
2 *Exceptione dilatoria per reum apposita, actor copiam eius petere debet & terminum ad respondendum.*

CAP. LIIII.

PRocurator nomine † procuratorio talis rei præponit & dicit excipiendo, q cum cā in prætenso libello p parte talis actoris coram vobis honorabili viro dño officiali oblato proposita ciuilis sit, & prophana, ipseq; reus cum laicus existat, sit paratus coram suo iudice seculari rñdere, cuius forum actor sequi dēt, idcirco in libello prędicto, & super cā hmôi prętensa coram vobis rñdere non tenetur, sed ad suum iudicem fori secularis, videlicet, talis est remittendus, quare petit per vos pronūciari, decerni, & declarari, prędictum reum ad rñdendum in libello prędassignato, vel alias litigandum super cā hmôi prædicta coram vobis non teneri, sed ipsum ad prædictum suum competentē iudicem remittendum fore, & remittatis, condemnantes sibi actorem in expensis. Ista exceptio probatur per c. nouit. de iud. & in c. cum sit, de fo. compe. & c. licet. & c. ex tenore. c. ti. † Si ergo termino dato ad deliberandum reus opponat exceptionem dilatoriam de pręmissis, vel aliam, actor, vel eius procurator petat eius copiam sibi decerni per iudicē, & terminū cōpetentē ad replicandū assignari. quod hēt facere iudex, & hoc scribat p tabellionē in forma consueta.

SVMMARIVM.

1 *Forma scribendi in actis exceptiones, & replicationes.*

CAP. LV.

TErmino prædicto † adueniente, videlicet, tali die cōparuit coram prædicto dño iudice sedente pro tribunali ad ius redendum talis reus, vel eius procurator, & exceptiones obtulit. quarum tenores inferius continentur, petens illas admitti. Talis vero actor, vel ipsius p curator comparuit ex aduerso earundem exceptionum copiam sibi decerni, & dari petens, ac terminum competentem ad replicandum contra eas sibi assignari cui iudex præfatus copiam prædictam decreuit, & diem talem ad replicādum, & dicendum contra exceptiones si voluerat, assignauit pro termino. Exhibitis his exceptionib. per talem reum vel eius procuratorem, in præsentia talis actoris vel sui procuratoris, anno tali, die tali, præsentib. talib. rñdebitur, vel contra eas replicabitur pro parte actoris die tali, quem terminum de vtriusque partis consensu duximus ad hoc præfigendum. Actor ergo in termino sibi ad dicendum contra exceptiones statuto potest exceptionem replicando elidere, videlicet exceptionem recusans isto modo.

SVMMARIVM.

1 *Forma replicandi contra exceptiones recusatoris.*

CAP. LVI.

COntra exceptiones pretensas † oppositas pro parte talis rei coram vobis honorabili viro domino iudice, vos ex tali causa, vt suspectum recusando proponit procurator nomine procuratorio talis actoris, & dicit replicando, q exceptiones huiusmodi friuolæ, & frustratoriæ non sunt admittendæ, nec ipse reus vos, neque personam vestram potest rationabiliter recusare, cum, & si prædictus actor sit consanguineus, vester tamen quia ipse reus et est vester consanguineus, icc irco causa huiusmodi suspicionem tollit, vel sic. Licet ipse actor vester diciatur amicus, vel consanguineus, quia tamen si inter vos, & eum aliqua amicitia, illa est leuis, & modica, & talis non est propter quam merito debeatis, vt suspectus recusari, cum non omnis amicitia sit sufficiens causa ad iudicem recusandum. Quare petit procurator prædictus quatenus præassignatis exceptionibus non obstantibus pronuncietis, decernatis, & declaretis libello prædicto Actoris fuisse, & esse respon-

respondendum,& in causa hmōi procedendum ad vlteriora, ipsumq; reum ad hoc cogendum fore,atq; cogatis,& eū prædicto actori in expensis legitimis condemnetis. Ista replicatio colligitur ex nota.in c.accedens.vt li.non conte.& ex nota.in c.postremo.de ap.in gl.

SVMMARIVM.

1 *Forma replicandi contra exceptiones declaratorias fori.*

CAP. LVII.

1 Contra exceptiones † declaratorias fori potest actor sic replicare replicando ꝯ exceptiones prætensas talis rei procurator nomine procuratorio talis actoris proponit,& dicit ꝙ exceptiones hmōi prætensæ,nec ꝓcedunt,nec sunt admittendę, sed tanquam frustratoriæ, & friuolæ repellendæ. nam licet conuentus sit laicus, & cā ꝓphana locus tñ domicili rei est de vestra iurisdictione t pali. vel sic, De consuetudine tñ longęua, & pręscripta legitima vobis iurisdō competit,& cognitio in hac parte, vel sic. Ipse tñ secularis iudex rei super hoc sæpius pro parte actoris humiliter requisitus ipsi actori iustitiam ministrare recusauit. Quare petit &c. vt sup. in proxima replicat. Ista replicatio fundatur super c.licet. de fo.comp.& c.si duob. de ap.cum si. Et si reus petit copiam,& terminum ad duplicandum,vel si renunciat duplicationi, & petit interloqui, dēt totum scribi per tabellionem in actis in forma solita.

SVMMARIVM.

1 *Replicatio quid sit & nu.2.*
3 *Dilatoria solutio quando sit apponenda,& quid operetur & 4. 5.*
5 *Exceptio anomala qua sit,& quare ita dicatur.*
6 *Exceptiones malitiose omittens, vt actor fatigetur, condemnatur in expensis.*
7 *Exceptio eadem bis opponi potest, & vltra non.*

CAP. LVIII.

1 Quid autem † sit replicatio,& quomodo debeat esse talis, quod efficiat,tollat, seu elidat, seu vitiet exceptionem, sicut exceptio ipsam actionē, vel actū, cui opponitur, plene no.per Io.An. in decr. a nobis. 2 de except.in Comen.& in c.vlt.de or.cog. † Et dr̄, ꝙ replicatio est allegatio actoris,per quam soluitur exceptio. Inst.de repli. in prin. vel latius sumendo obnectatur seu omittatur verbum actoris, vnde replicatio,est etiam exceptio,& dicitur quasi exceptionis exceptio. ff.e.l.pe. Et hæc tñ de exce 3 ptionibus dilatoriis,& exceptionib. iudicii. † De dilatoria vero solutionis qūo debet ante li.non conte.proponi,& sic de ea constet,oportet quod differenda sit solutio, & tūc impedit processum,& inducię duplicabuntur,quia petiit plus 4 t pe.de plus pe.c.vnico. † Si non constet, probabitur post li. conte.de quo plene per Inn.& Ab.& alios in c.pastor.de excep.& in Spe.de excep.§.nunc videndum restat.in prin. cu 5 ius formam postea videbimus. † Est etiam exceptio anomala quasi sine regula, quia non sequitur normam aliarum exceptionum,quia in qualibet parte litis.s.ante li. contest.& post,vel etiam post sniam potest opponi,vt in clc.vnica. de 6 excep.& eod. ti.c.pia.lib.vi. † Si tamen aliquas proponit,& alias omittit malitiose, & dolose, videlicet vt actor fatigetur,tunc cōdemnabitur actori in expensis,vt in c.exceptio 7 tium.de excepti. † & potest eadem exceptio bis opponi,sed vltra duas vices non opponitur,vt in c.pia.eo.ti.lib.vi.potest ergo sic formari talis exceptio anomala.

SVMMARIVM.

1 *Forma exceptionis anomala.*
2 *Exceptio excommunicationis debet continere nomen, & qualitatem excommunicationis,alias non est admittenda.*
3 *Iuramentum de calumnia potest exigi in quacunque parte litis,& tam a partibus,quam aduocatis.*

CAP. LIX.

1 Procurator † talis rei proponit excipiendo,& dicit ꝙ vos domine iudex ad instantiam talis actoris in causa,quam mouet vel moueri intendit tali reo, coram vobis procedere non potestis,nec cum ad agēdum, seu causam incœptam prosequendum debetis admittere,seu audire.nec ipse potest in iudicio stare tanquam actor pro eo,q a per talem iudicem ordinarium vel delegatum, vel authoritate talis canonis est maioris snia excommunicationis innodatus. Quare petit prædictus procurator per vos pronūciari,decerni,& declarari,prædictum excommunicatū es- 2 se repellendum ab agendo,& repellatis &c. † Et in ista exceptione excommunicationis debet exprimi nomen excommunicatoris,& qualitas excommunicationis, alias non est admittenda,& debet probari ista intra dies octo apertissimis documentis,alioquin debet excipiens condemnari in expensis,quia frequenter malitiose consueuit opponi, vt in 3 prædi.ca.pia. vbi de ista exceptione plene no. † Et quia tam ista, q̄ aliæ exceptiones consueuerunt opponi malitiose ad litis protractionem, vel prorogationem, vnde iudex potest cogere excipientem, vt præstet iuramentum,quod eas malitiose non proponit. de quo in Spe.de exce.c.ii. ver. potest etiam iudex.nam hoc iuramentum de malitia potest i quacunq; parte litis iudex exigere,quando sibi vr̄ expedire, vt de iura.calu.c.ii.vlt.rñ.lib.vi.& ꝯ aduocatū maliciose exceptiones tales pro reis confingentē vidēdū est in Spe.de exc. §.viso.ver.hanc igitur. circa fi. Cōtra vero prędictam exceptionem excommunicationis pōt replicare actor isto mō.

SVMMARIVM.

1 *Forma replicandi contra exceptionem anomalam.*
2 *Forma duplicandi contra replicationem.*
3 *Pronunciandum an sit super exceptionibus rei,& actoris, & super quibus.& nu.4.*
5 *Exceptio mista qua dicatur, & quando opponenda sit.*

CAP. LX.

1 Coram † vobis honorabili domino iudice &c. procurator talis actoris ꝯ exceptiones ꝓ parte talis rei, sibi oppositas replicando proponit, & dicit, ꝙ prædicta exceptio opposita in facto non est vera nec admittenda,quia licet prædictus actor alias per talem iudicē fuit excommunicatus, ipse tñ ab eadem snia est per ipsum iudicē absolutus, ad quod probandum literas absolutorias producit,& petit per vos pronunciari prædicta exceptione nō obstante incā esse procedendum, & procedi ad vlteriora, vel sic. Coram vobis &c. Et dicit, ꝙ præassignata exceptio non procedit: sed friuola est, & frustratoria. nec eius prætextu dēt actor ab agendo præcludi,cum ipsa excommunicationis prætensa, snia quam allegat,nulla sit, & irrita ipso iure, eo ꝙ intolerabilem continet errorem, vel pro eo quia ante sniam eandem assertam ipse actor ab ea,& prædicto iudice eam proferendo ex cā legitima appellauit, vel quia ipsa sententia est per non suum iudicem lata. Iste replicationes probantur de arb.c.innotuit.de consue.c.ad nostram.de sentē. excom.c.per tuas.cum si.de iud.c.at si clerici. cum concor.

2 † Reus autem potest duplicare sic dicendo, ꝯ replicationem scripturę pro parte talis actoris contra exceptiones talis rei rei oblatas,proponit procurator ipsius rei duplicando,& dicit, ꝙ ipsa replicatio prætensa est irrita,& inualida. nec exceptionem ipsius veram,& legitimam efficere poterit uel vitiare,cum ille a quo actor se absolutum asserit absolutionis t pe minime habuit absoluendi ptātem. Quare petit procurator ipsius rei prædictis suis exceptionibus inhærendo per vos pronunciari,& fieri, prout in ipsis exceptionibus est petitum, & actorem sibi in expensis condemnari. Propositis ergo exceptionib. replicationibus, duplic[illegible]nib.& aliqñ triplicationib.& quatriplicationibus, [illegible]fit, & partes vlterioribus super hoc altercationibus re[illegible]one sua. petunt interloqui super exceptione, vel repl[illegible]abit super iudex ergo per suam interlocutoriam pro[illegible] inductæ sunt exceptione, an obstet, vel non, vel si fu[illegible] 2 probationes, an sit probata, vel non. [illegible]quales exceptiones dilatoriæ sunt,& dicuntur em[illegible]gen[illegible], & super illis est 4 pronunciandum, † sed super incidenti[illegible]on sic necesse est p nunciari,de quo ple.de or.cog.c. i. [illegible] an sit pronunciandū super exceptione rei, vel replicat[illegible]e actoris, no.ple.in prędi.decre.a nobis. de excep. qu[illegible] exceptio est emergens, tunc quantumcunq; sequatu[illegible] eplicatio, duplicatio, triplicatio &c. satis erit super ex[illegible]ptione pronunciādum, vt no. 5 ibi. † Est etiam, vt dix[illegible] exceptio mixta, vt si reus dicat se debitū petitum sub co[illegible]ditione promisisse, videlicet si ascēderet capitolium &[illegible]ta vocatur mixta, quia dubium est, an sit dilatoria, an [illegible]remptoria, nam si extabit cōditio, erit dilatoria, si nun[illegible] extabit, erit perēptoria. Qñ ergo sit opponēda an ante l[illegible]ōtc. vel post, tāgit Gul.i Spe.ti.de exce.§.fi.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio[illegible] peremptoria post litem contestatam regulariter proponi debe[illegible]*
2 *Exceptio peremptoria tribus casibus ante litem contestatam tantum proponi potest,& qui isti sint, vide.*
3 *Praeiudicialis exceptio vel positio quot modis dicatur.*
4 *Exceptiones qua sint proponenda an litem conte. et qua post ante tamen sententiam,& qua post sententiam,& quare.*

5 *Peremptoriarum exceptionum aliæ propriæ exceptiones sunt, & aliæ defensiones, & quæ aliæ & illæ sint, & nu. 6*

C A P. LXI.

EXceptiones † autem peremptoriæ ante li. conte. regulariter locũ non habent, sed post. † Excipiuntur tres casus, videlicet quando excipitur de re iud. trãsacta, vel finita. istæ tres peremptoriæ sunt priuilegiatæ, quia ante li. conte. opponi pñt, & ipsam litis contest. impediunt, vt in c. i. de li. contes. lib. vi. habent naturam præiudicialiũ, quæ sic processui præiudicant. † Et quomodo quatuor modis dr̃ positio, vel exceptio præiudicialis no. de or. cog. c. i. vbi de hoc insti. de act. §. præiudiciales. & in c. exceptionẽ. de li. conte. lib. 6. † Aduertendum ergo, q̃ sunt aliquæ exceptiones peremptoriæ, quæ proponi possunt, & probari ante litem conte. & post, vsq; ad cõclusionem causæ, vt sunt prædictæ tres priuilegiatæ. Aliquæ sunt quæ non possunt ante li. conte. opponi sic vt lit. cõte. impediant, sed solum post li. conte. vsq; ad sententiam diffinitiuam, seu conclusionem causæ, & istud est regulare. Itẽ sunt aliquæ, quæ etiam post sñiam possunt opponi, & probari, etiam si a sñia non fuerit appellatum, sicut est exceptio compensationis, de qua de or. cog. c. vlt. de fi. instr. c. cum Ioannes. in Spe. de app. §. vlt. ver. sed nunquid in causa. vnde, exceptionum peremptoriarum aliquæ sunt quæ non stant per se, sed stant inquantum concernunt principales actiones, vt exceptio per pactũ de non agendo, & similes tales non opponuntur post sñiam, nisi in causa appellationis, quia vis seu effectus illarum tollitur per sñiam. Aliæ sunt quæ stant per se sic, q̃ sui natura non concernunt principalem actionem, & sic vis illarum non tollitur per sñiam, sicut exceptio compensationis, & ideo opponitur etiam post sñiam, de quo tamen dicendũ, vt no. de or. cog. c. vlt. & casus in quib. opponitur exceptio peremptoria post sñiam, ponit Gul. in Spe. de except. §. dicto. ver. vbi autem a sñia. & Host. in sum. e. ti. §. & qñ. ver. in casibus tamen. Item peremptoriarum aliquæ dicuntur propriæ exceptiones, & aliæ defensiones. Propriæ exceptiones dicuntur, quæ ipso iure tollunt obligationem naturalem, & ciuilem, sed istam ope exceptionis elidunt, vel destrunt, vnde melius exceptiones elisoriæ quam peremptoriæ vocarentur, & non perimunt actionem, sed elidunt, vt exceptio pacti de non petẽdo imperpetuum, & iurisiurandi, & similes. † Defensiones vocantur, quæ ipso iure tollunt, & perimunt omnem actionem. s. ciuilem, & naturalem, vt solutio, acceptilatio, de quo in Spe. de excep. in prin. Istæ licet defendant reum, non tamen excludunt, vel elidunt actionẽ cum nulla sit actio suborta. Aliqui tamen vt Fran. Vercellẽsis volunt dicere, q̃ differentia verborum hmõi respicit solum vsum, & modum duplicem alloquendi, quo rei vtuntur dicendo, excipiendo, proponendo, vel ad iuris mei defensionem propono, vel vt ipse dicit, defensio potest dici, q̃ reum probabiliter defendit, sed exceptio, quæ realiter elidit. de quo per Io. An. in d. c. i. de li. conte. lib. vi. in nouel. si ergo reus [illegible] sunt dilatoriæ, si habeat aliquam de peremptoriis priuilegiatis li. conte. impedientibus, potest se ad illam conuertere, & opponere eam ante lit. contestat. Et erit tunc forma exceptionis ista.

S V M M A R I V M.

1 *Forma exceptionis peremptoriæ.*
2 *Exceptionem peremptoriam tutius est differe post litem contestatam, & quare.*
3 *Exceptio rei iudicatæ vt obstet, quæ requiruntur, & vide quæ illa sint.*
4 *Transactionis exceptio vt valeat, quæ requiruntur.*

C A P. LXII.

COram vobis † honorabili viro domino officiali, procurator procuratorio nomine talis rei proponit, & dicit excipiendo, q̃ alias [illegible] inter prædictum actorem, & reum præfactum coram tali iudice ipsius rei competente de & super prætenso debito per ipsum actorem ab eodem reo, etiam ex eadem causa tunc petit. vel de & super re in prætenso ipsius actoris libello petita, quam actor ad se generaliter vel ex causa tali vel eius asseruit pertinere, extitit litigatum, & ipse actor ab eodem iudice sñiam diffinitiuam reportauit contra se, per quam reus ipse ab eius impetitione fuit absolutus, quæ sñia appellatione non suspensa in rem transiuit iudicatam, vel sic. Coram vobis &c. vbi [illegible] extitit litigatum, & tandem partes ipsæ sponte & libere super hmõi quæstione, & lite transegerunt sic, q̃ ipsa causa per transactionem sopita est & extincta. vnde ipse actor nunc sopitam eo modo qõnem, & resuscitare, & reformare præsumens, super hoc obstante sibi re iudicata vel transactione predicta audiendus non extitit. Quare prædictus procurator petit per vos pronũciari, & decerni, & declarari, præfatum actorem super petitione sua, & causa hmõi non esse vlterius audiendum, nec ad agendum fore admittendũ, prædictum actorem reo in expensis condemnetis legitimis. Ita dẽt peti quando exceptiones istæ opponuntur ante li. conte. & tunc etiam secundum istam petitionis formam habet iudicis pronunciatio fieri, vt no. in c. i. de li. conte. lib. vi. † propter quod tutius esset exceptionem talem differe post li. cõtest. quia tunc absolueretur reus super principali, vt ibi no. de quo in Spec. de excep. §. d. iii vl. char. † Ad hoc autem, vt obstet exceptio rei iudicatæ, plura habent concurrere. videlicet q̃ idem sit corpus, seu quantitas, idem modus petendi, eadem conditio personarum, & q̃ reus non possedit rẽ post sententiam petitam ab eo, vt no. in c. pe. de excep. & in all. c. i. de li. conte. lib. vi. Item † ad validitatem, & efficaciam exceptionis transactionis requiritur, q̃ transactio tenuerit. vnde potest actor contra prædictas exceptiones replicare sic dicendo.

S V M M A R I V M.

1 *Forma replicandi contra exceptiones peremptorias.*
2 *Exceptiones peremptoriæ priuilegiatæ an opponi possint post terminum dilatoriarum.*

C A P. LXIII.

PRocurator † talis actoris replicando ꝯ prætensas exceptiones talis, rei proponit, & dicit, q̃ licet alias inter partes super eadem re vel eodem debito fuerit corã tali litigatum, & sñia lata diffinitiua, nec per appellationem suspensa, quia tunc ille, coram quo partes litigabant, nullã habuit iurisdictionem inter partes, vel sñia diffinitiua per eum lata fuit, & est nulla ex tali causa, vel actor tunc rem vel debitum petebat ex alia cã, vel agendi modus est variatus, quia tunc agebatur ad hoc, nunc autem ad illud agitur, vel transactio præassignata dolose est irrita, & nulla ex tali causa &c. de quibus replicationibus no. in alle. c. i. de li. contest. lib. vi. & in Spec. de excep. §. d. ver. hoc quoque notandum. † An autem istæ exceptiones peremptoriæ priuilegiatæ opponi possint post terminum dilatoriarum, late tractat Ioan. And. in addi. Specu. de dila. §. primo. & sibi placet quod sic, per rationes quas ibi adducit.

S V M M A R I V M.

1 *Reconuenire actorem quando reus possit.*
2 *Reconuentionis libellus quo tempore sit offerendus, & nu. 3.*
4 *Ordo qui seruandus sit in causa conuentionis, & reconuentionis libellis illaqueata.*
5 *Iudex in causa reconuentionis quando latiorem habeat potestatem.*
6 *Reconuenire actorem, vel saltem de reconueniendo eum qui ante litem cõtestatam protestari neglexit, quod refugium habeat, & nu. 7.*
8 *Reconuentio quibus casibus non admittatur, & nu. 9.*
10 *Actor reconuentus an habeat inducias deliberatorias.*
11 *Cautela aduocatorum, ne respondeant libello actoris, & de remedio illius.*

C A P. LXIIII.

SI vero. † Ne prædictæ exceptiones peremptoriæ reo cõpetant, sed habeat aliquam actionem contra actorem, potest eum coram eodem iudice reconuenire, siue iudex sit ordinarius siue delegatus, de mu. pe. c. i. de rescrip. c. dispendia. §. reus quoq;. lib. vi. † Offerat ergo reus tunc actori libellum reconuentionalem ante li. conte. quia reconuentio hẽt sic ante li. contest. & postea non hẽt locum † nisi præmissa ante li. conte. protestatione de reconuentione facienda statim post li. conte. secundum communem Doct. opi. licet Inn. & Ber. videntur tenere eam fieri posse & post li. conte. & ante conclusionem causæ, & ista opi. cõmuniter reprobatur in alle. c. i. de mu. pe. quia reconuentio vt dicit Io. i. de Lig. est verum respectiuum concernens conuentionem, & respectiua sunt simul tpe. & probat hoc ordo rubricarum. † & tunc oblato libello reconuentionali hmõi causæ sic iure conuentionis, & reconuentionis illaqueatæ vicissim, s. mutuis vicib. tractãdæ sunt, & sub vna sñia terminandæ, de or. cog. c. ii. & in c. i. statim alle. ita q̃ li. conte. super libello actoris per reum. Actor etiam statim contestabitur, & primo iurabitur super conuentione, secundo super reconuentione, & sic fiat de singulis terminis, & actibus in causis huiusmodi seruandis, vt ibi no. Si † tamen iudex alius quam per reconuentionem est iudex, circa obseruationem talis vicissitudinis sibi latior est potestas habenda, de quo per Io. And.

6 in addi.Spe.de reconuen.§.videndum.† Si autem neglexit reus actorem reconuenire ante lit. conte.vel incontinenti post protestationē prius factā, vt est dictum, tunc si cā pendet coram delegato, & reus vult actori mouere actionem, quia hoc non pōt via reconuentionis, oportet ipsum rescriptum ad eundem iudicem impetrare, vt in d.c.dispēdia, de 7 rescri.lib.vi.† sed si cā est coram ordinario, tunc reus poterit reconuenire actorem coram eo qñcunq;, etiam si sit ordinarius partis vtriusq;, sed tunc cessabit vicissitudo proces 8 sus, quia quælibet lis causæ, currit marte suo. † in certis tñ casib.non admittitur reconuentio, vt si actor conuenit reū possessorio, s.interdicto, vnde vi, non poterit actor per eum reconueniri, nisi de alia spoliatione, vt in c.vlt.de or.cogn. Et ibi etiam no.de spoliatione.in modum exceptionis opposita.& in c.ii.de or.cog.& in c.frequens.de rest.spo.lib.6. 9 †hoc est verum actore inuito, sed eo consentiente procedit reconuentio, vt de rest.spo.c.i. Et casus in quib.non procedit reconuētio, no.de arb.c.cum dilectus.in gl. & super ea. 10 An† autem actor debeat habere inducias deliberatorias super libello rei reconuentionali.no.de mu.pe.c.i. & dr, q sic 11 si voluerit. † vnc malitiosi aduocati reorum adueniente termino, in quo debent respondere libello actoris, si deficiunt ei exceptiones, tunc ad prorogandum, & differendum lit. conte.porrigunt libellum reconuentionalem, vt sic non rñdeant libello actoris, donec actor corū libello se partiū offerat rñdere, & sic si actor velit statī rñdere renūciādo deliberatoriis, pdicta malicia nō iuuabit, q a ipsi rñdere cogētur.

S V M M A R I V M.

1 *Litis contestatio est secunda pars processus, & fundamentum litis seu iudicii.*
2 *Reus quibus sibi deficientibus debeat libello actoris respondere.*
3 *Litis contestatio quomodo & quando fit.*
4 *Litis contestatio ad hoc vt inducta sit, quæ requirantur.*
5 *Litis contestatio per propositionem actoris, & rei responsionem raro inuenitur in practica.*
6 *Litis contestatio quid sit.*

CAP. LXV.

1 EXpedita † isto modo prima parte processus seu ordinis iudiciarii, veniamus ad secundam. s. ad incohationem ipsius iudicii, seu litis, quæ hēr fieri per li.cōte. cum ipsa sit litis, seu iudicii fundamentum. de li.conté.c. 2 vnico. † Si igitur reo deficiunt exceptiones dilatoriæ, vel peremptorię priuilegiatæ, & ipse nec potest nec vult acto- 3 rem reconuenire, dēt in termino statuto libello rñdere. † Et ad hoc vt li.conte.debite fiat, actor vel eius procurator habet proponere contenta in libello, & iudex eis propositis, vel ēt ipse actor interrogare reum, vtrum proposita in libello credat esse vera, & petita fieri debere, & sic reo respondente fit li.conte.& hoc est, quod dicit tex.in c.vnico.de li. conte. q per petitionem in iure propositam, & rñsionem sequutam fit li.conte. vnde non sufficit libellum esse oblatum & rñsionem per reum factam ad hoc vt inducta sit li.conte. 4 quia libellus non loquitur per l.vnicam.C.de li.conte.† requiritur ergo quod actor contenta in libello suo proponat, & reus rñdeat, si tamen inuenitur in actis oblatus libellus, ac scripta sufficiens rei rñsio per propositionem, & interrogationem, præsumitur li.conte.interuenisse, vt no.in alle.c. 5 vnico. de li.conte.† Et q inueniatur propositio, & interrogatio raro inuenitur sernatum in practica, de quo in Spec. 6 de li.conte.§.i.ver.sic.igitur.† Et est li.contest. fundamentū iudicii per petitionem in iure propositam, & congruam rñsionem ad iudicis interrogationem secutam, animo litem contestandi factam. quo omisso, si in figura iudicii procedatur, vexantur inanibus laboribus, & sumptibus litigantes, & illam diffinitionem, quę est Hosti. ipse per singula membra declarat, & ponit post eum Io.An.in c.vnico. de li.conte.& fit communiter per reum sub ista forma.

S V M M A R I V M.

1 *Forma verborum, quibus fit inter partes litis contestatio, & per tabellionem in actis redigitur.*
2 *Respondens soli narrationi libelli, quę dicere habeat.*
3 *Clausula, animo litem contestandi, an necessario sit exprimenda, & nu.4.*
5 *Responsio qualibet rei an inducat litis contestationem.*

CAP. LXVI.

1 PRocurator, & † procuratorio nomine A. respondendo prætenso libello talis actoris, narrata prout narrātur, negat esse vera, & dicit petita in ipso fieri nō debere animo litem contestandi, & tunc scribat tabellio li. conte. esse factam hoc modo. Anno tali, die tali, &c. Corā tali iudice prædicto eo sedente pro tribunali comparuit talis actor vel talis eius procurator, ac petitionem suam in ipsius libello cōtentam verbo proposuit, & dominus prędictus vel actor, seu ipsius procurator talem reum, vel ipsius procuratorem super propositis & petitis, an ea credere t fore vera, & petita fieri debere, interrogauit, qui ad interrogationem hmōi rñdens narrata, & proposita ī eo negauit esse vera, & dicit petita fieri non debere animo litem contestandi. Vel sic rñsionem suam fecit, & in scriptis obtulit in hæc verba, talis procurator, litisq; conte. sic facta, iudex ipsis partib. vel procuratorib. partium ad præstandum vel ad prestari videndum hmōi calumniæ iuramentum diem talē pro termino assignauit. Sed tabellio ordinarii sic soler scribere. Talis reus vel talis procurator in præsentia talis actoris vel procuratoris rñdendo libello actoris negauit narrata in ipso, prout narrantur, esse vera, & dicit litem contestā do petita fieri non debere, & iurabitur de calumnia die tali. Et per istam rei rñsionem rñdetur ad narrata, & petita in libello, & exprimitur animus. s. animo litem cōtestandi &c. 2 vt patet in forma. † Si tñ fit rñsio ad solam narrationem, vel ad solam causam ex qua petitur. dicunt Pe.Ab.Host.& Ioā. An. quod facta est li.conte. quia per negationem causæ sequtur negatio effectus, & negatis narratis negatur conclusio 3 quæ sequitur ex narratis. † Quod autem non sit necessaria declaratio, vel expressio animi, videlicet q dicat reus, aīo litem contestandi, est decisum in Rota.q.88.quæ incipit, itē si pars rea.& determinat Gul.in Spe.de li.conte.§.i.ver. qd si proponuntur. quia præsumitur animus, ex quo sunt ver- 4 ba apta. vnde † si reus diceret aliqua verba apta ad li.conte. non tamen per ea vellet litem contestare, sed diceret ea ad iudicis instructionem, deberet de hoc protestari, de quo de fo.comp.c.at si clerici. & no.in allc.c.vnico.de li.contest.& per prædictam respōsionem formaliter, & communiter fit 5 li.conte. † an autem per rñsionem iuris, vt si reus dicat, volo vel nolo litigare vel contendere, vel non credo me debere, sed si debeo, paratus sum soluere, vel dicit ad actorem, Tu mentiris per gulam, vel rñdet de credulitate &c. lis sit per hoc contestata? no.in alle.c.vnico.de li. conte.& in Spec. §. i.ver.& si reus confitetur. si libellus prę cesit per talem rñsionem est facta li.conte. de quo de ele.c. dudum. & dixi alias circa materiam libellorum, quod tñ quidam Legistę impugnant. de quo plene. per Io. An.in addi. Spe.de li. contest.§. i.super ver.reus non negat. gl. quę incipit sic.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum calumnię continuo post litis contestationem est præstandū, postea in quacunq; parte litis potest exigi.*
2 *Iuramenti calumniæ omissio an vitiet processum.*

CAP. LXVII.

1 ET quia, † vt dictum est, facta li.contesta. iudex assignat partibus terminum ad iurandum de calumnia. quia illud ex ordine statim succedit, cum ī ipso litis exordio sit præstandum. de iura.caln.c.i.& exponitur ibi i. post primum litis exordium. s.īmediate post li.cōte.e.ti.c.cum cau 2 sam. si † tñ non fuerit iuratum exordio, poterit postea quacunq; parte litis prestari, vt e. ti.c.i.lib.vi. etiam si in tota cā omissum fuerit, tacite per hoc non vitiatur processus, vt ibi in responso secundo, & quod dr iurm calumnię, dēt subintelligi, s. vitandę. sicut dr, habeat vnusquisq; suam. propter fornicationē s.vitandam, non cōmittendā. xvi.di.c.verum.

S V M M A R I V M.

1 *Calumnia quid sit.*
2 *Iuramentum calumnia habet quinq; capitula, & quæ illa sint, vide.*

CAP. LXVIII.

1 EST autem † calumnia, qñ quis scienter & iniuste agit, vel resistit, vt in l.i.ff. ad Turpil.§.calumnia.2.q.3.c. si quem pœnituerit.§.notandum. & habet hoc iuramētum quinque capitula, quæ ponit Ber.de iura.calu.c.i.in 4. 2 glo. & de hoc ponit ibi versus videlicet. † Illud iuretur, q lis sibi iusta videtur, & si quęretur verum, non inficictur. Nil promittetur, nec falsa probatio detur. Vt lis tradetur, dilatio nulla petetur. Iudex ergo faciat iurare actorem primo, vel eius procuratorem habentem tamen ad hoc speciale mandatum sub hac forma.

S V M M A R I V M.

1 *Forma iuramenti calumniæ exigendi ab actore.*

CAP. LXIX.

1 TV iurabis † q calumniose non petis, sed q te credis, & æstimas iuste petere, vel secundum alios dicat. Tu iurabis te litem istam calumniandi aio non mouisse, nec mouere, nec moturum esse. Item q veritatem super his, de quib. interrogaberis, respondebis, & eam nõ negabis. Item q non vteris scienter falsa probatione. Item, nõ corrupisti nec corrumpes iudicem vel tabellionem. Itẽ nec dedisti nec dabis, nec promisisti, nec promittes aliquid per te vel interpositam personam pro hac cã, vt snia feratur p te, nisi illis personis quib. iura dare permittunt. Item q dilationes non petes gratia litis differendæ, & concludendo dicat iudex, & ita iuras, sicut ego dixi, verum esse, & ita seruabis, & sic te Deus adiuuet, & hoc ad sancta Dei euangelia. Cõsuluit tñ Gul. in Spe. e. ti. §. nunc dicamus. in prin. q vltimum priuata de dilatione ad euitationem periurii multorum omittatur.

SVMMARIVM.

1 *Forma iuramenti de calumnia exigenda reo.*
2 *In iudiciis, vbi vterq; gerit personam actoris & rei, partes, & pro eis interuenientes quomodo iurabunt de calumnia.*
3 *Procuratores iurant in animas dominorum, non in propriam, nisi in iuramento calumniæ.*
4 *Iuramentum calumniæ ob quas causas fuerit inuentum.*

CAP. LXX.

1 DEINDE † iudex conuertendo se ad reũ vel eius procuratorem dicat sibi. Et tu iurabis q putas te petitioni Actoris iuste contradicere, & ita verũ esse, & te obseruaturum in defendendo, sicut ille iurauit in

2 agẽdo, sic te Deus adiuuet &c. in † omnibus autem iudiciis, vbi vterq; gerit personam vtriusq;, s. actoris, & rei, vt de p bati. c. ex literis. vterq; præstet iuramentum actoris, & rei, partes vero vel procuratores earum se breuiter expediendo, dicunt, Ego iuro iuramentum de calumnia cum oĩbus capitulis, & suis clausis, sic me Deus adiuuet, &c. omissa ex

3 pressione capitulorum. † Et iurant procuratores in animas dominorum suorum, & nõ propriam, sed quia procurator calumniari potest, sicut dominus, procurator etiam iurare debet in animam propriam, de iura. cal. c. ii. rñ. ii. lib. vi. vnde dominus non incurrit periurium ex facto procuratoris, nisi ipse dominus sit in culpa, de quo in c. vlti. de iureiur. in

4 vi. & in cle. ii. de proc in vlt. gl. † Et iuramentum istud de calumnia est inuentum, vt eliciatur veritas. Item, vt timore iurĩ litigantium temeritas compescatur. Item, vt iurĩ timore iurans immemor suæ salutis, quo ad alia capitula non efficiatur. & ita no. de iura. cal. c. cæterum. in gl. ii. & super ca.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentorum, quæ a partibus in iudicio præstantur, quatuor sunt genera.*
2 *Iuramentum malitiæ quando deferendum sit.*
3 *Iuramentum calumniæ quando, & in quibus causis præstetur.*
4 *Iuramentum aliud est de veritate dicenda.*
5 *Iuramentum decisorium a quibus deferatur & ad quæ.*
6 *Iuramenti, quod exigitur a iudice, forma quæ sit.*
7 *Iuramentum si aliqua partium præstare recusabit, qua pœna mulctabitur.*

CAP. LXXI.

1 EST autem † aduertendum, q habemus quatuor genera iuramentorum, quæ præstantur a partib. in iu

2 dicio, † videlicet iuramentum de malitia, quod põt deferre iudex, quando sibi videbitur expedire, vt etiam ta

3 ctum est circa excommunicationes. † Item iuramentum de calumnia, & illud statim præstari debet post li. conte. vt dictum est supra, & præstatur hodie tam in spũalib. quam in ciuilib. vt de iura. calum. c. i. lib. vi. rñ. ii. ac etiam in crimi

4 nalib. de quo tamen sunt opiniones, vt no. e. ti. c. i. † Item iuramentum de veritate dicenda, quod in spiritualibus præ

5 statur. † Item decisorium iuramentum, quod defert iudex actori in supplementum probationum, vel reo ad suam innocentiam ostendendam, vel etiam pars parti, iuxta formã

6 c. vlt. de iureiu. † Formam autem iurĩ, quod præstatur a iu

7 dice, ponit Gul. in Spe. e. tit. §. restat. ver. sed pone. † & si aliqua partium recusaret præstare iurm illud, habebit pœnam de qua in c. vlti. de iura. calu. §. pœna. quæ est vt actor ab instantia actione cadat per sententiam, reus vero condemnationem patiatur, quia pro confesso habetur, vt in prædicto c. & in gl. Et tabellio prædicta scribat in actis sub hac forma.

SVMMARIVM.

1 *Forma scribendi in actis iuramenti calumniæ præstationem.*

CAP. LXXII.

1 DIE tali, † anno quo supra, comparuerunt in iudicio coram domino iudice supradictũ ipso, in loco suo solito per tribunali sedente, talis actor vel talis ipsius procurator ex vna parte, & reus vel eius procurator ex alia parte, & ibidem partes hmõi vel earum procuratores, primo actor vel suus pcurator, deinde reus vel suus procurator cum capitulis, & clausulis suis, calumniæ iurm præstiterunt, quo præstito prædictus dominus iudex actori præfato vel suo procuratori diem talem ad ponendum & articulandum, ac parti reæ ad hæc fieri videndum cã hmõi pro termino assignauit. Notarii ordinariorum breuius scribant more solito, s. die tali, anno tali, iurm per partes vel earũ procuratores de calumnia pstitũ, & articulabit die tali.

SVMMARIVM.

1 *Positiones & articulos quo tempore actor offerre debet, & nume. 9.*
2 *Positiones vsu primo, postea a quo tempore per ius canonicum fuerint approbatæ.*
3 *Positiones quæ vocabulorum diuersitate vocentur.*
4 *Positiones & articuli ad quos effectus fiant.*
5 *Positio quid sit, & vnde dicatur, & nu. 6.*
7 *Articulus vnde dicatur.*
8 *Articulandi ars quem gradum in curia Romana teneat, & quomodo vel saltem nec non antiquis aduocatis prius assistere debeant.*
10 *Positiones super quibus solus faciendæ.*

CAP. LXXIII.

1 TErmino ergo † prædicto adueniente, actor habebit offerre positiones, & articulos, & istas vsus lõgeuus

2 in causis admisit, vt in cle. sæpe. de ver. sig. † Sunt ergo ab vsu inductæ positiones, & postea per ius canonicum approbatæ, s. a tpe Grego. ix. quia ante eum depositionib. non habebamus expressum ius, sed per eum in c. dudum. ii.

3 de ele. & in c. vnico. de li. conte. † Et q̃do vocantur aliqñ tituli, aliqñ intentiones, q̃nq; capitula &c. no. de cã pos. cum ecclesia. de testi. c. præsentium. lib. vi. & in cle. sæpe. de verb.

4 sign. † Et fiunt positiones ad faciliorem litium expeditionẽ propter partium confessiones, & articuli ad clariorem pro

5 bationem, vt dicit tex. in cle. sæpe. alle. † Et positionum plures dantur diffinitiones, quarum aliquas ponit Gul. in Spe. de posi. §. i. & aliquæ no. de confes. c. i. lib. vi. in gl. i. & super

6 ca. † & quomodo dr positio, eo q super positionib. lis ponitur veluti super fundamento, quia eis confessatis, & negatis lis vlterius procedit vel non, ibi etiam no. per Io. An. in

7 nouella. † Articulus autem dr, q arctato, i. arte ponitur, & arctat ad respondendũ, vt in c. præsentium. supra alle. super gl. articulus, & est nomen diminutiuum designans aliquid particulare a genero suo p debitas circunstantias decisum, de hoc de of. dele. c. super q̃ntm. & no. Io. An. in addi. Spe. de posi. §. i. q dicit ipse in addi. Spe. de testib. §. nunc viden

8 dum. in prin. † q ars articulandi iter causidicos summum tenet gradum in curia Romana, & maxime in beneficialibus deuolutis, vnde consuluit ipse ibi, q caueant curiam intrantes quãtumcunq; sint magni magistri, ne suo capite in prin. hanc artem assumant, sed antiquis aduocatis assistant, vel etiam secum habeant procuratores, & expertes, & ibi I materia Io. An. circa eundem §. instat & pulchre etiam illã ma

9 teriam tractat. & † positiones, et articuli isti iusto litis, seu iudicii ordine, seu loco fiunt. s. post li. conte. et iuramentũ ca

10 lumniæ. † super principali tamen quandoq; sunt faciendæ probationes, si fieri possunt, de quo in Spec. de posi. §. 4. in prin. quia si reus habet probare exceptiones, uel actor replicationes suas, habet redigere exceptiones seu replicationes in positiones, et articulos.

SVMMARIVM.

1 *Positiones formans quid considerare debeat.*
2 *Positio, vel etiam confessio, non valet, nisi super re, de qua agitur.*

CAP LXXIIII.

1 AD formas igitur positionum hac uia peruenitur, nam formans eas habeat libellum præ oculis, et ex eius tenore sumat, et formet eas, et diligenter consideret quid habeat necesse probare, et super omnibus quæ

2 probare uelit, faciat positiones. † nec valet positio aut etiã confessio, nisi fiat super re, de qua agitur, de quo in Spec. de posi. §. 5. alias primo. ver si. regulariter autem, de quo etiam de confes. c. i. et ii. lib. vi.

SVM

SVMMARIVM.

1 Forma formandi positiones, & earum concipiendarum in actione reali.
2 Positiones sic sunt formandæ, vt intentionem ponentis fundent, considerata natura propositæ actionis & quomodo in publiciana.
3 Positiones dari debent per iuramentum, & qui dat contrarias incurrit periurium.

CAP. LXXV.

1 IN actione † Ergo reali, sicut visum est supra in forma prima libelli, ordinet positiones suas actor sic. Positiones, & articulos infrascriptos ac contenta, & scripta in eis omnia, & singula dat, facit, & exhibet coram vobis honorabili domino iudice. N. procurator procuratorio noie actoris medio suo iuramento in tali causa, &c. quibus omnibus petit singillatim per talem reum responderi per iuram. sufficienter, & clare per verbum, credit, vel non credit, offerens se ad probandum negata, ad superfluam tamen probationem se non astrigens. In primis ponit, & probare intendit, q anno tali tempore contractus de quo inf. talis. A. in campo talis loci talem fundum, cuius confines etiam specificentur, habuit ad eum pertinentem. Item q idem A. anno prædicto de mense tali fundum prædictum. B. actori prædicto ementi vendidit pro precio tot florenorum. Item q ipse B. Actor precium præexpressatum prædicto suo venditori numerauit realiter, & persoluit. † vel ponatur, si non est facta
2 solutio, q venditor de precio fidem habuit &c. vt in forma libelli. Item q. A. venditor memoratus fundum prædictum & eius possessionem realiter tradidit B. emptori antedicto. Item q A. Reus prædictus eundem fundum a tali tempore detinuit, occupauit, detinet, & occupat, fructusque ex eo prouenientes percepit, & percipit, & eum. B. actori restituere liberum, & vacuum dimittere seu assignare cum fructibus perceptis refragatur in periculum animę suę. Item q de pręmissis omnibus, & singulis fuit, & est publica vox, & fama. Dat etiam libellum pro parte sua oblatum cum positionibus & articulis ac producta, & producenda in huiusmodi causa inquantum faciunt pro parte sua, & non vltra. nec non denotari signis, & sigillis. saluo iure addendi, minuendi, supplendi, & declarandi, vt moris est. Et positiones sic sunt formandæ, vt intentionem ponentis fundent, considerata natura propositæ actionis. Si igitur actor agit de dominio rei petitæ, habet considerare quę sunt necessaria in probatione dominii, & quæ sunt ista, tactum est supra circa primum libellum, vt nota. vlt. in Spec. de loca. §. nunc aliquo. ver. 6. Si agit publiciana consideret, q sunt necessaria in ea, & sic de aliis de quo in Spe. deposi. §. quinto. ad fi. Et debent fieri positiones de contentis in libello, vel ad ea pertinentibus, & iudex debet considerare eas, an faciant ad causam vel non, vt po-
3 stea patebit, & no. in c. 1 de confe. lib. 6. † Et debent dari positiones per iuramentum, & qui dat contrarias incurrit periurium. de quo de iureiu. c. vlt. li. 6. Et tabellio sic scribat.

SVMMARIVM.

1 Forma scribendi in actis positionum præsentationem, & copię petitionem.
2 Peremptoria, in quibus terminus sit exprimendum, & in quibus omissum intelligatur.

CAP. LXXVI.

1 ANNO † tali, die tali, talis actor, vel talis eius procurator cumparuit coram domino iudice antedicto, ac positiones, & articulos obtulit infrascriptos, quibus per partem aduersam responderi petit, & eam ad hoc cogi postulauit. Ex aduerso prędicto domino iudice adhuc pro tribunali sedente, talis Reus, vel talis procurator suus comparuit coram eo, & positionum, & articulorum prædictorum copiam sibi decerni, ac terminum ad dicendum cōtra, vel respondendum eisdem, competentem petiit assignari. prædictus ergo dominus iudex copiam huiusmodi prędicto reo vel eius procuratori fieri decreuit, & diem talem ad dicendum contra positiones, & articulos huiusmodi vel eis respondendum pro termino assignauit. Si coram ordinario scribat sic tabellio. Exhibitis his positionibus, & articulis per talem actorem eiusue procuratorem in præsentia talis Rei, vel procuratoris talis anno tali die tali rñdebit, vel ipsis
2 impugnabitur per reū, vel eius procuratorem die tali † & in hmōi assignatione terminorū aliquādo nō exprimitur, peremptorie, quia isti termini peremptorii intelliguntur, licet non exprimatur. vt in c. pasto. de exce. nisi fieret citatio, vel assignatio ad sententiam audiendam, vt suo loco patebit.

SVMMARIVM.

1 Positionum & articulorum forma in actione personali.

CAP. LXXVII.

1 IN actione † vero personali sic formantur positiones, & articuli &c. vt sup. in primis igitur ponit, & probare intendit, q A. Actor prædictus præfato B. Reo mutuauit vel mutui causa numerauit 10. libras denariorum talis monetæ. Item q idem B. debitor huiusmodi mutuatam sibi pecuniam prędicto A. suo creditori soluere p omisit in tali termino, & loco bona fide. Item q huiusmodi ipse B. debitor antedicto suo creditori A. in expressato termino elapso dudum soluere neglexit, & hodie ministrare, de eo sibi satisfacere contradicit indebite. Item q de præmissis omnibus, & singulis fuit, & est publica vox, & fama. Insuper dat libellū, &c. ac producta, & producenda &c.

SVMMARIVM.

1 Forma positionum in actione depositi.

CAP. LXXVII.

1 IN actione † depositi sic concipientur positiones, In primis ponit, & probare intendit, q A. Actor præfatus penes B. prædictum reum deposuit decretales. Item q huiusmodi depositus liber decretalium scriptus fuit in cartis edinis, seu in pergamena. Item q glossas habuit ordinarias ac apparatum Ber. præpositi compilationi glossarum decretalium. Itē q habuit desuper corium rubeū, album, vel nigrum. Item q secundus quinternus sic incipiebat. Itē q tertii quinterni primum erat tale. Item q memoratus B. prædictum librum decretalium ex causa depositi ad se recepit. Item q ipsum librum prædicto depositori idem depositarius reddere contradicit. Item q de præmissis omnibus, & singulis, &c. Et dat libellum &c.

SVMMARIVM.

1 Formæ positionum in actione possessoris recuperandi.

CAP. LXXIX.

1 IN possessorio † recuperando possessionis seu interdicto vnde vi, fiant sic positiones, & articuli. In primis ponit, & probare intendit, q anno tali die tali &c. Actor prædictus talem fundum vel domum, cuius confines infra describuntur, alias possidebat. Item q B. prædictus prædicto anno, & die eundem A. sic in possessione reali ac corporali existentem de domo seu fundo huiusmodi, & eius possessione violenter expulit & eiecit. Item q domum, seu fundum huiusmodi ac eius possessionem a tempore electionis, seu spoliationis prædictæ detinuit, & occupauit, & possessionē eandem cum fructibus inde perceptis, qui percipi potuerunt, prædicto A. spoliato restituere contradicit. Item q dāna propter hoc prædictus sustinuit spoliatus ex tali causa &c. Item q fructus percepti, & qui percipi a tali tempore verisimiliter potuissent, & percipi annuatim consueuerunt, valēt tot in aldra alias modios talis mensuræ. damna vero, & interesse ad tot libras denariorum ipse spoliatus æstimat, salua tamen vestra iudiciali taxatione. Item quod de præmissis omnibus, singulis &c. & dat libellum &c. Et sic fiunt positiones, & articuli membratim, & distincte, quia articulus est pars intentionis, vt no. de testi. c. præsentium.

SVMMARIVM.

1 Formę positionum contra illum qui spoliationem fieri mandauit, vel eam ratam habuit, vel rem ablatam scienter recepit.
2 Positionum concipiendarum in diuersis materiis formas vide remissiue.
3 Positionibus instat respondere qui recusat, quę incommoda patiatur.
4 Positionibus respondere quę sit rationabilis causa recusandi.
5 Positiones, quid certum continere debent, & respondens debet certum respondere.

CAP. LXXX.

1 SI agitur † Contra eum, qui non spoliauit, sed spoliari mandauit, vel spoliationem ratam habuit, vel rē spoliatam recepit scienter a deiectore, sic concipiantur positiones. In primis ponit, & probare intendit procurator prædictus, q tali tempore A. rem talem possedit. Item q talis B. eundem tempore & tali die veniens eundem A. possessorem de possessione eiusdem rei expulit violenter, & eiecit. Item q C. spoliationem, & electionem per eundem B. fecit, & fieri mandauit. Vel si non mandauit, sed ratam habuit, ponatur sic. Item q spoliationem, & electionem huiusmodi idem B. fecit nomine & contemplatione C. Rei prædicti. Item q ipse C. eandem spoliationem sic suo nomine, & contemplatione factam, gratam, & ratam habuit. Item q rem huiusmodi ipse C. ad se recepit, & eam a tempore electionis, & spoliationis prædictæ hucusque detinuit, & occupauit, & detinet, & occupat. Vel si conuenitur reus, qui scienter rem recepit ab eiectore primis duobus articulis

puta

puta de possessione, & de spoliatione sempronii ponatur. Item ꝙ prędictus B. pręfatam rem spoliatã a prędicto sempronin deiectore, & spoliatore recepit. item ꝙ ipse B. sciuit prędictum C. re huiusmodi per sempronium fuisse, & esse spoliatum. 2 † Pro formis positionum in diuersis materiis habetur recursus ad Spec. tit. de teste. §. nunc videndum. Et in tractatu libellorum. vbi quasi per singulos titulos in materiis formantur positiones super libellis. Et etiam aliquæ positiones formantur de confes. c. 1. lib. 6. in gl. mag. & vide de materia positionum in tit. seq. 3 † Factis autem, & oblatis libelli positionibus reus, si sunt pertinentes, clare & certe debet ad eas respondere, de testib. c. pręsentium. lib. 6. imo si interrogatus super positionibus, & iussus respondere hoc facere recusat, habentur positiones pro confessatis, nisi rationabilis causa recusantem excuset. vt in c. 2. de confe. lib. 6. 4 † Quę sit causa rationabilis no. ibi in gl. puta, si positio est superflua, quę non facit ad causam, vel obscura, & incerta, captiosa, de facto alieno, impertinens, vel infiniti iuris &c. 5 vt ibi no. † ponens enim debet ponere certum. & respondẽs debet certum respondere, vt no. in iuribus allega. & c. 2. de confes. lib. 6. in prædicta gl. mag. & quod dicitur ponit, & ꝓbare intendit. hoc hodie est in vsu alias positiones dabantur primo sic dicendo. Ponit talis, &c. & si negabuntur illę positiones, postea dabuntur articuli sic dicendo. Talis intẽdit probare &c. hodie ergo simul fiunt ita, quod positiones negatę succedunt loco articulorum, & intentionem probãdi, de quo etiam in Spec. de teste. §. nunc videndum in princ. cum remissionibus.

SVMMARIVM.

1. *Forma excipiendi contra positiones, & articulos.*
2. *Cautela, quando positiones vel articuli sunt obscuri, impertinentes, & inadmissibiles.*
3. *Positiones impertinentes iudex repellere potest, & in dubio eas admittere debet.*
4. *Positionibus qua protestatione sit respondendum.*

CAP. LXXXI.

1 IN termino † igitur prędicto puta, ad dicendum contra positiones, & articulos; vel eis respondendum statuto sub hac forma, solent quandoque dari exceptiones cõtra positiones, & articulos pretensos oblatos per talẽ Actorem vel talem ipsius procuratorem in causa tali, &c. Procurator procuratorio nomine talis Rei proponit, & dicit excipiendo, quod huiusmodi pretensę positiones, & articuli sunt generales, nimis obscuri, incerti, indefiniti, dubii, multiplices, infiniti, iuris captiosi, & de facto alieno impertinẽtes, ac tales, ꝙ minime releuant ponentem probati, & confessati, & eis secundum, ꝙ pro positionibus dantur, non est pro parte rei respondendum inquantum vero offeruntur, vt articuli, nullatenus sunt admittendi, vt ex eorum patet inspectione euidẽter, & latius si fuerit opus deducetur. Quare prędictus procurator Rei petit per vos pronunciari, decerni, & declarari positiones, & articulos pręassignatos nõ esse admittendos, sed repellendos, & reiciendos fore, ac reiici, & repelli, & partem ab instantia iudicii absolui, & actorem sibi in expensis legitimis condemnari petit, Saluo 2 iure addendi, &c. † Quando tamen positiones, & articuli sunt obscuri, impertinentes. & inadmissibiles sic, quod probati non releuarent ponentem, vt dicit Io. And. in c. dudũ. 2. de elec. incaute facit aduocatus partis alterius, si petit declarari articulos, vel a principio dicit eos non esse admittẽdos, vel etiam si formet interrogatoria talia, per quę testes 3 habeant declarare. † iudex tamen potest examinare positiones, & articulos impertinentes repellere, & quando de impertinentia constat in dubio, tunc potius habet admittere, vt no. de testi. c. per tuas, & de confes. c. 2. lib. 6. de app. c. 4 cum speciali. §. porro. ver. excessu quoque. † vnde consueuerunt fieri responsiones ad positiones saluo iure impertinentium, & non admittendarum, de quo in Spec. de posi. §. 6. ver. si vero certum est, &c. & in cle. constitutionem. in gl. pen. de elec. possunt ergo fieri responsiones formatæ super libello in actione reali sub hac forma.

SVMMARIVM.

1. *Forma respondendi positionibus.*
2. *Positionibus siue de facto alieno, siue de facto tertii, semper est respondendum, dum tamen ad causam faciant.*
3. *Positioni, quando dependet ab alia negata, non est respondendum, & quando dicatur dependere vide.*
4. *Positioni quando sit respondendum de credulitate, & quando de veritate.*
5. *Confessio de credulitate æque præiudicat, atque confessio de veritate.*
6. *Respondens per verbum dubito, vel sub conditione, an videatur pure confessus.*

CAP. LXXXII.

1 PROCVRATOR † procuratorio nomine sui Rei saluo iure impertinentium, & nõ admittendarum positionum, & articulorum prætensorum A. actoris si quæ responsiones ad ipsas forsitan impertinentes, & inadmissibiles positiones huiusmodi fieri contingat, pro non factis habeantur, dat, facit, exibet medio suo iuramento infrascriptas responsiones. Ad primam positionẽ prætensam, quæ sic incipit. in primo ponit procurator prædicti B. &c. respondeo ad eam quod non credit. Ad secundum non credit. Tertia dependet ex secunda, & ea negata, negatur & quarta. Ad quintam credit se fundũ possidere, & eius restitutionem seu assignationem iuste contradicere, & fina 2 liter credit de confessatis, & negat de negatis. † Et licet positiones prædictæ sint pro maiori parte de facto alieno, quia tamen faciunt ad causam ideo est ad eas respondendũ quia siue sunt de facto proprio; siue de facto aduersarii, siue etiam de facto tertii, debet eis responderi. dicit Io. Andr. in 3 addi. Specu. de posi. §. 6. † Item supra dicitur in responsionibus ad tertiam, & quartam positiones, ꝙ dependent a negatis, quia quando positio dependet a negata, non debet aliter ad eam responsio fieri, vnde ex quo negatur contractus emptionis, seu venditionis, negantur alia inclusa vel necessario concurrentia ad talem contractum, vt precii numeratio, traditio rei ex tali causa facta &c. Et quando positio dependet a negata, & quando a confessata. not. de confes. c. 2. 4 lib. 6. super gl. puta. † Et quod fit responsio per verbum credit vel non credit. hoc procedit ex vi iuramenti de calumnia, sed si iuramentum est de veritate, arctat per verbũ scio vel non scio, tamen iurans de veritate est interrogandus, & etiam respondere tenetur de credulitate. vt no. Host. in c. li 5 teras. de iura. cal. † Et confessio de credulitate æque præiudicat, sicut confessio de veritate. vt no. de iureiu. c. ea literis in gl. fi. & de iura. cal. c. cum causam. de stilo tamen curiæ iu 6 rat quis dicere veritatem, quam scit vel credit. † Et quid si respondeat per verbum, dubito, an sufficiat, no. in alle. c. cũ causam. in gl. 1. & super ea. Quid etiam iuris sit, si cum actor petit centum, respondeat reus se sub conditione promisisse an videatur pure confessus, no. per Archidia. & Io. And. de confes. c. 1. li. 6. responsio, est in parte contra respondentẽ. s. in quantum confitetur se promisisse in parte pro eo, inquãtum dicit sub conditione promisi, statur confessioni contra confitentem, ergo videtur fundata intentio actoris per talem confessionem, nisi reus probet conditionem. sed contrarium facit, quia ista responsio est vnica, & vnicum constructum, ergo actor aut totum approbat aut refutat, & qui vult approbare pro se, debet etiam contra se approbare. Finaliter credit Ioan. And. ꝙ Reus iuste peteret declarari per Actorem, an ponat ipsum promisisse pure, an sub conditione, & sic cessaret ipsa perplexitas. Archi. tamen dicit, quod Reus potest negare, si pure promisisset. Istum tamen actum responsionum factarum scribat tabellio hoc modo.

SVMMARIVM.

1. *Forma redigendi in actis responsionem Rei positionibus factam, & actoris requisitionem.*
2. *Dilationes pro testibus examinandis quot dari debent.*
3. *Interrogatoria quando dari, & super quibus formari, debeant.*

CAP. LXXXIII.

1 DIE tali † Anno tali &c. talis Reus vel talis procurator eius coram præfato domino iudice in solito loco suo ad reddendum iura pro tribunali sedente comparens responsiones ad positiones, & articulos talis actoris ibidem comparentis infrascripti tenoris ibidẽ obtulit. & huiusmodi responsionẽ fecit medio suo iuramẽto, quibus responsionibus sic factis, & receptis Actor prędictus vel procurator suus sibi dilationem competentem ad producendum testes pro sua intentione fundanda assignari postulauit. cui prædictus Dominus iudex talem diem vel vnum mensem pro termino, & dilatione ad testes producẽdos assignauit. Vel sic scribat notarius ordinarius. Factis, & exhibitis responsionibus prædictis per talem reum vel talẽ ipsius procuratorẽ anno tali, die tali in præsentia talis actoris, vel talis ipsius procuratoris, producentur testes ꝑ Acto 2 rẽ pro prima dilatione die tali &c. † De istis autem dilationibus pro testibus producendis, debentur alias aut dantur tres dilationes, vel vna tantum, & ita spaciosa, ꝙ intra illam

possunt

possunt fieri productiones. no. de dila. c. 2. gl. 2. & super eadem, & postea videbimus. 3 † Pars autem, contra quam fit productio testium, dat interrogatoria, & dantur super articulis volentis producere testes, & formantur secundum circunstantias causæ, & personarum, testium. de probatio. c. licet. de testib. c. cum causam. & c. per tuas. vbi de hoc. & de testi. c. præsentium. lib. 6. & ibi ponitur forma eorum. Datis ergo articulis pro altera partium, pars, contra quam dantur, petit terminum ad danda interrogatoria. & iste terminus, vt probant iura alleg. & etiam generalis consuetudo, dandus est. fiant ergo isto modo super articulis in reali.

S V M M A R I V M.

1 *Forma interrogatoriorum super articulis in reali.*
2 *Interrogatoria quæ faciant ad veritatem eliciendam, & detegendam.*
3 *Interrogatoria distincte singula esse formanda.*
4 *Interrogatoria tam circa personas testium, quam circa eorum dicta sunt formanda, & de diuersis formis eorum.*
5 *Interrogatoriorum quot sint genera.*
6 *Interrogatoria formans, caueat ne aliqua eius interrogatio nouum pro aduersario contineat capitulum.*
7 *Interrogatoria simplicia quæ sint, & de diuersis formis eorum.*
8 *Interrogatio necessaria si quæ omissa fuerit, quomodo post testium publicationem omissum restauretur.*
9 *Interrogatoria quare iudici offerenda, & parti occultanda.*
10 *Interrogatoria si pars non dat, quæ iudex supplere teneatur.*
11 *Interrogatoria potius superflua fieri, quam aliquid necessarium omitti, quare vtilius sit.*
12 *Positiones quando reus confessus est, quid actor petere debeat.*
13 *Termini ad probandum quot, & quomodo sint dandi, & quot dierum singuli.*
14 *Testes producturus quomodo se habere debeat.*
15 *Iudices ipsi testium examini præesse deberent, & quare, licet id raro exequantur.*
16 *Iudex si testium examen committere velit, quibus personis delegare debeat.*
17 *Testes ad quos examinandos iudex mittere, vel ire teneatur.*

C A P. LXXXIIII.

1 INTERROGATORIA † infra scripta dat, facit, & exhibet procurator procuratorio nomine talis, secundum quæ omnia, & singula petit singulos testes partis aduersę interrogari, & interrogationem huiusmodi cum responsionibus testium ad eas in actis redigi, & conscribi faciat, alioquin de inualitudine depositionum, & quod sibi non pręiudicent, ac alias protestatur, vt est moris. Diligenter ergo, & non perfunctorie testes ipsi examinentur, & ab eis prudenter super quolibet articulo quæratur de singulis circunstantiis. Quæratur enim a quolibet teste de ipsius ętate, fide, fama, statu, & cõditione, an sit nobilis, vel plebeius. Itẽ quãtum habeat in bonis. Item an prece, vel precio, gratia, vel odio, vel fauore testificetur. Item vtrum ei datum sit aliquid, vel promissum. Item si habeat aliquam spem, quod sibi detur, vt pro illo testificetur. Item an sit excommunicatus maior. Item vtrum amicus, familiaris, vel socius, cõsanguineus, affinis, vel subditus producentis, vel eius, contra quem producitur, inimicus. Item an sit instructus, quid deponere debeat. item an super hoc concordauit cum contestibus suis. item vtrum sit subornatus. Item quam partem vellet in causa huiusmodi obtinere, & cui plus suadeat specialiter, si dixerit testis verum esse, quod in primo articulo continetur, tunc interrogetur de causa scientię, scilicet vnde sciat testis fundum ad A. pertinuisse, & quomodo, & quando A. dominium eius acquisierit. itẽ de fructibus, aliis confinibus eiusdem fundi. item circa secundam articulum: si testis dixerit eum esse verum, quæratur de causa scientiæ, an testis præsens fuerit in contractu, & qui cum eo erant, vel fuerũt pręsentes, & quot numero, & ad quid fuerunt ibi. item de loco contractus in qua domo, & an domus sit terrea, lapidea, vel lignea, in qua parte domus. item de tempore, scilicet de anno, die, mense, & hora. item de forma ipsius contractus, an purus fuerit, seu conditionalis, seu modalis, & per quæ verba celebratus, & si conditionalis, seu modalis, quæratur an conditio postea extiterit, & purificata fuerit, vel modus seruatus. item an testis nouerit personas contrahentium. item an precium interuenerit, & solutum fuerit, in qua moneta, per quem, cui quo loco, die, hora, quibus præsentibus. 2 † & semper de causa scientiæ, de auditu, fama, certitudine, credulitate, & similibus aliis circunstantiis, quæ ad veritatem faciunt, ad eliciendam, & detegẽdam veritatem, de testi. c. cum causam, & plenissime in Spec. de teste. §. iam de interrogatoriis. 3 † Et cautũ est, quod huiusmodi interrogationes distinctæ formentur ponendo ante quamlibet item, vel consimile, vt tradit doctrinam Gul. in Spec. de teste, §. nunc de interrogatoriis. 4 † & fiunt interrogatoria circa personas testium, & circa dicta testium. De diuersis autem interrogatoriis, & forma interrogatoriorum, vide per Guli. in Spec. de teste. §. iam de interrogatoriis, ver. in summa. 5 † quod duo sunt genera interrogatoriorum, seu quæstionum. vnũ genus fit ad destruẽdum dicta testium. Aliud ad fundandum eius exceptionem, contra quam testes producuntur, quia testis deponere debet pro vtraque parte, 6 † dicit tamen Io. Andr. in addi. quod interrogatio non debet continere nouum capitulũ pro aduersario. Exemplum. Titius producit testes contra Seyum ad probandum mutuum. Seyus dat interrogatoria petendo testes interrogarri super solutione mutui, scilicet an soluerit. hoc faciendum nõ est, quia Seyus de hoc habet facere capitulum, & Titius interrogatoria. 7 † Primum genus interrogatoriorum fit dupliciter, videlicet vel ratione personæ testis, vt quia est excommunicatus instructus, subornatus, vel suspectus, vel alias minus idoneus ad testificandum; vel ratione dicti, vt puta quia deponit contraria, vel vacillat, vel non reddit aptam causam dicti sui. De diuersis autẽ interrogatoriis, & formis interrogationũ, ponit Guli. in Spec. de teste. §. nunc de interrogatoriis, & in ca. præsentium, de testib. lib. 6. vbi tex. loquitur de interrogatoriis, & ibi ponitur forma in gl. & ante nõ habuimus textum de eis. De materia ista no. de testib. in c. per tuas, & in c. cum causam, & ibi nota. 8 † quod si aliqua necessaria interrogatio fuerit omissa põst publicationem attestationum petitur a iudice, vt iterum interroget, vt quod omissum est restauretur. Et idem Gul. in Spec. de teste. §. nunc videndum. in fi. 9 † Et ista interrogatio, vel copia de istis non debent dari parti producenti testes propter subornationis timorẽ, quia eis habitis posset instruere testes, vt concorditer ad interrogatoria respõderẽt, & sic per hoc tolleretur efficacia interrogationis, sed dantur iudici, qui debet illas moderare, superflua, & inutilia resecando. 10 † Si autem pars non facit, nec dat interrogatoria, tunc iudex faciet illa, quæ habentur in c. cum causam de testib. 11 † Et consuluit Hos. quod potius fiant superflua, quam aliquid necessarium omittatur, duabus de causis. primo, quia si factum est interrogatorium, & omittatur negligenter, vel dolose, supplebitur seu repetetur non obstante publicatione, vt sup. dictum est. Secundo, quia forte iudex ex officio suo plura resecabit, quam expedire videtur, ita no. in c. præsentium, de testib. li. 6. super gl. interrogatoria. Et factis positionibus ad responsiones, alii habent factis respõsionibus ad positiones, actor releuatur per talem confessionis approbationem, & tunc non restat aliud, nisi confessum condemnare; quia non sunt partes iudicis in confitentem, nisi vt pronunciet, de transa. c. præterea. 12 † Aduertat tamen diligenter an omnes positiones suas reus sit confessus; si ergo aliquas positiones reus sit confessus, videatur an pro cõfessatis eius intentio probata sit, & tunc sententiam postulet ipse actor, & promptiores sunt negationes in iudiciis, per quas oportet ponentem onus probãdi subire. vnde si reus omnes, vel aliquas positiones negauit, tunc habet actor suam intentionem probare. ff. de prob. l. cũ qui. vide alias. 5. q. vlt. c. actor. 13 † Actor ergo petat terminum sibi dari ad probandum, & iudex statuet sibi terminum competentem pro prima dilatione, quia debet habere tres dilationes, de testi. c. vltra tertium no. de dila. c. 2. vel secundum alios statuat vnum terminum pro omnibus tribus dilationibus. videlicet pro prima, secũda, & tertia dilationibus. primum tamen seruatur, de quo in Spec. de proba. in prin. & no. in alle. c. 2. de dil. plenius in c. cum causis, de testi. in gl. finita tamen prima dilatione, iudex non dabit secũdam, nisi ex iusta causa. vnde vt dicit ibi Inno. secunda, vel tertia dilatio dabitur, quando petens illã ostendit se impeditum in prima. Quantum autem spatium temporis continere debeant illæ dilationes; habetur in c. induciæ. §. spatium. 3. q. 3. 14 † Actor ergo, qui vult producere testes, faciet eos per iudicem vocari; quia testis se ingerens ex hoc quodammodo se suspectũ reddit, vt C. de test. auth. rogati. & faciat citari aduersariũ, vt videat eos iurare. alias receptio testium contra absentem non vocatum facta non valeret. vt in c. 2. de testi. 15 † iudices autem raro per se recipiũt testes, vel eos examinant, sed aliis committunt, de quo cõqueritur Host. vt scribit Io. And. in c. præsentium, de testi. lib. 6. super gl. de interrogatoriis. de quo in Spec. tit. de teste. §.

nunc

nunc tractandum.ver.licet alii dixerunt.nam in probationibus pendet tota vis causæ. vnde deberent iudices potius omittere alia, quam testium examen, facit 42.di. c. quiescamus.sed ex quo est onerosum, ergo de facili alicui commit16 tunt. † Si tamen vtique committere vellent, deberent non simplicibus, sed idoneis, & honestis delegare, de testi.c.si q 17 testium.de testi.cogen.c.1.de consan.& affin.c.1.† Quia tamen quandoque testes tales sunt, q non possunt, neque tenentur venire ad iudicem pro testimonio ferendo, sed iudex ad eos mittere, vel ire debet propter priuilegium, vel impotentiam ipsorum testium, videlicet si testes sunt egregiæ personæ, vel mulieres, seu senes, vel remoti, vel quia q producit, est pauper, &c. de quo in prædicto c. si qui testiũ. & ibi de hoc dantur versus. vnde tunc est iusta causa committẽdi aliis receptionem, & examinationem, vt ibi. & no. de testi.c.cum causam, prius tamen, quam scribat, vel committat, iudex recipiet cautionem ab eo, contra quem producuntur, q mittat, vel vadat intra terminum competentem ad videndum iurare testes, vt dicit Gul.in Spe.de teste. §.qualiter, versi.sunt autem testes. de hoc tamen est dicendum, vt no.in c.constitutus.de fideiuss.in glo.antepen.& super ea.de rescri.c.statutum, in glo.pen.lib.6.Et fit commissio sub hac forma.

S V M M A R I V M.

1 *Forma commissionis examinis testium.*
2 *Forma commissionis de recipiendis testibus reprobatoriis.*
3 *Clausula, quanta sit fides adhibenda, an in commissione examinandorum testium exprimi possit.*
4 *Testium recipiendorum officium iudex notario causa committere potest.*
5 *Commissio iudicis de recipiendis testium dictis tabellioni facta per alium notarium scribi debet.*
6 *Testes quomodo, & quando iurare debeant.*
7 *Iuramenti de consanguinitate probanda specialis est forma.*
8 *Pars, contra quam producuntur testes, quid protestari debeat.*

CAP. LXXXV.

1 N. Decanus † iudex causæ, & partium infrascriptarum a se.apost.specialiter delegatus officiali tali, vel notario tali publico, vel alteri, cui committitur, salutem in domino. Quia talis actor in causa, quam mouet tali reo in iudicio coram nobis ad intentionem suã fundandam, nonnullos intendit producere testes quorum receptioni, & examinationi personaliter intendere non valemus. Idcirco de vestra legalitate, & discretione plurimum confisi, vobis committimus, & mandamus, quatenus testes quos idem actor, vel procurator eis vobis duxerit nominãdos, ad præsentiam vestram conuocetis, receptosque secũdum formam iuris, & iudicii morem ab eis iuramento sup intentione, & articulis præsentibus inclusis. Vel vobis pro parte actoris exhibendis, & interrogatoriis partis alterius, si vobis dabuntur, cogatis eosdẽ veritati testimonium perhibere, attestationibus in publicam formam redactis, sigillo vestro clausulas fideliter, & secrete inclusas per nuncium 2 fidelem, & idoneum nobis in talem diem remittatis. † Aliquando apponitur etiam in forma commissionis de recipiẽdis testibus reprobatoriis sub ista forma. Quod si forte alterutra partium testes alterius reprobare voluerit, testes sup reprobatione huiusmodi producendos intra 15. dies post dictum mensem immediate sequentes fideliter admittere, & examinare solicite studeatis. Aliquando etiam additur clausula, videlicet significetis nobis quanta fides posset ip3 sis testibus adhiberi. † Et ista clausula ponitur de fideiuss. c. constitutus, in fi. vbi de hoc, de quo no. in c. quoniam contra falsam, de proba. de ista commissione, seu remissione, & eius forma dicitur in c. præsentium. de testib. lib. 6. vbi Papa fecit remissionem ad partes pro testibus producendis, & de receptionibus testium, an possunt vlterius committi, habetur de re iudi. c. cum Bertoldus, in cle. iudices, de offi. de4 lega. † Potest etiam iudex hoc officium committere tabellioni, seu notario causæ, & sic exercebit vtrunque officium scilicet receptionis testium, & rescriptionis. ita tenet Inno. in c. quoniam contra falsam. de probat. Et hoc etiam tenet 5 generalis consuetudo, & dicit ibi † Host. q sanum est consilium, q de cõmissione iudicis tabellioni facta fides fiat non per ipsum tabellionem, cui facta est commissio, sed per instrumentum alterius tabellionis, vel literas sigillo authentico sigillatas. Cum ergo pars producit testes suos coram iudice, vel eo, cui est commissum, debent testes iurare dicere veritatem, quia sine iuramento dictis eorum non creditur, quantuncunque sint religiosi, nisi iuramentum a partibus remittatur, vt in c.nup, & in c.tuis, de testib. de quo in Spe. 6 tit. de teste. §. sequitur. † Forma autem iuramenti testis habetur de testi. c. fraternitatis, in vlti. gl. quia iurabunt, q dicent totam veritatem iudici, vel cui commiserit, quam sciuerint de illa causa seu re, super qua iurant. Item q nullam referent falsitatem. Item q pro vtraque parte dicent iudici veritatem, quam sciunt. Item q dicent omnem veritatem siue fuerint interrogati siue non. Itẽ q nec precio, nec amore, nec odio, nec pro aliquo alio, quouis modo testimoniũ dicent, & de facto additur sextum videlicet, q secretum teneant dictum suum vsque ad publicationem. de quo etiam in Spec. de teste. §. sequitur. Et debent iurare tactis euangeliis, vt 3.q.9.c.hortamur. An vero si non apparet testem talem attigisse alias tetigisse, illud præsumatur, tractat Io. An. 7 in addi. Spec. in §. proxi. alleg. super verbo, & non. † Quando autem debet probari consanguinitas ad dirimendũ matrimonium, est specialis forma iuramẽti testium, de qua in 8 c. licet, de testib. † Pars autem, contra quam testes producũtur, sit præsens in productione testium, & videat personas ipsorum testium, quales sint, an sint tales qui non possunt testificari, & faciat protestationes, q dicere velit in personas testium, & dicta eorum. alias post publicationem attestationum non potest hoc nisi in duobus casibus, videlicet nisi iuret, q ex malitia hoc non procedit, vel nisi ostendat post publicationem hoc se didicisse, quod obiicit in personas, vt in c. præsentium, de testi. lib. 6. & debet ista protestatio fieri tempore productionis testium, vt in c. ex parte, eo. tit. tamen ista protestatione facta, si testes aliquid dixerint, quod est pro protestante, eis de facili non crederetur. vt in alle. c. præsentium. in fi. qualiter tamen hoc intelligitur, ibi no. Et ista omnia puta testium receptionem, eorum iuramenta, & partium protestationes, tabellio scribat in actis, de prob. c. quoniam contra falsam.

S V M M A R I V M.

1 *Forma scribendi in actis testium receptiones, eorum iuramenta, & partium protestationes.*
2 *Testis falsus tres offendit personas.*
3 *Testes si super aliquibus articulis omissi fuerint interrogari, denuo super eisdem sunt requirendi, testium publicatione non obstante.*
4 *Examinator prudens, & discretus quæ circumspicere debeat, ad detegendam testium subornationem, instructionem, & quæ alia in testibus falsa timentur.*

CAP. LXXXVI.

1 ANNO † tali, die tali, &c. talis actor vel eius procurator coram tali iudice, vel tali commissario comparuit A. & C. testes ibidem apparentes produxit petens eos per dictum dominum iudicem vel commissarium recipi, admitti, & examinari debere. Ex aduerso talis reus, & talis eius procurator ibidem apparens protestabatur expresse, q in personas testium huiusmodi vellet dicere, vel obiicere, seu eos post depositionem oportunam reprobare, prædictus ergo dominus iudex vel cõmissarius testes prænominatos recepit, qui omnes & singuli tactis euangeliis solitum præstiterunt iuramentum, &c. Tandem iudex vel commissarius procedendo ad examinationem testium vocabit ad se testes, & singulos sigillatim, & secrete examinabit, exemplo Danielis qui falsos sacerdotes contra Susannam productos secretæ examinauit, vt habetur Daniel. 13. & no. de testib. c. 2. in gl. non est ita. vbi de hoc, 2 & dicens ei. † Amice falsidicus testis tribus est obnoxius personis, scilicet Deo, cuius præsentiam, cum sit vbique, contẽnit. Item iudici, quem mentiendo fallit. Item parti Innocenti, quam falso testimonio lædit, de cri. fal. c. 1. Et quomodo testis, qui veritatem occultat, & dicit mendacium, reus est, quia primo prodesse non vult, secundo nocere desiderat. hoc ibi no. vnde cum iuraueris dicere veritatem, per illud iuramentum obsecro, vt animam tuam salues, & quod scis de tali negocio, dicas, deinde proponat sibi qualiter inter talem, & talem causa vertitur super tali re, vel delicto, &c. deinde legat vel exponat sibi primum articulum, & sup illo testẽ interroget an sciat eum esse verum, & si testis eum verum esse dicat, quærat ab eo de causa scientiæ, ex qua cã eum scit esse verum. & secundum alia interrogatoria, quæ data sunt circa illum articulum, eum diligenter & sigillatim interroget, deinde facta interrogatione de his, quæ in primo articulo continentur, & interrogatoriis circa eum datis, & factis depositionibus, & responsionibus per testes, ad ea tunc descendat examinator ad secundum articulum, tadem

3 deinde tertium; & sic de aliis. † Si vero iudex vel tabellio omitteret aliquem articulum, super quo testes non interrogare, iterato debent ipsi testes super articulo omisso examinari non obstante publicatione, de testi. c. per tuas. vbi p gl. &c. 4 † Adhibeat tamen cautelam, si visum fuerit, q primo quærat a teste in genere, quid sciat de tali causa, quæ vertitur inter tales &c. antequam aliquem articulum sibi legat, vel quandoque interroget de vltimis, & mediis articulis, istam præposterationem seruando, vt per hoc facilius apprehendere valeat, an sit testis subornatus, vel instructus, an non. non tamen suadeat ei, nec ipsum inducat, vt aliquid certi dicat, sed quærat in genere. nec etiam inducat eum ad dicendum se scire, quod credit, vel econuerso; de quo in Spec. de test. §. nunc tractandum. Et notarius scribat isto modo.

SVMMARIVM.

1 *Forma responsionum testium in actis scribendarum.*
2 *Examinator prudens a quibus cauere debeat in dictandis testium dictis, & nu. 3.*
4 *Causa scientiæ, & alia circumstantiæ a testibus requirenda, quomodo, & qua in actis redigantur.*
5 *Examinator circumspectus quæ attendere debeat in testibus, dum examinantur.*
6 *Vacillatio, trepidatio, & alia accidentia quæ in testibus perpenduntur, iudicis mandato, & quomodo, in scriptis sint redigenda.*
7 *Teste vacillante vel alio modo subornationis indicia faciente, quando, & a quo puniri possit.*

CAP. LXXXVII.

1 ANNO, mense, † die talibus, talis testis iuratus super primo articulo qui sic incipit. Item ponit in primis, &c. sibi lecto diligenter, & exposito examinatus dixit se articulum ignorare, vel dixit vera esse quæ in ipso articulo continentur. Interrogatus de causa scientiæ, seu quomodo sciret, respondit q interfuit, & ita fieri vidit, & audiuit. Interrogatus de tempore secundum, q interrogatū fuit, respondit, q anno tali, die tali. Item super secundo articulo qui sic incipit. Item ponit &c. sibi lecto, & clare exposito dixit, & sic de aliis. Quæratur de causis, & circumstantiis secundum formam interrogatoriorum, circa quemlibet articulum datorum. & responsiones ipsius testis, qualescumq; fuerint, redigantur in forma de qua sup. dictum est, & sicut a te-2 ste proferuntur nihil mutando vel detrahendo. † & diligenter vulgare interpretetur in latinum, & æquæ, ne scribat dixisse testem credo, vbi dixit scio, vel econtra. nam taliter posset dicta testis redigere in actis vel in scriptis, q auferret ius habendi, & sic se sibi ad restitutionem seu satisfactioné 3 obligabit. † Caueat etiam ne scribat, talis testis dixit p omnia sicut talis primus, vel secundus. sed cuiuslibet testis dictum per se integrum in scriptis redigat, vt no. de ver. sig. c. nihil ob. de quo ibi plene. & aduertendum, q vbi super secūdo art. principali testis deponit, examinator seu tabellio nō debet vti his verbis, videlicet, talis testis requisitus seu interrogatus super articulo tali respondit taliter, sed scribat, 4 seu dicat talis iuratus super articulo tali dixit sic. † Sed vbi de causa scientiæ, vel circunstantiis extra articulum principalem quæritur, tunc his verbis tabellio scribendo vtetur, talis interrogatus seu requisitus, quomodo sciret, vel de tēpore, seu de loco, taliter respondit &c. de quo in Spec. de te-5 ste. §. nunc tractandum. ver. aduerte diligenter. † Quomodo etiam in examinatione testium quædam consideranda sunt, videlicet, q sit prudens, expertus, diligens, attentus, & fideliter, & caueat prudenter, & discrete attendendo qualitatem, & vultum ipsius testis, & quædam circa ipsos testes, videlicet an sint inimici, consanguinei, infames, &c. Et quędam circa dicta, videlicet an aptam causam reddant &c. ponit Gul. in Spec. tit. de teste. §. nunc tractandum. Vt aūt hæc plenius pateant, debet etiam examinator iudex vel commissarius attēdere an testis vacillet, an titubet, seu cum trepidatione loquatur. & si vacillet, debet hoc scribi in actis p 5 tabellionem. † Sed an tabellio debet hoc scribere ad præceptum iudicis examinantis &c. etiam si tabellio nihil de dubitatione vel vacillatione perpendat, no. de prob. c. quoniā contra falsam. & in Spec. de teste. §. nunc tractandum. versi. considerat, & sequenti. & dicitur ibi, q sic triplici ratione, Primo, quia iudex habet auctoritatē in examinādo testes sed tabellio solum in scribendo. Secundo, quia iudex est superior, vnde sibi magis credendum est. Tertio, quia tabellio attentus circa scripturam non ita attendere potest circa vacillationem, titubationem, ruborem, pallorem, vel mutationem faciei ipsius testis, sicut iudex qui semper potest ocu-6 los ad testes hr̄e, ergo sibi magis est credendū. potest tamen tabellio suam conscientiam saluando sic scribere hoc casu. & iudex mihi tabellioni dixit, vt scriberem, q testis vacillabat, sed scriptura esset efficacior, si adderetur; & sic mihi tū videbatur, q vacillabat. dūmodo rei veritas sic se habebat, debent etiam quantum possint cum veritate exprimere vacillationis modum. s. talis testis dubitando, vel tremendo, vel sudando pręe timore loquebatur, vel pallidus efficiebatur, 7 vel hmōi, & hoc teste recedente, vel ignorante. † Incontinenti tamen, ex quo testis exiuit, potest iudex, si vellet, testem ex hoc punire, de quo no. in alle. c. quoniam contra falsam, & per Inno. & Hos. in Spec. ver. prox. alleg. Postquam autē testes recepti sunt, & examinati, si hoc factum est per aliquem ex commissione iudicis, ipse redactis attestationibus in scriptis ipsas cum articulis, & interrogatoriis ac aliis coram eo super hoc actis iudici remittat, sic scribendo.

SVMMARIVM.

1 *Forma seu instructio attestationum transmittendarum.*
2 *Iuramenta qualiter, & quibus præsentibus sint a testibus exigenda.*
3 *Testis quando legitime iurasse præsumatur.*
4 *Testes cuius expensis venire, & recipi debent.*
5 *Expensæ, quæ testibus sint reficiendæ, quando veniunt pro testimonio perhibendo.*
6 *Testium post terminum ad probandum datum depositio an valeat.*
7 *Publicatio attestationum, quando fieri debeat.*
8 *Dilationes ad testium productionem quot dari, & quæ in eis dandis seruari debeant, & nu. 9.*
10 *Publicatio attestationum quibus seruatis fieri debeat.*

CAP. LXXXVIII.

1 HONORABILI † Viro N. iudici tali salutē in domino, mandatum vestrum mihi iniunctum prono suscipiendo, & exequēdo affectu, testes quos talis in causa tali coram me producere voluit, vel testes mihi per talem nominatos citaui, & ab eis per talem actorem, vel talem eius procuratorem in præsentia talis Rei, vel talis procuratoris sui, in pœnam contumacię Rei per me ad hoc citati, & non comparentis producti iuramentum iuxta morem ipsi omnes, & singuli tactis sanctis Euangeliis recepti præstiterunt, ipsosque super articulis actoris secundum interrogatoria ipsius Rei mihi commissa cum diligentia, qua potui, examinari curaui, quorum depositiones per talē notarium in scriptis redactas super sigilli mei impressione inclusas vna cum articulis, interrogatoriis, citationibus, protestationibus, testium iuramentis, & aliis coram me in negocio huiusmodi actis, factis, & productis, per latorem præsentium, quem ad hoc de vtriusque partis consensu tanquā idoneum, & fidelem duxi assumendum, vobis remitto. Aliquando additur illa clausula, & partibus per talem terminū in quo se coram vobis representate per se, vel procuratorē 2 teneantur, assignaui † & quod in forma dicitur, [De testium iuramentis.] ideo posui, quia iuramenta huiusmodi sunt in actis scribenda, vt tactum est sup. vnde non sufficeret ponere in attestationibus sic, talis testis iuratus dixit, &c. quia assertio, seu narratio de præteritis, nec per eam apparet de p̄sentia iudicis, vel partis, contra quam producitur, nec dies præstiti iuramenti, de quibus omnibus constare debet, de testi. c. 2. de proba. c. quoniam. ita dicit Io. And. in add. Spe. 3 de teste. §. sequitur. † Si tamen scriptum reperitur in actis, testem coram iudice iurasse partibus præsentibus, bene pręsumitur iurasse, vt debuit. s. cum tactura euangeliorum, vt etiam dixi sup. per Io. And. in loco statim allegato, si non ap-4 pareat testem debite iurasse hoc tamen præsumitur. † & debet testis recipi, & venire expensis producentis, vt in c. statutum. §. pen. de rescr. lib. 6. nec pars alia pro eo, quia dat interrogatoria, tenetur ad illas contribuere, & tenetur producens illas ministrare testi, antequam iter arripiat ad eundē. 5 † Et quomodo non habetur ratio illarum expēsarum, quas testis domi facturus erat, & quomodo soluat etiam expensas pro vectura equorum, si conditio personæ testis hoc requirat, etiam si testis habet proprium equū, tractat Io. An. 6 in addi. Spec. de teste. §. sequit. † Vtrum autem valeat depositio testis facta post terminum datum ad probandum producendum, & recipiendum testes, no. in Spec. §. proxi. alle. ver. is quoq; cui, &c. & ibi late p Io. And. in addit. Spec. etiā finaliter placet distinctio Guli. ibi posita, in primo, & scdo mēbris, saluo eo, qđ no. in Spec. de dila. §. 1. ver. illud quoq; 7 in fi. † Postquam sic producti, & examinati testes sunt, si hoc

factum

factum est in prima dilatione, & sufficiens est facta productio, procediturad publicationem attestationum, † & si nõ est sufficiens, & producens petit secundam, vel tertiam dilationem, si iusta causa subest, dabitur cum causæ cognitione secunda, vel tertia dilatio, vt sup. dictum est, & no. de dila. c. 2. de testi. c. in causis, cum si. † Quarta dilatio non dabitur nisi cum quadam solennitate legali, de quo, & qualis sit illa solennitas. vide in c. vltra tertiam, de testi. & ibi plene. Testibus sic productis, & examinatis partes renuncient productioni, & postulent attestationes publicari, vel saltem pars producens id petat. † Iudex ergo volens attestationes publicare, vocabit partes, quia eis absentibus, & non vocatis non debet aperire, de re iudi. c. 1. Et maxime habet vocare illam, contra quam sunt productæ, & si velit aliquid in apertione protestari. Partibus ergo sic vocatis, & præsentibus, vel altera per contumaciam absente procedit iudex ad publicationem isto modo, quia præcipiet notario, ꝙ legat coram se, & partibus publice in iudicio dicta testium, vel ipsemet legat. & si sunt multæ, vel prolixæ, sufficit vnam legere pro omnibus, quo facto iudex dicit, istæ sunt attestationes in causa tali, habeatis eas publicatas, de quo in Spec. de teste. §. satis vtiliter in prin. dicit tamen Io. And. in addi. ibidẽ de facto seruari, ꝙ legitur aliquid de vna attestatione in prin. & de vna in progressu, & de vna in fi. satis tamen est iudicem pronunciare illas pro publicatis haberi, & ita communiter in partibus istis seruatur, & omnia ista per tabellionem redigentur in actis isto modo.

S V M M A R I V M.

C A P. LXXXIX.

1 ANNO, † die, mense, talibus &c. Talis actor vel talis eius procu. pro vna, & talis reus, vel procurator ipsius parte ex altera ad publicandum vel publicari faciendum, & audiendum dicta testium pro parte actoris productorum citati comparuerunt coram prędicto domino iudice sedente pro tribunali, & testibus producendis renunciarunt, ac dicta testium prædictorum publicari consenserunt, & expresse postulauerunt, ac copiam ipsarũ sibi fieri, & decerni attestationum huiusmodi petierunt. prædictus autem reus terminum ad dicendum cõtra personas, & dicta testium competentem sibi petiit assignari. præfatus ergo dominus iudex attestationes hmói, vel partem talem ipsarum attestationum publice coram se legi fecit. quo facto ipsas attestationes voluit, & pronuntiauit pro apertis, & publicatis haberi, & copiam ipsis partibus vel earum procuratoribus hoc petẽtibus fieri, & dari decreuit, & tali reo, vel eius procuratori talem diem ad dicendum, vel obiiciendum in personas, & dicta testiũ pro termino assignauit. Vel sic breuiter, lectæ, & publicatæ sunt hæ attestationes in præsentia partium vel earum procuratorum consentientium, & publicationem fieri petentium, vel in pręsentia talis actoris sensui procuratoris publicationẽ fieri postulantis in pęnam contumaciæ talis rei ad hoc citati, & minime comparentis anno die tali, &c. excipitur contra dicta, & personas 2 testium die tali. † Et est notandum, ꝙ in renunciatione tali habeatur ista cautela, ꝙ si fiat renunciatio solum productioni testium, non probationi in genere; quia tunc nõ possent produci instrumenta, quæ alias produci possent vsq; ad cõ3 clusionem causæ, de fi. inst. c. cum dilectus. † Item quod vna partium non renũtiet, nisi & alia renunciet, de quo in Spec. de teste. §. vlt. ver. Item notandũ. & ver. fi. per Abb. de testi. in c. de testi. quia alias pars, quæ renunciasset, posset producere testes ante publicationem. & talis renunciatio adimit facultatem producendi testes super eodem art. de quo plene in c. cum venissent. de testi. Attestationibus publicatis solet super eis disputari. vt dicit in c. in causis, de test. Testes vero quandoque reprobari possunt. Et an hoc liceat, vel quomodo post publicationem, habetur in c. præsentium. de testi. lib. 6. Impugnantur etiam, vt alias dixi factæ per testes probationes ratione personarum, & etiam ratione dictorum eorum te4 stium. † Videamus de primo, ratione personarum repelluntur testes seu reprobantur aliquando propter crimen, aliquãdo propter suspicionem, aliquãdo propter defectum. Propter crimen, vt quia est latro, raptor, periurus, infamis, vel alias criminosus, de testi. c. testimonium. & c. sicut nobis, cum si. 5 † Propter suspicionem, vt quia est pater, vel cõsanguineus, vel socius, familiaris, affinis, coniux, vasallus libertus, venditor, vel fideiussor eius, qui eum producit, de quo 4. q. 3. c. si testes. §. Item testis, de testi. c. insuper. & c. cum nuncius, 6 & c. in literis, & plene in Spe. de teste. §. 1. † Propter defectũ potest poni exemplũ, vt in impubere, de quo tamen in Spe. de teste. §. 1. Item excipitur, si ꝙ est impubes, vel furiosus, vel iudæus, de testi. c. iudæi, & c. licet. & generaliter requirũtur 7 in testibus septem, quæ in his versibus ponuntur. † Conditio, sexus, ætas, discretio, fama. Et fortuna, fides in testibus ista requires. Istos versus ponit gl. in c. 2. de testi. gl. 2. & Io. super gl. allegat ad singulas concordãtias. Iudex ergo facta publicatione assignabit partibus terminum, intra quem recipiant copiam attestationum, quia copiam facere tenetur iudex, de proba. c. quoniam contra. & originalia debet iu8 dex. vel tabellio apud se retinere, vt ibi no. † deinde copia habita per partes, iudex dabit aliquem terminum reo. contra quem testes actoris, si potest repellat; & post istum terminum non audietur reprobatio, de proba. c. licet, de quo 9 etiam in Spec. de teste. §. publicatis. † Quandoq; tamen ante publicationem attestationum testes reprobantur, & repelluntur. de quo, videlicet an exceptio contra testes proponi debeat, & probari ante publicationem attestationum vel an post fieri possit, magna est diuersitas inter Doct. tenetur tamen conclusiue, ꝙ exceptio legitima, quæ opponitur contra testes, semper a principio sit facienda, & iudex non 10 recipiens, grauaret, & esset locus appellationi. † Sed an recipere debet statim probationes super tali exceptione, vel box differat vsque post publicationẽ, stat in arbitrio iudicis. Ab isto excipiuntur tres casus, de quibus in c. ex parte Adæ de 11 testi. in glo. hmói, & super ea. † Et iudex in tali arbitratione debet aduertere plura, videlicet an illud, de quo excipitur habeat eandem æquitatem cum prædictis casibus exceptis vt sic ex eadem æquitate probationes prius recipiant. Item an sit publicum quod excipitur. Item, an habeant probationes. Item, an sit præsumptio contra excipientem, quod faciat hoc causa differendi. & secundum hmói, & alias diuersas circunstantias facti videbit iudex, an expediat prius re12 cipere testes reprobatorios, vel non. † In dubio tamen differatur reprobatio, de quo in c. ex parte. sup. alle. vt ibi per Io. And. super prædicta gl. & ita est in arbitrio rei opponere exceptionem contra testes a principio, vel illam differre ad tps disputationum. dummodo de hoc ante protestetur iuxta dispositionem c. præsentium de testi. Sed in arbitrio iudicis est regulariter probationes huiusmodi exceptionum statim recipere, vel ipsas in tempus prædictum differre, dummodo attentis facti circunstantiis bene arbitretur. Et dr̃ regulariter, quia in tribus casibus probationes statim admittun13 tur, vt sup. patet. † Et si post reprobationem testium reprobatoriorum inducunt testes reprobatorii, isti testes reprobatorii possunt per testes alios reprobari, sed vlterius non admittitur reprobatio, vt est casus in c. licet al 3. de testib. & de hoc datur versus. In testem testis, & in hunc, sed non datur 14 vltra. † Et in exceptione contra testes, quando reprobatur prætextu criminis, debet fieri specificatio criminis contra cu15 iuslibet psonam, vt c. præsentium, de testib. li. 6. † exceptio tamẽ bene admittitur sine tali specificatione. & tunc debet fieri specificatio ante testium receptionẽ, vt ibi sup. gl. no. de qua aũt specificatione intelligatur, vide ibidẽ in gl. no. cẽ & sup ea. & sequitur forma exceptionis contra psonas testiũ.

S V M M A R I V M.

4 *Exceptiones contra testes quæ sint.*
5 *Testis vtrum puniatur ob crimen contra eum in modum exceptionis obiectum.*

CAP. XC.

1 FORMA † vero exceptionis contra personas testiũ sic potest poni. Excipiendo contra testes per talem productos coram vobis honorabili viro domino iudice in causa, quæ inter talem actorem ex vna, & talem reum parte ex altera super re tali vel debito vertitur, procuratorio nomine procurator prædicti Rei dicit, ꝙ testes hmõi attestationum contra ipsum Reum non sunt admittendi, sed a testificandi officio, seu actu excludendi, & repellendi. Vel dicit, ꝙ testes tales. A.B.C. iuxta ordinem. & numerum testium non sunt admittendi, nec computandi, nec eis seu eorum dictis dari debet fides vel adhiberi, nec dicta eorum in aliquo sunt sequenda, sed tanquam morbosa, & infecta reprobanda, & relinquenda ex eo, ꝙ talis testis fuit tempore depositionis periurus. nam alias in tali causa coram tali iudice inductus in testem deierauit, vel de periurio est conuictus. Item ꝙ talis erat tpe depositionis adulter, & de hoc confessus, vel condemnatus, vel hoc potest probari, vt de testi. c. super eo. Item talis testis pretio corruptus falsum testimonium dixerit in huiusmodi causa. nam cum deposuit me tali die cõtraxisse Auione, ego eadem die fui Parisiis. Itẽ talis, & talis sunt leuis opinionis, & suspectæ vitæ, & tales ꝙ eorum dictis stari, vel fides adhiberi in iudicio vel extra nõ consueuit. Quare petit huiusmodi exceptiones admitti, & probationes super eis recipi, vel ipsis legitime probatis pro 2 parte sua sententiam absolutionis ferri. † Verum autem sufficiat obiicere, & probare, ꝙ testes corrupti fuerint, vel an cum hoc exigatur probatio falsitatis dicti ipsius testis no. in c. sicut nobis, de testi. nam si excipitur ante sententiam, sufficit probare corruptionem, cum per hoc probẽtur criminosi. & idem post sententiam in causa appellationis, vel alias in casu vbi sententia non habet effectum rei iudicatæ, no. 3 in d. c. sicut nobis. † Sed vbi sententia transiuit in rem iudi. tunc oportet probare falsitatem. imo tũc etiam addi dẽt, ꝙ iudex in sententiando fuit dicta testium corruptorũ sequu- 4 tus per iura quæ allegant̃ in d. c. licet, in 2. gl. † & ibi est tex. Abb. collegit sex exceptiones contra testes. Prima de conditione. Secunda de singularitate. Tertia de mala fama. Quarta de leui opi. Quinta de falsitate. Sexta de corruptione. Istę tamen exceptiones non omnes directe procedunt contra 5 personas, sed aliquæ respiciunt dicta testium. † Verum autem testis puniatur propter crimen sic in modum exceptionis obiectum, vt a testimonio repellatur probatum contra eum, le. & no. de or. cog. c. 2. Et ita habemus, quomodo probationes per testes reprobantur ratione personarum.

SVMMARIVM.

1 *Testium attestationes, quæ alias non valerent, contra quem tacito consensu verificentur.*
2 *Aduocati partium tam fauorem testium dictis, quam aduersæ partis attestationibus, quas inscriptiones affigere debeant, vt partes suas tueri, & contrarias reprobare facilius possint.*

CAP. XCI.

1 VIDEAMVS ergo nunc quomodo dicta testiũ reprobantur, & impugnantur † quia attestationes quæ alias non valerent, possent per consensum partium etiam tacitum contra partem citatam ratifica- 2 ri, de quo no. de testi. c. cum causam, sup gl. 2. quia nisi. † Vnde aduertendum, ꝙ habita copia attestationũ aduocati partium in aliquibus partibus faciunt rub. vt ipsi vel iudex facilius ad indaginem veritatis perueniãt, de istis rubricis, qualiter sint faciendæ. tractat Gul. in Spec. de teste. §. publicatis videbit enim causidicus vtriusque partis depositiones testium, & aduertat an articuli sint plene probati, vel non. vnde aduocatus illius, qui producit testes, signet articulum p crucem, vel literam, vel aliud signum. & vbi per dicta testiũ alicuius probatur idem articulus, ponat idem signum vel literam eandem in margine circa eadem dicta. & vbi alii testes cum eo concordant, faciat idem, ita videlicet ꝙ secundum pluralitatem, & diuersitatem articulorum diuersificet etiam literas vel signa, vt per signorum vel literarum diuersitatem appareat qui articuli per quæ dicta sunt probati, ac vbi, & in quibus testes concordant. possent enim poni circa primum articulum A. circa secundum B. & sic de aliis. & vbi per dicta alicuius testis probatus est primus articulus, ibi etiam in margine ponatur A. vbi vero probatus est secũdus, ponatur B. & sic de aliis. E contra aduocatus rei. contra quem testes producti sunt videre habet, & designare per huiusmodi signa, vel similia discordantias, & contrarietates dictorum testium, quod habeat eas in parato, vt facilius, & clarius possit ipsa dicta impugnare. de quo plenius in Spec. de teste. §. publicatis. Istæ tamen rubricæ raro fiunt in istis partibus.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones contra dicta testium quæ, ex quibus causis, & quomodo formari possint.*

CAP. XCII.

1 POSSVNT † tamen sic formari exceptiones contra dicta testium. Procurator procuratorio nomine talis Rei excipiendo contra dicta testium prætensorum productorum pro parte talis actoris in causa, quã mouet tali reo prædicto coram vobis honorabili viro domino iudice &c. proponit, & dicit, ꝙ ipsa dicta testium, seu testimonia prætensa sunt singularia, obscura, dubia, & incerta, & testes ipsi varii sunt, & in dictis suis vacillant, & negatiuam astruere, & probare intendunt, nec causas dictorũ suorum seu scientiæ suæ reddunt requisiti, vel reddunt malas insufficientes, & ineptas responsiones, & alias non probãt id, ad quod probandum sunt inducti, sibique in dictis suis euidenter cõtradicunt. Item dicta ipsorum sunt nulla, & inualida ex eo, quia minime iurauerunt, vel deposuerunt nõ iurati, vel parte non citata nec præsente iurauerunt, vel deposuerunt super non iuratis, vel quia deposuit de scientia in tempore, inq non dum natus erat testis. quare eiectis, & minime acceptis huiusmodi testium dictis, nullis, & inualidis, petit procurator prædictus in causa concludi, & se ab actoris impetitione absolui, ac ipsum actorem in expensis litis sibi condemnari.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones contra dicta testium quæ sint, quæ probatione extrinseca non egeant.*
2 *Testes in quibus concordare debeant, alias variando non probent.*
3 *Exceptiones contra dicta testium quæ extrinsecam probationem requirant.*
4 *Exceptiones contra dicta testium quæ transferant onus probandi in producentem.*
5 *Opponenti contra testes quando incumbat onus probandi opposita.*
6 *Falsitas & corruptio simul, diuisim, directe, & indirecte, testibus opponi potest.*
7 *Falsitas directa quibus casibus contra testes, licet raro, post publicationem procedat. & nu. 8.*
8 *Falsitatem indirectam opponens testibus, quibus casibus admittatur, & quibus non.*

CAP. XCIII.

ISTARVM exceptionum aliquæ puta tres habentur in c. cum ecclesia Sutrina. de cau. poss. & propr. Aliquæ etiam ex c. licet, de proba. Item aliquæ ex c. 2. & c. tuis. 1 & c. nuper, de testib. † Item aliquæ istarum exceptionũ non indigent probatione, sed veritas vel falsitas earum patet ex ipsis dictis, sufficit ergo sola allegatio, & ostensio dictorum, nec venit probatio facti in exceptione de singularitate, nõ redditionis causæ, variationis, contrarietatis, & huiusmodi. 2 † In quibus autem debeant concordare no. de testi. c. 2. Et datur per Inno. versus. Res, persona, gradus locus, hæc sunt consona, tempus. In his variando impediunt fidem, & sub- 3 stantiam. † Aliæ requirunt probationem, puta, vt cum op- 4 ponitur de nullitate. † & aliquando incumbit probatio producenti testes ex causis antedictis, vt ꝙ iurati deposuerunt, 5 vel ꝙ pars fuit citata, &c. † Aliquando vero opponenti, seu excipienti, vt si dicatur, testis corruptus, vel falsum dixisse, de quo etiam per Io. And. in addi. Spe. de testi. §. publicatis, 6 sæpius alleg. † Et aduertendum, ꝙ aliquando opponitur de falsitate cum corruptione, aliquando de sola corruptione. Item aliquando solum de falsitate, & hoc aliquãdo directe, 7 aliquando indirecte. † Falsitas directa raro procedit post publicationem, nisi ex culpa iudicis non facientis fieri debitã specificationem, de quo per Io. And. in add. Spe. in loco p- 8 ximæ alle. † Falsitas indirecta posset post publicationem, & apertionem per testes probari, vt in c. ex tenore. de testi. & gl. cle. test. de test. vbi de hoc, sed tamen falsitas directa admittitur post aperturam propter obliuionem debitæ specificationis articulorum, vt sup. dictum est. sic & indirecta pbatio falsitatis excluditur post publicationem factam propter specificationem habitam, vt ibi post Innoc. scripsit Io. An. nam si in articulis locũ, & tempus testes bene expresserunt,

runt, bene admittitur post publicationem probatio falsitatis dictorum testium indirecta. secus si in articulis locus, & tempus, fuissent declarati, quia tunc post aperturam volẽs etiam indirecte probare contrarium non audiretur per cle. 1. de test. Super ista ergo probatione indirecta falsitatis dictorum testium posset sic formari exceptio.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionis forma super indirecta probatione falsitatis dictorum testiũ.*
2 *Concordia testium vbi fieri potest, non admittitur exceptio contrarietatis, & de modo concordandi vide remissi.*
3 *Testis dictum quando corruat, aut sustineatur, licet nullam sui dicti causam reddiderit, aut malam, vel ineptam.*
4 *Iudex non interrogans testes de causa scientiæ, an teneatur parti ad interesse.*
5 *Causam scientiæ quomodo, & quam teneatur testis dicere.*

CAP. XCIIII.

1 EXCIPIENDO † proponit, & dicit procurator talis Rei contra dicta testiũ talis actoris, ꝙ testes huiusmodi falsum tulerunt testimonium, vnde ad eorum huiusmodi dictum falsum ipse reus non est condemnãdus; dixerunt enim ipsum reum tali die in oppido Montisacuti cum actore talem contractum celebrasse, & ipse reus eodem die fuit in ciuitate Meldensi. vnde ipsum tunc in oppido Montisacuti personaliter, vt testes exprimunt, fuisse, est impossibile. quod per tales idoneos testes probare est pa-
2 ratus. Quare petit, &c. † Quod autem sup. dicitur de excipiẽdo de contrarietate testium, hoc stat, quando dicta testium non possent reduci ad concordiam; alias si fieri potest, semper testium dicta sunt concordanda propter odium periurii, & per quem modum hoc fieri potest, leg. & no. in c. cum
3 tu. & in c. cum nostra. de testib. & ibi gl. † Et quando excipietur, ꝙ non reddunt causam scientiæ, sciendum ꝙ testis, qui interrogatus est de causa scientię, & causam non reddit non valet eius dictum, & idem si reddit malam vel ineptam de testib. c. cum causam. Si non est talis testis interrogatus de causa, tunc si data sunt per partem aliqua interrogatoria idem est, quod sup. & ibi no. in c. præsentium. de testib. li. 6. Si vero non sunt data interrogatoria, tunc dicunt aliqui, ꝙ bene valet dictum testis, de quo in ca. cum causam, de testi.
4 † Dicunt tamen quidam, ꝙ iudex non quærens de causa tenetur parti ad interesse, per l. si quando. C. de test. in fi. quod alii restringũt, vbi est notabilis negligentia, quod putat Io. And. verum in foro pœnitentiali, si causa non expressa parti nocuisset, sed in iudiciali petitio nõ haberet effectum, nisi ipse reus confiteretur. de quo per eundem in Spec. de te-
5 ste. §. 1. † Et intelligitur de causa scientiæ, scilicet quomodo scit illud, quod dicit, & non de causa actus illius de quo deposuit, quia de illo non tenetur dicere, quamuis de illo posset interrogari. de renun. ca. super hoc. Et istas exceptiones cõtra personas, & dicta testium tabellio registrabit in actis hoc modo.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones contra personas, & dicta testium in actis redigendi forma.*
2 *Exceptionibus contra personas, vel dicta testium quomodo replicari possit.*
3 *Probationum quot sint modi, siue species.*
4 *Testium probatione deficiente, cui & quando liceat recurrere ad instrumenta.*
5 *Instrumentum quid sit, quot eorum species, quibus & qualiter ei fides adhibeatur, & quomodo quæ ve impugnentur.*
6 *Instrumentum si contra aliquem producitur, quid is agere habeat, ne illud approbare videatur.*
7 *Exceptiones, fundata iam aduersarii intentione, peremptorias opponens, & in earum probatione deficiens, quibus pœnis sit puniendus. & numero 9.*
8 *Excipiens, & in eius probatione deficiens, quomodo pœnas c. fin. de do. & contu. effugiat.*

CAP. XCV.

1 ANNO † tali die tali comparentibus coram tali iudice tali actore, vel eius procuratore ex vna, & tali reo vel tali eius procuratore ex altera partibus, prædictus reus, vel eius procurator exceptiones cõtra personas, & dicta testium actoris exhibuit infrascriptas. Ex aduerso ipse actor vel eius procurator copiam ipsarum per iudicem sibi decerni, & fieri, ac terminum competẽtem ad respondendum. seu ad replicandum contra eas, si forte sibi competierit, assignari postulauit. Præfatus ergo iudex copiam petitam actori dandam decreuit, & diem talem ad dicendum contra exceptiones prædictas sibi pro termino pfixit. Actum &c. Vel sic breuiter scribat tabellio in fine exceptionum. Istis exceptionibus per talem exhibitis, anno tali, die tali, in præsentia talis Rei, vel sui procuratoris con-
2 tradicetur seu replicabitur die tali, &c. † Contra autem illas exceptiones Rei factas cõtra personas, vel dicta testium posset replicare, videlicet dicere testem criminosum fuisse de crimine emendatum, ergo in ciuili causa admittendum, & c. de test. c. testimonium. Infamem restitutum fuisse famę de re iudi. c. cum te, vel dicendo absentem citatum ad vidẽdum iurare. Et ista forma replicationis patet ex superiori-
3 bus. † Et quia plures sunt modi probandi, seu species probationum. de quibus no. in c. cum ad sedem. de resti. spo. in gl. no. quatuor, & super ea, & in Spec. de prob. §. videndum autem. videlicet per testes, per instrumenta, per euidentiam facti, per præsumptionem, per famam, per dilationem iura-
4 menti. † Si actoris intentio non est probata per testes, potest recurrere ad instrumenta, si habet illa, & producere ante conclusionem causæ, etiam post publicationem testium, de fi. inst. c. cum dilectus. nisi datus esset, & lapsus terminus a iudice ac illa producenda, post quem super productione non audiretur in ista instantia, de quo no. ibi, & in Spec. de dila. §. videndum. vet. quid si datis, & plenius in cle. sæpe. de ver. sig. eo saluo quod dicit gl. in verbo, obstante. ibi vbi er-
5 go. † Quid autem sit instrumentum, & quot sunt species instrumentorum, & quibus adhibeatur fides, & qualiter, & quæ scripturę productę in iudicio impugnentur, & de aliis
6 circa hoc plene in Spe. de instr. edi. p totũ. † Et videat pars, contra quam producitur instrumentum, ꝙ copiam eius petat, & terminum ad impugnandum illud, in termino si poterit impugnet, quia alias eo ipso, ꝙ instrumentum publicum fuerit productum, & aduersarius nil opponens tacuit, videtur ipsum approbasse, de offi. deleg. c. gratum, no. Host. in c. quoniam contra falsam, de prob. & ibi etiam plene no. quo modo instrumentum debet redigi in actis, vel principium, vel finis, ponendo tamen tantum de tenore, ꝙ cesset æquiuocatio, &c. de quo in c. contingit, de fi. instru. & ibi plene.
7 † Si igitur actor probauit intentionem suam per testes, vel instrumẽta, reus si habet peremptorias exceptiones, opponat eas. videat tamen, ꝙ ipsas probet, quia si fundata actoris intẽtione reus opponat peremptorias, & in eius deficiat probatione, condemnabitur actori in expensis quas fecit, postquam reus recepit inducias; & si alias non est soluẽdo, est ad arbitrium iudicis puniendus. Ista est prouisio decret.
8 fin. de do. & contum. † si tamen eas vult incontinenti probare, licet sibi deficiat probatio, non est locus pœnæ, vt ibi
9 no. † Debent ergo duo concurrere ad hoc, vt excipiens patiatur hanc pœnam, scilicet ꝙ fundata sit actoris intentio, & non incontinenti reus assumat onus probandi, vt ibi nota. Potest ergo reus opponere exceptionem rei iudicatæ, vel transactæ. & formas illas habetis supra, vel potest excipere de pacto de non petendo, vel de præscriptione, vel solutione debiti facta, sub hac forma.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptionis contra actoris intentionem opponenda forma.*

CAP. XCVI.

1 CORAM vobis Honorabili viro domino iudice, &c. procurator procuratorio nomine talis proponit excipiendo ad intentionem actoris talis perimendam seu elidendam, & dicit ꝙ ipse reus domum talem, quam actor ab eo vendicat, possedit pacifice annis 30. & vltra eam continue possedit, & præscripsit bona fide, quare petit ipsum reum ab impetitione absolui per vestram diffinitiuam sententiam, & eundem actorem sibi in expensis litis condemnari legitimis. Vel sic in exceptione solutionis.

SVMMARIVM.

1 *Solutionis excipiendæ forma.*
2 *Reus excipiendo, licet fiat actor, aliquas tamen tenetur exceptiones probare, & aliquas non. & nu. 3.*
4 *Reo exceptionem non probante, actor tamen non obtinebit, nisi suam intentionem probabit.*
5 *Reus aduocatus a quibus cauere debeat formando exceptiones.*

CAP. XCVII.

1 CORAM nobis, &c. † Ad elidendam, & efficaciter perimendam talis actoris intentionem pcurator talis Rei proponit, & dicit excipiendo, ꝙ etiam si debitum prætensum per ipsum actorem a prædicto reo petitum esset legitime, & sufficienter probatum, ipse tamen reus de eodem debito prętenso illud sibi numerando realiter, &

ter,& in pecunia numerata persoluendo satisfecit,cumaũt solutione eius, quod debetur, omnis obligatio sit sublata. Idcirco prædictus procurator nomine quo supra petit &c. 2 vt in præcedenti forma.& sic de aliis exceptionibus.† Et no tandum,ꝙ reus exceptionem peremptoriam per eum oblatam vel propositam probare debet,quia in excipiẽdo reus fit actor,& ita transfertur in eum onus probandi.ff.de exceptio.l.3.& in l.in exceptionib. ff.de probat.saltem regulariter. 3 †quia in certis casib.non probabit excipiens,sed actor. vt in exceptione non numeratæ,vel dotis, de quo etiam in 4 Spec.de excep.§.viso.† Si autem non probat eã reus,ex illo non obtinebit actor,nisi probet intentionẽ suam, de exce. c.cum venerabilis,de quo etiam in Spec. de excep.§. viso. 5 versi. illud quoque.† Et diligenter aduertat aduocatus rei, quibus verbis vtatur in excipienda exceptione, de quo in Spe.§.prox.alleg.Et tabellio registrando huiusmodi actum exceptionis peremptoriæ oppositæ scribat hoc modo.

SVMMARIVM.

5 *Forma scribendi in actis exhibitionem exceptionum peremptoriarum cũ petitione actoris.*

CAP. XCVIII.

5 COmparuit † in iudicio coram tali iudice anno tali talis reus, vel talis procurator suus, & infrascriptam peremptoriam obtulit exceptionẽ. Ex aduerso iudice adhuc pro tribunali sedente talis actor,vel talis procurator eius comparens, copiam istarum exceptionum sibi decerni per iudicem,& fieri petiit,ac competentẽ terminum ad dicendum contra easdem, seu replicandum assignari. Cui prædictus iudex copiam huiusmodi exceptionum decreuit,& talem diem ei statuit ad dicendum seu replicandum cõtra easdem,si voluerit,acta &c. Vel sic. Exhibitis his exceptionibus per talem reum, vel talem eius procuratorem in præsentia talis actoris, vel sui procuratoris anno tali die, replicabitur die tali. Si autem in termino sic dato actori ad replicandum, actor nullam opponat replicationem,quia forte nõ habet,& sic admittitur exceptio rei, ad probandum dabit reus articulos de materia huiusmodi exceptionis suæ, & illos probabit, si poterit, per testes,vel instrumenta.

SVMMARIVM.

1 *Renunciare probationibus an,quando,& quomodo partes debeant.*
2 *Renunciare probationibus quando altera partium non vult, qua partes sint indicas.*
3 *Renunciare probationibus,& concludere in causa,an idem sit.& nu.4.*
4 *Renunciatio probationum,quid continere debeat.*

CAP. XCIX.

1 POstquam † ante, vt præmissum est, in causa processũ est,vt quia lis est cõtestata,iuramentum calumniæ præstitum, dati sunt articuli,& positiones,& depositiones testium,& responsiones factæ, probationes testiũ, vel instrumentorum inductæ,exceptiones oppositæ,replicationes formatæ, & duplicationes subsecutæ,cum partes non habeant quid vlterius in causa proponant, vlteriorib. proponendis renunciant,& postulant in causa concludi.& ista omnia sunt in actis redigenda. de probat. ca.quoniam. 2 †& si vna pars renunciat,seu velit renunciare,& alia dicit, ꝙ adhuc habet aliqua proponere, quare dicit, ꝙ non vult renunciare,tunc iudex assignabit ei terminum competentem intra quem proponat quicquid velit.de quo in Spe.de 3 renun.in prin.† & videtur aliquibus,ꝙ idem sit renunciare & concludere,& hoc tenet Gof.de cau.pos.c.pasto. tamen tex.& Inn.in c.quoniam.de proba.ponunt illa, vt diuersa: & ꝙ eorum quodlibet sit actus per se.tenet Gul. in Spec.de renun.& conclu.in ver.& no. Et sic potest dici,ꝙ per renũciationem renuncietur probationibus & allegationib. facti, per conclusionem inducitur renunciatio allegationum 4 iurium.† Dicit tamen Ioan.And.in addi.Spec.in loco præal le.ꝙ in renunciationibus huiusmodi sunt ponenda verba, & status causæ,& consuetudo fori;quia si fit renunciatio allegationum & omnium probabilium,certum est,ꝙ ista renunciatio est conclusio.vt no.in c.cum dilectus. de fi.instr. in gl.1. Et idem putat ipse,si fiat renunciatio allegationum iuris & facti. & hoc quando status causæ patitur concludi. Idem si habet consuetudo fori verbum allegationum comprehendere ius & factum, & per illud solum concludi, & tunc renunciat allegationibus,& per hoc etiam intelligitur conclusum, de quo in cle.sæpe.de. ver. sign. Potest ergo sic registrari in actis renunciatio,& conclusio per tabellionẽ.

SVMMARIVM.

1 *Conclusionis in causa apud acta registrandæ forma.*
2 *Conclusione in causa facta,probationi amplius non est locus.*
3 *Iudex,postquam in causa conclusum est,quas interrogationes & quomodo facere poterit.*
3 *Allegationes iuris,quomodo sint facienda.*

CAP. C.

1 ANno † tali,die tali,cõstitutis coram tali iudice partib.prædictis,puta tali actore, & tali reo, vel eorum procuratorib.allegationib. vlteriorib. mutuo renunciauerunt,petentes concludi in causa eadem, in qua etiam inquantum in eis erat concluserunt. vnde iudex prædictus huiusmodi renunciationem admittendo in ipsa causa cum eisdem partibus,vel earum procuratorib.vt præfertur,concludentibus, & concludi petentib. & volentib. 2 conclusit,& habere voluit pro cõclusio &c.actum &c.† Facta conclusione in causa amplius probationi non est locus, etiam per instrumenta.vt in d.c.cum dilectus, de fide instr. 3 † Iudex tamen ex officio interrogare potest post conclusionem de facto,si aliquid dubitationis fuerit,vt in c.cum Ioãnes.eo.ti.sed hoc iudex non faciet ad petitionem partis, vt ibi no.& in c.in præsentia.de prob.in fi.gl.4.& c. per tuas, 4 de testi. † Quomodo autem fiant allegationes iuris, tractat Gul.in Spe.de disput.& allega.per totum. Et sic est finis de secunda parte principali ordinis iudiciarii.

SVMMARIVM.

1 *Interlocutoria sententia super quibus in causa emergentibus sit facienda. & num.4.*
2 *Emergens,vel incidens,quid sit.*
3 *Interlocutoria sententia,qua sit.*

CAP. CI.

5 ANtequam † veniamus ad tertiam partem, scilicet de sententia & aliis,quæ eam sequuntur,quoniã aliquando aliqua emergunt in lite,seu in causa, super quibus iudex habet interloqui, nam licet super incidenti non sit necesse pronunciare, tamen super emergenti 2 est pronunciandum. vt no.de ord.cog.c.1.† Et quid sit incidens,vel emergens,ibi no.& ideo de interlocutoriis loqui 3 mur.† Et quæ sententia sit interlocutoria. no. in cle. vnica. 4 de seq.pos.in v.gl.& vide no.in c.1.de app.li.6.† Super exceptionib. dilatoriis, videlicet an libellus sit offerendus, vel non.vel an ei sit respondendum, vel an causa sit tradenda coram ipso iudice,vel non,vel vtrum dilatio petita,sit concedenda, vel non. & vtrum excommunicationis exceptio opposita contra actorem,sit probata,vel non.& sic de aliis exceptionib. iudex ꝓnũciabit ĩterloquẽdo sub hac forma.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ interlocutoriæ forma.*
2 *Interlocutoria sententia super quibus feratur.*
3 *Interlocutoriæ quæ,& quo ad quos transeant in rem iudicatam.*
4 *Interlocutorias iudex quas,& quomodo mutare possit.*

CAP. CII.

1 DEcanus,† Iudex &c. Cum in tali causa, quæ inter talem actorem ex vna,& talem reum B. & super re,vel debito tali parte ex altera, in iudicio corã nobis pro parte prædicti rei oblata fuit exceptio talis, &c. vel talis dilatio petita, vel fuerit oppositum excipiendo libello sibi per actorem oblato non esse respondendum, vel actorem ab agendo repellendum pro eo quod maioris esset excommunicationis vinculo innodatus, &c. vel nobis in hac causa non competere iurisdictionem, pro eo ꝙ tempore impetrationis rescripti ipse impetrans fuit maioris excommunicationis sententia innodatus, vel ligatus. Nos visis, & diligenter consideratis super hac parte hincinde coram nobis productis,propositis,& allegatis; habito etiã consilio cum peritis pronunciamus,decernimus, & declaramus, prædictam exceptionem admittendam non esse, seu ea non obstante in causa huiusmodi ad vlteriora procedendum fore, ac per nos ac coram nobis procedi debere. Vel sic,si est legitima exceptio,dicimus & pronunciamus, ipsam exceptionem esse admittendam,& admittimus actorem propter excommunicationis vinculum ab agendo excludendum,& repellendum fore. & excludimus seu repellimus, seu obstante prædicta exceptione iurisdictionem, & cognitionem huiusmodi non competiisse neque competere,seu libello prædicto per ipsum reum respondendum non esse, sed eundem reum ab instantia iudicii fore absoluendum & absoluimus. & ipsum actorem sibi in expensis legitimis condemnamus, taxationem nobis in

posterum reseruantes, & tunc in fine interlocutoriæ tabellio subscribat isto modo. Lecta est, & lata hæc interlocutoria anno tali, die tali, & in præsentia ipsarum partium vel procuratorum, præsentibus testib. A. B. C. Et de istis, & de aliis interlocutoriarum formis. vide in Specu. de excep. in §. viso. † & est interlocutoria, quæ fertur inter principium causæ & sententiæ, non super principali, sed super incidentib. quæstionib. vel emergentibus de app. c. significantib. de testi. c. significauit. † & transit interlocutoria in rē iudicatam quo ad partem, si ab ea intra decem dies non fuerit appellatum, vt in c. cum dilectus. in fi. de ele. & in c. cum dilecti. de app. sed non quo ad iudicem, quoniam quandoq; posset eam reuocare, etiam post x. dies, de quo tamen dicendum est, vt plene no. in c. cum cessante, de app. vbi distinguuntur tres species interlocutoriarum, quia quædam interlocutoriæ præparant vel ordinant litem, quædam vero emergentia, seu incidentia in lite deciduot, quædā aliquid restitui, vel dari, vel non dari, vel fieri, vel nō fieri, vel aliquid æquipollens iubent. † Concludendo tamen ibi tenent Docto. quod omnis interlocutoria mutari potest ex cā, sine cā non, maxime post x. dies sine voluntate partis, pro qua lata est. vnde si iudex sine causa iusta interlocutoriam reuocat, poterit appellari. Formas aūt diuersas reuocationis interlocutoriarum ponit Gul. in Spe. de excep. §. viso quia potest sic dicere iudex.

S V M M A R I V M.

1. *Forma reuocationis interlocutoriæ.*
2. *Reuocatio interlocutoriæ nec dubia, nec conditionalis, nec incerta esse debet, & quare.*
3. *Reuocandi interlocutoriam forma secundum Gul. de Cun.*
4. *Reuocandi interlocutoriam forma tradita per gl. in c. cum cessante de app. quib. rationibus reprobetur.*
5. *Reuocandi interlocutoriam forma tradita ab Host.*
6. *Appellans non tenetur parere iudicio quo in eo, propter qd appellauit.*

CAP. CIII.

NOs talis † Iudex &c. quia in causa tali, &c. pridem super tali exceptione per talem reum opposita pronunciamus interloquendo eādem exceptionem non esse admittendam, vel quia contra talem sic processimus, &c. Habito postmodum consilio peritorum inuenimus nos ipsum grauasse, vel indebite contra eum processisse, idcirco vsi consilio saniori interlocutoriam ipsam vel processum huiusmodi expresse reuocamus. † Quidam tamen iudices erubescentes factum suum reuocare sic dicūt. Nos talis iudex, &c. si te talem in aliqua grauauimus, illud reuocamus, sed talis reuocatio dubia est, conditionalis, & incerta, & non admittenda. vnde appellans non obstante tali reuocatione nihilominus insistere potest executioni suæ appellationis, si pura non sit reuocatio. † Quidam etiā iudices sic dicunt. Frater si te grauauimus in aliquo, sumus parati reuocare illud de consilio prudentum & sapientum, & præfigimus tibi talem terminum ad comparendum, intra quem volumus plenius deliberare. & dicit Gul. vbi sup. quod hæc forma probatur in c. ad apostolicę. de re iud. li. 6. ver. erat q; parata. † & gl. in c. cum cessante. de app. dat aliam formam interlocutorię reuocationis grauaminis. vt si iudex dicat, nō credo te grauasse, sed si grauaui te in aliquo, illud reuoco. Sed ista forma, quæ duo membra continet, quo ad vtrunque non est sana. quia in prin. docet mentiri, quia potest esse, quod iudex contrarium credat, & propter tales cautelas, vel doctrinas videndum est, quod nō. Gul. in Specul. de excep. §. pe. in vlt. col. Quo ad secundum membrum, est cōditionalis, & incerta, vt sup. dixi. † vnde Host. dat talem formam, videlicet vt sic dicat iudex ad eum, contra quem lata est sententia interlocutoria. Tu dicis te grauatum per talē interlocutoriam, quod non confiteor, ego tamen reuoco me satisfaciens voluntati, ne de iure saltem cōqueri possit. Et similis alia forma traditur in c. nisi specialis, de authoritate & vsu pal. & quod dicit iudex in reuocatione, quod nō confiteor, caute facit, quia per hoc nō sequitur, quod neget se grauasse. † Et alii iudices consueuerunt statuere terminum appellandi ad docendum de grauamine. sed ad hoc ipse appellans non tenetur. de quo in c. si a iudice, de ap. li. 6. & sic est finis secundę partis. sequitˢ tertia pars de sñia diffinitiua.

S V M M A R I V M.

1. *Sententia diffinitiua est tertia pars ordinis iudiciarii.*
2. *Sententia diffinitiua, quid sit.*
3. *Sententia diffinitiua, an de actis esse dicatur.*
4. *Sententia diffinitiua quibus præsentibus, vel saltem citatis contumacibus sit ferenda.*
5. *Sententia diffinitiua in termino citationis non lata, an sine alia citatione postea valide feratur.*
6. *Sententia diffinitiua si continet eum, contra quem lata est, fuisse citatum, an ei stetur in hoc, & an & quomodo contraria admittatur probatio.*
7. *Sententia præsens an præsumatur condemnatus, si aliquid in ea non exprimatur.*

CAP. CIIII.

NVnc † videamus de tertia parte ordinis iudiciarii. s. de sententia, & illis quæ consequuntur. & Gul. in Spec. de sen. prola. in prin. definiendo sententia dicit, † quod sententia est iudicialis diffinitio controuersiæ finem imponens, condemnationem, vel absolutionem continens. Dicitur. n. sententia iudicialis diffinitio controuersiæ, vt in l. 1. ff. de re iudi. & debet continere condemnationem, vel absolutionem, de accu. c. illa. vbi de hoc in vlti. gl. vel aliquid quod tantum valeat de verb. sig. c. in his. † Vtrū autē sententia diffinitiua sit de actis causæ, ita quod connumeretur inter acta, tractat Io. An. in addi. Spe. de sent. prola. in prin. & ibi ponit argumenta pro, & contra. quib. om. ssis, videtur tenere, quod sic, & maxime per c. cum æterni. de re iud. li. 6. vbi sententiæ concipiendæ, & ferendæ proponūtur inter acta, & agenda causæ. † & debet ferri sententia diffinitiua partibus præsentib. vel altera absente per cōtumaciam, ita quod citetur ad sententiam audiendam. de testib. c. cum olim. in fi. alias si feratur contra absentem non citatum, non tenet. vt no. de re iud. c. tenor. in gl. pe. & super ea. † Quæro an sententia non lata in termino citationis, sed sequēti, vel secunda, aut tertia die, parte vlterius non citata, valeat. de hoc in ca. consuluit. de offi. dele. & per Doc. in l. cum pro eo. C. quando prouoc. non est necesse. & in l. si vt proponis. C. quomodo & quando iudic. & Bart. in l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. & in l. si finita. §. Iulianus, de dam. inf. & necesse ē hoc casu, quod exprimatur perēptorie, vbi vnica fit citatio. de hoc 33. q. 3. c. de illicita, in fi. mag. gl. & in Spec. de cita. §. viso. & per Io. An. in c. cum Bertoldus. de re iud. in 4. gl. & de accu. c. ad petitionem, nisi in causis, in quibus sine figura iudicii proceditur, vt in cle. sępe. de ver. sig. circa fi. ibi et de hoc in gl. ord. 4. † Si autem in sentētia contineatur eum, cōtra quē lata est, fuisse citatum, an stetur sententiæ ita, quod non sit necessaria alia probatio citationis, tractat Gul. in Spe. de sen. prola. §. nunc autem. ver. & no. & plenius per Io. And. ibidē in addi. quia de iuris subtilitate necesse est probare peremptorie. & si quis vellet tenere, quod victor non habeat hoc probare victus tamen potest probare se citatum non fuisse, producendo acta, & si inter illa non apparet citatio, habebitur pro non citato, nisi probetur contrarium. † Vtrum aūt præsumatur condemnatum fuisse pręsentem in sententia, si aliquid non dicatur, vel exprimatur in ea. no. Gul. in Specu. loco proxi. alleg.

S V M M A R I V M.

1. *Sententia diffinitiua quot continere debeat.*

CAP. CV.

SEntentia † diffinitiua debet generaliter sex continere. Primo nomen iudicis, & qualitatem, puta an sit delegatus, vel ordinarius. Secundo nomina litigatorum. Tertio tenorem petitionis in iudicio porrectæ. Quarto substantiam processus causę, puta litis cōtestationem, iuramēti de calumnia pręstationem, & similia. Quinto, quod fiat mentio in sententia partes fuisse præsentes, vel per contumaciam absentes, de quo supra. Sexto quod contineat condemnationem, vel absolutionem, vel aliquid æquiualens. de quo etiam supra tractatum est. & ita enumerat etiam Gul. in Spec. de sen. prola. §. qualiter autem, iuxta fi.

S V M M A R I V M.

1. *Sententiæ diffinitiuæ forma in actione reali.*

CAP. CVI.

IN actione † ergo reali potest sic declarari, seu formari sē tentia. In nomine domini amē. officialis vel iudex &c. Orta inter A. actorem ex vna, & B. reum de & super tali fundo, vel domo, parte ex altera materia quæstionis, idē A. libellum obtulit in hac forma. & ponatur totus tenor libelli in sententia. Lite igitur coram nobis legitime contestata, & pręstito a partibus vel earum procuratoribus hinc inde calumniæ iuramento, factisque & oblatis petitionibus, & articulis, & ad ipsas positiones & articulos responsio-

ſponſionibus ſubſecutis, teſtibus & inſtrumentis productis & atteſtationibus publicatis, oppoſitis etiam contra dicta teſtium nonnullis exceptionibus, & replicationibus factis, &c. Nos igitur diligẽter viſis, & auditis iuribus, rationibus, probationibus, & allegationibus partium, cognitiſq;, & inueſtigatis ad plenum ipſius cauſæ meritis, deliberatione p̄habita, & diligenti, & communicato conſilio iuriſperitorũ, Chriſti nomine inuocato, partibus propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis, & ſententiam ferri poſtulantibus, vel tali actore vel tali reo præſente, & ſententiam ferri petente & tali reo, vel actore ad hnc peremptorie citato contumaciter ſe abſentante, cuius abſentia Dei præſentia ſuppleatur, pro tribuoali ſedentes, & habentes præ oculis ſolum Deum, ſententiando in his ſcriptis pronunciamus, decernimus, & declaramus, prædictum fundum ad præfatum A. actorem pertinuiſſe de iure, & pertinere; præfatumque B. reum huiuſmodi occupaſſe, & detinuiſſe occupare illicite, & detinere, & ipſum fundum memorato actori adiudicandum, ac reum prædictum ad reſtituendum, & libere dimittendum fundum eundem eidem actori condemnandum fore, & compellendum; adiudicamuſque & condemnamus ipſum reum ſupradicto actori in fructibus a tempore motæ litis citra perceptis, vel a tempore occupationis, vel detentionis. vel in tot modiis vel maldris frumenti, &c. ratione fructuum perceptorum, & in expenſis legitimis nihilominus condemnantes; quarum expenſarum taxationem nobis in poſterum reſeruamus. Vel ſi debeat ferri ſententia, pro reo abſulutoria forte, quia actor non probauit, vel reus probauit de iure ſuo, tunc ita formetur.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ diffinitiua pro reo abſolutoriæ forma.*
2 *Sententia diffinitiua a quibus verbis incipere debeat.*
3 *Sententia diffinitiua quare in ſui forma non ſit alicui dirigenda.*
4 *Sententia diffinitiua quare proceſſus narrationem continere debeat.*
5 *Clauſula, viſis & diligenter inſpectis iuribus &c. an & quare ſit exprimenda in ſententia diffinitiua.*
6 *Clauſula, Cognitis & inueſtigatis ad plenum cauſæ meritis, &c. quare exprimatur in ſententia.*
7 *Clauſula, Partibus propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis & ſententiam ferri poſtulantibus &c. quare in ſententia ponatur.*
8 *Clauſula, Cuius abſentia Dei præſentia ſuppleatur. quare in ſententia ponatur.*
9 *Clauſula, Pro tribunali ſedentes, Deumque præ oculis ſolum habentes, quare ſententiæ inſeratur.*
10 *Clauſula Pronunciamus, decernimus &c. quare iudex vtatur in ſentẽtia.*
11 *Sententia debet continere condemnationem, vel abſolutionem, vel æquipollens.*
12 *Sententiam ferri ſub verbis primæ, vel tertiæ perſonæ, non refert.*
13 *Clauſula, Sententiando in his ſcriptis. quare in ſententia diffinitiua ponatur. & nu. 14.*
15 *Clauſula, Prædictum fundum ad prædictum actorem pertinuiſſe &c. quare in ſententia ſit ponenda.*
16 *Iudex tenetur in ſententia diffinitiua condemnare victum victori in expenſis, niſi id omittat ex cauſa, quam tamen in eadem ſententia exprimere tenetur. & nu. 17.*
18 *Cauſa quare non debet exprimi regulariter in ſententia, exceptis aliquibus caſibus, de quibus remiſſ.*
19 *Iudex ſi aliquas cauſas exprimit in ſententia, tunc poſt ſpeciales ſubdat generalem, de qua ibi.*

CAP. CVII.

1 IN nomine domini Amen. † vſque ibi, pronunciamus decernimus, & declaramus prædictum B. reum a præfati A. actoris impetitione abſoluẽdum, & eidem actori ſuper petitione ſua, & fundo prędicto ſilentium perpetuũ imponendum fore, ac abſoluimus, & imponimus, ac noſtra diffinitiua ſententia mediante condemnamus eundẽ actorem eidem reo in legitimis expenſis litis, &c. Quarum expẽ-
2 ſarum, &c. In cuius rei teſtimonium, &c. † Iſta ſententia incipit [In nomine domini Amen.] vt 23. di. c. in nomine domini, de teſti. c. in nomine domini. melius ad propoſitum in
3 c. veritatis. de dolo, & contu. † & non ſcribitur ſiue dirigit alicui videlicet partibus vel aliis vniuerſalis, &c. quia ſi iudex ſcriberet [Vniuerſis &c. Noueritis quod die tali in cauſa tali pronunciamus &c.] tales literæ ſeu ſcripturæ nõ valerent, nec facerent fidem. quia eſſent potius teſtimoniales ſeu recitatoriæ præteritorum, quam aſſertoriæ præſentiũ. vt no. Gul. in Spec. de ſen. prola. §. iuxta. ver. & no. quod quidam iudices. Nota etiam in c. ad apoſtolicæ. de re iud. lib. 6.
4 † Item in ſententia fit narratio proceſſus, ad quem effectũ hoc fiat no. in Spe. de ſen. prola. §. reſta. ver. in ſumma. Notatur etiam per Inno. & Hoſt. in c. cum in iure, de officio dele. vbi etiam notatur, quid fieri debeat, ſi per alium tabellionẽ
5 ſcribatur ſententia, & acta per alium fuerit ſcripta. † Item in ſententia dicitur, [Nos viſis, auditis, & diligenter inſpectis iuribus, probationibus, & allegationibus partium &c.] quia iudex ſecundum allegata, & probata coram eo debet iudicare non ſecundum conſcientiam quam habet vt priuatus, ſed ſecundum conſcientiam ex actis probationibus, & allegationibus informatam. 3. q. 7. c. iudicet. de quo de offi. dele. c. paſto. in gl. ord. c. 1. & in Specu. de diſpu. & alle. §. vlt. ver. licet autem. & ibi de hoc per Io. And. in addi. Spec. vbi ponit rationes quorundam theologorum qui tenent contrarium, & illas ſoluit. & quale remedium habeat iudex tũc ibi no. quia condemnet, ſi poteſt ſecundum conſcientiam. ſi non poteſt, deleget cauſam alteri, vel ad ſuperiorem re-
6 mittat. † Item ſequitur in ſententia [Cognitis, & inueſtigatis ad plenum cauſæ meritis &c.] ideo quia ferri non debet ſententia, niſi liqueat de meritis cauſæ, de quo in ca. prout. de dolo, & contu. cum ſi. Sententia enim non eſt præcipitãda, vt in l. 2. C. de ſen. ex breui. reci. & io cle. paſto. de re iud. immo cum peritis ſuper ea ferenda cõſilium habere debet. de do. & contu. c. cum olim, de conſue. c. ad noſtram. & ibi qualiter iudex deliberare debeat, & conſilium peritorum requirere, & diligenter cum peritis ſuper negocio conferre inſpiciendo petitionem, iuxta quam ſententia eſt ferenda ſeu formãda, de accu. c. qualiter. 2. de ſymo. c. licet hely. &c. [Poſitiones, & articulos p̄batos, & alia acta cauſæ &c.] tradit Gul. in Spec. de requi. conſi. & ergo dicitur in ſententia [Deliberatione præhabita communicato conſilio cum
7 peritis &c.] † Item ſubditur in ſententia [Partibus propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis, & ſententiam ferri poſtulantibus &c.] De iſto ponit Gul. in Spe. rubricam ſpecia-
8 lem ſ. de pet. ſenten. & eius cautela. ibi de hoc. † Item quando altera partium eſt abſens per contumaciam, ſolet dici in ſñia [Cuius abſentia Dei præſentia ſuppleat] de quo in canone de manifeſta 2. q. 1. & in c. veritatis. de do. & contum.
9 † Item in forma ponitur [Pro tribunali ſedentes, & habẽtes præ oculis Deum ſolum] de quo in c. cum ęterni, de re iudi. li. 6. vnde ſedendo debet iudex ferre ſñiam, ſtando non valeret, vt in c. vl. de re iud. li. 6. & quæ ſit ratio no. ibi. Nec dẽt per gratiam, vel ſordes, contra iuſtitiã vel conſcientiam iudicare, alias ſuſtinebit pœnas, de quibus in c. cũ æterni. ſup
10 dicto. † Item illis verbis vtitur iudex in ſñia [Pronũciamus decernimus &c.] non tamen refert, an ſic dicat, p̄cipio, ſtatuo
11 vel ordino. vt in c. in his. de ver. ſig. † nam quãuis dicat lex non valere ſententiam, quæ abſolutionẽ vel condemnationem non continet, vt in l. præſes. C. de ſen. & interloc. o. iud. & tactum eſt ẽt ſup. hoc tñ intelligi debet, ſi non continet condemnationem, vel abſolutionem, vel æquipollẽs, de quo in Spe. de ſen. prola. §. nunc autem. ver. & no. q n
12 eſt vis. † Nec refert etiam an ſententia feratur ſub verbis primę, vel tertię perſonæ, de quo in Spe. e. tit. §. iuxta. ver. non
13 valeat, de quo dic vt ibi. † Item dr̃ in ſententia [Sentẽtiando, ſeu ſententiatur, in his ſcriptis &c.] hoc ideo, quia ſententia diffinitiua dẽt ferri in ſcriptis, recitari, & proferri, & per ipſum iudicem, & nõ per alium, legi, alias nulla eſt, de quo in
14 c. vl. de re iud. li. 6. † non tñ eſt neceſſarium exprimi i ſentẽtia in his ſcriptis, dummodo alias in ſcriptis feratur, licet tñ alias ſit cautum, de quo in Spe. eo. ti. §. iuxta. ver. no valeat
15 etiã ſuperius alle. & in d. c. vlt. ti. de re iud. li. 6. † Et quod ſequitur in ſententia [Prędictum fundum ad pręfactum actorem pertinuiſſe &c.] hoc patet declaratum circa petitionẽ in libello petitam, & contentam. ſecundum quam, vt dictũ
16 eſt, ſententia ferri debet. † Item condemnat iudex victũ in expenſis ipſi victori. quod fieri debet in l. eũ quem temere. ff. de iud. & in c. calumniam. de pęnis, niſi ipſe victus habuerit probabilem cauſam litigandi, quæ eum excuſaret, vt in prędicto c. calumniã. no. in c. fi. de do. & contu. in mag. gl. &
17 ſup ea. † Et tunc qñ iudex omittit condemnationẽ expẽſarum, dẽt cãm exprimere in ſñia, p̄p q̃ victum victori in expenſis nõ cõdẽnauerit, vt ibi no. & probat in Auth. de iudi.
18 §. oportet. coll. 6. † Et iſte eſt vnus caſus, qui in ſñia exprimi debet. ſ. cauſa illa. Septem alii caſus no. io c. ſicut nobis, de ſen. & re iudica. alias regulariter in ſententia non debet ex-

primi causa. imo fatuum esset exprimere, quia facies posset mala causa exprimi, & bona subiiceri. & ita non valet sententia, de quo in c. ex parte, de concess. præb. de resti. in integ. c. ex literis. vet. nos igitur. & hoc etiam obtinet in interlocutoriis. † Si tamen iudex aliquas causas exprimit, tunc post specialia submittat clausulam generalem, scilicet ex his, & aliis nos mouentibus &c. & sic sub tali generalitate comprehendit causas iustificantes sententiam seu decisionem causæ, vt no. de re iudic. c. Abbate, libr. 6. Sententia in actione personali sic potest formari.

SVMMARIVM.

1 *Forma sententiæ diffinitiuæ in actione personali.*
2 *Sententia an concipienda sit in personam procuratoris, vel Domini.*

CAP. CVIII.

1 IN nomine domini Amen. † vt in præcedenti forma vsque ibi, pronunciamus decernimus & declaramus prædictum N. reum prædicto A. actori in debito huiusmodi esse condemnandum, & ad eius solutionem compellendum; nec non in expensis litis legitimis eundem reum præfato actori cõdemnamus, taxationem expensarum huiusmodi nobis in posterum reseruantes. † An autem sententia 2 concipienda sit in personam procuratoris vel domini, not. de elect. c. querelam. in glo. concipienda & super ea. Sed licet multum in hoc instent Doctores, & maxime legistæ, tamen ibi non placet Ioan. And. legalis subtilitas in hoc casu, quia si ꝓcurator fuerit in causa nomine domini, quale peccatum est, si dominus condemnatur, vnde graue esset dicere, sententiam propter hoc nullam, quod videntur dicere legistæ in l. 1. C. de senten. & interlo. om. iudic. Hostien. tamen in c. querelam, motus ista subtilitate legali ponit formam sententiæ in causa matrimoniali, consulendo quod iudex pronunciet isto modo.

SVMMARIVM.

1 *Forma sententiæ in causa matrimoniali, quando litigatum est per procuratorem.*
2 *Libellus bene formatus in quacunque actione dat formam sententiæ concipiendæ.*
3 *Reus quando absoluitur, an actori simul imponendum sit silentium.*
4 *Notarii officium quale esse debeat circa sententiam latam.*

CAP. CIX.

1 PRONVNCIAMVS, † decernimus, & declaramus Titium fore maritum Bertæ, procuratorẽ eius ipsius nomine ad matrimonium, de quo actum est, condemnamus præcipiendo, vt dictus Titius deinceps eidem Bertæ adhæreat vt vxori, & eam tam in lecto quam extra lectum maritali affectione pertractet, pro qua forma allegat c. ex parte. & c. veniens. de spon. † Aliæ sententiarũ 2 formæ de facili possunt haberi, quia libellus bene formatus in quacunque actione dat formam sententiæ concipiendæ, quæ ex forma petitorum in libello procedere debet vt allegatum est supra, & vt supra patet in sententia absolutoria. 3 † Reus absoluitur ab impetitione actoris, & actori silentiũ imponitur. Quod vtrunque istorum ponendum sit in sententia, & quare, habetur in c. cum ecclesia Sutrina, de cau. poss. & propri. in fi. & in c. dudum. in fi. de conuer. coniu. cum si. & no. Spec. de sen. prola. §. nunc autem. ver. quare autem 4 vtraque est. † Et lata sententia notarius subscribit sententiæ annum, diem, & testes, hoc modo. Acta, & lecta est hæc sententia diffinitiua &c. vt supra in subscriptione interlocutoriæ sententiæ, vel sic redigatur sententia in formam publici instrumenti hoc modo. In quorum omnium, & singulorum testimonium præsentes literas seu præsens publicum instrumentum per talem notarium publicum, & causæ huiusmodi coram nobis scriptam subscribi, & publicari mandauimus, nostrique fecimus sigilli appensione muniri. Datum, & actum loco tali, die tali, quo nos ad reddendum iura pro tribunali sedere consueuimus, indictione tali, Pontificatus &c. præsentibus discrens &c. talibus clericis, vel laicis, loco tali, & hora tali &c.

SVMMARIVM.

1 *Sententia transit in rem iudicatam, nisi intra decem dies ab ea fuerit appellatum.*
2 *Appellandum aliter est ab interlocutoria, & aliter a diffinitiua, & qualiter in vtraque.*
3 *Appellatio iudicialis, vt valeat, tredecim requiruntur, & quæ illa sint.*
4 *Appellatio extraiudicialis verisimilitudine contenta est, & quomodo & in quibus differat a iudiciali, & nu. 5.*
6 *Appellari a diffinitiua verbo tantum quis potest iudice adhuc sedente pro tribunali, & quomodo.*
7 *Appellatur a diffinitiua necessario in scriptis, quando iudex discessit a tribunali.*
8 *Appellatur a diffinitiua sine causæ expressione.*
9 *Appellatio quid sit.*

CAP. CX.

1 LATA † Sentẽtia diffinitiua, si ab ea nõ appellet pars, contra quam est lata, intra 10. dies transit in rem iudicatam, facit c. q. ad consultationem, de re iudi. & idem in de interlocutoriis quo ad partem, vt in c. cum dilectu, 2 de elect. in fi. & etiam tactum est sup. † Vnde aduertendum quia aliter appellatur ab interlocutoria, & aliter a diffinitiua. nam cum appellatio interponitur ab interlocutoria, vel alio grauamine, oportet ꝙ in scriptis fiat, & cum expressione causæ iniustæ, seu iniquitatis interlocutoriæ, vel grauaminis. Ista duo substantifice requiruntur ad appellationem validandam, etiam si causa sit notoria, de quo per Io. And. in c. cordi, de appella. lib. 6. in nouella. nisi quando in maioribus, & reseruatis interponitur appellatio, de quo in c. vt 3 debitus. in fi. eo. tit. † Et sunt 13. quæ concurrere requiruntur, seu debent, in appellatione ante sententiam ad ipsam appellationem validandam, quæ colliguntur, & numerantur in c. cum dilectus. de appel. & ibi per Host. super verbo, firmatum. Primum, ꝙ causa in appellatione expressa, sit vera. Secundum, quod exceptio opponatur. Tertium, quod coram iudice proponatur, nisi excuset iusta causa. Quartũ, quod appelletur. Quintum, quod coram iudice, nisi ex causa. Sextum, quod exceptio non admittatur, sed quod procedatur repulsa excep. Septimum, quod per istam repulsionẽ appelletur. Octauum, quod exceptio opposita sit legitima. Nonum, ꝙ grauamen illatum sit, vel comminatum. Decimum, ꝙ in scriptis fiat appellatio, vt supra. Vndecimum, ꝙ petantur apostoli. Duodecimum, quod si petierit appellatus, veniat appellans instructus ad causam iuxta c. cordi. de appellatio. lib. 6. Decimumtertium, quod appellatio interponatur intra 10. dies. vt in c. cordi. supra alleg. & in Specu. parte 2. eod. titu. §. qualiter. versicu. in summa, & hoc in ap- 4 pellatione iudiciali. † Sed in appellatione extraiudiciali ista omnia non requiruntur, quia ibi non exigitur veritas cau- 5 sæ, sed sufficit ipsius verisimilitudo. † Item non requiritur ibi grauaminis illatio vel communicatio, sed sufficit, quod timeatur inferri in futurum, de istis, & aliis differentiis, scilicet in quibus differunt appellatio iudicialis, & extraiudicialis, vel etiam in quibus conueniunt, solet notari in c. bonæ. de appel. vbi notantur 12. differentiæ, & tres conueniẽ- 6 tiæ. † Quando autem appellatur a diffinitiua sententia, tũc ille, contra quem fertur, si vult lata sententia appellare, potest verbo apud acta, dummodo hoc faciat incontinenti iudice adhuc pro tribunali sedente, antequam se diuertat ad alios actus, vt in l. litigatoribus. C. eodem titu. canonizata 2. q. 6. c. fi. in fi. ver. litigatoribus. no. de appel. c. 1. lib. 6. in fi. 7 in gl. mag. in prin. † Sed si ex interuallo, videlicet cum iudex diuertit se post latam sententiã ad aliquos extraneos actus, vel ad prandium, &c. velit appellare, tunc necesse est etiam appellare in scriptis, sicut ab interlocutoria, vt in l. 2. ff. eodem titu. & C. eodem titu. l. eos. §. si autem. & ista est vera expositio, licet quidam exponunt, illico, quod ponitur in l. 8 prædicta, idest eadem die, vt no. in d. c. cordi. † Item a diffinitiua appellatur sine expressione causæ, vt ibi, & in iuribus proxime allegatis. vnde sufficit appellanti dicere, appello a tali diffinitiua sententia tanquam iniqua, &c. de quo ẽt in Specul. de appel. §. qualiter. in princip. & tamen Tancre. 9 ibidem definiendo appellationem dicit, † quod appellatio est sententiæ, vel grauaminis releuatio per reclamationem a minori ad maiorem iudicem facta, prætextu iniqui iudicis, grauaminis, vel iniustæ sententiæ. Ioann. Theo. ponit vnam definitionem. 2. quæstio. 6. in summa. Hostien. etiam ponit plures diffinitiones in summa eodem titu. §. 1. Potest ergo sic formari appellatio a grauamine vel interlocutoria iudicis, &c.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Forma appellationis a grauamine, vel interlocutoria.*
2 *Appellandum est coram iudice, nisi aliter pars impediatur, & quibus casibus excusetur, & quomodo ei succurratur. & nu. 3.*
4 *Appellatio est concipienda verbis facti, & non iuris, & quomodo hoc intelligatur.*
5 *Iudicis iurisdictio quare sit in appellatione exprimenda.*
6 *Appellationem iudex tacite, & expresse repellit, & quomodo.*
7 *Appellationem iudex quando nec tacite, nec expresse repellere dicatur & quomodo taliter grauato sit consulendum.*
8 *Appellatio vnum tantum grauamen, & non plura continere debet, & quare hoc non seruari, periculosum sit in curia Romana.*
9 *Appellatio debet fieri expresso iudice, ad quem appellatur, alias intelligitur ad proximum.*
10 *Appellatio alternatiua, an & quibus casibus valeat.*
11 *Appellans si omisit medium, vel quando vna pars ad vnum, alia ad aliũ iudicem appellauit, quid iuris.*
12 *Apostoli an necessario sint petendi in ipsa appellatione, vel intra quod tempus saltem.*
13 *Appellans an necessario exprimere debeat, quod subiicit se protectioni eius, ad quem appellat.*
14 *Appellans qua probare debeat, & quibus mediis.*

CAP. CXI.

1 CORAM † vobis domino iudice tali videlicet ordinario, vel delegato, & te notario ac testibus hic pſentibus. Ego talis principalis, vel talis eius procurator procuratorio nomine talis actoris, vel Rei propono, & dico animo appellandi, quod licet in causa, quæ inter talem actorem ex vna, & prædictum N. reum, de & super tali re, vel debito parte ex altera vertitur in iudicio, corã vobis domino iudice prædicto exceptionem talem opposuerim, & ponatur tenor totus, seu saltem mens, & effectus ipsius exceptionis, & in appellatione exprimatur. Et tũc subiungat, si velit eam per vos admitti. alias; si velit, petendo eam per vos admitti, vel secundum contenta, & petita in ipsa pronunciari. Vos tamen domine iudex huiusmodi exceptione legitima spreta, & neglecta ipsam saltem tacite repellendo, in ipsa causa ad talem, vel talem actum exceptioni meæ contrarium processistis, vel eandem exceptionem per vos, & per vestram, quam tulistis interlocutoriam, pronunciando sic vel sic, minus iuste repulistis, vel alias in causa huiusmodi per talem vestram comminationem seu actũ, vel præceptum tale me indebite grauastis. vnde ab interlocutoria huiusmodi iniqua, & iniusta seu a prædictæ exceptionis non admissione, vel saltem tacita repulsione, vel a tali vestra comminatione, seu præcepto tali, tanquam iniquo grauamine, in his scriptis ad talem episcopum, vel ad sanctam Sedem Apostolicam, & sanctissimum in Christo Patrem, & dominum. d. Papam talem prouoco, & appello, & apostolos primo, secundo, & tertio, & cum debita instantia mihi dari posco, & subiiciens prædictum N. reum cum adhærentibus suis protectioni Domini episcopi talis, vel domini Papæ, & sedis apostolicæ. Et specialiter protestor, quod appellationem huiusmodi possim corrigere, emendare, & innouare, & eam intimare verbo, & prosequi prout mihi videbitur expedire.

2 † Dicitur primo in forma [Coram vobis.] quia coram iudice, & eius præsentia est appellandum vt 2. quæstio. 6. c. biduum. de appel. c. suggestum. si eius præsentia potest haberi, vel nisi iustus metus excuset, tunc debet protestari volens appellare iuxta formam c. vlt. eod. titu.

3 † Et si plures sunt iudices, quorum præsentia simul haberi non potest, tunc fiat secũdum, quod habetur in cle. 1. eo. tit. quia tunc potest coram ipsis, vel maiori parte ipsorũ appellari, & apostoli peti possunt separatim, vt ibi.

4 † Aliqui in appellationibus solent præmittere [Cum appellationis remedium ad releuationem oppressorum in iure sit inuentum.] de appellat. cap. cum speciali. §. porro. & in l. præfecti præto. ff. de mino. cum simili. sed de hoc non est curandum. quia ista sunt verba iuris, quorum non est necessaria propositio. sed verba facti sunt proponenda. de quo in c. si quis iusto. de electio. li. 6.

5 † Item dicitur [Ordinario, vel delegato. &c.] quia debet exprimi iudicis qualitas, quæ consideranda est, maxime quando super appellatione interpretatur, de excep. capitu. dilecte. not. de appella. capitu. ex insinuatione. postea fit mentio in forma appellationis de processu causæ, & de grauamine, seu interlocutoria, & causa iniquitatis grauaminis, seu interlocutoriæ; quia hoc est necesse, quando ante sententiam appellatur, vt dictum est supra nam tunc non sufficit dicere, appello a tali interlocutoria tanquam iniusta, & iniqua. quod tamen sufficeret in appellatione a diffinitiua. de quo nota. in capitu. vlti. de noui oper. nuncia.

6 † Item dicitur in forma appellationis [Quod iudex non admisit exceptio. sed ea spreta processit, vel ipsam per interlocutoriam repulit.] nam duobus modis iudex repellit exceptio. videlicet tacite, & expresse. Tacite quando exceptione neglecta iudex procedit ad ea, quæ se non compatiuntur cum exceptione proposita, vt de appel. capitu. ex parte, secundum Ber. & eodem titul. capitu. dilecto. In Specul. de exceptio. §. 2. versicul. & no. No. etiam per Ioan. Monach. in capitu. 1. de appella. libr. 6. & tunc potest appellari hoc expresso in appellatione, videlicet quod procedat iudex exceptione non admissa. Expresse repellit, puta quando per interlocutoriam pronunciat contra excipiẽtem.

7 † Quid autem faciendum sit, quando iudex non repellit expresse, nec etiam tacite, puta procedendo, vt dictum est, nec etiam admittit, sed semper est in deliberando forte, vt excipiens fatigatus laboribus, & expensis ex diuersis terminis, quod iudex ad deliberandum assignauit, cedere liti, vel ab exceptione recedere cogatur. not. in d. c. dilecto, de appella. quia, vt dicit Host. ibi, si iudex tertio requisitus humiliter expectato responso tempore congruo non responderit, expresso tali grauamine poterit appellari. de quo plenius ibi.

8 † Item dicitur in forma appellationis [A tali interlocutoria, vel tali grauamine, &c.] possunt etiam plura grauamina exprimi in appellatione, sed caueat appellãs, quod sint legitima, & vera. nam cancellaria vnum solum recipit grauamen, vel vnam appellationem tantum. de quo in cap. cum causam. de appellatio. super vlti. gloss. vnde posset cancellaria forte eligere causam falsam, super quolibet tamen grauamine dat vnum singulare, vel speciale rescriptum ad eosdem iudices, vt ibi not. & ea sola causa in appellatione expressa, & non ex tali qua præcedenti, vel superuenienti appellatio iustificari poterit, vel impugnari. vt in clem. appellanti. eodem titul.

9 † Item dicitur in appellatione [Ad talem episcopum, vel Papam, vel alium.] Si simpliciter diceret appello non expresso, an ad Episcopum, vel Papam, vel alium, ad quem videatur appellasse. vel si dicat appello ad maiorem. no. in capitu. vt debitus. de appella. & dicitur ibi, quod intelligitur ad proximum appellasse. de quo etiam in Specul. eodem titulo. §. nunc tractemus. versic. quid si quis, & versicu. sequen.

10 † Vtrum autem valeat appellatio alternatiua, videlicet sub hac forma. Appello ad Archiepiscopum, vel Papam, quando ab episcopo appellatur, vel sic. Appello ad episcopum, vel archiepiscopum, cum appellatur ab inferiori episcopo. not. de officio delegat. capitu. si is cui, libr. 6. in gloss. penulti. & super ea. & melius in quæstione posita super regula, in alternatiuis, de regul. iur. libr. 6. Et dicitur ibi concludendo, quod in primo casu, scilicet, quando appellatur ab episcopo ad archiepiscopum vel Papam, tenet appellatio, dummodo appellans eligat certum tempus, intra quod debuit appellare, videlicet intra decendium. In secundo casu videlicet etiam appellato, quia tunc inquantum exprimit de archiepiscopo, hoc est inutile, quia eo casu non potest ad archiepiscopum appellare episcopo medio omisso. de appellat. capitul. dilecti. vlti. sed inquantum ad archiepiscopum, est vtile. vt in regula iuris, vtile p inutile, de regul. iur. libr. 6.

11 † Et quomodo gradatim siue seriatim est appellandum, si tamen omittitur medius, & non opponitur exceptio, an teneat appellatio, vel hoc casu valeat consuetudo, vel vsus. not. in d. capitu. dilecti. Et si vnus appellantium, vel litigantium appellet ad archiepiscopum, alius ad Papam. quid iuris. vide in capitu. si duobus, de appella.

12 † Item subiungitur in appellatione [Apostolos primo, secundo, & tertio, & cum instantia peto, &c.] de hoc 2. quæstio. 6. c. post appellationem. §. vlti. ad fi. & in l. a iudicibus. C. eod. titul. sufficit tamen, quod illa petitio fiat vnico contextu. vt in cle. quamuis rigor, de appellat. & de istis appellationibus infra patebit, & non est de substantia appellationis, quod in ea petantur, dummodo petantur postea intra 30. dies. vt in l. 1. ff. de appel. & in capitu. ab eo. de appella. lib. 6. de quo in Spec. parte 4. de appella. §. sequitur ad fin. & not. in allega. cle. quamuis, de appel. in gl. lex dicit.

13 † Postea in forma sequitur [De adhærentibus] quomodo appellans adhærentes sibi submittit protectioni eius, ad

quem appellat. De istis adhærentibus habetur in c. vt circa de elect. lib. 6. & diuersas formas appellationum iudicialiũ a sententia, aut a grauamine, vel interlocutoriis, ponit Gul. in Spec. parte 4. §. 1. Et vt supra tactum est, causa debet exprimi in appellatione ante sententiam interpositam, & illa debet esse rationalis, & vera. 14 † vnde quilibet appellans habet probare duo, scilicet causam appellationis esse legitimã & ad hoc probandom non requiruntur testes, vel instrumẽta, sed est in arbitrio boni viri, scilicet iudicis. videlicet an causa sit talis, quę probata debeat legitima reputari. vt in c. vt debitus, de appella. Item probare debet appellans ipsam causam appellationis fore veram. & ad hoc requiritur probatio. vt in c. cum speciali. eod. titu. nisi appellans obtulisset se probaturum veritatem causæ coram iudice, a quo alias non fuisset admissus, vt pro tanto appellasset, de quo dicendum est. vt in c. interposita. eo. tit. debet ergo causa appellationis esse vera, alias appellatio esset frustratoria, vt in eod. c. vt debitus. supra allegato.

SVMMARIVM.

1. *Forma appellationis a diffinitiua.*
2. *Appellatio an diem latæ sententiæ continere debeat, vel quomodo de eo alias constare sufficiat.*
3. *Appellanti viua voce quid dicere sufficiat.*
4. *Appellare ab eadem sententia potest vtraque pars, & quando.*
5. *Appellans, nisi intra terminum sibi assignatum apostolos non petierit, appellationi renunciat.*
6. *Terminum 30. dierum iudex tenetur dare appellanti, & petenti, alias processus est nullus.*
7. *Appellans suam potest prosequi appellationem, termino etiam sibi a iudice denegato.*
8. *Apostoli, an gratis, cum ne expensis sint dandi.*

CAP. CXII.

1 APPELLATIO † a diffinitiua poterit sic formari, quando in scriptis ex interuallo appellatur. Coram vobis tali iudice ego talis principalis vel talis procurator, vt supra in præcedenti forma, dico & propono animo appellandi, ꝙ 10. diebus nondum elapsis in cã tali, quæ inter me ex vna, & talem aduersarium meum parte ex altera, de & super re, vel debito tali assignato vertebatur in iudicio coram vobis, sententiam contra me, & pro aduersario meo tulistis diffinitiuam, si sententia dici iure mereatur, me per eandem sententiam vestram prætensam eidem meo aduersario in petitione per eum minus iusta cõdemnandum censuistis, vel eundem aduersarium a mea impetitione absoluendũ, & mihi super petitis perpetuum silentium imponendum. Iccirco ab eadem sententia prętensa, tanquam iniqua, & iniusta, ipsius nullitate semper salua, in his scriptis ad talem appello. &c. vt supra in alia forma. Vel breuiter posset sic dictari ista appellatio. A tali sententia prætensa diffinitiua per vos dominum iudicem in tali causa contra me, & pro aduersario meo tali lata, tanquam iniqua, & iniusta, in his scriptis appello ad talem sedem, 2 &c. † An autem dies latæ sententiæ sit inserenda in appellatione, vel persona aduersarii in ea exprimẽda. & quid si plures habet quis aduersarios, vnum exprimit, & alium subticet, & de quibuscunque aliis, tractat Specul. parte 4. de appella. §. 1. versicu. si vero appellat. nec de istis est curandum multum, quia notarius, qui de appellatione conficit instrumentum, talia debet declarare. & si de die latæ sententię nõ 3 constabit, per instrumentum appellationis patebit. † Quando vero appellatur illico a sententia viua voce apud acta, non est necesse dare formam; quia per sententiam, quæ immediate lata est, & a qua incontinenti appellatur, satis constare potest, quis, contra quem, a qua sententia, a quo iudice, vel ad quem iudicem, appellatur, licet ista in appellatione non exprimantur. Dicat ergo ille contra quem lata est sententia. Ego talis a tali sententia tanquam iniqua, & iniu4 sta ad talem superiorem appello. † Et aliquando sententia continet plura capitula, & in vno fertur pro vna parte, & in alio pro alia, & sic vtraque pars appellat ab ea. de quo in c. Raynucius, & cap. Raynaldus. de test. & vlti. volu. notarius autem sic conficiat super appellatione instrumentum appellationis.

SVMMARIVM.

1. *Forma scribendi in actis appellationem interpositam.*
2. *Appellatio die etiam feriata, & extra locum iudicii interponi potest.*
3. *Iudex a quo, potest appellanti assignare ad dandum, vel recipiendum apostolos terminum 30 dierum.*
4. *Terminus 30. dierum ad recipiendum apostolos a quo tempore incipiat currere.*

CAP. CXIII.

1 IN nomine Domini amen. † anno tali indictione tali Põtificatus Pii Papæ. 2. die tali, hora tali, vel quasi, in oppido tali, in domo tali, vel loco tali, coram iudice tali, in mei notarii publici subscripti, & testium subscriptorum ꝓsentia personaliter constitutus discretus vir, talis principalis, vel eius procurator procuratorio nomine habens in manibus suis vnam papyri cedulam infrascriptam appellationem in se continentem, quam appellationem interposuit, & perlegit, prout in ipsa cedula continebatur, seu secundũ eiusdem cedulæ appellationis formam, & tenorem appellauit, apostolos petiit, protestabatur, & alias fecit, sicut exprimitur in eadem. Cuius appellationis tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis. Coram, &c. Qua appellatione sic interposita, & apostolis petitis a iudice supradicto, idem iudex appellationem eandem perlectam, & interpositã habuit, copiam eiusdem appellationis interpositæ petiit, & eã sibi per eundem appellantem vel eius procuratorem traditam, & talem terminum iuris ad dandum apostolos sibi, & per eum recipiendum, eosdem ei pro termino assignauit, vel intra terminum iuris se apostolos daturum promisit eidem, super quibus omnibus, & singulis idem appellans, vel ipsius procurator, per me notarium publicum, vt sibi vnũ, vel plura conficerem instrumenta, requisiuit. Acta sunt anno indictione, mense, die, hora, & loco, quibus supra, &c.

2 † Et appellatio semper potest interponi, siue dies feriata sit, siue non. & peti possunt apostoli, etiam extra locum iudicii. in loco tamen congruo, & honesto, & hora congrua, non quando iudex est in balneo, vel in mensa. vt in cle. quãuis rigor. de app. & sufficit appellationem interponi coram iudice, & iudici scriptã offerre, licet ipsius appellationis te3 nor non legatur. vt in c. appellatio. eo. titu. lib. 6. † Et quod dicitur in instrumento. [Quod iudex assignauit certum diẽ ad dandum, vel recipiendum apostolos, vel dicit se daturũ intra terminum iuris, vel in termino iuris qui est 30. dierũ.] hoc potest iudex, & in arbitrio suo est, vt probat cle. quam4 uis rigor. supra allega. † Et isti 30. dies currunt a tempore interpositionis appellationis, & non a die sententiæ, vel grauaminis, vt tenet ibi Genzel. & cum eo tenet Rota propter motiua, & rationes, quas inducit, licet Io. Andr. in d. clem. 5 quamuis, teneat, ꝙ a die sententiæ. † Et nisi appellans petat apostolos intra 30. dies, vel in termino per iudicem assigna6 to, appellationi renunciat. vt in d. cle. quamuis. † Et iudex tenetur illos dare appellanti, & petenti, alias ipsius proces7 sus non valebit. vt in cle. 1. & c. ab eo, eo. tit. lib. 6. † Et appel lans nihilominus potest prosequi appellationem suam. vt 8 in d. cle. quamuis. in fi. † Et ibi no. etiam in gl. an gratis dari debeant apostoli, vel expensis ipsius appellantis.

SVMMARIVM.

1. *Apostoli quid sint.*
2. *Apostoli vnde dicantur.*
3. *Apostoli quid continere debeant.*
4. *Apostolorum quot species sint.*
5. *Appellatio est quadruplex.*
6. *Terminum iudex si appellanti assignauerit, vt potest, an habeat vim dilationis.*
7. *Apostolos quando iudex simpliciter dat, an dicatur deferre appellationi.*
8. *Appellationi si iudex detulit an eandem dilationem reuocare possit.*
9. *Iudex si detulit appellationi, an postea possit statuere terminum appellanti.*
10. *Iudex, & appellans quæ circa appellationem vterque possit, & quæ alter eorum valeat explicare.*
11. *Delationis appellationis qui effectus sit.*
12. *Assignationis termini effectus quis sit.*
13. *Terminus quare appellanti statuatur.*
14. *Terminus appellanti statutus diuersos parit effectus, de quibus, & eorum causis vide.*

CAP.

CAP. CXIIII.

1 ET ſunt † Apoſtoli, quędam literæ breuis formę, vel verborum, quæ ſcriptura non eſt de ſubſtantia iudicii, ad quod appellatur, inſtruens motum iudicis a quo, & totius appellationis circunſtantias breuiter cō prehendens, probatur 2. quæſt. 6. ca. poſt appel. & c. forma. 2 † Et dicuntur apoſtoli ab apo, quod eſt ſupra; & ſtolon, 3 quod eſt, miſſio. quaſi miſſio ad ſuperiorem. † Et debent cō tinere, quis appellat, a quo, contra quem, ſuper quo, & ex qua cauſa. Et an ille, a quo appellatur, deferat appellationi, vel non, & quare hoc fiat, vel non. not. in l. vnica. ff. de libel. dimiſ. & in ca. cordi, de appella. libr. 6. Nota etiam in d. cle. quamuis. eodem titu. ſuperius allega. & in Specu. parte 1. 4 eod. tit. §. penul. † Et ſunt plures ſpecies apoſtolorum. nam quidam ſunt conuentionales, vt quando pars admittit. Alii dimiſſorii, quando dimiſit appellare ſiue in iudicio ſiue extra iudicium iudice eam reſeruante, vel tacente, de appellatio. capitulo ſæpe. & in capitulo Abbate. Alii ſunt teſtimoniales, quia teſtificantur de appellatione facta coram iudice, vel aliis boneſtis perſonis. Alii ſunt delatorii, per quos apparet, quod iudex appellationi detulit, & appellantem a ſua iuriſdictione exemit, & cauſam ei, ad quem appellatum eſt, remittit. Alii ſunt reuerentiales, vt quando propter reuerentiam ſuperioris appellationi defertur, vt in l. eos. §. ſuper his. C. de appellatio. Alii ſunt refutatorii, per quos appareat, quod iudex non defert appellationi, ſcilicet cum appellatio eſt friuola, & fruſtratoria; talibus enim appellationibus non eſt defetendum a iudice, nec æquitas iuris defert, vt in capitu. cum appellationibus, de appellatio. libro ſexto, vnde vt ſciatur, cui appellationi eſt deferendum, vel 5 non, † ſciendum, quod quadruplex eſt appellatio. Eſt enim quædam appellatio manifeſte fruſtratoria, vt quando appellatur in crimine notorio. Alia eſt latens fruſtratoria, vt quando in appellatione exprimitur notabilis, vel rationabilis cauſa, ſed illa eſt falſa. Et eſt latens probabilis, vt quando exprimitur in ea cauſa iuſta, ſed a iure non expreſſa. Et poſtremo alia manifeſta probabilis, vt quando exprimitur cauſa iuſta a iure expreſſa manifeſte notoria, vt lite non cō teſta. capitu. 2. & ſic attenditur etiam qualitas appellationis. attenditur etiam qualitas iudicis, videlicet an ſit delegatus, cum clauſula appellatione remota; vel ſine tali clauſula, ſi ſit ordinarius. Prima appellatio repellitur a iure, & a iudice quocunque. Secunda repellitur a iure, ſed a iudice admittitur, quouſque conſtet de falſitate cauſæ. Tertia admittitur a iure, & a iudice, niſi ſit datus cum clauſula, appellatione remota. iſte non tenetur deferre appellationi. Quarta admittitur a iure, & a iudice. & ita poſt Petr. & Abb. not. 6 Ioan. Andr. in capitu. paſtora. de appellatio. † Et quando que iudex aſſignat appellanti terminum in datione apoſtolorum ad appellationis ſuæ proſecutionem, vt in capitulo, cum ſit Romana, de appellatio. cum concordan. Vtrum autem iſtius termini aſſignatio habeat vim dilationis, ſolet notari in allega. capi. de appella. plenius in capitu. cum appellationibus, eodem titul. lib. 6. & dicitur ibi, quod non; quia iſta ponuntur ibi, vt diuerſa. Si vero dicit notarius, quod iudex benigne recepit appellationem an intelligitur delegata, not. in Specul. de appellatio. §. nunc dicamus. in fin. dicit 7 ibi Guli. quod non videtur iudex detuliſſe. † Sed quid ſi iudex ſimpliciter dat apoſtolos, non exprimendo an deferat, vel non, dicit Abb. quod deferre videtur, ita no. ipſe in capitu. dilecto, de appellatio. Idem ſi dat acta pro apoſtolis, 8 quia tunc detuliſſe intelligitur, ita deciſum eſt in rota. † An autem poſtquam iudex detulit appellationi, poſſit delationem ipſam reuocare, videtur de appella. capit. conſtitutus. 2. de accu. c. meminimus, de appella. capit. cum appellationis. libr. 6. Et tenent Docto. quod non poſſet, etiam re integra manente, licet Ioan. Andr. teneat contrarium per duas rationes. Prima, quia interlocutoriam poteſt reuocare, igitur & delationem. Secunda, quia appellans poteſt reuocare appellationem, igitur & pari ratione iudex delationem. 9 ſed iſtæ rationes non ligant, vt ibi no. † Et quando iudex detulit appellationi, an poſt delationem poteſt ſtatuere terminum appellanti. no. etiam in allega. cap. cum appellationibus, & de ma. contract. in glo. 4. & tenetur quod ſic, vt tenet Ioan. And. in d. c. cum appella. in nouella per plures ra-10 tiones, & ibi patet. † Et eſt aduertendum, quod aliquando iudex defert appellationi, aliquando pars appellata, ſed ob reuerentiam iudicialem iudex dicitur appellationem recipere, pars vero dicitur illam approbare, vt not. de appellat. capitu. interpoſita. in poteſtate ergo vtriuſque eſt, ſcilicet iudicis, & appellantis approbare appellationem. vnde appellans etiam iudice inuito poteſt approbare, & etiam e cō tra iudex poteſt eam admittere, quamuis diſpliceat parti; & ſic in hoc æquiparantur iudex, & appellans. ſed iudex, & appellans æquiparantur in vno, videlicet in termino aſſignando, vt in c. perſonas. & in c. oblatæ, de appell. ſed in poteſtate ſolius appellantis eſt, an appellet, vel non, & ſub qua forma; caueat tamen ille, ne erret. vt in c. 1. eodem titu. lib. 6. In poteſtate & arbitrio ſolius appellatoris eſt, an velit principale negocium tractari in curia, vel non vt in c. cordi. ſu-11 pra alleg. † Effectus delationis eſt, quod per eam abdicatur iuriſdictio iudicis a quo, & in ſuperiorem ad quem trā ſ-12 fertur, vt in c. cum appellationibus, ſæpe alleg. † Effectus vero termini aſſignationis eſt, quod in termino appellante non proſequente appellationem ſuam inducitur renunciatio, & deſertio appellationis, & actus a quo emiſſa eſt appellatio manet ratus, vt in capi. cum ſit, & capitulo cum re-13 prehenſibilis, & in capitulo ſæpe, de appella. † Et terminus huiuſmodi ſtatuitur vel additur ad atripiendum iter, vel ad pręſentandum ſe ſuperiori, ad quem eſt appellatum, de quo 14 in c. perſonas. in gloſſ. 2. & ſuper ea. † Iſtius tamen termini diuerſi inſurgunt, & cauſantur effectus, ſecundum quod in ipſius aſſignatione aliqua concurrant, vel non. nam aliquā do appellatio ſolū recipitur a iudice, ita quod cum aſſignatione termini concurrit delatio iudicis. aliquando ſolū approbatur a parte. aliquando concurrit vtrunque, quia recipitur a iudice, & a parte approbatur. aliquando neutrum fit, quia nec recipitur, nec approbatur. Si ergo appellatio recipitur a iudice, vel etiam approbatur a parte, tunc terminus hominis habet vim peremptoriæ. ita quod non venientem conſtituit contumacem ſic, quod in articulo appellationis contra eum vt contra contumacem procedi poteſt, & tenetur mittere procuratorem ſufficientem ſaltem ad articulum appellationis expediendum. vt in capitu. ſæpe. & in capitulo Nicolao, de appellatio. Idem & fortius, vbi vtrunque concurrit, ſcilicet receptio iudicis, & approbatio partis. ſed vbi neutrum interuenit, quia nec recipitur a iudice nec approbatur a parte, tunc ſufficit mittere procuratorem ad impetrandum, & contradicendum tantum, nec proceditur in articulo appellationis contra abſentem, vt no. in d. c. Nicolao. licet gl. ibi videtur tenere contrarium. Si autem recipitur, & approbatur appellatio, & eum hoc petat appellatus, quod veniat appellans inſtructus, nedum ad articulum appellationis, ſed etiam ad cauſam principalem venire debet appellans, vt in c. cordi, de appella. libr. 6.

SVMMARIVM.

1 *Forma apoſtolorum dimiſſoriorum.*

CAP. CXV.

1 FORMA † apoſtolorum, qui dimiſſorii vocantur, eſt talis. Sanctiſſimo in Chriſto patri, & domino d. N. diuina prouidentia ſacroſanctæ Romanæ, & vniuerſalis eccleſiæ ſummo Pontifici. Talis epiſcopus vel officialis eius deuotus fidelis ac obediens poſt deuota pedum oſcula beatorum. Nouerit ſanctitas veſtra, quod cum in cauſa, quæ inter A. ex vna parte, & B. ex altera parte de & ſuper re vel depoſito tali, vel de, & ſuper domo, vel fundo tali, coram me in iudicio vertebatur, ſentētiam pro predicto A. & contra B. præfatum tulit diffinitiuam, vel interlocutoriam ſic, vel ſic pronunciando ſuper exceptione taliter &c. Et quia ab huiuſmodi ſententia diffinitiua, vel interlocutoria, idem B. ad ſanctitatem veſtram, & ſanctam ſedem apoſtolicam appellauit, iccirco ipſum B. appellātem a meo iudicio dimitto, & ad veſtram ſanctitatem ad examinandū his literis: dirigo, ſibi literas huiuſmodi ſigillo meo ſigillatas concedens in teſtimonium præmiſſorum. Datum &c. & hoc cum appellatum eſt ad Papam. Si vero appellatum eſt ad inferiorem pura ad epiſcopum, vel archiepiſcopum, ſcribatur ſub eadem forma verbis competentibus mutatis. dicendo, Reuerendo, vel Reuerendiſſimo, &c. Aliqui vero non dirigunt ſuperiori, ſed ſcribunt Vniuerſis. Aliqui breuiter expediendo dicunt ad appellantem verbo, vel in cedula nuda ſcribunt in hoc verba, vel ſimilia. Quia a

me appellasti a tali sententia mea diffinitiua, vel interlocutoria, ideo ab obseruatione mei iudicii his apostolis te remitto, & ad eius examẽ, ad quem appellasti dirigo. Et si voluerit sibi statuere terminum, sit ille trium vel quatuor mensium spacium, vel diem talem statuo pro termino ad iter arripiendum pro appellationis tuæ prosecutione faciẽda. vel ad repræsentandum te conspectui sedis apostolicæ, vel alterius superioris, ad quem appellasti.

S V M M A R I V M.

1 *Forma apostolorum reuerentialium.*

C A P. CXVI.

1 FORMA † apostolorum reuerentialium potest esse talis. Sãctissimo, vel Reuerendissimo &c. vt sup. Talis actor, vel talis reus in tali causa, quæ inter ipsum ex vna, & talem parte ex altera, de & super tali re vel eius occasione, in iudicio coram me vertebatur a sententia diffinitiua, vel interlocutoria &c. ad sanctitatem, vel reuerentiã vestram appellauit, & quamuis appellatio sua mihi friuola videbatur, tamen ob reuerentiam vestram eidem suæ defero appellationi, statuendo sibi terminum &c.

S V M M A R I V M.

1 *Forma apostolorum refutatoriorum, quando est appellatum ab interlocutoria.*
2 *Appellationi a diffinitiua est deferendum, & quare.*
3 *Iudices nostri temporis qualiter omissa apostolorum forma deferant appellationi, aut refutent eam.*

C A P. CXVII.

1 SANCTISSIMO, vel † Reuerendissimo vt sup. Nouerit sanctitas vel reuerẽtia vestra, q̃ talis a me in tali cã, quæ coram me inter ipsum, & talem super re tali vertebatur, ad sanctitatem vestram vel reuerentiam appellauit &c. Et quia huiusmodi appellatio est friuola, & frustratoria ex tali causa, ideo cum huiusmodi appellatiõibus nec ius deferat, nec sit per iudicem deferendum, eidem appellationi non duxit deferendum, nec ego defero; & hos apostolos refutatorios sibi tradidit, atque trado. in quorum testi-
2 monium &c. vt sup. † Et ponitur ista forma de interlocutoria, quia quando a diffinitiua appellatur, tunc necesse est deferre, quia ius defert, de iureiur. c. venientes. de app. c. non
3 solum. lib. 6. † Iudices modernis temporibus raro tales literas dirigunt ad superiorem, sed faciliter se de his apostolis expedientes, dicunt verbo ad appellantem vel eius procuratorem, sub hac forma. Appellationi tuæ ob reuerentiam sedis apostolicæ, vel talis superioris, ad quem appellatum est, deferimus, seu defero; & talem tibi terminum præfigo ad appellationem tuam prosequendam. Vel quia appellatio tua nobis videtur friuola, ideo ei non deferimus, hanc responsionem tibi pro apostolis refutatoriis concedentes. Et hoc faciunt iudices sibi per notarium loco apostolorum scribi, & scribit notarius, si vult appellationem, & apostolorum dationem in eadẽ charta, seu in vno, & eodem instrumento ponendo in fine instrumenti appellationem, de qua supra, sub hac forma.

S V M M A R I V M.

1 *Forma scribendi in actis apostolorum petitionem.*
2 *Terminum ad recipiendum apostolos si iudex prorogat, vel apostolos se daturum respondeat nullo statuto termino, quid agendum.*
3 *Sententia suspenditur per appellationem, alias transit regulariter in rem iudicatam. & nu. 6.*
4 *Sententia quæ sint, quæ non transeunt in rem iudicatam.*
5 *Sententia quibus casibus statim transeunt in rem iudicatam.*
7 *Sententia nulla non transit in rem iudicatam. & qui sint nullitatis modi, & differentia, & nu. 8.*
8 *Sententia iniusta transit in rem iudicatam.*
9 *Sententia, quæ transit in rem iudicatam, in actione personali post quadrimestre executioni mandatur.*
10 *Executio in actione personali quo ordine fiat. & nu. 11.*
11 *Executio in reali statim fit postquam transiuit in rem iudicatam, & quo ordine.*

C A P. CXVIII.

1 ANNO, † indictione, Pontificatus, quibus sup. die tali, mense tali, loco tali, coram iudice prædicto, ac mei notarii publici, & testium infrascriptorũ præsentia, personaliter constitutus prædictus N. appellans, vel talis eius procurator, apostolos per dictum dominum iudicem super appellatione sua prædicta cum instantia humiliter sibi dari postulauit, cui ipse iudex sibi dando apostolos in hæc verba respondit, vel cedulam scriptam tradidit, & in ea contenta pro apostolis sibi dedit, cuius tenor talis est. & scribat tenorem seu formam apostolorum, & subiungat postea. super quibus omnibus, & singulis, &c. vt supra
2 in instrumento appellationis. † Si autem iudex terminum datum ad dandum, & recipiendum apostolos prorogat ad alium diem, an tunc iterato appellans teneatur comparere seu apostolos petere. vel si respondit iudex apostolos se daturum nullo certo termino præfixo, quid iuris, legitur & no
3 ta. in clemen. quamuis rigor, superius allega. † Et ita sunt ista expedita, quæ sequuntur sententiam, quando ab ea appellatur; quia tunc sententia non debet exequi, cum per appellationem sit suspensa, vt in dicto capit. venientes. de iureiuran. Imo quicquid post sententiam, etiam ante appellationem per iudicem vel aduersarium fit totũ reuocabitur per modum attentati, de quo plenius in c. non solum. §. allega. Si vero a sententia non fuerit appellatum, & sic transit in rem iudicatam, tunc ipsa sententia debet exequi. alias parum prodesset sententias dare, nisi mandarentur executio-
4 ni, vt de re iudica. capit. cum aliquibus. † Aduertendum est tamen, quod sunt quædam sententiæ, quæ nunquam trãseunt in rem iudicatam, vt sunt sententię, quarum obseruãtia induceret periculum animæ, de re iudica. capit. tenor. & capi. consanguinei, de fri. & malefi. capit. fraternitatis, cum
5 similib. † Quædam sunt, quæ statim transeunt in rem iudicatam, vt est sententia excommunicationis, de appella. ca. pasto. de sentẽ. excommu. ca. per tuas, quæ tamen proprie non est sententia. & hoc verum, quia statim transit in rem iudicatam quo ad priuatam vtilitatem, sed quo ad publicam vtilitatem tangentem periculum animarum nũquam transit. arg. cap. pia. de exceptio. lib. 6. nam semper auditur conquerens de iniusta excommunicatione, de offic. delega. cum contingat. & capit. ab excommunicato, de rescrip. Sunt & quidam casus, in quibus diffinitiua sententia statim transit in rem iudicatam, quæ notan. de re iudic. super ru.
6 † Quædam vero sententię tenent medium, quia transeunt in rem iudicatam, non statim, sed post 10. dies & istud regulariter obtinet, in sententiis vero extrema sunt causalia, vt no. de re iudic. super rubr. & in capi. consanguinitas. eo. tit.
7 † & hoc quando sententia tenet, licet sit iniusta, secus tamẽ si esset nulla, quia tunc non transit in rem iudicatam, de re iudica. capit. 1. & modos nullitatis ponit Guli. in Specul. de
8 senten. prola. §. iuxta propositum. † Et dicitur sententia nulla, vt sequitur, quia lata est contra ius constitutionis, nulla vero non transit in rem iudicatam, iniusta sic, vt dictum est. & solet distingui, quandoque sententia est nulla, nec seruatur, vt si contra ius constitutionis est lata expresse. quandoque est nulla, sed seruatur donec de nullitate constet. vt si est lata per falsos testes, vel falsa instrumenta, quia illa est nulla in veritate, sed est aliqua in opin. de quo de excep. capitu. cum venerabilis. quandoque nulla est, & transit in rem iudica. post 10. annos, vt ibi not. de quo per Hostien. in
9 capitul. cum Bertoldus, de re iudica. † Sententia ergo quę transit in rem iudicatam, in actione personali mandabitur executioni post tempus quadrimestre, quia istud tempus condemnato in actione personali conceditur a iure, vt in capitu. quęrenti, de offic. delega. potest tamen huiusmodi tempus arctari, vel prolongari per iudicem ex causa. sine causa autem non potest, alias si arctauerit sine causa, suppletur a lege. vt ibi no. & in Specu. de senten. excommunic.
10 §. videndum. in princip. † & fiet executio in huiusmodi actione personali isto modo, vel ordine, quia pręcipietur reo, quod pecuniam, in qua est condemnatus actori, sibi
11 soluat. † & an ipse condemnatus ad ipsius pecunię solutionem pręcise cogi debeat, actore instante, & petente, tractat Ioann. Andr. in additio. Specul. & Guli. de piscatoriis in ista quęstione tenuit condemnatum, si habeat pecuniam ad illud teneri, si vero non habeat victus in pecuniam vnde satisfaciat executio fiat in rebus suis, & primo in mobilibus sic, quod capiantur mobilia, si qua possidet; si mobilia non habet, recurritur ad immobilia. si neque immobilia possidet, peruenitur ad nomina, siue iura, scilicet ad ipsius condemnati nominari debitores. sic tamen, quod nomina debitorum debita confitentium, & non negantium sub pignore capiantur, de quo in Specu. de sent. excom. §. sequitur

tur videre.† In actione reali statim executio fit post quam sententia transit in rem iud. vel si actum est ad fundum, vel ad domum, mittēdus est actor in possessionem eiusdem rei, de re iud. c. cum Bertoldus in fi. nec tunc sufficit dare pignora, sed requiritur corporalis traditio possessionis, vt in cap. cum aliquibus, de re iudi. & quomodo iudex mandat executori suo, q eandem rem actori adiudicatam persoluat, & corporalem eius possessionem det ipsi actori, Gul. ponit in Spec. de sent. exc. in d. §. sequitur. & huiusmodi praeceptum scribi debet in actis per notarium isto modo.

SVMMARIVM.

1 *Forma scribendi in actis praeceptum factum nuncio pro executione sententiae.*

CAP. CXIX.

1 TALIS iudex † Curiae talis exequendo sententiam diffinitiuam in causa tali per eum datam, vel per talem iudicem inferiorem, vel ipsius delegatum latā, manu talis notarii, vel subscriptam, ac ipsius iudicis tā sigillis, & praedicti notarii signo sigillatam, & signa si praecepit, & iniunxit tali executori, seu cursori, siue nuncio, q rem talem tali actori per praedictam sententiam adiudicatam, & eius possessionem corporalem det, & assignet eidem actori praedictum reum amouendo ab eadem. Acta sunt, &c. Vel fiat praeceptum per literas iudicis dirigendas executori. & tunc potest scribi sub hac forma.

SVMMARIVM.

1 *Forma scribendi executori.*
2 *Nuncius quę teneatur referre se fecisse circa executionem sibi mandatam.*
3 *Delegatus, & alii iudices vtrum, & quibus modis possint exequi eorum sententias & nu. 4.*
5 *Executio sententiae ex quibus causis impediri possit.*
6 *Executio sententiae quo iure sine actione sit petenda, & quomodo aduocati nostri temporis multi decipiuntur.*
7 *Sententia quę transiuit in rem iudicatam, licet sit exequenda, aliquibus tamen remediis victus releuatur.*

CAP. CXX.

1 TALIS iudex † tali rectori diuinorum, &c. salutem in domino. Pridem orta inter talem actorē ex vna, & talem reum, de & super re tali, fundo, vel domo, & eius occasione parte ex altera, materia quaestionis, & cā huiusmodi intentata, & introducta in iudicio coram nobis nos in causa eadem iure, & iudiciario ordine obseruato praecedentes, sententiam tulimus diffinitiuam, praedicto actori rem petitam per eum adiudicando, ac praefatum reum ad traditionem, seu restitutionem rei eiusdem, & in expensis litis condemnando, prout in sententia nostra plenius continetur. verum quia parum prodest sententias ferre, nisi executioni demandentur, icirco pro parte memorati actoris humiliter requisiti ad praedictae sententiae executionem duximus procedendum. vobis ergo in virtute sanctae obedientiae firmiter, & districte praecipiendo mandamus, quatenus praefatum N. actorem in corporalem, & realem praedictae rei, vt profertur adiudicatae, possessionem inducatis: ac ipsam rem, & eius possessionem tradatis, & assignetis, supradictum reum eiusdem rei detentorem abinde remouendo, monētes eundem N. reum, quem & nos peremptorie per praesentes monemus, vt intra. sex dierum spaciū a notificatione sibi facta computando, quorum duos pro primo & c. ab eiusdem rei detentione, & occupatione desistens, eam praefato actori vacuam, & liberam tradat, & ad ipsius corporalem, & pacificam possessionem admittat: sibique summam 20. flor. seu librarum denariorum talium pro expensis per eum in lite praedicta factis coram nobis restituat, & persoluat, & alias praedictae nostrae sententiae humiliter pareat, & intendat, alioquin contra ipsum per censurā ecclesiasticam, & alia iuris auxilia, prout de iure poterimus procedemus. dictae nostrae executioni, vt sup. in formis alio

2 rum mandatorum. † Et si executio illius pręcepti iudicis fit per cursorem, seu nuncium, habebit referre iudici diem, & formam executionis, & quicquid factum est per eum. Et isto modo relatio scribitur in actis, N. talis curiae cursor nūcius, seu executor retulit se de mandato iudicis in vim executionis sententiae talis in tali causa latae die tali, &c. dedisse, & assignasse talem corporalem possessionem talis fundi eidem victori per eandem sententiam adiudicati, quem ta-

3 lis deuictus tenuit, & occupauit. † Vtrum autem delegatus ordinarii possit exequi sentiam suam, no. in c. si quis, cōtra. de fo. comp. & an hoc possint minores iudices, not. in c. cum ab ecclesiarum, de of. or. cum remiss. Et quia super hoc sunt opi. potest dici, q delegatus ordinarii, & alii minores iudices hoc possunt per censuram ecclesiasticam, quae est simplicis iurisdictionis, & non per traditionem possessionis

4 quae est mixti imperii. † & delegatus principis exequitē sententiam suam intra annum, post annū totaliter expirat sua potestas. ita etiam quod excommunicatum per eum intra annum, anno elapso non absoluit. vt legi. & no. de offi. dele. c. quaerenti. Iudices tamen indifferenter exequuntur sententias suas per excommunicationem, & per missionem.

5 † Ex quibus autem causis, vel per quas actiones impediri potest executio sententiae, plene no. io c. de cetero, de re iudi. & in Specul. de sententia excommunicatio. §. vltimo.

6 † Sed quo iure petatur executio, no. in Specul. eod. titul. §. breuiter. & dicit ibi Guliel. quod victor habet duo auxilia, per quę consequitur executionem, scilicet officium iudicis & actionem iudicati. non autem per actionem in factum, & per hoc dicit errare multos aduocatos, qui super hoc volūt summarie procedere sine datione libelli, & lit. cōtesta. de

7 quo dicendum, vt ibi. † licet autem sententia transierit in rem iudicatam, & sic facienda sit ipsius executio, vt dictum est, victus tamen quandoque releuatur remedio supplicationis, vt in c. ex literis, de restitu. in integr. de quo in Spec. de supple. per totum, vel beneficio restitutionis in integr. e. tit. per totum, & tunc ex quo sic impetratur, principaliter procedetur in causa restitutionis ordine iuris obseruato, vt de offic. iudi. c. 2. & ista causa finiri debet, & expediri. intra quadriennium. vt in cle. vnica. de rest. in integ. ponit Gul. in Spe. parte 4. de resti. io integ. Sed quia raro hęc in partibus istis pertractantur igitur illa omitto.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus iuste, si petit absolutionem, quibus mediis absolui debeat.*
2 *Excommunicatus iniuste quando quis dicatur, & qua facilitate tunc sit absoluendus.*

CAP. CXXI.

ET quia, vt dictum est, aliquando reus non parēs sententię excommunicatur, aliquando pro contumacia, quia citatus non comparet, vt visum est sup. in prin. processus. Et quia volens parere, & absolutionem petens, debet absolui. vt in c. cum contingat, de off. dele. ideo,

1 vt habeantur formę absolutionum. † sciendum est, quod si quis est excommunicatus pro contumacia, si vult parere iuri, absoluendus est sub forma iuris, si offerat cautionem de parendo iuri, & soluendo expensas ratione suę contumacię per aduersarium factas. de app. c. qua fronte. de iudi. c. 1. &

2 2. & hoc si sententia est iusta; † quia si est iniusta, debet absolui sine difficultate. vt de rescrip. c. ab excommunicato, cum concord. Et intelligendum etiam est, quando excommunicatus est pro contumacia, vel offensa dubia; nam si quis excommunicatus est pro manifesta contumacia, vel offensa notoria, non absoluitur, nisi satisfactione premissa. vt in c. ex parte, de verb. sign. quo ad manifestam offensam. de manifesta contumacia probatur in c. venerabilibus. §. secundo, de sen. excom. lib. 6. Et forma absolutionis sub forma iuris potest esse ista.

SVMMARIVM.

1 *Forma absoluendi ab excommunicatione pro contumacia.*
2 *Absolutus ab excommunicatione quomodo per sacerdotem debeat reconciliari.*
3 *Reconciliationis ab excommunicatione forma quae sit.*
4 *Absolutionis simplicis ab excommunicatione forma.*
5 *Absolutio ad cautelam qualiter, & quando fiat.*

CAP. CXXII.

1 TAlis † iudex tali rectori, vel plebano salutē in dñoq a talis excōicatus a nobis pro contumacia ad instantiā talis, paratū se offert stare iuri corā nobis, vnde ipsum ab huiusmodi sentētia excommunicationis absolui-

mus in Dei nomine in his ſcriptis. & talem diem, in quo prædicto actori ſatisfaciat, & iuri pareat coram nobis, ſibi pro termino peremptorie aſſignamus. Quare vobis mandamus, quatenus eundem N. ſic abſolutum publice nuncietis volentes autem prædictum terminum actori memorato tempeſtiue nunciari, vel intimari, &c. Datum, &c. Vel breuius ſic. Officialis, vel iudex talis tali plebano ſalutem in domino, &c. Quia talis a nobis excommunicatus pro contumacia ad inſtantiam talis, paratus eſt die ſeu feria tali ſtare iuri coram nobis ipſum ſub forma iuris abſoluimus, mandantes vobis quatenus eundem ſic abſolutum publice nuncietis, & prædictum terminum volumus actori memorato mature intimari. Datum, &c. & iſta forma magis coram or-
2 dinariis frequentatur in aliquibus locis. † excommunicatus per iudicem, & abſolutus a vinculo excommunicationis remittitur ad ſacerdotem ad recôciliandum de peccato
3 inobedientiæ, pro quo fuit excommunicatus. † & huiuſmodi reconciliationis formam ponit Gul. in Spe. de ſen. prola. ver. debet autem fieri abſolutio cum pſalmo pœnitentiali, &c. Poſſet etiam forma abſolutionis dilatari, & extendi narrando proceſſum habitum, & contumaciæ qualitatem, & aliam, ſicut faciunt quidam delegati ſub hac forma ſiue ſimili. N. talis decanus vel præpoſitus eccleſiæ iudex delegatus, &c. vniuerſis, & ſingulis præpoſitis, & decanis, &c. & quibuſcunque per ciuitates, & diœceſim tales, vel alias vbilibet conſtitutis, qui præſentibus fuerit requiſiti, ſalutem in domino, & mandatis noſtris imo verius apoſtolicis firmiter obedire. Cum in cauſa quæ inter N. actorem ex vna, & P. reum ex altera parte, de & ſuper tali re, vel debito, vertitur coram nobis, & prædictus N. actor prædicto P. reo libellum in ſcriptis obtuliſſet, nos eidem reo diem talem ad reſpondendum eidem, vel exceptionem dilatoriam ſibi forſitam competentem proponendam pro termino peremptorio diximus aſſignandum; ſed quia in huiuſmodi termino idem reus minime comparuit per ſe, vel per reſponſalem, & exceptionem proponere, aut prædicto libello reſpondere, contumaciter non curauit, idcirco idem P. reus pro contumacia huiuſmodi monitione præuia fuit, & eſt per nos vinculo excommunicationis innodatus. Nunc autem reus ipſe ſe repreſentans coram nobis petiit humiliter, & deuote ab huiuſmodi excommunicationis ſententia, ſeu vinculo ſe abſolui, offerens iudicio ſiſti, ſeu de parendo iuri cautionem præſtans, & dicens ſe paratum parti aduerſæ ſatisfacere congrue de expenſis. Vnde citato ad hoc aduerſario, & præſente, vel contumaciter abſente, ac recepto ab ipſo excommunicato prius iuramento ſecundum formam iuris de parendo mandatis eccleſiæ, & congrua ſatisfactione expenſarum, eum ab huiuſmodi excommunicationis vinculo abſoluimus, vt ſup. in forma præcedenti, & cautelam de cuſtodienda, & reſeruanda abſolutione dat Gul. in Specu. titu. de ſen. prola. §. nunc vero. ver. abſolutio. & in gl. c. pro-
4 poſuit, de cle. excom. mini. † Et ſi quis eſt excommunicatus pro debito, vel pro re iudicata, vel pro crimine, vel pro offenſa manifeſta, & ſatisfecit, tunc ſimpliciter abſoluitur ſub hac forma. Officialis talis diœceſis, &c. Quia talis excommunicatus pro re iudicata, vel pro tali offenſa manifeſta, ad inſtantiam talis de huiuſmodi re iudicata, ſeu offenſa ſatisfecit, idcirco eum abſolutionem petentem abſoluimus in Dei nomine in his ſcriptis, mandantes, &c. vt ſup.
5 † De abſolutione ad cautelam qualiter, & quando fiat. no. in c. apoſtolicæ, de excep. & ple. in c. ſolet, de ſen. excom. lib. 6. & ſic eſt finis iudicii ordinarii, & tertiæ Partis, & per conſequens totius operis.

S V M M A R I V M.

1 *Proceſſus quando ſummarie, & de plano exorditur, quis ordo ſeruari debet.*
2 *Litis conteſtatio in ſummariis non eſt neceſſaria.*
3 *Citatio etiam non peremptoria in ſummariis non valet ad ſententiam audiendam.*
4 *Iudex in ſummariis habet latiores habenas ad refrenandas dilationes, & teſtium multitudinem.*
5 *Iudex in ſummariis procedere poteſt tempore etiam feriato in fauorem hominum.*
6 *Ordo ſeruatus in ſummariis, partibus non contradicentibus, non vitiat.*
7 *Ordo iudiciarius in quibus cauſis ſeruari, & non ſeruari poſſit, eſt ad beneplacitum iudicis.*

CAP. CXXIII.

VIDIMVS de proceſſu ordinario, qui regulariter obſeruatur in cauſis; ſed eſt quidam ſpecialis qui obſeruatur, quando procedit iudex ſimplici-
1 ter, & ſummarie ſine ſtrepitu, & figura iudicii. † & quis ordo tunc ſeruandus eſt, traditur in cle. ſæpe. de ver. ſign. quia libellus neceſſario non offertur, & tamen danda eſt petitio ſummaria in ſcriptis, vel facienda verbo, & in actis redigen-
2 da. † Item procedere ſine litis conteſtatione, & ſine concluſione, quæ tamen in proceſſu ordinario, ſunt de ſubſtantia, vt dictum eſt, poteſt etiam ſententiam ferre ſtando, quod
3 in aliis non poteſt, vt etiam ibi viſum eſt, † & valeat citatio ad ſententiam audiendam, etiã non peremptoria, quæ alias
4 ſufficiens non eſſet. † Item in iſto proceſſu fortius, quam in alio debet iudex amputare magnam dilationem, refrenare
5 iurgia partium, & teſtium multitudinem, † & procedere poteſt tempore feriato in fauorem hominum introducto. & ita ſunt plura in proceſſu iſto ſpecialia, ſcilicet. 9. vel 10. vt no. Gul. de Monte. Lau. in alle. cle. ſæpe. in gl. & in proceſſu huiuſmodi iudex tenetur aliquando abſoluere, aliquando poteſt, ſi vult; quia ſi princeps mandat ſic procedere, vt in conſeruatoribus ſtudiorum facit, tunc ita iudex tenetur pro-
6 cedere. † videlicet tamen proceſſus, ſi ordo iudiciarius partibus non contradicentibus fuerit obſeruatus, vt in cle. ſæpe. ſup. alleg. ſed poteſt iudex ſic procedere, ſi velit, ſcilicet
7 in cauſis priuilegiatis a iure ſuper tali proceſſu. † & iſtæ ſunt 4. cauſæ beneficiales, matrimoniales, decimarum, & vſurarum. & in iſtis relinquitur poteſtati iudicis, ſi velit procedere ſimpliciter, & de plano, vel ordinem iudiciarium obſeruare, vt in cle. diſpendioſam, de iudi. vbi de hoc in gl. non licet, & quia poteſt iudex, vt dictum eſt, in iſtis cauſis obſeruare ordinem, vel non, & ſic libellum exigere, &c. Qualiter ergo in beneficiali cauſa formandus ſit libellus, videamus, & poteſt ſic concipi.

S V M M A R I V M.

1 *Forma libelli in cauſa beneficiali.*
2 *Libellus quomodo concipi debeat, quando beneficium non eſt collatum, & quis habet ius ad illud.*

CAP. CXXIIII.

1 CORAM † vobis honorabili viro domino auditore, vel iudice, &c. proponit procurator procuratorio nomine diſcreti viri A. canonici eccleſiæ beatæ Mariæ Verdunenſis conquerendo aduerſus B. ſe clericum aſſerentem talis diœceſis, & quemlibet alium pro eo in iudicio legitime interuenientẽ; & dicit, ꝙ licet præfatus A. vigore gratiæ apoſtolicæ eidẽ de canonicatu ſub expectatione præbendæ de eccleſia S. Mariæ prædictæ in ſpeciali factæ canonicatus, & præbenda per mortem quondam C. eiuſdem eccleſiæ, dum vixit, canonici præbendati tunc vacans, ꝑ certum executorẽ ad hoc a ſancta ſede Apoſtolica ſpãliter deputatum ei fuerint, & ſint collati, & ſibi de eiſdem ꝓuiſum; ac ipſe A. ad canonicatum, & præbendã huiuſmodi per eũdem executorem inueſtitus exiſtat ſic, ꝙ eidẽ canonicatus, & præbenda cum iuribus ſuis, & pertinẽtiis vniuerſis pertinere debeat: ad eundẽ tamen præfatus B. ſe ad eoſdem canonicatum, & præbendam intruſit de facto, & intrudi fecit, & procurauit, & intruſionem de ſe factam ratam habendo prædictos canonicatum, & præbendam detinuit, & occupauit, detinet, & occupat fructus, redditus, prouentus, iura, & obuentiones prouenientes ex eiſdem percepit, & imburſauit, percipit, & imburſat. ſeq; præfato A. oppoſuit, ac opponit, ac eum impediuit, & impedit, fecitq;, & facit ꝑ intruſionem, occupationem, & alia ſup. dicta, quominus ipſe canonicatum, & præbendam huiuſmodi, ac iuris, & pertinentiarum eorum poſſeſſionem aſſequi poſſet. & habere in animæ ſuæ periculum, & prædicti A. præiudicium, & detrimentũ. Quare agit, & petit procurator prædictus quo ſup. noĩe, quatenus vos domine auditor, ſeu iudex reuerende, præcognito quantum ſufficit de præmiſſis, pronuncietis ad A. pertinuiſſe iura, & pertinentias, & eos eidem adiudicandos fore, & adiudicari debere, & adiudicetis; intruſionemque detentionem, occupationem, & alia prædicta præmiſſa temeraria, & illicita, & iniuſta fuiſſe, & eſſe, prædictum N. occupatorem a prædicta occupatione impedimentis, & aliis prædictis compeſcendum, & compeſcatis, ſibiq; ſuper eis ſilentium

nium imponendum,& imponatis, ac ab eisdem canonicatum,& prębendam ab eorum detentione eum remouendo & remoueatis, prędictumq; A. in possessionem, seu quasi eorundem canonicatus,& prębendæ iurium, & pertinẽtiarum ipsorum inducendum,& inductum defendum,atq; inducatis,& defendatis,seu induci,& defendi præcipiatis, ipsum B.prædicto A.in fructibus perceptis, & expensis legitimis litis nihilominus condemnando per vestram sniam diffinitiuam,& eius executionem hoc petit coniunctim,& diuisim. Ad necessariam probationem se solũ constringens officium vestrum in præmissis casib.omnib.& singulis,quãtum sufficit,& opus fuerit,humiliter implorando.Saluo iure addendi, minuendi, &c. & protestatur prout moris est. Iste libellus procedit, quando agẽti beneficium iam est col-
2 latum,ita q; est suum,& iam habet ius in re.†Si vero nõdũ est collatum,vel de eo prouisum ita,q; non esset suum,sed sibi debitum,quia haberet ius ad rem,de quo in cle.auditor. in gl.pronunciaret tunc, s. narrãdo,quo modo beneficium tale ex tali causa sibi esset debitum,& conferendum pronũciari,pronunciaretur,& tunc auditor,qui pronunciat illud ei debitum,potest illud sibi sine nouo mandato de illo prouidere,vt circuitus euitetur,vt i alle. cle.auditor,de rescri. & alias etiam dẽt fieri mutatio libelli secundum qualitatẽ facti,& plures libellorum formas in hac materia ponit Gu. in Spe.de pręb.Si beneficium est de iure patro.tunc pręsentatus sic formabit libellum suum,vt sequitur.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli,quando beneficium est de iure patronatus.*

CAP. CXXV.

1 Coram†vobis &c.Et dicit,q; licet prędictus A.ad ecclesiam,vel vicariam talem per mortem quondã C.vltimi rectoris eiusdem vacantem per D.clericum iam laicum ipsius ecclesiæ,vel vicariæ, verum patronum,& iure patronatus vicariæ,vel ecclesiæ eiusdẽ in possessionem,vel quasi existentem,ac pro tali habitum,& reputatum,vobis domino Proposito,vel Archidiacono,vel officiali intra tp̃s debitum quadrimestre præsentatus existat ad inuestiendum,tñ præfatus B.præsentationi hmõi factæ, & inuestituræ faciendæ se opposuit,& opponit temere impediuit friuolę,ac fecit,& facit minus iuste,quominus pręsentatio prędicta per vos admissa,fuerit suum debitum sortita effectum atq; sortiatur.Agit igitur, & petit procurator prædictus nomine quo supra per vos præcognito quãtum sufficit de pręmissis pronunciari,decerni,declarari,præsentationem de pręfato A.vt pręfertur,factam fuisse,& esse admittendam,vel admitti. ipsumque A.ad ecclesiam, vel vicariam prędictam instituendum,& inuestiendum fore, instituí,& inuestiri,ac in corporalem, & realem ipsius ecclesiæ,vel vicariæ iurium, & pertinentiarum eiusdem possessionem,vel quasi inducendum,& induci,prædictoq; B. aduersario super appellatione, impedimentis ac ecclesia siue vicaria prædictis perpetuum silentium imponendum, & imponi, & ab ipsis appellatione, & impedimentis compescendum,atque compesci vestra sententia diffinitiua, & cẽsura ecclesiastica mediante. hoc petit coniunctim, & diuisim vna cum expensis litis.

SVMMARIVM.

1 *Clausula,peto præsentationem meam, & aduersarii non, quibus iuribus comprobetur.*
2 *Libellus quomodo formari debeat contra præsentatum a non patrono,& iam institutum.*
3 *Libellus quomodo concipiatur,quando præsentator non est patronus.*
4 *Libellus qualiter formabitur,cum agitur inter patronos.*

CAP. CXXVI.

1 Ista petitio†colligitur ex notatis per Inno.in c.cum Bertoldus,de re iudi.Et quidam dicunt in libello,peto præsentationem meam admitti, & præsentationem aduersarii non, & non patroni, & eum qui nullum ius habet, a præsentatione facta cassari,&c. de quo in allega.capi. cum
2 Bertoldus,sed non est curandum.† & si aduersarius præsentatus a non patrono iam esset institutus, tunc secundum hoc aliter formaretur petitio isto modo. Peto talem a non patrono, nec iurispatronatus possessore præsentatum, & male institutum ab ipso beneficio amoueri, & meam præsentationem a vero patrono factam admitti, ipsum beneficium mihi adiudicari, & me ad illud instituí, & inuestiri,
3 &c.vt in ca. cum Bertoldus.supra allega.†& si præsentator forte in veritate non est patronus,sed solum possidet ius patronatus cum bona fide, tunc præsentatus non dicat in libello eum patronum,sed ipsum fuisse tempore præsentationis,& esse in possessione,vel quasi iurispatronatus, & suffi-
4 cit,vt in c. consultationibus. de iure patro. † De quo etiam no.in c.il.de resti.in integrum.cum simi.Quomodo autem de iure patronatus agitur inter patronos, & qualiter tunc concipiatur libellus.ponit Gul.in Spe.de iure patron. & sic potest formari.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli quando agitur inter patronos de iure patronatus.*
2 *Possessorium, & petitorium super iure patronatus simul intentari possunt in eodem libello inter patronos.*
3 *Iuris patronatus causa non est beneficialis,& quare.*

CAP. CXXVII.

1 Coram†vobis &c.proponit conquerendo In iure procurator procuratorio noĩe discreti viri A.laici aduersus B.laicum &c.& dicit,q; licet ius patronatus talis ecclesię,vel vicarię,ad prędictum A.pertineat,& pertinere debeat de iure,ipseq; fuerit tpe spoliationis ĩfrascriptę in possessionę,vel quasi iuris patronatus ecclesię,seu vicariæ eiusdem,tñ prędictus B.de anno & mense tali quendam talem ad ecclesiam,seu vicariam prędictam,tunc certo modo vacantem vobis pręsentauit,ipsum A.possessione vel quasi iuris patronatus spoliando.Quare agit, & petit procurator prędictus quatenus vos dñe iudex, cognito quantum sufficit de pręmissis,pronuncietis,decernatis, & declaretis,ius patronatus ecclesiæ, vel vicariæ prędictę ad præfactum A.ptinuisse,& pertinere,pręsentationemq;,& spoliationem prędictas,temerarias,illicitas, & iniustas fuisse, & esse,eũdem A.in pristinum statum, et possessionem, vel quasi eiusdem iuris reponendum, restituendum,reducendum fore,restitui,reponi,reduci debere restituatis,reponatis,& reducatis per vestram sniam,&c.†Per istum libellum
2 intentatur possessorium,& petitorium, posset etiam alterũ tantum intentari,vt etiam dictum est in alio processu circa
3 formas libellorum. † Et ista causa super iure patronatus nõ est beneficialis,cum de titulo beneficiali non agatur. vnde in eadem procedendum est ordine iudiciario obseruato, & sup primo libello pñt sic formari positiones, & articuli.

SVMMARIVM.

1 *Forma positionum, & articulorum in causa beneficiali.*

CAP. CXXVIII.

1 In primis†ponit,& probare intendit, q; in dioecesi Verdunensi in terra Barensi est,& fuit xxx. vel xl. annis circa,vel vltra, & a tempore, & per temporis spacium, de cuius initio hominum memoria non existit, quodam oppidum communiter nuncupatum Artumcastrum habens diuersas ecclesias collegiatas,parochiales,& alias, palam, & notorie.Item, q; in eodem oppido inter alias ecclesias ibidem fuit a prædicto tempore, & per idem tempus, & est collegiata ecclesia beatę Virginis Mariæ, sic communiter nuncupata,seu appellata,habens prępositum,decanum & capitulum,ac certas,& distinctas præbendas,ac intra alia ecclesię collegiatæ,publice,& manifeste,&c.Item ponit,q; sanctissimus dominus noster talis diuina prouidentia Papa moderans prędicto A.gratiam faciendo specialem die tali,mense tali, canonicatum in tali ecclesia prædicta prędicto A.contulit,& ipsum per decanum, & capitulum recipi mandauit in canonicum,& fratrem stallumq; in choro, et locum in capitulo cum iuris canonicalis plenitudine eidẽ assignari.Item,q; prębenda, si qua tunc vacaret, aut quam in posterum vacare contingeret,etiam in eadem, quam prędictus A.intra vnius mensis spatium acceptaret,prædictus dominus noster Papa eidem A.cum omnibus iuribus, et pertinentiis suis vniuersis cõferri, et de eis sibi prouideri,ac ipsum ad eandem,& ipsius iuris pertinentiarum eiusdem possessionem,vel quasi inuestiri,& indui, indutum tueri,& defendi voluit,et mandauit. Item, q; idem dominus noster Papa ad collationem,prouisionem,inuestituram,& alias gratię prędictę debitam, & effectualem executionem facien-

dam

dam certum, vel certos executores deputauit. Item, ꝙ præfatus A. gratiam prædictam sibi, vt præmittitur, factam, ratam habens, & gratam, super ea literas in forma consueta extrahi, & sibi processus per executorem procurauit. Item, ꝙ de prædictis omnibus, & singulis fuit, & est publica vox & fama. Item ponit, & probare intendit, ꝙ de anno domini 1591. de mense tali, & antequam dictus A. prædictam gratiam obtinuisset, C. fuit canonicus prędictæ ecclesiæ beatæ Marię talis loci prębendatus, & certos canonicatum, & prębendam in eadem ecclesia habuit, & possedit. Item, ꝙ idem C. canonicus de anno, & mense prædictis de tali die extra Romanam curiam diem suum clausit extremum, quodque per ipsius obitum canonicatus, & præbenda prædicti, quos in præfata ecclesia obtinebat, vacare incœperunt, vacauerunt, & communiter vacare putabantur palam, & manifeste. Item, ꝙ A. prædictus, vel talis eius procurator prędictos canonicatum, & præbendam, sic vacantes tanquam gratiæ prædictę vigore sibi, & nulli alteri a iure debito die talis mẽsis prædicti protestatione consueta acceptauit. Item, ꝙ per prædictæ gratiæ executorem A. præfatos canonicatum, & præbendam sibi conferri, & de eisdem sibi prouideri, ac se de ipsorum iuribus, & pertinentiis, ipsorumq; possessionẽ, seu quasi inuestiri obtinuit die tali. Item, ꝙ de præmissis omnibus, & singulis est publica vox, & fama. Item ponit, ꝙ A. prędictus tempore gratiæ sibi factæ, & collationum prouisionum inuestituræ prædictarum fuit, & est clericus, seu sacerdos, &c. Item ponit, ꝙ A. prædictus tempore gratiæ sibi factæ, & collationis prouisionis, & inuestituræ prædictarũ fuit, & est clericus, vel sacerdos, &c. in communione fideliũ de legitimo matimonio procreatus, ac habitus, & alias habilis, & idoneus ad ecclesiasticum beneficium maxime cannnicatum, & præbendam supradictos obtinendum. Item, ꝙ B. aduersarius prędicti A. prædictus canonicatu, & præbẽda post prædicti quondam C. mortem se intrusit, seu intrudi fecit, & procurauit, ipsosq; canonicatum, & præbendam detinuit, & occupauit, detinet, & occupat fructus, redditus, & prouentus, ex eisdem prouenientes percepit, percipit, & imbursauit, imbursat, ac præfatum A. impediuit, facitq;, & fecit per intrusionem occupationem, & alia præmissa, ne suum debitum sortiri potuerit effectum, & sortiatur. Et prædictus A. possessionem canonicatus, & prębendę prędictarum assequi potuerit libere, & habere. Dat insuper pro parte sua libellum, ac pro parte sua oblata, ac producta, & producenda in hac causa inquantum facit pro parte sua, & positionibus, & articulis, de notoriis signis, & sigillis, saluo iure addendi, minuendi, corrigendi, declarandi. &c. vt est moris. Quando beneficium est de iure patronatus, tunc ex libello, seu petitione formantur positiones isto modo.

S V M M A R I V M.

1 *Forma positionum, & articulorum in causa iuris patronatus.*

C A P. CXXIX.

1 Positiones † & articuli vt supra in aliis formis. In primis ponit, & probare intendit, ꝙ in oppido tali talis diœcesis. a x. xx. xxx. vel xl. annis citra, vel vltra, & a tempore, vel per tp̃s, cuius contrarium seu initium non est in hominum memoria, fuit & est certa ecclesia parochialis communiter nuncupata seu appellata ecclesia sancti talis, &c. quodq; in ecclesia eadem fuerunt, & sunt certę vicarię perpetuę a secularibus clericis solitę gubernari. Item, ꝙ inter alias vicarias perpetuas in eadem ecclesia existentes fuit a tempore, & per tp̃s de quo supra. & est certa vicaria ad altare talis sancti, &c. palam, & notorie. Item, ꝙ vicaria huiusmodi perpetua per talem laicum instaurata est, & fundata, ac de bonis fuit dotata, & per loci ep̃m seu diœcesanum confirmata. Item, ꝙ ius patronatus eiusdem vicarię eidem N. pro instauratore, & suis hęredibus reseruatum extitit, & pertinuit, & pertinet ad eosdem. Item, ꝙ de pręmissis omnibus, & singulis fuit, & est publica vox, & fama. Item, ꝙ prędictus N. pręfati quondam instauratoris fuit filius, & legitimus, & naturalis, eidemq; patri suo in bonis per eum relictis, & maxime in iure patronatus prędictę vicarię in solidum heres successit, ac hęreditas patrona cum iure prędicto patronatus fuit, & est ad eum tanquam ad verum, & ꝓximiorem hęredem deuoluta. Item, ꝙ idem N. filius, & hęres quorundam D. prędictę vicarię vicarium ad eandem vicariam, tunc certo modo vacantem vobis domino officiali pręsentauit, quodq; eadem præsentatio admissa fuit per vos, & idem quondam pręsentatus ad pręsentationem eandem ad prædictam vicariam institutus, eam tenuit, & possidet. Item, ꝙ prędictus N. fuit, & est in iure patronatus memoratę vicarię possessione, vel quasi. Item, ꝙ de pręmissis omnibus, & singulis, &c. Itẽ, ꝙ de anno tali, die, & mẽse tali, bonę memorię quondam D. prędictus vicarius, vt pręmittitur, vicarię prędictæ nouissimus fuit viam vniuersę carnis ingressus. Item, ꝙ per eiusdem quondam D. nouissimi sępe dicti uicarii rectoris mortem ipsa vicaria incepit vacare, vacauitq;, & reputata palam, & notorie. Item, ꝙ p̃dictus N. ipsius vicariæ patronus, & iuris patronatus eiusdem possessor præfatum A. ad eandem vicariam sic vacantem die tali, mense tali talis anni supradicti vobis domino officiali per suas literas certas ipsius sigillo signatas præsentauit. Item eum tempore præsentationis eiusdem N. præsentatus fuit, & est in ætate legitima, ac in minoribus ordinibus, & in communione fidelium, aliasq; habilis, & idoneus ad beneficium hm̃oi obtinendum. Item, ꝙ B. aduersarius memoratus prætextu eiusdem præsentationis per nõ patronum, nec ius patronatus per possessorem de ipso præsumptæ prædicto A. & præsentationi de eo, vt præfertur, factæ opposuit de facto, & opponit ac impedit, & impediuit, ac fecit, & facit quominus eadem pręsentatio per vos admissa fuerit, ac alias suum debitum sortita fuerit, ac sortiatur effectum. Item. ꝙ de pręmissis, &c. dat etiam libellum, seu petitionem, &c. saluo iure &c. Et si pręsentator est patronus, sed non est in possessione pręsentandi, vel si est forte possessor iuris patronatus bona fide, licet in veritate nõ sit patronus, secundum hoc formentur articuli, vt dictum est circa libellum in hac materia.

S V M M A R I V M.

1 *Forma libelli in causa matrimoniali.*

2 *Petitorio, & possessorio potest agere vterq; coniugum, matrimonio carnaliter inter eos consumato.*

C A P. CXXX.

1 Oram † vobis honorabili viro pręposito, vel officiali proponit procurator ꝓcuratorio nomine A. aduersus B. puellam, et quancunq; aliam personam pro ipsa in iudicio legitime interuenientem, et dicit in iure conquerendo, ꝙ licet inter A. et B. prędictos matrimoniũ legitime sit contractum per mutuum, et simultaneum consensum vtriusq;, verbis de pręsenti ad hoc aptis vltro citroque initimatum vtroq; dicente. ego accipio te in meam, et ego recipio te in meum, nec te dimittam pro meliori, vel deteriori, subarrhatione mutua etiam subsecuta, vel arrhis datis hincinde, et receptis, tñ B. prędicta matrimonium huiusmodi per carnalem copulam consumare cum prędicto A. tanquã marito suo adhęrendo ei vxorali affectione pertractare recusat in periculum animę suę. quare agit, et petit procurator prędictus quo supra nomine, per vos pronunciari, decerni, et declarari sñaliter, et diffinitiue matrimoniũ inter A. et B. prędictos fuisse, et esse cõtractum, dictãq; B. eidem A. in vxorẽ adiudicandam, et ad matrimoniũ, de quo agitur, et ipsius consumationẽ faciendum, & vt ibi sibi tanquam marito adhęreat, & cum tam in lecto quam extra coniugali affectione pertractet condẽnandum, & compellendum fore, ac adiudicari condẽnari, & compelli iustitia mediante hoc petit vna cũ expensis litis, &c. potest etiã matrimoniũ contrahi per alia verba, de quo in ca. literis. et in c. si inter. de spons. et sic formetur libellus, secundũ, ꝙ habet se factum. 2 † Si vero matrimonium iam esset carnali copula consumatũ, et aliquandiu ipsi coniuges cohabitauerunt, sed tandem alter eorum ab altero se diuertit, tunc dimissus potest agere petitorio, vel possessorio, oportet tamẽ restitutionem petentem probare coniugium, et copulam, quia ista possessio non habetur sine iure, vt de restitu. spoli. cap. ex transmissa. et ca. ex conquestione. Et tunc potest sic formari libellus.

S V M M A R I V M.

1 *Forma libelli, quando alter coniugum post carnalem copulam ab altero diuertit.*

2 *Consanguinitatis in casu prohibito exceptio binbus casibus impedit e[illegible] tutio nem coniugis iam cognita.*

C A P.

CAP. CXXXI.

1 Coram † vobis honorabili domino Archidiacono, vel officiali, &c. proponit procurator nomine procuratorio A. viri conquerendo in iure aduersus B. mulierem, & dicit, q licet dudum B. mulier supradicta cum præfato A. contraxerit matrimonium, & traductione, & carnali copula subsecutis sibi in loco tali per plures annos, vel menses cohabitauerit tanquã vxor eum in omnibus affectione vxorali pertractando, tamen de anno tali, tali die, mense tali ipsa B. usicitur quo spiritu seducta a præfato A. diuertit sine iudicio ecclesiæ, & eum dimisit propria temeritate cum possessione, seu quasi ipsius ius coniugale in ea destituendo temere, & suppeditando in animę suæ detrimẽtum. Agit igitur, & petit procurator prædictus nomine pro curatorio quo supra, quatenus pcognito de præmissis quantum sufficit, pronuncietis, decernatis, & declaretis, diuisionem dimissionem, & spoliationem prędictas fuisse temerarias, illicitas, & iniustas, temere, & illicite de facto præsumptas, & ipsum A. ad possessionem, seu quasi prædictæ coniugis suæ, & iuris coniugalis in ea restituendum, & reducendum fore, ac reducatis, & restituatis, & ipsa B. ad eundẽ A. quem inconsulte dimisit, redeat, & coniugalia obsequia sibi pręstet, vt prius, compellendam, & condemnandam, esse cogatis compellatis, & condemnetis per vestram diffinitiuam sententiam censura ecclesiastica mediante, & alia re-

2 media oportuna hoc petit. †Si autem vxor opponat marito restõnem petenti exceptionem consanguinitatis in casu prohibito, an facienda sit restõ, hř in c. literas. de restĩ. spo. De materia etiam libelli in c. ex conquestione. c. ti. ver. de hoc. Aliquando agitur inter coniuges ad diuortium, & hoc dupliciter, quia quandoq; ad separationem quantum ad vinculum, qñq; quantum ad thorum tãtum, & mutuam seruitutem, vnde primo cum agitur ad dissolutionẽ vinculi saltem de facto contracto, tunc concipiatur sic libellus.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli, quando agitur ad dissolutionem vinculi matrimonialis.*

CAP. CXXXII.

1 Coram † vobis &c. proponit procurator nomine procuratorio A. viri aduersus B. mulierem, & dicit, q licet A. et B. prędicti sibi inuicem attineant et sint in iii. vel iiii. gradu consanguinitatis coniuncti. Vel licet pdicti A. et B. affines existunt in primo affinitatis genere, et in i. ii. iii. aut iiii. gradu. ipsi tñ de facto matrimonium cõtraxerunt simul, illud etiam ex carnali copula consumando. Quare agit, et petit prędictus procurator nomine quo sup. per vos cognito quantum sufficit de præmissis, pronunciari decerni, & declarari, inter A. & B. prædictos obstante cõsanguinitatis, vel affinitatis impedimento prædictum matrimonium non esse, vel sustineri non posse, ipsosq; sicut de facto contraxerunt, de facto diuortiandos vel separandos fore, & a cohabitatione, & mutuo seruitutis viculo facti ab soluendos diuortiari, & absolui, dariq; pdicto A. licentiam ad vota alia conuolandi sententialiter, & diffinitiue. hoc petit vřum officium humiliter implorando. Et idem de aliis impedimentis, quæ habent de iure matrimonium impedire mutatis murandis. In secundo videlicet, cum agitur ad separationem thori quod fit propter adulterium, sic concipiatur libellus.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli, quando agitur ad separationem thori propter adulterium.*
2 *Dotem mulier propter adulterium amittit.*
3 *Maritus de crimine adulterii ciuiliter agens, non tenetur ad inscriptionẽ licet locum & tempus exprimere debeat.*
4 *Matrimonialis causa non est quando agitur ad separationem thori, ideo ordo iudiciarius in ea debet seruari.*
5 *Causa super iure patronatus, non dicitur beneficialis.*

CAP. CXXXIII.

1 Coram † vobis &c. proponit procurator noĩe procuratorio A. mariti conquerendo in iure cõtra B. mulierem eiusdem A. vxorem, & eam accusando, seu denunciando dicit, q prædicta B. vxor post cõtrnm matrimonium inter ipsam & pdictum A. de anno, die tali, mense tali, cum C. viro in tali loco in tali camera in legem coniugii committendo, thorum violãdo adulterium perpetrauit seu eidem C. adhęsit publice, & adhæret cum eodem adulterando. Quare petit procurator prędictus noĩe quo supra, quatenus pręcognito quantum sufficit de pmissis pronuncietis, decernatis, & declaretis prædictos A. & B. coniuges ad instantiam, & petitionem ipsius A. mariti propter prędictum adulterium vxoris separandum, & diuortiandum fore quo ad thorum, & mutuã cohabitationem seu seruitutẽ

2 atq; separetis per vestram sñiam diffinitiuam &c. † Aliquando additur, & dotem eidem adiudicandam, & adiudicetis,

3 vt in c. plerunq;. de don. inter vi. & vxo. † Isto modo agitur de crimine adulterii ciuiliter, & dẽt in libello exprimi tempus & locus, sed inscriptio non est necessaria, de quo, & de materia huius libelli hř in c. tuæ. de proc. & in c. i. vt lit. non

4 conte. c. cum remissio. † Et quando sic agitur de adulterio, quo ad separationem thori, non est cã matrimonialis, quia non agitur de fędere matrimonii, sed de crimine adulterii, ideo in processu talis causæ debet ordo iudiciarius obser-

5 uari, de hoc etiam habetur in d. c. i. vt li. non contest. † Sicut in simili diximus de causa beneficiali, & causa super iure patronatus. Super libell in causa matrimoniali, quando agitur de coniungendo, positiones, & articuli sic formantur.

SVMMARIVM.

1 *Forma positionum, & articulorum, quando agitur de coniungendo causa matrimoniali.*

CAP. CXXXIIII.

1 Item in primis ponit, & probare intendit, q an. dñi &c. mense tali, die &c. A. B. in domo tali, vel tali loco conuenerunt ad inuicem cõhendo, & ibidem de cõhendo p cos simul matrimonium tractatum habuerũt, ita q tandem per tractatum hmõi ad concordiam venientes matrimonium per consensum mutuũ ibidem insimul cõxerunt. Item, q consensum huiusmodi matrimonialẽ ipsi A. & B. verbis de pręsenti aptis vltro citroq; intimauerunt expresse vtroq; dicẽte. Ego te accipio in meum, & ego te in meam, & pro meliori vel peiori te demittere nõ intendo. Item, q in signum matrimonii inter eosdem A. & B. cõtracti, vt pręfertur, ipse, A. eidem B. sponsę suę vnum annullum aureum & ipsa B. eidẽ A. sponso suo vnum circulum argẽteum tradidit, quę hinc inde sic data arrharum noĩe receperunt. Item, q tpe contractus prearticulati A. & B. prędicti puberes, & alias apti, & idonei fuerunt ad matrimonium contrahendum pala, & notorie. q de premissis omnibus, & singulis fuit, & est publica vox, & fama. Possunt etiam per alium modũ fieri articuli isto modo. In primis ponit, & probare intendit q A. et B. et C. pdicti die tali anni currentis. vna cum certis aliis personis fuerunt in tali loco congregati. Itẽ præfatus A. præfatę puellę, vel mulieri supplicauit, vt cum eo matrimonium contraheret, seu ipsum in maritũ recipere, vel ducere digna retur, promittens eam habere in vxorem, et nunquã eã dimittere pro meliori, vel deteriori. Item q pdicta B. in ipsum A. consentiens statim dixit, q cũ eo libenter vellet cõtrahere, et eum ducere, vel recipere, vel habere in maritũ. Item, q idẽ A. et B. eadẽ matrimoniũ contraxerunt ad inuicem vnus alterũ mutuo consensu coosuetis verbis expresse recipiendo, dicente A. seipsam B. recipere, et de cętero habere velle in vxorẽ, et nunquã eã pro meliori, vel peiori dimittere. et similiter B. dicente ipsum A. in suũ recipere, et habere velle maritũ etc. Quando agitur ad disiungendũ p p impedimentũ, positiones et articuli sic in libello formantur.

SVMMARIVM.

1 *Forma positionum & articulorum, quando agitur ad disiungendum matrimonium.*

CAP. CXXXV.

1 Positiones † et articulo etc. pono, q vocentur Titia, et Seius, de quorũ matrimonio agitur. In primis ponit et probare intendit, q in tali loco, oppido vel villa, erant olim et morabãtur quondã Martinus et Berta, et fuerunt vir, et vxor, et se tales noĩauerunt, gesserunt, haberunt

& te

& tenuerunt, & ab aliis communiter tenti, nominati, habiti, & reputati fuerunt. Item ex prædicto quondam M. descēdit Lotarius, qui fuit filius naturalis eiusdem, quod est palā, & notorium. Item idem L. prædictum Scium genuit, ipseq; Lotarius pater fuit eiusdem Scii. Item, ꝙ ex alio latere de pdicta Berta muliere dicta Titia descendit ipsius B. naturalis filia. Item ꝙ eadem B. Titiam pdictam suam filiā procreuit. Item, ꝙ de præmissis omnibus, & singulis &c. Itē Scius, & Titia prænominati sic existentes in iii. gradu consanguinitatis coniuncti tpe tali inuicem de facto, & quantum in eis sunt matrimonium in uicem contraxerunt, & carnali copula subsecuta sibi tanquam coniuges mutuo adhæserunt, & adhærent de facto.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in actione iniuriarum, quando agitur ad interesse.*

CAP. CXXXVI.

1 Coram † vobis &c. proponit procurator noīe discreti viri Titii conquerendo in iure aduersus Sempronium seu quemcunq; aliū pro ipso in iudicio legitime comparentem, & dicit, ꝙ licet Titius pfatus fuerit ab anno discretionis suæ homo pacificus, bonæ famæ, status integri, laudabilis vitæ, & conseruationis honestæ de legitimo matrimonio genitus, & vt talis ac pro tali cōmuniter habitus, tentus, nominatus, & reputatus. Tñ de anno currēti die tali in tali domo, vel vico prædictus Sempronius nescitur quo spū ductus memoratum Titiū, aīo iniurandi verbis affecit iniuriose dicēdo expsse, & nominādo ipsū Titiū filiū meretricis, vel hæreticū, vel nequā, pessimū, vel de eo malā cantauit cantationem, vel carmen, seu famosum libellum de ipso scripsit, videlicet in tali forma &c. Quā iniuriā sic eidem Titio per eundē Sempronium illatā idem Titius reuocauit ad se, & reuocat, ac eā pro suo æstimauit, & æstimat interesse ad tot Marcas florenorum vel librarum denariorum, mallens de suis tñ perdidisse si haberet cōmode, q̄ iniuriam sibi irrogatā tollerare, vestra tñ iudiciali salua taxatione. Agit igitur & petit procurator præpictus quo sup. noīe, quatenus constito de præmissis, decernatis, & declaretis prædicta verba a prænominato Sempronio de præfato Titio seu contra eum, vt profertur, dicta seu prolata præsumpta fuisse, & esse temeraria, illicita, & iniuriosa, temere illicite, & iniuriose præsumpta in prædicti Titii iniuriam attentata, ipsumq; Sempronium propterea eidē Titio ad interesse teneri, ac eū sibi in pdictarum Marcharum, seu florenorum, aut librarum summā pro interesse, vestra, vt pmittitur, salua taxatione iudiciali, condemnandum, & ad satisfactionem cōpellendū fore, & condemnetis, & compellatis per vestram sententiam diffinitiuam. Positiones, & articuli super huiusmodi actione possunt sic formari.

SVMMARIVM.

1 *Forma positionum, & articulorum in actione iniuriarum.*

CAP. CXXXVII.

1 In primis † ponit & probare intendit, ꝙ Titius pdictus ab annis discretionis suæ fuit, & est hodie, hō pacificus, bonæ famæ, opinionis illæsę, vitæ laudabilis conuersationis honestę, ac talis, & pro tali tentus, & cōiter reputatus notorie. Itē, ꝙ de anno currenti die tali mense Iulii Sempronius prædictus malo, vt creditur, spū ductus, verbis turpibus, & iniuriosis Titium prædictum affecit, sibiq; publice dixit eum meretricis filiū, vel hæreticum, seu nequā pessimū nominando expresse & appellando temere aīo sibi iniuriandi, vel talem de eo cantauit cantionem, seu tale carmē famosum, vel talē scripsit libellum famosum. Itē, ꝙ Titius pdictus passus iniuriā eandē statim postquā eā sibi illatam intellexit, reuocauit, prout reuocari ad animum, & ipsam ęstimauit & æstimat pro suo interesse ad tot Marcas, vel florenos, vel libras denariorum talis monetę pro quibus nō vellet talismodi iniuriam sustinere salua vestrā iudiciali taxatione. Itē, ꝙ prædictus Sempronius tempore illatæ iniuriæ supradictæ fuit capax doli sanę mentis, & alias talis qui potest iniuriā irrogare. Itē, ꝙ de pmissis omnibus &c. Et ita habemus libellos, articulos, & positiones in casibus beneficialibus, matrimonialib. & iniuriarū. Nunc de defensionib. reorum in hmōi causis videamus. Et primo in beneficiali potest reus excipere in vim peremptorię isto modo.

SVMMARIVM.

1 *Forma excipiendi in causa beneficiali.*

CAP. CXXXVIII.

1 In pretensa † beneficiali causa, quæ inter A. ex vna & B. ex altera parte vertitur coram vobis dño iudice &c. pcurator procuratorio noīe B. pdicti proponit, & dicit excipiendo, ꝙ beneficiū, de quo est qō inter ipsas partes pdicto A. minime debere, nec ius aliquid habet i eo, maxime quia gratia prætensa per eum impetrata fuit, & est surreptitia, per veri taciturnitatem, vel falsi suggestionē vel expressionem obtenta. Tacuit. n. impetrando se beneficiū in tali ecclesia obtinere, de quo nullā in eiusdem gratiæ impetratione fecit mentionē, vel expressit fructus talis beneficii xx. marcarū valorem annuatim non excedere, cum tñ valeant xxx. marchas annuatim, vel false expressit se clericū, cū nōdum habuerit primā tonsuram, vel beneficiū est post impetrationē gratię consecutus, quod cū beneficio, de quo est controuersia, de iure tenere non potest, per quod gratię hmōi pętensę renūciauit iuris dispositione. Vel similes potest opponere ecceptiones. Quādo vero beneficiū est de iure patronatus, & agitur inter pęsentatos, potest sic excipi.

SVMMARIVM.

1 *Forma excipiendi, quando beneficium est de iure patronatus.*

CAP. CXXXIX.

1 Procurator † procuratorio noīe B. pęsentati ponit in vim peremptorię, & dicit excipiendo, ꝙ pñtatio pdicti B. per vos dñm iudicem est admittenda de iure, & idem B. pęsentatus ad beneficiū instituendus, de quo agitur, quia si non constet eū esse patronum, & ipsius beneficii ius patronatus habere, a quo ipse B. est pñtatus, fuit tñ pęsentationis tpe, & est idē pñtator in possessione, vel quasi ipsius iuris patronatus bonafide, vnde dato ꝙ etiā ex aduerso esset probatum pñtatorem alterius partis pdicti beneficii fore patronum, quia tñ ius patronatus, non ipse, sed pñtator ipsius B. possedit, & possidet, ipsius possessoris pñtatio est pęferenda de iure, & admittenda, vel dicit excipiēdo, ꝙ cum B. ipse per patronos numero plures pñtatus existat, & plures patronorum voces habeat, pęferendus est tāquam in iure potior, & inuestiendus, cum ipse a tribus, & alter a duob. sit tantum pęsentatus. In causa matrimoniali, qñ agitur de coniungendo, potest reus dicere excipiēdo.

SVMMARIVM.

1 *Forma excipiendi in causa matrimoniali, quando agitur de coniūgendo.*

CAP. CXL.

1 Ad elidendum † intentionem talis actoris in causa quam super pętēso matrimonio prosequitur aduersus talem ream in iudicio, coram vobis procuratorio noīe procurator eiusdem reę proponit excipiendo & dicit, ꝙ ipsius actoris intētio, quoad vinculum matrimoniale, non est legitime probata, seu in aliquo fundata, & dato, ꝙ de contractu pętenso sufficienter constaret, quia tñ ipse actor, & rea sibi attinent, & sunt consanguinei in 4. gradu, vel sunt affines in primo genere affinitatis, & in iii. & 4. gradu, vel inter eos est cognatio spūalis cū pater ipsius reę leuauerit actorem de sacro baptismatis fonte. vnde hmōi consanguinitatis, vel affinitatis, seu spiritualis cognationis impedimento existente, inter eos matrimonium esse nō potest. Quare petit procurator pdictus noīe quo supra per vos pronunciari matrimonium inter ipsas partes legitime ꝯhi, vel substinere contractum non posse, dictamq; reā ab actoris impetitione absoluendam fore, & eidem actori silētiū esse imponēdū, ac absoluatis, & īponatis diffinitiue &c.

SVMMARIVM.

1 *Forma excipiendi contra agentem ad matrimonium dirimendum.*

CAP. CXLI.

1 Quando † agitur ad matrimonium dirimendum pter aliquod legitimum impedimentum, potest reus sic excipere. Procurator procuratorio nomine talis rei ponit in modū exceptionis ad perimendum intentionem talis mulieris, siue vxoris matrimonium minus iuste accusantis, & dicit, ꝙ dato, ꝙ consanguinitas & affinitas, vel spūalis cognatio impedimentum pro parte vxoris allegatū sufficiēter, & legitime sit pbatū, matrimonium tñ inter eos contractum hmōi pęassignati impedimenti occasione non est dirimendum, cum super tali impedimento pętenso per se. Apost. dudum sit dispensatū, & ipsum impedimentum sublatum, nec valet etiam obstante matrimonio inter partes legitime contractū dirimi. Quare agit, & petit procurator pdictus præfato nomine quatenus

tenus pronuncietis, decernatis, & declaretis præfatę mulieri super actione, seu denunciatione matrimonii occasione præassignati impedimenti silentium imponendum fore, & imponatis diffinitiue &c. Quando agitur ad separationem thori pp adulteriũ excipi põt isto mõ in vim peremptorię.

SVMMARIVM.

1 *Forma excipiendi ad separationem thori propter adulterium in vim peremptoria.*

CAP. CLXII.

1 PRoponit † procurator noĩe procuratorio talis mulieris per talem maritum suum de prætenso adulterio accusatam ad separationem thori. Et dicit, q̃ si adulterium ptensum ipsius mulieris esset sufficienter probatum diuortium tñ pro parte mariti desideratum & petitum non est inter ipsos coniuges celebrandum ex eo, quia ipse maritus eandem vxorem suam tradidit adulterandam, vel ipsa mulier fuit violenter oppressa, vel ipse maritus post adulterium per eam commissum eam sibi reconciliauit, vel eam de hmõi adulterio cõmisso minime accusare iurauit. Quarę petit &c. vt s̃. In actione iniuriarũ põt reus sic se defendere.

SVMMARIVM.

1 *Forma excipiendi pro reo in causa iniuriarum.*

CAP. CXLIII.

1 EXcipiendo † pro parte discreti viri A. proponit ipsius procurator procuratorio noĩe coram vobis dño iudice, & dicit, q̃ prætensa iniuria, q̃ A. actor per B. prædictum sibi asserit irrogatam, probata non est legitime, nec ipsius actoris intentio fundata per testes, vel instra, vel quouismodo alia probatione. Sed dato, minime tñ concesso, q̃ de hmõi iniuria sufficienter constaret, tñ lapsu anni dudum est sublata, seu tacite vel expresse remissa. nam eo die, quo ipsa iniuria illata est, & prætenditur, postq̃ ipse B. eidem A. iniuria, vel conuicium dixit, ipsi A. & B. simul comederunt. Quare prędictus procurator nomine quo supra petit reum præfatum a memorata petitione absolui, & eidem A. super iniuriis prætensis, & etiam prosecutis perpetuum silẽtium imponendum seu imponi, ac ipsi prædicto B. io expensis litis condemnandum.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli, quando appellatur in iudicio ante diffinitiuam.*

CAP. CXLIIII.

1 IN causis † appellationum libelli formantur secundũ formas ipsarũ. vnde quia alia est appellatio iudicialis, alia extraiudicialis. Item appellatio aliquando interponitur ante snĩam aliquãdo ab ipsa snĩa diffinitiua. Si autem appellatur in iudicio ante diffinitiuam potest in appellationibus sic formari. Coram vobis honorabili viro dño iudice causę appellationis, & partium infrascriptarum a se. Apo. delegato, vel coram vobis dño officiali &c. curiæ epalis, vel archiepalis &c. procurator noĩe procuratorio discreti viri Titii appellantis aduersus Sempronium appellatum, & quencunque alium pro eo in iudicio legitime interuenientem ppõnit, & dicit, q̃ licet in qõne seu causa, quæ inter Titium, seu Semproniũ prædictos de & super re tali, vel debito tali coram tali iudice ordinario, vel delegato iudice vertebatur p parte prædicti Titii, propositium fuit excipiendo, q̃ prętenso libello sibi per prædictum Sempronium oblato non erat rñdendum. Vel licet pro parte ipsius Titii contra Sempronium prędictum tunc actorem fuit opposita exceptio excõmunicationis & probata, qua obstante idem actor vlterius super prosecutione causæ prætensæ non erat audiendus, licet ab agendis fuerat appellandus, idem tñ iudex exceptionem hmõi denegauit admittere, vel eam non esse admittẽdam interloquendo pronunciauit perperam, & iniuste, vel eam tacite repellendo in cã eadem ad talem, vel talem actũ eidem exceptioni suæ cõtrarium processit, vnde prædictus Titius per hoc se grauatum sentieos a denegatione admissionis hmõi vel repulsione & non admissione prædictæ exceptionis suæ, vel a prædicta peruersa interlocutoria iudicis, tanquam iniqua, & iniusta ad se. Apo. vel dñm epm, vel archiepm prædictum, & eius curiam in scriptis appellauit intra 10. dies, vt supra appellatione hmõi interposita aplos tpe congruo petiit, & recepit, & hmõi appellationis cãm p sanctissimum in Christo patrem, & dñm nostrum talem Papam modernum obtinuit delegari, & hoc qñ est delegatus. Quare procurator prædictus noĩe quo supra petit, per vos pronunciari, decerni, & declarari prædictum iudicem male, perperam, & iniuste processisse, vel per eum male, & inique interlocutum fuisse, vel pronũciatum, dictumq; Titiũ ab eadem interlocutoria prętensa bene, & legitime appellatum fore, ipsamq; interlocutoriam præassignatam, cassandam, & reuocandam esse cassari & reuocari dře, snĩamque excommunicationis post appellationem eidem prædictam per eũdem iudicem in dictum Titium de facto latã, & quicquid post appellationem eandem prædictam per eundẽ iudicem vel partẽ aduersam in negocio hmõi in ipsius apppellantis præiudicium fuerit attentatum reuocari, cassari, irritum, & nullum pronunciari, & prędictum Sempronium eidem Titio in expẽsis litis condẽnari. hoc petit coniunctim, & diuisim, saluo iure addendi, minuendi. In causa vero appellationis a sententia diffinitiua libellus sic formatur.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in causa appellationis interposita a diffinitiua.*
2 *Causa nullitatis sententiæ est exprimenda in appellatione.*

CAP. CXLV.

1 COram † vobis &c. proponit procurator noĩe procuratorio Titii appellantis aduersus Semproniũ appellatum, & quemcũq; alium in iudicio pro eo legitime interuenientem, & dicit, q̃ nuper in cã, quæ inter Titium, & Sempronium prædictos de & super re tali, vel eius occasione vertebatur in iudicio coram tali iudice præposito, ordinario, vel officiali eius &c. Idem iudex prędicto Titio non vocato, de meritis causæ sufficienter non cognito, iure & iuris ordine prætermisso, ex abrupto & pcipitanter soĩam, si snĩæ nomen meretur habere, pro Sempronio prædicto & contra eundẽ Titium tulit diffinitiuam, ipsumq; Titium eidem Sempronio vltra petita nihilominus in expensis litis condẽnando, vel eundem Sempronium ab ipsius Titii impetitione absoluendo, & eidẽ Titio super petitis per eũ imponendo silentiũ perperã, & iniuste. Et quia pro parte eiusdem Titii a snĩa prætensa hmõi tanquã iniqua, & iniusta fuit in scriptis appellatum intra x. dies, vel incontinenti postq̃ ipsa snĩa nuncupata lata fuit, priusqnam iudex ipse proferẽs ad alia se diuerteret, viua voce appellauit ad se. Apost. vel prædictum dñm epm. vel archiepm, vel eius curiam, & aplĩ tpe cõgruo petiti, & recepti, & hmõi causę cognitio seu decisio per sedem prędictam vobis demandata, ti est delegatus, Idcirco procurator prædictus nomine quo s̃. petit quatenus pronuncieris, declaretis. & decernatis, sententiã prædictam fuisse, & esse iniquam, & iniustã, perperã nique & iniuste latã, ipsamq; cassandã, irritandã, retractandam, & reuocãdã fore, ac per vos cassari, infirmari, & retractari dře, atq; cassetis, irritetis, infirmetis, & reuocetis prædictum Sempronium Titio supradicto ad petita condẽnando, & ad traditionem, restõnem, seu solutionem compellẽdum, ac condẽnetis, & cõpellatis per vestram diffinitiuam snĩã. Aliqui petendo sic concludunt. Peto pronunciari, decerni, & declarari snĩam prædictam cum omnib. inde ac ab ea sequutis nullam fore, cassam, & irritam ipso iure, vel de facto prolatam, vel alias ipsam tanquam iniustã cassandam
2 annullandam, irritandã, & infirmandã fore &c. † Et tunc et In narratione libelli ponitur, qũo snĩa lata est nulla est tali causa, sic q̃ ab ea appellari necesse non fuisset, tñ ad cautelã tantum, & ne ipse, contra quem lata fuit, eam ratificare intẽderet, sed vt sibi prouideret saluo nullitatis beneficio, ipse ab ea appellauit. de quo in c. dilecto. de ap. & ibi per Hos. qui sic tradit formam. Super primo libello appellatorio positiones, & articuli possunt sic formari.

SVMMARIVM.

1 *Forma positionum, & articulorum super appellatorio.*
2 *Libellus appellationis interlocutoriæ an sit dandus in curia Romana, & quomodo in appellatione procedendum sit.*
3 *In causa appellationis a diffinitiua ordo iuris seruatur sicut in principali.*

CAP. CXLVI.

1 POsitiones † & articulos infrascriptos, & contenta, & descripta in eis, oĩa & singula narratiue, & dispositiue dat, facit, & exhibet procurator Titii appellantis in causa appellationis, quæ inter eundem Titium ex vna, & Sempronium appellatum ex parte altera vertitur corã vobis domino iudice &c. Quibus omnibus singulis Sempronium prædictum respondere petit singulariter, sufficienter

& clare

& clare per iuramentum, offerens se negata probaturum necessaria dũtaxat probatione. Vel sic, positiones & articulos infrascriptos ac contra & descripta in eis omnia, & singula narratiue, & dispositiue dat facit, & exhibet procurator nomine procuratorio Titii &c. vt immediate supra. In primis ponit, & probare intendit, ꝙ nuper inter Titium, & Sempronium prædictos, de & super fundo, vel agro, seu domo tali, vel super debito tali, tot libras denariorũ talis monetę coram tali iudice suborta, seu suscitata materia q̃stionis &c. vel sic aliter. In primis ponit, & probare intendit, ꝙ alias Sempronius prędictus prędfatum Titium super re tali, vel debito, vel eius occasione coram tali iudice in iudicium traxit, & in causam petendo in libello prætenso, quem obtulit, eundem Titium sibi condemnari, & compelli ad restitutionem rei prædictæ, vel debiti solutionem supra dicti. Item, ꝙ in causa hmôi coram prædicto iudice fuit pro parte Titium propositum excipiendo, ꝙ libello prętenso, seu p̄signato ex tali causa pro parte ipsius Titii non erat respondendum, ac petitum hoc pte dictum iudicem pronunciari, & ipsum Titium a sui instantia iudicii absolui, vel ꝙ petitioni tali ipsius Titii pro eo, quia impertinens erat, non fuit respondendum &c. vt in libello. Item, ꝙ iudex prędictus exceptionem hmôi admittere denegauit, vel eam non admittendam per sñiam interlocutoriam prætensam, quam tulit in his scriptis pronunciauit, vel eandem exceptionem tacite repellendo in causa prædicta ad vlteriora, ad actum talem, vel talem prędfatæ exceptioni contrarium processit perperam, & inane. Item, ꝙ ipse Titius per hoc se grauatũ sentiens ab hmôi dimissione, denegatione, seu depulsione, & non admissione prædictæ exceptionis suæ, vel a prætensa interlocutoria iudicis prędicti, tanquam iniqua, & iniusta ad sedem sanctam apostolicam, & sanctissimum in Christo patrem, & dominum nostrum Papam talem modernũ, vel ad dominum ep̃m, vel archiep̃m, & eius curiam in scriptis, & intra x. dies appellauit. Item, ꝙ super appellatione hmôi idem Titius appellans apostolos a prædicto iudice instãter & congruo tp̄e petiit, & recepit. Item ꝙ Titius appellãs memoratus prędictæ appellationis suæ prosecutioni insistens hmôi appellationis causam intra tempus debitum per prædictum dominum Papam obtinuit vobis delegari, vel si est ordinarius, dicat intra tempus debitum coram vobis introduxit, & alias circa prosecutionem hmôi institit, prout instat coram vobis &c. Item, ꝙ de pręmissis omnibus & singulis &c. † Et licet sic possent formari libellus, & articuli ĩ causis appellationum ante diffinitiuã, tñ aliqui iudices, & præsertim in curia Romana nõ faciunt dari libellum, & articulos in hmôi causis. de quo & an debeant dari, vel non, nota de testa. c. Raynaldus. in gl. & ita & super ea. cum remiss. Sed in eis procedunt isto modo, quia primo pars absens citatur ad procedendum, & procedi videndum in cã hmôi, prout de iure debeat procedi. Et si partes in hmôi termino cõpareant, producit appellans suam appellationem, & alia iura, & munimenta fundantia iurisdictionem iudicis, ac alias facientia ad deuolutionem causæ, quibus productis citatur pars, vel si est præsens datur sibi terminus ad dicendum, & excipiendum contra appellationem, & alia producta. Deinde assignato termino ipsis partibus videlicet appellanti ad iustificandum appellationem suam, & impugnandũ processum iudicis prioris, & econtra ipsi appellato ad iustificãdum processum, & appellationem impugnandam &c. † In causa autem appellationis a diffinitiua seruatur ordo iuris, sicut in principali, quia ibi articulus appellationis non est separatus a negocio principali, & tunc sic formãtur articuli & positiones.

S V M M A R I V M.

1 *Forma positionum & articulorum in causa appellationis vbi articulus appellationis non est separatus a negocio principali.*

2 *Articuli quomodo sint formandi de his, quæ post appellationis attentata fuerunt.*

C A P. CXLVII.

1 Positiones † & articulos &c. In primis ponit & probare intendit, ꝙ pridem de anno tali coram tali iudice præposito, Archidiacono, vel officiali &c. inter Titium ex vna actorem, & Sempronium reum prædictos, de & super domo, vel fundo tali, vel debito & eius occasione parte ex altera quæstio fuit, & causa in iudicio vertebatur. Item, ꝙ prædictus iudex in causa hmôi taliter qualiter ex arrupto, & iure atque iudiciario ordine prætermisso procedens causa non ad plenum examinata sñiã diffinitiuam, si ita nuncupari mereatur, aliter pro prædicto Sempronio tulit, per quam ipsum Titium in petitis condemnauit, vel per quam absoluit eundem Sempronium ab impetitione Titii supra dicta. Et eidem etiam Titio perpetuum silentiũ super petitis, per eum imposuit perperam, & inique, a qua quidem sententia tanquam iniqua, & iniusta lata fuit pro parte ipsius Titii intra x. dies vel incontinenti, priusquã iudex ipse ad alios actus sed diuerteret, & eo adhuc sedente pro tribunali viua voce apud acta ad sedem apostolicã, vel dominum ep̃m, vel archiep̃m, & ipsius curiam appellatum apostolique petiti tempore congruo & recepti. Item, ꝙ prędictus Titius appellans &c. vt in forma præcedenti, in 4. positione. Item, de præmissis omnibus & singulis. Et si post sñiam, vel appellationem per iudicem, vel per aduersariũ in negocio est aliquid attentatum in prę iudicium appellantis, de hoc etiam in articulis &c. † Et potest sic formari articulus. Item ponit & probare intendit, ꝙ post prædictam sñiam latam, vel appellationem interpositam iudex memoratus in negotio hmôi in ipsius appellantis præiudicium processit ad talem, vel talem actum, vel in ipsum appellantem tulit sententiam excommunicationis de facto, vel p̄dictus aduersarius appellatus ipsum appellantem domo, vel prædicta ipsius possessione spoliauit &c. Appellatus autem potest se sic defendere contra appellationem excipiendo, & ipsam impugnando.

S V M M A R I V M.

1 *Forma excipiendi, contra appellationem.*

C A P. CXLVIII.

1 Procurator † nomine procuratorio Sempronii appellati excipiendo contra appellationem prætẽsam Titii appellantis, & eandem appellationem impugnãdo proponit & dicit, ꝙ ipsa prætensa appellatio nulla est & cassa, pro eo, ꝙ non est interposita intra x. dies, vel interposita est per eum qui mandatum non habuit appellandi. Vel licet ab interlocutoria, vel grauamine, vel etiam diffinitiua ex interuallo sit appellatum non tñ in scriptis, sed verbo tãtum. Vel quia licet fuerit interposita appellatio, apostoli tñ intra tempus congruum petiti nõ fuerunt, nec recepti, vel ipsa appellatio iusto cessante metu impedita intra terminum talem a iudice statutum, a quo vel intra annum nõ est per appellationem prosecuta, vnde iuris fictione, & dispositione deserta est appellatio, derelictis, & dimissa, & cã ipsa coram priore iudice tractanda, & finienda siue sententianda: Vel sententia diffinitiua executioni non est demãdata. Vel licet sit appellatum, ipsa tamẽ appellatio ex falsa, & frustratoria causa est emissa, ac male & inique interposita, & per priorem iudicem bene & iuste processum ex tali cã &c. Quare petit procurator prædictus nomine quo supra quatenus pronuncietis, decernatis, & declaretis prædictam appellationem prætẽsam ex causis præmissis fuisse, & esse nullam, irritam, & inanem, vel desertam, derelictam, & dimissam, vel prædictum Titium male, & friuole appellatum, & per iudicem a quo bene, & legitime processum, & iuste pronunciatum, & interlocutum, ipsaque asserta appellatione non obstante prædictum iudicem priorem sua posse & debere iurisdictione vti, & procdere in principali, vel sententiam prędictam fuisse, & esse executioni demandandam, & ipsum appellantem eidem appellato in expensis litis condemnandum atque condemnetis iustitia exigente saluo in re addendi, minuendi, vt est moris &c.

Sequitur breuis tractatus de modo procedendi contra clericum criminosum.

S V M M A R I V M.

1 *Forma libelli in accusatione.*

C A P. CXLIX.

Frequenter. Contingit, vt contra clericum criminosum agitur, interdum accusando, interdum denunciando, & interdum inquirẽdo, de aliis modis omittamus ad præsens de accu. c. super his. † vnde primo videndum

dum est, qualiter libellus formetur in accusatione, cum qs
vinculum inscriptionis subire debet, qui sic potest formari.
videlicet, Venerabili patri tali &c. a dño Papa auditori cõ
cesso A. canonicus Pergamen. defert siue accusat epm suũ
quem dicit habere simoniacum ingressum, & non per ostiũ
sed aliunde intrasse ecclesiam Pergamẽ. & post suam intru-
sionem eam incestu, & periurio polluisse, super quibus cri-
minibus publicæ infamiæ nota respersus ipsam ecclesiam
in periculum animæ suæ non modicum, & detrimetum ip-
sius ecclesię, & scandalum plurimorum detinet occupatã.
Quare ipsum ab officio, & beneficio deponi, & ab admini-
stratione ipsius ecclesię remoueri petit. Petit etiam insuper
eidem super ipsa ecclesia cum iurib. & pertinentiis suis per
petuum silentium imponi. Ad pœnam talionis, si in proba-
tione defecerit, se astringens. Et hæc forma accusandi, & p
bandi no. extra de simo. ca. licet Hely. de accu. c. veniens. &
C. ad l. Corn. de fal. l. vbi. 3. q. 3. c. calumniator. & c. qui. non
probauerit.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in denunciatione.*

CAP. CL.

1 IN denunciation et sic formatur libellus. Vobis domino
epo tali &c. talis plebanus denunciat presbyterum B.
rectorem ecclesię, &c. quem dicit detinere intra tecta
suæ ecclesiæ publice fornicariam. Et ex ea filios procreasse
& bona dictæ ecclesiæ, quam fuit minus canonice essequu-
tus, adeo dilapidauit, & dilapidat, & cõsumit, q nisi per vos
celeriter indemnitati ipsius ecclesię succurratur, ad paratũ
desolationis opprobrium deducetur. Est etiam prodigus
non solum rerum, sed & famę suæ sicut ille, qui in iis & aliis
vitam ducit enormiter dissolutam. vnde petit ante omnia
ipsum ab ecclesia remoueri, & super ea sibi perpetuum silẽ
tium imponi. Item petit ante omnia, cum sit de dilapidatio
ne suspectus, eidem omne genus vendendi, dandi infeudan
di, vel quomodolibet alienandi bona dictę ecclesiæ interdi
ci. probatur hęc forma. 2. q. vii. c. quapropter. de iudi. c. no-
uis. de test. c. in omni. de of. dele. c. venerabili. de accus. c. cũ
dilectus. & c. pręlatorum. & C. de suspe. tu. l. enim.

SVMMARIVM.

1 *Forma libelli in inquisitione.*
2 *Inquisitores de aliquo crimine, a quibus & quomodo incipere debeant interrogando reum.*

CAP. CLI.

1 IN inquisitione † autem sic procedatur, cum ad pręlatũ
contra subditum validus clamor ascendit. Et cum fama
frequens conclamat, & cum proborum virorum clamo
sa insinuatione repercutit aures eius, vnde illæ villicus dif-
famatus apud dominum suum, quasi bona dissipasset illius,
intantum, q non credebatur vacillationis suæ posse redde-
re rationem, vel cum super excessibus fama est intantũ læ-
sa siue vulnerata, q oculis niuentib. superior excessus illos
sine reprehensionis nota non potest, nec debet admittere
incorrectos, tunc quasi fama deferente, vel denunciãte cla-
more descendat prælatus, vt videat clamorem, si subditus
opere compleuit, vel an villicus illę suæ villicationis possit
reddere rationem. Quod autem sub forma prędicta liceat p
lato descendere, videre, inquirere, & punire, probatur de
accu. c. inquisitionis. & in c. qualiter. de simo. ca. licet Hely.
2 † Et cõsueuerunt inquisitores sic incipere inquisitionis of-
ficium contra subditum. Iurabis dicere veram & meram
veritatem super his excessib. de quibus diceris infamatus,
& de aliis omnibus de quibus super statu personæ tuæ, vel
ecclesiæ nobis videbitur inquirendum, & de parendo om-
nibus nostris mandatis, & similiter his, de quibus culpabi-
lis repertus fueris pręstant ad hoc pro prælatis duæ decre-
tales, argumentum de accu. c. qualiter. & c. cum dilectus. Et
si sit infamatus ille subditus apud bonos, & graues, & non
a maledicis, & inimicis, sed prouidis, & honestis, & fama su
per excessibus, de quibus prælatus intendit inquirere, non
semel, sed sępe aures prælati pulsauit, & ipse pręlatus nõ ex
odii fomite, sed ex veritatis æqua libra, iste pręlatus iuste
quidem incipit. alioquin eum non in via pergere, sed in do-
mo erroris potius deuiare puto, hęc probatur, de accusa. c.
cum oporteat, & c. qualiter. de simo. c. licet Hely. Ideo eo-
rum officio principaliter intendamus.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitus prælatus de aliquo sibi imputato crimine in primis petat sibi copiam dari omnium, de quibus asseritur infamatus.*
2 *Appellare debet prælatus, quando criminum sibi imputatorum copia denegatur, & qua forma.*
3 *Appellantes pro inquisitis, a quibus formis appellandi cauere debeant.*
4 *Inquisitus quam in primis protestationem siue petitionem præmittere debeat.*
5 *Iudex procedere non potest ad inquirendũ, nisi prius constet de infamia.*
6 *Infamato quomodo succurratur per contrariam probationem famæ.*
7 *Cautela, pro his, qui bonã vorum famam probare nequeunt sint tamen prudentes, & nu 8.*
9 *Aduocatus inquisiti quib. mediis prospicere debeat eius clientulo, & numero 10. & 11.*
12 *Inquisitor procedens instandus est, vt specificet obiecta crimina, alias est appellandum ab eo.*

CAP. CLII.

VIdendum restat qualiter aduocatus clientulo suo,
contra quem inquiritur, patrocinetur, & obuia-
re valeat malitiis, & cauilationibus prętatorum,
qui tanquam lupi rapaces interdum transcurrentes diœce
ses suas quærunt quem deuorent, prędicta in subditis affe-
ctãtes, vt ab eis sub tali ingenio aurum extorquere possint,
veruntamen subditorum auaritia tenacissima vel ferrea in
1 contrarium tendit. † Deinde prælatus inquirens formet ca-
pitula super his, de quibus inquisitus diffamatus est. quorũ
copiam ille, contra quem inquiritur, petat in scriptis sibi da
ri, de omnibus de quibus prælatus intendit inquirere con-
tra ipsum, sub hac forma. Constitutus coram vobis domi-
no episcopo tali ego talis, &c. peto ante omnia mihi edi, &
in scriptis capitula seu articulos dare, de quibus vultis pro-
cedere contra me ad inquirendum, & me asseritis infama-
tum, vt possim me defendere, & tempus ad deliberandum
peto. Quod ita debeat fieri copia vt dictum est, probatur de
2 accu. c. qualiter. ff. de eden. l. i. §. edenda. † Et si copiam ne-
gauerit sibi dare, appellet sub hac forma. Quia vos domine
episcope talis humiliter sæpius requisitus a me tali &c. co-
piam capitulorum, seu articulorum, de quibus contra me
inquiritis, & me dicitis infamatum, dare in scriptis, & tem
pus ad deliberandum super his mihi dare contra iustitiam
denegatis, auferendo mihi facultatem defendendi, ex hoc
sentiens me indebite grauatum, in his scriptis ad iudicẽ talẽ
3 competentem appello, & apostolos instanter peto. † Pos
set quęri an talis appellatio teneat. Appello ne inquiratis,
vel ne ne instetis, vel ne corrigatis. Respondeo talis appella
tio nulla est, de of. or. c. licet. de ap. c. ad nostram, quia appel
lationis remedium est institutum non ad defensionem ini-
4 quitatis, sed innocentiæ præsidium. † Si autem data fuerit
copia capitulorum, vel articulorum, procedat sic iste, cun-
tra quem fit inquisitio proponens inquisitionem. Ecce arti
culi, de quibus vultis inquirere, sunt duo, primus est de for
nicatione commissa cum Berta. Secundus de dilapidatione
ecclesiæ suę. Negat talis plebanus se infamatum esse super
dictis articulis, & nisi constet se prius infamatum esse dicit
& proponit vos non potuisse procedere contra eum ad in-
quirendum. vnde petit super infamia prius recipi testes, &
examinari, & nomina testium sibi dari, & suum interroga-
torium recipi contra eos. Si autem inquisitor admiserit eũ
bene quidem, alioquin appellet sub hac forma. ponat nomi
na quæ dicta sunt vsque ad proxi. §. si autem. & quia non cõ
stat ipsum infamatum, & contra iustitiam contra ipsum in
quiritis, cum in nullo fama ipsius sit lęsa, ex hoc sentiens in-
debite se grauatum in scriptis ad talem iudicem competen
tem appellat, & instanter apostolos petit. hęc probantur,
quia si negat se infamatum, debet prius hoc constare ante-
quam inquirat, quia negatione res efficitur dubia, vt C. de
5 his, qui ad ecc. confu. l. vlti. † Et q non possit procedi ad in-
quirendum nisi prius constet de infamia, probatur de accu
6 sa. c. cum oporteat. & ca. qualiter. † tamen si omittat petere
copiam capitulorum, & confiteatur ipsa capitula, postea
velit hoc non obstante dicere, quod non præcessit infamia
contra eum, quod capitula non fuerint sibi data, se tueri nõ
poterit,

poterit, c.i.& ii.de accusa.lib.vi.sed pone, quod de infamia constet, qualiter defendet se iste? respondeo probet se esse bonę famę, quia potius odor bonæ famæ, quam infamia 7 delectat, de simo.c.licet Hely.†Sed si nequeat probare se fore bonę famę, vel aliter summarię, cautela est, vt quidam alicuius ipsius inquisiti fingens se eius inimicum proponat coram inquisitore, quod non procedat via extraordinaria cõtra ipsum infamatum, videlicet per inquisitionem, quia ipse vult procedere contra ipsum inquisitum via ordinaria videlicet per accusationem, vel inquisitionem, se constituẽtem aduersarium principalem, & per istam viam cassabit inquisitor, & procedat ad instantiam huiusmodi principalis, ita dicit Gul.de monte Laud.in clem.sępe.de ver.sig.circa fi.sui apparatus.†Caueat tamen de fraude, & collusione 8 quia punietur, & ipse, vt de collu.dete. per totum. vel pro- 9 bet†infamiam ortam ab inimicis, vel conuersantibus cum inimicis, vel a conspirantibus, vel a criminosis, vel a suspẽsis, vel ab excommuuicatis, de accu.c.cum oporteat.& ca. 10 inquisitionis.in fi.& c.qualiter.§.i.†probet contra testes receptus super infamia, quod sint inimici, vel criminosi, vel excommunicati, vt proxime probatum est per iura proxi- 11 me allegata.†Vel probetur contra primum articulum, scilicet fornicationem, de honestate, & castitate sua, vel probet quod illa Berta sit mater, vel soror, vel consanguinea sua, cum quibus naturale fœdus nil permittit sęui criminis suspicari.de coha.cle.c.i.& c.a nobis.& C.de episc.& cleri.l.cum quem. Vel probet contra secundum, scilicet super dilapidatione, quod ipse bene tractauit res ecclesiasticas, vel quod debitum vrgebat eum sic facere, & aliter nõ poterat debitum solui. C.de sacrosan.eccl.l. iubemus, & auth. hoc ius porrectum. Si vero inquisitor procedens non specificaret, an ex officio suo vellet inquirere, vel ad instantiam alicuius, tenetur specificare, alioquin inquisitus appellet, vt patet in iuribus supra alle.

F I N I S

Practicę Domini Abbatis Panormitani.

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMNIVM RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in Consilijs, Quæstionibus, Repet. c. per tuas, de arbitris, ac Practica continentur.

circa

dispositio

E.

F.

fiscus

G.

H.

I.

Index.

iura-

notarius

O

P

ad instar

pre-

Q.

R.

relictum

Index.

S.

sententia

F I N I S.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG.

Omnes sunt Quaterniones, praeter F F. Quinternionem.